MASTER
NEGATIVE
NO. 91-80129-2

MICROFILMED 1993

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States - Title 17, United States Code - concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material.

Under certain conditions specified in the law, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that the photocopy or other reproduction is not to be "used for any purpose other than private study, scholarship, or research." If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

This institution reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR: PAUSANIAS

TITLE: DESCRIPTIO GRAECIAE....

PLACE: LIPSIAE

DATE: 1881-83

Master Negative #
91-80129-2

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

880.8
TP1

Descriptio Graeciae. 1881

Pausanias.

...Descriptio Graeciae, recognovit Joannes Henricus Christianus Schubart ... Lipsiae, sumptibus et typis B.G. Teubneri, 1881-83.

2 v. 18 cm. (Bibliotheca scriptorum Graecorum et Latinorum Teubneriana)

88P28
IE81

Another copy.

340596

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 11x

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 7-6-93 INITIALS my

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

VOLUME 1

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

Centimeter

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 mm

1 2 3 4 5

Inches

1.0 1.1 1.25 1.4 1.6 1.8 2.0 2.2 2.5 2.8 3.2 3.6 4.0 4.5 5.0 5.6 6.3 7.1 8.0

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

GUSTAV E. STECH[illegible]
828 Broadw[illegible]
NEW-YORK.

880.8 TP1
1

Columbia University
in the City of New York

LIBRARY

PAUSANIAE DESCRIPTIO GRAECIAE.

RECOGNOVIT

JOANNES HENRICUS CHRISTIANUS SCHUBART.

VOLUMEN PRIMUM.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXI.

CAROLO FRIDERICO HERMANN

AMICITIAE ERGO PER PLUS QUAM SEX LUSTRA CONTINUATAE

D. D. D.

EDITOR.

18 Je '87 Stechert.

81235

PRAEFATIO.

Liber I.

I, 1. *Πτολεμαίου* omittunt codices; addunt edd. recc. — 3. *ἀρχαιότατον* Spengel; *ἀρχαιότερον* edd. codd. — 4. *ἡρώων* [*καὶ*] *παίδων*? — II, 4. *ὅσοις τι ὑπῆρχεν* [*ὧν τις λόγος*] *ἐς δόξαν* Kayser*); uncos omittunt reliqui. — 5. *Ἀπόλλων τε* scripsi cum Mo Vt Lab Pabcd; *Ἀπόλλωνός τε* edd. cum codd. quibusdam. — III, 3. *θεοὺς τοὺς δώδεκα*; articulum ego adieci. — IV, 5. *ἐς τὴν νῦν Γαλατίαν αὐτοὺς ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης* SW (i. e. editio Schubarto-Walziana) Dind. e coniectura Siebelisii. Nondum restitutus est locus. — 6. *γῆν* [*τὴν*] *Τρῳάδα*; articulum om. Va SW Dind. — V, 3. *Κέκροπα δὲ καὶ Πανδίονα* Dind. e coni. Siebel.; *Κέκρ. δὲ ἢ Πανδ.* edd. rell. codd. Mox *ἔσχηκεν — μετῴκησεν* restitui corruptam, fortasse lacunosam codicum lectionem; quod editiones habent *ἔσχηκε, καὶ ὕστερον ἄλλος, ὃς μετῴκησεν* Musuri est interpolatio. — VI, 6. *Πτολεμαίου καὶ ναυμαχίᾳ αὖθις* et mox *ἐπολιόρκει ὁ Δημήτριος*; cf. Z. f. A. 1846. p. 195. — IX, 7. *Κολοφωνίων θρηνῆσαι τὴν ἅλωσιν* correxi; *Κολοφώνιον* edd. codd. — 8. *ἐπηρείᾳ* correxit Siebel., *ἐπήρειαν* codd., et addita praepositione (*ἐς, ἐπ᾽, κατ᾽, πρὸς*) alii. — X, 2. *Νεστίων καὶ Μακεδόνων*, quod habent codd. edd., plane ineptum est; delenda est copula; de Macedonibus Nestiis conf. Strab. lib. VII. fr. 35. p. 84. Kram. et VII, 7, 4. p. 498. A. 323. C. 61. Kram. 3. *ἐπὶ τῷ * * * βουλεῦσαι λέγουσιν*; optimorum codicum restitui lectionem, lacunam indicans; alii *ἐπιβουλεῦσαι λέγουσιν*; alii *ἐπιβουλεύσαι* sine *λέγουσιν*. — XII, 4. *ἀνδρῶν χρείας* reposui e coniectura;

---

*) Commentario critico perpetuo Pausaniam illustravit, et plurima egregie emendavit Kayser in Zeitschrift f. d. Alterthumswissenschaft (Z. f. A.) inde ab anno 1848 p. 495; quod semel moneo. Quid de codicum classibus eorumque auctoritate mihi videatur exposui in Z. f. A. 1853. p. 385 seqq.

idem invenit Emperius *), probavit Schneidewin.; *ἀνδρ. χεῖρας* edd. codd. In sequentibus praestare videtur *θεασάμενος δὲ ἢ πεπυσμένος*. — 5. Post *θάλασσαν οἱ πολλοὶ* excidit aliquid. — XIII, 5. Pro *κατέστησαν*, quod habent codd. edd., scripsi *κατέστη* et virgulam posui post *Ἀκροτάτου*, qua mutatione lacunae suspicio amovetur. Deinceps *τοῦ ἐν Λεύκτροις* scripsi; *τοῖς ἐν Λεύκτροις* FaLa; *τῆς ἐν Λευκτρ.* edd. et rell. codd. — 9. *τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν τρισί* ingeniose coniicit Dind. — XIV, 3. *καὶ ὁπόσα ἐξήγ. — ἱερόν*; verba corrupta. — XV, 3. Malim *Τελευταῖον* (s. *τελευταῖοι* cum Clav. Siebel. Dind.) *δὲ τῆς γραφῆς ἔνθα* (s. *ᾗ*) *εἰσιν οἱ μαχεσάμενοι Μαραθῶνι, Βοιωτῶν οἱ Πλάταιαν* et mox *παρ' ἀμφοτέρων τὰ ἐς τὸ ἔργον*. — XVI, 2. *Τοῖς βασιλεῦσιν* e dittographia ortum videtur; aptam certe interpretationem vix admittit; sensus postulat *τοῖς στρατιώταις* vel aliud verbum huic simile. Minus placet Lachmanni *τοῖς ἐθέλουσι*. — XVII, 2. Praestat *τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῇ ἀσπίδι*. Quomodo in hac descriptione Pausaniam erroris reum agere potuerint interpretes haud satis possum mirari; *τοῦ Ὀλυμπίου Διός* referendum esse non ad templum quod Olympiae, sed ad id quod Athenis erat (v. c. 18, 6.), manifesto demonstrat additum *σφίσιν* in *πεποίητο δέ σφισιν*. In sequentibus cancellis circumscripsi articulum ante *Λαπιθῶν*, eiiciendum nisi eiusdem soloecismi plura apud Pausaniam occurrerent exempla; cf. 5, 18, 4. 10, 22, 10. et quod simile est 4, 29, 1. — XVIII, 9. *ἑκατόν εἰσι κίονες* scripsi (v. Z. f. A. 1840. p. 606 seq.) propter seq. *καὶ ἐνταῦθα ἑκατόν*, et propter Pausaniae usum constantem, quo in numeris compositis a minori adscendit ad maiorem; probant correcturam Kayser et Dind. praef. p. XXII; *ἑκατὸν εἴκοσι κίονες* codd. edd. In seqq. distinxi post *κίονες* et *δὲ* expunxi post *πεποίηνται*; post *λίθου* distinguunt reliqui. Deinceps *καὶ οἴκημα — κεκοσμημένον — ἐς αὐτό* scripsi; *καὶ οἰκήματα — κεκοσμημένα — ἐς αὐτό* codd. et edd., quae tamen *ἐς αὐτά*, praeter antiquiores. — XIX, 1. *ἐς τὸν ὄροφον* scripsi; codd. edd. praepositionem ante *ὑψηλότερον* collocant; cf. Z. f. A. 1840. p. 608; Dind. praef. XXXIII. malit *ἢ σφισι παρῆγε τὸν ὄροφον*. — 2. *Ἀφροδίτης τῆς ἐν Κήποις* e coniectura; *Ἀφροδίτης ἐν τοῖς Κήποις* codd. edd.; deinde *ἐν ὀλίγοις* Kuhn.; *ἐν λόγοις* codd. edd. — XX, 1. *Ἔστι δὲ ὁδὸς — εἰργασμένα*; locus nondum sanatus. Mox *ὁμολογεῖν μέν φασιν*

*) Emperius, Opuscula philologica, ed. F. G. Schneidewin. Gotting. 1847. p. 341 seqq.; ubi multi Pausaniae loci corriguntur.

οἱ δ' ἐραστὴν διδόναι μὲν κατειπεῖν codd.; *ὁμολογεῖν μέν φασι διδόναι οἱ ἐραστὴν ὄντα, κατειπεῖν* edd.; Bekkerus restituit *οἷα*, reliqua ego mutavi. — 3. scribendum est *γεγραμμένα ἐστί*. — XXI, 2. *τὴν δὲ εἰκόνα κ. τ. λ.* Quod olim proposui *πολλῷ τι* in ordinem recepi; *πολλῷ τε* edd. codd.; praeterea *καί*, quod omittunt MVn Pc Ag Lab, circumscripsi. Cf. de hoc loco Westermann Memoria Ernesti p. 7, Kayser Z. f. A. 1848. p. 501. Dindorf. praef. Pausan. p. III seq., Wieseler Götting. gel. Anz. 1848. p. 1220—51, Welcker Alte Denkm. I, 466. Mihi nondum displicent quae proposui Z. f. A. 1840. p. 610 seq. — XXII, 6. *Διομήδης ἦν κ. τ. λ.* Intactum reliqui locum lacunosum; *καὶ Ὀδυσσεὺς* ab interpolatore profectum est; *ὁ μὲν ... ὁ δὲ*, nomine utroque in loco omisso, repugnat usui Pausaniae. — 7. *τῶν δὲ γραφῶν* e coniectura; *ἔτι δὲ τῶν γραφῶν* G. Hermann, SW. Dind.; *ἐπὶ δὲ τῶν γραφῶν* codd.; *ἔτι* est correctura ad seq. *ἐξελεξάμην*. — XXIII, 9. Inter *Κριτίας* (quam formam apud Pausaniam tueor) et *Οἰνοβίῳ* lacunam latere suspicatur Bergk. — XXIV, 3. *Σπουδαιων δαίμων*, nomen vexatum. *Ἰουδαίων δαίμ.* C. O. Müller, laudatus a Franzio (Berl. Jahrbb. f. wiss. Kr. 1841. p. 226.) et a Dind. praef. p. XXXV; *ὁ Βουταδῶν δαίμ.* Gerhard (Zwei Minerven, p. 11. Schneidew. Philolog. III, 759 seqq. Ueber Agathodaemon in Abh. d. Berl. Akad. 1847. 2. p. 488. not. 53.); *Ὑπουδαίων* s. *Ὑπουδαῖος δαίμ.* (quidni *Ἐπουδ. δαίμ.*?) Mercklin in Archäol. Zeitung IX. N. 32. Verba *πεποίηται δὲ* usque *ἀναφαίνων Ποσειδῶν* aptius collocari segmento 5. post *ὑπὲρ τῆς γῆς* recte observat C. F. Hermann. Non uno loco verba, versus, sententiae per incuriam omissae, deinceps margini adscriptae in locum ineptum se insinuarunt maximasque turbas procrearunt. — 6. Post *Ἀριμασποῖς* addidi articulum. — 7. *καὶ Νίκην ὅσον τε τεσσάρων πηχῶν, ἐν δὲ τῇ (ἑτέρᾳ) χειρὶ δόρυ ἔχει* scripsi; sic certe loquitur Pausanias; cf. v. g. 5, 22, 3; *ὅσον τε* emendavit Porson.; codd. *τε ὅσον* et *Νίκη*. Haud improbat coniecturam meam Franzius (Berl. Jahrbb. f. wiss. Kr. 1841. p. 222.). Eodem fere redit Kayseri restitutio *καὶ Νίκη ὅσον τε τεσσάρων πηχῶν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ δόρυ ἔχει*; eiusdem vero neque rationem neque interpretationem probo. Aliam mecum communicavit coniecturam C. F. Hermann: *καὶ Νίκη ... ἐν τῇ χειρὶ, ἐν δὲ τῇ δόρυ ἔχει*. — XXV, 4. Fortasse *Θηβαίων ἠρημωμένην* et 7. *ἀποδειξάμενος*. — XXVII, 5. in *εντος* latet vatis nomen. — XXVIII, 2. *χωρὶς δὲ ἢ* e correctura Bekkeri, probata a Dind.; *χωρὶς δέ γε* codd. edd. Mox

inserui *μάχην* cum Clav. Bekk. SW Dind.; possis etiam *τὰ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος*, sine *μάχην*. — 3. Acarnaniae nomen Dindorfio etiam displicuit, nec E. Curtio (Rhein. Mus. 8, 137.) probatum est; at quod ipse proposuit *Ἀρκαδίαν* expedire difficultatem minus videtur. — 4. *ἐν σπηλαίῳ — πεμφθείη*; restitui codicum lectionem, indicavi lacunam; *ἐν σπηλαίῳ καὶ Πανός. Κρεούσῃ . . . νομίζουσι. περὶ δὲ τοῦ Πανός φασιν ὡς πεμφθείη* edd. e Musuri interpolatione. — 8. *Ὁπόσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσίν ἐστιν, πρῶτον μὲν τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλοῦσιν, οὗ τοῖς ἀποκτείνασιν . . .* C. F. Hermann (Philologus III, 518.). Equidem malim: *Ὁπόσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσιν, ἔστιν ἄλλα· καὶ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλουμένῳ τοῖς ἀποκτείνασιν . .* — XXIX, 2. Pro *Σαπφοῦς* legendum esse *Πάμφω* collato Pausaniae loco 8, 35, 7 haud improbabilis A. Heckeri est coniectura; cf. Schneidewin. Philolog. 5, 429. — 4. *μνήματα Ἀθηναίοις* C. F. Hermann; *μνῆμα Ἀθ.* codd. edd. — 7. *καὶ Ἀθηναῖοι* parum placet; in sequentibus scripsi *ἀνδρῶν μνήματα*; codd. edd. *ὀνόματα*. Deinde *διὰ τοῦ Μαιάνδρου ἐτάφησαν, καὶ οἱ* e coniectura; *διὰ τοῦ Μαιάνδρου. Ἐτάφησαν δὲ καὶ οἱ* codd. edd. — XXXI, 1. *καὶ βωμὸς*, copulam sepsi. — XXXIII, 1. *ἀπέχει τῇ μὲν* corruptum. — 7. *ἐπεὶ μηδὲ Σμυρναίοις* correxi; *ἐπειδὴ δὲ* codd. edd.; deinde *ἔχει* scripsi cum La; *ἔχειν* codd. rell. et edd.; *πτερά· οἱ δὲ ὕστερον* correxit Kayser; *πτερὰ οἶδα ὕστερον* codd. edd.; porro *ἐπὶ τῷ ἐρᾶν* reposui suadente Siebel.; *ἐπὶ τοῖς ἐρᾶν* codd. edd. Mox inter *λέγουσιν* et *Λήδαν* expunxi *Ἕλληνες*, idque reposui inter *ταὐτὰ* et *Δία*, ubi codd. edd. habent *Ἑλένης*. Illud *Ἕλληνες* margini adscriptum tanquam correctura ad *Ἑλένης* in locum alienum irrepsit totumque sensum turbavit. — 8. *πεποίηκεν Ἑλένην* Clav. Siebel.; *μὲν* addit Bekker, eumque secuti SW Dind.; praeter necessitatem; *πεποίηται Ἑλ.* codd. — XXXIV, 2. *ἀλλ' ἵνθα (ἧ) ἐστίν?* — 4. *σπλάγχνα ἱερείων* e coniectura; *ἱερῶν* codd. edd. — XXXV, 2. *Ἀσκληπιάδου* C. F. Hermann; *Ἀσκητάδου* vix sanum. — XXXVII, 2. *Δήμητρ' ᾧ (ἣ?) τότε πρῶτον* Meineke Vindic. Strab. p. 45. Placet. — XXXVIII, 8. *μὲν παρ' Ἐλευθερεῦσιν?* Mox *Ἐλευθεραῖς τὸ ἐφ' ἡμῶν* scribendum videtur. — XXXIX, 6. *Σκίρωνα* (*Σκίρον* codd.) *συνοικῆσαι* codd., quod recepi indicata lacuna; *τοῦτον* inserunt edd. — XLI, 5. *εἶναι βουλόμενος* codd.; *εἶναι βουλομένοις* C. F. Hermann. Mox *εἴγε Θησεὺς ἦν* Kayser; *εἴγε Θησ. μὲν* codd. edd. — 7. *θάψαι αὐτῇ* (*ταύτῃ?*) e coniectura; *αὐτὴν* codd. edd.; deinde expunxi *ἐνταῦθα*

post *ἀποθανοῦσαν* cum codd. — XLII, 3. Distinxi post *κολοσσός*, post *Αἰγυπτίαις* Dind.; neutro loco edd. rell. Sequentia conformavi ad Dindorfii (praef. p. IV.) sententiam; variant codd. edd. inter *καλουμένας. εἶδον ἔτι καθήμενον, καλουμ. ἔστι γὰρ ἔτι καθήμ., καλουμένας ἔστι γὰρ καθήμενον*. Deinde *ἠχοῦν* scripsi cum Letronne, Dind., coll. Alciphr. Ep. 2, 4. Lucian. Philops. c. 33.; *ἠλεῖοι* s. *ἠλεῖον* codd. Mox *οὗ τοῦτο — Καμβύσης* ex Emperii emendatione; *ἄγαλμα ἦν. ἤκουσα δὲ ἤδη κ. Σ. φαμ. εἶναι τοῦτο τὸ ἄγαλμα, ὃ Καμβύσης* edd. — 7. *ἄγειν* quod melioris notae libri omittunt, sinistra est interpolatio; *ἄγουσι* potius post *ἀνὰ πᾶν ἔτος* a sequente *λέγουσι* absorptum videtur. — XLIII, 1. *ἱερόν, ὃ Ἀγαμέμνων* edd. — XLIV, 1. *κατὰ δή τι*; e more Pausaniae adieci *τι*; in sequentibus *ἀθλητῶν Ὀλύμπια* edd. codd. Ad rem cf. Böckh Corp. Inscr. n. 1050. — 2. *Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρικόν* C. F. Hermann. Placet. — 3. *οὐ μεγάλη Μινώα· ἐνταῦθα* correxit Siebel., recipit Dind.; *οὐ μεγάλη. Μίνως ἐνταῦθα* codd. et edd. rell. — 6. *τὴν δὲ ὀνομαζομένην ἀπὸ Σκίρωνος καὶ ἐς τόδε Σκιρώνην, Σκίρων ἡνίκα* Curtius Peloponn. I, p. 26. n. 7. Locus impeditus. — 7. *οὗ τὸ θεῖον αἴτιον οὐ γενέσθαι* retinui lectionem a SW Dind. receptam, quamvis mihi non probatam; variant codd.; lectionem receptam solus habet Vb (at *οὗ γενέσθαι*); *οὐ τὸ θεῖον* A MVa NR (in M. *ὂν* supra versum); *ὃ τὸ θεῖον* Lab Pc Ag Vn (in Vn *οὐ* super *ὃ*); *ὂν γενέσθαι* codd., nisi quod *ὅν* habent VaLa; nondum sanus est locus. — 9. *κατὰ δή τι* scripsi ex usu constanti Pausaniae; *κατά τι δὴ* codd. edd.

Liber II.

I, 3. *Θησέως κατὰ τὸ ἔπην * * * ταύτην*; Locum perdite corruptum simulque lacunosum e lectione codicis Lb (non La) dedi, ad quam melioris notae codices plerique adludunt, lacuna etiam in mstis indicata. Quod libri quidam *Πιτυοκάμπτην*, et editiones *Φαιὰν ὗν* offerunt, ab interpolatione vel coniectura profectum est. Lectio laevigata, quae e SW in editionem Dind. immigravit, *ἐνταῦθα τραφῆναί φασι Φαιὰν κατὰ τὰ ἔπη ὗν καὶ τὸν λεγόμενον Πιτυοκάμπτην· καὶ Θησέως ἐς αὐτόν ἐστιν ἔργον*, Hasii est coniectura. — 7. *τῷ ναῷ δὲ ὄντι μέγεθος οὐ μείζονι* quid sit, haud facile quis dixerit; post *μείζονι* hiare sermo videtur. — 8. Verba *ταύταις καὶ ἑτέρωθι — Ἀλκμαίωνι* quam sint inepta dici non potest; *καὶ*

ante ἐπέρωθι apte sensu caret; post ἀναθέντας lacuna latere, ποιμαίνεσιν vel omnino corruptum, vel e verborum fragmentis conflatum videtur. — II, 1. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος? — 7. ἴσα τῷ θεῷ (i. e. Baccho) σέβειν; male Dind. articulum expunxit; cf. praef. p. XVI. — IV, 7. καὶ στήλη uncis notavi; lectionis varietatem contemplanti haud erit improbabile, ad sequens καὶ αὐτὴ extitisse casu nescio quo lectionem καὶ στήλη; haec margini adscripta et loco alieno in ordinem recepta turbavit orationem. Alio modo restituere locum conatus est Kayser. Idem recte observavit, inter καὶ et Δήμητρος inserendum esse articulum; secutus sum. — V, 8. Pro Χρυσόρθη malim Χρυσορόη. — VII, 4. Fortasse ἄνεισιν ἐκ πηγῆς; cf. 10, 32, 7. — 7. τοὺς inter ἀνθρώπους et ἐν inserui suasore Dind. — VIII, 5. συμβαλόντες e coniectura; συμβαλόντι codd. edd. Mox 6. τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις, partim (τῶν) cum La, partim e coniectura; idem voluit Dind.; τὸν ἐν τοῖς φρουροῖς edd. et rell. codd. — X, 1. Ὀνόματα dittographia ad sequens ὀνομάζοντες, verumque nomen expulsum est. — 4. * * δὲ αὐτοῦ ἄλλος — ἱερός scripsi cum Dind., qui tamen post αὐτοῦ retinuit δέ inter uncos; ἄλλος — ἱερός invenit etiam Spengel (Comment. gratulat. ad Fr. Creuzer. p. 7.). Lacuna fortasse nihil aliud hausit quam πλησίον. Mox τοῖς δὲ ἄλλοις καθέστηκεν ὁρᾶν ἀπὸ τῆς ἐσόδου, vel simile quid? — 5. τοὺς μηροὺς (θύουσι δὲ πλὴν ὑῶν τἄλλα) ἀρκεύθου Bekker, priora cum PcAg, δὲ post τἄλλα expunxit e coniectura; meam lectionem habent edd. rell. et MVabLab. — XI, 1. Inter αὐτὸν et βωμὸς lacunam indicavi cum MPcAgLb, quam sinistra interpolatione edd. et rell. codd. explent vocabulo κατέκαυσε; quo expuncto Dind. coniicit κεραυνοῖ θεὸς (imo ὁ θεὸς). Propter lacunam in codd. indicatam, propter orationem abruptam et quum tempus praesens κεραυνοῖ minus aptum videatur satius duxi asteriscos ponere. — 6. Non displicet οἰκέται τοῦ θεοῦ; idem probat Curtius Pelop. II, 586. n. 65. — 7. Ἄκεσιν scripsi cum RAgPcLab; cf. Böckh Corp. Inscr. I, n. 511. et Addenda p. 914 seq.; Ἀκέσιον edd. cum codd. rell. — XIII, 4. Reposui τοὺς οἰκέτας cum edd. antiquioribus et MVabLa; τοὺς ἱκέτας edd. recentiores et PcAgLb; deinde malui cum Bekkero retinere lectionem codicum AgLabPacdVb. ἐπεὶ τῆς γε Ἥρας, ad quam adludunt etiam VaVt, ἐπεί γε τῆς Ἥρας, quamvis suspectam, quam recipere coniecturam editionum recc. Ἔπειτα τῆς Ἥρας minime probabilem. — 5. Post παίδος pro distinctione maxima posui minimam, ita ut in

praecedentibus subintelligatur τὸ μὲν. Deinde οὐκ ἔχων dictum est ex usu Pausaniae. — XIV, 1. Sensu flagitante ἐκείνων ἐστὶ μίμησις dedi; ἐκείνων ἐστὶν ἐς μίμησιν (i. e. μίμησιν with ις superscript) codd. edd. cf. 8, 31, 7. — XV, 5. καὶ τὸν Ἴναχον ποταμόν circumscribunt Siebel. SW. Dind.; non necessarium; praecedens τοῦτον δὲ ad Phoroneum referri potest. — XVI, 4. Ἀκουσιλάου scripsi; Ἀκουσιλάῳ Porson. Bekker. SW. Dind.; ἀκοῦσαι λόγον, ἀκοῦσι λόγον, ἀκουσιλόγον codd. — 5. τὰ ἐν Τίρυνθι; articulum adieci, ut scriptum est 9, 36, 5. — 7. Post Αἴγισθος edd. (inter uncos Bekker) habent καὶ Ἠλέκτρας; expunxi cum MVaPcAgVtLb, lacunam indicans. — XVII, 2. αὐτῇ στεφάνους dedi volente Bekker., αὐτῆς στεφάνους codd. edd. — 7. ὅτε ὁ λύχνος πρῶτον στεφανωμάτων Spengel, qui praeterea πρῶτον τῶν στεφ. malit; πρὸ τῶν στεφ. codd.; ὁ πρὸ τῶν στεφ. Sylb. Siebel. SW. Dind. — XIX, 7. Multa sunt quae in hoc segmento offendant; quum medela non succurrat Bekkerum secutus servavi codicum lectionem βόθρος, πεποιημένα — ἔχων; Siebel. βάθρον, πεποιημένην — ἔχον; SW. Dind. θρόνος, πεποιημένην ἔχων. Deinceps cum codd. κίονας ἐκ * * Διὸς scripsi, indicans hiatum; unus cod. καὶ Διὸς, quod probant Sieb. Bekk. SW. Dind., unus (?) ἐς Διός. Deinde ξόανον codd. et antiquae edd.; ξόανα edd. recc. praeter Bekk. — XXII, 9. Καπανεία Dind. Bergk; Καπανία s. καὶ καπανία MVaPaRLa; καὶ πανία edd. et rell. codd. — XXIII, 2. ὄψει πειναδράστου MPcAgLb; excidit versus; τὴν Ἀδράστου edd. et rell. codd. — XXIV, 5. καὶ [πρὸς] Ἀρκαδίας? — XXV, 2. αὐτόθεν dedi; αὐτόθι codd. edd. — 3. Malim ἐξικνεῖται τῆς πηγῆς. cf. 8, 41, 10. — 10. Σαπυσελάτων ἐπὶ Ἰνάχου κτλ. verba corrupta, fortasse lacera. — XXVI, 1. κατ' αὐτὴν γεν. τ. πόλιν e coniectura; κατὰ ταύτην γ. τ. π. codd. edd. — 9. Βαλάκραις Meincke ad Steph. Byz. p. 244. Mox οὐ καθεστηκός? — XXVII, 1. καθὰ καὶ ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ τὸ αὐτὸ νομίζουσι? — 4. ἵππους — εἴκοσι, nondum inventa est medela huius loci. — 5. πολὺ δή τι ὑπερῆρκε Bekker; probat Dind.; πολὺ δή τι καὶ ὑπερῆρε (i. e. ὑπερῆρε with κε superscript) codd. edd. — XXVIII, 1. οἱ λοιποὶ et τοὺς μεγάλους medelam adhuc exspectant. — 3. Ἀργαίῳ Lb; Ἀγραίῳ rell. — XXIX, 1. Ἀρτέμιδός ἐστιν ἄλλος e Siebelisii coniectura; nisi fortasse in praecedentibus malis ναὸς δὲ. In Allg. Lit. Zeit. 1839. p. 249. hiare sermonem suspicatur Siebelis. ἄγαλμα codd. duo; ἄλσος edd. et rell. codd. Mox Ἀθηνᾶν τὴν ἐν, articulum adieci volente Dind. — 5. καὶ ἀνέ-

λαβον μὲν et πλούτου δὲ καὶ δυνάμεως? — XXXI, 6. καὶ ὁ Σαμίοις; articulus vel delendus, vel post Σαμίοις transponendus, vel ὁ παρὰ Σαμίοις scribendum videtur. — XXXII, 7. ὀρέων codd. edd. — 10. ἐπονομάζουσι τοῦτο codd. edd. — XXXIV, 4. οὐ γὰρ ἄν ποτε? — 12. ὡς ἐστὶν εἰρημένον ἤδη μοι Preller et Spengel; ὡς ἔτι εἰ μὲν ἂν ἤδη μοι τὸ Lb; ὡς ἔτι εἶμεν ἀνήδημοι Pc; ὡς ἔτι εἶμεν ἂν εἴδη μοι το Ag, et similiter alii codd.; ὡς ἔτι ἔμενον οἱ δῆμοι, τὸ edd. — XXXVI, 4. Ἀσιναία voluit Bekk.; Ἀσίνη vel Ἀσίνα codd. — 7. Λερναία VabLab et fortasse plures; Λερναῖα rell. — XXXVII, 2. ἕτερος δ' ἐν ναῷ? — XXXVIII, 5. ἤπειρον * * αὐτῆς χωρίον scripsi, lacunam indicans, cum codd. omnibus (αὐτῶν Pc); ἤπειρον Θυρέα χωρίον edd. ex interpolatione Musuri.

Liber III.

I, 8. ἐπὶ παντὶ τὰ scripsi, ut 5, 25, 3. 7, 9, 6. 8, 7, 5. 8, 51, 4.; ἐπὶ πάντα τὰ codd. et pleraeque edd.; ἐπίπαν τὰ Dind. e coniectura Bekkeri. — II, 4. Ἔθηκε δὲ ὁ Λυκοῦργος? — III, 3. ἄξια λόγου Exc. Palat. Siebel. SW. Dind.; ἀξιόλογα codd. omnes et rell. edd. — 4. ἐν τῇ γῇ placet. — IV, 2. θεῶν [τε] τῶν ἐν Ἐλευσῖνι? — 4. εὔχετο pro εἵλετο Valcken. Bekk. SW. Dind. — 6. ἔκ τε ἥρωος (i. e. Argi, τοῦ ἥρωος?) ὁμοῦ? — V, 4. τὰ ante ἐναντία circumscripsi; nunquam in hac elocutione articulum addit Pausanias. — 8. Verba ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀθηναίοις sepsi, utpote glossema prorsus ineptum. — VIII, 1. De lacuna in capitis initio v. SW. T. II. p. XI. Kayser. Franz (Berl. Jahrbb. 1841. p. 218.). Mox ἐπιφανεστέρα ἐς τὰς νίκας οὐδεμία ἐστὶν αὐτῆς Spengel; ἐς τὰς νίκας (δίκας Va) ᾠδή ἐστιν αὐτῆς VabLa; ᾠδὴ in marg. Vt; ὧν ἡ ἐπιφανεστέρα ἐς τὰς νίκας ἐστὶν αὐτῆς (quaedam αὐτὴ) edd. — 9. γεγονὸς μὲν ἐκεῖ; latet corruptela; ἐκείνῳ minus nunc placet, propter Plutarch. Lysandr. c. 22. Agesil. 3. Xenoph. h. gr. 3, 3, 3. cf. Kayser. — 10. αἴτιος — γενέσθαι; etiam haec corrupta sunt; Agesilai nomen inserui cum edd. recc.; fortasse Pausanias scripsit αἴτιος δὲ.. Λύσανδρος ἐγένετο Ἀγησιλάῳ συσπεύδων, quod correxit scilicet librarius. — IX, 2. κατακαυθέντος Camerar.; cf. 2, 5, 5.; κατακλυσθέντος, κατακλεισθέντος codd. edd. — 3. Ἀριστομηλίδας Keil Analect. p. 236. coll. 8, 47. 6. — 6. διδόασιν ἄρχοντα εἶναι καὶ τῶν νεῶν αὐτῷ scribendum, quo deducit corrupta codicum lectio αὐτῶν; cf. 10, 34, 2. ib. not. in SW. — XI, 1. ἀφηγήσεως, ἃ ἕκαστοι scripsi; ἀφηγήσεων

ὧν (i. e. ἀφηγήσεως^{ων}) ἃ ἕκαστοι MVaPcAgLb; ἀφηγήσεως ὧν ἕκ. e Porsoni coniectura edd. recc.; ἀφηγήσεων ὧν ἕκ. edd. antiqq. — 4. τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο Αὔγουστος κατὰ γλῶσσαν δύν.? — 6. Praestat πέντε ἀγῶνας πολέμου, ut §. 7. — 8. ἐξ Ἰσθμοῦ; inepta haec verba reddidi Pausaniae, e corrupto Herodoti libro (9, 35.) ea transscribenti; om. Sylb. Bekk. SW. Dind.; uncis notat Siebel.; in ἐκ τοῦ σεισμοῦ mutat A. Hecker (in Schneidew. Philolog. 5. p. 458.) post multos alios. — XII, 2. εὑρέθη· [καὶ] ὡς ego distinxi et scripsi; εὑρέθη, καὶ ὡς rell. — 5. Τυνδάρεω παῖδας AVbLa; Τυνδάρεω παῖδα PcAgMVaLb et edd. post Bekkerum. In sequentibus lacuna latet, quam indicavi cum Bekkero; Sieb. SW. Dind. Ταιναρίου includunt. — 6. Etiam hic locus laborat; κατὰ τοῦτο om. MAgPcLb; iidem βουλευσαμένους habent; βουλευσάμενοι VabLa. — 9. μετά γε αὐτὸν e Bekkeri coniectura; μετὰ δὲ αὐτὸν codd.; μετὰ δὴ αὐτόν edd. — XIII, 5. εἴη ὁ Κάρνειος dedi; εἴη καὶ Κάρν. Bekk. MVaPcAgLb; εἴη Κάρν. rell. — XIV, 1. τὰ δὲ ὀστᾶ — ὑπέμειναν. Locus procul dubio corruptus. Pausanias scripsisse videtur: ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν Παυσανίου τοῦ Πλειστοάνακτος τοῦ Παυσανίου. — 3. ἐγένοντό οἱ νῖκαι? — 4. Λεανδρίς VaLa; probat Meineke; Λαιανδρὶς rell. — XVI, 5. κατὰ τὸν ἔλαιον τὸν κῦφον Meineke, quod placet prae reliquis; adludit πάγκυφος in arce Athenarum. — 8. Scripsi Καππαδόκαι οἱ; quod codd. et edd. antiqq. habent Καππάδοκες καὶ οἱ nihil aliud est quam Καππάδοκες^{και} οἱ; SW. Dind. Καππάδοκες οἱ. — 9. καὶ οἱ ἐκ Μεσόας? — XVII, 9. καὶ δὴ καὶ ἐς Φιγαλίαν? — XVIII, 11. ὄντα quod om. Lb, alio loco alii collocant, est correctura ad συνοικήσαντα, ut legunt libri quidam. — 13. πεποίηται τῶν ἔργων τὸ ἐς et postea Ἄναξις scripsi, volente Dind.; πεπ. τάξις τῶν ἔργων τῶν ἐς edd. codd.; τάξις (i. e. ναξις) est correctura ad Ἀναξίας, quod habent codd. — XIX, 5. καὶ τὰ ἐς τὸ ἄνθος Löscher; ἢ τὰ ἐς τὸ ἄνθος codd. edd. — 6. ἄγαλμα notavi Kayserum secutus. — 7. τοῦτό ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ ex vestigiis codicum; τοῦτό ἐστι μὲν ἀρ. s. τοῦτο μέν ἐστιν ἐν ἀρ. codd. meliores. Deinde τῆς ὁδοῦ τὸ ἄγαλμα, καὶ τοὺς codd. Librarii distinguentes post ἄγαλμα addebant καί; equidem cum Bekkero, qui καὶ mutat in δέ, aliisque distinguo post ὁδοῦ, deleo καὶ, et post τὸ insero δ'; quod voluit etiam Koraes; ὁδοῦ, τὸ ἄγ. δὲ καὶ τοὺς Dind. — XX, 4. θύειν post οἶδα delendum videtur. — 7. Δέρειον,

Δερεάτιδος scribo cum codd. optimis; Δέῤῥιον, Δεῤῥιάτιδος edd.; contra literam geminatam non pugno. — 8. Ἀθηνᾶς Παρείας; vix genuinum cognomen; conieci olim Ἀρείας, nunc magis placet Πραξείας, a Prace dedicante. — 9. Post πολὺ indicavi lacunam; edd. recc. οἳ uncis includunt, medela vix salutifera. — XXI, 1. Inter εἶναι et τὰ expunxi καί, volente Buttmanno; uncis notant Bekk. SW. Dind. — 2. καὶ ἡ μετὰ τοῦτο codd. edd. Deinde τε καὶ ἐς Γύθιον scripsi; τε ἐς Γύθ. codd.; δὲ ἐς Γύθ. Bekk. SW. Dind. — 4. ἡ κώμη — διήκουσα restitui codicum lectionem mutilam; καλουμένη om. MVaPcAg; ἡ κώμη καλουμένη Κροκέαι· ἧς ἡ λιθοτομία edd. Sequentia alii aliter restituere conati sunt; fortasse οὐ διήκουσα interpretatio ad οὐ συνεχὴς locusque sic scribendus est: ἡ λιθοτομία οὐδεμία μὲν πέτρα συνεχής, λίθοι δὲ. — 5. ἀποτραπεῖσιν e codd. restitui; ἀποτραπεὶς e Siebel. coniectura Bekk. SW. Dind. Frequentissima apud Pausaniam sunt haec anacolutha, quum in eiusmodi elocutionibus omnes casus absolute ponere videatur. Sic v. g. προελθόντι ... ὀνομάζουσι 3, 20, 2; ἐπανελθόντων ... ἥξεις 2, 25, 9; προελθόντων ... ἀφίξῃ 8, 20, 1; διαβάντων ... ἔστιν 3, 25, 1; ἰόντι ... προελθόντι ... ἄγει 8, 13, 4; ἐκτραπέντα ἔστιν ανευρεῖν 1, 44, 2; ὁδεύσαντι ... ὄψει 5, 6, 4; διαβάντα ... ἔστιν 4, 33, 4; ἰόντων ... ἔστιν 4, 33, 6. 7; ἰόντι ... σε ἐκδέξεται 8, 28, 1. — 8. Κάρνειος Facius, Dind.; Καρνίας codd. et rell. edd. — XXII, 13. Ἴσιδος. Ἤτιδος δ' ἐρείπια Curtius Pelop. II, p. 329. n. 74. — XXIII, 2. Imo ἄνθρωποι περιοικοῦσιν οὐ πολλοί. „Une côte élevée et aride" appellat Buillon-Boblaye. — XXIV, 2. Pro ἓξ που alius numerus, fortasse ἑξήκοντα s. ἑκατόν substituendus est. Deinceps ἐν δὲ αὐτοῖς σπήλαιον scribendum videtur; γήθαιον MVa; στήθαιον AVbLab; στήθεον PcAg. — 7. παρὰ Λαῶν scripsi; παρὰ Λακεδαιμονίων codd. edd. Ad rem cf. Eckhel Doctr. Num. II, 285. Mionnet Descr. d. méd. II, 227. — XXV, 1. κατ' αὐτὸν dedi; καὶ τοῦτον codd.; κατὰ τοῦτον edd. Deinde inter ἀρχαῖον et ἀπωτέρω excidisse aliquid videtur. „Vult dicere: esse ibi antiquum Jovis templum et aram Jovis, sed illud ab hoc paulo remotius esse." Siebel. Si re vera hoc dicere voluit Pausanias, sententiam ineptam non potuit exprimere ineptius. — 3. σπανίζοιέν τ' ἂν codd. edd.; τ' om. Bekker. — 4. ναὸς εἰκασμένος σπηλαίῳ habet quod displiceat; sensus et sequens διὰ τοῦ σπηλαίου et lectio codicis M. εἰκασμένον deducere videntur ad ναῷ εἰκασμένον σπήλαιον. — 7. τὸν παιδί? — 9. ἄκρα Ταινάρου; latet corruptela. Aliter sentit Curtius Pelop. II, 326. n. 66. — XXVI, 1

Cum Dind. Creuzero probavi Camerarii, Sylburgii, correcturam Πασιφάης, Πασιφάῃ pro Παφίης, Παφίῃ. Deinceps plenius distinxi post ἡδύ, cum omnibus codicibus reposui ἐπίκλησις pro editionum ἐπίκλησιν, reliqua intacta servavi. In SW. Dind. inter ἐπίκλησιν et καὶ οὐ lacuna indicatur. — 4. Ubique Λεῦκτρα scripsi; semel Λεῦκτρον edd. codd. — 5. τὰ δὲ φύλλα τῷ ἦρι ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτοντα; ubi tandem verno tempore ex arboribus folia decidunt? Num fortasse τὰ ἀπὸ τ. δένδρ. πίπτοντα, ita ut τῷ ἦρι cum seqq. οὐκ ἂν ὑπὸ κ. τ. ἑ. copulari possit? — 10. αὐτὸς οἶδα, volente Siebel.; αὐτοῖς οἶδα codd. edd. — 11. ἔστιν ἐν dedi cum codd. omnibus; deinceps post Κλαίας (Καλαθίας?) delevi ἱερὸν a codicibus melioris notae omnibus omissum, et indicavi lacunam; ἔστιν, καὶ ἐν editiones.

Liber IV.

I, 5. Κολαίνου scribendum videtur, quod voluerunt Siebel. et C. O. Müller Encycl. Halens. s. n. Eleusinien p. 274. n. 83. — 7. τελετῶν δὲ καὶ ὀργίων? — 9. καὶ ἐς τὸν Λύκον τά τε ἄλλα scripsi; τὰ post καὶ habent codd. edd.; utroque loco Dind. — III, 5. ἀλλὰ γῆς μὲν Ἀριστοδήμου παισὶ ξηρᾶς scripsi; ἀλλὰ τοῖς μὲν κ. τ. ἑ. edd. codd. Legit nimirum librarius ἀλλὰ τῆς μὲν κτλ., quod sua sponte in ἀλλὰ τοῖς μὲν etc. depravatum est. — 9. εὐσεβείας δὲ ἐς πλέον? Nunquam aliter Pausanias. Deinceps ἀνέντων Kayser; ἄνευ τῶν codd. edd. — V, 4. πρό τε δὴ dedi; πρὸ δὲ δὴ codd. edd. Mox malim σφισι τὴν πρὸς Ἀπολλόδωρον. — VI, 1. διακρῖναι — ἠθέλησα; verba corrupta dedi ut leguntur in PcdAgLb. Deinceps Μεσσήνιον δὲ ἀπὸ τῶν Μεσσηνίων τῶν συμφορῶν, omisso in seqq. τῶν Μεσσηνίων? Possis etiam Μεσσηνίων δὲ ἀπὸ τῶν συμφορῶν; sed magis placet illud. — 6. παρὰ τῶν ἀποσωθέντων e coniectura; παρ' αὐτῶν τῶν ἀποσωθέντων codd. edd. — VII, 9. ἐπιπαριόντες ... ἑαυτῶν. Πρὸς recepi Dindorfii emendationem; ἐπεὶ παριόντες ... ἑαυτῶν, πρὸς codd. edd. — VIII, 5. ἀτρῶσι, Emperius; ὁρῶσι Sylburg; probantibus Siebel. Bekk. recepit Dind.; δρῶσι codd. et rell. edd. — 11. τὰ δὲ μέσα ἀμφότεροι? — 12. οὐ γάρ τι volente Dind.; οὐ γάρ τοι codd. edd. — IX, 1. πάντως ἐκλείπειν? — 5. Ineptum ἐν τούτῳ notavi; varia lectio ad seq. ἐν τοσῷδε in locum alienum irrepsit. — X, 1. ἀνείρητο scribo; ἀπείρητο codd.; προείρητο edd. recc. cum Porsono. — 3. Scripsit Pausanias ἥ τε ἐς τὸν Εὐφάην ὑπάρχουσα εὔνοια; ad ἐς erat varia lectio προς

(πρ̀ο) quae male cum *ὑπάρχουσα* copulata est. — XI, 1. Vel post *τῆς Ἀριστοδήμου* cum Dind. lacuna indicanda, vel scribendum est *τοῦ Ἀριστοδήμου μέλλοντος*; at manca est sententia. — 3. *εἶχεν ἂν ἕκαστος?* — 8. *διά τε τῆς Ἀρκαδίας πειρωμένοις?* — XII, 10. *λέγων ἅμα ἃ*, cum anacoluthia in sequentibus? — XIV, 2. *Ἀφροδίτης ἄγαλμα — ὑπὸ τῷ τρίτῳ*; ab uncis liberavi haec verba; cf. Z. f. A. 1850. p. 106. seqq. Welcker Kleine Schriften. III, 533 seqq. Brunn Griech. Künstler. I. p. 85. seqq. — 4. *τροφῶν* uncis notavi; qui vocem suspectam servare velit, scribat *πάντα* cum codicibus deterioris notae VbLa. — 6. *οὐδὲν ὁρῶντες* e coniectura; *οὐδὲν ἐνορῶντες* codd. edd. — XVI, 8. Inter *τε* et *μετὰ* hiat oratio; *φυλάξας τὸ μετὰ* e Siebelisii coniectura Dind. — 10. *δοκεῖν δέ μοι* placet Dindorfio, nec mihi displicet; at non sanat locum; scribendum praeterea *ἢ ἄλλως* vel *ἢ καὶ ἄλλως*. — XVIII, 1. Quod post *Εἶραν* edd. habent *ἀνῳκίσθησαν* id expunxi cum codd. omnibus et indicavi lacunam; lenior fortasse est medela *ἐς τὴν Εἶραν γῆς τῆς ἄλλης ἐξείργοντο*; cf. 9, 1, 7. At profundius latere vulnus videtur, quum codices omnes (excepto fortasse Vb) *ἢ ἐλῄστευον* habeant. — 4. Hoc loco et postea e codicum auctoritate *Κεάδαν* scripsi; *Καιάδαν* edd. — XIX, 2. Pro *Εἴδεκτον*, quod habent codd. edd., *Σείδεκτον* (s. *Σειδέκταν*) vel *Σίδεκτον* (s. *Σιδέκταν*) proponit Keil Anal. p. 237. *Σείδεκτον* invenit etiam Bergk. Eadem corruptela 5, 17, 1. codices *ἔμιλις* habent pro *Σμῖλις*. — XXI, 9. Quid sibi vult *μεθ᾽ ἡμέραν ἀεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ τρίτην ἠμύνοντο?* quid *ἤδη τε ἡμέρα ἦν?* Scribendum puto: *μεθ᾽ ἡμέραν γὰρ ἀεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ ἠμύνοντο. Τρίτη ἤδη ἡμέρα ἦν..* — XXIII, 8. *καὶ* quod circumscripsi omittit Ag. — XXIV, 5. *Ἀρχιδημίδου Ἀθήν. ἄρχοντος* Palmer. Clav. Siebel. SW. Dind. — XXV, 7. *τοὺς κατὰ τοῦτο* dedi; *τοὺς κατὰ ταὐτὸ* codd. edd. — XXVI, 1. *ὁρμητήριον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον?* cf. 1, 11, 6. 7, 13, 6. — 2. et 3. *τὸ Ἀθηναίων* et *Μεσσήνῃ τῇ πρὸς*, articulos addidi. — 5. *ἔκ τε τῆς ἄλης* e coniectura; *ἔκ τε τῆς ἄλλης* codd. edd. — 6. *ἐξευρίσκειν* e coniectura; *ἐξευρίσκει* codd.; *ἐξεύρισκε* e Clavierii coniectura edd. recc. — XXVIII, 1. *φόβῳ τῷ Θηβαίων?* Deinde *οὗτος* notavi; ortum est e correctura (ὁ αὐτὸς) male intellecta. — XXIX, 2. *κατήγετό που τῆς Ἀργείας*; num hoc credibile? *Φαραίας* vel aliud nomen latere suspicor. — 12. *οὐ πολὺ ὕστερον* placet. — XXXI, 2. *ὀνομαζόμενον θεοῦ Συρίας*.

Nonne *ὀνομαζομένης*? Deinde segmento 4. malim *ἐς ἀριστερά*; ibidem *ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸν Πάμισον τετραμμένα* scripsi; *τὰ* om. MVaLbPcdAg; post *Πάμισον* collocant VbLa. Mox *Βακχικὸν τὸ ἐπίφθεγμα?* — 7. Pro *ἔλαβον* Emperius vult *ἔμαθον*; at totus locus, quamquam laevigatus, misere corruptus est. — 10. *ἀγάλματα* notavi; mox scribendum fortasse *Δαμοφῶν Μεσσήνιος εἰργάσατο*. Cf. Dind. praef. p. XXVI. et Kayser. — XXXII, 2. Lacunosus locus; *ἔχειν ἐν τιμῇ. Αἰθίδαν δὲ ἐμαυτοῦ πρεσβύτερον ὄντα εὕρισκον* edd. et codices interpolati VbLa; Aethidae nomen codices melioris notae omnes, MVaPcdAgLb omittunt, eiusque loco habent *Θησέα*, copulandum scilicet cum praecedente *ἔχειν ἐν τιμῇ*. At etiam hi lacunam, quam in libro invenerunt, de suo explere conati sunt. Excidit commemoratio Aethidae; deinceps orationem hoc fortasse modo continuavit Pausanias: *γενεᾷ δὲ ἐμαυτοῦ...* — XXXII, 5. *ἀσπίδι κοσμήσαντες, ἐμῷ τὴν εἴσατο νηῷ?* — XXXIII, 4. *παρ᾽ αὐτὸ ἄγαλμα* codd.; et addito articulo edd. post Clavierium. — XXXIV, 1. *ἐπὶ τοῦ Παμίσου* Koraes Dind.; *ὑπὸ τοῦ Παμ.* edd. rell. et codd. praeter MVaLa, qui *ἐκ τοῦ Παμ.*, unde *ἐς τοῦ Π.* fecit Kayser. — 3. *οἱ δὲ Ἑλλ. ποταμοὶ δείματα — εἰσιν οὐδέν* (hoc absolute positum) scripsi cum MPcdAgLbR; *οὐδέν* habet etiam Va; *δείματα — οὐδένα* Bekk. Dind.; si quid mutandum malim *δεῖμα*; edd. antiqq. et interpolati VbLa *τοῖς δὲ Ἑλλήνων ποταμοῖς δείματα — εἰσὶν οὐδένα*. — 4. *τῇ Μαθίᾳ* Bekk. Dind. PcAg; probat Curtius Pelop. II, 195. n. 40.; recte sic scribi probat Pd, in quo *τῇ ἱμαθίᾳ* (i. e. *τῇ Μαθίᾳ*, cum *ι* adscripto); *Τημαθίᾳ* edd. rell. MVaLab; *τῇ Ἠμαθίᾳ* Franz. et Kiepert. Deinceps *χωρίον, ὃ* scripsi; *χωρίον, καὶ* codd. edd. — XXXV, 1. Cum Palmerio scribendum est *παρὰ Διομήδην*; *μετὰ Διομήδην* codd. meliores VaPcAgLb. Mox *καὶ* quod est ante *ἅμα* aptius collocatur post *ἐργάζεται*. — 4. *Προκλῆς — ἀμείνονα γενέσθαι*; ad marginem releganda videntur. — 5. *ὑπ᾽ αὐτῆς?* — 8. *Παράσχοιτο δ᾽ ἂν* dedi e correctura Kuhnii, a Clavierio, Bekkero probata; idem Dindorfius voluisse videtur (cf. Praef. p. XXXII.); *παράσχοιτο εὐωδίαν* codd. edd. praeter Dind., qui *παράσχοιτο πᾶσαν* habet; *δ᾽ ἄν* primum in *δίαν* per errorem corruptum, deinde ab interpolatore in *εὐωδίαν* mutatum est. — 11. Verba *καὶ ὅσαις μὲν πηγαῖς θαῦμα ἰδεῖν καὶ ἰδόντι* corrupta esse, nemo non videt. Kayserus *ἰδιαίτερόν τι* proponit, quod est contra usum Pausaniae et nimis remotum a literis. Lacunam latere suspicatur Franzius (Berl. Jahrbb. f. wiss.

Krit. 1841. p. 221.), quam miro artificio sic fere explendam censet: *ὅσαις μὲν πηγαῖς θαῦμά [φασιν εἶναι χρωμένῳ] καὶ ἰδόντι.* Fortasse duae lectiones *ὅσαις μὲν πηγαῖς θαῦμα ἰδεῖν* et *ὅσαι μὲν πηγαὶ θαῦμα ἰδόντι* in unam coaluerunt. — XXXVI, 5. „malim *τοσαύταις.*“ Bekk. Probo. — 6. *Ἀθηναῖοι δὲ — ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ*; etiam haec e margine illata videntur.

Liber V.

I, 2 *Κορίνθιοι* scripsi; *Κορινθίων* codd. edd. — 4. *Ἐρικύδην* Schneidew. gött. gel. Anz. 1853. p. 604. at *Εὐρυκύδειον* commemorat Strabo 8, 3, 19. p. 346. C. 532 A. 123 Kr. — III, 1. *ἀπέδωκε* malim cum Bekkero. Deinde post *ἑκουσίως* pro maiori distinctione posui minimam, et ante *αἰχμάλωτα* delevi *γὰρ* cum MVab (habet La), ita ut *αἰδοῖ — ἑκουσίως* parenthetice, *τἄλλα* absolute dictum sit; porro *ἐφίησιν* dedi cum MVaPcdLab; *ἀφίησιν* rell. — 3. *τοῦ ἐι Ὠλένῳ βασιλεύοντος?* — 7. *τὸν Σκοπίου* volente Kor. dedi cum Dind.; *τὸν* ante *ἀδελφόν* notavi, utpote correcturam ad *τοῦ Σκοπίου* loco alieno illatam. — IV, 3. *Ἑλίκης τῶν Ἀχαιῶν* codd. edd. — V, 3. Usus Pausaniae et iustae descriptionis regulae sic fere postulant: *Ἰόντι δὲ ἀπὸ τῆς Νέδας* (cf. IV, 36, 7. extr.) *Ἠλείας χωρίον ἐστίν.* Omnia sana esse iudicat Curtius Pelop. II, 115. n. 80. Mox verba *καὶ Ἀριστοφάνης — Ἠλείων* a Pausania profecta esse vix crediderim. — VI, 1. *Σαμία ἐπὶ τοῦ Σαμικοῦ* scripsi; cf. Z. f. A. 1847. p. 218. Curtius Pelop. II. 79. et 115, n. 81; *Σαμία ἐπ' αὐτοῦ Σαμικοῦ* codd.; *Σαμικοῦ* uncis notant Bekker SW. Dind. Quae sequuntur ego circumscripsi; *τῇ Σαμικῷ* tantum, Siebel. Bekk. SW. Dind. — 4. *ὁδεύσαντι* codd. omnes SW. Dind.; *ὁδεύσας* edd. rell.; cf. ad 3, 21, 5. In sequentibus nihil mutandum; *ὀπίσω* necessarium est. — 6. *καὶ* notavi. — 8. *ἐποίησαν* MVbPcAgLab; *ἐποιήσαντο* Va. — VII, 1. *παρὰ δὴ τοῦτο?* — 3. Plura hoc segmento sunt corrupta; frustra desudarunt in sanandis verbis *λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ἐς τὴν Ὀρτυγίαν.* In oraculi versu tertio *εὐρρείτης Ἀρεθούσης* probavit etiam Dind. Deinceps *κατὰ τοῦτο οὖν* vix sanum; num fortasse *διὰ τοῦτο οὖν?* — 8. Malui servare *ἐπεὶ δὲ* cum MVaPcLb (ab Ag haec absunt), quam scribere *ἔπειτα δὲ* cum LaVb, vel *ἔπειτα* cum A et edd. antiqq. Scripsisse Pausaniam suspicor *ἔπη δὲ Μελάνωπος*; postea *ᾠδήν* addidit librarius, quod necessarium videbatur, postquam *ἔπη* transierat in *ἐπεί*; nisi fuit, quod magis est probabile, correctura ad praecedentia, ubi revera ad *Ὠλήν* invenimus varietatem *ᾠδήν*; quare haec vox etiam ab iis notanda videtur, qui *ἔπειτα δὲ* praeferunt. Mox *ἂν* inserui post *τάχα*, ante *εἴη* volente Porsono Dind. Deinceps praestat *τότε τὸν ἀγῶνα.* — 10. *καὶ αὐτὸν Κρόνῳ* Kayser; fort. *αὐτῷ Κρόνῳ* sine *καί.* Deinde *κατειργασμένῳ* (sc. *Κρόνῳ*) scripsi, probante Kaysero; *κατειργασμένοι* (i. e. *-μένω.*) La; *κατειργασμένοις* codd. rell. et edd., quibus *Τιτᾶσι* addit Porson. — VIII, 4. *οὗτός τε οὖν ἅρματι?* — 6. Inter *ἑξῆς* et *Ἄκανθος* excidisse quaedam vidit Krause (Olympia p. 72.) cf. Z. f. A. 1847. p. 219. — IX, 3. Hunc locum critici recentiores plerique lacuna laborare censent, quam alii aliter explere conati sunt. Dind. inter *ἵππων* et *ὕστερα* asteriscum habet. Fortasse non lacuna, sed unius vocabuli corruptela latet; sic scripsisse Pausaniam puto: *ὡς θύεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἱερεῖα πεντάθλου μὲν καὶ δρόμου τῶν λοιπῶν ὕστερα ἀγωνισμάτων*; eodem modo infra §. 5. *τὰ λοιπὰ τῶν ἀγωνισμάτων.* — 4. *πεντηκοστῇ* procul dubio corruptum; conieci olim *οἱ ἀπὸ Ὀξύλου πέντε· εἰκοστῇ δὲ Ὀλ.* cf. Z. f. A. 1847. p. 220. et quae vere contra me monuit Kayser (ib. 1848. p. 1090.), *τῇ δ' εἰκοστῇ* ipse coniiciens. Mihi nunc Strabonis locum 8, 3, 30. p. 543. A. 354. C. 138 Kr. contemplanti scribendum videtur: *οἱ ἀπὸ Ὀξύλου· πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ δὲ Ὀλυμπιάδι.* — 5. *εἰκοστῇ* corruptum esse inter omnes constat. E loco 6, 3, 7. mihi quidem fit verisimile, unice veram esse Böckhii restaurationem *ἐνενηκοστῇ.* — X, 3. De epigrammate cf. Z. f. A. 1849. p. 385. Brunn Griech. Künstler I, p. 42. Post *Ἀλυάττην* inserendum est *ἦν*; quod mihi certe minus videtur violentum quam animo subintelligere quod non potest subintelligi. — 4. *τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχία τ' ἀνέθεν* scripsi, probantibus G. et E. Curtius Pelop. II. p. 110. n. 58.; *τοὶ* restituit C. O. Müller; *τοῖς* VaPacd AgLab; *τῆς* AMVb; *τᾶς* Jacobs Siebel. Bekk.; *θεῷ* (quidni *θεοῖς?*) Kayser; tum *Λακεδαιμόνιοι* Buttm. Müller Kayser; *Λακεδαιμονίοις* codd.; *συμμαχία* Kayser, Curtius; *συμμαχίαν* VaPcdAgRLab; *συμμαχίδος* AVb, marg. R.; *γ' ἀνέθεν* Buttm.; *τ' ἀνέθεν* Kayser, Curtius; *τἄνθεν* MRPcdAgLab; *τεθέν* Vb; *γε τεθέν* edd. — 7. *τὰ δὲ ἐς ἀριστερὰ* PcAgLab; *ἐπ' ἀρ.* rell.; fortasse etiam paullo ante *ἐς* ante *τὰ ἄλλα* huc referendum est. — 7. *ἡνιόχει* Sylb., quod probo. — 8. *ἀπόγονος* inserui, ut 8, 22, 1. 5, 13, 2. post *τέταρτος* SW. Dind.; *ἀπὸ Πέλοπος* Clavier. — XI, 1. *πᾶσι διηνθισμένον* Völkel, Kayser (cf. Z. f. A. 1848. p. 1090. 1849. p. 389.); *πᾶσιν ἠνθισμένοι*

codd. edd. In sequentibus adhuc probabile mihi videtur scriptum
fuisse *καθήμενός ἐστι χρυσοῦ, χρυσοῦ δὲ καί*; cf. Brunn, Griech.
Künstler. I. 169. — 3. *οὐ γάρ πω — Φειδίου*; cf. Z. f. A. 1849.
p. 392 seq.; adde Brunn d. l. p. 171. — 8. Inter *Ἥρα* et *παρὰ* ex-
cidit Neptuni nomen; cf. Brunn d. l. p. 174 seq. — 9. cf. Z. f. A.
1849. p. 406. Brunn p. 175. — 11. *τῷ Ἀσκληπιῷ* scripsi cum Kor.;
τῷ Ἀσκληπιοῦ coni. Fac., probarunt Siebel. SW. Dind.; *τοῦ Ἀσκλη-*
πιοῦ codd. et rell. edd. — XII, 2. *ποταμίοις — γενύων*, adver-
sarii cuiusdam est notula. Etiam segmenti sequentis verba *φιλότι-*
μοι — ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων a librario potius quam a Pausania pro-
fecta videntur. — 4. *ἡ ἐς τὰ ἀναθήματα* in SW mutatum est in *ἐστὶν*
ἀναθήματα; secutus est Dind.; at pluralis *ἀναθήματα* probat pro-
fundius cubare mendum. — XIII, 7. *Πλακιανῆς* scripsi; idem
(*Πλακιηνῆς*) voluerunt Siebel. et Dind. praef. p. XXXI. Cf. Böckh
Corp. Inscr. II. p. 914 seq. n. 3657.; *Πλαστάνης* La; *Πλαστήνης* rell.
— 8. *καθάπερ γε καὶ ἐν Περγάμῳ τέφρας ἐστὶ τῇ Ἥρᾳ τῇ Σαμίᾳ*
βωμός? — 9. *τῆς δὲ ἐπὶ* scripsi, quum respondeat praecedenti
κρηπῖδος τῆς πρώτης; codd. edd. *τοῦ δὲ ἐπὶ*, quod quo possit referri
non video. — 10. *παρέχεται καὶ ἀναβασμούς* VaLa; *καὶ* om. rell.
— 11. *αὐτὸν μέγεθος* Bekk. SW. Dind. e coniectura Sylburgii; *αὐ-*
τῶν codd.; aptius fortasse *αὐτῷ*. — XIV, 1. Circumscripsi *Ἠλείας*
(*Ὀλυμπίας* alii) quod profectum puto a librario, qui *Eleorum* sacrificio
in errorem inductus est. Fortasse etiam *ἐξελαύνοντι* librario corrigenti
debemus; *ἐξελαύνοντες*, quod habet La (eodem alludit lectio *ἐξελαύ-*
νοντος in VabAgLb), eum praebet sensum, ut caerimoniae pars
fuerit abigere muscas. — 3. Pro *μάλιστα* vel *κάλλισται* cum Bekkero,
vel *μέγισται* legendum est. Deinde *γῆς τῆς Κελτῶν* dedi; *γῆς τῆς*
τῶν Κελτῶν MVbAgPcLa; *γῆς τῶν Κελτῶν* VaLb. SW. Dind. —
7. *μετὰ τοῦτον* scripsi; *μετὰ τοῦτο* codd. edd.; mox malim *πεποίην-*
ται δέ. — XV, 1. *Ὀπίσω δὲ — Λεωνιδαίου*. Lacuna latere videtur;
τόδε ἐκτὸς scripsi; *τὸ δὲ ἐκτὸς* rell. E locis 5, 15, 4. 6, 17, 1. suspi-
cari licet *ἐντός* rectius scribi; praeterea lectionis varietas ad h. l. et
ad 6, 17, 1. suspectam reddit nominis formam *Λεωνίδαιον*. — 4. *ἔτι*,
quod Bekkero debemus, notavi; *δέ τοι* edd. ante Bekk.; *δέ τι* Vb;
δὲ τοῖς PcAgLa; *δὲ τῆς* Lb; *δὲ ἐντός* Va. Locus vix sanus. Mox
Δεσποίναις reduxi cum codd. omnibus; eodem modo §. 10. *ταῖς*
Δεσποίναις; edd. recc. id mutarunt in *Δεσποίνης* et *τῇ Δεσποίνῃ*.
Mihi quidem *τὰ δὲ ἐς τὴν θεόν* obstare non videtur. — 10. *τὰ ἐς τὰς*

θυσίας dedi; *τὰς θυσίας* (*τὰ* sup. lin.) M, et sine correctura VabLb;
τὰ ἐς θυσίας rell. — XVI, 1. *πρέποντα ἐς συγγραφήν* hoc uno loco
legitur ap. Pausaniam. Mox lacuna haec fere hausit: *μῆκος δέ εἰσι*
τοῦ ναοῦ πόδες τρεῖς καὶ ἑξήκοντα [*καὶ ἑκατόν, τὸ δὲ εὖρος* * *, *το*
δὲ ὕψος ποδῶν ἑξήκοντα] *οὐκ ἀποδεῖ*. — 2. *οὔτι που πᾶσαι* (sc. *εἰσιν*)
codd. fere omnes; *πάσαις* edd. praeter SW. — 3. *εἰσὶ δὲ καὶ —*
ἀγων. γυναῖκες. Omnia sana sunt. Etiam ministrae, quarum nu-
merus incertus, erant *γυναῖκες*, non *παρθένοι*; cf. 5, 13, 10. —
7. Lacuna haec fere hausit: *καὶ τἆλλα* [*καὶ τῶν γυναικῶν τὸν ἀριθ-*
μὸν καταλυθεισῶν πλείστων] *ὅμως τῶν πόλεων*. — XVII, 4. Cer-
tatim corrigunt *Καλχηδόνιος* pro *Καρχηδόνιος*. „Le changement
de *Καρχηδόνιος* en *Καλχηδόνιος* ou *Χαλχηδόνιος* (sic) proposé par
O. Müller est d' une évidente nécessité. La confusion de ces mots est
perpétuelle.“ Letronne Mem. de l'Ac. d. I. et BL. T. XV, 2. p. 145.
„La correction d' O. Müller est indubitable.“ R. Rochette Lettre à M.
Schorn p. 237. Adde Wien. Jahrbb. B. 39. p. 149. Heidelb. Jahrbb.
1828. p. 790. Brunn Griech. Künstler I. p. 500; mihi coniectura pro-
babilis, non omnino necessaria videtur. — 6. Verba *καὶ τὰ μὲν —*
Ἕλληνες ab aliis aliter tentata, sic satis probabiliter restituit Kayse-
rus: *καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἔχει σχῆμα, τὰ δὲ καὶ ἄλλο τῶν γραμ-*
μάτων· βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες. Cf. 5, 20, 1. — XVIII, 1.
τῷ καθεύδοντι; articulum ego addidi. — 2. *αἰσχρὰν κολάζουσα?*
cf. 10, 28, 5. Deinceps *Ἴδας Μάρπησσαν — οὐκ ἀέκουσαν* restitui
cum codd. omnibus; mutato verborum ordine *ἄγει πάλιν* cum Mu-
suro edd. omnes; mihi placet quod proposuit Dindorfius praef. p. IX.
ἄν ϱί Ἀπόλλων Ἅρπασεν, ἐκ ναοῦ πάλιν ἐξάγει οὐκ ἀέκουσαν.
Minus probo quod idem reponere velit *οὐκ ἐθέλουσαν*. — 3. *ἐς τὸν*
λόγον τῶν Ἑλλήνων vix sana videntur. — XIX, 2. Scripsi *Ἔρις*
αἰσχίστη τὸ εἶδος· ἐοικυῖαν πρὸς ταύτην καὶ Καλλιφῶν; de *ἐοικυῖαν*
πρὸς ταύτην conf. ad 10, 34, 3; *Ἔρις αἰσχίστη τὸ εἶδος ἐοικυῖα·*
πρὸς δὲ ταύτῃ (*ταύτην* Vb) *καὶ Καλλιφῶν* edd. codd. sensu inepto.
Cui minus placet ratio mea scribat *ἐοικυῖαν ταύτῃ*, quum *πρὸς* e
varia lectione ad *πρόκλησιν* praecedens facile possit derivari. —
3. *ἕλκετον* (*ἕλκε τὸν* Lb) *Ἀθάναθεν* MPcAgLabFab; *ἕλκε τὴν Ἀθή-*
ναθεν Va; verborum ordinem a codicibus oblatum restitui, *ἑλκεῖτον*
scripsi suadente C. F. Webero meo; ordine inverso *Ἀθέναθεν ἕλκετον*
cum Musuro edd. ante Bekkerum; *Ἀθάναθεν ἕλκετον* Bekker SW.
Dind.; *Αἴθραν Ἀφίδναθεν* Bergk Archäol. Zeitung 1845. p. 173. n. 18.;

Αἴθραν δ' ἀπ' Ἀθανᾶν ἕλκετον Dind. praef. p. VIII. — 4. οὗτός γε Heyne; οὗτός τε edd. codd. — 6. περὶ αὐτὸ Bergk d. l. p. 175.; περὶ αὐτὸν edd. codd. Idem καὶ (μίλακες) μηλέαι τε velit. — 10. Haud immerito in κατειργασμένον offendit Kayserus; nullo alio loco sic loquitur Pausanias. — XX, 2. Restitui cum codd. omnibus et edd. antiquis αὐτὸν διδαχθῆναι, lacunam indicans; αὐτοδιδαχθῆναι, e Buttmanni coniectura Bekker et cum lacunae signo SW. Dind. — 3. ἐπὶ δὲ (τῇ) κλειδί scripsi; ἐπὶ δὲ κλεῖδα (ἤλιδα, ἤλειδα) MRPcAgLab; ἡ δὲ κλεῖδα marg. R, Vb edd. Post κλεῖν expunxi καὶ cum VaPc AgLab. — 6. Ἣν δὲ καλοῦσιν — τέσσαρες δέ εἰσιν. Locus non medicina, sed ferro sanandus; si ἣν δὲ καλοῦσιν usque ad ἔστι μὲν et δὲ post τέσσαρες includimus, recte procedit oratio. Sed manum violentam retineo. — XXI, 1. ἐπεξερχόμενος s. ἐπεξερχομένοις scribendum videtur. — 5. οὐδὲ ἀποδιδόντες? — 8. Verba οἵτινες — ἐξηγητάς cancellis notavi utpote absurda hoc loco et inepta. Exciderant, puto, §. 5. post ζημίας ὑπὸ Ἠλείων, ubi apte collocantur; deinceps margini adscripta casu quodam in locum nostrum depressa sunt. Sequens γὰρ omittit Va. Etiam segmento 9. verba Ἀλεξανδρείας δὲ usque Ῥακῶτιν quam sint inepta dici non potest. — 15. Sensus postulare videtur ἄνδρας οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐφώρασαν, συνθεμένους δὲ ὑπὲρ λήμματος. Mox αὐτῶν Σαραπάμμων scripsi, hoc volente Clavierio; αὐτῷ Γαραπάμμων edd. codd. — 16. ἄλλως MVaPcAgLab; ἄλλους edd. — XXIII, 3. τῶν Μηδικῶν ὕστερον e Siebelisii coniectura ediderunt Bekk. SW. Dind.; ὑπὸ τῶν Μηδικῶν ὕστερον codd., in quo οὐ $\overset{\lambda}{\pi o}$ i. e. οὐ πολὺ τ. Μηδ. ὕστερον latere suspicor. Mox συνοικισμὸν τὸν πρὸς malim; denique τὰ ἐς πλάστας scripsi; τὰ ἐς Πλαταιὰς edd. codd. cf. 5, 20, 2. — 5. Φύλακος dedi e coniectura Clavierii, haud improbante Dindorfio; Ψύλακος codd. praeter Vb, qui habet Θύλακος; et sic edd. — 6. Δύο δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις placet; deinde τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Καταναίᾳ, ἡ μὲν scripsi; cf. Z. f. A. 1840. p. 606.; probat Dind. praef. p. XXV; τὰ ὀνόματα, ἐν Καταναίᾳ δὲ ἡ μὲν codd. edd. — 7. καὶ * * μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοι χἄμα Λάκωνες ἔσαν Dind., quod placet. Violentior est Kayseri medela: Οἵ δ' ἔργον τελέσαντες Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοί τ' ἠδὲ Λάκωνες ἔσαν. Equidem retinui Bekkeri lectionem, non quidem probans, at incerta incertis substituere nolens. — XXIV, 10.

E lectione ἐπὶ ἱερεῖα (ἐπεὶ R marg.) quam habent La et R marg. Kayserus ἐπὶ ἱερείῳ eruit; ἔτι ἱερεῖα codd. rell.; ἐς τὰ ἱερεῖα edd. — XXV, 7. Malim τὸν δὲ τὸν ἐν Νεμέᾳ, ut 5, 26, 7. 6, 5, 5. 5, 11, 5. — 9. ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγαμέμνονι dedi; cf. Z. f. A. 1847. p. 290.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονι codd.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονος edd. — XXVI, 1. Μεσσήνιοι δὲ — Ἀθηναίων; latet corruptela; Dind. post σφισιν asteriscum posuit. — XXVII, 3. δῆλα δὲ — τῷ ἵππῳ. Locus nondum sanus: ἔστι μὴν * * ἀνδρὸς et γίνεσθαι Dind.; δηλοῖ δὲ καὶ ἄλλα, ὅτι μόνον ἀνδρὸς μάγου σοφίᾳ γίνεται τὰ συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ Kayser; fortasse: δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἀνδρὸς μάγου σοφίᾳ γενέσθαι καὶ τὰ συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ; at ἐς τιμὴν omnes habent codd. praeter AgLb. — 10. Post κατὰ lacunam indicavi cum Dind.; hiare sermonem viderunt Böckh. Bekker. Franzius (Jahrbb. f. wiss. Krit. 1841. p. 220.) Explere lacunam post alios conatur Kayserus. Fortasse ut 2, 28, 7. κατὰ χώραν λείπειν τὸ ἀνάθημα scripsit Pausanias. Sequens καθάρσια, quod om. MLb, circumscripsi, idem probante Kaysero. — 12. Nonne τεῖχος ἢ πόλις?

Liber VI.

I, 6. Ἐς δὲ τὴν dedi, volentibus Dind. Kayser.; ἐς δὴ τὴν codd. edd. Mox γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα τὰ ἐς τὴν Κυνίσκαν ἔχον? Aliter sentit Kayserus. — II, 1. Pancratiastae Acarnanis nomen lacuna hausit; eius locum occupavit Ξενάρχης, lectionis varietas ad Ξενάργης. — 5. Circumscripsi ὡς cum Vb; expungunt particulam SW. Dind.; pro εἰσι in MVaPcLb est ἐστὶ, in AgLa ἔστι, unde Kayserus Κύπριοι δὲ καὶ ὑσὶν ἐπεξεῦρον ὡς ἔστι μαντεύεσθαι eruit. Nihil placet. — 8. Hoc loco et 6, 12, 6. Αἴπυτος verum nomen esse videtur; Αἴσηπος utroque loco Dind.; cf. Jen. Lit. Zeit. 1846. p. 83. Exemplis ibi prolatis adde 7, 2. n. 45. — III, 3. Λακεδαιμονίων pro Λακεδαιμονίοις restituendum puto, ut v. gr. 1, 3, 4. 8, 27, 8. — 4. καὶ πατρὸς uncis notant Siebel. Bekk. SW., expungit Dind.; at Υἱὸς Πατροκλέος Δαίδαλος ἐργάσατο est in titulo ap. Böckh. II. n. 2984. Πατρὸς Πατροκλέους dictum est ut v. g. §. 6 et 6, 4, 5. 6, 9, 5. — 5. Κρίτιον (Κριτίον) et Κριτίῳ Dind. Comprobari hanc formam inscriptionis auctoritate, et hac ipsa fortasse usum esse artificem nemo facile negaverit; eandem ubique restituendam esse, ubi Κριτίας exhibent libri scripti equidem nego.

Αἴθραν δ' ἀπ' Ἀθανᾶν ἕλκετον Dind. praef. p. VIII. — 4. οὗτός γε Heyne; οὗτός τε edd. codd. — 6. περὶ αὐτὸ Bergk d. l. p. 175.; περὶ αὐτὸν edd. codd. Idem καὶ (μίλακες) μηλέαι τε velit. — 10. Haud immerito in κατειργασμένον offendit Kayserus; nullo alio loco sic loquitur Pausanias. — XX, 2. Restitui cum codd. omnibus et edd. antiquis αὐτὸν διδαχθῆναι, lacunam indicans; αὐτοδιδαχθῆναι, e Buttmanni coniectura Bekker et cum lacunae signo SW. Dind. — 3. ἐπὶ δὲ (τῇ) κλειδί scripsi; ἐπὶ δὲ κλεῖδα (ἥλιδα, ἥλειδα) MRPcAgLab; ἡ δὲ κλεῖδα marg. R, Vb edd. Post κλεῖν expunxi καὶ cum VaPc AgLab. — 6. Ἣν δὲ καλοῦσιν — τέσσαρες δέ εἰσιν. Locus non medicina, sed ferro sanandus; si ἣν δὲ καλοῦσιν usque ad ἔστι μὲν et δὲ post τέσσαρες includimus, recte procedit oratio. Sed manum violentam retineo. — XXI, 1. ἐπεξερχόμενος s. ἐπεξερχομένοις scribendum videtur. — 5. οὐδὲ ἀποδιδόντες? — 8. Verba οἵτινες — ἐξηγητάς cancellis notavi utpote absurda hoc loco et inepta. Exciderant, puto, §. 5. post ζημίας ὑπὸ Ἠλείων, ubi apte collocantur; deinceps margini adscripta casu quodam in locum nostrum depressa sunt. Sequens γὰρ omittit Va. Etiam segmento 9. verba Ἀλεξανδρείας δὲ usque Ῥακῶτιν quam sint inepta dici non potest. — 15. Sensus postulare videtur ἄνδρας οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐφώρασαν, συνθεμένους δὲ ὑπὲρ λήμματος. Mox αὐτῶν Σαραπάμμων scripsi, hoc volente Clavierio; αὐτῷ Γαραπάμμων edd. codd. — 16. ἄλλως MVaPcAgLab; ἄλλους edd. — XXIII, 3. τῶν Μηδικῶν ὕστερον e Siebelisii coniectura ediderunt Bekk. SW. Dind.; ὑπὸ τῶν Μηδικῶν ὕστερον codd., in quo οὐ $\overset{\lambda}{\pi o}$ i. e. οὐ πολὺ τ. Μηδ. ὕστερον latere suspicor. Mox συνοικισμὸν τὸν πρὸς malim; denique τὰ ἐς πλάστας scripsi; τὰ ἐς Πλαταιὰς edd. codd. cf. 5, 20, 2. — 5. Φύλακος dedi e coniectura Clavierii, haud improbante Dindorfio; Ψύλακος codd. praeter Vb, qui habet Θύλακος; et sic edd. — 6. Δύο δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις placet; deinde τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Καταναίᾳ, ἡ μὲν scripsi; cf. Z. f. A. 1840. p. 606.; probat Dind. praef. p. XXV; τὰ ὀνόματα, ἐν Καταναίᾳ δὲ ἡ μὲν codd. edd. — 7. καὶ * * μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοι χᾶμα Λάκωνες ἔσαν Dind., quod placet. Violentior est Kayseri medela: Οἵ δ' ἔργον τελέσαντες Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοί τ' ἠδὲ Λάκωνες ἔσαν. Equidem retinui Bekkeri lectionem, non quidem probans, at incerta incertis substituere nolens. — XXIV, 10.

E lectione ἐπὶ ἱερεῖα (ἐπεὶ R marg.) quam habent La et R marg. Kayserus ἐπὶ ἱερείῳ eruit; ἔτι ἱερεῖα codd. rell.; ἐς τὰ ἱερεῖα edd. — XXV, 7. Malim τὸν δὲ τὸν ἐν Νεμέᾳ, ut 5, 26, 7. 6, 5, 5. 5, 11, 5. — 9. ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγαμέμνονι dedi; cf. Z. f. A. 1847. p. 290.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονι codd.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονος edd. — XXVI, 1. Μεσσήνιοι δὲ — Ἀθηναίων; latet corruptela; Dind. post σφισιν asteriscum posuit. — XXVII, 3. δῆλα δὲ — τῷ ἵππῳ. Locus nondum sanus: ἔστι μὴν * * ἀνδρὸς et γίνεσθαι Dind.; δηλοῖ δὲ καὶ ἄλλα, ὅτι μόνον ἀνδρὸς μάγου σοφίᾳ γίνεται τὰ συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ Kayser; fortasse: δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἀνδρὸς μάγου σοφίᾳ γενέσθαι καὶ τὰ συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ; at ἐς τιμὴν omnes habent codd. praeter AgLb. — 10. Post κατὰ lacunam indicavi cum Dind.; hiare sermonem viderunt Böckh. Bekker. Franzius (Jahrbb. f. wiss. Krit. 1841. p. 220.) Explere lacunam post alios conatur Kayserus. Fortasse ut 2, 28, 7. κατὰ χώραν λείπειν τὸ ἀνάθημα scripsit Pausanias. Sequens καθάρσια, quod om. MLb, circumscripsi, idem probante Kaysero. — 12. Nonne τεῖχος ἢ πόλις?

Liber VI.

I, 6. Ἐς δὲ τὴν dedi, volentibus Dind. Kayser.; ἐς δὴ τὴν codd. edd. Mox γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα τὰ ἐς τὴν Κυνίσκαν ἔχον? Aliter sentit Kayserus. — II, 1. Pancratiastae Acarnanis nomen lacuna hausit; eius locum occupavit Ξενάρχης, lectionis varietas ad Ξενάργης. — 5. Circumscripsi ὡς cum Vb; expungunt particulam SW. Dind.; pro εἰσι in MVaPcLb est ἐστὶ, in AgLa ἔστι, unde Kayserus Κύπριοι δὲ καὶ ὑσὶν ἐπεξεῦρον ὡς ἔστι μαντεύεσθαι eruit. Nihil placet. — 8. Hoc loco et 6, 12, 6. Αἴπυτος verum nomen esse videtur; Αἴσηπος utroque loco Dind.; cf. Jen. Lit. Zeit. 1846. p. 83. Exemplis ibi prolatis adde 7, 2. n. 45. — III, 3. Λακεδαιμονίων pro Λακεδαιμονίοις restituendum puto, ut v. gr. 1, 3, 4. 8, 27, 8. — 4. καὶ πατρὸς uncis notant Siebel. Bekk. SW., expungit Dind.; at Υἱὸς Πατροκλέος Δαίδαλος ἐργάσατο est in titulo ap. Böckh. II. n. 2984. Πατρὸς Πατροκλέους dictum est ut v. g. §. 6. et 6, 4, 5. 6, 9, 5. — 5. Κρίτιον (Κριτίον) et Κριτίῳ Dind. Comprobari hanc formam inscriptionis auctoritate, et hac ipsa fortasse usum esse artificem nemo facile negaverit; eandem ubique restituendam esse, ubi Κριτίας exhibent libri scripti equidem nego.

Pro *παρ' αὐτῷ Κριτίᾳ* malim *παρὰ τῷ Κριτίᾳ*. — 9. *δὶς πεντάθλῳ* in SW propositum, a Dind. receptum equidem retineo, quum proxime ad literas accedat; contra pugnat Kayser; *δὶς ἐνταῦθα* codd. et rell. edd. — 10. *τὸ πάθημα?* Certe *μάθημα* de ludorum exercitio apud Pausaniam non invenitur. — 12. *Καλλιβρότου*; cf. Keil Anal. p. 124. n. 1.; *Καλλιμβρότου* Dind. — 14. *δαμοσίᾳ?* — IV, 1. Pausaniae usus postulare videtur *τοὺς ἐσελθόντας*. — 5. *ἐπεὶ ἄλλως γε κ. τ. ἕ.* cf. Z. f. A. 1850. p. 129 seqq. — 8. *δύο* omittunt MVaPcAgLab. — 11. *ὃς* inclusi cum SW Dind.; fortasse *τε* inserendum est ante *τετύχηκεν*. — V, 7. *κατειλεγμένων μοι?* — 8. Malim *ἥ τε ὀροφὴ τηνικαῦτα*, ut 8, 42, 13. 10, 32, 5 et 7. Suidas in libro suo iam invenit *κορυφή*. — VI, 4. *Καικῖνον* scripsi cum Lab; *Καικίνην* rell. cf. Aelian. V. H. 8, 18. Thucyd. 3, 103. — 11. *τοιάδε* MVbLb; *τοιᾶδε* rell. — VII, 1. Pausanias *νίκας ἐν παισί* dicere solet. — 4. *ὑπὸ τριήρων ἁλοὺς*; praepositionem omittunt codd., eamque abesse posse exemplis probare conatur Dind., quorum tamen ratio diversa mihi videtur. Hoc certe constat multis aliis in locis ab usu communi non recedere Pausaniam; vide v. g. 1, 9, 6. 1, 15, 2. 1, 22, 6. 2, 2, 5. 2, 22, 6. 3, 26, 8. — VIII, 1. Etiam hoc loco *τοὺς ἐσελθόντας* Pausanias scripsisse videtur; cf. ad c. 4, 1. — 2. *Δεννύτα* vel *Διννύτα*, aeolice, Bergk; *Διvύττα*, *Δενύττα*, *Δινύτα* codd.; deinde *τάνδ'* scripsi; idem voluit Bergk; *τήνδ'* edd. codd. — 5. *Κριτόδαμος* — *Δαμοκρίτου*, cf. Bergk. Exerc. Plin. I. p. 31. — IX, 1. *Αἰγινήταις τισιν* codd. et edd. antiquae; *Αἰγινήταις τις* Siebel. ed. min. Bekk. SW Dind. e coniectura C. O. Mülleri; deinde *αὐτον εἴη* dedi; *αυτα ἂν εἴη* (i. e. *αὐτὰ* ^{ὂν} *εἴη*) codd. Dind.; *αὐτὰ εἴη* rell. edd. — 4. *τρίτη* — *Ὀλυμπιάδας*; sic codd.; lectio vix sana, restauratio dubia. — X, 4. *ὁ τοῦ ὅπλου δρόμος* scripsi, ut 6, 13, 2.; *ὁ τοῦ ὁπλίτου δρόμος* codd. edd. cf. 10, 7, 7. Mox post *ὁμωνύμῳ* addendum, non subintelligendum est *τῷ μὲν*. — 5. *εἰδότες ἐκ πατέρων* malim; idem sibi placere indicavit mihi Bergk. — XI, 3. *τῶν πολιτῶν ἀνήρ τις* scripsi, probante Bergkio; *τῶν πολλῶν ἀνήρ τις* edd. codd. — XII, 4. *κρατήσαντες*; imo *κρατήσαντι*. — 6. *Αἰγύπτου*; cf. ad 6, 2, 8. Quae sequuntur recte esse restaurata nolim affirmare. In codicibus parum subsidii. — 8. *Αἱμοστράτου* nomen corruptum; fortasse *Δαμοστράτου* s. *Δημοστράτου*. Ante *εὕρισκον* adieci negationem, quam necessariam esse

hoc loco iudicarunt Abresch, Schneider, Facius, Bekker; idem fecerunt Clavier. SW Dind.; negatio, quam ante *περιέχει* habent codd., e margine in locum alienum irrepsit. Expunxi cum Clavierio; circumscribunt Bekker. Dind.; Siebel. et SW eundem sensum assequi sibi videntur post *δόγμα* distinguendo interrogationis signo. — 9. *Τρίτειαν* codd.; *Τρίταιαν* s. *Τριταίαν* edd.; cf. ad 7, 22, 6. — XIII, 1. *τρισὶ* — *Ὀλυμπιάσι* scripsi; cf. 6, 7, 1. et Z. f. A. 1847. p. 294.; *τρεῖς* — *Ὀλυμπίασι* edd. codd.; *Ὀλυμπιάσι* Lb; *Ὀλυμπιᾶσι* M. — 2. *Ἀνάκειται δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη* scripsi; cf. Z. f. A. 1847. p. 294 seq.; *ἀνάκ. δὲ τῇ ἐν Ὀλ. καὶ στήλη* codd.; *ἀνάκ. δὲ ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ καὶ στήλη* edd. Respicit Pausanias locum 3, 14, 3. — 5. Fortasse *Ἱππίου τοῦ * * τὸ δὲ ἐπίγραμμα*, ita ut patris nomen exciderit. Mox post *καιρόν* delevi *καθ' ὃν* cum Bekkero MPcd Lab, lacunamque hoc loco indicavi, post *δῆμον* Bekker. SW Dind. Tota haec pagina fuit corrupta. — 8. Scripsi *τοὺς Νεμέᾳ * * τας*. Cf. Z. f. A. 1847. p. 295 seq. Hoc certissimum est, *Νεμεάτας* (*Νεμέατας* Lb), quod habent codices et edd. esse corruptum et excidisse Isthmionicas. *Ἰσθμιάτας* autem non magis probo quam *Νεμεάτας*. — 11. Agathinus et Telemachus fratres erant; cf. 3, 18, 13. 6, 7, 8. 7, 1, 6. Locus sanus est. — XV, 2. *Ὀλίδαν* codd.; nomen vix sanum; *Ὀλαΐδαν*, quod e coniectura dederunt SW, probavitque Dind., ad veram nominis formam accedere, non ipsam restaurare videtur. Scriptum fuit *ΟΛΥΜΠΙΑΙΟΛΑΙΔΑΝ* i. e. *Ὀλυμπίᾳ Ἰολαΐδαν*. Cf. 10, 7, 8. — XVI, 8. *καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν?* Mox *Σθέννιδος* vult Keil Anal. p. 221. et sic 6, 17, 5. habent Lab; cf. Stephan. Paris. s. n. *Σθέννις*; simplici elemento nomen legitur sine varietate Strab. 12, 3, 11. p. 525. Kramer. Plut. Lucull. c. 23. — XVII, 1. *Λεωνιδαίου*; cf. ad 5, 15, 1. — 8. „Non dubium quin Pausaniae pro *Καρμαντίδου* reddi debeat *Χαρμαντίδου*, coll. Suid. v. *Γοργίας*.“ Keil Analect. p. 208. — 9. Malim *ἀλλὰ ἐκείνου γε ἐς πλέον* e codicum vestigiis. — XIX, 4. *ὑπὸ Μυάνων*; literam *α* hoc loco et 10, 38, 8. a codicibus oblatam expellere nolui; *ο* vel *ω* substituunt editiones; cf. Jen. Lit. Zeit. 1846. p. 84. Fortasse segmento seq. scribendum est *Μυᾶνες*. — 6. *ἀνάθημα Μιλτιάδου*; cf. Seguier de S. Brisson in Mém. de l'Ac. d. I. et BL. T. XV. p. 140 seq. Erravit Pausanias. — 7. *Ποθαίου τέχνη τοῦ Ἀντιφίλου καὶ Μεγακλέους* s. *Ποθαίου τέχνη καὶ Ἀντιφίλου τῶν Μεγακλέους?* — 8. *αὐταὶ μὲν* scripsi pro *αὖται μέν*. — XX, 8. *ἐπὶ ζημίᾳ* ut cap. 23, 4.; *ἐπὶ*

ζημίας MVab; ἐπὶ ζημίαις (i. e. ζημίᾳ, ι adscripto) AgLab; ἀπὸ ζημίας edd. Mox ἐπὶ τούτων τῷ πέρατι malim. — XXI, 5. ἀπὸ τούτου τὸν ποταμόν (i. e. Λευκανίαν) Curtius Peloponn. II. p. 108. n. 50. — XXII, 2. Ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ καὶ εἰκοστῇ Falconer. ad Strab. 5, 14, 5. — 9. Post συνῆν expunxi ἀκολουθῶν cum MPc AgLab; circumscribunt Bekk. Dind. — XXIII, 1. ἐντὸς τείχους? — 2. οἱ Ἑλλανοδίκαι αὐτοὺς dedi; τοὺς edd. codd. Cf. Z. f. A. 1847. p. 298. seq. Curtius Pelop. II. p. 100. n. 25. Possis etiam τοὺς ἀθλητάς. — 8. οὕτω λανθ. Curtius Pelop. II. p. 97.; οὗτοι edd. codd. — XXIV, 3. δεῖ ποιεῖν om. MAgLab; circumscripsi simul cum σφᾶς. — 5. Πύρρωνος τοῦ Πλειστοκράτους Röper in Schneidewin. Philolol. III, 65.

Signo parenthesis rotundo ( ) notavi quae inserenda, uncis [ ] quae delenda aut omnino suspecta viderentur.

ΑΤΤΙΚΑ.

2 I. 1. (Facius, Siebelis.) Τῆς ἠπείρου τῆς Ἑλληνι- Bek-ker
Kuhn κῆς κατὰ νήσους τὰς Κυκλάδας καὶ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον
ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς· καὶ λιμήν τε
παραπλεύσαντι τὴν ἄκραν ἐστί, καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Σου-
νιάδος ἐπὶ κορυφῇ τῆς ἄκρας. πλέοντι δὲ ἐς τὸ πρόσω
Λαύριόν τέ ἐστιν, ἔνθα ποτὲ Ἀθηναίοις ἦν ἀργύρου
μέταλλα, καὶ νῆσος ἔρημος οὐ μεγάλη Πατρόκλου κα-
λουμένη· τεῖχος γὰρ ᾠκοδομήσατο ἐν αὐτῇ καὶ χάρακα
ἐβάλετο Πάτροκλος, ὃς τριήρεσιν ἐπέπλει ναύαρχος
Αἰγυπτίαις, ἃς Πτολεμαῖος ὁ (Πτολεμαίου) τοῦ Λάγου
τιμωρεῖν ἔστειλεν Ἀθηναίοις, ὅτε σφίσιν Ἀντίγονος ὁ
Δημητρίου στρατιᾷ τε αὐτὸς ἐσβεβληκὼς ἔφθειρε τὴν
χώραν καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης κατεῖργεν. 2. Ὁ 2
δὲ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ, πρότερον δὲ
3 πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἦρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν·
Φάληρον δέ, ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ
θάλασσα, τοῦτό σφισιν ἐπίνειον ἦν, καὶ Μενεσθέα φασὶν
αὐτόθεν ταῖς ναυσὶν ἐς Τροίαν ἀναχθῆναι, καὶ τούτου
πρότερον Θησέα δώσοντα Μίνῳ δίκας τῆς Ἀνδρόγεω τε-
λευτῆς. Θεμιστοκλῆς δὲ ὡς ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν
ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι καὶ
λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῖ, τοῦτό σφισιν
ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. καὶ νεὼς καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
οἶκοι, καὶ πρὸς τῷ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους·
φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίοις,
καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ ὀστᾶ κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας
ἀνελόντες. φαίνονται δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους καὶ
κατελθόντες καὶ γραφὴν ἐς τὸν Παρθενῶνα ἀναθέντες,

3 ἐν ᾗ Θεμιστοκλῆς ἐστι γεγραμμένος. 3. Θέας δὲ ἄξιον
τῶν ἐν Πειραιεῖ μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστι καὶ Διὸς τέμενος·
χαλκοῦ μὲν ἀμφότερα τὰ ἀγάλματα, ἔχει δὲ ὁ μὲν σκῆπ-
τρον καὶ Νίκην, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ. Ἐνταῦθα Λεωσθέ-
νην, ὃς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἡγούμενος
Μακεδόνας ἔν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ καὶ αὖθις 4
ἔξω Θερμοπυλῶν, καὶ βιασάμενος ἐς Λαμίαν κατέκλεισε
τὴν ἀπαντικρὺ τῆς Οἴτης, τοῦτον τὸν Λεωσθένην καὶ
τοὺς παῖδας ἔγραψεν Ἀρκεσίλαος. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς τῆς
μακρᾶς, ἔνθα καθέστηκεν ἀγορὰ τοῖς ἐπὶ θαλάσσης, καὶ
γὰρ τοῖς ἀπωτέρω τοῦ λιμένος ἐστὶν ἑτέρα, τῆς δὲ ἐπὶ
θαλάσσης στοᾶς ὄπισθεν ἑστᾶσι Ζεὺς καὶ Δῆμος, Λεωχά-
ρους ἔργον. πρὸς δὲ τῇ θαλάσσῃ Κόνων ᾠκοδόμησεν
Ἀφροδίτης ἱερόν, τριήρεις Λακεδαιμονίων κατεργα-
σάμενος περὶ Κνίδον τὴν ἐν τῇ Καρικῇ χερρονήσῳ.
Κνίδιοι γὰρ τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καί σφισιν
ἔστιν ἱερὰ τῆς θεοῦ· τὸ μὲν γὰρ ἀρχαιότατον Δωρίτιδος,
μετὰ δὲ τὸ Ἀκραίας, νεώτατον δὲ ἣν Κνιδίαν οἱ πολλοί,
Κνίδιοι δὲ αὐτοὶ καλοῦσιν Εὔπλοιαν.
4 4. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ἀθηναίοις ὁ μὲν ἐπὶ Μουνυχίᾳ
λιμήν, καὶ Μουνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ ἐπὶ Φαλήρῳ,
καθὰ καὶ πρότερον εἴρηταί μοι, καὶ πρὸς αὐτῷ Δήμητρος
ἱερόν. ἐνταῦθα καὶ Σκιράδος Ἀθηνᾶς ναός ἐστι καὶ Διὸς
ἀπωτέρω, βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνόμαζομένων ἀγνώστων
καὶ ἡρώων καὶ παίδων τῶν Θησέως καὶ Φαλήρου· τοῦτον
γὰρ τὸν Φάληρον Ἀθηναῖοι πλεῦσαι μετὰ Ἰάσονός φα-
σιν ἐς Κόλχους. ἔστι δὲ καὶ Ἀνδρόγεω βωμὸς τοῦ Μίνω,
καλεῖται δὲ ἥρωος· Ἀνδρόγεω δὲ ὄντα ἴσασιν οἷς ἐστιν
5 ἐπιμελὲς τὰ ἐγχώρια σαφέστερον ἄλλων ἐπίστασθαι. Ἀπέ- 5
χει δὲ σταδίους εἴκοσιν ἄκρα Κωλιάς· ἐς ταύτην φθαρέν-
τος τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Μήδων κατήνεγκεν ὁ κλύδων τὰ
ναυάγια. Κωλιάδος δέ ἐστιν ἐνταῦθα Ἀφροδίτης ἄγαλμα

καὶ Γενετυλλίδες ὀνομαζόμεναι θεαί. δοκῶ δὲ καὶ Φω-
καεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ θεὰς ἃς καλοῦσι Γενναΐδας εἶναι ταῖς
ἐπὶ Κωλιάδι τὰς αὐτάς. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς
Ἀθήνας ἐκ Φαλήρου ναὸς Ἥρας οὔτε θύρας ἔχων οὔτε
ὄροφον· Μαρδόνιόν φασιν αὐτὸν ἐμπρῆσαι τὸν Γωβρύου.
τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν δή, καθὰ λέγουσιν, Ἀλκαμένους
ἐστὶν ἔργον. οὐκ ἂν τοῦτό γε ὁ Μῆδος εἴη λελωβημένος.
II. Ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν ἐστὶν Ἀντιόπης μνῆμα
Ἀμαζόνος. ταύτην τὴν Ἀντιόπην Πίνδαρος μέν φησιν ὑπὸ
Πειρίθου καὶ Θησέως ἁρπασθῆναι, Τροιζηνίῳ δὲ Ἡγίᾳ
τοιάδε ἐς αὐτὴν πεποίηται· Ἡρακλέα Θεμίσκυραν πολιορ-
κοῦντα τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ἑλεῖν μὴ δύνασθαι, Θησέως δὲ
ἐρασθεῖσαν Ἀντιόπην, στρατεῦσαι γὰρ ἅμα Ἡρακλεῖ καὶ
Θησέα, παραδοῦναι τὸ χωρίον. τάδε μὲν Ἡγίας πεποίηκεν·
Ἀθηναῖοι δέ φασιν, ἐπεί τε ἦλθον Ἀμαζόνες Ἀντιόπην
μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι, Μολπαδίαν δὲ ἀποθα-
νεῖν ὑπὸ Θησέως. καὶ μνῆμά ἐστι καὶ Μολπαδίας Ἀθη-
6 ναίοις. 2. Ἀνιόντων δὲ ἐκ Πειραιῶς ἐρείπια τῶν τει- 2
χῶν ἐστίν, ἃ Κόνων ὕστερον τῆς πρὸς Κνίδῳ ναυμαχίας
ἀνέστησε· τὰ γὰρ Θεμιστοκλέους μετὰ τὴν ἀναχώρησιν
οἰκοδομηθέντα τὴν Μήδων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθῃρέθη τῶν
τριάκοντα ὀνομαζομένων. εἰσὶ δὲ τάφοι κατὰ τὴν ὁδὸν
γνωριμώτατοι Μενάνδρου τοῦ Διοπείθους καὶ μνῆμα
Εὐριπίδου κενόν. τέθαπται δὲ Εὐριπίδης ἐν Μακεδονίᾳ
παρὰ τὸν βασιλέα ἐλθὼν Ἀρχέλαον· ὁ δέ οἱ τοῦ θανάτου
τρόπος, πολλοῖς γάρ ἐστιν εἰρημένος, ἐχέτω καθὰ λέ-
γουσιν. 3. Συνῆσαν δὲ ἄρα καὶ τότε τοῖς βασιλεῦσι 3
ποιηταί, καὶ πρότερον ἔτι καὶ Πολυκράτει Σάμου τυ-
ραννοῦντι Ἀνακρέων παρῆν καὶ ἐς Συρακούσας πρὸς
Ἱέρωνα Αἰσχύλος καὶ Σιμωνίδης ἐστάλησαν· Διονυσίῳ
δέ, ὃς ὕστερον ἐτυράννησεν ἐν Σικελίᾳ, Φιλόξενος παρ-
ῆν, καὶ Ἀντιγόνῳ Μακεδόνων ἄρχοντι Ἀνταγόρας Ῥό-

διος καὶ Σολεὺς Ἄρατος. Ἡσίοδος δὲ καὶ Ὅμηρος ἢ
συγγενέσθαι βασιλεῦσιν ἠτύχησαν ἢ καὶ ἑκόντες ὠλιγώ-
ρησαν, ὁ μὲν ἀγροικίᾳ καὶ ὄκνῳ πλάνης, Ὅμηρος δὲ
ἀποδημήσας ἐπὶ μακρότατον καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐς
χρήματα παρὰ τῶν δυνατῶν ὑστέραν θέμενος τῆς παρὰ
τοῖς πολλοῖς δόξης, ἐπεὶ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐστὶν
Ἀλκίνῳ παρεῖναι Δημόδοκον, καὶ ὡς Ἀγαμέμνων κα-
ταλείποι τινὰ παρὰ τῇ γυναικὶ ποιητήν. Ἔστι δὲ τάφος
οὐ πόρρω τῶν πυλῶν, ἐπίθημα ἔχων στρατιώτην ἵππῳ
παρεστηκότα· ὅντινα μὲν οὐκ οἶδα, Πραξιτέλης δὲ καὶ
τὸν ἵππον καὶ τὸν στρατιώτην ἐποίησεν.
4 4. Ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν οἰκοδόμημα ἐς πα-
ρασκευήν ἐστι τῶν πομπῶν, ἃς πέμπουσι τὰς μὲν ἀνὰ
πᾶν ἔτος, τὰς δὲ καὶ χρόνον διαλείποντες. καὶ πλησίον
ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ αὐτή τε καὶ ἡ παῖς
καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος· γέγραπται δὲ ἐπὶ τῷ τοίχῳ γράμ-
μασιν Ἀττικοῖς ἔργα εἶναι Πραξιτέλους. τοῦ ναοῦ δὲ οὐ
πόρρω Ποσειδῶν ἐστὶν ἐφ' ἵππου, δόρυ ἀφιεὶς ἐπὶ γίγαντα
Πολυβώτην, ἐς ὃν Κῴοις ὁ μῦθος περὶ τῆς ἄκρας ἔχει
τῆς Χελώνης· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐφ' ἡμῶν τὴν εἰκόνα
ἄλλῳ δίδωσι καὶ οὐ Ποσειδῶνι. Στοαὶ δέ εἰσιν ἀπὸ τῶν
πυλῶν ἐς τὸν Κεραμεικόν, καὶ εἰκόνες πρὸ αὐτῶν χαλ-
5 καῖ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ὅσοις τι ὑπῆρχεν [ὧν τις 7
λόγος] ἐς δόξαν. ἡ δὲ ἑτέρα τῶν στοῶν ἔχει μὲν ἱερὰ
θεῶν, ἔχει δὲ γυμνάσιον Ἑρμοῦ καλούμενον· ἔστι δὲ
ἐν αὐτῇ Πουλυτίωνος οἰκία, καθ' ἣν παρὰ τὴν Ἐλευ-
σῖνι δρᾶσαι τελετὴν Ἀθηναίων φασὶν οὐ τοὺς ἀφανε-
στάτους· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἀνεῖτο Διονύσῳ. Διόνυσον δὲ
τοῦτον καλοῦσι Μελπόμενον ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ἐφ' ὁποίῳ
περ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην. Ἐνταῦθά ἐστιν Ἀθηνᾶς
ἄγαλμα Παιωνίας καὶ Διὸς καὶ Μνημοσύνης καὶ Μου-
σῶν, Ἀπόλλων τε ἀνάθημα καὶ ἔργον Εὐβουλίδου, καὶ

δαίμων τῶν ἀμφὶ Διόνυσον Ἄκρατος· πρόσωπόν ἐστίν
οἱ μόνον ἐνῳκοδομημένον τοίχῳ. μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύ-
σου τέμενός ἐστιν οἴκημα ἀγάλματα ἔχον ἐκ πηλοῦ, βα-
σιλεὺς Ἀθηναίων Ἀμφικτυὼν ἄλλους τε θεοὺς ἑστιῶν
καὶ Διόνυσον. ἐνταῦθα καὶ Πήγασός ἐστιν Ἐλευθερεύς,
ὃς Ἀθηναίοις τὸν θεὸν ἐσήγαγε· συνεπελάβετο δέ οἱ τὸ
ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἀναμνῆσαν τὴν ἐπὶ Ἰκαρίου ποτὲ
ἐπιδημίαν τοῦ θεοῦ. 5. Τὴν δὲ βασιλείαν Ἀμφικτυὼν 6
ἔσχεν οὕτως. Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ νῦν Ἀττικῇ βασι-
λεῦσαι πρῶτον· ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκ-
δέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου, καί οἱ
γίνονται θυγατέρες μὲν Ἕρση καὶ Ἄγλαυρος καὶ Πάν-
δροσος, υἱὸς δὲ Ἐρυσίχθων. οὗτος οὐκ ἐβασίλευσεν
Ἀθηναίων, ἀλλά οἱ τοῦ πατρὸς ζῶντος τελευτῆσαι συν-
έβη, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Κέκροπος Κραναὸς ἐξεδέξατο,
Ἀθηναίων δυνάμει προύχων. Κραναῷ δὲ θυγατέρας καὶ
ἄλλας καὶ Ἀτθίδα γενέσθαι λέγουσιν· ἀπὸ ταύτης ὀνο-
μάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην
Ἀκταίαν. Κραναῷ δὲ Ἀμφικτυὼν ἐπαναστάς, θυγατέρα
8 ὅμως ἔχων αὐτοῦ, παύει τῆς ἀρχῆς· καὶ αὐτὸς ὕστερον
ὑπὸ Ἐριχθονίου καὶ τῶν συνεπαναστάντων ἐκπίπτει.
πατέρα δὲ Ἐριχθονίῳ λέγουσιν ἀνθρώπων μὲν οὐδένα
εἶναι, γονέας δὲ Ἥφαιστον καὶ Γῆν.

III. Τὸ δὲ χωρίον ὁ Κεραμεικὸς τὸ μὲν ὄνομα ἔχει
ἀπὸ ἥρωος Κεράμου, Διονύσου τε εἶναι καὶ Ἀριάδνης
καὶ τούτου λεγομένου· πρώτη δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ καλου-
μένη στοὰ βασίλειος, ἔνθα καθίζει βασιλεὺς ἐνιαυσίαν
ἄρχων ἀρχήν, καλουμένην βασιλείαν. ταύτης ἔπεστι τῷ
κεράμῳ τῆς στοᾶς ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς, ἀφιεὶς Θησεὺς
ἐς θάλασσαν Σκείρωνα καὶ φέρουσα Ἡμέρα Κέφαλον,
ὃν κάλλιστον γενόμενόν φασιν ὑπὸ Ἡμέρας ἐρασθείσης
ἁρπασθῆναι, καί οἱ παῖδα γενέσθαι Φαέθοντα * * * καὶ

φύλακα ἐποίησε τοῦ ναοῦ. ταῦτα ἄλλοι τε καὶ Ἡσίοδος
2 εἴρηκεν ἐν ἔπεσι τοῖς ἐς τὰς γυναῖκας. Πλησίον δὲ τῆς
στοᾶς Κόνων ἕστηκε καὶ Τιμόθεος υἱὸς Κόνωνος, καὶ
βασιλεὺς Κυπρίων Εὐαγόρας, ὃς καὶ τὰς τριήρεις τὰς
Φοινίσσας ἔπραξε παρὰ βασιλέως Ἀρταξέρξου δοθῆναι
Κόνωνι· ἔπραξε δὲ ὡς Ἀθηναῖος καὶ τὸ ἀνέκαθεν ἐκ Σα-
λαμῖνος, ἐπεὶ καὶ γενεαλογῶν ἐς προγόνους ἀνέβαινε
Τεῦκρον καὶ Κινύρου θυγατέρα. Ἐνταῦθα ἕστηκε Ζεὺς
ὀνομαζόμενος Ἐλευθέριος, καὶ βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐς
ἄλλους τε ὧν ἦρχεν εὐεργεσίας καὶ ἐς τὴν πόλιν μάλιστα
3 ἀποδειξάμενος τὴν Ἀθηναίων. 2. Στοὰ δὲ ὄπισθεν ᾠκο-
δόμηται γραφὰς ἔχουσα θεοὺς τοὺς δώδεκα καλουμέ-
νους. ἐπὶ δὲ τῷ τοίχῳ τῷ πέραν Θησεύς ἐστι γεγραμμέ-
νος καὶ Δημοκρατία τε καὶ Δῆμος· δηλοῖ δὲ ἡ γραφὴ 9
Θησέα εἶναι τὸν καταστήσαντα Ἀθηναίοις ἐξ ἴσου πολι-
τεύεσθαι. κεχώρηκε δὲ φήμη καὶ ἄλλως ἐς τοὺς πολλοὺς
ὡς Θησεὺς παραδοίη τὰ πράγματα τῷ δήμῳ, καὶ ὡς ἐξ
ἐκείνου δημοκρατούμενοι διαμείναιεν, πρὶν ἢ Πεισί-
στρατος ἐτυράννησεν ἐπαναστάς. Λέγεται μὲν δὴ καὶ
ἄλλα οὐκ ἀληθῆ παρὰ τοῖς πολλοῖς οἷα ἱστορίας ἀνηκόοις
οὖσι καὶ ὁπόσα ἤκουον εὐθὺς ἐκ παίδων ἔν τε χοροῖς καὶ
τραγῳδίαις πιστὰ ἡγουμένοις, λέγεται δὲ καὶ ἐς τὸν Θη-
σέα ὡς αὐτός τε ἐβασίλευσε, καὶ ὕστερον Μενεσθέως
τελευτήσαντος καὶ ἐς τετάρτην οἱ Θησεῖδαι γενεὰν διέ-
μειναν ἄρχοντες. εἰ δέ μοι γενεαλογεῖν ἤρεσκε, καὶ τοὺς
ἀπὸ Μελάνθου βασιλεύσαντας ἐς Κλείδικον τὸν Αἰσιμί-
δου καὶ τούτους ἂν ἀπηριθμησάμην.
4 3. Ἐνταῦθά ἐστι γεγραμμένον καὶ τὸ περὶ Μαντίνειαν
Ἀθηναίων ἔργον, οἳ βοηθήσοντες Λακεδαιμονίοις ἐπέμ-
φθησαν. συνέγραψαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ξενοφῶν τὸν πάν-
τα πόλεμον, κατάληψίν τε τῆς Καδμείας καὶ τὸ πταῖσμα
Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λεύκτροις, καὶ ὡς ἐς Πελοπόννη-

σον ἐσέβαλον Βοιωτοὶ καὶ τὴν συμμαχίαν Λακεδαιμο-
νίοις τὴν παρ' Ἀθηναίων ἐλθοῦσαν. ἐν δὲ τῇ γραφῇ τῶν
ἱππέων ἐστὶ μάχη, ἐν ᾗ γνωριμώτατοι Γρύλος τε ὁ Ξενο-
φῶντος ἐν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ κατὰ τὴν ἵππον τὴν Βοιω-
τίαν Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος. ταύτας τὰς γραφὰς Εὐ-
φράνωρ ἔγραψεν Ἀθηναίοις, καὶ πλησίον ἐποίησεν ἐν
τῷ ναῷ τὸν Ἀπόλλωνα Πατρῷον ἐπίκλησιν. πρὸ δὲ τοῦ
νεὼ τὸν μὲν Λεωχάρης, ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον, Κά-
λαμις ἐποίησε. τὸ δὲ ὄνομα τῷ θεῷ γενέσθαι λέγουσιν,
ὅτι τὴν λοιμώδη σφίσι νόσον ὁμοῦ τῷ Πελοποννησίων
πολέμῳ πιέζουσαν κατὰ μάντευμα ἔπαυσεν ἐκ Δελφῶν.
4. Ὠικοδόμηται δὲ καὶ Μητρὸς θεῶν ἱερόν, ἣν Φει- 5
10 δίας εἰργάσατο, καὶ πλησίον τῶν πεντακοσίων καλουμέ-
νων βουλευτήριον, οἳ βουλεύουσιν ἐνιαυτὸν Ἀθηναίοις·
Βουλαίου δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται ξόανον Διός, καὶ Ἀπόλλων
τέχνη Πεισίου, καὶ Δῆμος ἔργον Λύσωνος. τοὺς δὲ
θεσμοθέτας ἔγραψε Πρωτογένης Καύνιος, Ὀλβιάδης δὲ
Κάλλιππον, ὃς Ἀθηναίους ἐς Θερμοπύλας ἤγαγε φυλά-
ξοντας τὴν ἐς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν ἐσβολήν.

IV. Οἱ δὲ Γαλάται οὗτοι νέμονται τῆς Εὐρώπης τὰ ἔσχατα, ἐπὶ θαλάσσῃ πολλῇ καὶ ἐς τὰ πέρατα οὐ πλωΐμῳ· παρέχεται δὲ ἄμπωτιν καὶ ῥαχίαν καὶ θηρία οὐδὲν ἐοικότα τοῖς ἐν θαλάσσῃ τῇ λοιπῇ· καί σφισι διὰ τῆς χώρας ῥεῖ ποταμὸς Ἠριδανός, ἐφ' ᾧ τὰς θυγατέρας τὰς Ἡλίου ὀδύρεσθαι νομίζουσι τὸ περὶ τὸν Φαέθοντα τὸν ἀδελφὸν πάθος. ὀψὲ δέ ποτε αὐτοὺς καλεῖσθαι Γαλάτας ἐξενίκησεν· Κελτοὶ γὰρ κατά τε σφᾶς τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὠνομάζοντο. Συλλεγεῖσα δέ σφισι στρατιὰ τρέπεται τὴν ἐπὶ Ἰονίου, καὶ τό τε Ἰλλυριῶν ἔθνος καὶ πᾶν ὅσον ἄχρι Μακεδόνων ᾤκει καὶ Μακεδόνας αὐτοὺς ἀναστάτους ἐποίησε, Θεσσαλίαν τε ἐπέδραμε. καὶ ὡς ἐγγὺς Θερμοπυλῶν ἐγίνοντο, ἐνταῦθα οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων

ἐς τὴν ἔφοδον ἡσύχαζον τῶν βαρβάρων, ἅτε ὑπὸ Ἀλεξάνδρου μεγάλως καὶ Φιλίππου κακωθέντες πρότερον· καθεῖλε δὲ καὶ Ἀντίπατρος καὶ Κάσσανδρος ὕστερον τὸ Ἑλληνικόν, ὥστε ἕκαστοι δι' ἀσθένειαν οὐδὲν αἰσχρὸν
2 ἐνόμιζον ἀπεῖναι τὸ κατὰ σφᾶς τῆς βοηθείας. 2. Ἀθηναῖοι δὲ μάλιστα μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀπειρήκεσαν μήκει τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου καὶ προσπταίοντες τὰ πολλὰ ἐν ταῖς μάχαις, ἐξιέναι δὲ ὅμως ὥρμηντο ἐς τὰς Θερμοπύλας σὺν τοῖς ἐθέλουσι τῶν Ἑλλήνων, ἑλόμενοι σφίσι τὸν Κάλλιππον τοῦτον ἡγεῖσθαι. Καταλαβόντες δὲ ᾗ
στενώτατον ἦν, τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα εἶργον 11
τοὺς βαρβάρους. ἀνευρόντες δὲ οἱ Κελτοὶ τὴν ἀτραπὸν ἣν καὶ Μήδοις ποτὲ Ἐφιάλτης ἡγήσατο ὁ Τραχίνιος, καὶ βιασάμενοι Φωκέων τοὺς τεταγμένους ἐπ' αὐτῇ, λανθά-
3 νουσι τοὺς Ἕλληνας ὑπερβαλόντες τὴν Οἴτην. 3. Ἔνθα δὴ πλείστου παρέσχοντο αὑτοὺς Ἀθηναῖοι τοῖς Ἕλλησιν ἀξίους, ἀμφοτέρωθεν, ὡς ἐκυκλώθησαν, ἀμυνόμενοι τοὺς βαρβάρους. οἱ δέ σφισιν ἐπὶ τῶν νεῶν μάλιστα ἐταλαιπώρουν, ἅτε τοῦ κόλπου τοῦ Λαμιακοῦ τέλματος πρὸς ταῖς Θερμοπύλαις ὄντος· αἴτιον δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ ὕδωρ ταύτῃ τὸ θερμὸν ἐκρέον ἐς τὴν θάλασσαν. μείζονα οὖν εἶχον οὗτοι πόνον· ἀναλαβόντες γὰρ ἐπὶ τὰ καταστρώματα τοὺς Ἕλληνας ναυσὶν ὑπό τε ὅπλων βαρείαις καὶ
4 ἀνδρῶν ἐβιάζοντο κατὰ τοῦ πηλοῦ πλεῖν. 4. Οὗτοι μὲν δὴ τοὺς Ἕλληνας τρόπον τὸν εἰρημένον ἔσωζον, οἱ δὲ Γαλάται Πυλῶν τε ἐντὸς ἦσαν, καὶ τὰ πολίσματα ἑλεῖν ἐν οὐδενὶ τὰ λοιπὰ ποιησάμενοι Δελφοὺς καὶ τὰ χρήματα τοῦ θεοῦ διαρπάσαι μάλιστα εἶχον σπουδήν. Καί σφισιν αὐτοί τε Δελφοὶ καὶ Φωκέων ἀντετάχθησαν οἱ τὰς πόλεις περὶ τὸν Παρνασὸν οἰκοῦντες. ἀφίκετο δὲ καὶ δύναμις Αἰτωλῶν· τὸ γὰρ Αἰτωλικὸν προεῖχεν ἀκμῇ νεότητος τὸν χρόνον τοῦτον. Ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα

κεραυνοί τε ἐφέροντο ἐς τοὺς Γαλάτας καὶ ἀπορραγεῖσαι πέτραι τοῦ Παρνασοῦ, δείματά τε ἄνδρες ἐφίσταντο ὁπλῖται τοῖς βαρβάροις. τούτων τοὺς μὲν ἐξ Ὑπερβορέων λέγουσιν ἐλθεῖν, Ὑπέροχον καὶ Ἀμάδοκον, τὸν δὲ τρίτον Πύρρον εἶναι τὸν Ἀχιλλέως· ἐναγίζουσι δὲ ἀπὸ ταύτης Δελφοὶ τῆς συμμαχίας Πύρρῳ, πρότερον ἔχοντες
ἅτε ἀνδρὸς πολεμίου καὶ τὸ μνῆμα ἐν ἀτιμίᾳ. 5. Γαλατῶν 5
δὲ οἱ πολλοὶ ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν διαβάντες τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς ἐλεηλάτουν. χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Πέργα-
12 μον ἔχοντες, πάλαι δὲ Τευθρανίαν καλουμένην, ἐς ταύτην Γαλάτας ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης. οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἐκτὸς Σαγγαρίου χώραν ἔσχον, Ἄγκυραν πόλιν ἑλόντες Φρυγῶν, ἣν Μίδας ὁ Γορδίου πρότερον ᾤκισεν. ἄγκυρα δέ, ἣν ὁ Μίδας ἀνεῦρεν, ἦν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐν ἱερῷ Διός, καὶ κρήνη Μίδου καλουμένη· ταύτην οἴνῳ κεράσαι Μίδαν φασὶν ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Σιληνοῦ. ταύτην τε δὴ τὴν Ἄγκυραν εἷλον καὶ Πεσινοῦντα ὑπὸ τὸ ὄρος * * * τὴν Ἄγδιστιν, ἔνθα καὶ τὸν Ἄττην τεθάφθαι λέγουσι.
6. Περγαμηνοῖς δὲ ἔστι μὲν σκῦλα ἀπὸ Γαλατῶν, ἔστι δὲ 6
γραφὴ τὸ ἔργον τὸ πρὸς Γαλάτας ἔχουσα. ἣν δὲ νέμονται οἱ Περγαμηνοί, Καβείρων ἱεράν φασιν εἶναι τὸ ἀρχαῖον· αὐτοὶ δὲ Ἀρκάδες ἐθέλουσιν εἶναι τῶν ὁμοῦ Τηλέφῳ διαβάντων ἐς τὴν Ἀσίαν. πολέμων δὲ τῶν μὲν ἄλλων, εἰ δή τινας ἐπολέμησαν, οὐκ ἐς ἅπαντας κεχώρηκεν ἡ φήμη· τρία δὲ γνωριμώτατα ἐξείργασταί σφισι, τῆς τε Ἀσίας ἀρχὴ τῆς κάτω, καὶ ἡ Γαλατῶν ἀπ' αὐτῆς ἀναχώρησις, καὶ τὸ ἐς τοὺς σὺν Ἀγαμέμνονι Τηλέφου τόλμημα, ὅτε Ἕλληνες ἁμαρτόντες Ἰλίου τὸ πεδίον ἐληλάτουν τὸ Μύσιον ὡς γῆν [τὴν] Τρῳάδα. ἐπάνειμι δὲ ἐς τὴν ἀρχὴν ὅθεν ἐξέβην τοῦ λόγου.

V. Τοῦ βουλευτηρίου τῶν πεντακοσίων πλησίον Θόλος ἐστὶ καλουμένη, καὶ θύουσί τε ἐνταῦθα οἱ πρυ-

τάνεις καί τινα καὶ ἀργύρου πεποιημένα ἐστὶν ἀγάλματα
οὐ μεγάλα. ἀνωτέρω δὲ ἀνδριάντες ἑστήκασιν ἡρώων,
ἀφ᾽ ὧν Ἀθηναίοις ὕστερον τὰ ὀνόματα ἔσχον αἱ φυλαί.
Ὅστις δὲ κατεστήσατο δέκα ἀντὶ τεσσάρων φυλὰς εἶναι
καὶ μετέθετό σφισι τὰ ὀνόματα ἀντὶ τῶν ἀρχαίων, Ἡρο-
2 δότῳ καὶ ταῦτά ἐστιν εἰρημένα. 2. Τῶν δὲ ἐπωνύμων,
καλοῦσι γὰρ οὕτω σφᾶς, ἔστι μὲν Ἱπποθόων Ποσειδῶνος 13
καὶ Ἀλόπης θυγατρὸς Κερκύονος, ἔστι δὲ Ἀντίοχος τῶν
παίδων τῶν Ἡρακλέους, γενόμενος ἐκ Μήδας Ἡρακλεῖ
τῆς Φύλαντος, καὶ τρίτος Αἴας ὁ Τελαμῶνος, ἐκ δὲ Ἀθη-
ναίων Λεώς· δοῦναι δὲ ἐπὶ σωτηρίᾳ λέγεται κοινῇ τὰς
θυγατέρας τοῦ θεοῦ χρήσαντος. Ἐρεχθεύς τέ ἐστιν ἐν
τοῖς ἐπωνύμοις, ὃς ἐνίκησεν Ἐλευσινίους μάχῃ καὶ τὸν
ἡγούμενον ἀπέκτεινεν Ἰμμάραδον τὸν Εὐμόλπου. Αἰ-
γεύς τέ ἐστι καὶ Οἰνεὺς Πανδίονος υἱὸς νόθος, καὶ τῶν
3 Θησέως παίδων Ἀκάμας. 3. Κέκροπα δὲ καὶ Πανδίονα,
εἶδον γὰρ καὶ τούτων ἐν τοῖς ἐπωνύμοις εἰκόνας, οὐκ
οἶδα οὓς ἄγουσιν ἐν τιμῇ· πρότερός τε γὰρ ἦρξε Κέκροψ,
ὃς τὴν Ἀκταίου θυγατέρα ἔσχηκεν ὕστερον καὶ δή γε
μετῴκησεν ἐς Εὔβοιαν, Ἐρεχθέως υἱὸς τοῦ Πανδίονος
τοῦ Ἐριχθονίου. καὶ δὴ καὶ Πανδίων ἐβασίλευσεν ὁ τοῦ
Ἐριχθονίου καὶ ὁ Κέκροπος τοῦ δευτέρου. τοῦτον Μη-
τιονίδαι τῆς ἀρχῆς ἐξελαύνουσι καί οἱ φυγόντι ἐς Μέ-
γαρα, θυγατέρα γὰρ εἶχε Πύλα τοῦ βασιλεύσαντος ἐν
Μεγάροις, συνεκπίπτουσιν οἱ παῖδες. καὶ Πανδίονα μὲν
αὐτοῦ λέγεται νοσήσαντα ἀποθανεῖν, καί οἱ πρὸς θα-
λάσσῃ μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ Μεγαρίδι ἐν Ἀθηνᾶς Αἰθυίας
4 καλουμένῳ σκοπέλῳ· 4. οἱ δὲ παῖδες κατίασί τε ἐκ τῶν
Μεγάρων ἐκβαλόντες Μητιονίδας, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν
Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὢν ἔσχεν. Θυγατέρας δὲ
οὐ σὺν ἀγαθῷ δαίμονι ἔθρεψεν ὁ Πανδίων, οὐδέ οἱ τι-
μωροὶ παῖδες ἀπ᾽ αὐτῶν ἐλείφθησαν· καίτοι δυνάμεώς

γε ἕνεκα πρὸς τὸν Θρᾷκα τὸ κῆδος ἐποιήσατο. ἀλλ᾽ οὐ-
δείς πόρος ἐστὶν ἀνθρώπῳ παραβῆναι τὸ καθῆκον ἐκ τοῦ
14 θεοῦ. λέγουσιν ὡς Τηρεὺς συνοικῶν Πρόκνῃ Φιλομή-
λαν ᾔσχυνεν, οὐ κατὰ νόμον δράσας τὸν Ἑλλήνων, καὶ
τὸ σῶμα ἔτι λωβησάμενος τῇ παιδὶ ἠγαγεν ἐς ἀνάγκην
δίκης τὰς γυναῖκας. Πανδίονι δὲ καὶ ἄλλος ἀνδριάς ἐστιν
ἐν ἀκροπόλει θέας ἄξιος. 5. Οἵδε μέν εἰσιν Ἀθηναίοις 5
ἐπώνυμοι τῶν ἀρχαίων· ὕστερον δὲ καὶ ἀπὸ τῶνδε φυ-
λὰς ἔχουσιν, Ἀττάλου τοῦ Μυσοῦ καὶ Πτολεμαίου τοῦ
Αἰγυπτίου καὶ κατ᾽ ἐμὲ ἤδη βασιλέως Ἀδριανοῦ, τῆς τε
ἐς τὸ θεῖον τιμῆς ἐπὶ πλεῖστον ἐλθόντος καὶ τῶν ἀρχο-
μένων ἐς εὐδαιμονίαν τὰ μέγιστα ἑκάστοις παρασχο-
μένου. καὶ ἐς μὲν πόλεμον οὐδένα ἑκούσιος κατέστη,
Ἑβραίους δὲ τοὺς ὑπὲρ Σύρων ἐχειρώσατο ἀποστάντας·
ὁπόσα δὲ θεῶν ἱερὰ τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ
καὶ ἐπεκόσμησεν ἀναθήμασι καὶ κατασκευαῖς, ἢ δωρεὰς
πόλεσιν ἔδωκεν Ἑλληνίσι, τὰς δὲ καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς
δεηθεῖσιν, ἔστιν οἱ πάντα γεγραμμένα Ἀθήνῃσιν ἐν τῷ
κοινῷ τῶν θεῶν ἱερῷ.

VI. Τὰ δὲ ἐς Ἄτταλον καὶ Πτολεμαῖον ἡλικίᾳ τε ἦν
ἀρχαιότερα, ὡς μὴ μένειν ἔτι τὴν φήμην αὐτῶν, καὶ οἱ
συγγενόμενοι τοῖς βασιλεῦσιν ἐπὶ συγγραφῇ τῶν ἔργων
καὶ πρότερον ἔτι ἠμελήθησαν. τούτων ἕνεκά μοι καὶ τὰ
τῶνδε ἐπῆλθε δηλῶσαι ἔργα τε ὁποῖα ἔπραξαν, καὶ ὡς ἐς
τοὺς πατέρας αὐτῶν περιεχώρησεν Αἰγύπτου καὶ ἡ Μυ-
σῶν καὶ τῶν προσοίκων ἀρχή. 2. Πτολεμαῖον Μακεδόνες 2
15 Φιλίππου παῖδα εἶναι τοῦ Ἀμύντου, λόγῳ δὲ Λάγου νο-
μίζουσι· τὴν γάρ οἱ μητέρα ἔχουσαν ἐν γαστρὶ δοθῆναι
γυναῖκα ὑπὸ Φιλίππου Λάγῳ. Πτολεμαῖον δὲ λέγουσιν
ἄλλα τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ λαμπρὰ ἀποδείξασθαι, καὶ Ἀλεξάν-
δρῳ κινδύνου ξυμβάντος ἐν Ὀξυδράκαις μάλιστά οἱ τῶν
ἑταίρων ἀμῦναι. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῖς ἐς

Ἀριδαῖον τὸν Φιλίππου τὴν πᾶσαν ἄγουσιν ἀρχὴν ἀντι-
στὰς αὐτὸς μάλιστα ἐγένετο ἐς τὰς βασιλείας αἴτιος τὰ
3 ἔθνη νεμηθῆναι. 3. αὐτὸς δὲ ἐς Αἴγυπτον διαβὰς Κλεο-
μένην τε ἀπέκτεινεν, ὃν σατραπεύειν Αἰγύπτου κατέ-
στησεν Ἀλέξανδρος, Περδίκκᾳ νομίζων εὔνουν καὶ δι'
αὐτὸ οὐ πιστὸν αὐτῷ, καὶ Μακεδόνων τοὺς ταχθέντας
τὸν Ἀλεξάνδρου νεκρὸν ἐς Αἰγὰς κομίζειν ἀνέπεισεν αὐ-
τῷ παραδοῦναι. καὶ τὸν μὲν νόμῳ τῷ Μακεδόνων ἔθα-
πτεν ἐν Μέμφει, οἷα δὲ ἐπιστάμενος πολεμήσοντα Περ-
δίκκαν, Αἴγυπτον εἶχεν ἐν φυλακῇ. Περδίκκας δὲ ἐς μὲν
τὸ εὐπρεπὲς τῆς στρατείας ἐπήγετο Ἀριδαῖον τὸν Φιλίπ-
που καὶ παῖδα Ἀλέξανδρον ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου
γεγονότα καὶ Ἀλεξάνδρου, τῷ δὲ ἔργῳ Πτολεμαῖον ἐπε-
βούλευεν ἀφελέσθαι τὴν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείαν. Ἐξω-
σθεὶς δὲ Αἰγύπτου καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἔτι οὐχ ὁμοίως
θαυμαζόμενος, διαβεβλημένος δὲ καὶ ἄλλως ἐς τοὺς Μα-
4 κεδόνας, ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων. 4. Πτολε-
μαῖον δὲ αὐτίκα ἐς τὰ πράγματα ὁ Περδίκκου θάνατος
ἐπέστησε· καὶ τοῦτο μὲν Σύρους καὶ Φοινίκην εἷλε,
τοῦτο δὲ ἐκπεσόντα ὑπὸ Ἀντιγόνου καὶ φεύγοντα ὑπε-
δέξατο Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου, καὶ αὐτὸς παρεσκευά-
ζετο ὡς ἀμυνούμενος Ἀντίγονον. καὶ Κάσσανδρον τὸν
Ἀντιπάτρου καὶ Λυσίμαχον βασιλεύοντα ἐν Θρᾴκῃ μετα- 16
σχεῖν ἔπεισε τοῦ πολέμου, φυγὴν λέγων τὴν Σελεύκου
καὶ τὸν Ἀντίγονον φοβερόν σφισιν εἶναι πᾶσιν αὐξη-
5 θέντα. 5. Ἀντίγονος δὲ τέως μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ πολέ-
μου καὶ τὸν κίνδυνον οὐ παντάπασιν ἐθάρρει. ἐπεὶ δὲ ἐς
Λιβύην ἐπύθετο στρατεύειν Πτολεμαῖον ἀφεστηκότων
Κυρηναίων, αὐτίκα Σύρους καὶ Φοίνικας εἷλεν ἐξ ἐπι-
δρομῆς, παραδοὺς δὲ Δημητρίῳ τῷ παιδί, ἡλικίαν μὲν
νέῳ, φρονεῖν δὲ ἤδη δοκοῦντι, καταβαίνει ἐπὶ τὸν Ἑλ-
λήσποντον. πρὶν δὲ ἢ καταβῆναι πάλιν ἦγεν ὀπίσω τὴν

στρατιάν, Δημήτριον ἀκούων ὑπὸ Πτολεμαίου μάχῃ κε-
κρατῆσθαι. Δημήτριος δὲ οὔτε παντάπασιν ἐξειστήκει
Πτολεμαίῳ τῆς χώρας, καί τινας τῶν Αἰγυπτίων λοχή-
σας διέφθειρεν οὐ πολλούς. τότε δὲ ἥκοντα Ἀντίγονον
οὐχ ὑπομείνας Πτολεμαῖος ἀνεχώρησεν ἐς Αἴγυπτον.
6. Διελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος Δημήτριος πλεύσας ἐς 6
Κύπρον Μενέλαον σατράπην Πτολεμαίου ναυμαχίᾳ καὶ
αὖθις αὐτὸν Πτολεμαῖον ἐπιδιαβάντα ἐνίκησε. φυγόντα
δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον Ἀντίγονός τε κατὰ γῆν καὶ ναυ-
σὶν ἅμα ἐπολιόρκει καὶ Δημήτριος. Πτολεμαῖος δὲ ἐς
πᾶν ἀφικόμενος κινδύνου διέσωσεν ὅμως τὴν ἀρχὴν
στρατιᾷ τε ἀντικαθήμενος ἐπὶ Πηλουσίῳ καὶ τριήρεσιν
ἀμυνόμενος ἅμα ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Ἀντίγονος δὲ Αἴ-
γυπτον μὲν αἱρήσειν ἐκ τῶν παρόντων οὐδεμίαν ἔτι εἶ-
χεν ἐλπίδα, Δημήτριον δὲ ἐπὶ Ῥοδίους στρατιᾷ πολλῇ
καὶ ναυσὶν ἔστειλεν, ὡς, εἴ οἱ προσγένοιτο ἡ νῆσος, ὁρ-
μητηρίῳ χρήσεσθαι πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐλπίζων. Ἀλ-
λὰ αὐτοί τε οἱ Ῥόδιοι τολμήματα καὶ ἐπιτεχνήσεις παρέ-
σχοντο ἐς τοὺς πολιορκοῦντας, καὶ Πτολεμαῖός σφισιν ἐς
ὅσον δυνάμεως ἧκε συνήρατο ἐς τὸν πόλεμον. 7. Ἀντί- 7
γονος δὲ Ῥόδου τε ἁμαρτὼν καὶ Αἰγύπτου πρότερον, οὐ
πολλῷ τούτων ὕστερον ἀντιτάξασθαι Λυσιμάχῳ τολμή-
σας καὶ Κασσάνδρῳ τε καὶ τῇ Σελεύκου στρατιᾷ, τῆς δυ-
17 νάμεως ἀπώλεσε τὸ πολὺ καὶ αὐτὸς ἀπέθανε ταλαιπω-
ρήσας μάλιστα τῷ μήκει τοῦ πρὸς Εὐμένη πολέμου. Τῶν
δὲ βασιλέων τῶν καθελόντων Ἀντίγονον ἀνοσιώτατον
κρίνω γενέσθαι Κάσσανδρον, ὃς δι' Ἀντιγόνου τὴν Μα-
κεδόνων ἀρχὴν ἀνασωσάμενος πολεμήσων ἦλθεν ἐπ' ἄν-
δρα εὐεργέτην. 8. Ἀποθανόντος δὲ Ἀντιγόνου Πτολε- 8
μαῖος Σύρους τε αὖθις καὶ Κύπρον εἷλε, κατήγαγε δὲ
καὶ Πύρρον ἐς τὴν Θεσπρωτίδα ἤπειρον. Κυρήνης δὲ
ἀποστάσης, Μάγας Βερενίκης υἱὸς Πτολεμαίῳ τότε συν-

οικούσης ἔτει πέμπτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν εἷλε Κυρή-
νην. Εἰ δὲ ὁ Πτολεμαῖος οὗτος ἀληθεῖ λόγῳ Φιλίππου
τοῦ Ἀμύντου παῖς ἦν, ἴστω τὸ ἐπιμανὲς ἐς τὰς γυναῖκας
κατὰ τὸν πατέρα κεκτημένος, ὃς Εὐρυδίκῃ τῇ Ἀντιπά-
τρου συνοικῶν ὄντων οἱ παίδων, Βερενίκης ἐς ἔρωτα ἦλ-
θεν, ἣν Ἀντίπατρος Εὐρυδίκῃ συνέπεμψεν ἐς Αἴγυπτον.
ταύτης τῆς γυναικὸς ἐρασθεὶς παῖδας ἐξ αὐτῆς ἐποιή-
σατο, καὶ ὡς ἦν οἱ πλησίον ἡ τελευτή, Πτολεμαῖον ἀπέ-
λιπεν Αἰγύπτου βασιλεύειν, ἀφ' οὗ καὶ Ἀθηναίοις ἐστὶν
ἡ φυλή, γεγονότα ἐκ Βερενίκης ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Ἀντιπά-
τρου θυγατρός.

VII. Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος Ἀρσινόης ἀδελφῆς ἀμφο-
τέρωθεν ἐρασθεὶς ἔγημεν αὐτήν, Μακεδόσιν οὐδαμῶς
ποιῶν νομιζόμενα, Αἰγυπτίοις μέντοι ὧν ἦρχεν. δεύτερα
δὲ ἀδελφὸν ἀπέκτεινεν Ἀργαῖον ἐπιβουλεύοντα, ὡς λέ-
γεται. καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου νεκρὸν οὗτος ὁ καταγαγὼν
ἦν ἐκ Μέμφιδος. Ἀπέκτεινε δὲ καὶ ἄλλον ἀδελφὸν γεγο-
νότα ἐξ Εὐρυδίκης, Κυπρίους ἀφιστάντα αἰσθόμενος.
Μάγας δὲ ἀδελφὸς ὁμομήτριος Πτολεμαίου παρὰ Βερε-
νίκης τῆς μητρὸς ἀξιωθεὶς ἐπιτροπεύειν Κυρήνην, ἐγε- 18
γόνει δὲ ἐκ Φιλίππου τῇ Βερενίκῃ Μακεδόνος μέν, ἄλ-
λως δὲ ἀγνώστου καὶ ἑνὸς τοῦ δήμου, τότε δὴ οὗτος ὁ
Μάγας ἀποστήσας Πτολεμαίου Κυρηναίους ἤλαυνεν ἐπ'
2 Αἴγυπτον. 2. Καὶ Πτολεμαῖος μὲν τὴν ἐσβολὴν φραξά-
μενος ἐπέμενεν ἐπιόντας Κυρηναίους, Μάγᾳ δὲ ἀπαγ-
γέλλεται καθ' ὁδὸν ἀφεστηκέναι Μαρμαρίδας· εἰσὶ δὲ
Λιβύων οἱ Μαρμαρίδαι τῶν νομάδων. καὶ τότε μὲν ἐς
Κυρήνην ἀπηλλάσσετο· Πτολεμαῖον δὲ ὡρμημένον διώ-
κειν αἰτία τοιάδε ἐπέσχεν. ἡνίκα παρεσκευάζετο ἐπιόντα
ἀμύνεσθαι Μάγαν, ξένους ἐπηγάγετο καὶ ἄλλους καὶ Γα-
λάτας ἐς τετρακισχιλίους· τούτους λαβὼν ἐπιβουλεύον-
τας κατασχεῖν Αἴγυπτον, ἀνήγαγε σφᾶς ἐς νῆσον ἔρημον

διὰ τοῦ ποταμοῦ. καὶ οἱ μὲν ἐνταῦθα ἀπώλοντο ὑπό τε
ἀλλήλων καὶ τοῦ λιμοῦ. 3. Μάγας δὲ ἤδη γυναῖκα ἔχων 3
Ἀπάμην Ἀντιόχου τοῦ Σελεύκου θυγατέρα, ἔπεισεν
Ἀντίοχον παραβάντα ἃς ὁ πατήρ οἱ Σέλευκος ἐποιήσατο
συνθήκας πρὸς Πτολεμαῖον, ἐλαύνειν ἐπ' Αἴγυπτον.
Ὡρμημένου δὲ Ἀντιόχου στρατεύειν, Πτολεμαῖος διέ-
πεμψεν ἐς ἅπαντας ὧν ἦρχεν Ἀντίοχος, τοῖς μὲν ἀσθε-
νεστέροις λῃστὰς κατατρέχειν τὴν γῆν, οἳ δὲ ἦσαν δυνα-
τώτεροι στρατιᾷ κατεῖργεν, ὥστε Ἀντιόχῳ μήποτε ἐγγε-
νέσθαι στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον. οὗτος ὁ Πτολεμαῖος
καὶ πρότερον εἴρηταί μοι ὡς ναυτικὸν ἔστειλεν ἐς τὴν
Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐπ' Ἀντίγονον καὶ Μακεδόνας·
ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν μέγα ἐγένετο ἐς σωτηρίαν
Ἀθηναίοις. οἱ δέ οἱ παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης οὐ τῆς
19 ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρός· τὴν δέ οἱ συνοική-
σασαν ἀδελφὴν κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἄπαι-
δα, καὶ νομός ἐστιν ἀπ' αὐτῆς Ἀρσινοΐτης Αἰγυπτίοις.

VIII. Ἀπαιτεῖ δὲ ὁ λόγος δηλῶσαι καὶ τὰ ἐς Ἄτταλον
ἔχοντα, ὅτι καὶ οὗτος τῶν ἐπωνύμων ἐστὶν Ἀθηναίοις.
ἀνὴρ Μακεδὼν Δόκιμος ὄνομα, στρατηγὸς Ἀντιγόνου,
Λυσιμάχῳ παραδοὺς ὕστερον αὑτὸν καὶ τὰ χρήματα, Φιλ-
έταιρον Παφλαγόνα εἶχεν εὐνοῦχον. ὅσα μὲν δὴ Φιλε-
ταίρῳ πεπραγμένα ἐς τὴν ἀπόστασίν ἐστι τὴν ἀπὸ Λυσι-
μάχου, καὶ ὡς Σέλευκον ἐπηγάγετο, ἔσται μοι τῶν ἐς
Λυσίμαχον παρενθήκη· 2. ὁ δὲ Ἄτταλος Ἀττάλου μὲν
παῖς ὤν, ἀδελφιδοῦς δὲ Φιλεταίρου, τὴν ἀρχὴν Εὐμέ-
νους παραδόντος ἔσχεν ἀνεψιοῦ. Μέγιστον δέ ἐστίν οἱ
τῶν ἔργων· Γαλάτας γὰρ ἐς τὴν γῆν, ἣν ἔτι καὶ νῦν
ἔχουσιν, ἀναφυγεῖν ἠνάγκασεν ἀπὸ θαλάσσης.

3. Μετὰ δὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἐπωνύμων ἐστὶν ἀγάλ- 2
ματα θεῶν, Ἀμφιάραος καὶ Εἰρήνη φέρουσα Πλοῦτον
παῖδα. Ἐνταῦθα Λυκοῦργός τε κεῖται χαλκοῦς ὁ Λυκό-

φρονος καὶ Καλλίας, ὃς πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου
τοῖς Ἕλλησιν, ὡς Ἀθηναίων οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἔπραξε
τὴν εἰρήνην. 4. ἔστι δὲ καὶ Δημοσθένης, ὃν ἐς Καλαυ-
ρίαν Ἀθηναῖοι τὴν πρὸ Τροιζῆνος νῆσον ἠνάγκασαν
ἀποχωρῆσαι, δεξάμενοι δὲ ὕστερον διώκουσιν αὖθις
3 μετὰ τὴν ἐν Λαμίᾳ πληγήν. Δημοσθένης δὲ ὡς τὸ δεύ-
τερον ἔφυγε, περαιοῦται καὶ τότε ἐς τὴν Καλαυρίαν,
ἔνθα δὴ πιὼν φάρμακον ἐτελεύτησεν· φυγάδα τε Ἕλ- 20
ληνα μόνον τοῦτον Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν οὐκ ἀνή-
γαγεν Ἀρχίας. ὁ δὲ Ἀρχίας οὗτος Θούριος ὢν ἔργον
ἤρατο ἀνόσιον· ὅσοι Μακεδόσιν ἔπραξαν ἐναντία πρὶν
ἢ τοῖς Ἕλλησι τὸ πταῖσμα ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι, τούτους
ἦγεν Ἀρχίας Ἀντιπάτρῳ δώσοντας δίκην. Δημοσθένει
μὲν ἡ πρὸς Ἀθηναίους ἄγαν εὔνοια ἐς τοῦτο ἐχώρησεν·
εὖ δέ μοι λελέχθαι δοκεῖ ἄνδρα ἀφειδῶς ἐκπεσόντα ἐς
πολιτείαν καὶ πιστὰ ἡγησάμενον τὰ τοῦ δήμου μήποτε
καλῶς τελευτῆσαι.

4 5. Τῆς δὲ τοῦ Δημοσθένους εἰκόνος πλησίον Ἄρεώς
ἐστιν ἱερόν, ἔνθα ἀγάλματα δύο μὲν Ἀφροδίτης κεῖται,
τὸ δὲ τοῦ Ἄρεως ἐποίησεν Ἀλκαμένης, τὴν δὲ Ἀθηνᾶν
ἀνὴρ Πάριος, ὄνομα δὲ αὐτῷ Λόκρος. ἐνταῦθα καὶ
Ἐνυοῦς ἄγαλμά ἐστιν, ἐποίησαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Πραξιτέ-
λους. Περὶ δὲ τὸν ναὸν ἑστᾶσιν Ἡρακλῆς καὶ Θησεὺς καὶ
Ἀπόλλων ἀναδούμενος ταινίᾳ τὴν κόμην· ἀνδριάντες δὲ
Καλάδης Ἀθηναίοις, ὡς λέγεται, νόμους γράψας, καὶ
Πίνδαρος ἄλλα τε εὑρόμενος παρὰ Ἀθηναίων καὶ τὴν εἰ-
5 κόνα, ὅτι σφᾶς ἐπῄνεσεν ᾆσμα ποιήσας. οὐ πόρρω δὲ
ἑστᾶσιν Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων οἱ κτείναντες Ἵπ-
παρχον· αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο, καὶ τὸ ἔργον ὅντινα τρό-
πον ἔπραξαν, ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένα. τῶν δὲ ἀνδριάν-
των οἱ μέν εἰσι Κριτίου τέχνη, τοὺς δὲ ἀρχαίους ἐποίησεν
Ἀντήνωρ. Ξέρξου δέ, ὡς εἷλεν Ἀθήνας ἐκλιπόντων τὸ

ἄστυ Ἀθηναίων, ἀπαγαγομένου καὶ τούτους ἅτε λάφυ-
ρα, κατέπεμψεν ὕστερον Ἀθηναίοις Ἀντίοχος.

6. Τοῦ θεάτρου δὲ ὃ καλοῦσιν Ὠιδεῖον, ἀνδριάντες 6
πρὸ τῆς ἐσόδου βασιλέων εἰσὶν Αἰγυπτίων. ὀνόματα μὲν
δὴ κατὰ τὰ αὐτὰ Πτολεμαῖοί σφισιν, ἄλλη δὲ ἐπίκλησις
21 ἄλλῳ· καὶ γὰρ Φιλομήτορα καλοῦσι, καὶ Φιλάδελφον
ἕτερον, τὸν δὲ τοῦ Λάγου Σωτῆρα, παραδόντων Ῥοδίων
τὸ ὄνομα. τῶν δὲ ἄλλων ὁ μὲν Φιλάδελφός ἐστιν οὗ καὶ
πρότερον μνήμην ἐν τοῖς ἐπωνύμοις ἐποιησάμην· πλη-
σίον δέ οἱ καὶ Ἀρσινόης τῆς ἀδελφῆς ἐστὶν εἰκών.

IX. Ὁ δὲ Φιλομήτωρ καλούμενος ὄγδοος μέν ἐστιν
ἀπόγονος Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, τὴν δὲ ἐπίκλησιν ἔσχεν
ἐπὶ χλευασμῷ· οὐ γάρ τινα τῶν βασιλέων μισηθέντα
ἴσμεν ἐς τοσόνδε ὑπὸ μητρός· ὃν πρεσβύτατον ὄντα τῶν
παίδων ἡ μήτηρ οὐκ εἴα καλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, πρότερον
δὲ ἐς Κύπρον ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεμφθῆναι πράξασα. Τῆς
δὲ ἐς τὸν παῖδα τῇ Κλεοπάτρᾳ δυσνοίας λέγουσιν ἄλλας
τε αἰτίας καὶ ὅτι Ἀλέξανδρον τὸν νεώτερον τῶν παίδων
κατήκοον ἔσεσθαι μᾶλλον ἤλπιζε. 2. Καὶ διὰ τοῦτο ἑλέ-
σθαι βασιλέα Ἀλέξανδρον ἔπειθεν Αἰγυπτίους. ἐναν- 2
τιουμένου δέ οἱ τοῦ πλήθους, δεύτερα ἐς τὴν Κύπρον
ἔστειλεν Ἀλέξανδρον, στρατηγὸν μὲν τῷ λόγῳ, τῷ δὲ
ἔργῳ δι᾽ αὐτοῦ Πτολεμαίῳ θέλουσα εἶναι φοβερωτέρα.
τέλος δὲ κατατρώσασα οὓς μάλιστα τῶν εὐνούχων ἐνόμι-
ζεν εὔνους, ἐπήγετο σφᾶς ἐς τὸ πλῆθος ὡς αὐτή τε ἐπι-
βουλευθεῖσα ὑπὸ Πτολεμαίου καὶ τοὺς εὐνούχους τοιαῦ-
τα ὑπ᾽ ἐκείνου παθόντας. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ὥρμησαν
μὲν ὡς ἀποκτενοῦντες τὸν Πτολεμαῖον, ὡς δὲ σφᾶς
ἔφθασεν ἐπιβὰς νεώς, Ἀλέξανδρον ἥκοντα ἐκ Κύπρου
ποιοῦνται βασιλέα. 3. Κλεοπάτραν δὲ περιῆλθεν ἡ δίκη 3
τῆς Πτολεμαίου φυγῆς ἀποθανοῦσαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου,
ὃν αὐτὴ βασιλεύειν ἔπραξεν Αἰγυπτίων. τοῦ δὲ ἔργου

*φωραθέντος καὶ Ἀλεξάνδρου φόβῳ τῶν πολιτῶν φεύ-
γοντος, οὕτω Πτολεμαῖος κατῆλθε καὶ τὸ δεύτερον ἔσχεν
Αἴγυπτον, καὶ Θηβαίοις ἐπολέμησεν ἀποστᾶσι, παρα-
στησάμενος δὲ ἔτει τρίτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν ἐκάκωσεν,
ὡς μηδὲ ὑπόμνημα λειφθῆναι Θηβαίοις τῆς ποτὲ εὐ-
δαιμονίας προελθούσης ἐς τοσοῦτον ὡς ὑπερβαλέσθαι
πλούτῳ τοὺς Ἑλλήνων πολυχρημάτους, τό τε ἱερὸν τὸ 22
ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀρχομενίους. Πτολεμαῖον μὲν οὖν ὀλίγῳ
τούτων ὕστερον ἐπέλαβε μοῖρα ἡ καθήκουσα· Ἀθηναῖοι
δὲ ὑπ' αὐτοῦ παθόντες εὖ πολλά τε καὶ οὐκ ἄξια ἐξηγή-
σεως χαλκοῦν καὶ αὐτὸν καὶ Βερενίκην ἔθηκαν, ἣ μόνη
4 γνησία οἱ τῶν παίδων ἦν. 4. μετὰ δὲ τοὺς Αἰγυπτίους
Φίλιππός τε καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου κεῖνται· τού-
τοις μείζονα ὑπῆρχέ πως ἢ ἄλλου πάρεργα εἶναι λόγου.
τοῖς μὲν οὖν ἀπ' Αἰγύπτου τιμῇ τε ἀληθεῖ καὶ εὐεργέταις
οὖσι γεγόνασιν αἱ δωρεαί, Φιλίππῳ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ
κολακείᾳ μᾶλλον ἐς αὐτοὺς τοῦ πλήθους, ἐπεὶ καὶ Λυσί-
μαχον οὐκ εὐνοίᾳ τοσοῦτον ὡς ἐς τὰ παρόντα χρήσιμον
νομίζοντες ἀνέθηκαν.*

5 5. *Ὁ δὲ Λυσίμαχος οὗτος γένος τε ἦν Μακεδὼν καὶ
Ἀλεξάνδρου δορυφόρος, ὃν Ἀλέξανδρός ποτε ὑπ' ὀργῆς
λέοντι ὁμοῦ καθείρξας ἐς οἴκημα κεκρατηκότα εὗρε τοῦ
θηρίου. τά τε οὖν ἄλλα ἤδη διετέλει θαυμάζων καὶ Μα-
κεδόνων ὁμοίως τοῖς ἀρίστοις ἦγεν ἐν τιμῇ. τελευτή-
σαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Θρᾳκῶν ἐβασίλευεν ὁ Λυσίμαχος
τῶν προσοίκων Μακεδόσιν, ὅσων ἦρχεν Ἀλέξανδρος καὶ
ἔτι πρότερον Φίλιππος· 6. εἶεν δ' ἂν οὗτοι τοῦ Θρᾳκίου
μοῖρα οὐ μεγάλη. Θρᾳκῶν δὲ τῶν πάντων οὐδένες
πλείους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ Κελτοί, πρὸς ἄλλο
ἔθνος ἓν ἀντεξετάζοντι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδείς πω πρότε-
ρος Θρᾷκας Ῥωμαίων κατεστρέψατο ἀθρόους. Ῥωμαίοις
δὲ Θρᾴκη τε πᾶσά ἐστιν ὑποχείριος, καὶ Κελτῶν ὅσον*

*μὲν ἀχρεῖον νομίζουσι διά τε ὑπερβάλλον ψῦχος καὶ γῆς
φαυλότητα ἑκουσίως παρῶπταί σφισι, τὰ δὲ ἀξιόκτητα
ἔχουσι καὶ τούτων. 7. τότε δὲ ὁ Λυσίμαχος πρώτοις τῶν 6
περιοίκων ἐπολέμησεν Ὀδρύσαις, δεύτερα δὲ ἐπὶ Δρομι-
23 χαίτην καὶ Γέτας ἐστράτευσεν. Οἷα δὲ ἀνδράσι συμβα-
λὼν οὐκ ἀπείροις πολέμων, ἀριθμῷ δὲ καὶ πολὺ ὑπερβε-
βληκόσιν, αὐτὸς μὲν ἐς τὸ ἔσχατον ἐλθὼν κινδύνου διέ-
φυγεν, ὁ δέ οἱ παῖς Ἀγαθοκλῆς συστρατευόμενος τότε
πρῶτον ὑπὸ τῶν Γετῶν ἑάλω. Λυσίμαχος δὲ καὶ ὕστερον
προσπταίσας μάχαις καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ παιδὸς οὐκ ἐν
παρέργῳ ποιούμενος, συνέθετο πρὸς Δρομιχαίτην εἰρή-
νην, τῆς τε ἀρχῆς τῆς αὑτοῦ τὰ πέραν Ἴστρου παρεὶς τῷ
Γέτῃ καὶ θυγατέρα συνοικίσας ἀνάγκῃ τὸ πλέον. Οἱ δὲ
οὐκ Ἀγαθοκλέα, Λυσίμαχον δὲ αὐτὸν ἁλῶναι λέγουσιν,
ἀνασωθῆναι δὲ Ἀγαθοκλέους τὰ πρὸς τὸν Γέτην ὑπὲρ
αὑτοῦ πράξαντος. ὡς δὲ ἐπανῆλθεν, Ἀγαθοκλεῖ Λυσάν-
δραν γυναῖκα ἠγάγετο, Πτολεμαίου τε τοῦ Λάγου καὶ
Εὐρυδίκης οὖσαν. 8. Διέβη δὲ καὶ ναυσὶν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν 7
καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀντιγόνου συγκαθεῖλε. συνῴκισε δὲ
καὶ Ἐφεσίων ἄχρι θαλάσσης τὴν νῦν πόλιν, ἐπαγαγόμε-
νος ἐς αὐτὴν Λεβεδίους τε οἰκήτορας καὶ Κολοφωνίους,
τὰς δὲ ἐκείνων ἀνελὼν πόλεις, ὡς Φοίνικα ἰάμβων ποιη-
τὴν Κολοφωνίων θρηνῆσαι τὴν ἅλωσιν. Ἑρμησιάναξ δὲ
ὁ τὰ ἐλεγεῖα γράψας οὐκέτι, ἐμοὶ δοκεῖν, περιῆν· πάν-
τως γάρ που καὶ αὐτὸς ἂν ἐπὶ ἁλούσῃ Κολοφῶνι ὠδύ-
ρατο. 9. Λυσίμαχος δὲ καὶ ἐς πόλεμον πρὸς Πύρρον κατ-
έστη τὸν Αἰακίδου. φυλάξας δὲ ἐξ Ἠπείρου ἀπιόντα, οἷα
δὴ τὰ πολλὰ ἐκεῖνος ἐπλανᾶτο, τήν τε ἄλλην ἐλεηλάτησεν
Ἤπειρον καὶ ἐπὶ τὰς θήκας ἦλθε τῶν βασιλέων. 10. Τὰ 8
δὲ ἐντεῦθεν ἐμοί ἐστιν οὐ πιστά, Ἱερώνυμος δὲ ἔγραψε
Καρδιανὸς Λυσίμαχον τὰς θήκας τῶν νεκρῶν ἀνελόντα
τὰ ὀστᾶ ἐκρῖψαι. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος οὗτος ἔχει μὲν καὶ ἀλ-*

λως δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράψαι τῶν βασιλέων πλὴν
Ἀντιγόνου, τούτῳ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι· τὰ δὲ ἐπὶ
τοῖς τάφοις τῶν Ἠπειρωτῶν παντάπασίν ἐστι φανερὸς
ἐπηρείᾳ συνθείς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνε- 24
λεῖν. χωρὶς δὲ ἠπίστατο δή που καὶ Λυσίμαχος οὐ Πύρ-
ρου σφᾶς προγόνους μόνον ἀλλὰ καὶ Ἀλεξάνδρου τοὺς
αὐτοὺς τούτους ὄντας· καὶ γὰρ Ἀλέξανδρος Ἠπειρώτης
τε ἦν καὶ τῶν Αἰακιδῶν τὰ πρὸς μητρός. ἥ τε ὕστερον
Πύρρου πρὸς Λυσίμαχον συμμαχία δηλοῖ καὶ πολεμήσα-
σιν ἀδιάλλακτόν γε οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους γενέσθαι σφίσι.
τῷ δὲ Ἱερωνύμῳ τάχα μέν που καὶ ἄλλα ἦν ἐς Λυσίμαχον
ἐγκλήματα, μέγιστον δὲ ὅτι τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνε-
λὼν Λυσιμαχίαν ἀντ' αὐτῆς ᾤκισεν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς
Θρᾳκίας χερρονήσου.

X. Λυσιμάχῳ δὲ ἐπὶ μὲν Ἀριδαίου βασιλεύοντος καὶ
ὕστερον Κασσάνδρου καὶ τῶν παίδων φιλία διέμεινε
πρὸς Μακεδόνας· περιελθούσης δὲ ἐς Δημήτριον τὸν
Ἀντιγόνου τῆς ἀρχῆς, ἐνταῦθα ἤδη Λυσίμαχος πολεμή-
σεσθαι ἤλπιζεν ὑπὸ Δημητρίου καὶ αὐτὸς ἄρχειν ἠξίου
πολέμου, πατρῷον ἐπιστάμενος ὂν Δημητρίῳ προσπερι-
βάλλεσθαί τι ἐθέλειν, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν παρελθόντα
ἐς Μακεδονίαν μετάπεμπτον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Κασ-
σάνδρου, ὡς δὲ ἀφίκετο, αὐτόν τε Ἀλέξανδρον φονεύ-
σαντα καὶ ἔχοντα ἀντ' ἐκείνου τὴν Μακεδόνων ἀρχήν.
2 2. Τούτων ἕνεκα Δημητρίῳ συμβαλὼν πρὸς Ἀμφιπόλει
παρ' ὀλίγον μὲν ἦλθεν ἐκπεσεῖν Θρᾴκης, ἀμύναντος δέ
οἱ Πύρρου τήν τε Θρᾴκην κατέσχε καὶ ὕστερον ἐπῆρξε
Νεστίων [καὶ] Μακεδόνων. τὸ δὲ πολὺ Μακεδονίας αὐ-
τὸς Πύρρος κατεῖχε, δυνάμει τε ἥκων ἐξ Ἠπείρου καὶ
πρὸς Λυσίμαχον ἐν τῷ παρόντι ἔχων ἐπιτηδείως. Δημη-
τρίου δὲ διαβάντος ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ Σελεύκῳ πολε-
μοῦντος, ὅσον μὲν χρόνον ἀντεῖχε τὰ Δημητρίου διέμει-

νεν ἡ Πύρρου καὶ Λυσιμάχου συμμαχία, γενομένου δὲ
ἐπὶ Σελεύκῳ Δημητρίου Λυσιμάχῳ καὶ Πύρρῳ διελύθη
ἡ φιλία, καὶ καταστάντων ἐς πόλεμον Λυσίμαχος Ἀντι-
γόνῳ τε τῷ Δημητρίου καὶ αὐτῷ Πύρρῳ πολεμήσας ἐκρά-
τησε παρὰ πολύ, καὶ Μακεδονίαν ἔσχεν ἀναχωρῆσαι
Πύρρον βιασάμενος ἐς τὴν Ἤπειρον. 3. Εἰώθασι δὲ ἀν- 3
25 θρώποις φύεσθαι δι' ἔρωτα πολλαὶ συμφοραί. Λυσίμα-
χος γὰρ ἡλικίᾳ τε ἤδη προήκων, καὶ ἐς τοὺς παῖδας αὐτός
τε νομιζόμενος εὐδαίμων καὶ Ἀγαθοκλεῖ παίδων ὄντων
ἐκ Λυσάνδρας, Ἀρσινόην ἔγημεν ἀδελφὴν Λυσάνδρας.
ταύτην τὴν Ἀρσινόην φοβουμένην ἐπὶ τοῖς παισί, μὴ
Λυσιμάχου τελευτήσαντος ἐπ' Ἀγαθοκλεῖ γένωνται,
τούτων ἕνεκα Ἀγαθοκλεῖ ἐπιβουλεῦσαι λέγεται. ἤδη δὲ
ἔγραψαν καὶ ὡς Ἀγαθοκλέους ἀφίκοιτο ἐς ἔρωτα ἡ Ἀρ-
σινόη, ἀποτυγχάνουσα δὲ ἐπὶ τῷ *** βουλεῦσαι λέγου-
σιν Ἀγαθοκλεῖ θάνατον. λέγουσι δὲ καὶ ὡς Λυσίμαχος
αἴσθοιτο ὕστερον τὰ τολμηθέντα ὑπὸ τῆς γυναικός, εἶ-
ναι δὲ οὐδὲν ἔτι οἱ πλέον ἠρημωμένῳ φίλων ἐς τὸ ἔσχα-
τον. 4. Ὡς γὰρ δὴ τότε ὁ Λυσίμαχος ἀνελεῖν τὸν Ἀγαθο- 4
κλέα Ἀρσινόῃ παρῆκε, Λυσάνδρα παρὰ Σέλευκον ἐκδι-
δράσκει, τούς τε παῖδας ἅμα ἀγομένη καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
τοὺς αὑτῆς, *** οἷ περιελθὸν τοῦτο ἐς Πτολεμαῖον κατα-
φεύγουσι. τούτοις ἐκδιδράσκουσι παρὰ Σέλευκον καὶ
Ἀλέξανδρος ἠκολούθησεν, υἱὸς μὲν Λυσιμάχου, γεγο-
νὼς δὲ ἐξ Ὀδρυσιάδος γυναικός. Οὗτοί τε οὖν ἐς Βαβυ-
λῶνα ἀναβεβηκότες ἱκέτευον Σέλευκον ἐς πόλεμον πρὸς
Λυσίμαχον καταστῆναι· καὶ Φιλέταιρος ἅμα, ᾧ τὰ χρή-
ματα ἐπετέτραπτο Λυσιμάχου, τῇ τε Ἀγαθοκλέους τε-
λευτῇ χαλεπῶς φέρων καὶ τὰ παρὰ τῆς Ἀρσινόης ὕποπτα
ἡγούμενος καταλαμβάνει Πέργαμον τὴν ὑπὲρ Καΐκου,
26 πέμψας δὲ κήρυκα τά τε χρήματα καὶ αὑτὸν ἐδίδου Σε-
λεύκῳ. 5. Λυσίμαχος δὲ ταῦτα πάντα πυνθανόμενος 5

ἔφθη διαβὰς ἐς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄρξας αὐτὸς πολέμου
συμβαλών τε Σελεύκῳ παρὰ πολύ τε ἐκρατήθη καὶ αὐτὸς
ἀπέθανεν. Ἀλέξανδρος δέ, ὃς ἐκ τῆς [γυναικὸς] Ὀδρυσί-
δος ἐγεγόνει οἱ, πολλὰ Λυσάνδραν παραιτησάμενος
ἀναιρεῖταί τε, καὶ ὕστερον τούτων ἐς Χερρόνησον κο-
μίσας ἔθαψεν, ἔνθα ἔτι καὶ νῦν ἐστίν οἱ φανερὸς ὁ τά-
φος, Καρδίας τε μεταξὺ κώμης καὶ Πακτύης. τὰ μὲν οὖν
Λυσιμάχου τοιαῦτα ἐγένετο.

XI. Ἀθηναίοις δὲ εἰκών ἐστι καὶ Πύρρου. οὗτος ὁ
Πύρρος Ἀλεξάνδρῳ προσῆκεν οὐδέν, εἰ μὴ ὅσα κατὰ γέ-
νος. Αἰακίδου γὰρ τοῦ Ἀρύββου Πύρρος ἦν, Ὀλυμπιά-
δος δὲ Ἀλέξανδρος τῆς Νεοπτολέμου· Νεοπτολέμῳ δὲ
καὶ Ἀρύββᾳ πατὴρ ἦν Ἀλκέτας ὁ Θαρύπου. ἀπὸ δὲ Θα-
ρύπου ἐς Πύρρον τὸν Ἀχιλλέως πέντε ἀνδρῶν καὶ δέκα
εἰσὶ γενεαί· πρῶτος γὰρ δὴ οὗτος ἁλούσης Ἰλίου τὴν
μὲν ἐς Θεσσαλίαν ὑπερεῖδεν ἀναχώρησιν, ἐς δὲ τὴν Ἤπει-
ρον κατάρας ἐνταῦθα ἐκ τῶν Ἑλένου χρησμῶν ᾤκησε.
καί οἱ παῖς ἐκ μὲν Ἑρμιόνης ἐγένετο οὐδείς, ἐξ Ἀνδρομά-
χης δὲ Μολοσσὸς καὶ Πίελος καὶ νεώτατος ὁ Πέργαμος.
ἐγένετο δὲ καὶ Ἑλένῳ Κεστρῖνος· τούτῳ γὰρ Ἀνδρομάχη
2 συνῴκησεν ἀποθανόντος ἐν Δελφοῖς Πύρρου. 2. Ἑλένου
δέ, ὡς ἐτελεύτα, Μολοσσῷ τῷ Πύρρου παραδόντος τὴν
ἀρχὴν Κεστρῖνος μὲν σὺν τοῖς ἐθέλουσιν Ἠπειρωτῶν
τὴν ὑπὲρ Θύαμιν ποταμὸν χώραν ἔσχε, Πέργαμος δὲ δια-
βὰς ἐς τὴν Ἀσίαν Ἄρειον δυναστεύοντα ἐν τῇ Τευθρα-
νίᾳ κτείνει μονομαχήσαντά οἱ περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῇ πό-
λει τὸ ὄνομα ἔδωκε τὸ νῦν ἀπ' αὐτοῦ· καὶ Ἀνδρομάχης,
ἠκολούθει γάρ οἱ, καὶ νῦν ἐστιν ἡρῷον ἐν τῇ πόλει. Πίε- 27
λος δὲ αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν Ἠπείρῳ, καὶ ἐς πρόγονον
τοῦτον ἀνέβαινε Πύρρος τε ὁ Αἰακίδου καὶ οἱ πατέρες,
3 ἀλλ' οὐκ ἐς Μολοσσόν. 3. Ἦν δὲ ἄχρι μὲν Ἀλκέτου τοῦ
Θαρύπου ἐφ' ἑνὶ βασιλεῖ καὶ τὰ Ἠπειρωτῶν· οἱ δὲ Ἀλ-

κέτου παῖδες, ὥς σφισι στασιάσασι μετέδοξεν ἐπ' ἴσης
ἄρχειν, αὐτοί τε πιστῶς ἔχοντες διέμειναν ἐς ἀλλήλους
καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεοπτολέμου τελευτήσαν-
τος ἐν Λευκανοῖς, Ὀλυμπιάδος δὲ διὰ τὸν Ἀντιπάτρου
φόβον ἐπανελθούσης ἐς Ἤπειρον, Αἰακίδης ὁ Ἀρύββου
τά τε ἄλλα διετέλει κατήκοος ὢν Ὀλυμπιάδι καὶ συνε-
στράτευσε πολεμήσων Ἀριδαίῳ καὶ Μακεδόσιν, οὐκ ἐθε-
λόντων ἕπεσθαι τῶν Ἠπειρωτῶν. 4. Ὀλυμπιάδος δέ, ὡς 4
ἐπεκράτησεν, ἀνόσια μὲν ἐργασαμένης καὶ ἐς τὸν Ἀρι-
δαίου θάνατον, πολλῷ δὲ ἔτι ἀνοσιώτερα ἐς ἄνδρας Μα-
κεδόνας, καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἀνάξια ὕστερον ὑπὸ Κασσάν-
δρου παθεῖν νομισθείσης, Αἰακίδην κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδ'
αὐτοὶ διὰ τὸ Ὀλυμπιάδος ἔχθος ἐδέχοντο Ἠπειρῶται,
εὑρομένου δὲ ἀνὰ χρόνον παρὰ τούτων συγγνώμην δεύ-
τερα ἠναντιοῦτο Κάσσανδρος μὴ κατελθεῖν ἐς Ἤπειρον.
γενομένης δὲ Φιλίππου τε ἀδελφοῦ Κασσάνδρου καὶ
Αἰακίδου μάχης πρὸς Οἰνιάδαις, Αἰακίδην μὲν τρωθέντα
κατέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸ χρεών, 5. Ἠπειρῶται δὲ Ἀλ- 5
κέταν ἐπὶ βασιλείᾳ κατεδέξαντο, Ἀρύββου μὲν παῖδα καὶ
ἀδελφὸν Αἰακίδου πρεσβύτερον, ἀκρατῆ δὲ ἄλλως θυ-
μοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐξελασθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός. καὶ τότε
ἥκων ἐξεμαίνετο εὐθὺς ἐς τοὺς Ἠπειρώτας, ἐς ὃ νύκτωρ
28 αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπαναστάντες ἔκτειναν. ἀπο-
κτείναντες δὲ τοῦτον Πύρρον τὸν Αἰακίδου κατάγουσιν.
ἥκοντι δὲ εὐθὺς ἐπεστράτευε Κάσσανδρος, νέῳ τε ἡλι-
κίᾳ ὄντι καὶ τὴν ἀρχὴν οὐ κατεσκευασμένῳ βεβαίως.
Πύρρος δὲ ἐπιόντων Μακεδόνων ἐς Αἴγυπτον παρὰ Πτο-
λεμαῖον ἀναβαίνει τὸν Λάγου· καί οἱ Πτολεμαῖος γυ-
ναῖκά τ' ἔδωκεν ἀδελφὴν ὁμομητρίαν τῶν αὐτοῦ παίδων
καὶ στόλῳ κατήγαγεν Αἰγυπτίων. 6. Πύρρος δὲ βασιλεύ- 6
σας πρώτοις ἐπέθετο Ἑλλήνων Κορκυραίοις, κειμένην τε
ὁρῶν τὴν νῆσον πρὸ τῆς αὐτοῦ χώρας, καὶ ἄλλοις ὁρμη-

τήριον ἐφ' αὐτὸν οὐκ ἐθέλων εἶναι. μετὰ δὲ ἁλοῦσαν
Κόρκυραν ὅσα μὲν Λυσιμάχῳ πολεμήσας ἔπαθε καὶ ὡς
Δημήτριον ἐκβαλὼν Μακεδονίας ἦρξεν ἐς ὃ αὖθις ἐξέ-
πεσεν ὑπὸ Λυσιμάχου, τάδε μὲν τοῦ Πύρρου μέγιστα ἐς
ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δεδήλωκεν ἤδη μοι τὰ ἐς Λυσίμαχον
7 ἔχοντα. 7. Ῥωμαίοις δὲ οὐδένα Πύρρου πρότερον πολε-
μήσαντα ἴσμεν Ἕλληνα. Διομήδει μὲν γὰρ καὶ Ἀργείων
τοῖς σὺν αὐτῷ οὐδεμίαν ἔτι γενέσθαι πρὸς Αἰνείαν λέγε-
ται μάχην· Ἀθηναίοις δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἐλπίσασι καὶ
Ἰταλίαν πᾶσαν καταστρέψασθαι τὸ ἐν Συρακούσαις
πταῖσμα ἐμποδὼν ἐγένετο μὴ καὶ Ῥωμαίων λαβεῖν πεῖ-
ραν· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Νεοπτολέμου, γένους τε ὢν Πύρ-
ρῳ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡλικίᾳ πρεσβύτερος, ἀποθανὼν ἐν
Λευκανοῖς ἔφθη πρὶν ἐς χεῖρας ἐλθεῖν Ῥωμαίοις.

XII. Οὕτω Πύρρος ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Ἑλλάδος
τῆς πέραν Ἰονίου διαβὰς ἐπὶ Ῥωμαίους. διέβη δὲ καὶ οὗ-
τος ἐπαγαγομένων Ταραντίνων. 2. τούτοις γὰρ πρότε-
ρον ἔτι πρὸς Ῥωμαίους συνειστήκει πόλεμος· ἀδύνατοι
δὲ κατὰ σφᾶς ὄντες ἀντισχεῖν, προϋπαρχούσης μὲν ἐς
αὐτὸν εὐεργεσίας, ὅτι οἱ πολεμοῦντι τὸν πρὸς Κόρκυ-
ραν πόλεμον ναυσὶ συνήραντο, μάλιστα δὲ οἱ πρέσβεις
τῶν Ταραντίνων ἀνέπεισαν τὸν Πύρρον τήν τε Ἰταλίαν 29
διδάσκοντες, ὡς εὐδαιμονίας ἕνεκα ἀντὶ πάσης εἴη τῆς
Ἑλλάδος, καὶ ὡς οὐχ ὅσιον αὐτῷ παραπέμψαι σφᾶς φί-
λους τε καὶ ἱκέτας ἐν τῷ παρόντι ἥκοντας. ταῦτα λεγόν-
των τῶν πρέσβεων μνήμη τὸν Πύρρον τῆς ἁλώσεως
ἐσῆλθε τῆς Ἰλίου, καί οἱ κατὰ ταὐτὰ ἤλπιζε χωρήσειν
πολεμοῦντι· στρατεύειν γὰρ ἐπὶ Τρώων ἀποίκους Ἀχιλ-
2 λέως ὢν ἀπόγονος. ὡς δέ οἱ ταῦτα ἤρεσκε, διέμελλε γὰρ
ἐπ' οὐδενὶ ὧν ἕλοιτο, αὐτίκα ναῦς τε ἐπλήρου μακρὰς
καὶ πλοῖα στρογγύλα εὐτρέπιζεν ἵππους καὶ ἄνδρας ὁπλί-
τας ἄγειν. 3. ἔστι δὲ ἀνδράσι βιβλία οὐκ ἐπιφανέσιν ἐς

συγγραφὴν ἔχοντα ἐπίγραμμα ἔργων ὑπομνήματα εἶναι.
ταῦτα ἐπιλεγομένῳ μοι μάλιστα ἐπῆλθε θαυμάσαι Πύρ-
ρου τόλμαν τε, ἣν μαχόμενος αὐτός [τε] παρείχετο, καὶ
τὴν ἐπὶ τοῖς ἀεὶ μέλλουσιν ἀγῶσι πρόνοιαν· ὃς καὶ τότε
περαιούμενος ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν Ῥωμαίους ἐλελήθει καὶ
ἥκων οὐκ εὐθὺς ἦν σφίσι φανερός· γινομένης δὲ Ῥω-
μαίων πρὸς Ταραντίνους συμβολῆς, τότε δὴ πρῶτον ἐπι-
φαίνεται σὺν τῷ στρατῷ, καὶ παρ' ἐλπίδα σφίσι προσπε-
σών, ὡς τὸ εἰκός, ἐτάραξεν. ἅτε δὲ ἄριστα ἐπιστάμενος 3
ὡς οὐκ ἀξιόμαχος εἴη πρὸς Ῥωμαίους, παρεσκευάζετο
ὡς τοὺς ἐλέφαντας ἐπαφήσων σφίσιν. 4. Ἐλέφαντας δὲ
πρῶτος μὲν τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης Ἀλέξανδρος ἐκτήσατο,
Πῶρον καὶ τὴν δύναμιν καθελὼν τὴν Ἰνδῶν· ἀποθα-
νόντος δὲ Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλοι τῶν βασιλέων καὶ πλεί-
στους ἔσχεν Ἀντίγονος· Πύρρῳ δὲ ἐκ τῆς μάχης ἐγεγόνει
τῆς πρὸς Δημήτριον τὰ θηρία αἰχμάλωτα. τότε δὲ ἐπι-
φανέντων αὐτῶν δεῖμα ἔλαβε Ῥωμαίους, ἄλλο τι καὶ οὐ
ζῷα εἶναι νομίσαντας. ἐλέφαντα γάρ, ὅσα μὲν ἐς ἔργα καὶ 4
ἀνδρῶν χρείας, εἰσὶν ἐκ παλαιοῦ δῆλοι πάντες εἰδότες·
30 αὐτὰ δὲ τὰ θηρία, πρὶν ἢ διαβῆναι Μακεδόνας ἐπὶ τὴν
Ἀσίαν, οὐδὲ ἑωράκεσαν ἀρχὴν πλὴν Ἰνδῶν τε αὐτῶν καὶ
Λιβύων καὶ ὅσοι πλησιόχωροι τούτοις. δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμη-
ρος, ὃς βασιλεῦσι κλίνας μὲν καὶ οἰκίας τοῖς εὐδαιμο-
νεστέροις αὐτῶν ἐλέφαντι ἐποίησε κεκοσμημένας, θηρίου
δὲ ἐλέφαντος μνήμην οὐδεμίαν ἐποιήσατο· θεασάμενος
δὲ καὶ πεπυσμένος ἐμνημόνευσεν ἂν πολύ γε πρότερον,
ἐμοὶ δοκεῖν, ἢ Πυγμαίων τε ἀνδρῶν καὶ γεράνων μάχης.
5. Πύρρον δὲ ἐς Σικελίαν ἀπήγαγε πρεσβεία Συρακου- 5
σίων· Καρχηδόνιοι γὰρ διαβάντες τὰς Ἑλληνίδας τῶν
πόλεων ἐποίουν ἀναστάτους, ἣ δὲ ἦν λοιπή, Συρακού-
σαις πολιορκοῦντες προσεκάθηντο. Ἃ τῶν πρέσβεων
Πύρρος ἀκούων Τάραντα μὲν εἴα καὶ τοὺς τὴν ἀκτὴν

ἔχοντας Ἰταλιωτῶν, ἐς δὲ τὴν Σικελίαν διαβὰς Καρχηδονίους ἠνάγκασεν ἀπαναστῆναι Συρακουσῶν· φρονήσας δὲ ἐφ' αὑτῷ Καρχηδονίων, οἳ θαλάσσης τῶν τότε βαρβάρων μάλιστα εἶχον ἐμπείρως, Τύριοι Φοίνικες τὸ ἀρχαῖον ὄντες, τούτων ἐναντία ἐπήρθη ναυμαχῆσαι τοῖς Ἠπειρώταις χρώμενος, οἳ μηδὲ ἁλούσης Ἰλίου θάλασσαν οἱ πολλοὶ μηδὲ ἅλσιν ἠπίσταντό πω χρῆσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὁμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσείᾳ·

οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν
ἀνέρες, οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν.

XIII. Τότε δὲ ὁ Πύρρος, ὡς ἡττήθη, ταῖς ναυσὶν ἐς Τάραντα ἀνήγετο ταῖς λοιπαῖς. ἐνταῦθα προσέπταισε μεγάλως καὶ τὴν ἀναχώρησιν, οὐ γὰρ ἀμαχεὶ Ῥωμαίους ἠπίστατο ἀφήσοντας, πορίζεται τρόπον τοῦτον. ὡς ἐπανήκων ἐκ Σικελίας ἡττήθη, πρῶτον διέπεμψε γράμματα ἔς τε τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς Ἀντίγονον, τοὺς μὲν στρατιὰν τῶν βασιλέων, τοὺς δὲ χρήματα, Ἀντίγονον δὲ καὶ ἀμφότερα αἰτῶν. ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, ὥς οἱ γράμματα ἀπεδόθη, συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει τῶν
τε ἐξ Ἠπείρου καὶ τῶν Ταραντίνων, ὧν μὲν εἶχε τὰ 31
βιβλία ἀνεγίνωσκεν οὐδέν, ὁ δὲ ἥξειν συμμαχίαν ἔλεγε. ταχὺ δὲ καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἦλθε φήμη Μακεδόνας καὶ ἄλλα ἔθνη περαιοῦσθαι τῶν Ἀσιανῶν ἐς τὴν Πύρρου βοήθειαν. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες ἡσύχαζον, Πύρρος δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιοῦσαν περαιοῦται νύκτα πρὸς τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἃ Κεραύνια ὀνομάζουσι.

2 2. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πληγὴν ἀναπαύσας τὴν δύναμιν προεῖπεν Ἀντιγόνῳ πόλεμον, ἄλλα τε ποιούμενος ἐγκλήματα καὶ μάλιστα τῆς ἐς Ἰταλίαν βοηθείας διαμαρτίαν. κρατήσας δὲ τήν τε ἰδίαν παρασκευὴν Ἀντιγόνου καὶ τὸ παρ' αὐτῷ Γαλατῶν ξενικὸν ἐδίωξεν ἐς τὰς ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεις, αὐτὸς δὲ Μακεδονίας τε τῆς ἄνω καὶ

Θεσσαλῶν ἐπεκράτησε. δηλοῖ δὲ μάλιστα τὸ μέγεθος τῆς μάχης καὶ τὴν Πύρρου νίκην, ὡς παρὰ πολὺ γένοιτο, τὰ ἀνατεθέντα ὅπλα τῶν Κελτικῶν ἔς τε τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν τῆς Ἰτωνίας Φερῶν μεταξὺ καὶ Λαρίσης, καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτοῖς.

Τοὺς θυρεοὺς ὁ Μολοσσὸς Ἰτωνίδι δῶρον Ἀθάνᾳ 3
Πύρρος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασεν Γαλατᾶν,
πάντα τὸν Ἀντιγόνου καθελὼν στρατόν. οὐ μέγα θαῦμα·
αἰχμηταὶ καὶ νῦν καὶ πάρος Αἰακίδαι.

τούτους μὲν δὴ ἐνταῦθα, τῷ δὲ ἐν Δωδώνῃ Διὶ Μακεδόνων ἀνέθηκεν αὐτῶν τὰς ἀσπίδας. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ ταύταις·

αἵδε ποτ' Ἀσίδα γαῖαν ἐπόρθησαν πολύχρυσον,
αἵδε καὶ Ἕλλασιν δουλοσύναν ἔπορον.
νῦν δὲ Διὸς ναῶ ποτὶ κίονας ὀρφανὰ κεῖται
τᾶς μεγαλαυχήτω σκῦλα Μακηδονίας.

3. Πύρρῳ δὲ Μακεδόνας ἐς ἅπαν μὴ καταστρέψα- 4
σθαι παρ' ὀλίγον ὅμως ἥκοντι ἐγένετο Κλεώνυμος αἴτιος, ἑτοιμοτέρῳ καὶ ἄλλως ὄντι ἑλέσθαι τὰ ἐν χερσίν. Κλεώνυμος δὲ οὗτος, ὁ τὸν Πύρρον ἀπολιπόντα τὰ Μακε-
32 δόνων πείσας ἐς Πελοπόννησον ἐλθεῖν, Λακεδαιμόνιος ὢν Λακεδαιμονίοις στρατὸν ἐς τὴν χώραν πολέμιον ἐπῆγε, δι' αἰτίαν ἣν ἐγὼ τοῦ γένους ὕστερον τοῦ Κλεωνύμου δηλώσω. Παυσανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν τοῖς Ἕλλησιν ἡγησαμένου Πλειστοάναξ υἱὸς ἐγένετο· τοῦ δὲ Παυσανίας· τοῦ δὲ Κλεόμβροτος, ὃς ἐναντία Ἐπαμεινώνδᾳ καὶ Θηβαίοις μαχόμενος ἀπέθανεν ἐν Λεύκτροις. Κλεομβρότου δὲ Ἀγησίπολις ἦν καὶ Κλεομένης· Ἀγησιπόλιδος δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος Κλεομένης τὴν βα-
σιλείαν ἔσχε. Κλεομένει δὲ παῖδες γίνονται πρεσβύτερος 5
μὲν Ἀκρότατος, νεώτερος δὲ Κλεώνυμος. Ἀκρότατον

μὲν οὖν πρότερον κατέλαβεν ἡ τελευτή· Κλεομένους δὲ
ἀποθανόντος ὕστερον ἐς ἀμφισβήτησιν κατέστη περὶ
τῆς ἀρχῆς Ἀρεὺς ὁ Ἀκροτάτου, καὶ Κλεώνυμος ὅτῳ δὴ
τρόπῳ μετελθὼν ἐπάγει Πύρρον ἐς τὴν χώραν. 4. Λα-
κεδαιμονίοις δὲ πρὸ μὲν τοῦ ἐν Λεύκτροις οὐδὲν ἐγε-
γόνει πταῖσμα, ὥστε οὐδὲ συνεχώρουν ἀγῶνί πω κε-
κρατῆσθαι πεζῷ· Λεωνίδᾳ μὲν γὰρ νικῶντι οὐκ ἔφασαν
τοὺς ἑπομένους ἐς τελέαν ἐξαρκέσαι φθορὰν τῶν Μή-
δων, τὸ δὲ Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους ἔργον πρὸς τῇ
νήσῳ Σφακτηρίᾳ κλοπὴν εἶναι πολέμου καὶ οὐ νίκην.
6 πρώτης δὲ γενομένης σφίσι συμφορᾶς ἐν Βοιωτοῖς, ὕστε-
ρον Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσι μεγάλως προσέπταισαν·
τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν
ἐς τὴν γῆν. 5. Πύρρου δὲ ἐσβαλόντος τέταρτον δὴ τότε
στρατὸν ὁρῶντες πολέμιον αὐτοί τε παρετάσσοντο καὶ
Ἀργείων ἥκοντες καὶ Μεσσηνίων σύμμαχοι. Πύρρος δὲ
ὡς ἐπεκράτησεν, ὀλίγου μὲν ἦλθεν ἑλεῖν αὐτοβοεὶ τὴν
πόλιν, δῃώσας δὲ τὴν γῆν καὶ λείαν ἐλάσας μικρὸν ἡσύ-
χαζεν. οἱ δὲ ἐς πολιορκίαν εὐτρεπίζοντο, πρότερον ἔτι
τῆς Σπάρτης ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Δημήτριον τά-
φροις τε βαθείαις καὶ σταυροῖς τετειχισμένης ἰσχυροῖς, 33
7 τὰ δὲ ἐπιμαχώτατα καὶ οἰκοδομήμασιν. 6. Ὑπὸ δὲ τοῦτον
τὸν χρόνον καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ Λακωνικοῦ τριβὴν
Ἀντίγονος τὰς πόλεις τῶν Μακεδόνων ἀνασωσάμενος
ἠπείγετο ἐς Πελοπόννησον, οἷα ἐπιστάμενος Πύρρον,
ἢν Λακεδαίμονα καταστρέψηται καὶ Πελοποννήσου τὰ
πολλά, οὐκ ἐς Ἤπειρον ἀλλ' ἐπί τε Μακεδονίαν αὖθις
καὶ τὸν ἐκεῖ πόλεμον ἥξοντα. μέλλοντος δὲ Ἀντιγόνου
τὸν στρατὸν ἐξ Ἄργους ἐς τὴν Λακωνικὴν ἄγειν, αὐτὸς
ἐς τὸ Ἄργος ἐληλύθει Πύρρος. κρατῶν δὲ καὶ τότε συν-
εσπίπτει τοῖς φεύγουσιν ἐς τὴν πόλιν καί οἱ διαλύεται
8 κατὰ τὸ εἰκὸς ἡ τάξις. 7. μαχομένων δὲ πρὸς ἱεροῖς ἤδη

καὶ οἰκίαις καὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς καὶ κατ' ἄλλο ἄλλων
τῆς πόλεως, ἐνταῦθα ὁ Πύρρος ἐμονώθη καὶ τιτρώσκεται
τὴν κεφαλήν. κεράμῳ δὲ βληθέντα ὑπὸ γυναικὸς τεθνά-
ναι φασὶ Πύρρον· Ἀργεῖοι δὲ οὐ γυναῖκα τὴν ἀποκτείνα-
σαν, Δήμητρα δέ φασιν εἶναι γυναικὶ εἰκασμένην. ταῦτα
ἐς τὴν Πύρρου τελευτὴν αὐτοὶ λέγουσιν Ἀργεῖοι, καὶ ὁ
τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητὴς Λυκέας ἐν ἔπεσιν εἴρηκε. καί
σφισιν ἔστι τοῦ θεοῦ χρήσαντος, ἔνθα ὁ Πύρρος ἐτε-
λεύτησεν, ἱερὸν Δήμητρος· ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Πύρρος
τέθαπται. 8. Θαῦμα δὴ ποιοῦμαι τῶν καλουμένων Αἰα- 9
κιδῶν αὐτοῖς κατὰ τὰ αὐτὰ ἐκ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν
τελευτήν, εἴ γε Ἀχιλλέα μὲν Ὅμηρος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου
φησὶ τοῦ Πριάμου καὶ Ἀπόλλωνος ἀπολέσθαι, Πύρ-
ρον δὲ τὸν Ἀχιλλέως ἡ Πυθία προσέταξεν ἀποκτεῖναι
Δελφοῖς, τῷ δὲ Αἰακίδου συνέβη τὰ ἐς τὴν τελευτὴν
οἷα Ἀργεῖοί τε λέγουσι καὶ Λυκέας ἐποίησε. διάφορα δὲ
ὅμως ἐστὶ καὶ ταῦτα ὧν Ἱερώνυμος ὁ Καρδιανὸς ἔγρα-
34 ψεν· ἀνδρὶ γὰρ βασιλεῖ συνόντα ἀνάγκη πᾶσα ἐς χάριν
συγγράφειν. εἰ δὲ καὶ Φίλιστος αἰτίαν δικαίαν εἴληφεν,
ἐπελπίζων τὴν ἐν Συρακούσαις κάθοδον, ἀποκρύψασθαι
τῶν Διονυσίου τὰ ἀνοσιώτατα, ἦ που πολλή γε Ἱερω-
νύμῳ συγγνώμη τὰ ἐς ἡδονὴν Ἀντιγόνου γράφειν. ἡ μὲν
Ἠπειρωτῶν ἀκμὴ κατέστρεψεν ἐς τοῦτο.

XIV. Ἐς δὲ τὸ Ἀθήνῃσιν ἐσελθοῦσιν Ὠιδεῖον ἄλλα
τε καὶ Διόνυσος κεῖται θέας ἄξιος. πλησίον δέ ἐστι
κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον, οὕτω κοσμη-
θεῖσαν ὑπὸ Πεισιστράτου· φρέατα μὲν γὰρ καὶ διὰ πάσης
τῆς πόλεώς ἐστι, πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. ναοὶ δὲ ὑπὲρ τὴν
κρήνην ὁ μὲν Δήμητρος πεποίηται καὶ Κόρης, ἐν δὲ τῷ
Τριπτολέμου κείμενόν ἐστιν ἄγαλμα. 2. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν
ὁποῖα λέγεται γράψω, παρεὶς ὁπόσον ἐς Δηϊόπην ἔχει τοῦ
λόγου. Ἑλλήνων οἳ μάλιστα ἀμφισβητοῦντες Ἀθηναίοις 2

ἐς ἀρχαιότητα καὶ δῶρα παρὰ θεῶν φασὶν ἔχειν, εἰσὶν
Ἀργεῖοι, καθάπερ βαρβάρων Φρυξὶν Αἰγύπτιοι. λέγε-
ται οὖν ὡς Δήμητρα ἐς Ἄργος ἐλθοῦσαν Πελασγὸς δέ-
ξαιτο οἴκῳ, καὶ ὡς Χρυσανθὶς τὴν ἁρπαγὴν ἐπισταμένη
τῆς Κόρης διηγήσαιτο· ὕστερον δὲ Τροχίλον ἱεροφάν-
την φυγόντα ἐξ Ἄργους κατὰ ἔχθος Ἀγήνορος, ἐλθεῖν
φασὶν ἐς τὴν Ἀττικήν, καὶ γυναῖκά τε ἐξ Ἐλευσῖνος
γῆμαι καὶ γενέσθαι οἱ παῖδας Εὐβουλέα καὶ Τριπτόλε-
μον. ὅδε μὲν Ἀργείων ἐστὶ λόγος· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ ὅσοι
παρὰ τούτοις ** ἴσασι Τριπτόλεμον τὸν Κελεοῦ πρῶτον
3 σπεῖραι καρπὸν ἥμερον. ἔπη δὲ ᾄδεται Μουσαίου μέν, εἰ
δὴ Μουσαίου καὶ ταῦτα, Τριπτόλεμον παῖδα Ὠκεανοῦ
καὶ Γῆς εἶναι, Ὀρφέως δέ, οὐδὲ ταῦτα Ὀρφέως ἐμοὶ δο-
κεῖν ὄντα, Εὐβουλεῖ καὶ Τριπτολέμῳ Δυσαύλην πατέρα
εἶναι, μηνύσασι δέ σφισι περὶ τῆς παιδὸς δοθῆναι παρὰ
Δήμητρος σπεῖραι τοὺς καρπούς. Χοιρίλῳ δὲ Ἀθηναίῳ
δρᾶμα ποιήσαντι Ἀλόπην ἔστιν εἰρημένα Κερκυόνα εἶ-
ναι καὶ Τριπτόλεμον ἀδελφούς, τεκεῖν δὲ σφᾶς θυγα-
τέρα Ἀμφικτυόνος, εἶναι δὲ πατέρα Τριπτολέμῳ μὲν
Ῥᾶρον, Κερκυόνι δὲ Ποσειδῶνα. πρόσω δὲ ἰέναι με ὡρ- 35
μημένον τοῦδε τοῦ λόγου καὶ ὁπόσα ἐξήγησιν ἔχει τὸ
Ἀθήνησιν ἱερόν, καλούμενον δὲ Ἐλευσίνιον, ἐπέσχεν
ὄψις ὀνείρατος· ἃ δὲ ἐς πάντας ὅσιον γράφειν, ἐς ταῦτα
4 ἀποτρέψομαι. 3. Πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦδε, ἔνθα καὶ τοῦ Τρι-
πτολέμου τὸ ἄγαλμα, ἔστι βοῦς χαλκοῦς οἷα ἐς θυσίαν
ἀγόμενος, πεποίηται δὲ καὶ καθήμενος Ἐπιμενίδης Κνώ-
σιος, ὃν ἐλθόντα ἐς ἀγρὸν κοιμᾶσθαι λέγουσιν ἐσελ-
θόντα ἐς σπήλαιον· ὁ δὲ ὕπνος οὐ πρότερον ἀνῆκεν αὐ-
τὸν πρὶν ἤ οἱ τεσσαρακοστὸν ἔτος γενέσθαι καθεύδοντι,
καὶ ὕστερον ἔπη τε ἐποίει καὶ πόλεις ἐκάθηρεν ἄλλας τε
καὶ τὴν Ἀθηναίων. Θάλης δὲ ὁ Λακεδαιμονίοις τὴν νό-
σον παύσας οὔτε ἄλλως προσήκων οὔτε πόλεως ἦν Ἐπι-

μενίδῃ τῆς αὐτῆς· ἀλλ' ὁ μὲν Κνώσιος, Θάλητα δὲ εἶναί
φησι Γορτύνιον Πολύμναστος Κολοφώνιος ἔπη Λακε-
δαιμονίοις ἐς αὐτὸν ποιήσας. 4. Ἔτι δὲ ἀπωτέρω ναὸς 5
Εὐκλείας, ἀνάθημα καὶ τοῦτο ἀπὸ Μήδων, οἳ τῆς χώρας
Μαραθῶνι ἔσχον. φρονῆσαι δὲ Ἀθηναίους ἐπὶ τῇ νίκῃ
ταύτῃ μάλιστα εἰκάζω· καὶ δὴ καὶ Αἰσχύλος, ὥς οἱ τοῦ
βίου προσεδοκᾶτο ἡ τελευτή, τῶν μὲν ἄλλων ἐμνημό-
νευσεν οὐδενός, δόξης ἐς τοσοῦτον ἥκων ἐπὶ ποιήσει καὶ
πρὸ Ἀρτεμισίου καὶ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσας· ὁ δὲ τό τε
36 ὄνομα πατρόθεν καὶ τὴν πόλιν ἔγραψε, καὶ ὡς τῆς ἀν-
δρίας μάρτυρας ἔχοι τὸ Μαραθῶνι ἄλσος καὶ Μήδων
τοὺς ἐς αὐτὸ ἀποβάντας. 5. Ὑπὲρ δὲ τὸν Κεραμεικὸν καὶ 6
στοὰν τὴν καλουμένην βασίλειον ναός ἐστιν Ἡφαίστου.
καὶ ὅτι μὲν ἄγαλμά οἱ παρέστηκεν Ἀθηνᾶς, οὐδὲν θαῦ-
μα ἐποιούμην τὸν ἐπὶ Ἐριχθονίῳ ἐπιστάμενος λόγον·
τὸ δὲ ἄγαλμα ὁρῶν τῆς Ἀθηνᾶς γλαυκοὺς ἔχον τοὺς
ὀφθαλμούς, Λιβύων τὸν μῦθον ὄντα εὕρισκον. τούτοις
γάρ ἐστιν εἰρημένον Ποσειδῶνος καὶ λίμνης Τριτωνίδος
θυγατέρα εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο γλαυκοὺς εἶναι ὥσπερ καὶ
τῷ Ποσειδῶνι τοὺς ὀφθαλμούς. 6. Πλησίον δὲ ἱερόν 7
ἐστιν Ἀφροδίτης Οὐρανίας. πρώτοις δὲ ἀνθρώπων Ἀσ-
συρίοις κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν, μετὰ δὲ Ἀσσυ-
ρίους Κυπρίων Παφίοις καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα
ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ. παρὰ δὲ Φοινίκων Κυθήριοι
μαθόντες σέβουσιν. Ἀθηναίοις δὲ κατεστήσατο Αἰγεύς,
αὑτῷ τε οὐκ εἶναι παῖδας νομίζων, οὐ γάρ πω τότε ἦσαν,
καὶ ταῖς ἀδελφαῖς γενέσθαι τὴν συμφορὰν ἐκ μηνίματος
τῆς Οὐρανίας. τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔτι ἄγαλμα λίθου Παρίου
καὶ ἔργον Φειδίου. δῆμος δέ ἐστιν Ἀθηναίοις Ἀθμο-
νέων, οἳ Πορφυρίωνα ἔτι πρότερον Ἀκταίου βασιλεύ-
σαντα τῆς Οὐρανίας φασὶ τὸ παρὰ σφίσιν ἱερὸν ἱδρύσα-

σθαι. λέγουσι δὲ ἀνὰ τοὺς δήμους καὶ ἄλλα οὐδὲν ὁμοίως
καὶ οἱ τὴν πόλιν ἔχοντες.

XV. Ἰοῦσι δὲ πρὸς τὴν στοὰν ἣν Ποικίλην ὀνομά-
ζουσιν ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἔστιν Ἑρμῆς χαλκοῦς καλού-
μενος Ἀγοραῖος καὶ πύλη πλησίον· ἔπεστι δέ οἱ τρόπαιον
Ἀθηναίων ἱππομαχίᾳ κρατησάντων Πλείσταρχον, ὃς τῆς
ἵππου Κασσάνδρου καὶ τοῦ ξενικοῦ τὴν ἀρχὴν ἀδελφὸς
ὢν ἐπετέτραπτο. 2. Αὕτη δὲ ἡ στοὰ πρῶτα μὲν Ἀθη-
ναίους ἔχει τεταγμένους ἐν Οἰνόῃ τῆς Ἀργείας ἐναντία
Λακεδαιμονίων· γέγραπται δὲ οὐκ ἐς ἀκμὴν ἀγῶνος οὐδὲ
τολμημάτων ἐς ἐπίδειξιν τὸ ἔργον ἤδη προῆκον, ἀλλὰ 37
2 ἀρχομένη τε ἡ μάχη καὶ ἐς χεῖρας ἔτι συνιόντες. ἐν δὲ τῷ
μέσῳ τῶν τοίχων Ἀθηναῖοι καὶ Θησεὺς Ἀμαζόσι μάχον-
ται. μόναις δὲ ἄρα ταῖς γυναιξὶν οὐκ ἀφῄρει τὰ πταίσμα-
τα τὸ ἐς τοὺς κινδύνους ἀφειδές, εἴ γε Θεμισκύρας τε
ἁλούσης ὑπὸ Ἡρακλέους, καὶ ὕστερον φθαρείσης σφίσι
τῆς στρατιᾶς ἣν ἐπ᾽ Ἀθήνας ἔστειλαν, ὅμως ἐς Τροίαν
ἦλθον Ἀθηναίοις τε αὐτοῖς μαχούμεναι καὶ τοῖς πᾶσιν
Ἕλλησιν. 3. ἐπὶ δὲ ταῖς Ἀμαζόσιν Ἕλληνές εἰσιν ᾑρηκό-
τες Ἴλιον, καὶ οἱ βασιλεῖς ἠθροισμένοι διὰ τὸ Αἴαντος ἐς
Κασσάνδραν τόλμημα· καὶ αὐτὸν ἡ γραφὴ τὸν Αἴαντα
ἔχει, καὶ γυναῖκας τῶν αἰχμαλώτων ἄλλας τε καὶ Κασ-
3 σάνδραν. 4. τελευταῖον δὲ τῆς γραφῆς εἰσὶν οἱ μαχεσά-
μενοι Μαραθῶνι· Βοιωτῶν [δὲ] οἱ Πλάταιαν ἔχοντες καὶ
ὅσον ἦν Ἀττικὸν ἴασιν ἐς χεῖρας τοῖς βαρβάροις. καὶ
ταύτῃ μέν ἐστιν ἴσα παρ᾽ ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἔργον· τὸ δὲ
ἔσω τῆς μάχης φεύγοντές εἰσιν οἱ βάρβαροι καὶ ἐς τὸ ἕλος
ὠθοῦντες ἀλλήλους. ἔσχαται δὲ τῆς γραφῆς νῆές τε αἱ
Φοίνισσαι, καὶ τῶν βαρβάρων τοὺς ἐσπίπτοντας ἐς ταύ-
τας φονεύοντες οἱ Ἕλληνες. ἐνταῦθα καὶ Μαραθὼν γε-
γραμμένος ἐστὶν ἥρως, ἀφ᾽ οὗ τὸ πεδίον ὠνόμασται, καὶ
Θησεὺς ἀνιόντι ἐκ γῆς εἰκασμένος, Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρα-

κλῆς· Μαραθωνίοις γάρ, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, Ἡρακλῆς
ἐνομίσθη θεὸς πρώτοις. τῶν μαχομένων δὲ δῆλοι μάλι-
στά εἰσιν ἐν τῇ γραφῇ Καλλίμαχός τε, ὃς Ἀθηναίοις πο-
λεμαρχεῖν ᾕρητο, καὶ Μιλτιάδης τῶν στρατηγούντων,
38 ἥρως τε Ἔχετλος καλούμενος, οὗ καὶ ὕστερον ποιήσομαι
μνήμην. 5. Ἐνταῦθα ἀσπίδες κεῖνται χαλκαῖ, καὶ ταῖς 4
μέν ἐστιν ἐπίγραμμα ἀπὸ Σκιωναίων καὶ τῶν ἐπικούρων
εἶναι, τὰς δὲ ἐπαληλιμμένας πίσσῃ, μὴ σφᾶς ὅ τε χρόνος
λυμήνηται καὶ ὁ ἰός, Λακεδαιμονίων εἶναι λέγεται τῶν
ἁλόντων ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ.

XVI. Ἀνδριάντες δὲ χαλκοῖ κεῖνται πρὸ μὲν τῆς
στοᾶς Σόλων ὁ τοὺς νόμους Ἀθηναίοις γράψας, ὀλίγον
δὲ ἀπωτέρω Σέλευκος, ᾧ καὶ πρότερον ἐγένετο ἐς τὴν
εὐδαιμονίαν τὴν μέλλουσαν σημεῖα οὐκ ἀφανῆ. Σελεύκῳ
γάρ, ὡς ὡρμᾶτο ἐκ Μακεδονίας σὺν Ἀλεξάνδρῳ, θύοντι
ἐν Πέλλῃ τῷ Διὶ τὰ ξύλα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ κείμενα προύβη
τε αὐτόματα πρὸς τὸ ἄγαλμα καὶ ἄνευ πυρὸς ἥφθη. τε-
λευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Σέλευκος Ἀντίγονον ἐς
Βαβυλῶνα ἀφικόμενον δείσας καὶ παρὰ Πτολεμαῖον φυ-
γὼν τὸν Λάγου κατῆλθεν αὖθις ἐς Βαβυλῶνα, κατελθὼν
δὲ ἐκράτησε μὲν τῆς Ἀντιγόνου στρατιᾶς καὶ αὐτὸν ἀπέ-
κτεινεν Ἀντίγονον, εἷλε δὲ ἐπιστρατεύσαντα ὕστερον
Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου. ὡς δέ οἱ ταῦτα προκεχωρή- 2
κει καὶ μετ᾽ ὀλίγον τὰ Λυσιμάχου κατείργαστο, τὴν μὲν
ἐν τῇ Ἀσίᾳ πᾶσαν ἀρχὴν παρέδωκεν Ἀντιόχῳ τῷ παιδί,
αὐτὸς δὲ ἐς Μακεδονίαν ἠπείγετο. 2. Στρατιὰ μὲν καὶ
Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἦν παρὰ Σελεύκῳ· Πτολεμαῖος
δὲ ἀδελφὸς μὲν Λυσάνδρας καὶ παρὰ Λυσιμάχου παρ᾽
αὐτὸν πεφευγώς, ἄλλως δὲ τολμῆσαι πρόχειρος καὶ δι᾽
αὐτὸ Κεραυνὸς καλούμενος, οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς
προσιὼν ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Λυσιμαχίαν,
λαθὼν Σέλευκον κτείνει, διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ

χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐβασίλευσε Μακεδονίας, ἐς ὃ 39
Γαλάταις πρῶτος ὧν ἴσμεν βασιλέων ἀντιτάξασθαι τολ-
μήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων· τὴν δὲ ἀρχὴν Ἀν-
3 τίγονος ἀνεσώσατο ὁ Δημητρίου. 3. Σέλευκον δὲ βασι-
λέων ἐν τοῖς μάλιστα πείθομαι καὶ ἄλλως γενέσθαι δί-
καιον καὶ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβῆ. τοῦτο μὲν γὰρ Σέλευκός
ἐστιν ὁ Μιλησίοις τὸν χαλκοῦν καταπέμψας Ἀπόλλωνα
ἐς Βραγχίδας, ἀνακομισθέντα ἐς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ
ὑπὸ Ξέρξου· τοῦτο δὲ Σελεύκειαν οἰκίσας ἐπὶ Τίγρητι
ποταμῷ καὶ Βαβυλωνίους οὗτος ἐπαγόμενος ἐς αὐτὴν
συνοίκους ὑπελίπετο μὲν τὸ τεῖχος Βαβυλῶνος, ὑπελί-
πετο δὲ τοῦ Βὴλ τὸ ἱερὸν καὶ περὶ αὐτὸ τοὺς Χαλδαίους
οἰκεῖν.

XVII. Ἀθηναίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλα ἐστὶν οὐκ
ἐς ἅπαντας ἐπίσημα καὶ Ἐλέου βωμός, ᾧ, μάλιστα θεῶν
ἐς ἀνθρώπινον βίον καὶ μεταβολὰς πραγμάτων ὅτι ὠφέ-
λιμος, μόνοι τιμὰς Ἑλλήνων νέμουσιν Ἀθηναῖοι. τού-
τοις δὲ οὐ τὰ ἐς φιλανθρωπίαν μόνον καθέστηκεν, ἀλλὰ
καὶ θεοὺς εὐσεβοῦσιν ἄλλων πλέον· καὶ γὰρ Αἰδοῦς
σφίσι βωμός ἐστι καὶ Φήμης καὶ Ὁρμῆς. δῆλά τε ἐναρ-
γῶς, ὅσοις πλέον τι ἑτέρων εὐσεβείας μέτεστιν, ἴσον
2 σφίσι παρὸν τύχης χρηστῆς. 2. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς
ἀγορᾶς ἀπέχοντι οὐ πολύ, Πτολεμαίου δὲ ἀπὸ τοῦ κατα-
σκευασαμένου καλουμένῳ, λίθου τέ εἰσιν Ἑρμαῖ θέας
ἄξιοι καὶ εἰκὼν Πτολεμαίου χαλκῆ· καὶ ὅ τε Λίβυς Ἰόβας
ἐνταῦθα κεῖται καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεύς. πρὸς δὲ τῷ
γυμνασίῳ Θησέως ἐστὶν ἱερόν· γραφαὶ δέ εἰσι πρὸς Ἀμα-
ζόνας Ἀθηναῖοι μαχόμενοι. πεποίηται δέ σφισιν ὁ πόλε-
μος οὗτος καὶ τῇ Ἀθηνᾷ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι καὶ τοῦ Ὀλυμπίου
Διὸς ἐπὶ τῷ βάθρῳ. γέγραπται δὲ ἐν τῷ τοῦ Θησέως ἱερῷ 40
καὶ ἡ Κενταύρων καὶ [ἡ] Λαπιθῶν μάχη· Θησεὺς μὲν
οὖν ἀπεκτονώς ἐστιν ἤδη Κένταυρον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐξ

ἴσου καθέστηκεν ἔτι ἡ μάχη. τοῦ δὲ τρίτου τῶν τοίχων 3
ἡ γραφὴ μὴ πυθομένοις ἃ λέγουσιν οὐ σαφής ἐστιν, τὰ
μέν που διὰ τὸν χρόνον, τὰ δὲ Μίκων οὐ τὸν πάντα
ἔγραψε λόγον. 3. Μίνως ἡνίκα Θησέα καὶ τὸν ἄλλον στό-
λον τῶν παίδων ἦγεν ἐς Κρήτην, ἐρασθεὶς Περιβοίας,
ὥς οἱ Θησεὺς μάλιστα ἠναντιοῦτο, καὶ ἄλλα ὑπὸ ὀργῆς
ἀπέρριψεν ἐς αὐτὸν καὶ παῖδα οὐκ ἔφη Ποσειδῶνος εἶ-
ναι, ἐπεὶ οὐ δύνασθαι τὴν σφραγῖδα, ἣν αὐτὸς φέρων
ἔτυχεν, ἀφέντι ἐς θάλασσαν ἀνασῶσαί οἱ. Μίνως μὲν λέ-
γεται ταῦτα εἰπὼν ἀφεῖναι τὴν σφραγῖδα· Θησέα δὲ
σφραγῖδά τε ἐκείνην ἔχοντα καὶ στέφανον χρυσοῦν,
Ἀμφιτρίτης δῶρον, ἀνελθεῖν λέγουσιν ἐκ τῆς θαλάσσης.
4. Ἐς δὲ τὴν τελευτὴν τὴν Θησέως πολλὰ ἤδη καὶ οὐχ 4
ὁμολογοῦντα εἴρηται· δεδέσθαι τε γὰρ αὐτὸν λέγουσιν
ἐς τόδε ἕως ὑφ' Ἡρακλέους ἀναχθείη. πιθανώτατα δὲ
ὧν ἤκουσα· Θησεὺς ἐς Θεσπρωτοὺς ἐμβαλών, τοῦ βασι-
λέως τῶν Θεσπρωτῶν γυναῖκα ἁρπάσων, τὸ πολὺ τῆς
στρατιᾶς οὕτως ἀπόλλυσι, καὶ αὐτός τε καὶ Πειρίθους,
Πειρίθους γὰρ καὶ τὸν γάμον σπεύδων ἐστράτευεν, ἥλω-
σαν, καὶ σφᾶς ὁ Θεσπρωτὸς δήσας εἶχεν ἐν Κιχύρῳ.
5. Γῆς δὲ τῆς Θεσπρωτίδος ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας 5
ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός·
πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη τέ ἐστιν Ἀχερουσία καλουμένη
καὶ ποταμὸς Ἀχέρων, ῥεῖ δὲ καὶ Κωκυτὸς ὕδωρ ἀτερπέ-
στατον. Ὅμηρός τέ μοι δοκεῖ ταῦτα ἑωρακὼς ἔς τε τὴν
ἄλλην ποίησιν ἀποτολμῆσαι τῶν ἐν Ἅιδου, καὶ δὴ καὶ τὰ
ὀνόματα τοῖς ποταμοῖς ἀπὸ τῶν ἐν Θεσπρωτίδι θέσθαι.
6. Τότε δὲ ἐχομένου Θησέως στρατεύουσιν ἐς Ἄφιδναν
οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ τήν τε Ἄφιδναν αἱροῦσι καὶ
Μενεσθέα ἐπὶ βασιλείᾳ κατήγαγον. Μενεσθεὺς δὲ τῶν 6
μὲν παίδων τῶν Θησέως παρ' Ἐλεφήνορα ὑπεξελθόντων
41 ἐς Εὔβοιαν εἶχεν οὐδένα λόγον· Θησέα δέ, εἴ ποτε παρὰ

Θεσπρωτῶν ἀνακομισθήσεται, δυσανταγώνιστον ἡγού-
μενος διὰ θεραπείας τὰ τοῦ δήμου καθίστατο, ὡς Θησέα
ἀνασωθέντα ὕστερον ἀπωσθῆναι. στέλλεται δὴ Θησεὺς
παρὰ Δευκαλίωνα ἐς Κρήτην, ἐξενεχθέντα δὲ αὐτὸν ὑπὸ
πνευμάτων ἐς Σκῦρον τὴν νῆσον λαμπρῶς περιεῖπον οἱ
Σκύριοι κατὰ γένους δόξαν καὶ ἀξίωμα ὧν ἦν αὐτὸς εἰρ-
γασμένος· καί οἱ θάνατον Λυκομήδης διὰ ταῦτα ἐβού-
λευσεν. ὁ μὲν δὴ Θησέως σηκὸς Ἀθηναίοις ἐγένετο ὕστε-
ρον ἢ Μῆδοι Μαραθῶνι ἔσχον, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου
Σκυρίους ποιήσαντος ἀναστάτους, δίκην δὴ τοῦ Θησέως
θανάτου, καὶ τὰ ὀστᾶ κομίσαντος ἐς Ἀθήνας.

XVIII. Τὸ δὲ ἱερὸν τῶν Διοσκούρων ἐστὶν ἀρχαῖον·
αὐτοί τε ἑστῶτες καὶ οἱ παῖδες καθήμενοί σφισιν ἐφ' ἵπ-
πων. ἐνταῦθα Πολύγνωτος μὲν ἔχοντα ἐς αὐτοὺς ἔγραψε
γάμον τῶν θυγατέρων τῶν Λευκίππου, Μίκων δὲ τοὺς
μετὰ Ἰάσονος ἐς Κόλχους πλεύσαντας· καί οἱ τῆς γραφῆς
ἡ σπουδὴ μάλιστα ἐς Ἄκαστον καὶ τοὺς ἵππους ἔχει τοὺς
2 Ἀκάστου. 2. Ὑπὲρ δὲ τῶν Διοσκούρων τὸ ἱερὸν Ἀγλαύ-
ρου τέμενός ἐστιν. Ἀγλαύρῳ δὲ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς Ἕρσῃ
καὶ Πανδρόσῳ δοῦναί φασιν Ἀθηνᾶν Ἐριχθόνιον, κα-
ταθεῖσαν ἐς κιβωτόν, ἀπειποῦσαν ἐς τὴν παρακαταθήκην
μὴ πολυπραγμονεῖν. Πάνδροσον μὲν δὴ λέγουσι πείθε-
σθαι, τὰς δὲ δύο, ἀνοῖξαι γὰρ σφᾶς τὴν κιβωτόν, μαίνε-
σθαί τε, ὡς εἶδον τὸν Ἐριχθόνιον, καὶ κατὰ τῆς ἀκροπό-
λεως, ἔνθα ἦν μάλιστα ἀπότομον, αὐτὰς ῥῖψαι. κατὰ
τοῦτο ἐπαναβάντες Μῆδοι κατεφόνευσαν Ἀθηναίων
τοὺς πλέον τι ἐς τὸν χρησμὸν ἢ Θεμιστοκλῆς εἰδέναι νο-
μίζοντας καὶ τὴν ἀκρόπολιν ξύλοις καὶ σταυροῖς ἀποτει-
3 χίσαντας. 3. Πλησίον δὲ Πρυτανεῖόν ἐστιν, ἐν ᾧ νόμοι
τε οἱ Σόλωνός εἰσι γεγραμμένοι, καὶ θεῶν Εἰρήνης ἀγάλ-
ματα κεῖται καὶ Ἑστίας, ἀνδριάντες δὲ ἄλλοι τε καὶ Αὐτό-
λυκος ὁ παγκρατιαστής· τὰς γὰρ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστο- 42

κλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαῖόν τε ἄνδρα καὶ Θρᾷκα μετέγρα-
ψαν. 4. Ἐντεῦθεν ἰοῦσιν ἐς τὰ κάτω τῆς πόλεως Σαράπι- 4
δός ἐστιν ἱερόν, ὃν Ἀθηναῖοι παρὰ Πτολεμαίου θεὸν
ἐσηγάγοντο. Αἰγυπτίοις δὲ ἱερὰ Σαράπιδος ἐπιφανέστα-
τον μέν ἐστιν Ἀλεξανδρεῦσιν, ἀρχαιότατον δὲ ἐν Μέμ-
φει· ἐς τοῦτο ἐσελθεῖν οὔτε ξένοις ἔστιν οὔτε τοῖς ἱερεῦ-
σι, πρὶν ἂν τὸν Ἆπιν θάπτωσι. 5. τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ
Σαράπιδος οὐ πόρρω χωρίον ἐστὶν ἔνθα Πειρίθουν καὶ
Θησέα συνθεμένους ἐς Λακεδαίμονα καὶ ὕστερον ἐς Θε-
σπρωτοὺς σταλῆναι λέγουσι. πλησίον δὲ ᾠκοδόμητο ναὸς 5
Εἰλειθυίας, ἥν ἐλθοῦσαν ἐξ Ὑπερβορέων ἐς Δῆλον γε-
νέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι, τοὺς δὲ ἄλλους παρ'
αὐτῶν φασὶ τῆς Εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα· καὶ θύουσί
τε Εἰλειθυίᾳ Δήλιοι καὶ ὕμνον ᾄδουσιν Ὠλῆνος. Κρῆτες
δὲ χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν
Εἰλείθυιαν καὶ παῖδα Ἥρας εἶναι. μόνοις δὲ Ἀθηναίοις
τῆς Εἰλειθυίας κεκάλυπται τὰ ξόανα ἐς ἄκρους τοὺς πό-
δας. τὰ μὲν δὴ δύο εἶναι Κρητικὰ καὶ Φαίδρας ἀναθή-
ματα ἔλεγον αἱ γυναῖκες, τὸ δὲ ἀρχαιότατον Ἐρυσίχθονα
ἐκ Δήλου κομίσαι.

6. Πρὶν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἰέναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου 6
— Ἀδριανὸς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τόν τε ναὸν ἀνέθηκε
καὶ τὸ ἄγαλμα θέας ἄξιον, οὗ μεγέθει μέν, ὅτι μὴ Ῥοδίοις
καὶ Ῥωμαίοις εἰσὶν οἱ κολοσσοί, τὰ λοιπὰ ἀγάλματα
ὁμοίως ἀπολείπεται, πεποίηται δὲ ἔκ τε ἐλέφαντος καὶ
χρυσοῦ, καὶ ἔχει τέχνης εὖ πρὸς τὸ μέγεθος ὁρῶσιν —
ἐνταῦθα εἰκόνες Ἀδριανοῦ δύο μέν εἰσι Θασίου λίθου,
δύο δὲ Αἰγυπτίου· χαλκαῖ δὲ ἑστᾶσι πρὸ τῶν κιόνων ἃς
43 Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἀποίκους πόλεις. ὁ μὲν δὴ πᾶς περί-
βολος σταδίων μάλιστα τεσσάρων ἐστίν, ἀνδριάντων δὲ
πλήρης· ἀπὸ γὰρ πόλεως ἑκάστης εἰκὼν Ἀδριανοῦ βα-
σιλέως ἀνάκειται, καὶ σφᾶς ὑπερεβάλοντο Ἀθηναῖοι τὸν

7 κολοσσὸν ἀναθέντες ὄπισθε τοῦ ναοῦ θέας ἄξιον. 7. Ἔστι δὲ ἀρχαῖα ἐν τῷ περιβόλῳ Ζεὺς χαλκοῦς καὶ ναὸς Κρόνου καὶ Ῥέας καὶ τέμενος Γῆς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας. ἐνταῦθα ὅσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέστηκε, καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος συμβᾶσαν ὑπορρυῆναι ταύτῃ τὸ ὕδωρ, ἐσβάλλουσί τε ἐς αὐτὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄλ-
8 φιτα πυρῶν μέλιτι μάξαντες. 8. Κεῖται δὲ ἐπὶ κίονος Ἰσοκράτους ἀνδριάς, ὃς ἐς μνήμην τρία ὑπελίπετο, ἐπιπονώτατον μὲν ὅτι οἱ βιώσαντι ἔτη δυοῖν δέοντα ἑκατὸν οὔποτε κατελύθη μαθητὰς ἔχειν, σωφρονέστατον δὲ ὅτι πολιτείας ἀπεχόμενος διέμεινε καὶ τὰ κοινὰ οὐ πολυπραγμονῶν, ἐλευθερώτατον δὲ ὅτι πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἀλγήσας ἐτελεύτησεν ἐθελοντής. κεῖνται δὲ καὶ λίθου Φρυγίου Πέρσαι χαλκοῦν τρίποδα ἀνέχοντες, θέας ἄξιοι καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ τρίπους. τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς Δευκαλίωνα οἰκοδομῆσαι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερόν, σημεῖον ἀποφαίνοντες ὡς Δευκαλίων Ἀθήνησιν ᾤκησε τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφε-
9 στηκότα. 9. Ἀδριανὸς δὲ κατεσκευάσατο μὲν καὶ ἄλλα Ἀθηναίοις, ναὸν Ἥρας καὶ Διὸς Πανελληνίου καὶ θεοῖς τοῖς πᾶσιν ἱερὸν κοινόν· τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἑκατόν εἰσι κίονες· Φρυγίου λίθου πεποίηνται καὶ ταῖς στοαῖς κατὰ τὰ αὐτὰ οἱ τοῖχοι. καὶ οἴκημα ἐνταῦθά ἐστιν ὀρόφῳ τε ἐπιχρύσῳ καὶ ἀλαβάστρῳ λίθῳ, πρὸς δὲ ἀγάλμασι κεκοσμημένον καὶ γραφαῖς· κατάκειται δὲ ἐς αὐτὸ βιβλία. καὶ γυμνάσιόν ἐστιν ἐπώνυμον Ἀδριανοῦ· κίονες δὲ καὶ ἐνταῦθα ἑκατὸν λιθοτομίας τῆς Λιβύων.

XIX. Μετὰ δὲ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου 44
πλησίον ἄγαλμά ἐστιν Ἀπόλλωνος Πυθίου. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Δελφινίου. λέγουσι δὲ ὡς ἐξειργασμένου τοῦ ναοῦ πλὴν τῆς ὀροφῆς ἀγνὼς ἔτι τοῖς πᾶσιν ἀφίκοιτο Θησεὺς ἐς τὴν πόλιν. οἷα δὲ

χιτῶνα ἔχοντος αὐτοῦ ποδήρη καὶ πεπλεγμένης ἐς εὐπρεπὲς οἱ τῆς κόμης, ὡς ἐγένετο κατὰ τὸν τοῦ Δελφινίου ναόν, οἱ τὴν στέγην οἰκοδομοῦντες ἤροντο σὺν χλευασίᾳ ὅ τι δὴ παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. Θησεὺς δέ ἄλλο μὲν αὐτοῖς ἐδήλωσεν οὐδέν, ἀπολύσας δέ, ὡς λέγεται, τῆς ἁμάξης τοὺς βοῦς ἣ σφισι παρῆν, ἐς τὸν ὄροφον ἀνέρριψεν ὑψηλότερον ἢ τῷ ναῷ τὴν στέγην ἐποιοῦντο. 2. Ἐς δὲ τὸ χωρίον ὃ Κήπους ὀνομάζουσι 2
καὶ τῆς Ἀφροδίτης τὸν ναὸν οὐδεὶς λεγόμενός σφισίν ἐστι λόγος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐς τὴν Ἀφροδίτην ἣ τοῦ ναοῦ πλησίον ἕστηκε. ταύτης γὰρ σχῆμα μὲν τετράγωνον κατὰ ταὐτὰ καὶ τοῖς Ἑρμαῖς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα σημαίνει τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην τῶν καλουμένων Μοιρῶν εἶναι πρεσβυτάτην. τὸ δὲ ἄγαλμα Ἀφροδίτης τῆς ἐν Κήποις ἔργον ἐστὶν Ἀλκαμένους, καὶ τῶν Ἀθήνησιν ἐν ὀλίγοις θέας ἄξιον. 3. Ἔστι δὲ Ἡρακλέους ἱερὸν καλούμενον 3
Κυνόσαργες· καὶ τὰ μὲν ἐς τὴν κύνα εἰδέναι τὴν λευκὴν ἐπιλεξαμένοις ἔστι τὸν χρησμόν· βωμοὶ δέ εἰσιν Ἡρακλέους τε καὶ Ἥβης, ἣν Διὸς παῖδα οὖσαν συνοικεῖν Ἡρακλεῖ νομίζουσιν. Ἀλκμήνης τε βωμὸς καὶ Ἰολάου πεποίηται, ὃς τὰ πολλὰ Ἡρακλεῖ συνεπόνησε τῶν ἔργων. 4. Λύκειον δὲ ἀπὸ μὲν Λύκου τοῦ Πανδίονος ἔχει τὸ ὄνομα, Ἀπόλλωνος δὲ ἱερὸν ἐξ ἀρχῆς τε εὐθὺς καὶ καθ' ἡμᾶς ἐνομίζετο, Λύκειός τε ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὠνομάσθη πρῶτον. λέγεται δὲ ὅτι καὶ Τερμίλαις, ἐς οὓς ἦλθεν ὁ
45 Λύκος φεύγων Αἰγέα, καὶ τούτοις αἴτιός ἐστι Λυκίους ἀπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι. 5. ἔστι δὲ ὄπισθεν τοῦ Λυκείου 4
Νίσου μνῆμα, ὃν ἀποθανόντα ὑπὸ Μίνω βασιλεύοντα Μεγάρων κομίσαντες Ἀθηναῖοι ταύτῃ θάπτουσιν. ἐς τοῦτον τὸν Νῖσον ἔχει λόγος τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ πορφυρᾶς εἶναι, χρῆναι δὲ αὐτὸν τελευτᾶν ἐπὶ ταύταις ἀποκαρείσαις. ὡς δὲ οἱ Κρῆτες ἦλθον ἐς τὴν γῆν, τὰς μὲν

ἄλλας ἐξ ἐπιδρομῆς ᾕρουν τὰς ἐν τῇ Μεγαρίδι πόλεις,
ἐς δὲ τὴν Νίσαιαν καταφεύγοντα τὸν Νῖσον ἐπολιόρκουν.
ἐνταῦθα τοῦ Νίσου λέγεται θυγατέρα ἐρασθῆναι Μίνω,
καὶ ὡς ἀπέκειρε τὰς τρίχας τοῦ πατρός. ταῦτα μὲν οὕτω
5 γενέσθαι λέγουσι. 6. Ποταμοὶ δὲ Ἀθηναίοις ῥέουσιν
Εἰλισσός τε καὶ Ἠριδανῷ τῷ Κελτικῷ κατὰ τὰ αὐτὰ ὄνομα
ἔχων, ἐκδιδοὺς ἐς τὸν Εἰλισσόν. ὁ δὲ Εἰλισσός ἐστιν
οὗτος ἔνθα παίζουσαν Ὠρείθυιαν ὑπὸ ἀνέμου Βορέου
φασὶν ἁρπασθῆναι, καὶ συνοικεῖν Ὠρειθυίᾳ Βορέαν, καί
σφισι διὰ τὸ κῆδος ἀμύναντα τῶν τριήρων τῶν βαρβα-
ρικῶν ἀπολέσαι τὰς πολλάς. ἐθέλουσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ
ἄλλων θεῶν ἱερὸν εἶναι τὸν Εἰλισσόν, καὶ Μουσῶν βω-
μος ἐπ' αὐτῷ ἐστὶν Εἰλισσιάδων. δείκνυται δὲ καὶ ἔνθα
Πελοποννήσιοι Κόδρον τὸν Μελάνθου βασιλεύοντα
6 Ἀθηναίων κτείνουσι. 7. Διαβᾶσι δὲ τὸν Εἰλισσὸν χω-
ρίον Ἄγραι καλούμενον καὶ ναὸς Ἀγροτέρας ἐστὶν Ἀρ-
τέμιδος. ἐνταῦθα Ἄρτεμιν πρῶτον θηρεῦσαι λέγουσιν
ἐλθοῦσαν ἐκ Δήλου· καὶ τὸ ἄγαλμα διὰ τοῦτο ἔχει τόξον.
τὸ δὲ ἀκούσασι μὲν οὐχ ὁμοίως ἐπαγωγόν, θαῦμα δ'
ἰδοῦσι, στάδιόν ἐστι λευκοῦ λίθου. μέγεθος δὲ αὐτοῦ
τῇδε ἄν τις μάλιστα τεκμαίροιτο· ἄνωθεν ὄρος ὑπὲρ τὸν
Εἰλισσὸν ἀρχόμενον ἐκ μηνοειδοῦς καθήκει τοῦ ποτα- 46
μοῦ πρὸς τὴν ὄχθην εὐθύ τε καὶ διπλοῦν. τοῦτο ἀνὴρ
Ἀθηναῖος Ἡρώδης ᾠκοδόμησε, καί οἱ τὸ πολὺ τῆς λιθο-
τομίας τῆς Πεντέλησιν ἐς τὴν οἰκοδομὴν ἀνηλώθη.

XX. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Πρυτανείου καλουμένη
Τρίποδες· ἀφ' οὗ καλοῦσι τὸ χωρίον, ναοὶ θεῶν ἐς
τοῦτο μεγάλοι καί σφισιν ἐφεστήκασι τρίποδες, χαλκοῖ
μέν, μνήμης δὲ ἄξια μάλιστα περιέχοντες εἰργασμένα.
Σάτυρος γάρ ἐστιν, ἐφ' ᾧ Πραξιτέλην λέγεται φρονῆσαι
μέγα· καί ποτε Φρύνης αἰτούσης ὅ τι οἱ κάλλιστον εἴη
τῶν ἔργων, ὁμολογεῖν μέν φασιν οἷα ἐραστὴν διδόναι,

κατειπεῖν δ' οὐκ ἐθέλειν ὅ τι κάλλιστον αὐτῷ οἱ φαίνοιτο.
ἐσδραμὼν οὖν οἰκέτης Φρυνης ἔφασκεν οἴχεσθαι Πρα-
ξιτέλει τὸ πολὺ τῶν ἔργων πυρὸς ἐσπεσόντος ἐς τὸ
οἴκημα, οὐ μὲν οὖν πάντα γε ἀφανισθῆναι. Πραξιτέλης 2
δὲ αὐτίκα ἔθει διὰ θυρῶν ἔξω, καί οἱ καμόντι οὐδὲν
ἔφασκεν εἶναι πλέον, εἰ δὴ καὶ τὸν Σάτυρον ἡ φλὸξ καὶ
τὸν Ἔρωτα ἐπέλαβε. Φρύνη δὲ μένειν θαρροῦντα ἐκέ-
λευε· παθεῖν γὰρ ἀνιαρὸν οὐδέν, τέχνῃ δὲ ἁλόντα ὁμο-
λογεῖν τὰ κάλλιστα ὧν ἐποίησε. Φρύνη μὲν οὕτω τὸν
Ἔρωτα αἱρεῖται· Διονύσῳ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον Σά-
τυρός ἐστι παῖς καὶ δίδωσιν ἔκπωμα· Ἔρωτα δ' ἑστηκότα
ὁμοῦ καὶ Διόνυσον Θυμίλος ἐποίησεν. 2. Τοῦ Διονύ- 3
σου δέ ἐστι πρὸς τῷ θεάτρῳ τὸ ἀρχαιότατον ἱερόν. δύο
δέ εἰσιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναοὶ καὶ Διόνυσοι, ὅ τε
Ἐλευθερεὺς καὶ ὃν Ἀλκαμένης ἐποίησεν ἐλέφαντος καὶ
χρυσοῦ. γραφαὶ δὲ αὐτόθι Διόνυσός ἐστιν ἀνάγων Ἥφαι-
στον ἐς οὐρανόν. λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ Ἑλλήνων, ὡς
Ἥρα ῥίψαι γενόμενον Ἥφαιστον, ὁ δέ οἱ μνησικακῶν
πέμψαι δῶρον χρυσοῦν θρόνον ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα·
καὶ τὴν μὲν ἐπεί τε ἐκαθέζετο δεδέσθαι, θεῶν δὲ τῶν μὲν
ἄλλων οὐδενὶ τὸν Ἥφαιστον ἐθέλειν πείθεσθαι, Διό-
νυσος δέ, μάλιστα γὰρ ἐς τοῦτον πιστὰ ἦν Ἡφαίστῳ,
μεθύσας αὐτὸν ἐς οὐρανὸν ἤγαγε. ταῦτά τε δὴ γεγραμ-
μένα εἰσὶ καὶ Πενθεὺς καὶ Λυκοῦργος ὧν ἐς Διόνυσον
47 ὕβρισαν διδόντες δίκας, Ἀριάδνη δὲ καθεύδουσα καὶ
Θησεὺς ἀναγόμενος καὶ Διόνυσος ἥκων ἐς τῆς Ἀριάδνης
τὴν ἁρπαγήν. 3. Ἔστι δὲ πλησίον τοῦ τε ἱεροῦ τοῦ Διο- 4
νύσου καὶ τοῦ θεάτρου κατασκεύασμα, ποιηθῆναι δὲ τῆς
σκηνῆς αὐτὸ ἐς μίμησιν τῆς Ξέρξου λέγεται. ἐποιήθη δὲ
καὶ δεύτερον· τὸ γὰρ ἀρχαῖον στρατηγὸς Ῥωμαίων ἐνέ-
πρησε Σύλλας Ἀθήνας ἑλών. αἰτία δὲ ἥδε τοῦ πολέμου.
Μιθριδάτης ἐβασίλευσε βαρβάρων τῶν περὶ τὸν Πόντον

τὸν Εὔξεινον. πρόφασις μὲν δὴ δι' ἥντινα Ῥωμαίοις ἐπο-
λέμησε, καὶ ὃν τρόπον ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, καὶ ὅσας ἢ
πολέμῳ βιασάμενος πόλεις ἔσχεν ἢ φίλας ἐποιήσατο,
τάδε μὲν τοῖς ἐπίστασθαι τὰ Μιθριδάτου θέλουσι μελέ-
τω· ἐγὼ δὲ ὅσον ἐς τὴν ἅλωσιν τὴν Ἀθηναίων ἔχει δη-
5 λώσω. ἦν Ἀριστίων Ἀθηναῖος, ᾧ Μιθριδάτης πρεσβεύειν
ἐς τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἐχρῆτο· οὗτος ἀνέπεισεν
Ἀθηναίους Μιθριδάτην θέσθαι Ῥωμαίων ἐπίπροσθεν.
ἀνέπεισε δὲ οὐ πάντας, ἀλλ' ὅσον δῆμος ἦν καὶ δήμου τὸ
ταραχῶδες· Ἀθηναῖοι δὲ ὧν τις λόγος, παρὰ τοὺς Ῥω-
μαίους ἐκπίπτουσιν ἐθελονταί. γενομένης δὲ μάχης πολλῷ
περιῆσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ φεύγοντας Ἀριστίωνα μὲν καὶ
Ἀθηναίους ἐς τὸ ἄστυ καταδιώκουσιν, Ἀρχέλαον δὲ καὶ
τοὺς βαρβάρους ἐς τὸν Πειραιᾶ· Μιθριδάτου δὲ στρα-
τηγὸς καὶ οὗτος ἦν, ὃν πρότερον τούτων Μάγνητες οἱ
τὸν Σίπυλον οἰκοῦντες σφᾶς ἐπεκδραμόντα αὐτόν τε
τιτρώσκουσι καὶ τῶν βαρβάρων φονεύουσι τοὺς πολ-
6 λούς. 4. Ἀθηναίοις μὲν δὴ πολιορκία καθειστήκει,
Ταξίλος δὲ Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐτύγχανε μὲν περι-
καθήμενος Ἐλάτειαν τὴν ἐν τῇ Φωκίδι, ἀφικομένων δὲ
ἀγγέλων ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἦγεν.
ἃ πυνθανόμενος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἀθήνας μὲν
τοῦ στρατοῦ μέρει πολιορκεῖν ἀφῆκεν, αὐτὸς δὲ Ταξίλῳ
τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἔχων ἐς Βοιωτοὺς ἀπαντᾷ. τρίτῃ
δὲ ὕστερον ἡμέρᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ἦλθον ἐπ' ἀμφότερα τὰ 48
στρατόπεδα ἄγγελοι, Σύλλᾳ μὲν ὡς Ἀθηναίοις εἴη τὸ
τεῖχος ἑαλωκός, τοῖς δὲ Ἀθήνας πολιορκήσασι Ταξίλον
κεκρατῆσθαι μάχῃ περὶ Χαιρώνειαν. Σύλλας δὲ ὡς ἐς
τὴν Ἀττικὴν ἐπανῆλθε, τοὺς ἐναντιωθέντας Ἀθηναίων
καθείρξας ἐς τὸν Κεραμεικὸν τὸν λαχόντα σφῶν ἐκ δε-
7 κάδος ἑκάστης ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Σύλ-
λου δὲ οὐκ ἀνιέντος ἐς Ἀθηναίους τοῦ θυμοῦ λαθόντες

ἐκδιδράσκουσιν ἄνδρες ἐς Δελφούς· ἐρομένοις δέ σφι-
σιν εἰ καταλαμβάνοι τὸ χρεὼν ἤδη καὶ τὰς Ἀθήνας
ἐρημωθῆναι, τούτοις ἔχρησεν ἡ Πυθία τὰ ἐς τὸν ἀσκὸν
ἔχοντα. Σύλλᾳ δὲ ὕστερον τούτων ἐνέπεσεν ἡ νόσος ᾗ
καὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην ἁλῶναι πυνθάνομαι. Σύλλᾳ
δὲ ἔστι μὲν καὶ τὰ ἐς τοὺς πολλοὺς Ἀθηναίων ἀγριώτερα
ἢ ὡς ἄνδρα εἰκὸς ἦν ἐργάσασθαι Ῥωμαῖον· ἀλλὰ γὰρ οὐ
ταῦτα δὴ αἰτίαν γενέσθαι οἱ δοκῶ τῆς συμφορᾶς, Ἱκε-
σίου δὲ μήνιμα, ὅτι καταφυγόντα ἐς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν
ἀπέκτεινεν ἀποσπάσας Ἀριστίωνα. Ἀθῆναι μὲν οὕτως
ὑπὸ τοῦ πολέμου κακωθεῖσαι τοῦ Ῥωμαίων αὖθις Ἀδρια-
νοῦ βασιλεύοντος ἤνθησαν.

XXI. Εἰσὶ δὲ Ἀθηναίοις εἰκόνες ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ
τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας ποιητῶν, αἱ πολλαὶ τῶν ἀφα-
νεστέρων· ὅτι μὴ γὰρ Μένανδρος, οὐδεὶς ἦν ποιητὴς
κωμῳδίας τῶν ἐς δόξαν ἡκόντων. τραγῳδίας δὲ κεῖνται
τῶν φανερῶν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς. 2. Λέγεται δὲ
Σοφοκλέους τελευτήσαντος ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν
Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἡγούμενον ἰδεῖν ἐπι-
49 στάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καθεστήκασιν
ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν· καί οἱ
τὸ ὄναρ ἐς Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποίησιν ἐφαί-
νετο ἔχειν. εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων
τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. 3. Τὴν δὲ εἰκόνα τὴν 2
Αἰσχύλου πολλῷ τι ὕστερον τῆς τελευτῆς δοκῶ ποιηθῆ-
ναι [καὶ] τῆς γραφῆς ἢ τὸ ἔργον ἔχει τὸ Μαραθῶνι. ἔφη
δὲ Αἰσχύλος μειράκιον ὢν καθεύδειν ἐν ἀγρῷ φυλάσσων
σταφυλάς, καί οἱ Διόνυσον ἐπιστάντα κελεῦσαι τραγῳ-
δίαν ποιεῖν· ὡς δὲ ἦν ἡμέρα, πείθεσθαι γὰρ ἐθέλειν,
ῥᾶστα ἤδη πειρώμενος ποιεῖν. οὗτος μὲν ταῦτα ἔλεγεν.
4. Ἐπὶ δὲ τοῦ νοτίου καλουμένου τείχους, ὃ τῆς ἀκρο- 3
πόλεως ἐς τὸ θέατρόν ἐστι τετραμμένον, ἐπὶ τούτου Με-

δούσης τῆς Γοργόνος ἐπίχρυσος ἀνάκειται κεφαλή, καὶ
περὶ αὐτὴν αἰγὶς πεποίηται. 5. Ἐν δὲ τῇ κορυφῇ τοῦ
θεάτρου σπήλαιόν ἐστιν ἐν ταῖς πέτραις ὑπὸ τὴν ἀκρό-
πολιν· τρίπους δὲ ἔπεστι καὶ τούτῳ. Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐ-
τῷ καὶ Ἄρτεμις τοὺς παῖδάς εἰσιν ἀναιροῦντες τοὺς Νιό-
βης. ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν ἐς τὸν
Σίπυλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός
ἐστιν οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικός, οὔτε
ἄλλως οὔτε πενθούσης· εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δε-
δακρυμένην δόξεις ὁρᾶν καὶ κατηφῆ γυναῖκα.

4 6. Ἰόντων δὲ Ἀθήνησιν ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ τοῦ
θεάτρου τέθαπται Κάλως. τοῦτον τὸν Κάλων ἀδελφῆς
παῖδα ὄντα καὶ τῆς τέχνης μαθητὴν φονεύσας Δαίδαλος
ἐς Κρήτην ἔφυγε· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Σικελίαν ἐκδι-
δράσκει παρὰ Κώκαλον. 7. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν
ἔς τε τὰ ἀγάλματά ἐστιν, ὁπόσα τοῦ θεοῦ πεποίηται καὶ
τῶν παίδων, καὶ ἐς τὰς γραφὰς θέας ἄξιον. ἔστι δὲ ἐν
αὐτῷ κρήνη, παρ' ᾗ λέγουσι Ποσειδῶνος παῖδα Ἁλιρρό-
θιον θυγατέρα Ἄρεως Ἀλκίππην αἰσχύναντα ἀποθανεῖν
ὑπὸ Ἄρεως, καὶ δίκην ἐπὶ τούτῳ τῷ φόνῳ γενέσθαι πρῶ-
5 τον. ἐνταῦθα ἄλλα τε καὶ Σαυροματικὸς ἀνάκειται θώ- 50
ραξ· ἐς τοῦτόν τις ἰδὼν οὐδὲν ἧσσον Ἑλλήνων τοὺς βαρ-
βάρους φήσει σοφοὺς ἐς τὰς τέχνας εἶναι. 8. Σαυρομά-
ταις γὰρ οὔτε αὐτοῖς σίδηρός ἐστιν ὀρυσσόμενος οὔτε
σφίσιν ἐσάγουσιν· ἄμικτοι γὰρ μάλιστα τῶν ταύτῃ βαρ-
βάρων εἰσί. πρὸς οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην ἐξεύρηταί
σφισιν· ἐπὶ μὲν τοῖς δόρασιν αἰχμὰς ὀστεΐνας ἀντὶ σιδή-
ρου φοροῦσι, τόξα τε κράνινα καὶ ὀϊστούς, καὶ ὀστεΐνας
ἀκίδας ἐπὶ τοῖς ὀϊστοῖς· καὶ σειρὰς περιβαλόντες τῶν πο-
λεμίων ὁπόσοις καὶ τύχοιεν, τοὺς ἵππους ἀποστρέψαντες
6 ἀνατρέπουσι τοὺς ἐνσχηθέντας ταῖς σειραῖς. τοὺς δὲ
θώρακας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. ἵππους πολλὰς

ἕκαστος τρέφει, ὡς ἂν οὔτε ἐς ἰδιωτῶν κλήρους τῆς γῆς
μεμερισμένης οὔτε τι φερούσης πλὴν ὕλης ἀγρίας, ἅτε
ὄντων νομάδων. ταύταις οὐκ ἐς πόλεμον χρῶνται μόνον,
ἀλλὰ καὶ θεοῖς θύουσιν ἐπιχωρίοις καὶ ἄλλως σιτοῦνται.
συλλεξάμενοι δὲ τὰς ὁπλάς, ἐκκαθήραντές τε καὶ διε-
λόντες ποιοῦσιν ἀπ' αὐτῶν ἐμφερῆ δρακόντων φολίσιν.
ὅστις δὲ οὐκ εἶδέ πω δράκοντα, πίτυός γε εἶδε καρπὸν
χλωρὸν ἔτι· ταῖς οὖν ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς πίτυος φαινο-
μέναις ἐντομαῖς εἰκάζων τὸ ἔργον τὸ ἐκ τῆς ὁπλῆς οὐκ ἂν
ἁμαρτάνοι. ταῦτα διατρήσαντες καὶ νεύροις ἵππων καὶ
βοῶν συρράψαντες χρῶνται θώραξιν οὔτε εὐπρεπείᾳ
τῶν Ἑλληνικῶν ἀποδέουσιν οὔτε ἀσθενεστέροις· καὶ γὰρ
συστάδην τυπτόμενοι καὶ βληθέντες ἀνέχονται. οἱ δὲ 7
θώρακες οἱ λινοῖ μαχομένοις μὲν οὐχ ὁμοίως εἰσὶ χρή-
σιμοι, διιᾶσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον, θηρεύον-
τας δὲ ὠφελοῦσιν· ἐναποκλῶνται γάρ σφισι καὶ λεόντων
ὀδόντες καὶ παρδάλεων. 9. θώρακας δὲ λινοῦς ἰδεῖν ἔν
51 τε ἄλλοις ἱεροῖς ἔστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ, ἔνθα
Ἀπόλλωνος κάλλιστον ἄλσος δένδρων καὶ ἡμέρων καὶ
ὅσα τῶν ἀκάρπων ὀσμῆς παρέχεταί τινα ἢ θέας ἡδονήν.

XXII. Μετὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ταύτῃ πρὸς
τὴν ἀκρόπολιν ἰοῦσιν Θέμιδος ναός ἐστι. κέχωσται δὲ
πρὸ αὐτοῦ μνῆμα Ἱππολύτῳ. τοῦ δέ οἱ βίου τὴν τελευ-
τὴν συμβῆναι λέγουσιν ἐκ καταρῶν. δῆλα δέ, καὶ ὅστις
βαρβάρων γλῶσσαν ἔμαθεν Ἑλλήνων, ὅ τε ἔρως τῆς
Φαίδρας καὶ τῆς τροφοῦ τὸ ἐς τὴν διακονίαν τόλμημα.
2. ἔστι δὲ καὶ Τροιζηνίοις Ἱππολύτου τάφος· ἔχει δέ
σφισιν ὧδε ὁ λόγος. Θησεὺς ὡς ἔμελλεν ἄξεσθαι Φαί- 2
δραν, οὐκ ἐθέλων, εἴ οἱ γένοιντο παῖδες, οὔτε ἄρχεσθαι
τὸν Ἱππόλυτον οὔτε βασιλεύειν ἀντ' αὐτῶν, πέμπει
παρὰ Πιτθέα τραφησόμενον αὐτὸν καὶ βασιλεύσοντα
Τροιζῆνος. χρόνῳ δὲ ὕστερον Πάλλας καὶ οἱ παῖδες

ἐπανέστησαν Θησεῖ· τούτους κτείνας ἐς Τροιζῆνα ἔρχε-
ται καθαρσίων ἕνεκα, καὶ Φαίδρα πρώτη ἐνταῦθα εἶδεν
Ἱππόλυτον καὶ τὰ ἐς τὸν θάνατον ἐρασθεῖσα ἐβούλευσε.
μυρσίνη δέ ἐστι Τροιζηνίοις τὰ φύλλα διὰ πάσης ἔχουσα
τετρυπημένα· φῦναι δὲ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν λέγουσιν,
ἀλλὰ τὸ ἔργον γεγενῆσθαι τῆς ἐς τὸν ἔρωτα ἄσης καὶ τῆς
3 περόνης ἣν ἐπὶ ταῖς θριξὶν εἶχεν ἡ Φαίδρα. 3. Ἀφροδίτην
δὲ τὴν Πάνδημον, ἐπεί τε Ἀθηναίους Θησεὺς ἐς μίαν
ἤγαγεν ἀπὸ τῶν δήμων πόλιν, αὐτήν τε σέβεσθαι καὶ
Πειθὼ κατέστησε. τὰ μὲν δὴ παλαιὰ ἀγάλματα οὐκ ἦν
ἐπ' ἐμοῦ· τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ τεχνιτῶν ἦν οὐ τῶν ἀφανεστά-
των. ἔστι δὲ καὶ Γῆς Κουροτρόφου καὶ Δήμητρος ἱερὸν
Χλόης· τὰ δὲ ἐς τὰς ἐπωνυμίας ἔστιν αὐτῶν διδαχθῆναι
4 τοῖς ἱερεῦσιν ἐλθόντα ἐς λόγους. 4. Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολίν
ἐστιν ἔσοδος μία· ἑτέραν δὲ οὐ παρέχεται, πᾶσα ἀπότομος
οὖσα καὶ τεῖχος ἔχουσα ἐχυρόν. τὰ δὲ προπύλαια λίθου
λευκοῦ τὴν ὀροφὴν ἔχει, καὶ κόσμῳ καὶ μεγέθει τῶν λί-
θων μέχρι γε καὶ ἐμοῦ προεῖχε. τὰς μὲν οὖν εἰκόνας τῶν 52
ἱππέων οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε οἱ παῖδές εἰσιν οἱ
Ξενοφῶντος εἴτε ἄλλως ἐς εὐπρέπειαν πεποιημέναι·
τῶν δὲ προπυλαίων ἐν δεξιᾷ Νίκης ἐστὶν Ἀπτέρου ναός.
5. Ἐντεῦθεν ἡ θάλασσά ἐστι σύνοπτος, καὶ ταύτῃ ῥίψας
5 Αἰγεὺς ἑαυτόν, ὡς λέγουσιν, ἐτελεύτησεν. ἀνήγετο μὲν
γὰρ ἡ ναῦς μέλασιν ἱστίοις ἡ τοὺς παῖδας φέρουσα ἐς
Κρήτην· Θησεὺς δὲ, ἔπλει γὰρ τόλμης τι ἔχων ἐς τὸν
Μίνω καλούμενον ταῦρον, πρὸς τὸν πατέρα προεῖπε
χρήσεσθαι τοῖς ἱστίοις λευκοῖς, ἢν ὀπίσω πλέῃ τοῦ ταύ-
ρου κρατήσας. τούτων λήθην ἔσχεν Ἀριάδνην ἀφῃρη-
μένος. ἐνταῦθα Αἰγεὺς ὡς εἶδεν ἱστίοις μέλασι τὴν ναῦν
κομιζομένην, οἷα τὸν παῖδα τεθνάναι δοκῶν, ἀφεὶς αὑ-
τὸν διαφθείρεται· καί οἱ παρὰ Ἀθηναίοις ἐστὶ καλού-
6 μενον ἡρῷον Αἰγέως. 6. Ἔστι δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῶν προ-

πυλαίων οἴκημα ἔχον γραφάς· ὁπόσαις δὲ μὴ καθέστηκεν
ὁ χρόνος αἴτιος ἀφανέσιν εἶναι, Διομήδης ἦν καὶ Ὀδυσ-
σεύς, ὁ μὲν ἐν Λήμνῳ τὸ Φιλοκτήτου τόξον, ὁ δὲ τὴν
Ἀθηνᾶν ἀφαιρούμενος ἐξ Ἰλίου. ἐνταῦθα ἐν ταῖς γρα-
φαῖς Ὀρέστης ἐστὶν Αἴγισθον φονεύων, καὶ Πυλάδης
τοὺς παῖδας τοὺς Ναυπλίου βοηθοὺς ἐλθόντας Αἰγίσθῳ.
τοῦ δὲ Ἀχιλλέως τάφου πλησίον μέλλουσά ἐστι σφάζεσθαι
Πολυξένη. Ὁμήρῳ δὲ εὖ μὲν παρείθη τόδε ὠμὸν οὕτως
ἔργον· εὖ δέ μοι φαίνεται ποιήσας Σκῦρον ὑπὸ Ἀχιλλέως
ἁλοῦσαν, οὐδὲν ὁμοίως καὶ ὅσοι λέγουσιν ὁμοῦ ταῖς
παρθένοις Ἀχιλλέα ἔχειν ἐν Σκύρῳ δίαιταν, ἃ δὴ καὶ
Πολύγνωτος ἔγραψεν. ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ
ταῖς ὁμοῦ Ναυσικᾷ πλυνούσαις ἐφιστάμενον Ὀδυσσέα
κατὰ τὰ αὐτὰ καθὰ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε. γραφαὶ δέ
εἰσι καὶ ἄλλαι καὶ Ἀλκιβιάδης· ἵππων δέ οἱ νίκης τῆς ἐν 7
Νεμέᾳ ἐστὶ σημεῖα ἐν τῇ γραφῇ. καὶ Περσεύς ἐστιν ἐς
Σέριφον κομιζόμενος, Πολυδέκτῃ φέρων τὴν κεφαλὴν
τὴν Μεδούσης. καὶ τὰ μὲν ἐς Μέδουσαν οὐκ εἰμὶ πρό-
θυμος ἐν τοῖς Ἀττικοῖς σημῆναι. 7. Τῶν δὲ γραφῶν
53 παρέντι τὸν παῖδα τὸν τὰς ὑδρίας φέροντα, καὶ τὸν πα-
λαιστὴν ὃν Τιμαίνετος ἔγραψεν, ἐστὶ Μουσαῖος. ἐγὼ δὲ
ἔπη μὲν ἐπελεξάμην ἐν οἷς ἐστὶ πέτεσθαι Μουσαῖον ὑπὸ
Βορέου δῶρον, δοκεῖν δέ μοι, πεποίηκεν αὐτὰ Ὀνομά-
κριτος, καὶ ἔστιν οὐδὲν Μουσαίου βεβαίως ὅτι μὴ μόνον
ἐς Δήμητρα ὕμνος Λυκομίδαις. 8. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον 8
αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν Ἑρμῆν, ὃν Προπύλαιον
ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτην ποιῆσαι τὸν Σω-
φρονίσκου λέγουσιν, ᾧ σοφῷ γενέσθαι μάλιστα ἀνθρώ-
πων ἐστὶν ἡ Πυθία μάρτυς, ὃ μηδὲ Ἀνάχαρσιν, ἐθέλοντα
ὅμως καὶ δι' αὐτὸ ἐς Δελφοὺς ἀφικόμενον, προσεῖπεν.

XXIII. Ἕλληνες δὲ ἄλλα τε λέγουσι καὶ ἄνδρας ἑπτὰ
γενέσθαι σοφούς. τούτων καὶ τὸν Λέσβιον τύραννον καὶ

Περίανδρον εἶναί φασι τὸν Κυψέλου· καίτοι Περιάνδρου
Πεισίστρατος καὶ ὁ παῖς Ἱππίας φιλάνθρωποι μᾶλλον καὶ
σοφώτεροι τά τε πολεμικὰ ἦσαν καὶ ὅσα ἧκεν ἐς κόσμον
τῶν πολιτῶν, ἐς ὃ διὰ τὸν Ἱππάρχου θάνατον Ἱππίας
ἄλλα τε ἐχρήσατο θυμῷ καὶ ἐς γυναῖκα ὄνομα Λέαιναν.
2 2. ταύτην γάρ, ἐπεί τε ἀπέθανεν Ἵππαρχος, λέγω δὲ οὐκ
ἐς συγγραφὴν πρότερον ἥκοντα, πιστὰ δὲ ἄλλως Ἀθη-
ναίων τοῖς πολλοῖς, Ἱππίας εἶχεν ἐν αἰκίᾳ ἐς ὃ διέφθειρεν,
οἷα ἑταίραν Ἀριστογείτονος ἐπιστάμενος οὖσαν καὶ τὸ
βούλευμα οὐδαμῶς ἀγνοῆσαι δοξάζων. ἀντὶ δὲ τούτων,
ἐπεὶ τυραννίδος ἐπαύθησαν οἱ Πεισιστρατίδαι, χαλκῆ
λέαινα Ἀθηναίοις ἐστὶν ἐς μνήμην τῆς γυναικός, παρὰ
δὲ αὐτὴν ἄγαλμα Ἀφροδίτης, ὃ Καλλίου τέ φασιν ἀνά-
θημα εἶναι καὶ ἔργον Καλάμιδος.
3 Πλησίον δέ ἐστι Διιτρεφοῦς χαλκοῦς ἀνδριὰς ὀϊστοῖς
βεβλημένος. 3. οὗτος ὁ Διιτρεφὴς ἄλλα τε ἔπραξεν ὁπό-
σα λέγουσιν Ἀθηναῖοι, καὶ Θρᾷκας μισθωτοὺς ἀφικο-
μένους ὕστερον ἢ Δημοσθένης ἐς Συρακούσας ἐξέπλευ-
σε, τούτους, ὡς ὑστέρησαν, ὁ Διιτρεφὴς ἀπῆγεν ὀπίσω.
καὶ δὴ κατὰ τὸν Χαλκιδικὸν ἔσχεν Εὔριπον, ἔνθα Βοιω- 54
τῶν ἐν μεσογαίᾳ πόλις Μυκαλησσὸς ἦν· ταύτην ἐσαναβὰς
ἐκ θαλάσσης ὁ Διιτρεφὴς εἷλε. Μυκαλησσίων δὲ οὐ μό-
νον τὸ μάχιμον οἱ Θρᾷκες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἐφόνευσαν
καὶ παῖδας. μαρτυρεῖ δέ μοι· Βοιωτῶν γὰρ ὅσους ἀνέστη-
σαν Θηβαῖοι, ᾠκοῦντο αἱ πόλεις ἐπ' ἐμοῦ, διαφυγόντων
ὑπὸ τὴν ἅλωσιν τῶν ἀνθρώπων. εἰ δὲ καὶ Μυκαλησ-
σίοις οἱ βάρβαροι μὴ πᾶσιν ἀποκτείνοντες ἐπεξῆλθον,
4 ὕστερον ἂν τὴν πόλιν ἀπέλαβον οἱ λειφθέντες. 4. το-
σοῦτον μὲν παρέστη μοι θαῦμα ἐς τὴν εἰκόνα τοῦ Διιτρε-
φοῦς, ὅτι ὀϊστοῖς ἐβέβλητο, Ἕλλησιν ὅτι μὴ Κρησὶν οὐκ
ἐπιχώριον ὂν τοξεύειν. Λοκροὺς γὰρ τοὺς Ὀπουντίους
ὁπλιτεύοντας ἤδη κατὰ τὰ Μηδικὰ ἴσμεν, οὓς Ὅμηρος

ἐποίησεν ὡς φερόμενοι τόξα καὶ σφενδόνας ἐς Ἴλιον
ἔλθοιεν. οὐ μὴν οὐδὲ Μαλιεῦσι παρέμεινε μελέτη τῶν
τόξων· δοκῶ δὲ οὔτε πρότερον ἐπίστασθαι σφᾶς πρὶν ἢ
Φιλοκτήτην, παύσασθαί τε οὐ διὰ μακροῦ. 5. Τοῦ δὲ
Διιτρεφοῦς πλησίον, τὰς γὰρ εἰκόνας τὰς ἀφανεστέρας
γράφειν οὐκ ἐθέλω, θεῶν ἀγάλματά ἐστιν Ὑγιείας τε, ἣν
Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι λέγουσι, καὶ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν
καὶ ταύτης Ὑγιείας. 6. Ἔστι δὲ λίθος οὐ μέγας, ἀλλ' 5
ὅσον καθίζεσθαι μικρὸν ἄνδρα· ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν,
ἡνίκα Διόνυσος ἦλθεν ἐς τὴν γῆν, ἀναπαύσασθαι τὸν
Σιληνόν. τοὺς γὰρ ἡλικίᾳ τῶν Σατύρων προήκοντας
ὀνομάζουσι Σιληνούς. περὶ δὲ Σατύρων, οἵτινές εἰσιν,
ἑτέρου πλέον ἐθέλων ἐπίστασθαι πολλοῖς αὐτῶν τούτων
ἕνεκα ἐς λόγους ἦλθον. 7. ἔφη δὲ Εὔφημος Κὰρ ἀνὴρ
πλέων ἐς Ἰταλίαν ἁμαρτεῖν ὑπὸ ἀνέμων τοῦ πλοῦ καὶ ἐς
τὴν ἔξω θάλασσαν, ἐς ἣν οὐκέτι πλέουσιν, ἐξενεχθῆναι.
νήσους δὲ εἶναι μὲν ἔλεγεν ἐρήμους πολλάς, ἐν δὲ ἄλλαις
οἰκεῖν ἄνδρας ἀγρίους· ταύταις δὲ οὐκ ἐθέλειν νήσοις
55 προσίσχειν τοὺς ναύτας, οἷα πρότερόν τε προσσχόντας 6
καὶ τῶν ἐνοικούντων οὐκ ἀπείρως ἔχοντας· βιασθῆναι δ'
οὖν καὶ τότε. ταύτας καλεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ναυτῶν
Σατυρίδας, εἶναι δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας καὶ πυρροὺς καὶ
ἵππων οὐ πολὺ μείους ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἰσχίοις οὐράς. τού-
τους, ὡς ᾔσθοντο, καταδραμόντας ἐπὶ τὴν ναῦν φωνὴν
μὲν οὐδεμίαν ἱέναι, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἐπιχειρεῖν ταῖς ἐν
τῇ νηΐ. τέλος δὲ δείσαντας τοὺς ναύτας βάρβαρον γυ-
ναῖκα ἐκβαλεῖν ἐς τὴν νῆσον· ἐς ταύτην οὖν ὑβρίζειν
τοὺς Σατύρους, οὐ μόνον ᾗ καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ
πᾶν ὁμοίως σῶμα.

8. Καὶ ἄλλα ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει θεασάμενος 7
οἶδα, Λυκίου τοῦ Μύρωνος χαλκοῦν παῖδα, ὃς τὸ περιρ-
ραντήριον ἔχει, καὶ Μύρωνος Περσέα τὸ ἐς Μέδουσαν

ἔργον εἰργασμένον. 9. καὶ Ἀρτέμιδος ἱερόν ἐστι Βραυ-
ρωνίας, Πραξιτέλους μὲν τέχνη τὸ ἄγαλμα, τῇ θεῷ δέ
ἐστιν ἀπὸ Βραυρῶνος δήμου τὸ ὄνομα. καὶ τὸ ἀρχαῖον
ξόανόν ἐστιν ἐν Βραυρῶνι, Ἄρτεμις, ὡς λέγουσιν, ἡ
8 Ταυρική. 10. Ἵππος δὲ ὁ καλούμενος δούριος ἀνάκειται
χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τὸ Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν
ἐς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει
τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν· λέγεται δὲ ἔς τε ἐκεῖνον τὸν ἵππον
ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους, καὶ δὴ καὶ
τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμά ἐστι κατὰ ταῦτα, καὶ Μενεσθεὺς
καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ οἱ
9 παῖδες οἱ Θησέως. 11. Ἀνδριάντων δὲ ὅσοι μετὰ τὸν
ἵππον ἑστήκασιν, Ἐπιχαρίνου μὲν ὁπλιτοδρομεῖν ἀσκή-
σαντος τὴν εἰκόνα ἐποίησε Κριτίας, Οἰνοβίῳ δὲ ἔργον
ἐστὶν ἐς Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου χρηστόν· ψήφισμα γὰρ
ἐνίκησεν Οἰνόβιος κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας Θουκυδίδην, καί
οἱ δολοφονηθέντι, ὡς κατῄει, μνῆμά ἐστιν οὐ πόρρω 56
10 πυλῶν Μελιτίδων. 12. Τὰ δὲ ἐς Ἑρμόλυκον τὸν παγκρα-
τιαστὴν καὶ Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου γραψάντων ἑτέρων
παρίημι· ἐς δὲ Φορμίωνα τοσόνδε ἔχω πλέον γράψαι.
Φορμίωνι γὰρ τοῖς ἐπιεικέσιν Ἀθηναίων ὄντι ὁμοίῳ καὶ
ἐς προγόνων δόξαν οὐκ ἀφανεῖ συνέβαινεν ὀφείλειν
χρέα. ἀναχωρήσας οὖν ἐς τὸν Παιανιέα δῆμον ἐνταῦθα
εἶχε δίαιταν, ἐς ὃ ναύαρχον αὐτὸν Ἀθηναίων αἱρουμένων
ἐκπλεῦσαι οὐκ ἔφασκεν· ὀφείλειν τε γὰρ καί οἱ, πρὶν ἂν
ἐκτίσῃ, πρὸς τοὺς στρατιώτας οὐκ εἶναι παρέχεσθαι φρό-
νημα. οὕτως Ἀθηναῖοι, πάντως γὰρ ἐβούλοντο ἄρχειν
Φορμίωνα, τὰ χρέα ὁπόσοις ὤφειλε διαλύουσιν.

XXIV. Ἐνταῦθα Ἀθηνᾶ πεποίηται τὸν Σιληνὸν Μαρσύαν παίουσα, ὅτι δὴ τοὺς αὐλοὺς ἀνέλοιτο, ἐρρῖφθαι σφᾶς τῆς θεοῦ βουλομένης. 2. Τούτων πέραν ὧν εἴρηκα, ἐστὶν ἡ λεγομένη Θησέως μάχη πρὸς τὸν Ταῦρον

τὸν Μίνω καλούμενον, εἴτε ἀνὴρ εἴτε θηρίον ἦν ὁποῖον
κεκράτηκεν ὁ λόγος· τέρατα γὰρ πολλῷ καὶ τοῦδε θαυ-
μασιώτερα καὶ καθ᾽ ἡμᾶς ἔτικτον γυναῖκες. κεῖται δὲ καὶ 2
Φρίξος ὁ Ἀθάμαντος ἐξενηνεγμένος ἐς Κόλχους ὑπὸ τοῦ
κριοῦ. θύσας δὲ αὐτὸν ὅτῳ δὴ θεῷ, ὡς δὲ εἰκάσαι τῷ
Λαφυστίῳ καλουμένῳ παρὰ Ὀρχομενίοις, τοὺς μηροὺς
κατὰ νόμον ἐκτεμὼν τὸν Ἑλλήνων ἐς αὐτοὺς καιομένους
ὁρᾷ. κεῖνται δὲ ἑξῆς ἄλλαι τε εἰκόνες καὶ Ἡρακλέους·
ἄγχει δέ, ὡς λόγος ἔχει, τοὺς δράκοντας. Ἀθηνᾶ τέ ἐστιν
ἀνιοῦσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. ἔστι δὲ καὶ ταῦρος
ἀνάθημα τῆς βουλῆς τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ἐφ᾽ ὅτῳ δὴ
ἀνέθηκεν ἡ βουλή· πολλὰ δ᾽ ἄν τις ἐθέλων εἰκάζοι.
3. λέλεκται δέ μοι καὶ πρότερον ὡς Ἀθηναίοις περισσό- 3
τερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις ἐς τὰ θεῖά ἐστι σπουδῆς. πρῶτοι
μὲν γὰρ Ἀθηνᾶν ἐπωνόμασαν Ἐργάνην, πρῶτοι δ᾽ ἀκώ-
λους Ἑρμᾶς** ὁμοῦ δέ σφισιν ἐν τῷ ναῷ Σπουδαίων
δαίμων ἐστίν. Ὅστις δὲ τὰ σὺν τέχνῃ πεποιημένα ἐπί-
57 προσθε τίθεται τῶν ἐς ἀρχαιότητα ἡκόντων, καὶ τάδε
ἔστιν οἱ θεάσασθαι. κράνος ἐστὶν ἐπικείμενος ἀνήρ,
Κλεοίτου, καί οἱ τοὺς ὄνυχας ἀργυροῦς ἐνεποίησεν ὁ
Κλεοίτας. ἔστι δὲ καὶ Γῆς ἄγαλμα ἱκετευούσης ὗσαί οἱ
τὸν Δία, εἴτε αὐτοῖς ὄμβρου δεῆσαν Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ
τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβὰς αὐχμός. ἐνταῦθα καὶ Τιμό-
θεος ὁ Κόνωνος καὶ αὐτὸς κεῖται Κόνων. Πρόκνην δὲ
τὰ ἐς τὸν παῖδα βεβουλευμένην αὐτήν τε καὶ τὸν Ἴτυν
ἀνέθηκεν Ἀλκαμένης. πεποίηται δὲ καὶ τὸ φυτὸν τῆς
ἐλαίας Ἀθηνᾶ καὶ κῦμα ἀναφαίνων Ποσειδῶν. 4. καὶ 4
Διός ἐστιν ἄγαλμα τό τε Λεωχάρους καὶ ὁ ὀνομαζόμενος
Πολιεύς, ᾧ τὰ καθεστηκότα ἐς τὴν θυσίαν γράφων τὴν
ἐπ᾽ αὐτοῖς λεγομένην αἰτίαν οὐ γράφω. τοῦ Διὸς τοῦ
Πολιέως κριθὰς καταθέντες ἐπὶ τὸν βωμὸν μεμιγμένας
πυροῖς οὐδεμίαν ἔχουσι φυλακήν· ὁ βοῦς δὲ ὃν ἐς τὴν

θυσίαν ἑτοιμάσαντες φυλάσσουσιν, ἅπτεται τῶν σπερ-
μάτων φοιτῶν ἐπὶ τὸν βωμόν. καλοῦσι δέ τινα τῶν ἱερέων
βουφόνον, καὶ ταύτῃ τὸν πέλεκυν ῥίψας, οὕτω γάρ ἐστίν
οἱ νόμος, οἴχεται φεύγων· οἱ δὲ ἅτε τὸν ἄνδρα ὃς ἔδρασε
τὸ ἔργον οὐκ εἰδότες, ἐς δίκην ὑπάγουσι τὸν πέλεκυν.
ταῦτα μὲν τρόπον τὸν εἰρημένον δρῶσιν.

5 5. Ἐς δὲ τὸν ναὸν ὃν Παρθενῶνα ὀνομάζουσιν, ἐς
τοῦτον ἐσιοῦσιν ὁπόσα ἐν τοῖς καλουμένοις ἀετοῖς κεῖται,
πάντα ἐς τὴν Ἀθηνᾶς ἔχει γένεσιν, τὰ δὲ ὄπισθεν ἡ Πο-
σειδῶνος πρὸς Ἀθηνᾶν ἐστὶν ἔρις ὑπὲρ τῆς γῆς. αὐτὸ δὲ
ἔκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποίηται. μέσῳ
μὲν οὖν ἐπίκειταί οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκών — ἃ δὲ ἐς
τὴν Σφίγγα λέγεται, γράψω προελθόντος ἐς τὰ Βοιώτιά
μοι τοῦ λόγου — καθ' ἑκάτερον δὲ τοῦ κράνους γρῦπές
6 εἰσιν ἐπειργασμένοι. 6. τούτους τοὺς γρῦπας ἐν τοῖς
ἔπεσιν Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος μάχεσθαι περὶ τοῦ χρυ- 58
σοῦ φησὶν Ἀριμασποῖς τοῖς ὑπὲρ Ἰσσηδόνων· τὸν δὲ χρυ-
σόν, ὃν φυλάσσουσιν οἱ γρῦπες, ἀνιέναι τὴν γῆν· εἶναι
δὲ Ἀριμασποὺς μὲν ἄνδρας μονοφθάλμους πάντας ἐκ
γενετῆς, γρῦπας δὲ θηρία λέουσιν εἰκασμένα, πτερὰ δὲ
ἔχειν καὶ στόμα ἀετοῦ. καὶ γρυπῶν μὲν πέρι τοσαῦτα
7 εἰρήσθω· 7. τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθόν ἐστιν ἐν χι-
τῶνι ποδήρει, καί οἱ κατὰ τὸ στέρνον ἡ κεφαλὴ Μεδούσης
ἐλέφαντός ἐστιν ἐμπεποιημένη, καὶ Νίκην ὅσον τε τεσ-
σάρων πηχῶν, ἐν δὲ τῇ (ἑτέρᾳ) χειρὶ δόρυ ἔχει, καί οἱ
πρὸς τοῖς ποσὶν ἀσπίς τε κεῖται, καὶ πλησίον τοῦ δόρατος
δράκων ἐστίν· εἴη δ' ἂν Ἐριχθόνιος οὗτος ὁ δράκων.
ἔστι δὲ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐπειργασμένη Πανδώ-
ρας γένεσις. πεποίηται δὲ Ἡσιόδῳ τε καὶ ἄλλοις ὡς ἡ
Πανδώρα γένοιτο αὕτη γυνὴ πρώτη· πρὶν δὲ ἢ γενέσθαι
Πανδώραν οὐκ ἦν πω γυναικῶν γένος. ἐνταῦθα εἰκόνα
ἰδὼν οἶδα Ἀδριανοῦ βασιλέως μόνου, καὶ κατὰ τὴν

ἔσοδον Ἰφικράτους ἀποδειξαμένου πολλά τε καὶ θαυμα-
στὰ ἔργα.

8. Τοῦ ναοῦ δέ ἐστι πέραν Ἀπόλλων χαλκοῦς, καὶ 8
τὸ ἄγαλμα λέγουσι Φειδίαν ποιῆσαι· Παρνόπιον δὲ κα-
λοῦσιν, ὅτι σφίσι παρνόπων βλαπτόντων τὴν γῆν ἀπο-
τρέψειν ὁ θεὸς εἶπεν ἐκ τῆς χώρας. καὶ ὅτι μὲν ἀπέτρε-
ψεν ἴσασι, τρόπῳ δὲ οὐ λέγουσι ποίῳ. τρὶς δὲ αὐτὸς ἤδη
πάρνοπας ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους οὐ κατὰ ταὐτὰ οἶδα
φθαρέντας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐξέωσε βίαιος ἐμπεσὼν ἄνε-
μος, τοὺς δὲ ὕσαντος τοῦ θεοῦ καῦμα ἰσχυρὸν καθεῖλεν
ἐπιλαβόν, οἱ δὲ αἰφνιδίῳ ῥίγει καταληφθέντες ἀπώλοντο.
τοιαῦτα μὲν αὐτοῖς συμβαίνοντα εἶδον.

59 XXV. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει καὶ Περικλῆς
ὁ Ξανθίππου καὶ αὐτὸς Ξάνθιππος, ὃς ἐναυμάχησεν ἐπὶ
Μυκάλῃ Μήδοις. ἀλλ' ὁ μὲν Περικλέους ἀνδριὰς ἑτέρωθι
ἀνάκειται, τοῦ δὲ τοῦ Ξανθίππου πλησίον ἕστηκεν Ἀνα-
κρέων ὁ Τήϊος, πρῶτος μετὰ Σαπφὼ τὴν Λεσβίαν τὰ
πολλὰ ὧν ἔγραψεν ἐρωτικὰ ποιήσας· καί οἱ τὸ σχῆμά
ἐστιν οἷον ᾄδοντος ἂν ἐν μέθῃ γένοιτο ἀνθρώπου. γυ-
ναῖκας δὲ πλησίον Δεινομένης Ἰὼ τὴν Ἰνάχου καὶ Καλ-
λιστὼ τὴν Λυκάονος πεποίηκεν, αἷς ἀμφοτέραις ἐστὶν ἐς
ἅπαν ὅμοια διηγήματα, ἔρως Διὸς καὶ Ἥρας ὀργὴ καὶ
ἀλλαγή, τῇ μὲν ἐς βοῦν, Καλλιστοῖ δὲ ἐς ἄρκτον.

2. Πρὸς δὲ τῷ τείχει τῷ νοτίῳ Γιγάντων, οἳ περὶ 2
Θρᾴκην ποτὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης ᾤκησαν, τού-
των τὸν λεγόμενον πόλεμον, καὶ μάχην πρὸς Ἀμαζόνας
Ἀθηναίων, καὶ τὸ Μαραθῶνι πρὸς Μήδους ἔργον, καὶ
Γαλατῶν τὴν ἐν Μυσίᾳ φθορὰν ἀνέθηκεν Ἄτταλος, ὅσον
τε δύο πηχῶν ἕκαστον. ἕστηκε δὲ καὶ Ὀλυμπιόδωρος,
μεγέθει τε ὧν ἔπραξε λαβὼν δόξαν, καὶ οὐχ ἥκιστα τῷ
καιρῷ, φρόνημα ἐν ἀνθρώποις παρασχόμενος συνεχῶς
ἐπταικόσι καὶ δι' αὐτὸ οὐδὲ ἓν χρηστὸν οὐδὲ ἐς τὰ μέλ-

3 λοντα ἐλπίζουσι. 3. τὸ γὰρ ἀτύχημα τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ
ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν ἦρξε κακοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα δούλους
ἐποίησε τοὺς ὑπεριδόντας καὶ ὅσοι μετὰ Μακεδόνων
ἐτάχθησαν. τὰς μὲν δὴ πολλὰς Φίλιππος τῶν πόλεων
εἷλεν, Ἀθηναίοις δὲ λόγῳ συνθέμενος ἔργῳ σφᾶς μάλιστα
ἐκάκωσε, νήσους τε ἀφελόμενος καὶ τῆς ἐς τὰ ναυτικὰ
παύσας ἀρχῆς. καὶ χρόνον μέν τινα ἡσύχασαν Ἀθηναῖοι
Φιλίππου βασιλεύοντος καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου· τε-
λευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνες μὲν βασιλεύειν
εἵλοντο Ἀριδαῖον, Ἀντιπάτρῳ δὲ ἐπετέτραπτο ἡ πᾶσα
ἀρχή, καὶ Ἀθηναίοις οὐκέτι ἀνεκτὰ ἐφαίνετο εἰ τὸν πάντα
χρόνον ἔσται ἐπὶ Μακεδόσι τὸ Ἑλληνικόν, ἀλλ' αὐτοί
τε πολεμεῖν ὥρμηντο καὶ ἄλλους ἐς τὸ ἔργον ἤγειρον.
4 4. Ἐγένοντο δὲ αἱ μετασχοῦσαι πόλεις Πελοποννησίων
μὲν Ἄργος, Ἐπίδαυρος, Σικυών, Τροιζήν, Ἠλεῖοι, Φλιά- 60
σιοι, Μεσσήνη, οἱ δὲ ἔξω τοῦ Κορινθίων ἰσθμοῦ Λοκροί,
Φωκεῖς, Θεσσαλοί, Κάρυστος, Ἀκαρνᾶνες ἐς τὸ Αἰτω-
λικὸν συντελοῦντες. Βοιωτοὶ δὲ Θηβαίων ἠρημωμένην
τὴν γῆν τὴν Θηβαΐδα νεμόμενοι, δέει μὴ Θήβας αὖθις
Ἀθηναῖοί σφισιν ἐποικίζωσιν, οὔτε ἐς τὴν συμμαχίαν
ἐτάσσοντο καὶ ἐς ὅσον ἧκον δυνάμεως τὰ Μακεδόνων
5 ηὖξον. τοὺς δὲ ἐς τὸ συμμαχικὸν ταχθέντας κατὰ πόλεις
τε ἑκάστους ἦγον στρατηγοί, καὶ τοῦ παντὸς ἄρχειν ᾕρητο
Ἀθηναῖος Λεωσθένης, πόλεώς τε ἀξιώματι καὶ αὐτὸς
εἶναι δοκῶν πολέμων ἔμπειρος. ὑπῆρχε δέ οἱ καὶ πρὸς
πάντας εὐεργεσία τοὺς Ἕλληνας· ὁπόσοι γὰρ μισθοῦ
παρὰ Δαρείῳ καὶ σατράπαις ἐστρατεύοντο Ἕλληνες, ἀνοι-
κίσαι σφᾶς ἐς τὴν Περσίδα θελήσαντος Ἀλεξάνδρου Λεω-
σθένης ἔφθη κομίσας ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην. καὶ δὴ καὶ
τότε ὧν ἐς αὐτὸν ἤλπισαν ἔργα λαμπρότερα ἐπιδειξά-
μενος, παρέσχεν ἀποθανὼν ἀθυμῆσαι πᾶσι καὶ δι' αὐτὸ
οὐχ ἥκιστα σφαλῆναι· φρουρά τε Μακεδόνων ἐσῆλθεν

Ἀθηναίοις, οἳ Μουνυχίαν, ὕστερον δὲ καὶ Πειραιᾶ καὶ
τείχη μακρὰ ἔσχον. 5. Ἀντιπάτρου δὲ ἀποθανόντος 6
Ὀλυμπιὰς διαβᾶσα ἐξ Ἠπείρου χρόνον μέν τινα ἦρξεν
ἀποκτείνασα Ἀριδαῖον, οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἐκπολιορ-
κηθεῖσα ὑπὸ Κασσάνδρου παρεδόθη τῷ πλήθει. Κάσ-
σανδρος δὲ βασιλεύσας, τὰ δὲ ἐς Ἀθηναίους ἐπέξεισί μοι
μόνα ὁ λόγος, Πάνακτον τεῖχος ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Σαλα-
μῖνα εἷλε, τύραννόν τε Ἀθηναίοις ἔπραξε γενέσθαι Δη-
μήτριον τὸν Φανοστράτου, τὰ πρὸς πατρὸς δόξαν εἰλη-
φότα ἐπὶ σοφίᾳ. τοῦτον μὲν δὴ τυραννίδος ἔπαυσε Δη-
μήτριος ὁ Ἀντιγόνου, νέος τε ὢν καὶ φιλοτίμως πρὸς τὸ
Ἑλληνικὸν διακείμενος· Κάσσανδρος δέ, δεινὸν γάρ τι 7
ὑπῆν οἱ μῖσος ἐς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ αὖθις Λαχάρην
προεστηκότα ἐς ἐκεῖνο τοῦ δήμου, τοῦτον τὸν ἄνδρα
οἰκειωσάμενος τυραννίδα ἔπεισε βουλεῦσαι, τυράννων
61 ὧν ἴσμεν τά τε ἐς ἀνθρώπους μάλιστα ἀνήμερον καὶ ἐς
τὸ θεῖον ἀφειδέστατον. Δημητρίῳ δὲ τῷ Ἀντιγόνου
διαφορὰ μὲν ἦν ἐς τὸν δῆμον ἤδη τῶν Ἀθηναίων, καθ-
εῖλε δ' ὅμως καὶ τὴν Λαχάρους τυραννίδα. ἁλισκομένου
δὲ τοῦ τείχους ἐκδιδράσκει Λαχάρης ἐς Βοιωτούς. ἅτε δὲ
ἀσπίδας ἐξ ἀκροπόλεως καθελὼν χρυσᾶς, καὶ αὐτὸ τῆς
Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τὸν περιαιρετὸν ἀποδύσας κόσμον,
ὑπωπτεύετο εὐπορεῖν μεγάλως χρημάτων. Λαχάρην μὲν
οὖν τούτων ἕνεκα κτείνουσιν ἄνδρες Κορωναῖοι· Δημή-
τριος δὲ ὁ Ἀντιγόνου τυράννων ἐλευθερώσας Ἀθηναίους
τό τε παραυτίκα μετὰ τὴν Λαχάρους φυγὴν οὐκ ἀπέδωκέ
σφισι τὸν Πειραιᾶ, καὶ ὕστερον πολέμῳ κρατήσας ἐσή-
γαγεν ἐς αὐτὸ φρουρὰν τὸ ἄστυ, τὸ Μουσεῖον καλού-
μενον τειχίσας. 6. ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρ-
χαίου τὸ Μουσεῖον, ἀπαντικρὺ τῆς ἀκροπόλεως λόφος,
ἔνθα Μουσαῖον ᾄδειν καὶ ἀποθανόντα γήρᾳ ταφῆναι

λέγουσιν· ὕστερον δὲ καὶ μνῆμα αὐτόθι ἀνδρὶ ᾠκοδο-
μήθη Σύρῳ. τότε δὲ Δημήτριος τειχίσας εἶχε.
XXVI. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἄνδρας ἐσῆλθεν οὐ πολ-
λοὺς καὶ μνήμη τε προγόνων καὶ ἐς οἵαν μεταβολὴν τὸ
ἀξίωμα ἥκοι τῶν Ἀθηναίων, αὐτίκα τε ὡς εἶχον, αἱροῦν-
ται στρατηγὸν Ὀλυμπιόδωρον. ὁ δὲ σφᾶς ἐπὶ τοὺς Μακε-
δόνας ἦγε καὶ γέροντας καὶ μειράκια ὁμοίως, προθυμίᾳ
πλέον ἢ ῥώμῃ κατορθοῦσθαι τὰ ἐς πόλεμον ἐλπίζων·
ἐπεξελθόντας δὲ τοὺς Μακεδόνας μάχῃ τε ἐκράτησε, καὶ
2 φυγόντων ἐς τὸ Μουσεῖον τὸ χωρίον εἷλεν. Ἀθῆναι μὲν
οὕτως ἀπὸ Μακεδόνων ἠλευθερώθησαν· 2. Ἀθηναίων
δὲ πάντων ἀγωνισαμένων ἀξίως λόγου, Λεώκριτος μά-
λιστα ὁ Πρωτάρχου λέγεται τόλμῃ χρήσασθαι πρὸς τὸ
ἔργον. πρῶτος μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνέβη, πρῶτος δὲ
ἐς τὸ Μουσεῖον ἐσήλατο· καί οἱ πεσόντι ἐν τῇ μάχῃ τι- 62
μαὶ παρ' Ἀθηναίων καὶ ἄλλαι γεγόνασι, καὶ τὴν ἀσπίδα
ἀνέθεσαν τῷ Διὶ τῷ Ἐλευθερίῳ, τὸ ὄνομα τοῦ Λεωκρί-
3 του καὶ τὸ κατόρθωμα ἐπιγράψαντες. 3. Ὀλυμπιοδώρῳ
δὲ τόδε μέν ἐστιν ἔργον μέγιστον, χωρὶς τούτων ὧν
ἔπραξε Πειραιᾶ καὶ Μουνυχίαν ἀνασωσάμενος· ποιου-
μένων δὲ Μακεδόνων καταδρομὴν ἐς Ἐλευσῖνα, Ἐλευσι-
νίους συντάξας ἐνίκα τοὺς Μακεδόνας. πρότερον δὲ ἔτι
τούτων, ἐσβαλόντος ἐς τὴν Ἀττικὴν Κασσάνδρου πλεύ-
σας Ὀλυμπιόδωρος ἐς Αἰτωλίαν βοηθεῖν Αἰτωλοὺς
ἔπεισε, καὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦτο ἐγένετο Ἀθηναίοις αἴ-
τιον μάλιστα διαφυγεῖν τὸν Κασσάνδρου πόλεμον. Ὀλυμ-
πιοδώρῳ δὲ τοῦτο μὲν ἐν Ἀθήναις εἰσὶν ἔν τε ἀκροπόλει
καὶ ἐν πρυτανείῳ τιμαί, τοῦτο δὲ ἐν Ἐλευσῖνι γραφή.
καὶ Φωκέων οἱ Ἐλάτειαν ἔχοντες χαλκοῦν Ὀλυμπιόδωρον
ἐν Δελφοῖς ἀνέθεσαν, ὅτι καὶ τούτοις ἤμυνεν ἀποστᾶσι
Κασσάνδρου.
4 4. Τῆς δὲ εἰκόνος πλησίον τῆς Ὀλυμπιοδώρου χαλ-

κοῦν Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἕστηκεν ἐπίκλησιν Λευκοφρυη-
νῆς, ἀνέθεσαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους· Μάγνητες
γάρ, ὧν ἦρχε Θεμιστοκλῆς λαβὼν παρὰ βασιλέως, Λευ-
κοφρυηνὴν Ἄρτεμιν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. 5. Δεῖ δέ με ἀφι-
κέσθαι τοῦ λόγου πρόσω, πάντα ὁμοίως ἐπεξιόντα τὰ
Ἑλληνικά. Ἔνδοιος ἦν γένος μὲν Ἀθηναῖος, Δαιδάλου
δὲ μαθητής, ὃς καὶ φεύγοντι Δαιδάλῳ διὰ τὸν Κάλω
θάνατον ἐπηκολούθησεν ἐς Κρήτην. τούτου καθήμενόν
ἐστιν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ἐπίγραμμα ἔχον ὡς Καλλίας μὲν
ἀναθείη, ποιήσειε δὲ Ἔνδοιος.
6. Ἔστι δὲ καὶ οἴκημα Ἐρέχθειον καλούμενον· πρὸ 5
δὲ τῆς ἐσόδου Διός ἐστι βωμὸς Ὑπάτου, ἔνθα ἔμψυχον
θύουσιν οὐδέν, πέμματα δὲ θέντες οὐδὲν ἔτι οἴνῳ χρή-
σασθαι νομίζουσιν. ἐσελθοῦσι δέ εἰσι βωμοί, Ποσειδῶ-
νος, ἐφ' οὗ καὶ Ἐρεχθεῖ θύουσιν ἔκ του μαντεύματος,
καὶ ἥρωος Βούτου, τρίτος δὲ Ἡφαίστου. γραφαὶ δὲ ἐπὶ
τῶν τοίχων τοῦ γένους εἰσὶ τοῦ Βουταδῶν. καί, διπλοῦν
γάρ ἐστι τὸ οἴκημα, [καὶ] ὕδωρ ἐστὶν ἔνδον θαλάσσιον
ἐν φρέατι. τοῦτο μὲν θαῦμα οὐ μέγα· καὶ γὰρ ὅσοι μεσό-
γαιαν οἰκοῦσιν, ἄλλοις τε ἔστι καὶ Καρσὶν Ἀφροδισιεῦ-
63 σιν· ἀλλὰ τόδε φρέαρ ἐς συγγραφὴν παρέχεται κυμάτων
ἦχον ἐπὶ νότῳ πνεύσαντι. καὶ τριαίνης ἐστὶν ἐν τῇ πέτρᾳ
σχῆμα. ταῦτα δὲ λέγεται Ποσειδῶνι μαρτύρια ἐς τὴν
ἀμφισβήτησιν τῆς χώρας φανῆναι.
7. Ἱερὰ μὲν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστιν ἥ τε ἄλλη πόλις καὶ ἡ 6
πᾶσα ὁμοίως γῆ· καὶ γὰρ ὅσοις θεοὺς καθέστηκεν ἄλλους
ἐν τοῖς δήμοις σέβειν, οὐδέν τι ἧσσον τὴν Ἀθηνᾶν ἄγου-
σιν ἐν τιμῇ. τὸ δὲ ἁγιώτατον ἐν κοινῷ πολλοῖς πρότερον
νομισθὲν ἔτεσιν ἢ συνῆλθον ἀπὸ τῶν δήμων, ἐστὶν
Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἐν τῇ νῦν ἀκροπόλει, τότε δὲ ὀνομα-
ζομένῃ πόλει· φήμη δὲ ἐς αὐτὸ ἔχει πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπέξειμι, εἴτε οὕτως εἴτε

ἄλλως ἔχει· λύχνον δὲ τῇ θεῷ χρυσοῦν Καλλίμαχος
7 ἐποίησεν. ἐμπλήσαντες δὲ ἐλαίου τὸν λύχνον τὴν αὐτὴν
τοῦ μέλλοντος ἔτους ἀναμένουσιν ἡμέραν· ἔλαιον δὲ
ἐκεῖνο τὸν μεταξὺ ἐπαρκεῖ χρόνον τῷ λύχνῳ κατὰ τὰ
αὐτὰ ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ φαίνοντι. καί οἱ λίνου Καρπα-
σίου θρυαλλὶς ἔνεστιν, ὃ δὴ πυρὶ λίνων μόνον οὐκ ἔστιν
ἁλώσιμον. φοῖνιξ δὲ ὑπὲρ τοῦ λύχνου χαλκοῦς ἀνήκων
ἐς τὸν ὄροφον ἀνασπᾷ τὴν ἀτμίδα. ὁ δὲ Καλλίμαχος ὁ
τὸν λύχνον ποιήσας, ἀποδέων τῶν πρώτων ἐς αὐτὴν τὴν
τέχνην, οὕτω σοφίᾳ πάντων ἐστὶν ἄριστος ὥστε καὶ λί-
θους πρῶτος ἐτρύπησε καὶ ὄνομα ἔθετο κακιζότεχνον,
ἢ θεμένων ἄλλων κατέστησεν ἐφ' αὑτῷ.

XXVII. Κεῖται δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Πολιάδος Ἑρμῆς
ξύλου, Κέκροπος εἶναι λεγόμενον ἀνάθημα, ὑπὸ κλάδων
μυρσίνης οὐ σύνοπτον. ἀναθήματα δὲ ὁπόσα ἄξια λόγου,
τῶν μὲν ἀρχαίων δίφρος ὀκλαδίας ἐστὶ Δαιδάλου ποίημα,
λάφυρα δὲ ἀπὸ Μήδων Μασιστίου θώραξ, ὃς εἶχεν ἐν 64
Πλαταιαῖς τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἵππου, καὶ ἀκινάκης Μαρ-
δονίου λεγόμενος εἶναι. Μασίστιον μὲν δὴ τελευτήσαντα
ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἶδα ἱππέων· Μαρδονίου δὲ μαχε-
σαμένου Λακεδαιμονίοις ἐναντία καὶ ὑπὸ ἀνδρὸς Σπαρ-
τιάτου πεσόντος, οὐδ' ἂν ὑπεδέξαντο ἀρχήν, οὐδὲ ἴσως
Ἀθηναίοις παρῆκαν φέρεσθαι Λακεδαιμόνιοι τὸν ἀκινά-
2 κην. 2. Περὶ δὲ τῆς ἐλαίας οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο εἰπεῖν ἢ
τῇ θεῷ μαρτύριον γενέσθαι τοῦτο ἐς τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπὶ
τῇ χώρᾳ. λέγουσι δὲ καὶ τάδε, κατακαυθῆναι μὲν τὴν
ἐλαίαν ἡνίκα ὁ Μῆδος τὴν πόλιν ἐνέπρησεν Ἀθηναίοις,
κατακαυθεῖσαν δὲ αὐθημερὸν ὅσον τε ἐπὶ δύο βλαστῆσαι
πήχεις. 3. Τῷ ναῷ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς Πανδρόσου ναὸς
συνεχής ἐστι· καὶ ἔστι Πάνδροσος ἐς τὴν παρακαταθήκην
3 ἀναίτιος τῶν ἀδελφῶν μόνη. 4. Ἃ δέ μοι θαυμάσαι
μάλιστα παρέσχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα,

γράψω δὲ οἷα συμβαίνει. παρθένοι δύο τοῦ ναοῦ τῆς
Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω, καλοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι
σφᾶς ἀρρηφόρους· αὗται χρόνον μέν τινα δίαιταν ἔχουσι
παρὰ τῇ θεῷ, παραγενομένης δὲ τῆς ἑορτῆς δρῶσιν ἐν
νυκτὶ τοιάδε. ἀναθεῖσαί σφισιν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἃ ἡ τῆς
Ἀθηνᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἡ διδοῦσα ὁποῖόν τι
δίδωσιν εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις, —
ἔστι δὲ περίβολος ἐν τῇ πόλει τῆς καλουμένης ἐν Κήποις
Ἀφροδίτης οὐ πόρρω, καὶ δι' αὐτοῦ κάθοδος ὑπόγαιος
αὐτομάτη· ταύτῃ κατίασιν αἱ παρθένοι. κάτω μὲν δὴ
τὰ φερόμενα λείπουσιν, λαβοῦσαι δὲ ἄλλο τι κομίζουσιν
ἐγκεκαλυμμένον. καὶ τὰς μὲν ἀφιᾶσιν ἤδη τὸ ἐντεῦθεν,
ἑτέρας δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν παρθένους ἄγουσιν ἀντ' αὐ-
τῶν. 5. Πρὸς δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἔστι μὲν εὐῆρις 4
65 πρεσβῦτις, ὅσον τε πήχεος μάλιστα, φαμένη διάκονος
εἶναι Λυσιμάχη, ἔστι δὲ ἀγάλματα μεγάλα χαλκοῦ, διε-
στῶτες ἄνδρες ἐς μάχην· καὶ τὸν μὲν Ἐρεχθέα καλοῦσι,
τὸν δὲ Εὔμολπον. καίτοι λέληθέ γε οὐδὲ Ἀθηναίων ὅσοι
τὰ ἀρχαῖα ἴσασιν, Ἰμμάραδον εἶναι παῖδα Εὐμόλπου
[τοῦτον] τὸν ἀποθανόντα ὑπὸ Ἐρεχθέως. 6. ἐπὶ δὲ τοῦ 5
βάθρου καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν, εντος ὃς ἐμαντεύετο Τολ-
μίδῃ, καὶ αὐτὸς Τολμίδης, ὃς Ἀθηναίων ναυσὶν ἡγού-
μενος ἄλλους τε ἐκάκωσε καὶ Πελοποννησίων τὴν χώραν,
ὅσοι νέμονται τὴν παραλίαν, καὶ Λακεδαιμονίων ἐπὶ
Γυθίῳ τὰ νεώρια ἐνέπρησε, καὶ τῶν περιοίκων Βοιὰς
εἷλε καὶ τὴν Κυθηρίων νῆσον, ἐς δὲ τὴν Σικυωνίαν
ποιησάμενος ἀπόβασιν, ὥς οἱ δῃοῦντι τὴν γῆν ἐς μάχην
κατέστησαν, τρεψάμενος σφᾶς κατεδίωξε πρὸς τὴν πόλιν.
ὕστερον δὲ ὡς ἐπανῆλθεν ἐς Ἀθήνας, ἐσήγαγε μὲν ἐς
Εὔβοιαν καὶ Νάξον Ἀθηναίων κληρούχους, ἐσέβαλε δὲ
ἐς Βοιωτοὺς στρατῷ· πορθήσας δὲ τῆς γῆς τὴν πολλὴν
καὶ παραστησάμενος πολιορκίᾳ Χαιρώνειαν, ὡς ἐς τὴν

Ἁλιαρτίαν προῆλθεν, αὐτός τε μαχόμενος ἀπέθανε καὶ τὸ πᾶν ἤδη στράτευμα ἡττᾶτο. τὰ μὲν ἐς Τολμίδην
6 τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. 7. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα ἀρχαῖα· καί σφισιν ἀπετάκη μὲν οὐδέν, μελάντερα δὲ καὶ πληγὴν ἐνεγκεῖν ἐστιν ἀσθενέστερα· ἐπέλαβε γὰρ καὶ ταῦτα ἡ φλόξ, ὅτε ἐσβεβηκότων ἐς τὰς ναῦς Ἀθηναίων βασιλεὺς εἷλεν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ τὴν πόλιν. ἔστι δὲ συός τε θήρα, περὶ οὗ σαφὲς οὐδὲν οἶδα εἰ τοῦ Καλυδωνίου, καὶ Κύκνος Ἡρακλεῖ μαχόμενος. τοῦτον 66
τὸν Κύκνον φασὶν ἄλλους τε φονεῦσαι καὶ Λύκον Θρᾷκα, προτεθέντων σφίσι μονομαχίας ἄθλων· περὶ δὲ τὸν ποταμὸν τὸν Πηνειὸν ἀπέθανεν ὑφ' Ἡρακλέους.

7 8. Τῶν δὲ ἐν Τροιζῆνι λόγων, οὓς ἐς Θησέα λέγουσιν, ἐστὶν ὡς Ἡρακλῆς ἐς Τροιζῆνα ἐλθὼν παρὰ Πιτθέα κατάθοιτο ἐπὶ τῷ δείπνῳ τοῦ λέοντος τὸ δέρμα, ἐσέλθοιεν δὲ παρ' αὐτὸν ἄλλοι τε Τροιζηνίων παῖδες καὶ Θησεὺς ἕβδομον μάλιστα γεγονὼς ἔτος. τοὺς μὲν δὴ λοιποὺς παῖδας, ὡς τὸ δέρμα εἶδον, φεύγοντάς φασιν οἴχεσθαι, Θησέα δὲ ὑπεξελθόντα οὐκ ἄγαν σὺν φόβῳ παρὰ τῶν διακόνων ἁρπάσαι πέλεκυν, καὶ αὐτίκα ἐπιέναι σπουδῇ,
8 λέοντα εἶναι τὸ δέρμα ἡγούμενον. ὅδε μὲν τῶν λόγων πρῶτος ἐς αὐτόν ἐστι Τροιζηνίοις· ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ, κρηπῖδας Αἰγέα ὑπὸ πέτρᾳ καὶ ξίφος θεῖναι γνωρίσματα εἶναι τῷ παιδί, καὶ τὸν μὲν ἐς Ἀθήνας ἀποπλεῖν, Θησέα δέ, ὡς ἕκτον καὶ δέκατον ἔτος ἐγεγόνει, τὴν πέτραν ἀνώσαντα οἴχεσθαι τὴν παρακαταθήκην τὴν Αἰγέως φέροντα. τούτου δὲ εἰκὼν ἐν ἀκροπόλει πεποίηται τοῦ
9 λόγου, χαλκοῦ πάντα ὁμοίως πλὴν τῆς πέτρας. 9. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἄλλο Θησέως ἔργον, καὶ ὁ λόγος οὕτως ἐς αὐτὸ ἔχει. Κρησὶ τήν τε ἄλλην γῆν καὶ τὴν ἐπὶ ποταμῷ Τεθρίνι ταῦρος ἐλυμαίνετο. πάλαι δὲ ἄρα τὰ θηρία φοβερώτερα ἦν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ὅ τ' ἐν Νεμέᾳ λέων

καὶ ὁ Παρνάσιος, καὶ δράκοντες τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ, καὶ ὗς περί τε Καλυδῶνα καὶ Ἐρύμανθον καὶ τῆς Κορινθίας ἐν Κρομμυῶνι, ὥστε καὶ ἐλέγετο τὰ μὲν ἀνιέναι τὴν γῆν, τὰ δὲ ὡς ἱερὰ εἴη θεῶν, τὰ δὲ καὶ ἐς τιμωρίαν ἀνθρώπων ἀφεῖσθαι. καὶ τοῦτον οἱ Κρῆτες τὸν ταῦρον ἐς τὴν γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνά φασιν, ὅτι θαλάσσης ἄρχων Μίνως τῆς Ἑλληνικῆς οὐδενὸς Ποσειδῶνα ἦγεν ἄλλου θεοῦ μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν 10
ταῦρον τοῦτόν φασιν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἆθλον· ὡς δὲ ἐς τὸ πεδίον ἀφείθη τὸ Ἀργείων, φεύγει διὰ τοῦ Κορινθίου ἰσθμοῦ, φεύγει δὲ ἐς γῆν τὴν
67 Ἀττικὴν καὶ τῆς Ἀττικῆς ἐς δῆμον τὸν Μαραθωνίων, καὶ ἄλλους τε, ὁπόσοις ἐπέτυχε, καὶ Μίνω παῖδα Ἀνδρόγεων ἀπέκτεινε. Μίνως δὲ ναυσὶν ἐπ' Ἀθήνας πλεύσας, οὐ γὰρ ἐπείθετο ἀναιτίους εἶναι σφᾶς τῆς Ἀνδρόγεω τελευτῆς, ἐς τοσοῦτον ἐκάκωσεν, ἐς ὃ συνεχωρήθη οἱ παρθένους ἐς Κρήτην ἑπτὰ καὶ παῖδας ἴσους ἄγειν τῷ λεγομένῳ Μινωταύρῳ τὸν ἐν Κνωσῷ Λαβύρινθον οἰκῆσαι. τὸν δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι ταῦρον ὕστερον Θησεὺς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐλάσαι καὶ θῦσαι λέγεται τῇ θεῷ, καὶ τὸ ἀνάθημά ἐστι τοῦ δήμου τοῦ Μαραθωνίων.

XXVIII. Κύλωνα δὲ οὐδὲν ἔχω σαφὲς εἰπεῖν ἐφ' ὅτῳ χαλκοῦν ἀνέθεσαν τυραννίδα ὅμως βουλεύσαντα. τεκμαίρομαι δὲ τῶνδε ἕνεκα, ὅτι εἶδος κάλλιστος καὶ τὰ ἐς δόξαν ἐγένετο οὐκ ἀφανής, ἀνελόμενος διαύλου νίκην Ὀλυμπικήν· καί οἱ θυγατέρα ὑπῆρξε γῆμαι Θεαγένους, ὃς Μεγάρων ἐτυράννησε. 2. Χωρὶς δὲ ἢ ὅσα κατέλεξα, 2
δύο μὲν Ἀθηναίοις εἰσὶ δεκάται πολεμήσασιν, ἄγαλμα Ἀθηνᾶς χαλκοῦν ἀπὸ Μήδων τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων, τέχνη Φειδίου· καί οἱ τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος Λαπιθῶν πρὸς Κενταύρους (μάχην) καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν

ἐπειργασμένα λέγουσι τορεῦσαι Μῦν, τῷ δὲ Μυῒ ταῦτά
τε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων Παρράσιον καταγράψαι τὸν
Εὐήνορος. ταύτης τῆς Ἀθηνᾶς ἡ τοῦ δόρατος αἰχμὴ καὶ
ὁ λόφος τοῦ κράνους ἀπὸ Σουνίου προσπλέουσίν ἐστιν
ἤδη σύνοπτα. καὶ ἅρμα κεῖται χαλκοῦν ἀπὸ Βοιωτῶν
δεκάτη καὶ Χαλκιδέων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ. δύο δὲ ἄλλα ἐστὶν
ἀναθήματα, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, καὶ τῶν ἔργων τῶν
Φειδίου θέας μάλιστα ἄξιον, Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἀπὸ τῶν
3 ἀναθέντων καλουμένης Λημνίας. 3. Τῇ δὲ ἀκροπόλει,
πλὴν ὅσον Κίμων ᾠκοδόμησεν αὐτῆς ὁ Μιλτιάδου, περι-
βαλεῖν τὸ λοιπὸν λέγεται τοῦ τείχους Πελασγοὺς οἰκή-
σαντάς ποτε ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν· φασὶ γὰρ Ἀγρόλαν καὶ
Ὑπέρβιον * * * πυνθανόμενος δὲ οἵτινες ἦσαν, οὐδὲν 68
ἄλλο ἐδυνάμην μαθεῖν ἢ Σικελοὺς τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντας ἐς
Ἀκαρνανίαν μετοικῆσαι.

4 4. Καταβᾶσι δὲ οὐκ ἐς τὴν κάτω πόλιν, ἀλλ' ὅσον
ὑπὸ τὰ προπύλαια, πηγή τε ὕδατός ἐστι καὶ πλησίον
Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν σπηλαίῳ. Κρεούσῃ δὲ θυγατρὶ
Ἐρεχθέως Ἀπόλλωνα ἐνταῦθα συγγενέσθαι νομίζουσι.
* * * ὡς πεμφθείη Φιλιππίδης ἐς Λακεδαίμονα ἄγγελος
ἀποβεβηκότων Μήδων ἐς τὴν γῆν, ἐπανήκων δὲ Λακε-
δαιμονίους ὑπερβαλέσθαι φαίη τὴν ἔξοδον· εἶναι γὰρ
δὴ νόμον αὐτοῖς μὴ πρότερον μαχουμένους ἐξιέναι πρὶν
ἢ πλήρη τὸν κύκλον τῆς σελήνης γενέσθαι. τὸν δὲ Πᾶνα
ὁ Φιλιππίδης ἔλεγε περὶ τὸ ὄρος ἐντυχόντα οἱ τὸ Παρ-
θένιον φάναι τε ὡς εὔνους Ἀθηναίοις εἴη καὶ ὅτι ἐς
Μαραθῶνα ἥξει συμμαχήσων. οὗτος μὲν οὖν ὁ θεὸς ἐπὶ
5 ταύτῃ τῇ ἀγγελίᾳ τετίμηται. 5. Καθὸ καὶ ὁ Ἄρειος πά-
γος. ἔστι δὲ Ἄρειος πάγος καλούμενος, ὅτι πρῶτος Ἄρης
ἐνταῦθα ἐκρίθη· καί μοι καὶ ταῦτα δεδήλωκεν ὁ λόγος,
ὡς Ἁλιρρόθιον ἀνέλοι καὶ ἐφ' ὅτῳ κτείνειε. κριθῆναι δὲ
καὶ ὕστερον Ὀρέστην λέγουσιν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρός·

καὶ βωμός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ἀρείας, ὃν ἀνέθηκεν ἀποφυ-
γὼν τὴν δίκην. τοὺς δὲ ἀργοὺς λίθους, ἐφ' ὧν ἑστᾶσιν
ὅσοι δίκας ὑπέχουσι καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν Ὕβρεως
τὸν δὲ Ἀναιδείας αὐτῶν ὀνομάζουσι.

6. Πλησίον δὲ ἱερὸν θεῶν ἐστὶν ἃς καλοῦσιν Ἀθη- 6
ναῖοι Σεμνάς, Ἡσίοδος δὲ Ἐρινῦς ἐν Θεογονίᾳ. πρῶτος
δέ σφισιν Αἰσχύλος δράκοντας ἐποίησεν ὁμοῦ ταῖς ἐν τῇ
κεφαλῇ θριξὶν εἶναι· τοῖς δὲ ἀγάλμασιν οὔτε τούτοις
ἔπεστιν οὐδὲν φοβερόν, οὔτε ὅσα ἄλλα κεῖται θεῶν τῶν
ὑπογαίων. κεῖται δὲ καὶ Πλούτων καὶ Ἑρμῆς καὶ Γῆς
ἄγαλμα. ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν
αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι, θύουσι δὲ καὶ ἄλλως ξέ-
69 νοι τε ὁμοίως καὶ ἀστοί. 7. ἔστι δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ περιβό- 7
λου μνῆμα Οἰδίποδος. πολυπραγμονῶν δὲ εὕρισκον τὰ
ὀστᾶ ἐκ Θηβῶν κομισθέντα· τὰ γὰρ ἐς τὸν θάνατον Σο-
φοκλεῖ πεποιημένα τὸν Οἰδίποδος Ὅμηρος οὐκ εἴα μοι
δόξαι πιστά, ὃς ἔφη Μηκιστέα τελευτήσαντος Οἰδίποδος
ἐπιτάφιον ἐλθόντα ἐς Θήβας ἀγωνίσασθαι.

8. Ἔστι δὲ Ἀθηναίοις καὶ ἄλλα δικαστήρια οὐκ ἐς 8
τοσοῦτον δόξης ἥκοντα. τὸ μὲν οὖν καλούμενον Παρά-
βυστον καὶ Τρίγωνον, τὸ μὲν ἐν ἀφανεῖ τῆς πόλεως ὂν
καὶ ἐπ' ἐλαχίστοις συνιόντων ἐς αὐτό, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ σχή-
ματος ἔχει τὰ ὀνόματα· Βατραχιοῦν δὲ καὶ Φοινικιοῦν
ἀπὸ χρωμάτων καὶ ἐς τόδε διαμεμένηκεν ὀνομάζεσθαι.
τὸ δὲ μέγιστον καὶ ἐς ὃ πλεῖστοι συνίασιν, Ἡλιαίαν κα-
λοῦσιν. 9. ὁπόσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσίν ἐστιν, ἄλλα καὶ
ἐπὶ Παλλαδίῳ καλοῦσι, καὶ τοῖς ἀποκτείνασιν ἀκουσίως
κρίσις καθέστηκε. καὶ ὅτι μὲν Δημοφῶν πρῶτος ἐνταῦθα
ὑπέσχε δίκας, ἀμφισβητοῦσιν οὐδένες· ἐφ' ὅτῳ δέ, διά-
φορα ἐς τοῦτο εἴρηται. Διομήδην φασὶν ἁλούσης Ἰλίου 9
ταῖς ναυσὶν ὀπίσω κομίζεσθαι, καὶ ἤδη τε νύκτα ἐπέχειν,
ὡς κατὰ Φάληρον πλέοντες γίνονται, καὶ τοὺς Ἀργείους

ὡς ἐς πολεμίαν ἀποβῆναι τὴν γῆν, ἄλλην που δόξαντας
ἐν τῇ νυκτὶ καὶ οὐ τὴν Ἀττικὴν εἶναι. ἐνταῦθα Δημο-
φῶντα λέγουσιν ἐκβοηθήσαντα, οὐκ ἐπιστάμενον οὐδὲ
τοῦτον τοὺς ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς εἰσὶν Ἀργεῖοι, καὶ ἄνδρας
αὐτῶν ἀποκτεῖναι καὶ τὸ Παλλάδιον ἁρπάσαντα οἴχε-
σθαι, Ἀθηναῖόν τε ἄνδρα οὐ προϊδόμενον ὑπὸ τοῦ ἵπ-
που τοῦ Δημοφῶντος ἀνατραπῆναι καὶ συμπατηθέντα
ἀποθανεῖν. ἐπὶ τούτῳ Δημοφῶντα ὑποσχεῖν δίκας, οἱ
μὲν τοῦ συμπατηθέντος τοῖς προσήκουσιν, οἱ δὲ Ἀρ- 70
10 γείων φασὶ τῷ κοινῷ. 10. Ἐπὶ Δελφινίῳ δὲ κρίσις καθέ-
στηκεν ἐργάσασθαι φόνον σὺν τῷ δικαίῳ φαμένοις,
ὁποῖόν τι καὶ Θησεὺς παρεχόμενος ἀπέφυγεν, ὅτε Πάλ-
λαντα ἐπαναστάντα καὶ τοὺς παῖδας ἔκτεινε. πρότερον
δὲ πρὶν ἢ Θησεὺς ἀφείθη, καθειστήκει πᾶσι φεύγειν
κτείναντα ἢ κατὰ ταὐτὰ θνήσκειν μένοντα. 11. Τὸ δὲ
ἐν Πρυτανείῳ καλούμενον, ἔνθα τῷ σιδήρῳ καὶ πᾶσιν
ὁμοίως τοῖς ἀψύχοις δικάζουσιν, ἐπὶ τῷδε ἄρξασθαι νο-
μίζω. Ἀθηναίων βασιλεύοντος Ἐρεχθέως, τότε πρῶτον
βοῦν ἔκτεινεν ὁ βουφόνος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Πολιέως
Διός· καὶ ὁ μὲν ἀπολιπὼν ταύτῃ τὸν πέλεκυν ἀπῆλθεν
ἐκ τῆς χώρας φεύγων, ὁ δὲ πέλεκυς παραυτίκα ἀφείθη
11 κριθεὶς καὶ ἐς τόδε ἀνὰ πᾶν ἔτος κρίνεται. λέγεται μὲν
δὴ καὶ ἄλλα τῶν ἀψύχων αὐτόματα ἐπιθεῖναι σὺν τῷ δι-
καίῳ τιμωρίαν ἀνθρώποις· ἔργον δὲ κάλλιστον καὶ δόξῃ
φανερώτατον ὁ Καμβύσου παρέσχετο ἀκινάκης. 12. Ἔστι
δὲ τοῦ Πειραιῶς πρὸς θαλάσσῃ Φρεαττύς· ἐνταῦθα οἱ
πεφευγότες, ἣν ἀπελθόντας ἕτερον ἐπιλάβῃ σφᾶς ἔγκλη-
μα, πρὸς ἀκροωμένους ἐκ τῆς γῆς ἀπὸ νεὼς ἀπολογοῦν-
ται. Τεῦκρον πρῶτον λόγος ἔχει Τελαμῶνι οὕτως ἀπο-
λογήσασθαι μηδὲν ἐς τὸν Αἴαντος θάνατον εἰργάσθαι·
τάδε μὲν οὖν εἰρήσθω μοι τῶνδε ἕνεκα, γνῶναι ὁπόσοις
μέτεστι σπουδῆς τὰ ἐς τὰ δικαστήρια.

XXIX. Τοῦ δὲ Ἀρείου πάγου πλησίον δείκνυται
ναῦς ποιηθεῖσα ἐς τὴν τῶν Παναθηναίων πομπήν. καὶ
ταύτην μὲν ἤδη πού τις ὑπερεβάλετο· τὸ δὲ ἐν Δήλῳ
πλοῖον οὐδένα πω νικήσαντα οἶδα, καθῆκον ἐς ἐννέα
ἐρέτας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων.

2. Ἀθηναίοις δὲ καὶ ἔξω πόλεως ἐν τοῖς δήμοις καὶ
κατὰ τὰς ὁδοὺς θεῶν ἐστὶν ἱερὰ καὶ ἡρώων καὶ ἀνδρῶν
71 τάφοι. ἐγγυτάτω δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς
ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ᾽ ἐμοῦ. κατιοῦσι δ᾽ ἐς αὐτὴν
περίβολός ἐστιν Ἀρτέμιδος καὶ ξόανα Ἀρίστης καὶ Καλ-
λίστης· ὡς μὲν ἐγὼ δοκῶ καὶ ὁμολογεῖ τὰ ἔπη τὰ Σαπ-
φοῦς, τῆς Ἀρτέμιδός εἰσιν ἐπικλήσεις αὗται, λεγόμενον
δὲ καὶ ἄλλον ἐς αὐτὰς λόγον εἰδὼς ὑπερβήσομαι. καὶ
ναὸς οὐ μέγας ἐστίν, ἐς ὃν τοῦ Διονύσου τοῦ Ἐλευθε-
ρέως τὸ ἄγαλμα ἀνὰ πᾶν ἔτος κομίζουσιν ἐν τεταγμέναις
ἡμέραις. 3. ἱερὰ μέν σφισι ταύτῃ τοσαῦτά ἐστι, τάφοι 3
δὲ Θρασυβούλου μὲν πρῶτον τοῦ Λύκου, ἀνδρὸς τῶν τε
ὕστερον καὶ ὅσοι πρὸ αὐτοῦ γεγόνασιν Ἀθηναίοις λόγι-
μοι τὰ πάντα ἀρίστου. παρέντι δέ μοι τὰ πλείω τοσάδε
ἐς πίστιν ἀρκέσει τοῦ λόγου· τυραννίδα γὰρ ἔπαυσε τῶν
τριάκοντα καλουμένων σὺν ἀνδράσιν ἑξήκοντα τὸ κατ᾽
ἀρχὰς ὁρμηθεὶς ἐκ Θηβῶν, καὶ Ἀθηναίους στασιάζοντας
διαλλαγῆναι καὶ συνθεμένους ἔπεισε μεῖναι. πρῶτος μέν
ἐστιν οὗτος τάφος, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Περικλέους τε καὶ Χα-
βρίου καὶ Φορμίωνος. 4. ἔστι δὲ καὶ πᾶσι μνήματα Ἀθη- 4
ναίοις ὁπόσοις ἀποθανεῖν συνέπεσεν ἔν τε ναυμαχίαις
καὶ ἐν μάχαις πεζαῖς, πλὴν ὅσοι Μαραθῶνι αὐτῶν ἠγω-
νίσαντο· τούτοις γὰρ κατὰ χώραν εἰσὶν οἱ τάφοι δι᾽ ἀν-
δραγαθίαν· οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κεῖνται τὴν ἐς
Ἀκαδημίαν, καὶ σφῶν ἑστᾶσιν ἐπὶ τοῖς τάφοις στῆλαι τὰ
ὀνόματα καὶ τὸν δῆμον ἑκάστου λέγουσαι. πρῶτοι δὲ
ἐτάφησαν οὓς ἐν Θρᾴκῃ ποτὲ ἐπικρατοῦντας μέχρι Δρα-

βήσκου τῆς χώρας Ἠδωνοὶ φονεύουσιν ἀνέλπιστοι ἐπι-
θέμενοι· λέγεται δὲ καὶ ὡς κεραυνοὶ πέσοιεν ἐπ᾽ αὐτούς.
5 στρατηγοὶ δὲ ἄλλοι τε ἦσαν καὶ Λέαγρος, ᾧ μάλιστα ἐπε-
τέτραπτο ἡ δύναμις, καὶ Δεκελεὺς Σωφάνης, ὃς τὸν
Ἀργεῖόν ποτε πένταθλον Νεμείων ἀνῃρημένον νίκην
ἀπέκτεινεν Εὐρυβάτην, βοηθοῦντα Αἰγινήταις. στρα-
τὸν δὲ ἔξω τῆς Ἑλλάδος Ἀθηναῖοι τρίτον τοῦτον ἔστει- 72
λαν. Πριάμῳ μὲν γὰρ καὶ Τρωσὶ πάντες Ἕλληνες ἀπὸ
κοινοῦ λόγου κατέστησαν ἐς πόλεμον· Ἀθηναῖοι δὲ ἰδίᾳ
μετ᾽ Ἰολάου τε ἐς Σαρδὼ καὶ δεύτερα ἐς τὴν νῦν Ἰωνίαν
6 ἐστράτευσαν, καὶ τρίτον δὴ τότε ἐς τὴν Θρᾴκην. 5. Ἔστι
δὲ ἔμπροσθεν τοῦ μνήματος στήλη μαχομένους ἔχουσα
ἱππεῖς· Μελάνωπός σφισίν ἐστι καὶ Μακάρτατος ὀνό-
ματα, οὓς κατέλαβεν ἀποθανεῖν ἐναντία Λακεδαιμονίων
καὶ Βοιωτῶν τεταγμένους, ἔνθα τῆς Ἐλεωνίας εἰσὶ χώ-
ρας πρὸς Ταναγραίους ὅροι. καὶ Θεσσαλῶν τάφος ἐστὶν
ἱππέων κατὰ παλαιὰν φιλίαν ἐλθόντων, ὅτε σὺν Ἀρχι-
δάμῳ Πελοποννήσιοι πρῶτον ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν
στρατιᾷ· καὶ πλησίον τοξόταις Κρησίν. αὖθις δέ ἐστιν
Ἀθηναίων μνήματα, Κλεισθένους, ᾧ τὰ ἐς τὰς φυλὰς αἳ
νῦν καθεστᾶσιν εὑρέθη, καὶ ἱππεῦσιν ἀποθανοῦσιν,
7 ἡνίκα συνεπελάβοντο οἱ Θεσσαλοὶ τοῦ κινδύνου. ἐν-
ταῦθα καὶ Κλεωναῖοι κεῖνται, μετὰ Ἀργείων ἐς τὴν Ἀτ-
τικὴν ἐλθόντες· ἐφ᾽ ὅτῳ δέ, γράψω τοῦ λόγου μοι κατ-
ελθόντος ἐς τοὺς Ἀργείους. καὶ Ἀθηναίων δ᾽ ἔστι τάφος
οἳ πρὶν ἢ στρατεῦσαι τὸν Μῆδον ἐπολέμησαν πρὸς Αἰγι-
νήτας. 6. ἦν δὲ ἄρα καὶ δήμου δίκαιον βούλευμα, εἰ δὴ
καὶ Ἀθηναῖοι μετέδοσαν δούλοις δημοσίᾳ ταφῆναι καὶ
τὰ ὀνόματα ἐγγραφῆναι στήλῃ· δηλοῖ δὲ ἀγαθοὺς σφᾶς
ἐν τῷ πολέμῳ γενέσθαι περὶ τοὺς δεσπότας. ἔστι δὲ καὶ
ἀνδρῶν μνήματα ἄλλων, διάφορα δέ σφισι τὰ χωρία τῶν
ἀγώνων· 7. καὶ γὰρ τῶν ἐπ᾽ Ὄλυνθον ἐλθόντων οἱ δοκι-

μώτατοι, καὶ Μελήσανδρος ἐς τὴν ἄνω Καρίαν ναυσὶν
ἀναπλεύσας διὰ τοῦ Μαιάνδρου ἐτάφησαν, καὶ οἱ τελευ- 8
τήσαντες πολεμοῦντος Κασσάνδρου καὶ οἱ συμμαχήσαν-
τές ποτε Ἀργείων· πραχθῆναι δὲ οὕτω σφίσι τὴν πρὸς
Ἀργείους λέγουσι συμμαχίαν. Λακεδαιμονίοις τὴν πόλιν
τοῦ θεοῦ σείσαντος οἱ Εἵλωτες ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν·
73 ἀφεστηκότων δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι βοηθοὺς καὶ ἄλλους
καὶ παρὰ Ἀθηναίων μετεπέμποντο· οἱ δέ σφισιν ἐπι-
λέκτους ἄνδρας ἀποστέλλουσι καὶ στρατηγὸν Κίμωνα
τὸν Μιλτιάδου. τούτους ἀποπέμπουσιν οἱ Λακεδαιμό-
νιοι πρὸς ὑποψίαν. Ἀθηναίοις δὲ οὐκ ἀνεκτὰ ἐφαίνετο 9
περιυβρίσθαι, καὶ ὡς ἐκομίζοντο ὀπίσω, συμμαχίαν
ἐποιήσαντο Ἀργείοις Λακεδαιμονίων ἐχθροῖς τὸν ἅπαν-
τα οὖσι χρόνον. ὕστερον δὲ μελλούσης Ἀθηναίων ἐν
Τανάγρᾳ γίνεσθαι πρὸς Βοιωτοὺς καὶ Λακεδαιμονίους
μάχης ἀφίκοντο Ἀθηναίοις Ἀργεῖοι βοηθοῦντες· καὶ
παραυτίκα μὲν ἔχοντας πλέον τοὺς Ἀργείους νὺξ ἐπελ-
θοῦσα ἀφείλετο τὸ σαφὲς τῆς νίκης, ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν
ὑπῆρξε κρατῆσαι Λακεδαιμονίοις, Θεσσαλῶν προδόν-
των Ἀθηναίους. Καταλέξαι δέ μοι καὶ τούσδε ἐπῆλθεν, 10
Ἀπολλόδωρον ξένων ἡγεμόνα, ὃς Ἀθηναῖος μὲν ἦν, ἐκ-
πεμφθεὶς δὲ ὑπὸ Ἀρσίτου σατράπου τῆς ἐφ᾽ Ἑλλησπόν-
τῳ Φρυγίας διεφύλαξε Περινθίοις τὴν πόλιν, ἐσβεβλη-
κότος ἐς τὴν Περινθίαν Φιλίππου στρατῷ. οὗτός τε οὖν
ἐνταῦθα τέθαπται, καὶ Εὔβουλος ὁ Σπινθάρου, καὶ ἄν-
δρες οἷς ἀγαθοῖς οὖσιν οὐκ ἐπηκολούθησε τύχη χρηστή,
τοῖς μὲν ἐπιθεμένοις τυραννοῦντι Λαχάρει, οἱ δὲ τοῦ
Πειραιῶς κατάληψιν ἐβούλευσαν Μακεδόνων φρου-
ρούντων, πρὶν δὲ εἰργάσθαι τὸ ἔργον ὑπὸ τῶν συνει-
δότων μηνυθέντες ἀπώλοντο. 8. κεῖνται δὲ καὶ οἱ περὶ 11
Κόρινθον πεσόντες· ἐδήλωσε δὲ οὐχ ἥκιστα ὁ θεὸς ἐν-
ταῦθα καὶ αὖθις ἐν Λεύκτροις τοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων κα-

λουμένους ἀνδρείους τὸ μηδὲν ἄνευ τύχης εἶναι, εἰ δὴ
Λακεδαιμόνιοι Κορινθίων τότε καὶ Ἀθηναίων, ἔτι δὲ καὶ
Ἀργείων καὶ Βοιωτῶν κρατήσαντες, ὕστερον ὑπὸ Βοιω-
τῶν μόνων ἐν Λεύκτροις ἐς τοσοῦτον ἐκακώθησαν. 9. με-
τὰ δὲ τοὺς ἀποθανόντας ἐν Κορίνθῳ, στήλην ἐπὶ τοῖσδε
ἑστάναι τὴν αὐτὴν σημαίνει τὰ ἐλεγεῖα, τοῖς μὲν ἐν Εὐ-
βοίᾳ καὶ Χίῳ τελευτήσασι· τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις τῆς 74
Ἀσιανῆς ἠπείρου διαφθαρῆναι δηλοῖ, τοὺς δὲ ἐν Σικε-
12 λίᾳ. γεγραμμένοι δέ εἰσιν οἵ τε στρατηγοὶ πλὴν Νικίου,
καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ τοῖς ἀστοῖς Πλαταιεῖς. Νικίας
δὲ ἐπὶ τῷδε παρείθη· γράφω δὲ οὐδὲν διάφορα ἢ Φίλι-
στος, ὃς ἔφη Δημοσθένην μὲν σπονδὰς ποιήσασθαι τοῖς
ἄλλοις πλὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἡλίσκετο, αὐτὸν ἐπιχειρεῖν
ἀποκτεῖναι, Νικίᾳ δὲ τὴν παράδοσιν ἐθελοντῇ γενέσθαι.
τούτων ἕνεκα οὐκ ἐνεγράφη Νικίας τῇ στήλῃ, καταγνω-
σθεὶς αἰχμάλωτος ἐθελοντὴς εἶναι καὶ οὐκ ἀνὴρ πολέμῳ
13 πρέπων. 10. εἰσὶ δὲ ἐπ᾽ ἄλλῃ στήλῃ καὶ οἱ μαχεσάμενοι
περὶ Θρᾴκην, καὶ ἐν Μεγάροις, καὶ ἡνίκα Ἀρκάδας τοὺς
ἐν Μαντινείᾳ καὶ Ἠλείους ἔπεισεν Ἀλκιβιάδης Λακεδαι-
μονίων ἀποστῆναι, καὶ οἱ πρὶν ἐς Σικελίαν ἀφικέσθαι
Δημοσθένην Συρακουσίων κρατήσαντες. 11. ἐτάφησαν
δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ναυμαχήσαντες, καὶ ὅσοι
Μακεδόνων ἐναντία ἠγωνίσαντο ἐν Χαιρωνείᾳ, καὶ οἱ
μετὰ Κλέωνος ἐς Ἀμφίπολιν στρατεύσαντες, οἵ τε ἐν
Δηλίῳ τῷ Ταναγραίων τελευτήσαντες, καὶ ὅσους ἐς Θεσ-
σαλίαν Λεωσθένης ἤγαγε, καὶ οἱ πλεύσαντες ἐς Κύπρον
ὁμοῦ Κίμωνι, τῶν τε σὺν Ὀλυμπιοδώρῳ τὴν φρουρὰν
14 ἐκβαλόντων τριῶν καὶ δέκα ἄνδρες οὐ πλείους. 12. φασὶ
δὲ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥωμαίοις ὅμορόν τινα πολεμοῦσι πόλε-
μον στρατιὰν οὐ πολλὴν πέμψαι, καὶ ὕστερον ναυμαχίας
Ῥωμαίων πρὸς Καρχηδονίους γινομένης τριήρεις πέντε
Ἀττικαὶ παρεγένοντο· ἔστιν οὖν καὶ τούτοις ἐνταῦθα

τοῖς ἀνδράσιν ὁ τάφος. 13. Τολμίδου δὲ καὶ τῶν σὺν
αὐτῷ δεδήλωται μὲν ἤδη μοι τὰ ἔργα καὶ ὃν τρόπον ἐτε-
λεύτησαν· ἴστω δὲ ὅτῳ φίλον κειμένους σφᾶς κατὰ τὴν
ὁδὸν ταύτην. 14. κεῖνται δὲ καὶ οἱ σὺν Κίμωνι τὸ μέγα
ἔργον πεζῇ καὶ ναυσὶν αὐθημερὸν κρατήσαντες. τέθα- 15
πται δὲ καὶ Κόνων καὶ Τιμόθεος, δεύτεροι μετὰ Μιλτιά-
δην καὶ Κίμωνα οὗτοι πατὴρ καὶ παῖς ἔργα ἀποδειξάμε-
νοι λαμπρά. 15. κεῖται δὲ καὶ Ζήνων ἐνταῦθα ὁ Μνα-
σέου καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεύς, Νικίας τε ὁ Νικομήδους
ζῷα ἄριστος γράψαι τῶν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ Ἁρμόδιος καὶ
75 Ἀριστογείτων οἱ τὸν Πεισιστράτου παῖδα Ἵππαρχον
ἀποκτείναντες, ῥήτορές τε Ἐφιάλτης, ὃς τὰ νόμιμα τὰ
ἐν Ἀρείῳ πάγῳ μάλιστα ἐλυμήνατο, καὶ Λυκοῦργος ὁ
Λυκόφρονος. 16. Λυκούργῳ δὲ ἐπορίσθη μὲν τάλαντα ἐς 16
τὸ δημόσιον πεντακοσίοις πλείονα καὶ ἑξακισχιλίοις ἢ
ὅσα Περικλῆς ὁ Ξανθίππου συνήγαγε, κατεσκεύασε δὲ
πομπεῖα τῇ θεῷ καὶ Νίκας χρυσᾶς, καὶ παρθένοις κόσμον
ἑκατόν, ἐς δὲ πόλεμον ὅπλα καὶ βέλη καὶ τετρακοσίας
ναυμαχοῦσιν εἶναι τριήρεις· οἰκοδομήματα δὲ ἐπετέλεσε
μὲν τὸ θέατρον ἑτέρων ὑπαρξαμένων, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς αὐ-
τοῦ πολιτείας ἃ ᾠκοδόμησεν, ἐν Πειραιεῖ νεώς εἰσιν οἶκοι
καὶ τὸ πρὸς τῷ Λυκείῳ καλουμένῳ γυμνάσιον. ὅσα μὲν
οὖν ἀργύρου πεποιημένα ἦν καὶ χρυσοῦ, Λαχάρης καὶ
ταῦτα ἐσύλησε τυραννήσας· τὰ δὲ οἰκοδομήματα καὶ ἐς
ἡμᾶς ἔτι ἦν.

XXX. Πρὸ δὲ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς Ἀκαδημίαν ἐστὶ
βωμὸς Ἔρωτος ἔχων ἐπίγραμμα ὡς Χάρμος Ἀθηναίων
πρῶτος Ἔρωτι ἀναθείη. τὸν δὲ ἐν πόλει βωμὸν καλού
μενον Ἀντέρωτος ἀνάθημα εἶναι λέγουσι μετοίκων, ὅτι
Μέλης Ἀθηναῖος μέτοικον ἄνδρα Τιμαγόραν ἐρασθέντα
ἀτιμάζων ἀφεῖναι κατὰ τῆς πέτρας αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἐς
τὸ ὑψηλότατον αὐτῆς ἀνελθόντα. Τιμαγόρας δὲ ἄρα καὶ

ψυχῆς εἶχεν ἀφειδῶς καὶ πάντα ὁμοίως κελεύοντι ἤθελε
χαρίζεσθαι τῷ μειρακίῳ, καὶ δὴ καὶ φέρων ἑαυτὸν ἀφῆκε·
Μέλητα δέ, ὡς ἀποθανόντα εἶδε Τιμαγόραν, ἐς τοσοῦ-
τον μετανοίας ἐλθεῖν ὡς πεσεῖν τε ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς
αὐτῆς, καὶ οὕτως ἀφεὶς αὑτὸν ἐτελεύτησε. καὶ τὸ ἐντεῦ-
θεν δαίμονα Ἀντέρωτα τὸν ἀλάστορα τὸν Τιμαγόρου
2 κατέστη τοῖς μετοίκοις νομίζειν. 2. Ἐν Ἀκαδημίᾳ δέ ἐστι
Προμηθέως βωμός, καὶ θέουσιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν πό- 76
λιν ἔχοντες καιομένας λαμπάδας. τὸ δὲ ἀγώνισμα ὁμοῦ
τῷ δρόμῳ φυλάξαι τὴν δᾷδα ἔτι καιομένην ἐστίν· ἀπο-
σβεσθείσης δὲ οὐδὲν ἔτι τῆς νίκης τῷ πρώτῳ, δευτέρῳ
δὲ ἀντ' αὐτοῦ μέτεστιν. εἰ δὲ μηδὲ τούτῳ καίοιτο, ὁ τρί-
τος ἐστὶν ὁ κρατῶν. εἰ δὲ καὶ πᾶσιν ἀποσβεσθείη, οὐδείς
ἐστιν ὅτῳ καταλείπεται ἡ νίκη. ἔστι δὲ Μουσῶν τε βω-
μός, καὶ ἕτερος Ἑρμοῦ, καὶ ἔνδον Ἀθηνᾶς, τὸν δὲ Ἡρα-
κλέους ἐποίησαν. καὶ φυτόν ἐστιν ἐλαίας, δεύτερον τοῦτο
3 λεγόμενον φανῆναι. 3. Ἀκαδημίας δὲ οὐ πόρρω Πλά-
τωνος μνῆμά ἐστιν, ᾧ προεσήμαινεν ὁ θεὸς ἄριστον τὰ
ἐς φιλοσοφίαν ἔσεσθαι. προεσήμαινε δὲ οὕτως. Σωκρά-
της τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ᾗ Πλάτων ἔμελλεν ἔσεσθαί οἱ μα-
θητής, ἐσπτῆναί οἱ κύκνον ἐς τὸν κόλπον εἶδεν ὄνειρον·
ἔστι δὲ κύκνῳ τῷ ὄρνιθι μουσικῆς δόξα, ὅτι Λιγύων τῶν
Ἠριδανοῦ πέραν [ὑπὲρ] γῆς τῆς Κελτικῆς Κύκνον ἄν-
δρα μουσικὸν γενέσθαι βασιλέα φασί, τελευτήσαντα δὲ
Ἀπόλλωνος γνώμῃ μεταβαλεῖν λέγουσιν αὐτὸν ἐς τὸν
ὄρνιθα. ἐγὼ δὲ βασιλεῦσαι μὲν πείθομαι Λίγυσιν ἄνδρα
μουσικόν, γενέσθαι δέ μοι ἄπιστον ὄρνιθα ἀπ' ἀνδρός.
4 4. Κατὰ τοῦτο τῆς χώρας φαίνεται πύργος Τίμωνος, ὃς
μόνος εἶδε μηδένα τρόπον εὐδαίμονα εἶναι γενέσθαι
πλὴν τοὺς ἄλλους φεύγοντα ἀνθρώπους. δείκνυται δὲ
καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνὸς ἵππιος, ἔνθα τῆς Ἀττι-
κῆς πρῶτον ἐλθεῖν λέγουσιν Οἰδίποδα· διάφορα μὲν καὶ

ταῦτα τῇ Ὁμήρου ποιήσει, λέγουσι δ' οὖν. καὶ βωμὸς
Ποσειδῶνος Ἱππίου καὶ Ἀθηνᾶς Ἱππίας, ἡρῷον δὲ Πει-
ρίθου καὶ Θησέως Οἰδίποδός τε καὶ Ἀδράστου. τὸ δὲ ἄλ-
σος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησεν Ἀντίγο-
νος ἐσβαλών, καὶ ἄλλοτε στρατιᾷ κακώσας Ἀθηναίοις
τὴν γῆν.

XXXI. Δῆμοι δὲ οἱ μικροὶ τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἔτυχεν
ἕκαστος οἰκισθείς, τάδε ἐς μνήμην παρείχοντο, Ἁλιμου-
σίοις μὲν Θεσμοφόρου Δήμητρος καὶ Κόρης ἐστὶν ἱερόν,
ἐν Ζωστῆρι δὲ ἐπὶ θαλάσσης [καὶ] βωμὸς Ἀθηνᾶς καὶ
77 Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς. τεκεῖν μὲν οὖν
Λητὼ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα οὔ φασι, λύσασθαι δὲ τὸν
ζωστῆρα ὡς τεξομένην, καὶ τῷ χωρίῳ διὰ τοῦτο γενέσθαι
τὸ ὄνομα. Προσπαλτίοις δέ ἐστι καὶ τούτοις Κόρης
καὶ Δήμητρος ἱερόν, Ἀναγυρασίοις δὲ Μητρὸς θεῶν
ἱερόν. Κεφαλῆσι δὲ οἱ Διόσκουροι νομίζονται μάλιστα·
Μεγάλους γὰρ σφᾶς οἱ ταύτῃ Θεοὺς ὀνομάζουσιν.
2. Ἐν δὲ Πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός· ἐνταῦθα τὰς 2
Ὑπερβορέων ἀπαρχὰς ἰέναι λέγεται, παραδιδόναι δὲ αὐ-
τὰς Ὑπερβορέους μὲν Ἀριμασποῖς, Ἀριμασποὺς δ' Ἰσ-
σηδόσι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθας ἐς Σινώπην κομίζειν,
ἐντεῦθεν δὲ φέρεσθαι διὰ Ἑλλήνων ἐς Πρασιάς, Ἀθη-
ναίους δὲ εἶναι τοὺς ἐς Δῆλον ἄγοντας· τὰς δὲ ἀπαρχὰς
κεκρύφθαι μὲν ἐν καλάμῃ πυρῶν, γινώσκεσθαι δὲ ὑπ'
οὐδένων. ἔστι δὲ μνῆμα ἐπὶ Πρασιαῖς Ἐρυσίχθονος, ὡς
ἐκομίζετο ὀπίσω μετὰ τὴν θεωρίαν ἐκ Δήλου, γενομένης
οἱ κατὰ τὸν πλοῦν τῆς τελευτῆς. Κραναὸν δὲ τὸν βα- 3
σιλεύσαντα Ἀθηναίων ὅτι μὲν ἐξέβαλεν Ἀμφικτύων
κηδεστὴν ὄντα, ἔτι πρότερον εἴρηταί μοι· φυγόντα δὲ
αὐτὸν σὺν τοῖς στασιώταις ἐς τὸν δῆμον τὸν Λαμπτρέα
ἀποθανεῖν τε αὐτοῦ καὶ ταφῆναί φασι· καὶ ἔστι καὶ ἐς
ἐμὲ [καὶ] ἐν τοῖς Λαμπτρεῦσι Κραναοῦ μνῆμα. Ἴωνος

δὲ τοῦ Ξούθου, καὶ γὰρ οὗτος ᾤκησε παρὰ Ἀθηναίοις
καὶ Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἐλευσινίους
ἐπολεμάρχησε, τάφος ἐν Ποταμοῖς ἐστὶ τῆς χώρας.
4 ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται, Φλυεῦσι δέ εἰσι καὶ Μυρ-
ρινουσίοις, τοῖς μὲν Ἀπόλλωνος Διονυσοδότου καὶ Ἀρ-
τέμιδος Σελασφόρου βωμοὶ Διονύσου τε Ἀνθίου καὶ
Νυμφῶν Ἰσμηνίδων καὶ Γῆς, ἣν Μεγάλην Θεὸν ὀνομά-
ζουσι· ναὸς δὲ ἕτερος ἔχει βωμοὺς Δήμητρος Ἀνησιδώ-
ρας καὶ Διὸς Κτησίου καὶ Τιθρωνῆς Ἀθηνᾶς καὶ Κόρης
Πρωτογόνης καὶ Σεμνῶν ὀνομαζομένων θεῶν· 3. τὸ δὲ
ἐν Μυρρινοῦντι ξόανόν ἐστι Κολαινίδος. Ἀθμονεῖς δὲ
5 τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν. πυνθανόμενος δὲ σαφὲς
οὐδὲν ἐς αὐτὰς ἐπισταμένους τοὺς ἐξηγητὰς εὗρον, αὐ-
τὸς δὲ συμβάλλομαι τῇδε. ἔστιν Ἀμάρυνθος ἐν Εὐβοίᾳ· 78
καὶ γὰρ οἱ ταύτῃ τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν. ἑορτὴν δὲ καὶ
Ἀθηναῖοι τῆς Ἀμαρυσίας ἄγουσιν οὐδέν τι Εὐβοέων
ἀφανέστερον. ταύτῃ μὲν γενέσθαι τὸ ὄνομα ἐπὶ τούτῳ
παρὰ Ἀθμονεῦσιν ἡγοῦμαι, τὴν δὲ ἐν Μυρρινοῦντι Κο-
λαινίδα ἀπὸ Κολαινοῦ καλεῖσθαι. γέγραπται δ' ἤδη μοι
τῶν ἐν τοῖς δήμοις φάναι πολλοὺς ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς
ἐβασιλεύοντο τῆς Κέκροπος. ἔστι δὲ ὁ Κολαινὸς ἀνδρὸς
ὄνομα πρότερον ἢ Κέκροψ ἐβασίλευσεν, ὡς οἱ Μυρρι-
6 νούσιοι λέγουσιν, ἄρξαντος. ἔστι δὲ Ἀχαρναὶ δῆμος·
οὗτοι θεῶν Ἀπόλλωνα τιμῶσιν Ἀγυιέα καὶ Ἡρακλέα.
καὶ Ἀθηνᾶς βωμός ἐστιν Ὑγιείας· τὴν δ' Ἱππίαν Ἀθη-
νᾶν ὀνομάζουσι καὶ Διόνυσον Μελπόμενον, καὶ Κισσὸν
τὸν αὐτὸν θεόν, τὸν κισσὸν τὸ φυτὸν ἐνταῦθα πρῶτον
φανῆναι λέγοντες.

XXXII. Ὄρη δὲ Ἀθηναίοις ἐστὶ Πεντελικόν, ἔνθα
λιθοτομίαι, καὶ Πάρνης παρεχομένη θήραν συῶν ἀγρίων
καὶ ἄρκτων, καὶ Ὑμηττός, ὃς φύει νομὰς μελίσσαις ἐπι-
τηδειοτάτας πλὴν τῆς Ἀλαζώνων. Ἀλαζῶσι γὰρ συνή-

θεις ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἐς νομὰς ἰοῦσιν εἰσὶν ἄφετοι καὶ
μέλισσαι, οὐδὲ σφᾶς ἐς σίμβλους καθείρξαντες ἔχουσιν·
αἱ δὲ ἐργάζονταί τε ὡς ἔτυχον τῆς χώρας, καὶ συμφυὲς
τὸ ἔργον αὐταῖς ἐστίν, ἰδίᾳ δὲ οὔτε κηρὸν οὔτε μέλι ἀπ'
αὐτοῦ ποιήσεις. τοῦτο μὲν τοιοῦτόν ἐστιν, 2. Ἀθηναίοις 2
δὲ τὰ ὄρη καὶ θεῶν ἀγάλματα ἔχει. Πεντέλῃσι μὲν Ἀθη-
νᾶς, ἐν Ὑμηττῷ δὲ ἄγαλμά ἐστιν Ὑμηττίου Διός· βωμοὶ
δὲ καὶ Ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι Προοψίου. καὶ
ἐν Πάρνηθι Παρνήθιος Ζεὺς χαλκοῦς ἐστί, καὶ βωμὸς
Σημαλέου Διός. ἔστι δὲ ἐν τῇ Πάρνηθι καὶ ἄλλος βωμός,
θύουσι δὲ ἐπ' αὐτοῦ τοτὲ μὲν Ὄμβριον τοτὲ δὲ Ἀπήμιον
καλοῦντες Δία. καὶ Ἀγχεσμὸς ὄρος ἐστὶν οὐ μέγα, καὶ
79 Διὸς ἄγαλμα Ἀγχεσμίου.

3. Πρὶν δὲ ἢ τῶν νήσων ἐς ἀφήγησιν τραπέσθαι, τὰ 3
ἐς τοὺς δήμους ἔχοντα αὖθις ἐπέξειμι. δῆμός ἐστι Μαρα-
θών, ἴσον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἀπέχων καὶ Καρύ-
στου τῆς ἐν Εὐβοίᾳ. ταύτῃ τῆς Ἀττικῆς ἔσχον οἱ βάρβα-
ροι, καὶ μάχῃ τε ἐκρατήθησαν καί τινας, ὡς ἀνήγοντο,
ἀπώλεσαν τῶν νεῶν. τάφος δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Ἀθηναίων
ἐστίν, ἐπὶ δὲ αὐτῷ στῆλαι τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόν-
των κατὰ φυλὰς ἑκάστων ἔχουσαι· καὶ ἕτερος Πλα-
ταιεῦσι Βοιωτῶν καὶ δούλοις· ἐμαχέσαντο γὰρ καὶ δοῦ-
λοι τότε πρῶτον. καὶ ἀνδρός ἐστιν ἰδίᾳ μνῆμα Μιλτιά- 4
δου τοῦ Κίμωνος, συμβάσης ὕστερόν οἱ τῆς τελευτῆς
Πάρου τε ἁμαρτόντι καὶ δι' αὐτὸ ἐς κρίσιν Ἀθηναίοις
καταστάντι. ἐνταῦθα ἀνὰ πᾶσαν νύκτα καὶ ἵππων χρε-
μετιζόντων καὶ ἀνδρῶν μαχομένων ἔστιν αἰσθέσθαι·
καταστῆναι δὲ ἐς ἐναργῆ θέαν ἐπίτηδες μὲν οὐκ ἔστιν
ὅτῳ συνήνεγκεν, ἀνηκόῳ δὲ ὄντι καὶ ἄλλως συμβὰν οὐκ
ἔστιν ἐκ τῶν δαιμόνων ὀργή. 4. Σέβονται δὲ οἱ Μαρα-
θώνιοι τούτους τε οἳ παρὰ τὴν μάχην ἀπέθανον, ἥρωας
ὀνομάζοντες, καὶ Μαραθῶνα, ἀφ' οὗ τῷ δήμῳ τὸ ὄνομά

ἔστι, καὶ Ἡρακλέα, φάμενοι πρώτοις Ἑλλήνων σφίσιν
5 Ἡρακλέα θεὸν νομισθῆναι. συνέβη δέ, ὡς λέγουσιν, ἄν-
δρα ἐν τῇ μάχῃ παρεῖναι τὸ εἶδος καὶ τὴν σκευὴν ἄγροι-
κον· οὗτος τῶν βαρβάρων πολλοὺς καταφονεύσας ἀρό-
τρῳ μετὰ τὸ ἔργον ἦν ἀφανής· ἐρομένοις δὲ Ἀθη-
ναίοις ἄλλο μὲν ὁ θεὸς ἐς αὐτὸ ἔχρησεν οὐδέν, τιμᾶν δὲ
Ἐχετλαῖον ἐκέλευσεν ἥρωα. πεποίηται δὲ καὶ τρόπαιον
λίθου λευκοῦ. τοὺς δὲ Μήδους Ἀθηναῖοι μὲν θάψαι λέ-
γουσιν, ὡς πάντως ὅσιον ἀνθρώπου νεκρὸν γῇ κρύψαι,
τάφον δὲ οὐδένα εὑρεῖν ἠδυνάμην· οὔτε γὰρ χῶμα οὔτε
ἄλλο σημεῖον ἦν ἰδεῖν, ἐς ὄρυγμα δὲ φέροντες σφᾶς ὡς
6 τύχοιεν ἐσέβαλον. 5. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι πηγὴ κα-
λουμένη Μακαρία, καὶ τοιάδε ἐς αὐτὴν λέγουσιν. Ἡρα-
κλῆς ὡς ἐκ Τίρυνθος ἔφευγεν Εὐρυσθέα, παρὰ Κήϋκα
φίλον ὄντα μετοικίζεται βασιλεύοντα Τραχῖνος. ἐπεὶ δὲ
ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων Ἡρακλέους ἐξῄτει τοὺς παῖ- 80
δας Εὐρυσθεύς, ἐς Ἀθήνας πέμπει σφᾶς ὁ Τραχίνιος,
ἀσθένειάν τε λέγων τὴν αὑτοῦ καὶ Θησέα οὐκ ἀδύνατον
εἶναι τιμωρεῖν. ἀφικόμενοι δὲ οἱ παῖδες ἱκέται, πρῶτον
τότε Πελοποννησίοις ποιοῦσι πόλεμον πρὸς Ἀθηναίους,
Θησέως σφᾶς οὐκ ἐκδόντος αἰτοῦντι Εὐρυσθεῖ. λέγουσι
δὲ Ἀθηναίοις γενέσθαι χρησμὸν τῶν παίδων ἀποθανεῖν
χρῆναι τῶν Ἡρακλέους τινὰ ἐθελοντήν, ἐπεὶ ἄλλως γε
οὐκ εἶναι νίκην σφίσιν. ἐνταῦθα Μακαρία Δηϊανείρας
καὶ Ἡρακλέους θυγάτηρ ἀποσφάξασα ἑαυτὴν ἔδωκεν
Ἀθηναίοις τε κρατῆσαι τῷ πολέμῳ καὶ τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα
7 ἀφ' αὑτῆς. 6. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι λίμνη τὰ πολλὰ
ἑλώδης· ἐς ταύτην ἀπειρίᾳ τῶν ὁδῶν φεύγοντες ἐσπί-
πτουσιν οἱ βάρβαροι, καί σφισι τὸν φόνον τὸν πολὺν ἐπὶ
τούτῳ συμβῆναι λέγουσιν. ὑπὲρ δὲ τὴν λίμνην φάτναι
εἰσὶ λίθου τῶν ἵππων τῶν Ἀρταφέρνους, καὶ σημεῖα ἐν
πέτραις σκηνῆς. ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐκ τῆς λίμνης, τὰ μὲν

πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ βοσκήμασιν ὕδωρ ἐπιτήδειον παρε-
χόμενος, κατὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τὴν ἐς τὸ πέλαγος ἁλμυρὸς
ἤδη γίνεται καὶ ἰχθύων τῶν θαλασσίων πλήρης· ὀλίγον
δὲ ἀπωτέρω τοῦ πεδίου Πανός ἐστιν ὄρος καὶ σπήλαιον
θέας ἄξιον· ἔσοδος μὲν ἐς αὐτὸ στενή, παρελθοῦσι δέ
εἰσιν οἶκοι καὶ λουτρὰ καὶ [τὸ] καλούμενον Πανὸς αἰπό-
λιον, πέτραι τὰ πολλὰ αἰξὶν εἰκασμέναι.

XXXIII. Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει τῇ μὲν Βραυρών,
ἔνθα Ἰφιγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος ἐκ Ταύρων φεύγου-
σαν, τὸ ἄγαλμα ἀγομένην τὸ Ἀρτέμιδος ἀποβῆναι λέ-
γουσι, καταλιποῦσαν δὲ τὸ ἄγαλμα ταύτῃ καὶ ἐς Ἀθήνας
καὶ ὕστερον ἐς Ἄργος ἀφικέσθαι. ξόανον μὲν δὴ καὶ αὐ-
τόθι ἐστὶν Ἀρτέμιδος ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἐκ τῶν βαρβάρων
οἵτινες κατὰ γνώμην ἔχουσι τὴν ἐμήν, ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δη-
λώσω. 2. Μαραθῶνος δὲ σταδίους μάλιστα ἑξήκοντα 2
ἀπέχει Ῥαμνοῦς τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσιν ἐς Ὠρωπόν.
81 καὶ αἱ μὲν οἰκήσεις ἐπὶ θαλάσσῃ τοῖς ἀνθρώποις εἰσί, μι-
κρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Νεμέσεώς ἐστιν ἱερόν, ἣ θεῶν
μάλιστα ἀνθρώποις ὑβρισταῖς ἐστιν ἀπαραίτητος. δοκεῖ
δὲ καὶ τοῖς ἀποβᾶσιν ἐς Μαραθῶνα τῶν βαρβάρων ἀπαν-
τῆσαι μήνιμα ἐκ τῆς θεοῦ ταύτης· καταφρονήσαντες γάρ
σφισιν ἐμποδὼν εἶναι τὰς Ἀθήνας ἑλεῖν, λίθον Πάριον
ὡς ἐπ' ἐξειργασμένοις ἦγον ἐς τροπαίου ποίησιν. 3. τοῦ- 3
τον Φειδίας τὸν λίθον εἰργάσατο ἄγαλμα μὲν εἶναι Νεμέ-
σεως, τῇ κεφαλῇ δὲ ἔπεστι τῆς θεοῦ στέφανος ἐλάφους
ἔχων καὶ Νίκης ἀγάλματα οὐ μεγάλα· ταῖς δὲ χερσὶν ἔχει,
τῇ μὲν κλάδον μηλέας, τῇ δεξιᾷ δὲ φιάλην· Αἰθίοπες δὲ
ἐπὶ τῇ φιάλῃ πεποίηνται. συμβαλέσθαι δὲ τὸ ἐπὶ τοὺς
Αἰθίοπας οὔτε αὐτὸς εἶχον οὔτε ἀπεδεχόμην τῶν συνιέ-
ναι πειθομένων, οἳ πεποιῆσθαι σφᾶς ἐπὶ τῇ φιάλῃ φασὶ
διὰ ποταμὸν Ὠκεανόν· οἰκεῖν γὰρ Αἰθίοπας ἐπ' αὐτῷ,
Νεμέσει δὲ εἶναι πατέρα Ὠκεανόν. 4. Ὠκεανῷ γὰρ οὐ 4

ποταμῷ, θαλάσσῃ δὲ ἐσχάτῃ τῆς ὑπὸ ἀνθρώπων πλεο-
μένης, προσοικοῦσιν Ἴβηρες καὶ Κελτοί, καὶ νῆσον Ὠκεα-
νὸς ἔχει τὴν Βρεττανῶν. Αἰθιόπων δὲ τῶν ὑπὲρ Συήνης
ἐπὶ θάλασσαν ἔσχατοι τὴν Ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν Ἰχθυο-
φάγοι, καὶ ὁ κόλπος ὃν περιοικοῦσιν Ἰχθυοφάγων ὀνο-
μάζεται. οἱ δὲ δικαιότατοι Μερόην πόλιν καὶ πεδίον Αἰ-
θιοπικὸν καλούμενον οἰκοῦσιν· οὗτοι καὶ τὴν ἡλίου
τράπεζάν εἰσιν οἱ δεικνύντες, οὐδέ σφισιν ἔστιν οὔτε
5 θάλασσα οὔτε ποταμὸς ἄλλος γε ἢ Νεῖλος. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλ-
λοι πρόσοικοι Μαύροις Αἰθίοπες ἄχρι Νασαμώνων παρ-
ήκοντες. Νασαμῶνες γάρ, οὓς Ἄτλαντας Ἡρόδοτος, οἱ
δὲ μέτρα φάμενοι γῆς εἰδέναι, Λιξίτας καλοῦσι, Λιβύων
οἱ ἔσχατοι πρὸς Ἄτλαντι οἰκοῦσι, σπείροντες μὲν οὐδέν,
ἀπὸ δὲ ἀμπέλων ζῶντες ἀγρίων. ποταμὸς δὲ οὐδὲ τούτοις
τοῖς Αἰθίοψιν οὐδὲ τοῖς Νασαμῶσίν ἐστιν οὐδείς· τὸ γὰρ
πρὸς τῷ Ἄτλαντι ὕδωρ, τρισὶ παρεχόμενον ἀρχὰς ῥεύ- 82
μασιν, οὐδὲν τῶν ῥευμάτων ποιεῖ ποταμόν, ἀλλὰ πᾶν
ὁμοίως αὐτίκα ἔχει συλλαβοῦσα ἡ ψάμμος. οὕτως Αἰ-
6 θίοπες ποταμῷ γε οὐδενὶ προσοικοῦσιν ἢ Ὠκεανῷ. τὸ
δὲ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ Ἄτλαντος θολερόν τέ ἐστι, καὶ πρὸς
τῇ πηγῇ κροκόδειλοι διπήχεων ἦσαν οὐκ ἐλάσσους,
προσιόντων δὲ τῶν ἀνθρώπων κατεδύοντο ἐς τὴν πη-
γήν. παρίστατο δὲ οὐκ ὀλίγοις τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναφαι-
νόμενον αὖθις ἐκ τῆς ψάμμου ποιεῖν τὸν Νεῖλον Αἰγυ-
πτίοις. 5. Ὁ δὲ Ἄτλας ὑψηλὸν μέν ἐστιν οὕτως ὥστε καὶ
λέγεται ταῖς κορυφαῖς ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ, ἄβατον δὲ
ὑπὸ ὕδατος καὶ δένδρων, ἃ διὰ παντὸς πέφυκε. τὰ μὲν
δὴ πρὸς τοὺς Νασαμῶνας αὐτοῦ γινώσκεται, τὰ δὲ ἐς τὸ
πέλαγος οὐδένα πω παραπλεύσαντα ἴσμεν. τάδε μὲν ἐς
7 τοσοῦτον εἰρήσθω. 6. Πτερὰ δ' ἔχον οὔτε τοῦτο τὸ
ἄγαλμα Νεμέσεως οὔτε ἄλλο πεποίηται τῶν ἀρχαίων,
ἐπεὶ μηδὲ Σμυρναίοις τὰ ἁγιώτατα ξόανα ἔχει πτερά·

οἱ δὲ ὕστερον, ἐπιφαίνεσθαι γὰρ τὴν θεὸν μάλιστα ἐπὶ
τῷ ἐρᾶν ἐθέλουσιν, ἐπὶ τούτῳ Νεμέσει πτερὰ ὥσπερ
Ἔρωτι ποιοῦσι. 7. νῦν δὲ ἤδη δίειμι ὁπόσα ἐπὶ τῷ βά-
θρῳ τοῦ ἀγάλματός ἐστιν εἰργασμένα, τοσόνδε ἐς τὸ σα-
φὲς προδηλώσας. Ἑλένῃ Νέμεσιν μητέρα εἶναι λέγουσι,
Λήδαν δὲ μαστὸν ἐπισχεῖν αὐτῇ καὶ θρέψαι· πατέρα δὲ
καὶ οὗτοι καὶ πάντες κατὰ ταὐτὰ Ἕλληνες Δία καὶ οὐ
Τυνδάρεων εἶναι νομίζουσι. ταῦτα ἀκηκοὼς Φειδίας 8
πεποίηκεν Ἑλένην ὑπὸ Λήδας ἀγομένην παρὰ τὴν Νέ-
83 μεσιν, πεποίηκε δὲ Τυνδάρεών τε καὶ τοὺς παῖδας καὶ
ἄνδρα σὺν ἵππῳ παρεστηκότα, Ἱππέα ὄνομα· ἔστι δὲ
Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος καὶ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως, πρῶ-
τος οὗτος Ἑρμιόνην τὴν Ἑλένης γυναῖκα λαβών. Ὀρέ-
στης δὲ διὰ τὸ ἐς τὴν μητέρα τόλμημα παρείθη, παρα-
μεινάσης τε ἐς ἅπαν Ἑρμιόνης αὐτῷ καὶ τεκούσης παῖδα.
ἑξῆς δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ καὶ Ἔποχος καλούμενος καὶ νεα-
νίας ἐστὶν ἕτερος· ἐς τοῦτο ἄλλο μὲν ἤκουσα οὐδέν,
ἀδελφοὺς δὲ εἶναι σφᾶς Οἰνόης, ἀφ' ἧς ἐστὶ τὸ ὄνομα
τῷ δήμῳ.

XXXIV. Τὴν δὲ γῆν τὴν Ὠρωπίαν μεταξὺ τῆς Ἀττι-
κῆς καὶ Ταναγρικῆς, Βοιωτίαν τὸ ἐξ ἀρχῆς οὖσαν, ἔχου-
σιν ἐφ' ἡμῶν Ἀθηναῖοι, πολεμήσαντες μὲν τὸν πάντα
ὑπὲρ αὐτῆς χρόνον, κτησάμενοι δὲ οὐ πρότερον βεβαίως
πρὶν ἢ Φίλιππος Θήβας ἑλὼν ἔδωκέ σφισιν. ἡ μὲν οὖν
πόλις ἐστὶν ἐπὶ θαλάσσης μέγα οὐδὲν ἐς συγγραφὴν παρ-
εχομένη· ἀπέχει δὲ δώδεκα τῆς πόλεως σταδίους μάλιστα
ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. 2. Λέγεται δὲ Ἀμφιαράῳ φεύ- 2
γοντι ἐκ Θηβῶν διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ
καὶ τὸ ἅρμα ὑπεδέξατο· πλὴν οὐ ταύτῃ συμβῆναί φασιν,
ἀλλά ἐστιν ἐκ Θηβῶν ἰοῦσιν ἐς Χαλκίδα Ἅρμα καλούμε-
νον. Θεὸν δὲ Ἀμφιάραον πρώτοις Ὠρωπίοις κατέστη
νομίζειν, ὕστερον δὲ καὶ οἱ πάντες Ἕλληνες ἥγηνται.

καταλέξαι δὲ καὶ ἄλλους ἔχω γενομένους τότε ἀνθρώ-
πους, οἳ θεῶν παρ᾽ Ἕλλησι τιμὰς ἔχουσι, τοῖς δὲ καὶ
ἀνάκεινται πόλεις, Ἐλεοῦς ἐν Χερρονήσῳ Πρωτεσιλάῳ,
Λεβάδεια Βοιωτῶν Τροφωνίῳ· καὶ Ὠρωπίοις ναός τέ
3 ἐστιν Ἀμφιαράου καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου. παρέχεται
δὲ ὁ βωμὸς μέρη· τὸ μὲν Ἡρακλέους καὶ Διὸς καὶ Ἀπόλ-
λωνός ἐστι Παιῶνος, τὸ δὲ ἥρωσι καὶ ἡρώων ἀνεῖται γυ-
ναιξί. τρίτον δὲ Ἑστίας καὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἀμφιαράου καὶ
τῶν παίδων Ἀμφιλόχου· Ἀλκμαίων δὲ διὰ τὸ ἐς Ἐρι-
φύλην ἔργον οὔτε ἐν Ἀμφιαράου τινά, οὐ μὴν οὐδὲ πα- 84
ρὰ τῷ Ἀμφιλόχῳ τιμὴν ἔχει. τετάρτη δέ ἐστι τοῦ βωμοῦ
μοῖρα Ἀφροδίτης καὶ Πανακείας, ἔτι δὲ Ἰασοῦς καὶ
Ὑγιείας καὶ Ἀθηνᾶς Παιωνίας. πέμπτη δὲ πεποίηται
νύμφαις καὶ Πανὶ καὶ ποταμοῖς Ἀχελῴῳ καὶ Κηφισῷ. τῷ
δὲ Ἀμφιλόχῳ καὶ παρ᾽ Ἀθηναίοις ἐστὶν ἐν τῇ πόλει βω-
μός, καὶ Κιλικίας ἐν Μαλλῷ μαντεῖον ἀψευδέστατον τῶν
4 ἐπ᾽ ἐμοῦ. 3. Ἔστι δὲ Ὠρωπίοις πηγὴ πλησίον τοῦ ναοῦ,
ἣν Ἀμφιαράου καλοῦσιν, οὔτε θύοντες οὐδὲν ἐς αὐτὴν
οὔτ᾽ ἐπὶ καθαρσίοις ἢ χέρνιβι χρῆσθαι νομίζοντες. νό-
σου δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένου καθ-
έστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν
πηγήν· ταύτῃ γὰρ ἀνελθεῖν τὸν Ἀμφιάραον λέγουσιν
ἤδη θεόν. Ἰοφῶν δὲ Κνώσιος τῶν ἐξηγητῶν χρησμοὺς
ἐν ἑξαμέτρῳ παρείχετο, Ἀμφιάραον χρῆσαι φάμενος τοῖς
ἐς Θήβας σταλεῖσιν Ἀργείων. Ταῦτα τὰ ἔπη τὸ ἐς τοὺς
πολλοὺς ἐπαγωγὸν ἀκρατῶς εἶχε· χωρὶς δὲ πλὴν ὅσους
ἐξ Ἀπόλλωνος μανῆναι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον, μάντεών γ᾽
οὐδεὶς χρησμολόγος ἦν, ἀγαθοὶ δὲ ὀνείρατα ἐξηγήσασθαι
καὶ διαγνῶναι πτήσεις ὀρνίθων καὶ σπλάγχνα ἱερείων.
5 δοκῶ δὲ Ἀμφιάραον ὀνειράτων διακρίσει μάλιστα προσ-
κεῖσθαι· δῆλον δέ, ἡνίκα ἐνομίσθη θεὸς δι᾽ ὀνειράτων
μαντικὴν καταστησάμενος. καὶ πρῶτον μὲν καθήρασθαι

νομίζουσιν ὅστις ἦλθεν Ἀμφιαράῳ χρησόμενος· ἔστι δὲ
καθάρσιον τῷ θεῷ θύειν· θύουσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν
ὅσοις ἐστὶν ἐπὶ τὸ * * τὰ ὀνόματα. προεξειργασμένων δὲ
τούτων, κριὸν θύσαντες καὶ τὸ δέρμα ὑποστρωσάμενοι
καθεύδουσιν ἀναμένοντες δήλωσιν ὀνείρατος.
85 XXXV. Νῆσοι δὲ Ἀθηναίοις οὐ πόρρω τῆς χώρας
εἰσίν, ἡ μὲν Πατρόκλου καλουμένη, τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ἤδη
μοι δεδήλωται, ἄλλη δὲ ὑπὲρ Σουνίου, τὴν Ἀττικὴν ἐν
ἀριστερᾷ πλέουσιν· ἐς ταύτην ἀποβῆναι λέγουσιν Ἑλέ-
νην μετὰ τὴν ἅλωσιν τὴν Ἰλίου, καὶ διὰ τοῦτο ὄνομά
ἐστιν Ἑλένη τῇ νήσῳ. 2. Σαλαμὶς δὲ κατὰ Ἐλευσῖνα κει- 2
μένη παρήκει καὶ ἐς τὴν Μεγαρικήν. πρῶτον δὲ τῇ νήσῳ
* * θέσθαι τοῦτο ἀπὸ τῆς μητρὸς Σαλαμῖνος τῆς Ἀσω-
ποῦ, καὶ ὕστερον Αἰγινήτας τοὺς σὺν Τελαμῶνι ἐποικῆ-
σαι· Φίλαιον δὲ τὸν Εὐρυσάκους τοῦ Αἴαντος παραδοῦ-
ναι λέγουσιν Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, γενόμενον ὑπ᾽ αὐ-
τῶν Ἀθηναῖον. Σαλαμινίους δὲ Ἀθηναῖοι τούτων ὕστε-
ρον πολλοῖς ἔτεσιν ἀναστάτους ἐποίησαν, καταγνόντες
ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Κάσσανδρον
καὶ τὴν πόλιν γνώμῃ τὸ πλέον Μακεδόσιν ἐνδοῦναι· καὶ
Ἀσκητάδου τε κατέγνωσαν θάνατον, ὃς τότε ᾕρητο ἐς
τὴν Σαλαμῖνα στρατηγός, καὶ ἐς τὸν πάντα ἐπώμοσαν
χρόνον Σαλαμινίοις ἀπομνημονεύσειν προδοσίαν. ἔστι 3
δὲ ἀγορᾶς τε ἔτι ἐρείπια καὶ ναὸς Αἴαντος· ἄγαλμα δὲ ἐξ
ἐβένου ξύλου. διαμένουσι δὲ καὶ ἐς τόδε τῷ Αἴαντι παρὰ
Ἀθηναίοις τιμαί, αὐτῷ τε καὶ Εὐρυσάκει· καὶ γὰρ Εὐ-
ρυσάκους βωμός ἐστιν ἐν Ἀθήναις. δείκνυται δὲ λίθος
ἐν Σαλαμῖνι οὐ πόρρω τοῦ λιμένος· ἐπὶ τούτου καθήμε-
νον Τελαμῶνα ὁρᾶν λέγουσιν ἐς τὴν ναῦν ἀποπλεόντων
οἱ τῶν παίδων ἐς Αὐλίδα ἐπὶ τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων
στόλον. 3. Λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Σαλαμῖνα οἰκοῦντες 4
86 ἀποθανόντος Αἴαντος τὸ ἄνθος σφίσιν ἐν τῇ γῇ τότε

φανῆναι πρῶτον· λευκόν ἐστιν, ὑπέρυθρον, κρίνου καὶ
αὐτὸ ἔλασσον καὶ τὰ φύλλα· γράμματα δὲ ἔπεστιν οἷα
τοῖς ὑακίνθοις καὶ τούτῳ. λόγον δὲ τῶν μὲν Αἰολέων τῶν
ὕστερον οἰκησάντων Ἴλιον ἐς τὴν κρίσιν τὴν ἐπὶ τοῖς
ὅπλοις ἤκουσα, οἳ τῆς ναυαγίας Ὀδυσσεῖ συμβάσης ἐξε-
νεχθῆναι κατὰ τὸν τάφον τὸν Αἴαντος τὰ ὅπλα λέγουσι·
5 τὸ δὲ ἐς τὸ μέγεθος αὐτοῦ Μυσὸς ἔλεγεν ἀνήρ. τοῦ γὰρ
τάφου τὰ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἔφασκεν ἐπικλύσαι τὴν θά-
λασσαν καὶ τὴν ἔσοδον ἐς τὸ μνῆμα οὐ χαλεπὴν ποιῆσαι,
καί με τοῦ νεκροῦ τὸ μέγεθος τεκμαίρεσθαι τῇδε ἐκέ-
λευε· πεντάθλου γὰρ παιδὸς εἶναί οἱ κατὰ δίσκον μάλι-
στα τὰ ἐπὶ τοῖς γόνασιν ὀστᾶ, καλουμένας δὲ ὑπὸ τῶν
ἰατρῶν μύλας. ἐγὼ δέ, ὁπόσοι μὲν οἰκοῦσιν ἔσχατοι Κελ-
τῶν ἔχοντες ὅμορον τῇ διὰ κρυμὸν ἐρήμῳ, οὓς Καβαρεῖς
ὀνομάζουσι, τούτων μὲν οὐκ ἐθαύμασα τὸ μῆκος, οἳ νε-
κρῶν οὐδέν τι διαφόρως ἔχουσιν Αἰγυπτίων· 4. ὁπόσα
6 δὲ ἄξια ἐφαίνετο εἶναί μοι θέας, διηγήσομαι. Μάγνησι
τοῖς ἐπὶ Ληθαίῳ Πρωτοφάνης τῶν ἀστῶν ἀνείλετο ἐν
Ὀλυμπίᾳ νίκας ἡμέρᾳ μιᾷ παγκρατίου καὶ πάλης· τού-
του λῃσταὶ κερδανεῖν πού τι δοκοῦντες ἐσῆλθον ἐς τὸν
τάφον, ἐπὶ δὲ τοῖς λῃσταῖς ἐσῄεσαν ἤδη θεασόμενοι τὸν 87
νεκρὸν τὰς πλευρὰς οὐκ ἔχοντα διεστώσας, ἀλλά οἱ συμ-
φυὲς ἦν ὅσον ἀπ᾽ ὤμων ἐς τὰς ἐλαχίστας πλευράς, κα-
λουμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νόθας. 5. Ἔστι δὲ Μιλη-
σίοις πρὸ τῆς πόλεως Λάδη νῆσος, ἀπερρώγασι δὲ ἀπ᾽
αὐτῆς νησῖδες· Ἀστερίου τὴν ἑτέραν ὀνομάζουσι, καὶ
τὸν Ἀστέριον ἐν αὐτῇ ταφῆναι λέγουσιν, εἶναι δὲ Ἀστέ-
ριον μὲν Ἄνακτος, Ἄνακτα δὲ Γῆς παῖδα· ἔχει δ᾽ οὖν
7 ὁ νεκρὸς οὐδέν τι μεῖον πηχῶν δέκα. 6. Τὸ δ᾽ ἐμοὶ θαῦμα
παρασχόν, Λυδίας τῆς ἄνω πόλις ἐστὶν οὐ μεγάλη Τημέ-
νου θύραι· ἐνταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα
ὀστᾶ ἐφάνη τὸ σχῆμα παρέχοντα ἐς πίστιν ὡς ἔστιν ἀν-

θρώπου, ἐπεὶ διὰ μέγεθος οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν.
αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν ἐς τοὺς πολλοὺς Γηρυόνου τοῦ
Χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρόν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρό-
νον· καὶ γὰρ θρόνος ἀνδρός ἐστιν ἐνειργασμένος ὄρους
λιθώδει προβολῇ. καὶ χείμαρρόν τε ποταμὸν Ὠκεανὸν
ἐκάλουν, καὶ βοῶν ἤδη κέρασιν ἔφασάν τινας ἐντυχεῖν
ἀροῦντας, διότι ἔχει λόγος βοῦς ἀρίστας θρέψαι τὸν Γη-
ρυόνην. ἐπεὶ δέ σφισιν ἐναντιούμενος ἀπέφαινον ἐν 8
Γαδείροις εἶναι Γηρυόνην, οὗ μνῆμα μὲν οὐδέν, δένδρον
δὲ παρεχόμενον διαφόρους μορφάς, ἐνταῦθα οἱ τῶν Λυ-
δῶν ἐξηγηταὶ τὸν ὄντα ἐδείκνυον λόγον, ὡς εἴη μὲν ὁ
νεκρὸς Ὕλλου, παῖς δὲ Ὕλλος εἴη Γῆς, ἀπὸ τούτου δὲ ὁ
ποταμὸς ὠνομάσθη. Ἡρακλέα δὲ διὰ τὴν παρ᾽ Ὀμφάλῃ
ποτὲ ἔφασαν δίαιταν Ὕλλον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καλέσαι
τὸν παῖδα.

XXXVI. Ἐν Σαλαμῖνι δέ, ἐπάνειμι γὰρ ἐς τὸν προ-
κείμενον λόγον, τοῦτο μὲν Ἀρτέμιδός ἐστιν ἱερόν, τοῦτο
δὲ τρόπαιον ἕστηκεν ἀπὸ τῆς νίκης ἣν Θεμιστοκλῆς ὁ
Νεοκλέους αἴτιος ἐγένετο γενέσθαι τοῖς Ἕλλησι. καὶ
88 Κυχρέως ἐστὶν ἱερόν. ναυμαχούντων δὲ Ἀθηναίων πρὸς
Μήδους δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ λέγεται φανῆναι· τοῦ-
τον ὁ θεὸς ἔχρησεν Ἀθηναίοις Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα.
2. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια. 2
ἐς ταύτην τῶν βαρβάρων ὅσον τετρακοσίους ἀποβῆναι
λέγουσιν· ἡττωμένου δὲ τοῦ Ξέρξου ναυτικοῦ καὶ τού-
τους ἀπολέσθαι φασὶν ἐπιδιαβάντων ἐς τὴν Ψυττάλειαν
τῶν Ἑλλήνων. ἄγαλμα δὲ ἐν τῇ νήσῳ σὺν τέχνῃ μέν ἐστιν
οὐδέν, Πανὸς δὲ ὡς ἕκαστον ἔτυχε ξόανα πεποιημένα.

3. Ἰοῦσι δὲ ἐπ᾽ Ἐλευσῖνα ἐξ Ἀθηνῶν, ἣν Ἀθηναῖοι 3
καλοῦσιν ὁδὸν ἱεράν, Ἀνθεμοκρίτου πεποίηται μνῆμα.
ἐς τοῦτον Μεγαρεῦσίν ἐστιν ἀνοσιώτατον ἔργον, οἳ
κήρυκα ἐλθόντα, ὡς μὴ τοῦ λοιποῦ τὴν χώραν ἐπεργά-

ζοιντο, κτείνουσιν Ἀνθεμόκριτον. καί σφισι ταῦτα
δράσασι παραμένει καὶ ἐς τόδε μήνιμα ἐκ τοῖν θεοῖν, οἷς
οὐδὲ Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς ὥστε καὶ ἐπαυξηθῆναι μόνοις
4 ἐπήρκεσεν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ τοῦ Ἀνθεμοκρίτου τὴν
στήλην Μολοττοῦ τε τάφος ἐστὶν ἀξιωθέντος Ἀθηναίων
καὶ τούτου στρατηγεῖν, ὅτε Πλουτάρχῳ βοηθοῦντες
διέβησαν ἐς Εὔβοιαν, καὶ χωρίον Σκῖρον ἐπὶ τοιῷδε
καλούμενον. Ἐλευσινίοις πολεμοῦσι πρὸς Ἐρεχθέα ἀνὴρ
μάντις ἦλθεν ἐκ Δωδώνης ὄνομα Σκῖρος, ὃς καὶ τῆς
Σκιράδος ἱδρύσατο Ἀθηνᾶς ἐπὶ Φαλήρῳ τὸ ἀρχαῖον
ἱερόν· πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ θάπτουσιν Ἐλευ-
σίνιοι πλησίον ποταμοῦ χειμάρρου, καὶ τῷ τε χωρίῳ τὸ
5 ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἥρωός ἐστι καὶ τῷ ποταμῷ. 4. Πλησίον
δὲ πεποίηται Κηφισοδώρου μνῆμα δήμου προστάντος
καὶ Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου Μακεδόνων βασιλεύοντι ἐς
τὰ μάλιστα ἐναντιωθέντος. συμμάχους δὲ ἐπήγετο Κη-
φισόδωρος Ἀθηναίοις γενέσθαι βασιλεῖς μὲν Ἄτταλον
τὸν Μυσὸν καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον, ἔθνη δὲ
αὐτόνομα Αἰτωλοὺς καὶ νησιωτῶν Ῥοδίους καὶ Κρῆτας.
6 ὡς δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Μυσίας καὶ παρὰ τῶν Κρητῶν
τὰ πολλὰ ὑστέριζον αἱ βοήθειαι, Ῥόδιοι δὲ μόναις ναυ-
σὶν ἰσχύοντες πρὸς ὁπλίτας τοὺς Μακεδόνας οὐ μεγάλα
ὠφέλουν, ἐνταῦθα Κηφισόδωρος ἐς Ἰταλίαν σὺν ἄλλοις
Ἀθηναίων πλεύσας ἱκέτευεν ἀμῦναι Ῥωμαίους· οἱ δέ 89
σφισι δύναμιν καὶ στρατηγὸν πέμπουσιν, οἳ τὰ Φιλίππου
καὶ Μακεδόνων ἐς τοσοῦτον καθεῖλον ὡς ὕστερον Περσέα
τὸν Φιλίππου τήν τε ἀρχὴν ἀποβαλεῖν καὶ αὐτὸν αἰχμά-
λωτον ἐς Ἰταλίαν ἀχθῆναι. Φίλιππος δὲ ἦν οὗτος ὁ Δημη-
τρίου· πρῶτος γὰρ ταύτης τῆς οἰκίας ἔσχε Δημήτριος τὴν
Μακεδόνων ἀρχήν, ὁ ἀποκτείνας Ἀλέξανδρον τὸν Κασ-
σάνδρου παῖδα, ὡς τὰ πρότερον ἔχει μοι τοῦ λόγου.

XXXVII. Μετὰ δὲ τοῦ Κηφισοδώρου τὸ μνῆμα τέ-

θαπται μὲν Ἡλιόδωρος Ἅλις· τούτου γραφὴν ἰδεῖν ἔστι
καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ μεγάλῳ τῆς Ἀθηνᾶς· τέθαπται δὲ Θε-
μιστοκλῆς Πολιάρχου, τρίτος ἀπόγονος Θεμιστοκλέους
τοῦ Ξέρξῃ καὶ Μήδοις ἐναντία ναυμαχήσαντος. τοὺς δὲ
κατωτέρω τοῦ γένους πλὴν Ἀκεστίου παρήσω τοὺς ἄλ-
λους· Ἀκεστίῳ δὲ τῇ Ξενοκλέους τοῦ Σοφοκλέους τοῦ
Λέοντος τούτους τε ἐς τὸν τέταρτον πρόγονον Λέοντα
δᾳδούχους πάντας ὑπῆρξε γενέσθαι, καὶ παρὰ τὸν βίον
τὸν αὑτῆς πρῶτον μὲν τὸν ἀδελφὸν Σοφοκλέα εἶδε δᾳ-
δουχοῦντα, ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν ἄνδρα Θεμιστοκλέα, τε-
λευτήσαντος δὲ καὶ τούτου Θεόφραστον τὸν παῖδα. ταύ-
τῃ μὲν τύχην τοιαύτην συμβῆναι λέγουσι.

Προελθοῦσι δὲ ὀλίγον Λακίου τέμενός ἐστιν ἥρωος, 2
καὶ δῆμος ὃν Λακιάδας ὀνομάζουσιν ἀπὸ τούτου. καὶ
Νικοκλέους Ταραντίνου ἐστὶ μνῆμα, ὃς ἐπὶ μέγιστον
δόξης κιθαρῳδῶν ἁπάντων ἦλθεν. ἔστι δὲ καὶ Ζεφύρου
τε βωμὸς καὶ Δήμητρος ἱερὸν καὶ τῆς παιδός· σὺν δέ
σφισιν Ἀθηνᾶ καὶ Ποσειδῶν ἔχουσι τιμάς. 2. Ἐν τούτῳ
τῷ χωρίῳ Φύταλόν φασιν οἴκῳ Δήμητρα δέξασθαι, καὶ
τὴν θεὸν ἀντὶ τούτων δοῦναί οἱ τὸ φυτὸν τῆς συκῆς.
μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τῷ Φυ-
τάλου τάφῳ·

ἐνθάδ' ἄναξ ἥρως Φύταλός ποτε δέξατο σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει·
ἐξ οὗ δὴ τιμὰς Φυτάλου γένος ἔσχεν ἀγήρως.

90 Πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Κηφισόν, Θεοδώρου μνῆμά 3
ἐστι τραγῳδίαν ὑποκριναμένου τῶν καθ' αὑτὸν ἄριστα.
ἀγάλματα δὲ ἐπὶ τῷ ποταμῷ, Μνησιμάχης, τὸ δὲ ἕτερον
ἀνάθημα κειρομένου οἱ τὴν κόμην τοῦ παιδὸς ἐπὶ τῷ
Κηφισῷ. καθεστάναι δὲ ἐκ παλαιοῦ καὶ τοῖς πᾶσι τοῦτο
Ἕλλησι τῇ Ὁμήρου τις ἂν τεκμαίροιτο ποιήσει, ὃς τὸν

Πηλέα εὔξασθαί φησι τῷ Σπερχειῷ κερεῖν ἀνασωθέντος
ἐκ Τροίας Ἀχιλλέως τὴν κόμην.
4 3. Διαβᾶσι δὲ τὸν Κηφισὸν βωμός ἐστιν ἀρχαῖος
Μειλιχίου Διός· ἐπὶ τούτῳ Θησεὺς ὑπὸ τῶν ἀπογόνων
τῶν Φυτάλου καθαρσίων ἔτυχε, λῃστὰς καὶ ἄλλους ἀπο-
κτείνας καὶ Σίνιν τὰ πρὸς Πιτθέως συγγενῆ. τάφος δὲ
ἔστι μὲν αὐτόθι Θεοδέκτου τοῦ Φασηλίτου, ἔστι δὲ Μνη-
σιθέου· τοῦτον λέγουσιν ἰατρόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι
καὶ ἀναθεῖναι ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἴακχος πεποίηται.
ᾠκοδόμηται δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ναὸς οὐ μέγας, καλού-
μενος Κυαμίτου· σαφὲς δὲ οὐδὲν ἔχω λέγειν, εἴτε πρῶ-
τος κυάμους ἔσπειρεν οὗτος, εἴτε τινὰ ἐπεφήμισαν ἥρωα,
ὅτι τῶν κυάμων ἀνενεγκεῖν οὐκ ἔστι σφίσιν ἐς Δήμητρα
τὴν εὕρεσιν. ὅστις δὲ ἤδη τελετὴν Ἐλευσῖνι εἶδεν ἢ τὰ
5 καλούμενα Ὀρφικὰ ἐπελέξατο, οἶδεν ὃ λέγω. 4. μνη-
μάτων δὲ ἃ μάλιστα ἐς μέγεθος καὶ κόσμον ἥκει, τὸ μὲν
ἀνδρός ἐστι Ῥοδίου μετοικήσαντος ἐς Ἀθήνας, τὸ δὲ
Ἅρπαλος Μακεδὼν ἐποίησεν, ὃς Ἀλέξανδρον ἀποδρὰς
ἐκ τῆς Ἀσίας διέβη ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην, ἀφικόμενος
δὲ παρ᾽ Ἀθηναίους ὑπ᾽ αὐτῶν συνελήφθη, διαφθείρας
δὲ χρήμασιν ἄλλους τε καὶ τοὺς Ἀλεξάνδρου φίλους ἀπέ-
δρα, πρότερον δὲ ἔτι Πυθιονίκην ἔγημε, γένος μὲν οὐκ
οἶδα ὁπόθεν, ἑταιροῦσαν δὲ ἔν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Κο-
ρίνθῳ. ταύτης ἐς τοσοῦτον ἔρωτος προῆλθεν ὡς καὶ
μνῆμα ἀποθανούσης ποιῆσαι πάντων, ὁπόσα Ἕλλησίν
ἐστιν ἀρχαῖα, θέας μάλιστα ἄξιον. 91
6 Ἔστι δὲ ἱερὸν ἐν ᾧ κεῖται Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς
ἀγάλματα καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀπόλλωνος· Ἀπόλλωνι δὲ
ἐποιήθη μόνῳ τὸ ἐξ ἀρχῆς. Κέφαλον γὰρ τὸν Δηΐονος
συνεξελθόντα λέγουσιν Ἀμφιτρύωνι ἐπὶ Τηλεβόας τὴν
νῆσον οἰκῆσαι πρῶτον, ἣ νῦν ἀπ᾽ ἐκείνου Κεφαλληνία
καλεῖται· μετοικεῖν δὲ αὐτὸν τέως ἐν Θήβαις φεύγοντα

ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὸν Πρόκριδος τῆς γυναικὸς φόνον.
δεκάτῃ δὲ ὕστερον γενεᾷ Χαλκῖνος καὶ Δαῖτος ἀπόγονοι
Κεφάλου πλεύσαντες ἐς Δελφοὺς ᾔτουν τὸν θεὸν κάθ-
οδον ἐς Ἀθήνας· ὁ δέ σφισι κελεύει θῦσαι πρῶτον 7
Ἀπόλλωνι ἐνταῦθα τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα ἂν ἴδωσιν ἐπὶ
τῆς γῆς τριήρη θέουσαν. γενομένοις δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ
Ποικίλον καλούμενον ὄρος δράκων ἐφάνη σπουδῇ κατὰ
τὸν φωλεὸν ἰών· καὶ Ἀπόλλωνί τε θύουσιν ἐν τῷ χωρίῳ
τούτῳ, καὶ ὕστερον σφᾶς ἐλθόντας ἐς τὴν πόλιν ἀστοὺς
ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι.

Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀφροδίτης ναός ἐστι, καὶ πρὸ αὐτοῦ
τεῖχος ἀργῶν λίθων θέας ἄξιον.

XXXVIII. Οἱ δὲ Ῥειτοὶ καλούμενοι ῥεῦμα μόνον
παρέχονται ποταμῶν, ἐπεὶ τό γε ὕδωρ θάλασσά ἐστί
σφισι. πείθοιτο δὲ ἄν τις καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Χαλκιδέων
Εὐρίπου ῥέουσιν ὑπὸ τῆς γῆς ἐς θάλασσαν κοιλοτέραν
ἐμπίπτοντες. λέγονται δὲ οἱ Ῥειτοὶ Κόρης ἱεροὶ καὶ Δή-
μητρος εἶναι, καὶ τοὺς ἰχθῦς ἐξ αὐτῶν τοῖς ἱερεῦσιν ἔστιν
αἱρεῖν μόνοις. οὗτοι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι,
πρὸς Ἀθηναίους τοὺς ἄλλους ὅροι τῆς γῆς Ἐλευσινίοις
ἦσαν, 2. καὶ διαβᾶσι τοὺς Ῥειτοὺς πρῶτος ᾤκει Κρόκων,
ἔνθα καὶ νῦν ἔτι βασίλεια καλεῖται Κρόκωνος. τοῦτον 2
Ἀθηναῖοι τὸν Κρόκωνα Κελεοῦ θυγατρὶ συνοικῆσαι
92 Σαισάρᾳ λέγουσι· λέγουσι δὲ οὐ πάντες, ἀλλ᾽ ὅσοι τοῦ
δήμου τοῦ Σκαμβωνιδῶν εἰσίν. ἐγὼ δὲ Κρόκωνος μὲν
ἀνευρεῖν τάφον οὐχ οἷός τε ἐγενόμην, τὸ δὲ Εὐμόλπου
μνῆμα κατὰ ταὐτὰ Ἐλευσινίοις ἀπέφαινον καὶ Ἀθηναῖοι.
3. τοῦτον τὸν Εὔμολπον ἀφικέσθαι λέγουσιν ἐκ Θρᾴκης
Ποσειδῶνος παῖδα ὄντα καὶ Χιόνης· τὴν δὲ Χιόνην Βο-
ρέου θυγατέρα τοῦ ἀνέμου καὶ Ὠρειθυίας φασὶν εἶναι.
Ὁμήρῳ δὲ ἐς μὲν τὸ γένος ἐστὶν οὐδὲν αὐτοῦ πεποιη-
μένον, ἐπονομάζει δὲ ἀγήνορα ἐν τοῖς ἔπεσι τὸν Εὔμολ-

3 *πον. γενομένης δὲ Ἐλευσινίοις μάχης πρὸς Ἀθηναίους
ἀπέθανε μὲν Ἐρεχθεὺς Ἀθηναίων βασιλεύς, ἀπέθανε δὲ
Ἰμμάραδος Εὐμόλπου· καταλύονται δὲ ἐπὶ τοῖσδε τὸν
πόλεμον, ὡς Ἐλευσινίους ἐς τὰ ἄλλα Ἀθηναίων κατηκό-
ους ὄντας ἰδίᾳ τελεῖν τὴν τελετήν. τὰ δὲ ἱερὰ τοῖν θεοῖν
Εὔμολπος καὶ αἱ θυγατέρες δρῶσιν αἱ Κελεοῦ· καλοῦσι
δὲ σφᾶς Πάμφως τε κατὰ ταὐτὰ καὶ Ὅμηρος Διογένειαν
καὶ Παμμερόπην καὶ τρίτην Σαισάραν. τελευτήσαντος
δὲ Εὐμόλπου Κῆρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν
αὐτοὶ Κήρυκες θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἑρ-
μοῦ παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου.*

4 4. *Ἔστι δὲ Ἱπποθόωντος ἡρῷον, ἀφ' οὗ τὴν φυλὴν
ὀνομάζουσι, καὶ πλησίον Ζάρηκος. τοῦτον μαθεῖν παρὰ
Ἀπόλλωνι μουσικήν φασιν. ἐγὼ δὲ ξένον μὲν ἀφικόμενον
ἐς τὴν γῆν Λακεδαιμόνιόν τε εἶναι δοκῶ, καὶ Ζάρακα ἐν
τῇ Λακωνικῇ πόλιν ἀπὸ τούτου πρὸς θαλάσσῃ καλεῖσθαι.
εἰ δέ τις Ζάρηξ ἐπιχώριος Ἀθηναίοις ἥρως, οὐδὲν ἐς αὐ-*
5 *τὸν ἔχω λέγειν.* 5. *Ῥεῖ δὲ Κηφισὸς πρὸς Ἐλευσῖνι βιαιό-
τερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ῥεῦμα· καὶ παρ' αὐτῷ
καλοῦσιν Ἐρινεόν, λέγοντες τὸν Πλούτωνα, ὅτε ἥρπασε
τὴν Κόρην, καταβῆναι ταύτῃ. πρὸς τούτῳ τῷ Κηφισῷ
λῃστὴν Πολυπήμονα ὄνομα, Προκρούστην δὲ ἐπίκλησιν,*
6 *Θησεὺς ἀπέκτεινεν.* 6. *Ἐλευσινίοις δέ ἐστι μὲν Τριπτο-
λέμου ναός, ἔστι δὲ Προπυλαίας Ἀρτέμιδος καὶ Ποσει-* 93
*δῶνος Πατρός, φρέαρ τε καλούμενον Καλλίχορον, ἔνθα
πρῶτον Ἐλευσινίων αἱ γυναῖκες χορὸν ἔστησαν καὶ ᾖσαν
ἐς τὴν θεόν. τὸ δὲ πεδίον τὸ Ῥάριον σπαρῆναι πρῶτον
λέγουσι καὶ πρῶτον αὐξῆσαι καρπούς, καὶ διὰ τοῦτο
οὐλαῖς ἐξ αὐτοῦ χρῆσθαί σφισι καὶ ποιεῖσθαι πέμματα
ἐς τὰς θυσίας καθέστηκεν. ἐνταῦθα ἅλως καλουμένη*
7 *Τριπτολέμου καὶ βωμὸς δείκνυται. τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ
τείχους τοῦ ἱεροῦ τό τε ὄνειρον ἀπεῖπε γράφειν, καὶ τοῖς*

*οὐ τελεσθεῖσιν, ὁπόσων θέας εἴργονται, δῆλα δήπου
μηδὲ πυθέσθαι μετεῖναί σφισιν.* 7. *Ἐλευσῖνα δὲ ἥρωα,
ἀφ' οὗ τὴν πόλιν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι
καὶ Δαείρας Ὠκεανοῦ θυγατρὸς λέγουσι, τοῖς δέ ἐστι
πεποιημένα Ὤγυγον εἶναι πατέρα Ἐλευσῖνι. οἱ γὰρ ἀρ-
χαῖοι τῶν λόγων ἅτε οὐ προσόντων σφίσι γενεῶν, ἄλλα
τε πλάσασθαι δεδώκασι καὶ μάλιστα ἐς τὰ γένη τῶν
ἡρώων.*

8. *Ἐκ δὲ Ἐλευσῖνος τραπομένοις ἐπὶ Βοιωτῶν ἐστὶν* 8
*ὅμορος Ἀθηναίοις ἡ Πλαταιίς. πρότερον μὲν γὰρ Ἐλευ-
θερεῦσιν ὅροι πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἦσαν· προσχωρησάν-
των δὲ Ἀθηναίοις τούτων, οὕτως ἤδη Βοιωτίας ὁ Κι-
θαιρών ἐστιν ὅρος. προσεχώρησαν δὲ Ἐλευθερεῖς οὐ
πολέμῳ βιασθέντες, ἀλλὰ πολιτείας τε ἐπιθυμήσαντες
παρὰ Ἀθηναίων καὶ κατ' ἔχθος τὸ Θηβαίων. ἐν τούτῳ
τῷ πεδίῳ ναός ἐστι Διονύσου, καὶ τὸ ξόανον ἐντεῦθεν
Ἀθηναίοις ἐκομίσθη τὸ ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἐν Ἐλευθεραῖς
ἐφ' ἡμῶν ἐς μίμησιν ἐκείνου πεποίηται.* 9. *ἀπωτέρω δὲ* 9
*ὀλίγον σπήλαιόν ἐστιν οὐ μέγα, καὶ παρ' αὐτὸ ὕδατος
πηγὴ ψυχροῦ. λέγεται δὲ ἐς μὲν τὸ σπήλαιον ὡς Ἀντιόπη
τεκοῦσα κατάθοιτο ἐς αὐτὸ τοὺς παῖδας, περὶ δὲ τῆς
πηγῆς τὸν ποιμένα εὑρόντα τοὺς παῖδας ἐνταῦθα σφᾶς
λοῦσαι πρῶτον, ἀπολύσαντα τῶν σπαργάνων. Ἐλευ-
θερῶν δὲ ἦν μὲν ἔτι τοῦ τείχους, ἦν δὲ καὶ οἰκιῶν
ἐρείπια· δήλη δὲ τούτοις ἐστὶ πόλις ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ
πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι οἰκισθεῖσα.*

94 **XXXIX.** *Ἑτέρα δὲ ὁδὸς ἐξ Ἐλευσῖνος πρὸς Μέγαρα
ἄγει· ταύτην ἐρχομένοις τὴν ὁδὸν φρέαρ ἐστὶν Ἄνθιον
καλούμενον. ἐποίησε δὲ Πάμφως ἐπὶ τούτῳ τῷ φρέατι
καθῆσθαι Δήμητρα μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῆς παιδός, γραῒ
εἰκασμένην· ἐντεῦθεν δὲ αὐτὴν ἅτε γυναῖκα γραῖαν ὑπὸ
τῶν θυγατέρων τῶν Κελεοῦ κομισθῆναι παρὰ τὴν*

μητέρα, καί οἱ τὴν Μετάνειραν οὕτω πιστεῦσαι τοῦ
2 παιδὸς τὴν ἀνατροφήν. 2. ὀλίγῳ δὲ ἀπωτέρω τοῦ φρέα-
τος ἱερὸν Μετανείρας ἐστί, καὶ μετ' αὐτὸ τάφοι τῶν ἐς
Θήβας. Κρέων γάρ, ὃς ἐδυνάστευε τότε ἐν Θήβαις Λαο-
δάμαντα ἐπιτροπεύων τὸν Ἐτεοκλέους, οὐ παρῆκε τοῖς
προσήκουσιν ἀνελομένοις θάψαι· ἱκετεύσαντος δὲ Ἀδρά-
στου Θησέα καὶ μάχης Ἀθηναίων γενομένης πρὸς Βοιω-
τούς, Θησεὺς ὡς ἐκράτησε τῇ μάχῃ, κομίσας ἐς τὴν
Ἐλευσινίαν τοὺς νεκροὺς ἐνταῦθα ἔθαψε. Θηβαῖοι δὲ
τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν λέγουσιν ἐθελονταὶ δοῦναι,
3 καὶ συνάψαι μάχην οὔ φασι. 3. μετὰ δὲ τῶν Ἀργείων
τοὺς τάφους ἐστὶν Ἀλόπης μνῆμα, ἣν τεκοῦσαν Ἱππο-
θόωντα ἐκ Ποσειδῶνος ἀποθανεῖν ἐνταῦθά φασιν ὑπὸ
τοῦ πατρὸς Κερκυόνος. εἶναι δὲ ὁ Κερκυὼν λέγεται καὶ
τὰ ἄλλα ἄδικος ἐς τοὺς ξένους καὶ παλαίειν οὐ βουλο-
μένοις· καὶ ὁ τόπος οὗτος παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο
Κερκυόνος, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης ἀπέχων. λέ-
γεται δὲ ὁ Κερκυὼν τοὺς καταστάντας ἐς πάλην δια-
φθεῖραι πλὴν Θησέως. Θησεὺς δὲ κατεπάλαισεν αὐτὸν
σοφίᾳ τὸ πλέον· παλαιστικὴν γὰρ τέχνην εὗρε Θησεὺς
πρῶτος, καὶ πάλης κατέστη ὕστερον ἀπ' ἐκείνου διδασκα-
λία· πρότερον δὲ ἐχρῶντο μεγέθει μόνον καὶ ῥώμῃ πρὸς
τὰς πάλας.

Τοσαῦτα κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν Ἀθηναίοις γνωρι-
μώτατα ἦν ἔν τε λόγοις καὶ θεωρήμασιν. ἀπέκρινε δὲ
ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος μοι τὰ ἐς συγγραφὴν
4 ἀνήκοντα. 4. Ἐλευσῖνι δὲ ἤδη πλησιόχωρος καλουμένη
Μεγαρίς· τῆς Ἀθηναίων ἦν καὶ αὕτη τὸ ἀρχαῖον, Πύλα
τοῦ βασιλέως καταλιπόντος Πανδίονι. μαρτύρια δέ μοι 95
τάφος τε Πανδίονος ἐν τῇ γῇ, καὶ Νῖσος Αἰγεῖ μὲν πρεσ-
βυτάτῳ τοῦ παντὸς γένους παραχωρήσας Ἀθηναίων
ἄρχειν, αὐτὸς δὲ Μεγάρων καὶ τῆς ἄχρι Κορίνθου βασι-

λεύειν ἀξιωθείς· Νίσαιά τε ἔτι καὶ νῦν Μεγαρεῦσιν
ἐπίνειον ἀπ' αὐτοῦ καλεῖται. Κόδρου δὲ ὕστερον βασι-
λεύοντος στρατεύουσιν ἐπ' Ἀθήνας Πελοποννήσιοι· καὶ
ὡς οὐδὲν ἀποδειξάμενοι λαμπρὸν ἐκομίζοντο ὀπίσω,
Μέγαρα Ἀθηναίων ἑλόντες Κορινθίων καὶ τῶν ἄλλων
συμμάχων τοῖς ἐθέλουσιν ἔδωκαν οἰκῆσαι. Μεγαρεῖς μὲν 5
οὕτως ἔθη καὶ φωνὴν μεταβαλόντες Δωριεῖς γεγόνασι,
κληθῆναι δὲ οὕτω τὴν πόλιν φασὶν ἐπὶ Καρὸς τοῦ Φο-
ρωνέως ἐν τῇ γῇ ταύτῃ βασιλεύοντος· τότε πρῶτον λέ-
γουσιν ἱερὰ γενέσθαι Δήμητρος αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἀν-
θρώπους ὀνομάσαι Μέγαρα. οὕτω μὲν αὐτοὶ περὶ σφῶν
Μεγαρεῖς λέγουσι· 5. Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα
τὸν Ποσειδῶνος οἰκοῦντα ἀφικέσθαι στρατιᾷ Βοιωτῶν
φασὶ Νίσῳ τὸν πρὸς Μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα, πε-
σόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ ταφῆναί τε αὐτοῦ καὶ τῇ πόλει
Μέγαρα ὄνομα ἀπὸ τούτου γενέσθαι, πρότερον Νίσᾳ
καλουμένῃ. δωδεκάτῃ δὲ ὕστερον μετὰ Κᾶρα τὸν Φο- 6
ρωνέως γενεᾷ λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς Λέλεγα ἀφικόμενον
ἐξ Αἰγύπτου βασιλεῦσαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους κληθῆναι
Λέλεγας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ· Κλήσωνος δὲ τοῦ Λέλεγος
γενέσθαι Πύλαν, τοῦ Πύλα δὲ Σκίρωνα *** συνοικῆσαι
Πανδίονος θυγατρί, καὶ ὕστερον Νίσῳ τῷ Πανδίονος ἐς
ἀμφισβήτησιν ἐλθεῖν περὶ τῆς ἀρχῆς Σκίρωνα, καί σφι-
σιν Αἰακὸν δικάσαι, βασιλείαν μὲν διδόντα Νίσῳ καὶ
τοῖς ἀπογόνοις, Σκίρωνι δὲ ἡγεμονίαν εἶναι πολέμου.
96 Μεγαρέα δὲ τὸν Ποσειδῶνος θυγατρὶ Νίσου συνοική-
σαντα Ἰφινόῃ διαδέξασθαι τὴν τοῦ Νίσου φασὶν ἀρχήν.
τὸν δὲ Κρητικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐπὶ Νίσου βασιλεύ-
οντος ἅλωσιν τῆς πόλεως οὐκ ἐθέλουσιν εἰδέναι.

XL. Ἔστι δὲ ἐν τῇ πόλει κρήνη, καί σφισιν ᾠκοδό-
μησε Θεαγένης, οὗ καὶ πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην,
θυγατέρα αὐτὸν συνοικίσαι Κύλωνι Ἀθηναίῳ. οὗτος ὁ

Θεαγένης τυραννήσας ᾠκοδόμησε τὴν κρήνην μεγέθους
ἕνεκα καὶ κόσμου καὶ ἐς τὸ πλῆθος τῶν κιόνων θέας
ἀξίαν· καὶ ὕδωρ ἐς αὐτὴν ῥεῖ καλούμενον Σιθνίδων
νυμφῶν. τὰς δὲ Σιθνίδας νύμφας λέγουσι Μεγαρεῖς
εἶναι μέν σφισιν ἐπιχωρίας, μιᾷ δὲ αὐτῶν [θυγατρὶ]
συγγενέσθαι Δία, Μέγαρόν τε παῖδα ὄντα Διὸς καὶ ταύ-
της δὴ τῆς νύμφης ἐκφυγεῖν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνός ποτε
ἐπομβρίαν, ἐκφυγεῖν δὲ πρὸς τὰ ἄκρα τῆς Γερανίας, οὐκ
ἔχοντός πω τοῦ ὄρους τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλά, νήχεσθαι
γὰρ πετομένων γεράνων πρὸς τὴν βοὴν τῶν ὀρνίθων
2 αὐτόν, διὰ τοῦτο Γερανίαν τὸ ὄρος ὀνομασθῆναι. 2. Τῆς
δὲ κρήνης οὐ πόρρω ταύτης ἀρχαῖόν ἐστιν ἱερόν, εἰκόνες
δὲ ἐφ' ἡμῶν ἑστᾶσιν ἐν αὐτῷ βασιλέων Ῥωμαίων, καὶ
ἄγαλμά τε κεῖται χαλκοῦν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Σωτεί-
ρας. φασὶ δὲ ἄνδρας τοῦ Μαρδονίου στρατοῦ καταδρα-
μόντας τὴν Μεγαρίδα ἀποχωρεῖν ἐς Θήβας ὀπίσω παρὰ
Μαρδόνιον ἐθέλειν, γνώμῃ δὲ Ἀρτέμιδος νύκτα τε ὁδοι-
ποροῦσιν ἐπιγενέσθαι, καὶ τῆς ὁδοῦ σφᾶς ἁμαρτόντας ἐς
τὴν ὀρεινὴν τραπέσθαι τῆς χώρας· πειρωμένους δὲ εἰ
στράτευμα ἐγγὺς εἴη πολέμιον ἀφιέναι τῶν βελῶν, καὶ
τὴν πλησίον πέτραν στένειν βαλλομένην, τοὺς δὲ αὖθις
3 τοξεύειν προθυμίᾳ πλέονι. τέλος δὲ αὐτοῖς ἀναλωθῆναι
τοὺς ὀϊστοὺς ἐς ἄνδρας πολεμίους τοξεύειν νομίζουσιν·
ἡμέρα τε ὑπεφαίνετο καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἐπῄεσαν, μαχό-
μενοι δὲ ὁπλῖται πρὸς ἀνόπλους καὶ οὐδὲ βελῶν εὐπο-
ροῦντας ἔτι φονεύουσιν αὐτῶν τοὺς πολλούς· καὶ ἐπὶ
τῷδε Σωτείρας ἄγαλμα ἐποιήσαντο Ἀρτέμιδος. ἐνταῦθα
καὶ τῶν δώδεκα ὀνομαζομένων θεῶν ἐστὶν ἀγάλματα,
ἔργα εἶναι λεγόμενα Πραξιτέλους· τὴν δὲ Ἄρτεμιν αὐ- 97
4 τὴν Στρογγυλίων ἐποίησε. 3. Μετὰ ταῦτα ἐς τὸ τοῦ
Διὸς τέμενος ἐσελθοῦσι καλούμενον Ὀλυμπιεῖον ναός
ἐστι θέας ἄξιος· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἐξειργάσθη τοῦ Διὸς

ἐπιλαβόντος τοῦ Πελοποννησίων πολέμου πρὸς Ἀθη-
ναίους, ἐν ᾧ καὶ ναυσὶν ἀνὰ πᾶν ἔτος καὶ στρατῷ φθεί-
ροντες Μεγαρεῦσιν Ἀθηναῖοι τὴν χώραν τά τε κοινὰ
ἐκάκωσαν καὶ ἰδίᾳ τοὺς οἴκους ἤγαγον ἐς τὸ ἔσχατον
ἀσθενείας. τῷ δὲ ἀγάλματι τοῦ Διὸς πρόσωπον ἐλέφαν-
τος καὶ χρυσοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ πηλοῦ τέ ἐστι καὶ γύψου·
ποιῆσαι δὲ αὐτὸ Θεόκοσμον λέγουσιν ἐπιχώριον, συν-
εργάσασθαι δέ οἱ Φειδίαν. ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ
Διός εἰσιν Ὧραι καὶ Μοῖραι· δῆλα δὲ πᾶσι τὴν Πεπρω-
μένην μόνῳ οἱ πείθεσθαι, καὶ τὰς ὥρας τὸν θεὸν τοῦ-
τον νέμειν ἐς τὸ δέον. ὄπισθε δὲ τοῦ ναοῦ κεῖται ξύλα
ἡμίεργα· ταῦτα ἔμελλεν ὁ Θεόκοσμος ἐλέφαντι καὶ χρυσῷ
κοσμήσας τὸ ἄγαλμα ἐκτελέσειν τοῦ Διός. 4. ἐν δὲ αὐτῷ 5
τῷ ναῷ τριήρους ἀνάκειται χαλκοῦν ἔμβολον· ταύτην
τὴν ναῦν λαβεῖν φασὶ περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχήσαντες
πρὸς Ἀθηναίους. ὁμολογοῦσι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι χρόνον
τινὰ Μεγαρεῦσιν ἀποστῆναι τῆς νήσου, Σόλωνα δὲ
ὕστερόν φασιν ἐλεγεῖα ποιήσαντα προτρέψαι σφᾶς,
καταστῆναι δὲ ἐπὶ τούτοις ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀθηναῖοι,
κρατήσαντες δὲ πολέμῳ Σαλαμῖνα αὖθις ἔχειν. Μεγα-
ρεῖς δὲ παρὰ σφῶν λέγουσιν ἄνδρας φυγάδας, οὓς Δορυ-
κλείους ὀνομάζουσιν, ἀφικομένους παρὰ τοὺς ἐν Σαλα-
μῖνι κληρούχους προδοῦναι Σαλαμῖνα Ἀθηναίοις. 5. Με- 6
τὰ δὲ τοῦ Διὸς τὸ τέμενος ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνελθοῦσι
καλουμένην ἀπὸ Καρὸς τοῦ Φορωνέως καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι
Καρίαν ἔστι μὲν Διονύσου ναὸς Νυκτελίου, πεποίηται
δὲ Ἀφροδίτης Ἐπιστροφίας ἱερόν, καὶ Νυκτὸς καλού-
μενόν ἐστι μαντεῖον καὶ Διὸς Κονίου ναὸς οὐκ ἔχων
ὄροφον. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα Βρύαξις καὶ αὐτὸ
καὶ τὴν Ὑγίειαν ἐποίησεν. ἐνταῦθα καὶ τῆς Δήμητρος τὸ
καλούμενον Μέγαρον· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα
Κᾶρα ἔλεγον.

XLI. Ἐκ δὲ τῆς ἀκροπόλεως κατιοῦσιν, ᾗ πρὸς ἄρ- 98
κτον τέτραπται τὸ χωρίον, μνῆμά ἐστιν Ἀλκμήνης πλησίον τοῦ Ὀλυμπιείου. βαδίζουσαν γὰρ ἐς Θήβας ἐξ Ἄργους τελευτῆσαι καθ' ὁδὸν λέγουσιν αὐτὴν ἐν τοῖς Μεγάροις, καὶ τοὺς Ἡρακλείδας ἐς ἀμφισβήτησιν ἐλθεῖν, τοὺς μὲν ἐς Ἄργος ἐθέλοντας ὀπίσω κομίσαι τὸν νεκρὸν τῆς Ἀλκμήνης, τοὺς δ' αὐτῶν ἐς Θήβας· καὶ γὰρ τοῖς Ἡρακλέους παισὶ τοῖς ἐκ Μεγάρας τάφον εἶναι καὶ Ἀμφιτρύωνος ἐν Θήβαις. ὁ δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸς ἔχρησε θάψαι Ἀλκμήνην ἐν τοῖς Μεγάροις ἄμεινον εἶναί σφισιν.
2 2. Ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἡμῖν ἐξηγητὴς ἡγεῖτο ἐς χωρίον Ῥοῦν, ὡς ἔφασκεν, ὀνομαζόμενον· ταύτῃ γὰρ ὕδωρ ποτὲ ἐκ τῶν ὀρῶν τῶν ὑπὲρ τὴν πόλιν ῥυῆναι, Θεαγένης δέ, ὃς τότε ἐτυράννει, τὸ ὕδωρ ἑτέρωσε τρέψας βωμὸν ἐνταῦθα Ἀχελῴῳ ἐποίησε. 3. καὶ Ὕλλου πλησίον τοῦ Ἡρακλέους μνῆμά ἐστιν, ἀνδρὶ Ἀρκάδι Ἐχέμῳ τῷ Ἀερόπου μονομαχήσαντος. καὶ ὅστις μὲν Ἔχεμος ὢν ἀπέκτεινεν Ὕλλον, ἑτέρωθι τοῦ λόγου δηλώσω, τέθαπται δὲ καὶ Ὕλλος ἐν τοῖς Μεγάροις. αὕτη καλοῖτο ἂν ὀρθῶς στρατεία τῶν Ἡρακλειδῶν ἐς Πελο-
3 πόννησον ἐπὶ Ὀρέστου βασιλεύοντος. 4. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Ὕλλου μνήματος Ἴσιδος ναὸς καὶ παρ' αὐτὸν Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Ἀρτέμιδος. Ἀλκάθουν δέ φασι ποιῆσαι, ἀποκτείναντα λέοντα τὸν καλούμενον Κιθαιρώνιον. ὑπὸ τούτου τοῦ λέοντος διαφθαρῆναι καὶ ἄλλους καὶ Μεγαρέως φασὶ τοῦ σφετέρου βασιλέως παῖδα Εὔιππον· τὸν δὲ πρεσβύτερον τῶν παίδων αὐτῷ Τίμαλκον ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ὑπὸ Θησέως, στρατεύοντα ἐς Ἄφιδναν σὺν τοῖς Διοσκούροις· Μεγαρέα δὲ γάμον τε ὑποσχέσθαι θυγατρὸς καὶ ὡς διάδοχον ἕξει τῆς ἀρχῆς, ὅστις τὸν Κιθαιρώνιον λέοντα ἀποκτείναι· διὰ ταῦτα Ἀλκάθουν τὸν Πέλοπος ἐπιχειρήσαντα τῷ θηρίῳ κρατῆσαί τε καί,

ὡς ἐβασίλευσε, τὸ ἱερὸν ποιῆσαι τοῦτο, Ἀγροτέραν Ἄρ-
99 τεμιν καὶ Ἀπόλλωνα Ἀγραῖον ἐπονομάσαντα. 5. ταῦτα 4
μὲν [οὖν] οὕτω γενέσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ γράφειν μὲν ἐθέλω Μεγαρεῦσιν ὁμολογοῦντα, οὐκ ἔχω δὲ ὅπως εὕρωμαι πάντα σφίσιν, ἀλλὰ ἀποθανεῖν μὲν λέοντα ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὑπὸ Ἀλκάθου πείθομαι, Μεγαρέως δὲ Τίμαλκον παῖδα τίς μὲν ἐς Ἄφιδναν ἐλθεῖν μετὰ τῶν Διοσκούρων ἔγραψε; πῶς δ' ἂν ἀφικόμενος ἀναιρεθῆναι νομίζοιτο ὑπὸ Θησέως, ὅπου καὶ Ἀλκμὰν ποιήσας ᾆσμα ἐς τοὺς Διοσκούρους, ὡς Ἀθήνας ἕλοιεν καὶ τὴν Θησέως ἀγάγοιεν μητέρα αἰχμάλωτον, ὅμως Θησέα φησὶν αὐτὸν ἀπεῖναι; Πίνδαρος δὲ τούτοις τε κατὰ ταὐτὰ ἐποίησε, 5
καὶ γαμβρὸν τοῖς Διοσκούροις Θησέα εἶναι βουλόμενον, ἐς ὃ ἀπελθεῖν αὐτὸν Πειρίθῳ τὸν λεγόμενον γάμον συμπράξοντα. ὅστις δὲ ἐγενεαλόγησε, δῆλον ὡς πολλὴν τοῖς Μεγαρεῦσι σύνοιδεν εὐήθειαν, εἴ γε Θησεὺς ἦν ἀπόγονος Πέλοπος. ἀλλὰ γὰρ τὸν ὄντα λόγον οἱ Μεγαρεῖς εἰδότες ἐπικρύπτουσιν, οὐ βουλόμενοι δοκεῖν ἁλῶναί σφισιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Νίσου τὴν πόλιν, διαδέξασθαι δὲ τὴν βασιλείαν γαμβρὸν Νίσου τε Μεγαρέα καὶ αὖθις Ἀλκάθουν Μεγαρέως. φαίνεται δὲ τελευτήσαντος Νίσου 6
καὶ τῶν πραγμάτων Μεγαρεῦσιν ἐφθαρμένων, ὑπὸ τοῦτον Ἀλκάθους ἀφικόμενος τὸν καιρὸν ἐξ Ἤλιδος. μαρτύριον δέ μοι· τὸ γὰρ τεῖχος ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς ἅτε τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου καθαιρεθέντος ὑπὸ τῶν Κρητῶν. Ἀλκάθου μὲν καὶ τοῦ λέοντος, εἴτε ἐν τῷ Κιθαιρῶνι αὐτὸν εἴτε καὶ ἑτέρωθι ἀποκτείνας ναὸν Ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ἐποίησεν Ἀγραίου, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμη.

6. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἱεροῦ κατιοῦσι Πανδίονός ἐστιν ἡρῷον. καὶ ὅτι μὲν ἐτάφη Πανδίων ἐν Αἰθυίας Ἀθηνᾶς
100 καλουμένῳ σκοπέλῳ, δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι· τιμὰς

7 δὲ καὶ ἐν τῇ πόλει παρὰ Μεγαρέων ἔχει. 7. Πλησίον δέ
ἐστι τοῦ Πανδίονος ἡρῴου μνῆμα Ἱππολύτης. γράψω δὲ
καὶ τὰ ἐς αὐτήν ὁποῖα Μεγαρεῖς λέγουσιν, ὅτε Ἀμαζόνες
ἐπ᾽ Ἀθηναίους στρατεύσασαι δι᾽ Ἀντιόπην ἐκρατήθησαν
ὑπὸ Θησέως, τὰς μὲν πολλὰς [συνέβη] μαχομένας αὐτῶν
ἀποθανεῖν, Ἱππολύτην δὲ ἀδελφὴν οὖσαν Ἀντιόπης καὶ
τότε ἡγουμένην τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν σὺν ὀλίγαις
ἐς Μέγαρα, ἅτε δὲ κακῶς οὕτω πράξασαν τῷ στρατῷ τοῖς
τε παροῦσιν ἀθύμως ἔχουσαν καὶ περὶ τῆς οἴκαδε ἐς τὴν
Θεμίσκυραν σωτηρίας μᾶλλον ἔτι ἀποροῦσαν ὑπὸ λύπης
τελευτῆσαι, καὶ θάψαι αὐτῇ ἀποθανοῦσαν· καί οἱ τοῦ
8 μνήματος σχῆμά ἐστιν Ἀμαζονικῇ ἀσπίδι ἐμφερές. 8. Τού-
του δέ ἐστιν οὐ πόρρω τάφος Τηρέως τοῦ Πρόκνην γή-
μαντος τὴν Πανδίονος. ἐβασίλευσε δὲ ὁ Τηρεύς, ὡς μὲν
λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς, περὶ τὰς Παγὰς τὰς καλουμένας
τῆς Μεγαρίδος, ὡς δὲ ἐγώ τε δοκῶ καὶ τεκμήρια ἐς τόδε
λείπεται, Δαυλίδος ἦρχε τῆς ὑπὲρ Χαιρωνείας· πάλαι
γὰρ τῆς νῦν καλουμένης Ἑλλάδος βάρβαροι τὰ πολλὰ
ᾤκησαν. ἐπεὶ δὲ ἦν καὶ Τηρεῖ τὰ ἐς Φιλομήλαν ἐξειργα-
σμένα καὶ τὰ περὶ τὸν Ἴτυν ὑπὸ τῶν γυναικῶν, ἑλεῖν
9 σφᾶς ὁ Τηρεὺς οὐκ ἐδύνατο. καὶ ὁ μὲν ἐτελεύτησεν ἐν
τοῖς Μεγάροις αὐτοχειρίᾳ, καί οἱ τάφον αὐτίκα ἔχωσαν
καὶ θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ψηφῖσιν ἐν τῇ θυσίᾳ ἀντὶ
οὐλῶν χρώμενοι· καὶ τὸν ἔποπα τὸν ὄρνιθα ἐνταῦθα
φανῆναι πρῶτον λέγουσιν. αἱ δὲ γυναῖκες ἐς μὲν Ἀθήνας
ἀφίκοντο, θρηνοῦσαι δὲ οἷα ἔπαθον καὶ οἷα ἀντέδρασαν
ὑπὸ δακρύων διαφθείρονται· καί σφισι τὴν ἐς ἀηδόνα
καὶ χελιδόνα μεταβολὴν ἐπεφήμισαν ὅτι οἶμαι καὶ αὗται
αἱ ὄρνιθες ἐλεεινὸν καὶ θρήνῳ ὅμοιον ᾄδουσιν.

XLII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Μεγαρεῦσιν ἀκρόπολις ἀπὸ
Ἀλκάθου τὸ ὄνομα ἔχουσα. ἐς αὐτὴν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν
ἀνιοῦσίν ἐστιν ἐν δεξιᾷ Μεγαρέως μνῆμα, ὃς κατὰ τὴν

ἐπιστρατείαν τῶν Κρητῶν ξύμμαχός σφισιν ἦλθεν ἐξ
Ὀγχηστοῦ. δείκνυται δὲ καὶ ἑστία θεῶν Προδομέων
101 καλουμένων· θῦσαι δέ σφισιν Ἀλκάθουν λέγουσι πρῶ-
τον, ὅτε τῆς οἰκοδομίας τοῦ τείχους ἔμελλεν ἄρχεσθαι.
τῆς δὲ ἑστίας ἐγγὺς ταύτης ἐστὶ λίθος, ἐφ᾽ οὗ καταθεῖναι 2
λέγουσιν Ἀπόλλωνα τὴν κιθάραν, Ἀλκάθῳ τὸ τεῖχος
συνεργαζόμενον. δηλοῖ τέ μοι καὶ τόδε ὡς συνετέλουν
ἐς Ἀθηναίους Μεγαρεῖς· φαίνεται γὰρ τὴν θυγατέρα
Ἀλκάθους Περίβοιαν ἅμα Θησεῖ πέμψαι κατὰ τὸν δασμὸν
ἐς Κρήτην. τότε δὲ αὐτῷ τειχίζοντι, ὥς φασιν οἱ Μεγα-
ρεῖς, συνεργάζεταί τε Ἀπόλλων καὶ τὴν κιθάραν κατέ-
θηκεν ἐπὶ τὸν λίθον· ἢν δὲ τύχῃ βαλών τις ψηφῖδι, κατὰ
ταὐτὰ οὗτός τε ἤχησε καὶ κιθάρα κρουσθεῖσα. ἐμοὶ δὲ 3
παρέσχε μὲν καὶ τοῦτο θαυμάσαι, παρέσχε δὲ πολλῷ μά-
λιστα Αἰγυπτίων ὁ κολοσσός· ἐν Θήβαις ταῖς Αἰγυπτίαις
διαβᾶσι τὸν Νεῖλον πρὸς τὰς Σύριγγας καλουμένας ἐστὶ
καθήμενον ἄγαλμα ἠχοῦν, Μέμνονα ὀνομάζουσιν οἱ
πολλοί· τοῦτον γάρ φασιν ἐξ Αἰθιοπίας ὁρμηθῆναι ἐς
Αἴγυπτον καὶ τὴν ἄχρι Σούσων. ἀλλὰ γὰρ οὐ Μέμνονα
οἱ Θηβαῖοι λέγουσι, Φαμένωφα δὲ εἶναι τῶν ἐγχωρίων,
οὗ τοῦτο τὸ ἄγαλμα ἦν· ἤκουσα δὲ ἤδη καὶ Σέσωστριν φα-
μένων εἶναι· τοῦτο τὸ ἄγαλμα ὁ Καμβύσης διέκοψε· καὶ
νῦν ὁπόσον ἐκ κεφαλῆς ἐς μέσον σῶμά ἐστιν ἀπερριμ-
μένον, τὸ δὲ λοιπὸν κάθηταί τε καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν
ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἦχον μάλιστ᾽ ἂν εἰκάσειέ
τις κιθάρας ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς.

3. Μεγαρεῦσι δὲ ἔστι μὲν βουλευτήριον, Τιμάλκου 4
δὲ ἦν ποτέ, ὡς λέγουσι, τάφος, ὃν πρότερον ὀλίγον τού-
των οὐκ ἔφην ὑπὸ Θησέως ἀποθανεῖν. 4. ᾠκοδόμηται
δὲ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα
δέ ἐστιν ἐπίχρυσον πλὴν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν· ταῦ-
τα δὲ καὶ τὸ πρόσωπόν ἐστιν ἐλέφαντος. καὶ ἕτερον ἐν-

ταῦθα ἱερὸν Ἀθηνᾶς πεποίηται καλουμένης Νίκης, καὶ
ἄλλο Αἰαντίδος. τὰ δὲ ἐς αὐτὸ Μεγαρέων μὲν παρεῖται 102
τοῖς ἐξηγηταῖς, ἐγὼ δὲ ὁποῖα νομίζω γενέσθαι γράψω.
Τελαμὼν ὁ Αἰακοῦ θυγατρὶ Ἀλκάθου Περιβοίᾳ συν-
ῴκησεν· Αἴαντα οὖν τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀλκάθου διαδεξά-
μενον ποιῆσαι τὸ ἄγαλμα ἡγοῦμαι τῆς Ἀθηνᾶς.

5 5. Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος πλίνθου μὲν ἦν ὁ ἀρχαῖος
ναός· ὕστερον δὲ βασιλεὺς ᾠκοδόμησεν Ἀδριανὸς λίθου
λευκοῦ. ὁ μὲν δὴ Πύθιος καλούμενος καὶ ὁ Δεκατηφόρος
τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα ἐοίκασι ξοάνοις, ὃν δὲ Ἀρχηγέ-
την ἐπονομάζουσιν, Αἰγινητικοῖς ἔργοις ἐστὶν ὅμοιος·
ἐβένου δὲ πάντα ὁμοίως πεποίηται. 6. ἤκουσα δὲ ἀνδρὸς
Κυπρίου διακρῖναι πόας ἐς ἀνθρώπων ἴασιν εἰδότος, ὃς
τὴν ἔβενον φύλλα οὐκ ἔφη φύειν, οὐδὲ εἶναι καρπὸν
οὐδένα ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ὁρᾶσθαι τὸ παράπαν αὐτὴν ὑπὸ
ἡλίου, ῥίζας δὲ ὑπογαίους εἶναι, ταύτας δὲ ὀρύσσειν τοὺς
Αἰθίοπας, καὶ ἄνδρας εἶναί σφισιν οἳ τὴν ἔβενον ἴσασιν
6 εὑρίσκειν. 7. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἱερὸν Θεσμοφόρου.
κατιοῦσι δὲ ἐντεῦθεν Καλλιπόλιδος μνῆμά ἐστιν Ἀλκά-
θου παιδός. ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος Ἀλκάθῳ πρεσβύτερος
υἱὸς Ἰσχέπολις, ὃν ἀπέστειλεν ὁ πατὴρ Μελεάγρῳ τὸ ἐν
Αἰτωλίᾳ θηρίον συνεξαιρήσοντα. ἀποθανόντος δὲ ἐν-
ταῦθα πρῶτος τεθνεῶτα ἐπύθετο ὁ Καλλίπολις· ἀνα-
δραμὼν δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν, τηνικαῦτα δὲ ὁ πατήρ οἱ
τῷ Ἀπόλλωνι ἐνέκαιεν, ἀπορρίπτει τὰ ξύλα ἀπὸ τοῦ βω-
μοῦ. Ἀλκάθους δὲ ἀνήκοος ὢν ἔτι τῆς Ἰσχεπόλιδος τε-
λευτῆς κατεδίκαζεν οὐ ποιεῖν ὅσια τὸν Καλλίπολιν, καὶ
εὐθέως, ὡς εἶχεν ὀργῆς, ἀπέκτεινε παίσας ἐς τὴν κε-
φαλὴν τῶν ἀπορριφέντων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ξύλῳ.

7 8. Κατὰ δὲ τὴν ἐς τὸ πρυτανεῖον ὁδὸν Ἰνοῦς ἐστὶν
ἡρῷον, περὶ δὲ αὐτὸ θριγκὸς λίθων· πεφύκασι δὲ ἐπ'
αὐτῷ καὶ ἐλαῖαι. μόνοι δέ εἰσιν Ἑλλήνων Μεγαρεῖς οἱ

λέγοντες τὸν νεκρὸν τῆς Ἰνοῦς ἐς τὰ παραθαλάσσιά σφι-
σιν ἐκπεσεῖν τῆς χώρας, Κλησὼ δὲ καὶ Ταυρόπολιν εὑ-
ρεῖν τε καὶ θάψαι· θυγατέρας δὲ αὐτὰς εἶναι Κλήσωνος
τοῦ Λέλεγος. καὶ Λευκοθέαν τε ὀνομασθῆναι παρὰ
σφίσι πρώτοις φασὶν αὐτήν, καὶ θυσίαν [ἄγειν] ἀνὰ πᾶν
ἔτος. * *

103 XLIII. Λέγουσι δὲ εἶναι καὶ Ἰφιγενείας ἡρῷον· ἀπο-
θανεῖν γὰρ καὶ ταύτην ἐν Μεγάροις. ἐγὼ δὲ ἤκουσα μὲν
καὶ ἄλλον ἐς Ἰφιγένειαν λόγον ὑπὸ Ἀρκάδων λεγόμενον,
οἶδα δὲ Ἡσίοδον ποιήσαντα ἐν καταλόγῳ γυναικῶν Ἰφι-
γένειαν οὐκ ἀποθανεῖν, γνώμῃ δὲ Ἀρτέμιδος Ἑκάτην
εἶναι. τούτοις δὲ Ἡρόδοτος ὁμολογοῦντα ἔγραψε, Ταύ-
ρους τοὺς πρὸς τῇ Σκυθικῇ θύειν παρθένῳ τοὺς ναυα-
γούς, φάναι δὲ αὐτοὺς τὴν παρθένον Ἰφιγένειαν εἶναι
τὴν Ἀγαμέμνονος. ἔχει δὲ παρὰ Μεγαρεῦσι καὶ Ἄδρα-
στος τιμάς· φασὶ δὲ ἀποθανεῖν παρὰ σφίσι καὶ τοῦτον,
ὅτε ἑλὼν Θήβας ἀπῆγεν ὀπίσω τὸν στρατόν, αἴτια δέ οἱ
τοῦ θανάτου γῆρας καὶ τὴν Αἰγιαλέως γενέσθαι τελευ-
τήν. καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ὁ Ἀγαμέμνων ἐποίησεν, ἡνίκα
ἦλθε Κάλχαντα οἰκοῦντα ἐν Μεγάροις ἐς Ἴλιον ἕπεσθαι
πείσων. 2. Ἐν δὲ τῷ Πρυτανείῳ τεθάφθαι μὲν Εὔιππον 2
Μεγαρέως παῖδα, τεθάφθαι δὲ τὸν Ἀλκάθου λέγουσιν
Ἰσχέπολιν. ἔστι δὲ τοῦ Πρυτανείου πέτρα πλησίον, Ἀνα-
κλήθραν τὴν πέτραν ὀνομάζουσιν, ὡς Δημήτηρ, εἴ τῳ
πιστά, ὅτε τὴν παῖδα ἐπλανᾶτο ζητοῦσα, καὶ ἐνταῦθα
ἀνεκάλεσεν αὐτήν. ἐοικότα δὲ τῷ λόγῳ δρῶσιν ἐς ἡμᾶς
ἔτι αἱ Μεγαρέων γυναῖκες. Εἰσὶ δὲ τάφοι Μεγαρεῦσιν 3
ἐν τῇ πόλει· καὶ τὸν μὲν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐποίησαν
κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου, τὸ δὲ Αἰσύμνιον κα-
λούμενον μνῆμα ἦν καὶ τοῦτο ἡρώων. 3. Ὑπερίονος δὲ
τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὗτος γὰρ Μεγαρέων ἐβασίλευσεν
ὕστατος, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος ὑπὸ Σαν-

δίονος διὰ πλεονεξίαν καὶ ὕβριν, βασιλεύεσθαι μὲν οὐκ-
έτι ὑπὸ ἑνὸς ἐδόκει σφίσιν, εἶναι δὲ ἄρχοντας αἱρετοὺς
καὶ ἀνὰ μέρος ἀκούειν ἀλλήλων. ἐνταῦθα Αἴσυμνος οὐ-
δενὸς τὰ ἐς δόξαν Μεγαρέων δεύτερος παρὰ τὸν θεὸν
ἦλθεν ἐς Δελφούς, ἐλθὼν δὲ ἠρώτα τρόπον ὅντινα εὐ- 104
δαιμονήσουσι· καί οἱ καὶ ἄλλα ὁ θεὸς ἔχρησε, καὶ Με-
γαρέας εὖ πράξειν ἢν μετὰ τῶν πλειόνων βουλεύσωνται.
τοῦτο τὸ ἔπος ἐς τοὺς τεθνεῶτας ἔχειν νομίζοντες βου-
λευτήριον ἐνταῦθα ᾠκοδόμησαν, ἵνα σφίσιν ὁ τάφος
4 τῶν ἡρώων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου γένηται. 4. Ἐν-
τεῦθεν πρὸς τὸ Ἀλκάθου βαδίζουσιν ἡρῷον, ᾧ Μεγαρεῖς
ἐς γραμμάτων φυλακὴν ἐχρῶντο ἐπ᾽ ἐμοῦ, μνῆμα ἔλεγον
τὸ μὲν Πυργοῦς εἶναι γυναικὸς Ἀλκάθου πρὶν ἢ τὴν Με-
γαρέως αὐτὸν λαβεῖν Εὐαίχμην, τὸ δὲ Ἰφινόης Ἀλκάθου
θυγατρός· ἀποθανεῖν δὲ αὐτήν φασιν ἔτι παρθένον.
καθέστηκε δὲ ταῖς κόραις χοὰς πρὸς τὸ τῆς Ἰφινόης μνῆ-
μα προσφέρειν πρὸ γάμου καὶ ἀπάρχεσθαι τῶν τριχῶν,
καθὰ καὶ τῇ Ἑκαέργῃ καὶ Ὤπιδι αἱ θυγατέρες ποτὲ ἀπε-
5 κείροντο αἱ Δηλίων. 5. Παρὰ δὲ τὴν ἔσοδον τὴν ἐς τὸ
Διονύσιον τάφος ἐσὶν Ἀστυκρατείας καὶ Μαντοῦς· θυ-
γατέρες δὲ ἦσαν Πολυείδου τοῦ Κοιράνου τοῦ Ἄβαντος
τοῦ Μελάμποδος ἐς Μέγαρα ἐλθόντος Ἀλκάθουν ἐπὶ τῷ
φόνῳ τῷ Καλλιπόλιδος καθῆραι τοῦ παιδός. ᾠκοδόμησε
δὴ καὶ τῷ Διονύσῳ τὸ ἱερὸν Πολύειδος, καὶ ξόανον ἀνέ-
θηκεν ἀποκεκρυμμένον ἐφ᾽ ἡμῶν πλὴν τοῦ προσώπου·
τοῦτο δέ ἐστι τὸ φανερόν. Σάτυρος δὲ παρέστηκεν αὐτῷ
Πραξιτέλους ἔργον, Παρίου λίθου. τοῦτον μὲν δὴ Πα-
τρῷον καλοῦσιν· ἕτερον δὲ Διόνυσον Δασύλλιον ἐπονο-
μάζοντες Εὐχήνορα τὸν Κοιράνου τοῦ Πολυείδου τὸ
6 ἄγαλμα ἀναθεῖναι λέγουσι. 6. Μετὰ δὲ τοῦ Διονύσου
τὸ ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης ναός, ἄγαλμα δὲ ἐλέφαντος
Ἀφροδίτης πεποιημένον, Πρᾶξις ἐπίκλησιν. τοῦτό ἐστιν

ἀρχαιότατον ἐν τῷ ναῷ. Πειθὼ δὲ καὶ ἑτέρα θεός, ἣν
Παρήγορον ὀνομάζουσιν, ἔργα Πραξιτέλους· Σκόπα δὲ
Ἔρως καὶ Ἵμερος καὶ Πόθος, εἰ δὴ διάφορά ἐστι κατὰ
ταὐτὰ τοῖς ὀνόμασι καὶ τὰ ἔργα σφίσι. πλησίον δὲ τοῦ
τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ Τύχης ἐστὶν ἱερόν· Πραξιτέλους καὶ
αὕτη τέχνη. καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον Μούσας καὶ χαλ-
κοῦν Δία ἐποίησε Λύσιππος.

7. Ἔστι δὲ Μεγαρεῦσι καὶ Κοροίβου τάφος· τὰ δὲ 7
ἐς αὐτὸν ἔπη κοινὰ ὅμως ὄντα τοῖς Ἀργείων ἐνταῦθα
δηλώσω. ἐπὶ Κροτώπου λέγουσιν ἐν Ἄργει βασιλεύον-
τος Ψαμάθην τὴν Κροτώπου τεκεῖν παῖδα ἐξ Ἀπόλλω-
νος, ἐχομένην δὲ ἰσχυρῶς τοῦ πατρὸς δείματι τὸν παῖδα
ἐκθεῖναι. καὶ τὸν μὲν διαφθείρουσιν ἐπιτυχόντες ἐκ τῆς
ποίμνης κύνες τῆς Κροτώπου, Ἀπόλλων δὲ Ἀργείοις ἐς
τὴν πόλιν πέμπει Ποινήν. ταύτην τοὺς παῖδας ἀπὸ τῶν
μητέρων φασὶν ἁρπάζειν, ἐς ὃ Κόροιβος ἐς χάριν Ἀρ-
γείοις φονεύει τὴν Ποινήν. φονεύσας δέ, οὐ γὰρ ἀνίει
σφᾶς δεύτερα ἐπιπεσοῦσα νόσος λοιμώδης, Κόροιβος
ἑκὼν ἦλθεν ἐς Δελφοὺς ὑφέξων δίκας τῷ θεῷ τοῦ φόνου
τῆς Ποινῆς. ἐς μὲν δὴ τὸ Ἄργος ἀναστρέφειν οὐκ εἴα 8
Κόροιβον ἡ Πυθία, τρίποδα δὲ ἀράμενον φέρειν ἐκέλευεν
ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἔνθα ἂν ἐκπέσῃ οἱ φέροντι ὁ τρίπους,
ἐνταῦθα Ἀπόλλωνος οἰκοδομῆσαι ναὸν καὶ αὐτὸν οἰκῆ-
σαι. καὶ ὁ τρίπους κατὰ τὸ ὄρος τὴν Γερανίαν ἀπολισθὼν
ἔλαθεν αὐτοῦ ἐκπεσών· καὶ Τριποδίσκους κώμην ἐν-
ταῦθα οἰκίσαι. Κοροίβῳ δέ ἐστι τάφος ἐν τῇ Μεγαρέων
106 ἀγορᾷ· γέγραπται δὲ ἐλεγεῖα τὰ ἐς Ψαμάθην καὶ τὰ ἐς
αὐτὸν ἔχοντα Κόροιβον, καὶ δὴ καὶ ἐπίθημά ἐστι τῷ
τάφῳ Κόροιβος φονεύων τὴν Ποινήν. ταῦτα ἀγάλματα
παλαιότατα ὁπόσα λίθου πεποιημένα ἐστὶν Ἕλλησιν
ἰδὼν οἶδα.

XLIV. Κοροίβου δὲ τέθαπται πλησίον Ὄρσιππος,

ὃς περιεζωσμένων ἐν τοῖς ἀγῶσι κατὰ δή τι παλαιὸν ἔθος
τῶν ἀθλητῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐνίκα στάδιον δραμὼν γυμνός.
φασὶ δὲ καὶ στρατηγοῦντα ὕστερον τὸν Ὄρσιππον ἀπο-
τεμέσθαι χώραν τῶν προσοίκων. δοκῶ δέ οἱ καὶ ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ τὸ περίζωμα ἑκόντι περιρρυῆναι, γνόντι ὡς ἀνδρὸς
2 περιεζωσμένου δραμεῖν ῥᾴων ἐστὶν ἀνὴρ γυμνός. 2. Ἐκ
δὲ τῆς ἀγορᾶς κατιοῦσι τῆς ὁδοῦ τῆς Εὐθείας καλου-
μένης Ἀπόλλωνος ἱερόν ἐστιν ἐν δεξιᾷ Προστατηρίου·
τοῦτο ὀλίγον ἐκτραπέντα ἔστιν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀνευρεῖν.
Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται θέας ἄξιος καὶ Ἄρτεμις καὶ
Λητώ, καὶ ἄλλα ἀγάλματά ἐστι, Πραξιτέλους ποιήσαντος
Λητὼ καὶ οἱ παῖδες. 3. Ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἀρ-
χαίῳ πλησίον πυλῶν καλουμένων Νυμφάδων λίθος
παρεχόμενος πυραμίδος σχῆμα οὐ μεγάλης· τοῦτον
Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρινόν, καὶ Εἰλειθυιῶν ἐστὶν
ἐνταῦθα ἱερόν. τοσαῦτά σφισιν ἐς ἐπίδειξιν παρείχετο
3 ἡ πόλις. 4. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον, καλούμενον καὶ ἐς ἡμᾶς
ἔτι Νίσαιαν, ἐς τοῦτο κατελθοῦσιν ἱερὸν Δήμητρός ἐστι
Μαλοφόρου. λέγεται δὲ καὶ ἄλλα ἐς τὴν ἐπίκλησιν, καὶ
τοὺς πρώτους πρόβατα ἐν τῇ γῇ θρέψαντας Δήμητρα
ὀνομάσαι Μαλοφόρον, καταρρυῆναι δὲ τῷ ἱερῷ τὸν ὄρο-
φον τεκμαίροιτο ἄν τις ὑπὸ τοῦ χρόνου. 5. καὶ ἀκρό-
πολίς ἐστιν ἐνταῦθα ὀνομαζομένη καὶ αὐτὴ Νίσαια. κατα-
βᾶσι δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως μνῆμά ἐστι πρὸς θαλάσσῃ
Λέλεγος, ὃν ἀφικόμενον βασιλεῦσαι λέγουσιν ἐξ Αἰγύ-
πτου, παῖδα δὲ εἶναι Ποσειδῶνος καὶ Λιβύης τῆς Ἐπά-
φου. παρήκει δὲ παρὰ τὴν Νίσαιαν νῆσος οὐ μεγάλη
Μινῴα. ἐνταῦθα ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Νῖσον παρώρμει
4 τὸ ναυτικὸν τῶν Κρητῶν. 6. Ἡ δὲ ὀρεινὴ τῆς Μεγαρίδος
τῆς Βοιωτῶν ἐστὶν ὅμορος, ἐν ᾗ Μεγαρεῦσι Παγαὶ πό- 107
λις, ἑτέρα δὲ Αἰγόσθενα ᾤκισται. ἰοῦσι δὲ ἐς τὰς Παγὰς
ἐκτραπομένοις ὀλίγον τῆς λεωφόρου πέτρα δείκνυται

διὰ πάσης ἔχουσα ἐμπεπηγότας ὀϊστούς, ἐς ἣν οἱ Μῆδοί
ποτε ἐτόξευον ἐν τῇ νυκτί. 7. Ἐν δὲ ταῖς Παγαῖς θέας
ὑπελείπετο ἄξιον Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἐπίκλησιν χαλ-
κοῦν ἄγαλμα, μεγέθει τῷ παρὰ Μεγαρεῦσιν ἴσον καὶ
σχῆμα οὐδὲν διαφόρως ἔχον. καὶ Αἰγιαλέως ἐνταῦθά
ἐστιν ἡρῷον τοῦ Ἀδράστου· τοῦτον γάρ, ὅτε Ἀργεῖοι
τὸ δεύτερον ἐς Θήβας ἐστράτευσαν, ὑπὸ τὴν πρώτην
μάχην πρὸς Γλισᾶντι ἀποθανόντα οἱ προσήκοντες ἐς
Παγὰς τῆς Μεγαρίδος κομίσαντες θάπτουσι, καὶ Αἰγιά-
λειον ἔτι καλεῖται τὸ ἡρῷον. 8. Ἐν Αἰγοσθένοις δὲ Με- 5
λάμποδος τοῦ Ἀμυθάονός ἐστιν ἱερόν, καὶ ἀνὴρ οὐ μέ-
γας ἐπειργασμένος ἐν στήλῃ· καὶ θύουσι τῷ Μελάμποδι
καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἑορτὴν ἄγουσι. μαντεύεσθαι δὲ οὔτε
δι' ὀνειράτων αὐτὸν οὔτε ἄλλως λέγουσι. καὶ τόδε δὲ
ἄλλο ἤκουσα ἐν Ἐρενείᾳ τῇ Μεγαρέων κώμῃ, Αὐτονόην
τὴν Κάδμου τῷ τε Ἀκταίωνος θανάτῳ, συμβάντι ὡς
λέγεται, καὶ τῇ πάσῃ τοῦ οἴκου τοῦ πατρῴου τύχῃ πε-
ρισσότερον ἀλγοῦσαν ἐνταῦθα ἐκ Θηβῶν μετοικῆσαι·
καὶ Αὐτονόης μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ.

9. Ἰοῦσι δὲ ἐκ Μεγάρων ἐς Κόρινθον ἄλλοι τέ εἰσι 6
τάφοι καὶ αὐλητοῦ Σαμίου Τηλεφάνους· ποιῆσαι δὲ τὸν
τάφον Κλεοπάτραν τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου λέγουσι.
καὶ Καρὸς τοῦ Φορωνέως μνῆμά ἐστι, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς
χῶμα γῆς, ὕστερον δὲ τοῦ θεοῦ χρήσαντος ἐκοσμήθη
λίθῳ κογχίτῃ. μόνοις δὲ Ἑλλήνων Μεγαρεῦσιν ὁ κογ-
χίτης οὗτός ἐστι, καί σφισι καὶ ἐν τῇ πόλει πεποίηται
πολλὰ ἐξ αὐτοῦ. ἔστι δὲ ἄγαν λευκὸς καὶ ἄλλου λίθου
μαλακώτερος· κόγχοι δὲ αἱ θαλάσσιαι διὰ παντὸς ἔνεισίν
οἱ. αὐτὸς μὲν τοιοῦτός ἐστιν ὁ λίθος· 10. τὴν δὲ ὀνομα-
ζομένην ἀπὸ Σκίρωνος καὶ ἐς τόδε, Σκίρων, ἡνίκα Με-
γαρεῦσιν ἐπολεμάρχει, πρῶτος, ὡς λέγουσιν, ἐποίησεν
ἀνδράσιν ὁδεύειν εὐζώνοις. Ἀδριανὸς δὲ [ὁ] βασιλεὺς

καὶ οὕτως, ὡς καὶ ἣν ἅρματα ἐναντία ἐλαύνηται, κατ- 108
έστησεν εὐρυχωρῆ τε καὶ ἐπιτηδείαν εἶναι.

7 11. Λόγοι δέ εἰσιν ἐς τὰς πέτρας αἳ κατὰ τὸ στενὸν
τῆς ὁδοῦ μάλιστα ἀνέχουσιν, ἐς μὲν τὴν Μολουρίδα ὡς
ἀπὸ ταύτης αὐτὴν ἐς θάλασσαν Ἰνὼ ῥίψαι, Μελικέρτην
ἔχουσα τῶν παίδων τὸν νεώτερον· τὸν γὰρ δὴ πρεσβύ-
τερον αὐτῶν Λέαρχον ἀπέκτεινεν ὁ πατήρ. λέγεται μὲν
δὴ καὶ μανέντα δρᾶσαι ταῦτα Ἀθάμαντα, λέγεται δὲ καὶ
ὡς ἐς τὴν Ἰνὼ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας χρήσαιτο ἀκρα-
τεῖ τῷ θυμῷ, τὸν συμβάντα Ὀρχομενίοις λιμὸν καὶ τὸν
δοκοῦντα Φρίξου θάνατον αἰσθόμενος οὗ τὸ θεῖον αἴτιον
οὐ γενέσθαι, βουλεῦσαι δὲ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν Ἰνὼ μη-
8 τρυιὰν οὖσαν. τότε δὲ φεύγουσα ἐς θάλασσαν αὐτὴν καὶ
τὸν παῖδα ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς Μολουρίδος ἀφίησιν. ἐξ-
ενεχθέντος δὲ ἐς τὸν Κορινθίων ἰσθμὸν ὑπὸ δελφῖνος,
ὡς λέγεται, τοῦ παιδός, τιμαὶ καὶ ἄλλαι τῷ Μελικέρτῃ
δέδονται μετονομασθέντι Παλαίμονι, καὶ τῶν Ἰσθμίων
ἐπ' αὐτῷ τὸν ἀγῶνα ἄγουσι. 12. τὴν μὲν δὴ Μολουρίδα
πέτραν Λευκοθέας καὶ Παλαίμονος ἱερὰν ἥγηντο· τὰς δὲ
μετὰ ταύτην νομίζουσιν ἐναγεῖς, ὅτι παροικῶν σφίσιν ὁ
Σκίρων, ὁπόσοις τῶν ξένων ἐπετύγχανεν, ἠφίει σφᾶς ἐς
τὴν θάλασσαν. χελώνη δὲ ὑπενήχετο ταῖς πέτραις τοὺς
ἐσβληθέντας ἁρπάζειν· εἰσὶ δὲ αἱ θαλάσσιαι, πλὴν μεγέ-
θους καὶ ποδῶν, ὅμοιαι ταῖς χερσαίαις, πόδας δὲ ἐοικό-
τας ἔχουσι ταῖς φώκαις. τούτων περιῆλθεν ἡ δίκη Σκί-
ρωνα ἀφεθέντα ἐς θάλασσαν τὴν αὐτὴν ὑπὸ Θησέως.
9 13. ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ ἄκρᾳ Διός ἐστιν Ἀφεσίου καλου-
μένου ναός· φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ συμβάντος ποτὲ τοῖς Ἕλλη-
σιν αὐχμοῦ θύσαντος Αἰακοῦ κατὰ δή τι λόγιον τῷ
Πανελληνίῳ Διὶ ἐν Αἰγίνῃ * * * κομίσαντα δὲ ἀφεῖναι,
καὶ διὰ τοῦτο Ἀφέσιον καλεῖσθαι τὸν Δία. ἐνταῦθα καὶ
Ἀφροδίτης ἄγαλμα καὶ Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Πανός. 109

14. Προελθοῦσι δὲ ἐς τὸ πρόσω μνῆμά ἐστιν Εὐρυσθέως· 10
φεύγοντα δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τὴν πρὸς Ἡρακλείδας
μάχην ἐνταῦθα ἀποθανεῖν αὐτὸν ὑπὸ Ἰολάου λέγουσιν.
ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ καταβᾶσιν Ἀπόλλωνος ἱερόν ἐστι
Λατῴου, καὶ μετ' αὐτὸ Μεγαρεῦσιν ὅροι πρὸς τὴν Κο-
ρινθίαν, ἔνθα Ὕλλον τὸν Ἡρακλέους μονομαχῆσαι πρὸς
τὸν Ἀρκάδα Ἔχεμον λέγουσιν.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑ.

110 I. Ἡ δὲ Κορινθία χώρα, μοῖρα οὖσα τῆς Ἀργείας,
ἀπὸ Κορίνθου τὸ ὄνομα ἔσχηκε. Διὸς δὲ εἶναι Κόρινθον
οὐδένα οἶδα εἰπόντα πω σπουδῇ πλὴν Κορινθίων τῶν
πολλῶν, ἐπεὶ Εὔμηλός γε ὁ Ἀμφιλύτου τῶν Βακχιδῶν
καλουμένων, ὃς καὶ [τὰ] ἔπη λέγεται ποιῆσαι, φησὶν ἐν
τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ, εἰ δὴ Εὐμήλου [γε] ἡ συγγραφή,
Ἐφύραν Ὠκεανοῦ θυγατέρα οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ
ταύτῃ, Μαραθῶνα δὲ ὕστερον τὸν Ἐπωπέως τοῦ Ἀλωέως
τοῦ Ἡλίου, φεύγοντα ἀνομίαν καὶ ὕβριν τοῦ πατρός, ἐς
τὰ παραθαλάσσια μετοικῆσαι τῆς Ἀττικῆς, ἀποθανόντος
δὲ Ἐπωπέως ἀφικόμενον ἐς Πελοπόννησον καὶ τὴν ἀρ-
χὴν διανείμαντα τοῖς παισὶν αὐτὸν ἐς τὴν Ἀττικὴν αὖθις
ἀναχωρῆσαι, καὶ ἀπὸ μὲν Σικυῶνος τὴν Ἀσωπίαν, ἀπὸ
δὲ Κορίνθου τὴν Ἐφυραίαν μετονομασθῆναι.

111 2. Κόρινθον δὲ οἰκοῦσι Κορινθίων μὲν οὐδεὶς ἔτι 2
τῶν ἀρχαίων, ἔποικοι δὲ ἀποσταλέντες ὑπὸ Ῥωμαίων.
αἴτιον δὲ τὸ συνέδριον τὸ Ἀχαιῶν· συντελοῦντες γὰρ ἐς
αὐτὸ καὶ οἱ Κορίνθιοι μετέσχον τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς
Ῥωμαίους, ὃν Κριτόλαος στρατηγεῖν Ἀχαιῶν ἀποδεχθεὶς
παρεσκεύασε γενέσθαι, τούς τε Ἀχαιοὺς ἀναπείσας ἀπο-

στῆναι καὶ τῶν ἔξω Πελοποννήσου τοὺς πολλούς. Ῥω-
μαῖοι δὲ ὡς ἐκράτησαν τῷ πολέμῳ, παρείλοντο μὲν καὶ
τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰ ὅπλα καὶ τείχη περιεῖλον, ὅσαι
τετειχισμέναι πόλεις ἦσαν· Κόρινθον δὲ ἀνάστατον
Μομμίου ποιήσαντος, τοῦ τότε ἡγουμένου τῶν ἐπὶ στρα-
τοπέδου Ῥωμαίων, ὕστερον λέγουσιν ἀνοικίσαι Καίσαρα,
ὃς πολιτείαν ἐν Ῥώμῃ πρῶτος τὴν ἐφ' ἡμῶν κατεστή-
σατο· ἀνοικίσαι δὲ καὶ Καρχηδόνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς
αὑτοῦ.

3 3. Τῆς δὲ Κορινθίας ἐστὶ γῆς καὶ ὁ καλούμενος Κρο-
μυὼν ἀπὸ τοῦ Κρόμου τοῦ Ποσειδῶνος. ἐνταῦθα τρα-
φῆναί φασι καὶ τῶν λεγομένων Θησέως κατὰ τὸ ἔπην ***
ταύτην ἐστὶν ἔργον. προϊοῦσι δὲ ἡ πίτυς ἄχρι γε ἐμοῦ
πεφύκει παρὰ τὸν αἰγιαλόν, καὶ Μελικέρτου βωμὸς ἦν.
ἐς τοῦτον τὸν τόπον ἐκκομισθῆναι τὸν παῖδα ὑπὸ δελφῖ-
νος λέγουσι· κειμένῳ δὲ ἐπιτυχόντα Σίσυφον θάψαι τε
ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ ποιῆσαι τῶν
4 Ἰσθμίων. 4. Ἔστι δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς ἀρχῆς, ἔνθα ὁ
λῃστὴς Σίνις λαμβανόμενος πιτύων ἦγεν ἐς τὸ κάτω
σφᾶς· ὁπόσων δὲ μάχῃ κρατήσειεν, ἀπ' αὐτῶν δήσας
ἀφῆκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι· ἐνταῦθα ἑκατέρα
τῶν πιτύων τὸν δεθέντα ἐπ' αὑτῇ εἷλκε, καὶ τοῦ δεσμοῦ
μηδετέρωσι εἴκοντος ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ἐπ' ἴσης βιαζο-
μένου διεσπᾶτο ὁ δεδεμένος. τοιούτῳ διεφθάρη τρόπῳ
καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θησέως ὁ Σίνις· ἐκάθηρε γὰρ Θησεὺς τῶν 112
κακούργων τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Τροιζῆνος, οὓς
τε πρότερον κατηρίθμησα ἀνελών, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ
ἱερᾷ Περιφήτην Ἡφαίστου νομιζόμενον, κορύνῃ χαλκῇ
5 χρώμενον ἐς τὰς μάχας. 5. Καθήκει δὲ ὁ τῶν Κορινθίων
ἰσθμὸς τῇ μὲν ἐς τὴν ἐπὶ Κεγχρέαις, τῇ δὲ ἐς τὴν ἐπὶ Λε-
χαίῳ θάλασσαν· τοῦτο γὰρ ἤπειρον ποιεῖ τὴν ἐντὸς χώ-
ραν. ὃς δὲ ἐπεχείρησε Πελοπόννησον ἐργάσασθαι νῆσον,

προαπέλιπε διορύσσων Ἰσθμόν· καὶ ὅθεν μὲν διορύσ-
σειν ἤρξαντο δῆλόν ἐστιν, ἐς δὲ τὸ πετρῶδες οὐ προεχώ-
ρησαν ἀρχήν· μένει δέ, ὡς πεφύκει, καὶ νῦν ἤπειρος ὤν.
Ἀλεξάνδρῳ τε τῷ Φιλίππου διασκάψαι Μίμαντα ἐθελή-
σαντι μόνον τοῦτο οὐ προεχώρησε τὸ ἔργον· Κνιδίους
δὲ ἡ Πυθία τὸν ἰσθμὸν ὀρύσσοντας ἔπαυσεν. οὕτω χαλε-
πὸν ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα βιάσασθαι. 6. Τὸ δὲ οὐ Κοριν- 6
θίοις μόνον περὶ τῆς χώρας ἐστὶν εἰρημένον, ἀλλὰ ἐμοὶ
δοκεῖν Ἀθηναῖοι πρῶτοι περὶ τῆς Ἀττικῆς ἐσεμνολόγη-
σαν· λέγουσι δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ποσειδῶνα ἐλθεῖν
Ἡλίῳ περὶ τῆς γῆς ἐς ἀμφισβήτησιν, Βριάρεων δὲ διαλ-
λακτὴν γενέσθαι σφίσιν, Ἰσθμὸν μὲν καὶ ὅσα ταύτῃ δι-
κάσαντα εἶναι Ποσειδῶνος, τὴν δὲ ἄκραν Ἡλίῳ δόντα
τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως. ἀπὸ μὲν τούτου λέγουσιν εἶναι τὸν
Ἰσθμὸν Ποσειδῶνος.

7. Θέας δὲ αὐτόθι ἄξια ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ 7
στάδιον λίθου λευκοῦ. ἐλθόντι δὲ ἐς τοῦ θεοῦ τὸ ἱερὸν
τοῦτο μὲν ἀθλητῶν νικησάντων τὰ Ἴσθμια ἑστήκασιν
εἰκόνες, τοῦτο δὲ πιτύων δένδρα ἐστὶ πεφυτευμένα ἐπὶ
στοίχου, τὰ πολλὰ ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἀνήκοντα. τῷ ναῷ δὲ
ὄντι μέγεθος οὐ μείζονι ἐφεστήκασι Τρίτωνες χαλκοῖ.
καὶ ἀγάλματά ἐστιν ἐν τῷ προνάῳ, δύο μὲν Ποσειδῶνος,
τρίτον δὲ Ἀμφιτρίτης, καὶ Θάλασσα, καὶ αὕτη χαλκῆ.
113 τὰ δὲ ἔνδον ἐφ' ἡμῶν ἀνέθηκεν Ἡρώδης Ἀθηναῖος, ἵπ-
πους τέσσαρας ἐπιχρύσους πλὴν τῶν ὁπλῶν· ὁπλαὶ δέ
σφισίν εἰσιν ἐλέφαντος. καὶ Τρίτωνες δύο παρὰ τοὺς ἵπ- 8
πους εἰσὶ χρυσοῖ, τὰ μετ' ἰξὺν ἐλέφαντος καὶ οὗτοι· τῷ
δὲ ἅρματι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν ἐφεστήκασι, καὶ παῖς
ὀρθός ἐστιν ἐπὶ δελφῖνος ὁ Παλαίμων· ἐλέφαντος δὲ καὶ
χρυσοῦ καὶ οὗτοι πεποίηνται. τῷ βάθρῳ δέ, ἐφ' οὗ τὸ
ἅρμα, μέση μὲν ἐπείργασται Θάλασσα ἀνέχουσα Ἀφρο-
δίτην παῖδα, ἑκατέρωθεν δέ εἰσιν αἱ Νηρηίδες καλούμε-

ναι. ταύταις καὶ ἑτέρωθι τῆς Ἑλλάδος βωμοὺς οἶδα ὄν-
τας, τοὺς δὲ καὶ τεμένη σφίσιν ἀναθέντας ποιμαίνισιν,
ἔνθα καὶ Ἀχιλλεῖ τιμαί· Δωτοῦς δὲ ἐν Γαβάλοις ἱερόν
ἐστιν ἅγιον, ἔνθα πέπλος ἔτι ἐλείπετο, ὃν Ἕλληνες Ἐρι-
9 φύλην λέγουσιν ἐπὶ τῷ παιδὶ λαβεῖν Ἀλκμαίωνι. 8. τοῦ
Ποσειδῶνος δέ εἰσιν ἐπειργασμένοι τῷ βάθρῳ καὶ οἱ
Τυνδάρεω παῖδες, ὅτι δὴ σωτῆρες καὶ οὗτοι νεῶν καὶ
ἀνθρώπων εἰσὶ ναυτιλλομένων. τὰ δὲ ἄλλα ἀνάκειται
Γαλήνης ἄγαλμα καὶ Θαλάσσης, καὶ ἵππος εἰκασμένος
κήτει τὰ μετὰ τὸ στέρνον, Ἰνώ τε καὶ Βελλεροφόντης καὶ
ὁ ἵππος ὁ Πήγασος.

II. Τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς Παλαίμονος ἐν
ἀριστερᾷ ναός, ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ Ποσειδῶν καὶ Λευ-
κοθέα καὶ αὐτὸς ὁ Παλαίμων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο Ἄδυτον
καλούμενον, κάθοδος δὲ ἐς αὐτὸ ὑπόγεως, ἔνθα δὴ τὸν 114
Παλαίμονα κεκρύφθαι φασίν· ὃς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ Κο-
ρινθίων ἢ ξένος ἐπίορκα ὀμόσῃ, οὐδεμία ἐστίν οἱ μηχανὴ
διαφυγεῖν τοῦ ὅρκου. 2. καὶ δὴ ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον, Κυ-
κλώπων καλούμενος βωμός, καὶ θύουσιν ἐπ' αὐτῷ Κύ-
2 κλωψι. Τάφους δὲ Σισύφου καὶ Νηλέως, καὶ γὰρ Νηλέα
ἀφικόμενον ἐς Κόρινθον νόσῳ τελευτῆσαί φασι καὶ περὶ
τὸν Ἰσθμὸν ταφῆναι, οὐκ ἂν οὐδὲ ζητοίη τις ἐπιλεξάμε-
νος τὰ Εὐμήλου· Νηλέως μὲν γὰρ οὐδὲ Νέστορι ἐπι-
δειχθῆναι τὸ μνῆμα ὑπὸ Σισύφου φησί· χρῆναι γὰρ
ἄγνωστον τοῖς πᾶσιν ὁμοίως εἶναι· Σίσυφον δὲ ταφῆναι
μὲν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τὸν δέ οἱ τάφον καὶ τῶν ἐφ' αὐτοῦ
Κορινθίων ὀλίγους εἶναι τοὺς εἰδότας. Ὁ δὲ Ἰσθμικὸς
ἀγὼν οὐδὲ ἀναστάντων ὑπὸ Μομμίου Κορινθίων ἐξέλι-
πεν, ἀλλ' ὅσον μὲν χρόνον ἠρήμωτο ἡ πόλις, Σικυωνίοις
ἄγειν ἐπετέτραπτο τὰ Ἴσθμια, οἰκισθείσης δὲ αὖθις ἐς
τοὺς νῦν οἰκήτορας περιῆλθεν ἡ τιμή.

3 3. Κορινθίοις δὲ τοῖς ἐπινείοις τὰ ὀνόματα Λέχης

καὶ Κεγχρίας ἔδοσαν, Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Πειρήνης τῆς
Ἀχελῴου λεγόμενοι· πεποίηται δὲ ἐν Ἠοίαις μεγάλαις
Οἰβάλου θυγατέρα εἶναι Πειρήνην. ἔστι δὲ ἐν Λεχαίῳ
μὲν Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν, τὴν δὲ ἐς
Κεγχρέας ἰόντων ἐξ Ἰσθμοῦ ναὸς Ἀρτέμιδος καὶ ξόανον
ἀρχαῖον. ἐν δὲ Κεγχρέαις Ἀφροδίτης τέ ἐστι ναὸς καὶ
ἄγαλμα λίθου, μετὰ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἐρύματι τῷ διὰ τῆς
θαλάσσης Ποσειδῶνος χαλκοῦν. κατὰ δὲ τὸ ἕτερον πέρας
τοῦ λιμένος Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἴσιδος ἱερά. Κεγχρεῶν δὲ
ἀπαντικρὺ τὸ Ἑλένης ἐστὶ λουτρόν· ὕδωρ ἐς θάλασσαν
115 ἐκ πέτρας ῥεῖ πολὺ καὶ ἁλμυρόν, ὕδατι ὅμοιον ἀρχομένῳ
θερμαίνεσθαι.

4. Ἀνιοῦσι δὲ ἐς Κόρινθον καὶ ἄλλα ἐστὶ κατὰ τὴν 4
ὁδὸν μνήματα, καὶ πρὸς τῇ πύλῃ Διογένης τέθαπται ὁ
Σινωπεύς, ὃν κύνα ἐπίκλησιν καλοῦσιν Ἕλληνες. πρὸ δὲ
τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐστὶν ἄλσος ὀνομαζόμενον Κρά-
νειον. ἐνταῦθα Βελλεροφόντου τέ ἐστι τέμενος καὶ
Ἀφροδίτης ναὸς Μελαινίδος, καὶ τάφος Λαΐδος, ᾧ δὴ
λέαινα ἐπίθημά ἐστι κριὸν ἔχουσα ἐν τοῖς προτέροις πο-
σίν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἐν Θεσσαλίᾳ Λαΐδος φάμενον μνῆμα 5
εἶναι· παρεγένετο γὰρ καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐρασθεῖσα Ἱπ-
ποστράτου. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐξ Ὑκάρων αὐτὴν τῶν ἐν Σι-
κελίᾳ λέγεται παῖδα οὖσαν ὑπὸ Νικίου καὶ Ἀθηναίων
ἁλῶναι, πραθεῖσαν δὲ ἐς Κόρινθον ὑπερβαλέσθαι κάλλει
τὰς τότε ἑταίρας, θαυμασθῆναί τε οὕτω παρὰ Κορινθίοις
ὡς ἀμφισβητεῖν σφᾶς καὶ νῦν ἔτι Λαΐδος.

5. Λόγου δὲ ἄξια ἐν τῇ πόλει τὰ μὲν λειπόμενα ἔτι 6
τῶν ἀρχαίων ἐστίν, τὰ δὲ πολλὰ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς
ἐποιήθη τῆς ὕστερον. ἔστιν οὖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἐνταῦθα
γὰρ πλεῖστά ἐστι τῶν ἱερῶν, Ἄρτεμίς τε ἐπίκλησιν Ἐφε-
σία, καὶ Διονύσου ξόανα ἐπίχρυσα πλὴν τῶν προσώπων·
116 τὰ δὲ πρόσωπα ἀλοιφῇ σφίσιν ἐρυθρᾷ κεκόσμηται· Λύ-

7 σιον δέ, τὸν δὲ Βάκχειον ὀνομάζουσι. 6. τα δὲ λεγόμενα
ἐς τὰ ξόανα καὶ ἐγὼ γράφω. Πενθέα ὑβρίζοντα ἐς Διό-
νυσον καὶ ἄλλα τολμᾶν λέγουσι καὶ τέλος ἐς τὸν Κιθαι-
ρῶνα ἐλθεῖν ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν γυναικῶν, ἀναβάντα δὲ
ἐς δένδρον θεάσασθαι τὰ ποιούμενα· τὰς δέ, ὡς ἐφώρα-
σαν, καθελκύσαι τε αὐτίκα Πενθέα καὶ ζῶντος ἀποσπᾶν
ἄλλο ἄλλην τοῦ σώματος. ὕστερον δέ, ὡς Κορίνθιοι λέ-
γουσιν, ἡ Πυθία χρᾷ σφίσιν ἀνευρόντας τὸ δένδρον
ἐκεῖνο ἴσα τῷ θεῷ σέβειν· καὶ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τόδε τὰς
8 εἰκόνας πεποίηνται ταύτας. 7. Ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναός·
ἄγαλμα ὀρθὸν Παρίου λίθου. παρὰ δὲ αὐτὸν θεοῖς πᾶσίν
ἐστιν ἱερόν. πλησίον δὲ ᾠκοδόμηται κρήνη, καὶ Ποσει-
δῶν ἐπ' αὐτῇ χαλκοῦς καὶ δελφὶς ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστι τοῦ
Ποσειδῶνος ἀφιεὶς ὕδωρ. καὶ Ἀπόλλων ἐπίκλησιν Κλά-
ριος χαλκοῦς ἐστί, καὶ ἄγαλμα Ἀφροδίτης Ἑρμογένους
Κυθηρίου ποιήσαντος. Ἑρμοῦ τέ ἐστιν ἀγάλματα χαλ-
κοῦ μὲν καὶ ὀρθὰ ἀμφότερα, τῷ δὲ ἑτέρῳ καὶ ναὸς πε-
ποίηται. τὰ δὲ τοῦ Διός, καὶ ταῦτα ὄντα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ
μὲν ἐπίκλησιν οὐκ εἶχε, τὸν δὲ αὐτῶν Χθόνιον καὶ τὸν
τρίτον καλοῦσιν Ὕψιστον.

III. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐστιν Ἀθηνᾶ χαλκῆ·
τῷ βάθρῳ δὲ αὐτῆς ἐστὶ Μουσῶν ἀγάλματα ἐπειργασμέ-
να. ὑπὲρ δὲ τὴν ἀγοράν ἐστιν Ὀκταβίας ναὸς ἀδελφῆς
Αὐγούστου βασιλεύσαντος Ῥωμαίων μετὰ Καίσαρα τὸν
οἰκιστὴν Κορίνθου τῆς νῦν.
2 2. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐξιόντων τὴν ἐπὶ Λεχαίου προ-
πύλαιά ἐστι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἅρματα ἐπίχρυσα, τὸ μὲν Φαέ-
θοντα Ἡλίου παῖδα, τὸ δὲ Ἥλιον αὐτὸν φέρον. ὀλίγον
δὲ ἀπωτέρω τῶν προπυλαίων ἐσιοῦσιν ἐν δεξιᾷ ἐστιν 117
Ἡρακλῆς χαλκοῦς. 3. μετὰ δὲ αὐτὸν ἔσοδός ἐστι τῆς Πει-
ρήνης ἐς τὸ ὕδωρ. ἐπὶ δὲ αὐτῇ λέγουσιν ὡς ἡ Πειρήνη
γένοιτο ὑπὸ δακρύων ἐξ ἀνθρώπου πηγή, τὸν παῖδα

ὀδυρομένη Κεγχρίαν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀκούσης ἀποθα-
νόντα. κεκόσμηται δὲ ἡ πηγὴ λίθῳ λευκῷ, καὶ πεποιη- 3
μένα ἐστὶν οἰκήματα σπηλαίοις κατὰ ταὐτά, ἐξ ὧν τὸ
ὕδωρ ἐς κρήνην ὕπαιθρον ῥεῖ, πιεῖν τε ἡδύ, καὶ τὸν Κο-
ρίνθιον χαλκὸν διάπυρον καὶ θερμὸν ὄντα ὑπὸ ὕδατος
τούτου βάπτεσθαι λέγουσιν, ἐπεὶ χαλκός γε οὐκ ἔστι Κο-
ρινθίοις. ἔτι γε δὴ καὶ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα πρὸς τῇ Πει-
ρήνῃ καὶ περίβολός ἐστιν. ἐν δὲ αὐτῷ γραφὴ τὸ Ὀδυσ-
σέως ἐς τοὺς μνηστῆρας ἔχουσα τόλμημα.

4. Αὖθις δ' ἰοῦσιν ἐπὶ Λεχαίου τὴν εὐθεῖαν χαλκοῦς 4
καθήμενός ἐστιν Ἑρμῆς, παρέστηκε δέ οἱ κριός, ὅτι Ἑρ-
μῆς μάλιστα δοκεῖ θεῶν ἐφορᾶν καὶ αὔξειν ποίμνας,
καθὰ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν,

υἱὸν Φόρβαντος πολυμήλου, τόν ῥα μάλιστα
Ἑρμείας Τρώων ἐφίλει καὶ κτῆσιν ὄπασσε.

τὸν δὲ ἐν τελετῇ Μητρὸς ἐπὶ Ἑρμῇ λεγόμενον καὶ τῷ
κριῷ λόγον ἐπιστάμενος οὐ λέγω. μετὰ δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ
Ἑρμοῦ Ποσειδῶν καὶ Λευκοθέα καὶ ἐπὶ δελφῖνός ἐστιν ὁ
Παλαίμων. 5. Λουτρὰ δὲ ἔστι μὲν πολλαχοῦ Κορινθίοις 5
καὶ ἄλλα, τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, τὸ δὲ βασιλέως Ἀδρια-
νοῦ κατασκευάσαντος· τὸ δὲ ὀνομαστότατον αὐτῶν πλη-
σίον τοῦ Ποσειδῶνος. τοῦτο δὲ Εὐρυκλῆς ἐποίησεν ἀνὴρ
Σπαρτιάτης, λίθοις κοσμήσας καὶ ἄλλοις καὶ ὃν ἐν Κρο-
κεαῖς χώρας τῆς Λακωνικῆς ὀρύσσουσιν. ἐν ἀριστερᾷ δὲ
τῆς ἐσόδου Ποσειδῶν καὶ μετ' αὐτὸν Ἄρτεμις θηρεύουσα
118 ἕστηκε. Κρῆναι δὲ πολλαὶ μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν πεποίηνται
πᾶσαν, ἅτε ἀφθόνου ῥέοντός σφισιν ὕδατος, καὶ ὃ δὴ
βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐσήγαγεν ἐκ Στυμφήλου· θέας δὲ
μάλιστα ἀξία ἡ παρὰ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ὁ
Βελλεροφόντης ἔπεστι, καὶ τὸ ὕδωρ οἱ δι' ὁπλῆς ἵππου
ῥεῖ τοῦ Πηγάσου.

Ἑτέραν δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὴν ἐπὶ Σικυῶνα ἐρχομέ- 6

νοις ἔστιν ἰδεῖν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ ναὸς καὶ ἄγαλμα χαλ-
κοῦν Ἀπόλλωνος, καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω κρήνη καλου-
μένη Γλαύκης· ἐς γὰρ ταύτην ἔρριψεν αὑτήν, ὡς λέ-
γουσι, τῶν Μηδείας ἔσεσθαι φαρμάκων τὸ ὕδωρ νομί-
ζουσα ἴαμα. 6. Ὑπὲρ ταύτην πεποίηται τὴν κρήνην καὶ
τὸ καλούμενον Ὠιδεῖον. παρὰ δὲ αὐτὸ μνῆμά ἐστι τοῖς
Μηδείας παισίν· [ὧν] ὀνόματα μέν σφισι Μέρμερος καὶ
Φέρης, καταλιθωθῆναι δὲ ὑπὸ Κορινθίων λέγονται τῶν
7 δώρων ἕνεκα ὧν τῇ Γλαύκῃ κομίσαι φασὶν αὐτούς· ἅτε
δὲ τοῦ θανάτου βιαίου καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ γενομένου,
τὰ τέκνα Κορινθίων τὰ νήπια ὑπ' αὐτῶν ἐφθείρετο,
πρὶν ἢ χρήσαντος τοῦ θεοῦ θυσίαι τε αὐτοῖς ἐπέτειοι
κατέστησαν καὶ Δεῖμα ἐπεστάθη. τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἐς
ἡμᾶς ἔτι λείπεται, γυναικὸς ἐς τὸ φοβερώτερον εἰκὼν
πεποιημένη· Κορίνθου δὲ ἀναστάτου γενομένης ὑπὸ
Ῥωμαίων καὶ Κορινθίων τῶν ἀρχαίων ἀπολομένων, οὐκ-
έτι ἐκεῖναι καθεστήκασιν αὐτοῖς αἱ θυσίαι παρὰ τῶν
ἐποίκων, οὐδὲ ἀποκείρονταί σφισιν οἱ παῖδες, οὐδὲ μέ-
8 λαιναν φοροῦσιν ἐσθῆτα. 7. Μήδεια δὲ τότε μὲν ἐλθοῦσα
ἐς Ἀθήνας συνῴκησεν Αἰγεῖ, χρόνῳ δὲ ὕστερον φωρα-
θεῖσα ἐπιβουλεύειν Θησεῖ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἔφυγε, παρα-
γενομένη δὲ ἐς τὴν λεγομένην τότε Ἀρίαν τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἔδωκε τὸ ὄνομα καλεῖσθαι Μήδους ἀπ' αὐτῆς. τὸν
δὲ παῖδα, ὃν ἐπήγετο φεύγουσα ἐς τοὺς Ἀρίους, γενέ-
σθαι λέγουσιν ἐξ Αἰγέως, ὄνομα δέ οἱ Μῆδον εἶναι. Ἑλ-
λάνικος δὲ αὐτὸν Πολύξενον καλεῖ, καὶ πατρὸς Ἰάσονός
9 φησιν εἶναι. ἔπη δὲ ἔστιν ἐν Ἕλλησι Ναυπάκτια ὀνομα-
ζόμενα· πεποίηται δὲ ἐν αὐτοῖς Ἰάσονα ἐξ Ἰωλκοῦ μετὰ
τὸν Πελίου θάνατον ἐς Κόρκυραν μετοικῆσαι, καί οἱ
Μέρμερον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῶν παίδων ὑπὸ λεαί-
νης διαφθαρῆναι θηρεύοντα ἐν τῇ πέραν ἠπείρῳ· Φέ- 119
ρητι δὲ οὐδέν ἐστιν ἐς μνήμην προσκείμενον. Κιναίθων

δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ἐγενεαλόγησε γὰρ καὶ οὗτος ἔπεσι,
Μήδειον καὶ θυγατέρα Ἐριῶπιν Ἰάσονι εἶπεν ἐκ Μη-
δείας γενέσθαι· πέρα δὲ ἐς τοὺς παῖδας οὐδὲ τούτῳ πε-
ποιημένα ἐστίν. 8. Εὔμηλος δὲ Ἥλιον ἔφη δοῦναι τὴν 10
χώραν Ἀλωεῖ μὲν τὴν Ἀσωπίαν, Αἰήτῃ δὲ τὴν Ἐφυ-
ραίαν· καὶ Αἰήτην ἀπιόντα ἐς Κόλχους παρακαταθέσθαι
Βούνῳ τὴν γῆν, Βοῦνον δὲ Ἑρμοῦ καὶ Ἀλκιδαμείας εἶ-
ναι, καὶ ἐπεὶ Βοῦνος ἐτελεύτησεν, οὕτως Ἐπωπέα τὸν
Ἀλωέως καὶ τὴν Ἐφυραίων σχεῖν ἀρχήν· Κορίνθου δὲ
ὕστερον τοῦ Μαραθῶνος οὐδένα ὑπολιπομένου παῖδα,
τοὺς Κορινθίους Μήδειαν μεταπεμψαμένους ἐξ Ἰωλκοῦ
παραδοῦναί οἱ τὴν ἀρχήν· βασιλεύειν μὲν δὴ δι' αὐτὴν 11
Ἰάσονα ἐν Κορίνθῳ, Μηδείᾳ δὲ παῖδας μὲν γίνεσθαι, τὸ
δὲ ἀεὶ τικτόμενον κατακρύπτειν αὐτὸ ἐς τὸ ἱερὸν φέρου-
σαν τῆς Ἥρας, κατακρύπτειν δὲ ἀθανάτους ἔσεσθαι νο-
μίζουσαν· τέλος δὲ αὐτήν τε μαθεῖν ὡς ἡμαρτήκοι τῆς
ἐλπίδος, καὶ ἅμα ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος φωραθεῖσαν, οὐ γὰρ
αὐτὸν ἔχειν δεομένῃ συγγνώμην, ἀποπλέοντα δὲ ἐς Ἰωλ-
κὸν οἴχεσθαι, τούτων δὲ ἕνεκα ἀπελθεῖν καὶ Μήδειαν
παραδοῦσαν Σισύφῳ τὴν ἀρχήν. τάδε μὲν οὕτως ἔχοντα
ἐπελεξάμην.

IV. Τοῦ μνήματος δέ ἐστιν οὐ πόρρω Χαλινίτιδος
Ἀθηνᾶς ἱερόν· Ἀθηνᾶν γὰρ θεῶν μάλιστα συγκατεργά-
σασθαι τά τε ἄλλα Βελλεροφόντῃ φασί, καὶ ὡς τὸν Πή-
γασόν οἱ παραδοίη χειρωσαμένη τε καὶ ἐνθεῖσα αὐτὴ τῷ
ἵππῳ χαλινόν. τὸ δὲ ἄγαλμά οἱ τοῦτο ξόανόν ἐστι, πρόσ-
ωπον δὲ καὶ χεῖρες καὶ ἄκροι πόδες εἰσὶ λευκοῦ λίθου.
2. Βελλεροφόντην δὲ οὐκ αὐτοκράτορα ὄντα βασιλεύειν, 2
εἶναι δὲ ἐπὶ Προίτῳ καὶ Ἀργείοις ἐγώ τε πείθομαι καὶ
ὅστις τὰ Ὁμήρου μὴ πάρεργον ἐπελέξατο. φαίνονται δὲ
καὶ Βελλεροφόντου μετοικήσαντος ἐς Λυκίαν οὐδὲν ἧσ-
σον οἱ Κορίνθιοι τῶν ἐν Ἄργει δυναστῶν ἢ Μυκήναις

ὑπακούοντες· ἰδίᾳ τε οὐδένα παρέσχοντο ἄρχοντα τῆς 120
ἐπὶ Τροίαν στρατιᾶς, συντεταγμένοι δὲ Μυκηναίοις καὶ ὅσων ἄλλων Ἀγαμέμνων ἡγεῖτο μετέσχον τοῦ στόλου.
3 3. Σισύφῳ δὲ οὔτι Γλαῦκος μόνον ὁ Βελλεροφόντου πατήρ, ἀλλὰ καὶ ἕτερος υἱὸς ἐγένετο Ὀρνυτίων, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Θέρσανδρός τε καὶ Ἅλμος. Ὀρνυτίωνος δὲ ἦν Φῶκος, Ποσειδῶνος δὲ ἐπίκλησιν. καὶ ὁ μὲν ἀπῴκησεν ἐς Τιθορέαν τῆς νῦν καλουμένης Φωκίδος, Θόας δὲ Ὀρνυτίωνος υἱὸς νεώτερος κατέμεινεν ἐν τῇ Κορίνθῳ. Θόαντος δὲ Δαμοφῶν, Δαμοφῶντος δὲ ἦν Προπόδας, Προπόδα δὲ Δωρίδας καὶ Ὑανθίδας. τούτων βασιλευόντων Δωριεῖς στρατεύουσιν ἐπὶ Κόρινθον· ἡγεῖτο δὲ Ἀλήτης Ἱππότου τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. Δωρίδας μὲν οὖν καὶ Ὑανθίδας παραδόντες τὴν βασιλείαν Ἀλήτῃ καταμένουσιν αὐτοῦ, τῶν δὲ Κορινθίων ὁ δῆμος ἐξέπε-
4 σεν ὑπὸ Δωριέων κρατηθεὶς μάχῃ. Ἀλήτης δὲ αὐτός τε καὶ οἱ ἀπόγονοι βασιλεύουσιν ἐς μὲν Βάκχιν τὸν Προύμνιδος ἐπὶ γενεὰς πέντε, 4. ἀπὸ τούτου δὲ οἱ Βακχίδαι καλούμενοι πέντε ἄλλας γενεὰς ἐς Τελέστην τὸν Ἀριστοδήμου. καὶ Τελέστην μὲν κατὰ ἔχθος Ἀριεὺς καὶ Περάντας κτείνουσι, βασιλεὺς δὲ οὐδεὶς ἔτι ἐγένετο, πρυτάνεις δὲ ἐκ Βακχιδῶν ἐνιαυτὸν ἄρχοντες, ἐς ὃ Κύψελος τυραννήσας ὁ Ἠετίωνος ἐξέβαλε τοὺς Βακχίδας· ἀπόγονος δὲ ἦν ὁ Κύψελος Μέλανος τοῦ Ἀντάσου. Μέλανα δὲ ἐκ Γονούσσης τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος στρατεύοντα σὺν Δωριεῦσιν ἐπὶ Κόρινθον Ἀλήτης τὸ μὲν παραυτίκα, ἀπειπόντος τοῦ θεοῦ, παρ' ἄλλους τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσεν ἀποχωρεῖν, ὕστερον δὲ ἁμαρτὼν τοῦ χρησμοῦ δέχεται σύνοικον. τοιαῦτα μὲν ἐς τοὺς Κορινθίων βασιλέας συμ- 121
βάντα εὕρισκον.
5 5. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλινίτιδος πρὸς τῷ θεάτρῳ σφίσιν ἐστίν, καὶ πλησίον ξόανον γυμνὸν Ἡρα-

κλέους· Δαιδάλου δὲ αὐτό φασιν εἶναι τέχνην. Δαίδαλος δὲ ὁπόσα εἰργάσατο, ἀτοπώτερα μέν ἐστιν ἔτι τὴν ὄψιν, ἐπιπρέπει δὲ ὅμως τι καὶ ἔνθεον τούτοις. ὑπὲρ δὲ τὸ θέατρόν ἐστιν ἱερὸν Διὸς Καπετωλίου φωνῇ τῇ Ῥωμαίων· κατὰ Ἑλλάδα δὲ γλῶσσαν Κορυφαῖος ὀνομάζοιτ' ἄν. 6. τοῦ θεάτρου δέ ἐστι τοῦδε οὐ πόρρω γυμνάσιον τὸ ἀρχαῖον καὶ πηγὴ καλουμένη Λέρνα· κίονες δὲ ἑστήκασι περὶ αὐτήν, καὶ καθέδραι πεποίηνται τοὺς ἐσελθόντας ἀναψύχειν ὥρᾳ θέρους. πρὸς τούτῳ τῷ γυμνασίῳ ναοὶ θεῶν εἰσίν, ὁ μὲν Διός, ὁ δὲ Ἀσκληπιοῦ. τὰ δὲ ἀγάλματα, Ἀσκληπιὸς μὲν καὶ Ὑγίεια λευκοῦ λίθου, τὸ δὲ τοῦ Διὸς χαλκοῦν ἐστίν. 7. Ἀνιοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκρο- 6
κόρινθον, ἥ δέ ἐστιν ὄρους ὑπὲρ τὴν πόλιν κορυφή, Βριάρεω μὲν Ἡλίῳ δόντος αὐτήν, ὅτε ἐδίκαζεν, Ἡλίου δέ, ὡς οἱ Κορίνθιοί φασιν, Ἀφροδίτῃ παρέντος, ἐς δὴ τὸν Ἀκροκόρινθον τοῦτον ἀνιοῦσίν ἐστιν Ἴσιδος τεμένη, ὧν τὴν μὲν Πελαγίαν τὴν δὲ Αἰγυπτίαν αὐτῶν ἐπονομάζουσιν, καὶ δύο Σαράπιδος, ἐν Κανώβῳ καλουμένου τὸ ἕτερον. μετὰ δὲ αὐτὰ Ἡλίῳ πεποίηνται βωμοί, καὶ Ἀνάγκης καὶ Βίας ἐστὶν ἱερόν· ἐσιέναι δὲ ἐς αὐτὸ οὐ νομίζουσιν. ὑπὲρ τοῦτο Μητρὸς θεῶν ναός ἐστι [καὶ 7
στήλη] καὶ θρόνος· λίθων καὶ αὐτὴ καὶ ὁ θρόνος. ὁ δὲ τῶν Μοιρῶν καὶ ὁ Δήμητρος καὶ Κόρης οὐ φανερὰ ἔχουσι τὰ ἀγάλματα. ταύτῃ καὶ τὸ τῆς Βουναίας ἐστὶν Ἥρας ἱερόν, ἱδρυσαμένου Βούνου τοῦ Ἑρμοῦ· καὶ δι' αὐτὸ ἡ θεὸς καλεῖται Βουναία.

V. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον ναός ἐστιν Ἀφροδίτης· ἀγάλματα δὲ αὐτή τε ὡπλισμένη καὶ Ἥλιος καὶ Ἔρως ἔχων τόξον. τὴν δὲ πηγήν, ἥ ἐστιν ὄπισθεν τοῦ ναοῦ, δῶρον μὲν Ἀσωποῦ λέγουσιν εἶναι, δοθῆναι δὲ Σισύφῳ· τοῦτον γὰρ εἰδότα ὡς εἴη Ζεὺς ἡρπακὼς Αἴγιναν θυγατέρα Ἀσωποῦ, μὴ πρότερον φάναι ζη-

τοῦντι μηνύσειν πρὶν ἢ οἱ καὶ ἐν Ἀκροκορίνθῳ γένοιτο 122
ὕδωρ. δόντος δὲ Ἀσωποῦ μηνύει τε οὕτως, καὶ ἀντὶ τοῦ
μηνύματος δίκην, ὅτῳ πιστά, ἐν Ἅιδου δίδωσιν. ἤκουσα
δὲ ἤδη τὴν Πειρήνην φαμένων εἶναι ταύτην, καὶ τὸ ὕδωρ
2 αὐτόθεν ὑπορρεῖν τὸ ἐν τῇ πόλει. 2. Ὁ δὲ Ἀσωπὸς οὗ-
τος ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Φλιασίας, ῥέων δὲ διὰ τῆς Σικυω-
νίας ἐκδίδωσιν ἐς τὴν ταύτῃ θάλασσαν. θυγατέρας δὲ
αὐτοῦ γενέσθαι Φλιάσιοί φασι Κόρκυραν καὶ Αἴγιναν
καὶ Θήβην· ἀπὸ μὲν δὴ Κορκύρας καὶ Αἰγίνης τὰς νή-
σους Σχερίαν καὶ Οἰνώνην καλουμένας μετονομασθῆ-
ναι, ἀπὸ δὲ Θήβης τὴν ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ κληθῆναι. Θη-
βαῖοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦσι, φάμενοι τοῦ Βοιωτίου τὴν
3 Θήβην Ἀσωποῦ καὶ οὐ τοῦ παρὰ Φλιασίοις εἶναι. τὰ δὲ
ἄλλα ἐς τὸν ποταμὸν Φλιάσιοι καὶ Σικυώνιοι λέγουσι,
τὸ ὕδωρ ἔπηλυ καὶ οὐκ ἐγχώριον εἶναί οἱ· Μαίανδρον
γὰρ κατιόντα ἐκ Κελαινῶν διὰ Φρυγίας καὶ Καρίας καὶ
ἐκδιδόντα ἐς τὴν πρὸς Μιλήτῳ θάλασσαν ἐς Πελοπόννη-
σον ἔρχεσθαι καὶ ποιεῖν τὸν Ἀσωπόν. οἶδα δὲ καὶ Δη-
λίων τοιοῦτο ἀκούσας ἕτερον, ὕδωρ ὃ καλοῦσιν Ἰνωπὸν
εἶναί σφισιν ἐκ τοῦ Νείλου. καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἔχει τὸν
Νεῖλον λόγος Εὐφράτην ὄντα ἐς ἕλος ἀφανίζεσθαι καὶ
αὖθις ἀνιόντα ὑπὲρ Αἰθιοπίας Νεῖλον γίνεσθαι. Ἀσω-
4 ποῦ μὲν πέρι τοιαῦτα ἤκουσα. 3. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀκροκορίν-
θου τραπεῖσι τὴν ὀρεινὴν πύλη τέ ἐστιν ἡ Τενεατικὴ καὶ
Εἰληθυίας ἱερόν· ἑξήκοντα δὲ ἀπέχει μάλιστα στάδια ἡ
καλουμένη Τενέα. αἱ δὲ ἄνθρωποί φασιν οἱ ταύτῃ Τρῶες
εἶναι, αἰχμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμε-
νοι ἐνταῦθα Ἀγαμέμνονος δόντος οἰκῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο
θεῶν μάλιστα Ἀπόλλωνα τιμῶσιν.
5 4. Ἐκ Κορίνθου δὲ οὐκ ἐς μεσόγαιαν ἀλλὰ τὴν ἐπὶ
Σικυῶνα ἰοῦσι ναὸς ἐμπεπρησμένος ἐστὶν οὐ πόρρω τῆς
πόλεως, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῆς ὁδοῦ. γεγόνασι μὲν δὴ καὶ 123

ἄλλοι πόλεμοι περὶ τὴν Κορινθίαν, καὶ πῦρ ἐπέλαβεν,
ὡς τὸ εἰκός, καὶ οἰκίας καὶ ἱερὰ τὰ ἔξω τείχους· ἀλλὰ
τοῦτόν γε τὸν ναὸν Ἀπόλλωνος εἶναι λέγουσι, καὶ ὅτι
Πύρρος κατακαύσειεν ὁ Ἀχιλλέως αὐτόν. χρόνῳ δὲ ὕστε-
ρον ἤκουσα καὶ ἄλλο τοιόνδε, ὡς οἱ Κορίνθιοι Διὶ ποιή-
σαιντο Ὀλυμπίῳ τὸν ναόν, καὶ ὡς ἐξαίφνης πῦρ ποθὲν
ἐμπεσὸν διαφθείρειεν αὐτόν. 5. Σικυώνιοι δέ, οὗτοι γὰρ 6
ταύτῃ Κορινθίοις εἰσὶν ὅμοροι, περὶ τῆς χώρας τῆς σφε-
τέρας λέγουσιν ὡς Αἰγιαλεὺς αὐτόχθων πρῶτος ἐν αὐτῇ
γένοιτο, καὶ Πελοποννήσου δὲ ὅσον ἔτι καλεῖται καὶ νῦν
Αἰγιαλός, ἀπ᾽ ἐκείνου βασιλεύοντος ὀνομασθῆναι, καὶ
Αἰγιάλειαν αὐτὸν οἰκίσαι πρῶτον ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν·
οὗ δέ ἐστι νῦν σφίσι τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀκρόπολιν
τοῦτο εἶναι. Αἰγιαλέως δὲ Εὔρωπα γενέσθαι φασίν, Εὔ-
ρωπος δὲ Τελχῖνα, Τελχῖνος δὲ Ἆπιν. οὗτος ὁ Ἆπις ἐς 7
τοσόνδε ηὐξήθη δυνάμεως πρὶν ἢ Πέλοπα ἐς Ὀλυμπίαν
ἀφικέσθαι, ὡς τὴν ἐντὸς Ἰσθμοῦ χώραν Ἀπίαν ἀπ᾽ ἐκεί-
νου καλεῖσθαι. Ἄπιδος δὲ ἦν Θελξίων, Θελξίονος δὲ Αἴ-
γυρος, τοῦ δὲ Θουρίμαχος, Θουριμάχου δὲ Λεύκιππος·
Λευκίππῳ δὲ ἄρρενες παῖδες οὐκ ἐγένοντο, θυγάτηρ δὲ
Καλχινία. ταύτῃ τῇ Καλχινίᾳ Ποσειδῶνα συγγενέσθαι
φασί, καὶ τὸν τεχθέντα ὑπ᾽ αὐτῆς ἔθρεψεν ὁ Λεύκιππος,
καὶ τελευτῶν παρέδωκέν οἱ τὴν ἀρχήν· ὄνομα δὲ ἦν Πέ-
ρατος τῷ παιδί. τὰ δὲ ἐς Πλημναῖον τὸν Περάτου μά- 8
λιστα ἐφαίνετό μοι θαύματος ἄξια· τὰ γάρ οἱ τικτό-
μενα ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτίκα ὁπότε πρῶτον κλαύ-
σειεν ἠφίει τὴν ψυχήν, ἐς ὃ Δημήτηρ ἔλεον ἴσχει Πλη-
μναίου, παραγενομένη δὲ ἐς τὴν Αἰγιάλειαν ὡς δὴ
γυνὴ ξένη Πλημναίῳ παῖδα ἀνέθρεψεν Ὀρθόπολιν.
Ὀρθοπόλιδι δὲ θυγάτηρ γίνεται Χρυσόρθη· ταύτην
τεκεῖν νομίζουσιν ἐξ Ἀπόλλωνος, καὶ ὁ παῖς ὠνομάσθη

Κόρωνος. Κορώνου δὲ γίνονται Κόραξ καὶ νεώτερος
Λαμέδων.
VI. Κόρακος δὲ ἀποθανόντος ἄπαιδος, ὑπὸ τοῦτον 124
τὸν καιρὸν Ἐπωπεὺς ἀφικόμενος ἐκ Θεσσαλίας ἔσχε τὴν
ἀρχήν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος στρατόν σφισι πολέμιον
λέγουσιν ἐς τὴν χώραν τότε ἐλθεῖν πρῶτον, τὰ πρὸ τοῦ
πάντα τὸν χρόνον διατελέσασιν ἐν εἰρήνῃ. 2. αἰτία δὲ
ἥδε. Ἀντιόπης ἐν Ἕλλησι τῆς Νυκτέως ὄνομα ἦν ἐπὶ
κάλλει, καί οἱ καὶ φήμη προσῆν Ἀσωποῦ θυγατέρα, ὃς
τὴν Θηβαΐδα καὶ Πλαταιίδα ὁρίζει, καὶ οὐ Νυκτέως εἶ-
2 ναι. ταύτην οὐκ οἶδα εἴτε γυναῖκα αἰτήσας εἴτε θρασύ-
τερα ἐξ ἀρχῆς βουλευσάμενος Ἐπωπεὺς ἁρπάζει. ὡς δὲ
οἱ Θηβαῖοι σὺν ὅπλοις ἦλθον, ἐνταῦθα τιτρώσκεται μὲν
Νυκτεύς, ἐτρώθη δὲ κρατῶν τῇ μάχῃ καὶ Ἐπωπεύς.
Νυκτέα μὲν δὴ κάμνοντα ὀπίσω κομίζουσιν ἐς Θήβας, καὶ
ὡς ἔμελλε τελευτᾶν, Λύκον ἀδελφὸν ὄντα παραδίδωσι
Θηβαίων ἐν τῷ παρόντι ἄρχειν· Λάβδακον γὰρ τὸν Πο-
λυδώρου τοῦ Κάδμου παῖδα ἔτι αὐτός τε ἐπετρόπευεν ὁ
Νυκτεύς, καὶ τότε ἀπέλιπεν ἐπιτροπεύειν ἐκείνῳ. τοῦ-
τον οὖν τὸν Λύκον ἱκέτευσε στρατῷ μείζονι ἐπὶ τὴν Αἰ-
γιάλειαν ἐλάσαντα τιμωρήσασθαι μὲν Ἐπωπέα, κακοῦν
3 δέ, εἰ λάβοι, καὶ αὐτὴν Ἀντιόπην. Ἐπωπεὺς δὲ τὸ μὲν
παραυτίκα ἐπινίκια ἔθυε καὶ Ἀθηνᾶς ᾠκοδόμει ναόν,
ἐπ᾽ ἐξειργασμένῳ δὲ εὔξατο ἐνδείξασθαι τὴν θεὸν εἴ οἱ
τετελεσμένος ἐστὶν ὁ ναὸς κατὰ γνώμην· μετὰ δὲ τὴν
εὐχὴν ἔλαιον λέγουσι ῥυῆναι πρὸ τοῦ ναοῦ. Ὕστερον δὲ
καὶ Ἐπωπέα κατέλαβεν ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ τραύματος
ἀμεληθέντος κατ᾽ ἀρχάς, ὡς μηδὲν ἔτι Λύκῳ δεῆσαι πο-
λέμου· Λαμέδων γὰρ ὁ Κορώνου βασιλεύσας μετὰ Ἐπω-
πέα ἐξέδωκεν Ἀντιόπην. ἡ δὲ ὡς ἐς Θήβας ἤγετο τὴν ἐπ᾽
4 Ἐλευθερῶν, ἐνταῦθα καθ᾽ ὁδὸν τίκτει. καὶ ἐπὶ τούτῳ
πεποίηκεν Ἄσιος ὁ Ἀμφιπτολέμου

125 Ἀντιόπη δ᾽ ἔτεκε Ζῆθον καὶ Ἀμφίονα δῖον,
Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος,
Ζηνί τε κυσαμένη καὶ Ἐπωπέϊ ποιμένι λαῶν.

Ὅμηρος δὲ σφᾶς ἀνήγαγεν ἐπὶ τὸ σεμνότερον τοῦ γέ-
νους, καὶ Θήβας φησὶν οἰκίσαι πρώτους, ἀποκρίνων τὴν
κάτω πόλιν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀπὸ τῆς Καδμείας. Λαμέδων 5
δὲ βασιλεύσας ἔγημεν ἐξ Ἀθηνῶν γυναῖκα Φηνὼ Κλυ-
τίου· καὶ ὕστερον γενομένου οἱ πολέμου πρὸς Ἄρχαν-
δρον καὶ Ἀρχιτέλην τοὺς Ἀχαιοῦ συμμαχήσοντα ἐπηγά-
γετο Σικυῶνα ἐκ τῆς Ἀττικῆς, καὶ θυγατέρα τε συνῴκι-
σεν αὐτῷ Ζευξίππην, καὶ ἀπὸ τούτου βασιλεύσαντος ἡ
γῆ Σικυωνία καὶ Σικυὼν ἀντὶ Αἰγιαλείας ἡ πόλις ὠνο-
μάσθη. 3. Σικυῶνα δὲ οὐ Μαραθῶνος τοῦ Ἐπωπέως,
Μητίονος δὲ εἶναι τοῦ Ἐρεχθέως φασίν. ὁμολογεῖ δέ
σφισι καὶ Ἄσιος, ἐπεὶ Ἡσίοδός γε καὶ Ἴβυκος, ὁ μὲν
ἐποίησεν ὡς Ἐρεχθέως εἴη Σικυών, Ἴβυκος δὲ εἶναι Πέ-
λοπός φησιν αὐτόν. Σικυῶνος δὲ γίνεται Χθυνοφύλη, 6
Χθονοφύλης δὲ καὶ Ἑρμοῦ Πόλυβον γενέσθαι λέγου-
σιν· ὕστερον δὲ αὐτὴν Φλίας ὁ Διονύσου γαμεῖ, καί οἱ
παῖς Ἀνδροδάμας γίνεται. Πόλυβος δὲ Ταλαῷ τῷ Βίαν-
τος βασιλεύοντι Ἀργείων Λυσιάνασσαν τὴν θυγατέρα
ἔδωκε· καὶ ὅτε Ἄδραστος ἔφευγεν ἐξ Ἄργους, παρὰ Πό-
λυβον ἦλθεν ἐς Σικυῶνα καὶ ὕστερον ἀποθανόντος Πο-
λύβου τὴν ἐν Σικυῶνι ἀρχὴν ἔσχεν. Ἀδράστου δὲ ἐς
Ἄργος κατελθόντος Ἰανίσκος ἀπόγονος Κλυτίου τοῦ
Λαμέδοντι κηδεύσαντος ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐβασί-
λευσεν, ἀποθανόντος δὲ Ἰανίσκου Φαῖστος τῶν Ἡρα-
κλέους λεγόμενος παίδων καὶ οὗτος εἶναι. Φαίστου δὲ 7
κατὰ μαντείαν μετοικήσαντος ἐς Κρήτην βασιλεῦσαι λέ-
γεται Ζεύξιππος Ἀπόλλωνος υἱὸς καὶ νύμφης Συλλίδος.
4. Μετὰ δὲ Ζεύξιππον τελευτήσαντα Ἀγαμέμνων στρα-
τὸν ἤγαγεν ἐπὶ Σικυῶνα καὶ τὸν βασιλέα Ἱππόλυτον

Ῥοπάλου παῖδα τοῦ Φαίστου· δείσας δὲ τὸν στρατὸν ἐπ-
ιόντα Ἱππόλυτος συνεχώρησεν Ἀγαμέμνονος κατήκοος
καὶ Μυκηναίων εἶναι. Ἱππολύτου δὲ ἦν τούτου Λακε- 126
στάδης. Φάλκης δὲ ὁ Τημένου καταλαβὼν νύκτωρ Σι-
κυῶνα σὺν Δωριεῦσι κακὸν μὲν ἅτε Ἡρακλείδην καὶ
αὐτὸν ἐποίησεν οὐδέν, κοινωνὸν δὲ ἔσχε τῆς ἀρχῆς.

VII. Καὶ Δωριεῖς μὲν Σικυώνιοι γεγόνασιν ἀπὸ
τούτου καὶ μοῖρα τῆς Ἀργείας· τὴν δὲ τοῦ Αἰγιαλέως ἐν
τῷ πεδίῳ πόλιν Δημήτριος καθελὼν ὁ Ἀντιγόνου τῇ
πάλαι ποτὲ ἀκροπόλει προσῴκισε τὴν νῦν πόλιν. ἐχόν-
των δὲ ἀσθενῶς ἤδη τῶν Σικυωνίων, αἰτίαν δὲ οὐκ ὀρ-
θῶς ποιοῖ τις ἂν ζητῶν, ἀποχρῷτο δὲ τῷ Ὁμήρῳ λε-
λεγμένῳ περὶ Διός,

ὃς δὴ πολλάων πολίων κατέλυσε κάρηνα,

διακειμένοις οὖν ἀδυνάτως ἐπιγενόμενος σεισμὸς ὀλί-
γου τὴν πόλιν ἐποίησεν ἀνδρῶν ἔρημον, πολλὰ δὲ σφᾶς
καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἀφείλετο. ἐκάκωσε δὲ καὶ περὶ Κα-
ρίαν καὶ Λυκίαν τὰς πόλεις, καὶ Ῥοδίοις ἐσείσθη μάλιστα
ἡ νῆσος, ὥστε καὶ τὸ λόγιον τετελέσθαι Σιβύλλῃ τὸ ἐς
τὴν Ῥόδον ἔδοξεν.

2 2. Ἐκ δὲ τῆς Κορινθίας ἐλθοῦσιν ἐς τὴν Σικυωνίαν
Λύκου Μεσσηνίου μνῆμά ἐστιν, ὅστις δὴ οὗτος ὁ Λύκος·
οὐ γάρ τινα Λύκον εὑρίσκω Μεσσήνιον ἀσκήσαντα πέντ-
αθλον οὐδὲ Ὀλυμπικὴν ἀνῃρημένον νίκην. τοῦτο μὲν δὴ
χῶμά ἐστι γῆς, 3. αὐτοὶ δὲ Σικυώνιοι τὰ πολλὰ ἐοικότι
τρόπῳ θάπτουσι. τὸ μὲν σῶμα γῇ κρύπτουσι, λίθου δὲ
ἐποικοδομήσαντες κρηπῖδα κίονας ἐφιστᾶσι, καὶ ἐπ᾽ αὐ-
τοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι κατὰ τοὺς ἀετοὺς μάλιστα τοὺς ἐν
τοῖς ναοῖς· ἐπίγραμμα δὲ ἄλλο μὲν ἐπιγράφουσιν οὐδέν, 127
τὸ δὲ ὄνομα ἐφ᾽ αὐτοῦ καὶ οὐ πατρόθεν ὑπειπόντες κε-
3 λεύουσι τὸν νεκρὸν χαίρειν. 4. Μετὰ δὲ τὸ μνῆμα τοῦ
Λύκου διαβεβηκόσιν ἤδη τὸν Ἀσωπόν ἐστιν ἐν δεξιᾷ τὸ

Ὀλύμπιον, ὀλίγον δὲ ἔμπροσθεν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ
τάφος Εὐπόλιδι Ἀθηναίῳ ποιήσαντι κωμῳδίαν. προελ-
θοῦσι δὲ καὶ ἐπιστρέψασιν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν Ξενοδίκης
μνῆμά ἐστιν ἀποθανούσης ἐν ὠδῖσι· πεποίηται δὲ οὐ
κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον, ἀλλ᾽ ὡς ἂν τῇ γραφῇ μάλι-
στα ἁρμόζοι· γραφὴ δέ, εἴπερ ἄλλη τις, καὶ αὕτη ἐστὶ
θέας ἀξία. προελθοῦσι δὲ ἐντεῦθεν τάφος Σικυωνίοις 4
ἐστίν, ὅσοι περὶ Πελλήνην καὶ Δύμην τὴν Ἀχαιῶν καὶ
ἐν Μεγάλῃ πόλει καὶ περὶ Σελλασίαν ἐτελεύτησαν· τὰ δὲ
ἐς αὐτοὺς σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς δηλώσω. πρὸς δὲ
τῇ πύλῃ πηγή ἐστί σφισιν ἐν σπηλαίῳ, ἧς τὸ ὕδωρ οὐκ
ἄνεισιν ἐκ γῆς, ἐπιρρεῖ δὲ ἐκ τοῦ ὀρόφου τοῦ σπηλαίου·
καὶ καλεῖται δι᾽ αὐτὸ Στάζουσα ἡ πηγή.

5. Ἐν δὲ τῇ νῦν ἀκροπόλει Τύχης ἱερόν ἐστιν 5
Ἀκραίας, μετὰ δὲ αὐτὸ Διοσκούρων· ξόανα δὲ οὗτοί τε
καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Τύχης ἐστί. τοῦ θεάτρου δὲ ὑπὸ τὴν
ἀκρόπολιν ᾠκοδομημένου τὸν ἐν τῇ σκηνῇ πεποιημένον
ἄνδρα ἀσπίδα ἔχοντα Ἄρατόν φασιν εἶναι τὸν Κλεινίου.
6. μετὰ δὲ τὸ θέατρον Διονύσου ναός ἐστι· χρυσοῦ μὲν
καὶ ἐλέφαντος ὁ θεός, παρὰ δὲ αὐτὸν Βάκχαι λίθου λευ-
κοῦ. ταύτας τὰς γυναῖκας ἱερὰς εἶναι καὶ Διονύσῳ μαί-
νεσθαι λέγουσιν. ἄλλα δὲ ἀγάλματα ἐν ἀπορρήτῳ Σι-
κυωνίοις ἐστί· ταῦτα μιᾷ καθ᾽ ἕκαστον ἔτος νυκτὶ ἐς τὸ
Διονύσιον ἐκ τοῦ καλουμένου Κοσμητηρίου κομίζουσι,
κομίζουσι δὲ μετὰ δᾳδων τε ἡμμένων καὶ ὕμνων ἐπιχω-
ρίων. ἡγεῖται μὲν οὖν ὃν Βάκχειον ὀνομάζουσιν, Ἀν- 6
δροδάμας σφίσιν ὁ Φλίαντος τοῦτον ἱδρύσατο, ἕπεται δὲ
ὁ καλούμενος Λύσιος, ὃν Θηβαῖος Φάνης εἰπούσης τῆς
Πυθίας ἐκόμισεν ἐκ Θηβῶν. ἐς δὲ Σικυῶνα ἦλθεν ὁ Φά-
νης, ὅτε Ἀριστόμαχος ὁ Κλεοδαίου τῆς γενομένης μαν-
128 τείας ἁμαρτὼν δι᾽ αὐτὸ καὶ καθόδου τῆς ἐς Πελοπόννη-
σον ἥμαρτεν. ἐκ δὲ τοῦ Διονυσίου βαδίζουσιν ἐς τὴν

ἀγοράν ἐστι ναὸς Ἀρτέμιδος ἐν δεξιᾷ Λιμναίας. καὶ ὅτι
μὲν κατερρύηκεν ὁ ὄροφος, δῆλά ἐστιν ἰδόντι· περὶ δὲ
τοῦ ἀγάλματος οὔτε ὡς κομισθέντος ἑτέρωσε, οὔτε ὅν-
τινα αὐτοῦ διεφθάρη τρόπον, εἰπεῖν ἔχουσιν.
7 7. Ἐς δὲ τὴν ἀγορὰν ἐσελθοῦσι Πειθοῦς ἐστιν ἱερόν,
οὐδὲ τοῦτο ἄγαλμα ἔχον. Πειθὼ δὲ ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε αὐ-
τοῖς κατέστη σέβεσθαι. Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις ἀποκτεί-
ναντες Πύθωνα παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγιάλειαν καθαρ-
σίων ἕνεκα. γενομένου δέ σφισι δείματος ἔνθα καὶ νῦν
Φόβον ὀνομάζουσι τὸ χωρίον, οἱ μὲν ἐς Κρήτην παρὰ
Καρμάνορα ἀπετράποντο, τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοὺς ἐν
τῇ Αἰγιαλείᾳ νόσος ἐπέλαβε· καὶ σφᾶς ἐκέλευον οἱ μάν-
8 τεις Ἀπόλλωνα ἱλάσασθαι καὶ Ἄρτεμιν. οἱ δὲ παῖδας
ἑπτὰ καὶ ἴσας παρθένους ἐπὶ τὸν Σύθαν ποταμὸν ἀπο-
στέλλουσιν ἱκετεύοντας· ὑπὸ τούτων δὲ πεισθέντας τοὺς
θεούς φασιν ἐς τὴν τότε ἀκρόπολιν ἐλθεῖν, καὶ ὁ τόπος
ἔνθα πρῶτον ἀφίκοντο Πειθοῦς ἐστιν ἱερόν. τούτοις δὲ
ἐοικότα καὶ νῦν ἔτι ποιεῖται· καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν Σύθαν
ἴασιν οἱ παῖδες τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἀγαγόντες
δὴ τοὺς θεοὺς ἐς τὸ τῆς Πειθοῦς ἱερὸν αὖθις ἀπάγειν ἐς
τὸν ναόν φασι τοῦ Ἀπόλλωνος. ὁ δὲ ναὸς ἔστι μὲν ἐν τῇ
νῦν ἀγορᾷ, τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς λέγουσιν αὐτὸν ὑπὸ Προίτου
ποιηθῆναι· τὰς γάρ οἱ θυγατέρας ἐνταῦθα τῆς μανίας
9 παύσασθαι. 8. λέγουσι δὲ καὶ τάδε, ὡς Μελέαγρος ἐς
τοῦτον τὸν ναὸν ἀνέθηκε τὴν λόγχην ᾗ τὸν ὗν κατειργά-
σατο. καὶ αὐλοὺς ἀνατεθῆναί φασιν ἐνταῦθα τοὺς Μαρ-
σύου· γενομένης γὰρ τῷ Σιληνῷ τῆς συμφορᾶς τὸν πο-
ταμὸν τὸν Μαρσύαν κατενεγκεῖν αὐτοὺς ἐς τὸν Μαίαν-
δρον, ἀναφανέντας δὲ ἐν τῷ Ἀσωπῷ καὶ κατὰ τὴν Σι-
κυωνίαν ἐκπεσόντας ὑπὸ ποιμένος τοῦ εὑρόντος δοθῆναι
τῷ Ἀπόλλωνι. τούτων τῶν ἀναθημάτων οὐδὲν ἔτι ἐλεί-

πετο· συγκατεκαύθη γὰρ ἐμπιπραμένῳ τῷ ναῷ. τὸν δὲ
ἐπ' ἐμοῦ ναὸν καὶ τὸ ἄγαλμα Πυθοκλῆς ἀνέθηκεν.
129 VIII. Τῷ δὲ τῆς Πειθοῦς ἱερῷ τὸ ἐγγὺς τέμενος ἀνει-
μένον βασιλεῦσι Ῥωμαίων οἰκία ποτὲ ἦν Κλέωνος τυράν-
νου· Κλεισθένης μὲν γὰρ ὁ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος
ἐχόντων ἔτι τὴν κάτω πόλιν Σικυωνίων ἐτυράννησε,
Κλέων δὲ ἐν τῇ νῦν πόλει. 2. πρὸ ταύτης τῆς οἰκίας
ἡρῷόν ἐστιν Ἀράτου μέγιστα Ἑλλήνων ἐργασαμένου
τῶν ἐφ' αὐτοῦ· ἔχει δὲ ὧδε τὰ ἐς αὐτόν. μετὰ Κλέωνα 2
μοναρχήσαντα ἐνέπεσε τῶν ἐν τέλει πολλοῖς ἐπιθυμία
τυραννίδος οὕτω δή τι ἀκάθεκτος, ὡς καὶ ἄνδρας δύο
Εὐθύδημον καὶ Τιμοκλείδαν ὁμοῦ τυραννῆσαι. τούτους
μὲν οὖν ἐξέβαλεν ὁ δῆμος, Κλεινίαν τὸν πατέρα Ἀράτου
προστησάμενος· ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς ἐτυράννη-
σεν Ἀβαντίδας. Κλεινίᾳ μὲν οὖν συνεβεβήκει πρότερον
ἔτι ἡ τελευτή· Ἄρατον δὲ Ἀβαντίδας φυγάδα ἐποίησεν,
ἢ καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν Ἄρατος ἐθελοντής. Ἀβαντίδαν
μὲν οὖν κτείνουσιν ἄνδρες τῶν ἐπιχωρίων, τύραννος δὲ
αὐτίκα ἐγεγόνει ὁ Ἀβαντίδου πατὴρ Πασέας· Νικοκλῆς 3
δὲ ἐκεῖνον ἀνελὼν ἐτυράννησεν αὐτός. ἐπὶ τοῦτον τὸν
Νικοκλέα Ἄρατος ἀφικόμενος Σικυωνίων φυγάσι καὶ
Ἀργείοις μισθωτοῖς τοὺς μὲν ἔλαθεν ἅτε ἐν σκότῳ, νύ-
κτωρ γὰρ δὴ τὴν ἐπιχείρησιν ἐποιεῖτο, τοὺς δὲ καὶ βια-
σάμενος τῶν φυλασσόντων ἐγένετο ἐντὸς τείχους· καί,
ὑπέφαινε γὰρ ἕως ἤδη, προσλαβὼν τὸν δῆμον ἐπὶ τὴν
οἰκίαν σπουδῇ τὴν τυραννικὴν τρέπεται. καὶ ταύτην μὲν
εἷλεν οὐ χαλεπῶς, ὁ δὲ Νικοκλῆς αὐτὸς ἔλαθεν ἀποδράς.
Σικυωνίοις δὲ ἀπέδωκεν Ἄρατος ἐξ ἴσου πολιτεύεσθαι
διαλλάξας τοῖς φεύγουσιν, οἰκίας μὲν φυγάσι καὶ ὅσα
τῶν κτημάτων ἄλλα ἐπέπρατο ἀποδούς, τιμὴν δὲ τοῖς
πριαμένοις διέλυσεν αὐτός. καί, ἦν γὰρ δέος τοῖς πᾶσιν 4
Ἕλλησι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου Φίλιππον ἐπιτροπεύ-

οντος τὸν Δημητρίου, τοῦδε ἕνεκα τοὺς Σικυωνίους ἐς
τὸ Ἀχαιῶν συνέδριον ἐσήγαγε Δωριεῖς ὄντας. αὐτίκα δὲ 130
στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ᾕρητο, καὶ σφᾶς ἐπὶ Λο-
κροὺς τοὺς Ἀμφισσέας ἀγαγὼν καὶ ἐς τὴν Αἰτωλῶν πο-
λεμίων ὄντων τὴν γῆν ἐπόρθησε. 4. Κόρινθον δὲ ἔχον-
τος Ἀντιγόνου καὶ φρουρᾶς Μακεδόνων ἐνούσης, τοὺς
Μακεδόνας τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐπιθέσεως κατέπληξε, καὶ
ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ
φρουρᾷ τεταγμένον, ὃς παρὰ Ζήνωνα τὸν Μνασέου κατὰ
5 μάθησιν σοφίας ἐφοίτησεν. ἐλευθερώσαντος δὲ Ἀράτου
Κόρινθον προσεχώρησαν μὲν ἐς τὸ συνέδριον Ἐπιδαύ-
ριοι καὶ Τροιζήνιοι οἱ τὴν Ἀργολίδα Ἀκτὴν οἰκοῦντες
καὶ τῶν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μεγαρεῖς, συμμαχίαν δὲ πρὸς
Ἀχαιοὺς Πτολεμαῖος ἐποιήσατο. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ
Ἆγις ὁ Εὐδαμίδου βασιλεὺς ἔφθησαν μὲν Πελλήνην
ἑλόντες ἐξ ἐπιδρομῆς, ἥκοντι δὲ Ἀράτῳ καὶ τῇ στρατιᾷ
συμβαλόντες ἐκρατήθησαν καὶ τὴν Πελλήνην ἐκλιπόντες
6 ἀναχωροῦσιν οἴκαδε ὑπόσπονδοι. 5. Ἄρατος δέ, ὥς οἱ
τὰ ἐν Πελοποννήσῳ προεκεχωρήκει, δεινὸν ἡγεῖτο Πει-
ραιᾶ καὶ Μουνυχίαν, ἔτι δὲ Σαλαμῖνα καὶ Σούνιον ἐχό-
μενα ὑπὸ Μακεδόνων περιοφθῆναι, καί, οὐ γὰρ ἤλπιζε
δύνασθαι πρὸς βίαν αὐτὰ ἐξελεῖν, Διογένην πείθει τῶν
ἐν τοῖς φρουρίοις ἄρχοντα ἀφεῖναι τὰ χωρία ἐπὶ ταλάν-
τοις πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, καὶ τῶν χρημάτων συν-
ετέλεσεν αὐτὸς Ἀθηναίοις ἕκτον μέρος. ἔπεισε δὲ καὶ
Ἀριστόμαχον τυραννοῦντα ἐν Ἄργει δημοκρατίαν ἀπο-
δόντα Ἀργείοις ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συντελεῖν, Μαντίνειάν τε
Λακεδαιμονίων ἐχόντων εἷλεν. ἀλλὰ γὰρ οὐ πάντα ἀν-
θρώπῳ τελεῖται κατὰ γνώμην, εἰ δὴ καὶ Ἄρατον κατ-
έλαβεν ἀνάγκη γενέσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου
σύμμαχον. ἐγένετο δὲ οὕτως.

IX. Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου, παρα- 131

λαβὼν τὴν βασιλείαν ἐν Σπάρτῃ, Παυσανίαν ἐμιμεῖτο
τυραννίδος τε ἐπιθυμῶν καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν
οὐκ ἀρεσκόμενος. ἅτε δὲ ὄντι αὐτῷ Παυσανίου θερμο-
τέρῳ καὶ οὐ φιλοψύχῳ ταχὺ τὰ πάντα ὑπὸ φρονήματος
καὶ τόλμης κατείργαστο, καὶ βασιλέα τε οἰκίας τῆς ἑτέρας
Εὐρυδαμίδαν παῖδα ἔτι ἀνελὼν φαρμάκῳ, διὰ τῶν ἐφο-
ρευόντων ἐς Ἐπικλείδαν τὸν ἀδελφὸν μετέστησε τὴν
ἀρχήν, καὶ τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας Πατρο-
νόμους τῷ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν. ἐπιθυμῶν δὲ
πραγμάτων μειζόνων καὶ ἀρχῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐπέθετο
Ἀχαιοῖς πρώτοις, συμμάχους ἐλπίζων ἕξειν, ἢν κρατήσῃ,
καὶ μάλιστα ἐμποδὼν οὐκ ἐθέλων εἶναί οἱ τοῖς δρωμέ-
νοις. συμβαλὼν δὲ περὶ Δύμην τὴν ὑπὲρ Πατρῶν, Ἀρά- 2
του καὶ τότε ἡγουμένου τῶν Ἀχαιῶν, νικᾷ τῇ μάχῃ.
2. τοῦτο Ἄρατον ἠνάγκασεν ὑπέρ τε Ἀχαιῶν καὶ αὐτῆς
Σικυῶνος δείσαντα Ἀντίγονον ἐπάγεσθαι. Κλεομένους
δὲ παραβάντος ἣν πρὸς Ἀντίγονον συνέθετο εἰρήνην,
καὶ παράσπονδα ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ ἄλλα δράσαντος
καὶ Μεγαλοπολίτας ποιήσαντος ἀναστάτους, οὕτω δια-
βάντος ἐς Πελοπόννησον Ἀντιγόνου συμβάλλουσιν
Ἀχαιοὶ Κλεομένει περὶ Σελλασίαν. νικησάντων δὲ τῶν
Ἀχαιῶν Σελλασία τε ἠνδραποδίσθη καὶ αὐτὴ Λακεδαί-
μων ἑάλω. Λακεδαιμονίοις μὲν οὖν ἀπέδωκεν Ἀντίγο-
132 νος καὶ Ἀχαιοὶ πολιτείαν τὴν πάτριον· τῶν δὲ Λεωνίδου 3
παίδων Ἐπικλείδας μὲν ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, Κλεομένην
δὲ φεύγοντα ἐς Αἴγυπτον καὶ τιμῆς παρὰ Πτολεμαίῳ
(τὰ) πρῶτα ἔχοντα συνέβη δεθῆναι καταγνωσθέντα Αἰ-
γυπτίων ἄνδρας ἐπὶ τὸν βασιλέα συνιστάναι. καὶ ἀπέδρα
μὲν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἀρχὴν
θορύβου παρέσχε· τέλος δέ, ὡς ἡλίσκετο, ἀπέσφαξεν
αὐτόν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄσμενοι Κλεομένους ἀπαλλα-
γέντες βασιλεύεσθαι μὲν οὐκέτι ἠξίωσαν, τὰ δὲ λοιπὰ

καὶ ἐς τόδε διαμένει σφίσιν ἐκείνης τῆς πολιτείας. Ἀρά-
τῳ δὲ Ἀντίγονος, ἅτε ἀνδρὶ εὐεργέτῃ καὶ συγκατειργα-
4 σμένῳ λαμπρὰ οὕτω, διέμεινεν εὔνους. 4. Φίλιππος
δὲ ὡς παρέλαβε τὴν ἀρχήν, οὐ γὰρ αὐτὸν Ἄρατος θυμῷ
πολλὰ ἐς τοὺς ἀρχομένους χρώμενον ἐπῄνει, τὰ δὲ καὶ
ὡρμημένον ἐπεῖχε μὴ ποιεῖν, τούτων ἕνεκεν ἀπέκτεινεν
Ἄρατον, οὐδὲν προϊδομένῳ δούς οἱ φάρμακον. καὶ τὸν
μὲν ἐξ Αἰγίου, ταύτῃ γὰρ τὸ χρεὼν ἐπέλαβεν αὐτόν, ἐς
Σικυῶνα κομίσαντες θάπτουσι, καὶ τὸ ἡρῷον Ἀράτειον
ἔτι ὀνομάζεται· Φιλίππῳ δὲ καὶ ἐς Εὐρυκλείδην καὶ Μί-
κωνα Ἀθηναίους ὅμοια εἰργάσθη· καὶ γὰρ τούσδε ὄντας
ῥήτορας καὶ οὐκ ἀπιθάνους τῷ δήμῳ φαρμάκοις ἔκτεινεν.
5 5. ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτῷ Φιλίππῳ τὸ ἀνδροφόνον φάρ-
μακον ἔσεσθαι συμφορά· τὸν γάρ οἱ παῖδα Δημήτριον ὁ
νεώτερος τῶν Φιλίππου παίδων Περσεὺς φαρμάκῳ διέ-
φθειρε, καὶ δι᾽ αὐτὸ καὶ τῷ πατρὶ ἀθυμήσαντι παρέσχεν
αἰτίαν ἀποθανεῖν. παρεδήλωσα δὲ τάδε ἀπιδὼν ἐς τὸ
Ἡσιόδου σὺν θεῷ πεποιημένον, τὸν ἐπ᾽ ἄλλον βουλεύ-
οντα ἄδικα ἐς αὐτὸν πρῶτον τρέπειν.

6 6. Μετὰ δὲ τὸ Ἀράτου ἡρῷον ἔστι μὲν Ποσειδῶνι
Ἰσθμίῳ βωμός, ἔστι δὲ Ζεὺς Μειλίχιος καὶ Ἄρτεμις ὀνο-
μαζομένη Πατρῴα, σὺν τέχνῃ πεποιημένα οὐδεμιᾷ·
πυραμίδι δὲ ὁ Μειλίχιος, ἡ δὲ κίονί ἐστιν εἰκασμένη. ἐν- 133
ταῦθα καὶ βουλευτήριόν σφισι πεποίηται, καὶ στοὰ κα-
λουμένη Κλεισθένειος ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος· ᾠκοδό-
μησε δὲ ἀπὸ λαφύρων ὁ Κλεισθένης αὐτὴν τὸν πρὸς
Κίρραν πόλεμον συμπολεμήσας Ἀμφικτυόσι. τῆς δὲ
ἀγορᾶς ἐστὶν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ Ζεὺς χαλκοῦς, τέχνη Λυ-
7 σίππου, παρὰ δὲ αὐτὸν Ἄρτεμις ἐπίχρυσος. 7. πλησίον
δὲ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν Λυκίου, κατερρυηκός τε ἤδη
καὶ ἥκιστα θέας ἄξιον. φοιτώντων γὰρ λύκων σφίσιν
ἐπὶ τὰς ποίμνας ὡς μηδένα εἶναι καρπὸν ἔτι ἀπ᾽ αὐτῶν,

ὁ θεὸς τόπον τινὰ εἰπὼν ἔνθα ἔκειτο αὖον ξύλον, τού-
του φλοιὸν ἔχρησε τοῦ ξύλου καὶ κρέας ὁμοῦ προθεῖναι
τοῖς θηρίοις. καὶ τοὺς μὲν αὐτίκα, ὡς ἐγεύσαντο, διέ-
φθειρεν ὁ φλοιός· τὸ ξύλον δὲ ἐκεῖνο ἔκειτο μὲν ἐν τῷ
ἱερῷ τοῦ Λυκίου, ὅ τι δὲ ἦν δένδρον, οὐδὲ οἱ τῶν Σι-
κυωνίων ἐξηγηταὶ συνίεσαν. τούτου δέ εἰσιν εἰκόνες 8
ἐφεξῆς χαλκαῖ· τὰς Προίτου θυγατέρας λέγουσιν εἶναι
σφᾶς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐς γυναῖκας ἄλλας εἶχεν. ἐνταῦθα
Ἡρακλῆς χαλκοῦς ἐστί· Λύσιππος ἐποίησεν αὐτὸν Σι-
κυώνιος. καὶ πλησίον Ἑρμῆς ἕστηκεν Ἀγοραῖος.

X. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς ἀγορᾶς ὄντι οὐ μακρὰν
Ἡρακλῆς ἀνάκειται λίθου, Σκόπα ποίημα. ἔστι δὲ καὶ
ἑτέρωθι ἱερὸν Ἡρακλέους· τὸν μὲν πάντα ἐνταῦθα περί-
βολον Παιδιζὴν ὀνομάζουσιν, ἐν μέσῳ δέ ἐστι τῷ περι-
βόλῳ τὸ ἱερόν, ἐν δὲ αὐτῷ ξόανον ἀρχαῖον, τέχνη Φλια-
σίου Λαφάους. ἐπὶ δὲ τῇ θυσίᾳ τοιάδε δρᾶν νομίζουσι.
Φαῖστον ἐν Σικυωνίᾳ λέγουσιν ἐλθόντα καταλαβεῖν
Ἡρακλεῖ σφᾶς ὡς ἥρωϊ ἐναγίζοντας· οὔκουν ἠξίου δρᾶν
οὐδὲν ὁ Φαῖστος τῶν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὡς θεῷ θύειν. καὶ νῦν
ἔτι ἄρνα οἱ Σικυώνιοι σφάξαντες καὶ τοὺς μηροὺς ἐπὶ
τοῦ βωμοῦ καύσαντες τὰ μὲν ἐσθίουσιν ὡς ἀπὸ ἱερείου,
τὰ δὲ ὡς ἥρωϊ τῶν κρεῶν ἐναγίζουσι. τῆς ἑορτῆς δὲ ἣν
134 ἄγουσι τῷ Ἡρακλεῖ, τὴν προτέραν τῶν ἡμερῶν Ὀνόματα
ὀνομάζοντες, Ἡράκλειαν δὲ καλοῦσι τὴν ὑστέραν.

2. Ἐντεῦθέν ἐστιν ὁδὸς ἐς ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ. παρ- 2
ελθοῦσι δὲ ἐς τὸν περίβολον ἐν ἀριστερᾷ διπλοῦν ἐστὶν
οἴκημα· κεῖται δὲ Ὕπνος ἐν τῷ προτέρῳ, καί οἱ πλὴν
τῆς κεφαλῆς ἄλλο οὐδὲν ἔτι λείπεται. τὸ ἐνδοτέρω δὲ
Ἀπόλλωνι ἀνεῖται Καρνείῳ, καὶ ἐς αὐτὸ οὐκ ἔστι πλὴν
τοῖς ἱερεῦσιν ἔσοδος. κεῖται δὲ ἐν τῇ στοᾷ κήτους ὀστοῦν
θαλασσίου μεγέθει μέγα, καὶ μετ᾽ αὐτὸ ἄγαλμα Ὀνείρου,
καὶ Ὕπνος κατακοιμίζων λέοντα, Ἐπιδώτης δὲ ἐπίκλησιν.

ἐς δὲ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐσιοῦσι καθʼ ἑκάτερον τῆς ἐσόδου
τῇ μὲν Πανὸς καθήμενον ἄγαλμά ἐστι, τῇ δὲ Ἄρτεμις
3 ἕστηκεν. 3. ἐσελθοῦσι δὲ ὁ θεός ἐστιν οὐκ ἔχων γένεια,
χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, Καλάμιδος δὲ ἔργον· ἔχει δὲ καὶ
σκῆπτρον, καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας χειρὸς πίτυος καρπὸν τῆς
ἡμέρου. φασὶ δέ σφισιν ἐξ Ἐπιδαύρου κομισθῆναι τὸν
θεὸν ἐπὶ ζεύγους ἡμιόνων, δράκοντι εἰκασμένον, τὴν δὲ
ἀγαγοῦσαν Νικαγόραν εἶναι Σικυωνίαν, Ἀγασικλέους
μητέρα, γυναῖκα δὲ Ἐχετίμου. ἐνταῦθα ἀγάλματά ἐστιν
οὐ μεγάλα ἀπηρτημένα τοῦ ὀρόφου. τὴν δὲ ἐπὶ τῷ δρά-
κοντι Ἀριστοδάμαν Ἀράτου μητέρα εἶναι λέγουσι, καὶ
Ἄρατον Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι νομίζουσιν. οὗτος μὲν
δὴ παρείχετο ὁ περίβολος τοσάδε ἐς μνήμην.

4 4. * * δὲ αὐτοῦ ἄλλος ἐστὶν Ἀφροδίτης ἱερός· ἐν δὲ
αὐτῷ πρῶτον ἄγαλμά ἐστιν Ἀντιόπης· εἶναι γάρ οἱ τοὺς
παῖδας Σικυωνίους, καὶ διʼ ἐκείνους ἐθέλουσι καὶ αὐτὴν
Ἀντιόπην προσήκειν σφίσι. μετὰ τοῦτο ἤδη τὸ τῆς
Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν. ἐσίασι μὲν δὴ ἐς αὐτὸ γυνή τε
νεωκόρος, ᾗ μηκέτι θέμις παρʼ ἄνδρα φοιτῆσαι, καὶ
παρθένος ἱερωσύνην ἐπέτειον ἔχουσα· λουτροφόρον τὴν
παρθένον ὀνομάζουσι· τοῖς δὲ ἄλλοις κατὰ ταὐτὰ καὶ
ὁρᾶν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τὴν θεὸν καὶ αὐτόθεν προσεύχε-
5 σθαι. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα καθήμενον Κάναχος Σικυώνιος
ἐποίησεν, ὃς καὶ τὸν ἐν Διδύμοις τοῖς Μιλησίων καὶ
Θηβαίοις τὸν Ἰσμήνιον εἰργάσατο Ἀπόλλωνα· πεποίηται
δὲ ἔκ τε χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, φέρουσα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ
πόλον, τῶν χειρῶν δὲ ἔχει τῇ μὲν μήκωνα τῇ δὲ ἑτέρᾳ
μῆλον. τῶν δὲ ἱερείων τοὺς μηροὺς θύουσι πλὴν ὑῶν, 135
τἆλλα δὲ ἀρκεύθου ξύλοις καθαγίζουσι, καιομένοις δὲ
ὁμοῦ τοῖς μηροῖς φύλλον τοῦ παιδέρωτος συγκαθαγί-
6 ζουσιν. 5. ἔνεστι δὲ ὁ παιδέρως ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ περι-
βόλου πόα, φύεται δὲ ἀλλαχόθι οὐδαμοῦ γῆς, οὔτε ἄλλης

οὔτε τῆς Σικυωνίας. τὰ δέ οἱ φύλλα ἐλάσσονα ἢ φηγοῦ,
μείζονα δέ ἐστιν ἢ πρίνου, σχῆμα δέ σφισιν οἷον τοῖς τῆς
δρυός, καὶ τὸ μὲν ὑπομελαίνει, τὸ δὲ ἕτερον λευκόν ἐστι·
φύλλοις ἂν λεύκης μάλιστα εἰκάζοις τὴν χροιάν.

6. Ἀπὸ τούτων δὲ ἀνιοῦσιν ἐς τὸ γυμνάσιόν ἐστιν 7
ἐν δεξιᾷ Φεραίας ἱερὸν Ἀρτέμιδος· κομισθῆναι δὲ τὸ
ξόανον λέγουσιν ἐκ Φερῶν. τὸ δέ σφισι γυμνάσιον τοῦτο
Κλεινίας ᾠκοδόμησε, καὶ παιδεύουσιν ἐνταῦθα ἔτι τοὺς
ἐφήβους. κεῖται δὲ λίθου λευκοῦ καὶ Ἄρτεμις, τὰ ἐς ἰξὺν
μόνον εἰργασμένη, καὶ Ἡρακλῆς τὰ κάτω τοῖς Ἑρμαῖς
τοῖς τετραγώνοις εἰκασμένος.

XI. Ἐντεῦθεν δὲ ἀποτραπεῖσιν ἐπὶ πύλην καλου-
μένην Ἱεράν, οὐ πόρρω τῆς πύλης ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς,
ὃν Ἐπωπεύς ποτε ἀνέθηκε μεγέθει καὶ κόσμῳ τοὺς τότε
ὑπερβεβλημένον. ἔδει δὲ ἄρα χρόνῳ καὶ τοῦδε ἀφανι-
σθῆναι τὴν μνήμην· κεραυνοῖς θεὸς αὐτὸν * * * βωμὸς
δὲ ἐκεῖνος, οὐ γάρ τι ἐς αὐτὸν κατέσκηψε, μένει καὶ ἐς
τόδε οἷον Ἐπωπεὺς ἐποίησε. 2. πρὸ τοῦ βωμοῦ δὲ αὐτῷ
μνῆμα Ἐπωπεῖ κέχωσται, καὶ τοῦ τάφου πλησίον εἰσὶν
Ἀποτρόπαιοι θεοί· παρὰ τούτοις δρῶσιν ὅσα Ἕλληνες ἐς
ἀποτροπὴν κακῶν νομίζουσιν. Ἐπωπέα δὲ καὶ Ἀρτέμιδι
καὶ Ἀπόλλωνι τὸ πλησίον ἱερὸν ποιῆσαι λέγουσι, τὸ δὲ
μετʼ αὐτὸ Ἥρας Ἄδραστον· ἀγάλματα δὲ ὑπελείπετο οὐ-
δετέρῳ. βωμοὺς δὲ ὄπισθεν τοῦ Ἡραίου, τὸν μὲν Πανὶ
ᾠκοδόμησεν, Ἡλίῳ δὲ λίθου λευκοῦ. Καταβαίνουσι 2
δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πεδίον ἱερόν ἐστιν ἐνταῦθα Δήμητρος·
ἱδρῦσαι δέ φασιν αὐτὸ Πλημναῖον, ἀποδιδόντα χάριν
τῇ θεῷ τοῦ παιδὸς τῆς τροφῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Ἥρας,
ἣν ἱδρύσατο Ἄδραστος, ὀλίγον ἀπωτέρω Καρνείου ναός
136 ἐστιν Ἀπόλλωνος· κίονες δὲ ἑστήκασιν ἐν αὐτῷ μόνοι,
τοίχους δὲ οὐκέτι οὐδὲ ὄροφον οὔτε ἐνταῦθα εὑρήσεις
οὔτε ἐν τῷ τῆς Προδρομίας Ἥρας. τοῦτον γὰρ δὴ Φάλ-

κης ἱδρύσατο ὁ Τημένου, τῆς ὁδοῦ οἱ τῆς ἐς Σικυῶνα
3 Ἥραν φάμενος ὁδηγὸν γενέσθαι. 3. Ἐκ Σικυῶνος δὲ
τὴν κατ' εὐθὺ ἐς Φλιοῦντα ἐρχομένοις, καὶ ἐν ἀριστερᾷ
τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστα ἐκτραπεῖσι στάδια, Πυραία καλού-
μενόν ἐστιν ἄλσος, ἱερὸν δὲ ἐν αὐτῷ Προστασίας Δή-
μητρος καὶ Κόρης. ἐνταῦθα ἐφ' αὑτῶν οἱ ἄνδρες ἑορτὴν
ἄγουσι, τὸν δὲ Νυμφῶνα καλούμενον ταῖς γυναιξὶν ἑορ-
τάζειν παρείκασι· καὶ ἀγάλματα Διονύσου καὶ Δήμητρος
καὶ Κόρης τὰ πρόσωπα φαίνοντα ἐν τῷ Νυμφῶνί ἐστιν.
ἡ δὲ ἐς Τιτάνην ὁδὸς σταδίων μέν ἐστιν ἑξήκοντα, καὶ
4 ζεύγεσιν ἄβατος διὰ στενότητα· 4. σταδίους δὲ προελ-
θοῦσιν, ἐμοὶ δοκεῖν, εἴκοσι καὶ ἐν ἀριστερᾷ διαβᾶσι τὸν
Ἀσωπόν ἐστιν ἄλσος πρίνων καὶ ναὸς θεῶν ἃς Ἀθηναῖοι
Σεμνὰς, Σικυώνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσι· κατὰ δὲ
ἔτος ἕκαστον ἑορτὴν ἡμέρᾳ μιᾷ σφίσιν ἄγουσι θύοντες
πρόβατα ἐγκύμονα, μελικράτῳ δὲ σπονδῇ καὶ ἄνθεσιν
ἀντὶ στεφάνων χρῆσθαι νομίζουσιν. ἐοικότα δὲ καὶ ἐπὶ
τῷ βωμῷ τῶν Μοιρῶν δρῶσιν· ὁ δέ σφισιν ἐν ὑπαίθρῳ
5 τοῦ ἄλσους ἐστίν. 5. ἀναστρέψασι δὲ ἐς τὴν ὁδόν, δια-
βᾶσί τε αὖθις τὸν Ἀσωπὸν καὶ ἐς κορυφὴν ὄρους ἥξασιν,
ἐνταῦθα λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι Τιτᾶνα οἰκῆσαι πρῶτον·
εἶναι δὲ αὐτὸν ἀδελφὸν Ἡλίου, καὶ ἀπὸ τούτου κληθῆναι
Τιτάνην τὸ χωρίον. δοκεῖν δέ μοι δεινὸς ἐγένετο ὁ Τιτὰν
τὰς ὥρας τοῦ ἔτους φυλάξαι καὶ ὁπότε ἥλιος σπέρματα
καὶ δένδρων αὔξει καὶ πεπαίνει καρπούς, καὶ ἐπὶ τῷδε
ἀδελφὸς ἐνομίσθη τοῦ Ἡλίου. 6. ὕστερον δὲ Ἀλεξάνωρ
ὁ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ παραγενόμενος ἐς Σικυω-
6 νίαν ἐν Τιτάνῃ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐποίησε. περιοικοῦσι μὲν
δὴ καὶ ἄλλοι, καὶ τὸ πολὺ οἱ ἱκέται τοῦ θεοῦ, καὶ κυπα-
ρίσσων ἐστὶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου δένδρα ἀρχαῖα· τὸ δὲ
ἄγαλμα οὔτε ὁποίου ξύλου γέγονεν ἢ μετάλλου μαθεῖν
ἔστιν, οὔτε τὸν ποιήσαντα ἴσασι, πλὴν εἰ μή τις ἄρα ἐς 137

αὐτὸν τὸν Ἀλεξάνορα ἀναφέροι. φαίνεται δὲ τοῦ ἀγάλ-
ματος πρόσωπον μόνον καὶ ἄκραι χεῖρες καὶ πόδες· χιτὼν
γάρ οἱ λευκὸς ἐρεοῦς καὶ ἱμάτιον ἐπιβέβληται. καὶ Ὑ-
γιείας δ' ἔστι κατὰ ταὐτὸν ἄγαλμα· οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο
ἴδοις ῥᾳδίως, οὕτω περιέχουσιν αὐτὸ κόμαι τε γυναικῶν,
αἳ κείρονται τῇ θεῷ, καὶ ἐσθῆτος Βαβυλωνίας τελαμῶ-
νες. ᾧ δ' ἂν ἐνταῦθα τούτων ἱλάσασθαι θελήσῃ τις,
ἀποδέδεικταί οἱ τὸ αὐτὸ σέβεσθαι τοῦτο ὃ δὴ καὶ Ὑγίειαν
καλοῦσι. 7. Τῷ δὲ Ἀλεξάνορι καὶ Εὐαμερίωνι, καὶ γὰρ 7
τούτοις ἀγάλματά ἐστι, τῷ μὲν ὡς ἥρωϊ μετὰ ἥλιον δύ-
ναντα ἐναγίζουσιν, Εὐαμερίωνι δὲ ὡς θεῷ θύουσιν. εἰ
δὲ ὀρθῶς εἰκάζω, τὸν Εὐαμερίωνα τοῦτον Περγαμηνοὶ
Τελεσφόρον ἐκ μαντεύματος, Ἐπιδαύριοι δὲ Ἄκεσιν
ὀνομάζουσι. τῆς δὲ Κορωνίδος, ἔστι μὲν καὶ ταύτης ξόα-
νον, καθίδρυται δὲ οὐδαμοῦ τοῦ ναοῦ· θυομένων δὲ
τῷ θεῷ ταύρου καὶ ἀρνὸς καὶ ὑὸς ἐς Ἀθηνᾶς ἱερὸν τὴν
Κορωνίδα μετενεγκόντες ἐνταῦθα τιμῶσιν. ὁπόσα δὲ
τῶν θυομένων καθαγίζουσιν, οὐδὲ ἀποχρᾷ σφίσιν ἐκ-
τέμνειν τοὺς μηρούς, χαμαὶ δὲ καίουσι πλὴν τοὺς ὄρ-
νιθας, τούτους δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. 8. Τὰ δὲ ἐν τοῖς 8
ἀετοῖς, Ἡρακλῆς καὶ Νῖκαι πρὸς τοῖς πέρασίν εἰσιν.
ἀνάκειται δὲ ἀγάλματα ἐν τῇ στοᾷ, Διονύσου καὶ Ἑκάτης,
Ἀφροδίτη τε καὶ Μήτηρ θεῶν καὶ Τύχη· ταῦτα μὲν
ξόανα, λίθου δὲ Ἀσκληπιὸς ἐπίκλησιν Γορτύνιος. παρὰ
δὲ τοὺς δράκοντας ἐσιέναι τοὺς ἱεροὺς οὐκ ἐθέλουσιν
ὑπὸ δείματος· καταθέντες δέ σφισι πρὸ τῆς ἐσόδου τρο-
φὴν οὐκέτι πολυπραγμονοῦσι. κεῖται δὲ χαλκοῦς ἀνὴρ
ἐντὸς τοῦ περιβόλου Γρανιανὸς Σικυώνιος, ὃς νίκας
ἀνείλετο Ὀλυμπίασι δύο μὲν πεντάθλου, καὶ σταδίου
τὴν τρίτην, διαύλου δὲ ἀμφότερα, καὶ γυμνὸς καὶ μετὰ
138 τῆς ἀσπίδος.

XII. Ἐν δὲ Τιτάνῃ καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν ἐστιν, ἐς ὃ τὴν

Κορωνίδα ἀνάγουσιν· ἐν δὲ αὐτῷ ξόανον Ἀθηνᾶς ἐστὶν
ἀρχαῖον· κεραυνωθῆναι δὲ καὶ τοῦτο ἐλέγετο. ἐκ τούτου
τοῦ λόφου καταβᾶσιν, ᾠκοδόμηται γὰρ ἐπὶ λόφῳ το
ἱερόν, βωμός ἐστιν ἀνέμων, ἐφ' οὗ τοῖς ἀνέμοις ὁ ἱερεὺς
μιᾷ νυκτὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος θύει. δρᾷ δὲ καὶ ἄλλα ἀπόρρητα
ἐς βόθρους τέσσαρας, ἡμερούμενος τῶν πνευμάτων τὸ
ἄγριον, καὶ δὴ καὶ Μηδείας, ὥς λέγουσιν, ἐπῳδὰς
ἐπᾴδει.

2 Ἐκ δὲ Τιτάνης ἐς Σικυῶνα ἀφικομένοις καὶ κατα-
βαίνουσιν ἐς θάλασσαν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ ναὸς Ἥρας,
οὐκ ἔχων ἔτι οὔτε ἄγαλμα οὔτε ὄροφον· τὸν δὲ ἀναθέντα
Προῖτον εἶναι τὸν Ἄβαντός φασι. 2. καταβᾶσι δὲ ἐς τὸν
Σικυωνίων καλούμενον λιμένα καὶ τραπεῖσιν ἐπ' Ἀρι-
στοναύτας, τὸ ἐπίνειον τὸ Πελληνέων, ἔστιν ὀλίγον ὑπὲρ
τὴν ὁδὸν ἐν ἀριστερᾷ Ποσειδῶνος ἱερόν· προελθοῦσι δὲ
κατὰ τὴν λεωφόρον Ἑλισσών τε καλούμενος ποταμὸς καὶ
μετ' αὐτὸν Σύθας ἐστίν, ἐκδιδόντες ἐς θάλασσαν.

3 3. Ἡ δὲ Φλιασία τῆς Σικυωνίων ἐστὶν ὅμορος, καὶ
Τιτάνης μὲν τεσσαράκοντα σταδίους ἀπέχει μάλιστα ἡ
πόλις, ἐκ Σικυῶνος δὲ ἐς αὐτὴν ὁδός ἐστιν εὐθεῖα. καὶ
ὅτι μὲν Ἀρκάσι Φλιάσιοι προσήκουσιν οὐδέν, δηλοῖ τὰ
ἐς τὸν Ἀρκάδων κατάλογον τῆς Ὁμήρου ποιήσεως, ὅτι
οὐκ εἰσὶν Ἀρκάσι καὶ οὗτοι συγκατειλεγμένοι· ὡς δὲ Ἀρ-
γεῖοί τε ἦσαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ὕστερον Δωριεῖς γεγόνασιν
Ἡρακλειδῶν κατελθόντων ἐς Πελοπόννησον, φανεῖται
προϊόντι ὁμοῦ τῷ λόγῳ. διάφορα δὲ ἐς τοὺς Φλιασίους
τὰ πολλὰ εἰδὼς εἰρημένα, τοῖς μάλιστα αὐτῶν ὡμολο-
4 γημένοις χρήσομαι. 4. Ἐν τῇ γῇ ταύτῃ γενέσθαι πρῶ-
τον Ἄραντά φασιν ἄνδρα αὐτόχθονα· καὶ πόλιν τε
ᾤκισε περὶ τὸν βουνὸν τοῦτον, ὃς Ἀραντῖνος ἔτι καλεῖται
καὶ ἐς ἡμᾶς, οὐ πολὺ ἑτέρου λόφου διεστηκώς, ἐφ' οὗ
Φλιασίοις ἥ τε ἀκρόπολις καὶ τῆς Ἥβης ἐστὶ τὸ ἱερόν.

ἐνταῦθά τε δὴ πόλιν ᾤκισε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον
ἡ γῆ καὶ ἡ πόλις Ἀραντία ἐκλήθησαν. 5. τούτῳ βασι-
λεύοντι Ἀσωπὸς Κηλούσης εἶναι λεγόμενος καὶ Ποσει-
139 δῶνος ἐξεῦρε τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ, ὅντινα οἱ νῦν ἀπὸ
τοῦ εὑρόντος καλοῦσιν Ἀσωπόν. τὸ δὲ μνῆμα τοῦ Ἄραν-
τός ἐστιν ἐν χωρίῳ Κελεαῖς, ἔνθα δὴ καὶ Δυσαύλην ἄν-
δρα Ἐλευσίνιον τεθάφθαι λέγουσιν. Ἄραντος δὲ υἱὸς 5
Ἄορις καὶ θυγάτηρ ἐγένετο Ἀραιθυρέα. τούτους φασὶ
Φλιάσιοι θηρᾶσαί τε ἐμπείρους γενέσθαι καὶ τὰ ἐς πόλε-
μον ἀνδρείους. προαποθανούσης δὲ Ἀραιθυρέας, Ἄορις
ἐς μνήμην τῆς ἀδελφῆς μετωνόμασεν Ἀραιθυρέαν τὴν
χώραν· καὶ ἐπὶ τῷδε Ὅμηρος τοὺς Ἀγαμέμνονος ὑπη-
κόους καταλέγων τὸ ἔπος ἐποίησεν

Ὀρνειάς τ' ἐνέμοντο Ἀραιθυρέην τ' ἐρατεινήν.

τάφους δὲ τῶν Ἄραντος παίδων οὐχ ἑτέρωθι ἡγοῦμαι
τῆς χώρας, ἐπὶ τῷ λόφῳ δὲ εἶναι τῷ Ἀραντίνῳ· καί σφι-
σιν ἐπίθημα στῆλαι περιφερεῖς εἰσί, καὶ πρὸ τῆς τελετῆς
ἣν τῇ Δήμητρι ἄγουσιν Ἄραντα καὶ τοὺς παῖδας καλοῦ-
σιν ἐπὶ τὰς σπονδάς, ἐς ταῦτα βλέποντες τὰ μνήματα.
6. Φλίαντα δέ, ὃς τρίτον τοῦτο ἐποίησεν ὄνομα ἀφ' αὐ- 6
τοῦ τῇ γῇ, Κείσου μὲν παῖδα εἶναι τοῦ Τημένου κατὰ δὴ
τὸν Ἀργείων λόγον οὐδὲ ἀρχὴν ἔγωγε προσίεμαι, Διο-
νύσου δὲ οἶδα καλούμενον καὶ τῶν πλευσάντων ἐπὶ τῆς
Ἀργοῦς καὶ τοῦτον γενέσθαι λεγόμενον. ὁμολογεῖ δέ μοι
καὶ τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ τὰ ἔπη·

Φλίας αὖτ' ἐπὶ τοῖσιν Ἀραιθυρέηθεν ἵκανεν,
ἔνθ' ἀφνειὸς ἔναιε Διωνύσοιο ἕκητι
πατρὸς ἑοῦ, πηγῇσιν ἐφέστιος Ἀσωποῖο.

τοῦ δὲ Φλίαντος Ἀραιθυρέαν εἶναι μητέρα, ἀλλ' οὐ
Χθονοφύλην, Χθονοφύλην δέ οἱ συνοικῆσαι, καὶ Ἀν-
140 δροδάμαν γενέσθαι Φλίαντι ἐξ αὐτῆς.

XIII. Ἡρακλειδῶν δὲ κατελθόντων Πελοπόννησος

ἐταράχθη πᾶσα πλὴν Ἀρκάδων, ὡς πολλὰς μὲν τῶν πό-
λεων συνοίκους ἐκ τοῦ Δωρικοῦ προσλαβεῖν, πλείονας δὲ
ἔτι γενέσθαι τὰς μεταβολὰς τοῖς οἰκήτορσι. τὰ δὲ κατὰ
Φλιοῦντα οὕτως ἔχει. Ῥηγνίδας ἐπ' αὐτὴν ὁ Φάλκου τοῦ
Τημένου Δωριεὺς ἔκ τε Ἄργους στρατεύει καὶ ἐκ τῆς Σι-
κυωνίας. τῶν δὲ Φλιασίων τοῖς μὲν ἃ προεκαλεῖτο Ῥηγνί-
δας ἐφαίνετο ἀρεστά, μένοντας ἐπὶ τοῖς αὑτῶν βασιλέα
Ῥηγνίδαν καὶ τοὺς σὺν ἐκείνῳ Δωριεῖς ἐπὶ ἀναδασμῷ γῆς
2 δέχεσθαι· Ἵππασος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διεκελεύοντο ἀμύ-
νεσθαι μηδὲ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀμαχεὶ τοῖς Δωριεῦσιν
ἀφίστασθαι. προσεμένου δὲ τοῦ δήμου τὴν ἐναντίαν ταύτῃ
γνώμην, οὕτως Ἵππασος σὺν τοῖς ἐθέλουσιν ἐς Σάμον
φεύγει. 2. Ἱππάσου δὲ τούτου τέταρτος ἦν ἀπόγονος
Πυθαγόρας ὁ λεγόμενος γενέσθαι σοφός· Μνησάρχου
γὰρ Πυθαγόρας ἦν τοῦ Εὔφρονος τοῦ Ἱππάσου. ταῦτα
μὲν Φλιάσιοι λέγουσι περὶ αὑτῶν, ὁμολογοῦσι δέ σφισι
τὰ πολλὰ καὶ Σικυώνιοι.

3 3. Προσέσται δὲ ἤδη καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἡκόντων
τὰ ἀξιολογώτατα. ἔστι γὰρ ἐν τῇ Φλιασίων ἀκροπόλει
κυπαρίσσων ἄλσος καὶ ἱερὸν ἁγιώτατον ἐκ παλαιοῦ· τὴν
δὲ θεὸν ἧς ἐστὶ τὸ ἱερὸν οἱ μὲν ἀρχαιότατοι Φλιασίων
Γανυμήδαν, οἱ δὲ ὕστερον Ἥβην ὀνομάζουσιν· ἧς καὶ
Ὅμηρος μνήμην ἐποιήσατο ἐν τῇ Μενελάου πρὸς Ἀλέ-
ξανδρον μονομαχίᾳ, φάμενος οἰνοχόον τῶν θεῶν εἶναι,
καὶ αὖθις ἐν Ὀδυσσέως ἐς Ἅιδου καθόδῳ γυναῖκα Ἡρα-
κλέους εἶπεν εἶναι. Ὠλῆνι δὲ ἐν Ἥρας ἐστὶν ὕμνῳ πε-
ποιημένα τραφῆναι τὴν Ἥραν ὑπὸ Ὡρῶν, εἶναι δέ οἱ
4 παῖδας Ἄρην τε καὶ Ἥβην. παρὰ δὲ Φλιασίοις τῇ θεῷ 141
ταύτῃ καὶ ἄλλαι τιμαὶ καὶ μέγιστον τὸ ἐς τοὺς οἰκέτας
ἐστί· δεδώκασι γὰρ δὴ ἄδειαν ἐνταῦθα ἱκετεύουσι, λυ-
θέντες δὲ οἱ δεσμῶται τὰς πέδας πρὸς τὰ ἐν τῷ ἄλσει
δένδρα ἀνατιθέασιν. ἄγεται δὲ καὶ ἑορτή σφισιν ἐπέτειος,

ἣν καλοῦσι Κισσοτόμους. ἄγαλμα δὲ οὔτε ἐν ἀπορρήτῳ
φυλάσσουσιν οὐδέν, οὔτε ἐστὶν ἐν φανερῷ δεικνύμενον·
ἐφ' ὅτῳ δὲ οὕτω νομίζουσιν, ἱερός ἐστιν αὐτοῖς λόγος,
ἐπεὶ τῆς γε Ἥρας ἐστὶν ἐξιόντων ἐν ἀριστερᾷ ναὸς ἄγαλμα
ἔχων Παρίου λίθου. ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλος περί- 5
βολός ἐστιν ἱερὸς Δήμητρος, ἐν δὲ αὐτῷ ναός τε καὶ
ἄγαλμα Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς, τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος,
ἔστι γὰρ καὶ Ἀρτέμιδος ἐνταῦθα χαλκοῦν ἄγαλμα, ὃ
ἐφαίνετο ἀρχαῖον εἶναί μοι. κατιόντων δὲ ἐκ τῆς ἀκρο-
πόλεώς ἐστιν Ἀσκληπιοῦ ναὸς ἐν δεξιᾷ, καὶ ἄγαλμα οὐκ
ἔχον πω γένεια. ὑπὸ τοῦτον τὸν ναὸν θέατρον πεποίη-
ται. τούτου δὲ οὐ πόρρω Δήμητρός ἐστιν ἱερὸν καὶ
καθήμενα ἀγάλματα ἀρχαῖα.

4. Ἀνάκειται δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς αἲξ χαλκῆ, τὰ πολλὰ 6
ἐπίχρυσος· παρὰ δὲ Φλιασίοις τιμὰς ἐπὶ τῷδε εἴληφε. τὸ
ἄστρον ἣν ὀνομάζουσιν αἶγα, ἀνατέλλουσα τὰς ἀμπέλους
λυμαίνεται συνεχῶς. ἵνα δὲ ἄχαρι μηδὲν ἀπ' αὐτῆς γέ-
νηται, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς χαλκῆν αἶγα ἄλλοις τε
τιμῶσι καὶ χρυσῷ τὸ ἄγαλμα ἐπικοσμοῦντες. 5. ἐνταῦθά
ἐστι καὶ Ἀριστίου μνῆμα τοῦ Πρατίνου. τούτῳ τῷ Ἀρι-
στίᾳ σάτυροι καὶ Πρατίνᾳ τῷ πατρί εἰσι πεποιημένοι πλὴν
τῶν Αἰσχύλου δοκιμώτατα. 6. Ὄπισθεν δὲ τῆς ἀγορᾶς 7
ἐστὶν οἶκος ὀνομαζόμενος ὑπὸ Φλιασίων μαντικός. ἐς
τοῦτον Ἀμφιάραος ἐλθὼν καὶ τὴν νύκτα ἐγκατακοιμη-
θεὶς μαντεύεσθαι τότε πρῶτον, ὡς οἱ Φλιάσιοί φασιν,
ἤρξατο· τέως δὲ ἦν Ἀμφιάραος τῷ ἐκείνων λόγῳ ἰδιώτης
τε καὶ οὐ μάντις. καὶ τὸ οἴκημα ἀπὸ τούτου συγκέκλει-
σται τὸν πάντα ἤδη χρόνον. 7. οὐ πόρρω δέ ἐστιν ὁ κα-
λούμενος Ὀμφαλός, Πελοποννήσου δὲ πάσης μέσον, εἰ
δὴ τὰ ὄντα εἰρήκασιν. ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀμφαλοῦ προελθοῦσι
Διονύσου σφίσιν ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον, ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλ-
142 λωνος, καὶ ἄλλο Ἴσιδος. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου

δῆλον πᾶσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· τὸ δὲ
8 τῆς Ἴσιδος τοῖς ἱερεῦσι θεάσασθαι μόνον ἔστι. 8. Λέγε-
ται δὲ καὶ ὅδε ὑπὸ Φλιασίων λόγος, Ἡρακλέα, ὅτ' ἐκ
Λιβύης ἀνεσώθη κομίζων τὰ μῆλα τὰ Ἑσπερίδων καλού-
μενα, ἐς Φλιοῦντα ἐλθεῖν κατὰ δή τι ἴδιον, διαιτωμένου
δὲ ἐνταῦθα Οἰνέα ἐξ Αἰτωλίας ἀφικέσθαι παρ' αὐτόν·
ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἡρακλεῖ πρότερον ἔτι κηδεστής. τότε δὲ
ἀφιγμένος εἱστία τὸν Ἡρακλέα, ἢ αὐτὸς εἱστιᾶτο ὑπὸ
ἐκείνου. Κύαθον δ' οὖν παῖδα οἰνοχόον Οἰνέως οὐκ
ἀρεσθεὶς τῷ δοθέντι πώματι παίει τῶν δακτύλων ἑνὶ ἐς
τὴν κεφαλήν· ἀποθανόντος δὲ αὐτίκα ὑπὸ τῆς πληγῆς
Φλιασίοις ἐστὶν οἴκημα ἐς μνήμην. τοῦτο ᾠκοδόμηται
μὲν παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀγάλματα δὲ λίθου
πεποιημένα ἔχει, κύλικα ὀρέγοντα Ἡρακλεῖ τὸν Κύαθον.

XIV. Τῆς δὲ πόλεως αἱ Κελεαὶ πέντε που σταδίους
μάλιστα ἀπέχουσι, καὶ τῇ Δήμητρι ἐνταῦθα δι' ἐνιαυτοῦ
τετάρτου τὴν τελετὴν καὶ οὐ κατὰ ἔτος ἄγουσιν. ἱερο-
φάντης δὲ οὐκ ἐς τὸν βίον πάντα ἀποδέδεικται, κατὰ δὲ
ἑκάστην τελετὴν ἄλλοτέ ἐστιν ἄλλος σφίσιν αἱρετός, λαμ-
βάνων, ἢν ἐθέλῃ, καὶ γυναῖκα. καὶ ταῦτα μὲν διάφορα
τῶν Ἐλευσῖνι νομίζουσι, τὰ δὲ ἐς αὐτὴν τὴν τελετὴν
ἐκείνων ἐστὶ μίμησις· ὁμολογοῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ μιμεῖσθαι
2 Φλιάσιοι τὰ ἐν Ἐλευσῖνι δρώμενα. 2. Δυσαύλην δέ φα-
σιν ἀδελφὸν Κελεοῦ παραγενόμενόν σφισιν ἐς τὴν χώραν
καταστήσασθαι τὴν τελετήν, ἐκβληθῆναι δὲ αὐτὸν ἐξ
Ἐλευσῖνος ὑπὸ Ἴωνος, ὅτε Ἴων Ἀθηναίοις ὁ Ξούθου
πολέμαρχος τοῦ πρὸς Ἐλευσινίους ᾑρέθη πολέμου. τοῦ-
το μὲν δὴ Φλιασίοις οὐκ ἔστιν ὅπως ὁμολογήσω, κρατη-
θέντα μάχῃ τινὰ Ἐλευσινίων φυγάδα ἀπελαθέντα οἴχε-
σθαι, τοῦ πολέμου τε ἐπὶ συνθήκαις καταλυθέντος πρὶν
ἢ διαπολεμηθῆναι, καὶ ἐν Ἐλευσῖνι αὐτοῦ καταμείναντος
3 Εὐμόλπου. δύναιτο δ' ἂν κατὰ ἄλλην τινὰ ἐνταῦθα ὁ 143

Δυσαύλης ἀφικέσθαι πρόφασιν, καὶ οὐχ ὡς οἱ Φλιάσιοί
φασιν. οὐ μὴν οὐδὲ Κελεῷ προσήκων, ἐμοὶ δοκεῖν, οὐδὲ
ἄλλως ἦν ἐν τοῖς ἐπιφανέσιν Ἐλευσινίων· οὐ γὰρ ἄν
ποτε Ὅμηρος παρῆκεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔπεσιν. ἔστι γὰρ καὶ
Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐς Δήμητρα· ἐν δὲ αὐτοῖς καταλέγων
τοὺς διδαχθέντας ὑπὸ τῆς θεοῦ τὴν τελετὴν Δυσαύλην
οὐδένα οἶδεν Ἐλευσίνιον. ἔχει δὲ οὕτω τὰ ἔπη·

δεῖξεν Τριπτολέμῳ τε Διοκλεῖ τε πληξίππῳ
Εὐμόλπου τε βίῃ Κελεῷ θ' ἡγήτορι λαῶν
δρησμοσύνην ἱερῶν καὶ ἐπέφραδεν ὄργια πᾶσιν.

οὗτος δ' οὖν, ὡς οἱ Φλιάσιοί φασιν, ὁ Δυσαύλης κατ- 4
εστήσατο ἐνταῦθα τὴν τελετήν, καὶ οὗτος ἦν ὁ τῷ χωρίῳ
τὸ ὄνομα παραθέμενος Κελεάς. Δυσαύλου τέ ἐστιν ἐν-
ταῦθα, ὡς εἴρηταί μοι, μνῆμα. πρότερον δὲ ἄρα ἐπε-
ποίητο Ἀράντειος τάφος· ὕστερον γὰρ κατὰ τὸν Φλιασίων
λόγον καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς Ἄραντος βασιλείας ἀφίκετο ὁ Δυ-
σαύλης. 3. Φλιάσιοι γὰρ Προμηθεῖ γενέσθαι τῷ Ἰαπετοῦ
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον φασὶν Ἄραντα, καὶ τρισὶν ἀν-
θρώπων γενεαῖς Πελασγοῦ τε εἶναι πρεσβύτερον τοῦ
Ἀρκάδος καὶ τῶν λεγομένων Ἀθήνῃσιν αὐτοχθόνων.
τοῦ δὲ Ἀνακτόρου καλουμένου πρὸς τῷ ὀρόφῳ Πέλοπος
λέγουσιν ἅρμα ἀνακεῖσθαι. Φλιασίοις μὲν δὴ τοσαῦτα
λόγου μάλιστα ἦν ἄξια.

XV. Ἐκ Κορίνθου δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένῳ Κλεωναὶ
πόλις ἐστὶν οὐ μεγάλη. παῖδα δὲ εἶναι Πέλοπος Κλεώνην
λέγουσιν, οἱ δὲ τῷ παρὰ Σικυῶνα ῥέοντι Ἀσωπῷ θυγα-
τέρα ἐπὶ ταῖς ἄλλαις Κλεώνην γενέσθαι· τὸ δ' οὖν ὄνομα
ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τούτων ἐτέθη τῇ πόλει. ἐνταῦθά ἐστιν
ἱερὸν Ἀθηνᾶς, τὸ δὲ ἄγαλμα Σκύλλιδος τέχνη καὶ Δι-
ποίνου· μαθητὰς δὲ εἶναι Δαιδάλου σφᾶς, οἱ δὲ καὶ
γυναῖκα ἐκ Γόρτυνος ἐθέλουσι λαβεῖν Δαίδαλον, καὶ
144 τὸν Δίποινον καὶ Σκύλλιν ἐκ τῆς γυναικός οἱ ταύτης

γενέσθαι. ἐν Κλεωναῖς δὲ τοῦτό τ' ἔστι τὸ ἱερὸν καὶ μνῆμα Εὐρύτου καὶ Κτεάτου· θεωροὺς γὰρ ἐξ Ἤλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν Ἰσθμίων αὐτοὺς ἐνταῦθα Ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἔγκλημα ποιούμενος ὅτι οἱ πρὸς Αὐγείαν πολεμοῦντι ἀντετάχθησαν.

Ἐκ Κλεωνῶν δέ εἰσιν ἐς Ἄργος ὁδοὶ δύο, ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐζώνοις, καὶ ἔστιν ἐπίτομος, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ καλουμένου Τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτὴ περιεχόντων ὀρῶν, ὀχήματι δέ ἐστιν ὅμως ἐπιτηδειοτέρα. 2. Ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα τὸ χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα. ἐν δὲ αὐτῇ Νεμείου τε Διὸς ναός ἐστι θέας ἄξιος, πλὴν ὅσον κατερρυήκει τε ὁ ὄροφος καὶ ἄγαλμα οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο· κυπαρίσσων τε ἄλσος ἐστὶ περὶ τὸν ναόν, καὶ τὸν Ὀφέλτην ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς τροφοῦ τεθέντα ἐς τὴν πόαν δια-
3 φθαρῆναι λέγουσιν ὑπὸ τοῦ δράκοντος. θύουσι δὲ Ἀργεῖοι τῷ Διὶ καὶ ἐν τῇ Νεμέᾳ, καὶ Νεμείου Διὸς ἱερέα αἱροῦνται, καὶ δὴ καὶ δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα ἀνδράσιν ὡπλισμένοις Νεμείων πανηγύρει τῶν χειμερινῶν. 3. ἐνταῦθα ἔστι μὲν Ὀφέλτου τάφος, περὶ δὲ αὐτὸν θριγκὸς λίθων, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου βωμοί· ἔστι δὲ χῶμα γῆς Λυκούργου μνῆμα τοῦ Ὀφέλτου πατρός. τὴν δὲ πηγὴν Ἀδράστειαν ὀνομάζουσιν, εἴτε ἐπ' ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ εἴτε καὶ ἀνευρόντος αὐτὴν Ἀδράστου. τὸ δὲ ὄνομα λέγουσι τῇ χώρᾳ Νεμέαν δοῦναι θυγατέρα Ἀσωποῦ καὶ ταύτην. καὶ ὄρος Ἀπέσας ἐστὶν ὑπὲρ τὴν Νεμέαν, ἔνθα
4 Περσέα πρῶτον Διὶ θῦσαι λέγουσιν Ἀπεσαντίῳ. 4. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Τρητὸν καὶ αὖθις τὴν ἐς Ἄργος ἰοῦσίν ἐστι Μυκηνῶν ἐρείπια ἐν ἀριστερᾷ. καὶ ὅτι μὲν Περσεὺς ἐγένετο Μυκηνῶν οἰκιστής, ἴσασιν Ἕλληνες, ἐγὼ δὲ αἰτίαν τε γράψω τοῦ οἰκισμοῦ, καὶ δι' ἥντινα πρόφασιν Ἀργεῖοι Μυκηναίους ὕστερον ἀνέστησαν. ἐν γὰρ τῇ νῦν

Ἀργολίδι ὀνομαζομένῃ τὰ μὲν ἔτι παλαιότερα οὐ μνημονεύουσιν, Ἴναχον δὲ βασιλεύοντα τόν τε ποταμὸν ἀφ' αὑτοῦ λέγουσιν ὀνομάσαι καὶ θῦσαι τῇ Ἥρᾳ. λέγεται δὲ 5
καὶ ὅδε λόγος· Φορωνέα ἐν τῇ γῇ ταύτῃ γενέσθαι πρῶ-
145 τον, Ἴναχον δὲ οὐκ ἄνδρα ἀλλὰ τὸν ποταμὸν πατέρα εἶναι Φορωνεῖ· τοῦτον δὲ Ποσειδῶνι καὶ Ἥρᾳ δικάσαι περὶ τῆς χώρας, σὺν δὲ αὐτῷ Κηφισόν τε καὶ Ἀστερίωνα καὶ τὸν Ἴναχον ποταμόν· κρινάντων δὲ Ἥρας εἶναι τὴν γῆν, οὕτω σφίσιν ἀφανίσαι τὸ ὕδωρ Ποσειδῶνα. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε Ἴναχος ὕδωρ οὔτε ἄλλος παρέχεται τῶν εἰρημένων ποταμῶν ὅτι μὴ ὕσαντος τοῦ θεοῦ· θέρους δὲ αὖα σφίσιν ἐστὶ τὰ ῥεύματα, πλὴν τῶν ἐν Λέρνῃ. Φορωνεὺς δὲ ὁ Ἰνάχου τοὺς ἀνθρώπους συνήγαγε πρῶτον ἐς κοινόν, σποράδας τέως καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἑκάστοτε οἰκοῦντας· καὶ τὸ χωρίον ἐς ὃ πρῶτον ἠθροίσθησαν ἄστυ ὠνομάσθη Φορωνικόν.

XVI. Ἄργος δὲ Φορωνέως θυγατριδοῦς, βασιλεύσας μετὰ Φορωνέα, ὠνόμασεν ἀφ' αὑτοῦ τὴν χώραν. Ἄργου δὲ Πείρασος γίνεται καὶ Φόρβας, Φόρβαντος δὲ Τριόπας, Τριόπα δὲ Ἴασος καὶ Ἀγήνωρ. Ἰὼ μὲν οὖν Ἰάσου θυγάτηρ, εἴτε ὡς Ἡρόδοτος ἔγραψεν εἴτε καθ' ὃ λέγουσιν Ἕλληνες, ἐς Αἴγυπτον ἀφικνεῖται· Κρότωπος δὲ ὁ Ἀγήνορος ἔσχε μετὰ Ἴασον τὴν ἀρχήν. Κροτώπου δὲ Σθενέλας γίνεται. Δαναὸς δ' ἀπ' Αἰγύπτου πλεύσας ἐπὶ Γελάνορα τὸν Σθενέλα τοὺς ἀπογόνους τοὺς Ἀγήνορος βασιλείας ἔπαυσεν. τὰ δὲ ἀπὸ τούτου καὶ οἱ πάντες ὁμοίως ἴσασι, θυγατέρων τῶν Δαναοῦ τὸ ἐς τοὺς ἀνεψιοὺς τόλμημα καὶ ὡς ἀποθανόντος Δαναοῦ τὴν ἀρχὴν Λυγκεὺς ἔσχεν. 2. οἱ δὲ Ἄβαντος τοῦ Λυγκέως παῖδες 2
τὴν βασιλείαν ἐνείμαντο, καὶ Ἀκρίσιος μὲν αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν τῷ Ἄργει, Προῖτος δὲ τὸ Ἡραῖον καὶ Μιδείαν καὶ Τίρυνθα ἔσχε καὶ ὅσα πρὸς θαλάσσῃ τῆς Ἀργείας·

σημεῖά τε τῆς ἐν Τίρυνθι οἰκήσεως Προίτου καὶ ἐς τόδε
λείπεται. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀκρίσιος Περσέα αὐτόν τε
περιεῖναι πυνθανόμενος καὶ ἔργα ἀποδείκνυσθαι, ἐς Λά-
ρισαν ἀπεχώρησε τὴν ἐπὶ τῷ Πηνειῷ. Περσεὺς δέ, ἰδεῖν
γὰρ πάντως ἤθελε τὸν γονέα τῆς μητρὸς καὶ λόγοις τε
χρηστοῖς καὶ ἔργοις δεξιώσασθαι, ἔρχεται παρ' αὐτὸν ἐς
τὴν Λάρισαν· καὶ ὁ μὲν οἷα ἡλικίᾳ τε ἀκμάζων καὶ τοῦ 146
3 δίσκου χαίρων τῷ εὑρήματι ἐπεδείκνυτο ἐς ἅπαντας,
Ἀκρίσιος δὲ λανθάνει κατὰ δαίμονα ὑποπεσὼν τοῦ
δίσκου τῇ ὁρμῇ. καὶ Ἀκρισίῳ μὲν ἡ πρόρρησις τοῦ θεοῦ
τέλος ἔσχεν, οὐδὲ ἀπέτρεψέν οἱ τὸ χρεὼν τὰ ἐς τὴν παῖδα
καὶ τὸν θυγατριδοῦν παρευρήματα· 3. Περσεὺς δὲ ὡς
ἀνέστρεψεν ἐς Ἄργος, ᾐσχύνετο γὰρ τοῦ φόνου τῇ φήμῃ,
Μεγαπένθην τὸν Προίτου πείθει οἱ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦ-
ναι, παραλαβὼν δὲ αὐτὸς τὴν ἐκείνου Μυκήνας κτίζει.
τοῦ ξίφους γὰρ ἐνταῦθα ἐξέπεσεν ὁ μύκης αὐτῷ, καὶ τὸ
σημεῖον ἐς οἰκισμὸν ἐνόμιζε συμβῆναι πόλεως. ἤκουσα
δὲ καὶ ὡς διψῶντι ἐπῆλθεν ἀνελέσθαι οἱ μύκητα ἐκ τῆς
γῆς, ῥυέντος δὲ ὕδατος πιὼν καὶ ἡσθεὶς Μυκήνας ἔθετο
4 τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ. Ὅμηρος δὲ ἐν Ὀδυσσείᾳ γυναικὸς
Μυκήνης ἐν ἔπει τῷδε ἐμνήσθη

Τυρώ τ' Ἀλκμήνη τε ἐϋστέφανός τε Μυκήνη.

ταύτην εἶναι θυγατέρα Ἰνάχου γυναῖκα δὲ Ἀρέστορος
τὰ ἔπη λέγει ἃ δὴ Ἕλληνες καλοῦσιν Ἠοίας μεγάλας· ἀπὸ
ταύτης οὖν γεγονέναι καὶ τὸ ὄνομα τῇ πόλει φασίν. ὃν
δὲ προσποιοῦσιν Ἀκουσιλάου λόγον, Μυκηνέα υἱὸν
εἶναι Σπάρτωνος, Σπάρτωνα δὲ Φορωνέως, οὐκ ἂν
ἔγωγε ἀποδεξαίμην, διότι μηδὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι.
Λακεδαιμονίοις γὰρ Σπάρτης μὲν γυναικὸς εἰκών ἐστιν
ἐν Ἀμύκλαις, Σπάρτωνα δὲ Φορωνέως παῖδα θαυμάζοιεν
ἂν καὶ ἀρχὴν ἀκούσαντες.

5 4. Μυκήνας δὲ Ἀργεῖοι καθεῖλον ὑπὸ ζηλοτυπίας.
ἡσυχαζόντων γὰρ τῶν Ἀργείων κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν
τοῦ Μήδου, Μυκηναῖοι πέμπουσιν ἐς Θερμοπύλας ὀγ-
δοήκοντα ἄνδρας, οἳ Λακεδαιμονίοις μετέσχον τοῦ ἔργου.
τοῦτο ἤνεγκέ σφισιν ὄλεθρον τὸ φιλοτίμημα παροξῦναν
Ἀργείους. λείπεται δὲ ὅμως ἔτι καὶ ἄλλα τοῦ περιβόλου
καὶ ἡ πύλη· λέοντες δὲ ἐφεστήκασιν αὐτῇ· Κυκλώπων
147 δὲ καὶ ταῦτα ἔργα εἶναι λέγουσιν, οἳ Προίτῳ τὸ τεῖχος
ἐποίησαν τὸ ἐν Τίρυνθι. 5. Μυκηνῶν δὲ ἐν τοῖς ἐρει- 6
πίοις κρήνη τέ ἐστι καλουμένη Περσεία, καὶ Ἀτρέως καὶ
τῶν παίδων ὑπόγαια οἰκοδομήματα, ἔνθα οἱ θησαυροί
σφισι τῶν χρημάτων ἦσαν. τάφος δὲ ἔστι μὲν Ἀτρέως,
εἰσὶ δὲ καὶ ὅσους σὺν Ἀγαμέμνονι ἐπανήκοντας ἐξ Ἰλίου
δειπνίσας κατεφόνευσεν Αἴγισθος. τοῦ μὲν δὴ Κασσάν-
δρας μνήματος ἀμφισβητοῦσι Λακεδαιμονίων οἱ περὶ
Ἀμύκλας οἰκοῦντες· ἕτερον δὲ ἐστιν Ἀγαμέμνονος, τὸ
δὲ Εὐρυμέδοντος τοῦ ἡνιόχου, καὶ Τελεδάμου τὸ αὐτὸ
καὶ Πέλοπος, τούτους γὰρ τεκεῖν διδύμους Κασσάνδραν 7
φασί, νηπίους δὲ ἔτι ὄντας ἐπικατέσφαξε τοῖς γονεῦσιν
Αἴγισθος, ***· Πυλάδῃ γὰρ συνῴκησεν Ὀρέστου δόν-
τος. Ἑλλάνικος δὲ καὶ τάδε ἔγραψε, Μέδοντα καὶ Στρό-
φιον γενέσθαι Πυλάδῃ παῖδας ἐξ Ἠλέκτρας. Κλυταιμνή-
στρα δὲ ἐτάφη καὶ Αἴγισθος ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ τείχους,
ἐντὸς δὲ ἀπηξιώθησαν, ἔνθα Ἀγαμέμνων τε αὐτὸς ἔκειτο
καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ φονευθέντες.

XVII. Μυκηνῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ πέντε ἀπέχει καὶ
δέκα στάδια τὸ Ἡραῖον. ῥεῖ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδωρ Ἐλευ-
θέριον καλούμενον· χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς καθάρσια αἱ
περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τῶν θυσιῶν ἐς τὰς ἀπορρήτους. 2. αὐ-
τὸ δὲ τὸ ἱερόν ἐστιν ἐν χθαμαλωτέρῳ τῆς Εὐβοίας. τὸ
γὰρ δὴ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσιν Εὔβοιαν, λέγοντες Ἀστε-
ρίωνι γενέσθαι τῷ ποταμῷ θυγατέρας Εὔβοιαν καὶ Πρό-
συμναν καὶ Ἀκραίαν, εἶναι δὲ σφᾶς τροφοὺς τῆς Ἥρας·

2 *καὶ ἀπὸ μὲν Ἀκραίας τὸ ὄρος καλοῦσι τὸ ἀπαντικρὺ τοῦ*
Ἡραίου, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας ὅσον περὶ τὸ ἱερόν, Πρόσυμναν
δὲ τὴν ὑπὸ τὸ Ἡραῖον χώραν. ὁ δὲ Ἀστερίων οὗτος ῥέων
ὑπὲρ τὸ Ἡραῖον ἐς φάραγγα ἐσπίπτων ἀφανίζεται. φύεται
δὲ αὐτοῦ πόα πρὸς ταῖς ὄχθαις· Ἀστερίωνα ὀνομάζουσι
καὶ τὴν πόαν· ταύτην τῇ Ἥρᾳ καὶ αὐτὴν φέρουσι καὶ ἀπὸ
3 *τῶν φύλλων αὐτῇ στεφάνους πλέκουσιν.* 3. *Ἀρχιτέκτονα*
μὲν δὴ γενέσθαι τοῦ ναοῦ λέγουσιν Εὐπόλεμον Ἀργεῖον·
ὁπόσα δὲ ὑπὲρ τοὺς κίονάς ἐστιν εἰργασμένα, τὰ μὲν ἐς 148
τὴν Διὸς γένεσιν καὶ θεῶν καὶ Γιγάντων μάχην ἔχει, τὰ
δὲ ἐς τὸν πρὸς Τροίαν πόλεμον καὶ Ἰλίου τὴν ἅλωσιν.
ἀνδριάντες τε ἑστήκασι πρὸ τῆς ἐσόδου, καὶ γυναικῶν αἳ
γεγόνασιν ἱέρειαι τῆς Ἥρας, καὶ ἡρώων ἄλλων τε καὶ
Ὀρέστου· τὸν γὰρ ἐπίγραμμα ἔχοντα ὡς εἴη βασιλεὺς
Αὔγουστος, Ὀρέστην εἶναι λέγουσιν. ἐν δὲ τῷ προνάῳ
τῇ μὲν Χάριτες ἀγάλματά ἐστιν ἀρχαῖα, ἐν δεξιᾷ δὲ κλίνη
τῆς Ἥρας, καὶ ἀνάθημα ἀσπὶς ἣν Μενέλαός ποτε ἀφεί-
4 *λετο Εὔφορβον ἐν Ἰλίῳ.* 4. *Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐπὶ*
θρόνου κάθηται μεγέθει μέγα, χρυσοῦ μὲν καὶ ἐλέφαν-
τος, Πολυκλείτου δὲ ἔργον· ἔπεστι δέ οἱ στέφανος Χά-
ριτας ἔχων καὶ Ὥρας ἐπειργασμένας, καὶ τῶν χειρῶν τῇ
μὲν καρπὸν φέρει ῥοιᾶς, τῇ δὲ σκῆπτρον. τὰ μὲν οὖν ἐς
τὴν ῥοιάν, ἀπορρητότερος γάρ ἐστιν ὁ λόγος, ἀφείσθω
μοι· κόκκυγα δὲ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθῆσθαί φασι, λέ-
γοντες τὸν Δία, ὅτε ἤρα παρθένου τῆς Ἥρας, ἐς τοῦτον
τὸν ὄρνιθα ἀλλαγῆναι, τὴν δὲ ἅτε παίγνιον θηρᾶσαι.
τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὅσα ἐοικότα εἴρηται περὶ θεῶν,
οὐκ ἀποδεχόμενος γράφω, γράφω δὲ οὐδὲν ἧσσον.
5 5. *Λέγεται δὲ παρεστηκέναι τῇ Ἥρᾳ τέχνη Ναυκύδους*
ἄγαλμα Ἥβης, ἐλέφαντος καὶ τοῦτο καὶ χρυσοῦ. παρὰ
δὲ αὐτήν ἐστιν ἐπὶ κίονος ἄγαλμα Ἥρας ἀρχαῖον. το δὲ
ἀρχαιότατον πεποίηται μὲν ἐξ ἀχράδος, ἀνετέθη δὲ ἐς

Τίρυνθα ὑπὸ Πειράσου τοῦ Ἄργου, Τίρυνθα δὲ ἀνε-
λόντες Ἀργεῖοι κομίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς
εἶδον, καθήμενον ἄγαλμα οὐ μέγα. 6. *Ἀναθήματα δὲ* 6
τὰ ἄξια λόγου, βωμὸς ἔχων ἐπειργασμένον τὸν λεγόμενον
Ἥβης καὶ Ἡρακλέους γάμον· οὗτος μὲν ἀργύρου, χρυ-
σοῦ δὲ καὶ λίθων λαμπόντων Ἀδριανὸς βασιλεὺς ταὼν
ἀνέθηκεν· ἀνέθηκε δέ, ὅτι τὴν ὄρνιθα ἱερὰν τῆς Ἥρας
νομίζουσι. κεῖται δὲ καὶ στέφανος χρυσοῦς καὶ πέπλος
πορφύρας, Νέρωνος ταῦτα ἀναθήματα. 7. *Ἔστι δὲ ὑπὲρ* 7
τὸν ναὸν τοῦτον τοῦ προτέρου ναοῦ θεμέλιά τε καὶ εἰ δή
τι ἄλλο ὑπελίπετο ἡ φλόξ. κατεκαύθη δὲ τὴν ἱέρειαν τῆς
149 *Ἥρας Χρυσηΐδα ὕπνου καταλαβόντος, ὅτε ὁ λύχνος*
πρῶτον στεφανωμάτων ἥπτετο. καὶ Χρυσηῒς μὲν ἀπελ-
θοῦσα ἐς Τεγέαν τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Ἀλέαν ἱκέτευεν· Ἀρ-
γεῖοι δὲ καίπερ κακοῦ τηλικούτου παρόντος σφίσι τὴν
εἰκόνα οὐ καθεῖλον τῆς Χρυσηΐδος, ἀνάκειται δὲ καὶ ἐς
τόδε τοῦ ναοῦ τοῦ κατακαυθέντος ἔμπροσθεν.

XVIII. *Ἐκ Μυκηνῶν δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένοις ἐν ἀρι-*
στερᾷ Περσέως παρὰ τὴν ὁδόν ἐστιν ἡρῷον. ἔχει μὲν δὴ
καὶ ἐνταῦθα τιμὰς παρὰ τῶν προσχώρων, μεγίστας δὲ
ἔν τε Σερίφῳ, καὶ παρ' Ἀθηναίοις Περσέως τέμενος καὶ
Δίκτυος καὶ Κλυμένης βωμὸς σωτήρων καλουμένων
Περσέως. 2. *Ἐν δὲ τῇ Ἀργείᾳ προελθοῦσιν ὀλίγον ἀπὸ*
τοῦ ἡρῴου τούτου Θυέστου τάφος ἐστὶν ἐν δεξιᾷ· λίθου
δὲ ἔπεστιν αὐτῷ κριός, ὅτι τὴν ἄρνα ὁ Θυέστης ἔσχε τὴν
χρυσῆν, μοιχεύσας τοῦ ἀδελφοῦ τὴν γυναῖκα. Ἀτρέα δὲ
οὐκ ἐπέσχεν ὁ λογισμὸς μετρῆσαι τὴν ἴσην, ἀλλὰ τῶν
Θυέστου παίδων σφαγὰς καὶ τὰ ᾀδόμενα δεῖπνα ἐξειρ-
γάσατο. ὕστερον δὲ οὐκ ἔχω σαφὲς εἰπεῖν πότερον ἀδι- 8
κίας ἦρξεν Αἴγισθος ἢ προϋπῆρξεν Ἀγαμέμνονι φόνος
Ταντάλου τοῦ Θυέστου· συνοικεῖν δέ φασιν αὐτὸν Κλυ-
ταιμνήστρᾳ παρθένῳ παρὰ Τυνδάρεω λαβόντα. ἐγὼ

δὲ καταγνῶναι μὲν οὐκ ἐθέλω φύσει σφᾶς γενέσθαι κα-
κούς· εἰ δὲ ἐπὶ τοσοῦτο αὐτοῖς τὸ μίασμα τὸ Πέλοπος καὶ
ὁ Μυρτίλου προστρόπαιος ἠκολούθησε, τούτοις ἦν ἄρα
ὁμολογοῦντα, ἡνίκα ἡ Πυθία Γλαύκῳ τῷ Ἐπικύδους
Σπαρτιάτῃ, βουλεύσαντι ἐπίορκα ὀμόσαι, καὶ τοῦδε εἶ-
πεν ἐς τοὺς ἀπογόνους κατιέναι τὴν δίκην.

3 3. Ἀπὸ δὲ τῶν Κριῶν, οὕτω γὰρ τοῦ Θυέστου τὸ 150
μνῆμα ὀνομάζουσι, προελθοῦσιν ὀλίγον ἐστὶν ἐν ἀρι-
στερᾷ χωρίον Μυσία καὶ Δήμητρος Μυσίας ἱερόν, ἀπὸ
ἀνδρὸς Μυσίου τὸ ὄνομα, γενομένου καὶ τούτου, καθά-
περ λέγουσιν Ἀργεῖοι, ξένου τῇ Δήμητρι. τούτῳ μὲν
οὖν οὐκ ἔπεστιν ὄροφος· ἐν δὲ αὐτῷ ναός ἐστιν ἄλλος
ὀπτῆς πλίνθου, ξόανα δὲ Κόρης καὶ Πλούτωνος καὶ Δή-
μητρός ἐστι. προελθοῦσι δὲ ποταμός ἐστιν Ἴναχος, καὶ
διαβᾶσιν Ἡλίου βωμός. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ πύλην ἥξεις κα-
λουμένην ἀπὸ τοῦ πλησίον ἱεροῦ· τὸ δὲ ἱερόν ἐστιν Εἰ-
λειθυίας.

4 4. Μόνους δὲ Ἑλλήνων οἶδα Ἀργείους ἐς τρεῖς βα-
σιλείας νεμηθέντας. ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀναξαγόρου
τοῦ Ἄργου τοῦ Μεγαπένθους μανία ταῖς γυναιξὶν ἐνέ-
πεσεν, ἐκφοιτῶσαι δὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν
χώραν, ἐς ὃ Μελάμπους ὁ Ἀμυθάονος ἔπαυσε σφᾶς τῆς
νόσου, ἐφ᾽ ᾧ τε αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς Βίας Ἀναξαγόρᾳ τὸ
ἴσον ἕξουσιν. ἀπὸ μὲν δὴ Βίαντος βασιλεύουσι πέντε ἄν-
δρες ἐπὶ γενεὰς τέσσαρας ἐς Κυάνιππον τὸν Αἰγιαλέως,
ὄντες Νηλεῖδαι τὰ πρὸς μητρός, ἀπὸ δὲ Μελάμποδος γε-
νεαί τε ἓξ καὶ ἄνδρες ἴσοι μέχρις Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφια-
5 ράου· τὸ δὲ ἐγχώριον γένος οἱ Ἀναξαγορίδαι βασι-
λεύουσι πλέον. Ἶφις μὲν γὰρ ὁ Ἀλέκτορος τοῦ Ἀναξα-
γόρου Σθενέλῳ τῷ Καπανέως ἀδελφοῦ παιδὶ ἀπέλιπε
τὴν ἀρχήν· Ἀμφιλόχου δὲ μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου μετοική-
σαντος ἐς τοὺς νῦν Ἀμφιλόχους, Κυανίππου δ᾽ ἄπαιδος

τελευτήσαντος, οὕτω Κυλαράβης ὁ Σθενέλου μόνος τὴν
βασιλείαν ἔσχεν. 5. οὐ μέντοι παῖδας κατέλιπεν οὐδ᾽ οὗ-
τος, ἀλλὰ Ὀρέστης ὁ Ἀγαμέμνονος τὸ Ἄργος κατέσχε
παροικῶν τε ἐγγὺς αὐτῷ καὶ ἄνευ τῆς πατρῴας ἀρχῆς
151 προσπεποιημένος μὲν Ἀρκάδων τοὺς πολλούς, παρειλη-
φὼς δὲ καὶ τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλείαν, συμμαχικοῦ δὲ ἐκ
Φωκέων ἀεί ποτε ἐπ᾽ ὠφελείᾳ ἑτοίμου παρόντος. Λα- 6
κεδαιμονίων δὲ ἐβασίλευσεν Ὀρέστης Λακεδαιμονίων
ἐφέντων αὐτῷ· τοὺς γὰρ Τυνδάρεω θυγατριδοῦς τὴν
ἀρχὴν ἔχειν ἠξίουν πρὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους
Μενελάῳ γεγενημένων ἐκ δούλης. Ὀρέστου δὲ ἀποθα-
νόντος ἔσχε Τισαμενὸς τὴν ἀρχὴν Ἑρμιόνης τῆς Μενε-
λάου καὶ Ὀρέστου παῖς. τὸν δὲ Ὀρέστου νόθον Πενθί-
λον Κιναίθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἠριγόνην τὴν Αἰ-
γίσθου τεκεῖν. 6. ἐπὶ δὲ τοῦ Τισαμενοῦ τούτου κατίασιν
ἐς Πελοπόννησον Ἡρακλεῖδαι, Τήμενος μὲν καὶ Κρε- 7
σφόντης Ἀριστομάχου, τοῦ τρίτου δὲ Ἀριστοδήμου προ-
τεθνεῶτος εἵποντο οἱ παῖδες. Ἄργους μὲν δὴ καὶ τῆς ἐν
Ἄργει βασιλείας ὀρθότατα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἠμφισβήτουν,
ὅτι ἦν Πελοπίδης ὁ Τισαμενός, οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι τὸ ἀνέ-
καθέν εἰσι Περσεῖδαι. Τυνδάρεων δὲ αὐτὸν ἐκπεσόντα
ἀπέφαινον ὑπὸ Ἱπποκόωντος· Ἡρακλέα δὲ ἔφασαν ἀπο-
κτείναντα Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας παρακαταθέσθαι
Τυνδάρεῳ τὴν χώραν. τοιαῦτα δὲ καὶ περὶ τῆς Μεσση-
νίας ἕτερα ἔλεγον, παρακαταθήκην Νέστορι δοθῆναι καὶ
ταύτην ὑπὸ Ἡρακλέους ἑλόντος Πύλον. 7. Ἐκβάλλουσιν 8
οὖν ἐκ μὲν Λακεδαίμονος καὶ Ἄργους Τισαμενόν, ἐκ δὲ
τῆς Μεσσηνίας τοὺς Νέστορος ἀπογόνους, Ἀλκμαίωνα
Σίλλου τοῦ Θρασυμήδους καὶ Πεισίστρατον τὸν Πεισι-
στράτου καὶ τοὺς Παίονος τοῦ Ἀντιλόχου παῖδας, σὺν δὲ
αὐτοῖς Μέλανθον τὸν Ἀνδροπόμπου τοῦ Βώρου τοῦ
Πενθίλου τοῦ Περικλυμένου. Τισαμενὸς μὲν οὖν ἦλθε

9 σὺν τῇ στρατιᾷ καὶ οἱ παῖδες ἐς τὴν νῦν Ἀχαΐαν· οἱ δὲ
Νηλεῖδαι πλὴν Πεισιστράτου, τοῦτον γὰρ οὐκ οἶδα παρ' 152
οὕστινας ἀπεχώρησεν, ἐς Ἀθήνας ἀφίκοντο οἱ λοιποί,
καὶ τὸ Παιονιδῶν γένος καὶ Ἀλκμαιωνιδῶν ἀπὸ τούτων
ὠνομάσθησαν. Μέλανθος δὲ καὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν,
ἀφελόμενος Θυμοίτην τὸν Ὀξύντου· Θυμοίτης γὰρ Θη-
σειδῶν ἔσχατος ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων.

XIX. Τὰ μὲν οὖν Κρεσφόντου καὶ τῶν Ἀριστοδή-
μου παίδων οὐκ ἤπειγεν ὁ λόγος με ἐνταῦθα δηλῶσαι·
Τήμενος δὲ ἐκ μὲν τοῦ φανεροῦ Δηϊφόντῃ τῷ Ἀντιμά-
χου τοῦ Θρασυάνορος τοῦ Κτησίππου τοῦ Ἡρακλέους
στρατηγῷ πρὸς τὰς μάχας ἐχρήσατο ἀντὶ τῶν υἱῶν καὶ
σύμβουλον ἐς πάντα εἶχεν, ἅτε αὐτόν τε ἐκεῖνον πεποιη-
μένος πρότερον ἔτι γαμβρὸν καὶ τῶν παίδων ἀρεσκόμε-
νος τῇ Ὑρνηθοῖ μάλιστα, ὑπωπτεύετο δὲ ἤδη καὶ τὴν
βασιλείαν ἐς ἐκείνην καὶ Δηϊφόντην τρέπειν. ἐπεβου-
λεύθη δὲ τούτων ἕνεκα ὑπὸ τῶν υἱῶν· ἐκείνων δὲ αὐτῷ
2 Κεῖσος πρεσβύτατος ὢν ἔσχε τὴν ἀρχήν. 2. Ἀργεῖοι δέ,
ἅτε ἰσηγορίαν καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιο-
τάτου, τὰ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων ἐς ἐλάχιστον προή-
γαγον, ὡς Μήδωνι τῷ Κείσου καὶ τοῖς ἀπογόνοις τὸ
ὄνομα λειφθῆναι τῆς βασιλείας μόνον. Μέλταν δὲ τὸν
Λακήδου δέκατον ἀπόγονον Μήδωνος τὸ παράπαν ἔπαυ-
σεν ἀρχῆς καταγνοὺς ὁ δῆμος.

3 3. Ἀργείοις δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει τὸ ἐπιφανέστατόν
ἐστιν Ἀπόλλωνος ἱερὸν Λυκίου. τὸ μὲν οὖν ἄγαλμα τὸ
ἐφ' ἡμῶν Ἀττάλου ποίημα ἦν Ἀθηναίου, τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς
Δαναοῦ καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ ξόανον ἀνάθημα ἦν· ξόανα
γὰρ δὴ τότε εἶναι πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰ-
γύπτια. Δαναὸς δὲ ἱδρύσατο Λύκιον Ἀπόλλωνα ἐπ' αἰ-
τίᾳ τοιαύτῃ. παραγενόμενος ἐς τὸ Ἄργος ἠμφισβήτει
πρὸς Γελάνορα τὸν Σθενέλα περὶ τῆς ἀρχῆς. ῥηθέντων

δὲ ἐπὶ τοῦ δήμου παρ' ἀμφοτέρων πολλῶν τε καὶ ἐπαγω-
γῶν, καὶ οὐχ ἧσσον δίκαια λέγειν τοῦ Γελάνορος δόξαν-
153 τος, ὁ μὲν δῆμος ὑπερέθετο, φασίν, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν
κρίνειν· ἀρχομένης δὲ ἡμέρας ἐς βοῶν ἀγέλην νεμομένην 4
πρὸ τοῦ τείχους ἐσπίπτει λύκος, προσπεσὼν δὲ ἐμάχετο
πρὸς ταῦρον ἡγεμόνα τῶν βοῶν. παρίσταται δὴ τοῖς Ἀρ-
γείοις τῷ μὲν Γελάνορα, Δαναὸν δὲ εἰκάσαι τῷ λύκῳ, ὅτι
οὔτε τὸ θηρίον τοῦτό ἐστιν ἀνθρώποις σύντροφον οὔτε
Δαναός σφισιν ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. ἐπεὶ δὲ τὸν ταῦρον
κατειργάσατο ὁ λύκος, διὰ τοῦτο ὁ Δαναὸς ἔσχε τὴν ἀρ-
χήν. οὕτω δὴ νομίζων Ἀπόλλωνα ἐπὶ τὴν ἀγέλην ἐπαγα-
γεῖν τῶν βοῶν τὸν λύκον, ἱδρύσατο Ἀπόλλωνος ἱερὸν
Λυκίου. 4. Ἐνταῦθα ἀνάκειται μὲν θρόνος Δαναοῦ, κεῖ- 5
ται δὲ εἰκὼν Βίτωνος, ἀνὴρ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων ταῦ-
ρον· ὡς δὲ Λυκέας ἐποίησεν, ἐς Νεμέαν Ἀργείων ἀγόν-
των θυσίαν τῷ Διὶ ὁ Βίτων ὑπὸ ῥώμης τε καὶ ἰσχύος
ταῦρον ἀράμενος ἤνεγκεν. 5. Ἑξῆς δὲ τῆς εἰκόνος ταύ-
της πῦρ καίουσιν, ὀνομάζοντες Φορωνέως εἶναι· οὐ γάρ
τι ὁμολογοῦσι δοῦναι πῦρ Προμηθέα ἀνθρώποις, ἀλλὰ
ἐς Φορωνέα τοῦ πυρὸς μετάγειν ἐθέλουσι τὴν εὕρεσιν.
6. Τὰ δὲ ξόανα Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ, τὸ μὲν Ἐπειοῦ 6
λέγουσιν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ Ὑπερμνήστρας ἀνάθημα.
ταύτην γὰρ τῶν θυγατέρων μόνην τὸ πρόσταγμα ὑπερ-
ιδοῦσαν ὑπήγαγεν ὁ Δαναὸς ἐς δικαστήριον, τοῦ τε
Λυγκέως οὐκ ἀκίνδυνον αὑτῷ τὴν σωτηρίαν ἡγούμενος,
καὶ ὅτι τοῦ τολμήματος οὐ μετασχοῦσα ταῖς ἀδελφαῖς καὶ
τῷ βουλεύσαντι τὸ ὄνειδος ηὔξησε. κριθεῖσα δὲ ἐν τοῖς
Ἀργείοις ἀποφεύγει τε καὶ Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷδε ἀνέθηκε
Νικηφόρον. τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐντὸς Λάδας ποδῶν ὠκύ- 7
τητι ὑπερβαλλόμενος τοὺς ἐφ' αὑτοῦ, καὶ Ἑρμῆς ἐς λύ-
ρας ποίησιν χελώνην ἠρκώς. ἔστι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ
154 βόθρος, πεποιημένα ἐν τύπῳ ταύρου μάχην ἔχων καὶ

λύκου, σὺν δὲ αὐτοῖς παρθένον ἀφιεῖσαν πέτραν ἐπὶ τὸν
ταῦρον. Ἄρτεμιν δὲ εἶναι νομίζουσι τὴν παρθένον. Δα-
ναὸς δὲ ταῦτά τε ἀνέθηκε καὶ πλησίον κίονας ἐκ ** Διὸς
καὶ Ἀρτέμιδος ξόανον.
8 7. Τάφοι δέ εἰσιν, ὁ μὲν Λίνου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ
Ψαμάθης τῆς Κροτώπου, τὸν δὲ λέγουσιν εἶναι Λίνου
τοῦ ποιήσαντος τὰ ἔπη. τὰ μὲν οὖν ἐς τοῦτον οἰκειότερα
ὄντα ἑτέρῳ λόγῳ παρίημι τῷδε, τὰ δὲ ἐς τὸν Ψαμάθης ἡ
Μεγαρική μοι συγγραφὴ προεδήλωσεν. ἐπὶ τούτοις ἐστὶν
Ἀπόλλων Ἀγυιεὺς καὶ βωμὸς Ὑετίου Διός, ἔνθα οἱ
συσπεύδοντες Πολυνείκει τὴν ἐς Θήβας κάθοδον ἀπο-
θανεῖσθαι συνώμοσαν, ἢν μὴ τὰς Θήβας γένηταί σφισιν
ἑλεῖν. ἐς δὲ τοῦ Προμηθέως τὸ μνῆμα ἧσσόν μοι δοκοῦ-
σιν Ὀπουντίων εἰκότα λέγειν, λέγουσι δὲ ὅμως.

XX. Παρέντι δὲ Κρεύγα τε εἰκόνα, ἀνδρὸς πύκτου,
καὶ τρόπαιον ἐπὶ Κορινθίοις ἀνασταθέν, ἄγαλμά ἐστι
καθήμενον Διὸς Μειλιχίου, λίθου λευκοῦ, Πολυκλεί-
του δὲ ἔργον. ποιηθῆναι δὲ ἐπυνθανόμην αὐτὸ ἐπ' αἰτίᾳ
τοιαύτῃ. Λακεδαιμονίοις πολεμεῖν πρὸς Ἀργείους ἀρξα-
μένοις οὐδεμία ἦν ἔτι ἀπαλλαγή, πρὶν ἢ Φίλιππος σφᾶς
ἠνάγκασεν ὁ Ἀμύντου μένειν ἐπὶ τοῖς καθεστηκόσιν ἐξ
ἀρχῆς ὅροις τῆς χώρας. τὸν δὲ ἔμπροσθεν χρόνον οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι μηδὲν ἔξω Πελοποννήσου περιεργαζόμενοι
τῆς Ἀργείας ἀεί τι ἀπετέμνοντο, ἢ οἱ Ἀργεῖοι τετραμμέ-
νων πρὸς πόλεμον ἐκείνων ὑπερόριον ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ 155
2 αὐτοί σφισιν ἐνέκειντο. προηγμένου δὲ ἀμφοτέροις ἐς
ἄκρον τοῦ μίσους ἔδοξεν Ἀργείοις λογάδας τρέφειν χι-
λίους· ἡγεμὼν δὲ ἐτέτακτο ἐπ' αὐτοῖς Βρύας Ἀργεῖος,
ὃς ἄλλα τε ἐς ἄνδρας ὕβρισε τοῦ δήμου, καὶ παρθένον
κομιζομένην παρὰ τὸν νυμφίον ᾔσχυνεν ἀφελόμενος
τοὺς ἄγοντας. ἐπιλαβούσης δὲ τῆς νυκτὸς τυφλοῖ τὸν
Βρύαντα ἡ παῖς φυλάξασα ὑπνωμένον· φωραθεῖσα δὲ

ὡς ἐπέσχεν ἡμέρα, κατέφυγεν ἱκέτις ἐς τὸν δῆμον. οὐ
προεμένων δὲ αὐτὴν τιμωρήσασθαι τοῖς χιλίοις, καὶ ἀπὸ
τούτου προαχθέντων ἐς μάχην ἀμφοτέρων, κρατοῦσιν
οἱ τοῦ δήμου, κρατήσαντες δὲ οὐδένα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ
τῶν ἐναντίων ἔλιπον. ὕστερον δὲ ἄλλα τε ἐπηγάγοντο
καθάρσια ὡς ἐπὶ αἵματι ἐμφυλίῳ, καὶ ἄγαλμα ἀνέθηκαν
Μειλιχίου Διός. 2. Πλησίον δέ εἰσιν ἐπειργασμένοι λίθῳ 3
Κλέοβις καὶ Βίτων, αὐτοί τε ἕλκοντες τὴν ἅμαξαν, καὶ
ἐπ' αὐτῇ ἄγοντες τὴν μητέρα ἐς τὸ Ἡραῖον. 3. τούτων δὲ
ἀπαντικρὺ Νεμείου Διός ἐστιν ἱερόν, ἄγαλμα ὀρθὸν
χαλκοῦν, τέχνη Λυσίππου. μετὰ δὲ αὐτὸ προελθοῦσιν
ἐν δεξιᾷ Φορωνέως τάφος ἐστίν· ἐναγίζουσι δὲ καὶ ἐς
ἡμᾶς ἔτι τῷ Φορωνεῖ. πέραν δὲ τοῦ Νεμείου Διὸς Τύχης
ἐστὶν ἐκ παλαιοτάτου ναός, εἰ δὴ Παλαμήδης κύβους εὑ-
ρὼν ἀνέθηκεν ἐς τοῦτον τὸν ναόν. τὸ δὲ μνῆμα τὸ πλη- 4
σίον Χορείας μαινάδος ὀνομάζουσι, Διονύσῳ λέγοντες
καὶ ἄλλας γυναῖκας καὶ ταύτην ἐς Ἄργος συστρατεύσα-
σθαι, Περσέα δέ, ὡς ἐκράτει τῆς μάχης, φονεῦσαι τῶν
γυναικῶν τὰς πολλάς· τὰς μὲν οὖν λοιπὰς θάπτουσιν ἐν
κοινῷ, ταύτῃ δέ, ἀξιώματι γὰρ δὴ προεῖχεν, ἰδίᾳ τὸ μνῆμα
ἐποίησαν. 4. ἀπωτέρω δὲ ὀλίγον Ὡρῶν ἱερόν ἐστιν. ἐπ- 5
ανιόντι δὲ ἐκεῖθεν ἀνδριάντες ἑστήκασι Πολυνείκους τοῦ
Οἰδίποδος καὶ ὅσοι σὺν ἐκείνῳ τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸ τεῖ-
χος μαχόμενοι τὸ Θηβαίων ἐτελεύτησαν. τούτους τοὺς
156 ἄνδρας ἐς μόνων ἑπτὰ ἀριθμὸν κατήγαγεν Αἰσχύλος
πλειόνων ἔκ τε Ἄργους ἡγεμόνων καὶ Μεσσήνης καί
τινων καὶ Ἀρκάδων στρατευσαμένων. τούτων δὲ τῶν
ἑπτά, ἐπηκολουθήκασι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι τῇ Αἰσχύλου
ποιήσει, πλησίον κεῖνται καὶ οἱ τὰς Θήβας ἑλόντες, Αἰ-
γιαλεὺς Ἀδράστου, καὶ Πρόμαχος ὁ Παρθενοπαίου τοῦ
Ταλαοῦ, καὶ Πολύδωρος Ἱππομέδοντος, καὶ Θέρσανδρος,
καὶ οἱ Ἀμφιαράου παῖδες Ἀλκμαίων τε καὶ Ἀμφίλοχος,

Διομήδης τε καὶ Σθένελος· παρῆν δὲ ἔτι καὶ ἐπὶ τούτων
Εὐρύαλος Μηκιστέως καὶ Πολυνείκους Ἄδραστος καὶ
6 Τιμέας. τῶν δὲ ἀνδριάντων οὐ πόρρω δείκνυται Δαναοῦ
μνῆμα καὶ Ἀργείων τάφος κενὸς ὁπόσους ἔν τε Ἰλίῳ καὶ
ὀπίσω κομιζομένους ἐπέλαβεν ἡ τελευτή. 5. καὶ Διός
ἐστιν ἐνταῦθα ἱερὸν Σωτῆρος. καὶ παριοῦσίν ἐστιν οἴ-
κημα ἔνθα τὸν Ἄδωνιν αἱ γυναῖκες Ἀργείων ὀδύρονται.
ἐν δεξιᾷ δὲ τῆς ἐσόδου τῷ Κηφισῷ πεποίηται τὸ ἱερόν·
τῷ δὲ ποταμῷ τούτῳ τὸ ὕδωρ φασὶν οὐ καθάπαξ ὑπὸ τοῦ
Ποσειδῶνος ἀφανισθῆναι, ἀλλὰ ἐνταῦθα δὴ μάλιστα,
7 ἔνθα καὶ τὸ ἱερόν ἐστι, συνιᾶσιν ὑπὸ γῆν ῥέοντος. παρὰ
δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Κηφισοῦ Μεδούσης λίθου πεποιημένη
κεφαλή· Κυκλώπων φασὶν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ ἔργον. τὸ
δὲ χωρίον τὸ ὄπισθεν καὶ ἐς τόδε Κριτήριον ὀνομάζου-
σιν, Ὑπερμνήστραν ἐνταῦθα ὑπὸ Δαναοῦ κριθῆναι λέ-
γοντες. 6. τούτου δέ ἐστιν οὐ πόρρω θέατρον· ἐν δὲ αὐ-
τῷ καὶ ἄλλα θέας ἄξια καὶ ἀνὴρ φονεύων ἐστὶν ἄνδρα,
Ὀθρυάδαν τὸν Σπαρτιάτην Περίλαος Ἀργεῖος ὁ Ἀλκή-
νορος. Περιλάῳ δὲ τούτῳ καὶ πρότερον ἔτι ὑπῆρχε Νε-
8 μείων ἀνῃρῆσθαι νίκην παλαίοντι. 7. Ὑπὲρ δὲ τὸ θέα-
τρον Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν, ἔμπροσθεν δὲ τοῦ ἕδους
Τελέσιλλα ἡ ποιήσασα τὰ ᾄσματα ἐπείργασται στήλῃ· καὶ 157
βιβλία μὲν ἐκεῖνα ἔρριπταί οἱ πρὸς τοῖς ποσίν, αὐτὴ δὲ
ἐς κράνος ὁρᾷ κατέχουσα τῇ χειρὶ καὶ ἐπιτίθεσθαι τῇ κε-
φαλῇ μέλλουσα. ἦν δὲ ἡ Τελέσιλλα καὶ ἄλλως ἐν ταῖς γυ-
ναιξὶν εὐδόκιμος, καὶ μᾶλλον ἐτιμᾶτο ἔτι ἐπὶ τῇ ποιήσει.
συμβάντος δὲ Ἀργείοις ἀτυχῆσαι λόγου μειζόνως πρὸς
Κλεομένην τὸν Ἀναξανδρίδου καὶ Λακεδαιμονίους, καὶ
τῶν μὲν ἐν αὐτῇ πεπτωκότων τῇ μάχῃ, ὅσοι δὲ ἐς τὸ ἄλ-
σος τοῦ Ἄργου κατέφευγον διαφθαρέντων καὶ τούτων,
τὰ μὲν πρῶτα ἐξιόντων κατὰ ὁμολογίαν, ὡς δὲ ἔγνωσαν
ἀπατώμενοι, συγκατακαυθέντων τῷ ἄλσει τῶν λοιπῶν,

οὕτω τοὺς Λακεδαιμονίους Κλεομένης ἦγεν ἐπὶ ἔρημον
ἀνδρῶν τὸ Ἄργος. 8. Τελέσιλλα δὲ οἰκέτας μὲν καὶ ὅσοι
διὰ νεότητα ἢ γῆρας ὅπλα ἀδύνατοι φέρειν ἦσαν, τού-
τους μὲν πάντας ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸ τεῖχος, αὐτὴ δὲ ὁπόσα
ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπελείπετο καὶ τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν ὅπλα
ἀθροίσασα τὰς ἀκμαζούσας ἡλικίᾳ τῶν γυναικῶν ὥπλι-
ζεν, ὁπλίσασα δὲ ἔτασσε κατὰ τοῦτο ᾗ τοὺς πολεμίους
προσιόντας ἠπίστατο. ὡς δὲ * * ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμό-
νιοι καὶ αἱ γυναῖκες οὔτε τῷ ἀλαλαγμῷ κατεπλάγησαν
δεξάμεναί τε ἐμάχοντο ἐρρωμένως, ἐνταῦθα οἱ Λακεδαι-
μόνιοι φρονήσαντες ὡς καὶ διαφθείρασί σφισι τὰς γυ-
ναῖκας ἐπιφθόνως τὸ κατόρθωμα ἕξει καὶ σφαλεῖσι μετὰ
ὀνειδῶν γενήσοιτο ἡ συμφορά, ὑπείκουσι ταῖς γυναιξί.
πρότερον δὲ ἔτι τὸν ἀγῶνα τοῦτον προεσήμηνεν ἡ Πυ- 10
θία, καὶ τὸ λόγιον εἴτε ἄλλως εἴτε καὶ συνεὶς ἐδήλωσεν
Ἡρόδοτος·

ἀλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρρενα νικήσασα
ἐξελάσῃ καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρηται,
πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφέας τότε θήσει.

158 τὰ μὲν ἐς τὸ ἔργον τῶν γυναικῶν ἔχοντα τοῦ χρησμοῦ
ταῦτα ἦν.

XXI. Κατελθοῦσι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τραπεῖσιν αὖθις
ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἔστι μὲν Κερδοῦς Φορωνέως γυναικὸς
μνῆμα, ἔστι δὲ ναὸς Ἀσκληπιοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος
ἱερὸν ἐπίκλησιν Πειθοῦς, Ὑπερμνήστρα καὶ τοῦτο ἀνέ-
θηκε, νικήσασα τῇ δίκῃ τὸν πατέρα, ἧν τοῦ Λυγκέως
ἕνεκα ἔφυγε. 2. καὶ Αἰνείου ἐνταῦθα χαλκοῦς ἀνδριάς
ἐστι, καὶ χωρίον καλούμενον Δέλτα· ἐφ' ὅτῳ δέ, οὐ γάρ
μοι τὰ λεγόμενα ἤρεσκεν, ἑκὼν παρίημι. πρὸ δὲ αὐτοῦ 2
πεποίηται Διὸς Φυξίου βωμός, καὶ πλησίον Ὑπερμνή-
στρας μνῆμα Ἀμφιαράου μητρός, τὸ δὲ ἕτερον Ὑπερμνή-
στρας τῆς Δαναοῦ· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ Λυγκεὺς τέθαπται.

τούτων δὲ ἀπαντικρὺ Ταλαοῦ τοῦ Βίαντός ἐστι τάφος·
τὰ δὲ ἐς Βίαντα καὶ ἀπογόνους τοὺς Βίαντος ἤδη λέλεκταί
3 μοι. 3. Ἀθηνᾶς δὲ ἱδρύσασθαι Σάλπιγγος ἱερόν φασιν
Ἡγέλεων. Τυρσηνοῦ δὲ τοῦτον τὸν Ἡγέλεων, τὸν δὲ
Ἡρακλέους εἶναι καὶ γυναικὸς λέγουσι τῆς Λυδῆς, Τυρ-
σηνὸν δὲ σάλπιγγα εὑρεῖν πρῶτον, Ἡγέλεων δὲ τὸν Τυρ-
σηνοῦ διδάξαι τοὺς σὺν Τημένῳ Δωριέας τοῦ ὀργάνου
τὸν ψόφον, καὶ δι' αὐτὸ Ἀθηνᾶν ἐπονομάσαι Σάλπιγγα.
4. Πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ἐπιμενίδου λέγουσιν
εἶναι τάφον· Λακεδαιμονίους γὰρ πολεμήσαντας πρὸς
Κνωσίους ἑλεῖν ζῶντα Ἐπιμενίδην, λαβόντας δὲ ἀπο-
κτεῖναι, διότι σφίσιν οὐκ αἴσια ἐμαντεύετο, αὐτοὶ δὲ
4 ἀνελόμενοι θάψαι ταύτῃ φασί. 5. Τὸ δὲ οἰκοδόμημα λευ-
κοῦ λίθου, κατὰ μέσον μάλιστα τῆς ἀγορᾶς, οὐ τρόπαιον
ἐπὶ Πύρρῳ τῷ Ἠπειρώτῃ, καθὰ λέγουσιν οἱ Ἀργεῖοι,
καυθέντος δὲ ἐνταῦθα τοῦ νεκροῦ μνῆμα καὶ τοῦτο ἂν
εὕροι τις, ἐν ᾧ τά τε ἄλλα ὅσοις ὁ Πύρρος ἐχρῆτο ἐς τὰς
μάχας καὶ οἱ ἐλέφαντές εἰσιν ἐπειργασμένοι. τοῦτο μὲν
δὴ κατὰ τὴν πυρὰν οἰκοδόμημα ἐγένετο· αὐτὰ δὲ κεῖται
τοῦ Πύρρου τὰ ὀστᾶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος, παρ' ᾧ
συμβῆναί οἱ καὶ τὴν τελευτὴν ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτθίδι
συγγραφῇ. τοῦ δὲ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ τούτου κατὰ τὴν 159
ἔσοδον ἀσπίδα ἰδεῖν Πύρρου χαλκῆν ἔστιν ὑπὲρ τῶν θυ-
ρῶν ἀνακειμένην.

5 6. Τοῦ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ἀργείων οἰκοδομήματος
οὐ μακρὰν χῶμα γῆς ἐστίν· ἐν δὲ αὐτῷ κεῖσθαι τὴν Με-
δούσης λέγουσι τῆς Γοργόνος κεφαλήν. ἀπόντος δὲ τοῦ
μύθου τάδε ἄλλα ἐς αὐτήν ἐστιν εἰρημένα, Φόρκου μὲν
θυγατέρα εἶναι, τελευτήσαντος δέ οἱ τοῦ πατρὸς βασι-
λεύειν τῶν περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα οἰκούντων,
καὶ ἐπὶ θήραν τε ἐξιέναι καὶ ἐς τὰς μάχας ἡγεῖσθαι τοῖς
Λίβυσι, καὶ δὴ καὶ τότε ἀντικαθημενην στρατῷ πρὸς τὴν

Περσέως δύναμιν, ἕπεσθαι γὰρ καὶ τῷ Περσεῖ λογάδας
ἐκ Πελοποννήσου, δολοφονηθῆναι νύκτωρ, καὶ τὸν Περ-
σέα τὸ κάλλος ἔτι καὶ ἐπὶ νεκρῷ θαυμάζοντα, οὕτω τὴν
κεφαλὴν ἀποτεμόντα αὐτῆς ἄγειν τοῖς Ἕλλησιν ἐς ἐπί-
δειξιν. 7. Καρχηδονίῳ δὲ ἀνδρὶ Προκλεῖ τῷ Εὐκράτους 6
ἕτερος λόγος ὅδε ἐφαίνετο εἶναι τοῦ προτέρου πιθανώ-
τερος. Λιβύης ἡ ἔρημος καὶ ἄλλα παρέχεται θηρία ἀκού-
σασιν οὐ πιστά, καὶ ἄνδρες ἐνταῦθα ἄγριοι καὶ ἄγριαι
γίνονται γυναῖκες· ἔλεγέ τε ὁ Προκλῆς ἀπ' αὐτῶν ἄν-
δρα ἰδεῖν κομισθέντα ἐς Ῥώμην. εἴκαζεν οὖν πλανηθεῖ-
σαν γυναῖκα ἐκ τούτων καὶ ἀφικομένην ἐπὶ τὴν λίμνην
τὴν Τριτωνίδα λυμαίνεσθαι τοὺς προσοίκους, ἐς ὃ Περ-
σεὺς ἀπέκτεινεν αὐτήν. Ἀθηνᾶν δέ οἱ συνεπιλαβέσθαι
δοκεῖν τοῦ ἔργου, ὅτι οἱ περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτωνίδα
ἄνθρωποι ταύτης εἰσὶν ἱεροί. 8. Ἐν δὲ Ἄργει παρὰ τοῦτο 7
δὴ τὸ μνῆμα τῆς Γοργόνος Γοργοφόνης τάφος ἐστὶ τῆς
Περσέως. καὶ ἐφ' ὅτῳ μὲν αὐτῇ τὸ ὄνομα ἐτέθη, δῆλον
εὐθὺς ἀκούσαντι· γυναικῶν δὲ πρώτην αὐτήν φασι τε-
λευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς Περιήρους τοῦ Αἰόλου, τούτῳ
γὰρ παρθένος συνῴκησε, τὴν δὲ αὖθις Οἰβάλῳ γήμα-
σθαι. πρότερον δὲ καθεστήκει ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ ἀνδρὶ
ἀποθανόντι χηρεύειν. 9. Τοῦ τάφου δὲ ἔμπροσθεν τρό- 8
παιον λίθου πεποίηται κατὰ ἀνδρὸς Ἀργείου Λαφάους·
τοῦτον γάρ, γράφω δὲ ὁπόσα λέγουσιν αὐτοὶ περὶ σφῶν
160 Ἀργεῖοι, τυραννοῦντα ἐξέβαλεν ἐπαναστὰς ὁ δῆμος, φυ-
γόντα δὲ ἐς Σπάρτην Λακεδαιμόνιοι κατάγειν ἐπειρῶντο
ἐπὶ τυραννίδι, νικήσαντες δὲ οἱ Ἀργεῖοι τῇ μάχῃ Λα-
φάην τε καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς πολλοὺς ἀπέκτει-
ναν. 10. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Λητοῦς ἔστι μὲν οὐ μακρὰν τοῦ
τροπαίου, τέχνη δὲ τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. τὴν δὲ εἰ- 9
κόνα παρὰ τῇ θεῷ τῆς παρθένου Χλῶριν ὀνομάζουσι,
Νιόβης μὲν θυγατέρα εἶναι λέγοντες, Μελίβοιαν δὲ κα-

λεῖσθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἀπολλυμένων δὲ ὑπὸ Ἀπόλλωνος
καὶ Ἀρτέμιδος τῶν Ἀμφίονος παίδων περιγενέσθαι μό-
νην τῶν ἀδελφῶν ταύτην καὶ Ἀμύκλαν, περιγενέσθαι
δὲ εὐξαμένους τῇ Λητοῖ. Μελίβοιαν δὲ οὕτω δή τι παρ-
αυτίκα τε χλωρὰν τὸ δεῖμα ἐποίησε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ
βίου παρέμεινεν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ τῷ συμβάντι ἀντὶ
Μελιβοίας αὐτῇ γενέσθαι Χλῶριν. τούτους δή φασιν
Ἀργεῖοι τὸ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομῆσαι τῇ Λητοῖ τὸν ναόν. ἐγὼ
δέ, πρόσκειμαι γὰρ πλέον τι ἢ οἱ λοιποὶ τῇ Ὁμήρου ποιή-
σει, δοκῶ τῇ Νιόβῃ τῶν παίδων μηδένα ὑπόλοιπον γε-
νέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι τὸ ἔπος·

τὼ δ' ἄρα καὶ δοιώ περ ἐόντ' ἀπὸ πάντας ὄλεσσαν.

οὗτος μὲν δὴ τὸν οἶκον τὸν Ἀμφίονος ἐκ βάθρων ἀνα-
τραπέντα οἶδε.

XXII. Τῆς δὲ Ἥρας ὁ ναὸς τῆς Ἀνθείας ἐστὶ τοῦ
ἱεροῦ τῆς Λητοῦς ἐν δεξιᾷ, καὶ πρὸ αὐτοῦ γυναικῶν τά-
φος. ἀπέθανον δὲ αἱ γυναῖκες ἐν μάχῃ πρὸς Ἀργείους τε
καὶ Περσέα, ἀπὸ νήσων τῶν ἐν Αἰγαίῳ Διονύσῳ συνε-
στρατευμέναι· καὶ διὰ τοῦτο Ἁλίας αὐτὰς ἐπονομάζου-
σιν. 2. ἀντικρὺ δὲ τοῦ μνήματος τῶν γυναικῶν Δήμη-
τρός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Πελασγίδος ἀπὸ τοῦ ἱδρυσα-
μένου Πελασγοῦ τοῦ Τριόπα, καὶ οὐ πόρρω τοῦ ἱεροῦ
2 τάφος Πελασγοῦ. πέραν δὲ τοῦ τάφου χαλκεῖόν ἐστιν οὐ
μέγα, ἀνέχει δὲ αὐτὸ ἀγάλματα ἀρχαῖα Ἀρτέμιδος καὶ
Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς. 3. Λυκέας μὲν οὖν ἐν τοῖς ἔπεσιν 161
ἐποίησε Μηχανέως τὸ ἄγαλμα εἶναι Διός, καὶ Ἀργείων
ἔφη τοὺς ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντας ἐνταῦθα ὀμόσαι παρα-
μένειν πολεμοῦντας, ἔστ' ἂν ἢ τὸ Ἴλιον ἕλωσιν ἢ μαχο-
μένους τελευτὴ σφᾶς ἐπιλάβῃ· 4. ἑτέροις δέ ἐστιν εἰρη-
3 μένον ὀστᾶ ἐν τῷ χαλκείῳ κεῖσθαι Ταντάλου. τὸν μὲν δὴ
Θυέστου παῖδα ἢ Βροτέου, λέγεται γὰρ ἀμφότερα, ὃς
Κλυταιμνήστρᾳ πρότερον ἢ Ἀγαμέμνων συνῴκησε, τοῦ-

τον μὲν Τάνταλον οὐ διοίσομαι ταφῆναι ταύτῃ· τοῦ δὲ
λεγομένου Διός τε εἶναι καὶ Πλουτοῦς ἰδὼν οἶδα ἐν Σι-
πύλῳ τάφον θέας ἄξιον. πρὸς δὲ οὐδὲ ἀνάγκη συνέπεσεν
ἐκ τῆς Σιπύλου φυγεῖν αὐτόν, ὡς Πέλοπα ἐπέλαβεν
ὕστερον ἐλαύνοντος Ἴλου τοῦ Φρυγὸς ἐπ' αὐτὸν στρα-
τιᾷ. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω· τὰ δὲ ἐς τὸν βό-
θρον τὸν πλησίον δρώμενα Νικόστρατον ἄνδρα ἐπιχώ-
ριον καταστήσασθαι λέγουσιν. ἀφιᾶσι δὲ καὶ νῦν ἔτι ἐς
τὸν βόθρον καιομένας λαμπάδας Κόρῃ τῇ Δήμητρος.
5. Ἐνταῦθα Ποσειδῶνός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Προσκλυ- 4
στίου· τῆς γὰρ χώρας τὸν Ποσειδῶνα ἐπικλύσαι τὴν πολ-
λήν, ὅτι Ἥρας εἶναι καὶ οὐκ αὐτοῦ τὴν γῆν Ἴναχος καὶ οἱ
συνδικάσαντες ἔγνωσαν. Ἥρα μὲν δὴ παρὰ Ποσειδῶνος
εὕρετο ἀπελθεῖν ὀπίσω τὴν θάλασσαν· Ἀργεῖοι δέ, ὅθεν
τὸ κῦμα ἀνεχώρησεν, ἱερὸν Ποσειδῶνι ἐποίησαν Προσ-
κλυστίῳ. 6. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ τάφος ἐστὶν Ἄργου 5
Διὸς εἶναι δοκοῦντος καὶ τῆς Φορωνέως Νιόβης· μετὰ
δὲ ταῦτα Διοσκούρων ναός. ἀγάλματα δὲ αὐτοί τε καὶ οἱ
παῖδές εἰσιν, Ἄναξις καὶ Μνασίνους, σὺν δέ σφισιν αἱ
μητέρες Ἱλάειρα καὶ Φοίβη, τέχνη μὲν Διποίνου καὶ
Σκύλλιδος, ξύλου δὲ ἐβένου· τοῖς δ' ἵπποις τὰ μὲν πολ-
λὰ ἐβένου καὶ τούτοις, ὀλίγα δὲ καὶ ἐλέφαντος πεποίηται.
7. Πλησίον δὲ τῶν Ἀνάκτων Εἰληθυίας ἐστὶν ἱερὸν ἀνά- 6
162 θημα Ἑλένης, ὅτε σὺν Πειρίθῳ Θησέως ἀπελθόντος ἐς
Θεσπρωτοὺς Ἄφιδνά τε ὑπὸ Διοσκούρων ἑάλω καὶ ἤγετο
ἐς Λακεδαίμονα Ἑλένη. ἔχειν μὲν γὰρ αὐτὴν λέγουσιν ἐν
γαστρί, τεκοῦσαν δὲ ἐν Ἄργει καὶ τῆς Εἰληθυίας ἱδρυ-
σαμένην τὸ ἱερόν, τὴν μὲν παῖδα ἣν ἔτεκε Κλυταιμνή-
στρᾳ δοῦναι, συνοικεῖν γὰρ ἤδη Κλυταιμνήστραν Ἀγα-
μέμνονι, αὐτὴν δὲ ὕστερον τούτων Μενελάῳ γήμασθαι.
καὶ ἐπὶ τῷδε Εὐφορίων Χαλκιδεὺς καὶ Πλευρώνιος Ἀλέ- 7
ξανδρος ἔπη ποιήσαντες, πρότερον δὲ ἔτι Στησίχορος ὁ

Ἱμεραῖος, κατὰ ταὐτά φασιν Ἀργείοις Θησέως εἶναι θυ-
γατέρα Ἰφιγένειαν. 8. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Εἰληθυίας πέραν
ἐστὶν Ἑκάτης ναός, Σκόπα δὲ τὸ ἄγαλμα ἔργον. τοῦτο
μὲν λίθου, τὰ δ' ἀπαντικρὺ χαλκᾶ Ἑκάτης καὶ ταῦτα
ἀγάλματα, τὸ μὲν Πολύκλειτος ἐποίησε, τὸ δὲ ἀδελφὸς
8 Πολυκλείτου Ναυκύδης Μόθωνος. Ἐρχομένῳ δὲ ὁδὸν
εὐθεῖαν ἐς γυμνάσιον Κυλάραβιν, ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὀνο-
μαζόμενον τοῦ Σθενέλου, τέθαπται δὴ Λικύμνιος ὁ
Ἠλεκτρύωνος· ἀποθανεῖν δ' αὐτὸν Ὅμηρος ὑπὸ Τλη-
πτολέμου φησὶ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ-
τον ἔφυγεν ἐξ Ἄργους Τληπτόλεμος. 9. Ὀλίγον δὲ τῆς ἐπὶ
Κυλάραβιν καὶ τὴν ταύτῃ πύλην ἀποτραπεῖσι Σακάδα
μνῆμά ἐστιν, ὃς τὸ αὔλημα τὸ Πυθικὸν πρῶτος ηὔλησεν
9 ἐν Δελφοῖς· καὶ τὸ ἔχθος τὸ Ἀπόλλωνι διαμένον ἐς τοὺς
αὐλητὰς ἔτι ἀπὸ Μαρσύου καὶ τῆς ἁμίλλης τοῦ Σιληνοῦ
παυθῆναι διὰ τοῦτον δοκεῖ τὸν Σακάδαν. 10. Ἐν δὲ τῷ
γυμνασίῳ τῷ Κυλαράβου Καπανεία ἐστὶν Ἀθηνᾶ καλου-
μένη, καὶ τάφον Σθενέλου δεικνύουσι, τὸν δὲ αὐτοῦ
Κυλαράβου. πεποίηται δὲ οὐ πόρρω τοῦ γυμνασίου πο-
λυάνδριον τοῖς μετὰ Ἀθηναίων πλεύσασιν Ἀργείοις ἐπὶ
καταδουλώσει Συρακουσῶν τε καὶ Σικελίας.

XXIII. Ἐντεῦθεν ἐρχομένοις ὁδὸν καλουμένην (Κοί-
λην) ναός ἐστιν ἐν δεξιᾷ Διονύσου· τὸ δὲ ἄγαλμα εἶναι 163
λέγουσιν ἐξ Εὐβοίας. συμβάσης γὰρ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς
ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου, τῆς πρὸς τῷ Καφηρεῖ ναυαγίας, τοὺς
δυνηθέντας ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν τῶν Ἀργείων ῥῖγός τε
πιέζει καὶ λιμός. εὐξαμένοις δὲ θεῶν τινὰ ἐν τοῖς παροῦ-
σιν ἀπόροις γενέσθαι σωτῆρα, αὐτίκα ὡς προῄεσαν ἐφάνη
σφίσι Διονύσου σπήλαιον, καὶ ἄγαλμα ἦν ἐν τῷ σπηλαίῳ
τοῦ θεοῦ, τότε δὲ αἶγες ἄγριαι φεύγουσαι τὸν χειμῶνα ἐς
αὐτὸ ἦσαν ἠθροισμέναι. ταύτας οἱ Ἀργεῖοι σφάξαντες τά
τε κρέα ἐδείπνησαν καὶ δέρμασιν ἐχρήσαντο ἀντὶ ἐσθῆ-

τος. ἐπεὶ δὲ ὁ χειμὼν ἐπαύσατο καὶ ἐπισκευάσαντες τὰς
ναῦς οἴκαδε ἐκομίζοντο, ἐπάγονται τὸ ἐκ τοῦ σπηλαίου
ξόανον, καὶ διατελοῦσιν ἐς τόδε τιμῶντες ἔτι. 2. Τοῦ 2
Διονύσου δὲ ἐγγυτάτω οἰκίαν ὄψει * * πειν Ἀδράστου,
καὶ ἀπωτέρω ταύτης ἱερὸν Ἀμφιαράου, καὶ τοῦ ἱεροῦ
πέραν Ἐριφύλης μνῆμα. ἑξῆς δὲ τούτων ἐστὶν Ἀσκλη-
πιοῦ τέμενος καὶ μετὰ ταῦτα ἱερὸν Βάτωνος. ἦν δὲ ὁ Βά-
των γένους Ἀμφιαράῳ τοῦ αὐτοῦ τῶν Μελαμποδιδῶν,
καὶ ἐς μάχην ἐξιόντι ἡνιόχει τοὺς ἵππους· γενομένης δὲ
τῆς τροπῆς ἀπὸ τοῦ Θηβαίων τείχους, χάσμα γῆς Ἀμ-
φιάραον καὶ τὸ ἅρμα ὑποδεξάμενον ἠφάνισεν ὁμοῦ καὶ
τοῦτον τὸν Βάτωνα. 3. Ἐπανιόντι δὲ ἐκ τῆς Κοίλης Ὑρ- 3
νηθοῦς τάφον λέγουσιν εἶναι. εἰ μὲν δὴ κενὸν καὶ ἄλλως
ἐς μνήμην τῆς γυναικός, εἰκότα λέγουσιν, εἰ δὲ τῆς Ὑρ-
νηθοῦς κεῖσθαι τὸν νεκρὸν νομίζουσιν ἐνταῦθα, ἐγὼ
μέν σφισιν οὐ πείθομαι, πειθέσθω δὲ ὅστις τὰ Ἐπιδαυ-
ρίων οὐ πέπυσται. 4. Τὸ δ' ἐπιφανέστατον Ἀργείοις τῶν 4
Ἀσκληπιείων ἄγαλμα ἐφ' ἡμῶν ἔχει καθήμενον Ἀσκλη-
πιὸν λίθου λευκοῦ, καὶ παρ' αὐτὸν ἕστηκεν Ὑγίεια·
κάθηνται δὲ καὶ οἱ ποιήσαντες τὰ ἀγάλματα, Ξενόφιλος
καὶ Στράτων. ἐξ ἀρχῆς δὲ ἱδρύσατο Σφῦρος τὸ ἱερόν,
Μαχάονος μὲν υἱός, ἀδελφὸς δὲ Ἀλεξάνορος τοῦ παρὰ
Σικυωνίοις ἐν Τιτάνῃ τιμὰς ἔχοντος. 5. Τῆς δὲ Ἀρτέμι- 5
164 δος τῆς Φεραίας, σέβουσι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι Φεραίαν Ἄρ-
τεμιν κατὰ ταὐτὰ Ἀθηναίοις καὶ Σικυωνίοις, τὸ ἄγαλμα
καὶ οὗτοί φασιν ἐκ Φερῶν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ κομισθῆναι.
τάδε δὲ αὐτοῖς οὐχ ὁμολογῶ· λέγουσι γὰρ Ἀργεῖοι Δηϊα-
νείρας ἐν Ἄργει μνῆμα εἶναι τῆς Οἰνέως τό τε Ἑλένου
τοῦ Πριάμου, καὶ ἄγαλμα κεῖσθαι παρὰ σφίσιν Ἀθηνᾶς
τὸ ἐκκομισθὲν ἐξ Ἰλίου καὶ ἁλῶναι ποιῆσαν Ἴλιον. τὸ
μὲν δὴ Παλλάδιον, καλεῖται γὰρ οὕτω, δῆλόν ἐστιν ἐς
Ἰταλίαν κομισθὲν ὑπὸ Αἰνείου· Δηϊανείρᾳ δὲ τὴν τελευ-

*τὴν περὶ Τραχῖνα ἴσμεν καὶ οὐκ ἐν Ἄργει γενομένην, καὶ
ἔστιν ὁ τάφος αὐτῇ πλησίον Ἡρακλείας τῆς ὑπὸ τῇ Οἴτῃ.*
6 6. *Τὰ δὲ ἐς Ἕλενον τὸν Πριάμου δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη
μοι, μετὰ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως αὐτὸν ἐλθεῖν ἐς Ἤπει-
ρον, καὶ ἐπιτροπεῦσαί τε τοὺς Πύρρου παῖδας συνοι-
κοῦντα Ἀνδρομάχῃ, καὶ τὴν Κεστρίνην καλουμένην ἀπὸ
Κεστρίνου τοῦ Ἑλένου λαβεῖν τὸ ὄνομα. οὐ μὴν οὐδὲ
αὐτῶν λέληθεν Ἀργείων τοὺς ἐξηγητὰς ὅτι μὴ πάντα ἐπ᾽
ἀληθείᾳ λέγεταί σφισι· λέγουσι δὲ ὅμως· οὐ γάρ τι ἕτοι-
μον μεταπεῖσαι τοὺς πολλοὺς ἐναντία ὧν δοξάζουσιν.*
7 7. *Ἄλλα δέ ἐστιν Ἀργείοις θέας ἄξια. κατάγεων οἰκοδό-
μημα, ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ ἦν ὁ χαλκοῦς θάλαμος, ὃν Ἀκρίσιός
ποτε ἐπὶ φρουρᾷ τῆς θυγατρὸς ἐποίησε· Περίλαος δὲ
καθεῖλεν αὐτὸν τυραννήσας. τοῦτό τε οὖν τὸ οἰκοδόμημά
ἐστι καὶ Κροτώπου μνῆμα καὶ Διονύσου ναὸς Κρησίου.*
8. *Περσεῖ γὰρ πολεμήσαντα αὐτὸν καὶ αὖθις ἐλθόντα ἐς
λύσιν τοῦ ἔχθους τά τε ἄλλα τιμηθῆναι μεγάλως λέγου-
σιν ὑπὸ Ἀργείων, καὶ τέμενός οἱ δοθῆναι τοῦτο ἐξαίρε-*
8 *τον. Κρησίου δὲ ὕστερον ὠνομάσθη, διότι Ἀριάδνην
ἀποθανοῦσαν ἔθαψαν ἐνταῦθα. Λυκέας δὲ λέγει κατα-
σκευαζομένου δεύτερον τοῦ ναοῦ κεραμέαν εὑρεθῆναι
σορόν, εἶναι δὲ Ἀριάδνης αὐτήν· καὶ αὐτός τε καὶ ἄλ-
λους Ἀργείων ἰδεῖν ἔφη τὴν σορόν. πλησίον δὲ τοῦ Διο-* 165
νύσου καὶ Ἀφροδίτης ναός ἐστιν Οὐρανίας.

XXIV. *Τὴν δὲ ἀκρόπολιν Λάρισαν μὲν καλοῦσιν
ἀπὸ τῆς Πελασγοῦ θυγατρός· ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ δύο τῶν
ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεων, ἥ τε ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ ἡ παρὰ τὸν
Πηνειόν, ὠνομάσθησαν. ἀνιόντων δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν
ἔστι μὲν τῆς Ἀκραίας Ἥρας τὸ ἱερόν, ἔστι δὲ [καὶ] ναὸς
Ἀπόλλωνος, ὃν Πυθαεὺς πρῶτος παραγενόμενος ἐκ Δελ-
φῶν λέγεται ποιῆσαι. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν χαλκοῦν ἐστὶν
ὀρθόν, Δειραδιώτης Ἀπόλλων καλούμενος, ὅτι καὶ ὁ*

*τόπος οὗτος καλεῖται Δειράς. ἡ δέ οἱ μαντική, μαντεύε-
ται γὰρ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς, καθέστηκε τρόπον τοῦτον. γυνὴ
μὲν προφητεύουσά ἐστιν, ἀνδρὸς εὐνῆς εἰργομένη· θυο-
μένης δὲ ἐν νυκτὶ ἀρνὸς κατὰ μῆνα ἕκαστον, γευσαμένη
δὴ τοῦ αἵματος ἡ γυνὴ κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται.*
2. *Τοῦ Δειραδιώτου δὲ Ἀπόλλωνος ἔχεται μὲν ἱερὸν* 2
*Ἀθηνᾶς Ὀξυδερκοῦς καλουμένης, Διομήδους ἀνάθημα,
ὅτι οἱ μαχομένῳ ποτὲ ἐν Ἰλίῳ τὴν ἀχλὺν ἀφεῖλεν ἡ θεὸς
ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν· ἔχεται δὲ τὸ στάδιον, ἐν ᾧ τὸν
ἀγῶνα τῷ Νεμείῳ Διὶ καὶ τὰ Ἡραῖα ἄγουσιν.* 3. *Ἐς δὲ
τὴν ἀκρόπολιν ἰοῦσίν ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τῶν
Αἰγύπτου παίδων καὶ ταύτῃ μνῆμα. χωρὶς μὲν γὰρ ἀπὸ
τῶν σωμάτων ἐνταῦθα αἱ κεφαλαί, χωρὶς δὲ ἐν Λέρνῃ
σώματα τὰ λοιπά· ἐν Λέρνῃ γὰρ καὶ ὁ φόνος ἐξειργάσθη
τῶν νεανίσκων, ἀποθανόντων δὲ ἀποτέμνουσιν αἱ γυ-
ναῖκες τὰς κεφαλάς, ἀπόδειξιν πρὸς τὸν πατέρα ὧν ἐτόλ-
μησαν.* 4. *Ἐπ᾽ ἄκρᾳ δέ ἐστι τῇ Λαρίσῃ Διὸς ἐπίκλησιν* 3
*Λαρισαίου ναός, οὐκ ἔχων ὄροφον· τὸ δὲ ἄγαλμα ξύλου
πεποιημένον οὐκέτι ἑστηκὸς ἦν ἐπὶ τῷ βάθρῳ. καὶ Ἀθη-
νᾶς δὲ ναός ἐστι θέας ἄξιος·* 5. *ἐνταῦθα ἀναθήματα κεῖ-
ται καὶ ἄλλα καὶ Ζεὺς ξόανον, δύο μὲν ᾗ πεφύκαμεν ἔχον
ὀφθαλμούς, τρίτον δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου. τοῦτον τὸν Δία
Πριάμῳ φασὶν εἶναι τῷ Λαομέδοντος πατρῷον, ἐν ὑπαί-
θρῳ τῆς αὐλῆς ἱδρυμένον, καὶ ὅτε ἡλίσκετο ὑπὸ Ἑλλή-*
166 *νων Ἴλιον, ἐπὶ τούτου κατέφυγεν ὁ Πρίαμος τὸν βωμόν.
ἐπεὶ δὲ τὰ λάφυρα ἐνέμοντο λαμβάνει Σθένελος ὁ Καπα-
νέως αὐτόν, καὶ ἀνάκειται μὲν διὰ τοῦτο ἐνταῦθα· τρεῖς* 4
*δὲ ὀφθαλμοὺς ἔχειν ἐπὶ τῷδε ἄν τις τεκμαίροιτο αὐτόν.
Δία γὰρ ἐν οὐρανῷ βασιλεύειν, οὗτος μὲν λόγος κοινὸς
πάντων ἐστὶν ἀνθρώπων. ὃν δὲ ἄρχειν φασὶν ὑπὸ γῆς,
ἔστιν ἔπος τῶν Ὁμήρου Δία ὀνομάζον καὶ τοῦτον·*

Ζεύς τε καταχθόνιος καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

Αἰσχύλος δὲ ὁ Εὐφορίωνος καλεῖ Δία καὶ τὸν ἐν θαλάσ-
σῃ. τρισὶν οὖν ὁρῶντα ἐποίησεν ὀφθαλμοῖς ὅστις δὴ ἦν
ὁ ποιήσας, ἅτε ἐν ταῖς τρισὶ ταῖς λεγομέναις λήξεσιν ἄρ-
χοντα τὸν αὐτὸν τοῦτον θεόν.

5 6. Ὁδοὶ δὲ ἐξ Ἄργους καὶ κατ᾽ ἄλλα εἰσὶ τῆς Πελο-
ποννήσου καὶ πρὸς Ἀρκαδίας ἐπὶ Τεγέαν. ἐν δεξιᾷ δὲ
ὄρος ἐστὶν ἡ Λυκώνη, δένδρα κυπαρίσσου μάλιστα ἔχου-
σα. ᾠκοδόμηται δὲ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους Ἀρτέμιδος Ὀρ-
θίας ἱερόν, καὶ ἀγάλματα Ἀπόλλωνος καὶ Λητοῦς καὶ
Ἀρτέμιδος πεποίηται λευκοῦ λίθου· Πολυκλείτου δέ
φασιν εἶναι ἔργα. καταβάντων δὲ ἐκ τοῦ ὄρους αὖθις
6 ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς λεωφόρου ναὸς Ἀρτέμιδος. 7. ὀλί-
γον δὲ ἀπωτέρω ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Χάον ἐστὶν ὄρος ὀνο-
μαζόμενον. ὑπὸ δὲ αὐτῷ δένδρα πέφυκεν ἥμερα, καὶ
ἄνεισι τοῦ Ἐρασίνου φανερὸν ἐνταῦθα δὴ τὸ ὕδωρ· τέως
δὲ ἐκ Στυμφάλου ῥεῖ τῆς Ἀρκάδων, ὥσπερ ἐξ Εὐρίπου
κατὰ Ἐλευσῖνα καὶ τὴν ταύτῃ θάλασσαν οἱ Ῥειτοί. πρὸς
δὲ τοῦ Ἐρασίνου ταῖς κατὰ τὸ ὄρος ἐκβολαῖς Διονύσῳ
καὶ Πανὶ θύουσι, τῷ Διονύσῳ δὲ καὶ ἑορτὴν ἄγουσι
7 καλουμένην Τύρβην. 8. Ἐπανελθοῦσι δὲ ἐς τὴν ἐπὶ
Τεγέας ὁδόν ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀνομαζομένου Τρόχου
Κεγχρεαί. τὸ δὲ ὄνομα ἐφ᾽ ὅτῳ τῷ χωρίῳ γέγονεν, οὐ
λέγουσι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἄρα ὠνομάσθη διὰ τὸν 167
Πειρήνης παῖδα Κεγχρειόν. καὶ πολυάνδρια ἐνταῦθά
ἐστιν Ἀργείων νικησάντων μάχῃ Λακεδαιμονίους περὶ
Ὑσιάς. τὸν δὲ ἀγῶνα τοῦτον συμβάντα εὕρισκον Ἀθη-
ναίοις ἄρχοντος Πεισιστράτου, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς * *
Ὀλυμπιάδος ἣν Εὐρύβοτος Ἀθηναῖος ἐνίκα στάδιον. κα-
ταβάντος δὲ ἐς τὸ χθαμαλώτερον ἐρείπια Ὑσιῶν ἐστὶ πό-
λεώς ποτε ἐν τῇ Ἀργολίδι, καὶ τὸ πταῖσμα Λακεδαιμο-
νίοις ἐνταῦθα γενέσθαι λέγουσιν.

XXV. Ἡ δ᾽ ἐς Μαντίνειαν ἄγουσα ἐξ Ἄργους ἐστὶν

οὐχ ἥπερ καὶ ἐπὶ Τεγέαν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς
τῇ Δειράδι. ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἱερὸν διπλοῦν πε-
ποίηται, καὶ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἔσοδον καὶ κατὰ ἀνα-
τολὰς ἑτέραν ἔχον. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο Ἀφροδίτης κεῖται
ξόανον, πρὸς δὲ ἡλίου δυσμὰς Ἄρεως. εἶναι δὲ τὰ ἀγάλ-
ματα Πολυνείκους λέγουσιν ἀναθήματα καὶ Ἀργείων,
ὅσοι τιμωρήσοντες αὐτῷ συνεστρατεύοντο. 2. Προελ- 2
θοῦσι δὲ αὐτόθεν διαβάντων ποταμὸν χείμαρρον Χάρα-
δρον καλούμενον ἔστιν Οἰνόη, τὸ ὄνομα ἔχουσα, ὡς Ἀρ-
γεῖοί φασιν, ἀπὸ Οἰνέως. Οἰνέα γὰρ τὸν βασιλεύσαντα
ἐν Αἰτωλίᾳ λέγουσιν ὑπὸ τῶν Ἀγρίου παίδων ἐκβλη-
θέντα τῆς ἀρχῆς παρὰ Διομήδην ἐς Ἄργος ἀφικέσθαι. ὁ
δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐτιμώρησεν αὐτῷ στρατεύσας ἐς τὴν Κα-
λυδωνίαν, παραμένειν δὲ οὐκ ἔφη οἱ δύνασθαι· συνακο-
λουθεῖν δέ, εἰ βούλοιτο, ἐς Ἄργος ἐκεῖνον ἐκέλευεν. ἀφι-
κόμενον δὲ τά τε ἄλλα ἐθεράπευεν, ὡς πατρὸς θερα-
πεύειν πατέρα εἰκὸς ἦν, καὶ ἀποθανόντα ἔθαψεν ἐν-
ταῦθα. ἀπὸ τούτου μὲν Οἰνόη χωρίον ἐστὶν Ἀργείοις·
3. ὑπὲρ δὲ τῆς Οἰνόης ὄρος ἐστὶν Ἀρτεμίσιον, καὶ ἱερὸν 3
Ἀρτέμιδος ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. ἐν τούτῳ δέ εἰσι τῷ
ὄρει καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰνάχου· πηγαὶ γὰρ δὴ τῷ ὄντι εἰ-
σὶν αὐτῷ, τὸ δὲ ὕδωρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐξικνεῖται τῆς γῆς.
ταύτῃ μὲν δὴ θέας οὐδὲν ἔτι ἦν ἄξιον.

4. Ἑτέρα δὲ ὁδὸς ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς τῇ Δει- 4
ράδι ἐστὶν ἐπὶ Λύρκειαν. ἐς τοῦτο λέγεται τὸ χωρίον
168 Λυγκέα ἀποσωθῆναι τῶν πεντήκοντα ἀδελφῶν μόνον,
καὶ ἡνίκα ἐσώθη, πυρσὸν ἀνέσχεν ἐντεῦθεν. συνέκειτο
δὲ ἄρα αὐτῷ πρὸς τὴν Ὑπερμνήστραν ἀνασχεῖν τὸν πυρ-
σόν, ἢν διαφυγὼν Δαναὸν ἐς ἀσφαλὲς ἀφίκηταί ποι.
τὴν δὲ καὶ αὐτὴν ἀνάψαι λέγουσιν ἕτερον ἀπὸ τῆς Λαρί-
σης, δῆλα καὶ ταύτην ποιοῦσαν ὅτι ἐν οὐδενὶ οὐδὲ αὐτὴ
καθέστηκεν ἔτι κινδύνῳ. ἐπὶ τούτῳ δὲ Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος

5 ἕκαστον πυρσῶν ἑορτὴν ἄγουσι. τὸ δὲ χωρίον τότε μὲν
Λυγκεία ἐκαλεῖτο, οἰκήσαντος δὲ ὕστερον ἐν αὐτῷ Λύρ-
κου, παῖς δὲ ἦν Ἄβαντος νόθος, τὸ ὄνομα δι᾽ αὐτὸν
ἔσχηκε· καὶ ἄλλα τέ ἐστιν οὐκ ἀξιόλογα ἐν τοῖς ἐρειπίοις,
καὶ εἰκὼν ἐπὶ στήλῃ τοῦ Λύρκου. ἐς μὲν δὴ ταύτην ἐστὶν
ἐξ Ἄργους ἑξήκοντα μάλιστά που στάδια, ἐκ δὲ Λυρκείας
ἕτερα τοσαῦτα ἐς Ὀρνεάς. 5. Λυρκείας μὲν δὴ πόλεως,
ἅτε ἠρημωμένης ἤδη κατὰ τὴν Ἑλλήνων στρατείαν ἐπὶ
Ἴλιον, οὐκ ἐποιήσατο Ὅμηρος ἐν καταλόγῳ μνήμην·
Ὀρνεὰς δέ, ἔτι γὰρ ᾠκοῦντο, ὥσπερ τῷ τόπῳ τῆς Ἀρ-
γείας ἔκειντο, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι προτέρας ἢ Φλιοῦν-
6 τά τε καὶ Σικυῶνα κατέλεξεν. ἐκαλοῦντο δὲ ἀπὸ Ὀρνέως
τοῦ Ἐρεχθέως· τοῦ δὲ Ὀρνέως ἦν τούτου Πετεώς, τοῦ
δὲ Μενεσθεύς, ὃς Ἀγαμέμνονι μετὰ Ἀθηναίων τὴν
Πριάμου συγκαθεῖλεν ἀρχήν. ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τὸ
ὄνομα ἐγένετο τῇ πόλει, Ἀργεῖοι δὲ ὕστερον τούτων Ὀρ-
νεάτας ἀνέστησαν· ἀναστάντες δὲ σύνοικοι γεγόνασιν
Ἀργείοις. ἔστι δὲ ἐν ταῖς Ὀρνεαῖς Ἀρτέμιδός τε ἱερὸν
καὶ ξόανον ὀρθόν, καὶ ἕτερος ναὸς θεοῖς πᾶσιν ἐν κοινῷ
ἀνειμένος. τὰ δὲ ἐπέκεινα Ὀρνεῶν ἥ τε Σικυωνία καὶ ἡ
Φλιασία ἐστίν.

7 6. Ἐρχομένοις δὲ ἐξ Ἄργους ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν
ἔστιν οἰκοδόμημα ἐν δεξιᾷ πυραμίδι μάλιστα εἰκασμένον,
ἔχει δὲ ἀσπίδας σχῆμα Ἀργολικὰς ἐπειργασμένας. ἐν-
ταῦθα Προίτῳ περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς Ἀκρίσιον μάχη γίνε- 169
ται, καὶ τέλος μὲν ἴσον τῷ ἀγῶνι συμβῆναί φασι, καὶ ἀπ᾽
αὐτοῦ διαλλαγὰς ὕστερον, ὡς οὐδέτεροι βεβαίως κρα-
τεῖν ἐδύναντο· συμβαλεῖν δὲ σφᾶς λέγουσιν ἀσπίσι πρῶ-
τον τότε καὶ αὐτοὺς καὶ τὸ στράτευμα ὡπλισμένους.
τοῖς δὲ πεσοῦσιν ἀφ᾽ ἑκατέρων, πολῖται γὰρ καὶ συγγε-
8 νεῖς ἦσαν, ἐποιήθη ταύτῃ μνῆμα ἐν κοινῷ. 7. Προϊοῦσι
δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰν Τίρυνθός ἐστιν

ἐρείπια. ἀνέστησαν δὲ καὶ Τιρυνθίους Ἀργεῖοι, συνοί-
κους προσλαβεῖν καὶ τὸ Ἄργος ἐπαυξῆσαι θελήσαντες.
Τίρυνθα δὲ ἥρωα, ἀφ᾽ οὗ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο,
παῖδα Ἄργου τοῦ Διὸς εἶναι λέγουσι. τὸ δὴ τεῖχος, ὃ δὴ
μόνον τῶν ἐρειπίων λείπεται, Κυκλώπων μέν ἐστιν ἔρ-
γον, πεποίηται δὲ ἀργῶν λίθων, μέγεθος ἔχων ἕκαστος
λίθος ὡς ἀπ᾽ αὐτῶν μηδ᾽ ἂν ἀρχὴν κινηθῆναι τὸν μικρό-
τατον ὑπὸ ζεύγους ἡμιόνων. λίθια δὲ ἐνήρμοσται πάλαι,
ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἁρμονίαν τοῖς μεγάλοις λί-
θοις εἶναι. 8. Καταβάντων δὲ ὡς ἐπὶ θάλασσαν, ἐνταῦθα 9
οἱ θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων εἰσίν. ἐπανελθόν-
των δὲ ἐς τὴν λεωφόρον, ἐπὶ Μίδειαν ἐς ἀριστερὰν ἥξεις.
βασιλεῦσαι δέ φασιν Ἠλεκτρύωνα ἐν τῇ Μιδείᾳ τὸν
πατέρα Ἀλκμήνης. ἐπ᾽ ἐμοῦ δὲ Μιδείας πλὴν τὸ ἔδαφος
ἄλλο οὐδὲν ἐλείπετο. 9. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ἐπίδαυρον εὐ- 10
θεῖάν ἐστι κώμη Λῆσσα, ναὸς δὲ Ἀθηνᾶς ἐν αὐτῇ καὶ
ξόανον οὐδέν τι διάφορον ἢ τὸ ἐν ἀκροπόλει τῇ Λαρίσῃ.
ἔστι δὲ ὄρος ὑπὲρ τῆς Λήσσης τὸ Ἀραχναῖον, πάλαι δὲ
Σαπυσελάτων ἐπὶ Ἰνάχου τὸ ὄνομα εἰλήφει. βωμοὶ δέ
εἰσιν ἐν αὐτῷ Διός τε καὶ Ἥρας· δεῆσαν ὄμβρου σφίσιν
ἐνταῦθα θύουσι.

XXVI. Κατὰ δὲ τὴν Λῆσσαν ἔχεται τῆς Ἀργείας ἡ
Ἐπιδαυρίων· πρὶν δὲ ἢ κατ᾽ αὐτὴν γενέσθαι τὴν πόλιν,
ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀφίξῃ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. 2. ταύτην τὴν χώ-
170 ραν οὐκ οἶδα οἵτινες πρότερον ᾤκησαν πρὶν Ἐπίδαυρον
ἐλθεῖν ἐς αὐτήν· οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ἀπογόνους Ἐπιδαύ-
ρου πυθέσθαι παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐδυνάμην. τελευ-
ταῖον δὲ πρὶν ἢ παραγενέσθαι Δωριέας ἐς Πελοπόννη-
σον, βασιλεῦσαί φασι Πιτυρέα Ἴωνος ἀπόγονον τοῦ
Ξούθου. τοῦτον παραδοῦναι λέγουσιν ἀμαχεὶ τὴν γῆν
Δηϊφόντῃ καὶ Ἀργείοις. καὶ ὁ μὲν ἐς Ἀθήνας ὁμοῦ τοῖς 2
πολίταις ἀφικόμενος ἐνταῦθα ᾤκησε, Δηϊφόντης δὲ καὶ

*Ἀργεῖοι τὴν Ἐπιδαυρίαν ἔσχον. ἀπεσχίσθησαν δὲ οὗτοι
τῶν ἄλλων Ἀργείων Τημένου τελευτήσαντος, Δηϊφόν-
της μὲν καὶ Ὑρνηθὼ κατ' ἔχθος τῶν Τημένου παίδων, ὁ
δὲ σὺν αὐτοῖς στρατὸς Δηϊφόντῃ καὶ Ὑρνηθοῖ πλέον ἢ
Κείσῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς νέμοντες. 3. Ἐπίδαυρος δὲ ἀφ'
οὗ τὸ ὄνομα τῇ γῇ ἐτέθη, ὡς μέν φασιν Ἠλεῖοι, Πέλοπος
ἦν· κατὰ δὲ Ἀργείων δόξαν καὶ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας
Ἠοίας ἦν Ἐπιδαύρῳ πατὴρ Ἄργος ὁ Διός. Ἐπιδαύριοι δὲ
3 Ἀπόλλωνι Ἐπίδαυρον παῖδα προσποιοῦσιν. 4. Ἀσκλη-
πιοῦ δὲ ἱερὰν μάλιστα εἶναι τὴν γῆν ἐπὶ λόγῳ συμβέβηκε
τοιῷδε. Φλεγύαν Ἐπιδαύριοί φασιν ἐλθεῖν ἐς Πελοπόν-
νησον πρόφασιν μὲν ἐπὶ θέᾳ τῆς χώρας, ἔργῳ δὲ κατά-
σκοπον πλήθους τῶν ἐνοικούντων καὶ εἰ τὸ πολὺ μάχιμον
εἴη τῶν ἀνθρώπων· ἦν γὰρ δὴ Φλεγύας πολεμικώτατος
τῶν τότε, καὶ ἐπιὼν ἑκάστοτε ἐφ' οὓς τύχοι τοὺς καρποὺς
4 ἔφερε καὶ ἤλαυνε τὴν λείαν. ὅτε δὲ παρεγένετο ἐς Πελο-
πόννησον, εἵπετο ἡ θυγάτηρ αὐτῷ, λεληθυῖα ἔτι τὸν
πατέρα ὅτι ἐξ Ἀπόλλωνος εἶχεν ἐν γαστρί. ὡς δὲ ἐν τῇ
γῇ τῇ Ἐπιδαυρίων ἔτεκεν, ἐκτίθησι τὸν παῖδα ἐς τὸ ὄρος
τοῦτο ὃ δὴ Τίτθιον ὀνομάζουσιν ἐφ' ἡμῶν, τηνικαῦτα δὲ
ἐκαλεῖτο Μύργιον. ἐκκειμένῳ δὲ ἐδίδου μέν οἱ γάλα μία
τῶν περὶ τὸ ὄρος [τῶν] ποιμαινομένων αἰγῶν, ἐφύλασσε
5 δὲ ὁ κύων ὁ τοῦ αἰπολίου φρουρός. Ἀρεσθάνας δέ,
ὄνομα γὰρ τῷ ποιμένι τοῦτο ἦν, ὡς τὸν ἀριθμὸν οὐχ
εὕρισκεν ὁμολογοῦντα τῶν αἰγῶν καὶ ὁ κύων ἅμα ἀπε-
στάτει τῆς ποίμνης, οὕτω τὸν Ἀρεσθάναν ἐς πᾶν φασὶν 171
ἀφικνεῖσθαι ζητήσεως, εὑρόντα δὲ ἐπιθυμῆσαι τὸν παῖδα
ἀνελέσθαι, καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγίνετο, ἀστραπὴν εἶδεν ἐκλάμ-
ψασαν ἀπὸ τοῦ παιδός, νομίσαντα δὲ εἶναι θεῖόν τι,
ὥσπερ ἦν, ἀποτραπέσθαι. ὁ δὲ αὐτίκα ἐπὶ γῆν καὶ θά-
λασσαν πᾶσαν ἠγγέλλετο τά τε ἄλλα ὁπόσα βούλοιτο
εὑρίσκειν ἐπὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ ὅτι ἀνίστησι τεθνεῶτας.*

*5. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λόγος, Κορωνίδα κύου- 6
σαν Ἀσκληπιὸν Ἴσχυϊ τῷ Ἐλάτου συγγενέσθαι, καὶ τὴν
μὲν ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀμυνομένης τῆς ἐς τὸν
Ἀπόλλωνα ὕβρεως, ἐξημμένης δὲ ἤδη τῆς πυρᾶς ἁρπάσαι
λέγεται τὸν παῖδα Ἑρμῆς ἀπὸ τῆς φλογός. 6. Ὁ δὲ τρίτος 7
τῶν λόγων ἥκιστα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀληθής ἐστιν, Ἀρσινόης
ποιήσας εἶναι τῆς Λευκίππου παῖδα Ἀσκληπιόν. Ἀπολ-
λοφάνει γὰρ τῷ Ἀρκάδι ἐς Δελφοὺς ἐλθόντι καὶ ἐρομένῳ
τὸν θεὸν εἰ γένοιτο ἐξ Ἀρσινόης Ἀσκληπιὸς καὶ Μεσση-
νίοις πολίτης εἴη, ἔχρησεν ἡ Πυθία,*

> *ὦ μέγα χάρμα βροτοῖς βλαστὼν Ἀσκληπιὲ πᾶσιν,*
> *ὃν Φλεγυηῒς ἔτικτεν ἐμοὶ φιλότητι μιγεῖσα*
> *ἱμερόεσσα Κορωνὶς ἐνὶ κραναῇ Ἐπιδαύρῳ.*

*οὗτος ὁ χρησμὸς δηλοῖ μάλιστα οὐκ ὄντα Ἀσκληπιὸν Ἀρ-
σινόης, ἀλλὰ Ἡσίοδον ἢ τῶν τινὰ ἐμπεποιηκότων ἐς τὰ
Ἡσιόδου τὰ ἔπη συνθέντα ἐς τὴν Μεσσηνίων χάριν.
7. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε ἐν Ἐπιδαύρῳ τὸν θεὸν γε- 8
νέσθαι· τὰ γὰρ Ἀσκληπιεῖα εὑρίσκω τὰ ἐπιφανέστατα
ἐξ Ἐπιδαύρου. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι τῆς τελετῆς λέ-
γοντες Ἀσκληπιῷ μεταδοῦναι τὴν ἡμέραν ταύτην Ἐπι-
δαύρια ὀνομάζουσι, καὶ θεὸν ἀπ' ἐκείνου φασὶν Ἀσκλη-
πιόν σφισι νομισθῆναι· τοῦτο δὲ Ἀρχίας ὁ Ἀρισταίχμου
172 τὸ συμβὰν σπάσμα θηρεύοντί οἱ περὶ τὸν Πίνδασον
ἰαθεὶς ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ τὸν θεὸν ἐπηγάγετο ἐς Πέργαμον.
ἀπὸ δὲ τοῦ Περγαμηνῶν Σμυρναίοις γέγονεν ἐφ' ἡμῶν 9
Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐπὶ θαλάσσῃ. τὸ δ' ἐν Βαλάγραις ταῖς
Κυρηναίων, ἔστιν Ἀσκληπιὸς καλούμενος Ἰατρὸς ἐξ
Ἐπιδαύρου καὶ οὗτος. ἐκ δὲ τοῦ παρὰ Κυρηναίοις τὸ ἐν
Λεβήνῃ τῇ Κρητῶν ἐστὶν Ἀσκληπιεῖον. διάφορον δὲ
Κυρηναίοις τοσόνδε ἐς Ἐπιδαυρίους ἐστίν, ὅτι αἶγας
οἱ Κυρηναῖοι θύουσιν, Ἐπιδαυρίοις οὐ καθεστηκότος.
Θεὸν δὲ Ἀσκληπιὸν νομισθέντα ἐξ ἀρχῆς καὶ οὐκ ἀνὰ 10*

χρόνον λαβόντα τὴν φήμην τεκμηρίοις καὶ ἄλλοις εὑ-
ρίσκω, καὶ Ὁμήρου μαρτυρεῖ μοι τὰ περὶ Μαχάονος ὑπὸ
Ἀγαμέμνονος εἰρημένα

Ταλθύβι' ὅττι τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
φῶτ' Ἀσκληπιοῦ υἱόν,

ὡς ἂν εἰ λέγοι θεοῦ παῖδα ἄνθρωπον.

XXVII. Τὸ δὲ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἀσκληπιοῦ περιέχου-
σιν ὅροι πανταχόθεν· οὐδὲ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ τίκτου-
σιν αἱ γυναῖκές σφισιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου, καθὰ καὶ
ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ τὸν αὐτὸν νόμον. τὰ δὲ θυόμενα, ἤν
τέ τις Ἐπιδαυρίων αὐτῶν ἤν τε ξένος ὁ θύων ᾖ, καταν-
αλίσκουσιν ἐντὸς τῶν ὅρων. τὸ δὲ αὐτὸ γινόμενον οἶδα
2 καὶ ἐν Τιτάνῃ. 2. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα μεγέθει
μὲν τοῦ Ἀθήνῃσιν Ὀλυμπίου Διὸς ἥμισυ ἀποδεῖ, πε-
ποίηται δὲ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· μηνύει δὲ ἐπίγραμμα
τὸν εἰργασμένον εἶναι Θρασυμήδην Ἀριγνώτου Πάριον.
κάθηται δὲ ἐπὶ θρόνου βακτηρίαν κρατῶν, τὴν δὲ ἑτέραν
τῶν χειρῶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχει τοῦ δράκοντος, καί οἱ
καὶ κύων παρακατακείμενος πεποίηται. τῷ θρόνῳ δὲ 173
ἡρώων ἐπειργασμένα Ἀργείων ἐστὶν ἔργα, Βελλερο-
φόντου τὸ ἐς τὴν Χίμαιραν καὶ Περσεὺς ἀφελὼν τὴν
Μεδούσης κεφαλήν. τοῦ ναοῦ δέ ἐστι πέραν ἔνθα οἱ
3 ἱκέται τοῦ θεοῦ καθεύδουσιν. 3. οἴκημα δὲ περιφερὲς
λίθου λευκοῦ, καλούμενον Θόλος, ᾠκοδόμηται πλησίον,
θέας ἄξιον. ἐν δὲ αὐτῷ Παυσίου γράψαντος βέλη μὲν
καὶ τόξον ἐστὶν ἀφεικὼς Ἔρως, λύραν δὲ ἀντ' αὐτῶν
ἀράμενος φέρει. γέγραπται δὲ ἐνταῦθα καὶ Μέθη, Παυ-
σίου καὶ τοῦτο ἔργον, ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα· ἴδοις
δὲ κἂν ἐν τῇ γραφῇ φιάλην τε ὑάλου καὶ δι' αὐτῆς γυ-
ναικὸς πρόσωπον. στῆλαι δὲ εἱστήκεσαν ἐντὸς τοῦ περι-
βόλου, τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἓξ λοι-
παί. ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν

ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι
δὲ καὶ νόσημα ὅ τι ἕκαστος ἐνόσησε, καὶ ὅπως ἰάθη· γέ-
γραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. 4. Χωρὶς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλ- 4
λων ἐστὶν ἀρχαία στήλη, ἵππους δὲ Ἱππόλυτον ἀναθεῖναι
τῷ θεῷ φησὶν εἴκοσι. ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι
ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυ-
τον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός· ὁ δὲ ὡς
αὖθις ἐβίω, οὐκ ἠξίου νέμειν τῷ πατρὶ συγγνώμην, ἀλλὰ
ὑπεριδὼν τὰς δεήσεις ἐς Ἰταλίαν ἔρχεται παρὰ τοὺς Ἀρι-
κιεῖς, καὶ ἐβασίλευσέ τε αὐτόθι καὶ ἀνῆκε τῇ Ἀρτέμιδι
τέμενος, ἔνθα ἄχρι ἐμοῦ μονομαχίας ἆθλον ἦν ἱερᾶσθαι
174 τῇ θεῷ τὸν νικῶντα. ὁ δὲ ἀγὼν ἐλευθέρων μὲν προέκειτο
οὐδενί, οἰκέταις δὲ ἀποδρᾶσι τοὺς δεσπότας. 5. Ἐπι- 5
δαυρίοις δέ ἐστι θέατρον ἐν τῷ ἱερῷ, μάλιστα ἐμοὶ δοκεῖν
θέας ἄξιον· τὰ μὲν γὰρ Ῥωμαίων πολὺ δή τι ὑπερῆρκε
τῶν πανταχοῦ τῷ κόσμῳ, μεγέθει δὲ Ἀρκάδων τὸ ἐν
Μεγάλῃ πόλει· ἁρμονίας δὲ ἢ κάλλους ἕνεκα ἀρχιτέκτων
ποῖος ἐς ἅμιλλαν Πολυκλείτῳ γένοιτ' ἂν ἀξιόχρεως; Πο-
λύκλειτος γὰρ καὶ θέατρον τοῦτο καὶ οἴκημα τὸ περιφε-
ρὲς ὁ ποιήσας ἦν. 6. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλσους ναός τέ ἐστιν
Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα Ἠπιόνης, καὶ Ἀφροδίτης ἱερὸν
καὶ Θέμιδος, καὶ στάδιον οἷα Ἕλλησι τὰ πολλὰ γῆς χῶμα,
καὶ κρήνη τῷ τε ὀρόφῳ καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ θέας ἀξία.
7. Ὁπόσα δὲ Ἀντωνῖνος ἀνὴρ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐφ' 6
ἡμῶν ἐποίησεν, ἔστι μὲν Ἀσκληπιοῦ λουτρόν, ἔστι δὲ
ἱερὸν θεῶν οὓς Ἐπιδώτας ὀνομάζουσιν. ἐποίησε δὲ καὶ
Ὑγιείᾳ ναὸν καὶ Ἀσκληπιῷ καὶ Ἀπόλλωνι ἐπίκλησιν
Αἰγυπτίοις. καί, ἦν γὰρ στοὰ καλουμένη Κότυος, καταρ-
ρυέντος δέ οἱ τοῦ ὀρόφου διέφθαρτο ἤδη πᾶσα ἅτε ὠμῆς
τῆς πλίνθου ποιηθεῖσα, ἀνῳκοδόμησε καὶ ταύτην. Ἐπι-
δαυρίων δὲ οἱ περὶ τὸ ἱερὸν μάλιστα ἐταλαιπώρουν, ὅτι
μήτε αἱ γυναῖκες ἐν σκέπῃ σφίσιν ἔτικτον καὶ ἡ τελευτὴ

τοῖς κάμνουσιν ὑπαίθριος ἐγίνετο. ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἐπαν-
ορθούμενος κατεσκευάσατο οἴκησιν· ἐνταῦθα ἤδη καὶ
7 ἀποθανεῖν ἀνθρώπῳ καὶ τεκεῖν γυναικὶ ὅσιον. 8. Ὄρη
δέ ἐστιν ὑπὲρ τὸ ἄλσος τό τε Τίτθιον καὶ ἕτερον ὀνομα-
ζόμενον Κυνόρτιον, Μαλεάτου δὲ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν 175
αὐτῷ. τοῦτο μὲν δὴ τῶν ἀρχαίων· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα περὶ
τὸ ἱερὸν τοῦ Μαλεάτου, καὶ ἔλυτρον κρήνης ἐς ὃ τὸ ὕδωρ
συλλέγεταί σφισι τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, Ἀντωνῖνος καὶ ταῦτα
Ἐπιδαυρίοις ἐποίησεν.

XXVIII. Δράκοντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ ἕτερον γένος ἐς
τὸ ξανθότερον ῥέπον τῆς χρόας ἱεροὶ μὲν τοῦ Ἀσκληπιοῦ
νομίζονται καὶ εἰσὶν ἀνθρώποις ἥμεροι, τρέφει δὲ μόνη
σφᾶς ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων γῆ. τὸ δὲ αὐτὸ εὑρίσκω καὶ
ἄλλαις χώραις συμβεβηκός· Λιβύη μέν γε μόνη κροκο-
δείλους τρέφει χερσαίους διπήχεων οὐκ ἐλάσσονας, παρὰ
δὲ Ἰνδῶν μόνων ἄλλα τε κομίζεται καὶ ὄρνιθες οἱ ψιτ-
τακοί. τοὺς δὲ ὄφεις οἱ Ἐπιδαύριοι τοὺς μεγάλους, ἐς
πλέον πηχῶν καὶ τριάκοντα προήκοντας, οἷοι παρά τε
Ἰνδοῖς τρέφονται καὶ ἐν Λιβύῃ, ἄλλο δή τι γένος φασὶν
2 εἶναι καὶ οὐ δράκοντας. 2. Ἐς δὲ τὸ ὄρος ἀνιοῦσι τὸ Κό-
ρυφον ἔστι καθ' ὁδὸν Στρεπτῆς καλουμένης ἐλαίας φυ-
τόν, αἰτίου τοῦ περιαγαγόντος τῇ χειρὶ Ἡρακλέους ἐς
τοῦτο τὸ σχῆμα. εἰ δὲ καὶ Ἀσιναίοις τοῖς ἐν τῇ Ἀργολίδι
ἔθηκεν ὅρον τοῦτον, οὐκ ἂν ἔγωγε εἰδείην, ἐπεὶ μηδὲ
ἑτέρωθι ἀναστάτου γενομένης χώρας τὸ σαφὲς ἔτι οἷόν τε
τῶν ὅρων ἐξευρεῖν. ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὄρους Κορυ-
φαίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος, οὗ καὶ Τελέσιλλα ἐποιή-
3 σατο ἐν ᾄσματι μνήμην. Κατιοῦσι δὲ ἐς τῶν Ἐπιδαυρίων
τὴν πόλιν χωρίον ἐστὶ πεφυκυίας ἀγριελαίους ἔχον·
Ὑρνήθιον δὲ καλοῦσι τὸ χωρίον. 3. τὰ δὲ ἐς αὐτό, ὡς
Ἐπιδαύριοί τε λέγουσι καὶ εἰκὸς ἔχει, γράψω. Κεῖσος καὶ
οἱ λοιποὶ Τημένου παῖδες μάλιστα ᾔδεσαν Δηϊφόντην

176 λυπήσοντες, εἰ διαλῦσαί πως ἀπ' αὐτοῦ τὴν Ὑρνηθὼ
δυνηθεῖεν. ἀφίκοντο οὖν ἐς Ἐπίδαυρον Κερύνης καὶ
Φάλκης· Ἀργαίῳ γὰρ τῷ νεωτάτῳ τὰ ποιούμενα οὐκ
ἤρεσκεν. οὗτοι δὲ στήσαντες τὸ ἅρμα ὑπὸ τὸ τεῖχος κή-
ρυκα ἀποστέλλουσι παρὰ τὴν ἀδελφήν, ἐλθεῖν δῆθεν ἐς
λόγους αὐτῇ βουλόμενοι. ὡς δὲ ὑπήκουσε καλοῦσιν, 4
ἐνταῦθα οἱ νεανίσκοι πολλὰ μὲν Δηϊφόντου κατηγόρουν,
πολλὰ δὲ αὐτὴν ἱκέτευον ἐκείνην ἐπανήκειν ἐς Ἄργος,
ἄλλα τε ἐπαγγελλόμενοι καὶ ἀνδρὶ δώσειν αὐτὴν Δηϊ-
φόντου τὰ πάντα ἀμείνονι καὶ ἀνθρώπων πλειόνων καὶ
γῆς ἄρχοντι εὐδαιμονεστέρας. Ὑρνηθὼ δὲ τοῖς λεχθεῖσιν
ἀλγήσασα ἀπεδίδου σφίσι τὴν ἴσην, Δηϊφόντην μὲν αὐτῇ
τε ἄνδρα ἀρεστὸν εἶναι φήσασα καὶ Τημένῳ γενέσθαι
γαμβρὸν οὐ μεμπτόν, ἐκείνοις δὲ Τημένου προσήκειν
σφαγεῦσιν ὀνομάζεσθαι μᾶλλον ἢ παισί. καὶ τὴν μὲν οὐ- 5
δὲν ἔτι ἀποκρινάμενοι συλλαμβάνουσιν, ἀναθέντες δὲ
ἐς τὸ ἅρμα ἀπήλαυνον· Δηϊφόντῃ δὲ ἀγγέλλει τις τῶν
Ἐπιδαυρίων ὡς Κερύνης καὶ Φάλκης ἄγοντες οἴχοιντο
ἄκουσαν Ὑρνηθώ. ὁ δὲ αὐτός τε ὡς τάχους εἶχεν ἤμυνε,
καὶ οἱ Ἐπιδαύριοι πυνθανόμενοι προσεβοήθουν. Δηϊ-
φόντης δὲ Κερύνην μὲν ὡς κατελάμβανεν ἀναιρεῖ βαλών,
Φάλκην δὲ ἐχόμενον Ὑρνηθοῦς βαλεῖν μὲν ἔδεισε, μὴ
ἁμαρτὼν γένοιτο αὐτῆς ἐκείνης φονεύς, συμπλακεὶς δὲ
ἐπειρᾶτο ἀφαιρεῖσθαι. Φάλκης δὲ ἀντεχόμενος καὶ ἕλ-
κων βιαιότερον ἀπέκτεινεν ἔχουσαν ἐν γαστρί. καὶ ὁ μὲν 6
συνεὶς οἷα ἐς τὴν ἀδελφὴν ἐξειργασμένος ἔργα ἦν, ἤλαυνε
τὸ ἅρμα ἀφειδέστερον, προλαβεῖν τῆς ὁδοῦ σπεύδων πρὶν
ἢ πάντας ἐπ' αὐτὸν συλλεχθῆναι τοὺς Ἐπιδαυρίους·
Δηϊφόντης δὲ σὺν τοῖς παισίν, ἐγεγόνεσαν γὰρ καὶ παῖδες
αὐτῷ πρότερον ἔτι, υἱοὶ μὲν Ἀντιμένης καὶ Ξάνθιππός
τε καὶ Ἀργεῖος, θυγάτηρ δὲ Ὀρσοβία· ταύτην Πάμφυ-
λον τὸν Αἰγιμίου λέγουσιν ὕστερον γῆμαι· τότε δὲ ἀνα-

λαβόντες τὸν νεκρὸν τῆς Ὑρνηθοῦς κομίζουσιν ἐς τοῦτο
7 το χωρίον τὸ ἀνὰ χρόνον Ὑρνήθιον κληθέν. καί οἱ ποιή-
σαντες ἡρῷον τιμὰς καὶ ἄλλας δεδώκασι, καὶ ἐπὶ τοῖς
πεφυκόσιν ἐλαίοις, καὶ εἰ δή τι ἄλλο δένδρον ἔσω, καθ- 177
έστηκε νόμος τὰ θραυόμενα μηδένα ἐς οἶκον φέρεσθαι
μηδὲ χρᾶσθαί σφισιν ἐς μηδέν, κατὰ χώραν δ' αὐτοῦ
8 λείπουσιν ἱερὰ εἶναι τῆς Ὑρνηθοῦς. 4. Οὐ πόρρω δὲ
τῆς πόλεως Μελίσσης μνῆμά ἐστιν, ἣ Περιάνδρῳ συν-
ῴκησε τῷ Κυψέλου, καὶ ἕτερον Προκλέους πατρὸς τῆς Με-
λίσσης. ἐτυράννει δὲ καὶ οὗτος Ἐπιδαυρίων, καθὰ δὴ
καὶ ὁ γαμβρός οἱ Περίανδρος Κορίνθου.

XXIX. Αὐτὴ δὲ τῶν Ἐπιδαυρίων ἡ πόλις παρείχετο
ἐς μνήμην τάδε ἀξιολογώτατα. τέμενος δή ἐστιν Ἀσκλη-
πιοῦ, καὶ ἀγάλματα ὁ θεὸς αὐτὸς καὶ Ἠπιόνη· γυναῖκα
δὲ εἶναι τὴν Ἠπιόνην Ἀσκληπιοῦ φασί. ταῦτά ἐστιν ἐν
ὑπαίθρῳ, λίθου Παρίου. ναοὶ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ Διο-
νύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἄλλος· εἰκάσαις ἂν θηρευ-
ούσῃ τὴν Ἄρτεμιν. Ἀφροδίτης τε ἱερὸν πεποίηται· τὸ
δὲ πρὸς τῷ λιμένι ἐπὶ ἄκρας ἀνεχούσης ἐς θάλασσαν λέ-
γουσιν Ἥρας εἶναι. τὴν δὲ Ἀθηνᾶν τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει,
ξόανον θέας ἄξιον, Κισσαίαν ἐπονομάζουσιν.
2 2. Αἰγινῆται δὲ οἰκοῦσιν ἔχοντες τὴν νῆσον ἀπαν-
τικρὺ τῆς Ἐπιδαυρίας. ἀνθρώπους δ' οὐκ εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς λέγουσιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι, Διὸς δὲ ἐς ἔρημον κο-
μίσαντος Αἴγιναν τὴν Ἀσωποῦ τῇ μὲν τὸ ὄνομα ἐτέθη
τοῦτο ἀντὶ Οἰνώνης, Αἰακοῦ δὲ αἰτήσαντος ὡς ηὐξήθη
παρὰ Διὸς οἰκήτορας, οὕτω οἱ τὸν Δία ἀνεῖναι τοὺς ἀν-
θρώπους φασὶν ἐκ τῆς γῆς. βασιλεύσαντα δὲ ἐν τῇ γῇ
πλὴν Αἰακὸν οὐδένα εἰπεῖν ἔχουσιν, ἐπεὶ μηδὲ τῶν Αἰα-
κοῦ παίδων τινὰ ἴσμεν καταμείναντα, Πηλεῖ μὲν συμβὰν
καὶ Τελαμῶνι ἐπὶ φόνῳ φεύγειν τῷ Φώκου, τῶν δὲ αὖ
Φώκου παίδων περὶ τὸν Παρνασὸν οἰκησάντων ἐν τῇ

νῦν καλουμένῃ Φωκίδι. 3. τὸ δὲ ὄνομα προϋπῆρχεν ἤδη 3
τῇ χώρᾳ, Φώκου τοῦ Ὀρνυτίωνος γενεᾷ πρότερον ἐς
178 αὐτὴν ἐλθόντος. ἐπὶ μὲν δὴ Φώκου τούτου ἡ περὶ Τι-
θορέαν τε καὶ Παρνασὸν ἐκαλεῖτο Φωκίς· ἐπὶ δὲ τοῦ
Αἰακοῦ καὶ πᾶσιν ἐξενίκησεν, ὅσοι Μινύαις τέ εἰσιν
Ὀρχομενίοις ὅμοροι καὶ ἐπὶ Σκάρφειαν τὴν Λοκρῶν καθ-
ήκουσι. 4. γεγόνασι δὲ ἀπὸ μὲν Πηλέως οἱ ἐν Ἠπείρῳ 4
βασιλεῖς, Τελαμῶνος δὲ τῶν παίδων Αἴαντος μέν ἐστιν
ἀφανέστερον γένος οἷα ἰδιωτεύσαντος ἀνθρώπου, πλὴν
ὅσον Μιλτιάδης, ὃς Ἀθηναίοις ἐς Μαραθῶνα ἡγήσατο,
καὶ Κίμων ὁ Μιλτιάδου προῆλθον ἐς δόξαν· οἱ δὲ Τευ-
κρίδαι βασιλεῖς διέμειναν Κυπρίων ἄρχοντες ἐς Εὐαγό-
ραν. Φώκῳ δὲ Ἄσιος ὁ τὰ ἔπη ποιήσας γενέσθαι φησὶ
Πανοπέα καὶ Κρῖσον· καὶ Πανοπέως μὲν ἐγένετο Ἐπειὸς
ὁ τὸν ἵππον τὸν δούρειον, ὡς Ὅμηρος ἐποίησεν, ἐργα-
σάμενος, Κρίσου δὲ ἦν ἀπόγονος τρίτος Πυλάδης, Στρο-
φίου τε ὢν τοῦ Κρίσου καὶ Ἀναξιβίας ἀδελφῆς Ἀγαμέμ-
νονος. γένη μὲν τοσαῦτα τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν,
ἐξεχώρησε δὲ ἑτέρωσε ἀπ' ἀρχῆς. 5. Χρόνῳ δὲ ὕστερον 5
μοῖρα Ἀργείων τῶν Ἐπίδαυρον ὁμοῦ Δηϊφόντῃ κατα-
σχόντων διαβᾶσα ἐς Αἴγιναν, καὶ Αἰγινήταις τοῖς ἀρ-
χαίοις γενόμενοι σύνοικοι, τὰ Δωριέων ἔθη καὶ φωνὴν
κατεστήσαντο ἐν τῇ νήσῳ. προελθοῦσι δὲ Αἰγινήταις ἐς
μέγα δυνάμεως, ὡς Ἀθηναίων γενέσθαι ναυσὶν ἐπι-
κρατεστέρους καὶ ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ παρασχέσθαι
πλοῖα μετά γε Ἀθηναίους πλεῖστα, οὐ παρέμεινεν ἐς
ἅπαν ἡ εὐδαιμονία, γενόμενοι δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων ἀνά-
στατοι Θυρέαν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Λακεδαιμονίων δόν-
των ᾤκησαν. καὶ ἀπέλαβον μὲν τὴν νῆσον, ὅτε περὶ
Ἑλλήσποντον αἱ Ἀθηναίων τριήρεις ἐλήφθησαν, πλού-
του δὲ ἢ δυνάμεως οὐκέτι ἐξεγένετο ἐς ἴσον προελθεῖν
σφίσιν. Προσπλεῦσαι δὲ Αἴγινά ἐστι νήσων τῶν Ἑλλη- 6

νίδων ἀπορωτάτη· πέτραι τε γὰρ ὕφαλοι περὶ πᾶσαν καὶ
χοιράδες ανεστηκασι. μηχανήσασθαι δὲ ἐξεπίτηδες ταῦ-
τα Αἰακόν φασι λῃστειῶν τῶν ἐκ θαλάσσης φόβῳ, καὶ 179
πολεμίοις ἀνδράσι μὴ ἄνευ κινδύνου εἶναι. 6. Πλησίον
δὲ τοῦ λιμένος ἐν ᾧ μάλιστα ὁρμίζονται ναός ἐστιν Ἀφρο-
δίτης, ἐν ἐπιφανεστάτῳ δὲ τῆς πόλεως τὸ Αἰάκειον κα-
7 λούμενον, περίβολος τετράγωνος λευκοῦ λίθου. ἐπειρ-
γασμένοι δέ εἰσι κατὰ τὴν ἔσοδον οἱ παρὰ Αἰακόν ποτε
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σταλέντες. αἰτίαν δὲ τὴν αὐτὴν Αἰ-
γινήταις καὶ οἱ λοιποὶ λέγουσιν. αὐχμὸς τὴν Ἑλλάδα
ἐπὶ χρόνον ἐπίεζε, καὶ οὔτε τὴν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ χώραν
οὔτε Πελοποννησίοις ὗεν ὁ θεός, ἐς ὃ ἐς Δελφοὺς ἀπέ-
στειλαν ἐρησομένους τὸ αἴτιον ὅ τι εἴη καὶ αἰτήσοντας
ἅμα λύσιν τοῦ κακοῦ. τούτοις ἡ Πυθία εἶπε Δία ἱλά-
σκεσθαι, χρῆναι δέ, εἴπερ ὑπακούσῃ σφίσιν, Αἰακὸν
8 τὸν ἱκετεύσοντα εἶναι. οὕτως Αἰακοῦ δεησομένους ἀπο-
στέλλουσιν ἀφ' ἑκάστης πόλεως. καὶ ὁ μὲν τῷ Πανελλη-
νίῳ Διὶ θύσας καὶ εὐξάμενος τὴν Ἑλλάδα γῆν ἐποίησεν
ὕεσθαι· τῶν δὲ ἐλθόντων ὡς αὐτὸν εἰκόνας ταύτας
ἐποιήσαντο οἱ Αἰγινῆται. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς ἐλαῖαι
πεφύκασιν ἐκ παλαιοῦ, καὶ βωμός ἐστιν οὐ πολὺ ἀνέχων
ἐκ τῆς γῆς· ὡς δὲ καὶ μνῆμα οὗτος ὁ βωμὸς εἴη Αἰακοῦ,
9 λεγόμενόν ἐστιν ἐν ἀπορρήτῳ. 7. Παρὰ δὲ τὸ Αἰάκειον
Φώκου τάφος χῶμά ἐστι περιεχόμενον κύκλῳ κρηπῖδι,
ἐπίκειται δέ οἱ λίθος τραχύς· καὶ ἡνίκα Φῶκον Τελαμὼν
καὶ Πηλεὺς προηγάγοντο ἐς ἀγῶνα πεντάθλου καὶ περι-
ῆλθεν ἐς Πηλέα ἀφεῖναι τὸν λίθον, οὗτος γὰρ ἀντὶ
δίσκου σφίσιν ἦν, ἑκὼν τυγχάνει τοῦ Φώκου. ταῦτα δὲ
ἐχαρίζοντο τῇ μητρί· αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐγεγόνεσαν ἐκ τῆς
Σκίρωνος θυγατρός, Φῶκος δὲ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς, ἀλλ'
ἐξ ἀδελφῆς Θέτιδος ἦν, εἰ δὴ τὰ ὄντα λέγουσιν Ἕλληνες.
Πυλάδης τέ μοι καὶ διὰ ταῦτα φαίνεται καὶ οὐκ Ὀρέστου

φιλίᾳ μόνον βουλεῦσαι Νεοπτολέμῳ τὸν φόνον. τότε δὲ 10
ὡς τῷ δίσκῳ πληγεὶς ἀπέθανεν ὁ Φῶκος, φεύγουσιν ἐπι-
180 βάντες νεὼς οἱ Ἐνδηΐδος παῖδες. Τελαμὼν δὲ ὕστερα
κήρυκα ἀποστέλλων ἠρνεῖτο μὴ βουλεῦσαι Φώκῳ θάνα-
τον. Αἰακὸς δὲ ἐς μὲν τὴν νῆσον ἀποβαίνειν αὐτὸν οὐκ
εἴα, ἑστηκότα δὲ ἐπὶ νεώς, εἰ δὲ ἐθέλοι, χῶμα ἐν τῇ θα-
λάσσῃ χώσαντα ἐκέλευεν ἐντεῦθεν ἀπολογήσασθαι. οὕ-
τως ἐς τὸν Κρυπτὸν καλούμενον λιμένα ἐσπλεύσας, νύ-
κτωρ ἐποίει χῶμα. καὶ τοῦτο μὲν ἐξεργασθὲν καὶ ἐς ἡμᾶς
ἔτι μένει· καταγνωσθεὶς δὲ οὐκ ἀναίτιος εἶναι Φώκῳ
τῆς τελευτῆς τὸ δεύτερον ἐς Σαλαμῖνα ἀπέπλευσε. 8. Τοῦ 11
λιμένος δὲ οὐ πόρρω τοῦ Κρυπτοῦ θέατρόν ἐστι θέας
ἄξιον, κατὰ τὸ Ἐπιδαυρίων μάλιστα μέγεθος καὶ ἐργα-
σίαν τὴν λοιπήν. τούτου δὲ ὄπισθεν ᾠκοδόμηται σταδίου
πλευρὰ μία, ἀνέχουσά τε αὐτὴ τὸ θέατρον καὶ ἀντὶ ἐρεί-
σματος ἀνάλογον ἐκείνῳ χρωμένη.

XXX. Ναοὶ δὲ οὐ πολὺ ἀλλήλων ἀφεστηκότες ὁ
μὲν Ἀπόλλωνός ἐστιν, ὁ δὲ Ἀρτέμιδος, Διονύσῳ δὲ
αὐτῶν ὁ τρίτος. Ἀπόλλωνι μὲν δὴ ξόανον γυμνόν ἐστι
τέχνης τῆς ἐπιχωρίου, τῇ δὲ Ἀρτέμιδί ἐστιν ἐσθής, κατὰ
ταὐτὰ δὲ καὶ τῷ Διονύσῳ· καὶ γένεια Διόνυσος ἔχων
πεποίηται. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν ἔστι μὲν ἑτέρωθι
καὶ οὐ ταύτῃ, λίθου δὲ ἄγαλμα καθήμενον. 2. Θεῶν 2
δὲ Αἰγινῆται τιμῶσιν Ἑκάτην μάλιστα, καὶ τελετὴν ἄγου-
σιν ἀνὰ πᾶν ἔτος Ἑκάτης, Ὀρφέα σφίσι τὸν Θρᾷκα κατα-
στήσασθαι τὴν τελετὴν λέγοντες. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς
ναός ἐστι. ξόανον δὲ ἔργον Μύρωνος, ὁμοίως ἓν πρόσ-
ωπόν τε καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα. Ἀλκαμένης δέ, ἐμοὶ δο-
κεῖν, πρῶτος ἀγάλματα Ἑκάτης τρία ἐποίησε προσεχόμενα
ἀλλήλοις, ἣν Ἀθηναῖοι καλοῦσιν Ἐπιπυργιδίαν· ἕστηκε
δὲ παρὰ τῆς Ἀπτέρου Νίκης τὸν ναόν. 3. Ἐν Αἰγίνῃ δὲ 3
πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Πανελληνίου Διὸς ἰοῦσίν ἐστιν Ἀφαίας

ἱερόν, ἐς ὃ καὶ Πίνδαρος ᾆσμα Αἰγινήταις ἐποίησε.
φασὶ δὲ οἱ Κρῆτες, τούτοις γάρ ἐστι τὰ ἐς αὐτὴν ἐπιχώ-
ρια, Καρμάνορος τοῦ καθήραντος Ἀπόλλωνα ἐπὶ φόνῳ
τῷ Πύθωνος παῖδα Εὔβουλον εἶναι, Διὸς δὲ καὶ Κάρμης
τῆς Εὐβούλου Βριτόμαρτιν γενέσθαι· χαίρειν δὲ αὐτὴν 181
δρόμοις τε καὶ θήραις, καὶ Ἀρτέμιδι μάλιστα φίλην εἶναι·
Μίνω δὲ ἐρασθέντα φεύγουσα ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐς δίκτυα
ἀφειμένα ἐπ' ἰχθύων θήρᾳ. ταύτην μὲν θεὸν ἐποίησεν
Ἄρτεμις, σέβουσι δὲ οὐ Κρῆτες μόνον ἀλλὰ καὶ Αἰγινῆ-
ται, λέγοντες φαίνεσθαί σφισιν ἐν τῇ νήσῳ τὴν Βριτό-
μαρτιν. ἐπίκλησις δέ οἱ παρά τε Αἰγινήταις ἐστὶν Ἀφαία
4 καὶ Δίκτυννα ἐν Κρήτῃ. 4. Τὸ δὲ Πανελλήνιον, ὅτι μὴ
τοῦ Διὸς τὸ ἱερόν, ἄλλο τὸ ὄρος ἀξιόλογον εἶχεν οὐδέν.
τοῦτο δὲ τὸ ἱερὸν λέγουσιν Αἰακὸν ποιῆσαι τῷ Διί.
5. τὰ δὲ ἐς τὴν Αὐξησίαν καὶ Δαμίαν, ὡς οὐχ ὗεν ὁ θεὸς
Ἐπιδαυρίοις, ὡς τὰ ξόανα ταῦτα ἐκ μαντείας ἐποιήσαντο
ἐλαίας παρ' Ἀθηναίων λαβόντες, ὡς Ἐπιδαύριοι μὲν οὐκ
ἀπέφερον ἔτι Ἀθηναίοις ἃ ἐτάξαντο, οἷα Αἰγινητῶν
ἐχόντων τὰ ἀγάλματα, Ἀθηναίων δὲ ἀπώλοντο οἱ δια-
βάντες ἐπ' αὐτὰ ἐς Αἴγιναν, ταῦτα εἰπόντος Ἡροδότου
καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐπ' ἀκριβὲς οὔ μοι γράφειν κατὰ
γνώμην ἦν εὖ προειρημένα, πλὴν τοσοῦτό γε ὅτι εἶδόν
τε τὰ ἀγάλματα καὶ ἔθυσά σφισι κατὰ τὰ αὐτὰ καθὰ δὴ
καὶ Ἐλευσῖνι θύειν νομίζουσιν.
5 6. Αἰγίνης μὲν δὴ Αἰακοῦ ἕνεκα καὶ ἔργων, ὁπόσα
ἀπεδείξατο, ἐς τοσόνδε ἔστω μνήμη· τῆς δὲ Ἐπιδαυρίας
ἔχονται Τροιζήνιοι σεμνύνοντες, εἴπερ καὶ ἄλλοι τινές,
τὰ ἐγχώρια. φασὶ δὲ Ὧρον γενέσθαι σφίσιν ἐν τῇ γῇ
πρῶτον. ἐμοὶ μὲν οὖν Αἰγύπτιον φαίνεται καὶ οὐδαμῶς
Ἑλληνικὸν ὄνομα Ὧρος εἶναι· βασιλεῦσαι δ' οὖν φασὶν
αὐτὸν καὶ Ὡραίαν ἀπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι τὴν γῆν, Ἄλθη-
πον δὲ Ποσειδῶνος παῖδα καὶ Λῃίδος τῆς Ὥρου, παρα-

λαβόντα μετὰ Ὧρον τὴν ἀρχήν, Ἀλθηπίαν ὀνομάσαι τὴν
γῆν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος Ἀθηνᾶν καὶ Ποσειδῶνα 6
ἀμφισβητῆσαι λέγουσι περὶ τῆς χώρας, ἀμφισβητήσαντας
182 δὲ ἔχειν ἐν κοινῷ· προστάξαι γὰρ οὕτω Δία σφίσι. καὶ
διὰ τοῦτο Ἀθηνᾶν τε σέβουσι Πολιάδα καὶ Σθενιάδα
ὀνομάζοντες τὴν αὐτήν, καὶ Ποσειδῶνα Βασιλέα ἐπίκλη-
σιν· καὶ δὴ καὶ νόμισμα αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημα ἔχει
τρίαιναν καὶ Ἀθηνᾶς πρόσωπον. 7. Μετὰ δὲ Ἄλθηπον 7
Σάρων ἐβασίλευσεν. ἔλεγον δὲ ὅτι οὗτος τῇ Σαρωνίδι
τὸ ἱερὸν Ἀρτέμιδι ᾠκοδόμησεν ἐπὶ θαλάσσῃ τελματώδει
καὶ ἐπιπολῆς μᾶλλον, ὥστε καὶ Φοιβαία λίμνη διὰ τοῦτο
ἐκαλεῖτο. Σάρωνα δέ, θηρεύων γὰρ δὴ μάλιστα ἥδετο,
κατέλαβεν ἔλαφον διώκοντα ἐς θάλασσαν συνεσπεσεῖν
φευγούσῃ. καὶ ἥ τε ἔλαφος ἐνήχετο ἀπωτέρω τῆς γῆς
καὶ ὁ Σάρων εἴχετο τῆς ἄγρας, ἐς ὃ ὑπὸ προθυμίας ἀφί-
κετο ἐς τὸ πέλαγος· ἤδη δὲ κάμνοντα αὐτὸν καὶ ὑπὸ τῶν
κυμάτων κατακλυζόμενον ἐπέλαβε τὸ χρεών. ἐκπεσόντα
δὲ τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν Φοιβαίαν λίμνην ἐς τὸ ἄλσος τῆς
Ἀρτέμιδος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου θάπτουσι, καὶ
λίμνην ἀπὸ τούτου Σαρωνίδα τὴν ταύτῃ θάλασσαν κα-
λοῦσιν ἀντὶ Φοιβαίας. τοὺς δὲ ὕστερον βασιλεύσαντας 8
οὐκ ἴσασιν ἄχρι Ὑπέρητος καὶ Ἄνθα· τούτους δὲ εἶναι
Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης Ἄτλαντος θυγατρός, καὶ πό-
λεις αὐτοὺς ἐν τῇ χώρᾳ φασὶν Ὑπέρειάν τε καὶ Ἄνθειαν
οἰκίσαι· Ἀέτιον δὲ τὸν Ἄνθα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου
παραλαβόντα τὴν ἀρχὴν τὴν ἑτέραν τῶν πόλεων Ποσει-
δωνιάδα ὀνομάσαι. 8. Τροιζῆνος δὲ καὶ Πιτθέως παρὰ
Ἀέτιον ἐλθόντων βασιλεῖς μὲν τρεῖς ἀντὶ ἑνὸς ἐγένοντο,
ἴσχυον δὲ οἱ παῖδες μᾶλλον οἱ Πέλοπος. σημεῖον δέ· 9
ἀποθανόντος γὰρ Τροιζῆνος Πιτθεὺς ἐς τὴν νῦν πόλιν
συναγαγὼν τοὺς ἀνθρώπους ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ἀδελ-
φοῦ Τροιζῆνα συλλαβὼν Ὑπέρειάν τε καὶ Ἄνθειαν. πολ-

λοῖς δὲ ἔτεσιν ὕστερον ἐς ἀποικίαν ἐκ Τροιζῆνος σταλέν-
τες Ἁλικαρνασὸν ἐν τῇ Καρίᾳ καὶ Μύνδον ἀπῴκισαν οἱ
γεγονότες ἀπ' Ἀετίου τοῦ Ἄνθα. Τροιζῆνος δὲ οἱ παῖδες
Ἀνάφλυστος καί Σφῆττος μετοικοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικήν, 183
καὶ οἱ δῆμοι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἀπὸ τούτων. τὰ δὲ ἐς
Θησέα θυγατριδοῦν Πιτθέως εἰδόσι τὰ ἐς αὐτὸν οὐ γρά-
10 φω. 9. Δεῖ δέ με τοσόνδε ἔτι δηλῶσαι. Ἡρακλειδῶν
γὰρ κατελθόντων ἐδέξαντο καὶ οἱ Τροιζήνιοι συνοίκους
Δωριέων τῶν ἐξ Ἄργους καὶ πρότερον ἔτι Ἀργείων ὄντες
κατήκοοι· καὶ σφᾶς καὶ Ὅμηρος ἐν καταλόγῳ φησὶν ὑπὸ
Διομήδους ἄρχεσθαι. Διομήδης γὰρ καὶ Εὐρύαλος ὁ
Μηκιστέως, Κυάνιππον τὸν Αἰγιαλέως παῖδα ὄντα ἐπι-
τροπεύοντες, Ἀργείων ἡγήσαντο ἐς Τροίαν. Σθένελος
δέ, ὡς ἐδήλωσα ἐν τοῖς πρότερον, οἰκίας τε ἦν ἐπιφανε-
στέρας, τῶν Ἀναξαγοριδῶν καλουμένων, καὶ ἡ βασιλεία
τούτῳ μάλιστα ἦν ἡ Ἀργείων προσήκουσα. Τοσαῦτα
Τροιζηνίοις ἐχόμενα ἱστορίας ἦν, παρὲξ ἢ ὅσαι πόλεις
παρ' αὐτῶν φασὶν ἀποικισθῆναι. κατασκευὴν δὲ ἱερῶν
καὶ ὅσα ἄλλα ἐς ἐπίδειξιν, τὸ ἐντεῦθεν ἐπέξειμι.

XXXI. Ἐν τῇ ἀγορᾷ Τροιζηνίων ναὸς καὶ ἀγάλματα
Ἀρτέμιδός ἐστι Σωτείρας. Θησέα δὲ ἐλέγετο ἱδρύσασθαι
καὶ ὀνομάσαι Σώτειραν, ἡνίκα Ἀστερίωνα τὸν Μίνω
καταγωνισάμενος ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς Κρήτης. ἀξιολο-
γώτατον δὲ εἶναι τοῦτο ἔδοξέν οἱ τῶν κατειργασμένων,
οὐ τοσοῦτον, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι ἀνδρίᾳ τοὺς ἀποθανόντας
ὑπὸ Θησέως ὑπερέβαλεν ὁ Ἀστερίων, ἀλλὰ τό τε ἐκ τοῦ
λαβυρίνθου δυσέξοδον καὶ λαθόντα ἀποδρᾶναι μετὰ τὸ
ἔργον ἐποίησεν εἰκότα τὸν λόγον ὡς προνοίᾳ θείᾳ καὶ
2 αὐτὸς ἀνασωθείη Θησεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. 2. Ἐν τούτῳ
δέ εἰσι τῷ ναῷ βωμοὶ θεῶν τῶν λεγομένων ὑπὸ γῆν ἄρ-
χειν· καί φασιν ἐξ Ἅιδου Σεμέλην τε ὑπὸ Διονύσου
κομισθῆναι ταύτῃ, καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἀναγάγοι τὸν κύνα

τοῦ Ἅιδου. ἐγὼ δὲ Σεμέλην μὲν οὐδὲ ἀποθανεῖν ἀρχὴν
πείθομαι, Διός γε οὖσαν γυναῖκα· τὰ δὲ ἐς τὸν ὀνομα-
184 ζόμενον Ἅιδου κύνα ἑτέρωθι ἔσται μοι δῆλα, ὁποῖα εἶναί
μοι δοκεῖ.

3. Ὄπισθε δὲ τοῦ ναοῦ Πιτθέως μνῆμά ἐστι, τρεῖς 3
δὲ ἐπ' αὐτῷ θρόνοι κεῖνται λίθου λευκοῦ· δικάζειν δὲ
Πιτθέα καὶ ἄνδρας δύο σὺν αὐτῷ λέγουσιν ἐπὶ τῶν θρό-
νων. 4. Οὐ πόρρω δὲ ἱερὸν Μουσῶν ἐστί. ποιῆσαι δὲ
ἔλεγον αὐτὸ Ἄρδαλον παῖδα Ἡφαίστου· καὶ αὐλόν τε
εὑρεῖν νομίζουσι τὸν Ἄρδαλον τοῦτον, καὶ τὰς Μούσας
ἀπ' αὐτοῦ καλοῦσιν Ἀρδαλίδας. ἐνταῦθα Πιτθέα δι-
δάξαι λόγων τέχνην φασί, καί τι βιβλίον Πιτθέως δὴ
σύγγραμμα, ὑπὸ ἀνδρὸς ἐκδοθὲν Ἐπιδαυρίου, καὶ αὐ-
τὸς ἐπελεξάμην. 5. Τοῦ Μουσείου δὲ οὐ πόρρω βωμός
ἐστιν ἀρχαῖος, Ἀρδάλου καὶ τοῦτον, ὥς φασιν, ἀναθέν-
τος. ἐπὶ δὲ αὐτῷ Μούσαις καὶ Ὕπνῳ θύουσι, λέγοντες
τὸν Ὕπνον θεὸν μάλιστα εἶναι φίλον ταῖς Μούσαις.
6. Πλησίον δὲ τοῦ θεάτρου Λυκείας ναὸν Ἀρτέμιδος 4
ἐποίησεν Ἱππόλυτος. ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν οὐδὲν εἶχον
πυθέσθαι παρὰ τῶν ἐξηγητῶν, ἀλλὰ ἢ λύκους ἐφαίνετό
μοι τὴν Τροιζηνίαν λυμαινομένους ἐξελεῖν ὁ Ἱππόλυτος,
ἢ Ἀμαζόσι, παρ' ὧν τὰ πρὸς μητρὸς ἦν, ἐπίκλησις τῆς
Ἀρτέμιδός ἐστιν αὕτη· εἴη δ' ἂν ἔτι καὶ ἄλλο οὐ γινω-
σκόμενον ὑπὸ ἐμοῦ. 7. Τὸν δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ λί-
θον, καλούμενον δὲ ἱερόν, εἶναι λέγουσιν ἐφ' οὗ ποτὲ
ἄνδρες Τροιζηνίων ἐννέα Ὀρέστην ἐκάθηραν ἐπὶ τῷ φό-
νῳ τῆς μητρός. 8. Εἰσὶ δὲ οὐ μακρὰν τῆς Λυκείας Ἀρ- 5
τέμιδος βωμοὶ διεστηκότες οὐ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. ὁ μὲν
πρῶτός ἐστιν αὐτῶν Διονύσου κατὰ δή τι μάντευμα
ἐπίκλησιν Σαώτου, δεύτερος δὲ Θεμίδων ὀνομαζόμενος·
Πιτθεὺς τοῦτον ἀνέθηκεν, ὡς λέγουσιν. Ἡλίου δὲ Ἐλευ-
185 θερίου καὶ σφόδρα εἰκότι λόγῳ δοκοῦσί μοι ποιῆσαι βω-

μόν, ἐκφυγόντες δουλείαν ἀπὸ Ξέρξου τε καὶ Περσῶν.
6 9. Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Θεαρίου κατασκευά-
σαι μὲν Πιτθέα ἔφασαν, ἔστι δὲ ὧν οἶδα παλαιότατον.
ἀρχαῖος μὲν οὖν καὶ Φωκαεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ ναός ἐστιν
Ἀθηνᾶς, ὃν Ἅρπαγός ποτε ὁ Μῆδος ἐνέπρησεν, ἀρχαῖος
δὲ καὶ [ὁ] Σαμίοις Ἀπόλλωνος Πυθίου· πλὴν πολύ γε
ὕστερον τοῦ παρὰ Τροιζηνίοις ἐποιήθησαν. ἄγαλμα δέ
ἐστι τὸ ἐφ' ἡμῶν ἀνάθημα Αὐλίσκου, τέχνη δὲ Ἕρμωνος
Τροιζηνίου. τοῦ δὲ Ἕρμωνος τούτου καὶ τὰ τῶν Διο-
7 σκούρων ξόανά ἐστι. 10. Κεῖνται δὲ ἐν στοᾷ τῆς ἀγορᾶς
γυναῖκες, λίθου καὶ αὐταὶ καὶ οἱ παῖδες. εἰσὶ δὲ ἃς Ἀθη-
ναῖοι Τροιζηνίοις γυναῖκας καὶ τέκνα ἔδωκαν σώζειν,
ἐκλιπεῖν σφίσιν ἀρέσαν τὴν πόλιν μηδὲ στρατῷ πεζῷ τὸν
Μῆδον ἐπιόντα ὑπομεῖναι. λέγονται δὲ οὐ πασῶν τῶν
γυναικῶν, οὐ γὰρ δὴ πολλαί τινες ἐκεῖναι, ὁπόσαι δὲ
ἀξιώματι προεῖχον, τούτων εἰκόνας ἀναθεῖναι μόνων.
8 11. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν οἰκοδόμημα ἔμ-
προσθεν, Ὀρέστου καλούμενον σκηνή. πρὶν γὰρ ἐπὶ τῷ
αἵματι καθαρθῆναι τῆς μητρός, Τροιζηνίων οὐδεὶς πρό-
τερον ἤθελεν αὐτὸν οἴκῳ δέξασθαι· καθίσαντες δὲ ἐν-
ταῦθα ἐκάθαιρον καὶ εἱστίων, ἐς ὃ ἀφήγνισαν. καὶ νῦν
ἔτι οἱ ἀπόγονοι τῶν καθηράντων ἐνταῦθα δειπνοῦσιν ἐν
ἡμέραις ῥηταῖς. κατορυχθέντων δὲ ὀλίγον ἀπὸ τῆς σκη-
νῆς τῶν καθαρσίων φασὶν ἀπ' αὐτῶν ἀναφῦναι δάφνην,
ἣ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔστιν, ἡ πρὸ τῆς σκηνῆς ταύτης. καθῆ-
9 ραι δέ φασιν Ὀρέστην καθαρσίοις καὶ ἄλλοις καὶ ὕδατι
τῷ ἀπὸ τῆς Ἵππου κρήνης. 12. ἔστι γὰρ καὶ Τροιζηνίοις
Ἵππου καλουμένη κρήνη, καὶ ὁ λόγος ἐς αὐτὴν οὐ δια-
φόρως τοῦ Βοιωτῶν ἔχει. Πηγάσῳ γὰρ τῷ ἵππῳ καὶ
οὗτοι λέγουσι τὸ ὕδωρ ἀνεῖναι τὴν γῆν θιγόντι τοῦ ἐδά-
φους τῇ ὁπλῇ, Βελλεροφόντην δὲ ἐλθεῖν ἐς Τροιζῆνα

γυναῖκα αἰτήσοντα Αἴθραν παρὰ Πιτθέως, πρὶν δὲ γῆ-
μαι συμβῆναί οἱ φυγεῖν ἐκ Κορίνθου.

13. Καὶ Ἑρμῆς ἐνταῦθά ἐστι Πολύγιος καλούμενος. 10
πρὸς τούτῳ τῷ ἀγάλματι τὸ ῥόπαλον θεῖναί φασιν Ἡρα-
186 κλέα· καί, ἦν γὰρ κοτίνου, τοῦτο μέν, ὅτῳ πιστά, ἐνέφυ
τῇ γῇ καὶ ἀνεβλάστησεν αὖθις, καὶ ἔστιν ὁ κότινος πεφυ-
κὼς ἔτι, τὸν δὲ Ἡρακλέα λέγουσιν ἀνευρόντα τὸν πρὸς
τῇ Σαρωνίδι κότινον ἀπὸ τούτου τεμεῖν ῥόπαλον.
14. Ἔστι δὲ καὶ Διὸς ἱερὸν ἐπίκλησιν Σωτῆρος· ποιῆσαι
δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα Ἀέτιον τὸν Ἄνθα λέγουσιν. ὕδωρ
δὲ ὀνομάζουσι Χρυσορρόαν· αὐχμοῦ δὲ ἐπὶ ἔτη συμβάν-
τος σφίσιν ἐννέα, ἐν οἷς οὐχ ὗεν ὁ θεός, τὰ μὲν ἄλλα
ἀναξηρανθῆναί φασιν ὕδατα, τὸν δὲ Χρυσορρόαν τοῦ-
τον καὶ τότε ὁμοίως διαμεῖναι ῥέοντα.

XXXII. Ἱππολύτῳ δὲ τῷ Θησέως τέμενός τε ἐπιφα-
νέστατον ἀνεῖται, καὶ ναὸς ἐν αὐτῷ καὶ ἄγαλμά ἐστιν
ἀρχαῖον. καὶ ταῦτα μὲν Διομήδην λέγουσι ποιῆσαι, καὶ
προσέτι θῦσαι τῷ Ἱππολύτῳ πρῶτον· Τροιζηνίοις δὲ
ἱερεὺς μέν ἐστιν Ἱππολύτου τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα
ἱερώμενος καὶ θυσίαι καθεστήκασιν ἐπέτειοι, δρῶσι δὲ
καὶ ἄλλο τοιόνδε· ἑκάστη παρθένος πλόκαμον ἀποκεί-
ρεταί οἱ πρὸ γάμου, κειραμένη δὲ ἀνέθηκεν ἐς τὸν ναὸν
φέρουσα. ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν οὐκ ἐθέλουσι συρέντα
ὑπὸ τῶν ἵππων, οὐδὲ τὸν τάφον ἀποφαίνουσιν εἰδότες·
τὸν δὲ ἐν οὐρανῷ καλούμενον ἡνίοχον, τοῦτον εἶναι νο-
μίζουσιν ἐκεῖνον Ἱππόλυτον, τιμὴν παρὰ θεῶν ταύτην
ἔχοντα. 2. Τούτου δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναός ἐστιν 2
Ἀπόλλωνος Ἐπιβατηρίου, Διομήδους ἀνάθημα ἐκφυ-
γόντος τὸν χειμῶνα ὃς τοῖς Ἕλλησιν ἐπεγένετο ἀπὸ
Ἰλίου κομιζομένοις· καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Πυθίων Διο-
μήδην πρῶτον θεῖναί φασι τῷ Ἀπόλλωνι. ἐς δὲ τὴν Δα-
μίαν καὶ Αὐξησίαν, καὶ γὰρ Τροιζηνίοις μέτεστιν αὐτῶν,

*οὐ τὸν αὐτὸν λέγουσιν ὃν Ἐπιδαύριοι καὶ Αἰγινῆται λό-
γον, ἀλλὰ ἀφικέσθαι παρθένους ἐκ Κρήτης· στασια-
σάντων δὲ ὁμοίως τῶν ἐν τῇ πόλει ἁπάντων καὶ ταύτας
φασὶν ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν καταλευσθῆναι, καὶ ἑορ-* 187
3 *τὴν ἄγουσί σφισι Λιθοβόλια ὀνομάζοντες.* 3. *Κατὰ δὲ
τὸ ἕτερον τοῦ περιβόλου μέρος στάδιόν ἐστιν Ἱππολύτου
καλούμενον, καὶ ναὸς ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀφροδίτης Κατασκο-
πίας· αὐτόθεν γάρ, ὁπότε γυμνάζοιτο ὁ Ἱππόλυτος, ἀπέ-
βλεπεν ἐς αὐτὸν ἐρῶσα ἡ Φαίδρα. ἐνταῦθα ἔτι πεφύκει
ἡ μυρσίνη τὰ φύλλα, ὡς καὶ πρότερον ἔγραψα, ἔχουσα
τετρυπημένα· καὶ ἡνίκα ἠπορεῖτο ἡ Φαίδρα καὶ ῥᾳστώ-
νην τῷ ἔρωτι οὐδεμίαν εὕρισκεν, ἐς ταύτης τὰ φύλλα*
4 *ἐσιναμώρει τῆς μυρσίνης. ἔστι δὲ καὶ τάφος Φαίδρας,
ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ τοῦ Ἱππολύτου μνήματος· τὸ δὲ οὐ
πόρρω κέχωσται τῆς μυρσίνης. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ
ἄγαλμα ἐποίησε μὲν Τιμόθεος, Τροιζήνιοι δὲ οὐκ Ἀσκλη-
πιὸν ἀλλὰ εἰκόνα Ἱππολύτου φασὶν εἶναι. καὶ οἰκίαν
ἰδὼν οἶδα Ἱππολύτου· πρὸ δὲ αὐτῆς ἐστιν Ἡράκλειος
καλουμένη κρήνη, τὸ ὕδωρ, ὡς οἱ Τροιζήνιοι λέγουσιν,*
5 *ἀνευρόντος Ἡρακλέους.* 4. *Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει τῆς Σθε-
νιάδος καλουμένης ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς. αὐτὸ δὲ εἰργά-
σατο τῆς θεοῦ τὸ ξόανον Κάλλων Αἰγινήτης. μαθητὴς
δὲ ὁ Κάλλων ἦν Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος, οἳ Δηλίοις
ἐποίησαν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος· ὁ δὲ Ἀγγελίων καὶ
Τεκταῖος παρὰ Διποίνῳ καὶ Σκύλλιδι ἐδιδάχθησαν.*
6 5. *Κατιόντων δὲ αὐτόθεν Λυτηρίου Πανός ἐστιν ἱερόν·
Τροιζηνίων γὰρ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν ἔδειξεν ὀνείρατα,
ἃ εἶχεν ἄκεσιν λοιμοῦ πιέσαντος * * * Ἀθηναίους δὲ μά-
λιστα. διαβὰς δὲ καὶ ἐς τὴν Τροιζηνίαν ναὸν ἴδοις ἂν
Ἴσιδος καὶ ὑπὲρ αὐτὸν Ἀφροδίτης Ἀκραίας· τὸν μὲν
ἅτε ἐν μητροπόλει τῇ Τροιζῆνι Ἁλικαρνασεῖς ἐποίησαν,* 188
τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἴσιδος ἀνέθηκε Τροιζηνίων δῆμος.

7. *Ἰοῦσι δὲ τὴν διὰ τῶν ὀρῶν ἐς Ἑρμιόνην πηγή τέ* 7
*ἐστι τοῦ Ὑλλικοῦ ποταμοῦ, Ταυρίου δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς κα-
λουμένου, καὶ πέτρα Θησέως ὀνομαζομένη, μεταβαλοῦσα
καὶ αὐτὴ τὸ ὄνομα ἀνελομένου Θησέως ὑπ᾽ αὐτῇ κρηπῖ-
δας τὰς Αἰγέως καὶ ξίφος· πρότερον δὲ βωμὸς ἐκαλεῖτο
Σθενίου Διός. τῆς δὲ πέτρας πλησίον Ἀφροδίτης ἐστὶν
ἱερὸν Νυμφίας, ποιήσαντος Θησέως, ἡνίκα ἔσχε γυναῖκα
Ἑλένην. Ἔστι δὲ ἔξω τείχους καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Φυ-* 8
*ταλμίου. μηνίσαντα γάρ σφισι τὸν Ποσειδῶνα ποιεῖν
φασὶν ἄκαρπον τὴν χώραν, ἅλμης ἐς τὰ σπέρματα καὶ
τῶν φυτῶν τὰς ῥίζας καθικνουμένης, ἐς ὃ θυσίαις τε
εἴξας καὶ εὐχαῖς οὐκέτι ἅλμην ἀνῆκεν ἐς τὴν γῆν. ὑπὲρ
δὲ τοῦ Ποσειδῶνος τὸν ναόν ἐστι Δημήτηρ Θεσμοφόρος,
Ἀλθήπου, καθὰ λέγουσιν, ἱδρυσαμένου.* 8. *Καταβαί-* 9
*νουσι δὲ ἐπὶ τὸν πρὸς τῇ Κελενδέρει καλουμένῃ λιμένα
χωρίον ἐστὶν ὃ Γενέθλιον ὀνομάζουσι, τεχθῆναι Θησέα
ἐνταῦθα λέγοντες. πρὸ δὲ τοῦ χωρίου τούτου ναός ἐστιν
Ἄρεως, Θησέως καὶ ἐνταῦθα Ἀμαζόνας μάχῃ κρατήσαν-
τος· αὗται δ᾽ ἂν εἴησαν τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς Θησέα
καὶ Ἀθηναίους ἀγωνισαμένων. ἐπὶ θάλασσαν δὲ τὴν* 10
*Ψιφαίαν πορευομένοις κότινος πέφυκεν ὀνομαζόμενος
ῥᾶχος στρεπτός. ῥάχους μὲν δὴ καλοῦσι Τροιζήνιοι πᾶν
ὅσον ἄκαρπον ἐλαίας, κότινον καὶ φυλίαν καὶ ἔλαιον·*
189 *στρεπτὸν δὲ ἐπονομάζουσι τοῦτον, ὅτι ἐνσχεθεισῶν αὐ-
τῷ τῶν ἡνιῶν ἀνετράπη τοῦ Ἱππολύτου τὸ ἅρμα. τού-
του δὲ οὐ πολὺ τῆς Σαρωνίας Ἀρτέμιδος ἀφέστηκε τὸ
ἱερόν, καὶ τὰ ἐς αὐτὸ ἐμήνυσεν ὁ λόγος ἤδη μοι. τοσόνδε
δὲ ἔτι δηλώσει· Σαρώνια γὰρ δὴ κατὰ ἔτος τῇ Ἀρτέμιδι
ἑορτὴν ἄγουσι.*

XXXIII. *Νῆσοι δέ εἰσι Τροιζηνίοις, μία μὲν πλησίον
τῆς ἠπείρου, καὶ διαβῆναι ποσὶν ἐς αὐτήν ἐστιν. αὕτη
Σφαιρία ὀνομαζομένη πρότερον, Ἱερὰ δι᾽ αἰτίαν ἐκλήθη*

τοιαύτην. ἔστιν ἐν αὐτῇ Σφαίρου μνῆμα· Πέλοπος δὲ
ἡνίοχον εἶναι λέγουσι τὸν Σφαῖρον. τούτῳ κατὰ δή τι
ἐξ Ἀθηνᾶς ὄνειρον κομίζουσα Αἴθρα χοὰς διέβαινεν ἐς
τὴν νῆσον, διαβάσῃ δὲ ἐνταῦθα λέγεται Ποσειδῶνα μι-
χθῆναι. ἱδρύσατο μὲν διὰ τοῦτο Αἴθρα ναὸν ἐνταῦθα
Ἀθηνᾶς Ἀπατουρίας, καὶ Ἱερὰν ἀντὶ Σφαιρίας ὠνόμασε
τὴν νῆσον· κατεστήσατο δὲ καὶ ταῖς Τροιζηνίων παρθέ-
νοις ἀνατιθέναι πρὸ γάμου τὴν ζώνην τῇ Ἀθηνᾷ τῇ
2 Ἀπατουρίᾳ. 2. Καλαύρειαν δὲ Ἀπόλλωνος ἱερὰν τὸ ἀρ-
χαῖον εἶναι λέγουσιν, ὅτε περ ἦσαν καὶ οἱ Δελφοὶ Ποσει-
δῶνος. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ἀντιδοῦναι τὰ χωρία σφᾶς
ἀλλήλοις. φασὶ δὲ ἔτι καὶ λόγιον μνημονεύουσιν·

ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι
Πυθώ τ' ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεσσαν.

3. ἔστι δ' οὖν Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐνταῦθα ἅγιον, ἱερᾶται
3 δὲ αὐτῷ παρθένος, ἔστ' ἂν ἐς ὥραν προέλθῃ γάμου. τοῦ
περιβόλου δὲ ἐντὸς καὶ τὸ Δημοσθένους μνῆμά ἐστι. καί
μοι τὸ δαιμόνιον δεῖξαι μάλιστα ἐπὶ τούτου δοκεῖ καὶ
Ὁμήρου πρότερον ὡς εἴη βάσκανον, εἰ δὴ Ὅμηρον μὲν
προδιεφθαρμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ
κακὸν δεύτερον πενία πιέζουσα ἐπὶ πᾶσαν γῆν πτωχεύ-
οντα ἦγε, Δημοσθένει δὲ φυγῆς τε συνέπεσεν ἐν γήρᾳ
λαβεῖν πεῖραν καὶ ὁ θάνατος ἐγένετο οὕτω βίαιος. 4. Εἴ- 190
ρηται μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλοις καὶ αὐτῷ Δημοσθέ-
νει πλεῖστα, ἦ μὴν τῶν χρημάτων ἃ ἐκ τῆς Ἀσίας ἤγαγεν
4 Ἅρπαλος μὴ μεταλαβεῖν αὐτόν· τὸ δὲ ὕστερον λεχθὲν
ἐπέξειμι ὁποῖον ἐγένετο. Ἅρπαλος μὲν ὡς ἐξ Ἀθηνῶν
ἀπέδρα διαβὰς ναυσὶν ἐς Κρήτην, οὐ πολὺ ὕστερον ὑπὸ
τῶν θεραπευόντων ἀπέθανεν οἰκετῶν· οἱ δὲ ὑπὸ ἀνδρὸς
Μακεδόνος Παυσανίου δολοφονηθῆναί φασιν αὐτόν.
τὸν δέ οἱ τῶν χρημάτων διοικητὴν φυγόντα ἐς Ῥόδον
Φιλόξενος Μακεδὼν συνέλαβεν, ὃς καὶ αὐτὸν παρὰ

Ἀθηναίων ἐξῄτησεν Ἅρπαλον. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἔχων
ἤλεγχεν, ἐς ὃ πάντα ἐπύθετο, ὅσοι τῶν Ἁρπάλου τι
ἔτυχον εἰληφότες· μαθὼν δὲ ἐς Ἀθήνας γράμματα ἐπέ-
στελλεν. ἐν τούτοις τοῖς γράμμασι τοὺς λαβόντας παρὰ 5
Ἁρπάλου καταριθμῶν καὶ αὐτοὺς καὶ ὁπόσον αὐτῶν
ἔλαβεν ἕκαστος, οὐδὲ ἐμνημόνευκεν ἀρχὴν Δημοσθέ-
νους, Ἀλεξάνδρῳ τε ἐς τὰ μάλιστα ἀπεχθανομένου, καὶ
αὐτὸς ἰδίᾳ προσκρούσας. Δημοσθένει μὲν οὖν τιμαὶ καὶ
ἑτέρωθι τῆς Ἑλλάδος καὶ παρὰ τῶν Καλαυρείας εἰσὶν
οἰκητόρων.

XXXIV. Τῆς δὲ Τροιζηνίας γῆς ἐστὶν ἰσθμὸς ἐπὶ
πολὺ διέχων ἐς θάλασσαν, ἐν δὲ αὐτῷ πόλισμα οὐ μέγα
ἐπὶ θαλάσσῃ Μέθανα ᾤκισται. Ἴσιδος δὲ ἐνταῦθα ἱερόν
ἐστι, καὶ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἑρμοῦ, τὸ δὲ ἕτερον
Ἡρακλέους. 2. τοῦ δὲ πολίσματος τριάκοντά που στά-
δια ἀπέχει λουτρὰ θερμά. φασὶ δὲ Ἀντιγόνου τοῦ Δη-
μητρίου Μακεδόνων βασιλεύοντος, τότε πρῶτον τὸ ὕδωρ
φανῆναι, φανῆναι δὲ οὐχ ὕδωρ εὐθύς, ἀλλὰ πῦρ ἀνα-
ζέσαι πολὺ ἐκ τῆς γῆς, ἐπὶ δὲ τούτῳ μαρανθέντι ῥυῆναι
τὸ ὕδωρ, ὃ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἄνεισι θερμόν τε καὶ δεινῶς
ἁλμυρόν. λουσαμένῳ δὲ ἐνταῦθα οὔτε ὕδωρ ἐστὶν ἐγγὺς
191 ψυχρὸν οὔτε ἐσπεσόντα ἐς τὴν θάλασσαν ἀκινδύνως νή-
χεσθαι· θηρία γὰρ καὶ ἄλλα καὶ κύνας παρέχεται πλεί-
στους. 3. Ὃ δὲ ἐθαύμασα ἐν τοῖς Μεθάνοις μάλιστα, 2
γράψω καὶ τοῦτο. ἄνεμος ὁ Λὶψ βλαστανούσαις ταῖς ἀμ-
πέλοις ἐμπίπτων ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου τὴν βλάστην
σφῶν ἀφαυαίνει. κατιόντος οὖν ἔτι τοῦ πνεύματος ἀλε-
κτρυόνα τὰ πτερὰ ἔχοντα διὰ παντὸς λευκὰ διελόντες
ἄνδρες δύο ἐναντίοι περιθέουσι τὰς ἀμπέλους, ἥμισυ
ἑκάτερος τοῦ ἀλεκτρυόνος φέρων· ἀφικόμενοι δ' ἐς τὸ
αὐτὸ ὅθεν ὡρμήθησαν, κατορύσσουσιν ἐνταῦθα. τοῦτο 3
μὲν πρὸς τὸν Λίβα σφίσιν ἐστὶν εὑρημένον· 4. τὰς δὲ

νησῖδας αἳ πρόκεινται τῆς χώρας, ἀριθμὸν ἐννέα οὔσας,
Πέλοπος μὲν καλοῦσι, τοῦ θεοῦ δὲ ὕοντος μίαν ἐξ αὐτῶν
οὔ φασιν ὕεσθαι. τοῦτο δὲ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐκ οἶδα,
ἔλεγον δὲ οἱ περὶ τὰ Μέθανα, ἐπεὶ χάλαζάν γε ἤδη θυ-
4 σίαις εἶδον καὶ ἐπῳδαῖς ἀνθρώπους ἀποτρέποντας. 5. Τὰ
μὲν δὴ Μέθανα ἰσθμός ἐστι τῆς Πελοποννήσου· ἐντὸς δὲ
τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Τροιζηνίων ὅμορός ἐστιν Ἑρμιόνη. οἰ-
κιστὴν δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἑρμιονεῖς γενέσθαι φασὶν
Ἑρμίονα Εὔρωπος. τὸν δὲ Εὔρωπα, ἦν γὰρ δὴ Φορω-
νέως, Ἡροφάνης ὁ Τροιζήνιος ἔφασκεν εἶναι νόθον· οὐ
γὰρ δή ποτε ἐς Ἄργον τὸν Νιόβης, θυγατριδοῦν ὄντα
Φορωνέως, τὴν ἐν Ἄργει περιελθεῖν ἀρχὴν παρόντος
5 Φορωνεῖ γνησίου παιδός. ἐγὼ δέ, εἰ καὶ γνήσιον ὄντα
Εὔρωπα πρότερον τὸ χρεὼν ἢ Φορωνέα ἐπέλαβεν, εὖ
οἶδα ὡς οὐκ ἔμελλεν ὁ παῖς αὐτῷ Νιόβης παιδὶ ἴσα οἴσε-
σθαι Διός γε εἶναι δοκοῦντι. ἐπῴκησαν δὲ καὶ Ἑρμιόνα
ὕστερον Δωριεῖς οἱ ἐξ Ἄργους. πόλεμον δὲ οὐ δοκῶ γε- 192
νέσθαι σφίσιν· ἐλέγετο γὰρ ἂν ὑπὸ Ἀργείων.

6 6. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς Ἑρμιόνα ἐκ Τροιζῆνος κατὰ τὴν
πέτραν ἣ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο Σθενίου Διὸς βωμός,
μετὰ δὲ Θησέα ἀνελόμενον τὰ γνωρίσματα ὀνομάζουσιν
οἱ νῦν Θησέως αὐτήν. κατὰ ταύτην οὖν τὴν πέτραν ἰοῦ-
σιν ὀρεινὴν ὁδὸν ἔστι μὲν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Πλα-
τανιστίου ναός, ἔστι δὲ Εἰλεοὶ χωρίον, ἐν δὲ αὐτῷ Δή-
μητρος καὶ Κόρης τῆς Δήμητρος ἱερά. τὰ δὲ πρὸς θά-
λασσαν ἐν ὅροις τῆς Ἑρμιονίδος ἱερὸν Δήμητρός ἐστιν
7 ἐπίκλησιν Θερμασίας. 7. Σταδίους δὲ ὀγδοήκοντα ἀπέχει
μάλιστα ἄκρα Σκυλλαῖον ἀπὸ τῆς Νίσου καλουμένη θυ-
γατρός. ὡς γὰρ δὴ τὴν Νίσαιαν ὁ Μίνως καὶ τὰ Μέγαρα
εἷλεν ἐκείνης προδούσης, οὔτε γυναῖκα ἕξειν αὐτὴν ἔτι
ἔφασκε, καὶ προσέταξε τοῖς Κρησὶν ἐκβάλλειν τῆς νεώς·
ἀποθανοῦσαν δὲ ἀπέρριψεν ἐς τὴν ἄκραν ταύτην ὁ κλύ-

δων. τάφον δὲ οὐκ ἀποφαίνουσιν αὐτῆς, ἀλλὰ περι-
οφθῆναι τὸν νεκρόν φασι διαφορηθέντα ὑπὸ τῶν ἐκ θα-
λάσσης ὀρνίθων. 8. Ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου πλέοντι ὡς ἐπὶ 8
τὴν πόλιν ἄκρα τέ ἐστιν ἑτέρα Βουκέφαλα, καὶ μετὰ τὴν
ἄκραν νῆσοι, πρώτη μὲν Ἁλιοῦσσα· παρέχεται δὲ αὕτη
λιμένα ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον· μετὰ δὲ Πι-
τυοῦσσα, τρίτη δὲ ἣν Ἀριστερὰς ὀνομάζουσι. ταύτας δὲ
παραπλεύσαντί ἐστιν αὖθις ἄκρα Κωλυεργία ἀνέχουσα
ἐκ τῆς ἠπείρου, μετὰ δὲ αὐτὴν νῆσος Τρίκρανα καλου-
μένη, καὶ ὄρος ἐς θάλασσαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου προ-
βεβλημένον, Βούπορθμος. ἐν Βουπόρθμῳ δὲ πεποίηται
μὲν ἱερὸν Δήμητρος καὶ τῆς παιδός, πεποίηται δὲ Ἀθη-
νᾶς· ἐπίκλησις δέ ἐστι τῇ θεῷ Προμαχόρμα. 9. Πρόκει- 9
ται δὲ Βουπόρθμου νῆσος Ἀπεροπία καλουμένη. τῆς δὲ
Ἀπεροπίας ἀφέστηκεν οὐ πολὺ ἑτέρα νῆσος Ὑδρέα. μετὰ
193 ταύτην αἰγιαλός τε παρήκει τῆς ἠπείρου μηνοειδής, καὶ
ἀκτὴ μετὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπὶ Ποσείδιον, ἐκ θαλάσσης μὲν
ἀρχομένη τῆς πρὸς ἀνατολάς, προήκουσα δὲ ὡς ἐπὶ τὴν
ἑσπέραν· ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἐν αὐτῇ. μῆκος μὲν δὴ τῆς
ἀκτῆς ἐστὶν ἑπτά που στάδια, πλάτος δέ, ᾗ πλατυτάτη,
σταδίων τριῶν οὐ πλέον. 10. ἐνταῦθα ἡ προτέρα πόλις 10
τοῖς Ἑρμιονεῦσιν ἦν. ἔστι δέ σφισι καὶ νῦν ἔτι ἱερὰ αὐ-
τόθι, Ποσειδῶνος μὲν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῇ ἀρχῇ, προελθοῦσι
δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὰ μετέωρα ναὸς Ἀθηνᾶς, παρὰ δὲ
αὐτῷ σταδίου θεμέλια· ἐν δὲ αὐτῷ τοὺς Τυνδάρεω παῖ-
δας ἀγωνίσασθαι λέγουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον οὐ μέγα
τῆς Ἀθηνᾶς ἱερόν, ὁ δὲ ὄροφος κατερρύηκεν αὐτῷ. καὶ
Ἡλίῳ ναός, καὶ ἄλλος Χάρισιν, ὁ δὲ Σαράπιδι ᾠκοδό-
μηται καὶ Ἴσιδι. καὶ περίβολοι μεγάλων λίθων λογάδων
εἰσίν· ἐντὸς δὲ αὐτῶν ἱερὰ δρῶσιν ἀπόρρητα Δήμητρι.
Τοσαῦτα μὲν Ἑρμιονεῦσίν ἐστιν ἐνταῦθα· ἡ δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν 11
πόλις ἀπέχει μὲν τῆς ἄκρας, ἐφ᾽ ᾗ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ

ἱερόν, τέσσαρας μάλιστα σταδίους, κειμένη δὲ ἐν ὁμαλῷ
τὰ πρῶτα ἠρέμα ἐς προσαντες ἄνεισι, τὸ δέ ἐστιν ἤδη
τοῦ Πρωνός· 11. Πρῶνα γὰρ τὸ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσι.
τεῖχος μὲν δὴ περὶ πᾶσαν τὴν Ἑρμιόνα ἕστηκε· τὰ δὲ ἐς
συγγραφὴν καὶ ἄλλα παρείχετο, καὶ ὧν αὐτὸς ποιήσα-
σθαι μάλιστα ἠξίωσα μνήμην, Ἀφροδίτης ναός ἐστιν ἐπί-
κλησιν Ποντίας καὶ Λιμενίας τῆς αὐτῆς, ἄγαλμα δὲ λευ-
κοῦ λίθου, μεγέθει τε μέγα καὶ ἐπὶ τῇ τέχνῃ θέας ἄξιον.
12 καὶ ναὸς ἕτερός ἐστιν Ἀφροδίτης· αὕτη καὶ ἄλλας ἔχει
παρὰ Ἑρμιονέων τιμάς, καὶ ταῖς παρθένοις καὶ ἣν γυνὴ
χηρεύουσα παρὰ ἄνδρα μέλλῃ φοιτᾶν, ἁπάσαις πρὸ γά-
μου θύειν καθέστηκεν ἐνταῦθα. Δήμητρος δὲ ἱερὰ πε-
ποίηται Θερμασίας, τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς πρὸς τὴν Τροιζηνίαν 194
ὅροις, ὡς ἐστὶν εἰρημένον ἤδη μοι, τὸ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
πόλει.

XXXV. Πλησίον δὲ αὐτοῦ Διονύσου ναὸς Μελαναί-
γιδος· τούτῳ μουσικῆς ἀγῶνα κατὰ ἔτος ἕκαστον ἄγουσι,
καὶ ἁμίλλης κολύμβου καὶ πλοίων τιθέασιν ἆθλα. 2. καὶ
Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Ἰφιγενείας ἐστὶν ἱερόν, καὶ Ποσει-
δῶν χαλκοῦς τὸν ἕτερον πόδα ἔχων ἐπὶ δελφῖνος. παρελ-
θοῦσι δὲ ἐς τὸ τῆς Ἑστίας ἄγαλμα μέν ἐστιν οὐδέν, βω-
2 μὸς δέ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θύουσιν Ἑστίᾳ. Ἀπόλλωνος δέ
εἰσι ναοὶ τρεῖς καὶ ἀγάλματα τρία· καὶ τῷ μὲν οὐκ ἔστιν
ἐπίκλησις, τὸν δὲ Πυθαέα ὀνομάζουσι, καὶ Ὅριον τὸν
τρίτον. τὸ μὲν δὴ τοῦ Πυθαέως ὄνομα μεμαθήκασι παρὰ
Ἀργείων· τούτοις γὰρ Ἑλλήνων πρώτοις ἀφικέσθαι Τε-
λέσιλλά φησι τὸν Πυθαέα ἐς τὴν χώραν Ἀπόλλωνος παῖ-
δα ὄντα· τὸν δὲ Ὅριον ἐφ' ὅτῳ καλοῦσιν, σαφῶς μὲν
οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν, τεκμαίρομαι δὲ περὶ γῆς ὅρων πο-
λέμῳ σφᾶς ἢ δίκῃ νικήσαντας ἐπὶ τῷδε τιμὰς Ἀπόλλωνι
3 Ὁρίῳ νεῖμαι. τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Τύχης νεώτατον μὲν λέγου-
σιν Ἑρμιονεῖς τῶν παρὰ σφίσιν εἶναι, λίθου δὲ Παρίου

κολοσσὸς ἕστηκεν. κρήνας δὲ τὴν μὲν σφόδρα ἔχουσιν
ἀρχαίαν, ἐς δὲ αὐτὴν οὐ φανερῶς τὸ ὕδωρ κάτεισιν,
ἐπιλείποι δὲ οὐκ ἄν ποτε, οὐδ' εἰ πάντες καταβάντες
ὑδρεύωνται ἐξ αὐτῆς· τὴν δὲ ἐφ' ἡμῶν πεποιήκασιν,
ὄνομα δέ ἐστι τῷ χωρίῳ Λειμών, ὅθεν ῥεῖ τὸ ὕδωρ ἐς
αὐτήν. 3. Τὸ δὲ λόγου μάλιστα ἄξιον ἱερὸν Δήμητρός 4
ἐστιν ἐπὶ τοῦ Πρωνός. τοῦτο τὸ ἱερὸν Ἑρμιονεῖς μὲν
Κλύμενον Φορωνέως παῖδα καὶ ἀδελφὴν Κλυμένου Χθο-
νίαν τοὺς ἱδρυσαμένους φασὶν εἶναι. Ἀργεῖοι δέ, ὅτε ἐς
τὴν Ἀργολίδα ἦλθε Δημήτηρ, τότε Ἀθέραν μὲν λέγουσι
καὶ Μύσιον ὡς ξενίαν παρασχόντας τῇ θεῷ, Κολόνταν
δὲ οὔτε οἴκῳ δέξασθαι τὴν θεὸν οὔτε ἀπονεῖμαί τι ἄλλο
ἐς τιμήν· ταῦτα δὲ οὐ κατὰ γνώμην Χθονίᾳ τῇ θυγατρὶ
ποιεῖν αὐτόν. Κολόνταν μὲν οὖν φασὶν ἀντὶ τούτων
συγκαταπρησθῆναι τῇ οἰκίᾳ, Χθονίαν δὲ κομισθεῖσαν ἐς
Ἑρμιόνα ὑπὸ Δήμητρος Ἑρμιονεῦσι ποιῆσαι τὸ ἱερόν.
195 4. Χθονία δ' οὖν ἡ θεός τε αὐτὴ καλεῖται, καὶ Χθόνια 5
ἑορτὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν ὥρᾳ θέρους. ἄγουσι δὲ οὕτως.
ἡγοῦνται μὲν αὐτοῖς τῆς πομπῆς οἵ τε ἱερεῖς τῶν θεῶν
καὶ ὅσοι τὰς ἐπετείους ἀρχὰς ἔχουσιν, ἕπονται δὲ καὶ γυ-
ναῖκες καὶ ἄνδρες. τοῖς δὲ καὶ παισὶν ἔτι οὖσι καθέστη-
κεν ἤδη τὴν θεὸν τιμᾶν τῇ πομπῇ· οὗτοι λευκὴν ἐσθῆτα
καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχουσι στεφάνους. πλέκονται δὲ οἱ
στέφανοί σφισιν ἐκ τοῦ ἄνθους ὃ καλοῦσιν οἱ ταύτῃ
κοσμοσάνδαλον, ὑάκινθον ἐμοὶ δοκεῖν ὄντα καὶ μεγέθει
καὶ χρόᾳ· ἔπεστι δέ οἱ καὶ τὰ ἐπὶ τῷ θρήνῳ γράμματα.
τοῖς δὲ τὴν πομπὴν πέμπουσιν ἕπονται τελείαν ἐξ ἀγέλης 6
βοῦν ἄγοντες διειλημμένην δεσμοῖς τε καὶ ὑβρίζουσαν
ἔτι ὑπὸ ἀγριότητος. ἐλάσαντες δὲ πρὸς τὸν ναὸν οἱ μὲν
ἔσω φέρεσθαι τὴν βοῦν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνῆκαν ἐκ τῶν
δεσμῶν, ἕτεροι δὲ ἀναπεπταμένας ἔχοντες τέως τὰς θύ-
ρας, ἐπειδὰν τὴν βοῦν ἴδωσιν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, προσέθε-

7 σαν τὰς θύρας. τέσσαρες δὲ ἔνδον ὑπολειπόμεναι γρᾶες,
αὗται τὴν βοῦν εἰσὶν αἱ κατεργαζόμεναι· δρεπάνῳ γὰρ
ἥτις ἂν τύχῃ τὴν φάρυγγα ὑπέτεμε τῆς βοός. μετὰ δὲ αἱ
θύραι τε ἠνοίχθησαν, καὶ προσελαύνουσιν οἷς ἐπιτέ-
τακται βοῦν δευτέραν καὶ τρίτην ἐπὶ ταύτῃ, καὶ ἄλλην
τετάρτην. κατεργάζονταί τε δὴ πάσας κατὰ ταὐτὰ αἱ
γρᾶες, καὶ τόδε ἄλλο πρόσκειται τῇ θυσίᾳ θαῦμα· ἐφ'
ἥντινα γὰρ ἂν πέσῃ τῶν πλευρῶν ἡ πρώτη βοῦς, ἀνάγκη
8 πεσεῖν καὶ πάσας. θυσία μὲν δρᾶται τοῖς Ἑρμιονεῦσι
τὸν εἰρημένον τρόπον· πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ γυναικῶν ἱερα-
σαμένων τῇ Δήμητρι εἰκόνες ἑστήκασιν οὐ πολλαί, καὶ
παρελθόντι ἔσω θρόνοι τέ εἰσιν ἐφ' ὧν αἱ γρᾶες ἀναμέ-
νουσιν ἐσελαθῆναι καθ' ἑκάστην τῶν βοῶν, καὶ ἀγάλ-
ματα οὐκ ἄγαν ἀρχαῖα, Ἀθηνᾶ καὶ Δημήτηρ. αὐτὸ δὲ ὃ
σέβουσιν ἐπὶ πλέον ἢ τἄλλα, ἐγὼ μὲν οὐκ εἶδον, οὐ μὴν
οὐδὲ ἀνὴρ ἄλλος, οὔτε ξένος οὔτε Ἑρμιονέων αὐτῶν·
μόναι δὲ ὁποῖόν τί ἐστιν αἱ γρᾶες ἴστωσαν.

9 5. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ναός· εἰκόνες δὲ περὶ πάντα
ἑστήκασιν αὐτόν. οὗτος ὁ ναός ἐστιν ἀπαντικρὺ τοῦ τῆς
Χθονίας, καλεῖται δὲ Κλυμένου, καὶ τῷ Κλυμένῳ θύου-
σιν ἐνταῦθα. Κλύμενον δὲ οὐκ ἄνδρα Ἀργεῖον ἐλθεῖν
ἔγωγε ἐς Ἑρμιόνα ἡγοῦμαι, τοῦ θεοῦ δέ ἐστιν ἐπίκλησις, 196
ὅντινα ἔχει λόγος βασιλέα ὑπὸ γῆν εἶναι. παρὰ μὲν δὴ
10 τοῦτόν ἐστιν ἄλλος ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἄρεως. 6. Τοῦ δὲ
τῆς Χθονίας ἐστὶν ἱεροῦ στοὰ κατὰ τὴν δεξιάν, Ἠχοῦς
ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλουμένη· φθεγξαμένῳ δὲ ἀνδρὶ
τὰ ὀλίγιστα ἐς τρὶς ἀντιβοῆσαι πέφυκεν. 7. ὄπισθεν δὲ
τοῦ ναοῦ τῆς Χθονίας χωρία ἐστὶν ἃ καλοῦσιν Ἑρμιονεῖς
τὸ μὲν Κλυμένου, τὸ δὲ Πλούτωνος, τὸ τρίτον δὲ αὐτῶν
λίμνην Ἀχερουσίαν. περιείργεται μὲν δὴ πάντα θριγκοῖς
λίθων, ἐν δὲ τῷ τοῦ Κλυμένου καὶ γῆς χάσμα· διὰ τού-
του δὲ Ἡρακλῆς ἀνῆγε τοῦ Ἅιδου τὸν κύνα κατὰ τὰ λε-

γόμενα ὑπὸ Ἑρμιονέων. 8. Πρὸς δὲ τῇ πύλῃ καθ' ἣν 11
ὁδὸς εὐθεῖά ἐστιν ἄγουσα ἐπὶ Μάσητα, Εἰλειθυίας ἐστὶν
ἐντὸς τοῦ τείχους ἱερόν. ἄλλως μὲν δὴ κατὰ ἡμέραν ἑκά-
στην καὶ θυσίαις καὶ θυμιάμασι μεγάλως τὴν θεὸν ἱλά-
σκονται, καὶ ἀναθήματα δίδοται πλεῖστα τῇ Εἰλειθυίᾳ·
τὸ δὲ ἄγαλμα οὐδενί, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ταῖς ἱερείαις, ἔστιν
ἰδεῖν.

XXXVI. Κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ Μάσητα εὐθεῖαν προελ-
θοῦσιν ἑπτά που σταδίους καὶ ἐς ἀριστερὰ ἐκτραπεῖσιν
ἐς Ἁλίκην ἐστὶν ὁδός. ἡ δὲ Ἁλίκη τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν ἐστὶν
ἔρημος, ᾠκεῖτο δὲ καὶ αὕτη ποτέ, καὶ Ἁλικὸς λόγος ἐν
στήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυρίων, αἳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰ
ἰάματα ἐγγεγραμμένα ἔχουσιν· ἄλλο δὲ σύγγραμμα οὐ-
δὲν οἶδα ἀξιόχρεων, ἔνθα ἢ πόλεως Ἁλίκης ἢ ἀνδρῶν
ἐστὶν Ἁλικῶν μνήμη. 2. ἔστι δ' οὖν ὁδὸς καὶ ἐς ταύτην
τοῦ τε Πρωνὸς μέση καὶ ὄρους ἑτέρου Θόρνακος καλου-
μένου τὸ ἀρχαῖον· ἀπὸ δὲ τῆς Διὸς ἐς κόκκυγα τὸν ὄρ-
νιθα ἀλλαγῆς λεγομένης ἐνταῦθα γενέσθαι μετονομα-
197 σθῆναι τὸ ὄρος φασίν. ἱερὰ δὲ καὶ ἐς τόδε ἐπὶ ἄκρων τῶν 2
ὀρῶν, ἐπὶ μὲν τῷ Κοκκυγίῳ Διός, ἐν δὲ τῷ Πρωνί ἐστιν
Ἥρας. καὶ τοῦ τε Κοκκυγίου πρὸς τοῖς πέρασι ναός ἐστι,
θύραι δὲ οὐκ ἐφεστήκασιν, οὐδὲ ὄροφον εἶχεν, οὐδέ οἵ
τι ἐνῆν ἄγαλμα· εἶναι δὲ ἐλέγετο ὁ ναὸς Ἀπόλλωνος.
3. Παρὰ δὲ αὐτὸν ὁδός ἐστιν ἐπὶ Μάσητα τοῖς ἐκτραπεῖ-
σιν ἐκ τῆς εὐθείας. Μάσητι δὲ οὔσῃ πόλει τὸ ἀρχαῖον,
καθὰ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἀργείων καταλόγῳ πεποίηκεν, ἐπι-
νείῳ καθ' ἡμᾶς ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς. ἀπὸ Μάσητος δὲ 3
ὁδὸς ἐν δεξιᾷ ἐστὶν ἐπὶ ἄκραν καλουμένην Στρουθοῦντα.
στάδιοι δὲ ἀπὸ τῆς ἄκρας ταύτης κατὰ τῶν ὀρῶν τὰς κο-
ρυφὰς πεντήκοντά εἰσι καὶ διακόσιοι ἐς Φιλανόριόν τε
καλούμενον καὶ ἐπὶ Βολεούς· οἱ δὲ Βολεοὶ οὗτοι λίθων
εἰσὶ σωροὶ λογάδων. 4. χωρίον δὲ ἕτερον ὃ Διδύμους

ὀνομάζουσι, στάδια εἴκοσιν αὐτόθεν ἀφέστηκεν. ἐνταῦθα
ἔστι μὲν ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ἔστι δὲ Ποσειδῶνος, ἐπὶ δὲ
αὐτοῖς Δήμητρος· ἀγάλματα δὲ ὀρθὰ λίθου λευκοῦ.
4 5. Τὸ δὲ ἐντεῦθέν ἐστιν Ἀργείων ἥ ποτε Ἀσιναία
καλουμένη, καὶ Ἀσίνης ἐστὶν ἐρείπια ἐπὶ θαλάσσῃ. Λα-
κεδαιμονίων δὲ καὶ τοῦ βασιλέως Νικάνδρου τοῦ Χαρίλ-
λου τοῦ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρυτάνιδος τοῦ
Εὐρυπῶντος ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλόντων στρατιᾷ συν-
εσέβαλόν σφισιν οἱ Ἀσιναῖοι, καὶ ἐδῄωσαν σὺν ἐκείνοις
τῶν Ἀργείων τὴν γῆν. ὡς δὲ ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμο-
νίων ἀπῆλθεν οἴκαδε, στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἀσίνην οἱ
5 Ἀργεῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἔρατος. καὶ χρόνον μέν
τινα ἀπὸ τοῦ τείχους ἠμύναντο οἱ Ἀσιναῖοι, καὶ ἀποκτεί-
νουσιν ἄλλους τε καὶ Λυσίστρατον ἐν τοῖς δοκιμωτάτοις
ὄντα Ἀργείων· ἁλισκομένου δὲ τοῦ τείχους οὗτοι μὲν
γυναῖκας ἐς τὰ πλοῖα ἐνθέμενοι καὶ παῖδας ἐκλείπουσι
τὴν αὑτῶν, Ἀργεῖοι δὲ ἐς ἔδαφος καταβαλόντες τὴν Ἀσί-
νην καὶ τὴν γῆν προσορισάμενοι τῇ σφετέρᾳ, Πυθαέως
τε Ἀπόλλωνος ὑπέλιπον τὸ ἱερόν, καὶ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι,
καὶ τὸν Λυσίστρατον πρὸς αὐτῷ θάπτουσιν.
6 6. Ἀπέχει δὲ Ἀργείων τῆς πόλεως τεσσαράκοντα καὶ
οὐ πλείω στάδια ἡ κατὰ Λέρναν θάλασσα. κατιόντων δὲ
ἐς Λέρναν πρῶτον μὲν καθ᾽ ὁδόν ἐστιν ὁ Ἐρασῖνος, ἐκ-
δίδωσι δὲ ἐς τὸν Φρίξον, ὁ Φρίξος δὲ ἐς τὴν θάλασσαν 198
τὴν μεταξὺ Τημενίου καὶ Λέρνης. ἀπὸ δὲ Ἐρασίνου τρα-
πεῖσιν ἐς ἀριστερὰ σταδίους ὅσον ὀκτὼ Διοσκούρων ἱε-
ρόν ἐστιν Ἀνάκτων· πεποίηται δέ σφισι κατὰ ταὐτὰ καὶ
7 ἐν τῇ πόλει τὰ ξόανα. 7. ἀναστρέψας δὲ ἐς τὴν εὐθεῖαν
τόν τε Ἐρασῖνον διαβήσῃ καὶ ἐπὶ τὸν Χείμαρρον ποτα-
μὸν ἀφίξῃ. πλησίον δὲ αὐτοῦ περίβολός ἐστι λίθων, καὶ
τὸν Πλούτωνα ἁρπάσαντα, ὡς λέγεται, Κόρην τὴν Δή-
μητρος καταβῆναι ταύτῃ φασὶν ἐς τὴν ὑπόγεων νομιζο-

μένην ἀρχήν. ἡ δὲ Λέρνα ἐστίν, ὡς καὶ τα πρότερα ἔχει
μοι τοῦ λόγου, πρὸς θαλάσσῃ, καὶ τελετὴν Λερναίᾳ ἄγου-
σιν ἐνταῦθα Δήμητρι. 8. ἔστι δὲ ἄλσος ἱερὸν ἀρχόμενον 8
μὲν ἀπὸ ὄρους ὃ καλοῦσι Ποντῖνον. τὸ δὲ ὄρος ὁ Ποντῖ-
νος οὐκ ἐᾷ τὸ ὕδωρ ἀπορρεῖν τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ἐς
αὑτὸ καταδέχεται· ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἀπ᾽ αὐτοῦ Ποντῖ-
νος. καὶ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους ἱερόν τε Ἀθηνᾶς Σαΐτι-
δος, ἐρείπια ἔτι μόνα, καὶ θεμέλια οἰκίας ἐστὶν Ἱππομέ-
δοντος, ὃς Πολυνείκει τῷ Οἰδίποδος τιμωρήσων ἦλθεν
ἐς Θήβας.

XXXVII. Ἀπὸ δὴ τοῦ ὄρους τούτου τὸ ἄλσος ἀρχό-
μενον πλατάνων τὸ πολὺ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθήκει.
ὅροι δὲ αὐτοῦ τῇ μὲν ποταμὸς ὁ Ποντῖνος, τῇ δὲ ἕτερος
ποταμός· Ἀμυμώνη δὲ ἀπὸ τῆς Δαναοῦ θυγατρὸς ὄνομα
τῷ ποταμῷ. 2. ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλσους ἀγάλματα ἔστι μὲν
Δήμητρος Προσύμνης, ἔστι δὲ Διονύσου· καὶ Δήμητρος
καθήμενον ἄγαλμα οὐ μέγα. ταῦτα μὲν λίθου πεποιημέ- 2
να, ἑτέρῳ δὲ ναῷ Διόνυσος Σαώτης καθήμενον ξόανον,
καὶ Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐπὶ θαλάσσῃ λίθου· ἀναθεῖναι δὲ
αὐτὸ τὰς θυγατέρας λέγουσι τὰς Δαναοῦ, Δαναὸν δὲ αὐ-
τὸν τὸ ἱερὸν ἐπὶ Ποντίνῳ ποιῆσαι τῆς Ἀθηνᾶς. 3. Κατα-
στήσασθαι δὲ τῶν Λερναίων τὴν τελετὴν Φιλάμμωνά
199 φασι. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ἐπὶ τοῖς δρωμένοις δῆλά ἐστιν
οὐκ ὄντα ἀρχαῖα· ἃ δὲ ἤκουσα ἐπὶ τῇ καρδίᾳ γεγράφθαι 3
τῇ πεποιημένῃ τοῦ ὀρειχάλκου, οὐδὲ ταῦτα ὄντα Φιλάμ-
μωνος Ἀρριφῶν εὗρε, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Τρικωνιεὺς τῶν
ἐν Αἰτωλίᾳ, τὰ δὲ ἐφ᾽ ἡμῶν Λυκίων τοῖς μάλιστα ὁμοίως
δόκιμος, δεινὸς δὲ ἐξευρεῖν ἃ μή τις πρότερον εἶδε, καὶ
δὴ καὶ ταῦτα φωράσας ἐπὶ τῷδε. τὰ ἔπη καὶ ὅσα οὐ μετὰ
μέτρου μεμιγμένα ἦν τοῖς ἔπεσι τὰ πάντα Δωριστὶ ἐπε-
ποίητο· πρὶν δὲ Ἡρακλείδας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννη-
σον τὴν αὐτὴν ἠφίεσαν Ἀθηναίοις οἱ Ἀργεῖοι φωνήν·

ἐπὶ δὲ Φιλάμμωνος οὐδὲ τὸ ὄνομα τὸ Δωριέων, ἐμοὶ δο-
κεῖν, ἐς ἅπαντας ἠκούετο Ἕλληνας. ταῦτα μὲν δὴ ἀπέ-
φαινεν οὕτως ἔχοντα.
4 4. Τῆς δὲ Ἀμυμώνης πέφυκεν ἐπὶ τῇ πηγῇ πλάτα-
νος· ὑπὸ ταύτῃ τὴν ὕδραν τραφῆναι τῇ πλατάνῳ φασίν.
ἐγὼ δὲ τὸ θηρίον πείθομαι τοῦτο καὶ μεγέθει διενεγκεῖν
ὑδρῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἰὸν οὕτω δή τι ἔχειν ἀνίατον ὡς
τὸν Ἡρακλέα ἀπὸ τῆς χολῆς αὐτοῦ τὰς ἀκίδας φαρμα-
κεῦσαι τῶν ὀϊστῶν· κεφαλὴν δὲ εἶχεν, ἐμοὶ δοκεῖν, μίαν
καὶ οὐ πλείονας. Πείσανδρος δὲ ὁ Καμιρεύς, ἵνα τὸ θη-
ρίον τε δοκοίη φοβερώτερον καὶ αὐτῷ γίνηται ἡ ποίησις
ἀξιόχρεως μᾶλλον, ἀντὶ τούτων τὰς κεφαλὰς ἐποίησε τῇ
5 ὕδρᾳ τὰς πολλάς. 5. Εἶδον δὲ καὶ πηγὴν Ἀμφιαράου 200
καλουμένην καὶ τὴν Ἀλκυονίαν λίμνην, δι' ἧς φασὶν
Ἀργεῖοι Διόνυσον ἐς τὸν Ἅιδην ἐλθεῖν Σεμέλην ἀνά-
ξοντα, τὴν δὲ ταύτῃ κάθοδον δεῖξαί οἱ Πόλυμνον. τῇ δὲ
Ἀλκυονίᾳ πέρας τοῦ βάθους οὐκ ἔστιν, οὐδέ τινα οἶδα
ἄνθρωπον ἐς τὸ τέρμα αὐτῆς οὐδεμιᾷ μηχανῇ καθικέ-
σθαι δυνηθέντα, ὅπου καὶ Νέρων σταδίων πολλῶν κά-
λους ποιησάμενος καὶ συνάψας ἀλλήλοις, ἀπαρτήσας δὲ
καὶ μόλυβδον ἀπ' αὐτῶν καὶ εἰ δή τι χρήσιμον ἄλλο ἐς
τὴν πεῖραν, οὐδὲ οὗτος οὐδένα ἐξευρεῖν ἐδυνήθη ὅρον
6 τοῦ βάθους. καὶ τόδε ἤκουσα ἄλλο· τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης,
ὡς ἰδόντα εἰκάσαι, γαληνόν ἐστι καὶ ἠρεμαῖον, παρεχό-
μενον δὲ ὄψιν τοιαύτην διανήχεσθαι τολμήσαντα πάντα
τινὰ καθέλκειν πέφυκε καὶ ἐς βυθὸν ὑπολαβὸν ἀπήνεγκε.
περίοδος δὲ τῆς λίμνης ἐστὶν οὐ πολλή, ἀλλὰ ὅσον τε στα-
δίου τρίτον· ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν αὐτῆς πόα καὶ σχοῖνοι
πεφύκασι. τὰ δὲ ἐς αὐτὴν Διονύσῳ δρώμενα ἐν νυκτὶ
κατὰ ἔτος ἕκαστον οὐχ ὅσιον ἐς ἅπαντας ἦν μοι γράψαι.

XXXVIII. Ἐκ Λέρνης δὲ ἰοῦσιν ἐς Τημένιον, τὸ δὲ
Τημένιόν ἐστιν Ἀργείων, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Τημένου

τοῦ Ἀριστομάχου· καταλαβὼν γὰρ καὶ ἐχυρωσάμενος τὸ
χωρίον ἐπολέμει σὺν τοῖς Δωριεῦσιν αὐτόθεν τὸν πρὸς
Τισαμενὸν καὶ Ἀχαιοὺς πόλεμον· ἐς τοῦτο οὖν τὸ Τη-
μένιον ἰοῦσιν ὅ τε Φρίξος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασ-
σαν, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐν Τημενίῳ πεποίηται καὶ
Ἀφροδίτης ἕτερον, καὶ μνῆμά ἐστι Τημένου τιμὰς ἔχον
παρὰ Δωριέων τῶν ἐν Ἄργει. 2. Τημενίου δὲ ἀπέχει 2
Ναυπλία πεντήκοντα, ἐμοὶ δοκεῖν, σταδίους, τὰ μὲν ἐφ'
ἡμῶν ἔρημος, οἰκιστὴς δὲ ἐγένετο αὐτῆς Ναύπλιος Πο-
201 σειδῶνος λεγόμενος καὶ Ἀμυμώνης εἶναι. λείπεται δὲ
καὶ τειχῶν ἔτι ἐρείπια, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ λιμένες
εἰσὶν ἐν Ναυπλίᾳ, καὶ πηγὴ Κάναθος καλουμένη· ἐν-
ταῦθα τὴν Ἥραν φασὶν Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος λουμένην
παρθένον γίνεσθαι. οὗτος μὲν δή σφισιν ἐκ τελετῆς, ἣν 3
ἄγουσι τῇ Ἥρᾳ, λόγος τῶν ἀπορρήτων ἐστίν· 3. τὰ δὲ
ὑπὸ τῶν ἐν Ναυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον, ὡς ἐπιφα-
γὼν ἀμπέλου κλῆμα ἀφθονώτερον ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνε
τὸν καρπόν, καὶ ὄνος σφίσιν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ
τοῦτό ἐστιν ἅτε ἀμπέλων διδάξας τομήν, παρίημι οὐκ
ἀξιόλογα ἡγούμενος. 4. Ἔστι δὲ ἐκ Λέρνης καὶ ἑτέρα 4
παρ' αὐτὴν ὁδὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ χωρίον ὃ Γενέσιον
ὀνομάζουσι· πρὸς θαλάσσῃ δὲ τοῦ Γενεσίου Ποσειδῶνος
ἱερόν ἐστιν οὐ μέγα. τούτου δὲ ἔχεται χωρίον ἄλλο Ἀπό-
βαθμοι· γῆς δὲ ἐνταῦθα πρῶτον τῆς Ἀργολίδος Δαναὸν
σὺν ταῖς παισὶν ἀποβῆναι λέγουσιν. ἐντεῦθεν διελθοῦ-
σιν Ἀνιγραῖα καλούμενα ὁδὸν καὶ στενὴν καὶ ἄλλως
δύσβατον, ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ μὲν καθήκουσα ἐπὶ θάλασ-
σαν καὶ δένδρα, ἐλαίας μάλιστα, ἀγαθὴ τρέφειν γῆ,
5. ἰόντι δὲ ἄνω πρὸς τὴν ἤπειρον * * αὐτῆς χωρίον ἐστίν, 5
ἔνθα δὴ ἐμαχέσαντο ὑπὲρ τῆς γῆς ταύτης λογάδες Ἀρ-
γείων τριακόσιοι πρὸς ἄνδρας Λακεδαιμονίων ἀριθμόν
τε ἴσους καὶ ἐπιλέκτους ὁμοίως. ἀποθανόντων δὲ ἁπάν-

των πλὴν ἑνὸς Σπαρτιάτου καὶ δυοῖν Ἀργείων, τοῖς μὲν
ἀποθανοῦσιν ἐχώσθησαν ἐνταῦθα οἱ τάφοι, τὴν χώραν
δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, γενομένου πανδημεὶ σφισιν ἀγῶ-
νος πρὸς Ἀργείους, κρατήσαντες βεβαίως αὐτοί τε παρ- 202
αυτίκα ἐκαρποῦντο καὶ ὕστερον Αἰγινήταις ἔδοσαν ἐκ-
πεσοῦσιν ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκ τῆς νήσου. τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ
τὴν Θυρεᾶτιν ἐνέμοντο Ἀργεῖοι· φασὶ δὲ ἀνασώσασθαι
6 δίκῃ νικήσαντες. 6. Ἀπὸ δὲ τῶν πολυανδρίων ἰόντι
Ἀθήνη τέ ἐστιν, ἐς ἣν Αἰγινῆταί ποτε ᾤκησαν, καὶ ἑτέρα
κώμη Νηρίς, τρίτη δὲ Εὔα, μεγίστη τῶν κωμῶν· καὶ
ἱερὸν τοῦ Πολεμοκράτους ἐστὶν ἐν ταύτῃ. ὁ δὲ Πολεμο-
κράτης ἐστὶ καὶ οὗτος Μαχάονος υἱός, ἀδελφὸς δὲ Ἀλε-
ξάνορος, καὶ ἰᾶται τοὺς ταύτῃ, καὶ τιμὰς παρὰ τῶν προσ-
7 οίκων ἔχει. 7. Ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τὰς κώμας ὄρος Πάρ-
νων, καὶ Λακεδαιμονίων ἐπ' αὐτοῦ πρὸς Ἀργείους ὅροι
καὶ Τεγεάτας εἰσίν· ἑστήκασι δὲ ἐπὶ τοῖς ὅροις Ἑρμαῖ
λίθου, καὶ τοῦ χωρίου τὸ ὄνομά ἐστιν ἀπ' αὐτῶν. ποτα-
μὸς δὲ καλούμενος Τάναος, εἷς γὰρ δὴ οὗτος ἐκ τοῦ Πάρ-
νωνος κάτεισι, ῥέων διὰ τῆς Ἀργείας ἐκδίδωσιν ἐς τὸν
Θυρεάτην κόλπον.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

I. Μετὰ δὲ τοὺς Ἑρμᾶς ἐστὶν ἤδη Λακωνικὴ τὰ πρὸς 203
ἑσπέραν. ὡς δὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λέλεξ αὐ-
τόχθων ὢν ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ ἀπὸ
τούτου Λέλεγες ὧν ἦρχεν ὠνομάσθησαν. Λέλεγος δὲ γί- 204
νεται Μύλης καὶ νεώτερος Πολυκάων. Πολυκάων μὲν
δὴ ὅποι καὶ δι' ἥντινα αἰτίαν ἀπεχώρησεν, ἑτέρωθι δη-
λώσω· 2. Μύλητος δὲ τελευτήσαντος παρέλαβεν ὁ παῖς

Εὐρώτας τὴν ἀρχήν. οὗτος τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον ἐν τῷ
πεδίῳ διώρυγι κατήγαγεν ἐπὶ θάλασσαν, ἀπορρυέντος
δέ, ἦν γὰρ δὴ τὸ ὑπόλοιπον ποταμοῦ ῥεῦμα, ὠνόμασεν
Εὐρώταν. ἅτε δὲ οὐκ ὄντων αὐτῷ παίδων ἀρρένων, βα- 2
σιλεύειν καταλείπει Λακεδαίμονα, μητρὸς μὲν Ταϋγέτης
ὄντα, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄρος ὠνομάσθη, ἐς Δία δὲ πατέρα
ἀνήκοντα κατὰ τὴν φήμην· 3. συνῴκει δὲ ὁ Λακεδαίμων
Σπάρτῃ θυγατρὶ τοῦ Εὐρώτα. τότε δέ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρ-
χήν, πρῶτα μὲν τῇ χώρᾳ καὶ τοῖς ἀνθρώποις μετέθετο
ἀφ' αὑτοῦ τὰ ὀνόματα, μετὰ δὲ τοῦτο ᾤκισέ τε καὶ ὠνό-
μασεν ἀπὸ τῆς γυναικὸς πόλιν, ἣ Σπάρτη καλεῖται καὶ
ἐς ἡμᾶς. Ἀμύκλας δὲ ὁ Λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπο- 3
λιπέσθαι τι καὶ αὐτὸς ἐς μνήμην, πόλισμα ἔκτισεν ἐν τῇ
Λακωνικῇ. γενομένων δέ οἱ παίδων, Ὑάκινθον μὲν
νεώτατον ὄντα καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον κατέλαβεν ἡ πε-
πρωμένη πρότερον τοῦ πατρός, καὶ Ὑακίνθου μνῆμά
ἐστιν ἐν Ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. ἀπο-
θανόντος δὲ Ἀμύκλα ἐς Ἄργαλον τὸν πρεσβύτατον τῶν
Ἀμύκλα παίδων, καὶ ὕστερον ἐς Κυνόρταν Ἀργάλου τε-
λευτήσαντος ἀφίκετο ἡ ἀρχή. Κυνόρτα δὲ ἐγένετο Οἴβα-
λος. 4. οὗτος Γοργοφόνην τε τὴν Περσέως γυναῖκα ἔσχεν 4
ἐξ Ἄργους καὶ παῖδα ἔσχε Τυνδάρεων, ᾧ περὶ τῆς βασι-
λείας Ἱπποκόων ἠμφισβήτει καὶ κατὰ πρεσβείαν ἔχειν
ἠξίου τὴν ἀρχήν. προσλαβὼν δὲ Ἰκάριον καὶ τοὺς στα-
σιώτας παρὰ πολύ τε ὑπερεβάλετο δυνάμει Τυνδάρεων,
καὶ ἠνάγκασεν ἀποχωρῆσαι δείσαντα, ὡς μὲν Λακεδαι-
205 μόνιοί φασιν, ἐς Πελλάναν, Μεσσηνίων δέ ἐστιν ἐς
αὐτὸν λόγος Τυνδάρεων φεύγοντα ἐλθεῖν ὡς Ἀφαρέα ἐς
τὴν Μεσσηνίαν, εἶναι δὲ Ἀφαρέα τὸν Περιήρους ἀδελ-
φὸν Τυνδάρεω πρὸς μητρός· καὶ οἰκῆσαί τε αὐτὸν τῆς
Μεσσηνίας φασὶν ἐν Θαλάμαις, καὶ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα
οἰκοῦντι αὐτῷ γενέσθαι. χρόνῳ δὲ ὕστερον κατῆλθέ τε 5

ὑπὸ Ἡρακλέους Τυνδάρεως καὶ ἀνεσώσατο τὴν ἀρχήν·
ἐβασίλευσαν δὲ καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ Μενέλαος
ὁ Ἀτρέως Τυνδάρεω γαμβρὸς ὤν, Ὀρέστης τε Ἑρμιόνῃ
τῇ Μενελάου συνοικῶν. κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν
ἐπὶ Τισαμενοῦ τοῦ Ὀρέστου βασιλεύοντος, Μεσσήνη
μὲν καὶ Ἄργος ἑκατέρα μοῖρα Τήμενον, ἡ δὲ Κρεσφόν-
την ἔσχεν ἄρχοντας· 5. ἐν Λακεδαίμονι δὲ ὄντων διδύ-
μων τῶν Ἀριστοδήμου παίδων οἰκίαι δύο βασίλειαι γί-
6 νονται· συναρέσαι γὰρ τῇ Πυθίᾳ φασίν. Ἀριστοδήμῳ
δὲ αὐτῷ πρότερον τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν ἐν
Δελφοῖς πρὶν ἢ Δωριέας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννησον. οἱ
μὲν δὴ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν τοξευθῆναι λέγου-
σιν Ἀριστόδημον ὑπὸ Ἀπόλλωνος, ὅτι οὐκ ἀφίκοιτο ἐπὶ
τὸ μαντεῖον, παρὰ δὲ Ἡρακλέους ἐντυχόντος οἱ πρότε-
ρον πύθοιτο ὡς ἐς Πελοπόννησον Δωριεῦσι γενήσεται
ἥδε ἡ κάθοδος· ὁ δὲ ἀληθέστερος ἔχει λόγος Πυλάδου
τοὺς παῖδας καὶ Ἠλέκτρας, ἀνεψιοὺς ὄντας Τισαμενῷ
7 τῷ Ὀρέστου, φονεῦσαι τὸν Ἀριστόδημον. 6. Ὀνόματα
μὲν δὴ τοῖς παισὶν αὐτοῦ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης ἐτέ-
θη, δίδυμοι δὲ ὄντες διάφοροι τὰ μάλιστα ἦσαν. προ-
εληλυθότες δὲ ἐπὶ μέγα ἀπεχθείας ὅμως ἐν κοινῷ Θήρᾳ
τῷ Αὐτεσίωνος ἀδελφῷ τῆς μητρὸς σφῶν ὄντι Ἀργείας,
ἐπιτροπεύσαντι δὲ καὶ αὐτῶν, συνήραντο ἐς ἀποικίαν.
7. Τὴν δὲ ἀποικίαν ὁ Θήρας ἔστελλεν ἐς τὴν νῆσον τὴν
τότε ὀνομαζομένην Καλλίστην, τοὺς ἀπογόνους οἱ τοὺς
Μεμβλιάρου παραχωρήσεσθαι τῆς βασιλείας ἐλπίζων
8 ἑκόντας. ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησαν, λαβόντες λογισμὸν 206
ὅτι Θήρᾳ μὲν ἐς αὐτὸν ἀνῄει Κάδμον τὸ γένος, οἱ δὲ
ἦσαν ἀπόγονοι Μεμβλιάρου· Μεμβλίαρον δὲ ἄνδρα
ὄντα τοῦ δήμου Κάδμος ἐν τῇ νήσῳ κατέλιπεν ἡγεμόνα
εἶναι τῶν ἐποίκων. καὶ Θήρας μὲν τῇ τε νήσῳ μετέβαλεν
ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα, καί οἱ καὶ νῦν ἔτι οἱ Θηραῖοι κατὰ

ἔτος ἐναγίζουσιν ὡς οἰκιστῇ· Προκλεῖ δὲ καὶ Εὐρυσθένει
μέχρι μὲν τῆς προθυμίας τῆς ἐς τὸν Θήραν ἐς τὸ αὐτὸ
συνῆλθον αἱ γνῶμαι, τὰ δὲ λοιπὰ διειστήκει σφίσιν ἐπὶ
παντὶ τὰ βουλεύματα. οὐ μὴν οὐδὲ ὁμονοησάντων τοὺς 9
ἀπογόνους αὐτῶν ἐς κοινὸν κατάλογον ὑπάξειν ἔμελλον·
οὐ γάρ τι τὰ πάντα ἐς τὸ αὐτὸ συνεληλύθεσαν ἡλικίας,
ὡς ἀνεψιόν τε ἀνεψιῷ καὶ ἀνεψιῶν παῖδας, ὡσαύτως δὲ
καὶ τοὺς κατωτέρω κατὰ ἀριθμὸν τυχεῖν ἀλλήλοις γεγο-
νότας τὸν ἴσον. ἑκατέραν οὖν τὴν οἰκίαν ἐπέξειμι αὐτῶν
ἰδίως καὶ οὐκ ἀμφοτέρας ἅμα ἐς τὸ αὐτὸ ἀναμίξας.

II. Εὐρυσθένει πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀριστοδήμου παί-
δων ὄντι ἡλικίαν γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν Ἆγιν· ἀπὸ
τούτου δὲ τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Ἀγίδας.
ἐπὶ τούτου Πατρεῖ τῷ Πρευγένους κτίζοντι ἐν Ἀχαΐᾳ πό-
λιν, ἥντινα Πάτρας καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πα-
τρέως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰ-
κισμοῦ. συνήραντο δὲ καὶ Γρᾷ τῷ Ἐχέλα τοῦ Πενθίλου
τοῦ Ὀρέστου στελλομένῳ ναυσὶν ἐς ἀποικίαν. καὶ ὁ μὲν
207 τὴν τῆς Ἰωνίας μεταξὺ καὶ Μυσῶν, καλουμένην δὲ Αἰο-
λίδα ἐφ' ἡμῶν, καθέξειν ἔμελλεν· ὁ δέ οἱ πρόγονος
Πενθίλος Λέσβον τὴν ὑπὲρ τῆς ἠπείρου ταύτης νῆσον
εἷλεν ἔτι πρότερον. 2. Ἐπὶ δὲ Ἐχεστράτου τοῦ Ἄγιδος 2
βασιλεύοντος ἐν Σπάρτῃ Κυνουρέας τοὺς ἐν [τῇ] ἡλικίᾳ
Λακεδαιμόνιοι ποιοῦσιν ἀναστάτους, αἰτίαν ἐπενεγκόν-
τες ὡς τὴν Ἀργολίδα, συγγενῶν σφίσιν ὄντων Ἀργείων,
λῃσταί τε ἐκ τῆς Κυνουριακῆς κακουργοῖεν, καὶ αὐτοὶ
καταδρομὰς ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιοῖντο ἐς τὴν γῆν. λέγον-
ται δὲ οἱ Κυνουρεῖς Ἀργεῖοι τὸ ἀνέκαθεν εἶναι, καὶ οἰκι-
στήν φασιν αὐτῶν Κύνουρον γενέσθαι τὸν Περσέως.
3. Ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς Λαβώτας ὁ Ἐχεστράτου 3
τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐν Σπάρτῃ. τοῦτον τὸν Λαβώταν Ἡρό-
δοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσον ὑπὸ Λυκούργου τοῦ

θεμένου τοὺς νόμους φησὶν ἐπιτροπευθῆναι παῖδα ὄντα·
Λεωβώτην δέ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώταν. Λα-
κεδαιμονίοις δὲ πρῶτον τότε ἔδοξεν ἄρασθαι πρὸς Ἀρ-
γείους πόλεμον· ἐποιοῦντο δὲ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα τήν
τε Κυνουρικὴν ἑλόντων αὐτῶν ἀποτέμνεσθαι τοὺς Ἀρ-
γείους, καὶ τοὺς περιοίκους σφῶν ὑπηκόους ὄντας ἀφι-
στάναι. τότε μὲν δὴ παρὰ οὐδετέρων πολεμησάντων
4 ὅμως μνήμης ἄξιον πραχθῆναί φασιν οὐδέν· τοὺς δὲ
ἐφεξῆς βασιλεύσαντας τῆς οἰκίας ταύτης Δόρυσσον τὸν
Λαβώτα καὶ Ἀγησίλαον Δορύσσου δι' ὀλίγου σφᾶς τὸ
χρεὼν ἐπέλαβεν ἀμφοτέρους. 4. Ἔθηκε δὲ καὶ Λυκοῦρ-
γος Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους ἐπὶ τῆς Ἀγησιλάου βα-
σιλείας. θεῖναι δὲ αὐτὸν λέγουσιν οἱ μὲν παρὰ τῆς Πυ-
θίας διδαχθέντα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ δὲ ὡς Κρητικὰ ὄντα
νόμιμα ἐπαγάγοιτο. τούτους δὲ οἱ Κρῆτες τοὺς νόμους
τεθῆναί σφισιν ὑπὸ Μίνω λέγουσι, βουλεύσασθαι δὲ
ὑπὲρ τῶν νόμων οὐκ ἄνευ θεοῦ τὸν Μίνω. ᾐνίξατο δὲ
καὶ Ὅμηρος, ἐμοὶ δοκεῖν, περὶ τοῦ Μίνω τῆς νομοθεσίας
ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσός, μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως 208
ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

5 Λυκούργου μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα τοῦ λόγου ποιήσο-
μαι μνήμην· 5. Ἀγησιλάου δὲ παῖς ἐγένετο Ἀρχέλαος. ἐπὶ
τούτου Λακεδαιμόνιοι πολέμῳ κρατήσαντες πόλιν τῶν
περιοικίδων ἠνδραποδίσαντο Αἴγυν, ὑποπτεύσαντες ὡς
οἱ Αἰγῦται φρονοῦσι τὰ Ἀρκάδων. Χάριλλος δὲ ὁ τῆς
ἑτέρας οἰκίας βασιλεὺς συνεξεῖλε μὲν καὶ Ἀρχελάῳ τὴν
Αἴγυν, ὁπόσα δὲ καὶ ἰδίᾳ Λακεδαιμονίων αὐτὸς ἔδρασεν
ἡγούμενος, μνήμην καὶ τῶνδε ποιησόμεθα ὁμοῦ τῷ λόγῳ
6 μεταβάντι ἐς τοὺς Εὐρυπωντίδας καλουμένους. 6. Ἀρ-
χελάου δὲ ἦν Τήλεκλος. ἐπὶ τούτου πόλεις Λακεδαιμό-
νιοι τῶν περιοικίδων πολέμῳ κρατήσαντες ἐξεῖλον Ἀμύ-

κλας καὶ Φᾶριν καὶ Γεράνθρας ἐχόντων ἔτι Ἀχαιῶν.
τούτων Φαρῖται καὶ Γερανθρᾶται τὴν ἔφοδον τῶν Δω-
ριέων καταπλαγέντες ἀπελθεῖν ἐκ Πελοποννήσου συγ-
χωροῦνται ὑπόσπονδοι· τοὺς δὲ Ἀμυκλαιεῖς οὐκ ἐξ ἐπι-
δρομῆς ἐκβάλλουσιν, ἀλλὰ ἀντισχόντας τε ἐπὶ πολὺ τῷ
πολέμῳ καὶ ἔργα οὐκ ἄδοξα ἐπιδειξαμένους. δηλοῦσι δὲ
καὶ οἱ Δωριεῖς τρόπαιον ἐπὶ τοῖς Ἀμυκλαιεῦσιν ἀναστή-
σαντες, ὡς ἐν τῷ τότε λόγου μάλιστα ἄξιον τοῦτο ὑπάρ-
ξαν σφίσιν. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τούτων ἀπέθανεν ὑπὸ
Μεσσηνίων Τήλεκλος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ· τὸ δὲ ἱερὸν
τοῦτο ἐν μεθορίῳ τῆς τε Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας
ἐπεποίητο ἐν χωρίῳ καλουμένῳ Λίμναις. 7. Τηλέκλου δὲ 7
ἀποθανόντος Ἀλκαμένης ἔσχεν ὁ Τηλέκλου τὴν ἀρχήν,
καὶ Λακεδαιμόνιοι πέμπουσιν ἐς Κρήτην Χαρμίδαν τὸν
Εὔθυος, ἄνδρα ἐν Σπάρτῃ τῶν δοκίμων, στάσεις τε κα-
209 ταπαύσοντα τοῖς Κρησί, καὶ τὰ πολίσματα ὁπόσα ἦν
ἀπωτέρω θαλάσσης καὶ ἄλλως ἀσθενῆ, ταῦτα μὲν τοὺς
Κρῆτας πείσοντα ἐκλιπεῖν, τὰ δὲ ἐν ἐπικαίρῳ τοῦ παρά-
πλου συνοικιοῦντα ἀντ' αὐτῶν. ἀνέστησαν δὲ καὶ Ἕλος
ἐπὶ θαλάσσῃ πόλισμα Ἀχαιῶν ἐχόντων, καὶ Ἀργείους
τοῖς Εἵλωσιν ἀμύναντας μάχῃ νικῶσι.

III. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλκαμένους Πολύδωρος τὴν
βασιλείαν παρέλαβεν ὁ Ἀλκαμένους, καὶ ἀποικίαν τε ἐς
Ἰταλίαν Λακεδαιμόνιοι τὴν ἐς Κρότωνα ἔστειλαν καὶ
[ἀποικίαν] ἐς Λοκροὺς τοὺς πρὸς ἄκρᾳ Ζεφυρίῳ, 2. καὶ
ὁ πόλεμος ὁ καλούμενος Μεσσηνιακὸς Πολυδώρου βασι-
λεύοντος μάλιστα ἐς ἀκμὴν προῆλθε. λέγουσι δὲ οὐ τὰς
αὐτὰς Λακεδαιμόνιοί τε αἰτίας καὶ Μεσσήνιοι τοῦ πολέ-
μου. τὰ οὖν λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὁποῖον ὁ πόλεμος 2
ἔσχεν οὗτος πέρας, τοῦ λόγου μοι τὰ ἐφεξῆς δηλώσει·
τοσοῦτον δὲ ἐν τῷ παρόντι μνησθησόμεθα αὐτῶν, τὰ
πολλὰ ἡγήσασθαι Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ προτέρῳ προς

Μεσσηνίους πολέμῳ Θεόπομπον τον Νικάνδρου, βασι-
λέα ὄντα τῆς ἑτέρας οἰκίας. διαπεπολεμημένου δὲ τοῦ
πρὸς Μεσσήνην πολέμου καὶ ἤδη Λακεδαιμονίοις δο-
ρικτήτου τῆς Μεσσηνίας οὔσης, Πολύδωρον εὐδοκι-
μοῦντα ἐν Σπάρτῃ καὶ κατὰ γνώμην Λακεδαιμονίων μά-
λιστα ὄντα τῷ δήμῳ, οὔτε γὰρ ἔργον βίαιον οὔτε ὑβρι-
στὴν λόγον παρείχετο ἐς οὐδένα, ἐν δὲ ταῖς κρίσεσι τὰ
3 δίκαια ἐφύλασσεν οὐκ ἄνευ φιλανθρωπίας, — ἔχοντος δὲ
ἤδη Πολυδώρου λαμπρὸν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὄνομα,
Πολέμαρχος οἰκίας ἐν Λακεδαίμονι ἀνὴρ οὐκ ἀδόξου,
θρασύτερος δὲ ὡς ἐδήλωσε γνώμην, φονεύει τὸν Πολύ-
δωρον. ἀποθανόντι δὲ αὐτῷ πολλά τε παρὰ Λακεδαιμο-
νίων δέδοται καὶ ἀξιόλογα ἐς τιμήν. ἔστι μέντοι καὶ Πο-
λεμάρχου μνῆμα ἐν Σπάρτῃ, εἴτε ἀγαθοῦ τὰ πρότερα
ἀνδρὸς εἶναι νομισθέντος, εἴτε καὶ κρύφα οἱ προσήκον-
4 τες θάπτουσιν αὐτόν. 3. Ἐπὶ μὲν δὴ Εὐρυκράτους τοῦ
Πολυδώρου βασιλεύοντος Μεσσήνιοί τε ἠνείχοντο ὑπή-
κοοι Λακεδαιμονίων ὄντες, καὶ παρὰ τοῦ δήμου τοῦ
Ἀργείων οὐδέν σφισιν ἀπήντησε νεώτερον· ἐπὶ δὲ Ἀνα-
ξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους, τὸ γὰρ χρεὼν ἤδη Μεσση-
νίους ἤλαυνεν ἐκτὸς Πελοποννήσου πάσης, ἀφίστανται 210
Λακεδαιμονίων οἱ Μεσσήνιοι, καὶ χρόνον μὲν ἀντέσχον
πολεμοῦντες, ὑπόσπονδοι δέ, ὡς ἐκρατήθησαν, ἀπῄ-
εσαν ἐκ Πελοποννήσου. τὸ δὲ αὐτῶν ἐγκαταλειφθὲν τῇ
γῇ Λακεδαιμονίων ἐγένοντο οἰκέται, πλὴν οἱ τὰ ἐν τῇ
5 θαλάσσῃ πολίσματα ἔχοντες. τὰ μὲν δὴ ἐπὶ τοῦ πολέμου
συμβάντα ὃν οἱ Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίων ἀποστάντες
ἐπολέμησαν, οὔ μοι κατὰ καιρὸν ἦν ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ
παρούσῃ δηλῶσαι· 5. Ἀναξάνδρου δὲ υἱὸς Εὐρυκράτης
γίνεται, Εὐρυκράτους δὲ τοῦ δευτέρου Λέων. ἐπὶ τού-
των βασιλευόντων Λακεδαιμόνιοι προσέπταιον ἐν τῷ
πρὸς Τεγεάτας πολέμῳ τὰ πλείονα. ἐπὶ δὲ Ἀναξανδρί-

δου τοῦ Λέοντος ἐπικρατέστεροι Τεγεατῶν γίνονται τῷ
πολέμῳ· γίνονται δὲ οὕτως. ἀνὴρ Λακεδαιμόνιος Λίχας
ὄνομα ἀφίκετο ἐς Τεγέαν· τηνικαῦτα δὲ αἱ πόλεις ἄγουσαι
σπονδὰς ἔτυχον. 6. ἀφικομένου δὲ τοῦ Λίχα Ὀρέστου τὰ 6
ὀστᾶ ἀνεζήτουν· ἀνεζήτουν δὲ αὐτὰ ἐκ θεοπροπίου Σπαρ-
τιᾶται. συνῆκεν οὖν ὁ Λίχας ὡς ἔστι κατακείμενα ἐν οἰκίᾳ
χαλκέως, συνῆκε δὲ οὕτως· ὁπόσα ἐν τῇ τοῦ χαλκέως
ἑώρα, παρέβαλεν αὐτὰ πρὸς τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα,
ἀνέμοις μὲν τοῦ χαλκέως εἰκάζων τὰς φύσας, ὅτι καὶ αὗ-
ται βίαιον πνεῦμα ἠφίεσαν, τύπον δὲ τὴν σφῦραν, καὶ
τὸν ἄκμονα ἀντίτυπον ταύτῃ, πῆμα δὲ εἰκότως ἀνθρώπῳ
τὸν σίδηρον, ὅτι ἐχρῶντο ἐς τὰς μάχας ἤδη τῷ σιδήρῳ·
τὰ δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων καλουμένων ἂν εἶπεν ὁ θεὸς ἀν-
θρώπῳ πῆμα εἶναι τὸν χαλκόν. τῷ χρησμῷ δὲ τῷ γενο- 7
μένῳ Λακεδαιμονίοις ἐς τοῦ Ὀρέστου τὰ ὀστᾶ καὶ Ἀθη-
ναίοις ὕστερον ἐοικότα ἐχρήσθη κατάγουσιν ἐς Ἀθήνας
ἐκ Σκύρου Θησέα, ἄλλως δὲ οὐκ εἶναί σφισιν ἑλεῖν Σκῦ-
211 ρον. ἀνεῦρέ τε δὴ τὰ ὀστᾶ τοῦ Θησέως Κίμων ὁ Μιλτιά-
δου, σοφίᾳ χρησάμενος καὶ οὗτος, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἷλε
τὴν Σκῦρον. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων τὰ ὅπλα ὁμοίως 8
χαλκᾶ ἦν πάντα, μαρτυρεῖ μοι καὶ Ὁμήρου τῶν ἐπῶν τὰ
ἔς τε ἀξίνην ἔχοντα τὴν Πεισάνδρου καὶ ἐς τοῦ Μηριόνου
τὸν ὀϊστόν. βεβαιοῖ δὲ καὶ ἄλλως μοι τὸν λόγον ἐν Φα-
σήλιδι ἀνακείμενον ἐν Ἀθηνᾶς ἱερῷ τὸ δόρυ Ἀχιλλέως
καὶ Νικομηδεῦσιν ἐν Ἀσκληπιοῦ ναῷ μάχαιρα ἡ Μέμνο-
νος· καὶ τοῦ μὲν ἥ τε αἰχμὴ καὶ ὁ σαυρωτήρ, ἡ μάχαιρα
δὲ καὶ διὰ πάσης χαλκοῦ πεποίηται. ταῦτα μὲν δὴ ἴσμεν
ἔχοντα οὕτως. 7. Ἀναξανδρίδης δὲ ὁ Λέοντος Λακεδαι- 9
μονίων μόνος γυναῖκάς τε δύο ἅμα ἔσχε καὶ οἰκίας δύο
ἅμα ᾤκησε. τὴν γάρ οἱ πρότερον συνοικοῦσαν ἀρίστην
τὰ ἄλλα οὖσαν συνέβαινεν οὐ τίκτειν· ἀποπέμψασθαι
δὲ αὐτὴν κελευόντων τῶν ἐφόρων τοῦτο μὲν οὐδαμῶς

ἐπαγγέλλεται, τοσοῦτον δέ σφισιν εἶκει, γυναῖκα ἑτέραν
λαβεῖν πρὸς ταύτῃ. καὶ ἥ τε ἐπεισελθοῦσα Κλεομένην
παῖδα ἔσχε, καὶ ἡ προτέρα τέως οὐ σχοῦσα ἐν γαστρὶ ἐπὶ
γεγονότι ἤδη Κλεομένει τίκτει Δωριέα καὶ αὖθις Λεωνί-
δαν, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Κλεόμβροτον. 8. Ἐπεὶ δὲ ἀπέθανεν
Ἀναξανδρίδης, Λακεδαιμόνιοι Δωριέα καὶ γνώμην
Κλεομένους καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀμείνονα εἶναι νομί-
ζοντες, τὸν μὲν ἀπώσαντο ἄκοντες, Κλεομένει δὲ δι-
δόασιν ἐκ τῶν νόμων πρεσβεῖα τὴν ἀρχήν.

IV. Δωριεὺς μὲν δή, οὐ γὰρ ἠνείχετο ὑπακούειν Κλεο-
μένει μένων ἐν Λακεδαίμονι, ἐς ἀποικίαν στέλλεται· Κλεο-
μένης δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, αὐτίκα ἐσέβαλεν ἐς τὴν Ἀργο-
λίδα, Λακεδαιμονίων τε αὐτῶν ἀθροίσας καὶ τῶν συμμά-
χων στρατιάν. ὡς δὲ ἐπεξῆλθον οἱ Ἀργεῖοι σὺν ὅπλοις, ὁ
Κλεομένης ἐνίκα τῇ μάχῃ· καί, ἦν γὰρ πλησίον ἄλσος ἱε-
ρὸν Ἄργου τοῦ Νιόβης, καταφεύγουσιν, ὡς ἐτράποντο,
ὅσον τε πεντακισχίλιοι τῶν Ἀργείων ἐς τὸ ἄλσος. Κλεομέ-
νης δέ, ἐξώρμει γὰρ τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ νοῦ, κελεύει καὶ τότε 212
ἐνεῖναι πῦρ τοῖς Εἵλωσιν ἐς τὸ ἄλσος, καὶ τό τε ἄλσος ἡ
φλὸξ ἐπέλαβεν ἅπαν, καὶ ὁμοῦ τῷ ἄλσει καιομένῳ συγκα-
2 τεκαύθησαν [αὖθις] οἱ ἱκέται. 2. Ἐστράτευσε δὲ καὶ ἐπὶ
Ἀθήνας, τὸ μὲν πρότερον Ἀθηναίοις τε ἐλευθερίαν ἀπὸ
τῶν Πεισιστράτου παίδων καὶ αὑτῷ καὶ Λακεδαιμονίοις
δόξαν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγαθὴν κτώμενος, ὕστερον δὲ
Ἀθηναίου χάριτι ἀνδρὸς Ἰσαγόρου τυραννίδα οἱ συγκα-
τεργασόμενος Ἀθηνῶν. ὡς δὲ ἡμάρτανε τῆς ἐλπίδος καὶ
οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐμαχέσαντο ἐρρωμένως,
ἐνταῦθα ὁ Κλεομένης ἄλλα τε ἐδῄωσε τῆς χώρας, καὶ τῆς
καλουμένης Ὀργάδος θεῶν τε τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἱερᾶς,
καὶ ταύτης τεμεῖν φασιν αὐτόν. 3. Ἀφίκετο δὲ καὶ ἐς
Αἴγιναν, καὶ Αἰγινητῶν τοὺς δυνατοὺς συνελάμβανεν
ὅσοι μηδισμοῦ τε αὐτῶν μετέσχον καὶ βασιλεῖ Δαρείῳ

τῷ Ὑστάσπου γῆν δοῦναι καὶ ὕδωρ τοὺς πολίτας ἔπει-
σαν. διατρίβοντος δὲ ἐν Αἰγίνῃ Κλεομένους, Δημάρατος 3
ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἑτέρας διέβαλλεν αὐτὸν ἐς τῶν
Λακεδαιμονίων τὸ πλῆθος. 4. Κλεομένης δὲ ὡς ἀνέ-
στρεψεν ἐξ Αἰγίνης, ἔπρασσεν ὅπως Δημάρατον παύσειε
βασιλεύοντα, καὶ τήν τε ἐν Δελφοῖς πρόμαντιν ὠνήσατο,
Λακεδαιμονίοις αὐτὴν ὁπόσα αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐς Δημά-
ρατον χρῆσαι, καὶ Λεωτυχίδην ἄνδρα τοῦ βασιλικοῦ γέ-
νους καὶ οἰκίας Δημαράτῳ τῆς αὐτῆς ἐπῆρεν ἀμφισβη-
τεῖν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. εἵλετο δὲ Λεωτυχίδης λόγων οὓς 4
Ἀρίστων ποτὲ ἐς Δημάρατον τεχθέντα ἐξέβαλεν ὑπὸ
ἀμαθίας οὐχ αὑτοῦ παῖδα εἶναι φήσας. τότε δὲ οἱ μὲν ἐς
τὸ χρηστήριον οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὥσπερ
καὶ τὰ ἄλλα εἰώθεσαν, ἀνάγουσι καὶ τὸ ἀμφισβήτημα τὸ
213 ὑπὲρ Δημαράτου· ἡ δέ σφισιν ἔχρησεν ἡ πρόμαντις
ὁπόσα ἦν Κλεομένει κατὰ γνώμην. Δημάρατος μὲν δὴ 5
κατὰ ἔχθος τὸ Κλεομένους καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ βασι-
λείας ἐπαύθη, 5. Κλεομένην δὲ ὕστερον τούτων ἐπέλα-
βεν ἡ τελευτὴ μανέντα· ὡς γὰρ δὴ ἐλάβετο ξίφους, ἐτί-
τρωσκεν αὐτὸς αὑτὸν καὶ διεξῄει τὸ σῶμα ἅπαν κόπτων
τε καὶ λυμαινόμενος. Ἀργεῖοι μὲν δὴ τοῖς ἱκέταις τοῦ
Ἄργου διδόντα αὐτὸν δίκην τέλος τοῦ βίου φασὶν εὑρέ-
σθαι τοιοῦτον, Ἀθηναῖοι δὲ ὅτι ἐδῄωσε τὴν Ὀργάδα,
Δελφοὶ δὲ τῶν δώρων ἕνεκα ὧν τῇ προμάντιδι ἔδωκεν,
ἀναπείσας ἐψευσμένα εἰπεῖν ἐς Δημάρατον. εἴη δ᾽ ἂν καὶ 6
τὰ μηνίματα ἔκ τε ἡρώων ὁμοῦ καὶ θεῶν ἐς τὸ αὐτὸ τῷ
Κλεομένει συνεληλυθότα, ἐπεί τοι καὶ ἰδίᾳ Πρωτεσίλαος
ἐν Ἐλεοῦντι οὐδὲν ἥρως Ἄργου φανερώτερος ἄνδρα Πέρ-
σην ἐτιμωρήσατο Ἀρταΰκτην, καὶ Μεγαρεῦσιν οὔ ποτε
θεῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ὄντων ἐξεγένετο ἱλάσασθαι τὸ
μήνιμα γῆν ἐπεργασαμένοις τὴν ἱεράν. τὰ δὲ ἐς τοῦ μαν-
τείου τὴν διάπειραν οὐδὲ τὸ παράπαν ἄλλον γε οὐδένα

7 ὅτι μὴ μόνον Κλεομένην τολμήσαντα ἴσμεν. Κλεομένει
δὲ οὐκ ὄντων ἀρρένων παίδων ἐς Λεωνίδαν τὸν Ἀναξαν-
δρίδου, Δωριέως δὲ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφόν, κατέβαι-
νεν ἡ ἀρχή. 6. καὶ Ξέρξης τε τηνικαῦτα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
ἤγαγε τὸν λαόν, καὶ Λεωνίδας τριακοσίοις ὁμοῦ Λακε-
δαιμονίων ἀπήντησεν ἐς Θερμοπύλας. γεγόνασι μὲν δὴ
πόλεμοι καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ ἐς ἀλλήλους βαρβάρων,
εὐαρίθμητοι δὲ ὁπόσους ἀνδρὸς ἑνὸς μάλιστα ἀρετὴ
προήγαγεν ἐς πλέον δόξης, ὡς Ἀχιλλεύς τε τὸν πρὸς Ἰλίῳ
πόλεμον καὶ Μιλτιάδης τὸ Μαραθῶνι ἔργον. ἀλλὰ γὰρ
τὸ Λεωνίδου κατόρθωμα ὑπερεβάλετο, ἐμοὶ δοκεῖν, τά
8 τε ἀνὰ χρόνον συμβάντα καὶ τὰ ἔτι πρότερον. Ξέρξῃ γὰρ
βασιλέων, ὁπόσοι Μήδοις καὶ Πέρσαις ἐγένοντο ὕστερον,
παρασχομένῳ μέγιστον φρόνημα καὶ ἀποδειξαμένῳ λαμ- 214
πρὰ οὕτω, κατὰ τὴν πορείαν Λεωνίδας σὺν ὀλίγοις, οὓς
ἠγάγετο ἐς Θερμοπύλας, ἐγένετο ἂν ἐμποδὼν μηδὲ ἀρχὴν
τὴν Ἑλλάδα ἰδεῖν αὐτὸν μηδὲ Ἀθηναίων ποτὲ ἐμπρῆσαι
τὴν πόλιν, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τῆς Οἴτης
τείνουσαν περιαγαγὼν τὴν μετὰ Ὑδάρνου στρατιὰν
ὁ Τραχίνιος κυκλώσασθαί σφισι τοὺς Ἕλληνας παρέσχε,
καὶ οὕτω κατεργασθέντος Λεωνίδου παρῆλθον ἐς τὴν
9 Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι. 7. Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου
βασιλεὺς μὲν οὐκ ἐγένετο· ἐπιτροπεύων γὰρ Πλείσταρ-
χον τὸν Λεωνίδου καταλειφθέντα ἔτι παῖδα ἐς Πλάταιάν
τε Λακεδαιμονίους ἤγαγε καὶ ὕστερον ναυσὶν ἐς τὸν Ἑλ-
λήσποντον. Παυσανίου δὲ τὸ ἔργον τὸ ἐς τὴν Κῴαν γυ-
ναῖκα ἐν ἐπαίνῳ τίθεμαι μάλιστα, ἥντινα ἀνδρὸς οὐκ
ἀδόξου παρὰ Κῴοις θυγατέρα οὖσαν Ἡγητορίδου τοῦ
Ἀνταγόρου Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιδος, ἀνὴρ Πέρσης,
10 παλλακὴν εἶχεν ἄκουσαν· ἐπεὶ δὲ Πλαταιᾶσι Μαρδόνιός
τε ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἀπώλοντο οἱ βάρβαροι, τὴν
γυναῖκα ὁ Παυσανίας ἀπέστειλεν ἐς τὴν Κῶν κόσμον τε,

ὃν ἐποιήσατο ὁ Πέρσης αὐτῇ, καὶ τὴν ἄλλην ἀγομένην
κατασκευήν. Μαρδονίου τε οὐκ ἠθέλησεν ὁ Παυσανίας
αἰσχῦναι τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Αἰγινήτου
Λάμπωνος.

V. Πλείσταρχος μὲν οὖν ὁ Λεωνίδου νεωστὶ τὴν
βασιλείαν παρειληφὼς ἐτελεύτησε, Πλειστοάναξ δὲ ἔσχε
τὴν ἀρχὴν ὁ Παυσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένου.
2. Πλειστοάνακτος δὲ ἐγένετο Παυσανίας. οὗτος ἐς
τὴν Ἀττικὴν ἀφίκετο ὁ Παυσανίας Θρασυβούλῳ καὶ
Ἀθηναίοις πολέμιος τῷ λόγῳ, τοῖς δὲ ἄρχειν ἐπιτραπεῖ-
σιν ὑπὸ Λυσάνδρου καταστησόμενος τὴν τυραννίδα ἐν
βεβαίῳ. καὶ μάχῃ μὲν ἐνίκησεν Ἀθηναίων τοὺς ἔχοντας
τὸν Πειραιᾶ, μετὰ δὲ τὴν μάχην αὐτίκα οἱ τὸν στρατὸν
ἀπάγειν οἴκαδε ἤρεσε, μηδὲ ἀνοσίων ἀνδρῶν τυραννίδα
215 αὔξοντα ἐπισπάσασθαι τῇ Σπάρτῃ τὸ αἴσχιστον ὀνειδῶν.
3. Ὡς δὲ ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν μαχεσάμενος ἄπρακτον 2
μάχην, ὑπάγουσιν αὐτὸν ἐς κρίσιν οἱ ἐχθροί. βασιλεῖ
δὲ τῷ Λακεδαιμονίων δικαστήριον ἐκάθιζον οἵ τε ὀνομα-
ζόμενοι γέροντες ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ὄντες ἀριθμόν, καὶ ἡ
τῶν ἐφόρων ἀρχή, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασι-
λεὺς τῆς ἑτέρας. τέσσαρες μὲν δὴ καὶ δέκα τῶν γερόν-
των, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἆγις ὁ τῆς ἑτέρας οἰκίας βασιλεύς,
ἀδικεῖν τὸν Παυσανίαν κατέγνωσαν· τὸ δὲ ἄλλο ἀπέγνω
δικαστήριον. 4. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον Λακεδαιμο- 3
νίων συλλεγόντων ἐπὶ Θήβας στρατιάν, αἰτία δὲ ἥτις
ἐγένετο προσέσται τῷ ἐς Ἀγησίλαον λόγῳ, τότε δὲ Λύ-
σανδρος μὲν ἐς τὴν Φωκίδα ἀφικόμενος καὶ ἀναλαβὼν
πανδημεὶ τοὺς Φωκέας, οὐδένα ἔτι ἐπισχὼν χρόνον ἔς τε
Βοιωτίαν ἐλήλυθε καὶ προσβολὰς ἐποιεῖτο ἐς τὸ Ἁλιαρ-
τίων τεῖχος οὐκ ἐθελόντων ἀπὸ Θηβαίων ἀφίστασθαι.
ἐσεληλύθεσαν δὲ ἤδη καὶ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων τινὲς
κρύφα ἐς τὴν πόλιν, ὧν ἐπεξελθόντων καὶ πρὸ τοῦ τεί-

χους ταξαμένων ἄλλοι τε ἐνταῦθα Λακεδαιμονίων καὶ
4 Λύσανδρος ἔπεσε. 5. Παυσανίας δὲ ὑστέρησε μὲν τοῦ
ἀγῶνος παρὰ Τεγεατῶν καὶ ἐξ Ἀρκαδίας τῆς ἄλλης
ἀθροίζων δύναμιν· ὡς δὲ ἐς τὴν Βοιωτίαν ἀφίκετο,
ἐπυνθάνετό [τε] τήν τε ἧτταν τῶν ὁμοῦ Λυσάνδρῳ καὶ
αὐτοῦ Λυσάνδρου τὴν τελευτήν, ἐπῆγε δὲ ὅμως ἐπὶ τὰς
Θήβας τὸν στρατὸν καὶ διενοεῖτο ὡς μάχης ἄρξων. ἐν-
ταῦθα οἵ τε Θηβαῖοι [τὰ] ἐναντία ἐτάσσοντο, καὶ Θρασύ-
βουλος ἀπέχειν οὐ πολὺ ἀπηγγέλλετο ἄγων τοὺς Ἀθη-
ναίους· ἀνέμενε δὲ ἄρξαι Λακεδαιμονίους μάχης, ἄρ-
ξασι δὲ αὐτὸς ἤδη κατὰ νώτου σφίσιν ἔμελλεν ἐπικείσε-
5 σθαι. ἔδεισεν οὖν ὁ Παυσανίας διπλοῦ στρατιωτικοῦ
πολεμίων ἀνδρῶν μεταξὺ ἀποληφθῆναι, καὶ οὕτω σπον-
δάς τε πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐποιήσατο, καὶ τοὺς ὑπὸ τῷ
Ἁλιαρτίων τείχει πεσόντας ἀνείλετο. τοῦτο Λακεδαιμο-
νίοις μὲν ἐγένετο οὐ κατὰ γνώμην, ἐγὼ δὲ ἐπαινῶ τῶνδε
ἕνεκα τὸ βούλευμα· ἅτε γὰρ εὖ εἰδὼς ὁ Παυσανίας ὡς τὰ
σφάλματα ἀεὶ Λακεδαιμονίοις γίνονται ἐν μέσῳ πολε- 216
μίων ἀποληφθεῖσι, τό τε ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν τῇ
Σφακτηρίᾳ νήσῳ δεῖμα ἐποιήσατο μή σφισι καὶ αὐτὸς
6 τρίτου γένηται κακοῦ πρόφασις. 6. Τότε δὲ ἐν αἰτίᾳ
ποιουμένων τῶν πολιτῶν τὴν βραδυτῆτα αὐτοῦ τὴν ἐς
Βοιωτίαν οὐχ ὑπέμεινεν ἐσελθεῖν ἐς δικαστήριον, Τε-
γεᾶται δὲ αὐτὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἱκέτην ἐδέξαντο τῆς Ἀλέας.
ἦν δὲ ἄρα τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐκ παλαιοῦ Πελοποννησίοις
πᾶσιν αἰδέσιμον, καὶ τοῖς αὐτόθι ἱκετεύουσιν ἀσφάλειαν
μάλιστα παρείχετο· ἐδήλωσαν δὲ οἵ τε Λακεδαιμόνιοι
τὸν Παυσανίαν καὶ ἔτι πρότερον τούτου Λεωτυχίδην,
καὶ Ἀργεῖοι Χρυσίδα, καθεζομένους ἐνταῦθα ἱκέτας,
7 οὐδὲ ἀρχὴν ἐξαιτῆσαι θελήσαντες. 7. Παυσανίου δὲ
φυγόντος οἱ μὲν παῖδες Ἀγησίπολις καὶ Κλεόμβροτος
νέοι παντάπασιν ἔτι ἦσαν, Ἀριστόδημος δὲ ἐπετρόπευεν

αὐτοὺς γένους ἐγγύτατα ὤν· καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ Λακε-
δαιμονίων κατόρθωμα Ἀριστοδήμου σφίσιν ἐγένετο
ἡγουμένου. 8. Ἀγησίπολις δὲ ἐπεὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν 8
αὐξηθείς, Πελοποννησίων πρώτοις ἐπολέμησεν Ἀργεί-
οις. ὡς δὲ ἐκ τῆς Τεγεατῶν ἐς τὴν Ἀργολίδα ἤγαγε τὸν
στρατόν, πέμπουσι κήρυκα οἱ Ἀργεῖοι σπεισόμενον
πρὸς Ἀγησίπολίν σφισι πατρῴους δή τινας σπονδὰς ἐκ
παλαιοῦ καθεστώσας τοῖς Δωριεῦσι πρὸς ἀλλήλους.
ὁ δὲ οὔτε τῷ κήρυκι ἐσπείσατο καὶ προϊὼν ὁμοῦ τῇ στρα-
τιᾷ τὴν γῆν ἔφθειρεν. ἔσεισέ τε δὴ ὁ θεός, καὶ ὁ Ἀγησί-
πολις οὐδ' οὕτω τὴν δύναμιν ἀπάξειν ἔμελλεν· καίτοι
Λακεδαιμονίοις μάλιστα Ἑλλήνων [ὡσαύτως δὲ καὶ
Ἀθηναίοις,] δεῖμα αἱ διοσημεῖαι παρείχοντο. καὶ ὁ μὲν 9
217 ὑπὸ τὸ τεῖχος κατεστρατοπεδεύετο ἤδη τὸ Ἀργείων, καὶ
οὐ παρίει σείων ὁ θεός, καί τινες καὶ ἀπώλοντο τῶν στρα-
τιωτῶν κεραυνωθέντες, τοὺς δὲ καὶ ἔκφρονας ἐποίησαν
αἱ βρονταί. οὕτω μὲν δὴ ἐκ τῆς Ἀργολίδος ἀνέζευξεν
ἄκων, 9. ἐπὶ δὲ Ὀλυνθίους ἐποιεῖτο αὖθις στρατείαν.
κρατοῦντα δὲ αὐτὸν τῷ πολέμῳ, καὶ ᾑρηκότα τῶν τε
ἄλλων πόλεων τῶν ἐν Χαλκιδεῦσι τὰς πολλὰς καὶ αὐτὴν
ἐλπίζοντα αἱρησειν τὴν Ὄλυνθον, νόσος τε ἐξαίφνης καὶ
θάνατος ἐπέλαβεν ἀπ' αὐτῆς.

VI. Ἀγησιπόλιδος δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος ἐς
Κλεόμβροτον περιῆλθεν ἡ ἀρχή, καὶ ὑπὸ ἡγεμόνι τούτῳ
Βοιωτῶν ἐναντία ἠγωνίσαντο ἐν Λεύκτροις. Κλεόμβρο-
τος δὲ αὐτὸς γενόμενος ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρχομένης ἔτι
ἔπεσε τῆς μάχης. μάλιστα δέ πως ἐπὶ πταίσμασιν ἐθέλει
μεγάλοις προαφαιρεῖσθαι τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων, καθὰ
δὴ καὶ Ἀθηναίων ἀπῆγεν Ἱπποκράτην τε τὸν Ἀρίφρονος
στρατηγοῦντα ἐπὶ Δηλίῳ καὶ ὕστερον ἐν Θεσσαλίᾳ Λεω-
σθένην.

Κλεομβρότου δὲ ὁ μὲν πρεσβύτερος τῶν παίδων 2

Ἀγησίπολις παρέσχετο μέγα οὐδὲν ἐς μνήμην, Κλεομέ-
νης δὲ ὁ νεώτερος μετὰ τὸν ἀδελφὸν τελευτήσαντα ἔσχε
τὴν ἀρχήν. γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων Ἀκροτάτου καὶ
ἐπ' αὐτῷ Κλεωνύμου, κατήγαγε τὸ χρεὼν Ἀκρότατον ἔτι
πρότερον ἢ αὐτὸν Κλεομένην, 2. καὶ ὡς Κλεομένης ἀπέ-
θανεν ὕστερον, ἐς ἀντιλογίαν ἀφίκοντο ὑπὲρ τῆς βασι-
λείας Κλεώνυμός τε ὁ Κλεομένους καὶ Ἀρεὺς ὁ Ἀκροτά-
του. δικάζουσιν οὖν οἱ γέροντες Ἀρεῖ τῷ Ἀκροτάτου καὶ
3 οὐχὶ Κλεωνύμῳ πατρῴαν εἶναι τὴν τιμήν. Κλεωνύμῳ
δὲ ἀπελαθέντι τῆς βασιλείας περισσῶς δή τι ὁ θυμὸς
εἷλε, καὶ αὐτὸν οἱ ἔφοροι καὶ ἄλλοις γέρασι ψυχαγω-
γοῦντες καὶ ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐφιστάντες ἄρχοντα παρ- 21
ῆγον μή ποτε πολέμιον γενέσθαι τῇ Σπάρτῃ. τέλος δὲ
ὁ μὲν πολλά τε καὶ ἐχθρὰ ἐς τὴν πατρίδα ἐτόλμησε, καὶ
Πύρρον τὸν Αἰακίδου σφίσιν ἐπηγάγετο ἐς χώραν·
4 3. Ἀρέως δὲ ἐν Σπάρτῃ τοῦ Ἀκροτάτου βασιλεύον-
τος Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου πεζῷ τε καὶ ναυσὶν ἐπὶ Ἀθή-
νας στρατεύει. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀμυνοῦντες ἀφίκοντο
μὲν ὁ Αἰγυπτίων ὁμοῦ Πατρόκλῳ στόλος, ἐξίασι δὲ καὶ οἱ
Λακεδαιμόνιοι πανδημεί, τὸν βασιλέα ἡγεῖσθαί σφισιν
5 Ἀρέα ἐπιτάξαντες. περικαθημένου δὲ Ἀντιγόνου τὰς
Ἀθήνας καὶ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὴν πόλιν τὰ Ἀθηναίων
συμμαχικὰ εἴργοντος, Πάτροκλος ἀποστέλλων ἀγγέλους
προέτρεπε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀρέα ἄρχειν πρὸς Ἀντί-
γονον μάχης, ἐκείνων δὲ ἀρξάντων, οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ
νώτου τοῖς Μακεδόσιν ἔφασκεν ἐπικείσεσθαι· πρότερον
δὲ οὐκ εἰκὸς εἶναι σφᾶς Αἰγυπτίους τε ὄντας καὶ ναύτας
Μακεδόσιν ἐπιέναι πεζῇ. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ παρα-
κινδυνεύειν ὥρμηντο Ἀθηναίων τε εὐνοίᾳ καί τι καὶ
ἄξιον μνήμης ἐς τοὺς ἔπειτα ἐργάσασθαι προθυμούμε-
6 νοι· Ἀρεὺς δέ, ὥς σφισι τὰ ἐπιτήδεια ἐξανήλωτο, ἀπῆ-
γεν ὀπίσω τὴν στρατιάν. ταμιεύεσθαι γὰρ τὴν ἀπόνοιαν

ἐς τὰ οἰκεῖα ἠξίου, καὶ μὴ ἀφειδῶς ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀναρ-
ρῖψαι. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀντισχοῦσιν ἐπὶ μακρότατον
ἐποιήσατο Ἀντίγονος εἰρήνην, ἐφ' ᾧ τέ σφισιν ἐπαγάγῃ
φρουρὰν ἐς τὸ Μουσεῖον. καὶ τοῖς μὲν ἀνὰ χρόνον αὐτὸς
ἐξήγαγεν ἑκουσίως τὴν φρουρὰν ὁ Ἀντίγονος, Ἀρέως
δὲ ἐγένετο υἱὸς Ἀκρότατος, τοῦ δὲ Ἀρεύς, ὃς ὀκτὼ μάλι-
στα ἔτη γεγονὼς τελευτᾷ νόσῳ. 4. Καί, ἐλείπετο γὰρ τῆς 7
Εὐρυσθένους οἰκίας γένος τὸ πρὸς ἀνδρῶν Λεωνίδας ὁ
Κλεωνύμου, παντάπασιν ἤδη γέρων, τούτῳ διδόασιν οἱ
Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀρχήν. τῷ δὲ Λεωνίδᾳ διάφορος
ἐτύγχανεν ὢν ἐς τὰ μάλιστα Λύσανδρος, ἀπόγονος Λυ-
σάνδρου τοῦ Ἀριστοκρίτου. οὗτος προσποιεῖται Κλεόμ-
βροτον θυγατέρα ἔχοντα Λεωνίδου· τοῦτον δὲ οἰκειωσά-
219 μενος ἐπῆγε Λεωνίδᾳ καὶ ἄλλα ἐγκλήματα καὶ ὅρκους
αὐτὸν Κλεωνύμῳ τῷ πατρὶ ὀμόσαι παῖδα ὄντα ἐπὶ ὀλέ-
θρῳ τῆς Σπάρτης. ἐπαύθη τε δὴ Λεωνίδας βασιλείας, 8
καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κλεόμβροτος ἔσχε τὴν τιμήν. εἰ μὲν δὴ ὁ
Λεωνίδας ἐπέτρεψε τῷ θυμῷ καὶ Δημαράτῳ τῷ Ἀρίστω-
νος κατὰ ταὐτὰ ἀπεχώρησεν ἤτοι παρὰ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ
βασιλεύοντα ἢ τὸν Αἰγύπτιον, ὁ δὲ καὶ μεταγνόντων ἂν
Σπαρτιατῶν ὤνατο οὐδέν. νῦν δὲ ἐπιβαλόντων οἱ φυ-
γὴν τῶν πολιτῶν ἀφίκετο ἐς Ἀρκαδίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἔτε-
σιν ὕστερον οὐ πολλοῖς κατάγουσί τε αὐτὸν Λακεδαιμό-
νιοι καὶ αὖθις βασιλέα ἐποιήσαντο. 5. Κλεομένει δὲ τῷ 9
Λεωνίδου τά τε ἄλλα ὁποῖα ἐς τόλμαν ὁμοῦ καὶ ἀνδρείαν
ὑπῆρξε, καὶ ὡς ἐπαύσαντο ἐξ ἐκείνου Σπαρτιᾶται βασι-
λευόμενοι, πρότερον ἔτι ἐδήλωσέ μοι τὰ ἐς τὸν Σικυώ-
νιον Ἄρατον. προσεπελάβετο δὲ ὁ λόγος μοι καὶ τρόπον
ὅντινα ἐν Αἰγύπτῳ Κλεομένης ἐτελεύτησε.

VII. Γένους μὲν δὴ τοῦ Εὐρυσθένους, καλουμένων
δὲ Ἀγιαδῶν, Κλεομένης ὁ Λεωνίδου βασιλεὺς ὕστατος
ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ· τὰ δὲ ἐς τὴν οἰκίαν τὴν ἑτέραν τοιάδε

ἤκουσα εἶναι. Προκλῆς ὁ Ἀριστοδήμου τῷ παιδὶ ὄνομα
τίθεται Σόον. Εὐρυπῶντα δὲ τὸν Σόου φασὶν ἐς τοσοῦ-
τον ἀφικέσθαι δόξης ὡς καὶ τὴν οἰκίαν ταύτην Εὐρυ-
πωντίδας ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ λαβεῖν, Προκλείδας ἐς ἐκεῖ-
2 νον καλουμένους. 2. Εὐρυπῶντος δὲ υἱὸς γίνεται Πρύ-
τανις. ἐπὶ μὲν δὴ Πρυτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος τὸ ἔχθος
τε Λακεδαιμονίοις ἤρξατο τὸ ἐς Ἀργείους, καὶ ἔτι τοῦ
ἐγκλήματος τούτου πρότερον Κυνουρεῦσιν ἐπολέμησαν·
τὰς δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ γενεάς, Εὐνόμου τε τοῦ Πρυτάνιδος
καὶ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου βασιλευόντων, ἐν εἰρήνῃ
3 διετέλεσεν οὖσα ἡ Σπάρτη. 3. Χάριλλος δὲ ὁ Πολυ-
δέκτου τήν τε γῆν ἐδῄωσεν Ἀργείοις, οὗτος γὰρ καὶ ὁ ἐς
τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλών, καὶ ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον
ὑπὸ ἡγεμόνι Χαρίλλῳ γίνεται καὶ ἡ Σπαρτιατῶν ἐπὶ Τε-
γεάτας ἔξοδος, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι Τεγεάτας αἱρήσειν 220
ἤλπισαν καὶ ἀποτεμεῖσθαι τῆς Ἀρκαδίας τὸ Τεγεατῶν
4 πεδίον, ὑπούλῳ μαντεύματι ἐπελθόντες. 4. μετὰ δὲ Χά-
ριλλον τελευτήσαντα Νίκανδρος ὁ Χαρίλλου διαδέχεται
τὴν ἀρχήν· καὶ τὰ Μεσσηνίων ἐς Τήλεκλον τὸν τῆς ἑτέ-
ρας βασιλέα οἰκίας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λιμνάδος συμβάντα ἐπὶ
Νικάνδρου γίνεται βασιλεύοντος. ἐσέβαλε δὲ καὶ ἐς τὴν
Ἀργολίδα ὁ Νίκανδρος στρατιᾷ, καὶ τὰ πολλὰ ἐκάκωσε
τῆς χώρας. μετασχόντες δὲ Ἀσιναῖοι Λακεδαιμονίοις τοῦ
ἔργου δίκην μετ' οὐ πολὺ Ἀργείοις ἀπέδοσαν σὺν με-
5 γάλῳ πατρίδος τε ὀλέθρῳ καὶ φυγῇ τῇ σφετέρᾳ. 5. Θεό-
πομπον δὲ τὸν Νικάνδρου, βασιλεύσαντα μετὰ Νίκαν-
δρον, μέλλει καὶ αὖθις ὁ λόγος μοι προσθήσειν προελ-
θόντι ἐς τὴν Μεσσηνίαν συγγραφήν. Θεοπόμπου δὲ ἔτι
ἔχοντος τὴν ἀρχὴν ἐν Σπάρτῃ γίνεται καὶ ὁ περὶ τῆς Θυ-
ρεάτιδος καλουμένης χώρας Λακεδαιμονίοις ἀγὼν πρὸς
Ἀργείους. Θεόπομπος δὲ αὐτὸς οὐ μετέσχε τοῦ ἔργου
γήρᾳ καὶ ὑπὸ λύπης τὸ πλέον· Ἀρχίδαμον γὰρ Θεοπόμ-

που ζῶντος ἔτι ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. οὐ μὴν ἄπαις ἐτε- 6
λεύτησεν ὁ Ἀρχίδαμος, Ζευξίδαμον δὲ ἀπολιπὼν υἱόν.
Ζευξιδάμου δὲ Ἀναξίδαμος ὁ παῖς ἐκδέχεται τὴν ἀρχήν·
6. ἐπὶ τούτου Μεσσήνιοι φεύγουσιν ἐκ Πελοποννήσου,
πολέμῳ τὸ δεύτερον κρατηθέντες ὑπὸ Σπαρτιατῶν.
Ἀναξιδάμου δὲ υἱὸς ἐγένετο Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ
Ἀγησικλῆς· καί σφισιν ὑπῆρξεν ἀμφοτέροις τὸν βίον
διατελέσαι πάντα ἐν ἡσυχίᾳ καὶ πολέμων οὖσιν ἐκτός.
7. Ἀρίστωνι δὲ τῷ Ἀγησικλέους ἀγαγομένῳ γυναῖκα ἥν- 7
τινα παρθένων μὲν τῶν ἐν Λακεδαίμονι εἶναί φασιν αἰ-
σχίστην, γυναικῶν δὲ τὸ εἶδος καλλίστην ὑπὸ Ἑλένης γε-
221 νέσθαι, ταύτην ἀγαγομένῳ τῷ Ἀρίστωνι ἐγένετο υἱὸς
Δημάρατος ἐν μόνοις μησὶν ἑπτά. καὶ αὐτῷ μετὰ τῶν
ἐφόρων καθημένῳ τηνικαῦτα ἐν βουλῇ ἦλθεν οἰκέτης
ἀπαγγέλλων τετέχθαι οἱ παῖδα. Ἀρίστων δὲ ἐπῶν τῶν
ἐν Ἰλιάδι ἐς τὴν Εὐρυσθέως γένεσιν πεποιημένος λήθην,
ἢ μηδὲ ἀρχὴν συνεὶς αὐτῶν, οὐκ ἔφη τῶν μηνῶν ἕνεκα
αὑτοῦ τὸν παῖδα εἶναι. τοῦτον μὲν δὴ τῶν εἰρημένων 8
μετάνοια ἔλαβεν ὕστερον· Δημάρατον δὲ βασιλεύοντα
καὶ τά τε ἄλλα εὐδοκιμοῦντα ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀπὸ τῶν
Πεισιστρατιδῶν Κλεομένει συνελευθερώσαντα Ἀθη-
ναίους, ἥ τε Ἀρίστωνος ἀγνωμοσύνη καὶ τὸ ἔχθος τὸ
Κλεομένους ἐποίησεν ἰδιώτην. καὶ τοῦ μὲν παρὰ βασιλέα
Δαρεῖον ἐλθόντος ἐς Πέρσας ἐπὶ πολὺν ἐν τῇ Ἀσίᾳ χρό-
νον διαμεῖναι τοὺς ἀπογόνους φασί· 8. Λεωτυχίδης δὲ 9
ἀντὶ Δημαράτου γενόμενος βασιλεὺς μετέσχε μὲν Ἀθη-
ναίοις καὶ Ἀθηναίων τῷ στρατηγῷ Ξανθίππῳ τῷ Ἀρί-
φρονος τοῦ ἔργου τοῦ πρὸς Μυκάλῃ, ἐστράτευσε δὲ
ὕστερον τούτων καὶ ἐπὶ τοὺς Ἀλευάδας ἐς Θεσσαλίαν.
καί οἱ καταστρέψασθαι Θεσσαλίαν πᾶσαν ἐξὸν ὅτε ἀεὶ νι-
κῶντι ἐν ταῖς μάχαις, δῶρα ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν.
ὑπαγόμενος δὲ ἐν Λακεδαίμονι ἐς δίκην ἔφυγεν ἐθελον- 10

τὴς ἐς Τεγέαν. καὶ ὁ μὲν αὐτόθι τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Ἀλέαν
ἱκέτευε, Λεωτυχίδου δὲ ὁ μὲν παῖς Ζευξίδαμος ζῶντος
ἔτι Λεωτυχίδου καὶ οὐ πεφευγότος πω τελευτᾷ νόσῳ,
9. Ἀρχίδαμος δὲ ὁ Ζευξιδάμου μετὰ Λεωτυχίδην ἀπελ-
θόντα ἐς Τεγέαν ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὗτος Ἀρχίδαμος Ἀθη-
ναίοις μάλιστα ἐκάκωσε τὴν χώραν, στρατῷ τε ἐσβάλλων
ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ ὁπότε ἐσβάλοι, διὰ
πάσης ἐπεξῄει φθείρων, καὶ Πλαταιέων Ἀθηναίοις ὄντων 222
11 εὔνων πολιορκίᾳ τὸ ἄστυ εἷλεν. οὐ μὴν τὸν πόλεμόν γε
τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων γενέσθαι συνέσπευ-
σεν, ἀλλὰ καὶ ἐς ὅσον δυνάμεως ἧκε, διαμεῖναί σφισιν
ἔπρασσε τὰς σπονδάς. 10. Σθενελαΐδας δὲ ἔς τε ἄλλα
ὢν οὐκ ἀδύνατος ἐν Λακεδαίμονι καὶ ἐφορεύων ἐν τῷ
τότε τοῦ πολέμου μάλιστα ἐγένετο αἴτιος. καὶ ὁ πόλεμος
οὗτος εὖ τὴν Ἑλλάδα ἔτι βεβηκυῖαν διέσεισεν ἐκ βά-
θρων, καὶ ὕστερον Φίλιππος ὁ Ἀμύντου σαθρὰν ἤδη καὶ
οὐ παντάπασιν ὑγιῆ προσκατήρειψεν αὐτήν.

VIII. Ἀρχιδάμου δέ, ὡς ἐτελεύτα, καταλιπόντος
παῖδας Ἆγίς τε πρεσβύτερος ἦν ἡλικίᾳ καὶ παρέλαβεν
ἀντὶ Ἀγησιλάου τὴν ἀρχήν. ἐγένετο δὲ Ἀρχιδάμῳ καὶ
θυγάτηρ, ὄνομα μὲν Κυνίσκα, φιλοτιμότατα δὲ ἐς τὸν
ἀγῶνα ἔσχε τὸν Ὀλυμπικόν, καὶ πρώτη τε ἱπποτρόφησε
γυναικῶν καὶ νίκην ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν πρώτη. Κυ-
νίσκας δὲ ὕστερον γυναιξὶ καὶ ἄλλαις καὶ μάλιστα ταῖς ἐκ
Λακεδαίμονος γεγόνασιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ὧν ἐπιφανε-
2 στέρα ἐς τὰς νίκας οὐδεμία ἐστὶν αὐτῆς. δοκοῦσι δὲ οἱ
Σπαρτιᾶταί μοι ποίησιν καὶ ἔπαινον τὸν ἀπ' αὐτῆς ἥκι-
στα ἀνθρώπων θαυμάσαι. ὅτι γὰρ μὴ τῇ Κυνίσκᾳ τὸ ἐπί-
γραμμα ἐποίησεν ὅστις δή, καὶ ἔτι πρότερον Παυσανίᾳ
τὸ ἐπὶ τῷ τρίποδι Σιμωνίδης τῷ ἀνατεθέντι ἐς Δελφούς,
ἄλλο [δέ] γε παρὰ ἀνδρὸς ποιητοῦ Λακεδαιμονίων τοῖς
3 βασιλεῦσιν οὐδέν ἐστιν ἐς μνήμην. 2. Ἐπὶ δὲ Ἄγιδος τοῦ

Ἀρχιδάμου βασιλεύοντος Λακεδαιμονίοις ἄλλα τε ἐγέ-
νετο ἐς Ἠλείους ἐγκλήματα, καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ὀλυμ-
πικοῦ καὶ ἱεροῦ τοῦ Ὀλυμπίασιν ὑπ' αὐτῶν εἰργόμε-
223 νοι μάλιστα ἤχθοντο. ἀποστέλλουσιν οὖν κήρυκα ἐπί-
ταγμα φέροντα Ἠλείοις Λεπρεάτας τε αὐτονόμους ἀφιέ-
ναι καὶ ὅσοι τῶν περιοίκων ἄλλοι σφίσιν ἦσαν ὑπήκοοι.
ἀποκριναμένων δὲ Ἠλείων ὡς ἐπειδὰν τὰς περιοικίδας
τῆς Σπάρτης πόλεις ἴδωσιν ἐλευθέρας, οὐδὲ αὐτοὶ μελλή-
σουσιν ἔτι ἀφιέναι τὰς ἑαυτῶν, οὕτω Λακεδαιμόνιοι καὶ
ὁ βασιλεὺς Ἆγις ἐσβάλλουσιν ἐς τὴν Ἠλείαν. τότε μὲν 4
δὴ τοῦ θεοῦ σείσαντος ὀπίσω τὸ στράτευμα ἀπεχώρησεν
ἄχρι Ὀλυμπίας καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ προελθόντες· τῷ δὲ
ἐφεξῆς ἔτει τήν τε χώραν ἐδῄωσεν ὁ Ἆγις καὶ ἤλασε τῆς
λείας τὴν πολλήν. Ξενίας δὲ ἀνὴρ Ἠλεῖος Ἄγιδί τε ἰδίᾳ
ξένος καὶ Λακεδαιμονίων τοῦ κοινοῦ πρόξενος ἐπανέστη
τῷ δήμῳ σὺν τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσι· πρὶν δὲ Ἆγιν καὶ
τὸν στρατὸν ἀφῖχθαί σφισιν ἀμύνοντας, Θρασυδαῖος
προεστηκὼς τότε τοῦ Ἠλείων δήμου μάχῃ Ξενίαν καὶ
τοὺς σὺν αὐτῷ κρατήσας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως. Ἆγις 5
δὲ ὡς ἀπήγαγεν ὀπίσω τὴν στρατιάν, Λυσίστρατον
Σπαρτιάτην καὶ μοῖράν τε τῆς δυνάμεως καὶ Ἠλείων κα-
ταλείπει τοὺς φυγάδας κακουργεῖν σφᾶς ὁμοῦ Λεπρεά-
ταις τὴν χώραν. τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου Λακεδαιμό-
νιοι μὲν καὶ Ἆγις παρεσκευάζοντο ὡς ἐς τὴν Ἠλείαν καὶ
τότε ἐσβαλοῦντες· οἱ δὲ Ἠλεῖοι καὶ Θρασυδαῖος, κεκα-
κωμένοι γὰρ ἐς τὸ ἔσχατον ἦσαν, συγχωροῦσι μήτε τῶν
περιοίκων ἔτι ἄρχειν καὶ τοῦ ἄστεως κατερεῖψαι τὸ τεῖ-
χος, Λακεδαιμονίους τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ θύειν τῷ θεῷ
καὶ τὸν ἀγῶνα ἐξεῖναί σφισιν ἀγωνίζεσθαι. 3. Ἐνέβαλλε 6
δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν συνεχῶς ὁ Ἆγις στρατιᾷ, καὶ ἐπε-
τείχισε φρούριον Ἀθηναίοις τὸ ἐν Δεκελείᾳ· καταλυ-
θέντος δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς τοῦ Ἀθηναίων ναυτικοῦ

Λύσανδρος ὁ Ἀριστοκρίτου καὶ Ἆγις ὅρκους μὲν θεῶν 224
ὑπερέβησαν, οὓς ὤμοσαν Ἀθηναίοις ἐν κοινῷ Λακεδαι-
μόνιοι, κατὰ σφᾶς δὲ αὐτοὶ καὶ οὐ μετὰ Σπαρτιατῶν τοῦ
κοινοῦ τὸ βούλευμα ἐς τοὺς συμμάχους ἐξήνεγκαν ἐκ-
7 κόψαι προρρίζους τὰς Ἀθήνας. τὰ μὲν οὖν ἐς πόλεμον
μάλιστα ἐπίσημα τοιαῦτα ὑπῆρχε τῷ Ἄγιδι· 4. προπέ-
τειαν δὲ τὴν Ἀρίστωνος ἐς Δημάρατον καὶ Ἆγις ἐς τὸν
παῖδα ἔσχε Λεωτυχίδην, καί οἱ κατά τινα οὐκ ἀγαθὸν
δαίμονα ἐσῆλθεν ἐς ἐπήκοον τῶν ἐφόρων εἰπεῖν ὡς οὐχ
αὑτοῦ νομίζοι Λεωτυχίδην. ἐπέλαβε μέντοι καὶ Ἆγιν με-
τάνοια ὕστερον, καί, ἔφερον γὰρ τηνικαῦτα οἴκαδε ἐξ
Ἀρκαδίας αὐτὸν νοσοῦντα, ὡς ἐγίνετο ἐν Ἡραίᾳ, καὶ τὸ
πλῆθος μάρτυρας ἐποιεῖτο ἦ μὴν Λεωτυχίδην ἑαυτοῦ
παῖδα ἡγεῖσθαι, καί σφισι σὺν ἱκεσίᾳ τε καὶ δακρύοις
ἐπέσκηπτε πρὸς Λακεδαιμονίους ταῦτα ἀπαγγέλλειν.
8 5. Μετὰ δὲ Ἆγιν ἀποθανόντα ἀπήλαυνεν Ἀγησίλαος τῆς
βασιλείας Λεωτυχίδην ἐς μνήμην ἄγων Λακεδαιμονίοις
τὰ ὑπὸ Ἄγιδός ποτε λεχθέντα ἐς τὸν Λεωτυχίδην. ἀφί-
κοντο δὲ καὶ οἱ ἐξ Ἡραίας Ἀρκάδες, καὶ ἦσαν τῷ Λεω-
τυχίδῃ μάρτυρες ὁπόσα Ἄγιδος τελευτῶντος ἤκουσαν.
9 τῷ δὲ Ἀγησιλάῳ καὶ Λεωτυχίδῃ παρέσχεν ἐς πλέον τὸ
μάντευμα ἀντιλογίαν τὸ ἐκ Δελφῶν, γεγονὸς μὲν ἐκεῖ,
ἔχον δὲ οὕτω·

φράζεο δή, Σπάρτη, καίπερ μεγάλαυχος ἐοῦσα,
μὴ σέθεν ἀρτίποδος βλάστη χωλὴ βασιλεία.
δηρὸν γὰρ μόχθοι σε κατασχήσουσιν ἄελπτοι
φθερσίβροτόν τ' ἐπὶ κῦμα κυκωομένου πολέμοιο.

10 τότε οὖν Λεωτυχίδης μὲν ἐς Ἀγησίλαον ταῦτα ἔφασκεν 225
εἰρῆσθαι, τὸν γὰρ δὴ ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπεπήρωτο ὁ
Ἀγησίλαος, Ἀγησίλαος δὲ ἐς Λεωτυχίδην αὐτὰ ἔτρεπεν
οὐ γνήσιον ὄντα Ἄγιδος. Λακεδαιμόνιοι δέ, καίπερ ἐπὶ
σφίσιν ὄν, οὐκ ἐπανήγαγον τὸ ἀμφισβήτημα ἐς Δελ-

φούς· αἴτιος δ' ἐμοὶ δοκεῖν Λύσανδρος ἐγένετο ὁ Ἀριστο-
κρίτου (Ἀγησιλάῳ) συσπεύδων ἐξ ἅπαντος τὴν βασιλείαν
γενέσθαι.

IX. Βασιλεύει τε δὴ Ἀγησίλαος ὁ Ἀρχιδάμου, καὶ
Λακεδαιμονίοις ἤρεσε διαβῆναι ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν
Ἀρταξέρξην τὸν Δαρείου αἱρήσοντας· ἐδιδάσκοντο γὰρ
ὑπό τε ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ μάλιστα ὑπὸ Λυσάνδρου
μὴ τὸν Ἀρταξέρξην σφίσιν ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πο-
λέμῳ, Κῦρον δὲ εἶναι τὸν τὰ χρήματα διδόντα ἐς τὰς
ναῦς. Ἀγησίλαος δέ, ἀπεδείχθη γὰρ διαβιβάσαι τε ἐς
τὴν Ἀσίαν τὸν στρατὸν καὶ δυνάμεως ἡγεμὼν τῆς πεζῆς,
περιέπεμπεν ἔς τε Πελοπόννησον πλὴν Ἄργους καὶ ἐς
τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐκτὸς Ἰσθμοῦ, συμμαχεῖν σφίσιν
ἐπαγγέλλων. Κορίνθιοι μὲν οὖν, καίπερ ἐς τὰ μάλιστα 2
ἔχοντες προθύμως μετασχεῖν τοῦ ἐς τὴν Ἀσίαν στόλου,
κατακαυθέντος σφίσιν ἐξαίφνης ναοῦ Διὸς ἐπίκλησιν
Ὀλυμπίου, ποιησάμενοι πονηρὸν οἰωνὸν καταμένουσιν
ἄκοντες. Ἀθηναίοις δὲ ἦν μὲν ἡ πρόφασις ἐκ τοῦ Πε-
λοποννησίων πολέμου καὶ ἐκ νόσου τῆς λοιμώδους ἐπα-
νήκειν τὴν πόλιν ἐς τὴν πρότερόν ποτε οὖσαν εὐδαιμο-
νίαν· πυνθανόμενοι δὲ δι' ἀγγέλων ὡς Κόνων ὁ Τιμο-
θέου παρὰ βασιλέα ἀναβεβηκὼς εἴη, κατὰ τοῦτο ἡσύχα-
ζον μάλιστα. ἀπεστάλη δὲ καὶ ἐς Θήβας πρεσβεύειν Ἀρι- 3
στομηνίδας, μητρὸς μὲν τῆς Ἀγησιλάου πατήρ, Θηβαίοις
δὲ εἶχεν ἐπιτηδείως καὶ ἐγεγόνει τῶν δικαστῶν οἳ Πλα-
ταιεῦσιν ἁλόντος τοῦ τείχους ἀποθανεῖν τοὺς ἐγκατα-
226 ληφθέντας ἔγνωσαν. Θηβαῖοι μὲν οὖν κατὰ τὰ αὐτὰ
Ἀθηναίοις ἀπείπαντο, οὐ φάμενοι βοηθήσειν· 2. Ἀγη-
σίλαος δέ, ὡς αὐτῷ τά τε οἴκοθεν καὶ παρὰ τῶν συμμά-
χων τὸ στράτευμα ἤθροιστο καὶ ἅμα αἱ νῆες εὐτρεπεῖς
ἦσαν, ἀφίκετο ἐς Αὐλίδα τῇ Ἀρτέμιδι θύσων, ὅτι καὶ
Ἀγαμέμνων ἐνταῦθα ἱλασάμενος τὴν θεὸν τὸν ἐς Τροίαν

4 στόλον ἤγαγεν. ἠξίου δὲ ἄρα ὁ Ἀγησίλαος πόλεώς τε εὐ-
δαιμονεστέρας ἢ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς εἶναι, καὶ ἄρχειν
τῆς Ἑλλάδος πάσης ὁμοίως ἐκείνῳ, τό τε κατόρθωμα ἐπι-
φανέστερον ἔσεσθαι, βασιλέα κρατήσαντα Ἀρταξέρξην
εὐδαιμονίαν κτήσασθαι τὴν Περσῶν ἢ ἀρχὴν καθελεῖν
τὴν Πριάμου. θύοντος δὲ αὐτοῦ Θηβαῖοι σὺν ὅπλοις
ἐπελθόντες τῶν τε ἱερείων καιόμενα ἤδη τὰ μηρία ἀπορ-
ρίπτουσιν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ αὐτὸν ἐξελαύνουσιν ἐκ
5 τοῦ ἱεροῦ. Ἀγησίλαον δὲ ἐλύπει μὲν ἡ θυσία μὴ τελε-
σθεῖσα, διέβαινε δὲ ὅμως ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ ἤλαυνεν ἐπὶ
τὰς Σάρδεις· 3. ἦν γὰρ δὴ τῆς Ἀσίας τῆς κάτω μέγιστον
μέρος τηνικαῦτα ἡ Λυδία, καὶ αἱ Σάρδεις πλούτῳ καὶ
παρασκευῇ προεῖχον, τῷ τε σατραπεύοντι ἐπὶ θαλάσσῃ
τοῦτο οἰκητήριον ἀπεδέδεικτο καθάπερ γε αὐτῷ βασιλεῖ
6 τὰ Σοῦσα. γενομένης δὲ πρὸς Τισσαφέρνην σατράπην
τῶν περὶ Ἰωνίαν μάχης ἐν Ἕρμου πεδίῳ, τήν τε ἵππον
τὴν Περσῶν ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος καὶ τὸ πεζὸν τότε
πλεῖστον ἀθροισθὲν μετά γε τὸν Ξέρξου καὶ πρότερον ἔτι
ἐπὶ Σκύθας Δαρείου καὶ ἐπὶ Ἀθήνας στρατόν. Λακε-
δαιμόνιοι δὲ ἀγασθέντες τὸ ἐς τὰ πράγματα τοῦ Ἀγησι-
λάου πρόθυμον διδόασιν ἄρχοντα εἶναι καὶ τῶν νεῶν
αὐτῷ. ὁ δὲ ταῖς μὲν τριήρεσιν ἐπέστησεν ἡγεμόνα Πεί-
σανδρον, τοῦ Πεισάνδρου δὲ ἐτύγχανε συνοικῶν ἀδελφῇ,
7 τῷ πολέμῳ δὲ αὐτὸς κατὰ γῆν προσεῖχεν ἐρρωμένως. καί
οἱ θεῶν τις ἐβάσκηνε μὴ ἀγαγεῖν τὰ βουλεύματα ἐς τέ- 227
λος. 4. ὡς γὰρ δὴ ἐπύθετο Ἀρταξέρξης μάχας τε ἃς ἐνί-
κησεν Ἀγησίλαος, καὶ ὡς τὸ πρόσω, χειρούμενος τὰ ἐν
ποσί, πρόεισιν ἀεὶ σὺν τῷ στρατῷ, Τισσαφέρνην μὲν καί-
περ τὰ πρότερα εὐεργέτην ὄντα ζημιοῖ θανάτῳ, Τιθραύ-
στην δὲ κατέπεμψεν ἐπὶ θάλασσαν, καὶ φρονῆσαί τε δει-
νὸν καί τι καὶ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχοντα δυσνοίας.
8 οὗτος ὡς ἀφίκετο ἐς Σάρδεις, αὐτίκα ἐπενόει τρόπον ᾧ

τινὶ ἀναγκάσει Λακεδαιμονίους τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀνακα-
λέσασθαι στρατιάν. ἄνδρα οὖν Ῥόδιον Τιμοκράτην ἐς
τὴν Ἑλλάδα πέμπει χρήματα ἄγοντα, ἐντειλάμενος πόλε-
μον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐργάσασθαι Λακεδαιμονίοις. οἱ δὲ τῶν
χρημάτων μεταλαβόντες Ἀργείων μὲν Κύλων τε εἶναι
λέγονται καὶ Σωδάμας, ἐν Θήβαις δὲ Ἀνδροκλείδης καὶ
Ἰσμηνίας καὶ Ἀμφίθεμις· μετέσχε δὲ καὶ Ἀθηναῖος Κέ-
φαλος καὶ Ἐπικράτης, καὶ ὅσοι Κορινθίων ἐφρόνουν τὰ
Ἀργείων, Πολυάνθης τε καὶ Τιμόλαος. οἱ δὲ ἐς τὸ φανε- 9
ρὸν τοῦ πολέμου παρασχόντες τὴν ἀρχὴν ἐγένοντο οἱ ἐξ
Ἀμφίσσης Λοκροί. τοῖς γὰρ δὴ Λοκροῖς γῆ πρὸς τοὺς
Φωκέας ἐτύγχανεν οὖσα ἀμφισβητήσιμος· ἐκ ταύτης ὑπὸ
Θηβαίων ἐπαρθέντες τῶν περὶ Ἰσμηνίαν τόν τε σῖτον
ἀκμάζοντα ἔτεμον καὶ ἤλασαν λείαν ἄγοντες. ἐνέβαλον
δὲ πανδημεὶ καὶ οἱ Φωκεῖς ἐς τὴν Λοκρίδα, καὶ ἐδήωσαν
τὴν χώραν. ἐπηγάγοντο οὖν οἱ Λοκροὶ συμμάχους Θη- 10
βαίους, καὶ τὴν Φωκίδα ἐπόρθησαν. 5. Ἐς δὲ τὴν Λα-
κεδαίμονα ἐλθόντες οἱ Φωκεῖς τοῖς Θηβαίοις ἐπέκειντο,
καὶ ἐδίδασκον οἷα ἐπεπόνθεσαν ὑπ' αὐτῶν. Λακεδαιμο-
νίοις δὲ πόλεμον πρὸς Θηβαίους ἔδοξεν ἄρασθαι·
ἐποιοῦντο δὲ ἐς αὐτοὺς καὶ ἄλλα ἐγκλήματα καὶ τὴν ἐν
Αὐλίδι αὐτῶν ὕβριν ἐς τὴν Ἀγησιλάου θυσίαν. Ἀθη- 11
228 ναῖοι δὲ τὴν διάνοιαν τῶν Λακεδαιμονίων προπεπυσμέ-
νοι πέμπουσιν ἐς Σπάρτην, ὅπλα μὲν σφᾶς ἐπὶ Θήβας
δεόμενοι μὴ κινῆσαι, δίκῃ δὲ ὑπὲρ ὧν ἐγκαλοῦσι διακρί-
νεσθαι· Λακεδαιμόνιοι δὲ πρὸς ὀργὴν ἀποπέμπουσι τὴν
πρεσβείαν. τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις ἔς τε τὴν Λακεδαιμονίων
ἔξοδον καὶ τὰ ἐς τὴν Λυσάνδρου τελευτὴν ἐδήλωσέ μοι
τοῦ λόγου τὰ ἐς Παυσανίαν. 6. καὶ ὁ κληθεὶς Κορινθια- 12
κὸς πόλεμος ἐς πλέον ἀεὶ προῆλθεν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμο-
νίων ἀρξάμενος ἐς Βοιωτίαν ἐξόδου. κατὰ ταύτην μὲν δὴ
τὴν ἀνάγκην ὀπίσω τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀπῆγεν

*Ἀγησίλαος. ἐπεὶ δὲ ἐξ Ἀβύδου περαιωθεὶς ναυσὶν ἐς
Σηστὸν καὶ διεξελθὼν τὴν Θρᾴκην ἀφίκετο ἐς Θεσσαλίαν,
ἐνταῦθα οἱ Θεσσαλοὶ χάριτι τῇ ἐς Θηβαίους τοῦ πρόσω
τὸν Ἀγησίλαον ἐπειρῶντο εἴργειν· ἦν δέ τι εὐνοίας ἐκ
13 παλαιοῦ καὶ ἐς τὴν πόλιν αὐτοῖς τὴν Ἀθηναίων. 7. Ἀγη-
σίλαος δὲ Θεσσαλίαν τε διεξῆλθε τρεψάμενος αὐτῶν τὸ
ἱππικόν, καὶ αὖθις διὰ Βοιωτῶν διώδευσε Θηβαίους ἐν
Κορωνείᾳ καὶ τὸ ἄλλο νικήσας συμμαχικόν. ὡς δὲ ἐτρά-
ποντο οἱ Βοιωτοί, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν ἐς ἱε-
ρὸν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἰτωνίας· Ἀγησίλαος δὲ εἶχε μὲν
τραῦμα ἐκ τῆς μάχης, ἐς δὲ τοὺς ἱκέτας παρενόμησεν οὐδ'
οὕτως.*

X. *Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τὸν ἀγῶνα ἔθηκαν τῶν
Ἰσθμίων οἱ ἐπὶ λακωνισμῷ φεύγοντες Κορίνθιοι. οἱ δὲ
ἐν τῇ πόλει τότε μὲν τῷ Ἀγησιλάου δείματι ἡσύχαζον·
ἀναζεύξαντος δὲ ἐς τὴν Σπάρτην, οὕτω καὶ αὐτοὶ μετὰ
Ἀργείων τὰ Ἴσθμια ἄγουσιν. ἀφίκετο δὲ καὶ αὖθις ἐπὶ
Κόρινθον στρατιᾷ· καί, ἐπῄει γὰρ Ὑακίνθια, ἀφίησι
τοὺς Ἀμυκλαιεῖς οἴκαδε ἀπελθόντας τὰ καθεστηκότα τῷ
τε Ἀπόλλωνι καὶ Ὑακίνθῳ δρᾶσαι. ταύτην τὴν μοῖραν
ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι καὶ Ἰφικράτης διέφθει-* 229
2 *ραν.* 2. *Ἀγησίλαος δὲ καὶ ἐς Αἰτωλίαν ἐπικουρήσων
ἀφίκετο Αἰτωλοῖς ὑπὸ Ἀκαρνάνων πολέμῳ πιεζομένοις,
καὶ Ἀκαρνᾶνας ἠνάγκασε καταλύσασθαι τὸν πόλεμον,
οὐ πολὺ ἀποδέοντας Καλυδῶνα καὶ τὰ ἄλλα Αἰτωλῶν πο-
λίσματα ᾑρηκέναι.* 3. *χρόνῳ δὲ ὕστερον ἔπλευσε καὶ ἐς
Αἴγυπτον, ἀφεστηκότων ἀπὸ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων
βοηθήσων· καὶ ἔστιν Ἀγησιλάῳ πολλά τε εἰργασμένα καὶ
μνήμης ἄξια ἐν Αἰγύπτῳ. καί, ἦν γὰρ δὴ ἤδη γέρων, τὸν
μὲν κατὰ τὴν πορείαν ἐπέλαβεν ἡ μοῖρα· Λακεδαιμόνιοι
δέ, ὡς ἐκομίσθη σφίσιν ὁ νεκρός, θάπτουσιν αὐτὸν βασι-
λέων τιμήσαντες μάλιστα.*

4. *Ἀρχιδάμου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου βασιλεύοντος κα-* 3
*τέλαβον τὸ ἱερὸν Φωκεῖς τὸ ἐν Δελφοῖς. Θηβαίοις μὲν
δὴ πολεμεῖν τοῖς Φωκεῦσιν ἀφίκετο μὲν καὶ ἰδίᾳ συμμα-
χικὰ ἐπὶ χρήμασιν, ἀπὸ δὲ κοινοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοί
τε καὶ Ἀθηναῖοί σφισιν ἤμυνον, οἱ μὲν ἀρχαίαν δή τινα
ἐκ τῶν Φωκέων μνημονεύοντες εὐεργεσίαν, Λακεδαιμό-
νιοι δὲ προφάσει μὲν καὶ οὗτοι φιλίας, κατὰ ἔχθος δέ,
ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ Θηβαίων. Θεόπομπος δὲ ὁ Δαμασιστρά-
του τόν τε Ἀρχίδαμον μετασχεῖν τῶν χρημάτων αὐτόν,
καὶ ἔτι Δεινίχαν τὴν Ἀρχιδάμου γυναῖκα παρὰ τῶν δυ-
ναστευόντων ἐν Φωκεῦσιν ἔφη λαμβάνουσαν δωρεὰν
ἑτοιμότερον ποιεῖν σφίσιν ἐς τὴν συμμαχίαν Ἀρχίδαμον.
τὸ μὲν δὴ χρήματα ἱερὰ δέξασθαι καὶ ἀνδράσιν ἀμῦναι* 4
*μαντείων πορθήσασι τὸ ἐπιφανέστατον οὐκ ἐς ἔπαινον
τίθεμαι, τοσοῦτον δέ οἱ πρόσεστιν ἐς ἔπαινον· Δελφῶν
γὰρ τούς τε ἡβῶντας ἀποκτεῖναι καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα
ἐξανδραποδίσασθαι, καταβαλεῖν δὲ καὶ αὐτὴν ἐς ἔδαφος*
230 *τὴν πόλιν ἐτόλμων οἱ Φωκεῖς· ταῦτα οὖν μὴ παθεῖν ὑπὸ
τῶν Φωκέων αὐτοὺς παρῃτήσατο Ἀρχίδαμος.* 5. *Διέβη* 5
*δὲ καὶ ἐς Ἰταλίαν ὕστερον Ταραντίνοις βαρβάρων πόλε-
μον συνδιοίσων σφίσιν ὁμόρων· καὶ ἀπέθανέ τε αὐτόθι
ὑπὸ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτοῦ τὸν νεκρὸν ἁμαρτεῖν
τάφου τὸ μήνιμα ἐγένετο ἐμποδὼν τὸ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος.*
6. *Τοῦ δὲ Ἀρχιδάμου τούτου τὸν μὲν πρεσβύτερον παῖδα
Ἆγιν κατέλαβεν ἀποθανεῖν Μακεδόσιν ἐναντία καὶ Ἀν-
τιπάτρῳ μαχεσάμενον, Εὐδαμίδας δὲ ὁ νεώτερος Λακε-
δαιμονίοις ἐβασίλευσεν ἄγουσιν εἰρήνην. τὰ δὲ ἐς Ἆγιν
τὸν Εὐδαμίδου καὶ ἐς Εὐρυδαμίδαν τὸν Ἄγιδος ὡς ἔσχεν,
ἤδη μοι καὶ τάδε η Σικυωνία συγγραφὴ διεξῄει.*

7. *Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν ἐστιν ὁ τόπος οὗτος* 6
*ἅπας δρυῶν πλήρης· τὸ δὲ ὄνομα τῷ χωρίῳ Σκοτίταν
[τὸ δὲ σκότος] οὐ τὸ συνεχὲς τῶν δένδρων ἐποίησεν,*

ἀλλὰ Ζεὺς ἐπίκλησιν [ἔσχε] Σκοτίτας, καὶ ἔστιν ἐν ἀρι-
στερᾷ τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστά που στάδια ἐκτραπομένοις
ἱερὸν Σκοτίτα Διός. ἐπανελθόντων δὲ ἐντεῦθεν προελ-
θοῦσιν ὀλίγον καὶ τραπεῖσιν αὖθις ἐς ἀριστερὰν ἄγαλμά
ἐστιν Ἡρακλέους καὶ τρόπαιον· ἀναστῆσαι δὲ ἐλέγετο
Ἡρακλῆς ἀποκτείνας Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας. 8.
7 τρίτη δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐκβολὴ κατὰ τὰ δεξιὰ ἐς
Καρύας ἄγει καὶ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος. τὸ γὰρ χω-
ρίον Ἀρτέμιδος καὶ Νυμφῶν ἐστὶν αἱ Κάρυαι, καὶ ἄγαλμα
ἕστηκεν Ἀρτέμιδος ἐν ὑπαίθρῳ Καρυάτιδος· χοροὺς δὲ
ἐνταῦθα αἱ Λακεδαιμονίων παρθένοι κατὰ ἔτος ἱστᾶσι,
καὶ ἐπιχώριος αὐταῖς καθέστηκεν ὄρχησις. 9. Ἀναστρέ-
ψαντι δὲ καὶ κατὰ τὴν λεωφόρον ἰόντι ἐρείπια Σελλασίας
ἐστί· ταύτην, καθὰ καὶ πρότερον ἔγραψα, ἠνδραποδί-
σαντο Ἀχαιοὶ Λακεδαιμονίους καὶ τὸν βασιλέα Κλεομέ-
8 νην τὸν Λεωνίδου μάχῃ νικήσαντες. 10. Ἐν δὲ Θόρνακι, 231
ἐς γὰρ τοῦτον ἀφίξῃ προϊών, ἄγαλμά ἐστι Πυθαέως
Ἀπόλλωνος, κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐν Ἀμύκλαις πεποιημένον·
τὸ δὲ σχῆμα ὁποῖόν ἐστιν, ἐπ' ἐκείνῳ γράψω. Λακεδαι-
μονίοις γὰρ ἐπιφανέστερά ἐστι τὰ ἐς τὸν Ἀμυκλαῖον,
ὥστε καὶ τὸν χρυσὸν ὃν Κροῖσος ὁ Λυδὸς τῷ Ἀπόλλωνι
ἔπεμψε τῷ Πυθαεῖ, τούτῳ ἐς κόσμον τοῦ ἐν Ἀμύκλαις
κατεχρήσαντο ἀγάλματος.

XI. Ἀπὸ δὲ Θόρνακος προελθόντι ἔστιν ἡ πόλις,
Σπάρτη μὲν ὀνομασθεῖσα ἐξ ἀρχῆς, προσλαβοῦσα δὲ
ἀνὰ χρόνον καὶ Λακεδαίμων ἡ αὐτὴ καλεῖσθαι· τέως δὲ
τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκειτο τῇ γῇ. ὃ δὲ ἐν τῇ συγγραφῇ μοι
τῇ Ἀτθίδι ἐπανόρθωμα ἐγένετο, μὴ τὰ πάντα με ἐφεξῆς,
τὰ δὲ μάλιστα ἄξια μνήμης ἐπιλεξάμενον ἀπ' αὐτῶν εἰρη-
κέναι, δηλώσω δὴ πρὸ τοῦ λόγου τοῦ ἐς Σπαρτιάτας·
ἐμοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἠθέλησεν ὁ λόγος ἀπὸ πολλῶν καὶ οὐκ
ἀξίων ἀφηγήσεως, ἃ ἕκαστοι παρὰ σφίσι λέγουσιν, ἀπο-

κρῖναι τὰ ἀξιολογώτατα. ὡς οὖν εὖ βεβουλευμένος οὐκ
ἔστιν ὅπου παραβήσομαι. 2. Λακεδαιμονίων τοῖς Σπάρ- 2
την ἔχουσίν ἐστιν ἀγορὰ θέας ἀξία, καὶ τῆς τε γερουσίας
βουλευτήριον, καὶ τῶν ἐφόρων καὶ νομοφυλάκων καὶ
καλουμένων Βιδιαίων ἀρχεῖά ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. ἡ
μὲν δὴ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον
τῆς πολιτείας, οἱ λοιποὶ δέ εἰσιν ἄρχοντες· τοῖς δὲ ἐφό-
ροις καὶ Βιδιαίοις πέντε ἀριθμὸν ἑκατέροις οὖσι, τοῖς
μὲν τοὺς ἐπὶ τῷ Πλατανιστᾷ καλουμένῳ καὶ ἄλλους τῶν
ἐφήβων ἀγῶνας τιθέναι καθέστηκεν, ἔφοροι δὲ τά τε
232 ἄλλα διοικοῦσι τὰ σπουδῆς μάλιστα ἄξια καὶ παρέχονται
τὸν ἐπώνυμον, καθὰ δὴ καὶ Ἀθηναίοις τῶν καλουμένων
ἐννέα ἐπώνυμός ἐστιν εἷς ἄρχων. 3. Ἐπιφανέστατον δὲ 3
τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ἣν στοὰν Περσικὴν ὀνομάζουσιν ἀπὸ
λαφύρων ποιηθεῖσαν τῶν Μηδικῶν· ἀνὰ χρόνον δὲ αὐ-
τὴν ἐς μέγεθος τὸ νῦν καὶ ἐς κόσμον τὸν παρόντα μετα-
βεβλήκασιν. εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῶν κιόνων Πέρσαι λίθου λευ-
κοῦ καὶ ἄλλοι καὶ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου. πεποίηται δὲ
καὶ Ἀρτεμισία, θυγάτηρ μὲν Λυγδάμιδος, ἐβασίλευσε
δὲ Ἁλικαρνασοῦ· ταύτην φασὶν ἑκουσίως ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
συστρατεῦσαι Ξέρξῃ καὶ ἔργα ἐν τῇ ναυμαχίᾳ περὶ Σαλα-
μῖνα ἀποδείξασθαι. 4. Ναοὶ δέ εἰσιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, 4
Καίσαρος, ὃς μοναρχίας πρῶτος ἐν Ῥωμαίοις ἐπεθύμη-
σεν καὶ ἀρχὴν τὴν καθεστηκυῖαν πρῶτος ἐκτήσατο· ὁ δὲ
Αὐγούστῳ πεποίηται παιδὶ ἐκείνου, τήν τε βασιλείαν
βεβαιωσαμένῳ μᾶλλον καὶ ἀξιώματος καὶ δυνάμεως ἐς
πλέον ἢ ὁ πατήρ οἱ προελθόντι. τὸ δὲ ὄνομα εἶναι τούτῳ
Αὔγουστος, ὃ κατὰ γλῶσσαν δύναται τὴν Ἑλλήνων σε-
βαστός. 5. Τοῦ δὲ Αὐγούστου δεικνύουσι πρὸς τῷ 5
βωμῷ χαλκῆν εἰκόνα Ἀγίου. τοῦτον τὸν Ἀγίαν μαντευ-
σάμενόν φασι Λυσάνδρῳ τὸ Ἀθηναίων ἑλεῖν ναυτικὸν
περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς πλὴν τριήρων δέκα· αὗται δὲ ἀπο-

φεύγουσιν ἐς Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας οἱ Λακεδαιμόνιοι
καὶ αὐτὰς καὶ τοὺς ἄνδρας αἱροῦσιν. ὁ δὲ Ἀγίας Ἀγε-
5 λόχου παῖς ἦν τοῦ Τισαμενοῦ. 6. Τισαμενῷ δὲ ὄντι
Ἠλείῳ τῶν Ἰαμιδῶν λόγιον ἐγένετο ἀγῶνας ἀναιρήσε-
σθαι πέντε ἐπιφανεστάτους αὐτόν. οὕτω πένταθλον
Ὀλυμπίασιν ἀσκήσας ἀπῆλθεν ἡττηθείς. καίτοι τὰ δύο
γε ἦν πρῶτος· καὶ γὰρ δρόμῳ τε ἐκράτει καὶ πηδήματι
Ἱερώνυμον Ἄνδριον. καταπαλαισθεὶς δὲ ὑπ' αὐτοῦ καὶ
ἁμαρτὼν τῆς νίκης συνίησι τοῦ χρησμοῦ, διδόναι οἱ τὸν
θεὸν μαντευομένῳ πέντε ἀγῶνας πολέμῳ κρατῆσαι.
7 Λακεδαιμόνιοι δέ, οὐ γὰρ εἶχον ἀνηκόως ὧν Τισαμενῷ
προεῖπεν ἡ Πυθία, πείθουσι μετοικήσαντα ἐξ Ἤλιδος 233
μαντεύεσθαι Σπαρτιατῶν τῷ κοινῷ· καί σφισιν ὁ Τι-
σαμενὸς ἀγῶνας πολέμου πέντε ἐνίκησε, πρῶτον μὲν
Πλαταιᾶσιν ἐναντία Περσῶν, δεύτερον δὲ ἐν Τεγέᾳ πρὸς
Τεγεάτας καὶ Ἀργείους μάχης Λακεδαιμονίοις συνεστώ-
σης, ἐπὶ τούτοις δὲ ἐν Διπαιεῦσιν Ἀρκάδων πάντων
πλὴν Μαντινέων ἀντιτεταγμένων· οἱ δὲ Διπαιεῖς ἐν τῇ
8 Μαιναλίᾳ πόλισμα Ἀρκάδων ἦσαν. τέταρτον δὲ ἠγω-
νίσατο πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσθμοῦ ἐς Ἰθώμην ἀποστάντας τῶν
Εἱλώτων. ἀπέστησαν δὲ οὐχ ἅπαντες οἱ Εἵλωτες, ἀλλὰ
τὸ Μεσσηνιακὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Εἱλώτων ἀποσχισθέν-
τες· καί μοι καὶ τάδε ὁ λόγος αὐτίκα ἐπέξεισι. τότε δὲ οἱ
Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἀποστάντας ἀπελθεῖν ὑποσπόνδους
εἴασαν Τισαμενῷ καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίῳ πειθό-
μενοι. τελευταῖον δὲ ὁ Τισαμενὸς ἐμαντεύσατο ἐν Τανά-
γρᾳ σφίσι πρὸς Ἀργείους καὶ Ἀθηναίους γινομένης
9 συμβολῆς. Τὰ μὲν Τισαμενοῦ τοιαῦτα ἐπυνθανόμην
ὄντα· 7. Σπαρτιάταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Πυθαέως τέ
ἐστιν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ἀγάλματα.
Χορὸς δὲ οὗτος ὁ τόπος καλεῖται πᾶς, ὅτι ἐν ταῖς γυμνο-
παιδίαις, ἑορτὴ δὲ εἴ τις ἄλλη καὶ αἱ γυμνοπαιδίαι διὰ

σπουδῆς Λακεδαιμονίοις εἰσίν, ἐν ταύταις οὖν οἱ ἔφηβοι
χοροὺς ἱστᾶσι τῷ Ἀπόλλωνι. 8. τούτων δὲ οὐ πόῤῥω
234 Γῆς ἱερὸν καὶ Διός ἐστιν Ἀγοραίου, τὸ δὲ Ἀθηνᾶς Ἀγο-
ραίας καὶ Ποσειδῶνος ὃν ἐπονομάζουσιν Ἀσφάλιον, καὶ
Ἀπόλλωνος αὖθις καὶ Ἥρας. ἀνάκειται δὲ καὶ Δήμου 10
τοῦ Σπαρτιατῶν ἀνδριὰς μεγέθει μέγας. καὶ Μοιρῶν
Λακεδαιμονίοις ἐστὶν ἱερόν, Ὀρέστου δὲ τοῦ Ἀγαμέμνο-
νος πρὸς αὐτῷ τάφος· κομισθέντα γὰρ ἐκ Τεγέας τοῦ
Ὀρέστου τὰ ὀστᾶ κατὰ μαντείαν θάπτουσιν ἐνταῦθα.
παρὰ δὲ τοῦ Ὀρέστου τὸν τάφον ἐστὶν εἰκὼν Πολυδώρου
τοῦ Ἀλκαμένους, ὃν βασιλέων ἐς τοσοῦτο τιμῆς προήχα-
σιν ὥστε οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, ὁπόσα δεῖ σημαίνεσθαι,
τοῦ Πολυδώρου σημαίνονται τῇ εἰκόνι. ἔστι δὲ καὶ Ἑρ- 11
μῆς Ἀγοραῖος Διόνυσον φέρων παῖδα, καὶ τὰ ἀρχαῖα
καλούμενα Ἐφορεῖα, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἐπιμενίδου τοῦ Κρη-
τὸς μνῆμα καὶ Ἀφαρέως τοῦ Περιήρους· καὶ τά γε ἐς
Ἐπιμενίδην Λακεδαιμονίους δοξάζω μᾶλλον Ἀργείων
λέγειν εἰκότα. ἐνταῦθα αἱ Μοῖραι *** καὶ ἔστιν ἃ καὶ
Λακεδαιμονίοις. ἔστι καὶ Ζεὺς Ξένιος καὶ Ἀθηνᾶ Ξενία.
235 XII. Ἰόντι δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν
Ἀφέτα ὀνομάζουσι, τὰ καλούμενα Βοώνητά ἐστι· καί με
ὁ λόγος ἀπαιτεῖ πρότερα εἰπεῖν τὰ ἐς τὴν ἐπίκλησιν τῆς
ὁδοῦ. 2. τοῖς μνηστῆρσιν Ἰκάριον τῆς Πηνελόπης φασὶν
ἀγῶνα προθεῖναι δρόμου· καὶ ὅτι μὲν Ὀδυσσεὺς ἐκράτει,
δῆλά ἐστιν, ἀφεθῆναι δὲ αὐτοὺς λέγουσιν ἐς τὸν δρόμον
διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀφεταΐδος. δοκεῖν δ' ἐμοί, δρόμου 2
Ἰκάριος τὸ ἀγώνισμα ἐποίησε μιμούμενος Δαναόν. Δα-
ναῷ γὰρ τοῦτο ἐπὶ ταῖς θυγατράσιν εὑρέθη· [καὶ] ὡς
γυναῖκα οὐδεὶς ἤθελεν ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ μίασμα ἀγαγέ-
σθαι, διέπεμπε δὴ ὁ Δαναὸς ἕδνων ἄνευ δώσειν ᾗ ἂν
ἕκαστος κατὰ κάλλος ἀρέσκηται, ἀφικομένοις δὲ ἀνδρά-
σιν οὐ πολλοῖς ἀγῶνα δρόμου κατέστησε, καὶ πρώτῳ τε

ἐλθόντι ἐγένετο ἑλέσθαι πρώτῳ τῶν ἄλλων, καὶ μετ' ἐκεῖ-
νον τῷ δευτέρῳ, καὶ ἤδη κατὰ τὰ αὐτὰ ἄχρι τοῦ τελευ-
ταίου· τὰς δὲ ὑπολειφθείσας μένειν ἔφοδον ἄλλην μνη-
3 στήρων ἔδει καὶ ἀγῶνα ἄλλον δρόμου. 3. Λακεδαιμο-
νίοις δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐστίν, ὡς ἤδη λέλεκταί
μοι, τὰ ὀνομαζόμενα Βοώνητα, Πολυδώρου ποτὲ οἰκία
τοῦ βασιλέως· ἀποθανόντος δὲ παρὰ τοῦ Πολυδώρου
τῆς γυναικὸς ἐπρίαντο ἀντιδόντες βοῦς. ἀργύρου γὰρ
οὐκ ἦν πω τότε οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα, κατὰ τρόπον δὲ
ἔτι τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδοσαν βοῦς καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀρ-
4 γὸν τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν. οἱ δὲ ἐς τὴν Ἰνδικὴν ἐσπλέ-
οντες φορτίων φασὶν Ἑλληνικῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀγώγιμα
ἄλλα ἀνταλλάσσεσθαι, νόμισμα δὲ οὐκ ἐπίστασθαι, καὶ
ταῦτα χρυσοῦ τε ἀφθόνου καὶ χαλκοῦ παρόντος σφίσι.
4. Τοῦ δὲ τῶν Βιδιαίων ἀρχείου πέραν ἐστὶν Ἀθηνᾶς
ἱερόν· Ὀδυσσεὺς δὲ ἱδρύσασθαι τὸ ἄγαλμα λέγεται καὶ
ὀνομάσαι Κελεύθειαν, τοὺς Πηνελόπης μνηστῆρας τῷ 236
δρόμῳ νικήσας. ἱδρύσατο δὲ τῆς Κελευθείας ἱερὰ ἀριθμῷ
5 τρία, διεστηκότα ἀπ' ἀλλήλων. Προϊόντων δὲ κατὰ τὴν
Ἀφεταΐδα ἡρῷά ἐστιν, Ἴοπός τε κατὰ Λέλεγα ἢ Μύλητα
γενέσθαι δοκοῦντος καὶ Ἀμφιαράου τοῦ Οἰκλέους· τοῦτο
δὲ Τυνδάρεω παῖδας νομίζουσιν ἅτε ἀνεψιῷ τῷ Ἀμφιαράῳ
ποιῆσαι. καὶ αὐτοῦ Λέλεγός ἐστιν ἡρῷον. 5. Τούτων δὲ
οὐ πόρρω τέμενος Ποσειδῶνος Ταιναρίου· Ταινάριον
δὲ ἐπονομάζουσιν * * * οὐ μακρὰν δὲ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ὃ
τοὺς ἐς Ἰταλίαν τε καὶ Τάραντα ἀποικισθέντας ἀναθεῖ-
6 ναι λέγουσι. τὸ δὲ χωρίον ὃ καλοῦσιν Ἑλλήνιον, ἐστὶν
εἰρημένον ὡς οἱ τῶν Ἑλλήνων Ξέρξην διαβαίνοντα ἐς
τὴν Εὐρώπην παρεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι, κατὰ τοῦτο
τὸ χωρίον βουλευσαμένους τρόπον ὅντινα ἀνθέξουσιν.
ὁ δὲ ἕτερος τῶν λόγων τοὺς Μενελάου χάριτι στρατεύ-
σαντας ἐπὶ Ἴλιον βουλεύσασθαί φησιν ἐνταῦθα ὅπως

αναπλεῦσαί τε ἐς Τροίαν καὶ δίκας δυνήσονται παρὰ
Ἀλεξάνδρου λαβεῖν τῆς Ἑλένης ἁρπαγῆς. 6. Τοῦ δὲ Ἑλ- 7
ληνίου πλησίον Ταλθυβίου μνῆμα ἀποφαίνουσι· δει-
κνύουσι δὲ καὶ Ἀχαιῶν Αἰγιεῖς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, Ταλθυ-
βίου καὶ οὗτοι φάμενοι μνῆμα εἶναι. Ταλθυβίου δὲ τού-
του μήνιμα ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν κηρύκων, οἳ παρὰ βασιλέως
Δαρείου γῆν τε καὶ ὕδωρ αἰτήσοντες ἐς τὴν Ἑλλάδα
ἐπέμφθησαν, Λακεδαιμονίοις μὲν ἐπεσήμαινεν ἐς τὸ δη-
μόσιον, ἐν Ἀθήναις δὲ ἰδίᾳ τε καὶ ἐς ἑνὸς οἶκον ἀνδρὸς
κατέσκηψε Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος. ἐγεγόνει δὲ καὶ τῶν
κηρύκων τοῖς ἐλθοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικὴν ὁ Μιλτιάδης
237 ἀποθανεῖν αἴτιος ὑπὸ Ἀθηναίων. 7. Λακεδαιμονίοις δὲ 8
ἔστι μὲν Ἀπόλλωνος Ἀκρείτα βωμός, ἔστι δ' ἐπονομαζό-
μενον Γάσηπτον ἱερὸν Γῆς· Ἀπόλλων δὲ ὑπὲρ αὐτὸ
ἵδρυται Μαλεάτης. ἐπὶ δὲ τῷ πέρατι Ἀφεταΐδος,
ἐγγύτατα ἤδη τοῦ τείχους, Δικτύννης ἐστὶν ἱερὸν καὶ βα-
σίλειοι τάφοι τῶν καλουμένων Εὐρυπωντιδῶν. παρὰ
δὲ τὸ Ἑλλήνιον Ἀρσινόης ἱερόν, Λευκίππου τε θυγατρὸς
καὶ γυναικῶν τῶν Πολυδεύκους καὶ Κάστορος ἀδελφῆς.
πρὸς δὲ τοῖς Φρουρίοις καλουμένοις ναός ἐστιν Ἀρτέμι-
δος, καὶ προελθοῦσιν ὀλίγον πεποίηται μνῆμα τοῖς ἐξ
Ἤλιδος μάντεσι, καλουμένοις δὲ Ἰαμίδαις. καὶ Μάρωνός 9
ἐστιν ἱερὸν καὶ Ἀλφειοῦ· Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐς Θερ-
μοπύλας στρατευσαμένων λόγου μάλιστα ἀξίως μαχέσα-
σθαι μετά γε αὐτὸν δοκοῦσι Λεωνίδαν. τοῦ δὲ Τροπαίου
Διὸς τὸ ἱερὸν ἐποίησαν οἱ Δωριεῖς πολέμῳ τούς τε ἄλ-
λους Ἀχαιούς, οἳ γῆν τὴν Λακωνικὴν τηνικαῦτα εἶχον,
καὶ τοὺς Ἀμυκλαιεῖς κρατήσαντες. τὸ δὲ ἱερὸν τῆς μεγά-
λης Μητρὸς τιμᾶται περισσῶς δή τι. μετὰ δὲ αὐτὸ ἡρῷα
Ἱππολύτου τέ ἐστι τοῦ Θησέως καὶ Αὐλῶνος Ἀρκάδος,
υἱοῦ δὲ Τλησιμένους· Τλησιμένην δὲ Παρθενοπαίου τοῦ
Μελανίωνος ἀδελφόν, οἱ δὲ παῖδα εἶναι λέγουσιν.

10 8. Ἑτέρα δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐστιν ἔξοδος, καθ' ἣν πεποίηταί σφισι καλουμένη Σκιάς, ἔνθα καὶ νῦν ἔτι ἐκκλησιάζουσι. ταύτην τὴν Σκιάδα Θεοδώρου τοῦ Σαμίου φασὶν εἶναι ποίημα, ὃς πρῶτος διαχέαι σίδηρον εὗρε καὶ ἀγάλματα ἀπ' αὐτοῦ πλάσαι. ἐνταῦθα ἐκρέμασαν Λακεδαιμόνιοι τὴν Τιμοθέου τοῦ Μιλησίου κιθάραν, καταγνόντες ὅτι χορδαῖς ἑπτὰ ταῖς ἀρχαίαις ἐφεῦρεν ἐν τῇ
11 κιθαρῳδίᾳ τέσσαρας χορδάς. 9. πρὸς δὲ τῇ Σκιάδι οἰκοδόμημά ἐστι περιφερές, ἐν δὲ αὐτῷ Διὸς καὶ Ἀφροδίτης ἀγάλματα ἐπίκλησιν Ὀλυμπίων· τοῦτο Ἐπιμενίδην κατασκευάσαι λέγουσιν, οὐχ ὁμολογοῦντες τὰ ἐς αὐτὸν Ἀργείοις, ὅπου μηδὲ πολεμῆσαί φασι πρὸς Κνωσίους.

XIII. Πλησίον δὲ ἔστι μὲν Κυνόρτου τοῦ Ἀμύκλα 238
τάφος, ἔστι δὲ Κάστορος μνῆμα, ἐπὶ δὲ αὐτῷ καὶ ἱερὸν πεποίηται· τεσσαρακοστῷ γὰρ ὕστερον ἔτει τῆς μάχης τῆς πρὸς Ἴδαν καὶ Λυγκέα θεοὺς τοὺς Τυνδάρεω παῖδας καὶ οὐ πρότερον νομισθῆναί φασι. δείκνυται δὲ πρὸς τῇ Σκιάδι καὶ Ἴδα καὶ Λυγκέως τάφος. κατὰ μὲν δὴ τοῦ λόγου τὸ εἰκὸς ἐτάφησαν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ οὐ ταύτῃ·
2 Μεσσηνίων δὲ αἱ συμφοραὶ καὶ ὁ χρόνος ὅσον ἔφυγον ἐκ Πελοποννήσου, πολλὰ τῶν ἀρχαίων καὶ κατελθοῦσιν ἐποίησεν ἄγνωστα, ἅτε δὲ ἐκείνων οὐκ εἰδότων ἔστιν ἤδη τοῖς ἐθέλουσιν ἀμφισβητεῖν. 2. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀπαντικρὺ τῆς Ὀλυμπίας Ἀφροδίτης ἐστὶ ναὸς Κόρης Σωτείρας· ποιῆσαι δὲ τὸν Θρᾷκα Ὀρφέα λέγουσιν, οἱ δὲ
3 Ἄβαριν ἀφικόμενον ἐξ Ὑπερβορέων. Ὁ δὲ Κάρνειος, ὃν Οἰκέταν ἐπονομάζουσι, τιμὰς εἶχεν ἐν Σπάρτῃ καὶ πρὶν Ἡρακλείδας κατελθεῖν, ἵδρυτο δὲ ἐν οἰκίᾳ Κρίου τοῦ Θεοκλέους, ἀνδρὸς μάντεως. τούτου δὲ τοῦ Κρίου γεμιζούσῃ τῇ θυγατρὶ ὕδωρ συντυχόντες κατάσκοποι τῶν Δωριέων αὐτῇ τε ἀφίκοντο ἐς λόγους, καὶ παρὰ τὸν Κρῖον ἐλθόντες διδάσκονται τὴν ἅλωσιν τῆς Σπάρτης.

3. Κάρνειον δὲ Ἀπόλλωνα Δωριεῦσι μὲν τοῖς πᾶσι σέβε- 4
σθαι καθέστηκεν ἀπὸ Κάρνου γένος ἐξ Ἀκαρνανίας, μαντευομένου δὲ ἐξ Ἀπόλλωνος· τοῦτον γὰρ τὸν Κάρνον ἀποκτείναντος Ἱππότου τοῦ Φύλαντος ἐνέπεσεν ἐς τὸ στρατόπεδον τοῖς Δωριεῦσι μήνιμα Ἀπόλλωνος, καὶ Ἱππότης τε ἔφυγεν ἐπὶ τῷ φόνῳ καὶ Δωριεῦσιν ἀπὸ τούτου τὸν Ἀκαρνᾶνα μάντιν καθέστηκεν ἱλάσκεσθαι. ἀλλὰ
239 γὰρ Λακεδαιμονίοις οὐχ οὗτος ὁ Οἰκέτας ἐστὶ Κάρνειος, ὁ δὲ ἐν τοῦ μάντεως Κριοῦ τιμώμενος Ἀχαιῶν ἔτι ἐχόντων τὴν Σπάρτην. Πραξίλλῃ μὲν δὴ πεποιημένα ἐστὶν 5
ὡς Εὐρώπης εἴη ὁ Κάρνειος, καὶ αὐτὸν ἀνεθρέψατο Ἀπόλλων καὶ Λητώ· λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λόγος, ἐν τῇ Ἴδῃ τῇ Τρωϊκῇ κρανείας ἐν Ἀπόλλωνος ἄλσει πεφυκυίας τοὺς Ἕλληνας ἐκτεμεῖν ἐς τοῦ ἵππου τοῦ δουρείου τὴν ποίησιν· μαθόντες δὲ ὀργήν σφισιν ἔχειν τὸν θεόν, θυσίαις ἱλάσκονται καὶ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Κάρνειον ἀπὸ τῶν κρανειῶν, ὑπερθέντες τὸ ῥῶ κατὰ δή τι ἀρχαῖον.

4. Τοῦ Καρνείου δὲ οὐ πόρρω καλούμενόν ἐστιν 6
ἄγαλμα Ἀφεταίου· τοῖς δὲ Πηνελόπης μνηστῆρσί φασιν ἐντεῦθεν γενέσθαι τοῦ δρόμου τὴν ἀρχήν. ἔστι δέ τι χωρίον ἔχον τὰς στοὰς ἐν τετραγώνῳ τῷ σχήματι, ἔνθα σφίσιν ἐπιπράσκετο ὁ ῥῶπος τὸ ἀρχαῖον· πρὸς τούτῳ Διὸς Ἀμβουλίου καὶ Ἀθηνᾶς ἐστιν Ἀμβουλίας βωμός, καὶ Διοσκούρων καὶ τούτων Ἀμβουλίων. 5. ἀπαντικρὺ 7
δὲ ἥ τε ὀνομαζομένη Κολώνα καὶ Διονύσου Κολωνάτα ναός, πρὸς αὐτῷ δὲ τέμενός ἐστιν ἥρωος, ὃν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐς Σπάρτην Διονύσῳ φασὶ γενέσθαι ἡγεμόνα. τῷ δὲ ἥρωϊ τούτῳ πρὶν ἢ τῷ θεῷ θύουσιν αἱ Διονυσιάδες καὶ αἱ Λευκιππίδες. τὰς δὲ ἄλλας ἕνδεκα ἃς καὶ αὐτὰς Διονυσιάδας ὀνομάζουσι, ταύταις δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα· δρᾶν δὲ οὕτω σφίσιν ἦλθεν ἐκ Δελφῶν. Τοῦ Διο- 8

νύσου δὲ οὐ μακρὰν Διὸς ἱερόν ἐστιν Εὐανέμου, τούτου
δὲ ἐν δεξιᾷ Πλευρῶνος ἡρῷον. γεγόνασι δὲ οἱ Τυνδάρεω
παῖδες τὰ πρὸς μητρὸς ἀπὸ τοῦ Πλευρῶνος· Θέστιον γὰρ
τὸν Λήδας πατέρα Ἄρειός φησιν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἀγήνο-
ρος παῖδα εἶναι τοῦ Πλευρῶνος. 6. Τοῦ δὲ ἡρῴου
λόφος ἐστὶν οὐ πόρρω, καὶ Ἥρας ἐπὶ τῷ λόφῳ ναὸς Ἀρ-
γείας· ἱδρύσασθαι δὲ Εὐρυδίκην φασὶ Λακεδαίμονος
θυγατέρα, γυναῖκα δὲ Ἀκρισίου τοῦ Ἄβαντος. Ἥρας δὲ
ἱερὸν Ὑπερχειρίας κατὰ μαντείαν ἐποιήθη, τοῦ Εὐρώτα
9 πολὺ τῆς γῆς σφίσιν ἐπικλύζοντος. ξόανον δὲ ἀρχαῖον 240
καλοῦσιν Ἀφροδίτης Ἥρας· ἐπὶ δὲ θυγατρὶ γαμουμένῃ
νενομίκασι τὰς μητέρας τῇ θεῷ θύειν. 7. τοῦ λόφου
δὲ κατὰ τὴν ἐς δεξιὰν ὁδὸν Ἑτοιμοκλέους ἐστὶν εἰκών.
τῷ δὲ Ἑτοιμοκλεῖ καὶ αὐτῷ καὶ Ἱπποσθένει τῷ πατρὶ πά-
λης εἰσὶν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, συναμφοτέροις μὲν μία τε
καὶ δέκα, τῷ δὲ Ἱπποσθένει μιᾷ νίκῃ τὸν υἱὸν παρελθεῖν
ὑπῆρξεν.

XIV. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς πρὸς ἥλιον ἰόντι δυόμενον
τάφος κενὸς Βρασίδᾳ τῷ Τέλλιδος πεποίηται. ἀπέχει δὲ
οὐ πολὺ τοῦ τάφου τὸ θέατρον λίθου λευκοῦ θέας ἄξιον.
τοῦ θεάτρου δὲ ἀπαντικρὺ Παυσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν
ἡγησαμένου μνῆμά ἐστι, τὸ δὲ ἕτερον Λεωνίδου· καὶ
λόγους κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐπ' αὐτοῖς λέγουσι καὶ τιθέα-
σιν ἀγῶνα, ἐν ᾧ πλὴν Σπαρτιατῶν ἄλλῳ γε οὐκ ἔστιν
ἀγωνίζεσθαι. τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ Λεωνίδου τεσσαράκοντα
ἔτεσιν ὕστερον ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν * * τοῦ Παυ-
σανίου κεῖται [δὲ] καὶ στήλη πατρόθεν τὰ ὀνόματα ἔχου-
σα οἳ πρὸς Μήδους τὸν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνα ὑπέμει-
2 ναν. 2. Καλεῖται δὲ ἐν τῇ Σπάρτῃ Θεομηλίδα χωρίον.
κατὰ τοῦτο τῆς πόλεως τάφοι τῶν Ἀγιαδῶν βασιλέων
εἰσί, καὶ πλησίον ὀνομαζομένη λέσχη Κροτανῶν· εἰσὶ δὲ
οἱ Κροτανοὶ Πιτανατῶν μοῖρα. Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω

τῆς λέσχης ἐστὶν ἱερόν, ἐν Ἀγιαδῶν καλούμενον. προ-
ελθοῦσι δὲ Ταινάρου μνῆμά ἐστι, καὶ τὴν ἄκραν τὴν ἐς
θάλασσαν ἐσέχουσαν ἀπὸ τούτου φασὶν ὀνομασθῆναι.
θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνός ἐστιν Ἱπποκουρίου καὶ Ἀρτέ-
μιδος Αἰγιναίας. ἐπανελθοῦσι δὲ ὀπίσω πρὸς τὴν λέσχην
ἐστὶν Ἀρτέμιδος Ἰσσώρας ἱερόν· ἐπονομάζουσι δὲ αὐ-
τὴν καὶ Λιμναίαν, οὖσαν οὐκ Ἄρτεμιν, Βριτόμαρτιν δὲ
241 τὴν Κρητῶν· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ὁ Αἰγιναῖος ἔχει μοι λόγος.
3. ἐγγυτάτω δὲ τῶν μνημάτων ἃ τοῖς Ἀγιάδαις πεποίη- 3
ται στήλην ὄψει, γεγραμμέναι δέ εἰσιν ἃς Χίονις ἀνὴρ
Λακεδαιμόνιος δρόμου νίκας ἀνείλετο, ἄλλας τε καὶ
Ὀλυμπίασιν. ἐνταῦθα δὲ ἑπτὰ ἐγένοντο νῖκαι, τέσσαρες
μὲν σταδίου, διαύλου δὲ αἱ λοιπαί· τὸν δὲ σὺν τῇ ἀσπίδι
δρόμον ἐπὶ ἀγῶνι λήγοντι οὐ συνέβαινεν εἶναί πω. Χίο-
νιν δὲ καὶ τοῦ στόλου μετασχεῖν τῷ Θηραίῳ Βάττῳ καὶ
Κυρήνην οἰκίσαι σὺν ἐκείνῳ καὶ Λιβύων καταστρέψα-
σθαι τοὺς προσχώρους λέγουσιν. 4. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Θέ- 4
τιδος κατασκευασθῆναί φασιν ἐπ' αἰτίᾳ τοιαύτῃ, πολε-
μεῖν μὲν πρὸς Μεσσηνίους ἀφεστηκότας, τὸν δὲ βασιλέα
σφῶν Ἀνάξανδρον ἐσβαλόντα ἐς τὴν Μεσσηνίαν λαβεῖν
αἰχμαλώτους γυναῖκας, ἐν δὲ αὐταῖς εἶναι Κλεώ, Θέτιδος
δὲ αὐτὴν ἱέρειαν εἶναι. ταύτην ἡ τοῦ Ἀναξάνδρου γυνὴ
τὴν Κλεὼ παρὰ τοῦ Ἀναξάνδρου αἰτεῖ, καὶ τό τε ξόανον
τῆς Θέτιδος ἀνεῦρεν ἔχουσαν καὶ ναὸν μετ' αὐτῆς ἱδρύ-
σατο τῇ θεῷ· ἐποίει δὲ ταῦτα ἡ Λεανδρὶς κατὰ ὄψιν ὀνεί-
ρατος. τὸ μὲν δὴ ξόανον τῆς Θέτιδος ἐν ἀπορρήτῳ φυ- 5
λάσσουσι· 5. Δήμητρα δὲ Χθονίαν Λακεδαιμόνιοι μὲν
σέβειν φασὶ παραδόντος σφίσιν Ὀρφέως, δόξῃ δὲ ἐμῇ
διὰ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἑρμιόνι κατέστη καὶ τούτοις Χθονίαν
νομίζειν Δήμητρα. ἔστι δὲ καὶ Σαράπιδος νεώτατον
τοῦτο Σπαρτιάταις ἱερόν, καὶ Διὸς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίου.
6. Καλοῦσι δὲ Λακεδαιμόνιοι Δρόμον, ἔνθα τοῖς 6

νέοις καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι δρόμου μελέτη καθέστηκεν. ἐς
τοῦτον τὸν Δρόμον ἰόντι ἀπὸ τοῦ τάφου τῶν Ἀγιαδῶν
ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ μνῆμα Εὐμήδους, Ἱπποκόωντος δὲ καὶ
οὗτος ἦν ὁ Εὐμήδης, ἔστι δὲ ἄγαλμα ἀρχαῖον Ἡρακλέους,
ᾧ θύουσιν οἱ Σφαιρεῖς· οἱ δέ εἰσιν οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων ἐς
ἄνδρας ἀρχόμενοι συντελεῖν. πεποίηται δὲ καὶ γυμνάσια
ἐν τῷ Δρόμῳ, τὸ ἕτερον Εὐρυκλέους ἀνάθημα ἀνδρὸς
Σπαρτιάτου. τοῦ Δρόμου δὲ ἐκτὸς κατὰ τοῦ Ἡρακλέους 242
τὸ ἄγαλμά ἐστιν οἰκία τὰ ἐφ' ἡμῶν ἰδιώτου, Μενελάου
τὸ ἀρχαῖον. προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Δρόμου Διοσκούρων
ἱερὸν καὶ Χαρίτων, τὸ δὲ Εἰλειθυίας ἐστὶν Ἀπόλλωνός τε
7 Καρνείου καὶ Ἀρτέμιδος Ἡγεμόνης. 7. Τὸ δὲ τοῦ Ἀγνίτα
πεποίηται μὲν ἐν δεξιᾷ τοῦ Δρόμου, Ἀσκληπιοῦ δέ ἐστιν
ἐπίκλησις ὁ Ἀγνίτας, ὅτι ἦν ἄγνου τῷ θεῷ ξόανον· ἡ δὲ
ἄγνος λύγος καὶ αὐτὴ κατὰ ταὐτά ἐστι τῇ ῥάμνῳ. τοῦ
Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω τρόπαιον ἕστηκε, Πολυδεύκην
δὲ ἀναστῆσαί φασιν ἐπὶ Λυγκεῖ· καί μοι καὶ τοῦτο ἀπο-
φαίνει τὸν λόγον εἰκότα, οὐ ταφῆναι τοὺς Ἀφαρέως παῖ-
δας ἐν Σπάρτῃ. πρὸς δὲ τοῦ Δρόμου τῇ ἀρχῇ Διόσκου-
ροί τέ εἰσιν Ἀφετήριοι, καὶ ὀλίγον προελθόντι ἡρῷον
Ἄλκωνος· τὸν δὲ Ἄλκωνα λέγουσιν Ἱπποκόωντος παῖδα
εἶναι. παρὰ δὲ τοῦ Ἄλκωνος τὸ ἡρῷον Ποσειδῶνός ἐστιν
8 ἱερόν, Δωματίτην δὲ ἐπονομάζουσιν. 8. καὶ χωρίον Πλα-
τανιστᾶς ἐστὶν ἀπὸ τῶν δένδρων, αἳ δὴ ὑψηλαὶ καὶ συν-
εχεῖς περὶ αὐτὸ αἱ πλάτανοι πεφύκασιν. αὐτὸ δὲ τὸ χω-
ρίον, ἔνθα τοῖς ἐφήβοις μάχεσθαι καθέστηκε, κύκλῳ μὲν
εὔριπος περιέχει κατὰ ταὐτὰ καὶ εἰ νῆσον θάλασσα, ἔσο-
δοι δὲ ἐπὶ γεφυρῶν εἰσί. γεφυρῶν δὲ ἐφ' ἑκάτερα, τῇ
μέν ἐστιν ἄγαλμα Ἡρακλέους, τῇ δὲ εἰκὼν Λυκούργου·
νόμους δὲ ἔς τε τὴν ἄλλην πολιτείαν καὶ ἐς τὴν μάχην
9 τῶν ἐφήβων ἔθηκεν ὁ Λυκοῦργος. 9. καὶ τάδε ἄλλα τοῖς
ἐφήβοις δρώμενά ἐστι. θύουσι πρὸ τῆς μάχης ἐν τῷ Φοι-

243 βαίῳ· τὸ δὲ Φοιβαῖόν ἐστιν ἐκτὸς τῆς πόλεως, Θεράπνης
οὐ πολὺ ἀφεστηκός. ἐνταῦθα ἑκατέρα μοῖρα τῶν ἐφή-
βων σκύλακα κυνὸς τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσι, θεῶν τῷ ἀλκι-
μωτάτῳ κρίνοντες ἱερεῖον κατὰ γνώμην εἶναι τὸ ἀλκιμώ-
τατον ζῷον τῶν ἡμέρων. κυνὸς δὲ σκύλακας οὐδένας
ἄλλους οἶδα Ἑλλήνων νομίζοντας θύειν ὅτι μὴ Κολοφω-
νίους· θύουσι γὰρ καὶ Κολοφώνιοι μέλαιναν τῇ Ἐνοδίῳ
σκύλακα. νυκτεριναὶ δὲ ἥ τε Κολοφωνίων θυσία καὶ τῶν
ἐν Λακεδαίμονι ἐφήβων καθεστήκασιν. ἐπὶ δὲ τῇ θυσίᾳ 10
κάπρους ἠθάδας οἱ ἔφηβοι συμβάλλουσι μαχουμένους·
ὁποτέρων δ' ἂν ὁ κάπρος τύχῃ νικῶν, ἐν τῷ Πλατανιστᾷ
κρατῆσαι τούτους ὡς τὰ πλείω συμβαίνει. τοσάδε μὲν
δρῶσιν ἐν τῷ Φοιβαίῳ· ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὀλίγον πρὸ
μεσούσης ἡμέρας ἐσίασι κατὰ τὰς γεφύρας ἐς τὸ εἰρημέ-
νον χωρίον. τὴν μὲν δὴ ἔσοδον καθ' ἣν ἐσελθεῖν δεῦρο
ἔστιν ἑκατέραν τάξιν, προεδήλωσε κλῆρός σφισιν ἐν τῇ
νυκτί· μάχονται δὲ καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐμπηδῶντες λάξ,
δάκνουσί τε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύσσουσιν. ἀνὴρ
μὲν δὴ πρὸς ἄνδρα τὸν εἰρημένον τρόπον μάχεται· ἀθρόοι
δὲ ἐμπίπτουσι βιαίως καὶ ἐς τὸ ὕδωρ ὠθοῦσιν ἀλλήλους.

XV. Πρὸς δὲ τῷ Πλατανιστᾷ καὶ Κυνίσκας ἐστὶν
ἡρῷον, θυγατρὸς Ἀρχιδάμου βασιλεύοντος Σπαρτια-
τῶν· πρώτη δὲ ἱπποτρόφησε γυναικῶν, καὶ Ὀλυμπίασι
πρώτη νίκην ἀνείλετο ἅρματι. 2. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς ἣ πα-
ρὰ τὸν Πλατανιστᾶν πεποίηται, ταύτης ὄπισθεν ἡρῷα,
τὸ μὲν Ἀλκίμου, τὸ δὲ Ἐναραιφόρου, καὶ ἀφεστηκὸς οὐ
244 πολὺ Δορκέως, τὸ δὲ ἐπὶ τούτῳ Σεβροῦ· παῖδας δὲ Ἱπ-
ποκόωντος εἶναι λέγουσιν. ἀπὸ δὲ τοῦ Δορκέως κρήνην 2
τὴν πλησίον τοῦ ἡρῴου Δορκείαν, τὸ δὲ χωρίον τὸ Σέ-
βριον καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Σεβροῦ. τοῦ Σεβρίου δέ ἐστιν
ἐν δεξιᾷ μνῆμα Ἀλκμᾶνος, ᾧ ποιήσαντι ᾄσματα οὐδὲν ἐς
ἡδονὴν αὐτῶν ἐλυμήνατο τῶν Λακώνων ἡ γλῶσσα, ἥκι-

3 στα παρεχομένη τὸ εὔφωνον. 3. Ἑλένης δὲ ἱερὰ καὶ
Ἡρακλέους, τῆς μὲν πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Ἀλκμᾶνος,
τῷ δὲ ἐγγυτάτω τοῦ τείχους, ἐν αὐτῷ δὲ ἄγαλμα Ἡρα-
κλέους ἐστὶν ὡπλισμένον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἀγάλματος
διὰ τὴν πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μάχην γενέ-
σθαι λέγουσι. τὸ δὲ ἔχθος Ἡρακλεῖ φασὶν ἐς οἶκον ὑπάρ-
ξαι τὸν Ἱπποκόωντος, ὅτι μετὰ τὸν Ἰφίτου θάνατον
καθαρσίων ἕνεκα ἐλθόντα αὐτὸν ἐν Σπάρτῃ ἀπηξίωσαν
4 καθῆραι. προσεγένετο δὲ ἐς τοῦ πολέμου τὴν ἀρχὴν καὶ
ἄλλο τοιόνδε. Οἰωνὸς ἡλικίαν μὲν μειράκιον, ἀνεψιὸς δὲ
Ἡρακλεῖ, Λικυμνίου γὰρ παῖς ἦν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
Ἀλκμήνης, ἀφίκετο ἐς Σπάρτην ἅμα Ἡρακλεῖ, περιιόντι
δὲ καὶ θεωμένῳ τὴν πόλιν, ὡς ἐγίνετο κατὰ τοῦ Ἱππο-
κόωντος τὴν οἰκίαν, ἐνταῦθά οἱ κύων ἐπεφέρετο οἰκου-
ρός· ὁ δὲ τυγχάνει τε ἀφεὶς λίθον ὁ Οἰωνός, καὶ κατα-
βάλλει τὴν κύνα· ἐπεκθέουσιν οὖν τοῦ Ἱπποκόωντος οἱ
παῖδες, καὶ ῥοπάλοις τύπτοντες κατεργάζονται τὸν Οἰω-
5 νόν. τοῦτο Ἡρακλέα μάλιστα ἐξηγρίωσεν ἐς Ἱπποκόωντα
καὶ τοὺς παῖδας· αὐτίκα δὲ ὡς ὀργῆς εἶχε χωρεῖ σφίσιν
ἐς μάχην. τότε μὲν δὴ τιτρώσκεται καὶ λαθὼν ἀπεχώρη-
σεν· ὕστερον δὲ ἐξεγένετό οἱ στρατεύσαντι ἐς Σπάρτην
τιμωρήσασθαι μὲν Ἱπποκόωντα, τιμωρήσασθαι δὲ καὶ
τοὺς παῖδας τοῦ Οἰωνοῦ φόνου. τὸ δὲ μνῆμα τῷ Οἰωνῷ
6 πεποίηται παρὰ τὸ Ἡράκλειον. 4. Ἰόντι δὲ ἐκ τοῦ Δρό-
μου πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἀτραπός ἐστιν ἐν δεξιᾷ καὶ
Ἀθηνᾶς Ἀξιοποίνου καλουμένης ἱερόν. ὡς γὰρ δὴ ἀμυ-
νόμενος Ἡρακλῆς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μετῆλθε 245
κατ' ἀξίαν ὧν προϋπῆρξαν, ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἱδρύεται,
Ἀξιοποίνου δὲ ἐπίκλησιν, ὅτι τὰς τιμωρίας οἱ παλαιοὶ
τῶν ἀνθρώπων ὠνόμαζον ποινάς. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερὸν
Ἀθηνᾶς ἰόντι ἑτέραν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ Δρόμου· Θήραν δὲ
ἀναθεῖναι τὸν Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάν-

δρου φασίν, ἡνίκα ἀποικίαν ἔστελλεν ἐπὶ τὴν νῆσον ἣ
νῦν ἀπὸ Θήρα τούτου τὸ ὄνομα ἔσχηκε, τὸ δὲ ἀρχαῖον
ἐκαλεῖτο Καλλίστη. 5. Πλησίον δέ ἐστιν Ἱπποσθένους 7
ναός, ᾧ γεγόνασιν αἱ πολλαὶ νῖκαι πάλης· σέβουσι δὲ ἐκ
μαντεύματος τὸν Ἱπποσθένην ἅτε Ποσειδῶνι τιμὰς νέ-
μοντες. τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ πέδας ἐστὶν ἔχων Ἐνυά-
λιος, ἄγαλμα ἀρχαῖον. γνώμη δὲ Λακεδαιμονίων τε ἐς
τοῦτό ἐστι τὸ ἄγαλμα καὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Ἄπτερον κα-
λουμένην Νίκην, τῶν μὲν οὔποτε τὸν Ἐνυάλιον φεύ-
γοντα οἰχήσεσθαί σφισιν ἐνεχόμενον ταῖς πέδαις, Ἀθη-
ναίων δὲ τὴν Νίκην αὐτόθι ἀεὶ μενεῖν οὐκ ὄντων πτε-
ρῶν. τόνδε μέν εἰσιν αἱ πόλεις αὗται τὰ ξόανα τὸν τρό-
πον ἱδρυμέναι καὶ ἐπὶ δόξῃ τοιαύτῃ. 6. Ἐν Σπάρτῃ δὲ 8
λέσχη τέ ἐστι καλουμένη Ποικίλη καὶ ἡρῷα πρὸς αὐτῇ,
Κάδμου τοῦ Ἀγήνορος, τῶν τε ἀπογόνων, Οἰολύκου
τοῦ Θήρα καὶ Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου. ποιῆσαι δὲ τὰ ἡρῷα
λέγουσι Μαῖσιν καὶ Λαίαν τε καὶ Εὐρώπαν, εἶναι δὲ αὐ-
τοὺς Ὑραίου παῖδας τοῦ Αἰγέως. ἐποίησαν δὲ καὶ τῷ
Ἀμφιλόχῳ τὸ ἡρῷον, ὅτι σφίσιν ὁ πρόγονος Τισαμενὸς
246 μητρὸς ἦν Δημωνάσσης, ἀδελφῆς Ἀμφιλόχου. 7. Μό- 9
νοις δὲ Ἑλλήνων Λακεδαιμονίοις καθέστηκεν Ἥραν ἐπ-
ονομάζειν Αἰγοφάγον καὶ αἶγας τῇ θεῷ θύειν. Ἡρακλέα
δὲ λέγουσιν ἱδρύσασθαι τὸ ἱερὸν καὶ αἶγας θῦσαι πρῶ-
τον, ὅτι μαχομένῳ οἱ πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας
οὐδὲν ἐκ τῆς Ἥρας ἀπήντησεν ἐμπόδιον, ὥσπερ γε ἐπὶ
τῶν ἄλλων ἐδόξαζεν ἐναντιοῦσθαί οἱ τὴν θεόν. αἶγας δὲ
αὐτὸν θῦσαί φασιν ἱερείων ἀπορήσαντα ἀλλοίων. Τοῦ 10
θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶνός τε ἱερόν ἐστι Γενε-
θλίου καὶ ἡρῷα Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου καὶ Οἰβάλου. τῶν
δὲ Ἀσκληπιείων τὸ ἐπιφανέστατον πεποίηταί σφισι πρὸς
τοῖς Βοωνήτοις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἡρῷον Τηλέκλου· τού-
του δὲ καὶ ὕστερον ποιήσομαι μνήμην ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ

συγγραφῇ. 8. Προελθοῦσι δὲ οὐ πολὺ λόφος ἐστὶν οὐ
μέγας, ἐπὶ δὲ αὐτῷ ναὸς ἀρχαῖος καὶ Ἀφροδίτης ξόανον
ὡπλισμένης. ναῶν δὲ ὧν οἶδα μόνῳ τούτῳ καὶ ὑπερῷον
11 ἄλλο ἐπῳκοδόμηται Μορφοῦς ἱερόν. ἐπίκλησις μὲν δὴ
τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἡ Μορφώ, κάθηται δὲ καλύπτραν
τε ἔχουσα καὶ πέδας περὶ τοῖς ποσί· περιθεῖναι δέ οἱ
Τυνδάρεων τὰς πέδας φασίν, ἀφομοιοῦντα τοῖς δεσμοῖς
τὸ ἐς τοὺς συνοικοῦντας τῶν γυναικῶν βέβαιον. τὸν γὰρ
δὴ ἕτερον λόγον, ὡς τὴν θεὸν πέδαις ἐτιμωρεῖτο ὁ Τυν-
δάρεως, γενέσθαι ταῖς θυγατράσιν ἐξ Ἀφροδίτης ἡγού-
μενος τὰ ὀνείδη, τοῦτον οὐδὲ ἀρχὴν προσίεμαι· ἦν γὰρ
δὴ παντάπασιν εὔηθες κέδρου ποιησάμενον ζῴδιον καὶ
ὄνομα Ἀφροδίτην θέμενον ἐλπίζειν ἀμύνεσθαι τὴν θεόν.

XVI. Πλησίον δὲ Ἱλαείρας καὶ Φοίβης ἐστὶν ἱερόν·
ὁ δὲ ποιήσας τὰ ἔπη τὰ Κύπρια θυγατέρας αὐτὰς Ἀπόλ-
λωνός φησιν εἶναι. κόραι δὲ ἱερῶνταί σφισι παρθένοι,
καλούμεναι κατὰ ταὐτὰ ταῖς θεαῖς καὶ αὗται Λευκιππί-
δες. τὸ μὲν δὴ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων ἱερωσαμένη τις 247
ταῖς θεαῖς Λευκιππὶς ἐπεκόσμησε, πρόσωπον ἀντὶ τοῦ
ἀρχαίου ποιησαμένη τῆς ἐφ' ἡμῶν τέχνης· τὸ δὲ ἕτερον
μὴ καὶ τοῦτο ἐπικοσμεῖν αὐτὴν ἀπεῖπεν ὄνειρον. 2. Ἐν-
ταῦθα ἀπήρτηται ᾠὸν τοῦ ὀρόφου κατειλημμένον ται-
νίαις· εἶναι δέ φασιν ᾠὸν ἐκεῖνο ὃ τεκεῖν Λήδαν ἔχει λό-
2 γος. Ὑφαίνουσι δὲ κατὰ ἔτος αἱ γυναῖκες τῷ Ἀπόλλωνι
χιτῶνα τῷ ἐν Ἀμύκλαις, καὶ τὸ οἴκημα ἔνθα ὑφαίνουσι
Χιτῶνα ὀνομάζουσιν. 3. οἰκία δὲ αὐτοῦ πεποίηται πλη-
σίον· τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς φασιν αὐτὴν οἰκῆσαι τοὺς Τυνδά-
ρεω παῖδας, χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐκτήσατο Φορμίων Σπαρ-
τιάτης. παρὰ τοῦτον ἀφίκοντο οἱ Διόσκουροι ξένοις
ἀνδράσιν ἐοικότες· ἥκειν δὲ ἐκ Κυρήνης φήσαντες
καταχθῆναί τε ἠξίουν παρ' αὐτῷ, καὶ οἴκημα ᾐτοῦντο ᾧ
3 μάλιστα ἔχαιρον, ἡνίκα μετὰ ἀνθρώπων ἦσαν. ὁ δὲ οἰ-

κίας μὲν τῆς ἄλλης ἐκέλευεν αὐτοὺς ἔνθα ἂν ἐθέλωσιν
οἰκῆσαι, τὸ δὲ οἴκημα οὐκ ἔφη δώσειν· θυγάτηρ γὰρ
ἐτυχέν οἱ παρθένος ἔχουσα ἐν αὐτῷ δίαιταν. ἐς δὲ τὴν
ὑστεραίαν παρθένος μὲν ἐκείνη καὶ θεραπεία πᾶσα ἡ
περὶ τὴν παῖδα ἠφάνιστο, Διοσκούρων δὲ ἀγάλματα ἐν
τῷ οἰκήματι εὑρέθη καὶ τράπεζά τε καὶ σίλφιον ἐπ' αὐτῇ.
τάδε μὲν οὕτω γενέσθαι λέγουσιν.

4. Ἰόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὰς πύλας ἀπὸ τοῦ Χιτῶνος Χεί- 4
λωνός ἐστιν ἡρῷον τοῦ σοφοῦ νομιζομένου, καὶ Ἀθη-
ναίων * * ρῳ τῶν ὁμοῦ Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου στα-
λέντων ἐς Σικελίαν· ἐστάλησαν δὲ τὴν Ἐρυκίνην χώραν
νομίζοντες τῶν ἀπογόνων τῶν Ἡρακλέους εἶναι καὶ οὐ
βαρβάρων τῶν ἐχόντων. Ἡρακλέα γὰρ ἔχει λόγος παλαῖ-
σαι πρὸς Ἔρυκα ἐπὶ τοῖσδε εἰρημένοις, ἢν μὲν Ἡρακλῆς
248 νικήσῃ, γῆν τὴν Ἔρυκος Ἡρακλέους εἶναι, κρατηθέντος
δὲ τῇ πάλῃ βοῦς τὰς Γηρυόνου, ταύτας γὰρ τότε ἤλαυ- 5
νεν Ἡρακλῆς, διανηξαμένας δὲ ἐπὶ Σικελίαν κατὰ τὸν
Ἔλεον τὸν κῦφον ἀνευρήσων ἐπιδιέβη, τὰς οὖν βοῦς
ἔδει κρατηθέντος Ἡρακλέους τὸν Ἔρυκα ἄγοντα οἴχε-
σθαι. τὸ δὲ εὐμενὲς ἐκ τῶν θεῶν οὐ κατὰ ταὐτὰ Ἡρακλεῖ
καὶ ὕστερον Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου παρεγένετο, ἀλλὰ
Ἡρακλῆς μὲν ἀποκτίννυσιν Ἔρυκα, Δωριέα δὲ αὐτόν τε
καὶ τῆς στρατιᾶς διέφθειραν τὸ πολὺ Ἐγεσταῖοι. 5. Λα- 6
κεδαιμόνιοι δὲ καὶ Λυκούργῳ τῷ θεμένῳ τοὺς νόμους,
οἷα δὴ θεῷ πεποιήκασι καὶ τούτῳ ἱερόν. τάφος δέ ἐστιν
ὄπισθεν μὲν τοῦ ναοῦ τῷ Λυκούργου παιδὶ Εὐκόσμῳ,
πρὸς δὲ τῷ βωμῷ Λαθρίας καὶ Ἀναξάνδρας· αἱ δὲ αὐταί
τε ἦσαν δίδυμοι, καὶ ἐπὶ τούτῳ σφᾶς οἱ Ἀριστοδήμου
παῖδες ἅτε ὄντες καὶ αὐτοὶ δίδυμοι λαμβάνουσι, θυγα-
τέρες δὲ ἦσαν Θερσάνδρου τοῦ Ἀγαμηδίδα, βασιλεύον-
τος μὲν Κλεεστωναίων, τετάρτου δὲ ἀπογόνου Κτησίπ-
που τοῦ Ἡρακλέους. τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ μνῆμα

Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου, τὸ δὲ Εὐρυβιάδου, Λακε-
δαιμονίων τριήρεσιν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ Σαλαμῖνι ναυ-
μαχήσαντος πρὸς Μήδους. πλησίον δὲ Ἀστραβάκου κα-
λούμενόν ἐστιν ἡρῷον.
7 6. Τὸ δὲ χωρίον τὸ ἐπονομαζόμενον Λιμναῖον Ὀρ-
θίας ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. τὸ ξόανον δὲ ἐκεῖνο εἶναι 249
λέγουσιν ὅ ποτε Ὀρέστης καὶ Ἰφιγένεια ἐκ τῆς Ταυρικῆς
ἐκκλέπτουσιν· ἐς δὲ τὴν σφετέραν Λακεδαιμόνιοι κομι-
σθῆναί φασιν Ὀρέστου καὶ ἐνταῦθα βασιλεύοντος. καί
μοι εἰκότα λέγειν μᾶλλόν τι δοκοῦσιν ἢ Ἀθηναῖοι. ποίῳ
γὰρ δὴ λόγῳ κατέλιπεν ἂν ἐν Βραυρῶνι Ἰφιγένεια τὸ
ἄγαλμα; ἢ πῶς, ἡνίκα Ἀθηναῖοι τὴν χώραν ἐκλιπεῖν
παρεσκευάζοντο, οὐκ ἐσέθεντο καὶ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς;
8 καίτοι διαμεμένηκεν ἔτι καὶ νῦν τηλικοῦτο ὄνομα τῇ
Ταυρικῇ θεῷ, ὥστε ἀμφισβητοῦσι μὲν Καππαδόκαι οἱ
τὸν Εὔξεινον οἰκοῦντες τὸ ἄγαλμα εἶναι παρὰ σφίσιν,
ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ Λυδῶν οἷς ἐστιν Ἀρτέμιδος ἱερὸν
Ἀναιίτιδος. Ἀθηναίοις δὲ ἄρα παρώφθη γενόμενον λά-
φυρον τῷ Μήδῳ· τὸ γὰρ ἐκ Βραυρῶνος ἐκομίσθη τε ἐς
Σοῦσα, καὶ ὕστερον Σελεύκου δόντος Σύροι Λαοδικεῖς
9 ἐφ' ἡμῶν ἔχουσι. μαρτύρια δέ μοι καὶ τάδε τὴν ἐν Λακε-
δαίμονι Ὀρθίαν τὸ ἐκ τῶν βαρβάρων εἶναι ξόανον· τοῦτο
μὲν γὰρ Ἀστράβακος καὶ Ἀλώπεκος οἱ Ἴρβου τοῦ Ἀμφι-
σθένους τοῦ Ἀμφικλέους τοῦ Ἄγιδος τὸ ἄγαλμα εὑρόν-
τες αὐτίκα παρεφρόνησαν· τοῦτο δὲ οἱ Λιμνᾶται Σπαρ-
τιατῶν καὶ Κυνοσουρεῖς καὶ ἐκ Μεσόας τε καὶ Πιτάνης
θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι ἐς διαφοράν, ἀπὸ δὲ αὐτῆς καὶ ἐς
φόνους προήχθησαν, ἀποθανόντων δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ πολ-
10 λῶν νόσος ἔφθειρε τοὺς λοιπούς. 7. καί σφισιν ἐπὶ τού-
τῳ γίνεται λόγιον αἵματι ἀνθρώπων τὸν βωμὸν αἱμάσ-
σειν· θυομένου δὲ ὅντινα ὁ κλῆρος ἐπελάμβανε, Λυ-
κοῦργος μετέβαλεν ἐς τὰς ἐπὶ τοῖς ἐφήβοις μάστιγας,

ἐμπίπλαταί τε οὕτως ἀνθρώπων αἵματι ὁ βωμός. ἡ δὲ
250 ἱέρεια τὸ ξόανον ἔχουσά σφισιν ἐφέστηκε. τὸ δέ ἐστιν ἄλ-
λως μὲν κοῦφον ὑπὸ σμικρότητος, ἢν δὲ οἱ μαστιγοῦντές 11
ποτε ὑποφειδόμενοι παίωσι κατὰ ἐφήβου κάλλος ἢ
ἀξίωμα, τότε ἤδη τῇ γυναικὶ τὸ ξόανον γίνεται βαρὺ καὶ
οὐκέτι εὔφορον· ἡ δὲ ἐν αἰτίᾳ τοὺς μαστιγοῦντας ποιεῖ-
ται καὶ πιέζεσθαι δι' αὐτούς φησιν. οὕτω τῷ ἀγάλματι
ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ταυρικῇ θυσιῶν ἐμμεμένηκεν ἀνθρώπων
αἵματι ἥδεσθαι. καλοῦσι δὲ οὐκ Ὀρθίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ
Λυγοδέσμαν τὴν αὐτήν, ὅτι ἐν θάμνῳ λύγων εὑρέθη,
περιειληθεῖσα δὲ ἡ λύγος ἐποίησε τὸ ἄγαλμα ὀρθόν.
XVII. Οὐ πόρρω δὲ τῆς Ὀρθίας ἐστὶν Εἰλειθυίας
ἱερόν· οἰκοδομῆσαι δέ φασιν αὐτὸ καὶ Εἰλείθυιαν νο-
μίσαι θεὸν γενομένου σφίσιν ἐκ Δελφῶν μαντεύματος.
2. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀκρόπολις μὲν ἐς ὕψος περιφανὲς
ἐξίσχουσα οὐκ ἔστι, καθὰ δὴ Θηβαίοις τε ἡ Καδμεία καὶ
ἡ Λάρισα Ἀργείοις· ὄντων δὲ ἐν τῇ πόλει λόφων καὶ ἄλ-
λων, τὸ μάλιστα ἐς μετέωρον ἀνῆκον ὀνομάζουσιν ἀκρό-
πολιν. 3. Ἐνταῦθα Ἀθηνᾶς ἱερὸν πεποίηται, Πολιούχου 2
καλουμένης καὶ Χαλκιοίκου τῆς αὐτῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς
κατασκευῆς Τυνδάρεως, καθὰ λέγουσιν, ἤρξατο· ἀπο-
θανόντος δὲ ἐκείνου δεύτερα οἱ παῖδες ἐξεργάσασθαι τὸ
οἰκοδόμημα ἤθελον, ἀφορμὴ δέ σφισιν ἔμελλε τὰ ἐξ
Ἀφιδναίων ἔσεσθαι λάφυρα. προαπολιπόντων δὲ καὶ
τούτων, Λακεδαιμόνιοι πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον τόν τε
ναὸν ὁμοίως καὶ τὸ ἄγαλμα ἐποιήσαντο Ἀθηνᾶς χαλ-
κοῦν· Γιτιάδας δὲ εἰργάσατο ἀνὴρ ἐπιχώριος. ἐποίησε
δὲ καὶ ᾄσματα Δώρια ὁ Γιτιάδας ἄλλα τε καὶ ὕμνον ἐς
τὴν θεόν. ἐπείργασται δὲ τῷ χαλκῷ πολλὰ μὲν τῶν 3
ἄθλων Ἡρακλέους, πολλὰ δὲ καὶ ὧν ἐθελοντὴς κατώρ-
251 θωσε, Τυνδάρεω δὲ τῶν παίδων ἄλλα τε καὶ ἡ τῶν Λευ-
κίππου θυγατέρων ἁρπαγή· καὶ Ἥφαιστος τὴν μητέρα

ἐστὶν ἀπολύων τῶν δεσμῶν. ἐδήλωσα δὲ καὶ ταῦτα, ὁποῖα
λέγεται, πρότερον ἔτι ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ. Περσεῖ
δ' ἐς Λιβύην καὶ ἐπὶ Μέδουσαν ὡρμημένῳ διδοῦσαι νύμ-
φαι δῶρά εἰσι κυνῆν καὶ τὰ ὑποδήματα, ὑφ' ὧν οἰσθή-
σεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος ἔμελλεν. ἐπείργασται δὲ καὶ τὰ ἐς
τὴν Ἀθηνᾶς γένεσιν καὶ Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν, ἃ δὴ
μέγιστα καὶ μάλιστα ἦν ἐμοὶ δοκεῖν θέας ἄξια.
4 4. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον αὐτόθι Ἀθηνᾶς Ἐργάνης
ἱερόν. ἐς δὲ τὴν πρὸς μεσημβρίαν στοὰν Κοσμητᾶ τε ἐπί-
κλησιν Διὸς ναὸς καὶ Τυνδάρεω πρὸ αὐτοῦ μνῆμά ἐστιν.
ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς ἔχει τῶν στοῶν ἀετούς τε δύο τοὺς ὄρ-
νιθας καὶ ἴσας ἐπ' αὐτοῖς Νίκας, Λυσάνδρου μὲν ἀνά-
θημα, τῶν δὲ ἔργων ὑπόμνημα τῶν ἀμφοτέρων, τοῦ τε
περὶ Ἔφεσον, ὅτε Ἀντίοχον τὸν Ἀλκιβιάδου κυβερνή-
την καὶ Ἀθηναίων τριήρεις ἐνίκησε, καὶ ὕστερον ἐν Αἰ-
5 γὸς ποταμοῖς καθεῖλεν Ἀθηναίων τὸ ναυτικόν. 5. Ἐν
ἀριστερᾷ δὲ τῆς Χαλκιοίκου Μουσῶν ἱδρύσαντο ἱερόν,
ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους ἐπὶ τὰς μάχας οὐ μετὰ
σαλπίγγων ἐποιοῦντο, ἀλλὰ πρός τε αὐλῶν μέλη καὶ ὑπὸ
λύρας καὶ κιθάρας κρούσμασιν. ὄπισθεν δὲ τῆς Χαλ-
κιοίκου ναός ἐστιν Ἀφροδίτης Ἀρείας· τὰ δὲ ξόανα ἀρ-
χαῖα, εἴπερ τι ἄλλο ἐν Ἕλλησι.
6 6. Τῆς Χαλκιοίκου δὲ ἐν δεξιᾷ Διὸς ἄγαλμα Ὑπάτου
πεποίηται, παλαιότατον πάντων ὁπόσα ἐστὶ χαλκοῦ· δι'
ὅλου γὰρ οὐκ ἔστιν εἰργασμένον, ἐληλασμένου δὲ ἰδίᾳ
τῶν μερῶν καθ' αὑτὸ ἑκάστου συνήρμοσταί τε πρὸς ἄλ-
ληλα, καὶ ἧλοι συνέχουσιν αὐτὰ μὴ διαλυθῆναι. Κλέαρ-
χον δὲ ἄνδρα Ῥηγῖνον τὸ ἄγαλμα ποιῆσαι λέγουσιν, ὃν
Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, οἱ δὲ αὐτοῦ Δαιδάλου φασὶν
εἶναι μαθητήν. πρὸς δὲ τῷ Σκηνώματι ὀνομαζομένῳ 252
γυναικός ἐστιν εἰκών, Λακεδαιμόνιοι δὲ Εὐρυλεωνίδα

λέγουσιν εἶναι· νίκην δὲ ἵππων συνωρίδι ἀνείλετο Ὀλυμ-
πικήν.
7. Παρὰ δὲ τῆς Χαλκιοίκου τὸν βωμὸν ἑστήκασι 7
δύο εἰκόνες Παυσανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν ἡγησαμένου.
τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ὁποῖα ἐγένετο εἰδόσιν οὐ διηγήσομαι· τὰ
γὰρ τοῖς πρότερον συγγραφέντα ἐπ' ἀκριβὲς ἀποχρῶντα
ἦν· ἐπεξελθεῖν δέ σφισιν ἀρκέσομαι ἃ ἤκουσα ἀνδρὸς
Βυζαντίου, Παυσανίαν φωραθῆναί τε ἐφ' οἷς ἐβουλεύετο
καὶ μόνον τῶν ἱκετευσάντων τὴν Χαλκίοικον ἁμαρτεῖν
ἀδείας κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, φόνου δὲ ἄγος ἐκνίψασθαι
μὴ δυνηθέντα. 8. ὡς γὰρ δὴ διέτριβε περὶ Ἑλλήσποντον 8
ναυσὶ τῶν τε ἄλλων καὶ αὐτῶν Λακεδαιμονίων, παρθέ-
νου Βυζαντίας ἐπεθύμησε· καὶ αὐτίκα νυκτὸς ἀρχομένης
τὴν Κλεονίκην, τοῦτο γὰρ ὄνομα ἦν τῇ κόρῃ, κομίζου-
σιν οἷς ἐπετέτακτο. ἐν τούτῳ δὲ ὑπνωμένον τὸν Παυσα-
νίαν ἐπήγειρεν ὁ ψόφος· ἰοῦσα γὰρ παρ' αὐτὸν τὸν καιό-
μενον λύχνον κατέβαλεν ἄκουσα. ἅτε δὲ ὁ Παυσανίας
συνειδὼς αὑτῷ προδιδόντι τὴν Ἑλλάδα, καὶ δι' αὐτὸ
ἐχόμενος ταραχῇ τε ἀεὶ καὶ δείματι, ἐξέστη καὶ τότε καὶ
τὴν παῖδα τῷ ἀκινάκῃ παίει. τοῦτο τὸ ἄγος οὐκ ἐξεγέ- 9
νετο ἀποφυγεῖν Παυσανίᾳ, καθάρσια παντοῖα καὶ ἱκε-
253 σίας δεξαμένῳ Διὸς Φυξίου, καὶ δὴ ἐς Φιγαλίαν ἐλθόντι
τὴν Ἀρκάδων παρὰ τοὺς ψυχαγωγούς, δίκην δὲ ἣν εἰκὸς
ἦν Κλεονίκῃ τε ἀπέδωκε καὶ τῷ θεῷ. Λακεδαιμόνιοι δὲ
ἐκτελοῦντες πρόσταγμα ἐκ Δελφῶν τάς τε εἰκόνας ἐποιή-
σαντο τὰς χαλκᾶς καὶ δαίμονα τιμῶσιν Ἐπιδώτην, τὸ ἐπὶ
Παυσανίᾳ τοῦ Ἱκεσίου μήνιμα ἀποτρέπειν τὸν Ἐπιδώτην
λέγοντες τοῦτον.

XVIII. Τῶν δὲ ἀνδριάντων τοῦ Παυσανίου πλησίον
ἐστὶν Ἀμβολογήρας Ἀφροδίτης ἄγαλμα, ἱδρυμένον κατὰ
μαντείαν, ἄλλα δὲ Ὕπνου καὶ Θανάτου· καὶ σφᾶς ἀδελ-
φοὺς εἶναι κατὰ τὰ ἔπη τὰ ἐν Ἰλιάδι ἥγηνται. Ἰόντι δὲ ὡς 2

ἐπὶ τὸ Ἀλπίον καλούμενον ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ὀφθαλ-
μίτιδος· ἀναθεῖναι δὲ Λυκοῦργον λέγουσιν ἐκκοπέντα
τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον ὑπὸ Ἀλκάνδρου, διότι οὓς
ἔθηκε νόμους οὐκ ἀρεστοὺς συνέβαινεν εἶναι τῷ Ἀλκάν-
δρῳ. διαφυγὼν δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον Λακεδαιμονίων
ἀμυνάντων μὴ προσαπολέσθαι οἱ καὶ τὸν λειπόμενον
ὀφθαλμόν, οὕτω ναὸν Ὀφθαλμίτιδος Ἀθηνᾶς ἐποίησε.
3 2. Προελθόντι δὲ ἐντεῦθεν ἱερόν ἐστιν Ἄμμωνος·
φαίνονται δὲ ἀπ' ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μάλιστα Ἑλλήνων
χρώμενοι τῷ ἐν Λιβύῃ μαντείῳ. λέγεται δὲ καὶ Λυσάν-
δρῳ πολιορκοῦντι Ἄφυτιν τὴν ἐν τῇ Παλλήνῃ νύκτωρ
ἐπιφανέντα Ἄμμωνα προαγορεύειν ὡς ἄμεινον ἐκείνῳ
τε ἔσοιτο καὶ τῇ Λακεδαίμονι πολέμου πρὸς Ἀφυταίους
παυσαμένοις· καὶ οὕτω τὴν πολιορκίαν διέλυσεν ὁ Λύ- 254
σανδρος, καὶ Λακεδαιμονίους τὸν θεὸν σέβειν προήγαγεν
ἐς πλέον. Ἀφυταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἄμμωνα οὐδὲν ἧσσον ἢ
4 οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων. 3. Τὰ δὲ ἐς τὴν Κναγίαν Ἄρτε-
μίν ἐστιν οὕτω λεγόμενα. Κναγέα ἄνδρα ἐπιχώριον
στρατεῦσαί φασιν ἐς Ἄφιδναν ὁμοῦ τοῖς Διοσκούροις,
ληφθέντα δὲ αἰχμάλωτον ἐν τῇ μάχῃ καὶ πραθέντα ἐς
Κρήτην δουλεύειν ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος τοῖς Κρησὶν ἱερόν,
ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτόν τε ἀποδρᾶναι καὶ παρθένον τὴν
ἱερευομένην ἔχοντα οἴχεσθαι τὸ ἄγαλμα ἀγομένην. ἐπὶ
5 τούτῳ δὲ λέγουσιν ὀνομάζειν Κναγίαν Ἄρτεμιν. ἐμοὶ δὲ
οὗτος ὁ Κναγεὺς ἄλλως ἀφικέσθαι πως ἐς Κρήτην φαί-
νεται, καὶ οὐχ ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοί φασιν, ἐπεὶ μηδὲ γε-
νέσθαι δοκῶ πρὸς Ἀφίδνῃ μάχην Θησέως τε ἐν Θεσπρω-
τοῖς ἐχομένου καὶ Ἀθηναίων οὐχ ὁμονοούντων, ἀλλὰ ἐς
Μενεσθέα ῥεπόντων μᾶλλον ταῖς εὐνοίαις. οὐ μὴν οὐδὲ
ἀγῶνος συμβάντος πείθοιτο ἄν τις αἰχμαλώτους ληφθῆ-
ναι παρὰ τῶν κρατησάντων, ἄλλως τε καὶ παρὰ πολυ

γενομένης τῆς νίκης, ὥστε ἁλῶναι καὶ αὐτὴν Ἄφιδναν.
τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω.
4. Ἐς Ἀμύκλας δὲ κατιοῦσιν ἐκ Σπάρτης ποταμός 6
ἐστι Τίασα· θυγατέρα δὲ νομίζουσιν εἶναι τοῦ Εὐρώτα
τὴν Τίασαν, καὶ πρὸς αὐτῇ Χαρίτων ἐστὶν ἱερόν, Φαέν-
νας καὶ Κλήτας, καθὰ δὴ καὶ Ἀλκμὰν ἐποίησεν. ἱδρύσα-
σθαι δὲ Λακεδαίμονα Χάρισιν ἐνταῦθα τὸ ἱερὸν καὶ θέ-
σθαι τὰ ὀνόματα ἥγηνται. 5. Τὰ δὲ ἐν Ἀμύκλαις θέας 7
ἄξια, ἀνὴρ πένταθλός ἐστιν ἐπὶ στήλης ὄνομα Αἴνητος·
τούτῳ νικήσαντι Ὀλυμπίασι καὶ ἔτι στεφανουμένῳ γε-
νέσθαι τοῦ βίου τὴν τελευτὴν λέγουσι. τούτου τε οὖν
ἐστὶν εἰκών, καὶ τρίποδες χαλκοῖ. τοὺς δὲ ἀρχαιοτέρους
δεκάτην τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου φασὶν εἶναι. ὑπὸ 8
255 μὲν δὴ τῷ πρώτῳ τρίποδι Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἑστήκει,
Ἄρτεμις δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ· Γιτιάδα καὶ αὐτοὶ τέχνη
καὶ τὰ ἐπειργασμένα. ὁ τρίτος δέ ἐστιν Αἰγινήτου Κάλ-
λωνος· ὑπὸ τούτῳ δὲ ἄγαλμα Κόρης τῆς Δήμητρος ἕστη-
κεν. Ἀρίστανδρος δὲ Πάριος καὶ Πολύκλειτος Ἀργεῖος,
ὁ μὲν γυναῖκα ἐποίησεν ἔχουσαν λύραν, Σπάρτην δῆθεν,
Πολύκλειτος δὲ Ἀφροδίτην παρὰ Ἀμυκλαίῳ καλουμέ-
νην. οὗτοι δὲ οἱ τρίποδες μεγέθει τε ὑπὲρ τοὺς ἄλλους
εἰσί, καὶ ἀπὸ τῆς νίκης τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἀνετέθη-
σαν. 6. Βαθυκλέους δὲ Μάγνητος, ὃς τὸν θρόνον ἐποίησε 9
τοῦ Ἀμυκλαίου, ἀναθήματα ἐπ' ἐξειργασμένῳ τῷ θρόνῳ
Χάριτες καὶ ἄγαλμα δὲ Λευκοφρυηνῆς ἐστὶν Ἀρτέμιδος.
ὅτου δὲ οὗτος ὁ Βαθυκλῆς μαθητὴς ἐγεγόνει, ἢ τὸν θρό-
νον ἐφ' ὅτου βασιλεύοντος Λακεδαιμονίων ἐποίησε, τάδε
μὲν παρίημι, τὸν θρόνον δὲ εἶδόν τε καὶ τὰ ἐς αὐτὸν
ὁποῖα ἦν γράψω. 7. Ἀνέχουσιν ἔμπροσθεν αὐτόν, κατὰ 10
ταὐτὰ δὲ καὶ ὀπίσω, Χάριτές τε δύο καὶ Ὧραι δύο· ἐν
ἀριστερᾷ δὲ Ἔχιδνα ἕστηκε καὶ Τυφώς, ἐν δεξιᾷ δὲ Τρί-
τωνες. τὰ δὲ ἐπειργασμένα καθ' ἕκαστον ἐπ' ἀκριβὲς

διελθεῖν ὄχλον τοῖς ἐπιλεξομένοις παρέξειν ἔμελλεν· ὡς
δὲ δηλῶσαι συλλαβόντι, ἐπεὶ μηδὲ ἄγνωστα τὰ πολλὰ ἦν,
Ταϋγέτην θυγατέρα Ἄτλαντος καὶ ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀλ-
κυόνην φέρουσι Ποσειδῶν καὶ Ζεύς. ἐπείργασται δὲ καὶ
Ἄτλας, καὶ Ἡρακλέους μονομαχία πρὸς Κύκνον, καὶ ἡ
11 παρὰ Φόλῳ τῶν Κενταύρων μάχη. τὸν δὲ Μίνω καλού-
μενον Ταῦρον οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου πεποίηκε Βαθυκλῆς
δεδεμένον τε καὶ ἀγόμενον ὑπὸ Θησέως ζῶντα. καὶ Φαιά-
κων χορός ἐστιν ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ ᾄδων ὁ Δημόδοκος.
Περσέως τε τὸ ἔργον πεποίηται τὸ ἐς Μέδουσαν. παρέντι
δὲ Ἡρακλέους μάχην πρὸς Θούριον τῶν γιγάντων καὶ
Τυνδάρεω πρὸς Εὔρυτον, ἔστιν ἁρπαγὴ τῶν Λευκίππου
θυγατέρων. Διόνυσον δὲ καὶ Ἡρακλέα, τὸν μὲν παῖδα
ἔτι [ὄντα] ἐς οὐρανόν ἐστιν Ἑρμῆς φέρων, Ἀθηνᾶ δὲ
12 ἄγουσα Ἡρακλέα συνοικήσοντα ἀπὸ τούτου θεοῖς. παρα-
δίδωσι δὲ καὶ Πηλεὺς Ἀχιλλέα τραφησόμενον παρὰ Χεί-
ρωνι, ὃς καὶ διδάξαι λέγεται· Κέφαλος δὲ τοῦ κάλλους 256
ἕνεκα ὑπὸ Ἡμέρας ἐστὶν ἡρπασμένος. καὶ ἐς τὸν γάμον
τὸν Ἁρμονίας δῶρα κομίζουσιν οἱ θεοί. καὶ Ἀχιλλέως
μονομαχία πρὸς Μέμνονα ἐπείργασται, Διομήδην τε
Ἡρακλῆς τὸν Θρᾷκα καὶ ἐπ' Εὐήνῳ τῷ ποταμῷ Νέσσον
τιμωρούμενος. Ἑρμῆς δὲ παρ' Ἀλέξανδρον κριθησομέ-
νας ἄγει τὰς θεάς. Ἄδραστος δὲ καὶ Τυδεὺς Ἀμφιάραον
καὶ Λυκοῦργον τὸν Πρώνακτος μάχης καταπαύουσιν.
13 Ἥρα δὲ ἀφορᾷ πρὸς Ἰὼ τὴν Ἰνάχου βοῦν οὖσαν ἤδη, καὶ
Ἀθηνᾶ διώκοντα ἀποφεύγουσά ἐστιν Ἥφαιστον. ἐπὶ δὲ
τούτοις Ἡρακλέους πεποίηται τῶν ἔργων τὸ ἐς τὴν ὕδραν
καὶ ὡς ἀνήγαγε τοῦ Ἅιδου τὸν κύνα. Ἄναξις δὲ καὶ
Μνασίνους, τούτων μὲν ἐφ' ἵππου καθήμενός ἐστιν ἑκά-
τερος, Μεγαπένθην δὲ τὸν Μενελάου καὶ Νικόστρατον
ἵππος εἷς φέρων ἐστίν. ἀναιρεῖ δὲ καὶ Βελλεροφόντης τὸ
ἐν Λυκίᾳ θηρίον, καὶ Ἡρακλῆς τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐλαύ-

νει. 8. Τοῦ θρόνου δὲ πρὸς τοῖς ἄνω πέρασιν ἐφ' ἵππων 14
ἑκατέρωθέν εἰσιν οἱ Τυνδάρεω παῖδες· καὶ σφίγγες τέ
εἰσιν ὑπὸ τοῖς ἵπποις καὶ θηρία ἄνω θέοντα, τῇ μὲν πάρ-
δαλις, κατὰ δὲ τὸν Πολυδεύκην λέαινα. ἀνωτάτω δὲ χο-
ρὸς ἐπὶ τῷ θρόνῳ πεποίηται, Μάγνητες οἱ συνειργασμέ-
νοι Βαθυκλεῖ τὸν θρόνον. ὑπελθόντι δὲ ὑπὸ τὸν θρό- 15
νον, τὰ ἔνδον ἀπὸ τῶν Τριτώνων, ὑός ἐστι θήρα τοῦ
Καλυδωνίου καὶ Ἡρακλῆς ἀποκτείνων τοὺς παῖδας τοὺς
Ἄκτορος. Κάλαϊς δὲ καὶ Ζήτης τὰς Ἁρπυίας Φινέως ἀπε-
λαύνουσιν. Πειρίθους τε καὶ Θησεὺς ἡρπακότες εἰσὶν
Ἑλένην, καὶ ἄγχων Ἡρακλῆς τὸν λέοντα. Τιτυὸν δὲ
Ἀπόλλων τοξεύει καὶ Ἄρτεμις. Ἡρακλέους τε πρὸς 16
Ὄρειον Κένταυρον μάχη πεποίηται καὶ Θησέως πρὸς
Ταῦρον τὸν Μίνω. πεποίηται καὶ ἡ πρὸς Ἀχελῷον Ἡρα-
κλέους πάλη, καὶ τὰ λεγόμενα ἐς Ἥραν, ὡς ὑπὸ Ἡφαί-
257 στου δεθείη, καὶ ὃν Ἄκαστος ἔθηκεν ἀγῶνα ἐπὶ πατρί,
καὶ τὰ ἐς Μενέλαον καὶ τὸν Αἰγύπτιον Πρωτέα ἐν Ὀδυσ-
σείᾳ. τελευταῖα Ἄδμητός τε ζευγνύων ἐστὶν ὑπὸ τὸ ἅρ-
μα κάπρον καὶ λέοντα, καὶ οἱ Τρῶες ἐπιφέροντες χοὰς
Ἕκτορι.

XIX. Τοῦ θρόνου δέ, ᾗ καθίζοιτο ἂν ὁ θεός, οὐ διὰ
παντὸς κατὰ τοῦτο συνεχοῦς ὄντος ἀλλὰ καθέδρας παρ-
εχομένου πλείονας, παρὰ δὲ καθέδραν ἑκάστην ὑπολει-
πομένης [καὶ] εὐρυχωρίας, τὸ μέσον ἐστὶν εὐρυχωρὲς
μάλιστα, καὶ τὸ ἄγαλμα ἐνταῦθα ἐνέστηκε. 2. μέγεθος 2
δὲ αὐτοῦ μέτρῳ μὲν οὐδένα ἀνευρόντα οἶδα, εἰκάζοντι δὲ
καὶ τριάκοντα εἶναι φαίνοιντο ἂν πήχεις. ἔργον δὲ οὐ
Βαθυκλέους ἐστίν, ἀλλὰ ἀρχαῖον καὶ οὐ σὺν τέχνῃ πε-
ποιημένον· ὅτι γὰρ μὴ πρόσωπον αὐτῷ καὶ πόδες εἰσὶν
ἄκροι καὶ χεῖρες, τὸ λοιπὸν χαλκῷ κίονί ἐστιν εἰκασμέ-
νον. ἔχει δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κράνος, λόγχην δὲ ἐν ταῖς
χερσὶ καὶ τόξον. 3. τοῦ δὲ ἀγάλματος τὸ βάθρον παρέχε- 3

ται μὲν βωμοῦ σχῆμα, τεθάφθαι δὲ τὸν Ὑάκινθον λέγουσιν ἐν αὐτῷ, καὶ Ὑακινθίοις πρὸ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος θυσίας ἐς τοῦτον Ὑακίνθῳ τὸν βωμὸν διὰ θύρας χαλκῆς ἐναγίζουσιν· ἐν ἀριστερᾷ δέ ἐστιν ἡ θύρα τοῦ βωμοῦ. 4. ἐπείργασται δὲ τῷ βωμῷ τοῦτο μὲν ἄγαλμα Βίριδος, τοῦτο δὲ Ἀμφιτρίτης καὶ Ποσειδῶνος. Διὸς δὲ καὶ Ἑρμοῦ διαλεγομένων ἀλλήλοις πλησίον Διόνυσος ἑστήκασι
4 καὶ Σεμέλη, παρὰ δὲ αὐτὴν Ἰνώ. πεποίηται δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ ἡ Δημήτηρ καὶ Κόρη καὶ Πλούτων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Μοῖραί τε καὶ Ὧραι, σὺν δέ σφισιν Ἀφροδίτη καὶ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἄρτεμις· κομίζουσι δ' ἐς οὐρανὸν Ὑάκινθον καὶ Πολύβοιαν Ὑακίνθου, καθὰ λέγουσιν, ἀδελφὴν ἀποθανοῦσαν ἔτι παρθένον. τοῦτο μὲν οὖν τοῦ Ὑακίνθου τὸ ἄγαλμα ἔχον ἐστὶν ἤδη γένεια, Νικίας δὲ ὁ Νικομήδους περισσῶς δή τι ἔγραψεν αὐτὸν ὡραῖον, τὸν ἐπὶ Ὑακίνθῳ λεγόμενον Ἀπόλλωνος ἔρωτα ὑποσημαίνων. 258
5 πεποίηται δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ Ἡρακλῆς ὑπὸ Ἀθηνᾶς καὶ θεῶν τῶν ἄλλων καὶ οὗτος ἀγόμενος ἐς οὐρανόν. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ Θεστίου θυγατέρες ἐπὶ τῷ βωμῷ καὶ Μοῦσαί τε καὶ Ὧραι. περὶ δὲ ἀνέμου Ζεφύρου, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος Ὑάκινθος ἀπέθανεν ἄκοντος, καὶ τὰ ἐς τὸ ἄνθος εἰρημένα, τάχα μὲν ἂν ἔχοι καὶ ἄλλως, δοκείτω δὲ ᾗ λέγεται.

6 5. Ἀμύκλαι δὲ ἀνάστατος ὑπὸ Δωριέων γενομένη καὶ ἀπ' ἐκείνου κώμη διαμένουσα θέας παρείχετο ἄξιον ἱερὸν Ἀλεξάνδρας καὶ ἄγαλμα· τὴν δὲ Ἀλεξάνδραν οἱ Ἀμυκλαιεῖς Κασσάνδραν τὴν Πριάμου φασὶν εἶναι. καὶ Κλυταιμνήστρας ἐστὶν ἐνταῦθα εἰκών, καὶ [ἄγαλμα] Ἀγαμέμνονος νομιζόμενον μνῆμα. 6. θεῶν δὲ σέβουσιν οἱ ταύτῃ τόν τε Ἀμυκλαῖον καὶ Διόνυσον, ὀρθότατα ἐμοὶ δοκεῖν Ψίλακα ἐπονομάζοντες· ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερά, ἀνθρώπους δὲ οἶνος ἐπαίρει τε καὶ

ἀνακουφίζει γνώμην οὐδέν τι ἧσσον ἢ ὄρνιθας πτερά. καὶ Ἀμύκλαι μὲν παρείχοντο τοσαῦτα ἐς μνήμην.

7. Ἑτέρα δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὁδὸς ἐς Θεράπνην ἄγει· 7
κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς ξόανόν ἐστιν Ἀλέας. πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Εὐρώταν, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς ὄχθης ἱερὸν δείκνυται Διὸς Πλουσίου. διαβᾶσι δὲ Κοτυλέως ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ ναός, ὃν ἐποίησεν Ἡρακλῆς καὶ Ἀσκληπιὸν Κοτυλέα ὠνόμασεν ἀκεσθεὶς τὸ τραῦμα τὸ ἐς τὴν κοτύλην οἱ γενόμενον ἐν τῇ πρὸς Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας προτέρᾳ μάχῃ. ὁπόσα δὲ πεποίηται κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἐστὶν ἀρχαιότατον αὐτῶν Ἄρεως ἱερόν. τοῦτό ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἄγαλμα τοὺς Διοσκούρους φασὶ κομίσαι ἐκ Κόλχων· 8. Θηρειτὰν δὲ ἐπονομά- 8
ζουσιν ἀπὸ Θηροῦς· ταύτην γὰρ τροφὸν εἶναι τοῦ Ἄρεως λέγουσι. τάχα δ' ἂν ἀκηκοότες παρὰ Κόλχων Θηρειτὰν
259 λέγοιεν, ἐπεὶ Ἕλληνές γε οὐκ ἴσασιν Ἄρεως τροφὸν Θηρώ. δοκεῖν δέ μοι, Θηρειτὰς οὐ διὰ τὴν τροφὸν ἡ ἐπωνυμία τῷ Ἄρει γέγονεν, ὅτι δὲ ἀνδρὶ χρὴ πολεμίῳ καταστάντα ἐς μάχην οὐδὲν ἔτι ἔχειν ἤπιον, καθὰ δὴ καὶ Ὁμήρῳ περὶ Ἀχιλλέως πεποίηται „λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν.“

9. Θεράπνη δὲ ὄνομα μὲν τῷ χωρίῳ γέγονεν ἀπὸ τῆς 9
Λέλεγος θυγατρός, Μενελάου δέ ἐστιν ἐν αὐτῇ ναός, καὶ Μενέλαον καὶ Ἑλένην ἐνταῦθα ταφῆναι λέγουσι. 10. Ῥόδιοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες Λακεδαιμονίοις φασὶν Ἑλένην Μενελάου τελευτήσαντος, Ὀρέστου δὲ ἔτι πλανωμένου, τηνικαῦτα ὑπὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους διωχθεῖσαν ἐς Ῥόδον ἀφικέσθαι Πολυξοῖ τῇ Τληπολέμου γυναικὶ ἔχουσαν ἐπιτηδείως· εἶναι γὰρ καὶ Πολυξὼ τὸ γένος Ἀρ- 10
γείαν, Τληπολέμῳ δὲ ἔτι πρότερον συνοικοῦσαν φυγῆς μετασχεῖν τῆς ἐς Ῥόδον, καὶ τῆς νήσου τηνικαῦτα ἄρχειν ὑπολειπομένην ἐπὶ ὀρφανῷ παιδί. ταύτην τὴν Πολυξὼ

φασιν ἐπιθυμοῦσαν Ἑλένην τιμωρήσασθαι τελευτῆς τῆς
Τληπολέμου, τότε ὡς ἔλαβεν αὐτὴν ὑποχείριον ἐπιπέμ-
ψαι οἱ λουμένῃ θεραπαίνας Ἐρινύσιν εἰκασμένας· καὶ
αὗται διαλαβοῦσαι δὴ τὴν Ἑλένην αἱ γυναῖκες ἀπάγχου-
σιν ἐπὶ δένδρου, καὶ ἐπὶ τούτῳ Ῥοδίοις Ἑλένης ἱερόν
11 ἐστι Δενδρίτιδος. 11. Ὃν δὲ οἶδα λέγοντας Κροτωνιάτας
περὶ Ἑλένης λόγον, ὁμολογοῦντας δέ σφισι καὶ Ἱμεραί-
ους, ἐπιμνησθήσομαι καὶ τοῦδε. ἔστιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ
νῆσος κατὰ τοῦ Ἴστρου τὰς ἐκβολὰς Ἀχιλλέως ἱερά·
ὄνομα μὲν τῇ νήσῳ Λευκή, περίπλους δὲ αὐτῇ σταδίων
εἴκοσι, δασεῖα δὲ ὕλῃ πᾶσα καὶ πλήρης ζῴων ἀγρίων καὶ
12 ἡμέρων, καὶ ναὸς Ἀχιλλέως καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῇ. ἐς ταύ-
την πρῶτος ἐσπλεῦσαι λέγεται Κροτωνιάτης Λεώνυμος.
πολέμου γὰρ Κροτωνιάταις συνεστηκότος πρὸς τοὺς ἐν
Ἰταλίᾳ Λοκρούς, τῶν Λοκρῶν κατὰ οἰκειότητα πρὸς 260
Ὀπουντίους Αἴαντα τὸν Οἰλέως ἐς τὰς μάχας ἐπικαλου-
μένων, ὁ Λεώνυμος Κροτωνιάταις στρατηγῶν ἐπῄει τοῖς
ἐναντίοις κατὰ τοῦτο ᾗ προτετάχθαι σφίσι τὸν Αἴαντα
ἤκουε. τιτρώσκεται δὴ τὸ στέρνον, καί, ἔκαμνε γὰρ ὑπὸ
τοῦ τραύματος, ἀφίκετο ἐς Δελφούς. ἐλθόντα δὲ ἡ Πυ-
θία Λεώνυμον ἀπέστελλεν ἐς νῆσον τὴν Λευκήν, ἐν-
ταῦθα εἰποῦσα αὐτῷ φανήσεσθαι τὸν Αἴαντα καὶ ἀκέσε-
13 σθαι τὸ τραῦμα. χρόνῳ δὲ ὡς ὑγιάνας ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς
Λευκῆς, ἰδεῖν μὲν ἔφασκεν Ἀχιλλέα, ἰδεῖν δὲ τὸν Οἰλέως
καὶ τὸν Τελαμῶνος Αἴαντα, συνεῖναι δὲ καὶ Πάτροκλόν
σφισι καὶ Ἀντίλοχον· Ἑλένην δὲ Ἀχιλλεῖ μὲν συνοικεῖν,
προστάξαι δέ οἱ πλεύσαντι ἐς Ἱμέραν πρὸς Στησίχορον
ἀγγέλλειν ὡς ἡ διαφθορὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξ Ἑλένης γέ-
νοιτο αὐτῷ μηνίματος. Στησίχορος μὲν ἐπὶ τούτῳ τὴν
παλινῳδίαν ἐποίησεν.

XX. Ἐν Θεράπνῃ δὲ κρήνην τὴν Μεσσηΐδα ἰδὼν οἶ-
δα. Λακεδαιμονίων δὲ ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένον τὴν Πο-

λυδεύκειαν ὀνομαζομένην ἐφ' ἡμῶν, οὐ τὴν ἐν Θεράπνῃ
Μεσσηΐδα καλεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον· ἡ δὲ Πολυδεύκειά ἐστιν
αὐτή τε ἡ κρήνη καὶ Πολυδεύκους ἱερὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐς
Θεράπνην ὁδοῦ. Θεράπνης δὲ οὐ πόρρω Φοιβαῖον κα- 2
λούμενόν ἐστιν, ἐν δὲ αὐτῷ Διοσκούρων ναός· καὶ οἱ
ἔφηβοι τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσιν ἐνταῦθα. 2. τούτου δὲ οὐ
πολὺ Ποσειδῶνος ἀφέστηκεν ἱερὸν ἐπίκλησιν Γαιαόχου.
καὶ ἀπ' αὐτοῦ προελθόντι ὡς ἐπὶ τὸ Ταΰγετον ὀνομά-
ζουσιν Ἀλεσίας χωρίον, Μύλητα τὸν Λέλεγος πρῶτον
ἀνθρώπων μύλην τε εὑρεῖν λέγοντες καὶ ἐν ταῖς Ἀλε-
σίαις ταύταις ἀλέσαι. καί σφισι Λακεδαίμονος τοῦ Ταϋ-
γέτης ἐνταῦθά ἐστιν ἡρῷον. 3. Διαβᾶσι δὲ αὐτόθεν πο- 3
261 ταμὸν Φελλίαν, παρὰ Ἀμύκλας ἰοῦσιν εὐθεῖαν ὡς ἐπὶ
θάλασσαν Φᾶρις πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ ποτὲ ᾠκεῖτο, ἀπο-
τραπομένῳ δὲ ἀπὸ τῆς Φελλίας ἐς δεξιὰν ἡ πρὸς τὸ ὄρος
τὸ Ταΰγετόν ἐστιν ὁδός. ἔστι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Διὸς Μεσ-
σαπέως τέμενος· γενέσθαι δέ οἱ τὴν ἐπίκλησιν ἀπὸ ἀν-
δρὸς λέγουσιν ἱερωσαμένου τῷ θεῷ. 4. Ἐντεῦθέν ἐστιν
ἀπιοῦσιν ἐκ τοῦ Ταϋγέτου χωρίον ἔνθα πόλις ποτὲ
ᾠκεῖτο Βρυσέαι· καὶ Διονύσου τε ναὸς ἐνταῦθα ἔτι
λείπεται καὶ ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ. τὸ δὲ ἐν τῷ ναῷ μό-
ναις γυναιξὶν ἔστιν ὁρᾶν· γυναῖκες γὰρ δὴ μόναι καὶ τὰ
ἐς τὰς θυσίας δρῶσιν ἐν ἀπορρήτῳ. 5. Ἄκρα δὲ τοῦ 4
Ταϋγέτου Ταλετὸν ὑπὲρ Βρυσεῶν ἀνέχει. ταύτην Ἡλίου
καλοῦσιν ἱεράν, καὶ ἄλλα τε αὐτόθι Ἡλίῳ θύουσι καὶ
ἵππους· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Πέρσας οἶδα θύειν νομίζοντας.
Ταλετοῦ δὲ οὐ πόρρω καλούμενός ἐστιν Εὐόρας, θηρία
καὶ ἄλλα τρέφων καὶ αἶγας μάλιστα ἀγρίας. παρέχεται δὲ
καὶ δι' ὅλου τὸ Ταΰγετον τῶν αἰγῶν τούτων ἄγραν καὶ
ὑῶν, πλείστην δὲ καὶ ἐλάφων καὶ ἄρκτων. Ταλετοῦ δὲ 5
τὸ μεταξὺ καὶ Εὐόρα Θήρας ὀνομάζοντες Λητώ φασιν
ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ Ταϋγέτου * * * Δήμητρος ἐπίκλησιν

Ἐλευσινίας ἐστὶν ἱερόν· ἐνταῦθα Ἡρακλέα Λακεδαιμό-
νιοι κρυφθῆναί φασιν ὑπὸ Ἀσκληπιοῦ τὸ τραῦμα ἰώμε-
νον. καὶ Ὀρφέως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ξόανον, Πελασγῶν, ὥς
φασιν, ἔργον. 6. Καὶ τόδε δὲ ἄλλο δρώμενον ἐνταῦθα
6 οἶδα· ἐπὶ θαλάσσῃ πόλισμα Ἕλος ἦν — οὗ δὴ καὶ Ὅμη-
ρος ἐμνημόνευσεν ἐν καταλόγῳ Λακεδαιμονίων·

οἵ τ' ἄρ' Ἀμύκλας εἶχον Ἕλος τ' ἔφαλον πτολίεθρον.

τοῦτο ᾤκισε μὲν Ἕλειος νεώτατος τῶν Περσέως παίδων,
Δωριεῖς δὲ παρεστήσαντο ὕστερον πολιορκίᾳ. καὶ πρῶ-
τοί τε ἐγένοντο οὗτοι Λακεδαιμονίων δοῦλοι τοῦ κοινοῦ,
καὶ Εἵλωτες ἐκλήθησαν πρῶτοι, καθάπερ γε καὶ ἦσαν· 262
τὸ δὲ οἰκετικὸν τὸ ἐπικτηθὲν ὕστερον, Δωριεῖς Μεσση-
νίους ὄντας, ὀνομασθῆναι καὶ τούτους ἐξενίκησεν Εἵλω-
τας, καθότι καὶ Ἕλληνας τὸ σύμπαν γένος ἀπὸ τῆς ἐν
7 Θεσσαλίᾳ ποτὲ καλουμένης Ἑλλάδος. — ἐκ τούτου δὴ
τοῦ Ἕλους ξόανον Κόρης τῆς Δήμητρος ἐν ἡμέραις ῥη-
ταῖς ἀνάγουσιν ἐς τὸ Ἐλευσίνιον. 7. Πεντεκαίδεκα δὲ
τοῦ Ἐλευσινίου σταδίους ἀφέστηκε Λαπίθαιον καλού-
μενον ἀπὸ ἀνδρὸς ἐγχωρίου Λαπίθου. τοῦτό τε οὖν τὸ
Λαπίθαιόν ἐστιν ἐν τῷ Ταϋγέτῳ, καὶ οὐ πόρρω Δέρειον,
ἔνθα Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ Δερεάτιδος, καὶ
πηγὴ παρ' αὐτῷ ἣν Ἄνονον ὀνομάζουσι. μετὰ δὲ τὸ
Δέρειον σταδίους προελθόντι ὡς εἴκοσιν ἔστιν Ἅρπλεια
καθήκοντα ἄχρι τοῦ πεδίου.

8 8. Τὴν δὲ ἐπ' Ἀρκαδίας ἰοῦσιν ἐκ Σπάρτης Ἀθηνᾶς
ἕστηκεν ἐπίκλησιν Παρείας ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ, μετὰ δὲ
αὐτὸ ἱερόν ἐστιν Ἀχιλλέως· ἀνοίγειν δὲ αὐτὸ οὐ νομί-
ζουσιν· ὁπόσοι δ' ἂν τῶν ἐφήβων ἀγωνιεῖσθαι μέλλω-
σιν ἐν τῷ Πλατανιστᾷ, καθέστηκεν αὐτοῖς τῷ Ἀχιλλεῖ
πρὸ τῆς μάχης θύειν. ποιῆσαι δέ σφισι τὸ ἱερὸν Σπαρ-
τιᾶται λέγουσι Πράκα, ἀπόγονον τρίτον Περγάμου τοῦ
9 Νεοπτολέμου. 9. Προϊοῦσι δὲ Ἵππου καλούμενον μνῆ-

μά ἐστι. Τυνδάρεως γὰρ θύσας ἐνταῦθα ἵππον τοὺς
Ἑλένης ἐξώρκου μνηστῆρας, ἱστὰς ἐπὶ τοῦ ἵππου τῶν
τομίων· ὁ δὲ ὅρκος ἦν Ἑλένῃ καὶ τῷ γῆμαι προκριθέντι
Ἑλένην ἀμύνειν ἀδικουμένοις· ἐξορκώσας δὲ τὸν ἵππον
κατώρυξεν ἐνταῦθα. κίονες δὲ ἑπτὰ οἳ τοῦ μνήματος
τούτου διέχουσιν οὐ πολὺ * * κατὰ τρόπον οἶμαι τὸν ἀρ-
χαῖον, οὓς ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασὶν ἀγάλματα. καὶ
Κρανίου τέμενος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπίκλησιν Στεμματίου
καὶ Μυσίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος. 10. Τὸ δὲ ἄγαλμα 10
263 τῆς Αἰδοῦς, τριάκοντά που στάδια ἀπέχον τῆς πόλεως,
Ἰκαρίου μὲν ἀνάθημα εἶναι, ποιηθῆναι δὲ ἐπὶ λόγῳ φασὶ
τοιῷδε. ὅτ' ἔδωκεν Ὀδυσσεῖ Πηνελόπην γυναῖκα Ἰκά-
ριος, ἐπειρᾶτο μὲν κατοικίσαι καὶ αὐτὸν Ὀδυσσέα ἐν Λα-
κεδαίμονι, διαμαρτάνων δὲ ἐκείνου δεύτερα τὴν θυγα-
τέρα ἱκέτευε καταμεῖναι, καὶ ἐξορμωμένης ἐς Ἰθάκην
ἐπακολουθῶν τῷ ἅρματι ἐδεῖτο. Ὀδυσσεὺς δὲ τέως μὲν 11
ἠνείχετο, τέλος δὲ ἐκέλευε Πηνελόπην συνακολουθεῖν
ἑκοῦσαν ἢ τὸν πατέρα ἑλομένην ἀναχωρεῖν ἐς Λακεδαί-
μονα. καὶ τὴν ἀποκρίνασθαί φασιν οὐδέν· ἐγκαλυψαμέ-
νης δὲ πρὸς τὸ ἐρώτημα Ἰκάριος τὴν μέν, ἅτε δὴ συνιεὶς
ὡς βούλεται ἀπιέναι μετὰ Ὀδυσσέως, ἀφίησιν, ἄγαλμα
δὲ ἀνέθηκεν Αἰδοῦς· ἐνταῦθα γὰρ τῆς ὁδοῦ προήκουσαν
ἤδη τὴν Πηνελόπην λέγουσιν ἐγκαλύψασθαι.

XXI. Προελθόντι δὲ αὐτόθεν σταδίους εἴκοσι τοῦ Εὐρώτα τὸ ῥεῦμα ἐγγυτάτω τῆς ὁδοῦ γίνεται, καὶ Λάδα μνῆμά ἐστιν ὠκύτητι ὑπερβαλλομένου ποδῶν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ· καὶ δὴ καὶ Ὀλυμπίασιν ἐστεφανοῦτο δολίχῳ κρατῶν, δοκεῖν δέ μοι κάμνων αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ἐκομίζετο, καὶ συμβάσης ἐνταῦθά οἱ τελευτῆς ὁ τάφος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. τὸν δὲ ὁμώνυμον τούτῳ, νίκην καὶ αὐτὸν Ὀλυμπίασι, πλὴν οὐ δολίχου, σταδίου δὲ ἀνελόμενον, Ἀχαιὸν ἐξ Αἰγίου φησὶν εἶναι τὰ ἐς τοὺς Ὀλυμ-

2 πιονίκας Ἠλείων γράμματα. 2. Προϊόντι δὲ ὡς ἐπὶ
τὴν Πελλάναν Χαράκωμά ἐστιν ὀνομαζόμενον, καὶ μετὰ
τοῦτο Πελλάνα πόλις τὸ ἀρχαῖον. Τυνδάρεων δὲ οἰκῆσαί
φασιν ἐνταῦθα, ὅτε Ἱπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας ἔφευ-
γεν ἐκ Σπάρτης. θέας δὲ ἄξια αὐτόθι ἰδὼν Ἀσκληπιοῦ
τε οἶδα ἱερὸν καὶ τὴν πηγὴν Πελλανίδα. ἐς ταύτην λέ-
γουσιν ὑδρευομένην ἐσπεσεῖν παρθένον, ἀφανισθείσης
δὲ τὸ κάλυμμα ἀναφανῆναι τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐν ἑτέρᾳ
3 πηγῇ Λαγκείᾳ. 3. Πελλάνας δὲ ἑκατὸν στάδια ἀπέχει
Βελεμίνα καλουμένη. τῆς δὲ χώρας τῆς Λακωνικῆς ἡ Βε- 264
λεμίνα μάλιστα ἄρδεσθαι πέφυκεν, ἥντινα διοδεύει μὲν
τοῦ Εὐρώτα τὸ ὕδωρ, παρέχεται δὲ ἀφθόνους καὶ αὐτὴ
πηγάς.

4 4. Ἐπὶ θάλασσάν τε καὶ ἐς Γύθιον καταβαίνοντί ἐστι
Λακεδαιμονίοις ἡ κώμη [καλουμένη] * * Κροκεαῖς. ἡ λι-
θοτομία μία μὲν πέτρα συνεχὴς οὐ διήκουσα, λίθοι δὲ
ὀρύσσονται σχῆμα τοῖς ποταμίοις ἐοικότες, ἄλλως μὲν
δυσεργεῖς, ἢν δὲ ἐπεργασθῶσιν ἐπικοσμήσαιεν ἂν καὶ
θεῶν ἱερά, κολυμβήθραις δὲ καὶ ὕδασι συντελοῦσι μά-
λιστα ἐς κάλλος. Θεῶν δὲ αὐτόθι πρὸ μὲν τῆς κώμης
Διὸς Κροκεάτα λίθου πεποιημένον ἄγαλμα ἕστηκε, Διόσ-
5 κουροι δὲ ἐπὶ τῇ λιθοτομίᾳ χαλκοῖ. 5. Μετὰ δὲ Κρο-
κεὰς ἀποτραπεῖσιν ἐς δεξιὰν ἀπὸ τῆς ἐς Γύθιον εὐθείας
ἐπὶ πόλισμα ἥξεις Αἰγίας· Ὅμηρον δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι τὸ
πόλισμα τοῦτο ὀνομάζειν λέγουσιν Αὐγειάς. ἐνταῦθα
ἔστι μὲν λίμνη καλουμένη Ποσειδῶνος, ἔστι δὲ ἐπὶ τῇ
λίμνῃ ναὸς καὶ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. τοὺς δὲ ἰχθῦς δεδοίκα-
σιν ἐξαιρεῖν, τὸν θηρεύσαντα ἁλιέα γίνεσθαι λέγοντες
ἐξ ἀνθρώπου.

6 6. Γύθιον δὲ ἀπέχει μὲν σταδίους τριάκοντα Αἰ-
γιῶν, ἐπὶ θαλάσσῃ δὲ ᾠκισμένον ἔστιν ἤδη τῶν Ἐλευθε-
ρολακώνων, οὓς βασιλεὺς Αὔγουστος δουλείας ἀφῆκε

Λακεδαιμονίων τῶν ἐν Σπάρτῃ κατηκόους ὄντας. θα-
λάσσῃ μὲν δή, πλὴν τοῦ Κορινθίων ἰσθμοῦ, περιέχεται
πᾶσα ἡ Πελοπόννησος· κόχλους δὲ ἐς βαφὴν πορφύρας
παρέχεται τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδειοτά-
τας μετά γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν. Ἀριθμὸς δὲ τῶν 7
Ἐλευθερολακώνων ὀκτὼ πόλεις καὶ δέκα εἰσί, πρώτη μὲν
καταβᾶσιν ἐξ Αἰγιῶν ἐπὶ θάλασσαν Γύθιον, μετὰ δὲ αὐ-
τὴν Τευθρώνη τε καὶ Λᾶς καὶ Πύρριχος, ἐπὶ Ταινάρῳ δὲ
265 Καινήπολις Οἴτυλός τε καὶ Λεῦκτρα καὶ Θαλάμαι, πρὸς
δὲ Ἀλαγονία τε καὶ Γερηνία· τὰ δὲ ἐπέκεινα Γυθίου
πρὸς θαλάσσῃ Ἀσωπός, Ἀκριαί, Βοιαί, Ζάραξ, Ἐπίδαυ-
ρος ἡ Λιμηρά, Βρασιαί, Γερόνθραι, Μαριός. αὗται μὲν
οὖν εἰσὶν αἱ λοιπαὶ τῶν Ἐλευθερολακώνων ἀπὸ τεσσά-
ρων ποτὲ καὶ εἴκοσι πόλεων· τὰς δὲ ἄλλας, ἐφ' ἃς ἂν καὶ
αὐτὰς ὁ λόγος ἐπέλθῃ δή μοι, συντελούσας ἴστω τις ἐς
Σπάρτην καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς προλεχθεῖσιν αὐτονόμους.
7. Γυθεᾶται δὲ τῆς πόλεως ἀνθρώπων μὲν οὐδένα οἰκι- 8
στὴν γενέσθαι λέγουσιν, Ἡρακλέα δὲ καὶ Ἀπόλλωνα
ὑπὲρ τοῦ τρίποδος ἐς ἀγῶνα ἐλθόντας, ὡς διηλλάγησαν,
μετὰ τὴν ἔριν οἰκίσαι κοινῇ τὴν πόλιν· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
σφίσιν Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ἀγάλματα, πλη-
σίον δὲ αὐτῶν Διόνυσος. ἑτέρωθι δὲ Ἀπόλλων Κάρ-
νειος καὶ ἱερὸν Ἄμμωνος καὶ Ἀσκληπιοῦ χαλκοῦν ἄγαλ-
μά ἐστιν, οὐκ ἐπόντος ὀρόφου τῷ ναῷ, καὶ πηγὴ τοῦ
θεοῦ, καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἅγιον, καὶ Ποσειδῶνος ἄγαλμα
Γαιαόχου. 8. Ὃν δὲ ὀνομάζουσι Γυθεᾶται γέροντα, οἰ- 9
κεῖν ἐν θαλάσσῃ φάμενοι, Νηρέα ὄντα εὕρισκον· καί
σφισι τοῦ ὀνόματος τούτου παρέσχεν ἀρχὴν Ὅμηρος ἐν
Ἰλιάδι ἐν Θέτιδος λόγοις,

ὑμεῖς μὲν νῦν δῦτε θαλάσσης εὐρέα κόλπον,
ὀψόμεναί τε γέρονθ' ἅλιον καὶ δώματα πατρός.

καλοῦνται δὲ ἐνταῦθα καὶ πύλαι Καστορίδες, καὶ ἐν τῇ
ἀκροπόλει ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς πεποίηται.

XXII. Γυθίου δὲ τρεῖς μάλιστα ἀπέχει σταδίους ἀρ-
γὸς λίθος· Ὀρέστην λέγουσι καθεσθέντα ἐπ' αὐτοῦ παύ-
σασθαι τῆς μανίας· διὰ τοῦτο ὁ λίθος ὠνομάσθη Ζεὺς
Καππώτας κατὰ γλῶσσαν τὴν Δωρίδα. 2. Ἡ δὲ νῆσος ἡ
Κρανάη πρόκειται Γυθίου, καὶ Ὅμηρος Ἀλέξανδρον ἀρ- 266
πάσαντα Ἑλένην ἐνταῦθα ἔφη συγγενέσθαι οἱ πρῶτον.
κατὰ δὲ τὴν νῆσον ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης ἐν τῇ ἠπείρῳ
Μιγωνίτιδος, καὶ ὁ τόπος οὗτος ἅπας καλεῖται Μιγώνιον.
2 τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἱερὸν ποιῆσαι λέγουσιν Ἀλέξανδρον·
Μενέλαος δὲ Ἴλιον ἑλών, καὶ ἔτεσιν ὕστερον ὀκτὼ μετὰ
Τροίας πόρθησιν οἴκαδε ἀνασωθείς, ἄγαλμα Θέτιδος καὶ
θεᾶς Πραξιδίκας ἱδρύσατο ἐγγὺς τῆς Μιγωνίτιδος. Διο-
νύσου δὲ ὄρος ἱερὸν Λαρύσιον καλούμενόν ἐστιν ὑπὲρ
τοῦ Μιγωνίου· καὶ ἦρος ἀρχομένου Διονύσῳ τὴν ἑορτὴν
ἄγουσιν, ἄλλα τε ἐς τὰ δρώμενα λέγοντες καὶ ὡς βότρυν
ἐνταῦθα ἀνευρίσκουσιν ὡραῖον.

3 3. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ Γυθίου στάδια προελθόντι ὡς
τριάκοντα ἔστιν ἐν τῇ ἠπείρῳ Τρινασοῦ καλουμένης τεί-
χη, φρουρίου ποτὲ ἐμοὶ δοκεῖν καὶ οὐ πόλεως. γενέσθαι
δέ οἱ δοκῶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν νησίδων, αἳ ταύτῃ πρόκειν-
ται τῆς ἠπείρου τρεῖς ἀριθμόν. προελθόντι δὲ ἀπὸ Τρι-
νασοῦ στάδια ὡς ὀγδοήκοντα τοῦ Ἕλους τὰ ἐρείπια ὑπό-
4 λοιπα ἦν. 4. καὶ μετὰ ταῦτα τριάκοντα προελθόντι που
σταδίους ἐπὶ θαλάσσης πόλις ἐστὶν Ἀκριαί. θέας δὲ αὐ-
τόθι ἄξια Μητρὸς θεῶν ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. παλαιο-
τατον δὲ τοῦτο εἶναί φασιν οἱ τὰς Ἀκριὰς ἔχοντες, ὁποσα
τῆς θεοῦ ταύτης Πελοποννησίοις ἱερά ἐστιν, ἐπεὶ Μα-
γνησί γε, οἳ τὰ πρὸς Βορρᾶν νέμονται τοῦ Σιπύλου,
τούτοις ἐπὶ Κοδδίνου πέτρᾳ Μητρός ἐστι θεῶν ἀρχαιό-
τατον ἁπάντων ἄγαλμα· ποιῆσαι δὲ οἱ Μάγνητες αὐτὸ

Βροτέαν λέγουσι τὸν Ταντάλου. Ἀκριᾶται δὲ καὶ ἄνδρα 5
ποτὲ ὀλυμπιονίκην παρέσχοντο Νικοκλέα, ὀλυμπιάσι
267 δύο ἀνελόμενον δρόμου νίκας πέντε. πεποίηται δὲ καὶ
μνῆμα τῷ Νικοκλεῖ τοῦ τε γυμνασίου μεταξὺ καὶ τοῦ τεί-
χους τοῦ πρὸς τῷ λιμένι. 5. Ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἄνω Γε- 6
ρόνθραι σταδίους ἀπέχουσιν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν Ἀκριῶν.
ταύτας οἰκουμένας πρὶν Ἡρακλείδας ἐλθεῖν ἐς Πελοπόν-
νησον, ἐποίησαν ἀναστάτους Δωριεῖς οἱ Λακεδαίμονα
ἔχοντες, ἀναστήσαντες δὲ Γερονθρῶν τοὺς Ἀχαιοὺς πα-
ρὰ σφῶν ἐποίκους ἀπέστειλαν. ἐπ' ἐμοῦ δὲ Ἐλευθερολα-
κώνων καὶ οὗτοι μοῖρα ἦσαν. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἐξ Ἀκριῶν
ἐς Γερόνθρας ὁδὸν ἔστι Παλαιὰ καλουμένη κώμη, ἐν δὲ
αὐταῖς Γερόνθραις Ἄρεως ναὸς καὶ ἄλσος. ἑορτὴν δὲ 7
ἄγουσι τῷ θεῷ κατὰ ἔτος, ἐν ᾗ γυναιξίν ἐστιν ἀπηγο-
ρευμένον ἐσελθεῖν ἐς τὸ ἄλσος. περὶ δὲ τὴν ἀγοράν σφι-
σιν αἱ πηγαὶ τῶν ποτίμων εἰσὶν ὑδάτων. ἐν δὲ τῇ ἀκρο-
πόλει ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος καὶ ἀγάλματος ἐλέφαντος
πεποιημένη κεφαλή· τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἀγάλματος πῦρ
ἠφάνισεν ὁμοῦ τῷ προτέρῳ ναῷ. 6. Μαριὸς δὲ ἄλλο 8
Ἐλευθερολακώνων πόλισμα, ὃ ἀπὸ Γερονθρῶν στάδια
ἑκατὸν ἀφέστηκεν. ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ἀρχαῖον κοινὸν
θεῶν ἁπάντων, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος παρεχόμενον πη-
γάς· εἰσὶ δὲ καὶ ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ πηγαί. ὕδωρ δὲ
ἄφθονον, εἴπερ ἄλλο τι χωρίον, παρέχεται καὶ Μαριός.
κώμη δὲ ὑπὲρ τὸ πόλισμά ἐστιν ἐν μεσογαίᾳ καὶ αὐτή,
Γλυππία. καὶ ἐς κώμην ἑτέραν Σελινοῦντα ἐκ Γερον-
θρῶν ἐστὶν ὁδὸς σταδίων εἴκοσι.

Τάδε μὲν ἀπὸ Ἀκριῶν ἄνω πρὸς ἤπειρον· 7. τὰ δὲ 9
πρὸς θαλάσσῃ, πόλις Ἀσωπὸς Ἀκριῶν ἑξήκοντα ἀπέχει
σταδίους. ἐν αὐτῇ δὲ ναὸς Ῥωμαίων βασιλέων, καὶ ἀνω-
τέρω τῆς πόλεως ὅσον τε σταδίους δώδεκα ἱερόν ἐστιν
Ἀσκληπιοῦ· Φιλόλαον τὸν θεὸν ὀνομάζουσι. τὰ δὲ ὀστᾶ

ἐν τῷ γυμνασίῳ τὰ τιμώμενα μεγέθει μὲν ὑπερβάλλοντα,
ἀνθρώπου δὲ ὅμως ἐστί. καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ 268
ἀκροπόλει Κυπαρισσίας ἐπίκλησιν. τῆς δὲ ἀκροπόλεως
πρὸς τοῖς ποσὶ πόλεως ἐρείπια καλουμένης Ἀχαιῶν τῶν
10 Παρακυπαρισσίων. Ἔστι δὲ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ καὶ ἱερὸν
Ἀσκληπιοῦ στάδια ἀπέχον ὡς πεντήκοντα Ἀσωποῦ· τὸ
δὲ χωρίον ἔνθα τὸ Ἀσκληπιεῖον, Ὑπερτελέατον ὀνομά-
ζουσιν. 8. Ἄκρα δὲ ἀνέχουσα ἐς θάλασσαν ἀφέστηκεν
Ἀσωποῦ διακόσια στάδια· καλοῦσι δὲ Ὄνου γνάθον τὴν
ἄκραν. ἐνταῦθά ἐστιν Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἄγαλμα οὐκ ἔχον,
οὐδὲ ὄροφος ἔπεστιν ἐπ' αὐτῷ· λέγεται δὲ ὡς ὑπὸ Ἀγα-
μέμνονος ἐποιήθη. ἔστι δὲ καὶ μνῆμα Κινάδου· νεὼς
11 τῆς Μενελάου καὶ οὗτος κυβερνήτης ἦν. 9. Ἐσέχει
δὲ μετὰ τὴν ἄκραν Βοιατικὸς καλούμενος κόλπος, καὶ
Βοιαὶ πόλις πρὸς τῷ πέρατί ἐστι τοῦ κόλπου. ταύτην
ᾤκισε μὲν Βοιὸς τῶν Ἡρακλειδῶν, συναγαγεῖν δὲ ἄν-
δρας ἀπὸ τριῶν ἐς αὐτὴν λέγεται πόλεων, Ἤτιδος καὶ
Ἀφροδισιάδος καὶ Σίδης. τῶν δὲ πόλεων τῶν ἀρχαίων
τὰς μὲν δύο ἐς Ἰταλίαν φεύγοντα Αἰνείαν καὶ ὑπὸ πνευ-
μάτων ἀπενεχθέντα ἐς τοῦτον τὸν κόλπον οἰκίσαι φασί,
τὴν Ἠτιάδα Αἰνείου θυγατέρα λέγοντες εἶναι· τὴν τρί-
την δὲ κληθῆναι τῶν πόλεων λέγουσιν ἀπὸ τῆς Δαναοῦ
12 Σίδης. Ἀπὸ δὴ τούτων τῶν πόλεων ἀναστάντες ἐζήτουν
ἔνθα οἰκῆσαι σφᾶς χρεὼν εἴη· καί τι καὶ μάντευμα ἦν
αὐτοῖς Ἄρτεμιν ἔνθα οἰκήσουσιν ἐπιδείξειν. ὡς οὖν ἐκ-
βᾶσιν ἐς τὴν γῆν λαγὼς ἐπιφαίνεται, τὸν λαγὼν ἐποιή-
σαντο ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ· καταδύντος δὲ ἐς μυρσίνην
πόλιν τε οἰκίζουσιν ἐνταῦθα οὗπερ ἡ μυρσίνη ἦν, καὶ τὸ
δένδρον ἔτι ἐκείνην σέβουσι τὴν μυρσίνην, καὶ Ἄρτεμιν
13 ὀνομάζουσι Σώτειραν. καὶ Ἀπόλλωνος ναὸς ἐν τῇ Βοια-
τῶν ἀγορᾷ ἐστί, καὶ ἑτέρωθι Ἀσκληπιοῦ καὶ Σαράπιδός
τε καὶ Ἴσιδος. ἐρείπια ἀπέχει μὲν Βοιῶν οὐ πλέον ἢ στα-

δίους ἑπτά, ἰόντι δὲ ἐς αὐτὰ ἄγαλμα Ἑρμοῦ λίθινον ἕστη-
κεν ἐν ἀριστερᾷ, καὶ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ
καὶ Ὑγιείας ἐστὶν οὐκ ἀφανές.

269 XXIII. Κύθηρα δὲ κεῖται μὲν ἀπαντικρὺ Βοιῶν, ἐς
δὲ Πλατανιστοῦντα, ἐλάχιστον γὰρ τῆς ἠπείρου ταύτῃ
διέστηκεν ἡ νῆσος, ἐς ταύτην τὴν ἄκραν τὸν Πλατανι-
στοῦντα ἀπὸ ἄκρας τῆς ἠπείρου, καλουμένης δὲ Ὄνου
γνάθου, σταδίων πλοῦς τεσσαράκοντά ἐστιν. ἐν Κυθή-
ροις δὲ ἐπὶ θαλάσσης Σκάνδειά ἐστιν ἐπίνειον, Κύθηρα
δὲ ἡ πόλις ἀναβάντι ἀπὸ Σκανδείας στάδια ὡς δέκα. τὸ
δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἁγιώτατον καὶ ἱερῶν ὁπόσα
Ἀφροδίτης παρ' Ἕλλησίν ἐστιν ἀρχαιότατον· αὐτὴ δὲ ἡ
θεὸς ξόανον ὡπλισμένον.

Πλέοντι δὲ ἐκ Βοιῶν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν τῆς Μαλέας 2
λιμήν ἐστιν ὀνομαζόμενον Νύμφαιον, καὶ Ποσειδῶνος
ἄγαλμα ὀρθόν, καὶ σπήλαιον θαλάσσης ἐγγύτατα, ἐν δὲ
αὐτῷ γλυκέος ὕδατος πηγή· καὶ ἄνθρωποι περιοικοῦσι
πολλοί. 2. Περιπλεύσαντι δὲ τὴν ἄκραν τῆς Μαλέας καὶ
ἑκατὸν στάδια ἀποσχόντι ἐπὶ θαλάσσῃ χωρίον ἐν ὅροις
Βοιατῶν Ἀπόλλωνος μὲν ἱερόν ἐστιν, Ἐπιδήλιον δὲ ὀνο-
μαζόμενον· τὸ γὰρ τοῦ Ἀπόλλωνος ξόανον, ὃ νῦν ἐστὶν 3
ἐνταῦθα, ἐν Δήλῳ ποτὲ ἵδρυτο. τῆς γὰρ Δήλου τότε ἐμ-
πορίου τοῖς Ἕλλησιν οὔσης καὶ ἄδειαν τοῖς ἐργαζομένοις
διὰ τὸν θεὸν δοκούσης παρέχειν, Μηνοφάνης Μιθριδά-
του στρατηγὸς εἴτε αὐτὸς ὑπερφρονήσας εἴτε καὶ ὑπὸ
Μιθριδάτου προστεταγμένον, ἀνθρώπῳ γὰρ ἀφορῶντι
ἐς κέρδος τὰ θεῖα ὕστερα λημμάτων, οὗτος οὖν ὁ Μηνο- 4
φάνης, ἅτε οὔσης ἀτειχίστου τῆς Δήλου καὶ ὅπλα οὐ
κεκτημένων ἀνδρῶν, τριήρεσιν ἐσπλεύσας ἐφόνευσε μὲν
τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ξένων, ἐφόνευσε δὲ αὐτοὺς τοὺς
Δηλίους, κατασύρας δὲ πολλὰ μὲν ἐμπόρων χρήματα,
πάντα δὲ ἀναθήματα, προσεξανδραποδισάμενος δὲ καὶ

γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ αὐτὴν ἐς ἔδαφος κατέβαλε τὴν
Δῆλον. ἅτε δὲ πορθουμένης τε καὶ ἁρπαζομένης, τῶν
τις βαρβάρων ὑπὸ ὕβρεως τὸ ξόανον τοῦτο ἀπέρριψεν ἐς
τὴν θάλασσαν· ὑπολαβὼν δὲ ὁ κλύδων ἐνταῦθα τῆς
Βοιατῶν ἀπήνεγκε, καὶ τὸ χωρίον διὰ τοῦτο Ἐπιδήλιον 270
5 ὀνομάζουσι. 3. Τὸ μέντοι μήνιμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ διέφυ-
γεν οὔτε Μηνοφάνης οὔτε αὐτὸς Μιθριδάτης, ἀλλὰ Μη-
νοφάνην μὲν παραυτίκα, ὡς ἀνήγετο ἐρημώσας τὴν Δῆ-
λον, λοχήσαντες ναυσὶν οἱ διαπεφευγότες τῶν ἐμπόρων
καταδύουσι, Μιθριδάτην δὲ ὕστερον τούτων ἠνάγκασεν
ὁ θεὸς αὐτόχειρα αὐτοῦ καταστῆναι τῆς τε ἀρχῆς οἱ
καθῃρημένης καὶ ἐλαυνόμενον πανταχόθεν ὑπὸ Ῥω-
μαίων· εἰσὶ δὲ οἵ φασιν αὐτὸν παρά του τῶν μισθοφό-
ρων θάνατον βίαιον ἐν μέρει χάριτος εὕρασθαι. τούτοις
μὲν τοιαῦτα ἀπήντησεν ἀσεβήσασι.

6 4. Τῇ δὲ Βοιατῶν ὅμορος Ἐπίδαυρός ἐστιν ἡ Λι-
μηρά, σταδίους ὡς διακοσίους ἀπέχουσα Ἐπιδηλίου.
φασὶ δὲ οὐ Λακεδαιμονίων, τῶν δὲ ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἐπι-
δαυρίων εἶναι, πλέοντες δὲ ἐς Κῶν παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν
ἀπὸ τοῦ κοινοῦ προσσχεῖν τῆς Λακωνικῆς ἐνταῦθα, καὶ
ἐξ ἐνυπνίων γενομένων σφίσι καταμείναντες οἰκῆσαι.
7 λέγουσι δὲ καὶ ὡς οἴκοθεν ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου δράκοντα
ἐπαγομένοις αὐτοῖς ἐξέφυγεν ἐκ τῆς νεὼς ὁ δράκων, ἐκ-
φυγὼν δὲ οὐ πόρρω κατέδυ θαλάσσης, καί σφισιν ὁμοῦ
τῶν ὀνειράτων τῇ ὄψει καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ κατὰ
τὸν δράκοντα ἔδοξεν αὐτόθι καταμείναντας οἰκῆσαι. καὶ
ἔνθα ὁ δράκων κατέδυ, βωμοί τέ εἰσιν Ἀσκληπιοῦ καὶ
8 ἐλαῖαι περὶ αὐτοὺς πεφύκασι. 5. Προελθόντι δὲ ἐν
δεξιᾷ δύο που σταδίους ἔστιν Ἰνοῦς καλούμενον ὕδωρ,
μέγεθος μὲν κατὰ λίμνην μικράν, τῆς γῆς δὲ ἐν βάθει
μᾶλλον. ἐς τοῦτο τὸ ὕδωρ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἰνοῦς ἐμβάλ-
λουσιν ἀλφίτων μάζας. ταύτας ἐπὶ μὲν αἰσίῳ τοῦ ἐμβα-

λόντος καταδεξάμενον ἔχει τὸ ὕδωρ· εἰ δὲ ἀναπέμψαιτο
σφᾶς, πονηρὸν κέκριται σημεῖον. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν Αἴτνῃ 9
δηλοῦσιν οἱ κρατῆρες. καὶ γὰρ χρυσοῦ ἐς αὐτοὺς καὶ ἀρ-
γύρου ποιήματα, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖα τὰ πάντα ἀφιᾶσι·
ταῦτα δὲ ἢν μὲν ὑπολαβὸν ἀπενέγκῃ τὸ πῦρ, οἱ δὲ χαί-
ρουσιν ὡς ἐπὶ πεφηνότι ἀγαθῷ, ἀπωσαμένου δὲ τὰ ἐμ-
βληθέντα συμφορὰν ἔσεσθαι τούτῳ τῷ ἀνδρὶ νομίζουσι.
271 6. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Βοιῶν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν 10
Λιμηρὰν ἄγουσαν Ἀρτέμιδος ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ Ἐπιδαυ-
ρίων Λιμνάτιδος. ἡ πόλις δὲ ἀπέχουσα οὐ πολὺ ἀπὸ θα-
λάσσης ἐπὶ μετεώρῳ μὲν ᾤκισται, θέας δὲ αὐτόθι ἄξια
τὸ μὲν Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν, τὸ δὲ Ἀσκληπιοῦ καὶ
ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου, καὶ Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει ναός,
πρὸ δὲ τοῦ λιμένος Διὸς ἐπίκλησιν Σωτῆρος. 7. Ἄκρα δὲ 11
ἐς τὸ πέλαγος κατὰ τὴν πόλιν ἀνέχει καλουμένη Μινῴα.
καὶ ὁ μὲν κόλπος οὐδέν τι ἔχει διάφορον ἢ ὅσαι κατὰ τὴν
Λακωνικὴν ἄλλαι θαλάσσης εἰσὶν ἐσβολαί· αἰγιαλὸς δὲ
ὁ ταύτῃ παρέχεται ψηφῖδας σχῆμα εὐπρεπεστέρας καὶ
χρόας παντοδαπῆς.

XXIV. Ἐπιδαύρου δὲ σταδίους ἑκατὸν ἀπέχει Ζά-
ραξ, ἄλλως μὲν εὐλίμενον χωρίον, τῶν δὲ Ἐλευθερολα-
κώνων μάλιστα τοῦτο ἐκτετρύχωται, ἐπεὶ καὶ Κλεώνυμος
ὁ Κλεομένους τοῦ Ἀγησιπόλιδος μόνον τοῦτο τῶν Λα-
κωνικῶν πολισμάτων ἐποίησεν ἀνάστατον· καί μοι τὰ ἐς
τὸν Κλεώνυμον ἑτέρωθί ἐστιν εἰρημένα. ἐν Ζάρακι δὲ
ἄλλο μὲν οὐδέν, πρὸς δὲ τοῦ λιμένος τῷ πέρατι Ἀπόλ-
λωνος ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα κιθάραν ἔχον.

2. Προελθόντι δὲ ἀπὸ Ζάρακος παρὰ τὴν θάλασσαν 2
ἓξ που στάδια, καὶ ἐπιστρέψαντι αὐτόθεν ἐς μεσόγαιαν
καὶ ἐπαναβάντι σταδίους ὡς δέκα Κυφάντων καλουμέ-
νων ἐρείπιά ἐστιν, ἐν δὲ αὐτοῖς Στήθαιον ἱερὸν Ἀσκλη-
πιοῦ, λίθου δὲ τὸ ἄγαλμα. ἔστι δὲ καὶ ὕδατος ψυχροῦ

κρουνὸς ἐκβάλλων ἐκ πέτρας· Ἀταλάντην θηρεύουσαν
ἐνταῦθά φασιν, ὡς ἠνιᾶτο ὑπὸ δίψης, παῖσαι τῇ λόγχῃ
3 τὴν πέτραν καὶ οὕτω ῥυῆναι τὸ ὕδωρ. 3. Βρασιαὶ δὲ
ἐσχάτη μὲν ταύτῃ τῶν Ἐλευθερολακώνων πρὸς θαλάσσῃ
ἐστί, Κυφάντων δὲ ἀπέχουσι πλοῦν σταδίων διακοσίων.
οἱ δὲ ἄνθρωποι λέγουσιν οἱ ἐνταῦθα οὐδέσιν ὁμολο-
γοῦντες Ἑλλήνων ὡς Σεμέλη τέκοι τὸν παῖδα ἐκ Διός,
καὶ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φωραθεῖσα ἐς λάρνακα αὐτὴ καὶ 272
Διόνυσος ἐμβληθείη· καὶ τὴν λάρνακα ὑπὸ τοῦ κλύδω-
νος ἐκπεσεῖν φασὶν ἐς τὴν σφετέραν, καὶ Σεμέλην μέν,
οὐ γὰρ αὐτὴν περιοῦσαν ἔτι εὑρεῖν, ἐπιφανῶς θάψαι,
4 Διόνυσον δὲ ἀναθρέψαι λέγουσιν. ἐπὶ τούτῳ δὲ αὐτοῖς
καὶ τὴν πόλιν, Ὀρειάτας ἐς ἐκεῖνο ὀνομαζομένας, μετο-
νομασθῆναι Βρασιὰς ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ τῇ ἐς τὴν γῆν τῆς
λάρνακος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κλύδω-
νος ἀπωθούμενα ἐς τὴν γῆν ἐκβεβράσθαι καλοῦσιν οἱ
πολλοί. Βρασιᾶται δὲ καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν, Ἰνώ σφισιν
ἐς τὴν χώραν ἀφικέσθαι πλανωμένην, ἐλθοῦσαν δὲ ἐθε-
λῆσαι τοῦ Διονύσου γενέσθαι τροφόν. καὶ ἀποφαίνουσι
μὲν τὸ ἄντρον ἔνθα τὸν Διόνυσον ἔθρεψεν Ἰνώ, κα-
5 λοῦσι δὲ καὶ τὸ πεδίον Διονύσου κῆπον. 4. Ἱερὰ δὲ αὐ-
τόθι τὸ μέν ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀχιλλέως, καὶ ἑορ-
τὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν Ἀχιλλεῖ. ἄκρα δέ ἐστιν ἐν ταῖς
Βρασιαῖς μικρά, προέχουσα ἠρέμα ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ
ἐπ' αὐτῇ χαλκοῖ ποδιαίων ἑστήκασιν οὐ μείζονες, πίλους
ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες, οὐκ οἶδα εἰ Διοσκούρους σφᾶς
ἢ Κορύβαντας νομίζουσι· τρεῖς δ' οὖν εἰσί, τέταρτον δὲ
6 Ἀθηνᾶς ἄγαλμα. 5. Τὰ δὲ ἐν δεξιᾷ Γυθίου Λᾶς ἐστί,
θαλάσσης μὲν δέκα στάδια, Γυθίου δὲ τεσσαράκοντα
ἀπέχουσα. ᾤκισται δὲ νῦν μὲν Ἰλίου καλουμένου καὶ
Ἀσίας καὶ Κνακαδίου, τῶν ὀρῶν τούτων τὸ μεταξὺ ἐπ-
έχουσα, πρότερον δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ ὄρους ἔκειτο ἐπὶ τῇ

κορυφῇ· καὶ νῦν ἔτι τῆς πόλεώς ἐστι τῆς ἀρχαίας ἐρεί-
πια, καὶ πρὸ τῶν τειχῶν ἄγαλμα Ἡρακλέους, καὶ ἀπὸ
τῶν Μακεδόνων τρόπαιον, οἳ μοῖρα τῆς Φιλίππου στρα-
τιᾶς ἦσαν, ἡνίκα ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐσέβαλεν, ἀποτρα-
πόμενοι δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰ παραθαλάσσια ἐλεηλάτουν
τῆς χώρας. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ναὸς Ἀθηνᾶς ἐπί- 7
κλησιν Ἀσίας, ποιῆσαι δὲ Πολυδεύκην καὶ Κάστορά φα-
σιν ἀνασωθέντας ἐκ Κόλχων· εἶναι γὰρ καὶ Κόλχοις
Ἀθηνᾶς Ἀσίας ἱερόν. μετασχόντας μὲν οὖν οἶδα Ἰάσονι
τοῦ στόλου τοὺς Τυνδάρεω παῖδας· ὅτι δὲ Ἀθηνᾶν
273 Ἀσίαν τιμῶσιν οἱ Κόλχοι, παρὰ Λαῶν ἀκούσας γράφω.
τῆς δὲ ἐφ' ἡμῶν οἰκουμένης πόλεως κρήνη τέ ἐστι πλη-
σίον διὰ τὴν χρόαν τοῦ ὕδατος καλουμένη Γαλακώ, καὶ
πρὸς τῇ κρήνῃ γυμνάσιον· Ἑρμοῦ δὲ ἕστηκεν ἄγαλμα
ἀρχαῖον. Τῶν δὲ ὀρῶν ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰλίου Διονύσου τέ 8
ἐστι καὶ ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς Ἀσκληπιοῦ ναός, πρὸς δὲ
τῷ Κνακαδίῳ Κάρνειος καλούμενος Ἀπόλλων. 6. Ἀπὸ δὲ
τοῦ Καρνείου σταδίους προελθόντι ὡς τριάκοντά ἐστιν
ἐν χωρίῳ Ὕψοις ἐν ὅροις ἤδη Σπαρτιατῶν ἱερὸν Ἀσκλη-
πιοῦ καὶ Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Δαφναίας. πρὸς θαλάσσῃ 9
δὲ ἐπὶ ἄκρας ναός ἐστι Δικτύννης Ἀρτέμιδος, καί οἱ κατὰ
ἔτος ἕκαστον ἑορτὴν ἄγουσι. ταύτης δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῆς
ἄκρας ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν Σμῆνος, ὕδωρ
πιεῖν ἡδὺ εἴπερ ἄλλος τις παρασχόμενος ποταμός· ἔχει
δὲ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ταϋγέτῳ τὰς πηγάς, ἀπέχει δὲ τῆς πό-
λεως σταδίους οὐ πλέον πέντε. 7. Ἐν δὲ Ἀραΐνῳ καλου- 10
μένῳ χωρίῳ τάφος Λᾶ, καὶ ἀνδριὰς ἐπὶ τῷ μνήματι ἔπε-
στι. τοῦτον τὸν Λᾶν οἰκιστὴν εἶναι λέγουσιν οἱ ταύτῃ,
καὶ ἀποθανεῖν φασὶν ὑπὸ Ἀχιλλέως, Ἀχιλλέα δὲ κατᾶ-
ραί σφισιν ἐς τὴν χώραν Ἑλένην παρὰ Τυνδάρεω γυ-
ναῖκα αἰτοῦντα. λέγοντι δὲ ἐπ' ἀληθείᾳ Πάτροκλός ἐστιν
ὁ τὸν Λᾶν ἀποκτείνας· οὗτος γὰρ καὶ ὁ μνηστευσάμενός

ἐστιν Ἑλένην. καὶ ὅτι μὲν τῶν Ἑλένης μνηστήρων Ἀχιλ-
λεὺς οὐκ ἔστιν ἐν Καταλόγῳ γυναικῶν, μηδὲν τοῦτο
11 ἔστω τεκμήριον οὐκ αἰτῆσαι Ἑλένην αὐτόν· Ὅμηρος δὲ
ἔγραψε μὲν τῆς ποιήσεως ἀρχόμενος ὡς Ἀχιλλεὺς χαρι-
ζόμενος τοῖς Ἀτρέως παισὶ καὶ οὐκ ἐνεχόμενος τοῖς ὅρκοις
τοῖς Τυνδάρεω παραγένοιτο ἐς Τροίαν, ἐποίησε δὲ ἐν ἄθ-
λοις λέγοντα Ἀντίλοχον ὡς Ὀδυσσεὺς πρεσβύτερός ἐστιν
αὐτοῦ γενεᾷ, τὸν δὲ Ὀδυσσέα πρὸς Ἀλκίνουν περὶ τῶν ἐν
Ἅιδου καὶ ἄλλα διηγούμενον καὶ ὅτι Θησέα ἰδεῖν ἐθελῆσαι 274
καὶ Πειρίθουν προτέρους ἄνδρας ἢ καθ' ἡλικίαν τὴν αὐ-
τοῦ· Θησέα δὲ ἴσμεν ἁρπάσαντα Ἑλένην. οὕτως οὐδὲ ἐγ-
χωροῦν ἐστιν ἀρχὴν Ἑλένης μνηστῆρα Ἀχιλλέα γενέσθαι.

XXV. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ μνήματος ἐκδίδωσιν ἐς
θάλασσαν ποταμός, ὄνομα δέ οἱ Σκύρας, ὅτι κατ' αὐτὸν
ἀνώνυμον τέως ὄντα Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως ἔσχε ταῖς ναυ-
σίν, ἡνίκα ἐπὶ τὸν Ἑρμιόνης γάμον ἔπλευσεν ἐκ Σκύρου.
διαβάντων δὲ τὸν ποταμὸν ἔστιν ἱερὸν ἀρχαῖον ἀπωτέρω
Διὸς βωμοῦ. 2. τοῦ ποταμοῦ δὲ σταδίους τεσσαράκοντα
ἀπέχει Πύρριχος ἐν μεσογαίᾳ. τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει γε-
2 νέσθαι φασὶν ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως, οἱ δὲ εἶναι θεὸν
Πύρριχον τῶν καλουμένων Κουρήτων· εἰσὶ δὲ οἳ Σιλη-
νὸν ἐκ Μαλέας ἐλθόντα ἐνταῦθα λέγουσιν οἰκῆσαι. τρα-
φῆναι μεν δὴ τὸν Σιληνὸν ἐν τῇ Μαλέᾳ δηλοῖ καὶ τάδε
ἐξ ᾄσματος Πινδάρου

„Ὁ ζαμενὴς δ' ὁ χοροιτύπος
Ὃν Μαλεάγονος ἔθρεψε Ναΐδος ἀκοίτας
Σιληνός."

Ὡς δὲ καὶ Πύρριχος ὄνομα ἦν αὐτῷ Πινδάρῳ μὲν οὐκ ἔστιν
3 εἰρημένον, λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Μαλέαν οἰκοῦντες. Ἔστι
δὲ ἐν τῇ Πυρρίχῳ φρέαρ ἐν τῇ ἀγορᾷ, δοῦναι δέ σφισι τὸν
Σιληνὸν νομίζουσι· σπανίζοιεν δ' ἂν ὕδατος, εἰ τὸ φρέαρ
τοῦτο ἐπιλείποι. θεῶν δὲ ἐν τῇ γῇ σφίσιν ἱερά ἐστιν Ἀρ-

τέμιδός τε ἐπίκλησιν Ἀστρατείας, ὅτι τῆς ἐς τὸ πρόσω
στρατείας ἐνταῦθα ἐπαύσαντο Ἀμαζόνες, καὶ Ἀπόλλων
Ἀμαζόνιος· ξόανα μὲν ἀμφότερα, ἀναθεῖναι δὲ λέγουσιν
αὐτὰ τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκας.

3. Ἀπὸ δὲ Πυρρίχου καταβάντι ἐς θάλασσάν ἐστι 4
Τευθρώνη. τὸν δὲ οἰκιστὴν οἱ ταύτῃ Τεύθραντα Ἀθη-
ναῖον ὄντα ἀποφαίνουσι. τιμῶσι δὲ θεῶν μάλιστα Ἰσσω-
ρίαν Ἄρτεμιν, καὶ πηγή σφισίν ἐστι Ναΐα. 4. Τευθρώ-
275 νης δὲ ἀπέχει πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν σταδίους ἐς θάλασ-
σαν ἀνέχουσα ἄκρα Ταίναρον, καὶ λιμένες ὅ τε Ἀχίλλειός
ἐστι καὶ Ψαμαθοῦς. ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ ναὸς εἰκασμένος σπη-
λαίῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ Ποσειδῶνος ἄγαλμα. ἐποίησαν δὲ 5
Ἑλλήνων τινὲς ὡς Ἡρακλῆς ἀναγάγοι ταύτῃ τοῦ Ἅιδου
τὸν κύνα, οὔτε ὑπὸ γῆν ὁδοῦ διὰ τοῦ σπηλαίου φερού-
σης, οὔτε ἕτοιμον ὂν πεισθῆναι θεῶν ὑπόγαιον εἶναί
τινα οἴκησιν, ἐς ἣν ἀθροίζεσθαι τὰς ψυχάς. ἀλλὰ Ἑκα-
ταῖος μὲν ὁ Μιλήσιος λόγον εὗρεν εἰκότα, ὄφιν φήσας
ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν, κληθῆναι δὲ Ἅιδου κύνα,
ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ·
καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ'
Εὐρυσθέα. Ὅμηρος δέ, πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν Ἅιδου 6
κύνα ὅντινα Ἡρακλῆς ἦγεν, οὔτε ὄνομα ἔθετο οὐδέν,
οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος ὥσπερ ἐπὶ τῇ Χιμαίρᾳ. οἱ
δὲ ὕστερον Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα
εἰκάζοντες κεφαλὰς τρεῖς φασὶν ἔχειν αὐτὸν, οὐδέν τι
μᾶλλον Ὁμήρου κύνα τῷ ἀνθρώπῳ σύντροφον εἰρηκότος
ἢ εἰ δράκοντα ὄντα ἐκάλεσεν Ἅιδου κύνα. 5. Ἀναθή- 7
ματα δὲ ἄλλα τέ ἐστιν ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ Ἀρίων ὁ κιθαρῳ-
δὸς χαλκοῦς ἐπὶ δελφῖνος. τὰ μὲν οὖν ἐς αὐτὸν Ἀρίονα
καὶ τὰ ἐπὶ τῷ δελφῖνι Ἡρόδοτος εἶπεν ἀκοὴν ἐν τῇ Λυδίᾳ
συγγραφῇ· τὸν δ' ἐν Πορoσελήνῃ δελφῖνα τῷ παιδὶ σῶ-
στρα ἀποδιδόντα, ὅτι συγκοπέντα ὑπὸ ἁλιέων αὐτὸν

ἰάσατο, τοῦτον τὸν δελφῖνα εἶδον καὶ καλοῦντι τῷ παιδὶ
ὑπακούοντα καὶ φέροντα, ὁπότε ἐποχεῖσθαί οἱ βούλοιτο.
8 ἔστι δὲ ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ πηγή, νῦν μὲν οὐδὲν ὥστε καὶ
θαῦμα εἶναι παρεχομένη, πρότερον δὲ τοῖς ἐνιδοῦσιν ἐς τὸ
ὕδωρ τοὺς λιμένας, φασί, καὶ τὰς ναῦς θεάσασθαι παρεῖ-
χε. τοῦτο ἔπαυσε γυνὴ τὸ ὕδωρ μὴ καὶ τοῦ λοιποῦ τοιαῦτα 276
ἐπιδείκνυσθαι, μεμιασμένην ἐναποπλύνασα ἐσθῆτα.
9 6. Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλοῦν ὅσον τεσσαράκοντα
σταδίων ἀφέστηκε Καινήπολις· ὄνομα δὲ ἦν πάλαι καὶ
ταύτῃ Ταίναρον. ἐν αὐτῇ δὲ μέγαρον Δήμητρος καὶ ἐπὶ
θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου.
ἐντεῦθεν ἀποσχόντι τριάκοντα σταδίους Θυρίδες ἄκρα
Ταινάρου καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστίν, ἐν δὲ αὐτοῖς
Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος, 7. ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Μέσ-
10 σα πόλις καὶ λιμήν. ἀπὸ τούτου στάδια τοῦ λιμένος πεν-
τήκοντά ἐστι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Οἴτυλον. ὁ δὲ ἥρως ἀφ' οὗ
τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο, Ἀργεῖος τὸ ἀνέκαθεν, Ἀμ-
φιάνακτος υἱὸς ὢν τοῦ Ἀντιμάχου. θέας δὲ ἄξια ἐν Οἰ-
τύλῳ Σαράπιδός ἐστιν ἱερὸν καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Καρνείου
ξόανον Ἀπόλλωνος.

XXVI. Ἐς Θαλάμας δὲ ἐξ Οἰτύλου μῆκος τῆς ὁδοῦ
στάδιοι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντά εἰσι, κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν
ἱερόν ἐστιν Ἰνοῦς καὶ μαντεῖον. μαντεύονται μὲν οὖν
καθεύδοντες, ὁπόσα δ' ἂν πυθέσθαι δεηθῶσιν, ὀνείρατα
δείκνυσί σφισιν ἡ θεός. χαλκᾶ δὲ ἕστηκεν ἀγάλματα ἐν
ὑπαίθρῳ τοῦ ἱεροῦ, τῆς τε Πασιφάης καὶ Ἡλίου τὸ ἕτε-
ρον· αὐτὸ δὲ τὸ ἐν τῷ ναῷ σαφῶς μὲν οὐκ ἦν ἰδεῖν ὑπὸ
στεφανωμάτων, χαλκοῦν δὲ καὶ τοῦτο εἶναι λέγουσι. ῥεῖ
δὲ καὶ ὕδωρ ἐκ πηγῆς ἱερᾶς πιεῖν ἡδύ· Σελήνης δὲ ἐπί-
κλησις, καὶ οὐ Θαλαμάταις ἐπιχώριος δαίμων ἐστὶν ἡ
Πασιφάη.
2 2. Θαλαμῶν δὲ ἀπέχει σταδίους εἴκοσιν ὀνομαζομένη

Πέφνος ἐπὶ θαλάσσῃ. πρόκειται δὲ νησὶς πέτρας τῶν με-
γάλων οὐ μείζων, Πέφνος καὶ ταύτῃ τὸ ὄνομα· τεχθῆναι
δὲ ἐνταῦθα τοὺς Διοσκούρους φασὶν οἱ Θαλαμᾶται. τοῦ-
το μὲν δὴ καὶ Ἀλκμᾶνα ἐν ᾄσματι οἶδα εἰπόντα· τραφῆ-
ναι δὲ οὐκέτι ἐν τῇ Πέφνῳ φασὶν αὐτούς, ἀλλὰ Ἑρμῆν
τὸν ἐς Πελλάναν κομίσαντα εἶναι. ἐν ταύτῃ τῇ νησῖδι 3
277 ἀγάλματα Διοσκούρων χαλκᾶ, μέγεθος ποδιαῖα, ἐν ὑπαί-
θρῳ τῆς νησῖδός ἐστιν· ταῦτα ἡ θάλασσα ἀποκινεῖν οὐκ
ἐθέλει κατακλύζουσα ὥρᾳ χειμῶνος τὴν πέτραν. τοῦτό
τε δὴ θαῦμά ἐστι, καὶ οἱ μύρμηκες αὐτόθι λευκότερον ἢ
ὡς μυρμήκων τὸ χρῶμα φαίνουσι. τὴν δὲ χώραν οἱ Μεσ-
σήνιοι ταύτην αὑτῶν φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον, ὥστε καὶ
τοὺς Διοσκούρους μᾶλλόν τι αὑτοῖς καὶ οὐ Λακεδαιμο-
νίοις προσήκειν νομίζουσι.

3. Πέφνου δὲ στάδια εἴκοσιν ἀπέχει Λεῦκτρα. ἐφ' 4
ὅτῳ μὲν δή ἐστιν ὄνομα τῇ πόλει Λεῦκτρα, οὐκ οἶδα· εἰ
δ' ἄρα ἀπὸ Λευκίππου τοῦ Περιήρους, ὡς οἱ Μεσσήνιοί
φασι, τούτου μοι δοκοῦσιν ἕνεκα οἱ ταύτῃ θεῶν μάλιστα
Ἀσκληπιὸν τιμᾶν, ἅτε Ἀρσινόης παῖδα εἶναι τῆς Λευκίπ-
που νομίζοντες. λίθου δέ ἐστιν Ἀσκληπιοῦ τε ἄγαλμα
καὶ Ἰνοῦς ἑτέρωθι. πεποίηται δὲ καὶ Κασσάνδρας τῆς 5
Πριάμου ναὸς καὶ ἄγαλμα, Ἀλεξάνδρας ὑπὸ τῶν ἐγχω-
ρίων καλουμένης· καὶ Ἀπόλλωνος Καρνείου ξόανά ἐστι
κατὰ ταὐτὰ καθὰ δὴ καὶ Λακεδαιμονίων νομίζουσιν οἱ
Σπάρτην ἔχοντες. ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροπόλεώς ἐστιν ἱερὸν καὶ
ἄγαλμα Ἀθηνᾶς. καὶ Ἔρωτός ἐστιν ἐν Λεύκτροις ναὸς
καὶ ἄλσος· ὕδωρ δὲ ὥρᾳ χειμῶνος διαρρεῖ τὸ ἄλσος· τὰ
δὲ φύλλα τῷ ἦρι ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτοντα οὐκ ἂν ὑπὸ
τοῦ ὕδατος οὐδὲ πλεονάσαντος παρενεχθείη. 4. Ὃ δὲ 6
οἶδα ἐν τῇ πρὸς θαλάσσῃ χώρᾳ τῆς Λευκτρικῆς ἐπ' ἐμοῦ
συμβάν, γράφω. ἄνεμος πῦρ ἐς ὕλην ἐνεγκὼν τὰ πολλὰ
ἠφάνισε τῶν δένδρων· ὡς δὲ ἀνεφάνη τὸ χωρίον ψιλόν,

ἄγαλμα ἐνταῦθα ἱδρυμένον εὑρέθη Διὸς Ἰθωμάτα. τοῦτο οἱ Μεσσήνιοί φασι μαρτύριον εἶναί σφισι τὰ Λεῦκτρα τὸ ἀρχαῖον τῆς Μεσσηνίας εἶναι. δύναιτο δ' ἂν καὶ Λακεδαιμονίων τὰ Λεῦκτρα ἐξ ἀρχῆς οἰκούντων ὁ Ἰθωμάτας Ζεὺς παρ' αὐτοῖς ἔχειν τιμάς.

7 5. Καρδαμύλη δέ, ἧς καὶ Ὅμηρος μνήμην ἐποιήσατο
ἐν Ἀγαμέμνονος ὑποσχέσεσι δώρων, Λακεδαιμονίων ἐστὶν
ὑπήκοος τῶν ἐν Σπάρτῃ, βασιλέως Αὐγούστου τῆς Μεσ-
σηνίας ἀποτεμομένου. ἀπέχει δὲ Καρδαμύλη θαλάσσης
μὲν ὀκτὼ σταδίους, Λεύκτρων δὲ καὶ ἑξήκοντα. ἐνταῦθα
οὐ πόρρω τοῦ αἰγιαλοῦ τέμενος ἱερὸν τῶν Νηρέως θυγα- 278
τέρων ἐστίν· ἐς γὰρ τοῦτο ἀναβῆναι τὸ χωρίον φασὶν ἐκ
τῆς θαλάσσης αὐτὰς Πύρρον ὀψομένας τὸν Ἀχιλλέως,
ὅτε ἐς Σπάρτην ἐπὶ τὸν Ἑρμιόνης ἀπῄει γάμον. ἐν δὲ τῷ
πολίσματι Ἀθηνᾶς τε ἱερὸν καὶ Ἀπόλλων ἐστὶ Κάρνειος,
καθὰ Δωριεῦσιν ἐπιχώριον.

8 6. Πόλιν δὲ ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἐνόπην
τοῖς Ὁμήρου, Μεσσηνίους ὄντας, ἐς δὲ τὸ συνέδριον συν-
τελοῦντας τὸ Ἐλευθερολακώνων, καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν
Γερηνίαν. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Νέστορα οἱ μὲν τραφῆναι
λέγουσιν, οἱ δὲ ἐς τοῦτο ἐλθεῖν φεύγοντα τὸ χωρίον,
9 ἡνίκα Πύλος ἡλίσκετο ὑπὸ Ἡρακλέους. 7. ἐνταῦθα ἐν
τῇ Γερηνίᾳ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ μνῆμα καὶ ἱερόν
ἐστιν ἅγιον, καὶ ἀνθρώποις νόσων ἰάματα παρὰ τῷ Μα-
χάονι ἔστιν εὑρέσθαι. καὶ Ῥόδον μὲν τὸ χωρίον τὸ ἱερὸν
ὀνομάζουσιν, ἄγαλμα δὲ τοῦ Μαχάονος χαλκοῦν ἐστὶν
ὀρθόν· ἐπίκειται δέ οἱ τῇ κεφαλῇ στέφανος, ὃν οἱ Μεσ-
σήνιοι κίφος καλοῦσι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ. Μαχάονα δὲ
ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου τελευτῆσαί φησιν ὁ τὰ ἔπη
10 ποιήσας τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. διὸ καὶ τάδε αὐτὸς οἶδα περὶ
τὸ Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐν Περγάμῳ γινόμενα· ἄρχονται μὲν
ἀπὸ Τηλέφου τῶν ὕμνων, προσᾴδουσι δὲ οὐδὲν ἐς τὸν

Εὐρύπυλον, οὐδὲ ἀρχὴν ἐν τῷ ναῷ θέλουσιν ὀνομάζειν αὐτόν, οἷα ἐπιστάμενοι φονέα ὄντα Μαχάονος. ἀνασώσασθαι δὲ Νέστορα λέγεται τοῦ Μαχάονος τὰ ὀστᾶ. Ποδαλείριον δέ, ὡς ὀπίσω πορθήσαντες Ἴλιον ἐκομίζοντο, ἁμαρτεῖν τοῦ πλοῦ καὶ ἐς Σύρνον τῆς Καρικῆς ἠπείρου φασὶν ἀποσωθέντα οἰκῆσαι.

8. Τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας ὄρος Καλάθιόν ἐστιν, 11
** ἐν αὐτῷ Κλαίας καὶ σπήλαιον παρ' αὐτὸ τὸ ἱερόν, ἔσο-
δον μὲν στενήν, τὰ δὲ ἔνδον παρεχόμενον θέας ἄξια.
Γερηνίας δὲ ὡς ἐς μεσόγαιαν ἄνω τριάκοντα ἀπέχει στα-
δίους Ἀλαγονία, καὶ τὸ πόλισμα κατηρίθμησα ἤδη καὶ
τοῦτο ἐν Ἐλευθερολάκωσι. θέας δὲ αὐτόθι ἄξια Διονύ-
σου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἱερά.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ.

280 I. Μεσσηνίοις δὲ πρὸς τὴν σφετέραν τὴν ἀπονεμη-
θεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐς τὸ Λακωνικὸν ὅροι κατὰ τὴν
Γερηνίαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ὀνομαζομένη Χοίριος νάπη.
2. ταύτην τὴν χώραν ἔρημον οὖσαν οὕτω σχεῖν τοὺς πρώ-
τους λέγουσιν οἰκήτορας. ἀποθανόντος Λέλεγος, ὃς ἐβα-
σίλευεν ἐν τῇ νῦν Λακωνικῇ τότε δὲ ἀπ' ἐκείνου Λελεγίᾳ
καλουμένῃ, Μύλης μὲν πρεσβύτερος ὢν τῶν παίδων ἔσχε
τὴν ἀρχήν, Πολυκάων δὲ νεώτερός τε ἦν ἡλικίᾳ καὶ δι'
αὐτὸ ἰδιώτης, ἐς ὃ Μεσσήνην τὴν Τριόπα τοῦ Φόρβαν-
τος ἔλαβε γυναῖκα ἐξ Ἄργους. φρονοῦσα δὲ ἡ Μεσσήνη 2
διὰ τὸν πατέρα ἀξιώματι καὶ δυνάμει τῶν τότε προέχον-
τα Ἑλλήνων οὐκ ἠξίου τὸν ἄνδρα ἰδιωτεύειν. ἀθροίσαν-
τες δὲ ἔκ τε Ἄργους δύναμιν καὶ ἐκ Λακεδαίμονος ἀφί-
κοντο ἐς ταύτην τὴν χώραν, καὶ συμπάσῃ μὲν ἐτέθη τῇ

γῇ Μεσσήνη τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Πολυκάονος γυναικός,
3. πόλεις δὲ ἄλλαι τε ἐκτίσθησαν καὶ ἔνθα τὰ βασίλεια
3 κατεσκευάσθη σφίσιν, Ἀνδανία. πρὸ δὲ τῆς μάχης ἣν
Θηβαῖοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐμαχέσαντο ἐν Λεύκτροις,
καὶ τοῦ οἰκισμοῦ Μεσσήνης τῆς ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ,
πόλιν οὐδεμίαν πω κληθῆναι πρότερον δοκῶ Μεσσήνην.
εἰκάζω δὲ οὐχ ἥκιστα Ὁμήρου τοῖς ἔπεσιν. ἐν μὲν γὰρ
καταλόγῳ τῶν ἐς Ἴλιον ἀφικομένων Πύλον καὶ Ἀρήνην
καὶ ἄλλας καταλέγων οὐδεμίαν πόλιν Μεσσήνην ἐκάλε-
σεν· ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ δηλοῖ μὲν καὶ ἐν τῷδε ἔθνος καὶ οὐ
πόλιν τοὺς Μεσσηνίους ὄντας,

μῆλα γὰρ ἐξ Ἰθάκης Μεσσήνιοι ἄνδρες ἄειραν,

4 σαφέστερον δὲ ἔτι περὶ τοῦ τόξου λέγων τοῦ Ἰφίτου

τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιιν,
οἴκῳ ἐν Ὀρτιλόχοιο.

τοῦ γὰρ Ὀρτιλόχου τὸν οἶκον ἐν τῇ Μεσσήνῃ πόλισμα 281
εἴρηκε τὰς Φηράς, καὶ τόδε ἐξηγήσατο αὐτὸς ἐν τῇ Πει-
σιστράτου παρὰ Μενέλαον ἀποδημίᾳ·

ἐς Φηρὰς δ' ἵκοντο Διοκλῆος ποτὶ δῶμα,
υἱέος Ὀρτιλόχοιο.

5 4. Πρῶτοι δ' οὖν βασιλεύουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Πολυ-
κάων τε ὁ Λέλεγος καὶ Μεσσήνη γυνὴ τοῦ Πολυκάονος.
παρὰ ταύτην τὴν Μεσσήνην τὰ ὄργια κομίζων τῶν μεγά-
λων Θεῶν Καύκων ἦλθεν ἐξ Ἐλευσῖνος ὁ Κελαίνου τοῦ
Φλυοῦ. Φλυὸν δὲ αὐτὸν Ἀθηναῖοι λέγουσι παῖδα εἶναι
Γῆς· ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ ὕμνος Μουσαίου Λυκομί-
6 δαις ποιηθεὶς ἐς Δήμητρα. τὴν δὲ τελετὴν τῶν μεγάλων
Θεῶν Λύκος ὁ Πανδίονος πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον Καύ-
κωνος προήγαγεν ἐς πλέον τιμῆς· καὶ Λύκου δρυμὸν ἔτι
ὀνομάζουσιν ἔνθα ἐκάθηρε τοὺς μύστας. καὶ ὅτι μὲν
δρυμός ἐστιν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ Λύκου καλούμενος, Ῥιανῷ
τῷ Κρητί ἐστι πεποιημένον.

πάρ τε τρηχὺν Ἐλαιὸν ὑπὲρ δρυμόν τε Λύκοιο·

5. ὡς δὲ ὁ Πανδίονος οὗτος ἦν Λύκος, δηλοῖ τὰ ἐπὶ τῇ εἰ- 7
κόνι ἔπη τῇ Μεθάπου. μετεκόσμησε γὰρ καὶ Μέθαπος
τῆς τελετῆς ἔστιν ἅ. ὁ δὲ Μέθαπος γένος μὲν ἦν Ἀθη-
ναῖος, τελετῆς δὲ καὶ ὀργίων παντοίων συνθέτης. οὗτος
καὶ Θηβαίοις τῶν Καβείρων τὴν τελετὴν κατεστήσατο.
282 ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐς τὸ κλίσιον τὸ Λυκομιδῶν εἰκόνα ἔχου-
σαν ἐπίγραμμα ἄλλα τε λέγον καὶ ὅσα ἡμῖν ἐς πίστιν συν-
τελεῖ τοῦ λόγου·

ἥγνισα δ' Ἑρμείαο δόμους * * τε κέλευθα 8
Δάματρος καὶ πρωτογόνου Κούρας, ὅθι φασί
Μεσσήνην θεῖναι μεγάλαισι Θεαῖσιν ἀγῶνα
Φλυάδεω κλεινοῖο γόνου Καυκωνιάδαο.
θαύμασα δ' ὡς σύμπαντα Λύκος Πανδιόνιος φώς
Ἀτθίδος ἱερὰ ἔργα παρ' Ἀνδανίῃ θέτο κεδνῇ.

τοῦτο τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ μὲν ὡς παρὰ τὴν Μεσσήνην 9
ἀφίκοιτο ὁ Καύκων ἀπόγονος ὢν Φλυοῦ, δηλοῖ δὲ καὶ ἐς
τὸν Λύκον τά τε ἄλλα καὶ ὡς ἡ τελετὴ τὸ ἀρχαῖον ἦν ἐν
Ἀνδανίᾳ. καί μοι καὶ τοῦτο εἰκὸς ἐφαίνετο, τὴν Μεσ-
σήνην μὴ ἑτέρωθι, ἀλλὰ ἔνθα αὐτή τε καὶ Πολυκάων
ᾤκουν, καταστήσασθαι τὴν τελετήν.

II. Πυθέσθαι δὲ σπουδῇ πάνυ ἐθελήσας οἵ τινες
παῖδες Πολυκάονι ἐγένοντο ἐκ Μεσσήνης, ἐπελεξάμην
τάς τε Ἠοίας καλουμένας καὶ τὰ ἔπη τὰ Ναυπάκτια, πρὸς
δὲ αὐτοῖς ὁπόσα Κιναίθων καὶ Ἄσιος ἐγενεαλόγησαν. οὐ
μὴν ἔς γε ταῦτα ἦν σφίσιν οὐδὲν πεποιημένον, ἀλλὰ Ὕλ-
λου μὲν τοῦ Ἡρακλέους θυγατρὶ Εὐαίχμῃ συνοικῆσαι
Πολυκάονα υἱὸν Βούτου λεγούσας τὰς μεγάλας οἶδα
Ἠοίας, τὰ δὲ ἐς τὸν Μεσσήνης ἄνδρα καὶ τὰ ἐς αὐτὴν
Μεσσήνην παρεῖταί σφισι. 2. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὡς ἦν 2
τῶν Πολυκάονος οὐδεὶς ἔτι ἀπογόνων, ἐς γενεὰς πέντε
ἐμοὶ δοκεῖν προελθόντων καὶ οὐ πλείονας, Περιήρην τὸν

Αἰόλου βασιλέα ἐπάγονται. παρὰ τοῦτον ἀφίκετο, ὡς οἱ
Μεσσήνιοί φασι, Μελανεύς, τοξεύειν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ
διὰ τοῦτο Ἀπόλλωνος εἶναι νομιζόμενος· καί οἱ τῆς χώ- 283
ρας τὸ Καρνάσιον, τότε δὲ Οἰχαλίαν κληθεῖσαν ἀπένει-
μεν ὁ Περιήρης ἐνοικῆσαι· γενέσθαι δὲ ὄνομα Οἰχαλίαν
3 τῇ πόλει φασὶν ἀπὸ τοῦ Μελανέως τῆς γυναικός. Θεσ-
σαλοὶ δὲ καὶ Εὐβοεῖς, ἥκει γὰρ δὴ ἐς ἀμφισβήτησιν τῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι τὰ πλείω, λέγουσιν, οἱ μὲν ὡς τὸ Εὐρύ-
τιον, χωρίον δὲ ἔρημον ἐφ' ἡμῶν ἐστὶ τὸ Εὐρύτιον, πό-
λις τὸ ἀρχαῖον ἦν καὶ ἐκαλεῖτο Οἰχαλία· τῷ δὲ Εὐβοέων
λόγῳ Κρεώφυλος ἐν Ἡρακλείᾳ πεποίηκεν ὁμολογοῦντα.
Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος ἐν Σκίῳ μοίρᾳ τῆς Ἐρετρικῆς
ἔγραψεν εἶναι Οἰχαλίαν. ἀλλὰ γὰρ οἱ Μεσσήνιοι τά τε
ἄλλα δοκοῦσί μοι μᾶλλον εἰκότα ἐκείνων λέγειν, καὶ οὐχ
ἥκιστα τῶν ὀστῶν ἕνεκα τῶν Εὐρύτου, ἃ δὴ καὶ ἐν τοῖς
ἔπειτά που ὁ λόγος ἐπέξεισί μοι.

4 3. Περιήρει δὲ ἐγεγόνεσαν ἐκ Γοργοφόνης τῆς Περ-
σέως Ἀφαρεὺς καὶ Λεύκιππος, καὶ ὡς ἀπέθανε Περιή-
ρης, ἔσχον οὗτοι τὴν Μεσσηνίων ἀρχήν· κυριώτερος δὲ
ἔτι Ἀφαρεὺς ἦν. οὗτος βασιλεύσας πόλιν ᾤκισεν Ἀρή-
νην ἀπὸ τῆς Οἰβάλου θυγατρός, αὐτοῦ δὲ γυναικὸς τῆς
αὐτῆς καὶ ἀδελφῆς ὁμομητρίας· καὶ γὰρ Οἰβάλῳ συνῴ-
κησε Γοργοφόνη, καί μοι δὶς ἤδη τὰ ἐς αὐτὴν ὁ λόγος ἔν
τε τῇ Ἀργολίδι ἐδήλωσε καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ συγγραφῇ.
5 ὁ δ' οὖν Ἀφαρεὺς πόλιν τε ἔκτισεν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ τὴν
Ἀρήνην, καὶ Νηλέα τὸν Κρηθέως τοῦ Αἰόλου, Ποσειδῶ-
νος δὲ ἐπίκλησιν, ἀνεψιὸν ὄντα αὐτῷ, φεύγοντα ἐξ Ἰωλ-
κοῦ Πελίαν ἐδέξατο οἴκῳ, καὶ τῆς γῆς οἱ ἔδωκε τὰ ἐπὶ θα-
λάσσῃ, ἐν οἷς ἄλλαι τε ἦσαν πόλεις καὶ ἡ Πύλος, ἔνθα καὶ
6 ᾤκησε καὶ τὸ βασίλειον κατεστήσατο ὁ Νηλεύς. 4. Ἀφί-
κετο δὲ ἐς τὴν Ἀρήνην καὶ Λύκος ὁ Πανδίονος, ὅτε καὶ
αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν Αἰγέα ἐξ Ἀθηνῶν ἔφευγε· καὶ τὰ

ὄργια ἐπέδειξε τῶν μεγάλων Θεῶν Ἀφαρεῖ καὶ τοῖς παισὶ
καὶ τῇ γυναικὶ Ἀρήνῃ. ταῦτα δέ σφισιν ἐπεδείκνυτο
ἀγαγὼν ἐς τὴν Ἀνδανίαν, ὅτι καὶ τὴν Μεσσήνην ὁ Καύ-
κων ἐμύησεν ἐνταῦθα. Ἀφαρεῖ δὲ τῶν παίδων πρε- 7
σβύτερος μὲν καὶ ἀνδρειότερος Ἴδας, νεώτερος δὲ ἦν
284 Λυγκεύς, ὃν ἔφη Πίνδαρος, ὅτῳ πιστά, οὕτως ὀξὺ ὁρᾶν
ὡς καὶ διὰ στελέχους θεᾶσθαι δρυός. 5. Λυγκέως μὲν
δὴ παῖδα οὐκ ἴσμεν γενόμενον, Ἴδα δὲ Κλεοπάτραν θυ-
γατέρα ἐκ Μαρπήσσης, ἣ Μελεάγρῳ συνῴκησεν. ὁ δὲ τὰ
ἔπη ποιήσας τὰ Κύπρια Πρωτεσιλάου φησίν, ὃς ὅτε κατὰ
τὴν Τρῳάδα ἔσχον Ἕλληνες ἀποβῆναι πρῶτος ἐτόλμησε,
Πρωτεσιλάου τούτου τὴν γυναῖκα Πολυδώραν μὲν τὸ
ὄνομα, θυγατέρα δὲ Μελεάγρου φησὶν εἶναι τοῦ Οἰνέως.
εἰ τοίνυν ἐστὶν ἀληθές, αἱ γυναῖκες αὗται τρεῖς οὖσαι
τὸν ἀριθμόν, ἀπὸ Μαρπήσσης ἀρξάμεναι, προαποθα-
νοῦσι πᾶσαι τοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐπικατέσφαξαν.

III. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Ἀφαρέως παισὶ πρὸς τοὺς Διο-
σκούρους ἐγένετο ἀνεψιοὺς ὄντας μάχη περὶ τῶν βοῶν,
καὶ τὸν μὲν Πολυδεύκης ἀπέκτεινεν, Ἴδαν δὲ ἐπέλαβε τὸ
χρεὼν κεραυνωθέντα, ὁ μὲν Ἀφαρέως οἶκος γένους παν-
τὸς ἠρήμωτο τοῦ ἄρρενος, ἐς δὲ Νέστορα τὸν τοῦ Νη-
λέως περιῆλθε Μεσσηνίων ἡ ἀρχὴ τῶν τε ἄλλων καὶ
ὅσων πρότερον ἐβασίλευεν Ἴδας, πλὴν ὅσοι τοῖς Ἀσκλη-
πιοῦ παισὶν αὐτῶν ὑπήκουον. 2. καὶ γὰρ τοὺς Ἀσκλη- 2
πιοῦ παῖδας στρατεῦσαί φασιν ἐς Ἴλιον Μεσσηνίους ὄν-
τας· Ἀρσινόης γὰρ Ἀσκληπιὸν τῆς Λευκίππου καὶ οὐ
Κορωνίδος παῖδα εἶναι. καὶ Τρίκκαν τε καλοῦσιν ἔρη-
μον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον, καὶ ἔπη τῶν Ὁμήρου κατα-
λέγουσιν ἐν οἷς τὸν Μαχάονα ὁ Νέστωρ τῷ ὀϊστῷ βεβλη-
μένον περιέπων ἐστὶν εὐνοϊκῶς· οὐκ ἂν οὖν αὐτὸν μὴ
ἐς γείτονα καὶ ἀνθρώπων βασιλέα ὁμοφύλων προθυμίαν
τοσήνδε γε ἐπιδείξασθαι. Τοῖς δὲ καὶ μάλιστα ἤδη βε-

*βαιοῦνται τὸν ἐς τοὺς Ἀσκληπιάδας λόγον, ἀποφαίνον-
τες ἐν Γερηνίᾳ Μαχάονος μνῆμα καὶ τὸ ἐν Φαραῖς τῶν
Μαχάονος παίδων ἱερόν.*

3 3. *Διαπολεμηθέντος δὲ τοῦ πρὸς Ἴλιον πολέμου,
καὶ Νέστορος ὡς ἐπανῆλθεν οἴκαδε τελευτήσαντος, Δω-
ριέων στόλος καὶ ἡ κάθοδος Ἡρακλειδῶν γενομένη δύο* 285
*γενεαῖς ὕστερον ἐξέβαλε τοὺς Νηλέως ἀπογόνους ἐκ τῆς
Μεσσηνίας. καί μοι ταῦτα ἐγένετο ἤδη τῷ λόγῳ προσ-
θήκη τῷ ἐς Τισαμενόν· πλὴν τοσόνδε ἔτι δηλώσω. Τη-
μένῳ τῶν Δωριέων Ἄργος ἐφέντων ἔχειν, Κρεσφόντης
γῆν σφᾶς ᾔτει τὴν Μεσσηνίαν ἅτε καὶ αὐτὸς Ἀριστοδή-*
4 *μου πρεσβύτερος. Ἀριστόδημος μὲν οὖν ἐτύγχανεν ἤδη
τεθνεώς, Θήρας δὲ ὁ Αὐτεσίωνος τῷ Κρεσφόντῃ μάλι-
στα ἠναντιοῦτο, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Θηβαῖός τε καὶ ἀπόγο-
νος πέμπτος Πολυνείκους τοῦ Οἰδίποδος, τότε δὲ ἐπε-
τρόπευεν Ἀριστοδήμου τοὺς παῖδας θεῖος ὢν πρὸς μη-
τρός· Αὐτεσίωνος γὰρ θυγατέρα Ἀριστόδημος ἔγημεν
ὄνομα Ἀργείαν. Κρεσφόντης δέ, γενέσθαι γάρ οἱ ἤθελε
τὴν Μεσσηνίαν πάντως μοῖραν, Τημένου δεῖται, παρε-*
5 *σκευασμένος δὲ τοῦτον τῷ κλήρῳ δῆθεν ἐφίησι. Τήμε-
νος δὲ ἐς ὑδρίαν, ἐνόντος ἐν αὐτῇ καὶ ὕδατος, καθίησι
τῶν Ἀριστοδήμου παίδων καὶ Κρεσφόντου τοὺς πάλους
ἐπὶ διειρημένοις, μοῖραν ἀναιρεῖσθαι τῆς χώρας προτέ-
ρους ὁποτέρων ἂν πάλος ἀνέλθῃ πρότερον. τοὺς μὲν δὴ
πάλους ὁ Τήμενος ἐπεποίητο ἀμφοτέρους, ἀλλὰ γῆς μὲν
Ἀριστοδήμου παισὶ ξηρᾶς ὑπὸ ἡλίου, Κρεσφόντῃ δὲ
ὀπτῆς πυρί· ὅ τε δὴ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων πάλος
κατετέτηκτο, καὶ ὁ Κρεσφόντης οὕτω λαχὼν γῆν αἱρεῖται*
6 *τὴν Μεσσηνίαν. Μεσσηνίων δὲ τῶν ἀρχαίων οὐκ ἐγέ-
νετο ὑπὸ τῶν Δωριέων ὁ δῆμος ἀνάστατος, ἀλλὰ βασι-
λεύεσθαί τε συγχωροῦσιν ὑπὸ Κρεσφόντου καὶ ἀναδά-
σασθαι πρὸς τοὺς Δωριέας τὴν γῆν. ταῦτα δέ σφισιν εἴ-*

286 *κειν παρίστατο ὑποψίᾳ πρὸς τοὺς βασιλεύοντας, ὅτι
ἦσαν ἐξ Ἰωλκοῦ τὸ ἀνέκαθεν Μινύαι. γυναῖκα δὲ ἔσχε
Κρεσφόντης Μερόπην τὴν Κυψέλου, βασιλεύοντος τότε
Ἀρκάδων, ἀφ' ἧς ἄλλοι τε δὴ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ καὶ
νεώτατος Αἴπυτος.* 4. *τὰ δὲ βασίλεια, ἔνθα αὐτὸς καὶ οἱ* 7
*παῖδες ἔμελλον οἰκήσειν, ᾠκοδομήσατο ἐν Στενυκλήρῳ.
τὸ μὲν γὰρ ἀρχαῖον οἱ βασιλεῖς οἵ τε ἄλλοι καὶ ὁ Περιήρης
ᾤκουν ἐν Ἀνδανίᾳ, κτίσαντος δὲ Ἀφαρέως Ἀρήνην αὖ-
θις Ἀφαρεὺς καὶ οἱ παῖδες ἐνταῦθα ᾤκησαν· ἐπὶ δὲ Νέ-
στορος καὶ τῶν ἀπογόνων ἐν Πύλῳ τὰ βασίλεια ἦν·
Κρεσφόντης δὲ ἐν Στενυκλήρῳ τὸν βασιλέα οἰκεῖν κατε-
στήσατο. Διοικούμενον δὲ αὐτὸν τὰ πολλὰ ἐς χάριν τοῦ
δήμου μᾶλλον οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες αὐτόν τε Κρεσφόν-
την ἐπαναστάντες καὶ τοὺς υἱοὺς ἀποκτείνουσι τοὺς λοι-
πούς,* 5. *ὁ δὲ Αἴπυτος, παῖδα γὰρ ἔτι ὄντα ἔτρεφεν αὐ-* 8
*τὸν ὁ Κύψελος, περιγίνεται μόνος τοῦ οἴκου, καὶ ὡς
ἀνὴρ ἐγένετο, οἱ Ἀρκάδες κατάγουσιν αὐτὸν ἐς Μεσσή-
νην· συγκατήγαγον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῶν Δω-
ριέων, οἵ τε Ἀριστοδήμου παῖδες καὶ Ἴσθμιος ὁ Τημέ-
νου. Αἴπυτος δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, ἐτιμωρήσατο μὲν τοῦ
πατρὸς τοὺς φονέας, ἐτιμωρήσατο δὲ καὶ ὅσοι τοῦ φόνου
παραίτιοι καθεστήκεσαν· προσαγόμενος δὲ τοὺς μὲν ἐν
τέλει τῶν Μεσσηνίων θεραπείαις, ὅσοι δὲ ἦσαν τοῦ δή-
μου, δωρεαῖς, ἐς τοσοῦτο προέβη τιμῆς ὡς καὶ τοὺς ἀπο-
γόνους Αἰπυτίδας ἀντὶ Ἡρακλειδῶν κληθῆναι.*

Γλαύκῳ δὲ τῷ Αἰπύτου βασιλεύσαντι μετὰ Αἴπυτον 9
τὰ μὲν ἄλλα ἐξήρκεσε μιμήσασθαι τὸν πατέρα ἔν τε τοῖς
287 *κοινοῖς καὶ πρὸς τοὺς ἰδιώτας, εὐσεβείᾳ δὲ ἐς πλέον προ-
έβη. καὶ γὰρ τοῦ Διὸς τὸ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς Ἰθώμης τέ-
μενος, ἀνέντων Πολυκάονος καὶ Μεσσήνης, οὐκ ἔχον
παρὰ τοῖς Δωριεῦσί πω τιμάς, Γλαῦκος ἦν ὁ καὶ τούτοις
σέβειν καταστησάμενος· καὶ Μαχάονι τῷ Ἀσκληπιοῦ*

πρῶτος ἔθυσεν ἐν Γερηνίᾳ, γέρα δὲ ἀπένειμε Μεσσήνῃ
10 τῇ Τριόπα τὰ νομιζόμενα ἥρωσιν. Ἴσθμιος δὲ ὁ Γλαύκου
καὶ ἱερὸν τῷ Γοργάσῳ καὶ Νικομάχῳ τὸ ἐν Φαραῖς ἐποίη-
σεν. Ἰσθμίου δὲ γίνεται Δωτάδας, ὃς ἐπίνεια καὶ ἄλλα
τῆς Μεσσηνίας παρεχομένης τὸ ἐν Μοθώνῃ κατεσκευά-
σατο. Συβότας δὲ ὁ Δωτάδα τῷ τε ποταμῷ κατεστήσατο
τῷ Παμίσῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον θύειν τὸν βασιλεύοντα,
καὶ Εὐρύτῳ τῷ Μελανέως ἐναγίζειν ἐν Οἰχαλίᾳ πρὸ τῆς
τελετῆς τῶν μεγάλων Θεῶν ἀγομένης ἔτι ἐν Ἀνδανίᾳ.

IV. Ἐπὶ δὲ Φίντα τοῦ Συβότα πρῶτον Μεσσήνιοι
τότε τῷ Ἀπόλλωνι ἐς Δῆλον θυσίαν καὶ ἀνδρῶν χορὸν
ἀποστέλλουσι. τὸ δέ σφισιν ᾆσμα προσόδιον ἐς τὸν θεὸν
ἐδίδαξεν Εὔμηλος, εἶναί τε ὡς ἀληθῶς Εὐμήλου νομίζε-
ται μόνα τὰ ἔπη ταῦτα. ἐγένετο δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμο-
νίους ἐπὶ τῆς Φίντα βασιλείας διαφορὰ πρῶτον, ἀπὸ αἰ-
τίας ἀμφισβητουμένης μὲν καὶ ταύτης, γενέσθαι δὲ οὕτω
2 λεγομένης. 2. Ἔστιν ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς Μεσσηνίας ἱερὸν
Ἀρτέμιδος καλουμένης Λιμνάτιδος, μετεῖχον δὲ αὐτοῦ
μόνοι Δωριέων οἵ τε Μεσσήνιοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι.
Λακεδαιμόνιοι μὲν δή φασιν ὡς παρθένους αὐτῶν παρα-
γενομένας ἐς τὴν ἑορτὴν αὐτάς τε βιάσαιντο ἄνδρες τῶν
Μεσσηνίων, καὶ τὸν βασιλέα σφῶν ἀποκτείναιεν πειρώ- 288
μενον κωλύειν, Τήλεκλον Ἀρχελάου τοῦ Ἀγησιλάου
τοῦ Δορύσσου τοῦ Λαβώτα τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ Ἄγιδος.
πρός τε δὴ τούτοις τὰς βιασθείσας τῶν παρθένων διερ-
3 γάσασθαι λέγουσιν αὐτὰς ὑπὸ αἰσχύνης. Μεσσήνιοι δὲ
τοῖς ἐλθοῦσι σφῶν ἐς τὸ ἱερὸν πρωτεύουσιν ἐν Μεσσήνῃ
κατὰ ἀξίωμα, τούτοις φασὶν ἐπιβουλεῦσαι Τήλεκλον,
αἴτιον δὲ εἶναι τῆς χώρας τῆς Μεσσηνίας τὴν ἀρετήν,
ἐπιβουλεύοντα δὲ ἐπιλέξαι Σπαρτιατῶν ὁπόσοι πω γέ-
νεια οὐκ εἶχον, τούτους δὲ ἐσθῆτι καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ
σκευάσαντα ὡς παρθένους ἀναπαυομένοις τοῖς Μεσση-

νίοις ἐπεισαγαγεῖν, δόντα ἐγχειρίδια· καὶ τοὺς Μεσση-
νίους ἀμυνομένους τούς τε ἀγενείους νεανίσκους καὶ
αὐτὸν ἀποκτεῖναι Τήλεκλον· Λακεδαιμονίους δέ, οὐ γὰρ
ἄνευ τοῦ κοινοῦ ταῦτα βουλεῦσαι σφῶν τὸν βασιλέα,
συνειδότας ὡς ἄρξαιεν ἀδικίας, τοῦ φόνου σφᾶς τοῦ Τη-
λέκλου δίκας οὐκ ἀπαιτῆσαι. ταῦτα μὲν ἑκάτεροι λέ-
γουσι, πειθέσθω δὲ ὡς ἔχει τις ἐς τοὺς ἑτέρους σπουδῆς.

3. Γενεᾷ δὲ ὕστερον βασιλεύοντος ἐν Λακεδαίμονι 4
Ἀλκαμένους τοῦ Τηλέκλου, τῆς δὲ οἰκίας τῆς ἑτέρας Θεο-
πόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου
τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρυτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος, Μεσση-
νίων δὲ Ἀντιόχου καὶ Ἀνδροκλέους τῶν Φίντα, Λακε-
δαιμονίων καὶ Μεσσηνίων ἐξήρθη τὸ ἐς ἀλλήλους μῖσος,
καὶ ἦρξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πολέμου ἐπιγενομένης ἀφορ-
μῆς σφίσιν ἐθελέχθρως μὲν ἔχουσι καὶ πολεμῆσαι πάν-
τως ἐγνωκόσιν οὐ μόνον ἀποχρώσης ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα
εὐπροσώπου· μετὰ δὲ εἰρηνικωτέρας γνώμης κἂν διε-
λύθη δικαστηρίου γνώσει. τὰ δὲ συμβάντα ἔσχεν οὕτω.
4. Πολυχάρης Μεσσήνιος τά τε ἄλλα οὐκ ἀφανὴς καὶ νί- 5
κην Ὀλυμπίασιν ἀνῃρημένος· τετάρτην ὀλυμπιάδα ἦγον
Ἠλεῖοι καὶ ἀγώνισμα ἦν σταδίου μόνον ὅτε ὁ Πολυχάρης
ἐνίκησεν· — τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐγένοντο βοῦς, καί, οὐ γὰρ
289 ἐκέκτητο ἰδίαν γῆν ὡς νομὰς ταῖς βουσὶν ἱκανὰς εἶναι,
Σπαρτιάτῃ σφᾶς δίδωσιν Εὐαίφνῳ βόσκεσθαί τε ἐν ἐκεί-
νου καὶ μοῖραν εἶναι καὶ Εὐαίφνῳ τοῦ καρποῦ τῶν βοῶν.
ἦν δὲ ἄρα τοιόσδε τις ὁ Εὔαιφνος, κέρδη τε ἄδικα ἐπί- 6
προσθεν ἢ πιστὸς εἶναι ποιούμενος καὶ ἄλλως αἱμύλος·
ὃς καὶ τότε καταπλεύσασιν ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐμπόροις
ἀποδόμενος βοῦς τὰς Πολυχάρους ἦλθεν αὐτὸς ὡς Πο-
λυχάρην ἄγγελος, ἐλθὼν δὲ ἀποβάντας ἔλεγεν ἐς τὴν
χώραν λῃστὰς καὶ βιασαμένους αὐτὸν λείαν βοῦς τε ἄγε-
σθαι καὶ βουκόλους. ἕως δὲ οὗτος παρέπειθεν, ἐν τούτῳ

τῶν τις βουκόλων ἀποδιδράσκει τοὺς ἐμπόρους, ἐπανή-
κων δὲ καταλαμβάνει τε αὐτοῦ παρὰ τῷ δεσπότῃ τὸν
7 Εὔαιφνον καὶ Πολυχάρους ἐναντίον ἤλεγχεν. ἁλισκόμε-
νος δὲ καὶ οὐκ ἔχων ἀπαρνήσασθαι, πολλὰ μὲν αὐτὸν
Πολυχάρην, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Πολυχάρους τὸν παῖδα
ἱκέτευε νεῖμαί οἱ συγγνώμην· ἐν γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύ-
σει καὶ ἄλλων ἐνόντων ἐφ' οἷς βιαζόμεθα ἄδικοι γίνε-
σθαι, τὰ κέρδη μεγίστην ἀνάγκην ἔχειν. τιμὴν δὲ ἥντινα
εἰλήφει τῶν βοῶν, λόγῳ τε ἀπέφαινε καὶ τὸν παῖδα ἠξίου
τὸν Πολυχάρους ἕπεσθαί οἱ κομιούμενον. ὡς δὲ προϊόν-
τες ἐγίνοντο ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἔργον ἐτόλμησεν Εὔαιφνος
ἀνοσιώτερον τοῦ προτέρου· φονεύει τοῦ Πολυχάρους
8 τὸν υἱόν. Ὁ δὲ ὡς καὶ ταῦτα ἔγνω πεπονθώς, φοιτῶν ἐς
τὴν Λακεδαίμονα τοῖς βασιλεῦσιν ᾔν καὶ τοῖς ἐφόροις δι' 290
ὄχλου πολλὰ μὲν τὸν παῖδα ἀνακλαίων, καταριθμούμε-
νος δὲ οἷα ὑπὸ Εὐαίφνου πεπονθὼς ἦν, ὃν αὐτὸς ξένον
ἐποιήσατο καὶ πρὸ πάντων Λακεδαιμονίων ἐπίστευσεν.
ὡς δέ οἱ συνεχῶς ἰόντι ἐπὶ τὰς ἀρχὰς οὐδεμία ἐγίνετο τι-
μωρία, ἐνταῦθα παρετράπη τε ὁ Πολυχάρης ἐκ τοῦ νοῦ,
καὶ τῷ θυμῷ χρώμενος, ἅτε ἔχων ἀφειδῶς ἤδη καὶ αὑ-
τοῦ, πάντα τινὰ ὃν λάβοι Λακεδαιμονίων ἐτόλμα φο-
νεύειν.

V. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ Πολυχάρους τε ἕνεκα οὐκ
ἐκδοθέντος σφίσι, καὶ διὰ τὸν Τηλέκλου φόνον, καὶ πρό-
τερον ἔτι ὑπόπτως ἔχοντες διὰ τὸ Κρεσφόντου κακούρ-
γημα ἐς τὸν κλῆρον, πολεμῆσαι λέγουσι. Μεσσήνιοι δὲ
περὶ Τηλέκλου ἀντιλέγουσι τὰ εἰρημένα ἤδη μοι, καὶ Αἴ-
πυτον τὸν Κρεσφόντου συγκαταχθέντα ἀποφαίνουσιν
ὑπὸ Ἀριστοδήμου τῶν παίδων, ὃ μήποτ' ἂν ποιῆσαι
2 σφᾶς Κρεσφόντῃ γε ὄντας διαφόρους. Πολυχάρην δὲ ἐκ-
δοῦναι μὲν ἐπὶ τιμωρίᾳ Λακεδαιμονίοις οὔ φασιν, ὅτι
μηδὲ ἐκεῖνοι σφίσιν Εὔαιφνον, ἐθέλειν μέντοι παρὰ Ἀρ-

γείοις συγγενέσιν οὖσιν ἀμφοτέρων ἐν Ἀμφικτυονίᾳ δι-
δόναι δίκας, ἐπιτρέπειν δὲ καὶ τῷ Ἀθήνῃσι δικαστηρίῳ,
καλουμένῳ δὲ Ἀρείῳ πάγῳ, ὅτι δίκας τὰς φονικὰς τὸ δι-
καστήριον τοῦτο ἐδόκει δικάζειν ἐκ παλαιοῦ. Λακεδαι- 3
μονίους δὲ οὐ διὰ ταῦτα πολεμῆσαί φασιν, ὑπὸ πλεο-
νεξίας δὲ τῇ σφετέρᾳ τε ἐπιβουλεῦσαι καὶ ἄλλα ἐργάσα-
σθαι, προφέροντες μέν σφισι τὰ Ἀρκάδων, προφέροντες
δὲ καὶ τὰ Ἀργείων, ὡς οὔποτε ἐσχήκασι κόρον ἀποτεμνό-
μενοι τῆς χώρας ἀεί τι ἑκατέρων· Κροίσῳ τε αὐτοῖς δῶρα
ἀποστείλαντι γενέσθαι φίλους βαρβάρῳ πρώτους, ἀφ'
οὗ γε τούς τε ἄλλους τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατεδουλώσατο
Ἕλληνας καὶ ὅσοι Δωριεῖς ἐν τῇ Καρικῇ κατοικοῦσιν
ἠπείρῳ. ἀποφαίνουσι δὲ καὶ ἡνίκα οἱ Φωκέων δυνάσται 4
τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς κατειλήφασιν, ἰδίᾳ τε κατὰ ἄνδρα
τοὺς βασιλεύοντας ἐν Σπάρτῃ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπ'
291 ἀξιώματος καὶ κοινῇ τῶν τε ἐφόρων τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν
γερουσίαν μετασχόντας τῶν τοῦ θεοῦ. πρό τε δὴ πάν-
των, ὡς οὐδὲν ἄν τοὺς Λακεδαιμονίους κέρδους ἕνεκα
ὀκνήσαντας, τὴν συμμαχίαν ὀνειδίζουσί σφισι πρὸς
Ἀπολλόδωρον τὸν ἐν Κασσανδρείᾳ τυραννήσαντα. ἀνθ' 5
ὅτου δὲ Μεσσήνιοι τὸ ὄνειδος ἥγηνται τοῦτο οὕτω πι-
κρόν, οὔ μοι τῷ λόγῳ τῷ παρόντι ἦν ἐπεισάγεσθαι· ὅτι
γὰρ μὴ τῶν Μεσσηνίων τὸ εὔψυχον καὶ χρόνου μῆκος
ὃν ἐπολέμησαν διάφορα ἐγένετο τῆς Ἀπολλοδώρου τυ-
ραννίδος, ἔς γε τὰς συμφορὰς οὐ πολλῷ τινὶ ἀποδεῖ ἃ οἱ
Κασσανδρεῖς πεπόνθασι. ταῦτα μὲν δὴ αἴτια ἑκάτεροι
τοῦ πολέμου γενέσθαι λέγουσι.

2. Τότε δὲ πρεσβεία Λακεδαιμονίων ἥκουσα ἐξῄτει 6
Πολυχάρην. οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων βασιλεῖς τοῖς μὲν
πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο ὅτι βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ δή-
μου τὰ δόξαντα ἐπιστελοῦσιν ἐς Σπάρτην, αὐτοὶ δὲ ἐκεί-
νων ἀπελθόντων ἐς ἐκκλησίαν τοὺς πολίτας συνῆγον. αἱ

δὲ γνῶμαι διάφοροι παρὰ πολὺ ἐγίνοντο, Ἀνδροκλέους
μὲν ἐκδιδόναι Πολυχάρην ὡς ἀνόσιά τε καὶ πέρα δεινῶν
εἰργασμένον· Ἀντίοχος δὲ ἄλλα τε ἀντέλεγε καὶ τὸ ἁπάν-
των οἴκτιστον, εἰ Πολυχάρης ἐν ὀφθαλμοῖς πείσεται τοῖς
Εὐαίφνου, καταριθμούμενος ὅσα καὶ οἷα ἦν ἀνάγκη πα-
7 θεῖν. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτο προήχθησαν οἵ τε Ἀνδροκλεῖ
καὶ οἱ τῷ Ἀντιόχῳ συσπεύδοντες ὥστε καὶ τὰ ὅπλα ἔλα-
βον. οὐ μὴν ἐς μακράν γε προῆλθέ σφισιν ἡ μάχη· πε-
ριόντες γὰρ ἀριθμῷ καὶ πολὺ οἱ σὺν Ἀντιόχῳ τόν τε Ἀν-
δροκλέα καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τοὺς λόγου μάλιστα ἀξίους
ἀποκτείνουσιν. Ἀντίοχος δὲ βασιλεύων ἤδη μόνος ἔπεμ-
πεν ἐς Σπάρτην ὡς ἐπιτρέπειν ἐθέλοι τοῖς δικαστηρίοις
ἃ ἤδη λέλεκταί μοι. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ λέγονται τοῖς 292
8 κομίσασι τὰ γράμματα ἀποκρίνασθαι. 3. Μησὶ δὲ οὐ
πολλοῖς ὕστερον Ἀντιόχου τελευτήσαντος Εὐφάης ὁ
Ἀντιόχου παρέλαβε τὴν ἀρχήν. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὔτε
κήρυκα ἀποστέλλουσι προεροῦντα Μεσσηνίοις πόλεμον,
οὔτε προαπειπάμενοι τὴν φιλίαν, κρύφα δὲ καὶ μάλιστα
ὡς ἐδύναντο ἐν ἀπορρήτῳ παρασκευασάμενοι, προο-
μνύουσιν ὅρκον μήτε τοῦ πολέμου μῆκος, ἢν μὴ δι᾽ ὀλί-
γου κριθῇ, μήτε τὰς συμφοράς, εἰ μεγάλαι πολεμοῦσι
γένοιντο, ἀποτρέψειν σφᾶς πρὶν ἢ κτήσαιντο χώραν τὴν
9 Μεσσηνίαν δοριάλωτον. ταῦτα προομόσαντες ἔξοδον
νύκτωρ ἐποιοῦντο ἐπὶ Ἄμφειαν, Ἀλκαμένην τὸν Τηλέ-
κλου τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνα ἀποδείξαντες. ἡ δὲ Ἄμφεια
πρὸς τῇ Λακωνικῇ πόλισμα ἦν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, μεγέθει
μὲν οὐ μέγα, ἐπὶ λόφου δὲ ὑψηλοῦ κείμενον, καὶ ὑδάτων
πηγὰς εἶχεν ἀφθόνους· ἐδόκει δὲ καὶ ἄλλως ἐς τὸν πάντα
πόλεμον ὁρμητήριόν σφισιν ἐπιτήδειον ἡ Ἄμφεια εἶναι.
καὶ τό τε πόλισμα αἱροῦσι πυλῶν ἀνεῳγμένων καὶ φυλα-
κῆς οὐκ ἐνούσης, καὶ τῶν Μεσσηνίων τοὺς ἐγκαταλη-
φθέντας φονεύουσι, τοὺς μὲν ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς, τοὺς

δὲ ὡς ᾔσθοντο πρός τε ἱερὰ θεῶν καὶ βωμοὺς καθημέ-
νους ἱκέτας· ὀλίγοι δὲ καὶ οἱ διαφυγόντες ἐγένοντο.
4. Ταύτην Λακεδαιμόνιοι πρώτην ἐπὶ Μεσσηνίους ἔξο- 10
δον ἐποιήσαντο, ἔτει δευτέρῳ τῆς ἐνάτης ὀλυμπιάδος, ἣν
Ξενόδοκος Μεσσήνιος ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνῃσι δὲ οὐκ
ἦσάν πω τότε οἱ τῷ κλήρῳ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἄρχοντες· τοὺς
γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ᾽
ἀρχὰς μὲν ἀφείλοντο ὁ δῆμος τῆς ἐξουσίας τὸ πολὺ καὶ
ἀντὶ βασιλείας μετέστησαν ἐς ἀρχὴν ὑπεύθυνον, ὕστε-
ρον δὲ καὶ προθεσμίαν ἐτῶν δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τῆς
ἀρχῆς. τότε δὲ ὑπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφείας Αἰσιμί-
δης Ἀθηναίοις ἦρχεν ὁ Αἰσχύλου πέμπτον ἔτος.
293 VI. Πρὶν δὲ ἢ συγγράφειν με τὸν πόλεμον καὶ ὁπόσα
πολεμοῦσιν ἑκατέροις ὁ δαίμων παθεῖν ἢ δρᾶσαι παρε-
σκεύασε, διακρῖναί τε καὶ ἡλικίας ἔργα ὅπερ ἠθέλησα
ἀνδρὸς Μεσσηνίου. τὸν γὰρ πόλεμον τοῦτον γενόμενον
μὲν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς Μεσσηνίους
καὶ τοὺς ἐπικούρους, ὀνομασθέντα δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπι-
στρατευσάντων ὥσπερ γε ὁ Μηδικὸς καὶ ὁ Πελοποννή-
σιος, Μεσσήνιον δὲ ἀπὸ τῶν συμφορῶν, καθὰ δὴ καὶ
τὸν ἐπὶ Ἰλίῳ κληθῆναι Τρωϊκὸν καὶ οὐχ Ἑλληνικὸν ἐξε-
νίκησεν, τοῦτον [γὰρ] τῶν Μεσσηνίων τὸν πόλεμον Ῥια-
νός τε ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν ὁ Βηναῖος καὶ ὁ Πριηνεὺς
Μύρων· λόγοι δὲ πεζοὶ Μύρωνός ἐστιν ἡ συγγραφή.
συνεχῶς μὲν δὴ τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς ἐς τοῦ πολέμου τὴν 2
τελευτὴν οὐδετέρῳ διήνυσται, μέρος δὲ ᾧ ἑκάτερος ἠρέ-
σκετο, ὁ μὲν τῆς τε Ἀμφείας τὴν ἅλωσιν καὶ τὰ ἐφεξῆς
συνέθηκεν, οὐ πρόσω τῆς Ἀριστοδήμου τελευτῆς, Ῥια-
νὸς δὲ τοῦδε μὲν τοῦ πρώτου τῶν πολέμων οὐδὲ ἥψατο
ἀρχήν, ὁπόσα δὲ χρόνῳ συνέβη τοῖς Μεσσηνίοις ἀποστᾶ-
σιν ἀπὸ Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ καὶ ταῦτα μὲν οὐ τὰ πάντα
ἔγραψε, τῆς μάχης δὲ τὰ ὕστερα ἣν ἐμαχέσαντο ἐπὶ τῇ

3 Τάφρῳ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ, 2. ἄνδρα ὅσον οὐ Μεσ-
σήνιον, τούτου γὰρ δὴ ἕνεκα τὸν πάντα ἐποιησάμην Ῥια-
νοῦ καὶ Μύρωνος λόγον, Ἀριστομένην, ὃς καὶ πρῶτος
καὶ μάλιστα τὸ Μεσσήνης ὄνομα ἐς ἀξίωμα προήγαγε,
τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐπεισήγαγε μὲν ὁ Πριηνεὺς ἐς τὴν
συγγραφήν, Ῥιανῷ δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν οὐδὲν Ἀριστομέ-
νης ἐστὶν ἀφανέστερος ἢ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδι Ὁμήρῳ.
διάφορα οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρηκότων, προσέσθαι μὲν 294
τὸν ἕτερόν μοι τῶν λόγων καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοτέρους ὑπε-
λείπετο, Ῥιανὸς δέ μοι ποιῆσαι μᾶλλον ἐφαίνετο εἰκότα
4 ἐς τὴν Ἀριστομένους ἡλικίαν. Μύρωνα δὲ ἐπί τε ἄλλοις
καταμαθεῖν ἔστιν οὐ προορώμενον εἰ ψευδῆ τε καὶ οὐ
πιθανὰ δόξει λέγειν, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν τῇδε τῇ Μεσση-
νίᾳ συγγραφῇ. πεποίηκε γὰρ ὡς ἀποκτείνειε Θεόπομπον
τῶν Λακεδαιμονίων τὸν βασιλέα Ἀριστομένης ὀλίγον
πρὸ τῆς Ἀριστοδήμου τελευτῆς· Θεόπομπον δὲ οὔτε μά-
χης γινομένης οὔτε ἄλλως προαποθανόντα ἴσμεν πρὶν ἢ
5 διαπολεμηθῆναι τὸν πόλεμον. οὗτος δὲ ὁ Θεόπομπος ἦν
καὶ ὁ πέρας ἐπιθεὶς τῷ πολέμῳ· μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὰ
ἐλεγεῖα τῶν Τυρταίου λέγοντα

ἡμετέρῳ βασιλῆϊ θεοῖσι φίλῳ Θεοπόμπῳ,
ὃν διὰ Μεσσήνην εἵλομεν εὐρύχορον.

ὁ τοίνυν Ἀριστομένης δόξῃ γε ἐμῇ γέγονεν ἐπὶ τοῦ πο-
λέμου τοῦ ὑστέρου, καὶ τὰ ἐς αὐτόν, ἐπειδὰν ἐς τοῦτο ὁ
λόγος ἀφίκηται, τηνικαῦτα ἐπέξειμι.

6 Οἱ δὲ Μεσσήνιοι τότε ὡς τὰ περὶ τὴν Ἄμφειαν
ἤκουον παρὰ τῶν ἀποσωθέντων ἐκ τῆς ἁλώσεως, συνε-
λέγοντο ἐς Στενύκληρον ἀπὸ τῶν πόλεων. ἀθροισθέντος
δὲ ἐς ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει καὶ
τελευταῖος ὁ βασιλεὺς παρεκελεύετο μήτε τῆς Ἀμφείας
καταπεπλῆχθαι τὴν πόρθησιν ὡς τὸν πάντα ἤδη κεκρι-
μένον δι' αὐτῆς πόλεμον, μήτε ὡς τῆς σφετέρας κρείσ-

σονα τῶν Λακεδαιμονίων δεδοικέναι τὴν παρασκευήν·
μελέτην μὲν γὰρ ἐκείνοις τῶν πολεμικῶν ἐκ χρόνου
πλείονος, σφίσι δὲ εἶναι τήν τε ἀνάγκην ἰσχυροτέραν ἀν-
δράσιν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, καὶ τὸ εὐμενέστερον ἔσεσθαι
παρὰ τῶν θεῶν ἀμύνουσι τῇ οἰκείᾳ καὶ οὐκ ἀδικίας
ἄρχουσι.

295 VII. Τοιαῦτα ὁ Εὐφάης εἰπὼν διέλυε τὸν σύλλογον,
τὸ δὲ ἀπὸ τούτου πάντας ἔσχεν ἤδη τοὺς Μεσσηνίους ἐν
ὅπλοις, τούς τε οὐκ εἰδότας ἐπαναγκάζων διδάσκεσθαι
τὰ πολεμικά, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις ἐπιμελεστέραν ἢ πρό-
τερον τὴν ἄσκησιν εἶναι. Λακεδαιμόνιοι δὲ καταδρομὰς
ἐποιοῦντο ἐς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ τὴν μὲν χώραν οὐκ
ἐλυμαίνοντο ἅτε δὴ νομίζοντες οἰκείαν, οὐδὲ δένδρα ἔκο-
πτον, οὐδὲ οἰκήματα κατέβαλλον· οἱ δὲ λείαν, εἰ περιτύ-
χοιεν, ἤλαυνον καὶ σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν ἀφῃροῦν-
το. πρὸς δὲ τὰς πόλεις ποιούμενοι προσβολὰς εἷλον μὲν 2
οὐδεμίαν ἅτε καὶ τείχεσιν ὠχυρωμένας καὶ δι' ἀκριβείας
φρουρουμένας, λαμβάνοντες δὲ τραύματα ἀπεχώρουν
ἄπρακτοι, καὶ τελευτῶντες οὐκέτι ἀπεπειρῶντο τῶν πό-
λεων. ἐλῄστευον δὲ καὶ οἱ Μεσσήνιοι τά τε ἐπιθαλάσσια
τῆς Λακωνικῆς καὶ ὅσαι γεωργίαι περὶ τὸ Ταΰγετον
ἦσαν. 2. Τετάρτῳ δὲ ἔτει μετὰ τῆς Ἀμφείας τὴν ἅλωσιν 3
Εὐφάης τῷ θυμῷ χρήσασθαι τῷ Μεσσηνίων προθυμού-
μενος ἀκμαζόντων ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ταῖς ὀργαῖς,
καὶ ἅμα τὴν ἄσκησιν ἤδη σφίσιν αὐτάρκη νομίζων εἶναι,
προεῖπεν ἔξοδον, συνακολουθεῖν δὲ καὶ τοὺς οἰκέτας
προσέτασσε φέροντας ξύλα καὶ ἄλλα ὅσα πρόσφορα ἐς
ποίησιν χαρακώματος. ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι παρὰ τῶν ἐν Ἀμφείᾳ φρουρῶν τοὺς Μεσσηνίους
ἐξιόντας· ἐξεστρατεύοντο οὖν καὶ οὗτοι. καί, ἦν γὰρ ἐν 4
τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον ἄλλως μὲν ἐς ἀγῶνα ἐπιτήδειον,
χαράδρα δὲ προεβέβλητο αὐτοῦ βαθεῖα, ἐνταῦθα τοὺς

*Μεσσηνίους παρέτασσεν ὁ Εὐφάης, ἀποδείξας στρατη-
γὸν Κλέοννιν· τῆς δὲ ἵππου καὶ τῶν ψιλῶν, οἳ συναμ-
φότεροι ἐλάσσους πεντακοσίων ἦσαν, Πυθάρατος καὶ
5 Ἄντανδρος ἡγοῦντο. ὡς δὲ συνῄει τὰ στρατόπεδα, τοῖς
μὲν ὁπλίταις καὶ ἀφειδῶς ὅμως καὶ ἀκρατέστερον ὑπὸ
τοῦ μίσους φερομένοις ἐπὶ ἀλλήλους οὐ παρέσχεν ἐλθεῖν
ἐς χεῖρας ἡ χαράδρα διείργουσα· τὸ δ' ἱππικὸν καὶ οἱ
ψιλοὶ συμμίσγουσι μὲν κατα τὸ ὑπὲρ τὴν χαράδραν, ἦσαν* 296
*δὲ οὔτε πλῆθος οὔτε ἐμπειρίᾳ διαφέροντες οὐδέτεροι,
6 καὶ διὰ τοῦτο ἰσόρροπος ἡ μάχη σφίσιν ἐγένετο. Ἐν ὅσῳ
δὲ οὗτοι συνεστήκασιν, ἐν τοσούτῳ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευεν
ὁ Εὐφάης πρῶτα μὲν τὰ κατὰ νῶτον τοῦ στρατοπέδου
φράξασθαι τοῖς σταυροῖς, μετὰ δὲ τὰ πλευρὰ ἀμφότερα.
ἐπεὶ δὲ ἥ τε νὺξ ἐπέλαβε καὶ ἡ μάχη διελέλυτο, τότε ἤδη
καὶ τὰ πρὸ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν χαράδραν ἐφρά-
ξαντο, ὥστε ἐπισχούσης ἡμέρας τῆς τε προνοίας τοῦ Εὐ-
φάους τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπιπίπτει λογισμός, εἶχόν τε
οὔτε ὅπως μάχεσθαι χρὴ πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μὴ προϊ-
όντας ἐκ τοῦ χάρακος, προσκαθῆσθαί τε ἀπεγίνωσκον
ἀπαράσκευοι τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ὄντες.*

7 3. *Καὶ τότε μὲν ἀποχωροῦσιν οἴκαδε, ἐνιαυτῷ δὲ
ὕστερον κακιζόντων σφᾶς τῶν γεγηρακότων καὶ δειλίαν
τε ὁμοῦ προφερόντων καὶ τοῦ ὅρκου τὴν ὑπεροψίαν,
οὕτω δευτέραν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπὶ Μεσσηνίους στρα-
τείαν ἐποιοῦντο. ἡγοῦντο δὲ οἱ βασιλεῖς ἀμφότεροι, Θεό-
πομπός τε ὁ Νικάνδρου καὶ Πολύδωρος ὁ Ἀλκαμένους·
Ἀλκαμένης δὲ οὐκέτι περιῆν. ἀντεστρατοπεδεύοντο δὲ
καὶ οἱ Μεσσήνιοι, καὶ πειρωμένων μάχης τῶν Σπαρτια-
8 τῶν ἄρχειν ἀντεπεξῄεσαν. Λακεδαιμονίοις δὲ ἡγεῖτο
Πολύδωρος μὲν κατὰ τὸ κέρας τὸ ἀριστερόν, Θεόπομπος
δὲ ἐπὶ τῷ δεξιῷ, τὸ μέσον δὲ εἶχεν Εὐρυλέων, τὰ μὲν πα-
ρόντα Λακεδαιμόνιος, τὰ ἐξ ἀρχῆς δὲ ἀπὸ Κάδμου καὶ ἐκ*

*Θηβῶν, Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου τοῦ Θήρα τοῦ Αὐτεσίωνος
ἀπόγονος πέμπτος. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις κατὰ μὲν τὸ δε-
ξιὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἀντετάσσοντο Ἄντανδρός τε
καὶ Εὐφάης, τὸ δὲ ἕτερον κέρας τὸ κατὰ τὸν Πολύδωρον
Πυθάρατος εἶχε, Κλέοννις δὲ τὸ μέσον.* 4. *Συνιέναι δὲ* 9
*ἤδη μελλόντων, ἐπιπαριόντες οἱ βασιλεῖς προέτρεπον
τοὺς ἑαυτῶν. Πρὸς μὲν δὴ τοὺς Λακεδαιμονίους βρα-
χεῖαν κατὰ τὸ ἐπιχώριον τὴν παράκλησιν ἐποιεῖτο ὁ Θεό-
πομπος, τοῦ τε ὅρκου τοῦ κατὰ τῶν Μεσσηνίων ἀναμιμ-
297 νήσκων, καὶ ὡς καλόν σφισι τὸ φιλοτίμημα, τῶν πατέ-
ρων, οἳ τοὺς περιοίκους κατεδουλώσαντο, φανῆναι λαμ-
πρότερα εἰργασμένους καὶ χώραν εὐδαιμονεστέραν προς-
κεκτημένους· Εὐφάης δὲ μακρότερα μὲν εἶπεν ἢ ὁ
Σπαρτιάτης, οὐ πλείω δὲ οὐδ' οὗτος ἢ ἐφιέντα ἑώρα τὸν
καιρόν. οὐ γὰρ περὶ γῆς μόνον οὐδὲ κτημάτων τὸν ἀγῶ-* 10
*να ἀπέφαινε γενησόμενον, εἰδέναι δὲ ἔφη σαφῶς ἃ νικω-
μένους ἐπιλήψεται· γυναῖκας μὲν γὰρ ἀχθήσεσθαι καὶ
τέκνα ἐν ἀνδραπόδων μέρει, τοῖς δὲ ἐν ἡλικίᾳ τὸ ἐλαφρό-
τατον ἔσεσθαι θάνατον, ἢν μετ' αἰκίας μὴ γένηται, συ-
λήσεσθαι δέ σφισι καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς πατρίδας ἐμπρή-
σεσθαι· λέγειν δὲ οὐκ εἰκάζων, μαρτύρια δὲ ἐναργῆ
πᾶσιν εἶναι τῶν ἐγκαταληφθέντων ἐν Ἀμφείᾳ τὰ πάθη.
πρό τε δὴ τηλικούτων κακῶν κέρδος εἶναι καλῶς τινὰ* 11
*ἀποθανεῖν, πολὺ δὲ εἶναι ῥᾷον ἀηττήτοις οὖσιν ἔτι καὶ
τὰς τόλμας καθεστηκόσιν ἐξ ἴσου προθυμίᾳ τοὺς ἀντιτε-
ταγμένους ὑπερβαλεῖν ἢ προαποβαλόντας τὸ φρόνημα
ἐπανορθοῦσθαι τὰ ἐπταισμένα. τοιαῦτα μὲν ὁ Εὐφάης
εἶπεν.*

VIII. *Ἐπεὶ δὲ ἑκατέροις ἐσήμηναν οἱ ἡγεμόνες, Μεσ-
σήνιοι μὲν δρόμῳ τε ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐχρῶντο
καὶ ἀφειδῶς αὐτῶν εἶχον ἅτε ἄνθρωποι θανατῶντες ὑπὸ
τοῦ θυμοῦ, καὶ αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος ἔσπευδεν ἄρξαι*

μάχης· ἀντεπήεσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι σπουδῇ καὶ
οὗτοι, πρόνοιαν δὲ ὅμως ἐποιοῦντο μὴ διαλυθῆναί σφισι
2 τὴν τάξιν. ὡς δὲ πλησίον ἐγίνοντο, ἀπειλαῖς ἐχρῶντο τῶν
τε ὅπλων τῇ κινήσει καὶ ἐνορῶντες ἐς ἀλλήλους δεινόν,
ἔς τε λοιδορίας προήγοντο, οἱ μὲν οἰκέτας αὐτῶν ἤδη
τοὺς Μεσσηνίους καὶ οὐδὲν ἐλευθερωτέρους ἀποκαλοῦν-
τες τῶν Εἱλώτων, οἱ δὲ ἐκείνους τῷ τε ἐγχειρήματι ἀνο-
σίους, ἐπεὶ πλεονεξίας ἕνεκα ἐπὶ ἄνδρας συγγενεῖς ἐπίασι,
καὶ θεῶν ἀσεβεῖς ὅσοι Δωριεῦσι πατρῷοι, τῶν τε ἄλλων
καὶ μάλιστα Ἡρακλέους. ἤδη τε ὁμοῦ τοῖς ὀνείδεσι καὶ
ἔργων ἥπτοντο, ἀθρόοι τε πρὸς ἀθρόους ὠθισμῷ χρώ-
μενοι μάλιστα οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἀνὴρ ἀνδρὶ ἐπιόν- 298
3 τες. Τέχνῃ μὲν οὖν ἐς τὰ πολεμικὰ ὁμοῦ καὶ μελέτῃ πολὺ
οἱ Λακεδαιμόνιοι προέσχον, πρὸς δὲ καὶ τῷ πλήθει· τούς
τε γὰρ περιοίκους ὑπηκόους ἤδη καὶ συνακολουθοῦντας
εἶχον, Ἀσιναῖοί τε οἱ Δρύοπες γενεᾷ πρότερον ὑπὸ Ἀρ-
γείων ἐκ τῆς σφετέρας ἀνεστηκότες καὶ ἥκοντες ἐς τὴν
Λακεδαίμονα ἱκέται κατ' ἀνάγκην συνεστρατεύοντο·
πρὸς δὲ τοὺς ψιλοὺς τῶν Μεσσηνίων τοξότας Κρῆτας
4 ἐπήγοντο μισθωτούς. Μεσσηνίοις δὲ ἀπήντα ἐς τὸ ἴσον
ἥ τε ἀπόνοια καὶ τὸ ἐς τὸν θάνατον εὔθυμον, καὶ ὁπόσα
μὲν πάσχοιεν, ἀναγκαῖα μᾶλλον τοῖς πατρίδα σεμνυνοῦ-
σιν ἢ δεινὰ ἐνόμιζον, ἃ δὲ ἔδρων, αὐτοί τε ἡγοῦντο εἰρ-
γάσθαι μειζόνως καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις συμβαίνειν χα-
λεπώτερα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν προεκπηδῶντες τῆς τάξεως
τολμήματα λαμπρὰ ἀπεδείκνυντο, τοῖς δὲ καὶ ἐπικαίρως
τετρωμένοις καὶ ἐμπνέουσιν ὀλίγον ὅμως ἡ ἀπόνοια
5 ἤκμαζε. παρακλήσεις τε ἐγίνοντο, καὶ οἱ μὲν ζῶντες καὶ
ἔτι ἄτρωτοι τοὺς τραυματίας παρώξυνον, πρὶν ἢ τὴν
ἐσχάτην τινὶ ἐφεστηκέναι μοῖραν ἀντιδράσαντα ὅ τι καὶ
δύναιτο, σὺν ἡδονῇ δέχεσθαι τὸ πεπρωμένον· οἱ δὲ ὁπότε
αἴσθοιντο οἱ τραυματίαι τὴν ἰσχὺν σφᾶς ὑπολείπουσαν

καὶ τὸ πνεῦμα οὐ παραμένον, διεκελεύοντο τοῖς ἀτρώσι
μὴ χείρονας ἢ αὐτοὶ γίνεσθαι μηδὲ ἐς ἀνωφελὲς τῇ πα-
τρίδι καὶ τὴν ἐκείνων τελευτὴν καταστῆσαι. Λακεδαιμό- 6
νιοι δὲ πρότερον τῇ μὲν ἐς ἀλλήλους δεήσει οὐκ ἐχρῶντο,
καὶ ἐς τὰ παράδοξα τῶν τολμημάτων οὐ κατὰ ταὐτὰ ἑτοί-
μως τοῖς Μεσσηνίοις εἶχον· ἅτε δὲ εὐθὺς ἐκ παίδων τὰ
πολεμικὰ ἐπιστάμενοι, βαθυτέρᾳ τε τῇ φάλαγγι ἐχρῶντο,
299 καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἤλπιζον οὔτε χρόνον τὸν ἴσον καρ-
τερήσειν ἀντιτεταγμένους οὔτε πρὸς τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις
κάματον ἢ τὰ τραύματα ἀνθέξειν. 2. Ἴδια μὲν τοιαῦτα ἐν 7
ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι ἔς τε τὰ ἔργα ἦν καὶ ἐς τὰς γνώ-
μας τῶν μαχομένων· κοινὰ δὲ ἀπ' ἀμφοτέρων, οὔτε
γὰρ ἱκεσίαις οἱ φονευόμενοι καὶ χρημάτων ὑποσχέσεσιν
ἐχρῶντο, τάχα μέν που μὴ πείσειν διὰ τὸ ἔχθος ἀπεγνω-
κότες, τὸ δὲ πλεῖστον ἀπαξιοῦντες, ὡς οὐ τὰ πρότερά γε
κακιοῦσιν· οἵ τε ἀποκτείνοντες ἀπείχοντο καὶ αὐχήμα-
τος ὁμοίως καὶ ὀνειδῶν, οὐκ ἔχοντές πω βεβαίαν οὐδέτε-
ροι τὴν ἐλπίδα εἰ κρατήσουσι. παραδοξότατα δὲ ἀπέ-
θνησκον οἱ τῶν κειμένων σκυλεύειν τινὰ ἐπιχειροῦντες·
ἢ γὰρ τοῦ σώματος γυμνόν τι ὑποφήναντες ἠκοντίζοντο
καὶ ἐτύπτοντο, οὐ προορώμενοι διὰ τὴν ἐν τῷ παρόντι
ἀσχολίαν, ἢ καὶ ὑπὸ τῶν σκυλευομένων ἔτι ἐμπνεόντων
διεφθείροντο. 3. Ἐμάχοντο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἀξίως λό- 8
γου, Θεόπομπος δὲ καὶ ἀκρατέστερον ὥρμητο ὡς αὐτὸν
ἀποκτενῶν Εὐφάην. Εὐφάης δὲ ὁρῶν ἐπιόντα εἶπεν ἄρα
πρὸς τὸν Ἄντανδρον οὐδὲν εἶναι τὰ Θεοπόμπου διάφορα
ἢ ὁ πρόγονος αὐτοῦ Πολυνείκης ἐτόλμησε· Πολυνείκην
τε γὰρ στρατιὰν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀγαγόντα ἐξ Ἄργους
ἀποκτεῖναι τὸν ἀδελφὸν αὐτοχειρὶ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὸ
ἐκείνου, Θεόπομπόν τε ἐθέλειν ἐς τὸ ἴσον καταστῆσαι
μιάσματος τοῖς ἀπὸ Λαΐου καὶ Οἰδίποδος τὸ Ἡρακλειδῶν
γένος· οὐ μέντοι χαίροντά γε ἀπὸ τῆς μάχης διακριθῆ-

9 σεσθαι. τοιαῦτα ἐπιλέγων ἀντεπήει καὶ οὗτος. Ἐνταῦθα
ἥ τε πᾶσα μάχη κεκμηκότων ὅμως ἐς τὸ ἀκμαιότατον αὖ-
θις ἤρθη, καὶ τοῖς τε σώμασιν ἀνερρώννυντο καὶ τὸ ἀφει-
δὲς ἐς τὸν θάνατον παρ' ἀμφοτέρων ηὐξάνετο, ὥστε εἰ-
κάσαι ἄν τις τοῦ ἔργου τότε σφᾶς πρῶτον ἅπτεσθαι. τέ-
λος δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐφάην τῆς τε ἀπονοίας τῷ ὑπερβάλ-
λοντι, μανίας ὄντες ἐγγύτατα, καὶ ὑπ' ἀνδραγαθίας, 300
πᾶν γὰρ δὴ τὸ περὶ τὸν βασιλέα οἱ λογάδες τῶν Μεσση-
νίων ἦσαν, βιάζονται τοὺς ἀντιτεταγμένους, καὶ αὐτόν
τε Θεόπομπον ἀπώσαντο καὶ Λακεδαιμονίων τοὺς καθ'
10 αὑτοὺς ἐτρέψαντο. Τὸ δὲ ἕτερον κέρας τοῖς Μεσσηνίοις
ἐταλαιπώρει· Πυθάρατός τε γὰρ ὁ στρατηγὸς ἐτεθνήκει,
καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀναρχίαν ἀτακτότερον καὶ *** ἀθύ-
μως εἶχον οὐδ' οὗτοι. φεύγουσι δὲ οὔτε τοῖς Μεσσηνίοις
ὁ Πολύδωρος οὔτε οἱ περὶ τὸν Εὐφάην τοῖς Λακεδαιμο-
νίοις ἠκολούθησαν. Εὐφάει γὰρ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν αἱ-
ρετώτερα ἐφαίνετο ἀμύνειν τοῖς ἡττωμένοις· οὐ μέντοι
Πολυδώρῳ γε οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτὸν συμμίσγουσιν· ἐν
11 σκότῳ γὰρ ἤδη τὰ γινόμενα ἦν, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους
ἅμα εἶργε μὴ πρόσω τοῖς ἀποχωροῦσιν ἐπακολουθεῖν οὐχ
ἥκιστα καὶ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων· ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ ἄλλως
πάτριον σχολαιοτέρας τὰς διώξεις ποιεῖσθαι, μὴ διαλῦ-
σαι τὴν τάξιν πλείονα ἔχοντες πρόνοιαν ἤ τινα ἀποκτεῖ-
ναι φεύγοντα. τὰ δὲ μέσα ἀμφοτέροις, ἧ Λακεδαιμονίων
ὁ Εὐρυλέων, Μεσσηνίοις δὲ Κλέοννις ἡγεῖτο, ἰσοπαλῶς
μὲν ἠγωνίζοντο, διέλυσε δὲ ἀπ' ἀλλήλων καὶ τούτους
ἐπελθοῦσα ἡ νύξ.
12 4. Ταύτην τὴν μάχην παρ' ἀμφοτέρων ἢ μόνα ἢ μά-
λιστα ἐμαχέσαντο τὰ ὁπλιτικά. οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀλί-
γοι τε ἦσαν, καὶ οὐδὲν ὥστε καὶ μνημονευθῆναι διεπρά-
ξαντο· οὐ γάρ τι ἀγαθοὶ τότε ἱππεύειν ἦσαν οἱ Πελοπον-
νήσιοι. τῶν δὲ Μεσσηνίων οἱ ψιλοὶ καὶ οἱ παρὰ Λακεδαι-

μονίοις Κρῆτες οὐδὲ συνέμιξαν ἀρχήν· τῷ γὰρ πεζῷ τῷ
σφετέρῳ κατὰ τρόπον ἔτι ἑκάτεροι τὸν ἀρχαῖον ἐπετά-
χθησαν. Ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν μάχης μὲν οὐδέτεροι διε- 13
νοοῦντο ἄρχειν οὐδὲ ἱστάναι πρότεροι τρόπαιον, προϊού-
σης δὲ τῆς ἡμέρας ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκη-
ρυκεύοντο, καὶ ἐπειδὴ παρ' ἀμφοτέρων συνεχωρήθη,
θάψειν ἔμελλον ἤδη τὸ ἐντεῦθεν.
301 IX. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις μετὰ τὴν μάχην πονηρὰ γί-
νεσθαι τὰ πράγματα ἤρχετο· δαπάνῃ τε γὰρ χρημάτων
ἀπειρήκεσαν, ἃ τῶν πόλεων ἀνήλισκον ἐς τὰς φρουράς,
καὶ οἱ δοῦλοι παρὰ τοὺς Λακεδαιμονίους ηὐτομόλουν.
τοῖς δὲ καὶ νόσος ἐνέπεσε. καὶ ταραχὰς μὲν παρέσχεν ὡς
οὖσα λοιμώδης, οὐ μὴν ἐς ἅπαντάς γε ἐχώρησεν. βου-
λευομένοις δὲ πρὸς τὰ παρόντα ἐδόκει τὰ μὲν πολλὰ πο-
λίσματα τὰ ἐς μεσόγαιαν πάντα ἐκλείπειν, ἐς δὲ τὸ ὄρος
ἀνοικίζεσθαι τὴν Ἰθώμην. ἦν δὲ καὶ πόλισμα αὐτόθι οὐ 2
μέγα, ὃ καὶ Ὅμηρόν φασιν ἔχειν ἐν καταλόγῳ·

καὶ Ἰθώμην κλιμακόεσσαν.

ἐς τοῦτο τὸ πόλισμα ἀνῳκίζοντο, ἐπεκτείνοντες τὸν ἀρ-
χαῖον περίβολον ἔρυμα εἶναι πᾶσιν αὔταρκες. ἦν δὲ τὸ
χωρίον καὶ ἄλλως ἐχυρόν· ἡ γὰρ Ἰθώμη μεγέθει τε οὐ-
δενὸς ἀποδεῖ τῶν ὀρῶν ὁπόσα ἐντός ἐστιν Ἰσθμοῦ, καὶ
δύσβατος κατὰ τοῦτο μάλιστα ἦν. 2. Ἐδόκει δὲ καὶ θεω- 3
ρὸν πέμψαι σφίσιν ἐς Δελφούς. ἀποστέλλουσιν οὖν Τῖ-
σιν τὸν Ἄλκιδος, καὶ ἀξιώματι οὐδενὸς ὕστερον καὶ ὅτι
προσκεῖσθαι μαντικῇ μάλιστα ἐνομίζετο. τοῦτον τὸν Τῖ-
σιν ἐπανιόντα ἐκ Δελφῶν λοχῶσιν ἄνδρες Λακεδαιμο-
νίων ἀπὸ τῆς ἐν Ἀμφείᾳ φρουρᾶς· λοχήσαντες δέ, οὐ
γὰρ ὑπεῖκεν αἰχμάλωτος γενέσθαι, περιμένοντα οὖν
ἀμύνεσθαι καὶ ἀνθεστηκότα ἐτίτρωσκον, ἐς ὃ γίνεται
βοή σφισιν ἐξ ἀφανοῦς „τὸν χρησμοφόρον μέθες.“ καὶ 4
Τῖσις μέν, ὡς ἀπεσώθη τάχιστα ἐς Ἰθώμην καὶ τὴν μαν-

τείαν παρὰ τὸν βασιλέα ἀνήνεγκε, μετ᾽ οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν
τραυμάτων τελευτᾷ· τοὺς δὲ Μεσσηνίους ἀθροίσας ὁ
Εὐφάης ἐπεδείκνυ τὸν χρησμόν·

Κόρην ἄχραντον νερτέροισι δαίμοσι,
κλήρῳ λαχοῦσαν Αἰπυτιδῶν ἀφ᾽ αἵματος,
θυηπολεῖτε νυκτέροισιν ἐν σφαγαῖς.
Ἢν δὲ σφαλῆτε, καὶ παρ᾽ ἀλλοίου τότε 302
θύειν, διδόντος ἐς σφαγὴν ἑκουσίως.

5 3. Ταῦτα τοῦ θεοῦ δηλώσαντος, αὐτίκα ἐκληροῦντο ὅσαι
παρθένοι τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν. καί, ἐπελάμβανε
γὰρ Λυκίσκου θυγατέρα ὁ κλῆρος, ταύτην Ἐπήβολος ὁ
μάντις ἀπηγόρευεν ὡς οὐ δέοι θύειν· οὐ γὰρ εἶναι Λυ-
κίσκου, τὴν δὲ γυναῖκα ἣ Λυκίσκῳ συνῴκησεν, ὡς τεκεῖν
οὔκουν οἵα τε ἦν, [ἐν τούτῳ] τὴν παῖδα ὑποβαλέσθαι. ἐν
ὅσῳ δὲ οὗτος ἀνεδίδασκε τὰ ἐς αὐτήν, ἐν τοσῷδε ὁ Λυ-
κίσκος, ἀπαγόμενος ἅμα καὶ τὴν παρθένον ηὐτομόλησεν
6 ἐς Σπάρτην. 4. Ἐχόντων δὲ ἀθύμως τῶν Μεσσηνίων,
ὡς Λυκίσκον ἀποδράντα ᾔσθοντο, ἐνταῦθά σφισιν Ἀρι-
στόδημος ἀνὴρ καὶ γένους τοῦ Αἰπυτιδῶν καὶ Λυκίσκου
τῇ τε ἄλλῃ δόξῃ καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἐπιφανέστερος ἐδίδου
τὴν θυγατέρα ἑκὼν θῦσαι. τὰ δὲ ἀνθρώπων καὶ οὐχ ἥκι-
στα τὸ πρόθυμον ἡ Πεπρωμένη κατὰ ταὐτὰ ἐπικρύπτει
καὶ εἰ ψηφῖδα ἐπιλαβοῦσα ἰλὺς ποταμοῦ, ὅπου καὶ τότε
Ἀριστοδήμῳ διασώσασθαι Μεσσήνην ἀγώνισμα ποιου-
7 μένῳ τὸ ἐμπόδιον ἐπήγαγε τοιόνδε. 5. Ἀνὴρ τῶν Μεσ-
σηνίων, τὸ δὲ ὄνομα οὐ λέγουσιν, ἐρῶν ἔτυχε τοῦ Ἀρι-
στοδήμου τῆς θυγατρός, τότε δὲ ἤδη ἔμελλε καὶ γυναῖκα
ἄξεσθαι. οὗτος κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστο-
δήμῳ προῆλθεν, ἐκεῖνον μὲν ἐγγυήσαντά οἱ μηκέτι εἶναι
κύριον τῆς παιδός, αὐτὸς δὲ ἐγγυησάμενος κυριώτερος
ἐκείνου γίνεσθαι. δεύτερα δὲ ὡς τοῦτο οὐχ ἑώρα οἱ κατ-
ορθούμενον, ἐπ᾽ ἀναίσχυντον τρέπεται λόγον, ξυγγενέ-

σθαι τε τῇ παιδὶ καὶ κύειν ἐξ αὐτοῦ. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτον 8
Ἀριστόδημον προήγαγεν ὡς ἐκμανέντα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ
303 τὴν θυγατέρα ἀποκτεῖναι· μετὰ δὲ ἀνέτεμνε καὶ ἐπεδεί-
κνυεν αὐτὴν οὐκ ἔχουσαν ἐν γαστρί. παρὼν δὲ Ἐπήβο-
λος ἐκέλευεν ἄλλον τινὰ τὸν θυγατέρα ἐπιδώσοντα γενέ-
σθαι· τῆς γὰρ τοῦ Ἀριστοδήμου πλέον εἶναί σφισιν
ἀποθανούσης οὐδέν· φονεῦσαι γὰρ τὸν πατέρα αὐτήν,
θεοῖς δέ, οἷς ἡ Πυθία προσέταξεν, οὐ θῦσαι. τοιαῦτα εἰ- 9
πόντος τοῦ μάντεως, τὸ πλῆθος τῶν Μεσσηνίων ὥρμη-
σεν ἀποκτενοῦντες τὸν μνηστῆρα τῆς παιδός, ὡς Ἀρι-
στοδήμῳ τε μίασμα εἰκαῖον προσάψαντα καὶ σφίσι τῆς
σωτηρίας τὴν ἐλπίδα ἀμφίβολον πεποιηκότα. ἦν δὲ ὁ
ἀνὴρ οὗτος ἐς τὰ μάλιστα τῷ Εὐφάει φίλος. πείθει τοὺς
Μεσσηνίους Εὐφάης τόν τε χρησμὸν ἔχειν τέλος ἀποθα-
νούσης τῆς παιδός, καὶ σφίσιν ἀποχρᾶν τὰ ὑπὸ Ἀριστο-
δήμου πεποιημένα. λέγοντος δὲ ταῦτα, ἔφασαν τὰ ὄντα 10
λέγειν ὅσοι τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν· ἀπεῖναι γάρ
σφισι τὸ δέος τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἕκαστός τις ἔσπευδε. καὶ
οἱ μὲν τοῦ βασιλέως τῇ παραινέσει πειθόμενοι τὴν ἐκ-
κλησίαν διαλύουσι, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς πρός τε θυσίας θεῶν
καὶ ἑορτὴν τρέπονται.

X. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκούσαντες τὸν γενόμενον
Μεσσηνίοις χρησμὸν ἀθύμως διέκειντο καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ
βασιλεῖς, ἔς τε τὰ λοιπά, καὶ ἄρχειν ὀκνοῦντες μάχης.
Ἔτει δὲ ἕκτῳ μετὰ τὸν ἐξ Ἰθώμης Λυκίσκου δρασμὸν οἱ
Λακεδαιμόνιοι, τὰ γὰρ ἱερὰ ἐγίνετο αὐτοῖς αἴσια, στρα-
τεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἰθώμην· οἱ δὲ Κρῆτες οὐκέτι παρόντες
σφίσιν ἔτυχον. ὑστέρησαν δὲ καὶ οἱ τῶν Μεσσηνίων σύμ-
μαχοι. δι᾽ ὑποψίας γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοις ἤδη
Πελοποννησίων καὶ Ἀρκάσιν ἦσαν καὶ Ἀργείοις μάλι-
στα. καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι κρύφα ἔμελλον τῶν Λακεδαιμο-
νίων ἀφίξεσθαι, καὶ ἰδίᾳ δὴ μᾶλλον ἢ μετὰ δόγματος κοι-

νοῦ· τοῖς δὲ Ἀρκάσιν ἡ στρατεία μὲν ἀνείρητο ἐκ τοῦ
φανεροῦ, παρέτυχον δὲ οὐδ' οὗτοι. τοὺς γὰρ Μεσση- 304
νίους καὶ ἄνευ συμμάχων κινδυνεῦσαι προήγαγεν ἡ
2 δόξα τοῦ χρησμοῦ. 2. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ οὐδέν τι ἐγέ-
νετο διάφορα ἢ καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας μάχης, ἥ τε ἡμέρα
καὶ τότε μαχομένους προαπέλιπεν· οὐ μέντοι βιασθῆναί
γε οὐδέτερον κέρας ἢ καὶ λόχον μνημονεύουσιν, ἐπεὶ
μηδὲ τὴν τάξιν, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἐτάχθησαν, συμμεῖναί φα-
σιν, ἀλλ' ἀφ' ἑκατέρων τοὺς ἀρίστους συνελθόντας ἐς τὸ
3 μεσαίτατον ἐνταῦθα τὸν πάντα ἔχειν πόνον. Ὁ γὰρ Εὐ-
φάης πλέον τι ἢ βασιλέα εἰκὸς ἦν προθυμούμενος, καὶ
ἀφειδῶς τοῖς περὶ τὸν Θεόπομπον ἐγκείμενος, τραύματα
πολλά τε καὶ οὐκ ἰάσιμα λαμβάνει. λιποψυχήσαντα δὲ
αὐτὸν καὶ πεσόντα οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὀλίγον ὅμως ἐμ-
πνέοντα ἐποιοῦντο παρ' αὐτοὺς ἑλκύσαι σπουδήν. ἐπή-
γειρε δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἥ τε ἐς τὸν Εὐφάην προ-
ϋπάρχουσα εὔνοια καὶ τὰ ὀνείδη τὰ μέλλοντα· φονευο-
μένοις τε ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἄμεινόν σφισιν ἐφαίνετο
προΐεσθαι τὰς ψυχὰς ἢ ἐκεῖνον προεμένων ἀποσωθῆναί
4 τινα. 3. Τότε μὲν δὴ πεσὼν ὁ Εὐφάης τήν τε μάχην
ἐπεμήκυνε, καὶ προήγαγεν ἐς πλέον παρὰ ἑκατέρων τὰ
τολμήματα· ὕστερον δὲ ἀνήνεγκε μὲν καὶ ᾔσθετο ὅτι οὐκ
ἔλαττον ἐσχήκασιν ἐν τῷ ἔργῳ, ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς
ἀποθνήσκει, βασιλεύσας Μεσσηνίων τρία ἔτη καὶ δέκα
καὶ πολεμήσας Λακεδαιμονίοις τὸν πάντα τῆς βασιλείας
5 χρόνον. 4. Εὐφάει δὲ οὐκ ὄντων παίδων, τὸν αἱρεθέντα
ὑπὸ τοῦ δήμου κατελείπετο ἔχειν τὴν ἀρχήν, Κλέοννίς τε
καὶ Δᾶμις ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστοδήμῳ προῆλθον, τά
τε ἄλλα καὶ τὰ ἐς πόλεμον διαφέρειν νομιζόμενοι· τὸν δὲ
Ἄντανδρον οἱ πολέμιοι κατειργάσαντο ἐν τῇ μάχῃ προ-
κινδυνεύοντα Εὐφάους. ἦσαν δὲ καὶ τῶν μάντεων αἱ
γνῶμαι κατὰ ταὐτὰ ἀμφοτέρων, Ἐπηβόλου καὶ Ὀφιο-

νέως, μὴ σφᾶς ἀνδρὶ ἐναγεῖ καὶ θυγατρὸς μίασμα ἐπι-
κειμένῳ δοῦναι τὴν Αἰπύτου καὶ τῶν ἀπογόνων τιμήν.
ᾑρέθη δὲ ὅμως καὶ ἐβασίλευσεν Ἀριστόδημος. Ὁ δὲ 6
305 Ὀφιονεὺς οὗτος ὁ τῶν Μεσσηνίων μάντις τυφλὸς ὢν
εὐθὺς ἐκ γενετῆς μαντικήν τινα εἶχε τοιαύτην· πυνθα-
νόμενος τὰ γινόμενα ἑκάστοις ἰδίᾳ τε καὶ ἐν κοινῷ προέ-
λεγεν οὕτω τὰ μέλλοντα. οὗτος μὲν τρόπον ἐμαντεύετο
τὸν εἰρημένον, Ἀριστόδημος δὲ βασιλεύσας τῷ τε δήμῳ
διέμενε τὰ εἰκότα χαρίζεσθαι προθυμούμενος, καὶ τοὺς
ἐν τέλει τούς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Κλέοννιν καὶ Δᾶμιν
ἦγεν ἐν τιμῇ. διὰ θεραπείας δὲ εἶχε καὶ τὰ τῶν συμμά-
χων, Ἀρκάδων τε τοῖς δυνατοῖς καὶ ἐς Ἄργος καὶ Σι-
κυῶνα ἀποστέλλων δῶρα. Τὸν δὲ πόλεμον ἐπὶ τῆς Ἀρι- 7
στοδήμου βασιλείας ἐπολέμουν λῃστείαις τε κατ' ὀλίγους
ἀεὶ καὶ περὶ τὴν ὡραίαν καταδρομαῖς ἐς τὴν ἀλλήλων
χρώμενοι. συνεσέβαλλον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τοῖς
Μεσσηνίοις ἐς τὴν Λακωνικήν. Ἀργεῖοι δὲ προαναφῆναι
μὲν τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος οὐκ ἠξίουν, γινο-
μένου δὲ ἀγῶνος παρεσκευάζοντο ὡς μεθέξοντες.

XI. Πέμπτῳ δὲ ἔτει τῆς Ἀριστοδήμου μελλόντων ἐκ
προρρήσεως συμβολὴν ποιήσεσθαι, τῷ τε γὰρ μήκει τοῦ
πολέμου καὶ τοῖς δαπανήμασιν ἀπειρήκεσαν, οὕτω παρε-
γένοντο ἀμφοτέροις καὶ οἱ σύμμαχοι, Λακεδαιμονίοις
μὲν Κορίνθιοι Πελοποννησίων μόνοι, τοῖς δὲ Μεσση-
νίοις οἵ τε Ἀρκάδες πανστρατιᾷ καὶ Ἀργείων καὶ Σι-
κυωνίων λογάδες. Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν Κορινθίοις
καὶ τοῖς Εἵλωσι καὶ ὅσοι περίοικοι συνεστρατεύοντο τὸ
μέσον ἐπιτρέψαντες, ἐπὶ τοῖς κέρασιν αὐτοί τε καὶ οἱ βα-
σιλεῖς ἐτάσσοντο, βαθείᾳ τε ὡς οὔπω πρότερον καὶ
πυκνῇ τῇ φάλαγγι. τῷ δὲ Ἀριστοδήμῳ καὶ τοῖς περὶ αὐ- 2
τὸν διετάχθη τὰ ἐς τὴν μάχην οὕτως. ὅσοι τῶν Ἀρκά-
δων ἢ τῶν Μεσσηνίων τὰ μὲν σώματα ἦσαν ἐρρωμένοι

καὶ ἀγαθοὶ τὰς ψυχάς, ὅπλα δὲ οὐκ εἶχον ἰσχυρά, τού-
τοις τῶν ὅπλων τὰ χρησιμώτατα ἐπέλεξε, καὶ ὡς τὸ ἔρ-
γον ἤπειγεν, ὁμοῦ τοῖς Ἀργείοις καὶ Σικυωνίοις καὶ
τούτους ἔτασσε· τὴν δὲ φάλαγγα ἐπὶ πλέον ἤπλωσεν, 306
ὡς μὴ κυκλωθεῖεν ὑπὸ τῶν ἐναντίων. προείδετο δὲ καὶ
ὅπως τεταγμένοις σφίσι τὸ ὄρος ἡ Ἰθώμη κατὰ νώτου
γίνοιτο. καὶ τούτοις μὲν Κλέοννιν ἐπέταξεν ἡγεμόνα·
3 αὐτὸς δὲ καὶ ὁ Δᾶμις ὑπέμενον ἔχοντες τοὺς ψιλούς,
σφενδονήτας μὲν ἢ τοξότας ὀλίγους, ὁ δὲ ὄχλος ὁ πο-
λὺς τοῖς τε σώμασιν ἦσαν ἐς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνα-
χωρήσεις ἐπιτήδειοι καὶ τῇ ὁπλίσει κοῦφοι· θώρακα γὰρ
ἢ ἀσπίδα εἶχεν ἕκαστος, ὅσοι δὲ ἠπόρουν τούτων, περι-
εβέβληντο αἰγῶν νάκας καὶ προβάτων, οἱ δὲ καὶ θηρίων
δέρματα, καὶ μάλιστα οἱ ὀρεινοὶ τῶν Ἀρκάδων λύκων τε
4 καὶ ἄρκτων. ἀκόντια δὲ ἕκαστος πολλά, οἱ δὲ καὶ λόγχας
αὐτῶν ἔφερον. 2. καὶ οὗτοι μὲν ἐλόχων τῆς Ἰθώμης ἔνθα
ἔμελλον ἥκιστα ἔσεσθαι σύνοπτοι, οἱ δὲ ὁπλῖται τῶν
Μεσσηνίων καὶ συμμάχων τήν τε ἔφοδον τὴν πρώτην
τῶν Λακεδαιμονίων ὑπέμειναν, καὶ μετὰ τοῦτο ἦσαν ἤδη
καὶ τὰ ἄλλα ἀνδρεῖοι. ἀριθμῷ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων ἀπε-
λείποντο, λογάδες δὲ ὄντες ἐμάχοντο πρὸς δῆμον καὶ οὐχ
ὁμοίως πρὸς κρείττους, ᾗ καὶ μᾶλλον τῇ τε ἄλλῃ προθυ-
5 μίᾳ καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἐπὶ πολὺ ἀντεῖχον. ἐνταῦθα καὶ
ὁ στρατὸς τῶν Μεσσηνίων ὁ εὔζωνος, ἀφ' οὗ καὶ τούτοις
ἤρθη τὰ σημεῖα, ἐχρῶντο ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους δρό-
μῳ καὶ περιστάντες ἠκόντιζον ἐς τὰ πλάγια· ὅσοις δὲ καὶ
ἐπὶ πλέον μετῆν τόλμης, προσέθεόν τε καὶ ἔτυπτον ἐκ
χειρός. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κίνδυνόν σφισι δεύτερον ἐν
τῷ αὐτῷ καὶ οὕτως ἀνέλπιστον ὁρῶντες παρόντα, ὅμως
οὔτε ἐταράχθησαν, ἐπιστρεφόμενοί τε ἐς τοὺς ψιλοὺς
ἀμύνεσθαι μὲν ἐπειρῶντο, διὰ δὲ τὴν κουφότητα οὐ χα-
λεπῶς ἀποφευγόντων ἀπορία τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ

ἀπ' αὐτῆς ἤδη καὶ ὀργὴ γίνεται. πεφύκασι δέ πως οἱ ἄν- 6
θρωποι μάλιστα ἔχειν ἀκρατῶς πρὸς τὰ παρ' ἀξίαν. καὶ
δὴ καὶ τότε οἵ τε ἤδη τραύματα τῶν Σπαρτιατῶν εἰληφό-
307 τες, καὶ ὅσοι κειμένων τῶν παραστατῶν ἐγίνοντο πρὸς
τὴν ἔφοδον τῶν ψιλῶν πρῶτοι, προεξέθεόν τε, ὁπότε
ἴδοιεν ἐπιφερομένους τοὺς ψιλούς, καὶ ὑπὸ θυμοῦ μα-
κροτέρας τὰς διώξεις ἐποιοῦντο ἀποχωρούντων. οἱ δὲ
ψιλοὶ τῶν Μεσσηνίων ὡς τὸ πρῶτον ἤρξαντο, κατὰ χώ-
ραν τε μένοντας ἔτυπτον καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ διωκόν-
των ἔφθανον ἀποφεύγοντες, καὶ πειρωμένοις ἀναστρέ-
φειν αὖθις ἐπῄεσαν. ταῦτα δὲ ἔδρων σποράδην καὶ ἄλλοι 7
κατ' ἄλλο τῆς τῶν ἐναντίων τάξεως· οἵ τε ὁπλῖται τῶν
Μεσσηνίων καὶ συμμάχων θρασύτερον ἐν τῷ τοιῷδε τοῖς
κατὰ στόμα αὐτῶν ἐπέκειντο. 3. Τέλος δὲ οἱ Λακεδαιμό-
νιοι τῷ τε χρόνῳ καὶ τοῖς τραύμασιν ἀπαγορεύοντες, καὶ
ἅμα παρὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τῶν ψιλῶν ταρασσόμενοι, δια-
λύουσι τὴν τάξιν. τραπέντων δέ, ἐνταῦθά σφισι πλείω
παρεῖχον κακὰ οἱ ψιλοί. τοὺς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων δια- 8
φθαρέντας ἐν τῇ μάχῃ συλλαβεῖν μὲν οὐχ οἷά τε ἦν ἀριθ-
μῷ, πείθομαι δὲ εἶναι καὶ αὐτὸς πολλούς. ἡ δὲ οἴκαδε
ἀναχώρησις τοῖς μὲν ἄλλοις καθ' ἡσυχίαν, Κορινθίοις
δὲ ἔμελλεν ἔσεσθαι χαλεπή· διὰ πολεμίας γὰρ ἐγίνετο
ὁμοίως διά τε τῆς Ἀργείας πειρωμένοις καὶ παρὰ Σικῶνα
ἀνασωθῆναι.

XII. Λακεδαιμονίους δὲ ἐλύπει μὲν καὶ τὸ γεγονὸς
πταῖσμα, τεθνεώτων ἐν τῇ μάχῃ πολλῶν τε καὶ ἀξίων λό-
γου· παρίστατο δὲ καὶ ἐς τὴν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ πολέμου
σφίσιν ἀθύμως ἔχειν, καὶ διὰ τοῦτο θεωροὺς ἀποστέλ-
λουσιν ἐς Δελφούς. τούτοις ἐλθοῦσιν ἡ Πυθία χρᾷ τάδε·

Οὔ σε μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χερὶ Φοῖβος ἄνωγεν,
ἀλλ' ἀπάτῃ μὲν ἔχει γαῖαν Μεσσηνίδα λαός,
308 ταῖς δ' αὐταῖς τέχναισιν ἁλώσεται αἷσπερ ὑπῆρξεν.

2 πρὸς ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἐφόροις τέχνας μὲν
προθυμουμένοις οὐκ ἐγίνετο ἀνευρεῖν, οἱ δὲ Ὀδυσσέως
τῶν ἔργων ἀπομιμούμενοι τὸ ἐπὶ Ἰλίῳ, πέμπουσιν ἄν-
δρας ἑκατὸν ἐς Ἰθώμην συνιδόντας ἃ μηχανῶνται, λόγῳ
δὲ αὐτομόλους· ἦν δὲ καὶ φυγὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ φα-
νεροῦ κατεγνωσμένη. τούτους ἥκοντας ἀπέπεμπεν αὐ-
τίκα Ἀριστόδημος, Λακεδαιμονίων φήσας τὰ ἀδικήματα
3 καινὰ εἶναι, τὰ δὲ σοφίσματα ἀρχαῖα. 2. Ἁμαρτόντες δὲ
οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἐγχειρήματος δεύτερα ἐπειρῶντο
τῶν Μεσσηνίων διαλῦσαι τὸ συμμαχικόν· ἀντειπόντων
δὲ τῶν Ἀρκάδων, παρὰ γὰρ τούτους πρότερον ἀφί-
κοντο οἱ πρέσβεις, οὕτω τὴν ἐπ᾽ Ἄργος ἐπέσχον πορείαν.
3. Ἀριστόδημος δὲ πυνθανόμενος τὰ πρασσόμενα ὑπὸ
τῶν Λακεδαιμονίων πέμπει καὶ αὐτὸς ἐρησομένους τὸν
θεόν· ἡ δὲ Πυθία σφίσιν ἔχρησε·

4 Κῦδός σοι πολέμοιο διδοῖ θεός· ἀλλ᾽ ἀπάταισι
φράζου μὴ Σπάρτης δόλιος λόχος ἐχθρὸς ἀνέλθῃ
κρείσσων· εἰ γὰρ Ἄρης κείνων εὐήρεα τεύχη,
καί τε χορῶν στεφάνωμα πικροὺς οἰκήτορας ἕξει,
τῶν δύο συντυχίαις κρυπτὸν λόχον ἐξαναδύντων.
οὐ πρόσθεν δὲ τέλος τόδ᾽ ἐπόψεται ἱερὸν ἦμαρ,
πρὶν τὰ παραλλάξαντα φύσιν τὸ χρεὼν ἀφίκηται. 309

τότε μὲν δὴ Ἀριστόδημος καὶ οἱ μάντεις ἀπείρως εἶχον
συμβαλέσθαι τὸ εἰρημένον· ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς
ἀναφαίνειν τε καὶ ἐς τέλος ἄξειν ἔμελλεν ὁ θεός.
5 4. Ἕτερα δὲ ἐν τῷ τοτε τοῖς Μεσσηνίοις συνέβαινε
τοιαῦτα. Λυκίσκου μετοικοῦντος ἐν Σπάρτῃ τὴν θυγα-
τέρα ἐπέλαβεν ἀποθανεῖν, ἣν ἅμα ἀγόμενος ἔφυγεν ἐκ
Μεσσήνης. πολλάκις δὲ αὐτὸν φοιτῶντα ἐπὶ τὸ μνῆμα
τῆς παιδὸς λοχήσαντες ἱππεῖς τῶν Ἀρκάδων αἱροῦσιν.
ἀναχθεὶς δὲ ἐς τὴν Ἰθώμην καὶ ἐς ἐκκλησίαν καταστὰς
ἀπελογεῖτο ὡς οὐ προδιδοὺς τὴν πατρίδα ἀποχωρῆσαι,

πειθόμενος δὲ τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ μάντεως ἐς τὴν
παῖδα ὡς οὖσαν οὐ γνησίαν. ταῦτα ἀπολογούμενος οὐ 6
πρότερον ἔδοξεν ἀληθῆ λέγειν, πρὶν ἢ παρῆλθεν ἐς τὸ
θέατρον ἡ τὴν ἱερωσύνην τότε τῆς Ἥρας ἔχουσα. αὕτη
δὲ τεκεῖν τε τὴν παῖδα ὡμολόγει, καὶ τῇ Λυκίσκου γυ-
ναικὶ ὑποβαλέσθαι δοῦναι· νῦν δέ, ἔφη, τό τε ἀπόρρη-
τον ἐκφαίνουσα ἥκω καὶ παύσουσα ἐμαυτὴν ἱερωμένην.
ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὅτι ἦν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καθεστηκός, ἢν
γυναικὸς ἱερωμένης ἢ καὶ ἀνδρὸς προαποθάνῃ τις τῶν
παίδων, ἐς ἄλλον τὴν ἱερωσύνην μεταχωρεῖν. νομίζοντες
οὖν τὴν γυναῖκα ἀληθῆ λέγειν, τῇ θεῷ τε εἵλοντο ἱερα-
τευσομένην ἀντ᾽ ἐκείνης, καὶ Λυκίσκον συγγνωστὰ ἔφα-
σαν εἰργάσθαι.

5. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐδόκει σφίσι, καὶ γὰρ εἰκοστὸν 7
ἔτος ἐπῄει τῷ πολέμῳ, πέμπειν αὖθις ἐς Δελφοὺς ἐρη-
σομένους ὑπὲρ νίκης. ἐρομένοις δὲ ἔχρησεν ἡ Πυθία·

Τοῖς τρίποδας περὶ βωμὸν Ἰθωμάτᾳ Διὶ πρώτοις
310 στήσασιν δεκάδων ἀριθμὸν δὶς πέντε δίδωσι
σὺν κύδει πολέμου γαῖαν Μεσσηνίδα δαίμων.
Ζεὺς γὰρ ἔνευσ᾽ οὕτως. ἀπάτη δέ σε πρόσθε τίθησιν,
ἡ δ᾽ ὀπίσω τίσις ἐστί, καὶ οὐ θεὸν ἐξαπατῴης.
ἔρδ᾽ ὅππῃ τὸ χρεών. ἄτη δ᾽ ἄλλοισι πρὸ ἄλλων.

ταῦτ᾽ ἀκούσαντες γεγονέναι τε ἡγοῦντο ὑπὲρ αὐτῶν τὴν 8
μαντείαν, καὶ σφίσι διδόναι τοῦ πολέμου κράτος· οὐ
γὰρ αὐτῶν γε ἐχόντων ἐντὸς τείχους τοῦ Ἰθωμάτα τὸ
ἱερὸν Λακεδαιμονίους προτέρους ἀναθέντας φθήσεσθαι.
καὶ οἱ μὲν ξυλίνους κατασκευάσασθαι τρίποδας ἔμελλον·
οὐ γάρ σφισι περιῆν χρήματα ὡς χαλκοῦς ποιήσασθαι·
6. τῶν δέ τις Δελφῶν τὸν χρησμὸν ἐξήγγειλεν ἐς Σπάρ-
την. πυθομένοις δὲ ἐν κοινῷ μὲν οὐδέν σφισιν ἐξεγένετο
ἀνευρεῖν σοφόν, Οἴβαλος δὲ τὰ μὲν ἄλλα οὐ τῶν ἐπιφα- 9
νῶν, γνώμην δὲ ὡς ἐδήλωσεν ἀγαθός, ποιησάμενος ὡς

ἔτυχε πηλοῦ τρίποδας ἑκατόν, τούτους τε ἀποκεκρυμμέ-
νους ἐν πήρᾳ καὶ δίκτυα ἅμα αὐτοῖς ἔφερεν ὡς ἀνὴρ θη-
ρευτής. ἅτε δὲ ὢν ἀγνὼς καὶ Λακεδαιμονίων τοῖς πολ-
λοῖς, ῥᾷον Μεσσηνίους ἐλάνθανεν. ἀναμίξας δὲ αὑτὸν
ἀνδράσιν ἀγροίκοις ἐσῆλθέ τε μετ' αὐτῶν ἐς τὴν Ἰθώ-
μην, καὶ ὡς νὺξ τάχιστα ἐπελάμβανεν, ἀναθεὶς τοὺς τρί-
ποδας τῷ θεῷ τούτους δὴ τοὺς πηλίνους, αὖθις ἐς Σπάρ-
την ἀπαγγέλλων Λακεδαιμονίοις ᾤχετο. Μεσσηνίους δέ,
ὡς εἶδον, ἐτάραξε μὲν μεγάλως, καὶ εἴκαζον, ὥσπερ ἦν,
παρὰ Λακεδαιμονίων εἶναι· παρεμυθεῖτο δὲ ὅμως αὐ-
τοὺς ὁ Ἀριστόδημος λέγων ἄλλα τε ἃ ἐν τοῖς παροῦσιν
εἰκὸς ἦν, καὶ τοὺς ξυλίνους τρίποδας, ἐπεποίηντο γὰρ
ἤδη, περὶ τοῦ Ἰθωμάτα τὸν βωμὸν ἔστησε. 7. Συνέβη
δὲ καὶ Ὀφιονέα τὸν μάντιν τοῦτον, τὸν ἐκ γενετῆς τυ-
φλόν, ἀναβλέψαι παραλόγως δὴ μάλιστα ἀνθρώπων·
ἐπέλαβε γὰρ τῆς κεφαλῆς ἄλγημα αὐτὸν ἰσχυρόν, καὶ
ἀνέβλεψεν ἀπ' αὐτοῦ.

XIII. Τὰ δὲ ἐντεῦθεν, ἔρρεπε γὰρ ἤδη τὸ χρεὼν ἐς 311
ἅλωσιν τῶν Μεσσηνίων, προεσήμαινεν αὐτοῖς τὰ μέλ-
λοντα ὁ θεός. τό τε γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ἄγαλμα, ὂν χαλ-
κοῦν καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ὅπλα, παρῆκε τὴν ἀσπίδα· καὶ Ἀρι-
στοδήμου τῷ Διὶ τῷ Ἰθωμάτᾳ θύειν μέλλοντος τὰ ἱερεῖα
οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν αὐτόματοι καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐν-
ράξαντες ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ τῆς πληγῆς. τρίτον δὲ ἄλλο
συνέβη σφίσιν· οἱ κύνες συνιόντες ἐς τὸ αὐτὸ ἀνὰ πᾶ-
σαν νύκτα ὠρύοντο, τέλος δὲ καὶ ἀπεχώρησαν ἀθρόοι
2 πρὸς τὸ τῶν Λακεδαιμονίων στρατόπεδον. ταῦτά τε δὴ
τὸν Ἀριστόδημον ἐτάρασσε καὶ ὀνείρατος ὄψις ἐπιγενο-
μένη τοιάδε. ἔδοξεν ἐξιέναι οἱ μέλλοντι ἐς μάχην καὶ
ὡπλισμένῳ τῶν ἱερείων τὰ σπλάγχνα ἐπὶ τραπέζῃ προ-
κεῖσθαι, τὴν δέ οἱ θυγατέρα ἐπιφανῆναι μέλαιναν ἐσθῆτα
ἔχουσαν καὶ φαίνουσαν τό τε στέρνον καὶ τὴν γαστέρα

ανατετμημένα, ἀναφανεῖσαν δὲ ἀπορρῖψαι μὲν τὰ ἐπὶ
τῆς τραπέζης, ἀφελέσθαι δὲ αὐτοῦ τὰ ὅπλα, ἀντὶ τούτων
δὲ στέφανον ἐπιθεῖναι χρυσοῦν καὶ ἱμάτιον ἐπιβαλεῖν
λευκόν. ἔχοντος δὲ Ἀριστοδήμου τά τε ἄλλα ἀθύμως καὶ 3
τὸν ὄνειρον ἡγουμένου προλέγειν οἱ τοῦ βίου τελευτήν,
ὅτι οἱ Μεσσήνιοι τῶν ἐπιφανῶν τὰς ἐκφορὰς ἐποιοῦντο
ἐστεφανωμένων καὶ ἱμάτια ἐπιβεβλημένων λευκά, ἀπαγ-
γέλλει τις Ὀφιονέα τὸν μάντιν οὐχ ὁρᾶν ἔτι, ἀλλ' ἐξαί-
φνης γενέσθαι τυφλόν, ὥσπερ γε καὶ ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς.
συνιᾶσι δὴ καὶ τοῦ χρησμοῦ τότε, ὡς τοὺς ἀναδύντας
δύο ἐκ τοῦ λόχου καὶ ἐς τὸ χρεὼν αὖθις ἐλθόντας τοῦ
Ὀφιονέως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν ἡ Πυθία. 2. Ἐνταῦθα 4
Ἀριστόδημος τά τε οἰκεῖα ἀναλογιζόμενος, ὡς οὐδὲν ὠφέ-
λιμον γένοιτο φονεὺς θυγατρός, καὶ τῇ πατρίδι οὐχ
ὁρῶν ἔτι ὑποῦσαν σωτηρίας ἐλπίδα, ἐπικατέσφαξεν ἑαυ-
τὸν τῆς παιδὸς τῷ τάφῳ, τὰ μὲν ἐς ἀνθρώπου λογισμὸν
ἥκοντα Μεσσηνίους σώσας, τῆς τύχης δὲ ἐς τὸ μηδὲν
312 ἀγαγούσης τά τε ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ βουλεύματα. ἀπέ-
θανε δὲ βασιλεύσας ἔτη τε ἓξ καὶ ἐκ τοῦ ἑβδόμου μῆνας
ἐπιλαβὼν οὐ πολλούς. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις ἀπεγνωκέναι 5
τὰ πράγματα παρίστατο, ὥστε καὶ ὥρμησαν ἱκεσίαν ἐς
τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποστέλλειν· οὕτω σφόδρα κατέ-
πληξεν αὐτοὺς ἡ τοῦ Ἀριστοδήμου τελευτή. καὶ τοῦτο
μὲν ὁ θυμὸς ἐπέσχεν αὐτοὺς μὴ ποιῆσαι· 3. συλλεγέν-
τες δὲ ἐς ἐκκλησίαν βασιλέα μὲν οὐδένα, Δᾶμιν δὲ στρα-
τηγὸν αὐτοκράτορα εἵλοντο. ὁ δὲ Κλέοννίν τε αὑτῷ καὶ
Φυλέα ἑλόμενος συνάρχοντας παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐκ
τῶν παρόντων συνάψων μάχην· ἐπηνάγκαζε γὰρ ἥ τε
πολιορκία καὶ οὐχ ἥκιστα ὁ λιμὸς καὶ [τὸ] ἀπ' αὐτοῦ δέος,
μὴ καὶ προδιαφθαρῶσιν ὑπὸ ἐνδείας. ἀρετῇ μὲν δὴ καὶ 6
τολμήμασιν οὐδὲ τότε ἀπεδέησε τὰ τῶν Μεσσηνίων· ἀπέ-
θανον δὲ οἵ τε στρατηγοί σφισιν ἅπαντες καὶ τῶν ἄλλων

οἱ λόγου μάλιστα ἄξιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μῆνας μέν που
πέντε μάλιστα ἀντέσχον, 4. περὶ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν λήγον-
τα ἐξέλιπον τὴν Ἰθώμην, πολεμήσαντες ἔτη τὰ πάντα εἴ-
κοσι, καθὰ δὴ καὶ Τυρταίῳ πεποιημένα ἐστίν·

εἰκοστῷ δ' οἱ μὲν κατὰ πίονα ἔργα λιπόντες
φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

7 5. Ὁ δὲ πόλεμος ἔλαβεν οὗτος τέλος ἔτει πρώτῳ τῆς τε-
τάρτης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος, ἣν Δάσμων Κορίνθιος
ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνῃσι Μεδοντιδῶν τὴν ἀρχὴν ἔτι
ἐχόντων τὴν δεκέτιν, καὶ ἔτους Ἱππομένει τετάρτου τῆς
ἀρχῆς ἠνυσμένου.

XIV. Μεσσηνίων δὲ ὅσοις μὲν ἔτυχον ἐν Σικυῶνι
οὖσαι καὶ ἐν Ἄργει προξενίαι καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων
τισίν, οὗτοι μὲν ἐς ταύτας τὰς πόλεις ἀπεχώρησαν, ἐς
Ἐλευσῖνα δὲ οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερέων καὶ Θεαῖς ταῖς με-
γάλαις τελοῦντες τὰ ὄργια. ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς κατὰ τὰς 313
2 πατρίδας ἕκαστοι τὰς ἀρχαίας ἐσκεδάσθησαν. 2. Λακε-
δαιμόνιοι δὲ πρῶτα μὲν τὴν Ἰθώμην καθεῖλον ἐς ἔδα-
φος, ἔπειτα καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις ἐπιόντες ᾕρουν. ἀνέ-
θεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων τῷ Ἀμυκλαίῳ τρίποδας
χαλκοῦς· Ἀφροδίτης ἄγαλμά ἐστιν ἑστηκὸς ὑπὸ τῷ τρί-
ποδι τῷ πρώτῳ, Ἀρτέμιδος δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ, Κόρης
3 δὲ τῆς Δήμητρος ὑπὸ τῷ τρίτῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἀνέθεσαν
ἐνταῦθα, τῆς δὲ γῆς τῆς Μεσσηνίας Ἀσιναίοις μὲν ἀνε-
στηκόσιν ὑπὸ Ἀργείων διδόασιν ἐπὶ θαλάσσῃ ταύτην ἣν
καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἀσιναῖοι νέμονται· τοῖς δὲ Ἀνδροκλέους
ἀπογόνοις, ἦν γὰρ δὴ καὶ θυγάτηρ Ἀνδροκλεῖ καὶ παῖδες
τῆς θυγατρός, φεύγοντες δὲ ὑπὸ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἀν-
δροκλέους ᾤχοντο ἐς Σπάρτην, τούτοις τὴν Ἱαμείαν κα-
4 λουμένην ἀπονέμουσι. 3. Τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς Μεσσηνίους
παρὰ Λακεδαιμονίων ἔσχεν οὕτως. πρῶτον μὲν αὐτοῖς
ἐπάγουσιν ὅρκον μήτε ἀποστῆναί ποτε ἀπ' αὐτῶν μήτε

ἄλλο ἐργάσασθαι νεώτερον μηδέν· δεύτερα δὲ φόρον
μὲν οὐδένα ἐπέταξαν εἰρημένον, οἱ δὲ τῶν γεωργουμέ-
νων [τροφῶν] σφίσιν ἀπέφερον ἐς Σπάρτην πάντων τὰ
τὰ ἡμίσεα. προείρητο δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ἐκφορὰς τῶν βασι-
λέων καὶ ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ ἄνδρας ἐκ τῆς Μεσση-
νίας καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ἐσθῆτι ἥκειν μελαίνῃ· καὶ τοῖς
παραβᾶσιν ἐπέκειτο ποινή. ἐς τιμωρίας δὲ ἃς ὕβριζον ἐς 5
τοὺς Μεσσηνίους, Τυρταίῳ πεποιημένα ἐστίν·

ὥσπερ ὄνοι μεγάλοις ἄχθεσι τειρόμενοι,
δεσποσύνοισι φέροντες ἀναγκαίης ὑπὸ λυγρῆς
ἥμισυ πάντος ὅσον καρπὸν ἄρουρα φέρει.

ὅτι δὲ καὶ συμπενθεῖν ἔκειτο αὐτοῖς ἀνάγκη, δεδήλωκεν
ἐν τῷδε·

δεσπότας οἰμώζοντες, ὁμῶς ἄλοχοί τε καὶ αὐτοί,
εὖτέ τιν' οὐλομένη μοῖρα κίχοι θανάτου.

314 4. Τοιούτων οὖν οἱ Μεσσήνιοι κατειληφότων, καὶ 6
ἅμα ἐς τὰ μέλλοντα οὐδὲν ὁρῶντες παρὰ τῶν Λακεδαιμο-
νίων φιλάνθρωπον, πρό τε δὴ τῶν παρόντων τεθνάναι
μαχομένους ἢ καὶ τὸ παράπαν ἐκ Πελοποννήσου φεύγον-
τας οἴχεσθαι νομίζοντες αἱρετώτερα, ἀφίστασθαι πάντως
ἐγίνωσκον. ἐνῆγον δὲ οὐχ ἥκιστα ἐς τοῦτο καὶ οἱ νεώτε-
ροι, πολέμου μὲν ἔτι ἀπείρως ἔχοντες, λαμπροὶ δὲ ὄντες
τὰ φρονήματα καὶ ἀποθανεῖν προτιμῶντες ἐν ἐλευθέρᾳ
τῇ πατρίδι, εἰ καὶ τὰ ἄλλα εὐδαιμόνως δουλεύειν παρείη.
5. Ἐπετράφη δὲ νεότης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μεσσηνίας, οἱ 7
δὲ ἄριστοι καὶ ἀριθμὸν πλεῖστοι περὶ τὴν Ἀνδανίαν, ἐν
δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀριστομένης, ὃς καὶ νῦν ἔτι ὡς ἥρως ἔχει
παρὰ Μεσσηνίοις τιμάς. καί οἱ καὶ τὰ τῆς γενέσεως ἐπι-
φανέστερα ὑπάρξαι νομίζουσι· Νικοτελείᾳ γὰρ τῇ μητρὶ
αὐτοῦ δαίμονα ἢ θεὸν δράκοντι εἰκασμένον συγγενέσθαι
λέγουσι. τοιαῦτα δὲ καὶ Μακεδόνας ἐπὶ Ὀλυμπιάδι καὶ
ἐπὶ Ἀριστοδάμᾳ Σικυωνίους οἶδα εἰρηκότας. διάφορα

8 δὲ τοσόνδε ἦν· Μεσσήνιοι γὰρ οὐκ ἐσποιοῦσιν Ἀριστομένην Ἡρακλεῖ παῖδα ἢ Διί, ὥσπερ Ἀλέξανδρον Ἄμμωνι οἱ Μακεδόνες καὶ Ἄρατον Ἀσκληπιῷ Σικυώνιοι· Ἀριστομένει δὲ πατέρα Ἑλλήνων μὲν οἱ πολλοὶ Πύρρον φασὶν εἶναι, Μεσσηνίους δὲ οἶδα αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς Ἀριστομένην Νικομήδους καλοῦντας. οὗτος μὲν οὖν ἀκμάζων ἡλικίᾳ καὶ τόλμῃ καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει παρώξυνον ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν. ἐπράσσετο δὲ ταῦτα οὐκ εὐθὺς ἐκ τοῦ φανεροῦ, κρύφα δὲ ἐς Ἄργος καὶ παρὰ τοὺς Ἀρκάδας ἀπέστελλον, εἴ σφισιν ἀπροφασίστως καὶ μηδὲν ἐνδεεστέρως ἢ ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ προτέρου ἀμῦναι θελήσουσιν.

XV. Ὡς δὲ τά τε ἄλλα ἐς τὸν πόλεμον ἕτοιμα ἦν αὐ- 315
τοῖς καὶ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων προθυμότερα ἢ προσεδόκων, καὶ γὰρ Ἀργείοις ἤδη καὶ Ἀρκάσι λαμπρῶς τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος ἐξῆπτο, οὕτως ἀπέστησαν ἔτει τριακοστῷ μὲν καὶ ἐνάτῳ μετὰ Ἰθώμης ἅλωσιν, τετάρτῳ δὲ τῆς τρίτης ὀλυμπιάδος καὶ εἰκοστῆς, ἣν Ἴκαρος Ὑπερησιεὺς ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἦσαν ἤδη τότε ἄρχοντες, καὶ Ἀθηναίοις Τλησίας ἦρχεν.
2 ἐν δὲ Λακεδαίμονι οἵ τινες τηνικαῦτα ἔτυχον βασιλεύοντες, Τυρταῖος μὲν τὰ ὀνόματα οὐκ ἔγραψε, Ῥιανὸς δ' ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσι Λεωτυχίδην βασιλέα ἐπὶ τοῦδε εἶναι τοῦ πολέμου. Ῥιανῷ μὲν οὖν ἔγωγε οὐδαμῶς κατά γε τοῦτο συνθήσομαι· Τυρταῖον δὲ καὶ οὐ λέγοντα ὅμως εἰρηκέναι τις ἂν ἐν τῷδε ἡγοῖτο. ἐλεγεῖα γὰρ ἐς τὸν πρότερόν ἐστιν αὐτῷ πόλεμον·

ἀμφ' αὐτὴν δ' ἐμάχοντ' ἐννέα καὶ δέκ' ἔτη
νωλεμέως, αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες,
αἰχμηταὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες.

3 δῆλα οὖν ἐστὶν ὡς ὕστερον τρίτῃ γενεᾷ τὸν πόλεμον οἱ Μεσσήνιοι τόνδε ἐπολέμησαν, ἀποδείκνυσί τε τοῦ χρό-

νου τὸ συνεχὲς βασιλεύοντας τηνικαῦτα ἐν Σπάρτῃ Ἀνάξανδρον Εὐρυκράτους τοῦ Πολυδώρου, τῆς δὲ οἰκίας τῆς ἑτέρας Ἀναξίδαμον Ζευξιδάμου τοῦ Ἀρχιδάμου τοῦ Θεοπόμπου. κατέβην δὲ ἐς ἀπόγονον Θεοπόμπου τέταρτον, ὅτι Ἀρχίδαμος ὁ Θεοπόμπου προαπέθανε τοῦ πατρὸς καὶ ἐς Ζευξίδαμον υἱιδοῦν ὄντα ἡ Θεοπόμπου περιῆλθεν ἀρχή. Λεωτυχίδης δὲ μετὰ Δημάρατον βασιλεύσας φαί-
316 νεται τὸν Ἀρίστωνος· Θεοπόμπου δὲ Ἀρίστων ἀπόγονος ἕβδομος.

2. Τότε δὲ οἱ Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίοις συμβάλ- 4
λουσιν ἐν Δέραις καλουμέναις τῆς σφετέρας, ἔτει πρώτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν· ἀπῆσαν δὲ ἀμφοτέροις οἱ σύμμαχοι. καὶ νίκη μὲν ἐγένετο οὐδετέρων σαφής, Ἀριστομένην δὲ ἔργα φασὶν ἀποδείξασθαι πλέον τι ἢ ἄνδρα ἕνα εἰκὸς ἦν, ὥστε καὶ βασιλέα μετὰ τὴν μάχην ᾑροῦντο αὐτόν, ἦν γὰρ καὶ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν, παραιτουμένου δὲ οὕτω στρατηγὸν αὐτοκράτορα εἵλοντο. Ἀριστομένει δὲ παρί- 5
στατο μηδ' ἂν ἄλλον ἀπαξιῶσαι παθεῖν τι ἐν πολέμῳ δράσαντα ἄξια μνήμης· αὐτῷ μέντοι καὶ πρὸ παντὸς ἐνόμιζεν εἶναι ἔτι ἀρχομένου τοῦ πολέμου Λακεδαιμονίους καταπλήξαντα φαίνεσθαι καὶ ἐς τὰ μέλλοντά σφισι φοβερώτερον. ἅτε δὲ οὕτως ἔχων, ἀφικόμενος νύκτωρ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἀνατίθησιν ἀσπίδα πρὸς τὸν τῆς Χαλκιοίκου ναόν· ἐπεγέγραπτο δὲ Ἀριστομένην ἀπὸ Σπαρτιατῶν διδόναι τῇ θεῷ.

3. Ἐγένετο δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις μάντευμα ἐκ Δελ- 6
φῶν τὸν Ἀθηναῖον ἐπάγεσθαι σύμβουλον. ἀποστέλλουσιν οὖν παρὰ τοὺς Ἀθηναίους τόν τε χρησμὸν ἀπαγγελοῦντας καὶ ἄνδρα αἰτοῦντας παραινέσοντα ἃ χρή σφισιν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐδέτερα θέλοντες, οὔτε Λακεδαιμονίους ἄνευ μεγάλων κινδύνων προσλαβεῖν μοῖραν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τὴν ἀρίστην, οὔτε αὐτοὶ παρακοῦσαι

τοῦ θεοῦ, πρὸς ταῦτα ἐξευρίσκουσι, καί, ἦν γὰρ Τυρ-
ταῖος διδάσκαλος γραμμάτων νοῦν τε ἥκιστα ἔχειν δοκῶν
καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν χωλός, τοῦτον ἀποστέλλουσιν 317
ἐς Σπάρτην. ὁ δὲ ἀφικόμενος ἰδίᾳ τε τοῖς ἐν τέλει, καὶ
συναγαγὼν ὁπόσους τύχοι, καὶ τὰ ἐλεγεῖα καὶ τὰ ἔπη
7 σφίσι τὰ ἀνάπαιστα ᾖδεν. 4. Ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον τοῦ
περὶ τὰς Δέρας ἀγῶνος, ἡκόντων ἀμφοτέροις καὶ τῶν
συμμάχων, παρεσκευάζοντο ὡς μάχην συνάψοντες ἐπὶ
τῷ καλουμένῳ Κάπρου σήματι. Μεσσηνίοις μὲν οὖν
Ἠλεῖοι καὶ Ἀρκάδες, ἔτι δὲ ἐξ Ἄργους ἀφίκετο καὶ Σι-
κυῶνος βοήθεια. παρῆσαν δὲ καὶ ὅσοι πρότερον τῶν
Μεσσηνίων ἔφευγον ἑκουσίως, ἐξ Ἐλευσῖνός τε οἷς πά-
τριον δρᾶν τὰ ὄργια τῶν μεγάλων Θεῶν, καὶ οἱ Ἀνδρο-
κλέους ἀπόγονοι· καὶ γὰρ οἱ συσπεύσαντες μάλιστά σφι-
8 σιν ἦσαν οὗτοι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἦλθον Κορίνθιοι
συμμαχήσοντες, καὶ Λεπρεατῶν τινὲς κατὰ ἔχθος τὸ
Ἠλείων. Ἀσιναίοις δὲ ὅρκοι πρὸς ἀμφοτέρους ἦσαν. τὸ
δὲ χωρίον τοῦτο, Κάπρου σῆμα, ἔστι μὲν ἐν Στενυκλήρῳ
τῆς Μεσσηνίας, Ἡρακλέα δὲ αὐτόθι ὅρκον ἐπὶ τομίων
κάπρου τοῖς Νηλέως παισὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν παρὰ ἐκεί-
νων λέγουσιν.

XVI. Ὡς δὲ ἀμφοτέροις προεθύσαντο οἱ μάντεις,
Λακεδαιμονίοις μὲν Ἕκας ἀπόγονός τε καὶ ὁμώνυμος
Ἕκα τοῦ σὺν τοῖς Ἀριστοδήμου παισὶν ἐλθόντος ἐς
Σπάρτην, τοῖς δὲ Μεσσηνίοις Θέοκλος· ἐγεγόνει δὲ ὁ
Θέοκλος οὗτος ἀπὸ Εὐμάντιδος, Εὔμαντιν δὲ ὄντα
Ἠλεῖον τῶν Ἰαμιδῶν Κρεσφόντης ἐπηγάγετο ἐς Μεσσή-
νην· τότε δὲ παρόντων καὶ τῶν μάντεων σὺν φρονήματι
2 ἀμφότεροι μᾶλλον ἠπείγοντο ἐς τὴν μάχην. καὶ ἦν μὲν
καὶ τὰ τῶν ἄλλων πρόθυμα, ὡς ἡλικίας ἕκαστος εἶχεν ἢ
ῥώμης, μάλιστα δὲ Ἀνάξανδρός τε ὁ τῶν Λακεδαιμονίων
βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τῶν Σπαρτιατῶν· παρὰ Μεσ-

318 σηνίων δὲ οἱ Ἀνδροκλέους ἀπόγονοι Φίντας καὶ Ἀνδρο-
κλῆς καὶ οἱ συντεταγμένοι σφίσιν ἐπειρῶντο ἄνδρες ἀγα-
θοὶ γίνεσθαι. Τυρταῖος δὲ καὶ οἱ τῶν Θεῶν ἱεροφάν-
ται τῶν μεγάλων ἔργου μὲν ἥπτοντο οὐδενός, τοὺς τε-
λευταίους δὲ τῆς ἑαυτῶν ἑκάτεροι στρατιᾶς ἐπήγειρον.
2. Κατὰ δὲ αὐτὸν Ἀριστομένην εἶχεν οὕτω. λογάδες περὶ 3
αὐτὸν ὀγδοήκοντα ἦσαν Μεσσηνίων, ἡλικίαν τε γεγονό-
τες ἐκείνῳ τὴν αὐτήν, καὶ ἕκαστος προτετιμῆσθαι μεγά-
λως νομίζων ὅτι ἠξίωτο Ἀριστομένει συντετάχθαι· ἦσαν
δὲ καὶ αἰσθέσθαι δι᾽ ὀλίγου δεινοὶ τά τε παρ᾽ ἀλλήλων
καὶ μάλιστα ἐκείνου καὶ ἀρχομένου τι δρᾶν καὶ ἔτι μέλ-
λοντος. οὗτοι μὲν πρῶτοι καὶ αὐτοὶ καὶ Ἀριστομένης
πόνον εἶχον πολὺν κατ᾽ Ἀνάξανδρον καὶ τῶν Λακεδαι-
μονίων τεταγμένοι τοὺς ἀρίστους. λαμβάνοντες δὲ τραύ-
ματα ἀφειδῶς καὶ ἐς πᾶν προϊόντες ἀπονοίας τῷ τε χρόνῳ
καὶ τοῖς τολμήμασιν ἐτρέψαντο τοὺς περὶ Ἀνάξανδρον.
τούτοις μὲν δὴ φεύγουσι διώκειν ἐπέταξεν ὁ Ἀριστομέ- 4
νης ἕτερον τῶν Μεσσηνίων λόχον· αὐτὸς δὲ ὁρμήσας
πρὸς τὸ μάλιστα ἀνθεστηκός, ὡς ἐβιάσατο καὶ τούτους,
ἐπ᾽ ἄλλους ἐτράπετο αὖθις. ταχὺ δὲ καὶ τούτους ὠσάμε-
νος ἑτοιμότερον ἤδη πρὸς τοὺς ὑπομένοντας ἐπεφέρετο,
ἐς ὃ πᾶσαν τῶν Λακεδαιμονίων τὴν τάξιν καὶ αὐτῶν καὶ
τῶν συμμάχων συνέχεε· καὶ οὐχὶ σὺν αἰδοῖ φευγόντων
οὐδὲ ἀναμένειν θελόντων ἔτι ἀλλήλους, ἐπέκειτό σφισι
φοβερώτερος ἢ κατὰ ἀνδρὸς ἑνὸς εἶναι μανίαν. ἔνθα δὴ 5
καὶ παρ᾽ ἀχράδα πεφυκυῖάν που τοῦ πεδίου, παρὰ ταύ-
την Ἀριστομένην οὐκ εἴα παραθεῖν ὁ μάντις Θέοκλος·
καθέζεσθαι γὰρ τοὺς Διοσκούρους ἔφασκεν ἐπὶ τῇ ἀχράδι.
Ἀριστομένης δὲ εἴκων τῷ θυμῷ καὶ οὐκ ἀκροώμενος τὰ
πάντα τοῦ μάντεως ὡς κατὰ τὴν ἀχράδα ἐγίνετο, ἀπόλ-
λυσι τὴν ἀσπίδα, Λακεδαιμονίοις τε τὸ ἁμάρτημα τοῦ
319 Ἀριστομένους παρέσχεν αὐτῶν ἀποσωθῆναί τινας ἐκ

τῆς φυγῆς· διέτριψε γὰρ τὴν ἀσπίδα ἀνευρεῖν πειρώ-
μενος.

6 Λακεδαιμονίων δὲ ἐχόντων ἀθύμως μετὰ τὴν πλη-
γὴν καὶ ὡρμημένων καταθέσθαι τὸν πόλεμον, Τυρταῖός
τε ἐλεγεῖα ᾄδων μετέπειθεν αὐτούς, καὶ ἐς τοὺς λόχους
ἀντὶ τῶν τεθνεώτων κατέλεγεν ἄνδρας ἐκ τῶν Εἱλώτων.
4. Ἀριστομένει δέ, ὡς ἀνέστρεψεν ἐς τὴν Ἀνδανίαν,
ταινίας αἱ γυναῖκες καὶ τὰ ὡραῖα ἐπιβάλλουσαι τῶν ἀν-
θῶν ἐπέλεγον ᾆσμα τὸ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ᾀδόμενον

ἔς τε μέσον πεδίον Στενυκλήριον ἔς τ᾽ ὄρος ἄκρον
εἵπετ᾽ Ἀριστομένης τοῖς Λακεδαιμονίοις.

7 ἀνεσώσατο δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα ἐκείνην ἔς τε Δελφοὺς ἀφι-
κόμενος καί, ὥς οἱ προσέταξεν ἡ Πυθία, καταβὰς ἐς τὸ
ἄδυτον ἱερὸν τοῦ Τροφωνίου τὸ ἐν Λεβαδείᾳ. ὕστερον
δὲ τὴν ἀσπίδα ἀνέθηκεν ἐς Λεβάδειαν φέρων, ἣν δὴ καὶ
αὐτὸς εἶδον ἀνακειμένην· ἐπίθημα δέ ἐστιν αὐτῆς ἀετὸς
τὰ πτερὰ ἑκατέρωθεν ἐκτετακὼς ἐς ἄκραν τὴν ἴτυν.
5. Τότε δὲ Ἀριστομένης ὡς ἐπανῆκεν ἐκ Βοιωτίας εὑρών
τε παρὰ τῷ Τροφωνίῳ καὶ κομισάμενος τὴν ἀσπίδα, αὐ-
8 τίκα ἔργων μειζόνων ἥπτετο. Συλλέξας δὲ ἄλλους τε τῶν
Μεσσηνίων καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἅμα ἔχων λογάδας, φυ-
λάξας τε * * μετὰ ἑσπέραν ἦλθεν ἐπὶ πόλιν τῆς Λακωνι-
κῆς, τὸ μὲν ἀρχαῖον ὄνομα καὶ ἐν Ὁμήρου καταλόγῳ
Φᾶριν, ὑπὸ δὲ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ προσοίκων καλου-
μένην Φαράς. ἐπὶ ταύτην ἀφικόμενος τούς τε πειρωμέ-
νους ἀμύνεσθαι διέφθειρε καὶ λείαν περιβαλόμενος ἀπή-
λαυνεν ἐς τὴν Μεσσήνην. Λακεδαιμονίων δὲ ὁπλιτῶν
καὶ Ἀναξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐπιθεμένων καθ᾽ ὁδόν,
ἐτρέψατό τε καὶ τούτους καὶ διώκειν τὸν Ἀνάξανδρον
ὥρμητο. βληθεὶς δὲ ἀκοντίῳ τὸν γλουτὸν τὴν δίωξιν 320
ἐπέσχεν, οὐ μέντοι τὴν λείαν γε ἣν ἤλαυνεν ἀφῃρέθη.
9 Διαλιπὼν δὲ ὅσον ἀκεσθῆναι τὸ τραῦμα, ἐς μὲν αὐτὴν

Σπάρτην ἔσοδον ποιούμενος νύκτωρ, ἀπετράπετο ὑπὸ φασμάτων Ἑλένης καὶ Διοσκούρων, τὰς δ᾽ ἐν Καρύαις παρθένους χορευούσας τῇ Ἀρτέμιδι ἐλόχησε μεθ᾽ ἡμέραν, καὶ συνέλαβεν ὅσαι χρήμασιν αὐτῶν καὶ ἀξιώματι πατέρων προεῖχον, ἀγαγὼν δὲ ἐς κώμην τῆς Μεσσηνίας τὴν νύκτα ἀνεπαύετο, ἀνδράσι τῶν ἐκ τοῦ λόχου τὴν φρουρὰν ἐπιτρέψας τῶν παρθένων. ἐνταῦθα ὑπὸ μέθης οἱ νεανίσκοι δοκεῖν ἐμοὶ καὶ ἄλλως ἀκρατῶς ἔχοντες λογισμοῦ πρὸς βίαν ἐτρέποντο τῶν παρθένων, Ἀριστομένους δὲ ἀπείργοντος οὐ νομιζόμενα Ἕλλησι δρῶντας οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον, ὥστε ἠναγκάσθη καὶ ἀποκτεῖναι τοὺς παροινοῦντας μάλιστα ἐξ αὐτῶν. τὰς δὲ αἰχμαλώτους λαβὼν ἀπέλυσε χρημάτων πολλῶν παρθένους, ὥσπερ γε καὶ εἷλεν.

XVII. Ἔστι δὲ Αἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν ἵδρυται ἅγιον Δήμητρος. ἐνταῦθα ἐπιστάμενος ὁ Ἀριστομένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰς γυναῖκας ἀγούσας ἑορτήν * * ἀμύνεσθαι τῶν γυναικῶν οὐκ ἄνευ τῆς θεοῦ προαχθεισῶν λαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ τῶν Μεσσηνίων τραύματα μαχαίραις τε, αἷς τὰ ἱερεῖα αἱ γυναῖκες ἔθυον, καὶ ὀβελοῖς, οἷς τὰ κρέα ἔπειρον ὀπτῶσαι· τὸν δὲ Ἀριστομένην τύπτουσαι ταῖς δᾳσὶ ζῶντα αἱροῦσιν. ἀπεσώθη δὲ ὅμως τῆς αὐτῆς ἐκείνης νυκτὸς ἐς τὴν Μεσσηνίαν. ἀφεῖναι δὲ αὐτὸν ἱέρεια τῆς Δήμητρος αἰτίαν ἔσχεν Ἀρχιδάμεια. ἀφῆκε δὲ οὐκ ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλὰ ἐρῶσα ἔτυχεν αὐτοῦ πρότερον ἔτι, προὐφασίζετο δὲ ὡς Ἀριστομένης διακαύσας τὰ δεσμὰ ἀποδρὰς οἴχοιτο.

2. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου μελλούσης γίνεσθαι 2
321 συμβολῆς ἐπὶ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ Τάφρῳ, καὶ Μεσση-
νίοις Ἀρκάδων βεβοηθηκότων ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων,
Ἀριστοκράτην τὸν Ἱκέτα Τραπεζούντιον, βασιλέα τῶν
Ἀρκάδων καὶ στρατηγὸν ὄντα ἐν τῷ τότε, διαφθείρουσιν

οἱ Λακεδαιμόνιοι χρήμασι. πρῶτοι γὰρ ὧν ἴσμεν Λακε-
δαιμόνιοι πολεμίῳ ἀνδρὶ δῶρα ἔδοσαν, καὶ ὤνιον πρῶ-
3 τοι κατεστήσαντο εἶναι τὸ κράτος τὸ ἐν τοῖς ὅπλοις. πρὶν
δὲ ἢ παρανομῆσαι Λακεδαιμονίους ἐς τὸν Μεσσηνίων
πόλεμον καὶ Ἀριστοκράτους τοῦ Ἀρκάδος τὴν προδο-
σίαν, ἀρετῇ τε οἱ μαχόμενοι καὶ τύχαις ἐκ τοῦ θεοῦ διε-
κρίνοντο. φαίνονται δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὕστερον,
ἡνίκα ἐπὶ Αἰγὸς ποταμοῖς ταῖς Ἀθηναίων ναυσὶν ἀν-
θώρμουν, ἄλλους τε τῶν στρατηγούντων Ἀθηναίοις καὶ
4 Ἀδείμαντον ἐξωνησάμενοι. 3. Περιῆλθε μέντοι καὶ αὐ-
τοὺς Λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ Νεοπτολέμειος κα-
λουμένη τίσις. Νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ Ἀχιλλέως ἀποκτεί-
ναντι Πρίαμον ἐπὶ τῇ ἐσχάρᾳ τοῦ Ἑρκείου συνέπεσε καὶ
αὐτὸν ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπο-
σφαγῆναι, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ
5 ἔδρασε Νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσι. τοῖς οὖν Λακε-
δαιμονίοις, ὅτε δὴ μάλιστα ἤνθησαν καὶ Ἀθηναίων τε
τὸ ναυτικὸν καθῃρήκεσαν καὶ Ἀγησίλαος κεχείρωτο τὰ
πολλὰ ἤδη τῆς Ἀσίας, τότε σφίσι τὴν ἀρχὴν πᾶσαν οὐκ
ἐξεγένετο ἀφελέσθαι τὸν Μῆδον, ἀλλὰ σφᾶς ὁ βάρβαρος
περιῆλθε τῷ ἐκείνων εὑρήματι, ἐς Κόρινθον καὶ Ἄργος
καὶ ἐς Ἀθήνας τε καὶ Θήβας χρήματα ἀποστείλας, ὅ τε
ὀνομαζόμενος Κορινθιακὸς πόλεμος ἀπὸ τούτων ἐξήφθη
τῶν χρημάτων, ὡς ἀπολείπειν Ἀγησίλαον ἀναγκασθῆναι
6 τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Λακεδαιμονίοις μὲν τὸ ἐς Μεσσηνίους
σόφισμα ὁ δαίμων ἔμελλεν αὐτοῖς ἀποφανεῖν συμφοράν·
4. Ἀριστοκράτης δὲ ὡς τὰ χρήματα ἐδέξατο ἐκ Λακεδαί- 322
μονος, τὸ μὲν παραυτίκα ἔκρυπτεν ἐς τοὺς Ἀρκάδας οἷα
ἐπεβούλευε, μελλόντων δὲ ἐς χεῖρας ἤδη συνέρχεσθαι,
τηνικαῦτα ἐξεφόβησεν αὐτοὺς ὡς ἐν δυσχωρίᾳ τέ εἰσιν
ἀπειλημμένοι καὶ ἀναχώρησις οὐκ ἔσται αὐτοῖς, ἢν κρα-
τηθῶσιν· τά τε ἱερά σφισιν οὐκ ἔφη γεγονέναι κατὰ

γνώμην. ἐκέλευεν οὖν πάντα τινά, ἐπειδὰν αὐτὸς ση-
μήνῃ, φυγῇ χρῆσθαι. ὡς δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέμισγον 7
καὶ ἦσαν ἐς τὸ κατ' αὐτοὺς οἱ Μεσσήνιοι τετραμμένοι,
ἐνταῦθα Ἀριστοκράτης ἀρχομένης τῆς μάχης ἀπῆγε τοὺς
Ἀρκάδας, καὶ τοῖς Μεσσηνίοις τό τε ἀριστερὸν καὶ μέσον
ἠρήμωτο· οἱ γὰρ Ἀρκάδες σφίσιν εἶχον ἀμφότερα ἅτε
ἀπόντων μὲν Ἠλείων τῆς μάχης, ἀπόντων δὲ Ἀργείων
καὶ Σικυωνίων. προσεξειργάσθη δὲ καὶ ἄλλο τῷ Ἀριστο-
κράτει· διὰ γὰρ Μεσσηνίων ἐποιεῖτο τὴν φυγήν. οἱ δὲ 8
πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τῶν παρόντων ἐγένοντο ἔκφρονες,
καὶ ἅμα ὑπὸ τῆς διεξόδου τῆς κατὰ σφᾶς τῶν Ἀρκάδων
ἐταράσσοντο, ὥστε αὐτῶν ἐδέησαν οἱ πολλοὶ καὶ ἐπιλα-
θέσθαι τῶν ἐν χερσίν· ἀντὶ γὰρ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπι-
φερομένων ἤδη πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ἀφεώρων φεύγον-
τας, καὶ οἱ μὲν παραμεῖναί σφισιν ἱκέτευον, οἱ δὲ καὶ
λοιδορίαις ἐς αὐτοὺς ὡς ἐς ἄνδρας προδότας καὶ οὐ δι-
καίους ἐχρῶντο. 5. Λακεδαιμονίοις δὲ ἥ τε κύκλωσις τῶν 9
Μεσσηνίων μονωθέντων ἐγένετο οὐ χαλεπή, καὶ νίκην
ἑτοιμοτάτην πασῶν καὶ ἀπονώτατα ἀνείλοντο. Ἀριστο-
μένης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνέμειναν μὲν καὶ τῶν Λακε-
δαιμονίων τοὺς μάλιστα ἐγκειμένους ἀνείργειν ἐπειρῶν-
το, ὀλίγοι δὲ ὄντες οὐ μεγάλα ὠφέλουν. τῶν δὲ Μεσση-
νίων τοῦ μὲν δήμου τοσοῦτον πλῆθος ἀνηλώθησαν, ὡς
τὰ πρῶτα Λακεδαιμονίων δεσπότας ἀντὶ δούλων ἔσεσθαι
νομίζοντας τότε μηδὲ ἐς τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἔτι ἔχειν
ἐλπίδα. ἀπέθανον δὲ καὶ τῶν πρωτευόντων ἄλλοι τε καὶ
Ἀνδροκλῆς καὶ Φίντας, καὶ λόγου μάλιστα ἀξίως ἀγωνι-
323 σάμενος Φάνας, ὃς πρότερον τούτων ἔτι δολίχου νίκην
Ὀλυμπίασιν ἦν ἀνῃρημένος. 6. Ἀριστομένης δὲ μετὰ 10
τὴν μάχην τοὺς διαπεφευγότας τῶν Μεσσηνίων συνή-
θροιζε, καὶ Ἀνδανίαν μὲν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν μεσογαίᾳ πό-
λισμα ἔπεισε τὰ πολλὰ ἐκλείπειν, ἐς δὲ τὴν Εἶραν τὸ ὄρος

*ἀνοικίζεσθαι. συνεληλαμένοις δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον
προσεκάθηντο οἱ Λακεδαιμόνιοι πολιορκίᾳ σφᾶς αὐτίκα
ἐξαιρήσειν νομίζοντες. ἀντήρκεσαν δὲ ὅμως οἱ Μεσσή-
νιοι καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ Τάφρῳ συμφορὰν ἑνί τε καὶ δέκα
11 ἔτεσιν ἀμυνόμενοι. τὸν δὲ χρόνον τῆς πολιορκίας γενέ-
σθαι τοσοῦτον δηλοῖ καὶ τάδε ἔπη Ῥιανοῦ πεποιημένα ἐς
τοὺς Λακεδαιμονίους·*

*οὔρεος ἀργεννοῖο περὶ πτύχας ἐστρατόωντο
χείματά τε ποίας τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας.*

*χειμῶνας γὰρ καὶ θέρη κατέλεξε, πόας εἰπὼν τὸν χλωρὸν
σῖτον ἢ ὀλίγον πρὸ ἀμητοῦ.*

XVIII. *Μεσσήνιοι δὲ ὡς ἐς τὴν Εἶραν * * τῆς τε ἄλ-
λης ἐξείργοντο, πλὴν ὅσον σφίσιν οἱ Πύλιοι τὰ ἐπὶ θα-
λάσσῃ καὶ οἱ Μοθωναῖοι διέσωζον, ἐλῄστευον τήν τε Λα-
κωνικὴν καὶ τὴν σφετέραν, πολεμίαν ἤδη καὶ ταύτην
νομίζοντες. ἄλλοι τε δὴ συνίσταντο ἐς τὰς καταδρομάς,
ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, καὶ Ἀριστομένης δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν
2 λογάδας ἐς τριακοσίων ἀριθμὸν προήγαγεν. ἦγον μὲν
δὴ τὰ Λακεδαιμονίων καὶ ἔφερον, ὅ τι καὶ δύναιτο αὐ-
τῶν ἕκαστος· ἑλόντες δὲ σῖτον καὶ βοσκήματα καὶ οἶνον
ἀνήλισκον, ἔπιπλα δὲ καὶ ἀνθρώπους ἀπεδίδοσαν χρη-
μάτων· ὥστε καὶ ἐποιήσαντο οἱ Λακεδαιμόνιοι δόγμα,
ἅτε τοῖς ἐν τῇ Εἴρᾳ μᾶλλον ἢ σφίσιν αὐτοῖς γεωργοῦντες,
τὴν Μεσσηνίαν καὶ τῆς Λακωνικῆς τὴν προσεχῆ, ἕως ἂν
3 πολεμῶσιν, ἐᾶν ἄσπορον. 2. Καὶ ἀπὸ τούτου σιτοδεία
ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ καὶ ὁμοῦ τῇ σιτοδείᾳ στάσις· οὐ γὰρ
ἠνείχοντο οἱ ταύτῃ τὰ κτήματα ἔχοντες τὰ σφέτερα ἀργὰ
εἶναι, καὶ τούτοις μὲν τὰ διάφορα διέλυε Τυρταῖος·
3. Ἀριστομένης δὲ ἔχων τοὺς λογάδας τὴν μὲν ἔξοδον 324
περὶ βαθεῖαν ἐποιήσατο ἑσπέραν, ἔφθη δὲ ὑπὸ τάχους
τὴν ἐς Ἀμύκλας ἀνύσας πρὸ ἀνίσχοντος ἡλίου, καὶ Ἀμύ-
κλας τὸ πόλισμα εἷλέ τε καὶ διήρπασε, καὶ τὴν ἀποχώρη-*

*σιν ἐποιήσατο πρὶν ἢ τοὺς ἐκ τῆς Σπάρτης προσβοηθῆ-
σαι. κατέτρεχε δὲ καὶ ὕστερον τὴν χώραν, ἐς ὃ Λακεδαι- 4
μονίων λόχοις πλέον ἢ τοῖς ἡμίσεσι καὶ τοῖς βασιλεῦσιν
ἀμφοτέροις συμβαλὼν ἄλλα τε ἔσχεν ἀμυνόμενος τραύ-
ματα, καὶ πληγέντι ὑπὸ λίθου τὴν κεφαλὴν αὐτῷ σκοτο-
δινιῶσιν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ πεσόντα ἀθρόοι τῶν Λακεδαι-
μονίων ἐπιδραμόντες ζῶντα αἱροῦσιν· ἥλωσαν δὲ καὶ
τῶν περὶ αὐτὸν ἐς πεντήκοντα. τούτους ἔγνωσαν οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι ῥῖψαι πάντας ἐς τὸν Κεάδαν· ἐμβάλλουσι δὲ
ἐνταῦθα οὓς ἂν ἐπὶ μεγίστοις τιμωρῶνται. 4. Οἱ μὲν δὴ 5
ἄλλοι Μεσσηνίων ἐσπίπτοντες ἀπώλλυντο αὐτίκα· Ἀρι-
στομένην δὲ ἔς τε τὰ ἄλλα θεῶν τις καὶ δὴ καὶ τότε ἐφύ-
λασσεν. οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ κατ' αὐτὸν Ἀριστομέ-
νει φασὶν ἐμβληθέντι ἐς τὸν Κεάδαν ὄρνιθα τὸν ἀετὸν
ὑποπέτεσθαι καὶ ἀνέχειν ταῖς πτέρυξιν, ἐς ὃ κατήνεγκεν
αὐτὸν ἐς τὸ πέρας οὔτε πηρωθέντα οὐδὲν τοῦ σώματος
οὔτε τραῦμά τι λαβόντα. ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτόθεν ὁ
δαίμων ἔξοδον ἀποφαίνειν αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν ὡς ἐς τὸ τέρ- 6
μα ἦλθε τοῦ βαράθρου, κατεκλίθη τε καὶ ἐφελκυσάμενος
τὴν χλαμύδα ἀνέμενεν ὡς πάντως οἱ ἀποθανεῖν πεπρω-
μένον· τρίτῃ δὲ ὕστερον ἡμέρᾳ ψόφου τε αἰσθάνεται,
καὶ ἐκκαλυψάμενος, ἐδύνατο δὲ ἤδη διὰ τοῦ σκότους διο-
ρᾶν, ἀλώπεκα εἶδεν ἁπτομένην τῶν νεκρῶν. ὑπονοήσας
δὲ ἔσοδον εἶναι τῷ θηρίῳ ποθέν, ἀνέμενεν ἐγγύς οἱ τὴν
ἀλώπεκα γενέσθαι, γενομένης δὲ λαμβάνεται· τῇ δὲ ἑτέρᾳ
χειρί, ὁπότε ἐς αὐτὸν ἐπιστρέφοιτο, τὴν χλαμύδα προὔ-
325 βαλλέν οἱ καὶ δάκνειν παρεῖχε. τὰ μὲν δὴ πλείω θεούσῃ
συνέθει, τὰ δὲ ἄγαν δυσέξοδα καὶ ἐφείλκετο ὑπ' αὐτῆς.
ὀψὲ δέ ποτε ὀπήν τε εἶδεν ἀλώπεκι ἐς διάδυσιν ἱκανὴν
καὶ φέγγος δι' αὐτῆς. καὶ τὴν μέν, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀριστο- 7
μένους ἠλευθερώθη, τὸ φωλίον ἔμελλεν ὑποδέξεσθαι·
Ἀριστομένης δέ, οὐ γάρ τι ἡ ὀπὴ καὶ τούτῳ παρέχειν*

ἐδύνατο ἔξοδον, εὐρυτέραν τε ταῖς χερσὶν ἐποίησε καὶ
οἴκαδε ἐς τὴν Εἶραν ἀποσώζεται, παραδόξῳ μὲν τῇ τύχῃ
καὶ ἐς τὴν ἅλωσιν χρησάμενος, τὸ γάρ οἱ φρόνημα ἦν
καὶ τὰ τολμήματα μείζονα ἢ ὡς ἐλπίσαι τινὰ Ἀριστομέ-
νην αἰχμάλωτον ἂν γενέσθαι, παραδοξοτέρα δέ ἐστι καὶ
πάντων προδηλότατα οὐκ ἄνευ θεοῦ ἡ ἐκ τοῦ Κεάδα
σωτηρία.

XIX. Λακεδαιμονίοις δὲ παραυτίκα μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν
ἀπηγγέλλετο αὐτομόλων ὡς Ἀριστομένης ἐπανήκοι σῶς·
νομιζομένου δὲ ἀπίστου κατὰ ταὐτὰ ἢ εἴ τινα τεθνεῶτα
ἐλέγετο ἀναβιῶναι, παρ' αὐτοῦ τοιόνδε Ἀριστομένους
ὑπῆρξεν ἐς πίστιν. Κορίνθιοι Λακεδαιμονίοις δύναμιν
2 ὡς συνεξαιρήσοντας τὴν Εἶραν ἀποστέλλουσι. τούτους
παρὰ τῶν κατασκόπων πυνθανόμενος ὁ Ἀριστομένης τῇ
πορείᾳ τε ἀτακτότερον χρῆσθαι καὶ ταῖς στρατοπεδείαις
ἀφυλάκτως, ἐπιτίθεται νύκτωρ σφίσι· καὶ τῶν τε ἄλλων
καθευδόντων ἔτι ἐφόνευσε τοὺς πολλούς, καὶ τοὺς ἡγε-
μόνας Ὑπερμενίδην καὶ Ἀχλαδαῖον καὶ Λυσίστρατον καὶ
Σίδεκτον ἀποκτίννυσι. διαρπάσας δὲ καὶ τὴν σκηνὴν τὴν
στρατηγίδα, παρέστησεν εὖ εἰδέναι Σπαρτιάταις ὡς Ἀρι-
στομένης καὶ οὐκ ἄλλος Μεσσηνίων ἐστὶν ὁ ταῦτα εἰρ-
3 γασμένος. 2. Ἔθυσε δὲ καὶ τῷ Διὶ τῷ Ἰθωμάτᾳ τὴν θυ-
σίαν ἣν Ἑκατομφόνια ὀνομάζουσιν. αὕτη δὲ καθεστήκει 326
μὲν ἐκ παλαιοτάτου, θύειν δὲ αὐτὴν Μεσσηνίων ἐνομί-
ζετο ὁπόσοι πολεμίους ἄνδρας κατεργάσαιντο ἑκατόν.
Ἀριστομένει δέ, ὅτε ἐπὶ Κάπρου σήματι ἐμαχέσατο, θύ-
σαντι Ἑκατομφόνια πρῶτον, δεύτερα ἤδη θῦσαι καὶ ὁ ἐν
τῇ νυκτὶ τῶν Κορινθίων παρέσχε φόνος. τοῦτον μὲν δὴ
λέγουσι καὶ ἐπὶ ταῖς ὕστερον θῦσαι καταδρομαῖς θυσίαν
4 τρίτην· 3. Λακεδαιμόνιοι δέ, ἐπῄει γὰρ Ὑακίνθια, πρὸς
τοὺς ἐν τῇ Εἴρᾳ τεσσαράκοντα ἐποιήσαντο ἡμερῶν σπον-
δάς καὶ αὐτοὶ μὲν ἀναχωρήσαντες οἴκαδε ἑώρταζον,

Κρῆτες δὲ τοξόται, μετεπέμψαντο γὰρ ἔκ τε Λύκτου καὶ
ἑτέρων πόλεων μισθωτούς, οὗτοί σφισιν ἀνὰ τὴν Μεσ-
σηνίαν ἐπλανῶντο. Ἀριστομένην οὖν, ἅτε ἐν σπονδαῖς
ἀπωτέρω τῆς Εἴρας γενόμενον καὶ προϊόντα ἀδεέστερον,
ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τῶν τοξοτῶν τούτων ἐλόχησαν, συλλα-
βόντες δὲ τοῖς ἱμᾶσιν οἷς εἶχον ἐπὶ ταῖς φαρέτραις δέου-
σιν· ἑσπέρα γὰρ ἐπῄει. δύο μὲν οὖν ἐς Σπάρτην ἀπ' αὐ- 5
τῶν ἐλθόντες Λακεδαιμονίοις Ἀριστομένην εὐηγγελί-
ζοντο ἡλωκέναι· οἱ λοιποὶ δὲ ἀποχωροῦσιν ἐς ἀγρὸν τῶν
ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ. 4. Ἐνταῦθα ᾤκει κόρη σὺν μητρὶ παρ-
θένος, πατρὸς ὀρφανή. τῇ δὲ προτέρᾳ νυκτὶ εἶδεν ὄψιν
ἡ παῖς· λέοντα ἐς τὸν ἀγρὸν λύκοι σφίσιν ἤγαγον δεδε-
μένον καὶ οὐκ ἔχοντα ὄνυχας, αὐτὴ δὲ τοῦ δεσμοῦ τὸν
λέοντα ἀπέλυσε καὶ ἀνευροῦσα ἔδωκε τοὺς ὄνυχας, οὕτω
τε διασπασθῆναι τοὺς λύκους ἔδοξεν ὑπὸ τοῦ λέοντος.
τότε δὲ ὡς τὸν Ἀριστομένην ἐσάγουσιν οἱ Κρῆτες, συν- 6
εφρόνησεν ἡ παρθένος ὕπαρ ἥκειν τὸ ἐν τῇ νυκτί οἱ πε-
φηνός, καὶ ἀνηρώτα τὴν μητέρα ὅστις εἴη· μαθοῦσα δὲ
ἐπερρώσθη τε καὶ ἀπιδοῦσα ἐς αὐτὸν τὸ προσταχθὲν
327 συνῆκεν. οἶνον οὖν τοῖς Κρησὶν ἐγχέουσα ἀνέδην, ὡς
σφᾶς ἡ μέθη κατελάμβανεν, ὑφαιρεῖται τοῦ μάλιστα
ὑπνωμένου τὸ ἐγχειρίδιον. τὰ μὲν δὴ δεσμὰ τοῦ Ἀριστο-
μένους ἔτεμεν ἡ παρθένος· ὁ δὲ παραλαβὼν τὸ ξίφος
διειργάσατο. ταύτην τὴν παρθένον λαμβάνει γυναῖκα
Γόργος Ἀριστομένους· ἐδίδου δὲ Ἀριστομένης τῇ παιδὶ
ἐκτίνων σῶστρα, ἐπεὶ Γόργῳ οὐκ ἦν πω δέκατον καὶ
ὄγδοον ἔτος, ὅτε ἔγημεν.

XX. Ἑνδεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς πολιορκίας τήν τε Εἶραν
ἐπέπρωτο ἁλῶναι καὶ ἀναστάτους γενέσθαι Μεσσηνίους,
καὶ δή σφισιν ἐπετέλεσεν ὁ θεὸς Ἀριστομένει καὶ Θεό-
κλῳ χρησθέν τι. τούτοις γὰρ ἐλθοῦσιν ἐς Δελφοὺς μετὰ

τὴν ἐπὶ τῇ Τάφρῳ πληγὴν καὶ ἐπερομένοις ὑπὲρ σωτη-
ρίας τοσόνδε εἶπεν ἡ Πυθία·

Εὖτε τράγος πίνῃσι Νέδης ἑλικόρροον ὕδωρ,
οὐκέτι Μεσσήνην ῥύομαι· σχεδόθεν γὰρ ὄλεθρος.

2 Εἰσὶ δὲ αἱ πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῷ Λυκαίῳ· προελ-
θὼν δὲ ὁ ποταμὸς διὰ τῆς Ἀρκάδων, καὶ ἐπιστρέψας αὖ-
θις ἐς τὴν Μεσσηνίαν, ὁρίζει τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ Μεσσηνίοις
καὶ Ἠλείοις τὴν γῆν. τότε δὲ οἱ μὲν τοὺς αἶγας τοὺς ἄρ-
ρενας ἐδεδοίκεσαν μὴ πίνωσιν ἀπὸ τῆς Νέδας· τοῖς δὲ
ἄρα ὁ δαίμων προεσήμαινε τοιόνδε. τὸ δένδρον τὸν ἐρι-
νεόν εἰσιν Ἑλλήνων οἳ καλοῦσιν ὀλύνθην, Μεσσήνιοι δὲ
αὐτοὶ τράγον. τότε οὖν πρὸς τῇ Νέδᾳ πεφυκὼς ἐρινεὸς
οὐκ ἐς εὐθὺ ηὔξητο, ἀλλὰ ἔς τε τὸ ῥεῦμα ἐπέστρεφε καὶ
3 τοῦ ὕδατος ἄκροις τοῖς φύλλοις ἐπέψαυε. Θεασάμενος
δὲ ὁ μάντις Θέοκλος συνεβάλετο ὡς τὸν τράγον τὸν πί-
νοντα ἐκ τῆς Νέδας προεῖπεν ἡ Πυθία τὸν ἐρινεὸν τοῦ-
τον καὶ ὡς ἤδη Μεσσηνίοις ἥκει τὸ χρεών· καὶ ἐς μὲν 328
τοὺς ἄλλους εἶχεν ἐν ἀπορρήτῳ, Ἀριστομένην δὲ πρός τε
τὸν ἐρινεὸν ἤγαγε, καὶ ἀνεδίδασκεν ὡς τῆς σωτηρίας ἐξή-
κοι σφίσιν ὁ χρόνος. Ἀριστομένης δὲ ἔχειν οὕτω πείθε-
ται καὶ ἀναβολὴν οὐκέτι εἶναί σφισι, προενοήσατο δὲ καὶ
4 ἐκ τῶν παρόντων· 2. καί, ἦν γάρ τι ἐν ἀπορρήτῳ τοῖς
Μεσσηνίοις, ἔμελλε δὲ ἀφανισθὲν ὑποβρύχιον τὴν Μεσ-
σήνην κρύψειν τὸν πάντα αἰῶνα, φυλαχθὲν δὲ οἱ Λύκου
τοῦ Πανδίονος χρησμοὶ Μεσσηνίους ἔλεγον χρόνῳ ποτὲ
ἀνασώσεσθαι τὴν χώραν, τοῦτο δὴ ὁ Ἀριστομένης, ἅτε
ἐπιστάμενος τοὺς χρησμούς, ἐπεὶ νὺξ ἐγίνετο ἐκόμιζε·
παραγενόμενος δὲ ἔνθα τῆς Ἰθώμης ἦν τὸ ἐρημότατον,
κατώρυξεν ἐς Ἰθώμην τὸ ὄρος, καὶ Δία Ἰθώμην ἔχοντα
καὶ θεοὺς οἳ Μεσσηνίους ἐς ἐκεῖνο ἔσωζον φύλακας μεῖ-
ναι τῆς παρακαταθήκης αἰτούμενος, μηδὲ ἐπὶ Λακεδαι-
μονίοις ποιῆσαι τὴν μόνην καθόδου Μεσσηνίοις ἐλπίδα.

3. Μετὰ δὲ τοῦτο τοῖς Μεσσηνίοις ἤρχετο, καθὸ καὶ Τρω- 5
σὶν ἔτι πρότερον, γίνεσθαι κακὰ ἀπὸ μοιχείας. ἐπεκρά-
τουν μὲν αὐτοὶ τοῦ τε ὄρους καὶ τοῦ πρὸς τὴν Εἷραν ἄχρι
τῆς Νέδας, ἦσαν δὲ οἰκήσεις καὶ ἔξω πυλῶν ἐνίοις. αὐ-
τόμολος δὲ ἐς αὐτοὺς ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἄλλος μὲν ἀφί-
κετο οὐδείς, οἰκέτης δὲ Ἐμπεράμου βουκόλος ἐλαύνων
τοῦ δεσπότου τὰς βοῦς· ὁ δὲ Ἐμπέραμος ἦν ἀνὴρ ἐν
329 Σπάρτῃ δόκιμος. οὗτος ὁ βουκόλος ἔνεμεν οὐ πόρρω τῆς 6
Νέδας. ἀνδρὸς οὖν τῶν Μεσσηνίων τῶν οὐκ ἐντὸς τεί-
χους ἐχόντων οἴκησιν γυναῖκα εἶδεν ἐφ' ὕδωρ ἐλθοῦσαν·
ἐρασθεὶς δὲ διαλεχθῆναί τε ἐτόλμησε, καὶ δοὺς δῶρα
συγγίνεται. καὶ ἀπὸ τούτου τὸν ἄνδρα παρεφύλασσεν
αὐτῆς, ὁπότε ἀποχωρήσειεν ἐς τὴν φρουράν. ἀνὰ μέρος
δὲ τοῖς Μεσσηνίοις τῆς ἀκροπόλεως ἐπήγετο ἡ φυλακή·
ταύτῃ γὰρ τοὺς πολεμίους μάλιστα ἐδεδοίκεσαν μὴ ὑπερ-
βῶσιν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν. ὁπότε οὖν οὗτος ἀποχωρή-
σειε, τηνικαῦτα ὁ βουκόλος ἐφοίτα παρὰ τὴν γυναῖκα.
καί ποτε ἔτυχε σὺν ἄλλοις ἐς ἐκεῖνον περιήκουσα ἐν τῇ 7
νυκτὶ ἡ φυλακή, ἔτυχε δὲ καὶ ὕειν πολλῷ τὸν θεόν. καὶ
ἐκλείπουσιν οἱ Μεσσήνιοι τὴν φρουράν· τὸ γὰρ ὕδωρ
ἐβιάζετο σφᾶς ἀθρόον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταχεόμενον,
οὔτε ἐπάλξεων ἐνῳκοδομημένων οὔτε πύργων ὑπὸ σπου-
δῆς τοῦ τειχισμοῦ, καὶ ἅμα οὐδὲ κινήσεσθαι τοὺς Λακε-
δαιμονίους ἤλπιζον ἐν ἀσελήνῳ νυκτὶ καὶ οὕτω χειμερίῳ.
Ἀριστομένης δὲ οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις Κεφαλ- 8
λῆνα ἔμπορον, ἑαυτῷ ξένον καὶ ἐσάγοντα ἐς τὴν Εἷραν
ὁπόσων ἐδέοντο, ἑαλωκότα ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ το-
ξοτῶν Ἀπτεραίων, ὧν ἦρχεν Εὐρύαλος Σπαρτιάτης,
τοῦτον τὸν Κεφαλλῆνα ἀφαιρούμενος ἐκεῖνον μὲν καὶ τὰ
χρήματα ὁπόσα ἦγεν ἀπέσωσεν, αὐτὸς δὲ ἐτέτρωτο, καὶ
οὐκ ἐδύνατο ἐπιφοιτᾶν τοῖς φυλάσσουσι, καθάπερ εἰώ-
θει. τοῦτο μάλιστα αἴτιον ἐγένετο ἐκλειφθῆναι τὴν

9 ἀκρόπολιν. τῶν τε δὴ ἄλλων ἕκαστος ἀνεχώρησεν ἀπὸ
τῆς φρουρᾶς καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ βουκόλου μοιχευομένης ὁ
ἀνήρ. ἡ δὲ τηνικαῦτα ἔνδον εἶχε τὸν βουκόλον, αἰσθάνε-
ταί τε τοῦ ἀνδρὸς ἐπιόντος, καὶ αὐτίκα ὡς τάχους εἶχεν
ἀποκρύπτει τὸν ἄνθρωπον. ἐσελθόντα δὲ τὸν ἄνδρα ἐφι-
λοφρονεῖτο ὡς οὔπω πρότερον, καὶ ἠρώτα καθ' ἥν τινα
αἰτίαν ἥκοι. ὁ δὲ οὔτε μεμοιχευμένην εἰδὼς οὔτε ἔνδον
ὄντα τὸν βουκόλον ἐχρῆτο τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, καὶ αὐτός 330
τε διὰ τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον
10 ἔφασκεν ἀπολελοιπέναι τὴν φρουράν. ἐπηκροᾶτο δὲ λέ-
γοντος ὁ βουκόλος, καὶ ὡς ἀκριβῶς ἐπύθετο ἕκαστα, αὖ-
θις ἐκ τῶν Μεσσηνίων ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀφίκετο
αὐτόμολος. Λακεδαιμονίοις δὲ οἱ μὲν βασιλεῖς ἀπὸ στρα-
τοπέδου τηνικαῦτα ἀπῆσαν, πολεμαρχῶν δὲ τότε Ἐμπέ-
ραμος ὁ τοῦ βουκόλου δεσπότης προσεκάθητο τῇ Εἴρᾳ.
ἀφικόμενος οὖν ἐς τοῦτον πρῶτα μὲν τὸ ἐπὶ τῷ δρασμῷ
παρῃτεῖτο ἁμάρτημα, δεύτερα δὲ ἀνεδίδασκεν ὡς τὴν Εἶ-
ραν ἐν τῷ παρόντι μάλιστα αἱρήσουσιν, αὐτὰ ἕκαστα
ὁπόσα ᾔσθετο τοῦ Μεσσηνίου διηγούμενος.

XXI. Ἔδοξέ τε δὴ λέγειν πιστά, καὶ ἡγεῖτο Ἐμπε-
ράμῳ καὶ τοῖς Σπαρτιάταις. ἦν δὲ ἡ πορεία χαλεπή σφι-
σιν ἅτε ἐν σκότῳ καὶ οὐκ ἀνιέντος τοῦ ὑετοῦ· ὅμως δὲ
ὑπὸ προθυμίας ἤνυσαν, καὶ ὡς κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς
Εἴρας ἐγένοντο, ὑπερέβαινον κλίμακάς τε προστιθέν-
τες καὶ ὅτῳ τις ἐδύνατο ἄλλῳ τρόπῳ. Τοῖς δὲ Μεσση-
νίοις παρείχετο μὲν τοῦ παρόντος κακοῦ καὶ ἄλλα αἴσθη-
σιν, μάλιστα δὲ οἱ κύνες οὐ κατὰ τὰ εἰωθότα ὑλακτοῦν-
τες, ἀλλὰ συνεχεστέρᾳ καὶ βιαιοτέρᾳ τῇ κραυγῇ χρώμε-
νοι. γνόντες οὖν τον ὕστατον ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατον
σφᾶς ἀγῶνα ἐπειληφότα, οὐδὲ τὰ ὅπλα ἅπαντα ἀνελάμ-
βανον, ἀλλ' ὅτῳ προχείρῳ μάλιστα ἐντύχοι τις, ἁρπά-
ζοντες ἤμυνον τῇ πατρίδι, ἣ μόνη σφίσιν ἐλείπετο ἐκ τῆς

Μεσσηνίας πάσης. Πρῶτοι δὲ ᾔσθοντο ἔνδον τῶν πολε- 2
μίων ὄντων, καὶ ἐβοήθουν ἐπ' αὐτοὺς πρῶτοι, Γόργος
τε ὁ Ἀριστομένους καὶ Ἀριστομένης αὐτὸς Θέοκλός τε ὁ
μάντις καὶ Μάντικλος ὁ Θεόκλου, σὺν δὲ αὐτοῖς Εὐερ-
γετίδας ἀνὴρ καὶ ἄλλως ἐν Μεσσήνῃ τιμώμενος καὶ διὰ
τὴν γυναῖκα ἐπὶ πλέον ἀξιώματος ἥκων· ἀδελφὴν γὰρ
εἶχεν Ἀριστομένους Ἁγναγόραν. τότε δὲ οἱ μὲν ἄλλοι
συνιέντες ὡς ἐν δικτύοις εἰσὶν ἐσχημένοι, ὅμως καὶ ἐκ
τῶν παρόντων εἶχόν τινα ἐλπίδα· 2. Ἀριστομένης δὲ καὶ 3
331 ὁ μάντις ἠπίσταντο μὲν οὐδεμίαν ἔτι ἀναβολὴν ὀλέθρου
Μεσσηνίοις οὖσαν, ἅτε εἰδότες καὶ τὸν χρησμὸν ὃν ᾐνί-
ξατο ἐς τὸν τράγον ἡ Πυθία, ἐπέκρυπτον δὲ οὐδὲν ἧσ-
σον, καὶ ἦν σφίσιν ἐς τοὺς ἄλλους ἀπόρρητον. ἐπιόντες
δὲ τὴν πόλιν σπουδῇ καὶ ἐπὶ πάντας ἐρχόμενοι τοῖς τε ἐν-
τυγχάνουσιν, ὁπότε αἰσθάνοιντο ὄντας Μεσσηνίους,
παρεκελεύοντο ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ ἐκ τῶν οἰ-
κιῶν ἀνεκάλουν τοὺς ἔτι ὑπολειπομένους. 3. Ἐν μὲν δὴ 4
νυκτὶ οὐδὲν ἄξιον ἐπράχθη λόγου παρ' οὐδετέρων· τοῖς
μὲν γὰρ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων καὶ ἡ τόλμα τοῦ Ἀριστομέ-
νους παρεῖχε μελλησμόν, τοῖς δὲ Μεσσηνίοις οὔτε παρὰ
τῶν στρατηγῶν σύνθημα ἐγεγόνει φθάνοντας εἰληφέναι,
τάς τε δᾷδας ἢ εἴ τινα λαμπτῆρα ἀλλοῖον ἅψαιτό τις, ὕων
ἂν ἐσβέννυεν ὁ θεός. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα τε ἦν καὶ ἀλλή- 5
λους καθορᾶν ἐδύναντο, ἐνταῦθα Ἀριστομένης καὶ Θέο-
κλος ἐπειρῶντο ἐς πᾶσαν ἀπόνοιαν προάγειν τοὺς Μεσ-
σηνίους, ἄλλα τε ὁπόσα εἰκὸς ἦν διδάσκοντες, καὶ Σμυρ-
ναίων τὰ τολμήματα ἀναμιμνήσκοντες, ὡς Ἰώνων μοῖρα
ὄντες Γύγην τὸν Δασκύλου καὶ Λυδοὺς ἔχοντας σφῶν
τὴν πόλιν ὑπὸ ἀρετῆς καὶ προθυμίας ἐκβάλοιεν. 4. Οἱ 6
Μεσσήνιοι δὲ ἀκούοντες ἀπονοίας τε ἐνεπίμπλαντο, καὶ
συνιστάμενοι καθ' ὁπόσους ἕκαστοι τύχοιεν ἐφέροντο ἐς
τοὺς Λακεδαιμονίους. ὥρμησαν δὲ καὶ γυναῖκες τῷ κε-

ῥάμφ καὶ ὅτῳ δύναιτο ἑκάστη τοὺς πολεμίους βάλλειν.
Τοῦτο μὲν δὴ μὴ δρᾶσαι σφᾶς μηδὲ ἐπιβῆναι τῶν τεγῶν
τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον ἐπεκώλυε· λαβεῖν δὲ ὅπλα ἐτόλμη-
σαν καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ πλέον αὗται τὴν τόλμαν ἐξῆ-
ψαν, ὁπότε καὶ τὰς γυναῖκας ἑώρων προτιμώσας συναπο-
λέσθαι τῇ πατρίδι ἢ ἀχθῆναι δούλας ἐς Λακεδαίμονα,
7 ὥστε κἂν παρελθεῖν ἐδυνήθησαν τὸ πεπρωμένον. ἀλλὰ
ὁ θεὸς τὸ ὕδωρ ἐπήγαγεν ἀθρόον μᾶλλον μετὰ ἰσχυροῦ
τῶν βροντῶν τοῦ ψόφου, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν
ἐναντίαις ταῖς ἀστραπαῖς ἐξέπλησσε. Τοῖς δὲ Λακεδαιμο-
νίοις ταῦτα πάντα παρίστη φρόνημα, καὶ αὐτὸν ἀμύνειν
σφίσιν ἔφασαν τὸν θεόν. καί, ἤστραπτε γὰρ τούτοις κατὰ
δεξιά, ἀπέφαινεν Ἕκας ὁ μάντις ὡς αἴσιον εἴη τὸ ση-
8 μεῖον. 5. Οὗτος δὲ καὶ στρατήγημα ἐξεῦρε τοιόνδε. 332
ἀριθμῷ καὶ πολὺ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιῆσαν· ἅτε δὲ οὐκ
ἐν εὐρυχωρίᾳ σφίσιν οὐδὲ κατὰ σύνταγμα ἐγγινομένης
τῆς μάχης, ἄλλων δὲ ἐν ἄλλῳ τῆς πόλεως ποιουμένων
τὸν ἀγῶνα, ἀχρείους ἀπὸ ἑκάστης τάξεως συνέβαινεν εἶ-
ναι τοὺς τελευταίους. τούτους ἐκέλευεν ἀποχωρήσαντας
ἐς τὸ στρατόπεδον σιτίων μεταλαβεῖν καὶ ὕπνου, καὶ αὖ-
θις πρὸ ἑσπέρας ἥκειν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτῶν διαδεξο-
9 μένους τὸν πόνον. 6. Καὶ οἱ μὲν ἀναπαυόμενοί τε καὶ
ἀνὰ μέρος μαχόμενοι μᾶλλον ἀντήρκουν, τοῖς δὲ Μεσση-
νίοις πανταχόθεν παρίστατο ἀπορία· μεθ' ἡμέραν γὰρ
ἀεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ τρίτην ἠμύνοντο. ἤδη τε
ἡμέρα ἦν, καὶ ἥ τε ἀϋπνία καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ
τε καὶ ῥῖγος ἐπίεζε σφᾶς, ὅ τε λιμὸς καὶ ἡ δίψα ἐπέκειτο.
μάλιστα δὲ αἱ γυναῖκες ἀηθείᾳ τε πολέμου καὶ τῇ συνε-
10 χείᾳ τῆς ταλαιπωρίας ἀπειρήκεσαν. 7. Παραστὰς οὖν ὁ
μάντις Θέοκλος πρὸς Ἀριστομένην εἶπε· τί μάτην τόνδε
ἔχεις τὸν πόνον; ἁλῶναι Μεσσήνην πάντως ἐστὶ πεπρω-
μένον, συμφορὰν δὲ τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς πάλαι τε ἡμῖν

προεσήμαινεν ἡ Πυθία καὶ ἔναγχος ὁ ἐρινεὸς ἔδειξεν.
ἐμοὶ μὲν οὖν ὁ θεὸς αὐτῷ κοινὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπά-
γει τὴν τελευτήν· σὺ δὲ σώζειν μέν, ὡς δυνάμεως ἥκεις,
Μεσσηνίους, σώζειν δὲ καὶ σαυτόν. Ἐπεὶ δὲ εἶπε πρὸς
τοῦτον, ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔθει· καί οἱ καὶ ἐς τοὺς Λα-
κεδαιμονίους ἔπεισιν ἐκβοῆσαι τοσόνδε· ἀλλ' οὔ τοι τὸν
πάντα γε χρόνον χαίροντες καρπώσεσθε τὰ Μεσσηνίων.
Μετὰ τοῦτο τοῖς καθ' αὑτὸν ἀνθεστηκόσιν ἐμπεσὼν ἐκεί- 11
νους τε ἔκτεινε καὶ αὐτὸς ἐτιτρώσκετο, προεμπλήσας δὲ
τὸν θυμὸν τῷ φόνῳ τῶν ἐχθρῶν ἀφίησι τὴν ψυχήν.
8. Ἀριστομένης δὲ ἀπὸ τῆς μάχης ὀπίσω τοὺς Μεσση-
νίους ἀνεκάλει, πλὴν ὅσοι κατὰ ἀνδραγαθίαν αὐτῶν
προεμάχοντο· τούτους δὲ εἴα κατὰ χώραν μένειν. τοῖς δὲ
λοιποῖς προσέταξε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐντὸς τῆς
τάξεως ἔχοντας ἐπακολουθεῖν, ᾗπερ ἂν αὐτὸς παρέχηται
διέξοδον. καὶ τούτων μὲν τοῖς τελευταίοις Γόργον καὶ 12
333 Μάντικλον ἐπέστησεν ἄρχοντας· αὐτὸς δὲ ἀναδραμὼν ἐς
τοὺς προτεταγμένους, τῆς τε κεφαλῆς τῷ νεύματι καὶ
τοῦ δόρατος τῇ κινήσει δῆλος ἦν διέξοδόν τε αἰτούμενος
καὶ ἀποχωρεῖν ἤδη βεβουλευμένος. τῷ τε οὖν Ἐμπεράμῳ
καὶ Σπαρτιατῶν τοῖς παροῦσι διεῖναι τοὺς Μεσσηνίους
ἤρεσκε, μηδὲ λυσσῶντας ἀνθρώπους καὶ ἐς τὸ ἔσχατον
ἀπονοίας ἥκοντας ἐξαγριᾶναι πέρα· καὶ ἅμα οὕτω σφᾶς
ποιεῖν Ἕκας ὁ μάντις ἐκέλευεν.

XXII. Οἱ δὲ Ἀρκάδες παραυτίκα τε τὴν κατάληψιν
ἐπυνθάνοντο τῆς Εἴρας, καὶ αὐτίκα τὸν Ἀριστοκράτην
ἐκέλευον σφᾶς ἄγειν ὡς ἢ σώσοντας Μεσσηνίους ἢ σὺν
αὐτοῖς ἀπολουμένους. ὁ δὲ ἅτε ἐκ τῆς Λακεδαίμονος δε-
δεγμένος δῶρα οὔτε ἄγειν ἤθελεν, εἰδέναι τε ἔφασκεν
οὐδένα ἔτι Μεσσηνίων ὅτῳ καὶ ἀμυνοῦσιν ὄντα ὑπόλοι-
πον. τότε δὲ ὡς σαφέστερον ᾐσθάνοντο περιόντας καὶ 2
ἐκλείπειν τὴν Εἷραν βεβιασμένους, αὐτοὶ μὲν περὶ τὸ

ὄρος σφᾶς τὸ Λύκαιον ἔμελλον ὑποδέξασθαι, προετοιμα-
σάμενοι καὶ ἐσθῆτα καὶ σιτία, ἄνδρας δὲ τῶν ἐν τέλει
πέμπουσι παραμυθεῖσθαί τε τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἡγε-
μόνας ἅμα τῆς πορείας γενέσθαι. καὶ τοὺς μέν, ὡς ἐς τὸ
Λύκαιον ἀνεσώθησαν, ἐξένιζον καὶ τὰ ἄλλα εὐνοϊκῶς
περιεῖπον οἱ Ἀρκάδες, κατανέμειν τε ἐς τὰς πόλεις ἤθε-
3 λον καὶ ἀναδάσασθαι δι᾽ ἐκείνους τὴν γῆν· 2. Ἀριστο-
μένει δὲ ὅ τε οἶκτος διαρπαζομένης τῆς Εἴρας καὶ τὸ μῖ-
σος τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους βούλευμα παρίστησι
τοιόνδε. Πεντακοσίους τῶν Μεσσηνίων, οὓς μάλιστα
ἠπίστατο αὑτῶν ἀφειδῶς ἔχοντας, ἀποκρίνας ἀπὸ τοῦ
πλήθους, ἤρετο σφᾶς ἐν ἐπηκόῳ τῶν τε ἄλλων Ἀρκάδων
καὶ Ἀριστοκράτους, ἅτε ὄντα προδότην οὐκ εἰδώς —
ἀνανδρίᾳ γὰρ καὶ ὑπὸ δειλίας φυγεῖν τότε ἤδη Ἀριστο-
κράτην τῆς μάχης καὶ οὐ διὰ κακίαν οὐδεμίαν ἐδόξαζεν
αὐτόν, ὥστε ἐναντίον καὶ τούτου τοὺς πεντακοσίους
ἤρετο, εἰ τιμωροῦντες τῇ πατρίδι ἀποθνήσκειν σὺν αὐ-
4 τῷ ἐθελήσουσι. φαμένων δὲ ἐθέλειν ἀπεγύμνου τὸ πᾶν,
ὡς πάντως τῆς ἐπιούσης ἑσπέρας ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἄγειν
μέλλοι· Λακεδαιμονίων γὰρ τότε δὴ μάλιστα ἐς τὴν Εἶ- 334
ραν ἀπῆσαν οἱ πολλοί, καὶ ἄλλοι τε ἐπεφοίτων φέροντες
καὶ ἄγοντες τὰ Μεσσηνίων. καὶ ἢν μὲν ἑλεῖν τὴν Σπάρ-
την καὶ κατασχεῖν δυνηθῶμεν, ἔφασκεν ὁ Ἀριστομένης,
ἔστιν ἡμῖν ἀποδόντας Λακεδαιμονίοις τὰ ἐκείνων κομί-
σασθαι τὰ οἰκεῖα· ἁμαρτάνοντες δὲ ὁμοῦ ἀποθανούμεθά
5 γε, μνήμης καὶ τοῖς ἔπειτα ἄξια ἐργασάμενοι. Ταῦτα εἰ-
πόντος τῶν Ἀρκάδων ὅσον τριακόσιοι μετέχειν καὶ αὐ-
τοὶ τοῦ τολμήματος ἤθελον. καὶ τότε μὲν ἐπεῖχον τῆς
ἐξόδου, τὰ γὰρ ἱερὰ ἐγίνετο αὐτοῖς οὐ κατὰ γνώμην,
3. τῇ δὲ ἐπιούσῃ τό τε ἀπόρρητον ἔγνωσαν σφῶν τοὺς
Λακεδαιμονίους προπεπυσμένους καὶ αὐτοὶ δεύτερον
ὑπὸ Ἀριστοκράτους προδεδομένοι. Τὰ γὰρ τοῦ Ἀρι-

στομένους βουλεύματα αὐτίκα ὁ Ἀριστοκράτης ἐγγρά-
ψας βιβλίῳ, καὶ τὸ βιβλίον ἐπιθεὶς τῶν οἰκετῶν ὃν ἠπί-
στατο ὄντα εὐνούστατον, παρὰ Ἀνάξανδρον ἀπέστελλεν
ἐς Σπάρτην. Ἐπανιόντα δὲ τὸν οἰκέτην λοχῶσιν ἄνδρες 6
τῶν Ἀρκάδων διάφοροι καὶ πρότερον τῷ Ἀριστοκράτει,
σχόντες δέ τι καὶ ὕποπτον τότε ἐς αὐτόν. λοχήσαντες δὲ
τόν τε οἰκέτην ἐπανάγουσιν ἐς τοὺς Ἀρκάδας, καὶ ἐπε-
δείκνυον ἐς τὸν δῆμον τὰ ἀντεπεσταλμένα ἐκ Λακεδαί-
μονος· ἐπέστελλε δὲ ὁ Ἀνάξανδρος, φυγήν τε αὐτῷ τὴν
πρότερον ἀπὸ τῆς μεγάλης Τάφρου φάμενος οὐκ ἀνόνη-
τον ἐκ Λακεδαιμονίων γενέσθαι, προσέσεσθαι δέ οἱ χά-
ριν καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι μηνυμάτων. 4. Ὡς δὲ ἀπηγ- 7
γέλθη ταῦτα ἐς ἅπαντας, αὐτοί τε τὸν Ἀριστοκράτην
ἔβαλλον οἱ Ἀρκάδες καὶ τοῖς Μεσσηνίοις διεκελεύοντο·
οἱ δὲ ἐς τὸν Ἀριστομένην ἀπέβλεπον. καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν
γῆν ἀφορῶν ἔκλαιε· τὸν δὲ Ἀριστοκράτην οἱ Ἀρκάδες
καταλιθώσαντες τὸν μὲν τῶν ὅρων ἐκτὸς ἐκβάλλουσιν
ἄταφον, στήλην δὲ ἀνέθεσαν ἐς τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου
λέγουσαν

335 Πάντως ὁ χρόνος εὗρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ,
εὗρε δὲ Μεσσήνης σὺν Διὶ τὸν προδότην
ῥηϊδίως. χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ᾽ ἐπίορκον.
χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάω Ἀρκαδίαν.

XXIII. Τῶν δὲ Μεσσηνίων ὁπόσοι περὶ τὴν Εἶραν ἢ
καὶ ἑτέρωθί που τῆς Μεσσηνίας ἐγκατελήφθησαν, τού-
τους μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι προσένειμαν ἐς τὸ Εἱλωτικόν·
Πύλιοι δὲ καὶ Μοθωναῖοι καὶ ὅσοι τὰ παραθαλάσσια
ᾤκουν, ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἅλωσιν τῆς Εἴρας ἀπαίρουσιν ἐς
Κυλλήνην τὸ ἐπίνειον τὸ Ἠλείων. ἐκεῖθεν δὲ παρὰ τοὺς
ἐν Ἀρκαδίᾳ Μεσσηνίους ἀπέστελλον, ἐθέλοντες κοινῷ
στόλῳ χώραν ἔνθα οἰκήσουσιν ἀναζητεῖν, καὶ Ἀριστομέ-
νην ἐκέλευον ἡγεῖσθαί σφισιν ἐς ἀποικίαν. Ὁ δὲ αὐτὸς 2

μὲν ἕως ἂν περιῇ, πολεμήσειν Λακεδαιμονίοις ἔφασκεν, ἐπίστασθαι δὲ ἀκριβῶς ὡς ἀεί τι ἀναφύσεται τῇ Σπάρτῃ δι' αὐτοῦ κακόν· ἐκείνοις δὲ Γόργον καὶ Μάντικλον ἔδωκεν ἡγεμόνας. ὁ δὲ Εὐεργετίδας ἐς μὲν τὸ Λύκαιον σὺν τοῖς ἄλλοις Μεσσηνίοις καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν· ἐκεῖθεν δέ, ὡς ἑώρα τὸ βούλευμα διαπεπτωκὸς τῷ Ἀριστομένει τὸ ἐς τὴν κατάληψιν τῆς Σπάρτης, ἀναπείσας τῶν Μεσσηνίων ὡς πεντήκοντα ἐπάνεισιν ἐπὶ τοὺς Λακεδαι-
3 μονίους ἐς τὴν Εἶραν, καὶ ἐντυχὼν διαρπάζουσιν ἔτι τὰ ἐπινίκια πένθος σφίσιν ἐποίησε. καὶ τὸν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών, Ἀριστομένης δὲ ὡς τοὺς ἡγεμόνας τοῖς Μεσσηνίοις ἐπέταξεν ἐς Κυλλήνην, ὅστις ἐθέλοι μετέχειν τῆς ἀποικίας. καὶ μετέσχον ἅπαντες, πλὴν εἰ γῆράς τινα ἀπεῖργεν ἢ μηδὲ εὐπορῶν ἔτυχεν ἐς τὴν ἀποδημίαν· οὗτοι δὲ αὐτοῦ κατέμειναν παρὰ τοῖς Ἀρκάσιν.

4 2. Ἑάλω δὲ ἡ Εἶρα καὶ ὁ πόλεμος ὁ δεύτερος Λακε- 336
δαιμονίων καὶ Μεσσηνίων τέλος ἔσχεν Ἀθηναίοις ἄρχοντος Αὐτοσθένους, ἔτει πρώτῳ τῆς ὀγδόης τε καὶ εἰκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα Χίονις Λάκων.

5 Ὡς δὲ ἐς τὴν Κυλλήνην οἱ Μεσσήνιοι συνελέχθησαν, τὸν μὲν παρόντα χειμῶνα ἔδοξεν αὐτοῦ χειμάζειν, καὶ τὴν ἀγοράν σφισι καὶ χρήματα οἱ Ἠλεῖοι παρεῖχον· ἅμα δὲ τῷ ἦρι ἐβουλεύοντο ποῖ χρὴ σταλῆναι. γνῶμαι δὲ ἦσαν Γόργου μὲν Ζάκυνθον τὴν ὑπὲρ Κεφαλληνίας καταλαβόντας, καὶ νησιώτας ἀντὶ ἠπειρωτῶν γενομένους, ναυσὶν ἐς τὰ παραθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιπλέοντας κακοῦν τὴν γῆν· Μάντικλος δὲ ἐκέλευε Μεσσήνης μὲν καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων ἔχθους λαβεῖν λήθην, πλεύσαντας δὲ ἐς Σαρδὼ κτήσασθαι μεγίστην τε νῆσον καὶ εὐδαιμο-
6 νίᾳ πρώτην. 3. Ἐν τοσούτῳ δὲ Ἀναξίλας παρὰ τοὺς Μεσσηνίους ἀπέστειλεν ἐς Ἰταλίαν καλῶν. ὁ δὲ Ἀναξίλας ἐτυράννει μὲν Ῥηγίου, τέταρτος δὲ ἀπόγονος ἦν

Ἀλκιδαμίδου· μετῴκησε δὲ Ἀλκιδαμίδας ἐκ Μεσσήνης ἐς Ῥήγιον μετὰ τὴν Ἀριστοδήμου τοῦ βασιλέως τελευτὴν καὶ Ἰθώμης τὴν ἅλωσιν. οὗτος οὖν ὁ Ἀναξίλας τοὺς Μεσσηνίους μετεπέμπετο, ἐλθοῦσί τε ἔλεγεν ὡς Ζαγκλαῖοι διάφοροι μέν εἰσιν αὐτῷ, χώραν δὲ εὐδαίμονα καὶ πόλιν ἐν καλῷ τῆς Σικελίας ἔχουσιν, ἃ δὴ σφίσιν ἐθέλειν ἔφη συγκατεργασάμενος δοῦναι. προσεμένων δὲ τὸν λόγον, οὕτως Ἀναξίλας διεβίβασεν ἐς Σικελίαν αὐτούς.
Ζάγκλην δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατέλαβον λῃσταί, καὶ ἐν 7
ἐρήμῳ τῇ γῇ τειχίσαντες ὅσον περὶ τὸν λιμένα ὁρμητηρίῳ πρὸς τὰς καταδρομὰς καὶ ἐς τοὺς ἐπίπλους ἐχρῶντο· ἡγεμόνες δὲ ἦσαν αὐτῶν Κραταιμένης Σάμιος καὶ Περιήρης ἐκ Χαλκίδος. Περιήρει δὲ ὕστερον καὶ Κραταιμένει καὶ ἄλλους ἐπαγαγέσθαι τῶν Ἑλλήνων ἔδοξεν οἰκήτορας.

4. Τότε δὲ τοὺς Ζαγκλαίους ὅ τε Ἀναξίλας ναυσὶν ἀντα- 8
337 ναγομένους ἐνίκησε καὶ οἱ Μεσσήνιοι μάχῃ πεζῇ. Ζαγκλαῖοι δὲ κατὰ γῆν τε ὑπὸ Μεσσηνίων καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης ὑπὸ Ῥηγίνων πολιορκούμενοι, [καὶ] ἁλισκομένου σφίσιν ἤδη τοῦ τείχους, ἐπί τε βωμοὺς θεῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ καταφεύγουσιν. Ἀναξίλας μὲν οὖν τοῖς Μεσσηνίοις παρεκελεύετο τούς τε ἱκετεύοντας Ζαγκλαίων ἀποκτείνειν καὶ τοὺς λοιποὺς γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ παισὶν ἀνδραποδίσασθαι· Γόργος δὲ καὶ Μάντικλος 9
παρῃτοῦντο Ἀναξίλαν μὴ σφᾶς ὑπὸ συγγενῶν ἀνδρῶν πεπονθότας ἀνόσια, ὅμοια αὐτοὺς ἐς ἀνθρώπους Ἕλληνας ἀναγκάσαι δρᾶσαι. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς Ζαγκλαίους ἀνίστασαν ἀπὸ τῶν βωμῶν, καὶ ὅρκους δόντες καὶ αὐτοὶ παρ' ἐκείνων λαβόντες ᾤκησαν ἀμφότεροι κοινῇ· ὄνομα δὲ τῇ πόλει μετέθεσαν Μεσσήνην ἀντὶ Ζάγκλης καλεῖσθαι. 5. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῆς ὀλυμπιάδος 10
ἐπράχθη τῆς ἐνάτης καὶ εἰκοστῆς, ἣν Χίονις Λάκων τὸ δεύτερον ἐνίκα, Μιλτιάδου παρ' Ἀθηναίοις ἄρχοντος.

Μάντικλος δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Μεσσηνίοις τοῦ Ἡρακλέους
ἐποίησε, καὶ ἔστιν ἐκτὸς τείχους ὁ θεὸς ἱδρυμένος, Ἡρα-
κλῆς καλούμενος Μάντικλος, καθάπερ γε καὶ Ἄμμων ἐν
Λιβύῃ καὶ ὁ ἐν Βαβυλῶνι Βῆλος, ὁ μὲν ἀπὸ ἀνδρὸς Αἰ-
γυπτίου Βήλου τοῦ Λιβύης ὄνομα ἔσχεν, Ἄμμων δὲ ἀπὸ
τοῦ ἱδρυσαμένου ποιμένος. Μεσσηνίοις μὲν οὖν τοῖς
φεύγουσιν ἐγεγόνει πέρας τῆς ἄλης.

XXIV. Ἀριστομένης δὲ ὡς τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο
τῶν ἐς τὴν ἀποικίαν στελλομένων, τὰς θυγατέρας τὴν
πρεσβυτάτην καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ καὶ Ἁγναγόραν τὴν ἀδελ-
φήν, τὴν μὲν Θάρυκι ἐς Φιγαλίαν, Δαμοθοΐδᾳ δὲ Λε-
πρεάτῃ καὶ Ἡραιεῖ Θεοπόμπῳ τὰς θυγατέρας συνῴκι-
σεν· αὐτὸς δὲ ἀφικόμενος ἐς Δελφοὺς ἐχρῆτο τῷ θεῷ.
καὶ τὸ μὲν τῷ Ἀριστομένει γενόμενον μάντευμα οὐ λέ-
2 γεται· Δαμαγήτῳ δὲ Ῥοδίῳ βασιλεύοντι ἐν Ἰαλυσῷ,
τότε δὲ ἥκοντι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐρωτῶντι ὁπό-
θεν ἀγαγέσθαι χρὴ γυναῖκα, ἔχρησεν ἡ Πυθία θυγατέρα 338
ἀνδρὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀρίστου λαβεῖν. ὁ δέ, ἦν γὰρ
καὶ τρίτη τῷ Ἀριστομένει θυγάτηρ, γαμεῖ ταύτην, Ἑλ-
λήνων τῶν τότε ἐκεῖνον μακρῷ δή τινι ἄριστον νομίζων.
Ἀριστομένης δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥόδον ἀφίκετο σὺν τῇ θυγα-
τρί, ἐκεῖθεν δὲ ἔς τε Σάρδεις ἐνενόει παρὰ Ἄρδυν τὸν
Γύγου καὶ ἐς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ ἀναβῆναι παρὰ τὸν
3 βασιλέα Φραόρτην· ἀλλὰ γὰρ πρότερον τούτων συνέ-
πεσεν ἀποθανεῖν αὐτῷ νοσήσαντι· οὐ γὰρ ἔδει συμφο-
ρὰν οὐδεμίαν Λακεδαιμονίοις ἔτι ἐξ Ἀριστομένους γε-
νέσθαι. τελευτήσαντι δὲ αὐτῷ Δαμάγητος καὶ οἱ Ῥόδιοι
μνῆμά τε ἐπιφανὲς ἐποίησαν καὶ ἔνεμον ἀπὸ ἐκείνου τι-
μάς. τὰ μὲν δὴ λεγόμενα ἐς τοὺς Διαγορίδας καλουμένους
ἐν Ῥόδῳ, γεγονότας δὲ ἀπὸ Διαγόρου τοῦ Δαμαγήτου
τοῦ Δωριέως τοῦ Δαμαγήτου τε καὶ τῆς Ἀριστομένους
θυγατρός, παρῆκα, μὴ οὐ κατὰ καιρὸν δοκοίην γράφειν.

2. Λακεδαιμόνιοι δὲ τότε ὡς ἐπεκράτησαν τῆς Μεσ- 4
σηνίας, τὴν μὲν ἄλλην πλὴν τῆς Ἀσιναίων αὐτοὶ διελάγ-
χανον, Μοθώνην δὲ Ναυπλιεῦσιν ἐδίδοσαν ἐκπεπτωκό-
σιν ἐκ Ναυπλίας ἔναγχος ὑπὸ Ἀργείων.

Μεσσηνίων δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐν τῇ γῇ, συν- 5
τελοῦντας κατὰ ἀνάγκην ἐς τοὺς Εἵλωτας, ἐπέλαβεν ἀπὸ
Λακεδαιμονίων ὕστερον ἀποστῆναι κατὰ τὴν ἐνάτην
ὀλυμπιάδα καὶ ἑβδομηκοστήν, ἣν Κορίνθιος ἐνίκα Ξενο-
φῶν, Ἀρχιμήδους Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος. ἀπέστησαν δὲ
καιρὸν τοιόνδε εὑρόντες. Λακεδαιμονίων ἄνδρες ἀπο-
θανεῖν ἐπὶ ἐγκλήματι ὅτῳ δὴ καταγνωσθέντες ἱκέται
καταφεύγουσιν ἐς Ταίναρον· ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν
ἐφόρων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ σφᾶς ἀποσπάσασα ἀπέκτεινε.
Σπαρτιάταις δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θεμένοις τοὺς ἱκέτας 6
ἀπήντησεν ἐκ Ποσειδῶνος μήνιμα, καί σφισιν ἐς ἔδαφος
339 τὴν πόλιν πᾶσαν κατέβαλεν ὁ θεός. ἐπὶ δὲ τῇ συμφορᾷ
ταύτῃ καὶ τῶν Εἱλώτων ὅσοι Μεσσήνιοι τὸ ἀρχαῖον ἦσαν,
ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰθώμην ἀπέστησαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ
ἄλλα τε μετεπέμποντο συμμαχικὰ ἐπ' αὐτοὺς καὶ Κίμωνα
τὸν Μιλτιάδου πρόξενόν σφισιν ὄντα καὶ Ἀθηναίων δύ-
ναμιν. ἀφικομένους δὲ τοὺς Ἀθηναίους ὑποπτεῦσαι δο-
κοῦσιν ὡς τάχα νεωτερίσοντας, καὶ ὑπὸ τῆς ὑποψίας
ἀποπέμψασθαι μετ' οὐ πολὺ ἐξ Ἰθώμης. 3. Ἀθηναῖοι δὲ 7
τὴν ἐς αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὑπόνοιαν συνέντες
Ἀργείοις τε φίλοι δι' αὐτὸ ἐγένοντο καὶ Μεσσηνίων τοῖς
ἐν Ἰθώμῃ πολιορκουμένοις ἐκπεσοῦσιν ὑποσπόνδοις
ἔδοσαν Ναύπακτον, ἀφελόμενοι Λοκροὺς τοὺς πρὸς Αἰ-
τωλίᾳ καλουμένους Ὀζόλας. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις παρέσχεν
ἀπελθεῖν ἐξ Ἰθώμης τοῦ τε χωρίου τὸ ἐχυρόν, καὶ ἅμα
Λακεδαιμονίοις προεῖπεν ἡ Πυθία ἦ μὴν εἶναί σφισι δί-
κην ἁμαρτοῦσιν ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμάτα τὸν ἱκέτην.

ὑπόσπονδοι μὲν ἐκ Πελοποννήσου τούτων ἕνεκα ἀφείθησαν.

XXV. Ἐπεὶ δὲ ἔσχον τὴν Ναύπακτον, οὐκ ἀπέχρη
πόλιν τε αὐτοῖς καὶ χώραν εἰληφέναι παρ' Ἀθηναίων,
ἀλλὰ σφᾶς πόθος εἶχεν ἰσχυρὸς χερσὶ ταῖς αὐτῶν φανῆ-
ναι λόγου τι κεκτημένους ἄξιον. καί, ἠπίσταντο γὰρ Οἰ-
νιάδας Ἀκαρνάνων γῆν τε ἔχοντας ἀγαθὴν καὶ Ἀθη-
ναίοις διαφόρους τὸν πάντα ὄντας χρόνον, στρατεύουσιν
ἐπ' αὐτούς. ὄντες δὲ ἀριθμῷ μὲν οὐ πλείους, ἀρετῇ δὲ
καὶ πολὺ ἀμείνονες ὄντες τῇ σφετέρᾳ νικῶσι, καὶ ἐπο-
2 λιόρκουν κατακεκλειμένους ἐς τὸ τεῖχος. τὸ δὲ ἐντεῦθεν,
οὐ γάρ τι τῶν τοῖς ἀνθρώποις εὑρημένων ἐς πολιορκίαν
οἱ Μεσσήνιοι παρίεσαν, ἀλλὰ καὶ κλίμακας προστιθέντες
ἐπειρῶντο ὑπερβαίνειν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ὑπώρυσσον
κάτωθεν τὸ τεῖχος, μηχανήματά τε, ὁποῖα ἐνῆν δι' ὀλί-
γου παρασκευάσασθαι, προσαγαγόντες ἀεί τι ἤρειπον.
δείσαντες δὲ οἱ ἔνδον μὴ ἁλούσης τῆς πόλεως αὐτοί τε
ἀπόλωνται καὶ αἱ γυναῖκές σφισι καὶ οἱ παῖδες ἐξανδρα-
3 ποδισθῶσιν, εἵλοντο ἀπελθεῖν ὑπόσπονδοι. καὶ ἐνιαυ-
τὸν μὲν μάλιστα οἱ Μεσσήνιοι κατέσχον τὴν πόλιν καὶ
ἐνέμοντο τὴν χώραν· 2. τῷ δὲ ἔτει τῷ ὑστέρῳ δύναμιν οἱ 340
Ἀκαρνᾶνες ἀπὸ πασῶν συλλέξαντες τῶν πόλεων ἐβου-
λεύοντο ἐπὶ τὴν Ναύπακτον στρατεύειν. καὶ τοῦτο μὲν
ἀπέδοξεν αὐτοῖς, τήν τε πορείαν ὁρῶσιν, ὅτι ἔσεσθαι δι'
Αἰτωλῶν ἔμελλε πολεμίων ἀεί ποτε ὄντων, καὶ ἅμα τοὺς
Ναυπακτίους κεκτῆσθαί τι ναυτικὸν ὑπώπτευον, ὥσπερ
γε καὶ εἶχον· ἐπικρατούντων δὲ ἐκείνων τῆς θαλάσσης
οὐκ ἐνεῖναι κατεργάσασθαι μέγα οὐδὲν στρατῷ πεζῷ.
4 μετεβεβούλευτό τε δή σφισιν αὐτίκα καὶ ἐπὶ Μεσση-
νίους τρέπονται τοὺς ἐν Οἰνιάδαις. καὶ οἱ μὲν ὡς πολιορ-
κήσοντες παρεσκευάζοντο· οὐ γάρ ποτε ὑπελάμβανον
ἄνδρας οὕτως ὀλίγους ἐς τοσοῦτον ἀπονοίας ἥξειν ὡς

μαχέσασθαι πρὸς τὴν Ἀκαρνάνων ἁπάντων στρατιάν. οἱ
δὲ Μεσσήνιοι προητοιμασμένοι μὲν καὶ σῖτον καὶ τὰ ἄλλα
ἦσαν ὁπόσα εἰκὸς ἦν, πολιορκίας πειράσεσθαι μακροτέ-
ρας ἐλπίζοντες· παρίστατο δέ σφισι πρὸ τῆς μελλούσης 5
πολιορκίας ἀγῶνα ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιήσασθαι, μηδὲ ὄν-
τας Μεσσηνίους, οἳ μηδὲ Λακεδαιμονίων ἀνδρίᾳ, τύχῃ
δὲ ἠλαττώθησαν, καταπεπλῆχθαι τὸν ἥκοντα ὄχλον ἐξ
Ἀκαρνανίας. τό τε Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι ἔργον ἀνε-
μιμνήσκοντο, ὡς μυριάδες τριάκοντα ἐφθάρησαν τῶν
Μήδων ὑπὸ ἀνδρῶν οὐδὲ ἐς μυρίους ἀριθμόν. 3. Καθί- 6
σταντό τε δὴ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἐς ἀγῶνα, καὶ ὁ τρόπος λέ-
γεται τῆς μάχης γενέσθαι τοιόσδε. οἱ μέν, ἅτε πλήθει
προέχοντες πολύ, οὐ χαλεπῶς περιέβαλον τοὺς Μεσση-
νίους, πλὴν ὅσον αἱ πύλαι τε ἀπεῖργον κατὰ νώτου τοῖς
Μεσσηνίοις γινόμεναι καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς σφετέ-
ροις προθύμως ἀμύνοντες. ταύτῃ μὲν δὴ μὴ περισχεθῆ-
ναι σφᾶς ἐκώλυε· τὰ δὲ πλευρὰ ἀμφότερα ἐκυκλώσαντο
αὐτῶν οἱ Ἀκαρνᾶνες, καὶ ἐσηκόντιζον πανταχόθεν. Οἱ 7
δὲ Μεσσήνιοι συνεστραμμένοι μετ' ἀλλήλων, ὁπότε
ἀθρόοι τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἐμπέσοιεν, ἐτάρασσον μὲν τοὺς
κατὰ τοῦτο ἑστηκότας, καὶ ἐφόνευόν τε αὐτῶν καὶ ἐτί-
τρωσκον πολλούς, τελέαν δὲ οὐκ ἐδύναντο ἐργάσασθαι
φυγήν· ὅπου γὰρ τῆς τάξεως αἴσθοιντό τι οἱ Ἀκαρ-
341 νᾶνες τῆς αὑτῶν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων διασπώμενον,
κατὰ τοῦτο ἀμύνοντες τοῖς βιαζομένοις αὐτῶν ἀνεῖργον
τοὺς Μεσσηνίους ἐπικρατοῦντες τῷ πλήθει. οἱ δὲ ὁπότε 8
ἀνακοπεῖεν, κατ' ἄλλο αὖθις πειρώμενοι διακόψαι τὴν
Ἀκαρνάνων φάλαγγα τὸ αὐτὸ ἂν ἔπασχον· ὅτῳ μὲν προσ-
βάλλοιεν, διέσειόν τε καὶ τροπὴν ἐπὶ βραχὺ ἐποίουν,
ἐπιρρεόντων δὲ αὖθις κατὰ τοῦτο σπουδῇ τῶν Ἀκαρνά-
νων ἀπετρέποντο ἄκοντες. 4. Γενομένου δὲ ἰσορρόπου
τοῦ ἀγῶνος ἄχρι ἑσπέρας, καὶ Ἀκαρνᾶσιν ὑπὸ τὴν ἐπι-

οὖσαν νύκτα ἐπελθούσης δυνάμεως ἀπὸ τῶν πόλεων,
9 οὕτω τοῖς Μεσσηνίοις περιειστήκει πολιορκία. καὶ ἁλῶ-
ναι μὲν κατὰ κράτος τὸ τεῖχος ἢ ὑπερβάντων τῶν Ἀκαρ-
νάνων ἢ καὶ ἀπολιπεῖν βιασθεῖσιν αὐτοῖς τὴν φρουρὰν
δέος ἦν οὐδέν· τὰ δὲ ἐπιτήδειά σφισι πάντα ὁμοίως
ὀγδόῳ μηνὶ ἐξανήλωτο. ἐς μὲν τοὺς Ἀκαρνᾶνας ἐχρῶντο
ἀπὸ τοῦ τείχους χλευασίᾳ μὴ σφᾶς τὰ σιτία προδοῦναί
10 ποτε ἂν μηδὲ ἐς ἔτος δέκατον πολιορκουμένους· αὐτοὶ δὲ
περὶ ὕπνον πρῶτον ἐξελθόντες ἐκ τῶν Οἰνιαδῶν, καὶ γε-
νομένης τοῦ δρασμοῦ σφῶν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν αἰσθήσεως
ἐς μάχην ἀναγκασθέντες ἀφικέσθαι, περὶ τριακοσίους
μὲν ἀποβάλλουσι, καὶ πλείονας ἔτι αὐτοὶ τῶν ἐναντίων
κατεργάζονται, τὸ δὲ πολὺ αὐτῶν διεκπίπτουσι διὰ τῶν
Ἀκαρνάνων, καὶ ἐπιλαμβανόμενοι τῆς Αἰτωλῶν ἐχόντων
σφίσιν ἐπιτηδείως ἐς τὴν Ναύπακτον ἀνασῴζονται.

XXVI. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου τόν τε ἄλλον χρόνον ἐνέ-
κειτό σφισι τὸ ἐς Λακεδαιμονίους μῖσος, καὶ τὴν ἔχθραν
ἐς αὐτοὺς μάλιστα ἐπεδείξαντο ἐπὶ τοῦ γενομένου Πελο-
ποννησίοις πρὸς Ἀθηναίους πολέμου· τήν τε γὰρ Ναύ-
πακτον ὁρμητήριον ἐπὶ τῇ Πελοποννήσῳ παρείχοντο, καὶ
τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν ἀποληφθέντας Μεσ-
σηνίων σφενδονῆται τῶν ἐκ Ναυπάκτου συνεξεῖλον.
2 2. ἐπεὶ δὲ τὸ πταῖσμα ἐγένετο τὸ Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς πο-
ταμοῖς, οὕτω καὶ ἐκ Ναυπάκτου τοὺς Μεσσηνίους ἐκ-
βάλλουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ναυσὶν ἐπικρατοῦντες, οἳ ἐς 342
Σικελίαν τε παρὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἐς Ῥήγιον ἐστάλη-
σαν, τὸ πλεῖστον δὲ αὐτῶν ἔς τε Λιβύην ἀφίκετο καὶ Λι-
βύης ἐς Εὐεσπερίτας· οἱ γὰρ Εὐεσπερῖται πολέμῳ κακω-
θέντες ὑπὸ βαρβάρων προσοίκων πάντα τινὰ Ἕλληνα
ἐπεκαλοῦντο σύνοικον. ἐς τούτους τῶν Μεσσηνίων τὸ
πολὺ ἀπεχώρησεν· ἡγεμὼν δέ σφισιν ἦν Κόμων, ὃς καὶ
περὶ τὴν Σφακτηρίαν ἐστρατήγησεν αὐτοῖς.

3. Ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον ἢ κατορθῶσαι Θηβαίους τὰ 3
ἐν Λεύκτροις, προεσήμαινεν ὁ δαίμων Μεσσηνίοις τὴν
ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν Μεσσήνῃ
τῇ πρὸς τῷ πορθμῷ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡρακλέους λέγουσιν
ὀνείρατος ἰδεῖν ὄψιν· τὸν Ἡρακλέα ἔδοξε κληθῆναι τὸν
Μάντικλον ἐπὶ ξενίᾳ ἐς Ἰθώμην ὑπὸ τοῦ Διός. τοῦτο δὲ
ἐν Εὐεσπερίταις Κόμων συγγενέσθαι νεκρᾷ τῇ μητρὶ
ἐδόκει, συγγενομένου δέ, αὖθίς οἱ τὴν μητέρα ἀναβιῶ-
ναι. καὶ ὁ μὲν ἐπήλπιζεν Ἀθηναίων δυνηθέντων ναυ-
τικῷ κάθοδον ἔσεσθαί σφισιν ἐς Ναύπακτον· τὸ δὲ ἄρα
ἐδήλου τὸ ὄνειρον ἀνασώσεσθαι Μεσσήνην. Ἐγένετό τε 4
οὐ μετὰ πολὺ ἐν Λεύκτροις Λακεδαιμονίων τὸ ἀτύχημα
ὀφειλόμενον ἐκ παλαιοῦ· Ἀριστοδήμῳ γὰρ τῷ βασιλεύ-
σαντι Μεσσηνίων ἐπὶ τελευτῇ τοῦ χρησμοῦ τοῦ δοθέν-
τος ἐστὶν

ἕρδ᾽ ὅππῃ τὸ χρεών· ἄτη δ᾽ ἄλλοισι πρὸ ἄλλων·

ὡς ἐν μὲν τῷ παρόντι ἐκεῖνον δέον καὶ Μεσσηνίους κα-
κῶς πρᾶξαι, χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Λακεδαίμονα ἐπιλη-
ψομένης τῆς ἄτης. 4. Τότε δὲ ἐν Λεύκτροις οἱ Θηβαῖοι 5
νενικηκότες ἀγγέλους ἐς Ἰταλίαν τε καὶ Σικελίαν καὶ πα-
ρὰ τοὺς Εὐεσπερίτας ἀπέστελλον, ἔκ τε τῆς ἄλης, εἴ πού
τις Μεσσηνίων εἴη, πανταχόθεν ἀνεκάλουν ἐς Πελοπόν-
νησον. οἱ δὲ θᾶσσον ἢ ὡς ἄν τις ἤλπισε συνελέχθησαν
343 γῆς τε τῆς πατρίδος πόθῳ καὶ διὰ τὸ ἐς Λακεδαιμονίους
μῖσος παραμεῖναν ἀεί σφισιν. 5. Ἐπαμεινώνδᾳ δὲ οὔτε 6
ἄλλως ἐφαίνετο ῥᾴδια ἀξιόμαχον πόλιν ἐποικίσαι Λακε-
δαιμονίοις, οὔτε ὅπου χρὴ κτίσαι τῆς χώρας ἐξευρίσκειν·
τὴν γὰρ Ἀνδανίαν οἱ Μεσσήνιοι καὶ Οἰχαλίαν οὐκ ἔφα-
σαν ἀνοικιεῖν, ὅτι αἱ συμφοραί σφισιν ἐγεγόνεσαν ἐν-
ταῦθα οἰκοῦσιν. ἀποροῦντι οὖν αὐτῷ πρεσβύτην ἄνδρα,
ἱεροφάντῃ μάλιστα εἰκασμένον, νύκτωρ φασὶν ἐπιστάντα
εἰπεῖν· σοὶ μὲν δῶρά ἐστι παρ᾽ ἐμοῦ κρατεῖν ὅτῳ ἂν μεθ᾽

ὅπλων ἐπέρχῃ· καὶ ἣν ἐξ ἀνθρώπων γένῃ, ἐγώ σε ὦ Θη-
βαῖε ποιήσω μή ποτε ἀνώνυμον μηδὲ ἄδοξον γενέσθαι.
σὺ δὲ Μεσσηνίοις γῆν τε πατρίδα καὶ πόλεις ἀπόδος,
ἐπειδὴ καὶ τὸ μήνιμα ἤδη σφίσι πέπαυται τὸ Διοσκού-
7 ρων. 6. Ἐπαμεινώνδᾳ μὲν ταῦτα ἔλεγεν, Ἐπιτέλει δὲ τῷ
Αἰσχίνου τάδε ἐμήνυε· στρατηγεῖν δὲ αὐτὸν οἱ Ἀργεῖοι
τὸν Ἐπιτέλην καὶ Μεσσήνην ἀνοικίζειν ᾕρηντο. τοῦτον
οὖν τὸν ἄνδρα ἐκέλευεν ὁ ὄνειρος, ἔνθα ἂν τῆς Ἰθώμης
εὕρῃ πεφυκυῖαν σμίλακα καὶ μυρσίνην, τὸ μέσον ὀρύ-
ξαντα αὐτῶν ἀνασῶσαι τὴν γραῦν· κάμνειν γὰρ ἐν τῷ
χαλκῷ καθειργμένην θαλάμῳ καὶ ἤδη λιποψυχεῖν αὐτήν.
Ὁ δὲ Ἐπιτέλης, ὡς ἐπελάμβανεν ἡμέρα παραγενόμενος
ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον ἐπέτυχεν ὀρύσσων ὑδρίᾳ χαλκῇ,
8 καὶ αὐτίκα παρὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν κομίσας τό τε ἐνύ-
πνιον ἐξηγεῖτο, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸ πῶμα ἀφελόντα
ἐκέλευεν ὅ τι ἐνείη σκοπεῖσθαι. ὁ δὲ θύσας καὶ εὐξάμε-
νος τῷ πεφηνότι ὀνείρατι ἤνοιγε τὴν ὑδρίαν, ἀνοίξας δὲ
εὗρε κασσίτερον ἐληλασμένον ἐς τὸ λεπτότατον· ἐπεί-
λικτο δὲ ὥσπερ τὰ βιβλία. ἐνταῦθα τῶν μεγάλων Θεῶν 344
ἐγέγραπτο ἡ τελετή, καὶ τοῦτο ἦν ἡ παρακαταθήκη τοῦ
Ἀριστομένους. τοῦτον τὸν ἐπελθόντα τῷ Ἐπιτέλει καὶ
Ἐπαμεινώνδᾳ καθεύδουσι Καύκωνα εἶναι λέγουσιν, ὃς
ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Ἀνδανίαν παρὰ Μεσσήνην τὴν
Τριόπα.

XXVII. Τὸ δὲ τῶν Τυνδάρεω παίδων μήνιμα ἐς τοὺς
Μεσσηνίους ἤρξατο μὲν πρὸ τῆς ἐν Στενυκλήρῳ μάχης,
γενέσθαι δὲ αὐτὸ δι' αἰτίαν τοιάνδε εἰκάζω. μειράκια
ὡραῖα ἐξ Ἀνδανίας, Πάνορμος καὶ Γώνιππος, τά τε ἄλλα
οἰκείως εἶχον ἀλλήλοις καὶ κοινὰς ἐπὶ τὰς μάχας ἐξόδους
2 καὶ καταδρομὰς ἐποιοῦντο ἐς τὴν Λακωνικήν. Λακεδαι-
μονίων δὲ ἐπὶ στρατοπέδου Διοσκούροις ἑορτὴν ἀγόντων
καὶ ἤδη πρὸς πότον καὶ παιδιὰς τετραμμένων μετὰ τὸ

ἄριστον, ὁ Γώνιππος καὶ ὁ Πάνορμος χιτῶνας λευκοὺς
καὶ χλαμύδας πορφυρᾶς ἐνδύντες, ἐπί τε ἵππων τῶν καλ-
λίστων ὀχούμενοι καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς πίλους, ἐν δὲ
ταῖς χερσὶ δόρατα ἔχοντες, ἐπιφαίνονται Λακεδαιμονίοις.
οἱ δὲ ὡς εἶδον, προσεκύνουν τε καὶ εὔχοντο, ἀφῖχθαι 3
δοκοῦντες σφίσιν αὐτοὺς ἐς τὴν θυσίαν τοὺς Διοσκού-
ρους. οἱ νεανίσκοι δὲ ὡς ἅπαξ ἀνεμίχθησαν, διεξήλαυ-
νον διὰ πάντων παίοντες τοῖς δόρασι, καὶ ἤδη κειμένων
πολλῶν ἀποχωροῦσιν ἐς Ἀνδανίαν, καθυβρίσαντες τῶν
Διοσκούρων τῇ θυσίᾳ. τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖν προήγαγε τοὺς
Διοσκούρους ἐς τὸ ἔχθος τὸ Μεσσηνίων. τότε δέ, ὡς ἐδή-
λου τῷ Ἐπαμεινώνδᾳ τὸ ὄνειρον, οὐκ ἦν ἔτι τοῖς Διο-
σκούροις ἀκούσιος τῶν Μεσσηνίων ἡ κάθοδος. 2. Μά- 4
λιστα δὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἐς τὸν οἰκισμὸν οἱ Βάκιδος
ἐνῆγον χρησμοί. Βάκιδι γὰρ μανέντι ἐκ Νυμφῶν ἐς ἄλ-
λους τέ ἐστιν Ἑλλήνων καὶ ἐς τὴν Μεσσηνίων κάθοδον
προειρημένα·

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος ὀλεῖται,
Μεσσήνη δ' αὖτις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

345 ἐγὼ δὲ καὶ περὶ τῆς Εἴρας, ὅντινα ἁλώσοιτο τρόπον,
Βάκιν ἐφώρασα εἰρηκότα· καί οἱ καὶ τόδε ἐστὶ τῶν
χρησμῶν,

οἵ τ' ἀπὸ Μεσσήνης πατάγῳ κρουνοῖς τε δαμείσης.

Ὡς δὲ ἡ τελετή σφισιν ἀνεύρητο, ταύτην μὲν ὅσοι τοῦ 5
γένους τῶν ἱερέων ἦσαν κατετίθεντο ἐς βίβλους· 3. Ἐπα-
μεινώνδας δέ, ὥς οἱ τὸ χωρίον, ἔνθα νῦν ἔχουσιν οἱ Μεσ-
σήνιοι τὴν πόλιν, μάλιστα ἐς οἰκισμὸν ἐφαίνετο ἐπιτή-
δειον, ἐκέλευεν ἀνασκοπεῖσθαι τοῖς μάντεσιν εἰ βουλή-
σεται ταύτῃ καὶ τὰ τῶν θεῶν ἐπιχωρῆσαι. φαμένων δὲ
καὶ τούτων εἶναι τὰ ἱερὰ αἴσια, οὕτω παρεσκευάζετο ἐς
τὸν οἰκισμόν, λίθους τε ἄγεσθαι κελεύων καὶ ἄνδρας
μεταπεμπόμενος, οἷς τέχνη στενωποὺς κατατέμνεσθαι

καὶ οἰκίας καὶ ἱερὰ οἰκοδομεῖσθαι καὶ τείχη περιβάλλε-
6 σθαι. 4. ὡς δὲ ἐγεγόνει τὰ πάντα ἐν ἑτοίμῳ, τὸ ἐντεῦ-
θεν, ἱερεῖα γὰρ παρεῖχον οἱ Ἀρκάδες, αὐτὸς μὲν Ἐπα-
μεινώνδας καὶ οἱ Θηβαῖοι Διονύσῳ καὶ Ἀπόλλωνι ἔθυον
Ἰσμηνίῳ τὸν νομιζόμενον τρόπον, Ἀργεῖοι δὲ τῇ τε Ἥρᾳ
τῇ Ἀργείᾳ καὶ Νεμείῳ Διί, Μεσσήνιοι δὲ Διί τε Ἰθω-
μάτᾳ καὶ Διοσκούροις, οἱ δέ σφισιν ἱερεῖς Θεαῖς ταῖς με-
γάλαις καὶ Καύκωνι. ἐπεκαλοῦντο δὲ ἐν κοινῷ καὶ ἥρωάς
σφισιν ἐπανήκειν συνοίκους, Μεσσήνην μὲν τὴν Τριόπα
μάλιστα, ἐπὶ ταύτῃ δὲ Εὔρυτον καὶ Ἀφαρέα τε καὶ τοὺς
παῖδας, παρὰ δὲ Ἡρακλειδῶν Κρεσφόντην τε καὶ Αἴπυ-
τον· πλείστη δὲ καὶ παρὰ πάντων ἀνάκλησις ἐγίνετο
7 Ἀριστομένους. καὶ τὴν μὲν τότε ἡμέραν πρὸς θυσίαις τε
καὶ εὐχαῖς ἦσαν, ταῖς δὲ ἐφεξῆς τοῦ τείχους τὸν περίβο-
λον ἤγειρον καὶ ἐντὸς οἰκίας καὶ τὰ ἱερὰ ἐποιοῦντο. εἰρ-
γάζοντο δὲ καὶ ὑπὸ μουσικῆς ἄλλης μὲν οὐδεμιᾶς, αὐλῶν
δὲ Βοιωτίων καὶ Ἀργείων· τά τε Σακάδα καὶ Προνόμου
μέλη τότε δὴ προήχθη μάλιστα ἐς ἅμιλλαν. αὐτῇ μὲν δὴ 346
τῇ πόλει Μεσσήνην ἔθεντο ὄνομα, ἀνῴκιζον δὲ καὶ ἄλλα
8 πολίσματα. Ναυπλιεῖς δὲ ἐκ Μοθώνης οὐκ ἀνέστησαν·
κατὰ χώραν δὲ καὶ Ἀσιναίους μένειν εἴασαν, τούτοις μὲν
καὶ εὐεργεσίαν ἀπομνημονεύοντες, πολεμῆσαι μετὰ Λα-
κεδαιμονίων πρὸς σφᾶς οὐ θελήσασι. Ναυπλιεῖς δὲ κατ-
ιοῦσιν ἐς Πελοπόννησον Μεσσηνίοις τε δῶρα ἤγαγον
ὁποῖα εἶχον, καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ καθόδου τῆς ἐκείνων
συνεχέσιν ἐς τὸ θεῖον ταῖς εὐχαῖς, ἅμα δὲ ὑπὲρ σωτηρίας
τῆς σφετέρας δεήσεσιν ἐς ἐκείνους ἐχρῶντο.
9 5. Κατῆλθον δὲ ἐς Πελοπόννησον οἱ Μεσσήνιοι καὶ
ἀνεσώσαντο τὴν αὑτῶν ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα καὶ διακο-
σίοις ἔτεσιν ὕστερον μετὰ Εἴρας ἅλωσιν, Δυσκινήτου
μὲν Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος, τρίτῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας καὶ
ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Δάμων Θούριος τὸ δεύτερον

ἐνίκα. Οὐκ ὀλίγος μὲν οὖν ὁ χρόνος καὶ Πλαταιεῦσιν
ἐγένετο, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνοι τὴν αὑτῶν ἔφευγον, καὶ
Δηλίοις, ἡνίκα ᾤκησαν Ἀδραμύττιον ἐκβληθέντες ἐκ τῆς
σφετέρας ὑπὸ Ἀθηναίων. [καὶ] Ὀρχομένιοι δὲ οἱ Μι- 10
νύαι μετὰ τὴν μάχην τὴν ἐν Λεύκτροις ἐκπεσόντες ὑπὸ
Θηβαίων ἐξ Ὀρχομενοῦ κατήχθησαν ἐς Βοιωτίαν ὑπὸ
Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, καὶ οὗτοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Θη-
βαίων δὲ αὐτῶν ἐρημώσαντος Ἀλεξάνδρου τὴν πόλιν,
αὖθις ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον Κάσσανδρος Ἀντιπά-
τρου τὰς Θήβας ἔκτισεν. φαίνεται μὲν δὴ τῶν κατει-
λεγμένων ἐπὶ μακρότατον ἡ Πλαταϊκὴ φυγὴ συμβᾶσα,
οὐ μέντοι περαιτέρω γε ἢ ἐπὶ δύο ἐγένετο οὐδ' αὐτὴ γε-
νεάς. Μεσσήνιοι δὲ ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη 11
μάλιστα ἠλῶντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν εἰσὶ δῆλοι παραλύσαν-
τές τι τῶν οἴκοθεν, οὔτε τὴν διάλεκτον τὴν Δωρίδα
347 μετεδιδάχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς
Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον.

XXVIII. Κατελθοῦσι δὲ αὐτοῖς κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπὸ
Λακεδαιμονίων δεινὸν ἦν οὐδέν· κατεχόμενοι γὰρ οἱ
Λακεδαιμόνιοι φόβῳ τῶν Θηβαίων Μεσσήνης τε ἠνεί-
χοντο ἐποικιζομένης καὶ Ἀρκάδων ἐς μίαν ἠθροισμένων
πόλιν. ὡς δὲ ὁ πόλεμος ὁ Φωκικός, καλούμενος δὲ ὁ αὐ-
τὸς [οὗτος] καὶ ἱερός, ἀπήγαγεν ἐκ Πελοποννήσου Θη-
βαίους, ἀνεθάρρησάν τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τῶν Μεσ-
σηνίων οὐκέτι ἐδύναντο ἀπέχεσθαι. 2. Μεσσήνιοι δὲ 2
αὐτοί τε μετὰ Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων ἀντεῖχον τῷ πολέ-
μῳ, καὶ Ἀθηναίων ἀμῦναί σφισιν ἐδεήθησαν· οἱ δὲ ἐς
μὲν τὴν Λακωνικὴν οὔποτε μετὰ ἐκείνων ἐσβαλεῖν ἔφα-
σαν, ἀρχόντων δὲ Λακεδαιμονίων πολέμου καὶ ἐπιστρα-
τευόντων τῇ Μεσσηνίᾳ παρέσεσθαι καὶ αὐτοί σφισιν
ἐπηγγέλλοντο. τέλος δὲ οἱ Μεσσήνιοι Φιλίππῳ σύμμαχοι
τῷ Ἀμύντου καὶ Μακεδόσιν ἐγένοντο, καὶ τοῦτο σφᾶς

λέγουσιν ἀποκωλῦσαι τοῦ συμβάντος τοῖς Ἕλλησιν ἀγῶ-
νος ἐν Χαιρωνείᾳ μὴ μετασχεῖν· οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς Ἕλλη-
3 σιν ἐναντία θέσθαι τὰ ὅπλα ἠθέλησαν. Ἀλεξάνδρου δὲ
ἀποθανόντος καὶ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον δεύτερον τότε
ἀνῃρημένων πρὸς Μακεδόνας, μετέσχον καὶ οἱ Μεσσή-
νιοι τοῦ πολέμου, καθὰ καὶ πρότερον ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτ-
θίδι συγγραφῇ. Γαλάταις δὲ μεθ' Ἑλλήνων οὐκ ἐμαχέ- 348
σαντο, Κλεωνύμου καὶ Λακεδαιμονίων σπείσασθαι σπον-
δάς σφισιν οὐ θελησάντων.

4 3. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἔσχον Ἦλιν Μεσσήνιοι,
σοφίᾳ τε ὁμοῦ χρησάμενοι καὶ τολμήματι. Ἠλεῖοι γὰρ τὰ
μὲν παλαιότατα εὐνομώτατοι Πελοποννησίων ἦσαν· Φι-
λίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου τά τε ἄλλα ὁπόσα εἴρηται κα-
κουργήσαντος τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἠλείων τοὺς δυνατοὺς
διαφθείραντος χρήμασι, στασιάζουσι πρῶτον τότε Ἠλεῖοι
5 καὶ ἐς ὅπλα, ὡς λέγουσι, χωροῦσι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
ῥᾷον ἔτι ἔμελλον ἀπεχθήσεσθαι πρὸς ἀλλήλους, οἷς γε
καὶ Λακεδαιμονίων ἕνεκα διέστη τὰ βουλεύματα καὶ ἐς
ἔμφυλον προῆλθον πόλεμον. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ
Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο ὡς Ἠλείων τοῖς φρο-
νοῦσι τὰ σφέτερα ἀμυνοῦντες. καὶ οἱ μὲν κατὰ τέλη τε
ἐτάσσοντο καὶ διενέμοντο ἐς τοὺς λόχους· τῶν δὲ Μεσ-
σηνίων λογάδες χίλιοι φθάνουσιν ἀφικόμενοι πρὸς τὴν
6 Ἦλιν, σημεῖα ἐπὶ ταῖς ἀσπίσι Λακωνικὰ ἔχοντες. ὡς δὲ
τὰς ἀσπίδας ἐθεάσαντο ὅσοι τοῖς Σπαρτιάταις εὖνοι τῶν
Ἠλείων ἦσαν, συμμαχίαν τε ἀφῖχθαί σφισιν ἤλπισαν καὶ
τοὺς ἄνδρας ἐδέχοντο ἐς τὸ τεῖχος. ἐσελθόντες δὲ τρόπον
οἱ Μεσσήνιοι τὸν εἰρημένον τοὺς τὰ Λακεδαιμονίων φρο-
νοῦντας ἐδίωξαν, καὶ ἐπιτρέπουσι τοῖς στασιώταις τοῖς
7 αὐτῶν τὴν πόλιν. 4. Ἔστι μὲν δὴ τὸ σόφισμα Ὁμήρου,
φαίνονται δὲ αὐτὸ ἐν δέοντι μιμησάμενοι καὶ οἱ Μεσσή-
νιοι, ἐπεὶ Πάτροκλόν γε ἐποίησεν ἐν Ἰλιάδι Ὅμηρος 349

Ἀχιλλέως τὰ ὅπλα ἐνδύντα, καὶ ἐγγενέσθαι τε ἔφη τοῖς
βαρβάροις δόξαν ὡς Ἀχιλλεὺς ἐπίοι, καὶ τοὺς προτεταγ-
μένους αὐτῶν ταραχθῆναι. εὕρηται δὲ καὶ ἄλλα Ὁμήρῳ
στρατηγήματα, δύο τε παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατασκόπους
ἐν τῇ νυκτὶ ἀνθ' ἑνὸς ἐς τοὺς Τρῶας ἀφικέσθαι, καὶ ἄν-
δρα ὕστερον λόγῳ μὲν αὐτόμολον, ἔργῳ δὲ τὰ ἀπόρρητα
πολυπραγμονήσοντα ἐς τὸ Ἴλιον ἐσελθεῖν. ἔτι δὲ τοὺς 8
διὰ νεότητα ἐν τοῖς Τρωσὶν ἢ γῆρας οὐχ ὡραίους μάχε-
σθαι, τούτους μὲν τὸ τεῖχος φρουρεῖν ἔταξε τῶν ἐν ἡλικίᾳ
τοῖς Ἕλλησιν ἐπηυλισμένων· Ἑλλήνων δὲ οἱ τὰ τραύ-
ματα ἔχοντες ὁπλίζουσιν αὐτῷ τὸ μάχιμον, ἵνα μηδὲ αὐ-
τοὶ παντάπασιν ἀργοῖεν. τὰ Ὁμήρου μὲν οὖν ὠφέλιμα
ἐγένετο ἐς ἅπαντα ἀνθρώποις.

XXIX. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον τοῦ ἔργου τοῦ
πρὸς Ἤλιδι Μακεδόνες καὶ Δημήτριος ὁ Φιλίππου τοῦ
Δημητρίου Μεσσήνην καταλαμβάνουσι. τὰ μὲν δὴ πολλὰ
ἔς τε αὐτὸν Φίλιππον καὶ τὰ ἐς Δημήτριον τὸν Φιλίπ-
που τολμηθέντα ἐκ Περσέως ἐν τοῖς Σικυωνίοις ἔγραψα
ἤδη λόγοις· τὰ δὲ ἐς τὴν κατάληψιν τὴν Μεσσήνης ἔσχεν
οὕτω. Χρημάτων ἐσπανίζετο Φίλιππος, καί, ἔδει γὰρ 2
πάντως οἱ γενέσθαι χρήματα, ἀποστέλλει Δημήτριον
ναυσὶν ἐς Πελοπόννησον. Δημήτριος δὲ κατήγετό που
τῆς Ἀργείας ἐς λιμένα τῶν ἐρημοτέρων· αὐτίκα δὲ ὡς
350 εἶχε διὰ τῶν ἐπιτομωτάτων τῆς χώρας τὴν στρατιὰν ἦγεν
ἐπὶ Μεσσήνης. προτάξας δὲ ὅσον ἦν τῶν τε ὅπλων τῇ
σκευῇ κοῦφον καὶ τῆς ἐς τὴν Ἰθώμην εἶχεν ὁδοῦ οὐκ
ἀπείρως, λανθάνει περὶ ὄρθρον μάλιστα ὑπερβὰς τὸ τεῖ-
χος, καθὸ τῆς τε πόλεως μεταξὺ ἦν καὶ ἄκρας τῆς Ἰθώ-
μης. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἐπέσχε καὶ ἤδη τοῖς ἔνδον αἴσθησις 3
ἐγεγόνει τοῦ κατειληφότος κινδύνου, τὸ μὲν πρῶτον
αὐτοὺς ἐσῆλθεν ὑπόνοια ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι σὺν ὅπλοις
παρέλθοιεν αὐτῶν ἐς τὴν πόλιν, ὥστε καὶ ὥρμησαν ἐπ'

αὐτοὺς ἀφειδέστερον διὰ τὸ μῖσος τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ἐπεὶ δὲ
ἔκ τε τῶν ὅπλων καὶ τῆς φωνῆς Μακεδόνας καὶ Δημή-
τριον τὸν Φιλίππου γνωρίζουσιν ὄντας, δεῖμα ἰσχυρὸν
παρέστη σφίσι λογιζομένοις τήν τε ἐς τὰ πολεμικὰ τῶν
Μακεδόνων μελέτην καὶ τύχην ᾗ πρὸς ἅπαντας ἐώρων
4 χρωμένους αὐτούς. ὅμως δὲ τοῦ τε παρόντος κακοῦ τὸ
μέγεθος ἐδίδασκεν ἀνδρίαν τινὰ καὶ πέρα τοῦ δυνατοῦ
γίνεσθαι, καὶ ἅμα τὰ ἀμείνω παρίστατο αὐτοῖς ἐλπίζειν·
οὐ γὰρ δὴ ἄνευ θεοῦ διὰ τοσούτου σφίσιν ὑπάρξαι τὴν
ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. Οἵ τε οὖν ἐκ τῆς πόλεως
Μεσσήνιοι θυμῷ παντὶ ἐς τοὺς Μακεδόνας ἐχώρουν, καὶ
οἱ φρουροῦντες τὴν ἀκρόπολιν ἐπέκειντο ἐξ ὑπερδεξίων.
5 ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μακεδόνες ὑπό τε ἀρετῆς καὶ ἐμπει-
ρίας τὸ κατ' ἀρχὰς ἠμύνοντο ἐρρωμένως· ἅτε δὲ ὁδοι-
πορίᾳ προαπειρηκότες, καὶ ὁμοῦ τῶν τε ἀνδρῶν σφίσιν
ἐγκειμένων καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν κεράμῳ καὶ λίθοις
βαλλόμενοι, σὺν οὐδενὶ ἔφευγον κόσμῳ. καὶ τὸ μὲν πολὺ
αὐτῶν ἀπώλετο ὠθούμενοι κατὰ τῶν κρημνῶν, ἀπότο-
μος γὰρ δὴ ταύτῃ μάλιστά ἐστιν ἡ Ἰθώμη, ὀλίγοι δέ τινες
καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἀπεσώθησαν.

6 2. Ἐς δὲ τὸ συνέδριον οἱ Μεσσήνιοι τὸ Ἀχαιῶν ἐπὶ
τῷδε οὔ μοι δοκοῦσιν ἐσελθεῖν κατ' ἀρχάς. Λακεδαιμο-
νίοις αὐτεπάγγελτοι βοηθήσοντες ἀφίκοντο ὑπὸ Πύρρου
τοῦ Αἰακίδου πολεμουμένοις, καί σφισιν ἀπὸ τῆς εὐερ- 351
γεσίας ταύτης ἤδη τὰ ἐκ τῆς Σπάρτης εἰρηνικώτερα ὑπ-
ῆρχεν. οὔκουν ἀνακινῆσαι τὸ ἔχθος ἐβούλοντο ἐς τὸ
συνέδριον συγχωρήσαντες, οἳ Λακεδαιμονίων μάλιστα
7 πολέμιοι ἐκ τοῦ φανεροῦ καθεστήκεσαν. Ὃ δὲ οὐ λέλη-
θεν ἐμέ, οὐδὲ Μεσσηνίους ἐλελήθει δήπου, καὶ μὴ συν-
τελοῦσιν αὐτοῖς ἐς τὸ συνέδριον ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους
τὰ Ἀχαιῶν ὑπάρχοι· ἐν γὰρ δὴ τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ Ἀργεῖοι
καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα ἦσαν. ἀνὰ χρόνον

μέντοι προσεχώρησαν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν. 3. οὐ πολλῷ δὲ
ὕστερον Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου Μεγά-
λην πόλιν εἷλεν Ἀρκάδων ἐν σπονδαῖς. τῶν δὲ οἱ κατα- 8
ληφθέντες οἱ μὲν ἀπώλοντο ὑπὸ τὴν ἅλωσιν, Φιλοποί-
μενα δὲ τὸν Κραύγιδος καὶ ὅσοι μετὰ Φιλοποίμενος ἀπε-
χώρησαν, γενέσθαι δὲ τῶν Μεγαλοπολιτῶν τὸ διαφυγὸν
καὶ ὑπὲρ τὰς δύο μοίρας λέγουσι, τούτους ὑπεδέξαντο οἱ
Μεσσήνιοι τῶν τε ἀρχαίων ἔργων ἕνεκα, ὁπόσα ἐπὶ Ἀρι-
στομένους ὑπῆρκτο Ἀρκάσι, καὶ ὕστερον ἐπὶ τοῦ οἰ-
κισμοῦ τοῦ Μεσσήνης, ἀποδιδόντες σφίσι τὴν ὁμοίαν.
Πέφυκε δὲ ἄρα ὡς ἐπίπαν μεταπίπτειν τὰ ἀνθρώπινα, εἰ 9
δὴ Μεσσηνίοις Ἀρκάδας τε ἀντισῶσαι καὶ τὸ ἀδοκητότε-
ρον ἔτι ἑλεῖν Σπάρτην ὁ δαίμων ἔδωκεν. Κλεομένει γὰρ
περὶ Σελλασίαν ἐμαχέσαντο ἐναντία, καὶ τὴν Σπάρτην
Ἀράτῳ καὶ Ἀχαιοῖς συγκαθεῖλον. 4. Λακεδαιμονίοις δὲ 10
ἀπηλλαγμένοις Κλεομένους ἐπανίσταται τύραννος Μα-
χανίδας· ἐκείνου δὲ ἀποθανόντος Νάβις ἀνέφυ σφίσιν
352 αὖθις τύραννος. ἅτε δὲ οὐ τὰ ἀνθρώπων ἀναρπάζοντι
αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερὰ συλῶντι, ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ
χρήματά τε ἄφθονα καὶ ἀπ' αὐτῶν στρατιὰ συνείλεκτο.
τούτου τοῦ Νάβιδος Μεσσήνην καταλαβόντος Φιλοποί-
μην καὶ οἱ Μεγαλοπολῖται νυκτὸς ἀφίκοντο τῆς αὐτῆς.
καὶ ὁ μὲν Σπαρτιάτης τύραννος ἀπῆλθεν ὑπόσπονδος· 11
5. Ἀχαιοὶ δὲ ὕστερον τούτων, μεμφόμενοί τι Μεσσηνίοις,
στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς παρασκευῇ τῇ πάσῃ, καὶ τὰ
πολλὰ ἔτεμον τῆς χώρας. καὶ οἱ μὲν αὖθις περὶ ἀκμὴν σί-
του συνελέγοντο ὡς ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐσβαλοῦντες·
Δεινοκράτης δὲ δήμου τε προεστηκὼς καὶ Μεσσηνίων
ἄρχειν ἐν τῷ τότε ᾑρημένος Λυκόρταν μὲν καὶ τὴν σὺν
αὐτῷ στρατιὰν ἀναχωρῆσαι παρεσκεύασεν ἄπρακτον, τὰς
ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας παρόδους προλαβὼν
τοῖς τε ἐκ τῆς πόλεως Μεσσηνίοις καὶ ὅσοι τῶν περιοίκων

12 σφίσιν ἤμυναν· Φιλοποίμενος δὲ σὺν ἱππεῦσιν ὀλίγοις
ἀφικομένου πολὺ ὕστερον ἢ ὁ μετὰ Λυκόρτα στρατός,
πυθέσθαι δὲ οὐδέν πω τῶν ἐς αὐτοὺς δεδυνημένου, νι-
κῶσιν οἱ Μεσσήνιοι γινομένης σφίσιν ἐξ ὑπερδεξίων τῆς
μάχης, καὶ ζῶντα αἱροῦσι Φιλοποίμενα. τρόπον δὲ ὅν-
τινα ὁ Φιλοποίμην ἑάλω καὶ ὡς ἐτελεύτησε, τάδε μὲν
ἡμῖν καὶ ὕστερον ὁ Ἀρκαδικὸς λόγος ἐπέξεισι· Μεσση-
νίων δὲ οἵ τε Φιλοποίμενι αἴτιοι τῆς τελευτῆς ἔδοσαν δί-
κας, καὶ ἡ Μεσσήνη συνετέλεσεν αὖθις ἐς τὸ Ἀχαϊκόν.

13 Ἄχρι μὲν δὴ τοῦδε ὁ λόγος ἐπῆλθέ μοι Μεσσηνίων
τὰ πολλὰ παθήματα, καὶ ὡς ὁ δαίμων σφᾶς ἐπί τε γῆς τὰ
ἔσχατα καὶ ἐπὶ τὰ πορρώτατα Πελοποννήσου σκεδάσας
ὕστερον χρόνῳ καὶ ἐς τὴν οἰκείαν ἀνέσωσε· τὸ δὲ ἀπὸ
τούτου τῆς χώρας καὶ πόλεων τραπώμεθα ἐς ἀφήγησιν.

XXX. Ἔστιν ἐφ' ἡμῶν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ τῆς νάπης 353
τῆς Χοιρίου στάδια εἴκοσι μάλιστα ἀπέχουσα Ἀβία ἐπὶ
θαλάσσῃ πόλις. ταύτην Ἴρην καλεῖσθαι πάλαι καὶ τῶν
ἑπτά φασιν εἶναι πόλεων, ἃς Ἀχιλλεῖ πεποίηκεν Ὅμηρος
Ἀγαμέμνονα ὑπισχνούμενον. Ὕλλου δὲ καὶ Δωριέων
μάχῃ κρατηθέντων ὑπὸ Ἀχαιῶν, ἐνταῦθα Ἀβίαν Γλή-
νου τοῦ Ἡρακλέους τροφὸν ἀποχωρῆσαι λέγουσιν ἐς τὴν
Ἴρην, καὶ οἰκῆσαί τε αὐτόθι καὶ Ἡρακλέους ἱερὸν ἱδρύ-
σασθαι, καί οἱ διὰ ταῦτα ὕστερον Κρεσφόντην ἄλλα τε
γέρα νεῖμαι καὶ τῇ πόλει μεταθέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς
Ἀβίας. Ἡράκλειον δὲ ἦν αὐτόθι ἐπιφανὲς καὶ Ἀσκλη-
πιεῖον.

2 2. Φαραὶ δὲ ἀφεστήκασιν Ἀβίας σταδίους ἑβδομή-
κοντα· καὶ ὕδωρ κατὰ τὴν ὁδόν ἐστιν ἁλμυρόν. βασι-
λεὺς δὲ Αὔγουστος τοὺς ἐν Φαραῖς Μεσσηνίους συντε-
λεῖν ἀπέταξεν ἐς τὸ Λακωνικόν. τὸν δὲ οἰκιστὴν Φᾶριν
Ἑρμοῦ τε καὶ Φυλοδαμείας λέγουσιν εἶναι τῆς Δαναοῦ.
Φάρει δὲ ἄρρενας μὲν οὔ φασι γενέσθαι, θυγατέρα δὲ

Τηλεγόνην. τοὺς δὲ ἐφεξῆς ἐγενεαλόγησεν Ὅμηρος ἐν
Ἰλιάδι, διδύμους Κρήθωνα καὶ Ὀρτίλοχον εἶναι Διοκλεῖ,
Διοκλέα δὲ αὐτὸν Ὀρτιλόχου τοῦ Ἀλφειοῦ. τὰ δὲ ἐς Τη-
λεγόνην παρεῖδεν· αὕτη γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίων ἐστὶν ἡ
τεκοῦσα Ἀλφειῷ τὸν Ὀρτίλοχον. Καὶ τάδε ἄλλα ἤκουσα 3
ἐν Φαραῖς, Διοκλεῖ θυγατέρα ἐπὶ τοῖς διδύμοις παισὶν
Ἀντίκλειαν γενέσθαι, τῆς δὲ Νικόμαχόν τε εἶναι καὶ
Γόργασον, πατρὸς δὲ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ· τού-
354 τους καταμεῖναί τε αὐτοῦ, καὶ ὡς ὁ Διοκλῆς ἐτελεύτησε,
τὴν βασιλείαν ἐκδέξασθαι. διαμεμένηκε δὲ αὐτοῖς καὶ ἐς
τόδε ἔτι νοσήματά τε καὶ τοὺς πεπηρωμένους τῶν ἀν-
θρώπων ἰᾶσθαι· καί σφισιν ἀντὶ τούτων θυσίας ἐς τὸ
ἱερὸν καὶ ἀναθήματα ἄγουσιν. ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναὸς
Φαραιάταις καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. 3. Πρῶτος δὲ ὧν οἶδα 4
ἐποιήσατο ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὅμηρος Τύχης μνήμην. ἐποιή-
σατο δὲ ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς τὴν Δήμητρα, ἄλλας τε τῶν Ὠκεα-
νοῦ θυγατέρας καταριθμούμενος, ὡς ὁμοῦ Κόρῃ τῇ Δή-
μητρος παίζοιεν, καὶ Τύχην ὡς Ὠκεανοῦ καὶ ταύτην
παῖδα οὖσαν· καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

Ἡμεῖς μὲν μάλα πᾶσαι ἀν' ἱμερτὸν λειμῶνα,
Λευκίππη Φαινώ τε καὶ Ἠλέκτρη καὶ Ἰάνθη
Μηλόβοσίς τε Τύχη τε καὶ Ὠκυρόη καλυκῶπις.

πέρα δὲ ἐδήλωσεν οὐδὲν ἔτι, ὡς ἡ θεός ἐστιν αὕτη μεγί- 5
στη θεῶν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι καὶ ἰσχὺν παρ-
έχεται πλείστην, ὥσπερ γε ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν Ἀθηνᾶν
μὲν καὶ Ἐνυὼ πολεμούντων ἡγεμονίαν ἔχειν, Ἄρτεμιν
δὲ γυναικῶν ὠδῖσιν εἶναι φοβεράν, Ἀφροδίτῃ δὲ τὰ ἔργα
355 μέλειν τῶν γάμων. ἀλλ' οὗτος μὲν οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν
ἐς τὴν Τύχην· 4. Βούπαλος δέ, ναούς τε οἰκοδομήσα- 6
σθαι καὶ ζῷα ἀνὴρ ἀγαθὸς πλάσαι, Σμυρναίοις ἄγαλμα
ἐργαζόμενος Τύχης πρῶτος ἐποίησεν ὧν ἴσμεν πόλον τε
ἔχουσαν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὸ καλούμενον

Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ Ἑλλήνων. οὗτος μὲν ἐπὶ τοσοῦτον
ἐδήλωσε τῆς θεοῦ τὰ ἔργα· ᾖσε δὲ καὶ ὕστερον Πίνδαρος
ἄλλα τε ἐς τὴν Τύχην, καὶ δὴ καὶ Φερέπολιν ἀνεκάλεσεν
αὐτήν.

XXXI. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Φαρῶν Ἀπόλλωνος ἄλ-
σος ἐστὶ Καρνείου, καὶ ὕδατος ἐν αὐτῷ πηγή· θαλάσσης
δὲ ἓξ που στάδια ἀπέχουσιν αἱ Φαραί. 2. ἐντεῦθεν πρὸς
μεσόγαιαν τῆς Μεσσηνίας σταδίους προελθόντι ὀγδοή-
κοντά ἐστιν ἡ Θουριατῶν πόλις· Ἄνθειαν δὲ αὐτὴν ἐν
τοῖς ἔπεσιν ὠνομάσθαι τοῖς Ὁμήρου λέγουσι. Λακεδαι-
μονίοις δὲ ἔχειν τοῖς ἐν Σπάρτῃ τὴν Θουρίαν ἔδωκεν Αὔ-
γουστος. Αὐγούστῳ γὰρ βασιλεύοντι Ῥωμαίων ἐπολέ-
μησεν Ἀντώνιος, γένει καὶ οὗτος Ῥωμαῖος· καί οἱ τῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄλλοι τε καὶ οἱ Μεσσήνιοι προσέθεντο,
2 ὅτι ἐφρόνουν Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. καὶ ὁ μὲν
τούτων ἕνεκα Μεσσηνίοις καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντιταξα-
μένων τοῖς μὲν αὐτῶν ἔλαττον, τοῖς δὲ καὶ ἐς πλέον ἐπ-
εξῆλθε· Θουριᾶται δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐν μετεώρῳ τὸ ἀρ-
χαῖον οἰκουμένης ἐς τὸ πεδίον κατελθόντες οἰκοῦσιν. οὐ
μὴν παντάπασί γε οὐδὲ τὴν ἄνω πόλιν ἐκλελοίπασιν,
ἀλλὰ καὶ τείχους ἐρείπια καὶ ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ὀνομα-
ζόμενον θεοῦ Συρίας. τὴν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν ποταμὸς
καλούμενος Ἄρις παρέξεισιν.

3 3. Ἔστι δὲ ἐν τῇ μεσογαίῳ κώμη Καλάμαι καὶ Λίμναι 356
χωρίον· ἐν δὲ αὐτῷ Λιμνάτιδος ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος,
ἔνθα Τηλέκλῳ βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὴν τελευτὴν
4 συμβῆναι λέγουσιν. Ἰόντι δὲ ἐκ Θουρίας ὡς ἐπὶ Ἀρκα-
δίας εἰσὶν αἱ πηγαὶ τοῦ Παμίσου· καὶ ἐπ' αὐταῖς παισὶ
μικροῖς ἀκέσματα γίνεται. 4. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν πηγῶν
ἐν ἀριστερᾷ καὶ προελθόντι ὡς τεσσαράκοντα στάδιά ἐστι
Μεσσηνίοις ἡ ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ πόλις· περιέχεται δὲ οὐ τῇ
Ἰθώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸν Πάμισον τετραμμένα

ὑπὸ τῆς Εὔας. τὸ δὲ ὄνομα γενέσθαι τῷ ὄρει φασὶ Βακχι-
κόν τι ἐπίφθεγμα εὐοῖ Διονύσου πρῶτον ἐνταῦθα αὐτοῦ
τε εἰπόντος καὶ τῶν ὁμοῦ τῷ Διονύσῳ γυναικῶν. 5. Περὶ 5
δὲ τὴν Μεσσήνην τεῖχος, κύκλος μὲν πᾶς λίθου πεποίη-
ται, πύργοι δὲ καὶ ἐπάλξεις εἰσὶν ἐνῳκοδομημένοι. τὰ
μὲν οὖν Βαβυλωνίων ἢ τὰ Μεμνόνεια τὰ ἐν Σούσοις
τείχη τοῖς Περσικοῖς οὔτε εἶδον οὔτε ἄλλων περὶ αὐτῶν
357 ἤκουσα αὐτοπτούντων· τὰ δὲ ἐν Ἀμβρώσῳ τῇ Φωκικῇ
ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Ῥόδῳ, ταῦτα γὰρ δὴ τετείχισται τὰ
χωρία ἄριστα, τούτων Μεσσηνίοις ἐστὶν ἐχυρώτερον.
Μεσσηνίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ Διός ἐστιν ἄγαλμα Σωτῆρος 6
καὶ Ἀρσινόη κρήνη· τὸ μὲν δὴ ὄνομα ἀπὸ τῆς Λευκίπ-
που θυγατρὸς εἴληφεν, ὑπορρεῖ δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ ἐκ πη-
γῆς καλουμένης Κλεψύδρας. Θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνος,
τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστί. καὶ οὗ μάλιστα ἄξιον ποιήσασθαι
μνήμην, ἄγαλμα Μητρὸς θεῶν, λίθου Παρίου, Δαμο-
φῶντος δὲ ἔργον, ὃς καὶ τὸν Δία ἐν Ὀλυμπίᾳ διεστηκό-
τος ἤδη τοῦ ἐλέφαντος συνήρμοσεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον,
καί οἱ δεδομέναι τιμαὶ παρὰ Ἠλείων εἰσί. 6. Δαμοφῶν- 7
τος δέ ἐστι τούτου καὶ ἡ Λαφρία καλουμένη παρὰ Μεσ-
σηνίοις. σέβεσθαι δέ σφισιν ἀπὸ τοιοῦδε αὐτὴν καθέ-
στηκε. Καλυδωνίοις ἡ Ἄρτεμις, ταύτην γὰρ θεῶν μάλι-
στα ἔσεβον, ἐπίκλησιν εἶχε Λαφρία· Μεσσηνίων δὲ οἱ
λαβόντες Ναύπακτον παρὰ Ἀθηναίων, τηνικαῦτα γὰρ
Αἰτωλίας ἐγγύτατα ᾤκουν, παρὰ Καλυδωνίων ἔλαβον.
τὸ σχῆμα ἑτέρωθι δηλώσω. τὸ μὲν δὴ τῆς Λαφρίας ἀφί-
κετο ὄνομα ἔς τε Μεσσηνίους καὶ ἐς Πατρεῖς Ἀχαιῶν μό-
νους· Ἐφεσίαν δὲ Ἄρτεμιν πόλεις τε νομίζουσιν αἱ πᾶ- 8
σαι καὶ ἄνδρες ἰδίᾳ θεῶν μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ. τὰ δὲ
αἴτια ἐμοὶ δοκεῖν ἐστὶν Ἀμαζόνων τε κλέος, αἳ φήμην
τὸ ἄγαλμα ἔχουσιν ἱδρύσασθαι, καὶ ὅτι ἐκ παλαιοτάτου
τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐποιήθη. τρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις συνε-

Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ Ἑλλήνων. οὗτος μὲν ἐπὶ τοσοῦτον
ἐδήλωσε τῆς θεοῦ τὰ ἔργα· ᾖσε δὲ καὶ ὕστερον Πίνδαρος
ἄλλα τε ἐς τὴν Τύχην, καὶ δὴ καὶ Φερέπολιν ἀνεκάλεσεν
αὐτήν.

XXXI. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Φαρῶν Ἀπόλλωνος ἄλ-
σος ἐστὶ Καρνείου, καὶ ὕδατος ἐν αὐτῷ πηγή· θαλάσσης
δὲ ἓξ που στάδια ἀπέχουσιν αἱ Φαραί. 2. ἐντεῦθεν πρὸς
μεσόγαιαν τῆς Μεσσηνίας σταδίους προελθόντι ὀγδοή-
κοντά ἐστιν ἡ Θουριατῶν πόλις· Ἄνθειαν δὲ αὐτὴν ἐν
τοῖς ἔπεσιν ὠνομάσθαι τοῖς Ὁμήρου λέγουσι. Λακεδαι-
μονίοις δὲ ἔχειν τοῖς ἐν Σπάρτῃ τὴν Θουρίαν ἔδωκεν Αὔ-
γουστος. Αὐγούστῳ γὰρ βασιλεύοντι Ῥωμαίων ἐπολέ-
μησεν Ἀντώνιος, γένει καὶ οὗτος Ῥωμαῖος· καί οἱ τῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄλλοι τε καὶ οἱ Μεσσήνιοι προσέθεντο,
2 ὅτι ἐφρόνουν Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. καὶ ὁ μὲν
τούτων ἕνεκα Μεσσηνίοις καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντιταξα-
μένων τοῖς μὲν αὐτῶν ἔλαττον, τοῖς δὲ καὶ ἐς πλέον ἐπ-
εξῆλθε· Θουριᾶται δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐν μετεώρῳ τὸ ἀρ-
χαῖον οἰκουμένης ἐς τὸ πεδίον κατελθόντες οἰκοῦσιν. οὐ
μὴν παντάπασί γε οὐδὲ τὴν ἄνω πόλιν ἐκλελοίπασιν,
ἀλλὰ καὶ τείχους ἐρείπια καὶ ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ὀνομα-
ζόμενον θεοῦ Συρίας. τὴν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν ποταμὸς
καλούμενος Ἄρις παρέξεισιν.
3 3. Ἔστι δὲ ἐν τῇ μεσογαίῳ κώμη Καλάμαι καὶ Λίμναι 356
χωρίον· ἐν δὲ αὐτῷ Λιμνάτιδος ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος,
ἔνθα Τηλέκλῳ βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὴν τελευτὴν
4 συμβῆναι λέγουσιν. Ἰόντι δὲ ἐκ Θουρίας ὡς ἐπὶ Ἀρκα-
δίας εἰσὶν αἱ πηγαὶ τοῦ Παμίσου· καὶ ἐπ' αὐταῖς παισὶ
μικροῖς ἀκέσματα γίνεται. 4. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν πηγῶν
ἐν ἀριστερᾷ καὶ προελθόντι ὡς τεσσαράκοντα στάδιά ἐστι
Μεσσηνίοις ἡ ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ πόλις· περιέχεται δὲ οὐ τῇ
Ἰθώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸν Πάμισον τετραμμένα

ὑπὸ τῆς Εὔας. τὸ δὲ ὄνομα γενέσθαι τῷ ὄρει φασὶ Βακχι-
κόν τι ἐπίφθεγμα εὐοῖ Διονύσου πρῶτον ἐνταῦθα αὐτοῦ
τε εἰπόντος καὶ τῶν ὁμοῦ τῷ Διονύσῳ γυναικῶν. 5. Περὶ 5
δὲ τὴν Μεσσήνην τεῖχος, κύκλος μὲν πᾶς λίθου πεποίη-
ται, πύργοι δὲ καὶ ἐπάλξεις εἰσὶν ἐνῳκοδομημένοι. τὰ
μὲν οὖν Βαβυλωνίων ἢ τὰ Μεμνόνεια τὰ ἐν Σούσοις
τείχη τοῖς Περσικοῖς οὔτε εἶδον οὔτε ἄλλων περὶ αὐτῶν
357 ἤκουσα αὐτοπτούντων· τὰ δὲ ἐν Ἀμβρώσῳ τῇ Φωκικῇ
ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Ῥόδῳ, ταῦτα γὰρ δὴ τετείχισται τὰ
χωρία ἄριστα, τούτων Μεσσηνίοις ἐστὶν ἐχυρώτερον.
Μεσσηνίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ Διός ἐστιν ἄγαλμα Σωτῆρος 6
καὶ Ἀρσινόη κρήνη· τὸ μὲν δὴ ὄνομα ἀπὸ τῆς Λευκίπ-
που θυγατρὸς εἴληφεν, ὑπορρεῖ δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ ἐκ πη-
γῆς καλουμένης Κλεψύδρας. Θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνος,
τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστί. καὶ οὗ μάλιστα ἄξιον ποιήσασθαι
μνήμην, ἄγαλμα Μητρὸς θεῶν, λίθου Παρίου, Δαμο-
φῶντος δὲ ἔργον, ὃς καὶ τὸν Δία ἐν Ὀλυμπίᾳ διεστηκό-
τος ἤδη τοῦ ἐλέφαντος συνήρμοσεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον,
καί οἱ δεδομέναι τιμαὶ παρὰ Ἠλείων εἰσί. 6. Δαμοφῶν- 7
τος δέ ἐστι τούτου καὶ ἡ Λαφρία καλουμένη παρὰ Μεσ-
σηνίοις. σέβεσθαι δέ σφισιν ἀπὸ τοιοῦδε αὐτὴν καθέ-
στηκε. Καλυδωνίοις ἡ Ἄρτεμις, ταύτην γὰρ θεῶν μάλι-
στα ἔσεβον, ἐπίκλησιν εἶχε Λαφρία· Μεσσηνίων δὲ οἱ
λαβόντες Ναύπακτον παρὰ Ἀθηναίων, τηνικαῦτα γὰρ
Αἰτωλίας ἐγγύτατα ᾤκουν, παρὰ Καλυδωνίων ἔλαβον.
τὸ σχῆμα ἑτέρωθι δηλώσω. τὸ μὲν δὴ τῆς Λαφρίας ἀφί-
κετο ὄνομα ἔς τε Μεσσηνίους καὶ ἐς Πατρεῖς Ἀχαιῶν μό-
νους· Ἐφεσίαν δὲ Ἄρτεμιν πόλεις τε νομίζουσιν αἱ πᾶ- 8
σαι καὶ ἄνδρες ἰδίᾳ θεῶν μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ. τὰ δὲ
αἴτια ἐμοὶ δοκεῖν ἐστιν Ἀμαζόνων τε κλέος, αἳ φήμην
τὸ ἄγαλμα ἔχουσιν ἱδρύσασθαι, καὶ ὅτι ἐκ παλαιοτάτου
τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐποιήθη. τρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις συνε-

τέλεσεν ἐς δόξαν, μέγεθός τε τοῦ ναοῦ τὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις κατασκευάσματα ὑπερηρκότος, καὶ Ἐφεσίων τῆς πόλεως ἡ ἀκμή, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ ἐπιφανὲς τῆς θεοῦ. 358

9 7. Πεποίηται δὲ καὶ Εἰλειθυίας Μεσσηνίοις ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. πλησίον δὲ Κουρήτων μέγαρον, ἔνθα ζῷα τὰ πάντα ὁμοίως καθαγίζουσιν· ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ βοῶν τε καὶ αἰγῶν καταβαίνουσιν ἐς τοὺς ὄρνιθας ἀφιέντες ἐς τὴν φλόγα. καὶ Δήμητρος ἱερὸν Μεσσηνίοις ἐστὶν ἅγιον, καὶ Διοσκούρων ἀγάλματα φέροντες τὰς Λευκίππου. καί μοι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς προτέροις ἐστὶν ἤδη δεδηλωμένα, ὡς οἱ Μεσσήνιοι τοὺς Τυνδάρεω παῖδας ἀμφισβη-
10 τοῦσιν αὐτοῖς καὶ οὐ Λακεδαιμονίοις προσήκειν. 8. πλεῖστα δέ σφισι καὶ θέας μάλιστα [ἀγάλματα] ἄξια τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρέχεται τὸ ἱερόν. χωρὶς μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν παίδων ἐστὶν ἀγάλματα, χωρὶς δὲ Ἀπόλλωνος καὶ Μουσῶν καὶ Ἡρακλέους, πόλις τε ἡ Θηβαίων καὶ Ἐπαμεινώνδας ὁ Κλεόμμιδος, Τύχη τε καὶ Ἄρτεμις Φωσφόρος. τὰ μὲν δὴ τοῦ λίθου Δαμοφῶντος ὅς εἰργάσατο, Μεσσηνίων δὲ ὅτι μὴ τοῦτον ἄλλον γε οὐδένα λόγου ποιήσαντα ἀξίως οἶδα ἀγάλματα· ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐκ σιδήρου τέ ἐστι καὶ ἔργον ἄλλου, οὐ τού-
11 του. 9. Ἔστι δὲ καὶ Μεσσήνης τῆς Τριόπα ναὸς καὶ ἄγαλμα χρυσοῦ καὶ λίθου Παρίου· γραφαὶ δὲ κατὰ τοῦ ναοῦ τὸ ὄπισθεν οἱ βασιλεύσαντές εἰσι Μεσσήνης, πρὶν μὲν ἢ στόλον ἀφικέσθαι τὸν Δωριέων ἐς Πελοπόννησον Ἀφαρεὺς καὶ οἱ παῖδες, κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν Κρεσφόντης ἐστίν, ἡγεμὼν καὶ οὗτος τοῦ Δωρικοῦ, τῶν δὲ οἰκησάντων ἐν Πύλῳ Νέστωρ καὶ Θρασυμήδης καὶ Ἀντίλοχος, προτετιμημένοι παίδων τῶν Νέστορος ἡλικίᾳ
12 καὶ ἐπὶ Τροίαν μετεσχηκότες τῆς στρατείας. Λεύκιππός τε Ἀφαρέως ἀδελφὸς καὶ Ἱλάειρά ἐστι καὶ Φοίβη, σὺν δέ σφισιν Ἀρσινόη. γέγραπται δὲ καὶ Ἀσκληπιός, Ἀρσι-

νόης ὢν λόγῳ τῷ Μεσσηνίων, καὶ Μαχάων καὶ Ποδαλείριος, ὅτι ἔργου τοῦ πρὸς Ἰλίῳ καὶ τούτοις μέτεστι. ταύτας τὰς γραφὰς ἔγραψεν Ὀμφαλίων Νικίου τοῦ Νικομήδους μαθητής· οἱ δὲ αὐτὸν καὶ δουλεῦσαι παρὰ τῷ Νικίᾳ καὶ παιδικὰ γενέσθαι φασὶν αὐτοῦ.

359 XXXII. Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον παρὰ Μεσσηνίων ἱεροθύσιον ἔχει μὲν θεῶν ἀγάλματα ὁπόσους νομίζουσιν Ἕλληνες, ἔχει δὲ χαλκῆν εἰκόνα Ἐπαμεινώνδου. κεῖνται δὲ καὶ ἀρχαῖοι τρίποδες· ἀπύρους αὐτοὺς καλεῖ Ὅμηρος. τὰ δὲ ἀγάλματα τὰ ἐν τῷ γυμνασίῳ ποιήματά ἐστιν ἀνδρῶν Αἰγυπτίων, Ἑρμῆς τε καὶ Ἡρακλῆς καὶ Θησεύς. τούτους μὲν δὴ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι καὶ ἤδη τῶν βαρβάρων πολλοῖς περί τε γυμνάσια καὶ ἐν παλαίστραις καθέστηκεν ἔχειν ἐν τιμῇ· 2. *** δὲ ἐμαυτοῦ πρεσβύτερον ὄντα 2
εὕρισκον, γενομένῳ δὲ οἱ χρήμασιν οὐκ ἀδυνάτῳ τιμαὶ παρὰ Μεσσηνίων ὑπάρχουσιν ἅτε ἥρωϊ. εἰσὶ δὲ τῶν Μεσσηνίων οἳ τῷ Αἰθίδᾳ χρήματα μὲν γενέσθαι πολλὰ ἔλεγον, οὐ μέντοι τοῦτόν γε εἶναι τὸν ἐπειργασμένον τῇ στήλῃ, πρόγονον δὲ καὶ ὁμώνυμον ἄνδρα τῷ Αἰθίδᾳ. Αἰθίδαν δὲ τὸν πρότερον ἡγήσασθαι τοῖς Μεσσηνίοις φασίν, ἡνίκα ἐν τῇ νυκτὶ Δημήτριός σφισιν ὁ Φιλίππου μηδαμῶς ἐλπίσασιν αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ λανθάνουσιν ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν.

3. Καὶ Ἀριστομένους δὲ μνῆμά ἐστιν ἐνταῦθα· οὐ 3
κενὸν δὲ εἶναι τὸ μνῆμα λέγουσιν. ἀλλ' ἐρομένου μου τρόπον τε ὄντινα καὶ ὁπόθεν Ἀριστομένους κομίσαιντο τὰ ὀστᾶ, μεταπέμψασθαι μὲν ἐκ Ῥόδου φασί, τὸν δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸν τὸν κελεύσαντα εἶναι. πρός τε δὴ τούτοις ἐδίδασκόν με ὁποῖα ἐπὶ τῷ τάφῳ δρῶσι. ταῦρον ὄντινα ἐναγίζειν μέλλουσιν, ἀγαγόντες ἐπὶ τὸ μνῆμα ἔδησαν πρὸς τὸν ἑστηκότα ἐπὶ τῷ τάφῳ κίονα· ὁ δὲ ἅτε ἄγριος καὶ ἀήθης δεσμῶν οὐκ ἐθέλει μένειν· θορυβουμένῳ δέ

οἱ καὶ σκιρτῶντι ἣν ὁ κίων κινηθῇ, Μεσσηνίοις ἐστὶν αἴ-
σιον, οὐ κινηθέντος δὲ ἀσύμφορα ἐπαγγέλλει τὸ σημεῖον.
4 4. Παραγενέσθαι δὲ Ἀριστομένην καὶ τῷ περὶ Λεῦκτρα
ἀγῶνι ἐθέλουσιν οὐ μετὰ ἀνθρώπων ἔτι ὄντα, καὶ ἀμῦναί
τε αὐτόν φασι Θηβαίοις, καὶ μάλιστα γενέσθαι τοῦ ἀτυ-
χήματος Λακεδαιμονίοις αἴτιον. ἐγὼ δὲ Χαλδαίους καὶ 360
Ἰνδῶν τοὺς μάγους πρώτους οἶδα εἰπόντας ὡς ἀθάνατός
ἐστιν ἀνθρώπου ψυχή· καί σφισι καὶ Ἑλλήνων ἄλλοι τε
ἐπείσθησαν καὶ οὐχ ἥκιστα Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος. εἰ δὲ
ἀποδέχεσθαι καὶ οἱ πάντες ἐθελήσουσιν, ἐκεῖνό γε ἀντει-
πεῖν οὐκ ἔνεστι, μὴ οὐ τὸν πάντα αἰῶνα Ἀριστομένει τὸ
5 μῖσος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους ἐνεστάχθαι. 5. Ἃ δὲ αὐτὸς
ἤκουσα ἐν Θήβαις, εἰκὸς μέν τι παρείχετο ἐς τὸν Μεσση-
νίων λόγον, οὐ μὴν παντάπασί γέ ἐστιν αὐτοῖς ὡμολογη-
κότα. φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι μελλούσης τῆς μάχης ἔσεσθαί
σφισιν ἐν Λεύκτροις ἐς ἄλλα τε ἀποστεῖλαι χρηστήρια καὶ
ἐρησομένους τὸν ἐν Λεβαδείᾳ θεόν. λέγεται μὲν οὖν καὶ
τὰ παρὰ τοῦ Ἰσμηνίου καὶ τοῦ Πτῴου, πρὸς δὲ τὰ ἐν
Ἄβαις τε χρησθέντα καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς. Τροφώνιον [δέ]
φασιν εἰπεῖν ἑξαμέτρῳ·

Πρὶν δορὶ συμβαλέειν ἐχθροῖς, στήσασθε τρόπαιον,
ἀσπίδα κοσμήσαντες ἐμήν, τὴν εἴσατο νηῷ
θοῦρος Ἀριστομένης Μεσσήνιος. αὐτὰρ ἐγώ τοι
ἀνδρῶν δυσμενέων φθίσω στρατὸν ἀσπιστάων.

6 ἀφικομένου δὲ τοῦ χρησμοῦ δεηθῆναι Ξενοκράτους λέ-
γουσιν Ἐπαμεινώνδαν· ὁ δὲ τήν τε ἀσπίδα μεταπέμπεται
τοῦ Ἀριστομένους, καὶ ἐκόσμησεν ἀπ᾽ αὐτῆς τρόπαιον,
ὅθεν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔσεσθαι σύνοπτον ἔμελλεν.
ᾔδεσαν δὲ ἄρα τὴν ἀσπίδα οἱ μὲν αὐτῶν ἐν Λεβαδείᾳ καθ᾽
ἡσυχίαν ἑωρακότες, ἀκοῇ δὲ καὶ πάντες. ὡς δὲ ἐγένετο ἡ
νίκη Θηβαίοις, ἀποδιδόασιν αὖθις τῷ Τροφωνίῳ τὸ ἀνά-
θημα. Ἀριστομένους δὲ καὶ χαλκοῦς ἀνδριάς ἐστιν ἐν τῷ

Μεσσηνίων σταδίῳ. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Σαράπι-
δός ἐστι καὶ Ἴσιδος ἱερόν.
361 XXXIII. Ἐς δὲ τὴν κορυφὴν ἐρχομένῳ τῆς Ἰθώμης, οὗ
δὴ Μεσσηνίοις ἐστὶν ἀκρόπολις, πηγὴ Κλεψύδρα γίνεται.
2. πάντας μὲν οὖν καταριθμήσασθαι καὶ προθυμηθέντι
ἄπορον, ὁπόσοι θέλουσι γενέσθαι καὶ τραφῆναι παρὰ
σφίσι Δία· μέτεστι δ᾽ οὖν καὶ Μεσσηνίοις τοῦ λόγου·
φασὶ γὰρ καὶ οὗτοι τραφῆναι παρὰ σφίσι τὸν θεόν, Ἰθώ-
μην δὲ εἶναι καὶ Νέδαν τὰς θρεψαμένας, κεκλῆσθαι δὲ
ἀπὸ μὲν τῆς Νέδας τὸν ποταμόν, τὴν δὲ ἑτέραν τῷ ὄρει
τὴν Ἰθώμην δεδωκέναι τὸ ὄνομα. ταύτας δὲ τὰς νύμφας
τὸν Δία, κλαπέντα ὑπὸ Κουρήτων διὰ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς
δεῖμα, ἐνταῦθα λοῦσαι λέγουσι, καὶ τὸ ὄνομα εἶναι τῷ
ὕδατι ἀπὸ τῶν Κουρήτων τῆς κλοπῆς· φέρουσί τε ἀνὰ
πᾶσαν ἡμέραν ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθω-
μάτα τὸ ἱερόν. 3. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Ἀγελάδα μέν 2
ἐστιν ἔργον, ἐποιήθη δὲ ἐξ ἀρχῆς τοῖς οἰκήσασιν ἐν Ναυ-
πάκτῳ Μεσσηνίων. ἱερεὺς δὲ αἱρετὸς κατὰ ἔτος ἕκαστον
ἔχει τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν ἐπέ-
τειον Ἰθωμαῖα· τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ ἀγῶνα ἐτίθεσαν μου-
σικῆς. τεκμαίρεσθαι δ᾽ ἔστιν ἄλλοις τε καὶ Εὐμήλου
τοῖς ἔπεσιν· ἐποίησε γοῦν καὶ τάδε ἐν τῷ προσοδίῳ τῷ
ἐς Δῆλον·

Τῷ γὰρ Ἰθωμάτᾳ καταθύμιος ἔπλετο μοῖσα
ἁ καθαρὰ καὶ ελευθερα σάμβαλ᾽ ἔχοισα.

οὐκοῦν ποιῆσαί μοι δοκεῖ τὰ ἔπη καὶ μουσικῆς ἀγῶνα
ἐπιστάμενος τιθέντας.

4. Ἰόντι δὲ τὴν ἐπ᾽ Ἀρκαδίας ἐς Μεγάλην πόλιν ἐστὶν 3
ἐν ταῖς πύλαις Ἑρμῆς τέχνης τῆς Ἀττικῆς· Ἀθηναίων
γὰρ τὸ σχῆμα τὸ τετράγωνόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς Ἑρμαῖς, καὶ
παρὰ τούτων μεμαθήκασιν οἱ ἄλλοι. Σταδίους δὲ κατα-
βάντι ἀπὸ τῶν πυλῶν τριάκοντα τὸ ῥεῦμά ἐστι τῆς Βα-

λύρας. γενέσθαι δὲ τὸ ὄνομα τῷ ποταμῷ λέγουσι Θαμύ- 362
ριδος τὴν λύραν ἐνταῦθα ἀποβαλόντος ἐπὶ τῇ πηρώσει·
παῖδα δὲ αὐτὸν Φιλάμμωνος καὶ Ἀργιόπης τῆς νύμφης
εἶναι. τὴν δὲ Ἀργιόπην τέως μὲν περὶ τὸν Παρνασὸν οἰ-
κεῖν, ἐπεὶ δὲ εἶχεν ἐν γαστρί, ἐς Ὀδρύσας λέγουσι μετοι-
κῆσαι· Φιλάμμωνα γὰρ οὐκ ἐθέλειν ἐς τὸν οἶκον αὐτὴν
ἄγεσθαι. καὶ Θάμυριν μὲν Ὀδρύσην τε καὶ Θρᾷκα ἐπὶ
τούτῳ καλοῦσιν· ἡ δὲ Λευκασία καὶ Ἄμφιτος συμβάλ-
λουσιν ἐς τὸ αὐτὸ τὰ ῥεύματα.

4 5. Διαβάντι δὲ τούτους πεδίον ἐστὶν ὀνομαζόμενον
Στενυκληρικόν· εἶναι δὲ ἥρωα Στενύκληρον λέγουσι.
τοῦ πεδίου δέ ἐστιν ἀπαντικρὺ καλουμένη τὸ ἀρχαῖον
Οἰχαλία, τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν Καρνάσιον ἄλσος, κυπαρίσσων
μάλιστα πλῆρες. θεῶν δὲ ἀγάλματα Ἀπόλλωνός ἐστι
Καρνείου καὶ Ἑρμῆς φέρων κριόν. ἡ δὲ Ἁγνὴ Κόρης τῆς
Δήμητρός ἐστιν ἐπίκλησις· ὕδωρ δὲ ἄνεισιν ἐκ πηγῆς
παρὰ τὸ ἄγαλμα. τὰ δὲ ἐς τὰς Θεὰς τάς μεγάλας, δρῶσι
γὰρ καὶ ταύταις ἐν Καρνασίῳ τὴν τελετὴν, ἀπόρρητα
ἔστω μοι· δεύτερα γάρ σφισι νέμω σεμνότητος μετά γε
Ἐλευσίνια. ὅτι δ' ὑδρία τε ἡ χαλκῆ τὸ εὕρημα τοῦ Ἀρ-
γείου στρατηγοῦ, καὶ Εὐρύτου τοῦ Μελανέως τὰ ὀστᾶ
ἐφυλάσσετο ἐνταῦθα δηλῶσαί με καὶ ἐς ἅπαντας οὐκ
ἀπεῖργε τὸ ὄνειρον. ῥεῖ δὲ ποταμὸς παρὰ τὸ Καρνάσιον
6 Χάραδρος, 6. καὶ προελθόντι ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ὀκτὼ
μάλιστα ἐρείπιά ἐστιν Ἀνδανίας. καὶ ὅτι μὲν τῇ πόλει τὸ
ὄνομα ἀπὸ γυναικὸς γέγονεν Ἀνδανίας, ὁμολογεῖται ὑπὸ
τῶν ἐξηγητῶν· οὐ μὴν τά γε ἐς τοὺς γονέας αὐτῆς, οὐδ' 363
ὅτῳ συνῴκησεν, ἔχω λέγειν. Ἰόντων δὲ ὡς ἐπὶ Κυπα-
ρισσιὰς ἀπὸ Ἀνδανίας Πολίχνη τέ ἐστι καλουμένη, καὶ
ποταμὸς Ἠλέκτρα καὶ Κοῖος ῥέουσι. τάχα δ' ἂν τινα καὶ
λόγον ἐς Ἠλέκτραν τὴν Ἄτλαντος λέγοιεν καὶ ἐς Κοῖον

τὸν Λητοῦς πατέρα, ἢ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἡρώων εἶεν
Ἠλέκτρα τε καὶ Κοῖος.

7. Διαβάντων δὲ Ἠλέκτραν Ἀχαΐα τε ὀνομαζομένη 7
πηγὴ καὶ πόλεώς ἐστιν ἐρείπια Δωρίου. πεποίηκε δὲ
Ὅμηρος μὲν Θαμύριδι ἐνταῦθα ἐν τῷ Δωρίῳ γενέσθαι
τὴν συμφοράν, ὅτι καὶ αὐτὰς Μούσας νικήσειν ἔφασκεν
ᾀδούσας· Πρόδικος δὲ Φωκαεύς, εἰ δὴ τούτου τὰ ἐς τὴν
Μινυάδα ἔπη, προσκεῖσθαί φησι Θαμύριδι ἐν Ἅιδου δί-
κην τοῦ ἐς τὰς Μούσας αὐχήματος. διεφθάρη δὲ ὁ Θά-
μυρις, ἐμοὶ δοκεῖν, ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς. τὸ δὲ
αὐτὸ καὶ Ὁμήρῳ συνέπεσεν ὕστερον. ἀλλ' ὁ μὲν καὶ ἐς
ἅπαν διετέλει ποιῶν, οὐ γάρ τι εἶκε τῇ συμφορᾷ, Θάμυρις
δὲ καὶ τὴν ᾠδὴν ὑπὸ κακοῦ τοῦ παρόντος ἐξέλιπεν.

XXXIV. Ἐκ δὲ Μεσσήνης ἐπὶ τοῦ Παμίσου τὸ στόμα
ὁδὸς μὲν σταδίων ἐστὶν ὀγδοήκοντα, ῥεῖ δὲ ὁ Πάμισος
διά τε ἀρουμένης καὶ καθαρός, καὶ ἀναπλεῖται ναυσὶν ἐκ
θαλάττης ἐπὶ δέκα που σταδίους. ἀναθέουσι δὲ ἐς αὐτὸν
καὶ οἱ θαλάσσιοι τῶν ἰχθύων, περὶ ὥραν μάλιστα τοῦ
ἦρος. τὸ δὲ αὐτὸ ἐς Ῥῆνόν τε καὶ ἐς τὸν Μαίανδρον
ποιοῦσιν οἱ ἰχθῦς· μάλιστα δὲ ἀνὰ τὸ ῥεῦμα τὸ Ἀχελῴου
νήχονται τοῦ ἐκδιδόντος κατὰ νήσους τὰς Ἐχινάδας. διά- 2
φοροι δὲ τὸ εἶδος μάλιστα ἰχθῦς ἀναθέουσιν ἐς τὸν Πά-
364 μισον, ἅτε ἐς ὕδωρ καθαρὸν καὶ οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς
κατειλεγμένοις ποταμοῖς ἰλυῶδες. οἱ κέφαλοι δέ, ἅτε
ἰχθύων ὄντες τῶν πηλαίων, ποταμῶν φίλοι τῶν θολε-
ρωτέρων εἰσί. θηρία δὲ ἐς ὄλεθρον ἀνθρώπων οὐ πεφύ-
κασιν οἱ Ἑλλήνων ποταμοὶ φέρειν, καθάπερ γε Ἰνδὸς καὶ
Νεῖλος ὁ Αἰγύπτιος, ἔτι δὲ Ῥῆνος καὶ Ἴστρος Εὐφράτης
τε καὶ Φᾶσις. οὗτοι γὰρ δὴ θηρία ὁμοίως τοῖς μάλιστα
ἀνδροφάγα αὔξουσι, ταῖς ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλάνι-
σιν ἐοικότα ἰδέας, πλὴν χρόας τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς·
ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσιν. ὁ δὲ Ἰνδὸς καὶ ὁ Νεῖλος 3

κροκοδείλους μὲν ἀμφότεροι, Νεῖλος δὲ παρέχεται καὶ
ἵππους, οὐκ ἔλασσον ἢ ὁ κροκόδειλος κακὸν ἀνθρώποις.
οἱ δὲ Ἑλλήνων ποταμοὶ δείματα ὡς ἀπὸ θηρίων εἰσὶν
οὐδέν, ἐπεὶ καὶ Ἀώῳ τῷ διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ῥέοντι
ἠπείρου θηρία οὐ ποτάμια οἱ κύνες, ἀλλὰ ἐπήλυδές εἰσιν
ἐκ θαλάσσης.

4 2. Κορώνη δέ ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Παμίσου, πρὸς
θαλάσσῃ τε καὶ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Μαθίᾳ. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν
ταύτην ἐστὶν ἐπὶ θαλάσσῃ χωρίον, ὃ Ἰνοῦς ἱερὸν εἶναι
νομίζουσιν· ἐπαναβῆναι γὰρ ἐνταῦθα ἐκ θαλάσσης φασὶν
αὐτὴν θεόν τε ἤδη νομιζομένην καὶ Λευκοθέαν καλου-
μένην ἀντὶ Ἰνοῦς. προελθόντων δὲ οὐ πολὺ Βίας ἐκδί-
δωσιν ἐς θάλασσαν ποταμός· γενέσθαι δέ αὐτῷ λέγουσι
τὸ ὄνομα ἀπὸ Βίαντος τοῦ Ἀμυθάονος. καὶ Πλατανιστῶνος
δὲ ἡ πηγὴ στάδια μέν εἴκοσίν ἐστιν ἀπωτέρω τῆς ὁδοῦ,
ῥεῖ δὲ ἐκ πλατάνου τὸ ὕδωρ πλατείας καὶ τὰ ἐντὸς κοίλης·
κατὰ σπήλαιον μάλιστά που μικρὸν τὸ εὖρός ἐστι τοῦ
δένδρου, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν ἐς Κορώνην τὸ πότιμον 365
5 κάτεισι. 3. τὸ μὲν δὴ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον εἶχεν Αἴπεια·
ἐπεὶ δὲ ὑπὸ Θηβαίων κατήχθησαν ἐς Πελοπόννησον, Ἐπι-
μηλίδην φασὶν ἀποσταλέντα οἰκιστὴν καλέσαι Κορώνειαν,
εἶναι γὰρ αὐτὸν ἐκ Κορωνείας τῆς Βοιωτῶν, τοὺς δὲ
Μεσσηνίους ἐξ ἀρχῆς τε οὐ κατορθοῦν περὶ τὸ ὄνομα, καὶ
μᾶλλον ἔτι ἀνὰ χρόνον ἐκνικῆσαι τὸ ἐκείνων ἁμάρτημα.
λέγεται δὲ καὶ ἕτερος λόγος, ὡς τοῦ τείχους τὰ θεμέλια
6 ὀρύσσοντες ἐπιτύχοιεν κορώνῃ χαλκῇ. Θεῶν δέ ἐστιν ἐν-
ταῦθα Ἀρτέμιδός τε καλουμένης Παιδοτρόφου καὶ Διο-
νύσου καὶ Ἀσκληπιοῦ ναός. τῷ μὲν δὴ Ἀσκληπιῷ καὶ
Διονύσῳ λίθου, Διὸς δὲ Σωτῆρος χαλκοῦν ἄγαλμα ἐπὶ
τῆς ἀγορᾶς πεποίηται. χαλκοῦν δὲ καὶ ἐν ἀκροπόλει τῆς
Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμά ἐστιν ἐν ὑπαίθρῳ, κορώνην ἐν τῇ

χειρὶ ἔχουσα. εἶδον δὲ καὶ τοῦ Ἐπιμηλίδου μνῆμα. ἐφ'
ὅτῳ δὲ τὸν λιμένα Ἀχαιῶν καλοῦσιν, οὐκ οἶδα.

4. Ἐκ Κορώνης δὲ ὡς ὀγδοήκοντα σταδίους προελ- 7
θόντι Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν πρὸς θαλάσσῃ τιμὰς ἔχον·
ἀρχαιότατόν τε γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίων ἐστί, καὶ νοσή-
ματα ὁ θεὸς ἰᾶται· Κόρυδον δὲ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι.
τοῦτο μὲν δὴ ξόανον, τοῦ Ἀργεώτα δὲ χαλκοῦν ἐστὶ τὸ
ἄγαλμα· ἀναθεῖναι δέ φασι τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας.
5. Τῇ Κορωναίων δὲ πόλει ἐστὶν ὅμορος Κολωνίδες. οἱ 8
δὲ ἐνταῦθα οὐ Μεσσήνιοί φασιν εἶναι, ἀλλὰ ἐκ τῆς Ἀττι-
κῆς ἀγαγεῖν σφᾶς Κόλαινον λέγουσι, Κολαίνῳ δὲ κόρυ-
δον τὴν ὄρνιθα ἐκ μαντεύματος ἐς τὴν ἀποικίαν ἡγήσασ-
θαι. ἔμελλον δὲ ἄρα διάλεκτόν τε ἀνὰ χρόνον καὶ ἔθη
μεταμαθήσεσθαι τὰ Δωριέων. κεῖται δὲ τὸ πόλισμα αἱ
Κολωνίδες ἐπὶ ὑψηλοῦ, μικρὸν ἀπὸ θαλάσσης.

6. Ἀσιναῖοι δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς Λυκωρείταις ὅμοροι 9
366 περὶ τὸν Παρνασὸν ᾤκουν· ὄνομα δὲ ἦν αὐτοῖς, ὃ δὴ καὶ
ἐς Πελοπόννησον διεσώσαντο, ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Δρύοπες.
γενεᾷ δὲ ὕστερον τρίτῃ, βασιλεύοντος Φύλαντος, μάχῃ
τε οἱ Δρύοπες ὑπὸ Ἡρακλέους ἐκρατήθησαν καὶ τῷ Ἀπόλ-
λωνι ἀνάθημα ἤχθησαν ἐς Δελφούς. ἀναχθέντες δὲ ἐς
Πελοπόννησον χρήσαντος Ἡρακλεῖ τοῦ θεοῦ, πρῶτα μὲν
τὴν πρὸς Ἑρμιόνι Ἀσίνην ἔσχον, ἐκεῖθεν δὲ ἐκπεσόντες
ὑπὸ Ἀργείων οἰκοῦσιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ Λακεδαιμονίων
δόντων, καὶ ὡς ἀνὰ χρόνον οἱ Μεσσήνιοι κατήχθησαν
οὐ γενομένης σφίσιν ὑπ' αὐτῶν ἀναστάτου τῆς πόλεως.
Ἀσιναῖοι δὲ αὐτοὶ περὶ σφῶν οὕτω λέγουσι. κρατηθῆναι 10
μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους μάχῃ συγχωροῦσιν, ἁλῶναί τε τὴν
ἐν τῷ Παρνασῷ πόλιν· αἰχμάλωτοι δὲ γενέσθαι καὶ ἀχ-
θῆναι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα οὔ φασιν, ἀλλ' ὡς ἡλίσκετο
ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους τὸ τεῖχος, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ
ἀναφυγεῖν ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασοῦ· διαβάντες δὲ ὕστε-

ρον ναυσὶν ἐς Πελοπόννησον γενέσθαι φασὶν Εὐρυσ-
θέως ἱκέται, καὶ σφίσιν Εὐρυσθέα ἅτε ἀπεχθανόμενον
11 τῷ Ἡρακλεῖ δοῦναι τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνην. Μόνοι
δὲ τοῦ γένους τοῦ Δρυόπων οἱ Ἀσιναῖοι σεμνύνονται καὶ
ἐς ἡμᾶς ἔτι τῷ ὀνόματι, οὐδὲν ὁμοίως καὶ Εὐβοέων οἱ
Στύρα ἔχοντες. εἰσὶ γὰρ καὶ οἱ Στυρεῖς Δρύοπες τὸ ἐξ
ἀρχῆς, ὅσοι τῆς πρὸς τὸν Ἡρακλέα οὐ μετέσχον μάχης ἀπω-
τέρω τῆς πόλεως ἔχοντες τὰς οἰκήσεις. ἀλλὰ οἱ μὲν Στυ-
ρεῖς καλεῖσθαι Δρύοπες ὑπερφρονοῦσι, καθάπερ γε καὶ
οἱ Δελφοὶ πεφεύγασιν ὀνομάζεσθαι Φωκεῖς· Ἀσιναῖοι δὲ
Δρύοπές τε τὰ μάλιστα χαίρουσι καλούμενοι, καὶ τῶν ἱε-
ρῶν τὰ ἁγιώτατά εἰσι δῆλοι κατὰ μνήμην πεποιημένοι
τῶν ποτὲ ἐν Παρνασῷ σφίσιν ἱδρυμένων. τοῦτο μὲν γὰρ
Ἀπόλλωνός ἐστιν αὐτοῖς ναός, τοῦτο δὲ Δρύοπος ἱερὸν
καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. ἄγουσι καὶ παρὰ ἔτος αὐτῷ τελετήν, 367
12 παῖδα τὸν Δρύοπα Ἀπόλλωνος εἶναι λέγοντες. 7. Κεῖται
δὲ ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ αὐτὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ ποτὲ ἐν μοίρᾳ
τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνῃ· σταδίων δὲ τεσσαράκοντά ἐστιν ἐκ
Κολωνίδων ἐς αὐτὴν ὁδός, τοσαύτη δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀσίνης
πρὸς τὸν Ἀκρίταν καλούμενον. ἀνέχει δὲ ἐς θάλασσαν ὁ
Ἀκρίτας, καὶ νῆσος Θηγανοῦσσά ἐστιν ἔρημος πρὸ αὐτοῦ.
μετὰ δὲ τὸν Ἀκρίταν λιμήν τε Φοινικοῦς καὶ νῆσοι κατ'
αὐτὸν Οἰνοῦσσαι.

XXXV. Μοθώνη δὲ πρὶν ἢ τὴν στρατιὰν ἐς Τροίαν ἀθροισθῆναι καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου καλουμένη Πήδασος μεταβέβληκεν ὕστερον τὸ ὄνομα, ὡς μὲν αὐτοὶ Μοθωναῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς Οἰνέως θυγατρός· Οἰνεῖ γὰρ τῷ Πορθάονος μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου μετὰ Διομήδους ἀναχωρήσαντι ἐς Πελοπόννησον θυγατέρα φασὶν ἐκ παλλακῆς Μοθώνην γενέσθαι· δόξῃ δὲ ἐμῇ δέδωκε τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα ὁ Μόθων λίθος. οὗτος δέ σφισι καὶ ὁ ποιῶν τὸν λιμένα ἐστί· τόν τε γὰρ ἔσπλουν στενώτερον ταῖς

ναυσὶν ἐργάζεται παρήκων ὕφαλος, καὶ ἅμα μὴ ἐκ βυθοῦ
ταράσσεσθαι τὸν κλύδωνα ἔρυμα ἕστηκεν. 2. Ἐδήλωσα 2
δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ὅτι Ναυπλιεῦσιν ἐπὶ λα-
κωνισμῷ διωχθεῖσι Δαμοκρατίδα βασιλεύοντος ἐν Ἄργει
Μοθώνην Λακεδαιμόνιοι διδόασι, καὶ ὡς οὐδὲ ἐκ τῶν
Μεσσηνίων κατελθόντων ἐγένετο οὐδὲν ἐς αὐτοὺς νεώ-
τερον. ἦσαν δὲ οἱ Ναυπλιεῖς, ἐμοὶ δοκεῖν, Αἰγύπτιοι τὰ
παλαιότερα· παραγενόμενοι δὲ ὁμοῦ Δαναῷ ναυσὶν ἐς
τὴν Ἀργολίδα ὕστερον γενεαῖς τρισὶν ὑπὸ Ναυπλίου τοῦ
Ἀμυμώνης κατῳκίσθησαν ἐν Ναυπλίᾳ. Μοθωναίοις δὲ 3
βασιλεὺς μὲν Τραϊανὸς ἔδωκεν ἐλευθέρους ὄντας ἐν αὐ-
τονομίᾳ πολιτεύεσθαι· 3. Τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα μόνοις
σφίσι Μεσσηνίων τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ τοιόνδε ἀτύχημα ἰδίᾳ
συνέβη γενέσθαι. τὰ ἐν Ἠπείρῳ τῇ Θεσπρωτίδι ὑπὸ ἀναρ-
368 χίας ἐφθάρη. Δηϊδαμείᾳ γὰρ τῇ Πύρρου παῖδες οὐκ ἐγέ-
νοντο, ἀλλὰ ὡς τελευτᾶν ἔμελλεν, ἐπιτρέπει τῷ δήμῳ τὰ
πράγματα. Θυγάτηρ δὲ ἦν Πύρρου τοῦ Πτολεμαίου τοῦ
Ἀλεξάνδρου τοῦ Πύρρου· τὰ δὲ ἐς Πύρρον τὸν Αἰακίδου 4
πρότερον ἔτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα. Προ-
κλῆς δὲ ὁ Καρχηδόνιος τύχης μὲν χρηστῆς ἕνεκα καὶ διὰ
λαμπρότητα ἔργων ἔνεμεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου
πλέον, τάξαι δὲ ὁπλίτας τε καὶ ἱππικὸν καὶ στρατηγήματα
ἐπὶ ἄνδρας πολεμίους εὑρεῖν Πύρρον ἔφασκεν ἀμείνονα
γενέσθαι. Ἠπειρῶται δὲ ὡς ἐπαύσαντο βασιλεύεσθαι, 5
τά τε ἄλλα ὁ δῆμος ὕβριζε καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ἐν ταῖς
ἀρχαῖς ὑπερεώρων· καὶ σφᾶς οἱ Ἰλλυριοὶ τὰ πρὸς τοῦ
Ἰονίου τὴν Ἤπειρον ὑπεροικοῦντες παρεστήσαντο ἐξ ἐπι-
δρομῆς. οὐ γάρ πω δημοκρατίᾳ ἴσμεν ἄλλους γε ἢ Ἀθη-
ναίους αὐξηθέντας· Ἀθηναῖοι δὲ προήχθησαν ἐπὶ μέγα
ἀπ' αὐτῆς· συνέσει γὰρ οἰκείᾳ τὸ Ἑλληνικὸν ὑπερεβάλ-
λοντο, καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν ἐλάχιστα ἠπείθουν.
369 4. Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ ἀρχῆς τε γεγευμένοι καὶ ἐπιθυμοῦντες 6

ἀεὶ τοῦ πλείονος ναῦς τε ἐπήξαντο καὶ ἐληΐζοντο ἄλλους
τε ὡς ἑκάστους τύχοιεν, καὶ ἐς τὴν Μοθωναίαν σχόντες
ὡρμίσαντο οἷα ἐς φιλίαν, στείλαντες δὲ ἄγγελον ἐς την
πόλιν ἄγειν σφίσιν οἶνον ἐπὶ τὰ πλοῖα ἐδεήθησαν. ὡς δὲ
ἄγοντες ἀφίκοντο ἄνδρες οὐ πολλοί, τόν τε οἶνον ὠνοῦντο
ἐπιτιμώντων τῶν Μοθωναίων, καὶ αὐτοί σφισιν ἐπί-
7 πρασκον ὧν ἐπήγοντο. Ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀφικομένων
ἐκ τῆς πόλεως πλειόνων παρέχουσι καὶ τοῖσδε κερδᾶναι.
τέλος δὲ γυναῖκες καὶ ἄνδρες κατίασιν ἐπὶ τὰ πλοῖα οἶνόν
τε ἀποδόσθαι καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων ἀντιληψόμενοι. ἔνθα
νῦν ἀποτολμήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ
ἔτι πλείονας τῶν γυναικῶν ἁρπάζουσιν· ἐσθέμενοι δὲ ἐς
τὰς ναῦς ἔπλεον τὴν ἐπὶ Ἰονίου, Μοθωναίων ἐρημώσαν-
τες τὸ ἄστυ.

8 5. Ἐν Μοθώνῃ δὲ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ἀνεμώτιδος·
Διομήδην δὲ τὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι καὶ τὸ ὄνομα τῇ θεῷ
φασὶ θέσθαι. βιαιότεροι γὰρ καὶ οὐ κατὰ καιρὸν πνέον-
τες ἐλυμαίνοντο οἱ ἄνεμοι τὴν χώραν· Διομήδους δὲ εὐ-
ξαμένου τῇ Ἀθηνᾷ, τὸ ἀπὸ τούτου συμφορά σφισιν οὐδε-
μία ἀνέμων γε ἕνεκα ἦλθεν ἐς τὴν γῆν. 6. καὶ Ἀρτέμιδος
δ' ἱερόν ἐστιν ἐνταῦθα, καὶ ὕδωρ ἐν φρέατι κεκραμένον
πίσσῃ, Κυζικηνῷ μύρῳ μάλιστα ἰδεῖν ἐμφερές. παρά-
9 σχοιτο δ' ἂν πᾶσαν καὶ χρόαν ὕδωρ καὶ ὀσμήν. Γλαυκό-
τατον μὲν οἶδα ὕδωρ θεασάμενος τὸ ἐν Θερμοπύλαις,
οὔτι που πᾶν, ἀλλ' ὅσον κάτεισιν ἐς τὴν κολυμβήθραν
ἥντινα ὀνομάζουσιν οἱ ἐπιχώριοι Χύτρους γυναικείους. 370
ξανθὸν δὲ ὕδωρ, οὐδέν τι ἀποδέον τὴν χρόαν αἵματος,
Ἑβραίων ἡ γῆ παρέχεται πρὸς Ἰόππῃ πόλει· θαλάσσης
μὲν ἐγγυτάτω τὸ ὕδωρ ἐστί, λόγον δὲ ἐς τὴν πηγὴν λέγου-
σιν οἱ ταύτῃ, Περσέα ἀνελόντα τὸ κῆτος ᾧ τὴν παῖδα προ-
κεῖσθαι τοῦ Κηφέως, ἐνταῦθα τὸ αἷμα ἀπονίψασθαι.
10 Ὕδωρ δὲ ἀπὸ πηγῶν ἀνερχόμενον μέλαν ἰδὼν οἶδα ἐν

Ἀστύροις· τὰ δὲ Ἄστυρα ἀπαντικρὺ Λέσβου λουτρά ἐστι
θερμὰ ἐν τῷ Ἀταρνεῖ καλουμένῳ. τὸ δὲ χωρίον ἐστὶν ὁ
Ἀταρνεὺς ὁ Χίων μισθός, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβά-
νουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἱκέτην, Πακτύην τὸν Λυδόν.
τοῦτο μὲν δὴ μελαίνεται, Ῥωμαίοις δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν,
διαβάντων τὸν Ἄνιον ὀνομαζόμενον ποταμόν, ὕδωρ λευ-
κόν ἐστιν· ἀνδρὶ δὲ ἐσβάντι ἐς αὐτὸ τὸ μὲν παραυτίκα
ψυχρόν τε πρόσεισι καὶ ἐμποιεῖ φρίκην, ἐπισχόντι δὲ ὀλί-
γον ἅτε φάρμακον θερμαίνει τὸ πυρωδέστατον. καὶ ὅσαις 11
μὲν πηγαῖς θαῦμα ἰδεῖν καὶ ἰδόντι, τοσαύτας θεασάμε-
νος οἶδα, τὰς γὰρ δὴ ἐλάσσονος θαύματος ἐπιστάμενος
παρίημι· ἁλμυρὸν δὲ ὕδωρ καὶ στρυφνὸν οὐ μέγα θαῦμα
ἐξευρεῖν. δύο δὲ ἀλλοῖα· τὸ μὲν τῆς Καρίας ἐν πεδίῳ κα-
λουμένῳ Λευκῷ θερμόν ἐστιν ὕδωρ παρὰ κώμην ὀνομα-
371 ζομένην Δασκύλου, πιεῖν καὶ γάλακτος ἥδιον· τὸν δὲ 12
Ἡρόδοτον οἶδα εἰπόντα ὡς ἐς τὸν ποταμὸν τὸν Ὕπανιν
ἐκδίδωσιν ὕδατος πικροῦ πηγή. πῶς δ' ἂν οὐκ ἀποδεξαί-
μεθα ἀληθεύειν αὐτῷ τὸν λόγον, ὅπου γε καὶ ἐφ' ἡμῶν
ἐν Δικαιαρχίᾳ τῇ Τυρρηνῶν ἐξεύρηται ὕδωρ σφίσι θερ-
μόν, οὕτω δή τι ὀξὺ ὥστε τὸν μόλυβδον, διεξῄει γὰρ διὰ
μολύβδου ῥέον, ἔτεσι κατέτηξεν οὐ πολλοῖς.

XXXVI. Ἔστι δὲ ἐκ Μοθώνης ὁδὸς σταδίων μάλιστα
ἑκατὸν ἐπὶ τὴν ἄκραν τὸ Κορυφάσιον· ἐπ' αὐτῇ δὲ ἡ Πύλος
κεῖται. ταύτην ᾤκισε Πύλος ὁ Κλήσωνος, ἀγαγὼν ἐκ τῆς
Μεγαρίδος τοὺς ἔχοντας τότε αὐτὴν Λέλεγας. καὶ τῆς
μὲν οὐκ ὤνατο, ὑπὸ Νηλέως καὶ τῶν ἐξ Ἰωλκοῦ Πελασ-
γῶν ἐκβληθείς· ἀποχωρήσας δὲ ἐς τήν ὅμορον ἔσχεν
ἐνταῦθα Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Νηλεὺς δὲ βασιλεύσας
ἐς τοσοῦτο προήγαγεν ἀξιώματος τὴν Πύλον ὡς καὶ Ὅμη-
ρον ἐν τοῖς ἔπεσιν ἄστυ ἐπονομάσαι Νηλήϊον. 2. Ἐνταῦθα 2
ἱερόν ἐστιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κορυφασίας καὶ οἶκος
καλούμενος Νέστορος· ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Νέστωρ γέγραπ-

ται· καὶ μνῆμα ἐντὸς τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτῷ, τὸ δε ὀλί-
γον ἀπωτέρω τῆς Πύλου Θρασυμήδους φασὶν εἶναι.
3. καὶ σπήλαιόν ἐστιν ἐντὸς τῆς πόλεως· βοῦς δὲ ἐνταῦθα
τὰς Νέστορος καὶ ἔτι πρότερον Νηλέως φασὶν αὐλίζεσ-
3 θαι. εἴη δ' ἂν Θεσσαλικὸν τὸ γένος τῶν βοῶν τούτων,
Ἰφίκλου ποτὲ τοῦ Πρωτεσιλάου πατρός· ταύτας γὰρ δὴ
τὰς βοῦς Νηλεὺς ἕδνα ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ᾔτει τοὺς μνωμέ- 372
νους, καὶ τούτων ἕνεκα ὁ Μελάμπους χαριζόμενος τῷ
ἀδελφῷ Βίαντι ἀφίκετο ἐς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐδέθη μὲν
ὑπὸ τῶν βουκόλων τοῦ Ἰφίκλου, λαμβάνει δὲ μισθὸν ἐφ'
οἷς αὐτῷ δεηθέντι ἐμαντεύσατο. Ἐσπουδάκεσαν δὲ ἄρα
οἱ τότε πλοῦτόν τινα συλλέγεσθαι τοιοῦτον, ἵππων καὶ
βοῶν ἀγέλας, εἰ δὴ Νηλεύς τε γενέσθαι οἱ βοῦς ἐπεθύ-
μησε τὰς Ἰφίκλου, καὶ Ἡρακλεῖ κατὰ δόξαν τῶν ἐν Ἰβη-
ρίᾳ βοῶν προσέταξεν Εὐρυσθεὺς ἐλάσαι τῶν Γηρυόνου
4 βοῶν τὴν ἀγέλην. Φαίνεται δὲ καὶ Ἔρυξ τότε ἐν Σικελίᾳ
δυναστεύων δριμὺν οὕτως ἔχων ἐς τὰς βοῦς τὰς ἐξ Ἐρυ-
θείας ἔρωτα, ὥστε καὶ ἐπάλαισε πρὸς τὸν Ἡρακλέα ἆθλα
ἐπὶ τῇ πάλῃ καταθέμενος τάς τε βοῦς ταύτας καὶ ἀρχὴν
τὴν ἑαυτοῦ. πεποίηκε δὲ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ὡς Ἰφιδά-
μας ὁ Ἀντήνορος τὰ πρῶτα τῶν ἕδνων ἑκατὸν βοῦς τῷ
πενθερῷ δοίη. ταῦτα μὲν τὸν λόγον μοι βεβαιοῖ, βουσὶ
5 τοὺς τότε χαίρειν μάλιστα ἀνθρώπους. Ἐνέμοντο δέ, ἐμοὶ
δοκεῖν, αἱ τοῦ Νηλέως βοῦς ἐν τῇ ὑπερορίᾳ τὰ πολλά·
ὑπόψαμμός τε γάρ ἐστιν ὡς ἐπίπαν ἡ τῶν Πυλίων χώρα,
καὶ πόαν βουσὶν οὐχ ἱκανὴ τοσαύτην παρασχέσθαι. μαρ-
τυρεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος ἐν μνήμῃ Νέστορος ἐπιλέγων
ἀεὶ βασιλέα αὐτὸν ἠμαθόεντος εἶναι Πύλου.
6 4. Τοῦ λιμένος δὲ ἡ Σφακτηρία νῆσος προβέβληται,
καθάπερ τοῦ ὅρμου τοῦ Δηλίων ἡ Ῥήνεια. ἐοίκασι δὲ αἱ
ἀνθρώπειαι τύχαι καὶ χωρία τέως ἄγνωστα ἐς δόξαν προ-
ηχέναι. Καφηρέως τε γάρ ἐστιν ὄνομα τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ

373 τοῖς σὺν Ἀγαμέμνονι Ἕλλησιν ἐπιγενομένου χειμῶνος
ἐνταῦθα, ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου· Ψυττάλειάν τε τὴν
ἐπὶ Σαλαμῖνι ἴσμεν ἀπολομένων ἐν αὐτῇ τῶν Μήδων.
ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Σφακτηρίαν τὸ ἀτύχημα τὸ Λακεδαι-
μονίων γνώριμον τοῖς πᾶσιν ἐποίησεν. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ
Νίκης ἀνέθηκαν ἄγαλμα ἐν ἀκροπόλει χαλκοῦν ἐς μνή-
μην τῶν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ.
5. Ἀφικομένων δὲ ἐς Κυπαρισσιὰς ἐκ Πύλου σφίσι 7
πηγὴ ὑπὸ τῇ πόλει πλησίον θαλάσσης ἐστί· ῥυῆναι δὲ
Διονύσῳ τὸ ὕδωρ λέγουσι θύρσῳ πλήξαντι ἐς τὴν γῆν,
καὶ ἐπὶ τούτῳ Διονυσιάδα ὀνομάζουσι τὴν πηγήν. ἔστι
δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἐν Κυπαρισσιαῖς ἱερὸν καὶ Ἀθηνᾶς
ἐπίκλησιν Κυπαρισσίας. ἐν δὲ Αὐλῶνι καλουμένῳ ναὸς
Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄγαλμά ἐστιν Αὐλωνίου. κατὰ τοῦτο ὁ
ποταμὸς ἡ Νέδα μεταξὺ τῆς τε Μεσσηνίας ἤδη καὶ τῆς
Ἠλείας διέξεισιν.

ΗΛΙΑΚΩΝ Α.

374 I. Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων Πελοποννήσου πέντε εἶναι μοί-
ρας καὶ οὐ πλείονάς φασιν, ἀνάγκη σφᾶς ὁμολογεῖν ὡς
ἐν τῇ Ἀρκάδων οἰκοῦσιν Ἠλεῖοι καὶ Ἀρκάδες, δευτέρα
δὲ Ἀχαιῶν, τρεῖς δὲ ἐπὶ ταύταις αἱ Δωριέων. γένη δὲ οἰ-
κεῖ Πελοπόννησον Ἀρκάδες μὲν αὐτόχθονες καὶ Ἀχαιοί.
375 καὶ οἱ μὲν ὑπὸ Δωριέων ἐκ τῆς σφετέρας ἀνέστησαν, οὐ
μέντοι Πελοποννήσου γε ἐξεχώρησαν, ἀλλὰ ἐκβαλόντες
Ἴωνας νέμονταί τὸν Αἰγιαλὸν τὸ ἀρχαῖον, νῦν δὲ ἀπὸ
τῶν Ἀχαιῶν τούτων καλούμενον· οἱ δὲ Ἀρκάδες διατε- 2
λοῦσιν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐς τόδε τὴν ἑαυτῶν ἔχοντες. τὰ δὲ
λοιπὰ ἐπηλύδων ἐστὶν ἀνθρώπων. Κορίνθιοι μὲν γὰρ οἱ

νῦν νεώτατοι Πελοποννησίων εἰσί, καί σφισιν, ἀφ' οὗ
τὴν γῆν παρὰ βασιλέως ἔχουσιν, εἴκοσιν ἔτη καὶ διακόσια
τριῶν δέοντα ἦν ἐς ἐμέ· Δρύοπες δὲ καὶ Δωριεῖς, οἱ
μὲν ἐκ Παρνασοῦ, Δωριεῖς δὲ ἐκ τῆς Οἴτης ἐς Πελοπόν-
νησόν εἰσιν ἀφιγμένοι.

3 2. Τοὺς Ἠλείους ἴσμεν ἐκ Καλυδῶνος διαβεβηκότας
καὶ Αἰτωλίας τῆς ἄλλης. τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα ἐς αὐτοὺς
τοιάδε εὕρισκον. βασιλεῦσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ
λέγουσιν Ἀέθλιον, παῖδα δὲ αὐτὸν Διός τε εἶναι καὶ
Πρωτογενείας τῆς Δευκαλίωνος, Ἀεθλίου δὲ Ἐνδυμίωνα
4 γενέσθαι. τούτου τοῦ Ἐνδυμίωνος Σελήνην φασὶν ἐρα-
σθῆναι, καὶ ὡς θυγατέρες αὐτῷ γένοιντο ἐκ τῆς θεοῦ πεν-
τήκοντα. οἱ δὲ δὴ μᾶλλόν τι εἰκότα λέγοντες Ἐνδυμίωνι
λαβόντι Ἀστεροδίαν γυναῖκα, οἱ δὲ τὴν Ἰτώνου τοῦ Ἀμ-
φικτυόνος Χρομίαν, ἄλλοι δὲ Ὑπερίππην τὴν Ἀρκάδος,
γενέσθαι δ' οὖν φασὶν αὐτῷ Παίονα καὶ Ἐπειόν τε καὶ
Αἰτωλὸν καὶ θυγατέρα ἐπ' αὐτοῖς Εὐρυκύδαν. 3. Ἔθηκε 376
δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δρόμου τοῖς παισὶν ἀγῶνα Ἐνδυμίων
ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐνίκησε καὶ ἔσχε τὴν βασιλείαν
Ἐπειός, καὶ Ἐπειοὶ πρῶτον τότε ὧν ἦρχεν ὠνομάσθησαν.
5 τῶν δὲ ἀδελφῶν οἱ τὸν μὲν καταμεῖναί φασιν αὐτοῦ,
Παίονα δὲ ἀχθόμενον τῇ ἥσσῃ φυγεῖν ὡς πορρωτάτω,
καὶ τὴν ὑπὲρ Ἀξιοῦ ποταμοῦ χώραν ἀπ' αὐτοῦ Παιονίαν
ὀνομασθῆναι. 4. Τὰ δὲ ἐς τὴν Ἐνδυμίωνος τελευτὴν οὐ
κατὰ τὰ αὐτὰ Ἡρακλεῶταί τε οἱ πρὸς Μιλήτῳ καὶ Ἠλεῖοι
λέγουσιν, ἀλλὰ Ἠλεῖοι μὲν ἀποφαίνουσιν Ἐνδυμίωνος
μνῆμα, Ἡρακλεῶται δὲ ἐς Λάτμον τὸ ὄρος ἀποχωρῆσαί
φασιν αὐτόν, *** μουσι, καὶ ἄδυτον Ἐνδυμίωνός ἐστιν
6 ἐν τῷ Λάτμῳ. Ἐπειῷ δὲ γήμαντι Ἀναξιρόην τὴν Κορώνου
θυγάτηρ μὲν Ὑρμίνα, ἄρσεν δὲ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ γένος.
5. καὶ τάδε ἄλλα συνέβη κατ' Ἐπειὸν βασιλεύοντα. Οἰ-
νόμαος ὁ Ἀλξίωνος, Ἄρεως δὲ καθὰ ποιηταί τε ἐπεφήμι-

σαν καὶ τῶν πολλῶν ἐστὶν ἐς αὐτὸν λόγος, οὗτος δυνα-
στεύων περὶ τὴν Πισαίαν καλουμένην ὁ Οἰνόμαος ἐπαύθη
τῆς ἀρχῆς διαβάντος Πέλοπος τοῦ Λυδοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας.
Πέλοψ δὲ ἀποθανόντος Οἰνομάου τήν τε Πισαίαν ἔσχε 7
καὶ Ὀλυμπίαν, ἀποτεμόμενος τῆς Ἐπειοῦ χώρας ὅμορον
οὖσαν τῇ Πισαίᾳ. Ἑρμοῦ τε ἐν Πελοποννήσῳ ναὸν ἱδρύ-
σασθαι καὶ θῦσαι τῷ θεῷ Πέλοπα ἔλεγον οἱ Ἠλεῖοι πρῶ-
τον, ἀποτρεπόμενον τὸ ἐπὶ τῷ Μυρτίλου θανάτῳ μήνιμα
ἐκ τοῦ θεοῦ.

6. Αἰτωλῷ δὲ μετὰ Ἐπειὸν βασιλεύσαντι συνέπεσεν 8
ἐκ Πελοποννήσου φυγεῖν, ὅτι αὐτὸν οἱ Ἄπιδος παῖδες
ἐφ' αἵματι ἀκουσίῳ δίκην εἷλον· Ἆπιν γὰρ τὸν Ἰάσονος
ἐκ Παλλαντίου τοῦ Ἀρκάδων ἀπέκτεινεν Αἰτωλὸς ἐπελά-
σας τὸ ἅρμα τεθέντων ἐπὶ Ἀζᾶνι ἄθλων. ἀπὸ μὲν Αἰτω-
λοῦ τοῦ Ἐνδυμίωνος οἱ περὶ τὸν Ἀχελῷον οἰκοῦντες
ἐκλήθησαν, φυγόντος ἐς ταύτην τὴν ἤπειρον· τὴν δὲ
Ἐπειῶν ἔσχεν ἀρχὴν Ἠλεῖος Εὐρυκύδας τε τῆς Ἐνδυ-
μίωνος καί, ὅτῳ πιστά, πατρὸς ὢν Ποσειδῶνος. καὶ τὸ
ὄνομα οἱ ἄνθρωποι τὸ νῦν ἀντὶ Ἐπειῶν ἀπὸ τοῦ Ἠλείου
377 μεταβεβλήκασιν.

7. Ἠλείου δὲ ἦν Αὐγέας· οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ 9
ἐς αὐτόν, παρατρέψαντες τοῦ Ἠλείου τὸ ὄνομα, Ἡλίου
φασὶν Αὐγέαν παῖδα εἶναι. τούτῳ βοῦς τῷ Αὐγέᾳ καὶ
αἰπόλια τοσαῦτα ἐγένετο ὡς καὶ τῆς χώρας αὐτῷ τὰ πολλα
ἤδη διατελεῖν ἀργὰ ὄντα ὑπὸ τῶν βοσκημάτων τῆς κόπρου.
Ἡρακλέα οὖν, εἴτε ἐπὶ μοίρᾳ τῆς Ἠλείας εἴτε ἐφ' ὅτῳ δὴ
καὶ ἄλλῳ μισθῷ, πείθει οἱ καθῆραι τῆς κόπρου τὴν γῆν.
καὶ ὁ μὲν καὶ τοῦτο ἐξειργάσατο ἐκτρέψας τοῦ Μηνίου 10
τὸ ῥεῦμα ἐς τὸν κόπρον· Αὐγέας δέ, ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ σο-
φίᾳ πλέον καὶ οὐ σὺν πόνῳ τὸ ἔργον ἤνυστο, αὐτός τε
ἀποδοῦναί οἱ τὸν μισθὸν ἀπηξίου, καὶ τῶν παίδων τῶν
ἀρσένων τὸν πρεσβύτερον Φυλέα ἐξέβαλεν ἀντειπόντα

ὡς οὐ δίκαια ποιοῖ πρὸς ἄνδρα εὐεργέτην. αὐτὸς δὲ τά
τε ἄλλα παρεσκευάζετο ὡς τὸν Ἡρακλέα ἀμυνούμενος,
ἢν ἐπὶ τὴν Ἦλιν στρατεύηται, καὶ τοὺς παῖδας τοὺς Ἄκ-
11 τορος καὶ Ἀμαρυγκέα ἐπηγάγετο ἐς φιλίαν· 8. Ἦν δὲ ὁ
Ἀμαρυγκεὺς ἄλλως μὲν ἀγαθὸς τὰ ἐς τὸν πόλεμον, ὁ δέ
οἱ πατὴρ Πυττίος Θεσσαλὸς τὰ ἄνωθεν ἦν καὶ ἐς τὴν
Ἠλείαν ἀφίκετο ἐκ Θεσσαλίας. Ἀμαρυγκεῖ μὲν δὴ καὶ
ἀρχῆς ἐν Ἠλείᾳ μετέδωκεν ὁ Αὐγέας· Ἄκτορι δὲ καὶ τοῖς
παισὶ γένος τε ἦν ἐπιχώριον, βασιλείας τε μετῆν σφίσιν.
Ἄκτωρ γὰρ πατρὸς μὲν Φόρβαντος ἦν τοῦ Λαπίθου,
μητρὸς δὲ Ὑρμίνης τῆς Ἐπειοῦ· καὶ ᾤκισεν ἀπ' αὐτῆς
Ἄκτωρ πόλιν Ὑρμίναν ἐν τῇ Ἠλείᾳ.

II. Τῷ δὲ Ἡρακλεῖ πρὸς τὸν Αὐγέαν πολεμοῦντι οὐ-
δὲν ὑπῆρχεν ἀποδείκνυσθαι λαμπρόν· ἅτε γὰρ καὶ τόλμῃ
καὶ ταῖς ἡλικίαις τοῦ Ἄκτορος τῶν παίδων ἀκμαζόντων,
ἐτρέπεθ' ὑπ' αὐτῶν ἀεὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦ Ἡρακλέους,
ἐς ὃ Ἰσθμικὰς σπονδὰς Κορινθίων ἐπαγγειλάντων καὶ
θεωρῶν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐρχομένων τῶν υἱῶν τοῦ Ἄκτορος,
ἀπέκτεινε σφᾶς λοχήσας ὁ Ἡρακλῆς ἐν Κλεωναῖς. 2. Ἀφα- 378
νοῦς δὲ ὄντος τοῦ εἰργασμένου τὸν φόνον, μάλιστα
ἐποιεῖτο ἡ Μολίνη σπουδὴν τῶν παίδων τὸν αὐτόχειρα
2 ἐξευρεῖν. ὡς δὲ ἔμαθεν, ἐνταῦθα οἱ Ἠλεῖοι δίκας τοῦ
φόνου παρὰ Ἀργείων ἀπῄτουν· τηνικαῦτα γὰρ ἔτυχεν
Ἡρακλῆς ἐν Τίρυνθι οἰκῶν. μὴ διδόντων δέ σφισι δίκας
τῶν Ἀργείων, οἱ δὲ δεύτερα ἐνέκειντο Κορινθίοις, ἔκ-
σπονδον τὸ Ἀργολικὸν πᾶν τοῦ ἀγῶνος γενέσθαι τοῦ
Ἰσθμικοῦ. 3. ὡς δὲ ἡμάρτανον καὶ τούτου, Μολίνην θέ-
σθαι φασὶν ἐπὶ τοῖς πολίταις κατάρας, ἢν Ἰσθμίων μὴ
θέλωσιν εἴργεσθαι. φυλάσσουσι δὲ τῆς Μολίνης καὶ ἐς
τόδε ἔτι τὰς κατάρας, καὶ ὅσοι τὰ σώματα ἀσκοῦσιν
Ἠλείων οὔ σφισιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν καθέστηκε τὸν
3 Ἰσθμικόν. 4. Διάφοροι δὲ τῷ εἰρημένῳ δύο εἰσὶν ἄλλοι

λόγοι. τούτων δὲ ὁ μὲν Κύψελον τὸν τυραννήσαντα Κο-
ρινθίων φησὶν ἄγαλμα ἀναθεῖναι τῷ Διὶ χρυσοῦν ἐς
Ὀλυμπίαν, προαποθανόντος δὲ τοῦ Κυψέλου πρὶν ἐπὶ
τῷ ἀναθήματι τὸ ὄνομα ἐπιγράψαι τὸ αὑτοῦ, τοὺς Κοριν-
θίους παρὰ Ἠλείων αἰτεῖν δοῦναί σφισιν ἐπιγράψαι δη-
μοσίᾳ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ἀναθήματι, οὐ τυχόντας δὲ ὀργῇ
τε ἐς τοὺς Ἠλείους χρῆσθαι καὶ προειπεῖν σφίσιν Ἰσθ-
μίων εἴργεσθαι. πῶς ἂν οὖν Κορινθίοις αὐτοῖς τοῦ ἀγῶ-
νος μετῆν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἰ δὴ ἄκοντάς γε Ἠλείους
ἀπὸ τῶν Ἰσθμίων εἶργον; ὁ δὲ ἕτερος ἔχει τῶν λόγων 4
Προλάῳ παῖδας ἀνδρὶ παρὰ Ἠλείοις δοκίμῳ καὶ τῇ γυ-
ναικὶ αὐτοῦ Λυσίππῃ Φίλανθον καὶ Λάμπον γενέσθαι·
τούτους ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἐλθόντας τῶν Ἰσθμίων παγκρα-
τιάσοντα ἐν παισί, τὸν δὲ αὐτῶν παλαίσοντα, ὑπὸ τῶν
ἀνταγωνιστῶν πρὶν ἢ ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν ἀποπνιγῆ-
379 ναι σφᾶς ἢ καὶ ἄλλῳ τῳ τρόπῳ διαχρησθῆναι· καὶ οὕτω
τὰς ἐπὶ τοῖς Ἠλείοις, ἢν Ἰσθμίων μὴ ἑκόντες εἴργωνται,
Λυσίππης ἀρὰς εἶναι. Δείκνυται δὲ καὶ ὅδε εὐήθης ὢν ὁ
λόγος. Τίμωνι γὰρ ἀνδρὶ Ἠλείῳ γεγόνασι πεντάθλου 5
νῖκαι τῶν ἐν Ἕλλησιν ἀγώνων, καί οἱ καὶ εἰκών ἐστιν ἐν
Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐλεγεῖον στεφάνους τε ὁπόσους ἀνείλετο ὁ
Τίμων λέγον, καὶ δὴ καὶ αἰτίαν δι' ἥντινα Ἰσθμικῆς οὐ
μέτεστιν αὐτῷ νίκης· καὶ ἔχει τὰ ἐς τοῦτο τὸ ἐλεγεῖον,

Σισυφίαν δὲ μολεῖν χθόν' ἐκώλυεν ἀνέρα νείκη
ἀμφὶ Μολιονιδᾶν οὐλομένῳ θανάτῳ.

III. Τάδε μὲν ἡμῖν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω, Ἡρακλῆς
δὲ εἷλεν ὕστερον καὶ ἐπόρθησεν Ἦλιν, στρατιὰν παρά τε
Ἀργείων καὶ ἐκ Θηβῶν ἀθροίσας καὶ Ἀρκάδας. ἤμυναν
δὲ καὶ Ἠλείοις οἱ ἐκ Πύλου τοῦ ἐν τῇ Ἠλείᾳ καὶ οἱ Πισαῖοι.
καὶ τοὺς μὲν ἐτιμωρήσατο αὐτῶν ὁ Ἡρακλῆς· τῆς δὲ ἐπὶ
τοὺς Πισαίους στρατείας αὐτὸν χρησμὸς ἐπέσχεν ἐκ Δελ-
φῶν ἔχων οὕτω·

Πατρὶ μέλει Πίσης, Πυθὼ δ' ἐμοὶ ἐγγυάλιξεν.

τοῦτο μὲν δὴ σωτηρία Πισαίοις τὸ μάντευμα ἐγένετο.
2. Φυλεῖ δὲ ὁ Ἡρακλῆς τήν τε χώραν ἀνέδωκε τὴν Ἠλείαν
καὶ τἆλλα, αἰδοῖ τοῦ Φυλέως μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἑκουσίως,
τά τε αἰχμάλωτα ἐφίησιν ἔχειν αὐτῷ καὶ Αὐγέαν μὴ ὑπο-
2 σχεῖν δίκην. 3. Τῶν δὲ Ἠλείων αἱ γυναῖκες, ἅτε τῶν ἐν
ἡλικίᾳ σφίσιν ἠρημωμένης τῆς χώρας, εὔξασθαι τῇ Ἀθηνᾷ
λέγονται κυῆσαι παραυτίκα, ἐπειδὰν μιχθῶσι τοῖς ἀν-
δράσι· καὶ ἥ τε εὐχή σφισιν ἐτελέσθη, καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν
ἐπίκλησιν Μητρὸς ἱδρύσαντο. ὑπερησθέντες δὲ ἀμφό-
τεροι τῇ μίξει καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες, ἔνθα συνεγέ- 380
νοντο ἀλλήλοις πρῶτον, αὐτό τε τὸ χωρίον Βαδὺ ὀνομά-
ζουσι καὶ ποταμὸν τὸν ῥέοντα ἐνταῦθα ὕδωρ Βαδὺ ἐπι-
χωρίῳ φωνῇ.

3 4. Φυλέως δέ, ὡς τὰ ἐν τῇ Ἤλιδι κατεστήσατο, αὖθις
ἐς Δουλίχιον ἀποχωρήσαντος, Αὐγέαν μὲν τὸ χρεὼν ἐπέ-
λαβε προήκοντα ἐς γῆρας, βασιλείαν δὲ τὴν Ἠλείων
Ἀγασθένης ἔσχεν ὁ Αὐγέου καὶ Ἀμφίμαχός τε καὶ Θάλ-
πιος· Ἄκτορος γὰρ τοῖς παισὶν ἀδελφὰς ἐσαγαγομένοις
διδύμας ἐς τὸν οἶκον, Δεξαμενοῦ θυγατέρας ἐν Ὠλένῳ
βασιλεύοντος, τῷ μὲν ἐκ Θηρονίκης Ἀμφίμαχος, Εὐρύτῳ
4 δὲ ἐκ Θηραιφόνης ἐγεγόνει Θάλπιος. οὐ μὴν οὐδὲ Ἀμα-
ρυγκεὺς οὔτε αὐτὸς διέμεινεν ἰδιωτεύων οὔτε Διώρης
ὁ Ἀμαρυγκέως. ἃ δὴ καὶ Ὅμηρος παρεδήλωσεν ἐν κατα-
λόγῳ τῶν Ἠλείων, τὸν μὲν σύμπαντα αὐτῶν στόλον ποιή-
σας τεσσαράκοντα εἶναι νεῶν, τούτων δὲ τὰς ἡμισείας
ὑπὸ Ἀμφιμάχῳ τετάχθαι καὶ Θαλπίῳ, τῶν λοιπῶν δὲ
εἴκοσι, δέκα μὲν ναυσὶν Διώρην τὸν Ἀμαρυγκέως ἡγεῖ-
σθαι, τοσαύταις δὲ ἑτέραις Πολύξενον τὸν Ἀγασθένους.
Πολυξένῳ δὲ ἀνασωθέντι ἐκ Τροίας ἐγένετο υἱὸς Ἀμφί-
μαχος· τὸ δὲ ὄνομα τῷ παιδὶ ἔθετο ὁ Πολύξενος κατὰ
φιλίαν, ἐμοὶ δοκεῖν, πρὸς Ἀμφίμαχον τὸν Κτεάτου τελευ-

τήσαντα ἐν Ἰλίῳ· Ἀμφιμάχου δὲ Ἠλεῖος· 5. καὶ ἐπὶ Ἠλείου 5
βασιλεύοντος ἐν Ἤλιδι, τηνικαῦτα ὁ Δωριέων στόλος
σὺν τοῖς Ἀριστομάχου παισὶν ἠθροίζετο ἐπὶ καθόδῳ τῇ
ἐς Πελοπόννησον. γίνεται δὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν λό-
γιον τόδε, ἡγεμόνα τῆς καθόδου ποιεῖσθαι τὸν τριόφ-
θαλμον. ἀποροῦσι δέ σφισιν ὅ τι ὁ χρησμὸς ἐθέλοι συν-
έτυχεν ἐλαύνων ἀνὴρ ἡμίονον, ὁ δὲ ἕτερος διέφθαρτο
τῷ ἡμιόνῳ τῶν ὀφθαλμῶν. Κρεσφόντου δὲ συμφρονή- 6
σαντος ὡς ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἔχοι τὸ μάντευμα, οὕτως
ᾠκειώσαντο αὐτὸν οἱ Δωριεῖς. ὁ δὲ σφᾶς ναυσὶν ἐκέλευεν
381 ἐς Πελοπόννησον κατιέναι, μηδὲ στρατῷ πεζῷ διὰ τοῦ
Ἰσθμοῦ πειρᾶσθαι. ταῦτά τε δὴ παρῄνεσε, καὶ ἅμα τὸν
ἐς Μολύκριον ἐκ Ναυπάκτου πλοῦν καθηγήσατο αὐτοῖς·
οἱ δὲ ἀντὶ τούτου δεηθέντι τὴν Ἠλείαν γῆν συνέθεντο
αὐτῷ δώσειν. Ὁ δὲ ἀνὴρ ἦν Ὄξυλος ὁ Αἵμονος τοῦ Θόαν-
τος· Θόας δὲ ἦν οὗτος ὃς καὶ τοῖς Ἀτρέως παισὶν ἀρχὴν
συγκαθεῖλε τὴν Πριάμου. γενεαὶ δὲ ἀπὸ Θόαντος ἀνή-
κουσιν ἓξ ἐς Αἰτωλὸν τὸν Ἐνδυμίωνος. Ἦσαν δὲ οἱ Ἡρα- 7
κλεῖδαι συγγενεῖς καὶ ἄλλως τοῖς ἐν Αἰτωλίᾳ βασιλεῦσι,
καὶ ἀδελφαὶ Θόαντι τῷ Ἀνδραίμονος καὶ Ὕλλῳ τῷ
Ἡρακλέους ἦσαν αἱ μητέρες. συνεπεπτώκει δὲ τῷ Ὀξύ-
λῳ φυγάδι ἐξ Αἰτωλίας εἶναι· δισκεύοντα γάρ φασιν
ἁμαρτεῖν αὐτὸν καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον, τὸν
δὲ ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ δίσκου [τὸν] ἀδελφὸν εἶναι
τοῦ Ὀξύλου Θέρμιον, οἱ δὲ Ἀλκιδόκον τὸν Σκοπίου.

IV. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλο ἐπὶ τῷ Ὀξύλῳ τοιόνδε, ὡς
τοὺς παῖδας ὑποπτεύσειε τοῦ Ἀριστομάχου, μὴ τὴν
Ἠλείαν τε ἰδόντες ἀγαθὴν οὖσαν καὶ ἐξειργασμένην διὰ
πάσης οὐκ ἐθελήσωσιν ἔτι αὐτῷ διδόναι τὴν γῆν, καὶ
382 τοῦδε ἕνεκα διὰ τῶν Ἀρκάδων καὶ οὐ διὰ τῆς Ἠλείας τοῖς
Δωριεῦσιν ἡγήσατο. Ὀξύλῳ δὲ σπεύσαντι ἀμαχεὶ λαβεῖν
τὴν Ἠλείων ἀρχὴν Δῖος οὐκ εἶκε, πρόκλησιν δὲ ἐποιεῖτο

μὴ σφᾶς παρασκευῇ τῇ πάσῃ διακινδυνεῦσαι, προκριθῆ-
ναι δὲ ἀφ' ἑκατέρων στρατιώτην ἕνα ἐς τὴν μάχην· καί
2 πως συνήρεσε ταῦτα ἀμφοτέροις. οἱ δὲ ἐς τὸ ἔργον προ-
ταχθέντες Δέγμενός τε Ἠλεῖος ἦν τοξότης καὶ παρὰ τῶν
Αἰτωλῶν Πυραίχμης σφενδόνην δεδιδαγμένος. κρατή-
σαντος δὲ τοῦ Πυραίχμου τήν τε βασιλείαν ἔσχεν Ὄξυλος,
καὶ Ἐπειοὺς τοὺς ἀρχαίους τὰ μὲν ἄλλα εἴασεν ἐπὶ τῆς
αὐτῶν μένειν, συνοίκους δέ σφισι τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ
ἀναδασμῷ τῆς χώρας ἐπεισήγαγε. καὶ Δίῳ τε ἀπένειμε
γέρα, καὶ ἥρωσι τοῖς τε ἄλλοις κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐφύλαξε
τὰς τιμὰς καὶ Αὐγέᾳ τὰ ἐς τὸν ἐναγισμὸν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς
3 αὐτῷ καθεστηκότα. λέγεται δὲ ὡς καὶ τοὺς ἀνθρώπους
ἐκ τῶν κωμῶν, ὅσοι τοῦ τείχους οὐ πολὺ ἀφεστήκεσαν,
κατελθεῖν ἔπεισεν ἐς τὴν πόλιν, καὶ πλήθει τε οἰκητόρων
μείζονα καὶ εὐδαιμονεστέραν ἐς τὰ ἄλλα ἀπέφηνε τὴν
Ἦλιν. 2. Ἀφίκετο δὲ αὐτῷ καὶ ἐκ Δελφῶν χρησμός, τὸν
Πελοπίδην ἐπάγεσθαι συνοικιστήν· Ὄξυλος δὲ τὴν ζήτη-
σιν ἐποιεῖτο σπουδῇ, καὶ ἀναζητῶν εὗρεν Ἀγώριον τὸν
Δαμασίου τοῦ Πενθίλου τοῦ Ὀρέστου, καὶ αὐτόν τε ἐξ
Ἑλίκης τῆς Ἀχαιῶν καὶ σὺν τῷ Ἀγωρίῳ μοῖραν τῶν
4 Ἀχαιῶν ἐπηγάγετο οὐ πολλήν. τῷ δὲ Ὀξύλῳ Πιερίαν μὲν
τῇ γυναικὶ ὄνομα εἶναι λέγουσι, πέρα δὲ τὰ ἐς αὐτὴν οὐ
μνημονεύουσιν. Ὀξύλου δὲ γενέσθαι παῖδάς φασιν Αἰτω-
λὸν καὶ Λαΐαν. προαποθανόντος δὲ Αἰτωλοῦ, θάπτουσιν
αὐτὸν οἱ γονεῖς ἐν αὐτῇ ποιησάμενοι τῇ πύλῃ τὸ μνῆμα,
ἥτις ἐπ' Ὀλυμπίαν καὶ τὸ ἱερὸν ἄγει τοῦ Διός. ἔθαψαν
δὲ αὐτὸν οὕτω κατὰ μαντείαν, ὡς μήτε ἐκτὸς τῆς πόλεως 383
μήτε ἐντὸς γένοιτο ὁ νεκρός. ἐναγίζει δὲ ὁ γυμνασίαρχος
ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ καθ' ἕκαστον ἔτος τῷ Αἰτωλῷ.
5 3. Μετὰ δὲ Ὄξυλον Λαΐας ἔσχεν ὁ Ὀξύλου τὴν ἀρ-
χήν. οὐ μὴν τούς γε ἀπογόνους αὐτοῦ βασιλεύοντας εὕ-
ρισκον, καὶ σφᾶς ἐπιστάμενος ὅμως παρίημι· οὐ γάρ τί

μοι καταβῆναι τὸν λόγον ἠθέλησα ἐς ἄνδρας ἰδιώτας.
4. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἴφιτος, γένος μὲν ὢν ἀπὸ Ὀξύλου,
ἡλικίαν δὲ κατὰ Λυκοῦργον τὸν γράψαντα Λακεδαιμονίοις
τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, πανήγυ
ρίν τε Ὀλυμπικὴν αὖθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκεχειρίαν κατεστή-
σατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον, ὁπόσος δὴ οὗτος ἦν. αἰτίαν
δὲ δι' ἥντινα ἐξέλιπε τὰ Ὀλύμπια, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς
Ὀλυμπίαν τοῦ λόγου δηλώσω. τῷ δὲ Ἰφίτῳ, φθειρομέ- 6
νης τότε δὴ μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων
καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐπῆλθεν αἰτῆσαι τὸν ἐν Δελ-
φοῖς θεὸν λύσιν τῶν κακῶν· καί οἱ προσταχθῆναί φασιν
ὑπὸ τῆς Πυθίας ὡς αὐτόν τε Ἴφιτον δέοι καὶ Ἠλείους
τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀνανεώσασθαι. ἔπεισε δὲ Ἠλείους
Ἴφιτος καὶ Ἡρακλεῖ θύειν, τὸ πρὸ τούτου πολέμιόν σφι-
σιν Ἡρακλέα εἶναι νομίζοντας. Τὸν δὲ Ἴφιτον τὸ ἐπί-
γραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν Αἵμονος παῖδα εἶναι, Ἑλ-
λήνων δὲ οἱ πολλοὶ Πραξωνίδου καὶ οὐχ Αἵμονος εἶναί
φασι· τὰ δὲ Ἠλείων γράμματα ἀρχαῖα ἐς πατέρα ὁμώνυ-
μον ἀνῆγε τὸν Ἴφιτον.

5. Ἠλείοις δὲ μέτεστι μὲν πολέμου τοῦ πρὸς Ἰλίῳ, μέ- 7
τεστι δὲ καὶ ἔργων τῶν κατὰ τὴν Μήδων ἐς τὴν Ἑλλάδα
ἔφοδον. ὑπερβάντων δὲ ὅσοι σφίσιν ἐγένοντο κίνδυνοι
πρὸς Πισαίους τε καὶ Ἀρκάδας ὑπὲρ τῆς διαθέσεως τοῦ
ἀγῶνος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, συνεσέβαλον μὲν Λακεδαιμονί-
οις ἀκουσίως ἐς τὴν Ἀθηναίων, συνέστησαν δὲ μετὰ οὐ
πολὺν χρόνον ἐπὶ Λακεδαιμονίους Μαντινεῦσιν ὁμοῦ καὶ
384 Ἀργείοις, ἐπαγόμενοι καὶ τὸ Ἀττικὸν ἐς τὴν συμμαχίαν. 8
κατὰ δὲ τὴν Ἄγιδος ἐπιστρατείαν ἐς τὴν γῆν καὶ τὴν προ-
δοσίαν τὴν Ξενίου μάχῃ μὲν περὶ Ὀλυμπίαν νικῶσιν
Ἠλεῖοι, καὶ τροπὴν ἐργασάμενοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐκ
τοῦ περιβόλου σφᾶς ἐξήλασαν τοῦ ἱεροῦ· χρόνῳ δὲ ὕστε-
ρον ἐπαύθη σφίσιν ὁ πόλεμος κατὰ τὰς συνθήκας ἃς ἐγὼ

πρότερον ἔτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Λακεδαιμονίους ἐδήλωσα.
9 Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου οὐκ ἐθέλοντος ἀποσχέσθαι
τῆς Ἑλλάδος προσεχώρησαν μὲν ἐς τὴν συμμαχίαν τῶν
Μακεδόνων οἱ Ἠλεῖοι, στάσει κακωθέντες ὑπὸ ἀλλήλων,
μαχεσθῆναι δὲ οὐχ ὑπέμειναν τοῖς Ἕλλησιν ἐναντία ἐν
Χαιρωνείᾳ. τῆς δὲ ἐφόδου Φιλίππῳ τῆς ἐπὶ Λακεδαιμο-
νίους μετέσχον κατὰ ἔχθος ἐς αὐτοὺς τὸ ἀρχαῖον. ἀπο-
θανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου Μακεδόσι καὶ Ἀντιπάτρῳ μετὰ
Ἑλλήνων ἐπολέμησαν.

V. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀριστότιμος ὁ Δαμαρέτου τοῦ Ἐτύμονος τυραννίδα ἔσχεν ἐν Ἠλείᾳ, συμπαρασκευάσαντος αὐτῷ τὰ ἐς τὴν ἐπίθεσιν Ἀντιγόνου τοῦ Δημητρίου βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ. τὸν δὲ Ἀριστότιμον μῆνας τυραννήσαντα ἓξ καταλύουσιν ἐπαναστάντες Χίλων καὶ Ἑλλάνικος καὶ Λάμπις τε καὶ Κύλων. οὗτος δὲ καὶ αὐτοχειρίᾳ τὸν τύραννον ἀπέκτεινεν ὁ Κύλων ἐπὶ Διὸς Σωτῆρος βωμὸν καταφυγόντα ἱκέτην. τὰ μὲν δὴ ἐς πόλεμον τοιαῦτα ὑπῆρχεν Ἠλείοις, ὡς περὶ αὐτῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀπαριθμῆσαι μετρίως.

2 2. Θαυμάσαι δ' ἄν τις ἐν τῇ γῇ τῇ Ἠλείᾳ τήν τε
βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἑτέρωθι δὲ οὐδαμοῦ τῆς
Ἑλλάδος φύεται, καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑπερορίᾳ καὶ οὐκ ἐντὸς
τῆς χώρας αἱ ἵπποι σφίσιν ἐκύϊσκον ἐκ τῶν ὄνων. καὶ
τούτου μὲν κατάραν τινὰ ἐλέγετο γενέσθαι τὸ αἴτιον· ἡ 385
δὲ βύσσος ἡ ἐν τῇ Ἠλείᾳ λεπτότητος μὲν ἕνεκα οὐκ ἀποδεῖ
τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή.

3 3. Ἰόντι δὲ ἀπὸ τῆς Ἠλείας χωρίον ἐστὶν ἐπὶ θάλασσαν καθῆκον, ὃ ὀνομάζεται μὲν Σαμικόν, ἐν δεξιᾷ δὲ ὑπὲρ αὐτὸ ἥ τε Τριφυλία καλουμένη καὶ πόλις ἐστὶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Λέπρεος. ἐθέλουσι μὲν δὴ οἱ Λεπρεᾶται μοῖρα εἶναι τῶν Ἀρκάδων, φαίνονται δὲ Ἠλείων κατήκοοι

τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες· καὶ ὅσοι αὐτῶν Ὀλύμπια ἐνίκησαν,
Ἠλείους ἐκ Λεπρέου σφᾶς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε. καὶ Ἀριστο-
φάνης ἐποίησεν ὡς Λέπρεος εἴη πόλισμα Ἠλείων. ἔστι
δὲ ὁδὸς ἐς Λέπρεον ἀπὸ μὲν Σαμικοῦ τὸν Ἄνιγρον ποτα-
μὸν ἀφέντι ἐν ἀριστερᾷ, ἑτέρα δὲ ἐξ Ὀλυμπίας, τρίτη δὲ
ἐξ Ἤλιδος· ἡμερήσιος δὲ αὐτῶν ἐστιν ἡ μακροτάτη. 4. Τε- 4
θῆναι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομά φασιν ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Λε-
πρέου τοῦ Πυργέως. ἐλέγετο δὲ καὶ ὡς πρὸς Ἡρακλέα
ἐρίσειεν ὁ Λεπρέος μὴ ἀποδεῖν τοῦ Ἡρακλέους ἐσθίων·
ἐπεὶ δὲ ἑκάτερος βοῦν αὐτῶν ἐν ἴσῳ τῷ καιρῷ κατέσφαξε
καὶ εὐτρέπισεν ἐς τὸ δεῖπνον, καὶ ἦν, ὥσπερ καὶ ὑφίστατο,
ὁ Λεπρέος φαγεῖν οὐκ ἀδυνατώτερος τοῦ Ἡρακλέους,
ἐτόλμησε τὸ μετὰ τοῦτο προκαλέσασθαι καὶ ἐς ἀγῶνα
ὅπλων αὐτόν. καὶ ἀποθανεῖν τε Λεπρέον κρατηθέντα τῇ
μάχῃ καὶ ἐν τῇ Φιγαλέων ταφῆναι λέγουσιν· οὐ μὴν εἶχόν
γε οἱ Φιγαλεῖς ἀποφῆναι Λεπρέου μνῆμα. ἤδη δὲ ἤκουσα 5
θυγατρὶ τοῦ Πυργέως Λεπρέᾳ προσποιούντων τὸν οἰκισ-
386 μόν. οἱ δὲ τοῖς πρῶτον οἰκήσασιν ἐν τῇ γῇ νόσον φασὶν
ἐπιγενέσθαι λέπραν, καὶ οὕτω τὸ ὄνομα λαβεῖν τὴν πόλιν
ἐπὶ τῶν οἰκητόρων τῇ συμφορᾷ. γενέσθαι δὲ οἱ Λεπρεᾶταί
σφισιν ἔλεγον ἐν τῇ πόλει Λευκαίου Διὸς ναὸν καὶ Λυ-
κούργου τάφον τοῦ Ἀλέου καὶ ἄλλον Καύκωνος· τούτῳ
δὲ καὶ ἐπίθημα ἄνδρα ἐπεῖναι λύραν ἔχοντα. κατὰ δὲ ἐμὲ 6
οὔτε μνῆμα ἐπίσημον οὔτε ἱερὸν ἦν θεῶν σφίσιν οὐδενὸς
πλήν γε Δήμητρος· πλίνθου δὲ καὶ τοῦτο ἐπεποίητο ὠμῆς,
καὶ οὐδὲν παρείχετο ἄγαλμα. Λεπρεατῶν δέ ἐστιν οὐ
πόῤῥω τῆς πόλεως Ἀρήνη καλουμένη πηγή, καὶ τὸ ὄνομα
ἀπὸ τῆς Ἀφαρέως γυναικὸς τεθῆναι λέγουσι τῇ πηγῇ.

5. Ἀναστρέψαντι δὲ αὖθις ἐπὶ τὸ Σαμικὸν καὶ διο- 7
δεύοντι τὸ χωρίον Ἄνιγρος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασ-
σαν. τούτου τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ἀνείργου-
σιν οἱ ἄνεμοι βίαιοι πνέοντες· φοροῦντες γὰρ κατ' αὐτὸν

τὴν θῖνα ἐκ τοῦ πελάγους ἐπέχουσι τοῦ πρόσω τὸ ὕδωρ. ὁπότε οὖν ἀμφοτέρωθεν ἡ ψάμμος ὑπό τε τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ἐντὸς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διάβροχος γένοιτο, ἐνταῦθα καὶ ὑποζυγίοις καὶ ἀνδρὶ ἔτι μᾶλλον εὐζώνῳ κατα-
8 δῦναι κίνδυνός ἐστιν ἐς αὐτήν. Ὁ δὲ Ἄνιγρος οὗτος ἐξ Ἀρκαδικοῦ μὲν κάτεισιν ὄρους Λαπίθου, παρέχεται δὲ εὐθὺς ἀπὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ οὐκ εὐῶδες, ἀλλὰ καὶ δύσοσμον δεινῶς. πρὶν δὲ ἢ καταδέξασθαι τὸν Ἀκίδαντα καλούμενον δῆλός ἐστιν οὐδὲ ἀρχὴν τρέφων ἰχθῦς· μετὰ δὲ τοῦτον ἐσβαλόντα ὅσοι τῶν ἰχθύων ὁμοῦ τῷ ὕδατι αὐτοῦ κατίασιν ἐς τὸν Ἄνιγρον, οὐ σφᾶς ἔτι ἐδωδίμους ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰ πρότερα, ἣν ἐντὸς ἁλῶσι τοῦ
9 Ἀκίδαντος, ἐδωδίμους ὄντας. ὅτι δὲ τῷ Ἀκίδαντι ὄνομα Ἰάρδανος ἦν τὸ ἀρχαῖον, αὐτὸς μὲν οὐδαμόθεν συνεβα-
λόμην, ἀκούσας δὲ ἀνδρὸς Ἐφεσίου λέγω τὸν λόγον. τῷ 387
δὲ Ἀνίγρῳ τὸ ἄτοπον εἶναι τῆς ὀσμῆς ἀπὸ τῆς γῆς πείθομαι δι' ἧς ἄνεισι τὸ ὕδωρ, καθὰ δὴ καὶ τοῖς ὑπὲρ Ἰωνίας ἐστὶν ὕδασι τὸ αὐτὸ αἴτιον, ὁπόσων ἡ ἀτμὶς ὀλέθριός
10 ἐστιν ἀνθρώπῳ. Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Χείρωνα, οἱ δὲ ἄλλον Κένταυρον Πυλήνορα τοξευθέντα ὑπὸ Ἡρακλέους καὶ φυγόντα τραυματίαν φασὶν ἐν τῷ ὕδατι ἀπολοῦσαι τούτῳ τὸ ἕλκος, καὶ ἀπὸ τῆς Ὕδρας τοῦ ἰοῦ γενέσθαι δυσχερῆ τῷ Ἀνίγρῳ τὴν ὀσμήν. οἱ δὲ ἐς Μελάμποδα τὸν Ἀμυθάονος καὶ ἐς τῶν Προίτου θυγατέρων τὰ καθάρσια ἐμβληθέντα ἐνταῦθα ἀνάγουσι τὴν αἰτίαν τοῦ ἐπὶ τῷ ποταμῷ παθήματος.

11 6. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Σαμικῷ σπήλαιον οὐκ ἄπωθεν τοῦ ποταμοῦ, καλούμενον Ἀνιγρίδων νυμφῶν. ὃς δ' ἂν ἔχων ἀλφὸν ἢ λεύκην ἐς αὐτὸ ἐσέλθῃ, πρῶτα μὲν ταῖς νύμφαις εὔξασθαι καθέστηκεν αὐτῷ καὶ ὑποσχέσθαι θυσίαν ὁποίαν δή τινα, μετὰ δὲ ἀποσμήχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώματος· διανηξάμενος δὲ τὸν ποταμὸν ὄνειδος μὲν ἐκεῖνο

κατέλιπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτοῦ, ὁ δὲ ὑγιής τε ἄνεισι καὶ ὁμόχρως.

VI. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν εὐθεῖαν διαβάντι τὸν Ἄνιγρον καὶ ἰόντι ἐς Ὀλυμπίαν ἔστιν οὐ μετὰ πολὺ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ χωρίον τε ὑψηλὸν καὶ πόλις Σαμία ἐπὶ τοῦ Σαμικοῦ. [ταύτῃ τῇ Σαμικῷ Πολυσπέρχοντά φασιν ἄνδρα Αἰτωλὸν ἐπιτειχίσματι ἐπὶ τοὺς Ἀρκάδας χρήσασθαι.]

2. Τὰ δὲ ἐρείπια τὰ Ἀρήνης σαφῶς μὲν οὔτε Μεσση- 2
νίων εἶχεν οὐδεὶς οὔτε Ἠλείων ἀποφῆναί μοι· διάφορα δὲ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ οὐ κατὰ ταὐτὰ πάρεστι τοῖς ἐθέλουσιν εἰκάζειν. πιθανώτατα δὲ ἐφαίνοντό μοι λέγειν οἱ τὸ Σαμικὸν τὰ παλαιότερα ἔτι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἡρώων Ἀρήνην καλεῖσθαι νομίζοντες. οὗτοι δὲ καὶ ἔπη τῶν ἐν Ἰλιάδι ἔλεγον·

ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων
ἐγγύθεν Ἀρήνης.

388 τὰ δὲ ἐρείπια ταῦτα πλησιαίτατά ἐστι τοῦ Ἀνίγρου. καὶ 3
Ἀρήνην μὲν ἀμφισβητοίης ἂν μὴ ὀνομασθῆναι τὸ Σαμικόν, τῷ δὲ ποταμῷ Ἀνίγρῳ Μινυήϊον τὸ ὄνομα εἶναι τὸ ἀρχαῖον ὡμολογήκασιν οἱ Ἀρκάδες. ὅρον δὲ Ἠλείοις πρὸς τὴν Μεσσηνίαν τῆς Νέδας τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ γενέσθαι τις πείθοιτο ἂν ὁμοῦ τῇ ἐς Πελοπόννησον Ἡρακλειδῶν καθόδῳ.

3. Μετὰ δὲ τὸν Ἄνιγρον ὁδεύσαντι ἐπὶ μακρότερον 4
διὰ χωρίου τὰ πλείονα ὑποψάμμου καὶ ἔχοντος δένδρα πίτυς ἀγρίας, ὀπίσω ἐπ' ἀριστερὰ Σκιλλοῦντος ὄψει ἐρείπια. τῶν μὲν δὴ πόλεων ἦν τῶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ καὶ Σκιλλοῦς· ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ Πισαίων πρὸς Ἠλείους ἐπίκουροί τε Πισαίων οἱ Σκιλλούντιοι καὶ διάφοροι τοῖς Ἠλείοις ἦσαν ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ σφᾶς οἱ Ἠλεῖοι τούτων ἕνεκα ἐποίησαν ἀναστάτους. 4. Λακεδαιμόνιοι 5

δὲ ὕστερον Σκιλλοῦντα ἀποτεμόμενοι τῆς Ἠλείας Ξενο-
φῶντι ἔδοσαν τῷ Γρύλου, φυγάδι ἤδη γεγονότι ἐξ Ἀθη-
νῶν. ἐδιώχθη δὲ ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ Ἀθηναίων ὡς ἐπὶ βασι-
λέα τῶν Περσῶν σφίσιν εὔνουν ὄντα στρατείας μετασχὼν
Κύρῳ πολεμιωτάτῳ τοῦ δήμου· καθήμενος γὰρ ἐν Σάρ-
δεσιν ὁ Κῦρος Λυσάνδρῳ τῷ Ἀριστοκρίτου καὶ Λακεδαι-
μονίοις χρήματα ἀνήλισκεν ἐς τὰς ναῦς. ἀντὶ τούτων μὲν
Ξενοφῶντι ἐγένετο φυγή, κατοικήσας δὲ ἐν Σκιλλοῦντι
τέμενός τε [καὶ] ἱερὸν καὶ ναὸν Ἀρτέμιδι ᾠκοδομήσατο
6 Ἐφεσίᾳ. παρέχεται δὲ ὁ Σκιλλοῦς καὶ ἄγρας θηρίων,
ὑῶν τε ἀγρίων καὶ ἐλάφων· καὶ τὴν γῆν τὴν Σκιλλουν-
τίαν Σελινοῦς ποταμὸς διέξεισιν. Οἱ δὲ Ἠλείων ἐξηγηταὶ
κομίσασθαί τε αὖθις Σκιλλοῦντα Ἠλείους ἔλεγον, καὶ 389
Ξενοφῶντα, ὅτι ἔλαβε παρὰ Λακεδαιμονίων τὴν γῆν,
κριθῆναι μὲν ἐν τῇ Ὀλυμπικῇ βουλῇ, τυχόντα δὲ
παρὰ Ἠλείων συγγνώμης ἀδεῶς ἐν Σκιλλοῦντι οἰκῆσαι.
καὶ δὴ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ἱεροῦ μνῆμά τε ἐδεί-
κνυτο, καὶ τῆς Πεντέλησίν ἐστι λιθοτομίας εἰκὼν ἐπὶ
τῷ τάφῳ· εἶναι δὲ αὐτὸ Ξενοφῶντος λέγουσιν οἱ προς-
οικοῦντες.
7 5. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδόν, πρὶν ἢ διαβῆναι
τὸν Ἀλφειόν, ἔστιν ὄρος ἐκ Σκιλλοῦντος ἐρχομένῳ πέτραις
ὑψηλαῖς ἀπότομον· ὀνομάζεται δὲ Τυπαῖον τὸ ὄρος.
κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἠλείοις ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἢν
φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ
καὶ ὅλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβᾶσαι
τὸν Ἀλφειόν. οὐ μὴν οὐδὲ ἁλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν,
ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην· εἰσὶ δὲ οἳ τὴν αὐτὴν ταύ-
8 την Φερενίκην καὶ οὐ Καλλιπάτειραν καλοῦσιν. αὕτη
προαποθανόντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὑτὴν τὰ
πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν
μαχούμενον. νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου τὸ ἔρυμα ἐν

ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημμένους, τοῦτο ὑπερ-
πηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. φωραθείσης δὲ ὅτι
εἴη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον, καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελ-
φοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες, ὑπῆρχον δὴ
ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ἐποιήσαντο δὲ νόμον ἐς
τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν
ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.
VII. Ἀφικομένῳ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν, ἐνταῦθα ἤδη τὸ
ὕδωρ ἐστὶ τοῦ Ἀλφειοῦ πλήθει τε πολὺ ἰδόντι καὶ ἥδι-
στον, ἅτε ποταμῶν καὶ ἄλλων καὶ λόγου μάλιστα ἀξίων
ἑπτὰ ἐς αὐτὸν ῥεόντων. διὰ Μεγάλης μέν γε πόλεως
390 Ἑλισσὼν ἐρχόμενος ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν, Βρενθεά-
της δὲ ἐκ τῆς Μεγαλοπολιτῶν γῆς, παρὰ δὲ Γόρτυναν
ἔνθα ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, παρὰ δὲ ταῦτα Γορτύνιος ῥέων,
ἐκ δὲ Μελαινεῶν Βουφάγος τῆς Μεγαλοπολίτιδος μεταξὺ
καὶ Ἡραιίτιδος χώρας, ἐκ δὲ τῆς Κλειτορίων Λάδων, ἐκ
δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει. οὗτοι μὲν
ἐξ Ἀρκαδίας κατίασιν ἐς τὸν Ἀλφειόν, Κλάδεος δὲ ἐρχό-
μενος ἐκ τῆς Ἠλείας συμμίσγει οἱ τὸ ῥεῦμα. αὐτῷ δὲ ἐν
τῇ Ἀρκάδων τῷ Ἀλφειῷ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ἠλείας εἰσὶν αἱ
πηγαί. 2. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς τὸν Ἀλφειόν, ὡς 2
ἀνὴρ εἴη θηρευτής, ἐρασθῆναι δὲ αὐτὸν Ἀρεθούσης, κυ-
νηγετεῖν δὲ καὶ ταύτην. καὶ Ἀρέθουσαν μὲν οὐκ ἀρεσκο-
μένην γήμασθαι περαιωθῆναί φασιν ἐς νῆσον τὴν κατὰ
Συρακούσας, καλουμένην δὲ Ὀρτυγίαν, καὶ ἐνταῦθα ἐξ
ἀνθρώπου γενέσθαι πηγήν· συμβῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ ἔρω-
τος καὶ Ἀλφειῷ τὴν ἀλλαγὴν ἐς τὸν ποταμόν. ταῦτα μὲν
λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ἐς τὴν Ὀρτυγίαν· τὸ δὲ διὰ τῆς 3
θαλάσσης ἰόντα ἐνταῦθα ἀνακοινοῦσθαι τὸ ὕδωρ πρὸς
τὴν πηγὴν οὐκ ἔστιν ὅπως ἀπιστήσω, τὸν θεὸν ἐπιστά-
μενος τὸν ἐν Δελφοῖς ὁμολογοῦντά σφισιν, ὃς Ἀρχίαν τὸν

Κορίνθιον ἐς τὸν Συρακουσῶν ἀποστέλλων οἰκισμὸν καὶ
τάδε εἶπε τὰ ἔπη,

Ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ,
Τρινακίης καθύπερθεν, ἵν' Ἀλφειοῦ στόμα βλύζει
μισγόμενον πηγαῖς εὐριπείης Ἀρεθούσης.

κατὰ τοῦτο οὖν, ὅτι τῇ Ἀρεθούσῃ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ ὕδωρ
μίσγεται, καὶ τοῦ ἔρωτος τὴν φήμην τῷ ποταμῷ πείθομαι
4 γενέσθαι. 3. Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων ἢ Αἰγυπτίων ἐς Αἰθιοπίαν
τὴν ὑπὲρ Συήνης καὶ ἐς Μερόην Αἰθιόπων πόλιν ἀνα- 391
βεβήκασι, λέγουσι οὗτοι τὸν Νεῖλον ἐσιόντα ἐς λίμνην
καὶ δι' αὐτῆς διεξιόντα ὥσπερ ἐκ χέρσου, μετὰ τοῦτο ἤδη
δι' Αἰθιοπίας τῆς κάτω καὶ ἐπ' Αἴγυπτον ῥεύσαντα ἐπὶ
Φάρον καὶ τὴν ταύτῃ θάλασσαν κατέρχεσθαι. ἐν δὲ τῇ
γῇ τῇ Ἑβραίων ποταμόν τινα Ἰόρδανον καὶ αὐτὸς οἶδα
λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ λίμνην
ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν Νεκράν, ἐς ταύτην ἐσιόντα
5 καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. ἡ δὲ θάλασσα ἡ
Νεκρὰ πάσχει παντὶ ὕδατι ἄλλῳ τὰ ἐναντία· ἐν ᾗ γε τὰ
μὲν ζῶντα πέφυκεν οὐ νηχόμενα ἐποχεῖσθαι, τὰ δὲ θνή-
σκοντα ἐς βυθὸν χωρεῖν. ταύτῃ ἄκαρπος καὶ ἰχθύων ἡ
λίμνη· ἅτε ἀπὸ τοῦ φανερωτάτου κινδύνου ἐπὶ τὸ ὕδωρ
ἀναφεύγουσιν ὀπίσω τὸ οἰκεῖον. τῷ δὲ Ἀλφειῷ τὸ αὐτὸ
πάσχει καὶ ὕδωρ ἄλλο ἐν Ἰωνίᾳ· τούτου δὲ τοῦ ὕδατος
πηγὴ μέν ἐστιν ἐν Μυκάλῃ τῷ ὄρει, διεξελθὸν δὲ θάλασ-
σαν τὴν μεταξὺ ἄνεισιν αὖθις κατὰ Βραγχίδας πρὸς λι-
μένι ὀνομαζομένῳ Πανόρμῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἔχει τρόπον
τὸν εἰρημένον.

6 4. Ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπικὸν λέγουσιν Ἠλείων
οἱ τὰ ἀρχαιότατα μνημονεύοντες Κρόνον τὴν ἐν οὐρανῷ
σχεῖν βασιλείαν πρῶτον, καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ποιηθῆναι Κρό-
νῳ ναὸν ὑπὸ τῶν τότε ἀνθρώπων, οἳ ὠνομάζοντο χρυ-
σοῦν γένος· Διὸς δὲ τεχθέντος ἐπιτρέψαι Ῥέαν τοῦ παι-

δὸς τὴν φρουρὰν τοῖς Ἰδαίοις Δακτύλοις, καλουμένοις δὲ
τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ Κούρησιν· ἀφικέσθαι δὲ αὐτοὺς
392 ἐξ Ἴδης τῆς Κρητικῆς, Ἡρακλέα καὶ Παιωναῖον καὶ Ἐπι-
μήδην καὶ Ἰάσιόν τε καὶ Ἴδαν· τὸν δὲ Ἡρακλέα παίζοντα, 7
εἶναι γὰρ δὴ αὐτὸν πρεσβύτατον ἡλικίᾳ, συμβαλεῖν τοὺς
ἀδελφοὺς ἐς ἅμιλλαν δρόμου, καὶ τὸν νικήσαντα ἐξ αὐ-
τῶν κλάδῳ στεφανῶσαι κοτίνου· παρεῖναι δὲ αὐτοῖς πο-
λὺν δή τι οὕτω τὸν κότινον ὡς τὰ χλωρὰ ἔτι τῶν φύλλων
ὑπεστρῶσθαι σφᾶς καθεύδοντας. Κομισθῆναι δὲ ἐκ τῆς
Ὑπερβορέων γῆς τὸν κότινόν φασιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους
ἐς Ἕλληνας, εἶναι δὲ ἀνθρώπους οἳ ὑπὲρ τὸν ἄνεμον οἰ-
κοῦσι τὸν Βορέαν. Πρῶτος μὲν ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀχαιίαν 8
ἐποίησεν Ὠλὴν Λύκιος, ἀφικέσθαι τὴν Ἀχαιίαν ἐς Δῆλον
ἐκ τῶν Ὑπερβορέων τούτων· ἐπεὶ δὲ ᾠδὴν Μελάνωπος
Κυμαῖος ἐς Ὦπιν καὶ Ἑκαέργην ᾖσεν, ὡς ἐκ τῶν Ὑπερ-
βορέων καὶ αὗται πρότερον ἔτι τῆς Ἀχαιίας ἀφίκοντο ἐς
Δῆλον. Ἀρισταῖος δὲ ὁ Προκοννήσιος, μνήμην γὰρ ἐποιή- 9
σατο Ὑπερβορέων καὶ οὗτος, τάχα ἄν τι καὶ πλέον περὶ
αὐτῶν πεπυσμένος εἴη παρὰ Ἰσσηδόνων, ἐς οὓς ἀφικέσθαι
φησὶν ἐν τοῖς ἔπεσιν. Ἡρακλεῖ οὖν πρόσεστι τῷ Ἰδαίῳ
δόξα τὸν τότε ἀγῶνα διαθεῖναι πρώτῳ καὶ Ὀλύμπια
ὄνομα θέσθαι. διὰ πέμπτου οὖν ἔτους αὐτὸν κατεστή-
σατο ἄγεσθαι, ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ πέντε ἦσαν
ἀριθμόν. Δία δὲ οἱ μὲν ἐνταῦθα παλαῖσαι καὶ αὐτῷ 10
Κρόνῳ περὶ τῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ ἐπὶ κατειργασμένῳ ἀγωνο-
θετῆσαί φασιν αὐτόν. νικῆσαι δὲ ἄλλοι τε λέγονται, καὶ
ὅτι Ἀπόλλων παραδράμοι μὲν ἐρίζοντα Ἑρμῆν, κρατῆσαι
δὲ Ἄρεως πυγμῇ. τούτου δὲ ἕνεκα καὶ τὸ αὔλημα τὸ Πυ-
θικόν φασι τῷ πηδήματι ἐπεισαχθῆναι τῶν πεντάθλων,
ὡς τὸ μὲν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ αὔλημα ὄν, τὸν Ἀπόλ-
λωνα δὲ ἀνῃρημένον Ὀλυμπικὰς νίκας.

393 VIII. Τούτων δὲ ὕστερον Κλύμενον τὸν Κάρδυος,

πεντηκοστῷ μάλιστα ἔτει μετὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπὶ Δευκα-
λίωνος ἐν Ἕλλησιν ἐπομβρίαν ἐλθόντα ἐκ Κρήτης, γένος
ἀπὸ Ἡρακλέους ὄντα τοῦ Ἰδαίου, τόν τε ἀγῶνα ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ θεῖναι καὶ Κούρησι τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ἡρακλεῖ τῷ
προγόνῳ λέγουσιν ἱδρύσασθαι βωμόν, Παραστάτην ἐπω-
νυμίαν τῷ Ἡρακλεῖ θέμενον. Ἐνδυμίων δὲ ὁ Ἀεθλίου
Κλύμενόν τε ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς, καὶ δρόμου τοῖς υἱοῖς
2 ἆθλα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν βασιλείαν ἔθηκε. Πέλοψ δὲ ὕστε-
ρον γενεᾷ μάλιστα μετὰ Ἐνδυμίωνα τὸν ἀγῶνα τῷ Ὀλυμ-
πίῳ Διὶ ἐποίησεν ἀξιολογώτατα ἀνθρώπων τῶν πρὸ
αὐτοῦ. Πέλοπος δὲ τῶν παίδων σκεδασθέντων ἐξ Ἤλιδος
ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον, Ἀμυθάων ὁ Κρη-
θέως Ἐνδυμίωνι ἀνεψιὸς πρὸς πατρός, εἶναι γάρ φασι
καὶ Ἀέθλιον Αἰόλου, Διὸς δὲ ἐπίκλησιν, ἔθηκεν ὁ Ἀμυ-
θάων τὰ Ὀλύμπια, μετὰ δὲ αὐτὸν Πελίας τε καὶ Νηλεὺς
3 ἐν κοινῷ. ἔθηκε δὲ καὶ Αὐγέας καὶ Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφι-
τρύωνος ἑλὼν Ἦλιν. ὁπόσους δὲ ἐστεφάνωσεν οὗτος νι-
κῶντας, ἔστιν Ἰόλαος ταῖς Ἡρακλέους δραμὼν ἵπποις.
ἦν δὲ ἄρα ἐκ παλαιοῦ καθεστηκὸς ἀγωνίζεσθαι καὶ ἀλλο-
τρίαις ἵπποις. Ὅμηρος γοῦν ἐν ἄθλοις τεθεῖσιν ἐπὶ Πα-
τρόκλῳ πεποίηκεν ὡς Μενέλαος Αἴθῃ τῇ Ἀγαμέμνονος,
4 τῷ δὲ ἑτέρῳ χρήσαιτο τῶν ἵππων οἰκείῳ. ἡνιόχει δὲ καὶ
ἄλλως ὁ Ἰόλαος Ἡρακλεῖ τὰς ἵππους. αὐτός τε οὖν ἅρ-
ματι καὶ Ἰάσιος ἀνὴρ Ἀρκὰς κέλητος ἐνίκησεν ἵππου δρό-
μῳ, Τυνδάρεω δὲ οἱ παῖδες ὁ μὲν δρόμῳ, Πολυδεύκης δὲ
πυκτεύων. λέγεται δὲ καὶ ἐς αὐτὸν Ἡρακλέα ὡς πάλης τε
ἀνέλοιτο καὶ παγκρατίου νίκας.

5 2. Μετὰ δὲ Ὄξυλον, διέθηκε γὰρ τὸν ἀγῶνα καὶ
Ὄξυλος, μετὰ τοῦτον βασιλεύσαντα ἐξέλιπεν ἄχρι Ἰφίτου
τὰ Ὀλύμπια. Ἰφίτου δὲ τὸν ἀγῶνα ἀνανεωσαμένου κατὰ
τὰ ἤδη μοι λελεγμένα, τοῖς ἀνθρώποις ἔτι ὑπῆρχε τῶν
ἀρχαίων λήθη καὶ κατ᾽ ὀλίγον ἐς ὑπόμνησιν ἤρχοντο 394

αὐτῶν, καὶ ὁπότε τι ἀναμνησθεῖεν, ἐποιοῦντο τῷ ἀγῶνι
προσθήκην. 3. Δῆλον δέ· ἐξ οὗ γὰρ τὸ συνεχὲς ταῖς μνήμαις 6
ἐπὶ ταῖς ὀλυμπιάσιν ἐστί, δρόμου μὲν ἆθλα ἐτέθη πρῶτον,
καὶ Ἠλεῖος Κόροιβος ἐνίκα. εἰκὼν μὲν δὴ οὐκ ἔστιν ἐν
Ὀλυμπίᾳ τοῦ Κοροίβου, τάφος δὲ ἐπὶ τοῖς πέρασι τῆς
Ἠλείας. ὀλυμπιάδι δὲ ὕστερον τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ προσ-
ετέθη σφίσι δίαυλος· Ὕπηνος δὲ ἀνὴρ Πισαῖος ἀνείλετο
ἐπί τῷ διαύλῳ τὸν κότινον, τῇ δὲ ἑξῆς ** Ἄκανθος. ἐπὶ δὲ
τῆς ὀγδόης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος πεντάθλου καὶ πάλης
ἀφίκοντο ἐς μνήμην· καὶ τοῦ μὲν Λάμπιδι ὑπῆρξεν, Εὐ-
ρυβάτῳ δὲ ἡ νίκη τῆς πάλης, Λακεδαιμονίοις καὶ τούτοις.
τρίτῃ δὲ ὀλυμπιάδι καὶ εἰκοστῇ πυγμῆς ἆθλα ἀπέδοσαν·
Ὀνόμαστος δὲ ἐνίκησεν ἐκ Σμύρνης συντελούσης ἤδη τη-
νικαῦτα ἐς Ἴωνας. πέμπτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι κατεδέξαντο
ἵππων τελείων δρόμον, καὶ ἀνηγορεύθη Θηβαῖος Πα-
γώνδας κρατῶν ἅρματι. ὀγδόῃ δὲ ἀπὸ ταύτης ὀλυμπιάδι 8
ἐδέξαντο παγκρατιαστήν τε ἄνδρα καὶ ἵππον κέλητα·
ἵππος μὲν δὴ Κραννωνίου Κραυξίδα παρέφθη, τοὺς δὲ
ἐσελθόντας ἐπὶ τὸ παγκράτιον [ὁ] Λύγδαμις κατειργά-
σατο Συρακούσιος. τούτῳ πρὸς ταῖς λιθοτομίαις ἐστὶν ἐν
Συρακούσαις μνῆμα. εἰ δὲ καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Θηβαίῳ μέγε-
θος παρισοῦτο ὁ Λύγδαμις, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, λεγόμενον
δὲ ὑπὸ Συρακουσίων ἐστί. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς παισὶν ἐς μὲν 9
τῶν παλαιοτέρων οὐδεμίαν ἧκει μνήμην, αὐτοὶ δὲ ἀρέσαν
σφίσι κατεστήσαντο Ἠλεῖοι. δρόμου μὲν δὴ καὶ πάλης
ἐτέθη παισὶν ἆθλα ἐπὶ τῆς ἑβδόμης καὶ τριακοστῆς ὀλυμ-
395 πιάδος, καὶ Ἱπποσθένης Λακεδαιμόνιος πάλην, Πολυνεί-
κης δὲ τὸν δρόμον ἐνίκησεν Ἠλεῖος. πρώτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς
τεσσαράκοντα ὀλυμπιάδι πύκτας ἐσεκάλεσαν παῖδας, καὶ
περιῆν τῶν ἐσελθόντων Συβαρίτης Φιλήτας. τῶν δὲ 10
ὁπλιτῶν ὁ δρόμος ἐδοκιμάσθη μὲν ἐπὶ τῆς πέμπτης ὀλυμ-
πιάδος καὶ ἑξηκοστῆς, μελέτης, ἐμοὶ δοκεῖν, ἕνεκα τῆς ἐς

τα πολεμικά· τοὺς δὲ δραμόντας ἀσπίσιν ὁμοῦ πρῶτος
Δαμάρετος ἐκράτησεν Ἡραιεύς. δρόμος δὲ δύο ἵππων
τελείων συνωρὶς κληθεῖσα τρίτῃ μὲν ὀλυμπιάδι ἐτέθη
πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, Εὐαγόρας δὲ ἐνίκησεν Ἠλεῖος.
ἐνάτῃ δὲ ἤρεσεν ὀλυμπιάδι καὶ ἐνενηκοστῇ καὶ πώλων
ἅρμασιν ἀγωνίζεσθαι· Λακεδαιμόνιος δὲ Συβαριάδης
11 τὸν στέφανον τῶν πώλων ἔσχε τοῦ ἅρματος. [συν]έθεσαν
δὲ ὕστερον καὶ συνωρίδα πώλων καὶ πῶλον κέλητα· ἐπὶ
μὲν δὴ τῇ συνωρίδι Βελιστίχην ἐκ Μακεδονίας τῆς ἐπὶ
θαλάσσῃ γυναῖκα, Τληπόλεμον δὲ Λύκιον ἀναγορευθῆναι
λέγουσιν ἐπὶ τῷ κέλητι, τοῦτον μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ
τριακοστῆς τε καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, τῆς δὲ Βελιστί-
χης τὴν συνωρίδα ὀλυμπιάδι πρὸ ταύτης τρίτῃ. πέμπτῃ
δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν ἆθλα ἐτέθη παγ-
κρατίου παισί, καὶ ἐνίκα Φαίδιμος Αἰολεὺς ἐκ πόλεως
Τρῳάδος.

IX. Κατελύθη δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἀγωνίσματα, μετα-
δόξαν μηκέτι ἄγειν αὐτὰ Ἠλείοις. πένταθλόν τε γὰρ
παίδων ἐπὶ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος καὶ τριακοστῆς ἐτέθη,
καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν κότινον Εὐτελίδα Λακεδαιμονίου λα-
βόντος οὐκέτι ἀρεστὰ Ἠλείοις ἦν πεντάθλους ἐσέρχεσθαι
παῖδας. τῆς δὲ ἀπήνης καὶ κάλπης τόν δρόμον, τὸν μὲν
ὀλυμπιάδι νομισθέντα ἑβδομηκοστῇ, τὸν δὲ τῆς κάλπης
τῇ ἐφεξῆς ταύτης, κήρυγμα ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐποιήσαντο 396
ἐπὶ τῆς τετάρτης ὀλυμπιάδος καὶ ὀγδοηκοστῆς μήτε κάλ-
πης τοῦ λοιποῦ μήτε ἀπήνης ἔσεσθαι δρόμον. ὅτε δὲ
ἐτέθη πρῶτον, Θερσίου μὲν ἀπήνη Θεσσαλοῦ, Παταίκου
2 δὲ Ἀχαιοῦ τῶν ἐκ Δύμης ἐνίκησεν ἡ κάλπη. 2. Ἦν δὲ ἡ
μὲν θήλεια ἵππος, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀποπηδῶντες ἐπὶ τῷ
ἐσχάτῳ δρόμῳ συνέθεον οἱ ἀναβάται ταῖς ἵπποις εἰλημ-
μένοι τῶν χαλινῶν, καθὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἱ ἀναβάται κα-
λούμενοι· διάφορα δὲ τοῖς ἀναβάταις ἐς τῆς κάλπης τὸν

δρόμον τά τε σημεῖά ἐστι καὶ ἄρσενές σφισιν ὄντες οἱ
ἵπποι. ἀπήνῃ δὲ οὔτε τῷ ἀνευρήματι οὐδὲν ἀρχαῖον οὔτε
εὐπρέπεια αὐτῇ προσῆν, ἐπάρατόν τε Ἠλείοις ἐκ παλαιοῦ
καὶ ἀρχὴν γενέσθαι σφίσιν ἐν τῇ χώρᾳ τὸ ζῷον· ἦν γὰρ δὴ
ἀπήνη κατὰ τὴν συνωρίδα ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων ἔχουσα.
3. Ὁ δὲ κόσμος ὁ περὶ τὸν ἀγῶνα ἐφ' ἡμῶν, ὡς 3
θύεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἱερεῖα πεντάθλου μὲν καὶ δρόμου τῶν
ἵππων ὕστερα ἀγωνισμάτων, οὗτος κατέστη σφίσιν ὁ
κόσμος ὀλυμπιάδι ἑβδόμῃ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα· τὰ
πρὸ τούτων δὲ ἐπὶ ἡμέρας ἦγον τῆς αὐτῆς ὁμοίως καὶ
ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἀγῶνα. τότε δὲ προήχθησαν ἐς
νύκτα οἱ παγκρατιάζοντες ἅτε οὐ κατὰ καιρὸν ἐσκληθέν-
τες, αἴτιοι δὲ ἐγένοντο οἵ τε ἵπποι καὶ ἐς πλέον ἔτι ἡ τῶν
πεντάθλων ἅμιλλα· καὶ ἐκράτει μὲν Ἀθηναῖος Καλλίας
τοὺς παγκρατιάσαντας· ἐμπόδιον δὲ οὐκ ἔμελλε παγκρα-
τίῳ τοῦ λοιποῦ τὸ πένταθλον οὐδὲ οἱ ἵπποι γενήσεσθαι.
4. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγωνοθετοῦσιν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἃ 4
καθεστηκότα ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐς αὐτοὺς νομί-
397 ζουσιν, ἀλλὰ Ἴφιτος μὲν τὸν ἀγῶνα ἔθηκεν αὐτὸς μόνος,
καὶ μετὰ Ἴφιτον ἐτίθεσαν ὡσαύτως οἱ ἀπὸ Ὀξύλου· πεν-
τηκοστῇ δὲ ὀλυμπιάδι ἀνδράσι δύο ἐξ ἁπάντων λαχοῦσιν
Ἠλείων ἐπετράπη ποιῆσαι τὰ Ὀλύμπια, καὶ ἐπὶ πλεῖστον
ἀπὸ ἐκείνου διέμεινε τῶν ἀγωνοθετῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν
δύο. 5. πέμπτῃ δὲ ὀλυμπιάδι καὶ εἰκοστῇ ἐννέα ἑλλανο- 5
δίκας κατέστησαν· τρισὶ μὲν δὴ ἐπετέτραπτο ἐξ αὐτῶν ὁ
δρόμος τῶν ἵππων, τοσούτοις δὲ ἑτέροις ἐπόπταις εἶναι
τοῦ πεντάθλου, τοῖς δὲ ὑπολειπομένοις τὰ λοιπὰ ἔμελε
τῶν ἀγωνισμάτων. δευτέρᾳ δὲ ἀπὸ ταύτης ὀλυμπιάδι
προσετέθη καὶ ὁ δέκατος ἀθλοθέτης. ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης
καὶ ἑκατοστῆς φυλαί τε Ἠλείοις δώδεκα καὶ εἷς ἀπὸ φυ-
λῆς ἑκάστης ἐγένετο Ἑλλανοδίκης. πιεσθέντες δὲ ὑπὸ 6
Ἀρκάδων πολέμῳ μοῖράν τε ἀπέβαλον τῆς γῆς καὶ ὅσοι

τῶν δήμων ἦσαν ἐν τῇ ἀποτμηθείσῃ χώρᾳ, καὶ οὕτως ἐς
ὀκτώ τε ἀριθμὸν φυλῶν ἐπὶ τῆς τετάρτης συνεστάλησαν
ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατοστῆς, καὶ Ἑλλανοδίκαι σφίσιν ἴσοι
ταῖς φυλαῖς ᾑρέθησαν. ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν ὀλυμ-
πιάδι ἐπανῆλθον αὖθις ἐς ἀνδρῶν δέκα ἀριθμόν, καὶ
ἤδη τὸ ἀπὸ τούτου διαμεμένηκεν ἐς ἡμᾶς.

X. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα ἴδοι τις ἂν ἐν Ἕλλησι, τὰ
δὲ καὶ ἀκούσαι θαύματος ἄξια· μάλιστα δὲ τοῖς Ἐλευσῖνι
δρωμένοις καὶ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ μέτεστιν ἐκ θεοῦ
φροντίδος. τὸ δὲ ἄλσος τὸ ἱερὸν τοῦ Διός, παραποιήσαν-
τες τὸ ὄνομα, Ἄλτιν ἐκ παλαιοῦ καλοῦσι· καὶ δὴ καὶ Πιν-
δάρῳ ποιήσαντι ἐς ἄνδρα ὀλυμπιονίκην ᾆσμα Ἄλτις ἐπω-
2 νόμασται τὸ χωρίον. 2. Ἐποιήθη δὲ ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα
τῷ Διὶ ἀπὸ λαφύρων, ἡνίκα Πίσαν οἱ Ἠλεῖοι καὶ ὅσον
τῶν περιοίκων ἄλλο συναπέστη Πισαίοις πολέμῳ καθεῖ-
λον. Φειδίαν δὲ τὸν ἐργασάμενον τὸ ἄγαλμα εἶναι καὶ
ἐπίγραμμά ἐστιν ἐς μαρτυρίαν ὑπὸ τοῦ Διὸς γεγραμμέ-
νον τοῖς ποσί·

Φειδίας Χαρμίδου υἱὸς Ἀθηναῖός μ' ἐποίησε.

Τοῦ ναοῦ δὲ Δώριος μέν ἐστιν ἡ ἐργασία, τὰ δὲ ἐκτὸς
3 περίστυλός ἐστι. πεποίηται δὲ ἐπιχωρίου πώρου. ὕψος 398
μὲν δὴ αὐτοῦ τὸ ἐς τὸν ἀετὸν ἀνῆκον, εἰσίν οἱ ὀκτὼ πόδες
καὶ ἑξήκοντα, εὖρος δὲ πέντε καὶ ἐνενήκοντα, τὰ δὲ ἐς
μῆκος τριάκοντά τε καὶ διακόσιοι. τέκτων δὲ ἐγένετο
αὐτοῦ Λίβων ἐπιχώριος. κέραμος δὲ οὐ γῆς ὀπτῆς ἐστίν,
ἀλλὰ κεράμου τρόπον λίθος ὁ Πεντέλῃσιν εἰργασμένος.
τὸ δὲ εὕρημα ἀνδρὸς Ναξίου λέγουσιν εἶναι Βύζου, οὗ
φασὶν ἐν Νάξῳ τὰ ἀγάλματα ἐφ' ὧν ἐπίγραμμα εἶναι

Νάξιος Εὔεργός με γένει Λητοῦς πόρε, Βύζεω
παῖς, ὃς πρώτιστος τεῦξε λίθου κέραμον.

ἡλικίαν δὲ ὁ Βύζης οὗτος κατὰ Ἀλυάττην (ἦν) τὸν Λυδὸν
4 καὶ Ἀστυάγην τὸν Κυαξάρου, βασιλεύοντα ἐν Μήδοις. Ἐν

δὲ Ὀλυμπίᾳ λέβης ἐπίχρυσος ἐπὶ ἑκάστῳ τοῦ ὀρόφου τῷ
πέρατι ἐπίκειται, καὶ Νίκη κατὰ μέσον μάλιστα ἕστηκε
τὸν ἀετόν, ἐπίχρυσος καὶ αὕτη. ὑπὸ δὲ τῆς Νίκης τὸ
ἄγαλμα ἀσπὶς ἀνάκειται χρυσῆ, Μέδουσαν τὴν Γοργόνα
ἔχουσα ἐπειργασμένην. τὸ ἐπίγραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι
τούς τε ἀναθέντας δηλοῖ καὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἀνέθε-
σαν· λέγει γὰρ δὴ οὕτω,

Ναὸς μὲν φιάλαν χρυσέαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας
τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχία τ' ἀνέθεν
δῶρον ἀπ' Ἀργείων καὶ Ἀθαναίων καὶ Ἰώνων,
399 τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τῶ πολέμω.

ταύτης τῆς μάχης μνήμην καὶ ἐν τῇ Ἀτθίδι ἐποιησάμην
συγγραφῇ, τὰ Ἀθήνῃσιν ἐπεξιὼν μνήματα. τοῦ δὲ ἐν 5
Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τῆς ὑπὲρ τῶν κιόνων περιθεούσης ζώνης
κατὰ τὸ ἐκτὸς ἀσπίδες εἰσὶν ἐπίχρυσοι μία καὶ εἴκοσιν
ἀριθμόν, ἀνάθημα στρατηγοῦ Ῥωμαίων Μομμίου κρα-
τήσαντος Ἀχαιῶν πολέμῳ καὶ Κόρινθόν τε ἑλόντος καὶ
Κορινθίους τοὺς Δωριέας ποιήσαντος ἀναστάτους. Τὰ 6
δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἔμπροσθεν Πέλοπος ἡ πρὸς Οἰ-
νόμαον τῶν ἵππων ἅμιλλα ἔτι μέλλουσα, καὶ τὸ ἔργον
τοῦ δρόμου παρὰ ἀμφοτέρων ἐν παρασκευῇ. Διὸς δὲ
ἀγάλματος κατὰ μέσον πεποιημένου μάλιστα τὸν ἀετόν,
ἔστιν Οἰνόμαος ἐν δεξιᾷ τοῦ Διὸς ἐπικείμενος κράνος τῇ
κεφαλῇ, παρὰ δὲ αὐτὸν γυνὴ Στερόπη, θυγατέρων καὶ
αὕτη τῶν Ἄτλαντος. Μυρτίλος δέ, ὃς ἤλαυνε τῷ Οἰνο-
μάῳ τὸ ἅρμα, κάθηται πρὸ τῶν ἵππων· οἱ δέ εἰσιν ἀριθ-
μὸν οἱ ἵπποι τέσσαρες. μετὰ δὲ αὐτόν εἰσιν ἄνδρες δύο·
ὀνόματα μέν σφισιν οὐκ ἔστι, θεραπεύειν δὲ ἄρα τοὺς
ἵππους καὶ τούτοις προσετέτακτο ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου.
πρὸς αὐτῷ δὲ κατάκειται τῷ πέρατι Κλάδεος· ἔχει δὲ καὶ 7
ἐς τὰ ἄλλα παρ' Ἠλείων τιμὰς ποταμῶν μάλιστα μετά γε
Ἀλφειόν. τὰ δὲ ἐς ἀριστερὰ ἀπὸ τοῦ Διὸς ὁ Πέλοψ καὶ

Ἱπποδάμεια καὶ ὅ τε ἡνίοχός ἐστι τοῦ Πέλοπος καὶ ἵπποι,
δύο τε ἄνδρες, ἱπποκόμοι δὴ καὶ οὗτοι τῷ Πέλοπι. καὶ
αὖθις ὁ ἀετὸς κάτεισιν ἐς στενόν, καὶ κατὰ τοῦτο Ἀλ-
φειὸς ἐπ᾽ αὐτοῦ πεποίηται. τῷ δὲ ἀνδρὶ ὃς ἡνιοχεῖ τῷ
Πέλοπι λόγῳ μὲν τῷ Τροιζηνίων ἐστὶν ὄνομα Σφαῖρος,
8 ὁ δὲ ἐξηγητὴς ἔφασκεν ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Κίλλαν εἶναι. τὰ
μὲν δὴ ἔμπροσθεν ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστὶ Παιωνίου, γένος ἐκ
Μένδης τῆς Θρᾳκίας, τὰ δὲ ὄπισθεν αὐτῶν Ἀλκαμένους
ἀνδρὸς ἡλικίαν τε κατὰ Φειδίαν καὶ δευτερεῖα ἐνεγκαμέ-
νου σοφίας ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων. τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς 400
ἐστὶν αὐτῷ Λαπιθῶν ἐν τῷ Πειρίθου γάμῳ πρὸς Κεν-
ταύρους ἡ μάχη. κατὰ μὲν δὴ τοῦ ἀετοῦ τὸ μέσον Πειρί-
θους ἐστί· παρὰ δὲ αὐτὸν τῇ μὲν Εὐρυτίων ἡρπακὼς τὴν
γυναῖκά ἐστι τοῦ Πειρίθου, καὶ ἀμύνων Καινεὺς τῷ
Πειρίθῳ, τῇ δὲ Θησεὺς ἀμυνόμενος πελέκει τοὺς Κεν-
ταύρους· Κένταυρος δὲ ὁ μὲν παρθένον, ὁ δὲ παῖδα
ἡρπακώς ἐστιν ὡραῖον. ἐποίησε δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, ταῦτα
ὁ Ἀλκαμένης Πειρίθουν τε εἶναι Διὸς ἐν ἔπεσι τοῖς Ὁμή-
ρου δεδιδαγμένος καὶ Θησέα ἐπιστάμενος ὡς (ἀπόγονος)
9 εἴη τέταρτος Πέλοπος. ἔστι δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἡρακλέ-
ους τὰ πολλὰ τῶν ἔργων. ὑπὲρ μὲν τοῦ ναοῦ πεποίηται
τῶν θυρῶν ἡ ἐξ Ἀρκαδίας ἄγρα τοῦ ὑός, καὶ τὰ πρὸς
Διομήδην τὸν Θρᾷκα καὶ ἐν Ἐρυθείᾳ πρὸς Γηρυόνην,
καὶ Ἄτλαντός τε τὸ φόρημα ἐκδέχεσθαι μέλλων καὶ τῆς
κόπρου καθαίρων τὴν γῆν ἐστὶν Ἠλείοις· ὑπὲρ δὲ τοῦ
ὀπισθοδόμου τῶν θυρῶν τοῦ ζωστῆρος τὴν Ἀμαζόνα
ἐστὶν ἀφαιρούμενος καὶ τὰ ἐς τὴν ἔλαφον καὶ τὸν ἐν
Κνωσῷ ταῦρον καὶ ὄρνιθας τὰς ἐπὶ Στυμφήλῳ καὶ ἐς
10 ὕδραν τε καὶ τὸν ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀργείᾳ λέοντα. 3. Τὰς θύ-
ρας δὲ ἐσιόντι τὰς χαλκᾶς ἔστιν ἐν δεξιᾷ πρὸ τοῦ κίονος
Ἴφιτος ὑπὸ γυναικὸς στεφανούμενος Ἐκεχειρίας, ὡς τὸ
ἐλεγεῖον τὸ ἐπ᾽ αὐτοῖς φησίν. ἑστήκασι δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ

ναοῦ κίονες, καὶ στοαί τε ἔνδον ὑπερῷοι καὶ πρόσοδος δι᾽
αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἄγαλμά ἐστι. πεποίηται δὲ καὶ ἄνοδος ἐπὶ
τὸν ὄροφον σκολιά.

XI. Καθέζεται μὲν δὴ ὁ θεὸς ἐν θρόνῳ χρυσοῦ πε-
ποιημένος καὶ ἐλέφαντος· στέφανος δὲ ἐπίκειταί οἱ τῇ
κεφαλῇ μεμιμημένος ἐλαίας κλῶνας. ἐν μὲν δὴ τῇ δεξιᾷ
φέρει Νίκην ἐξ ἐλέφαντος καὶ ταύτην καὶ χρυσοῦ, ταινίαν
τε ἔχουσαν καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον· τῇ δὲ ἀριστερᾷ
τοῦ θεοῦ χειρὶ ἔνεστι σκῆπτρον μετάλλοις τοῖς πᾶσι διην-
θισμένον. ὁ δὲ ὄρνις ὁ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθήμενός ἐστιν
401 ὁ ἀετός. χρυσοῦ δὲ καὶ τὰ ὑποδήματα τῷ θεῷ καὶ ἱμάτιον
ὡσαύτως ἐστί· τῷ δὲ ἱματίῳ ζῴδιά τε καὶ τῶν ἀνθῶν τὰ
κρίνα ἐστὶν ἐμπεποιημένα. 2. Ὁ δὲ θρόνος ποικίλος μὲν 2
χρυσῷ καὶ λίθοις, ποικίλος δὲ καὶ ἐβένῳ τε καὶ ἐλέφαντί
ἐστι· καὶ ζῷά τε ἐπ᾽ αὐτοῦ γραφῇ μεμιμημένα καὶ ἀγάλ-
ματά ἐστιν εἰργασμένα. Νῖκαι μὲν δὴ τέσσαρες, χορευ-
ουσῶν παρεχόμεναι σχῆμα, κατὰ ἕκαστον τοῦ θρόνου
τὸν πόδα, δύο δέ εἰσιν ἄλλαι πρὸς ἑκάστου πέζῃ ποδός.
τῶν ποδῶν δὲ ἑκατέρῳ τῶν ἔμπροσθεν παῖδές τε ἐπίκειν-
ται Θηβαίων ὑπὸ σφιγγῶν ἡρπασμένοι, καὶ ὑπὸ τὰς σφίγ-
γας Νιόβης τοὺς παῖδας Ἀπόλλων κατατοξεύουσι καὶ
Ἄρτεμις. τῶν δὲ τοῦ θρόνου μεταξὺ ποδῶν τέσσαρες 3
κανόνες εἰσίν, ἐκ ποδὸς ἐς πόδα ἕτερον διήκων ἕκαστος.
τῷ μὲν δὴ κατ᾽ εὐθὺ τῆς ἐσόδου κανόνι, ἑπτά ἐστιν ἀγάλ-
ματα ἐπ᾽ αὐτῷ· τὸ γὰρ ὄγδοον ἐξ αὐτῶν οὐκ ἴσασι τρό-
πον ὅντινα ἐγένετο ἀφανές. εἴη δ᾽ ἂν ἀγωνισμάτων ἀρ-
χαίων ταῦτα μιμήματα· οὐ γάρ πω τὰ ἐς τοὺς παῖδας ἐπὶ
ἡλικίας ἤδη καθειστήκει τῆς Φειδίου· τὸν δὲ αὐτὸν ται-
νίᾳ τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενον ἐοικέναι τὸ εἶδος Παντάρ-
κει λέγουσι, μειράκιον δὲ Ἠλεῖον τὸν Παντάρκην παιδικὰ
εἶναι τοῦ Φειδίου· ἀνείλετο δὲ καὶ ἐν παισὶν ὁ Παντάρ-
κης πάλης νίκην ὀλυμπιάδι ἕκτῃ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα.

4 Ἐπὶ δὲ τῶν κανόνων τοῖς λοιποῖς ὁ λόχος ἐστὶν ὁ σὺν
Ἡρακλεῖ μαχόμενος πρὸς Ἀμαζόνας· ἀριθμὸς μὲν δὴ
συναμφοτέρων ἐς ἐννέα ἐστὶ καὶ εἴκοσι, τέτακται δὲ καὶ
Θησεὺς ἐν τοῖς συμμάχοις τῷ Ἡρακλεῖ. ἀνέχουσι δὲ οὐχ
οἱ πόδες μόνοι τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ κίονες ἴσοι τοῖς ποσὶ
μεταξὺ ἑστηκότες τῶν ποδῶν. ὑπελθεῖν δὲ οὐχ οἷόν τέ
ἐστιν ὑπὸ τὸν θρόνον, ὥσπερ γε [καὶ] ἐν Ἀμύκλαις ἐς τὸ
ἐντὸς τοῦ θρόνου παρερχόμεθα· ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐρύματα
5 τρόπον τοίχων πεποιημένα τὰ ἀπείργοντά ἐστι. Τού- 402
των τῶν ἐρυμάτων ὅσον μὲν ἀπαντικρὺ τῶν θυρῶν ἐστίν,
ἀλήλιπται κυανῷ μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῶν παρέχεται
Παναίνου γραφάς. ἐν δὲ αὐταῖς ἔστι μὲν οὐρανὸν καὶ
γῆν Ἄτλας ἀνέχων, παρέστηκε δὲ καὶ Ἡρακλῆς ἐκδέξασ-
θαι τὸ ἄχθος ἐθέλων τοῦ Ἄτλαντος, ἔτι δὲ Θησεύς τε
καὶ Πειρίθους, καὶ Ἑλλάς τε καὶ Σαλαμὶς ἔχουσα ἐν τῇ
χειρὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν ἄκραις ποιούμενον κόσμον,
Ἡρακλέους τε τῶν ἀγωνισμάτων τὸ ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν
6 Νεμέᾳ, καὶ τὸ ἐς Κασσάνδραν παρανόμημα Αἴαντος,
Ἱπποδάμειά τε ἡ Οἰνομάου σὺν τῇ μητρί, καὶ Προμηθεὺς
ἔτι ἐχόμενος μὲν ὑπὸ τῶν δεσμῶν, Ἡρακλῆς δὲ ἐς αὐτὸν
ἦρται· λέγεται γὰρ δὴ καὶ τόδε ἐς τὸν Ἡρακλέα, ὡς ἀπο-
κτείναι μὲν τὸν ἀετὸν ὃς ἐν τῷ Καυκάσῳ τὸν Προμηθέα
ἐλύπει, ἐξέλοιτο δὲ καὶ αὐτὸν Προμηθέα ἐκ τῶν δεσμῶν.
τελευταῖα δὲ ἐν τῇ γραφῇ Πενθεσίλειά τε ἀφιεῖσα τὴν
ψυχὴν καὶ Ἀχιλλεὺς ἀνέχων ἐστὶν αὐτήν, καὶ Ἑσπερίδες
δύο φέρουσι τὰ μῆλα ὧν ἐπιτετράφθαι λέγονται τὴν
φρουράν. Πάναινος μὲν δὴ οὗτος ἀδελφός τε ἦν Φειδίου,
καὶ αὐτοῦ καὶ Ἀθήνῃσιν ἐν Ποικίλῃ τὸ Μαραθῶνι ἔργον
7 ἔστι γεγραμμένον. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀνωτάτω τοῦ θρόνου πε-
ποίηκεν ὁ Φειδίας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος
τοῦτο μὲν Χάριτας τοῦτο δὲ Ὥρας, τρεῖς ἑκατέρας. εἶναι
γὰρ θυγατέρας Διὸς καὶ ταύτας ἐν ἔπεσίν ἐστιν εἰρημένα·

Ὅμηρος δὲ ἐν Ἰλιάδι ἐποίησε τὰς Ὥρας καὶ ἐπιτετράφθαι
τὸν οὐρανόν, καθάπερ τινὰς φύλακας βασιλέως αὐλῆς.
Τὸ ὑπόθημα δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῖς ποσίν, ὑπὸ τῶν ἐν
τῇ Ἀττικῇ καλούμενον θρανίον, λέοντάς τε χρυσοῦς καὶ
Θησέως ἐπειργασμένην ἔχει μάχην τὴν πρὸς Ἀμαζόνας,
τὸ Ἀθηναίων πρῶτον ἀνδραγάθημα ἐς οὐχ ὁμοφύλους.
403 3. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου τοῦ τὸν θρόνον τε ἀνέχοντος καὶ 8
ὅσος ἄλλος κόσμος περὶ τὸν Δία, ἐπὶ τούτου τοῦ βάθρου
χρυσᾶ ποιήματα, ἀναβεβηκὼς ἐπὶ ἅρμα Ἥλιος, καὶ Ζεύς
τέ ἐστι καὶ Ἥρα, ** παρὰ δὲ αὐτὸν Χάρις· ταύτης δὲ Ἑρ-
μῆς ἔχεται, τοῦ Ἑρμοῦ δὲ Ἑστία· μετὰ δὲ τὴν Ἑστίαν
Ἔρως ἐστὶν ἐκ θαλάσσης Ἀφροδίτην ἀνιοῦσαν ὑποδεχό-
μενος· τὴν δὲ Ἀφροδίτην στεφανοῖ Πειθώ. ἐπείργασται
δὲ καὶ Ἀπόλλων σὺν Ἀρτέμιδι, Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς,
καὶ ἤδη τοῦ βάθρου πρὸς τῷ πέρατι Ἀμφιτρίτη καὶ Πο-
σειδῶν, Σελήνη τε ἵππον ἐμοὶ δοκεῖν ἐλαύνουσα. τοῖς
δέ ἐστιν εἰρημένα ἐφ ἡμιόνου τὴν θεὸν ὀχεῖσθαι καὶ οὐχ
ἵππου, καὶ λόγον γέ τινα ἐπὶ τῷ ἡμιόνῳ λέγουσιν εὐήθη.
4. Μέτρα δὲ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἐς ὕψος τε καὶ 9
εὖρος ἐπιστάμενος γεγραμμένα οὐκ ἐν ἐπαίνῳ θήσομαι
τοὺς μετρήσαντας, ἐπεὶ καὶ τὰ εἰρημένα αὐτοῖς μέτρα
πολύ τι ἀποδέοντά ἐστιν ἢ τοῖς ἰδοῦσι παρέστηκεν ἐς τὸ
ἄγαλμα δόξα, ὅπου γε καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν μάρτυρα ἐς
τοῦ Φειδίου τὴν τέχνην γενέσθαι λέγουσιν. ὡς γὰρ δὴ
ἐκτετελεσμένον ἤδη τὸ ἄγαλμα ἦν, ηὔξατο ὁ Φειδίας ἐπι-
σημῆναι τὸν θεὸν εἰ τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτῷ κατὰ γνώμην·
αὐτίκα δ' ἐς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνόν
φασιν, ἔνθα ὑδρία καὶ ἐς ἐμὲ ἐπίθημα ἦν ἡ χαλκῆ.
5. Ὅσον δὲ τοῦ ἐδάφους ἐστὶν ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλ- 10
ματος, τοῦτο οὐ λευκῷ, μέλανι δὲ κατεσκεύασται τῷ
λίθῳ. περιθεῖ δὲ ἐν κύκλῳ τὸν μέλανα λίθου Παρίου
κρηπίς, ἔρυμα εἶναι τῷ ἐλαίῳ τῷ ἐκχεομένῳ. ἔλαιον γὰρ

τῷ ἀγάλματί ἐστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ συμφέρον, καὶ ἔλαιόν
ἐστι τὸ ἀπεῖργον μὴ γίνεσθαι τῷ ἐλέφαντι βλάβος διὰ τὸ
ἑλῶδες τῆς Ἄλτεως. ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἀθηναίων τὴν
καλουμένην παρθένον οὐκ ἔλαιον, ὕδωρ δὲ τὸ ἐς τὸν ἐλέ- 404
φαντα ὠφελοῦν ἐστίν· ἅτε γὰρ αὐχμηρᾶς τῆς ἀκροπό-
λεως οὔσης διὰ τὸ ἄγαν ὑψηλόν, τὸ ἄγαλμα ἐλέφαντος
πεποιημένον ὕδωρ καὶ δρόσον τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος πο-
11 θεῖ. ἐν Ἐπιδαύρῳ δὲ ἐρομένου μου καθ' ἥντινα αἰτίαν
οὔτε ὕδωρ τῷ Ἀσκληπιῷ σφίσιν οὔτε ἔλαιόν ἐστιν ἐγχεό-
μενον, ἐδίδασκόν με οἱ περὶ τὸ ἱερὸν ὡς καὶ τὸ ἄγαλμα
τοῦ θεοῦ καὶ ὁ θρόνος ἐπὶ φρέατι εἴη πεποιημένα.

XII. Ὅσοι δὲ ἀνθρώπων τὰ διὰ τοῦ στόματος ἐς τὸ
ἐκτὸς ἐλέφασιν ἐξίσχοντα ὀδόντας τῶν θηρίων εἶναι καὶ
οὐ κέρατα ἥγηνται, τούτοις ἔστιν ἀπιδεῖν μὲν ἐς τὰς ἄλ-
κας, τὸ ἐν Κελτικῇ θηρίον, ἀπιδεῖν δὲ ἐς τοὺς Αἰθιοπι-
κοὺς ταύρους. ἄλκαι μὲν γὰρ [καὶ] κέρατα ἐπὶ ταῖς ὀφρύ-
σιν ἔχουσιν οἱ ἄρρενες, τὸ δὲ θῆλυ οὐ φύει τὸ παράπαν·
οἱ δὲ Αἰθιοπικοὶ ταῦροι τὰ κέρατα φύουσιν ἐπὶ τῇ ῥινί.
τίς ἂν οὖν ποιήσαιτο ἔτι ἐν μεγάλῳ θαύματι διὰ στόμα-
2 τος ζῴῳ κέρατα ἐκφῦναι; πάρεστι δὲ ἀναδιδάσκεσθαι
καὶ τοῖσδε ἔτι. κέρατα γὰρ κατὰ ἐτῶν περίοδον ἀπογίνε-
ται καὶ αὖθις ἐκβλαστάνει ζῴοις· καὶ τοῦτο ἔλαφοί τε
καὶ δορκάδες, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐλέφαντες πεπόνθασιν.
ὀδοὺς δὲ οὐκ ἔστιν ὅτῳ δεύτερα παρέσται ζῴῳ τῶν γε
ἤδη τελείων. εἰ δὲ ὀδόντες τὰ διὰ στόματος ἐξίσχοντα καὶ
μὴ κέρατα ἦσαν, πῶς ἂν καὶ ἀνεφύοντο αὖθις; οὐ μὴν
οὐδὲ εἴκειν πυρὶ ἔχουσιν ὀδόντες φύσιν· κέρατα δὲ καὶ 405
βοῶν καὶ ἐλεφάντων ἐς ὁμαλές τε ἐκ περιφεροῦς καὶ ἐς
ἄλλα ὑπὸ πυρὸς ἄγεται σχήματα. [ποταμίοις γε μὴν ἵπ-
ποις καὶ ὑσὶν ἡ κάτωθεν γένυς τοὺς χαυλιόδοντας φέρει·
3 κέρατα δὲ ἀναφυόμενα οὐχ ὁρῶμεν ἐκ γενύων.] ἐλέφαντι
οὖν τὰ κέρατα ἴστω τις διὰ κροτάφων κατερχόμενα ἄνω-

θεν καὶ οὕτως ἐς τὸ ἐκτὸς ἐπιστρέφοντα. τοῦτο οὐκ ἀκο-
ὴν γράφω, θεασάμενος δὲ ἐλέφαντος ἐν γῇ τῇ Καμπανων
κρανίον ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ· σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα
ἀπέχει μάλιστα Καπύης τὸ ἱερόν, αὕτη δὲ ἡ μητρόπολίς
ἐστιν ἡ Καπύη τῶν Καμπανῶν. ὁ μὲν δὴ ἐλέφας παρὰ
τὰ λοιπὰ ζῷα διάφορον καὶ τὴν ἔκφυσιν παρέχεται τῶν
κεράτων, ὥσπερ γε καὶ τὸ μέγεθός ἐστιν αὐτῷ καὶ εἶδος
οὐδὲν ἐοικότα ἑτέρῳ θηρίῳ. φιλότιμοι δὲ ἐς τὰ μάλιστά
μοι καὶ ἐς θεῶν τιμὴν οὐ φειδωλοὶ χρημάτων γενέσθαι
δοκοῦσιν οἱ Ἕλληνες, οἷς γε παρὰ Ἰνδῶν ἤγετο καὶ ἐξ
Αἰθιοπίας ἐλέφας ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων.

2. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παραπέτασμα ἐρεοῦν κεκοσμημέ- 4
νον ὑφάσμασιν Ἀσσυρίοις καὶ βαφῇ πορφύρας τῆς Φοι-
νίκων ἀνέθηκεν Ἀντίοχος, οὗ δὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ θεάτρου
τοῦ Ἀθήνησιν ἡ αἰγὶς ἡ χρυσῆ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡ Γοργὼ ἡ
ἐς τὰ ἀναθήματα. τοῦτο οὐκ ἐς τὸ ἄνω τὸ παραπέτασμα
πρὸς τὸν ὄροφον, ὥσπερ γε ἐν Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας,
ἀνέλκουσι, καλῳδίοις δὲ ἐπιχαλῶντες καθιᾶσιν ἐς τὸ
ἔδαφος. 3. Ἀναθήματα δὲ ὁπόσα ἔνδον ἢ ἐν τῷ προνάῳ 5
406 κεῖται, θρόνος ἐστὶν Ἀριμνήστου τοῦ βασιλεύσαντος ἐν
Τυρσηνοῖς, ὃς πρῶτος βαρβάρων ἀναθήματι τὸν ἐν
Ὀλυμπίᾳ Δία ἐδωρήσατο, καὶ ἵπποι Κυνίσκας χαλκοῖ,
σημεῖα Ὀλυμπικῆς νίκης. οὗτοι μέγεθος μὲν ἀποδέουσιν
ἵππων, ἑστήκασι δὲ ἐν τῷ προνάῳ τοῖς ἐσιοῦσιν ἐν δε-
ξιᾷ. κεῖται δὲ καὶ τρίπους ἐπίχαλκος, ἐφ' οὗ πρὶν ἢ τὴν
τράπεζαν ποιηθῆναι προετίθεντο τοῖς νικῶσιν οἱ στέφα-
νοι. 4. Βασιλέων δὲ ἀνδριάντας, Ἀδριανοῦ μὲν αἱ ἐς τὸ 6
Ἀχαϊκὸν τελοῦσαι πόλεις ἀνέθεσαν Παρίου λίθου, Τραϊ-
ανοῦ δὲ οἱ πάντες Ἕλληνες. οὗτος προσεκτήσατο ὁ βασι-
λεὺς Γέτας τοὺς ὑπὲρ Θρᾴκης, Ὀσρόῃ τε τῷ ἀπογόνῳ τῷ
Ἀρσάκου καὶ Πάρθοις ἐπολέμησεν. ὁπόσα δὲ ἐς ἔργων
ἔχει οἱ κατασκευήν, ἀξιολογώτατά ἐστι λουτρὰ ἐπώνυμα

αὐτοῦ, καὶ θέατρον μέγα κυκλοτερὲς πανταχόθεν, καὶ
οἰκοδόμημα ἐς ἵππων δρόμους προῆκον καὶ ἐς δύο στα-
δίων μῆκος, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀγορὰ κόσμου τε ἕνεκα τοῦ
λοιποῦ θέας ἀξία καὶ μάλιστα ἐς τὸν ὄροφον χαλκοῦ πε-
7 ποιημένον. 5. Αἱ δὲ εἰκόνες αἱ τοῖς κατασκευάσμασι τοῖς
περιφερέσιν ἐγκείμεναι, ἡ μὲν τοῦ ἠλέκτρου βασιλέως
Ῥωμαίων ἐστὶν Αὐγούστου, ἡ δὲ τοῦ ἐλέφαντος βασιλέως
Νικομήδους ἐλέγετο εἶναι Βιθυνῶν. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ
τῇ μεγίστῃ τῶν ἐν Βιθυνίᾳ πόλεων μετεβλήθη τὸ ὄνομα
Ἀστακῷ τὰ πρὸ τούτου καλουμένῃ· τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ
Ζυποίτης ἐγένετο οἰκιστής, Θρᾷξ γένος εἰκάζοντί γε ἀπὸ
τοῦ ὀνόματος. 6. Τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο οὗ τῷ Αὐγού-
στῳ πεποίηνται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τοῦ
Ἠριδανοῦ ταῖς ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται τὰ μάλι-
στα καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστὶν ἕνεκα· τὸ δὲ ἄλλο
8 ἤλεκτρον ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. 7. Ἐν
δὲ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ Νέρωνος ἀναθήματα τρεῖς μὲν ἐς
κοτίνου φύλλα στέφανοι, τέταρτος δὲ ἐς δρυός ἐστι με-
μιμημένος. κεῖνται δὲ αὐτόθι καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ πέντε
καὶ εἴκοσι τοῖς ὁπλιτεύουσιν εἶναι φορήματα ἐς τὸν δρό- 407
μον. στῆλαι δὲ ἄλλαι τε ἑστήκασι καὶ ἡ πρὸς Ἀθηναίους
καὶ Ἀργείους τε καὶ Μαντινέας ἔχουσα ὅρκον παρὰ
Ἠλείων ἐς συμμαχίαν ἐτῶν ἑκατόν.

XIII. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως καὶ Πέλοπι ἀποτε-
τμημένον τέμενος· ἡρώων δὲ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοσοῦτον
προτετιμημένος ἐστὶν ὁ Πέλοψ ὑπὸ Ἠλείων ὅσον Ζεὺς
θεῶν τῶν ἄλλων. ἔστιν οὖν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κατὰ
δεξιὰν τῆς ἐσόδου πρὸς ἄνεμον Βορέαν τὸ Πελόπιον,
ἀφεστηκὸς μὲν τοῦ ναοῦ τοσοῦτον ὡς μεταξὺ καὶ ἀνδρι-
άντας καὶ ἀναθήματα ἄλλα ἀνακεῖσθαι, παρήκει δὲ ὡς
ἐπὶ τὸν ὀπισθόδομον ἀπὸ μέσου μάλιστα ἀρξάμενον τοῦ
ναοῦ, καὶ λίθων τε θριγκῷ περιέχεται, καὶ δένδρα ἐντὸς

πεφυκότα καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν ἀνακείμενοι. ἔσοδος δὲ 2
ἐς αὐτὸ πρὸς δυσμῶν ἐστὶν ἡλίου. τοῦτο ἀπονεῖμαι τῷ
Πέλοπι Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος λέγεται· τέταρτος γὰρ
δὴ ἀπόγονος καὶ οὗτος ἦν Πέλοπος. λέγεται δὲ καὶ ὡς
ἔθυσεν ἐς τὸν βόθρον τῷ Πέλοπι. 2. Θύουσι δὲ αὐτῷ καὶ
νῦν ἔτι οἱ κατὰ ἔτος τὰς ἀρχὰς ἔχοντες· τὸ δὲ ἱερεῖόν
ἐστι κριος μέλας. ἀπὸ ταύτης οὐ γίνεται τῷ μάντει μοῖρα
τῆς θυσίας, τράχηλον δὲ μόνον δίδοσθαι τοῦ κριοῦ καθέ-
στηκε τῷ ὀνομαζομένῳ ξυλεῖ. ἔστι δὲ ὁ ξυλεὺς ἐκ τῶν 3
οἰκετῶν τοῦ Διός, ἔργον δὲ αὐτῷ πρόσκειται τὰ ἐς τὰς
θυσίας ξύλα τεταγμένου λήμματος καὶ πόλεσι παρέχειν
καὶ ἀνδρὶ ἰδιώτῃ· τὰ δὲ λεύκης μόνης ξύλα καὶ ἄλλου
δένδρου ἐστὶν οὐδενός. ὃς δ' ἂν ἢ αὐτῶν Ἠλείων ἢ ξένων
τοῦ θυομένου τῷ Πέλοπι ἱερείου φάγῃ τῶν κρεῶν, οὐκ
ἔστιν οἱ ἐσελθεῖν παρὰ τὸν Δία. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ
Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ ποταμοῦ Καΐκου πεπόνθασιν οἱ τῷ
Τηλέφῳ θύοντες· ἔστι γὰρ δὴ οὐδὲ τούτοις ἀναβῆναι πρὸ
λουτροῦ παρὰ τὸν Ἀσκληπιόν. 3. Λέγεται δὲ καὶ τοιόνδε 4
ἔτι· μηκυνομένου τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου προαγορεῦσαι
408 αὐτοῖς τοὺς μάντεις ὡς αἱρήσουσιν οὐ πρότερον τὴν
πόλιν, πρὶν ἂν τὰ Ἡρακλέους τόξα καὶ ὀστοῦν ἐπαγάγων-
ται Πέλοπος. οὕτω δὴ μεταπέμψασθαι μὲν Φιλοκτήτην
φασὶν αὐτούς ἐς τὸ στρατόπεδον, ἀχθῆναι δὲ καὶ τῶν
ὀστῶν ὠμοπλάτην σφίσιν ἐκ Πίσης τῶν Πέλοπος. ὡς δὲ
οἴκαδε ἐκομίζοντο, ἀπόλλυται περὶ Εὔβοιαν καὶ ἡ ναῦς
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἡ τὸ ὀστοῦν φέρουσα τὸ Πέλοπος.
ἔτεσι δὲ ὕστερον πολλοῖς μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου Δαμάρμενον 5
ἁλιέα ἐξ Ἐρετρίας ἀφέντα δίκτυον ἐς θάλασσαν τὸ ὀστοῦν
ἑλκύσαι, θαυμάσαντα δὲ αὐτοῦ τὸ μέγεθος ἔχειν ἀποκρύ-
ψαντα ὑπὸ τὴν ψάμμον. τέλος δὲ αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ ἐς
Δελφούς, ὅτου τε ἀνδρὸς τὸ ὀστοῦν εἴη καὶ ὅ τι χρηστέον
αὐτῷ διδαχθῆναι δεησόμενον. καί πως κατὰ πρόνοιαν 6

τοῦ θεοῦ τηνικαῦτα ** παρὰ Ἠλείων ἐπανόρθωμα αἰ-
τούντων νόσου λοιμώδους· ἀνεῖπεν οὖν σφίσιν ἡ Πυθία,
τοῖς μὲν ἀνασώσασθαι Πέλοπος τὰ ὀστᾶ, Δαμαρμένῳ δὲ
ἀποδοῦναι τὰ εὑρημένα αὐτῷ Ἠλείοις. καί οἱ ταῦτα ποιή-
σαντι ἄλλα τε ἀντέδοσαν Ἠλεῖοι, καὶ Δαμάρμενόν τε αὐ-
τὸν καὶ ἀπογόνους τοὺς ἐκείνου φύλακας σφᾶς εἶναι τοῦ
ὀστοῦ. ἡ δὲ ὠμοπλάτη τοῦ Πέλοπος ἠφάνιστο ἤδη κατ'
ἐμέ, ὅτι, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐκέκρυπτο ἐπὶ πολὺ κατὰ τοῦ βυθοῦ
καὶ ὁμοῦ τῷ χρόνῳ προσέκαμνεν οὐχ ἥκιστα ὑπὸ τῆς θα-
7 λάσσης. 4. Πέλοπος δὲ καὶ Ταντάλου τῆς παρ' ἡμῖν ἐνοι-
κήσεως σημεῖα ἔτι καὶ ἐς τόδε λείπεται, Ταντάλου μὲν
λίμνη τε ἀπ' αὐτοῦ καλουμένη καὶ οὐκ ἀφανὴς τάφος,
Πέλοπος δὲ ἐν Σιπύλῳ μὲν θρόνος ἐν κορυφῇ τοῦ ὄρους
ἐστὶν ὑπὲρ τῆς Πλακιανῆς μητρὸς τὸ ἱερόν, διαβάντι δὲ
Ἕρμον ποταμὸν Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐν Τήμνῳ πεποιημέ-
νον ἐκ μυρσίνης τεθηλυίας· ἀναθεῖναι δὲ Πέλοπα αὐτὸ
παρειλήφαμεν μνήμῃ προϊλασκόμενόν τε τὴν θεὸν καὶ
γενέσθαι οἱ τὸν γάμον τῆς Ἱπποδαμείας αἰτούμενον.
8 5. Ἔστι δὲ ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου βωμὸς ἴσον μὲν
μάλιστα τοῦ Πελοπίου τε καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἥρας ἀπέχων,
προκείμενος μέντοι καὶ πρὸ ἀμφοτέρων. κατασκευα- 409
σθῆναι δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου λέγου-
σιν, οἱ δὲ ὑπὸ ἡρώων τῶν ἐπιχωρίων γενεαῖς δύο ὕστερον
τοῦ Ἡρακλέους. πεποίηται δὲ ἱερείων τῶν θυομένων τῷ
Διὶ ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν μηρῶν, καθάπερ γε καὶ ἐν Περ-
γάμῳ· τέφρας γὰρ δή ἐστι καὶ τῇ Ἥρᾳ τῇ Σαμίᾳ βωμός,
οὐδέν τι ἐπιφανέστερος ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἀττικῇ ἃς αὐτο-
9 σχεδίας Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἐσχάρας. τοῦ βωμοῦ δὲ τοῦ
ἐν Ὀλυμπίᾳ κρηπῖδος μὲν τῆς πρώτης, προθύσεως καλου-
μένης, πόδες πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστι περίοδος,
τῆς δὲ ἐπὶ τῇ προθύσει περίμετρος [ἑκάστου] πόδες δύο
καὶ τριάκοντα· τὸ δὲ ὕψος τοῦ βωμοῦ τὸ σύμπαν ἐς δύο

καὶ εἴκοσιν ἀνήκει πόδας. αὐτὰ μὲν δὴ τὰ ἱερεῖα ἐν μέρει
τῷ κάτω, τῇ προθύσει, καθέστηκεν αὐτοῖς θύειν· τοὺς
μηροὺς δὲ ἀναφέροντες ἐς τοῦ βωμοῦ τὸ ὑψηλέστατον
καθαγίζουσιν ἐνταῦθα. ἀναβασμοὶ δὲ ἐς μὲν τὴν πρόθυ- 10
σιν ἀνάγουσιν ἐξ ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς λίθου πεποιημέ-
νοι· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς προθύσεως ἐς τὸ ἄνω τοῦ βωμοῦ
τέφρας παρέχεται καὶ ἀναβασμούς. Ἄχρι μὲν δὴ τῆς προ-
θύσεως ἔστιν ἀναβῆναι καὶ παρθένοις, καὶ ὡσαύτως γυ-
ναιξὶν ἐπειδὰν τῆς Ὀλυμπίας μὴ ἐξείργωνται· ἀπὸ τού-
του δὲ ἐς τὸ ἀνωτάτω τοῦ βωμοῦ μόνοις ἔστιν ἀνδράσιν
ἀνελθεῖν. Θύεται δὲ τῷ Διὶ καὶ ἄνευ τῆς πανηγύρεως
ὑπό τε ἰδιωτῶν καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὑπὸ Ἠλείων. κατ' 11
ἔτος δὲ ἕκαστον φυλάξαντες οἱ μάντεις τὴν ἐνάτην ἐπὶ
410 δέκα τοῦ Ἐλαφίου μηνὸς κομίζουσιν ἐκ τοῦ πρυτανείου
τὴν τέφραν, φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ κονιῶ-
σιν οὕτω τὸν βωμόν. ὑπὸ δὲ ἄλλου τὴν τέφραν ὕδατος
ποιηθῆναι πηλὸν οὐ μή ποτε ἐγγένηται· καὶ τοῦδε ἕνεκα
ὁ Ἀλφειὸς νενόμισται τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ποταμῶν δὴ μά-
λιστα εἶναι φίλος. ἔστι δὲ καὶ ἐν Διδύμοις τῶν Μιλησίων
βωμός, ἐποιήθη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Θηβαίου, καθὰ
οἱ Μιλήσιοι λέγουσιν, ἀπὸ τῶν ἱερείων τοῦ αἵματος· ἐς
δὲ τὰ ὕστερα τὸ αἷμα τῶν θυμάτων οὐκ ἐς ὑπέρογκον
ηὔξηκεν αὐτὸν μέγεθος.

XIV. Ὁ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ βωμὸς παρέχεται καὶ ἄλλο
τοιόνδε ἐς θαῦμα· οἱ γὰρ ἰκτῖνες πεφυκότες ἁρπάζειν
μάλιστα ὀρνίθων ἀδικοῦσιν οὐδὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς
θύοντας. ἢν δὲ ἁρπάσῃ ποτὲ ἰκτῖνος ἤτοι σπλάγχνα ἢ
τῶν κρεῶν, νενόμισται τῷ θύοντι οὐκ αἴσιον εἶναι τὸ
σημεῖον. 2. φασὶ δὲ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀλκμήνης θύοντι ἐν
Ὀλυμπίᾳ δι' ὄχλου μάλιστα γενέσθαι τὰς μυίας· ἐξευ-
ρόντα οὖν αὐτὸν ἢ καὶ ὑπ' ἄλλου διδαχθέντα Ἀπομυίῳ
θῦσαι Διί, καὶ οὕτως ἀποτραπῆναι τὰς μυίας πέραν τοῦ

’Αλφειοῦ. λέγονται δὲ κατὰ ταὐτὰ καὶ Ἠλεῖοι θύειν τῷ
’Απομυίῳ Διί, ἐξελαύνοντι τῆς [Ἠλείας] Ὀλυμπίας τὰς
μυίας.
2 3. Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ Διὸς τὰς
θυσίας, καὶ ἀπ’ οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων, οἱ Ἠλεῖοι 411
χρῆσθαι νομίζουσι κατ’ ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες,
ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην, ὅτι δὲ Ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν
ἐς Ἕλληνας ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος χώρας. καί μοι καὶ αὐτὸς
ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διὶ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ,
τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ
λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν παρὰ τὸν Ἀχέροντα εὗρε
τὸν ἐν Θεσπρωτίᾳ ποταμόν, καὶ τοῦδε ἕνεκά φασιν αὐτὴν
3 Ἀχερωῒδα ὑπὸ Ὁμήρου καλεῖσθαι. 4. εἶχον δὲ ἄρα καὶ ἐξ
ἀρχῆς οἱ ποταμοὶ καὶ ἐς τόδε ἔχουσιν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ
ἐπιτηδείως πρὸς γένεσιν πόας τε καὶ δένδρων· ἀλλὰ
πλεῖσται μὲν ὑπὸ Μαιάνδρου μυρῖκαι καὶ μάλιστα αὔξον-
ται, Ἀσωπὸς δὲ ὁ Βοιώτιος βαθυτάτας πέφυκεν ἐκτρέφειν
τὰς σχοίνους, τὸ δένδρον δὲ ἡ περσεία μόνου χαίρει τοῦ
Νείλου τῷ ὕδατι. οὕτω καὶ τὴν λεύκην θαῦμα οὐδὲν καὶ
αἴγειρόν τε καὶ κότινον, τὴν μὲν ἐπὶ Ἀχέροντι ἀναφῦναι
πρώτῳ, κότινον δὲ ἐπὶ τῷ Ἀλφειῷ, τὴν δὲ αἴγειρον γῆς
τῆς Κελτῶν καὶ Ἠριδανοῦ τοῦ Κελτικοῦ θρέμμα εἶναι.
4 5. Φέρε δή, ἐποιησάμεθα γὰρ βωμοῦ τοῦ μεγίστου
μνήμην, ἐπέλθωμεν καὶ τὰ ἐς ἅπαντας ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς
βωμούς. ἐπακολουθήσει δὲ ὁ λόγος μοι τῇ ἐς αὐτοὺς τάξει,
καθ’ ἥντινα Ἠλεῖοι θύειν ἐπὶ τῶν βωμῶν νομίζουσι.
θύουσι δὲ Ἑστίᾳ μὲν πρώτῃ, δευτέρῳ δὲ τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ
ἰόντες ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. τρίτα δὲ ἐπὶ
5 ἑνὸς βωμοῦ *** καὶ αὕτη καθέστηκεν ἡ θυσία. τέταρτα
καὶ πέμπτα Ἀρτέμιδι θύουσι καὶ Ληίτιδι Ἀθηνᾷ, ἕκτα 412
Ἐργάνῃ. ταύτῃ τῇ Ἐργάνῃ καὶ οἱ ἀπόγονοι Φειδίου, κα-
λούμενοι δὲ φαιδρυνταί, γέρας παρὰ Ἠλείων εἰληφότες

του Διὸς τὸ ἄγαλμα ἀπὸ τῶν προσιζανόντων καθαίρειν,
οὗτοι θύουσιν ἐνταῦθα πρὶν ἢ λαμπρύνειν τὸ ἄγαλμα
ἄρχονται. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλος βωμὸς πλησίον τοῦ
ναοῦ, καὶ Ἀρτέμιδος παρ’ αὐτὸν τετράγωνος, ἀνήκων
ἠρέμα ἐς ὕψος. μετὰ δὲ τοὺς κατειλεγμένους Ἀλφειῷ καὶ 6
Ἀρτέμιδι θύουσιν ἐπὶ ἑνὸς βωμοῦ· τὸ δὲ αἴτιον τούτου
παρεδήλωσε μέν που καὶ Πίνδαρος ἐν ᾠδῇ, γράφομεν δὲ
καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις τοῖς Λετριναίοις. τούτου δὲ οὐ πόρ-
ρω καὶ ἄλλος τῷ Ἀλφειῷ βωμὸς πεποίηται, παρὰ δὲ αὐτόν
ἐστιν Ἡφαίστου. τοῦ δὲ Ἡφαίστου τὸν βωμόν εἰσιν Ἠλεί-
ων οἳ ὀνομάζουσιν Ἀρείου Διός. λέγουσι δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι
καὶ ὡς Οἰνόμαος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου θύοι τῷ Ἀρείῳ Διί,
ὁπότε τῶν Ἱπποδαμείας μνηστήρων καθίστασθαι μέλλοι
τινὶ ἐς ἵππων ἅμιλλαν. Μετὰ τοῦτον πεποίηται μὲν Ἡρα- 7
κλεῖ βωμὸς ἐπίκλησιν Παραστάτῃ, πεποίηται δὲ καὶ τοῦ
Ἡρακλέους τοῖς ἀδελφοῖς Ἐπιμήδει καὶ Ἴδᾳ καὶ Παιω-
ναίῳ τε καὶ Ἰάσῳ. τὸν δὲ τοῦ Ἴδα βωμὸν Ἀκεσίδα ὑπὸ
ἑτέρων οἶδα καλούμενον. Ἔνθα δὲ τῆς οἰκίας τὰ θεμέλιά
ἐστι τῆς Οἰνομάου, δύο ἐνταῦθά εἰσι βωμοί, Διός τε Ἑρ-
κείου· τοῦτον ὁ Οἰνόμαος ἐφαίνετο αὐτὸς οἰκοδομήσα-
σθαι· τῷ δὲ Κεραυνίῳ Διὶ ὕστερον ἐποιήσαντο, ἐμοὶ δο-
κεῖν, βωμόν, ὅτ’ ἐς τοῦ Οἰνομάου τὴν οἰκίαν κατέσκηψεν
ὁ κεραυνός. τὰ δὲ ἐς τὸν μέγαν βωμὸν ὀλίγῳ μέν τι ἡμῖν 8
πρότερόν ἐστιν εἰρημένα, καλεῖται δὲ Ὀλυμπίου Διός.
6. Πρὸς αὐτῷ δ’ ἐστὶν Ἀγνώστων θεῶν βωμός, καὶ μετὰ
τοῦτον Καθαρσίου Διὸς καὶ Νίκης, καὶ αὖθις Διὸς ἐπω-
νυμίαν Χθονίου. εἰσὶ δὲ καὶ θεῶν πάντων βωμοί, καὶ
Ἥρας ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας, πεποιημένος τέφρας καὶ οὗ-
413 τος· Κλυμένου δέ φασιν αὐτὸν ἀνάθημα εἶναι. μετὰ δὲ
τοῦτον Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ βωμός ἐστιν ἐν κοινῷ, διό-
τι Ερμῆν λύρας, Ἀπόλλωνα δὲ εὑρέτην εἶναι κιθάρας Ἑλ-
λήνων ἐστὶν ἐς αὐτοὺς λόγος. ἐφεξῆς δὲ Ὁμονοίας βωμὸς 9

καὶ αὖθις Ἀθηνᾶς, ὁ δὲ Μητρὸς θεῶν. 7. τῆς ἐσόδου δὲ
τῆς ἐς τὸ στάδιόν εἰσιν ἐγγύτατα βωμοὶ δύο· τὸν μὲν
αὐτῶν Ἑρμοῦ καλοῦσιν Ἐναγωνίου, τὸν δὲ ἕτερον Καιροῦ.
Ἴωνι δὲ οἶδα τῷ Χίῳ καὶ ὕμνον πεποιημένον Καιροῦ·
γενεαλογεῖ δὲ ἐν τῷ ὕμνῳ νεώτατον παίδων Διὸς Καιρὸν
εἶναι. πλησίον δὲ τοῦ Σικυωνίων θησαυροῦ ἤτοι Κου-
ρήτων ἢ τοῦ Ἀλκμήνης ἐστὶν Ἡρακλέους· λέγεται γὰρ καὶ
ἀμφότερα. 8. Ἐπὶ δὲ τῷ Γαίῳ καλουμένῳ βωμός ἐστιν ἐπ'
αὐτῷ Γῆς, τέφρας καὶ οὗτος· τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα καὶ
μαντεῖον τῆς Γῆς αὐτόθι εἶναι λέγουσιν. ἐπὶ δὲ τοῦ ὀνο-
μαζομένου Στομίου Θέμιδι ὁ βωμὸς πεποίηται. τοῦ δὲ
Καταιβάτου Διὸς προβέβληται μὲν πανταχόθεν πρὸ τοῦ
βωμοῦ φράγμα, ἔστι δὲ πρὸς τῷ βωμῷ τῷ ἀπὸ τῆς τέφρας
τῷ μεγάλῳ. μεμνήσθω δέ τις οὐ κατὰ στοῖχον τῆς ἱδρύ-
σεως ἀριθμουμένους τοὺς βωμούς, τῇ δὲ τάξει τῇ Ἠλείων
ἐς τὰς θυσίας συμπερινοστοῦντα ἡμῖν τὸν λόγον. πρὸς
δὲ τῷ τεμένει τοῦ Πέλοπος Διονύσου μὲν καὶ Χαρίτων ἐν
κοινῷ, μεταξὺ δὲ αὐτῶν Μουσῶν καὶ ἐφεξῆς τούτων Νυμ-
φῶν ἐστὶ βωμός.

XV. Ἔστι δὲ οἴκημα ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως, καλεῖται δὲ
ἐργαστήριον Φειδίου, καὶ ὁ Φειδίας καθ' ἕκαστον τοῦ
ἀγάλματος ἐνταῦθα εἰργάζετο. ἔστιν οὖν βωμὸς ἐν τῷ
οἰκήματι θεοῖς πᾶσιν ἐν κοινῷ. ὀπίσω δὲ ἀναστρέψαντι
αὖθις ἐς τὴν Ἄλτιν ἐστὶν ἀπαντικρὺ τοῦ Λεωνιδαίου.
2 2. τόδε ἐκτὸς μὲν τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ τὸ Λεωνίδαιον, 414
τῶν δὲ ἐσόδων πεποίηται τῶν ἐς τὴν Ἄλτιν κατὰ τὴν πομ-
πικήν, ᾗ μόνη τοῖς πομπεύουσίν ἐστιν ὁδός. τοῦτο δὲ
ἀνδρὸς μὲν τῶν ἐπιχωρίων ἐστὶν ἀνάθημα Λεωνίδου,
κατ' ἐμὲ δὲ ἐς αὐτὸ Ῥωμαίων ἐσῳκίζοντο οἱ τὴν Ἑλλάδα
ἐπιτροπεύοντες. διέστηκε δὲ ἀγυιὰν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τῆς
πομπικῆς. τοὺς γὰρ δὴ ὑπὸ Ἀθηναίων καλουμένους στε-
3 νωποὺς ἀγυιὰς ὀνομάζουσιν οἱ Ἠλεῖοι. 3. ἔστι δὲ ἐν τῇ

Ἄλτει τοῦ Λεωνιδαίου περᾶν μέλλοντι ἐς ἀριστερὰν Ἀφρο-
δίτης βωμὸς καὶ Ὡρῶν μετ' αὐτόν. κατὰ δὲ τὸν ὀπισθό-
δομον μάλιστά ἐστιν ἐν δεξιᾷ πεφυκὼς κότινος· καλεῖται
δὲ ἐλαία καλλιστέφανος, καὶ τοῖς νικῶσι τὰ Ὀλύμπια
καθέστηκεν ἀπ' αὐτῆς δίδοσθαι τοὺς στεφάνους. τούτου
πλησίον τοῦ κοτίνου πεποίηται Νύμφαις βωμός· Καλλι-
στεφάνους ὀνομάζουσι καὶ ταύτας. ἔστι δ' [ἔτι] ἐντὸς τῆς 4
Ἄλτεως μὲν Ἀρτέμιδος Ἀγοραίας βωμός, ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ
Λεωνιδαίου, πεποίηται δὲ καὶ Δεσποίναις· τὰ δὲ ἐς τὴν
θεὸν ἥντινα ὀνομάζουσι Δέσποιναν διδάξει μοι τοῦ λόγου
τὰ ἐς Ἀρκάδας. μετὰ δὲ τοῦτον ἔστιν Ἀγοραίου Διὸς βω-
μός, πρὸ δὲ τῆς καλουμένης Προεδρίας Ἀπόλλωνος ἐπω-
νυμίαν Πυθίου καὶ μετ' αὐτὸν Διονύσου· τοῦτον οὔτε
πάλαι τὸν βωμὸν καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν ἰδιωτῶν ἀνατεθῆναι
λέγουσιν. 4. Ἰόντι δὲ ἐπὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἵππων ἔστι βω- 5
μός, ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῷ Μοιραγέτα· δῆλα οὖν ἐστὶν
ἐπίκλησιν εἶναι Διὸς ὃς τὰ ἀνθρώπων οἶδεν, ὅσα διδόα-
σιν αἱ Μοῖραι καὶ ὅσα μὴ πέπρωταί σφισι. πλησίον δὲ καὶ
Μοιρῶν βωμός ἐστιν ἐπιμήκης, μετὰ δὲ αὐτὸν Ἑρμοῦ,
καὶ δύο ἐφεξῆς Διὸς Ὑψίστου. ἐν δὲ τῶν ἵππων τῇ ἀφέ-
σει, ἐν μὲν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀφέσεως κατὰ μέσον που μά-
λιστα Ποσειδῶνος Ἱππίου καὶ Ἥρας εἰσὶν Ἱππίας βωμοί,
πρὸς δὲ τῷ κίονι Διοσκούρων. τῆς δὲ πρὸς τὸν ἔμβολον 6
καλούμενον ἐσόδου τῇ μὲν Ἄρεως Ἱππίου, τῇ δὲ Ἀθηνᾶς
415 Ἱππίας βωμός. ἐς δὲ αὐτὸν τὸν ἔμβολον ἐσελθόντων Τύ-
χης ἐστὶν ἀγαθῆς βωμὸς καὶ Πανός τε καὶ Ἀφροδίτης,
ἐνδοτάτω δὲ τοῦ ἐμβόλου Νυμφῶν ἃς Ἀκμηνὰς καλοῦσιν.
ἀπὸ δὲ τῆς στοᾶς ἣν οἱ Ἠλεῖοι καλοῦσιν Ἀγνάπτου, τὸν
ἀρχιτέκτονα ἐπονομάζοντες τῷ οἰκοδομήματι, ἀπὸ ταύ-
της ἐπανιόντι ἐστὶν ἐν δεξιᾷ βωμὸς Ἀρτέμιδος. ἐσελθόν- 7
των δὲ αὖθις διὰ τῆς πομπικῆς ἐς τὴν Ἄλτιν εἰσὶν ὄπι-
σθεν τοῦ Ἡραίου Κλαδέου τε τοῦ ποταμοῦ καὶ Ἀρτέμιδος

βωμοί, ὁ δὲ μετ' αὐτοὺς Ἀπόλλωνος, τέταρτος δὲ Ἀρτέμι-
δος ἐπίκλησιν Κοκκώκας, καὶ Ἀπόλλωνος πέμπτος Θερ-
μίου. τὸν μὲν δὴ παρὰ Ἠλείοις Θέρμιον καὶ αὐτῷ μοι παρί-
στατο εἰκάζειν ὡς κατὰ Ἀτθίδα γλῶσσαν εἴη θέσμιος·
ἀνθ' ὅτου δὲ Ἄρτεμιν ἐπονομάζουσι Κοκκώκαν, οὐχ οἷά
8 τε ἦν μοι διδαχθῆναι. ἔστι δὲ πρὸ τοῦ καλουμένου Θεηκο-
λεῶνος οἴκημα· τούτου δὲ ἐν γωνίᾳ τοῦ οἰκήματος Πανὸς
ἵδρυται βωμός. 5. Τὸ πρυτανεῖον δὲ Ἠλείοις ἔστι μὲν
τῆς Ἄλτεως ἐντός, πεποίηται δὲ παρὰ τὴν ἔξοδον ἥ ἐστι
τοῦ γυμνασίου πέραν. ἐν τούτῳ δὲ οἵ τε δρόμοι τῷ γυμ-
νασίῳ καὶ τοῖς ἀθληταῖς εἰσὶν αἱ παλαῖστραι. πρυτανείου
δὲ πρὸ μὲν τῶν θυρῶν βωμός ἐστιν Ἀρτέμιδος Ἀγρο-
9 τέρας. ἐν δὲ αὐτῷ τῷ Πρυτανείῳ παριόντων ἐς τὸ οἴκημα
ἔνθα σφίσιν ἡ ἑστία, Πανός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐσόδου
βωμός. ἔστι δὲ ἡ ἑστία τέφρας καὶ αὕτη πεποιημένη, καὶ
ἐπ' αὐτῆς πῦρ ἀνὰ πᾶσάν τε ἡμέραν καὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ
ὡσαύτως καίεται. ἀπὸ ταύτης τῆς ἑστίας τὴν τέφραν κατὰ
τὰ εἰρημένα ἤδη μοι κομίζουσιν ἐπὶ τὸν τοῦ Ὀλυμπίου
βωμόν, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς μέγεθος συντελεῖ τῷ βωμῷ τὸ
ἀπὸ τῆς ἑστίας ἐπιφορούμενον.

10 6. Ἑκάστου δὲ ἅπαξ τοῦ μηνὸς θύουσιν ἐπὶ πάντων
Ἠλεῖοι τῶν κατειλεγμένων βωμῶν. θύουσι δὲ ἀρχαῖόν
τινα τρόπον· λιβανωτὸν γὰρ ὁμοῦ πυροῖς μεμαγμένοις
μέλιτι θυμιῶσιν ἐπὶ τῶν βωμῶν. τιθέασι δὲ καὶ κλῶνας
ἐλαίας ἐπ' αὐτῶν, καὶ οἴνῳ χρῶνται σπονδῇ. μόναις δὲ
ταῖς Νύμφαις οὐ νομίζουσιν οἶνον οὐδὲ ταῖς Δεσποίναις 416
σπένδειν, οὐδὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ τῷ κοινῷ πάντων θεῶν.
μέλει δὲ τὰ ἐς τὰς θυσίας θεηκόλῳ τε, ὃς ἐπὶ μηνὶ ἑκάστῳ
τὴν τιμὴν ἔχει, καὶ μάντεσι καὶ σπονδοφόροις, ἔτι δὲ ἐξη-
11 γητῇ τε καὶ αὐλητῇ καὶ τῷ ξυλεῖ. ὁπόσα δὲ ἐπὶ ταῖς σπον-
δαῖς λέγειν σφίσιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ καθέστηκεν, ἢ καὶ
ὕμνους ὁποίους ᾄδουσιν, οὔ με ἦν εἰκὸς ἐπεισαγαγέσθαι

καὶ ταῦτα ἐς τὸν λόγον· 7. θεοῖς δὲ οὐ τοῖς Ἑλληνικοῖς
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν Λιβύῃ σπένδουσι καὶ Ἥρᾳ τε
Ἀμμωνίᾳ καὶ Παράμμωνι· Ἑρμοῦ δὲ ἐπίκλησίς ἐστιν ὁ
Παράμμων. φαίνονται δὲ χρώμενοι ἐκ παλαιοτάτου τῷ
ἐν Λιβύῃ μαντείῳ, καὶ ἀναθήματα Ἠλείων ἐν Ἄμμωνός
εἰσι βωμοί· γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτῶν ὅσα τε ἐπυνθάνοντο
οἱ Ἠλεῖοι, καὶ τὰ χρησθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ὀνό-
ματα τῶν ἀνδρῶν οἳ παρὰ τὸν Ἄμμωνα ἦλθον ἐξ Ἤλι-
δος. ταῦτα μὲν δή ἐστιν ἐν Ἄμμωνος· Ἠλεῖοι δὲ καὶ 12
ἥρωσι καὶ γυναιξὶ σπένδουσιν ἡρώων, ὅσοι τε ἐν τῇ χώρᾳ
τῇ Ἠλείᾳ καὶ ὅσοι παρὰ Αἰτωλοῖς τιμὰς ἔχουσιν. 8. Ὁπόσα
δὲ ᾄδουσιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ, φωνὴ μέν ἐστιν αὐτῶν ἡ Δώ-
ριος, ὅστις δὲ ὁ ποιήσας ἦν τὰ ᾄσματα, οὐ λέγουσιν. ἔστι δὲ
καὶ ἑστιατόριον Ἠλείοις· καὶ τοῦτο ἔστι μὲν ἐντὸς τοῦ Πρυ-
τανείου, τοῦ οἰκήματος τοῦ τῆς ἑστίας ἀπαντικρύ, τοὺς
δὲ τὰ Ὀλύμπια νικῶντας ἑστιῶσιν ἐν τούτῳ τῷ οἰκήματι.

XVI. Λείπεται δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ἡμῖν τῆς τε Ἥρας ὁ
ναὸς καὶ ὁπόσα ἐστὶν ἐν τῷ ναῷ πρέποντα ἐς συγγραφήν.
λέγεται δὲ ὑπὸ Ἠλείων ὡς Σκιλλούντιοι τῶν ἐν τῇ Τρι-
φυλίᾳ πόλεών εἰσιν οἱ κατασκευασάμενοι τὸν ναὸν ὀκτὼ
417 μάλιστα ἔτεσιν ὕστερον ἢ τὴν βασιλείαν τὴν ἐν Ἤλιδι
ἐκτήσατο Ὄξυλος. Ἐργασία μὲν δή ἐστι τοῦ ναοῦ Δώ-
ριος, κίονες δὲ περὶ πάντα ἑστήκασιν αὐτόν· ἐν δὲ τῷ
ὀπισθοδόμῳ δρυὸς ὁ ἕτερος τῶν κιόνων ἐστί. μῆκος δέ
εἰσι τοῦ ναοῦ πόδες τρεῖς καὶ ἑξήκοντα *** οὐκ ἀποδεῖ.
τὸν δὲ ἀρχιτέκτονα ὅστις ἐγένετο οὐ μνημονεύουσι.
2. Διὰ πέμπτου δὲ ὑφαίνουσιν ἔτους τῇ Ἥρᾳ πέπλον αἱ 2
ἑκκαίδεκα γυναῖκες· αἱ δὲ αὐταὶ τιθέασι καὶ ἀγῶνα
Ἡραῖα. ὁ δὲ ἀγών ἐστιν ἅμιλλα δρόμου παρθένοις· οὔτι
που πᾶσαι ἡλικίας τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ πρῶται μὲν αἱ νεώτα-
ται, μετὰ ταύτας δὲ αἱ τῇ ἡλικίᾳ δεύτεραι, τελευταῖαι δὲ
θέουσιν ὅσαι πρεσβύταται τῶν παρθένων εἰσί. θέουσι 3

δὲ οὕτω· καθεῖταί σφισιν ἡ κόμη, χιτὼν ὀλίγον ὑπὲρ
γόνατος καθήκει, τὸν ὦμον ἄχρι τοῦ στήθους φαίνουσι
τὸν δεξιόν. ἀποδεδειγμένον μὲν δὴ ἐς τὸν ἀγῶνά ἐστι
καὶ ταύταις τὸ Ὀλυμπικὸν στάδιον, ἀφαιροῦσι δὲ αὐταῖς
ἐς τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τὸ ἕκτον μάλιστα. ταῖς δὲ
νικώσαις ἐλαίας τε διδόασι στεφάνους καὶ βοὸς μοῖραν
τεθυμένης τῇ Ἥρᾳ· καὶ δὴ ἀναθεῖναί σφισιν ἔστι γρα-
ψαμέναις εἰκόνας. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ διακονούμεναι ταῖς ἑκ-
καίδεκα κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἀγωνοθετούσαις γυναῖκες.
4 3. ἐπανάγουσι δὲ καὶ τῶν παρθένων τὸν ἀγῶνα ἐς τὰ
ἀρχαῖα, Ἱπποδάμειαν τῇ Ἥρᾳ τῶν γάμων τῶν Πέλοπος
ἐκτίνουσαν χάριν τάς τε ἑκκαίδεκα ἀθροῖσαι γυναῖκας
λέγοντες, καὶ σὺν αὐταῖς διαθεῖναι πρώτην τὰ Ἡραῖα·
μνημονεύουσι δὲ καὶ ὅτι Χλῶρις νικήσειεν Ἀμφίονος
θυγάτηρ μόνη λειφθεῖσα τοῦ οἴκου· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ
ἕνα περιγενέσθαι φασὶ τῶν ἀρσένων. ἃ δὲ ἐς τοὺς Νιό-
βης παῖδας παρίστατο αὐτῷ μοι γινώσκειν, ἐν τοῖς ἔχου-
5 σιν ἐς Ἀργείους ἐδήλωσα. 4. Ἐς δὲ τὰς ἑκκαίδεκα γυναῖ-
κας καὶ ἄλλον τοιόνδε λέγουσιν ἐπὶ τῷ προτέρῳ λόγον.
Δαμοφῶντά φασι τυραννοῦντα ἐν Πίσῃ πολλά τε ἐργά-
σασθαι καὶ χαλεπὰ Ἠλείους· ὡς δὲ ἐτελεύτησεν ὁ Δαμο-
φῶν, οὐ γὰρ δὴ οἱ Πισαῖοι συνεχώρουν μετέχειν δημοσίᾳ
τοῦ τυράννου τῶν ἁμαρτημάτων, καί πως ἀρεστὰ καὶ
Ἠλείοις ἐγένετο καταλύεσθαι τὰ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα,
οὕτως ἑκκαίδεκα οἰκουμένων τηνικαῦτα ἔτι ἐν τῇ Ἠλείᾳ 418
πόλεων γυναῖκα ἀφ' ἑκάστης εἵλοντο διαλύειν τὰ διά-
φορά σφισιν ἥτις ἡλικίᾳ τε ἦν πρεσβυτάτη καὶ ἀξιώματι
6 καὶ δόξῃ τῶν γυναικῶν προεῖχεν. αἱ πόλεις δὲ ἀφ' ὧν τὰς
γυναῖκας εἵλοντο, ἦσαν Ἦλις *** ἀπὸ τούτων μὲν αἱ γυ-
ναῖκες οὖσαι τῶν πόλεων Πισαίοις διαλλαγὰς πρὸς Ἠλεί-
ους ἐποίησαν· ὕστερον δὲ καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπετράπησαν
ὑπ' αὐτῶν θεῖναι τὰ Ἡραῖα καὶ ὑφήνασθαι τῇ Ἥρᾳ τὸν

πέπλον. 5. αἱ δὲ ἑκκαίδεκα γυναῖκες καὶ χοροὺς δύο
ἱστᾶσι, καὶ τὸν μὲν Φυσκόας τῶν χορῶν, τὸν δὲ Ἱππο-
δαμείας καλοῦσι. τὴν Φυσκόαν δὲ εἶναι ταύτην φασὶν ἐκ
τῆς Ἤλιδος τῆς κοίλης, τῷ δήμῳ δὲ ἔνθα ᾤκησεν ὄνομα
[μὲν] Ὀρθίαν εἶναι. ταύτῃ τῇ Φυσκόᾳ Διόνυσον συγ- 7
γενέσθαι λέγουσι, Φυσκόαν δὲ ἐκ Διονύσου τεκεῖν παῖδα
Ναρκαῖον· τοῦτον, ὡς ηὐξήθη, πολεμεῖν τοῖς προσοίκοις
καὶ δυνάμεως ἐπὶ μέγα ἀρθῆναι, καὶ δὴ καὶ Ἀθηνᾶς
ἱερὸν ἐπίκλησιν Ναρκαίας αὐτὸν ἱδρύσασθαι· Διονύσῳ
τε τιμὰς λέγουσιν ὑπὸ Ναρκαίου καὶ Φυσκόας δοθῆναι
πρώτων. Φυσκόας μὲν δὴ γέρα καὶ ἄλλα καὶ χορὸς ἐπώ-
νυμος παρὰ τῶν ἑκκαίδεκα γυναικῶν, φυλάσσουσι δὲ
οὐδὲν ἧσσον Ἠλεῖοι καὶ τἄλλα *** ὅμως τῶν πόλεων·
νενεμημένοι γὰρ ἐς ὀκτὼ φυλὰς ἀφ' ἑκάστης αἱροῦνται
γυναῖκας δύο. ὁπόσα δὲ ἢ ταῖς ἑκκαίδεκα γυναιξὶν ἢ τοῖς 8
ἑλλανοδικοῦσιν Ἠλείων δρᾶν καθέστηκεν, οὐ πρότερον
δρῶσι πρὶν ἢ χοίρῳ τε ἐπιτηδείῳ πρὸς καθαρμὸν καὶ
ὕδατι ἀποκαθήρωνται. γίνεται δέ σφισιν ἐπὶ κρήνῃ Πιέρᾳ
τὰ καθάρσια· ἐκ δὲ Ὀλυμπίας τὴν πεδιάδα ἐς Ἦλιν ἐρχο-
μένῳ πρὸς τὴν πηγὴν ἀφικέσθαι τὴν Πιέραν ἔστι. ταῦτα
μὲν δὴ ἔχει κατὰ τὰ προειρημένα.

XVII. Τῆς Ἥρας δέ ἐστιν ἐν τῷ ναῷ Διός ***· τὸ δὲ
Ἥρας ἄγαλμα καθήμενόν ἐστιν ἐπὶ θρόνῳ, παρέστηκε δὲ
γένειά τε ἔχων καὶ ἐπικείμενος κυνῆν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ·
ἔργα δέ ἐστιν ἁπλᾶ. τὰς δὲ ἐφεξῆς τούτων καθημένας ἐπὶ
θρόνων Ὥρας ἐποίησεν Αἰγινήτης Σμῖλις. παρὰ δὲ αὐτὰς
419 Θέμιδος ἅτε μητρὸς τῶν Ὡρῶν ἄγαλμα ἕστηκε Δορυκλεί-
δου τέχνη, γένος μὲν Λακεδαιμονίου, μαθητοῦ δὲ Δι-
ποίνου καὶ Σκύλλιδος. τὰς δὲ Ἑσπερίδας πέντε ἀριθμὸν 2
Θεοκλῆς ἐποίησε, Λακεδαιμόνιος μὲν καὶ οὗτος, πατρὸς
Ἡγύλου, φοιτῆσαι δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Σκύλλιν καὶ Δίποι-
νον λέγεται. τὴν δὲ Ἀθηνᾶν κράνος ἐπικειμένην καὶ δόρυ

καὶ ἀσπίδα ἔχουσαν Λακεδαιμονίου λέγουσιν ἔργον εἶναι
Μέδοντος, τοῦτον δὲ ἀδελφόν τε εἶναι Δορυκλείδου καὶ
3 παρὰ ἀνδράσι διδαχθῆναι τοῖς αὐτοῖς. Κόρη δὲ καὶ Δη-
μήτηρ καὶ Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις, αἱ μὲν ἀλλήλων εἰσὶν
ἀπαντικρὺ καθήμεναι, Ἀπόλλων δὲ ἐναντίος ἑστώσῃ τῇ
Ἀρτέμιδι ἕστηκεν. ἀνάκειται δὲ ἐνταῦθα καὶ Λητὼ Τύχη
τε καὶ Διόνυσος καὶ ἔχουσα Νίκη πτερά· τοὺς δὲ εἰργασ-
μένους αὐτὰ οὐκ ἔχω δηλῶσαι, φαίνεται δὲ εἶναί μοι καὶ
ταῦτα ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖα. τὰ μὲν δὴ κατειλεγμένα
ἐστὶν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα
ἀνέθεσαν ἐς τὸ Ἡραῖον, Ἑρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέ-
ρει νήπιον, τέχνη δέ ἐστι Πραξιτέλους. καὶ Ἀφροδίτη
4 χαλκῆ, Κλέωνος ἔργον Σικυωνίου. τούτου δὲ ὁ διδάσκα-
λος τοῦ Κλέωνος, ὄνομα Ἀντιφάνης, ἐκ φοιτήσεως Περι-
κλύτου· Πολυκλείτου δὲ ἦν τοῦ Ἀργείου μαθητὴς ὁ
Περίκλυτος. παιδίον δὲ ἐπίχρυσον κάθηται γυμνὸν πρὸ
τῆς Ἀφροδίτης· Βοηθὸς δὲ ἐτόρευσεν αὐτὸ Καρχηδόνιος.
μετεκομίσθη δὲ αὐτόσε καὶ ἐκ τοῦ καλουμένου Φιλιπ-
πείου χρυσοῦ καὶ ταῦτα καὶ ἐλέφαντος, Εὐρυδίκη τε ἡ
Φιλίππου ***

5 2. *** λάρναξ κέδρου μὲν πεποίηται, ζῴδια δὲ ἐλέ-
φαντος ἐπ' αὐτῆς, τὰ δὲ χρυσοῦ, τὰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστὶν
εἰργασμένα τῆς κέδρου. ἐς ταύτην τὴν λάρνακα Κύψελον
τὸν Κορίνθου τυραννήσαντα ἀπέκρυψεν ἡ μήτηρ, ἡνίκα
τεχθέντα ἀνευρεῖν αὐτὸν σπουδὴν ἐποιοῦντο οἱ Βακχί-
δαι. τῆς μὲν δὴ σωτηρίας ἕνεκα τοῦ Κυψέλου τὸ ἀπ'
αὐτοῦ γένος οἱ ὀνομαζόμενοι Κυψελίδαι τὴν λάρνακα ἐς
Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν, τὰς δὲ λάρνακας οἱ τότε ἐκάλουν 420
Κορίνθιοι κυψέλας· ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ὄνομα Κύψελον
6 τῷ παιδὶ θέσθαι λέγουσι. 3. Τῶν δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπι-
γράμματα ἔπεστι τοῖς πλείοσι γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις
γεγραμμένα· καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἔχει, σχήματα δὲ

ἄλλα τῶν γραμμάτων βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες.
τὸ δέ ἐστι τοιόνδε· ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέ-
φει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ.
γέγραπται δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι καὶ ἄλλως τὰ ἐπιγράμματα
ἑλιγμοῖς συμβαλέσθαι χαλεποῖς. 4. Ἀρξαμένῳ δὲ ἀνα-
σκοπεῖσθαι κάτωθεν τοσάδε ἐπὶ τῆς λάρνακος ἡ πρώτη
παρέχεται χώρα. Οἰνόμαος διώκων Πέλοπά ἐστιν ἔχοντα 7
Ἱπποδάμειαν· ἑκατέρῳ μὲν δὴ δύο αὐτῶν εἰσὶν ἵπποι,
τοῖς δὲ τοῦ Πέλοπός ἐστι πεφυκότα καὶ πτερά. ἑξῆς δὲ
Ἀμφιαράου τε ἡ οἰκία πεποίηται, καὶ Ἀμφίλοχον φέρει
νήπιον πρεσβῦτις ἥτις δή· πρὸ δὲ τῆς οἰκίας Ἐριφύλη
τὸν ὅρμον ἔχουσα ἕστηκε, παρὰ δὲ αὐτὴν αἱ θυγατέρες
Εὐρυδίκη καὶ Δημώνασσα, καὶ Ἀλκμαίων παῖς γυμνός.
Ἄσιος δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀλκμήνην ἐποίησε θυγατέρα 8
Ἀμφιαράου καὶ Ἐριφύλης εἶναι. Βάτων δέ, ὃς ἡνιοχεῖ τῷ
Ἀμφιαράῳ, τάς τε ἡνίας τῶν ἵππων καὶ τῇ χειρὶ ἔχει τῇ
ἑτέρᾳ λόγχην. Ἀμφιαράῳ δὲ ὁ μὲν τῶν ποδῶν ἐπιβέβη-
κεν ἤδη τοῦ ἅρματος, τὸ ξίφος δὲ ἔχει γυμνόν, καὶ ἐς
τὴν Ἐριφύλην ἐστὶν ἐπεστραμμένος ἐξαγόμενός τε ὑπὸ
421 τοῦ θυμοῦ*** ἐκείνης ἂν ἀποσχέσθαι. μετὰ δὲ τοῦ Ἀμ- 9
φιαράου τὴν οἰκίαν ἔστιν ἀγὼν ὁ ἐπὶ Πελίᾳ καὶ οἱ θεώ-
μενοι τοὺς ἀγωνιστάς. πεποίηται δὲ Ἡρακλῆς ἐν θρόνῳ
καθήμενος, καὶ ὄπισθεν γυνὴ αὐτοῦ· ταύτης τῆς γυναι-
κὸς ἐπίγραμμα μὲν ἄπεστιν ἥτις ἐστί, Φρυγίοις δὲ αὐλεῖ
καὶ οὐχ Ἑλληνικοῖς αὐλοῖς. ἡνιοχοῦντες δὲ συνωρίδα
Πῖσός ἐστιν ὁ Περιήρους καὶ Ἀστερίων Κομήτου, πλεῦ-
σαι καὶ οὗτος λεγόμενος ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς, καὶ Πολυδεύκης
τε καὶ Ἄδμητος, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Εὔφημος, Ποσειδῶνός τε
ὢν κατὰ τὸν τῶν ποιητῶν λόγον καὶ Ἰάσονι ἐς Κόλχους
τοῦ πλοῦ μετεσχηκώς· οὗτος δὲ καὶ τῇ συνωρίδι ὁ νικῶν
ἐστίν. οἱ δὲ ἀποτετολμηκότες πυκτεύειν Ἄδμητος καὶ 10
Μόψος ἐστὶν ὁ Ἄμπυκος· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀνὴρ ἑστη-

κὼς ἐπαυλεῖ, καθότι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἅλματι αὐλεῖν
τῶν πεντάθλων νομίζουσιν. Ἰάσονι δὲ καὶ Πηλεῖ τὸ ἔργον
τῆς πάλης ἐξ ἴσου καθέστηκε. πεποίηται δὲ καὶ Εὐρυβώ-
τας ἀφιεὶς δίσκον, ὅστις δὴ οὗτός ἐστιν ἐπὶ δίσκῳ φήμην
ἔχων. οἱ δ' ἐς ἅμιλλαν δρόμου καθεστηκότες Μελανίων
ἐστὶ καὶ Νεοθεὺς καὶ Φαλαρεύς, τέταρτος δὲ Ἀργεῖος
καὶ Ἴφικλος πέμπτος· τούτῳ δὲ νικῶντι ὀρέγει τὸν στέ-
φανον ὁ Ἄκαστος· εἴη δ' ἂν ὁ Πρωτεσιλάου πατὴρ τοῦ
11 στρατεύσαντος ἐς Ἴλιον. Κεῖνται δὲ καὶ τρίποδες, ἆθλα
δὴ τοῖς νικῶσι, καὶ θυγατέρες εἰσὶν αἱ Πελίου· τὸ δὲ
ὄνομα ἐπὶ τῇ Ἀλκήστιδι γέγραπται μόνῃ. Ἰόλαος δέ, ὃς
ἐθελοντὴς μετεῖχεν Ἡρακλεῖ τῶν ἔργων, ἔστιν ἵππων
ἅρματι ἀνῃρημένος νίκην. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀγὼν μὲν ὁ
ἐπὶ Πελίᾳ πέπαυται, τὴν ὕδραν δέ, τὸ ἐν τῷ ποταμῷ τῇ
Ἀμυμώνῃ θηρίον, Ἡρακλεῖ τοξεύοντι Ἀθηνᾶ παρέστη-
κεν· ἅτε δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὄντος οὐκ ἀγνώστου τοῦ τε 422
ἄθλου χάριν καὶ ἐπὶ τῷ σχήματι, τὸ ὄνομα οὐκ ἔστιν ἐπ'
αὐτῷ γεγραμμένον. Φινεύς τε ὁ Θρᾷξ ἐστί, καὶ οἱ παῖ-
δες οἱ Βορέου τὰς Ἁρπυίας ἀπ' αὐτοῦ διώκουσιν.

XVIII. Τῆς χώρας δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι τῆς δευτέρας
ἐξ ἀριστερῶν μὲν γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου, πεποί-
ηται δὲ γυνὴ παῖδα λευκὸν καθεύδοντα ἀνέχουσα τῇ
δεξιᾷ χειρί, τῇ δὲ ἑτέρᾳ μέλανα ἔχει παῖδα τῷ καθεύδοντι
ἐοικότα, ἀμφοτέρους διεστραμμένους τοὺς πόδας. δηλοῖ
μὲν δὴ καὶ τὰ ἐπιγράμματα, συνεῖναι δὲ καὶ ἄνευ τῶν
ἐπιγραμμάτων ἔστι, Θάνατόν τε εἶναι σφᾶς καὶ Ὕπνον,
12 καὶ ἀμφοτέροις Νύκτα αὐτοῖς τροφόν. γυνὴ δὲ εὐειδὴς
γυναῖκα αἰσχρὰν κομίζουσα, καὶ τῇ μὲν ἀπάγχουσα αὐ-
τήν, τῇ δὲ ῥάβδῳ παίουσα, Δίκη ταῦτα Ἀδικίαν δρῶσά
ἐστι. Δύο δὲ ἄλλας γυναῖκας ἐς ὅλμους καθικνουμένας
ὑπέροις, φάρμακα εἰδέναι σφᾶς νομίζουσιν, ἐπεὶ ἄλλως
γε οὐδὲν ἐς αὐτάς ἐστιν ἐπίγραμμα. τὰ δὲ ἐς τὸν ἄνδρα

τε καὶ γυναῖκα ἑπομένην αὐτῷ τὰ ἔπη δηλοῖ τὰ ἑξάμετρα·
λέγει γὰρ δὴ οὕτως,

Ἴδας Μάρπησσαν καλλίσφυρον, ἂν οἱ Ἀπόλλων
ἅρπασε, τὰν ἐκ ναοῦ πάλιν ἄγει οὐκ ἀέκουσαν.

χιτῶνα δὲ ἐνδεδυκὼς ἀνὴρ τῇ μὲν δεξιᾷ κύλικα, τῇ δὲ 3
ἔχων ἐστὶν ὅρμον, λαμβάνεται δὲ αὐτῶν Ἀλκμηνη· πε-
ποίηται δὲ ἐς τὸν λόγον τῶν Ἑλλήνων ὡς συγγένοιτο
Ἀλκμήνῃ Ζεὺς Ἀμφιτρύωνι εἰκασθείς. Μενέλαος δὲ θώ-
ρακά τε ἐνδεδυκὼς καὶ ἔχων ξίφος ἔπεισιν Ἑλένην ἀπο-
κτεῖναι, δῆλα ὡς ἁλισκομένης Ἰλίου. Μηδείας δὲ ἐπὶ
θρόνου καθημένης Ἰάσων ἐν δεξιᾷ, τῇ δὲ Ἀφροδίτη
παρέστηκε· γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτοῖς,

423 Μήδειαν Ἰάσων γαμέει, κέλεται δ' Ἀφροδίτα.

πεποίηνται δὲ καὶ ᾄδουσαι Μοῦσαι καὶ Ἀπόλλων ἐξάρ- 4
χων τῆς ᾠδῆς· καί σφισιν ἐπίγραμμα γέγραπται·

Λατοΐδας οὗτος τάχ' ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων·
Μοῦσαι δ' ἀμφ' αὐτόν, χαρίεις χορός, αἶσι κατάρχει.

Ἄτλας δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ὤμων κατὰ τὰ λεγόμενα οὐρανόν
τε ἀνέχει καὶ γῆν, φέρει δὲ καὶ τὰ Ἑσπερίδων μῆλα. ὅστις
δέ ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὁ ἔχων τὸ ξίφος καὶ [ὁ] ἐπὶ τὸν Ἄτλαντα
ἐρχόμενος, ἰδίᾳ μὲν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον ἐστὶν οὐδέν,
δῆλα δὲ ἐς ἅπαντας Ἡρακλέα εἶναι. γέγραπται δὲ καὶ ἐπὶ
τούτοις·

Ἄτλας οὐρανὸν οὗτος ἔχει, τὰ δὲ μᾶλα μεθήσει.

ἔστι δὲ καὶ Ἄρης ὅπλα ἐνδεδυκώς, Ἀφροδίτην ἄγων· ἐπί- 5
γραμμα δὲ Ἐνυάλιός ἐστιν αὐτῷ. πεποίηται δὲ καὶ Θέτις
παρθένος, λαμβάνεται δὲ αὐτῆς Πηλεύς, καὶ ἀπὸ τῆς χει-
ρὸς τῆς Θέτιδος ὄφις ἐπὶ τὸν Πηλέα ἐστὶν ὁρμῶν. αἱ δὲ
ἀδελφαὶ Μεδούσης ἔχουσαι πτερὰ πετόμενον Περσέα
εἰσὶ διώκουσαι· τὸ δὲ ὄνομα ἐπὶ τῷ Περσεῖ γέγραπται
μόνῳ.

2. Στρατιωτικὰ δὲ ἐπὶ τῇ τρίτῃ χώρᾳ τῆς λάρνακος· 6

τὸ μὲν πολύ εἰσιν ἐν αὐτοῖς οἱ πεζοί, πεποίηνται δὲ καὶ
ἐπὶ συνωρίδων ἱππεῖς. ἐπὶ δὲ τοῖς στρατιώταις ἔστιν
εἰκάζειν συνιέναι μὲν σφᾶς ἐς μάχην, συνιέναι δὲ καὶ
ἀσπασομένους τε καὶ ἀναγνωριοῦντας ἀλλήλους. Λέγε-
ται δὲ καὶ ἐς ἀμφότερα ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν, καὶ τοῖς μέν
ἐστιν εἰρημένον Αἰτωλοὺς τοὺς μετὰ Ὀξύλου καὶ Ἠλεί-
ους εἶναι τοὺς ἀρχαίους, ἀπαντᾶν δὲ σφᾶς γένους τε
μνήμῃ τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνυμένους ἐς ἀλλή-
λους, οἱ δὲ συνιέναι φασὶν ἐς ἀγῶνα τὰ στρατιωτικά,
Πυλίους δὲ εἶναι καὶ Ἀρκάδας παρά τε Φειὰν πόλιν καὶ
7 ποταμὸν μαχουμένους Ἰάρδανον. Ταῦτα μὲν δὴ οὐδὲ 424
ἀρχὴν ἀποδέξαιτο ἄν τις, ὡς ὁ τοῦ Κυψέλου πρόγονος
Κορίνθιός τε ὢν καὶ τὴν λάρνακα αὐτῷ ποιούμενος κτῆ-
μα, ὁπόσα μὲν Κορινθίοις ἦν ἐπιχώρια, ἑκὼν ὑπερέβαι-
νεν, ἃ δὲ ξενικά τε καὶ οὐδὲ ἄλλως ἥκοντα ἐς δόξαν,
ἐτεχνᾶτο ἐπὶ τῇ λάρνακι· αὐτῷ μέντοι παρίστατο ἐμοὶ
ταῦτα εἰκάζειν. Κυψέλῳ καὶ τοῖς προγόνοις ἐκ Γονούσ-
σης ἦν γένος ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος, καὶ πρόγονός
8 σφισιν ἦν Μέλας ὁ Ἀντάσου· Μέλανα δὲ καὶ τὸν σὺν
αὐτῷ στρατὸν κατὰ τὰ προειρημένα μοι καὶ ἐν τῇ Κοριν-
θίᾳ συγγραφῇ οὐκ ἤθελεν Ἀλήτης συνοίκους δέξασθαι,
γεγονός οἱ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ὑφορώμενος, ἐς ὃ θε-
ραπείᾳ τε τῇ πάσῃ χρώμενον Μέλανα καὶ ὁπότε ἀπελα-
σθείη σὺν δεήσει ἐπανιόντα αὖθις ἐδέξατο καὶ ἄκων
Ἀλήτης. τοῦτο τὸ στρατιωτικὸν τεκμαίροιτο ἄν τις τοὺς
ἐπὶ τῇ λάρνακι εἰργασμένους εἶναι.

XIX. Τέταρτα δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς περιι-
όντι Βορέας ἐστὶν ἡρπακὼς Ὠρείθυιαν· οὐραὶ δὲ ὄφεων
ἀντὶ ποδῶν εἰσὶν αὐτῷ. καὶ Ἡρακλέους ὁ πρὸς Γηρυό-
νην ἀγών· τρεῖς δὲ ἄνδρες Γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις
προσεχόμενοι. Θησεὺς δὲ ἔχων λύραν καὶ παρ' αὐτὸν
Ἀριάδνη κατέχουσά ἐστι στέφανον. Ἀχιλλεῖ δὲ καὶ

Μέμνονι μαχομένοις παρεστήκασιν αἱ μητέρες. Ἔστι δὲ 2
καὶ Μελανίων, καὶ Ἀταλάντη παρ' αὐτὸν ἔχουσα ἐλάφου
νεβρόν. μονομαχοῦντος δὲ Αἴαντι Ἕκτορος κατὰ τὴν
πρόκλησιν, μεταξὺ ἕστηκεν αὐτῶν Ἔρις αἰσχίστη τὸ εἶ-
δος· ἐοικυῖαν πρὸς ταύτην καὶ Καλλιφῶν Σάμιος ἐν
Ἀρτέμιδος ἱερῷ τῆς Ἐφεσίας ἐποίησεν Ἔριν, τὴν μάχην
γράψας τὴν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν Ἑλλήνων. Εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῇ λάρ-
νακι Διόσκουροι, ὁ ἕτερος οὐκ ἔχων πω γένεια, μέση δὲ
425 αὐτῶν Ἑλένη. Αἴθρα δὲ ἡ Πιτθέως ὑπὸ τῆς Ἑλένης τοῖς 3
ποσὶν ἐς ἔδαφος καταβεβλημένη μέλαιναν ἔχουσά ἐστιν
ἐσθῆτα. ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἔπος τε ἑξάμετρον, καὶ
ὀνόματός ἐστιν ἑνὸς ἐπὶ τῷ ἑξαμέτρῳ προσθήκη·

Τυνδαρίδα Ἑλέναν φέρετον, Αἴθραν δ' ἑλκεῖτον
Ἀθάναθεν.

Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἔπος οὕτω πεποίηται, Ἰφιδάμαντος δὲ 4
τοῦ Ἀντήνορος κειμένου μαχόμενος πρὸς Ἀγαμέμνονα
ὑπὲρ αὐτοῦ Κόων ἐστί· Φόβος δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος
τῇ ἀσπίδι ἔπεστιν, ἔχων τὴν κεφαλὴν λέοντος. ἐπιγράμ-
ματα δὲ ὑπὲρ μὲν τοῦ Ἰφιδάμαντος νεκροῦ,

Ἰφιδάμας οὗτός γε, Κόων περιμάρναται αὐτοῦ·

τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι,

οὗτος μὲν Φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Ἄγει δὲ καὶ Ἑρμῆς παρ' Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου τὰς 5
θεὰς κριθησομένας ὑπὲρ τοῦ κάλλους· καὶ ἔστιν ἐπί-
γραμμα καὶ τούτοις·

Ἑρμείας ὅδ' Ἀλεξάνδρῳ δείκνυσι διαιτῆν
τοῦ εἴδους Ἥραν καὶ Ἀθάναν καὶ Ἀφροδίταν.

Ἄρτεμις δὲ οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ λόγῳ πτέρυγας ἔχουσά ἐστιν
ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κατέχει πάρδαλιν, τῇ δὲ
ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν λέοντα. πεποίηται δὲ καὶ Κασσάνδραν
ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος Αἴας τῆς Ἀθηνᾶς ἕλκων· ἐπ' αὐτῷ
δὲ καὶ ἐπίγραμμά ἐστιν·

Αἴας Κασσάνδραν ἀπ' Ἀθαναίας Λοκρὸς ἕλκει.
6 Τῶν δὲ Οἰδίποδος παίδων Πολυνείκει πεπτωκότι ἐς γό-
νυ ἔπεισιν Ἐτεοκλῆς. τοῦ Πολυνείκους δὲ ὄπισθεν ἕστη-
κεν ὀδόντας τε ἔχουσα οὐδὲν ἡμερωτέρους θηρίου, καί
οἱ καὶ τῶν χειρῶν εἰσὶν ἐπικαμπεῖς οἱ ὄνυχες· ἐπίγραμμα
δὲ ἐπ' αὐτῇ εἶναί φησι Κῆρα, ὡς τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ Πεπρω- 426
μένου τὸν Πολυνείκην ἀπαχθέντα, Ἐτεοκλεῖ δὲ γενομέ-
νης καὶ σὺν τῷ δικαίῳ τῆς τελευτῆς. Διόνυσος δὲ ἐν
ἄντρῳ κατακείμενος, γένεια ἔχων καὶ ἔκπωμα χρυσοῦν,
ἐνδεδυκώς ἐστι ποδήρη χιτῶνα· δένδρα δὲ ἄμπελοι περὶ
αὐτὸ καὶ μηλέαι τε εἰσὶ καὶ ῥοιαί.
7 2. Ἡ δὲ ἀνωτάτω χώρα, πέντε γὰρ ἀριθμόν εἰσι, παρ-
έχεται μὲν ἐπίγραμμα οὐδέν, λείπεται δὲ εἰκάζειν ἐς τὰ
ἐπειργασμένα. εἰσὶν οὖν ἐν σπηλαίῳ γυνὴ καθεύδουσα
σὺν ἀνδρὶ ἐπὶ κλίνῃ, καὶ σφᾶς Ὀδυσσέα εἶναι καὶ Κίρκην
ἐδοξάζομεν ἀριθμῷ τε τῶν θεραπαινῶν αἳ εἰσι πρὸ τοῦ
σπηλαίου, καὶ τοῖς ποιουμένοις ὑπ' αὐτῶν· τέσσαρές τε
γάρ εἰσιν αἱ γυναῖκες, καὶ ἐργάζονται τὰ ἔργα ἃ ἐν τοῖς
ἔπεσιν Ὅμηρος εἴρηκε. Κένταυρος δὲ οὐ τοὺς πάντας
ἵππου πόδας, τοὺς δὲ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔχων ἀνδρός
8 ἐστιν. Ἑξῆς καὶ ἵππων συνωρίδες καὶ γυναῖκες ἐπὶ τῶν
συνωρίδων εἰσὶν ἑστῶσαι· πτερὰ δὲ τοῖς ἵπποις χρυσᾶ
ἐστί, καὶ ἀνὴρ δίδωσιν ὅπλα μιᾷ τῶν γυναικῶν. ταῦτα
ἐς τὴν Πατρόκλου τελευτὴν ἔχειν τεκμαίρονται· Νη-
ρηΐδας τε γὰρ ἐπὶ τῶν συνωρίδων εἶναι, καὶ Θέτιν τὰ
ὅπλα λαμβάνειν παρὰ Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἄλλως ὁ τὰ
ὅπλα διδοὺς οὔτε τοὺς πόδας ἐστὶν ἐρρωμένος, καὶ ὄπι-
9 σθεν οἰκέτης ἕπεταί οἱ πυράγραν ἔχων. λέγεται δὲ καὶ ἐς
τὸν Κένταυρον ὡς Χείρων ἀπηλλαγμένος ἤδη παρὰ ἀν-
θρώπων καὶ ἠξιωμένος εἶναι σύνοικος θεοῖς ῥᾳστώνην
τινὰ ἥκοι τοῦ πένθους Ἀχιλλεῖ παρασκευάσων. Παρ-
θένους δὲ ἐπὶ ἡμιόνων, τὴν μὲν ἔχουσαν τὰς ἡνίας, τὴν

δὲ ἐπικειμένην κάλυμμα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, Ναυσικᾶν τε νο-
μίζουσιν εἶναι τὴν Ἀλκίνου καὶ τὴν θεράπαιναν ἐλαυ-
νούσας ἐπὶ τοὺς πλυνούς. Τοξεύοντα δὲ ἄνδρα Κενταύ-
ρους, τοὺς δὲ καὶ ἀπεκτονότα ἐξ αὐτῶν, δῆλα Ἡρακλέα
τε τὸν τοξεύοντα καὶ Ἡρακλέους εἶναι τὸ ἔργον.

Τὸν μὲν δὴ τὴν λάρνακα κατειργασμένον ὅστις ἦν, 10
427 οὐδαμῶς ἡμῖν δυνατὰ ἦν συμβαλέσθαι· τὰ ἐπιγράμματα
δὲ τὰ ἐπ' αὐτῆς τάχα μέν που καὶ ἄλλος τις ἂν εἴη πεποι-
ηκώς, τῆς δὲ ὑπονοίας τὸ πολὺ ἐς Εὔμηλον τὸν Κορίν-
θιον εἶχεν ἡμῖν, ἄλλων τε ἕνεκα καὶ τοῦ προσοδίου μάλι-
στα ὃ ἐποίησεν ἐς Δῆλον.

XX. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα καὶ ἄλλα ἀναθήματα, κλίνη τε
μέγεθος οὐ μεγάλη, τὰ πολλὰ ἐλέφαντι κεκοσμημένη, καὶ
ὁ Ἰφίτου δίσκος, καὶ τράπεζα ἐφ' ἧς προτίθενται τοῖς νι-
κῶσιν οἱ στέφανοι. τὴν μὲν δὴ Ἱπποδαμείας λέγουσιν
εἶναι παίγνιον· ὁ δὲ τοῦ Ἰφίτου δίσκος τὴν ἐκεχειρίαν
ἣν ἐπὶ τοῖς Ὀλυμπίοις ἐπαγγέλλουσιν Ἠλεῖοι, ταύτην
οὐκ ἐς εὐθὺ ἔχει γεγραμμένην, ἀλλὰ ἐς κύκλου σχῆμα
περίεισιν ἐπὶ τῷ δίσκῳ τὰ γράμματα. ἡ τράπεζα δὲ ἐλέ- 2
φαντος μὲν πεποίηται καὶ χρυσοῦ, Κωλώτου δέ ἐστιν
ἔργον· εἶναι δέ φασιν ἐξ Ἡρακλείας τὸν Κωλώτην. οἱ δὲ
πολυπραγμονήσαντες σπουδῇ τὰ ἐς τοὺς πλάστας Πάριον
ἀποφαίνουσιν ὄντα αὐτόν, μαθητὴν Πασιτέλους, Πασι-
τέλην δὲ αὐτὸν διδαχθῆναι * * καὶ Ἥρα τε καὶ Ζεὺς καὶ
θεῶν Μήτηρ καὶ Ἑρμῆς καὶ Ἀπόλλων μετὰ Ἀρτέμιδος
πεποίηται· ὄπισθε δὲ ἡ διάθεσίς ἐστιν ἡ τοῦ ἀγῶνος.
κατὰ δὲ ἑκατέραν πλευράν, τῇ μὲν Ἀσκληπιὸς καὶ τῶν 3
Ἀσκληπιοῦ θυγατέρων Ὑγίειά ἐστιν, ἔτι δὲ καὶ Ἄρης καὶ
Ἀγὼν παρ' αὐτόν, τῇ δὲ Πλούτων καὶ Διόνυσος Περσε-
φόνη τε καὶ νύμφαι, σφαῖραν αὐτῶν ἡ ἑτέρα φέρουσα·
ἐπὶ δὲ (τῇ) κλειδί, ἔχει γὰρ δὴ ὁ Πλούτων κλεῖν, λέγουσιν

ἐπ' αὐτῇ τὸν καλούμενον ᾅδην κεκλεῖσθαί τε ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος καὶ ὡς ἐπάνεισιν οὐδεὶς αὖθις ἐξ αὐτοῦ.

4 2. Λόγον δὲ ὃν Ἀρίσταρχος ἔλεγεν ὁ τῶν Ὀλυμπία- 428
σιν ἐξηγητής, οὔ με εἰκὸς ἦν παριδεῖν· ὃς ἐπὶ τῆς ἡλικίας ἔφη τῆς ἑαυτοῦ τὸν ὄροφον τοῦ Ἡραίου πεπονηκότα ἐπανορθουμένων Ἠλείων ὁπλίτου νεκρὸν τραύματα ἔχοντα μεταξὺ ἀμφοτέρων εὑρεθῆναι, τῆς τε ἐς εὐπρέπειαν στέγης καὶ τῆς ἀνεχούσης τὸν κέραμον· τοῦτον τὸν ἄνδρα μαχέσασθαι τὴν μάχην τὴν ἐντὸς Ἄλτεως πρὸς
5 Λακεδαιμονίους Ἠλείων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεῶν τὰ ἱερὰ καὶ ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ὑψηλὰ ἐπαναβαίνοντες ἠμύνοντο οἱ Ἠλεῖοι. οὗτος δ' οὖν ὁ ἀνὴρ ἐφαίνετο ἡμῖν ὑποδῦναι μὲν ἐνταῦθα λιποψυχήσας ὑπὸ τῶν τραυμάτων· ὡς δὲ ἀφῆκε τὴν ψυχήν, οὐκ ἔμελλεν ἄρα οὔτε πνῖγος θέρους οὔτε ἐν χειμῶνι κρυμὸς ἔσεσθαι τῷ νεκρῷ βλάβος ἅτε ἐν σκέπῃ πάσῃ κειμένῳ. ἔλεγε δὲ καὶ τόδε ἔτι ὁ Ἀρίσταρχος, ὡς ἐκκομίσαιντο ἐς τὸ ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως τὸν νεκρὸν καὶ ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις γῇ κρύψαιεν.

6 3. Ἣν δὲ καλοῦσιν Οἰνομάου κίονα [καὶ] οἱ Ἠλεῖοι [καλοῦσιν], ἔστι μὲν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἰόντι ἀπὸ τοῦ μεγάλου βωμοῦ, τέσσαρες δέ εἰσιν ἐν ἀριστερᾷ κίονες καὶ ἐπ' αὐτῶν ὄροφος. πεποίηνται δὲ ἔρυμα εἶναι ξυλίνῳ κίονι πεπονηκότι ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ δεσμῶν συνεχομένῳ. οὗτος ὁ κίων ἐν οἰκίᾳ τοῦ Οἰνομάου, καθὰ λέγουσιν, εἱστήκει· κεραυνώσαντος δὲ τοῦ θεοῦ τὴν μὲν ἄλλην ἠφάνισεν οἰκίαν τὸ πῦρ, ὑπελίπετο δὲ
7 τὸν κίονα ἐξ ἁπάσης μόνον. πινάκιον δὲ πρὸ αὐτοῦ χαλκοῦν ἐλεγεῖα ἔχει γεγραμμένα·

καὶ γὰρ ἐγὼ κλεινῶν εἰμ' ὦ ξένε λείψανον οἴκων,
στῦλος ἐν Οἰνομάου πρίν ποτ' ἐοῦσα δόμοις·
νῦν δὲ παρὰ Κρονίδην κεῖμαι τάδ' ἔχουσα τὰ δεσμὸ
τίμιος· οὐδ' ὀλοὴ δαίσατο φλόξ με πυρός.

429 4. Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο κατ' ἐμὲ τοιόνδε. ἀνὴρ βουλῆς τῆς 8
Ῥωμαίων ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν νίκην· ἐθέλων δὲ ὑπολιπέσθαι τῆς νίκης ὑπόμνημα χαλκῆν εἰκόνα σὺν ἐπιγράμματι, ὤρυσσεν ἐς ποίησιν βάθρον, καὶ ὡς ἐγένετο ἐγγύτατα τὸ ὄρυγμα αὐτῷ τῆς τοῦ Οἰνομάου κίονος, ἐνταῦθα εὕρισκον οἱ ὀρύσσοντες καὶ ὅπλων καὶ χαλινῶν καὶ ψαλίων θραύσματα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτὸς ἑώρων ὀρυσσόμενα.

5. Ναὸν δὲ μεγέθει μέγαν καὶ ἐργασίᾳ Δώριον Μη- 9
τρῷον καὶ ἐς ἐμὲ καλοῦσιν ἔτι, τὸ ὄνομα αὐτῷ διασώζοντες τὸ ἀρχαῖον. κεῖται δὲ οὐκ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ θεῶν Μητρός, βασιλέων δὲ ἑστήκασιν ἀνδριάντες Ῥωμαίων. ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως τὸ Μητρῷον, καὶ οἴκημα περιφερὲς ὀνομαζόμενον Φιλίππειον· ἐπὶ κορυφῇ δέ ἐστι τοῦ Φιλιππείου μήκων χαλκῆ σύνδεσμος ταῖς δοκοῖς. τοῦτο τὸ 10
οἴκημα ἔστι μὲν κατὰ τὴν ἔξοδον τὴν κατὰ τὸ Πρυτανεῖον ἐν ἀριστερᾷ, πεποίηται δὲ ὀπτῆς πλίνθου, κίονες δὲ περὶ αὐτὸ ἑστήκασι· Φιλίππῳ δὲ ἐποιήθη μετὰ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ τὴν Ἑλλάδα ὀλισθεῖν. κεῖνται δὲ αὐτόθι Φίλιππός τε καὶ Ἀλέξανδρος, σὺν δὲ αὐτοῖς Ἀμύντας ὁ Φιλίππου πατήρ. ἔργα δὲ ἐστὶ καὶ ταῦτα Λεωχάρους ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, καθὰ καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ Εὐρυδίκης εἰσὶν αἱ εἰκόνες.

XXI. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μοι πρόεισιν ὁ λόγος ἔς τε τῶν ἀνδριάντων καὶ ἐς τῶν ἀναθημάτων ἐξήγησιν· ἀναμῖξαι δὲ οὐκ ἀρεστὰ ἦν μοι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον. ἐν ἀκροπόλει μὲν γὰρ τῇ Ἀθήνησιν οἵ τε ἀνδριάντες καὶ ὁπόσα ἄλλα, τὰ πάντα ἐστὶν ὁμοίως ἀναθήματα· ἐν δὲ τῇ Ἄλτει τὰ μὲν τιμῇ τῇ ἐς τὸ θεῖον ἀνάκειται, οἱ δὲ ἀνδριάντες τῶν νικώντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι καὶ οὗτοι δίδονται. τῶν μὲν δὴ ἀνδριάντων ποιησόμεθα καὶ ὕστε-

ρον μνήμην· ἐς δὲ τὰ ἀναθήματα ἡμῖν τραπήσεται πρό-
τερα ὁ λόγος τὰ ἀξιολογώτατα αὐτῶν ἐπερχομένοις.
2 2. Ἰόντι γὰρ ἐπὶ τὸ στάδιον τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ 430
Μητρῴου ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ κατὰ τὸ πέρας τοῦ ὄρους τοῦ
Κρονίου λίθου τε πρὸς αὐτῷ τῷ ὄρει κρηπὶς καὶ ἀνα-
βασμοὶ δι' αὐτῆς· πρὸς δὲ τῇ κρηπῖδι ἀγάλματα Διὸς
ἀνάκειται χαλκᾶ. ταῦτα ἐποιήθη μὲν ἀπὸ χρημάτων ἐπι-
βληθείσης ἀθληταῖς ζημίας ὑβρίσασιν ἐς τὸν ἀγῶνα, κα-
3 λοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Ζᾶνες. πρῶτοι δὲ ἀριθμὸν
ἓξ ἐπὶ τῆς ὀγδόης ἔστησαν καὶ ἐνενηκοστῆς ὀλυμπιάδος·
Εὔπωλος γὰρ Θεσσαλὸς χρήμασι διέφθειρε τοὺς ἐλθόν-
τας τῶν πυκτῶν, Ἀγήτορα Ἀρκάδα καὶ Πρύτανιν Κυζι-
κηνόν, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ Φορμίωνα Ἁλικαρνασέα μὲν
γένος, ὀλυμπιάδι δὲ τῇ πρὸ ταύτης κρατήσαντα. τοῦτο
ἐξ ἀθλητῶν ἀδίκημα ἐς τὸν ἀγῶνα πρῶτον γενέσθαι λέ-
γουσι, καὶ πρῶτοι χρήμασιν ἐζημιώθησαν ὑπὸ Ἠλείων
Εὔπωλος καὶ οἱ δεξάμενοι δῶρα παρὰ Εὐπώλου. δύο μὲν
δὴ ἐξ αὐτῶν ἔργα Κλέωνος Σικυωνίου· τὰ δὲ ἐφεξῆς
4 τέσσαρα ὅστις ἐποίησεν, οὐκ ἴσμεν. τῶν δὲ ἀγαλμάτων
τούτων παρέντι τρίτον τε ἐξ αὐτῶν καὶ τέταρτον, γεγραμ-
μένα ἐλεγεῖά ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις. ἐθέλει δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον τῶν ἐλεγείων δηλοῦν ὡς οὐ χρήμασιν ἀλλὰ ὠκύτητι
τῶν ποδῶν καὶ ὑπὸ ἰσχύος σώματος Ὀλυμπικὴν ἔστιν
εὑρέσθαι νίκην. τὸ δ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ φησὶν ὡς τὸ ἄγαλμα
ἕστηκε τιμῇ τε τῇ ἐς τὸ θεῖον καὶ ὑπὸ εὐσεβείας τῆς
Ἠλείων, καὶ ἀθληταῖς παρανομοῦσιν εἶναι δέος. πέμπτῳ
δὲ καὶ ἕκτῳ, τῷ μέν ἐστιν ἡ τοῦ ἐπιγράμματος γνώμη τά
τε ἄλλα ἐς ἔπαινον Ἠλείων καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τῇ ζημίᾳ
τῶν πυκτῶν, ἐπὶ δὲ τῷ ὑπολοίπῳ διδασκαλίαν πᾶσιν
Ἕλλησιν εἶναι τὰ ἀγάλματα μηδένα ἐπὶ Ὀλυμπικῇ νίκῃ 431
διδόναι χρήματα.
5 3. Εὐπώλου δὲ ὕστερόν φασιν Ἀθηναῖον Κάλλιπ-

πον ἀθλήσαντα πένταθλον ἐξωνήσασθαι τοὺς ἀνταγω-
νιουμένους χρήμασι, δευτέραν δὲ ἐπὶ ταῖς δέκα τε καὶ
ἑκατὸν ὀλυμπιάδα εἶναι ταύτην. ἐπιβληθείσης δὲ τῷ
Καλλίππῳ καὶ τοῖς ἀνταγωνισαμένοις ζημίας ὑπὸ Ἠλείων,
ἀποστέλλουσιν Ὑπερίδην Ἀθηναῖοι πείσοντα Ἠλείους
ἀφεῖναί σφισι τὴν ζημίαν. ἀπειπόντων δὲ Ἠλείων τὴν
χάριν, ἐχρῶντο ὑπεροψίᾳ τοιᾷδε ἐς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι,
οὔτε ἀποδιδόντες τὰ χρήματα καὶ Ὀλυμπίων εἰργόμενοι,
πρὶν ἤ σφισιν ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς οὐ πρότερον ἔφησεν
ὑπὲρ οὐδενὸς χρήσειν πρὶν ἢ τὴν ζημίαν ἀποδοῖεν Ἠλεί-
οις. οὕτω δὴ ἀποδόντων ἐποιήθη τῷ Διὶ ἀγάλματα, ἓξ 6
μὲν καὶ ταῦτα, γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐλεγεῖα οὐδέν τι
δεξιώτερα ἐς ποίησιν ἢ τὰ ἔχοντα τὴν ζημίαν τὴν Εὐπώ-
λου. γνῶμαι δέ εἰσι τῶν ἐπιγραμμάτων, πρῶτον μὲν
ἀνατεθῆναι τὰ ἀγάλματα μαντείᾳ τοῦ θεοῦ τιμήσαντος
τὰ ἐς τοὺς πεντάθλους δόξαντα Ἠλείοις. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ
δευτέρῳ καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τῷ τρίτῳ Ἠλείους ἐπαινοῦντά
ἐστιν ἐπὶ τῶν πεντάθλων τῇ ζημίᾳ. τὸ τέταρτον δὲ ἐθέλει 7
λέγειν τὸν Ὀλυμπίασιν ἀγῶνα ἀρετῆς εἶναι καὶ οὐ χρη-
μάτων. τὰ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ πέμπτῳ τε καὶ ἕκτῳ,
τὸ μὲν αὐτῶν δηλοῖ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἀνετέθη τὰ ἀγάλ-
ματα, τὸ δὲ ἀναμιμνήσκει τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀθηναίοις
ἐλθόντος ἐκ Δελφῶν.
4. Τῶν δὲ κατειλεγμένων τὰ ἐφεξῆς ἀγάλματα δύο 8
μέν ἐστιν ἀριθμόν, ἀνετέθη δὲ ἐπιτεθείσης παλαισταῖς
ἀνδράσι ζημίας· [οἵτινες δὲ ἐκαλοῦντο, ἐμέ γε ἢ τοὺς
Ἠλείων λέληθεν ἐξηγητάς.] ἐπιγράμματα μὲν [γὰρ] καὶ
ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀγάλμασιν ἔπεστι, λέγει δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον αὐτῶν ὡς τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ Ῥόδιοι χρήματα ὑπὲρ
ἀνδρὸς ἀδικίας ἐκτίσαιεν παλαιστοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ὡς
ἀνδρῶν ἐπὶ δώροις παλαισάντων ἀπὸ τῶν ἐπιβληθέντων
432 χρημάτων αὐτοῖς γένοιτο τὸ ἄγαλμα. 5. τὰ δὲ ἐπίλοιπα 9

ἐς τοὺς ἀθλητὰς τούτους οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν οἱ Ἠλείων,
ὀγδόην μὲν ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδα
εἶναι, λαβεῖν δὲ Εὔδηλον παρὰ Φιλοστράτου χρήματα,
τοῦτον δὲ εἶναι τὸν Φιλόστρατον Ῥόδιον. τούτῳ τῷ λόγῳ
διάφορα ὄντα εὕρισκον τὰ Ἠλείων ἐς τοὺς ὀλυμπιονίκας
γράμματα· ἔστι γὰρ δὴ ἐν τοῖς γράμμασι τούτοις Στρά-
τωνα Ἀλεξανδρέα ὀλυμπιάδι ὀγδόῃ μετὰ τὰς ἑβδομή-
κοντα καὶ ἑκατὸν ἐπὶ ἡμέρας ἀνελέσθαι τῆς αὐτῆς παγ-
κρατίου καὶ πάλης νίκην. Ἀλεξανδρείας δὲ τῆς ἐπὶ τῷ
Κανωβικῷ τοῦ Νείλου στόματι Ἀλέξανδρος μὲν οἰκιστὴς
ἐγένετο ὁ Φιλίππου, λέγεται δὲ καὶ πρότερον ἔτι πόλισμα
10 Αἰγυπτίων ἐνταῦθα οὐ μέγα εἶναι Ῥακῶτιν. Στράτωνος
δὲ τούτου τρεῖς μὲν ἡλικίᾳ πρότερον, τοσοῦτοι δὲ ἄλλοι
μετ' αὐτόν εἰσι δῆλοι τὸν κότινον παγκρατίου τε ἆθλα
εἰληφότες καὶ πάλης, καὶ πρῶτος μὲν ἐξ αὐτῆς Ἤλιδος
Κάπρος, Ἑλλήνων δὲ τῶν πέραν Αἰγαίου Ῥόδιός τε
Ἀριστομένης καὶ Μαγνήτων τῶν ἐπὶ Ληθαίῳ Πρωτοφά-
νης. Οἱ δὲ ὕστερον τοῦ Στράτωνος Μαρίων τε πόλεως
ἐκείνῳ τῆς αὐτῆς καὶ Στρατονικεὺς Ἀριστέας, τὰ δὲ
παλαιότερα ἥ τε χώρα καὶ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Χρυσαορίς,
ἕβδομος δὲ Νικόστρατος ἐκ τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ Κιλίκων,
11 οὐδὲν τοῖς Κίλιξιν αὐτοῦ μετὸν εἰ μὴ ὅσα τῷ λόγῳ. τοῦ-
τον τὸν Νικόστρατον νήπιον παῖδα ἔτι ἐκ Πρυμνησσοῦ
λῃσταὶ τῆς Φρυγῶν ἥρπασαν, οἰκίας ὄντα οὐκ ἀφανοῦς·
κομισθέντα δὲ αὐτὸν ἐς Αἰγέας ὠνήσατο ὅστις δή. χρόνῳ
δὲ ὕστερον τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ὄνειρον γίνεται· λέοντος δὲ
ἔδοξεν ὑπὸ τῷ σκίμποδι κατακεῖσθαι σκύμνον, ἐφ' ᾧ ἐκά-
θευδεν ὁ Νικόστρατος. Νικοστράτῳ μὲν δή, ὡς ηὐξήθη,
καὶ ἄλλαι νῖκαι καὶ Ὀλυμπίασιν ἐγένοντο παγκρατίου
καὶ πάλης.

12 Χρήμασι δὲ ὑπὸ Ἠλείων ἕτεροί τε ὕστερον καὶ Ἀλεξ-
ανδρεὺς ἐζημιώθη πύκτης ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς διακοσίαις 433

ὀγδόῃ τε καὶ δεκάτῃ. ὄνομα μὲν τῷ ζημιωθέντι Ἀπολ-
λώνιος, ἐπίκλησις δὲ ἦν Ῥάντης· καί πως καὶ ἐπιχώριον
τὸ ἐς τὰς ἐπικλήσεις τοῖς Ἀλεξανδρεῦσίν ἐστιν. οὗτος ὁ
ἀνὴρ ἀδικεῖν ὑπὸ Ἠλείων κατεγνώσθη πρῶτος Αἰγυπ-
τίων· κατεγνώσθη δὲ οὐ δοῦναι χρήματα ἢ λαβεῖν αὐ- 13
τός, ἀλλὰ τοιόνδε ἄλλο ἐς τὸν ἀγῶνα ἐξυβρίσαι. ἀφίκετο
οὐκ ἐς τὸν εἰρημένον καιρόν, καὶ αὐτὸν ὑπὸ Ἠλείων
πειθομένων τῷ νόμῳ ἐλείπετο τοῦ ἀγῶνος εἴργεσθαι.
τὴν γάρ οἱ πρόφασιν, ὡς ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις ὑπὸ
ἀνέμων κατείχετο ἐναντίων, Ἡρακλείδης γένος καὶ αὐτὸς
Ἀλεξανδρεὺς ἤλεγχεν ἀπάτην οὖσαν· ὑστερῆσαι γὰρ
χρήματα ἐκ τῶν ἀγώνων αὐτὸν ἐκλέγοντα τῶν ἐν Ἰωνίᾳ.
οὕτω δὴ τόν τε Ἀπολλώνιον καὶ εἰ δή τις ἄλλος ἧκεν οὐ 14
κατὰ προθεσμίαν τῶν πυκτῶν, τούτους μὲν οἱ Ἠλεῖοι
τοῦ ἀγῶνος ἀπελαύνουσι, τῷ Ἡρακλείδῃ δὲ τὸν στέφα-
νον παριᾶσιν ἀκονιτί. ἐνταῦθα ὁ Ἀπολλώνιος κατεσκευ-
άσατό τε τοῖς ἱμᾶσιν ὡς ἐς μάχην, καὶ ἐσδραμὼν ἐπὶ τὸν
Ἡρακλείδην ἥπτετο ἐπικειμένου τε ἤδη τὸν κότινον καὶ
καταπεφευγότος ἐς τοὺς Ἑλλανοδίκας. τούτῳ μὲν δὴ
ἔμελλε τὸ κοῦφον τοῦ νοῦ βλάβος μέγα ἔσεσθαι. 6. Ἔστι 15
δὲ καὶ ἄλλα δύο τέχνης τῆς ἐφ' ἡμῶν ἀγάλματα. ἕκτῃ γὰρ
ἐπὶ ταῖς εἴκοσι καὶ διακοσίαις ὀλυμπιάδι πύκτας ἄνδρας
ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐφώρασαν συνθεμέ-
νους ὑπὲρ λήμματος. ἀντὶ τούτων μὲν ἐγένετο ζημία·
ποιηθέντων δὲ ἀγαλμάτων Διὸς τὸ μὲν ἐν ἀριστερᾷ τῆς
ἐς τὸ στάδιον ἐσόδου, τὸ δὲ ἕτερον αὐτῶν ἕστηκεν ἐν
δεξιᾷ. τοῖς δὲ πύκταις τούτοις Δίδας τε ὄνομα ἦν, καὶ
τῷ τὰ χρήματα δόντι αὐτῶν Σαραπάμμων· νομοῦ δὲ
ἦσαν τοῦ αὐτοῦ, νεωτάτου τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καλουμέ-
νου δὲ Ἀρσινοΐτου. 7. Θαῦμα μὲν δὴ καὶ ἄλλως ἐν οὐδε- 16
νὸς λόγῳ τὸν θεὸν θέσθαι τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ δέξασθαί
τινα ἢ δοῦναι δῶρα ἐπὶ τῷ ἀγῶνι· μείζονος δὲ ἔτι θαύ-

ματος, εἴ γε καὶ αὐτῶν ἐτόλμησεν ἤδη τις Ἠλείων. λέγε-
ται δὲ ὡς Δαμόνικος τολμήσειεν Ἠλεῖος δευτέρᾳ πρὸς
ταῖς ἑκατὸν καὶ ἐνενήκοντα ὀλυμπιάδι· συνεστηκέναι
μὲν γὰρ παλαίοντας ἐπὶ τῷ στεφάνῳ τόν τε τοῦ Δαμο- 434
νίκου παῖδα Πολύκτορα καὶ Σώσανδρον γένος Σμυρ-
ναῖον, ὁμώνυμον τῷ πατρί, Δαμόνικον δέ, ἅτε περισ-
σῶς ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι τῷ παιδὶ τὴν νίκην, δοῦναι
17 τοῦ Σωσάνδρου τῷ παιδὶ χρήματα. ὡς δὲ ἐγεγόνει τὰ
πραχθέντα ἔκπυστα, ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλανοδίκαι ζη-
μίαν. ἐπιβάλλουσι δὲ οὐ τοῖς παισίν, ἀλλὰ ἐς τοὺς πατέ-
ρας ἔτρεψαν τὴν ὀργήν· οὗτοι γὰρ δὴ καὶ ἠδίκουν. ἀπὸ
ταύτης τῆς ζημίας ἀγάλματα ἐποιήθη· καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ
Ἠλείων ἀνάκειται γυμνασίῳ, τὸ δὲ τῆς Ἄλτεως πρὸ τῆς
Ποικίλης στοᾶς καλουμένης, ὅτι ἦσαν ἐπὶ τῶν τοίχων
γραφαὶ τὸ ἀρχαῖον. εἰσὶ δ' οἳ τὴν στοὰν ταύτην καὶ
Ἠχοῦς ὀνομάζουσι· βοήσαντι δὲ ἀνδρὶ ἑπτάκις ὑπὸ τῆς
ἠχοῦς ἡ φωνή, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ πλέον ἔτι ἀποδίδοται.

18 Παγκρατιαστὴν δέ φασιν Ἀλεξανδρέα, ὄνομα δὲ
εἶναί οἱ Σαραπίωνα, τοῦτον ἐν ὀλυμπιάδι τῇ πρώτῃ μετὰ
τὰς διακοσίας ἐς τοσοῦτο δεῖσαι τοὺς ἀνταγωνιστὰς ὥστε
ἡμέρᾳ μιᾷ πρότερον ἢ ἐσκληθήσεσθαι τὸ παγκράτιον
ἔμελλεν ἀποδράντα οἴχεσθαι. τοῦτον ζημιωθέντα ἐπὶ
δειλίᾳ μόνον τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν μνημο-
νεύουσιν Αἰγυπτίων.

XXII. Ταῦτα μὲν τὰ κατειλεγμένα ἐπὶ αἰτίαις τοι-
αῖσδε ποιηθέντα εὕρισκον· ἔστι δὲ καὶ ἀγάλματα Διὸς
δημοσίᾳ τε καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν ἀνατεθέντα ἰδιωτῶν. ἔστι δὲ
βωμὸς ἐν τῇ Ἄλτει τῆς ἐσόδου πλησίον τῆς ἀγούσης ἐς
τὸ στάδιον· ἐπὶ τούτου θεῶν μὲν οὐδενὶ θύουσιν Ἠλεῖοι,
σαλπιγκταῖς δὲ ἐφεστηκόσιν αὐτῷ καὶ τοῖς κήρυξιν ἀγω-
νίζεσθαι καθέστηκε. παρὰ τοῦτον τὸν βωμὸν βάθρον τε
πεποίηται χαλκοῦν καὶ ἄγαλμα ἐπ' αὐτῷ Διός, μέγεθος

μὲν ὅσον ἓξ πήχεις, κεραυνὸν δὲ ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχει·
435 ἀνέθεσαν δὲ αὐτὸ Κυναιθαεῖς. ὁ δὲ περικείμενός τε τὸν
ὅρμον καὶ ἡλικίαν παῖς ἔτι ἀνάθημα ἀνδρός ἐστι Φλια-
σίου Κλεόλα.

2. Παρὰ δὲ τὸ Ἱπποδάμιον καλούμενον λίθου τε βά- 2
θρον ἐστί, κύκλος ἥμισυς, καὶ ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ Ζεὺς
καὶ Θέτις τε καὶ Ἡμέρα τὸν Δία ὑπὲρ τῶν τέκνων ἱκετεύ-
ουσαι. ταῦτα ἐπὶ μέσῳ τῷ βάθρῳ· οἱ δὲ ἤδη σχῆμα ἀντι-
τεταγμένων ὅ τε Ἀχιλλεὺς παρέχεται καὶ ὁ Μέμνων ἐπὶ
ἑκατέρῳ τοῦ βάθρου τῷ πέρατι ἑκάτερος. ἀνθεστήκασι
δὲ καὶ ἄλλος ἄλλῳ κατὰ τὰ αὐτά, ἀνὴρ βάρβαρος ἀνδρὶ
Ἕλληνι, Ὀδυσσεὺς μὲν Ἑλένῳ, ὅτι οὗτοι μάλιστα ἐπὶ
σοφίᾳ δόξαν ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι εἰλήφεσαν, Με-
νελάῳ δὲ κατὰ τὸ ἔχθος τὸ ἐξ ἀρχῆς Ἀλέξανδρος, Διο-
μήδει δὲ Αἰνείας, καὶ τῷ Τελαμῶνος Αἴαντι Δηΐφοβος.
Ταῦτά ἐστιν ἔργα μὲν Λυκίου τοῦ Μύρωνος, Ἀπολλω- 3
νιᾶται δὲ ἀνέθηκαν οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ. καὶ δὴ καὶ ἐλεγεῖον
γράμμασίν ἐστιν ἀρχαίοις ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῖς ποσί·

μνάματ' Ἀπολλωνίας ἀνακείμεθα, τὰν ἐνὶ πόντῳ
Ἰονίῳ Φοῖβος ᾤκισ' ἀκερσεκόμας·
οἳ γᾶς τέρμαθ' ἑλόντες Ἀβαντίδος ἐνθάδε ταῦτα
ἔστασαν σὺν θεοῖς ἐκ Θρονίου δεκάταν.

3. Ἡ δὲ Ἀβαντὶς καλουμένη χώρα καὶ πόλισμα ἐν αὐτῇ
Θρόνιον τῆς Θεσπρωτίδος ἦσαν ἠπείρου κατὰ ὄρη τὰ
Κεραύνια. σκεδασθεισῶν γὰρ Ἕλλησιν, ὡς ἐκομίζοντο 4
ἐξ Ἰλίου, τῶν νεῶν, Λοκροί τε ἐκ Θρονίου τῆς ἐπὶ Βοα-
γρίῳ ποταμῷ καὶ Ἄβαντες ἀπὸ Εὐβοίας ναυσὶν ὀκτὼ
συναμφότεροι πρὸς τὰ ὄρη κατηνέχθησαν τὰ Κεραύνια.
οἰκήσαντες δὲ ἐνταῦθα καὶ πόλιν οἰκίσαντες Θρόνιον,
καὶ τῆς γῆς ἐφ' ὅσον ἐνέμοντο, Ἀβαντίδος ὄνομα ἀπὸ
κοινοῦ λόγου θέμενοι, ἐκπίπτουσιν ὕστερον ὑπὸ Ἀπολ-
λωνιατῶν ὁμόρων κρατηθέντες πολέμῳ. ἀποικισθῆναι

δὲ ἐκ Κορκύρας τὴν Ἀπολλωνίαν, *** οἱ δὲ Κορινθίοις 436
αὐτοῖς μετεῖναι λαφύρων.
5 4. Προελθόντι δὲ ὀλίγον Ζεύς ἐστι πρὸς ἀνίσχοντα
τετραμμένος τὸν ἥλιον, ἀετὸν ἔχων τὸν ὄρνιθα καὶ τῇ
ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν κεραυνόν· ἐπίκειται δὲ αὐτῷ καὶ ἐπὶ
τῇ κεφαλῇ στέφανος, ἄνθη τὰ κρίνα. Μεταποντίνων δέ
ἐστιν ἀνάθημα, Αἰγινήτου δὲ ἔργον Ἀριστόνου. τοῦ δὲ
Ἀριστόνου τούτου διδάσκαλον, ἢ καθ᾽ ὅντινα χρόνον
6 ἐγένετο, οὐκ ἴσμεν. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Φλιάσιοι Δία καὶ
θυγατέρας τὰς Ἀσωποῦ καὶ αὐτὸν Ἀσωπόν. διακεκόσ-
μηται δὲ οὕτω σφίσι τὰ ἀγάλματα. Νεμέα μὲν τῶν ἀδελ-
φῶν πρώτη, μετὰ δὲ αὐτὴν Ζεὺς λαμβανόμενός ἐστιν
Αἰγίνης. παρὰ δὲ τὴν Αἴγιναν ἕστηκεν Ἅρπινα· ταύτῃ
τῷ Ἠλείων καὶ Φλιασίων λόγῳ συνεγένετο Ἄρης, καὶ
Οἰνομάῳ δὲ μήτηρ τῷ περὶ τὴν Πισαίαν βασιλεύσαντί
ἐστιν Ἅρπινα. μετὰ δὲ αὐτὴν Κόρκυρά τε καὶ ἐπ᾽ αὐτῇ
Θήβη, τελευταῖος δὲ ὁ Ἀσωπός. λέγεται δὲ ἐς μὲν Κόρ-
κυραν ὡς μιχθείη Ποσειδῶν αὐτῇ· τοιαῦτα δὲ ἕτερα ᾖσε
Πίνδαρος ἐς Θήβην τε καὶ ἐς Δία.
7 Ἰδίᾳ δὲ ἄνδρες Λεοντῖνοι καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ
Δία ἀνέστησαν. μέγεθος μὲν τοῦ ἀγάλματος πήχεις εἰσὶν
ἑπτά, ἐν δὲ ταῖς χερσὶν ἀετός τέ ἐστιν αὐτῷ καὶ τὸ βέλος
τοῦ Διὸς κατὰ τοὺς τῶν ποιητῶν λόγους. ἀνέθεσαν δὲ
Ἱππαγόρας τε καὶ Φρύνων καὶ Αἰνεσίδημος, ὃν ἄλλον
πού τινα Αἰνεσίδημον δοκῶ καὶ οὐ τὸν τυραννήσαντα
εἶναι Λεοντίνων.

XXIII. Παρεξιόντι δὲ παρὰ τὴν ἐς τὸ βουλευτήριον
ἔσοδον Ζεύς τε ἕστηκεν ἐπίγραμμα ἔχων οὐδέν, καὶ αὖ-
θις ὡς πρὸς ἄρκτον ἐπιστρέψαντι ἄγαλμά ἐστι Διός.
τοῦτο τέτραπται μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἀνέθεσαν
δὲ Ἑλλήνων ὅσοι Πλαταιᾶσιν ἐμαχέσαντο ἐναντία Μαρ-
δονίου τε καὶ Μήδων. εἰσὶ δὲ καὶ ἐγγεγραμμέναι κατὰ

τοῦ βάθρου τὰ δεξιὰ αἱ μετασχοῦσαι πόλεις τοῦ ἔργου,
Λακεδαιμόνιοι μὲν πρῶτοι, μετὰ δὲ αὐτοὺς Ἀθηναῖοι,
437 τρίτοι δὲ γεγραμμένοι καὶ τέταρτοι Κορίνθιοί τε καὶ Σι-
κυώνιοι, πέμπτοι δὲ Αἰγινῆται, μετὰ δὲ Αἰγινήτας Με- 2
γαρεῖς καὶ Ἐπιδαύριοι, Ἀρκάδων δὲ Τεγεᾶταί τε καὶ
Ὀρχομένιοι, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς ὅσοι Φλιοῦντα καὶ Τροιζῆνα
καὶ Ἑρμιόνα οἰκοῦσιν, ἐκ δὲ χώρας τῆς Ἀργείας Τιρύν-
θιοι, Πλαταιεῖς δὲ μόνοι Βοιωτῶν, καὶ Ἀργείων οἱ Μυ-
κήνας ἔχοντες, νησιῶται δὲ Κεῖοι καὶ Μήλιοι, Ἀμβρα-
κιῶται δὲ ἐξ ἠπείρου τῆς Θεσπρωτίδος, Τήνιοί τε καὶ
Λεπρεᾶται, Λεπρεᾶται μὲν τῶν ἐκ τῆς Τριφυλίας μόνοι,
ἐκ δὲ Αἰγαίου καὶ τῶν Κυκλάδων οὐ Τήνιοι μόνοι ἀλλὰ
καὶ Νάξιοι καὶ Κύθνιοι, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας Στυρεῖς, μετὰ
δὲ τούτους Ἠλεῖοι καὶ Ποτιδαιᾶται καὶ Ἀνακτόριοι, τε-
λευταῖοι δὲ Χαλκιδεῖς οἱ ἐπὶ τῷ Εὐρίπῳ. 2. Τούτων τῶν 3
πόλεων τοσαίδε ἦσαν ἐφ᾽ ἡμῶν ἔρημοι. Μυκηναῖοι μὲν
καὶ Τιρύνθιοι τῶν Μηδικῶν ὕστερον ἐγένοντο ὑπὸ Ἀρ-
γείων ἀνάστατοι· Ἀμβρακιώτας δὲ καὶ Ἀνακτορίους
ἀποίκους Κορινθίων ὄντας ἐπηγάγετο ὁ Ῥωμαίων βασι-
λεὺς ἐς Νικοπόλεως συνοικισμὸν πρὸς τῷ Ἀκτίῳ· Ποτι-
δαιάτας δὲ δὶς μὲν ἐπέλαβεν ἀναστάτους ἐκ τῆς σφετέρας
ὑπὸ Φιλίππου τε γενέσθαι τοῦ Ἀμύντου καὶ πρότερον
ἔτι ὑπὸ Ἀθηναίων, χρόνῳ δὲ ὕστερον Κάσσανδρος κατή-
γαγε μὲν Ποτιδαιάτας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, ὄνομα δὲ οὐ τὸ
ἀρχαῖον τῇ πόλει, Κασσάνδρεια δὲ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ οἰκι-
στοῦ. τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ τῶν
Ἑλλήνων ἐποίησεν Ἀναξαγόρας Αἰγινήτης. τοῦτον οἱ
συγγράψαντες τὰ ἐς πλάστας παριᾶσιν ἐν τοῖς λόγοις.
3. Ἔστι δὲ πρὸ τοῦ Διὸς τούτου στήλη χαλκῆ, Λακε- 4
δαιμονίων καὶ Ἀθηναίων συνθήκας ἔχουσα εἰρήνης ἐς
τριάκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. ταύτας ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι
παραστησάμενοι τὸ δεύτερον Εὔβοιαν, ἔτει τρίτῳ τῆς

** ὀλυμπιάδος ἣν Κρίσων Ἱμεραῖος ἐνίκα στάδιον. ἔστι
δὲ ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ τόδε εἰρημένον, εἰρήνης μὲν
τῆς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων τῇ Ἀργείων μὴ μετεῖ-
ναι πόλει, ἰδίᾳ δὲ Ἀθηναίους καὶ Ἀργείους, ἣν ἐθέλω- 438
σιν, ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους. αὗται μὲν λέγουσι
5 τοιαῦτα αἱ συνθῆκαι· 4. Διὸς δὲ ἄλλο ἄγαλμα παρὰ τὸ
ἅρμα ἀνάκειται τὸ Κλεοσθένους. τούτου μὲν δὴ ἡμῖν καὶ
ἐν τοῖς ἔπειτα ἔσται μνήμη, τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Με-
γαρέων μέν ἐστιν ἀνάθημα, ἀδελφοὶ δὲ αὐτὸ Φύλακός
τε καὶ Ὄναιθος καὶ οἱ παῖδες οἱ τούτων εἰργάσαντο· ἡλι-
κίαν δὲ αὐτῶν ἢ πατρίδα, ἢ παρ' ᾧ τινὶ ἐδιδάχθησαν,
6 οὐκ ἔχω δηλῶσαι. 5. Πρὸς δὲ τῷ ἅρματι τῷ Γέλωνος Ζεὺς
ἕστηκεν ἀρχαῖος, ἔχων σκῆπτρον· Ὑβλαίων δέ φασιν
εἶναι ἀνάθημα. αἱ δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις αἱ Ὕβλαι,
Γερεᾶτις ἐπίκλησιν, τὴν δέ, ὥσπερ γε καὶ ἦν, ἐκάλουν
μείζονα. ἔχουσι δὲ καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Κα-
ταναίᾳ, ἡ μὲν ἔρημος ἐς ἅπαν, ἡ δὲ κώμη τε Καταναίων
ἡ Γερεᾶτις, καὶ ἱερόν σφισιν Ὑβλαίας ἐστὶ θεοῦ, παρὰ
Σικελιωτῶν ἔχον τιμάς. παρὰ τούτων δὲ κομισθῆναι τὸ
ἄγαλμα ἐς Ὀλυμπίαν ἡγοῦμαι· τεράτων γὰρ σφᾶς καὶ
ἐνυπνίων Φίλιστος ὁ Ἀρχομενίδου φησὶν ἐξηγητὰς εἶναι
καὶ μάλιστα εὐσεβείᾳ τῶν ἐν Σικελίᾳ βαρβάρων προσ-
7 κεῖσθαι. 6. Πλησίον δὲ τοῦ Ὑβλαίων ἀναθήματος βά-
θρον τε πεποίηται χαλκοῦν καὶ ἐπ' αὐτῷ Ζεύς· τοῦτον
ὀκτὼ μάλιστα εἶναι ποδῶν καὶ δέκα εἰκάζομεν. οἵτινες
δὲ αὐτὸν ἔδοσαν τῷ θεῷ καὶ ὧντινών ἐστιν ἔργον, ἐλε-
γεῖον γεγραμμένον σημαίνει·

Κλειτόριοι τόδ' ἄγαλμα θεῷ δεκάταν ἀνέθηκαν
πολλᾶν ἐκ πολίων χερσὶ βιασάμενοι.
καὶ ** μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας
αὐτοκασίγνητοι καλὰ Λάκωνες ἔθεν. 439

τούτους οὐκ ἐς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιφανεῖς νομίζω

γενέσθαι· εἶχον γὰρ ἄν τι καὶ Ἠλεῖοι περὶ αὐτῶν λέγειν,
καὶ πλέονα ἔτι Λακεδαιμόνιοι πολιτῶν γε ὄντων.

XXIV. Παρὰ δὲ τοῦ Λαοίτα Διὸς καὶ Ποσειδῶνος
Λαοίτα, παρὰ τούτων τὸν βωμὸν Ζεὺς ἐπὶ χαλκοῦ βά-
θρου δῶρον μὲν τοῦ Κορινθίων δήμου, Μούσου δέ ἐστι
ποίημα, ὅστις δὴ οὗτός ἐστιν ὁ Μοῦσος. Ἀπὸ δὲ τοῦ
βουλευτηρίου πρὸς τὸν ναὸν ἐρχομένῳ τὸν μέγαν ἔστιν
ἄγαλμα ἐν ἀριστερᾷ Διός, ἐστεφανωμένον δὲ οἷα δὴ ἄν-
θεσι, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ κεραυνὸς πεποίηται.
τοῦτο δέ ἐστιν Ἀσκάρου τέχνη Θηβαίου, διδαχθέντος
παρὰ τῷ Σικυωνίῳ * * * καὶ Θεσσαλῶν φησὶν εἶναι. εἰ δὲ 2
Φωκεῦσιν ἐς πόλεμόν τινα οὗτοι κατέστησαν καὶ ἔστιν
ἀπὸ Φωκέων αὐτοῖς τὸ ἀνάθημα, οὐκ ἂν ὅ γε ἱερὸς κα-
λούμενος εἴη πόλεμος, ὃν δὲ πρότερον ἔτι ἐπολέμησαν
πρὶν ἢ Μήδους καὶ βασιλέα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβῆναι.
Τούτου δὲ οὐ πόρρω Ζεύς ἐστιν, ὅντινα ἀναθεῖναι Ψω-
φιδίους ἐπὶ πολέμου κατορθώματι τὸ ἔπος τὸ ἐπ' αὐτῷ
γεγραμμένον δηλοῖ. Τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ 3
μεγάλου Ζεὺς πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου, μέγεθος μὲν δυόδε-
κα ποδῶν, ἀνάθημα δὲ λέγουσιν εἶναι Λακεδαιμονίων,
ἡνίκα ἀποστᾶσι Μεσσηνίοις δεύτερα τότε ἐς πόλεμον
κατέστησαν. ἔπεστι δὲ καὶ ἐλεγεῖον ἐπ' αὐτῷ·

Δέξο ἄναξ Κρονίδα Ζεῦ Ὀλύμπιε καλὸν ἄγαλμα
ἱλάῳ θυμῷ τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Ῥωμαίων δὲ οὔτε ἄνδρα ἰδιώτην οὔτε ὁπόσοι τῆς 4
βουλῆς, οὐδένα Μομμίου πρότερον ἀνάθημα ἴσμεν ἐς
440 ἱερὸν ἀναθέντα Ἑλληνικόν· Μόμμιος δὲ ἀπὸ λαφύρων
ἀνέθηκε τῶν ἐξ Ἀχαΐας Δία ἐς Ὀλυμπίαν χαλκοῦν. οὗτος
ἕστηκεν ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Λακεδαιμονίων ἀναθήματος,
παρὰ τὸν πρῶτον ταύτῃ τοῦ ναοῦ κίονα. Ὁ δὲ ἐν τῇ
Ἄλτει μέγιστον τῶν χαλκῶν ἐστὶν ἀγαλμάτων τοῦ Διός,
ἀνετέθη μὲν ὑπὸ αὐτῶν Ἠλείων ἀπὸ τοῦ πρὸς Ἀρκάδας

5 πολέμου, μέγεθος δὲ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι ποδῶν ἐστί. Παρὰ
δὲ τῷ Πελοπίῳ κίων τε οὐχ ὑψηλὸς καὶ ἄγαλμα Διός ἐστιν
ἐπ᾽ αὐτῷ μικρόν, τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν προτεῖνον. τού-
του δὲ ἀπαντικρὺ ἄλλα ἐστὶν ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου, ὡς
δὲ αὔτως Διὸς καὶ Γανυμήδους ἀγάλματα· ἔστι δὲ Ὁμή-
ρῳ πεποιημένα ὡς ἁρπασθείη τε ὑπὸ θεῶν Γανυμήδης
οἰνοχοεῖν Διί, καὶ ὡς Τρωῒ δῶρα ἵπποι δοθεῖεν ἀντ᾽ αὐ-
τοῦ. τοῦτο ἀνέθηκε μὲν Γνᾶθις Θεσσαλός, ἐποίησε δὲ
6 Ἀριστοκλῆς μαθητής τε καὶ υἱὸς Κλεοίτα. ἔστι δὲ καὶ
ἄλλος Ζεὺς οὐκ ἔχων πω γένεια, κεῖται δὲ ἐν τοῖς ἀνα-
θήμασι τοῖς Μικύθου. τὰ δὲ ἐς Μίκυθον, γένος τε ὁποῖον
ἦν αὐτῷ καὶ ἀνθ᾽ ὅτου τὰ ἀναθήματα ἐς Ὀλυμπίαν τὰ
πολλὰ ἀνέθηκεν, ὁ ἐφεξῆς μοι λόγος δηλώσει. Ἀπὸ
δὲ τοῦ ἀγάλματος τοῦ εἰρημένου προελθόντι ὀλίγον κατ᾽
εὐθεῖαν ἄγαλμά ἐστι Διὸς οὐκ ἔχον γένεια οὐδὲ αὐτό,
Ἐλαϊτῶν δὲ ἀνάθημα, οἳ καταβάντι ἐκ Καΐκου πεδίου ἐς
7 θάλασσαν πρῶτοι τῇ Αἰολίδι οἰκοῦσι. Τούτου δὲ αὖ-
θις ἄλλο ἄγαλμα ἔχεται Διός· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ᾽
αὐτῷ τοὺς ἐν Κνίδῳ Χερρονησίους ἀπὸ ἀνδρῶν ἀναθεῖ-
ναι πολεμίων φησίν. ἀνέθεσαν δὲ ἑκατέρωθεν παρὰ τὸν
Δία Πέλοπά τε καὶ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Κνιδίοις δὲ
τῆς πόλεως τὸ μὲν πολὺ ἐν τῇ ἠπείρῳ πεπόλισται τῇ Κα-
ρικῇ, ἔνθα καὶ τὰ λόγου μάλιστα ἄξια αὐτοῖς ἐστίν, ἡ δὲ
καλουμένη Χερρόνησός ἐστιν ἐπὶ τῇ ἠπείρῳ κειμένη νῆ-
8 σος, γεφύρᾳ διαβατὸς ἐξ αὐτῆς· καὶ τὰ ἀναθήματα ἀνέ- 441
θεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ τῷ Διὶ οἱ ἐνταῦθα οἰκοῦντες, ὡς εἰ
τῆς Ἐφεσίων πόλεως οἱ ἔχοντες τὸν ὀνομαζόμενον Κόρη-
σον ἀνάθημα φαῖεν ἰδίᾳ τι ἀναθεῖναι τοῦ Ἐφεσίων κοι-
νοῦ. Ἔστι δὲ καὶ πρὸς τῷ τείχει τῆς Ἄλτεως Ζεὺς ἐπὶ
ἡλίου τετραμμένος δυσμάς, ἐπίγραμμα οὐδὲν παρεχόμε-
νος· ἐλέγετο δὲ καὶ οὗτος Μομμίου τε καὶ ἀπὸ τοῦ
9 Ἀχαιῶν εἶναι πολέμου. 2. Ὁ δὲ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ

πάντων ὁπόσα ἀγάλματα Διὸς μάλιστα ἐς ἔκπληξιν ἀδί-
κων ἀνδρῶν πεποίηται, ἐπίκλησις μὲν Ὅρκιός ἐστιν αὐ-
τῷ, ἔχει δὲ ἐν ἑκατέρᾳ κεραυνὸν χειρί. παρὰ τούτῳ κα-
θέστηκε τοῖς ἀθληταῖς καὶ πατράσιν αὐτῶν καὶ ἀδελφοῖς,
ἔτι δὲ γυμνασταῖς ἐπὶ κάπρου κατόμνυσθαι τομίων μη-
δεν ἐς τὸν Ὀλυμπίων ἀγῶνα ἔσεσθαι παρ᾽ αὐτῶν κα-
κούργημα. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ἀθληταὶ καὶ τόδε ἔτι προσκατ-
όμνυνται, δέκα ἐφεξῆς μηνῶν ἀπηκριβῶσθαί σφισι τὰ
πάντα ἐς ἄσκησιν. ὀμνύουσι δὲ καὶ ὅσοι τοὺς παῖδας ἢ 10
τῶν ἵππων τῶν ἀγωνιζομένων τοὺς πώλους κρίνουσιν,
ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἄνευ δώρων ποιεῖσθαι κρίσιν, καὶ τὰ ἐς
τὸν δοκιμαζόμενόν τε καὶ μή, φυλάξειν καὶ ταῦτα ἐν
ἀπορρήτῳ. τῷ κάπρῳ δὲ ὅ τι χρῆσθαί σφισι μετὰ τῶν
ἀθλητῶν τὸν ὅρκον καθέστηκεν, οὐκ ἐμνημόνευσα ἐπε-
ρέσθαι, ἐπεὶ τοῖς γε ἀρχαιοτέροις ἐπὶ ἱερείῳ ἦν καθεστη-
κός, ἐφ᾽ ᾧ τις ὅρκον ἐποιήσατο, μηδὲ ἐδώδιμον εἶναι
τοῦτο ἔτι ἀνθρώπῳ. δηλοῖ δὲ οὐχ ἥκιστα καὶ Ὅμηρος·
τὸν γοῦν κάπρον καθ᾽ ὅτου τῶν τομίων Ἀγαμέμνων 11
ἐπώμοσεν ἦ μὴν εἶναι τὴν Βρισηΐδα ἑαυτοῦ τῆς εὐνῆς
ἀπείρατον, τοῦτον τὸν κάπρον ἀφιέμενον ὑπὸ τοῦ κήρυ-
κος ἐποίησεν ἐς θάλασσαν·

442 ἦ, καὶ ἀπὸ σφάραγον κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ.
τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
ῥῖψ᾽ ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.

οὕτω μὲν τὸ ἀρχαῖον τὰ τοιαῦτα ἐνόμιζον· ἔστι δὲ πρὸ
τῶν ποδῶν τοῦ Ὁρκίου πινάκιον χαλκοῦν, ἐπιγέγραπται
δὲ ἐλεγεῖα ἐπ᾽ αὐτοῦ, δεῖμα ἐθέλοντα τοῖς ἐπιορκοῦσι
παριστάναι.

XXV. Τοσαῦτα ἐντὸς τῆς Ἄλτεως ἀγάλματα εἶναι
Διὸς ἀνηριθμησάμεθα ἐς τὸ ἀκριβέστατον. τὸ ἀνάθημα
γὰρ τὸ πρὸς τῷ μεγάλῳ ναῷ ὑπὸ ἀνδρὸς Κορινθίου τε-
θέν, Κορινθίων δὲ οὐ τῶν ἀρχαίων, ἀλλ᾽ οἳ παρὰ βασι-

λέως ἔχουσιν εἰληφότες τὴν πόλιν, τοῦτο τὸ ἀνάθημα
Ἀλέξανδρός ἐστιν ὁ Φιλίππου Διὶ εἰκασμένος δῆθεν.
ὁπόσα δὲ ἀλλοῖα καὶ οὐ μίμησίς ἐστι Διός, ἐπιμνησόμε-
θα καὶ τούτων. εἰκόνας δὲ οὐ τιμῇ τῇ πρὸς τὸ θεῖον, τῇ
δὲ ἐς αὐτοὺς χάριτι ἀνατεθείσας τοὺς ἀνθρώπους, λόγῳ
σφᾶς τῷ ἐς τοὺς ἀθλητὰς ἀναμίξομεν.

2 Μεσσηνίους τοὺς ἐπὶ τῷ πορθμῷ κατὰ ἔθος δή τι
ἀρχαῖον [κατ' ἔτος] πέμποντας ἐς Ῥήγιον χορὸν παίδων
πέντε ἀριθμὸν καὶ τριάκοντα καὶ διδάσκαλόν τε ὁμοῦ τῷ
χορῷ καὶ ἄνδρα αὐλητὴν ἐς ἑορτήν τινα ἐπιχώριον Ῥηγί-
νων, κατέλαβεν αὐτούς ποτε συμφορά, μηδένα ὀπίσω
τῶν ἀποσταλέντων σφίσιν ἀποσωθῆναι, ἀλλὰ ἡ ναῦς ἡ
ἄγουσα τοὺς παῖδας ἠφανίσθη σὺν αὐτοῖς κατὰ τοῦ βυ-
θοῦ. Ἔστι γὰρ δὴ ἡ κατὰ τοῦτον θάλασσα τὸν πορθμὸν
3 θαλάσσης χειμεριωτάτη πάσης. οἵ τε γὰρ ἄνεμοι ταράσ-
σουσιν αὐτήν, ἀμφοτέρωθεν τὸ κῦμα ἐπάγοντες ἐκ τοῦ
Ἀδρίου καὶ ἐξ ἑτέρου πελάγους ὃ καλεῖται Τυρσηνόν·
ἤν τε καὶ ἀνέμων ἀπῇ πνεύματα, ὁ δὲ καὶ τηνικαῦτα ὁ
πορθμὸς κίνησιν βιαιοτάτην αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὰς
παρέχεται παλιρροίας. θηρία τε τοσαῦτα ἐς αὐτὸν τὰ
ἀθροιζόμενά ἐστιν, ὡς καὶ τὸν ἀέρα τὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσ-
σης ταύτης ἀναπίμπλασθαι τῶν θηρίων τῆς ὀσμῆς, ὥς
σωτηρίας γε ἐκ τοῦ πορθμοῦ μηδὲ ἐλπίδος τι ὑπολείπε-
σθαι ναυαγῷ. εἰ δὲ ἐνταῦθα συνέπεσεν Ὀδυσσεῖ διαφθα- 443
ρῆναι τὴν ναῦν, ἄλλως μὲν οὐκ ἄν τις πείθοιτο ἐκνήξα-
σθαι ζῶντα ἐς τὴν Ἰταλίαν αὐτόν, τὸ δὲ ἐκ τῶν θεῶν εὐ-
4 μενὲς ἐπὶ παντὶ ἐργάζεται ῥᾳστώνην. Τότε δὲ ἐπὶ τῇ
ἀπωλείᾳ τῶν παίδων οἱ Μεσσήνιοι πένθος ἦγον, καὶ
ἄλλα τέ σφισιν ἐς τιμὴν αὐτῶν ἐξευρέθη καὶ εἰκόνας ἐς
Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν χαλκᾶς, σὺν δὲ αὐτοῖς τὸν διδάσκα-
λον τοῦ χοροῦ καὶ τὸν αὐλητήν. τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα
ἐδήλου τὸ ἀρχαῖον ἀναθήματα εἶναι τῶν ἐν πορθμῷ

Μεσσηνίων· χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἱππίας ὁ λεγόμενος ὑπὸ
Ἑλλήνων γενέσθαι σοφὸς τὰ ἐλεγεῖα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίησεν.
ἔργα δέ εἰσιν Ἠλείου Κάλλωνος αἱ εἰκόνες.

2. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμ- 5
μένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον,
Μοτύη πόλις· οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐν αὐτῇ καὶ Φοίνικες.
τούτοις τοῖς ἐν Μοτύῃ βαρβάροις Ἀκραγαντῖνοι κατα-
στάντες ἐς πόλεμον καὶ λείαν τε καὶ λάφυρα ἀπ' αὐτῶν
λαβόντες ἀνέθεσαν τοὺς παῖδας ἐς Ὀλυμπίαν τοὺς χαλ-
κοῦς, προτείνοντάς τε τὰς δεξιὰς καὶ εἰκασμένους εὐχο-
μένοις τῷ θεῷ. κεῖνται δὲ ἐπὶ τοῦ τείχους οὗτοι τῆς Ἄλ-
τεως· Καλάμιδος δὲ εἶναι σφᾶς ἔργα ἐγώ τε εἴκαζον, καὶ
ἐς αὐτοὺς κατὰ τὰ αὐτὰ εἶχεν ὁ λόγος. 3. Σικελίαν δὲ 6
ἔθνη τοσάδε οἰκεῖ, Σικανοί τε καὶ Σικελοὶ καὶ Φρύγες, οἱ
μὲν ἐξ Ἰταλίας διαβεβηκότες ἐς αὐτήν, Φρύγες δὲ ἀπὸ
τοῦ Σκαμάνδρου ποταμοῦ καὶ χώρας τῆς Τρῳάδος. οἱ δὲ
Φοίνικες καὶ Λίβυες στόλῳ ἀφίκοντο ἐς τὴν νῆσον κοι-
νῷ, καὶ ἄποικοι Καρχηδονίων εἰσί. τοσαῦτα μὲν ἐν Σι-
κελίᾳ ἔθνη βάρβαρα· Ἑλλήνων δὲ Δωριεῖς τε ἔχουσιν
αὐτὴν καὶ Ἴωνες, καὶ τοῦ Φωκικοῦ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ γέ-
νους ἑκατέρου μοῖρα οὐ πολλή.

4. Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ τείχους τά τε Ἀκραγαντίνων 7
444 ἀναθήματα καὶ Ἡρακλέους δύο εἰσὶν ἀνδριάντες γυμνοί,
παῖδες ἡλικίαν. τὸν δὲ ἐν Νεμέᾳ τοξεύοντα ἔοικε λέοντα,
τοῦτον μὲν δὴ τόν τε Ἡρακλέα καὶ ὁμοῦ τῷ Ἡρακλεῖ τὸν
λέοντα Ταραντῖνος ἀνέθηκεν Ἱπποτίων, Νικοδάμου δέ
ἐστι Μαιναλίου τέχνη· τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἕτερον Ἀναξίπ-
που μέν ἐστιν ἀνάθημα Μενδαίου, μετεκομίσθη δὲ ἐν-
ταῦθα ὑπὸ Ἠλείων· τὰ πρὸ τούτου δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς
ὁδοῦ τῷ πέρατι, ἣ ἄγει μὲν ἐξ Ἤλιδος ἐς Ὀλυμπίαν, κα-
λεῖται δὲ ἱερά. 5. Ἔστι δὲ καὶ ἀναθήματα ἐν κοινῷ τοῦ 8
Ἀχαιῶν ἔθνους, ὅσοι προκαλεσαμένου τοῦ Ἕκτορος ἐς

*μονομαχίαν ἄνδρα Ἕλληνα τὸν κλῆρον ἐπὶ τῷ ἀγῶνι ὑπέ-
μειναν. οὗτοι μὲν δὴ ἑστήκασι τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου
πλησίον, δόρασι καὶ ἀσπίσιν ὡπλισμένοι· ἀπαντικρὺ δὲ
ἐπὶ ἑτέρου βάθρου πεποίηται Νέστωρ τὸν ἑκάστου κλῆ-
ρον ἐσβεβληκὼς ἐς τὴν κυνῆν. τῶν δὲ ἐπὶ τῷ Ἕκτορι
κληρουμένων ἀριθμὸν ὄντων ὀκτώ, τὸν γὰρ ἔνατον αὐ-
τῶν, τὴν τοῦ Ὀδυσσέως εἰκόνα, Νέρωνα κομίσαι λέγου-
9 σιν ἐς Ῥώμην, τῶν δὲ ὀκτὼ τούτων ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγα-
μέμνονι τὸ ὄνομά ἐστι γεγραμμένον· γέγραπται δὲ καὶ
τοῦτο ἐπὶ τὰ λαιὰ ἐκ δεξιῶν. ὅτου δὲ ὁ ἀλεκτρυών ἐστιν
ἐπίθημα τῇ ἀσπίδι, Ἰδομενεύς ἐστιν ὁ ἀπόγονος Μίνω·
τῷ δὲ Ἰδομενεῖ γένος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τοῦ πατρὸς Πασι-
φάης, Ἡλίου δὲ ἱερόν φασιν εἶναι τὸν ὄρνιθα καὶ ἀγγέλ-
10 λειν ἀνιέναι μέλλοντος τοῦ ἡλίου. γέγραπται δὲ καὶ ἐπί-
γραμμα ἐπὶ τῷ βάθρῳ·*

*τῷ Διὶ τ' Ἀχαιοὶ τἀγάλματα ταῦτ' ἀνέθηκαν,
ἔγγονοι ἀντιθέου Ταντταλίδα Πέλοπος.*

Τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι γεγραμμένον, ὁ δὲ ἀγαλμα- 445
τοποιὸς ὅστις ἦν ἐπὶ τοῦ Ἰδομενέως γέγραπται τῇ ἀσπίδι·

*Πολλὰ μὲν ἄλλα σοφοῦ ποιήματα καὶ τόδ' Ὀνάτα
ἔργον, ὃν Αἰγίνῃ γείνατο παῖδα Μίκων.*

11 6. *Οὐ πόῤῥω δὲ τοῦ Ἀχαιῶν ἀναθήματος καὶ Ἡρα-
κλῆς ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ ζωστῆρος μαχόμενος πρὸς τὴν Ἀμα-
ζόνα ἔφιππον γυναῖκα. τοῦτον Εὐαγόρας μὲν γένος
Ζαγκλαῖος ἀνέθηκεν, ἐποίησε δὲ Κυδωνιάτης Ἀριστο-
κλῆς. ἐν δὲ τοῖς μάλιστα ἀρχαίοις καταριθμήσασθαι καὶ
τὸν Ἀριστοκλέα ἔστι· καὶ σαφῶς μὲν ἡλικίαν οὐκ ἔχοι τις
ἂν εἰπεῖν αὐτοῦ, δῆλα δὲ ὡς πρότερον ἔτι ἐγένετο πρὶν
ἢ τῇ Ζάγκλῃ τὸ ὄνομα γενέσθαι τὸ ἐφ' ἡμῶν Μεσσήνην.*
12 7. *Θάσιοι δὲ Φοίνικες τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, καὶ ἐκ
Τύρου καὶ Φοινίκης τῆς ἄλλης ὁμοῦ Θάσῳ τῷ Ἀγήνορος
κατὰ ζήτησιν ἐκπλεύσαντες τὴν Εὐρώπης, ἀνέθεσαν*

*Ἡρακλέα ἐς Ὀλυμπίαν, τὸ βάθρον χαλκοῦν ὁμοίως τῷ
ἀγάλματι. μέγεθος μὲν δὴ τοῦ ἀγάλματός εἰσι πήχεις
δέκα, ῥόπαλον δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχει
τόξον. ἤκουσα δὲ ἐν Θάσῳ τὸν αὐτὸν σφᾶς Ἡρακλέα ὃν
καὶ Τύριοι σέβεσθαι, ὕστερον δὲ ἤδη τελοῦντας ἐς Ἕλ-
ληνας νομίσαι καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος νέμειν
τιμάς. τῷ δὲ ἀναθήματι τῷ ἐς Ὀλυμπίαν Θασίων ἔπεστιν* 13
ἐλεγεῖον·

*Υἱὸς μέν με Μίκωνος Ὀνάτας ἐξετέλεσσεν
αὐτὸς ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.*

*Τὸν δὲ Ὀνάταν τοῦτον ὅμως, καὶ τέχνης ἐς τὰ ἀγάλματα
ὄντα Αἰγιναίας, οὐδενὸς ὕστερον θήσομεν τῶν ἀπὸ Δαι-
δάλου τε καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀττικοῦ.*

446 XXVI. *Μεσσηνίων δὲ τῶν Δωριέων οἱ Ναύπακτόν
ποτε παρὰ Ἀθηναίων λαβόντες ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ Νί-
κης ἐπὶ τῷ κίονι ἀνέθεσαν. τοῦτό ἐστιν ἔργον μὲν Μεν-
δαίου Παιωνίου, πεποίηται δὲ ἀπὸ ἀνδρῶν πολεμίων,
ὅτε Ἀκαρνᾶσι καὶ Οἰνιάδαις, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπολέμησαν.
Μεσσήνιοι δὲ αὐτοὶ λέγουσι τὸ ἀνάθημά σφισιν ἀπὸ τοῦ
ἔργου τοῦ ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ μετὰ Ἀθηναίων, καὶ
οὐκ ἐπιγράψαι τὸ ὄνομα τῶν πολεμίων σφᾶς τῷ ἀπὸ
Λακεδαιμονίων δείματι, ἐπεὶ Οἰνιαδῶν γε καὶ Ἀκαρνά-
νων οὐδένα ἔχειν φόβον.*

2. *Τὰ δὲ ἀναθήματα Μικύθου πολλά τε ἀριθμὸν καὶ* 2
*οὐκ ἐφεξῆς ὄντα εὕρισκον, ἀλλὰ Ἰφίτου μὲν τοῦ Ἠλείου
καὶ Ἐκεχειρίας στεφανούσης τὸν Ἴφιτον, τούτων μὲν
τῶν εἰκόνων ἔχεται τοσάδε ἀναθήματα τῶν Μικύθου,
Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν τε καὶ Ἑστία· Γλαῦκος δὲ ὁ
ποιήσας ἐστὶν Ἀργεῖος. παρὰ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου
τὴν ἐν ἀριστερᾷ πλευρὰν ἀνέθηκεν ἄλλα, Κόρην τὴν
Δήμητρος καὶ Ἀφροδίτην Γανυμήδην τε καὶ Ἄρτεμιν,
ποιητῶν δὲ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, καὶ θεοὺς αὖθις*

3 Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγίειαν. 3. Ἀγών τε ἐν τοῖς ἀναθήμασίν
ἐστι τοῖς Μικύθου φέρων ἁλτῆρας. οἱ δὲ ἁλτῆρες οὗτοι
παρέχονται σχῆμα τοιόνδε· κύκλου παραμηκεστέρου καὶ
οὐκ ἐς τὸ ἀκριβέστατον περιφεροῦς εἰσὶν ἥμισυ, πεποίη-
ται δὲ ὡς καὶ τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν διιέναι καθάπερ
δι' ὀχάνων ἀσπίδος. τούτων μὲν δὴ σχῆμά ἐστι τὸ εἰρη-
μένον· παρὰ δὲ τοῦ Ἀγῶνος τὴν εἰκόνα Διόνυσος καὶ ὁ
Θρᾷξ ἐστὶν Ὀρφεὺς καὶ ἄγαλμα Διός, οὗ δὴ καὶ ὀλίγῳ
πρότερον ἐπεμνήσθην. ταῦτα ἔργα ἐστὶν Ἀργείου Διο-
νυσίου. τεθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ Μικύθου καὶ ἄλλα ὁμοῦ
τούτοις λέγουσι, Νέρωνα δὲ ἀφελέσθαι φασὶ καὶ ταῦτα.
4 τοῖς δὲ ἐργασαμένοις αὐτά, γένος οὖσιν Ἀργείοις, Διο-
νυσίῳ τε καὶ Γλαύκῳ, διδάσκαλόν σφισιν οὐδένα ἐπι-
λέγουσιν· ἡλικίαν δὲ αὐτῶν ὁ τὰ ἔργα ἐς Ὀλυμπίαν ἀνα-
θεὶς ἐπιδείκνυσιν ὁ Μίκυθος. 4. τὸν γὰρ δὴ Μίκυθον 447
τοῦτον Ἡρόδοτος ἔφη ἐν τοῖς λόγοις ὡς Ἀναξίλα τοῦ ἐν
Ῥηγίῳ τυραννήσαντος γενόμενος δοῦλος καὶ ταμίας τῶν
Ἀναξίλα χρημάτων ὕστερον τούτων ἀπιὼν οἴχοιτο ἐς
5 Τεγέαν τελευτήσαντος Ἀναξίλα. τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀναθή-
μασιν ἐπιγράμματα καὶ πατέρα Μικύθῳ Χοῖρον καὶ Ἑλ-
ληνίδας αὐτῷ πόλεις Ῥήγιόν τε πατρίδα καὶ τήν ἐπὶ τῷ
πορθμῷ Μεσσήνην δίδωσιν· οἰκεῖν δὲ τὰ μὲν ἐπιγράμ-
ματα ἐν Τεγέᾳ οὔ φησιν αὐτόν, τὰ δὲ ἀναθήματα ἀνέ-
θηκεν ἐς Ὀλυμπίαν εὐχήν τινα ἐκτελῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ
παιδὸς νοσήσαντος νόσον φθινάδα.
6 5. Πλησίον δὲ τῶν μειζόνων ἀναθημάτων Μικύθου,
τέχνης δὲ τοῦ Ἀργείου Γλαύκου, Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἕστηκε
κράνος ἐπικειμένη καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα· Νικόδαμος
μὲν εἰργάσατο ὁ Μαινάλιος, Ἠλείων δέ ἐστιν ἀνάθημα.
παρὰ δὲ τὴν Ἀθηνᾶν πεποίηται Νίκη· ταύτην Μαντι-
νεῖς ἀνέθεσαν, τὸν πόλεμον δὲ οὐ δηλοῦσιν ἐν τῷ ἐπι-
γράμματι. Κάλαμις δὲ οὐκ ἔχουσαν πτερὰ ποιῆσαι λέγε-

ται απομιμούμενος τὸ Ἀθήνῃσι τῆς Ἀπτέρου καλουμένης
ξοανον. 6. Πρὸς δὲ τοῖς ἐλάσσοσιν ἀναθήμασι τοῦ Μικύ- 7
θου, ποιηθεῖσι δὲ ὑπὸ Διονυσίου, πρὸς τούτοις Ἡρα-
κλέους ἐστὶ τῶν ἔργων τὸ ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν Νεμέᾳ
καὶ ὕδραν τε καὶ ἐς τὸν κύνα τοῦ Ἅιδου καὶ τὸν ἐπὶ Ἐρυ-
μάνθῳ ποταμῷ κάπρον. ἐκόμισαν δὲ αὐτὰ ἐς Ὀλυμπίαν
Ἡρακλεῶται Μαριανδυνῶν ὁμόρων βαρβάρων καταδρα-
μόντες τὴν χώραν. ἡ δὲ Ἡράκλεια πεπόλισται μὲν ἐπὶ
Εὐξείνῳ πόντῳ, ἀπῳκίσθη δὲ ἐκ Μεγάρων· μετέσχον
δὲ καὶ Βοιωτῶν Ταναγραῖοι τοῦ οἰκισμοῦ.

XXVII. Τούτων δὲ ἀντικρὺ τῶν κατειλεγμένων
ἔστιν ἄλλα ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου, τετραμμένα μὲν
πρὸς μεσημβρίαν, τοῦ τεμένους δὲ ἐγγύτατα ὃ τῷ Πέ-
λοπι ἀνεῖται. ἐν δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀνατεθέντα ἐστὶν ὑπὸ
τοῦ Μαιναλίου Φόρμιδος, ὃς ἐκ Μαινάλου διαβὰς ἐς
Σικελίαν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένους, καὶ ἐκείνῳ τε
αὐτῷ καὶ Ἱέρωνι ὕστερον ἀδελφῷ τοῦ Γέλωνος ἐς τὰς
στρατείας ἀποδεικνύμενος λαμπρὰ ἔργα, ἐς τοσοῦτο
448 προῆλθεν εὐδαιμονίας ὡς ἀναθεῖναι μὲν ταῦτα ἐς Ὀλυμ-
πίαν, ἀναθεῖναι δὲ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα ἐς Δελφούς.
Τὰ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν δύο τέ εἰσιν ἵπποι καὶ ἡνίοχοι δύο, 2
ἑκατέρῳ τῶν ἵππων παρεστὼς ἀνὴρ ἡνίοχος. ὁ μὲν δὴ
πρότερος τῶν ἵππων καὶ ὁ ἀνὴρ Διονυσίου τοῦ Ἀργείου,
τὰ δεύτερα δὲ ἔργα ἐστὶν Αἰγινήτου Σίμωνος. τῷ προ-
τέρῳ δὲ τῶν ἵππων ἐπίγραμμα ἔπεστιν ἐπὶ τῇ πλευρᾷ, τὰ
πρῶτα οὐ σὺν μέτρῳ· λέγει γὰρ δὴ οὕτω

Φόρμις ἀνέθηκεν
Ἀρκὰς Μαινάλιος, νῦν δὲ Συρακόσιος.

2. Οὗτός ἐστιν ὁ ἵππος ὅτῳ καὶ τὸ ἱππομανὲς λόγῳ τῷ 3
Ἠλείων ἔγκειται. δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἐς τιμὴν ἀνδρὸς μάγου
σοφίᾳ γενέσθαι συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ. μέγεθος μὲν ἢ εἶ-

δος ἵππων ἀποδεῖ πολλῷ, ὅσοι τῆς Ἄλτεως ἐντὸς ἑστή-
κασι· πρὸς δὲ ἀποκέκοπταί τε τὴν οὐρὰν καὶ ἔστιν ἐπὶ τῷ
τοιῷδε ἔτι αἰσχίων. οἱ δὲ ἵπποι οἱ ἄρσενες οὔτι που τοῦ
ἦρος μόνον ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἐπ' αὐτὸν ὀργῶσιν ἡμέ-
4 ραν. καὶ γὰρ ἐσθέουσιν ἐς τὴν Ἄλτιν ἀπορρηγνύοντες τὰ
δεσμὰ ἢ καὶ ἐκφεύγοντες τοὺς ἄγοντας, καὶ ἐπιπηδῶσιν
αὐτῷ πολλῷ δή τι ἐμμανέστερον ἢ ἐπὶ τὴν καλλίστην ἵπ-
πον ζῶσάν τε καὶ ἠθάδα ἀναβαίνεσθαι. ἀπολισθάνουσί τε
δὴ αὐτοῖς αἱ ὁπλαί, καὶ ὅμως οὐκ ἀπαγορεύουσι χρεμετί-
ζοντές τε μᾶλλον καὶ ἐπιπηδῶντες μετὰ βιαιοτέρας τῆς ὁρ-
μῆς, πρὶν ἂν ὑπὸ μαστίγων καὶ ἀνάγκης ἰσχυρᾶς ἀφελκυ-
σθῶσι· πρότερον δὲ οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγή σφισιν οὐδεμία
5 ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ. 3. Καὶ ἄλλο ἐν Λυδίᾳ θεασάμενος οἶδα
διάφορον μὲν θαῦμα ἢ κατὰ τὸν ἵππον τὸν Φόρμιδος, μά-
γων μέντοι σοφίας οὐδὲ αὐτὸ ἀπηλλαγμένον. ἔστι γὰρ
Λυδοῖς ἐπίκλησιν Περσικοῖς ἱερὰ ἔν τε Ἱεροκαισαρείᾳ κα-
λουμένῃ πόλει καὶ ἐν Ὑπαίποις, ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἱερῶν 449
οἴκημά τε καὶ ἐν τῷ οἰκήματί ἐστιν ἐπὶ βωμοῦ τέφρα· χρόα
6 δὲ οὐ κατὰ τέφραν ἐστὶν αὐτῇ τὴν ἄλλην. ἐσελθὼν δὲ ἐς τὸ
οἴκημα ἀνὴρ μάγος καὶ ξύλα ἐπιφορήσας αὖα ἐπὶ τὸν βω-
μὸν πρῶτα μὲν τιάραν ἐπέθετο ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, δεύτερα
δὲ ἐπίκλησιν ὅτου δὴ θεῶν ἐπᾴδει βάρβαρα καὶ οὐδαμῶς
συνετὰ Ἕλλησιν· ἐπᾴδει δὲ ἐπιλεγόμενος ἐκ βιβλίου.
ἄνευ τε δὴ πυρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφθῆναι τὰ ξύλα καὶ
περιφανῆ φλόγα ἐξ αὐτῶν ἐκλάμψαι. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτο
ἡμῖν δεδηλώσθω.

7 4. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἀναθήμασι τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ
Φόρμις ἀνδρὶ ἀνθεστηκὼς πολεμίῳ, καὶ ἐφεξῆς ἑτέρῳ
καὶ τρίτῳ γε αὖθις μάχεται. γέγραπται δὲ ἐπὶ τούτοις
τὸν στρατιώτην μὲν τὸν μαχόμενον Φόρμιν εἶναι τὸν
Μαινάλιον, τὸν δὲ ἀναθέντα Συρακόσιον Λυκόρταν·
δῆλα δὲ ὡς οὗτος ὁ Λυκόρτας κατὰ φιλίαν ἀναθείη τοῦ

Φόρμιδος. τὰ δὲ ἀναθήματα τοῦ Λυκόρτα καλεῖται Φόρ-
μιδος καὶ ταῦτα ὑπὸ Ἑλλήνων. 5. Ὁ δὲ Ἑρμῆς ὁ τὸν 8
κριὸν φέρων ὑπὸ τῇ μασχάλῃ καὶ ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ
κυνῆν καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκὼς οὐ τῶν
Φόρμιδος ἔτι ἀναθημάτων ἐστίν, ὑπὸ δὲ Ἀρκάδων ἐκ
Φενεοῦ δέδοται τῷ θεῷ. Ὀνάταν δὲ τὸν Αἰγινήτην,
σὺν δὲ αὐτῷ Καλλιτέλην ἐργάσασθαι λέγει τὸ ἐπί-
γραμμα· δοκεῖν δέ μοι τοῦ Ὀνάτα μαθητὴς ἢ παῖς
ὁ Καλλιτέλης ἦν. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Φενεατῶν ἀνα-
θήματος ἄλλο ἐστὶν ἄγαλμα, κηρυκεῖον Ἑρμῆς ἔχων·
ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῷ Γλαυκίαν ἀναθεῖναι γένος Ῥη-
γῖνον, ποιῆσαι δὲ Κάλλωνα Ἠλεῖον. 6. Βοῶν δὲ τῶν 9
χαλκῶν ὁ μὲν Κορκυραίων, ὁ δὲ ἀνάθημα Ἐρετριέων,
τέχνη δὲ Ἐρετριέως ἐστὶ Φιλησίου. καὶ ἀνθ' ὅτου μὲν
οἱ Κορκυραῖοι τόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἕτερον βοῦν ἐς
Δελφοὺς ἀνέθεσαν, δηλώσει μοι τὰ ἐς Φωκέας τοῦ λό-
γου· ἐπὶ δὲ τῷ Ὀλυμπίασιν αὐτῶν ἀναθήματι συμβῆ-
ναι τοιόνδε ἤκουσα. παῖς μικρὸς ὑπὸ τούτῳ καθήμενος 10
τῷ βοῒ ἐς τὸ κάτω νενευκὼς ἔπαιζεν· ἀνασχὼν δὲ ἐξαί-
φνης τὴν κεφαλὴν κατεάγη τε αὐτὴν πρὸς τὸν χαλκόν,
καὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἡμέραις ὕστερον ἀπέθανεν οὐ
πολλαῖς. Ἠλεῖοι μὲν δὴ τὸν βοῦν ἅτε αἵματι ἔνοχον
450 ἐβουλεύοντο ἐκκομίσαι τῆς Ἄλτεως· ὁ δὲ σφᾶς θεὸς ὁ ἐν
Δελφοῖς κατὰ * * τὸ ἀνάθημα [καθάρσια] ἔχρα ἐπ' αὐτῷ
ποιησαμένους, ὁπόσα Ἕλληνες ἐπὶ ἀκουσίῳ φόνῳ νομί-
ζουσιν.

7. Ἔστι δὲ ὑπὸ ταῖς ἐν τῇ Ἄλτει πλατάνοις κατὰ 11
μέσον μάλιστά που τὸν περίβολον τρόπαιον χαλκοῦν,
καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ τροπαίου τῇ ἀσπίδι, Ἠλείους ἀπὸ
Λακεδαιμονίων ἀναστῆσαι. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ τὸν
ἄνδρα ἐπέλαβεν ἐκεῖνον ἀφεῖναι τὴν ψυχήν, ὃς τοῦ
Ἡραίου τῆς ὀροφῆς κατ' ἐμὲ ἀνασκευαζομένης ἐνταῦθα

12 ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις εὑρέθη κείμενος. 8. Τῶν δὲ ἐν Θρᾴκῃ
Μενδαίων τὸ ἀνάθημα ἐγγύτατα ἀφίκετο ἀπατῆσαί με
ὡς ἀνδρὸς εἰκὼν εἴη πεντάθλου· καὶ κεῖται μὲν παρὰ
τὸν Ἠλεῖον Ἀναυχίδαν, ἔχει δὲ ἁλτῆρας ἀρχαίους. ἐλε-
γεῖον δὲ ἐπ' αὐτὸ γεγραμμένον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ μηροῦ·

Ζηνὶ θεῶν βασιλεῖ μ' ἀκροθίνιον ἐνθάδ' ἔθηκαν
Μενδαῖοι, Σίπτην χερσὶ βιασάμενοι.

τὸ μὲν δὴ Θρᾴκιόν τι εἶναι τεῖχος καὶ πόλις ἔοικεν,
ἡ Σίπτη, Μενδαίοις δὲ αὐτοῖς γένος τε Ἑλληνικὸν καὶ
ἀπὸ Ἰωνίας ἐστίν, οἰκοῦσι δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς
πρὸς Αἴνῳ πόλει.

ΗΛΙΑΚΩΝ Β.

1. Ἕπεται δέ μοι τῷ λόγῳ τῷ ἐς τὰ ἀναθήματα τὸ μετὰ 452
τοῦτο ἤδη ποιήσασθαι καὶ ἵππων ἀγωνιστῶν μνήμην καὶ
ἀνδρῶν ἀθλητῶν τε καὶ ἰδιωτῶν ὁμοίως. τῶν δὲ νικησάν-
των Ὀλυμπίασιν οὐχ ἁπάντων εἰσὶν ἑστηκότες ἀνδριάν-
τες, ἀλλὰ καὶ ἀποδειξάμενοι λαμπρὰ ἐς τὸν ἀγῶνα, οἱ δὲ
2 καὶ ἐπὶ ἄλλοις ἔργοις, ὅμως οὐ τετυχήκασιν εἰκόνων. τού-
τους ἐκέλευσεν ἀφεῖναί με ὁ λόγος, ὅτι οὐ κατάλογός
ἐστιν ἀθλητῶν ὁπόσοις γεγόνασιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι,
ἀναθημάτων δὲ ἄλλων τε καὶ εἰκόνων συγγραφή. οὐδὲ
ὁπόσων ἑστήκασιν ἀνδριάντες, οὐδὲ τούτοις πᾶσιν ἐπέ-
ξειμι, ἐπιστάμενος ὅσοι τῷ παραλόγῳ τοῦ κλήρου καὶ
οὐχ ὑπὸ ἰσχύος ἀνείλοντο ἤδη τὸν κότινον. ὁπόσοις δὲ
ἢ αὐτοῖς εἶχεν ἐς δόξαν ἢ καὶ τοῖς ἀνδριᾶσιν ὑπῆρχεν
ἄμεινον ἑτέρων πεποιῆσθαι, τοσαῦτα καὶ αὐτὸς μνησθή-
σομαι.
3 2. Ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ἀνδρὸς εἰκὼν
παλαιστοῦ, γένος δὲ ἦν Ἠλεῖος, Σύμμαχος Αἰσχύλου·
παρὰ δὲ αὐτὸν ἐκ Φενεοῦ τῆς Ἀρκάδων Νεολαΐδας Προ-

ξένου, πυγμῆς ἐν παισὶν ἀνῃρημένος νίκην· ἐφεξῆς δὲ
Ἀρχέδαμος Ξενίου, καταβαλὼν καὶ οὗτος παλαιστὰς παῖ-
δας, γένος καὶ αὐτὸς Ἠλεῖος. τούτων τῶν κατειλεγμέ-
νων εἰργάσατο Ἄλυπος τὰς εἰκόνας Σικυώνιος, Ναυκύ-
δους τοῦ Ἀργείου μαθητής. Κλεογένην δὲ Σιληνοῦ 4
τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησὶν εἶναι τῶν ἐπιχωρίων,
453 ἐκ δὲ ἀγέλης αὐτὸν οἰκείας ἵππῳ κρατῆσαι κέλητι. Πλη-
σίον δὲ τοῦ Κλεογένους Δεινόλοχός τε κεῖται Πύρρου
καὶ Τρωΐλος Ἀλκίνου. τούτοις γένος μὲν καὶ αὐτοῖς ἐστὶν
ἐξ Ἤλιδος, γεγόνασι δέ σφισιν οὐ κατὰ ταὐτὰ αἱ νῖκαι,
ἀλλὰ τῷ μὲν ἑλλανοδικεῖν τε ὁμοῦ καὶ ἵππων ὑπῆρξεν
ἀνελέσθαι νίκας, τῷ Τρωΐλῳ, τελείᾳ τε συνωρίδι καὶ
πώλων ἅρματι· ὀλυμπιάδι δὲ ἐκράτει δευτέρᾳ πρὸς ταῖς
ἑκατόν. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ νόμος ἐγένετο Ἠλείοις μηδὲ ἵπ- 5
πους τοῦ λοιποῦ τῶν ἑλλανοδικούντων καθιέναι μηδένα.
τούτου μὲν δὴ τὸν ἀνδριάντα ἐποίησε Λύσιππος· ἡ δὲ
τοῦ Δεινολόχου μήτηρ εἶδεν ὄψιν ὀνείρατος ὡς ἔχοιτο
τοῦ παιδὸς ἐν τοῖς κόλποις ἐστεφανωμένου, καὶ τοῦδε
ἕνεκα ἐς τὸν ἀγῶνα ὁ Δεινόλοχος ἠσκήθη, καὶ τοὺς παῖ-
δας παρέθει τρέχων. Σικυωνίου δὲ Κλέωνός ἐστιν ἡ εἰ-
κών. Ἐς δὲ τὴν Ἀρχιδάμου Κυνίσκαν, ἐς τὸ γένος τε 6
αὐτῆς καὶ ἐπὶ ταῖς Ὀλυμπικαῖς νίκαις, πρότερον ἔτι ἐδή-
λωσα ἐν τοῖς λόγοις οἳ ἐς τοὺς βασιλέας τοὺς Λακεδαιμο-
νίων ἔχουσι. πεποίηται δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τὸν ἀνδρι-
άντα τοῦ Τρωΐλου λίθου κρηπὶς καὶ ἅρμα τε ἵππων καὶ
ἀνὴρ ἡνίοχος καὶ αὐτῆς Κυνίσκας εἰκών, Ἀπελλοῦ τέχνη.
γέγραπται δὲ καὶ ἐπιγράμματα ἐς τὴν Κυνίσκαν ἔχοντα.
Εἰσὶ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐφεξῆς ἀνακείμενοι τῇ Κυνί- 7
σκᾳ· ἵππων νῖκαι γεγόνασιν αὐτοῖς. Ἀνάξανδρος μὲν
ἅρματι ἀνηγορεύθη πρῶτος· τὸ δὲ ἐπίγραμμά φησι τὸ
ἐπ' αὐτῷ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀναξάνδρου πρότερον ἔτι στε-
φανωθῆναι τὸν πατέρα πεντάθλῳ. οὗτος μὲν δὴ ἔοικεν

εὐχόμενος τῷ θεῷ, Πολυκλῆς δὲ ἐπίκλησιν λαβὼν Πο-
λύχαλκος τεθρίππῳ μὲν καὶ οὗτος ἐκράτησεν, ἡ δὲ εἰκὼν
ἐπὶ τῇ χειρὶ ἔχει οἱ τῇ δεξιᾷ ταινίαν. παρὰ δὲ αὐτῷ παι-
δία δύο τὸ μὲν τροχὸν κατέχει, τὸ δὲ αἰτεῖ τὴν ταινίαν.
ἐνίκησε δὲ ὁ Πολυκλῆς ἵπποις, ὡς τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ᾽
αὐτῷ λέγει, καὶ Πυθοῖ καὶ Ἰσθμοῖ τε καὶ Νεμέᾳ.

II. Παγκρατιαστοῦ δὲ ἀνδρὸς τὸν μὲν ἀνδριάντα 454
εἰργάσατο Λύσιππος· ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ἀνείλετο ἐπὶ
παγκρατίῳ νίκην τῶν ἄλλων τε Ἀκαρνάνων καὶ τῶν ἐξ
αὐτῆς Στράτου πρῶτος * * * [Ξενάρχης] τε ἐκαλεῖτο Φι-
λανδρίδου. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄρα μετὰ τὴν ἐπιστρατείαν
τοῦ Μήδου διετέθησαν πάντων φιλοτιμότατα Ἑλλή-
νων πρὸς ἵππων τροφάς. χωρὶς γὰρ ἢ ὅσους αὐτῶν κα-
τέλεξα ἤδη, τοσοίδε ἄλλοι τῶν ἐκ Σπάρτης ἱπποτρόφων
μετὰ τὴν εἰκόνα ἀνάκεινται τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἀθλητοῦ,
Ξενάρχης καὶ Λυκῖνος Ἀρκεσίλαός τε καὶ ὁ παῖς τοῦ Ἀρ-
2 κεσιλάου Λίχας. Ξενάρχῃ μὲν δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν
Ἄργει τε ὑπῆρξε καὶ ἐν Κορίνθῳ προσανελέσθαι νίκας·
Λυκῖνος δὲ ἀγαγὼν ἐς Ὀλυμπίαν πώλους, καὶ οὐ δοκιμα-
σθέντος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, καθῆκεν ἐς τῶν ἵππων τὸν δρό-
μον τῶν τελείων τοὺς πώλους καὶ ἐνίκα δι᾽ αὐτῶν. ἀνέ-
θηκε δὲ καὶ ἀνδριάντας δύο ἐς Ὀλυμπίαν, Μύρωνος τοῦ
Ἀθηναίου ποιήματα. τῷ δὲ Ἀρκεσιλάῳ καὶ Λίχᾳ τῷ
παιδί, τῷ μὲν αὐτῶν γεγόνασι δύο Ὀλυμπικαὶ νῖκαι,
Λίχας δὲ εἰργομένων τηνικαῦτα τοῦ ἀγῶνες Λακεδαιμο-
νίων καθῆκεν ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Θηβαίων δήμου τὸ ἅρμα,
τὸν δὲ ἡνίοχον νικήσαντα ἀνέδησεν αὐτὸς ταινίᾳ· καὶ
3 ἐπὶ τούτῳ μαστιγοῦσιν αὐτὸν οἱ Ἑλλανοδίκαι. καὶ διὰ
τὸν Λίχαν τοῦτον ἡ κατὰ Ἆγιν βασιλέα ἐπιστρατεία Λα-
κεδαιμονίων ἐγένετο ἐπὶ Ἠλείους καὶ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως
μάχη. καταπαυσθέντος δὲ τοῦ πολέμου τὴν μὲν εἰκόνα
ἐνταῦθα ἔστησε, τὰ δὲ Ἠλείων ἐς τοὺς ὀλυμπιονίκας

γράμματα οὐ Λίχαν, Θηβαίων δὲ τὸν δῆμον ἔχει νενι-
κηκότα.

2. Τοῦ δὲ Λίχα πλησίον μάντις ἕστηκεν Ἠλεῖος 4
Θρασύβουλος Αἰνέου τῶν Ἰαμιδῶν, ὃς καὶ Μαντινεῦσιν
455 ἐμαντεύσατο ἐναντία Λακεδαιμονίων καὶ Ἄγιδος τοῦ
Εὐδαμίδου βασιλέως· ἃ δὴ καὶ ἐς πλέον ἐν τῷ λόγῳ τῷ
ἐς Ἀρκάδας ἐπέξειμι. τοῦ Θρασυβούλου δὲ τῇ εἰκόνι
γαλεώτης πρὸς τὸν ὦμον προσέρπων ἐστὶ τὸν δεξιόν, καὶ
κύων ἱερεῖον δὴ παρ᾽ αὐτῷ κεῖται διατετμημένος τε δίχα
καὶ φαίνων τὸ ἧπαρ. Μαντικὴ δὲ ἡ μὲν ἐρίφων καὶ ἀρ- 5
νῶν τε καὶ μόσχων ἐκ παλαιοῦ δήλη καθεστῶσά ἐστιν
ἀνθρώποις, Κύπριοι δὲ [ὡς] καὶ ὑσὶν ἐπεξευρόντες εἰσὶ
μαντεύεσθαι· κυσὶ δὲ οὐδένες ἐπί γε μαντικῆς νομίζου-
σιν οὐδὲν χρᾶσθαι. ἔοικεν οὖν ἰδίαν τινὰ ὁ Θρασύβου-
λος ἐπὶ σπλάγχνων μαντικὴν κυνείων καταστήσασθαι.
3. οἱ δ᾽ Ἰαμίδαι καλούμενοι μάντεις γεγόνασιν ἀπὸ Ἰά-
μου· τὸν δὲ εἶναι παῖδα Ἀπόλλωνος καὶ λαβεῖν μαντικήν
φησιν ἐν ᾄσματι Πίνδαρος.

4. Παρὰ δὲ τοῦ Θρασυβούλου τὴν εἰκόνα Τιμοσθέ- 6
νης τε Ἠλεῖος ἕστηκε σταδίου νίκην ἐν παισὶν εἰληφώς,
καὶ Μιλήσιος Ἀντίπατρος Κλεινοπάτρου παῖδας κα-
τειργασμένος πύκτας. Συρακοσίων δὲ ἄνδρες, ἄγοντες
ἐς Ὀλυμπίαν παρὰ Διονυσίου θυσίαν, τὸν πατέρα τοῦ Ἀν-
τιπάτρου χρήμασιν ἀναπείθουσιν ἀναγορευθῆναί οἱ τὸν
παῖδα ἐκ Συρακουσῶν· Ἀντίπατρος δὲ ἐν οὐδενὶ τοῦ τυ-
ράννου τὰ δῶρα ἡγούμενος ἀνεῖπεν αὑτὸν Μιλήσιον, καὶ
ἀνέγραψε τῇ εἰκόνι ὡς γένος τε εἴη Μιλήσιος καὶ Ἰώνων
ἀναθείη πρῶτος ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνα. τούτου μὲν δὴ Πο- 7
λύκλειτος τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο, τὸν δὲ Τιμοσθένην
Εὐτυχίδης Σικυώνιος παρὰ Λυσίππῳ δεδιδαγμένος. ὁ δὲ
Εὐτυχίδης οὗτος καὶ Σύροις τοῖς ἐπὶ Ὀρόντῃ Τύχης ἐποί-
ησεν ἄγαλμα, μεγάλας παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἔχον τιμάς.

8 Ἐν δὲ τῇ Ἄλτει παρὰ τὸν τοῦ Τιμοσθένους ἀν-
δριάντα ἀνάκειται Τίμων καὶ ὁ παῖς τοῦ Τίμωνος Αἴσυ-
πος, παιδίον ἐπὶ ἵππῳ καθήμενον. ἔστι γὰρ δὴ καὶ ἡ
νίκη τῷ παιδὶ ἵππου κέλητος· ὁ Τίμων δὲ ἐπὶ ἅρματι 456
ἀνηγορεύθη. Τῷ δὲ Τίμωνι εἰργάσατο καὶ τῷ παιδὶ τὰς
εἰκόνας Δαίδαλος Σικυώνιος, ὃς καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ
9 νίκῃ τὸ ἐν τῇ Ἄλτει τρόπαιον ἐποίησεν Ἠλείοις. Ἐπί-
γραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῷ Σαμίῳ πύκτῃ τὸν ἀναθέντα μὲν ὅτι
ὁ παιδοτρίβης εἴη Μύκων, καὶ ὅτι Σάμιοι τὰ ἐς ἀθλητὰς
καὶ ἐπὶ ναυμαχίαις εἰσὶν Ἰώνων ἄριστοι, τάδε μὲν λέγει
τὸ ἐπίγραμμα, ἐς δὲ αὐτὸν τὸν πύκτην ἐσήμαινεν οὐδέν.
10 5. Παρὰ δὲ Μεσσήνιος Δαμίσκος, ὃς δύο γεγονὼς ἔτη
καὶ δέκα ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ. θαῦμα δὲ εἴπερ ἄλλο τι
καὶ τόδε ἐποιησάμην· Μεσσηνίους γὰρ ἐκ Πελοποννήσου
φεύγοντας ἐπέλιπεν ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπι-
κόν. ὅτι γὰρ μὴ Λεοντίσκος καὶ Σύμμαχος τῶν ἐπὶ τῷ
πορθμῷ Μεσσηνίων, ἄλλος γε οὐδεὶς Μεσσήνιος, οὔτε
Σικελιώτης οὔτ' ἐκ Ναυπάκτου, δῆλός ἐστιν Ὀλυμπίασιν
ἀνῃρημένος νίκην· εἶναι δὲ οἱ Σικελιῶται καὶ τούτους
τῶν ἀρχαίων Ζαγκλαίων καὶ οὐ Μεσσηνίους φασί.
11 συγκατῆλθε μέντοι Μεσσηνίοις ἐς Πελοπόννησον καὶ
ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπικόν· ἐνιαυτῷ γὰρ
ὕστερον τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσήνης ἀγόντων Ὀλύμπια
Ἠλείων ἐνίκα στάδιον παῖδας ὁ Δαμίσκος οὗτος, καί οἱ
καὶ πενταθλήσαντι ὕστερον ἐγένοντο ἐν Νεμέᾳ τε νῖκαι
καὶ Ἰσθμοῖ.

III. Δαμίσκου δὲ ἐγγύτατα ἕστηκεν ἀνὴρ ὅστις δή,
τὸ γὰρ ὄνομα οὐ λέγουσιν ἐπ' αὐτῷ, Πτολεμαίου δὲ
ἀνάθημά ἐστι τοῦ Λάγου. Μακεδόνα δὲ αὐτὸν ὁ Πτο-
λεμαῖος ἐν τῷ ἐπιγράμματι ἐκάλεσε, βασιλεύων ὅμως Αἰ-
γύπτου. Χαιρέᾳ δὲ Σικυωνίῳ πύκτῃ παιδὶ ἐπίγραμμά
ἐστιν ὡς νικήσειεν ἡλικίαν νέος καὶ ὡς πατρὸς εἴη Χαι-

ρήμονος. γέγραπται δὲ καὶ ὁ τὸν ἀνδριάντα εἰργασμέ-
νος Ἀστερίων Αἰσχύλου. Μετὰ δὲ τὸν Χαιρέαν Μεσσή- 2
νιός τε παῖς Σόφιος καὶ ἀνὴρ Ἠλεῖος ἀνάκειται Στόμιος,
καὶ τῷ μὲν τοὺς συνθέοντας τῶν παίδων παρελθεῖν,
Στομίῳ δὲ πενταθλοῦντι ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείων τρεῖς
457 ὑπῆρξεν ἀνελέσθαι νίκας. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ
καὶ τάδε ἐπιλέγει, τῆς ἵππου τε Ἠλείοις αὐτὸν ἡγούμε-
νον ἀναστῆσαι τρόπαια, καὶ ἄνδρα τοῖς πολεμίοις στρα-
τηγοῦντα ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ Στομίου, μονομαχήσαντά
οἱ κατὰ πρόκλησιν. εἶναι δὲ αὐτὸν ἐκ Σικυῶνος οἱ Ἠλεῖοί 3
φασι καὶ ἄρχειν Σικυωνίων· στρατεῦσαι δὲ ἐπὶ Σικυῶνα
αὐτοὶ φιλίᾳ Θηβαίων ὁμοῦ τῇ ἐκ Βοιωτίας δυνάμει.
2. φαίνοιτο ἂν οὖν ἡ ἐπὶ Σικυῶνα Ἠλείων καὶ Θηβαίων
στρατεία γεγενῆσθαι μετὰ τὸ ἀτύχημα Λακεδαιμονίοις τὸ
ἐν Λεύκτροις.

Ἐφεξῆς δὲ ἀνάκειται μὲν πύκτης ἐκ Λεπρέου τοῦ 4
Ἠλείων, Λάβαξ Εὔφρονος, ἀνάκειται δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς
Ἤλιδος παλαιστὴς ἀνὴρ Ἀριστόδημος Θράσιδος· γεγό-
νασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ δύο νῖκαι. ἡ δὲ εἰκών ἐστι τοῦ
Ἀριστοδήμου τέχνη Δαιδάλου τοῦ Σικυωνίου, μαθητοῦ
καὶ πατρὸς Πατροκλέους. Ἵππον δὲ Ἠλεῖον πυγμῇ 5
παῖδας κρατήσαντα ἐποίησε Δαμόκριτος Σικυώνιος, ὃς
ἐς πέμπτον διδάσκαλον ἀνῄει τὸν Ἀττικὸν Κριτίαν·
Πτόλιχος μὲν γὰρ ἔμαθεν ὁ Κορκυραῖος παρ' αὐτῷ
Κριτίᾳ· Πτολίχου δὲ ἦν μαθητὴς Ἀμφίων· Πίσων δὲ
ἀνὴρ ἐκ Καλαυρείας ἐδιδάχθη παρ' Ἀμφίονι, ὁ δὲ παρὰ
τῷ Πίσωνι Δαμόκριτος. 3. Κρατῖνος δὲ ἐξ Αἰγείρας τῆς 6
Ἀχαιῶν τότε ἐγένετο κάλλιστος τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ σὺν
τέχνῃ μάλιστα ἐπάλαισε. καταπαλαίσαντι δὲ αὐτῷ τοὺς
παῖδας προσαναστῆσαι καὶ τὸν παιδοτρίβην ὑπὸ Ἠλείων
ἐδόθη. τὸν δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε Σικυώνιος Κάνθαρος,
Ἀλέξιδος μὲν πατρός, διδασκάλου δὲ ὢν Εὐτυχίδου.

7 Εὐπολέμου δὲ Ἠλείου τὴν μὲν εἰκόνα Σικυώνιος
εἴργασται Δαίδαλος· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ μη-
νύει σταδίου μὲν ἀνδρῶν Ὀλυμπίασι νίκην ἀνελέσθαι
τὸν Εὐπόλεμον, εἶναι δὲ καὶ δύο Πυθικοὺς αὐτῷ πεν-
τάθλου στεφάνους καὶ ἄλλον Νεμείων. λέγεται δὲ ἐπὶ τῷ
Εὐπολέμῳ καὶ τάδε, ὡς ἐφεστήκοιεν τρεῖς ἐπὶ τῷ δρόμῳ
Ἑλλανοδίκαι, νικᾶν δὲ τῷ μὲν Εὐπολέμῳ δύο ἐξ αὐτῶν 458
δοῖεν, ὁ τρίτος δὲ Ἀμβρακιώτῃ Λέοντι, καὶ ὡς χρημάτων
καταδικάσαιτο ὁ Λέων ἐπὶ τῆς Ὀλυμπικῆς βουλῆς ἑκατέ-
ρου τῶν Ἑλλανοδικῶν οἳ νικᾶν τὸν Εὐπόλεμον ἔγνωσαν.

8 4. Οἰβώτα δὲ τὸν μὲν ἀνδριάντα Ἀχαιοὶ κατὰ πρόσ-
ταγμα ἀνέθεσαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος ἐπὶ ὀλυμ-
πιάδος ὀγδοηκοστῆς· ἡ δὲ τοῦ σταδίου νίκη τῷ Οἰβώτᾳ
γέγονεν ὀλυμπιάδι ἕκτῃ. πῶς ἂν οὖν τήν γε ἐν Πλαταιαῖς
μάχην μεμαχημένος ὁ Οἰβώτας εἴη μετὰ Ἑλλήνων;
πέμπτῃ γὰρ ἐπὶ τῇ ἑβδομηκοστῇ ὀλυμπιάδι τὸ πταῖσμα
ἐγένετο τὸ ἐν Πλαταιαῖς Μαρδονίῳ καὶ Μήδοις. ἐμοὶ μὲν
οὖν λέγειν μὲν τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενα ἀνάγκη, πεί-
θεσθαι δὲ πᾶσιν οὐκέτι ἀνάγκη. τὰ δὲ ἄλλα ὁποῖα τὰ
συμβάντα ἦν ἐς τὸν Οἰβώταν, τῇ ἐς Ἀχαιοὺς προσέσται
μοι συγγραφῇ.

9 Ἀντιόχου δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε μὲν Νικόδαμος,
γένος δὲ ὁ Ἀντίοχος ἦν ἐκ Λεπρέου. παγκρατίῳ δὲ ἄν-
δρας ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ἐκράτησεν ἅπαξ, ἐν Ἰσθμῷ δὲ καὶ
Νεμέᾳ δὶς πεντάθλῳ ἐν ἑκατέρῳ τῷ ἀγῶνι. οὐ γάρ τι
Ἰσθμίων Λεπρεάταις δεῖμα ὥσπερ γε αὐτοῖς ἐστιν Ἠλεί-
οις, ἐπεὶ Ὕσμωνί γε τῷ Ἠλείῳ, πλησίον δὲ τοῦ Ἀντιό-
χου ὁ Ὕσμων οὗτος ἕστηκε, τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἀθλήσαντι
πένταθλον ἥ τε Ὀλυμπικὴ νίκη καὶ Νεμείων γέγονεν
ἡ ἑτέρα, Ἰσθμίων δὲ δῆλα ὡς καὶ οὗτος κατὰ ταὐτὰ Ἠλεί-
10 οις τοῖς ἄλλοις εἴργετο. λέγεται δὲ παιδὶ ἔτι ὄντι τῷ
Ὕσμωνι κατασκῆψαι ῥεῦμα ἐς τὰ νεῦρα, καὶ αὐτὸν ἐπὶ

τούτῳ μελετῆσαι πένταθλον, ἵνα δὴ ἐκ τῶν πόνων ὑγιής
τε καὶ ἄνοσος ἀνὴρ εἴη· τῷ δὲ ἄρα τὸ μάθημα καὶ νίκας
459 ἔμελλεν ἐπιφανεῖς οὕτω παρασκευάσειν. ὁ δὲ ἀνδριὰς
αὐτῷ Κλέωνος μέν ἐστιν ἔργον, ἔχει δὲ ἁλτῆρας ἀρχαί-
ους. Μετὰ δὲ Ὕσμωνα παλαιστὴς παῖς ἐξ Ἡραίας ἀνά- 11
κειται τῆς Ἀρκάδων Νικόστρατος Ξενοκλείδου· Παν-
τίας δὲ αὐτῷ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν, ὃς ἀπὸ Ἀριστοκλέους
τοῦ Σικυωνίου καταριθμουμένῳ τοὺς διδαχθέντας ἕβδο-
μος ἀπὸ τούτου μαθητής.

5. Δίκων δὲ ὁ Καλλιβρότου πέντε μὲν Πυθοῖ δρό-
μου νίκας, τρεῖς δὲ ἀνείλετο Ἰσθμίων, τέσσαρας δὲ ἐν
Νεμέᾳ, καὶ Ὀλυμπικὰς μίαν μὲν ἐν παισί, δύο δὲ ἄλλας
ἀνδρῶν· καί οἱ καὶ ἀνδριάντες ἴσοι ταῖς νίκαις εἰσὶν ἐν
Ὀλυμπίᾳ. παιδὶ μὲν δὴ ὄντι αὐτῷ Καυλωνιάτῃ, καθάπερ
γε καὶ ἦν, ὑπῆρξεν ἀναγορευθῆναι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
Συρακούσιον αὑτὸν ἀνηγόρευσεν ἐπὶ χρήμασι. Καυλω- 12
νία δὲ ἀπῳκίσθη μὲν ἐς Ἰταλίαν ὑπὸ Ἀχαιῶν, οἰκιστὴς
δὲ ἐγένετο αὐτῆς Τύφων Αἰγιεύς. Πύρρου δὲ τοῦ Αἰα-
κίδου καὶ Ταραντίνων ἐς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον
καταστάντων ἄλλαι τε τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐγένοντο
αἱ μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, αἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ἀνάστα-
τοι, κατέλαβε δὲ ἐς ἅπαν ἐρημωθῆναι καὶ τὴν Καυλω-
νίαν, ἁλοῦσαν ὑπὸ Καμπανῶν, οἳ Ῥωμαίοις μεγίστη τοῦ
συμμαχικοῦ μοῖρα ἦσαν.

Ἐπὶ δὲ τῷ Δίκωνι ἀνάκειται μὲν Ξενοφῶν Μενεφύ- 13
λου, παγκρατιαστὴς ἀνὴρ ἐξ Αἰγίου τῆς Ἀχαιῶν, ἀνά-
κειται δὲ Πυριλάμπης Ἐφέσιος λαβὼν δολίχου νί-
κην. τοῦ μὲν δὴ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν Ὄλυμπος,
Πυριλάμπει δὲ ὁμώνυμος καὶ ὁ πλάστης, γένος
δὲ οὐ Σικυώνιος, ἀλλὰ ἐκ Μεσσήνης τῆς ὑπὸ τῇ
Ἰθώμῃ.

6. Λύσανδρον δὲ τὸν Ἀριστοκρίτου Σπαρτιάτην 14

ἀνέθεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ Σάμιοι· καὶ αὐτοῖς τὸ μὲν πρό-
τερον τῶν ἐπιγραμμάτων ἐστίν·

Ἐν πολυθαήτῳ τεμένει Διὸς ὑψιμέδοντος
ἕστηκ' ἀνθέντων δημοσίᾳ Σαμίων.

τοῦτο μὲν δὴ τοὺς τὸ ἀνάθημα ἀναθέντας μηνύει, τὸ δ'
ἐφεξῆς ἐς αὐτὸν ἔπαινός ἐστι Λύσανδρον·

Ἀθάνατον πάτρᾳ καὶ Ἀριστοκρίτῳ κλέος ἔργων,
Λύσανδρ', ἐκτελέσας δόξαν ἔχεις ἀρετᾶς.

15 Δῆλοι [οὖν] εἰσὶν οἵ τε Σάμιοι καὶ [οἱ] ἄλλοι Ἴωνες, κατὰ 460
τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν Ἰώνων, τοὺς τοίχους τοὺς δύο
ἐπαλείφοντες. Ἀλκιβιάδου μέν γε τριήρεσιν Ἀθηναίων
περὶ Ἰωνίαν ἰσχύοντος ἐθεράπευον αὐτὸν Ἰώνων οἱ πολ-
λοί, καὶ εἰκὼν Ἀλκιβιάδου χαλκῆ παρὰ τῇ Ἥρᾳ Σαμίων
ἐστὶν ἀνάθημα. ὡς δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἑάλωσαν αἱ
ναῦς αἱ Ἀττικαί, Σάμιοι μὲν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν Λύσαν-
δρον, Ἐφέσιοι δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἀνετίθεσαν τῆς Ἀρτέμιδος
Λύσανδρόν τε αὐτὸν καὶ Ἐτεόνικον καὶ Φάρακα καὶ ἄλ-
λους Σπαρτιατῶν ἥκιστα ἔς γε τὸ Ἑλληνικὸν γνωρίμους.
16 μεταπεσόντων δὲ αὖθις τῶν πραγμάτων καὶ Κόνωνος
κεκρατηκότος τῇ ναυμαχίᾳ περὶ Κνίδον καὶ ὄρος τὸ Δώ-
ριον ὀνομαζόμενον, οὕτω μετεβάλλοντο οἱ Ἴωνες, καὶ
Κόνωνα ἀνακείμενον χαλκοῦν καὶ Τιμόθεον ἐν Σάμῳ τε
ἔστιν ἰδεῖν παρὰ τῇ Ἥρᾳ καὶ ὡσαύτως ἐν Ἐφέσῳ παρὰ τῇ
Ἐφεσίᾳ θεῷ. ταῦτα μέν ἐστιν ἔχοντα οὕτω τὸν ἀεὶ χρό-
νον, καὶ Ἴωσιν ὡσαύτως οἱ πάντες ἄνθρωποι θεραπεύ-
ουσι τὰ ὑπερέχοντα τῇ ἰσχύϊ.

IV. Ἔχεται δὲ τοῦ Λυσάνδρου τῆς εἰκόνος Ἐφέσιός τε
πύκτης, τοὺς ἐλθόντας κρατήσας τῶν παίδων, ὄνομα δέ
οἱ ἦν Ἀθήναιος, καὶ Σικυώνιος Σώστρατος παγκρατια-
στὴς ἀνήρ, ἐπίκλησις δὲ ἦν ἀκροχερσίτης αὐτῷ· [παρα]-
λαμβανόμενος γὰρ ἄκρων τοῦ ἀνταγωνιζομένου τῶν
χειρῶν ἔκλα, καὶ οὐ πρότερον ἀνίει πρὶν ἢ αἴσθοιτο ἀπα-

γορεύσαντος. γεγόνασι δὲ αὐτῷ Νεμείων μὲν νῖκαι καὶ 2
Ἰσθμίων ἀναμὶξ δυόδεκα, Ὀλυμπίασι δὲ καὶ Πυθοῖ, τῇ
μὲν δύο, τρεῖς δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ. 2. τὴν τετάρτην δὲ ὀλυμ-
πιάδα ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, πρώτην γὰρ δὴ ἐνίκησεν ὁ Σώ-
στρατος ταύτην, οὐκ ἀναγράφουσιν οἱ Ἠλεῖοι, διότι μὴ
αὐτοὶ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Πισαῖοι καὶ Ἀρκάδες ἔθεσαν ἀντ'
461 αὐτῶν. Παρὰ δὲ τὸν Σώστρατον παλαιστὴς ἀνὴρ πεποί- 3
ηται Λεοντίσκος, ἐκ Σικελίας τε ὢν γένος καὶ ἀπὸ τῆς ἐν
τῷ πορθμῷ Μεσσήνης· στεφανωθῆναι δὲ ὑπό τε Ἀμφι-
κτυόνων καὶ δὶς ὑπὸ Ἠλείων, εἶναι δὲ αὐτῷ λέγεται τὴν
πάλην καθὰ δὴ καὶ τὸ παγκράτιον τῷ Σικυωνίῳ Σω-
στράτῳ· καὶ γὰρ τὸν Λεοντίσκον καταβαλεῖν μὲν οὐκ
ἐπίστασθαι τοὺς παλαίοντας, νικᾶν δὲ αὐτὸν κλῶντα
τοὺς δακτύλους. τὸν δὲ ἀνδριάντα Πυθαγόρας ἐποίησεν 4
ὁ Ῥηγῖνος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἀγαθὸς τὰ ἐς πλαστικήν.
διδαχθῆναι δὲ παρὰ Κλεάρχῳ φασὶν αὐτόν, Ῥηγίνῳ μὲν
καὶ αὐτῷ, μαθητῇ δὲ Εὐχείρου· τὸν δὲ Εὔχειρον εἶναι
Κορίνθιον, φοιτῆσαι δὲ ὡς Συάδραν τε καὶ Χάρταν
Σπαρτιάτας.

3. Ὁ δὲ παῖς ὁ ἀναδούμενος ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν 5
ἐπεισήχθω μοι καὶ οὗτος ἐς τὸν λόγον Φειδίου τε ἕνεκα
καὶ τῆς ἐς τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου σοφίας, ἐπεὶ ἄλλως
γε οὐκ ἴσμεν ὅτου τὴν εἰκόνα ὁ Φειδίας ἐποίησε. Σάτυ-
ρος δὲ Ἠλεῖος Λυσιάνακτος πατρός, γένους δὲ τοῦ Ἰαμι-
δῶν, ἐν Νεμέᾳ πεντάκις ἐνίκησε πυκτεύων καὶ Πυθοῖ τε
δὶς καὶ δὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ· τέχνη δὲ Ἀθηναίου Σιλανίωνος
ὁ ἀνδριάς ἐστι. Πλάστης δὲ ἄλλος τῶν Ἀττικῶν Πολυ-
κλῆς, Σταδιέως μαθητὴς Ἀθηναίου, πεποίηκε παῖδα
Ἐφέσιον παγκρατιαστήν, Ἀμύνταν Ἑλλανίκου.

4. Χείλωνι δὲ Ἀχαιῷ Πατρεῖ δύο μὲν Ὀλυμπικαὶ 6
νῖκαι πάλης ἀνδρῶν, μία δὲ ἐγένετο ἐν Δελφοῖς, τέσσα-
ρες δὲ ἐν Ἰσθμῷ καὶ Νεμείων τρεῖς. ἐτάφη δὲ ὑπὸ τοῦ

κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καί οἱ καὶ τοῦ βίου συνέπεσεν ἐν
πολέμῳ τὴν τελευτὴν γενέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὸ
ἐπίγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ·

Μουνοπάλης νικῶ δὶς Ὀλύμπια Πύθιά τ' ἄνδρας,
τρὶς Νεμέᾳ, τετράκις δ' Ἰσθμῷ ἐν ἀγχιάλῳ,
Χείλων Χείλωνος Πατρεύς, ὃν λαὸς Ἀχαιῶν 462
ἐν πολέμῳ φθίμενον θάψ' ἀρετῆς ἕνεκεν.

7 Τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοσοῦτο ἐδήλωσεν· εἰ δὲ Λυ-
σίππου τοῦ ποιήσαντος τὴν εἰκόνα τεκμαιρόμενον τῇ
ἡλικίᾳ συμβαλέσθαι δεῖ με τὸν πόλεμον ἔνθα ὁ Χείλων
ἔπεσεν, ἤτοι ἐς Χαιρώνειαν Ἀχαιοῖς τοῖς πᾶσιν ὁμοῦ
στρατεύσασθαι ἢ ἰδίᾳ κατ' ἀρετήν τε καὶ τόλμαν Ἀχαιῶν
μόνος Ἀντιπάτρου μοι καὶ Μακεδόνων ἐναντία ἀγωνί-
σασθαι περὶ Λαμίαν φαίνεται τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ.

8 5. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ Χείλωνος [δύο] ἀνάκεινται· τῷ
μὲν Μολπίων ἐστὶν ὄνομα, στεφανωθῆναι δὲ τὸ ἐπί-
γραμμά φησιν αὐτὸν ὑπὸ Ἠλείων· τὸν δὲ ἕτερον, ὅτῳ
μηδέν ἐστιν ἐπίγραμμα, μνημονεύουσιν ὡς Ἀριστοτέλης
ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν Θρᾳκίων Σταγείρων, καὶ αὐτὸν ἤτοι μα-
θητὴς ἢ καὶ στρατιωτικὸς ἀνέθηκεν ἀνὴρ ἅτε παρὰ Ἀντι-
9 πάτρῳ καὶ πρότερον ἰσχύσαντα παρὰ Ἀλεξάνδρῳ. Σωδά-
μας δὲ ἐξ Ἀσσοῦ τῆς ἐν τῇ Τρῳάδι, κειμένης δὲ ὑπὸ τῇ
Ἴδῃ, πρῶτος Αἰολέων τῶν ταύτῃ στάδιον Ὀλυμπίασιν
ἐνίκησεν ἐν παισί. 6. Παρὰ δὲ Σωδάμαν Ἀρχίδαμος ἕστη-
κεν ὁ Ἀγησιλάου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. πρὸ δὲ τοῦ
Ἀρχιδάμου τούτου βασιλέως εἰκόνα οὐδενὸς ἔν γε τῇ
ὑπερορίᾳ Λακεδαιμονίους ἀναθέντας εὕρισκον. Ἀρχιδά-
μου δὲ ἄλλων τε καὶ τῆς τελευτῆς, ἐμοὶ δοκεῖν, ἕνεκα
ἀνδριάντα ἐς Ὀλυμπίαν ἀπέστειλαν, ὅτι ἐν βαρβάρῳ τε
ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεών, καὶ βασιλέων μόνος τῶν ἐν
10 Σπάρτῃ δῆλός ἐστιν ἁμαρτὼν τάφου. ταῦτα μὲν δὴ καὶ
ἐν τοῖς Σπαρτιατικοῖς λόγοις ἐς πλέον ἡμῖν δεδήλωται·

Εὐάνθει δὲ Κυζικηνῷ γεγόνασι πυγμῆς νῖκαι, μία μὲν ἐν
ἀνδράσιν Ὀλυμπική, Νεμείων δὲ ἐν παισὶ καὶ Ἰσθμίων.
πεποίηται δὲ παρὰ τὸν Εὐάνθην ἀνήρ τε ἱπποτρόφος καὶ
τὸ ἅρμα, ἀναβεβηκυῖα δὲ ἐπὶ τὸ ἅρμα παῖς παρθένος.
ὄνομα μὲν Λάμπος τῷ ἀνδρί, πατρὶς δὲ ἦν αὐτῷ νεωτάτη
τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, καλουμένη δὲ ἀπὸ τοῦ οἰκι-
στοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου. Κυνίσκῳ δὲ τῷ ἐκ Μαντι- 11
463 νείας πύκτῃ παιδὶ ἐποίησε Πολύκλειτος τὴν εἰκόνα. 7. Ἐρ-
γοτέλης δὲ ὁ Φιλάνορος δολίχου δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας,
τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ καὶ ἐν Ἰσθμῷ τε καὶ Νεμείων
ἀνῃρημένος, οὐχ Ἱμεραῖος εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, καθάπερ γε
τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί, Κρὴς δὲ εἶναι λέγεται
Κνώσιος· ἐκπεσὼν δὲ ὑπὸ στασιωτῶν ἐκ Κνωσοῦ καὶ ἐς
Ἱμέραν ἀφικόμενος πολιτείας τετύχηκεν, [ὃς] καὶ πολλὰ
εὕρετο ἄλλα ἐς τιμήν. ἔμελλεν οὖν, ὡς τὸ εἰκός, Ἱμεραῖος
ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀναγορευθήσεσθαι.

V. Ὁ δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ τῷ ὑψηλῷ Λυσίππου μέν ἐστιν
ἔργον, μέγιστος δὲ ἁπάντων ἐγένετο ἀνθρώπων πλὴν
τῶν ἡρώων καλουμένων καὶ εἰ δή τι ἄλλο ἦν πρὸ τῶν
ἡρώων θνητὸν γένος· ἀνθρώπων δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς οὗ-
τός ἐστιν ὁ μέγιστος Πουλυδάμας Νικίου. 2. Σκότουσα 2
δὲ ἡ τοῦ Πουλυδάμαντος πατρὶς οὐκ ᾠκεῖτο ἔτι ἐφ' ἡμῶν·
Ἀλέξανδρος γὰρ τὴν πόλιν ὁ Φεραίων τυραννήσας κατ-
έλαβεν ἐν σπονδαῖς, καὶ Σκοτουσαίων τούς τε ἐς τὸ θέα-
τρον συνειλεγμένους, ἔτυχε γάρ σφισιν ἐκκλησία τηνι-
καῦτα οὖσα, τούτους τε ἅπαντας κατηκόντισε πελτασταῖς
ἐν κύκλῳ περισχὼν καὶ τοξόταις, καὶ τὸ ἄλλο ὅσον ἐν
ἡλικίᾳ κατεφόνευσε, γυναῖκας δὲ ἀπέδοτο καὶ παῖδας,
μισθὸν εἶναι τὰ χρήματα τοῖς ξένοις. αὕτη Σκοτουσαίοις 3
ἡ συμφορὰ Φρασικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἐγένετο ἄρχον-
τος, δευτέρᾳ δὲ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, ἣν Δάμων
Θούριος ἐνίκα τὸ δεύτερον, ταύτης ἔτει δευτέρῳ τῆς

ὀλυμπιάδος. καὶ ὀλίγον τε ἔμενε τὸ διαφυγὸν τῶν Σκο-
τουσαίων, καὶ αὖθις ὑπὸ ἀσθενείας ἐξέλιπον καὶ οὗτοι
τὴν πόλιν, ὅτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι προσπταῖσαι δεύ-
τερα ἐν τῷ πρὸς Μακεδόνας πολέμῳ παρεσκεύασεν ὁ
4 δαίμων. 3. Παγκρατίου μὲν δὴ καὶ ἄλλοις ἤδη γεγόνασιν
ἐπιφανεῖς νῖκαι· Πουλυδάμαντι δὲ τάδε ἀλλοῖα παρὰ 464
τοὺς ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ στεφάνους ὑπάρχοντά ἐστιν. ἡ
ὀρεινὴ τῆς Θρᾴκης, ἡ ἔνδον Νέστου ποταμοῦ τοῦ ῥέον-
τος διὰ τῆς Ἀβδηριτῶν, καὶ ἄλλα θηρία, ἐν δὲ αὐτοῖς
παρέχεται καὶ λέοντας, οἳ καὶ τῷ στρατῷ ποτὲ ἐπιθέμενοι
τῷ Ξέρξου τὰς ἀγούσας καμήλους τὰ σιτία ἐλυμήναντο.
5 οὗτοι πολλάκις οἱ λέοντες καὶ ἐς τὴν περὶ τὸν Ὄλυμπον
πλανῶνται χώραν· τούτου δὲ τοῦ ὄρους ἡ μὲν ἐς Μακε-
δονίαν πλευρά, ἡ δὲ ἐπὶ Θεσσαλοὺς καὶ τὸν ποταμὸν
τέτραπται τὸν Πηνειόν. ἐνταῦθα ὁ Πουλυδάμας λέοντα
ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, μέγα καὶ ἄλκιμον θηρίον, κατειργάσατο
οὐδενὶ ἐσκευασμένος ὅπλῳ. προήχθη δὲ ἐς τὸ τόλμημα
φιλοτιμίᾳ πρὸς τὰ Ἡρακλέους ἔργα, ὅτι καὶ Ἡρακλέα
6 ἔχει λόγος κρατῆσαι τοῦ ἐν Νεμέᾳ λέοντος. ἕτερον δὲ ἐπὶ
τούτῳ θαῦμα ὑπελίπετο ὁ Πουλυδάμας ἐς μνήμην· ἐς
ἀγέλην ἐσελθὼν βοῶν, τὸν μέγιστον καὶ ἀγριώτατον
ταῦρον λαβὼν τοῦ ἑτέρου τῶν ὄπισθεν ποδῶν τὰς χηλὰς
κατεῖχεν ἄκρας, καὶ πηδῶντα καὶ ἐπειγόμενον οὐκ ἀνίει,
πρίν γε δὴ ὁ ταῦρος ὀψέ ποτε καὶ ἐς ἅπαν ἀφικόμενος
βίας ἀπέφυγεν ἀφεὶς ταύτῃ τῷ Πουλυδάμαντι τὰς χηλάς.
Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄνδρα ἡνίοχον ἐλαύνοντα σπουδῇ τὸ
ἅρμα ἐπέσχε τοῦ πρόσω· λαβόμενος γὰρ τῇ ἑτέρᾳ τῶν
χειρῶν ὄπισθε τοῦ ἅρματος, ὁμοῦ καὶ τοὺς ἵππους πε-
7 δήσας καὶ τὸν ἡνίοχον εἶχε. Δαρεῖος δὲ Ἀρταξέρξου παῖς
νόθος, ὃς ὁμοῦ τῷ Περσῶν δήμῳ Σόγδιον καταπαύσας
παῖδα Ἀρταξέρξου γνήσιον ἔσχεν ἀντ' ἐκείνου τὴν ἀρ-
χήν, οὗτος ὡς ἐβασίλευσεν ὁ Δαρεῖος, ἐπυνθάνετο γὰρ

τοῦ Πουλυδάμαντος τὰ ἔργα, πέμπων ἀγγέλους ὑπισ-
χνούμενος δῶρα ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐς Σοῦσά τε καὶ ἐς ὄψιν
ἀφικέσθαι τὴν αὐτοῦ. ἔνθα δὴ κατὰ πρόκλησιν Περσῶν
ἄνδρας τῶν καλουμένων ἀθανάτων ἀριθμὸν τρεῖς, ἀθρό-
ους οἱ μονομαχήσαντας, ἀπέκτεινεν. ἔργων δὲ τῶν κα-
τειλεγμένων οἱ τὰ μὲν ἐπὶ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀνδριάντος ἐν
Ὀλυμπίᾳ, τὰ δὲ καὶ δηλούμενά ἐστιν ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμ-
465 ματος. 4. Ἔμελλε δὲ ἄρα τὸ ὑπὸ Ὁμήρου προθεσπισθὲν 8
ἄλλους τε τῶν φρονησάντων ἐπὶ ἰσχύϊ καὶ Πουλυδάμαντα
ἐπιλήψεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ῥώμης ἔμελλεν ἀπο-
λεῖσθαι καὶ οὗτος. ἐς σπήλαιον γὰρ οἵ τε ἄλλοι τῶν συμ-
ποτῶν καὶ ὁ Πουλυδάμας ἐσῆλθεν ὥρᾳ θέρους, καί πως
οὐ κατά τινα ἀγαθὸν δαίμονα ἡ κορυφὴ τηνικαῦτα τοῦ
σπηλαίου κατερρήγνυτο, καὶ δῆλα ἦν ὡς αὐτίκα ἐμπε-
σεῖσθαι καὶ χρόνον οὐκ ἐπὶ πολὺν ἔμελλεν ἀνθέξειν. γε- 9
νομένης δὲ αἰσθήσεως τοῦ ἐπιόντος κακοῦ καὶ τρεπομέ-
νων ἐς φυγὴν τῶν λοιπῶν, παρέστη καταμεῖναι τῷ Που-
λυδάμαντι, καὶ ἀνέσχε τὰς χεῖρας ὡς ἐπιπίπτοντι ἀνθέ-
ξων τῷ σπηλαίῳ καὶ οὐ βιασθησόμενος ὑπὸ τοῦ ὄρους.
τούτῳ μὲν ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ τελευτή.

VI. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ Πουλυδάμαντος τὸν
ἀνδριάντα δύο τε ἐκ τῆς Ἀρκάδων καὶ Ἀττικὸς ὁ τρίτος
ἕστηκεν ἀθλητής. τὸν μὲν δὴ Μαντινέα Πρωτόλαον Δι-
αλκοῦς, πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα, ὁ Ῥηγῖνος Πυθα-
γόρας, Ναρυκίδαν δὲ τὸν Δαμαρέτου παλαιστὴν ἄνδρα
ἐκ Φιγαλίας Σικυώνιος Δαίδαλος, Καλλίᾳ δὲ Ἀθηναίῳ
παγκρατιαστῇ τὸν ἀνδριάντα ἀνὴρ Ἀθηναῖος Μίκων
ἐποίησεν ὁ ζωγράφος. Νικοδάμου δὲ ἔργον τοῦ Μαινα-
λίου παγκρατιαστής ἐστιν ἐκ Μαινάλου, δύο νίκας ἐν
ἀνδράσιν ἀνελόμενος, Ἀνδροσθένης Λοχαίου. Ἐπὶ δὲ 2
τούτοις Εὐκλῆς ἀνάκειται Καλλιάνακτος, γένος μὲν Ῥό-
διος, οἴκου δὲ τοῦ Διαγοριδῶν· θυγατρὸς γὰρ Διαγόρου

παῖς ἦν, ἐν δὲ ἀνδράσι πυγμῆς ἔσχεν Ὀλυμπικὴν νίκην.
τούτου μὲν δὴ ἡ εἰκὼν Ναυκύδους ἐστὶν ἔργον· Πολύ-
κλειτος δὲ Ἀργεῖος, οὐχ ὁ τῆς Ἥρας τὸ ἄγαλμα ποιήσας,
μαθητὴς δὲ Ναυκύδους, παλαιστὴν παῖδα εἰργάσατο,
Θηβαῖον Ἀγήνορα. ἀνετέθη δὲ ἡ εἰκὼν ὑπὸ τοῦ Φωκέων
κοινοῦ· Θεόπομπος γὰρ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀγήνορος πρόξενος
3 τοῦ ἔθνους ἦν αὐτῶν. Νικόδαμος δὲ ὁ πλάστης ὁ ἐκ
Μαινάλου Δαμοξενίδαν ἄνδρα πύκτην ἐποίησεν ἐκ Μαι-
νάλου. ἕστηκε δὲ καὶ Λαστρατίδα παιδὸς εἰκὼν Ἠλείου,
πάλης ἀνελομένου στέφανον· ἐγένετο δὲ αὐτῷ καὶ Νε-
μείων ἔν τε παισὶ καὶ ἀγενείων ἑτέρα νίκη. Παραβάλ-
λοντι δὲ τῷ Λαστρατίδα πατρὶ ὑπῆρξε μὲν διαύλου παρ- 466
ελθεῖν δρόμῳ, ὑπελίπετο δὲ καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα φιλοτι-
μίαν, τῶν νικησάντων Ὀλυμπίασι τὰ ὀνόματα ἀναγράψας
ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ.

4 2. Τὰ μὲν δὴ ἐς τούτους εἶχεν οὕτω· τὰ δὲ ἐς Εὔθυ-
μον τὸν πύκτην, οὔ με εἰκὸς ὑπερβαίνειν ἦν τὰ ἐς τὰς
νίκας αὐτῷ καὶ τὰ ἐς δόξαν ὑπάρχοντα τὴν ἄλλην. γένος
μὲν δὴ ἦν ὁ Εὔθυμος ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν, οἳ χώραν
τὴν πρὸς τῷ Ζεφυρίῳ τῇ ἄκρᾳ νέμονται, πατρὸς δὲ ἐκα-
λεῖτο Ἀστυκλέους· εἶναι δὲ αὐτὸν οὐ τούτου, ποταμοῦ
δὲ οἱ ἐπιχώριοι τοῦ Καικίνου φασίν, ὃς τὴν Λοκρίδα καὶ
Ῥηγίνην ὁρίζων τὸ ἐς τοὺς τέττιγας παρέχεται θαῦμα. οἱ
μὲν γὰρ τέττιγες οἱ ἐντὸς τῆς Λοκρίδος ἄχρι τοῦ Καικίνου
κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις τέττιξιν ᾄδουσι· διαβάντων δὲ
τὸν Καικῖνον οὐδεμίαν ἔτι οἱ ἐν τῇ Ῥηγίνῃ τέττιγες ἀφιᾶσι
5 τὴν φωνήν. Τούτου μὲν δὴ παῖδα εἶναι λέγεται τὸν Εὔ-
θυμον· ἀνελομένῳ δέ οἱ πυγμῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκην τε-
τάρτῃ πρὸς ταῖς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδι οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ
ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ὀλυμπιάδα ἔμελλε χωρήσειν· Θεαγένης
γὰρ ὁ Θάσιος ὀλυμπιάδι θέλων τῇ αὐτῇ πυγμῆς τε ἀνελέ-
σθαι καὶ παγκρατίου νίκας ὑπερεβάλετο πυκτεύων τὸν

Ευθυμον. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ Θεαγένης ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ λα-
βεῖν ἐδυνήθη τὸν κότινον, ἅτε προκατεργασθεὶς τῇ μάχῃ
πρὸς τὸν Εὔθυμον. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλα- 6
νοδίκαι τῷ Θεαγένει τάλαντον μὲν ἱερὰν ἐς τὸν θεὸν ζη-
μίαν, τάλαντον δὲ βλάβης τῆς ἐς Εὔθυμον, ὅτι ἐπηρείᾳ τῇ
ἐς ἐκεῖνον ἐδόκει σφίσιν ἐπανελέσθαι τὸ ἀγώνισμα τῆς
πυγμῆς· τούτων ἕνεκα καταδικάζουσιν αὐτὸν ἐκτῖσαι καὶ
ἰδίᾳ τῷ Εὐθύμῳ χρήματα. ἕκτῃ δὲ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἑβ-
467 δομήκοντα τὸ μὲν τῷ θεῷ τοῦ ἀργυρίου γινόμενον ἐξέτι-
σεν ὁ Θεαγένης, καὶ ἀμειβόμενος αὐτὸν οὐκ ἐσῆλθεν ἐπὶ
τὴν πυγμήν· καὶ ἐπ' ἐκείνης τε αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς μετ'
ἐκείνην ὀλυμπιάδος τὸν ἐπὶ πυγμῇ στέφανον ἀνείλετο ὁ
Εὔθυμος. ὁ δέ οἱ ἀνδριὰς τέχνη τέ ἐστι Πυθαγόρου καὶ
θέας ἐς τὰ μάλιστα ἄξιος. 3. Ἐπανήκων δὲ ἐς Ἰταλίαν, 7
τότε δὴ ἐμαχέσατο πρὸς τὸν Ἥρω. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν εἶχεν
οὕτως. Ὀδυσσέα πλανώμενον μετὰ ἅλωσιν τὴν Ἰλίου
κατενεχθῆναί φασιν ὑπὸ ἀνέμων ἔς τε ἄλλας τῶν ἐν Ἰτα-
λίᾳ καὶ Σικελίᾳ πόλεων, ἀφικέσθαι δὲ καὶ ἐς Τεμέσαν
ὁμοῦ ταῖς ναυσί· μεθυσθέντα οὖν ἐνταῦθα ἕνα τῶν ναυ-
τῶν παρθένον βιάσασθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἀντὶ
τούτου καταλευσθῆναι τοῦ ἀδικήματος· Ὀδυσσέα μὲν 8
δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θέμενον αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν ἀπο-
πλέοντα οἴχεσθαι, τοῦ καταλευσθέντος δὲ ἀνθρώπου
τὸν δαίμονα οὐδένα ἀνιέναι καιρὸν ἀποκτείνοντά τε
ὁμοίως τοὺς ἐν τῇ Τεμέσῃ καὶ ἐπεξερχόμενον ἐπὶ πᾶσαν
ἡλικίαν, ἐς ὃ ἡ Πυθία τὸ παράπαν ἐξ Ἰταλίας ὡρμημέ-
νους φεύγειν Τεμέσαν μὲν ἐκλιπεῖν οὐκ εἴα, τὸν δὲ Ἥρω
σφᾶς ἐκέλευσεν ἱλάσκεσθαι, τέμενός τε ἀποτεμομένους
οἰκοδομήσασθαι ναόν, διδόναι δὲ κατὰ ἔτος αὐτῷ γυ-
ναῖκα τῶν ἐν Τεμέσῃ παρθένων τὴν καλλίστην. τοῖς μὲν 9
δὴ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα ὑπουργοῦσι δεῖμα
ἀπὸ τοῦ δαίμονος ἐς τἆλλα ἦν οὐδέν· Εὔθυμος δέ, ἀφι-

κετο γαρ ἐς τὴν Τεμέσαν, καί πως τηνικαῦτα τὸ ἔθος
ἐποιεῖτο τῷ δαίμονι, πυνθάνεται τὰ παρόντα σφίσι, καὶ
ἐσελθεῖν τε ἐπεθύμησεν ἐς τὸν ναὸν καὶ τὴν παρθένον
ἐσελθὼν θεάσασθαι. ὡς δὲ εἶδε, τὰ μὲν πρῶτα ἐς οἶκτον,
δεύτερα δὲ ἀφίκετο καὶ ἐς ἔρωτα αὐτῆς. καὶ ἡ παῖς τε
συνοικήσειν κατώμνυτο αὐτῷ σώσαντι αὐτήν, καὶ ὁ Εὔ-
θυμος ἐνεσκευασμένος ἔμενε τὴν ἔφοδον τοῦ δαίμονος.
10 ἐνίκα τε δὴ τῇ μάχῃ, καί, ἐξηλαύνετο γὰρ ἐκ τῆς γῆς, ὁ
Ἥρως ἀφανίζεταί τε καταδὺς ἐς θάλασσαν, καὶ γάμος τε 468
ἐπιφανὴς Εὐθύμῳ καὶ ἀνθρώποις τοῖς ἐνταῦθα ἐλευθε-
ρία τοῦ λοιποῦ σφίσιν ἦν ἀπὸ τοῦ δαίμονος. ἤκουσα δὲ
καὶ τοιόνδε ἔτι ἐς τὸν Εὔθυμον, ὡς γήρως τε ἐπὶ μακρό-
τατον ἀφίκοιτο, καὶ ὡς ἀποθανεῖν ἐκφυγὼν αὖθις ἕτερόν
τινα ἐξ ἀνθρώπων [ἄλλον] ἀπέλθοι τρόπον. οἰκεῖσθαι δὲ
τὴν Τεμέσαν καὶ ἐς ἐμὲ ἀνδρὸς ἤκουσα πλεύσαντος κατὰ
11 ἐμπορίαν. 4. τόδε μὲν ἤκουσα, γραφῇ δὲ τοιάδε ἐπιτυ-
χὼν οἶδα· ἦν δὲ αὕτη γραφῆς μίμημα ἀρχαίας. νεανίσκος
Σύβαρις καὶ Κάλαβρός τε ποταμὸς καὶ Λύκα πηγή, πρὸς
δὲ ἡρῷόν τε καὶ Τεμέσα ἦν ἡ πόλις, ἐν δέ σφισι καὶ δαί-
μων ὅντινα ἐξέβαλεν ὁ Εὔθυμος, χρόαν τε δεινως μέλας
καὶ τὸ εἶδος ἅπαν ἐς τὰ μάλιστα φοβερός, λύκου δὲ ἀμ-
πίσχετο δέρμα ἐσθῆτα· ἐτίθετο δὲ καὶ ὄνομα Λύκαν τὰ
ἐπὶ τῇ γραφῇ γράμματα. ταῦτα μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον εἰ-
ρήσθω.

VII. *Μετὰ δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Εὐθύμου Πύ-
θαρχός τε ἕστηκε Μαντινεὺς σταδιοδρόμος καὶ πύκτης
Ἠλεῖος Χαρμίδης, λαβόντες νίκας ἐπὶ παισί. θεασάμενος
δὲ καὶ τούτους ἐπὶ τῶν Ῥοδίων ἀθλητῶν ἀφίξῃ τὰς εἰκό-
νας, Διαγόραν καὶ τὸ ἐκείνου γένος. οἱ δὲ συνεχεῖς τε
ἀλλήλοις καὶ ἐν κόσμῳ τοιῷδε ἀνέκειντο, Ἀκουσίλαος
μὲν λαβὼν πυγμῆς ἐν ἀνδράσι στέφανον, Δωριεὺς δὲ
ὁ νεώτατος παγκρατίῳ νικήσας ὀλυμπιάσιν ἐφεξῆς τρισί.*

πρότερον δὲ ἔτι τοῦ Δωριέως ἐκράτησε καὶ Δαμάγητος
τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸ παγκράτιον. οὗτοι μὲν ἀδελφοί τέ 2
εἰσι καὶ Διαγόρου παῖδες, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς κεῖται καὶ ὁ Δια-
γόρας, πυγμῆς ἐν ἀνδράσιν ἀνελόμενος νίκην· τοῦ Δια-
γόρου δὲ τὴν εἰκόνα Μεγαρεὺς εἰργάσατο Καλλικλῆς
469 Θεοκόσμου τοῦ ποιήσαντος τὸ ἄγαλμα ἐν Μεγάροις τοῦ
Διός. Διαγόρου δὲ καὶ οἱ τῶν θυγατέρων παῖδες πύξ
τε ἤσκησαν καὶ ἔσχον Ὀλυμπικὰς νίκας, ἐν μὲν ἀνδράσιν
Εὐκλῆς Καλλιάνακτός τε ὢν καὶ Καλλιπατείρας τῆς Δια-
γόρου, Πεισίροδος δὲ ἐν παισίν, ὃν ἡ μήτηρ ἀνδρὸς ἐπι-
θεμένη γυμναστοῦ σχῆμα ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων αὐτὴ τὸν
ἀγῶνα ἤγαγεν. οὗτος δὲ ὁ Πεισίροδος καὶ ἐν τῇ Ἄλτει 3
παρὰ τῆς μητρὸς τὸν πατέρα ἕστηκε. Διαγόραν δὲ καὶ
ὁμοῦ τοῖς παισὶν Ἀκουσιλάῳ καὶ Δαμαγήτῳ λέγουσιν ἐς
Ὀλυμπίαν ἐλθεῖν· νικήσαντες δὲ οἱ νεανίσκοι διὰ τῆς
πανηγύρεως τὸν πατέρα ἔφερον βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν
Ἑλλήνων ἄνθεσι καὶ εὐδαίμονα ἐπὶ τοῖς παισὶ καλούμε-
νον. γένος δὲ ὁ Διαγόρας τὸ ἐξ ἀρχῆς Μεσσήνιος πρὸς
γυναικῶν ἦν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀριστομένους γεγόνει θυγα-
τρός. 2. Δωριεῖ δὲ τῷ Διαγόρου παρὲξ ἢ Ὀλυμπίασιν 4
Ἰσθμίων μὲν γεγόνασιν ὀκτὼ νῖκαι, Νεμείων δὲ ἀποδέ-
ουσαι μιᾶς ἐς τὰς ὀκτώ· λέγεται δὲ καὶ ὡς Πύθια ἀνέ-
λοιτο ἀκονιτί. ἀνηγορεύοντο δὲ οὗτός τε καὶ ὁ Πεισίροδος
Θούριοι, διωχθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν ἐκ τῆς Ῥό-
δου καὶ ἐς Ἰταλίαν παρὰ Θουρίους ἀπελθόντες. χρόνῳ
δὲ ὕστερον κατῆλθεν ὁ Δωριεὺς ἐς Ῥόδον. καὶ φανερώ-
τατα δὴ ἁπάντων ἀνὴρ εἷς φρονήσας οὗτος τὰ Λακεδαι-
μονίων φαίνεται, ὥστε καὶ ἐναυμάχησεν ἐναντία Ἀθη-
ναίων ναυσὶν οἰκείαις, ἐς ὃ ὑπὸ τριήρων ἁλοὺς Ἀττικῶν
ἀνήχθη ζῶν παρὰ Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὶν μὲν 5
ἢ Δωριέα παρὰ σφᾶς ἀναχθῆναι θυμῷ τε ἐς αὐτὸν καὶ
ἀπειλαῖς ἐχρῶντο· ὡς δὲ ἐς ἐκκλησίαν συνελθόντες ἄν-

δρα οὕτω μέγαν καὶ δόξης ἐς τοσοῦτο ἥκοντα ἐθεάσαντο ἐν σχήματι αἰχμαλώτου, μεταπίπτει σφίσιν ἐς αὐτὸν ἡ γνώμη καὶ ἀπελθεῖν ἀφιᾶσιν, οὐδὲ ἔργον οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζονται, παρόν σφισι πολλά τε καὶ σὺν τῷ δικαίῳ
6 δρᾶσαι. τὰ δὲ ἐς τοῦ Δωριέως τὴν τελευτήν ἐστιν ἐν τῇ 470
συγγραφῇ τῇ Ἀτθίδι Ἀνδροτίωνι εἰρημένα, εἶναι μὲν τηνικαῦτα ἐν Καύνῳ τὸ βασιλέως ναυτικὸν καὶ Κόνωνα ἐπ' αὐτῷ στρατηγόν, Ῥοδίων δὲ τὸν δῆμον πεισθέντα ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἀπὸ Λακεδαιμονίων μεταβαλέσθαι σφᾶς ἐς τὴν βασιλέως καὶ Ἀθηναίων συμμαχίαν, Δωριέα δὲ ἀποδημεῖν μὲν τότε ἐκ Ῥόδου περὶ τὰ ἐντὸς Πελοποννήσου χωρία, συλληφθέντα δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων αὐτὸν καὶ ἀναχθέντα ἐς Σπάρτην ἀδικεῖν τε ὑπὸ Λακεδαιμονίων καταγνωσθῆναι καὶ ἐπιβληθῆναί οἱ θά-
7 νατον ζημίαν. εἰ δὲ τὸν ὄντα εἶπεν Ἀνδροτίων λόγον, ἐθέλειν μοι φαίνεται Λακεδαιμονίους ἐς τὸ ἴσον ἔτι Ἀθηναίοις καταστῆσαι, ὅτι καὶ Ἀθηναίοις ἐς Θράσυλλον καὶ τοὺς ἐν Ἀργινούσαις ὁμοῦ τῷ Θρασύλλῳ στρατηγήσαντας προπετείας ἐστὶν ἔγκλημα. Διαγόρας μὲν δὴ καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος δόξης ἐς τοσοῦτο ἀφίκοντο.

8 3. Ἐγένοντο δὲ καὶ Ἀλκαινέτῳ τῷ Θεάντου Λεπρεάτῃ καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς παισὶν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι. αὐτὸς μέν γε πυκτεύων ὁ Ἀλκαίνετος ἔν τε ἀνδράσι καὶ πρότερον ἔτι [ἐπ] ἐκράτησεν ἐν παισίν· Ἑλλάνικον δὲ τὸν Ἀλκαινέτου καὶ Θέαντον ἐπὶ πυγμῇ παίδων ἀναγορευθῆναι τὸν μὲν ἐνάτῃ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα ὀλυμπιάδι, τὸν δὲ τῇ ἐφεξῆς ταύτῃ συνέβη τὸν Θέαντον· καί σφισιν ἀνδριάντες ἅπα-
9 σιν ἐν Ὀλυμπίᾳ κεῖνται. ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀλκαινέτου τοῖς υἱοῖς Γνάθων τε Διπαιεὺς τῆς Μαιναλέων χώρας καὶ Λυκῖνος ἕστηκεν Ἠλεῖος· κρατῆσαι δὲ Ὀλυμπίασι πυγμῇ παῖδας ὑπῆρξε καὶ τούτοις. Γνάθωνα δὲ καὶ ἐς τὰ μάλιστα, ὅτε ἐνίκησεν, εἶναι νέον τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί

Καλλικλέους δὲ τοῦ Μεγαρέως ποίημα ὁ ἀνδριάς ἐστιν.
Ἀνὴρ δὲ ἐκ Στυμφήλου Δρομεὺς ὄνομα, καὶ δὴ καὶ ἔρ- 10
γον τοῦτο ἐπὶ δολίχῳ παρεσχημένος, δύο μὲν ἔσχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ καὶ Ἰσθμίων τε τρεῖς καὶ ἐν Νεμέᾳ πέντε. λέγεται δὲ ὡς καὶ κρέας ἐσθίειν ἐπινοήσειε· τέως δὲ τοῖς ἀθληταῖς σιτία τυρὸν ἐκ τῶν ταλάρων εἶναι. τούτου μὲν δὴ Πυθαγόρας τὴν εἰκόνα, τὴν δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ, πένταθλον Ἠλεῖον Πυθοκλέα, Πολύκλειτός ἐστιν εἰργασμένος.

471 VIII. Σωκράτους δὲ Πελληνέως δρόμου νίκην ἐν παισὶν εἰληφότος, καὶ Ἠλείου Ἀμέρτου καταπαλαίσαντος ἐν Ὀλυμπίᾳ παῖδας, καταπαλαίσαντος δὲ καὶ Πυθοῖ τοὺς ἐλθόντας τῶν ἀνδρῶν, τοῦ μὲν τὸν ποιήσαντα τὴν εἰκόνα οὐ λέγουσι, τὴν δὲ τοῦ Ἀμέρτου Φράδμων ἐποίησεν Ἀργεῖος. Εὐανορίδᾳ δὲ Ἠλείῳ πάλης ἐν παισὶν ὑπῆρξεν ἔν τε Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείων νίκη· γενόμενος δὲ Ἑλλανοδίκης ἔγραψε καὶ οὗτος τὰ ὀνόματα ἐν Ὀλυμπίᾳ τῶν νενικηκότων.

2. Ἐς δὲ πύκτην ἄνδρα, γένος μὲν Ἀρκάδα ἐκ Παρ- 2
ρασίων, Δάμαρχον δὲ ὄνομα, οὔ μοι πιστὰ ἦν, πέρα γε τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκης, ὁπόσα ἄλλα ἀνδρῶν ἀλαζόνων ἐστὶν εἰρημένα, ὡς ἐξ ἀνθρώπου μεταβάλοι τὸ εἶδος ἐς λύκον ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Λυκαίου Διός, καὶ ὡς ὕστερον τούτων ἔτει δεκάτῳ γένοιτο αὖθις ἄνθρωπος. οὐ μὴν οὐδὲ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων λέγεσθαί μοι τοῦτο ἐφαίνετο ἐς αὐτόν· ἐλέγετο γὰρ ἂν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

υἱὸς Διννύτα Δάμαρχος τάνδ' ἀνέθηκεν
εἰκόν' ἀπ' Ἀρκαδίας Παρράσιος γενεάν.

τοῦτο μὲν δὴ ἐς τοσοῦτο πεποίηται· Εὐβώτας δὲ ὁ Κυρη- 3
ναῖος, ἅτε τὴν ἐσομένην οἱ δρόμου νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ μαντείου τοῦ ἐν Λιβύῃ προπεπυσμένος, τὴν

τε εἰκόνα ἐπεποίητο πρότερον, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς ἀνηγορεύθη τε νικήσας καὶ ἀνέθηκε τὴν εἰκόνα. λέγεται δὲ [καὶ] ὡς κρατήσειε καὶ ἅρματι ἐπὶ ὀλυμπιάδος ταύτης ἢ λόγῳ τῷ Ἠλείων ἐστὶ κίβδηλος τῶν ἀγωνοθετησάντων Ἀρκάδων ἕνεκα.

4 3. Κλεωναίῳ δὲ Τιμάνθει παγκρατίου λαβόντι ἐν ἀνδράσι στέφανον καὶ Τροιζηνίῳ Βαύκιδι παλαιστὰς καταβαλόντι ἄνδρας τῷ μὲν τοῦ Ἀθηναίου Μύρωνος, Βαύκιδι δὲ Ναυκύδους ἐστὶν ὁ ἀνδριὰς ἔργον. τῷ δὲ Τιμάνθει τὸ τέλος τοῦ βίου συμβῆναί φασιν ἐπὶ αἰτίᾳ τοιᾷδε, πεπαῦσθαι μὲν ἀθλοῦντα, ἀποπειρᾶσθαι δὲ ὅμως αὐτὸν ἔτι τῆς ἰσχύος, τόξον μέγα ἐπὶ ἑκάστης τείνοντα τῆς
ἡμέρας· ἀποδημῆσαί τε δὴ αὐτόν, καὶ ἐπὶ τῷ τόξῳ τηνι- 472
καῦτα ἐκλειφθῆναί οἱ τὴν μελέτην· ὡς δὲ ἐπανήκων οὐχ οἷός τε ἔτι τεῖναι τὸ τόξον ἐγίνετο, πῦρ ἀνακαύσας ἀφίησι ζῶντα ἐς τὴν πυρὰν αὐτόν. ὁπόσα δὲ ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο ἐν ἀνθρώποις ἢ καὶ ὕστερόν ποτε ἔσται, μανία μᾶλλον ἢ ἀνδρία νομίζοιτο ἂν κατά γε ἐμὴν γνώμην.

5 Μετὰ δὲ τὸν Βαύκιδά εἰσιν ἀθλητῶν Ἀρκάδων εἰκόνες, Εὐθυμένης τε ἐξ αὐτῆς Μαινάλου, νίκας τὴν μὲν ἀνδρῶν πάλης, τὴν δ' ἔτι πρότερον ἐν παισὶν εἰληφώς, καὶ Ἀζὰν ἐκ Πελλάνας Φίλιππος κρατήσας πυγμῇ παῖδας, καὶ Κριτόδαμος ἐκ Κλείτορος, ἐπὶ πυγμῇ καὶ οὗτος ἀναγορευθεὶς παίδων. τὰς δέ σφισιν εἰκόνας, τὴν μὲν ἐν παισὶ τοῦ Εὐθυμένους Ἄλυπος, τὴν δὲ τοῦ Δαμοκρίτου Κλέων, Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀζᾶνος Μύρων τὴν εἰκόνα ἐποίησε. Τὰ δὲ ἐς Πρόμαχον τὸν Δρύωνος παγκρατιαστὴν Πελληνέα προσέσται μοι καὶ ταῦτα τῷ ἐς Ἀχαιοὺς
6 λόγῳ. 4. Προμάχου δὲ οὐ πόρρω Τιμασίθεος ἀνάκειται γένος Δελφός, Ἀγελάδα μὲν ἔργον τοῦ Ἀργείου, παγκρατίου δὲ δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τρεῖς δὲ ἀνῃρημένος Πυθοῖ. καὶ αὐτῷ καὶ ἐν πολέμοις ἐστὶν ἔργα τῇ τε

τόλμῃ λαμπρὰ καὶ οὐκ ἀποδέοντα τῇ εὐτυχίᾳ, πλήν γε δὴ τοῦ τελευταίου· τοῦτο δὲ αὐτῷ θάνατον τὸ ἐγχείρημα ἤνεγκεν. Ἰσαγόρᾳ γὰρ τῷ Ἀθηναίῳ, τὴν ἀκρόπολιν τὴν Ἀθηναίων καταλαβόντι ἐπὶ τυραννίδι, μετασχὼν τοῦ ἔργου καὶ ὁ Τιμασίθεος, ἐγένετο γὰρ τῶν ἐγκαταληφθέντων ἐν τῇ ἀκροπόλει, θάνατον ζημίαν εὕρετο τοῦ ἀδικήματος παρὰ Ἀθηναίων.

IX. Θεογνήτῳ δὲ Αἰγινήτῃ πάλης μὲν στέφανον λαβεῖν ὑπῆρξεν ἐν παισί, τὸν δὲ ἀνδριάντα οἱ Πτόλιχος ἐποίησεν Αἰγινήτης. διδάσκαλοι δὲ ἐγεγόνεσαν Πτολίχῳ μὲν Συννοῶν ὁ πατήρ, ἐκείνῳ δὲ Ἀριστοκλῆς Σικυώνιος, ἀδελφός τε Κανάχου καὶ οὐ πολὺ τὰ ἐς δόξαν ἐλασσούμενος. ἐφ' ὅτῳ δὲ ὁ Θεόγνητος πίτυος τῆς γ' ἡμέρου καὶ
473 ῥοιᾶς φέρει καρπόν, ἐμοὶ μὲν οὐχ οἷά τε ἦν συμβαλέσθαι, τάχα δ' ἂν Αἰγινήταις τισὶν ἐπιχώριος ἐς αὐτὸν εἴη λό-
γος. Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδρὸς ὃν Ἠλεῖοί φασιν οὐ 2
γραφῆναι μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐπὶ κάλπης ἀνηγορεύθη δρόμῳ, μετὰ τούτου τὴν εἰκόνα Ξενοκλῆς τε Μαινάλιος ἕστηκε παλαιστὰς καταβαλὼν παῖδας καὶ Ἄλκετος Ἀλκίνου κρατήσας πυγμῇ παῖδας, Ἀρκὰς καὶ οὗτος ἐκ Κλείτορος. καὶ τοῦ μὲν Κλέων, Ξενοκλέους δὲ τὸν ἀνδριάντα
Πολύκλειτός ἐστιν εἰργασμένος. Ἀριστεὺς δὲ Ἀργεῖος 3
δολίχου μὲν νίκην ἔσχεν αὐτός, πάλης δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀριστέως Χείμων. ἑστήκασι μὲν δὴ ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐποίησε δὲ τὸν μὲν Παντίας Χῖος, παρὰ τῷ πατρὶ δεδιδαγμένος Σωστράτῳ· αἱ δὲ εἰκόνες τοῦ Χείμωνος ἔργον ἐστίν, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν δοκιμωτάτων Ναυκύδους, ἥ τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἡ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Εἰρήνης τὸ ἐν Ῥώμῃ κομισθεῖσα ἐξ Ἄργους. λέγεται δὲ ὡς Ταυροσθένην καταπαλαίσειεν ὁ Χείμων τὸν Αἰγινήτην, καὶ ὡς Ταυροσθένης τῇ ὀλυμπιάδι τῇ ἐφεξῆς καταβάλοι τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὴν πάλην, καὶ ὡς ἐοικὸς Ταυροσθένει φάσμα ἐπ'

ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν Αἰγίνῃ φανὲν ἀπαγγείλειε τὴν νί-
4 κην. Φίλλην δὲ Ἠλεῖον κρατήσαντα παῖδας πάλῃ Σπαρ-
τιάτης Κρατῖνος ἐποίησε. 2. Τὰ δὲ ἐς τὸ ἅρμα τὸ Γέλωνος
οὐ κατὰ ταὐτὰ δοξάζειν ἐμοί τε παρίστατο καὶ τοῖς πρό-
τερον ἢ ἐγὼ τὰ ἐς αὐτὸ εἰρηκόσιν, οἳ Γέλωνος τοῦ ἐν
Σικελίᾳ τυραννήσαντός φασιν ἀνάθημα εἶναι τὸ ἅρμα.
ἐπίγραμμα μὲν δή ἐστιν αὐτῷ Γέλωνα Δεινομένους ἀνα-
θεῖναι Γελῷον· καὶ ὁ χρόνος τούτῳ τῷ Γέλωνί ἐστι τῆς
5 νίκης τρίτη πρὸς τὰς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδας. Γέλων
δὲ ὁ Σικελίας τυραννήσας Συρακούσας ἔσχεν Ὑβριλίδου
μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας
καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Τισικράτης ἐνίκα
Κροτωνιάτης στάδιον. δῆλα οὖν ὡς Συρακούσιον ἤδη
καὶ οὐ Γελῷον ἀναγορεύειν αὑτὸν ἔμελλεν. ἀλλὰ γὰρ
ἰδιώτης εἴη ἄν τις ὁ Γέλων οὗτος, πατρός τε ὁμωνύμου 474
τῷ τυράννῳ καὶ αὐτὸς ὁμώνυμος. Γλαυκίας δὲ Αἰγινή-
της τό τε ἅρμα καὶ αὐτῷ τῷ Γέλωνι ἐποίησε τὴν εἰκόνα.
6 3. Τῇ δὲ ὀλυμπιάδι τῇ πρὸ ταύτης Κλεομήδην φασὶν
Ἀστυπαλαιέα ὡς Ἴκκῳ πυκτεύων ἀνδρὶ Ἐπιδαυρίῳ τὸν
Ἴκκον ἀποκτείνειεν ἐν τῇ μάχῃ, καταγνωσθεὶς δὲ ὑπὸ
τῶν Ἑλλανοδικῶν ἄδικα εἰργάσθαι καὶ ἀφῃρημένος τὴν
νίκην ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τῆς λύπης, καὶ ἀνέστρεψε μὲν
ἐς Ἀστυπάλαιαν, διδασκαλείῳ δ' ἐπιστὰς ἐνταῦθα ὅσον
ἑξήκοντα ἀριθμὸν παίδων ἀνατρέπει τὸν κίονα ὃς τὸν
7 ὄροφον ἀνεῖχεν. ἐμπεσόντος δὲ τοῦ ὀρόφου τοῖς παισί,
καταλιθούμενος ὑπὸ τῶν ἀστῶν κατέφυγεν ἐς Ἀθηνᾶς
ἱερόν. ἐσβάντος δὲ ἐς κιβωτὸν κειμένην ἐν τῷ ἱερῷ καὶ
ἐφελκυσαμένου τὸ ἐπίθημα, κάματον ἐς ἀνωφελὲς οἱ
Ἀστυπαλαιεῖς ἔκαμνον ἀνοίγειν τὴν κιβωτὸν πειρώμε-
νοι. τέλος δὲ τὰ ξύλα τῆς κιβωτοῦ καταρρήξαντες, ὡς
οὔτε ζῶντα Κλεομήδην οὔτε τεθνεῶτα εὕρισκον, ἀπο-
στέλλουσιν ἄνδρας ἐς Δελφοὺς ἐρησομένους ὁποῖα ἐς

Κλεομήδην τὰ συμβάντα ἦν. τούτοις χρῆσαι τὴν Πυ- 8
θίαν φασίν·

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς,
ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ἅτε μηκέτι θνητὸν ἐόντα.

Κλεομήδει μὲν οὖν Ἀστυπαλαιεῖς ἀπὸ τούτου τιμὰς ὡς
ἥρωϊ νέμουσι.

Παρὰ δὲ τοῦ Γέλωνος τὸ ἅρμα ἀνάκειται Φίλων, 9
τέχνη τοῦ Αἰγινήτου Γλαυκίου. τούτῳ τῷ Φίλωνι Σιμω-
νίδης ὁ Λεωπρέπους ἐλεγεῖον δεξιώτατον ἐποίησε·

Πατρὶς μὲν Κόρκυρα, Φίλων δ' ὄνομ'· εἰμὶ δὲ Γλαύκου
475 υἱός, καὶ νικῶ πὺξ δύ' ὀλυμπιάδας.

ἀνάκειται καὶ Μαντινεὺς Ἀγαμήτωρ, κρατήσας πυγμῇ
παῖδας.

X. Ἐπὶ δὲ τοῖς κατειλεγμένοις ἕστηκεν ὁ Καρύστιος
Γλαῦκος. εἶναι δέ φασιν ἐξ Ἀνθηδόνος τῆς Βοιωτῶν τὸ
ἄνωθεν αὐτὸν γένος ἀπὸ Γλαύκου τοῦ ἐν θαλάσσῃ δαί-
μονος. πατρὸς δὲ οὗτος ὁ Καρύστιος ἦν Δημύλου, καὶ
γῆν φασὶν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ἐργάζεσθαι. ἐκπεσοῦσαν δὲ
ἐκ τοῦ ἀρότρου τὴν ὕνιν πρὸς τὸ ἄροτρον καθήρμοσε τῇ
χειρὶ ἀντὶ σφύρας χρώμενος. καί πως ἐθεάσατο ὁ Δημύ- 2
λος τὸ ὑπὸ τοῦ παιδὸς ποιούμενον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πυκ-
τεύσοντα ἐς Ὀλυμπίαν αὐτὸν ἀνήγαγεν. ἔνθα δὴ ὁ Γλαῦ-
κος, ἅτε οὐκ ἐμπείρως ἔχων τῆς μάχης, ἐτιτρώσκετο ὑπὸ
τῶν ἀνταγωνιζομένων, καὶ ἡνίκα πρὸς τὸν λειπόμενον
ἐξ αὐτῶν ἐπύκτευεν, ἀπαγορεύειν ὑπὸ πλήθους τῶν
τραυμάτων ἐνομίζετο. καί οἱ τὸν πατέρα βοῆσαί φασιν,
ὦ παῖ τὴν ἀπ' ἀρότρου. οὕτω γε δὴ βιαιοτέραν ἐς τὸν
ἀνταγωνιζόμενον ἐνεγκὼν τὴν πληγήν, αὐτίκα εἶχε τὴν
νίκην. στεφάνους δὲ λέγεται καὶ ἄλλους Πύθια μὲν δὶς 3
λαβεῖν, Νεμείων δὲ καὶ Ἰσθμίων ὀκτάκις ἐν ἑκατέρῳ
ἀγῶνι. τοῦ Γλαύκου δὲ τὴν εἰκόνα ἀνέθηκε μὲν ὁ παῖς
αὐτοῦ, Γλαυκίας δὲ Αἰγινήτης ἐποίησε· σκιαμαχοῦντος

δὲ ὁ ἀνδριὰς παρέχεται σχῆμα, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἦν ἐπιτη-
δειότατος τῶν κατ᾽ αὐτὸν χειρονομῆσαι πεφυκώς. ἀπο-
θανόντα δὲ οἱ Καρύστιοι ταφῆναί φασιν αὐτὸν ἐν νήσῳ
καλουμένῃ Γλαύκου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι.

4 2. Δαμαρέτῳ δὲ Ἡραιεῖ υἱῷ τε τοῦ Δαμαρέτου καὶ
υἱωνῷ δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ γεγόνασιν ἑκάστῳ νῖκαι, Δαμα-
ρέτῳ μὲν πέμπτῃ ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδι, ὅτε ἐνο-
μίσθη πρῶτον ὁ τοῦ ὅπλου δρόμος, καὶ ὡσαύτως τῇ
ἐφεξῆς· πεποίηται ὁ ἀνδριὰς ἀσπίδα τε κατὰ τὰ αὐτὰ
ἔχων τοῖς ἐφ᾽ ἡμῶν καὶ κράνος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ καὶ κνημῖ-
δας ἐπὶ τοῖς ποσί. ταῦτα μὲν δὴ ἀνὰ χρόνον ὑπό τε Ἠλείων
καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων τῶν ἄλλων ἀφῃρέθη τοῦ δρόμου· Θεο- 476
πόμπῳ δὲ τῷ Δαμαρέτου καὶ αὖθις ἐκείνου παιδὶ ὁμω-
νύμῳ ἐπὶ πεντάθλῳ, Θεοπόμπῳ δὲ τῷ δευτέρῳ πάλης
5 ἐγένοντο αἱ νῖκαι. τὴν δὲ εἰκόνα Θεοπόμπου μὲν τοῦ
παλαίσαντος τὸν ποιήσαντα οὐκ ἴσμεν· τὰς δὲ τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πάππου φησὶ τὸ ἐπίγραμμα Εὐτελίδα
τε εἶναι καὶ Χρυσοθέμιδος Ἀργείων. οὐ μὴν παρ᾽ ὅτῳ γε
ἐδιδάχθησαν δεδήλωκεν. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

Εὐτελίδας καὶ Χρυσόθεμις τάδε ἔργα τέλεσσαν
Ἀργεῖοι, τέχναν εἰδότες ἐκ προτέρων.

Ἴκκος δὲ ὁ Νικολαΐδα Ταραντῖνος τόν τε Ὀλυμπικὸν
στέφανον ἔσχεν ἐπὶ πεντάθλῳ, καὶ ὕστερον γυμναστὴς
6 ἄριστος λέγεται τῶν ἐφ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι. Μετὰ δὲ Ἴκκον
καταπαλαίσας παῖδας Πανταρκης ἕστηκεν Ἠλεῖος ὁ ἐρώ-
μενος Φειδίου. Ἐπὶ δὲ τῷ Πανταρκει Κλεοσθένους ἐστὶν
ἅρμα ἀνδρὸς Ἐπιδαμνίου. τοῦτο ἔργον μέν ἐστιν Ἀγε-
λάδα, ἕστηκε δὲ ὄπισθεν τοῦ Διὸς τοῦ ἀπὸ τῆς μάχης
τῆς Πλαταιᾶσιν ἀνατεθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων. ἐνίκα μὲν
δὴ τὴν ἕκτην ὀλυμπιάδα καὶ ἑξηκοστὴν ὁ Κλεοσθένης,
ἀνέθηκε δὲ ὁμοῦ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ τε εἰκόνα καὶ τὸν
7 ἡνίοχον. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰ ὀνόματα

Φοῖνιξ καὶ Κοραξ, ἑκατέρωθεν δὲ οἱ παρὰ τὸ ζυγόν,
κατὰ μὲν τὰ δεξιὰ Κνακίας, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Σάμος·
καὶ ἐλεγεῖον τόδ᾽ ἐστὶν ἐπὶ τῷ ἅρματι·

Κλεοσθένης μ᾽ ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ Ἐπιδάμνου,
νικήσας ἵπποις καλὸν ἀγῶνα Διός.

Τῶν δὲ ἱπποτροφησάντων ἐν Ἕλλησι πρῶτος ἐς Ὀλυμ- 8
πίαν εἰκόνα ἀνέθηκεν ὁ Κλεοσθένης οὗτος. τὰ γὰρ Μιλ-
τιάδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐαγόρου τοῦ Λάκωνος ἀνα-
θήματα, τοῦ μὲν ἅρμα ἐστίν, οὐ μὴν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ
477 ἅρματι Εὐαγόρας· τὰ Μιλτιάδου δέ, ὁποῖα ἐς Ὀλυμπίαν
ἀνέθηκεν ἑτέρωθι δηλώσω τοῦ λόγου. Ἐπιδάμνιοι δὲ
χώραν μὲν ἥνπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν
ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης δὲ ἀφεστηκυῖαν ὀλίγον· ὄνομα
δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν Δυρράχιον ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ.

Λυκῖνον δὲ Ἡραιέα καὶ Ἐπικράδιον Μαντινέα καὶ 9
Τέλλωνα Ὀρεσθάσιον καὶ Ἠλεῖον Ἀγιάδαν ἐν παισὶν
ἀνελομένους νίκας, Λυκῖνον μὲν δρόμου, τοὺς δὲ ἐπ᾽
αὐτῷ κατειλεγμένους πυγμῆς, Ἐπικράδιον μὲν καὶ Ἀγιά-
δαν, τὸν μὲν αὐτῶν Πτόλιχος Αἰγινήτης ἐποίησε, τὸν δὲ
Ἀγιάδαν Σήραμβος, γένος καὶ οὗτος Αἰγινήτης· Λυκί-
νου δέ ἐστιν ὁ ἀνδριὰς Κλέωνος τέχνη· τὸν δὲ Τέλλωνα
ὅστις εἰργάσατο, οὐ μνημονεύουσιν.

XI. Ἐφεξῆς τούτων ἀναθήματά ἐστιν Ἠλείων, Φί-
λιππος ὁ Ἀμύντου καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ Σέ-
λευκός τε καὶ Ἀντίγονος· τοῖς μὲν δὴ ἐφ᾽ ἵππων, Ἀντι-
γόνῳ δὲ ἀνὴρ πεζός ἐστιν ἡ εἰκών.

2. Τῶν δὲ βασιλέων τῶν εἰρημένων ἕστηκεν οὐ πόρ- 2
ρω Θεαγένης ὁ Τιμοσθένους Θάσιος. Θάσιοι δὲ οὐ Τι-
μοσθένους παῖδα εἶναι Θεαγένην φασίν, ἀλλὰ ἱερᾶσθαι
μὲν Ἡρακλεῖ τὸν Τιμοσθένην Θασίῳ, τοῦ Θεαγένους δὲ
τῇ μητρὶ Ἡρακλέους συγγενέσθαι φάσμα ἐοικὸς Τιμο-
σθένει. ἔνατόν τε δὴ ἔτος εἶναι τῷ παιδί, καὶ αὐτὸν ἀπὸ

τῶν διδασκάλων φασὶν ἐς τὴν οἰκίαν ἐρχόμενον ἄγαλμα
ὅτου δὴ θεῶν ἀνακείμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν, χαίρειν
γὰρ τῷ ἀγάλματι αὐτόν, ἀνασπάσαι τε δὴ τὸ ἄγαλμα καὶ
ἐπὶ τὸν ἕτερον τῶν ὤμων ἀναθέμενον ἐνεγκεῖν παρ' αὐ-
3 τόν. ἐχόντων δὲ ὀργὴν ἐς αὐτὸν ἐπὶ τῷ πεποιημένῳ τῶν
πολιτῶν, ἀνήρ τις αὐτῶν δόκιμος καὶ ἡλικίᾳ προήκων
ἀποκτεῖναι μὲν σφᾶς τὸν παῖδα οὐκ ἐᾷ, ἐκεῖνον δὲ ἐκέ-
λευσεν ἐκ τῆς οἰκίας αὖθις κομίσαι τὸ ἄγαλμα ἐς τὴν
ἀγοράν. ὡς δὲ ἤνεγκε, μέγα αὐτίκα ἦν κλέος τοῦ παιδὸς
ἐπὶ ἰσχύϊ, καὶ τὸ ἔργον ἀνὰ πᾶσαν ἐβεβόητο τὴν Ἑλλάδα.
4 Ὅσα μὲν δὴ ἔργων τῶν Θεαγένους ἐς τὸν ἀγῶνα ἥκει τὸν
Ὀλυμπικόν, προεδήλωσεν ὁ λόγος ἤδη μοι τὰ δοκιμώ- 478
τατα ἐξ αὐτῶν, Εὔθυμόν τε ὡς κατεμαχέσατο τὸν πύ-
κτην, καὶ ὡς ὑπὸ Ἠλείων ἐπεβλήθη τῷ Θεαγένει ζημία.
τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντι-
νείας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος ὧν ἴσμεν ἀκονιτὶ λέγεται
λαβεῖν· τὴν δὲ ὀλυμπιάδα τὴν ἐπὶ ταύτῃ παγκρατιάζων
5 ὁ Θεαγένης ἐκράτει. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ νῖκαι
τρεῖς, αὗται μὲν ἐπὶ πυγμῇ, Νεμείων δὲ ἐννέα καὶ Ἰσθ-
μίων δέκα παγκρατίου τε ἀναμὶξ καὶ πυγμῆς. Ἐν Φθίᾳ
δὲ τῇ Θεσσαλῶν πυγμῆς μὲν ἢ παγκρατίου παρῆκε τὴν
σπουδήν, ἐφρόντιζε δὲ ὅπως καὶ ἐπὶ δρόμῳ ἐμφανὴς ἐν
Ἕλλησιν εἴη, καὶ τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸν δόλιχον ἐκρά-
τησεν. ἦν δέ οἱ πρὸς Ἀχιλλέα, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ φιλοτί-
μημα, ἐν πατρίδι τοῦ ὠκίστου τῶν καλουμένων ἡρώων
ἀνελέσθαι δρόμου νίκην. τοὺς δὲ σύμπαντας στεφάνους
6 τετρακοσίους τε ἔσχε καὶ χιλίους. Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ἐξ ἀν-
θρώπων, ἀνὴρ τῶν τις ἀπηχθημένων ζῶντι αὐτῷ παρ-
εγίνετο ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ἐπὶ τοῦ Θεαγένους τὴν εἰκόνα,
καὶ ἐμαστίγου τὸν χαλκὸν ἅτε αὐτῷ Θεαγένει λυμαινό-
μενος. καὶ τὸν μὲν ὁ ἀνδριὰς ἐμπεσὼν ὕβρεως παύει,
τοῦ ἀνθρώπου δὲ τοῦ ἀποθανόντος οἱ παῖδες τῇ εἰκόνι

ἐπεξῄεσαν φόνου· καὶ οἱ Θάσιοι καταποντοῦσι τὴν εἰ-
κόνα, ἐπακολουθήσαντες γνώμῃ τῇ Δράκοντος, ὃς Ἀθη-
ναίοις θεσμοὺς γράψας φονικοὺς ὑπερώρισε καὶ τὰ
ἄψυχα, εἴγε ἐμπεσόν τι ἐξ αὐτῶν ἀποκτείνειεν ἄνθρω-
πον. Ἀνὰ χρόνον δέ, ὡς τοῖς Θασίοις οὐδένα ἀπεδίδου
καρπὸν ἡ γῆ, θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς, καὶ
αὐτοῖς ἔχρησεν ὁ θεὸς κατάγεσθαι τοὺς δεδιωγμένους.
καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ καταχθέντες οὐδὲν τῆς
ἀκαρπίας παρείχοντο ἴαμα. δεύτερα οὖν ἐπὶ τὴν Πυθίαν
ἔρχονται, λέγοντες ὡς καὶ ποιήσασιν αὐτοῖς τὰ χρησθέντα
479 διαμένοι τὸ ἐκ τῶν θεῶν μήνιμα. ἐνταῦθα ἀπεκρίνατό 8
σφισιν ἡ Πυθία·

Θεαγένην δ' ἄμνηστον ἀφήκατε τὸν μέγαν ὑμέων.

ἀπορούντων δὲ αὐτῶν ὁποίᾳ μηχανῇ τοῦ Θεαγένους τὴν
εἰκόνα ἀνασώσωνται, φασὶν ἁλιέας ἀναχθέντας ἐς τὸ πέ-
λαγος ἐπὶ ἰχθύων θήραν περισχεῖν τῷ δικτύῳ τὴν εἰκόνα
καὶ ἀνενεγκεῖν αὖθις ἐς τὴν γῆν. Θάσιοι δὲ ἀναθέντες
ἔνθα καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο, νομίζουσιν ἅτε θεῷ θύειν.
3. Πολλαχοῦ δὲ καὶ ἑτέρωθι ἔν τε Ἕλλησιν οἶδα καὶ παρὰ 9
βαρβάροις ἀγάλματα ἱδρυμένα Θεαγένους, καὶ νοσήματά
τε αὐτὸν ἰώμενον καὶ ἔχοντα παρὰ τῶν ἐπιχωρίων τιμάς.
ὁ δὲ ἀνδριὰς τοῦ Θεαγένους ἐστὶν ἐν τῇ Ἄλτει, τέχνη τοῦ
Αἰγινήτου Γλαυκίου.

XII. Πλησίον δὲ ἅρμα τέ ἐστι χαλκοῦν καὶ ἀνὴρ ἀνα-
βεβηκὼς ἐπ' αὐτό, κέλητες δὲ ἵπποι παρὰ τὸ ἅρμα εἷς ἑκα-
τέρωθεν ἕστηκε, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθέζονται παῖδες.
ὑπομνήματα δὲ ἐπὶ νίκαις Ὀλυμπικαῖς ἐστιν Ἱέρωνος τοῦ
Δεινομένους τυραννήσαντος Συρακουσίων μετὰ τὸν
ἀδελφὸν Γέλωνα. τὰ δὲ ἀναθήματα οὐχ Ἱέρων ἀπέστειλεν,
ἀλλ' ὁ μὲν ἀποδοὺς τῷ θεῷ Δεινομένης ἐστὶν ὁ Ἱέρωνος,
ἔργα δέ, τὸ μὲν Ὀνάτα τοῦ Αἰγινήτου τὸ ἅρμα, Καλάμιδος
δὲ οἱ ἵπποι τε οἱ ἑκατέρωθεν καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰσὶν οἱ παῖδες.

2 2. *Παρὰ δὲ τοῦ Ἱέρωνος τὸ ἅρμα ἀνήρ ἐστιν ὁμώνυ-
μός τε τῷ Δεινομένους καὶ ἐν Συρακούσαις καὶ οὗτος
τυραννήσας· Ἱέρων δὲ ἐκαλεῖτο Ἱεροκλέους. μετὰ δὲ
τὴν Ἀγαθοκλέους τοῦ πρότερον τυραννήσαντος τελευ-
τὴν Συρακοσίοις αὖθις ἀναπεφύκει τύραννος ὁ Ἱέρων
οὗτος, τὴν δὲ ἀρχὴν εἶχεν ἔτει δευτέρῳ τῆς ἕκτης ὀλυμ-
πιάδος ἐπὶ ταῖς εἴκοσι καὶ ἑκατόν, ἣν Κυρηναῖος στάδιον
3 ἐνίκησεν Ἰδαῖος. οὗτος ὁ Ἱέρων ξενίαν πρὸς Πύρρον τὸν
Αἰακίδου καὶ ὁμοῦ ξενίᾳ καὶ ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο, Γέλωνι
τῷ παιδὶ Νηρηΐδα ἀγαγόμενος τὴν Πύρρου. Ῥωμαίων
δὲ περὶ Σικελίας ἐς τὴν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον κα- 480
ταστάντων εἶχον μὲν οἱ Καρχηδόνιοι τῆς νήσου πλέον ἢ
ἥμισυ, Ἱέρωνι δὲ συνιόντων μὲν ἄρτι ἐς τὸν πόλεμον
ἑλέσθαι τὰ Καρχηδονίων ἤρεσε, μετὰ δὲ οὐ πολὺ δυνά-
μει τε εἶναι νομίζων τὰ Ῥωμαίων ἐχυρώτερα καὶ βεβαιό-
4 τερα ἅμα ἐς φιλίαν μετεβάλετο ὡς τούτους. Τοῦ δέ οἱ
βίου συνέβη γενέσθαι τὴν τελευτὴν ὑπὸ Δεινομένους,
γένος μὲν Συρακοσίου, δυσμενέστατα δὲ ἀνδρὸς ἐς τυ-
ραννίδα ἔχοντος, ὃς καὶ ὕστερον τούτων Ἱπποκράτει τῷ
ἀδελφῷ τῷ Ἐπικύδους ἐξ Ἐρβησσοῦ παρεληλυθότι ἄρτι
ἐς Συρακούσας καὶ ἐς τὸ πλῆθος ποιεῖσθαι λόγους ἀρχο-
μένῳ ἐπέδραμεν ὡς ἀποκτενῶν τὸν Ἱπποκράτην· τοῦ δέ
οἱ ἀντιστάντος κρατήσαντες τῶν δορυφόρων ἄλλοι δια-
φθείρουσι τὸν Δεινομένην. Τοὺς ἀνδριάντας δὲ τοῦ Ἱέ-
ρωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐφ' ἵππου τὸν ἕτερον, τὸν δὲ αὐτῶν
πεζόν, ἀνέθεσαν μὲν τοῦ Ἱέρωνος οἱ παῖδες, ἐποίησε δὲ
Μίκων Νικηράτου Συρακόσιος.*
5 3. *Μετὰ δὲ τοῦ Ἱέρωνος τὰς εἰκόνας Ἀρεὺς ὁ Ἀκρο-
τάτου Λακεδαιμονίων βασιλεὺς καὶ Ἄρατος ἕστηκεν ὁ
Κλεινίου, καὶ αὖθις ἀναβεβηκώς ἐστιν Ἀρεὺς ἵππον. ἀνά-
θημα δὲ ὁ μὲν Κορινθίων ὁ Ἄρατος, Ἀρεὺς δὲ Ἠλείων
ἐστί· καί μοι τοῦ λόγου τὰ πρότερα οὔτε τῶν ἐς Ἄρατον*

*οὔτε τῶν ἐς Ἀρέα ἀμνημόνως ἔσχεν. Ἄρατος δὲ καὶ ἅρ-
ματι ἀνηγορεύθη νικῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τίμωνι δὲ τῷ* 6
*Αἰγύπτου καθέντι ἐς Ὀλυμπίαν ἵππους, ἀνδρὶ Ἠλείῳ
** ἐστι τούτῳ χαλκοῦν, ἐπ' αὐτὸ δὲ ἀναβέβηκε παρθένος,
ἐμοὶ δοκεῖν Νίκη. Κάλλωνα δὲ τὸν Ἁρμοδίου καὶ τὸν
Μοσχίωνος Ἱππόμαχον, γένος τε Ἠλείους καὶ πυγμῇ
κρατήσαντας ἐν παισί, τὸν μὲν αὐτῶν ἐποίησε Δαΐππος,*
481 *Ἱππομάχου δὲ ὅστις μὲν τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο οὐκ
ἴσμεν, καταμαχέσασθαι δὲ τρεῖς φασὶν ἀνταγωνιστὰς αὐ-
τὸν οὔτε πληγὴν ἀποδεξάμενον οὔτε τι τρωθέντα τοῦ
σώματος. Θεόχρηστον δὲ Κυρηναῖον ἱπποτροφήσαντα* 7
*κατὰ τὸ ἐπιχώριον τοῖς Λίβυσι, καὶ αὐτόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ
καὶ ἔτι πρότερον τὸν ὁμώνυμόν τε αὐτῷ καὶ τοῦ πατρὸς
πατέρα, τούτους μὲν ἐνταῦθα ἵππων νίκας, ἐν δὲ Ἰσθμῷ
τοῦ Θεοχρήστου λαβεῖν τὸν πατέρα, τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ
τὸ ἐπὶ τῷ ἅρματι. Ἀγήσαρχον δὲ τὸν Αἱμοστράτου Τρι-* 8
*ταιέα κρατῆσαι μὲν πύκτας ἄνδρας ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Νε-
μέᾳ τε καὶ Πυθοῖ καὶ ἐν Ἰσθμῷ μαρτυρεῖ τὸ ἐλεγεῖον, Ἀρ-
κάδας δὲ τοὺς Τριταιεῖς εἶναι τοῦ ἐλεγείου λέγοντος
ἀληθεῦον οὐχ εὕρισκον. πόλεων γὰρ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ
ταῖς μὲν ἐπειλημμέναις δόξης οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς οἰκιστάς
ἐστιν ἄγνωστα, τὰς δὲ ἐξ ἀρχῆς τε ὑπὸ ἀσθενείας ἀφανε-
στέρας καὶ δι' αὐτὸ ἀνοικισθείσας ἐς Μεγάλην πόλιν πε-
ριέχει σφᾶς γενόμενον τότε ὑπὸ τοῦ Ἀρκάδων κοινοῦ
δόγμα· οὐδέ τινα ἔστιν ἐν Ἕλλησι Τρίτειαν πόλιν ἄλλην* 9
*γε ἢ τὴν Ἀχαιῶν εὑρεῖν. τηνικαῦτα γοῦν ἐς Ἀρκάδας
ἡγοῖτο ἄν τις συντελέσαι τοὺς Τριταιεῖς, καθὰ καὶ νῦν
ἔτι Ἀρκάδων αὐτῶν εἰσὶν οἱ ἐς τὸ Ἀργολικὸν τελοῦντες.
Τοῦ Ἀγησάρχου δέ ἐστιν ἡ εἰκὼν τέχνη τῶν Πολυκλέους
παίδων. τούτων μὲν δὴ ποιησόμεθα μνήμην καὶ ἐν τοῖς
υστέροις τοῦ λόγου.*

XIII. *Ἀστύλος δὲ Κροτωνιάτης Πυθαγόρου μὲν*

ἐστιν ἔργον, τρισὶ δὲ ἐφεξῆς ὀλυμπιάσι σταδίου τε καὶ
διαύλου νίκας ἔσχεν. ὅτι δὲ ἐν δύο ταῖς ὑστέραις ἐς χάριν
τὴν Ἱέρωνος τοῦ Δεινομένους ἀνηγόρευσεν αὑτὸν Συ-
ρακόσιον, τούτων ἕνεκα οἱ Κροτωνιᾶται τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
δεσμωτήριον εἶναι κατέγνωσαν καὶ τὴν εἰκόνα καθεῖλον
παρὰ τῇ Ἥρᾳ τῇ Λακινίᾳ κειμένην.

2 Ἀνάκειται δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη λέγουσα τοῦ 482
Λακεδαιμονίου Χιόνιδος τὰς νίκας. εὐηθείας μὲν δη
μετέχουσιν ὅσοι Χίονιν αὐτὸν ἀναθεῖναι τὴν στήλην,
ἀλλ' οὐ Λακεδαιμονίων ἥγηνται τὸ δημόσιον· ἔστω γὰρ
δήπου ὡς ἐν τῇ στήλῃ οὐκ εἶναί πω τοῦ ὅπλου τὸν δρό-
μον· πῶς ἂν οὖν ἐπίσταιτο ὁ Χίονις εἰ αὖθίς ποτε προσ-
νομοθετήσουσιν Ἠλεῖοι; τούτων δὲ ἔτι ἐς πλέον ἥκουσιν
εὐηθείας οἳ τὸν ἑστηκότα ἀνδριάντα παρὰ τῇ στήλῃ φα-
σὶν εἰκόνα εἶναι Χιόνιδος, ἔργον ὄντα τοῦ Ἀθηναίου
Μύρωνος.

3 2. Ἐοικότα δὲ Χιόνιδι τὰ ἐς δόξαν καὶ ἀνὴρ Λύκιος
παρέσχετο Ἑρμογένης Ξάνθιος, ὃς τὸν κότινον ἐν τρισὶν
ὀλυμπιάσιν ἀνείλετο ὀκτάκις, ἐπίκλησίν τε ἔσχεν ἵππος
ὑπὸ Ἑλλήνων. Ποιήσαιο δ' ἂν καὶ Πολίτην ἐν μεγάλῳ
θαύματι. ὁ Πολίτης δ' ἦν οὗτος ἐκ Κεράμου τῆς ἐν τῇ
[Θρακίᾳ] Καρίᾳ, ἀνέφηνε δὲ ἀρετὴν ποδῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ
πᾶσαν· ἀπὸ γὰρ τοῦ μηκίστου καὶ διαρκεστάτου δι' ὀλι-
γίστου δὴ καιροῦ μεθηρμόσατο ἐπὶ τὸ βραχύτατον ὁμοῦ
καὶ ὤκιστον, καὶ δολίχου τε ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ καὶ παραυ-
τίκα σταδίου λαβὼν νίκην προσέθηκε διαύλου σφίσι τὴν
4 τρίτην. Πολίτης μὲν δὴ ἐπὶ τῆς δευτέρας *** καὶ τέσσα-
ρας, ὡς ἕκαστοι συνταχθῶσιν ὑπὸ τοῦ κλήρου, καὶ οὐκ
ἀθρόους ἀφιᾶσιν ἐς τὸν δρόμον· οἳ δ' ἂν ἐν ἑκάστῃ τάξει
κρατήσωσιν, ὑπὲρ αὐτῶν αὖθις θέουσι τῶν ἄθλων· καὶ 483
οὕτω σταδίου δύο ὁ στεφανούμενος ἀναιρήσεται νίκας.
3. Τὰ μέντοι ἐπιφανέστατα ἐς δρόμον Λεωνίδᾳ Ῥοδίῳ

ἐστίν· ἐπὶ γὰρ τέσσαρας ὀλυμπιάδας ἀκμάζων τε τῇ ὠκύ-
τητι ἀντήρκεσε, καὶ γεγόνασιν αὐτῷ δρόμου νῖκαι δύο
ἀριθμὸν καὶ δέκα. Χιόνιδος δὲ οὐ πόρρω τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ 5
στήλης Σκαῖος ἕστηκεν ὁ Δούριος Σάμιος, κρατήσας
πυγμῇ παῖδας· τέχνη δὲ ἡ εἰκὼν ἔστι μὲν Ἱππίου· τὸ δὲ
ἐπίγραμμα δηλοῖ τὸ ἐπ' αὐτῷ, νικῆσαι Σκαῖον ἡνίκα ὁ
Σαμίων δῆμος ἔφευγεν ἐκ τῆς νήσου, τὸν δὲ καιρὸν ***
ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τὸν δῆμον. 4. Παρὰ δὲ τὸν τύραννον Δίαλ- 6
λος ὁ Πόλλιδος ἀνάκειται, γένος μὲν Σμυρναῖος, Ἰώνων
δὲ πρῶτος λαβεῖν ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν οὗτος ὁ Δίαλλος
παγκρατίου στέφανον ἐν παισίν. Θερσίλοχον δὲ Κορκυ-
ραῖον καὶ Ἀριστίωνα Θεοφίλους Ἐπιδαύριον, τὸν μὲν
ἀνδρῶν πυγμῆς, Θερσίλοχον δὲ λαβόντα ἐν παισὶ στέφα-
νον, Πολύκλειτος ἐποίησε σφᾶς ὁ Ἀργεῖος. Βύκελος δέ, 7
ὃς Σικυωνίων πρῶτος πὺξ ἐκράτησεν ἐν παισίν, ἔστιν
ἔργον Σικυωνίου Κανάχου παρὰ τῷ Ἀργείῳ Πολυκλείτῳ
διδαχθέντος. παρὰ δὲ τὸν Βύκελον ὁπλίτης ἀνὴρ ἐπί-
κλησιν Λίβυς Μνασέας Κυρηναῖος ἕστηκε· Πυθαγόρας
δὲ ὁ Ῥηγῖνος ἐποίησε τὴν εἰκόνα. Κυζικηνῷ δὲ Ἀγεμάχῳ
τῶν ἐκ τῆς Ἀσιανῆς ἠπείρου *** γενέσθαι ἐν Ἄργει τὸ
ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ μηνύει. Νάξου δὲ οἰκισθείσης 8
ποτὲ ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Χαλκιδέων τῶν ἐπὶ τῷ Εὐρίπῳ, τῆς
πόλεως μὲν οὐδὲ ἐρείπια ἐλείπετο ἐς ἡμᾶς ἔτι, ὄνομα δὲ
καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα εἶναι τῆς Νάξου Τίσανδρος ὁ Κλεο-
κρίτου μάλιστα αἰτίαν ἐχέτω. τετράκις γὰρ δὴ ἐν ἀνδράσι
κατεμαχέσατο ὁ Τίσανδρος πύκτας ἐν Ὀλυμπίᾳ, τοσαῦ-
484 ται δὲ καὶ Πυθοῖ γεγόνασιν αὐτῷ νῖκαι· Κορινθίοις δὲ
οὐκ ἦν πω τηνικαῦτα οὐδὲ Ἀργείοις ἐς ἅπαντας ὑπομνή-
ματα τοὺς Νεμέᾳ ** τας.

5. Ἡ δὲ ἵππος ἡ τοῦ Κορινθίου Φειδώλα ὄνομα μέν, 9
ὡς οἱ Κορίνθιοι μνημονεύουσιν, ἔχει Αὔρα, τὸν δὲ ἀνα-
βάτην ἔτι ἀρχομένου τοῦ δρόμου συνέπεσεν ἀποβαλεῖν

αὐτήν, καὶ οὐδέν τι ἧσσον θέουσα ἐν κόσμῳ περί τε τὴν
νύσσαν ἐπέστρεφε, καὶ ἐπεὶ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν,
ἐπετάχυνεν ἐς πλέον τὸν δρόμον, φθάνει τε δὴ ἐπὶ τοὺς
Ἑλλανοδίκας ἀφικομένη, καὶ νικῶσα ἔγνω, καὶ παύεται
τοῦ δρόμου. Ἠλεῖοι δὲ ἀνηγόρευσαν ἐπὶ τῇ νίκῃ τὸν Φει-
δώλαν, καὶ ἀναθεῖναί οἱ τὴν ἵππον ταύτην ἐφιᾶσιν.
10 6. Ἐγένοντο δὲ καὶ τοῦ Φειδώλα τοῖς παισὶν ἐπὶ κέλητι
ἵππῳ νῖκαι, καὶ ὅ τε ἵππος ἐπὶ στήλῃ πεποιημένος καὶ
ἐπίγραμμά ἐστιν ἐπ' αὐτῷ·

Ὠκυδρόμας Λύκος Ἴσθμι' ἅπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παίδων ἐστεφάνωσε δόμους.

οὐ μὴν τῷ γε ἐπιγράμματι καὶ τὰ Ἠλείων ἐς τοὺς ὀλυμ-
πιονίκας ὁμολογεῖ γράμματα· ὀγδόῃ γὰρ ὀλυμπιάδι καὶ
ἑξηκοστῇ καὶ οὐ πέρα ταύτης ἐστὶν ἐν τοῖς Ἠλείων γράμ-
μασιν ἡ νίκη τῶν Φειδώλα παίδων. ταῦτα μὲν δὴ οὕτως
11 ἔχοντα ἴστω τις· Ἠλείοις δὲ ἀνδράσιν Ἀγαθίνῳ τε τῷ
Θρασυβούλου καὶ Τηλεμάχῳ, Τηλεμάχῳ μὲν ἐπὶ ἵππων
νίκῃ γέγονεν ἡ εἰκών, Ἀγαθῖνον δὲ ἀνέθεσαν Ἀχαιοὶ
Πελληνεῖς. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ὁ Ἀθηναίων δῆμος Ἀριστο-
φῶντα Λυσίνου παγκρατιαστὰς ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ κρατήσαντα ἄνδρας.

XIV. Φερίας δὲ Αἰγινήτης, οὗτος γὰρ δὴ παρὰ τὸν 485
Ἀθηναῖον Ἀριστοφῶντα ἀνάκειται, ὀγδόῃ μὲν πρὸς ταῖς
ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδι κομιδῇ τε ἔδοξεν εἶναι νέος, καὶ
οὐκ ἐπιτήδειός πω νομισθεὶς παλαίειν ἀπηλάθη τοῦ ἀγῶ-
νος, τῇ δὲ ἑξῆς, κατεδέχθη γὰρ τηνικαῦτα ἐς τοὺς παῖ-
δας, ἐνίκα παλαίων. τῷ δὲ Φερίᾳ τούτῳ διάφορον καὶ
οὐδαμῶς ἐοικυῖαν ἔσχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ τύχην Νικασύλος
2 Ῥόδιος. ὄγδοον γὰρ ἐπὶ τοῖς δέκα ἔτεσι γεγονὼς μὴ πα-
λαῖσαι μὲν ἐν παισὶν ὑπὸ Ἠλείων ἀπηλάθη, ἀνηγορεύθη
δὲ ἐν ἀνδράσιν, ὥσπερ γε καὶ ἐνίκησεν· ἀνηγορεύθη δὲ
καὶ ὕστερον Νεμέᾳ τε καὶ Ἰσθμῷ. γεγονότα δὲ εἰκοσαετῆ

τὸ χρεὼν ἐπιλαμβάνει, πρὶν ἢ ἐς τὴν Ῥόδον αὐτὸν οἴ-
καδε ἀναστρέψαι. Τὸ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Ῥοδίου παλαι-
στοῦ τόλμημα Ἀρτεμίδωρος γένος Τραλλιανὸς ὑπερεβά-
λετο κατὰ ἐμὴν δόξαν. Ἀρτεμιδώρῳ γὰρ ἁμαρτεῖν μὲν
Ὀλυμπίων συνέβη παγκρατιάζοντι ἐν παισίν· αἰτία δέ οἱ
ἐγένετο τῆς διαμαρτίας τὸ ἄγαν νέον. ὡς δὲ ἀφίκετο 3
ἀγῶνος καιρὸς ὃν Σμυρναῖοι Ἰώνων ἄγουσιν, ἐς τοσοῦτο
ἄρα αὐτῷ τὰ τῆς ῥώμης ἐπηύξητο ὡς κρατῆσαι παγκρα-
τιάζοντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τούς τε ἐξ Ὀλυμπίας ἀντ-
αγωνιστάς, καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶν οὓς ἀγενείους καλοῦσι,
καὶ τρίτα δὴ ὅ τι ἄριστον ἦν τῶν ἀνδρῶν. γενέσθαι δέ οἱ
τὴν ἅμιλλαν πρὸς ἀγενείους τε καὶ ἄνδρας τὴν μὲν ἐκ
γυμναστοῦ παρακλήσεώς φασι, τὴν δὲ ἐξ ἀνδρὸς παγ-
κρατιαστοῦ λοιδορίας. ἀνείλετο δὲ ἐν ἀνδράσιν ὁ Ἀρτε-
μίδωρος Ὀλυμπικὴν νίκην δευτέρᾳ καὶ δεκάτῃ πρὸς δια-
κοσίαις ὀλυμπιάδι. Νικασύλου δὲ τῆς εἰκόνος ἵππος τε 4
οὐ μέγας ἔχεται χαλκοῦς, ὃν Κρόκων Ἐρετριεὺς ἀνέθη-
κεν ἀνελόμενος κέλητι ἵππῳ στέφανον, καὶ πλησίον τοῦ
ἵππου Τελέστας ἐστὶ Μεσσήνιος, κρατήσας πυγμῇ παῖ-
δας· Σιλανίωνος δὲ ἔργον ἐστὶν ὁ Τελέστας.
486 2. Μίλωνα δὲ τὸν Διοτίμου πεποίηκε μὲν Δαμέας 5
ἐκ Κρότωνος καὶ οὗτος· ἐγένοντο δὲ τῷ Μίλωνι ἓξ μὲν
ἐν Ὀλυμπίᾳ πάλης νῖκαι, μία δὲ ἐν παισὶν ἐξ αὐτῶν,
Πυθοῖ δὲ ἕν τε ἀνδράσιν ἓξ καὶ μία καὶ ἐνταῦθα ἐν παισίν.
ἀφίκετο δὲ καὶ ἕβδομον παλαίσων ἐς Ὀλυμπίαν· ἀλλὰ
γὰρ οὐκ ἐγένετο οἷός τε καταπαλαῖσαι Τιμασίθεον πολί-
την τε ὄντα αὐτῷ καὶ ἡλικίᾳ νέον, πρὸς δὲ καὶ σύνεγγυς
οὐκ ἐθέλοντα ἵστασθαι. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐσκομίσειεν 6
αὐτὸς αὑτοῦ τὸν ἀνδριάντα ἐς τὴν Ἄλτιν ὁ Μίλων. λέγε-
ται δὲ ἐς αὐτὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ῥοιᾷ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ δίσκῳ.
ῥοιὰν μὲν δὴ οὕτω κατεῖχεν ὡς μήτε ἄλλῳ παρεῖναι βια-
ζομένῳ μήτε αὐτὸς λυμήνασθαι πιέζων· ἱστάμενος δὲ

*ἐπὶ ἀληλιμμένῳ τῷ δίσκῳ γέλωτα ἐποιεῖτο τοὺς ἐμπίπ-
τοντάς τε καὶ ὠθοῦντας ἀπὸ τοῦ δίσκου. παρείχετο δὲ
7 καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς ἐπίδειξιν. περιεδεῖτο τῷ μετώπῳ χορ-
δὴν κατὰ ταὐτὰ δὴ καὶ εἰ ταινίαν περιθεῖτο ἢ στέφανον·
κατέχων δὲ ἐντὸς χειλῶν τὸ ἆσθμα καὶ ἐμπιπλὰς αἵματος
τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ φλέβας διερρήγνυεν ὑπὸ ἰσχύος τῶν
φλεβῶν τὴν χορδήν. λέγεται δὲ καὶ ὡς τῆς δεξιᾶς χειρὸς
τὸ μὲν ἐς τὸν ἀγκῶνα ἐκ τοῦ ὤμου παρ' αὐτὴν καθίει
τὴν πλευράν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἔτεινεν ἐς εὐθύ,
τῶν δακτύλων τὸν μὲν αὐτῶν ἀναστρέφων τὸν ἀντίχειρα
ἐς τὸ ἄνω, τῶν λοιπῶν δὲ ἀλλήλοις ἐπικειμένων κατὰ
στοῖχον· τὸν ἐλάχιστον οὖν τῶν δακτύλων κάτω γινό-
8 μενον οὐκ ἀπεκίνησεν ἄν τις βιαζόμενος. 3. Ἀποθανεῖν
δὲ ὑπὸ θηρίων φασὶν αὐτόν· ἐπιτυχεῖν γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ
Κροτωνιάτιδι αὐαινομένῳ ξύλῳ, σφῆνες δὲ ἐγκείμενοι
διίστασαν τὸ ξύλον· ὁ δὲ ὑπὸ φρονήματος ὁ Μίλων κα-
θίησι τὰς χεῖρας ἐς τὸ ξύλον· ὀλισθάνουσί τε δὴ οἱ σφῆ- 487
νες, καὶ ἐχόμενος ὁ Μίλων ὑπὸ τοῦ ξύλου λύκοις ἐγίνετο
εὕρημα. μάλιστα δὲ πως τὸ θηρίον τοῦτο ἐν τῇ Κροτω-
νιάτιδι πολύ τε νέμεται καὶ ἄφθονον. Μίλωνι μὲν δὴ
τοιόνδε τέλος ἐπηκολούθησε.*

9 4. *Πύρρον δὲ τὸν Αἰακίδου βασιλεύσαντα ἐν τῇ
Θεσπρωτίδι ἠπείρῳ καὶ ἔργα πολλὰ ἐργασάμενον καὶ ἄξια
μνήμης, ἃ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα, τοῦτον
ἐς τὴν Ἄλτιν ἀνέθηκε Θρασύβουλος Ἠλεῖος. Παρὰ δὲ
τὸν Πύρρον ἀνὴρ μικρὸς αὐλοὺς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπω-
μένος ἐπὶ στήλῃ. τούτῳ Πυθικαὶ νῖκαι γεγόνασι τῷ ἀνδρὶ
10 δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον· Σακάδας μὲν γὰρ
τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτυόνων οὐκ ὄντα πω
στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε,
5. Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἐφεξῆς τούτων πυθιά-
δας ἕξ, μόνος δὴ οὗτος αὐλητής. δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ*

*αγῶνι τῷ Ὀλυμπίασιν ἐπηύλησεν [ἑξάκις] τῷ πεντάθλῳ.
Πυθοκρίτῳ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη
καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτῇ·*

Πυθοκρίτου
τοῦ Καλλινίκου μνᾶμα ταὐλητᾶ τόδε.

Ἀνέθεσαν δὲ καὶ τὸ κοινὸν τὸ Αἰτωλῶν Κύλωνα, 11
*ὃς ἀπὸ τῆς Ἀριστοτίμου τυραννίδος ἠλευθέρωσεν Ἠλεί-
ους. Γόργον δὲ τὸν Εὐκλήτου Μεσσήνιον ἀνελόμενον
πεντάθλου νίκην, καὶ Δαμάρετον καὶ τοῦτον Μεσσήνιον
κρατήσαντα πυγμῇ παῖδας, τὸν μὲν αὐτῶν Βοιώτιος
Θήρων, Δαμαρέτου δὲ τὴν εἰκόνα Ἀθηναῖος Σιλανίων
ἐποίησεν. Ἀναυχίδας δὲ ὁ Φίλυος Ἠλεῖος πάλης ἔσχεν ἐν
παισὶ στέφανον καὶ ἐν ἀνδράσιν ὕστερον. τούτῳ μὲν δὴ
τὴν εἰκόνα ὅστις ὁ εἰργασμένος ἐστὶν οὐκ ἴσμεν· Ἄνοχος
δὲ ὁ Ἀδαμάτα Ταραντῖνος, σταδίου λαβὼν καὶ διαύλου
νίκην, ἐστὶν Ἀγελάδα τέχνη τοῦ Ἀργείου. Παῖδα δὲ ἐφ'* 12
*ἵππου καθήμενον καὶ ἑστηκότα ἄνδρα παρὰ τὸν ἵππον,
φησὶ τὸ ἐπίγραμμα εἶναι Ξενόμβροτον ἐκ Κῶ τῆς Μερο-
488 πίδος, ἐπὶ ἵππου νίκῃ κεκηρυγμένον, Ξενόδικον δὲ ἐπὶ
πυγμῇ παίδων ἀναγορευθέντα· τὸν μὲν Παντίας αὐτῶν,
Ξενόμβροτον δὲ Φιλότιμος Αἰγινήτης ἐποίησε. Πύθου
δὲ τοῦ Ἀνδρομάχου, γένος ἀνδρὸς ἐξ Ἀβδήρων, ἐποίησε
μὲν Λύσιππος, ἀνέθεσαν δὲ οἱ στρατιῶται δύο εἰκόνας·
εἶναι δὲ ἡγεμών τις ξένων ἢ καὶ ἄλλως τὰ πολεμικὰ ἀγα-
θὸς ὁ Πύθης ἔοικε.*

Κεῖνται δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰληφότες δρόμου νίκας 13
*Μενεπτόλεμος ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ
καὶ Κορκυραῖος Φίλων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἱερώνυμος Ἄν-
δριος, ὃς τὸν Ἠλεῖον Τισαμενὸν πενταθλοῦντα ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ κατεπάλαισε, τὸν [ἐν] Ἕλλησιν ὕστερον τούτων
ἐναντία Μαρδονίου καὶ Μήδων Πλαταιᾶσι μαντευσάμε-
νον. οὗτός τε δὴ ὁ Ἱερώνυμος ἀνάκειται, καὶ παρ' αὐτὸν*

παλαιστὴς παῖς, Ἄνδριος καὶ οὗτος, Προκλῆς ὁ Λυκα-
στίδα. τοῖς πλάσταις δὲ οἳ τοὺς ἀνδριάντας ἐποίησαν, τῷ
μὲν Στόμιός ἐστιν ὄνομα, τῷ δὲ τὸν Προκλέα εἰργασ-
μένῳ Σῶμις. Αἰσχίνῃ δὲ Ἠλείῳ νῖκαί τε δύο ἐγένοντο
πεντάθλου καὶ ἴσαι ταῖς νίκαις αἱ εἰκόνες.

XV. Ἀρχίππῳ δὲ Μιτυληναίῳ τοὺς ἐς τὴν πυγμὴν
ἐσελθόντας κρατήσαντι ἄνδρας ἄλλο τοιόνδε προσποιοῦ-
σιν οἱ Μιτυληναῖοι ἐς δόξαν, ὡς καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ
Πυθοῖ καὶ Νεμέᾳ καὶ Ἰσθμῷ λάβοι στέφανον ἡλικίαν οὐ
πρόσω γεγονὼς ἐτῶν εἴκοσι. Τὸν δὲ παῖδα σταδιοδρόμον
Ξένωνα Καλλιτέλους ἐκ Λεπρέου τοῦ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Πυ-
ριλάμπης Μεσσήνιος, Κλεινόμαχον δὲ Ἠλεῖον ὅστις ὁ
ποιήσας ἐστὶν οὐκ ἴσμεν· ἀνηγορεύθη δὲ ὁ Κλεινόμαχος
2 ἐπὶ νίκῃ πεντάθλου. 2. Παντάρκην δὲ Ἠλεῖον Ἀχαιῶν ἀνά-
θημα εἶναι τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησίν· εἰρήνην τε
γὰρ Ἀχαιοῖς ποιῆσαι καὶ Ἠλείοις αὐτόν, καὶ ὅσοι παρ'
ἀμφοτέρων πολεμούντων ἑαλώκεσαν, ἄφεσιν καὶ τούτοις
γενέσθαι δι' αὐτόν. οὗτος ἀνείλετο καὶ κέλητι ἵππῳ νί-
κην ὁ Παντάρκης, καί οἱ καὶ τῆς νίκης ὑπόμνημά ἐστιν 489
ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὀλίδαν δὲ ἀνέθηκεν Ἠλεῖον τὸ ἔθνος τὸ
Αἰτωλῶν. Χαρῖνος δὲ Ἠλεῖος ἐπὶ διαύλου τε ἀνάκειται
καὶ ὅπλου νίκῃ· παρὰ δὲ αὐτὸν Ἀγέλης Χῖος κρατήσας
πυγμῇ παῖδας, Θεομνήστου Σαρδιανοῦ τέχνη.
3 3. Κλειτομάχου δὲ Θηβαίου τὴν μὲν εἰκόνα ἀνέθη-
κεν Ἑρμοκράτης ὁ τοῦ Κλειτομάχου πατήρ, τὰ δέ οἱ ἐς
δόξαν ἦν τοιάδε. ἐν Ἰσθμῷ παλαιστὰς κατεπάλαισεν ἄν-
δρας, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τούς τε τὴν πυγμὴν καὶ
τοὺς ἐς τὸ παγκράτιον ἐσελθόντας ἐκράτει τῇ μάχῃ. αἱ δὲ
Πυθοῖ νῖκαι παγκρατίου μέν εἰσιν αὐτῷ πᾶσαι, τρεῖς δὲ
ἀριθμόν. ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ δεύτερος ὁ Κλειτόμαχος οὗτος
μετὰ τὸν Θάσιον Θεαγένην ἐπὶ παγκρατίῳ τε ἀνηγορεύθη
4 καὶ πυγμῇ. Παγκρατίου μὲν οὖν μιᾷ πρὸς ταῖς τεσσαρά-

κοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδι ἔφθανεν ἀνῃρημένος νίκην.
ἡ δὲ ὀλυμπιὰς ἡ ἐφεξῆς εἶχε μὲν τὸν Κλειτόμαχον τοῦτον
παγκρατίου καὶ πυγμῆς ἀγωνιστήν, εἶχε δὲ καὶ Ἠλεῖον
Κάπρον ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς παλαῖσαί τε ὁμοῦ καὶ παγ-
κρατιάσαι προθυμούμενον. γεγονυίας δὲ ἤδη τῷ Κάπρῳ 5
νίκης ἐπὶ τῇ πάλῃ, ἀνεδίδασκεν ὁ Κλειτόμαχος τοὺς Ἑλ-
λανοδίκας γενήσεσθαι σὺν τῷ δικαίῳ σφίσιν, εἰ τὸ παγ-
κράτιον ἐσκαλέσαιντο πρὶν ἢ πυκτεύσαντα αὐτὸν λαβεῖν
τραύματα. λέγει τε δὴ εἰκότα, καὶ οὕτως ἐσκληθέντος τοῦ
παγκρατίου κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κάπρου ὅμως ἐχρήσατο
ἐς τοὺς πύκτας θυμῷ τε ἐρρωμένῳ καὶ ἀκμῆτι τῷ σώματι.
Ἐρυθραῖοι δὲ οἱ Ἴωνες Ἐπιθέρσην τὸν Μητροδώ- 6
ρου, δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ πυγμῆς, δὶς δὲ Πυθοῖ νίκας
καὶ ἐν Νεμέᾳ τε καὶ ἐν Ἰσθμῷ λαβόντα, οὗτοι μὲν τὸν
Ἐπιθέρσην τοῦτον, Συρακόσιοι δὲ δύο μὲν Ἱέρωνος εἰ-
κόνας τὸ δημόσιον, τρίτην δὲ ἀνέθεσαν οἱ τοῦ Ἱέρωνος
παῖδες. ἐδήλωσα δὲ ὀλίγῳ τι πρότερον ὡς ὁμώνυμός τε
τῷ Δεινομένους ὁ Ἱέρων οὗτος καὶ Συρακουσῶν εἴη κατὰ
490 ταὐτὰ ἐκείνῳ τύραννος. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Ἠλεῖον ἄνδρα 7
Τιμόπτολιν Λάμπιδος Παλεῖς, ἡ τετάρτη Κεφαλλήνων
μοῖρα. οὗτοι δὲ οἱ Παλεῖς ἐκαλοῦντο Δουλιχιεῖς τὰ ἀρ-
χαιότερα. 4. Ἀνάκειται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγησιλάου,
καὶ ἀνὴρ ὅστις δὴ θηρεύοντος παρεχόμενος σχῆμα. Δη-
μήτριον δὲ τὸν ἐλάσαντα ἐπὶ Σέλευκον στρατιᾷ καὶ ἁλόντα
ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοῦ Δημητρίου τὸν παῖδα Ἀντίγονον,
ἀναθήματα ἴστω τις Βυζαντίων ὄντας. Σπαρτιάτῃ δὲ 8
Εὐτελίδᾳ γεγόνασιν ἐν παισὶ νῖκαι δύο ἐπὶ τῆς ὀγδόης
καὶ τριακοστῆς ὀλυμπιάδος πάλης, ἡ δὲ ἑτέρα πεντάθλου·
πρῶτον γὰρ δὴ τότε οἱ παῖδες καὶ ὕστατον πενταθλήσον-
τες ἐσεκλήθησαν. ἔστι δὲ ἥ τε εἰκὼν ἀρχαία τοῦ Εὐτε-
λίδα, καὶ τὰ ἐπὶ τῷ βάθρῳ γράμματα ἀμυδρὰ ὑπὸ τοῦ
χρόνου. 5. Μετὰ δὲ τὸν Εὐτελίδαν Ἀρεύς τε αὖθις ὁ 9

Λακεδαιμονίων βασιλεὺς καὶ Ἠλεῖος παρ' αὐτὸν ἀνάκειται Γόργος. μόνῳ δὲ ἀνθρώπων ἄχρι ἐμοῦ τῷ Γόργῳ τέσσαρες μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ γεγόνασιν ἐπὶ πεντάθλῳ, διαύλου δὲ καὶ ὅπλου μία ἐφ' ἑκατέρου νίκη.

6. Ὅτῳ δὲ παρεστήκασιν οἱ παῖδες, τοῦτον μὲν Πτολεμαῖον τὸν Λάγου φασὶν εἶναι· παρὰ δὲ αὐτὸν ἀνδριάντες δύο ἀνδρός εἰσιν Ἠλείου Κάπρου τοῦ Πυθαγόρου, πάλης τε εἰληφότος καὶ παγκρατίου στέφανον ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς. πρώτῳ δὲ γεγόνασιν ἀνθρώπων αἱ δύο νῖκαι τῷ Κάπρῳ τούτῳ. τὸν μὲν δὴ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου καταγωνισθέντα ὑπ' αὐτοῦ δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι· παλαίων δὲ κατέβαλεν Ἠλεῖον Παιάνιον ὀλυμπιάδα πάλῃ τὴν προτέραν ἀνῃρημένον καὶ Πύθια παίδων τε πυγμῇ καὶ αὖθις ἐν ἀνδράσι πάλῃ τε καὶ πυγμῇ στεφανωθέντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς.

XVI. Κάπρῳ μὲν δὴ οὐκ ἄνευ μεγάλων πόνων καὶ
ἰσχυρᾶς ταλαιπωρίας ἐγένοντο αἱ νῖκαι· εἰσὶ δὲ εἰκόνες 491
ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἀναυχίδᾳ καὶ Φερενίκῳ, γένος μὲν Ἠλείοις, πάλης δὲ ἐν παισὶν ἀνελομένοις στεφάνους. Πλείσταινον δὲ τὸν Εὐρυδάμου τοῦ ἐναντία Γαλατῶν στρα-
2 τηγήσαντος Αἰτωλοῖς Θεσπιεῖς εἰσιν οἱ ἀναθέντες. Τυδεὺς δὲ Ἠλεῖος Ἀντίγονόν τε τὸν Δημητρίου πατέρα καὶ Σέλευκον ἀνέθηκε. Σελεύκου δὲ ἐς ἅπαντας ἤρθη τὸ ὄνομα ἀνθρώπους ἄλλων τε ἕνεκα καὶ διὰ τὴν Δημητρίου μάλιστα ἅλωσιν. 2. Τίμωνι δὲ ἀγώνων τε νῖκαι τῶν ἐν Ἕλλησιν ὑπάρχουσιν ἐπὶ πεντάθλῳ πλὴν τοῦ Ἰσθμικοῦ, τούτου δὲ τὸ μὴ ἀγωνιστὴς γενέσθαι κατὰ τὰ αὐτὰ Ἠλείοις τοῖς ἄλλοις εἴργετο, καὶ τάδε ἄλλα φησὶ τὸ ἐς αὐτὸν ἐπίγραμμα, Αἰτωλοῖς αὐτὸν ἐπιστρατείας μετασχεῖν ἐπὶ Θεσσαλούς, καὶ φρουρᾶς ἡγεμόνα ἐν Ναυπάκτῳ φιλίᾳ
3 γενέσθαι τῇ ἐς Αἰτωλούς. 3. Τίμωνος δὲ οὐ πόρρω τῆς εἰκόνος Ἑλλάς τε δὴ καὶ Ἦλις παρὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ μὲν

Ἀντίγονον τὸν ἐπιτροπεύσαντα Φιλίππου τοῦ Δημητρίου, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν Φίλιππον στεφανοῦσα αὐτόν, ἡ δὲ Ἦλις Δημήτριον τὸν στρατεύσαντα ἐπὶ Σέλευκον καὶ Πτολεμαῖον τὸν Λάγου στεφανοῦσά ἐστιν.

Ἀριστείδῃ δὲ Ἠλείῳ γενέσθαι μὲν ὅπλου νίκην ἐν 4
Ὀλυμπίᾳ, γενέσθαι δὲ καὶ διαύλου Πυθοῖ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ δηλοῖ, Νεμείων τε ἐν παισὶν ἐπὶ τῷ ἱππίῳ (δρόμῳ). 4. δρόμου δέ εἰσι τοῦ ἱππίου μῆκος μὲν δίαυλοι δύο, ἐκλειφθέντα δὲ ἐκ Νεμείων τε καὶ Ἰσθμίων αὐτὸν βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐς Νεμείων ἀγῶνα τῶν χειμερινῶν ἀπέδωκεν Ἀργείοις.

Τοῦ δὲ Ἀριστείδου ἐγγύτατα Μενάλκης ἕστηκεν 5
Ἠλεῖος, ἀναγορευθεὶς Ὀλυμπίασιν ἐπὶ πεντάθλῳ, καὶ Φιλωνίδης Ζώτου, γένος μὲν ἐκ Χερρονήσου τῆς Κρη-
492 τῶν, Ἀλεξάνδρου δὲ ἡμεροδρόμος τοῦ Φιλίππου. Μετὰ δὲ τοῦτον Βριμίας ἐστὶν Ἠλεῖος, κρατήσας ἄνδρας πυγμῇ, Λεωνίδα τε ἐκ Νάξου τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ, Ψωφιδίων ἀνάθημα Ἀρκάδων, Ἀσάμωνός τε εἰκὼν ἐν ἀνδράσι πυγμῇ νενικηκότος, ἡ δὲ Νικάνδρου, διαύλου μὲν δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ, Νεμείων δὲ ἀναμὶξ ἐπὶ δρόμῳ νίκας ἓξ ἀνῃρημένου. ὁ δὲ Ἀσάμων καὶ ὁ Νίκανδρος Ἠλεῖοι μὲν ἦσαν, πεποίηκε δὲ τῷ μὲν Δαΐππος τὴν εἰκόνα, Ἀσάμωνι δὲ Πυριλάμπης Μεσσήνιος. Εὐαλκίδᾳ δὲ Ἠλείῳ καὶ Σελεάδᾳ Λακε- 6
δαιμονίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶν ἐγένοντο πυγμῆς νῖκαι, Σελεάδᾳ δὲ ἀνδρῶν πάλης. 5. Ἐνταῦθα καὶ ἅρμα οὐ μέγα ἀνάκειται Πολυπείθους Λάκωνος, καὶ ἐπὶ στήλης τῆς αὐτῆς Καλλιτέλης ὁ τοῦ Πολυπείθους πατήρ, παλαιστὴς ἀνήρ· νῖκαι δέ σφισι, τῷ μὲν ἵπποις, Καλλιτέλει δὲ παλαίσαντί εἰσιν. Ἰδιώτας δὲ ἄνδρας Ἠλείους, Λάμπον 7
Ἀρνίσκου καὶ *** Ἀριστάρχου, Ψωφίδιοι προξένους ὄντας σφίσιν ἀνέθεσαν ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐς αὐτοὺς ἔχοντας εὔνοιαν. μέσος δὲ ἕστηκεν αὐτῶν Λύσιππος Ἠλεῖος, κα-

ταπαλαίσας τοὺς ἐσελθόντας τῶν παίδων· Ἀνδρέας δὲ
Ἀργεῖος ἐποίησε τοῦ Λυσίππου τὴν εἰκόνα.
8 6. Λακεδαιμονίῳ δὲ Δεινοσθένει σταδίου τε ἐγένετο
ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴ νίκη, καὶ στήλην ἐν τῇ Ἄλτει
παρὰ τὸν ἀνδριάντα ἀνέθηκεν ὁ Δεινοσθένης· ὁδοῦ δὲ
τῆς ἐς Λακεδαίμονα ἐξ Ὀλυμπίας ἐπὶ ἑτέραν στήλην τὴν
ἐν Λακεδαίμονι μέτρα εἶναι σταδίους ἑξήκοντα καὶ ἑξα-
κοσίους. 7. Θεόδωρον δὲ λαβόντα ἐπὶ πεντάθλῳ νίκην,
καὶ Πύτταλον Λάμπιδος πυγμῇ παῖδας κρατήσαντα, καὶ
Νεολαΐδαν σταδίου τε ἀνελόμενον καὶ ὅπλου στέφανον,
Ἠλείους σφᾶς ὄντας ἴστω τις. Ἐπὶ δὲ τῷ Πυττάλῳ καὶ
τάδε ἔτι λέγουσιν, ὡς γενομένης πρὸς Ἀρκάδας Ἠλείοις
ἀμφισβητήσεως περὶ γῆς ὅρων εἶπεν οὗτος ὁ Πύτταλος
τὴν δίκην. ὁ δέ οἱ ἀνδριὰς ἔργον ἐστὶν Ὀλυνθίου Σθέννι-
9 δος. Ἐφεξῆς δὲ Πτολεμαῖός τέ ἐστιν ἀναβεβηκὼς ἵππον,
καὶ παρ' αὐτὸν Ἠλεῖος ἀθλητὴς Παιάνιος ὁ Δαματρίου,
πάλης τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὰς δύο Πυθικὰς ἀνῃρημένος 493
νίκας. Κλεάρετός τέ ἐστιν Ἠλεῖος πεντάθλου λαβὼν στέ-
φανον, καὶ ἅρμα ἀνδρὸς Ἀθηναίου Γλαύκωνος τοῦ Ἐτε-
οκλέους· ἀνηγορεύθη δὲ ὁ Γλαύκων οὗτος ἐπὶ ἅρματος
τελείου δρόμῳ.

XVII. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ ἀξιολογώτατα ἀνδρὶ ποιου-
μένῳ τὴν ἔφοδον ἐν τῇ Ἄλτει κατὰ τὰ ἡμῖν εἰρημένα· εἰ
δὲ ἀπὸ τοῦ Λεωνιδαίου πρὸς τὸν βωμὸν τὸν μέγαν ἀφι-
κέσθαι τῇ δεξιᾷ θελήσειας, τοσάδε ἔστι σοι τῶν ἀνηκόν-
των ἐς μνήμην. Δημοκράτης Τενέδιος καὶ Ἠλεῖος Κριάν-
νιος, οὗτος μὲν ὅπλου λαβὼν νίκην, Δημοκράτης δὲ
ἀνδρῶν πάλης. ἀνδριάντας δὲ τοῦ μὲν Μιλήσιος Διονυ-
σικλῆς, τοῦ δὲ Κριαννίου Μακεδὼν Λῦσός ἐστιν ὁ ἐργα-
2 σάμενος. Κλαζομενίου δὲ Ἡροδότου καὶ Φιλίνου τοῦ
Ἡγεπόλιδος Κῴου ἀνέθεσαν τὰς εἰκόνας αἱ πόλεις, Κλα-
ζομένιοι μὲν ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ Κλαζομενίων πρῶτος ἀνη-

γορεύθη νικῶν Ἡρόδοτος, ἡ δέ οἱ νίκη σταδίου γέγονεν
ἐν παισί, Φιλῖνον δὲ οἱ Κῷοι δόξης ἕνεκα ἀνέθεσαν· ἐν
μέν γε Ὀλυμπίᾳ δρόμου γεγόνασιν αὐτῷ νῖκαι πέντε,
τέσσαρες δὲ Πυθοῖ καὶ ἴσαι Νεμείων, ἐν δὲ Ἰσθμῷ μία
ἐπὶ ταῖς δέκα. 2. Πτολεμαῖον δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Λά- 3
γου Ἀριστόλαος ἀνέθηκε Μακεδὼν ἀνήρ. Ἀνάκειται δὲ
καὶ πύκτης κρατήσας ἐν παισί, Βούτας Πολυνείκους
Μιλήσιος, καὶ Καλλικράτης ἀπὸ τῆς ἐπὶ Ληθαίῳ Μαγ-
νησίας, ἐπὶ τῷ ὁπλίτῃ δρόμῳ στεφάνους δύο ἀνῃρημέ-
νος· Λυσίππου δὲ ἔργον ἡ τοῦ Καλλικράτους ἐστὶν εἰκών.
Ἐμαντίωνι δὲ καὶ Ἀλεξιβίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶ σταδίου, 4
Ἀλεξιβίῳ δὲ πεντάθλου γέγονε νίκη, καὶ Ἡραία τε Ἀρ-
κάδων ἐστὶν αὐτῷ πατρὶς καὶ Ἀκέστωρ ὁ τὴν εἰκόνα εἰρ-
γασμένος· Ἐμαντίωνα δὲ ἥστινος ἦν οὐ δηλοῖ τὸ ἐπί-
γραμμα, ὅτι δὲ τοῦ Ἀρκάδων ἦν ἔθνους δηλοῖ. 3. Κολο-
φώνιοι δὲ Ἑρμησιάναξ Ἀγονέου καὶ Εἰκάσιος Λυκίνου τε
ὢν καὶ τῆς Ἑρμησιάνακτος θυγατρὸς κατεπάλαισαν μὲν
παῖδας ἀμφότεροι, Ἑρμησιάνακτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ
τοῦ Κολοφωνίων ὑπῆρξεν ἀνατεθῆναι τὴν εἰκόνα.

Τούτων δέ εἰσιν Ἠλεῖοι πλησίον πυγμῇ παῖδας κρα- 5
494 τήσαντες, ὁ μὲν Σθέννιδος ἔργον τοῦ Ὀλυνθίου Χοιρί-
λος, Θεότιμος δὲ Δαιτώνδα Σικυωνίου. παῖς δὲ ὁ Θεό-
τιμος ἦν Μοσχίωνος, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου τῆς ἐπὶ
Δαρεῖον καὶ Πέρσας στρατείας μετασχόντος. 4. Δύο δὲ
αὖθις ἐξ Ἤλιδος, Ἀρχίδαμος τεθρίππῳ νενικηκὼς καὶ
Ἐπέραστός ἐστιν ὁ Θεογόνου ὅπλου νίκην ἀνῃρημένος.
εἶναι δὲ καὶ μάντις ὁ Ἐπέραστος τοῦ Κλυτιδῶν γένους 6
φησὶν ἐπὶ τοῦ ἐπιγράμματος τῇ τελευτῇ·

τῶν δ' ἱερογλώσσων Κλυτιδᾶν γένος εὔχομαι εἶναι
μάντις, ἀπ' ἰσοθέων αἷμα Μελαμποδιδᾶν.

Μελάμποδος γὰρ ἦν τοῦ Ἀμυθάονος Μάντιος, τοῦ δὲ
Ὀϊκλῆς· Κλυτίος δὲ Ἀλκμαίωνος τοῦ Ἀμφιαράου τοῦ

Ὀϊκλέους. ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἀλκμαίωνι ὁ Κλυτίος ἐκ τῆς
Φηγέως θυγατρός, καὶ ἐς τὴν Ἦλιν μετῴκησε, τοῖς ἀδελ-
φοῖς εἶναι τῆς μητρὸς σύνοικος φεύγων, ἅτε τοῦ Ἀλ-
κμαίωνος ἐπιστάμενος σφᾶς εἰργασμένους τὸν φόνον.

7 5. Ἀνδριάντας δὲ ἀναμεμιγμένους οὐκ ἐπιφανέσιν
ἄγαν ἀναθήμασιν, Ἀλεξίνικόν τε Ἠλεῖον, τέχνην τοῦ
Σικυωνίου Κανθάρου, πάλης ἐν παισὶν ἀνῃρημένον
νίκην, καὶ τὸν Λεοντῖνον Γοργίαν ἰδεῖν ἔστιν· ἀναθεῖ-
ναι δὲ τὴν εἰκόνα ἐς Ὀλυμπίαν φησὶν Εὔμολπος ἀπόγο-
νος τρίτος Δηϊκράτους συνοικήσαντος ἀδελφῇ τῇ Γορ-
8 γίου. οὗτος ὁ Γοργίας πατρὸς μὲν ἦν Καρμαντίδου,
λέγεται δὲ ἀνασώσασθαι μελέτην λόγων πρῶτος ἠμελη- 495
μένην τε ἐς ἅπαν καὶ ἐς λήθην ὀλίγου δεῖν ἥκουσαν ἀν-
θρώποις. εὐδοκιμῆσαι δὲ Γοργίαν λόγων ἕνεκα ἔν τε
πανηγύρει τῇ Ὀλυμπικῇ φασὶ καὶ ἀφικόμενον κατὰ πρεσ-
βείαν ὁμοῦ Τισίᾳ παρ' Ἀθηναίους. καίτοι ἄλλα τε Τισίας
ἐς λόγους ἐσηνέγκατο, καὶ πιθανώτατα τῶν καθ' αὑτὸν
γυναικὶ Συρακουσίᾳ χρημάτων ἔγραψεν ἀμφισβήτησιν·
9 ἀλλά γε ἐκείνου τε ἐς πλέον τιμῆς ἀφίκετο ὁ Γοργίας παρὰ
Ἀθηναίοις, καὶ Ἰάσων ἐν Θεσσαλίᾳ τυραννήσας Πολυ-
κράτους οὐ τὰ ἔσχατα ἐνεγκαμένου διδασκαλείου τοῦ
Ἀθήνῃσι, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπίπροσθεν αὑτὸν ὁ Ἰάσων
ἐποιήσατο. βιῶναι δὲ ἔτη Γοργίαν πέντε φασὶν ἐπὶ τοῖς
ἑκατόν. Λεοντίνων δὲ ἐρημωθεῖσάν ποτε ὑπὸ Συρακου-
σίων τὴν πόλιν κατ' ἐμὲ αὖθις συνέβαινεν οἰκεῖσθαι.

XVIII. Ἔστι δὲ καὶ τοῦ Κυρηναίου Κρατισθένους
χαλκοῦν ἅρμα, καὶ Νίκη τε ἐπιβέβηκε τοῦ ἅρματος καὶ
αὐτὸς ὁ Κρατισθένης. δῆλα μὲν δὴ ὅτι ἵππων γέγονεν
αὐτῷ νίκη· λέγεται δὲ καὶ ὡς Μνασέου τοῦ δρομέως,
ἐπικληθέντος δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Λίβυος, εἴη παῖς ὁ Κρα-
τισθένης. τὰ δὲ ἀναθήματα αὐτῷ τὰ ἐς Ὀλυμπίαν ἐστὶ
τοῦ Ῥηγίνου Πυθαγόρου τέχνη.

2. Ἐνταῦθα καὶ Ἀναξιμένους οἶδα εἰκόνα ἀνευρών, 2
ὃς τὰ ἐν Ἕλλησιν ἀρχαῖα, καὶ ὅσα Φίλιππος ὁ Ἀμύντου
καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος εἰργάσαντο, συνέγραψεν ὁμοίως
ἅπαντα· ἡ δέ οἱ τιμὴ γέγονεν ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τῶν
496 Λαμψακηνῶν τοῦ δήμου. ὑπελίπετο δὲ Ἀναξιμένης το-
σάδε ἐς μνήμην· βασιλέα γὰρ οὐ τὰ πάντα ἤπιον, ἀλλὰ
καὶ τὰ μάλιστα θυμῷ χρώμενον, Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίπ-
που τέχνῃ περιῆλθε τοιᾷδε. Λαμψακηνῶν τὰ βασιλέως 3
τοῦ Περσῶν φρονησάντων ἢ καὶ αἰτίαν φρονῆσαι λαβόν-
των ὁ Ἀλέξανδρος, ἅτε ὑπερζέων ἐς αὐτοὺς τῇ ὀργῇ,
κακῶν ἠπείλει τὰ μέγιστα ἐργάσασθαι. οἱ δὲ ἅτε θέοντες
περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων καὶ αὐτῆς πατρίδος ἀπο-
στέλλουσιν Ἀναξιμένην ἱκετεύειν, Ἀλεξάνδρῳ τε αὐτῷ
καὶ ἔτι Φιλίππῳ πρότερον γεγονότα ἐν γνώσει. προσῄει
τε ὁ Ἀναξιμένης, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον πεπυσμένον καθ'
ἥντινα αἰτίαν ἥκοι, κατομόσασθαί φασιν ἐπονομάζοντα
θεοὺς τοὺς Ἑλλήνων ἦ μὴν αὐτοῦ ταῖς δεήσεσιν ὁπόσα
ἐστὶν ἐναντία ἐργάσασθαι. ἔνθα δὴ εἶπεν Ἀναξιμένης, 4
χαρίσασθαί μοι τήνδε ὦ βασιλεῦ τὴν χάριν, ἐξανδραπο-
δίσασθαι μὲν γυναῖκας καὶ τέκνα Λαμψακηνῶν, κατα-
βαλεῖν δὲ καὶ ἐς ἔδαφος τὴν πόλιν πᾶσαν, τὰ δὲ ἱερὰ τῶν
θεῶν σφίσιν ἐμπρῆσαι. ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγεν, Ἀλέξανδρος
δὲ οὔτε πρὸς τὸ σόφισμα ἀντιμηχανήσασθαί τι εὑρίσκων
καὶ ἐνεχόμενος τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὅρκου συγγνώμην ἔνεμεν
οὐκ ἐθέλων Λαμψακηνοῖς. 3. Φαίνεται δὲ καὶ ἄνδρα ὁ 5
Ἀναξιμένης ἐχθρὸν οὐκ ἀμαθέστατα ἀλλὰ καὶ ἐπιφθο-
νώτατα ἀμυνάμενος. ἐπεφύκει μὲν αὐτὸς σοφιστὴς καὶ
σοφιστῶν λόγους μιμεῖσθαι· ὡς δέ οἱ διαφορὰ ἐς Θεό-
πομπον ἐγεγόνει τὸν Δαμασιστράτου, γράφει βιβλίον
ἐς Ἀθηναίους, καὶ ἐπὶ Λακεδαιμονίοις ὁμοῦ καὶ Θηβαί-
οις, συγγραφὴν λοίδορον. ὡς δὲ ἦν ἐς τὸ ἀκριβέστατον
αὐτῷ μεμιμημένα, ἐπιγράψας τοῦ Θεοπόμπου τὸ ὄνομα

τῷ βιβλίῳ διέπεμπεν ἐς τὰς πόλεις· καὶ αὐτός τε συγγε-
γραφὼς ἦν, καὶ τὸ ἔχθος τὸ ἐς Θεόπομπον ἀνὰ πᾶσαν
6 τὴν Ἑλλάδα ἐπηύξητο. οὐ μὴν οὐδὲ εἰπεῖν τις αὐτοσχε-
δίως Ἀναξιμένους πρότερός ἐστιν εὑρηκώς. τὰ ἔπη δὲ τὰ
ἐς Ἀλέξανδρον οὔ μοι πιστά ἐστιν Ἀναξιμένην τὸν ποιή- 497
σαντα εἶναι.

4. Σωτάδης δὲ ἐπὶ δολίχου νίκαις ὀλυμπιάδι μὲν
ἐνάτῃ καὶ ἐνενηκοστῇ Κρής, καθάπερ γε καὶ ἦν, ἀνερ-
ρήθη, τῇ ἐπὶ ταύτῃ δὲ λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἐφεσίων
κοινοῦ Ἐφεσίοις ἐσεποίησεν αὑτόν· καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ
ἔργῳ φυγῇ ζημιοῦσιν οἱ Κρῆτες.

7 5. Πρῶται δὲ ἀθλητῶν ἀνετέθησαν ἐς Ὀλυμπίαν
εἰκόνες Πραξιδάμαντός τε Αἰγινήτου νικήσαντος πυγμῇ
τὴν ἐνάτην ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς πεντήκοντα, καὶ Ὀπουν-
τίου Ῥηξιβίου παγκρατιαστὰς καταγωνισαμένου μιᾷ πρὸς
ταῖς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδι. αὗται κεῖνται μὲν αἱ εἰκόνες οὐ
πρόσω τῆς Οἰνομάου κίονος, ξύλου δέ εἰσιν εἰργασμέναι,
Ῥηξιβίου μὲν συκῆς, ἡ δὲ τοῦ Αἰγινήτου κυπαρίσσου,
καὶ ἧσσον τῆς ἑτέρας πεπονηκυῖά ἐστιν.

XIX. Ἔστι δὲ λίθου πωρίνου κρηπὶς ἐν τῇ Ἄλτει,
πρὸς ἄρκτον τοῦ Ἡραίου, κατὰ νώτου δὲ αὐτῆς παρήκει
τὸ Κρόνιον. ἐπὶ ταύτης τῆς κρηπῖδός εἰσιν οἱ θησαυροί,
καθὰ δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς Ἑλλήνων τινὲς ἐποίησαν τῷ
Ἀπόλλωνι θησαυρούς. 2. ἔστι δὲ θησαυρὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ
Σικυωνίων καλούμενος, Μύρωνος δὲ ἀνάθημα τυραννή-
2 σαντος Σικυωνίων. τοῦτον ᾠκοδόμησεν ὁ Μύρων νική-
σας ἅρματι τὴν τρίτην καὶ τριακοστὴν ὀλυμπιάδα. ἐν δὲ
τῷ θησαυρῷ καὶ θαλάμους δύο ἐποίησε, τὸν μὲν Δώριον,
τὸν δὲ ἐργασίας τῆς Ἰώνων. χαλκοῦ μὲν δὴ αὐτοὺς ἑώρων
εἰργασμένους· εἰ δὲ καὶ Ταρτήσσιος χαλκὸς λόγῳ τῷ
3 Ἠλείων ἐστίν, οὐκ οἶδα. 3. Ταρτήσσιον δὲ εἶναι ποταμὸν
ἐν χώρᾳ τῇ Ἰβήρων λέγουσι, στόμασιν ἐς θάλασσαν κατ-

ερχόμενον δυσί, καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, ἐν μέσῳ
τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολῶν κειμένην. τὸν δὲ ποταμὸν μέ-
γιστόν τε ὄντα τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἄμπωτιν παρεχόμενον
498 Βαῖτιν ὠνόμασαν οἱ ὕστερον. εἰσὶ δ' οἳ Καρπίαν Ἰβήρων
πόλιν καλεῖσθαι νομίζουσι τὰ ἀρχαιότερα Ταρτησσόν. ἐν 4
Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ ἐλάσσονί ἐστι τῶν θαλά-
μων, ἐς μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸν σταθμόν, ὅτι πεντακόσια
εἴη τάλαντα, ἐς δὲ τοὺς ἀναθέντας, Μύρωνα εἶναι καὶ
τὸν Σικυωνίων δῆμον. ἐν τούτῳ τῷ θησαυρῷ δίσκοι τὸν
ἀριθμὸν ἀνάκεινται τρεῖς, οὓς ἐς τοῦ πεντάθλου τὸ
ἀγώνισμα ἐσκομίζουσι. καὶ ἀσπίς ἐστιν ἐπίχαλκος γραφῇ
τὰ ἐντὸς πεποικιλμένη, καὶ κράνος τε καὶ κνημῖδες ὁμοῦ
τῇ ἀσπίδι. ἐπίγραμμα δὲ ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, ἀκροθίνιον τῷ
Διὶ ὑπὸ Μυάνων τεθῆναι. οἵτινες δὲ οὗτοι ἦσαν, οὐ
κατὰ τὰ αὐτὰ παρίστατο ἅπασιν εἰκάζειν. ἐμὲ δὲ ἐσῆλθεν 5
ἀνάμνησις ὡς Θουκυδίδης ποιήσειεν ἐν τοῖς λόγοις Λο-
κρῶν τῶν πρὸς τῇ Φωκίδι καὶ ἄλλας πόλεις, ἐν δὲ αὐταῖς
εἶναι καὶ Μυονέας. οἱ Μύανες οὖν οἱ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι κατά
γε ἡμετέραν γνώμην ἄνθρωποι μέν εἰσιν οἱ αὐτοὶ καὶ
Μυονεῖς οἱ ἐν τῇ Λοκρίδι ἠπείρῳ· τὰ δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι
γράμματα παρῆκται μὲν ἐπὶ βραχύ, πέπονθε δὲ αὐτὸ διὰ
τοῦ ἀναθήματος τὸ ἀρχαῖον. κεῖνται δὲ καὶ ἄλλα ἐνταῦθα 6
ἄξια ἐπιμνησθῆναι, μάχαιρα ἡ Πέλοπος χρυσοῦ τὴν λα-
βὴν πεποιημένη, καὶ εἰργασμένον ἐλέφαντος κέρας τὸ
Ἀμαλθείας, ἀνάθημα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, ὃς τὴν
ἀρχὴν ἔσχεν ἐν χερρονήσῳ τῇ Θρᾳκίᾳ πρῶτος τῆς οἰκίας
ταύτης· καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ κέρατί ἐστιν ἀρχαίοις Ἀτ-
τικοῖς γράμμασι,

499 Ζηνί μ' ἄγαλμ' ἀνέθηκαν Ὀλυμπίῳ ἐκ χερονήσου
τεῖχος ἑλόντες Ἀράτου· ἐπῆρχε δὲ Μιλτιάδης σφίν.

κεῖται δὲ καὶ ἄγαλμα πύξινον Ἀπόλλωνος ἐπιχρύσου τὴν
κεφαλήν· ἀνατεθῆναι δὲ ὑπὸ Λοκρῶν φησὶ τῶν πρὸς

Ζεφυρίῳ τῇ ἄκρᾳ, Πατροκλέα δὲ εἶναι Κατίλλου Κροτω-
νιάτην τὸν εἰργασμένον.

7 4. Ἐφεξῆς δὲ τῷ Σικυωνίων ἐστὶν ὁ Καρχηδονίων
θησαυρός, Ποθαίου τέχνη καὶ Ἀντιφίλου τε καὶ Μεγα-
κλέους. ἀναθήματα δὲ ἐν αὐτῷ Ζεὺς μεγέθει μέγας καὶ
θώρακες λινοῖ τρεῖς ἀριθμόν, Γέλωνος δὲ ἀνάθημα καὶ
Συρακοσίων Φοίνικας ἤτοι τριήρεσιν ἢ καὶ πεζῇ μάχῃ
κρατησάντων.

8 5. Ὁ δὲ τρίτος τῶν θησαυρῶν καὶ ὁ τέταρτος ἀνά-
θημά ἐστιν Ἐπιδαμνίων *** ἔχει μὲν πόλον ἀνεχόμενον
ὑπὸ Ἄτλαντος, ἔχει δὲ Ἡρακλέα καὶ δένδρον τὸ παρὰ
Ἑσπερίσι, τὴν μηλέαν, καὶ περιειλιγμένον τῇ μηλέᾳ τὸν
δράκοντα, κέδρου μὲν καὶ ταῦτα, Θεοκλέους δὲ ἔργα
τοῦ Ἡγύλου· ποιῆσαι δὲ αὐτὸν ὁμοῦ τῷ παιδί φησι τὰ
ἐπὶ τοῦ πόλου γράμματα. αἱ δὲ Ἑσπερίδες, μετεκινήθη-
σαν γὰρ ὑπὸ Ἠλείων, αὐταὶ μὲν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐν
τῷ Ἡραίῳ· τὸν δὲ θησαυρὸν τοῖς Ἐπιδαμνίοις Πύρρος
καὶ οἱ παῖδες Λακράτης τε καὶ Ἕρμων ἐποίησαν.

9 6. Ὠικοδόμησαν δὲ καὶ Συβαρῖται θησαυρόν, ἐχόμε-
νον τοῦ Βυζαντίων. ὁπόσοι δὲ περὶ Ἰταλίας καὶ πόλεων
ἐπολυπραγμόνησαν τῶν ἐν αὐτῇ, Λουπίας φασὶ κειμέ-
νην Βρεντεσίου τε μεταξὺ καὶ Ὑδροῦντος μεταβεβληκέναι
τὸ ὄνομα, Σύβαριν οὖσαν τὸ ἀρχαῖον. ὁ δὲ ὅρμος ταῖς
ναυσὶ χειροποίητος καὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως ἐστὶν ἔργον.

10 7. Πρὸς δὲ τῷ Συβαριτῶν Λιβύων ἐστὶ τῶν ἐν Κυ-
ρήνῃ θησαυρός· κεῖνται δὲ βασιλεῖς ἐν αὐτῷ Ῥωμαίων.
Σικελιώτας δὲ Σελινουντίους ἀνέστησαν μὲν Καρχηδό-
νιοι πολέμῳ· πρὶν δὲ ἢ τὴν συμφορὰν γενέσθαι σφίσι, 500
θησαυρὸν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὶ ἐποίησαν. Διόνυσος δέ
ἐστιν ἐνταῦθα πρόσωπον καὶ ἄκρους πόδας καὶ τὰς χεῖ-
ρας ἐλέφαντος εἰργασμένος.

11 8. Ἐν δὲ τῷ Μεταποντίνων θησαυρῷ, προσεχὴς γὰρ

τῷ Σελινουντίων ἐστὶν οὗτος, ἐν τούτῳ πεποιημένος
ἐστὶν Ἐνδυμίων· πλὴν δὲ ἐσθῆτός ἐστι τὰ λοιπὰ καὶ τῷ
Ἐνδυμίωνι ἐλέφαντος. Μεταποντίνους δὲ ἥτις μὲν ἐπέ-
λαβεν ἀπολέσθαι πρόφασις, οὐκ οἶδα· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ὅτι
μὴ θέατρον καὶ περίβολοι τείχους ἄλλο ἐλείπετο οὐδὲν
Μεταποντίου. 9. Μεγαρεῖς δὲ οἱ πρὸς τῇ Ἀττικῇ θησαυ- 12
ρόν τε ᾠκοδομήσαντο καὶ ἀναθήματα ἀνέθεσαν ἐς τὸν
θησαυρόν, κέδρου ζῴδια χρυσῷ διηνθισμένα, τὴν πρὸς
Ἀχελῷον Ἡρακλέους μάχην. Ζεὺς δὲ ἐνταῦθα καὶ ἡ Δηϊ-
άνειρα καὶ Ἀχελῷος καὶ Ἡρακλῆς ἐστίν, Ἄρης τε τῷ Ἀχε-
λῴῳ βοηθῶν. εἱστήκει δὲ καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἅτε οὖσα
τῷ Ἡρακλεῖ σύμμαχος· αὕτη παρὰ τὰς Ἑσπερίδας ἀνάκει-
ται νῦν τὰς ἐν τῷ Ἡραίῳ. Τοῦ θησαυροῦ δὲ ἐπείργασται 13
τῷ ἀετῷ ὁ γιγάντων καὶ θεῶν πόλεμος· ἀνάκειται δὲ καὶ
ἀσπὶς ὑπὲρ τοῦ ἀετοῦ, τοὺς Μεγαρέας ἀπὸ Κορινθίων
ἀναθεῖναι τὸν θησαυρὸν λέγουσα. ταύτην Μεγαρεῦσιν
ἡγοῦμαι τὴν νίκην Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος γενέσθαι Φόρ-
βαντος, ἄρχοντος δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ βίου παντός· ἐνιαύ-
σιαι γὰρ οὐκ ἦσάν πω τότε Ἀθηναίοις αἱ ἀρχαί, οὐ μὴν
οὐδὲ ὑπὸ Ἠλείων ἀνεγράφοντό πω τηνικαῦτα αἱ ὀλυμ-
πιάδες. λέγονται δὲ καὶ Ἀργεῖοι μετασχεῖν πρὸς τοὺς 14
Κορινθίους Μεγαρεῦσι τοῦ ἔργου. τὸν δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ
θησαυρὸν ἔτεσιν ὕστερον τῆς μάχης ἐποίησαν οἱ Μεγα-
ρεῖς. τὰ δὲ ἀναθήματα ἐκ παλαιοῦ σφᾶς ἔχειν εἰκός, ἅ γε
ὁ Λακεδαιμόνιος Δόντας Διποίνου καὶ Σκύλλιδος μαθη-
τὴς ἐποίησε. 10. Τελευταῖος δὲ τῶν θησαυρῶν πρὸς αὐτῷ 15
μέν ἐστιν ἤδη τῷ σταδίῳ, Γελῴων δὲ ἀνάθημα τόν τε
θησαυρὸν καὶ τὰ ἀγάλματα εἶναι τὰ ἐν αὐτῷ λέγει τὸ ἐπί-
γραμμα. οὐ μέντοι ἀνακείμενά γε ἔτι ἀγάλματά ἐστι.

501 XX. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Κρόνιον κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα
μοι παρὰ τὴν κρηπῖδα καὶ τους ἐπ' αὐτῇ παρήκει θησαυ-
ρούς. ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ κορυφῇ θύουσιν οἱ Βασίλαι

καλούμενοι τῷ Κρόνῳ κατὰ ἰσημερίαν τὴν ἐν τῷ ἦρι
2 Ἐλαφίῳ μηνὶ παρὰ Ἠλείοις. 2. Ἐν δὲ τοῖς πέρασι τοῦ
Κρονίου κατὰ τὸ πρὸς τὴν ἄρκτον ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν
θησαυρῶν καὶ τοῦ ὄρους ἱερὸν Εἰλειθυίας, ἐν δὲ αὐτῷ
Σωσίπολις Ἠλείοις ἐπιχώριος δαίμων ἔχει τιμάς. τὴν
μὲν δὴ Εἰλείθυιαν ἐπονομάζοντες Ὀλυμπίαν, ἱερασομέ-
νην αἱροῦνται τῇ θεῷ κατὰ ἔτος ἕκαστον· ἡ δὲ πρεσβῦτις
ἡ θεραπεύουσα τὸν Σωσίπολιν νόμῳ τε ἁγιστεύει τῷ
Ἠλείων καὶ αὐτή, λουτρά τε ἐσφέρει τῷ θεῷ καὶ μάζας
3 κατατίθησιν αὐτῷ μεμαγμένας μέλιτι. ἐν μὲν δὴ τῷ ἔμ-
προσθεν τοῦ ναοῦ, διπλοῦς γὰρ δὴ πεποίηται, τῆς τε
Εἰλειθυίας βωμὸς καὶ ἔσοδος ἐς αὐτό ἐστιν ἀνθρώποις·
ἐν δὲ τῷ ἐντὸς ὁ Σωσίπολις ἔχει τιμάς, καὶ ἐς αὐτὸ ἔσοδος
οὐκ ἔστι πλὴν τῇ θεραπευούσῃ τὸν θεόν, ἐπὶ τὴν κεφα-
λὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐφειλκυσμένῃ ὕφος λευκόν. παρ-
θένοι δὲ ἐν τῷ τῆς Εἰλειθυίας ὑπομένουσαι καὶ γυναῖκες
ὕμνον ᾄδουσι· καθαγίζουσι δὲ καὶ θυμιάματα παντοῖα
αὐτῷ, ** ἐπισπένδειν οὐ νομίζουσιν οἶνον. καὶ ὅρκος
4 παρὰ τῷ Σωσιπόλιδι ἐπὶ μεγίστοις καθέστηκεν. 3. Λέγε-
ται δὲ καὶ Ἀρκάδων ἐς τὴν Ἠλείαν ἐσβεβληκότων στρα-
τιᾷ καὶ τῶν Ἠλείων σφίσιν ἀντικαθημένων γυναῖκα ἀφι-
κομένην παρὰ τῶν Ἠλείων τοὺς στρατηγούς, νήπιον
παῖδα ἔχουσαν ἐπὶ τῷ μαστῷ, λέγειν ὡς τέκοι μὲν αὐτὴ
τὸν παῖδα, διδοίη δὲ ἐξ ὀνειράτων συμμαχήσοντα Ἠλεί-
οις. οἱ δὲ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, πιστὰ γὰρ τὴν ἄνθρωπον
ἡγοῦντο εἰρηκέναι, τιθέασι τὸ παιδίον πρὸ τοῦ στρατεύ-
5 ματος γυμνόν. ἐπῄεσάν τε δὴ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τὸ παιδίον
ἐνταῦθα ἤδη δράκων ἦν· ταραχθεῖσι δὲ ἐπὶ τῷ θεάματι
τοῖς Ἀρκάσι καὶ ἐνδοῦσιν ἐς φυγὴν ἐπέκειντο οἱ Ἠλεῖοι,
καὶ νίκην τε ἐπιφανεστάτην ἀνείλοντο καὶ ὄνομα τῷ θεῷ 502
τίθενται Σωσίπολιν. ἔνθα δέ σφισιν ὁ δράκων ἔδοξεν
ἐσδῦναι μετὰ τὴν μάχην, τὸ ἱερὸν ἐποίησαν ἐνταῦθα·

σὺν δὲ αὐτῷ σέβεσθαι καὶ τὴν Εἰλείθυιαν ἐνόμισαν, ὅτι
τὸν παῖδά σφισιν ἡ θεὸς αὕτη προήγαγεν ἐς ἀνθρώπους.
τοῖς δὲ τῶν Ἀρκάδων ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ μάχῃ ἐστὶ τὸ 6
μνῆμα ἐπὶ τοῦ λόφου διαβάντων τὸν Κλάδεον ὡς ἐπὶ
ἡλίου δυσμάς. Πλησίον δὲ τῆς Εἰλειθυίας ἐρείπια Ἀφρο-
δίτης Οὐρανίας ἱεροῦ λείπεται, θύουσι δὲ καὶ αὐτόθι
ἐπὶ τῶν βωμῶν.

4. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως κατὰ τὴν πομπικὴν 7
ἔσοδον Ἱπποδάμειον καλούμενον ὅσον πλέθρου χωρίον
περιεχόμενον θριγκῷ. ἐς τοῦτο ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον
ἔστι ταῖς γυναιξὶν ἔσοδος, αἳ θύουσι τῇ Ἱπποδαμείᾳ καὶ
ἄλλα ἐς τιμὴν δρῶσιν αὐτῆς. τὴν δὲ Ἱπποδάμειάν φασιν
ἐς Μιδέαν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀποχωρῆσαι, ἅτε τοῦ Πέ-
λοπος ἐπὶ τῷ Χρυσίππου θανάτῳ μάλιστα ἐς ἐκείνην
ἔχοντος τὴν ὀργήν· αὐτοὶ δὲ ὕστερον ἐκ μαντείας κομί-
σαι φασὶ τῆς Ἱπποδαμείας τὰ ὀστᾶ ἐν Ὀλυμπίᾳ. 5. Ἔστι 8
δὲ ἐπὶ τῷ πέρατι τῶν ἀγαλμάτων ἃ ἐπὶ ζημίᾳ ἐποιήσαντο
ἀθλητῶν, ἐπὶ τούτῳ τῷ πέρατί ἐστιν ἣν Κρυπτὴν ὀνο-
μάζουσιν ἔσοδον· διὰ δὲ αὐτῆς τούς τε Ἑλλανοδίκας ἐσι-
έναι ἐς τὸ στάδιον καὶ τοὺς ἀγωνιστάς. τὸ μὲν δὴ στάδιον
γῆς χῶμά ἐστι, πεποίηται δὲ ἐν αὐτῷ καθέδρα τοῖς τι-
θεῖσι τὸν ἀγῶνα. 6. ἔστι δὲ ἀπαντικρὺ τῶν Ἑλλανοδικῶν
βωμὸς λίθου λευκοῦ· ἐπὶ τούτου καθεζομένη τοῦ βωμοῦ 9
θεᾶται γυνὴ τὰ Ὀλύμπια, ἱέρεια Δήμητρος Χαμύνης,
τιμὴν ταύτην ἄλλοτε ἄλλη λαμβάνουσα παρὰ Ἠλείων.
503 παρθένους δὲ οὐκ εἴργουσι θεᾶσθαι. πρὸς δὲ τοῦ σταδίου
τῷ πέρατι, ᾗ τοῖς σταδιαδρόμοις ἄφεσις πεποίηται, Ἐν-
δυμίωνος μνῆμα ἐνταῦθα λόγῳ Ἠλείων ἐστίν.

7. Ὑπερβαλόντι δὲ ἐκ τοῦ σταδίου, καθότι οἱ Ἑλλα- 10
νοδίκαι καθέζονται, κατὰ τοῦτο χωρίον ἐς τῶν ἵππων
ἀνειμένον τοὺς δρόμους καὶ ἡ ἄφεσίς ἐστι τῶν ἵππων.
παρέχεται μὲν οὖν σχῆμα ἡ ἄφεσις κατὰ πρῷραν νεώς,

τέτραπται δὲ αὐτῆς τὸ ἔμβολον ἐς τὸν δρόμον. καθότι δὲ
τῇ Ἀγνάπτου στοᾷ προσεχής ἐστιν ἡ πρῴρα, κατὰ τοῦτο
εὐρεῖα γίνεται. δελφὶς δὲ ἐπὶ κανόνος κατὰ ἄκρον μά-
11 λιστα τὸ ἔμβολον πεποίηται χαλκοῦς. Ἑκατέρα μὲν δὴ
πλευρὰ τῆς ἀφέσεως πλέον ἢ τετρακοσίους πόδας παρ-
έχεται τοῦ μήκους, ᾠκοδόμηται δὲ ἐν αὐταῖς οἰκήματα.
ταῦτα κλήρῳ τὰ οἰκήματα διαλαγχάνουσιν οἱ ἐσιόντες ἐς
τὸν ἀγῶνα τῶν ἵππων. πρὸ δὲ τῶν ἁρμάτων ἢ καὶ ἵππων
τῶν κελήτων, διήκει πρὸ αὐτῶν καλῴδιον ἀντὶ ὕσπλη-
γος. βωμὸς δὲ ὠμῆς πλίνθου, τὰ ἐκτὸς κεκονιαμένος,
ἐπὶ ἑκάστης ὀλυμπιάδος ποιεῖται κατὰ τὴν πρῴραν μά-
12 λιστά που μέσην. Ἀετὸς δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ χαλκοῦς κεῖται,
τὰ πτερὰ ἐπὶ μήκιστον ἐκτείνων. ἀνακινεῖ μὲν δὴ τὸ ἐν
τῷ βωμῷ μηχάνημα ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῷ δρόμῳ· ἀνακι-
νηθέντος δὲ ὁ μὲν ἐς τὸ ἄνω πεποίηται πηδᾶν ὁ ἀετός,
ὡς τοῖς ἥκουσιν ἐπὶ τὴν θέαν γίνεσθαι σύνοπτος, ὁ δελ-
13 φὶς δὲ ἐς ἔδαφος πίπτει. Πρῶται μὲν δὴ ἑκατέρωθεν αἱ
πρὸς τῇ στοᾷ τῇ Ἀγνάπτου χαλῶσιν ὕσπληγες, καὶ οἱ
κατὰ ταύτας ἑστηκότες ἐκθέουσιν ἵπποι πρῶτοι· θέοντές
τε δὴ γίνονται κατὰ τοὺς εἰληχότας ἑστάναι τὴν δευτέραν
τάξιν, καὶ τηνικαῦτα χαλῶσιν αἱ ὕσπληγες αἱ ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ τάξει· διὰ πάντων τε κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαί-
νει τῶν ἵππων, ἔστ' ἂν ἐξισωθῶσιν ἀλλήλοις κατὰ τῆς
πρῴρας τὸ ἔμβολον. τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἤδη καθέστηκεν
14 ἐπίδειξις ἐπιστήμης τε ἡνιόχων καὶ ἵππων ὠκύτητος. Τὸ 504
μὲν δὴ ἐξ ἀρχῆς Κλεοίτας ἐστὶν ἄφεσιν μηχανησάμενος,
καὶ φρονῆσαί γε ἐπὶ τῷ εὑρήματι, ὡς καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ
ἀνδριάντι τῷ Ἀθήνησιν ἐπιγράψαι

ὃς τὴν ἱππάφεσιν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὕρατο πρῶτος,
τεῦξέ με Κλειοίτας υἱὸς Ἀριστοκλέους.

Κλεοίτα δέ φασιν ὕστερον Ἀριστείδην σοφίαν τινὰ καὶ
αὐτὸν ἐς τὸ μηχάνημα ἐσενέγκασθαι.

8. Παρεχομένου δὲ τοῦ ἱπποδρόμου παρήκουσαν ἐς 15
πλέον τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν, ἔστιν ἐπὶ τῆς μείζονος
πλευρᾶς, οὔσης χώματος, κατὰ τὴν διέξοδον τὴν διὰ
τοῦ χώματος τὸ τῶν ἵππων δεῖμα ὁ Ταράξιππος. σχῆμα
μὲν βωμοῦ περιφεροῦς ἐστί, παραθέοντας δὲ κατὰ τοῦτο
τοὺς ἵππους φόβος τε αὐτίκα ἰσχυρὸς ἀπ' οὐδεμιᾶς προ-
φάσεως φανερᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου λαμβάνει ταραχή·
τά τε δὴ ἅρματα καταγνύουσιν ὡς ἐπίπαν, καὶ οἱ ἡνίοχοι
τιτρώσκονται. καὶ τοῦδε ἡνίοχοι ἕνεκα θυσίας θύουσι,
καὶ γενέσθαι σφίσιν ἵλεων εὔχονται τὸν Ταράξιππον.
Ἕλληνες δὲ οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ νομίζουσιν ἐς τὸν Ταράξιπ- 16
πον, ἀλλ' οἱ μὲν εἶναι τάφον ἀνδρὸς αὐτόχθονος καὶ ἀγα-
θοῦ τὰ ἐς ἱππικήν, καὶ ὄνομα Ὠλένιον αὐτῷ τίθενται·
ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τὴν Ὠλενίαν ἐν τῇ Ἠλείᾳ πέτραν φα-
σὶν ὀνομασθῆναι. οἱ δὲ τὸν Φλιοῦντος Δαμέωνα, μετα-
σχόντα Ἡρακλεῖ τῆς ἐπὶ Αὐγέαν καὶ Ἠλείους στρατείας,
αὐτόν τε ἀποθανεῖν καὶ τὸν ἵππον ἐφ' ᾧ ἐπωχεῖτο ὑπὸ
Κτεάτου λέγουσι τοῦ Ἄκτορος, καὶ τὸ μνῆμα κοινὸν Δα-
μέωνι καὶ τῷ ἵππῳ γενέσθαι. Λέγουσι δὲ καὶ ὡς Μυρ- 17
τίλῳ κενὸν ἐνταῦθα ἠρίον ποιήσειε Πέλοψ, καὶ θύσειέ
τε αὐτῷ τὸ ἐπὶ τῷ φόνῳ μήνιμα ἰώμενος, καὶ ἐπονομάσαι
Ταράξιππον, ὅτι τῷ Οἰνομάῳ διὰ τοῦ Μυρτίλου τῆς τέχ-
νης ἐταράχθησαν αἱ ἵπποι. τοῖς δέ ἐστιν εἰρημένον ὡς
505 αὐτὸς Οἰνόμαος ὁ τοὺς ἱππεύοντάς ἐστιν ἐν τῷ δρόμῳ
βλάπτων. ἤκουσα δὲ καὶ ἐς τὸν Πορθάονος Ἀλκάθουν
ἀγόντων τὴν αἰτίαν, ὡς ἐνταῦθα μέρη λάβοι γῆς ὁ Ἀλ-
κάθους ἀποθανὼν ὑπὸ Οἰνομάου τῶν Ἱπποδαμείας γά-
μων ἕνεκα· ἅτε δὲ ἀτυχήσαντα ἐν ἱπποδρόμῳ, βάσκανόν
τε εἶναι τοῖς ἱππεύουσι καὶ οὐκ εὐμενῆ δαίμονα. Ἀνὴρ 18
δὲ Αἰγύπτιος Πέλοπα ἔφη παρὰ τοῦ Θηβαίου λαβόντα
Ἀμφίονος κατορύξαι τι ἐνταῦθα ἔνθα καλοῦσι τὸν Ταρά-
ξιππον, καὶ ὑπὸ τοῦ κατορωρυγμένου ταραχθῆναι μὲν

τῷ Οἰνομάῳ τότε, ταράσσεσθαι δὲ καὶ ὕστερον τοῖς πᾶσι
τὰς ἵππους. ἠξίου δὲ οὗτος ὁ Αἰγύπτιος εἶναι μὲν Ἀμ-
φίονα, εἶναι δὲ καὶ τὸν Θρᾷκα Ὀρφέα μαγεῦσαι δεινόν,
καὶ αὐτοῖς ἐπᾴδουσι θηρία τε ἀφικνεῖσθαι τῷ Ὀρφεῖ, καὶ
Ἀμφίονι ἐς τὰς τοῦ τείχους οἰκοδομίας τὰς πέτρας. ὁ δὲ
πιθανώτατος, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν λόγων Ποσειδῶνος ἐπί-
19 κλησιν εἶναι τοῦ Ἱππίου φησίν. 9. Ἔστι δὲ καὶ ἐν Ἰσθμῷ
Ταράξιππος Γλαῦκος ὁ Σισύφου· γενέσθαι δὲ αὐτῷ τὴν
τελευτὴν λέγουσιν ὑπὸ τῶν ἵππων, ὅτε Ἄκαστος τὰ
ἆθλα ἔθηκεν ἐπὶ τῷ πατρί. ἐν Νεμέᾳ δὲ τῇ Ἀργείων ἥρως
μὲν ἦν οὐδεὶς ὅστις ἔβλαπτε τοὺς ἵππους, πέτρας δὲ ὑπὲρ
τῶν ἵππων τὴν καμπὴν ἀνεστηκυίας χρόαν πυρρᾶς, ἡ
ἀπ' αὐτῆς αὐγή, κατὰ ταὐτὰ καὶ εἰ πῦρ, ἐνεποίει φόβον
τοῖς ἵπποις. ἀλλὰ γὰρ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταράξιππος πολὺ
δή τι ὑπερηρκώς ἐστιν ἐς ἵππων φόβον. 10. Ἐπὶ δὲ νύσ-
σης μιᾶς Ἱπποδαμείας ἐστὶν εἰκὼν χαλκῆ, ταινίαν τε
ἔχουσα καὶ ἀναδεῖν τὸν Πέλοπα μέλλουσα ἐπὶ τῇ νίκῃ.

XXI. Τὸ δὲ ἕτερον τοῦ ἱπποδρόμου μέρος οὐ χῶμα
γῆς ἐστίν, ὄρος δὲ οὐχ ὑψηλόν. ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ὄρους
ἱερὸν πεποίηται Δήμητρι ἐπίκλησιν Χαμύνῃ. καὶ οἱ μὲν
ἀρχαῖον τὸ ὄνομα ἥγηνται· χανεῖν γὰρ τὴν γῆν ἐνταῦθα
τὸ ἅρμα τοῦ Ἅιδου καὶ αὖθις μύσαι· οἱ δὲ Χάμυνον ἄν- 506
δρα Πισαῖον Πανταλέοντι ἐναντιούμενον τῷ Ὀμφαλίω-
νος τυραννοῦντι ἐν Πίσῃ καὶ ἀπόστασιν βουλεύοντι ἀπὸ
Ἠλείων, ἀποθανεῖν φασὶν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πανταλέοντος,
καὶ ἀπὸ τοῦ Χαμύνου τῆς οὐσίας τῇ Δήμητρι οἰκοδομη-
2 θῆναι τὸ ἱερόν. 2. Ἀγάλματα δὲ ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Κόρην
καὶ Δήμητρα λίθου τοῦ Πεντέλῃσιν Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν
Ἡρώδης. Ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ πεντάθλοις
μὲν καθεστήκασιν ἐν αὐτῷ καὶ δρομεῦσιν αἱ μελέται,
κρηπὶς δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ λίθου πεποίηται· τὸ δὲ ἐξ ἀρ-
χῆς καὶ τρόπαιον κατὰ Ἀρκάδων ἐπὶ τῇ κρηπῖδι εἱστήκει.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων περίβολος ἐν ἀριστερᾷ τῆς
ἐσόδου τῆς ἐς τὸ γυμνάσιον, καὶ αἱ παλαῖστραι τοῖς ἀθλη-
ταῖς εἰσὶν ἐνταῦθα. τῆς στοᾶς δὲ τῆς πρὸς ἀνίσχοντα
ἥλιον τοῦ γυμνασίου προσεχεῖς τῷ τοίχῳ τῶν ἀθλητῶν
εἰσὶν αἱ οἰκήσεις, ἐπί τε ἄνεμον τετραμμέναι Λίβα καὶ
ἡλίου δυσμάς. Διαβάντων δὲ τὸν Κλάδεον τάφος τε Οἰ- 3
νομάου γῆς χῶμα περιῳκοδομημένον λίθοις ἐστί, καὶ
ὑπὲρ τοῦ μνήματος ἐρείπια οἰκοδομημάτων ἔνθα τῷ Οἰνο-
μάῳ τὰς ἵππους αὐλίζεσθαι λέγουσιν. ὅροι δὲ πρὸς Ἀρ-
κάδας τῆς χώρας, τὰ μὲν παρόντα Ἠλείοις, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς
οἱ αὐτοὶ Πισαίοις καθεστήκεσαν ἀνέχοντες κατὰ τάδε.

3. Διαβάντων ποταμὸν Ἐρύμανθον κατὰ τὴν Σαύρου
καλουμένην δειράδα τοῦ Σαύρου τε μνῆμα καὶ ἱερόν
ἐστιν Ἡρακλέους, ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν. λέγουσι δὲ ὡς ὁδοι-
πόρους τε καὶ τοὺς προσοικοῦντας ὁ Σαῦρος ἐκακούργει,
πρὶν ἢ παρὰ Ἡρακλέους τὴν δίκην ἔσχε. 4. κατὰ ταύτην 4
τὴν ἐπώνυμον τοῦ λῃστοῦ δειράδα ὁ ποταμὸς ἀπὸ μεσημ-
βρίας κατιὼν ἐς τὸν Ἀλφειὸν καταντικρὺ τοῦ Ἐρυμάν-
θου μάλιστα, οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Πισαίαν πρὸς Ἀρκάδας
507 διορίζων, ὄνομα δέ οἱ Διάγων. τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τῆς
Σαύρου δειράδος προελθόντι στάδια ἔστιν Ἀσκληπιοῦ
ναός, ἐπίκλησιν μὲν Δημαινέτου ἀπὸ τοῦ ἱδρυσαμένου,
ἐρείπια δὲ καὶ αὐτός· ᾠκοδομήθη δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ
παρὰ τὸν Ἀλφειόν. τούτου δὲ οὐ πόρρω ἱερὸν Διονύσου 5
Λευκυανίτου πεποίηται, καὶ ποταμὸς παρέξεισι ταύτῃ
Λευκυανίας· ἐκδίδωσι μὲν οὖν καὶ οὗτος ἐς τὸν Ἀλφειόν,
κάτεισι δὲ ἐκ Φολόης τοῦ ὄρους. 5. Διαβήσῃ τε δὴ τὸ ἀπὸ
τούτου τὸν Ἀλφειόν, καὶ ἐντὸς γῆς ἔσῃ τῆς Πισαίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ λόφος ἐστὶν ἀνήκων ἐς ὀξύ, ἐπὶ 6
δὲ αὐτῷ πόλεως Φρίξας ἐρείπια καὶ Ἀθηνᾶς ἐστὶν ἐπί-
κλησιν Κυδωνίας ναός. οὗτος μὲν οὐ τὰ πάντα ἐστὶ σῶς,
βωμὸς δὲ καὶ ἐς ἐμὲ ἔστιν· ἱδρύσασθαι δὲ τῇ θεῷ τὸ ἱερὸν

Κλύμενόν φασιν, ἀπόγονον Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου, πα-
ραγενέσθαι δὲ αὐτὸν ἀπὸ Κυδωνίας τῆς Κρητικῆς καὶ
τοῦ Ἰαρδάνου ποταμοῦ. λέγουσι δὲ καὶ Πέλοπα οἱ Ἠλεῖοι
τῇ Ἀθηνᾷ θῦσαι τῇ Κυδωνίᾳ πρὶν ἢ ἐς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν
7 τῷ Οἰνομάῳ καθίστασθαι. 6. Προϊόντι δὲ ἐντεῦθεν τό τε
ὕδωρ τῆς Παρθενίας ἐστὶ καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ τάφος ἵπ-
πων τῶν Μάρμακος. Ἱπποδαμείας δὲ μνηστῆρα ἔχει λό-
γος ἀφικέσθαι πρῶτον τοῦτον Μάρμακα, καὶ ἀποθανεῖν
ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου πρὸ τῶν ἄλλων, ὀνόματα δὲ αὐτοῦ
ταῖς ἵπποις Παρθενίαν τε εἶναι καὶ Ἐρίφαν, Οἰνόμαον
δὲ ἐπικατασφάξαι μὲν τὰς ἵππους τῷ Μάρμακι, μετα-
δοῦναι μέντοι καὶ ταύταις ταφῆναι· καὶ ὄνομα Παρθε-
8 νίας τῷ ποταμῷ ἀπὸ ἵππου τῆς Μάρμακος. ἔστι δὲ καὶ
ἄλλος Ἁρπινάτης καλούμενος ποταμός, καὶ οὐ πολὺ ἀπὸ
τοῦ ποταμοῦ πόλεως Ἁρπίνης ἄλλα τε ἐρείπια καὶ μάλιστα
οἱ βωμοί· οἰκίσαι δὲ Οἰνόμαον τὴν πόλιν καὶ θέσθαι τὸ
ὄνομα ἀπὸ τῆς μητρὸς λέγουσιν Ἁρπίνης.

9 7. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ γῆς χῶμά ἐστιν ὑψηλόν,
τῶν μνηστήρων τῶν Ἱπποδαμείας τάφος. Οἰνόμαον μὲν
οὖν ἐγγὺς ἀλλήλων κρύπτειν γῇ φασὶν οὐκ ἐπιφανῶς
αὐτούς· Πέλοψ δὲ ὕστερον μνῆμα ἐν κοινῷ σφίσιν ἐπὶ 508
μέγα ἐξῆρε τιμῇ τῇ ἐς αὐτοὺς καὶ Ἱπποδαμείας χάριτι,
δοκεῖν δέ μοι καὶ ὑπόμνημα ἐς τοὺς ἔπειτα ὅσων τε καὶ
10 οἵων τὸν Οἰνόμαον κρατήσαντα ἐνίκησεν αὐτός. Ἀπέθα-
νον δὲ ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου κατὰ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἠοίας
Ἀλκάθους ὁ Πορθάονος, δεύτερος οὗτος ἐπὶ τῷ Μάρ-
μακι, μετὰ δὲ Ἀλκάθουν Εὐρύαλος καὶ Εὐρύμαχός τε
καὶ Κρόταλος. τούτων μὲν οὖν γονέας τε καὶ πατρίδας
οὐχ οἷά τε ἦν πυθέσθαι μοι· τὸν δὲ ἀποθανόντα ἐπ' αὐ-
τοῖς Ἀκρίαν τεκμαίροιτο ἄν τις Λακεδαιμόνιόν τε εἶναι
καὶ οἰκιστὴν Ἀκριῶν. ἐπὶ δὲ τῷ Ἀκρίᾳ Κάπετόν φασιν
ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου φονευθῆναι καὶ Λυκοῦργον Λάσιόν

τε καὶ Χαλκώδοντα καὶ Τρικόλωνον· ἀπόγονον δὲ αὐτὸν
εἶναι καὶ ὁμώνυμον Τρικολώνῳ τῷ Λυκάονος λέγουσιν
οἱ Ἀρκάδες. Τρικολώνου δὲ ὕστερον ἐπέλαβεν ἐν τῷ 11
δρόμῳ τὸ χρεὼν Ἀριστόμαχόν τε καὶ Πρίαντα, ἔτι δὲ Πε-
λάγοντα καὶ Αἰόλιόν τε καὶ Κρόνιον. οἱ δὲ καὶ ἐπαρι-
θμοῦσι τοῖς κατειλεγμένοις Ἐρύθραν παῖδα Λεύκωνος
τοῦ Ἀθάμαντος, ἀπὸ τούτου Ἐρυθραὶ πόλισμα ἐκαλεῖτο
Βοιωτῶν, καὶ Ἠϊονέα Μάγνητος τοῦ Αἰόλου. τούτοις
μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι τὸ μνῆμα, καὶ τὸν Πέλοπα, ἡνίκα
τῶν Πισαίων ἔσχε τὴν ἀρχήν, φασὶν ἐναγίζειν αὐτοῖς
ἀνὰ πᾶν ἔτος.

XXII. Προελθόντι δὲ ὅσον τε στάδιον ἀπὸ τοῦ τάφου
σημεῖά ἐστιν ἱεροῦ Κορδάκας ἐπίκλησιν Ἀρτέμιδος, ὅτι
οἱ τοῦ Πέλοπος ἀκόλουθοι τὰ ἐπινίκια ἤγαγον παρὰ τῇ
θεῷ ταύτῃ καὶ ὠρχήσαντο ἐπιχώριον τοῖς περὶ τὸν Σίπυ-
λον κόρδακα ὄρχησιν. τοῦ ἱεροῦ δὲ οὐ πόρρω οἴκημά τε
οὐ μέγα καὶ κιβωτός ἐστιν ἐν αὐτῷ χαλκῆ· ὀστᾶ τὰ Πέ-
λοπος ἐν τῇ κιβωτῷ φυλάσσονται. τείχους δὲ ἢ ἄλλου
κατασκευάσματος ἐλείπετο οὐδὲν ἔτι, ἄμπελοι δὲ ἦσαν
509 διὰ τοῦ χωρίου πεφυτευμέναι παντός, ἔνθα ἡ Πίσα
ᾤκεῖτο. 2. οἰκιστὴν μὲν δὴ γενέσθαι τῇ πόλει Πίσον τὸν 2
Περιήρους φασὶ τοῦ Αἰόλου· Πισαῖοι δὲ ἐφειλκύσαντο
αὐθαίρετον συμφορὰν ἀπεχθανόμενοί τε Ἠλείοις καὶ
σπουδὴν ποιούμενοι τιθέναι τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀντὶ
Ἠλείων, οἵγε ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ τὸν Ἀργεῖον ἐπη-
γάγοντο Φείδωνα τυράννων τῶν ἐν Ἕλλησι μάλιστα ὑβρί-
σαντα, καὶ τὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ὁμοῦ τῷ Φείδωνι. Τετάρτῃ
δὲ ὀλυμπιάδι καὶ τριακοστῇ στρατὸν οἱ Πισαῖοι καὶ βασι-
λεὺς αὐτῶν Πανταλέων ὁ Ὀμφαλίωνος παρὰ τῶν προσ-
χώρων ἀθροίσαντες ἐποίησαν ἀντὶ Ἠλείων τὰ Ὀλύμπια.
Ταύτας τὰς ὀλυμπιάδας καὶ ἐπ' αὐταῖς τὴν τετάρτην τε 3
καὶ ἑκατοστήν, τεθεῖσαν δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων, ἀνολυμπιά

δας οἱ Ἠλεῖοι καλοῦντες οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν ὀλυμ-
πιάδων γράφουσιν. ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα
ὀλυμπιάδι Δαμοφῶν ὁ Πανταλέοντος ὑπόνοιαν μέν τινα
παρέσχεν Ἠλείοις νεώτερα ἐς αὐτοὺς βουλεύειν, ἐσβα-
λόντας δὲ ἐς τὴν Πισαίαν σὺν ὅπλοις ἀπελθεῖν οἴκαδε
4 ἀπράκτους ἔπεισε δεήσεσί τε καὶ ὅρκοις. Πύρρου δὲ τοῦ
Πανταλέοντος μετὰ Δαμοφῶντα τὸν ἀδελφὸν βασιλεύ-
σαντος Πισαῖοι πόλεμον ἑκούσιον ἐπανείλοντο Ἠλείοις.
συναπέστησαν δέ σφισιν ἀπὸ Ἠλείων Μακίστιοι καὶ Σκιλ-
λούντιοι, οὗτοι μὲν ἐκ τῆς Τριφυλίας, τῶν δὲ ἄλλων
περιοίκων Δυσπόντιοι. τούτοις καὶ μάλιστα ἐς τοὺς Πι-
σαίους οἰκεῖα ἦν, καὶ οἰκιστὴν Δυσποντέα γενέσθαι σφί-
σιν Οἰνομάου παῖδα ἐμνημόνευον. Πισαίους μὲν δὴ καὶ
ὅσοι τοῦ πολέμου Πισαίοις μετέσχον, ἐπέλαβεν ἀναστά-
τους ὑπὸ Ἠλείων γενέσθαι.
5 3. Πύλου δὲ τῆς ἐν τῇ Ἠλείᾳ δῆλα τὰ ἐρείπια κατὰ
τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἐστὶν ἐς Ἦλιν ὀρεινὴν ὁδόν· ὀγδοή-
κοντα δὲ στάδια ἐς Ἦλιν ἀπὸ τῆς Πύλου. ταύτην τὴν
Πύλον ᾤκισε μὲν κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα μοι Μεγαρεὺς
ἀνὴρ Πύλων ὁ Κλήσωνος· γενομένη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους
ἀνάστατος, καὶ αὖθις ἐπισυνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἠλείων,
ἔμελλεν ἀνὰ χρόνον οὐχ ἕξειν οἰκήτορας. Παρὰ δὲ αὐτὴν 510
6 ποταμὸς Λάδων κάτεισιν ἐς τὸν Πηνειόν. λέγουσι δὲ οἱ
Ἠλεῖοι καὶ ἔπος ἐς τὴν Πύλον ταύτην ἔχειν τῶν Ὁμήρου·

γένος δ' ἦν ἐκ ποταμοῖο
Ἀλφειοῦ, ὅστ' εὐρὺ ῥέει Πυλίων διὰ γαίης.

καὶ ἐμὲ ἔπειθον λέγοντες· ῥεῖ γὰρ δὴ διὰ τῆς χώρας ταύ-
της ὁ Ἀλφειός, ἐς δὲ ἄλλην Πύλον οὐκ ἔστιν ἐπενεγκεῖν
τὸ ἔπος. Πυλίων γὰρ τῶν ὑπὲρ νήσου τῆς Σφακτηρίας
οὐ πέφυκεν ἀρχὴν διοδεύειν τὴν γῆν ὁ Ἀλφειός· οὐ μὴν
οὐδὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων Πύλον ποτὲ ὀνομασθεῖσαν ἴσμεν
7 πόλιν. 4. Ἀπέχει δὲ ὡς πεντήκοντα Ὀλυμπίας σταδίους

κώμη τε Ἠλείων Ἡράκλεια καὶ πρὸς αὐτῇ Κύθηρος πο-
ταμός· πηγὴ δὲ ἐκδιδοῦσα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ νυμφῶν
ἐστὶν ἱερὸν ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὀνόματα δὲ ἰδίᾳ μὲν ἑκάστῃ
τῶν νυμφῶν Καλλιφάεια καὶ Συνάλλαξις καὶ Πηγαία τε
καὶ Ἴασις, ἐν κοινῷ δέ σφισιν ἐπίκλησις Ἰωνίδες. λουμέ-
νοις δὲ ἐν τῇ πηγῇ καμάτων τέ ἐστι καὶ ἀλγημάτων
παντοίων ἰάματα. καλεῖσθαι δὲ τὰς νύμφας ἀπὸ Ἴω-
νος λέγουσι τοῦ Γαργηττοῦ, μετοικήσαντος ἐνταῦθα ἐξ
Ἀθηνῶν.
5. Εἰ δὲ ἐλθεῖν ἐς Ἦλιν διὰ τοῦ πεδίου θελήσειας, 8
σταδίους μὲν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐς Λετρίνους ἕξεις, ὀγδο-
ήκοντα δὲ ἐκ Λετρίνων καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Ἦλιν. Τὸ μὲν δὴ
ἐξ ἀρχῆς πόλισμα ἦν οἱ Λετρῖνοι, καὶ Λετρεὺς ὁ Πέλοπος
ἐγεγόνει σφίσιν οἰκιστής· ἐπ' ἐμοῦ δὲ οἰκήματά τε ἐλεί-
πετο ὀλίγα καὶ Ἀλφειαίας Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ναῷ. γε- 9
νέσθαι δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῇ θεῷ λέγουσιν ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε,
ἐρασθῆναι τῆς Ἀρτέμιδος τὸν Ἀλφειόν, ἐρασθέντα δέ,
ὡς ἐπέγνω μὴ γενήσεσθαί οἱ διὰ πειθοῦς καὶ δεήσεως
τὸν γάμον, ἐπιτολμᾶν ὡς βιασόμενον τὴν θεόν, καὶ αὐ-
τὸν ἐς παννυχίδα ἐς Λετρίνους ἐλθεῖν ὑπὸ αὐτῆς τε ἀγο-
μένην τῆς Ἀρτέμιδος καὶ νυμφῶν, αἷς παίζων συνῆν
αὐτῇ· τὴν δέ, ἐν ὑπονοίᾳ γὰρ τοῦ Ἀλφειοῦ τὴν ἐπιβου-
λὴν ἔχειν, ἀλείψασθαι τὸ πρόσωπον πηλῷ καὶ αὐτὴν καὶ
ὅσαι τῶν νυμφῶν παρῆσαν, καὶ τὸν Ἀλφειόν, ὡς ἐσῆλ-
511 θεν, οὐκ ἔχειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων διακρῖναι τὴν Ἄρ-
τεμιν, ἅτε δὲ οὐ διαγινώσκοντα ἀπελθεῖν ἐπὶ ἀπράκτῳ
τῷ ἐγχειρήματι. Λετριναῖοι μὲν δὴ Ἀλφειαίαν ἐκάλουν 10
τὴν θεὸν ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τῷ ἐς αὐτὴν ἔρωτι· οἱ δὲ
Ἠλεῖοι, φιλία γάρ σφισιν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἐς Λετριναί-
ους, τὰ παρὰ σφίσιν Ἀρτέμιδι ἐς τιμὴν τῇ Ἐλαφιαίᾳ κα-
θεστηκότα ἐς Λετρίνους τε μετήγαγον καὶ τῇ Ἀρτέμιδι
ἐνόμισαν τῇ Ἀλφειαίᾳ δρᾶν, καὶ οὕτω τὴν Ἀλφειαίαν

θεὸν Ἐλαφιαίαν ἀνὰ χρόνον ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι.
11 Ἐλαφιαίαν δὲ ἐκάλουν οἱ Ἠλεῖοι τὴν Ἄρτεμιν ἐπὶ τῶν
ἐλάφων, ἐμοὶ δοκεῖν, τῇ θήρᾳ· αὐτοὶ δὲ γυναικὸς ἐπι-
χωρίας ὄνομα εἶναι τὴν Ἐλάφιον, καὶ ὑπὸ ταύτης τρα-
φῆναι τὴν Ἄρτεμίν φασι. Λετρίνων δὲ ὅσον τε ἓξ ἀπω-
τέρω σταδίοις ἐστὶν ἀέναος λίμνη τριῶν που τὴν διάμε-
τρον σταδίων μάλιστα.

XXIII. Ἐν δὲ Ἤλιδι τὰ ἄξια μνήμης γυμνάσιόν ἐστιν
ἀρχαῖον· καὶ ὅσα ἐς τοὺς ἀθλητὰς πρὶν ἢ ἐς Ὀλυμπίαν
ἀφικνεῖσθαι νομίζουσιν, ἐν τούτῳ σφίσι τῷ γυμνασίῳ
δρᾶν καθέστηκε. πλάτανοι μὲν ὑψηλαὶ διὰ τῶν δρόμων
πεφύκασιν ἐντὸς τοίχου· ὁ σύμπας δὲ οὗτος περίβολος
καλεῖται Ξυστός, ὅτι Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος ἐς ἄσκη-
2 σιν ἐγίνετο, ὅσαι τῶν ἀκανθῶν ἐφύοντο ἐνταῦθα ἐπὶ
ἑκάστῃ ἡμέρᾳ σφᾶς ἀναξύειν. χωρὶς μὲν δὴ ἐς ἅμιλλαν
τῶν δρομέων ἐστὶν ἀποκεκριμένος δρόμος, ὀνομάζεται δὲ
ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἱερός, χωρὶς δὲ ἔνθα ἐπὶ μελέτῃ
δρομεῖς καὶ οἱ πένταθλοι θέουσιν. 2. ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμ-
νασίῳ καλούμενον Πλέθριον· ἐν δὲ αὐτῷ συμβάλλουσιν
οἱ Ἑλλανοδίκαι αὐτοὺς καθ' ἡλικίαν ἢ καὶ αὐτῷ διαφέ-
3 ροντας τῷ ἐπιτηδεύματι· συμβάλλουσι δὲ ἐπὶ πάλῃ. Εἰσὶ
δὲ καὶ θεῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ βωμοί, Ἡρακλέους τοῦ
Ἰδαίου, Παραστάτου δὲ ἐπίκλησιν, καὶ Ἔρωτος, καὶ ὃν
Ἠλεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἠλείοις Ἀντέρωτα ὀνο-
μάζουσι, Δήμητρός τε καὶ τῆς παιδός. Ἀχιλλεῖ δὲ οὐ
βωμός, κενὸν δέ ἐστιν αὐτῷ μνῆμα ἐκ μαντείας· τῆς 512
πανηγύρεως δὲ ἀρχομένης ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ περὶ ἀποκλί-
νοντα ἐς δυσμὰς τοῦ ἡλίου τὸν δρόμον αἱ γυναῖκες αἱ
Ἠλεῖαι ἄλλα τε τοῦ Ἀχιλλέως δρῶσιν ἐς τιμὴν καὶ κόπτε-
σθαι νομίζουσιν αὐτόν.

4 3. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων γυμνασίου περίβολος,
ὃς ἔχεται μὲν τοῦ μείζονος, τετράγωνον δὲ ὀνομάζουσιν

ἐπὶ τῷ σχήματι. καὶ παλαῖστραι τοῖς ἀθλοῦσιν ἐνταῦθα
ποιοῦνται, καὶ συμβάλλουσιν αὐτόθι τοὺς ἀθλητὰς οὐ
παλαίσοντας ἔτι, ἐπὶ δὲ ἱμάντων τῶν μαλακωτέρων ταῖς
πληγαῖς. ἀνάκειται δὲ καὶ τῶν ἀγαλμάτων τὸ ἕτερον, ἃ
ἐπὶ ζημίᾳ Σωσάνδρου τε τοῦ Σμυρναίου καὶ Ἠλείου Πο-
λύκτορος τῷ Διὶ ἐποιήθη. 4. Ἔστι δὲ καὶ τρίτος γυμνα- 5
σίου περίβολος, ὄνομα μὲν Μαλθὼ τῆς μαλακότητος τοῦ
ἐδάφους ἕνεκα, τοῖς δὲ ἐφήβοις ἀνεῖται τῆς πανηγύρεως
τὸν χρόνον πάντα. ἔστι δὲ ἐν γωνίᾳ τῆς Μαλθοῦς πρό-
σωπον Ἡρακλέους ἄχρι ἐς τοὺς ὤμους, καὶ ἐν τῶν παλαι-
στρῶν μιᾷ τύπος Ἔρωτα ἔχων ἐπειργασμένον καὶ τὸν
καλούμενον Ἀντέρωτα· ἔχει δὲ ὁ μὲν φοίνικος ὁ Ἔρως
κλάδον, ὁ δὲ ἀφελέσθαι πειρᾶται τὸν φοίνικα ὁ Ἀντέρως.
τῆς ἐσόδου δὲ ἑκατέρωθεν τῆς ἐς τὴν Μαλθὼ παιδὸς 6
ἕστηκεν εἰκὼν πύκτου· καὶ αὐτὸν ἔφασκεν ὁ νομοφύλαξ
Ἠλείων γένος μὲν Ἀλεξανδρέα εἶναι τῆς ὑπὲρ Φάρου τῆς
νήσου, Σαραπίωνα δὲ ὄνομα, ἀφικόμενον δὲ ἐς Ἦλιν
σπανίζουσι σίτου σφίσι τροφὰς δοῦναι. τούτῳ μὲν αὐ-
τόθι ἀντὶ τούτου γεγόνασιν αἱ τιμαί· χρόνος δὲ στεφάνου
τε τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ εὐεργεσίας αὐτῷ τῆς ἐς Ἠλείους
ὀλυμπιὰς ἑβδόμη πρὸς ταῖς δέκα τε καὶ διακοσίαις. 5. Ἐν 7
τούτῳ τῷ γυμνασίῳ καὶ βουλευτήριόν ἐστιν Ἠλείοις, καὶ
ἐπιδείξεις ἐνταῦθα λόγων τε αὐτοσχεδίων καὶ συγγραμ-
μάτων ποιοῦνται παντοίων· καλεῖται δὲ Λαλίχμιον, τοῦ
513 ἀναθέντος ἐπώνυμον. Περὶ δὲ αὐτὸ ἀσπίδες ἀνάκεινται,
θέας ἕνεκα καὶ οὐκ ἐς ἔργον πολέμου πεποιημέναι.

6. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου πρὸς τὰ λουτρὰ ἐρχομένῳ 8
δι' ἀγυιᾶς τε ἡ ὁδὸς Σιωπῆς καὶ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Φιλο-
μείρακός ἐστιν Ἀρτέμιδος. τῇ μὲν δὴ θεῷ γέγονεν ἡ ἐπί-
κλησις ἅτε τοῦ γυμνασίου γείτονι· τῇ ἀγυιᾷ δὲ Σιωπῇ
ὄνομα ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε τεθῆναι λέγουσιν. ἄνδρες τοῦ
Ὀξύλου στρατεύματος ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν ἐν Ἤλιδι ἀπο-

πεμφθέντες, καὶ ἀλλήλοις διακελευσάμενοι κατὰ τὴν
ὁδόν, ἐπειδὰν πλησίον γίνωνται τοῦ τείχους, φθέγγε-
σθαι μὲν μηδὲν ἔτι αὐτοί, ἐπακροᾶσθαι δὲ εἴ τι παρὰ
τῶν ἐντὸς πυθέσθαι δυνήσονται, οὕτω λανθάνουσι παρ-
ελθόντες ἐς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀγυιὰν ταύτην, καὶ ἐπα-
κούσαντες ὁπόσα ἐβούλοντο ἐπανίασιν αὖθις ἐς τοὺς
Αἰτωλούς· καὶ ἡ ἀγυιὰ τὸ ὄνομα εἴληφεν ἀπὸ τῶν κατα-
σκόπων τῆς σιωπῆς.

XXIV. Ἑτέρα δὲ ἔξοδος ἐκ τοῦ γυμνασίου φέρει μὲν
ἔς τε τὴν ἀγορὰν καὶ ἐπὶ τὸν Ἑλλανοδικεῶνα καλούμενον,
ἔστι δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν τάφον· καὶ ταύτῃ τοὺς
Ἑλλανοδίκας ἰέναι καθέστηκεν ἐς τὸ γυμνάσιον. ἐσίασι
δὲ πρὶν μὲν ἥλιον ἀνίσχειν συμβαλοῦντες δρομέας, με-
σούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸ πένταθλον καὶ ὅσα βαρέα
ἆθλα ὀνομάζουσιν.

2 2. Ἡ δὲ ἀγορὰ τοῖς Ἠλείοις οὐ κατὰ τὰς Ἰώνων καὶ
ὅσαι πρὸς Ἰωνίᾳ πόλεις εἰσὶν Ἑλλήνων, τρόπῳ δὲ πεποί-
ηται τῷ ἀρχαιοτέρῳ, στοαῖς τε ἀπὸ ἀλλήλων διεστώσαις
καὶ ἀγυιαῖς δι᾽ αὐτῶν. ὄνομα δὲ τῇ ἀγορᾷ τὸ ἐφ᾽ ἡμῶν
ἐστὶν Ἱππόδρομος, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τοὺς ἵππους παιδεύ-
ουσιν ἐνταῦθα. τῶν στοῶν δὲ ἡ πρὸς μεσημβρίαν ἐργα-
σίας ἐστὶ τῆς Δωρίου, διαιροῦσι δὲ αὐτὴν ἐς μοίρας τρεῖς
οἱ κίονες· ἐν ταύτῃ διημερεύουσι τὰ πολλὰ οἱ Ἑλλανοδί-
3 και. ποιοῦνται δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ βωμοὺς τῷ Διί, καὶ
εἰσὶν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς οἱ βωμοὶ πλῆθος οὐ πολ-
λοί· καταλύονται γὰρ οὐ χαλεπῶς ἅτε αὐτοσχεδίως οἰκο-
δομούμενοι. 3. Κατὰ ταύτην τὴν στοὰν ἰόντι ἐς τὴν ἀγο- 514
ρὰν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ παρὰ τὸ πέρας τῆς στοᾶς ὁ Ἑλλα-
νοδικεών· ἀγυιὰ δὲ ἡ διείργουσα ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν
αὐτόν. ἐν τούτῳ τῷ Ἑλλανοδικεῶνι οἰκοῦσι δέκα ἐφεξῆς
μῆνας οἱ αἱρεθέντες ἑλλανοδικεῖν, καὶ ὑπὸ τῶν νομοφυ-
λάκων ὅσα ἐς τὸν ἀγῶνα [σφᾶς δεῖ ποιεῖν] διδάσκονται.

4. Τῇ στοᾷ δὲ ἔνθα οἱ Ἑλλανοδίκαι διημερεύουσιν ἔστιν 4
ἐγγὺς ἄλλη στοά· τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀγυιὰ μία. ταύτην
ὀνομάζουσι Κορκυραϊκὴν οἱ Ἠλεῖοι· ναυσὶ γὰρ ἐς τὴν
σφετέραν Κορκυραίους ἐλθόντας *** ἐλάσαι μοῖραν τῆς
λείας λέγοντες λαβεῖν τε ἐκ τῆς Κορκυραίων πολλαπλά-
σια, καὶ οἰκοδομήσασθαι τὴν στοὰν ἀπὸ τῶν λαφύρων
τῆς δεκάτης. ἔστι δὲ ἡ κατασκευὴ τῆς στοᾶς Δώριος καὶ 5
διπλῆ, τῇ μὲν ἐς τὴν ἀγορὰν τοὺς κίονας, τῇ δὲ ἐς τὰ ἐπέ-
κεινα τῆς ἀγορᾶς ἔχουσα. κατὰ μέσον δὲ αὐτῆς οὐ κίονες,
ἀλλὰ τοῖχος ὁ ταύτῃ τὸν ὄροφον ἀνέχων ἐστίν· ἀνάκειν-
ται δὲ καὶ εἰκόνες ἑκατέρωθεν πρὸς τῷ τοίχῳ. κατὰ δὲ
τῆς στοᾶς τὸ ἐς τὴν ἀγορὰν ἕστηκε Πύρρωνος τοῦ Πιστο-
κράτους εἰκών, σοφιστοῦ τε ἀνδρὸς καὶ ἐς βέβαιον ὁμο-
λογίαν ἐπὶ οὐδενὶ λόγῳ καταστάντος. ἔστι δὲ καὶ μνῆμα
τῷ Πύρρωνι οὐ πόρρω τοῦ Ἠλείων ἄστεως· Πέτρα μὲν
τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα, λέγεται δὲ ὡς ἡ Πέτρα δῆμος εἴη τὸ
ἀρχαῖον. 5. Ἠλείοις δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς τὰ ἐπι- 6
φανέστατα ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος Ἀκεσίου·
σημαίνοι δ᾽ ἂν τὸ ὄνομα οὐδέν τι ἀλλοῖον ἢ ὁ καλούμενος
Ἀλεξίκακος ὑπὸ Ἀθηναίων. ἑτέρωθι δὲ Ἡλίῳ πεποίηται
καὶ Σελήνῃ λίθου τὰ ἀγάλματα, καὶ τῆς μὲν κέρατα ἐκ
τῆς κεφαλῆς, τοῦ δὲ αἱ ἀκτῖνες ἀνέχουσιν. ἔστι δὲ καὶ
Χάρισιν ἱερόν, καὶ ξόανα ἐπίχρυσα τὰ ἐς ἐσθῆτα, πρό-
σωπα δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες λίθου λευκοῦ· ἔχουσι δὲ ἡ
μὲν αὐτῶν ῥόδον, ἀστράγαλον δὲ ἡ μέση, καὶ ἡ τρίτη
κλῶνα οὐ μέγαν μυρσίνης. ἔχειν δὲ αὐτὰς ἐπὶ τοιῷδε 7
εἰκάζοι τις ἂν τὰ εἰρημένα, ῥόδον μὲν καὶ μυρσίνην
515 Ἀφροδίτης τε ἱερὰ εἶναι καὶ οἰκεῖα τῷ ἐς Ἄδωνιν λόγῳ,
Χάριτας δὲ Ἀφροδίτῃ μάλιστα εἶναι θεῶν· ἀστράγαλόν
τε μειρακίων τε καὶ παρθένων, οἷς ἄχαρι οὐδέν πω πρόσ-
εστιν ἐκ γήρως, τούτων εἶναι τὸν ἀστράγαλον παίγνιον.
τῶν Χαρίτων δὲ ἐν δεξιᾷ ἄγαλμά ἐστιν Ἔρωτος· ἕστηκε

8 δὲ ἐπὶ βάθρου τοῦ αὐτοῦ. 6. Ἔστι δὲ καὶ Σιληνοῦ ναὸς ἐνταῦθα, ἰδίᾳ τῷ Σιληνῷ καὶ οὐχ ὁμοῦ Διονύσῳ πεποιημένος· Μέθη δὲ οἶνον ἐν ἐκπώματι αὐτῷ δίδωσι. θνητὸν δὲ εἶναι τὸ γένος τῶν Σιληνῶν εἰκάσαι τις ἂν μάλιστα ἐπὶ τοῖς τάφοις αὐτῶν· ἐν γὰρ τῇ Ἑβραίων χώρᾳ Σιληνοῦ
9 μνῆμα καὶ ἄλλου Σιληνοῦ Περγαμηνοῖς ἐστίν. 7. Ἠλείων δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλο τοιόνδε εἶδον, ναοῦ σχῆμα· ἔστι δὲ οὐχ ὑψηλόν, καὶ τοῖχοι μὲν οὐκ εἰσί, τὸν ὄροφον δὲ δρυὸς ἀνέχουσιν εἰργασμένοι κίονες. τοῦτο εἶναι μὲν ὁμολογοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι μνῆμα, ὅτου δὲ οὐ μνημονεύουσιν· εἰ δὲ ὁ γέρων ὅντινα ἠρόμην εἶπεν ἀληθῆ λόγον,
10 Ὀξύλου τοῦτο ἂν μνῆμα εἴη. 8. πεποίηται δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς γυναιξὶν οἴκημα ταῖς ἑκκαίδεκα καλουμέναις, ἔνθα τὸν πέπλον ὑφαίνουσι τῇ Ἥρᾳ.

XXV. Ἔχεται δὲ τῆς ἀγορᾶς ναὸς ἀρχαῖος, στοαῖς ἐν κύκλῳ περίστυλος· ὁ δὲ ὄροφος κατερρύηκε τῷ ναῷ, καὶ ἄγαλμα οὐδὲν ἐλείπετο· βασιλεῦσι δὲ ἀνεῖται Ῥωμαίοις.

2. Ἔστι δὲ τῆς στοᾶς ὀπίσω τῆς ἀπὸ τῶν λαφύρων τῶν ἐκ Κορκύρας Ἀφροδίτης ναός, τὸ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ τέμενος οὐ πολὺ ἀφεστηκὸς ἀπὸ τοῦ ναοῦ. καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ ναῷ καλοῦσιν Οὐρανίαν, ἐλέφαντος δέ ἐστι καὶ χρυσοῦ, τέχνη Φειδίου, τῷ δὲ ἑτέρῳ ποδὶ ἐπὶ χελώνης βέβηκε· τῆς δὲ περιέχεται μὲν τὸ τέμενος θριγκῷ, κρηπὶς 516
δὲ ἐντὸς τοῦ τεμένους πεποίηται, καὶ ἐπὶ τῇ κρηπῖδι ἄγαλμα Ἀφροδίτης χαλκοῦν ἐπὶ τράγῳ κάθηται χαλκῷ· Σκόπα τοῦτο ἔργον, Ἀφροδίτην δὲ Πάνδημον ὀνομάζουσι. τὰ δὲ ἐπὶ τῇ χελώνῃ τε καὶ ἐς τὸν τράγον παρίημι τοῖς θέλουσιν εἰκάζειν.

2 3. Ὁ δὲ ἱερὸς τοῦ Ἅιδου περίβολός τε καὶ ναός, ἔστι γὰρ δὴ Ἠλείοις καὶ Ἅιδου περίβολός τε καὶ ναός, ἀνοίγνυται μὲν ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον, ἐσελθεῖν δὲ οὐδὲ

τότε ἐφεῖται πέρα γε τοῦ ἱερωμένου. ἀνθρώπων δὲ ὧν ἴσμεν μόνοι τιμῶσιν Ἅιδην Ἠλεῖοι κατὰ αἰτίαν τήνδε. Ἡρακλεῖ στρατιὰν ἄγοντι ἐπὶ Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἤλιδι παρεῖναί οἱ καὶ Ἀθηνᾶν συνεργὸν λέγουσιν· ἀφικέσθαι οὖν καὶ Πυλίοις τὸν Ἅιδην συμμαχήσοντα τῇ ἀπεχθείᾳ τοῦ Ἡρακλέους, ἔχοντα ἐν τῇ Πύλῳ τιμάς. ἐπάγονται δὲ καὶ 3
Ὅμηρον τῷ λόγῳ μάρτυρα ποιήσαντα ἐν Ἰλιάδι·

Τλῆ δ᾽ Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
εὖτέ μιν ωὑτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

Εἰ δὲ κατὰ τὴν Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου στρατείαν ἐπὶ Ἴλιον Ποσειδῶν τῷ Ὁμήρου λόγῳ τοῖς Ἕλλησιν ἐπίκουρος ἦν, οὐκ ἂν ἄπο τοῦ εἰκότος οὐδὲ Ἅιδην εἴη, δόξῃ γε τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, Πυλίοις ἀμῦναι. Ἠλεῖοι δ᾽ οὖν ὡς σφίσι τε εὔνῳ καὶ ἀπεχθανομένῳ πρὸς τὸν Ἡρακλέα ἐποιήσαντο τὸ ἱερὸν τῷ θεῷ. Ἑκάστου δὲ ἅπαξ ἀνοίγειν τοῦ ἐνιαυτοῦ νομίζουσιν, ὅτι, οἶμαι, καὶ ἀνθρώποις ἅπαξ ἡ κάθοδος ἡ ἐς τοῦ Ἅιδου γίνεται. 4. Τοῖς δὲ Ἠλεί- 4
οις καὶ Τύχης ἱερόν ἐστιν· ἐν στοᾷ δὲ τοῦ ἱεροῦ μεγέθει
517 μέγα ἄγαλμα ἀνάκειται, ξόανον ἐπίχρυσον πλὴν προσώπου καὶ χειρῶν τε ἄκρων καὶ ποδῶν· ταῦτα δέ οἵ ἐστι λίθου λευκοῦ. ἐνταῦθα ἔχει τιμὰς καὶ ὁ Σωσίπολις ἐν ἀριστερᾷ τῆς Τύχης, ἐν οἰκήματι οὐ μεγάλῳ. κατὰ δὲ ὄψιν ὀνείρατος γραφῇ μεμιμημένος ἐστὶν ὁ θεός, παῖς μὲν ἡλικίαν, ἀμπέχεται δὲ χλαμύδα ποικίλην ὑπὸ ἀστέρων, τῇ χειρὶ δὲ ἔχει τῇ ἑτέρᾳ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

5. Καθότι δὲ Ἠλείων ἡ πόλις πληθύει μάλιστα ἀν- 5
θρώποις, κατὰ τοῦτο ἀνδριάς σφισιν ἀνδρὸς οὐ μείζων μεγάλου χαλκοῦς ἐστίν, οὐκ ἔχων πω γένεια, τόν τε ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπιπλέκων τῷ ἑτέρῳ καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐπὶ δόρατι ἠρεισμένος· ἐσθῆτα δὲ ἐρεᾶν αὐτῷ καὶ ἀπὸ λίνου τε καὶ βύσσου περιβάλλουσι. τοῦτο τὸ 6

ἄγαλμα ἐλέγετο εἶναι Ποσειδῶνος, ἔχειν δὲ τὸ ἀρχαῖον
ἐπὶ Σαμικῷ τῷ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ τιμάς. μετακομισθὲν δὲ
ἐς τὴν Ἦλιν τιμῆς μὲν καὶ ἐς πλέον ἔτι ἥκει, Σατράπην
δὲ καὶ οὐ Ποσειδῶνα ὄνομα αὐτῷ τίθενται, μετὰ τὴν
Πατρέων προσοίκησιν τὸ ὄνομα τοῦ Σατράπου διδαχθέν-
τες· Κορύβαντός τε ἐπίκλησις ὁ Σατράπης ἐστί.

XXVI. Θέατρον δὲ ἀρχαῖον μεταξὺ τῆς ἀγορᾶς καὶ
τοῦ Μηνίου τὸ θέατρόν τε καὶ ἱερόν ἐστι Διονύσου·
τέχνη τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. θεῶν δὲ ἐν τοῖς μάλιστα
Διόνυσον σέβουσιν Ἠλεῖοι, καὶ τὸν θεόν σφισιν ἐπιφοι-
τᾶν ἐς τῶν Θυίων τὴν ἑορτὴν λέγουσιν. ἀπέχει μέν γε
τῆς πόλεως ὅσον τε ὀκτὼ στάδια ἔνθα τὴν ἑορτὴν ἄγουσι
Θυῖα ὀνομάζοντες· λέβητας δὲ ἀριθμὸν τρεῖς ἐς οἴκημα
ἐσκομίσαντες οἱ ἱερεῖς κατατίθενται κενούς, παρόντων
καὶ τῶν ἀστῶν καὶ ξένων, εἰ τύχοιεν ἐπιδημοῦντες· 518
σφραγῖδας δὲ αὐτοί τε οἱ ἱερεῖς, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ἂν
κατὰ γνώμην ᾖ, ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος ἐπιβάλλου-
2 σιν. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν τά τε σημεῖα ἐπιγνῶναι πάρεστί
σφισι, καὶ ἐσελθόντες ἐς τὸ οἴκημα εὑρίσκουσιν οἴνου
πεπλησμένους τοὺς λέβητας. ταῦτα Ἠλείων τε οἱ δοκι-
μώτατοι ἄνδρες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ξένοι κατώμνυντο
ἔχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἐπεὶ αὐτός γε οὐκ ἐς καιρὸν ἀφι-
κόμην τῆς ἑορτῆς. λέγουσι δὲ καὶ Ἄνδριοι παρὰ ἔτος
σφίσιν ἐς τοῦ Διονύσου τὴν ἑορτὴν ῥεῖν οἶνον αὐτόμα-
τον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Εἰ πιστεύειν χρὴ ταῦτα Ἕλλησιν ἀπο-
δέχοιτο ἄν τις τῷ λόγῳ γε τῷ αὐτῷ καὶ ὅσα Αἰθίοπες οἱ
ὑπὲρ Συήνης ἐς τοῦ ἡλίου τὴν τράπεζαν λέγουσιν.

3 2. Ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἠλείων ἐστὶν ἱερὸν Ἀθηνᾶς·
ἐλέφαντος δὲ τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ. εἶναι μὲν δὴ Φειδίου
φασὶν αὐτήν, πεποίηται δὲ ἀλεκτρυὼν ἐπὶ τῷ κράνει,
ὅτι [οὗτοι] προχειρότατα ἔχουσιν ἐς μάχας οἱ ἀλεκτρυό-

νες· δύναιτο δ' ἂν καὶ Ἀθηνᾶς τῆς Ἐργάνης ἱερὸς ὁ ὄρ-
νις νομίζεσθαι.

3. Κυλλήνη δὲ σταδίους μὲν εἴκοσιν Ἤλιδος καὶ ἑκα- 4
τὸν ἀφέστηκε, κεῖται δὲ τετραμμένη τε πρὸς Σικελίαν
καὶ ὅρμον παρεχομένη ναυσὶν ἐπιτήδειον· ἐπίνειον δὲ
οὖσα Ἠλείων ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀρκάδος τὸ ὄνομα εἴληφε.
Κυλλήνης δὲ ἐν μὲν Ἠλείων καταλόγῳ λόγον οὐδένα
Ὅμηρος ἐποιήσατο· ἐν δὲ ἔπεσι τοῖς ὕστερον δεδήλωκεν
ὡς πόλισμα οὖσαν καὶ τὴν Κυλλήνην ἐπίσταται·

Πουλυδάμας δ' Ὦτον Κυλλήνιον ἐξενάριξεν, 5
519 Φυλείδεω ἕταρον, μεγαθύμων ἀρχὸν Ἐπειῶν.

Θεῶν δὲ ἱερὰ ἐν Κυλλήνῃ Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀφροδίτης
ἐστί· τοῦ Ἑρμοῦ δὲ τὸ ἄγαλμα, ὃν οἱ ταύτῃ περισσῶς
σέβουσιν, ὀρθόν ἐστιν αἰδοῖον ἐπὶ τοῦ βάθρου.

4. Ἡ δὲ Ἠλεία χώρα τά τε ἄλλα ἐστὶν ἐς καρποὺς καὶ 6
τὴν βύσσον οὐχ ἥκιστα ἐκτρέφειν ἀγαθή. τὴν μὲν δὴ
καννιβίδα καὶ λίνον καὶ τὴν βύσσον σπείρουσιν ὅσοις ἡ
γῆ τρέφειν ἐστὶν ἐπιτήδειος· οἱ μίτοι δὲ ἀφ' ὧν τὰς ἐσθῆ-
τας ποιοῦσιν οἱ Σῆρες, ἀπὸ οὐδενὸς φλοιοῦ, τρόπον δὲ
ἕτερον γίνονται τοιόνδε. ἔστιν ἐν τῇ γῇ ζωΰφιόν σφισιν
ὃν σῆρα καλοῦσιν Ἕλληνες, ὑπὸ δὲ αὐτῶν Σηρῶν ἄλλο
πού τι καὶ οὐ σὴρ ὀνομάζεται. μέγεθος μέν ἐστιν αὐτοῦ 7
διπλάσιον ἢ κανθάρων ὁ μέγιστος, τὰ δὲ ἄλλα εἴκασται
τοῖς ἀράχναις οἳ ὑπὸ τοῖς δένδρεσιν ὑφαίνουσι, καὶ δὴ
καὶ πόδας ἀριθμὸν ὀκτὼ κατὰ ταὐτὰ ἔχει τοῖς ἀράχναις.
ταῦτα τὰ ζῷα τρέφουσιν οἱ Σῆρες οἴκους κατασκευασά-
μενοι χειμῶνός τε καὶ θέρους ὥρᾳ ἐπιτηδείους. τὸ δὲ
ἔργον τῶν ζῴων κλῶσμα εὑρίσκεται λεπτόν, τοῖς ποσὶν
αὐτῶν περιειλιγμένον. Τρέφουσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ μὲν τέσ- 8
σαρα ἔτη παρέχοντες τροφήν σφισιν ἔλυμον· πέμπτῳ δέ,
οὐ γὰρ πρόσω βιωσόμενα ἴσασι, κάλαμον διδόασιν ἐσθί-
ειν χλωρόν. ἡ δέ ἐστιν ἡδίστη τροφὴ πασῶν τῷ ζῴῳ, καὶ

ἐμφορηθὲν τοῦ καλάμου ῥήγνυταί τε ὑπὸ πλησμονῆς,
καὶ ἀποθανόντος οὕτω τὸ πολὺ τῆς ἀρπεδόνης εὑρίσκου-
σιν ἔνδον. Γινώσκεται δὲ ἡ Σηρία νῆσος ἐν μυχῷ θαλάσ-
9 σης κειμένη τῆς Ἐρυθρᾶς. ἤκουσα δὲ καὶ ὡς οὐχ ἡ Ἐρυ-
θρά, ποταμὸς δὲ ὃν Σῆρα ὀνομάζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ
ποιῶν νῆσον αὐτήν, ὥσπερ καὶ Αἰγύπτου τὸ Δέλτα ὑπὸ
τοῦ Νείλου, καὶ οὐχ ὑπὸ μιᾶς περιέχεσθαι θαλάσσης·
τοιαύτην ἑτέραν καὶ τὴν Σηρίαν νῆσον εἶναι. Οὗτοι μὲν 520
δὴ τοῦ Αἰθιόπων γένους αὐτοί τέ εἰσιν οἱ Σῆρες καὶ ὅσοι
τὰς προσεχεῖς αὐτῇ νέμονται νήσους, Ἄβασαν καὶ Σα-
καίαν· οἱ δὲ αὐτοὺς οὐκ Αἰθίοπας, Σκύθας δὲ ἀναμε-
μιγμένους Ἰνδοῖς φασὶν εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται.
10 5. Ἀνδρὶ δὲ ἐς Ἀχαΐαν ἰόντι ἐξ Ἤλιδος ἑπτὰ καὶ πεν-
τήκοντα στάδιοι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ πρταμόν εἰσι Λάρισον,
καὶ Ἠλείοις ὅροι πρὸς Ἀχαιοὺς τῆς χώρας ὁ ποταμός ἐστιν
ἐφ' ἡμῶν ὁ Λάρισος· τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα ἄκρα σφίσι
πρὸς θαλάσσῃ ὄρος ἦν ὁ Ἄραξος.

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
1010684212
BRITTLE DO NOT PHOTOCOPY

VOLUME 2

BIBLIOGRAPHIC IRREGULARITIES

MAIN ENTRY: Pausanias
V.2.

Bibliographic Irregularities in the Original Document

List volumes and pages affected; include name of institution if filming borrowed text.

_____ Page(s) missing/not available: _____

_____ Volumes(s) missing/not available: _____

_____ Illegible and/or damaged page(s): _____

_____ Page(s) or volumes(s) misnumbered: _____

_____ Bound out of sequence: _____

_____ Page(s) or illustration(s) filmed from copy borrowed from: University of Florida Entire Volume.

_____ Other: _____

FILMED IN WHOLE
OR PART FROM A
COPY BORROWED
FROM UNIVERSITY
OF FLORIDA

LV
PR
1881
v.2
Shelf
No. 2.V + 5a

Dartmouth College Library.

SIGILL: COL: DARTMUTH: NOV: HANT: IN: AMERICA: 1770

PL?

PAUSANIAE

DESCRIPTIO GRAECIAE.

RECOGNOVIT

IOHANNES HENRICUS CHRISTIANUS SCHUBART.

VOLUMEN SECUNDUM.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXIII.

26799

881
P2
1881
v.2

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Liber VII.

II, 10. *Κυάρυτος* La; *Κυνάρητος* Bekker. tacite (e PcAg?) eumque secuti SW; *Κυάρητος* edd. rell. MVabLb. Apud Strabonem XIV, 1, 3. p. 939. A. 633. C. 93. Kr. Myuntis conditor nominatur *Κυδρῆλος* (*Κυδρῖλος* cod. F.). *Κυνάρητος* librarii correctura, *Κυάρητος* et *Κυδρῆλος* non nominis, sed scripturae diversitas esse videtur; confusae sunt literae *Α* et *Δ*, *Α* et *Τ*. — III, 1. Inter *Κρῆτας* et *Ράκιον* e Kayseri coniectura inserui *καί*, in reliquis Bekkerum et Dindorfium secutus; e confusa codicum lectione certi nihil potui eruere. — 6. *ἔκ τε Ἀθηνῶν* e Sylburgii coniectura Bekker. SW. Dind.; praeter necessitatem. — 7. Qui Pausaniae est *Κλέοπος* a Strabone d. l. *Κνῶπος* vocatur; de Erythris Steph. Byz. s. n. *Ἐρυθραί* refert: *ἐκαλεῖτο δὲ Κνωπούπολις ἀπὸ Κνώπου.* — IV, 3. *διαβάντες ἐν τῇ Σάμῳ* habet quidem locum similem quo se tueatur, 3, 15, 3. *ἐλθόντα ἐν Σπάρτῃ*; at si respicimus lectionem variantem ad sequens (§. 4.) *ἐν τῇ Σάμῳ* haud improbabilis videtur coniectura priori loco haec verba correcturae margini adscriptae originem debere. Pro *ἀνεσώσαντο* praestat *ἀνεκτήσαντο*, quo deducit *ἀνεστήσαντο* in La. — V, 9. *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πῖλον* Va SW Dind.; probat Creuzerus; *πόλιν* MR; *πόλον* rell. Deinceps *τοῦ ἔνδον ἀγάλματος* dedi; *ἔνδον τοῦ ἀγάλματος* edd. codd., eodem fortasse sensu; *ἰσελθεῖν* scripsi cum Bekkero SW Dind., e Siebelisii coniectura; *ἐλθεῖν* edd. rell. et codd. Cf. de hoc loco Z. f. A. 1850. p. 112 seqq.; 1849. p. 292. Welcker kleine Schriften III, 516 seqq. — 10. *Πίονος* codd. omnes; eandem formam habemus apud Plinium h. n. 5, 29, 31. (monte Pione), numumque indicavit Kayserus (Mionnet. Supplem. V. 141.), in quo *Πείων Ἐφεσίων*. Salmasius in Exerc. Plin. p. 568. b. *Πρίωνος* proposuit; *Πρίονος* dedit Dind.; idem tamen in Praefatione p. XV. apud Strabonem et Pausaniam scribendum esse *Πρηών* iudi-

V

cat. Consentit Guil. Dindorfius, qui in Stephano Paris. s. v. *Πρίων* sic: „Straboni **14, 633.** [vide Krameri notam ad h. l. p. **94.**] *Πρηών* et *Πρηῶνος* ex cod. restituendum pro vulgato *Πριών*, *Πριῶνος*. Duplici vitio *Πίονος* apud Pausaniam **7, 5, 10.** et monte Pione apud Plinium hist. nat. **5, 29, 31.**" Nostrum non est inquirere, num sit vitiosa nominis forma, sed num e rationibus criticis ad Pausaniam referri possit. — VI, **2.** *τὸ μέγιστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς* solet Pausanias, ut v. g. hoc ipso segmento *ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδυνάστευον* et 7, 11, 7. Mox *Τέλλις* edd. recc. Vb(?)PcdAgLb; *Τέλις* La; *Τέλλης* edd. antiquae, M. Cf. Keil Analect. epigraph. p. **173.** n. **1.** Deinde *κτίσασθαι* dedi cum Sylburgio Clav. PcdAgLab; *κτήσασθαι* rell. — **3.** Post *ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα* (aptius *τὴν ἐπὶ Ἑλλάδα*) delevi *ὁδόν* cum Bekkero MLb; circumscribunt Siebel. SW Dind. — VII, 5. *Φιλίππῳ δὲ τῷ Δημητρίου [τὰ φάρμακα] τόλμημα ἦν ἐλαφρότατον?* Ad praecedens *φαρμάκων* erat lectionis varietas *φάρμακα* (vide SW. not. **21.**) quae margini adscripta in hunc locum se insinuavit. Verba circumscripta eiicere voluit Clavierius. — 6. Quod olim proposui *κλοιοὺς τῆς Ἑλλάδος* adhuc placet; cf. Plutarch. Flamin. c. 10. — 7. *Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων?* Etiam VIII, **4.** *Μακεδόσι καὶ στρατιᾷ* aptius videtur. Hoc loco quid sit *ὅσα — ἐτάξαντο* non satis perspicio; „quaecunque adversus Macedones aut Syrorum exercitum decreverunt." Siebelis; decreta adversus exercitum? Mihi *ὅτι μὲν — ἐτάξαντο* placet. — VIII, 7. Locus vexatus; *ἐν Κυνὸς καλουμέναις Κεφαλαῖς ἐν λόγοις τὸ ἧττον ἠνέγκατο* codd.; *ἐν λόχοις*, *ἐν λόφοις*, *εὐλόγως*, *οὐκ ἀλόγως*, *ἐν ὀλίγοις* (Emperius), *οὐκ ἀδήλως* s. *οὐκ ἀμφιβόλως* (Kayser); deinde *τὸ κρεῖττον*, *τὸ ἴσον* sunt coniecturae virorum doctorum. Polybius, quem auctorem sequi videtur Pausanias, libro **18, 5.** sic: *οἱ γὰρ προειρημένοι λόφοι καλοῦνται μὲν Κυνὸς κεφαλαί*; unde Pausaniae restituo *ἐν Κυνὸς καλουμέναις κεφαλαῖς λόφοις*; cf. Plutarch. Flam. c. **8.** Steph. Byz. s. n. *Κυνὸς κεφαλαί.* Iam sequens *ἀλλά* negationem flagitat, *οὐ τὸ ἧττον ἠνέγκατο, ἀλλὰ ...,* ita ut *τὸ ἧττον φέρειν* opponatur cladi internecivae; *κατὰ δύναμιν* restitui e vestigiis codicis La (*καὶ δύναμις*^{ν}); *καὶ δυνάμεσιν* rell.; *οὗτος ὁ Φίλιππος* cancellis circumscripsi, non aeque *αὐτὸς* (cf. Kayser.), quod cum vi quadam positum est; recte, nam dextrum cornu, cui praeerat Philippus, bene rem gessit. Conf. loci supra laudati Polybii et Plutarchi.

Deinceps *ἐς τοσοῦτον ἐκρατήθη* scribendum videri, recte observat Kayserus; minus necessarium puto quod idem proponit *ἀλλ' ἅτε δὴ* et *ἐξαγαγεῖν*, hoc tamen admodum esse probabile non nego. — IX, **1.** *τὰ* circumscripsi; ante *πάντα* ponit Dind. — **2.** Fortasse *ἀνελθοῦσιν* et segmento **4.** *ἀνιέναι* scribendum; certe hoc Pausaniae de Romam proficiscentibus solemne est. — **3.** *ἐσελθόντες?* — 5. Inter *Λακεδαιμονίους* et *ἐς τὸ Ἀχ.* desideratur articulus; vid. c. XI, **3.** — **7.** *Τόδε* (*τάδε*, *ταῦτα*) *μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον ἐπράχθη* constans Pausaniae usus postulat. — X, **2.** *Φίλαγρος* Palmer. Wesseling. Valcken. Siebel. Dindorf.; *Φίλαβρος* codd. praeter Vb, in quo *Φίλαυρος.* Deinceps fortasse cum codd. omnibus scribendum erat *δι' Ἀλευάδου.* Cum Dindorfio (praef. p. X.) *Τιμαγενίδας* scribere nolim, quum ex Herodoto 9, **86.** ionicam nominis formam hausisse videatur. — **5.** *ἐκρατήθησαν, παρὰ δὲ τὸ ἔργον χιλίων φονευθέντων* scripsi et distinxi; *παρὰ τὸ ἔργον* dictum est ut *παρὰ τὴν μάχην* **1, 32, 4.**; *ἐκρατήθησαν* (*ἐκράτησαν*), *παρὰ τὸ ἔργον, χιλίων δὲ φονευθέντων* edd. codd. — XI, **3.** *ὡς* ante *πλείστας* notat Dind. (cf. praef. p. XXVI.); at unde ortum est? Mihi *ὡς πλείστας* explicatio videtur ad *ὁπόσας ἐστὶν οἷός τε.* — **6.** *αὐτὸ εἰργασμένους?* — **7.** Post *Ἀχαιοὺς* hiare sermonem post SW. vidit Dind.; quod inter *σφισιν* et *Ἀχαιοῖς* edd. habent *ἐδέοντο*, expunxi cum Bekkero et (praeter Vb) codd. omnibus; circumscribunt SW Dind. — **8.** *τῆς βοηθείας*, quod e margine, sensu inepto, huc irrepsit, notavi et capitis sequentis initio post *γενομένης* reposui. — XII, **2.** *εἴγε καὶ Καλλικράτην κ. τ. λ.* Locus corruptus; ante *ὑπερῆρεν* codd. habent *μέν*; Kayserus alterum *Καλλικράτην* expungit, et *ὁ δὲ ἐλάσσων* scribit. Utrumque probo. — **9.** *σχολαιτέρα* Bekker PcLab; *σχολετέρα* Ag; *σχοτλοτέρα* Vb; *σχολαιοτέρα* rell. — XIII, **4.** *τῆς Σπάρτης* glossema manifestum; *τεῖχος εἰς Σπάρτην* PcAgLb, quod librarii laevigantes in *τῆς Σπάρτης* mutarunt; utrumque copulat La *ἐς τὸ τεῖχος εἰσῆρξε τῆς Σπάρτης εἰς Σπάρτην, νῦν δὲ.* Etiam *ὑπῆρξεν ἂν* suspectum est; omittunt haec verba MPcAgLb; eorum fragmentum loco alieno servavit La; quare notanda verba, et indicanda lacuna videtur, nisi fortasse *ἐσέδραμεν ἂν* malis. — **7.** *μεμενηκυίας δι * * * ας ὅμως* scripsi, praeter lacunae signum, cum MPcAgRLab (*διᾶς* Pc, *δι' ἃς* MRAgLab); quod ante *ὅμως* Va, post *ὑπερβῆναι* Vb inserunt *πείθει*, id expunxi cum MRPcAgLab. Quomodo explenda lacuna mihi videatur dixi in SW. T. 1, p. XLIII; possis

etiam: *μεμενηκυίας* * * * [*Μεναλκί*]*δας ὅμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι*. Praestat certe locum relinquere lacunosum, quam obducere lacunam cum codice interpolato. Cf. Franz in Berl. Jahrbb. f. wiss. Kr. 1841. p. 218. — 8. *ἑαυτοῦ νῷ* uncis circumscribunt Siebel. SW. Dind.; *ἂν* om. PcAg; eius originem aperit La, in quo *ὡς ἀν-* (fin. pag.) *ἀνθρώπων*. — XIV, 1. Lacuna fortasse nihil aliud hausit quam *ὁ δὲ*, ut recte suspicatur Kayserus. — 3. *Θεαρίδαν* e Polyb. 38, 2. Clav. Dind.; *Θερίδαν*, *Θέριδαν*, *Θεριδαν*, *Θερίδα* codd. — XV, 1. *φθάνῃ* Emperius; *φανῇ* edd. codd. — 5. *ἐς τοσοῦτο* e Siebelisii coniectura; *ἐς τοῦτο* edd. codd. — 7. Post *βούλευμα* repetendus videtur articulus. — XVI, 2. *πρὸ* post *σταδίοις* melius abest; mox post *ἐπιτίθενται* expunxi *τοῖς*, ut in SW propositum a Dind. probatum est. — 4. *καταστάντες* Sylb. codd.; *καταστάντα* A; *καταστάντος* Sylb. Bekk. SW. Dind. — 10. *καὶ τὸ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ* La; *καὶ τὴν ἐν τῇ ὑπερ.* VabAgLb; *καὶ γῆν ἐν τῇ ὑπερορ.* rell. — XVII, 2. *Λακεδαιμονίοις δὲ Ἐπαμ.* — *τὸ Ἀχαικόν.* Locum corruptum intactum reliqui; *Λακεδαιμονίοις* LaPcd; *Λακεδαιμονίους* rell. Pro *καὶ εὐθὺς* in SW scriptum erat, approbante Creuzero, *κληματίς*, quod a literis non nimis remotum quoad sensum absque controversia est aptissimum: ut ex truncata arbore sarmentum saepe redivivum surgit, ita a Graecia depressa Achaeorum imperium. Sylburgius pro *ἐγένετο* proposuit *ἐσίνετο*, idque recepit Dind.; contra pugnat Kayserus; non mutandum esse *ἐγένετο*, sed inserendum *συμφορά* vel *ὀλέθρου αἴτιος*; utrum sit facilius alii videant. Deinde idem (Z. f. A. 1849. p. 296.) pergit: Weiterhin traf eher Buttmann mit *αὖον* das Rechte, als SW mit *κληματίς*, sowohl darum, weil man, wenn letzteres geschrieben wird, *τὰ πλείονα nicht ohne Zwang* auf das fernerstehende *λελωβημένου* bezieht [quod mihi quidem in mentem non venit; ego copulo *τὰ πλείονα ἀναβλαστάνει*], als auch weil der erste Blick schon zeigt, wie leicht *αὖον* in *εὐθύ* überging. Ne quid dicam de hac facilitate, scire velim qualis nunc sensus his verbis insit; Achaeorum imperium surgere conatur quasi e truncata et maiori ex parte arida arbore? Dindorfius (praef. XXXII seq.) recipit Buttmanni *αὖον* et tres Pausaniae locos profert, in quibus *αὖον ξύλον*, unum in quo *αὖα δέρματα* commemorantur; cui bono id fecerit, non expiscor. Deinde idem *ὅτε* mutat in *ὀψέ*, „quod adverbium non infrequens apud Pausaniam" (sequuntur exempla); rei veritatem non negans argumen-

tationis desidero vim atque valorem. — 5. *σταδίους ὅσον τε τριάκοντα ἀπέχουσα* SW Dind. (*τε τριάκοντα* e Bekkeri coniectura); *ὅσον τετρακοσίους* AgPd; *ὅσον τε τριακοσίους* AVbPcLa; *ὅσον περὶ τριακοσίους* MVnLb; *ὅσον περὶ τετρακοσίους* Va. Deinde *ἀπέχουσα* Va; *ἀπέ τοῦ* (sic) M; *ἀπέχει* rell. Correctura *ουσα* margini adscripta ad verbum numerale relata cum hoc coaluit et sic duplex vitium procreavit. Mox *Σουλπίκιος* Palmer. Dind. (cf. Praef. p. XXXII.); *ταύτης οὐλιμπικος* La; *Οὐλυμπικός* rell. Cf. Hermann de Graeciae post captam Corinthum conditione p. 7. n. 15. — 7. *Ἀχαιοῖς* PcdAg; *Ἀχαιοῖο* MVa Vn Lb; *Ἀχαιὸς* AVb La. Hoc probat Kayserus, *θῆκ'* non tertiam, sed primam personam esse existimans. — 9. *Ἄττης δὲ ὅστις ἦν* — *ἐξευρεῖν*. Recte in his verbis offendit Kayserus, minus tamen placet quod proponit *οὐδὲν ἀναντίρρητον*; fortasse *ἀπόρρητον ὄν*, absolute dictum. De toto hoc loco conferendus est Schneidewin. Philolog. III, 256. — 10. *δήσαντες* quod propositum erat in SW recepit Schneidewinus, probavit Creuzerus (Mythol. ed. tert. II, 375. n. 1.); *δείσαντες* edd. codd. „Liber ex setis scientissime complicatis unum plantae iniicit laqueum, parte altera proles cum ipsis genitalibus occupat." Arnob. 5, 6. p. 418. Hildebr. — XVIII, 1. *Σταδίους ὅσον τε* scripsi; *σταδ. τε ὅσον τε* R; *τε ὅσον* AMVabPcAgLab; *δὲ ὅσον* Sylb. edd. recc.; *δὲ ὅσον τε* SW; idem voluit Bekker. Mox *ἐλάχιστόν σφισι δεῖγμα* dedi, *ἐλάχιστον* cum La; *ἐλάχιστά σφισι δείγματα* rell.; in sequentibus *ξενίων* ab La omissum cancellis circumscripsi. — 2. *καὶ ἀρόσαι διδαχθείς* Kayserus; mihi *οἰκίσαι πόλιν* et *ὠνόμασεν Ἀρόην* copulanda videntur. — 4. *ὑπὸ Τιτάνων* Clav. Bekk. Dind.; *ὑπὸ Πανῶν* edd. rell. et codd. Deinde verba *τῆς Μεσάτεως τὸ ὄνομα* quid sibi velint, non intelligo; fortasse post *κίνδυνον* hiat oratio. — 10. Malim *τεκμαίρομαι*. — 11. *καὶ ἐς ἑκκαίδεκα ἕκαστον*; male sibi respondent *καὶ* et *ἕκαστον*; in La scriptum est *ἑκκέδεκα*; fortasse in codice antiquo eadem scriptura et correctura superimposita vel margini adscripta procreavit ineptum illud *καί*. — XIX, 2. *ὑπηγάγετο* AMVa Vn Lab et Pc pr. man.; *ἐπηγάγετο* Bekk. SW Dind. Pc corr. Ag Vb. — XX, 2. *στεφάνους μὲν τοὺς ἀσταχύων*? — 3. Fortasse . . . *παρὰ τὸν θρόνον*, *τῆς τε Ἥρας ἄγαλμα. Τοῦ Ὀλυμπίου πέραν.* — 7. *κατ' αὐτὴν τὴν διέξοδον* scripsi; *κατὰ ταύτην τὴν διέξοδον* (*ἔξοδον*) edd. codd.; *κατὰ τὴν ταύτῃ ἔξοδον* voluit Siebel. — 8. *ἐν Μεσόᾳ* — *ἐκ Μεσόας* est error in nomine sive Pausaniae, sive librariorum. De Mesoa Laconica

cogitari nequit. — XXI, 4. *ἔργῳ* Sylb.; placet. — 6. *Τοῦ θεάτρου — ἀγάλματα.* Locus vix sanus, fortasse mutilus. Kayserus ante *γυναικὸς* inserit *ὑπό*; at plura excidisse videntur. — 9. *ἵππων τε δωτῆρα*; lectio vitiosa, incerta medela. „Equidem ex h. Hom. 21, 5. corrigam *δμητῆρα*, quod tantum ad *ἵππων* pertinet. Substantivum enim quod in altero versu sequeretur, quo referendum esset *νεῶν* omisisse videtur Pausanias, de priore tantum sollicitus." A. Hecker in Schneidewini Philologo III, 488. Idem iam invenit Prellerus (Pauly Real-Encyclopaedie s. n. Neptunus. p. 553. not.); at eiusmodi omissio sensum mancum efficiens apud Pausaniam est sine exemplo. Lobeckii coniecturam *ἵππων τ᾽ ἰθυντῆρα* (Paralipom. p. 429.) probat Kayserus; non placet versus male sonans. Quidni *ἵππων μὲν δωτῆρα*? — 10. *πεποιημένα Ἄρεως, τὸ δὲ Ἀπόλλωνος· καὶ Ἀφροδίτης, ἧς καὶ πρὸς τῷ λιμένι τέμενος, λίθου* scripsi et distinxi ex auctoritate codicis La, nisi quod hic *οἷς* habet pro *ἧς*; in SW. scriptum est *πεποιημένον* e coniectura, *οἷς* cum La et sine distinctione post *Ἀπόλλωνος*; secutus est Dind.; *πεποιημένου* Lb; *πεποιημένα* edd. codd. rell.; *Ἀπόλλωνος· καὶ Ἀφροδίτης καὶ πρὸς τῷ λιμένι δέ ἐστι τέμενος· λίθου* Bekk. PacdAg et omisso posteriore *καί* AMVab; *δέ* om. AgLa; mutilam esse suam lectionem vidit Bekkerus. — XXII, 2. *ἔχων καὶ γένεια* dedi cum AMVabAg; *ἔχον* edd. rell. PcdLab; deinde *προσέχονται* Schneider. Dind.; *προσέχοντες* edd. rell. codd. — 4. *ἐστιν. Ἑρμοῦ νᾶμα* scripsi, viam monstrante Valckenario (Diatr. p. 289.), cuius ingeniosam coniecturam *ἐστιν Ἑρμοῦ· Ἑρμοῦ νᾶμα* laudant Clav. Siebel. Bekker. Creuzerus (Mythol. III, p. 503. n. 1.); *ἐστι τοῦ Ἑρμοῦ· Ἅμα* edd. codd. Sic *Νυμφῶν νᾶμα* Plat. Phaedr. p. 278. B. — 5. *Φυλοδαμείας* Dind. Ag.; *Φιλοδαμείας* rell. — 6. Hoc loco et 6, 12, 9. 7, 6, 1. codices omnes sibi constant in *Τρίτεια* s. *Τριτία*, ne unus quidem per *αι* scribit nomen; eadem constantia *Τριτία* offerunt codices Strabonis 8, 3. p. 112. 113. Kram., Tritia codd. Ciceronis ad Attic. 6, 2. In *Τριταία* consentiunt libri Herodoti et Polybii. Nomen gentile §. 9. codices omnes scribunt per *αι* (*Τριταεῖς* Vb; me quasi nolente impressum est *Τριτεεῖς*); apud Strabonem *Τριτιέων* meliores pag. 112. l. 11., *Τριταιεῖς* ut videtur omnes p. 202. l. 13. Stephanus Byz. habet *Τρίτεια* et *Τριταία*, de duabus urbibus. (Cf. Meineke p. 637.) Utraque forma etiam in Achaica urbe in usu fuisse, gentile vero ab altera derivatum praevaluisse videtur, cuius rei plura

obvia sunt exempla. — XXIII, 3. *λουομένοις* (*λουμένοις* e Siebel. coniectura dedit Dind.) usque *γίνεσθαι* a glossatore profecta videntur; dissentit Kayserus. — 4. *δὲ* om. La; deinceps *ἐς τὴν θάλασσαν ἔχει* est contra usum Pausaniae, qui *ἀνέχει* dicere solet; *ἀν* absorptum a praecedenti terminatione — *αν*, et margini adscriptum se insinuavit post *ἀθάνατον*, (*ἀθάνατον ἂν* PcAgLb.). — 5. *Μειγανίτας* MVbAgLab; *Μαγανίτας* Va; *Μεγανίτας* edd.; nomen vix sanum. — 8. *Ὑγίειάν τε ὀνομάζεσθαι*; locus corruptus; cf. 2, 11, 6. — 9. *καὶ Ἥρας ἐστιν ἄλλος* scripsi; *ἄλσος* edd. codd.; eadem confusio saepius redit, ut 2, 13, 5. 7, 27, 12. 9, 8, 1 et 2, 29, 1. Mox *ἢ ἂν — ἔχῃ* scripsi cum Dind. e Bekkeri coniectura; *ἢ ἀεὶ — ἔχει* est alia Bekkeri coniectura; *ἢ ἂν — ἔχει* edd. codd. Deinde *ἔχων* dedi cum codd. omnibus (silet Pc); *ἔχον* edd.; constructio haec frequentata Pausaniae. — 10. *κατευθὺ τῆς ἐσόδου* malit Siebel. Allg. Lit. Ztg. 1839. p. 264., haud improbabili coniectura. Deinde scripsi *θεοὺς — ἐξ Ἄργους* e Buttmanni auctoritate cum Bekk. SW. Dind.; nolo tamen negare aptius esse quod a Palmerio et Siebelisio propositum est *Ἀργείους*; illud propius accedit ad literas; *ἐσακτοὺς* Kuhn. Clav.; *ἐπακτοὺς* Porson.; *ἐς αὐτοὺς* edd. rell. et codd. — 11. *ἀνηλωμένα* et *οὕτω* pro *αὐτοὺς* Kayserus; utrumque placet, nisi fortasse pro *αὐτοὺς* malis *αὐτά*. — XXIV, 2. *Κόρης — τῆς Δήμητρος* scripsi; *Κόρη — τῆς Δήμητρος* codd.; *Κόρῃ — τῇ Δήμητρος* edd. — 3. *ἄλλα τοιαῦτα* codd.; *ἄλλα τε καὶ τοιαῦτα* edd. — 5. *διαμεμένηκε* Porson.; *διαμεμενηκέναι* edd. codd. — 8. Pro *ὑφήγησις* scribendum fortasse *φύσησις*. — 10. Vel expungendum est *ἢ* post *μᾶλλον* cum Emperio, vel scribendum *τέκτονες*. — 11. *εἰ — ὠθοῖτο*, locus corruptus; pro *εἰ* codd. habent *εἴη*; *ὠθοῖτο* omittunt omnes praeter Vb; silet M. — 12. *ἀνακλίνουσαν* scripsi, ut §. 10. legitur; *ἀνακινοῦσαν* edd. codd. — 13. *Τοιοῦτό γε — τοῦ ὄρους*; locus desperatus, vix sanandus; coniecturis in SW expositis addantur Prelleri et Kayseri conamina in Z. f. A. 1849. p. 299. — XXV, 8. *ὁδεύσαντι — κεῖται*; Locum conformavi secundum coniecturam meam in SW. T. II. p. XXIV. propositam, a Kaysero probatam; *ἐς Βοῦραν ἀποτραπέσθαι· θαλάσσης δὲ ἐν δεξιᾷ καὶ ἡ Βοῦρα ἐν ὄρει κεῖται* edd. codd. — 10. *μαντεία* scripsi; *μαντείας* edd. codd.; post *ἔστιν* expunxi *λαβεῖν* cum VaPcAgLab. — XXVI, 1. *Αἰγειρατῶν — Αἰγείρων*; nihil mutavi, malim vero *Αἰγειρατῶν* utroque loco; ubique enim apud Pausaniam est *ἡ Αἴγειρα*,

contra quem usum constantem nihil proficere videmur si in alio scriptoris cuiusdam loco longe dissito *τὰ Αἴγειρα* invenitur. Apud Stephanum Byz. s. n. *Φενεός* pro *Αἰγείροις* Meinekius suspicatur *Αἰγείρᾳ*; praeter hunc locum *ἐν Αἰγείροις* legitur adhuc ap. Plut. Quaest. gr. extr., sed de loco quodam in Megarensium finibus. — 2. *Ἰώνων ἔτι οἰκούντων* adhuc placet. — 10. Mendum latet in verbis *οὐδὲ ἀεὶ ᾠκεῖτο καὶ Ἰώνων ἔτι ἐχόντων*; scripserim equidem *ὃ δὲ ἀεὶ ᾠκεῖτο*. — 14. Genuinum nomen navalis Pellenensium *Ἀργοναῦται* fuisse videtur, quo deducit nominis interpretatio et scriptura codicis La, *Ἀργοστοναῦται* et *Ἀργοστοναυτας*. — XXVII, 5. *εἰκόνας ... τὴν μὲν* Clav. Siebel. SW. Dind. PdAg; *εἰκόνα ... τὴν μὲν* edd. rell. MVabLbPc. Quum utraque structura Pausaniae sit familiaris (vid. ad 9, 11, 4.), lectio codicis La vero ambigua, praeferendum est *εἰκόνα*.

Liber VIII.

I, 1. *Μοθώνην* La; sic 4, 3, 10. 4, 24, 4. 4, 18, 1. 4, 23, 1. 4, 35, 3; *Μεθώνην* edd. et rell. codd. — 2. *τῆς δὲ γῆς — εἰσιν ὅροι*; absurda haec descriptio a Pausania profecta non est; post *ἐκβολὰς* haec fere excidisse videntur: *τὰς ἐκβολὰς (ἡ Τριφυλία ἐστι καὶ τῆς Νέδας αἱ ἐκβολαὶ) πρὸς τὴν Μεσσ.*, s. *τὰς ἐκβολὰς (ἡ Τριφυλία ἔχεται καὶ Λέπρεος, τῆς δὲ Νέδας αἱ ἐκβολαὶ) πρὸς τ. Μεσσ.* Deinde *Δυμαίων εἰσὶν ὅμοροι* e Steph. Byz. s. n. *Δύμη* esse recipiendum recte observat Kayserus; *Δυμαῖοί εἰσιν ὅμοροι* Siebel. SW. Dind.; *Δυμαίων εἰσιν ὅροι* codd. et rell. edd. — 5. *δερμάτων τῶν οἰῶν* placet. — III, 3. *Θυραιάτα τούτου* codd.; *Θυραίου τούτου* e cap. 35, 7. Sylburg. edd. recc.; variat nominis forma. — 7. *ἐσορῶντα* codd.; correxerunt ex Homero edd. recc.; at cur non correxerunt v. g. 9, 41, 5? Deinde *ἀστέρες ἢ ἐπὶ τιμῇ*? — IV, 9. Displicet *γυνὴ γυμνή*; „*γυμνὴ*, ut quae nuda e mari enataverit“ Siebel., quod unde resciverit nescio; mihi *γυμνή* vel e dittographia, vel ex

μένη

hac scriptura *πεποιημενον γυνή* = i. e. *πεποιημένη γυνή* ortum videtur. — V, 3. *Ἀλέᾳ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ* satis speciosa Spengelii (Rhein. Mus. N. F. V, 362.) est coniectura; at cf. A. Hecker. Comment. crit. de Anthol. p. 100. — 6. *ἐπὶ τρίτης — γενεᾶς* Emperius placet. Deinceps *τε τὰ ἐς* scripsi; *τε ἐς* codd.; *τὰ ἐς* Clav. Siebel., *δὲ τὰ ἐς* Sylb. Dind. — VI, 4. *πρὸς μὲν Ὑσιῶν ἡ ὑπὲρ τὸ ὄρος*? — VII, 7. *δῆλά ἐστιν Ἀλεξάνδρου θάνατος* codd.; *δῆλός ἐστιν ὁ Ἀλ. θάνατ.* Bekker. SW. Dind.; recte *Ἀλεξ. θάν.* damnat Siebel.; cf. Hall. Lit. Zeit. 1840. p. 751. — 8. Malim *τῶν ἐς Γλαῦκον*. — VIII, 4. *φαίνεται οἰκήσας ἣ Πόλιν* (s. *Πτόλιν*) *ὀνομάζουσι*? cf. cap. 12, 7. — IX, 2. *Ἐπιδώτου καλουμένου* scripsi; idem vult Kayserus; *Ἐπιδ. καλούμενον* edd. codd.. — 5. *Ἀντινόην* Palmer. Clav. Siebel. coll. cap. 8, 4, 5. (cf. Hall. Lit. Zeit. 1840. p. 751.); *Αὐτονόην* edd. rell. codd. — 6. *καὶ ἄγαλμα ἐλείπετο* Goldhag. Clav. Siebel.; *ἀγάλματος* SW Dind. e coni. Bekkeri; *ἀγάλματα* codd. — 8. *ἔργον ἔχει* Sylburg. Valcken. Kayser.; *εἶχε* edd. codd. — 9. *Διομένειαν* s. *Λεωμένειαν* Meineke (Z. f. A. 1845. p. 1067.); *Δεομένειαν* edd. codd.; *καὶ* ante *Μαντινεῖς* expunxerim. — X, 2. *οὐ πρόσω ϛ' σταδίων* A. Schäfer (Rhein. Mus. N. F. V, 61.). Coniectura speciosa, comprobata a Kaysero et Curtio (Peloponn. I, 268. n. 9.), quam tamen neque loci interpretatio postulat, neque rationes criticae suadent, quum apud Pausaniam omnes coniecturae e signis numeralibus derivatae, suspectae sint fidei. — 4. *Ὀσογῶα* scripsi ex auctoritate titulorum Mylasensium et Strabonis; cf. Böckh. Corp. Inscr. II, p. 476. N. 2693. 2700. Hentzen in Bullet. dell' Inst. archeol. 1849. p. 187. Kramer. ad Strabon. 14. p. 136. Meineke Vind. Strab. p. 226; *Ὀγώα*, *Ὀγῶα*, *Ὀγῶνα* edd. codd. Mox *ἄνεισι καὶ* SW. Dind.; damnat Franz. (Berl. Jahrbb. 1841. p. 216.); *ἄνεισιν* edd. rell. codd. — 7. Ante *συγκειμένου* expunxi *τοῦ* cum Bekk. PcAgLa, post hanc vocem *αὐτῷ* cum AgLa; utrumque uncis notant SW Dind. — 10. *ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦλθ' Ἀγαπήνωρ* Kayser. — XI, 4. Fortasse: *τούτων· ὁ δὲ Φοίζων*. Nomen suspectum. — 5. *τὰ ἱππικὰ τὸ Ἀθ.* Bekker. PcAgLb et ut videtur La; *τὰ ἱππ. τῶν Ἀθ.* rell. — 6. *θάψαντες ἔνθα ἔπεσε καὶ ἀναθέντες εἰκόνα* A. Schäfer d. l. p. 61.; accederem si scriptum esset *τὴν εἰκόνα*. — XII, 1. Verba *Ἀρκάδων δὲ ἐν τοῖς δρυμοῖς — φελλὸν ὀνομάζουσιν* omnino aliena sunt ab hoc loco; apte collocantur cap. XI, 1. post *διὰ τῶν δρυῶν*. — 2. *ὀνομαζόμενον Ἀλκιμέδοντος* Kayser; placet. — XIII, 6. *τῶν κατειλεγμένων πόλεων* scripsi; *ταῖς κατειλεγμέναις πόλεσι* edd. codd.; dativus a librario repositus est autumante haec pendere ab *ὑπόκειται*, quod est contra regionis naturam. Deinde *Καφυαί* et capitis sequentis segmento primo *Καφυαῖς*, *Καφυῶν* e Sylburgii coniectura scripserunt Siebel. (ed. min.) Bekker. SW.

Dind., pro eo quod codices habent *Καρυαί*. Factum nolim; sed vide quas turbas excitet Curtius in libro suo praestantissimo: „Sylburg hat *Καφυαί* geschrieben, und diese durch keinen vernünftigen Grund (bona verba, quaeso!) gestützte, allen Handschriften fremde (quae omnium coniecturarum indoles esse solet), der Lage der Orte durchaus widersprechende Lesart (in ipsius Curtii carta Caryae situ iusto indicatae non videntur) haben J. Bekker, sowie SW aufgenommen. Die Stelle beweist recht deutlich, wie unmöglich es ist, ohne Kenntniss des Landes den Text des Pausanias kritisch festzustellen.“ (Peloponn. I, **214**. n. **23**.). Idem in Indice s. n. Pausanias: „Texteskritik des Pausanias ohne Ortskenntniss unmöglich.“ Frustra igitur desudarunt omnes qui hucusque in emaculando Pausania operam collocarunt; placeat aliquando viro in his regionibus versato laborem suum bono scriptori dicare; ab eodem exspecto interea interpretationem verborum *ταῖς κατειλεγμέναις πόλεσι*. — XIV, **3**. *τὸ ἔλυτρον* Schneider. Siebel. Curtius (Pelop. I, **210**. n. **2**.); *τὸ* om. edd. codd. — XV, **1**. Scribendum puto *καὶ τὰ παρὰ σφίσι*; expungere *τὰ αὐτά* malit Kayser. — **3**. *ὑποχθονίους* Kuhn. Clav. Siebel. SW. Dind.; *ἐπιχθονίους* edd. rell. codd. — XVI, **1**. *Γερόντειον κατ᾽ αὐτὴν τὴν ὁδόν?* — **3**. *χόρῳ Δαιδάλου, ποιηθέντα σοφώτερα οὐ θεασάμενος?* — XVIII, **4**. *καὶ αἰξίν*; quid sibi vult *καί?* Fortasse *γυναιξίν?* — **7**. Verba *θυσίαις τε ἀπορρήτοις καὶ καθαρμοῖς* hoc loco inepta rectius §. **8**. post *τῆς μανίας* collocantur; *ἰάσατο τὴν νόσον ὁ Μελάμπους διά τε ἱκεσιῶν καὶ θυσιῶν τὴν Ἥραν μειλιξάμενος* Pherecydes ap. Schol. Hom. Od. **15**, **225**. p. **125** Sturz.; *τυχούσαις καθαρμῶν σωφρονῆσαι συνέβη* Apollod. **2**, **2**. **7**. ib. Heyne. — XIX, **4**. *παρὰ τοῦτον ἡ ὁδός* edd. codd. — XXI, **3**. *τὸ δὲ Ἀσκληπιοῦ* Kayser; *τό τε Ἀσκληπιοῦ* edd. codd. — XXII, **6**. *δύναιτο ἂν ἀποτετμημένη ποτὲ μοῖρα ἐξ αὐτῶν?* — **8**. Pro *τετρακοσίους* Curtius Pelop. I, **216**. n. **28**. vult *τεσσαράκοντα*. — XXIII, **2**. *πεποίηται γῆς χῶμα δι᾽ οὗ ἀπείργεται* Musuri interpolatio videtur; *πεποίηται τῆς γῆς χώματος ἀπείργ.*, *πεπ. γῆς χώματος ἀπείργ.*, *πεπ. τοῦ χωματος ἀπείργ.* (*ἐπείργ.*) codd.; *πεπ. γῆς χῶμα ὃς ἀπείργεται* La (*χῶμα* * * *ος ἀπείργ.*?). Deinde e codicum vestigiis *Καφυεῦσιν βλάβος* scribendum videtur. Mox *ἀνατείλαντος* codd. omnes, quod dictum est ut *ἀποθανόντος* **3**, **12**, **3**; *ἀνατεῖλαν* e Goldhageni coniectura edd. recc. Cf. etiam **9**, **39**, **2**. — **4**. Post *Μενέλαον* expunxi *γάρ*; uncis circumscribunt Bekker.

SW. Dind. — XXIV, **1**. *τοῦ Ἀρίστα — Νυκτίμου*; latent corruptelae in nominibus; *παρθρίονος* codd. omnes; deinde *περιφήτου φρουνυκτίμου* s. *φρουννυκτίμου* s. *φρουνηκτίμου* codd., *ἐνυκτίμου* La. Vestigia nominis *Πορφυρίωνος* inter *Περιφήτου* et *Νυκτίμου* deprehendere mihi videor. — **3**. Post *Ζάκυνθος* expunxi *γε* (*τε*); pro *Σειραίων* praestat *Σειρῶν*. — **7**. *ἐς τοσοῦτον ὕψους* scripsi ex usu Pausaniae; *ὕψος* edd. codd.; in simili locutione **7**, **15**, **3**. et **9**, **31**, **7**. erratum videtur; illo loco *ἐς τοσοῦτο δείματος*, hoc *ἡλικίας ἐς τοσοῦτο* scripserim; fortasse etiam **7**, **8**, **4**. *ἐς πλεῖστον ὠμότητος*; cf. **8**, **28**, **3**. n. **14**. SW. — XXV, **1**. Confusa est descriptio geographica; ordine inverso iter fecisse videtur Pausanias. — **2**. *τὸν καὶ Ἀλοῦντα ὀνομαζ.* Bekker SW. Dind.; hic tamen *τε* malit delere (praef. p. XXII.). — **3**. *καὶ* ante *Θέλπουσαν* notavi; addidit librarius a *μετὰ* pendere *Θέλπουσαν* sibi persuadens. — **4**. *Ὄγκιος* La; *οἶκος* codd. rell.; *Ὄγκος* cum Steph. Byz. Palmer. edd. inde a Facio; mox *Ὀγκίου* AVaPcAgLab; *Ὀγκείου* MVb; *Ὄγκου* e Sylburgii coniectura edd. recc.; segmento **10**. *Ὄγκου* codd. edd., quod non mutavi, collatis exemplis similibus, ut *Ἴασος*, *Ἰάσιος*, *Ἴκαρος*, *Ἰκάριος*, *Ἰσμηνός*, *Ἰσμήνιος*, *Ὤλενος*, *Ὠλένιος*, al. — **9**. *εὐαινέτω* G. Hermann. ap. Stoll. ad Antimach. p. **54**; *ἑῷ αἰνετῷ* La, Buttm. Bekker. SW. Dind.; variant codd. rell.; *πόδας αἰνετῷ* Düntzer Ep. Fragm. I, **102**. Bergk. in Bullet. dell' Inst. archeol. **1848**. p. **140**. — **12**. *Ὅσοι δὲ ἥγηνται* deleto seq. *ἃ οἱ* Porson., quod placet; certe *οἱ* expungendum post *ἅ*. — XXIX, **1**. *Θεαῖς ταῖς μεγάλαις?* — **2**. Verba *Ἐθέλουσι — καλεῖσθαι* inepta et ab hoc loco prorsus sunt aliena. — XXX, **3**. *Οἰνόεις* et *Οἰνόης* scripsi ex emendatione Siebelisii (ad h. l.) et Dindorfii (praef. p. XV.); *Σινόεις* et *Σινόης* (*συνόεις* et *συνόης* MVa) edd. codd. — XXXI, **3**. *Ἡρακλέα* La; *Ἡρακλῆν* edd. et rell. codd.; cf. Keil Analect. p. **123**. Stephan. Paris. s. n. *Ἡρακλῆς*. — **6**. *Ἀφροδίτης γὰρ ἕνεκα* dedi; *Ἀφρ. γε ἕν.* e coniectura in SW. proposita Dind.; idem suspicatur ante *Ἀφροδ.* excidisse *ἐπεὶ* (praef. p. XXXIII.); *Ἀφροδ. τε ἕν.* (*εἵν.*) edd. rell. codd.; deinde post *μὲν* delevi *γάρ*, utpote correcturam loco alieno insertam, cum Clav. Bekk. SW Dind. VabPcdAgLb. Pro *ἐς λόγους* apte Dind. malit *ἐς δόλους*. — **7**. Ante *μεγέθει* edd. (inter uncos Dind.) habent *ἱερόν*; at plura exciderunt. — **9**. *Πολιάδος, ἐπὶ δ᾽ αὐτῶν τῷ ἑτέρῳ?* — XXXII, **2**. *ἐπίκλησις δὲ* scripsi; *ἐπίκλησιν δὲ* edd. codd. — **5**. *ἐς ὕστερον* nullo alio loco scripsit Pausanias; fortasse *ἐς*

πλέον ὕστερον. — XXXIV, 3. Nomen excidit ante *ὀνομαζόμενον.* — XXXV, 3. Vel *σταδίοις* — *ἥξεις* vel *σταδίους* — *ἕξεις* scribendum videtur. — 5. *Σκιάδις* scripsi; *Σκιάδη* La; *Σκιά* AMVabPcAgLb; *Σκιάς* Sylb. Clav. Sieb. Bekk. SW. Dind.; deinde *Σκιαδίτιδος* AMVaPcLab; *Σκιάτιδος* Sylb. Palmer. edd. recc. Vb (?) Pd; utramque lectionem habet Ag. — 6. *ἐν ἀριστερᾷ* dedi; *ἐς ἀριστερᾷ* PcAgLa; *ἐς ἀριστερά* Dind. VbLb; *ἐς ἀριστεράν* rell. — 10. *ὑπὲρ τούτου* Siebel. SW. Dind. PacdLa; *ὑπὸ τούτου* rell.; litem dirimere potuit Curtius. — XXXVI, 3. *ἱερείαις τῆς θεοῦ?* — XXXVII, 2. *ἐπὶ τὸν τύπον* La; *ἐπὶ τῶν τύπων* codd. rell.; excidisse numerum plures viderunt. — 2. 3. *μεγάλης Μητρός. Θεῶν δὲ αὐτὰ τὰ* dedi cum SW; *μεγάλης Μητρὸς θεῶν. Αὐτὰ δὲ τὰ* edd. rell.; *μεγ. μητρὸς θεῶν δὲ αὐτὰ τὰ* PcLab; *δὲ* om. MVab; *μεγ. μητρὸς καὶ θεῶν δὲ αὐτὰ τὰ* Ag. Nunquam *μεγάλη μήτηρ θεῶν* dixit Pausanias; quae Franzius contra lectionem meam disputavit (Berl. Jahrbb. f. wiss. Kr. 1841. p. 216.) ex usu Pausaniae quodam proprio, ab ipso Pausania non comprobantur; cf. v. g. 8, 31, 5. 7. 10, 35, 4. — 3. *σιδήρῳ ἢ κόλλῃ?* — 7. *τὴν ἀρχήν* nullo alio loco apud Pausaniam invenitur. — XXXVIII, 3. *ἡ* ante *ἐν* om. La; in rell. codices se insinuavit in hunc locum pronomen *ἥ*, quod post *πηγή* exciderat, ubi e coniectura repositum est a Bekkero. — 4. *προευξάμενος?* Amat Pausanias verba composita cum praepositione *πρό.* — 5. *γένους τῶν ἀπὸ Ἀρκ.* Siebel. (cf. Hall. L. Z. E. Bl. 1840. p. 755.); placet. — 6. *ἐς τὰς σκιάς*; haec verba ab interprete addita videntur. — 11. *μέλος ἀπὸ τῆς σύριγγος* et genitivus *Πανός* a vulgari sermone abhorrent; fortasse *τὸ τῆς σύριγγος μέλος ἐνταῦθα ὑπὸ Πανὸς εὑρεθῆναι.* — XXXIX, 5. *ἄγουσι πάντα ἐς τέλος* scripsi; *ἄγουσιν ἐς πάντα ἐπὶ τέλος* edd. codd.; neque *ἐς πάντα*, neque *ἄγειν ἐπὶ τέλος* dicit Pausanias; *ἐς* erat correctura ad *ἐπί*; cf. 3, 9, 7. 4, 12, 4. 8, 37, 11. — XL, 2. *τῶν ἐν τῷ ποδί* e Siebelisii coniectura; *τὸν ἐν τ. ποδ.* edd. codd. — XLI, 7. Hoc loco et c. 42, 1, 3. codices meliores habent *Ἐλάϊνον*; recte fortasse. Articulum ante *αὐτῷ* expungit Kayserus. — 10. *Ἔστι δὲ ὑπὲρ — ἐν Κωτίλῳ.* Locus corruptus; nuuquam, quantum reminiscor, Pausanias *ἐπίκλησις* ponit pro *ὄνομα*; fortasse: . . *Ἐπικουρίου Κώτιλον ὀνομαζόμενον·* (hoc verbum partim syllaba praecedente absorptum est, partim latet in *μεν*)· *Ἀφροδίτη τέ ἐστιν ἐν Κωτίλῳ ἐπίκλησιν, καὶ αὐτῇ..* — XLII, 7. *γενεᾷ* Siebel. Bekk. SW Dind.; *γενεαῖς* edd.

rell. et codd.; quidam viri docti addunt *δύω* vel *δυσίν.* — 9. 10. *μνᾶμα* et *Αἰγίνᾳ?* — XLIV, 7. *ἱερὸν θεοῦ Ἀφνειοῦ?* — XLV, 4. *δευτέρῳ* Goldhagen, Dind.; *ὑστέρῳ* edd. codd. — XLVI, 4. Post *ἰόντι* desideratur aliquid. — 5. *τὴν περίμετρον τοῦ μήκους*; verba absurda; variat lectio inter *παρεχόμενος* et *περιεχόμενος*; praepositio *περι* (*γρ. περι*) margini adscripta et deinceps male cum *μέτρον* copulata turbavit sensum; scribendum *τὸ μέτρον τοῦ μήκους παρεχόμενος.* — XLVII, 2. *Αὔγης εἰκών* scripsi; cf. Z. f. A. 1847. p. 292; *αὐτῆς εἰκών* edd. codd. Mox *Χοίρας* dedi e correctura Dindorfii (praef. p. II.) et Schneidewini (Gött. gel. Anz. 1848. p. 1276.); *χώρας* La; *χήρας* edd. et rell. codd.; eodem modo c. 48, 5. ubi *χῶραν* La, *χώραν* Lb, *χῆραν* MVb, *χήραν* rell. — 6. *Ἡγεμόνην τὴν αὐτήν*; verba corrupta; fortasse *τὴν ταύτῃ.* — XLVIII, 1. *καλουμένης* Dind. praef. p. XXX; *καλούμενος* edd. codd. Deinde *Κρῖσος* Meineke (Z. f. A. 1845 p. 1067.); *Κροῖσος* edd. codd.; *Πυρρίας* Dind.; *Πυρίας* edd. rell. codd. — 2. *καὶ ἐν Νεμέᾳ τὰ σέλινα* Meineke ad Euphor. p. 114.; *καὶ τὰ ἐν Νεμ. σέλ.* edd. codd. — 4. *αὐτὸν ἐπὶ * * τὸν Λακ.* Dind.; *αὐτόν. ἐπὶ γὰρ τὸν Λακ.* edd. rell.; *γὰρ* om. LaVb; *γὰρ τὸν* om. MVaPcAgLb. Deinde §. 5. *τὰ ἐπινίκια* dedi; *τε ἐπιν.* edd. recc. codd.; *γε* edd. antiqq.; [*τε*] Dind. — 7. *Αὔγην ἐν γόνασι* Valcken. Jahn archäol. Aufs. p. 49. Welcker kleine Schr. III, 186. Curtius Pelop. I, 272. n. 25. Dind.; *αὐτὴν ἐν γόνασι* edd. rell. codd. — XLIX, 2. *πόλει οἰκῶν μετὰ τὴν* scripsi; *πόλει μετοικῶν κατὰ τὴν* edd. antiqq. codd.; correctura ad *κατὰ* male adhaesit verbo *οἰκῶν*; SW. Dind. *πόλει μετοικῶν μετὰ τὴν.* — 3. *τά τε ἄλλα η ψυχὴ κ. τ. ἑ.* Desideratur aliquid; *ψυχὴ κάλλιστα καὶ μάλιστα πρᾴως* coni. Sieb.; *ψυχὴ κάλλιστα καὶ πρᾴως* coni. Bekk.; fortasse *τά τε ἄλλα εὖ ἡ ψυχὴ καὶ μάλιστα πρᾴως.* — L, 8. *τὸ ἐν Γυθίῳ?* — LI, 4. Ubi lacunam indicavi edd. inserunt *νικησάντων*, quod ignorant codd.; latius patet lacuna; cf. Plutarch. Philop. c. 17. — LII, 3. *ἐπὶ τοῦ Πελοποννησίων* malim. — 5. *τίθεμαι* Sylb. edd. recc.; *τιθέναι* A codd., in quo *τιθείην ἂν* potius latere videtur. Mox *τὸ ἐν Πέρσαις* Bekk. SW. Dind.; *καὶ ἐν Πέρσαις* A codd. praeter La, qui neque *τὸ* neque *καὶ* habet. Scriptum fuit *ἐν* (with *κ* written above) *Περσ.* (hoc per compendium), quod in *καὶ ἐν Πέρσαις* resolverunt librarii, quum deberent *ἐκ Περσῶν.* — 6. *τῷ ἐν Τεγέᾳ?* In epigrammate aptius fortasse distinctio ponitur post *τυράννων*; deinde *ἀμώμητον* scripsi; *ἀμωμύτον* La;

ἀμωμήτου edd. et rell. codd. — LIV, 3. διεξελθών? — 6. εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ἃ Ἀθηναῖοι? La om. τά.

Liber IX.

II, 3. Ἀκταίωνος κοίτην Bekk. SW. Dind.; Ἀκτ. καὶ τὴν MVaPcAgLb; Ἀκτ. καὶ sine τὴν edd. antiqq. VbLa. Deinde φασὶ τῇ edd. antiqq. φασὶν τῇ Vb; φασὶν οἱ τῇ MPcAgLb; φασὶν οἱ τὴν Va; φάμενοι τῇ Bekk. SW. Dind.; at οι correctura est ad praecedens καὶ τὴν. (και^{οι} την; sed correctura in margine.) — III, 7. κοσμήσαντες edd. antiqq. et codd. omnes; κομίσαντες Sylb. Bekk. SW. Dind. Lacunam indicavi. — 9. Ὑπὸ Dind. e coniectura Bekkeri; ὑπὲρ edd. codd.; correctura adscripta procreavit [ὑπο]καταβάντι. Deinde Σφραγιτίδων probandum videtur. — IV, 2. δὲ Ἀδράστου καὶ Ἀργείων Kayser; idem voluit Dind. praef. p. III.; δὲ Ἄργους (ἄγους PcAg) τοῦ καὶ Ἀργείου MVaPcAg; δὲ ἄργους οὐ καὶ ἀργίου Lb; δὲ Ἀργείων edd.; δὲ ἐπὶ, omissis mediis Vb. — 4. Pro ἡμίσεα malim ἡμίεργα, ut 1, 40, 4. 9, 2, 1. 9, 39, 4. — V, 8. Lacuna fortasse nihil aliud hausit quam περί. — 9. κατὰ δὲ τὴν τιμωρίαν κ. τ. ἑ. Verba vix sana; ἔχει δὲ sc. ἡ τιμωρία; cf. Welcker Ep. Cycl. I, 258. n. 415. — 11. Οἰδιποδίαν malim cum Porsono et Markscheffel Fragm. Hesiod. p. 251. 258. Cf. Welcker Ep. Cycl. I, 321. n. 527. — 13. Post ἄγουσι expunxi Ἀργεῖοι cum codd. omnibus. — 14. ἀποθανεῖν om. codd. omnes; Musuri videtur interpolatio. Mox verba ἐς Καΐκου πεδίον ἐλαύνοντι locum occuparunt ineptum. Turbas componere mihi videor scribendo καὶ τὸν Θέρσανδρον ἐς Καΐκου πεδίον ἐλαύνοντα ἀποθανεῖν κατέλαβεν ὑπὸ Τηλέφου. — VII, 3. ὁ μετ᾽ ἐκεῖνον; articulum ego adieci; cf. Plutarch. Pyrrh. c. 6. — VIII, 2. ἴαμα Spengel. Kayser; ἅμα codd., quod in μάντευμα mutant e Siebel. coniectura SW. Dind. — X, 2. τῶν πυλῶν καὶ ἱερὸν Ἀπόλλωνος? — XI, 3. εἰκόνες ἀμυδρότεραι ἤδη, expunctis τὰ ἀγάλματα Kayser; placet. — 4. ἄγαλμα codd.; ἀγάλματα Siebel. Bekk. SW. Dind.; praeter necessitatem; utraque constructione utitur Pausanias. — 6. Ἀθηνᾶν καὶ Ἡρακλέα κ. τ. ἑ. Corruptam codicum dedi lectionem; τούτου pro τύπου La; fort. κολοσσοὺς λίθου τοῦ Πεντέλησιν. — XII, 3. τοῦ μὲν La; τοῦ δὲ MVabLb; τοῦ τε edd. — 4. Διόνυσον καλέσαι Κάδμον dedi cum La, ut v. g. Ἡρακλῆς Μάντικλος 4, 23, 10. 4, 26, 3. Ἑρμῆς Αἴπυτος 8, 47, 4.;

Κάδμιον s. Καδμεῖον codd. rell. et edd.; correctura margini adscripta in locum se insinuavit alienum, et in seqq. novas procreavit turbas, ubi βωμὸν habent MVaRAgLb; Κάδμον LaPcVb et R marg. Reliqua sana sunt. — XIII, 7. Βακχυλίδης SW Dind.; Βακχυλλίδης La; Βαγχυ^{λ}λίδης (sic) Va; βαγχυλλίδης Vb; βραγχυλλίδης Lb; Βραγχυλίδης rell.; Βραχυλλίδης voluit Kuhn. idque probarunt Dind. praef. p. II. et Keil Sylloge Inscr. Boeot. p. 48. Idem tamen p. 210. retractat suam sententiam et Plutarchi locum (de genio Socr. 13.) respiciens pronior est ad Βακχυλίδης. — 11. ἐπιφανεστάτη voluit Siebel.; ἐπιφανέστατα edd. codd. — XIV, 2. ἐς τὴν notant Siebel. Kayser. — XV, 3. τῶν Ὀρχομενίων malim cum Sylburgio. — 4. Φοιβίαν e Sylb. coniectura edd.; Φουβίαν A codd.; nolim damnare; haud male Westermannus (in Pauly Real-Encycl. s. n. Phoebia) suspicatur urbem Βουφία a Stephano Byz. commemoratam et Φουβίαν nostram eandem esse; cf. Curtius Pelop. II, 587. n. 66. Ross Reise 56. Pro στιγμὴν, probabilis Spengelii est coniectura συνηγμένοι. Asteriscum post στιγμὴν habet Dind. — 6. In Epigrammate Θήβης et Μεγάλη πόλις dedi cum Dind. e Sylburgii coniectura; Θῆβαι et μεγάλη πόλις rell. — XVII, 4. Ubi lacunam indicavi editiones inserunt περιάψωσι; idem in Vb invenitur, sed in medio nomine τιθορεεῦσιν (sic: μνήματι τι περιάψωσι θορεεῦσιν); a reliquis codd. abest. In forma τιθορεεῦσιν consentiunt h. l. codd. quod non mutavi in loco corrupto. Cf. Meineke ad Steph. Byz. s. n. Τιθοραία. — 6. Dedi corruptam lectionem codicum MVaPcR; περιτίθοσιν ἥτις οὖν Ag; περιτιθοσιν ἥτις ἦν Lb. Interpolati sic: περιτυχεῖν αὐτῇ R marg. edd.; περιτυχεῖν αὐτὴν La; Φῶκον δὲ περιτυχεῖν αὐτῇ τὸν Ὀρνυτ. Vb. — XVIII, 2. παρέσχον τῶν ἐν e coniectura; παρεχόντων ἐν codd.; παρέχουσι τὸ ἐν edd. — 3. μνήματα, τὰ δ᾽ ἐπ᾽ scripsi et post δρώμενα expunxi ἅ; μνήματα καὶ τὰ ἐπ᾽ VbLa; καὶ τὰ om. MVaPcAgLb; καὶ om. Clav. Siebel.; ἃ om. iidem, cancellis circumscribit Dind. — 6. Ἀμφιδίκου· καὶ Ἀμφίδικος Dind. — XIX, 5. πέφυκεν ἡ γῆ φέρειν ἃ διὰ παντὸς dedi ex emendatione Spengelii; πέφυκεν ἡ γέφυρα διὰ παντὸς MVaPcAgLbR; πέφυκε γίνεσθαι· ταῦτα δὲ διὰ παντὸς VbLa et marg. R. edd. — 8. γῆς κεραμεῖς non placet; τέχνης κεραμεῖς Emperius; fortasse πάντες κεραμεῖς. — XXI, 1. ἐν δὲ τῷ AgLbPc, quare coll. Strab. 9, 2, 7. p. 618. A. 403. C. 236. Kr. et Stephano Byz. s. n. Δήλιον suspicor ἐν δὲ τῷ (ναῷ Ἀπόλλωνός

τε) καὶ Ἀρτέμιδος .. — 3. τά τε ἐπὶ γῆς? — 6. πείθομαι bis ponendum, et cum omnibus codicibus δὲ ὅτι scribendum est. — XXII, 2. τε om. Va; circumscripsi cum Dind.; deinde ὑπὸ τῷ δένδρῳ... τούτῳ (hoc cum BPcAgLa) scripsi; ὑπὸ τῶν δένδρων ... τούτων rell.; τραφῆναι vix sanum. — 6. καὶ Πίνδαρος· (προςτίθησι δὲ Πίνδαρος) ὡς ἐπιλάβοι suspicatur Siebelis; lacunae signum habet SW; id delevit Dind. — 7. ἐπεί τινος πόας vel ἐπεὶ τῆς ἐνταῦθα πόας Siebel. Z. f. A. 1841. p. 508; mihi herbae potius nomen excidisse videtur. — XXIII, 3. ἀπάρχοιντο Siebel. d. l. — 7. Λιμὴν Ulrichs Reisen u. Forschungen in Griechenland I, 233, n. 13. Dind.; λίμνη codd. (λίμνης AgLb) et rell. edd. — XXIV, 5. ὑπερβαλόντι Lb SW. Dind.; propter seq. ὑπὸ δὲ αὐτῷ et καταβάντων restitui ὑπερβάλλοντι cum codd. edd. rell. — XXV, 1. ὡραίου MVaR; πρέου Ag LbPc; πλέου Pd (i. e. ὡραίου, ὡρέου, πρέου, πλέου); πεπείρου VbLa edd. — 3. Post εἶδον edd. habent λίθου ὂν; utramque vocem omittunt MVabAgPcLb; posteriorem LaPa. — 5. καὶ Δήμητρι τὰ δρώμενα malit Siebel.; accedo. — XXVII, 7. ὥςπερ δὴ θεῷ scribendum est. — 8 ἐς Ἰωνίαν vix tolerandum. — XXVIII, 2. Ad αἱ ῥίζαι herbae cuiusdam nomen desidero. — 4. ὑπὸ ἔχεως? — XXIX, 6. ἐν πέτρᾳ μικροῦ σπηλαίου τρόπον malim. — 7. Ἕλλησιν post οἱ δέ correctura videtur quae in locum irrepsit alienum; in
ον
proxime sequentibus enim Ἑλλήσιον, Ἑλλήσιον ὄν, Ἑλλήνιον, Ἕλλησιν ὄν (sic) habent codd. — XXX, 1. Post ἀγάλματα addidi articulum; deinde codicum lectionem ὁ μὲν Λυσίππου restitui, quum articulus in sequentibus τὸ δὲ ἄγ ... τὸ ὀρθόν indicare videatur, duo Bacchi tantum simulacra sibi opponi; οἱ μὲν Λυσ. Bekk. SW. Dind. e probabili quidem, at non necessaria Silligii coniectura. — 2. τοσῶνδε Dind.; τόσων edd. codd. — 8. ἑβδομήκοντα πέντε est contra usum Pausaniae, qui πέντε καὶ ἑβδομήκοντα postulat. — 12. ἥκουσι Emperius; ἔχουσι edd. codd. — XXXI, 5. καὶ om. Bekk. cum Schleiermachero; cancellis circumscribunt SW. Dind.; debet abesse copula propter seq. ἐπονομάζουσιν. — XXXII, 2. οὐ πελαγίῳ Dind. e Bekkeri coniectura; οὐ πλάνῳ VaLbPcAgR; οὐκ ἄνω VbLa, marg. R. edd. rell. — 5. γέγονε καὶ Κορωνείας Siebel. Hall. L. Z. EBl. 1840. p. 756. Z. f. A. 1841, p. 510; γέγονεν ἡ Κορωνείας edd. codd. — 7. εἷλεν αὐτῶν τὰς πλείους e Bekkeri coniectura dedit Dind.; placet. — XXXIV, 1. Ἰτωνίου codd.

omnes; debuit fortasse restitui; cf. ad 8, 25, 4. — 2. καὶ αἴθειν πῦρ Emperius. — 3. ἔργον codd.; ἔριν Valcken. Dind.; possis etiam ἀγῶνα. — 4. καὶ πηγαὶ — εἰκασμέναι; constructio turbata, nomen Πέτρα corruptum. — 9. ποιητῶν scripsi; πολιτῶν edd. codd. — 10. ἡ κώμη τότε ἐκλήθη Siebel. Z. f. A. 1841. p. 510; αἱ κῶμαι τότε ἐκλήθησαν edd. codd. — XXXV, 2. καὶ τὰ παρ' Ἀθηναίοις? — 3. οἵ γε Διονύσου τὸν Ἀπόλλωνα est lectio corrupta codicum ab aliis aliter tentata; cf. SW. ad h. l.; Τεκταῖος, οἱ Μουσηγέτην τὸν Ἀπόλλωνα Kayser; Τεκταῖος, οἵ γε δύο ὁμοῦ τὸν Ἀπόλλωνα Siebel. d. l. p. 510 seq. Prae reliquis placet Bergkii coniectura οἱ τὸν Διονυσόδοτον Ἀπόλλωνα. — 6. ἀγαλμάτων χρυσοῦ Χάριτες AM VabLa Bekk. Dind.; ἀγαλμάτων χρυσῶν Χάριτες Clav. Siebel. SW. PeAgLb. — XXXVII, 5. ἦλθεν ἤδη? — XXXVIII, 1. Lacunam indicavi; seq. πέτρας est accusativus, non genitivus. — 5. Verba πέτραν ἔχον εἴδωλον interpretantur „larva quae saxo insideret;“ ideoque in sequentibus πρὸς τῇ πέτρᾳ dederunt Cor. Siebel. SW. Dind.; mihi sensus esse videtur „larva manibus saxum tenens“, ut v. g. ἔχων τὸ ξίφος 5, 18, 4. ἔχων μάζας 9, 39, 11. et innumeris aliis in locis; quam ob causam πρὸς πέτρᾳ restitui. Pro εἴ τι ἦν aptius est ὅ τι ἦν. — 9. Chersiae reddidi Μιδείης ex Ag; idem voluit Dind. praef. p. VIII; Μιδείας rell. — XXXIX, 4. Κόρης .. καλουμένη θήρα Sylb. Siebel. Bekk. SW. VaPcMAgLb; Κόρης .. καλουμένη θήρας AVb; Κόρης .. καλουμένης θήρας (Θήρας) Fac. Dind. La; καλουμένης Ἥρας Ulrichs Reisen und Forschungen in Griechenl. I, 177. n. 22; Ἥρας ἐστι καλουμένης Ἡνιόχης Kayser. — 11. τοὺς πόδας post ὀπήν expunxerim; ante ἄνθρωπον additum est ἄν volente Dind. praef. p. XX. — XL, 2. συνες** εται edidi; sic habent LbVn et lacuna latius hiante Ag; συνεσ ἔσται Pc; συνέσεται MVaR; συνειςῆλθε (συνεσῆλθε) edd. Vb et in marg. VaR; συνῆλθε La. — 9. ἐθέλοντα scripsi; ἐλθόντα edd. codd.; ἑκόντα Emperius.

Liber X.

I, 3. ταῦτα om. MVabLab; silent PcAg; cancellis notat Dind. — 10. Ἀπόλλωνι SW. Dind.; Ἀπόλλωνα codd. et rell. edd.; post hoc nomen expunxi καὶ cum Dind. et τε τὸν scripsi cum Porsono Bekk. Dind.; τότε τὸν codd. et edd. antiqq. — 11. ἐπὶ τῇ γύψῳ coni. Bekk.; receperunt SW. Dind. et sic habet La a pr. m.; ὑπὸ τῇ

γυψῷ AMVaPcAgLb et sine articulo Vb. Vituperat lectionem meam, utpote ab uno tantum codice oblatam Siebelisius (Z. f. A. 1841. p. 511.); ipse *ὑπὸ τῆς γύψου* edit, quod ne unus quidem habet codex; *ἐπὶ* genuinum esse probat articulus additus; cf. 7, 22, 7. 10, 13, 3. — II, 4. *ἐς τοὺς συλῶντας* Dind. e Facii coniectura a Siebel. Bekk. probata; *ἐς τοὺς συνόντας* codd. edd. — 6. *Φαῦλον* scripsi; *Φάϋλον* hoc loco et postea codd.; geminant *λ* edd. Mox *χαλκοῦ* edd. antiqq. et codd. Locus difficilis, de quo conferendi Kayserus et Welcker. Kleine Schriften III, 222. Mihi Hippocrates sceletum dedicasse videtur. — 7. (*αἰτίαν*) *ἰδίᾳ* dedi cum edd. recc.; fortasse *ἰδίᾳ* mutandum in *αἰτίαν*. — III, 2. *Στεῖρις* scripsi; *Στῖρις* Dind.; *Στίρις* Siebel. Bekk.; *Στεῤῥὶς* edd. rell. MVabAgLb; *Στερίς* La; cf. ad 10, 35, 8. — 4. *Κραννῶνι* Dind.; *Κράννωνι* Lb; *Κράνωνι* rell.; 5, 8, 8. literam geminant codd. omnes. — IV, 2. *γε* expungit Dind. praef. p. XXII. — 5. *ἐστιν* a librario additum est non animadvertente *τὸ ἔπος* copulandum esse cum seq. *πεποιῆσθαί φασιν*. — V, 2. *ἡ Ἀθηνᾶ*; articulum adiecit Dind. praef. p. XIX. — 4. *ἐνταῦθα* SW Dind.; possis etiam *ταύτῃ*; *ταὐτὰ* APc; *ταῦτα* rell. edd. MVabPad AgLab; deinde *ἐστι* La; *ἔτη* Pc; *ἔτι* edd. et rell. codd.; quod post *τριόδου* SW Dind. e LaPa inserunt *ἐστι* omisi cum edd. codd. rell. — 8. *εὔμναστος*? — 9. *παρεσχημένος* Sylb. Dind.; *παρεσχηματισμένος* edd. codd.; deinceps *ἀπὸ τοῦ τε* Bekk. PcdAgVbLb; *ἀπό τε τοῦ* rell.; corruptela latere videtur. Cf. Kayser. — 12. Pindari verba sic leguntur apud Galenum (T. III, p. 615. ed. Basil.): *Χρυσαῖ αἱ δ' ὀξυμπεραὶ αἱ τοῦ ἄειδον Κληδόνες**), unde *Χρύσειαι δ' ὑπὲρ αἰετοῦ ἄειδον Κηληδόνες* eruit Cobet (de arte interpretandi p. 128.); *Χρύσειαι δ' ἐξ ὑπὲρ αἰετοῦ | Ἄειδον Κηληδόνες* Schneidewin. Philolog. 5, 366 seq.; *Χρύσεαι δ' ἐξύπερθ' αἰετοῦ | Ἄειδον Κηληδόνες* Bergk. Rhein. Mus. N. F. 8, 147 seq.; *Χρύσειαι δ' ὀξὺ παρ' αἰετοῦ | Ἄειδον Κηληδόνες* Wieseler. in Schneidew. Philol. 6, 736 seq.; *Χρύσειαι δ' ἐξ ὑπερῴου ἄειδον Κηληδόνες* edd. Pausaniae; *Χρύσιαι* Vb; *ὑπαρέτου* Pc; *υπερέτου* MRLbPd; *ὑπηρέτου* Ag. Equidem Bergkium secutus sum proxime ad codicum Pausaniae vestigia accedentem. — 13. *τις* expungit Kayserus. — VI, 1. Lacunam indicat Dind.; loci integritatem tueri videtur Franzius in Berl. Jahrbb. f. wiss. Kr. 1841. p. 225. — 4. *μητρὸς εἶναι Μελαίνης* Kayser. — 5. *Πύθην* Dind. La; *Πύθιν* rell. — 7. *δέ ἑ Κρήσιοι ἄνδρ.* Meineke Z. f. A. 1845. p. 1067.; *δὲ Κρήσιοι ἄνδρ.* edd.; *δὲ ἔκ κρησιν οἱ ἄνδρ.* Va; *δὲ ἐκρήσοι* (sic) *οἱ ἄνδρ.* Vb; *δὲ ἐκ κρησιν οἱ ἄνδρ.* M; *δὲ ἐκ κρησὶν οἱ ἄνδρ.* Lb; *δὲ ἐκρησι οἱ ἄνδρ.* Ag; *δὲ ἐκρήσιοι ἄνδρ.* La. Etiam *ἁγιστεύουσι* (*ἁγιστεύσουσι*) corruptum est; cf. Kayser. — VII, 4. *ὃς λάμποι* Bekk. MVaLbRPcAg; *ὁ Λάμπου* edd. antiqq. Vb *ὀλάμπου* La et R ad marg.; *Μελάμπους* Böckh. SW. Dind.; quod prae reliquis placet. — 5. *αὐλῳδίαν τότε κατέλυσαν* Dind. Mox egregie idem *μέλη* restituit pro *μελέτη*, quod habent codd. et seq. *καὶ θρῆνοι* (*καὶ* om. MPcAgLb) circumscripsit; potest expungi. — 8. *καὶ Ἰολαΐδας* Keil Sylloge Inscr. Boeot. p. 216, idem tamen correcturam suam retractare videtur in Archäol. Zeitung 1850. p. 208.; *καὶ Ὀλαΐδας* edd. codd. — VIII, 1. *συνεδρεύοντες* MVabPcLab; *συνεδρεύσοντες* edd. Ag. — 3. *συντελεῖν* om. MPcAgLb; additur a VabLa, non satis apte. — IX, 1. Malim *τέτμηνται δὲ διέξοδοι*. — 7. *Ἄβας*; imo *Ἀγίας*; cf. 3, 11, 5. — 8. *Πίσωνος* edd. recc. VaLa, et geminata litera Vb; *Πίστωνος* Bekk. MPcAgLb; *Παίσωνος* edd. antiqq. — 10. *Μύνδιον* SW Dind. La; *Μίδιον* VabPcAgLb; *Μήλιον* Bekk.; *Μίδειον* edd. rell. Mox *Πυῤῥίας* Dind.; *Πυρίας* rell. edd. et codd. *Κώμων* edd. recc. PcAg; *Κόμων* Lab; *Κόνων* edd. antiqq. MVab. Deinde *Ἀγασιμένης* Dind. praef. p. XV; *Ἀγεσιμένης* SW Va; *Ἀγαμένης* Clav. Sieb. Bekk. M.; *Ἀγεμένης* VbPcAgLab; *Ἀγιμένης* edd. rell. Denique *τελευταῖοι* scripsi cum Kuhn. Clav. SW Dind. et ante *Λακεδαιμόνιοι* expunxi *οἱ*; *τελευτᾷ* codd.; correctura *αι οι* margini adscripta procreavit literas *ει οι αι*, *ει οἱ αι*, *εἰ οἳ αι*, quas inter *δὲ* et *καὶ* habent LbPcAg, unde *εἶναι* fecit Böckhius, quod receperunt Bekk. SW Dind.; ex eodem fonte fluxit articulus ante *Λακεδαιμόνιοι*. — 11. *φερεπτολέμοισι* Dind. (praef. p. III.); *φέρει πολέμοισι* MVabAgLab; *φέρει πολέμοιο* edd. In seqq. *κακίῃ τε νομήων* coniicit Siebel. Hall. L. Z. EBl. 1840. p. 757. Etiam in Musaei oraculo latent corruptelae; codices monstra producunt; in *ητταλοισ* quo codd. plerique alludunt (ad *ηγαλις* alii), *ἡτ-*

*) Reddidi haec verba qualia a Cobeto, Bergkio (Poët. Lyr. Gr. p. 222.), Schneidewino et ex parte a Wieselero producuntur, quum editionem Basileensem (1538.) inspicere non potuerim, in qua hoc Pindari fragmentum legitur Tomo V (non III.) p. 615. Non consentiunt in fragmenti lectione editiones Galeni recentiores; sic enim habent (in Galeni Comment. ad Hippocrat. de articulis 3, 23.) Charterius T. XII. p. 376. et Kühn. T. XVIII, 1, p. 519: *Χρύσεα δ' ὀξύπτερα αἰετοῦ κληδόνες.*

της invenit Bergkius conferens Syriani locum in Rhet. Gr. ed. Walz IV, 569. — X, 1. οὗτοι μὲν δὴ, quod omittunt edd. antiqq. VbLa, varia lectio ad seq. οὗτοι μὲν καί esse videtur. — 5. τὸ ἐφεξῆς αὐτῶν γένος — Περσέα; verba prorsus absurda; postulat sensus: γένος τὸ ἐς Περσέα καὶ ἔτι πορρωτέρω καθῆκον ἐς Ἡρακλέα. — XI, 5. Οἱ δὲ θησαυροὶ οἱ Θηβαίων Dind. praef. p. XVIII; contra sensum; si quid mutandum, θησαυροὶ ὁ Θηβαίων scribendum foret; at non puto necessarium. Deinde ἐστιν ὡσαύτως MRPcAgLb; εἰσιν ὡσαύτως edd. VabLa. — XII, 1, Lacuna haec fere hausit: ... ἐπίκλησιν. Σίβυλλαν δὲ τὴν πρότερον γενομένην ταύτης ταῖς μάλιστα..., nisi malis fortasse ... ἐπίκλησιν· τὴν δὲ πρότ. γενομ. ταύτης ταῖς μάλ. — Verba ὑπὸ τῶν Λιβύων — ὀνομασθῆναι vix sana sunt. Sic scriptum

Λιβυ...

fuisse suspicor: ὑπὸ τῶν Δελφῶν Σίβυλλαν λέγ. ὀν. i. e. ὑπὸ τῶν Δελφῶν Λίβυσσαν λέγ. ὀν., quod librarii correcturam ad nomen praecedens referentes in ὑπὸ τῶν Λιβύων Σίβυλλαν depravarunt. Ad rem cf. Siebel. ad h. l. — 3. πατρὸς δ᾽ ἐκ σιτοφάγοιο dedi e coniectura Dindorfii praef. p. III; πατρὸς δὲ κητοφάγοιο Bekk. SW. Dind. PcAgLb et M per correcturam; πατρὸς δ᾽ αὖ κητοφάγοιο edd. rell. VabLa; at κητοφάγος neque est hominis mortalis descriptio, neque recte opponitur Νύμφῃ ἀθανάτῃ. — 6. In epigrammate κευθομένα restituit Meineke Z. f. A. 1849. p. 415; πυθομένα edd. codd. In seqq μοῖραν ἔχουσα (ἔχοισα) κάτω Emperius. Formas doricas ubique restituit Dindorfius. — 10. Lacunam indicavi cum SW Dind. La; quod edd. inserunt ῥᾴδιον id codices omittunt. — XIII, 1. Δέοντος nomen vitiosum. — 3. ἐλαχίστων dittographia ad ἐλύτρων videtur. — 6. Κορινθίων AVaLa; Κυρηναίων SW Dind. MVbPcAgLb et in marg. Va; recte fortasse. — 7. Ἀμύκλαιος? — 9. ὑπελίποντο Dind.; ὑπελείποντο rell. edd. et codd. — 10. Καλύνθου — εἰκόνες. Lectionum monstra praebent codices, in quibus equidem verborum fragmenta deprehendere mihi videor; a vulnere letali abstineo manus. Ante ναυαγίᾳ expunxi καί cum Dind., auctoribus Sieb. Bekk. — XV, 2. Στρατηγοὶ — ἔστιν Αἰτωλῶν; locus turbatus; οἱ Αἰτωλοὶ SW Dind.; οἱ πολλοὶ edd. rell. codd. In sequentibus sic scripserit Pausanias: καὶ ἄγαλμα (s. ἀγάλματα, haec enim varietas turbarum causa fuisse videtur) Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ Ἀθηνᾶς, δύο τε Ἀπόλλωνος ἀναθήματά ἐστιν Αἰτωλῶν. — 3. Oraculi verba non mutavi, nisi quod e Bekkeri coniectura πᾶσι dedi cum Dind.; πάγχυ edd. rell. et aliquot

codd.; om. MPcAgLb — 5. ὁπόσοι Ἀθηναίων τὰ ἐπιχώρια ἔγραψαν A. Hecker in Schneidew. Philol. 5, 422. Non necessarium. — XVII, 1. πεντήκοντα uncis includunt Bekk. SW Dind.; at non eiicienda, sed corrigenda est vox. Kayserus 5, 12, 6. respiciens προήκει scribit, et simile verbum postulat sensus. — 5. ἢ καὶ αὐτοῖς... μετέσχον (μετεῖχον) Ἀγρυλεῖς Dind. in Stephan. Paris. s. n. Ὀγρύλη et praef. p. XVI. — 6. καταστῆναι — δέος; impedita constructio; Pausaniae manum restituere mihi videor sic scribens: καταστῆναι δὲ ἐς μάχην τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τοῖς Τρωσὶν ἐκώλυσε τοὺς βαρβάρους, παρασκευῇ γὰρ (τε om. Va) ἴσοι τῇ ἁπάσῃ τὰ ἐς πόλεμον ἦσαν, ὁ Θόρσος ποταμὸς ὃς διὰ μέσου σφίσι ῥέων κ. τ. ἕ. — 10. ναυσὶν οὔτε ὅρμους Emperius; ναυσί τε ὅρμους edd. codd. — 12. ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐς εὐθύ, ἀλλὰ παρὰ τὰ ὦτα? — XVIII, 4. ἀπώσαιντο e Bekkeri coniectura; ἀπώσαιτο edd. codd. — 7. Post Γοργίας ἐστι expunxi εἰκών; cancellis notant edd. recc. — XIX, 11. διάφορα La; διαφορὰ edd. et rell. codd. — XX, 2. ἑξακισχιλίους ἀριθμοίη τις Dind.; ἑξ. ἀριθμὸν ἤ τις Pc; ἀριθμῶν ἥτις VaAgLb; ἀριθμῶν εἴ τις Vb; ἑξ. ἦν ἀριθμόν rell. — 4. τούτων ἦγε τὸ ἱππικὸν Μεγαρεύς; intactam reliqui corruptam codicum lectionem; ἡγεῖτο scripserunt e Böckhii coniectura SW Dind.; in ἱππικόν ducis latet nomen; Μεγαρεύς alienum est ab hoc loco. Deinde lacunam indicavi sic fere explendam: ἐνενήκοντα καὶ (ἑπτακόσιοι, πλέονες δὲ) ἑπτακισχιλίων ἀρ. ἦσαν οἱ ὁπλιτεύοντες. Excidisse μυρίων suspicatur Brandstäter Aetol. Geschichte p. 188. — XXI, 4. ἢ ἐπὶ πλεῖστον dedi e coni. Bekkeri; ἦ ἐπὶ πλεῖστ. Dind. e coni. SW.; ἐπὶ πλ. Ag; ἐπιπλεῖστον La; ἐπεὶ πλεῖστον rell. — 5. Ἧμαι δὴ Jacobs; Ἅδ᾽ ἄρα δὴ Bergk. Epistol. gratul. ad Creuzerum p. 17; ἧμμαι δὴ A. Hecker Comment. crit. de Anthol. Graec. (Lugd. B. 1852.) I, 71; ἣ μαρδαλη (sic) M; ἣ μαρλαδ η ποθέουσα (sic) Ag; ἡμαρλαδιη Lb (?); in Pc epigrammatis initium evanuit; ἢ μάλα δὴ rell. Deinde λαιὸν τότε Spengel; λαιόν ποτε edd.; λαιὸν ὁπότε MVabPcAgLb, hic sine accentu. Denique εὖτ᾽ ἐπὶ τὸν Γαλατᾶν ἤχμασε θοῦρον Ἄρη Bergk., qui praeterea ubique formas Doricas restituit; θοῦρον habent MVaPcLb. — XXII, 1. στενὴ καὶ ταύτῃ Sylb.; (cf. §. 8.); στενὴ καὶ ταύτης edd. antiqq. et codd.; στενὴ καὶ ἀνάντης Clav. Siebel. et edd. seqq. Deinde μετ᾽ αὐτὰ SW; μετὰ ταῦτα (ταύτα Va) codd.; κατ᾽ αὐτὰ Bekk. Dind. Post ὑπὲρ τῆς excidit πόλεως. Etiam sequentia sunt lacunosa et corrupta; in οιομενου latet fortasse οἱ ὁμοῦ. — 10. ἡ circumscripsi; om. Ag. — ὑπ᾽ αὐ-

τῆς Lab; probat Siebel. Hall. LZ. EBl. 1840. p. 758; *ἀπ' αὐτῆς* rell. — XXIII, 6. *ἐκ τῆς μάχης οἱ βάρβαροι, πανταχόθεν δέ σφισιν?* — XXIV, 3. *ἱεροῖς θ' ὑπὸ κύμασιν*; coniecturam in SW propositam probat Siebel. d. l. — XXV, 4. *ἀνασκοπούμεναι* Dind. (praef. p. XXXI.); *ἀνασκοπουμέναις* Siebel. Bekk. SW.; non displicet; *ἀνασκοπούμενοι* edd. rell. et codd. Deinde codicum lectionem *θεράπαινα* restitui; *θεράπαιναι* SW Dind., et *ἢ* ante *Ὅμηρος* adieci ex emendatione Porsoni; idem fecit Dind. — 5. *καὶ* notavi, expunxit Dind. volente Siebel. *Αἰσχυλίνου* Dind.; *Αἰσχυλήνου* edd. codd. — XXVI, 1. *ὡς Αἰνείου μήτηρ Ἀφροδίτη?* Coniecturam in SW propositam probare videtur Dind.; *ἡ* post *ὡς*, et *καὶ* post *μήτηρ* om. La. — 3. *Αἴας δὲ Ὀϊλέως* scripsi; *Α. δὲ ὁ ἰλέως* VbPcAgLab; *Αἴας δὲ ὁ Ὀϊλέως* rell. In segmenti fine turbae sunt; *ἱερείοις* h. l. ineptum est; *ἱεροῖς* (i. e. *θυσίᾳ*) certe exspectatur; deinde *ἐπὶ τούτοις* interpolati tantum habent codices, reliquorum varietas satis demonstrat in libro archetypo iam fuisse corruptelas, fortasse correcturas. Mihi *ἐπὶ τοῖς ἱερείοις* correctura videtur quae in locum alienum se insinuavit; Pausaniae manum sic fere restaurari arbitror: *τοῦ ἐν Αὐλίδι φανέντος τέρατος ἕνεκα· ἐπὶ τοῖς ἱερείοις τὸν Αἴαντα ἐξορκοῦσιν.* Alii aliter; cf. Kayser et Welcker Composition d. Polygnotischen Gemälde in Abh. d. Berl. Akad. 1847. 2. p. 90. n. 20. — 4. *ὑπὲρ τοῦ Νεοπτολέμου τὸν τάφον* est descriptio loci et praepositio eadem prorsus significatione usurpata, qua v. g. 6, 24, 1. legimus *ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν τάφον.* Mox *Ἀχιλλεὺς* ab uncis liberavi, quibus circumscriptum est nomen ap. SW Dind. Cf. Kayser. Welcker Z. f. A. 1834. p. 47. Ep. Cycl. II. 14. 516. et Jacobs ap. Welcker. in Abh. d. Berl. Ak. d. l. p. 85. — 5. *τὸ μὲν ἔμπροσθεν τῷ ὄπισθεν προσῆγον?* — XXVII, 1. *Στεκτορηνῶν* (*Στεκτορήνων* Dind.) Eckhel. D. N. III, 173. (cf. Franz. in Berl. Jahrbb. 1841. p. 227.); *φρυγῶν ἐς τεκτορήνων* edd. VabLa; *φρυγῶνες τεκτορήνων* MPcAgLb. — 4. *κάθηται δὲ καὶ ἐπὶ ὄνου* La SW Dind.; *καὶ* om. rell.; duo erant aselli (*ἐπὶ ὄνου*, non *ἐπὶ τοῦ ὄνου*.). — XXVIII, 1. Ante *ὁ πορθμεὺς* excidisse *γέρων* probare videntur sequentia. — 4. *τῷ* circumscripsi Dindorfium secutus; fortasse inter *μάλιστα* et *τῷ* hiat oratio; *μάλιστα ἄξιον ὅτι (τῷ) ὑπὸ* codd. interpolati AVbLa. — 7. Etiam hunc locum correctura apposita turbasse videtur; sic scripserit Pausanias: *μνήμη γὰρ καὶ ἐν ταύταις Ἅιδου.* — XXIX, 1. *ἀνωτέρω τούτων ἱερεῖα οἱ ἑταῖροι* SW Dind.; *ἀνώτεροι τούτων ἱερεῖα καὶ οἱ ἑταῖροι* rell. edd. et codd., quod qui velit conservare, lacunam

debet statuere post *ἀνώτεροι*. Omnino in describenda hac picturae parte errasse videtur Pausanias. — 2. Verba *Ὄκνον δ' οὖν — καὶ οὗτος* adeo sunt inepta, ut ne ab insulsissimo quidem scriptore sic potuerint iustae descriptioni obtrudi. — 3. *Ἐπιδόντι* (*ἀπιδόντι?*) scripsi; sic v. g. *ἀποβλέψαντι* c. 30, 6; *εἰ δὲ ἀπίδοις* c. 31, 1; *ἐπιόντι* edd. codd.; cf. etiam 7, 17, 3. 8, 9, 8, ubi eodem vitio *ἀπιόντι* habent codices. — 4. *πεπλεγμένος* La SW Dind.; *πεπλεγμένοις* edd. codd. rell.; cf. Siebel. Z. f. A. 1841. p. 515. — 5. *ἦσαν γὰρ δὴ κ. τ. ἕ.* cf. ad h. l. Kayser Siebel. d. l. Welcker. d. l. p. 120.; *ἐξ Ὀρχομενοῦ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ ἡ Χλῶρις, ἡ δὲ **. Εἶπον δὲ καὶ ἀλλοῖον* dedit Dindorfius. — 7. Post *γυναικῶν* expunxi *δὲ*, quod om. PcAgLb, et simul cum *τῶν κατειλεγμένων* MVab. Post *θυγάτηρ* excidisse *Τυρώ* suspicatur Siebel. d. l. p. 515. — 8. Interpretes neque *πρόεισιν* eodem sensu accipiunt, quo *ἄνεισιν* (1, 15, 3.), quod neque usus Pausaniae, neque praepositio *ἐπί* permittere videtur. — XXX, 3. Neque quid sit *ἐπανέχων*, neque quid *ῥάβδον* satis intelligo, neque omnino qualis Agamemnonis figura cogitanda sit assequor; fortasse legendum est: *ταῖς χερσίν ἐστιν ἀνέχων τὴν ῥάβδον* i. e. sceptri hastile? Cf. 6, 25, 5. — 4. *γενείων ὅδε εὖ ἔχει* Jacobs apud Welck. d. l.; *Ἰασεύς· γενείων δὲ εὖ ἔχει* Siebel. Bekk. SW Dind.; *καὶ ἐς εὐγένειαν δὲ εὖ ἔχει* codd.; *γένεια δὲ ἔχει* malit Dind. praef. p. XXXII. — XXXI, 11. *ὑπὸ τῇ πέτρᾳ* Welck. l. d. p. 124. n. 53. et Alte Denkmäler III, 113; *ἐπὶ τῇ πέτρᾳ* edd. codd. — XXXII, 2. Inter *ἀνδρὶ* et *ἡμιόνοις* Porson. Bekk. SW. Dind. addunt *ἢ*, contra sensum; comparat Pausanias eam itineris partem quae ex urbe proficiscenti est usque ad antrum Corycium cum ea quae ab hoc antro usque ad montis cacumen perducit (§. 7.). — 8. Post *διάφορα* expunxi *δέ* cum codd. omnibus. — 9. *Τιθορέᾳ — νύμφης*; procul dubio excidit *ὄνομα*; cf. 10, 33, 4. 6. 9. 10, 38, 4. — 10. Ante *κατασκευὴ* expunxi *καὶ* cum Bekk. Dind.; fortasse in *ἡ* mutandum erat. — 11. *Τιθορέων* scripsi ubique; *Τιθορέεων*, *Τιθοραίων* alii; cf. SW ad 10, 32, n. 46. Meineke ad Steph. Byz. p. 623. — 12. *εἰσιν αἱ οἰκήσεις* malim cum Sylburgio; cf. 9, 5, 2. — 19. *τό τε* circumscripsi; *τὸ* solus habet La, *τε* codex nullus; cf. Dind. praef. p. XVIII. — XXXIII, 3. *καὶ ὥρᾳ χειμῶνος* est „vel hiberno tempore." — 5. *παρέχεσθαι φ. ἀνερχόμενον* Dind.; *παρέχεται φ. ἀνερχόμενον* codd.; *ἀνερχόμενος* edd. quaedam. — 8. *Αἰχμέας* Dind. La; *Αἰχμαίας* rell.; cf. Keil Analect. onomat. p. 235. — 10. *ὑπὸ τῶν ποιμένων* La; probat Kayser, nec mihi displicet. Sequentia *ἃ μά-*

λιστα ἄξιον κ. τ. ἑ. sunt corrupta, mutila; Dind. lacunam indicat ante *Ἄ* et post *ἄξιον*. Bekkerus post *ἄξιον* plenius distinguit, ad lectionem editionum antiquarum et codicis Vb (imo La) redit Kayserus; *θέας δὲ μάλιστα ἄξια* La, *θέας δὲ μάλιστα ἄξιον* AVb, quod ab interpolatore profectum adhuc mihi videtur. Omnino circa libri finem multa perdite sunt corrupta; sic statim hoc ipso capite *ἡ εὐθεῖα* aptam vix admittit interpretationem, post *ἀριστερὰ* (*ἀριστεράν*) hiat oratio, lectioque inter *φασί* et *σφίσι* varians corruptelam indicat, cui medelam fortasse adferunt Lab; *Φώκου* enim habet Lb, *σφίσι Φώκου παῖδα φασὶν τοῦ Αἰακοῦ* La, unde ante *Φώκου* excidisse *Ναύβολον* mihi adhuc est verisimile. — XXXIV, 3. *ἐοικυῖαι* scripsi cum MVaLb; *εὔκυῖαι* PcAg; *ἐν κοινῷ* edd. VbLa; cf. 5, 19, 2. Deinceps *δωρεαῖς* praestat; *δωρεᾶς* La. — 7. *ὡς ἀνιᾶν τε μηδὲν* Dind. e coni. SW; *ὡς ἀνιόντι μηδὲν* edd. codd.; *ὡς ἀνιᾶν τὸ μηδέν* Buttmann. — 8. *μίμημα τῶν ἐπὶ* Kayser; placet. — XXXV, 3. *οἰκοδόμημα τῶν ἀσθενεστάτων*? — 8. *Στεῖρις*; urbis nomen cum derivatis scripsi per *ει*, quod voluerunt Sylb. Siebel. Dind. alii; *Στειρίτιδος* habent AgLab; *ἐν στείρι* Ag, *ἐν στίρει* La; *Στίριν*, *Στῖριν*, *Στιρέων* rell. — 10. *ὁπόσα Δήμητρι ἐς τιμήν*; nunquam sic locutus est Pausanias, ut recte observat Kayserus; minus tamen placet quod idem proponit *ὁπόσα Δήμητρι ἐποιήθη*. Malim *Δήμητρος* scribere cum La et *ἐς τιμήν* mutare in *ἔστιν*. — XXXVI, 7. Ante *λευκὸς* articulum adieci. — 8. Scribendum est *Ποσειδῶνος*. — XXXVII, 2. Post *Φωκίδι* excidit *Βοῦλις*. — 3. *κόχλων τῶν ἐς βαφήν*? — 4. *ἀγῶνα Πύθια* non dixit Pausanias; *Πύθια* vel eiiciendum, vel e vestigiis codicis Lb (*πυθίῳ*) mutandum in *Πυθίων*. — 7. *ὕδατος*, [*καὶ*] *οἱ μὲν*; cf. 1, 26, 5. — XXXVIII, 6. *Πρωτοθρονίας* Dind. praef. p. XXXI; *Πρωτοθρονίης* edd. codd. — 7. *Ἀνάκων*, *Ἄνακες* e Siebel. coniectura Dind. — 8. *Μυονία* La Steph. Byz. Dind.; *Μυωνία* edd. codd. rell.; deinde ad *Μυᾶνες* (*Μύανες*) cf. quae dixi ad 6, 19, 4.

Signorum explicatio: A = editio Aldina; B ed. Bekkeri; SW edit. Schubarto-Walziana. M codex Mosquensis; Vab codices Vindobonenses; Lab codd. Lugdunenses; Pabcd codd. Parisini; Ag cod. Angelicus; R cod. Riccardianus; Vn cod. Venetus.

Α Χ Α Ι Κ Α.

521 I. Ἡ δὲ τῆς Ἠλείας μέση καὶ Σικυωνίας καθήκουσα
μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς ἕω θάλασσαν, Ἀχαΐαν δὲ ὄνομα τὸ ἐφ'
ἡμῶν ἔχουσα ἀπὸ τῶν ἐνοικούντων, αὐτή τε Αἰγιαλὸς τὸ
ἀρχαῖον καὶ οἱ νεμόμενοι τὴν γῆν ἐκαλοῦντο Αἰγιαλεῖς,
λόγῳ μὲν τῷ Σικυωνίων ἀπὸ Αἰγιαλέως βασιλεύσαντος
ἐν τῇ νῦν Σικυωνίᾳ, εἰσὶ δὲ οἵ φασιν ἀπὸ τῆς χώρας, εἶ-
ναι γὰρ τὰ πολλὰ αὐτῆς αἰγιαλόν. 2. Χρόνῳ δὲ ὕστερον 2
ἀποθανόντος Ἕλληνος Ξοῦθον οἱ λοιποὶ τοῦ Ἕλληνος
παῖδες διώκουσιν ἐκ Θεσσαλίας ἐπενεγκόντες αἰτίαν ὡς
ἰδίᾳ χρήματα ὑφελόμενος ἔχοι τῶν πατρῴων. Ὁ δὲ ἐς
Ἀθήνας φυγὼν θυγατέρα Ἐρεχθέως ἠξιώθη λαβεῖν, καὶ
παῖδας Ἀχαιὸν καὶ Ἴωνα ἔσχεν ἐξ αὐτῆς. ἀποθανόντος δὲ
Ἐρεχθέως τοῖς παισὶν αὐτοῦ δικαστὴς Ξοῦθος ἐγένετο
ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καί, ἔγνω γὰρ τὸν πρεσβύτατον Κέκροπα
βασιλέα εἶναι, οἱ λοιποὶ τοῦ Ἐρεχθέως παῖδες ἐξελαύ-
νουσιν ἐκ τῆς χώρας αὐτόν· ἀφικομένῳ δὲ ἐς τὸν Αἰγια- 3
λὸν καὶ οἰκήσαντι αὐτῷ μὲν ἐγένετο ἐνταῦθα ἡ τελευτή,
τῶν δέ οἱ παίδων Ἀχαιὸς μὲν ἐκ τοῦ Αἰγιαλοῦ παραλαβὼν
καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικούρους κατῆλθεν ἐς Θεσσαλίαν καὶ
ἔσχε τὴν πατρῴαν ἀρχήν, Ἴωνι δὲ ἐπὶ τοὺς Αἰγιαλεῖς
στρατιὰν καὶ ἐπὶ Σελινοῦντα τὸν βασιλέα αὐτῶν ἀθροί-
522 ζοντι ἀγγέλους ἔπεμπεν ὁ Σελινοῦς, τὴν θυγατέρα Ἑλί-
κην, ἣ μόνη οἱ παῖς ἦν, γυναῖκα αὐτῷ διδούς, καὶ αὐτὸν
Ἴωνα ἐπὶ τῇ ἀρχῇ παῖδα ποιούμενος. καί πως ταῦτα τῷ 4
Ἴωνι ἐγένετο οὐκ ἄπο γνώμης, καὶ τῶν Αἰγιαλέων τὴν
ἀρχὴν Ἴων ἔσχεν ἀποθανόντος Σελινοῦντος, καὶ Ἑλίκην
τε ἀπὸ τῆς γυναικὸς ᾤκισεν ἐν τῷ Αἰγιαλῷ πόλιν, καὶ

τους ἀνθρώπους ἐκαλεσεν Ἴωνας ἀφ' αὑτοῦ. Τοῦτο οὐ
μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος, προσθήκη δέ σφισιν ἐγένετο·
Αἰγιαλεῖς γὰρ ἐκαλοῦντο Ἴωνες. τῇ χώρᾳ δὲ ἔτι καὶ μᾶλ-
λον διέμεινεν ὄνομα τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ὁμήρῳ γοῦν ἐν κατα-
λόγῳ τῶν μετὰ Ἀγαμέμνονος ἐξήρκεσε τὸ ἀρχαῖον δηλῶ-
σαι τῆς γῆς ὄνομα·

Αἰγιαλόν τ' ἀνὰ πάντα καὶ ἀμφ' Ἑλίκην εὐρεῖαν.

5 τότε δὲ ἐπὶ τῆς Ἴωνος βασιλείας πολεμησάντων Ἀθηναί-
οις Ἐλευσινίων, καὶ Ἀθηναίων Ἴωνα ἐπαγαγομένων ἐπὶ
ἡγεμονίᾳ τοῦ πολέμου, τὸν μὲν ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸ χρεὼν
ἐπιλαμβάνει, καὶ Ἴωνος ἐν τῷ δήμῳ μνῆμα τῷ Ποταμίων
ἐστίν· οἱ δὲ ἀπόγονοι τοῦ Ἴωνος τὸ Ἰώνων ἔσχον κράτος,
ἐς ὃ ὑπ' Ἀχαιῶν ἐξέπεσον καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ δῆμος. 3. Τοῖς
δὲ Ἀχαιοῖς τηνικαῦτα ὑπῆρξε καὶ αὐτοῖς ἐκ Λακεδαίμο-
6 νος καὶ Ἄργους ὑπὸ Δωριέων ἐξεληλάσθαι. τὰ δὲ ἐς Ἴω-
νας καὶ Ἀχαιούς, ὁπόσα ἐπράχθη σφίσιν ἐπ' ἀλλήλους,
ἐπέξεισιν αὐτίκα ὁ λόγος μοι προδιηγησαμένῳ καθ' ἥν-
τινα αἰτίαν τοῖς Λακεδαίμονα οἰκοῦσι καὶ Ἄργος πρὸ τῆς
τῶν Δωριέων καθόδου μόνοις Πελοποννησίων ὑπῆρξεν
Ἀχαιοῖς καλεῖσθαι. Ἄρχανδρος Ἀχαιοῦ καὶ Ἀρχιτέλης
ἐς Ἄργος ἀφίκοντο ἐκ τῆς Φθιώτιδος, ἐλθόντες δὲ ἐγέ-
νοντο Δαναοῦ γαμβροί, καὶ Αὐτομάτην μὲν Ἀρχιτέλης,
Σκαιὰν δὲ ἔλαβεν Ἄρχανδρος. Δηλοῦσι δὲ ἐν Ἄργει κα-
ταμείναντες οὐχ ἥκιστα ἐν τῷδε· Μετανάστην γὰρ τῷ
7 παιδὶ ὄνομα ἔθετο Ἄρχανδρος. δυνηθέντων δὲ ἔν τε 523
Ἄργει καὶ Λακεδαίμονι τῶν Ἀχαιοῦ παίδων, τοὺς ἀν-
θρώπους τοὺς ἐνταῦθα ἐξενίκησεν Ἀχαιοὺς κληθῆναι.
τοῦτο μέν σφισιν ὄνομα ἦν ἐν κοινῷ, Δαναοὶ δὲ Ἀργείοις
ἰδίᾳ. Τότε δὲ ὑπὸ Δωριέων ἐκπεπτωκότες ἔκ τε Ἄργους
καὶ ἐκ Λακεδαίμονος ἐπεκηρυκεύοντο Ἴωσιν αὐτοί τε καὶ
ὁ βασιλεὺς Τισαμενὸς ὁ Ὀρέστου γενέσθαι σύνοικοί σφι-
σιν ἄνευ πολέμου. τῶν δὲ Ἰώνων τοὺς βασιλέας ὑπῄει

δέος, μὴ Ἀχαιῶν ἀναμιχθέντων αὐτοῖς Τισαμενὸν ἐν
κοινῷ βασιλέα ἕλωνται κατά τε ἀνδραγαθίαν καὶ γένους
δόξαν. Ἰώνων δὲ οὐ προσεμένων τοὺς Ἀχαιῶν λόγους, 8
ἀλλὰ ἐπεξελθόντων σὺν ὅπλοις, Τισαμενὸς μὲν ἔπεσεν ἐν
τῇ μάχῃ, Ἴωνας δὲ Ἀχαιοὶ κρατήσαντες ἐπολιόρκουν κα-
ταπεφευγότας ἐς Ἑλίκην, καὶ ὕστερον ἀφιᾶσιν ἀπελθεῖν
ὑποσπόνδους. Τισαμενοῦ δὲ τὸν νεκρὸν Ἀχαιῶν ἐν
Ἑλίκῃ θαψάντων, ὕστερον χρόνῳ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἐν
Δελφοῖς σφίσιν ἀνειπόντος χρηστηρίου κομίζουσι τὰ
ὀστᾶ ἐς Σπάρτην, καὶ ἦν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι αὐτῷ τάφος ἔνθα
τὰ δεῖπνα Λακεδαιμονίοις ἐστὶ τὰ Φειδίτια καλούμενα.
4. Ἴωνας δὲ ἀφικομένους ἐς τὴν Ἀττικὴν Ἀθηναῖοι καὶ 9
ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Μέλανθος Ἀνδροπόμπου συνοίκους
ἐξεδέξαντο, Ἴωνός τε δὴ ἕνεκα καὶ ἔργων ἃ ἔπραξε πο-
λεμαρχῶν Ἀθηναίοις. λέγεται δὲ ὡς ἐν ὑπονοίᾳ ποιού-
μενοι τοὺς Δωριέας οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ οὐδὲ αὐτῶν ἐθέλω-
σιν ἀπέχεσθαι, ἰσχύος μᾶλλον οἰκείας ἕνεκα ἢ εὐνοίᾳ τῇ
ἐς τοὺς Ἴωνας συνοίκους σφᾶς ἐδέξαντο.

II. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον Μέδων καὶ Νειλεὺς
πρεσβύτατοι τῶν Κόδρου παίδων ἐστασίασαν ὑπὲρ τῆς
ἀρχῆς, καὶ οὐκ ἔφασκεν ὁ Νειλεὺς ἀνέξεσθαι βασιλευό-
μενος ὑπὸ τοῦ Μέδοντος, ὅτι ὁ Μέδων τὸν ἕτερον ἦν τῶν
524 ποδῶν χωλός. Δόξαν δέ σφισιν ἀνενεγκεῖν ἐς τὸ χρηστή-
ριον τὸ ἐν Δελφοῖς, δίδωσι Μέδοντι ἡ Πυθία βασιλείαν
τὴν Ἀθηναίων. οὕτω δὴ ὁ Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κό-
δρου παίδων ἐς ἀποικίαν ἀπεστάλησαν, ἀγαγόντες μὲν
καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων τὸν βουλόμενον, τὸ δὲ πλεῖστόν
σφισιν ἦσαν τοῦ στρατεύματος οἱ Ἴωνες. 2. Ἐκ δὲ τῆς 2
Ἑλλάδος τρίτος δὴ οὗτος στόλος ὑπὸ βασιλεῦσιν ἀλλοίοις
ὄχλοις τε ἀλλοίοις ἐστάλησαν. τὰ μὲν γὰρ ἀρχαιότατα
Ἰόλαος Θηβαῖος, ἀδελφιδοῦς Ἡρακλέους, Ἀθηναίοις ἐς
Σαρδὼ καὶ Θεσπιεῦσιν ἡγήσατο· γενεᾷ δὲ μιᾷ πρότερον

ᾗ ἐξέπλευσαν ἐξ Ἀθηνῶν Ἴωνες, Λακεδαιμονίους τε καὶ
Μινύας τοὺς ἐκβληθέντας ὑπὸ Πελασγῶν ἐκ Λήμνου
Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος Θηβαῖος ἤγαγεν ἐς τὴν νῆσον τὴν
νῦν μὲν ἀπὸ τοῦ Θήρα τούτου, πρότερον δὲ ὀνομαζομέ-
3 νην Καλλίστην. τρίτον δὲ τότε οἱ Κόδρου παῖδες ἐπετά-
χθησαν Ἴωσιν ἄρχοντες, οὐδέν σφισι γένους τοῦ Ἰώνων
μετόν, ἀλλὰ Μεσσήνιοι μὲν τῶν ἐκ Πύλου τὰ πρὸς Κό-
δρου καὶ Μελάνθου, Ἀθηναῖοι δὲ ὄντες τὰ πρὸς μητρός.
Ἴωσι δὲ τοῦ στόλου οἱ μετασχόντες οἵδε Ἑλλήνων, Θη-
βαῖοί τε οἱ ὁμοῦ Φιλώτᾳ γεγονότι ἀπογόνῳ Πηνέλεω, καὶ
4 Ὀρχομένιοι Μινύαι συγγενείᾳ τῶν Κόδρου παίδων. με-
τέσχον δὲ καὶ Φωκεῖς οἱ ἄλλοι πλὴν Δελφῶν, καὶ Ἄβαντες
ἐξ Εὐβοίας. τοῖς δὲ Φωκεῦσιν Φιλογένης καὶ Δάμων οἱ
Εὐκτήμονος Ἀθηναῖοι ναῦς τε διδόασιν ἐς τὸν πλοῦν,
καὶ αὐτοί σφισιν ἐς τὴν ἀποικίαν ἐγένοντο ἡγεμόνες. ὡς
δὲ ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν κατῆραν, ἐπ᾿ ἄλλην ἐτρέ-
ποντο ἄλλοι τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεων, Νειλεὺς δὲ καὶ ἡ
5 σὺν αὐτῷ μοῖρα ἐς Μίλητον. 3. Μιλήσιοι δὲ αὐτοὶ τοιάδε
τὰ ἀρχαιότατά σφισιν εἶναι λέγουσιν· ἐπὶ γενεὰς μὲν
δύο Ἀνακτορίαν καλεῖσθαι τὴν γῆν, Ἄνακτός τε αὐτό-
χθονος καὶ Ἀστερίου βασιλεύοντος τοῦ Ἄνακτος· Μι-
λήτου δὲ κατάραντος στόλῳ Κρητῶν, ἥ τε γῆ τὸ ὄνομα
μετέβαλεν ἀπὸ τοῦ Μιλήτου καὶ ἡ πόλις. ἀφίκετο δὲ ἐκ 525
Κρήτης ὁ Μίλητος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς Μίνω τὸν
Εὐρώπης φεύγοντες. οἱ δὲ Κᾶρες οἱ πρότερον νεμόμενοι
6 τὴν χώραν σύνοικοι τοῖς Κρησὶν ἐγένοντο. τότε δὲ ὡς
ἐκράτησαν τῶν ἀρχαίων Μιλησίων οἱ Ἴωνες, τὸ μὲν γέ-
νος πᾶν τὸ ἄρσεν ἀπέκτειναν πλὴν ὅσοι τῆς πόλεως ἁλι-
σκομένης ἐκδιδράσκουσι, γυναῖκας δὲ καὶ θυγατέρας τὰς
ἐκείνων γαμοῦσι. τοῦ δὲ Νειλέως ὁ τάφος ἰόντων ἐς Δι-
δύμους ἐστὶν οὐ πόρρω τῶν πυλῶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ.
4. Τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Διδύμοις τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ

μαντεῖόν ἐστιν ἀρχαιότερον ἢ κατα την Ιωνων ἐσοίκη-
σιν· πολλῷ δὲ πρεσβύτερα ἔτι ἢ κατὰ Ἴωνας τὰ ἐς τὴν
Ἄρτεμιν τὴν Ἐφεσίαν ἐστίν. οὐ μὴν πάντα γε τὰ ἐς τὴν 7
θεὸν ἐπύθετο, ἐμοὶ δοκεῖν, Πίνδαρος, ὃς Ἀμαζόνας τὸ
ἱερὸν ἔφη τοῦτο ἱδρύσασθαι στρατευομένας ἐπὶ Ἀθήνας
τε καὶ Θησέα. αἱ δὲ ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκες ἔθυσαν
μὲν καὶ τότε τῇ Ἐφεσίᾳ θεῷ, ἅτε ἐπιστάμεναί τε ἐκ πα-
λαιοῦ τὸ ἱερόν, καὶ ἡνίκα Ἡρακλέα ἔφυγον, αἱ δὲ καὶ
Διόνυσον τὰ ἔτι ἀρχαιότερα, ἱκέτιδες ἐνταῦθα ἐλθοῦσαι·
οὐ μὴν ὑπὸ Ἀμαζόνων γε ἱδρύθη, Κόρησος δὲ αὐτόχθων
καὶ Ἔφεσος, Καΰστρου δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸν Ἔφεσον
παῖδα εἶναι νομίζουσιν, οὗτοι τὸ ἱερόν εἰσιν οἱ ἱδρυσά-
μενοι, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐφέσου τὸ ὄνομά ἐστι τῇ πόλει. Λέ- 8
λεγες δὲ τοῦ Καρικοῦ μοῖρα καὶ Λυδῶν τὸ πολὺ οἱ νεμό-
μενοι τὴν χώραν ἦσαν· ᾤκουν δὲ καὶ περὶ τὸ ἱερὸν ἄλλοι
526 τε ἱκεσίας ἕνεκα καὶ γυναῖκες τοῦ Ἀμαζόνων γένους.
5. Ἄνδροκλος δὲ ὁ Κόδρου, οὗτος γὰρ δὴ ἀπεδέδεικτο
Ἰώνων τῶν ἐς Ἔφεσον πλευσάντων βασιλεύς, Λέλεγας
μὲν καὶ Λυδοὺς τὴν ἄνω πόλιν ἔχοντας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς
χώρας· τοῖς δὲ περὶ τὸ ἱερὸν οἰκοῦσι δεῖμα ἦν οὐδέν,
ἀλλὰ Ἴωσιν ὅρκους δόντες καὶ ἀνὰ μέρος παρ᾿ αὐτῶν
λαβόντες ἐκτὸς ἦσαν πολέμου. ἀφείλετο δὲ καὶ Σάμον
Ἄνδροκλος Σαμίους, καὶ ἔσχον Ἐφέσιοι χρόνον τινὰ Σά-
μον καὶ τὰς προσεχεῖς νήσους. 6. Σαμίων δὲ ἤδη κατελη- 9
λυθότων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα Πριηνεῦσιν ἤμυνεν ἐπὶ τοὺς Κᾶ-
ρας ὁ Ἄνδροκλος, καὶ νικῶντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔπεσεν
ἐν τῇ μάχῃ. Ἐφέσιοι δὲ ἀνελόμενοι τοῦ Ἀνδρόκλου τὸν
νεκρὸν ἔθαψαν τῆς σφετέρας ἔνθα δείκνυται καὶ ἐς ἐμὲ
ἔτι τὸ μνῆμα κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ παρὰ τὸ
Ὀλυμπιεῖον καὶ ἐπὶ πύλας τὰς Μαγνήτιδας· ἐπίθημα δὲ
τῷ μνήματι ἀνήρ ἐστιν ὡπλισμένος.

7. Οἱ δὲ Ἴωνες οἱ Μυοῦντα ἐσοικισάμενοι καὶ Πριή- 10

νην Κᾶρας μὲν καὶ οὗτοι τὰς πόλεις ἀφείλοντο· οἰκισταὶ
δὲ Μυοῦντος μὲν Κυάρητος ἐγένετο ὁ Κόδρου, Πριηνεῖς
δὲ Ἴωσιν ἀναμεμιγμένοι Θηβαῖοι Φιλώταν τε τὸν ἀπόγο-
νον Πηνέλεω καὶ Αἴπυτον Νειλέως παῖδα ἔσχον οἰκιστάς.
Πριηνεῖς μὲν δὴ ὑπὸ Ταβάλου τε τοῦ Πέρσου καὶ ὕστε-
ρον ὑπὸ Ἱέρωνος ἀνδρὸς ἐπιχωρίου κακωθέντες ἐς τὸ
ἔσχατον ὅμως τελοῦσιν ἐς Ἴωνας· Μυοῦντος δὲ οἱ οἰκή-
11 τορες ἐπὶ τύχῃ τοιᾷδε ἐξέλιπον τὴν πόλιν. κατὰ τὴν Μυ-
ουσίαν χώραν θαλάσσης κόλπος ἐσεῖχεν οὐ μέγας· τοῦ-
τον λίμνην ὁ ποταμὸς ἐποίησεν ὁ Μαίανδρος, ἀποτεμό-
μενος τὸν ἔσπλουν τῇ ἰλύϊ· ὡς δὲ ἐνόσησε τὸ ὕδωρ καὶ
οὐκέτι ἦν θάλασσα, οἱ κώνωπες ἄπειρον πλῆθος ἐγίνοντο 527
ἐκ τῆς λίμνης, ἐς ὃ τοὺς ἀνθρώπους ἠνάγκασαν ἐκλιπεῖν
τὴν πόλιν. ἀπεχώρησαν δὲ ἐς Μίλητον Μυούσιοι τά τε
ἄλλα ἀγώγιμα καὶ τῶν θεῶν φερόμενοι τὰ ἀγάλματα· καὶ
ἦν κατ' ἐμὲ οὐδὲν ἐν Μυοῦντι ὅτι μὴ Διονύσου ναὸς λί-
θου λευκοῦ. Μυουσίοις δέ γε κατέλαβεν ἐοικότα καὶ
Ἀταρνείτας παθεῖν τοὺς ὑπὸ Περγάμου.

III. Κολοφώνιοι δὲ τὸ μὲν ἱερὸν τὸ ἐν Κλάρῳ καὶ τὸ
μαντεῖον ἐκ παλαιοτάτου γενέσθαι νομίζουσιν· ἐχόντων
δὲ ἔτι τὴν γῆν Καρῶν ἀφικέσθαι φασὶν ἐς αὐτὴν πρώ-
τους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κρῆτας καὶ Ῥάκιον καὶ ὅσον εἵπετο
ἄλλο τῷ Ῥακίῳ πλῆθος, ἔχον τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ καὶ ναυσὶν
ἰσχῦον· τῆς δὲ χώρας τὴν πολλὴν ἐνέμοντο ἔτι οἱ Κᾶρες.
Θερσάνδρου δὲ τοῦ Πολυνείκους καὶ Ἀργείων ἑλόντων
Θήβας, ἄλλοι τε αἰχμάλωτοι καὶ ἡ Μαντὼ τῷ Ἀπόλλωνι
ἐκομίσθησαν ἐς Δελφούς· Τειρεσίαν δὲ κατὰ τὴν πορείαν
2 τὸ χρεὼν ἐπέλαβεν ἐν τῇ Ἁλιαρτίᾳ. Ἐκπέμψαντος δὲ
σφᾶς ἐς ἀποικίαν τοῦ θεοῦ, περαιοῦνται ναυσὶν ἐς τὴν
Ἀσίαν, καὶ ὡς κατὰ τὴν Κλάρον ἐγένοντο, ἐπεξίασιν αὐ-
τοῖς οἱ Κρῆτες μετὰ ὅπλων καὶ ἀνάγουσιν ὡς τὸν Ῥάκιον.
ὁ δέ, μανθάνει γὰρ παρὰ τῆς Μαντοῦς οἵτινές τε ἀνθρώ-

πων ὄντες καὶ κατὰ αἰτίαν ἥντινα ἥκουσι, λαμβάνει μὲν
γυναῖκα τὴν Μαντώ, ποιεῖται δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῇ συ-
528 νοίκους. Μόψος δὲ ὁ Ῥακίου καὶ Μαντοῦς καὶ τὸ παρά-
παν τοὺς Κᾶρας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς γῆς. Ἴωνες δὲ ὅρκους 3
ποιησάμενοι πρὸς τοὺς ἐν Κολοφῶνι Ἕλληνας συνεπολι-
τεύοντο, οὐδὲν ἔχοντες πλέον. βασιλείαν δὲ Ἰώνων ἡγε-
μόνες Δαμασίχθων λαμβάνει καὶ Πρόμηθος Κόδρου παῖ-
δες. Πρόμηθος δὲ ὕστερον τὸν ἀδελφὸν Δαμασίχθονα
ἀποκτείνας ἔφυγεν ἐς Νάξον, καὶ ἀπέθανε μὲν αὐτόθι
ἐν τῇ Νάξῳ, τὸν νεκρὸν δὲ οἴκαδε ἀπαχθέντα κατεδέ-
ξαντο οἱ Δαμασίχθονος παῖδες· καὶ ἔνθα ὁ τοῦ Προμή-
θου τάφος, Πολυτειχίδες ὄνομά ἐστι τῷ χωρίῳ. Κολο- 4
φωνίοις δὲ ὅπως μὲν τὴν πόλιν συνέπεσεν ἐρημωθῆναι,
προεδήλωσέ μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Λυσίμαχον· ἐμαχέσαντο
δὲ Λυσιμάχῳ καὶ Μακεδόσι Κολοφώνιοι τῶν ἀνοικισθέν-
των ἐς Ἔφεσον μόνοι. τοῖς δὲ ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ μάχῃ
Κολοφωνίων τε αὐτῶν καὶ Σμυρναίων ἐστὶν ὁ τάφος
ἰόντι ἐς Κλάρον ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ.

2. Λεβεδίοις δὲ ἐποίησε μὲν Λυσίμαχος ἀνάστατον 5
τὴν πόλιν, ἵνα δὴ συντέλεια ἐς μέγεθος τῇ Ἐφέσῳ γέ-
νοιτο· χώρα δέ σφισιν ἔς τε τὰ λοιπά ἐστιν εὐδαίμων,
καὶ λουτρὰ παρέχεται θερμὰ πλεῖστα τῶν ἐπὶ θαλάσσῃ
καὶ ἥδιστα. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς καὶ τὴν Λέβεδον ἐνέμοντο οἱ
Κᾶρες, ἐς ὃ Ἀνδραίμων σφᾶς ὁ Κόδρου καὶ Ἴωνες ἐλαύ-
νουσι. τῷ δὲ Ἀνδραίμονι ὁ τάφος ἐκ Κολοφῶνος ἰόντι
ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, διαβάντι τὸν Καλάοντα
ποταμόν.

3. Τέων δὲ ᾤκουν μὲν Ὀρχομένιοι Μινύαι σὺν Ἀθά- 6
μαντι ἐς αὐτὴν ἐλθόντες· λέγεται δὲ ὁ Ἀθάμας οὗτος
ἀπόγονος Ἀθάμαντος εἶναι τοῦ Αἰόλου· ἀναμεμιγμένοι
μέντοι τῷ Ἑλληνικῷ καὶ ἐνταῦθα ἦσαν οἱ Κᾶρες. ἐσήγαγε
δὲ Ἴωνας ἐς τὴν Τέων Ἄποικος ἀπόγονος Μελάνθου τέ-

ταρτος, ὃς τοῖς Ὀρχομενίοις οὐδὲ τοῖς Τηΐοις νεώτερον
ἐβούλευσεν οὐδέν. ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ἔκ τε
Ἀθηναίων καὶ ἐκ Βοιωτίας ἀφίκοντο ἄνδρες· ἡγοῦντο δὲ
τοῦ μὲν Ἀττικοῦ Δάμασος καὶ Νάοκλος Κόδρου παῖδες,
τῶν δὲ Βοιωτῶν Γέρης Βοιωτός· καὶ σφᾶς συναμφοτέ-
ρους ὅ τε Ἄποικος καὶ οἱ Τήϊοι συνοίκους ἐδέξαντο.

7 4. Ἐρυθραῖοι δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀφικέσθαι σὺν
Ἐρύθρῳ τῷ Ῥαδαμάνθυός φασιν ἐκ Κρήτης, καὶ οἰκι- 529
στὴν τῇ πόλει γενέσθαι τὸν Ἔρυθρον· ἐχόντων δὲ αὐτὴν
ὁμοῦ τοῖς Κρησὶ Λυκίων καὶ Καρῶν τε καὶ Παμφύλων,
Λυκίων μὲν κατὰ συγγένειαν τὴν Κρητῶν, καὶ γὰρ οἱ
Λύκιοι τὸ ἀρχαῖόν εἰσιν ἐκ Κρήτης, οἳ Σαρπηδόνι ὁμοῦ
ἔφυγον, Καρῶν δὲ κατὰ φιλίαν ἐκ παλαιοῦ πρὸς Μίνω,
Παμφύλων δὲ ὅτι γένους μέτεστιν Ἑλληνικοῦ καὶ τού-
τοις, εἰσὶ γὰρ δὴ καὶ οἱ Πάμφυλοι τῶν μετὰ ἅλωσιν Ἰλίου
πλανηθέντων σὺν Κάλχαντι, τούτων τῶν κατειλεγμένων
ἐχόντων Ἐρυθράς, Κλέοπος ὁ Κόδρου συλλέξας ἐξ ἁπα-
σῶν τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων ὅσους δὴ παρὰ ἑκάστων ἐπει-
σήγαγεν Ἐρυθραίοις συνοίκους.

8 5. Κλαζομενίοις δὲ καὶ Φωκαεῦσι, πρὶν μὲν ἢ Ἴωνας
ἐς τὴν Ἀσίαν ἐλθεῖν, οὐκ ᾠκοῦντο αἱ πόλεις· Ἰώνων δὲ
ἀφικομένων μοῖρα ἐξ αὐτῶν πλανωμένη μετεπέμψατο
ἡγεμόνα παρὰ Κολοφωνίων Πάρφορον, καὶ πόλιν κτί-
σαντες ὑπὸ τῇ Ἴδῃ τὴν μὲν οὐ μετὰ πολὺ ἐκλείπουσιν,
ἐπανιόντες δὲ ἐς Ἰωνίαν Σκύππιον τῆς Κολοφωνίας ἔκτι-
9 σαν. ἀπελθόντες δὲ ἑκουσίως καὶ ἐκ τῆς Κολοφωνίας,
οὕτω γῆν τε ἔσχον ἣν καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, καὶ κατεσκευ-
άσαντο ἐν τῇ ἠπείρῳ Κλαζομενὰς πόλιν· ἐς δὲ τὴν νῆσον
διέβησαν δὴ κατὰ τὸ Περσῶν δέος. Ἀλέξανδρος δὲ ἀνὰ
χρόνον ἔμελλεν ὁ Φιλίππου χερρόνησον Κλαζομενὰς ἐρ-
γάσεσθαι χώματι ἐς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἠπείρου. τούτων
τῶν Κλαζομενίων τὸ πολὺ οὐκ Ἴωνες, Κλεωναῖοι δὲ

ησαν καὶ ἐκ Φλιοῦντος, οσοι Δωριέων ἐς Πελοπόννησον
κατελθόντων ἐξέλιπον τὰς πόλεις. Οἱ δὲ Φωκαεῖς γένος 10
μὲν τὸ ἀνέκαθέν εἰσιν ἐκ τῆς ὑπὸ τῷ Παρνασῷ καλουμέ-
νης καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Φωκίδος, οἳ Φιλογένει καὶ Δάμωνι
ὁμοῦ τοῖς Ἀθηναίοις διέβησαν ἐς τὴν Ἀσίαν· τὴν χώραν
δὲ οὐ πολέμῳ, κατὰ δὲ ὁμολογίαν λαμβάνουσι παρὰ
Κυμαίων. Ἰώνων δὲ οὐ δεχομένων σφᾶς ἐς Πανιώνιον
530 πρὶν ἢ τοῦ γένους βασιλέας τοῦ Κοδριδῶν λάβωσιν, οὕτω
παρὰ Ἐρυθραίων καὶ ἐκ Τέω Δεοίτην καὶ Πέρικλον λαμ-
βάνουσι καὶ Ἄβαρτον.

IV. Αἱ δὲ ἐν ταῖς νήσοις εἰσὶν Ἰώνων πόλεις, Σάμος
ἡ ὑπὲρ Μυκάλης καὶ Χίος ἡ ἀπαντικρὺ τοῦ Μίμαντος.
2. Ἄσιος δὲ ὁ Ἀμφιπτολέμου Σάμιος ἐποίησεν ἐν τοῖς
ἔπεσιν ὡς Φοίνικι ἐκ Περιμήδης τῆς Οἰνέως γένοιτο
Ἀστυπάλαια καὶ Εὐρώπη, Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀστυπα-
λαίας εἶναι παῖδα Ἀγκαῖον, βασιλεύειν δὲ αὐτὸν τῶν κα-
λουμένων Λελέγων· Ἀγκαίῳ δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ ποτα-
μοῦ λαβόντι τοῦ Μαιάνδρου Σαμίαν γενέσθαι Περίλαον
καὶ Ἔνουδον καὶ Σάμον καὶ Ἀλιθέρσην καὶ θυγατέρα ἐπ'
αὐτῷ Παρθενόπην, Παρθενόπης δὲ τῆς Ἀγκαίου καὶ
Ἀπόλλωνος Λυκομήδην γενέσθαι. Ἄσιος μὲν ἐς τοσοῦτον 2
ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐδήλωσε· 3. Τότε δὲ οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦν-
τες ἀνάγκῃ πλέον ἐδέξαντο ἢ εὐνοίᾳ συνοίκους Ἴωνας.
ἡγεμὼν δὲ ἦν τοῖς Ἴωσι Προκλῆς ὁ Πιτυρέως, αὐτός τε
Ἐπιδαύριος καὶ Ἐπιδαυρίους τὸ πολὺ ἄγων, οἳ ὑπὸ Δηϊ-
φόντου καὶ Ἀργείων ἐκ τῆς Ἐπιδαυρίας ἐξεπεπτώκεσαν·
τούτῳ τῷ Προκλεῖ γένος ἦν ἀπὸ Ἴωνος τοῦ Ξούθου. Ἀν-
δροκλος δὲ καὶ Ἐφέσιοι στρατεύουσιν ἐπὶ Λεώγορον τὸν
Προκλέους, βασιλεύοντα μετὰ τὸν πατέρα ἐν Σάμῳ, καὶ
μάχῃ νικήσαντες ἐξελαύνουσιν ἐκ τῆς νήσου Σαμίους·
αἰτίαν δὲ ἐπέφερον μετὰ Καρῶν σφᾶς ἐπιβουλεύειν Ἴωσι.
Σαμίων δὲ τῶν φευγόντων οἱ μὲν ἐπὶ τῇ Θρᾴκῃ νήσον 3

ᾤκησαν, καὶ ἀπὸ τούτων τῆς ἐνοικήσεως Σαμοθρᾴκην
τὴν νῆσον καλοῦσιν ἀντὶ Δαρδανίας· οἱ δὲ ὁμοῦ Λεω-
γόρῳ περὶ Ἀναίαν τὴν ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ πέραν βαλόμενοι
τεῖχος, δέκα ἔτεσιν ὕστερον διαβάντες ἐν τῇ Σάμῳ τούς
τε Ἐφεσίους ἐκβάλλουσι καὶ ἀνεσώσαντο τὴν νῆσον.
4 4. Τὸ δὲ ἱερὸν τὸ ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας εἰσὶν οἳ ἱδρύ-
σασθαί φασι τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλέοντας, ἐπάγεσθαι δὲ
αὐτοὺς τὸ ἄγαλμα ἐξ Ἄργους. Σάμιοι δὲ αὐτοὶ τεχθῆναι
νομίζουσιν ἐν τῇ νήσῳ τὴν θεὸν παρὰ τῷ Ἰμβράσῳ πο-
ταμῷ καὶ ὑπὸ τῇ λύγῳ τῇ ἐν τῷ Ἡραίῳ κατ᾽ ἐμὲ ἔτι πεφυ- 531
κυίᾳ. εἶναι δ᾽ οὖν τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα ἀρχαῖον
οὐχ ἥκιστα ἄν τις καὶ ἐπὶ τῷ ἀγάλματι τεκμαίροιτο· ἔστι
γὰρ δὴ ἀνδρὸς ἔργον Αἰγινήτου Σμίλιδος τοῦ Εὐκλείδου.
οὗτος ὁ Σμῖλίς ἐστιν ἡλικίαν κατὰ Δαίδαλον, δόξης δὲ
5 οὐκ ἐς τὸ ἴσον ἀφίκετο. 5. Δαιδάλῳ μὲν γὰρ γένους τε
Ἀθήνῃσιν ὑπῆρχεν εἶναι τοῦ βασιλικοῦ τῶν καλουμένων
Μητιονιδῶν, καὶ ὁμοῦ τῇ τέχνῃ τῆς πλάνης τε ἕνεκα καὶ
ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἐπιφανέστερος ἐγένετο ἐς ἅπαντας
ἀνθρώπους. ἀποκτείνας μὲν ἀδελφῆς παῖδα καὶ ἐπιστάμε-
νος τὰ οἴκοι νόμιμα ἑκουσίως παρὰ Μίνω ἔφυγεν ἐς Κρή-
την, καὶ αὐτῷ τε ἀγάλματα Μίνῳ καὶ τοῦ Μίνω ταῖς θυ-
γατράσιν ἐποίησε, καθότι καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐδήλωσε·
6 καταγνωσθεὶς δὲ ἀδικεῖν ὑπὸ τοῦ Μίνω καὶ ἐς δεσμωτή-
ριον ὁμοῦ τῷ παιδὶ ἐμβληθεὶς ἐκδιδράσκει τε ἐκ Κρήτης,
καὶ ἐς Ἴνυκον Σικελῶν πόλιν ἀφικνεῖται παρὰ Κώκαλον,
καὶ πολέμου παρέσχε τοῖς Σικελοῖς αἰτίαν πρὸς τοὺς Κρῆ-
τας, ὅτι ἐξαιτοῦντος Μίνω μὴ πρόοιτο αὐτὸν ὁ Κώκαλος.
καὶ ἐς τοσοῦτο ὑπὸ τοῦ Κωκάλου τῶν θυγατέρων ἐσπου-
δάσθη κατὰ τὴν τέχνην, ὡς καὶ θάνατον τῷ Μίνῳ βου-
7 λεῦσαι τὰς γυναῖκας ἐς χάριν Δαιδάλου. δῆλά τε ὡς ἀνὰ
πᾶσαν μὲν τὴν Σικελίαν, ἐπὶ πλεῖστον δὲ καὶ Ἰταλίας
ἀφίκετο τοῦ Δαιδάλου τὸ ὄνομα. ὁ δὲ Σμῖλις, ὅτι μὴ 532

παρὰ Σαμίους καὶ ἐς τὴν Ἠλείαν, παρ᾽ ἄλλους γε οὐδέ-
νας φανερός ἐστιν ἀποδημήσας· ἐς τούτους δὲ ἀφίκετο,
καὶ τὸ ἄγαλμα ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας ὁ ποιήσας ἐστὶν οὗτος.
6. **Ἴωνι δὲ τῷ ποιήσαντι τραγῳδίαν ἐστὶν ἐν τῇ 8
συγγραφῇ τοιάδε εἰρημένα, Ποσειδῶνα ἐς τὴν νῆσον ἔρη-
μον οὖσαν ἀφικέσθαι, καὶ νύμφῃ τε ἐνταῦθα συγγενέ-
σθαι, καὶ ὑπὸ τὰς ὠδῖνας τῆς νύμφης χιόνα ἐξ οὐρανοῦ
πεσεῖν ἐς τὴν γῆν, καὶ ἀπὸ τούτου Ποσειδῶνα τῷ παιδὶ
ὄνομα θέσθαι Χίον· συγγενέσθαι δὲ αὐτὸν καὶ ἑτέρᾳ
νύμφῃ, καὶ γενέσθαι οἱ παῖδας Ἄγελόν τε καὶ Μέλανα·
ἀνὰ χρόνον δὲ καὶ Οἰνοπίωνα ἐς τὴν Χίον κατᾶραι ναυσὶν
ἐκ Κρήτης, ἕπεσθαι δέ οἱ καὶ τοὺς παῖδας Τάλον καὶ
Εὐάνθην καὶ Μέλανα καὶ Σάλαγόν τε καὶ Ἀθάμαντα.
Ἀφίκοντο δὲ καὶ Κᾶρες ἐς τὴν νῆσον ἐπὶ τῆς Οἰνοπίωνος 9
βασιλείας καὶ Ἄβαντες ἐξ Εὐβοίας. Οἰνοπίωνος δὲ καὶ
τῶν παίδων ἔλαβεν ὕστερον Ἄμφικλος τὴν ἀρχήν· ἀφί-
κετο δὲ ἐξ Ἱστιαίας ὁ Ἄμφικλος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ κατὰ μάν-
τευμα ἐκ Δελφῶν. Ἕκτωρ δὲ ἀπὸ Ἀμφίκλου τετάρτῃ γε-
νεᾷ, βασιλείαν γὰρ ἔσχε καὶ οὗτος, ἐπολέμησεν Ἀβάντων
καὶ Καρῶν τοῖς οἰκοῦσιν ἐν τῇ νήσῳ, καὶ τοὺς μὲν ἀπέ-
κτεινεν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς δὲ ἀπελθεῖν ἠνάγκασεν
ὑποσπόνδους. Γενομένης δὲ ἀπαλλαγῆς πολέμου Χίοις, 10
ἀφικέσθαι τηνικαῦτα ἐς μνήμην Ἕκτορι ὡς σφᾶς καὶ
Ἴωσι δέοι συνθύειν ἐς Πανιώνιον· τρίποδα δὲ ἆθλον
λαβεῖν αὐτὸν ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ παρὰ τοῦ κοινοῦ φησὶ τοῦ
Ἰώνων. τοσαῦτα εἰρηκότα ἐς Χίους Ἴωνα εὕρισκον· οὐ
μέντοι ἐκεῖνό γε εἴρηκε καθ᾽ ἥντινα αἰτίαν Χῖοι τελοῦσιν
ἐς Ἴωνας.

V. Σμύρναν δὲ ἐν ταῖς δώδεκα πόλεσιν οὖσαν Αἰο-
λέων, καὶ οἰκουμένην τῆς χώρας καθ᾽ ἃ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι
πόλιν καλοῦσιν ἀρχαίαν, Ἴωνες ἐκ Κολοφῶνος ὁρμη-
θέντες ἀφελόμενοι τοὺς Αἰολεῖς ἔσχον· χρόνῳ δὲ ὕστε-

ρον καὶ Ἴωνες μετέδοσαν Σμυρναίοις τοῦ ἐν Πανιωνίῳ 533
συλλόγου. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Φιλίππου τῆς ἐφ' ἡμῶν πό-
2 λεως ἐγένετο οἰκιστὴς κατ' ὄψιν ὀνείρατος. Ἀλέξανδρον
γὰρ θηρεύοντα ἐν τῷ ὄρει τῷ Πάγῳ, ὡς ἐγένετο ἀπὸ
τῆς θήρας, ἀφικέσθαι πρὸς Νεμέσεων λέγουσιν ἱερόν,
καὶ πηγῇ τε ἐπιτυχεῖν αὐτὸν καὶ πλατάνῳ πρὸ τοῦ ἱεροῦ,
πεφυκυίᾳ δὲ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. καὶ ὑπὸ τῇ πλατάνῳ καθεύ-
δοντι κελεύειν φασὶν αὐτῷ τὰς Νεμέσεις ἐπιφανείσας
πόλιν ἐνταῦθα οἰκίζειν καὶ ἄγειν ἐς αὐτὴν Σμυρναίους,
3 ἀναστήσαντα ἐκ τῆς προτέρας. Ἀποστέλλουσιν οὖν ἐς
Κλάρον θεωροὺς οἱ Σμυρναῖοι περὶ τῶν παρόντων σφί-
σιν ἐρησομένους, καὶ αὐτοῖς ἔχρησεν ὁ θεός·

Τρὶς μάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται,
οἳ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῖο Μέλητος.

οὕτω μετῳκίσαντο ἐθελονταί, καὶ δύο Νεμέσεις νομίζου-
σιν ἀντὶ μιᾶς, καὶ μητέρα αὐταῖς φασὶν εἶναι Νύκτα,
ἐπεὶ Ἀθηναῖοί γε τῇ ἐν Ῥαμνοῦντι θεῷ πατέρα λέγουσιν
εἶναι Ὠκεανόν.

4 2. Ἴωσι δὲ ἔχει μὲν ἐπιτηδειότατα ὡρῶν [κράσεως]
ἡ χώρα, ἔχει δὲ καὶ ἱερὰ οἷα οὐχ ἑτέρωθι, πρῶτον μὲν τὸ
τῆς Ἐφεσίας μεγέθους τε ἕνεκα καὶ ἐπὶ τῷ ἄλλῳ πλούτῳ,
δύο δὲ οὐκ ἐξειργασμένα Ἀπόλλωνος, τό τε ἐν Βραγχί-
δαις τῆς Μιλησίας καὶ ἐν Κλάρῳ τῇ Κολοφωνίων. δύο δὲ
ἄλλους ἐν Ἰωνίᾳ ναοὺς ἐπέλαβεν ὑπὸ Περσῶν κατακαυ-
θῆναι, τόν τε ἐν Σάμῳ τῆς Ἥρας καὶ ἐν Φωκαίᾳ τῆς
Ἀθηνᾶς· θαῦμα δὲ ὅμως ἦσαν καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς λελυ-
5 μασμένοι. 3. Ἡσθείης δ' ἂν καὶ τῷ ἐν Ἐρυθραῖς Ἡρα-
κλείῳ καὶ Ἀθηνᾶς τῷ ἐν Πριήνῃ ναῷ, τούτῳ μὲν τοῦ
ἀγάλματος ἕνεκα, Ἡρακλείῳ δὲ τῷ ἐν Ἐρυθραῖς κατὰ
ἀρχαιότητα. τὸ δὲ ἄγαλμα οὔτε τοῖς καλουμένοις Αἰγι-
ναίοις οὔτε τῶν Ἀττικῶν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἐμφερές, εἰ
δέ τι καὶ ἄλλο, ἀκριβῶς ἐστὶν Αἰγύπτιον. σχεδία γὰρ 534

ξύλων, καὶ ἐπ' αὐτῇ ὁ θεὸς ἐκ Τύρου τῆς Φοινίκης ἐξέ-
πλευσε· καθ' ἥντινα δὲ αἰτίαν, οὐδὲ αὐτοὶ τοῦτο οἱ
Ἐρυθραῖοι λέγουσιν. ὡς δὲ ἐς τὴν θάλασσαν ἀφίκετο 6
ἡ σχεδία τὴν Ἰώνων, φασὶν αὐτὴν ὁρμίσασθαι πρὸς
ἄκρᾳ καλουμένῃ Μεσάτῃ· ἡ δὲ ἔστι μὲν τῆς ἠπείρου,
τοῖς δὲ ἐκ τοῦ Ἐρυθραίων λιμένος ἐς νῆσον τὴν Χίων
πλέουσι τοῦτό ἐστι μεσαίτατον. ἐπεὶ δὲ ἡ σχεδία κατὰ
τὴν ἄκραν ἔσχεν, ἐνταῦθα πολὺν μὲν οἱ Ἐρυθραῖοι
πόνον, οὐκ ἐλάσσονα δὲ ἔσχον οἱ Χῖοι ποιούμενοι σπου-
δὴν παρὰ σφᾶς καταγαγεῖν ἑκάτεροι τὸ ἄγαλμα. τέ- 7
λος δὲ Ἐρυθραῖος ἄνθρωπος, ᾧ βίος μὲν ἦν ἀπὸ θα-
λάσσης γεγονὼς καὶ ἄγρας ἰχθύων, διέφθαρτο δὲ ὑπὸ
νόσου τοὺς ὀφθαλμούς, ὄνομα δέ οἱ Φορμίων ἦν, οὗτος
ὁ ἁλιεὺς εἶδεν ὄψιν ὀνείρατος ὡς τὰς Ἐρυθραίων γυναῖ-
κας ἀποκείρασθαι δέοι τὰς κόμας, καὶ οὕτω τοὺς ἄνδρας
πλεξαμένους κάλον ἐκ τῶν τριχῶν τὴν σχεδίαν παρὰ
σφᾶς κατάξειν. αἱ μὲν δὴ ἀσταὶ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς
ὑπακούειν τῷ ὀνείρατι ἐβούλοντο· ὁπόσαι δὲ τοῦ Θρᾳ- 8
κίου γένους ἐδούλευον καὶ οὔσαις σφίσιν ἐλευθέραις ἦν
ἐνταῦθα βίος, ἀποκεῖραι παρέχουσιν αὑτάς· καὶ οὕτως
οἱ Ἐρυθραῖοι τὴν σχεδίαν καθέλκουσιν. ἔσοδός τε δὴ
ταῖς Θρᾴσσαις ἐς τὸ Ἡράκλειόν ἐστι γυναικῶν μόναις,
καὶ τὸ καλῴδιον τὸ ἐκ τῶν τριχῶν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἱ ἐπι-
χώριοι φυλάσσουσι. καὶ δὴ καὶ τὸν ἁλιέα οἱ αὐτοὶ οὗτοι
ἀναβλέψαι τε καὶ ὁρᾶν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου φασίν. 4. Ἔστι 9
δὲ ἐν Ἐρυθραῖς καὶ Ἀθηνᾶς Πολιάδος ναὸς καὶ ἄγαλμα
ξύλου μεγέθει μέγα καθήμενόν τε ἐπὶ θρόνου, καὶ ἠλα-
κάτην ἐν ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
πόλον. τοῦτο Ἐνδοίου τέχνην καὶ ἄλλοις ἐτεκμαιρόμεθα
εἶναι, καὶ ἐς τὴν ἐργασίαν ὁρῶντες τοῦ ἔνδον ἀγάλμα-
535 τος, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ ταῖς Χάρισί τε καὶ Ὥραις, αἳ
πρὶν ἐσελθεῖν ἑστήκασιν ἐν ὑπαίθρῳ λίθου λευκοῦ. ἐποι-

ἤθη δὲ καὶ κατ' ἐμὲ Σμυρναίοις ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, μεταξυ
Κορυφῆς τε ὄρους καὶ θαλάσσης ἀμιγοῦς ὕδατι ἀλλοίῳ.
10 5. Ἡ δὲ Ἰωνία παρὲξ τῶν τε ἱερῶν καὶ τῆς τοῦ ἀέρος
κράσεως παρέχεται καὶ ἄλλα ἐς συγγραφήν, ἡ μέν γε
Ἐφεσία χώρα τόν τε Κέγχριον ποταμὸν καὶ τοῦ Πίονος
τοῦ ὄρους τὴν φύσιν καὶ πηγὴν τὴν Ἁλιταίαν. Ἐν δὲ τῇ
Μιλησίᾳ πηγή τέ ἐστι Βιβλὶς καὶ ὅσα ἐς τῆς Βιβλίδος τὸν
ἔρωτα ᾄδουσιν. ἐν δὲ τῇ Κολοφωνίων ἄλσος τε τοῦ
Ἀπόλλωνος, δένδρα μελίαι, καὶ οὐ πόρρω τοῦ ἄλσους
11 Ἄλης ποταμὸς ψυχρότατος τῶν ἐν Ἰωνίᾳ. Λεβεδίοις δὲ
τὰ λουτρὰ ἐν τῇ γῇ θαῦμα ἀνθρώποις ὁμοῦ καὶ ὠφέλεια
γίνεται. ἔστι δὲ καὶ Τηΐοις ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ λουτρὰ τῇ Μα-
κρίᾳ, τὰ μὲν ἐπὶ τῷ κλύδωνι ἐν πέτρας χηραμῷ, τὰ δὲ καὶ
ἐς ἐπίδειξιν πλούτου πεποιημένα. Κλαζομενίοις δὲ λου-
τρά ἐστιν· ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀγαμέμνων ἔχει τιμάς. καὶ ἄν-
τρον μητρός σφισι Πύρρου καλούμενον, καὶ λόγον ἐπὶ
12 τῷ Πύρρῳ λέγουσι τῷ ποιμένι. Ἐρυθραίοις δὲ ἔστι μὲν
χώρα Χαλκίς, ἀφ' ἧς καὶ τῶν φυλῶν σφίσιν ἡ τρίτη τὸ
ὄνομα ἔσχηκεν, ἔστι δὲ τῆς Χαλκίδος κατατείνουσα ἐς τὸ
πέλαγος ἄκρα καὶ ἐν αὐτῇ λουτρὰ θαλάσσια, μάλιστα
τῶν ἐν Ἰωνίᾳ λουτρῶν ὠφέλιμα ἀνθρώποις. 6. Σμυρ-
ναίοις δὲ ποταμὸς Μέλης ὕδωρ ἐστὶ κάλλιστον, καὶ σπή-
λαιον ἐπὶ ταῖς πηγαῖς, ἔνθα Ὅμηρον ποιῆσαι τὰ ἔπη λέ-
13 γουσι. Χίοις δὲ ὁ τοῦ Οἰνοπίωνος τάφος θέαν τε παρέχε-
ται καί τινας καὶ λόγους ἐς τοῦ Οἰνοπίωνος τὰ ἔργα.
Σαμίοις δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς τὸ Ἡραῖον τὸ Ῥαδίνης
καὶ Λεοντίχου μνῆμά ἐστι, καὶ τοῖς ὑπὸ ἔρωτος ἀνιωμέ-
νοις εὔχεσθαι καθέστηκεν ἰοῦσιν ἐπὶ τὸ μνῆμα. τὰ μὲν
δὴ ἐν Ἰωνίᾳ θαύματα πολλά τε καὶ οὐ πολλῷ τινὶ τῶν ἐν
τῇ Ἑλλάδι ἀποδέοντά ἐστιν.

VI. Τότε δὲ ἀπεληλυθότων Ἰώνων τήν τε γῆν οἱ 536
Ἀχαιοὶ τὴν Ἰώνων διελάγχανον καὶ ἐσῳκίζοντο ἐς τὰς

πόλεις. αἱ δὲ δύο τε καὶ δέκα ἦσαν ἀριθμόν, ὁπόσαι γε
καὶ ἐς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν γνώριμοι, Δύμη μὲν πρὸς
Ἤλιδος πρώτη, μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος καὶ Φαραὶ καὶ
Τρίτεια καὶ Ῥύπες καὶ Αἴγιον καὶ Κερύνεια καὶ Βοῦρα,
ἐπὶ ταύταις δὲ Ἑλίκη καὶ Αἰγαί τε καὶ Αἴγειρα, καὶ Πελ-
λήνη πρὸς τῆς Σικυωνίας ἐσχάτη. ἐς ταύτας οἱ Ἀχαιοὶ
καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν ἐσῳκίζοντο πρότερον ἔτι ὑπὸ Ἰώ-
νων οἰκουμένας. 2. Ἦσαν δὲ οἱ τὸ μέγιστον τοῖς Ἀχαιοῖς 2
ἔχοντες κράτος οἵ τε Τισαμενοῦ παῖδες Δαϊμένης καὶ
Σπάρτων καὶ Τέλλις τε καὶ Λεοντομένης· Κομήτης δὲ ὁ
πρεσβύτατος τῶν Τισαμενοῦ παίδων πρότερον ἔτι διεβε-
βήκει ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν. οὗτοί τε δὴ τηνικαῦτα ἐν τοῖς
Ἀχαιοῖς ἐδυνάστευον καὶ Δαμασίας ὁ Πενθίλου τοῦ Ὀρέ-
στου, τοῖς Τισαμενοῦ παισὶν ἀνεψιὸς πρὸς πατρός.
ἴσχυον δὲ ἐπ' ἴσης τοῖς κατειλεγμένοις καὶ Ἀχαιῶν τῶν
ἐκ Λακεδαίμονος Πρευγένης καὶ ὁ υἱός, ὄνομα δέ οἱ ἦν
Πατρεύς· καί σφισιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐδόθη κτίσασθαι
πόλιν ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Πατρέως ἐτέθη
τῇ πόλει.

3. Τὰ δὲ ἐς πόλεμον τοιάδε ἦν τοῖς Ἀχαιοῖς. κατὰ 3
μὲν τὴν ἐς Ἴλιον ἐπιστρατείαν Ἀγαμέμνονος Λακεδαί-
μονα ἔτι καὶ Ἄργος οἰκοῦντες μεγίστη τοῦ Ἑλληνικοῦ
μοῖρα ἦσαν· κατὰ δὲ τὴν Ξέρξου καὶ Μήδων ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα οὔτε Λεωνίδᾳ τῆς ἐξόδου τῆς ἐς Θερμοπύλας εἰσὶν
οἱ Ἀχαιοὶ δῆλοι μετεσχηκότες, οὔτε Ἀθηναίοις ὁμοῦ καὶ
Θεμιστοκλεῖ πρὸς Εὐβοίᾳ καὶ Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντες,
οὐδὲ σφᾶς κατάλογος συμμάχων ἔχει Λακωνικὸς ἢ Ἀττι-
537 κός. ὑστέρησαν δὲ καὶ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσι· δῆλα γὰρ 4
δὴ ὅτι ἐπὶ τῷ ἀναθήματι τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ τῶν Ἑλλήνων
μετῆν ἂν καὶ Ἀχαιοῖς γεγράφθαι. δοκεῖν δέ μοι, τὰς πα-
τρίδας τε ὑπολειφθέντες ἕκαστοι τὰς αὐτῶν ἔσωζον, καὶ
ἅμα διὰ τὸ ἔργον τὸ πρὸς Τροίαν Λακεδαιμονίους Δω-

ρεῖς ἀπηξίουν σφίσιν ἡγεῖσθαι. ἐδήλωσαν δὲ καὶ ἀνὰ
χρόνον· Λακεδαιμονίων γὰρ ἐς τὸν πρὸς Ἀθηναίους πό-
λεμον καταστάντων ὕστερον, ἐς τὴν συμμαχίαν ἦσαν οἱ
Ἀχαιοὶ πρόθυμοι Πατρεῦσι, καὶ ἐς τοὺς Ἀθηναίους οὐχ
3 ἧσσον εἶχον γνώμην. Πολέμων δὲ τῶν πολεμηθέντων
ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μὲν ἐν Χαιρωνείᾳ Φι-
λίππου τε ἐναντία καὶ Μακεδόνων οἱ Ἀχαιοὶ μετέσχον,
ἐς δὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπὶ τὸν πρὸς Λαμίᾳ καλούμενον
πόλεμον οὔ φασιν ἐκστρατεύσασθαι· οὐ γάρ πω μετὰ τὸ
πταῖσμα ἀνενηνοχέναι τὸ ἐν Βοιωτοῖς. 4. Ὁ δὲ τῶν ἐπι-
χωρίων Πατρεῦσιν ἐξηγητὴς τὸν παλαιστὴν Χείλωνα
Ἀχαιῶν μόνον μετασχεῖν ἔφασκε τοῦ ἔργου τοῦ περὶ Λά-
6 μιαν. οἶδα δὲ καὶ ἄνδρα αὐτὸς Λυδὸν Ἄδραστον ἰδίᾳ καὶ
οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Λυδῶν ἀμύναντα Ἕλλησι. τοῦ
δὲ Ἀδράστου τούτου χαλκῆν εἰκόνα ἀνέθεσαν οἱ Λυδοὶ
πρὸ ἱεροῦ Περσικῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἔγραψαν ἐπίγραμμα
ὡς τελευτήσειεν ὁ Ἄδραστος ἐναντία Λεοννάτῳ μαχόμε-
7 νος ὑπὲρ Ἑλλήνων. Ἡ δὲ ἐς Θερμοπύλας ἐπὶ τὴν Γαλα-
τῶν στρατιὰν ἔξοδος καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμοίως παρώφθη
Πελοποννησίοις· ἅτε γὰρ πλοῖα οὐκ ἐχόντων τῶν βαρ-
βάρων, δεινὸν ἔσεσθαί σφισιν ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἤλπιζον,
εἰ τὸν Κορινθίων ἰσθμὸν ἐκ θαλάσσης τῆς κατὰ Λέχαιον
ἀποτειχίσειαν ἐς τὴν ἑτέραν τὴν ἐπὶ Κεγχρέαις θάλασσαν.
8 5. Τοῦτο μὲν δὴ Πελοποννησίων ἦν τότε ἁπάντων 538
βούλευμα· ἐπεὶ δὲ Γαλάται ναυσὶν ὅντινα δὴ τρόπον
διαβεβήκεσαν ἐς τὴν Ἀσίαν, ἐνταῦθα εἶχεν οὕτω τὰ Ἑλ-
λήνων. προεστήκεσαν κατ' ἰσχὺν οὐδένες ἔτι τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ. Λακεδαιμονίους μὲν γὰρ τὸ ἐν Λεύκτροις πταῖσμα,
καὶ ἅμα οἵ τε Ἀρκάδες συνεληλυθότες ἐς Μεγάλην πόλιν
καὶ οἱ Μεσσήνιοι παροικοῦντες, ἀνασώσασθαι τὴν προ-
9 τέραν ἔτι εὐδαιμονίαν ἐκώλυον· Θηβαίοις δὲ ἐς τοσοῦτο
ηρήμωσεν Ἀλέξανδρος τὴν πόλιν, ὡς ἔτεσιν ὕστερον οὐ

πολλοῖς καταχθέντας ὑπὸ Κασσάνδρου μηδὲ σώζειν τὰ
οἰκεῖα ἀξιόχρεως εἶναι· Ἀθηναίοις δὲ εὔνοια μὲν παρὰ
τοῦ Ἑλληνικοῦ τῶν ἔργων μάλιστα ὑπῆρχε τῶν ὕστερον,
ἀναπαύσασθαι δὲ οὔ ποτε ἐκ τοῦ Μακεδόνων πολέμου
παρῆν αὐτοῖς.

VII. Ἑλλήνων δὲ οὐ τασσομένων τηνικαῦτα ἔτι ἐν
κοινῷ, ἰδίᾳ δὲ ἑκάστων κατὰ σφᾶς συνισταμένων, οἱ
Αχαιοὶ μάλιστα ἴσχυον. τυράννων τε γὰρ πλὴν Πελλήνης
αἱ ἄλλαι πόλεις τὸν χρόνον ἅπαντα ἀπείρως ἐσχήκεσαν·
αἵ τε ἐκ πολέμων καὶ ἀπὸ τῆς νόσου συμφοραὶ τῆς λοι-
μώδους οὐκ ἐς τοσοῦτο Ἀχαιοῖς ἐφ' ὅσον τοῖς ἄλλοις ἐγέ-
νοντο Ἕλλησι. συνέδριόν τε οὖν Ἀχαϊκὸν καλούμενον
καὶ ἀπὸ κοινοῦ λόγου βουλεύματά τε ἦν Ἀχαιοῖς καὶ τὰ
ἔργα. Ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἴγιόν σφισιν ἔδοξεν· αὕτη 2
γὰρ μετὰ Ἑλίκην ἐπικλυσθεῖσαν πόλεων ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν
ἄλλων δόξῃ προεῖχεν ἐκ παλαιοῦ καὶ ἴσχυεν ἐν τῷ τότε.
539 Ἑλλήνων δὲ τῶν λοιπῶν Σικυώνιοι συνεδρίου πρῶτοι
τοῦ Ἀχαιῶν μετέσχον. μετὰ δὲ Σικυωνίους ἐσῄεσαν ἤδη
καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων οἱ μὲν αὐτίκα, οἱ δὲ χρό-
νον τινὰ ἐπισχόντες· τοὺς δὲ καὶ ἐκτὸς οἰκοῦντας τοῦ
Ἰσθμοῦ συντελεῖν ἐς Ἀχαιοὺς ἔπειθεν, ὅτι ἐς πλέον
ἰσχύος προϊὸν ἑώρων ἀεὶ τὸ Ἀχαϊκόν. 2. Λακεδαιμόνιοι 3
δὲ Ἑλλήνων μόνοι διάφοροί τε Ἀχαιοῖς τὰ μάλιστα ἦσαν
καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πόλεμόν σφισιν ἐπῆγον. Πελλήνην
μέν γε Ἀχαιῶν πόλιν Ἆγις εἷλεν ὁ Εὐδαμίδου βασιλεύων
ἐν [τῇ] Σπάρτῃ, καὶ ἐξέπεσεν αὐτίκα ἐκ Πελλήνης ὑπὸ
Ἀράτου καὶ Σικυωνίων· Κλεομένης δὲ ὁ Λεωνίδου τοῦ
Κλεωνύμου, βασιλεὺς οἰκίας τῆς ἑτέρας, ἀντικαθημέ-
νους Ἄρατον καὶ Ἀχαιοὺς πρὸς Δύμῃ παρὰ πολύ τε
ἐκράτησεν ἐλθόντας ἐς χεῖρας, καὶ ὕστερον Ἀχαιοῖς καὶ
Ἀντιγόνῳ συνέθετο εἰρήνην. Ἀντίγονος δὲ οὗτος τηνι- 4
καῦτα ἀρχὴν τὴν Μακεδόνων εἶχεν, ἐπιτροπεύων Φί-

λιππον τὸν Δημητρίου παῖδα ἔτι ἡλικίαν ὄντα· ἦν δὲ καὶ
ἀνεψιὸς τῷ Φιλίππῳ καὶ μητρὶ αὐτοῦ συνῴκει. πρὸς τοῦ-
τον οὖν τὸν Ἀντίγονον καὶ Ἀχαιοὺς ποιησάμενος ὁ Κλε-
ομένης σπονδάς, καὶ αὐτίκα παραβὰς ὅσα ὤμοσεν, ἠν-
δραποδίσατο Ἀρκάδων Μεγάλην πόλιν· Λακεδαιμονίοις
τε τὸ ἐν Σελλασίᾳ πταῖσμα πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Ἀντίγονον
Κλεομένους ἕνεκα καὶ ἐπιορκίας τῆς ἐκείνου συνέβη.
Κλεομένους μὲν δὴ καὶ αὖθις ἐν λόγοις τοῖς Ἀρκαδικοῖς
5 ἀφιξόμεθα ἐς μνήμην· Φίλιππος δὲ ὁ Δημητρίου τὴν
Μακεδόνων ἀρχήν, ὡς ἀφίκετο ἐς ἄνδρας, παρὰ ἑκόντος
Ἀντιγόνου λαβών, φόβον τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἐνεποίησε
τὰ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, προγόνου μὲν οὐκ ὄντος
αὐτῷ, τῷ δὲ ἀληθεῖ λόγῳ δεσπότου, τά τε ἄλλα αὐτοῦ
μιμούμενος καὶ τὰ ἐς θεραπείαν ὅσοις πατρίδας ἀρεστὰ
ἦν ἐπ' οἰκείοις προδιδόναι κέρδεσι· προπίνειν δὲ παρὰ 540
τὰ συμπόσια ἐπὶ δεξιότητι καὶ φιλίᾳ κύλικας οὐκ οἴνου,
φαρμάκων δὲ ἐς ὄλεθρον ἀνθρώποις, ἃ δὴ ὁ μὲν τοῦ
Ἀμύντου Φίλιππος οὐδ' ἐπενόησεν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀρχήν,
Φιλίππῳ δὲ τῷ Δημητρίου τὰ φάρμακα τόλμημα ἦν ἐλα-
6 φρότατον. Κατεῖχε δὲ καὶ τρεῖς πόλεις φρουραῖς, ὁρμη-
τήρια εἶναί οἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος· καὶ ὠνόμαζε δὲ ὑπὸ
τῆς ὕβρεως καὶ τῆς ἐς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπεροψίας κλεῖς τῆς
Ἑλλάδος τὰς πόλεις ταύτας. ἐπὶ μέν γε Πελοποννήσῳ
Κόρινθος καὶ ἡ Κορινθίων ἀκρόπολις ἐπετετείχιστο, ἐπὶ
δὲ Εὐβοίᾳ καὶ Βοιωτοῖς τε καὶ Φωκεῦσι Χαλκὶς ἡ πρὸς
τῷ Εὐρίπῳ· κατὰ δὲ Θεσσαλῶν τε αὐτῶν καὶ τοῦ Αἰτω-
λῶν ἔθνους Μαγνησίαν τὴν ὑπὸ τὸ Πήλιον κατεῖχεν ὁ
Φίλιππος. 4. Μάλιστα δὲ Ἀθηναίους καὶ τὸ Αἰτωλικὸν
ἐπιστρατείαις τε συνεχέσιν ἐπίεζε καὶ λῃστῶν καταδρο-
7 μαῖς. ἐμνημόνευσε δέ μοι καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐν τῇ
Ἀτθίδι συγγραφῇ ὅσοι τε Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων ἐναντία
Φιλίππου συνήραντο Ἀθηναίοις, καὶ ὡς ὑπὸ ἀσθενείας

τῶν συμμάχων ἐπὶ Ῥωμαίους καὶ ἐπικουρίαν τὴν εκεῖθεν
κατέφευγον οἱ Ἀθηναῖοι. Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεπόμφεσαν καὶ
οὐ πολλῷ τινὶ ἔμπροσθεν λόγῳ μὲν ἐπικουρήσοντας Αἰ-
τωλοῖς ἐναντία Φιλίππου, τῷ δὲ ἔργῳ μᾶλλόν τι ἐπὶ κα-
τασκοπῇ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων. τότε δὲ ἀπο- 8
στέλλουσιν Ἀθηναίοις στρατιάν τε καὶ ἡγεμόνα Ὀτίλιον·
τοῦτο γάρ οἱ τῶν ὀνομάτων ἦν τὸ ἐκδηλότατον, ἐπεὶ κα-
λοῦνταί γε οὐ πατρόθεν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ ταὐτὰ Ἕλλησιν,
541 ἀλλὰ καὶ τρία, ὁπότε ὀλίγιστα, καὶ ἔτι πλέονα ὀνόματα
ἑκάστῳ τίθενται. τῷ δὲ Ὀτιλίῳ προσετέτακτο ὑπὸ Ῥω-
μαίων ἀπείργειν ἀπὸ Ἀθηναίων καὶ τοῦ Αἰτωλικοῦ τὸν
Φιλίππου πόλεμον. Ὀτίλιος δὲ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς πράγ- 9
μασι κατὰ τὰ ἐπιτεταγμένα ἐχρῆτο, τάδε δὲ οὐ κατὰ γνώ-
μην οἱ τὴν Ῥωμαίων ἐστὶν εἰργασμένα· Εὐβοέων γὰρ
Ἑστίαιαν πόλιν καὶ Ἀντίκυραν τὴν ἐν τῇ Φωκίδι ἑλών,
ὑπηκόους κατ' ἀνάγκην οὔσας Φιλίππου, ἐποίησεν ἀνα-
στάτους. καὶ τοῦδε ἕνεκα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπεὶ ἐπύθετο ἡ
βουλή, ἀποστέλλουσιν Ὀτιλίῳ διάδοχον τῆς ἀρχῆς Φλα-
μίνιον.

VIII. Τότε δὲ ἥκων ὁ Φλαμίνιος Ἐρέτριάν τε διήρ-
πασε τοὺς φρουροῦντας Μακεδόνων μάχῃ νικήσας, καὶ
αὖθις ἐλάσας ἐπὶ Κόρινθον κατεχομένην ὑπὸ Φιλίππου
φρουρᾷ αὐτός τε προσεκάθητο πολιορκῶν, καὶ παρὰ
Ἀχαιοὺς ἅμα ἀποστέλλων ἐπήγγελλέ σφισιν ἀφικνεῖσθαι
πρὸς Κόρινθον στρατιᾷ συμμάχους τε ἀξιωθησομένους
καλεῖσθαι Ῥωμαίων καὶ ἅμα εὐνοίᾳ τῇ ἐς τὸ Ἑλληνικόν.
Ἀχαιοὶ δὲ ἐποιοῦντο μὲν μεγάλως καὶ αὐτὸν ἐν αἰτίᾳ 2
Φλαμίνιον καὶ ἔτι πρότερον Ὀτίλιον, οἳ μετεχειρίσαντο
ὠμῶς οὕτω πόλεις Ἑλληνίδας καὶ ἀρχαίας, ἀναμαρτήτους
τε οὔσας πρὸς Ῥωμαίους καὶ οὐ κατὰ γνώμην ὑπὸ Μακε-
δόνων ἀρχομένας· προεωρῶντο δὲ καὶ ὡς ἀντὶ Φιλίππου
καὶ Μακεδόνων Ῥωμαῖοι σφίσι τε ἥκοιεν καὶ τῷ Ἑλλη-

νικῷ δεσπόται προστάττειν. Ῥηθέντων δὲ ἐν τῷ συν-
εδρίῳ πολλῶν καὶ ἐναντίων ἀλλήλοις, τέλος οἱ εὖνοι
Ῥωμαίοις ἐνίκησαν, καὶ Ἀχαιοὶ Φλαμινίῳ Κόρινθον συν-
3 επολιόρκησαν. Κορίνθιοι δὲ ἀπὸ Μακεδόνων ἐλευθερω-
θέντες μετέσχον αὐτίκα συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν, μετα-
σχόντες καὶ πρότερον, ὅτε Ἄρατος καὶ Σικυώνιοι φρου-
ρὰν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου [τὴν πᾶσαν] ἐξήλασαν καὶ
ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ
φρουρᾷ. 2. Ἀχαιοὶ δὲ τὸ ἀπὸ τούτου σύμμαχοί τε ὠνομά- 542
ζοντο Ῥωμαίων καὶ ἐς τὰ πάντα ἦσαν πρόθυμοι· καί σφι-
σιν εἵποντο μὲν ἐς Μακεδονίαν καὶ ἐπὶ Φίλιππον, μετέ-
σχον δὲ καὶ στρατείας ἐς Αἰτωλούς, τρίτα δὲ ὁμοῦ Ῥω-
μαίοις ἐμαχέσαντο ἐναντία Ἀντιόχου καὶ Σύρων.
4 Ὅσα μὲν δὴ Ἀχαιοὶ Μακεδόσιν ἢ στρατιᾷ τῇ Σύρων
ἐναντία ἐτάξαντο, φιλίᾳ τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἔπραξαν· ἐς
δὲ Αἰτωλοὺς ἐκ παλαιοῦ σφίσιν ἦν οἰκεῖα ἐγκλήματα.
3. Ἐπεὶ δὲ ἡ Νάβιδος ἐν Σπάρτῃ τυραννὶς κατελέλυτο,
ἐς πλείστην ὠμότητα ἀνδρὸς ἀφικομένου, τὰ ἐς τοὺς
5 Λακεδαιμονίους αὐτίκα ἐνεπεπτώκει· καὶ σφᾶς ὑπὸ τὸν
χρόνον οἱ Ἀχαιοὶ τοῦτον ἐς σύλλογον ὑπάγονται τὸν
Ἀχαϊκόν, καὶ δίκας τε ἐδίκαζόν σφισιν ἐς τὸ ἀκριβέστα-
τον, καὶ τὰ τείχη τῆς Σπάρτης καταβάλλουσιν ἐς ἔδαφος,
οἰκοδομηθέντα μὲν καὶ πρότερον ἔτι αὐτοσχεδίως ἐπί τε
τῆς Δημητρίου καὶ ὕστερον τῆς Πύρρου καὶ Ἠπειρωτῶν
στρατείας, ἐπὶ δὲ τῆς τυραννίδος τῆς Νάβιδος καὶ ἐς τὸ
ἀσφαλέστατον ὀχυρωθέντα. τά τε οὖν τείχη τῆς Σπάρτης
οἱ Ἀχαιοὶ καθεῖλον, καὶ τὰ ἐς μελέτην τοῖς ἐφήβοις ἐκ
τῶν Λυκούργου νόμων καταλύσαντες ἐπέταξαν τοῖς
6 Ἀχαιῶν ἐφήβοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν. ταῦτα μὲν δὴ καὶ
ἐς πλέον ἐπέξεισιν αὖθίς μοι τὰ ἐς Ἀρκάδας· 4. Λακεδαι-
μόνιοι δέ, ἅτε μεγάλως τοῖς ἐπιτάγμασιν ἀχθόμενοι τοῖς
Ἀχαιῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ Μέτελλον καὶ ὅσοι σὺν Με-

τέλλῳ κατὰ πρεσβείαν ἧκον ἐκ Ῥώμης. ἀφίκοντο δὲ οὗτοι
Φιλίππῳ καὶ Μακεδόσι πόλεμον μὲν οὐδένα ἐπάξοντες,
ἅτε εἰρήνης πρότερον ἔτι Φιλίππῳ καὶ Ῥωμαίοις ὀμω-
μοσμένης, ὁπόσα δὲ ἢ Θεσσαλοῖς ἢ τῶν ἐξ Ἠπείρου τισὶν
ἐγκλήματα ἦν ἐς Φίλιππον, ταῦτα ἧκον οἱ ὁμοῦ Μετέλλῳ
543 κρινοῦντες. Ἔργῳ μὲν δὴ Φίλιππός τε αὐτὸς καὶ ἡ Μα- 7
κεδόνων ἀκμὴ καθῄρητο ὑπὸ Ῥωμαίων. μαχεσάμενος
γὰρ Φλαμινίου καὶ Ῥωμαίων ἐναντία Φίλιππος ἐν Κυνὸς
καλουμέναις Κεφαλαῖς λόφοις τὸ ἧττον ἠνέγκατο· ἀλλά
γε δὴ κατὰ δύναμιν ἀγωνισάμενος αὐτός [οὗτος ὁ Φίλιπ-
πος] τοσοῦτον ἐκρατήθη τῇ συμβολῇ, ὡς στρατιᾶς τε ἣν
ἦγεν ἀποβαλεῖν τὸ πολύ, καὶ ἐκ τῶν πόλεων, ὅσας εἷλεν
ἐν τῇ Ἑλλάδι πολέμῳ παραστησάμενος, ἐξήγαγεν ἐξ ἁπα-
σῶν τὰς φρουρὰς κατὰ ὁμολογίαν πρὸς Ῥωμαίους. 5. Κατὰ 8
μέντοι τοῦ λόγου τὸ εὐπρεπὲς παρὰ Ῥωμαίων εὕρητο
εἰρήνην, δεήσεσι μὲν παντοίαις καὶ δαπάναις χρημάτων
μεγάλαις. τὰ δὲ ἐς Μακεδόνας δύναμίν τε ἣν ἐπὶ Φιλίπ-
που περιεβάλοντο τοῦ Ἀμύντου, καὶ ὡς ἐπὶ Φιλίππου
τοῦ ὑστέρου τὰ πράγματά σφισιν ἐφθάρη, Σίβυλλα οὐκ
ἄνευ θεοῦ προεθέσπισεν. ἔχει δὲ οὕτω τὰ χρησθέντα·

Αὐχοῦντες βασιλεῦσι Μακηδόνες Ἀργεάδῃσιν, 9
ὑμῖν κοιρανέων ἀγαθὸν καὶ πῆμα Φίλιππος.
ἤτοι ὁ μὲν πρότερος πόλεσιν λαοῖσί τ' ἄνακτας
θήσει· ὁ δ' ὁπλότερος τιμὴν ἀπὸ πᾶσαν ὀλέσσει,
δμηθεὶς ἑσπερίοισιν ὑπ' ἀνδράσιν ἠῴοις τε.

Ῥωμαῖοί τε δὴ τὰ πρὸς ἑσπέραν νεμόμενοι τῆς Εὐρώπης
καθεῖλον τὴν Μακεδόνων ἀρχήν, καὶ τῶν ἐς τὸ συμμαχι-
κὸν ταχθέντων Ἄτταλος ** καὶ ἔτι ἐκ Μυσίας στρατιᾶς·
πρὸς δὲ ἀνίσχοντα ἥλιον μᾶλλόν τι ἡ Μυσία τετραπται.

IX. Τότε δὲ τῷ Μετέλλῳ καὶ τῇ ἄλλῃ πρεσβείᾳ μὴ
ὑπεριδεῖν Λακεδαιμονίων ἤρεσε καὶ Ἀχαιῶν, τοὺς δὲ
τὰς ἀρχὰς ἔχοντας ἐς τὸ συνέδριον ἠξίουν συγκαλέσαι

τοὺς Ἀχαιούς, ἵνα ἐν κοινῷ διδάξωσιν αὐτοὺς ἠπιώτερον
μεταχειρίζεσθαι τὰ ἐν Λακεδαίμονι. οἱ δέ σφισιν ἀπεκρί-
ναντο μήτε ἐκείνοις Ἀχαιοὺς ἐς σύλλογον μήτε ἄλλῳ
συνάξειν, ὅστις μὴ ἐπὶ τῷ πράγματι ἐφ' ὅτῳ ποιεῖται τὴν 544
πρόσοδον παρὰ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς ἔχει δόγμα. Μέτελ-
λος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν περιυβρίσθαι
νομίζοντες, ἐπειδὴ ἀφίκοντο ἐς Ῥώμην, πολλὰ ἐπὶ τῆς
βουλῆς καὶ οὐ πάντα [τὰ] ἀληθῆ κατηγόρουν τῶν Ἀχαιῶν.
2 2. Τούτων δὲ πλείονα ἐνεκάλουν Ἀχαιοῖς Ἀρεὺς καὶ Ἀλ-
κιβιάδας, Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ δόκιμοι τὰ μάλιστα ἐν
τῇ Σπάρτῃ, τὰ δὲ ἐς Ἀχαιοὺς οὐ δίκαιοι· γενομένους
γὰρ ὑπὸ Νάβιδος φυγάδας ὑπεδέξαντο αὐτοὺς οἱ Ἀχαιοί,
καὶ ἀποθανόντος Νάβιδος παρὰ γνώμην Λακεδαιμονίων
τοῦ δήμου κατάγουσιν ἐς Σπάρτην. τότε οὖν ἀναβεβη-
κότες καὶ οὗτοι παρὰ τὴν βουλὴν προθυμότατα ἐνέκειντο
Ἀχαιοῖς· Ἀχαιοὶ δέ σφισιν ἀπελθοῦσιν ἐπιβάλλουσιν ἐν
3 τῷ συνεδρίῳ θάνατον ζημίαν. 3. Ῥωμαίων δὲ ἡ βουλὴ
πέμπουσιν ἄλλους τε ἄνδρας καὶ Ἄππιον Λακεδαιμονίοις
καὶ Ἀχαιοῖς τὰ δίκαια ὁρίσαι. Ἄππιος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
ἔμελλον μὲν οὐδὲ ὀφθέντες Ἀχαιοῖς ἔσεσθαι καθ' ἡδονήν,
οἳ Ἀρέα καὶ Ἀλκιβιάδαν ἅμ' αὐτοῖς ἐπήγοντο ἐν τῷ τότε
Ἀχαιοῖς ἐχθίστους· ἐλύπησαν δὲ καὶ ἐς πλέον τοὺς Ἀχαι-
ούς, ἐπειδὴ ἐς τὸν σύλλογον αὐτῶν ἐπελθόντες σὺν
4 ὀργῇ μᾶλλον ἐποιοῦντο ἢ πειθοῖ τοὺς λόγους. Λυκόρτας
δὲ ὁ Μεγαλοπολίτης, οὔτε ἀξιώματι οὐδενὸς Ἀρκάδων
ὕστερος καί τι καὶ φρόνημα κατὰ φιλίαν προσειληφὼς τὴν
Φιλοποίμενος, λόγῳ τε ἀπέφαινε τὰ ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν
δίκαια, καὶ ὁμοῦ τοῖς λόγοις καὶ μέμψιν τινὰ ὑπέτεινεν
ἐς τοὺς Ῥωμαίους. Ἄππιος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Λυκόρταν
λέγοντα ἐποιοῦντο ἐν χλευασμῷ, καὶ Ἀρέως ἀποψηφίζον-
ται καὶ Ἀλκιβιάδα μηδὲν ἀδίκημα ἐξ αὐτῶν ἐς Ἀχαιοὺς
εἶναι, Λακεδαιμονίοις τε ἀποστεῖλαι πρέσβεις ἐφιᾶσιν

ἐς Ῥώμην, ἐναντία ἐφιέντες ἢ Ῥωμαίοις συγκείμενα ἦν
καὶ Ἀχαιοῖς· Ἀχαιῶν μὲν γὰρ εἴρητο ἀπὸ τοῦ κοινοῦ
παρὰ τὴν Ῥωμαίων βουλὴν ἀπιέναι πρέσβεις, ἰδίᾳ δὲ
545 ἀπείρητο μὴ πρεσβεύεσθαι τὰς πόλεις ὅσαι συνεδρίου
τοῦ Ἀχαιῶν μετεῖχον. Ἀντιπρεσβευσαμένων δὲ καὶ 5
Ἀχαιῶν Λακεδαιμονίοις, καὶ λόγων ῥηθέντων ὑπὸ ἀμ-
φοτέρων ἐπὶ τῆς βουλῆς, τοὺς αὐτοὺς ἀποστέλλουσιν
αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι Λακεδαιμονίοις γενέσθαι καὶ Ἀχαιοῖς
δικαστάς, Ἄππιον καὶ ὅσοι σὺν ἐκείνῳ πρότερον ἐς τὴν
Ἑλλάδα ἀφίκοντο. Οἱ δὲ τούς τε ἐκβληθέντας ὑπὸ Ἀχαιῶν
κατάγουσιν ἐς Σπάρτην, καὶ ὅσων πρὸ κρίσεως ἀπελ-
θόντων κατέγνωστο ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἐπὶ
τούτοις τιμήματα ἔλυσαν. καὶ συντελείας μὲν Λακεδαι-
μονίους ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν οὐκ ἀφιᾶσι, περὶ δὲ τῇ ἑκάστου
ψυχῇ ξενικά σφισι διδόασιν εἶναι δικαστήρια, ὅσα δὲ
ἄλλα ἐγκλήματα, λαμβάνειν τε αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ Ἀχαϊκῷ
ὑπέχειν τὰς κρίσεις. 4. Ἐτειχίσθη δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς αὖθις
Σπαρτιάταις ὁ κύκλος τοῦ ἄστεως. Λακεδαιμονίων δὲ 6
οἱ κατελθόντες, βουλεύοντες παντοῖα ἐπὶ Ἀχαιοῖς, λυ-
πήσειν σφᾶς ἐπὶ τοιῷδε μάλιστα ἤλπιζον. Μεσσηνίους
τοὺς Φιλοποίμενι θανάτου συναιτίους γενέσθαι νομι-
σθέντας καὶ κατὰ αἰτίαν ταύτην ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐκπεπτω-
κότας, τούτους τε καὶ Ἀχαιῶν αὐτῶν τοὺς φεύγοντας
ἀναβῆναι πείθουσιν ἐς Ῥώμην· σὺν δέ σφισιν ἀνεληλυ-
θότες καὶ αὐτοὶ γενέσθαι τοῖς ἀνδράσιν ἔπρασσον κάθο-
δον. 5. Ἅτε δὲ τοῦ Ἀππίου Λακεδαιμονίοις συμπροθυ-
μουμένου μεγάλως, Ἀχαιοῖς δὲ ἐπὶ παντὶ ἀντιβαίνοντος,
ἔμελλεν οὐ χαλεπῶς Μεσσηνίων καὶ Ἀχαιῶν τοῖς φεύ-
γουσι τὰ βουλεύματα ἐς δέον χωρήσειν, γράμματά τε αὐ-
τίκα ὑπὸ τῆς βουλῆς ἔς τε Ἀθήνας κατεπέμπετο καὶ ἐς
Αἰτωλίαν κατάγειν σφᾶς Μεσσηνίους καὶ Ἀχαιοὺς ἐπὶ τὰ
οἰκεῖα. τοῦτο Ἀχαιοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἠνίασεν, ὡς οὔτε 7

ἄλλως πάσχοντας δίκαια ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐς τὸ ἀνω- 546
φελὲς προϋπηργμένων σφίσιν ἐς αὐτούς, οἳ ἐπὶ τὰ Φι-
λίππου καὶ Αἰτωλῶν ἐναντία καὶ αὖθις Ἀντιόχου στρα-
τεύσαντες χάριτι τῇ ἐς Ῥωμαίους ἐγίνοντο ὕστεροι φυγά-
δων ἀνθρώπων καὶ οὐ καθαρῶν χεῖρας. ὅμως δὲ εἴκειν
σφίσιν ἐδόκει. τότε μὲν δὴ ἐς τοσοῦτο ἐπράχθη.

X. Τολμημάτων δὲ τὸ ἀνοσιώτατον, τὴν πατρίδα
καὶ ἄνδρας προδιδόναι πολίτας ἐπὶ οἰκείοις κέρδεσιν,
ἔμελλε καὶ Ἀχαιοῖς κακῶν ἄρξειν, οὔποτε ἐκ τοῦ χρόνου
παντὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκλιπόν. ἐπὶ μέν γε Δαρείου τοῦ
Ὑστάσπου βασιλεύοντος Περσῶν Ἴωσι τὰ πράγματα
ἐφθάρη Σαμίων πλὴν ἑνός τε καὶ δέκα ἀνδρῶν τῶν ἄλ-
λων τριηράρχων τὸ ναυτικὸν τὸ Ἰώνων προδόντων.
2 μετὰ δὲ Ἴωνας κεχειρωμένους ἠνδραποδίσαντο καὶ Ἐρέ-
τριαν Μῆδοι· προδόται δὲ ἐγένοντο οἱ εὐδοκιμοῦντες
μάλιστα ἐν Ἐρετρίᾳ, Φίλαγρος Κυνέου καὶ Εὔφορβος
Ἀλκιμάχου. Ξέρξῃ δὲ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐλαύνοντι Θεσσα-
λία τε δι' Ἀλευαδῶν προεδόθη, Θήβας δὲ Ἀτταγῖνος καὶ
Τιμηγενίδας προδιδόασι, φερόμενοι τὰ πρῶτα ἐν Θήβαις.
Πελοποννησίων δὲ καὶ Ἀθηναίων πολεμησάντων Ξενίας
Ἠλεῖος ἐπεχείρησεν Ἦλιν Λακεδαιμονίοις καὶ Ἄγιδι προ-
3 δοῦναι. Οἵ τε Λυσάνδρου καλούμενοι ξένοι χρόνον οὐ-
δένα ἀνίεσαν πατρίδας ἐγχειρίζοντες Λυσάνδρῳ τὰς ἑαυ-
τῶν. κατὰ δὲ τὴν Φιλίππου βασιλείαν τοῦ Ἀμύντου
Λακεδαίμονα πόλεων μόνην οὐ προδοθεῖσαν τῶν ἐν Ἕλ-
λησιν εὕροι τις ἄν· αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις αἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι
ὑπὸ προδοσίας μᾶλλον ἢ ὑπὸ νόσου πρότερον τῆς λοιμώ-
δους ἐφθάρησαν. Ἀλεξάνδρῳ δὲ τῷ Φιλίππου παρέσχεν
ἡ εὐτυχία μικρὰ ἀνδρῶν προδοτῶν καὶ οὐκ ἄξια λόγου
4 προσδεηθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν Λαμίᾳ πταῖσμα ἐγένετο
Ἕλλησιν, Ἀντίπατρος μέν, ἅτε διαβῆναι ποιούμενος 547
σπουδὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεμον, ἐβούλετο εἰρήνην

ἐν τάχει συντίθεσθαι, καί οἱ διέφερεν οὐδὲν εἰ Ἀθήνας
τε ἐλευθέραν καὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα ἀφήσει· Δημάδης
δὲ καὶ ὅσον προδοτῶν Ἀθήνησιν ἄλλο ἦν, ἀναπείθουσιν
Ἀντίπατρον μηδὲν ἐς Ἕλληνας φρονῆσαι φιλάνθρωπον,
ἐκφοβήσαντες δὲ Ἀθηναίων τὸν δῆμον ἔς τε Ἀθήνας καὶ
πόλεων τῶν ἄλλων τὰς πολλὰς ἐγένοντο αἴτιοι Μακεδό-
νων ἐσαχθῆναι φρουράς. Βεβαιοῖ δέ μοι καὶ τόδε τὸν 5
λόγον· Ἀθηναῖοι γὰρ μετὰ τὸ ἀτύχημα τὸ ἐν Βοιωτοῖς
οὐκ ἐγένοντο Φιλίππου κατήκοοι, ἁλόντων μέν σφισι
δισχιλίων ὡς ἐκρατήθησαν, παρὰ δὲ τὸ ἔργον χιλίων
φονευθέντων· ἐν Λαμίᾳ δὲ περὶ διακοσίους πεσόντων
καὶ οὐ πλέον τι Μακεδόσιν ἐδουλώθησαν. οὕτω μὲν οὔ-
ποτε τὴν Ἑλλάδα ἐπέλειπον οἱ ἐπὶ προδοσίᾳ νοσήσαντες·
2. Ἀχαιοὺς δὲ ἀνὴρ Ἀχαιὸς Καλλικράτης τηνικαῦτα ἐς
ἅπαν ἐποίει Ῥωμαίοις ὑποχειρίους. ἀρχὴ δέ σφισιν ἐγί-
νετο κακῶν Περσεὺς καὶ ἡ Μακεδόνων ἀρχὴ καταλυθεῖσα
ὑπὸ Ῥωμαίων.

Περσεῖ τῷ Φιλίππου πρὸς Ῥωμαίους ἄγοντι εἰρήνην 6
κατὰ συνθήκας ἃς ὁ πατήρ οἱ Φίλιππος ἐποιήσατο, ἐπῆλ-
θεν ὑπερβῆναι τοὺς ὅρκους, καὶ ἐπί τε ** Σαπαίων τὸν
βασιλέα Ἀβρούπολιν στράτευμα ἀγαγὼν ἐποίησεν ἀνα-
στάτους Ῥωμαίων συμμάχους ὄντας· Σαπαίων δὲ τούτων
καὶ Ἀρχίλοχος ἐν ἰαμβείῳ μνήμην ἔσχε. Μακεδόνων δὲ 7
καὶ Περσέως κεχειρωμένων πολέμῳ διὰ τὸ ἐς Σαπαίους
ἀδίκημα, ἄνδρες τῆς Ῥωμαίων βουλῆς δέκα ἐπέμφθησαν
548 καταστησόμενοι πρὸς τὸ ἐπιτηδειότατον Ῥωμαίοις τὰ ἐν
Μακεδονίᾳ. ἥκοντας δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ὑπήρχετο ὁ Καλ-
λικράτης, οὔτε ἔργον τῶν ἐς τὴν κολακείαν οὔτε λόγον
οὐδένα ἐς αὐτοὺς παριείς. ἕνα δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἄνδρα
οὐδαμῶς ἐς δικαιοσύνην πρόθυμον, τοῦτον τὸν ἄνδρα
προσεποιήσατο ὁ Καλλικράτης ἐς τοσοῦτον ὥστε αὐτὸν
καὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐσελθεῖν τὸ Ἀχαιῶν ἔπεισεν. Ὁ δὲ 8

ὡς ἐς τὸν σύλλογον ἐσῆλθεν, ἔλεγεν ὡς πολεμοῦντι πρὸς
Ῥωμαίους Περσεῖ χρήματα οἱ δυνατώτατοι τῶν Ἀχαιῶν
παράσχοιεν, συνάραιντο δὲ καὶ ἐς τὰ ἄλλα. ἐκέλευσεν
οὖν καταγνῶναι τοὺς Ἀχαιοὺς θάνατον· εἰ δὲ ἐκεῖνοι
καταγνοῖεν, τότε καὶ αὐτὸς τὰ ὀνόματα ἐρεῖν ἔφασκε τῶν
ἀνδρῶν. λέγειν τε δὴ ἐδόκει παντάπασιν ἄδικα, καὶ αὐ-
τὸν ἠξίουν οἱ ἐς τὸν σύλλογον ἐληλυθότες ἤδη, εἰ Περσεῖ
τὰ αὐτὰ Ἀχαιῶν τινὲς ἔπραξαν, ὀνομαστὶ αὐτῶν ἑκάστου
μνησθῆναι, πρότερον δὲ οὐ σφᾶς καταγινώσκειν εἰκὸς
9 εἶναι. ἔνθα δὴ ὡς ἠλέγχετο ὁ Ῥωμαῖος, ἀπετόλμησεν
εἰπεῖν ὡς οἱ ἐστρατηγηκότες Ἀχαιῶν ἐνέχονται πάντες τῇ
αἰτίᾳ· πάντας γὰρ φρονῆσαι τὰ Μακεδόνων τε καὶ Περ-
σέως. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγεν ὑπὸ διδασκαλίᾳ τῇ Καλλι-
κράτους· ἀναστὰς δὲ μετ᾽ αὐτὸν Ξένων, οὗτος οὐκ ἐλα-
χίστου λόγου παρ᾽ Ἀχαιοῖς, οὕτως ἔφη κατὰ τὴν αἰτίαν
ἔχει ταύτην· ἐστρατήγησα μὲν Ἀχαιῶν καὶ ἐγώ, ἀδικίας
δὲ οὐδὲν ἐς Ῥωμαίους, οὔτε εὐνοίας μοι μέτεστιν ἐς
Περσέα· καὶ τοῦδε ἕνεκα ἐθέλω μὲν ἐν συνεδρίῳ τῷ
Ἀχαιῶν, ἐθέλω δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς Ῥωμαίοις ὑπέχειν κρίσιν.
10 Ὁ μὲν δὴ ὑπὸ συνειδότος ἐπαρρησιάζετο ἀγαθοῦ· ὁ δὲ
ἐπελάβετο αὐτίκα ὁ Ῥωμαῖος τῆς προφάσεως, καὶ ὁπό-
σοις Καλλικράτης ἐπῆγεν αἰτίαν Περσεῖ σφᾶς φρονῆσαι
τὰ αὐτά, ἀνέπεμπεν ἐν δικαστηρίῳ κρίσιν τῷ Ῥωμαίων
ὑφέξοντας. ὃ μή πω κατειλήφει πρότερον Ἕλληνας· οὐδὲ
γὰρ Μακεδόνων οἱ ἰσχύσαντες μέγιστον, Φίλιππος
Ἀμύντου καὶ Ἀλέξανδρος, τοὺς ἀνθεστηκότας σφίσιν
Ἑλλήνων ἐς Μακεδονίαν ἐβιάσαντο ἀποσταλῆναι, διδό- 549
11 ναι δὲ αὐτοὺς ἐν Ἀμφικτυόσιν εἴων λόγον. Τότε δὲ ἐκ
τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους ὅντινα καὶ ἀναίτιον Καλλικράτης
ἐθελήσειεν αἰτιάσασθαι, ἀνάγεσθαι πάντα τινὰ ἐκεκύ-
ρωτο ἐς Ῥώμην· καὶ ἐγένοντο ὑπὲρ χιλίους οἱ ἀναχθέν-
τες. τούτους ὑπὸ Ἀχαιῶν οἱ Ῥωμαῖοι προκατεγνῶσθαι

νομίζοντες ἔς τε Τυρσηνίαν καὶ ἐς τὰς ἐκεῖ διέπεμψαν
πόλεις, καὶ Ἀχαιῶν ἄλλοτε ἄλλας ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν πρε-
σβείας τε καὶ ἱκεσίας ἐπιπεμπόντων λόγον ἐποιοῦντο οὐ-
δένα. ἑπτακαιδεκάτῳ δὲ ὕστερον ἔτει τριακοσίους ἢ καὶ 12
ἐλάσσονας, οἳ μόνοι περὶ Ἰταλίαν Ἀχαιῶν ἔτι ἐλείποντο,
ἀφιᾶσιν, ἀποχρώντως κολασθῆναι σφᾶς ἡγούμενοι. ὅσοι
δὲ ἀποδράντες ᾤχοντο ἢ εὐθὺς ἡνίκα ἀνήγοντο ἐς Ῥώ-
μην, ἢ ὕστερον ἐκ τῶν πόλεων ἐς ἃς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπέμ-
φθησαν, πρόφασις οὐδεμία ἦν τούτους ἁλόντας μὴ ὑπο-
σχεῖν δίκην.

XI. Ῥωμαῖοι δὲ αὖθις ἄνδρα ἐκ τῆς βουλῆς κατα-
πέμπουσιν ἐς τὴν Ἑλλάδα· ὄνομα μὲν τῷ ἀνδρὶ ἦν Γάλ-
λος, ἀπέσταλτο δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀργείοις ὑπερ
γῆς ἀμφισβητουμένης γενέσθαι δικαστής. οὗτος ὁ Γάλ-
λος ἐς τὸ Ἑλληνικὸν πολλὰ μὲν εἶπε, πολλὰ δὲ καὶ ἔπρα-
ξεν ὑπερήφανα, Λακεδαιμονίους δὲ καὶ Ἀργείους τὸ
παράπαν ἔθετο ἐν χλευασίᾳ· πόλεσι γὰρ ἐς τοσοῦτο 2
ἡκούσαις ἀξιώματος, καὶ ὑπὲρ τῶν ὅρων τῆς χώρας τὰ
μὲν παλαιότερα ἐς οὐκ ἀφανῆ πόλεμον καὶ ἔργα οὕτως
ἀφειδῆ προαχθείσαις, κριθείσαις δὲ καὶ ὕστερον παρὰ
δικαστῇ κοινῷ Φιλίππῳ τῷ Ἀμύντου, αὐτὸς μέν σφισιν
ὁ Γάλλος ἀπηξίωσε δικαστὴς καταστῆναι, Καλλικράτει
δὲ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀνδρὶ ἀλάστορι ἐπιτρέπει τὴν
κρίσιν. Ἀφίκοντο δὲ ὡς τὸν Γάλλον καὶ Αἰτωλῶν οἱ 3
550 Πλευρῶνα οἰκοῦντες, συντελείας τῆς ἐς Ἀχαιοὺς ἐθέ-
λοντες ἄφεσιν εὕρασθαι. καὶ αὐτοῖς ἐπετράπη μὲν ὑπὸ
τοῦ Γάλλου πρεσβείαν ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἰδίᾳ παρὰ Ῥω-
μαίους ἀποστεῖλαι, ἐπετράπη δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων συνεδρίου
τοῦ Ἀχαιῶν ἀποστῆναι. προσεπεστάλη δὲ ὑπὸ τῆς βου-
λῆς τῷ Γάλλῳ πόλεις ὁπόσας ἐστὶν οἷός τε [ὡς πλείστας]
ἀφεῖναι συλλόγου τοῦ Ἀχαιῶν.

2. Ὁ μὲν δὴ τὰ ἐντεταλμένα ἐποίει, Ἀθηναίων δὲ ὁ 4

δῆμος ἀνάγκῃ πλέον ἢ ἑκουσίως διαρπάζουσιν Ὠρωπὸν
ὑπήκοόν σφισιν οὖσαν· πενίας γὰρ ἐς τὸ ἔσχατον Ἀθη-
ναῖοι τηνικαῦτα ἧκον ἅτε ὑπὸ Μακεδόνων πολέμῳ πιε-
σθέντες μάλιστα Ἑλλήνων. καταφεύγουσιν οὖν ἐπὶ την
Ῥωμαίων βουλὴν οἱ Ὠρώπιοι· καὶ δόξαντες παθεῖν οὐ
δίκαια, ἐπεστάλη Σικυωνίοις ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπιβαλεῖν
σφᾶς Ἀθηναίοις ἐς Ὠρωπίους ζημίαν κατὰ τῆς βλάβης
5 ἧς ἦρξαν τὴν ἀξίαν. Σικυώνιοι μὲν οὖν οὐκ ἀφικομένοις
ἐς καιρὸν τῆς κρίσεως Ἀθηναίοις ζημίαν πεντακόσια τά-
λαντα ἐπιβάλλουσι· Ῥωμαίων δὲ ἡ βουλὴ δεηθεῖσιν Ἀθη-
ναίοις ἀφίησι πλὴν ταλάντων ἑκατὸν τὴν ἄλλην ζημίαν.
Ἐξέτισαν δὲ οὐδὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ ὑποσχέσεσι
καὶ δώροις ὑπελθόντες Ὠρωπίους ὑπάγονται σφᾶς ἐς
ὁμολογίαν, φρουράν τε Ἀθηναίων ἐσελθεῖν ἐς Ὠρωπὸν
καὶ ὁμήρους λαβεῖν παρὰ Ὠρωπίων Ἀθηναίους· ἢν δὲ
αὖθις ἐς Ἀθηναίους γένηται ἔγκλημα Ὠρωπίοις, τὴν
φρουρὰν τότε ἀπάγειν παρ᾽ αὐτῶν Ἀθηναίους, ἀποδοῦ-
6 ναι δὲ καὶ ὀπίσω τοὺς ὁμήρους. Χρόνος τε δὴ οὐ πολὺς ὁ
μεταξὺ ἤνυστο, καὶ τῶν φρουρῶν ἀδικοῦσιν ἄνδρες
Ὠρωπίους. οἱ μὲν δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπέστελλον ὁμήρους
τε ἀπαιτήσοντας καὶ φρουράν σφισιν ἐξάγειν κατὰ τὰ 551
συγκείμενα ἐροῦντας· Ἀθηναῖοι δὲ οὐδέτερα ἔφασαν
ποιήσειν, ἀνθρώπων γὰρ ἐπὶ τῇ φρουρᾷ καὶ οὐ τοῦ
Ἀθηναίων δήμου τὸ ἁμάρτημα εἶναι· τοὺς μέντοι αὐτὰ
7 εἰργασμένους ἐπηγγέλλοντο ὑφέξειν δίκην. 3. Οἱ δὲ Ὠρώ-
πιοι κατέφευγόν τε ἐπὶ Ἀχαιοὺς ** τιμωρῆσαί σφισιν·
Ἀχαιοῖς δὲ ἤρεσκε μὴ τιμωρεῖν φιλίᾳ τε καὶ αἰδοῖ τῇ Ἀθη-
ναίων. ἐνταῦθα οἱ Ὠρώπιοι Μεναλκίδᾳ, Λακεδαιμονίῳ
μὲν γένος, στρατηγοῦντι δὲ ἐν τῷ τότε Ἀχαιῶν, ὑπι-
σχνοῦνται δέκα ταλάντων δόσιν, ἤν σφισιν ἐπικουρεῖν
Ἀχαιοὺς ἄγῃ. ὁ δὲ ἀπὸ τῶν χρημάτων μεταδώσειν Καλ-
λικράτει τὸ ἥμισυ ὑπισχνεῖτο, ἰσχύοντι διὰ φιλίαν τὴν

Ῥωμαίων ἐν Ἀχαιοῖς μέγιστον. Προσγενομένου δὲ τοῦ 8
Καλλικράτους πρὸς τὴν Μεναλκίδα γνώμην ἐκεκύρωτο
κατὰ Ἀθηναίων ἀμύνειν Ὠρωπίοις. καί τις ἐξαγγέλλει
ταύτα ἐς τοὺς Ἀθηναίους· οἱ δὲ ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν
ἐς τὸν Ὠρωπὸν ἐλθόντες καὶ αὖθις κατασύραντες εἴ τι ἐν
ταῖς προτέραις παρεῖτό σφισιν ἁρπαγαῖς, ἀπάγουσι τὴν
φρουράν. Ἀχαιοὺς δὲ ὑστερήσαντας [τῆς βοηθείας] Με-
ναλκίδας μὲν καὶ Καλλικράτης ἐσβάλλειν ἐς τὴν Ἀττικὴν
ἔπειθον· ἀνθισταμένων δὲ ἄλλων τε αὐτοῖς καὶ οὐχ
ἥκιστα τῶν ἐκ Λακεδαίμονος, ἀνεχώρησεν ὀπίσω τὸ στρά-
τευμα.

XII. Ὠρώπιοι δὲ καὶ ὠφελείας σφίσιν οὐ γενομένης
(τῆς βοηθείας) τῆς παρὰ Ἀχαιῶν, ὅμως ὑπὸ Μεναλκίδα
τὰ χρήματα ἐξεπράχθησαν. ὁ δὲ ὡς τὸ δωροδόκημα εἶχεν
ἐν χειρί, ἐποιεῖτο συμφορὰν εἰ καὶ Καλλικράτει μετα-
δώσει τῶν λημμάτων. τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀναβολαῖς καὶ
ἀπάταις ἐχρῆτο ἐς τὴν δόσιν, μετὰ δὲ οὐ πολὺ ἐτόλμησεν
ἀποστερεῖν ἐκ τοῦ εὐθέος. βεβαιοῖ δὴ τὸ λεγόμενον ὡς
552 ἄρ᾽ ἦν καὶ πῦρ ἐς πλέον ἄλλου πυρὸς καῖον καὶ λύκος 2
ἀγριώτερος λύκων ἄλλων καὶ ὠκύτερος ἱέραξ ἱέρακος
πέτεσθαι, εἴγε καὶ Καλλικράτην ἀνοσιώτατον τῶν τότε
Μεναλκίδας ὑπερῆρεν ἀπιστίᾳ, Καλλικράτην, ὃς ἐλάσ-
σων παντοίου λήμματος, καὶ ἐπὶ οὐδενὶ οἰκείῳ κέρδει
πόλει τῇ Ἀθηναίων ἀπηχθημένος, παυσάμενον [μὲν]
τῆς ἀρχῆς Μεναλκίδαν ἐδίωκεν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς θανάτου
δίκην· πρεσβεῦσαί τε γὰρ Ἀχαιῶν ἐναντία ἔφασκεν αὐ-
τὸν ἐς Ῥώμην, καὶ ἐς τὰ μάλιστα γενέσθαι πρόθυμον
ἐξελέσθαι τὴν Σπάρτην συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν. Ἐνταῦθα 3
ὡς ἀφικνεῖτο ἐς πᾶν ὁ Μεναλκίδας κινδύνου, μεταδίδωσι
τάλαντα τρία τῶν ἐξ Ὠρωποῦ Μεγαλοπολίτῃ Διαίῳ. ἐγε-
γόνει δὲ αὐτῷ καὶ ἀρχῆς διάδοχος τῆς Ἀχαιῶν ὁ Δίαιος·
τότε δὲ ὑπὲρ τοῦ λήμματος προθυμούμενος ἔμελλε Με-

ναλκίδᾳ καὶ ἀκόντων Ἀχαιῶν σωτηρίαν παρέξειν. Ἀχαιοὶ
δὲ ἐπὶ μὲν τῇ ἀφέσει τοῦ Μεναλκίδα ἰδίᾳ τε ἕκαστος καὶ
ἐν κοινῷ Δίαιον ἐποιοῦντο ἐν αἰτίᾳ· 2. Δίαιος δὲ σφᾶς
ἀπὸ τῶν ἐς αὐτὸν ἐγκλημάτων μετῆγεν ἐς πραγμάτων
ἐλπίδα μειζόνων, προφάσει χρώμενος τοιᾷδε ἐς τὴν ἀπά-
4 την. Λακεδαιμόνιοι περὶ ἀμφισβητησίμου χώρας κατα-
φεύγουσιν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων βουλήν· καταφεύγουσι δὲ
αὐτοῖς προεῖπεν ἡ βουλὴ δικάζεσθαι τὰ ἄλλα πλὴν ψυχῆς
ἐν συνεδρίῳ τῷ Ἀχαιῶν. ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἀπεκρίνατο·
Δίαιος δὲ οὐ τὸν ὄντα ἔλεγεν Ἀχαιοῖς λόγον, ψυχαγω-
γῶν δὲ αὐτοὺς ἔφασκε παρὰ τῆς Ῥωμαίων σφίσιν ἐφεῖ-
σθαι βουλῆς καὶ θάνατον ἀνδρὸς καταγνῶναι τῶν ἐκ
5 Σπάρτης. Οἱ μὲν δὴ δικάζειν Λακεδαιμονίοις ἠξίουν
καὶ ὑπὲρ τῆς ἑκάστου ψυχῆς· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὔτε
ἀληθῆ συνεχώρουν Δίαιον λέγειν, καὶ ἀνάγειν ἤθελον
ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων βουλήν. Ἀχαιοὶ δὲ ἀντελαμβάνοντο 553
αὖθις ἄλλου λόγου, πόλεις ὅσαι τελοῦσιν ἐς Ἀχαιοὺς
μηδεμίαν ἐφ' ἑαυτῆς καθεστηκέναι κυρίαν ἄνευ τοῦ κοι-
νοῦ τοῦ Ἀχαιῶν παρὰ Ῥωμαίους ἰδίᾳ πρεσβείαν ἀποστέλ-
6 λειν. Πόλεμός τε δὴ ἀπὸ τῶν ἀμφισβητημάτων τούτων
Ἀχαιοῖς καὶ Λακεδαιμονίοις ἤρχετο, καὶ Λακεδαιμόνιοι
συνιέντες οὐκ ἀξιόμαχοι πρὸς Ἀχαιοὺς εἶναι πρεσβείαις
ἐχρῶντο πρὸς τὰς πόλεις αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν Δίαιον
λόγοις. Αἱ μὲν δὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἱ πόλεις ἐποιοῦντο τὰς
ἀποκρίσεις, οὔ σφισιν ἔξοδον ἐπαγγέλλοντος στρατηγοῦ
παρακούειν εἶναι νόμον· Δίαιος γὰρ ἦρχε τῶν Ἀχαιῶν,
καὶ ἔφασκεν οὐ τῇ Σπάρτῃ, τοῖς δὲ ταράσσουσιν αὐτὴν
7 πολεμήσων ἀφίξεσθαι. Ἐρομένων δὲ τῶν γερόντων ὁπό-
σους ἡγοῖτο ἀδικεῖν, ἐσπέμπει σφίσι τεσσάρων ὀνόματα
ἀνδρῶν καὶ εἴκοσι πρωτευόντων τὰ πάντα ἐν Σπάρτῃ.
Ἐνταῦθα Ἀγασισθένους ἐνίκησε γνώμη δοκίμου καὶ τὰ
πρότερα ὄντος, ἀπὸ δὲ τῆς παραινέσεως τούτης προελ-

θόντος καὶ ἐς πλέον δόξης· ὃς τοὺς ἄνδρας τούτους ἐκέ-
λευσεν ἐκ Λακεδαίμονος ἐθελοντὰς φεύγειν, μηδὲ αὐτοῦ
μένοντας ἐργάσασθαι τῇ Σπάρτῃ πόλεμον· φυγόντας δὲ
ἐς Ῥώμην καταχθήσεσθαι σφᾶς οὐ μετὰ πολὺ ἔφασκεν
ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ οἱ μὲν ἀπελθόντες ὑπήγοντο ὑπὸ 8
Σπαρτιατῶν ἐς δικαστήριον τῷ λόγῳ, καὶ ἀποθανεῖν
ἦσαν κατεγνωσμένοι· ἀπεστάλησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ἀχαιῶν
Καλλικράτης ἐς Ῥώμην καὶ Δίαιος τοῖς φεύγουσιν ἐκ
Σπάρτης ἀντιδικήσοντες ἐπὶ τῆς βουλῆς. καὶ αὐτῶν ὁ
μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν Καλλικράτης τελευτᾷ νόσῳ, οὐδὲ
οἶδα εἰ ἀφικόμενος ἐς Ῥώμην ὠφέλησεν ἄν τι Ἀχαιοὺς ἢ
κακῶν σφίσιν ἐγένετο μειζόνων ἀρχή· Δίαιος δὲ ἐς ἀντι-
λογίαν Μεναλκίδᾳ καταστὰς ἐπὶ τῆς βουλῆς πολλὰ μὲν
εἶπε, τὰ δὲ ἤκουσεν οὐ σὺν κόσμῳ. καί σφισιν ἀπεκρί- 9
νατο ἡ βουλὴ ἀποστελεῖν πρέσβεις, οἳ κρινοῦσιν ὅσα Λα-
κεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς διάφορα ἦν ἐς ἀλλήλους. καὶ
τοῖς ἐκ Ῥώμης πρέσβεσι σχολαιτέρα πως ἐγίνετο ἡ ὁδός,
554 ὥστ' ἐξαπατᾶν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς Διαίῳ τε Ἀχαιοὺς καὶ
Μεναλκίδᾳ Λακεδαιμονίους. Τοὺς μὲν δὴ παρῆγεν ὁ
Δίαιος ὡς τὰ πάντα ἕπεσθαι Λακεδαιμόνιοί σφισιν ὑπὸ
τῆς Ῥωμαίων βουλῆς εἰσὶν ἐγνωσμένοι· Λακεδαιμονίους
δὲ ὁ Μεναλκίδας ἠπάτα παντελῶς τοῦ συνεδρεύειν ἐς τὸ
Ἀχαϊκὸν ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτοὺς ἀπηλλάχθαι.

XIII. Αὖθις οὖν ἐκ τῶν ἀντιλογιῶν Λακεδαιμονίοις
ὥρμηντο Ἀχαιοὶ πολεμεῖν, καὶ στρατὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην
ἠθροίζετο ὑπὸ Δαμοκρίτου στρατηγεῖν τηνικαῦτα Ἀχαιῶν
ᾑρημένου. περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον ἀφίκετο ἐς
Μακεδονίαν στρατιά τε Ῥωμαίων καὶ ἡγεμὼν ἐπ' αὐτῇ
Μέτελλος, Ἀνδρίσκῳ τῷ Περσέως τοῦ Φιλίππου πολεμή-
σοντες ἀφεστηκότι ἀπὸ Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν ἐν Μακεδο-
νίᾳ πόλεμος ἔμελλεν ὡς ῥᾷστα κατὰ τὸ ἐπιτηδειότατον
Ῥωμαίοις κριθήσεσθαι· Μέτελλος δὲ ἄνδρας ὑπὸ τῆς 2

Ῥωμαίων ἀπεσταλμένους βουλῆς ἐπὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πρά-
γματα ἐκέλευε, πρὶν ἢ ἐς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι τοῖς ἡγε-
μόσιν αὐτοὺς τοῖς Ἀχαιῶν ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὅπλα μὲν
ἐπὶ τὴν Σπάρτην μὴ ἐπιφέρειν σφίσιν ἀπαγορεύσοντας,
τὴν δὲ ἐκ Ῥώμης παρουσίαν τῶν ἀνδρῶν προεροῦντας
μένειν, οἳ κατὰ τοῦτο ἦσαν ἀπεσταλμένοι Λακεδαιμο-
3 νίοις δικασταὶ καὶ Ἀχαιοῖς γενέσθαι. Οἱ μὲν δὴ τὰ ἐντε-
ταλμένα Δαμοκρίτῳ καὶ Ἀχαιοῖς ἐπήγγελλον ἐφθακόσιν
ἔξοδον ἐπὶ Λακεδαίμονα πεποιῆσθαι, καί, ἑώρων γὰρ
πρὸς τὴν παραίνεσιν ἀνθεστηκότα τὰ Ἀχαιῶν, ἀπηλ-
λάσσοντο ἐς τὴν Ἀσίαν· 2. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑπὸ φρο-
νήματος μᾶλλον ἢ ἰσχύος ἔλαβον μὲν τὰ ὅπλα καὶ ἐπε-
ξῆλθον ἀμυνοῦντες τῇ οἰκείᾳ, βιασθέντες δὲ οὐ μετὰ
πολύ, ὅσον μὲν ἐς χιλίους οἱ ἡλικίᾳ μάλιστα αὐτῶν καὶ
τόλμαις ἀκμάζοντες πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ, τὸ δὲ ἄλλο
στρατιωτικόν, ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν, ἔφευγον πρὸς
4 τὴν πόλιν. Εἰ δὲ ὁ Δαμόκριτος προθυμίαν ἐποιήσατο,
τοῖς φεύγουσιν ἐκ τῆς παρατάξεως ὁμοῦ καὶ Ἀχαιοῖς ἐσ- 555
δραμεῖν ὑπῆρξεν ἂν ἐς τὸ τεῖχος [τῆς Σπάρτης]· νῦν δὲ
αὐτίκα τε ἀνεκάλεσεν ἀπὸ τῆς διώξεως τοὺς Ἀχαιούς,
καὶ ἐχρῆτο καὶ ἐς τὸ ἔπειτα καταδρομαῖς μᾶλλον καὶ ἁρ-
5 παγαῖς ἐκ τῆς χώρας ἢ συντόνῳ πολιορκίᾳ. 3. Δαμοκρίτῳ
μὲν οὖν ἀπαγαγόντι ὀπίσω τὴν στρατιὰν ἐπιβάλλουσιν
οἱ Ἀχαιοὶ ζημίαν πεντήκοντα ἅτε ἀνδρὶ προδότῃ τάλαντα·
καί, οὐ γὰρ εἶχεν ἐκτῖσαι, φεύγων ᾤχετο ἐκ Πελοπον-
νήσου. 4. Δίαιος δὲ Ἀχαιῶν μετὰ Δαμόκριτον στρατη-
γεῖν ᾑρημένος ἀποστείλαντι αὖθις Μετέλλῳ πρέσβεις
ὡμολόγησε μηδένα ἐπάξειν Λακεδαιμονίοις πόλεμον,
ἀλλὰ ἔστ' ἂν ἥκωσιν ἐκ Ῥώμης, ἀναμενεῖν τοὺς διαλ-
6 λακτάς. Στρατήγημα δὲ ἄλλο ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους
παρεῦρε τοιόνδε· τὰ ἐν κύκλῳ τῆς Σπάρτης πολίσματα
ἐς τὴν Ἀχαιῶν ὑπηγάγετο εὔνοιαν, ἐσήγαγε δὲ ἐς αὐτὰ

καὶ φρουράς, ὁρμητήρια ἐπὶ τὴν Σπάρτην Ἀχαιοῖς εἶναι.
5. Μεναλκίδας δὲ ᾕρητο μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐναντία 7
Διαίῳ στρατηγεῖν· ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἔς τε τὴν πᾶσαν
πολέμου παρασκευὴν καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς χρήμασιν ἀσθε-
νῶς, πρὸς δὲ καὶ τῆς γῆς σφίσιν ἀσπόρου μεμενηκυίας
δι *** ας ὅμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι, καὶ πόλισμα
Ἴασον ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπόρθησεν, ἐν ὅροις μὲν χώρας
τῆς Λακωνικῆς, Ἀχαιῶν δὲ ἐν τῷ τότε ὑπήκοον. Ἐξεγεί- 8
ρας δὲ αὖθις Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς πόλεμον ἐν
ἐγκλήμασί τε ἦν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, καί, οὐ γάρ τινα ἐκ
τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου Λακεδαιμονίοις σωτηρίαν
εὕρισκεν, ἀφίησιν ἑκουσίως τὴν ψυχὴν πιὼν φάρμακον.
καὶ Μεναλκίδᾳ μὲν τέλος τοιοῦτον ἐγένετο, ἄρξαντι ἐν
τῷ [ἑαυτοῦ νῷ] τότε μὲν Λακεδαιμονίων ὡς ἂν ὁ ἀμα-
θέστατος στρατηγός, πρότερον δὲ ἔτι τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους
ὡς [ἂν] ἀνθρώπων ὁ ἀδικώτατος.

556 XIV. Ἀφίκοντο δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ἀποσταλέν-
τες ἐκ Ῥώμης Λακεδαιμονίοις δικασταὶ καὶ Ἀχαιοῖς γενέ-
θαι, ἄλλοι τε καὶ Ὀρέστης ** τούς τε ἐν ἑκάστῃ πόλει
τῶν Ἀχαιῶν ἔχοντας τὰς ἀρχὰς καὶ Δίαιον ἐκάλει παρ'
αὑτόν. Ἀφικομένοις δὲ ἔνθα ἔτυχεν αὐτὸς ἐσῳκισμένος,
ἀπεγύμνου τὸν πάντα σφίσιν ἤδη λόγον, ὡς δίκαια
ἡγοῖτο ἡ Ῥωμαίων βουλὴ μήτε Λακεδαιμονίους τελεῖν ἐς
τὸ Ἀχαϊκὸν, μήτε αὐτὴν Κόρινθον, ἀφεῖσθαι δὲ καὶ
Ἄργος καὶ Ἡράκλειαν τὴν πρὸς Οἴτῃ καὶ Ὀρχομενίους
Ἀρκάδας συνεδρίου τοῦ Ἀχαιῶν· γένους τε γὰρ αὐτοῖς
οὐδὲν τοῦ Ἀχαιῶν μετεῖναι, καὶ ὕστερον τὰς πόλεις προσ-
χωρῆσαι ταύτας πρὸς τὸ Ἀχαϊκόν. 2. Ταῦτα Ὀρέστου 2
λέγοντος οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀχαιῶν, οὐδὲ τὸν πάντα ὑπο-
μείναντες ἀκοῦσαι λόγον, ἔθεον ἐς τὸ ἐκτὸς τῆς οἰκίας
καὶ ἐκάλουν Ἀχαιοὺς ἐς ἐκκλησίαν. Οἱ δὲ ὡς τὰ ἐγνω-
σμένα ἐπύθοντο ὑπὸ Ῥωμαίων, αὐτίκα ἐτρέποντο ἐπὶ

τους Σπαρτιάτας οἳ Κορίνθῳ τότε ἔτυχον ἐπιδημοῦντες.
συνήρπαζον δὲ πάντα τινά, καὶ ὃν Λακεδαιμόνιον σαφῶς
ὄντα ἠπίσταντο, καὶ ὅτῳ κουρᾶς ἢ ὑποδημάτων ἕνεκα ἢ
ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι ἢ κατ᾽ ὄνομα προσγένοιτο ὑπόνοια· τοὺς
δὲ αὐτῶν καὶ καταφυγεῖν ἔνθα Ὀρέστης ᾤκει φθάνοντας
3 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ἐβιάζοντο ἕλκειν. Ὀρέστης δὲ καὶ οἱ
σὺν αὐτῷ τῆς τε τόλμης ἐπέχειν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπειρῶντο,
καὶ ἐκέλευον μεμνῆσθαι σφᾶς ὡς ἀδικημάτων καὶ ὕβρεως
ἄρχουσιν ἐς Ῥωμαίους. Ἡμέραις δὲ ὕστερον οὐ πολλαῖς
οἱ Ἀχαιοὶ Λακεδαιμονίων μὲν αὐτῶν ὅσους εἶχον συνει-
ληφότες, κατατίθενται σφᾶς ἐς δεσμωτήριον, τοὺς ξέ-
νους δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν διακρίνοντες ἠφίεσαν. ἀποστέλλουσι
δὲ καὶ ἐς Ῥώμην ἄλλους τε Ἀχαιῶν τῶν ἐν τέλει καὶ Θεα-
ρίδαν· ὡς δὲ ἀπῆλθον, ἐντυχόντες κατὰ τὴν ἄνοδον
Ῥωμαίων πρέσβεσιν ἐπὶ τὰ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν
ὕστερον ἢ Ὀρέστης ἀπεσταλμένοις, ὀπίσω καὶ αὐτοὶ
4 τρέπονται. Διαίῳ δὲ ἐξήκοντος τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς
στρατηγεῖν ὑπὸ Ἀχαιῶν ᾑρέθη Κριτόλαος. 3. Τοῦτον
δριμὺς καὶ σὺν οὐδενὶ λογισμῷ τὸν Κριτόλαον πολεμεῖν
πρὸς Ῥωμαίους ἔρως ἔσχε· καί, ἔτυχον γὰρ τότε ἤδη οἱ 557
παρὰ Ῥωμαίων ἥκοντες τὰ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν
δικάσαι, ἀφίκετο μὲν ἐν Τεγέᾳ τῇ Ἀρκάδων τοῖς ἀνδρά-
σιν ἐς λόγους ὁ Κριτόλαος, ἀθροῖσαι δὲ Ἀχαιούς σφισιν
ἐς κοινὸν σύλλογον οὐδαμῶς ἤθελεν, ἀλλὰ ἐς μὲν ἐπή-
κοον τῶν Ῥωμαίων ἔπεμπεν ἀγγέλους κελεύων τοὺς συ-
νέδρους καλεῖν ἐς τὸ Ἀχαϊκόν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς συνέδροις
ἐπέστελλεν ἐς τὰς πόλεις ἀπολείπεσθαι σφᾶς τοῦ συλλό-
5 γου. ὡς δὲ οὐκ ἀφίκοντο οἱ συνεδρεύσοντες, ἐνταῦθα ὁ
Κριτόλαος μάλιστα ἐπεδείκνυτο ἀπάτῃ πρὸς Ῥωμαίους
χρώμενος, ὃς ἄλλην ἐκέλευεν ἀναμένειν αὐτοὺς Ἀχαιῶν
σύνοδον, ἐς μῆνα ἐσομένην ἕκτον· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἰδίᾳ
διαλέξεσθαί σφισιν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τοῦ Ἀχαιῶν ἔφασκε.

καὶ οἱ μὲν ἐπεὶ ἀπατώμενοι συνῆκαν, ἀπηλλάσσοντο ἐς
Ῥώμην· 4. Κριτόλαος δὲ ἐς Κόρινθον Ἀχαιοὺς ἀθροίσας
ἀνέπεισε μὲν ἐπιφέρειν ὅπλα ἐπὶ τὴν Σπάρτην, ἀνέπεισε
δὲ καὶ Ῥωμαίοις ἐκ τοῦ εὐθέος πόλεμον ἄρασθαι. τὸ μὲν 6
δὴ ἄνδρα βασιλέα καὶ πόλιν ἀνελέσθαι πόλεμον καὶ μὴ
εὐτυχῆσαι συνέβη φθόνῳ μᾶλλον ἔκ του δαιμόνων ἢ τοῖς
πολεμήσασι ποιεῖ τὸ ἔγκλημα· θρασύτης δὲ ἡ μετὰ ἀσθε-
νείας μανία ἂν μᾶλλον ἢ ἀτυχία καλοῖτο. ὃ δὴ καὶ Κρι-
τόλαον καὶ Ἀχαιοὺς ἔβλαψε. Παρώξυνε δὲ καὶ Ἀχαιοὺς
Πυθέας βοιωταρχῶν τηνικαῦτα ἐν Θήβαις, καὶ οἱ Θη-
βαῖοι συνεπιλήψεσθαι προθύμως ἐσηγγέλλοντο τοῦ πο-
λέμου. Ἑαλώκεσαν δὲ οἱ Θηβαῖοι δίκην Μετέλλου δικά- 7
ζοντος, πρώτην Φωκεῦσιν ἐκτῖσαι ζημίαν, ὅτι ἐσέβαλον
σὺν ὅπλοις ἐς γῆν τὴν Φωκίδα, δευτέραν Εὐβοεῦσιν,
ἐδῄωσαν γὰρ καὶ Εὐβοέων τὴν χώραν, τρίτην δὲ Ἀμφισ-
σεῦσι, τεμόντες καὶ τὴν Ἀμφισσέων περὶ ἀκμὴν σίτου.

XV. Ῥωμαῖοι δὲ παρά τε τῶν ἀνδρῶν διδαχθέντες
οὓς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέστειλαν, καὶ ἐκ τῶν γραμμάτων ἃ
Μέτελλος ἐπέστελλεν, ἀδικεῖν Ἀχαιῶν κατέγνωσαν· καί,
ἦν γὰρ Μόμμιός σφισιν ὕπατος τότε ᾑρημένος, τοῦτον
ναῦς τε καὶ στρατιὰν πεζὴν ἐκέλευον ἐπ᾽ Ἀχαιοὺς ἄγειν.
558 Μέτελλος δὲ παραυτίκα ἐπέπυστο ὡς Μόμμιος καὶ ὁ σὺν
αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ Ἀχαιοὺς ἀφικνοῖτο, καὶ ἐποιεῖτο σπου-
δὴν εἰ ἐπιθεὶς αὐτὸς πέρας τῷ πολέμῳ φθάνῃ πρὶν ἢ
Μόμμιον ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀφῖχθαι. Ἀγγέλους οὖν παρὰ 2
τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπέστελλεν, ἀφιέναι κελεύων σφᾶς συν-
τελείας Λακεδαιμονίους καὶ πόλεις ἄλλας ὁπόσας εἴρητο
ὑπὸ Ῥωμαίων, τῆς τε ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ προτέρου σφί-
σιν ἀπειθείας οὐδεμίαν παρὰ Ῥωμαίων ὑπισχνεῖτο ὀργὴν
γενήσεσθαι. ἅμα τε δὴ ταῦτα ἐπεκηρυκεύετο καὶ ἤλαυνεν
ἐκ Μακεδονίας τὸν στρατόν, διὰ Θεσσαλίας τὴν πορείαν
καὶ παρὰ τὸν Λαμιακὸν ποιούμενος κόλπον. 2. Κριτό-

λαος δὲ καὶ Ἀχαιοὶ λόγον μὲν φέροντα ἐς σύμβασιν προ-
σίεντο οὐδένα, Ἡράκλειαν δὲ προσεκάθηντο πολιορκοῦν-
3 τες οὐ βουλομένους ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συντελεῖν. τότε δὲ ὡς
παρὰ τῶν κατασκόπων ἐπυνθάνετο ὁ Κριτόλαος Μέτελ-
λον καὶ Ῥωμαίους διαβεβηκέναι τὸν Σπερχειόν, ἀπέφευ-
γεν ἐς Σκάρφειαν τὴν Λοκρῶν, οὐδὲ κατὰ τὸ στενὸν τὸ
Ἡρακλείας τε μεταξὺ καὶ Θερμοπυλῶν τοὺς Ἀχαιοὺς τά-
ξας ἐτόλμησεν ὑπομεῖναι Μέτελλον· ἀλλὰ ἐς τοσοῦτο
ἀφίκετο δείματος ὡς μηδὲ αὐτὸ ποιήσασθαι τὸ χωρίον
πρὸς ἀμείνονος ἐλπίδος, ἔνθα ἦν μὲν Λακεδαιμονίοις
ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τὰ ἐς Μήδους, ἦν δὲ καὶ Ἀθηναίοις
τὰ ἐς Γαλάτας οὐδὲν ἀφανέστερα ἐκείνων τολμήματα.
4 3. Ὑποφεύγοντας δὲ Κριτόλαον καὶ Ἀχαιοὺς αἱροῦσιν
ὀλίγον πρὸ τῆς Σκαρφείας οἱ ὁμοῦ τῷ Μετέλλῳ, καὶ
ἀπέκτειναν τε πλήθει πολλοὺς καὶ ἔλαβον ζῶντας ὅσον
χιλίους. Κριτόλαος δὲ οὔτε ὤφθη ζῶν μετὰ τὴν μάχην,
οὔτε ἐν τοῖς νεκροῖς εὑρέθη· εἰ δὲ ἐτόλμησε τῆς πρὸς τῇ
Οἴτῃ θαλάσσης ἐς ταύτης καταδῦναι τὸ τέλμα, παντάπα-
σιν ἔμελλεν ἄγνωστός τε καὶ ἄπυστος οἰχήσεσθαι κατὰ
5 τοῦ βυθοῦ. Ἐς μὲν οὖν τὴν Κριτολάου τελευτὴν καὶ
ἄλλα πάρεστιν εἰκάζειν· Ἀρκάδων δὲ ἐξεστρατευμένοι
λογάδες χίλιοι, οἳ Κριτολάῳ τοῦ ἔργου μετέσχον, προῆλ- 559
θον μὲν ἄχρι Ἐλατείας τῆς Φωκέων, καὶ ἐς τὴν πόλιν ὑπ'
αὐτῶν κατὰ συγγένειαν δή τινα παλαιὰν ἐδέχθησαν· ὡς
δὲ τοῖς Φωκεῦσιν ἡ Κριτολάου συμφορὰ καὶ Ἀχαιῶν
ἀπηγγέλλετο, ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Ἐλατείας κελεύουσι τοὺς
6 Ἀρκάδας. Ἀπιοῦσι δὲ ὀπίσω σφίσιν ἐς τὴν Πελοπόννη-
σον Μέτελλος καὶ Ῥωμαῖοι περὶ Χαιρώνειαν ἐπιφαίνον-
ται. ἔνθα δὴ ἐπελάμβανε τοὺς Ἀρκάδας ἐκ θεῶν δίκη
τῶν Ἑλληνικῶν, οἳ ἐν Χαιρωνείᾳ Φιλίππου καὶ Μακε-
δόνων ἐναντία ἀγωνιζομένους ἐγκαταλιπόντες Ἕλληνας
τότε ἐν χωρίῳ τῷ αὐτῷ ἐκτείνοντο ὑπὸ Ῥωμαίων.

4. Ἀχαιοῖς δὲ αὖθις ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρα- 7
τεύματος παρῄει Δίαιος· καὶ δούλους τε ἐς ἐλευθερίαν
ἠφίει, τὸ Μιλτιάδου καὶ Ἀθηναίων βούλευμα πρὸ τοῦ
ἔργου τοῦ ἐν Μαραθῶνι μιμούμενος, καὶ Ἀχαιῶν συνέ-
λεγε καὶ Ἀρκάδων ἀπὸ τῶν πόλεων τοὺς ἐν ἡλικίᾳ. Ἐγέ-
νετο δέ, ἀναμεμιγμένων ὁμοῦ καὶ οἰκετῶν, τὸ ἀθροισθὲν
ἐς ἑξακοσίους μὲν μάλιστα ἀριθμὸν ἱππεῖς, τὸ δὲ ὁπλι-
τεῦον τετρακισχίλιοί τε καὶ μύριοι. Ἐνταῦθα ὁ Δίαιος ἐς 8
ἅπαν ἀφίκετο ἀνοίας, ὃς Κριτόλαον καὶ πᾶσαν τὴν Ἀχαιῶν
ἐπιστάμενος παρασκευὴν κακῶς οὕτως ἀγωνισαμένην
πρὸς Μέτελλον, ἀπέλεξεν αὐτὸς ὅσον τετρακισχιλίους,
καὶ ἄρχοντα ἐπ' αὐτοῖς ἔταξεν Ἀλκαμένην. ἀπεστέλλοντο
δὲ ἐς Μέγαρα, φρουρά τε εἶναι Μεγαρεῦσι τοῦ ἄστεως,
καὶ ἣν Μέτελλος ἐπίῃ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ πρόσω σφᾶς
κωλύειν. 5. Μέτελλος δὲ ὡς οἱ περὶ Χαιρώνειαν λογάδες 9
κατέστρωντο οἱ Ἀρκάδων, ἀναστήσας τὸ στράτευμα
ἤλαυνεν ἐπὶ τὰς Θήβας· Ἡράκλειάν τε γὰρ ἐπολιόρκησαν
οἱ Θηβαῖοι μετὰ Ἀχαιῶν, καὶ ἀγῶνος τοῦ πρὸς Σκάρ-
φειαν μετεσχήκεσαν. Τότε δὲ αὐτοί τε καὶ γυναῖκες ἐκλε-
λοιπότες, πᾶσα ἡλικία, τὴν πόλιν ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν
Βοιωτίαν καὶ ἐς τῶν ὀρῶν τὰ ἄκρα ἀνέφευγον. Μέτελλος 10
δὲ οὔτε ἱερὰ ἐμπιπράναι θεῶν οὔτε οἰκοδομήματα καθαι-
ρεῖν εἴα, Θηβαίων τε τῶν ἄλλων μήτε ἀποκτεῖναι μηδένα,
560 μήτε αἱρεῖν φεύγοντα ἀπηγόρευε· Πυθέαν δὲ ἢν ἕλωσιν,
ἀνάγειν ἐκέλευσεν ὡς αὐτόν. Ἐξευρητό τε δὴ αὐτίκα ὁ
Πυθέας, καὶ ἀναχθεὶς δίκην εἶχεν. Ὡς δὲ πλησίον Με-
γάρων ἐγίνετο ὁ στρατός, οὔτε ὑπέμειναν οἱ περὶ τὸν
Ἀλκαμένην, καὶ αὐτίκα ἐς Κόρινθον παρὰ τὸ στρατόπε-
δον τὸ Ἀχαιῶν ᾤχοντο φεύγοντες. καὶ Μεγαρεῖς μὲν 11
παραδιδόασιν ἀμαχεὶ Ῥωμαίοις τὴν πόλιν, Μέτελλος δὲ
ὡς ἀφίκετο παρὰ τὸν Ἰσθμόν, ἐπεκηρυκεύετο καὶ τότε
Ἀχαιοῖς ἐς εἰρήνην καὶ ὁμολογίαν προκαλούμενος· ἰσχυ-

ρὸς γαρ τις ἐνέκειτο αὐτῷ πόθος τὰ ἐν Μακεδονίᾳ τε
ὁμοῦ καὶ τὰ Ἀχαιῶν κατεργασθῆναι δι' αὐτοῦ. τούτῳ
μὲν ταῦτα ἐσπευκότι Δίαιος ἠναντιοῦτο ὑπὸ ἀγνωμο-
σύνης.

XVI. Μόμμιος δὲ Ὀρέστην ἅμα ἀγόμενος, τὸν πρό-
τερον ἐπὶ τῇ Λακεδαιμονίων διαφορᾷ καὶ Ἀχαιῶν ἐλ-
θόντα, ἀφίκετο μὲν περὶ ὄρθρον ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων
στράτευμα, ἀποπέμψας δὲ ἐς Μακεδονίαν Μέτελλον καὶ
ὅσον εἵπετο ἐκείνῳ, ἀνέμενεν αὐτὸς ἐν τῷ Ἰσθμῷ τὴν
πᾶσαν ἀθροισθῆναι παρασκευήν. Ἀφίκετο δὲ ἱππικὸν
μὲν πεντακόσιοί τε καὶ τρισχίλιοι, τοῦ πεζοῦ δὲ ἀριθμὸς
ἐγένετο ἐς μυριάδας δύο, προσόντων καὶ τούτοις τρισχι-
λίων· ἐπῆλθον δὲ καὶ τοξόται Κρῆτες καὶ ἐκ Περγάμου
τῆς ὑπὲρ Καΐκου Φιλοποίμην στρατιώτας ἄγων παρὰ
2 Ἀττάλου. Μόμμιος μὲν δὴ τῶν τε ἐξ Ἰταλίας τινὰς καὶ τὰ
ἐπικουρικὰ ἀπωτέρω δύο τε καὶ δέκα ἔταξε σταδίοις, πρὸ
τοῦ παντὸς εἶναι στρατεύματος φυλακήν· 2. Ἀχαιοὶ δέ,
ἐχόντων ἀφυλακτότερον ὑπὸ φρονήματος τῶν Ῥωμαίων,
ἐπιτίθενται ἐπὶ φυλακῆς αὐτοῖς τῆς πρώτης, καὶ τοὺς
μὲν φονεύουσι, πλείονας δὲ ἔτι ἐς τὸ στρατόπεδον κα-
τεῖρξαν, καὶ ἀσπίδας ὅσον τε πεντακοσίας εἷλον. Ἀπὸ
τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ ἐπήρθησαν οἱ Ἀχαιοὶ ποιήσα-
σθαι τὴν ἔξοδον πρότερον πρὶν ἢ Ῥωμαίους ἄρχειν μάχης.
3 Ὡς δὲ ἀντεπῆγε καὶ ὁ Μόμμιος, οἱ μὲν ἐς τὸ ἱππικὸν τῶν
Ἀχαιῶν ταχθέντες αὐτίκα ᾤχοντο φεύγοντες, τῆς Ῥω-
μαίων ἵππου μηδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον ὑπομείναντες· ὁ
δὲ πεζὸς στρατὸς ἀθύμως μὲν εἶχεν ἐπὶ τῶν ἱππέων τῇ
τροπῇ, δεξάμενοι δὲ τὴν ἐμβολὴν τοῦ ὁπλιτικοῦ τοῦ
Ῥωμαίων, βιαζόμενοί τε τῷ πλήθει καὶ ἀπαγορεύοντες
τοῖς τραύμασιν ὅμως ἀντεῖχον ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, πρίν γε 561
δὴ Ῥωμαίων λογάδες χίλιοι προσπεσόντες κατὰ τὰ πλά-
4 για ἐς τελέαν τοὺς Ἀχαιοὺς φυγὴν κατέστησαν. Εἰ δὲ

ἐτόλμησεν ἐσδραμεῖν μετὰ τὴν μάχην Δίαιος ἐς Κόριν-
θον καὶ ὑποδέξασθαι τῷ τείχει τοὺς διαπίπτοντας ἐκ τῆς
φυγῆς, κἂν εὕρασθαί τι παρὰ Μομμίου οἱ Ἀχαιοὶ φιλάν-
θρωπον ἐδυνήθησαν, ἐς πολιορκίαν καὶ τριβὴν πολέμου
καταστάντος. 3. νῦν δὲ ἀρχομένων ἔτι ἐνδιδόναι τῶν
Ἀχαιῶν εὐθὺ Μεγάλης πόλεως ἔφευγεν ὁ Δίαιος, οὐδέν
τι γενόμενος ἐς Ἀχαιοὺς ὅμοιος ἢ καὶ Καλλίστρατος ὁ
Ἐμπέδου πρὸς Ἀθηναίους. Τούτῳ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἱππαρ- 5
χήσαντι ἐν Σικελίᾳ, ὅτε Ἀθηναῖοι καὶ ὅσοι ἄλλοι τοῦ
στόλου μετεσχήκεσαν ἀπώλλυντο πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ
Ἀσινάρῳ, τούτῳ τότε τῷ Καλλιστράτῳ παρέστη τόλμα
διεκπαῖσαι διὰ τῶν πολεμίων ἄγοντι τοὺς ἱππέας· ὡς δὲ
τὸ πολὺ ἀπέσωσεν αὐτῶν ἐς Κατάνην, ἀνέστρεφεν ὀπίσω
τὴν αὐτὴν αὖθις ὁδὸν ἐς Συρακούσας, διαρπάζοντας δὲ
ἔτι εὑρὼν τὸ Ἀθηναίων στρατόπεδον καταβάλλει τε ὅσον
πέντε ἐξ αὐτῶν, καὶ τραύματα ἐπίκαιρα αὐτὸς καὶ ὁ ἵπ-
πος λαβόντες ἀφιᾶσι τὴν ψυχήν. οὗτος μὲν δὴ ἀγαθὴν 6
δόξαν Ἀθηναίοις καὶ αὑτῷ κτώμενος, περιεποίησέ τε ὧν
ἦρχε καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς ἑκουσίως· 4. Δίαιος δὲ Ἀχαι-
οὺς ἀπολωλεκὼς Μεγαλοπολίταις κακῶν τῶν ἐφεστηκό-
των ἧκεν ἄγγελος, ἀποκτείνας δὲ αὐτοχειρὶ τὴν γυναῖκα,
ἵνα δὴ μὴ γένοιτο αἰχμάλωτος, τελευτᾷ πιὼν φάρμακον,
ἐοικυῖαν μὲν παρασχόμενος Μεναλκίδᾳ τὴν ἐς χρήματα
562 πλεονεξίαν, ἐοικυῖαν δὲ καὶ [τὴν] ἐς τὸν θάνατον δειλίαν.

5. Ἀχαιῶν δὲ οἱ ἐς Κόρινθον ἀποσωθέντες μετὰ τὴν 7
μάχην ἀπεδίδρασκον ὑπὸ νύκτα εὐθύς· ἀπεδίδρασκον
δὲ καὶ αὐτῶν Κορινθίων οἱ πολλοί. Μόμμιος δὲ τὸ μὲν
παραυτίκα, ἀναπεπταμένων ὅμως τῶν πυλῶν, ἐπεῖχεν
ἐς τὴν Κόρινθον παρελθεῖν, ὑποκαθῆσθαί τινα ἐντὸς
τοῦ τείχους ὑποπτεύων ἐνέδραν· τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ μετὰ
τὴν μάχην ᾕρει τε κατὰ κράτος καὶ ἔκαιε Κόρινθον. τῶν 8
δὲ ἐγκαταληφθέντων τὸ μὲν πολὺ οἱ Ῥωμαῖοι φονεύουσι,

γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας ἀπέδοτο Μόμμιος· ἀπέδοτο δὲ καὶ οἰκέτας, ὅσοι τῶν ἐς ἐλευθερίαν ἀφεθέντων καὶ μαχεσαμένων μετὰ Ἀχαιῶν μὴ εὐθὺς ὑπὸ τοῦ πολέμου τὸ ἔργον ἐτεθνήκεσαν. Ἀναθημάτων δὲ καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου τὰ μὲν μάλιστα ἀνήκοντα ἐς θαῦμα ἀνήγετο, τὰ δὲ ἐκείνοις οὐχ ὁμοίου λόγου Φιλοποίμενι ὁ Μόμμιος τῷ παρ' Ἀττάλου στρατηγῷ δίδωσι· καὶ ἦν Περγαμηνοῖς
9 καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι λάφυρα Κορίνθια. Πόλεων δὲ ὅσαι Ῥωμαίων ἐναντία ἐπολέμησαν τείχη μὲν ὁ Μόμμιος κατέλυε καὶ ὅπλα ἀφῃρεῖτο πρὶν ἢ καὶ συμβούλους ἀποσταλῆναι παρὰ Ῥωμαίων· 6. ὡς δὲ ἀφίκοντο οἱ σὺν αὐτῷ βουλευσόμενοι, ἐνταῦθα δημοκρατίας μὲν κατέπαυε, καθίστατο δὲ ἀπὸ τιμημάτων τὰς ἀρχάς. καὶ φόρος τε ἐτάχθη τῇ Ἑλλάδι, καὶ οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες ἐκωλύοντο ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτᾶσθαι· συνέδριά τε κατὰ ἔθνος τὰ ἑκάστων, Ἀχαιῶν καὶ τὸ ἐν Φωκεῦσιν ἢ Βοιωτοῖς ἢ ἑτέρωθί που
10 τῆς Ἑλλάδος, κατελέλυτο ὁμοίως πάντα. 7. Ἔτεσι δὲ οὐ
πολλοῖς ὕστερον ἐτράποντο ἐς ἔλεον Ῥωμαῖοι τῆς Ἑλλά- 563
δος, καὶ συνέδριά τε κατὰ ἔθνος ἀποδιδόασιν ἑκάστοις τὰ ἀρχαῖα καὶ τὸ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτᾶσθαι. ἀφῆκαν δὲ καὶ ὅσοις ἐπιβεβλήκει Μόμμιος ζημίαν· Βοιωτούς τε γὰρ Ἡρακλεώταις καὶ Εὐβοεῦσι τάλαντα ἑκατὸν καὶ Ἀχαιοὺς Λακεδαιμονίοις διακόσια ἐκέλευσεν ἐκτῖσαι. τούτων μὲν δὴ ἄφεσιν παρὰ Ῥωμαίων εὕροντο Ἕλληνες, ἡγεμὼν δὲ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἀπεστέλλετο. καλοῦσι δὲ οὐχ Ἑλλάδος, ἀλλ' Ἀχαΐας ἡγεμόνα οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐχειρώσαντο Ἕλληνας δι' Ἀχαιῶν τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ προεστηκότων. Ὁ δὲ πόλεμος ἔσχεν οὗτος τέλος Ἀντιθέου μὲν Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος, ὀλυμπιάδι δὲ ἑξηκοστῇ πρὸς ταῖς ἑκατόν, ἣν ἐνίκα Διόδωρος Σικυώνιος.

XVII. Ἐς ἅπαν δὲ ἀσθενείας τότε μάλιστα κατῆλθεν ἡ Ἑλλάς, λυμανθεῖσα κατὰ μέρη καὶ διαπορθηθεῖσα ἐξ

ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ δαίμονος. Ἄργος μέν, ἐς πλεῖστον ἀφικομένην δυνάμεως πόλιν ἐπὶ τῶν καλουμένων ἡρώων, ὁμοῦ τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Δωριέας ἐπέλιπε τὸ ἐκ τῆς τύχης
εὐμενές. Τὸ δὲ ἔθνος τὸ Ἀττικόν, ἀπὸ τοῦ Πελοποννη- 2
σίων πολέμου καὶ νόσου τῆς λοιμώδους ἀνενεγκόν τε καὶ αὖθις ἀνανηξάμενον, ἔτεσιν ἔμελλεν οὐ πολλοῖς ὕστερον ἡ Μακεδόνων ἀκμὴ καθαιρήσειν. κατέσκηψε δὲ ἐκ Μακεδονίας καὶ ἐς τὰς Βοιωτίας Θήβας τὸ Ἀλεξάνδρου μήνιμα. Λακεδαιμονίοις δὲ Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος καὶ αὖθις ὁ Ἀχαιῶν πόλεμος ἐγένετο· ὅτε δὴ καὶ μόγις, ἅτε ἐκ δένδρου λελωβημένου καὶ εὐθὺ τὰ πλείονα, ἀνεβλάστησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸ Ἀχαϊκόν, καὶ αὐτὸ ἡ κακία τῶν
564 στρατηγησάντων ἐκόλουσεν ἔτι αὐξανόμενον. 2. Χρόνῳ 3
δὲ ὕστερον ἐς Νέρωνα ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἐλεύθερον ὁ Νέρων ἀφίησιν ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς δῆμον ποιησάμενος τὸν Ῥωμαίων· Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντέδωκεν. Ἀπιδόντι οὖν ἐς τοῦτό μοι τοῦ Νέρωνος τὸ ἔργον ὀρθότατα εἰρηκέναι Πλάτων ἐφαίνετο ὁ Ἀρίστωνος, ὁπόσα ἀδικήματα μεγέθει καὶ τολμήματί ἐστιν ὑπερηρκότα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων εἶναι ταῦτα ἀνθρώπων, ψυχῆς δὲ γενναίας ὑπὸ ἀτόπου παιδείας διεφθαρμένης. Οὐ μὴν Ἕλ- 4
λησί γε ἐξεγένετο ὄνασθαι τοῦ δώρου· Οὐεσπασιανοῦ γὰρ μετὰ Νέρωνα ἄρξαντος ἐς ἐμφύλιον στάσιν προήχθησαν, καὶ σφᾶς ὑποτελεῖς τε αὖθις ὁ Οὐεσπασιανὸς εἶναι φόρων καὶ ἀκούειν ἐκέλευσεν ἡγεμόνος, ἀπομεμαθηκέναι φήσας τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν. Τάδε μὲν οὕτω συμβάντα εὕρισκον.

3. Ἀχαιοῖς δὲ ὅροι καὶ Ἠλείοις τῆς χώρας ποταμός 5
τε Λάρισος καὶ Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῷ ποταμῷ ναός ἐστι Λαρισαίας, καὶ Ἀχαιῶν πόλις Δύμη σταδίους ὅσον τε τριάκοντα ἀπέχουσα τοῦ Λαρίσου. ταύτην Φίλιππος ὁ Δημη-

τρίου πολεμων μόνην τῶν Ἀχαϊκῶν ἔσχεν ὑπήκοον· καὶ
ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ Σουλπίκιος, ἡγεμὼν καὶ οὗτος Ῥω- 565
μαίων, ἐπέτρεψε τῇ στρατιᾷ διαρπάσαι τὴν Δύμην· Αὔ-
γουστος δὲ ὕστερον καὶ προσένειμεν αὐτὴν Πατρεῦσιν.
6 Ἐκαλεῖτο δὲ τὰ μὲν ἀρχαιότερα Πάλεια· ἐχόντων δὲ ἔτι
Ἰώνων ὄνομά οἱ μετέθεντο τὸ ἐφ' ἡμῶν, σαφῶς δὲ οὐκ
οἶδα εἴτε ἀπὸ γυναικὸς ἐπιχωρίας Δύμης εἴτε ἀπὸ Δύ-
μαντος τοῦ Αἰγιμίου. Ὑπὸ δὲ τοῦ ἐλεγείου τοῦ Ὀλυμπία-
σιν ἐπὶ τῇ εἰκόνι τῇ Οἰβώτα οὐ προαχθείη ἄν τις ἐς ἀλο-
γίαν. Οἰβώτᾳ γὰρ ἀνδρὶ Δυμαίῳ, σταδίου μὲν ἀνελομένῳ
νίκην ὀλυμπιάδι ἕκτῃ, εἰκόνος δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ περὶ τὴν
ὀγδοηκοστὴν ὀλυμπιάδα κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ἀξιω-
θέντι, ἐπίγραμμά ἐστιν ἐπ' αὐτῷ λέγον·

7 Οἰνία Οἰβώτας στάδιον νικῶν ὅδ' Ἀχαιοῖς
πατρίδα Πάλειαν θῆκ' ὀνομαστοτέραν.

τοῦτο οὖν οὐκ ἄν τινι ἀλογίαν παραστήσειεν, εἰ Πάλειαν
ἀλλὰ μὴ Δύμην τὸ ἐπίγραμμα καλεῖ τὴν πόλιν· τὰ γὰρ
ἀρχαιότερα ὀνόματα ἐς ποίησιν ἐπάγεσθαι τῶν ὑστέρων
καθεστηκός ἐστιν Ἕλλησι, καὶ Ἀμφιάραόν τε καὶ Ἄδρα-
στον Φορωνείδας καὶ Ἐρεχθείδην ἐπονομάζουσι τὸν
Θησέα.

8 4. Ὀλίγον δὲ πρὸ τοῦ ἄστεώς ἐστι τῶν Δυμαίων ἐν
δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τάφος Σωστράτου· μειράκιον δὲ ἦν τῶν
ἐπιχωρίων, γενέσθαι δὲ Ἡρακλέους ἐρώμενόν φασιν αὐ-
τόν, καί, ἀποθανεῖν γὰρ τὸν Σώστρατον Ἡρακλέους ἔτι
ὄντος μετὰ ἀνθρώπων, οὕτως οἱ τὸν Ἡρακλέα τό τε
μνῆμα αὐτὸν εἶναι τὸν ποιήσαντα καὶ ἀπαρχὰς ἀπὸ τῶν 566
ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν δοῦναι. ἐπίθημα δὲ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι
στήλη τε ἦν ἐπὶ τοῦ χώματος καὶ Ἡρακλῆς ἐπειργασμέ-
νος· ἐλέγετο δὲ ὡς οἱ ἐπιχώριοι καὶ ἐναγίζουσι τῷ Σω-
στράτῳ.

9 5. Δυμαίοις δὲ ἔστι μὲν Ἀθηνᾶς ναὸς καὶ ἄγαλμα ἐς

τὰ μάλιστα ἀρχαῖον, ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἱερόν σφισι Δινδυ-
μήνῃ μητρὶ καὶ Ἄττῃ πεποιημένον. Ἄττης δὲ ὅστις ἦν,
οὐδὲν οἷός τε ἦν ἀπόρρητον ἐς αὐτὸν ἐξευρεῖν. ἀλλὰ Ἑρ-
μησιάνακτι μὲν τῷ τὰ ἐλεγεῖα γράψαντι πεποιημένα
ἐστὶν ὡς υἱός τε ἦν Καλαοῦ Φρυγὸς καὶ ὡς οὐ τεκνοποιὸς
ὑπὸ τῆς μητρὸς τεχθείη. ἐπεὶ δὲ ηὔξητο, μετῴκησεν ἐς
Λυδίαν τῷ Ἑρμησιάνακτος λόγῳ, καὶ Λυδοῖς ὄργια ἐτέλει
Μητρός, ἐς τοσοῦτο ἥκων παρ' αὐτοῖς τιμῆς ὡς Δία Ἄττῃ
νεμεσήσαντα ὗν ἐπὶ τὰ ἔργα ἐπιπέμψαι τῶν Λυδῶν. Ἐν- 10
ταῦθα ἄλλοι τε τῶν Λυδῶν καὶ αὐτὸς Ἄττης ἀπέθανεν
ὑπὸ τοῦ ὑός· καί τι ἑπόμενον τούτοις Γαλατῶν δρῶσιν
οἱ Πεσσινοῦντα ἔχοντες, ὑῶν οὐχ ἁπτόμενοι. νομίζουσί
γε μὴν οὐχ οὕτω τὰ ἐς τὸν Ἄττην, ἀλλὰ ἐπιχώριός ἐστιν
ἄλλος σφίσιν ἐς αὐτὸν λόγος, Δία ὑπνωμένον ἀφεῖναι
σπέρμα ἐς γῆν, τὴν δὲ ἀνὰ χρόνον ἀνεῖναι δαίμονα διπλᾶ
ἔχοντα αἰδοῖα, τὰ μὲν ἀνδρός, τὰ δὲ αὐτῶν γυναικός·
ὄνομα δὲ Ἄγδιστιν αὐτῷ τίθενται. θεοὶ δὲ Ἄγδιστιν δή-
σαντες τὰ αἰδοῖά οἱ τὰ ἀνδρὸς ἀποκόπτουσιν. Ὡς δὲ ἀπ' 11
αὐτῶν ἀναφῦσα ἀμυγδαλῆ εἶχεν ὡραῖον τὸν καρπόν,
θυγατέρα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ λαβεῖν φασὶ τοῦ καρ-
ποῦ· ἐσθεμένης δὲ ἐς τὸν κόλπον καρπὸς μὲν ἐκεῖνος ἦν
αὐτίκα ἀφανής, αὐτὴ δὲ ἐκύει· τεκούσης δὲ τράγος περι-
εῖπε τὸν παῖδα ἐκκείμενον. ὡς δὲ αὐξανομένῳ κάλλους
567 οἱ μετῆν πλέον ἢ κατὰ εἶδος ἀνθρώπου, ἐνταῦθα τοῦ
παιδὸς ἔρως ἔσχεν Ἄγδιστιν. Αὐξηθέντα δὲ Ἄττην ἀπο-
στέλλουσιν ἐς Πεσσινοῦντα οἱ προσήκοντες συνοικήσοντα
τοῦ βασιλέως θυγατρί. ὑμέναιος δὲ ᾔδετο, καὶ Ἄγδιστις 12
ἐφίσταται, καὶ τὰ αἰδοῖα ἀπέκοψε μανεὶς ὁ Ἄττης, ἀπέ-
κοψε δὲ καὶ ὁ τὴν θυγατέρα αὐτῷ διδούς. Ἄγδιστιν δὲ
μετάνοια ἔσχεν οἷα Ἄττην ἔδρασε· καί οἱ παρὰ Διὸς εὕ-
ρετο μήτε σήπεσθαί τι Ἄττῃ τοῦ σώματος μήτε τήκεσθαι.
τάδε μὲν ἐς Ἄττην τὰ γνωριμώτατα.

13 6. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Δυμαίᾳ καὶ τοῦ δρομέως Οἰ-
βώτα *** νικήσαντι Ὀλύμπια Ἀχαιῶν πρώτῳ γέρας οὐ-
δὲν ἐξαίρετον παρ' αὐτῶν ἐγένετο εὕρασθαι· καὶ ἐπὶ
τούτῳ κατάρας ὁ Οἰβώτας ἐποιήσατο μηδενὶ Ὀλυμπικὴν
νίκην ἔτι Ἀχαιῶν γενέσθαι. καί, ἦν γάρ τις θεῶν ᾧ τοῦ
Οἰβώτα τελεῖσθαι τὰς κατάρας οὐκ ἀμελὲς ἦν, διδάσκον-
ταί ποτε οἱ Ἀχαιοὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν στεφάνου τοῦ
Ὀλυμπίασιν ἡμάρτανον, διδάσκονται δὲ ἀποστείλαντες
14 ἐς Δελφούς. οὕτω καὶ ἄλλα ἐς τιμήν σφισι τοῦ Οἰβώτα
ποιήσασι, καὶ τὴν εἰκόνα ἀναθεῖσιν ἐς Ὀλυμπίαν, Σώ-
στρατος Πελληνεὺς σταδίου νίκην ἔσχεν ἐν παισί. Δια-
μένει δὲ ἐς ἐμὲ ἔτι Ἀχαιῶν τοῖς ἀγωνίζεσθαι μέλλουσι τὰ
Ὀλύμπια ἐναγίζειν τῷ Οἰβώτᾳ, καὶ ἢν κρατήσωσιν, ἐν
Ὀλυμπίᾳ στεφανοῦν τοῦ Οἰβώτα τὴν εἰκόνα.

XVIII. Σταδίους ὅσον τε τεσσαράκοντα προελθόντι
ἐκ Δύμης ποταμὸς Πεῖρος ἐς θάλατταν κάτεισι, καὶ
Ἀχαιῶν πόλις ποτὲ Ὤλενος ᾠκεῖτο παρὰ τῷ Πείρῳ. ὁπό-
σοι δὲ ἐς Ἡρακλέα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πεποιήκασιν, ἔστιν
οὐκ ἐλάχιστόν σφισι δεῖγμα τοῦ λόγου Δεξαμενὸς ὁ ἐν
Ὠλένῳ βασιλεύς, καὶ ὁποίων Ἡρακλῆς παρ' αὐτῷ [ξε-
νίων] ἔτυχε. καὶ ὅτι μὲν ἦν πόλισμα ἐξ ἀρχῆς μικρὸν ἡ
Ὤλενος, μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ μου καὶ ἐλεγεῖον ἐς Εὐρυ-
τίωνα Κένταυρον ὑπὸ Ἑρμησιάνακτος πεποιημένον· ἀνὰ
χρόνον δὲ τοὺς οἰκήτορας ἐκλιπεῖν ὑπὸ ἀσθενείας φασὶ
τὴν Ὤλενον, καὶ ἐς Πειράς τε καὶ ἐς Εὐρυτειὰς ἀπο- 568
χωρῆσαι.

2 2. Τοῦ δὲ Πείρου ποταμοῦ περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα
ἀφέστηκε σταδίους Πατρέων ἡ πόλις· οὐ πόρρω δὲ αὐτῆς
ποταμὸς Γλαῦκος ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν. Πατρέων δὲ
οἱ τὰ ἀρχαιότατα μνημονεύοντές φασιν Εὔμηλον αὐτό-
χθονα οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ χώρᾳ, βασιλεύοντα αὐτὸν
ἀνθρώπων οὐ πολλῶν. Τριπτολέμου δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς

ἀφικομένου τόν τε καρπὸν λαμβάνει τὸν ἥμερον, καὶ
οἰκίσαι διδαχθεὶς πόλιν Ἀρόην ὠνόμασεν ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ
τῆς γῆς. ὡς δὲ πρὸς ὕπνον ἐτράπετο ὁ Τριπτόλεμος, 3
ἐνταῦθα Ἀνθείαν παῖδα Εὐμήλου τοὺς δράκοντάς φασιν
ὑπὸ τοῦ Τριπτολέμου τὸ ἅρμα ζεύξαντα ἐθελῆσαι καὶ
αὐτὸν σπεῖραι. καὶ τὸν μὲν ἐπιλαμβάνει τὸ χρεὼν ἐκπε-
σόντα τοῦ ἅρματος· Τριπτόλεμος δὲ καὶ Εὔμηλος Ἄν-
θειαν πόλιν οἰκίζουσιν ἐν κοινῷ, τοῦ Εὐμήλου παιδὸς
ἐπώνυμον. ᾠκίσθη δὲ καὶ τρίτη μεταξὺ Ἀνθείας καὶ 4
Ἀρόης Μεσάτις πόλις. 3. Ὁπόσα δὲ οἱ Πατρεῖς περὶ Διο-
νύσου λέγουσι, τραφῆναί τε αὐτὸν ἐν τῇ Μεσάτει καὶ
ἐνταῦθα ἐπιβουλευθέντα ὑπὸ Τιτάνων ἐς παντοῖον ἀφι-
κέσθαι κίνδυνον, οὐκ ἐναντιούμενος τοῖς Πατρεῦσι τῆς
Μεσάτεως τὸ ὄνομα αὐτοῖς σφίσιν ἐξηγεῖσθαι παρίημι.
Ἀχαιῶν δὲ ὕστερον ἐκβαλόντων Ἴωνας, Πατρεὺς ὁ Πρευ- 5
γένους τοῦ Ἀγήνορος ἐς μὲν Ἄνθειαν καὶ ἐς Μεσάτιν μὴ
ἐνοικίζεσθαι τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπεῖπε, περίβολον δὲ τείχους
πρὸς τῇ Ἀρόῃ βαλόμενος μείζονα, ἵνα ἐντός οἱ τοῦ περι-
βόλου καὶ ἡ Ἀρόη γένηται, ὄνομα ἔθετο ἀφ' ἑαυτοῦ Πά-
τρας τῇ πόλει. 4. Ἀγήνωρ δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Πρευγένους
Ἀρέως παῖς ἦν τοῦ Ἄμπυκος, ὁ δὲ Ἄμπυξ Πελίου τοῦ
Αἰγινήτου τοῦ Δηρείτου τοῦ Ἁρπάλου τοῦ Ἀμύκλα τοῦ
Λακεδαίμονος. Πατρεῖ μὲν τοιαῦτα ἐς τοὺς προγόνους 6
ὑπάρχοντα ἦν. 5. Ἰδίᾳ δὲ ἀνὰ χρόνον Πατρεῖς διέβησαν
ἐς Αἰτωλίαν Ἀχαιῶν μόνοι κατὰ φιλίαν τὴν Αἰτωλῶν,
τὸν πόλεμόν σφισι τὸν πρὸς Γαλάτας συνδιοίσοντες.
προσπταίσαντες δ' ἐν ταῖς μάχαις λόγου μειζόνως καὶ
ὑπὸ πενίας ἅμα οἱ πολλοὶ πιεζόμενοι Πάτρας μὲν πλὴν
569 ὀλίγων τινῶν ἐκλείπουσιν. οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ χώραν ὑπὸ
φιλεργίας ἐσκεδάσθησαν, καὶ πολίσματα παρὲξ αὐτὰς
Πάτρας τοσάδε ἄλλα ᾤκησαν, Μεσάτιν καὶ Ἄνθειαν καὶ
Βολίνην καὶ Ἀργυρᾶν τε καὶ Ἄρβαν. Αὔγουστος δὲ ἢ 7

τοῦ παράπλου νομίζων κεῖσθαι καλῶς τὰς Πάτρας ἢ κατ᾽
ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐπανήγαγεν αὖθις ἐκ τῶν πολισμάτων
τῶν ἄλλων τοὺς ἄνδρας ἐς τὰς Πάτρας· προσσυνῴκισε
δέ σφισι καὶ Ἀχαιοὺς τοὺς ἐκ Ῥυπῶν, καταβαλὼν ἐς ἔδα-
φος Ῥύπας. καὶ ἔδωκε μὲν ἐλευθέροις Ἀχαιῶν μόνοις
τοῖς Πατρεῦσιν εἶναι, ἔδωκε δὲ καὶ [ἐς] τὰ ἄλλα γέρα
σφίσιν, ὁπόσα τοῖς ἀποίκοις νέμειν οἱ Ῥωμαῖοι νομίζουσι.
8 6. Πατρεῦσι δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ πόλει Λαφρίας ἱερόν ἐστιν
Ἀρτέμιδος· ξενικὸν μὲν τῇ θεῷ τὸ ὄνομα, ἐσηγμένον δὲ
ἑτέρωθεν καὶ τὸ ἄγαλμα. Καλυδῶνος γὰρ καὶ Αἰτωλίας
τῆς ἄλλης ὑπὸ Αὐγούστου βασιλέως ἐρημωθείσης διὰ τὸ ἐς
τὴν Νικόπολιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀκτίου συνοικίζεσθαι καὶ τὸ
Αἰτωλικόν, οὕτω τὸ ἄγαλμα τῆς Λαφρίας οἱ Πατρεῖς ἔσχον.
9 Ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἀγάλματα ἔκ τε Αἰτωλίας καὶ
παρὰ Ἀκαρνάνων, τὰ μὲν πολλὰ ἐς τὴν Νικόπολιν κομι-
σθῆναι, Πατρεῦσι δὲ ὁ Αὔγουστος ἄλλα τε τῶν ἐκ Καλυ-
δῶνος λαφύρων καὶ δὴ καὶ τῆς Λαφρίας ἔδωκε τὸ ἄγαλμα,
ὃ δὴ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἐν τῇ ἀκροπόλει τῇ Πατρέων εἶχε τιμάς.
γενέσθαι δὲ ἐπίκλησιν τῇ θεῷ Λαφρίαν ἀπὸ ἀνδρὸς Φω-
κέως φασί· Λάφριον γὰρ τὸν Κασταλίου τοῦ Δελφοῦ
Καλυδωνίοις ἱδρύσασθαι τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος τὸ
10 ἀρχαῖον, οἱ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τὸ μήνιμα τὸ ἐς Οἰνέα ἀνὰ
χρόνον τοῖς Καλυδωνίοις ἐλαφρότερον γενέσθαι λέγουσι,
καὶ αἰτίαν τῇ θεῷ τῆς ἐπικλήσεως ἐθέλουσιν εἶναι ταύ-
την. Τὸ μὲν σχῆμα τοῦ ἀγάλματος θηρεύουσά ἐστιν,
ἐλέφαντος δὲ καὶ χρυσοῦ πεποίηται, Ναυπάκτιοι δὲ Μέ- 570
ναιχμος καὶ Σοΐδας εἰργάσαντο· τεκμαίρονται δὲ σφᾶς
Κανάχου τοῦ Σικυωνίου καὶ τοῦ Αἰγινήτου Κάλλωνος
11 οὐ πολλῷ γενέσθαι τινὶ ἡλικίαν ὑστέρους. 7. Ἄγουσι δὲ
καὶ Λάφρια ἑορτὴν τῇ Ἀρτέμιδι οἱ Πατρεῖς ἀνὰ πᾶν ἔτος,
ἐν ᾗ τρόπος ἐπιχώριος θυσίας ἐστὶν αὐτοῖς. περὶ μὲν τὸν
βωμὸν ἐν κύκλῳ ξύλα ἱστᾶσιν ἔτι χλωρὰ καὶ ἐς ἑκκαίδεκα

ἕκαστον πήχεις· ἐντὸς δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὰ αὐότατά
σφισι τῶν ξύλων κεῖται. μηχανῶνται δὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν
τῆς ἑορτῆς καὶ ἄνοδον ἐπὶ τὸν βωμὸν λειοτέραν, ἐπιφέ-
ροντες γῆν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοὺς ἀναβασμούς. πρῶτα μὲν 12
δὴ πομπὴν μεγαλοπρεπεστάτην τῇ Ἀρτέμιδι πομπεύουσι,
καὶ ἡ ἱερωμένη παρθένος ὀχεῖται τελευταία τῆς πομπῆς
ἐπὶ ἐλάφων ὑπὸ τὸ ἅρμα ἐζευγμένων· ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν
τηνικαῦτα ἤδη δρᾶν τὰ ἐς τὴν θυσίαν νομίζουσι, δημο-
σίᾳ τε ἡ πόλις καὶ οὐχ ἧσσον ἐς τὴν ἑορτὴν οἱ ἰδιῶται φι-
λοτίμως ἔχουσιν. ἐσβάλλουσι γὰρ ζῶντας ἐς τὸν βωμὸν
ὄρνιθάς τε τοὺς ἐδωδίμους καὶ ἱερεῖα ὁμοίως ἅπαντα, ἔτι
δὲ ὗς ἀγρίους καὶ ἐλάφους τε καὶ δορκάδας, οἱ δὲ καὶ λύ-
κων καὶ ἄρκτων σκύμνους, οἱ δὲ καὶ τὰ τέλεια τῶν θη-
ρίων· κατατιθέασι δὲ ἐπὶ τὸν βωμὸν καὶ δένδρων καρ-
πὸν τῶν ἡμέρων. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου πῦρ ἐνιᾶσιν ἐς τὰ 13
ξύλα. ἐνταῦθά που καὶ ἄρκτον καὶ ἄλλο τι ἐθεασάμην
τῶν ζῴων, τὰ μὲν ὑπὸ τὴν πρώτην ὁρμὴν τοῦ πυρὸς βια-
ζόμενα ἐς τὸ ἐκτός, τὰ δὲ καὶ ἐκφεύγοντα ὑπὸ ἰσχύος·
ταῦτα οἱ ἐμβαλόντες ἐπανάγουσιν αὖθις ἐς τὴν πυράν.
τρωθῆναι δὲ οὐδένα ὑπὸ τῶν θηρίων μνημονεύουσιν.

XIX. Ἔστι δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ τε τῆς Λαφρίας
καὶ τοῦ βωμοῦ πεποιημένον μνῆμα Εὐρυπύλου. τὰ δὲ
ὅστις τε ὢν καὶ καθ᾽ ἥντινα αἰτίαν ἀφίκετο ἐς τὴν γῆν
ταύτην, δηλώσει μοι καὶ ταῦτα ὁ λόγος προδιηγησαμένῳ
πρότερον ὁποῖα ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύλου τὴν ἐπιδημίαν τοῖς
ἐνταῦθα ἦν τὰ παρόντα ἀνθρώποις. Ἰώνων τοῖς Ἀρόην
καὶ Ἄνθειαν καὶ Μεσάτιν οἰκοῦσιν ἦν ἐν κοινῷ τέμενος
καὶ ναὸς Ἀρτέμιδος Τρικλαρίας ἐπίκλησιν, καὶ ἑορτὴν
οἱ Ἴωνες αὐτῇ καὶ παννυχίδα ἦγον ἀνὰ πᾶν ἔτος. ἱερω-
σύνην δὲ εἶχε τῆς θεοῦ παρθένος, ἐς ὃ ἀποστέλλεσθαι
571 παρὰ ἄνδρα ἔμελλε. 2. Λέγουσιν οὖν συμβῆναί ποτε ὡς 2
ἱερᾶσθαι μὲν τῆς θεοῦ Κομαιθὼ τὸ εἶδος καλλίστην παρ-

θένον, τυγχανειν δὲ αὐτῆς ἐρῶντα Μελάνιππον, τά τε
ἄλλα τοὺς ἡλικιώτας καὶ ὄψεως εὐπρεπείᾳ μάλιστα ὑπε-
ρηρκότα. ὡς δὲ ὁ Μελάνιππος ἐς τὸ ἴσον τοῦ ἔρωτος
ὑπηγάγετο τὴν παρθένον, ἐμνᾶτο αὐτὴν παρὰ τοῦ πα-
τρός. ἕπεται δέ πως τῷ γήρᾳ τά τε ἄλλα ὡς τὸ πολὺ ἐναν-
τιοῦσθαι νέοις, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐς τοὺς ἐρῶντας τὸ ἀνάλ-
γητον, ὅπου καὶ Μελανίππῳ τότε ἐθέλοντι ἐθέλουσαν
ἄγεσθαι Κομαιθὼ οὔτε παρὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων οὔτε
3 παρὰ τῶν Κομαιθοῦς ἥμερον ἀπήντησεν οὐδέν. Ἐπέδειξε
δὲ ἐπὶ πολλῶν τε δὴ ἄλλων καὶ ἐν τοῖς Μελανίππου πα-
θήμασιν ὡς μέτεστιν ἔρωτι καὶ ἀνθρώπων συγχέαι νό-
μιμα καὶ ἀνατρέψαι θεῶν τιμάς, ὅπου καὶ τότε ἐν τῷ τῆς
Ἀρτέμιδος ἱερῷ Κομαιθὼ καὶ Μελάνιππος ἐξέπλησαν
τοῦ ἔρωτος τὴν ὁρμήν. καὶ οἱ μὲν ἔμελλον τῷ ἱερῷ καὶ ἐς
τὸ ἔπειτα ἴσα καὶ θαλάμῳ χρήσεσθαι· τοὺς δὲ ἀνθρώ-
πους αὐτίκα ἐξ Ἀρτέμιδος μήνιμα ἔφθειρε, τῆς τε γῆς
καρπὸν οὐδένα ἀποδιδούσης, καὶ νόσοι σφίσιν οὐ κατὰ
τὰ εἰωθότα καὶ ἀπ' αὐτῶν θάνατοι πλείονες ἢ τὰ πρό-
4 τερα ἐγίνοντο. Καταφυγόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ χρηστήριον
τὸ ἐν Δελφοῖς, ἤλεγχεν ἡ Πυθία Μελάνιππον καὶ Κομαι-
θώ· καὶ ἐκείνους τε αὐτοὺς μάντευμα ἀφίκετο θῦσαι τῇ
Ἀρτέμιδι, καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος παρθένον καὶ παῖδα, οἳ τὸ
εἶδος εἶεν κάλλιστοι τῇ θεῷ θύειν. ταύτης μὲν δὴ τῆς
θυσίας ἕνεκα ὁ ποταμὸς ὁ πρὸς τῷ ἱερῷ τῆς Τρικλαρίας
5 Ἀμείλιχος ἐκλήθη· τέως δὲ ὄνομα εἶχεν οὐδέν. Παίδων
δὲ καὶ παρθένων ὁπόσοι μὲν ἐς τὴν θεὸν οὐδὲν εἰργασ- 572
μένοι Μελανίππου καὶ Κομαιθοῦς ἕνεκα ἀπώλλυντο,
αὐτοί τε οἰκτρότατα καὶ οἱ προσήκοντές σφισιν ἔπασχον,
Μελάνιππον δὲ καὶ Κομαιθὼ συμφορᾶς ἐκτὸς γενέσθαι
τίθεμαι· μόνῳ γὰρ δὴ ἀνθρώπῳ ψυχῆς ἐστὶν ἀντάξιον
6 κατορθῶσαί τινα ἐρασθέντα. 3. Παύσασθαι δὲ οὕτω λέ-
γονται θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι ἀνθρώπους. ἐκέχρητο δὲ

αυτοῖς πρότερον ἔτι ἐκ Δελφῶν ὡς βασιλεὺς ξένος παρα-
γενόμενός σφισιν ἐπὶ τὴν γῆν, ξενικὸν ἅμα ἀγόμενος
δαίμονα, τὰ ἐς τὴν θυσίαν τῆς Τρικλαρίας παύσει. Ἰλίου
δὲ ἁλούσης καὶ νεμομένων τὰ λάφυρα τῶν Ἑλλήνων,
Εὐρύπυλος ὁ Εὐαίμονος λαμβάνει λάρνακα· Διονύσου
δὲ ἄγαλμα ἦν ἐν τῇ λάρνακι, ἔργον μέν, ὥς φασιν, Ἡφαί-
στου, δῶρον δὲ ὑπὸ Διὸς ἐδόθη Δαρδάνῳ. λέγονται δὲ 7
καὶ ἄλλοι λόγοι δύο ἐς αὐτήν, ὡς ὅτε ἔφυγεν Αἰνείας
ἀπολίποι ταύτην τὴν λάρνακα· οἱ δὲ ῥιφῆναί φασιν αὐ-
τὴν ὑπὸ Κασάνδρας συμφορὰν τῷ εὑρόντι Ἑλλήνων.
ἤνοιξε δ' οὖν ὁ Εὐρύπυλος τὴν λάρνακα καὶ εἶδε τὸ
ἄγαλμα. καὶ αὐτίκα ἦν ἔκφρων μετὰ τὴν θέαν. τὰ μὲν δὴ
πλείονα ἐμαίνετο, ὀλιγάκις δὲ ἐγίνετο ἐν ἑαυτῷ. ἅτε δὲ
οὕτω διακείμενος, οὐκ ἐς τὴν Θεσσαλίαν τὸν πλοῦν ἐποι-
εῖτο, ἀλλ' ἐπί τε Κίρραν καὶ ἐς τὸν ταύτῃ κόλπον· ἀνα-
βὰς δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρᾶτο ὑπὲρ τῆς νόσου. καὶ αὐτῷ γε- 8
νέσθαι λέγουσι μάντευμα, ἔνθα ἂν ἐπιτύχῃ θύουσιν
ἀνθρώποις θυσίαν ξένην, ἐνταῦθα ἱδρύσασθαί τε τὴν
λάρνακα καὶ αὐτὸν οἰκῆσαι. Ὁ μὲν δὴ ἄνεμος τὰς ναῦς
τοῦ Εὐρυπύλου κατήνεγκεν ἐπὶ τὴν πρὸς τῇ Ἀρόῃ θά-
λασσαν· ἐκβὰς δὲ ἐς τὴν γῆν καταλαμβάνει παῖδα καὶ
παρθένον ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Τρικλαρίας ἠγμένους. καὶ
ὁ μὲν ἔμελλεν οὐ χαλεπῶς συνήσειν τὰ ἐς τὴν θυσίαν·
ἀφίκοντο δὲ ἐς μνήμην καὶ οἱ ἐπιχώριοι τοῦ χρησμοῦ,
βασιλέα τε ἰδόντες ὃν οὔπω πρότερον ἑωράκεσαν, καὶ ἐς 9
τὴν λάρνακα ὑπενόησαν ὡς εἴη τις ἐν αὐτῇ θεός. καὶ
573 οὕτω τῷ Εὐρυπύλῳ τε ἡ νόσος καὶ τοῖς ἐνταῦθα ἀνθρώ-
ποις τὰ ἐς τὴν θυσίαν ἐπαύσθη, τό τε ὄνομα ἐτέθη τὸ
νῦν τῷ ποταμῷ Μείλιχος. Ἔγραψαν δὲ ἤδη τινὲς οὐ τῷ
Θεσσαλῷ συμβάντα Εὐρυπύλῳ τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ Εὐ-
ρύπυλον Δεξαμενοῦ παῖδα τοῦ ἐν Ὠλένῳ βασιλεύσαντος
ἐθέλουσιν ἅμα Ἡρακλεῖ στρατεύσαντα ἐς Ἴλιον λαβεῖν

παρὰ τοῦ Ἡρακλέους την λάρνακα· τὰ δὲ ἄλλα κατὰ τα
10 αὐτὰ εἰρήκασι καὶ οὗτοι. Ἐγὼ δὲ οὔτε Ἡρακλέα ἀγνοῆσαι
τὰ ἐς τὴν λάρνακα, εἰ δὴ τοιαῦτα ἦν, πείθομαι· οὔτε τὰ
ἐς αὐτὴν ἐπιστάμενος δοκεῖ μοί ποτε ἂν δοῦναι δῶρον
συμμαχήσαντι ἀνδρί· οὔτε μὴν οἱ Πατρεῖς ἄλλον τινὰ ἢ
τὸν Εὐαίμονος ἔχουσιν Εὐρύπυλον ἐν μνήμῃ, καί οἱ καὶ
ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐπειδὰν τῷ Διονύσῳ τὴν ἑορ-
τὴν ἄγωσι.

XX. Τῷ θεῷ δὲ τῷ ἐντὸς τῆς λάρνακος ἐπίκλησις
μέν ἐστιν Αἰσυμνήτης, οἱ δὲ αὐτὸν ἐς τὰ μάλιστα θερα-
πεύοντες ἐννέα τέ εἰσιν ἄνδρες, οὓς ἂν ἐκ πάντων ὁ δῆ-
μος προέληται κατ' ἀξίωμα, καὶ ἴσαι γυναῖκες τοῖς ἀν-
δράσι. μιᾷ δὲ ἐν τῇ ἑορτῇ νυκτὶ ἐς τὸ ἐκτὸς φέρει τὴν
λάρνακα ὁ ἱερεύς. αὕτη μὲν δὴ ἡ νὺξ γέρας τοῦτο εἴληφε.
καταβαίνουσι δὲ καὶ ὁπόσοι δὴ τῶν ἐπιχωρίων παῖδες ἐπὶ
τὸν Μείλιχον ἀστάχυσιν ἐστεφανωμένοι τὰς κεφαλάς·
ἐκόσμουν δὲ οὕτω καὶ τὸ ἀρχαῖον οὓς ἄγοιεν τῇ Ἀρτέμιδι
2 θύοντες. τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν στεφάνους μὲν τῶν ἀσταχύων
ἀποτίθενται παρὰ τῇ θεῷ, λουσάμενοι δὲ τῷ ποταμῷ
καὶ αὖθις στεφάνους ἐπιθέμενοι κισσοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν
ἴασι τοῦ Αἰσυμνήτου. ταῦτα μέν σφισιν οὕτω δρᾶν καθέ-
στηκε. 2. Τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς τῆς Λαφρίας καὶ
Ἀθηνᾶς ναὸς ἐπίκλησιν Παναχαΐδος· ἐλέφαντος τὸ ἄγαλ-
μα καὶ χρυσοῦ.

3 Ἐρχομένῳ δὲ ἐς τὴν κάτω πόλιν Μητρὸς Δινδυμή-
νης ἐστὶν ἱερὸν, ἐν δὲ αὐτῷ καὶ Ἄττης ἔχει τιμάς. τούτου
μὲν δὴ ἄγαλμα οὐδὲν ἀποφαίνουσι· τὸ δὲ τῆς Μητρὸς
λίθου πεποίηται. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ Διὸς ναὸς Ὀλυμ-
πίου, αὐτός τε ἐπὶ θρόνου καὶ ἑστῶσα Ἀθηνᾶ παρὰ τὸν
θρόνον. τῆς τε Ἥρας ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου πέραν ἱερόν
τε Ἀπόλλωνος πεποίηται, καὶ Ἀπόλλων χαλκοῦς γυμνὸς 574
ἐσθῆτος· ὑποδήματα δὲ ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστιν αὐτῷ, καὶ

τῷ ἑτέρῳ ποδὶ ἐπὶ κρανίου βέβηκε βοός. βουσὶ γὰρ χαί- 4
ρειν μάλιστα Ἀπόλλωνα Ἀλκαῖός τε ἐδήλωσεν ἐν ὕμνῳ
τῷ ἐς Ἑρμῆν γράψας, ὡς ὁ Ἑρμῆς βοῦς ὑφέλοιτο τοῦ
Ἀπόλλωνος· καὶ ἔτι πρότερον ἢ Ἀλκαῖον γενέσθαι πε-
ποιημένα ἦν Ὁμήρῳ βοῦς Ἀπόλλωνα Λαομέδοντος ἐπὶ
μισθῷ νέμειν. Ποσειδῶνι περιέθηκεν ἐν Ἰλιάδι τὰ ἔπη.

Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν πέρι τεῖχος ἔδειμα, 5
εὐρύ τε καὶ μάλα καλόν, ἵν' ἄρρηκτος πόλις εἴη·
Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες.

τὰ μὲν δὴ ἐς τὸ κρανίον τοῦ βοὸς ἐπὶ τοιῷδε ἄν τις εἰκά-
σειε πεποιῆσθαι· ἔστι δὲ ἐν ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς ἄγαλμά
τε Ἀθηνᾶς καὶ πρὸ αὐτοῦ Πατρέως τάφος.

3. Ἔχεται δὲ τῆς ἀγορᾶς τὸ ᾠδεῖον, καὶ Ἀπόλλων 6
ἐνταῦθα ἀνάκειται θέας ἄξιος· ἐποιήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων,
ἡνίκα ἐπὶ τὸν στρατὸν τῶν Γαλατῶν οἱ Πατρεῖς ἤμυναν
Αἰτωλοῖς Ἀχαιῶν μόνοι. κεκόσμηται δὲ καὶ ἐς ἄλλα τὸ
ᾠδεῖον ἀξιολογώτατα τῶν ἐν Ἕλλησι, πλήν γε δὴ τοῦ
Ἀθήνησι· τοῦτο γὰρ μεγέθει τε καὶ ἐς τὴν πᾶσαν ὑπε-
ρῆρκε κατασκευήν, ἀνὴρ δὲ Ἀθηναῖος ἐποίησεν Ἡρώδης
ἐς μνήμην ἀποθανούσης γυναικός. ἐμοὶ δὲ ἐν τῇ Ἀτθίδι
συγγραφῇ τὸ ἐς τοῦτο παρείθη τὸ ᾠδεῖον, ὅτι πρότερον
ἔτι ἐξείργαστό μοι τὰ ἐς Ἀθηναίους ἢ ὑπῆρκτο Ἡρώδης
τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐν Πάτραις δὲ ἰόντι ἐκ τῆς ἀγορᾶς, 7
ᾗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος πύλη κατὰ τὴν ἔξοδόν ἐστι
ταύτην, καὶ ἐπιθήματα ἐπὶ τῆς πύλης ἀνδριάντες εἰσὶν
ἐπίχρυσοι, Πατρεύς τε καὶ Πρευγένης καὶ Ἀθερίων, οἳ
575 Πατρέως ἡλικίαν παιδὸς ἔχοντος καὶ αὐτοὶ παῖδές εἰσι.
4. Τῆς δὲ ἀγορᾶς ἄντικρυς κατ' αὐτὴν τὴν διέξοδον τέμε-
νός ἐστιν Ἀρτέμιδος καὶ ναὸς Λιμνάτιδος. ἐχόντων δὲ 8
ἤδη Λακεδαίμονα καὶ Ἄργος Δωριέων ὑφελέσθαι Πρευ-
γένην τῆς Λιμνάτιδος τὸ ἄγαλμα κατὰ ὄψιν ὀνείρατος
λέγουσιν ἐκ Σπάρτης, κοινωνῆσαι δὲ αὐτῷ τοῦ ἐγχειρή-

ματος τῶν δούλων τὸν εὐνούστατον. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἐκ
τῆς Λακεδαίμονος τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἔχουσιν ἐν Με-
σόᾳ, ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Πρευγένους ἐς τοῦτο ἐκο-
μίσθη τὸ χωρίον· ἐπειδὰν δὲ τῇ Λιμνάτιδι τὴν ἑορτὴν
ἄγωσι, τῆς θεοῦ τις τῶν οἰκετῶν ἐκ Μεσόας ἔρχεται τὸ
ξόανον κομίζων τὸ ἀρχαῖον ἐς τὸ τέμενος τὸ ἐν τῇ πόλει.
9 5. Τούτου δὲ τοῦ τεμένους ἐστὶ καὶ ἄλλα τοῖς Πατρεῦσιν
ἱερά· πεποίηται δὲ ταῦτα οὐκ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ ἔσοδος
ἐς αὐτὰ διὰ τῶν στοῶν ἐστί. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκλη-
πιοῦ, πλὴν ἐσθῆτος, λίθου τὰ ἄλλα· Ἀθηνᾶ δὲ ἐλέφαν-
τος εἴργασται καὶ χρυσοῦ. πρὸ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ ἱεροῦ
Πρευγένους μνῆμά ἐστιν· ἐναγίζουσι δὲ καὶ τῷ Πρευγέ-
νει κατὰ ἔτος, ὡσαύτως δὲ καὶ Πατρεῖ, τὴν ἑορτὴν τῇ
Λιμνάτιδι ἄγοντες. τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Νεμέσεως
ναὸς καὶ ἕτερός ἐστιν Ἀφροδίτης· μεγέθει μεγάλα λίθου
λευκοῦ τὰ ἀγάλματα.

XXI. Καὶ Διονύσου κατὰ τοῦτο τῆς πόλεώς ἐστιν
ἱερὸν ἐπίκλησιν Καλυδωνίου· μετεκομίσθη γὰρ καὶ τοῦ
Διονύσου τὸ ἄγαλμα ἐκ Καλυδῶνος. ὅτε δὲ ᾠκεῖτο ἔτι
Καλυδών, ἄλλοι τε Καλυδωνίων ἐγένοντο ἱερεῖς τῷ θεῷ
καὶ δὴ καὶ Κόρεσος, ὃν ἀνθρώπων μάλιστα ἐπέλαβεν
ἄδικα ἐξ ἔρωτος παθεῖν. ἤρα μὲν Καλλιρόης παρθένου·
ὁπόσον δὲ ἐς Καλλιρόην ἔρωτος Κορέσῳ μετῆν, τοσοῦτο
2 εἶχεν ἀπεχθείας ἐς αὐτὸν ἡ παρθένος. ὡς δὲ τοῦ Κορέσου
δεήσεις τε ποιουμένου πάσας καὶ δώρων ὑποσχέσεις παν-
τοίας οὐκ ἐνετρέπετο ἡ γνώμη τῆς παρθένου, ἐκομίζετο
ἱκέτης ἤδη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸ ἄγαλμα. ὁ δὲ ἤκουσέ
τε εὐχομένου τοῦ ἱερέως, καὶ οἱ Καλυδώνιοι τὸ παραυ-
τίκα ὥσπερ ὑπὸ μέθης ἐγίνοντο ἔκφρονες, καὶ ἡ τελευτὴ
σφᾶς παραπλῆγας ἐπελάμβανε. καταφεύγουσιν οὖν ἐπὶ
τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δωδώνῃ· τοῖς γὰρ τὴν ἤπειρον ταύ- 576
την οἰκοῦσι, τοῖς τε Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς προσχώροις αὐτῶν

Ἀκαρνᾶσι καὶ Ἠπειρώταις, αἱ πέλειαι καὶ τὰ ἐκ τῆς δρυὸς
μαντεύματα μετέχειν μάλιστα ἐφαίνετο ἀληθείας. Τότε 3
δὲ τὰ χρησθέντα ἐκ Δωδώνης Διονύσου μὲν ἔλεγεν εἶναι
τὸ μήνιμα, ἔσεσθαι δὲ οὐ πρότερον λύσιν πρὶν ἢ θύσῃ
τῷ Διονύσῳ Κόρεσος ἢ αὐτὴν Καλλιρόην ἢ τὸν ἀποθα-
νεῖν ἀντ' ἐκείνης τολμήσαντα. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐς σωτηρίαν
εὑρίσκετο ἡ παρθένος, δεύτερα ἐπὶ τοὺς θρεψαμένους
καταφεύγει· ἁμαρτάνουσα δὲ καὶ τούτων, ἐλείπετο οὐ-
δὲν ἔτι ἢ αὐτὴν φονεύεσθαι. προεξεργασθέντων δὲ ὁπόσα 4
ἐς τὴν θυσίαν ἄλλα ἐκ Δωδώνης μεμαντευμένα ἦν, ἡ
μὲν ἱερείου τρόπον ἤκτο ἐπὶ τὸν βωμόν, Κόρεσος δὲ ἐφει-
στήκει μὲν τῇ θυσίᾳ, τῷ δὲ ἔρωτι εἴξας καὶ οὐ τῷ θυμῷ
ἑαυτὸν ἀντὶ Καλλιρόης διεργάζεται. ὁ μὲν δὴ ἀπέδειξεν
ἔργον ἀνθρώπων ὧν ἴσμεν διατεθεὶς ἐς ἔρωτα ἀπλαστό-
τατα. Καλλιρόη τε ὡς Κόρεσον τεθνεῶτα εἶδεν, μετέ- 5
πεσε τῇ παιδὶ ἡ γνώμη, καί, ἐσῄει γὰρ αὐτὴν Κορέσου
τε ἔλεος καὶ ὅσα ἐς αὐτὸν εἴργασται αἰδώς, ἀπέσφαξέ τε
αὑτὴν ἐς τὴν πηγήν, ἢ ἐν Καλυδῶνί ἐστιν οὐ πόρρω τοῦ
λιμένος, καὶ ἀπ' ἐκείνης οἱ ἔπειτα ἄνθρωποι Καλλιρόην
τὴν πηγὴν καλοῦσι.

2. Τοῦ θεάτρου δὲ ἐγγὺς πεποίηται Πατρεῦσι γυ- 6
ναικὸς ἐπιχωρίας τέμενος. Διονύσου δέ ἐστιν ἐνταῦθα
ἀγάλματα, ἴσοι τε τοῖς ἀρχαίοις πολίσμασι καὶ ὁμώνυμοι·
Μεσατεὺς γὰρ καὶ Ἀνθεύς τε καὶ Ἀροεύς ἐστιν αὐτοῖς
τὰ ὀνόματα. ταῦτα τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ Διονύσου ἑορτῇ
κομίζουσιν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Αἰσυμνήτου· τὸ δὲ ἱερὸν
τοῦτο ἐς τὰ ἐπὶ θαλάσσῃ τῆς πόλεως ἐρχομένοις ἔστιν ἐκ
τῆς ἀγορᾶς ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ. ἀπὸ δὲ τοῦ Αἰσυμνήτου 7
κατωτέρω ἰόντι ἄλλο ἱερὸν καὶ ἄγαλμα λίθου· καλεῖται
μὲν Σωτηρίας, ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς ἀποφυγόντα
φασὶ τὴν μανίαν Εὐρύπυλον. 3. Πρὸς δὲ τῷ λιμένι Πο-
σειδῶνός τε ναὸς καὶ ἄγαλμά ἐστιν ὀρθὸν λίθου. Ποσει-

δῶνι δὲ παρεξ ἢ ὁπόσα ὀνόματα ποιηταῖς πεποιημένα 577
ἐστὶν ἐς ἐπῶν κόσμον καὶ ἰδίᾳ σφίσιν ἐπιχώρια ὄντα ἕκα-
στοι τίθενται, τοσαίδε ἐς ἅπαντας γεγόνασιν ἐπικλήσεις
8 αὐτῷ, Πελαγαῖος καὶ Ἀσφάλιός τε καὶ Ἵππιος. ὠνομά-
σθαι δὲ Ἵππιον τὸν θεὸν πείθοιτο μὲν ἂν τις καὶ ἐπ' αἰ-
τίαις ἄλλαις· ἐγὼ δὲ εὑρέτην ἱππικῆς ὄντα ἀπὸ τούτου
σχεῖν καὶ τὸ ὄνομα εἰκάζω. Ὅμηρος μέν γε ἐν ἵππων
ἄθλοις Μενελάῳ κατὰ τοῦ θεοῦ τούτου πρόκλησιν πε-
ριέθηκεν ὅρκου·

Ἵππων ἁψάμενος, γαιήοχον Ἐννοσίγαιον
ὄμνυθι μηδὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι.

9 Πάμφως δέ, ὃς Ἀθηναίοις τοὺς ἀρχαιοτάτους ὕμνων
ἐποίησεν, εἶναί φησι τὸν Ποσειδῶνα

ἵππων τε δωτῆρα νεῶν τ' ἰθυκρηδέμνων.

οὕτω διὰ τὴν ἱππικὴν καὶ οὐκ ἀπὸ ἑτέρας προφάσεως το
ὄνομα ἔσχηκεν.

10 4. Ἐν Πάτραις δὲ οὐ πολὺ ἀπωτέρω τοῦ Ποσειδῶνος
ἱερά ἐστιν Ἀφροδίτης· τὸ δὲ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων γε-
νεᾷ πρότερον ἢ κατ' ἐμὲ ἁλιεῖς ἄνδρες ἀνείλκυσαν ἐν
δικτύῳ. ἔστι δὲ καὶ ἀγάλματα τοῦ λιμένος ἐγγυτάτω χαλ-
κοῦ πεποιημένα Ἄρεως, τὸ δὲ Ἀπόλλωνος· καὶ Ἀφρο-
δίτης, ἧς καὶ πρὸς τῷ λιμένι ἐστὶ τέμενος, λίθου μὲν
πρόσωπον καὶ ἄκραι χεῖρες καὶ πόδες, ξύλου δὲ τὰ λοιπὰ
11 εἴργασται. ἔστι δέ σφισι καὶ ἄλσος ἐπὶ θαλάσσῃ, δρόμους
τε ἐπιτηδειοτάτους καὶ ἐς τἄλλα δίαιταν ἡδεῖαν ὥρᾳ πα-
ρεχόμενον θερινῇ. ἐν τούτῳ τῷ ἄλσει καὶ ναοὶ θεῶν,
Ἀπόλλωνος, ὁ δὲ Ἀφροδίτης· πεποίηται λίθου καὶ τού-
τοις τὰ ἀγάλματα. τοῦ δὲ ἄλσους ἱερὸν ἔχεται Δήμητρος·
αὕτη μὲν καὶ ἡ παῖς ἑστᾶσι, τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Γῆς ἐστὶ
καθήμενον. 5. Πρὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρός ἐστι πηγή.
12 ταύτης τὰ μὲν πρὸς τοῦ ναοῦ λίθων ἀνέστηκεν αἱμασιά,
κατὰ δὲ τὸ ἐκτὸς κάθοδος ἐς αὐτὴν πεποίηται. Μαντεῖον 578

δὲ ἐνταῦθά ἐστιν ἀψευδές, οὐ μὴν ἐπὶ παντί γε πράγ-
ματι, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν καμνόντων. κάτοπτρον καλῳδίῳ τῶν
λεπτῶν δήσαντες καθιᾶσι, σταθμώμενοι μὴ πρόσω κα-
θικέσθαι τῆς πηγῆς, ἀλλ' ὅσον ἐπιψαῦσαι τοῦ ὕδατος τῷ
κύκλῳ τοῦ κατόπτρου. τὸ δὲ ἐντεῦθεν εὐξάμενοι τῇ θεῷ
καὶ θυμιάσαντες ἐς τὸ κάτοπτρον βλέπουσι· τὸ δέ σφισι
τὸν νοσοῦντα ἤτοι ζῶντα ἢ καὶ τεθνεῶτα ἐπιδείκνυσι.
τούτῳ μὲν τῷ ὕδατι ἐς τοσοῦτον μέτεστιν ἀληθείας· 13
6. Κυανεῶν δὲ τῶν πρὸς Λυκίᾳ πλησιαίτατα χρηστήριον
Ἀπόλλωνός ἐστι Θυρξέως, παρέχεται δὲ ὕδωρ τὸ πρὸς
ταῖς Κυανέαις ἔσω ἐνιδόντα τινὰ ἐς τὴν πηγὴν ὁμοίως
πάντα ὁπόσα θέλει θεάσασθαι. Ἐν Πάτραις δὲ πρὸς τῷ
ἄλσει καὶ ἱερὰ δύο ἐστὶ Σαράπιδος· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ πε-
ποίηται μνῆμα Αἰγύπτου τοῦ Βήλου. φυγεῖν δὲ ἐς τὴν
Ἀρόην οἱ Πατρεῖς φασὶν αὐτὸν τοῖς τε ἐς τοὺς παῖδας
παθήμασι καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ πεφρικότα τοῦ Ἄργους, καὶ
ἐς πλέον τοῦ Δαναοῦ δείματι. Ἔστι δὲ καὶ ἱερὸν Πατρεῦ- 14
σιν Ἀσκληπιοῦ· τοῦτο τὸ ἱερὸν ὑπὲρ τὴν ἀκρόπολιν τῶν
πυλῶν ἐστὶν ἐγγὺς αἳ ἐπὶ Μεσάτιν ἄγουσιν.

7. Αἱ δὲ γυναῖκές εἰσιν ἐν ταῖς Πάτραις ἀριθμὸν μὲν
καὶ ἐς δὶς τῶν ἀνδρῶν· Ἀφροδίτης δέ, εἴπερ ἄλλαις γυ-
ναιξί, μέτεστι καὶ ταύταις. βίος δὲ αὐτῶν ταῖς πολλαῖς
ἐστὶν ἀπὸ τῆς βύσσου τῆς ἐν τῇ Ἤλιδι φυομένης· κεκρυ-
φάλους τε γὰρ ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνουσι τὴν ἄλλην.

XXII. Φαραὶ δέ, Ἀχαιῶν πόλις, τελοῦσι μὲν ἐς Πά-
τρας δόντος Αὐγούστου, ὁδὸς δὲ ἐς Φαρὰς Πατρέων μὲν
ἐκ τοῦ ἄστεως στάδιοι πεντήκοντά εἰσι καὶ ἑκατόν, ἀπὸ
θαλάσσης δὲ ἄνω πρὸς ἤπειρον περὶ ἑβδομήκοντα. ποτα-
μὸς δὲ ῥεῖ πλησίον Φαρῶν Πίερος, ὁ αὐτός, ἐμοὶ δοκεῖν,
ὃς καὶ τὰ Ὠλένου παρέξεισιν ἐρείπια, ὑπὸ ἀνθρώπων
τῶν πρὸς θαλάσσῃ καλούμενος Πεῖρος. Πρὸς δὲ τῷ πο-
579 ταμῷ πλατάνων ἐστὶν ἄλσος, κοῖλαί τε ὑπὸ παλαιότητος

αἱ πολλαί, καὶ ἥκουσαι μεγέθους ἐς τοσοῦτον ὥστε καὶ
ἑστιῶνται τῶν χηραμῶν ἐντός, καὶ ὁπόσοις ἂν κατὰ γνώ-
2 μην ᾖ, καὶ ἐγκαθεύδουσι. 2. Περίβολος δὲ ἀγορᾶς μέγας
κατὰ τρόπον τὸν ἀρχαιότερόν ἐστιν ἐν Φαραῖς, Ἑρμοῦ
δὲ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ λίθου πεποιημένον ἄγαλμα, ἔχων
καὶ γένεια· ἑστηκὼς δὲ πρὸς αὐτῇ τῇ γῇ παρέχεται μὲν
τὸ τετράγωνον σχῆμα, μεγέθει δέ ἐστιν οὐ μέγας. καὶ
αὐτῷ καὶ ἐπίγραμμα ἔπεστιν, ἀναθεῖναι αὐτὸ Μεσσήνιον
Σιμύλον. καλεῖται μὲν δὴ Ἀγοραῖος, παρὰ δὲ αὐτῷ καὶ
χρηστήριον καθέστηκε. κεῖται δὲ πρὸ τοῦ ἀγάλματος
ἑστία λίθου καὶ αὐτή, μολίβδῳ δὲ πρὸς τὴν ἑστίαν προσ-
3 έχονται λύχνοι χαλκοῖ. ἀφικόμενος οὖν περὶ ἑσπέραν ὁ
τῷ θεῷ χρώμενος λιβανωτόν τε ἐπὶ τῆς ἑστίας θυμιᾷ,
καὶ ἐμπλήσας τοὺς λύχνους ἐλαίου καὶ ἐξάψας τίθησιν ἐπὶ
τὸν βωμὸν τοῦ ἀγάλματος ἐν δεξιᾷ νόμισμα ἐπιχώριον,
καλεῖται δὲ χαλκοῦς τὸ νόμισμα, καὶ ἐρωτᾷ πρὸς τὸ οὖς
τὸν θεὸν ὁποῖόν τι καὶ ἑκάστῳ τὸ ἐρώτημά ἐστι· τὸ ἀπὸ
τούτου δὲ ἄπεισιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιφραξάμενος τὰ ὦτα.
προελθὼν δὲ ἐς τὸ ἐκτὸς τὰς χεῖρας ἀπέσχεν ἀπὸ τῶν
ὤτων, καὶ ἧστινος ἂν ἐπακούσῃ φωνῆς, μάντευμα ἡγεῖ-
4 ται. Τοιαύτη καὶ Αἰγυπτίοις ἑτέρα περὶ τοῦ Ἄπιδος τὸ
ἱερὸν μαντεία καθέστηκεν. Ἐν Φαραῖς δὲ καὶ ὕδωρ ἱερόν
ἐστιν· Ἑρμοῦ νᾶμα μὲν τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα, τοὺς δὲ ἰχθῦς
οὐχ αἱροῦσιν ἐξ αὐτῆς, ἀνάθημα εἶναι τοῦ θεοῦ νομί-
ζοντες. 3. Ἑστήκασι δὲ ἐγγύτατα τοῦ ἀγάλματος τετρά-
γωνοι λίθοι τριάκοντα μάλιστα ἀριθμόν· τούτους σέβου-
σιν οἱ Φαρεῖς, ἑκάστῳ θεοῦ τινὸς ὄνομα ἐπιλέγοντες.
τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι τιμὰς θεῶν
5 ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι. Φαρεῦσι δὲ ὅσον
πέντε σταδίους καὶ δέκα ἀπωτέρω τῆς πόλεώς ἐστιν ἄλ-
σος Διοσκούρων. δάφναι μάλιστα ἐν αὐτῷ πεφύκασι,
ναὸς δὲ οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ οὐδὲ ἀγάλματα· κομισθῆναι δὲ

οἱ ἐπιχώριοί φασιν ἐς Ῥώμην τὰ ἀγάλματα. ἐν Φαραῖς
580 δὲ ἐν τῷ ἄλσει βωμὸς λίθων λογάδων ἐστί. πυθέσθαι δὲ
οὐκ εἶχον εἰ [ὁ] Φάρης ὁ Φυλοδαμείας τῆς Δαναοῦ σφίσιν
ἢ ὁμώνυμος ἐκείνῳ τις ἐγένετο οἰκιστής.

4. Τρίτεια δέ, Ἀχαιῶν καὶ αὕτη πόλις, ἐν μεσογαίῳ 6
μὲν ᾤκισται, τελοῦσι δὲ ἐς Πάτρας καὶ αὐτοὶ βασιλέως
δόντος. στάδιοι δὲ ἐς Τρίτειαν εἴκοσί τε καὶ ἑκατόν εἰσιν
ἐκ Φαρῶν. πρὶν δὲ ἢ ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν μνῆμά ἐστι
λευκοῦ λίθου, θέας καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἄξιον καὶ οὐχ ἥκιστα
ἐπὶ ταῖς γραφαῖς αἵ εἰσιν ἐπὶ τοῦ τάφου, τέχνη Νικίου,
θρόνος τε ἐλέφαντος καὶ γυνὴ νέα καὶ εἴδους εὖ ἔχουσα
ἐπὶ τῷ θρόνῳ, θεράπαινα δὲ αὐτῇ προσέστηκε σκιάδιον
φέρουσα· καὶ νεανίσκος ὀρθὸς οὐκ ἔχων πω γένειά ἐστι 7
χιτῶνα ἐνδεδυκὼς καὶ χλαμύδα ἐπὶ τῷ χιτῶνι φοινικῆν·
παρὰ δὲ αὐτὸν οἰκέτης ἀκόντια ἔχων ἐστί, καὶ ἄγει κύνας
ἐπιτηδείας θηρεύουσιν ἀνθρώποις. πυθέσθαι μὲν δὴ τὰ
ὀνόματα αὐτῶν οὐκ εἴχομεν· ταφῆναι δὲ ἄνδρα καὶ γυ-
ναῖκα ἐν κοινῷ παρίστατο ἅπασιν εἰκάζειν. 5. Τριτείας δὲ 8
οἰκιστὴν οἱ μὲν Κελβίδαν γενέσθαι λέγουσιν, ἀφικόμενον
δὲ ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς· οἱ δὲ ὡς Ἄρης συγγένοιτο
Τριτείᾳ θυγατρὶ Τρίτωνος· ἱερᾶσθαι δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν
παρθένον· Μελάνιππον δὲ παῖδα Ἄρεως καὶ Τριτείας
οἰκίσαι τε ὡς ηὐξήθη τὴν πόλιν, καὶ θέσθαι τὸ ὄνομα
ἀπὸ τῆς μητρός. 6. Ἐν Τριτείᾳ δὲ ἔστι μὲν ἱερὸν καλου- 9
μένων Μεγίστων θεῶν, ἀγάλματα δέ σφισι πηλοῦ πε-
ποιημένα· τούτοις κατὰ ἔτος ἑορτὴν ἄγουσιν, οὐδέν τι
ἀλλοίως ἢ καὶ τῷ Διονύσῳ δρῶσιν Ἕλληνες. ἔστι δὲ καὶ
Ἀθηνᾶς ναός, τὸ δὲ ἄγαλμα λίθου τὸ ἐφ᾽ ἡμῶν· τὸ δὲ
ἀρχαῖον ἐς Ῥώμην, καθὰ οἱ Τριτεεῖς λέγουσιν, ἐκομί-
σθη. θύειν δὲ οἱ ἐνταῦθα καὶ Ἄρει καὶ τῇ Τριτείᾳ νομί-
ζουσιν.

7. Αἵδε μὲν οὖν θαλάσσης τέ εἰσιν ἀπωτέρω πόλεις 10

καὶ ἠπειρώτιδες βεβαίως· πλέοντι δὲ ἐς Αἴγιον ἐκ Πα-
τρῶν ἄκρα πρῶτόν ἐστιν ὀνομαζομένη Ῥίον, σταδίους δὲ 581
Πατρῶν πεντήκοντα ἀπέχουσα, λιμὴν δὲ ὁ Πάνορμος
σταδίοις πέντε καὶ δέκα ἀπωτέρω τῆς ἄκρας. τοσούτους
δὲ ἀφέστηκεν ἑτέρους ἀπὸ Πανόρμου τὸ Ἀθηνᾶς καλού-
μενον τεῖχος. Ἐς δὲ λιμένα Ἐρινεὸν ἐξ Ἀθηνᾶς τείχους
παράπλους ἐνενήκοντά εἰσι στάδιοι, ἑξήκοντα δὲ ἐς Αἴ-
γιον ἀπὸ τοῦ Ἐρινεοῦ· ὁδὸς δὲ ἡ πεζὴ σταδίους τεσσαρά-
κοντα μάλιστα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἀποδεῖ τὸν εἰρημένον.
11 Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Πατρέων ἄστεως ποταμός τε ὁ Μείλιχος
καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Τρικλαρίας ἐστίν, ἄγαλμα οὐδὲν ἔτι
ἔχον. τοῦτο μὲν δή ἐστιν ἐν δεξιᾷ, προελθόντι δὲ ἀπὸ
τοῦ Μειλίχου ποταμός ἐστιν ἄλλος· ὄνομα μὲν τῷ πο-
ταμῷ Χάραδρος, ὥρᾳ δὲ ἦρος πίνοντα ἐξ αὐτοῦ τά βο-
σκήματα [ὀφείλει] τίκτειν ἄρρενα ὡς τὰ πλείω συμβαίνει·
καὶ τοῦδε ἕνεκα οἱ νομεῖς ἑτέρωσε αὐτὰ τῆς χώρας μεθι-
στᾶσι, πλήν γε δὴ τὰς βοῦς. ταύτας δὲ αὐτοῦ καταλεί-
πουσιν ἐπὶ τῷ ποταμῷ, διότι καὶ πρὸς θυσίας οἱ ταῦροί
σφισι καὶ ἐς τὰ ἔργα ἐπιτηδειότεροι θηλειῶν βοῶν εἰσίν·
ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κτήνεσι τὸ θῆλυ ἐπὶ πλέον τετίμηται.

XXIII. Μετὰ δὲ τὸν Χάραδρον ἐρείπια οὐκ ἐπιφανῆ
πόλεώς ἐστιν Ἀργυρᾶς, καὶ πηγή τε Ἀργυρᾶ ἐν δεξιᾷ
τῆς λεωφόρου καὶ Σέλεμνος ποταμὸς κατιὼν ἐς θάλασ-
σαν. 2. Λόγος δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἐς αὐτόν ἐστι, Σέλεμνον
μειράκιον ὡραῖον ποιμαίνειν ἐνταῦθα, Ἀργυρᾶν δὲ εἶναι
μὲν τῶν ἐν θαλάσσῃ νυμφῶν, ἐρασθεῖσαν δὲ αὐτὴν Σε-
λέμνου φοιτᾶν τε ὡς αὐτόν φασιν ἐκ θαλάσσης ἀνιοῦσαν,
2 καὶ καθεύδειν παρ' αὐτῷ. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον οὔτε
ὡραῖος ἔτι ἐφαίνετο Σέλεμνος, οὔτε ὡς αὐτὸν φοιτήσειν
ἔμελλεν ἡ νύμφη. Σέλεμνον δὲ μονωθέντα Ἀργυρᾶς καὶ
τελευτήσαντα ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐποίησεν Ἀφροδίτη ποτα-
μόν. λέγω δὲ τὰ ὑπὸ Πατρέων λεγόμενα. καί, ἦρα γὰρ

καὶ ὕδωρ γενόμενος Ἀργυρᾶς, καθότι ἔχει καὶ ἐπὶ τῷ
582 Ἀλφειῷ λόγος Ἀρεθούσης ἔτι ἐρᾶν αὐτόν, δωρεῖται καὶ
τῷδε Ἀφροδίτη Σέλεμνον, ἐς λήθην ἄγει τὸν ποταμὸν
Ἀργυρᾶς. Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλον ἐπ' αὐτῷ λόγον, τὸ ὕδωρ 3
τοῦ Σελέμνου σύμφορον καὶ ἀνδράσιν εἶναι καὶ γυναιξὶν
ἐς ἔρωτος ἴαμα, λουομένοις ἐν τῷ ποταμῷ λήθην ἔρωτος
γίνεσθαι. εἰ δὲ μέτεστιν ἀληθείας τῷ λόγῳ, τιμιώτερον
χρημάτων πολλῶν ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σε-
λέμνου.

3. Ἀπωτέρω δὲ Ἀργυρᾶς ποταμός ἐστιν ὀνομαζόμε- 4
νος Βολιναῖος, καὶ πόλις ποτὲ ᾠκεῖτο πρὸς αὐτῷ Βολίνα.
παρθένου [δὲ] ἐρασθῆναι Βολίνης Ἀπόλλωνα, τὴν δὲ
φεύγουσαν ἐς τὴν ταύτῃ φασὶν ἀφεῖναι θάλασσαν αὑτήν,
καὶ ἀθάνατον γενέσθαι χάριτι τοῦ Ἀπόλλωνος. 4. Ἐφε-
ξῆς δὲ ἄκρα τε ἐς τὴν θάλασσαν ἔχει, καὶ ἐπ' αὐτῇ λέγε-
ται λόγος ὡς Κρόνος τῆς θαλάσσης ἐνταῦθα ἔρριψε τὸ
δρέπανον, ᾧ τὸν πατέρα Οὐρανὸν ἐλυμήνατο· ἐπὶ τούτῳ
δὲ καὶ τὴν ἄκραν Δρέπανον ὀνομάζουσιν. Ὀλίγον δὲ
ὑπὲρ τὴν λεωφόρον Ῥυπῶν ἐστὶ τὰ ἐρείπια· σταδίους
δὲ Αἴγιον περὶ τοὺς τριάκοντα ἀπέχει Ῥυπῶν. 5. Αἰγίου 5
δὲ τὴν χώραν διέξεισι μὲν ποταμὸς Φοῖνιξ, διέξεισι δὲ
καὶ ἕτερος Μειγανίτας, ἐς θάλασσαν ῥέοντες. Στοὰ δὲ
τῆς πόλεως πλησίον ἐποιήθη Στράτωνι ἀθλητῇ, Ὀλυμ-
πίασιν ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης ἀνε-
λομένῳ νίκας. αὕτη μὲν ἐγγυμνάζεσθαι τούτῳ τῷ ἀνδρὶ
ἐποιήθη· Αἰγιεῦσι δὲ Εἰλειθυίας ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον,
καὶ ἡ Εἰλείθυια ἐς ἄκρους ἐκ κεφαλῆς τοὺς πόδας ὑφάσ-
ματι κεκάλυπται λεπτῷ, ξόανον πλὴν προσώπου τε καὶ
χειρῶν ἄκρων καὶ ποδῶν· ταῦτα δὲ τοῦ Πεντελησίου λί- 6
θου πεποίηται. καὶ ταῖς χερσὶ τῇ μὲν ἐς εὐθὺ ἐκτέταται,
τῇ δὲ ἀνέχει δᾷδα. Εἰλειθυίᾳ δὲ εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷ-
δας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. ἔχοιεν

δ' ἂν λογον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι Εἰλείθυιά ἐστιν
ἡ ἐς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. ἔργον δὲ τοῦ Μεσσηνίου
Δαμοφῶντός ἐστι τὸ ἄγαλμα.
7 6. Τῆς δὲ Εἰλειθυίας οὐ μακρὰν Ἀσκληπιοῦ τέ ἐστι
τέμενος καὶ ἀγάλματα Ὑγιείας καὶ Ἀσκληπιοῦ. ἰαμβεῖον
δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ τὸν Μεσσήνιον Δαμοφῶντα εἶναι τὸν
εἰργασμένον φησίν. Ἐν τούτῳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῷ ἱερῷ 583
ἐς ἀντιλογίαν ἀφίκετο ἀνήρ μοι Σιδόνιος, ὃς ἐγνωκέναι
τὰ ἐς τὸ θεῖον ἔφασκε Φοίνικας τά τε ἄλλα Ἑλλήνων βέλ-
τιον, καὶ δὴ καὶ Ἀσκληπιῷ πατέρα μὲν σφᾶς Ἀπόλλωνα
ἐπιφημίζειν, θνητὴν δὲ γυναῖκα οὐδεμίαν μητέρα·
8 Ἀσκληπιὸν μὲν γὰρ ἀέρα γένει τε ἀνθρώπων εἶναι καὶ
πᾶσιν ὁμοίως ζῴοις ἐπιτήδειον πρὸς ὑγίειαν, Ἀπόλλωνα
δὲ ἥλιον, καὶ αὐτὸν ὀρθότατα Ἀσκληπιῷ πατέρα ἐπονο-
μάζεσθαι, ὅτι ἐς τὸ ἁρμόζον ταῖς ὥραις ποιούμενος ὁ
ἥλιος τὸν δρόμον μεταδίδωσι καὶ τῷ ἀέρι ὑγιείας. ἐγὼ
δὲ ἀποδέχεσθαι μὲν τὰ εἰρημένα, οὐδὲν δέ τι Φοινίκων
μᾶλλον ἢ καὶ Ἑλλήνων ἔφην τὸν λόγον, ἐπεὶ καὶ ἐν Τι-
τάνῃ τῆς Σικυωνίων τὸ αὐτὸ ἄγαλμα Ὑγίειάν τε ὀνομά-
ζεσθαι, καὶ παιδὶ εἶναι δῆλα ὡς τὸν ἡλιακὸν δρόμον ἐπὶ
γῆς ὑγίειαν ποιοῦντα ἀνθρώποις.
9 7. Αἰγιεῦσι δὲ Ἀθηνᾶς τε ναὸς καὶ Ἥρας ἐστὶν ἄλ-
λος. Ἀθηνᾶς μὲν δὴ δύο ἀγάλματα λευκοῦ λίθου· τῆς δὲ
Ἥρας τὸ ἄγαλμα ὅτι μὴ γυναιξίν, ἢ ἂν τὴν ἱερωσύνην
ἔχῃ, ἄλλῳ γε δὴ οὐδενὶ ἔστι θεάσασθαι. Διονύσου δὲ
πρὸς τῷ θεάτρῳ πεποίηταί σφισιν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα, οὐκ
ἔχων πω γένεια. ἔστι δὲ καὶ Διὸς ἐπίκλησιν Σωτῆρος ἐν
τῇ ἀγορᾷ τέμενος, καὶ ἀγάλματα ἐσελθόντων ἐν ἀριστερᾷ
χαλκοῦ μὲν ἀμφότερα, τὸ δὲ οὐκ ἔχον πω γένεια ἐφαί-
10 νετο ἀρχαιότερον εἶναί μοι. Ἐν δὲ οἰκήματι κατευθὺ τῆς
ὁδοῦ χαλκοῦ καὶ ταῦτα ἔστι μὲν Ποσειδῶν καὶ Ἡρακλῆς,
ἔστι δὲ Ζεύς τε καὶ Ἀθηνᾶ· θεοὺς δὲ σφᾶς καλοῦσιν ἐξ

Ἄργους, ὡς μὲν ὁ Ἀργείων ἔχει λόγος, ὅτι ἐποιήθησαν
ἐν τῇ πόλει τῇ Ἀργείων, ὡς δὲ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ Αἰγιεῖς,
παρακαταθήκη σφίσιν ὑπὸ Ἀργείων ἐδόθη τὰ ἀγάλματα.
καὶ αὐτοῖς καὶ τάδε ἔτι προσταχθῆναί φασιν, ἑκάστῃ τοῖς 11
584 ἀγάλμασιν ἡμέρᾳ θύειν· αὐτοὶ δὲ σόφισμα εὑρόντες
θύειν μὲν πλεῖστα ὅσα, κατευωχουμένοις δὲ τὰ ἱερεῖα ἐν
κοινῷ ἀνάλωμα οὐδὲν ἐς αὐτὰ γίνεσθαι· τέλος δὲ ἀπαι-
τεῖσθαι ὑπὸ τῶν Ἀργείων, καὶ αὐτοὶ τὰ ἐς τὰς θυσίας
ἀναλούμενα ἀπαιτεῖν· τοὺς δέ, οὐ γὰρ ἔχειν ἐκτῖσαι,
καταλιπεῖν σφίσιν αὐτοὺς τὰ ἀγάλματα.

XXIV. Αἰγιεῦσι δὲ ἔστι μὲν πρὸς τῇ ἀγορᾷ ναὸς
Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι ἐν κοινῷ, ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ
ἱερὸν Ἀρτέμιδος, τοξευούσῃ δὲ εἴκασται, καὶ Ταλθυ-
βίου τοῦ κήρυκος τάφος· κέχωσται δὲ τῷ Ταλθυβίῳ καὶ
ἄλλο μνῆμα ἐν Σπάρτῃ, καὶ αὐτῷ αἱ πόλεις ἐναγίζουσιν
ἀμφότεραι. Πρὸς θαλάσσῃ δὲ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐν Αἰγίῳ, 2
καὶ μετ' αὐτὸ Ποσειδῶνος, Κόρης τε πεποίηται τῆς Δή-
μητρος, καὶ τέταρτον Ὁμαγυρίῳ Διί. ἐνταῦθα Διὸς καὶ
Ἀφροδίτης ἐστὶ καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα. 2. Ὁμαγύριος δὲ
ἐγένετο τῷ Διὶ ἐπίκλησις, ὅτι Ἀγαμέμνων ἤθροισεν ἐς
τοῦτο τὸ χωρίον τοὺς λόγου μάλιστα ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀξίους,
μεθέξοντας ἐν κοινῷ βουλῆς καθ' ὅντινα χρὴ τρόπον ἐπὶ
ἀρχὴν τὴν Πριάμου στρατεύεσθαι. Ἀγαμέμνονι δὲ καὶ
ἄλλα ἐστὶν ἐς ἔπαινον, καὶ ὅτι τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἀκολουθή-
σασι καὶ οὐδεμιᾶς ἐπελθούσης ὕστερον στρατιᾶς τήν τε
Ἴλιον ἐπόρθησε καὶ ὅσαι περίοικοι πόλεις ἦσαν. Ἐφεξῆς 3
δὲ τῷ Ὁμαγυρίῳ Διὶ Παναχαιᾶς ἐστὶ Δήμητρος. παρέ-
χεται δὲ ὁ αἰγιαλός, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἱερὰ Αἰγιεῦσίν ἐστι τὰ
εἰρημένα, ὕδωρ ἄφθονον θεάσασθαί τε καὶ πιεῖν ἐκ πη-
γῆς ἡδύ. ἔστι δέ σφισι καὶ Σωτηρίας ἱερόν. ἰδεῖν μὲν δὴ
τὸ ἄγαλμα οὐδενὶ πλὴν τῶν ἱερουμένων ἔστι, δρῶσι δὲ
ἄλλα τοιαῦτα· λαμβάνοντες παρὰ τῆς θεοῦ πέμματα ἐπι-

χώρια ἀφιᾶσιν ἐς θάλασσαν, πέμπειν δὲ τῇ ἐν Συρακού-
4 σαις Ἀρεθούσῃ φασὶν αὐτά. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα Αἰγιεῦσιν
ἀγάλματα χαλκοῦ πεποιημένα, Ζεύς τε ἡλικίαν παῖς καὶ
Ἡρακλῆς, οὐδὲ οὗτος ἔχων πω γένεια, Ἀγελάδα τέχνη
τοῦ Ἀργείου. τούτοις κατὰ ἔτος ἱερεῖς αἱρετοὶ γίνονται,
καὶ ἑκάτερα τῶν ἀγαλμάτων ἐπὶ ταῖς οἰκίαις μένει τοῦ
ἱερουμένου. τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα προεκέκριτο ἐκ τῶν 585
παίδων ἱερᾶσθαι τῷ Διὶ ὁ νικῶν κάλλει· ἀρχομένων δὲ
αὐτῷ γενείων ἐς ἄλλον παῖδα ἡ ἐπὶ τῷ κάλλει μετῄει τιμή.
ταῦτα μὲν οὕτως ἐνομίζετο· ἐς δὲ Αἴγιον καὶ ἐφ' ἡμῶν
ἔτι συνέδριον τὸ Ἀχαιῶν ἀθροίζεται, καθότι ἐς Θερμο-
πύλας τε καὶ ἐς Δελφοὺς οἱ Ἀμφικτυόνες.
5 3. Ἰόντι δὲ ἐς τὸ πρόσω Σελινοῦς τε ποταμός, καὶ
ἀπωτέρω τεσσαράκοντα Αἰγίου σταδίοις ἐπὶ θαλάσσῃ
χωρίον ἐστὶν Ἑλίκη. 4. Ἐνταῦθα ᾤκητο Ἑλίκη πόλις, καὶ
Ἴωσιν ἱερὸν ἁγιώτατον Ποσειδῶνος ἦν Ἑλικωνίου. δια-
μεμένηκε δέ σφισι, καὶ ὡς ὑπὸ Ἀχαιῶν ἐκπεσόντες ἐς
Ἀθήνας καὶ ὕστερον ἐξ Ἀθηνῶν ἐς τὰ παραθαλάσσια ἀφί-
κοντο τῆς Ἀσίας, σέβεσθαι Ποσειδῶνα Ἑλικώνιον· καὶ
Μιλησίοις τε ἰόντι ἐπὶ τὴν πηγὴν τὴν Βιβλίδα Ποσειδῶ-
νος πρὸ τῆς πόλεώς ἐστιν Ἑλικωνίου βωμός, καὶ ὡσαύ-
τως ἐν Τέῳ περίβολός τε καὶ βωμός ἐστι τῷ Ἑλικωνίῳ
6 θέας ἄξιος. ἔστι δὲ καὶ Ὁμήρῳ πεποιημένα ἐς Ἑλίκην καὶ
τὸν Ἑλικώνιον Ποσειδῶνα. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀχαιοῖς
τοῖς ἐνταῦθα, ἱκέτας ἄνδρας ἀποστήσασιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ
καὶ ἀποκτείνασιν, οὐκ ἐμέλλησε τὸ μήνιμα ἐκ τοῦ Πο-
σειδῶνος, ἀλλὰ σεισμὸς ἐς τὴν χώραν σφίσιν αὐτίκα κα-
τασκήψας τῶν τε οἰκοδομημάτων τὴν κατασκευὴν καὶ
ὁμοῦ τῇ κατασκευῇ καὶ αὐτὸ τῆς πόλεως τὸ ἔδαφος ἀφα-
7 νὲς ἐς τοὺς ἔπειτα ἐποίησε. 6. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐπὶ τοῖς
σεισμοῖς, ὅσοι μεγέθει τε ὑπερήκασι καὶ ἐπὶ μήκιστον
διικνοῦνται τῆς γῆς, προσημαίνειν ὁ θεὸς κατὰ τὰ αὐτὰ

ὡς τὸ ἐπίπαν εἴωθεν. ἢ γαρ ἐπομβρίαι συνεχεῖς ἢ αὐχμοὶ
πρὸ τῶν σεισμῶν συμβαίνουσιν ἐπὶ χρόνον πλείονα· καὶ
ὁ ἀὴρ παρὰ τὴν ἑκάστοτε τοῦ ἔτους ὥραν χειμῶνός τε γί-
νεται καυματωδέστερος, καὶ ἐν θέρει μετὰ ἀχλύος μᾶλ-
λον ὁ κύκλος παρέχεται τοῦ ἡλίου τὴν χρόαν παρὰ τὸ
586 εἰωθὸς ἤτοι ἐς τὸ ἐρυθρότερον ἢ καὶ ἡσυχῇ ῥέπουσαν ἐς
τὸ μελάντερον. τῶν τε ὑδάτων ὡς τὸ πολὺ ἐπιλείπουσιν 8
αἱ πηγαί, καὶ ἀνέμων ἔστιν οἷς ἐνέπεσον ἐς τὴν χώραι
ἐμβολαὶ περιτρέπουσαι τὰ δένδρα, καί που καὶ ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ διαδρομαὶ σὺν πολλῇ τῇ φλογί, τὰ δὲ καὶ ἀστέρων
ὤφθη σχήματα οὔτε ἐγνωσμένα ὑπὸ τῶν πρότερον καὶ
μεγάλην τοῖς ὁρῶσιν ἐμποιοῦντα ἔκπληξιν, ἔτι δὲ καὶ τῆς
γῆς κάτω πνευμάτων ὑφήγησις ἰσχυρά· ἄλλα τε πολλὰ ὁ
θεὸς ἐπὶ τοῖς βιαίοις τῶν σεισμῶν ἐθέλει προενδείκνυ-
σθαι. Τῆς δὲ κινήσεως αὐτῆς καθέστηκεν οὐχ εἷς τρόπος, 9
ἀλλ' οἱ φροντίσαντες τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀρχῆς καὶ οἱ παρ' ἐκεί-
νων διδαχθέντες ἰδέας καταμαθεῖν ἐδυνήθησαν τοσάσδε
ἐπὶ τοῖς σεισμοῖς. Ἠπιώτατος μέν ἐστιν αὐτῶν, ἣν δὴ ἐν
κακῷ γε τοσούτῳ ῥᾳστώνην ἐνεῖναί τινα ἡγησώμεθα,
ἐπειδὰν ὁμοῦ τῇ κινήσει τῇ ἀρξαμένῃ τὸ πρῶτον καὶ τῇ
ἐς τὸ ἔδαφος τροπῇ τῶν οἰκοδομημάτων ἀντιστᾶσα ἐναν-
τία κίνησις ἐξεγείρῃ τὰ ἤδη τραπέντα. καὶ ἐν τῇ τοιᾷδε 10
ἰδέᾳ τοῦ σεισμοῦ κίονας ὁρᾶν ἔστιν ἀνορθουμένους, οἳ
ὀλίγου ἐδέησαν ἐς ἅπαν ἐκριφῆναι, καὶ ὁπόσα διέστη
τοίχων, συνερχόμενα ἐς τὸ ἐξ ἀρχῆς· δοκοὶ δέ, ὅσας ἐκ-
τὸς ὀλισθεῖν ἐποίησεν ἡ κίνησις, ἐπανίασιν αὖθις ἐς τὰς
ἕδρας· ὡσαύτως δὲ καὶ ὀχετῶν κατασκευῆς, καὶ εἰ δή τι
ἄλλο ἐπὶ ὕδατος ῥοαῖς προάγει, καὶ τούτων συνδεῖ τὰ
διεσπασμένα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων τεκτόνων. Ὁ δὲ δὴ
δεύτερος τῶν σεισμῶν ἀπώλειάν τε τῶν ἑτοιμοτέρων φέ-
ρει, καὶ ἐφ' ὅ τι ἂν βάλῃ τὴν ὁρμήν, ἀνέκλινεν αὐτίκα
τοῖς ἐς πολιορκίαν μηχανήμασιν ὁμοίως. Τὸν δὲ αὐτῶν 11

ὀλεθριωτατον τοιῷδέ τινι ἐθέλουσιν εἰκάζειν. τὸ ἐντὸς
τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα εἰ συνεχεῖ πυρετῷ πυκνότερόν τε
καὶ ὑπὸ πολλῆς ἄνω τῆς βίας ὠθοῖτο· τοῦτο δὲ ἀλλαχοῦ 587
τε τοῦ σώματος ἐπισημαίνει, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ὑπὸ ἑκά-
τερον μάλιστα τὸν καρπόν. κατὰ ταὐτὰ οὖν καὶ τὸν σει-
σμὸν [εἶτ᾽] εὐθὺ ὑποδύεσθαι τῶν οἰκοδομημάτων καὶ
θεμέλια ἀναπάλλειν φασὶν αὐτόν, καθότι καὶ τὰ ἔργα
τῶν σφαλάκων ἐκ μυχοῦ τῆς γῆς ἀναπέμπεται. μόνη τε
ἡ τοιαύτη κίνησις οὐδὲ τοῦ οἰκισθῆναί ποτε ὑπολείπει
12 σημεῖα ἐν τῇ γῇ. Τότε δὲ ἰδέαν μὲν ταύτην ἐπὶ τῇ Ἑλίκῃ
τοῦ σεισμοῦ τὴν ἐς τὸ ἔδαφος ἀνακλίνουσαν, σὺν δὲ αὐτῇ
καὶ ἄλλο πῆμα τοιόνδε οἱ ἐπιγενέσθαι φασὶν ὥρᾳ χειμῶ-
νος. ἐπῆλθε γάρ σφισιν ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας ἡ θάλασσα,
καὶ τὴν Ἑλίκην περιέλαβεν ἐν κύκλῳ πᾶσαν· καὶ δὴ καὶ
τὸ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέσχεν ὁ κλύδων
ὡς τὰ ἄκρα τῶν δένδρων σύνοπτα εἶναι μόνον. σείσαν-
τος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θα-
λάσσης ἀναδραμούσης, καθείλκυσεν αὔτανδρον τὸ κῦμα
13 τὴν Ἑλίκην. τοιοῦτό γε δὴ κατέλαβεν ἕτερον τὴν ἰδέαν
ἐν Σιπύλῳ πόλιν ἐς χάσμα ἀφανισθῆναι· ἐξ ὅτου δὲ ἡ
ἰδέα κατεάγη τοῦ ὄρους, ὕδωρ αὐτόθεν ἐρρύη, καὶ λίμνη
τε ὀνομαζομένη Σαλόη τὸ χάσμα ἐγένετο, καὶ ἐρείπια πό-
λεως δῆλα ἦν ἐν τῇ λίμνῃ, πρὶν ἢ τὸ ὕδωρ ἀπέκρυψεν
αὐτὰ τοῦ χειμάρρου. σύνοπτα δὲ καὶ Ἑλίκης ἐστὶ τὰ ἐρεί-
πια, οὐ μὴν ἔτι γε ὁμοίως, ἅτε ὑπὸ τῆς ἅλμης λελυμα-
σμένα.

XXV. Τὸ δὲ τοῦ Ἱκεσίου μήνιμα πάρεστι μὲν τοῖς 588
ἐς τὴν Ἑλίκην, πάρεστι δὲ καὶ ἄλλοις διδαχθῆναι πολλοῖς
ὡς ἔστιν ἀπαραίτητον. Φαίνεται δὲ καὶ ὁ θεὸς παραινῶν
ὁ ἐν Δωδώνῃ νέμειν ἐς ἱκέτας αἰδῶ. Ἀθηναίοις γὰρ ἐπὶ
ἡλικίας μάλιστα τῆς Ἀφείδαντος ἀφίκετο παρὰ τοῦ ἐν
Δωδώνῃ Διὸς τὰ ἔπη τάδε·

Φράζεο δ᾽ Ἄρειόν τε πάγον βωμούς τε θυώδεις
Εὐμενίδων, ὅθι χρὴ Λακεδαιμονίους σ᾽ ἱκετεῦσαι
δουρὶ πιεζομένους. τοὺς μὴ σὺ κτεῖνε σιδήρῳ,
μηδ᾽ ἱκέτας ἀδικεῖν· ἱκέται δ᾽ ἱεροί τε καὶ ἁγνοί.

Ταῦτα Ἕλλησιν ἦλθεν ἐς μνήμην, ὅτε ἀφίκοντο ἐπὶ Ἀθή- 2
νας Πελοποννήσιοι, τότε Κόδρου τοῖς Ἀθηναίοις τοῦ
Μελάνθου βασιλεύοντος. ὁ μὲν δὴ ἄλλος στρατὸς τῶν
Πελοποννησίων ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἐπειδὴ ἐπύ-
θοντο τοῦ Κόδρου τὴν τελευτὴν καὶ ὅντινα ἐγένετο αὐτῷ
τρόπον· οὐ γὰρ εἶναι νίκην ἔτι σφίσι κατὰ τὸ ἐκ Δελφῶν
μάντευμα ἤλπιζον. Λακεδαιμονίων δὲ ἄνδρες γενόμενοι
μὲν ἐντὸς τείχους λανθάνουσιν ἐν τῇ νυκτί, ἅμα δὲ ἡμέρᾳ
τούς τε ἑαυτῶν ἀπεληλυθότας αἰσθάνονται, καὶ ἀθροι-
ζομένων ἐπ᾽ αὐτοὺς τῶν Ἀθηναίων καταφεύγουσιν ἐς
τὸν Ἄρειον πάγον καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν αἳ Σεμναὶ καλοῦν-
ται τοὺς βωμούς. Ἀθηναῖοι δὲ τότε μὲν διδόασι τοῖς ἱκέ- 3
ταις ἀπελθεῖν ἀζημίοις, χρόνῳ δὲ ὕστερον αὐτοὶ οἱ ἔχον-
τες τὰς ἀρχὰς διέφθειραν τῆς Ἀθηνᾶς ἱκέτας τῶν Κύλωνι
ὁμοῦ τὴν ἀκρόπολιν κατειληφότων, καὶ αὐτοί τε οἱ ἀπο-
κτείναντες ἐνομίσθησαν καὶ οἱ ἐξ ἐκείνων ἐναγεῖς τῆς
θεοῦ. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀποκτείνασι καὶ τούτοις ἄνδρας
ἐς τὸ ἱερὸν καταπεφευγότας τὸ ἐπὶ Ταινάρῳ τοῦ Ποσει-
δῶνος οὐ μετὰ πολὺ ἐσείσθη σφίσιν ἡ πόλις συνεχεῖ τε
ὁμοῦ καὶ ἰσχυρῷ τῷ σεισμῷ, ὥστε οἰκίαν μηδεμίαν τῶν
ἐν Λακεδαίμονι ἀντισχεῖν. 2. Ἐγένετο δὲ τῆς Ἑλίκης ἀπώ- 4
589 λεια Ἀστείου μὲν Ἀθήνῃσιν ἔτι ἄρχοντος, τετάρτῳ δὲ
ἔτει τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, ἣν Δάμων
Θούριος ἐνίκα τὸ πρῶτον. Ἑλικαέων δὲ οὐκέτι ὄντων
νέμονται τὴν χώραν οἱ Αἰγιεῖς.

3. Μετὰ δὲ Ἑλίκην ἀποτραπήσῃ τε ἀπὸ θαλάσσης ἐς 5
δεξιάν, καὶ ἥξεις ἐς πόλισμα Κερύνειαν· ᾤκισται δὲ ὑπὲρ
τὴν λεωφόρον ἐν ὄρει, καί οἱ τὸ ὄνομα ἢ δυνάστης ἐπι-

χώριος ἢ ὁ Κερυνίτης ποταμὸς πεποίηκεν, ὃς ἐξ Ἀρκα-
δίας καὶ ὄρους Κερυνείας ῥέων Ἀχαιοὺς τοὺς ταύτῃ πα-
ρέξεισι. παρὰ τούτους σύνοικοι κατὰ συμφορὰν ἀφίκοντο
ἐκ τῆς Ἀργολίδος. Μυκηναίοις γὰρ τὸ μὲν τεῖχος ἁλῶναι
6 κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐκ ἐδύνατο ὑπὸ Ἀργείων, ἐτετείχιστο
γὰρ κατὰ ταὐτὰ τῷ ἐν Τίρυνθι ὑπὸ τῶν Κυκλώπων κα-
λουμένων, κατὰ ἀνάγκην δὲ ἐκλείπουσι Μυκηναῖοι τὴν
πόλιν ἐπιλειπόντων σφᾶς τῶν σιτίων, καὶ ἄλλοι μέν τι-
νες ἐς Κλεωνὰς ἀποχωροῦσιν ἐξ αὐτῶν, τοῦ δήμου δὲ
πλέον μὲν ἥμισυ ἐς Μακεδονίαν καταφεύγουσι παρὰ
Ἀλέξανδρον, ᾧ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου τὴν ἀγγελίαν ἐπί-
στευσεν ἐς Ἀθηναίους ἀπαγγεῖλαι· ὁ δὲ ἄλλος δῆμος ἀφί-
κοντο ἐς τὴν Κερύνειαν, καὶ δυνατωτέρα τε ἡ Κερύνεια
οἰκητόρων πλήθει καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἐγένετο ἐπιφανεστέρα
7 διὰ τὴν συνοίκησιν τῶν Μυκηναίων. 4. Ἐν Κερυνείᾳ δέ
ἐστιν ἱερὸν Εὐμενίδων· ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ Ὀρέστην
λέγουσιν. ὃς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ αἵματι ἢ ἄλλῳ τῳ μιάσματι
ἔνοχος ἢ καὶ ἀσεβὴς ἐσέλθῃ θέλων θεάσασθαι, αὐτίκα
λέγεται δείμασιν ἐκτὸς τῶν φρενῶν γίνεσθαι· καὶ τοῦδε
ἕνεκα οὐ τοῖς πᾶσιν ἡ ἔσοδος οὐδὲ ἐξ ἐπιδρομῆς ἐστί.
τοῖς μὲν δὴ ἀγάλμασι ξύλων εἰργασμένοις *** μέγεθός
εἰσιν οὐ μεγάλοι, κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον ἐς τὸ ἱερὸν γυναι-
κῶν εἰκόνες λίθου τέ εἰσιν εἰργασμέναι καὶ ἔχουσαι τέχ-
νης εὖ· ἐλέγοντο δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἱέρειαι ταῖς Εὐ-
μενίσιν αἱ γυναῖκες γενέσθαι.
8 5. Ἐκ Κερυνείας δὲ ἐπανελθόντι ἐς τὴν λεωφόρον
καὶ ὁδεύσαντι οὐκ ἐπὶ πολὺ δεύτερα ἔστιν ἐς Βοῦραν
ἀποτραπέσθαι ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιάν, καὶ ἡ Βοῦρα ἐν 590
ὄρει κεῖται· τεθῆναι δέ φασι τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ γυ-
ναικὸς Βούρας, θυγατέρα δ' αὐτὴν Ἴωνος τοῦ Ξούθου
καὶ Ἑλίκης εἶναι. ὅτε δὲ Ἑλίκην ἐποίησεν ἄδηλον ἐξ ἀν-
θρώπων ὁ θεός, τότε καὶ τὴν Βοῦραν σεισμὸς ἐπέλαβεν

ἰσχυρός, ὡς μηδὲ τὰ ἀγάλματα ἐν τοῖς ἱεροῖς ὑπολειφθῆ-
ναι τὰ ἀρχαῖα. Ὁπόσοι δὲ τηνικαῦτα ἀποδημοῦντες ἢ 9
στρατείας ἕνεκα ἔτυχον ἢ κατὰ πρόφασιν ἀλλοίαν, μόνοι
τε οὗτοι Βουραίων ἐλείφθησαν καὶ αὐτοὶ τῆς Βούρας ἐγέ-
νοντο οἰκισταί. Ναὸς ἐνταῦθα Δήμητρος, ὁ δὲ Ἀφροδίτης
Διονύσου τέ ἐστι, καὶ ἄλλος Εἰλειθυίας. λίθου τοῦ Πεν-
τελησίου τὰ ἀγάλματα, Ἀθηναίου δὲ ἔργα Εὐκλείδου· καὶ
τῇ Δήμητρί ἐστιν ἐσθής. πεποίηται δὲ καὶ Ἴσιδι ἱερόν.
6. Καταβάντων δὲ ἐκ Βούρας ὡς ἐπὶ θάλασσαν πο- 10
ταμός τε Βουραϊκὸς ὀνομαζόμενος καὶ Ἡρακλῆς οὐ μέγας
ἐστὶν ἐν σπηλαίῳ· ἐπίκλησις μὲν καὶ τούτου Βουραϊκός,
μαντεία δὲ ὑπὸ πίνακί τε καὶ ἀστραγάλοις ἔστιν. εὔχεται
μὲν γὰρ πρὸ τοῦ ἀγάλματος ὁ τῷ θεῷ χρώμενος, ἐπὶ δὲ
τῇ εὐχῇ λαβὼν ἀστραγάλους, οἱ δὲ ἄφθονοι παρὰ τῷ
Ηρακλεῖ κεῖνται, τέσσαρας ἀφίησιν ἐπὶ τῆς τραπέζης.
ἐπὶ δὲ παντὶ ἀστραγάλῳ σχῆμά τι γεγραμμένον ἐν πίνακι
ἐπίτηδες ἐξήγησιν ἔχει τοῦ σχήματος. 7. Σταδίων ἐπὶ τὸν 11
Ἡρακλέα ὡς τριάκοντα ἐξ Ἑλίκης ὁδὸς ἡ εὐθεῖά ἐστι.
προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους ποταμὸς ἐς θάλασσαν
ἐκδίδωσιν ἀέναος, ἐξ ὄρους Ἀρκαδικοῦ κατερχόμενος·
ὄνομα δὲ αὐτῷ τε τῷ ποταμῷ Κρᾶθις καὶ ἔνθα αἱ πηγαὶ
τοῦ ποταμοῦ τῷ ὄρει· ἀπὸ ταύτης τῆς Κράθιδος καὶ πρὸς
Κρότωνι τῇ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμὸς ὄνομα ἔσχηκε. Πρὸς δὲ 12
τῇ Ἀχαϊκῇ Κράθιδι Ἀχαιῶν ποτὲ ᾠκεῖτο Αἰγαὶ πόλις·
ἐκλειφθῆναι δὲ αὐτὴν ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας λέ-
γουσι. τούτων δὲ καὶ Ὅμηρος τῶν Αἰγῶν ἐν Ἥρας λόγοις
ἐποιήσατο μνήμην,

οἱ δέ τοι εἰς Ἑλίκην τε καὶ Αἰγὰς δῶρ' ἀνάγουσι,

591 δῆλον ὡς γέρα τοῦ Ποσειδῶνος ἐπ' ἴσης ἔν τε Ἑλίκῃ καὶ
ἐν ταῖς Αἰγαῖς ἔχοντος. Οὐ πολὺ δὲ ἀπωτέρω Κράθιδος 13
σῆμά τε ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ καὶ ἄνδρα εὑρήσεις ἐπὶ τῷ
μνήματι ἵππῳ παρεστῶτα, ἀμυδρὰν γραφήν. 8. Ὁδὸς δὲ

ἀπὸ τοῦ τάφου σταδίων ὅσον τριάκοντα ἐπὶ τὸν καλού-
μενον Γαῖον· Γῆς δὲ ἱερόν ἐστιν ὁ Γαῖος ἐπίκλησιν Εὐ-
ρυστέρνου· ξόανον δὲ τοῖς μάλιστα ὁμοίως ἐστὶν ἀρχαῖον.
γυνὴ δὲ ἡ ἀεὶ τὴν ἱερωσύνην λαμβάνουσα ἁγιστεύει μὲν
τὸ ἀπὸ τούτου, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρότερα ἔσται πλέον ἢ
ἑνὸς ἀνδρὸς ἐς πεῖραν ἀφιγμένη. πίνουσαι δὲ αἷμα ταύ-
ρου δοκιμάζονται· ἣ δ' ἂν αὐτῶν τύχῃ μὴ ἀληθεύουσα,
αὐτίκα ἐκ τούτου τὴν δίκην ἔσχεν. ἢν δὲ ὑπὲρ τῆς ἱερω-
σύνης ἀφίκωνται γυναῖκες ἐς ἀμφισβήτησιν πλέονες, ἡ
τῷ κλήρῳ λαχοῦσα προτετίμηται.

XXVI. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον τὸ Αἰγειρατῶν, ὄνομα τὸ
αὐτὸ ἥ τε πόλις καὶ τὸ ἐπίνειον ἔχει, ἐς οὖν τὸ ἐπίνειον
Αἰγείρων δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν
Βουραϊκήν εἰσιν Ἡρακλέους στάδιοι. Ἐπὶ θαλάσσῃ μὲν
δὴ Αἰγειράταις οὐδέν ἐστιν ἐς μνήμην· ὁδὸς δ' ἐκ τοῦ
2 ἐπινείου δύο σταδίων καὶ δέκα ἐς τὴν ἄνω πόλιν. 2. Ὁμή-
ρου δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὑπερησία ὠνόμασται· τὸ δὲ ὄνομα
τὸ νῦν ἐγένετο Ἰώνων ἐποικούντων, ἐγένετο δὲ ἐπ' αἰτίᾳ
τοιᾷδε. Σικυωνίων ἀφίξεσθαι στρατὸς ἔμελλεν αὐτοῖς
πολέμιος ἐς τὴν γῆν. οἱ δέ, οὐ γὰρ ἐδόκουν ἀξιόμαχοι
τοῖς Σικυωνίοις εἶναι, ἀθροίζουσιν αἶγας, ὁπόσαι σφίσιν
ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ· συλλέξαντες δὲ ἔδησαν πρὸς τοῖς κέρα-
σιν αὐτῶν δᾷδας, καὶ ὡς πρόσω νυκτὸς ἦν ἐξάπτουσι
3 τὰς δᾷδας. Σικυώνιοι δέ, ἰέναι γὰρ συμμάχους τοῖς
Ὑπερησιεῦσιν ἤλπιζον, καὶ εἶναι τὴν φλόγα ἐκ τοῦ ἐπι-
κουρικοῦ πυρός, οἱ μὲν οἴκαδε ἐπανήρχοντο, Ὑπερησι-
εῖς δὲ τῇ τε πόλει τὸ ὄνομα τὸ νῦν μετέθεντο ἀπὸ τῶν
αἰγῶν, καὶ καθότι αὐτῶν ἡ καλλίστη καὶ ἡγουμένη τῶν
ἄλλων ὤκλασεν, Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας ἐποιήσαντο ἱερόν,
τὸ σόφισμα ἐς τοὺς Σικυωνίους οὐκ ἄνευ τῆς Ἀρτέμιδός
4 σφισιν ἐπελθεῖν νομίζοντες. οὐ μὴν καὶ αὐτίκα γε ἐξενί- 592
κησεν Αἴγειραν ἀντὶ Ὑπερησίας καλεῖσθαι, ἐπεὶ κατ' ἐμὲ

ἦσαν ἔτι οἳ Ὠρεὸν τὴν ἐν Εὐβοίᾳ τῷ ὀνόματι Ἑστίαιαν
ἐκάλουν τῷ ἀρχαίῳ. 3. Παρείχετο δὲ ἡ Αἴγειρα ἐς συγ-
γραφὴν ἱερὸν Διὸς καὶ ἄγαλμα καθήμενον, λίθου τοῦ
Πεντελησίου, Ἀθηναίου δὲ ἔργον Εὐκλείδου. ἐν τούτῳ
τῷ ἱερῷ καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἕστηκε· πρόσωπόν τε καὶ
ἄκραι χεῖρες ἐλέφαντος καὶ οἱ πόδες, τὸ δὲ ἄλλο ξόανον
χρυσῷ τε ἐπιπολῆς διηνθισμένον ἐστὶ καὶ φαρμάκοις.
Ἀρτέμιδός τε ναὸς καὶ ἄγαλμα τέχνης τῆς ἐφ' ἡμῶν· ἱερᾶ- 5
ται δὲ παρθένος, ἔστ' ἂν ἐς ὥραν ἀφίκηται γάμου. ἕστηκε
δὲ καὶ ἄγαλμα ἐνταῦθα ἀρχαῖον, Ἰφιγένεια ἡ Ἀγαμέμνο-
νος, ὡς οἱ Αἰγειρᾶταί φασιν· εἰ δὲ ἀληθῆ λέγουσιν οὗτοι,
δῆλός ἐστιν ἐξ ἀρχῆς Ἰφιγενείᾳ ποιηθεὶς ὁ ναός. Ἔστι 6
καὶ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖον, τό τε ἱερὸν
αὐτὸ καὶ ὁπόσα ἐν τοῖς ἀετοῖς· ἀρχαῖον δὲ καὶ τοῦ θεοῦ
τὸ ξόανον, γυμνός, μεγέθει μέγας. τὸν ποιήσαντα δὲ
εἶχεν οὐδεὶς τῶν ἐπιχωρίων εἰπεῖν· ὅστις δὲ ἤδη τὸν
Ἡρακλέα τὸν ἐν Σικυῶνι ἐθεάσατο, τεκμαίροιτο ἂν καὶ
ἐν Αἰγείρᾳ τὸν Ἀπόλλωνα ἔργον εἶναι τοῦ αὐτοῦ Φλια-
σίου Λαφάους. Ἀσκληπιοῦ δὲ ἀγάλματα ὀρθά ἐστιν ἐν 7
ναῷ, καὶ Σαράπιδος ἑτέρωθι καὶ Ἴσιδος, λίθου καὶ ταῦτα
Πεντελησίου. τὴν δὲ Οὐρανίαν σέβουσι μὲν τὰ μάλιστα,
ἐσελθεῖν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις. θεοῦ δὲ
ἣν Συρίαν ἐπονομάζουσιν, ἐς ταύτης τὸ ἱερὸν ἐσίασιν ἐν
ἡμέραις ῥηταῖς, ἄλλα τε ὅσα νομίζουσι προκαθαριεύσαν-
τες καὶ ἐς τὴν δίαιταν. Οἶδα καὶ οἴκημα ἐν Αἰγείρᾳ θεα- 8
σάμενος· ἄγαλμα ἦν ἐν τῷ οἰκήματι Τύχης, τὸ κέρας
φέρουσα τὸ Ἀμαλθείας· παρὰ δὲ αὐτὴν Ἔρως πτερὰ
ἔχων ἐστίν· ἐθέλει δὲ σημαίνειν ὅτι ἀνθρώποις καὶ τὰ
ἐς ἔρωτα τύχῃ μᾶλλον ἢ ὑπὸ κάλλους κατορθοῦται. Ἐγὼ
μὲν οὖν Πινδάρου τά τε ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ Μοι-
ρῶν τε εἶναι μίαν τὴν Τύχην καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφάς τι
593 ἰσχύειν. Ἐν Αἰγείρᾳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ οἰκήματι, ἀνήρ τε 9

ἤδη γέρων ἴσα καὶ ὀδυρόμενος, καὶ γυναῖκες τρεῖς ἀφαι-
ρούμεναι ψέλιά εἰσι, καὶ ἴσοι νεανίσκοι ταῖς γυναιξί, καὶ
ὁ ** ἐνδεδυκὼς θώρακα. ἐς τοῦτόν φασιν Ἀχαιοῖς γενο-
μένου πολέμου μαχεσάμενον ἀνδρειότατα Αἰγειρατῶν
τελευτῆσαι, καὶ αὐτοῦ τὸν θάνατον οἱ λοιποὶ τῶν ἀδελ-
φῶν οἴκαδε ἀπήγγειλαν· καὶ τοῦδε ἕνεκα αἵ τε ἀδελφαὶ
διὰ τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ πένθος ἀποκοσμοῦνται, καὶ τὸν πατέρα
ἐπονομάζουσιν οἱ ἐπιχώριοι Συμπαθῆ, ἅτε ἐλεεινὸν καὶ
ἐν τῇ εἰκόνι.

10 4. Ὁδὸς δὲ ἐξ Αἰγείρας εὐθεῖα ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ
Διὸς διά τε ὀρῶν καὶ ἀνάντης [ἑστῶσά] ἐστι. μῆκος μὲν
οὖν τῆς ὁδοῦ τεσσαράκοντά εἰσι στάδιοι, ἄγει δὲ ἐς Φελ-
λόην, πόλισμα οὐκ ἐπιφανές, οὐδὲ ἀεὶ ᾠκεῖτο καὶ Ἰώνων
ἔτι ἐχόντων τὴν γῆν. Τὰ δὲ περὶ τὴν Φελλόην ἐς φυτείαν
ἀμπέλων ἐστὶν ἐπιτήδεια· καὶ ὅσα πετρώδη τῆς χώρας
11 δρῦς τέ εἰσι καὶ θηρία, ἔλαφοι καὶ ὗς ἄγριοι. εἰ δέ τινα
τῶν ἐν Ἕλλησι πολισματίων ἀφθόνῳ καταρρεῖται τῷ
ὕδατι, ἀριθμεῖν καὶ τὴν Φελλόην ἔστιν ἐν τούτοις. Θεῶν
δὲ ἱερὰ Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν· ἡ μὲν χαλκοῦ
πεποίηται, βέλος δὲ ἐκ φαρέτρας λαμβάνουσα· τῷ Διο-
νύσῳ δὲ ὑπὸ κινναβάρεως τὸ ἄγαλμά ἐστιν ἐπηνθισμέ-
νον. Ἐς δὲ τὸ ἐπίνειον καταβᾶσιν ἐξ Αἰγείρας καὶ αὖθις
ἐς τὰ πρόσω βαδίζουσιν ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ἱερὸν
τῆς Ἀγροτέρας, ἔνθα τὴν αἶγα ὀκλάσαι λέγουσιν.

12 5. Τῆς δὲ Αἰγειρατῶν ἔχονται Πελληνεῖς· πρὸς Σι-
κυῶνος δὲ οὗτοι καὶ μοίρας τῆς Ἀργολίδος Ἀχαιῶν οἰκοῦ-
σιν ἔσχατοι. τὸ δὲ ὄνομα ἐγένετο τῇ πόλει λόγῳ μὲν τῷ
Πελληνέων ἀπὸ Πάλλαντος, τῶν Τιτάνων δὲ καὶ Πάλ-
λαντα εἶναι λέγουσι, δόξῃ δὲ τῇ Ἀργείων ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀρ-
γείου Πέλληνος· Φόρβαντος δὲ εἶναι τοῦ Τριόπα παῖδα
13 αὐτὸν λέγουσιν. 6. Αἰγείρας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ Πελ-
λήνης πόλισμα ὑπήκοον Σικυωνίων Δονοῦσσα καλου-

593 μένη ἐγένετο μὲν ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ἀνάστατος, μνη-
μονεύειν δὲ καὶ Ὅμηρον ἐν καταλόγῳ τῶν σὺν Ἀγαμέμ-
νονί φασιν αὐτῆς ποιήσαντα ἔπος,

οἵ θ᾽ Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Δονόεσσαν·

Πεισίστρατον δέ, ἡνίκα ἔπη τὰ Ὁμήρου διεσπασμένα τε
καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα ἤθροιζε, τότε αὐτὸν
Πεισίστρατον ἢ τῶν τινὰ ἑταίρων μεταποιῆσαι τὸ ὄνομα
ὑπὸ ἀγνοίας. 7. Ἔστι δὲ Ἀριστοναῦται Πελληνεῦσιν ἐπί- 14
νειον. ἐς τοῦτο ἐξ Αἰγείρας τῆς ἐπὶ θαλάσσῃ σταδίων
ἐστὶν εἴκοσιν ὁδὸς καὶ ἑκατόν· ταύτης δὲ ἡμίσεια ἐς Πελ-
λήνην ἀπὸ τοῦ ἐπινείου. ὄνομα δὲ Ἀριστοναύτας γενέ-
σθαι τῷ ἐπινείῳ λέγουσιν, ὅτι καὶ ἐς τοῦτον τὸν λιμένα
ὡρμίσαντο οἱ πλεύσαντες ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς.

XXVII. Πελληνεῦσι δὲ ἡ πόλις ἐστὶν ἐπὶ λόφου κατὰ
ἄκραν τὴν κορυφὴν ἐς ὀξὺ ἀνεστηκότος. τοῦτο μὲν δὴ
ἀπότομον καὶ δι᾽ αὐτό ἐστιν ἀοίκητον· τῷ δὲ χθαμαλω-
τέρῳ πεπόλισταί σφισιν οὐ συνεχὴς ἡ πόλις, ἐς δὲ μοί-
ρας νενεμημένη δύο ὑπὸ τῆς ἄκρας μεταξὺ ἀνεχούσης.
Ἰόντων δὲ ἐς Πελλήνην ἄγαλμά ἐστιν Ἑρμοῦ κατὰ τὴν
ὁδόν, ἐπίκλησιν μὲν Δόλιος, εὐχὰς δὲ ἀνθρώπων ἕτοι-
μος τελέσαι· σχῆμα δὲ αὐτῷ τετράγωνον, γένειά τε ἔχει
καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πῖλον εἰργασμένον. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν 2
ἐς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐστὶν Ἀθηνᾶς λίθου μὲν ἐπιχωρίου
ναός, ἐλέφαντος δὲ τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ· Φειδίαν δὲ
εἶναι τὸν εἰργασμένον φασί, πρότερον ἔτι ἢ ἐν τῇ ἀκρο-
πόλει τε αὐτὸν τῇ Ἀθηναίων καὶ ἐν Πλαταιαῖς ποιῆσαι
τῆς Ἀθηνᾶς τὰ ἀγάλματα. λέγουσι δὲ οἱ Πελληνεῖς καὶ
ἄδυτον τῆς Ἀθηνᾶς καθήκειν ἐς βάθος τῆς γῆς, εἶναι δὲ
τὸ ἄδυτον τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀγάλματος τῷ βάθρῳ, καὶ τὸν
ἀέρα ἐκ τοῦ ἀδύτου νότιόν τε εἶναι καὶ δι᾽ αὐτὸ τῷ ἐλέ-
φαντι ἐπιτήδειον. Ὑπὲρ δὲ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστὶν 3
ἄλσος περιῳκοδομημένον τείχει Σωτείρας ἐπίκλησιν Ἀρ-

τέμιδος, καὶ ὀμνύουσιν ἐπὶ μεγίστοις αὐτήν· ἔσοδός τε 595
πλὴν τοῖς ἱερεῦσιν, ἄλλῳ γε οὐδενὶ ἔστιν ἀνθρώπων.
ἱερεῖς δὲ ἄνδρες τῶν ἐπιχωρίων εἰσὶ κατὰ δόξαν γένους
μάλιστα αἱρούμενοι. Τοῦ δὲ ἄλσους τῆς Σωτείρας ἱερὸν
ἀπαντικρὺ Διονύσου Λαμπτῆρός ἐστιν ἐπίκλησιν· τούτῳ
καὶ Λαμπτήρια ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ δᾷδάς τε ἐς τὸ ἱερὸν
κομίζουσιν ἐν νυκτί, καὶ οἴνου κρατῆρας ἱστᾶσιν ἀνὰ
4 τὴν πόλιν πᾶσαν. Ἔστι καὶ Ἀπόλλωνος Θεοξενίου Πελ-
ληνεῦσιν ἱερόν, τὸ δὲ ἄγαλμα χαλκοῦ πεποίηται· καὶ
ἀγῶνα ἐπιτελοῦσι Θεοξένια τῷ Ἀπόλλωνι, τιθέντες ἀρ-
γύριον ἆθλα τῆς νίκης, καὶ ἄνδρες ἀγωνίζονται τῶν ἐπι-
χωρίων. Πλησίον δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος ναός ἐστιν Ἀρτέμι-
δος· τοξευούσης δὲ ἡ θεὸς παρέχεται σχῆμα. ᾠκοδόμηται
δὲ καὶ ἔλυτρον κρήνης ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ λουτρά ἐστιν
αὐτοῖς τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἐπεί τοι πίνειν πηγαί
σφισιν ὑπὸ τὴν πόλιν εἰσὶν οὐ πολλαί· τὸ δὲ χωρίον ἔνθα
5 αἱ πηγαί, Γλυκείας ὀνομάζουσι. 2. Γυμνάσιον δὲ ἀρχαῖον
ἐς ἐφήβων μάλιστα ἀνεῖται μελέτην· οὐδὲ ἐς τὴν πολι-
τείαν ἐγγραφῆναι πρότερον καθέστηκεν οὐδενὶ πρὶν ἂν
ἐφηβεύσωσιν. Ἐνταῦθα ἀνὴρ Πελληνεὺς ἕστηκε Πρό-
μαχος ὁ Δρύωνος, ἀνελόμενος παγκρατίου νίκας, τὴν
μὲν Ὀλυμπίασι, τρεῖς δ' Ἰσθμίων καὶ Νεμέᾳ δύο· καὶ
αὐτοῦ καὶ εἰκόνας ποιήσαντες οἱ Πελληνεῖς τὴν μὲν ἐς
Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν, τὴν δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ, λίθου ταύ-
6 την καὶ οὐ χαλκοῦ. λέγεται δὲ καὶ ὡς Κορινθίου συνε-
στῶτος πολέμου Πελληνεῦσιν ἀποκτείνειεν ὁ Πρόμαχος
πλείστους τῶν ἀντιτεταγμένων. λέγεται δὲ καὶ ὡς Που-
λυδάμαντος τοῦ Σκοτουσσαίου κρατήσειεν ἐν Ὀλυμπίᾳ·
τὸν δὲ Πουλυδάμαντα δεύτερα τότε ἐς τὸν ἀγῶνα ἀφῖχθαι
τὸν Ὀλυμπικὸν παρὰ βασιλέως τοῦ Περσῶν ἀνασωθέντα
οἴκαδε. Θεσσαλοὶ δὲ ἡσσηθῆναι Πουλυδάμαντα οὐχ ὁμο-

λογοῦντες παρέχονται καὶ ἄλλα ἐς πίστιν καὶ ἐλεγεῖον ἐπὶ
τῷ Πουλυδάμαντι·

596 Ὦ τροφὲ Πουλυδάμαντος ἀνικάτου Σκοτόεσσα.

Πελληνεῖς δ' οὖν Πρόμαχον τὰ μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ. 7
Χαίρωνα δὲ δύο ἀνελόμενον πάλης νίκας ** καὶ ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ τέσσαρας οὐδὲ ἀρχὴν ἐθέλουσιν ὀνομάζειν, ὅτι κατέ-
λυσε πολιτείαν, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν ἐν Πελλήνῃ, δῶρον τὸ
ἐπιφθονώτατον παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου λαβών,
τύραννος πατρίδος τῆς αὑτοῦ καταστῆναι. Ἔστι δὲ καὶ 8
Εἰλειθυίας Πελληνεῦσιν ἱερόν· τοῦτο ἐν μοίρᾳ τῆς πό-
λεως τῇ ἐλάσσονί ἐστιν ἱδρυμένον. 3. Τὸ δὲ ὀνομαζόμε-
νον Ποσείδιον τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἦν δῆμος, ἔρημον δὲ
ἐφ' ἡμῶν. ἔστι μὲν δὴ τὸ Ποσείδιον τοῦτο ὑπὸ τὸ γυμνά-
σιον, διαμεμένηκε δὲ καὶ ἐς τόδε ἔτι αὐτῷ Ποσειδῶνος
ἱερὸν νομίζεσθαι.

Πελλήνης δὲ ὅσον στάδια ἑξήκοντα ἀπέχει τὸ Μύ- 9
σαιον, ἱερὸν Δήμητρος Μυσίας. ἱδρύσασθαι δὲ αὐτὸ
Μύσιόν φασιν ἄνδρα Ἀργεῖον· ἐδέξατο δὲ οἴκῳ Δήμη-
τρα καὶ ὁ Μύσιος λόγῳ τῷ Ἀργείων. ἔστι δὲ ἄλσος ἐν τῷ
Μυσαίῳ, δένδρα ὁμοίως τὰ πάντα, καὶ ὕδωρ ἄφθονον
ἄνεισιν ἐκ πηγῶν. ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν τῇ Δήμητρι ἐν-
ταῦθα ἡμερῶν ἑπτά· τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς ὑπεξία- 10
σιν οἱ ἄνδρες ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καταλειπόμεναι δὲ αἱ γυναῖ-
κες δρῶσιν ἐν τῇ νυκτὶ ὁπόσα νόμος ἐστὶν αὐταῖς· ἀπε-
λαύνονται δὲ οὐχ οἱ ἄνδρες μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν κυνῶν
τὸ ἄρρεν. ἐς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἀφικομένων ἐς τὸ ἱερὸν
τῶν ἀνδρῶν, αἱ γυναῖκές τε ἐς αὐτοὺς καὶ ἀνὰ μέρος ἐς
τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες γέλωτί τε ἐς ἀλλήλους χρῶνται
καὶ σκώμμασιν. 4. Ἀπωτέρω δὲ οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ Μυ- 11
σαίου ἱερόν ἐστιν Ἀσκληπιοῦ καλούμενον Κῦρος, καὶ
ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ τοῦ θεοῦ γίνεται. ὕδωρ δὲ καὶ
ἐνταῦθα ἀνέδην ἐστί, καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν πηγῶν τοῦ

Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα ἵδρυται. ποταμοὶ δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν
κατέρχονται τῶν ὑπὲρ τὴν Πελλήνην, πρὸς μὲν Αἰγείρας
καλούμενος Κριός· ἔχειν δὲ αὐτὸν τὸ ὄνομα ἀπὸ Τιτᾶνος
12 Κριοῦ· Κριὸς δὲ καὶ ἄλλος ὠνόμασται ποταμός, ὃς ἀρχό-
μενος ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους ἐς τὸν Ἕρμον κάτεισι. κα-
θότι δὲ Πελληνεῦσιν ὅροι τῆς χώρας πρὸς Σικυωνίους 597
εἰσί, κατὰ τοῦτο ποταμός σφισι Σύθας, ἔσχατος πο-
ταμῶν τῶν Ἀχαϊκῶν, ἐς τὴν Σικυωνίαν ἐκδίδωσι θά-
λασσαν.

ΑΡΚΑΔΙΚΑ

I. Ἀρκάδων δὲ τὰ πρὸς τῆς Ἀργείας Τεγεᾶταί τε 598
ἔχουσι καὶ Μαντινεῖς. νέμονται δὲ οὗτοί τε καὶ τὸ ἄλλο
Ἀρκαδικὸν τὸ μεσόγαιον τῆς Πελοποννήσου. Κορίνθιοι
γὰρ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ πρῶτοι· Κορινθίοις δὲ τὰ
πρὸς θαλάσσης εἰσὶν Ἐπιδαύριοι γείτονες· τὰ δὲ ἐς Ἐπί-
δαυρον καὶ Τροιζῆνά τε καὶ Ἑρμιόνα ὁ κόλπος ἐστὶν ὁ
Ἀργολικὸς καὶ ὅσα ἐπιθαλάσσια τῆς Ἀργείας· ταύτης δὲ
ἔχονται τῆς χώρας Λακεδαιμονίων περίοικοι, τούτοις δὲ
ὅμορος ἡ Μεσσηνία· καταβαίνει γὰρ μέχρι θαλάσσης ἐς
2 Μοθώνην καὶ Πύλον καὶ ἐπὶ Κυπαρισσιάς. τὰ δὲ πρὸς
Λεχαίου Κορινθίοις Σικυώνιοι προσοικοῦσιν ἔσχατοι
ταύτῃ μοίρας τῆς Ἀργολίδος· μετὰ δὲ Σικυῶνα Ἀχαιοὶ
τὸ ἐντεῦθέν εἰσιν οἱ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν οἰκοῦντες· τὸ δὲ
ἕτερον Πελοποννήσου πέρας τὸ ἀπαντικρὺ τῶν Ἐχινά-
δων οἰκοῦσιν Ἠλεῖοι· τῆς δὲ γῆς τῆς Ἠλείας κατὰ μὲν
Ὀλυμπίαν καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τὰς ἐκβολὰς πρὸς τὴν Μεσ-
σηνίαν εἰσὶν ὅροι, τὰ δὲ πρὸς Ἀχαΐαν Δυμαίων εἰσὶν

ὅμοροι. τούτων τῶν κατειλεγμένων καθηκόντων ἐπὶ θά- 3
λασσαν, Ἀρκάδες τὰ ἐντὸς οἰκοῦσιν ἀποκλειόμενοι θα-
λάσσης πανταχόθεν· ὅθεν σφᾶς καὶ Ὅμηρος ἀφικέσθαι
φησὶν ἐς Τροίαν παρ' Ἀγαμέμνονος πλοῖα εἰληφότας καὶ
οὐχὶ ναυσὶν οἰκείαις.

2. Φασὶ δὲ Ἀρκάδες ὡς Πελασγὸς γένοιτο ἐν τῇ γῇ 4
599 ταύτῃ πρῶτος. εἰκὸς δὲ ἔχει τοῦ λόγου καὶ ἄλλους ὁμοῦ
τῷ Πελασγῷ μηδὲ αὐτὸν Πελασγὸν γενέσθαι μόνον·
ποίων γὰρ ἂν καὶ ἦρχεν ὁ Πελασγὸς ἀνθρώπων; μεγέθει
μέντοι καὶ κατὰ ἀλκὴν καὶ κάλλος προεῖχεν ὁ Πελασγός,
καὶ γνώμην ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἦν, καὶ τούτων ἕνεκα αἱρε-
θῆναί μοι δοκεῖ βασιλεύειν ὑπ' αὐτῶν. πεποίηται δὲ καὶ
Ἀσίῳ τοιάδε ἐς αὐτόν·

Ἀντίθεον δὲ Πελασγὸν ἐν ὑψικόμοισιν ὄρεσσι
γαῖα μέλαιν' ἀνέδωκεν, ἵνα θνητῶν γένος εἴη.

Πελασγὸς δὲ βασιλεύσας τοῦτο μὲν ποιήσασθαι καλύβας 5
ἐπενόησεν, ὡς μὴ ῥιγοῦν τε καὶ ὕεσθαι τοὺς ἀνθρώπους,
μηδὲ ὑπὸ τοῦ καύματος ταλαιπωρεῖν· τοῦτο δὲ τοὺς χι-
τῶνας τοὺς ἐκ τῶν δερμάτων τῶν ὑῶν, οἷς καὶ νῦν περί
τε Εὔβοιαν ἔτι χρῶνται καὶ ἐν τῇ Φωκίδι ὁπόσοι βίου
σπανίζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξευρών. καὶ δὴ καὶ τῶν φύλ-
λων τὰ ἔτι χλωρὰ καὶ πόας τε καὶ ῥίζας οὐδὲ ἐδωδίμους,
ἀλλὰ καὶ ὀλεθρίους ἐνίας σιτουμένους τοὺς ἀνθρώπους
τούτων μὲν ἔπαυσεν ὁ Πελασγός· ὁ δὲ τὸν καρπὸν τῶν 6
δρυῶν οὔτι που πασῶν, ἀλλὰ τὰς βαλάνους τῆς φηγοῦ
τροφὴν ἐξεῦρεν εἶναι. παρέμεινέ τε ἐνίοις ἐς τοσοῦτο
ἀπὸ Πελασγοῦ τούτου ἡ δίαιτα, ὡς καὶ τὴν Πυθίαν, ἡνίκα
Λακεδαιμονίοις γῆς τῆς Ἀρκάδων ἀπηγόρευεν ἅπτεσθαι,
καὶ τάδε εἰπεῖν τὰ ἔπη·

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν· ἐγὼ δέ τοι οὔ τι μεγαίρω.

Πελασγοῦ δὲ βασιλεύοντος γενέσθαι καὶ τῇ χώρᾳ Πελασ-
γίαν φασὶν ὄνομα.

II. Λυκάων δὲ ὁ Πελασγοῦ τοσάδε εὗρεν ἢ ὁ πατὴρ 600
οἱ σοφώτερα· Λυκόσουράν τε γὰρ πόλιν ᾤκισεν ἐν τῷ
ὄρει τῷ Λυκαίῳ, καὶ Δία ὠνόμασε Λυκαῖον, καὶ ἀγῶνα
ἔθηκε Λύκαια. οὐχὶ δὲ τὰ παρ' Ἀθηναίοις Παναθήναια
τεθῆναι πρότερα ἀποφαίνομαι· τούτῳ γὰρ τῷ ἀγῶνι
Ἀθήναια ὄνομα ἦν, Παναθήναια δὲ κληθῆναί φασιν ἐπὶ
Θησέως, ὅτι ὑπὸ Ἀθηναίων ἐτέθη συνειλεγμένων ἐς μίαν
2 ἁπάντων πόλιν. Ὁ δὲ ἀγὼν ὁ Ὀλυμπικός, ἐπανάγουσι
γὰρ δὴ αὐτὸν ἐς τὰ ἀνωτέρω τοῦ ἀνθρώπων γένους,
Κρόνον καὶ Δία αὐτόθι παλαῖσαι λέγοντες, καὶ ὡς Κού-
ρητες δράμοιεν πρῶτοι, τούτων ἕνεκα ἐκτὸς ἔστω μοι
τοῦ παρόντος λόγου. Δοκῶ δὲ ἔγωγε Κέκροπι ἡλικίαν
τῷ βασιλεύσαντι Ἀθηναίων καὶ Λυκάονι εἶναι τὴν αὐτήν,
3 σοφίᾳ δὲ οὐχ ὁμοίᾳ σφᾶς ἐς τὸ θεῖον χρήσασθαι. ὁ μὲν
γὰρ Δία τε ὠνόμασεν Ὕπατον πρῶτος, καὶ ὁπόσα ἔχει
ψυχήν, τούτων μὲν ἠξίωσεν οὐδὲν θῦσαι, πέμματα δὲ
ἐπιχώρια ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καθήγισεν, ἃ πελάνους καλοῦ-
σιν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Ἀθηναῖοι· Λυκάων δὲ ἐπὶ τὸν βωμὸν
τοὺ Λυκαίου Διὸς βρέφος ἤνεγκεν ἀνθρώπου, καὶ ἔθυσε
τὸ βρέφος, καὶ ἔσπεισεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὸ αἷμα. καὶ
αὐτὸν αὐτίκα ἐπὶ τῇ θυσίᾳ γενέσθαι λύκον φασὶν ἀντὶ
4 ἀνθρώπου. Καὶ ἐμέ γε ὁ λόγος οὗτος πείθει, λέγεται δὲ
ὑπὸ Ἀρκάδων ἐκ παλαιοῦ, καὶ τὸ εἰκὸς αὐτῷ πρόσεστιν.
οἱ γὰρ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς
ἦσαν ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας, καί σφισιν ἐναρ-
γῶς ἀπήντα παρὰ τῶν θεῶν τιμή τε οὖσιν ἀγαθοῖς καὶ
ἀδικήσασιν ὡσαύτως ἡ ὀργή, ἐπεί τοι καὶ θεοὶ τότε ἐγί-
νοντο ἐξ ἀνθρώπων, οἳ γέρα καὶ ἐς τόδε ἔτι ἔχουσιν, ὡς
Ἀρισταῖος καὶ Βριτόμαρτις ἡ Κρητικὴ καὶ Ἡρακλῆς ὁ
Ἀλκμήνης καὶ Ἀμφιάραος ὁ Οἰκλέους, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς 601

Πολυδεύκης τε καὶ Κάστωρ. οὕτω πείθοιτο ἄν τις καὶ 5
Λυκάονα θηρίον καὶ τὴν Ταντάλου Νιόβην γενέσθαι
λίθον. ἐπ' ἐμοῦ δέ, κακία γὰρ δὴ ἐπὶ πλεῖστον ηὔξετο
καὶ γῆν τε ἐπενέμετο πᾶσαν καὶ πόλεις πάσας, οὔτε θεὸς
ἐγίνετο οὐδεὶς ἔτι ἐξ ἀνθρώπου, πλὴν ὅσον λόγῳ καὶ
κολακείᾳ πρὸς τὸ ὑπερέχον, καὶ ἀδίκοις τὸ μήνιμα τὸ ἐκ
τῶν θεῶν ὀψέ τε καὶ ἀπελθοῦσιν ἐνθένδε ἀπόκειται.
3. Ἐν δὲ τῷ παντὶ αἰῶνι πολλὰ μὲν πάλαι συμβάντα, τὰ 6
δὲ καὶ ἔτι γινόμενα ἄπιστα εἶναι πεποιήκασιν ἐς τοὺς
πολλοὺς οἱ τοῖς ἀληθέσιν ἐποικοδομοῦντες ἐψευσμένα.
λέγουσι γὰρ δὴ ὡς Λυκάονος ὕστερον ἀεί τις ἐξ ἀνθρώ-
που λύκος γίνοιτο ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Λυκαίου Διός, γί-
νοιτο δὲ οὐκ ἐς ἅπαντα τὸν βίον· ὁπότε δὲ εἴη λύκος, εἰ
μὲν κρεῶν ἀπόσχοιτο ἀνθρωπίνων, ὕστερον ἔτει δεκάτῳ
φασὶν αὐτὸν αὖθις ἄνθρωπον ἐκ λύκου γίνεσθαι, γευ-
σάμενον δὲ ἐς ἀεὶ μένειν θηρίον. Ὡσαύτως δὲ καὶ Νιό- 7
βην λέγουσιν ἐν Σιπύλῳ τῷ ὄρει θέρους ὥρᾳ κλαίειν.
ἤδη δὲ καὶ ἄλλα ἤκουσα, τοῖς γρυψὶ στίγματα ὁποῖα καὶ
ταῖς παρδάλεσιν εἶναι, καὶ ὡς οἱ Τρίτωνες ἀνθρώπου
φωνῇ φθέγγοιντο· οἱ δὲ καὶ φυσᾶν διὰ κόχλου τετρυπη-
μένης φασὶν αὐτούς. Ὁπόσοι δὲ μυθολογήμασιν ἀκούον-
τες ἥδονται, πεφύκασι καὶ αὐτοί τι ἐπιτερατεύεσθαι· καὶ
οὕτω τοῖς ἀληθέσιν ἐλυμήναντο συγκεραννύντες αὐτὰ
ἐψευσμένοις.

III. Τρίτῃ δὲ ὕστερον γενεᾷ μετὰ Πελασγὸν ἔς τε
πόλεων καὶ ἐς ἀνθρώπων πλῆθος ἐπέδωκεν ἡ χώρα. Νύκ-
τιμος μὲν γὰρ πρεσβύτατός τε ἦν καὶ εἶχε τὸ πᾶν κράτος·
οἱ δὲ ἄλλοι παῖδες τοῦ Λυκάονος πόλεις ἐνταῦθα ἔκτιζον
ἔνθα ἑκάστῳ μάλιστα ἦν κατὰ γνώμην. Πάλλας μὲν καὶ
Ὀρεσθεὺς καὶ Φίγαλος Παλλάντιον, Ὀρεσθεὺς δὲ Ὀρε-
σθάσιον, Φιγαλίαν δὲ οἰκίζει Φίγαλος. Παλλαντίου μὲν 2
602 δὴ καὶ Στησίχορος ὁ Ἱμεραῖος ἐν Γηρυονηίδι ἐποιήσατο

μνήμην· Φιγαλία δὲ καὶ Ὀρεσθάσιον χρόνῳ μεταβάλ-
λουσι τὰ ὀνόματα, Ὀρέστειόν τε ἀπὸ Ὀρέστου κληθεῖσα
τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Φιαλία ἀπὸ τοῦ Βουκολίωνος παι-
δὸς Φιάλου. Τραπεζεὺς δὲ καὶ Δασεάτας καὶ Μακαρεὺς
καὶ Ἑλισσὼν καὶ Ἄκακός τε καὶ Θῶκνος Θωκνίαν πόλιν,
ὁ δὲ Ἀκακήσιον ἔκτισεν. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Ἀκάκου καὶ
Ὅμηρος λόγῳ τῷ Ἀρκάδων ἐς Ἑρμῆν ἐποίησεν ἐπίκλησιν.
3 Ἀπὸ δὲ Ἑλισσόντος ἥ τε πόλις καὶ ὁ ποταμὸς Ἑλισσὼν τὰ
ὀνόματα ἐσχήκασιν. ὡσαύτως δὲ καὶ Μακαρία τε καὶ
Δασέα καὶ Τραπεζοῦς ἀπὸ τῶν Λυκάονος ἐκλήθησαν καὶ
αὗται παίδων. Ὀρχομενὸς δὲ ἐγένετο οἰκιστὴς Μεθυ-
δρίου τε καλουμένης καὶ Ὀρχομενίων, οὓς ἐν τοῖς ἔπεσι
πολυμήλους ὠνόμασεν Ὅμηρος. ὑπὸ δὲ Ὑψοῦντος καὶ
*** Μελαινεαί τε ἐκτίσθησαν καὶ Ὑψοῦς, ἔτι δὲ Θυραῖόν
τε καὶ Αἱμονιαί· δόξῃ δὲ τῇ Ἀρκάδων καὶ ἡ Θυρέα ἐν τῇ
Ἀργολίδι γῇ καὶ ὁ Θυρεάτης καλούμενος κόλπος ἀπὸ τοῦ
4 Θυραιάτα τούτου τὰ ὀνόματα ἐσχήκασι. Μαντινεὺς δὲ
καὶ Τεγεάτης καὶ Μαίναλος, ὁ μὲν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ πό- 603
λεων ὀνομαστοτάτην τὸ ἀρχαῖον Μαίναλον, Τεγεάτης δὲ
καὶ Μαντινεὺς Τεγέαν κτίζουσι καὶ Μαντίνειαν. ὠνο-
μάσθησαν δὲ καὶ ἀπὸ Κρώμου Κρῶμοι, καὶ Χαρισία Χα-
ρίσιον ἔχουσα οἰκιστήν, Τρικόλωνοι δὲ ἀπὸ Τρικολώνου,
καὶ ἀπὸ μὲν Περαίθου Περαιθεῖς, Ἀσέα δὲ ἀπὸ Ἀσεάτα
καὶ ** Λυκόα καὶ Σουματία ἀπὸ Σουματέως. Ἀλίφηρος
δὲ καὶ Ἡραιεὺς ἐπώνυμοι καὶ οὗτοι πόλεσίν εἰσιν ἀμφό-
5 τεροι. 2. Οἴνωτρος δὲ ὁ τῶν παίδων νεώτατος Λυκάονι
ἀρσένων, Νύκτιμον τὸν ἀδελφὸν χρήματα καὶ ἄνδρας
αἰτήσας, ἐπεραιώθη ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Οἰνωτρία
χώρα τὸ ὄνομα ἔσχεν ἀπὸ Οἰνώτρου βασιλεύοντος. Οὗτος
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς ἀποικίαν στόλος πρῶτος ἐστάλη· ἀνα-
ριθμουμένῳ δὲ ἐς τὸ ἀκριβέστατον οὐδὲ ἐκ τῶν βαρβά-

ρων οὐδένες πρότερον ἢ Οἴνωτρος ἀφίκοντο ἐς τὴν ἀλ-
λοδαπήν.

3. Ἐπὶ δὲ τῷ γένει παντὶ τῷ ἄρσενι θυγάτηρ Λυκά- 6
ονι ἐγένετο Καλλιστώ. ταύτῃ τῇ Καλλιστοῖ, λέγω δὲ τὰ
λεγόμενα ὑπὸ Ἑλλήνων, συνεγένετο ἐρασθεὶς Ζεύς. Ἥρα
δὲ ὡς ἐφώρασεν, ἐποίησεν ἄρκτον τὴν Καλλιστώ, Ἄρτε-
μις δὲ ἐς χάριν τῆς Ἥρας κατετόξευσεν αὐτήν. καὶ ὁ
Ζεὺς Ἑρμῆν πέμπει σῶσαι τὸν παῖδά οἱ προστάξας, ὃν ἐν
τῇ γαστρὶ εἶχεν ἡ Καλλιστώ· Καλλιστὼ δὲ αὐτὴν ἐποίη- 7
σεν ἀστέρας καλουμένην ἄρκτον μεγάλην, ἧς καὶ Ὅμηρος
ἐν Ὀδυσσέως ἀνάπλῳ παρὰ Καλυψοῦς μνήμην ἔσχε·

Πληϊάδας τ' ἐσορῶντα καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην
ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

604 ἔχοιεν δ' ἂν καὶ ἄλλως τὸ ὄνομα οἱ ἀστέρες ἐπὶ τιμῇ τῇ
Καλλιστοῦς, ἐπεὶ τάφον γε αὐτῆς ἀποφαίνουσιν οἱ Ἀρ-
κάδες.

IV. Μετὰ δὲ Νύκτιμον ἀποθανόντα Ἀρκὰς ἐξεδέ-
ξατο ὁ Καλλιστοῦς τὴν ἀρχήν· καὶ τόν τε ἥμερον καρπὸν
ἐσηγάγετο οὗτος παρὰ Τριπτολέμου, καὶ τὴν ποίησιν ἐδί-
δαξε τοῦ ἄρτου, καὶ ἐσθῆτα ὑφαίνεσθαι καὶ ἄλλα, τὰ ἐς
ταλασίαν μαθὼν παρ' Ἀδρίστα. ἀπὸ τούτου δὲ βασιλεύ-
σαντος Ἀρκαδία τε ἀντὶ Πελασγίας ἡ χώρα καὶ ἀντὶ Πε-
λασγῶν Ἀρκάδες ἐκλήθησαν οἱ ἄνθρωποι. 2. Συνοικῆσαι 2
δὲ οὐ θνητῇ γυναικὶ αὐτόν, ἀλλὰ νύμφῃ Δρυάδι ἔλεγον·
Δρυάδας γὰρ δὴ καὶ Ἐπιμηλιάδας, τὰς δὲ αὐτῶν ἐκά-
λουν Ναΐδας, καὶ Ὁμήρῳ γε ἐν τοῖς ἔπεσι Ναΐδων νυμ-
φῶν μάλιστά ἐστι μνήμη. Τὴν δὲ νύμφην ταύτην κα-
λοῦσιν Ἐρατώ, καὶ ἐκ ταύτης φασὶν Ἀρκάδι Ἀζᾶνα καὶ
Ἀφείδαντα γενέσθαι καὶ Ἔλατον· ἐγεγόνει δὲ αὐτῷ πρό-
τερον ἔτι Αὐτόλαος νόθος. Τοῖς δὲ παισίν, ὡς ηὐξήθη- 3
σαν, διένειμεν Ἀρκὰς τριχῇ τὴν χώραν, καὶ ἀπὸ μὲν
Ἀζᾶνος ἡ Ἀζανία μοῖρα ὠνομάσθη· παρὰ τούτων δὲ

αποικισθῆναι λέγουσιν ὅσοι περὶ τὸ ἄντρον ἐν Φρυγίᾳ
τὸ καλούμενον Στεῦνος καὶ Πέγκαλαν ποταμὸν οἰκοῦσιν.
Ἀφείδας δὲ Τεγέαν καὶ τὴν προσεχῆ ταύτης ἔλαχεν· ἐπὶ
τούτῳ δὲ καὶ ποιηταὶ καλοῦσιν Ἀφειδάντειον κλῆρον τὴν
4 Τεγέαν. 3. Ἔλατος δὲ ἔσχε τὸ ὄρος τὴν Κυλλήνην, ἔτι
τότε οὖσαν ἀνώνυμον· χρόνῳ δὲ ὕστερον μετῴκησεν ὁ
Ἔλατος ἐς τὴν νῦν καλουμένην Φωκίδα, καὶ τοῖς τε Φω-
κεῦσιν ἤμυνεν ὑπὸ Φλεγυῶν πολέμῳ πιεζομένοις καὶ
Ἐλατείας πόλεως ἐγένετο οἰκιστής. Παῖδα δὲ Ἀζᾶνι μὲν 605
Κλείτορα, Ἀφείδαντι δὲ Ἄλεον, Ἐλάτῳ δέ φασιν εἶναι
πέντε, Αἴπυτον, Περέα, Κυλλῆνα, Ἴσχυν, Στύμφηλον.
5 Ἐπὶ δὲ Ἀζᾶνι τῷ Ἀρκάδος τελευτήσαντι ἆθλα ἐτέθη πρῶ-
τον· εἰ μὲν καὶ ἄλλα, οὐκ οἶδα, ἱπποδρομίας δὲ ἐτέθη.
Κλείτωρ μὲν δὴ ὁ Ἀζᾶνος ἐν Λυκοσούρᾳ τε ᾤκει, καὶ ἦν
τῶν βασιλέων δυνατώτατος, καὶ Κλείτορα ᾤκισεν ἀφ'
6 αὑτοῦ πόλιν. Ἄλεος δὲ εἶχε τὴν πατρῴαν λῆξιν. Ἀπὸ δὲ
Ἐλάτου τῶν παίδων Κυλλήνην τὸ ὄρος καλοῦσιν ἀπὸ
Κυλλῆνος, καὶ ἀπὸ Στυμφήλου πηγή τε ὀνομάζεται καὶ
πόλις Στύμφηλος ἐπὶ τῇ πηγῇ. τὰ δὲ ἐς τὸν θάνατον
Ἴσχυος τοῦ Ἐλάτου πρότερον ἔτι ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Ἀρ-
γολίδι ἐδήλωσα. παῖδα δὲ Περεῖ ἄρρενα μέν φασιν οὐ-
δένα, Νέαιραν δὲ γενέσθαι θυγατέρα· ταύτην γυναῖκα
ἔσχεν Αὐτόλυκος, οἰκῶν μὲν ἐν τῷ ὄρει τῷ Παρνασῷ,
λεγόμενος δὲ Ἑρμοῦ παῖς εἶναι, Δαιδαλίωνος δὲ ὢν τῷ
ἀληθεῖ λόγῳ.
7 4. Κλείτορι δὲ τῷ Ἀζᾶνος οὐ γενομένων παίδων, ἐς
Αἴπυτον Ἐλάτου περιεχώρησεν ἡ Ἀρκάδων βασιλεία.
τὸν δὲ Αἴπυτον ἐξελθόντα ἐς ἄγραν θηρίων μὲν των
ἀλκιμωτέρων οὐδέν, σὴψ δὲ οὐ προϊδόμενον ἀποκτίν-
νυσι. τὸν δὲ ὄφιν τοῦτον καὶ αὐτός ποτε εἶδον· κατὰ
ἔχιν ἐστὶ τὸν μικρότατον, τέφρᾳ ἐμφερής, στίγμασιν οὐ
συνεχέσι πεποικιλμένος· κεφαλὴ δέ ἐστιν αὐτῷ πλατεῖα

καὶ τράχηλος στενός, γαστέρα δὲ ἔχει μείζονα καὶ οὐρὰν
βραχεῖαν· βαδίζει δὲ οὗτός τε καὶ ὄφις ἕτερος ὁ κεράστης
606 καλούμενος ἐνδιδόντες ἐς τὰ πλάγια, ὥσπερ οἱ καρκίνοι.
5. Μετὰ δὲ Αἴπυτον ἔσχεν Ἄλεος τὴν ἀρχήν· Ἀγαμήδης 8
μὲν γὰρ καὶ Γόρτυς οἱ Στυμφήλου τέταρτον γένος ἦσαν
ἀπὸ Ἀρκάδος, Ἄλεος δὲ τρίτον ὁ Ἀφείδαντος. Ἄλεος δὲ
τῇ τε Ἀθηνᾷ τῇ Ἀλέᾳ τὸ ἱερὸν ᾠκοδόμησεν ἐν Τεγέᾳ τὸ
ἀρχαῖον, καὶ αὐτῷ κατεσκεύαστο αὐτόθι ἡ βασιλεία. Γόρ-
τυς δὲ ὁ Στυμφήλου πόλιν Γόρτυνα ᾤκισεν ἐπὶ ποταμῷ·
καλεῖται δὲ Γορτύνιος καὶ ὁ ποταμός. 6. Ἀλέῳ δὲ ἄρσενες
μὲν παῖδες Λυκοῦργός τε καὶ Ἀμφιδάμας καὶ Κηφεύς,
θυγάτηρ δὲ ἐγένετο Αὔγη. ταύτῃ τῇ Αὔγῃ τῷ Ἑκαταίου 9
λόγῳ συνεγίνετο Ἡρακλῆς, ὁπότε ἀφίκοιτο ἐς Τεγέαν·
τέλος δὲ καὶ ἐφωράθη τετοκυῖα ἐκ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ
αὐτὴν ὁ Ἄλεος ἐσθέμενος ὁμοῦ τῷ παιδὶ ἐς λάρνακα ἀφί-
ησιν ἐς θάλασσαν. καὶ ἡ μὲν ἀφίκετο ἐς Τεύθραντα, δυ-
νάστην ἄνδρα ἐν Καΐκου πεδίῳ, καὶ συνῴκησεν ἐρα-
σθέντι τῷ Τεύθραντι· καὶ νῦν ἔστι μὲν Αὔγης μνῆμα ἐν
Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ τοῦ Καΐκου, γῆς χῶμα λίθου περιεχό-
μενον κρηπῖδι, ἔστι δὲ ἐν τῷ μνήματι ἐπίθημα χαλκοῦ
πεποιημένον, γυνὴ γυμνή. 7. Μετὰ δὲ Ἄλεον τελευτή- 10
σαντα Λυκοῦργος ὁ Ἀλέου τὴν βασιλείαν πρεσβεῖα ἔσχε·
παρέσχετο δὲ ἐς μνήμην Ἀρηΐθοον, ἄνδρα πολεμικόν,
δόλῳ καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ κτείνας. γενομένων δὲ αὐτῷ
παίδων Ἀγκαίου τε καὶ Ἐπόχου, τὸν μὲν νοσήσαντα ἐπι-
λαμβάνει τὸ χρεών, Ἀγκαῖος δὲ Ἰάσονί τε τοῦ πλοῦ μετέ-
σχεν ἐς Κόλχους, καὶ ὕστερον ὁμοῦ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Κα-
λυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ ὑός.
Λυκοῦργος μὲν δὴ πορρωτάτω γήρως ἀφίκετο ἐπιδὼν
τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους τελευτήσαντας.

V. Λυκούργου δὲ ἀποθανόντος Ἔχεμος ὁ Ἀερόπου
607 τοῦ Κηφέως τοῦ Ἀλέου τὴν Ἀρκάδων ἔσχεν ἀρχήν. Ἐπὶ

τούτου Δωριεῖς κατιόντας ἐς Πελοπόννησον ὑπὸ ἡγεμόνι
Ὕλλῳ τῷ Ἡρακλέους Ἀχαιοὶ περὶ Ἰσθμὸν τὸν Κορινθίων
κρατοῦσι μάχῃ, καὶ Ἔχεμος ἀποκτίννυσιν Ὕλλον μονο-
μαχήσαντά οἱ κατὰ πρόκλησιν. τάδε γὰρ ἐφαίνετο εἰκότα
εἶναί μοι μᾶλλον ἢ ὁ πρότερος λόγος, ἐν ᾧ βασιλεύειν τε
Ἀχαιῶν τηνικαῦτα Ὀρέστην ἔγραψα, καὶ Ὕλλον Ὀρέστου
βασιλεύοντος ἀποπειρᾶσαι καθόδου τῆς ἐς Πελοπόννη-
σον. φαίνοιτο δ' ἂν τῷ ὑστέρῳ τῶν λόγων καὶ Τιμάνδρα
συνοικήσασα ἡ Τυνδάρεω τῷ ἀποκτείναντι Ὕλλον Ἐχέμῳ.
2 2. Ἀγαπήνωρ δὲ ὁ Ἀγκαίου τοῦ Λυκούργου μετὰ Ἔχεμον
βασιλεύσας ἐς Τροίαν ἡγήσατο Ἀρκάσιν. Ἰλίου δὲ ἁλού-
σης ὁ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὸν πλοῦν τὸν οἴκαδε ἐπιγενόμε-
νος χειμὼν Ἀγαπήνορα καὶ τὸ Ἀρκάδων ναυτικὸν κατή-
νεγκεν ἐς Κύπρον, καὶ Πάφου τε Ἀγαπήνωρ ἐγένετο
οἰκιστὴς καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν Παλαι-
πάφῳ τὸ ἱερόν· τέως δὲ ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς
3 εἶχεν ἐν Γολγοῖς καλουμένῳ χωρίῳ. χρόνῳ δὲ ὕστερον
Λαοδίκη γεγονυῖα ἀπὸ Ἀγαπήνορος ἔπεμψεν ἐς Τεγέαν
τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Ἀλέᾳ πέπλον· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἀναθήματι ἐπί-
γραμμα καὶ αὐτῆς Λαοδίκης ἅμα ἐδήλου τὸ γένος·

Λαοδίκης ὅδε πέπλος· ἑᾷ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾷ
πατρίδ' ἐς εὐρύχορον Κύπρου ἄπο ζαθέας.

4 3. Ἀγαπήνορος δὲ οὐκ ἀνασωθέντος οἴκαδε ἐξ Ἰλίου,
παρέλαβε τὴν ἀρχὴν Ἱππόθους Κερκυόνος τοῦ Ἀγαμή-
δους τοῦ Στυμφήλου. καὶ τῷ μὲν ἐπιφανὲς συμβῆναι
παρὰ τὸν βίον φασὶν οὐδέν, πλὴν ὅσον οὐκ ἐν Τεγέᾳ τὴν
βασιλείαν κατεστήσατο, ἀλλὰ ἐν Τραπεζοῦντι· Αἴπυτος
δὲ ὁ Ἱππόθου μετὰ τὸν πατέρα ἔσχε τὴν ἀρχήν, καὶ Ὀρέ-
στης ὁ Ἀγαμέμνονος κατὰ μαντείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς
5 Ἀπόλλωνος μετῴκησεν ἐς Ἀρκαδίαν ἐκ Μυκηνῶν. Αἰ- 608
πύτῳ δὲ τῷ Ἱππόθου παρελθεῖν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσει-
δῶνος το ἐν Μαντινείᾳ τολμήσαντι, ἔσοδος δὲ ἀνθρώ-

ποις οὔτε τότε ἐς αὐτὸ ἦν οὔτε ἄχρι ἡμῶν ἔστιν, ἐς τοῦτο
ἐσελθόντι τυφλωθῆναι καὶ οὐ μετὰ πολὺ τῆς συμφορᾶς
τελευτῆσαί οἱ τὸν βίον ἐγένετο.

4. Κυψέλου δὲ τοῦ Αἰπύτου βασιλεύοντος μετὰ Αἴ- 6
πυτον, ὁ Δωριέων στόλος οὐ διὰ τοῦ Κορινθίων Ἰσθμοῦ,
καθὰ ἐπὶ τρεῖς τὰς πρότερον γενεάς, ναυσὶ δὲ κατὰ τὸ
ὀνομαζόμενον Ῥίον κάτεισιν ἐς Πελοπόννησον, πυνθα-
νόμενός τε τὰ ἐς αὐτοὺς ὁ Κύψελος, ὃν τῶν Ἀριστομάχου
παίδων οὐκ ἔχοντά πω γυναῖκα εὕρισκε, τούτῳ τὴν θυ-
γατέρα ἐκδοὺς καὶ οἰκειωσάμενος τὸν Κρεσφόντην αὐτός
τε καὶ οἱ Ἀρκάδες ἐκτὸς ἑστήκεσαν δείματος. 5. Ὀλαίας 7
δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, ὃς καὶ τῆς ἀδελφῆς τὸν παῖδα Αἴ-
πυτον, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐκ Λακεδαίμονος καὶ Ἄργους
Ἡρακλεῖδαι κατάγουσιν ἐς Μεσσήνην. Τοῦ δὲ ἦν Βου-
κολίων, τοῦ δὲ Φίαλος, ὃς τὸν Λυκάονος Φίγαλον οἰκι-
στὴν ὄντα ἀφελόμενος τὴν τιμὴν Φιαλίαν τὸ ὄνομα τῇ
πόλει μετέθετο ἀφ' ἑαυτοῦ· οὐ μὴν καὶ ἐς ἅπαν γε ἐξε-
νίκησεν. Ἐπὶ δὲ Σίμου τοῦ Φιάλου βασιλεύοντος ἠφα- 8
νίσθη Φιγαλεῦσιν ὑπὸ πυρὸς τῆς Μελαίνης Δήμητρος
τὸ ἀρχαῖον ξόανον· ἐσήμαινε δὲ ἄρα οὐ μετὰ πολὺ ἔσε-
σθαι καὶ αὐτῷ Σίμῳ τοῦ βίου τὴν τελευτήν. Πόμπου δὲ
ἐκδεξαμένου τοῦ Σίμου τὴν ἀρχήν, Αἰγινῆται κατὰ ἐμπο-
ρίαν ἐσέπλεον ναυσὶν ἐς Κυλλήνην, ἐκεῖθεν δὲ ὑποζυ-
γίοις τὰ φορτία ἀνῆγον παρὰ τοὺς Ἀρκάδας. * ἀντὶ τού-
του ἐτίμησεν ὁ Πόμπος μεγάλως, καὶ δὴ καὶ ὄνομα Αἰγι-
νήτην τῷ παιδὶ ἔθετο ἐπὶ τῶν Αἰγινητῶν τῇ φιλίᾳ.
6. Μετὰ δὲ Αἰγινήτην Πολυμήστωρ ἐγένετο ὁ Αἰγινήτου 9
609 βασιλεὺς Ἀρκάδων, καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ Χάριλλος
πρῶτον τότε ἐς τὴν Τεγεατῶν ἐσβάλλουσι στρατιᾷ· καὶ
σφᾶς αὐτοί τε οἱ Τεγεᾶται καὶ γυναῖκες ὅπλα ἐνδῦσαι
μάχῃ νικῶσι, καὶ τόν τε ἄλλον στρατὸν καὶ αὐτὸν Χάριλ-
λον ζῶντα αἱροῦσι. Χαρίλλου μὲν δὴ καὶ τῆς σὺν αὐτῷ

στρατιᾶς ἐς πλέον μνήμην ποιησόμεθα ἐν τοῖς Τεγεατι-
10 κοῖς· Πολυμήστορι δὲ οὐ γενομένων παίδων παρέλαβεν
Αἶχμις τὴν ἀρχήν, Βριάκα μὲν παῖς, Πολυμήστορος δὲ
ἀδελφιδοῦς· Αἰγινήτου γὰρ ἦν καὶ Βριάκας, νεώτερος
δὲ ἦν Πολυμήστορος. 7. Αἴχμιδος δὲ βασιλεύσαντος Λα-
κεδαιμονίοις ἐγένετο ὁ πρὸς Μεσσηνίους πόλεμος. τοῖς
δὲ Ἀρκάσιν ὑπῆρχε μὲν ἐς τοὺς Μεσσηνίους εὔνοια ἐξ
ἀρχῆς, τότε δὲ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πρὸς Λακεδαιμονίους
ἐμαχέσαντο μετὰ Ἀριστοδήμου βασιλεύοντος ἐν Μεσ-
11 σήνῃ. 8. Ἀριστοκράτης δὲ ὁ Αἴχμιδος τάχα μέν που καὶ
ἄλλα ἐς τοὺς Ἀρκάδας ὕβρισεν· ἃ δὲ ἀνοσιώτατα ἔργων
ἐς θεοὺς ἐργασάμενον οἶδα αὐτόν, ἐπέξεισί μοι ταῦτα ὁ
λόγος. ἔστιν Ἀρτέμιδος ἱερὸν Ὑμνίας ἐπίκλησιν. τοῦτο
ἐν ὅροις μέν ἐστιν Ὀρχομενίων, πρὸς δὲ τῇ Μαντινικῇ·
σέβουσιν ἐκ παλαιοτάτου καὶ οἱ πάντες Ἀρκάδες Ὑμνίαν
Ἄρτεμιν. ἐλάμβανε δὲ τὴν ἱερωσύνην τῆς θεοῦ τότε ἔτι
12 κόρη παρθένος. Ἀριστοκράτης δέ, ὥς οἱ πειρῶντι τὴν
παρθένον ἀντέβαινεν ἀεὶ τὰ παρ᾽ αὐτῆς, τέλος καταφυ-
γοῦσαν ἐς τὸ ἱερὸν παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι ᾔσχυνεν. ὡς δὲ ἐς
ἅπαντας ἐξηγγέλθη τὸ τόλμημα, τὸν μὲν καταλιθοῦσιν
οἱ Ἀρκάδες, μετεβλήθη δὲ ἐξ ἐκείνου καὶ ὁ νόμος· ἀντὶ
γὰρ παρθένου διδόασι τῇ Ἀρτέμιδι ἱέρειαν γυναῖκα, ὁμι-
13 λίας ἀνδρῶν ἀποχρώντως ἔχουσαν. 9. Τούτου δὲ υἱὸς
ἐγένετο Ἱκέτας, Ἱκέτα δὲ Ἀριστοκράτης ἄλλος ὁμώνυμός
τε τῷ προγόνῳ, καὶ δὴ καὶ τοῦ βίου τὴν αὐτὴν ἔσχεν
ἐκείνῳ τελευτήν· κατελίθωσαν γὰρ καὶ τοῦτον οἱ Ἀρκά-
δες, φωράσαντες δῶρα ἐκ Λακεδαίμονος εἰληφότα καὶ
Μεσσηνίοις τὸ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Τάφρῳ πταῖσμα προδοσίαν
τοῦ Ἀριστοκράτους οὖσαν. αὕτη δὲ ἡ ἀδικία καὶ τῷ γένει
τῷ ἀπὸ Κυψέλου παντὶ παρέσχεν αἰτίαν παυσθῆναι τῆς
ἀρχῆς.

VI. Τὰ μὲν δὴ ἐς τοὺς βασιλεῖς πολυπραγμονήσαντι

610 μοι κατὰ ταῦτα ἐγενεαλόγησαν οἱ Ἀρκάδες· κοινῇ δὲ
Ἀρκάσιν ὑπῆρχεν ἐς μνήμην τὰ μὲν ἀρχαιότατα ὁ πρὸς
Ἰλίῳ πόλεμος, δεύτερα δὲ ὁπόσα ἀμύνοντες Μεσσηνίοις
Λακεδαιμονίων ἐναντία ἐμαχέσαντο· μέτεστι δὲ καὶ πρὸς
Μήδους σφίσιν ἔργου τοῦ ἐν Πλαταιαῖς. Λακεδαιμονίοις 2
δὲ ἀνάγκῃ πλέον καὶ οὐ μετ᾽ εὐνοίας ἐπί τε Ἀθηναίους
συνεστρατεύσαντο καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν μετὰ Ἀγησιλάου διέ-
βησαν, καὶ δὴ καὶ ἐς Λεῦκτρα αὐτοῖς τὰ Βοιωτικὰ ἠκο-
λούθησαν. τὸ δὲ ὕποπτον τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους
ἀλλαχοῦ τε ἐπεδείξαντο, καὶ μετὰ τὸ ἀτύχημα Λακεδαι-
μονίων τὸ ἐν Λεύκτροις παρὰ Θηβαίους αὐτίκα ἀπ᾽ αὐ-
τῶν μετέστησαν. Φιλίππῳ δὲ καὶ Μακεδόσιν ἐν Χαιρω-
νείᾳ, καὶ ὕστερον ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸς Ἀντίπατρον οὐκ
ἐμαχέσαντο μετὰ Ἑλλήνων, οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν
ἐναντία ἐτάξαντο. Πρὸς Γαλάτας δὲ τοῦ ἐν Θερμοπύλαις 3
κινδύνου φασὶ Λακεδαιμονίων ἕνεκα οὐ μετασχεῖν, ἵνα
μή σφισιν οἱ Λακεδαιμόνιοι κακουργοῖεν τὴν γῆν ἀπόν-
των τῶν ἐν ἡλικίᾳ. συνεδρίου δὲ τῶν Ἀχαιῶν μετέσχον
οἱ Ἀρκάδες προθυμότατα Ἑλλήνων. Ὁπόσα δὲ αὐτοῖς
οὐχὶ ἐν κοινῷ, κατὰ πόλεις δὲ ἰδίᾳ συμβεβηκότα εὕρισκον,
ἀποθησόμεθα αὐτῶν ἕκαστον ἐς τὸ οἰκεῖον τοῦ λόγου.

2. Εἰσὶν οὖν ἐς Ἀρκαδίαν ἐσβολαὶ κατὰ τὴν Ἀργείαν 4
πρὸς μὲν Ὑσιῶν καὶ ὑπὲρ τὸ ὄρος τὸ Παρθένιον ἐς τὴν
Τεγεατικήν, δύο δὲ ἄλλαι κατὰ Μαντίνειαν διά τε Πρί-
νου καλουμένης καὶ διὰ Κλίμακος. αὕτη δὲ εὐρυτέρα τέ
ἐστι καὶ ἡ κάθοδος εἶχεν αὕτη βασμίδας ποτὲ ἐμπεποιη-
μένας. Ὑπερβαλόντων δὲ τὴν Κλίμακα χωρίον ἐστὶν ὀνο-
μαζόμενον Μελαγγεῖα, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν τὸ πότιμον
Μαντινεῦσι κάτεισιν ἐς τὴν πόλιν. Προελθόντι δὲ ἐκ 5
τῶν Μελαγγείων, ἀπέχοντι τῆς πόλεως στάδια ὡς ἑπτὰ
ἔστι κρήνη καλουμένη Μελιαστῶν· οἱ Μελιασταὶ δὲ οὗ-
τοι δρῶσι τὰ ὄργια τοῦ Διονύσου, καὶ Διονύσου τε μέγα-

ρον πρὸς τῇ κρήνῃ καὶ Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερὸν Μελαινί-
δος. ἐπίκλησιν δὲ ἡ θεὸς ταύτην κατ' ἄλλο μὲν ἔσχεν
οὐδέν, ὅτι δὲ ἀνθρώπῳ μὴ τὰ πάντα αἱ μίξεις ὥσπερ τοῖς
6 κτήνεσι μεθ' ἡμέραν, τὰ πλείω δέ εἰσιν ἐν νυκτί. Ἡ δὲ 611
ὑπολειπομένη τῶν ὁδῶν στενωτέρα ἐστὶ τῆς προτέρας
καὶ ἄγει διὰ τοῦ Ἀρτεμισίου. τούτου δὲ ἐπεμνήσθην καὶ
ἔτι πρότερον τοῦ ὄρους, ὡς ἔχοι μὲν ναὸν καὶ ἄγαλμα
Ἀρτέμιδος, ἔχοι δὲ καὶ τοῦ Ἰνάχου τὰς πηγάς. Ὁ δὲ Ἴνα-
χος ἐφ' ὅσον μὲν πρόεισι κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν διὰ τοῦ
ὄρους, τοῦτό ἐστιν Ἀργείοις καὶ Μαντινεῦσιν ὅρος τῆς
χώρας· ἀποστρέψας δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ διὰ τῆς Ἀρ-
γείας ἤδη τὸ ἀπὸ τούτου κάτεισι, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἴνα-
χον ἄλλοι τε καὶ Αἰσχύλος ποταμὸν καλοῦσιν Ἀργεῖον.

VII. Ὑπερβαλόντα δὲ ἐς τὴν Μαντινικὴν διὰ τοῦ
Ἀρτεμισίου πεδίον ἐκδέξεταί σε Ἀργὸν καλούμενον, κα-
θάπερ γε καὶ ἔστι· τὸ γὰρ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ κατερχό-
μενον ἐς αὐτὸ ἐκ τῶν ὀρῶν ἀργὸν εἶναι τὸ πεδίον ποιεῖ,
ἐκώλυέ τε οὐδὲν ἂν τὸ πεδίον τοῦτο εἶναι λίμνην, εἰ μὴ
2 τὸ ὕδωρ ἠφανίζετο ἐς χάσμα γῆς. ἀφανισθὲν δὲ ἐνταῦθα
ἄνεισι κατὰ τὴν Δίνην· ἔστι δὲ ἡ Δίνη κατὰ τὸ Γενέθ-
λιον καλούμενον τῆς Ἀργολίδος, ὕδωρ γλυκὺ ἐκ θαλάσ-
σης ἀνερχόμενον. τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ καθίεσαν ἐς τὴν Δί-
νην τῷ Ποσειδῶνι ἵππους οἱ Ἀργεῖοι κεκοσμημένους
χαλινοῖς. γλυκὺ δὲ ὕδωρ ἐν θαλάσσῃ δῆλόν ἐστιν ἐν-
ταῦθά τε ἀνιὸν ἐν τῇ Ἀργολίδι, καὶ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι
3 κατὰ τὸ Χειμέριον καλούμενον. θαύματος δὲ ἔτι πλέονός
ἐστιν ἐν Μαιάνδρῳ ζέον ὕδωρ, τὸ μὲν ἐκ πέτρας, περι-
έχοντος τοῦ ῥεύματος τὴν πέτραν, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ἰλύος
ἄνεισι τοῦ ποταμοῦ. Πρὸ Δικαιαρχίας δὲ τῆς Τυρσηνῶν
ὕδωρ τε ἐν θαλάσσῃ ζέον καὶ νῆσος δι' αὐτό ἐστι χειρο-
ποίητος, ὡς μηδὲ τοῦτο τὸ ὕδωρ ἀργὸν [εἶναι] ἀλλά σφισι
λουτρὰ θερμά.

4. Τοῦ δὲ Ἀργοῦ καλουμένου πεδίου Μαντινεῦσιν 4
ὄρος ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ, σκηνῆς τε Φιλίππου τοῦ Ἀμύν-
του καὶ κώμης ἐρείπια ἔχον Νεστάνης· πρὸς ταύτῃ γὰρ
στρατοπεδεύσασθαι τῇ Νεστάνῃ Φίλιππον λέγουσι, καὶ
τὴν πηγὴν αὐτόθι ὀνομάζουσιν ἔτι ἀπὸ ἐκείνου Φιλίπ-
πιον. ἀφίκετο δὲ ἐς Ἀρκαδίαν Φίλιππος οἰκειωσόμενός
τε Ἀρκάδας καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ σφᾶς τοῦ ἄλλου δια-
612 στήσων. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ 5
ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο
ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι, στρατηγὸν δὲ
ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν ὀρθὰ καλέσειεν αὐτόν, ὅς γε
καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ
ἐψεύσατο, πίστιν τε ἠτίμασε μάλιστα ἀνθρώπων. καί οἱ 6
τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ μήνιμα ἀπήντησεν οὐκ ὀψέ, πρῶτα δὲ ὧν
ἴσμεν. Φίλιππος μὲν οὐ πρόσω βιώσας ἕξ τε καὶ τεσσα-
ράκοντα ἐτῶν τὸ μάντευμα ἐξετέλεσε τὸ ἐκ Δελφῶν, ὃ
δὴ χρωμένῳ οἱ περὶ τοῦ Πέρσου γενέσθαι λέγουσιν,

Ἔστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων.

Τοῦτο μὲν δὴ οὐ μετὰ πολὺ ἐδήλωσεν οὐκ ἐς τὸν Μῆδον,
ἀλλὰ ἐς αὐτὸν ἔχον Φίλιππον· 5. Ἐπὶ δὲ Φιλίππῳ τελευ- 7
τήσαντι Φιλίππου παῖδα νήπιον, γεγονότα δὲ ἐκ Κλεο-
πάτρας ἀδελφιδῆς Ἀττάλου, τοῦτον τὸν παῖδα ὁμοῦ τῇ
μητρὶ Ὀλυμπιὰς ἐπὶ σκεύους χαλκοῦ πυρὸς ἐπιβεβλημέ-
νου διέφθειρεν ἕλκουσα· χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Ἀριδαῖον
ἀπέκτεινεν. ἔμελλε δὲ ἄρα ὁ δαίμων καὶ τὸ γένος τὸ Κασ-
σάνδρου κακῶς ἐξαμήσειν· Κασσάνδρῳ δὲ οἱ παῖδες ἐκ
Θεσσαλονίκης γεγόνασι τῆς Φιλίππου, Θεσσαλονίκῃ δὲ
ἦσαν καὶ Ἀριδαίῳ μητέρες Θεσσαλαί. τὰ δὲ ἐς Ἀλέξαν-
δρον καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμοίως δῆλά ἐστιν [Ἀλεξάνδρου 8
θάνατος]. Εἰ δὲ τοῦ ἐς Γλαῦκον τὸν Σπαρτιάτην ἐποιή-
σατο ὁ Φίλιππος λόγον καὶ τὸ ἔπος ἐφ' ἑκάστου τῶν ἔρ-
γων ἀνεμίμνησκεν αὐτόν,

Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀρείων,
οὐκ ἂν οὕτω δίχα λόγου δοκεῖ μοι θεῶν τις Ἀλεξάνδρου
τε ὁμοῦ τὸν βίον καὶ ἀκμὴν τὴν Μακεδόνων σβέσαι. τόδε
μὲν ἡμῖν ἐγένετο ἐπεισόδιον τῷ λόγῳ.

VIII. Μετὰ δὲ τὰ ἐρείπια τῆς Νεστάνης ἱερὸν Δήμη- 613
τρός ἐστιν ἅγιον, καὶ αὐτῇ καὶ ἑορτὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄγου-
σιν οἱ Μαντινεῖς. καὶ κατὰ τὴν Νεστάνην ὑπόκειται μά-
λιστα μοῖρα μὲν καὶ αὐτὴ τοῦ πεδίου τοῦ Ἀργοῦ, Χορὸς
δὲ ὀνομάζεται Μαιρᾶς. τοῦ πεδίου δέ ἐστιν ἡ διέξοδος
τοῦ Ἀργοῦ σταδίων δέκα. 2. ὑπερβὰς δὲ οὐ πολὺ ἐς ἕτερον
καταβήσῃ πεδίον· ἐν τούτῳ δὲ παρὰ τὴν λεωφόρον ἐστὶν
2 Ἄρνη καλουμένη κρήνη. λέγεται δὲ καὶ τοιάδε ὑπὸ Ἀρκά-
δων, Ῥέα ἡνίκα Ποσειδῶνα ἔτεκε, τὸν μὲν ἐς ποίμνην
καταθέσθαι δίαιταν ἐνταῦθα ἕξοντα μετὰ τῶν ἀρνῶν,
ἐπὶ τούτῳ δὲ ὀνομασθῆναι καὶ τὴν πηγήν, ὅτι περὶ αὐτὴν
ἐποιμαίνοντο οἱ ἄρνες· φάναι δὲ αὐτὴν πρὸς τὸν Κρόνον
τεκεῖν ἵππον, καί οἱ πῶλον ἵππου καταπιεῖν ἀντὶ τοῦ
παιδὸς δοῦναι, καθὰ καὶ ὕστερον ἀντὶ τοῦ Διὸς λίθον
3 ἔδωκεν αὐτῷ κατειλημένον σπαργάνοις. Τούτοις Ἑλλή-
νων ἐγὼ τοῖς λόγοις ἀρχόμενος μὲν τῆς συγγραφῆς εὐη-
θίας ἔνεμον πλέον, ἐς δὲ τὰ Ἀρκάδων προεληλυθὼς
πρόνοιαν περὶ αὐτῶν τοιάνδε ἐλάμβανον· Ἑλλήνων τοὺς
νομιζομένους σοφοὺς δι' αἰνιγμάτων πάλαι καὶ οὐκ ἐκ
τοῦ εὐθέος λέγειν τοὺς λόγους, καὶ τὰ εἰρημένα οὖν ἐς
τὸν Κρόνον σοφίαν εἶναί τινα εἴκαζον Ἑλλήνων. τῶν
μὲν δὴ ἐς τὸ θεῖον ἡκόντων τοῖς εἰρημένοις χρησόμεθα.
4 3. Μαντινέων δὲ ἡ πόλις σταδίους μάλιστά που δώ-
δεκά ἐστιν ἀπωτέρω τῆς πηγῆς ταύτης. Μαντινεὺς μὲν
οὖν ὁ Λυκάονος ἑτέρωθι φαίνεται οἰκίσας τὴν πόλιν, ἣν
ὀνομάζουσι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι οἱ Ἀρκάδες· ἐκεῖθεν δὲ Ἀντι-
νόη Κηφέως τοῦ Ἀλέου θυγάτηρ κατὰ μάντευμα ἀνα-
στήσασα τοὺς ἀνθρώπους ἤγαγεν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον,

ὄφιν, ὁποῖον, οὐ μνημονεύουσιν, ἡγεμόνα ποιησαμένη
τῆς ὁδοῦ· καὶ διὰ τοῦτο ὁ παρὰ τὴν πόλιν ῥέων τὴν νῦν
ποταμὸς Ὄφις ὄνομα ἔσχηκεν. εἰ δὲ Ὁμήρου χρὴ τεκμαι- 5
ρόμενον τοῖς ἔπεσι συμβαλέσθαι γνώμην, τὸν ὄφιν τοῦ-
614 τον δράκοντα εἶναι πείθομαι. περὶ Φιλοκτήτου μὲν ἐν
νεῶν καταλόγῳ ποιήσας ὡς ἀπολίποιεν αὐτὸν οἱ Ἕλλη-
νες ἐν Λήμνῳ ταλαιπωροῦντα ὑπὸ τοῦ ἕλκους, ἐπίκλησιν
οὐκ ἔθετο ὄφιν τῷ ὕδρῳ· τὸν δράκοντα δὲ ὃν ἐς τοὺς
Τρῶας ἀφῆκεν ὁ ἀετός, ἐκάλεσεν ὄφιν. οὕτω τὸ εἰκὸς
ἔχει καὶ τῇ Ἀντινόῃ τὸν ἡγεμόνα γενέσθαι δράκοντα.

4. Μαντινεῖς δὲ μάχην μὲν τὴν ἐν Διπαιεῦσιν οὐκ 6
ἐμαχέσαντο πρὸς Λακεδαιμονίους μετὰ Ἀρκάδων τῶν
ἄλλων, ἐν δὲ τῷ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πολέμῳ
συνέστησαν ἐπὶ Λακεδαιμονίους μετὰ Ἠλείων, καὶ παρα-
γενομένου συμμαχικοῦ σφίσιν ἐξ Ἀθηνῶν Λακεδαιμο-
νίων ἐναντία ἐμαχέσαντο· μετέσχον δὲ καὶ τοῦ ἐς Σικε-
λίαν στόλου κατὰ Ἀθηναίων φιλίαν. 5. Χρόνῳ δὲ ὕστερον 7
Λακεδαιμονίων στρατιὰ καὶ Ἀγησίπολις ὁ Παυσανίου
βασιλεὺς ἐσέβαλον ἐς τὴν Μαντινικήν. ὡς δὲ ἐκράτησεν
ὁ Ἀγησίπολις τῇ μάχῃ καὶ ἐς τὸ τεῖχος κατέκλεισε τοὺς
Μαντινέας, εἷλεν οὐ μετὰ πολὺ τὴν πόλιν, οὐ πολιορκίᾳ
κατὰ τὸ ἰσχυρόν, τὸν δὲ Ὄφιν ποταμὸν ἀποστρέψας σφί-
σιν ἐς τὸ τεῖχος ὠμῆς ᾠκοδομημένον τῆς πλίνθου. ἐς μὲν 8
δὴ μηχανημάτων ἐμβολὴν ἀσφάλειαν ἡ πλίνθος παρέχε-
ται μᾶλλον ἢ ὁπόσα λίθου πεποιημένα ἐστίν· οἱ μὲν γὰρ
κατάγνυνταί τε καὶ ἐκπηδῶσιν ἐκ τῶν ἁρμονιῶν, ἡ δὲ
πλίνθος ἐκ μηχανημάτων μὲν οὐχ ὁμοίως πονεῖ, διαλύ-
εται δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος οὐχ ἧσσον ἢ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κηρός.
Τοῦτο οὐκ Ἀγησίπολις τὸ στρατήγημα ἐς τὸ τεῖχος τῶν 9
Μαντινέων ἐστὶν ὁ συνείς, ἀλλὰ πρότερον ἔτι Κίμωνι
ἐξευρέθη τῷ Μιλτιάδου Βόγην πολιορκοῦντι ἄνδρα Μῆ-
615 δον καὶ ὅσοι Περσῶν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι εἶχον·

Ἀγησίπολις δὲ καθεστηκὸς καὶ ᾀδόμενον ὑπὸ Ἑλλήνων
ἐμιμήσατο. Ὡς δὲ εἷλε τὴν Μαντίνειαν, ὀλίγον μέν τι κα-
τέλιπεν οἰκεῖσθαι, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς ἔδαφος καταβαλὼν
αὐτῆς κατὰ κώμας τοὺς ἀνθρώπους διῴκισε. 6. Μαντι-
νέας δὲ ἐκ τῶν κωμῶν κατάξειν ἐς τὴν πατρίδα ἔμελλον
Θηβαῖοι μετὰ τὸ ἔργον τὸ ἐν Λεύκτροις. κατελθόντες δὲ
οὐ τὰ πάντα ἐγένοντο δίκαιοι· περιληφθέντες δὲ ἐπικη-
ρυκευόμενοι Λακεδαιμονίοις καὶ εἰρήνην ἰδίᾳ πρὸς αὐ-
τοὺς ἄνευ τοῦ Ἀρκάδων κοινοῦ πράσσοντες, οὕτω διὰ
τὸ δέος τῶν Θηβαίων ἐς τὴν Λακεδαιμονίων συμμαχίαν
μετεβάλοντο ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ τῆς Μαντινικῆς πρὸς
Ἐπαμεινώνδαν καὶ Θηβαίους μάχης Λακεδαιμονίων γι-
νομένης ὁμοῦ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐτάξαντο οἱ Μαντινεῖς.
11 τούτων δὲ ὕστερον διαφορὰ ἐγένετο Μαντινεῦσιν ἐς τοὺς
Λακεδαιμονίους, καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν μετέστησαν ἐς τὸ Ἀχαϊ-
κόν. καὶ Ἆγιν τὸν Εὐδαμίδου βασιλεύοντα ἐν Σπάρτῃ
νικῶσιν ἀμύνοντες τῇ σφετέρᾳ, νικῶσι δὲ προσλαβόντες
Ἀχαιῶν στρατιὰν καὶ Ἄρατον ἡγεμόνα ἐπ᾽ αὐτῇ. Μετέ-
σχον δὲ καὶ πρὸς Κλεομένην τοῦ ἔργου τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ
συγκαθεῖλον Λακεδαιμονίων τὴν ἰσχύν. Ἀντιγόνου δὲ
ἐν Μακεδονίᾳ Φίλιππον τὸν Περσέως πατέρα ἔτι παῖδα
ἐπιτροπεύοντος καὶ Ἀχαιοῖς ἐς τὰ μάλιστα ὄντος ἐπιτη-
δείου, ἄλλα τε ἐς τιμὴν αὐτοῦ Μαντινεῦσιν ἐποιήθη,
12 καὶ ὄνομα τῇ πόλει μετέθεντο Ἀντιγόνειαν. Χρόνῳ δὲ
ὕστερον Αὐγούστου πρὸς τῇ ἄκρᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ
Ἀκτίου ναυμαχήσειν μέλλοντος Μαντινεῖς ἐμαχέσαντο
ὁμοῦ Ῥωμαίοις, τὸ δὲ ἄλλο Ἀρκαδικὸν συνετάχθησαν
Ἀντωνίῳ, κατ᾽ ἄλλο μέν, ἐμοὶ δοκεῖν, οὐδέν, ὅτι δὲ ἐφρό-
νουν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. Δέκα δὲ ὕστερον
γενεαῖς ἐβασίλευσέ τε Ἀδριανός, καὶ ἀφελὼν Μαντινεῦσι
τὸ ὄνομα τὸ ἐκ Μακεδονίας ἐπακτὸν ἀπέδωκεν αὖθις
Μαντίνειαν καλεῖσθαί σφισι τὴν πόλιν.

616 IX. Ἔστι δὲ Μαντινεῦσι ναὸς διπλοῦς μάλιστά που
κατὰ μέσον τοίχῳ διειργόμενος· τοῦ ναοῦ δὲ τῇ μὲν
ἄγαλμά ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, τέχνη Ἀλκαμένους, τὸ δὲ ἕτε-
ρον Λητοῦς ἐστὶν ἱερὸν καὶ τῶν παίδων· Πραξιτέλης δὲ
τὰ ἀγάλματα εἰργάσατο τρίτῃ μετὰ Ἀλκαμένην ὕστερον
γενεᾷ. τούτων πεποιημένα ἐστὶν ἐπὶ τῷ βάθρῳ Μοῦσα
καὶ Μαρσύας αὐλῶν. Ἐνταῦθα ἀνὴρ ἐπείργασται στήλῃ
Πολύβιος ὁ Λυκόρτα. καὶ τοῦ μὲν ἐπιμνησθησόμεθα καὶ 2
ἐν τοῖς ἔπειτα, Μαντινεῦσι δέ ἐστι καὶ ἄλλα ἱερά, τὸ μὲν
Σωτῆρος Διός, τὸ δὲ Ἐπιδώτου καλουμένου· ἐπιδιδόναι
γὰρ δὴ ἀγαθὰ αὐτὸν ἀνθρώποις. ἔστι δὲ καὶ Διοσκούρων
καὶ ἑτέρωθι Δήμητρος καὶ Κόρης ἱερόν· πῦρ δὲ ἐνταῦθα
καίουσι, ποιούμενοι φροντίδα μὴ λάθῃ σφίσιν ἀποσβε-
σθέν. Καὶ Ἥρας πρὸς τῷ θεάτρῳ ναὸν ἐθεασάμην· Πρα- 3
ξιτέλης δὲ τὰ ἀγάλματα αὐτήν τε καθημένην ἐν θρόνῳ
καὶ παρεστώσας ἐποίησεν Ἀθηνᾶν καὶ Ἥβην παῖδα Ἥρας.
2. Πρὸς δὲ τῆς Ἥρας τῷ βωμῷ καὶ Ἀρκάδος τάφος τοῦ
Καλλιστοῦς ἐστί. τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ Ἀρκάδος ἐπηγάγοντο
ἐκ Μαινάλου χρησμοῦ σφίσιν ἐλθόντος ἐκ Δελφῶν·

Ἔστι δὲ Μαιναλίη δυσχείμερος, ἔνθα τε κεῖται 4
Ἀρκάς, ἀφ᾽ οὗ δὴ πάντες ἐπίκλησιν καλέονται.
ἔνθα σ᾽ ἐγὼ κέλομαι στείχειν, καὶ εὔφρονι θυμῷ
Ἀρκάδ᾽ ἀειραμένους κατάγειν εἰς ἄστυ ἐραννόν,
οὗ τρίοδος καὶ τετράοδος καὶ πεντακέλευθος,
ἔνθα τε δὴ τέμενός τε θυηλάς τ᾽ Ἀρκάδι τεύχειν.

τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἔνθα ὁ τάφος ἐστὶ τοῦ Ἀρκάδος, κα-
λοῦσιν Ἡλίου βωμούς. Τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω μνή- 5
ματα προήκοντά ἐστιν ἐς δόξαν, τὸ μὲν Ἑστία καλουμένη
κοινή, περιφερὲς σχῆμα ἔχουσα· Ἀντινόην δὲ αὐτόθι
ἐλέγετο κεῖσθαι τὴν Κηφέως· τῷ δὲ στήλη τε ἐφέστηκε,
καὶ ἀνὴρ ἱππεὺς ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ τῇ στήλῃ, Γρύ-
λος ὁ Ξενοφῶντος. 3. Τοῦ θεάτρου δὲ ὄπισθεν ναοῦ τε 6

Ἀφροδίτης ἐπίκλησιν Συμμαχίας ἐρείπια καὶ ἄγαλμα 617
ἐλείπετο· τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ βάθρῳ τὴν ἀναθεῖσαν
τὸ ἄγαλμα ἐδήλου θυγατέρα εἶναι Πασέου Νικίππην. τὸ
δὲ ἱερὸν κατεσκευάσαντο τοῦτο οἱ Μαντινεῖς ὑπόμνημα
ἐς τοὺς ἔπειτα τῆς ὁμοῦ Ῥωμαίοις ἐπ' Ἀκτίῳ ναυμαχίας.
Σέβουσι δὲ καὶ Ἀθηνᾶν Ἀλέαν, καὶ ἱερόν τε καὶ ἄγαλμα
7 Ἀθηνᾶς ἐστὶν Ἀλέας αὐτοῖς. 4. Ἐνομίσθη δὲ καὶ Ἀντίνους
σφίσιν εἶναι θεός· ναῶν δὲ ἐν Μαντινείᾳ νεώτατός ἐστιν
ὁ τοῦ Ἀντίνου ναός. οὗτος ἐσπουδάσθη περισσῶς δή τι
ὑπὸ βασιλέως Ἀδριανοῦ. ἐγὼ δὲ μετ' ἀνθρώπων μὲν ἔτι
αὐτὸν ὄντα οὐκ εἶδον, ἐν δὲ ἀγάλμασιν εἶδον καὶ ἐν γρα-
φαῖς. ἔχει μὲν δὴ γέρα καὶ ἑτέρωθι, καὶ ἐπὶ τῷ Νείλῳ πόλις
Αἰγυπτίων ἐστὶν ἐπώνυμος Ἀντίνου· τιμὰς δὲ ἐν Μαν-
τινείᾳ κατὰ τοιόνδε ἔσχηκε. γένος ἦν ὁ Ἀντίνους ἐκ (Βι-
θυνίου πόλεως) Βιθυνίας τῆς ὑπὲρ Σαγγαρίου ποταμοῦ·
οἱ δὲ Βιθυνιεῖς Ἀρκάδες τέ εἰσι καὶ Μαντινεῖς τὰ ἄνωθεν.
8 τούτων ἕνεκα ὁ βασιλεὺς κατεστήσατο αὐτῷ καὶ ἐν Μαν-
τινείᾳ τιμάς, καὶ τελετή τε κατὰ ἔτος ἕκαστον καὶ ἀγών
ἐστιν αὐτῷ διὰ ἔτους πέμπτου. οἶκος δέ ἐστιν ἐν τῷ γυμ-
νασίῳ Μαντινεῦσιν ἀγάλματα ἔχων Ἀντίνου καὶ ἐς τἄλλα
θέας ἄξιος, λίθων ἕνεκα οἷς κεκόσμηται, καὶ ἀπιδόντι ἐς
τὰς γραφάς· αἱ δὲ Ἀντίνου εἰσὶν αἱ πολλαί, Διονύσῳ
μάλιστα εἰκασμέναι. καὶ δὴ καὶ τῆς ἐν Κεραμεικῷ γρα-
φῆς, ἣ τὸ ἔργον ἔχει τὸ Ἀθηναίων ἐν Μαντινείᾳ, καὶ
9 ταύτης αὐτόθι ἐστὶ μίμημα. 5. Μαντινεῦσι δὲ ἐν τῇ
ἀγορᾷ γυναικός τε εἰκὼν χαλκῆ, καὶ Μαντινεῖς καλοῦσι
Διομένειαν Ἀρκάδος, καὶ ἡρῷόν ἐστι Ποδάρου· φασὶ δὲ
ἀποθανεῖν αὐτὸν ἐν τῇ πρὸς Ἐπαμεινώνδαν καὶ Θηβαί-
ους μάχῃ. γενεαῖς δὲ τρισὶν ἐμοῦ πρότερον μετέθεσαν
τοῦ τάφου τὸ ἐπίγραμμα ἐς ἄνδρα ἀπόγονον μὲν ἐκείνου
Ποδάρου καὶ ὁμώνυμον, γεγονότα δὲ καθ' ἡλικίαν ὡς
10 πολιτείας ἤδη Ῥωμαίων μετειληφέναι. Ποδάρην δ' ἐπ'

618 ἐμοῦ τὸν ἀρχαῖον ἐτίμων οἱ Μαντινεῖς λέγοντες ὡς ἄρι-
στος μὲν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων γένοιτο ἐν τῇ
μάχῃ Γρύλος ὁ Ξενοφῶντος, ἐπὶ δὲ τῷ Γρύλῳ Κηφισό-
δωρος Μαραθώνιος, οὗτος δὲ τηνικαῦτα Ἀθηναίοις
ἐτύγχανεν ἱππαρχῶν, τρίτα δὲ ἀνδραγαθίας Ποδάρῃ
νέμουσιν.

X. Ἐς Ἀρκαδίαν δὲ τὴν ἄλλην εἰσὶν ἐκ Μαντινείας
ὁδοί· ὁπόσα δὲ ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν μάλιστα ἦν θέας ἄξια,
ἐπέξειμι καὶ ταῦτα. ἰόντι ἐς Τεγέαν ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ
τῆς λεωφόρου παρὰ τοῖς Μαντινέων τείχεσι χωρίον ἐς
τῶν ἵππων τὸν δρόμον, καὶ οὐ πόρρω τούτου στάδιον,
ἔνθα ἐπὶ τῷ Ἀντίνῳ τὸν ἀγῶνα τιθέασιν. 2. Ὑπὲρ δὲ τοῦ
σταδίου τὸ ὄρος ἐστὶ τὸ Ἀλήσιον, διὰ τὴν ἄλην, ὥς φασι,
καλούμενον τὴν Ῥέας, καὶ Δήμητρος ἄλσος ἐν τῷ ὄρει.
παρὰ δὲ τοῦ ὄρους τὰ ἔσχατα τοῦ Ποσειδῶνός ἐστι τοῦ 2
Ἱππίου τὸ ἱερόν, οὐ πρόσω σταδίου Μαντινείας. τὰ δὲ
ἐς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐγώ τε ἀκοὴν γράφω καὶ ὅσοι μνήμην
ἄλλοι περὶ αὐτοῦ πεποίηνται. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τὸ ἐφ'
ἡμῶν ᾠκοδομήσατο Ἀδριανὸς βασιλεύς, ἐπιστήσας τοῖς
ἐργαζομένοις ἐπόπτας ἄνδρας, ὡς μήτε ἐνίδοι τις ἐς τὸ
ἱερὸν τὸ ἀρχαῖον μήτε τῶν ἐρειπίων τι αὐτοῦ μετακι-
νοῖτο· πέριξ δὲ ἐκέλευε τὸν ναὸν σφᾶς οἰκοδομεῖσθαι
τὸν καινόν. τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς τῷ Ποσειδῶνι τὸ ἱερὸν τοῦτο
Ἀγαμήδης λέγονται καὶ Τροφώνιος ποιῆσαι, δρυῶν ξύλα
ἐργασάμενοι καὶ ἁρμόσαντες πρὸς ἄλληλα. ἐσόδου δὲ ἐς 3
αὐτὸ εἴργοντες ἀνθρώπους ἔρυμα μὲν πρὸ τῆς ἐσόδου
προεβάλοντο οὐδέν, μίτον δὲ διατείνουσιν ἐρεοῦν, τάχα
μέν που τοῖς τότε ἄγουσι τὰ θεῖα ἐν τιμῇ δεῖμα καὶ τοῦτο
ἔσεσθαι νομίζοντες, τάχα δ' ἄν τι μετείη καὶ ἰσχύος τῷ
μίτῳ. Φαίνεται δὲ καὶ Αἴπυτος ὁ Ἱππόθου μήτε πηδήσας
619 ὑπὲρ τὸν μίτον μήτε ὑποδύς, διακόψας δὲ αὐτὸν ἐσελθὼν
ἐς τὸ ἱερόν· καὶ ποιήσας οὐχ ὅσια ἐτυφλώθη τε ἐμπεσόν-

τος ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ τοῦ κύματος, καὶ αὐτίκα
4 ἐπιλαμβάνει τὸ χρεὼν αὐτόν. 3. Θαλάσσης δὲ ἀναφαί-
νεσθαι κῦμα ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ λόγος ἐστὶν ἀρχαῖος· ἐοι-
κότα δὲ καὶ Ἀθηναῖοι λέγουσιν ἐς τὸ κῦμα τὸ ἐν ἀκρο-
πόλει, καὶ Καρῶν οἱ Μύλασα ἔχοντες ἐς τοῦ θεοῦ τὸ
ἱερὸν ὃν φωνῇ τῇ ἐπιχωρίᾳ καλοῦσιν Ὀσογῶα. Ἀθη-
ναίοις μὲν δὴ σταδίους μάλιστα εἴκοσιν ἀφέστηκε τῆς
πόλεως ἡ πρὸς Φαλήρῳ θάλασσα· ὡσαύτως δὲ καὶ Μυ-
λασεῦσιν ἐπίνειον σταδίους ὀγδοήκοντα ἀπέχον ἐστὶν
ἀπὸ τῆς πόλεως· Μαντινεῦσι δὲ ἐκ μακροτάτων τε ἡ θά-
λασσα ἄνεισι καὶ ἐκφανέστατα δὴ κατὰ τοῦ θεοῦ γνώμην.
5 4. Πέραν δὲ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος τρόπαιόν ἐστι
λίθου πεποιημένον ἀπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Ἄγιδος. λέ-
γεται δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς μάχης. τὸ μὲν δεξιὸν εἶχον οἱ
Μαντινεῖς αὐτοί, στρατιάν τε ἀπὸ πάσης ἡλικίας καὶ
στρατηγὸν παρεχόμενοι Ποδάρην, ἀπόγονον τρίτον Πο-
δάρου τοῦ Θηβαίοις ἐναντία ἀγωνισαμένου. παρῆν δέ
σφισι καὶ μάντις Ἠλεῖος Θρασύβουλος Αἰνέου τῶν Ἰαμι-
δῶν· οὗτος ὁ ἀνὴρ νίκην τε τοῖς Μαντινεῦσι προηγό-
6 ρευσε, καὶ αὐτός σφισι τοῦ ἔργου μετέσχεν. ἐπὶ δὲ τῷ
εὐωνύμῳ πᾶν τὸ ἄλλο Ἀρκαδικὸν ἐτάσσοντο· ἄρχοντες
δὲ κατὰ πόλεις τε ἦσαν καὶ Μεγαλοπολιτῶν Λυδιάδης καὶ
Λεωκύδης. Ἀράτῳ δὲ ἐπετέτραπτο καὶ Σικυωνίοις τε καὶ
Ἀχαιοῖς τὸ μέσον. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἆγις ἐπεξέτει-
ναν τὴν φάλαγγα, ὡς τῶν ἐναντίων τῷ στρατεύματι ἀν-
τιπαρήκοιεν· τὸ μέσον δὲ Ἆγις καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα
7 εἶχον. Ἄρατος δὲ ἀπὸ συγκειμένου πρὸς τοὺς Ἀρκάδας
ὑπέφευγεν αὐτός τε καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς οἷα δὴ τῶν
Λακεδαιμονίων σφίσιν ἐγκειμένων· ὑποφεύγοντες δὲ
ἅμα τὸ σύνταγμα σφῶν ἠρέμα ἐποίουν μηνοειδές. Λακε-
δαιμόνιοι δὲ καὶ Ἆγις νίκην τε ἤλπιζον, καὶ τοῖς περὶ
τὸν Ἄρατον ἐνέκειντο ἀθρόοι μᾶλλον· ἐπηκολούθουν δέ

σφισι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, Ἄρατον καὶ τὴν σὺν αὐτῷ
στρατιὰν τρέψασθαι μέγα ἀγώνισμα ἡγούμενοι. Ἔλαθόν 8
τε δὴ κατὰ νώτου γενόμενοί σφισιν οἱ Ἀρκάδες, καὶ οἱ
620 Λακεδαιμόνιοι κυκλωθέντες τῆς τε ἄλλης στρατιᾶς τὸ
πολὺ ἀποβάλλουσι, καὶ βασιλεὺς ἔπεσεν Ἆγις Εὐδαμί-
δου. Φανῆναι δὲ καὶ τὸν Ποσειδῶνα ἀμύνοντά σφισιν
ἔφασαν οἱ Μαντινεῖς, καὶ τοῦδε ἕνεκα τρόπαιον ἐποιή-
σαντο ἀνάθημα τῷ Ποσειδῶνι. Πολέμῳ δὲ καὶ ἀνθρώ- 9
πων φόνοις παρεῖναι θεοὺς ἐποίησαν μὲν ὅσοις τὰ ἡρώων
ἐμέλησεν ἐν Ἰλίῳ παθήματα, ᾄδεται δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων
ὡς θεοί σφισιν ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοῦ ἔργου
μετάσχοιεν· ἐκδηλότατα δὲ ὁ Γαλατῶν στρατὸς ἀπώλετο
ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἐναργῶς ὑπὸ δαιμόνων.
οὕτω καὶ Μαντινεῦσιν ἕπεται οὐκ ἄνευ τοῦ Ποσειδῶνος
τὸ κράτος γενέσθαι σφίσι. Λεωκύδους δὲ τοῦ Μεγαλο- 10
πολιτῶν ὁμοῦ Λυδιάδῃ στρατηγήσαντος πρόγονον ἔνα-
τον Ἀρκεσίλαον οἰκοῦντα ἐν Λυκοσούρᾳ λέγουσιν οἱ Ἀρ-
κάδες ὡς ἴδοι τὴν ἱερὰν τῆς καλουμένης Δεσποίνης ἔλα-
φον πεπονηκυῖαν ὑπὸ γήρως· τῇ δὲ ἐλάφῳ ταύτῃ ψάλιόν
τε εἶναι περὶ τὸν τράχηλον, καὶ γράμματα ἐπὶ τῷ ψαλίῳ,

Νεβρὸς ἐὼν ἑάλων, ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ.

Οὗτος μὲν δὴ ἐπιδείκνυσιν ὁ λόγος ἔλαφον εἶναι πολλῷ
καὶ ἐλέφαντος μακροβιώτερον θηρίον.

XI. Μετὰ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος χωρίον ὑπο-
δέξεταί σε δρυῶν πλῆρες, καλούμενον Πέλαγος· καὶ ἐκ
Μαντινείας ἡ ἐς Τεγέαν ὁδὸς φέρει διὰ τῶν δρυῶν. Μαν-
τινεῦσι δὲ ὅροι πρὸς Τεγεάτας εἰσὶν ὁ περιφερὴς ἐν τῇ λε-
ωφόρῳ βωμός. 2. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐς
ἀριστερὰν ἐκτραπῆναι θελήσειας, σταδίους τε ἥξεις μάλι-
στά που πέντε καὶ ἐπὶ τῶν Πελίου θυγατέρων ἀφίξῃ τοὺς
τάφους. ταύτας φασὶν οἱ Μαντινεῖς μετοικῆσαι ἐπὶ σφᾶς
τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ὀνείδη φευγούσας. Ὡς γὰρ 2

δὴ ἀφίκετο ἡ Μήδεια ἐς Ἰωλκόν, αὐτίκα ἐπεβούλευε τῷ
Πελίᾳ, τῷ ἔργῳ μὲν συμπράσσουσα τῷ Ἰάσονι, τῷ λόγῳ δὲ
ἀπεχθανομένη. ἐπαγγέλλεται τοῦ Πελίου ταῖς θυγατρά-
σιν ὡς τὸν πατέρα αὐταῖς, ἢν ἐθέλωσιν, ἀποφανοῖ νέον
ἀντὶ γέροντος παλαιοῦ. κατασφάξασα δὲ ὅτῳ δὴ τρόπῳ 621
κριὸν τὰ κρέα ὁμοῦ φαρμάκοις ἐν λέβητι ἥψησεν, οἷς ἐκ
τοῦ λέβητος τὸν κριὸν τὸν ἑψόμενον ἄρνα ἐξήγαγε ζῶντα.
3 Παραλαμβάνει τε δὴ τὸν Πελίαν κατακόψασα ἑψῆσαι, καὶ
αὐτὸν ἐκομίσαντο αἱ θυγατέρες οὐδὲ ἐς ταφὴν ἔτι ἐπι-
τήδειον. τοῦτο ἠνάγκασε τὰς γυναῖκας ἐς Ἀρκαδίαν με-
τοικῆσαι, καὶ ἀποθανούσαις τὰ μνήματα ἐχώσθη σφίσιν
αὐτοῦ· ὀνόματα δὲ αὐταῖς ποιητὴς μὲν ἔθετο οὐδείς,
ὅσα γε ἐπελεξάμεθα ἡμεῖς, Μίκων δὲ ὁ ζωγράφος Ἀστε-
ρόπειάν τε εἶναι καὶ Ἀντινόην ἐπὶ ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν
ἐπέγραψεν.

4 3. Χωρίον δὲ ὀνομαζόμενον Φοίζων περὶ εἴκοσί που
σταδίους τῶν τάφων ἐστὶν ἀπωτέρω τούτων· * * δὲ Φοίζων
μνῆμά ἐστι λίθου περιεχόμενον κρηπῖδι, ἀνέχον δὲ οὐ
πολὺ ὑπὲρ τῆς γῆς. κατὰ τοῦτο ἥ τε ὁδὸς μάλιστα στενὴ
γίνεται, καὶ τὸ μνῆμα Ἀρηϊθόου λέγουσιν εἶναι Κορυ-
5 νήτου διὰ τὸ ὅπλον ἐπονομασθέντος. Κατὰ δὲ τὴν ἐς
Παλλάντιον ἐκ Μαντινείας ἄγουσαν προελθόντι ὡς τριά-
κοντά που σταδίους, παρήκει κατὰ τοῦτο ἐς τὴν λεωφό-
ρον ὁ τοῦ Πελάγους καλουμένου δρυμός, καὶ τὰ ἱππικὰ
τὸ Ἀθηναίων τε καὶ Μαντινέων ἐνταῦθα ἐμαχέσαντο
ἐναντία τῆς Βοιωτίας ἵππου. 4. Ἐπαμεινώνδαν δὲ ἀπο-
θανεῖν Μαντινεῖς μὲν ὑπὸ Μαχαιρίωνος Μαντινέως φα-
σὶν ἀνδρός· ὡσαύτως δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι Σπαρτιάτην
λέγουσιν εἶναι τὸν ἀποκτείναντα Ἐπαμεινώνδαν, τίθεν-
6 ται δὲ Μαχαιρίωνα ὄνομα καὶ οὗτοι τῷ ἀνδρί. Ὁ δὲ
Ἀθηναίων ἔχει λόγος, ὁμολογοῦσι δὲ αὐτῷ καὶ Θηβαῖοι,
τρωθῆναι τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὑπὸ Γρύλου· παραπλήσια 622

δέ σφισίν ἐστι καὶ τὰ ἐν τῇ γραφῇ τῇ τὸ ἔργον ἐχούσῃ τὸ
ἐν Μαντινείᾳ. φαίνονται δὲ οἱ Μαντινεῖς Γρύλον μὲν
δημοσίᾳ τε θάψαντες, καὶ ἔνθα ἔπεσεν ἀναθέντες εἰκόνα
ἐπὶ στήλης ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου τῶν συμμάχων· Μαχαι-
ρίωνα δὲ λόγῳ μὲν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι λέγου-
σιν, ἔργῳ δὲ οὔτε ἐν Σπάρτῃ Μαχαιρίων ἐστὶν οὐδείς,
οὐ μὴν οὐδὲ παρὰ Μαντινεῦσιν, ὅτῳ γεγόνασιν ὡς
ἀνδρὶ ἀγαθῷ τιμαί. Ὡς δὲ ἐτέτρωτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, 7
ἐκκομίζουσιν ἔτι ζῶντα ἐκ τῆς παρατάξεως αὐτόν. ὁ δὲ
τέως μὲν τὴν χεῖρα ἔχων ἐπὶ τῷ τραύματι ἐταλαιπώρει
καὶ ἐς τοὺς μαχομένους ἀφέωρα, ὁπόθεν δὲ ἀπέβλεπεν
ἐς αὐτοὺς ὠνόμαζον Σκοπὴν οἱ ἔπειτα, λαβόντος δὲ ἴσον
τοῦ ἀγῶνος πέρας, οὕτω τὴν χεῖρα ἀπέσχεν ἀπὸ τοῦ
τραύματος, καὶ αὐτὸν ἀφέντα τὴν ψυχὴν ἔθαψαν ἔνθα
σφίσιν ἐγένετο ἡ συμβολή. 5. Τῷ τάφῳ δὲ κίων τε ἐφέ- 8
στηκε καὶ ἀσπὶς ἐπ' αὐτῷ δράκοντα ἔχουσα ἐπειργασμέ-
νον. ὁ μὲν δὴ δράκων ἐθέλει σημαίνειν γένους τῶν
Σπαρτῶν καλουμένων εἶναι τὸν Ἐπαμεινώνδαν. στῆλαι
δέ εἰσιν ἐπὶ τῷ μνήματι, ἡ μὲν ἀρχαία καὶ ἐπίγραμμα
ἔχουσα Βοιώτιον, τὴν δὲ αὐτήν τε ἀνέθηκεν Ἀδριανὸς
βασιλεὺς καὶ ἐποίησε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῇ. τὸν δὲ 9
Ἐπαμεινώνδαν τῶν παρ' Ἕλλησι στρατηγίας ἕνεκα εὐδο-
κιμησάντων μάλιστα ἐπαινέσαι τις ἄν, ἢ ὕστερόν γε οὐ-
δενὸς ποιήσαιτο. Λακεδαιμονίων μὲν γὰρ καὶ Ἀθηναίων
τοῖς ἡγεμόσι πόλεών τε ἀξίωμα ὑπῆρχεν ἐκ παλαιοῦ καὶ
οἱ στρατιῶται φρονήματος τὸ ἴσον ἔχοντες· Θηβαίους
δὲ Ἐπαμεινώνδας ἀθύμους τὰς γνώμας καὶ ἄλλων ἀκού-
ειν εἰωθότας ἀπέφηνεν ἐν οὐ πολλῷ πρωτεύοντας.

6. Ἐγεγόνει δὲ τῷ Ἐπαμεινώνδᾳ μαντεία πρότερον 10
ἔτι ἐκ Δελφῶν πέλαγος αὐτὸν φυλάσσεσθαι. καὶ ὁ μὲν
τριήρους τε μὴ ἐπιβῆναι μηδὲ ἐπὶ νεὼς φορτίδος πλεῦσαι
623 δεῖμα εἶχε· τῷ δὲ ἄρα Πέλαγος δρυμὸν καὶ οὐ θάλασσαν

προέλεγεν ὁ δαίμων. χωρία δὲ τὰ ὁμώνυμα καὶ Ἀννίβαν
ὕστερον τὸν Καρχηδόνιον καὶ πρότερον ἔτι Ἀθηναίους
11 ἠπάτησεν. Ἀννίβᾳ γὰρ χρησμὸς ἀφίκετο παρὰ Ἄμμωνος
ὡς ἀποθανὼν γῇ καλυφθήσεται τῇ Λιβύσσῃ. ὁ μὲν δὴ
ἤλπιζεν ἀρχήν τε τὴν Ῥωμαίων καθαιρήσειν καὶ οἴκαδε
ἐς τὴν Λιβύην ἐπανελθὼν τελευτήσειν γήρᾳ τὸν βίον.
Φλαμινίου δὲ τοῦ Ῥωμαίου ποιουμένου σπουδὴν ἑλεῖν
ζῶντα αὐτόν, ἀφικόμενος παρὰ Προυσίαν ἱκέτης καὶ
ἀπωσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεπήδα τε ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ γυμ-
νωθέντος τοῦ ξίφους τιτρώσκεται τὸν δάκτυλον. προ-
ελθόντι δέ οἱ στάδια οὐ πολλὰ πυρετός τε ἀπὸ τοῦ τραύ-
ματος καὶ ἡ τελευτὴ τριταίῳ συνέβη· τὸ δὲ χωρίον ἔνθα
12 ἀπέθανε καλοῦσιν οἱ Νικομηδεῖς Λίβυσσαν. Ἀθηναίοις
δὲ μάντευμα ἐκ Δωδώνης Σικελίαν ἦλθεν οἰκίζειν· ἡ δὲ
οὐ πόρρω τῆς πόλεως ἡ Σικελία λόφος ἐστὶν οὐ μέγας.
οἱ δὲ οὐ συμφρονήσαντες τὸ εἰρημένον ἔς τε ὑπερορίους
στρατείας προήχθησαν καὶ ἐς τὸν Συρακοσίων πόλεμον.
ἔχοι δ' ἄν τις καὶ πλέονα τοῖς εἰρημένοις ἐοικότα ἄλλα
ἐξευρεῖν.

XII. Τοῦ τάφου δὲ τοῦ Ἐπαμεινώνδα μάλιστά που
σταδίου μῆκος Διὸς ἀφέστηκεν ἱερὸν ἐπίκλησιν Χάρμω-
νος. Ἀρκάδων δὲ ἐν τοῖς δρυμοῖς εἰσὶν αἱ δρῦς διάφοροι,
καὶ τὰς μὲν πλατυφύλλους αὐτῶν, τὰς δὲ φηγοὺς καλοῦ-
σιν· αἱ τρίται δὲ ἀραιὸν τὸν φλοιὸν καὶ οὕτω δή τι παρέ-
χονται κοῦφον, ὥστε ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐν θαλάσσῃ ποιοῦν-
ται σημεῖα ἀγκύραις καὶ δικτύοις· ταύτης τῆς δρυὸς τὸν
φλοιὸν ἄλλοι τε Ἰώνων καὶ Ἑρμησιάναξ ὁ τὰ ἐλεγεῖα ποι- 624
ήσας φελλὸν ὀνομάζουσιν.

2 Ἐς Μεθύδριον δὲ πόλιν μὲν οὐκέτι, κώμην δὲ ἐς
τὸ Μεγαλοπολιτικὸν συντελοῦσαν, ἐς τοῦτό ἐστι τὸ Με-
θύδριον ἐκ Μαντινείας ὁδός. 2. προελθόντι δὲ σταδίους
τριάκοντα πεδίον τε ὀνομαζόμενον Ἀλκιμέδων καὶ ὑπὲρ

τοῦ πεδίου τὸ ὄρος ἐστὶν ἡ Ὀστρακίνα, ἐν δὲ αὐτῷ σπή-
λαιον, ἔνθα ᾤκησεν Ἀλκιμέδων, ἀνὴρ τῶν καλουμένων
ἡρώων. τούτου τοῦ Ἀλκιμέδοντος θυγατρὶ συγγενέσθαι 3
Φιαλοῖ, ὡς Φιγαλεῖς λέγουσιν, Ἡρακλέα. ὡς δὲ ᾔσθετο
αὐτὴν ὁ Ἀλκιμέδων τεκοῦσαν, ἐκτίθησιν ἀπολουμένην
ἐς τὸ ὄρος, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ τὸν παῖδα ὃν ἔτεκε· καλοῦσι
δὲ Αἰχμαγόραν αὐτὸν οἱ Ἀρκάδες. ἀνακλαίοντος δὲ ὡς
ἐξέκειτο τοῦ παιδός, κίσσα ἡ ὄρνις ἐπήκουέ τε ὀδυρομέ-
νου καὶ ἀπεμιμεῖτο τὰ κλαύματα· καί πως ὁ Ἡρακλῆς 4
ἐρχόμενος τὴν ὁδὸν ταύτην ἐπήκουσε τῆς κίσσης, καί,
ἐνόμισε γὰρ παιδὸς εἶναι καὶ οὐκ ὄρνιθος τὸν κλαυθμόν,
ἐτράπετο εὐθὺ τῆς φωνῆς· γνωρίσας δὲ αὐτήν τε ἔλυσεν
ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ τὸν παῖδα ἀνεσώσατο. ἐξ ἐκείνου δὲ
ἡ πλησίον πηγὴ Κίσσα ἀπὸ τῆς ὄρνιθος ὀνομάζεται.
3. Τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τῆς πηγῆς στάδια ἀφέστηκε Πε-
τροσάκα καλούμενον χωρίον· Μεγαλοπολιτῶν δὲ καὶ
Μαντινέων ὅρος ἐστὶν ἡ Πετροσάκα.

Ἐπὶ δὲ ὁδοῖς ταῖς κατειλεγμέναις δύο ἐς Ὀρχομενόν 5
εἰσιν ἄλλαι, καὶ τῇ μέν ἐστι καλούμενον Λάδα στάδιον,
ἐς ὃ ἐποιεῖτο Λάδας μελέτην δρόμου, καὶ παρ' αὐτὸ ἱερὸν
Ἀρτέμιδος, καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ γῆς χῶμα ὑψηλόν·
Πηνελόπης δὲ εἶναι τάφον φασίν, οὐχ ὁμολογοῦντες τὰ
ἐς αὐτὴν ποιήσει τῇ Θεσπρωτίδι ὀνομαζομένῃ. Ἐν ταύτῃ 6
μέν γέ ἐστι τῇ ποιήσει ἐπανήκοντι ἐκ Τροίας Ὀδυσσεῖ
τεκεῖν τὴν Πηνελόπην Πτολιπόρθην παῖδα· Μαντινέων
δὲ ὁ ἐς αὐτὴν λόγος Πηνελόπην φησὶν ὑπὸ Ὀδυσσέως
καταγνωσθεῖσαν ὡς ἐπισπαστοὺς ἐσαγάγοιτο ἐς τὸν οἶ-
κον, καὶ ἀποπεμφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, τὸ μὲν παραυτίκα ἐς
Λακεδαίμονα ἀπελθεῖν, χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐκ τῆς Σπάρ-
της ἐς Μαντίνειαν μετοικῆσαι, καί οἱ τοῦ βίου τὴν τε-
λευτὴν ἐνταῦθα συμβῆναι. 4. Τοῦ τάφου δὲ ἔχεται τού- 7
625 του πεδίου οὐ μέγα, καὶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, τὰ

ἐρείπια ἔτι Μαντινείας ἔχον τῆς ἀρχαίας· καλεῖται δὲ τὸ
χωρίον τοῦτο ἐφ' ἡμῶν Πτόλις. κατὰ δὲ τὸ πρὸς ἄρκτον
αὐτῆς προελθόντι ὁδὸν οὐ μακρὰν Ἀλαλκομενείας ἐστὶ
πηγή. τῆς Πτόλεως δὲ μετὰ σταδίους τριάκοντα κώμης
τε ἐρείπια καλουμένης Μαιρᾶς, εἰ δὴ ἐνταῦθα καὶ μὴ
ἐν τῇ Τεγεατῶν ἐτάφη· Τεγεάταις γὰρ τοῦ λόγου τὸ εἰκὸς
καὶ οὐ Μαντινεῦσιν ἕπεται, Μαιρὰν τὴν Ἄτλαντος παρὰ
σφίσι ταφῆναι. τάχα δ' ἂν καὶ ἀπόγονος τῆς Ἄτλαντος
Μαιρᾶς ἑτέρα Μαιρὰ ἀφίκοιτο ἐς τὴν Μαντινικήν.

8 5. Λείπεται δὲ ἔτι τῶν ὁδῶν ἡ ἐς Ὀρχομενόν, καθ'
ἥντινα Ἀγχισία τε ὄρος καὶ Ἀγχίσου μνῆμά ἐστιν ὑπὸ
τοῦ ὄρους τοῖς ποσίν. ὡς γὰρ δὴ ἐκομίζετο ἐς Σικελίαν ὁ
Αἰνείας, ἔσχε ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Λακωνικήν, καὶ πόλεών
τε Ἀφροδισιάδος καὶ Ἤτιδος ἐγένετο οἰκιστής, καὶ τὸν
πατέρα Ἀγχίσην κατὰ πρόφασιν δή τινα παραγενόμενον
ἐς τοῦτο τὸ χωρίον καὶ αὐτόθι τοῦ βίου τῇ τελευτῇ χρη-
σάμενον ἔθαψεν ἐνταῦθα· καὶ τὸ ὄρος τοῦτο ἀπὸ τοῦ
9 Ἀγχίσου καλοῦσιν Ἀγχισίαν. τούτου δὲ συντελοῦσιν ἐς
πίστιν Αἰολέων οἱ Ἴλιον ἐφ' ἡμῶν ἔχοντες, οὐδαμοῦ τῆς
σφετέρας ἀποφαίνοντες μνῆμα Ἀγχίσου. πρὸς δὲ τοῦ
Ἀγχίσου τῷ τάφῳ ἐρείπιά ἐστιν Ἀφροδίτης ἱεροῦ, καὶ
Μαντινέων ὅροι πρὸς Ὀρχομενίους καὶ ἐν ταῖς Ἀγχι-
σίαις εἰσίν.

XIII. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ὀρχομενίων, ἐν ἀριστερᾷ
τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Ἀγχισιῶν, ἐν ὑπτίῳ τοῦ ὄρους τὸ ἱερόν
ἐστι τῆς Ὑμνίας Ἀρτέμιδος· μέτεστι δὲ αὐτοῦ καὶ Μαν-
τινεῦσι *** καὶ ἱέρειαν καὶ ἄνδρα ἱερέα. τούτοις οὐ μό- 626
νον τὰ ἐς τὰς μίξεις ἀλλὰ καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἁγιστεύειν καθέ-
στηκε τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα, καὶ οὔτε λουτρὰ οὔτε
δίαιτα λοιπὴ κατὰ τὰ αὐτὰ σφίσι καθὰ καὶ τοῖς πολλοῖς
ἐστίν, οὐδὲ ἐς οἰκίαν παρίασιν ἀνδρὸς ἰδιώτου. τοιαῦτα
οἶδα ἕτερα ἐνιαυτὸν καὶ οὐ πρόσω Ἐφεσίων ἐπιτηδεύον-

τας τοὺς τῇ Ἀρτέμιδι ἱστιάτορας τῇ Ἐφεσίᾳ γινομένους,
καλουμένους δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν Ἐσσῆνας. τῇ δὲ Ἀρτέ-
μιδι τῇ Ὑμνίᾳ καὶ ἑορτὴν ἄγουσιν ἐπέτειον.

2. Ὀρχομενίοις δὲ ἡ προτέρα πόλις ἐπὶ ὄρους ἦν 2
ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ, καὶ ἀγορᾶς τε καὶ τειχῶν ἐρείπια λεί-
πεται· τὴν δὲ ἐφ' ἡμῶν πόλιν ὑπὸ τὸν περίβολον οἰκοῦσι
τοῦ ἀρχαίου τείχους. θέας δὲ αὐτόθι ἄξια πηγή τε, ἀφ'
ἧς ὑδρεύονται, καὶ Ποσειδῶνός ἐστι καὶ Ἀφροδίτης ἱερά·
λίθου δὲ τὰ ἀγάλματα. πρὸς δὲ τῇ πόλει ξόανόν ἐστιν
Ἀρτέμιδος· ἵδρυται δὲ ἐν κέδρῳ μεγάλῃ, καὶ τὴν θεὸν
ὀνομάζουσιν ἀπὸ τῆς κέδρου Κεδρεᾶτιν. Σωροὶ δὲ ὑπὸ 3
τὴν πόλιν λίθων εἰσὶ διεστηκότες ἀπὸ ἀλλήλων, ἐπενή-
θησαν δὲ ἐν πολέμῳ πεσοῦσιν ἀνδράσιν. οἷς τισὶ δὲ Πε-
λοποννησίων ἐπολέμησαν τῶν ἄλλων ἢ Ἀρκάδων αὐτῶν,
οὔτε ἐπιγράμματα ἐπὶ τοῖς τάφοις ἐσήμαινεν οὔτε οἱ
Ὀρχομένιοι μνημονεύουσιν.

3. Ἔστι δὲ ἀπαντικρὺ τῆς πόλεως ὄρος Τραχύ. τὸ δὲ 4
ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ διὰ χαράδρας ῥέον κοίλης μεταξὺ
τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ Τραχέος ὄρους κάτεισιν ἐς ἄλλο
Ὀρχομένιον πεδίον. τὸ δὲ πεδίον τοῦτο μεγέθει μὲν
μέγα, τὰ πλείω δέ ἐστιν αὐτοῦ λίμνη. Ἰόντι δὲ ἐξ Ὀρχο-
μενοῦ καὶ σταδίους προελθόντι ὅσον τρεῖς ἡ μὲν εὐθεῖα
ἐπὶ πόλιν Καφυὰν ἄγει, παρά τε αὐτὴν τὴν χαράδραν,
627 καὶ μετὰ ταύτην ἐν ἀριστερᾷ παρὰ τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον·
ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ὁδῶν διαβάντι τὸ ὕδωρ τὸ διὰ τῆς χαρά-
δρας ῥέον ὑπὸ τὸ Τραχύ ἐστιν ὄρος. 4. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν 5
ταύτην πρῶτον μὲν μνῆμά ἐστιν Ἀριστοκράτους, ὃς βίᾳ
ποτὲ ᾔσχυνε τὴν ἱερουμένην τῇ Ὑμνίᾳ θεῷ παρθένον.
Μετὰ δὲ τοῦ Ἀριστοκράτους τὸν τάφον πηγαί τέ εἰσι
καλούμεναι Τενεῖαι, καὶ ἀπέχει τῶν πηγῶν στάδια ὡς
ἑπτὰ Ἄμιλος χωρίον· πόλιν δὲ τὴν Ἄμιλόν ποτε εἶναι
λέγουσι. 5. Κατὰ τοῦτο αὖθις τὸ χωρίον δίχα ἡ ὁδὸς τέμ-

νεται, καὶ ἡ μὲν ἐπὶ Στύμφηλον, ἡ δὲ ἐς Φενεὸν αὐτῶν
6 ἄγει. κατὰ δὲ τὴν ἐς Φενεὸν ἐκδέξεταί σε ὄρος· ἐν δὲ τῷ
ὄρει τούτῳ συνάπτουσιν Ὀρχομενίων καὶ Φενεατῶν τε
καὶ Καφυατῶν ὅροι τῆς γῆς. ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τοὺς
ὅρους κρημνὸς ὑψηλός· πέτραν Καφυατικὴν ὀνομάζουσι
τὸν κρημνόν. Μετὰ δὲ τοὺς ὅρους τῶν κατειλεγμένων
πόλεων φάραγξ τε ὑπόκειται, καὶ φέρει δι' αὐτῆς ἡ ἐς
Φενεὸν ὁδός. κατὰ μέσην δέ που μάλιστα τὴν φάραγγα
ὕδωρ ἄνεισιν ἐκ πηγῆς, καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς φάραγγος
Καρυαὶ χωρίον.

XIV. Φενεατῶν δὲ τὸ πεδίον κεῖται μὲν ὑπὸ ταῖς
Καρυαῖς, πλεονάσαντος δέ ποτε αὐτῷ τοῦ ὕδατος κατα-
κλυσθῆναί φασι τὴν ἀρχαίαν Φενεόν, ὥστε καὶ ἐφ' ἡμῶν
σημεῖα ἐλείπετο ἐπὶ τῶν ὀρῶν ἐς ἃ ἐπαναβῆναι τὸ ὕδωρ
λέγουσι. Καρυῶν δὲ στάδια πέντε ἀφέστηκεν ἥ τε Ὀρυ-
ξις καλουμένη καὶ ἕτερον ὄρος Σκίαθις· ὑφ' ἑκατέρῳ δέ
ἐστι τῷ ὄρει βάραθρον τὸ ὕδωρ καταδεχόμενον τὸ ἐκ τοῦ
2 πεδίου. 2. Τὰ δὲ βάραθρα οἱ Φενεᾶται ταῦτά φασιν εἶναι
χειροποίητα, ποιῆσαι δὲ αὐτὰ Ἡρακλέα τηνικαῦτα ἐν
Φενεῷ παρὰ Λαονόμῃ τῇ Ἀμφιτρύωνος μητρὶ οἰκοῦντα·
γενέσθαι γὰρ Ἀμφιτρύωνα ἐκ Λαονόμης Ἀλκαίῳ τῆς
Γουνέως, γυναικὸς Φενεάτιδος, καὶ οὐκ ἐκ τῆς Πέλοπος
Λυσιδίκης. Εἰ δὲ Ἡρακλῆς ἀληθεῖ λόγῳ παρὰ τοὺς Φε- 628
νεάτας μετῴκησε, πείθοιτο ἄν τις διωχθέντα ἐκ Τίρυν-
θος ὑπὸ Εὐρυσθέως αὐτὸν οὐκ αὐτίκα ἐς Θήβας, πρό-
3 τερον δὲ ἐς Φενεὸν ἀφικέσθαι. 3. Διὰ μέσου δὲ ὤρυξεν
Ἡρακλῆς τοῦ Φενεατῶν πεδίου ῥεῦμα εἶναι τῷ ποταμῷ
τῷ Ὀλβίῳ, ὅν τινα Ἀροάνιον Ἀρκάδων καλοῦσιν ἕτεροι,
καὶ οὐκ Ὄλβιον. μῆκος μὲν τοῦ ὀρύγματος στάδιοι πεν-
τήκοντά εἰσι· βάθος δέ, ὅσον μὴ πεπτωκός ἐστιν αὐτοῦ,
καὶ ἐς τριάκοντα καθήκει πόδας. Οὐ μὴν ταύτῃ γε ἔτι
κάτεισιν ὁ ποταμός, ἀλλὰ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀπεχώρησεν αὖθις

τὸ ἀρχαῖον, καταλιπὼν τὸ ἔλυτρον τοῦ Ἡρακλέους τὸ
ἔργον.

4. Τῶν βαράθρων δὲ τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις πεποι- 4
ημένων ὄρεσιν ἀπωτέρω πεντήκοντά που σταδίοις ἐστὶν
ἡ πόλις· οἰκιστὴν δὲ οἱ Φενεᾶται λέγουσιν ἄνδρα αὐτό-
χθονα εἶναι Φενεόν. Ἔστι δέ σφισιν ἀκρόπολις ἀπότομος
πανταχόθεν, τὰ μὲν πολλὰ ἔχουσα οὕτως, ὀλίγα δὲ αὐτῆς
καὶ ὠχυρώσαντο ὑπὲρ ἀσφαλείας. ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀκρο-
πόλει ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Τριτωνίας· ἐρείπια
δὲ ἐλείπετο αὐτοῦ μόνα. καὶ Ποσειδῶν χαλκοῦς ἕστηκεν 5
ἐπωνυμίαν Ἵππιος· ἀναθεῖναι δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσει-
δῶνος Ὀδυσσέα ἔφασαν· ἀπολέσθαι γὰρ ἵππους τῷ
Ὀδυσσεῖ, καὶ αὐτὸν γῆν τὴν Ἑλλάδα κατὰ ζήτησιν ἐπι-
όντα τῶν ἵππων ἱδρύσασθαι μὲν ἱερὸν ἐνταῦθα Ἀρτέμι-
δος, καὶ Εὑρίππαν ὀνομάσαι τὴν θεόν, ἔνθα τῆς Φενεα-
τικῆς χώρας εὗρε τὰς ἵππους, ἀναθεῖναι δὲ καὶ τοῦ
Ποσειδῶνος τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἱππίου. Τῷ δὲ Ὀδυσσεῖ λέ- 6
γουσιν εὑρόντι τὰς ἵππους γενέσθαι οἱ κατὰ γνώμην ἐν
χώρᾳ τῇ Φενεατῶν ἔχειν ἵππους, καθάπερ γε καὶ τὰς
βοῦς ἐν τῇ ἠπείρῳ τῆς Ἰθάκης ἀπαντικρὺ τρέφειν αὐτόν.
καί μοι καὶ γράμματα οἱ Φενεᾶται παρείχοντο ἐπὶ τοῦ
ἀγάλματος γεγραμμένα τῷ βάθρῳ, τοῦ Ὀδυσσέως δή τι
πρόσταγμα τοῖς ποιμαίνουσι τὰς ἵππους. 5. Τὰ μὲν δὴ 7
ἄλλα ἑπομένοις ἡμῖν τῷ Φενεατῶν λόγῳ εἰκὸς προσέσται·
τὸ δὲ ἄγαλμα Ὀδυσσέα ἀναθεῖναι τὸ χαλκοῦν οὐκ ἔχω
πείθεσθαί σφισιν· οὐ γάρ πω τότε τοῦ χαλκοῦ τὰ ἀγάλ-
ματα διὰ παντὸς ἠπίσταντο ἐργάσασθαι καθάπερ ἐσθῆτα
ἐξυφαίνοντες. τρόπον δὲ ὅστις ἦν αὐτοῖς ἐς τὰ χαλκᾶ
629 ἐργασίας, ἔδειξεν ἤδη μοι τοῦ ἐς Σπαρτιάτας λόγου τὰ
ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὑπάτου Διός. Διέχεαν δὲ χαλκὸν 8
πρῶτοι καὶ ἀγάλματα ἐχωνεύσαντο Ῥοῖκός τε Φιλαίου
καὶ Θεόδωρος Τηλεκλέους Σάμιοι. Θεοδώρου δὲ ἔργον

ἣν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγίς, ἣν Πο-
λυκράτης ὁ Σάμου τυραννήσας ἐφόρει τε τὰ μάλιστα καὶ
ἐπ᾽ αὐτῇ περισσῶς δή τι ἠγάλλετο.

9 6. Φενεατῶν δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καταβαίνοντι
ἔστι μὲν στάδιον, ἔστι δὲ ἐπὶ λόφου μνῆμα Ἰφικλέους
ἀδελφοῦ τε Ἡρακλέους καὶ Ἰολάου πατρός. Ἰόλαον μὲν
δὴ τὰ πολλὰ Ἡρακλεῖ συγκάμνειν λέγουσιν Ἕλληνες·
Ἰφικλῆς δὲ ὁ Ἰολάου πατήρ, ἡνίκα ἐμαχέσατο Ἡρακλῆς
πρὸς Ἠλείους τε καὶ Αὐγέαν τὴν προτέραν μάχην, τότε
ὑπὸ τῶν παίδων ἐτρώθη τῶν Ἄκτορος, καλουμένων δὲ
ἀπὸ Μολίνης τῆς μητρός· καὶ ἤδη κάμνοντα κομίζουσιν
οἱ προσήκοντες ἐς Φενεόν. ἐνταῦθα ἀνὴρ Φενεάτης αὐ-
τὸν Βουφάγος καὶ ἡ τοῦ Βουφάγου γυνὴ Πρώμνη περι-
εῖπόν τε εὖ καὶ ἀποθανόντα ἐκ τοῦ τραύματος ἔθαψαν.
10 Ἰφικλεῖ μὲν δὴ καὶ ἐς τόδε ἔτι ἐναγίζουσιν ὡς ἥρωϊ,
7. θεῶν δὲ τιμῶσιν Ἑρμῆν Φενεᾶται μάλιστα, καὶ ἀγῶνα
ἄγουσιν Ἕρμαια, καὶ ναός ἐστιν Ἑρμοῦ σφίσι καὶ ἄγαλμα
λίθου· τοῦτο ἐποίησεν ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Εὔχειρ Εὐβου-
λίδου. ὄπισθεν δέ ἐστι τοῦ ναοῦ τάφος Μυρτίλου. τοῦ-
τον Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι Μυρτίλον λέγουσιν Ἕλληνες,
ἡνιοχεῖν δὲ αὐτὸν Οἰνομάῳ· καὶ ὁπότε ἀφίκοιτό τις μνώ-
μενος τοῦ Οἰνομάου τὴν θυγατέρα, ὁ μὲν ἠπείγετο ὁ
Μυρτίλος σὺν τέχνῃ τοῦ Οἰνομάου τὰς ἵππους, ὁ δὲ ἐν
τῷ δρόμῳ τὸν μνηστῆρα, ὁπότε ἐγγὺς γένοιτο, κατη-
11 κόντιζεν. Ἱπποδαμείας δὲ ἤρα μὲν καὶ αὐτὸς ὁ Μυρτίλος,
ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα ἀτόλμως ἔχων ὑπεῖκε καὶ ἡνιόχει τῷ
Οἰνομάῳ. τέλος δὲ καὶ ἀναφανῆναι τοῦ Οἰνομάου προ-
δότην φασὶν αὐτὸν ὑπαχθέντα ὅρκοις, ὥς οἱ νύκτα ὁ
Πέλοψ μίαν Ἱπποδαμείᾳ συγγενέσθαι παρήσει. Ἀναμι-
μνήσκοντα οὖν τῶν ὅρκων ὁ Πέλοψ ἐξέβαλεν ἐκ τῆς νεώς·
Φενεᾶται δὲ τοῦ Μυρτίλου τὸν νεκρὸν ἐκβληθέντα ὑπὸ
τοῦ κλύδωνος λέγουσιν ἀνελόμενοι θάψαι, καὶ νύκτωρ

630 κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν αὐτῷ. Ἔστι δὲ ὁ Πέλοψ δῆλος οὐ 12
πολλήν τινα παραπλεύσας θάλασσαν, ἀλλὰ ὅσον ἀπὸ τοῦ
Ἀλφειοῦ τῶν ἐκβολῶν ἐς τὸ ἐπίνειον τὸ Ἠλείων. οὐκ ἂν
οὖν τό γε πέλαγος τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρ-
μοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας
καὶ παρ᾽ Ἑλένην ἔρημον νῆσον καθῆκον ἐς τὸ Αἰγαῖον·
ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες
εἰκότα εἰρηκέναι λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ
πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ.

XV. Φενεάταις δὲ καὶ Δήμητρός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλη-
σιν Ἐλευσινίας, καὶ ἄγουσι τῇ θεῷ τελετήν, τὰ Ἐλευσῖνι
δρώμενα καὶ παρὰ σφίσι τὰ αὐτὰ φάσκοντες καθεστη-
κέναι· ἀφικέσθαι γὰρ αὐτοῖς Ναὸν κατὰ μάντευμα ἐκ
Δελφῶν, τρίτον δὲ ἀπόγονον Εὐμόλπου τοῦτον εἶναι
τὸν Ναόν. Παρὰ δὲ τῆς Ἐλευσινίας τὸ ἱερὸν πεποίηται
Πέτρωμα καλούμενον, λίθοι δύο ἡρμοσμένοι πρὸς ἀλλή-
λους μεγάλοι. ἄγοντες δὲ παρὰ ἔτος ἥντινα τελετὴν μεί- 2
ζονα ὀνομάζουσι, τοὺς λίθους τούτους τηνικαῦτα ἀνοί-
γουσι, καὶ λαβόντες γράμματα ἐξ αὐτῶν ἔχοντα τὰ ἐς τὴν
τελετὴν καὶ ἀναγνόντες ἐς ἐπήκοον τῶν μυστῶν κατέ-
θεντο ἐν νυκτὶ αὖθις τῇ αὐτῇ. Φενεατῶν δὲ οἶδα τοὺς
πολλοὺς καὶ ὀμνύντας ὑπὲρ μεγίστων τῷ Πετρώματι.
καὶ ἐπίθημα ἐπ᾽ αὐτῷ περιφερές ἐστιν, ἔχον ἐντὸς Δή- 3
μητρος πρόσωπον Κιδαρίας· τοῦτο ὁ ἱερεὺς περιθέμενος
τὸ πρόσωπον ἐν τῇ μείζονι καλουμένῃ τελετῇ ῥάβδοις
κατὰ λόγον δή τινα τοὺς ὑποχθονίους παίει. Φενεατῶν
δέ ἐστι λόγος, καὶ πρὶν ἢ Ναόν, ἀφικέσθαι καὶ ἐνταῦθα
Δήμητρα πλανωμένην· ὅσοι δὲ Φενεατῶν οἴκῳ τε καὶ
ξενίοις ἐδέξαντο αὐτήν, τούτοις τὰ ὄσπρια ἡ θεὸς τὰ
ἄλλα, κύαμον δὲ οὐκ ἔδωκέ σφισι. Κύαμον μὲν οὖν ἐφ᾽ 4
ὅτῳ μὴ καθαρὸν εἶναι νομίζουσιν ὄσπριον, ἔστιν ἱερὸς
631 ἐπ᾽ αὐτῷ λόγος· οἱ δὲ τῷ Φενεατῶν λόγῳ δεξάμενοι τὴν

θεόν, Τρισαύλης καὶ Δαμιθάλης, ἐποιήσαντο μὲν Δή-
μητρος ναὸν Θεσμίας ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κυλλήνῃ, κατεστή-
σαντο δὲ αὐτῇ καὶ τελετήν, ἥντινα καὶ νῦν ἄγουσιν. ὁ δὲ
ναὸς οὗτος τῆς Θεσμίας σταδίους πέντε μάλιστά που καὶ
δέκα ἀπωτέρω τῆς πόλεως.

5 2. Ἐς δὲ Πελλήνην ἐκ Φενεοῦ καὶ ἐς Αἴγειραν ἰόντι
Ἀχαιῶν πόλιν, πέντε που προεληλυθότι καὶ δέκα στα-
δίους Ἀπόλλωνός ἐστι Πυθίου ναός· ἐρείπια δὲ ἐλείπετο
αὐτοῦ μόνα καὶ βωμὸς μέγας λίθου λευκοῦ. ἐνταῦθα ἔτι
καὶ νῦν Ἀπόλλωνι Φενεᾶται καὶ Ἀρτέμιδι θύουσιν, Ἡρα-
κλέα ἑλόντα Ἦλιν τὸ ἱερὸν λέγοντες ποιῆσαι. 3. Ἔστι δὲ
αὐτόθι καὶ ἡρώων μνήματα, ὅσοι σὺν Ἡρακλεῖ στρατείας
ἐπὶ Ἠλείους μετασχόντες οὐκ ἀπεσώθησαν οἴκαδε ἐκ τῆς
6 μάχης. τέθαπται δὲ Τελαμὼν μὲν ἐγγύτατα τοῦ ποταμοῦ
τοῦ Ἀροανίου, ἀπωτέρω μικρὸν ᾗ ἔστι τὸ ἱερὸν τοῦ
Ἀπόλλωνος, Χαλκώδων δὲ οὐ πόρρω κρήνης καλουμένης
Οἰνόης. τὸν μὲν δὴ Ἐλεφήνορος τοῦ Εὐβοεῦσιν ἐς Ἴλιον
ἡγησαμένου καὶ τὸν Αἴαντός τε καὶ Τεύκρου, τούτων
μὲν τοὺς πατέρας οὐκ ἀποδέξαιτο ἄν τις ἐν τούτῳ πεσεῖν
τῷ ἀγῶνι. πῶς μὲν γὰρ ἂν συνεπελάβετο Ἡρακλεῖ τοῦ
ἔργου Χαλκώδων, ὃν πρότερον ἔτι ἀποκτεῖναι Ἀμφι-
τρύων καὶ μαρτυρεῖται καὶ πιστεύειν ἄξιά ἐστιν ἐν Θή-
7 βαις; πῶς δὲ Τεῦκρος ᾤκισεν ἂν Σαλαμῖνα ἐν Κύπρῳ
πόλιν μηδενός, ὡς ἀνέστρεψεν ἐκ Τροίας, ἐκβαλόντος ἐκ
τῆς οἰκείας; τίς δ' ἂν ἐξήλασεν ἄλλος πλὴν ὁ Τελαμὼν
αὐτόν; δῆλα οὖν ἐστι Χαλκώδοντα οὐ τὸν ἐξ Εὐβοίας
καὶ Τελαμῶνα οὐ τὸν Αἰγινήτην ἐπὶ Ἠλείους Ἡρακλεῖ
μετεσχηκέναι τῆς στρατείας· ὁμώνυμοι δὲ ἐπιφανέσιν
ἄνδρες ἀφανέστεροι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι καὶ τὸν ἅπαντα ἐγί-
νοντο ὁμοίως χρόνον.

8 4. Φενεάταις δὲ πρὸς τὸ Ἀχαϊκὸν τὸ ὅμορον οὐ καθ'
ἓν ὅροι τῆς γῆς εἰσίν, ἀλλὰ πρὸς μὲν Πελλήνην ὁ καλού- 632

μενος Πωρίνας, πρὸς δὲ τὴν Αἰγειρᾶτιν τὸ ἐπ' Ἄρτεμιν.
Ἐν δὲ αὐτῶν Φενεατῶν τῇ χώρᾳ μετὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλ-
λωνος τοῦ Πυθίου προήξεις τε οὐκ ἐπὶ πολὺ καὶ ἐντὸς
ἔσῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ ὄρος ἀγούσης τὴν Κρᾶθιν. ἐν 5
τούτῳ τῷ ὄρει τοῦ ποταμοῦ τῆς Κράθιδός εἰσιν αἱ πηγαί·
ῥεῖ δὲ ἐς θάλασσαν παρὰ Αἰγάς, ἔρημον τὰ ἐπ' ἐμοῦ χω-
ρίον, τὰ δὲ παλαιότερα Ἀχαιῶν πόλιν. Ἀπὸ τούτου δὲ
καλεῖται τοῦ Κράθιδος καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμὸς ἐν γῇ τῇ
Βρεττίων. ἐν δὲ τῇ Κράθιδι τῷ ὄρει Πυρωνίας ἱερόν
ἐστιν Ἀρτέμιδος· καὶ τὰ ἔτι ἀρχαιότερα παρὰ τῆς θεοῦ
ταύτης ἐπήγοντο Ἀργεῖοι πῦρ ἐς τὰ Λερναῖα.

XVI. Ἐκ δὲ Φενεοῦ πρὸς ἥλιον ἰόντι ἀνίσχοντα ὄρους
ἐστὶν ἄκρα Γερόντειον, καὶ κατὰ ταύτην ὁδός· Φενεάταις
δὲ ὅροι πρὸς Στυμφαλίους τῆς γῆς τοῦτό ἐστι τὸ Γερόν-
τειον. τοῦ Γεροντείου δὲ ἐν ἀριστερᾷ διὰ τῆς Φενεατικῆς
ὁδεύοντι ὄρη Φενεατῶν ἐστὶ Τρίκρηνα καλούμενα, καὶ
εἰσὶν αὐτόθι κρῆναι τρεῖς· ἐν ταύταις λοῦσαι τεχθέντα
Ἑρμῆν αἱ περὶ τὸ ὄρος λέγονται νύμφαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ
τὰς πηγὰς ἱερὰς Ἑρμοῦ νομίζουσιν. 2. Τρικρήνων δὲ οὐ 2
πόρρω ἄλλο ἐστὶν ὄρος Σηπία, καὶ Αἰπύτῳ τῷ Ἐλάτου
λέγουσιν ἐνταῦθα γενέσθαι τὴν τελευτὴν ἐκ τοῦ ὄφεως,
καί οἱ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν αὐτόθι· οὐ γὰρ οἷά τε ἦν
σφίσιν ἐς τὸ πρόσω φέρειν τὸν νεκρόν. Τούτους οἱ Ἀρ-
κάδες τοὺς ὄφεις γίνεσθαι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι ἐν τῷ ὄρει
φασίν, οὐ μέντοι πολλούς γε, ἀλλὰ καὶ μάλιστα σπα-
νίους· ἅτε γὰρ τοῦ ἔτους τὸ πολὺ νειφομένου τοῦ ὄρους,
οἵ τε ἀποληφθέντες τῶν φωλεῶν ἐκτὸς ὑπὸ τῆς χιόνος
διαφθείρονται, καὶ ἢν πρότερον καταφυγόντες τύχωσιν
ἐς τὰ φωλεά, ὅμως ἡ χιὼν μέρος τι αὐτῶν ἀπόλλυσιν,
ἅτε καὶ ἐς αὐτὰ τὰ φωλεὰ καθικνουμένου τοῦ κρυμοῦ.
Τὸν δὲ τοῦ Αἰπύτου τάφον σπουδῇ μάλιστα ἐθεασάμην, 3
ὅτι ἐν τοῖς ἐς τοὺς Ἀρκάδας ἔπεσιν ἔσχεν Ὅμηρος λόγον

τοῦ Αἰπύτου μνήματος. ἔστι μὲν οὖν γῆς χῶμα οὐ μέγα,
λίθου κρηπῖδι ἐν κύκλῳ περιεχόμενον· Ὁμήρῳ δέ, οὐ 633
γὰρ εἶδεν ἀξιολογώτερον μνῆμα, εἰκότως παρέξειν ἔμελλε
θαῦμα, ἐπεὶ καὶ Ἡφαίστου τὸν χορὸν ἐπὶ τῇ Ἀχιλλέως
ἀσπίδι εἰργασμένον εἰκάζει χορῷ Δαιδάλου ποιηθέντι,
4 σοφώτερα οὐ θεασάμενος. Τάφους δὲ ἀξίους θαύματος
ἐπιστάμενος πολλοὺς δυοῖν ἐξ αὐτῶν ἐπιμνησθήσομαι,
τοῦ τε ἐν Ἁλικαρνασῷ καὶ ἐν τῇ Ἑβραίων. ὁ μὲν δὴ ἐν
Ἁλικαρνασῷ Μαυσώλῳ βασιλεύσαντι Ἁλικαρνασέων πε-
ποίηται, μέγεθος δὲ οὕτω δή τί ἐστι μέγας καὶ ἐς κατα-
σκευὴν περίβλεπτος τὴν πᾶσαν, ὥστε καὶ Ῥωμαῖοι μεγά-
λως δή τι αὐτὸν θαυμάζοντες τὰ παρὰ σφίσιν ἐπιφανῆ
5 μνήματα Μαυσώλεια ὀνομάζουσιν. Ἑβραίοις δὲ Ἑλένης
γυναικὸς ἐπιχωρίας τάφος ἐστὶν ἐν πόλει Σολύμοις, ἣν
ἐς ἔδαφος κατέβαλεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεύς. μεμηχάνηται
δὲ ἐν τῷ τάφῳ τὴν θύραν, ὁμοίως παντὶ οὖσαν τῷ τάφῳ
λιθίνην, μὴ πρότερον διανοίγεσθαι, πρὶν ἂν ἡμέραν τε
ἀεὶ καὶ ὥραν τὸ ἔτος ἐπαγάγῃ τὴν αὐτήν· τότε δὲ ὑπὸ
μόνου τοῦ μηχανήματος ἀνοιχθεῖσα καὶ οὐ πολὺ ἐπι-
σχοῦσα συνεκλείσθη δι' ὀλίγης. τοῦτον μὲν δὴ οὕτω· τὸν
δὲ ἄλλον χρόνον ἀνοῖξαι πειρώμενος ἀνοίξαις μὲν οὐκ
ἄν, κατάξεις δὲ αὐτὴν πρότερον βιαζόμενος.

XVII. Μετὰ δὲ τοῦ Αἰπύτου τὸν τάφον ὄρος τε ὑψη-
λότατον ὀρῶν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ Κυλλήνη καὶ Ἑρμοῦ Κυλ-
ληνίου κατερριμμένος ναός ἐστιν ἐπὶ κορυφῆς τοῦ ὄρους.
δῆλα δέ ἐστιν ἀπὸ Κυλλῆνος τοῦ Ἐλάτου τῷ τε ὄρει τὸ
2 ὄνομα καὶ ἡ ἐπίκλησις γεγενημένη τῷ θεῷ. τοῖς δὲ ἀν-
θρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὁπόσα καὶ ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυ-
νήθημεν, τοσάδε ἦν ἀφ' ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο, ἔβενος,
κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, ἡ μῖλαξ, ὁ λωτός·
τῷ δὲ Ἑρμῇ τῷ Κυλληνίῳ τούτων μὲν ἀπὸ οὐδενός, θύου
δὲ πεποιημένον τὸ ἄγαλμά ἐστιν. ὀκτὼ δὲ εἶναι ποδῶν

634 μάλιστα αὐτὸ εἰκάζομεν. 3. Παρέχεται δὲ καὶ θαῦμα τοι- 3
όνδε ἡ Κυλλήνη· κόσσυφοι γὰρ οἱ ὄρνιθες ὁλόλευκοί
εἰσιν ἐν αὐτῇ. οἱ δὲ ὑπὸ Βοιωτῶν καλούμενοι γένος ἄλλο
πού τί εἰσιν ὀρνίθων, οὐκ ᾠδικόν. ἀετοὺς μὲν οὖν ὀνο-
μαζομένους κυκνίας μάλιστα ἐοικότας κύκνῳ λευκότητα
οἶδα ἐν Σιπύλῳ θεασάμενος περὶ λίμνην καλουμένην
Ταντάλου· ὗς δὲ ἀγρίους λευκοὺς καὶ ἄρκτους τῶν Θρᾳ-
κίων λευκὰς ἤδη που καὶ ἄνδρες ἐκτήσαντο ἰδιῶται.
λαγῷ δὲ καὶ ἔλαφοι, τὸ μὲν Λιβυκὸν θρέμμα οἱ λαγῴ 4
εἰσιν οἱ λευκοί· ἐλάφους δὲ ἐν Ῥώμῃ λευκὰς εἶδόν τε καὶ
ἰδὼν θαῦμα ἐποιησάμην, ὁπόθεν δὲ ἢ τῶν ἠπείρων οὖσαι
ἢ νησιώτιδες ἐκομίσθησαν, οὐκ ἐπῆλθεν ἐρέσθαι μοι.
τάδε μὲν ἡμῖν λελέχθω τῶν ἐν Κυλλήνῃ κοσσύφων ἕνεκα,
ὡς μὴ τοῖς ῥηθεῖσιν ἐς τὴν χρόαν αὐτῶν ἀπιστοίη μηδείς.

4. Ἔχεται δὲ ἄλλο ὄρος Κυλλήνης Χελυδόρεα, ἔνθα 5
εὑρὼν χελώνην Ἑρμῆς ἐκδεῖραι τὸ θηρίον καὶ ἀπ' αὐτῆς
λέγεται ποιήσασθαι λύραν. ἐνταῦθα Φενεάταις καὶ Πελ-
ληνεῦσιν ὅροι τῆς γῆς εἰσί, καὶ τοῦ ὄρους τῶν Χελυδο-
ρέων οἱ Ἀχαιοὶ τὸ πλέον νέμονται.

5. Ἐκ Φενεοῦ δὲ ἰόντι ἐπὶ ἑσπέρας καὶ ἡλίου δυσμῶν 6
ἡ μὲν ἀριστερὰ τῶν ὁδῶν ἐς πόλιν ἄγει Κλείτορα, ἐν
δεξιᾷ δὲ ἐπὶ Νώνακριν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. τὸ μὲν
δὴ ἀρχαῖον ἡ Νώνακρις πόλισμα ἦν Ἀρκάδων, καὶ ἀπὸ
τῆς Λυκάονος γυναικὸς τὸ ὄνομα εἰλήφει· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν
ἐρείπια ἦν, οὐδὲ τούτων τὰ πολλὰ ἔτι δῆλα. τῶν δὲ ἐρει-
πίων οὐ πόρρω κρημνός ἐστιν ὑψηλός· οὐχ ἕτερον δ'
ἐς τοσοῦτον ἀνήκοντα ὕψους οἶδα. καὶ ὕδωρ κατὰ τοῦ
κρημνοῦ στάζει· καλοῦσι δὲ Ἕλληνες αὐτὸ ὕδωρ Στυγός.

XVIII. Εἶναι δὲ τὴν Στύγα Ἡσίοδος μὲν ἐν Θεογονίᾳ
πεποίηκεν, Ἡσιόδου γὰρ δὴ ἔπη τὴν Θεογονίαν εἰσὶν οἳ
νομίζουσι, πεποιημένα οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα Ὠκεανοῦ θυ-
γατέρα τὴν Στύγα, γυναῖκα δὲ αὐτὴν εἶναι Πάλλαντος.

ἐοικότα δὲ πεποιηκέναι τούτοις καὶ Λίνον φασίν· ἐμοὶ δὲ 635
ἐπιλεγομένῳ παντάπασιν ἐφαίνετο ταῦτά γε εἶναι κίβ-
2 δηλα. Ἐπιμενίδης δὲ ὁ Κρὴς εἶναι μὲν καὶ οὗτος θυγα-
τέρα Ὠκεανοῦ τὴν Στύγα ἐποίησε, συνοικεῖν δὲ αὐτὴν
οὐ Πάλλαντι, ἀλλὰ ἐκ Πείραντος Ἔχιδναν τεκεῖν, ὅστις
δὴ ὁ Πείρας ἐστί. μάλιστα δὲ τῆς Στυγὸς τὸ ὄνομα ἐς τὴν
ποίησιν ἐπεισηγάγετο Ὅμηρος. ἐν μέν γε Ἥρας ἐποίησεν
ὅρκῳ,

Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ.

Ταῦτα μὲν δὴ ἐποίησεν ὡς ἂν ἰδὼν ἐς τὸ ὕδωρ τῆς Στυ-
γὸς στάζον· βούλεται δὲ καὶ ἐν καταλόγῳ τῶν μετὰ Γου-
νέως Τιταρησίῳ ποταμῷ ῥεῖν τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς Στυγός.
3 ἐποίησε δὲ καὶ ἐν Ἅιδου ὕδωρ εἶναι, καὶ Ἀθηνᾶ τὸν Δία
οὐ μεμνῆσθαί φησιν ὅτι δι᾽ αὐτῆς Ἡρακλέα ἔσωζεν ἐκ
τῶν Εὐρυσθέως ἄθλων·

Εἰ γὰρ ἐγὼ τόδε ᾔδη ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν,
εὖτέ μιν εἰς Ἀΐδαο πυλάρταο προὔπεμψεν
ἐξ Ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο
οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε Στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα.

4 2. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνα-
κριν στάζον ἐσπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν,
διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν
κάτεισι· θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ
καὶ ἄλλῳ ζῴῳ παντί. λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος
ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον. χρόνῳ
δὲ ὕστερον ἐγνώσθη καὶ εἰ δή τι ἄλλο πρόσεστι τῷ ὕδατι
5 τῶν ἐς θαῦμα ἡκόντων. Ὕαλος μέν γε καὶ κρύσταλλος
καὶ μόρρια καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθου ποιού- 636
μενα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεραμεᾶ, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Στυ-
γὸς τοῦ ὕδατος ῥήγνυται· κεράτινα δὲ καὶ ὀστέϊνα σίδη-
ρός τε καὶ χαλκός, ἔτι δὲ μόλιβδός τε καὶ κασσίτερος καὶ

ἄργυρος καὶ τὸ ἤλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος.
τὸ δὲ αὐτὸ μετάλλοις τοῖς πᾶσι καὶ ὁ χρυσὸς πένονθε·
καίτοι γε καθαρεύειν [γε] τὸν χρυσὸν ἀπὸ τοῦ ἰοῦ ἥ τε
ποιήτρια μάρτυς ἐστὶν ἡ Λεσβία καὶ αὐτὸς ὁ χρυσὸς ἐπι-
δείκνυσιν. Ἔδωκε δὲ ἄρα ὁ θεὸς τοῖς μάλιστα ἀπερριμ- 6
μένοις κρατεῖν τῶν ὑπερηρκότων τῇ δόξῃ. τοῦτο μὲν γὰρ
τὰ μάργαρα ἀπόλλυσθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ ὄξους· τοῦτο
δὲ τὸν ἀδάμαντα λίθων ὄντα ἰσχυρότατον τοῦ τράγου
κατατήκει τὸ αἷμα. καὶ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ οὐ δύναται τῆς
Στυγὸς ὁπλὴν ἵππου βιάσασθαι μόνην, ἀλλὰ ἐμβληθὲν
κατέχεταί τε ὑπ᾽ αὐτῆς καὶ οὐ διεργάζεται τὴν ὁπλήν.
Εἰ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέβη τὴν τελευ-
τὴν διὰ τοῦ φαρμάκου γενέσθαι τούτου, σαφῶς μὲν οὐκ
οἶδα, λεγόμενον δὲ οἶδα.

3. Ὑπὲρ δὲ τὴν Νώνακριν ὄρη τε καλούμενα Ἀροά- 7
νια καὶ σπήλαιόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ἐς τοῦτο ἀναφυγεῖν τὸ
σπήλαιον τὰς θυγατέρας τὰς Προίτου μανείσας λέγουσιν,
ἃς ὁ Μελάμπους θυσίαις τε ἀπορρήτοις καὶ καθαρμοῖς
κατήγαγεν ἐς χωρίον καλούμενον Λουσούς. τοῦ μὲν δὴ
ὄρους τῶν Ἀροανίων Φενεᾶται τὰ πολλὰ ἐνέμοντο· οἱ δὲ
ἐν ὅροις ἤδη Κλειτορίων εἰσὶν οἱ Λουσοί. πόλιν μὲν δή 8
ποτε εἶναι λέγουσι τοὺς Λουσούς, καὶ Ἀγησίλας ἀνὴρ
Λουσεὺς ἀνηγορεύθη κέλητι ἵππῳ νικῶν, ὅτε πρώτην
ἐπὶ ταῖς δέκα ἐτίθεσαν πυθιάδα Ἀμφικτυόνες· τὰ δὲ ἐφ᾽
ἡμῶν οὐδὲ ἐρείπια ἔτι λειπόμενα ἦν Λουσῶν. τὰς δὲ
637 θυγατέρας τοῦ Προίτου κατήγαγεν ὁ Μελάμπους ἐς τοὺς
Λουσοὺς καὶ ἠκέσατο τῆς μανίας ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ· καὶ
ἀπ᾽ ἐκείνου τὴν Ἄρτεμιν ταύτην Ἡμερασίαν καλοῦσιν
οἱ Κλειτόριοι.

XIX. Εἰσὶ δέ τινες γένους μὲν καὶ οὗτοι τῶν Ἀρκά-
δων, ὄνομα δέ σφισι Κυναιθαεῖς, οἳ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ
ἄγαλμα ἀνέθεσαν τοῦ Διός, κεραυνὸν ἐν ἑκατέρᾳ ἔχοντα

τῇ χειρί· οὗτοι οἱ Κυναιθαεῖς τεσσαράκοντα ἀπωτέρω
τοῦ ** σταδίοις μᾶλλον οἰκοῦσι, καί σφισιν ἐν ἀγορᾷ πε-
ποίηνται μὲν θεῶν βωμοί, πεποίηται δὲ Ἀδριανοῦ βασι-
2 λέως εἰκών. τὰ δὲ μάλιστα ἥκοντα ἐς μνήμην Διονύσου
ἐστὶν ἐνταῦθα ἱερόν, καὶ ἑορτὴν ὥρᾳ ἄγουσι χειμῶνος,
ἐν ᾗ λίπα ἀληλιμμένοι ἄνδρες ἐξ ἀγέλης βοῶν ταῦρον,
ὃν ἂν σφισιν ἐπὶ νοῦν αὐτὸς ὁ θεὸς ποιήσῃ, ἀράμενοι
κομίζουσι πρὸς τὸ ἱερόν. Θυσία μὲν τοιαύτη σφίσι κα-
θέστηκε· 2. πηγὴ δέ ἐστιν αὐτόθι ὕδατος ψυχροῦ, δύο
μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἄστεως ἀπωτέρω σταδίοις, καὶ ὑπὲρ αὐ-
3 τῆς πλάτανος πεφυκυῖα. ὃς δ' ἂν ὑπὸ κυνὸς κατασχέτου
λύσσῃ ἤτοι ἕλκος ἢ καὶ ἄλλως κίνδυνον εὕρηται, τὸ ὕδωρ
οἱ πίνοντι ἴαμα· καὶ Ἄλυσσον τοῦδε ἕνεκα ὀνομάζουσι
τὴν πηγήν. καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν Ἀρκάσι τὸ μὲν πρὸς
Φενεῷ ὕδωρ, ὃ Στύγα ὀνομάζουσιν, ἐπ' ἀνθρώπου
συμφορᾷ ἀνευρημένον, ἡ δὲ πηγὴ ἡ ἐν Κυναιθαεῦσιν
4 ἀγαθὸν οὖσα ἀντίρροπον τῷ ἐκεῖ πήματι. 3. Λείπεται δὲ
ἐκ Φενεοῦ τῶν ὁδῶν, αἵ εἰσι πρὸς ἡλίου δυσμῶν, τὰ ἐν
ἀριστερᾷ. αὕτη δὲ ἡ ὁδὸς ἄγει μὲν ἐς Κλείτορα, καθήκει
δὲ παρὰ τοῦ Ἡρακλέους τὸ ἔργον, ὃ τῷ ποταμῷ ῥεῦμα
ἐποίησεν εἶναι τῷ Ἀροανίῳ. παρὰ τοῦτο ἡ ὁδὸς κάτεισιν
ἐπὶ χωρίον Λυκουρίαν, καὶ ἔστι Φενεάταις ἡ Λυκουρία
πρὸς Κλειτορίους ὅροι τῆς γῆς.

XX. Προελθόντων δὲ σταδίους ὡς πεντήκοντα ἐκ 638
Λυκουρίας ἐπὶ τοῦ Λάδωνος ἀφίξῃ τὰς πηγάς. ἤκουσα
δὲ ὡς τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον ἐν τῇ Φενεατικῇ, κατερχόμε-
μον ἐς τὰ βάραθρα τὰ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἄνεισιν ἐνταῦθα
καὶ ποιεῖ τῷ Λάδωνι τὰς πηγάς. τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἔχω
σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἐστὶν ἔχον· ὁ δὲ
Λάδων ποταμῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὕδωρ παρέχεται κάλλι-
στον, ἔχει δὲ καὶ ἄλλως ἐς ἀνθρώπους φήμην [Δάφνης
2 τε εἵνεκα] καὶ τὰ ᾀδόμενα ἐς τὴν Δάφνην. Τοῦ λόγου δὲ

τοῦ ἐς Δάφνην τὰ μὲν ** Συρίας τοῖς οἰκοῦσιν ἐπὶ Ὀρόντῃ
ποταμῷ παρίημι, λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ὑπὸ Ἀρκά-
δων καὶ Ἠλείων. Οἰνομάῳ τῷ δυναστεύσαντι ἐν Πίσῃ
Λεύκιππος ἦν υἱός. οὗτος ἐρασθεὶς Δάφνης ὁ Λεύκιππος
ἐκ μὲν τοῦ εὐθέος μνώμενος γυναῖκα ἕξειν ἀπεγίνωσκεν
αὐτὴν ἅτε ἅπαν τὸ ἄρσεν γένος φεύγουσαν· παρέστη δέ
οἱ τοιόνδε ἐς αὐτὴν σόφισμα. ἔτρεφεν ὁ Λεύκιππος κό- 3
μην τῷ Ἀλφειῷ· ταύτην οἷα δὴ παρθένος πλεξάμενος
τὴν κόμην, καὶ ἐσθῆτα ἐνδὺς γυναικείαν, ἀφίκετο ὡς
τὴν Δάφνην, ἐλθὼν δὲ Οἰνομάου τε ἔλεγεν εἶναι θυγά-
τηρ, καὶ ὡς συνθηρᾶν ἐθέλοι τῇ Δάφνῃ. Ἅτε δὲ εἶναι
παρθένος νομιζόμενος, καὶ τὰς ἄλλας ὑπερβεβλημένος
παρθένους γένους τε ἀξιώματι καὶ σοφίᾳ τῇ ἐς τὰ κυνη-
γέσια, πρὸς δὲ καὶ τῇ θεραπείᾳ περισσῇ χρώμενος, ἐς
φιλίαν ἰσχυρὰν ἐπάγεται τὴν Δάφνην. Οἱ δὲ τὸν Ἀπόλ- 4
λωνος ἔρωτα ἐς αὐτὴν ᾄδοντες καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν,
Ἀπόλλωνα Λευκίππῳ νεμεσῆσαι τῆς ἐς τὸν ἔρωτα εὐδαι-
μονίας. αὐτίκα δὲ ἐπεθύμησεν ἐν τῷ Λάδωνι ἡ Δάφνη
καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι νήχεσθαι, καὶ τὸν Λεύκιππον
ἀποδύουσιν ἄκοντα· ἰδοῦσαι δὲ οὐ παρθένον τοῖς τε
ἀκοντίοις αὐτὸν καὶ ἐγχειριδίοις τύπτουσαι διέφθειραν.
ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγουσι.

639 XXI. Τοῦ Λάδωνος δὲ τῶν πηγῶν ἀπέχει στάδια
ἑξήκοντα ἡ Κλειτορίων πόλις· ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἀπὸ τῶν πηγῶν
τοῦ Λάδωνός ἐστιν αὐλὼν στενὸς παρὰ τὸν Ἀροάνιον πο-
ταμόν. πρὸς δὲ τῇ πόλει διαβήσῃ ποταμὸν καλούμενον
Κλείτορα. ἐκδίδωσιν οὖν ὁ Κλείτωρ ἐς τὸν Ἀροάνιον, οὐ
πλέον τῆς πόλεως σταδίους ἀπέχοντα ἑπτά. Εἰσὶ δὲ ἰχθῦς 2
ἐν τῷ Ἀροανίῳ καὶ ἄλλοι καὶ οἱ ποικιλίαι καλούμενοι·
τούτους λέγουσι τοὺς ποικιλίας φθέγγεσθαι κίχλῃ τῇ
ὄρνιθι ἐοικός. ἐγὼ δὲ ἀγρευθέντας μὲν εἶδον, φθεγγο-
μένων δὲ ἤκουσα οὐδὲν καταμείνας πρὸς τῷ ποταμῷ καὶ

ἐς ἡλίου δυσμάς, ὅτε δὴ φθέγγεσθαι μάλιστα ἐλέγοντο
οἱ ἰχθῦς.
3 2. Τῇ δὲ Κλειτορίων πόλει τὸ μὲν ὄνομα ἀπὸ τοῦ
παιδὸς ἐτέθη τοῦ Ἀζᾶνος, οἰκεῖται δ' ἐν ὁμαλῷ, κύκλῳ
δὲ ὄρη περιέχοντά ἐστιν οὐ μεγάλα. Κλειτορίοις δὲ ἱερὰ
τὰ ἐπιφανέστατα Δήμητρος, τὸ δὲ Ἀσκληπιοῦ, τρίτον δέ
ἐστιν Εἰλειθυίας *** εἶναι, καὶ ἀριθμὸν ἐποίησεν οὐδένα
ἐπ' αὐτοῖς· Λύκιος δὲ Ὠλὴν ἀρχαιότερος τὴν ἡλικίαν, Δη-
λίοις ὕμνους καὶ ἄλλους ποιήσας καὶ ἐς Εἰλείθυιάν [τε],
εὔλινόν τε αὐτὴν ἀνακαλεῖ, δῆλον ὡς τῇ Πεπρωμένῃ τὴν
4 αὐτήν, καὶ Κρόνου πρεσβυτέραν φησὶν εἶναι. Κλειτορίοις
δὲ καὶ Διοσκούρων καλουμένων δὲ Θεῶν Μεγάλων ἐστὶν
ἱερόν, ὅσον τέσσαρα ἀπέχον στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ
ἀγάλματά ἐστιν αὐτοῖς χαλκᾶ. 3. Πεποίηται δὲ καὶ ἐπὶ
ὄρους κορυφῆς σταδίοις τριάκοντα ἀπωτέρω τῆς πόλεως
ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς Κορίας.

XXII. Ἐπανάγει δὲ ὁ λόγος με ἐπὶ Στύμφηλον καὶ 640
ἐπὶ τοὺς Φενεατῶν καὶ Στυμφηλίων ὅρους τὸ ὀνομαζό-
μενον Γερόντειον. Στυμφήλιοι δὲ τεταγμένοι μὲν οὐ
μετὰ Ἀρκάδων ἔτι εἰσίν, ἀλλ' ἐς τὸ Ἀργολικὸν συντε-
λοῦσι, μεταστάντες ἐς αὐτὸ ἐθελονταί· γένους δὲ εἶναι
σφᾶς τοῦ Ἀρκάδων τὰ ἔπη μαρτυρεῖ τὰ Ὁμήρου, καὶ ὁ
Στύμφηλος ὁ οἰκιστὴς ἀπόγονος ἦν τρίτος Ἀρκάδος τοῦ
Καλλιστοῦς. Λέγεται δὲ ἐξ ἀρχῆς ἑτέρωθι οἰκισθῆναι τῆς
2 χώρας καὶ οὐκ ἐς τὴν ἐφ' ἡμῶν πόλιν. 2. Ἐν δὲ τῇ Στυμ-
φήλῳ τῇ ἀρχαίᾳ Τήμενόν φασιν οἰκῆσαι τὸν Πελασγοῦ,
καὶ Ἥραν ὑπὸ τοῦ Τημένου τραφῆναι τούτου, καὶ αὐτὸν
ἱερὰ τῇ θεῷ τρία ἱδρύσασθαι καὶ ἐπικλήσεις τρεῖς ἐπ'
αὐτῇ θέσθαι, παρθένῳ μὲν ἔτι οὔσῃ Παιδί· γημαμένην
δὲ τῷ Διὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν Τελείαν· διενεχθεῖσαν δὲ ἐφ'
ὅτῳ δὴ ἐς τὸν Δία καὶ ἐπανήκουσαν ἐς τὴν Στύμφηλον
ὠνόμασεν ὁ Τήμενος Χήραν. τάδε μὲν ὑπὸ Στυμφηλίων

λεγόμενα οἶδα ἐς τὴν θεόν· 3. Ἡ δὲ ἐφ' ἡμῶν πόλις τῶν 3
μὲν εἰρημένων οὐδέν, ἄλλα δὲ εἶχε τοσάδε. ἔστιν ἐν τῇ
Στυμφηλίων πηγή, καὶ ἀπὸ ταύτης ὕδωρ βασιλεὺς Ἀδρι-
ανὸς Κορινθίοις ἤγαγεν ἐς τὴν πόλιν. ἐν δὲ τῇ Στυμ-
φήλῳ χειμῶνος μὲν ὥρᾳ λίμνην τε οὐ μεγάλην ἡ πηγὴ
καὶ ἀπ' αὐτῆς ποταμὸν ποιεῖ τὸν Στύμφηλον· ἐν θέρει
δὲ προλιμνάζει μὲν οὐδὲν ἔτι, ποταμὸς δὲ αὐτίκα ἐστὶν
ἀπὸ τῆς πηγῆς. οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμός,
ἀναφαινόμενος δὲ αὖθις ἐν τῇ Ἀργολίδι μεταβάλλει τὸ
ὄνομα, καὶ αὐτὸν ἀντὶ Στυμφήλου καλοῦσιν Ἐρασῖνον.
4. Ἐπὶ δὲ τῷ ὕδατι τῷ ἐν Στυμφήλῳ κατέχει λόγος ὄρνι- 4
θάς ποτε ἀνδροφάγους ἐπ' αὐτῷ τραφῆναι· ταύτας κα-
τατοξεῦσαι τὰς ὄρνιθας Ἡρακλῆς λέγεται. Πείσανδρος
δὲ αὐτὸν ὁ Καμιρεὺς ἀποκτεῖναι τὰς ὄρνιθας οὔ φησιν,
ἀλλὰ ὡς ψόφῳ κροτάλων ἐκδιώξειεν αὐτάς. γῆς δὲ τῆς
Ἀράβων ἡ ἔρημος παρέχεται καὶ ἄλλα θηρία καὶ ὄρνιθας
καλουμένας Στυμφηλίδας, λεόντων καὶ παρδάλεων οὐ-
641 δέν τι ἡμερωτέρας ἀνθρώποις. Αὗται τοῖς ἐπὶ ἄγραν αὐ- 5
τῶν ἀφικνουμένοις ἐπιπέτανται, καὶ τιτρώσκουσί τε τοῖς
ῥάμφεσι καὶ ἀποκτείνουσιν. ὅσα μὲν δὴ χαλκοῦ καὶ σιδή-
ρου φοροῦσιν ἄνθρωποι, διατρυπῶσιν αἱ ὄρνιθες· ἢν
δὲ ἐσθῆτα φλοΐνην παχεῖαν πλέξωνται, τὰ ῥάμφη τῶν
Στυμφηλίδων ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος ἔχεται τῆς φλοΐνης, καθὰ
καὶ πτέρυγες ὀρνίθων τῶν μικρῶν προσέχονται τῷ ἰξῷ.
Αὗται μέγεθος μὲν κατὰ γέρανόν εἰσιν αἱ ὄρνιθες, ἐοίκασι
δὲ ἴβεσι, ῥάμφη δὲ ἀλκιμώτερα φέρουσι καὶ οὐ σκολιά,
ὥσπερ αἱ ἴβεις. Εἰ μὲν δὴ καὶ αἱ κατ' ἐμὲ ὄρνιθες αἱ Ἀρά- 6
βιοι τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ ποτὲ ὀρνίθων τὸ ὄνομα, εἶδος δὲ οὐ
τὸ αὐτὸ ἐκείναις ἔχουσιν, οὐκ οἶδα· εἰ δὲ τὸν πάντα αἰῶνα
κατὰ τὰ αὐτὰ ἱέραξι καὶ ἀετοῖς καὶ Στυμφηλίδες εἰσὶν
ὄρνιθες, Ἀράβιόν τε εἶναί μοι θρέμμα αἱ ὄρνιθες αὗται
φαίνονται, καὶ δύναιτο ἂν πετομένη ποτὲ ἀπόμοιρα ἐξ

*αὐτῶν ἐς Ἀρκαδίαν ἀφικέσθαι ἐπὶ Στύμφηλον. Ὑπὸ μὲν
δὴ τῶν Ἀράβων ἄλλο τί που ἐξ ἀρχῆς καλοῖντο ἂν καὶ οὐ
Στυμφηλίδες· τοῦ Ἡρακλέους δὲ ἡ δόξα καὶ τὸ Ἑλληνι-
κὸν πρὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τετιμημένον ἐξενίκησεν ὡς καὶ
τὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Ἀράβων Στυμφηλίδας καὶ ἐπὶ ἡμῶν*
7 *ὀνομάζεσθαι.* 5. *Ἐν Στυμφήλῳ δὲ καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδός
ἐστιν ἀρχαῖον Στυμφηλίας· τὸ δὲ ἄγαλμα ξόανόν ἐστι τὰ
πολλὰ ἐπίχρυσον. πρὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῷ ὀρόφῳ πεποιη-
μέναι καὶ αἱ Στυμφηλίδες εἰσὶν ὄρνιθες· σαφῶς μὲν οὖν
χαλεπὸν ἦν διαγνῶναι πότερον ξύλου ποίημα ην ἢ
γύψου, τεκμαιρομένοις δὲ ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι ξύλου μᾶλ-
λον ἢ γύψου. εἰσὶ δὲ αὐτόθι καὶ παρθένοι λίθου λευκοῦ,
σκέλη δέ σφισίν ἐστιν ὀρνίθων, ἑστᾶσι δὲ ὄπισθε τοῦ*
8 *ναοῦ.* 6. *Λέγεται δὲ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν γενέσθαι θαῦμα τοι-
όνδε. ἐν Στυμφήλῳ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Στυμφηλίας τὴν
ἑορτὴν τά τε ἄλλα ἦγον οὐ σπουδῇ, καὶ τὰ ἐς αὐτὴν κα-
θεστηκότα ὑπερέβαινον τὰ πολλά. ἐσπεσοῦσα οὖν ὕλη
κατὰ τοῦ βαράθρου τὸ στόμα, ᾗ κάτεισιν ὁ ποταμὸς [ὅς
ἐστιν ὁ Στύμφαλος] ἀνεῖργε μὴ καταδύεσθαι τὸ ὕδωρ,
λίμνην τε ὅσον ἐπὶ τετρακοσίους σταδίους τὸ πεδίον σφίσι*
9 *γενέσθαι λέγουσι. Φασὶ δὲ ἕπεσθαι θηρευτὴν ἄνδρα
ἐλάφῳ φευγούσῃ, καὶ τὴν μὲν ἐς τὸ τέλμα ἵεσθαι, τὸν δὲ* 642
*ἄνδρα τὸν θηρευτὴν ἐπακολουθοῦντα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ
κατόπιν τῆς ἐλάφου νήχεσθαι· καὶ οὕτω τὸ βάραθρον
τήν τε ἔλαφον καὶ ἐπ᾽ αὐτῇ τὸν ἄνδρα ὑπεδέξατο. τού-
τοις δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ ἐπακολουθῆσαί φασιν,
ὥστε ἐς ἡμέραν Στυμφηλίοις ἐξήραντο ἅπαν τοῦ πεδίου
τὸ λιμνάζον· καὶ ἀπὸ τούτου τῇ Ἀρτέμιδι τὴν ἑορτὴν
φιλοτιμίᾳ πλέονι ἄγουσι.*

XXIII. *Μετὰ δὲ Στύμφηλόν ἐστιν Ἀλέα, συνεδρίου
μὲν τοῦ Ἀργολικοῦ μετέχουσα καὶ αὕτη, Ἄλεον δὲ τὸν
Ἀφείδαντος γενέσθαι σφίσιν ἀποφαίνουσιν οἰκιστήν.*

*Θεῶν δὲ ἱερὰ αὐτόθι Ἀρτέμιδός ἐστιν Ἐφεσίας καὶ Ἀθη-
νᾶς Ἀλέας, καὶ Διονύσου ναὸς καὶ ἄγαλμα. τούτῳ παρὰ
ἔτος Σκιέρειαν ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ ἐν Διονύσου τῇ ἑορτῇ
κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν μαστιγοῦνται γυναῖκες, καθὰ
καὶ οἱ Σπαρτιατῶν ἔφηβοι παρὰ τῇ Ὀρθίᾳ.*

2. *Ἐδήλωσα δὲ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ὀρχομενίους ὡς* 2
*πρῶτα μὲν παρὰ τὴν χαράδραν ἐστὶν ἡ εὐθεῖα, τὸ ἀπὸ
τούτου δὲ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ ὕδατος τοῦ λιμνάζοντος. ἐν δὲ
τῷ πεδίῳ τῷ Καφυῶν πεποίηται γῆς χῶμα, δι᾽ οὗ ἀπείρ-
γεται τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς Ὀρχομενίας μὴ εἶναι Καφυεῦσιν
βλάβος τῇ ἐνεργῷ. Κατὰ δὲ τὸ ἐντὸς τοῦ χώματος παρέ-
ξεισιν ὕδωρ ἄλλο, πλήθει μὲν ὅσον τε εἶναι ποταμόν,
κατερχόμενον δὲ ἐς χάσμα γῆς ἄνεισιν αὖθις παρὰ Νά-
σους καλουμένας· τὸ δὲ χωρίον ἔνθα ἄνεισιν ὀνομάζεται
Ῥεῦνος· ἀνατεῖλαν δὲ ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τούτου
παρέχεται ποταμὸν ἀέναον Τράγον.* 3. *τὸ δὲ ὄνομα ἔστι* 3
*μὲν δῆλον ἀπὸ Κηφέως τοῦ Ἀλέου τῇ πόλει γεγονός,
ὀνομάζεσθαι δὲ αὐτὴν φωνῇ τῇ Ἀρκάδων Καφυὰς ἐκνε-
νίκηκε. φασὶ δὲ οἱ Καφυεῖς τὰ ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς
εἶναι χώρας, ἐκβληθέντες δὲ ὑπὸ Αἰγέως ἐξ Ἀθηνῶν ἐς
Ἀρκαδίαν φυγεῖν καὶ ἱκέται γενόμενοι Κηφέως οἰκῆσαι*
643 *ἐνταῦθα. Τὸ μὲν δὴ πόλισμα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῷ πέρατι
ὀρῶν οὐκ ἄγαν ὑψηλῶν παρὰ τοῖς ποσίν ἐστι· Καφυά-
ταις δὲ ἱερὰ θεῶν Ποσειδῶνός ἐστι καὶ ἐπίκλησιν Κνακα-
λησίας Ἀρτέμιδος. ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ ὄρος Κνάκαλος,* 4
*ἔνθα ἐπέτειον τελετὴν ἄγουσι τῇ Ἀρτέμιδι. ὀλίγον δὲ
ὑπὲρ τὴν πόλιν πηγή τέ ἐστι, καὶ ἐπὶ τῇ πηγῇ πλάτανος
μεγάλη καὶ εὐειδὴς πέφυκε· καλοῦσι δὲ αὐτὴν Μενε-
λαΐδα, Μενέλαον στρατὸν ἀθροίζοντα ἐς Τροίαν ἀφικέ-
σθαι τε ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῇ πηγῇ τὴν πλάτανον φυτεῦσαι
λέγοντες· ἐφ᾽ ἡμῶν δὲ καὶ τὴν πηγὴν κατὰ ταὐτὰ τῇ πλα-
τάνῳ καλοῦσι Μενελαΐδα.* 4. *Εἰ δὲ Ἑλλήνων τοῖς λόγοις* 5

ἑπόμενοι καταριθμήσασθαι δεῖ με ὁπόσα δένδρα σῶα ἔτι
καὶ τεθηλότα λείπεται, πρεσβύτατον μὲν ἡ λύγος ἐστὶν
αὐτῶν ἡ ἐν τῷ Σαμίων πεφυκυῖα ἱερῷ Ἥρας, μετὰ δὲ
αὐτὴν ἡ ἐν Δωδώνῃ δρῦς, καὶ ἐλαία τε ἥ ἐν Ἀκροπόλει
καὶ ἡ παρὰ Δηλίοις· τρίτα δὲ ἕνεκα ἀρχαιότητος νέμοιεν
ἂν τῇ δάφνῃ τῇ παρὰ σφίσιν οἱ Σύροι· τῶν δὲ ἄλλων ἡ
πλάτανός ἐστιν αὕτη παλαιότατον.
6 5. Καφυῶν δὲ ἀφέστηκεν ὅσον στάδιον Κονδυλέα
χωρίον, καὶ Ἀρτέμιδος ἄλσος καὶ ναός ἐστιν ἐνταῦθα
καλουμένης Κονδυλεάτιδος τὸ ἀρχαῖον· μετονομασθῆναι
δὲ ἐπὶ αἰτίᾳ τὴν θεόν φασι τοιαύτῃ. παιδία περὶ τὸ ἱερὸν
παίζοντα, ἀριθμὸν δὲ αὐτῶν οὐ μνημονεύουσιν, ἐπέτυχε
καλῳδίῳ, δήσαντα δὲ τὸ καλῴδιον τοῦ ἀγάλματος περὶ
7 τὸν τράχηλον ἐπέλεγεν ὡς ἀπάγχοιτο ἡ Ἄρτεμις. φωρά-
σαντες δὲ οἱ Καφυεῖς τὰ ποιηθέντα ὑπὸ τῶν παιδίων
καταλεύουσιν αὐτά· καί σφισι ταῦτα ἐργασαμένοις ἐσέ-
πεσεν ἐς τὰς γυναῖκας νόσος, τὰ ἐν τῇ γαστρὶ πρὸ τοκε-
τοῦ τεθνεῶτα ἐκβάλλεσθαι, ἐς ὃ ἡ Πυθία θάψαι τε τὰ
παιδία ἀνεῖπε καὶ ἐναγίζειν αὐτοῖς κατὰ ἔτος· ἀποθανεῖν
γὰρ αὐτὰ οὐ σὺν δίκῃ. Καφυεῖς δὲ ποιοῦσι τά τε ἄλλα 644
ἔτι καὶ νῦν κατ' ἐκεῖνο τὸ μάντευμα, καὶ τὴν ἐν ταῖς Κον-
δυλέαις θεόν, προσεῖναι γὰρ καὶ τόδε ἔτι τῷ χρησμῷ
φασί, καλοῦσιν Ἀπαγχομένην ἐξ ἐκείνου. 6. Ἀνελθὼν
δὲ ἐκ Καφυῶν ὅσον σταδίους ἑπτὰ ἐπὶ Νάσους καλουμέ-
νας καταβήσῃ· πεντήκοντα δὲ προελθόντι αὐτόθεν στα-
δίους ἐστὶν ὁ Λάδων. διαβήσῃ τε δὴ τὸν ποταμόν, καὶ
ἐπὶ δρυμὸν ἀφίξῃ Σόρωνα διά τε Ἀργεαθῶν καὶ Λυκούν-
των καλουμένων καὶ Σκοτάνης. ἄγει μὲν δὴ ὁ Σόρων
9 τὴν ἐπὶ Ψωφῖδος· θηρία δὲ οὗτός τε καὶ ὅσοι δρυμοὶ τοῖς
Ἀρκάσιν εἰσὶν ἄλλοι παρέχονται τοσάδε, ἀγρίους ὗς καὶ
ἄρκτους καὶ χελώνας μεγίστας μεγέθει· λύρας ἂν ποιή-
σαιο ἐξ αὐτῶν χελώνης Ἰνδικῆς λύρᾳ παρισουμένας. τοῦ

Σόρωνος δὲ πρὸς τοῖς πέρασιν ἔστι μὲν Πάου κώμης ἐρεί-
πια, εἰσὶ δὲ οὐ πολὺ ἀπωτέρω καλούμεναι Σεῖραι· ὅροι
δὲ Κλειτορίοις τῆς χώρας πρὸς Ψωφιδίους εἰσὶν αἱ Σεῖραι.

XXIV. Ψωφῖδος δὲ οἱ μέν φασιν οἰκιστὴν γενέσθαι
Ψώφιδα τὸν Ἄρρωνος τοῦ Ἐρυμάνθου τοῦ Ἀρίστα τοῦ
Παρθάονος τοῦ Περιφήτου τοῦ Νυκτίμου· τοῖς δέ ἐστιν
εἰρημένα θυγατέρα Ψωφῖδα εἶναι Ξάνθου τοῦ Ἐρυμάν-
θου τοῦ Ἀρκάδος. τάδε μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὴν Ἀρκά-
δων ἐς τοὺς βασιλέας ἔχει μνήμην· ὁ δὲ ἀληθέστατος τῶν 2
λόγων ἐστὶν Ἔρυκος τοῦ ἐν Σικανίᾳ δυναστεύσαντος
παῖδα εἶναι τὴν Ψωφῖδα, ᾗ *** ἐς τὸν οἶκον οὐκ ἠξίου,
καταλείπει δὲ ἔχουσαν ἐν τῇ γαστρὶ παρὰ Λυκόρτᾳ, ξένῳ
μὲν ὄντι αὐτοῦ, κατοικοῦντι δὲ ἐν πόλει Φηγίᾳ, πρὸ δὲ
τοῦ Φηγέως τῆς βασιλείας Ἐρυμάνθῳ καλουμένῃ· ἐπι-
τραφέντες δὲ αὐτόθι Ἐχέφρων καὶ Πρόμαχος Ἡρακλέους
τε ὄντες καὶ τῆς γυναικὸς τῆς Σικανῆς μετέθεντο τῇ Φη-
γίᾳ τὸ ὄνομα Ψωφῖδα ἀπὸ τῆς μητρός. 2. Ἔστι δὲ καὶ Ζα- 3
645 κυνθίων τῇ ἀκροπόλει Ψωφὶς ὄνομα, ὅτι ναυσὶν ἐς τὴν
νῆσον ἐπεραιώθη πρῶτος καὶ ἐγένετο οἰκιστὴς ἀνὴρ Ψω-
φίδιος, Ζάκυνθος ὁ Δαρδάνου. Σειραίων μὲν δὴ στα-
δίοις ἐστὶν ἀπωτέρω τριάκοντα ἡ Ψωφίς· παρὰ δὲ αὐτὴν
ὅ τε Ἀροάνιος ποταμὸς καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς πόλεως
Ἐρύμανθος ῥέουσιν. ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ὁ Ἐρύμανθος ἐν 4
ὄρει Λαμπείᾳ· τὸ δὲ ὄρος τοῦτο ἱερὸν εἶναι Πανὸς λέγε-
ται· εἴη δ' ἂν τοῦ ὄρους τοῦ Ἐρυμάνθου μοῖρα ἡ Λάμ-
πεια. ἐποίησε δὲ Ὅμηρος ὡς ἐν Ταϋγέτῳ τε καὶ Ἐρυμάνθῳ
*** θηρευτὴς οὖν *** τῆς Λαμπείας ὁ Ἐρύμανθος, καὶ
Ἀρκαδίαν διεξελθὼν ἐν δεξιᾷ μὲν τὸ ὄρος ἔχων τὴν Φο-
λόην, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πάλιν Θέλπουσαν χώραν, κάτεισιν
ἐς τὸν Ἀλφειόν. Λέγεται δὲ ὡς Ἡρακλῆς κατὰ πρόσταγμα 5
Εὐρυσθέως παρὰ τῷ Ἐρυμάνθῳ θηράσειεν ὗν μεγέθει
καὶ ἀλκῇ τοὺς ἄλλους ὑπερηρκότα. Κυμαῖοι δὲ οἱ ἐν Ὀπι-

κοῖς συὸς ὀδόντας ἀνακειμένους παρὰ σφίσιν ἐν Ἀπόλ-
λωνος ἱερῷ λόγῳ μὲν λέγουσιν ὡς οἱ ὀδόντες ὑὸς εἶεν
τοῦ Ἐρυμανθίου, τῷ λόγῳ δὲ αὐτῶν οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μέ-
6 τεστι τοῦ εἰκότος. 3. Ψωφιδίοις δὲ ἐν τῇ πόλει τοῦτο μὲν
Ἀφροδίτης ἱερὸν Ἐρυκίνης ἐστὶν ἐπίκλησιν, [ἧς] ἐρείπια
ἐφ' ἡμῶν ἐλείπετο αὐτοῦ μόνα· ἐλέγοντο δὲ οἱ Ψωφῖδος
αὐτὸ ἱδρύσασθαι παῖδες. καὶ τῷ λόγῳ τὸ εἰκὸς πρόσεστι·
ἔστι γὰρ καὶ ἐν Σικελίᾳ τῆς Ἐρυκίνης ἱερὸν ἐν τῇ χώρᾳ 646
τῇ Ἔρυκος, ἁγιώτατόν τε ἐκ παλαιοτάτου καὶ οὐκ ἀπο-
7 δέον πλούτῳ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Πάφῳ. Προμάχου δὲ καὶ
Ἐχέφρονος τῶν Ψωφῖδος οὐκ ἐπιφανῆ κατ' ἐμὲ ἔτι ἦν τὰ
ἡρῷα. 4. Τέθαπται δὲ καὶ Ἀλκμαίων ἐν Ψωφῖδι ὁ Ἀμφι-
αράου, καί οἱ τὸ μνῆμά ἐστιν οἴκημα οὔτε μεγέθει μέγα
οὔτε ἄλλως κεκοσμημένον· περὶ δὲ αὐτὸ κυπάρισσοι πε-
φύκασιν ἐς τοσοῦτον ὕψους ἀνήκουσαι, ὥστε καὶ τὸ ὄρος
τὸ πρὸς τῇ Ψωφῖδι κατεσκιάζετο ὑπ' αὐτῶν. ταύτας
οὐκ ἐθέλουσιν ἐκκόπτειν ἱερὰς τοῦ Ἀλκμαίωνος νομί-
8 ζοντες· καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων παρθένοι. Ὁ δὲ
Ἀλκμαίων ἡνίκα τὴν μητέρα ἀποκτείνας ἔφυγεν ἐξ Ἄρ-
γους, τότε ἐς τὴν Ψωφῖδα ἐλθών, Φηγίαν ἔτι ἀπὸ τοῦ
Φηγέως ὀνομαζομένην, συνῴκησεν Ἀλφεσιβοίᾳ τῇ Φη-
γέως θυγατρί, καὶ αὐτῇ δῶρα ὡς το εἰκὸς καὶ ἄλλα καὶ
τὸν ὅρμον δίδωσιν. ὡς δὲ οἰκοῦντι αὐτῷ παρα τοῖς Ἀρ-
κάσιν οὐδὲν ἐγίνετο ἡ νοσος ῥάων, κατεφυγεν ἐπὶ τὸ
μαντεῖον τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ αὐτὸν ἡ Πυθία διδάσκει τὸν
Ἐριφύλης ἀλάστορα ἐς ταύτην οἱ μόνην χώραν οὐ συνα-
κολουθήσειν, ἥτις ἐστὶ νεωτάτη καὶ ἡ θάλασσα τοῦ μη-
9 τρῴου μιάσματος ἀνέφηνεν ὕστερον αὐτήν. Καὶ ὁ μὲν
ἐξευρὼν τοῦ Ἀχελῴου τὴν πρόσχωσιν ἐνταῦθα ᾤκησε,
καὶ γυναῖκα ἔσχε Καλλιρόην τοῦ Ἀχελῴου θυγατέρα
λόγῳ τῷ Ἀκαρνάνων, καί οἱ παῖδες Ἀκαρνάν τε καὶ Ἀμ-
φότερος ἐγένοντο· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀκαρνᾶνος τοῖς ἐν τῇ

ἠπείρῳ ταύτῃ τὸ ὄνομα τὸ νῦν γενέσθαι λέγουσι τὰ πρὸ
τούτου Κούρησι καλουμένοις. Ἐς ἐπιθυμίας δὲ ἀνοήτους
πολλοὶ μὲν ἄνδρες, γυναῖκες δὲ ἔτι πλέον ἐξοκέλλουσιν.
ἐπεθύμησεν ἡ Καλλιρόη τῆς Ἐριφύλης οἱ γενέσθαι τὸν 10
ὅρμον, καὶ δι' αὐτὸ ἐς τὴν Φηγίαν τὸν Ἀλκμαίωνα ἔστει-
λεν ἄκοντα, καὶ αὐτὸν ὑπὸ Φηγέως τῶν παίδων Τημένου
647 καὶ Ἀξίονος δολοφονηθέντα ἐπέλαβεν ἡ τελευτή. Τοῦ
Φηγέως δὲ οἱ παῖδες τῷ Ἀπόλλωνι ἀναθεῖναι τῷ ἐν Δελ-
φοῖς λέγονται τὸν ὅρμον. καὶ ἐπὶ τούτων βασιλευόντων
ἐν Φηγίᾳ τότε ἔτι καλουμένῃ τῇ πόλει στρατεῦσαί φασιν
Ἕλληνας ἐς Τροίαν· σφᾶς δὲ οἱ Ψωφίδιοι τοῦ στόλου
φασὶν οὐ μετασχεῖν, ὅτι αὐτῶν τοῖς βασιλεῦσιν οἱ Ἀρ-
γείων ἀπηχθάνοντο ἡγεμόνες, κατὰ γένος τε τῷ Ἀλκμαί-
ωνι οἱ πολλοὶ προσήκοντες καὶ τῆς ἐπιστρατείας αὐτῷ
κοινωνήσαντες τῆς ἐς Θήβας. 5. Τὰς δὲ Ἐχινάδας νήσους 11
ὑπὸ τοῦ Ἀχελῴου μὴ σφᾶς ἤπειρον ἄχρι ἡμῶν ἀπειργά-
σθαι γέγονε δι' αἰτίας τὸ Αἰτωλῶν ἔθνος· γεγόνασι δὲ
αὐτοί τε ἀνάστατοι καὶ ἡ γῆ σφίσι πᾶσα ἠρήμωται· ταῖς
Ἐχινάσιν οὖν, ἅτε ἀσπόρου μενούσης τῆς Αἰτωλίας, οὐχ
ὁμοίως ὁ Ἀχελῷος ἐπάγει τὴν ἰλύν. μαρτύριον δέ μοι
τοῦ λόγου· ὁ γὰρ Μαίανδρος διὰ τῆς Φρυγῶν καὶ Καρῶν
ἀρουμένης ὅσα ἔτη ῥέων τὴν μεταξὺ Πριήνης καὶ Μιλή-
του θάλασσαν ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ πεποίηκεν ἤπειρον.
6. Ψωφιδίοις δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἐρυμάνθῳ ναός ἐστιν Ἐρυ- 12
μάνθου καὶ ἄγαλμα. Ποιεῖται δὲ πλὴν τοῦ Αἰγυπτίου
Νείλου ποταμοῖς τοῖς ἄλλοις λίθου λευκοῦ τὰ ἀγάλματα·
τῷ Νείλῳ δέ, ἅτε διὰ τῆς Αἰθιόπων κατιόντι ἐς θάλασ-
σαν, μέλανος λίθου τὰ ἀγάλματα ἐργάζεσθαι νομίζουσιν.
7. Ὃν δὲ ἤκουσα ἐν Ψωφῖδι ἐπὶ Ἀγλαῷ λόγον ἀνδρὶ 13
Ψωφιδίῳ κατὰ Κροῖσον τὸν Λυδὸν ὄντι ἡλικίαν, ὡς ὁ
Ἀγλαὸς τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα γένοιτο εὐδαίμων,
οὔ με ἔπειθεν ὁ λόγος. Ἀλλὰ ἀνθρώπων μὲν τῶν ἐφ'

ἑαυτοῦ κακὰ ἄν τις ἐλάσσονα ἀναδέξαιτο, καθὰ καὶ ναῦς
14 ἧσσον ἂν χειμασθείη νεὼς ἄλλης· ἄνδρα δὲ συμφορῶν
ἀεὶ στάντα ἐκτὸς ἢ τὰ πάντα οὐρίῳ ναῦν χρησαμένην
πνεύματι οὐκ ἔστιν ὅπως δυνησόμεθα ἐξευρεῖν, ἐπεὶ καὶ
Ὅμηρος κατακείμενον παρὰ τῷ Διὶ ἀγαθῶν πίθον, τὸν 648
δὲ ἕτερον κακῶν ἐποίησεν, ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ
δεδιδαγμένος, ὃς αὐτόν ποτε Ὅμηρον κακοδαίμονά τε
προσεῖπε καὶ ὄλβιον ὡς φύντα ἐπὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως.

XXV. Ἐς δὲ Θέλπουσαν ἰόντι ἐκ Ψωφῖδος πρῶτα
μὲν χωρίον Τρόπαιά ἐστιν ὀνομαζόμενον ἐν ἀριστερᾷ
τοῦ Λάδωνος, Τροπαίων δὲ ἔχεται δρυμὸς Ἀφροδίσιον·
τρίτα δέ ἐστιν ἀρχαῖα ἐν στήλῃ γράμματα, ὅροι Ψωφι-
δίοις πρὸς τὴν Θελπουσίαν χώραν. Ἐν δὲ τῇ γῇ τῇ Θελ-
πουσίᾳ ποταμός ἐστιν Ἄρσην καλούμενος· τοῦτον οὖν
διαβήσῃ, καὶ ὅσον πέντε ἀπ' αὐτοῦ σταδίους ἀφίξῃ καὶ
εἴκοσι ἐπὶ ἐρείπια Καοῦντος κώμης καὶ ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ
2 Καουσίου, πεποιημένον ἐν τῇ ὁδῷ. 2. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τού-
του σταδίους τεσσαράκοντα μάλιστα ἀφέστηκεν ἡ πόλις·
τεθῆναι δὲ αὐτῇ ὄνομα ἀπὸ νύμφης λέγουσι Θελπούσης,
ταύτην δὲ θυγατέρα εἶναι Λάδωνος. τῷ δὲ Λάδωνι ἄρχε-
ται μὲν τὸ ὕδωρ ἐν πηγαῖς τῆς Κλειτορίας, καθὰ ὁ λόγος
ἐδήλωσεν ἤδη μοι· ῥεῖ δὲ πρῶτον μὲν παρὰ Λευκάσιον
χωρίον καὶ Μεσόβοα καὶ διὰ τῶν Νάσων ἐπί τε Ὄρυγά
τε καὶ Ἁλοῦντα ὀνομαζόμενον, ἐξ Ἁλοῦντος δὲ ἐπὶ Θα-
λιάδας τε καὶ ἐπὶ Δήμητρος ἱερὸν κάτεισιν Ἐλευσινίας.
3 Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο ἔστι μὲν Θελπουσίων ἐν ὅροις· ἀγάλ-
ματα δὲ ἐν αὐτῷ, ποδῶν ἑπτὰ οὐκ ἀποδέον ἕκαστον,
Δήμητρός ἐστι καὶ ἡ παῖς καὶ ὁ Διόνυσος, τὰ πάντα
ὁμοίως λίθου. Μετὰ δὲ τῆς Ἐλευσινίας τὸ ἱερὸν [καὶ]
Θέλπουσαν τὴν πόλιν ὁ Λάδων παρέξεισιν ἐν ἀριστερᾷ,
κειμένην μὲν ἐπὶ λόφου μεγάλου, τὰ πλείω δὲ ἐφ' ἡμῶν
ἔρημον, ὥστε καὶ τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τῷ πέρατι οὖσάν φασιν

ἐν τῷ μεσαιτάτῳ ποιηθῆναι τὸ ἐξ ἀρχῆς. 3. Ἔστι δὲ ἐν
649 Θελπούσῃ ναὸς Ἀσκληπιοῦ καὶ θεῶν ἱερὸν τῶν δώδεκα·
τούτου τὰ πολλὰ ἐς ἔδαφος ἔκειτο ἤδη. Μετὰ δὲ Θέλπου- 4
σαν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος ὁ Λάδων κάτεισι τὸ ἐν
Ὀγκείῳ· καλοῦσι δὲ Ἐρινὺν οἱ Θελπούσιοι τὴν θεόν,
ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ Ἀντίμαχος ἐπιστρατείαν Ἀργείων
ποιήσας ἐς Θήβας· καί οἱ τὸ ἔπος ἔχει,

Δήμητρος τόθι φασὶν Ἐρινύος εἶναι ἕδεθλον.

Ὁ μὲν δὴ Ὄγκιος Ἀπόλλωνός ἐστι κατὰ τὴν φήμην, καὶ
ἐν τῇ Θελπουσίᾳ περὶ τὸ χωρίον ἐδυνάστευε τὸ Ογκειον.
4. Τῇ θεῷ δὲ Ἐρινὺς γέγονεν ἐπίκλησις· πλανωμένῃ γὰρ 5
τῇ Δήμητρι, ἡνίκα τὴν παῖδα ἐζήτει, λέγουσιν ἕπεσθαί
οἱ τὸν Ποσειδῶνα ἐπιθυμοῦντα αὐτῇ μιχθῆναι, καὶ τὴν
μὲν ἐς ἵππον μεταβαλοῦσαν ὁμοῦ ταῖς ἵπποις νέμεσθαι
ταῖς Ὀγκίου, Ποσειδῶν δὲ συνίησιν ἀπατώμενος, καὶ
συγγίνεται τῇ Δήμητρι ἄρσενι ἵππῳ καὶ αὐτὸς εἰκασθείς·
τὸ μὲν δὴ παραυτίκα τὴν Δήμητρα ἐπὶ τῷ συμβάντι ἔχειν 6
ὀργίλως, χρόνῳ δὲ ὕστερον τοῦ τε θυμοῦ παύσασθαι
καὶ τῷ Λάδωνι ἐθελῆσαί φασιν αὐτὴν λούσασθαι. Ἐπὶ
τούτῳ καὶ ἐπικλήσεις τῇ θεῷ γεγόνασι, τοῦ μηνίματος
μὲν ἕνεκα Ἐρινύς, ὅτι τὸ θυμῷ χρῆσθαι καλοῦσιν ἐρι-
νύειν οἱ Ἀρκάδες, Λουσία δὲ ἐπὶ τῷ λούσασθαι τῷ Λά-
δωνι. τὰ δὲ ἀγάλματά ἐστι τὰ ἐν τῷ ναῷ ξύλου, πρόσωπα
δέ σφισι καὶ χεῖρες ἄκραι καὶ πόδες εἰσὶ Παρίου λίθου·
τὸ μὲν δὴ τῆς Ἐρινύος τήν τε κίστην καλουμένην ἔχει καὶ 7
ἐν τῇ δεξιᾷ δᾷδα, μέγεθος δὲ εἰκάζομεν ἐννέα εἶναι πο-
δῶν αὐτήν· ἡ Λουσία δὲ ποδῶν ἓξ ἐφαίνετο εἶναι. Ὅσοι
650 δὲ Θέμιδος καὶ οὐ Δήμητρος τῆς Λουσίας τὸ ἄγαλμα εἶ-
ναι νομίζουσι, μάταια ἴστωσαν ὑπειληφότες. 5. Τὴν δὲ
Δήμητρα τεκεῖν φασὶν ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος θυγατέρα, ἧς
τὸ ὄνομα ἐς ἀτελέστους λέγειν οὐ νομίζουσι, καὶ ἵππον
τὸν Ἀρείονα· ἐπὶ τούτῳ δὲ παρὰ σφίσιν Ἀρκάδων πρώτοις

8 Ἵππιον Ποσειδῶνα ὀνομασθῆναι. ἐπάγονται δὲ ἐξ Ἰλιά-
δος ἔπη καὶ ἐκ Θηβαΐδος μαρτύριά σφισιν εἶναι τῷ λόγῳ,
ἐν μὲν Ἰλιάδι ἐς αὐτὸν Ἀρείονα πεποιῆσθαι,

Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαύνειν,
Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν·

ἐν δὲ τῇ Θηβαΐδι ὡς Ἄδραστος ἔφευγεν ἐκ Θηβῶν

εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρείονι κυανοχαίτῃ.

Αἰνίσσεσθαι οὖν ἐθέλουσι τὰ ἔπη Ποσειδῶνα Ἀρείονι
9 εἶναι πατέρα. Ἀντίμαχος δὲ παῖδα εἶναι γῆς φησίν·

Ἄδρηστος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηϊάδαο
πρώτιστος Δαναῶν εὐαινέτω ἤλασεν ἵππω,
Καιρόν τε κραιπνὸν καὶ Ἀρείονα Θελπουσαῖον,
τόν ῥά τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο
αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι.

10 Δύναιτο δ' ἂν καὶ ἀναφύντι ἐκ γῆς τῷ ἵππῳ ἐκ θεοῦ τε
εἶναι τὸ γένος καὶ αἱ τρίχες οἱ τὴν χρόαν ἐοικέναι κυανῷ.
λέγεται δὲ καὶ τοιάδε, Ἡρακλέα πολεμοῦντα Ἠλείοις αἰ-
τῆσαι παρ' Ὄγκου τὸν ἵππον καὶ ἑλεῖν τὴν Ἦλιν ἐπὶ τῷ
Ἀρείονι ὀχούμενον ἐς τὰς μάχας, δοθῆναι δὲ ὑπὸ Ἡρα-
κλέους ὕστερον Ἀδράστῳ τὸν ἵππον. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐς τὸν 651
Ἀρείονα ἐποίησεν Ἀντίμαχος

ὅς ῥά ποτ' Ἀδρήστῳ τριτάτῳ δέδμηθ' ὑπ' ἄνακτι.

11 6. Ὁ δὲ Λάδων τῆς Ἐρινύος τὸ ἱερὸν ἀπολιπὼν ἐν
ἀριστερᾷ, παρέξεισιν ἐν ἀριστερᾷ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος
τοῦ Ὀγκαιάτου τὸν ναόν, τὰ δὲ ἐν δεξιᾷ παρὰ Ἀσκληπιοῦ
Παιδὸς ἱερόν, ἔνθα Τρυγόνος μνῆμά ἐστι [τροφοῦ]. τρο-
φὸν δὲ Ἀσκληπιοῦ τὴν Τρυγόνα εἶναι λέγουσιν· ἐν γὰρ
τῇ Θελπούσῃ τῷ Ἀσκληπιῷ παιδὶ ἐκκειμένῳ φασὶν ἐπι-
τυχόντα Αὐτόλαον Ἀρκάδος υἱὸν νόθον ἀναθέσθαι τὸ
παιδίον, καὶ ἐπὶ τούτῳ παῖδα Ἀσκληπιὸν*** εἰκότα εἶναι
μᾶλλον ἡγούμην, ὃ καὶ ἐδήλωσα ἐν τοῖς Ἐπιδαυρίων.
12 7. Ἔστι δὲ Τουθόα ποταμός· ἐμβάλλει δὲ ἐς τὸν Λάδωνα

καὶ ἡ Τουθόα κατὰ τὸν Θελπουσίων ὅρον πρὸς Ἡραιεῖς,
καλούμενον δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων Πεδίον. καθότι δὲ αὐτὸς
ὁ Λάδων ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν, Κοράκων ὠνόμασται
νᾶσος. Οἱ δὲ ἥγηνται τὴν Ἐνίσπην καὶ Στρατίην τε καὶ
Ῥίπην τὰς ὑπὸ Ὁμήρου κατειλεγμένας γενέσθαι νήσους
ποτὲ ἐν τῷ Λάδωνι ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκουμένας· ἃ οἱ
πεπιστευκότες μάταια ἴστωσαν· οὐ γὰρ ἄν ποτε οὐδὲ νηῒ 13
παρισουμένας πορθμίδι παράσχοιτο ὁ Λάδων νήσους.
κάλλους μὲν γὰρ ἕνεκα οὐδενὸς ποταμῶν δεύτερος οὔτε
τῶν βαρβαρικῶν ἐστιν οὔτε Ἕλληνος, μέγεθος δὲ οὐ το-
σοῦτος ὡς ἐν αὐτῷ καὶ νήσους ἀναφαίνεσθαι, καθάπερ
ἐν Ἴστρῳ τε καὶ Ἠριδανῷ.

652 XXVI. Ἡραιεῦσι δὲ οἰκιστὴς μὲν γέγονεν Ἡραιεὺς ὁ
Λυκάονος, κεῖται δὲ ἡ πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀλφειοῦ, τὰ
μὲν πολλὰ ἐν ἠρέμα προσάντει, τὰ δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν κα-
θήκει τὸν Ἀλφειόν. Δρόμοι τε παρὰ τῷ ποταμῷ πεποί-
ηνται μυρσίναις καὶ ἄλλοις ἡμέροις διακεκριμένοι δέν-
δροις· καὶ τὰ λουτρὰ αὐτόθι. 2. Εἰσὶ δὲ καὶ Διονύσῳ
ναοί· τὸν μὲν καλοῦσιν αὐτῶν Πολίτην, τὸν δὲ Αὐξίτην.
καὶ οἴκημά ἐστί σφισιν ἔνθα τῷ Διονύσῳ τὰ ὄργια ἄγου- 2
σιν. ἔστι καὶ ναὸς ἐν τῇ Ἡραίᾳ Πανὸς ἅτε τοῖς Ἀρκάσιν
ἐπιχωρίου. τῆς δὲ Ἥρας τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλα ἐρείπια καὶ
οἱ κίονες ἔτι ἐλείποντο. Ἀθλητὰς δέ, ὁπόσοι γεγόνασιν
Ἀρκάσιν, ὑπερῆκε τῇ δόξῃ Δαμάρετος Ἡραιεύς, ὃς τὸν
ὁπλίτην δρόμον ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ πρῶτος. Ἐς δὲ τὴν 3
Ἠλείαν κατιὼν ἐξ Ἡραίας, στάδια μέν που πεντεκαίδεκα
ἀποσχὼν Ἡραίας διαβήσῃ τὸν Λάδωνα, ἀπὸ τούτου δὲ
ἐς Ἐρύμανθον ὅσον εἴκοσι ἀφίξῃ σταδίους. 3. Τῇ δὲ
Ἡραίᾳ ὅροι πρὸς τὴν Ἠλείαν λόγῳ μὲν τῷ Ἀρκάδων
ἐστὶν ὁ Ἐρύμανθος, Ἠλεῖοι δὲ τὸν Κοροίβου τάφον φασὶ
τὴν χώραν σφίσιν ὁρίζειν. ἡνίκα δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμ- 4
πικὸν ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον πολὺν ἀνενεώσατο Ἴφιτος

καὶ αὖθις ἐξ ἀρχῆς Ὀλύμπια ἤγαγον, τότε δρόμου σφίσιν
ἆθλα ἐτέθη μόνον καὶ ὁ Κόροιβος ἐνίκησε· καὶ ἔστιν ἐπί-
γραμμα ἐπὶ τῷ μνήματι ὡς Ὀλυμπίασιν ὁ Κόροιβος ἐνί-
κησεν ἀνθρώπων πρῶτος, καὶ ὅτι τῆς Ἠλείας ἐπὶ τῷ
πέρατι ὁ τάφος αὐτῷ πεποίηται.

5 4. Ἔστι δὲ Ἀλίφηρα πόλισμα οὐ μέγα· ἐξελείφθη γὰρ
ὑπὸ οἰκητόρων πολλῶν ὑπὸ τὸν συνοικισμὸν τῶν Ἀρκά-
δων ἐς Μεγάλην πόλιν. ἐς τοῦτο οὖν τὸ πόλισμα ἐρχόμε-
νος ἐξ Ἡραίας τόν τε Ἀλφειὸν διαβήσῃ, καὶ σταδίων μά-
λιστά που δέκα διελθὼν πεδίον ἐπὶ ὄρος ἀφίξῃ, καὶ αὖθις
στάδια ὅσον τριάκοντα ἐς τὸ πόλισμα ἀναβήσῃ διὰ τοῦ
6 ὄρους. Ἀλιφηρεῦσι δὲ τὸ μὲν ὄνομα τῇ πόλει γέγονεν
ἀπὸ Ἀλιφήρου Λυκάονος παιδός, ἱερὰ δὲ Ἀσκληπιοῦ τέ
ἐστι καὶ Ἀθηνᾶς, ἣν θεῶν σέβονται μάλιστα, γενέσθαι
καὶ τραφῆναι παρὰ σφίσιν αὐτὴν λέγοντες· καὶ Διός τε
ἱδρύσαντο Λεχεάτου βωμὸν ἅτε ἐνταῦθα τὴν Ἀθηνᾶν 653
τεκόντος, καὶ κρήνην καλοῦσι Τριτωνίδα, τὸν ἐπὶ τῷ
7 ποταμῷ τῷ Τρίτωνι οἰκειούμενοι λόγον. τῆς δὲ Ἀθηνᾶς
τὸ ἄγαλμα πεποίηται χαλκοῦ, Ὑπατοδώρου ἔργον, θέας
ἄξιον μεγέθους τε ἕνεκα καὶ ἐς τὴν τέχνην. ἄγουσι δὲ
καὶ πανήγυριν ὅτῳ δὴ θεῶν· δοκῶ δὲ σφᾶς ἄγειν τῇ
Ἀθηνᾷ. ἐν ταύτῃ τῇ πανηγύρει Μυιάγρῳ προθύουσιν,
ἐπευχόμενοί τε κατὰ τῶν ἱερείων τῷ ἥρωϊ καὶ ἐπικαλού-
μενοι τὸν Μυίαγρον· καί σφισι ταῦτα δράσασιν οὐδὲν
8 ἔτι ἀνιαρόν εἰσιν αἱ μυῖαι. 5. Κατὰ δὲ τὴν ἐξ Ἡραίας
ἄγουσαν ἐς Μεγάλην πόλιν εἰσὶ Μελαινεαί· ταύτας ᾤκισε
μὲν Μελαινεὺς ὁ Λυκάονος, ἔρημος δὲ ἦν ἐφ' ἡμῶν,
ὕδατι δὲ καταρρεῖται. Μελαινεῶν δὲ τεσσαράκοντά ἐστιν
ἀνωτέρω σταδίοις Βουφάγιον, καὶ ὁ ποταμὸς ἐνταῦθα
ἔχει πηγὰς ὁ Βουφάγος κατιὼν ἐς τὸν Ἀλφειόν. τοῦ Βου-
φάγου δὲ περὶ τὰς πηγὰς ὅροι πρὸς Μεγαλοπολίτας Ἡραι-
εῦσίν εἰσιν.

XXVII. Ἡ δὲ Μεγάλη πόλις νεωτάτη πόλεών ἐστιν
οὐ τῶν Ἀρκαδικῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Ἕλλησι, πλὴν
ὅσων κατὰ συμφορὰν ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων μεταβεβήκασιν
οἰκήτορες· συνῆλθον δὲ ὑπὲρ ἰσχύος ἐς αὐτὴν οἱ Ἀρκά-
δες, ἅτε καὶ Ἀργείους ἐπιστάμενοι τὰ μὲν ἔτι παλαιότερα
μόνον οὐ κατὰ μίαν ἡμέραν ἑκάστην κινδυνεύοντας ὑπὸ
Λακεδαιμονίων παραστῆναι τῷ πολέμῳ, ἐπειδὴ δὲ ἀν-
θρώπων πλήθει τὸ Ἄργος ἐπηύξησαν καταλύσαντες Τί-
ρυνθα καὶ Ὑσιάς τε καὶ Ὀρνεὰς καὶ Μυκήνας καὶ Μίδειαν
καὶ εἰ δή τι ἄλλο πόλισμα οὐκ ἀξιόλογον ἐν τῇ Ἀργολίδι
ἦν, τά τε ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἀδεέστερα τοῖς Ἀργείοις
ὑπάρξαντα καὶ ἅμα ἐς τοὺς περιοίκους ἰσχὺν γενομένην
654 αὐτοῖς. γνώμῃ μὲν τοιαύτῃ συνῳκίζοντο οἱ Ἀρκάδες, 2
2. τῆς πόλεως δὲ οἰκιστὴς Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος σὺν
τῷ δικαίῳ καλοῖτο ἄν· τούς τε γὰρ Ἀρκάδας οὗτος ἦν ὁ
ἐπεγείρας ἐς τὸν συνοικισμόν, Θηβαίων τε χιλίους λογά-
δας καὶ Παμμένην ἀπέστειλεν ἡγεμόνα ἀμύνειν τοῖς
Ἀρκάσιν, εἰ κωλύειν πειρῶνται οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν
οἰκισμόν. Ἡιρέθησαν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων οἰκισταὶ
Λυκομήδης καὶ Ὁπολέας καὶ Τίμων τε καὶ Πρόξενος,
οὗτοι μὲν ἐκ Τεγέας, Λυκομήδης δὲ καὶ Ὁπολέας Μαν-
τινεῖς, Κλειτορίων δὲ Κλεόλαος καὶ Ἀκρίφιος, Εὐκαμ-
πίδας δὲ καὶ Ἱερώνυμος ἐκ Μαινάλου, Παρρασίων δὲ
Ποσσικράτης τε καὶ Θεόξενος. 3. Πόλεις δὲ τοσαίδε ἦσαν 3
ὁπόσας ὑπό τε προθυμίας καὶ διὰ τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαι-
μονίων πατρίδας σφίσιν οὔσας ἐκλιπεῖν ἐπείθοντο οἱ
Ἀρκάδες, Ἀλέα, Παλλάντιον, Εὐταία, Σουμάτειον, Ἰα-
σαία, Περαιθεῖς, Ἑλισσών, Ὀρεσθάσιον, Δίπαια, Λύ-
καια· ταύτας μὲν ἐκ Μαινάλου· ἐκ δὲ Εὐτρησίων Τρι-
κόλωνοι καὶ Ζοίτιον καὶ Χαρισία καὶ Πτολέδερμα καὶ
Κναῦσον καὶ Παρώρεια· παρὰ δὲ Αἰγυτῶν ** [καὶ] Σκιρ- 4
τώνιον καὶ Μαλαία καὶ Κρῶμοι καὶ Βλένινα καὶ Λεῦκ-

τρον· Παρρασίων δὲ Λυκοσωρεῖς, Θωκνεῖς, Τραπε-
ζούντιοι, Προσεῖς, Ἀκακήσιον, Ἀκόντιον, Μακαρία,
Δασέα· ἐκ δὲ Κυνουραίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ Γόρτυς καὶ
Θεισόα ἡ πρὸς Λυκαίῳ καὶ Λυκαιᾶται καὶ Ἀλίφηρα· ἐκ 655
δὲ τῶν συντελούντων ἐς Ὀρχομενὸν Θεισόα, Μεθύδριον,
Τεῦθις· προσεγένετο δὲ καὶ Τρίπολις ὀνομαζομένη, Καλ-
5 λία καὶ Δίποινα καὶ Νώνακρις. τὸ μὲν δὴ ἄλλο Ἀρκαδι-
κὸν οὔτε τι παρέλυε τοῦ κοινοῦ δόγματος καὶ συνελέ-
γοντο ἐς τὴν Μεγάλην πόλιν σπουδῇ· Λυκαιᾶται δὲ καὶ
Τρικολωνεῖς καὶ Λυκοσουρεῖς τε καὶ Τραπεζούντιοι με-
τεβάλοντο Ἀρκάδων μόνοι, καί, οὐ γὰρ συνεχώρουν ἔτι
τὰ ἄστη τὰ ἀρχαῖα ἐκλιπεῖν, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ἄκοντες
6 ἀνάγκῃ κατήγοντο ἐς τὴν Μεγάλην πόλιν, 4. Τραπεζούν-
τιοι δὲ ἐκ Πελοποννήσου τὸ παράπαν ἐξεχώρησαν, ὅσοι
γε αὐτῶν ἐλείφθησαν καὶ μὴ σφᾶς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ παρ-
αυτίκα διεχρήσαντο οἱ Ἀρκάδες· τοὺς δὲ αὐτῶν ἀνασω-
θέντας ἀναπλεύσαντας ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον συνοίκους
ἐδέξαντο μητροπολίτας τ' ὄντας καὶ ὁμωνύμους οἱ Τρα-
πεζοῦντα ἔχοντες τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Λυκοσουρεῦσι δὲ
καὶ ἀπειθήσασιν ἐνέμετο ὅμως παρὰ τῶν Ἀρκάδων αἰδὼς
Δήμητρός τε ἕνεκα καὶ Δεσποίνης ἐλθόντας ἐς τὸ ἱερόν.
7 5. Τῶν δὲ ἄλλων τῶν κατειλεγμένων πόλεων αἱ μὲν ἐς
ἅπαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι, τὰς δὲ ἔχουσιν οἱ Μεγαλο-
πολῖται κώμας, Γόρτυνα, Διποίνας, Θεισόαν τὴν πρὸς
Ὀρχομενῷ, Μεθύδριον, Τεῦθιν, Καλλιάς, Ἑλισσόντα.
μόνη δὲ ἐξ αὐτῶν Παλλάντιον ἔμελλεν ἄρα ἠπιωτέρου
πειρᾶσθαι καὶ τότε τοῦ δαίμονος. τοῖς δὲ Ἀλιφηρεῦσι
παραμεμένηκεν ἐξ ἀρχῆς πόλιν σφᾶς καὶ ἐς τόδε νομί-
ζεσθαι.
8 6. Συνῳκίσθη δὲ ἡ Μεγάλη πόλις ἐνιαυτῷ τε τῷ
αὐτῷ καὶ μησί [τε] ὀλίγοις ὕστερον ἢ τὸ πταῖσμα ἐγένετο 656
Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λεύκτροις, Φρασικλείδου μὲν Ἀθή-

νῃσιν ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς ὀλυμπιά-
δος καὶ δευτέρας, ἣν Δάμων Θούριος ἐνίκα στάδιον.
7. Μεγαλοπολίταις δὲ ἐς τὴν Θηβαίων συμμαχίαν ἐγγρα- 9
φεῖσιν ἀπὸ Λακεδαιμονίων δεῖμα ἦν οὐδέν. ὡς δὲ ἐς τὸν
πόλεμον τὸν ἱερὸν ὀνομασθέντα οἱ Θηβαῖοι κατέστησαν
καὶ αὐτοῖς ἐπέκειντο οἱ Φωκεῖς, τήν τε ὅμορον τῇ Βοιω-
τῶν ἔχοντες καὶ ὄντες οὐκ ἀδύνατοι χρήμασιν ἅτε τὸ ἱε-
ρὸν τὸ ἐν Δελφοῖς κατειληφότες, τηνικαῦτα οἱ Λακεδαι- 10
μόνιοι προθυμίας μὲν [οὖν] ἕνεκα Ἀρκάδας τε ἂν τοὺς
ἄλλους καὶ τοὺς Μεγαλοπολίτας ἐποίησαν ἀναστάτους,
ἀμυνομένων δὲ τῶν τότε οὐκ ἀθύμως, καὶ ἅμα τῶν περι-
οίκων ἀπροφασίστως σφίσιν ἐπικουρούντων, λόγου μὲν
συνέπεσεν οὐδὲν ἄξιον γενέσθαι παρὰ οὐδετέρων· Φί-
λιππον δὲ τὸν Ἀμύντου καὶ Μακεδόνων τὴν ἀρχὴν οὐχ
ἥκιστα αὐξηθῆναι τὸ ἔχθος τὸ Ἀρκάδων ἐς Λακεδαιμο-
νίους ἐποίησε, καὶ Ἕλλησιν ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ αὖθις περὶ
Θεσσαλίαν τοῦ ἀγῶνος οὐ μετέσχον οἱ Ἀρκάδες. 8. Χρό- 11
νον δὲ οὐ μετὰ πολὺν Ἀριστόδημος Μεγαλοπολίταις
ἀνέφυ τύραννος, Φιγαλεὺς μὲν γένος καὶ υἱὸς Ἀρτύλα,
ποιησαμένου δὲ αὐτὸν Τριταίου τῶν οὐκ ἀδυνάτων ἐν
Μεγάλῃ πόλει. τούτῳ τῷ Ἀριστοδήμῳ καὶ τυραννοῦντι
ἐξεγένετο ὅμως ἐπικληθῆναι Χρηστῷ. ἐπὶ τούτου τυραν-
νοῦντος ἐσβάλλουσιν ἐς τὴν Μεγαλοπολῖτιν στρατιᾷ Λα-
κεδαιμόνιοι καὶ τοῦ βασιλέως Κλεομένους ὁ πρεσβύτατος
τῶν παίδων Ἀκρότατος· ἐγενεαλόγησα δὲ ἤδη τά τε ἐς
τοῦτον καὶ ἐς τὸ πᾶν γένος τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων.
Γενομένης δὲ ἰσχυρᾶς μάχης καὶ ἀποθανόντων πολλῶν
παρ' ἀμφοτέρων κρατοῦσιν οἱ Μεγαλοπολῖται τῇ συμ-
βολῇ· καὶ ἄλλοι τε διεφθάρησαν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀκρό
τατος, οὐδέ οἱ τὴν πατρῴαν παραλαβεῖν ἐξεγένετο ἀρχήν.
9. Μετὰ δὲ Ἀριστόδημον τελευτήσαντα δύο μάλιστα 12
ὕστερον γενεαῖς ἐτυράννησε Λυδιάδης οἴκου μὲν οὐκ

ἀφανοῦς, φύσιν δὲ φιλότιμος ὢν καὶ οὐχ ἥκιστα, ὡς 657
ἐπέδειξεν ὕστερον, καὶ φιλόπολις. ἔσχε μὲν γὰρ ἔτι νέος
ὢν τὴν ἀρχήν· ἐπεὶ δὲ ἤρχετο φρονεῖν, κατέπαυεν ἑαυ-
τὸν ἑκὼν τυραννίδος, καίπερ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἤδη οἱ τῆς
ἀρχῆς καθωρμισμένης. Μεγαλοπολιτῶν δὲ συντελούν-
των ἤδη τότε ἐς τὸ Ἀχαϊκόν, ὁ Λυδιάδης ἔν τε αὐτοῖς
Μεγαλοπολίταις καὶ ἐν τοῖς πᾶσιν Ἀχαιοῖς ἐγένετο οὕτω
13 δόκιμος ὡς Ἀράτῳ παρισωθῆναι τὰ ἐς δόξαν. Λακεδαι-
μόνιοι δὲ αὐτοί τε πανδημεὶ καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς
ἑτέρας Ἆγις ὁ Εὐδαμίδου στρατεύουσιν ἐπὶ Μεγάλην
πόλιν παρασκευῇ μείζονι καὶ ἀξιολογωτέρᾳ τῆς ὑπὸ
Ἀκροτάτου συναχθείσης· καὶ μάχῃ τε ἐπεξελθόντας τοὺς
Μεγαλοπολίτας ἐνίκησαν, καὶ μηχάνημα ἰσχυρὸν προσ-
άγοντες τῷ τείχει τὸν πύργον τὸν ταύτῃ δι' αὐτοῦ σεί-
ουσι, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν καταρρίψειν τῷ μηχανήματι
14 ἤλπιζον. Ἔμελλε δ' ἄρα οὐχ Ἕλλησιν ὁ Βορέας ἔσεσθαι
μόνον τοῖς πᾶσιν ὄφελος, τοῦ Μήδων ναυτικοῦ ταῖς
Σηπιάσι προσράξας τὰς πολλάς, ἀλλὰ καὶ Μεγαλοπολί-
τας ὁ ἄνεμος οὗτος ἐρρύσατο μὴ ἁλῶναι· κατέλυσέ τε
γὰρ τὸ μηχάνημα τοῦ Ἄγιδος καὶ διεφόρησεν ἐς ἀπώλειαν
παντελῆ βιαίῳ τῷ πνεύματι ὁμοῦ καὶ συνεχεῖ. Ὁ δὲ Ἆγις
ὅτῳ τὰ ἐκ τοῦ Βορέου μὴ ἑλεῖν τὴν Μεγάλην πόλιν ἐγέ-
νετο ἐμποδών, ἔστιν ὁ τὴν ἐν Ἀχαΐᾳ Πελλήνην ἀφαιρε-
θεὶς ὑπὸ Ἀράτου καὶ Σικυωνίων καὶ ὕστερον πρὸς Μαν-
15 τινείᾳ χρησάμενος τῷ τέλει. 10. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον
Κλεομένης ὁ Λεωνίδου Μεγάλην πόλιν κατέλαβεν ἐν
σπονδαῖς. Μεγαλοπολιτῶν δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ νυκτὶ εὐθὺς
τότε ἀμύνοντες τῇ πατρίδι ἐπεπτώκεσαν, ἔνθα καὶ Λυ-
διάδην ἀγωνιζόμενον ἀξίως λόγου κατέλαβεν ἐν τῇ μάχῃ
τὸ χρεών· τοὺς δὲ αὐτῶν Φιλοποίμην ὁ Κραύγιδος ὅσον
τε τὰ δύο μέρη τῶν ἐν ἡλικίᾳ καὶ παῖδας ἅμα ἔχων καὶ
16 γυναῖκας διέφυγεν ἐς τὴν Μεσσηνίαν. Κλεομένης δὲ

τούς τε ἐγκαταληφθέντας ἐφόνευε καὶ κατέσκαπτέ τε καὶ
ἔκαιε τὴν πόλιν. Μεγαλοπολῖται μὲν δὴ τρόπον ὁποῖον
658 ἀνεσώσαντο τὴν αὑτῶν καὶ ὁποῖα κατελθοῦσιν αὖθις
ἐπράχθη σφίσι, δηλώσει τοῦ λόγου μοι τὰ ἐς Φιλοποί-
μενα· Λακεδαιμονίων δὲ τῷ δήμῳ τοῦ τῶν Μεγαλοπολι-
τῶν παθήματος μέτεστιν αἰτίας οὐδέν, ὅτι σφίσιν ἐκ
βασιλείας μετέστησεν ἐς τυραννίδα ὁ Κλεομένης τὴν
πολιτείαν.

11. Μεγαλοπολίταις δὲ καὶ Ἡραιεῦσι κατὰ τὰ εἰρη- 17
μένα ἤδη μοι τοῦ Βουφάγου ποταμοῦ περὶ τὰς πηγάς
εἰσιν ὅροι τῆς χώρας. γενέσθαι δὲ τῷ ποταμῷ τὸ ὄνομα
ἀπὸ Βουφάγου φασὶν ἥρωος, εἶναι δὲ Ἰαπετοῦ τε παῖδα
αὐτὸν καὶ Θόρνακος· ταύτην καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ Θόρ-
νακα ὀνομάζουσι. λέγουσι δὲ καὶ ὡς ἐν Φολόῃ τῷ ὄρει
τοξεύσειεν Ἄρτεμις Βουφάγον ἔργα τολμήσαντα οὐχ
ὅσια ἐς τὴν θεόν.

XXVIII. Ἰόντι δὲ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῶν πηγῶν πρῶ-
τα μέν σε ἐκδέξεται Μάραθα χωρίον, μετὰ δὲ αὐτὸ Γόρ-
τυς κώμη τὰ ἐπ' ἐμοῦ, τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα πόλις. ἔστι
δὲ αὐτόθι ναὸς Ἀσκληπιοῦ λίθου Πεντελησίου· [καὶ]
αὐτός τε οὐκ ἔχων πω γένεια, καὶ Ὑγιείας ἄγαλμα·
Σκόπα δὲ ἦν ἔργα. λέγουσι δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ τάδε, ὡς
Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου τὸν θώρακα καὶ δόρυ ἀναθείη
τῷ Ἀσκληπιῷ· καὶ ἐς ἐμέ γε ἔτι ὁ θώραξ καὶ τοῦ δόρατος
ἦν ἡ αἰχμή.

2. Τὴν δὲ Γόρτυνα ποταμὸς διέξεισιν ὑπὸ μὲν τῶν 2
περὶ τὰς πηγὰς ὀνομαζόμενος Λούσιος, ἐπὶ λουτροῖς δὴ
τοῖς Διὸς τεχθέντος· οἱ δὲ ἀπωτέρω τῶν πηγῶν καλοῦ-
σιν ἀπὸ τῆς κώμης Γορτύνιον. οὗτος ὁ Γορτύνιος ὕδωρ
ψυχρότατον παρέχεται ποταμῶν. Ἴστρον μέν γε καὶ Ῥῆ-
νον, ἔτι δὲ Ὕπανίν τε καὶ Βορυσθένην καὶ ὅσων ἄλλων
ἐν ὥρᾳ χειμῶνος τὰ ῥεύματα πήγνυται, τούτους μὲν

χειμερίους κατὰ ἐμὴν δόξαν ὀρθῶς ὀνομάσαι τις ἄν· οἳ
ῥέουσι μὲν διὰ γῆς τὸ πολὺ τοῦ χρόνου νειφομένης,
3 ἀνάπλεως δὲ κρυμοῦ καὶ ὁ περὶ αὐτούς ἐστιν ἀήρ. ὅσοι
δὲ γῆν διεξίασιν εὖ τῶν ὡρῶν ἔχουσαν, καὶ θέρους σφίσι
τὸ ὕδωρ πινόμενόν τε καὶ λουομένους ἀνθρώπους ἀνα- 659
ψύχει, χειμῶνος δὲ ἀνιαρὸν οὐκ ἔστι, τούτους ἐγώ φημι
παρέχεσθαι σφᾶς ὕδωρ ψυχρόν. ψυχρὸν μὲν δὴ ὕδωρ
καὶ Κύδνου τοῦ διεξιόντος Ταρσεῖς καὶ Μέλανος τοῦ
παρὰ Σίδην τὴν Παμφύλων· Ἄλεντος δὲ τοῦ ἐν Κολο-
φῶνι καὶ ἐλεγείων ποιηταὶ τὴν ψυχρότητα ᾄδουσι. Γορ-
τύνιος δὲ προήκει καὶ ἐς πλέον ψυχρότητος, μάλιστα δὲ
ὥρᾳ θέρους. ἔχει μὲν δὴ τὰς πηγὰς ἐν Θεισόᾳ τῇ Με-
θυδριεῦσιν ὁμόρῳ· καθότι δὲ τῷ Ἀλφειῷ τὸ ῥεῦμα ἀνα-
κοινοῖ, καλοῦσι Ῥαιτέας.
4 3. Τῇ χώρᾳ δὲ τῇ Θεισόᾳ προσεχὴς κώμη Τεῦθίς
ἐστι· πάλαι δὲ ἦν πόλισμα ἡ Τεῦθις. ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου
τοῦ πρὸς Ἰλίῳ ἰδίᾳ παρείχοντο οἱ ἐνταῦθα ἡγεμόνα·
ὄνομα δὲ αὐτῷ Τεῦθιν, οἱ δὲ Ὄρνυτόν φασιν εἶναι. ὡς
δὲ τοῖς Ἕλλησιν οὐκ ἐγίνετο ἐπίφορα ἐξ Αὐλίδος πνεύ-
ματα, ἀλλὰ ἄνεμος σφᾶς βίαιος ἐπὶ χρόνον εἶχεν ἐγκλεί-
σας, ἀφίκετο ὁ Τεῦθις Ἀγαμέμνονι ἐς ἀπέχθειαν, καὶ
5 ὀπίσω τοὺς Ἀρκάδας ὧν ἦρχεν ἀπάξειν ἔμελλεν. ἐνταῦθα
Ἀθηνᾶν λέγουσι Μέλανι τῷ Ὤπος εἰκασμένην ἀποτρέ-
πειν τῆς ὁδοῦ Τεῦθιν τῆς οἴκαδε. ὁ δέ, ἅτε οἰδοῦντος
αὐτῷ τοῦ θυμοῦ, παίει τὴν θεὸν τῷ δόρατι ἐς τὸν μηρόν·
ἀπήγαγε δὲ καὶ ἐκ τῆς Αὐλίδος ὀπίσω τὸν στρατόν. Ἀνα-
στρέψας δὲ ἐς τὴν οἰκείαν τὴν θεὸν ἔδοξεν αὐτὴν τετρω-
μένην φανῆναί οἱ τὸν μηρόν. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου κατέλαβε
Τεῦθιν φθινώδης νόσος, μόνοις τε Ἀρκάδων τοῖς ἐν-
6 ταῦθα οὐκ ἀπεδίδου καρπὸν οὐδένα ἡ γῆ. Χρόνῳ δὲ
ὕστερον ἄλλα τε ἐχρήσθη σφίσιν ἐκ Δωδώνης, ὁποῖα
δρῶντες ἱλάσασθαι τὴν θεὸν ἔμελλον, καὶ ἄγαλμα ἐποι-

ήσαντο Ἀθηνᾶς ἔχον τραῦμα ἐπὶ τοῦ μηροῦ. τοῦτο καὶ
αὐτὸς τὸ ἄγαλμα εἶδον, τελαμῶνι πορφυρῷ τὸν μηρὸν
κατειλημένον. καὶ ἄλλα ἐν Τεύθιδι, Ἀφροδίτης τε ἱερὸν
660 καὶ Ἀρτέμιδός ἐστι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι.
4. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Γόρτυνος ἐς Μεγάλην 7
πόλιν πεποίηται μνῆμα τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ πρὸς
Κλεομένην μάχῃ. τὸ δὲ μνῆμα τοῦτο ὀνομάζουσιν οἱ Με-
γαλοπολῖται Παραιβασίον, ὅτι ἐς αὐτοὺς παρεσπόνδησεν
ὁ Κλεομένης. Παραιβάσιου δὲ ἔχεται πεδίον ἑξήκοντα
σταδίων μάλιστα· καὶ πόλεως ἐρείπια Βρένθης ἐστὶν ἐν
δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, καὶ ποταμὸς ἔξεισιν αὐτόθεν Βρενθεά-
της, καὶ ὅσον σταδίους προελθόντι πέντε κάτεισιν ἐς
τὸν Ἀλφειόν.
XXIX. Διαβάντων δὲ Ἀλφειὸν χώρα τε καλουμένη
Τραπεζουντία καὶ πόλεώς ἐστιν ἐρείπια Τραπεζοῦντος.
καὶ αὖθις ἐπὶ τὸν Ἀλφειὸν ἐν ἀριστερᾷ καταβαίνοντι ἐκ
Τραπεζοῦντος, οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ Βάθος ἐστὶν ὀνο-
μαζόμενον, ἔνθα ἄγουσι τελετὴν διὰ ἔτους τρίτου Θεαῖς
Μεγάλαις· καὶ πηγή τε αὐτόθι ἐστὶν Ὀλυμπιὰς καλου-
μένη τὸν ἕτερον τῶν ἐνιαυτῶν οὐκ ἀπορρέουσα, καὶ
πλησίον τῆς πηγῆς πῦρ ἄνεισι. 2. Λέγουσι δὲ οἱ Ἀρκάδες
τὴν λεγομένην Γιγάντων μάχην καὶ θεῶν ἐνταῦθα καὶ
οὐκ ἐν τῇ Θρᾳκίᾳ γενέσθαι Παλλήνῃ, καὶ θύουσιν
ἀστραπαῖς αὐτόθι καὶ θυέλλαις τε καὶ βρονταῖς. Γιγάν- 2
των δὲ ἐν μὲν Ἰλιάδι οὐδεμίαν ἐποιήσατο Ὅμηρος μνή-
μην· ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ ἔγραψε μὲν ὡς ταῖς Ὀδυσσέως ναυσὶ
Λαιστρυγόνες ἐπέλθοιεν Γίγασι καὶ οὐκ ἀνδράσιν εἰκα-
σμένοι, ἐποίησε δὲ καὶ τὸν βασιλέα τῶν Φαιάκων λέ-
γοντα εἶναι τοὺς Φαίακας θεῶν ἐγγὺς ὥσπερ Κύκλωπας
καὶ τὸ Γιγάντων ἔθνος. ἔν τε οὖν τούτοις δηλοῖ θνητοὺς
ὄντας καὶ οὐ θεῖον γένος τοὺς Γίγαντας, καὶ σαφέστερον
ἐν τῷδε ἔτι,

῞Ος ποθ' ὑπερθύμοισι Γιγάντεσσιν βασίλευεν·
ἀλλ' ὁ μὲν ὤλεσε λαὸν ἀτάσθαλον, ὤλετο δ' αυτος.

᾿Εθέλουσι δ' αὐτῷ λαὸς ἐν τοῖς ἔπεσιν ἀνθρώπων οἱ πολ-
3 λοὶ καλεῖσθαι. 3. Δράκοντας δὲ ἀντὶ ποδῶν τοῖς Γίγασιν
εἶναι, πολλαχῇ τε ὁ λόγος ἄλλῃ καὶ ἐν τῷδε ἐδείχθη μά-
λιστα ὡς ἔστιν εὐήθης. ᾿Ορόντην τὸν Σύρων ποταμὸν οὐ
τὰ πάντα ἐν ἰσοπέδῳ μέχρι θαλάσσης ῥέοντα, ἀλλὰ ἐπὶ 661
κρημνόν τε ἀπορρῶγα καὶ ἐς κάταντες ἀπ' αὐτοῦ φερό-
μενον, ἠθέλησεν ὁ ῾Ρωμαίων βασιλεὺς ἀναπλεῖσθαι ναυ-
σὶν ἐκ θαλάσσης ἐς ᾿Αντιόχειαν πόλιν· ἔλυτρον οὖν σὺν
πόνῳ τε καὶ δαπάνῃ χρημάτων ὀρυξάμενος ἐπιτήδειον
4 ἐς τὸν ἀνάπλουν, ἐξέτρεψεν ἐς τοῦτο τὸν ποταμόν. ἀνα-
ξηρανθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου ῥεύματος κεραμεᾶ τε ἐν
αὐτῷ σορὸς πλέον ἢ ἑνός τε καὶ δέκα εὑρέθη πηχῶν, καὶ
ὁ νεκρὸς μέγεθός τε ἦν κατὰ τὴν σορὸν καὶ ἄνθρωπος
διὰ παντὸς τοῦ σώματος. τοῦτον τὸν νεκρὸν ὁ ἐν Κλάρῳ
θεός, ἀφικομένων ἐπὶ τὸ χρηστήριον τῶν Σύρων, εἶπεν
᾿Ορόντην εἶναι, γένους δὲ αὐτὸν εἶναι τοῦ ᾿Ινδῶν. Εἰ δὲ
τὴν γῆν τὸ ἀρχαῖον οὖσαν ὑγρὰν ἔτι καὶ ἀνάπλεων νοτί-
δος θερμαίνων ὁ ἥλιος τοὺς πρώτους ἐποίησεν ἀνθρώ-
πους, ποίαν εἰκός ἐστιν ἄλλην χώραν ἢ προτέραν τῆς
᾿Ινδῶν ἢ μείζονας ἀνεῖναι τοὺς ἀνθρώπους, ἥ γε καὶ ἐς
ἡμᾶς ἔτι καὶ ὄψεως τῷ παραλόγῳ καὶ μεγέθει διάφορα
ἐκτρέφει θηρία;

5 4. Τοῦ δὲ χωρίου τοῦ ὀνομαζομένου Βάθους στα-
δίους ὡς δέκα ἀφέστηκε καλουμένη Βασιλίς· ταύτης ἐγέ-
νετο οἰκιστὴς Κύψελος ὁ Κρεσφόντῃ τῷ ᾿Αριστομάχου
τὴν θυγατέρα ἐκδούς· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἐρείπια ἡ Βασιλὶς ἦν,
καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἐν αὐτοῖς ἐλείπετο ᾿Ελευσινίας. ᾿Εν-
τεῦθεν δὲ προϊὼν τὸν ᾿Αλφειὸν αὖθις διαβήσῃ, καὶ ἐπὶ
Θωκνίαν ἀφίξῃ, τὸ ὄνομα ἀπὸ Θώκνου τοῦ Λυκάονος
ἔχουσαν, ἐς ἅπαν δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔρημον· ἐλέγετο δὲ ὁ

Θῶκνος ἐν τῷ λόφῳ κτίσαι τὴν πόλιν. ποταμὸς δὲ ὁ ᾿Αμί-
νιος ῥέων παρὰ τὸν λόφον ἐς τὸν ῾Ελισσόντα ἐκδίδωσι,
καὶ οὐ πολὺ ἄπωθεν ἐς τὸν ᾿Αλφειὸν ὁ ῾Ελισσών.

XXX. ῾Ο δὲ ῾Ελισσὼν οὗτος ἀρχόμενος ἐκ κώμης
ὁμωνύμου, καὶ γὰρ τῇ κώμῃ τὸ ὄνομα ῾Ελισσών ἐστι,
τήν τε Διπαιέων καὶ τὴν Λυκαιᾶτιν χώραν, τρίτα δὲ αὐ-
τὴν διεξελθὼν Μεγάλην πόλιν, * * σταδίοις ἀπωτέρω
662 Μεγαλοπολιτῶν τοῦ ἄστεως κάτεισιν ἐς τὸν ᾿Αλφειόν.
πλησίον δὲ ἤδη τῆς πόλεως Ποσειδῶνός ἐστιν ᾿Επόπτου
ναός· ἐλείπετο δὲ τοῦ ἀγάλματος ἡ κεφαλή.

2. Διαιροῦντος δὲ τὴν Μεγάλην πόλιν τοῦ ποταμοῦ 2
τοῦ ῾Ελισσόντος, καθὰ δὴ καὶ Κνίδον καὶ Μιτυλήνην
δίχα οἱ εὔριποι νέμουσιν, ἐν μέρει τῷ πρὸς ἄρκτους,
δεξιῷ δὲ κατὰ τὸ μετέωρον τοῦ ποταμοῦ, πεποίηταί σφι-
σιν ἀγορά· περίβολος δέ ἐστιν ἐν ταύτῃ λίθων καὶ ἱερὸν
Λυκαίου Διός. ἔσοδος δ' ἐς αὐτὸ οὐκ ἔστι· τὰ γὰρ ἐντός
ἐστι δὴ σύνοπτα, βωμοί τέ εἰσι τοῦ θεοῦ καὶ τράπεζαι
δύο καὶ ἀετοὶ ταῖς τραπέζαις ἴσοι. καὶ ἄγαλμα Πανὸς 3
λίθου πεποιημένον· ἐπίκλησις δὲ Οἰνόεις ἐστὶν αὐτῷ,
τήν τε ἐπίκλησιν γενέσθαι τῷ Πανὶ ἀπὸ νύμφης Οἰνόης
λέγουσι, ταύτην δὲ σὺν ἄλλαις τῶν νυμφῶν καὶ ἰδίᾳ γε-
νέσθαι τροφὸν τοῦ Πανός. ἔστι δὲ πρὸ τοῦ τεμένους
τούτου χαλκοῦν ἄγαλμα ᾿Απόλλωνος θέας ἄξιον, μέγεθος
μὲν ἐς πόδας δώδεκα, ἐκομίσθη δὲ ἐκ τῆς Φιγαλέων συν-
τέλεια ἐς κόσμον τῇ Μεγάλῃ πόλει. Τὸ δὲ χωρίον ἔνθα 4
τὸ ἄγαλμα ἵδρυτο ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ Φιγαλέων, ὀνομάζεται
Βᾶσσαι· τῷ θεῷ δὲ ἡ ἐπίκλησις ἠκολούθηκε μὲν ἐκ τῆς
Φιγαλέων, ἐφ' ὅτῳ δὲ ὄνομα ἔσχεν ᾿Επικούριος, δηλώ-
σει μοι τὰ ἐς Φιγαλέας τοῦ λόγου. ἔστι δὲ ἐν δεξιᾷ τοῦ
᾿Απόλλωνος ἄγαλμα οὐ μέγα Μητρὸς θεῶν, τοῦ ναοῦ δέ,
ὅτι μὴ οἱ κίονες, ἄλλο ὑπόλοιπον οὐδέν. Πρὸ δὲ τοῦ 5
ναοῦ τῆς Μητρὸς ἀνδριὰς μὲν οὐδείς ἐστι, δῆλα δὲ ἦν

τὰ βάθρα ἐφ᾽ ὧν ἀνδριάντες ποτὲ ἑστήκεσαν. ἐλεγεῖον
δὲ ἐπὶ ἑνὸς γεγραμμένον τῶν βάθρων Διοφάνους φησὶν
εἶναι τὴν εἰκόνα, Διαίου μὲν υἱοῦ, συντάξαντος δὲ ἀν-
δρὸς πρώτου Πελοπόννησον τὴν πᾶσαν ἐς τὸν ὀνομα-
6 σθέντα Ἀχαϊκὸν σύλλογον. 3. Στοὰν δὲ τῆς ἀγορᾶς ὀνο-
μαζομένην Φιλίππειον οὐ Φίλιππος ἐποίησεν ὁ Ἀμύντου,
χαριζόμενοι δέ οἱ Μεγαλοπολῖται τὴν ἐπωνυμίαν διδόα-
σιν αὐτῷ τοῦ οἰκοδομήματος. Ἑρμοῦ δὲ Ἀκακησίου πρὸς 663
αὐτῇ ναὸς κατεβέβλητο, καὶ οὐδὲν ἐλείπετο ὅτι μὴ χε-
λώνη λίθου. Ταύτης δὲ ἔχεται τῆς Φιλιππείου μέγεθος
ἀποδέουσα ἑτέρα στοά, Μεγαλοπολίταις δὲ αὐτόθι ᾠκο-
δομημένα ἐστὶ τὰ ἀρχεῖα, ἀριθμὸν οἰκήματα ἕξ· ἐν ἑνὶ
δέ ἐστιν αὐτῶν Ἐφεσίας ἄγαλμα Ἀρτέμιδος, καὶ ἐν ἑτέρῳ
7 χαλκοῦς Πὰν πηχυαῖος ἐπίκλησιν Σκολείτας. μετεκομί-
σθη δὲ ἀπὸ λόφου τοῦ Σκολείτα· καὶ ὁ λόφος οὗτος τοῦ
τείχους ἐστὶν ἐντός, ἀπὸ δὲ αὐτοῦ κάτεισιν ὕδωρ ἐς τὸν
Ἑλισσόντα ἐκ πηγῆς. τῶν ἀρχείων δὲ ὄπισθε ναὸς Τύχης
καὶ ἄγαλμα λίθου πεποίηται ποδῶν πέντε οὐκ ἀποδέον.
στοὰν δὲ ἥντινα καλοῦσι Μυρόπωλιν, ἔστι μὲν τῆς ἀγο-
ρᾶς, ᾠκοδομήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων, ἡνίκα τὸ πταῖσμα
ἐγένετο Ἀκροτάτῳ τῷ Κλεομένους καὶ Λακεδαιμονίων
τοῖς συστρατεύσασι, μαχεσαμένοις πρὸς Ἀριστόδημον
8 τυραννίδα ἐν Μεγάλῃ πόλει τότε ἔχοντα. 4. Μεγαλοπο-
λίταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ὄπισθεν τοῦ περιβόλου
τοῦ ἀνειμένου τῷ Λυκαίῳ Διὶ ἀνὴρ ἐπειργασμένος ἐπὶ
στήλῃ, Πολύβιος Λυκόρτα· γέγραπται δὲ καὶ ἐλεγεῖα ἐπ᾽
αὐτῷ λέγοντα ὡς ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν πλανη-
θείη, καὶ ὅτι σύμμαχος γένοιτο Ῥωμαίων καὶ παύσειεν
αὐτοὺς ὀργῆς ἐς τὸ Ἑλληνικόν. συνέγραψε δὲ ὁ Πολύ-
βιος οὗτος καὶ ἄλλα ἔργα Ῥωμαίων, καὶ ὡς Καρχηδονίοις
κατέστησαν ἐς πόλεμον, αἰτία τε ἥτις ἐγένετο αὐτοῦ, καὶ
ὡς ὀψὲ οὐκ ἄνευ κινδύνων μεγάλων Ῥωμαῖοι Σκιπίωνι

***ὅν τινα Καρχηδονιακὸν ὀνομάζουσι τέλος τε ἐπιθέντα 9
τῷ πολέμῳ καὶ τὴν Καρχηδόνα καταβαλόντα ἐς ἔδαφος.
Ὅσα μὲν δὴ Πολυβίῳ παραινοῦντι ὁ Ῥωμαῖος ἐπείθετο,
ἐς ὀρθὸν ἐχώρησεν αὐτῷ. ἃ δὲ οὐκ ἠκροᾶτο διδάσκοντος,
γενέσθαι οἱ λέγουσιν ἁμαρτήματα. Ἑλλήνων δὲ ὁπόσαι
πόλεις ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν συνετέλουν, παρὰ Ῥωμαίων εὕ-
ραντο αὗται Πολύβιόν σφισι πολιτείας τε καταστήσα-
σθαι καὶ νόμους θεῖναι. τῆς δ᾽ εἰκόνος τοῦ Πολυβίου τὸ
βουλευτήριόν ἐστιν ἐν ἀριστερᾷ.

5. Τοῦτο μὲν δή ἐστιν ἐνταῦθα, στοὰν δὲ τῆς ἀγο- 10
ρᾶς Ἀριστάνδρειον ἐπίκλησιν ἄνδρα τῶν ἀστῶν Ἀρί-
στανδρον οἰκοδομῆσαι λέγουσι. ταύτης τῆς στοᾶς ἐστὶν
664 ἐγγυτάτω ὡς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ἱερὸν Σωτῆρος ἐπί-
κλησιν Διός· κεκόσμηται δὲ πέριξ κίοσι. καθεζομένῳ δὲ
τῷ Διὶ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι τῇ μὲν ἡ Μεγάλη πόλις,
ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἄγαλμα. ταῦτα μὲν
λίθου τοῦ Πεντελησίου Ἀθηναῖοι Κηφισόδοτος καὶ Ξενο-
φῶν εἰργάσαντο.

XXXI. Τὸ δὲ ἕτερον πέρας τῆς στοᾶς παρέχεται τὸ
πρὸς ἡλίου δυσμῶν περίβολον Θεῶν ἱερὸν τῶν μεγάλων.
αἱ δέ εἰσιν αἱ μεγάλαι Θεαὶ Δημήτηρ καὶ Κόρη, καθότι
ἐδήλωσα ἤδη καὶ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ συγγραφῇ· τὴν Κόρην
δὲ Σώτειραν καλοῦσιν οἱ Ἀρκάδες. ἐπειργασμένοι δὲ
ἐπὶ τύπων πρὸ τῆς ἐσόδου τῇ μὲν Ἄρτεμις, τῇ δὲ Ἀσκλη-
πιός ἐστι καὶ Ὑγίεια. Θεαὶ δὲ αἱ μεγάλαι Δημήτηρ μὲν 2
λίθου διὰ πάσης, ἡ δὲ Σώτειρα τὰ ἐσθῆτος ἐχόμενα ξύ-
λου πεποίηται· μέγεθος δὲ ἑκατέρας πέντε που καὶ δέκα
εἰσὶ πόδες. Τά τε ἀγάλματα *** καὶ πρὸ αὐτῶν κόρας
ἐποίησεν οὐ μεγάλας, ἐν χιτῶσί τε καθήκουσιν ἐς σφυρά,
καὶ ἀνθῶν ἀνάπλεων ἑκατέρα τάλαρον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ
φέρει· εἶναι δὲ θυγατέρες τοῦ Δαμοφῶντος λέγονται·
τοῖς δὲ ἐπανάγουσιν ἐς τὸ θειότερον δοκεῖ σφᾶς Ἀθηνᾶν

τε εἶναι καὶ Ἄρτεμιν τὰ ἄνθη μετὰ τῆς Περσεφόνης συλ-
3 λεγούσας. ἔστι δὲ καὶ Ἡρακλῆς παρὰ τῇ Δήμητρι μέγε-
θος μάλιστα πῆχυν· τοῦτον τὸν Ἡρακλέα εἶναι τῶν
Ἰδαίων καλουμένων Δακτύλων Ὀνομάκριτός φησιν ἐν
τοῖς ἔπεσι. κεῖται δὲ τράπεζα ἔμπροσθεν, ἐπειργασμέναι
τε ἐπ' αὐτῇ δύο τέ εἰσιν Ὧραι καὶ ἔχων Πὰν σύριγγα καὶ
Ἀπόλλων κιθαρίζων. ἔστι δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτοῖς
4 εἶναι σφᾶς θεῶν τῶν πρώτων. 2. Πεποίηνται δὲ ἐπὶ τῇ
τραπέζῃ καὶ Νύμφαι· Νέδα μὲν Δία φέρουσα ἔτι νήπιον
παῖδα, Ἀνθρακία δὲ νύμφη τῶν Ἀρκαδικῶν καὶ αὕτη
δᾷδα ἔχουσά ἐστιν, Ἁγνὼ δὲ τῇ μὲν ὑδρίαν, ἐν δὲ τῇ
ἑτέρᾳ χειρὶ φιάλην· Ἀρχιρόης δὲ καὶ Μυρτωέσσης εἰσὶν
ὑδρίαι τὰ φορήματα, καὶ ὕδωρ δῆθεν ἀπ' αὐτῶν κάτει-
σιν. τοῦ περιβόλου δέ ἐστιν ἐντὸς Φιλίου Διὸς ναός,
Πολυκλείτου μὲν τοῦ Ἀργείου τὸ ἄγαλμα, Διονύσῳ δὲ
ἐμφερές· κόθορνοί τε γὰρ τὰ ὑποδήματά ἐστιν αὐτῷ, 665
καὶ ἔχει τῇ χειρὶ ἔκπωμα, τῇ δὲ ἑτέρᾳ θύρσον, κάθηται
δὲ ἀετὸς ἐπὶ τῷ θύρσῳ· καίτοι τοῖς γε ἐς Διόνυσον λεγο-
5 μένοις τοῦτο οὐχ ὁμολογοῦν ἐστί. τούτου δὲ ὄπισθεν
τοῦ ναοῦ δένδρων ἐστὶν ἄλσος οὐ μέγα, θριγκῷ περι-
εχόμενον. ἐς μὲν δὴ τὸ ἐντὸς ἔσοδος οὐκ ἔστιν ἀνθρώ-
ποις· πρὸ δὲ αὐτοῦ Δήμητρος καὶ Κόρης ὅσον τε ποδῶν
τριῶν εἰσὶν ἀγάλματα. 3. Ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου
τῶν μεγάλων Θεῶν καὶ Ἀφροδίτης ἱερόν. πρὸ μὲν δὴ
τῆς ἐσόδου ξόανά ἐστιν ἀρχαῖα, Ἥρα καὶ Ἀπόλλων τε
καὶ Μοῦσαι· ταῦτα κομισθῆναί φασιν ἐκ Τραπεζοῦντος.
9 Ἀγάλματα δὲ ἐν τῷ ναῷ Δαμοφῶν ἐποίησεν, Ἑρμῆν ξύ-
λου καὶ Ἀφροδίτης ξόανον· καὶ ταύτης χεῖρές εἰσι λίθου
καὶ πρόσωπόν τε καὶ ἄκροι πόδες. τὴν δὲ ἐπίκλησιν τῇ
θεῷ Μαχανῖτιν ὀρθότατα ἔθεντο, ἐμοὶ δοκεῖν· Ἀφροδίτης
γὰρ ἕνεκα καὶ ἔργων τῶν ταύτης πλεῖσται μὲν ἐπιτεχνή-
σεις, παντοῖα δὲ ἀνθρώποις ἀνευρημένα ἐς λόγους ἐστίν.

ἑστήκασι δὲ καὶ ἀνδριάντες ἐν οἰκήματι, Καλλιγνώτου 7
τε καὶ Μέντα καὶ Σωσιγένους τε καὶ Πώλου· καταστή-
σασθαι δὲ οὗτοι Μεγαλοπολίταις λέγονται πρῶτον τῶν
μεγάλων Θεῶν τὴν τελετήν, καὶ τὰ δρώμενα τῶν ἐν
Ἐλευσῖνί ἐστι μιμήματα. Κεῖται δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου
θεῶν τοσάδε ἄλλων ἀγάλματα, τὸ τετράγωνον παρεχό-
μενα σχῆμα, Ἑρμῆς τε ἐπίκλησιν Ἀγήτωρ καὶ Ἀπόλλων
καὶ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ποσειδῶν, ἔτι δὲ Ἥλιος ἐπωνυμίαν
ἔχων Σωτήρ τε εἶναι καὶ Ἡρακλῆς. ᾠκοδόμηται δὲ καὶ
σφίσιν ** μεγέθει μέγα, καὶ ἄγουσιν ἐνταῦθα τὴν τελε-
τὴν ταῖς Θεαῖς.

5. Τοῦ ναοῦ δὲ τῶν μεγάλων Θεῶν ἐστὶν ἱερὸν ἐν 8
δεξιᾷ καὶ Κόρης· λίθου δὲ τὸ ἄγαλμα ποδῶν ὀκτὼ μά-
λιστα· ταινίαι δὲ ἐπέχουσι διὰ παντὸς τὸ βάθρον. ἐς
τοῦτο τὸ ἱερὸν γυναιξὶ μὲν τὸν πάντα ἐστὶν ἔσοδος χρό-
νον, οἱ δὲ ἄνδρες οὐ πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐς
666 αὐτὸ ἐσίασι. 6. Γυμνάσιον δὲ τῇ ἀγορᾷ συνεχὲς κατὰ
ἡλίου δυσμάς ἐστιν ᾠκοδομημένον. Τῆς στοᾶς δὲ ἣν 9
ἀπὸ τοῦ Μακεδόνος Φιλίππου καλοῦσι, ταύτης εἰσὶ δύο
ὄπισθεν λόφοι, οὐκ ἐς ὕψος ἀνήκοντες· ἐρείπια δὲ Ἀθη-
νᾶς ἱεροῦ Πολιάδος ἐπὶ αὐτῷ, καὶ τῷ ἑτέρῳ ναός ἐστιν
Ἥρας Τελείας, ὁμοίως καὶ ταῦτα ἐρείπια. ὑπὸ τούτῳ
τῷ λόφῳ Βάθυλλος καλουμένη πηγὴ συντελεῖ καὶ αὕτη
τῷ ποταμῷ Ἑλισσόντι ἐς μέγεθος. τοσάδε ἐνταῦθα ἀξι-
όχρεα ἦν.

XXXII. Ἡ δὲ ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ μοῖρα ἡ κατὰ
μεσημβρίαν παρείχετο ἐς μνήμην θέατρον μέγιστον τῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ἀέναός ἐστιν ὕδατος πηγή.
τοῦ θεάτρου δὲ οὐ πόρρω λείπεται τοῦ βουλευτηρίου θε-
μέλια, ὃ τοῖς Μυρίοις ἐπεποίητο Ἀρκάδων· ἐκαλεῖτο δὲ
ἀπὸ τοῦ ἀναθέντος Θερσίλιον. πλησίον δὲ οἰκίαν, ἰδιώ-
του κατ' ἐμὲ κτῆμα ἀνδρός, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου

τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐποίησαν. ἔστι δὲ ἄγαλμα Ἄμμωνος πρὸς
τῇ οἰκίᾳ, τοῖς τετραγώνοις Ἑρμαῖς εἰκασμένον, κέρατα
2 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχον κριοῦ. τὸ δὲ τῶν Μουσῶν Ἀπόλ-
λωνός τε ἱερὸν καὶ Ἑρμοῦ κατασκευασθέν σφισιν ἐν κοι-
νῷ, παρείχετο ἐς μνήμην θεμέλια οὐ πολλά· ἦν δὲ καὶ
τῶν Μουσῶν μία ἔτι καὶ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα κατὰ τοὺς
Ἑρμᾶς τοὺς τετραγώνους τέχνην. ἐρείπια δὲ καὶ τῆς
Ἀφροδίτης ἦν τὸ ἱερὸν, πλὴν ὅσον πρόναός τε ἐλείπετο
ἔτι καὶ ἀγάλματα ἀριθμὸν τρία, ἐπίκλησις δὲ Οὐρανία,
τῇ δ' ἔστι Πάνδημος, τῇ τρίτῃ δὲ οὐδὲν ἐτίθεντο.
3 2. Ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ Ἄρεως βωμός· ἐλέγετο δὲ ὡς καὶ
ἱερὸν ἐξ ἀρχῆς ᾠκοδομήθη τῷ θεῷ. πεποίηται δὲ καὶ
στάδιον ὑπὲρ τῆς Ἀφροδίτης, τῇ μὲν ἐπὶ τὸ θέατρον
καθῆκον, καὶ κρήνη σφίσιν ἐστὶν αὐτόθι, ἣν ἱερὰν Διο- 667
νύσου νομίζουσι· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον τοῦ σταδίου πέρας
Διονύσου ναὸς ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεραυνωθῆναι γε-
νεαῖς δύο ἐμοῦ πρότερον, καὶ ἐρείπια οὐ πολλὰ ἔτι ἐς ἐμὲ
ἦν αὐτοῦ. Ἡρακλέους δὲ κοινὸς καὶ Ἑρμοῦ πρὸς τῷ στα-
δίῳ ναὸς μὲν οὐκέτι ἦν, μόνος δέ σφισι βωμὸς ἐλείπετο.
4 3. Ἔστι δὲ ἐν τῇ μοίρᾳ ταύτῃ λόφος πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον,
καὶ Ἀγροτέρας ἐν αὐτῷ ναὸς Ἀρτέμιδος, ἀνάθημα Ἀρι-
στοδήμου καὶ τοῦτο. τῆς δὲ Ἀγροτέρας ἐστὶν ἐν δεξιᾷ
τέμενος· ἐνταῦθα ἔστι μὲν ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καὶ ἀγάλ-
ματα, αὐτός τε καὶ Ὑγίεια, εἰσὶ δὲ ὑποκαταβάντι ὀλίγον
θεοί, παρέχονται δὲ καὶ οὗτοι σχῆμα τετράγωνον, Ἐργά-
ται δέ ἐστιν αὐτοῖς ἐπίκλησις, Ἀθηνᾶ τε Ἐργάνη καὶ
Ἀπόλλων Ἀγυιεύς· τῷ δὲ Ἑρμῇ καὶ Ἡρακλεῖ καὶ Εἰλει-
θυίᾳ πρόσεστιν ἐξ ἐπῶν τῶν Ὁμήρου φήμη, τῷ μὲν Διός
τε αὐτὸν διάκονον εἶναι καὶ ὑπὸ τὸν Ἅιδην ἄγειν τῶν
ἀπογινομένων τὰς ψυχάς, Ἡρακλεῖ δὲ ὡς πολλούς τε
καὶ χαλεποὺς τελέσειεν ἄθλους· Εἰλειθυίᾳ δὲ ἐποίησεν
5 ἐν Ἰλιάδι ὠδῖνας γυναικῶν μέλειν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ὑπὸ

τὸν λόφον τοῦτον Ἀσκληπιοῦ Παιδὸς ἱερόν· τούτου μὲν
δὴ τὸ ἄγαλμα ὀρθὸν πεποίηται πηχυαῖον μάλιστα, Ἀπόλ-
λωνος δὲ ἐν θρόνῳ κάθηται ποδῶν ἓξ οὐκ ἀποδέον μέγε-
θος. ἀνάκειται δὲ αὐτόθι καὶ ὀστᾶ ὑπερηρκότα ἢ ὡς
ἀνθρώπου δοκεῖν· καὶ δὴ καὶ ἐλέγετο ἐπ' αὐτοῖς εἶναι
τῶν Γιγάντων ἑνός, οὓς ἐς τὴν συμμαχίαν τῆς Ῥέας
ἤθροισεν Ὁπλάδαμος, ἃ δὴ καὶ ἐς ὕστερον ἐπέξεισιν ἡμῖν
ὁ λόγος. τούτου δέ ἐστι πηγὴ τοῦ ἱεροῦ πλησίον, καὶ ἀπ'
αὐτῆς ὁ Ἑλισσὼν τὸ ὕδωρ δέχεται κατερχόμενον.

XXXIII. Εἰ δὲ ἡ Μεγάλη πόλις προθυμίᾳ τε τῇ πάσῃ
συνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἀρκάδων καὶ ἐπὶ μεγίσταις τῶν Ἑλ-
λήνων ἐλπίσιν ἐς αὐτὴν κόσμον τὸν ἅπαντα καὶ εὐδαι-
μονίαν τὴν ἀρχαίαν ἀφῄρηται καὶ τὰ πολλά ἐστιν αὐτῆς
ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν, θαῦμα οὐδὲν ἐποιησάμην, εἰδὼς τὸ
δαιμόνιον νεώτερα ἀεί τινα ἐθέλον ἐργάζεσθαι, καὶ
ὁμοίως τὰ πάντα τά τε ἐχυρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ τὰ γινό-
668 μενά τε καὶ ὁπόσα ἀπόλλυνται μεταβάλλουσαν τὴν τύχην,
καὶ ὅπως ἂν αὐτῇ παριστῆται μετὰ ἰσχυρᾶς ἀνάγκης
ἄγουσαν. Μυκῆναι μέν γε τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου τοῖς 2
Ἕλλησιν ἡγησαμένη, καὶ Νῖνος ἔνθα ἦν Ἀσσυρίοις βα-
σίλεια, καὶ Βοιώτιαι Θῆβαι προστῆναι τοῦ Ἑλληνικοῦ
ποτὲ ἀξιωθεῖσαι, αἱ μὲν ἠρήμωνται πανώλεθροι, τὸ δὲ
ὄνομα τῶν Θηβῶν ἐς ἀκρόπολιν μόνην καὶ οἰκήτορας
καταβέβηκεν οὐ πολλούς. τὰ δὲ ὑπερηρκότα πλούτῳ τὸ
ἀρχαῖον, Θῆβαί τε αἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὁ Μινύης Ὀρχομενὸς
καὶ ἡ Δῆλος τὸ κοινὸν Ἑλλήνων ἐμπόριον, αἱ μὲν ἀνδρὸς
ἰδιώτου μέσου δυνάμει χρημάτων καταδέουσιν ἐς εὐδαι-
μονίαν, ἡ Δῆλος δέ, ἀφελόντι τοὺς ἀφικνουμένους παρ'
Ἀθηναίων ἐς τοῦ ἱεροῦ τὴν φρουράν, Δηλίων γε ἕνεκα
ἔρημός ἐστιν ἀνθρώπων. Βαβυλῶνος δὲ τοῦ μὲν Βήλου 3
τὸ ἱερὸν λείπεται, Βαβυλῶνος δὲ ταύτης, ἥντινα εἶδε
πόλεων τῶν τότε μεγίστην ἥλιος, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰ μὴ

τεῖχος, καθὰ καὶ Τίρυνθος τῆς ἐν τῇ Ἀργολίδι. ταῦτα
μὲν δὴ ἐποίησεν ὁ δαίμων εἶναι τὸ μηδέν· ἡ δὲ Ἀλεξάν-
δρου πόλις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἡ Σελεύκου παρὰ τῷ Ὀρόντῃ
χθές τε ᾠκισμέναι καὶ πρῴην ἐς τοσοῦτο ἐπιδεδώκασι
μεγέθους καὶ εὐδαιμονίας, ὅτι σφᾶς ἡ τύχη δεξιοῦται.
4 2. *Ἐπιδείκνυται δὲ καὶ ἐν τῷδε ἔτι τὴν ἰσχὺν μείζονα καὶ*
θαύματος πλείονος ἢ κατὰ συμφορὰς καὶ εὐπραγίας πό-
λεων· Λήμνου γὰρ πλοῦν ἀπεῖχεν οὐ πολὺν Χρύση νῆ-
σος, ἐν ᾗ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ γενέσθαι συμφορὰν ἐκ τοῦ
ὕδρου φασί· ταύτην κατέλαβεν ὁ κλύδων πᾶσαν, καὶ
κατέδυ τε ἡ Χρύση καὶ ἠφάνισται κατὰ τοῦ βυθοῦ. νῆ- 669
*σον δὲ ἄλλην καλουμένην Ἱερὰν *** τόνδε οὐκ ἦν χρόνον.*
οὕτω μὲν τὰ ἀνθρώπινα πρόσκαιρά τε καὶ οὐδαμῶς ἐστὶν
ἐχυρά.

XXXIV. *Ἐκ δὲ Μεγάλης πόλεως ἰόντι ἐς Μεσσήνην,*
καὶ σταδίους μάλιστα προελθόντι ἑπτά, ἔστιν ἐν ἀρι-
στερᾷ τῆς λεωφόρου θεῶν ἱερόν· καλοῦσι δὲ καὶ αὐτὰς
τὰς θεὰς καὶ τὴν χώραν τὴν περὶ τὸ ἱερὸν Μανίας· δοκεῖν
δέ μοι, θεῶν τῶν Εὐμενίδων ἐστὶν ἐπίκλησις, καὶ Ὀρέ-
στην ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρός φασιν αὐτόθι μανῆναι.
2 2. *Οὐ πόρρω δὲ τοῦ ἱεροῦ γῆς χῶμά ἐστιν οὐ μέγα, ἐπί-*
θημα ἔχον λίθου πεποιημένον δάκτυλον, καὶ δὴ καὶ
ὄνομα τῷ χώματί ἐστι Δακτύλου μνῆμα· ἐνταῦθα ἔκ-
φρονα Ὀρέστην γενόμενον λέγουσιν ἕνα τῆς ἑτέρας τῶν
χειρῶν ἀποφαγεῖν δάκτυλον. τούτῳ δέ ἐστιν ἕτερον συν-
εχὲς χωρίον Ἄκη καλούμενον, ὅτι ἐγένετο ἐν αὐτῷ τῆς
νόσου τῷ Ὀρέστῃ τὰ ἰάματα· πεποίηται δὲ Εὐμενίσι καὶ
3 *αὐτόθι ἱερόν. ταύτας τὰς θεάς, ἡνίκα τὸν Ὀρέστην*
ἔκφρονα ἔμελλον ποιήσειν, φασὶν αὐτῷ φανῆναι μελαί-
νας· ὡς δὲ ἀπέφαγε τὸν δάκτυλον, τὰς δὲ αὖθις δοκεῖν
οἱ λευκὰς εἶναι, καὶ αὐτὸν σωφρονῆσαί τε ἐπὶ τῇ θέᾳ,
καὶ οὕτω ταῖς μὲν ἐνήγισεν ἀποτρέπων τὸ μήνιμα αὐτῶν,

ταῖς δὲ ἔθυσε ταῖς λευκαῖς· ὁμοῦ δὲ αὐταῖς καὶ Χάρισι
θύειν νομίζουσι. πρὸς δὲ τῷ χωρίῳ τοῖς Ἄκεσιν ἕτερόν
*ἐστιν ** ὀνομαζόμενον ἱερόν, ὅτι Ὀρέστης ἐνταῦθα ἐκεί-*
ρατο τὴν κόμην, ἐπειδὴ ἐντὸς ἐγένετο αὑτοῦ. Πελοπον- 4
νησίων δὲ οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες πρότερα τῷ Ὀρέ-
στῃ τὰ ἐν Ἀρκαδίᾳ γενέσθαι φασὶν ὑπὸ Ἐρινύων τῶν
Κλυταιμνήστρας ἢ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν κρίσιν, καὶ αὐτῷ
κατήγορον οὐ τὸν Τυνδάρεων, περιεῖναι γὰρ οὐκέτι
670 *ἐκεῖνον, Περίλαον δὲ ἐπιστῆναι, δίκην ἐπὶ τῷ αἵματι τῆς*
μητρὸς αἰτοῦντα, ἅτε ἀνεψιὸν τῆς Κλυταιμνήστρας·
Ἰκαρίου γὰρ παῖδα εἶναι Περίλαον, γενέσθαι δὲ ὕστερον
καὶ θυγατέρας τῷ Ἰκαρίῳ.

3. *Ἐκ Μανιῶν δὲ ὁδὸς ἐπὶ τὸν Ἀλφειόν ἐστιν ὅσον* 5
πέντε σταδίων καὶ δέκα· κατὰ τοῦτο Γαθεάτας ποταμὸς
ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειόν· ἐς δὲ τὸν Γαθεάταν πρότερον
ἔτι κάτεισιν ὁ Καρνίων. τούτῳ μὲν δὴ αἱ πηγαὶ γῆς εἰσὶ
τῆς Αἰγύτιδος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Κερεάτα τὸ ἱερόν,
τῷ Γαθεάτᾳ δὲ τῆς Κρωμίτιδος χώρας ἐν Γαθέαις. ἡ δὲ 6
Κρωμῖτις ἀνωτέρω τοῦ Ἀλφειοῦ σταδίους ὡς τεσσαρά-
κοντά ἐστι, καὶ ἐν αὐτῇ πόλεως Κρώμων οὐ παντάπασι
τὰ ἐρείπια ἦν ἐξίτηλα. ἐκ δὲ Κρώμων ὡς εἴκοσι στάδιά
ἐστιν ἐπὶ Νυμφάδα· καταρρεῖται δὲ ὕδατι καὶ δένδρων
ἀνάπλεώς ἐστιν ἡ Νυμφάς. καὶ ἀπ' αὐτῆς στάδια εἴκοσί
ἐστιν ἐπὶ τὸ Ἑρμαῖον, ἐς ὃ Μεσσηνίοις καὶ Μεγαλοπολί-
ταις εἰσὶν ὅροι· πεποίηνται δὲ αὐτόθι καὶ Ἑρμῆν ἐπὶ
στήλῃ.

XXXV. *Αὕτη μὲν ἐπὶ Μεσσήνην, ἑτέρα δὲ ἐκ Με-*
γάλης πόλεως ἐπὶ Καρνάσιον ἄγει τὸ Μεσσηνίων· καὶ
ταύτῃ πρῶτα μέν σε ὁ Ἀλφειὸς ἐκδέξεται, καθότι καὶ
Μαλοῦς καὶ ὁ Σκῦρος ἐς αὐτὸν κατέρχονται προανακοι-
νωσάμενοι τὸ ῥεῦμα. Αὐτόθεν δὲ ἔχων τὸν Μαλοῦντα
ἐν δεξιᾷ μετὰ σταδίους ὡς τριάκοντα διαβήσῃ τε αὐτὸν

καὶ ἀναβήσῃ δι᾽ ὁδοῦ προσαντεστέρας ἐς χωρίον καλού-
2 μενον Φαιδρίαν. 2. Φαιδρίου δὲ ὡς πέντε ἀπέχει καὶ δέκα
σταδίους κατὰ Δέσποιναν ὀνομαζόμενον Ἑρμαῖον· ὅροι
Μεσσηνίων πρὸς Μεγαλοπολίτας καὶ οὗτοι, καὶ ἀγάλ-
ματα οὐ μεγάλα Δεσποίνης τε καὶ Δήμητρος, ἔτι δὲ καὶ
Ἑρμοῦ πεποίηται καὶ Ἡρακλέους· δοκεῖν δέ μοι καὶ τὸ
ὑπὸ Δαιδάλου ποιηθὲν τῷ Ἡρακλεῖ ξόανον ἐν μεθορίῳ
τῆς Μεσσηνίας καὶ Ἀρκάδων ἐνταῦθα εἱστήκει.

3 3. Ἡ δὲ ἐς Λακεδαίμονα ἐκ Μεγάλης πόλεως ὁδός,
ἐπὶ μὲν τὸν Ἀλφειὸν στάδιοι τριάκοντά εἰσιν· ἀπὸ δὲ
τοῦδε παρὰ ποταμὸν ὁδεύσας Θειοῦντα, κάτεισι δὲ καὶ
ὁ Θειοῦς οὗτος ἐς τὸν Ἀλφειόν, ἀπολιπὼν οὖν τὸν Θει-
οῦντα ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ τεσσαρά-
κοντα ἥξεις μάλιστα ἐς Φαλαισίας· ἀπέχουσι δὲ αἱ Φα-
λαισίαι σταδίους εἴκοσι τοῦ Ἑρμαίου τοῦ κατὰ Βελεμίναν. 671
4 4. λέγουσι μὲν δὴ οἱ Ἀρκάδες τὴν Βελεμίναν τῆς σφετέ-
ρας οὖσαν τὸ ἀρχαῖον ἀποτεμέσθαι Λακεδαιμονίους· λέ-
γειν δὲ οὐκ εἰκότα ἐφαίνοντό μοι καὶ ἄλλων ἕνεκα, καὶ
μάλιστα ὅτι μοι δοκοῦσι Θηβαῖοι μηδὲ τοῦτο ἐλασσουμέ-
νους περιιδεῖν τοὺς Ἀρκάδας, εἴ σφισιν ἔσεσθαι σὺν τῷ
δικαίῳ τὸ ἐπανόρθωμα ἔμελλεν.

5 5. Εἰσὶ δὲ ἐκ Μεγάλης πόλεως καὶ ἐς τὰ χωρία ὁδοὶ
τὰ ἐντὸς Ἀρκαδίας, ἐς μὲν Μεθύδριον ἑβδομήκοντα
στάδιοι καὶ ἑκατόν, τρισὶ δὲ ἀπὸ Μεγάλης πόλεως ἀπω-
τέρω σταδίοις καὶ δέκα Σκιάδις τε καλούμενον χωρίον
καὶ Ἀρτέμιδος Σκιαδίτιδος ἐρείπιά ἐστιν ἱεροῦ· ποιῆσαι
δὲ αὐτὸ ἐλέγετο Ἀριστόδημος ὁ τυραννήσας. Ἐντεῦθεν
μετὰ σταδίους ὡς δέκα πόλεως Χαρισιῶν ὑπομνήματά
ἐστιν οὐ πολλά, σταδίων δὲ ἄλλων δέκα ἐστὶν ἀπὸ Χα-
6 ρισιῶν ἐς Τρικολώνους ὁδός. 6. πόλις δὲ ἦσαν καὶ οἱ Τρι-
κόλωνοί ποτε· μένει δὲ αὐτόθι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἐπὶ λό-
φου Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα τετράγωνον, καὶ δέν-

δρων περὶ τὸ ἱερόν ἐστιν ἄλσος. Ταύταις μὲν δὴ οἱ Λυ-
κάονος παῖδες ἐγένοντο οἰκισταί, Ζοιτίαν δὲ ἀπωτέρω
μὲν Τρικολώνων πέντε που καὶ δέκα σταδίοις, κειμένην
δὲ οὐ κατ᾽ εὐθύ, ἀλλ᾽ ἐκ Τρικολώνων ἐν ἀριστερᾷ, Ζοι-
τέα οἰκίσαι τὸν Τρικολώνου λέγουσι. Παρωρεὺς δὲ ὁ νε-
ώτερος Τρικολώνου τῶν παίδων Παρωρίαν καὶ οὗτος
ἔκτισεν, ἀπέχουσαν Ζοιτίας σταδίους δέκα. ἔρημοι δὲ 7
[καὶ] ἐς ἐμὲ ἦσαν ἀμφότεραι· μένει δὲ ἐν Ζοιτίᾳ Δήμη-
τρος ναὸς καὶ Ἀρτέμιδος [οἳ καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν]. Ἐρείπια δὲ
πόλεων καὶ ἄλλα, Θυραίου μὲν σταδίοις πέντε ἀπωτέρω
Παρωρίας καὶ δέκα, τὰ δὲ Ὑψοῦντός ἐστιν ἐν ὄρει κει-
μένῳ μὲν ὑπὲρ τοῦ πεδίου, καλουμένῳ δὲ Ὑψοῦντι. ἡ
δὲ Θυραίου τε καὶ Ὑψοῦντος μεταξὺ ὀρεινὴ πᾶσά ἐστι καὶ
θηριώδης· Λυκάονος δὲ εἶναι Θυραῖόν τε καὶ Ὑψοῦντα
προεδήλωσεν ἡμῖν ὁ λόγος.

7. Τρικολώνων δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ πρῶτα μὲν ἀνάντης 8
ὁδὸς ἐπὶ πηγὴν καλουμένους Κρουνούς· σταδίους δὲ ὡς
τριάκοντα καταβάντι ἐκ Κρουνῶν τάφος ἐστὶ Καλλι-
στοῦς, χῶμα γῆς ὑψηλόν, δένδρα ἔχον πολλὰ μὲν τῶν
672 ἀκάρπων, πολλὰ δὲ καὶ ἥμερα. ἐπὶ δὲ ἄκρῳ τῷ χώματι
ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Καλλίστης· δοκεῖν δέ
μοι καὶ Πάμφως μαθών τι παρὰ Ἀρκάδων πρῶτος Ἄρτε-
μιν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὠνόμασε Καλλίστην. Σταδίους δὲ αὐ- 9
τόθεν μὲν πέντε καὶ εἴκοσι, Τρικολώνων δὲ ἑκατὸν τοὺς
σύμπαντας ἀπέχουσα ἐπί γε τοῦ Ἑλισσόντος, κατὰ δὲ
τὴν εὐθεῖαν Μεθυδρίου, αὕτη γὰρ δὴ ἐκ Τρικολώνων
ἔτι λείπεται, Ἀνεμῶσά τέ ἐστι χωρίον καὶ ὄρος Φάλαν-
θον, ἐν αὐτῷ δὲ ἐρείπιά ἐστι Φαλάνθου πόλεως· Ἀγε-
λάου δὲ τοῦ Στυμφήλου παῖδα εἶναι τὸν Φάλανθον λέ-
γουσιν. 8. Ὑπὲρ τούτου δὲ πεδίον τέ ἐστι Πώλου καλού- 10
μενον, καὶ μετ᾽ αὐτὸ Σχοινοῦς, ἀπὸ ἀνδρὸς Βοιωτοῦ
Σχοινέως ἔχων τὴν κλῆσιν. εἰ δὲ ὁ Σχοινεὺς ἀπεδήμη-

σεν οὗτος παρὰ τοὺς Ἀρκάδας, εἶεν ἂν καὶ οἱ τῆς Ἀτα-
λάντης δρόμοι σύνεγγυς τῷ Σχοινοῦντι ὄντες ἀπὸ τῆς
τούτου θυγατρὸς τὸ ὄνομα εἰληφότες. Ἑξῆς δέ ἐστιν ....,
ἐμοὶ δοκεῖν, καλούμενον, καὶ τοῖς πᾶσιν Ἀρκαδίαν εἶναι
τὴν χώραν φασὶν ἐνταῦθα.

XXXVI. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἐς μνήμην οὐδὲν ἄλλο ὅτι
μὴ αὐτὸ τὸ Μεθύδριον λείπεται· ὁδὸς δὲ ἐκ Τρικολώ-
νων ἐς αὐτὸ στάδιοι τριῶν δέοντες τεσσαράκοντα καὶ
ἑκατόν. ὠνομάσθη μὲν δὴ Μεθύδριον, ὅτι κολωνός
ἐστιν ὑψηλὸς Μαλοίτα τε ποταμοῦ καὶ Μυλάοντος μέσος,
ἐφ' ᾧ τὴν πόλιν ὁ Ὀρχομενὸς ᾤκιζε· πρὶν δὲ ἢ συντελεῖν
ἐς τὸ Μεγαλοπολιτικόν, γεγόνασι καὶ Μεθυδριεῦσιν
2 ἀνδράσιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι. 2. Ἔστι δὲ ἐν Μεθυδρίῳ Πο- 673
σειδῶνός τε Ἱππίου ναός. οὗτος μὲν ἐπὶ τῷ Μυλάοντί
ἐστι· τὸ δὲ ὄρος τὸ Θαυμάσιον καλούμενον κεῖται μὲν
ὑπὲρ τὸν ποταμὸν τὸν Μαλοίταν, ἐθέλουσι δὲ οἱ Μεθυ-
δριεῖς τὴν Ῥέαν, ἡνίκα τὸν Δία εἶχεν ἐν τῇ γαστρί, ἐς
τοῦτο ἀφικέσθαι τὸ ὄρος, παρασκευάσασθαι δὲ αὐτῇ καὶ
βοήθειαν, ἢν ὁ Κρόνος ἐπ' αὐτὴν ἴῃ, τόν τε Ὁπλάδαμον
3 καὶ ἄλλους ὅσοι περὶ ἐκεῖνον ἦσαν Γίγαντες· καὶ τεκεῖν
μὲν συγχωροῦσιν αὐτὴν ἐν μοίρᾳ τινὶ τοῦ Λυκαίου, τὴν
δὲ ἐς τὸν Κρόνον ἀπάτην καὶ ἀντὶ τοῦ παιδὸς τὴν λεγο-
μένην ὑπὸ Ἑλλήνων ἀντίδοσιν τοῦ λίθου γενέσθαι φα-
σὶν ἐνταῦθα. ἔστι δὲ πρὸς τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους σπή-
λαιον τῆς Ῥέας, καὶ ἐς αὐτὸ ὅτι μὴ γυναιξὶ μόναις ἱεραῖς
τῆς θεοῦ, ἀνθρώπων γε οὐδενὶ ἐσελθεῖν ἔστι τῶν ἄλλων.
4 Μεθυδρίου δὲ ὡς τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Νυμ-
φασία πηγή· τοσοῦτοι δὲ ἀπὸ Νυμφασίας ἕτεροι πρὸς
τοὺς Μεγαλοπολιτῶν εἰσὶ καὶ Ὀρχομενίων τε κοινοὺς καὶ
Καφυατῶν ὅρους.
5 3. Μεγαλοπολίταις δὲ διὰ τῶν ἐπὶ τὸ ἕλος ὀνομαζο-
μένων πυλῶν, διὰ τούτων ὁδεύουσιν ἐς Μαίναλον παρὰ

τὸν ποταμὸν τὸν Ἑλισσόντα ἔστι τῆς ὁδοῦ ἐν ἀριστερᾷ
Ἀγαθοῦ Θεοῦ ναός· εἰ δὲ ἀγαθῶν οἱ θεοὶ δοτῆρές εἰσιν
ἀνθρώποις, Ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστίν, ἑπόμενος ἄν
τις τῷ λόγῳ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην Διὸς τεκμαίροιτο εἶ-
ναι. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ ἔστι μὲν γῆς χῶμα Ἀριστο-
δήμου τάφος, ὃν οὐδὲ τυραννοῦντα ἀφείλοντο μὴ ἐπο-
νομάσαι χρηστόν, ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἐπίκλησιν Μα-
χανίτιδος, ὅτι βουλευμάτων ἐστὶν ἡ θεὸς παντοίων καὶ
ἐπιτεχνημάτων εὑρέτις. 4. Πεποίηται δὲ ἐν δεξιᾷ τῆς 6
ὁδοῦ Βορέᾳ τῷ ἀνέμῳ τέμενος, καί οἱ Μεγαλοπολῖται
θυσίας θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ θεῶν οὐδενὸς Βορέαν
ὕστερον ἄγουσιν ἐς τιμὴν ἅτε σωτῆρα γενόμενόν σφισιν
ἀπὸ Λακεδαιμονίων τε καὶ Ἄγιδος. ἑξῆς δὲ Οἰκλέους
τοῦ Ἀμφιαράου πατρὸς μνῆμά ἐστιν, εἴ γε δὴ ἐπέλαβεν
αὐτὸν τὸ χρεὼν ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ μὴ τῆς ἐπὶ Λαομέδοντα
674 Ἡρακλεῖ στρατείας μετασχόντα. μετὰ τοῦτό ἐστι Δήμη-
τρος καλουμένης ἐν ἕλει ναός τε καὶ ἄλσος· τοῦτο στα-
δίοις πέντε ἀπωτέρω τῆς πόλεως, γυναιξὶ δὲ ἐς αὐτὸ
ἔσοδός ἐστι μόναις. Τριάκοντα δέ ἐστιν ἀπωτέρω στα- 7
δίοις Παλίσκιος ὀνομαζομένη χώρα. ἐκ Παλισκίου δὲ ἀφι-
έντι μὲν ἐν ἀριστερᾷ τὸν Ἔλαφον ὄντα οὐκ ἀέναον, καὶ
προελθόντι ὅσον εἴκοσι σταδίους, ἄλλα τε ἐρείπια Πε-
ραιθέων καὶ ἱερὸν λείπεται Πανός. 5. ἢν δὲ τὸν χειμάρ-
ρουν διαβῇς, κατ' εὐθὺ πέντε μὲν σταδίοις καὶ δέκα
ἀπωτέρω τοῦ ποταμοῦ πεδίον ἐστί, διελθόντι δὲ τοῦτο,
τὸ ὄρος ὁμώνυμον τῷ πεδίῳ τὸ Μαινάλιον. τοῦ δὲ ὄρους
ὑπὸ τοῖς καταλήγουσι πόλεως σημεῖα Λυκόας καὶ Ἀρτέ-
μιδος ἱερὸν καὶ ἄγαλμά ἐστι χαλκοῦν Λυκοάτιδος. Ἐν δὲ 8
τοῖς κατὰ μεσημβρίαν τοῦ ὄρους Σουμητία ᾤκιστο. Ἐν
τούτῳ δέ εἰσι τῷ ὄρει καὶ αἱ καλούμεναι Τρίοδοι, καὶ τὰ
ὀστᾶ Ἀρκάδος τοῦ Καλλιστοῦς ἀνείλοντο ἐντεῦθεν κατὰ
τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα οἱ Μαντινεῖς. λείπεται δὲ καὶ

*αὐτῆς ἔτι ἐρείπια Μαινάλου, ναοῦ τε σημεῖα Ἀθηνᾶς,
καὶ στάδιον ἐς ἀθλητῶν ἀγῶνα, καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἐς
ἵππων δρόμον. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Μαινάλιον ἱερὸν μάλιστα
εἶναι Πανὸς νομίζουσιν, ὥστε οἱ περὶ αὐτὸ καὶ ἐπακρο-*
9 *ᾶσθαι συρίζοντος τοῦ Πανὸς λέγουσι.* 6. *Τοῦ δὲ τῆς Δε-
σποίνης ἱεροῦ καὶ Μεγαλοπολιτῶν τοῦ ἄστεως στάδιοι
τεσσαράκοντα μεταξύ εἰσιν· ἥμισυ μὲν τῆς ὁδοῦ προς
τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ ῥεῦμα, διαβάντων δὲ μετὰ μὲν δύο ἀπο
τοῦ Ἀλφειοῦ σταδίους Μακαρεῶν ἐστὶν ἐρείπια, αὐτόθεν
δὲ ἐς ἐρείπια ἄλλα τὰ Δασεῶν ἑπτά εἰσι στάδιοι, τοσοῦτοι
δὲ ἐκ Δασεῶν πρὸς τὸν Ἀκακήσιον ὀνομαζόμενον λόφον.*
10 *ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ λόφῳ πόλις τε ἦν Ἀκακήσιον, Ἑρμοῦ τε
Ἀκακησίου λίθου πεποιημένον ἄγαλμα καὶ ἐς ἡμᾶς ἐστὶν
ἐπὶ τοῦ λόφου· τραφῆναι δὲ Ἑρμῆν παῖδα αὐτόθι καὶ
Ἄκακον τὸν Λυκάονος γενέσθαι οἱ τροφέα Ἀρκάδων ἐστὶν* 675
*ἐς αὐτὸν λόγος. διάφορα δὲ τούτοις Θηβαῖοι, καὶ αὖθις
οὐχ ὁμολογοῦντα τοῖς Θηβαίων Ταναγραῖοι λέγουσιν.*

XXXVII. *Ἀπὸ δὲ Ἀκακησίου τέσσαρας σταδίους
ἀπέχει τὸ ἱερὸν τῆς Δεσποίνης. πρῶτα μὲν δὴ αὐτόθι
Ἡγεμόνης ναός ἐστιν Ἀρτέμιδος, καὶ χαλκοῦν ἄγαλμα
ἔχον δᾷδας· ποδῶν ἓξ εἶναι μάλιστα αὐτὸ εἰκάζομεν
ἐντεῦθεν δὲ ἐς τὸν ἱερὸν περίβολον τῆς Δεσποίνης ἐστὶν
ἔσοδος. ἰόντων δὲ ἐπὶ τὸν ναὸν στοά τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ
καὶ ἐν τῷ τοίχῳ λίθου λευκοῦ τύποι πεποιημένοι, καὶ
τῷ μέν εἰσιν ἐπειργασμέναι Μοῖραι καὶ Ζεὺς ἐπίκλησιν
Μοιραγέτης, δευτέρῳ δὲ Ἡρακλῆς τρίποδα Ἀπόλλωνα
ἀφαιρούμενος· ὁποῖα δὲ ἐς αὐτοὺς ἐπυνθανόμην γενέ-
σθαι, δηλώσω καὶ τοῦτο, ἣν ἐς τοῦ Φωκικοῦ λόγου τὰ*
2 *ἔχοντα ἐς Δελφοὺς ἀφικώμεθα. Ἐν δὲ τῇ στοᾷ τῇ παρὰ
τῇ Δεσποίνῃ μεταξὺ τῶν τύπων τῶν κατειλεγμένων πι-
νάκιόν ἐστι γεγραμμένον, ἔχον τὰ ἐς τὴν τελετήν. Νύμ-
φαι δέ εἰσι καὶ Πᾶνες ἐπὶ τῷ (τρίτῳ) τύπῳ, ἐπὶ δὲ τῷ*

*τετάρτῳ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα· καί οἱ ἐπίγραμμά ἐστιν
ἐξ ἀρχῆς τε μὴ ἂν σφαλῆναι τὴν Ἑλλάδα, εἰ Πολυβίῳ τὰ
πάντα ἐπείθετο, καὶ ἁμαρτούσῃ δι᾽ ἐκείνου βοήθειαν
αὐτῇ γενέσθαι μόνου. πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ Δημητρί τέ ἐστι
βωμὸς καὶ ἕτερος Δεσποίνῃ, μετ᾽ αὐτὸν δὲ μεγάλης
Μητρός. Θεῶν δὲ αὐτὰ τὰ ἀγάλματα, Δέσποινα καὶ ἡ* 3
*Δημήτηρ τε καὶ ὁ θρόνος ἐν ᾧ καθέζονται, καὶ τὸ ὑπό-
θημα τὸ ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστιν ἑνὸς ὁμοίως λίθου· καὶ
οὔτε τῶν ἐπὶ τῇ ἐσθῆτι οὔτε ὁπόσα εἴργασται περὶ τὸν
θρόνον οὐδέν ἐστιν ἑτέρου λίθου προσεχὲς σιδήρῳ καὶ
κόλλῃ, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐστὶν εἷς λίθος. οὗτος οὐκ ἐσε-
κομίσθη σφίσιν ὁ λίθος, ἀλλὰ κατὰ ὄψιν ὀνείρατος λέ-
γουσιν αὐτὸν ἐξευρεῖν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τὴν γῆν ὀρύ-
ξαντες. τῶν δὲ ἀγαλμάτων ἐστὶν ἑκατέρου μέγεθος κατὰ
τὸ Ἀθήνῃσιν ἄγαλμα μάλιστα τῆς Μητρός· Δαμοφῶντος* 4
*δὲ καὶ ταῦτα ἔργα. ἡ μὲν οὖν Δημήτηρ δᾷδα ἐν δεξιᾷ
φέρει, τὴν δὲ ἑτέραν χεῖρα ἐπιβέβληκεν ἐπὶ τὴν Δέσποι-*
676 *ναν· ἡ δὲ Δέσποινα σκῆπτρόν τε καὶ τὴν καλουμένην
κίστην ἐπὶ τοῖς γόνασιν ἔχει, τῆς δὲ ἔχεται τῇ δεξιᾷ τῆς
κίστης. τοῦ θρόνου δὲ ἑκατέρωθεν Ἄρτεμις μὲν παρὰ
τὴν Δήμητρα ἕστηκεν ἀμπεχομένη δέρμα ἐλάφου καὶ ἐπὶ
τῶν ὤμων φαρέτραν ἔχουσα, ἐν δὲ ταῖς χερσὶ τῇ μὲν
λαμπάδα ἔχει, τῇ δὲ δράκοντας δύο. παρὰ δὲ τὴν Ἄρτε-
μιν κατάκειται κύων, οἷαι θηρεύειν εἰσὶν ἐπιτήδειοι.*
3. *Πρὸς δὲ τῆς Δεσποίνης τῷ ἀγάλματι ἕστηκεν Ἄνυτος* 5
*σχῆμα ὡπλισμένου παρεχόμενος· φασὶ δὲ οἱ περὶ τὸ ἱερὸν
τραφῆναι τὴν Δέσποιναν ὑπὸ τοῦ Ἀνύτου, καὶ εἶναι
τῶν Τιτάνων καλουμένων καὶ τὸν Ἄνυτον. Τιτᾶνας δὲ
πρῶτος ἐς ποίησιν ἐσήγαγεν Ὅμηρος, θεοὺς εἶναι σφᾶς
ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Ταρτάρῳ· καὶ ἔστιν ἐν Ἥρας ὅρκῳ
τὰ ἔπη. παρὰ δὲ Ὁμήρου Ὀνομάκριτος παραλαβὼν τῶν
Τιτάνων τὸ ὄνομα Διονύσῳ τε συνέθηκεν ὄργια, καὶ*

εἶναι τοὺς Τιτᾶνας τῷ Διονύσῳ τῶν παθημάτων ἐποίησεν
6 αὐτουργούς. τὰ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἄνυτον ὑπὸ Ἀρκάδων
λέγεται· Δήμητρος δὲ Ἄρτεμιν θυγατέρα εἶναι καὶ οὐ
Λητοῦς, ὄντα Αἰγυπτίων τὸν λόγον Αἰσχύλος ἐδίδαξεν
Εὐφορίωνος τοὺς Ἕλληνας. Τὰ δὲ ἐς Κούρητας, οὗτοι
γὰρ ὑπὸ τῶν ἀγαλμάτων πεποίηνται, καὶ τὰ ἐς Κορύ-
βαντας ἐπειργασμένους ἐπὶ τοῦ βάθρου, γένος δὲ οἵδε
ἀλλοῖον καὶ οὐ Κούρητες, τὰ ἐς τούτους παρίημι ἐπιστά
7 μενος. 4. Τῶν δὲ ἡμέρων οἱ Ἀρκάδες δένδρων ἁπάντων
πλὴν ῥοιᾶς ἐσκομίζουσιν ἐς τὸ ἱερόν. Ἐν δεξιᾷ δὲ ἐξιόντι
ἐκ τοῦ ναοῦ κάτοπτρον ἡρμοσμένον ἐστὶν ἐν τῷ τοίχῳ·
τοῦτο ἤν τις προσβλέπῃ τὸ κάτοπτρον, ἑαυτὸν μὲν ἤτοι
παντάπασιν ἀμυδρῶς ἢ οὐδὲ ὄψεται [τὴν] ἀρχήν, τὰ δὲ
ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ αὐτὰ καὶ τὸν θρόνον ἔστιν ἐναρ-
8 γῶς θεάσασθαι. 5. Παρὰ δὲ τὸν ναὸν τῆς Δεσποίνης ὀλί-
γον ἐπαναβάντι ἐν δεξιᾷ Μέγαρόν ἐστι καλούμενον, καὶ
τελετήν τε δρῶσιν ἐνταῦθα καὶ τῇ Δεσποίνῃ θύουσιν
ἱερεῖα οἱ Ἀρκάδες πολλά τε καὶ ἄφθονα. θύει μὲν δὴ αὐ-
τῶν ἕκαστος ὅ τι κέκτηται· τῶν ἱερείων δὲ οὐ τὰς φάρυγ-
γας ἀποτέμνει ὥσπερ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις θυσίαις, κῶλον δὲ
ὅ τι ἂν τύχῃ, τοῦτο ἕκαστος ἀπέκοψε τοῦ θύματος. 677
9 6. Ταύτην μάλιστα θεῶν σέβουσιν οἱ Ἀρκάδες τὴν Δέ-
σποιναν, θυγατέρα δὲ αὐτὴν Ποσειδῶνός φασιν εἶναι
καὶ Δήμητρος. ἐπίκλησις ἐς τοὺς πολλούς ἐστιν αὐτῇ
Δέσποινα, καθάπερ καὶ τὴν ἐκ Διὸς Κόρην ἐπονομάζου-
σιν, ἰδίᾳ δέ ἐστιν ὄνομα Περσεφόνη, καθὰ Ὅμηρος καὶ
ἔτι πρότερον Πάμφως ἐποίησαν· τῆς δὲ Δεσποίνης τὸ
10 ὄνομα ἔδεισα ἐς τοὺς ἀτελέστους γράφειν. 7. Ὑπὲρ δὲ τὸ
καλούμενον Μέγαρόν ἐστιν ἄλσος τῆς Δεσποίνης ἱερὸν
θριγκῷ λίθων περιεχόμενον· ἐντὸς δὲ αὐτοῦ δένδρα καὶ
ἄλλα καὶ ἐλαία καὶ πρῖνος ἐκ ῥίζης μιᾶς πεφύκασι· τοῦτο
οὐ γεωργοῦ σοφίας ἐστὶν ἔργον. ὑπὲρ δὲ τὸ ἄλσος καὶ

Ἱππίου Ποσειδῶνος, ἅτε πατρὸς τῆς Δεσποίνης, καὶ θεῶν ἄλλων εἰσὶ βωμοί· τῷ τελευταίῳ δὲ ἐπίγραμμά ἐστι θεοῖς αὐτὸν τοῖς πᾶσιν εἶναι κοινόν.

8. Ἐντεῦθεν δὲ ἀναβήσῃ διὰ κλίμακος ἐς ἱερὸν Πα- 11
νός· πεποίηται δὲ καὶ στοὰ ἐς τὸ ἱερὸν καὶ ἄγαλμα οὐ
μέγα. θεῶν δὲ ὁμοίως τοῖς δυνατωτάτοις καὶ τούτῳ
μέτεστι τῷ Πανὶ ἀνθρώπων τε εὐχὰς ἄγειν ἐς τέλος καὶ
ὁποῖα ἔοικεν ἀποδοῦναι πονηροῖς. παρὰ τούτῳ τῷ Πανὶ
πῦρ οὔ ποτε ἀποσβεννύμενον καίεται. 9. λέγεται δὲ ὡς
τὰ ἔτι παλαιότερα καὶ μαντεύοιτο οὗτος ὁ θεός, προ-
φῆτιν δὲ Ἐρατὼ νύμφην αὐτῷ γενέσθαι ταύτην ἣ Ἀρ-
κάδι τῷ Καλλιστοῦς συνῴκησε. μνημονεύουσι δὲ καὶ 12
ἔπη τῆς Ἐρατοῦς, ἃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐπελεξάμην. ἐνταῦθα
ἔστι μὲν βωμὸς Ἄρεως, ἔστι δὲ ἀγάλματα Ἀφροδίτης ἐν
ναῷ, λίθου τὸ ἕτερον λευκοῦ, τὸ δὲ ἀρχαιότερον αὐτῶν
ξύλου. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀθηνᾶς ξόανά
ἐστι· τῇ δὲ Ἀθηνᾷ καὶ ἱερὸν πεποίηται.

678 XXXVIII. Ἀνωτέρω δὲ ὀλίγον τείχους τε περίβολος τῆς Λυκοσούρας ἐστὶ καὶ οἰκήτορες ἔνεισιν οὐ πολλοί. πόλεων δέ, ὁπόσας ἐπὶ τῇ ἠπείρῳ ἔδειξε γῆ καὶ ἐν νήσοις, Λυκόσουρά ἐστι πρεσβυτάτη, καὶ ταύτην εἶδεν ὁ ἥλιος πρώτην· ἀπὸ ταύτης δὲ οἱ λοιποὶ ποιεῖσθαι πόλεις μεμαθήκασιν ἄνθρωποι.

2. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δεσποίνης τὸ ὄρος 2
ἐστὶ τὸ Λύκαιον· καλοῦσι δὲ αὐτὸ καὶ Ὄλυμπον, καὶ Ἱε-
ράν [γε] ἕτεροι τῶν Ἀρκάδων κορυφήν. τραφῆναι δὲ τὸν
Δία φασὶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ· καὶ χώρα τέ ἐστιν ἐν τῷ
Λυκαίῳ Κρητέα καλουμένη, αὕτη δὲ ἡ Κρητέα ἐστὶν ἐξ
ἀριστερᾶς Ἀπόλλωνος ἄλσους ἐπίκλησιν Παρρασίου, καὶ
τὴν Κρήτην ἔνθα ὁ Κρητῶν ἔχει λόγος τραφῆναι Δία,
τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καὶ οὐ τὴν νῆσον ἀμφισβητοῦσιν
οἱ Ἀρκάδες. 3. Ταῖς Νύμφαις δὲ ὀνόματα, ὑφ' ὧν τὸν 3

Δία τραφῆναι λέγουσι, τίθενται Θεισόαν καὶ Νέδαν καὶ
Ἁγνώ· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς Θεισόας πόλις ᾠκεῖτο ἐν τῇ Παρ-
ρασίᾳ, τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ μοίρας τῆς Μεγαλοπολίτιδός ἐστιν
ἡ Θεισόα κώμη, τῆς Νέδας δὲ ὁ ποταμὸς τὸ ὄνομα ἔσχηκε,
τῆς δὲ Ἁγνοῦς [ἡ] ἐν τῷ ὄρει τῷ Λυκαίῳ πηγή, ἣ κατὰ
τὰ αὐτὰ ποταμῷ τῷ Ἴστρῳ πέφυκεν ἴσον παρέχεσθαι τὸ
4 ὕδωρ ἐν χειμῶνι ὁμοίως καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους. ἢν δὲ αὐ-
χμὸς χρόνον ἐπέχῃ πολὺν καὶ ἤδη σφίσι τὰ σπέρματα ἐν
τῇ γῇ καὶ τὰ δένδρα αὐαίνηται, τηνικαῦτα ὁ ἱερεὺς τοῦ
Λυκαίου Διὸς προσευξάμενος ἐς τὸ ὕδωρ καὶ θύσας
ὁπόσα ἐστὶν αὐτῷ νόμος, καθίησι δρυὸς κλάδον ἐπιπο-
λῆς καὶ οὐκ ἐς βάθος τῆς πηγῆς· ἀνακινηθέντος δὲ τοῦ
ὕδατος ἄνεισιν ἀχλὺς ἐοικυῖα ὁμίχλῃ· διαλιποῦσα δὲ
ὀλίγον γίνεται νέφος ἡ ἀχλύς, καὶ ἐς αὑτὴν ἄλλα ἐπαγο-
μένη τῶν νεφῶν ὑετὸν τοῖς Ἀρκάσιν ἐς τὴν γῆν κατιέναι
5 ποιεῖ. 4. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Λυκαίῳ Πανός τε ἱερὸν καὶ περὶ
αὐτὸ ἄλσος δένδρων, καὶ ἱππόδρομός τε καὶ πρὸ αὐτοῦ
στάδιον· τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα
ἐνταῦθα. ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ ἀνδριάντων βάθρα, οὐκ
ἐπόντων ἔτι ἀνδριάντων· ἐλεγεῖον δὲ ἐπὶ τῶν βάθρων
ἑνὶ Ἀστυάνακτός φησιν εἶναι τὴν εἰκόνα, τὸν δὲ Ἀστυ-
άνακτα εἶναι γένος τῶν ἀπὸ Ἀρκάδος.
6 5. Τὸ δὲ ὄρος παρέχεται τὸ Λύκαιον καὶ ἄλλα ἐς 679
θαῦμα καὶ μάλιστα τόδε. τέμενός ἐστιν ἐν αὐτῷ Λυκαίου
Διός, ἔσοδος δὲ οὐκ ἔστιν ἐς αὐτὸ ἀνθρώποις· ὑπερι-
δόντα δὲ τοῦ νόμου καὶ ἐσελθόντα ἀνάγκη πᾶσα αὐτὸν
ἐνιαυτοῦ πρόσω μὴ βιῶναι. καὶ τάδε ἔτι ἐλέγετο, τὰ
ἐντὸς τοῦ τεμένους γενόμενα ὁμοίως πάντα καὶ θηρία
καὶ ἀνθρώπους οὐ παρέχεσθαι σκιάν· καὶ διὰ τοῦτο ἐς
τὸ τέμενος θηρίου καταφεύγοντος οὐκ ἐθέλει οἱ συνεσ-
πίπτειν ὁ κυνηγέτης, ἀλλὰ ὑπομένων ἐκτὸς καὶ ὁρῶν
τὸ θηρίον οὐδεμίαν ἀπ' αὐτοῦ θεᾶται σκιάν. Χρόνον

μὲν δὴ τὸν ἴσον ἔπεισί τε ὁ ἥλιος τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ καρ-
κίνον καὶ ἐν Συήνῃ τῇ πρὸ Αἰθιοπίας οὔτε ἀπὸ δένδρων
οὔτε ἀπὸ τῶν ζῴων γενέσθαι σκιὰν ἔστι· τὸ δὲ ἐν τῷ
Λυκαίῳ τέμενος τὸ αὐτὸ ἐς τὰς σκιὰς ἀεί τε καὶ ἐπὶ πα-
σῶν πέπονθε τῶν ὡρῶν.
Ἔστι δὲ ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἀνωτάτω τοῦ ὄρους γῆς 7
χῶμα, Διὸς τοῦ Λυκαίου βωμός, καὶ ἡ Πελοπόννησος τὰ
πολλά ἐστιν ἀπ' αὐτοῦ σύνοπτος· πρὸ δὲ τοῦ βωμοῦ
κίονες δύο ὡς ἐπὶ ἀνίσχοντα ἑστήκασιν ἥλιον, ἀετοὶ δὲ
ἐπ' αὐτοῖς ἐπίχρυσοι τά γε ἔτι παλαιότερα ἐπεποίηντο.
ἐπὶ τούτου τοῦ βωμοῦ τῷ Λυκαίῳ Διὶ θύουσιν ἐν ἀπορ-
ρήτῳ· πολυπραγμονῆσαι δὲ οὔ μοι τὰ ἐς τὴν θυσίαν ἡδὺ
ἦν, ἐχέτω δὲ ὡς ἔχει καὶ ὡς ἔσχεν ἐξ ἀρχῆς.
6. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Ἀπόλ- 8
λωνος ἱερὸν ἐπίκλησιν Παρρασίου· τίθενται δὲ αὐτῷ
καὶ Πύθιον ὄνομα. ἄγοντες δὲ τῷ θεῷ κατὰ ἔτος ἑορτὴν
θύουσι μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ κάπρον τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἐπι-
κουρίῳ, θύσαντες δὲ ἐνταῦθα αὐτίκα τὸ ἱερεῖον κομί-
ζουσιν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Παρρασίου σὺν
αὐλῷ τε καὶ πομπῇ, καὶ τά τε μηρία ἐκτεμόντες καίουσι
καὶ δὴ καὶ ἀναλίσκουσιν αὐτόθι τοῦ ἱερείου τὰ κρέα.
ταῦτα μὲν οὕτω ποιεῖν νομίζουσι.
7. Τοῦ Λυκαίου δὲ τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου γῇ [τε] ἡ 9
Θεισοαία· οἱ δὲ ἄνθρωποι μάλιστα οἱ ταύτῃ νύμφην τὴν
680 Θεισόαν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. διὰ δὲ τῆς χώρας τῆς Θεισοαίας
ῥέοντες ἐμβάλλουσιν ἐς τὸν Ἀλφειὸν Μυλάων, ἐπὶ δὲ
αὐτῷ Νοῦς καὶ Ἀχελῷος καὶ Κέλαδός τε καὶ Νάλιφος.
Ἀχελῴῳ δὲ τῷ Ἀρκάδι εἰσὶν ἄλλοι δύο ὁμώνυμοί τε αὐτῷ
ποταμοὶ καὶ τὰ ἐς δόξαν φανερώτεροι· τὸν μέν γε ἐπὶ 10
τὰς Ἐχινάδας κατιόντα Ἀχελῷον διὰ τῆς Ἀκαρνάνων καὶ
δι' Αἰτωλίας ἔφησεν ἐν Ἰλιάδι Ὅμηρος ποταμῶν τῶν
πάντων ἄρχοντα εἶναι, ἕτερον δὲ Ἀχελῷον ῥέοντα ἐκ Σι-

πύλου τοῦ ὄρους ἐποιήσατο αὐτόν τε τὸν ποταμὸν καὶ τὸ ὄρος τὸν Σίπυλον τοῦ λόγου προσθήκην τοῦ ἐς Νιόβην· τρίτῳ δ' οὖν καὶ τῷ περὶ τὸ ὄρος τὸ Λύκαιόν ἐστιν ὄνομα Ἀχελῷος.

11 8. *Τῆς Λυκοσούρας δέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ Νόμια ὄρη καλούμενα, καὶ Πανός τε ἱερὸν ἐν αὐτοῖς ἐστι Νομίου, καὶ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι Μέλπειαν, τὸ ἀπὸ τῆς σύριγγος μέλος ἐνταῦθα Πανὸς εὑρεθῆναι λέγοντες. κληθῆναι δὲ τὰ ὄρη Νόμια προχειρότατον μέν ἐστιν εἰκάζειν ἐπὶ τοῦ Πανὸς ταῖς νομαῖς, αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀρκάδες νύμφης εἶναί φασιν ὄνομα.*

XXXIX. *Παρὰ δὲ τὴν Λυκόσουραν ὡς ἐπὶ ἡλίου
δυσμὰς ποταμὸς Πλατανιστὼν παρέξεισιν· ἀνδρὶ δὲ
ἰόντι ἐς Φιγαλίαν ἀνάγκη πᾶσα διαβῆναι τὸν Πλατανι-
στῶνα. μετὰ δὲ αὐτόν ἐστιν ἄνοδος ὅσον τε σταδίους
2 τριάκοντα ἢ πλείους τῶν τριάκοντα οὐ πολλῷ.* 2. *Τὰ δὲ
ἐς τὸν Λυκάονος Φίγαλον, οὗτος γὰρ δὴ τῇ πόλει τὸ ἐξ
ἀρχῆς ἐγένετο οἰκιστής, καὶ ὡς μετέβαλεν ἀνὰ χρόνον
ἀπὸ Φιάλου Βουκολίωνος τὸ ὄνομα ἡ πόλις καὶ αὖθίς τε
ἀνεσώσατο τὸ ἀρχαῖον, τόδε μὲν καὶ πρότερον ἔτι ἐσή-
μαινεν ἡμῖν ὁ λόγος. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόχρεα
ἐς πίστιν, ἄνδρα αὐτόχθονα εἶναι τὸν Φίγαλον καὶ οὐ
Λυκάονος παῖδα· τοῖς δὲ εἰρημένον ἐστὶν ὡς ἡ Φιγαλία
3 νύμφη τῶν καλουμένων εἴη Δρυάδων. Λακεδαιμόνιοι
δὲ ἡνίκα Ἀρκάσιν ἐπεχείρησαν καὶ ἐσέβαλον ἐς τὴν Φι- 681
γαλίαν στρατιᾷ, μάχῃ τε νικῶσι τοὺς ἐπιχωρίους καὶ
ἐπολιόρκουν προσκαθεζόμενοι· κινδυνεύοντος δὲ ἁλῶ-
ναι τοῦ τείχους ἐκδιδράσκουσιν οἱ Φιγαλεῖς, ἢ καὶ οἱ
Λακεδαιμόνιοι σφᾶς ἀφιᾶσιν ἐξελθεῖν ὑποσπόνδους.
Ἐγένετο δὲ ἡ τῆς Φιγαλίας ἅλωσις καὶ Φιγαλέων ἡ ἐξ
αὐτῆς φυγὴ Μιλτιάδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, δευ-
τέρῳ δὲ ἔτει τῆς τριακοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν Χίονις Λά-*

*κων ενικα το τρίτον. Φιγαλέων δὲ τοῖς διαπεφευγόσιν 4
ἔδοξεν ἀφικομένοις ἐς Δελφοὺς ἐρωτᾶν ὑπὲρ καθόδου
τὸν θεόν· καί σφισιν ἡ Πυθία καθ' αὐτοὺς μὲν πειρω-
μένοις ἐς Φιγαλίαν κατελθεῖν οὐχ ὁρᾶν ἔφη κάθοδον, εἰ
δὲ λογάδας ἑκατὸν ἐξ Ὀρεσθασίου προσλάβοιεν, τοὺς
μὲν ἀποθανεῖσθαι παρὰ τὴν μάχην, Φιγαλεῦσι δὲ ἔσε-
σθαι δι' αὐτῶν κάθοδον. Ὀρεσθάσιοι δὲ ὡς τὴν γενομέ-
νην Φιγαλεῦσιν ἐπύθοντο μαντείαν, ἄλλος ἔφθανεν
ἄλλον σπουδῇ λογάδων τε τῶν ἑκατὸν αὐτὸς ἕκαστος
γενέσθαι καὶ ἐξόδου τῆς ἐς Φιγαλίαν μετασχεῖν. παρελ- 5
θόντες δὲ ἐπὶ τὴν Λακεδαιμονίων φρουρὰν ἄγουσιν
πάντα ἐς τέλος τὸν χρησμόν· καὶ γὰρ αὐτοῖς λόγου μαχε-
σαμένοις ἀξίως ἐπεγένετο ἡ τελευτή, καὶ ἐξελάσαντες
τοὺς Σπαρτιάτας παρέσχον Φιγαλεῦσιν ἀπολαβεῖν τὴν
πατρίδα.* 3. *Κεῖται δὲ ἡ Φιγαλία ἐπὶ μετεώρου μὲν καὶ
ἀποτόμου τὰ πλέονα, καὶ ἐπὶ τῶν κρημνῶν ᾠκοδομημένα
ἐστὶ τείχη σφίσιν· ἀνελθόντι δὲ ὁμαλής ἐστιν ὁ λόφος
ἤδη καὶ ἐπίπεδος. ἔστι δὲ Σωτείρας τε ἱερὸν ἐνταῦθα
Ἀρτέμιδος καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου· ἐκ τούτου δὲ τοῦ
ἱεροῦ καὶ τὰς πομπάς σφισι πέμπειν κατέστη.* 4. *Ἐν δὲ 6
τῷ γυμνασίῳ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ ἀμπεχομένῳ μὲν
ἔοικεν ἱμάτιον, καταλήγει δὲ οὐκ ἐς πόδας, ἀλλὰ ἐς τὸ
τετράγωνον σχῆμα. πεποίηται δὲ καὶ Διονύσου ναός·
ἐπίκλησις μέν ἐστιν αὐτῷ παρὰ τῶν ἐπιχωρίων Ἀκρατο-
φόρος, τὰ κάτω δὲ οὐκ ἔστι σύνοπτα τοῦ ἀγάλματος ὑπὸ
δάφνης τε φύλλων καὶ κισσῶν. ὁπόσον δὲ αὐτοῦ καθο-
ρᾶν ἔστιν, ἐπαλήλιπται *** κιννάβαρι ἐκλάμπειν· εὑρί-
σκεσθαι δὲ ὑπὸ τῶν Ἰβήρων ὁμοῦ τῷ χρυσῷ λέγεται.*

682 **XL.** *Φιγαλεῦσι δὲ ἀνδριάς ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἀρραχίωνος τοῦ παγκρατιαστοῦ, τά τε ἄλλα ἀρχαῖος καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τῷ σχήματι· οὐ διεστᾶσι μὲν πολὺ οἱ πόδες, καθεῖνται δὲ παρὰ πλευρὰν αἱ χεῖρες ἄχρι τῶν*

γλουτῶν. πεποίηται μὲν δὴ ἡ εἰκὼν λίθου, λέγουσι δὲ
καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτὴν γραφῆναι. καὶ τοῦτο μὲν ἠφά-
νιστο ὑπὸ τοῦ χρόνου, 2. τῷ δὲ Ἀρραχίωνι ἐγένοντο
Ὀλυμπικαὶ νῖκαι δύο μὲν Ὀλυμπιάσι ταῖς πρὸ τῆς τετάρ-
της καὶ πεντηκοστῆς, ἐγένετο δὲ καὶ ἐν αὐτῇ σὺν δικαίῳ
τε ἐκ τῶν ἑλλανοδικῶν καὶ Ἀρραχίωνος αὐτοῦ τῇ ἀρετῇ.
2 ὡς γὰρ δὴ πρὸς τὸν καταλειπόμενον ἔτι τῶν ἀνταγωνι-
στῶν ἐμάχετο ὑπὲρ τοῦ κοτίνου, ὁ μὲν προέλαβεν ὅστις
δὴ ὁ ἀνταγωνιζόμενος, καὶ τοῖς ποσὶ τὸν Ἀρραχίωνα εἶ-
χεν ἐζωκώς, καὶ τὸν τράχηλον ἐπίεζεν ἅμα αὐτοῦ ταῖς
χερσίν· ὁ δὲ Ἀρραχίων ἐκκλᾷ τῶν ἐν τῷ ποδὶ τοῦ ἀντα-
γωνιζομένου δάκτυλον, καὶ Ἀρραχίων τε τὴν ψυχὴν ἀφί-
ησιν ἀγχόμενος, καὶ ὁ ἄγχων τὸν Ἀρραχίωνα ὑπὸ τοῦ
δακτύλου τῆς ὀδύνης κατὰ τὸν καιρὸν ἀπαγορεύει τὸν
αὐτόν. Ἠλεῖοι δὲ ἐστεφάνωσάν τε καὶ ἀνηγόρευσαν νι-
3 κῶντα τοῦ Ἀρραχίωνος τὸν νεκρόν. 3. Ἐοικὸς δὲ καὶ
Ἀργείους οἶδα ἐπὶ Κρεύγᾳ ποιήσαντας Ἐπιδαμνίῳ πύ-
κτῃ· καὶ γὰρ Ἀργεῖοι τεθνεῶτι ἔδοσαν τῷ Κρεύγᾳ τῶν
Νεμείων τὸν στέφανον, ὅτι ὁ πρὸς αὐτὸν μαχόμενος
Δαμόξενος Συρακόσιος παρέβη τὰ ὡμολογημένα σφίσιν
ἐς ἀλλήλους. ἐφέξειν μὲν γὰρ ἔμελλεν ἑσπέρα πυκτεύ-
ουσιν αὐτοῖς, συνέθεντο δὲ ἐς ἐπήκοον ἀνὰ μέρος τὸν
ἕτερον ὑποσχεῖν αὐτῶν τῷ ἑτέρῳ πληγήν. τοῖς δὲ πυκτεύ-
ουσιν οὐκ ἦν πω τηνικαῦτα ἱμὰς ὀξὺς ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς
χειρὸς ἑκατέρας, ἀλλὰ ταῖς μειλίχαις ἔτι ἐπύκτευον, ὑπὸ
τὸ κοῖλον δέοντες τῆς χειρός, ἵνα οἱ δάκτυλοί σφισιν
ἀπολείπωνται γυμνοί· αἱ δὲ ἐκ βοέας ὠμῆς ἱμάντες λεπ-
τοὶ τρόπον τινὰ ἀρχαῖον πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων ἦσαν
4 αἱ μειλίχαι. Τότε οὖν ὁ μὲν τὴν πληγὴν ἀφῆκεν ἐς τοῦ
Δαμοξένου τὴν κεφαλήν· ὁ δὲ ἀνασχεῖν τὴν χεῖρα ὁ Δα- 683
μόξενος ἐκέλευσε τὸν Κρεύγαν, ἀνασχόντος δὲ παίει
τοῖς δακτύλοις ὀρθοῖς ὑπὸ τὴν πλευράν, ὑπὸ δὲ ἀκμῆς

τε τῶν ὀνύχων καὶ βίας τῆς πληγῆς τὴν χεῖρα ἐς τὸ ἐντὸς
καθεὶς καὶ ἐπιλαβόμενος τῶν σπλάγχνων ἐς τὸ ἐκτὸς
ἕλκων ἀπέρρηξε. καὶ ὁ μὲν τὴν ψυχὴν αὐτίκα ὁ Κρεύγας 5
ἀφίησιν, οἱ δὲ Ἀργεῖοι τὸν Δαμόξενον ἅτε τὰ συγκείμενα
ὑπερβάντα καὶ ἀντὶ μιᾶς κεχρημένον πολλαῖς ἐς τὸν ἀν-
τίπαλον ταῖς πληγαῖς ἐξελαύνουσι. τῷ Κρεύγᾳ δὲ τὴν
νίκην τεθνεῶτι ἔδοσαν καὶ ἐποιήσαντο εἰκόνα ἐν Ἄργει
ἣ καὶ ἐς ἐμὲ ἔκειτο ἐν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκίου.

XLI. Φιγαλεῦσι δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ πολυάνδριον
τῶν λογάδων τῶν Ὀρεσθασίων ἐστί, καὶ ὡς ἥρωσιν αὐ-
τοῖς ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος. 2. Ποταμὸς δὲ ὁ καλού- 2
μενος Λύμαξ ἐκδίδωσι μὲν ἐς τὴν Νέδαν παρ' αὐτὴν
ῥέων Φιγαλίαν, γενέσθαι δὲ τοὔνομά φασι τῷ ποταμῷ
καθαρσίων τῶν Ῥέας ἕνεκα. ὡς γὰρ δὴ τεκοῦσαν τὸν Δία
ἐκάθηραν ἐπὶ ταῖς ὠδῖσιν αἱ Νύμφαι, τὰ καθάρματα ἐς
τοῦτον ἐμβάλλουσι τὸν ποταμόν· ὠνόμαζον δὲ ἄρα οἱ
ἀρχαῖοι αὐτὰ λύματα. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, ἀπολυ-
μαίνεσθαί τε ἐπὶ [τῇ] λύσει τοῦ λοιμοῦ τοὺς Ἕλληνας καὶ
ἐμβάλλειν τὰ λύματα εἰπὼν σφᾶς ἐς θάλασσαν. 3. Εἰσὶ 3
δὲ αἱ πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῷ Κεραυσίῳ· τοῦ Λυ-
καίου δὲ μοῖρά ἐστι. καθότι [δὲ] ἐγγύτατα ἡ Νέδα Φιγα-
λέων τῆς πόλεως γίνεται, κατὰ τοῦτο οἱ Φιγαλέων παῖ-
δες ἀποκείρονται τῷ ποταμῷ τὰς κόμας. τὰ δὲ πρὸς
θαλάσσῃ καὶ ἀναπλεῖται ναυσὶν οὐ μεγάλαις ἡ Νέδα.
ποταμῶν δὲ ὁπόσους ἴσμεν Μαίανδρος μὲν σκολιῷ μά-
λιστα κάτεισι τῷ ῥεύματι, ἔς τε τὸ ἄνω καμπὰς καὶ αὖθις
684 ἐπιστροφὰς παρεχόμενος πλείστας· δεύτερα δὲ ἑλιγμῶν
γε ἕνεκα φέροιτο ἂν ἡ Νέδα. Σταδίοις δὲ ὅσον δώδεκα 4
ἀνωτέρω Φιγαλίας θερμά τέ ἐστι λουτρά, καὶ τούτων οὐ
πόρρω κάτεισιν ὁ Λύμαξ ἐς τὴν Νέδαν· ᾗ δὲ συμβάλ-
λουσι τὰ ῥεύματα, ἔστι τῆς Εὐρυνόμης τὸ ἱερόν, ἅγιόν
τε ἐκ παλαιοῦ καὶ ὑπὸ τραχύτητος τοῦ χωρίου δυσπρόσ-

οδον· περὶ αὐτὸ καὶ κυπάρισσοι πεφύκασι πολλαί τε
5 καὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. τὴν δὲ Εὐρυνόμην ὁ μὲν τῶν
Φιγαλέων δῆμος ἐπίκλησιν εἶναι πεπίστευκεν Ἀρτέμιδος·
ὅσοι δὲ αὐτῶν παρειλήφασιν ὑπομνήματα ἀρχαῖα, θυ-
γατέρα Ὠκεανοῦ φασὶν εἶναι τὴν Εὐρυνόμην, ἧς δὴ καὶ
Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποιήσατο μνήμην, ὡς ὁμοῦ Θέτιδι
ὑποδέξαιτο Ἥφαιστον. ἡμέρᾳ δὲ τῇ αὐτῇ κατὰ ἔτος ἕκα-
στον τὸ ἱερὸν ἀνοιγνύουσι τῆς Εὐρυνόμης· τὸν δὲ ἄλλον
6 χρόνον οὔ σφισιν ἀνοιγνύναι καθέστηκεν. τηνικαῦτα
δὲ καὶ θυσίας δημοσίᾳ τε καὶ ἰδιῶται θύουσιν. ἀφικέ-
σθαι μὲν δή μοι τῆς ἑορτῆς οὐκ ἐξεγένετο ἐς καιρόν, οὐδὲ
τῆς Εὐρυνόμης τὸ ἄγαλμα εἶδον· τῶν Φιγαλέων δὲ
ἤκουσα ὡς χρυσαῖ τε τὸ ξόανον συνδέουσιν ἁλύσεις καὶ
εἰκὼν γυναικὸς τὰ ἄχρι τῶν γλουτῶν, τὸ ἀπὸ τούτου δέ
ἐστιν ἰχθύς. θυγατρὶ μὲν δὴ Ὠκεανοῦ καὶ ἐν βυθῷ τῆς
θαλάσσης ὁμοῦ Θέτιδι οἰκούσῃ παρέχοιτο ἄν τι ἐς γνώ-
ρισμα αὐτῆς ὁ ἰχθύς· Ἀρτέμιδι δὲ οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν
μετά γε τοῦ εἰκότος λόγου μετείη τοιούτου σχήματος.
7 5. Περιέχεται δὲ ἡ Φιγαλία ὄρεσιν, ἐν ἀριστερᾷ μὲν
ὑπὸ τοῦ καλουμένου Κωτιλίου, τὰ δὲ ἐς δεξιὰν ἕτερον
προβεβλημένον ἐστὶν αὐτῆς ὄρος τὸ Ἐλάϊον. ἀπέχει δὲ
τῆς πόλεως ἐς τεσσαράκοντα τὸ Κωτίλιον μάλιστα στα-
δίους· ἐν δὲ [τῷ] αὐτῷ χωρίον τέ ἐστι καλούμενον Βᾶσσαι
καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρίου, λίθου καὶ
8 αὐτὸς καὶ ὁ ὄροφος. Ναῶν δὲ ὅσοι Πελοποννησίοις εἰσί,
μετά γε τὸν ἐν Τεγέᾳ, προτιμῷτο οὗτος ἂν τοῦ λίθου τε
ἐς κάλλος καὶ τῆς ἁρμονίας ἕνεκα. τὸ δὲ ὄνομα ἐγένετο
τῷ Ἀπόλλωνι ἐπικουρήσαντι ἐπὶ νόσῳ λοιμώδει, καθότι
καὶ παρ' Ἀθηναίοις ἐπωνυμίαν ἔλαβεν Ἀλεξίκακος ἀπο- 685
9 τρέψας καὶ τούτοις τὴν νόσον. ἔπαυσε δὲ ὑπὸ τὸν [τῶν]
Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον καὶ τοὺς Φιγα-
λέας, καὶ οὐκ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ· μαρτύρια δὲ αἵ τε ἐπι-

κλήσεις ἀμφότεραι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐοικός τι ὑποσημαί-
νουσαι, καὶ Ἰκτῖνος ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ ἐν Φιγαλίᾳ ναοῦ
γεγονὼς τῇ ἡλικίᾳ κατὰ Περικλέα καὶ Ἀθηναίοις τὸν
Παρθενῶνα καλούμενον κατασκευάσας. ἐδίδαξε δὲ ὁ
λόγος ἤδη μοι τὸ ἄγαλμα εἶναι τοῦ Ἀπόλλωνος Μεγαλο-
πολιτῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ.
6. Ἔστι δὲ ὕδατος ἐν τῷ ὄρει τῷ Κωτιλίῳ πηγή, καὶ 10
ὅπου συνέγραψεν ἤδη τις ἀπὸ ταύτης τῷ ποταμῷ τὸ
ῥεῦμα τῷ Λύμακι ἄρχεσθαι, συνέγραψεν οὔτε αὐτὸς
θεασάμενος οὔτε ἀνδρὸς ἀκοὴν ἰδόντος· ἃ καὶ ἀμφότερα
παρῆσαν ἐμοί· τὸ μὲν ποταμοῦ ῥεῦμα ὃν ἑωρῶμεν, τῆς
δὲ ἐν τῷ Κωτιλίῳ πηγῆς οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐξικνούμενον τὸ
ὕδωρ, ἀλλὰ ἐντὸς ὀλίγου παντάπασιν ἀφανὲς γινόμενον.
οὐ μὴν οὐδὲ ὅπου τῆς Ἀρκάδων ἐστὶν ἡ πηγὴ τῷ Λύμακι
ἐπῆλθε πολυπραγμονῆσαί μοι. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὸ ἱερὸν
τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικουρίου Κώτιλον μὲν ἐπίκλησιν,
Ἀφροδίτη δέ ἐστιν ἐν Κωτίλῳ· καὶ αὐτῇ ναός τε ἦν οὐκ
ἔχων ἔτι ὄροφον καὶ ἄγαλμα ἐπεποίητο.
XLII. Τὸ δὲ ἕτερον τῶν ὀρῶν τὸ Ἐλάϊον ἀπωτέρω
μὲν Φιγαλίας ὅσον τε σταδίοις τριάκοντά ἐστι, Δήμητρος
δὲ ἄντρον αὐτόθι ἱερὸν ἐπίκλησιν Μελαίνης. 2. ὅσα μὲν
δὴ οἱ ἐν Θελπούσῃ λέγουσιν ἐς μίξιν τὴν Ποσειδῶνός τε
καὶ Δήμητρος, κατὰ ταὐτά σφισιν οἱ Φιγαλεῖς νομίζουσι·
τεχθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς Δήμητρος οἱ Φιγαλεῖς φασὶν οὐχ
ἵππον, ἀλλὰ τὴν Δέσποιναν ἐπονομαζομένην ὑπὸ Ἀρκά-
δων. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου λέγουσι θυμῷ τε ἅμα ἐς τὸν Πο- 2
σειδῶνα αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῆς Περσεφόνης τῇ ἁρπαγῇ πέν-
θει χρωμένην μέλαιναν ἐσθῆτα ἐνδῦναι, καὶ ἐς τὸ σπή-
λαιον τοῦτο ἐλθοῦσαν ἐπὶ χρόνον ἀπεῖναι πολύν. ὡς δὲ
ἐφθείρετο μὲν πάντα ὅσα ἡ γῆ τρέφει, τὸ δὲ ἀνθρώπων
γένος καὶ ἐς πλέον ἀπώλλυτο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, θεῶν μὲν
686 ἄλλων ἠπίστατο ἄρα οὐδεὶς ἔνθα ἀπεκέκρυπτο ἡ Δημή-

3 τηρ, τὸν δὲ Πᾶνα ἐπιέναι μὲν τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἄλλοτε
αὐτὸν ἐν ἄλλῳ θηρεύειν τῶν ὀρῶν, ἀφικόμενον δὲ καὶ
πρὸς τὸ Ἐλάϊον κατοπτεῦσαι τὴν Δήμητρα, σχήματός τε
ὡς εἶχε καὶ ἐσθῆτα ἐνεδέδυτο ποίαν· πυθέσθαι δὴ τὸν
Δία ταῦτα παρὰ τοῦ Πανός, καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ πεμ-
φθῆναι τὰς Μοίρας παρὰ τὴν Δήμητρα· τὴν δὲ πεισθῆ-
ναί τε ταῖς Μοίραις καὶ ἀποθέσθαι μὲν τὴν ὀργήν, ὑφεῖ-
ναι δὲ καὶ τῆς λύπης. 3. σφᾶς δὲ ἀντὶ τούτων φασὶν οἱ
Φιγαλεῖς τό τε σπήλαιον νομίσαι τοῦτο ἱερὸν Δήμητρος,
καὶ ἐς αὐτὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι ξύλου. πεποιῆσθαι δὲ
4 οὕτω σφίσι τὸ ἄγαλμα· καθέξεσθαι μὲν ἐπὶ πέτρᾳ, γυ-
ναικὶ δὲ ἐοικέναι τἆλλα πλὴν κεφαλήν· κεφαλὴν δὲ καὶ
κόμην εἶχεν ἵππου, καὶ δρακόντων τε καὶ ἄλλων θηρίων
εἰκόνες προσεπεφύκεσαν τῇ κεφαλῇ· χιτῶνα δὲ ἐνεδέ-
δυτο καὶ ἐς ἄκρους τοὺς πόδας· δελφὶς δὲ ἐπὶ τῆς χειρὸς
ἦν αὐτῇ, περιστερὰ δὲ ἡ ὄρνις ἐπὶ τῇ ἑτέρᾳ. ἐφ' ὅτῳ μὲν
δή οἱ τὸ ξόανον ἐποιήσαντο οὕτως, ἀνδρὶ οὐκ ἀσυνέτῳ
γνώμην ἀγαθῷ δὲ καὶ τὰ ἐς μνήμην δῆλά ἐστι· Μέλαι-
ναν δὲ ἐπονομάσαι φασὶν αὐτήν, ὅτι καὶ ἡ θεὸς μέλαιναν
5 τὴν ἐσθῆτα εἶχε. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ξόανον οὔτε ὅτου
ποίημα ἦν, οὔτε ἡ φλὸξ τρόπον ὅντινα ἐπέλαβεν αὐτό,
μνημονεύουσιν· 4. ἀφανισθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου Φιγα-
λεῖς οὔτε ἄγαλμα ἄλλο ἀπεδίδοσαν τῇ θεῷ, καὶ ὁπόσα
ἐς ἑορτὰς καὶ θυσίας, τὰ πολλὰ δὴ παρῶπτό σφισιν, ἐς
ὃ ἡ ἀκαρπία ἐπιλαμβάνει τὴν γῆν, καὶ ἱκετεύσασιν αὐ-
τοῖς χρᾷ τάδε ἡ Πυθία·

6 Ἀρκάδες Ἀζᾶνες βαλανηφάγοι, οἳ Φιγάλειαν
νάσσασθ' ἱππολεχοῦς Δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον,
ἥκετε πευσόμενοι λιμοῦ λύσιν ἀλγινόεντος,
μοῦνοι δὶς νομάδες, μοῦνοι πάλιν ἀγριοδαῖται.
Δηὼ μὲν σέ γ' ἔπαυσε νομῆς, Δηὼ δὲ νομήων
ἑλκησισταχύων καὶ ἀναστοφάγον πάλι θῆκε, 687
νοσφισθεῖσα γέρα προτέρων τιμάς τε παλαιάς.
καί σ' ἀλληλοφάγον θήσει τάχα καὶ τεκνοδαίτην,
εἰ μὴ πανδήμοις λοιβαῖς χόλον ἱλάσσεσθε
σήραγγός τε μυχὸν θείαις κοσμήσετε τιμαῖς.

Ὡς δὲ οἱ Φιγαλεῖς ἀνακομισθὲν τὸ μάντευμα ἤκουσαν, 7
τά τε ἄλλα ἐς πλέον τιμῆς ἢ τὰ πρότερα τὴν Δήμητρα
ἦγον, καὶ Ὀνάταν τὸν Μίκωνος Αἰγινήτην πείθουσιν
ἐφ' ὅσῳ δὴ μισθῷ ποιῆσαί σφισιν ἄγαλμα Δήμητρος.
Τοῦ δὲ Ὀνάτα τούτου Περγαμηνοῖς ἐστιν Ἀπόλλων χαλ-
κοῦς, θαῦμα ἐν τοῖς μάλιστα μεγέθους τε ἕνεκα καὶ ἐπὶ
τῇ τέχνῃ. τότε δὴ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνευρὼν γραφὴν ἢ μί-
μημα τοῦ ἀρχαίου ξοάνου, τὰ πλείω δέ, ὡς λέγεται, καὶ
κατὰ ὀνειράτων ὄψιν, ἐποίησε χαλκοῦν Φιγαλεῦσιν
ἄγαλμα, γενεᾷ μάλιστα ὕστερον τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
ἐπιστρατείας τοῦ Μήδου. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ· 8
κατὰ γὰρ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἐς τὴν Εὐρώπην Συρα-
κουσῶν τε ἐτυράννει καὶ Σικελίας τῆς ἄλλης Γέλων ὁ
Δεινομένους· ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε Γέλων, ἐς Ἱέρωνα
ἀδελφὸν Γέλωνος περιῆλθεν ἡ ἀρχή· Ἱέρωνος δὲ ἀπο-
θανόντος πρότερον πρὶν ἢ τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ἀναθεῖναι
τὰ ἀναθήματα ἃ εὔξατο ἐπὶ τῶν ἵππων ταῖς νίκαις, οὕτω
Δεινομένης ὁ Ἱέρωνος ἀπέδωκεν ὑπὲρ τοῦ πατρός.
Ὀνάτα καὶ ταῦτα ποιήματα, καὶ ἐπιγράμματα ἐν Ὀλυμ- 9
πίᾳ, τὸ μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀναθήματός ἐστιν αὐτῶν·

Σόν ποτε νικήσας, Ζεῦ Ὀλύμπιε, σεμνὸν ἀγῶνα
τεθρίππῳ μὲν ἅπαξ, μουνοκέλητι δὲ δίς,
δῶρ' Ἱέρων τάδε σοι ἐχαρίσσατο· παῖς δ' ἀνέθηκε
Δεινομένης πατρὸς μνῆμα Συρακοσίου.

688 τὸ δὲ ἕτερον λέγει τῶν ἐπιγραμμάτων 10

Υἱὸς μέν με Μίκωνος Ὀνάτας ἐξετέλεσσεν
νάσῳ ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.

ἡ δὲ ἡλικία τοῦ Ὀνάτα κατὰ τὸν Ἀθηναῖον Ἡγίαν καὶ
Ἀγελάδαν ἂν συμβαίνοι τὸν Ἀργεῖον.
11 5. Ταύτης μάλιστα ἐγὼ τῆς Δήμητρος ἕνεκα ἐς Φι-
γαλίαν ἀφικόμην, καὶ ἔθυσα τῇ θεῷ, καθὰ καὶ οἱ ἐπι-
χώριοι νομίζουσιν, οὐδέν, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν δένδρων τῶν
ἡμέρων τά τε ἄλλα καὶ ἀμπέλου καρπόν, καὶ μελισσῶν
τε κηρία καὶ ἐρίων τὰ μὴ ἐς ἐργασίαν πω ἥκοντα, ἀλλὰ
ἔτι ἀνάπλεα τοῦ οἰσύπου, [ἃ] τιθέασιν ἐπὶ τὸν βωμὸν
ᾠκοδομημένον πρὸ τοῦ σπηλαίου, θέντες δὲ καταχέου-
σιν αὐτῶν ἔλαιον. ταῦτα ἰδιώταις τε ἀνδράσι καὶ ἀνὰ
πᾶν ἔτος Φιγαλέων τῷ κοινῷ καθέστηκεν ἐς τὴν θυσίαν.
12 ἱέρεια δέ σφισίν ἐστιν ἡ δρῶσα, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ τῶν
Ἱεροθυτῶν καλουμένων ὁ νεώτατος· οἱ δέ εἰσι τῶν
ἀστῶν τρεῖς ἀριθμόν. 6. Ἔστι δὲ δρυῶν τε ἄλσος περὶ
τὸ σπήλαιον, καὶ ὕδωρ ψυχρὸν ἄνεισιν ἐκ πηγῆς. Τὸ
δὲ ἄγαλμα τὸ ὑπὸ τοῦ Ὀνάτα ποιηθὲν οὔτε ἦν κατ' ἐμέ,
οὔτε εἰ ἐγένετο ἀρχὴν Φιγαλεῦσιν, ἠπίσταντο οἱ πολλοί·
13 τῶν δὲ ἐντυχόντων ἡμῖν ἔλεγεν ὁ πρεσβύτατος γενεαῖς
πρότερον τρισὶν ἢ κατ' αὐτὸν ἐμπεσεῖν ἐς τὸ ἄγαλμα
ἐκ τοῦ ὀρόφου πέτρας, ὑπὸ τούτων δὲ καταγῆναι καὶ
ἐς ἅπαν ἔφασκεν αὐτὸ ἀφανισθῆναι· καὶ ἔν γε τῷ ὀρό-
φῳ δῆλα καὶ ἡμῖν ἔτι ἦν καθὰ ἀπερρώγεσαν αἱ πέτραι.

XLIII. Ἀπαιτεῖ δὲ ἡμᾶς τὸ μετὰ τοῦτο ὁ λόγος τό τε
Παλλάντιον, εἴ δή τι αὐτόθι ἐστὶν ἐς μνήμην, καὶ καθ'
ἥντινα βασιλεὺς αἰτίαν Ἀντωνῖνος ὁ πρότερος πόλιν τε
ἀντὶ κώμης ἐποίησε Παλλάντιον καί σφισιν ἐλευθερίαν
2 καὶ ἀτέλειαν ἔδωκεν εἶναι φόρων. 2. Φασὶ δὴ γενέσθαι καὶ
γνώμην καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄριστον τῶν Ἀρκάδων ὄνομα
Εὔανδρον, παῖδα δὲ αὐτὸν νύμφης τε εἶναι, θυγατρὸς
τοῦ Λάδωνος, καὶ Ἑρμοῦ· σταλέντα δὲ ἐς ἀποικίαν, καὶ
ἄγοντα Ἀρκάδων τῶν ἐκ Παλλαντίου στρατιάν, παρὰ
τῷ ποταμῷ πόλιν τῷ Θύβριδι οἰκίσαι· καὶ Ῥωμαίων μέ-

ρος τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως, ὃ ᾠκεῖτο ὑπὸ τοῦ Εὐάνδρου
689 καὶ Ἀρκάδων τῶν συνακολουθησάντων, ὄνομα ἔσχε
Παλλάντιον κατὰ μνήμην τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ· χρόνῳ δὲ
ὕστερον μετέπεσε τὸ ὄνομα ἐν ἀναιρέσει γραμμάτων τοῦ
τε λ̄ καὶ τοῦ ν̄. τούτων μὲν τῶν λελεγμένων ἕνεκα
Παλλαντιεῦσιν ἐκ βασιλέως ἐγένοντο δωρεαί. 3. Ὁ δὲ 3
Ἀντωνῖνος, ὅτῳ καὶ ἐς Παλλαντιεῖς ἐστὶν εὐεργετήματα,
πόλεμον μὲν Ῥωμαίοις ἐθελοντὴς ἐπηγάγετο οὐδένα,
πολέμου δὲ ἄρξαντας Μαύρους, Λιβύων τῶν αὐτονό-
μων τὴν μεγίστην μοῖραν, νομάδας τε ὄντας καὶ τοσῷδε
ἔτι δυσμαχωτέρους τοῦ Σκυθικοῦ γένους ὅσῳ μὴ ἐπὶ
ἁμαξῶν, ἐπὶ ἵππων δὲ αὐτοί τε καὶ αἱ γυναῖκες ἠλῶντο,
τούτους μὲν ἐξ ἁπάσης ἐλαύνων τῆς χώρας ἐς τὰ ἔσχατα
ἠνάγκασεν ἀναφυγεῖν Λιβύης, ἐπί τε Ἄτλαντα τὸ ὄρος
καὶ ἐς τοὺς πρὸς τῷ Ἄτλαντι ἀνθρώπους· ἀπετέμετο 4
δὲ καὶ τῶν ἐν Βριττανίᾳ Βριγάντων τὴν πολλήν, ὅτι
ἐπεσβαίνειν καὶ οὗτοι σὺν ὅπλοις ἦρξαν ἐς τὴν Γενου-
νίαν μοῖραν, ὑπηκόους Ῥωμαίων. Λυκίων δὲ καὶ Κα-
ρῶν τὰς πόλεις Κῶν τε καὶ Ῥόδον ἀνέτρεψε μὲν βίαιος
ἐς αὐτὰς κατασκήψας σεισμός· βασιλεὺς δὲ Ἀντωνῖνος
καὶ ταύτας ἀνεσώσατο δαπανημάτων τε ὑπερβολῇ καὶ
ἐς τὸν ἀνοικισμὸν προθυμίᾳ. χρημάτων δὲ ἐπιδόσεις
ὁπόσας καὶ Ἕλλησι καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ τοῖς δεηθεῖσι,
690 καὶ ἔργων κατασκευὰς ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ περὶ Ἰωνίαν
καὶ περὶ Καρχηδόνα τε καὶ ἐν γῇ τῇ Σύρων, τάδε μὲν
ἄλλοι ἔγραψαν ἐς τὸ ἀκριβέστατον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπε- 5
λίπετο οὗτος καὶ ἄλλο τοιόνδε ἐς μνήμην. ὅσοις τῶν
ὑπηκόων πολίταις ὑπῆρχεν εἶναι Ῥωμαίων, οἱ δὲ παῖδες
ἐτέλουν σφίσιν ἐς τὸ Ἑλληνικόν, τούτοις ἐλείπετο ἢ
κατανεῖμαι τὰ χρήματα ἐς οὐ προσήκοντας ἢ ἐπαυξῆσαι
τὸν βασιλέως πλοῦτον κατὰ νόμον δή τινα· Ἀντωνῖνος
δὲ ἐφῆκε καὶ τούτοις διδόναι σφᾶς παισὶ τὸν κλῆρον,

προτιμήσας φανῆναι φιλάνθρωπος ἢ ὠφέλιμον ἐς χρή-
ματα φυλάξαι νόμον. Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκά-
λεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι τῇ ἐς τὸ θεῖον τιμῇ μάλιστα
6 ἐφαίνετο χρώμενος. δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τὸ Κύρου
φέροιτο ἂν τοῦ πρεσβυτέρου, πατὴρ ἀνθρώπων καλού-
μενος. 4. Ἀπέλιπε δὲ καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ παῖδα ὁμώ-
νυμον· ὁ δὲ Ἀντωνῖνος οὗτος ὁ δεύτερος καὶ τούς τε
Γερμανούς, μαχιμωτάτους καὶ πλείστους τῶν ἐν τῇ
Εὐρώπῃ βαρβάρων, καὶ ἔθνος τὸ Σαυροματῶν πολέμου
καὶ ἀδικίας ἄρξαντας τιμωρούμενος ἐπεξῆλθε.

XLIV. Τὰ δὲ [δὴ] ἐπίλοιπα ἡμῖν τοῦ Ἀρκαδικοῦ λό-
γου, ἔστιν ἐκ Μεγάλης πόλεως ἐς Παλλάντιον ὁδὸς καὶ
ἐς Τεγέαν, ἄγουσα ἡ αὐτὴ μέχρι τοῦ καλουμένου Χώ-
ματος. κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν Λαδόκειά σφισιν ὠνόμα-
σται τὰ πρὸ τοῦ ἄστεως, ἀπὸ Λαδόκου τοῦ Ἐχέμου.
2. καὶ μετὰ ταῦτα Αἱμονιαὶ πόλις ἦσαν τὸ ἀρχαῖον, οἰ-
κιστὴς δὲ Αἵμων ἐγένετο αὐταῖς ὁ Λυκάονος· διαμεμένηκε
δὲ καὶ ἐς τόδε Αἱμονιὰς τὸ χωρίον τοῦτο ὀνομάζεσθαι.
2 μετὰ δὲ Αἱμονιὰς ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ πόλεώς ἐστιν Ὀρε-
σθασίου καὶ ἄλλα ὑπολειπόμενα ἐς μνήμην καὶ Ἀρτέμι-
δος ἱεροῦ κίονες ἔτι· ἐπίκλησις δὲ Ἱέρεια τῇ Ἀρτέμιδί 691
ἐστι. Τὴν δὲ εὐθεῖαν ἰόντι ἐξ Αἱμονιῶν Ἀφροδίσιόν τέ
ἐστιν ὀνομαζόμενον καὶ μετ᾽ αὐτὸ ἄλλο χωρίον τὸ Ἀθή-
ναιον· τούτου δὲ ἐν ἀριστερᾷ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς καὶ
3 ἄγαλμα ἐν αὐτῷ λίθου. τοῦ Ἀθηναίου δὲ μάλιστα εἴκο-
σιν ἀπωτέρω σταδίοις ἐρείπια Ἀσέας ἐστί, καὶ ὁ λόφος
ἀκρόπολις τότε οὖσα τείχους σημεῖα ἔχει καὶ ἐς τόδε.
3. Σταδίους δὲ ὅσον πέντε ἀπὸ Ἀσέας τοῦ Ἀλφειοῦ μὲν
ὀλίγον ἄπο τῆς ὁδοῦ, τοῦ δὲ Εὐρώτα παρ᾽ αὐτήν ἐστιν
ἡ πηγὴ τὴν ὁδόν· πρός τε τοῦ Ἀλφειοῦ τῇ πηγῇ ναός
τε Μητρὸς θεῶν ἐστὶν οὐκ ἔχων ὄροφον καὶ λέοντες
4 δύο λίθου πεποιημένοι. Τοῦ δὲ Εὐρώτα τὸ ὕδωρ ἀνα-

κεράννυται πρὸς τὸν Ἀλφειόν, καὶ ὅσον ἐπὶ εἴκοσι στα-
δίους κοινῷ προΐασι τῷ ῥεύματι· κατελθόντες δὲ ἐς
χάσμα, ὁ μὲν αὐτῶν ἄνεισιν αὖθις ἐν τῇ γῇ τῇ Λακεδαι-
μονίων ὁ Εὐρώτας, ὁ δὲ Ἀλφειὸς ἐν Πηγαῖς τῆς Μεγα-
λοπολίτιδος. 4. Ἔστι δὲ ἄνοδος ἐξ Ἀσέας ἐς τὸ ὄρος τὸ
Βόρειον καλούμενον, καὶ ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὄρους σημεῖά
ἐστιν ἱεροῦ· ποιῆσαι δὲ τὸ ἱερὸν Ἀθηνᾷ τε Σωτείρᾳ καὶ
Ποσειδῶνι Ὀδυσσέα ἐλέγετο ἀνακομισθέντα ἐξ Ἰλίου.

Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον Χῶμα ὅροι Μεγαλοπολίταις 5
τῆς γῆς πρὸς Τεγεάτας καὶ Παλλαντιεῖς εἰσί· καὶ τὸ
Παλλαντικὸν πεδίον ἐστὶν ἐκτραπεῖσιν ἐς ἀριστερὰν ἀπὸ
τοῦ Χώματος. 5. Ἐν δὲ Παλλαντίῳ ναός τε καὶ ἀγάλ-
ματα λίθου Πάλλαντος, τὸ δὲ ἕτερόν ἐστιν Εὐάνδρου·
καὶ Κόρης τε τῆς Δήμητρος ἱερόν, καὶ οὐ πολὺ ἀπωτέρω
Πολυβίου σφίσιν ἀνδριάς ἐστι. τῷ λόφῳ δὲ τῷ ὑπὲρ
τῆς πόλεως ὅσα ἀκροπόλει τὸ ἀρχαῖον ἐχρῶντο· λείπε-
ται δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἐπὶ κορυφῇ τοῦ λόφου θεῶν ἱερόν.
ἐπίκλησις μὲν δή ἐστιν αὐτοῖς Καθαροί, περὶ μεγίστων 6
δὲ αὐτόθι καθεστήκασιν οἱ ὅρκοι. καὶ ὀνόματα μὲν τῶν
θεῶν οὐκ ἴσασιν, ἢ καὶ εἰδότες οὐ θέλουσιν ἐξαγορεύειν·
Καθαροὺς δὲ ἐπὶ τοιῷδε ἄν τις κληθῆναι τεκμαίροιτο,
ὅτι αὐτοῖς οὐ κατὰ ταὐτὰ ὁ Πάλλας ἔθυσε καθὰ καὶ ὁ
πατήρ οἱ τῷ Λυκαίῳ Διί.

6. Τοῦ δὲ καλουμένου Χώματος ἐν δεξιᾷ πεδίον 7
692 ἐστὶ τὸ Μανθουρικόν· ἔστι δὲ ἐν ὅροις ἤδη Τεγεατῶν
τὸ πεδίον, ὃν σταδίων που πεντήκοντα μάλιστα ἄχρι
Τεγέας. ἔστι δὲ ὄρος οὐ μέγα ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ καλού-
μενον Κρήσιον· ἐν δὲ αὐτῷ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀφνειοῦ πε-
ποίηται. Ἀερόπῃ γὰρ Κηφέως τοῦ Ἀλέου συνεγένετο
Ἄρης, καθὰ οἱ Τεγεᾶται λέγουσι· καὶ ἡ μὲν ἀφίησιν ἐν
ταῖς ὠδῖσι τὴν ψυχήν, ὁ δὲ παῖς καὶ τεθνηκυίας εἴχετο 8
ἔτι τῆς μητρός, καὶ ἐκ τῶν μαστῶν εἷλκεν αὐτῆς γάλα

πολὺ καὶ ἄφθονον. καί, ἦν γὰρ τοῦ Ἄρεως γνώμῃ τὰ
γινόμενα, τούτων ἕνεκα Ἀφνειὸν τὸν θεὸν ὀνομάζουσι·
τῷ δὲ παιδίῳ ὄνομα τεθῆναί φασιν Ἀέροπον. 7. Ἔστι
δὲ κατὰ τὴν ἐς Τεγέαν ὁδὸν Λευκώνιος καλουμένη κρή-
νη· θυγατέρα δὲ Ἀφείδαντος λέγουσιν εἶναι τὴν Λευ-
κώνην, καὶ οὐ πόρρω τοῦ Τεγεατῶν οἱ ἄστεως μνῆμά
ἐστιν.

XLV. Τεγεᾶται δὲ ἐπὶ μὲν Τεγεάτου τοῦ Λυκάονος
τῇ χώρᾳ φασὶν ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι μόνῃ τὸ ὄνομα, τοῖς
δὲ ἀνθρώποις κατὰ δήμους εἶναι τὰς οἰκήσεις, Γαρεά-
τας καὶ Φυλακεῖς καὶ Καρυάτας τε καὶ Κορυθεῖς, ἔτι δὲ
Πωταχίδας καὶ Οἰάτας Μανθυρεῖς τε καὶ Ἐχευήθεις·
ἐπὶ δὲ Ἀφείδαντος βασιλεύοντος καὶ ἔνατός σφισι δῆμος
προσεγένετο Ἀφείδαντες. τῆς δὲ ἐφ' ἡμῶν πόλεως οἰ-
2 κιστὴς ἐγένετο Ἄλεος. 2. Τεγεάταις δὲ παρὲξ ἢ τὰ Ἀρ-
κάδων κοινά, ἐν οἷς ἔστι μὲν ὁ πρὸς Ἰλίῳ πόλεμος, ἔστι
δὲ τὰ Μηδικά τε καὶ ἐν Διπαιεῦσιν ὁ πρὸς Λακεδαιμο-
νίους ἀγών, παρὲξ οὖν τῶν καταλελεγμένων ἰδίᾳ Τε-
γεάταις ἐστὶν αὐτοῖς τοσάδε ἐς δόξαν. τὸν γὰρ ἐν Καλυ- 693
δῶνι ὗν Ἀγκαῖος ὑπέμεινεν ὁ Λυκούργου τρωθείς, καὶ
Ἀταλάντη τοξεύει τὸν ὗν, καὶ ἔτυχε πρώτη τοῦ θηρίου·
τούτων ἕνεκα αὐτῇ ἡ κεφαλή τε τοῦ ὑὸς καὶ τὸ δέρμα
3 ἀριστεῖα ἐδόθη. Ἡρακλειδῶν δὲ ἐς Πελοπόννησον κατ-
ιόντων Ἔχεμος ὁ Ἀερόπου Τεγεάτης ἐμονομάχησεν ἰδίᾳ
πρὸς Ὕλλον, καὶ ἐκράτησε τοῦ Ὕλλου τῇ μάχῃ. Λακε-
δαιμονίους τε οἱ Τεγεᾶται πρῶτοι Ἀρκάδων σφίσιν ἐπι-
στρατεύσαντας ἐνίκησαν, καὶ αἰχμαλώτους αἱροῦσιν αὐ-
τῶν τοὺς πολλούς.

4 3. Τεγεάταις δὲ Ἀθηνᾶς τῆς Ἀλέας τὸ ἱερὸν τὸ ἀρ-
χαῖον ἐποίησεν Ἄλεος· χρόνῳ δὲ ὕστερον κατεσκευά-
σαντο οἱ Τεγεᾶται τῇ θεῷ ναὸν μέγαν τε καὶ θέας ἄξιον.
ἐκεῖνο μὲν δὴ πῦρ ἠφάνισεν ἐπινεμηθὲν ἐξαίφνης, Διο-

φάντου παρ' Ἀθηναίοις ἄρχοντος, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς
ἕκτης καὶ ἐνενηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν Εὐπόλεμος Ἠλεῖος
ἐνίκα στάδιον. 4. Ὁ δὲ ναὸς ὁ ἐφ' ἡμῶν πολὺ δή τι τῶν 5
ναῶν, ὅσοι Πελοποννησίοις εἰσίν, ἐς κατασκευὴν προ-
έχει τὴν ἄλλην καὶ ἐς μέγεθος. ὁ μὲν δὴ πρῶτός ἐστιν
αὐτῷ κόσμος τῶν κιόνων Δώριος, ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ Κο-
ρίνθιος· ἑστήκασι δὲ καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ κίονες ἐργασίας
τῆς Ἰώνων. Ἀρχιτέκτονα δὲ ἐπυνθανόμην Σκόπαν αὐ-
τοῦ γενέσθαι τὸν Πάριον, ὃς καὶ ἀγάλματα πολλαχοῦ
τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίαν τε καὶ Κα-
ρίαν ἐποίησε. τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἔμπροσθεν ἡ 6
θήρα τοῦ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου· πεποιημένου δὲ κατὰ
μέσον μάλιστα τοῦ ὑὸς τῇ μέν ἐστιν Ἀταλάντη καὶ Με-
λέαγρος καὶ Θησεὺς Τελαμών τε καὶ Πηλεὺς καὶ Πολυ-
δεύκης καὶ Ἰόλαος, ὃς τὰ πλεῖστα Ἡρακλεῖ συνέκαμνε
τῶν ἔργων, καὶ Θεστίου παῖδες, ἀδελφοὶ δὲ Ἀλθαίας,
Πρόθους καὶ Κομήτης· κατὰ δὲ τοῦ ὑὸς τὰ ἕτερα Ἀγκαῖον 7
ἔχοντα ἤδη τραύματα καὶ ἀφέντα τὸν πέλεκυν ἀνέχων
ἐστὶν Ἔποχος, παρὰ δὲ αὐτὸν Κάστωρ καὶ Ἀμφιάραος
Ὀϊκλέους, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἱππόθους ὁ Κερκυόνος τοῦ
Ἀγαμήδους τοῦ Στυμφήλου· τελευταῖος δέ ἐστιν εἰρ-
γασμένος Πειρίθους. τὰ δὲ ὄπισθεν πεποιημένα ἐν
τοῖς ἀετοῖς Τηλέφου πρὸς Ἀχιλλέα ἐστὶν ἐν Καΐκου πε-
δίῳ μάχη.

694 XLVI. Τῆς δὲ Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀλέας τὸ ἀρ-
χαῖον, σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου τοὺς ὀδόν-
τας ἔλαβεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Αὔγουστος, Ἀντώνιον
πολέμῳ καὶ τὸ Ἀντωνίου νικήσας συμμαχικόν, ἐν ᾧ καὶ
οἱ Ἀρκάδες πλὴν Μαντινέων ἦσαν οἱ ἄλλοι. 2. φαίνε- 2
ται δὲ οὐκ ἄρξας ὁ Αὔγουστος ἀναθήματα καὶ ἕδη θεῶν
ἀπάγεσθαι παρὰ τῶν κρατηθέντων, καθεστηκότι δὲ ἐκ
παλαιοῦ χρησάμενος. Ἰλίου τε γὰρ ἁλούσης καὶ νεμο-

μένων τὰ λάφυρα Ἑλλήνων Σθενέλῳ τῷ Καπανέως τὸ
ξόανον τοῦ Διὸς ἐδόθη τοῦ Ἑρκείου· καὶ ἔτεσιν ὕστερον
πολλοῖς Δωριέων ἐς Σικελίαν ἐσοικιζομένων Ἀντίφημος
ὁ Γέλας οἰκιστής, πόλισμα Σικανῶν Ὀμφάκην πορθή-
σας, μετεκόμισεν ἐς Γέλαν ἄγαλμα ὑπὸ Δαιδάλου πε-
3 ποιημένον. βασιλέα τε τῶν Περσῶν Ξέρξην τὸν Δαρείου,
χωρὶς ἢ ὅσα ἐξεκόμισε τοῦ Ἀθηναίων ἄστεως, τοῦτο μὲν
ἐκ Βραυρῶνος ἄγαλμα ἴσμεν τῆς Βραυρωνίας λαβόντα
Ἀρτέμιδος, τοῦτο δὲ αἰτίαν ἐπενεγκὼν Μιλησίοις ἐθε-
λοκακῆσαι σφᾶς ἐναντία Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἑλλάδι ναυ-
μαχήσαντας τὸν χαλκοῦν ἔλαβεν Ἀπόλλωνα τὸν ἐν Βραγ-
χίδαις. καὶ τὸν μὲν ὕστερον ἔμελλε χρόνῳ Σέλευκος
καταπέμψειν Μιλησίοις· Ἀργείοις δὲ τὰ ἐκ Τίρυνθος
ἔτι καὶ ἐς ἐμέ, τὸ μὲν παρὰ τὴν Ἥραν ξόανον, τὸ δὲ ἐν
4 τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἀνακείμενον τοῦ Ἡλείου. Κυζι-
κηνοί τε ἀναγκάσαντες πολέμῳ Προκοννησίους γενέσθαι
σφίσι συνοίκους Μητρὸς Δινδυμήνης ἄγαλμα ἔλαβον ἐκ
Προκοννήσου· τὸ δὲ ἄγαλμά ἐστι χρυσοῦ, καὶ αὐτοῦ τὸ
πρόσωπον ἀντὶ ἐλέφαντος ἵππων τῶν ποταμίων ὀδόντες
εἰσὶν εἰργασμένοι. Βασιλεὺς μὲν δὴ Αὔγουστος καθε-
στηκότα ἐκ παλαιοῦ καὶ ὑπό τε Ἑλλήνων νομιζόμενα καὶ
βαρβάρων εἰργάσατο· Ῥωμαίοις δὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλ-
μα τῆς Ἀλέας ἐς τὴν ἀγορὰν τὴν ὑπὸ Αὐγούστου ποιη-
5 θεῖσαν, ἐς ταύτην ἐστὶν ἰόντι. τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθα
ἀνάκειται ἐλέφαντος διὰ παντὸς πεποιημένον, τέχνη δὲ
Ἐνδοίου· τοῦ δὲ ὑὸς τῶν ὀδόντων κατεᾶχθαι μὲν τὸν
ἕτερόν φασιν οἱ ἐπὶ τοῖς θαύμασιν, ὁ δ' ἔτι ἐξ αὐτῶν 695
λειπόμενος ἀνέκειτο ἐν βασιλέως κήποις, ἐν ἱερῷ Διο-
νύσου, τὴν περίμετρον τοῦ μήκους παρεχόμενος ἐς ἥμισυ
μάλιστα ὀργυιᾶς.

XLVII. Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Τεγέᾳ τὸ ἐφ' ἡμῶν ἐκομί-
σθη μὲν ἐκ δήμου τοῦ Μανθουρέων, Ἱππία δὲ παρὰ

τοῖς Μανθουρεῦσιν εἶχεν ἐπίκλησιν, ὅτι τῷ ἐκείνων λό-
γῳ γινομένης τοῖς θεοῖς πρὸς Γίγαντας μάχης ἐπήλασεν
Ἐγκελάδῳ ἵππων τὸ ἅρμα. Ἀλέαν μέντοι καλεῖσθαι καὶ
ταύτην ἔς τε Ἕλληνας τοὺς ἄλλους καὶ ἐς αὐτοὺς Πελο-
ποννησίους ἐκνενίκηκε. τῷ δὲ ἀγάλματι τῆς Ἀθηνᾶς
τῇ μὲν Ἀσκληπιός, τῇ δὲ Ὑγίεια παρεστῶσά ἐστι λίθου
τοῦ Πεντελησίου, Σκόπα δὲ ἔργα Παρίου. 2. Ἀναθή- 2
ματα δὲ ἐν τῷ ναῷ τὰ ἀξιολογώτατα, ἔστι μὲν τὸ δέρμα
ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου, διεσήπετο δὲ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ
ἐς ἅπαν ἦν τριχῶν ἤδη ψιλόν, εἰσὶ δὲ αἱ πέδαι κρεμά-
μεναι, πλὴν ὅσας ἠφάνισεν αὐτῶν ἰός, ἅς γε ἔχοντες
Λακεδαιμονίων οἱ αἰχμάλωτοι τὸ πεδίον Τεγεάταις ἔσκα-
πτον. κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ Αὔγης εἰκὼν
γραφῇ μεμιμημένη, Μαρπήσσης τε ἐπίκλησιν Χοίρας,
γυναικὸς Τεγεάτιδος, ἀνάκειται τὸ ὅπλον. ταύτης μὲν 3
δὴ ποιησόμεθα καὶ ὕστερον μνήμην· ἱερᾶται δὲ τῇ Ἀθη-
νᾷ παῖς χρόνον οὐκ οἶδα ὅσον τινά, πρὶν δὲ ἡβάσκειν
καὶ οὐ πρόσω, τὴν ἱερωσύνην. τῇ θεῷ δὲ ποιηθῆναι
τὸν βωμὸν ὑπὸ Μελάμποδος τοῦ Ἀμυθάονος λέγουσιν·
εἰργασμέναι δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ Ῥέα μὲν καὶ Οἰνόη νύμφη
παῖδα ἔτι νήπιον Δία ἔχουσιν, ἑκατέρωθεν δέ εἰσι τέσ-
σαρες ἀριθμόν, Γλαύκη καὶ Νέδα καὶ Θεισόα καὶ Ἀν-
θρακία, τῇ δὲ Ἴδη καὶ Ἁγνὼ καὶ Ἀλκινόη τε καὶ Φρίξα.
πεποίηται δὲ καὶ Μουσῶν καὶ Μνημοσύνης ἀγάλματα.

3. Τοῦ ναοῦ δὲ οὐ πόρρω στάδιον χῶμα γῆς ἐστί, 4
καὶ ἄγουσιν ἀγῶνας ἐνταῦθα, Ἀλεαῖα ὀνομάζοντες ἀπὸ
696 τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν δὲ Ἁλώτια, ὅτι Λακεδαιμονίων τὸ πολὺ
ἐν τῇ μάχῃ ζῶντας εἷλον. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον
τοῦ ναοῦ κρήνη, καὶ ἐπὶ ταύτῃ βιασθῆναι τῇ κρήνῃ φα-
σὶν Αὔγην ὑπὸ Ἡρακλέους, οὐχ ὁμολογοῦντες Ἑκαταίῳ
τὰ ἐς αὐτήν. ἀπωτέρω δὲ τῆς κρήνης ὅσον σταδίοις τρι-
σίν ἐστιν Ἑρμοῦ ναὸς Αἰπύτου.

5 4. Τεγεάταις δέ ἐστι καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηνᾶς Πολιάτιδος· ἑκάστου δὲ ἅπαξ ἔτους ἱερεὺς ἐς αὐτὸ ἔσεισι. τὸ τοῦ Ἐρύματος ἱερὸν ὀνομάζουσι, λέγοντες ὡς Κηφεῖ τῷ Ἀλέου γένοιτο δωρεὰ παρὰ Ἀθηνᾶς ἀνάλωτον ἐς τὸν πάντα χρόνον εἶναι Τεγέαν· καὶ αὐτῷ φασὶν ἐς φυλακὴν τῆς πόλεως ἀποτεμοῦσαν τὴν θεὸν δοῦναι τριχῶν
6 τῶν Μεδούσης. Ἐς δὲ τὴν Ἄρτεμιν τὴν Ἡγεμόνην τὴν αὐτὴν τοιάδε λέγουσιν. Ὀρχομενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ τυραννίδα ἔσχεν Ἀριστομηλίδας· ἐρασθεὶς δὲ Τεγεάτιδος παρθένου καὶ ἐγκρατὴς ὅτῳ δὴ τρόπῳ γενόμενος ἐπιτρέπει τὴν φρουρὰν αὐτῆς Χρονίῳ. καὶ ἡ μέν, πρὶν ἀναχθῆναι παρὰ τὸν τύραννον, ἀποκτίννυσιν ἑαυτὴν ὑπὸ δείματός τε καὶ αἰδοῦς, Χρόνιον δὲ Ἀρτέμιδος ἐπήγειρεν ὄψις ἐπὶ Ἀριστομηλίδαν· φονεύσας δὲ ἐκεῖνον καὶ ἐς Τεγέαν φυγὼν ἐποίησεν ἱερὸν τῇ Ἀρτέμιδι.

XLVIII. Τῆς ἀγορᾶς δὲ μάλιστα ἐοικυίας πλίνθῳ κατὰ τὸ σχῆμα, Ἀφροδίτης ἐστὶν ἐν αὐτῇ ναὸς καλουμένης ἐν πλινθίῳ καὶ ἄγαλμα λίθου. στήλαις δὲ ἐπειργασμένοι τῇ μὲν Ἀντιφάνης ἐστὶ καὶ Κρῖσος καὶ Τυρωνίδας τε καὶ Πυρρίας, οἳ νόμους Τεγεάταις θέμενοι τιμὰς καὶ ἐς τόδε παρ' αὐτῶν ἔχουσιν· ἐπὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ στήλῃ πεποιημένος ἐστὶν Ἰάσιος, ἵππου τε ἐχόμενος καὶ κλάδον ἐν τῇ δεξιᾷ φέρων φοίνικος· νικῆσαι δὲ ἵππῳ φασὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν Ἰάσιον, ὅτε Ἡρακλῆς ἔθετο ὁ
2 Θηβαῖος τὰ Ὀλύμπια. 2. Ἐν μὲν δὴ Ὀλυμπίᾳ κοτίνου
τῷ νικῶντι δίδοσθαι στέφανον καὶ ἐν Δελφοῖς δάφνης, 697
τοῦ μὲν ἤδη τὴν αἰτίαν ἀπέδωκα ἐν τοῖς ἐς Ἠλείους, τοῦ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα δηλώσω· ἐν Ἰσθμῷ δὲ ἡ πίτυς καὶ ἐν Νεμέᾳ τὰ σέλινα ἐπὶ τοῦ Παλαίμονος καὶ τοῦ Ἀρχεμόρου τοῖς παθήμασιν ἐνομίσθησαν. οἱ δὲ ἀγῶνες φοίνικος ἔχουσιν οἱ πολλοὶ στέφανον· ἐς δὲ τὴν δεξιάν ἐστι
3 καὶ πανταχοῦ τῷ νικῶντι ἐστιθέμενος φοῖνιξ. ἐνομίσθη

δὲ ἐπὶ τοιῷδε· Θησέα ἀνακομιζόμενον ἐκ Κρήτης φασὶν ἐν Δήλῳ ἀγῶνα ποιήσασθαι τῷ Ἀπόλλωνι, στεφανοῦν δὲ αὐτὸν τοὺς νικῶντας τῷ φοίνικι. τοῦτο μὲν δὴ ἄρξαι λέγουσιν ἐντεῦθεν· τοῦ δὲ φοίνικος τοῦ ἐν Δήλῳ μνήμην ἐποιήσατο καὶ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσέως ἱκεσίᾳ πρὸς τὴν Ἀλκίνου θυγατέρα.

3. Ἔστι δὲ καὶ Ἄρεως ἄγαλμα ἐν τῇ Τεγεατῶν ἀγο- 4
ρᾷ. τοῦτο ἐκτετύπωται μὲν ἐπὶ στήλῃ, Γυναικοθοίναν δὲ ὀνομάζουσιν αὐτόν. ἐπὶ ** [τὸν] Λακωνικὸν πόλεμον καὶ Χαρίλλου τοῦ Λακεδαιμονίων βασιλέως τὴν πρώτην ἐπιστρατείαν λαβοῦσαι αἱ γυναῖκές σφισιν ὅπλα ἐλόχων ὑπὸ τὸν λόφον ὃν Φυλακτρίδα ἐφ' ἡμῶν ὀνομάζουσι· συνελθόντων δὲ τῶν στρατοπέδων καὶ τολμήματα ἀποδεικνυμένων ἑκατέρωθεν τῶν ἀνδρῶν πολλά τε καὶ ἄξια μνήμης, οὕτω φασὶν ἐπιφανῆναί σφισι τὰς γυναῖ- 5
κας, καὶ εἶναι τὰς ἐργασαμένας ταύτας τῶν Λακεδαιμονίων τὴν τροπήν, Μάρπησσαν δὲ τὴν Χοίραν ἐπονομαζομένην ὑπερβαλέσθαι τῇ τόλμῃ τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἁλῶναι δὲ ἐν τοῖς Σπαρτιάταις καὶ αὐτὸν Χάριλλον· καὶ τὸν μὲν ἀφεθέντα ἄνευ λύτρων, καὶ ὅρκον Τεγεάταις δόντα μήποτε Λακεδαιμονίους στρατεύσειν ἔτι ἐπὶ Τεγέαν, παραβῆναι τὸν ὅρκον, τὰς γυναῖκας δὲ τῷ Ἄρει θῦσαί τε ἄνευ τῶν ἀνδρῶν ἰδίᾳ τὰ ἐπινίκια, καὶ τοῦ ἱερείου τῶν κρεῶν οὐ μεταδοῦναι σφᾶς τοῖς ἀνδράσιν.
698 ἀντὶ τούτων μὲν τῷ Ἄρει γέγονεν ἐπίκλησις· 4. πεποίη- 6
ται δὲ καὶ Διὸς Τελείου βωμὸς καὶ ἄγαλμα τετράγωνον· περισσῶς γάρ δή τι τῷ σχήματι τούτῳ φαίνονταί μοι χαίρειν οἱ Ἀρκάδες. καὶ μνήματά ἐστιν ἐνταῦθα Τεγεάτου τοῦ Λυκάονος καὶ Μαιρᾶς γυναικὸς τοῦ Τεγεάτου· θυγατέρα [δὲ] Ἄτλαντός φασιν εἶναι τὴν Μαιράν, ἧς δὴ καὶ Ὅμηρος ἐποιήσατο μνήμην ἐν Ὀδυσσέως λόγοις πρὸς Ἀλκίνουν περί τε ὁδοῦ τῆς ἐς ᾅδην καὶ ὁπόσων ἐθεά-

7 σατο ἐκεῖ τὰς ψυχάς. 5. Τὴν δὲ Εἰλείθυιαν οἱ Τεγεᾶται, καὶ γὰρ ταύτης ἔχουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ ναὸν καὶ ἄγαλμα, ἐπονομάζουσιν Αὔγην ἐν γόνασι, λέγοντες ὡς Ναυπλίῳ παραδοίη τὴν θυγατέρα Ἄλεος ἐντειλάμενος ἐπανάγοντα αὐτὴν ἐς θάλασσαν καταποντῶσαι· τὴν δέ, ὡς ἤγετο, πεσεῖν τε ἐς γόνατα καὶ οὕτω τεκεῖν τὸν παῖδα ἔνθα τῆς Εἰλειθυίας ἐστὶ τὸ ἱερόν. οὗτος ὁ λόγος διάφορος μέν ἐστιν ἑτέρῳ λόγῳ, λάθρᾳ τὴν Αὔγην τεκεῖν τοῦ πατρὸς καὶ ἐκτεθῆναι τὸν Τήλεφον λέγοντι ἐς τὸ ὄρος τὸ Παρθένιον, καὶ τῷ παιδὶ ἐκκειμένῳ διδόναι γάλα ἔλαφον· λέγεται δὲ οὐδὲν ἧσσον καὶ οὗτος ὑπὸ
8 Τεγεατῶν ὁ λόγος. 6. Πρὸς δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Εἰλειθυίας ἐστὶ Γῆς βωμός. ἔχεται δὲ τοῦ βωμοῦ λίθου λευκοῦ στήλη· ἐπὶ δὲ αὐτῆς Πολύβιος ὁ Λυκόρτα καὶ ἐπὶ ἑτέρᾳ στήλῃ τῶν παίδων τῶν Ἀρκάδος Ἔλατός ἐστιν εἰργασμένος.

XLIX. Οὐ πόρρω δὲ τῆς ἀγορᾶς θέατρόν τέ ἐστι καὶ πρὸς αὐτῷ βάθρα εἰκόνων χαλκῶν· αὐταὶ δὲ οὐκ εἰσὶν ἔτι αἱ εἰκόνες. ἐλεγεῖον δὲ ἐφ' ἑνὶ τῶν βάθρων ἐστὶ Φιλοποίμενος τὸν ἀνδριάντα εἶναι. Τούτου δὲ Ἕλληνες τοῦ Φιλοποίμενος οὐχ ἥκιστα, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ἔχουσι μνήμην γνώμης τε ἕνεκα ἣν παρέσχετο, καὶ ἐπὶ τῶν ἔρ-
2 γων ὁπόσα ἐτόλμησε. τὰ μὲν δὴ ἐς γένους δόξαν ὁ πατήρ οἱ Κραῦγις Ἀρκάδων ἐλείπετο οὐδενὸς τῶν ἐν Μεγάλῃ πόλει· τελευτήσαντος δὲ τοῦ Κραύγιδος ἐπὶ παιδὶ ἔτι νηπίῳ τῷ Φιλοποίμενι ἐπετρόπευσεν αὐτὸν ἀνὴρ Μαντινεὺς Κλέανδρος, φεύγων μὲν ἐκ Μαντινείας καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει οἰκῶν μετὰ τὴν οἴκοθεν συμφοράν, ξενίας [δὲ] ὑπαρχούσης αὐτῷ πατρικῆς ἐς οἶκον τὸν Κραύ- 699
γιδος. διδασκάλοις δὲ ὁμιλῆσαι τὸν Φιλοποίμενα καὶ ἄλλοις καὶ Μεγαλοφάνει τε καὶ Ἐκδήλῳ λέγουσι· τοὺς
3 δὲ Ἀρκεσιλάου φασὶν εἶναι Πιταναίου μαθητάς. 2. Μέ-

γεθος μὲν δὴ καὶ σώματος ῥώμην ἀπέδει Πελοποννησίων οὐδενός, τὸ δὲ εἶδος ἦν τοῦ προσώπου κακός. καὶ ἐπὶ μὲν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας ὑπερεφρόνησεν ἀσκῆσαι, γῆν δὲ ἣν ἐκέκτητο ἐργαζόμενος οὐδὲ τὰ θηρία ἠμέλει τὰ ἄγρια ἐξαιρεῖν. Ἐπιλέγεσθαι δὲ καὶ βιβλία φασὶν αὐτὸν σοφιστῶν τε τῶν εὐδοκιμούντων παρ' Ἕλλησι καὶ ὅσα ἐς πολέμων μνήμην, καὶ εἰ δή τι ἔχει διδασκαλίαν στρατηγημάτων. καταστήσασθαι δὲ τὸν βίον πάντα ἐθέλων γνώμης τῆς Ἐπαμεινώνδου καὶ ἔργων εἶναι τῶν ἐκείνου μίμησιν, οὐ τὰ πάντα ἦν ἐξισωθῆναι δυνατός· Ἐπαμεινώνδᾳ γὰρ τά τε ἄλλα ἡ ψυχὴ καὶ μάλιστα πρᾴως εἶχε τὰ ἐς ὀργήν, τῷ δὲ Ἀρκάδι μετῆν γε θυμοῦ. 3. Κα- 4
ταλαβόντος δὲ Κλεομένους Μεγάλην πόλιν, Φιλοποίμην οὔτε τῆς συμφορᾶς ἐξεπλάγη τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ τῶν ἐν ἡλικίᾳ τὰ δύο μάλιστα μέρη καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπέσωσεν ἐς Μεσσήνην, συμμάχων σφίσιν ἐν τῷ τότε καὶ εὔνων τῶν Μεσσηνίων ὄντων. καί, ἦσαν γὰρ τῶν διαπεφευγότων οἷς ὁ Κλεομένης ἐπεκηρυκεύετο μεταγινώσκειν τε ἐπὶ τῷ τολμήματι καὶ πρὸς Μεγαλοπολίτας ἐθέλειν σπένδεσθαι κατιόντας ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν, ἔπεισεν ἐν κοινῷ τοὺς πολίτας ὁ Φιλοποίμην μεθ' ὅπλων τὴν κάθοδον οἴκαδε εὑρίσκεσθαι, μηδὲ ἐς ὁμολογίας τε καὶ σπονδὰς ἰέναι. 4. Γενομένης δὲ ἐν Σελλασίᾳ πρὸς Κλε- 5
ομένην τε καὶ Λακεδαιμονίους μάχης, ἣν Ἀχαιοὶ καὶ
700 Ἀρκάδες ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν, σὺν δέ σφισι καὶ Ἀντίγονος ἐμαχέσατο ἄγων ἐκ Μακεδονίας στρατιάν, ἐτέτακτο μὲν τηνικαῦτα ὁ Φιλοποίμην ἐν τοῖς ἱππεῦσιν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ πεζῷ τοῦ ἔργου τὸ πλεῖστον ἑώρα ληψόμενον τὴν κρίσιν, ὁπλίτης ἑκὼν ἐγένετο, καὶ αὐτὸν λόγου κινδυνεύοντα ἀξίως τῶν τις ἐναντίων δι' ἀμφοτέρων ἔπειρε τῶν μηρῶν· ὁ δὲ καὶ ἐς τοσοῦτο ὅμως πε- 6
πεδημένος τά τε γόνατα ἐνέκλινε καὶ ἐς τὸ πρόσω χωρεῖν

ἐβιάζετο, ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ποδῶν τοῦ κινήματος τὸ
δόρυ ἔκλασεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁ Κλεομέ-
νης ἐκρατήθησαν καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνέστρεψε Φι-
λοποίμην, ἐνταῦθα ἐξ ἀμφοτέρων αὐτοῦ τῶν μηρῶν οἱ
ἰατροὶ τῇ μὲν τὸν σαυρωτῆρα ἐξεῖλκον, τῇ δὲ τὴν αἰχμήν.
Ἀντίγονος δὲ ὡς ἐπύθετο καὶ εἶδεν αὐτοῦ τὰ τολμήματα,
ἐποιεῖτο σπουδὴν ἐπάγεσθαι Φιλοποίμενα ἐς Μακεδο-
7 νίαν. τῷ δὲ Ἀντιγόνου μὲν ὀλίγον μελήσειν ἔμελλε·
περαιωσάμενος δὲ νηῒ ἐς Κρήτην, πόλεμος γὰρ κατεῖχεν
αὐτὴν ἐμφύλιος, ἐπετέτακτο ἡγεμὼν μισθοφόρος. Ἐπα-
νήκων δὲ ἐς Μεγάλην πόλιν αὐτίκα ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν
ᾕρητο ἄρχειν [καὶ] τοῦ ἱππικοῦ, καὶ σφᾶς ἀρίστους Ἑλ-
λήνων ἀπέφαινεν ἱππεύειν. Ἀχαιῶν δὲ καὶ ὅσοι συν-
τεταγμένοι τοῖς Ἀχαιοῖς ἦσαν περὶ Λάρισον μαχομένων
ποταμὸν πρὸς Ἠλείους καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἐπικουροῦντας
κατὰ συγγένειαν Ἠλείοις, πρῶτα μὲν Δημόφαντον ἀπέ-
κτεινεν αὐτοχειρίᾳ τοῖς ἐναντίοις ἡγεμόνα ὄντα τῆς ἵπ-
που, δεύτερα δὲ καὶ τὸ ἄλλο ἱππικὸν τῶν Αἰτωλῶν
καὶ τῶν Ἠλείων ἐτρέψατο.

L. Ἅτε δὲ ἤδη τῶν Ἀχαιῶν ἀφορώντων ἐς αὐτὸν καὶ
τὰ πάντα ἐκεῖνον ποιουμένων, τοῖς τεταγμένοις αὐτῶν
ἐν τῷ πεζῷ μετέβαλε τῶν ὅπλων τὴν σκευήν· φοροῦντας
γὰρ μικρὰ δοράτια καὶ ἐπιμηκέστερα ὅπλα κατὰ τοὺς
Κελτικοὺς θυρεοὺς ἢ τὰ γέρρα τὰ Περσῶν ἔπεισε θώ-
ρακάς τε ἐνδύεσθαι καὶ ἐπιτίθεσθαι κνημῖδας, πρὸς δὲ
ἀσπίσιν Ἀργολικαῖς χρῆσθαι καὶ τοῖς δόρασι μεγάλοις.
2 2. Μαχανίδου δὲ ἐν Λακεδαίμονι ἀναφύντος τυράννου
καὶ αὖθις πολέμου τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς Λακεδαιμονίους
καὶ Μαχανίδαν συνεστηκότος, ἡγεῖτο μὲν τοῦ Ἀχαϊκοῦ
Φιλοποίμην· γινομένης δὲ πρὸς Μαντινείᾳ μάχης Λακε-
δαιμονίων μὲν οἱ ψιλοὶ τοὺς ἀσκεύους τῶν Ἀχαιῶν νι- 710
κῶσι, καὶ φεύγουσιν αὐτοῖς ἐπέκειτο ὁ Μαχανίδας, τῇ

δὲ φάλαγγι ὁ Φιλοποίμην τῶν πεζῶν τρέπεται τῶν Λα-
κεδαιμονίων τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἀναχωροῦντι ἀπὸ τῆς
διώξεως Μαχανίδᾳ συντυχὼν ἀποκτίννυσιν αὐτόν. Λα-
κεδαιμονίοις δὲ ἠτυχηκόσι τῇ μάχῃ περιεγεγόνει μείζων
ἢ κατὰ τὸ πταῖσμα εὐτυχία, γεγονόσιν ἐλευθέροις ἀπὸ
τοῦ τυράννου. 3. Μετὰ δὲ οὐ πολὺ ἀγόντων Νέμεια 3
Ἀργείων ἔτυχε μὲν τῶν κιθαρῳδῶν τῷ ἀγῶνι ὁ Φιλο-
ποίμην παρών· Πυλάδου δὲ Μεγαλοπολίτου μὲν ἀν-
δρὸς γένος, κιθαρῳδοῦ δὲ τῶν ἐφ᾽ αὐτοῦ δοκιμωτάτου
καὶ ἀνῃρημένου Πυθικὴν νίκην, τότε ᾄδοντος Τιμοθέου
νόμον τοῦ Μιλησίου, Πέρσας, καὶ καταρξαμένου τῆς
ᾠδῆς

Κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον,

ἀπεῖδεν ἐς τὸν Φιλοποίμενα τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐπεση-
μήναντο τῷ κρότῳ φέρειν ἐς ἐκεῖνον τὸ ᾆσμα. τοιοῦτο
ἐς Θεμιστοκλέα ἄλλο ἐν Ὀλυμπίᾳ πυνθάνομαι συμβῆναι·
καὶ γὰρ Θεμιστοκλέους ἐς τιμὴν ἐπανέστη τὸ ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ θέατρον. 4. Φίλιππος δὲ ὁ Δημητρίου Μακεδόνων 4
βασιλεύς, ὃς καὶ Ἄρατον φαρμάκῳ τὸν Σικυώνιον ἀπέ-
κτεινεν, ἀπέστειλεν ἄνδρας ἐς Μεγάλην πόλιν φονεῦσαί
σφισι Φιλοποίμενα ἐντειλάμενος· ἁμαρτὼν δὲ ἀνὰ τὴν
Ἑλλάδα ἐμισήθη πᾶσαν. Θηβαῖοι δὲ κεκρατηκότες μάχῃ
Μεγαρέας καὶ ἤδη τοῦ Μεγαρικοῦ τείχους ἐπιβαίνοντες,
ἀπάτῃ τῶν Μεγαρέων μετελθόντων αὐτούς, ὡς ἥκοι
Φιλοποίμην σφίσιν ἐς τὴν πόλιν, ἐς τοσοῦτο εὐλαβείας
προῆλθον ὡς οἴκαδε ἀποχωρῆσαι καταλιπόντες ἄπρακτον
τοῦ πολέμου τὸ ἔργον. 5. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι αὖθις ἐπα- 5
νέστη τύραννος Νάβις, ὃς Πελοποννησίων πρώτοις
702 ἐπέθετο Μεσσηνίοις· ἐπελθὼν δέ σφισιν ἐν νυκτὶ καὶ
οὐδαμῶς τὴν ἔφοδον ἐλπίζουσιν εἷλε μὲν πλὴν τῆς ἀκρο-
πόλεως τὸ ἄστυ, ἀφικομένου δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν στρα-
τιᾷ Φιλοποίμενος ἐξέπεσεν ὑπόσπονδος ἐκ Μεσσήνης.

6 Φιλοποίμην δέ, ὡς ἐξῆκέν οἱ στρατηγοῦντι ὁ χρόνος
καὶ ἄρχειν ἄλλοι τῶν Ἀχαιῶν ᾕρηντο, αὖθις ἐς Κρήτην
διέβη καὶ ἐπεκούρησε Γορτυνίοις πολέμῳ πιεζομένοις.
ποιουμένων δὲ ἐν ὀργῇ διὰ τὴν ἀποδημίαν τῶν Ἀρκά-
δων αὐτόν, ἐπάνεισί τε ἐκ Κρήτης, καὶ Ῥωμαίους πόλε-
7 μον κατελάμβανεν ἐπανῃρημένους πρὸς Νάβιν. παρε-
σκευασμένων δὲ ἐπὶ τὸν Νάβιν ναυτικὸν τῶν Ῥωμαίων,
ὁ Φιλοποίμην ὑπὸ προθυμίας μεθέξειν ἔμελλε τοῦ ἀγῶ-
νος, ἅτε δὲ ἐς ἅπαν ἀπείρως θαλάσσης ἔχων τριήρους
ἔλαθεν ἐπιβὰς ῥεούσης, ὥστε καὶ ἐσῆλθε Ῥωμαίους καὶ
τὸ ἄλλο συμμαχικὸν μνήμη τῶν ἐπῶν ὧν ἐν καταλόγῳ
πεποίηκεν Ὅμηρος ἐπὶ τῇ Ἀρκάδων ἀμαθίᾳ τῇ ἐς θά-
8 λασσαν. Ἡμέραις δὲ ὕστερον τῆς ναυμαχίας οὐ πολλαῖς
Φιλοποίμην καὶ ὁ σὺν αὐτῷ λόχος φυλάξαντες νύκτα
ἀσέληνον τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων κατεμπι-
πρᾶσιν ἐν Γυθίῳ. ἐνταῦθα ἀπέλαβεν ἐν δυσχωρίαις
Νάβις Φιλοποίμενά τε αὐτὸν καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν τῶν
Ἀρκάδων ἦσαν· ἦσαν δὲ ἄλλως μὲν ἀγαθοὶ τὰ ἐς πόλε-
9 μον, ἀριθμὸν δὲ οὐ πολλοί. Φιλοποίμην δὲ τὴν τάξιν
ἣν τεταγμένους ἀπῆγεν ὀπίσω, ταύτην ὑπαλλάξας τὰ
μάλιστα ἰσχυρὰ τῶν χωρίων πρὸς αὐτοῦ καὶ οὐ πρὸς
τῶν πολεμίων ἐποίησεν εἶναι· κρατήσας δὲ τῇ μάχῃ Νά-
βιν, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ νυκτὶ καταφονεύσας
πολλούς, δόξης ἔτι ἐς πλέον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἤρθη.
10 Μετὰ δὲ ταῦτα Νάβις μὲν ἐς εἰρημένον χρόνον σπονδὰς
παρὰ Ῥωμαίων εὑράμενος τελευτᾷ, πρὶν ἢ οἱ τοῦ πολέ-
μου τὰς ἀνοχὰς ἐξήκειν, ὑπὸ ἀνδρὸς Καλυδωνίου κατὰ
μὲν δὴ συμμαχίας πρόφασιν ἥκοντος, πολεμίου δὲ τῷ
ἔργῳ καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐσταλμένου τοῦτο ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν.

LI. Φιλοποίμην δὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν ἐσπεσὼν τοῦτον 703
ἐς τὴν Σπάρτην ἠνάγκασεν ἐς τὸ Ἀχαϊκὸν Λακεδαιμο-
νίους συντελέσαι. μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον Τίτος μὲν

Ῥωμαίων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα ἡγεμὼν καὶ Διοφάνης
ὁ Διαίου Μεγαλοπολίτης, ἄρχειν ἐν τῷ τότε ᾑρημένος
τῶν Ἀχαιῶν, ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Λακεδαίμονα, ἐπενεγκόν-
τες αἰτίαν Λακεδαιμονίοις βουλεύειν σφᾶς νεώτερα ἐς
Ῥωμαίους· Φιλοποίμην δέ, καίπερ ἐν τῷ παρόντι ἰδιώ-
της ὤν, ἀπέκλεισεν ὅμως ἐπιοῦσιν αὐτοῖς τὰς πύλας.
Λακεδαιμόνιοι δὲ τούτων τε ἕνεκα καὶ ὧν ἐς ἀμφοτέρους 2
τοὺς τυράννους ἐτόλμησεν, ἐδίδοσαν οἶκον αὐτῷ τὸν
Νάβιδος ἐς πλέον ἢ τάλαντα ἑκατόν· ὁ δὲ ὑπερεφρόνησέ
τε τῶν χρημάτων, καὶ ἐκέλευε τοὺς Λακεδαιμονίους θε-
ραπεύειν δόσεσιν ἀνθ' αὐτοῦ τοὺς ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν
Ἀχαιῶν πιθανοὺς τῷ πλήθει· ταῦτα δὲ ἐς Τιμόλαον
αὐτῷ λέγουσιν ὑποσημαίνεσθαι. ἀπεδείχθη δὲ καὶ αὖθις
Ἀχαιῶν στρατηγῆσαι. Λακεδαιμονίων δὲ τηνικαῦτα ἐς 3
ἔμφυλον προηγμένων στάσιν, τριακοσίους μὲν τῆς στά-
σεως μάλιστα αἰτίους ἐξέβαλεν ἐκ Πελοποννήσου καὶ
τῶν Εἱλώτων τε ἀπέδοτο ὅσον τρισχιλίους, τείχη δὲ πε-
ριεῖλε τῆς Σπάρτης, καὶ τοῖς ἐφήβοις προεῖπε μὴ τὰ ἐκ
τῶν νόμων τῶν Λυκούργου μελετᾶν, ἐφήβοις δὲ τοῖς
Ἀχαιῶν κατὰ ταὐτὰ ἀσκεῖσθαι. καὶ τοῖς μὲν ὕστερον
ἀποδώσειν ἔμελλον Ῥωμαῖοι παιδείαν τὴν ἐπιχώριον·
Ἀντίοχον δὲ ἀπόγονον Σελεύκου τοῦ ὀνομασθέντος Νι- 4
κάτορος καὶ Σύρων τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν Μανίου καὶ
Ῥωμαίων ἐν Θερμοπύλαις **, καὶ Ἀρισταίνου τοῖς Ἀχαι-
οῖς τοῦ Μεγαλοπολίτου παραινοῦντος ἐπαινεῖν τὰ Ῥω-
704 μαίοις ἀρέσκοντα ἐπὶ παντὶ μηδὲ ἀνθίστασθαί σφισιν
ὑπὲρ μηδενός, ὁ Φιλοποίμην ἀπεῖδεν ἐς τὸν Ἀρίσταινον
σὺν ὀργῇ, καὶ αὐτὸν τῇ Ἑλλάδι ἔφη τὴν πεπρωμένην
ἐπιταχύνειν· Λακεδαιμονίων δὲ τοὺς φεύγοντας Μανίου
καταδέξασθαι θέλοντος, τῷ μὲν ἀντέπραξεν ἐς τὸ βού-
λευμα, ἐκείνου δὲ ἀπελθόντος, τότε ἤδη κατελθεῖν τοὺς
φυγάδας ἐφίησιν ἐς Σπάρτην.

5 2. *Ἔμελλε δ' ἄρα ὑπεροψίας δίκη περιήξειν καὶ Φι-*
λοποίμενα. ὡς γὰρ δὴ τῶν Ἀχαιῶν ὄγδοον ἀπεδείχθη
τότε ἡγεμών, ἀνδρὶ οὐ τῶν ἀδόξων ὠνείδισεν ἁλῶναι
ζῶντα ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτόν. καί, ἦν γὰρ τηνικαῦτα
ἐς Μεσσηνίους Ἀχαιοῖς ἔγκλημα, Λυκόρταν σὺν τῇ
στρατιᾷ ὁ Φιλοποίμην ἀποστέλλει δῃώσοντα τῶν Μεσ-
σηνίων τὴν χώραν· αὐτὸς δὲ τρίτῃ μάλιστα ὕστερον
ἡμέρᾳ πυρετῷ τε ἐχόμενος πολλῷ καὶ πρόσω βεβιωκὼς
ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ὅμως ἠπείγετο μετασχεῖν Λυκόρτᾳ
τοῦ ἔργου· ἱππέας δὲ καὶ πελταστὰς ἦγεν ὅσον ἑξήκοντα.
6 3. *Λυκόρτας μὲν δὴ καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀνέστρεφον*
ἤδη τηνικαῦτα ἐς τὴν οἰκείαν, οὔτε ἐργασάμενοι μέγα
Μεσσηνίους οὐδὲν οὔτε αὐτοὶ παθόντες· Φιλοποίμενα
δέ, ἐβλήθη γὰρ ἐν τῇ μάχῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπέπεσεν
ἀπὸ τοῦ ἵππου, ζῶντα ἐς Μεσσήνην ἄγουσιν αὐτόν.
Συνελθόντων δὲ αὐτίκα ἐς ἐκκλησίαν, διάφοροι παρὰ
πολὺ καὶ οὐ πάντων κατὰ ταὐτὰ ἐγίνοντο αἱ γνῶμαι.
7 *Δεινοκράτης δὲ καὶ ὅσοι τῶν Μεσσηνίων ἦσαν δυνατοὶ*
χρήμασι, παρεκελεύοντο ἀποκτεῖναι Φιλοποίμενα· οἱ
δὲ τοῦ δήμου περιποιῆσαι τὰ μάλιστα εἶχον σπουδήν,
πλέον τι ἢ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πατέρα ὀνομάζοντες.
Δεινοκράτης δὲ καὶ ἀκόντων Μεσσηνίων ἔμελλεν ἄρα
8 *Φιλοποίμενα ἀναιρήσειν ἐσπέμψας φάρμακον. Λυκόρτας*
δὲ μετ' οὐ πολὺ ἀθροίσας ἔκ τε Ἀρκαδίας καὶ παρὰ
Ἀχαιῶν δύναμιν ἐστράτευσεν ἐπὶ Μεσσήνην, καὶ ὁ δῆ-
μος αὐτίκα ὁ τῶν Μεσσηνίων προσεχώρησε τοῖς Ἀρκάσι,
καὶ οἱ Φιλοποίμενι αἰτίαν θανάτου παρασχόντες ἁλόν-
τες πλὴν Δεινοκράτους ὑπέσχον τιμωρίαν οἱ ἄλλοι· Δει-
νοκράτης δὲ ἀφίησιν αὐτοχειρίᾳ τὴν ψυχήν. κατάγουσι
δὲ καὶ ἐς Μεγάλην πόλιν τοῦ Φιλοποίμενος τὰ ὀστᾶ οἱ
Ἀρκάδες.

LII. *Καὶ ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο ἐς ἀνδρῶν ἀγαθῶν φο-* 705

ρὰν ἔληξεν ἡ Ἑλλάς. 2. *Μιλτιάδης μὲν γὰρ ὁ Κίμωνος*
τούς τε ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντας τῶν βαρβάρων κρα-
τήσας μάχῃ καὶ τὸν Μήδων ἐπισχὼν στόλον ἐγένετο εὐ-
εργέτης πρῶτος κοινῇ τῆς Ἑλλάδος, Φιλοποίμην δὲ ὁ
Κραύγιδος ἔσχατος. οἱ δὲ πρότερον Μιλτιάδου λαμπρὰ
ἔργα ἀποδειξάμενοι, Κόδρος τε ὁ Μελάνθου καὶ ὁ Σπαρ-
τιάτης Πολύδωρος καὶ Ἀριστομένης ὁ Μεσσήνιος καὶ εἰ
δή τις ἄλλος, πατρίδας ἕκαστοι τὰς αὐτῶν καὶ οὐκ
ἀθρόαν φανοῦνται τὴν Ἑλλάδα ὠφελήσαντες. Μιλτιά- 2
δου δὲ ὕστερον Λεωνίδας ὁ Ἀναξανδρίδου καὶ Θεμιστο-
κλῆς ὁ Νεοκλέους ἀπώσαντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ξέρξην, ὁ
μὲν ταῖς ναυμαχίαις ἀμφοτέραις, Λεωνίδας δὲ ἀγῶνι
τῷ ἐν Θερμοπύλαις. Ἀριστείδην δὲ τὸν Λυσιμάχου καὶ
Παυσανίαν τὸν Κλεομβρότου Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένους,
τὸν μὲν τὰ ὕστερον ἀφείλετο ἀδικήματα εὐεργέτην μὴ
ὀνομασθῆναι τῆς Ἑλλάδος, Ἀριστείδην δέ, ὅτι ἔταξε
φόρους τοῖς τὰς νήσους ἔχουσιν Ἕλλησι· προ Ἀριστεί-
δου δὲ ἦν ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἀτελὲς φόρων. Ξάνθιππος 3
δὲ ὁ Ἀρίφρονος καὶ Κίμων, ὁ μὲν ὁμοῦ Λεωτυχίδῃ τῷ
βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὸ Μήδων ναυτικὸν ἔφθειρεν
ἐν Μυκάλῃ, Κίμωνι δὲ πολλὰ καὶ ἄξια ζήλου κατειργα-
σμένα ἐστὶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. τοὺς δὲ ἐπὶ τοῦ Πελο-
ποννησιακοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου, καὶ μάλιστα
αὐτῶν τοὺς εὐδοκιμήσαντας, φαίη τις ἂν αὐτόχειρας
καὶ ὅτι ἐγγύτατα καταποντιστὰς εἶναι σφᾶς τῆς Ἑλλά-
δος. κεκακωμένον δὲ ἤδη τὸ Ἑλληνικὸν Κόνων ὁ Τιμο- 4
θέου καὶ Ἐπαμεινώνδας ἀνεκτήσατο ὁ Πολύμνιδος, ὁ
μὲν ἐκ τῶν νήσων καὶ ὅσα ἐγγυτάτω θαλάσσης, Ἐπα-
μεινώνδας δὲ ἐκ τῶν πόλεων τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω
Λακεδαιμονίων τὰς φρουρὰς καὶ ἁρμοστὰς ἐκβαλόντες
706 *καὶ δεκαδαρχίας καταπαύσαντες· Ἐπαμεινώνδας δὲ καὶ*
πόλεσιν οὐκ ἀφανέσι, Μεσσήνῃ καὶ Μεγάλῃ πόλει τῇ

5 Ἀρκάδων, λογιμωτέραν τὴν Ἑλλάδα ἐποίησεν. Εἶναι
δὲ ἁπάντων Ἑλλήνων καὶ Λεωσθένην τίθεμαι καὶ Ἄρα-
τον εὐεργέτας· ὁ μέν γε τὸ Ἑλλήνων μισθοφορικὸν τὸ
ἐν Πέρσαις περὶ πέντε που μυριάδας ἐπὶ θάλασσαν κα-
ταβάντας ναυσὶν ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀνέσωσε καὶ ἄκοντος
Ἀλεξάνδρου· τὰ δὲ ἐς Ἄρατον ἐδήλωσεν ἤδη μοι τοῦ
λόγου τὰ ἐς Σικυωνίους.

6 3. Τὸ δὲ ἐπίγραμμά ἐστιν ἐπὶ τῷ Φιλοποίμενι τὸ ἐν
Τεγέᾳ·

Τοῦδ' ἀρετὰ καὶ δόξα καθ' Ἑλλάδα, πολλὰ μὲν ἀλκαῖς
  πολλὰ δὲ καὶ βουλαῖς ἔργα πονησαμένου,
Ἀρκάδος αἰχμητᾶ Φιλοποίμενος, ᾧ μέγα κῦδος
  ἔσπετ' ἐνὶ πτολέμῳ δούρατος ἁγεμόνι.
μανύει δὲ τρόπαια τετυγμένα δισσὰ τυράννων
  Σπάρτας· αὐξομέναν δ' ἄρατο δουλοσύναν.
ὧν ἕνεκεν Τεγέα μεγαλόφρονα Κραύγιδος υἱόν
  στᾶσεν ἀμώμητον κράντορ' ἐλευθερίας.

LIII. Τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστιν ἐπίγραμμα· τῷ
δὲ Ἀπόλλωνι οἱ Τεγεᾶται τῷ Ἀγυιεῖ τὰ ἀγάλματα ἐπ'
αἰτίᾳ φασὶν ἱδρύσασθαι τοιᾷδε. Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν
ἐπὶ πᾶσαν λέγουσι χώραν τιμωρεῖσθαι τῶν τότε ἀνθρώ-
πων ὅσοι Λητοῦς, ἡνίκα εἶχεν ἐν τῇ γαστρί, πλανωμέ-
νης καὶ ἀφικομένης ἐς τὴν γῆν ἐκείνην οὐδένα ἐποιή-
2 σαντο αὐτῆς λόγον. ὡς δὲ ἄρα καὶ ἐς τὴν Τεγεατῶν
ἐληλυθέναι τοὺς θεούς, ἐνταῦθα υἱὸν Τεγεάτου Σκέ-
φρον προσελθόντα τῷ Ἀπόλλωνι ἐν ἀπορρήτῳ διαλέ-
γεσθαι πρὸς αὐτόν· Λειμὼν δέ, ἦν δὲ καὶ ὁ Λειμὼν
οὗτος Τεγεάτου τῶν παίδων, ὑπονοήσας ἔγκλημα ἔχειν
ἐς ἑαυτὸν τὰ ὑπὸ Σκέφρου λεγόμενα, ἀποκτίννυσιν ἐπι-
3 δραμὼν τὸν ἀδελφόν. καὶ Λειμῶνα μὲν τοξευθέντα ὑπὸ 707
Ἀρτέμιδος περιῆλθεν αὐτίκα ἡ δίκη τοῦ φόνου· Τε-
γεάτης δὲ καὶ Μαιρὰ τὸ μὲν παραυτίκα Ἀπόλλωνι καὶ

Ἀρτέμιδι θύουσιν, ὕστερον δὲ ἐπιλαβούσης ἀκαρπίας
ἰσχυρᾶς ἦλθε μάντευμα ἐκ Δελφῶν Σκέφρον θρηνεῖν.
καὶ ἄλλα τε ἐν τοῦ Ἀγυιέως τῇ ἑορτῇ δρῶσιν ἐς τιμὴν
τοῦ Σκέφρου, καὶ ἡ τῆς Ἀρτέμιδος ἱέρεια διώκει τινὰ
ἅτε αὐτὴ τὸν Λειμῶνα ἡ Ἄρτεμις. 2. Λέγουσι δὲ καὶ 4
ὅσοι Τεγεάτου τῶν παίδων ἐλείποντο, μετοικῆσαι σφᾶς
ἑκουσίως ἐς Κρήτην, Κύδωνα καὶ Ἀρχήδιον καὶ Γόρ-
τυνα· καὶ ἀπὸ τούτων φασὶν ὀνομασθῆναι τὰς πόλεις
Κυδωνίαν καὶ Γόρτυνά τε καὶ Κατρέα. Κρῆτες δὲ οὐχ
ὁμολογοῦντες τῷ Τεγεατῶν λόγῳ Κύδωνα μὲν Ἀκακαλ-
λίδος θυγατρὸς Μίνω καὶ Ἑρμοῦ, Κατρέα δέ φασιν εἶ-
ναι Μίνω, τὸν δὲ Γόρτυνα Ῥαδαμάνθυος. Ἐς δὲ αὐτὸν 5
Ῥαδάμανθυν Ὁμήρου μέν ἐστιν ἐν Πρωτέως πρὸς Μενέ-
λαον λόγοις ὡς ἐς τὸ πεδίον ἥξοι Μενέλαος τὸ Ἠλύσιον,
πρότερον δὲ ἔτι Ῥαδάμανθυν ἐνταῦθα ἥκειν· Κιναίθων
δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν ὡς Ῥαδάμανθυς μὲν Ἡφαί-
στου, Ἥφαιστος δὲ εἴη Τάλω, Τάλων δὲ εἶναι Κρητὸς
παῖδα. οἱ μὲν δὴ Ἑλλήνων λόγοι διάφοροι τὰ πλέονα
καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπὶ τοῖς γένεσίν εἰσι· 3. Τεγεάταις δὲ 6
τοῦ Ἀγυιέως τὰ ἀγάλματα τέσσαρά εἰσιν ἀριθμόν, ὑπὸ
φυλῆς ἓν ἑκάστης ἱδρυμένον. ὀνόματα δὲ αἱ φυλαὶ παρ-
έχονται Κλαρεῶτις, Ἱπποθοῖτις, Ἀπολλωνιᾶτις, Ἀθα-
νεᾶτις· καλοῦνται δὲ ἀπὸ τοῦ κλήρου ὃν τοῖς παισὶν
Ἀρκὰς ἐποίησεν ὑπὲρ τῆς χώρας, καὶ ἀπὸ Ἱππόθου τοῦ
Κερκυόνος.

Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἐν Τεγέᾳ καὶ Κόρης ναός, ἃς 7
ἐπονομάζουσι Καρποφόρους, πλησίον δὲ Ἀφροδίτης
καλουμένης Παφίας· ἱδρύσατο αὐτὴν Λαοδίκη, γεγο-
νυῖα μέν, ὡς καὶ πρότερον ἐδήλωσα, ἀπὸ Ἀγαπήνορος
708 ὃς ἐς Τροίαν ἡγήσατο Ἀρκάσιν, οἰκοῦσα δὲ ἐν Πάφῳ.
τούτου δέ ἐστιν οὐ πόρρω Διονύσου τε ἱερὰ δύο καὶ
Κόρης βωμὸς καὶ Ἀπόλλωνος ναὸς καὶ ἄγαλμα ἐπίχρυ-

8 σον· Χειρίσοφος δὲ ἐποίησε, Κρὴς μὲν γένος, ἡλικίαν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν διδάξαντα οὐκ ἴσμεν. ἡ δὲ δίαιτα ἡ ἐν Κνώσῳ Δαιδάλῳ παρὰ Μίνῳ συμβᾶσα ἐπὶ μακρότερον δόξαν τοῖς Κρησὶ καὶ ἐπὶ ξοάνων ποιήσει παρεσκεύασε. παρὰ δὲ τῷ Ἀπόλλωνι ὁ Χειρίσοφος ἕστηκε λίθου πεποιημένος.

9 Καλοῦσι δὲ οἱ Τεγεᾶται καὶ ἑστίαν Ἀρκάδων κοινήν. ἐνταῦθά ἐστιν ἄγαλμα Ἡρακλέους· πεποίηται δέ οἱ ἐπὶ τοῦ μηροῦ τραῦμα ἀπὸ τῆς μάχης ἣν πρῶτος Ἱπποκόωντος τοῖς παισὶν ἐμαχέσατο. 4. Τὸ δὲ χωρίον τὸ ὑψηλόν, ἐφ' οὗ καὶ οἱ βωμοὶ Τεγεάταις εἰσὶν οἱ πολλοί, καλεῖται μὲν Διὸς Κλαρίου, δῆλα δὲ ὡς ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις τῷ θεῷ τοῦ κλήρου τῶν παίδων ἕνεκα τῶν Ἀρ-
10 κάδος. Ἄγουσι δὲ ἑορτὴν αὐτόθι Τεγεᾶται κατὰ ἔτος· καί σφισιν ἐπιστρατεῦσαι Λακεδαιμονίους ποτὲ ὑπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἑορτῆς λέγουσι, καί, νείφειν γὰρ τὸν θεόν, τοὺς μὲν ῥιγοῦν καὶ ὄντας ἐν τοῖς ὅπλοις κάμνειν, αὐτοὶ δὲ ἐκείνων κρύφα πῦρ καῦσαι, καὶ ὡς οὐκ ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ, τὰ ὅπλα ἐνδύντες ἐξελθεῖν τε ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ σχεῖν ἐν τῷ ἔργῳ πλέον φασίν. 5. Ἐθεασάμην δὲ καὶ ἄλλα ἐν Τεγέᾳ τοσάδε, Ἀλέου οἰκίαν καὶ Ἐχέμου μνῆμα καὶ ἐπειργασμένην ἐς στήλην τὴν Ἐχέμου πρὸς τὸν Ὕλλον μάχην.

11 Ἐκ Τεγέας δὲ ἰόντι ἐς τὴν Λακωνικὴν ἔστι μὲν βωμὸς ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ Πανός, ἔστι δὲ καὶ Λυκαίου Διός· λείπεται δὲ καὶ θεμέλια ἱερῶν. οὗτοι μὲν δή εἰσιν οἱ βωμοὶ σταδίοις δύο ἀπωτέρω τοῦ τείχους, προελθόντι δὲ ἀπ' αὐτῶν μάλιστά που σταδίους ἑπτὰ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Λιμνάτιδος καὶ ἄγαλμά ἐστιν ἐβένου ξύλου· τρόπος δὲ τῆς ἐργασίας ὁ Αἰγιναῖος καλούμενος ὑπὸ Ἑλλήνων. τούτου δὲ ὅσον δέκα ἀπωτέρω σταδίοις Ἀρτέμιδος Κνακεάτιδός ἐστι ναοῦ τὰ ἐρείπια.

709 LIV. Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ Τεγεάταις ὅροι τῆς γῆς ὁ ποταμός ἐστιν ὁ Ἀλφειός. τούτου τὸ ὕδωρ ἄρχεται μὲν ἐν Φυλάκῃ, κάτεισι δὲ οὐ πόρρω τῆς πηγῆς καὶ ἄλλο ὕδωρ ἐς αὐτὸν ἀπὸ πηγῶν μεγέθει μὲν οὐ μεγάλων, πλεόνων δὲ ἀριθμόν· καὶ διὰ τοῦτο τῷ χωρίῳ Σύμβολα γέγονεν ὄνομα. 2. Φαίνεται δὲ ὁ Ἀλφειὸς παρὰ τοὺς ἄλλους ποτα- 2
μοὺς φύσιν τινὰ ἰδίαν παρεχόμενος τοιάνδε· ἀφανίζεσθαί τε γὰρ κατὰ γῆς ἐθέλει πολλάκις καὶ αὖθις ἀναφαίνεσθαι. προελθὼν μέν γε ἐκ Φυλάκης καὶ τῶν καλουμένων Συμβόλων ἐς τὸ πεδίον κατέδυ τὸ Τεγεατικόν· ἀνατείλας δὲ ἐν Ἀσέᾳ καὶ τὸ ῥεῦμα ἀναμίξας τῷ Εὐρώτᾳ τὸ δεύτερον ἤδη κάτεισιν ἐς τὴν γῆν· ἀνασχὼν δὲ ἔνθα Πηγὰς 3
ὀνομάζουσιν οἱ Ἀρκάδες, καὶ παρὰ γῆν τε τὴν Πισαίαν καὶ παρὰ Ὀλυμπίαν ἐξελθών, ἐκδίδωσιν ὑπὲρ Κυλλήνης, ἐπινείου τοῦ Ἠλείων, ἐς τὴν θάλασσαν. ἔμελλε δὲ ἄρα μηδὲ Ἀδρίας ἐπισχήσειν αὐτὸν τοῦ πρόσω· διανηξάμενος δὲ καὶ τοῦτον, μέγα οὕτω καὶ βίαιον πέλαγος, ἐν Ὀρτυγίᾳ τῇ πρὸ Συρακουσῶν ἐπιδείκνυσιν Ἀλφειός τε ὢν καὶ πρὸς Ἀρέθουσαν τὸ ὕδωρ ἀνακοινούμενος.

3. Ἡ δὲ εὐθεῖα ἐπὶ Θυρέαν τε καὶ κώμας τὰς ἐν τῇ 4
Θυρεάτιδι ἐκ Τεγέας παρείχετο ἐς συγγραφὴν Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος μνῆμα, καὶ ὑφελέσθαι Σπαρτιάτην τὰ ὀστᾶ αὐτόθεν οἱ Τεγεᾶται λέγουσι· καθ' ἡμᾶς δὲ οὐκέτι πυλῶν ἐντὸς ἐγίνετο ὁ τάφος. ῥεῖ δὲ καὶ Γαράτης ποταμὸς κατὰ τὴν ὁδόν. διαβάντι δὲ τὸν Γαράτην καὶ προελθόντι σταδίους δέκα Πανός ἐστιν ἱερὸν καὶ πρὸς αὐτῷ δρῦς, ἱερὰ καὶ αὕτη τοῦ Πανός.

4. Ἡ δὲ ἐς Ἄργος ἐκ Τεγέας ὀχήματι ἐπιτηδειοτάτη 5
καὶ τὰ μάλιστά ἐστι λεωφόρος. ἔστι δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρῶτα μὲν ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀσκληπιοῦ· μετὰ δὲ ἐκτραπεῖσιν ἐς ἀριστερὰ ὅσον στάδιον Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Πυθίου καταλελυμένον ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἐρείπια ἐς ἅπαν.

Κατὰ δὲ τὴν εὐθεῖαν αἵ τε δρῦς εἰσὶ πολλαὶ καὶ Δήμη- 710
τρος ἐν τῷ ἄλσει τῶν δρυῶν ναὸς ἐν Κορυθεῦσι καλου-
μένης· πλησίον δὲ ἄλλο ἐστὶν ἱερὸν Διονύσου Μύστου.
6 5. *Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἄρχεται τὸ ὄρος τὸ Παρθένιον· ἐν*
δὲ αὐτῷ τέμενος δείκνυται Τηλέφου, καὶ ἐνταῦθα παῖδα
ἐκκείμενόν φασιν αὐτὸν ὑπὸ ἐλάφου τραφῆναι. ἀπω-
τέρω δὲ ὀλίγον Πανός ἐστιν ἱερόν, ἔνθα Φιλιππίδῃ φα-
νῆναι τὸν Πᾶνα καὶ εἰπεῖν τὰ πρὸς αὐτὸν Ἀθηναῖοί τε
7 *καὶ κατὰ ταὐτὰ Τεγεᾶται λέγουσι. Παρέχεται δὲ τὸ*
Παρθένιον καὶ ἐς λύρας ποίησιν χελώνας ἐπιτηδειοτά-
τας, ἃς οἱ περὶ τὸ ὄρος ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ λαμβάνειν
δεδοίκασι καὶ ξένους οὐ περιορῶσιν αἱροῦντας· ἱερὰς
γὰρ σφᾶς εἶναι τοῦ Πανὸς ἥγηνται. ὑπερβαλόντι δὲ τὴν
κορυφὴν τοῦ ὄρους ἔστιν ἐν τοῖς ἤδη γεωργουμένοις
Τεγεατῶν ὅρος καὶ Ἀργείων, κατὰ Ὑσιὰς τὰς ἐν τῇ Ἀρ-
γολίδι.

Αἵδε μὲν Πελοποννήσου μοῖραι καὶ πόλεις τε ἐν
ταῖς μοίραις καὶ ἐν ἑκάστῃ πόλει τὰ ἀξιολογώτατά ἐστιν
ἐς μνήμην.

ΒΟΙΩΤΙΚΑ.

I. *Ἀθηναίοις δὲ ἡ Βοιωτία καὶ κατὰ ἄλλα τῆς Ἀτ-* 711
τικῆς ἐστὶν ὅμορος, πρὸς δὲ Ἐλευθερῶν οἱ Πλαταιεῖς.
Βοιωτοὶ δὲ τὸ μὲν πᾶν ἔθνος ἀπὸ Βοιωτοῦ τὸ ὄνομα
ἔσχηκεν, ὃν Ἰτώνου παῖδα καὶ νύμφης [δὴ] Μελανίπ-
πης, Ἴτωνον δὲ Ἀμφικτυόνος εἶναι λέγουσι· καλοῦν-
ται δὲ κατὰ πόλεις ἀπό τε ἀνδρῶν καὶ τὰ πλείω γυναι-
κῶν. 2. *Οἱ δὲ Πλαταιεῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἐμοὶ δοκεῖν, εἰ-*
σὶν αὐτόχθονες· ὄνομα δέ σφισιν ἀπὸ Πλαταίας, ἣν 712
2 *θυγατέρα εἶναι (Ἀσωποῦ) τοῦ ποταμοῦ νομίζουσιν. Ὅτι*

μὲν δὴ καὶ οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο, δῆλά ἐστι·
βασιλεῖαι γὰρ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐ δημοκρα-
τίαι πάλαι καθεστήκεσαν. τῶν δὲ βασιλέων ἄλλον μὲν
οὐδένα οἱ Πλαταιεῖς ἴσασι, μόνον δὲ Ἀσωπὸν καὶ ἔτι
πρότερον Κιθαιρῶνα· καὶ τὸν μὲν ἀφ᾽ αὑτοῦ θέσθαι
τῷ ὄρει τὸ ὄνομα, τὸν δὲ τῷ ποταμῷ λέγουσι. δοκῶ δὲ
καὶ τὴν Πλάταιαν, ἀφ᾽ ἧς κέκληται [καὶ] ἡ πόλις, βασι-
λέως Ἀσωποῦ καὶ οὐ τοῦ ποταμοῦ παῖδα εἶναι.

Πλαταιεῦσι δὲ πρὸ μὲν τῆς μάχης ἣν Ἀθηναῖοι Μα- 3
ραθῶνι ἐμαχέσαντο οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐς δόξαν· μετασχόν-
τες δὲ τοῦ Μαραθῶνι ἀγῶνος, ὕστερον καταβεβηκότος
ἤδη Ξέρξου καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐτόλμησαν μετ᾽ Ἀθηναίων
ἐσβῆναι, Μαρδόνιον δὲ τὸν Γωβρύου Ξέρξῃ στρατη-
γοῦντα ἠμύναντο ἐν τῇ σφετέρᾳ. 3. *Δὶς δὲ σφᾶς κατέ-*
λαβε γενέσθαι τε ἀναστάτους καὶ αὖθις ἐς Βοιωτίαν
καταχθῆναι. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ πολέμου τοῦ Πελοποννη- 4
σίοις πρὸς Ἀθηναίους γενομένου Λακεδαιμόνιοι πολιορ-
κίᾳ Πλάταιαν ἐξεῖλον· ἀνοικισθείσης δὲ ἐπὶ τῆς εἰρήνης
ἣν πρὸς βασιλέα τῶν Περσῶν γενέσθαι τοῖς Ἕλλησιν
ἔπραξεν Ἀνταλκίδας ἀνὴρ Σπαρτιάτης, καὶ τῶν Πλα-
ταιέων κατελθόντων ἐξ Ἀθηνῶν, τοὺς δὲ αὖθις ἔμελ-
λεν ἐπιλήψεσθαι κακὸν δεύτερον. ἐκ μέν γε τοῦ ἐμφα-
νοῦς πόλεμος πρὸς τοὺς Θηβαίους οὐκ ἦν συνεστηκώς,
ἀλλὰ οἱ Πλαταιεῖς μένειν τὴν εἰρήνην σφίσιν ἔφασαν,
ὅτι τὴν Καδμείαν Λακεδαιμονίοις κατασχοῦσιν οὔτε βου-
λεύματος οὔτε ἔργου μετεσχήκεσαν. Θηβαῖοι δὲ ἀπέ- 5
φαινον τήν τε εἰρήνην Λακεδαιμονίους εἶναι τοὺς πρά-
ξαντας, καὶ ὕστερον παραβάντων ἐκείνων λελύσθαι καὶ
ἅπασιν ἠξίουν τὰς σπονδάς. Οὐκ ἀνύποπτα οὖν ἡγού-
μενοι οἱ Πλαταιεῖς τὰ ἐκ τῶν Θηβαίων διὰ φυλακῆς εἶ-
713 *χον ἰσχυρᾶς τὴν πόλιν, καὶ ἐς τοὺς ἀγρούς, ὁπόσοι ἀπω-*
τέρω τοῦ ἄστεως ἦσαν, οὐδὲ ἐς τούτους ἀνὰ πᾶσαν ἥρ-

χοντο ἡμέραν, ἀλλά, ἠπίσταντο γὰρ τοὺς Θηβαίους ὡς
πανδημεὶ καὶ ἅμα ἐπὶ πλεῖστον εἰώθεσαν βουλεύεσθαι,
παρεφύλασσον τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ τοσούτῳ
καθ' ἡσυχίαν ἐφεώρων τὰ ἑαυτῶν καὶ οἱ ἔσχατοι γεωρ-
6 γοῦντες. Νεοκλῆς δὲ ὃς τότε βοιωταρχῶν ἔτυχεν ἐν Θή-
βαις, οὐ γὰρ αὐτὸν οἱ Πλαταιεῖς ἐλελήθεσαν ἐπὶ τῇ
τέχνῃ, προεῖπε τῶν Θηβαίων ἕκαστόν τινα ἰέναι πρὸς
τὴν ἐκκλησίαν ὁμοῦ τοῖς ὅπλοις, καὶ σφᾶς αὐτίκα οὐ
τὴν εὐθεῖαν ἀπὸ τῶν Θηβῶν τὴν πεδιάδα, τὴν δὲ ἐπὶ
Ὑσιὰς ἦγε πρὸς Ἐλευθερῶν τε καὶ τῆς Ἀττικῆς, ᾗ μηδὲ
σκοπὸς ἐτέτακτο ὑπὸ τῶν Πλαταιέων, γενήσεσθαι δὲ
περὶ τὰ τείχη περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἔμελλε τὴν ἡμέ-
7 ραν. Πλαταιεῖς δὲ ἄγειν Θηβαίους νομίζοντες ἐκκλη-
σίαν ἐς τοὺς ἀγροὺς ἀποκεκλειμένοι τῶν πυλῶν ἦσαν.
Πρὸς δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐποιήσαντο οἱ Θηβαῖοι
σπονδάς, ἀπελθεῖν σφᾶς πρὸ ἡλίου δύντος ἄνδρας μὲν
σὺν ἑνί, γυναῖκας δὲ δύο ἱμάτια ἑκάστην ἔχουσαν. Συν-
έβη δὲ ἐναντία τοῖς Πλαταιεῦσιν ἐν τῷ τότε ἡ τύχη ἢ
ὡς ὑπὸ Ἀρχιδάμου καὶ Λακεδαιμονίων τὸ πρότερον
ἥλωσαν· Λακεδαιμόνιοι μέν γε αὐτοὺς ἐξεπολιόρκησαν
ἀπείργοντες διπλῷ τείχει μὴ ἐξελθεῖν τοῦ ἄστεως, Θη-
βαῖοι δὲ ἐν τῷ τότε ἀφελόμενοι μὴ ἐσελθεῖν σφᾶς ἐς τὸ
8 τεῖχος. Ἐγένετο δὲ ἡ ἅλωσις Πλαταίας ἡ δευτέρα μάχης
μὲν τρίτῳ τῆς ἐν Λεύκτροις ἔτει πρότερον, Ἀστείου δὲ
Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος. καὶ ἡ μὲν πόλις ὑπὸ τῶν Θηβαίων
καθῃρέθη πλὴν τὰ ἱερά, τοῖς δὲ Πλαταιεῦσιν ὁ τρόπος
τῆς ἁλώσεως σωτηρίαν παρέσχεν ἐν ἴσῳ πᾶσιν· ἐκπε- 714
σόντας δὲ σφᾶς ἐδέξαντο αὖθις οἱ Ἀθηναῖοι. Φιλίππου
δέ, ὡς ἐκράτησεν ἐν Χαιρωνείᾳ, φρουράν τε ἐσαγαγόν-
τος ἐς Θήβας καὶ ἄλλα ἐπὶ καταλύσει τῶν Θηβαίων
πράσσοντος, οὕτω καὶ οἱ Πλαταιεῖς ὑπ' αὐτοῦ κατή-
χθησαν.

II. Γῆς δὲ τῆς Πλαταιίδος ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὀλίγον
τῆς εὐθείας ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰ Ὑσιῶν καὶ Ἐρυθρῶν
ἐρείπιά ἐστι. πόλεις δέ ποτε τῶν Βοιωτῶν ἦσαν, καὶ
νῦν ἔτι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν Ὑσιῶν ναός ἐστιν Ἀπόλ-
λωνος ἡμίεργος καὶ φρέαρ ἱερόν· πάλαι δὲ ἐκ τοῦ φρέα-
τος κατὰ τὸν Βοιωτῶν λόγον ἐμαντεύοντο πίνοντες.
2. Ἐπανελθοῦσι δὲ ἐς τὴν λεωφόρον ἔστιν αὖθις ἐν δε- 2
ξιᾷ Μαρδονίου λεγόμενον μνῆμα εἶναι. καὶ ὅτι μὲν εὐ-
θὺς ἦν μετὰ τὴν μάχην ἀφανὴς ὁ Μαρδονίου νεκρός,
ἔστιν ὡμολογημένον· τὸν δὲ θάψαντα οὐ κατὰ ταὐτά,
ὅστις ἦν, λέγουσι. φαίνεται δὲ Ἀρτόντης ὁ Μαρδονίου
πλεῖστα μὲν δοὺς Διονυσοφάνει δῶρα ἀνδρὶ Ἐφεσίῳ,
δοὺς μέντοι καὶ ἄλλοις Ἰώνων ὡς οὐδὲ ἐκείνοις ἀμελὲς
γενόμενον ταφῆναι Μαρδόνιον. αὕτη μὲν ἀπ' Ἐλευθε-
ρῶν ἐς Πλάταιαν ἄγει.
3. Τοῖς δὲ ἐκ Μεγάρων ἰοῦσι πηγή τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ 3
καὶ προελθοῦσιν ὀλίγον πέτρα· καλοῦσι δὲ τὴν μὲν
Ἀκταίωνος κοίτην, ἐπὶ ταύτῃ καθεύδειν φασὶ τῇ πέτρᾳ
τὸν Ἀκταίωνα ὁπότε κάμοι θηρεύων, ἐς δὲ τὴν πηγὴν
ἐνιδεῖν λέγουσιν αὐτὸν λουμένης Ἀρτέμιδος ἐν τῇ πηγῇ.
Στησίχορος δὲ ὁ Ἱμεραῖος ἔγραψεν ἐλάφου περιβαλεῖν
δέρμα Ἀκταίωνι τὴν θεόν, παρασκευάζουσάν οἱ τὸν ἐκ
τῶν κυνῶν θάνατον, ἵνα δὴ μὴ γυναῖκα Σεμέλην λάβοι.
ἐγὼ δὲ ἄνευ θεοῦ πείθομαι νόσον λύσσαν τοῦ Ἀκταίω- 4
νος ἐπιλαβεῖν τοὺς κύνας· μανέντες δὲ καὶ οὐ διαγι-
νώσκοντες διαφορήσειν ἔμελλον πάντα τινὰ ὅτῳ περι-
τύχοιεν. Καθότι δὲ τοῦ Κιθαιρῶνος Πενθεῖ τῷ Ἐχίο-
νος ἐγένετο ἡ συμφορά, ἢ Οἰδίποδα ὅπῃ τεχθέντα
ἐξέθεσαν, οἶδεν οὐδείς, καθάπερ γε ἴσμεν τὴν Σχιστὴν
715 ὁδὸν τὴν ἐπὶ Φωκέων, ἐφ' ᾗ τὸν πατέρα Οἰδίπους ἀπέ-
κτεινεν. [ὁ δὲ Κιθαιρὼν τὸ ὄρος Διὸς ἱερὸν Κιθαιρω-

νίου ἐστίν] ἃ δὴ καὶ ἐς πλέον ἐπέξειμι, ἐπειδὰν ἐς αὐτὰ ὁ λόγος καθήκῃ μοι.

5 4. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον μάλιστα τὴν ἐς Πλάταιαν τάφοι τῶν πρὸς Μήδους μαχεσαμένων εἰσί. τοῖς μὲν οὖν λοιποῖς ἐστιν Ἕλλησι μνῆμα κοινόν· Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Ἀθηναίων τοῖς πεσοῦσιν ἰδίᾳ τέ εἰσιν οἱ τάφοι, καὶ ἐλεγεῖά ἐστι Σιμωνίδου γεγραμμένα ἐπ' αὐτοῖς. οὐ πόρρω δὲ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων Διός ἐστιν Ἐλευθερίου βωμός. τούτους μὲν δὴ χαλκοῦ, τοῦ Διὸς δὲ τόν τε βωμὸν καὶ τὸ ἄγαλμα ἐποίησαν λευκοῦ
6 λίθου. Ἄγουσι δὲ καὶ νῦν ἔτι ἀγῶνα διὰ ἔτους πέμπτου, τὰ Ἐλευθέρια, ἐν ᾧ μέγιστα γέρα πρόκειται δρόμου· θέουσι δὲ ὡπλισμένοι πρὸ τοῦ βωμοῦ. τρόπαιον δὲ ὃ τῆς μάχης τῆς Πλαταιᾶσιν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες, πεντεκαίδεκα σταδίοις μάλιστα ἕστηκεν ἀπωτέρω τῆς πόλεως.

7 5. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει προϊοῦσιν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ τοῦ ἀγάλματος ἃ τῷ Διὶ πεποίηται τῷ Ἐλευθερίῳ, Πλαταίας ἐστὶν ἡρῷον· καί μοι τὰ ἐς αὐτὴν ἤδη, τὰ λεγόμενα καὶ ὁποῖα αὐτὸς εἴκαζον, ἔστιν εἰρημένα. Πλαταιεῦσι δὲ ναός ἐστιν Ἥρας, θέας ἄξιος μεγέθει τε καὶ ἐς τῶν ἀγαλμάτων τὸν κόσμον. ἐσελθοῦσι μὲν Ῥέα τὸν πέτρον κατειλημένον σπαργάνοις, οἷα δὴ τὸν παῖδα ὃν ἔτεκε, Κρόνῳ κομίζουσά ἐστι· τὴν δὲ Ἥραν Τελείαν καλοῦσι, πεποίηται δὲ ὀρθὸν μεγέθει ἄγαλμα μέγα· λίθου δὲ ἀμφότερα τοῦ Πεντελησίου, Πραξιτέλους δέ ἐστιν ἔργα. ἐνταῦθα καὶ ἄλλο Ἥρας ἄγαλμα καθήμενον Καλλίμαχος ἐποίησε· Νυμφευομένην δὲ τὴν θεὸν ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε ὀνομάζουσιν.

III. Ἥραν ἐφ' ὅτῳ δὴ πρὸς τὸν Δία ὠργισμένην ἐς Εὔβοιάν φασιν ἀναχωρῆσαι, Δία δέ, ὡς οὐκ ἔπειθεν αὐτήν, παρὰ Κιθαιρῶνα λέγουσιν ἐλθεῖν δυναστεύοντα 716
ἐν Πλαταιαῖς τότε· εἶναι γὰρ τὸν Κιθαιρῶνα οὐδενὸς

σοφίαν ὕστερον. οὗτος οὖν κελεύει τὸν Δία ἄγαλμα ξύλου ποιησάμενον ἄγειν ἐπὶ βοῶν ζεύγους ἐγκεκαλυμμένον, λέγειν δὲ ὡς ἄγοιτο γυναῖκα Πλάταιαν τὴν Ἀσωποῦ. καὶ ὁ μὲν ἔπρασσε κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Κιθαι- 2
ρῶνος· Ἥρα δὲ ἐπέπυστό τε αὐτίκα καὶ αὐτίκα ἀφίκετο. ὡς δὲ ἐπλησίαζε τῇ ἁμάξῃ καὶ τοῦ ἀγάλματος τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξεν, ἥσθη τε τῇ ἀπάτῃ ξόανον εὑροῦσα ἀντὶ νύμφης γυναικός, καὶ διαλλαγὰς ποιεῖται πρὸς τὸν Δία. 2. Ἐπὶ ταύταις ταῖς διαλλαγαῖς Δαίδαλα ἑορτὴν ἄγουσιν, ὅτι οἱ πάλαι τὰ ξόανα ἐκάλουν δαίδαλα. ἐκάλουν δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, πρότερον ἔτι ἢ Δαίδαλος ὁ Παλαμάονος ἐγένετο Ἀθήνῃσι· τούτῳ δὲ ὕστερον ἀπὸ τῶν δαιδάλων ἐπίκλησιν γενέσθαι δοκῶ καὶ οὐκ ἐκ γενετῆς τεθῆναι τὸ ὄνομα. 3. Δαίδαλα οὖν ἄγουσιν οἱ Πλαταιεῖς ἑορτὴν 3
δι' ἔτους ἑβδόμου μέν, ὡς ἔφασκεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητής, ἀληθεῖ μέντοι λόγῳ δι' ἐλάσσονος καὶ οὐ τοσούτου χρόνου· ἐθελήσαντες δὲ ἀπὸ Δαιδάλων ἐς Δαίδαλα ἕτερα ἀναριθμῆσαι τὸν μεταξὺ χρόνον ἐς τὸ ἀκριβέστατον οὐκ ἐγενόμεθα οἷοί τε. Ἄγουσι δὲ οὕτω τὴν ἑορτήν. δρυμός ἐστιν Ἀλαλκομενῶν οὐ πόρρω· μέγιστα 4
τῶν ἐν Βοιωτίᾳ στελέχη δρυῶν ἐστιν ἐνταῦθα. ἐς τοῦτον οἱ Πλαταιεῖς ἀφικόμενοι τὸν δρυμὸν προτίθενται μοίρας κρεῶν ἑφθῶν. ὄρνιθες δὲ οἱ μὲν ἄλλοι σφίσιν ἥκιστά εἰσι δι' ὄχλου, τῶν κοράκων δέ, οὗτοι γάρ σφισιν ἐπιφοιτῶσιν, ἔχουσιν ἀκριβῆ τὴν φρουράν· τὸν δὲ αὐτῶν ἁρπάσαντα κρέας, ἐφ' ὅτῳ τῶν δένδρων καθεδεῖται, φυλάσσουσιν. ἐφ' οὗ δ' ἂν καθεσθῇ, τεμόντες ποιοῦσιν ἀπὸ τούτου τὸ δαίδαλον· δαίδαλον γὰρ δὴ καὶ τὸ ξόανον αὐτὸ ὀνομάζουσι. 4. Ταύτην μὲν ἰδίᾳ 5
οἱ Πλαταιεῖς ἑορτὴν ἄγουσι, Δαίδαλα μικρὰ ὀνομάζοντες· Δαιδάλων δὲ ἑορτὴν τῶν μεγάλων καὶ οἱ Βοιωτοὶ σφισι συνεορτάζουσι, δι' ἑξηκοστοῦ δὲ ἄγουσιν ἔτους·

ἐκλιπεῖν γὰρ τοσοῦτον χρόνον τὴν ἑορτήν φασιν, ἡνίκα 717
οἱ Πλαταιεῖς ἔφευγον. ξόανα δὲ τεσσαρεσκαίδεκα ἕτοιμά
σφισίν ἐστι κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον παρασκευασθέντα
6 ἐν Δαιδάλοις τοῖς μικροῖς. Ταῦτα ἀναιροῦνται κλήρῳ
Πλαταιεῖς, Κορωναῖοι, Θεσπιεῖς, Ταναγραῖοι, Χαιρω-
νεῖς, Ὀρχομένιοι, Λεβαδεῖς, Θηβαῖοι· διαλλαγῆναι γὰρ
καὶ οὗτοι Πλαταιεῦσιν ἠξίωσαν καὶ συλλόγου μετασχεῖν
κοινοῦ καὶ ἐς Δαίδαλα θυσίαν ἀποστέλλειν, ὅτε Κάσ-
σανδρος ὁ Ἀντιπάτρου τὰς Θήβας ἀνῴκισε. τῶν δὲ πο-
λισμάτων ὁπόσα ἐστὶν ἐλάσσονος λόγου, συντέλειαν αἱ-
7 ροῦνται. τὸ δὲ ἄγαλμα κοσμήσαντες * * παρὰ τὸν Ἀσω-
πὸν καὶ ἀναθέντες ἐπὶ ἅμαξαν, γυναῖκα ἐφιστᾶσι νυμ-
φεύτριαν· οἱ δὲ αὖθις κληροῦνται καθ' ἥντινα τάξιν
τὴν πομπὴν ἀνάξουσι· τὸ δ' ἐντεῦθεν τὰς ἁμάξας ἀπὸ
τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἄκρον τὸν Κιθαιρῶνα ἐλαύνουσιν.
εὐτρέπισται δέ σφισιν ἐπὶ τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους βωμός.
ποιοῦσι δὲ τρόπῳ τοιῷδε τὸν βωμόν· ξύλα τετράγωνα
ἁρμόζοντες πρὸς ἄλληλα συντιθέασι κατὰ ταὐτὰ καὶ εἰ
λίθων ἐποιοῦντο οἰκοδομίαν, ἐξάραντες δὲ ἐς ὕψος φρύ-
8 γανα ἐπιφέρουσιν. Αἱ μὲν δὴ πόλεις καὶ τὰ τέλη θή-
λειαν θύσαντες τῇ Ἥρᾳ βοῦν ἕκαστοι καὶ ταῦρον τῷ
Διί, τὰ ἱερεῖα οἴνου καὶ θυμιαμάτων πλήρη καὶ τὰ δαί-
δαλα ὁμοῦ καθαγίζουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἰδιῶται δὲ
ὁπόσα δὴ θύουσιν οἱ πλούσιοι· τοῖς δὲ οὐχ ὁμοίως δυ-
ναμένοις τὰ λεπτότερα τῶν προβάτων θύειν καθέστηκε,
καθαγίζειν δὲ τὰ ἱερεῖα ὁμοίως πάντα. σὺν δέ σφισι καὶ
αὐτὸν τὸν βωμὸν ἐπιλαβὸν τὸ πῦρ ἐξανήλωσε· μεγίστην
δὲ ταύτην φλόγα καὶ ἐκ μακροτάτου σύνοπτον οἶδα ἀρ-
9 θεῖσαν. 5. Ὑπὸ δὲ τῆς κορυφῆς ἐφ' ᾗ τὸν βωμὸν ποι-
οῦνται, πέντε που μάλιστα καὶ δέκα ὑποκαταβάντι στα- 718
δίους νυμφῶν ἐστὶν ἄντρον Κιθαιρωνίδων, Σφραγί-

διον μὲν ὀνομαζόμενον, μαντεύεσθαι δὲ τὰς νύμφας τὸ
ἀρχαῖον αὐτόθι ἔχει λόγος.

IV. Πλαταιεῦσι δὲ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ἀρείας ἐστὶν
ἱερόν· ᾠκοδομήθη δὲ ἀπὸ λαφύρων ἃ τῆς μάχης σφίσιν
Ἀθηναῖοι τῆς Μαραθῶνι ἀπένειμαν. Τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα
ξόανόν ἐστιν ἐπίχρυσον, πρόσωπον δέ οἱ καὶ χεῖρες
ἄκραι καὶ πόδες λίθου τοῦ Πεντελησίου εἰσί. μέγεθος
μὲν οὐ πολὺ δή τι ἀποδεῖ τῆς ἐν ἀκροπόλει χαλκῆς, ἣν
καὶ αὐτὴν Ἀθηναῖοι τοῦ Μαραθῶνι ἀπαρχὴν ἀγῶνος
ἀνέθηκαν· Φειδίας δὲ καὶ Πλαταιεῦσιν ἦν ὁ τῆς Ἀθη-
νᾶς τὸ ἄγαλμα ποιήσας. Γραφαὶ δέ εἰσιν ἐν τῷ ναῷ 2
Πολυγνώτου μὲν Ὀδυσσεὺς τοὺς μνηστῆρας ἤδη κατ-
ειργασμένος, Ὀνασία δὲ Ἀδράστου καὶ Ἀργείων ἐπὶ Θή-
βας ἡ προτέρα στρατεία. αὗται μὲν δή εἰσιν ἐπὶ τοῦ
προνάου τῶν τοίχων αἱ γραφαί, κεῖται δὲ τοῦ ἀγάλμα-
τος πρὸς τοῖς ποσὶν εἰκὼν Ἀριμνήστου· ὁ δὲ Ἀρίμνη-
στος ἔν τε τῇ πρὸς Μαρδόνιον μάχῃ καὶ ἔτι πρότερον
ἐς Μαραθῶνα Πλαταιεῦσιν ἡγήσατο.

2. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἐπίκλησιν Ἐλευσινίας 3
ἱερὸν ἐν Πλαταιαῖς καὶ Ληΐτου μνῆμα· τῶν δὲ ἡγεμό-
νων οἳ Βοιωτοὺς ἐς Τροίαν ἤγαγον, μόνος ἀνέστρεψεν
οἴκαδε οὗτος ὁ Λήϊτος. Τὴν δὲ κρήνην τὴν Γαργαφίαν
Μαρδόνιος καὶ ἡ ἵππος συνέχεεν ἡ Περσῶν, ὅτι τὸ Ἑλ-
λήνων στράτευμα τὸ ἀντικαθήμενόν σφισιν ἀπ' αὐτῆς
ἔπινεν· ὕστερον μέντοι τὸ ὕδωρ ἀνεσώσαντο οἱ Πλα-
ταιεῖς.

3. Ἐκ Πλαταίας δὲ ἰοῦσιν ἐς Θήβας ποταμός ἐστιν 4
Ὠερόη· θυγατέρα δὲ εἶναι τὴν Ὠερόην τοῦ Ἀσωποῦ
λέγουσι. πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Ἀσωπόν, παρ' αὐτὸ
τὸ ῥεῦμα ἀποτραπεῖσιν ἐς τὰ κάτω καὶ προελθοῦσιν ὅσον
τεσσαράκοντα στάδια ἔστιν ἐρείπια Σκώλου· Δήμητρος
δὲ καὶ Κόρης ἐν τοῖς ἐρειπίοις οὐκ ἐξειργασμένος ὁ ναός,

ἡμίσεα δὲ καὶ ταῖς θεαῖς ἐστὶ τὰ ἀγάλματα. ἀποκρί-
νει δὲ καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τῆς Θηβαίων τὴν Πλαταιίδα ὁ
Ἀσωπός.

V. Γῆν δὲ τὴν Θηβαΐδα οἰκῆσαι πρῶτον λέγουσιν 719
Ἔκτηνας, βασιλέα δὲ εἶναι τῶν Ἐκτήνων ἄνδρα αὐτό-
χθονα Ὤγυγον· καὶ ἀπὸ τούτου τοῖς πολλοῖς τῶν ποιη-
τῶν ἐπίκλησις ἐς τὰς Θήβας ἐστὶν Ὠγύγιαι. καὶ τούτους
μὲν ἀπολέσθαι λοιμώδει νόσῳ φασίν, ἐσοικίσασθαι δὲ
μετὰ τοὺς Ἔκτηνας ἐς τὴν χώραν Ὕαντας καὶ Ἄονας,
Βοιώτια, ἐμοὶ δοκεῖν, γένη καὶ οὐκ ἐπηλύδων ἀνθρώ-
πων. Κάδμου δὲ καὶ τῆς Φοινίκων στρατιᾶς ἐπελθού-
σης μάχῃ νικηθέντες οἱ μὲν Ὕαντες ἐς τὴν νύκτα τὴν
ἐπερχομένην ἐκδιδράσκουσι, τοὺς δὲ Ἄονας ὁ Κάδμος
γενομένους ἱκέτας καταμεῖναι καὶ ἀναμιχθῆναι τοῖς Φοί-
2 νιξιν εἴασε. Τοῖς μὲν οὖν Ἄοσι κατὰ κώμας ἔτι ἦσαν
αἱ οἰκήσεις· Κάδμος δὲ τὴν πόλιν τὴν καλουμένην ἔτι
καὶ ἐς ἡμᾶς Καδμείαν ᾤκισεν. αὐξηθείσης δὲ ὕστερον
τῆς πόλεως, οὕτω τὴν Καδμείαν ἀκρόπολιν συνέβη τῶν
κάτω γενέσθαι Θηβῶν. Κάδμῳ δὲ γάμος τε ἐπιφανὴς
ὑπῆρξεν, εἰ δὴ θυγατέρα Ἀφροδίτης καὶ Ἄρεως κατὰ
λόγον τὸν Ἑλλήνων ἔσχε· καὶ αἱ θυγατέρες εἰλήφασιν
αὐτῷ φήμην, Σεμέλη μὲν τεκεῖν ἐκ Διός, Ἰνὼ δὲ θεῶν
3 εἶναι τῶν θαλασσίων. Ἐπὶ μὲν δὴ Κάδμου μέγιστον
μετά γε αὐτὸν Κάδμον ἠδύναντο οἱ Σπαρτοί, Χθόνιος
καὶ Ὑπερήνωρ καὶ Πέλωρος καὶ Οὐδαῖος· Ἐχίονα δὲ ὡς
προέχοντα κατ' ἀνδραγαθίαν γαμβρὸν ἠξίωσεν ὁ Κάδμος
ποιήσασθαι. τοὺς δὲ ἄνδρας τούτους, οὐ γάρ τι ἠδυνά-
μην ἐς αὐτοὺς παρευρεῖν, ἕπομαι τῷ μύθῳ Σπαρτοὺς
διὰ τὸν τρόπον ὅντινα ἐγένοντο ὀνομασθῆναι. Κάδμου
δὲ ἐς Ἰλλυριοὺς καὶ Ἰλλυριῶν ἐς τοὺς καλουμένους Ἐγ-
χελέας μετοικήσαντος, Πολύδωρος ὁ Κάδμου τὴν ἀρχὴν
4 ἔσχε. 2. Πενθεὺς δὲ ὁ Ἐχίονος ἴσχυε μὲν καὶ αὐτὸς

720 κατὰ γένους ἀξίωμα καὶ φιλίᾳ τοῦ βασιλέως, ὢν δὲ ἐς
τὰ λοιπὰ ὑβριστὴς καὶ ἀσεβὴς Διονύσου δίκην ἔσχεν ἐκ
τοῦ θεοῦ. Πολυδώρου δὲ ἦν Λάβδακος· ἔμελλε δὲ ἄρα
αὐτόν, ὥς οἱ παρίστατο ἡ τελευτή, παῖδα ἔτι ἀπολεί-
ψειν, καὶ ἐπιτρέπει τόν τε υἱὸν καὶ τὴν ἀρχὴν Νυκτεῖ.
Τὰ δὲ ἐφεξῆς μοι τοῦ λόγου προεδήλωσεν ἡ Σικυωνία 5
συγγραφή, τοῦ τε Νυκτέως τὸν θάνατον, ὅντινα γένοιτο
τρόπον, καὶ ὡς ἐς Λύκον ἀδελφὸν Νυκτέως ἥ τε ἐπιμέ-
λεια τοῦ παιδὸς περιῆλθε καὶ ἡ Θηβαίων δυναστεία.
Λύκος δὲ παρέδωκε μὲν αὐξηθέντι Λαβδάκῳ τὴν ἀρχήν·
γενομένης δὲ οὐ μετὰ πολὺ καὶ τούτῳ τῆς τελευτῆς, ὁ
δὲ ἐπετρόπευσεν αὖθις Λάϊον Λαβδάκου παῖδα.

3. Λύκου δὲ ἐπιτροπεύοντος δεύτερον κατίασιν Ἀμ- 6
φίων καὶ Ζῆθος δύναμιν ἀγείραντες. καὶ Λάϊον μὲν
ὑπεκκλέπτουσιν οἷς ἦν ἐπιμελὲς μὴ γενέσθαι τὸ Κάδμου
γένος ἐς τοὺς ἔπειτα ἀνώνυμον, Λύκου δὲ οἱ τῆς Ἀντιό-
πης παῖδες τῇ μάχῃ κρατοῦσιν. ὡς δὲ ἐβασίλευσαν, τὴν
πόλιν τὴν κάτω προσῴκισαν τῇ Καδμείᾳ καὶ Θήβας ὄνο-
μα ἔθεντο κατὰ συγγένειαν τὴν Θήβης. μαρτυρεῖ δέ 7
μοι τῷ λόγῳ καὶ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ·

οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο
πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε.

4. Ὅτι δὲ Ἀμφίων ᾖδε καὶ τὸ τεῖχος ἐξειργάζετο πρὸς
τὴν λύραν, οὐδένα ἐποιήσατο λόγον ἐν τοῖς ἔπεσι. δόξαν
δὲ ἔσχεν Ἀμφίων ἐπὶ μουσικῇ τήν τε ἁρμονίαν τὴν Λυ-
δῶν κατὰ κῆδος τὸ Ταντάλου παρ' αὐτῶν μαθών, καὶ
721 χορδὰς ἐπὶ τέσσαρσι ταῖς πρότερον τρεῖς ἀνευρών. Ὁ 8
δὲ τὰ ἔπη τὰ ἐς Εὐρώπην ποιήσας φησὶν Ἀμφίονα χρή-
σασθαι λύρᾳ πρῶτον Ἑρμοῦ διδάξαντος. πεποίηκε δὲ
καὶ λίθων καὶ θηρίων * * ὅτι καὶ ταῦτα ᾄδων ἦγε. Μυρὼ
δὲ Βυζαντία ποιήσασα ἔπη καὶ ἐλεγεῖα Ἑρμῇ βωμόν φη-

σιν ἱδρύσασθαι πρῶτον Ἀμφίονα καὶ ἐπὶ τούτῳ λύραν
παρ' αὐτοῦ λαβεῖν. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐν Ἅιδου δίκην
δίδωσιν Ἀμφίων ὧν ἐς Λητὼ καὶ τοὺς παῖδας καὶ αὐτὸς
9 ἀπέρριψε· κατὰ δὲ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀμφίονος ἔστι
ποιήσεως Μινυάδος, ἔχει δὲ ἐς Ἀμφίονα κοινῶς καὶ ἐς
τὸν Θρᾷκα Θάμυριν. 5. Ὡς δὲ τὸν οἶκον τὸν Ἀμφίονος
καὶ Ζήθου τὸν μὲν ἡ νόσος ἡ λοιμώδης ἠρήμωσε, Ζήθῳ
δὲ τὸν παῖδα ἀπέκτεινεν ἡ τεκοῦσα κατὰ δή τινα ἁμαρ-
τίαν, ἐτεθνήκει δὲ ὑπὸ λύπης καὶ αὐτὸς ὁ Ζῆθος, οὕτω
Λάϊον ἐπὶ βασιλείᾳ κατάγουσιν οἱ Θηβαῖοι.

10 Λαΐῳ δὲ βασιλεύοντι καὶ γυναῖκα ἔχοντι Ἰοκάστην
μάντευμα ἦλθεν ἐκ Δελφῶν ἐκ τοῦ παιδός οἱ τὴν τελευ-
τήν, εἰ τέκοι τινὰ Ἰοκάστη, γενήσεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ
τούτῳ τὸν Οἰδίποδα ἐκτίθησιν· ὁ δὲ καὶ τὸν πατέρα
ἀποκτενεῖν ἔμελλεν, ὡς ηὐξήθη, καὶ τὴν μητέρα ἔγημε.
παῖδας δὲ ἐξ αὐτῆς οὐ δοκῶ οἱ γενέσθαι, μάρτυρι Ὁμή-
ρῳ χρώμενος, ὃς ἐποίησεν ἐν Ὀδυσσείᾳ,

11 Μητέρα δ' Οἰδιπόδαο ἴδον καλὴν Ἐπικάστην,
ἣ μέγα ἔργον ἔρεξεν ἀϊδρείῃσι νόοιο
γημαμένη ᾧ υἱεῖ· ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας
γῆμεν· ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισι.

Πῶς οὖν ἐποίησαν ἀνάπυστα ἄφαρ, εἰ δὴ τέσσαρες ἐξ
Ἰοκάστης ἐγένοντο παῖδες τῷ Οἰδίποδι; ἐξ Εὐρυγανείας 722
δὲ τῆς Ὑπέρφαντος ἐγεγόνεσαν. δηλοῖ δὲ καὶ ὁ τὰ ἔπη
ποιήσας ἃ Οἰδιπόδια ὀνομάζουσι· καὶ Ὀνασίας Πλα-
ταιᾶσιν ἔγραψε κατηφῆ τὴν Εὐρυγάνειαν ἐπὶ τῇ μάχῃ
12 τῶν παίδων. 6. Πολυνείκης δὲ περιόντος μὲν καὶ ἄρ-
χοντος Οἰδίποδος ὑπεξῆλθεν ἐκ Θηβῶν δέει μὴ τελε-
σθεῖεν ἐπὶ σφίσιν αἱ κατᾶραι τοῦ πατρός· ἀφικόμενος
δὲ ἐς Ἄργος καὶ θυγατέρα Ἀδράστου λαβὼν κατῆλθεν
ἐς Θήβας μετάπεμπτος ὑπὸ Ἐτεοκλέους μετὰ τὴν τελευ-
τὴν Οἰδίποδος. κατελθὼν δὲ ἐς διαφορὰν προήχθη τῷ

Ἐτεοκλεῖ, καὶ οὕτω τὸ δεύτερον ἔφυγε. δεηθεὶς δὲ
Ἀδράστου δοῦναί οἱ δύναμιν τὴν κατάξουσαν, τήν τε
στρατιὰν ἀπόλλυσι καὶ πρὸς τὸν Ἐτεοκλέα αὐτὸς μονο-
μαχεῖ κατὰ πρόκλησιν. καὶ οἱ μὲν μονομαχοῦντες ἀπο- 13
θνήσκουσιν, ἐς δὲ Λαοδάμαντα τὸν Ἐτεοκλέους καθη-
κούσης τῆς βασιλείας Κρέων ὁ Μενοικέως ἐδυνάστευεν
ἐπιτροπεύων τὸν παῖδα. 7. Ἤδη δὲ Λαοδάμαντος ηὐ-
ξημένου καὶ ἔχοντος τὴν ἀρχήν, δεύτερον τότε ἄγουσι
τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὰς Θήβας. ἀντεστρατοπεδευμένων δὲ
καὶ τῶν Θηβαίων περὶ Γλισᾶντα, ὡς ἐς χεῖρας συνῆλ-
θον, Αἰγιαλέα μὲν τὸν Ἀδράστου Λαοδάμας ἀποκτίν-
νυσι, κρατησάντων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ἀργείων Λαοδάμας
σὺν τοῖς ἐθέλουσιν ἕπεσθαι Θηβαίων ὑπὸ τὴν ἐπιοῦσαν
νύκτα ἀπεχώρησεν ἐς Ἰλλυριούς. Τὰς δὲ Θήβας ἑλόντες 14
οἱ Ἀργεῖοι παραδιδόασι Θερσάνδρῳ Πολυνείκους παιδί.
Ὡς δὲ τοῖς σὺν Ἀγαμέμνονι ἐς Τροίαν στρατεύουσιν ἡ
διαμαρτία τοῦ πλοῦ γίνεται καὶ ἡ πληγὴ περὶ Μυσίαν,
ἐνταῦθα καὶ τὸν Θέρσανδρον κατέλαβεν (ἀποθανεῖν)
ὑπὸ Τηλέφου μάλιστα Ἑλλήνων ἀγαθὸν γενόμενον ἐν
τῇ μάχῃ, καί οἱ τὸ μνῆμα ἐς Καΐκου πεδίον ἐλαύνοντί
723 ἐστιν ἐν Ἐλαίᾳ πόλει, λίθος ὁ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγο-
ρᾶς· καὶ ἐναγίζειν οἱ ἐπιχώριοί φασιν αὐτῷ. 8. Τελευ- 15
τήσαντος δὲ Θερσάνδρου καὶ δεύτερα ἐπί τε Ἀλέξανδρον
καὶ ἐς Ἴλιον ἀθροιζομένου στόλου Πηνέλεων ἄρχοντα
εἵλοντο, ὅτι οὐκ ἐν ἡλικίᾳ πω Τισαμενὸς ἦν ὁ Θερσάν-
δρου. Πηνέλεω δὲ ἀποθανόντος ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ
Τηλέφου Τισαμενὸν βασιλέα αἱροῦνται, Θερσάνδρου
τε ὄντα καὶ Δημωνάσσης τῆς Ἀμφιαράου. Τῶν δὲ Ἐρι-
νύων τῶν Λαΐου καὶ Οἰδίποδος Τισαμενῷ μὲν οὐκ ἐγέ-
νετο μήνιμα, Αὐτεσίωνι δὲ τῷ Τισαμενοῦ, ὥστε καὶ
παρὰ τοὺς Δωριέας μετῴκησε τοῦ θεοῦ χρήσαντος. Αὐ- 16
τεσίωνος δὲ ἀπελθόντος, οὕτω βασιλέα εἵλοντο Δαμα-

σίχθονα Ὀφέλτου τοῦ Πηνέλεω. τούτου δὲ ἦν τοῦ Δα-
μασίχθονος Πτολεμαῖος, τοῦ δὲ Ξάνθος, ὃν Ἀνδρόπομ-
πος μονομαχήσαντά οἱ δόλῳ καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ κτεί-
νει. τὸ δὲ ἐντεῦθεν διὰ πλειόνων πολιτεύεσθαι μηδὲ
ἀπ᾽ ἀνδρὸς ἑνὸς ἠρτῆσθαι τὰ πάντα ἄμεινον ἐφαίνετο
τοῖς Θηβαίοις.

VI. Τῶν δέ σφισιν ἐν ἀγῶσι πολέμου γενομένων
εὐτυχημάτων καὶ ὡς ἑτέρως τοσάδε φανερώτατα ὄντα
εὕρισκον. ἐκρατήθησαν ὑπὸ Ἀθηναίων μάχῃ Πλαταιεῦ-
σιν ἀμυνάντων, ὅτε σφᾶς ἐπέλαβεν ὑπὲρ τῶν ὅρων πο-
λεμῆσαι τῆς χώρας. προσέπταισαν δὲ καὶ δεύτερον Ἀθη-
ναίοις ἀντιταξάμενοι περὶ Πλάταιαν, ἡνίκα δοκοῦσιν
2 ἑλέσθαι τὰ βασιλέως Ξέρξου πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν. Τῆς
δὲ αἰτίας ταύτης δημοσίᾳ σφίσιν οὐ μέτεστιν, ὅτι ἐν ταῖς
Θήβαις ὀλιγαρχία καὶ οὐχὶ ἡ πάτριος πολιτεία τηνικαῦτα
ἴσχυεν· εἰ γοῦν Πεισιστράτου τυραννοῦντος ἔτι ἢ τῶν
παίδων Ἀθήνησιν ἀφίκετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ βάρβαρος,
οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ καὶ Ἀθηναίους κατέλαβεν ἂν ἔγκλη-
3 μα μηδισμοῦ. ὕστερον μέντοι καὶ Θηβαίοις νίκη κατ᾽ 724
Ἀθηναίων ἐπὶ Δηλίῳ τῷ Ταναγραίων ἐγένετο, καὶ Ἱπ-
ποκράτης τε ὁ Ἀρίφρονος, στρατηγῶν Ἀθηναίοις, καὶ
τῆς ἄλλης στρατιᾶς τὸ πολὺ ἔπεσε. Λακεδαιμονίοις δὲ
παραυτίκα μὲν ἀπελθόντος τοῦ Μήδου καὶ ἄχρι τοῦ
Πελοποννησίων πρὸς Ἀθηναίους πολέμου τὰ ἐκ Θηβῶν
εἶχεν ἐπιτηδείως· διαπολεμηθέντος δὲ τοῦ πολέμου καὶ
Ἀθηναίοις καταλυθέντος τοῦ ναυτικοῦ, μετ᾽ οὐ πολὺ
Θηβαῖοι μετὰ Κορινθίων ἐς τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους
4 πόλεμον προήχθησαν. Κρατηθέντες δὲ μάχῃ περὶ Κό-
ρινθόν τε καὶ ἐν Κορωνείᾳ, νικῶσιν αὖθις ἐν Λεύκτροις
ἐπιφανεστάτην νίκην, ὁπόσας γενομένας Ἕλλησιν ἴσμεν
κατὰ Ἑλλήνων· καὶ δεκαδαρχίας τε ἃς Λακεδαιμόνιοι
κατέστησαν ἐν ταῖς πόλεσιν ἔπαυσαν, καὶ ἁρμοστὰς τοὺς

Σπαρτιάτας ἐκβάλλουσιν. Ὕστερον δὲ καὶ τὸν Φωκι-
κὸν πόλεμον, ὀνομαζόμενον δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἱερόν, συν-
εχῶς δέκα ἔτεσιν ἐπολέμησαν. 2. Εἴρηται δέ μοι καὶ 5
ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ σφάλμα συμ-
φορὰν γενέσθαι τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι· Θηβαίους δὲ καὶ
ἐς πλέον κατέλαβεν, οἷς γε καὶ ἐσήχθη ἐς τὴν πόλιν
φρουρά. Φιλίππου δὲ ἀποθανόντος καὶ ἐς Ἀλέξανδρον
ἡκούσης τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς, Θηβαίοις ἐπῆλθεν ἐξε-
λεῖν τὴν φρουράν· ποιήσασι δὲ ταῦτα προεσήμαινεν αὐ-
τίκα ὁ θεὸς τὸν ἐπιόντα ὄλεθρον, καί σφισιν ἐν Δήμη-
τρος ἱερῷ Θεσμοφόρου σημεῖα ἐγένετο ἐναντία ἢ πρὸ
τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Λεύκτροις· τότε μὲν γὰρ τοῦ ἱεροῦ 6
τὰς θύρας ὑφάσματι ἀράχναι λευκῷ, κατὰ δὲ τὴν Ἀλε-
ξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἔφοδον μέλανι ἐξύφηναν. λέ-
γεται δὲ καὶ Ἀθηναίοις ὖσαι τέφραν ὁ θεὸς ἐνιαυτῷ
πρότερον πρὶν ἢ τὸν πόλεμον τὸν ἐπαχθέντα ὑπὸ Σύλλα
τὰ μεγάλα σφίσιν ἐνεγκεῖν παθήματα.

VII. Τότε δὲ τοὺς Θηβαίους γενομένους ἀναστάτους
ὑπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ διαπεσόντας ἐς Ἀθήνας ὕστερον
Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου κατήγαγεν. ἐς δὲ τῶν Θη-
βῶν τὸν οἰκισμὸν προθυμότατοι μὲν ἐγένοντο Ἀθηναῖοι,
725 συνεπελάβοντο δὲ καὶ Μεσσήνιοι καὶ Ἀρκάδων οἱ Με-
γάλην πόλιν ἔχοντες. 2. Δοκεῖ δέ μοι τὰς Θήβας οἰκί- 2
σαι ὁ Κάσσανδρος κατὰ ἔχθος Ἀλεξάνδρου μάλιστα·
ἐπεξῆλθε δὲ καὶ τὸν πάντα οἶκον Ἀλεξάνδρου φθείρων,
ὃς Ὀλυμπιάδα γε παρέβαλε καταλεῦσαι τοῖς ἐπ᾽ αὐτὴν
Μακεδόνων παρωξυσμένοις, καὶ τοὺς παῖδας Ἀλεξάν-
δρου, τόν τε ἐκ Βαρσίνης Ἡρακλέα, καὶ Ἀλέξανδρον
τὸν ἐκ Ῥωξάνης, ἀπέκτεινεν ὑπὸ φαρμάκων. Οὐ μὴν
οὐδὲ αὐτὸς χαίρων τὸν βίον κατέστρεψεν· ἐπλήσθη γὰρ
ὑδέρῳ, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ ζῶντι ἐγένοντο εὐλαί. 3. Τῶν 3
δέ οἱ παίδων Φίλιππον μὲν τὸν πρεσβύτατον, ὡς μετ᾽

οὐ πολὺ παρέλαβε τὴν ἀρχήν, ἀπήγαγεν ὑπολαβοῦσα
νόσος φθινώδης, Ἀντίπατρος δὲ ὁ μετ' ἐκεῖνον Θεσσα-
λονίκην τὴν μητέρα ἀποκτίννυσι, Φιλίππου τε οὖσαν
τοῦ Ἀμύντου καὶ Νικασιπόλιδος· ἀπέκτεινε δὲ Ἀλεξάν-
δρῳ νέμειν πλέον εὐνοίας αἰτιασάμενος. Ὁ δὲ Ἀλέξαν-
δρος ἦν νεώτατος τῶν Κασσάνδρου παίδων· ἐπαγαγό-
μενος δὲ Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνου καθεῖλε μὲν δι' ἐκεί-
νου καὶ ἐτιμωρήσατο τὸν ἀδελφὸν Ἀντίπατρον, ἀνεφάνη
4 μέντοι φονέα ἐξευρηκὼς ἑαυτῷ καὶ οὐ σύμμαχον. Κασ-
σάνδρῳ μὲν ὅστις δὴ θεῶν τὴν δίκην ἔμελλεν ἀποδώ-
σειν· 4. Θηβαίοις δὲ ἐπὶ μὲν Κασσάνδρου πᾶς ὁ ἀρ-
χαῖος περίβολος ἀνῳκίσθη, ἔδει δὲ ἄρα καὶ ὕστερον κα-
κῶν σφᾶς μεγάλων γεύσασθαι. Μιθριδάτῃ γὰρ κατα-
στάντι ἐς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον προσεχώρησαν
Θηβαῖοι κατ' ἄλλο, ἐμοὶ δοκεῖν, οὐδέν, τοῦ δὲ Ἀθη-
ναίων δήμου φιλίᾳ. Σύλλα δὲ ἐσβαλόντος ἐς τὴν Βοιω-
τίαν δεῖμα ἔσχε τοὺς Θηβαίους, καὶ ἐγνωσιμάχησάν τε
αὐτίκα καὶ ἐτράποντο αὖθις ἐς τὴν Ῥωμαίων φιλίαν.
5 Σύλλας δὲ ἐς αὐτοὺς ἐχρῆτο ὅμως τῷ θυμῷ, καὶ ἄλλα
τε ἐξεῦρεν ἐπὶ λύμῃ τῶν Θηβαίων, καὶ τὴν ἡμίσειαν
ἀπετέμετο αὐτῶν τῆς χώρας κατὰ πρόφασιν τοιαύτην.
ἡνίκα ἤρχετο τοῦ πρὸς Μιθριδάτην πολέμου, χρημάτων
ἐσπάνιζε· συνέλεξεν οὖν ἔκ τε Ὀλυμπίας ἀναθήματα 726
καὶ τὰ ἐξ Ἐπιδαύρου καὶ τὰ ἐκ Δελφῶν, ὁπόσα ὑπελί-
6 ποντο οἱ Φωκεῖς. ταῦτα μὲν δὴ διένειμε τῇ στρατιᾷ,
τοῖς θεοῖς δὲ ἀντέδωκεν ἀντὶ τῶν χρημάτων γῆς τὴν ἡμί-
σειαν τῆς Θηβαΐδος. Τὴν μὲν δὴ ἀφαίρετον χώραν ὕστε-
ρον Ῥωμαίων χάριτι ἀνεσώσαντο οἱ Θηβαῖοι, τὰ δὲ ἄλλα
ἐς τὸ ἀσθενέστατον ἀπ' ἐκείνου προήχθησαν· καί σφι-
σιν ἡ μὲν κάτω πόλις πᾶσα ἔρημος ἦν ἐπ' ἐμοῦ πλὴν τὰ
ἱερά, τὴν δὲ ἀκρόπολιν οἰκοῦσι Θήβας καὶ οὐ Καδμείαν
καλουμένην.

VIII. Διαβεβηκότι δὲ ἤδη τὸν Ἀσωπὸν καὶ τῆς πό-
λεως δέκα μάλιστα ἀφεστηκότι σταδίους Ποτνιῶν ἐστὶν
ἐρείπια καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλσος Δήμητρος καὶ Κόρης. τὰ
δὲ ἀγάλματα ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ παρὰ τὰς Ποτνιὰς * *
τὰς θεὰς ὀνομάζουσιν. Ἐν χρόνῳ δὲ εἰρημένῳ δρῶσι
καὶ ἄλλα ὁπόσα καθέστηκέ σφισι, καὶ ἐς τὰ μέγαρα κα-
λούμενα ἀφιᾶσιν ὗς τῶν νεογνῶν· τοὺς δὲ ὗς τούτους
ἐς τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ἔτους ὥραν ἐν Δωδώνῃ φασὶν ἐπι
* * λόγῳ τῷδε ἄλλος πού τις πεισθήσεται. ἐνταῦθα καὶ
Διονύσου ναός ἐστιν Αἰγοβόλου. θύοντες γὰρ τῷ θεῷ 2
προήχθησάν ποτε ὑπὸ μέθης ἐς ὕβριν, ὥστε καὶ τοῦ
Διονύσου τὸν ἱερέα ἀποκτείνουσιν· ἀποκτείναντας δὲ
αὐτίκα ἐπέλαβε νόσος λοιμώδης, καί σφισιν ἀφίκετο
ἴαμα ἐκ Δελφῶν τῷ Διονύσῳ θύειν παῖδα ὡραῖον· ἔτεσι
δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον τὸν θεόν φασιν αἶγα ἱερεῖον ὑπ-
αλλάξαι σφίσιν ἀντὶ τοῦ παιδός. Δείκνυται δὲ ἐν Ποτνι-
727 αῖς καὶ φρέαρ· τὰς δὲ ἵππους τὰς ἐπιχωρίους τοῦ ὕδα-
τος πιούσας τούτου μανῆναι λέγουσιν.

2. Ἐκ δὲ τῶν Ποτνιῶν ἰοῦσιν ἐς Θήβας ἔστιν ἐν 3
δεξιᾷ περίβολος τῆς ὁδοῦ οὐ μέγας καὶ κίονες ἐν αὐτῷ·
διαστῆναι δὲ Ἀμφιαράῳ τὴν γῆν ταύτῃ νομίζουσιν, ἐπι-
λέγοντες καὶ τάδε ἔτι, μήτε ὄρνιθας ἐπὶ τῶν κιόνων
καθέζεσθαι τούτων, μήτε πόαν τὴν ἐνταῦθα μήτε ἥμε-
ρον ζῷον μήτε τῶν ἀγρίων νέμεσθαι.

3. Θηβαίοις δὲ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἀρχαίου τεί- 4
χους ἑπτὰ ἀριθμὸν ἦσαν πύλαι, μένουσι δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς
ἔτι. τεθῆναι δὲ τὰ ὀνόματα ἐπυνθανόμην σφίσιν ἀπό τε
Ἠλέκτρας ἀδελφῆς Κάδμου, καὶ Προιτίσιν ἀπὸ ἀνδρὸς
τῶν ἐπιχωρίων· ἡλικίαν δὲ Προίτου καὶ τὸ ἀνωτέρω
γένος χαλεπα ἦν εὑρεῖν. τὰς δὲ Νηΐστας ὀνομασθῆναί
φασιν ἐπὶ τῷδε· ἐν ταῖς χορδαῖς νήτην καλοῦσιν ἐξ αὐ-
τῶν· ταύτην οὖν τὴν χορδὴν Ἀμφίονα ἐπὶ ταῖς πύλαις

ταύταις ἀνευρεῖν λέγουσιν. ἤδη δὲ ἤκουσα καὶ ὡς Ζή-
θου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀμφίονος τῷ παιδὶ ὄνομα Νῆϊς
γένοιτο, ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Νήϊδος τὰς πύλας κληθῆναι
5 ταύτας. πύλας δὲ Κρηναίας, τὰς δὲ Ὑψίστας ἐπὶ λόγῳ
τοιῷδε ὀνομάζουσι *** πρὸς δὲ ταῖς Ὑψίσταις Διὸς ἱερὸν 728
ἐπίκλησίν ἐστιν Ὑψίστου. τὰς δὲ ἐπὶ ταύταις πύλας ὀνο-
μάζουσιν Ὠγυγίας. τελευταῖαι δέ εἰσιν Ὁμολωΐδες·
ἐφαίνετο δὲ εἶναί μοι καὶ τὸ ὄνομα νεώτατον ταῖς πύ-
6 λαις ταύταις, αἱ δὲ Ὠγύγιαι τὸ ἀρχαιότατον. Τὰς δὲ
Ὁμολωΐδας κληθῆναί φασιν ἐπὶ τοιῷδε. ἡνίκα ὑπὸ Ἀρ-
γείων μάχῃ πρὸς Γλισᾶντι ἐκρατήθησαν, τότε ὁμοῦ Λαο-
δάμαντι τῷ Ἐτεοκλέους ὑπεξίασιν οἱ πολλοί. τούτων
οὖν μοῖρα τὴν μὲν ἐς τοὺς Ἰλλυριοὺς πορείαν ἀπώκνησε,
τραπόμενοι δὲ ἐς Θεσσαλοὺς καταλαμβάνουσιν Ὁμόλην,
ὀρῶν τῶν Θεσσαλικῶν καὶ εὔγεων μάλιστα καὶ ὕδασιν
7 ἐπιρρεομένην. Θερσάνδρου δὲ τοῦ Πολυνείκους ἀνα-
καλεσαμένου σφᾶς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, τὰς πύλας διὰ ὧν τὴν
κάθοδον ἐποιοῦντο ἀπὸ τῆς Ὁμόλης ὀνομάζουσιν Ὁμο-
λωΐδας. Ἐρχομένῳ δὲ ἐκ Πλαταίας ἔσοδος ἐς τὰς Θή-
βας κατὰ πύλας ἐστὶν Ἠλέκτρας, καὶ ταύτῃ Καπανέα
τὸν Ἱππόνου βιαιοτέρας ποιούμενον πρὸς τὸ τεῖχος τὰς
προσβολὰς βληθῆναι κεραυνῷ λέγουσι.

IX. Τὸν δὲ πόλεμον τοῦτον, ὃν ἐπολέμησαν Ἀρ-
γεῖοι, νομίζω πάντων ὅσοι πρὸς Ἕλληνας ἐπὶ τῶν κα-
λουμένων ἡρώων ἐπολεμήθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων, γενέσθαι
λόγου μάλιστα ἄξιον. ὁ μέν γε Ἐλευσινίων πρὸς Ἀθη-
ναίους τοὺς ἄλλους, ὡσαύτως δὲ καὶ Θηβαίων πρὸς Μι-
νύας, τήν τε ἔφοδον δι' ὀλίγου τῶν ἐπιστρατευσαμέ-
νων καὶ ἐν μάχῃ παρέσχοντο μιᾷ τὴν κρίσιν, ἐς ὁμολο-
2 γίας τε αὐτίκα ἐτράποντο καὶ σπονδάς. Ὁ δὲ Ἀργείων
στρατὸς ἐς Βοιωτίαν τε μέσην ἀφίκετο ἐκ μέσης Πελο-
ποννήσου, καὶ ὁ Ἄδραστος ἐξ Ἀρκαδίας καὶ παρὰ Μεσ-

σηνίων συμμαχικὰ ἤθροισεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς Θη-
βαίοις μισθοφορικὰ ἦλθε παρὰ Φωκέων καὶ ἐκ τῆς Μι-
729 νυάδος χώρας οἱ Φλεγύαι. γενομένης δὲ πρὸς τῷ Ἰσμη-
νίῳ μάχης ἐκρατήθησαν οἱ Θηβαῖοι τῇ συμβολῇ, καὶ ὡς
ἐτράποντο, καταφεύγουσιν ἐς τὸ τεῖχος· ἅτε δὲ οὐκ 3
ἐπισταμένων τῶν Πελοποννησίων μάχεσθαι πρὸς [τὸ]
τεῖχος, ποιουμένων δὲ θυμῷ μᾶλλον ἢ σὺν ἐπιστήμῃ
τὰς προσβολάς, πολλοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους βάλλοντες
φονεύουσιν αὐτῶν οἱ Θηβαῖοι, κρατοῦσι δὲ ὕστερον καὶ
τοὺς ἄλλους ἐπεξελθόντες τεταραγμένοις, ὡς τὸ σύμπαν
στράτευμα πλὴν Ἀδράστου φθαρῆναι. ἐγένετο δὲ καὶ
αὐτοῖς τὸ ἔργον οὐκ ἄνευ κακῶν μεγάλων, καὶ ἀπ' ἐκεί-
νου τὴν σὺν ὀλέθρῳ τῶν κρατησάντων Καδμείαν ὀνο-
μάζουσι νίκην. 2. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ὁμοῦ 4
Θερσάνδρῳ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Θήβας οὓς Ἐπιγόνους
καλοῦσιν Ἕλληνες. δῆλοι δέ εἰσι καὶ τούτοις οὐ τὸ Ἀρ-
γολικὸν μόνον, οὐδὲ οἱ Μεσσήνιοι καὶ Ἀρκάδες ἠκολου-
θηκότες, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἐκ Κορίνθου καὶ Μεγαρέων ἐπι-
κληθέντες ἐς τὴν συμμαχίαν. ἤμυναν δὲ καὶ Θηβαίοις
οἱ πρόσοικοι, καὶ μάχη πρὸς Γλισᾶντι ἀπὸ ἀμφοτέρων
ἐγένετο ἰσχυρά. Τῶν δὲ Θηβαίων οἱ μὲν αὐτίκα ὡς 5
ἡττήθησαν, ὁμοῦ Λαοδάμαντι ἐκδιδράσκουσιν, οἱ δὲ
ὑπολειφθέντες πολιορκίᾳ παρέστησαν. 3. Ἐποιήθη δὲ
ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἔπη Θηβαΐς. τὰ δὲ ἔπη ταῦτα
Καλλῖνος, ἀφικόμενος αὐτῶν ἐς μνήμην, ἔφησεν Ὅμη-
ρον τὸν ποιήσαντα εἶναι· Καλλίνῳ δὲ πολλοί τε καὶ
ἄξιοι λόγου κατὰ ταὐτὰ ἔγνωσαν. Ἐγὼ δὲ τὴν ποίησιν
ταύτην μετά γε Ἰλιάδα καὶ τὰ ἔπη τὰ ἐς Ὀδυσσέα
ἐπαινῶ μάλιστα. Πολέμου μὲν δὴ ὃν Ἀργεῖοι καὶ Θη-
βαῖοι τῶν Οἰδίποδος παίδων ἕνεκα ἐπολέμησαν, ἐς το-
σόνδε ἔστω μνήμη.

X. Πολυάνδριον δὲ οὐ μακρὰν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐστί·
κεῖνται δὲ ὁπόσους κατέλαβεν ἀποθανεῖν Ἀλεξάνδρῳ
καὶ Μακεδόσιν ἀντιτεταγμένους. οὐ πόρρω δὲ ἀποφαί-
νουσι χωρίον ἔνθα Κάδμου λέγουσιν, ὅτῳ πιστά, τοῦ
δράκοντος, ὃν ἀπέκτεινεν ἐπὶ τῇ κρήνῃ, τοὺς ὀδόντας
σπείραντος, ἄνδρας δὲ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀνεῖναι τὴν γῆν. 730
2 2. Ἔστι δὲ λόφος ἐν δεξιᾷ τῶν πυλῶν ἱερὸς Ἀπόλ-
λωνος· καλεῖται δὲ ὅ τε λόφος καὶ ὁ θεὸς Ἰσμήνιος, πα-
ραρρέοντος τοῦ ποταμοῦ ταύτῃ τοῦ Ἰσμηνίου. πρῶτα
μὲν δὴ λίθου κατὰ τὴν ἔσοδόν ἐστιν Ἀθηνᾶ καὶ Ἑρμῆς,
ὀνομαζόμενοι Πρόναοι· ποιῆσαι δὲ αὐτὸν Φειδίας, τὴν
δὲ Ἀθηνᾶν λέγεται Σκόπας· μετὰ δὲ ὁ ναὸς ᾠκοδόμηται.
τὸ δὲ ἄγαλμα μεγέθει τε ἴσον τῷ ἐν Βραγχίδαις ἐστὶ καὶ
τὸ εἶδος οὐδὲν διαφόρως ἔχον· ὅστις δὲ τῶν ἀγαλμάτων
τούτων τὸ ἕτερον εἶδε καὶ τὸν εἰργασμένον ἐπύθετο, οὐ
μεγάλη οἱ σοφία καὶ τὸ ἕτερον θεασαμένῳ Κανάχου ποί-
ημα ὂν ἐπίστασθαι. διαφέρουσι δὲ τοσόνδε· ὁ μὲν γὰρ
3 ἐν Βραγχίδαις χαλκοῦ, ὁ δὲ Ἰσμήνιός ἐστι κέδρου. 3. Ἔστι
δ' ἐνταῦθα λίθος ἐφ' ᾧ Μαντώ φασι τὴν Τειρεσίου κα-
θέζεσθαι. οὗτος μὲν πρὸ τῆς ἐσόδου κεῖται, καί οἱ τὸ
ὄνομά ἐστι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Μαντοῦς δίφρος· ἐν δεξιᾷ δὲ
τοῦ ναοῦ λίθου πεποιημένας εἰκόνας Ἡνιόχης εἶναι, τὴν
δὲ Πύρρας λέγουσι, θυγατέρας δὲ αὐτὰς εἶναι Κρέον-
τος, ὃς ἐδυνάστευεν ἐπιτροπεύων Λαοδάμαντα τὸν Ἐτε-
4 οκλέους. 4. Τόδε γε καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι γινόμενον οἶδα ἐν
Θήβαις· τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ παῖδα οἴκου τε δοκί-
μου, καὶ αὐτὸν εὖ μὲν εἴδους, εὖ δὲ ἔχοντα καὶ ῥώμης,
ἱερέα ἐνιαύσιον ποιοῦσιν· ἐπίκλησις δέ ἐστίν οἱ δαφνα-
φόρος· στεφάνους γὰρ φύλλων δάφνης φοροῦσιν οἱ
παῖδες. Εἰ μὲν οὖν πᾶσιν ὁμοίως καθέστηκεν ἀναθεῖναι
δαφνηφορήσαντας χαλκοῦν τῷ θεῷ τρίποδα, οὐκ ἔχω
δηλῶσαι· δοκῶ δὲ οὐ πᾶσιν εἶναι νόμον· οὐ γὰρ δὴ πολ-

λοὺς ἑώρων αὐτόθι ἀνακειμένους· οἱ δ' οὖν εὐδαιμο-
νέστεροι τῶν παίδων ἀνατιθέασιν. Ἐπιφανὴς δὲ μά-
λιστα ἐπί τε ἀρχαιότητι καὶ τοῦ ἀναθέντος τῇ δόξῃ τρί-
πους ἐστὶν Ἀμφιτρύωνος ἀνάθημα ἐπὶ Ἡρακλεῖ δαφνη-
φορήσαντι.
5. Ἀνωτέρω δὲ τοῦ Ἰσμηνίου τὴν κρήνην ἴδοις ἂν 5
ἥντινα Ἄρεώς φασιν ἱερὰν εἶναι καὶ δράκοντα ὑπὸ τοῦ
Ἄρεως ἐπιτετάχθαι φύλακα τῇ πηγῇ. πρὸς ταύτῃ τῇ
κρήνῃ τάφος ἐστὶ Καάνθου· Μελίας δὲ ἀδελφὸν καὶ
731 Ὠκεανοῦ παῖδα εἶναι Κάανθον λέγουσι, σταλῆναι δὲ
ὑπὸ τοῦ πατρὸς ζητήσοντα ἡρπασμένην τὴν ἀδελφήν.
ὡς δὲ Ἀπόλλωνα εὑρὼν ἔχοντα τὴν Μελίαν οὐκ ἐδύνατο
ἀφελέσθαι, πῦρ ἐτόλμησεν ἐς τὸ τέμενος ἐνεῖναι τοῦ
Ἀπόλλωνος τοῦτο ὃ νῦν καλοῦσιν Ἰσμήνιον· καὶ αὐτὸν
ὁ θεός, καθά φασιν οἱ Θηβαῖοι, τοξεύει. Καάνθου μὲν 6
ἐνταῦθά ἐστι μνῆμα, Ἀπόλλωνι δὲ παῖδας ἐκ Μελίας
γενέσθαι λέγουσι Τήνερον καὶ Ἰσμήνιον· Τηνέρῳ μὲν
Ἀπόλλων μαντικὴν δίδωσι, τοῦ δὲ Ἰσμηνίου τὸ ὄνομα
ἔσχεν ὁ ποταμός. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρότερα ἦν ἀνώνυμος,
εἰ δὴ καὶ Λάδων ἐκαλεῖτο πρὶν Ἰσμήνιον γενέσθαι τὸν
Ἀπόλλωνος.

XI. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῶν πυλῶν ἃς ὀνομάζουσιν
Ἠλέκτρας, οἰκίας ἐστὶν ἐρείπια ἔνθα οἰκῆσαί φασιν
Ἀμφιτρύωνα διὰ τὸν Ἠλεκτρύωνος θάνατον φεύγοντα
ἐκ Τίρυνθος. καὶ τῆς Ἀλκμήνης ἐστὶν ἔτι ὁ θάλαμος ἐν
τοῖς ἐρειπίοις δῆλος. οἰκοδομῆσαι δὲ αὐτὸν τῷ Ἀμφι-
τρύωνι Τροφώνιόν φασι καὶ Ἀγαμήδην, καὶ ἐπίγραμμα
ἐπ' αὐτῷ ἐπιγραφῆναι τόδε·

Ἀμφιτρύων ὅτ' ἔμελλ' ἀγαγέσθαι δεῦρο γυναῖκα
Ἀλκμήνην, θάλαμόν γ' εἱλίξατο τοῦτον ἑαυτῷ,
Ἀγχάσιος δ' ἐποίησε Τροφώνιος ἠδ' Ἀγαμήδης.

Τοῦτο μὲν ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι γραφῆναι λέγουσιν· ἐπι- 2

δεικνύουσι δὲ Ἡρακλέους τῶν παίδων τῶν ἐκ Μεγάρας μνῆμα, οὐδέν τι ἀλλοίως τὰ ἐς τὸν θάνατον λέγοντες ἢ Στησίχορος ὁ Ἱμεραῖος καὶ Πανύασις ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησαν. Θηβαῖοι δὲ καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν, ὡς Ἡρακλῆς ὑπὸ τῆς μανίας καὶ Ἀμφιτρύωνα ἔμελλεν ἀποκτιννύναι, πρότερον δὲ ἄρα ὕπνος ἐπέλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ λίθου τῆς πληγῆς· Ἀθηνᾶν δὲ εἶναι τὴν ἐπαφεῖσάν οἱ τὸν λίθον τοῦτον, ὅντινα Σωφρονιστῆρα ὀνομάζουσιν.

3 2. Ἐνταῦθά εἰσιν ἐπὶ τύπου γυναικῶν εἰκόνες· ἀμυ- 732
δρότερα ἤδη τὰ ἀγάλματα. ταύτας καλοῦσιν οἱ Θηβαῖοι Φαρμακίδας, πεμφθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς Ἥρας φασὶν ἐμπόδια εἶναι ταῖς ὠδῖσιν Ἀλκμήνης. αἱ μὲν δὴ ἐπεῖχον Ἀλκμήνην μὴ τεκεῖν· Τειρεσίου δὲ θυγατρὶ Ἱστορίδι σόφισμα ἔπεισιν ἐς τὰς Φαρμακίδας, ἐς ἐπήκοον αὐτῶν ὀλολύξαι· τετοκέναι γὰρ τὴν Ἀλκμήνην. οὕτω τὰς μὲν ἀπατηθείσας ἀπελθεῖν, τὴν δὲ Ἀλκμήνην τεκεῖν φασίν.

4 Ἐνταῦθα Ἡράκλειόν ἐστιν, ἄγαλμα δὲ τὸ μὲν λίθου λευκοῦ Πρόμαχος καλούμενον, ἔργον δὲ Ξενοκρίτου καὶ Εὐβίου Θηβαίων· τὸ δὲ ξόανον τὸ ἀρχαῖον Θηβαῖοί τε εἶναι Δαιδάλου νενομίκασι καὶ αὐτῷ μοι παρίστατο ἔχειν οὕτω. 3. Τοῦτον ἀνέθηκεν αὐτός, ὡς λέγεται, Δαίδαλος ἐκτίνων εὐεργεσίας χάριν. ἡνίκα γὰρ ἔφευγεν ἐκ Κρήτης πλοῖα οὐ μεγάλα αὐτῷ καὶ τῷ παιδὶ Ἰκάρῳ ποιησάμενος, πρὸς δὲ καὶ ταῖς ναυσίν, ὃ μή πω τοῖς τότε ἐξεύρητο, ἱστία ἐπιτεχνησάμενος, ὡς τοῦ Μίνω ναυτικοῦ τὴν εἰρεσίαν φθάνοιεν ἐπιφόρῳ τῷ ἀνέμῳ χρώμενοι,
5 τότε αὐτὸς μὲν σῴζεται Δαίδαλος, Ἰκάρῳ δὲ κυβερνῶντι ἀμαθέστερον ἀνατραπῆναι τὴν ναῦν λέγουσιν· ἀποπνιγέντα δὲ ἐξήνεγκεν ὁ κλύδων ἐς τὴν ὑπὲρ Σάμου νῆσον ἔτι οὖσαν ἀνώνυμον. Ἐπιτυχὼν δὲ Ἡρακλῆς γνωρίζει τὸν νεκρόν, καὶ ἔθαψεν ἔνθα καὶ νῦν ἔτι αὐτῷ χῶμα οὐ μέγα ἐπὶ ἄκρας ἐστὶν ἀνεχούσης ἐς τὸ Αἰγαῖον. ἀπὸ δὲ

τοῦ Ἰκάρου τούτου ὄνομα ἥ τε νῆσος καὶ ἡ περὶ αὐτὴν
θάλασσα ἔσχηκε. 4. Θηβαίοις δὲ τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς Πρα- 6
ξιτέλης ἐποίησε τὰ πολλὰ τῶν δώδεκα καλουμένων ἄθλων· καί σφισι τὰ ἐς τὰς ὄρνιθας ἐνδεῖ τὰς ἐπὶ Στυμφήλῳ, καὶ ὡς ἐκάθηρεν Ἡρακλῆς τὴν Ἠλείαν χώραν·
733 ἀντὶ τούτων δὲ ἡ πρὸς Ἀνταῖον πάλη πεποίηται. Θρασύβουλος δὲ ὁ Λύκου καὶ Ἀθηναίων οἱ σὺν αὐτῷ τυραννίδα τὴν τῶν τριάκοντα καταλύσαντες, ὁρμηθεῖσι γάρ σφισιν ἐκ Θηβῶν ἐγένετο ἡ κάθοδος, Ἀθηνᾶν καὶ Ἡρακλέα κολοσσοῦ ἐπὶ λίθου τύπου τοῦ Πεντέλησιν, ἔργα δὲ Ἀλκαμένους, ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡράκλειον.

Τοῦ δὲ Ἡρακλείου γυμνάσιον ἔχεται καὶ στάδιον, 7
ἀμφότερα ἐπώνυμα τοῦ θεοῦ. 5. Ὑπὲρ δὲ τὸν Σωφρονιστῆρα λίθον βωμός ἐστιν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Σποδίου, πεποίηται δὲ ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν ἱερείων. μαντικὴ δὲ καθέστηκεν αὐτόθι ἀπὸ κληδόνων, ᾗ δὴ καὶ Σμυρναίους μάλιστα Ἑλλήνων χρωμένους οἶδα· ἔστι γὰρ καὶ Σμυρναίοις ὑπὲρ τὴν πόλιν κατὰ τὸ ἐκτὸς τοῦ τείχους Κληδόνων ἱερόν.

XII. Τῷ δὲ Ἀπόλλωνι Θηβαῖοι τῷ Σποδίῳ ταύρους ἔθυον τὸ ἀρχαῖον· καί ποτε παρούσης σφίσι τῆς ἑορτῆς ἥ τε ὥρα κατήπειγε τῆς θυσίας καὶ οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὸν ταῦρον οὐχ ἧκον· οὕτω δὴ παρατυχούσης ἁμάξης τὸν ἕτερον τῶν βοῶν τῷ θεῷ θύουσι, καὶ ἀπ' ἐκείνου ἐργάτας βοῦς θύειν νομίζουσι. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὑπ' αὐτῶν λόγος, ὡς ἀπιόντι ἐκ Δελφῶν Κάδμῳ τὴν ἐπὶ Φωκέων βοῦς γένοιτο ἡγεμὼν τῆς πορείας, τὴν δὲ βοῦν ταύτην παρὰ βουκόλων εἶναι τῶν Πελάγοντος ὠνητήν· ἐπὶ δὲ ἑκατέρᾳ τῆς βοὸς πλευρᾷ σημεῖον ἐπεῖναι λευκόν,
εἰκασμένον κύκλῳ τῆς σελήνης, ὁπότε εἴη πλήρης. ἔδει 2
δὲ ἄρα Κάδμον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν ἐνταῦθα οἰκῆσαι κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν μαντείαν, ἔνθα ἡ βοῦς ἔμελλε

καμοῦσα ὀκλάσειν· ἀποφαίνουσιν οὖν καὶ τοῦτο το
χωρίον. 2. Ἐνταῦθα ἔστι μὲν ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸς καὶ 734
ἄγαλμα (Ἀθηνᾶς)· ἀναθεῖναι δὲ αὐτὸ Κάδμον λέγουσι.
τοῖς οὖν νομίζουσιν ἐς γῆν ἀφικέσθαι Κάδμον τὴν Θη-
βαΐδα Αἰγύπτιον καὶ οὐ Φοίνικα ὄντα, ἔστιν ἐναντίον
τῷ λόγῳ τῆς Ἀθηνᾶς ταύτης τὸ ὄνομα, ὅτι Ὄγγα κατὰ
γλῶσσαν τὴν Φοινίκων καλεῖται καὶ υὐ Σάϊς κατὰ τὴν
3 Αἰγυπτίων φωνήν. 3. Φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι, καθότι τῆς
ἀκροπόλεως ἀγορά σφισιν ἐφ᾽ ἡμῶν πεποίηται, Κάδμου
τὸ ἀρχαῖον οἰκίαν εἶναι· θαλάμων δὲ ἀποφαίνουσι τοῦ
μὲν Ἁρμονίας ἐρείπια καὶ ὃν Σεμέλης φασὶν εἶναι· τοῦ-
τον δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἄβατον φυλάσσουσιν ἀνθρώποις.
Ἑλλήνων δὲ τοῖς ἀποδεχομένοις ᾆσαι Μούσας ἐς τὸν
Ἁρμονίας γάμον τὸ χωρίον ἐστὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἔνθα
4 δή φασι τὰς θεὰς ᾆσαι. Λέγεται δὲ καὶ τόδε, ὡς ὁμοῦ
τῷ κεραυνῷ βληθέντι ἐς τὸν Σεμέλης θάλαμον πέσοι
ξύλον ἐξ οὐρανοῦ· Πολύδωρον δὲ τὸ ξύλον τοῦτο χαλκῷ
λέγουσιν ἐπικοσμήσαντα Διόνυσον καλέσαι Κάδμον.
πλησίον δὲ Διονύσου ἄγαλμα, καὶ τοῦτο Ὀνασιμήδης
ἐποίησε δι᾽ ὅλου πλῆρες ὑπὸ τοῦ χαλκοῦ· τὸν βωμὸν
δὲ οἱ παῖδες εἰργάσαντο οἱ Πραξιτέλους.
5 4. Ἀνδριάς τέ ἐστι Προνόμου ἀνδρὸς αὐλήσαντος
ἐπαγωγότατα ἐς τοὺς πολλούς. τέως μέν γε ἰδέας αὐλῶν
τρεῖς ἐκτῶντο οἱ αὐληταί, καὶ τοῖς μὲν αὔλημα ηὔλουν
τὸ Δώριον, διάφοροι δὲ αὐτοῖς ἐς ἁρμονίαν τὴν Φρύγιον
ἐπεποίηντο οἱ αὐλοί, τὸ δὲ καλούμενον Λύδιον ἐν αὐλοῖς 735
ηὐλεῖτο ἀλλοίοις. Πρόνομος δὲ ἦν ὃς πρῶτος ἐπενόησεν
αὐλοὺς ἐς ἅπαν ἁρμονίας εἶδος ἔχοντας ἐπιτηδείως,
πρῶτος δὲ διάφορα ἐς τοσοῦτο μέλη ὑπ᾽ αὐλοῖς ηὔλησε
6 τοῖς αὐτοῖς. Λέγεται δὲ ὡς καὶ τοῦ προσώπου τῷ σχή-
ματι καὶ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει σώματος περισσῶς δή
τι ἔτερπε τὰ θέατρα· καί οἱ καὶ ᾆσμα πεποιημένον ἐστὶ

προσόδιον ἐς Δῆλον τοῖς ἐπ᾽ Εὐρίπῳ Χαλκιδεῦσι. τοῦ-
τόν τε οὖν ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι καὶ Ἐπαμεινώνδαν τὸν
Πολύμνιδος ἀνέθεσαν.

XIII. Τῷ δ᾽ Ἐπαμεινώνδᾳ τὰ μὲν τῶν προγόνων
ὑπῆρχεν ἐς γένους δόξαν, ὁ δέ οἱ πατὴρ χρημάτων ἕνεκα
μέσου ἀνδρὸς ἀπέδει Θηβαίου· διδάγματα δὲ αὐτοῖς τά
τε ἐπιχώρια ἔμαθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ ὡς ἤδη
μειράκιον ἦν, ἐφοίτησεν ὡς Λῦσιν, ἄνδρα γένος μὲν
Ταραντῖνον, ἐπιστάμενον δὲ τοὺς Πυθαγόρου τοῦ Σα-
μίου λόγους. λέγεται δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἡνίκα ἐπο-
λέμουν Λακεδαιμόνιοι Μαντινεῦσι, πεμφθῆναι σὺν
ἄλλοις ἀνδράσιν ἐκ Θηβῶν Λακεδαιμονίοις ἀμύνειν·
ἔχοντα δὲ τραύματα ἐν τῇ μάχῃ Πελοπίδαν ἐξέσωσεν ἐς
ἅπαν ἀφικόμενος κινδύνου. Χρόνῳ δὲ ὕστερον κατὰ 2
πρεσβείαν ἐς Σπάρτην ἥκοντα Ἐπαμεινώνδαν, ὅτε Λα-
κεδαιμόνιοι συντίθεσθαι τοῖς Ἕλλησιν ἔφασαν εἰρήνην
τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου καλουμένην, τηνικαῦτα Ἐπαμει-
νώνδαν ἤρετο Ἀγησίλαος, εἰ κατὰ πόλιν ὀμνύναι Βοιω-
τοὺς ἐάσουσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης· οὐ πρότερόν γε, εἶπεν,
ὦ Σπαρτιᾶται, πρὶν ἢ καὶ τοὺς περιοίκους ὀμνύοντας
κατὰ πόλιν ἴδωμεν τοὺς ὑμετέρους. 2. Ὡς δὲ ὁ Λακε- 3
δαιμονίων καὶ Θηβαίων ἐξῆρτο ἤδη πόλεμος καὶ οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι δυνάμει καὶ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων ἐπὶ
τοὺς Θηβαίους ᾔεσαν, Ἐπαμεινώνδας μὲν ἔχων τοῦ
στρατοῦ μοῖραν ἀντεκάθητο ὑπὲρ τῆς Κηφισίδος λίμνης
ὡς ποιησομένων ταύτῃ Πελοποννησίων τὴν ἐσβολήν,
736 Κλεόμβροτος δὲ ὁ Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐπὶ Ἀμβρώ-
σου τρέπεται τῆς Φωκέων· ἀποκτείνας δὲ Χαιρέαν, ὃς
φυλάσσειν διετέτακτο τὰς παρόδους, καὶ ἄλλους τοὺς
σὺν αὐτῷ Θηβαίους, ὑπερέβη, καὶ ἐς Λεῦκτρα ἀφικνεῖ-
ται τὰ Βοιώτια. Ἐνταῦθα καὶ αὐτῷ Κλεομβρότῳ καὶ 4
Λακεδαιμονίων τῷ κοινῷ σημεῖα ἐγένετο ἐκ τοῦ θεοῦ.

τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν ἐς τὰς ἐξόδους πρόβατα εἵπετο
θεοῖς τε εἶναι θυσίας καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων καλλιερεῖν.
ταῖς δὲ ποίμναις ἡγεμόνες τῆς πορείας ἦσαν αἶγες· κα-
τοιάδας οἱ ποιμένες ὀνομάζουσιν αὐτάς. τότε οὖν ὁρμή-
σαντες ἐς τὴν ποίμνην λύκοι τοῖς μὲν προβάτοις ἐγίνοντο
οὐδὲν βλάβος, οἱ δὲ τὰς αἶγας τὰς κατοιάδας ἔκτεινον.
5 3. Ἐλέγετο δὲ καὶ μήνιμα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκ τῶν
θυγατέρων εἶναι τῶν Σκεδάσου. Σκεδάσῳ γὰρ περὶ
Λεῦκτρα οἰκοῦντι θυγατέρες Μολπία γίνεται καὶ Ἱππώ·
ταύτας ἐς ὥραν ἤδη προηκούσας Λακεδαιμονίων ἄνδρες
βιάζονται παρὰ θέμιδα Φρουραρχίδας καὶ Παρθένιος.
καὶ αἵ τε παρθένοι παραυτίκα, οὐ γάρ σφισιν ἀνεκτὰ
ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῆς ὕβρεως, ἀπάγχουσιν αὑτάς· καὶ
ὁ Σκέδασος, ὡς ἐς Λακεδαίμονα ἐλθόντι οὐδεμία ἐγέ-
νετο αὐτῷ δίκη, οὕτως ἐς τὰ Λεῦκτρα ἐπανήκων αὑτὸν
6 διεργάζεται. Τότε δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας Σκεδάσῳ καὶ ταῖς
παισὶν ἐνήγιζέ τε καὶ εὔχετο, ὡς οὐ μᾶλλον ὑπὲρ σωτη-
ρίας Θηβαίων ἢ καὶ τιμωρίας ἐκείνων τὸν ἀγῶνα ἐσό-
μενον. Τῶν δὲ βοιωταρχούντων οὐ κατὰ ταὐτὰ ἐγίνοντο
αἱ γνῶμαι, διεστηκυῖαι δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων· Ἐπαμει-
νώνδᾳ μὲν γὰρ ἤρεσκε καὶ Μάλγιδι καὶ Ξενοκράτει κατὰ
τάχος πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ποιεῖσθαι μάχην, Δα-
μοκλείδας δὲ καὶ Δαμόφιλος καὶ Σιμάγγελος συμβάλ-
λειν μὲν οὐκ εἴων, ἐκέλευον δὲ ὑπεκθεμένους ἐς τὴν
Ἀττικὴν γυναῖκας καὶ παῖδας ὡς πολιορκησομένους
7 αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι. Τῶν μὲν δὴ ἓξ ἐς τοσοῦτον
ἦν κεχωρισμένα τὰ βουλεύματα· προσγενομένης δὲ ψή- 737
φου τοῖς περὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν τοῦ ἑβδόμου τῶν Βοι-
ωταρχῶν, ὃς ἐφρούρει μὲν τὴν κατὰ τὸν Κιθαιρῶνα
ἐσβολήν, ὄνομα δὲ ἦν οἱ Βακχυλίδης, τούτου τοῦ ἀν-
δρός, ὡς ἐπανῆλθεν ἐς τὸ στρατόπεδον, προσθεμένου
τοῖς περὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τότε καὶ πᾶσιν ἐδέδοκτο

ἀγῶνι διακρίνεσθαι. Τῷ δὲ Ἐπαμεινώνδᾳ καὶ ἐς ἄλλους 8
Βοιωτῶν ὕποπτα ἦν, ἐς δὲ τοὺς Θεσπιεῖς καὶ περισσό-
τερον· δείσας οὖν μὴ σφᾶς παρὰ τὸ ἔργον προδῶσιν,
ἀποχώρησιν παρεῖχεν ἀπὸ στρατοπέδου τοῖς ἐθέλουσιν
οἴκαδε· καὶ οἱ Θεσπιεῖς τε ἀπαλλάσσονται πανδημεὶ καὶ
εἴ τισιν ἄλλοις Βοιωτῶν ὑπῆν δύσνοια ἐς τοὺς Θηβαίους.
4. Ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνῄεσαν, ἐνταῦθα οἱ σύμμαχοι τῶν 9
Λακεδαιμονίων, ἅτε αὐτοῖς καὶ τὸν πρὸ τοῦ χρόνον οὐκ
ἀρεσκόμενοι, τὸ ἔχθος μάλιστα ἐπεδείκνυντο, οὔτε κατὰ
χώραν μένειν ἐθέλοντες, ἐνδιδόντες δὲ ὅπῃ σφίσιν οἱ
πολέμιοι προσφέροιντο. Αὐτοὺς δὲ Λακεδαιμονίους καὶ
Θηβαίους ἐξ ἴσου καθίστη τοὺς μὲν ἐμπειρία τε ἡ προ-
ϋπάρχουσα, καὶ ἅμα αἰδουμένους μὴ καταλῦσαι τῆς
Σπάρτης τὸ ἀξίωμα, Θηβαῖοι δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ
πρὸ γυναικῶν καὶ παίδων τὸν κίνδυνον ἐφεστηκότα
ἑώρων. Ὡς δὲ ἄλλοι τε Λακεδαιμονίων τῶν ἐν τέλει 10
καὶ ὁ βασιλεὺς ἐτεθνήκει Κλεόμβροτος, ἐνταῦθα τοὺς
Σπαρτιάτας καὶ ταλαιπωρουμένους ἐπελάμβανεν ἀνάγκη
μὴ ἐνδιδόναι· παρὰ γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις αἴσχιστον
ἐδέδοκτο εἶναι βασιλέως νεκρὸν ἐπὶ ἀνδράσι πολεμίοις
γενόμενον περιοφθῆναι.

Θηβαίοις μὲν ἡ νίκη κατείργαστο ἐπιφανεστάτη πα- 11
σῶν, ὁπόσας κατὰ Ἑλλήνων ἀνείλοντο Ἕλληνες· Λακε-
δαιμόνιοι δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν τοὺς τεθνεῶτας διενο-
οῦντο ὡς θάψοντες, καὶ ἀποστέλλουσι κήρυκα ἐς τοὺς
Θηβαίους. Ἐπαμεινώνδας δὲ ἐπιστάμενος ὡς ἐπικρύπ-
τεσθαι τὰς συμφορὰς ἀεί ποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι πεφύ-
κασιν, ἔφασκεν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν προτέροις αὐτῶν
διδόναι τοῖς συμμάχοις, ἐπὶ δὲ ἐκείνοις ἀνελομένοις
οὕτω καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἠξίου θάπτειν τοὺς αὑ-
τῶν. ὡς δὲ τῶν συμμάχων οἱ μὲν οὐδὲ ἀρχὴν ἀνῃροῦντο 12
738 ἅτε οὐ τεθνεῶτός σφισιν οὐδενός, τῶν δὲ ὀλίγον ἐφαί-

νετο εἶναι τὸ διεφθαρμένον, οὕτω Λακεδαιμόνιοί τε
ἔθαπτον τοὺς αὑτῶν, καὶ ἤδη Σπαρτιάτας ἐξελήλεγκτο
εἶναι τοὺς κειμένους. Ἀπέθανον δὲ Θηβαίων καὶ ὅσοι
παρέμειναν Βοιωτῶν ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἄνδρες,
Λακεδαιμονίων δὲ αὐτῶν πλείους ἢ χίλιοι.

XIV. Τὸ μὲν δὴ παραυτίκα ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ
τὴν μάχην Πελοποννησίων τοῖς λοιποῖς ἀπιέναι προει-
πὼν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, Λακεδαιμονίους ἐν τοῖς Λεύκτροις
εἶχεν ἀπειλημμένους· ὡς δὲ ἤκουε τοὺς ἐκ τῆς πόλεως
Σπαρτιάτας βοηθήσοντας τοῖς σφετέροις ἐς Λεῦκτρα
ἰέναι πανδημεί, δίδωσιν οὕτω τοῖς ἀνδράσιν ἀπελθεῖν
ὑποσπόνδους, ἔφη τε ἄμεινον ἔσεσθαι τὸν πόλεμόν σφι-
2 σιν ἐκ Βοιωτῶν ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἀπώσασθαι. Θε-
σπιεῦσι δὲ ὑφορωμένοις τήν τε ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν Θηβαίων
δυσμένειαν καὶ τὴν ἐν τῷ παρόντι αὐτῶν τύχην, τὴν
μὲν πόλιν ἔδοξεν ἐκλιπεῖν, ἀναφεύγειν δὲ ἐς Κερησσόν.
ἔστι δὲ ἐχυρὸν χωρίον ὁ Κερησσὸς [ἐς τὴν] Θεσπιέων,
ἐς ὃ καὶ πάλαι ποτὲ ἀνεσκευάσαντο κατὰ τὴν ἐπιστρα-
τείαν τὴν Θεσσαλῶν. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ τότε, ὡς ἑλεῖν
τὸν Κερησσόν σφισι πειρωμένοις ἐφαίνετο ἐλπίδος κρεῖσ-
3 σον, ἀφίκοντο ἐς Δελφοὺς παρὰ τὸν θεόν, καὶ αὐτοῖς
γίνεται μάντευμα τοιόνδε·

Λεῦκτρά τέ μοι σκιόεντα μέλει καὶ Ἀλήσιον οὖδας,
καί μοι τὼ Σκεδάσου μέλετον δυσπενθέε κούρα.
ἔνθα μάχη πολύδακρυς ἐπέρχεται· οὐδέ τις αὐτήν
φράσσεται ἀνθρώπων, πρὶν κούριον ἀγλαὸν ἥβην
Δωριέες ὀλέσωσ', ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ.
τουτάκι δ' ἔστι Κερησσὸς ἁλώσιμος, ἄλλοτε δ' οὐχί. 739

4 2. Τότε δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας ὡς τοὺς Θεσπιεῖς καταφεύ-
γοντας ἐς τὸν Κερησσὸν ἐξεῖλε, πρὸς τὰ ἐν Πελόπον-
νήσῳ παραυτίκα ἔσπευδεν ἅτε καὶ τῶν Ἀρκάδων προ-
θύμως μεταπεμπομένων. ἐλθὼν δὲ Ἀργείους μὲν προσ-

ελάβετο ἑκουσίους συμμάχους, Μαντινέας δὲ κατὰ κώμας
ὑπὸ Ἀγησιπόλιδος διῳκισμένους ἐς τὴν ἀρχαίαν συνή-
γαγεν αὖθις πόλιν· τὰ δὲ πολίσματα τὰ Ἀρκάδων ὁπόσα
εἶχεν ἀσθενῶς, καταλῦσαι πείσας τοὺς Ἀρκάδας, πα-
τρίδα ἐν κοινῷ σφίσιν ᾤκισεν, ἣ Μεγάλη καὶ ἐς ἡμᾶς
ἔτι καλεῖται πόλις. Ὁ μὲν δὴ χρόνος βοιωταρχοῦντι Ἐπα- 5
μεινώνδᾳ διήνυστο, τεθνάναι δὲ ἐτέτακτο ἐπιλαβόντα
ἄνδρα τῆς ἀρχῆς. ὁ οὖν Ἐπαμεινώνδας ὑπεριδὼν ὡς οὐκ
ὄντα ἐν καιρῷ τὸν νόμον ἐβοιωτάρχει· καὶ ἀφικόμενος
τῷ στρατῷ πρὸς τὴν Σπάρτην, ὡς οὐκ ἀντεπῆγεν Ἀγη-
σίλαος μαχούμενος, οὕτω πρὸς τὸν οἰκισμὸν τρέπεται
Μεσσήνης, καὶ οἰκιστὴς Μεσσηνίοις τοῖς νῦν ἐστὶν Ἐπα-
μεινώνδας· καί μοι τὰ ἐς τὸν οἰκισμὸν ἐδήλωσε τὰ ἐς
αὐτοὺς ἔχοντα Μεσσηνίους. 3. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ τῶν Θη- 6
βαίων σύμμαχοι κατέτρεχον διασκεδασθέντες χώραν τὴν
Λακωνικὴν καὶ ἥρπαζον τὰ ἐξ αὐτῆς. τοῦτο Ἐπαμει-
νώνδᾳ παρέστησεν ὀπίσω Θηβαίους ἐς Βοιωτίαν ἀπα-
γαγεῖν. καὶ ὡς προϊὼν τῷ στρατῷ κατὰ Λέχαιον ἐγίνετο
καὶ διεξιέναι τῆς ὁδοῦ τὰ στενὰ καὶ δύσβατα ἔμελλεν,
Ἰφικράτης ὁ Τιμοθέου πελταστὰς καὶ ἄλλην Ἀθηναίων
ἔχων δύναμιν ἐπιχειρεῖ τοῖς Θηβαίοις. Ἐπαμεινώνδας 7
δὲ τοὺς ἐπιθεμένους τρέπεται καὶ πρὸς αὐτὸ ἀφικόμενος
Ἀθηναίων τὸ ἄστυ, ὡς ἐπεξιέναι μαχουμένους τοὺς
Ἀθηναίους ἐκώλυεν Ἰφικράτης, ὁ δὲ αὖθις ἐς τὰς Θήβας
ἀπήλαυνε. 4. Καὶ δίκην μὲν ἔφυγεν ὑπὲρ θανάτου, διότι
ἐβοιωτάρχησεν ἐξήκοντος ἤδη τοῦ χρόνου· λέγονται δὲ
οἱ δικάζειν λαχόντες οὐδὲ ἀρχὴν περὶ αὐτοῦ θέσθαι τὴν
ψῆφον.

740 XV. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν Θεσσαλίᾳ δυναστεύων Ἀλέ-
ξανδρος Πελοπίδαν ἐλθόντα, ἀφίκετο δὲ ὡς παρὰ ἄνδρα
ἰδίᾳ τε εὔνουν αὐτῷ καὶ Θηβαίων φίλον τῷ κοινῷ, πα-
ραγενόμενον δὴ τὸν Πελοπίδαν ὁ Ἀλέξανδρος δήσας

εἶχεν ὑπὸ ἀπιστίας τε καὶ ὕβρεως. Θηβαῖοι δὲ ἐπεξιέναι παραυτίκα ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον ὥρμηντο. Ἡγεμόνας μὲν τῆς ἐξόδου Κλεομένην καὶ Ὕπατον ἐποιήσαντο βοιωταρχοῦντας ἐν τῷ τότε· Ἐπαμεινώνδᾳ δὲ συνέβαινεν
2 ἐν τοῖς στρατευομένοις τετάχθαι. γεγονυίας δὲ ἐκτὸς Πυλῶν οἱ τῆς δυνάμεως, ἐπιτίθεταί σφισιν ἐν δυσχωρίαις λοχήσας ὁ Ἀλέξανδρος. ὡς δὲ ἐφαίνετο ἄπορα εἶναι τὰ τῆς σωτηρίας, οὕτω δὴ ὅ τε λοιπὸς στρατὸς ἡγεμόνα ποιοῦνται τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ οἱ βοιωτάρχαι παραχωροῦσιν ἑκουσίως τῆς ἀρχῆς. Ἀλέξανδρος δὲ οὔτε ἔτι ἐθάρρει τὸν πόλεμον, στρατηγοῦντα ὁρῶν τοῖς ἐναντίοις Ἐπαμεινώνδαν, καὶ ἑκὼν Πελοπίδαν ἀφίησιν.
3 2. Ἐν ὅσῳ δὲ ἀπῆν ὁ Ἐπαμεινώνδας, Ὀρχομενίους Θηβαῖοι ποιοῦσιν ἀναστάτους ἐκ τῆς χώρας· συμφορὰν δὲ τὴν ἀνάστασιν τοῖς Ὀρχομενίοις ἐνόμιζεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, καὶ οὔ ποτ᾽ ἂν ἐξεργασθῆναι τόλμημα τοιοῦτον
4 αὐτοῦ γε παρόντος ἔφασκεν ὑπὸ Θηβαίων. Ὡς δὲ βοιωταρχεῖν αὖθις ᾕρητο καὶ στρατῷ Βοιωτῶν ἀφίκετο αὖθις ἐς Πελοπόννησον, ἐκράτησε μὲν περὶ Λέχαιον Λακεδαιμονίους μάχῃ, σὺν δέ σφισιν Ἀχαιῶν Πελληνέας καὶ Ἀθηναίων οὓς Χαβρίας ἦγεν ἐξ Ἀθηνῶν. Θηβαίοις δὲ ἦν καθεστηκὸς τοὺς μὲν ἄλλους ὁπόσους αἰχμαλώτους ἕλοιεν ἀφιέναι χρημάτων, τοὺς δὲ ἐκ Βοιωτῶν φεύγοντας ζημιοῦν θανάτῳ. Πόλισμα οὖν ἑλὼν Σικυωνίων Φοιβίαν, ἔνθα ἦσαν τὸ πολὺ οἱ Βοιώτιοι φυγάδες, στιγμὴν ἀφίησι τοὺς ἐγκαταληφθέντας, ἄλλην σφίσιν 741
5 ἣν ἔτυχε πατρίδα ἐπονομάζων ἑκάστῳ. 3. Ὡς δὲ ἀφίκετο πρὸς Μαντίνειαν τῇ στρατιᾷ, νικῶν καὶ τότε ὑπὸ ἀνδρὸς ἀπέθανεν Ἀθηναίου, καὶ Ἀθήνησιν ἐν ἵππων μάχῃ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ὁ ἀνὴρ οὗτος γέγραπται φονεύων Γρύλος ὁ Ξενοφῶντος, Ξενοφῶντος δὲ τοῦ Κύρῳ ὁδοῦ

μετασχόντος ἐπὶ βασιλέα Ἀρταξέρξην καὶ ὀπίσω τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ θάλασσαν ἡγησαμένου.

Τῷ δὲ ἀνδριάντι τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἐλεγεῖα 6
ἔπεστιν ἄλλα τε ἐς αὐτὸν λέγοντα, καὶ ὅτι Μεσσήνης γένοιτο οἰκιστὴς καὶ τοῖς Ἕλλησιν ὑπάρξειεν ἐλευθερία δι᾽ αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἐλεγεῖα·

Ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν,
Μεσσήνη δ᾽ ἱερὴ τέκνα χρόνῳ δέχεται.
Θήβης δ᾽ ὅπλοισιν Μεγάλη πόλις ἐστεφάνωται,
αὐτόνομος δ᾽ Ἑλλὰς πᾶσ᾽ ἐν ἐλευθερίῃ.

τούτῳ μὲν τοσαῦτα ἦν ἐς δόξαν.

XVI. Οὐ πόρρω δέ ἐστι ναὸς Ἄμμωνος· καὶ τὸ ἄγαλμα ἀνέθηκε μὲν Πίνδαρος, Καλάμιδος δέ ἐστιν ἔργον. Ἀπέπεμψε δὲ ὁ Πίνδαρος καὶ Λιβύης ἐς Ἀμμωνίους τῷ Ἄμμωνι ὕμνον· οὗτος καὶ ἐς ἐμὲ ἦν ὁ ὕμνος ἐν τριγώνῳ στήλῃ παρὰ τὸν βωμὸν ὃν Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τῷ Ἄμμωνι ἀνέθηκε. Θηβαίοις δὲ μετὰ τοῦ Ἄμμωνος τὸ ἱερὸν οἰωνοσκοπεῖόν τε Τειρεσίου καλούμενον καὶ πλησίον Τύχης ἐστὶν ἱερόν· φέρει μὲν δὴ Πλοῦτον παῖδα· ὡς δὲ 2
Θηβαῖοι λέγουσι, χεῖρας μὲν τοῦ ἀγάλματος καὶ πρόσωπον Ξενοφῶν εἰργάσατο Ἀθηναῖος, Καλλιστόνικος δὲ τὰ λοιπὰ ἐπιχώριος. Σοφὸν μὲν δὴ καὶ τούτοις τὸ βούλευμα, ἐσθεῖναι Πλοῦτον ἐς τὰς χεῖρας ἅτε μητρὶ ἢ τροφῷ τῇ Τύχῃ, σοφὸν δὲ οὐχ ἧσσον Κηφισοδότου· καὶ
742 γὰρ οὗτος τῆς Εἰρήνης τὸ ἄγαλμα Ἀθηναίοις Πλοῦτον ἔχουσαν πεποίηκεν.

2. Ἀφροδίτης δὲ Θηβαίοις ξόανά ἐστιν οὕτω δὴ 3
ἀρχαῖα ὥστε καὶ ἀναθήματα Ἁρμονίας εἶναί φασιν [αὐτά], ἐργασθῆναι δὲ αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀκροστολίων ἃ ταῖς Κάδμου ναυσὶν ἦν ξύλου πεποιημένα. καλοῦσι δὲ Οὐρανίαν, τὴν δὲ αὐτῶν Πάνδημον, καὶ Ἀποστροφίαν

τὴν τρίτην· ἔθετο δὲ τῇ Ἀφροδίτῃ τὰς ἐπωνυμίας ἡ
4 Ἁρμονία, τὴν μὲν Οὐρανίαν ἐπὶ ἔρωτι καθαρῷ καὶ ἀπηλλαγμένῳ πόθου σωμάτων, Πάνδημον δὲ ἐπὶ ταῖς μίξεσι, τρίτα δὲ Ἀποστροφίαν, ἵνα ἐπιθυμίας τε ἀνόμου καὶ ἔργων ἀνοσίων ἀποστρέφῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· πολλὰ γὰρ τὰ μὲν ἐν βαρβάροις ἠπίστατο ἡ Ἁρμονία, τὰ δὲ καὶ παρ᾽ Ἕλλησιν ἤδη τετολμημένα, ὁποῖα καὶ ὕστερον ἐπὶ τῇ Ἀδώνιδος μητρὶ καὶ ἐς Φαίδραν τε τὴν
5 Μίνω καὶ ἐς τὸν Θρᾷκα Τηρέα ᾄδεται. 3. Τὸ δὲ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς Θεσμοφόρου Κάδμου καὶ τῶν ἀπογόνων οἰκίαν ποτὲ εἶναι λέγουσι· Δήμητρος δὲ ἄγαλμα ὅσον ἐς στέρνα ἐστὶν ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ἀσπίδες ἐνταῦθα ἀνάκεινται χαλκαῖ· Λακεδαιμονίων δὲ ὁπόσοι τῶν ἐν τέλει περὶ Λεῦκτρα ἐτελεύτησαν, φασὶν εἶναι.

6 4. Πρὸς δὲ ταῖς καλουμέναις πύλαις Προιτίσι θέατρον ᾠκοδόμηται, καὶ ἐγγυτάτω τοῦ θεάτρου Διονύσου ναός ἐστιν ἐπίκλησιν Λυσίου· Θηβαίων γὰρ αἰχμαλώτους ἄνδρας ἐχομένους ὑπὸ Θρᾳκῶν, ὡς ἀγόμενοι κατὰ τὴν Ἁλιαρτίαν ἐγίνοντο, ἔλυσεν ὁ θεός, καὶ ἀποκτεῖναί σφισι τοὺς Θρᾷκας παρέδωκεν ὑπνωμένους. Ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι τὸ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων φασὶν εἶναι Σεμέλης· ἐνιαυτοῦ δὲ ἅπαξ ἑκάστου τὸ ἱερὸν ἀνοιγνύναι
7 φασὶν ἐν ἡμέραις τακταῖς. καὶ οἰκίας τῆς Λύκου τὰ ἐρείπια καὶ Σεμέλης μνῆμά ἐστιν· Ἀλκμήνης δὲ οὐ μνῆμα, 743
γενέσθαι δὲ αὐτὴν ὡς ἀπέθανε λίθον φασὶν ἐξ ἀνθρώπου, καὶ Μεγαρεῦσι τὰ ἐς αὐτὴν οὐχ ὁμολογοῦσι· διάφορα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ὡς τὸ πολὺ ἀλλήλοις λέγουσιν Ἕλληνες. Θηβαίοις δὲ ἐνταῦθα καὶ τὰ μνήματα πεποίηται τῶν Ἀμφίονος παίδων, χωρὶς μὲν τῶν ἀρσένων, ἰδίᾳ δὲ ταῖς παρθένοις.

XVII. Πλησίον δὲ Ἀρτέμιδος ναός ἐστιν Εὐκλείας· Σκόπα δὲ τὸ ἄγαλμα ἔργον. ταφῆναι δὲ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ

θυγατέρας Ἀντιποίνου λέγουσιν, Ἀνδρόκλειάν τε καὶ Ἀλκίδα. μελλούσης γὰρ πρὸς Ὀρχομενίους γίνεσθαι μάχης Θηβαίοις καὶ Ἡρακλεῖ, λόγιόν σφισιν ἦλθεν ἔσεσθαι τοῦ πολέμου κράτος ἀποθανεῖν αὐτοχειρίᾳ θελήσαντος ὃς ἂν τῶν ἀστῶν ἐπιφανέστατος κατὰ γένους ἀξίωμα ᾖ. Ἀντιποίνῳ μὲν οὖν, τούτῳ γὰρ τὰ ἐς τοὺς προγόνους μάλιστα ὑπῆρχεν ἔνδοξα, οὐχ ἡδὺ ἦν ἀποθνήσκειν πρὸ τοῦ δήμου, ταῖς δὲ Ἀντιποίνου θυγατράσιν ἤρεσκε· διεργασάμεναι δὲ αὑτὰς τιμὰς ἀντὶ τούτων ἔχουσι. Τοῦ ναοῦ δὲ τῆς Εὐκλείας Ἀρτέμιδος λέων 2
ἐστὶν ἔμπροσθε, λίθου πεποιημένος· ἀναθεῖναι δὲ ἐλέγετο Ἡρακλῆς Ὀρχομενίους καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἐργῖνον τὸν Κλυμένου νικήσας τῇ μάχῃ. πλησίον δὲ Ἀπόλλων τέ ἐστιν ἐπίκλησιν Βοηδρόμιος καὶ Ἀγοραῖος Ἑρμῆς καλούμενος, Πινδάρου καὶ τοῦτο ἀνάθημα. Ἀπέχει δὲ ἡ πυρὰ τῶν Ἀμφίονος παίδων ἥμισυ σταδίου μάλιστα ἀπὸ τῶν τάφων· μένει δὲ ἡ τέφρα καὶ ἐς τόδε ἔτι ἀπὸ τῆς πυρᾶς. 2. Πλησίον δὲ Ἀμφιτρύωνος δύο ἀγάλ- 3
ματα λίθινα λέγουσιν Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Ζωστηρίας· λαβεῖν γὰρ τὰ ὅπλα αὐτὸν ἐνταῦθα, ἡνίκα Εὐβοεῦσι καὶ Χαλκώδοντι ἔμελλεν ἀντιτάξεσθαι. τὸ δὲ ἐνδῦναι τὰ ὅπλα ἐκάλουν ἄρα οἱ παλαιοὶ ζώσασθαι· καὶ δὴ Ὅμηρον Ἄρει τὸν Ἀγαμέμνονα ποιήσαντα ἐοικέναι τὴν ζώνην, τῶν ὅπλων τὴν σκευήν φασιν εἰκάζειν.

744 3. Ζήθῳ δὲ μνῆμα καὶ Ἀμφίονι ἐν κοινῷ γῆς χῶμά 4
ἐστιν οὐ μέγα. ὑφαιρεῖσθαι δὲ ἐθέλουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ τῆς γῆς οἱ Τιθορέαν ἐν τῇ Φωκίδι ἔχοντες, ἐθέλουσι δέ, ἐπειδὰν τὸν ἐν οὐρανῷ ταῦρον ὁ ἥλιος διεξίῃ· τηνικαῦτα γὰρ ἢν ἀπ᾽ αὐτοῦ λαβόντες γῆν τῷ Ἀντιόπης μνήματι **, Τιθορεεῦσιν οἴσει καρπὸν ἡ χώρα, Θηβαίοις δὲ οὐχ ὁμοίως. καὶ ἐπὶ τούτῳ φρουρὰν οἱ Θηβαῖοι τότε ἔχουσι

5 τοῦ μνήματος. Ταῦτα δὲ αἱ πόλεις αὗται πεπιστεύκασιν
ἐκ χρησμῶν τῶν Βάκιδος· ἔστι γὰρ καὶ τάδε ἐν τοῖς
χρησμοῖς·

ἀλλ᾽ ὁπόταν Τιθορεὺς Ἀμφίονί τε Ζήθῳ τε
χύτλα καὶ εὐχωλὰς μειλίγματ᾽ ἐνὶ χθονὶ χεύῃ
θελγομένου ταύροιο κλυτοῦ μένει ἠελίοιο,
καὶ τότε δὴ πεφύλαξο πόλει κακὸν οὐκ ἀλαπαδνόν
ἐρχόμενον· καρποὶ γὰρ ἀποφθινύθουσιν ἐν αὐτῇ
γαίης δασσαμένων, Φώκου δ᾽ ἐπὶ σῆμα φερόντων.

6 Φώκου δὲ μνῆμα ὁ Βάκις εἴρηκεν ἐπὶ αἰτίᾳ τοιᾷδε. ἡ
γυνὴ τοῦ Λύκου Διόνυσον θεῶν μάλιστα ἦγεν ἐν τιμῇ·
παθούσης δὲ αὐτῆς τὰ λεγόμενα Διόνυσος νεμεσᾷ τῇ
Ἀντιόπῃ· ἐπίφθονοι δὲ ἀεί πως παρὰ θεῶν αἱ ὑπερβο-
λαὶ τῶν τιμωριῶν εἰσί. λέγουσιν Ἀντιόπην μανῆναι καὶ
ἐκστᾶσαν τῶν φρενῶν ἀνὰ πᾶσαν πλανᾶσθαι τὴν Ἑλ-
λάδα, Φῶκον δὲ τὸν Ὀρνυτίωνος τοῦ Σισύφου περι-
τίθησιν ἥτις ἦν καὶ ἔχειν γυναῖκα ἰασάμενον· καὶ δὴ ὁ
7 τάφος ἐν κοινῷ τῇ Ἀντιόπῃ καὶ Φώκῳ πεποίηται. 5. Τοὺς 745
δὲ παρὰ τὸ Ἀμφίονος μνῆμα λίθους, οἳ κάτωθεν ὑπο-
βέβληνται, μήτε ἄλλως εἰργασμένοι πρὸς τὸ ἀκριβέστα-
τον, ἐκείνας εἶναί φασι τὰς πέτρας αἳ τῇ ᾠδῇ τοῦ Ἀμ-
φίονος ἠκολούθησαν. τοιαῦτα δὲ ἕτερα λέγεται καὶ περὶ
Ὀρφέως, ὡς κιθαρῳδοῦντι ἕποιτο αὐτῷ τὰ θηρία.

XVIII. Ἐκ Θηβῶν δὲ ὁδὸς ἐς Χαλκίδα κατὰ πύλας
ταύτας ἐστὶ τὰς Προιτίδας. τάφος δὲ ἐπὶ τῇ λεωφόρῳ
δείκνυται Μελανίππου, Θηβαίων ἐν τοῖς μάλιστα ἀγα-
θοῦ τὰ πολεμικά· καὶ ἡνίκα ἐπεστράτευσαν οἱ Ἀργεῖοι,
Τυδέα ὁ Μελάνιππος οὗτος καὶ ἀδελφῶν τῶν Ἀδράστου
Μηκιστέα ἀπέκτεινε, καί οἱ καὶ αὐτῷ τὴν τελευτὴν ὑπὸ
2 Ἀμφιαράῳ γενέσθαι λέγουσι. 2. Τούτου δὲ ἐγγύτατα
τρεῖς εἰσὶν ἀργοὶ λίθοι· Θηβαίων δὲ οἱ τὰ ἀρχαῖα μνη-
μονεύοντες Τυδέα φασὶν ἐνταῦθα εἶναι τὸν κείμενον,

ταφῆναι δὲ αὐτὸν ὑπὸ Μαίονος· καὶ ἐς μαρτυρίαν τοῦ
λόγου παρέσχον τῶν ἐν Ἰλιάδι ἔπος,

Τυδέος ὃν Θήβῃσι χυτὴ κατὰ γαῖα καλύπτει.

3. Ἑξῆς δέ ἐστι τῶν Οἰδίποδος παίδων μνήματα, τὰ 3
δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῖς δρώμενα οὐ θεασάμενος πιστὰ ὅμως ὑπεί-
ληφα εἶναι. φασὶ γὰρ καὶ ἄλλοις οἱ Θηβαῖοι τῶν καλου-
μένων ἡρώων καὶ τοῖς παισὶν ἐναγίζειν τοῖς Οἰδίποδος·
τούτοις δὲ ἐναγιζόντων αὐτῶν τὴν φλόγα, ὡσαύτως δὲ
καὶ τὸν ἀπ᾽ αὐτῆς καπνὸν διχῇ διίστασθαι. ἐμὲ δὲ ἐπη-
γάγοντο ὧν λέγουσιν ἐς πίστιν ἰδόντα ἄλλο τοιόνδε. Ἐν 4
Μυσίᾳ τῇ ὑπὲρ Καΐκου πόλισμά ἐστι Πιονίαι, τὸν δὲ
οἰκιστὴν οἱ ἐνταῦθα Πίονιν τῶν τινὰ ἀπογόνων τῶν
Ἡρακλέους φασὶν εἶναι· μελλόντων δὲ ἐναγίζειν αὐτῷ
καπνὸς αὐτόματος ἄνεισιν ἐκ τοῦ τάφου. ταῦτα μὲν οὖν
συμβαίνοντα εἶδον, Θηβαῖοι δὲ καὶ Τειρεσίου μνῆμα
ἀποφαίνουσι, πέντε μάλιστα καὶ δέκα ἀπωτέρω στα-
δίοις ἢ Οἰδίποδος τοῖς παισίν ἐστιν ὁ τάφος· ὁμολογοῦν-
τες δὲ καὶ οὗτοι συμβῆναι Τειρεσίᾳ τὴν τελευτὴν ἐν τῇ
Ἁλιαρτίᾳ, τὸ παρὰ σφίσιν ἐθέλουσιν εἶναι κενὸν μνῆμα.
746 4. Ἔστι δὲ καὶ Ἕκτορος Θηβαίοις τάφος τοῦ Πριά- 5
μου πρὸς Οἰδιποδίᾳ καλουμένῃ κρήνῃ· κομίσαι δὲ αὐ-
τοῦ τὰ ὀστᾶ ἐξ Ἰλίου φασὶν ἐπὶ τοιῷδε μαντεύματι·

Θηβαῖοι Κάδμοιο πόλιν καταναιετάοντες,
αἴ κ᾽ ἐθέλητε πάτραν οἰκεῖν σὺν ἀμύμονι πλούτῳ,
Ἕκτορος ὀστέα Πριαμίδου κομίσαντες ἐς οἴκους
ἐξ Ἀσίης Διὸς ἐννεσίῃς ἥρωα σέβεσθαι.

Τῇ δὲ Οἰδιποδίᾳ κρήνῃ τὸ ὄνομα ἐγένετο, ὅτι ἐς αὐτὴν 6
τὸ αἷμα ἐνίψατο Οἰδίπους τοῦ πατρῴου φόνου. πρὸς δὲ
τῇ πηγῇ τάφος ἐστὶν Ἀσφοδίκου· καὶ ὁ Ἀσφόδικος οὗ-
τος ἀπέκτεινεν ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Ἀργείους Παρθενο-
παῖον τὸν Ταλαοῦ, καθὰ οἱ Θηβαῖοι λέγουσιν, ἐπεί τά

*γε ἐν Θηβαΐδι ἔπη τὰ ἐς τὴν Παρθενοπαίου τελευτὴν
Περικλύμενον τὸν ἀνελόντα φησὶν εἶναι.*

XIX. *Ἐπὶ ταύτῃ τῇ λεωφόρῳ χωρίον ἐστὶ Τευμη-
σός· Εὐρώπην δὲ ὑπὸ Διὸς κρυφθῆναί φασιν ἐνταῦθα.
ἕτερος δὲ ἐς ἀλώπεκα ἐπίκλησιν Τευμησίαν λόγος ἐστίν,
ὡς ἐκ μηνίματος Διονύσου τὸ θηρίον ἐπ' ὀλέθρῳ τρα-
φείη Θηβαίων, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ κυνὸς ὃν Πρόκριδι τῇ
Ἐρεχθέως ἔδωκεν Ἄρτεμις ἁλίσκεσθαι μέλλουσα αὐτή
τε λίθος ἐγένετο ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ κύων οὗτος. Καὶ Ἀθη-
νᾶς ἐν Τευμησῷ Τελχινίας ἐστὶν ἱερόν, ἄγαλμα οὐκ
ἔχον· ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῆς ἔστιν εἰκάζειν ὡς τῶν
ἐν Κύπρῳ ποτὲ οἰκησάντων Τελχίνων ἀφικομένη μοῖρα
ἐς Βοιωτοὺς ἱερὸν ἱδρύσατο Ἀθηνᾶς Τελχινίας.*
2 2. *Τευμησοῦ δὲ ἐν ἀριστερᾷ σταδίους προελθόντι
ἑπτὰ Γλισᾶντός ἐστιν ἐρείπια, πρὸ δὲ αὐτῶν ἐν δεξιᾷ
τῆς ὁδοῦ χῶμα οὐ μέγα, ὕλῃ τε ἀγρίᾳ σύσκιον καὶ ἡμέ-* 747
*ροις δένδροις. ἐτάφησαν δὲ αὐτόθι οἱ μετὰ Αἰγιαλέως
ποιησάμενοι τοῦ Ἀδράστου τὴν ἐς Θήβας στρατείαν, ἄλ-
λοι τε Ἀργείων τῶν ἐν τέλει καὶ Πρόμαχος ὁ Παρθενο-
παίου· τῷ δὲ Αἰγιαλεῖ γενέσθαι τὸ μνῆμα ἐν Παγαῖς
πρότερον ἔτι ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Μεγαρίδι ἐδήλωσα.*
3 *Κατὰ δὲ τὴν ἐς Γλισᾶντα εὐθεῖαν ἐκ Θηβῶν λίθοις χω-
ρίον περιεχόμενον λογάσιν Ὄφεως καλοῦσιν οἱ Θηβαῖοι
κεφαλήν, τὸν ὄφιν τοῦτον, ὅστις δὴ ἦν, ἀνασχεῖν ἐν-
ταῦθα ἐκ τοῦ φωλεοῦ λέγοντες τὴν κεφαλήν, Τειρεσίαν
δὲ ἐπιτυχόντα ἀποκόψαι μαχαίρᾳ. τὸ μὲν δὴ χωρίον
τοῦτο ἐπὶ λόγῳ καλεῖται τοιῷδε.* 3. *Ὑπὲρ δὲ Γλισᾶντός
ἐστιν ὄρος Ὕπατος καλούμενον, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Διὸς Ὑπά-
του ναὸς καὶ ἄγαλμα. τὸν δὲ ποταμὸν τὸν χείμαρρον
Θερμώδοντα ὀνομάζουσιν. Ἀναστρέψαντι δὲ ἐπί τε
Τευμησὸν καὶ ὁδὸν τὴν ἐς Χαλκίδα Χαλκώδοντος μνῆμά
ἐστιν, ὃς ἀπέθανεν ὑπὸ Ἀμφιτρύωνος μάχης πρὸς Θη-*

βαίους Εὐβοεῦσι γενομένης. 4. *Ἑξῆς δὲ πόλεων ἐρεί-* 4
*πιά ἐστιν Ἅρματος καὶ Μυκαλησσοῦ· καὶ τῇ μὲν τὸ
ὄνομα ἐγένετο ἀφανισθέντος, ὡς οἱ Ταναγραῖοί φασιν,
ἐνταῦθα Ἀμφιαράῳ τοῦ ἅρματος, καὶ οὐχ ὅπου λέγου-
σιν οἱ Θηβαῖοι· Μυκαλησσὸν δὲ ὁμολογοῦσιν ὀνομα-
σθῆναι διότι ἡ βοῦς ἐνταῦθα ἐμυκήσατο ἡ Κάδμον καὶ
τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν ἄγουσα ἐς Θήβας. ὅντινα δὲ τρό-
πον ἐγένετο ἡ Μυκαλησσὸς ἀνάστατος, τὰ ἐς Ἀθηναίους
ἔχοντα ἐδήλωσέ μοι τοῦ λόγου. Πρὸς θάλασσαν δὲ τῆς* 5
*Μυκαλησσοῦ Δήμητρος Μυκαλησσίας ἐστὶν ἱερόν· κλείε-
σθαι δὲ αὐτὸ ἐπὶ νυκτὶ ἑκάστῃ καὶ αὖθις ἀνοίγεσθαί
φασιν ὑπὸ Ἡρακλέους, τὸν δὲ Ἡρακλέα εἶναι τῶν Ἰδαίων
καλουμένων Δακτύλων. δείκνυται δὲ αὐτόθι καὶ θαῦμα
τοιόνδε· πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῶν ποδῶν τιθέασιν ὅσα
ἐν ὀπώρᾳ πέφυκεν ἡ γῆ φέρειν, ἃ διὰ παντὸς μένει τε-
θηλότα τοῦ ἔτους.*

5. *Τοῦ δὲ Εὐρίπου τὴν Εὔβοιαν κατὰ τοῦτο ἀπὸ* 6
*τῆς Βοιωτῶν διείργοντος, τῆς τε Δήμητρος ἐν δεξιᾷ τὸ
ἱερὸν τῆς Μυκαλησσίας καὶ ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ προελ-*
748 *θόντι ἐστὶν Αὐλίς· ὀνομασθῆναι δὲ ἀπὸ τῆς Ὠγύγου
θυγατρός φασιν αὐτήν. Ναὸς δὲ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἐν-
ταῦθα καὶ ἀγάλματα λίθου λευκοῦ, τὸ μὲν δᾷδας φέ-
ρον, τὸ δὲ ἔοικε τοξευούσῃ. φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ μελ-
λόντων ἐκ μαντείας τῆς Κάλχαντος Ἰφιγένειαν τῶν Ἑλ-
λήνων θύειν, τὴν θεὸν ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον τὸ ἱερεῖον
ποιῆσαι. Πλατάνου δὲ ἧς καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποιή-* 7
*σατο μνήμην, τὸ ἔτι τοῦ ξύλου περιὸν φυλάσσουσιν ἐν
τῷ ναῷ. λέγεται δὲ ὡς ἐν Αὐλίδι πνεῦμα τοῖς Ἕλλησιν
οὐκ ἐγίνετο ἐπίφορον, φανέντος δὲ ἐξαίφνης ἀνέμου
σφίσιν οὐρίου θύειν τῇ Ἀρτέμιδι ὅ τι ἕκαστος εἶχε, θή-
λεά τε ἱερεῖα καὶ ἄρσενα ὁμοίως· καὶ ἀπ' ἐκείνου δια-
μεμένηκεν ἐν Αὐλίδι πάντα τὰ ἱερεῖα εἶναι δόκιμα. Δεί-*

κυνται δὲ καὶ ἡ πηγὴ παρ᾽ ἣν ἡ πλάτανος ἐπεφύκει, καὶ
ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς Ἀγαμέμνονος σκηνῆς οὐδὸς χαλ-
8 κοῦ. φοίνικες δὲ πρὸ τοῦ ἱεροῦ πεφύκασιν, οὐκ ἐς ἅπαν
ἐδώδιμον παρεχόμενοι καρπὸν ὥσπερ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ,
τοῦ δὲ ἐν Ἰωνίᾳ τῶν φοινίκων καρποῦ πεπανώτερον.
Ἄνθρωποι δὲ ἐν τῇ Αὐλίδι οἰκοῦσιν οὐ πολλοί, γῆς δέ
εἰσιν οὗτοι κεραμεῖς. νέμονται Ταναγραῖοι ταύτην τε
τὴν χώραν καὶ ὅση περὶ Μυκαλησσόν ἐστι καὶ Ἅρμα.

XX. Ἔστι δὲ τῆς Ταναγραίας ἐπὶ θαλάσσῃ καλού-
μενον Δήλιον· ἐν δὲ αὐτῷ καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς
ἐστὶν ἀγάλματα. 2. Ταναγραῖοι δὲ οἰκιστήν σφισι Ποί-
μανδρον γενέσθαι λέγουσι Χαιρησίλεω παῖδα τοῦ Ἰασίου
τοῦ Ἐλευθῆρος· (τοῦτον δ᾽) Ἀπόλλωνός τε καὶ Αἰθού-
σης εἶναι τῆς Ποσειδῶνος. Ποίμανδρον δὲ γυναῖκά φα-
σιν ἀγαγέσθαι Τάναγραν θυγατέρα Αἰόλου· Κορίννῃ
δέ ἐστιν ἐς αὐτὴν πεποιημένα Ἀσωποῦ παῖδα εἶναι.
2 ταύτης τοῦ βίου προελθούσης ἐπὶ μακρότατον, τοὺς
περιοίκους φασὶν ἀφελόντας τὸ ὄνομα τήν τε γυναῖκα
αὐτὴν καλεῖν Γραῖαν καὶ ἀνὰ χρόνον τὴν πόλιν· δια-
μεῖναί τε τὸ ὄνομα ἐς τοσοῦτον ὡς καὶ Ὅμηρον ἐν κατα-
λόγῳ ποιῆσαι,

Θέσπειαν Γραῖάν τε καὶ εὐρύχορον Μυκαλησσόν. 749

χρόνῳ δὲ ὕστερον τὸ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον ἀνεσώσαντο.
3 3. Ἔστιν Ὠρίωνος μνῆμα ἐν Τανάγρᾳ, καὶ ὄρος Κη-
ρύκιον, ἔνθα Ἑρμῆν τεχθῆναι λέγουσι, Πόλος τε ὀνο-
μαζόμενον χωρίον· ἐνταῦθα Ἄτλαντα καθήμενον πολυ-
πραγμονεῖν τά τε ὑπὸ γῆν φασὶ καὶ τὰ οὐράνια, πεποιῆ-
σθαι δὲ καὶ Ὁμήρῳ περὶ τούτου,

Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅστε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτός
μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

4 4. Ἐν δὲ τοῦ Διονύσου τῷ ναῷ θέας μὲν καὶ τὸ ἄγαλμα

ἄξιον, λίθου τε ὂν Παρίου καὶ ἔργον Καλάμιδος, θαῦμα
δὲ παρέχεται μεῖζον ἔτι ὁ Τρίτων. Ὁ μὲν δὴ σεμνότερος
ἐς αὐτὸν λόγος τὰς γυναῖκάς φησι τὰς Ταναγραίων πρὸ
τοῦ Διονύσου τῶν ὀργίων ἐπὶ θάλασσαν καταβῆναι
καθαρσίων ἕνεκα, νηχομέναις δὲ ἐπιχειρῆσαι τὸν Τρί-
τωνα, καὶ τὰς γυναῖκας εὔξασθαι Διόνυσόν σφισιν ἀφι-
κέσθαι βοηθόν· ὑπακοῦσαί τε δὴ τὸν θεὸν καὶ τοῦ Τρί-
τωνος κρατῆσαι τῇ μάχῃ. Ὁ δὲ ἕτερος λόγος ἀξιώματι 5
μὲν ἀποδεῖ τοῦ προτέρου, πιθανώτερος δέ ἐστι. φησὶ
γὰρ δὴ οὗτος, ὁπόσα ἐλαύνοιτο ἐπὶ θάλασσαν βοσκή-
ματα, ὡς ἐλόχα τε ὁ Τρίτων καὶ ἥρπαζεν· ἐπιχειρεῖν δὲ
αὐτὸν καὶ τῶν πλοίων τοῖς λεπτοῖς, ἐς ὃ οἱ Ταναγραῖοι
κρατῆρα οἴνου προτιθέασιν αὐτῷ. καὶ τὸν αὐτίκα ἔρχε-
σθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς ὀσμῆς, πιόντα δὲ ἐρρῖφθαι κατὰ
τῆς ᾐόνος ὑπνωμένον, Ταναγραῖον δὲ ἄνδρα πελέκει
παίσαντα ἀποκόψαι τὸν αὐχένα αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦτο
οὐκ ἔπεστιν αὐτῷ κεφαλή. ὅτι δὲ μεθυσθέντα εἷλεν,
ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ Διονύσου νομίζουσιν ἀποθανεῖν αὐτόν.

750 XXI. Εἶδον δὲ καὶ ἄλλον Τρίτωνα ἐν τοῖς Ῥωμαίων
θαύμασι, μεγέθει τοῦ παρὰ Ταναγραίοις ἀποδέοντα.
παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες· ἔχουσιν ἐπὶ τῇ κε-
φαλῇ κόμην οἷα τὰ βατράχια τὰ ἐν ταῖς λίμναις χρόαν τε
καὶ ὅτι τῶν τριχῶν οὐκ ἂν ἀποκρίναις μίαν ἀπὸ τῶν ἄλ-
λων· τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα φολίδι λεπτῇ πέφρικέ σφισι
κατὰ ἰχθὺν ῥίνην. βράγχια δὲ ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἔχουσι καὶ
ῥῖνα ἀνθρώπου, στόμα δὲ εὐρύτερον καὶ ὀδόντας θη-
ρίου· τὰ δὲ ὄμματα, ἐμοὶ δοκεῖν, γλαυκά, καὶ χεῖρές
εἰσιν αὐτοῖς καὶ δάκτυλοι καὶ ὄνυχες τοῖς ἐπιθέμασιν
ἐμφερεῖς τῶν κόχλων· ὑπὸ δὲ τὸ στέρνον καὶ τὴν γα-
στέρα οὐρά σφισιν ἀντὶ ποδῶν οἷα περ τοῖς δελφῖσίν
ἐστιν. 2. Εἶδον δὲ καὶ ταύρους τούς τε Αἰθιοπικούς, 2
οὓς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι ὀνομάζουσι ῥινόκερως, ὅτι σφί-

σιν ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ ἓν ἑκάστῳ κέρας καὶ ἄλλο ὑπὲρ
αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδὲ ἀρχὴν κέρατά
ἐστι, καὶ τοὺς ἐκ Παιόνων· οὗτοι δὲ οἱ ἐκ Παιόνων ἔς
τε τὸ ἄλλο σῶμα δασεῖς καὶ ἀμφὶ τὸ στέρνον μάλιστά
εἰσι καὶ τὴν γένυν· καμήλους τε Ἰνδικὰς χρῶμα εἰκα-
3 σμένας παρδάλεσιν. 3. Ἔστι δὲ ἄλκη καλούμενον θη- 751
ρίον, εἶδος μὲν ἐλάφου καὶ καμήλου μεταξύ, γίνεται δὲ
ἐν τῇ Κελτῶν γῇ. θηρίων δὲ ὧν ἴσμεν μόνην ἀνιχνεῦ-
σαι καὶ προϊδεῖν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ· σταλεῖσι δὲ ἐς
ἄγραν ἄλλων καὶ τήνδε ἐς χεῖρά ποτε δαίμων ἄγει·
ὀσφρᾶται μέν γε ἀνθρώπου [καὶ] πολὺ ἔτι ἀπέχουσα, ὥς
φασι, καταδύεται δὲ ἐς φάραγγας καὶ σπήλαια τὰ βα-
θύτατα. οἱ θηρεύοντες οὖν, ὁπότε ἐπὶ βραχύτατον,
σταδίων τὴν πεδιάδα χιλίων ἢ καὶ ὄρος περιλαβόντες
τὸν κύκλον μὲν οὐκ ἔστιν ὅπως διαλύσουσιν, ἐπισυν-
ιόντες δὲ ἀεὶ τὰ ἐντὸς γινόμενα τοῦ κύκλου πάντα αἱ-
ροῦσι τά τε ἄλλα καὶ τὰς ἄλκας. εἰ δὲ μὴ τύχοι ταύτῃ
φωλεύουσα, ἑτέρα γε ἄλκην ἑλεῖν ἐστὶν οὐδεμία μηχανή.
4 4. Θηρίον δὲ ἐν τῷ Κτησίου λόγῳ τῷ ἐς Ἰνδούς, μαρτι-
χόρα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων φησὶν ἀνδροφά-
γον λελέχθαι, εἶναι πείθομαι τὸν τίγριν· ὀδόντας δὲ
αὐτὸ τριστοίχους καθ' ἑκατέραν τὴν γένυν καὶ κέντρα
ἐπὶ ἄκρας ἔχειν τῆς οὐρᾶς, τούτοις δὲ τοῖς κέντροις ἐγ-
γύθεν ἀμύνεσθαι καὶ ἀποπέμπειν ἐς τοὺς πορρωτέρω
τοξότου ἀνδρὸς οἰστῷ ἴσον, ταύτην οὐκ ἀληθῆ τὴν φή-
μην οἱ Ἰνδοὶ δέξασθαι δοκοῦσί μοι παρ' ἀλλήλων ὑπὸ
5 τοῦ ἄγαν ἐς τὸ θηρίον δείματος. Ἠπατήθησαν δὲ καὶ
ἐς τὴν χρόαν αὐτοῦ, καὶ ὁπότε κατὰ τοῦ ἡλίου φανείη
σφίσιν ὁ τίγρις τὴν αὐγήν, ἐρυθρός τ' ἐδόκει καὶ ὁμό-
χρους, ἢ ὑπὸ τῆς ὠκύτητος, ἢ εἰ μὴ θέοι, διὰ τὸ ἐν ταῖς
ἐπιστροφαῖς συνεχές, ἄλλως τε καὶ οὐκ ἐγγύθεν γινο-
μένης τῆς θέας. Δοκῶ δέ, εἰ καὶ Λιβύης τις ἢ τῆς Ἰν- 752

δῶν ἢ Ἀράβων γῆς ἐπέρχοιτο τὰ ἔσχατα, ἐθέλων θηρία
ὁπόσα παρ' Ἕλλησιν ἐξευρεῖν, τὰ μὲν οὐδὲ ἀρχὴν αὐτὸν
εὑρήσειν, τὰ δὲ οὐ κατὰ ταὐτὰ ἔχειν φανεῖσθαί οἱ. Οὐ 6
γὰρ δὴ ἄνθρωπος μόνον ὁμοῦ τῷ ἀέρι καὶ τῇ γῇ δια-
φόροις οὖσι διάφορον κτᾶται καὶ τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ τὰ
λοιπὰ τὸ αὐτὸ ἂν πάσχοι τοῦτο, ἐπεὶ καὶ τὰ θηρία αἱ
ἀσπίδες τοῦτο μὲν ἔχουσιν αἱ Λίβυσσαι παρὰ τὰς Αἰγυ-
πτίας τὴν χρόαν, τοῦτο δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ μελαίνας τὰς
ἀσπίδας οὐ μεῖον ἢ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἡ γῆ τρέφει.
οὕτω χρὴ πάντα τινὰ μήτε ἐπίδρομον τὴν γνώμην, μήτε
ἀπίστως ἔχειν ἐς τὰ σπανιώτερα, ἐπεί τοι καὶ ἐγὼ πτε-
ρωτοὺς ὄφεις οὐ θεασάμενος πείθομαι, διότι ἀνὴρ Φρὺξ
ἤγαγεν ἐς Ἰωνίαν σκορπίον ταῖς ἀκρίσιν ὁμοιότατα πτερὰ
ἔχοντα.

XXII. Ἐν Ταναγρᾳ δὲ παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου
Θέμιδός ἐστιν, ὁ δὲ Ἀφροδίτης, καὶ ὁ τρίτος τῶν ναῶν
Ἀπόλλωνος, ὁμοῦ δὲ αὐτῷ [καὶ] Ἄρτεμίς τε καὶ Λητώ.
2. Ἐς δὲ τοῦ Ἑρμοῦ τὰ ἱερὰ τοῦ τε Κριοφόρου καὶ ὃν
Πρόμαχον καλοῦσι, τοῦ μὲν ἐς τὴν ἐπίκλησιν λέγουσιν
ὡς ὁ Ἑρμῆς σφίσιν ἀποτρέψαι νόσον λοιμώδη περὶ τὸ
τεῖχος κριὸν περιενεγκών, καὶ ἐπὶ τούτῳ Κάλαμις ἐποίη-
σεν ἄγαλμα Ἑρμοῦ φέροντα κριὸν ἐπὶ τῶν ὤμων. ὃς δ'
ἂν εἶναι τῶν ἐφήβων προκριθῇ τὸ εἶδος κάλλιστος, οὗ-
τος ἐν τοῦ Ἑρμοῦ τῇ ἑορτῇ περίεισιν ἐν κύκλῳ τοῦ τεί-
χους ἔχων ἄρνα ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὸν δὲ Ἑρμῆν λέγουσι 2
τὸν Πρόμαχον Ἐρετριέων ναυσὶν ἐξ Εὐβοίας ἐς τὴν Τα-
ναγραίαν σχόντων τούς τε ἐφήβους ἐξαγαγεῖν ἐπὶ τὴν
μάχην, καὶ αὐτὸν ἅτε ἔφηβον στλεγγίδι ἀμυνόμενον
μάλιστα ἐργάσασθαι τῶν Εὐβοέων τροπήν. Κεῖται δὲ
ἐν τοῦ Προμάχου τῷ ἱερῷ τῆς [τε] ἀνδράχνου τὸ ὑπό-
λοιπον· τραφῆναι δὲ ὑπὸ τῷ δένδρῳ τὸν Ἑρμῆν τούτῳ
νομίζουσιν. Οὐ πόρρω δὲ θέατρόν τε καὶ πρὸς αὐτῷ

στοὰ πεποίηται. Εὖ δέ μοι Ταναγραῖοι νομίσαι τὰ ἐς 753
τοὺς θεοὺς μάλιστα δοκοῦσιν Ἑλλήνων· χωρὶς μὲν γὰρ
αἱ οἰκίαι σφίσι, χωρὶς δὲ τὰ ἱερὰ ὑπὲρ αὐτὰς ἐν καθαρῷ
3 τέ ἐστι καὶ ἐκτὸς ἀνθρώπων. 3. Κορίννης δέ, ἣ μόνη
δὴ ἐν Τανάγρᾳ ᾄσματα ἐποίησε, ταύτης ἔστι μὲν μνῆμα
ἐν περιφανεῖ τῆς πόλεως, ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ γρα-
φή, ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν ἡ Κόριννα ἀναδουμένη τῆς νί-
κης ἕνεκα ἣν Πίνδαρον ᾄσματι ἐνίκησεν ἐν Θήβαις.
φαίνεται δέ μοι νικῆσαι τῆς διαλέκτου τε ἕνεκα, ὅτι
ᾖδεν οὐ τῇ φωνῇ τῇ Δωρίδι ὥσπερ ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ
ὁποίᾳ συνήσειν ἔμελλον Αἰολεῖς, καὶ ὅτι ἦν γυναικῶν
τότε δὴ καλλίστη τὸ εἶδος, εἴ τι τῇ εἰκόνι δεῖ τεκμαίρε-
4 σθαι. 4. Ἔστι δὲ καὶ γένη δύο ἐνταῦθα ἀλεκτρυόνων,
οἵ τε μάχιμοι καὶ οἱ κόσσυφοι καλούμενοι. τούτων τῶν
κοσσύφων μέγεθος μὲν κατὰ τοὺς Λυδούς ἐστιν ὄρνι-
θας, χρόα δὲ ἐμφερὴς κόρακι, κάλλαια δὲ καὶ ὁ λόφος
κατὰ ἀνεμώνην μάλιστα· λευκὰ δὲ σημεῖα οὐ μεγάλα
ἐπί τε ἄκρῳ τῷ ῥάμφει καὶ ἐπὶ ἄκρας ἔχουσι τῆς οὐρᾶς.
οὗτοι μὲν τοιοῦτο παρέχονται τὸ εἶδος.

5 5. Τῆς δὲ Βοιωτίας τὰ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Εὐρίπου
Μεσσάπιον ὄρος καλούμενον καὶ ὑπ' αὐτῷ Βοιωτῶν ἐπὶ
θαλάσσης πόλις ἐστὶν Ἀνθηδών· γενέσθαι δὲ τῇ πόλει τὸ
ὄνομα οἱ μὲν ἀπὸ Ἀνθηδόνος νύμφης, οἱ δὲ Ἄνθαν δυ-
ναστεῦσαι λέγουσιν ἐνταῦθα, Ποσειδῶνός τε παῖδα καὶ
Ἀλκυόνης τῆς Ἄτλαντος. Ἀνθηδονίοις δὲ μάλιστά που
κατὰ μέσον τῆς πόλεως Καβείρων ἱερὸν καὶ ἄλσος περὶ
αὐτό ἐστι, πλησίον δὲ Δήμητρος καὶ τῆς παιδὸς ναός,
6 καὶ ἀγάλματα λίθου λευκοῦ. Διονύσου τε ἱερὸν πε- 754
ποίηται καὶ ἄγαλμα πρὸ τῆς πόλεως κατὰ τὸ ἐς τὴν ἤπει-
ρον. Ἐνταῦθα εἰσὶ μὲν τάφοι τῶν Ἰφιμεδείας καὶ
Ἀλωέως παίδων· γενέσθαι δέ σφισι τοῦ βίου τὴν τελευ-
τὴν ὑπὸ Ἀπόλλωνος κατὰ τὰ αὐτὰ Ὅμηρος πεποιήκασι

καὶ Πίνδαρος, ** ὡς ἐπιλάβοι τὸ χρεὼν αὐτοὺς ἐν Νάξῳ
τῇ ὑπὲρ Πάρου κειμένῃ. 6. Τούτων τε δή ἐστι τῇ Ἀν-
θηδόνι μνήματα, καὶ ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ καλούμενον Γλαύ-
κου πήδημα. εἶναι δὲ αὐτὸν ἁλιέα, καὶ ἐπεὶ τῆς πόας 7
ἔφαγε, δαίμονα ἐν θαλάσσῃ γενέσθαι καὶ ἀνθρώποις τὰ
ἐσόμενα ἐς τόδε προλέγειν οἵ τε ἄλλοι πιστὰ ἥγηνται,
καὶ οἱ τὴν θάλασσαν πλέοντες πλεῖστα ἀνθρώπων ἐς τὴν
Γλαύκου μαντικὴν κατὰ ἔτος ἕκαστον λέγουσι. Πινδά-
ρῳ δὲ καὶ Αἰσχύλῳ πυνθανομένοις παρὰ Ἀνθηδονίων,
τῷ μὲν οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐπῆλθεν ᾆσαι τὰ ἐς Γλαῦκον, Αἰ-
σχύλῳ δὲ καὶ ἐς ποίησιν δράματος ἐξήρκεσε.

XXIII. Θηβαίοις δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐστι τῶν Προι-
τίδων καὶ τὸ Ἰολάου καλούμενον γυμνάσιον, καὶ στά-
διον κατὰ ταὐτὰ τῷ τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τῷ Ἐπιδαυρίων
γῆς χῶμα· ἐνταῦθα δείκνυται καὶ ἡρῷον Ἰολάου. τε-
λευτῆσαι δὲ ἐν Σαρδοῖ τόν τε Ἰόλαον αὐτὸν καὶ Ἀθη-
ναίων καὶ Θεσπιέων τοὺς συνδιαβάντας ὁμολογοῦσι καὶ
οἱ Θηβαῖοι. 2. Ὑπερβάντι δὲ τοῦ σταδίου τὰ ἐν δεξιᾷ 2
δρόμος ἵππων καὶ ἐν αὐτῷ Πινδάρου μνῆμά ἐστι. Πίν-
δαρον δὲ ἡλικίαν ὄντα νεανίσκον καὶ ἰόντα ἐς Θεσπιὰς
ὥρᾳ καύματος περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἡμέραν κόπος καὶ
ὕπνος ἀπ' αὐτοῦ κατελάμβανεν. Ὁ μὲν δὴ ὡς εἶχε κα-
τακλίνεται βραχὺ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ· μέλισσαι δὲ αὐτῷ
καθεύδοντι προσεπέτοντό τε καὶ ἔπλασσον πρὸς τὰ χείλη
τοῦ κηροῦ. ἀρχὴ μὲν Πινδάρῳ ποιεῖν ᾄσματα ἐγένετο 3
755 τοιαύτη· εὐδοκιμοῦντα δὲ αὐτὸν ἤδη ἀνὰ πᾶσαν τὴν
Ἑλλάδα ἐς πλέον δόξης ἦρεν ἡ Πυθία ἀνειποῦσα Δελ-
φοῖς, ὁπόσων ἀπήρχοντο τῷ Ἀπόλλωνι, μοῖραν καὶ Πιν-
δάρῳ τὴν ἴσην ἁπάντων νέμειν. Λέγεται δὲ καὶ ὀνεί-
ρατος ὄψιν αὐτῷ γενέσθαι προήκοντι ἐς γῆρας· ἐπιστᾶσα
ἡ Περσεφόνη οἱ καθεύδοντι οὐκ ἔφασκεν ὑμνηθῆναι
μόνη θεῶν ὑπὸ Πινδάρου, ποιήσειν μέντοι καὶ ἐς αὐ-

4 τὴν ᾆσμα Πίνδαρον ἐλθόντα ὡς αὐτήν. Τὸν μὲν αὐτίκα
τὸ χρεὼν ἐπιλαμβάνει, πρὶν ἐξήκειν ἡμέραν δεκάτην ἀπὸ
τοῦ ὀνείρατος· ἦν δὲ ἐν Θήβαις γυνὴ πρεσβῦτις γένους
ἕνεκα προσήκουσα Πινδάρῳ καὶ τὰ πολλὰ μεμελετηκυῖα
ᾄδειν τῶν ᾀσμάτων· ταύτῃ Πίνδαρος ἐνύπνιον τῇ πρεσ-
βύτιδι ἐπιστὰς ὕμνον ᾖσεν ἐς Περσεφόνην· ἡ δὲ αὐ-
τίκα, ὡς ἀπέλιπεν αὐτὴν ὁ ὕπνος, ἔγραψε ταῦτα, ὁπόσα
τοῦ ὀνείρατος ἤκουσεν ᾄδοντος. ἐν τούτῳ τῷ ᾄσματι
ἄλλαι τε ἐς τὸν Ἅιδην εἰσὶν ἐπικλήσεις καὶ ὁ χρυσήνιος,
δῆλα ὡς ἐπὶ τῆς Κόρης τῇ ἁρπαγῇ.

5 3. Ἐντεῦθεν ἐς Ἀκραίφνιόν ἐστιν ὁδὸς τὰ πλείω
πεδιάς. εἶναι δὲ ἐξ ἀρχῆς τε μοῖραν τῆς Θηβαΐδος τὴν
πόλιν φασί, καὶ ὕστερον διαπεσόντας Θηβαίων ἐς αὐτὴν
ἄνδρας εὗρισκον, ἡνίκα Ἀλέξανδρος ἐποίει τὰς Θήβας
ἀναστάτους· ὑπὸ δὲ ἀσθενείας καὶ γήρως οὐδὲ ἐς τὴν
Ἀττικὴν ἀποσωθῆναι δυνηθέντες ἐνταῦθα ᾤκησαν.
Κεῖται μὲν τὸ πόλισμα ἐν ὄρει τῷ Πτώῳ, θέας δὲ ἄξια
ἐνταῦθα Διονύσου ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα.

6 Προελθόντι δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν δεξιᾷ πέντε
που καὶ δέκα σταδίους τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστι τοῦ Πτώου
τὸ ἱερόν. εἶναι δὲ Ἀθάμαντος καὶ Θεμιστοῦς παῖδα τὸν
Πτῶον, ἀφ᾽ οὗ τῷ τε Ἀπόλλωνι ἐπίκλησις καὶ τῷ ὄρει
τὸ ὄνομα ἐγένετο, Ἄσιος ἐν τοῖς ἔπεσιν εἴρηκε. Πρὸ δὲ
τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων ἐπιστρατείας καὶ ὀλέ-
θρου τοῦ Θηβαίων μαντεῖον ἦν αὐτόθι ἀψευδές· καί
ποτε ἄνδρα Εὐρωπέα, ὄνομα δέ οἱ εἶναι Μῦν, τοῦτον
ἀποσταλέντα ὑπὸ Μαρδονίου τὸν Μῦν ἐπερέσθαι τε
φωνῇ τῇ σφετέρᾳ, καί οἱ χρῆσαι τὸν θεὸν οὐχ ἑλληνί- 756
σαντα οὐδὲ αὐτὸν διαλέκτῳ τῇ Καρικῇ.

7 4. Ὑπερβαλόντων δὲ τὸ ὄρος τὸ Πτῶον ἔστιν ἐπὶ
θαλάσσης Βοιωτῶν πόλις Λάρυμνα· γενέσθαι δὲ αὐτῇ
τὸ ὄνομά φασιν ἀπὸ Λαρύμνης τῆς Κύνου· τοὺς δὲ ἀνω-

τέρω προγόνους δηλώσει μοι τὰ ἔχοντα ἐς Λοκροὺς τοῦ
λόγου. Καὶ συνετέλει δὲ ἐς Ὀποῦντα ἡ Λάρυμνα τὸ ἀρ-
χαῖον· Θηβαίων δὲ ἐπὶ μέγα ἰσχύος προελθόντων, τη-
νικαῦτα ἑκουσίως μετετάξαντο ἐς Βοιωτούς. Διονύσου
δὲ ἐνταῦθα ναὸς καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν πεποίηται. Λιμὴν
δέ σφισίν ἐστιν ἀγχιβαθής, καὶ τὰ ὄρη τὰ ὑπὲρ τὴν πό-
λιν ὑῶν παρέχεται θήραν ἀγρίων.

XXIV. Ἐξ Ἀκραιφνίου δὲ ἰόντι εὐθεῖαν ἐπὶ λίμνην
τὴν Κηφισίδα, οἱ δὲ Κωπαΐδα ὀνομάζουσι τὴν αὐτήν,
πεδίον καλούμενόν ἐστιν Ἀθαμάντιον· οἰκῆσαι δὲ Ἀθά-
μαντα ἐν αὐτῷ φασίν. Ἐς δὲ τὴν λίμνην ὅ τε ποταμὸς
ὁ Κηφισὸς ἐκδίδωσιν, ἀρχόμενος ἐκ Λιλαίας τῆς Φω-
κέων, καὶ διαπλεύσαντί εἰσι Κῶπαι. κεῖνται δὲ αἱ Κῶπαι
πόλισμα ἐπὶ τῇ λίμνῃ· 2. τούτου δὲ καὶ Ὅμηρος ἐποιή-
σατο ἐν καταλόγῳ μνήμην· ἐνταῦθα Δήμητρος καὶ Διο-
νύσου καὶ Σαράπιδός ἐστιν ἱερά. · Λέγουσι δὲ οἱ Βοιω- 2
τοὶ καὶ πολίσματα ἄλλα πρὸς τῇ λίμνῃ ποτέ, Ἀθήνας καὶ
Ἐλευσῖνα, οἰκεῖσθαι, καὶ ὡς ὥρᾳ χειμῶνος ἐπικλύσασα
ἠφάνισεν αὐτὰ ἡ λίμνη. Οἱ μὲν δὴ ἰχθῦς οἱ ἐν τῇ Κη-
φισίδι οὐδέν τι διάφορον ἐς ἄλλους ἰχθῦς τοὺς λιμναίους
ἔχουσιν· αἱ δὲ ἐγχέλεις αὐτόθι καὶ μεγέθει μέγισται καὶ
ἐσθίειν εἰσὶν ἥδισται.

3. Κωπῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ σταδίους προελθόντι ὡς 3
δώδεκα εἰσὶν Ὄλμωνες, Ὀλμωνέων δὲ ἑπτά που στάδια
Ὕηττος ἀφέστηκε, κῶμαι νῦν τε οὖσαι καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς· μοίρας δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, τῆς Ὀρχομενίας εἰσὶ καὶ
αὗται καὶ πεδίον τὸ Ἀθαμάντιον. Καὶ ὅσα μὲν ἐς Ὕητ-
τον ἄνδρα Ἀργεῖον καὶ Ὄλμον τὸν Σισύφου λεγόμενα
ἤκουον, προσέσται καὶ αὐτὰ τῇ Ὀρχομενίᾳ συγγραφῇ·
757 θέας δὲ ἄξιον ἐν μὲν Ὄλμωσιν οὐδ᾽ ἐπὶ βραχύτατον
παρεῖχον οὐδέν, ἐν Ὑήττῳ δὲ ναός ἐστιν Ἡρακλέους,
καὶ ἰάματα εὕρασθαι παρὰ τούτου τοῖς κάμνουσιν ἔστιν,

ὄντος οὐχὶ ἀγάλματος σὺν τέχνῃ, λίθου δὲ ἀργοῦ κατὰ
τὸ ἀρχαῖον.

4 4. Ὑήττου δὲ στάδια ὡς εἴκοσιν ἀπέχουσι Κύρτω-
νες· τὸ δὲ ἀρχαῖον ὄνομα τῷ πολίσματί φασιν εἶναι
Κυρτώνην. ᾤκισται δὲ ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ Ἀπόλλω-
νός ἐστιν ἐνταῦθα ναός τε καὶ ἄλσος· ἀγάλματα δὲ ὀρθὰ
Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν. Ἔστι δὲ αὐτόθι καὶ
ὕδωρ ψυχρὸν ἐκ πέτρας ἀνερχόμενον· νυμφῶν δὲ ἱερὸν
ἐπὶ τῇ πηγῇ καὶ ἄλσος οὐ μέγα ἐστίν· ἥμερα δὲ ὁμοίως
πάντα ἐν τῷ ἄλσει δένδρα.

5 5. Ἐκ δὲ Κυρτώνων ὑπερβάλλοντι τὸ ὄρος πόλισμα
ἐστι Κορσεία, ὑπὸ δὲ αὐτῷ δένδρων ἄλσος οὐχ ἡμέρων·
πρῖνοι τὸ πολύ εἰσιν. Ἑρμοῦ δὲ ἄγαλμα οὐ μέγα ἐν
ὑπαίθρῳ τοῦ ἄλσους ἕστηκε. τοῦτο ἀπέχει Κορσείας ὅσον
τε ἥμισυ σταδίου. Καταβάντων δὲ ἐς τὸ χθαμαλὸν πο-
ταμὸς Πλατάνιος καλούμενος ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν·
ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ ποταμοῦ Βοιωτῶν ἔσχατοι ταύτῃ πό-
λισμα οἰκοῦσιν Ἁλὰς ἐπὶ θαλάσσῃ, ἣ τὴν Λοκρίδα ἤπει-
ρον ἀπὸ τῆς Εὐβοίας διείργει.

XXV. Θηβαίοις δὲ τῶν πυλῶν ἐστὶν ἐγγύτατα τῶν
Νηΐστῶν Μενοικέως μνῆμα τοῦ Κρέοντος· ἀπέκτεινε
δὲ ἑκουσίως αὑτὸν κατὰ τὸ μάντευμα τὸ ἐκ Δελφῶν,
ἡνίκα Πολυνείκης καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀφίκοντο ἐξ
Ἄργους. Τοῦ δὲ Μενοικέως ἐπιπέφυκε ῥοιὰ τῷ μνή-
ματι· τοῦ καρποῦ δὲ ὄντος ὡραίου διαρρήξαντί σοι τὸ
ἐκτὸς λοιπόν ἐστιν εὑρεῖν τὸ ἔνδον αἵματι ἐμφερές. αὕτη
μὲν δὴ τεθηλὸς δένδρον ἐστὶν ἡ ῥοιά· ἄμπελον δὲ φῦ-
ναι μὲν οἱ Θηβαῖοι παρὰ σφίσι πρώτοις φασὶν ἀνθρώ-
πων, ἀποφῆναι δὲ οὐδὲν ἔτι ἐς αὐτὴν ὑπόμνημα εἶχον.
2 2. Τοῦ δὲ Μενοικέως οὐ πόρρω τάφου τοὺς παῖδας λέ-
γουσιν Οἰδίποδος μονομαχήσαντας ἀποθανεῖν ὑπὸ ἀλ-
λήλων· σημεῖον δὲ τῆς μάχης αὐτῶν κίων, καὶ ἀσπὶς 758

ἔπεστιν ἐπ᾽ αὐτῷ λίθου. Δείκνυται δέ τι χωρίον·
ἐνταῦθα Ἥραν Θηβαῖοί φασιν Ἡρακλεῖ παιδὶ ἔτι ἐπι-
σχεῖν γάλα κατὰ δή τινα ἀπάτην ἐκ Διός. καλεῖται δὲ
ὁ σύμπας οὗτος (τόπος) Σῦρμα Ἀντιγόνης· ὡς γὰρ τὸν
τοῦ Πολυνείκους ἄρασθαί οἱ προθυμουμένῃ νεκρὸν οὐ-
δεμία ἐφαίνετο ῥᾳστώνη, δεύτερα ἐπενόησεν ἕλκειν αὐ-
τόν, ἐς ὃ εἵλκυσέ τε καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τοῦ Ἐτεοκλέους
ἐξημμένην τὴν πυράν.

3. Διαβάντων δὲ ποταμὸν καλούμενον ἀπὸ γυναικὸς 3
τῆς Λύκου Δίρκην, ὑπὸ ταύτης δὲ ἔχει λόγος Ἀντιόπην
κακοῦσθαι, καὶ δι᾽ αὐτὸ ὑπὸ τῶν Ἀντιόπης παίδων
συμβῆναι τῇ Δίρκῃ τὴν τελευτήν, διαβᾶσιν οὖν τὴν
Δίρκην οἰκίας τε ἐρείπια τῆς Πινδάρου καὶ μητρὸς Διν-
δυμήνης ἱερόν, Πινδάρου μὲν ἀνάθημα, τέχνη δὲ τὸ
ἄγαλμα Ἀριστομήδους τε καὶ Σωκράτους Θηβαίων. μιᾷ
δὲ ἐφ᾽ ἑκάστων ἐτῶν ἡμέρᾳ, καὶ οὐ πέρα, τὸ ἱερὸν ἀνοί-
γειν νομίζουσιν. ἐμοὶ δὲ ἀφικέσθαι τε ἐξεγεγόνει τὴν
ἡμέραν ταύτην, καὶ τὸ ἄγαλμα εἶδον λίθου τοῦ Πεντέ-
λησι καὶ αὐτὸ καὶ τὸν θρόνον.

4. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν Νηΐστῶν 4
τὸ μὲν Θέμιδός ἐστιν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου,
τὸ δὲ ἐφεξῆς Μοιρῶν, τὸ δὲ Ἀγοραίου Διός· οὗτος μὲν
δὴ λίθου πεποίηται, ταῖς Μοίραις δὲ οὐκ ἔστιν ἀγάλ-
ματα. καὶ ἀπωτέρω μικρὸν Ἡρακλῆς ἕστηκεν ἐν ὑπαί-
θρῳ Ῥινοκολούστης ἐπωνυμίαν ἔχων, ὅτι τῶν κηρύκων,
ὡς οἱ Θηβαῖοι λέγουσιν, ἀπέτεμεν ἐπὶ λώβῃ τὰς ῥῖνας,
οἳ παρὰ Ὀρχομενίων ἀφίκοντο ἐπὶ τοῦ δασμοῦ τὴν ἀπ-
αίτησιν.

5. Σταδίους δὲ αὐτόθεν πέντε προελθόντι καὶ εἴ- 5
κοσι Δήμητρος Καβειρίας καὶ Κόρης ἐστὶν ἄλσος· ἐσελ-
θεῖν δὲ τοῖς τελεσθεῖσιν ἔστι. Τούτου δὲ τοῦ ἄλσους
ἑπτά που σταδίους τῶν Καβείρων τὸ ἱερὸν ἀφέστηκεν.

Οἵτινες δέ εἰσιν οἱ Κάβειροι καὶ ὁποῖά ἐστιν αὐτοῖς καὶ τῇ μητρὶ τὰ δρώμενα, σιωπὴν ἄγοντι ὑπὲρ αὐτῶν συγ-
6 γνώμη παρὰ ἀνδρῶν φιληκόων ἔστω μοι. 6. Τοσοῦτο δὲ δηλῶσαί με καὶ ἐς ἅπαντας ἐκώλυσεν οὐδέν, ἥντινα λέγουσιν ἀρχὴν οἱ Θηβαῖοι γενέσθαι τοῖς δρωμένοις.
Πόλιν γάρ ποτε ἐν τούτῳ φασὶν εἶναι τῷ χωρίῳ καὶ ἄν- 759
δρας ὀνομαζομένους Καβείρους, Προμηθεῖ δὲ ἑνὶ τῶν Καβείρων καὶ Αἰτναίῳ τῷ Προμηθέως ἀφικομένην Δήμητρα ἐς γνῶσιν παρακαταθέσθαι σφίσιν. ἥτις μὲν δὴ ἦν ἡ παρακαταθήκη, καὶ τὰ ἐς αὐτὴν γινόμενα, οὐκ ἐφαίνετο ὅσιόν μοι γράφειν· Δήμητρος δ' οὖν Καβεί-
7 ροις δῶρόν ἐστιν ἡ τελετή. Κατὰ δὲ τὴν Ἐπιγόνων στρατείαν καὶ ἅλωσιν τῶν Θηβῶν ἀνέστησαν μὲν ὑπὸ τῶν Ἀργείων οἱ Κάβειροι, ἐξελείφθη δὲ ἐπὶ χρόνον τινὰ καὶ ἡ τελετή. Πελαργὴν δὲ ὕστερον τὴν Ποτνέως καὶ Ἰσθμιάδην Πελαργῇ συνοικοῦντα καταστήσασθαι μὲν τὰ ὄργια αὐτοῦ λέγουσιν ἐξ ἀρχῆς, μετενεγκεῖν δὲ αὐτὰ
8 ἐπὶ τὸν Ἀλεξιάρουν καλούμενον. ὅτι δὲ τῶν ὅρων ἐκτὸς ἐμύησεν ἡ Πελαργὴ τῶν ἀρχαίων, Τηλώνδης καὶ ὅσοι γένους τῶν Καβείρων ἐλείποντο κατῆλθον αὖθις ἐς τὴν Καβειραίαν. Πελαργῇ μὲν δὴ κατὰ μάντευμα ἐκ Δωδώνης καὶ ἄλλα ἔμελλεν ἐς τιμὴν καταστήσεσθαι, καὶ ἡ θυσία φέρον ἐν τῇ γαστρὶ ἱερεῖον. 7. Τὸ δὲ μήνιμα τὸ ἐκ τῶν Καβείρων ἀπαραίτητόν ἐστιν ἀνθρώποις, ὡς
9 ἐπέδειξε δὴ πολλαχῇ. τὰ γὰρ δὴ δρώμενα ἐν Θήβαις ἐτόλμησαν ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ ταὐτὰ ἰδιῶται δρᾶσαι, καὶ σφᾶς οὐ μετὰ πολὺ ἐπέλαβεν ἡ δίκη. ὅσοι δὲ ὁμοῦ Μαρδονίῳ τῆς στρατιᾶς τῆς Ξέρξου περὶ Βοιωτίαν ἐλείφθησαν, τοῖς παρελθοῦσιν αὐτῶν ἐς τὸ ἱερὸν τῶν Καβείρων τάχα μέν που καὶ χρημάτων μεγάλων ἐλπίδι, τὸ πλέον δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, τῇ ἐς τὸ θεῖον ὀλιγωρίᾳ, τούτοις παραφρονῆσαί τε συνέπεσεν αὐτίκα καὶ ἀπώλοντο ἐς θά-

λασσάν τε καὶ ἀπὸ τῶν κρημνῶν ἑαυτοὺς ῥίπτοντες.
Ἀλεξάνδρου δέ, ὡς ἐνίκησε τῇ μάχῃ, Θήβας τε αὐτὰς 10
καὶ σύμπασαν τὴν Θηβαΐδα διδόντος πυρί, ἄνδρες τῶν
760 ἐκ Μακεδονίας ἐλθόντες ἐς τῶν Καβείρων τὸ ἱερὸν ἅτε ἐν γῇ τῇ πολεμίᾳ κεραυνοῖς τε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀστραπαῖς ἐφθάρησαν. οὕτω μὲν τὸ ἱερὸν τοῦτό ἐστιν ἐξ ἀρχῆς ἅγιον.

XXVI. Τοῦ Καβειρίου δὲ ἐν δεξιᾷ πεδίον ἐστὶν ἐπώνυμον Τηνέρου μάντεως, ὃν Ἀπόλλωνος παῖδα εἶναι καὶ Μελίας νομίζουσι, καὶ Ἡρακλέους ἱερὸν μέγα ἐπίκλησιν Ἱπποδέτου· τούς τε γὰρ Ὀρχομενίους φασὶν ἐς τοῦτο ἀφῖχθαι στρατιᾷ, καὶ τὸν Ἡρακλέα νύκτωρ τοὺς ἵππους λαβόντα συνδῆσαί σφισι τοὺς ὑπὸ τοῖς ἅρμασι. 2. Προ- 2
ελθόντων δὲ τὸ ὄρος ἐστὶν ὅθεν τὴν Σφίγγα λέγουσιν ὁρμᾶσθαι ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ἁρπαζομένων αἴνιγμα ᾄδουσαν. Οἱ δὲ κατὰ λῃστείαν σὺν δυνάμει ναυτικῇ πλανωμένην φασὶν αὐτὴν ἐς τὴν πρὸς Ἀνθηδόνι σχεῖν θάλασσαν, καταλαβοῦσαν δὲ τὸ ὄρος τοῦτο ἁρπαγαῖς χρῆσθαι, πρὶν ἐξεῖλεν Οἰδίπους αὐτὴν ὑπερβαλόμενος πλήθει στρατιᾶς, ἣν ἀφίκετο ἔχων ἐκ Κορίνθου. Λέγεται 3
δὲ καὶ ὡς νόθη Λαΐου θυγάτηρ εἴη, καὶ ὡς τὸν χρησμὸν τὸν Κάδμῳ δοθέντα ἐκ Δελφῶν διδάξειεν αὐτὴν κατὰ εὔνοιαν ὁ Λάϊος· ἐπίστασθαι δὲ πλὴν τοὺς βασιλέας οὐδένα ἄλλον τὸ μάντευμα. ὁπότε οὖν τῇ Σφιγγὶ ἀμφισβητήσων τις ἀφίκοιτο τῆς ἀρχῆς, γενέσθαι γὰρ τῷ Λαΐῳ ἐκ παλλακῶν υἱούς, καὶ τὰ χρησθέντα ἐκ Δελφῶν ἐς Ἐπικάστην μόνην καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης ἔχειν παῖδας, τὴν οὖν Σφίγγα χρῆσθαι σοφίσμασιν ἐς τοὺς ἀδελφούς, ὡς τὸν Κάδμῳ γενόμενον χρησμὸν εἰδεῖεν ἂν Λαΐου γε ὄντες· οὐκ ἔχοντας δὲ αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, θανάτῳ 4
ζημιοῦν, ἅτε οὐ προσηκόντως ἀμφισβητοῦντας γένους

τε καὶ ἀρχῆς. Οἰδίπους δὲ ἄρ' ἀφίκετο ὑπὸ ὀνείρατος
δεδιδαγμένος τὸν χρησμόν.
5 3. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα 761
σταδίους πόλεως ἐρείπια Ὀγχηστοῦ· φασὶ δὲ ἐνταῦθα
οἰκῆσαι Ποσειδῶνος παῖδα Ὀγχηστόν. ἐπ' ἐμοῦ δὲ ναός
τε καὶ ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὀγχηστίου καὶ τὸ
6 ἄλσος, ὃ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐπῄνεσε. 4. Τραπομένῳ δὲ
ἀπὸ τοῦ Καβειρίου τὴν ἐν ἀριστερᾷ καὶ προελθόντι ὡς
πεντήκοντα σταδίους Θέσπια ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Ἑλικῶνα
ᾤκισται. θυγατέρα δὲ εἶναι Θέσπιαν λέγουσιν Ἀσωποῦ,
καὶ ἀπὸ ταύτης κληθῆναι τὴν πόλιν. οἱ δὲ Θέσπιόν φα-
σιν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντα τὸ ὄνομα τῇ πόλει δοῦναι· γε-
7 γονέναι δὲ ἀπὸ Ἐρεχθέως αὐτόν. 5. Θεσπιεῦσι δὲ ἐν τῇ
πόλει Σαώτου Διός ἐστι χαλκοῦν ἄγαλμα· ἐπιλέγουσι
δὲ ὡς λυμαινομένου τὴν πόλιν ποτὲ αὐτοῖς δράκοντος
προστάξειεν ὁ θεὸς τὸν κλήρῳ τῶν ἐφήβων κατὰ ἔτος
ἕκαστον λαχόντα δίδοσθαι τῷ θηρίῳ. τῶν μὲν δὴ δια-
φθαρέντων μνημονεύειν τὰ ὀνόματα οὔ φασιν· ἐπὶ δὲ
Κλεοστράτῳ λαχόντι τὸν ἐραστὴν αὐτοῦ Μενέστρατον
8 λέγουσιν ἐπιτεχνήσασθαι. χαλκοῦν θώρακα ἐποιήσατο
ἔχοντα ἐπὶ ἑκάστῃ τῶν φολίδων ἄγκιστρον ἐς τὸ ἄνω
νεῦον· τοῦτον τὸν θώρακα ἐνδὺς παρέδωκε τῷ δρά-
κοντι ἑκουσίως αὐτόν, παραδοὺς δὲ ἀπολεῖσθαί τε καὶ
αὐτὸς ἀπολεῖν ἔμελλε τὸ θηρίον. Ἀντὶ τούτου μὲν τῷ
Διὶ γέγονεν ἐπίκλησις Σαώτης· τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ Διο-
νύσου καὶ αὖθις Τύχης, ἑτέρωθι δὲ Ὑγιείας, * * τὴν δὲ
Ἀθηνᾶν τὴν Ἐργάνην καὶ αὐτὴν καὶ Πλοῦτόν οἱ παρ-
εστηκότα ἐποίησε ***.

XXVII. Θεῶν δὲ οἱ Θεσπιεῖς τιμῶσιν Ἔρωτα μάλιστα
ἐξ ἀρχῆς, καί σφισιν ἄγαλμα παλαιότατόν ἐστιν ἀργὸς
λίθος. Ὅστις δὲ ὁ καταστησάμενος Θεσπιεῦσιν Ἔρωτα
θεῶν σέβεσθαι μάλιστα, οὐκ οἶδα. σέβονται δὲ οὐδέν τι

ἧσσον καὶ Ἑλλησποντίων Παριανοί, τὸ μὲν ἀνέκαθεν
ἐξ Ἰωνίας καὶ Ἐρυθρῶν ἀπῳκισμένοι, τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν
τελοῦντες ἐς Ῥωμαίους. 2. Ἔρωτα δὲ ἄνθρωποι μὲν οἱ 2
πολλοὶ νεώτατον θεῶν εἶναι καὶ Ἀφροδίτης παῖδα ἥγην-
762 ται. Λύκιος δὲ Ὠλήν, ὃς καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἀρχαιο-
τάτους ἐποίησεν Ἕλλησιν, οὗτος ὁ Ὠλὴν ἐν Εἰλειθυίας
ὕμνῳ μητέρα Ἔρωτος τὴν Εἰλείθυιάν φησιν εἶναι. Ὠλῆ-
νος δὲ ὕστερον Πάμφως τε ἔπη καὶ Ὀρφεὺς ἐποίησαν·
καί σφισιν ἀμφοτέροις πεποιημένα ἐστὶν ἐς Ἔρωτα, ἵνα
ἐπὶ τοῖς δρωμένοις Λυκομίδαι καὶ ταῦτα ᾄδωσιν· ἐγὼ
δὲ ἐπελεξάμην *** ἀνδρὶ ἐς λόγους δᾳδουχοῦντι. καὶ
τῶν μὲν οὐ πρόσω ποιήσομαι μνήμην· Ἡσίοδον δὲ ἢ τὸν
Ἡσιόδῳ Θεογονίαν ἐσποιήσαντα οἶδα γράψαντα ὡς Χάος
πρῶτον, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Γῆ τε καὶ Τάρταρος καὶ Ἔρως γέ-
νοιτο. Σαπφὼ δὲ ἡ Λεσβία πολλά τε καὶ οὐχ ὁμολο- 3
γοῦντα ἀλλήλοις ἐς Ἔρωτα ᾖσε. 3. Θεσπιεῦσι δὲ ὕστε-
ρον χαλκοῦν εἰργάσατο Ἔρωτα Λύσιππος, καὶ ἔτι πρό-
τερον τούτου Πραξιτέλης λίθου τοῦ Πεντέλῃσι. καὶ ὅσα
μὲν εἶχεν ἐς Φρύνην καὶ τὸ ἐπὶ Πραξιτέλει τῆς γυναικὸς
σόφισμα, ἑτέρωθι ἤδη μοι δεδήλωται· πρῶτον δὲ τὸ
ἄγαλμα κινῆσαι τοῦ Ἔρωτος λέγουσι Γάϊον δυναστεύ-
σαντα ἐν Ῥώμῃ, Κλαυδίου δὲ ὀπίσω Θεσπιεῦσιν ἀπο-
πέμψαντος Νέρωνα αὖθις δεύτερα ἀνάσπαστον ποιῆσαι.
Καὶ τὸν μὲν φλὸξ αὐτόθι διέφθειρε· τῶν δὲ ἀσεβη- 4
σάντων ἐς τὸν θεὸν ὁ μὲν ἀνθρώπῳ στρατιώτῃ διδοὺς
ἀεὶ τὸ αὐτὸ σύνθημα μετὰ ὑπούλου χλευασίας ἐς τοσοῦτο
προήγαγε θυμοῦ τὸν ἄνθρωπον ὥστε σύνθημα διδόντα
αὐτὸν διεργάζεται, Νέρωνι δὲ παρὲξ ἢ τὰ ἐς τὴν μητέρα
ἐστὶ καὶ ἐς γυναῖκας γαμετὰς ἐναγῆ τε καὶ ἀνέραστα
τολμήματα. Τὸν δὲ ἐφ' ἡμῶν Ἔρωτα ἐν Θεσπιαῖς ἐποίη-
σεν Ἀθηναῖος Μηνόδωρος, τὸ ἔργον τὸ Πραξιτέλους
μιμούμενος. 4. Ἐνταῦθα καὶ αὐτοῦ Πραξιτέλους Ἀφρο- 5

δίτη καὶ Φρύνης ἐστὶν εἰκών· λίθου καὶ ἡ Φρύνη καὶ 763
ἡ θεός. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρωθι Ἀφροδίτης Μελαινίδος
ἱερόν, καὶ θέατρόν τε καὶ ἀγορὰ θέας ἄξια· ἐνταῦθα
Ἡσίοδος ἀνάκειται χαλκοῦς. Τῆς ἀγορᾶς οὐ πόρρω
Νίκη τε χαλκοῦ καὶ ναὸς Μουσῶν ἐστὶν οὐ μέγας· ἀγάλ-
ματα δὲ ἐν αὐτῷ μικρὰ λίθου πεποιημένα.

6 5. Καὶ Ἡρακλέους Θεσπιεῦσίν ἐστιν ἱερόν· ἱερᾶται
δὲ αὐτοῦ παρθένος, ἔστ' ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεὼν αὐτήν.
αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοιόνδε, Ἡρακλέα ταῖς θυ-
γατράσι πεντήκοντα οὔσαις ταῖς Θεστίου συγγενέσθαι
πάσαις πλὴν μιᾶς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί· ταύτην δὲ οὐκ ἐθε-
λῆσαί οἱ τὴν μίαν μιχθῆναι· * * * νομίζοντα δικάσαι
μένειν παρθένον πάντα αὐτὴν τὸν βίον ἱερωμένην αὐ-
7 τῷ. Ἐγὼ δὲ ἤκουσα μὲν καὶ ἄλλον λόγον, ὡς διὰ πα-
σῶν ὁ Ἡρακλῆς τῶν Θεστίου παρθένων διεξέλθοι τῇ
αὐτῇ νυκτί, καὶ ὡς ἄρσενας παῖδας αὐτῷ πᾶσαι τέκοιεν,
διδύμους δὲ ἥ τε νεωτάτη καὶ ἡ πρεσβυτάτη· ἐκεῖνο δὲ
οὐκ ἔστιν ὅπως ἡγήσομαι πιστόν, Ἡρακλέα ἐπὶ τοσοῦτο
ὀργῆς ἀνδρὸς φίλου θυγατρὶ ἀφικέσθαι. πρὸς δὲ καὶ
ἡνίκα ἔτι ἦν μετ' ἀνθρώπων, τιμωρούμενός τε ἄλλους
ὑβρίζοντας καὶ μάλιστα ὅσοι θεῶν ἀσεβεῖς ἦσαν, οὐκ
ἂν αὐτός γε κατεστήσατο αὑτῷ ναόν τε καὶ ἱέρειαν ὥσ-
8 περ δὴ θεός. Ἀλλὰ γὰρ ἐφαίνετό μοι τὸ ἱερὸν τοῦτο
ἀρχαιότερον ἢ κατὰ Ἡρακλέα εἶναι τὸν Ἀμφιτρύωνος,
καὶ Ἡρακλέους τοῦ καλουμένου τῶν Ἰδαίων Δακτύλων,
οὗ δὴ καὶ Ἐρυθραίους τοὺς ἐς Ἰωνίαν καὶ Τυρίους ἱερὰ
ἔχοντας εὕρισκον. οὐ μὴν οὐδ' οἱ Βοιωτοὶ τοῦ Ἡρα-
κλέους ἠγνόουν τοῦτο τὸ ὄνομα, ὅπου γε αὐτοὶ τῆς Μυ-
καλησσίας Δήμητρος Ἡρακλεῖ τῷ Ἰδαίῳ τὸ ἱερὸν ἐπιτε-
τράφθαι λέγουσιν.

XXVIII. Ὁ δὲ Ἑλικὼν ὀρῶν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐν
τοῖς μάλιστά ἐστιν εὔγεως καὶ δένδρων ἡμέρων ἀνά-

764 πλεως· καὶ οἱ τῆς ἀνδράχνου θάμνοι παρέχονται τῶν
πανταχοῦ καρπὸν αἰξὶν ἥδιστον. λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὸν
Ἑλικῶνα οἰκοῦντες καὶ ἁπάσας ἐν τῷ ὄρει τὰς πόας καὶ
τὰς ῥίζας ἥκιστα ἐπὶ ἀνθρώπου θανάτῳ φύεσθαι. καὶ
δὴ καὶ τοῖς ὄφεσι τὸν ἰὸν ποιοῦσιν ἐνταῦθα ἀσθενέστε-
ρον αἱ νομαί, ὥστε καὶ διαφεύγουσι τὰ πολλὰ οἱ δηχθέν-
τες, ἢν ἀνδρὶ Λίβυϊ γένους τοῦ Ψύλλων ἢ καὶ ἄλλως
προσφόροις ἐπιτύχωσι τοῖς φαρμάκοις. 2. Ἔστι μὲν δὴ 2
ὁ ἰὸς τοῖς ἀγριωτάτοις τῶν ὄφεων καὶ ἄλλως ὀλέθριος
ἔς τε ἀνθρώπους καὶ ζῷα ὁμοίως τὰ πάντα, συντελοῦσι
δὲ οὐχ ἥκιστα ἐς ἰσχύν σφισι τοῦ ἰοῦ καὶ αἱ νομαί, ἐπεί
τοι καὶ ἀνδρὸς ἀκούσας οἶδα Φοίνικος ὡς ἐν τῇ ὀρεινῇ
τῇ Φοινίκης ἀγριωτέρους τοὺς ἔχεις ποιοῦσιν αἱ ῥίζαι.
Ἔφη δὲ ἄνθρωπον ἰδεῖν αὐτὸς ἀποφεύγοντα ὁρμὴν
ἔχεως, καὶ τὸν μὲν ἐπί τι ἀναδραμεῖν δένδρον, τὸν δὲ
ἔχιν, ὡς ἦλθεν ὕστερος, ἀποπνεῦσαι πρὸς τὸ δένδρον
τοῦ ἰοῦ καὶ οὐ ζῆν ἔτι τὸν ἄνθρωπον. Τούτου μὲν τοι-
αῦτα ἤκουσα· ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῇ Ἀράβων ὅσοι τῶν ἔχεων 3
περὶ τὰ δένδρα τὰ πάλσαμα οἰκοῦσι, τοιάδε ἄλλα ἐς αὐ-
τοὺς συμβαίνοντα οἶδα. μέγεθος μὲν κατὰ μυρσίνης
θάμνον τὰ πάλσαμά ἐστι, φύλλα δὲ αὐτοῖς κατὰ τὴν
πόαν τὸ σάμψουχον. ἔχεων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καθ'
ὁπόσους καὶ πλείονες καὶ ἐλάσσονες ὑπὸ ἕκαστον αὐλί-
ζονται δένδρον· τροφὴ γὰρ αὐτοῖς ὁ τῶν παλσάμων
ἐστὶν ὀπὸς ἡδίστη, καὶ ἔτι καὶ ἄλλως τῇ σκιᾷ τῶν φυ-
τῶν χαίρουσιν. Ἐπὰν οὖν συλλέγειν τοῦ παλσάμου τὸν 4
ὀπὸν ἀφίκηται τοῖς Ἄραψιν ὥρα, ξύλων δύο ἕκαστος
σκυτάλας ἐπὶ τοὺς ἔχεις [ἐσ]φέρει, κροτοῦντες δὲ τὰ
ξύλα ἀπελαύνουσι τοὺς ἔχεις· ἀποκτείνειν δὲ αὐτοὺς
765 οὐκ ἐθέλουσιν ἱεροὺς τῶν παλσάμων νομίζοντες. ἢν δὲ
καὶ ὑπὸ ἔχεων δηχθῆναί τῳ συμβῇ, τὸ μὲν τραῦμά ἐστιν
ὁποῖον καὶ ὑπὸ σιδήρου, δεῖμα δὲ ἄπεστι τὸ ἀπὸ τοῦ

ἰοῦ· ἅτε γὰρ σιτουμένοις τοῖς ἔχεσι μύρων τὸ εὐοσμότα-
τον, μετακεράννυσί σφισιν ἐκ τοῦ θανατώδους ἐς τὸ
ἠπιώτερον ὁ ἰός. ταῦτα μὲν δὴ ἔχοντά ἐστιν οὕτω.

XXIX. Θῦσαι δὲ ἐν Ἑλικῶνι Μούσαις πρώτους καὶ
ἐπονομάσαι τὸ ὄρος ἱερὸν εἶναι Μουσῶν Ἐφιάλτην καὶ
Ὦτον λέγουσιν, οἰκίσαι δὲ αὐτοὺς καὶ Ἄσκρην· καὶ δὴ
καὶ Ἡγησίνους ἐπὶ τῷδε ἐν τῇ Ἀτθίδι ἐποίησεν·

Ἄσκρῃ δ' αὖ παρέλεκτο Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
ἣ δή οἱ τέκε παῖδα περιπλομένων ἐνιαυτῶν
Οἴοκλον, ὃς πρῶτος μετ' Ἀλωέος ἔκτισε παίδων
Ἄσκρην, ἥ θ' Ἑλικῶνος ἔχει πόδα πιδακόεντα.

2 Ταύτην τοῦ Ἡγησίνου τὴν ποίησιν οὐκ ἐπελεξάμην,
ἀλλὰ πρότερον ἄρα ἐκλελοιπυῖα ἦν πρὶν ἢ ἐμέ γενέσθαι·
Κάλλιππος δὲ Κορίνθιος ἐν τῇ ἐς Ὀρχομενίους συγγρα-
φῇ μαρτύρια ποιεῖται τῷ λόγῳ τὰ Ἡγησίνου ἔπη· ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ἡμεῖς πεποιήμεθα παρὰ τοῦ Καλλίππου δι-
δαχθέντες. Ἄσκρης μὲν δὴ πύργος εἷς ἐπ' ἐμοῦ καὶ
ἄλλο οὐδὲν ἐλείπετο ἐς μνήμην. 2. Οἱ δὲ τοῦ Ἀλωέως
παῖδες ἀριθμόν τε Μούσας ἐνόμισαν εἶναι τρεῖς, καὶ ὀνό-
ματα αὐταῖς ἔθεντο Μελέτην καὶ Μνήμην καὶ Ἀοιδήν.
3 χρόνῳ δὲ ὕστερόν φασι Πίερον Μακεδόνα, ἀφ' οὗ καὶ
Μακεδόσιν ὠνόμασται τὸ ὄρος, τοῦτον ἐλθόντα ἐς Θε-
σπιὰς ἐννέα τε Μούσας καταστήσασθαι καὶ τὰ ὀνόματα
τὰ νῦν μεταθέσθαι σφίσι. ταῦτα δὲ ἐνόμιζεν οὕτως ὁ
Πίερος ἢ σοφώτερά οἱ εἶναι φανεντα, ἢ κατά τι μάν-
τευμα, ἢ παρά του διδαχθεὶς τῶν Θρᾳκῶν· δεξιώτερον
γὰρ τά τε ἄλλα ἐδόκει τοῦ Μακεδονικοῦ τὸ ἔθνος εἶναι
πάλαι τὸ Θρᾴκιον, καὶ οὐχ ὁμοίως ἐς τὰ θεῖα ὀλίγωρον.
4 Εἰσὶ δ' οἳ καὶ αὐτῷ θυγατέρας ἐννέα Πιέρῳ γενέσθαι
λέγουσι, καὶ τὰ ὀνόματα ἅπερ ταῖς θεαῖς τεθῆναι καὶ 766
ταύταις, καὶ ὅσοι Μουσῶν παῖδες ἐκλήθησαν ὑπὸ Ἑλ-
λήνων, θυγατριδοῦς εἶναι σφᾶς Πιέρου. Μίμνερμος

δὲ ἐλεγεῖα ἐς τὴν μάχην ποιήσας τὴν Σμυρναίων πρὸς
Γύγην τε καὶ Λυδούς, φησὶν ἐν τῷ προοιμίῳ θυγατέρας
Οὐρανοῦ τὰς ἀρχαιοτέρας Μούσας, τούτων δὲ ἄλλας
νεωτέρας εἶναι Διὸς παῖδας. 3. Ἐν Ἑλικῶνι δὲ πρὸς τὸ 5
ἄλσος ἰόντι τῶν Μουσῶν ἐν ἀριστερᾷ μὲν ἡ Ἀγανίππη
πηγή, θυγατέρα δὲ εἶναι τὴν Ἀγανίππην τοῦ Τερμησοῦ
λέγουσι· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος ὁ Τερμησὸς περὶ τὸν Ἑλικῶ-
να· τὴν δὲ εὐθεῖαν ἐρχομένῳ πρὸς τὸ ἄλσος ἔστιν εἰκὼν
Εὐφήμης ἐπειργασμένη λίθῳ· τροφὸν δὲ εἶναι τὴν Εὐ-
φήμην λέγουσι τῶν Μουσῶν. ταύτης τε οὖν εἰκὼν καὶ 6
μετ' αὐτὴν Λίνος ἐστὶν ἐν πέτρᾳ μικρᾷ σπηλαίου τρό-
πον εἰργασμένῃ· τούτῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον πρὸ τῆς θυ-
σίας τῶν Μουσῶν ἐναγίζουσι. Λέγεται δὲ ὡς ὁ Λίνος
οὗτος παῖς μὲν Οὐρανίας εἴη καὶ Ἀμφιμάρου τοῦ Ποσει-
δῶνος, μεγίστην δὲ τῶν τε ἐφ' αὑτοῦ καὶ ὅσοι πρότε-
ρον ἐγένοντο λάβοι δόξαν ἐπὶ μουσικῇ, καὶ ὡς Ἀπόλ-
λων ἀποκτείνειεν αὐτὸν ἐξισούμενον κατὰ τὴν ᾠδήν.
Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λίνου τὸ ἐπ' αὐτῷ πένθος διῆλθεν 7
ἄρα καὶ ἄχρι τῆς βαρβάρου πάσης, ὡς καὶ Αἰγυπτίοις
ᾆσμα γενέσθαι Λίνον· καλοῦσι δὲ τὸ ᾆσμα Αἰγύπτιοι
τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ Μανέρων. Οἱ δὲ Ἕλλησιν ἔπη ποιή-
σαντες, Ὅμηρος μέν, ἅτε ᾆσμα Ἕλλησιν ὂν ἐπιστάμενος
τοῦ Λίνου τὰ παθήματα, ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως ἔφη τῇ ἀσπίδι
ἄλλα τε ἐργάσασθαι τὸν Ἥφαιστον καὶ κιθαρῳδὸν παῖδα
ᾄδοντα τὰ ἐς Λίνον·

τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι πάϊς φόρμιγγι λιγείῃ
ἱμερόεν κιθάριζε, Λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδεν.

767 Πάμφως δέ, ὃς Ἀθηναίοις τῶν ὕμνων ἐποίησε τοὺς ἀρ- 8
χαιοτάτους, οὗτος ἀκμάζοντος ἐπὶ τῷ Λίνῳ τοῦ πένθους
Οἰτόλινον ἐκάλεσεν αὐτόν. Σαπφὼ δὲ ἡ Λεσβία τοῦ
Οἰτολίνου τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Πάμφω μαθοῦσα
Ἄδωνιν ὁμοῦ καὶ Οἰτόλινον ᾖσεν. Θηβαῖοι δὲ λέγουσι

παρὰ σφίσι ταφῆναι τὸν Λίνον, καὶ ὡς μετὰ τὸ πταῖσμα
τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ τὸ Ἑλληνικὸν Φίλιππος ὁ Ἀμύντου
κατὰ δή τινα ὄψιν ὀνείρατος τὰ ὀστᾶ ἀνελόμενος τοῦ
9 Λίνου κομίσειεν ἐς Μακεδονίαν· ἐκεῖνον μὲν δὴ αὖθις
ἐξ ἐνυπνίων ἄλλων ὀπίσω τοῦ Λίνου τὰ ὀστᾶ ἐς Θήβας
ἀποστεῖλαι, τὰ δὲ ἐπιθήματα τοῦ τάφου, καὶ ὅσα ση-
μεῖα ἄλλα ἦν, ἀνὰ χρόνον φασὶν ἀφανισθῆναι. Λέγε-
ται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ὑπὸ Θηβαίων, ὡς τοῦ Λίνου τού-
του γένοιτο ὕστερον ἕτερος Λίνος καλούμενος Ἰσμηνίου,
καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἔτι παῖς ὢν ἀποκτείνειεν αὐτὸν διδά-
σκαλον μουσικῆς ὄντα. Ἔπη δὲ οὔτε ὁ Ἀμφιμάρου Λί-
νος οὔτε ὁ τούτου γενόμενος ὕστερον ἐποίησαν· ἢ καὶ
ποιηθέντα ἐς τοὺς ἔπειτα οὐκ ἦλθεν.

XXX. Ταῖς Μούσαις δὲ ἀγάλματα τὰ μὲν πρῶτά
ἐστι Κηφισοδότου τέχνη πάσαις, προελθόντι δὲ οὐ πολὺ
τρεῖς μέν εἰσιν αὖθις Κηφισοδότου, Στρογγυλίωνος δὲ
ἕτερα τοσαῦτα, ἀνδρὸς βοῦς καὶ ἵππους ἄριστα εἰργα-
σμένου· τὰς δὲ ὑπολοίπους τρεῖς ἐποίησεν Ὀλυμπιοσθέ-
νης. καὶ Ἀπόλλων χαλκοῦς ἐστιν ἐν Ἑλικῶνι καὶ Ἑρμῆς
μαχόμενοι περὶ τῆς λύρας, καὶ Διόνυσος ὁ μὲν Λυσίπ-
που, τὸ δὲ ἄγαλμα ἀνέθηκε Σύλλας τοῦ Διονύσου τὸ
ὀρθόν, ἔργον τῶν Μύρωνος θέας μάλιστα ἄξιον μετά
γε τὸν Ἀθήνησιν Ἐρεχθέα. ἀνέθηκε δὲ οὐκ οἴκοθεν,
Ὀρχομενίους δὲ ἀφελόμενος τοὺς Μινύας. τοῦτό ἐστι τὸ
ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενον θυμιάμασιν ἀλλοτρίοις τὸ θεῖον
σέβεσθαι.

2 2. Ποιητὰς δὲ ἢ καὶ ἄλλως ἐπιφανεῖς ἐπὶ μουσικῇ
τοσῶνδε εἰκόνας ἀνέθεσαν, Θάμυριν μὲν αὐτόν τε ἤδη
τυφλὸν καὶ λύρας κατεαγυίας ἐφαπτόμενον· Ἀρίων δὲ
ὁ Μηθυμναῖός ἐστιν ἐπὶ δελφῖνος. Ὁ δὲ Σακάδα τοῦ 768
Ἀργείου τὸν ἀνδριάντα πλάσας, οὐ συνεὶς Πινδάρου τὸ
ἐς αὐτὸν προοίμιον, ἐποίησεν οὐδὲν ἐς τὸ μῆκος τοῦ σώ-

ματος εἶναι τῶν αὐλῶν μείζονα τὸν αὐλητήν. Κάθηται 3
δὲ καὶ Ἡσίοδος κιθάραν ἐπὶ τοῖς γόνασιν ἔχων, οὐδέν
τι οἰκεῖον Ἡσιόδῳ φόρημα· δῆλα γὰρ δὴ καὶ ἐξ αὐτῶν
τῶν ἐπῶν ὅτι ἐπὶ ῥάβδου δάφνης ᾖδε. περὶ δὲ Ἡσιόδου
τε ἡλικίας καὶ Ὁμήρου πολυπραγμονήσαντι ἐς τὸ ἀκρι-
βέστατον οὔ μοι γράφειν ἡδὺ ἦν, ἐπισταμένῳ τὸ φιλαί-
τιον ἄλλων τε καὶ οὐχ ἥκιστα ὅσοι κατ' ἐμὲ ἐπὶ ποιήσει
τῶν ἐπῶν καθεστήκεσαν. 3. Ὀρφεῖ δὲ τῷ Θρᾳκὶ πε- 4
ποίηται μὲν παρεστῶσα αὐτῷ Τελετή, πεποίηται δὲ περὶ
αὐτὸν λίθου τε καὶ χαλκοῦ θηρία ἀκούοντα ᾄδοντος.
Πολλὰ μὲν [δὴ] καὶ ἄλλα πιστεύουσιν οὐκ ὄντα Ἕλλη-
νες, καὶ δὴ καὶ Ὀρφέα Καλλιόπης τε εἶναι Μούσης καὶ
οὐ τῆς Πιέρου, καί οἱ τὰ θηρία ἰέναι πρὸς τὸ μέλος ψυ-
χαγωγούμενα, ἐλθεῖν δὲ καὶ ἐς τὸν Ἅιδην ζῶντα αὐτὸν
παρὰ τῶν κάτω θεῶν τὴν γυναῖκα αἰτοῦντα. Ὁ δὲ Ὀρ-
φεύς, ἐμοὶ δοκεῖν, ὑπερεβάλετο ἐπῶν κόσμῳ τοὺς πρὸ
αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ μέγα ἦλθεν ἰσχύος οἷα πιστευόμενος εὑ-
ρηκέναι τελετὰς θεῶν καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς
νόσων τε ἰάματα καὶ τροπὰς μηνιμάτων θείων. Τὰς δὲ 5
γυναῖκάς φασι τῶν Θρᾳκῶν ἐπιβουλεύειν μὲν αὐτῷ θά-
νατον, ὅτι σφῶν τοὺς ἄνδρας ἀκολουθεῖν ἔπεισεν αὐτῷ
πλανωμένῳ, φόβῳ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐ τολμᾶν· ὡς δὲ
ἐνεφορήσαντο οἴνου, ἐξεργάζονται τὸ τόλμημα, καὶ τοῖς
ἀνδράσιν ἀπὸ τούτου κατέστη μεθυσκομένους ἐς τὰς
μάχας χωρεῖν. Εἰσὶ δὲ οἵ φασι κεραυνωθέντι ὑπὸ τοῦ
θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτὴν Ὀρφεῖ· κεραυνωθῆναι δὲ
αὐτὸν τῶν λόγων ἕνεκα ὧν ἐδίδασκεν ἐν τοῖς μυστηρίοις
οὐ πρότερον ἀκηκοότας ἀνθρώπους. Ἄλλοις δὲ [προ-] 6
ειρημένον ἐστὶν ὡς προαποθανούσης οἱ τῆς γυναικὸς
769 ἐπὶ τὸ Ἄορνον δι' αὐτὴν τὸ ἐν τῇ Θεσπρωτίδι ἀφίκετο·
εἶναι γὰρ πάλαι νεκυομαντεῖον αὐτόθι· νομίζοντα δέ
οἱ ἕπεσθαι τῆς Εὐρυδίκης τὴν ψυχήν, καὶ ἁμαρτοντα

ὡς ἐπεστράφη, αὐτόχειρα αὐτὸν ὑπὸ λύπης αὐτοῦ γε-
νέσθαι. λέγουσι δὲ οἱ Θρᾷκες, ὅσαι τῶν ἀηδόνων ἔχουσι
νεοσσιὰς ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Ὀρφέως, ταύτας ἥδιον καὶ
7 μεῖζόν τι ᾄδειν. Μακεδόνων δὲ οἱ χώραν τὴν ὑπὸ τὸ
ὄρος τὴν Πιερίαν ἔχοντες καὶ πόλιν Δῖον φασὶν ὑπὸ τῶν
γυναικῶν γενέσθαι τὴν τελευτὴν ἐνταῦθα τῷ Ὀρφεῖ.
Ἰόντι δὲ ἐκ Δίου τὴν ἐπὶ τὸ ὄρος καὶ στάδια προεληλυ-
θότι εἴκοσι κίων τέ ἐστιν ἐν δεξιᾷ καὶ ἐπίθημα ἐπὶ τῷ
κίονι ὑδρία λίθου· ἔχει δὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως ἡ ὑδρία,
8 καθὰ οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. 4. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Ἑλι-
κών· ἄχρι σταδίων ἑβδομήκοντα πέντε προελθόντι τὸ
ῥεῦμα ἀφανίζεται τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τῆς γῆς· διαλεῖ-
πον δὲ μάλιστα δύο καὶ εἴκοσι στάδια ἄνεισι τὸ ὕδωρ
αὖθις, καὶ ὄνομα Βαφύρας ἀντὶ Ἑλικῶνος λαβὼν κάτ-
εισιν ἐς θάλασσαν ναυσίπορος. Τοῦτον οἱ Διασταὶ τὸν
ποταμὸν ἐπιρρεῖν διὰ παντὸς τῇ γῇ τὰ ἐξ ἀρχῆς φασί,
τὰς γυναῖκας δὲ αἳ τὸν Ὀρφέα ἀπέκτειναν ἐναπονίψα-
σθαί οἱ θελῆσαι τὸ αἷμα, καταδῦναί τε ἐπὶ τούτῳ τὸν
ποταμὸν ἐς τὴν γῆν, ἵνα δὴ μὴ τοῦ φόνου καθάρσια τὸ
9 ὕδωρ παράσχηται. 5. Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλον ἐν Λαρίσῃ
λόγον, ὡς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ πόλις οἰκοῖτο Λίβηθρα, ᾗ ἐπὶ
Μακεδονίας τέτραπται τὸ ὄρος, καὶ εἶναι οὐ πόρρω τῆς
πόλεως τὸ τοῦ Ὀρφέως μνῆμα· ἀφικέσθαι δὲ τοῖς Λι-
βηθρίοις παρὰ τοῦ Διονύσου μάντευμα ἐκ Θρᾴκης, ἐπει-
δὰν ἴδῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως ἥλιος, τηνικαῦτα ὑπὸ συὸς
ἀπολεῖσθαι Λιβηθρίοις τὴν πόλιν. οἱ μὲν δι᾽ οὐ πολλῆς
φροντίδος ἐποιοῦντο τὸν χρησμόν, οὐδὲ ἄλλο τι θηρίον
οὕτω μέγα καὶ ἄλκιμον ἔσεσθαι νομίζοντες ὡς ἑλεῖν
σφίσι τὴν πόλιν, συὶ δὲ θρασύτητος μετεῖναι μᾶλλον ἢ 770
10 ἰσχύος. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει τῷ θεῷ, συνέβαινέ σφισι τοιάδε.
ποιμὴν περὶ μεσοῦσαν μάλιστα τὴν ἡμέραν ἐπικλίνων
αὑτὸν πρὸς τοῦ Ὀρφέως τὸν τάφον, ὁ μὲν ἐκάθευδεν ὁ

ποιμήν, ἐπῄει δέ οἱ καὶ καθεύδοντι ἔπη τε ᾄδειν τῶν
Ὀρφέως καὶ μέγα καὶ ἡδὺ φωνεῖν. Οἱ οὖν ἐγγύτατα νέ-
μοντες ἢ καὶ ἀροῦντες, ἕκαστοι τὰ ἔργα ἀπολείποντες,
ἠθροίζοντο ἐπὶ τοῦ ποιμένος τὴν ἐν τῷ ὕπνῳ ᾠδήν· καί
ποτε ὠθοῦντες ἀλλήλους καὶ ἐρίζοντες ὅστις ἐγγύτατα
ἔσται τῷ ποιμένι ἀνατρέπουσι τὸν κίονα, καὶ κατεάγη
τε ἀπ᾽ αὐτοῦ πεσοῦσα ἡ θήκη καὶ εἶδεν ἥλιος ὅ τι ἦν
τῶν ὀστῶν τοῦ Ὀρφέως λοιπόν. Αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερ- 11
χομένῃ νυκτὶ ὅ τε θεὸς κατέχει πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ
ὕδωρ, καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Σῦς, τῶν δὲ περὶ τὸν Ὄλυμπον
χειμάρρων καὶ ὁ Σῦς ἐστί, τότε οὖν οὗτος ὁ ποταμὸς
κατέβαλε μὲν τὰ τείχη Λιβηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ
οἴκους ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τούς τε ἀν-
θρώπους καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῷα ὁμοίως τὰ πάντα. ἀπο-
λομένων δὲ ἤδη Λιβηθρίων, οὕτως οἱ ἐν Δίῳ Μακεδό-
νες, κατά γε τὸν λόγον τοῦ Λαρισαίου ξένου, ἐς τὴν
ἑαυτῶν τὰ ὀστᾶ κομίζουσι τοῦ Ὀρφέως. Ὅστις δὲ περὶ 12
ποιήσεως ἐπολυπραγμόνησεν ἤδη, τοὺς Ὀρφέως ὕμνους
οἶδεν ὄντας ἕκαστόν τε αὐτῶν ἐπὶ βραχύτατον καὶ τὸ
σύμπαν οὐκ ἐς ἀριθμὸν πολὺν πεποιημένους· 6. Λυκο-
μίδαι δὲ ἴσασί τε καὶ ἐπᾴδουσι τοῖς δρωμένοις. κόσμῳ
μὲν δὴ τῶν ἐπῶν δευτερεῖα φέροιντο ἂν μετά γε Ὁμήρου
τοὺς ὕμνους, τιμῆς δὲ ἐκ τοῦ θείου καὶ ἐς πλέον ἐκεί-
νων ἥκουσι.

XXXI. Καὶ Ἀρσινόης ἐστὶν ἐν Ἑλικῶνι εἰκών, ἣν
771 Πτολεμαῖος ἔγημεν ἀδελφὸς ὤν. τὴν δὲ Ἀρσινόην στρου-
θὸς φέρει χαλκῆ τῶν ἀπτήνων· πτερὰ μέν γε καὶ αὗται
κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἄλλαις φύουσιν, ὑπὸ δὲ βάρους καὶ
διὰ μέγεθος οὐχ οἷά τέ ἐστιν ἀνέχειν σφᾶς ἐς τὸν ἀέρα
τὰ πτερά.

2. Ἐνταῦθα καὶ Τηλέφῳ τῷ Ἡρακλέους γάλα ἐστὶν 2
ἔλαφος παιδὶ μικρῷ διδοῦσα, καὶ βοῦς τε παρ᾽ αὐτὸν

*καὶ ἄγαλμα Πριάπου θέας ἄξιον. τούτῳ τιμαὶ τῷ θεῷ
δέδονται μὲν καὶ ἄλλως, ἔνθα εἰσὶν αἰγῶν νομαὶ καὶ
προβάτων ἢ καὶ ἑσμοὶ μελισσῶν· Λαμψακηνοὶ δὲ ἐς
πλέον ἢ θεοὺς τοὺς ἄλλους νομίζουσι, Διονύσου τε αὐ-
τὸν παῖδα εἶναι καὶ Ἀφροδίτης λέγοντες.*

3 3. *Ἐν δὲ τῷ Ἑλικῶνι καὶ ἄλλοι τρίποδες κεῖνται,
καὶ ἀρχαιότατος ὃν ἐν Χαλκίδι λαβεῖν τῇ ἐπ' Εὐρίπῳ
λέγουσιν Ἡσίοδον νικήσαντα ᾠδῇ. Περιοικοῦσι δὲ καὶ
ἄνδρες τὸ ἄλσος, καὶ ἑορτήν τε ἐνταῦθα οἱ Θεσπιεῖς καὶ
ἀγῶνα ἄγουσι Μουσεῖα· ἄγουσι δὲ καὶ τῷ Ἔρωτι, ἆθλα
οὐ μουσικῆς μόνον ἀλλὰ καὶ ἀθληταῖς τιθέντες. Ἐπα-
ναβάντι δὲ στάδια ἀπὸ τοῦ ἄλσους τούτου ὡς εἴκοσιν
ἔστιν ἡ τοῦ Ἵππου καλουμένη κρήνη· ταύτην τὸν Βελ-
λεροφόντου ποιῆσαί φασιν ἵππον, ἐπιψαύσαντα ὁπλῇ*
4 *τῆς γῆς.* 4. *Βοιωτῶν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἑλικῶνα οἰκοῦντες
παρειλημμένα δόξῃ λέγουσιν, ὡς ἄλλο Ἡσίοδος ποιήσαι
οὐδὲν ἢ τὰ Ἔργα· καὶ τούτων δὲ τὸ ἐς τὰς Μούσας ἀφαι-
ροῦσι προοίμιον, ἀρχὴν τῆς ποιήσεως εἶναι τὸ ἐς τὰς
Ἔριδας λέγοντες· καί μοι μόλυβδον ἐδείκνυσαν, ἔνθα
ἡ πηγή, τὰ πολλὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου λελυμασμένον· ἐγγέ-*
5 *γραπται δὲ αὐτῷ τὰ Ἔργα. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κεχω-
ρισμένη τῆς προτέρας, ὡς πολύν τινα ἐπῶν ὁ Ἡσίοδος
ἀριθμὸν ποιήσειεν, ἐς γυναῖκάς τε ᾀδόμενα, [καὶ] ἃς
μεγάλας ἐπονομάζουσιν Ἠοίας, καὶ Θεογονίαν τε καὶ ἐς
τὸν μάντιν Μελάμποδα, καὶ ὡς Θησεὺς ἐς τὸν Ἅιδην* 772
*ὁμοῦ Πειρίθῳ καταβαίη, παραινέσεις τε Χείρωνος ἐπὶ
διδασκαλίᾳ δὴ τῇ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἐπὶ Ἔργοις τε καὶ
ἡμέραις. οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι λέγουσι καὶ ὡς μαντικὴν
Ἡσίοδος διδαχθείη παρὰ Ἀκαρνάνων· καὶ ἔστιν ἔπη
μαντικά, ὁπόσα [τε] ἐπελεξάμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐξηγή-*
6 *σεις ἐπὶ τέρασιν.* 5. *Ἐναντία δὲ καὶ ἐς τοῦ Ἡσιόδου τὴν
τελευτήν ἐστιν εἰρημένα. ὅτι μὲν γὰρ οἱ παῖδες τοῦ*

*Γανύκτορος Κτίμενος καὶ Ἄντιφος ἔφυγον ἐς Μολυ-
κρίαν ἐκ Ναυπάκτου διὰ τοῦ Ἡσιόδου τὸν φόνον, καὶ
αὐτόθι ἀσεβήσασιν ἐς Ποσειδῶνα ἐγένετο τῇ Μολυκρίᾳ
σφίσιν ἡ δίκη, τάδε μὲν καὶ οἱ πάντες κατὰ ταὐτὰ εἰρή-
κασι· τὴν δὲ ἀδελφὴν τῶν νεανίσκων οἱ μὲν ἄλλου τού
φασιν αἰσχύναντος Ἡσίοδον λαβεῖν οὐκ ἀληθῆ τὴν τοῦ
ἀδικήματος δόξαν, οἱ δὲ ἐκείνου γενέσθαι τὸ ἔργον. τὰ
μὲν δὴ ἐς Ἡσίοδον καὶ αὐτὸν καὶ ἐς τὰ ἔπη διάφορα ἐπὶ
τοσοῦτον εἴρηται.*

6. *Ἐπὶ δὲ ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ τοῦ Ἑλικῶνος ποταμὸς* 7
*οὐ μέγας ἐστὶν ὁ Λάμος. Θεσπιέων δὲ ἐν τῇ γῇ Δονα-
κών ἐστιν ὀνομαζόμενος· ἐνταῦθά ἐστι Ναρκίσσου πηγή,
καὶ τὸν Νάρκισσον ἰδεῖν ἐς τοῦτο τὸ ὕδωρ φασίν, οὐ
συνέντα δὲ ὅτι ἑώρα σκιὰν τὴν ἑαυτοῦ λαθεῖν τε αὑτὸν
ἐρασθέντα αὑτοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐπὶ τῇ πηγῇ οἱ
συμβῆναι τὴν τελευτήν. Τοῦτο μὲν δὴ παντάπασιν εὔη-
θες, ἡλικίας ἤδη τινὰ ἐς τοῦτο ἥκοντα ὡς ὑπὸ ἔρωτος
ἁλίσκεσθαι, μηδὲ ὁποῖόν τι ἄνθρωπος καὶ ὁποῖόν τι
ἀνθρώπου σκιὰ διαγνῶναι. Ἔχει δὲ καὶ ἕτερος ἐς αὐτὸν* 8
*λόγος, ἧσσον μὲν τοῦ προτέρου γνώριμος, λεγόμενος
δὲ καὶ οὗτος, ἀδελφὴν γενέσθαι Ναρκίσσῳ δίδυμον, τά
τε ἄλλα ἐς ἅπαν ὅμοιον τὸ εἶδος καὶ ἀμφοτέροις ὡσαύ-*
773 *τως κόμην εἶναι, καὶ ἐσθῆτα ἐοικυῖαν αὐτοὺς ἐνδύεσθαι,
καὶ δὴ καὶ ἐπὶ θήραν ἰέναι μετὰ ἀλλήλων· Νάρκισσον
δὲ ἐρασθῆναι τῆς ἀδελφῆς, καὶ ὡς ἀπέθανεν ἡ παῖς,
φοιτῶντα ἐπὶ τὴν πηγὴν συνιέναι μὲν ὅτι τὴν ἑαυτοῦ
σκιὰν ἑώρα, εἶναι δέ οἱ καὶ συνιέντι ῥᾳστώνην τοῦ ἔρω-
τος ἅτε οὐχ ἑαυτοῦ σκιὰν δοξάζοντι, ἀλλὰ εἰκόνα ὁρᾶν
τῆς ἀδελφῆς. Νάρκισσον δὲ ἄνθος ἡ γῆ καὶ πρότερον* 9
*ἔφυεν, ἐμοὶ δοκεῖν, εἰ τοῖς Πάμφω τεκμαίρεσθαι χρή
τι ἡμᾶς ἔπεσι· γεγονὼς γὰρ πολλοῖς πρότερον ἔτεσιν ἢ
Νάρκισσος ὁ Θεσπιεὺς Κόρην τὴν Δήμητρός φησιν ἀρ-*

πασθῆναι παίζουσαν καὶ ἄνθη συλλέγουσαν, ἁρπασθῆ-
ναι δὲ οὐκ ἴοις ἀπατηθεῖσαν, ἀλλὰ ναρκίσσοις.

XXXII. Τοῖς δὲ ἐν Κρεύσιδι, ἐπινείῳ τῷ Θεσπιέων,
οἰκοῦσιν ἐν κοινῷ μέν ἐστιν οὐδέν, ἐν ἰδιώτου δὲ ἀν-
δρὸς ἄγαλμα ἦν Διονύσου, γύψου πεποιημένον καὶ ἐπι-
κεκοσμημένον γραφῇ. πλοῦς δὲ ἐς Κρεῦσίν ἐστιν ἐκ
Πελοποννήσου σκολιός τε καὶ ἄλλως οὐκ εὔδιος· ἄκραι
τε γὰρ ἀνέχουσιν ὡς μὴ κατ' εὐθὺ τῆς θαλάσσης πε-
ραιοῦσθαι, καὶ ἅμα ἐκ τῶν ὀρῶν καταπνέουσιν ἄνεμοι
βίαιοι.
2 2. Πλέοντι δὲ ἐκ Κρεύσιδος οὐ πελαγίῳ, παρὰ δὲ
αὐτὴν Βοιωτίαν, πόλις ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Θίσβη. πρῶτα
μὲν ὄρος ἐστὶ πρὸς θαλάσσῃ· τοῦτο δὲ ὑπερβαλόντα πε-
δίον σε ἐκδέξεται καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλο ὄρος· ἐν δὲ ταῖς
ὑπωρείαις ἐστὶ πόλις. Ἡρακλέους δὲ ἱερὸν καὶ ἄγαλμα
ὀρθὸν ἐνταῦθά ἐστι λίθου, καὶ Ἡράκλεια ἑορτὴν ἄγουσι.
3 τὸ δὲ πεδίον τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν ἐκώλυεν οὐδὲν λίμνην
ὑπὸ πλήθους εἶναι τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ διὰ μέσου χῶμά
σφισιν ἐπεποίητο ἰσχυρόν· καὶ οὕτω παρὰ ἔτος ἐς μὲν
τὰ ἐπέκεινα τοῦ χώματος ἐκτρέπουσι τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ
ἐπὶ τὰ ἕτερα αὐτοῦ γεωργοῦσι. Θίσβην δὲ λέγουσιν ἐπι-
χώριον εἶναι νύμφην, ἀφ' ἧς ἡ πόλις τὸ ὄνομα ἔσχηκεν.
4 3. Παραπλέοντι δὲ αὐτόθεν πόλισμά ἐστιν οὐ μέγα
ἐπὶ θαλάσσῃ Τίφα. Ἡράκλειόν τε Τιφαιεῦσίν ἐστι, καὶ 774
ἑορτὴν ἄγουσιν ἐπέτειον. Οὗτοι Βοιωτῶν μάλιστα ἐκ
παλαιοῦ τὰ θαλάσσια ἐθέλουσιν εἶναι σοφοί, Τῖφυν
ἄνδρα μνημονεύοντες ἐπιχώριον, ὡς προκριθείη γενέ-
σθαι τῆς Ἀργοῦς κυβερνήτης· ἀποφαίνουσι δὲ καὶ πρὸ
τῆς πόλεως ἔνθα ἐκ Κόλχων ὀπίσω κομιζομένην ὁρμίσα-
σθαι τὴν Ἀργὼ λέγουσιν.
5 4. Ἀπὸ δὲ Θεσπίας ἰόντι ἄνω πρὸς ἤπειρον ἔστιν
Ἁλίαρτος. ὅστις δὲ Ἁλιάρτου γέγονε καὶ Κορωνείας

οἰκιστής, οὔ με ἀπὸ τῶν ἐς Ὀρχομενίους ἐχόντων εἰκὸς
ἦν χωρίζειν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου
φρονήσασιν Ἁλιαρτίοις τὰ Ἑλλήνων μοῖρα τῆς Ξέρξου
στρατιᾶς γῆν τέ σφισιν ὁμοῦ καὶ τὴν πόλιν ἐπεξῆλθε
καίουσα. Ἐν Ἁλιάρτῳ δέ ἐστι Λυσάνδρου τοῦ Λακεδαι-
μονίου μνῆμα· προσβαλὼν γὰρ τῶν Ἁλιαρτίων πρὸς τὸ
τεῖχος στρατιᾷ ἔκ τε Θηβῶν ἐνούσης ἔνδον καὶ ἐξ Ἀθη-
νῶν, καὶ ἐπεξελθόντων τῶν πολεμίων, ἔπεσεν ἐν τῇ
μάχῃ. 5. Λύσανδρον δὲ τὰ μὲν ἐς τὰ μάλιστα ἐπαινέσαι, 6
τὰ δὲ καὶ πικρῶς ἔστι μέμψασθαι. Σοφίαν μέν γε τοι-
αύτην ἐπεδείξατο. ἡγούμενος Πελοποννησίων ταῖς τρι-
ήρεσιν Ἀντίοχον κυβερνήτην ὄντα Ἀλκιβιάδου, φυλά-
ξας Ἀλκιβιάδην ἀπόντα τοῦ ναυτικοῦ, τηνικαῦτα τὸν
Ἀντίοχον ἐπηγάγετο ἐς ἐλπίδα ὡς ὄντα ἀξιόμαχον ναυ-
μαχῆσαι Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀναγαγόμενον ὑπὸ θρά-
σους τε καὶ ἀλαζονείας ἐνίκησεν αὐτὸν οὐ πόρρω τοῦ
Κολοφωνίων ἄστεως. Ὡς δὲ καὶ δεύτερα ὁ Λύσανδρος 7
ἐπὶ τὰς τριήρεις ἀφίκετο ἐκ Σπάρτης, ἡμερώσατο μὲν
οὕτω Κῦρον ὡς χρήματα, ὁπότε ἐς τὸ ναυτικὸν αἰτοίη,
παρεῖναί οἱ κατὰ καιρόν τε καὶ ἄφθονα· ὁρμούντων δὲ
775 ναυσὶν ἑκατὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς Ἀθηναίων, εἷλεν αὐ-
τῶν τὰ πλοῖα ἐσκεδασμένους ἐπί τε ὕδωρ τοὺς ναύτας
καὶ ἐπὶ ἀγορὰν φυλάξας. Παρέσχετο δὲ καὶ ἔργον τοι-
όνδε ἐς δικαιοσύνην. Αὐτολύκῳ τῷ παγκρατιάσαντι, 8
οὗ δὴ καὶ εἰκόνα ἰδὼν οἶδα ἐν Πρυτανείῳ τῷ Ἀθηναίων,
τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐς ἀμφισβήτησιν ὅτου δὴ κτήματος
Ἐτεόνικος ἦλθεν ὁ Σπαρτιάτης· ὡς δὲ ἄρα λέγων ἡλί-
σκετο οὐ δίκαια, ἦν γὰρ δὴ τηνικαῦτα Ἀθηναίοις τῶν
τριάκοντα ἡ ἀρχή, καὶ παρῆν ἔτι ὁ Λύσανδρος, τούτων
ἕνεκα Ἐτεόνικος πληγῶν τε ἄρχειν ἐπήρθη καὶ ἀμυνά-
μενον τὸν Αὐτόλυκον ἦγεν ἐπὶ Λύσανδρον, παντάπασιν
ἐκεῖνον ἐς χάριν τὴν ἑαυτοῦ δικάσειν ἐλπίζων· Λύσαν-

δρος δὲ ἀδικεῖν Ἐτεόνικον κατέγνω, καὶ ἀπέπεμψεν
9 ἀτιμάσας τῷ λόγῳ. 6. Τάδε μὲν Λυσάνδρῳ τὰ ἐς δόξαν
ὑπάρχοντα ἦν, ἄλλα δὲ τοσάδε ὀνείδη. Φιλοκλέα γὰρ
Ἀθηναῖον ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καὶ αὐτὸν στρατηγοῦντα
καὶ Ἀθηναίων τῶν ἄλλων ὅσον τετρακισχιλίους αἰχμα-
λώτους ὄντας ἀπέκτεινεν ὁ Λύσανδρος, καί σφισιν οὐδὲ
ἀποθανοῦσιν ἐπήνεγκε γῆν, ὃ καὶ Μήδων τοῖς ἀποβᾶσιν
ἐς Μαραθῶνα ὑπῆρξε παρ᾽ Ἀθηναίων καὶ αὐτῶν Λακε-
δαιμονίων τοῖς πεσοῦσιν ἐν Θερμοπύλαις ἐκ βασιλέως
Ξέρξου. Μείζονα δὲ ἔτι Λακεδαιμονίοις ὀνείδη γενέ-
σθαι παρεσκεύασεν ὁ Λύσανδρος ἐπί τε δεκαδαρχίαις
ἃς κατέστησε ταῖς πόλεσι καὶ ἐπὶ τοῖς Λάκωσιν ἁρμοσταῖς.
10 Λακεδαιμονίων δὲ χρήματα οὐ νομιζόντων κτᾶσθαι κατὰ
δή τι μάντευμα, ὡς ἡ φιλοχρηματία μόνη γένοιτο ἂν
ἀπώλεια τῇ Σπάρτῃ, ὁ δὲ καὶ χρημάτων πόθον σφίσιν
ἐνεποίησεν ἰσχυρόν. ἐγὼ μὲν δὴ Πέρσαις τε ἑπόμενος 776
καὶ δικάζων νόμῳ γε τῷ ἐκείνων βλάβος κρίνω Λακε-
δαιμονίοις μᾶλλον ἢ ὠφέλειαν γενέσθαι Λύσανδρον.

XXXIII. Ἐν Ἁλιάρτῳ δὲ τοῦ τε Λυσάνδρου μνῆμα
καὶ Κέκροπος τοῦ Πανδίονός ἐστιν ἡρῷον. τὸ δὲ ὄρος
τὸ Τιλφούσιον καὶ ἡ Τιλφοῦσα καλουμένη πηγὴ στα-
δίους μάλιστα Ἁλιάρτου πεντήκοντα ἀπέχουσι. Λέγεται
δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀργείους μετὰ τῶν Πολυνείκους παί-
δων ἑλόντας Θήβας ἐς Δελφοὺς τῷ θεῷ καὶ ἄλλα τῶν
λαφύρων καὶ Τειρεσίαν ἄγειν· καί, εἴχετο γὰρ δίψῃ,
καθ᾽ ὁδόν φασιν αὐτὸν πιόντα ἀπὸ τῆς Τιλφούσης
ἀφεῖναι τὴν ψυχήν· καὶ ἔστι τάφος αὐτῷ πρὸς τῇ πηγῇ.
2 τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Τειρεσίου δοθῆναι μέν φασι τῷ
Ἀπόλλωνι ὑπὸ τῶν Ἀργείων, προστάξαντος δὲ τοῦ θεοῦ
ναυσὶν ἐς τὴν νῦν Ἰωνίαν καὶ Ἰωνίας ἐς τὴν Κολοφωνίαν
περαιωθῆναι. καὶ ἡ μὲν αὐτόθι συνῴκησεν ἡ Μαντὼ
Ῥακίῳ Κρητί· τὰ δὲ ἄλλα ἐς Τειρεσίαν, ἐτῶν τε ἀριθ-

μὸν ὧν γεγράφασιν αὐτὸν βιῶναι, καὶ ὡς ἐκ γυναικὸς
ἐς ἄνδρα ἠλλάγη, καὶ ὅτι Ὅμηρος ἐποίησεν ἐν Ὀδυσσείᾳ
συνετὸν εἶναι γνώμην Τειρεσίαν τῶν ἐν Ἅιδου μόνον,
ταῦτα μὲν καὶ οἱ πάντες ἴσασιν ἀκοῇ· 2. Ἁλιαρτίοις δέ 3
ἐστιν ἐν ὑπαίθρῳ θεῶν ἱερὸν ἃς Πραξιδίκας καλοῦσιν·
ἐνταῦθα ὀμνύουσι μέν, ποιοῦνται δὲ οὐκ ἐπίδρομον τὸν
ὅρκον. ταύταις μέν ἐστι πρὸς τῷ ὄρει τῷ Τιλφουσίῳ
τὸ ἱερόν· ἐν Ἁλιάρτῳ δέ εἰσι ναοί, καί σφισιν οὐκ ἀγάλ-
ματα ἔνεστιν, οὐκ ὄροφος ἔπεστιν· οὐ μὴν οὐδὲ οἷς
τισὶν ἐποιήθησαν, οὐδὲ τοῦτο ἠδυνάμην πυθέσθαι.

3. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἁλιαρτίᾳ ποταμὸς Λόφις. λέγεται 4
δὲ τῆς χώρας αὐχμηρᾶς οὔσης τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ὕδατος
οὐκ ὄντος ἐν αὐτῇ ἄνδρα τῶν δυναστευόντων ἐλθόντα
ἐς Δελφοὺς ἐπερέσθαι τρόπον ὅντινα ὕδωρ εὑρήσουσιν
777 ἐν τῇ γῇ· τὴν δὲ Πυθίαν προστάσσειν, ὃς ἂν ἐπανήκοντι
ἐς Ἁλίαρτον ἐντύχῃ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων, τούτου δεῖν φο-
νέα γενέσθαι αὐτόν· ἐντυχεῖν τε δὴ αὐτῷ παραγενομένῳ
τὸν υἱὸν Λόφιν, καὶ τὸν οὐ μελλήσαντα τῷ ξίφει τὸν
νεανίσκον παῖσαι· καὶ τὸν μὲν ἔτι ἔμπνουν περιθεῖν,
ὅπου δὲ ῥυῆναι τὸ αἷμα, ὕδωρ ἐντεῦθεν ἀνεῖναι τὴν
γῆν. ἐπὶ τούτῳ μὲν ὁ ποταμὸς καλεῖται Λόφις.

4. Ἀλαλκομεναὶ δὲ κώμη μέν ἐστιν οὐ μεγάλη, κεῖ- 5
ται δὲ ὄρους οὐκ ἄγαν ὑψηλοῦ πρὸς τοῖς ποσὶν ἐσχάτοις.
γενέσθαι δὲ αὐτῇ τὸ ὄνομα οἱ μὲν ἀπὸ Ἀλαλκομενέως
ἀνδρὸς αὐτόχθονος, ὑπὸ τούτου δὲ Ἀθηνᾶν τραφῆναι
λέγουσιν· οἱ δὲ εἶναι καὶ τὴν Ἀλαλκομενίαν τῶν Ὠγύ-
γου θυγατέρων φασίν. Ἀπωτέρω δὲ τῆς κώμης ἐπεποί-
ητο ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς Ἀθηνᾶς ναὸς καὶ ἄγαλμα ἀρ-
χαῖον ἐλέφαντος. Σύλλα δὲ ἔστι μὲν καὶ τὰ ἐς Ἀθηναίους 6
ἀνήμερα καὶ ἤθους ἀλλότρια τοῦ Ῥωμαίων, ἐοικότα δὲ
τούτοις καὶ τὰ ἐς Θηβαίους τε καὶ Ὀρχομενίους· προσ-
εξειργάσατο δὲ καὶ ἐν ταῖς Ἀλαλκομεναῖς, τῆς Ἀθηνᾶς

τὸ ἄγαλμα αὐτὸ συλήσας. τοῦτον μὲν τοιαῦτα ἔς τε Ἑλ-
ληνίδας πόλεις καὶ θεοὺς τοὺς Ἑλλήνων ἐκμανέντα
ἐπέλαβεν ἀχαριστοτάτη νόσος πασῶν· φθειρῶν γὰρ
ἤνθησεν, ἥ τε πρότερον εὐτυχία δοκοῦσα ἐς τοιοῦτο
περιῆλθεν αὐτῷ τέλος· τὸ δὲ ἱερὸν ἐν ταῖς Ἀλαλκομε-
ναῖς ἠμελήθη τὸ ἀπὸ τοῦδε ἅτε ἠρημωμένον τῆς θεοῦ.
7 Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλο ἐπ' ἐμοῦ τοιόνδε ἐς κατάλυσιν τοῦ
ναοῦ· κισσός οἱ προσπεφυκὼς μέγας καὶ ἰσχυρὸς διέλυ-
σεν ἐκ τῶν ἁρμονιῶν καὶ διέσπα τοὺς λίθους ἀπ' ἀλλή-
λων. 5. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐνταῦθα οὐ μέγας χείμαρρος·
ὀνομάζουσι δὲ Τρίτωνα αὐτόν, ὅτι τὴν Ἀθηνᾶν τρα-
φῆναι παρὰ ποταμῷ Τρίτωνι ἔχει λόγος, ὡς δὴ τοῦτον
τὸν Τρίτωνα ὄντα καὶ οὐχὶ τὸν Λιβύων, ὃς ἐς τὴν πρὸς
Λιβύῃ θάλασσαν ἐκδίδωσιν ἐκ τῆς Τριτωνίδος λίμνης.

XXXIV. Πρὶν δὲ ἐς Κορώνειαν ἐξ Ἀλαλκομενῶν 778
ἀφικέσθαι, τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἐστὶ τὸ ἱερόν· καλεῖται
δὲ ἀπὸ Ἰτώνου τοῦ Ἀμφικτυόνος, καὶ ἐς τὸν κοινὸν
συνίασιν ἐνταῦθα οἱ Βοιωτοὶ σύλλογον. Ἐν δὲ τῷ ναῷ
χαλκοῦ πεποιημένα Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας καὶ Διός ἐστιν
ἀγάλματα· τέχνη δὲ Ἀγορακρίτου, μαθητοῦ τε καὶ ἐρω-
μένου Φειδίου. ἀνέθεσαν δὲ καὶ Χαρίτων ἀγάλματα ἐπ'
2 ἐμοῦ. Λέγεται δὲ καὶ τοιόνδε, Ἰοδάμαν ἱερωμένην τῇ
θεῷ νύκτωρ ἐς τὸ τέμενος ἐσελθεῖν, καὶ αὐτῇ τὴν Ἀθη-
νᾶν φανῆναι, τῷ χιτῶνι δὲ τῆς θεοῦ τὴν Μεδούσης
ἐπεῖναι τῆς Γοργόνος κεφαλήν· Ἰοδάμαν δέ, ὡς εἶδε,
γενέσθαι λίθον. καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιθεῖσα γυνὴ πῦρ ἀνὰ
πᾶσαν ἡμέραν ἐπὶ τῆς Ἰοδάμας τὸν βωμόν, ἐς τρὶς ἐπι-
λέγει τῇ Βοιωτῶν φωνῇ Ἰοδάμαν ζῆν καὶ αἰτεῖν πῦρ.
3 2. Κορώνεια δὲ παρείχετο μὲν ἐς μνήμην ἐπὶ τῆς ἀγο-
ρᾶς Ἑρμοῦ βωμὸν Ἐπιμηλίου, τὸν δὲ Ἀνέμων. κατωτέρω
δὲ ὀλίγον Ἥρας ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον, Πυθο-
δώρου τέχνη Θηβαίου· φέρει δὲ ἐπὶ τῇ χειρὶ Σειρῆνας·

τὰς γὰρ δὴ Ἀχελῴου θυγατέρας ἀναπεισθείσας φασὶν
ὑπὸ Ἥρας καταστῆναι πρὸς τὰς Μούσας ἐς ᾠδῆς ἔργον·
αἱ δὲ ὡς ἐνίκησαν, ἀποτίλασαι τῶν Σειρήνων τὰ πτερὰ
ποιήσασθαι στεφάνους ἀπ' αὐτῶν λέγονται. 3. Κορω- 4
νείας δὲ σταδίους ὡς τεσσαράκοντα ὄρος ἀπέχει τὸ Λι-
βήθριον· ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ Μουσῶν τε καὶ Νυμφῶν
ἐπίκλησίν ἐστι Λιβηθρίων· καὶ πηγαί, τὴν μὲν Λιβη-
θριάδα ὀνομάζουσιν, ἡ δὲ ἑτέρα Πέτρα, γυναικὸς μα-
στοῖς εἰσὶν εἰκασμέναι, καὶ ὅμοιον γάλακτι ὕδωρ ἀπ'
αὐτῶν ἄνεισιν.

4. Ἐς δὲ τὸ ὄρος τὸ Λαφύστιον καὶ ἐς τοῦ Διὸς τοῦ 5
Λαφυστίου τὸ τέμενός εἰσιν ἐκ Κορωνείας στάδιοι μά-
λιστα εἴκοσι. λίθου μὲν τὸ ἄγαλμά ἐστιν· Ἀθάμαντος
δὲ θύειν Φρίξον καὶ Ἕλλην ἐνταῦθα μέλλοντος πεμφθῆ-
ναι κριὸν τοῖς παισί φασιν ὑπὸ Διός, ἔχοντα τὸ ἔριον
779 χρυσοῦν, καὶ ἀποδρᾶναι σφᾶς ἐπὶ τοῦ κριοῦ τούτου.
Ἀνωτέρω δέ ἐστιν Ἡρακλῆς Χάροψ ἐπίκλησιν· ἐνταῦθα
δὲ οἱ Βοιωτοὶ λέγουσιν ἀναβῆναι τὸν Ἡρακλέα ἄγοντα
τοῦ Ἅιδου τὸν κύνα. Ἐκ δὲ Λαφυστίου κατιόντι ἐς τῆς
Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν ποταμός ἐστι Φάλαρος ἐς τὴν
Κηφισίδα ἐκδιδοὺς λίμνην.

5. Τοῦ δὲ ὄρους τοῦ Λαφυστίου πέραν ἐστὶν Ὀρχο- 6
μενός, εἴ τις Ἕλλησιν ἄλλη πόλις, ἐπιφανὴς καὶ αὕτη
ἐς δόξαν. εὐδαιμονίας δέ ποτε ἐπὶ μέγιστον προαχθεῖ-
σαν ἔμελλεν ἄρα ὑποδέξεσθαι τέλος καὶ ταύτην οὐ πολύ
τι ἀποδέον ἢ Μυκήνας τε καὶ Δῆλον. περὶ δὲ τῶν ἀρ-
χαίων τοιαῦτ' ἦν ὁπόσα καὶ μνημονεύουσιν. Ἀνδρέα
πρῶτον ἐνταῦθα Πηνειοῦ παῖδα τοῦ ποταμοῦ λέγουσιν
ἐποικῆσαι, καὶ ἀπὸ τούτου τὴν γῆν Ἀνδρηΐδα ὀνομα-
σθῆναι. Παραγενομένου δὲ ὡς αὐτὸν Ἀθάμαντος, ἀπέ- 7
νειμε τῆς αὑτοῦ τῷ Ἀθάμαντι τήν τε περὶ τὸ Λαφύστιον
χώραν καὶ τὴν νῦν Κορώνειαν καὶ Ἁλιαρτίαν. Ἀθάμας

δὲ ἅτε οὐδένα οἱ παίδων τῶν ἀρσένων λελεῖφθαι νομί-
ζων, τὰ μὲν γὰρ ἐς Λέαρχόν τε καὶ Μελικέρτην ἐτόλμη-
σεν αὐτός, Λεύκωνι δὲ ὑπὸ νόσου τελευτῆσαι συνέβη,
Φρίξον δὲ ἄρα οὐκ ἠπίστατο ἢ αὐτὸν περιόντα ἢ γένος
ὑπολειπόμενον Φρίξου, τούτων ἕνεκα ἐποιήσατο Ἁλίαρ-
τον καὶ Κόρωνον τοὺς Θερσάνδρου τοῦ Σισύφου· Σι-
8 σύφου γὰρ ἀδελφὸς ἦν ὁ Ἀθάμας. Ὕστερον δὲ ἀνα-
στρέψαντος ἐκ Κόλχων οἱ μὲν αὐτοῦ Φρίξου φασίν, οἱ
δὲ Πρέσβωνος, γεγονέναι δὲ Φρίξῳ τὸν Πρέσβωνα ἐκ
τῆς Αἰήτου θυγατρός, οὕτω συγχωροῦσιν οἱ Θερσάν-
δρου παῖδες οἶκον μὲν τὸν Ἀθάμαντος Ἀθάμαντι καὶ
τοῖς ἀπὸ ἐκείνου προσήκειν, αὐτοὶ δέ, μοῖραν γὰρ δί-
δωσί σφισιν Ἀθάμας τῆς γῆς, Ἁλιάρτου καὶ Κορωνείας
9 ἐγένοντο οἰκισταί. Πρότερον δὲ ἔτι τούτων Ἀνδρεὺς
Εὐΐππην θυγατέρα Λεύκωνος λαμβάνει παρὰ Ἀθάμαν-
τος γυναῖκα, καὶ υἱὸς Ἐτεοκλῆς αὐτῷ γίνεται, Κηφισοῦ
δὲ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τῶν ποιητῶν τὴν φήμην, ὥστε
καὶ τῶν ποιησάντων τινὲς Κηφισιάδην τὸν Ἐτεοκλέα
10 ἐκάλεσαν ἐν τοῖς ἔπεσιν. Οὗτος ὡς ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεο-
κλῆς, τὴν μὲν χώραν ἀπὸ Ἀνδρέως ἔχειν τὸ ὄνομα 780
εἴασε, φυλὰς δὲ Κηφισιάδα, τὴν δὲ ἑτέραν ἐπώνυμον
αὑτῷ κατεστήσατο. Ἀφικομένῳ δὲ πρὸς αὐτὸν Ἅλμῳ
τῷ Σισύφου δίδωσιν οἰκῆσαι τῆς χώρας οὐ πολλήν,
καὶ ἡ κώμη τότε ἐκλήθη Ἅλμωνες ἀπὸ τοῦ Ἅλμου τού-
του· χρόνῳ δὲ ἐξενίκησεν ὕστερον (ὄνομα) εἶναι τῇ
κώμῃ Ὄλμωνας.

XXXV. Τὸν δὲ Ἐτεοκλέα λέγουσιν οἱ Βοιωτοὶ Χάρι-
σιν ἀνθρώπων θῦσαι πρῶτον. καὶ ὅτι μὲν τρεῖς εἶναι
Χάριτας κατεστήσατο ἴσασιν, ὀνόματα δὲ οἷα ἔθετο
αὐταῖς οὐ μνημονεύουσιν· ἐπεὶ Λακεδαιμόνιοί γε εἶναι
Χάριτας δύο καὶ Λακεδαίμονα ἱδρύσασθαι τὸν Ταϋγέ-
της φασὶν αὐτάς, καὶ ὀνόματα θέσθαι Κλήταν καὶ Φαέν-

ναν. Ἐοικότα μὲν δὴ Χάρισιν ὀνόματα καὶ ταῦτα, ἐοι- 2
κότα δὲ καὶ παρ' Ἀθηναίοις· τιμῶσι γὰρ ἐκ παλαιοῦ
καὶ Ἀθηναῖοι Χάριτας Αὐξὼ καὶ Ἡγεμόνην. τὸ γὰρ τῆς
Καρποῦς ἐστὶν οὐ Χάριτος ἀλλὰ Ὥρας ὄνομα· τῇ δὲ
ἑτέρᾳ τῶν Ὡρῶν νέμουσιν ὁμοῦ τῇ Πανδρόσῳ τιμὰς οἱ
Ἀθηναῖοι, Θαλλὼ τὴν θεὸν ὀνομάζοντες. Παρὰ δὲ 3
Ἐτεοκλέους τοῦ Ὀρχομενίου μαθόντες τρισὶν ἤδη νομί-
ζομεν Χάρισιν εὔχεσθαι· καὶ Ἀγγελίων τε καὶ Τεκταῖος
οἵ γε Διονύσου τὸν Ἀπόλλωνα ἐργαζόμενοι Δηλίοις,
τρεῖς ἐποίησαν ἐπὶ τῇ χειρὶ αὐτοῦ Χάριτας· καὶ Ἀθή-
νῃσι πρὸ τῆς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐσόδου Χάριτές εἰσι καὶ
αὗται τρεῖς· παρὰ δὲ αὐταῖς τελετὴν ἄγουσιν ἐς τοὺς
781 πολλοὺς ἀπόρρητον. Πάμφως μὲν δὴ πρῶτος ὧν ἴσμεν 4
ᾖσεν ἐς Χάριτας, πέρα δὲ οὔτε ἀριθμοῦ πέρι οὔτε ἐς τὰ
ὀνόματά ἐστιν οὐδὲν αὐτῷ πεποιημένον· Ὅμηρος δέ,
ἐμνημόνευσε γὰρ Χαρίτων καὶ οὗτος, τὴν μὲν Ἡφαίστου
γυναῖκα εἶναι λέγει, καὶ ὄνομα αὐτῇ τίθεται Χάριν,
Πασιθέας δὲ εἶναί φησιν ἐραστήν *** [ἐν δὲ] Ὕπνου
τοῖς λόγοις τὸ ἔπος ἐποίησεν

Ἦ μέν μοι δώσειν Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων.

Τούτου δὲ ἕνεκα ὑπόνοια δὴ παρέστη τισὶν ὡς Χάριτας
ἄρα καὶ πρεσβυτέρας οἶδεν ἄλλας Ὅμηρος. Ἡσίοδος δὲ 5
ἐν Θεογονίᾳ, προσιέσθω δὲ ὅτῳ φίλον τὴν Θεογονίαν,
ἐν δ' οὖν τῇ ποιήσει ταύτῃ τὰς Χάριτάς φησιν εἶναι Διός
τε καὶ Εὐρυνόμης, καί σφισιν ὀνόματα Εὐφροσύνην τε
καὶ Ἀγλαΐαν εἶναι καὶ Θαλίαν. κατὰ ταὐτὰ δὲ ἐν ἔπεσίν
ἐστι τοῖς Ὀνομακρίτου. Ἀντίμαχος δὲ οὔτε ἀριθμὸν Χα-
ρίτων οὔτε ὄνομα εἰπὼν Αἴγλης εἶναι θυγατέρας καὶ
Ἡλίου φησὶν αὐτάς. Ἑρμησιάνακτι δὲ τῷ τὰ ἐλεγεῖα γρά-
ψαντι τοσόνδε οὐ κατὰ τὴν τῶν πρότερον δόξαν ἐστὶν
αὐτῷ πεποιημένον, ὡς ἡ Πειθὼ Χαρίτων εἴη καὶ αὐτὴ
μία. 2. Ὅστις δὲ ἦν ἀνθρώπων ὁ γυμνὰς πρῶτος Χάριτας 6

ἤτοι πλάσας ἢ γραφῇ μιμησάμενος, οὐχ οἷόν τε ἐγένετο
πυθέσθαι με, ἐπεὶ τά γε ἀρχαιότερα ἐχούσας ἐσθῆτα οἵ
τε πλάσται καὶ κατὰ ταὐτὰ ἐποίουν οἱ ζωγράφοι, καὶ
Σμυρναίοις τοῦτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Νεμέσεων ὑπὲρ
τῶν ἀγαλμάτων χρυσοῦ Χάριτες ἀνάκεινται, τέχνη Βου-
πάλου, τοῦτο δέ σφισιν ἐν τῷ Ὠιδείῳ Χάριτός ἐστιν
εἰκών, Ἀπελλοῦ γραφή, Περγαμηνοῖς δὲ ὡσαύτως ἐν 782
7 τῷ Ἀττάλου θαλάμῳ, Βουπάλου καὶ αὗται· καὶ πρὸς
τῷ ὀνομαζομένῳ Πυθίῳ Χάριτες καὶ ἐνταῦθά εἰσι, Πυ-
θαγόρου γράψαντος Παρίου· (Σωκράτης τε ὁ Σωφρο-
νίσκου πρὸ τῆς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐσόδου Χαρίτων εἰργά-
σατο ἀγάλματα Ἀθηναίοις.) καὶ ταῦτα μέν ἐστιν ὁμοίως
ἅπαντα ἐν ἐσθῆτι· οἱ δὲ ὕστερον, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ,
μεταβεβλήκασι τὸ σχῆμα αὐταῖς. Χάριτας γοῦν οἱ κατ'
ἐμὲ ἔπλασσόν τε καὶ ἔγραφον γυμνάς.

XXXVI. Γενομένης δὲ Ἐτεοκλεῖ τῆς τελευτῆς ἡ βα-
σιλεία περιῆλθεν ἐς τὸ Ἄλμου γένος. Ἄλμῳ δὲ αὐτῷ
μὲν θυγατέρες Χρυσογένεια ἐγένετο καὶ Χρύση· Χρύ-
σης δὲ τῆς Ἄλμου καὶ Ἄρεως ἔχει φήμη γενέσθαι Φλε-
γύαν, καὶ τὴν ἀρχήν, τοῦ Ἐτεοκλέους ἀποθανόντος
ἄπαιδος, ὁ Φλεγύας ἔσχεν οὗτος. Τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ
πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα εἶναι μετέθεντο ἀντὶ Ἀνδρηΐ-
2 δος, πόλις δὲ ἐγένετο ἥ τε ἐξ ἀρχῆς οἰκισθεῖσα ἡ Ἀν-
δρηΐς, καὶ προσέκτισεν ὁ Φλεγύας ὁμώνυμον αὑτῷ, τοὺς
τὰ πολεμικὰ ἀρίστους Ἑλλήνων συλλέξας ἐς αὐτήν.
2. Καὶ ἀπέστησάν τε ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων Ὀρχο-
μενίων ὑπὸ ἀνοίας καὶ τόλμης οἱ Φλεγύαι, καὶ ἦγον καὶ
ἔφερον τοὺς προσοίκους· τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν
συλήσοντες στρατεύουσι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὅτε καὶ Φιλάμ-
μων λογάσιν Ἀργείων ἐπ' αὐτοὺς βοηθήσας αὐτός τε
3 ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. Τοὺς
δὲ Φλεγύας πολέμῳ μάλιστα Ἑλλήνων χαίρειν μαρτυρεῖ

μοι καὶ ἔπη τῶν ἐν Ἰλιάδι περὶ Ἄρεως καὶ Φόβου τοῦ
Ἄρεως πεποιημένα,

Τὼ μὲν ἄρ' εἰς Ἐφύρους πόλεμον μέτα θωρήσσεσθον
ἠὲ μετὰ Φλεγύας μεγαλήτορας.

783 Ἐφύρους δὲ ἐνταῦθα, ἐμοὶ δοκεῖν, τοὺς ἐν τῇ Θεσπρω-
τίδι ἠπείρῳ λέγει. Τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρε-
ψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι καὶ ἰσχυροῖς
σεισμοῖς· τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπιπεσοῦσα
ἔφθειρε λοιμώδης· ὀλίγοι δὲ καὶ ἐς τὴν Φωκίδα δια-
φεύγουσιν ἐξ αὐτῶν.

3. Φλεγύᾳ δὲ οὐ γενομένων παίδων ἐκδέχεται Χρύ- 4
σης τὴν ἀρχήν, Χρυσογενείας τε ὢν τῆς Ἄλμου καὶ
Ποσειδῶνος. τούτῳ δὲ υἱὸς γίνεται Χρύσῃ Μινύας, καὶ
ἀπ' αὐτοῦ Μινύαι καὶ νῦν ἔτι ὧν ἦρχεν ὀνομάζονται.
Πρόσοδοι δὲ ἐγίνοντο τῷ Μινύᾳ τηλικαῦται μέγεθος
ὡς ὑπερβαλέσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ πλούτῳ· θησαυρόν
τε ἀνθρώπων ὧν ἴσμεν Μινύας πρῶτος ἐς ὑποδοχὴν
χρημάτων ᾠκοδομήσατο. Ἕλληνες δὲ ἄρα εἰσὶ δεινοὶ τὰ 5
ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μείζονι ἢ τὰ οἰκεῖα,
ὁπότε γε ἀνδράσιν ἐπιφανέσιν ἐς συγγραφὴν πυραμίδας
μὲν τὰς παρὰ Αἰγυπτίοις ἐπῆλθεν ἐξηγήσασθαι πρὸς τὸ
ἀκριβέστατον, θησαυρὸν δὲ τὸν Μινύου καὶ τὰ τείχη τὰ
ἐν Τίρυνθι οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ ἤγαγον μνήμης, οὐδὲν ὄντα
ἐλάττονος θαύματος. 4. Μινύου δὲ ἦν Ὀρχομενός, καὶ 6
ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἥ τε πόλις Ὀρχομενὸς καὶ οἱ
ἄνδρες ἐκλήθησαν Ὀρχομένιοι· διέμεινε δὲ οὐδὲν ἧσσον
καὶ Μινύας ἐπονομάζεσθαι σφᾶς ἐς διάκρισιν ἀπὸ Ὀρχο-
μενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ. Παρὰ τοῦτον τὸν Ὀρχομενὸν
βασιλεύοντα Ὕηττος ἀφίκετο ἐξ Ἄργους, φεύγων ἐπὶ
τῷ Μολούρου φόνῳ τοῦ Ἀρίσβαντος, ὅντινα ἀπέκτεινεν
ἐπὶ γυναικὶ ἑλὼν γαμετῇ· καὶ αὐτῷ τῆς χώρας ἀπένει-
μεν Ὀρχομενὸς ὅση νῦν περί τε Ὕηττόν ἐστι τὴν κώμην

7 καὶ ἡ ταύτῃ προσεχής. Ὑήττου δὲ ἐποιήσατο μνήμην καὶ
ὁ τὰ ἔπη συνθεὶς ἃς μεγάλας Ἠοίας καλοῦσιν Ἕλληνες·

Ὕηττος δὲ Μόλουρον Ἀρίσβαντος φίλον υἱόν
κτείνας ἐν μεγάροις εὐνῆς ἕνεχ᾽ ἧς ἀλόχοιο,
οἶκον ἀποπρολιπὼν φεῦγ᾽ Ἄργεος ἱπποβότοιο, 784
ἷξεν δ᾽ Ὀρχομενὸν Μινυήιον· καί μιν ὅ γ᾽ ἥρως
δέξατο, καὶ κτεάνων μοῖραν πόρεν ὡς ἐπιεικές.

8 Πρῶτος δὲ οὗτος ὁ Ὕηττος δίκην μοιχείας λαβὼν δῆλός
ἐστι· καὶ χρόνῳ ὕστερον Δράκοντος Ἀθηναίοις θεσμο-
θετήσαντος ἐκ τῶν ἐκείνου κατέστη νόμων, οὓς ἔγραφεν
ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἄλλων τε ὁπόσων ἄδειαν εἶναι χρή, καὶ
δὴ καὶ τιμωρίας μοιχοῦ. Τὸ δὲ ἀξίωμα τῶν Μινυῶν
ἐπὶ τοσοῦτο ἤδη προῆκτο, ὥστε καὶ Νηλεὺς Κρηθέως
βασιλεύων Πύλου γυναῖκα ἔσχεν ἐξ Ὀρχομενοῦ Χλῶριν
Ἀμφίονος τοῦ Ἰασίου.

XXXVII. Ἔδει δὲ ἄρα παυσθῆναι καὶ τὸ Ἅλμου γέ-
νος· οὐχ ὑπολείπεται γὰρ παῖδα Ὀρχομενός, καὶ οὕτως
ἐς Κλύμενον τὸν Πρέσβωνος τοῦ Φρίξου περιῆλθεν ἡ
ἀρχή. Κλυμένου δὲ γίνονται παῖδες, πρεσβύτατος μὲν
Ἐργῖνος, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Στράτιος καὶ Ἄρρων καὶ Πύλεος,
νεώτατος δὲ Ἀζεύς. 2. Κλύμενον μὲν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ
Ὀγχηστίου Ποσειδῶνος Θηβαίων φονεύουσιν ἄνδρες,
ἐξ ἀφορμῆς μικρᾶς ἐς ἅπαν θυμοῦ προαχθέντες· Ἐργῖ-
νος δὲ ὁ πρεσβύτατος τῶν Κλυμένου παίδων τὴν βασι-
2 λείαν παραλαμβάνει. Δύναμιν δὲ αὐτίκα αὐτός τε καὶ
οἱ ἀδελφοὶ συλλέξαντες ἦλθον ἐπὶ τὰς Θήβας· καὶ μάχῃ
μὲν ἐκράτησαν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου χωροῦσιν ἐς ὁμολο-
γίαν Θηβαίους κατὰ ἔτος ἕκαστον τελεῖν δασμὸν τοῦ
Κλυμένου φόνου. Ἡρακλέους δὲ ἐπιτραφέντος ἐν Θή-
βαις, οὕτω τοῦ δασμοῦ τε ἠλευθερώθησαν οἱ Θηβαῖοι
3 καὶ οἱ Μινύαι μεγάλως τῷ πολέμῳ προσέπταισαν. Ἐργῖ-
νος δὲ ἅτε κεκακωμένων ἐς τὸ ἔσχατον τῶν πολιτῶν

πρὸς μὲν τὸν Ἡρακλέα ἐποιήσατο εἰρήνην, πλοῦτον δὲ
785 τὸν πρότερον καὶ εὐδαιμονίαν ἐκείνην ἀνασώσασθαι
ζητῶν ἠμέλησεν ἁπάντων ὁμοίως τῶν ἄλλων, ὥστε καὶ
ἔλαθεν ἄγαμος καὶ ἄπαις ἀφικόμενος ἐς γῆρας. Ὡς δὲ
αὐτῷ χρήματα συνείλεκτο, ἐνταῦθα ἐπεθύμησέν οἱ γε-
νέσθαι παῖδας· ἐλθόντι δὲ ἐς Δελφοὺς καὶ ἐρομένῳ 4
περὶ παίδων χρᾷ τάδε ἡ Πυθία·

Ἐργῖνε Κλυμένοιο πάϊ Πρεσβωνιάδαο,
ὄψ᾽ ἦλθες γενεὴν διζήμενος, ἀλλ᾽ ἔτι καὶ νῦν
ἱστοβοῆϊ γέροντι νέην ποτίβαλλε κορώνην.

3. Λαβόντι δὲ αὐτῷ νέαν γυναῖκα κατὰ τὸ μάντευμα
Τροφώνιος γίνεται καὶ Ἀγαμήδης. λέγεται δὲ ὁ Τρο- 5
φώνιος Ἀπόλλωνος εἶναι καὶ οὐκ Ἐργίνου· καὶ ἐγώ τε
πείθομαι καὶ ὅστις παρὰ Τροφώνιον ἦλθε δὴ μαντευ-
σόμενος. Τούτους φασίν, ὡς ηὐξήθησαν, γενέσθαι
δεινοὺς θεοῖς τε ἱερὰ κατασκευάσασθαι καὶ βασίλεια
ἀνθρώποις· καὶ γὰρ τῷ Ἀπόλλωνι τὸν ναὸν ᾠκοδόμη-
σαν τὸν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὑριεῖ τὸν θησαυρόν. Ἐποίησαν
δὲ ἐνταῦθα τῶν λίθων ἕνα εἶναί σφισιν ἀφαιρεῖν κατὰ
τὸ ἐκτός· καὶ οἱ μὲν ἀεί τι ἀπὸ τῶν τιθεμένων ἐλάμβα-
νον· Ὑριεὺς δὲ εἴχετο ἀφασίᾳ, κλεῖς μὲν καὶ σημεῖα τὰ
ἄλλα ὁρῶν ἀκίνητα, τὸν δὲ ἀριθμὸν ἀεὶ τῶν χρημάτων
ἐλάττονα. ἵστησιν οὖν ὑπὲρ τῶν ἀγγείων, ἐν οἷς ὅ τε 6
ἄργυρος ἐνῆν καὶ ὁ χρυσός οἱ, πάγας ἤ τι καὶ ἄλλο, ὃ
τὸν ἐσελθόντα καὶ ἁπτόμενον τῶν χρημάτων καθέξειν
ἔμελλεν. ἐσελθόντος δὲ τοῦ Ἀγαμήδους, τὸν μὲν ὁ
δεσμὸς κατεῖχε, Τροφώνιος δὲ ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κε-
φαλήν, ὅπως μὴ ἡμέρας ἐπισχούσης ἐκεῖνος γένοιτο ἐν
αἰκίαις καὶ αὐτὸς μηνυθείη μετέχων τοῦ τολμήματος.
786 Καὶ Τροφώνιον μὲν ἐνταῦθα ἐδέξατο ἡ γῆ διαστᾶσα, 7
ἔνθα ἐστὶν ἐν τῷ ἄλσει τῷ ἐν Λεβαδείᾳ βόθρος τε Ἀγα-
μήδους καλούμενος καὶ πρὸς αὐτῷ στήλη. Τὴν δὲ ἀρχὴν

τῶν Ὀρχομενίων ἔσχεν Ἀσκάλαφος καὶ Ἰάλμενος Ἄρεως
εἶναι λεγόμενοι· μητρὸς δὲ Ἀστυόχης ἦσαν τῆς Ἄκτορος
τοῦ Ἀζέως τοῦ Κλυμένου· καὶ ὑπὸ τούτοις ἡγεμόσι Μι-
8 νύαι στρατεύουσιν ἐς Τροίαν. Μετέσχον Ὀρχομένιοι
καὶ τοῖς Κόδρου παισὶν ἐς Ἰωνίαν τοῦ στόλου. Γενομέ-
νους δὲ ἀναστάτους ὑπὸ Θηβαίων κατήγαγεν αὖθις ἐς
Ὀρχομενὸν Φίλιππος ὁ Ἀμύντου· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ δαιμο-
νίου σφίσιν ἐς τὸ ἀσθενέστερον ἔμελλεν ἀεὶ ῥέψειν.

XXXVIII. Ὀρχομενίοις δὲ πεποίηται ** καὶ Διονύ-
σου, τὸ δὲ ἀρχαιότατον Χαρίτων ἐστὶν ἱερόν. τὰς μὲν
δὴ πέτρας σέβουσί τε μάλιστα, καὶ τῷ Ἐτεοκλεῖ αὐτὰς
πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φασίν· τὰ δὲ ἀγάλματα τὰ σὺν
κόσμῳ πεποιημένα ἀνετέθη μὲν ἐπ' ἐμοῦ, λίθου δέ ἐστι
2 καὶ ταῦτα. 2. Ἔστι δέ σφισι καὶ κρήνη θέας ἀξία· κατα-
βαίνουσι δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ οἴσοντες. Θησαυρὸς δὲ ὁ
Μινύου, θαῦμα ὂν τῶν ἐν Ἑλλάδι αὐτῇ καὶ τῶν ἑτέρωθι
οὐδενὸς ὕστερον, πεποίηται τρόπον τοιόνδε· λίθου μὲν
εἴργασται, σχῆμα δὲ περιφερές ἐστιν αὐτῷ, κορυφὴ δὲ
οὐκ ἐς ἄγαν ὀξὺ ἀνηγμένη· τὸν δὲ ἀνωτάτω τῶν λίθων
3 φασὶν ἁρμονίαν παντὶ εἶναι τῷ οἰκοδομήματι. 3. Τάφοι
δὲ Μινύου τε καὶ Ἡσιόδου. καταδέξασθαι δέ φασιν
οὕτω τοῦ Ἡσιόδου τὰ ὀστᾶ. νόσου καταλαμβανούσης
λοιμώδους καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ βοσκήματα ἀποστέλ-
λουσι θεωροὺς παρὰ τὸν θεόν. τούτοις δὲ ἀποκρίνα-
σθαι λέγουσι τὴν Πυθίαν, Ἡσιόδου τὰ ὀστᾶ ἐκ τῆς Ναυ-
πακτίας ἀγαγοῦσιν ἐς τὴν Ὀρχομενίαν, ἄλλο δὲ εἶναί
σφισιν οὐδὲν ἴαμα. τότε δὲ ἐπερέσθαι δεύτερα ὅπου 787
τῆς Ναυπακτίας αὐτὰ ἐξευρήσουσι, καὶ αὖθις τὴν Πυ-
4 θίαν εἰπεῖν ὡς μηνύσοι κορώνη σφίσιν. οὕτω τοῖς θεο-
πρόποις ἀποβᾶσιν ἐς τὴν γῆν πέτραν τε οὐ πόρρω τῆς
ὁδοῦ καὶ τὴν ὄρνιθα ἐπὶ τῇ πέτρᾳ φασὶν ὀφθῆναι· καὶ

τοῦ Ἡσιόδου [τε] τὰ ὀστᾶ εὗρον ἐν χηραμῷ τῆς πέ-
τρας, καὶ ἐλεγεῖα ἐπὶ τῷ μνήματι ἐπιγέγραπται·

Ἄσκρη μὲν πατρὶς πολυλήϊος, ἀλλὰ θανόντος
ὀστέα πληξίππων γῆ Μινυῶν κατέχει
Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν Ἑλλάδι κῦδος ὀρεῖται
ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασάνῳ σοφίης.

4. Περὶ δὲ Ἀκταίωνος λεγόμενα ἦν Ὀρχομενίοις, 5
λυμαίνεσθαι τὴν γῆν πέτραν ἔχον εἴδωλον. ὡς δὲ ἐχρῶντο
ἐν Δελφοῖς, κελεύει σφίσιν ὁ θεός, ἀνευρόντας εἴ τι
ἦν Ἀκταίωνος λοιπόν, κρύψαι γῇ· κελεύει δὲ καὶ τοῦ
εἰδώλου χαλκῆν ποιησαμένους εἰκόνα πρὸς πέτρᾳ σιδήρῳ
δῆσαι. τοῦτο καὶ αὐτὸς δεδεμένον τὸ ἄγαλμα εἶδον·
καὶ τῷ Ἀκταίωνι ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος.

5. Σταδίους δὲ ἀφέστηκεν ἑπτὰ Ὀρχομενοῦ ναός τε 6
Ἡρακλέους καὶ ἄγαλμα οὐ μέγα. ἐνταῦθα τοῦ ποταμοῦ
τοῦ Μέλανός εἰσιν αἱ πηγαί, καὶ ὁ Μέλας ἐς λίμνην καὶ
οὗτος τὴν Κηφισίδα ἐκδίδωσιν. Ἐπέχει μὲν δὴ καὶ ἄλ-
λως τῆς Ὀρχομενίας τὸ πολὺ ἡ λίμνη, χειμῶνος δὲ ὥρᾳ
νότου τὰ πλείω πνεύσαντος ἔπεισιν ἐπὶ πλέον τῆς χώρας
τὸ ὕδωρ. Θηβαῖοι δὲ τὸν ποταμὸν τὸν Κηφισόν φασιν 7
ὑπὸ Ἡρακλέους ἐς τὸ πεδίον ἀποστραφῆναι τὸ Ὀρχο-
μένιον· τέως δὲ αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄρος ἐς θάλασσαν ἐξιέναι,
πρὶν ἢ τὸν Ἡρακλέα τὸ χάσμα ἐμφράξαι τὸ διὰ τοῦ
788 ὄρους. Ἐπίσταται μὲν οὖν καὶ Ὅμηρος λίμνην ἄλλως
τὴν Κηφισίδα οὖσαν καὶ οὐχ ὑπὸ Ἡρακλέους πεποιημέ-
νην, καὶ ἐπὶ τῷδε εἴρηκε·

λίμνῃ κεκλιμένος Κηφισίδι·

6. Ἔχει δὲ οὐδὲ εἰκότα λόγον τοὺς Ὀρχομενίους μὴ καὶ τὸ 8
χάσμα ἐξευρεῖν καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἀναρρήξαντας τὸ
ἔργον ἀποδοῦναι τὴν διέξοδον τῷ Κηφισῷ τὴν ἀρχαίαν,
ἐπεὶ μηδὲ ἄχρι τῶν Τρωϊκῶν χρήμασιν ἀδυνάτως εἶχον.

μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος ἐν Ἀχιλλέως ἀποκρίσει πρὸς τοὺς παρὰ Ἀγαμέμνονος πρέσβεις·

οὐδ' ὅσ' ἐς Ὀρχομενὸν ποτινίσσεται,

δῆλα δήπουθεν ὡς καὶ τότε προσιόντων τοῖς Ὀρχομενίοις χρημάτων πολλῶν.

9 Ἀσπληδόνα δὲ ἐκλιπεῖν τοὺς οἰκήτοράς φασιν ὕδατος σπανίζοντας· γενέσθαι δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἀσπληδόνος τῇ πόλει, τοῦτον δὲ εἶναι νύμφης τε Μιδείας καὶ Ποσειδῶνος. ὁμολογεῖ δὲ καὶ ἔπη σφίσιν ἃ ἐποίησε Χερσίας, ἀνὴρ Ὀρχομένιος·

ἐκ δὲ Ποσειδάωνος ἀγακλειτῆς τε Μιδείης
Ἀσπληδὼν γένεθ' υἱὸς ἀν' εὐρύχορον πτολίεθρον.

10 Τοῦδε τοῦ Χερσίου τῶν ἐπῶν οὐδεμία ἦν ἔτι κατ' ἐμὲ μνήμη, ἀλλὰ καὶ τάδε ἐπηγάγετο ὁ Κάλλιππος ἐς τὸν αὐτὸν λόγον τὸν ἔχοντα ἐς Ὀρχομενίους. τούτου δὲ τοῦ Χερσίου καὶ ἐπίγραμμα οἱ Ὀρχομένιοι τὸ ἐπὶ τῷ Ἡσιόδου τάφῳ μνημονεύουσιν.

XXXIX. Τὰ μὲν δὴ πρὸς τῶν ὀρῶν Φωκεῖς ὑπεροικοῦσιν Ὀρχομενίων, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ Λεβάδειά ἐστιν αὐτοῖς ὅμορος. αὕτη τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ᾤκεῖτο ἐπὶ μετεώρου, καὶ ὠνομάζετο Μίδεια ἀπὸ τῆς Ἀσπληδόνος μητρός· Λεβάδου δὲ ἐξ Ἀθηνῶν ἐς αὐτὴν ἀφικομένου κατέβησάν τε ἐς τὸ χθαμαλὸν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐκλήθη Λεβάδεια ἡ πόλις ἀπ' αὐτοῦ. πατέρα δὲ τοῦ Λεβάδου, καὶ καθ' ἥντινα αἰτίαν ἦλθεν, οὐκ ἴσασιν ἄλλο ἢ γυναῖκα εἶναι
2 Λεβάδου Λαονίκην. 2. Κεκόσμηται μὲν δὴ τὰ ἄλλα σφί- 789
σιν ἡ πόλις ὁμοίως τοῖς Ἑλλήνων μάλιστα εὐδαίμοσι, διείργει δὲ ἀπ' αὐτῆς τὸ ἄλσος τοῦ Τροφωνίου *** φασὶ δ' ἐνταῦθα Ἕρκυναν ὁμοῦ Κόρῃ τῇ Δήμητρος παίζουσαν καὶ ἔχουσαν χῆνα ἀφεῖναι τοῦτον ἄκουσαν· ἐς δὲ ἄντρον κοῖλον ἐσπτάντος καὶ ὑπὸ λίθον ἀποκρύψαντος αὐτόν, ἐσελθοῦσα ἡ Κόρη λαμβάνει τὸν ὄρνιθα

ὑπὸ τῷ λίθῳ κατακείμενον· ῥυῆναί τε δὴ τὸ ὕδωρ ὅθεν ἀνείλετο ἡ Κόρη τὸν λίθον, καὶ ὀνομασθῆναι τὸν ποτα-
μὸν ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν Ἕρκυναν. Καὶ ἔστι μὲν πρὸς τῇ 3
ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ναὸς Ἑρκύνης, ἐν δὲ αὐτῷ παρθένος χῆνα ἔχουσα ἐν ταῖς χερσίν· εἰσὶ δὲ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ποταμοῦ τε αἱ πηγαὶ καὶ ἀγάλματα ὀρθά, περιειλιγμένοι δέ εἰσιν αὐτῶν τοῖς σκήπτροις δράκοντες. ταῦτα εἰκάσαι μὲν ἄν τις Ἀσκληπιοῦ τε εἶναι καὶ Ὑγιείας, εἶεν δ' ἂν Τροφώνιος καὶ Ἕρκυνα, ἐπεὶ μηδὲ τοὺς δράκοντας Ἀσκληπιοῦ μᾶλλον ἢ καὶ Τροφωνίου νομίζουσιν ἱεροὺς εἶναι. Ἐπὶ δὲ τῷ ποταμῷ μνῆμά ἐστιν Ἀρκεσιλάου· Λήϊτον δὲ ἀνακομίσαι τοῦ Ἀρκεσιλάου τὰ ὀστᾶ ἐκ Τροίας.
3. Τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἐν τῷ ἄλσει Τροφωνίου ναὸς καὶ 4
ἄγαλμά ἐστιν, Ἀσκληπιῷ καὶ τοῦτο εἰκασμένον· Πραξιτέλης δὲ ἐποίησε τὸ ἄγαλμα. ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἱερὸν ἐπίκλησιν Εὐρώπης, καὶ Ζεὺς Ὑέτιος ἐν ὑπαίθρῳ. ἀναβᾶσι δὲ ἐπὶ τὸ μαντεῖον, καὶ αὐτόθεν ἰοῦσιν ἐς τὸ πρόσω τοῦ ὄρους, Κόρης ἐστὶ καλουμένη θήρα καὶ Διὸς Βασιλέως ναός. τοῦτον μὲν δὴ διὰ τὸ μέγεθος ἢ καὶ τῶν πολέμων τὸ ἀλλεπάλληλον ἀφείκασιν ἡμίεργον· ἐν δὲ ἑτέρῳ ναῷ Κρόνου καὶ Ἥρας καὶ Διός ἐστιν ἀγάλ-
ματα. ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἱερόν. 4. Κατὰ δὲ τὸ μαν- 5
τεῖον τοιάδε γίνεται. ἐπειδὰν ἀνδρὶ ἐς τοῦ Τροφωνίου κατιέναι δόξῃ, πρῶτα μὲν τεταγμένων ἡμερῶν δίαιταν ἐν οἰκήματι ἔχει· τὸ δὲ οἴκημα Δαίμονός τε ἀγαθοῦ καὶ Τύχης ἱερόν ἐστιν ἀγαθῆς. διαιτώμενός τε ἐνταῦθα τά
790 τε ἄλλα καθαρεύει καὶ λουτρῶν εἴργεται θερμῶν· τὸ δὲ λουτρὸν ὁ ποταμός ἐστιν ἡ Ἕρκυνα· καί οἱ καὶ κρέα ἄφθονά ἐστιν ἀπὸ τῶν θυσιῶν· θύει γὰρ δὴ ὁ κατιὼν αὐτῷ τε τῷ Τροφωνίῳ καὶ τοῦ Τροφωνίου τοῖς παισί, πρὸς δὲ Ἀπόλλωνί τε καὶ Κρόνῳ καὶ Διὶ ἐπίκλησιν Βασιλεῖ καὶ Ἥρᾳ τε Ἡνιόχῃ καὶ Δήμητρι ἣν ἐπονομάζοντες

6 Εὐρώπην τοῦ Τροφωνίου φασὶν εἶναι τροφόν. καθ
ἑκάστην δὲ τῶν θυσιῶν ἀνὴρ μάντις παρὼν ἐς τοῦ ἱε-
ρείου τὰ σπλάγχνα ἐνορᾷ, ἐνιδὼν δὲ προθεσπίζει τῷ
κατιόντι εἰ δὴ αὐτὸν εὐμενὴς ὁ Τροφώνιος καὶ ἵλεως
δέξεται. τῶν μὲν δὴ ἄλλων ἱερείων τὰ σπλάγχνα οὐχ
ὁμοίως δηλοῖ τοῦ Τροφωνίου τὴν γνώμην· ἐν δὲ νυκτὶ
ᾗ κάτεισιν ἕκαστος, ἐν ταύτῃ κριὸν θύουσιν ἐς βόθρον,
ἐπικαλούμενοι τὸν Ἀγαμήδην. θυμάτων δὲ τῶν πρότε-
ρον πεφηνότων αἰσίων λόγος ἐστὶν οὐδείς, εἰ μὴ καὶ
τοῦδε τοῦ κριοῦ τὰ σπλάγχνα τὸ αὐτὸ θέλοι λέγειν· ὁμο-
λογούντων δὲ καὶ τούτων, τότε ἕκαστος ἤδη κάτεισιν
7 εὔελπις. κάτεισι δὲ οὕτω. Πρῶτα μὲν ἐν τῇ νυκτὶ αὐ-
τὸν ἄγουσιν ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὴν Ἕρκυναν, ἀγαγόντες
δὲ ἐλαίῳ χρίουσι καὶ λούουσι δύο παῖδες τῶν ἀστῶν ἔτη
τρία που καὶ δέκα γεγονότες, οὓς Ἑρμᾶς ἐπονομάζουσιν·
οὗτοι τὸν καταβαίνοντά εἰσιν οἱ λούοντες καὶ ὁπόσα χρὴ
διακονούμενοι ἅτε παῖδες. τὸ ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν ἱερέων
οὐκ αὐτίκα ἐπὶ τὸ μαντεῖον, ἐπὶ δὲ ὕδατος πηγὰς ἄγεται·
8 αἱ δὲ ἐγγυτάτω εἰσὶν ἀλλήλων. ἐνταῦθα δὴ χρὴ πιεῖν
αὐτὸν Λήθης τε ὕδωρ καλούμενον, ἵνα λήθη γένηταί
οἱ πάντων ἃ τέως ἐφρόντιζε, καὶ ἐπὶ τῷδε ἄλλο αὖθις
ὕδωρ πίνει Μνημοσύνης, ἀπὸ τούτου τε μνημονεύει
τὰ ὀφθέντα οἱ καταβάντι. Θεασάμενος δὲ ἄγαλμα ὃ
ποιῆσαι Δαίδαλόν φασιν, ὑπὸ δὲ τῶν ἱερέων οὐκ ἐπι- 791
δείκνυται πλὴν ὅσοι παρὰ τὸν Τροφώνιον μέλλουσιν
ἔρχεσθαι, τοῦτο τὸ ἄγαλμα ἰδὼν καὶ θεραπεύσας τε καὶ
εὐξάμενος ἔρχεται πρὸς τὸ μαντεῖον, χιτῶνα ἐνδεδυκὼς
λινοῦν καὶ ταινίαις τὸν χιτῶνα ἐπιζωσθεὶς καὶ ὑποδη-
9 σάμενος ἐπιχωρίας κρηπῖδας. 5. Ἔστι δὲ τὸ μαντεῖον
ὑπὲρ τὸ ἄλσος ἐπὶ τοῦ ὄρους. κρηπὶς μὲν ἐν κύκλῳ
περιβέβληται λίθου λευκοῦ, περίοδος δὲ τῆς κρηπῖδος
κατὰ ἅλω τὴν ἐλαχίστην ἐστίν· ὕψος δὲ ἀποδέουσα δύο

εἶναι πήχεις. ἐφεστήκασι δὲ ἐπὶ τῇ κρηπῖδι ὀβελοὶ καὶ
αὐτοὶ χαλκοῖ καὶ αἱ συνέχουσαι σφᾶς ζῶναι· διὰ δὲ αὐ-
τῶν θύραι πεποίηνται. τοῦ περιβόλου δ' ἐντὸς χάσμα
γῆς ἐστὶν οὐκ αὐτόματον, ἀλλὰ σὺν τέχνῃ καὶ ἁρμονίᾳ
πρὸς τὸ ἀκριβέστατον ᾠκοδομημένον. Τοῦ δὲ οἰκοδο- 10
μήματος τούτου τὸ σχῆμα εἴκασται κριβάνῳ· τὸ δὲ εὖρος
ἡ διάμετρος αὐτοῦ τέσσαρας παρέχοιτο ἂν ὡς εἰκάσαι
πήχεις· βάθος δὲ τοῦ οἰκοδομήματος οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο
εἰκάζοι τις ἐς πλέον ὀκτὼ καθήκειν πηχῶν. Κατάβασις
δὲ οὐκ ἔστι πεποιημένη σφίσιν ἐς τὸ ἔδαφος· ἐπειδὰν
δὲ ἀνὴρ ἔρχηται παρὰ τὸν Τροφώνιον, κλίμακα αὐτῷ
κομίζουσι στενὴν καὶ ἐλαφράν. καταβάντι δέ ἐστιν ὀπὴ
μεταξὺ τοῦ τε ἐδάφους καὶ τοῦ οἰκοδομήματος· σπιθα-
μῶν τὸ εὖρος δύο, τὸ δὲ ὕψος ἐφαίνετο εἶναι σπιθαμῆς.
Ὁ οὖν κατιὼν κατακλίνας ἑαυτὸν ἐς τὸ ἔδαφος, ἔχων 11
μάζας μεμαγμένας μέλιτι προεμβάλλει τε ἐς τὴν ὀπὴν
τοὺς πόδας καὶ αὐτὸς ἐπιχωρεῖ, τὰ γόνατά οἱ τῆς ὀπῆς
ἐντὸς γενέσθαι προθυμούμενος· τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα
αὐτίκα ἐφειλκύσθη τε καὶ τοῖς γόνασιν ἐπέδραμεν,
ὥσπερ ποταμῶν ὁ μέγιστος καὶ ὠκύτατος συλληφθέντα
ὑπὸ δίνης ἀποκρύψειεν ἂν ἄνθρωπον. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν
τοῖς ἐντὸς τοῦ ἀδύτου γενομένοις οὐχ εἷς οὐδὲ ὁ αὐτὸς
τρόπος ἐστὶν ὅτῳ διδάσκονται τὰ μέλλοντα, ἀλλά πού
τις καὶ εἶδε καὶ ἄλλος ἤκουσεν. Ἀναστρέψαι δὲ ὀπίσω
792 τοῖς καταβᾶσι διὰ στομίου τε ἔστι τοῦ αὐτοῦ καὶ προ-
εκθεόντων σφίσι τῶν ποδῶν. Ἀποθανεῖν δὲ οὐδένα 12
τῶν καταβάντων λέγουσιν, ὅτι μὴ μόνον τῶν Δημη-
τρίου τινὰ δορυφόρων. τοῦτον δὲ οὔτε ποιῆσαι περὶ τὸ
ἱερόν φασιν οὐδὲν τῶν νενομισμένων, οὔτε χρησόμε-
νον τῷ θεῷ καταβῆναι, χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον ἐκκο-
μιεῖν ἐλπίσαντα ἐκ τοῦ ἀδύτου. λέγεται δὲ καὶ τούτου
τὸν νεκρὸν ἑτέρωθι ἀναφανῆναι καὶ οὐ κατὰ στόμα

ἐκβληθῆναι τὸ ἱερόν. Ἐς μὲν δὴ τὸν ἄνθρωπον λεγομέ-
13 νων καὶ ἄλλων εἴρηταί μοι τὰ ἀξιολογώτατα· τὸν δὲ ἀναβάντα παρὰ τοῦ Τροφωνίου παραλαβόντες αὖθις οἱ ἱερεῖς καθίζουσιν ἐπὶ θρόνον Μνημοσύνης καλούμενον, κεῖται δὲ οὐ πόρρω τοῦ ἀδύτου, καθεσθέντα δὲ ἐνταῦθα ἀνερωτῶσιν ὁπόσα εἶδέ τε καὶ ἐπύθετο· μαθόντες δὲ ἐπιτρέπουσιν αὐτὸν ἤδη τοῖς προσήκουσιν. οἱ δὲ ἐς τὸ οἴκημα ἔνθα καὶ πρότερον διῃτᾶτο παρά τε Τύχῃ καὶ Δαίμονι ἀγαθοῖς, ἐς τοῦτο ἀράμενοι κομίζουσι κάτοχόν τε ἔτι τῷ δείματι καὶ ἀγνῶτα ὁμοίως αὑτοῦ τε καὶ τῶν πέλας. ὕστερον μέντοι τά τε ἄλλα οὐδέν τι φρονήσει
14 μεῖον ἢ πρότερον, καὶ γέλως ἐπάνεισίν οἱ. Γράφω δὲ οὐκ ἀκοήν, ἀλλὰ ἑτέρους τε ἰδὼν καὶ αὐτὸς τῷ Τροφωνίῳ χρησάμενος. Τοὺς δὲ ἐς τοῦ Τροφωνίου κατελθόντας ἀνάγκη σφᾶς, ὁπόσα ἤκουσεν ἕκαστος ἢ εἶδεν, ἀναθεῖναι γεγραμμένα ἐν πίνακι. Λείπεται δ' ἔτι καὶ τοῦ Ἀριστομένους ἐνταῦθα ἡ ἀσπίς· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ὁποῖα ἐγένετο, ἐδήλωσα ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λόγου.

XL. Τὸ δὲ μαντεῖον οἱ Βοιωτοὶ τοῦτο οὐ πεπυσμένοι πρότερον ἐπ' αἰτίᾳ τοιᾷδε ἔγνωσαν. θεωροὺς ἀφ' ἑκάστης πόλεως ἄνδρας ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς· οὐ γὰρ δή σφισιν ἔτος δεύτερον ὗεν ὁ θεός. τούτοις αἰτοῦσιν ἐπανόρθωμα τοῦ αὐχμοῦ προσέταξεν ἡ Πυθία παρὰ Τροφώνιον ἐς Λεβάδειαν ἐλθοῦσιν εὕρασθαι παρὰ ἐκεί-
2 νου τὸ ἴαμα. Ὡς δὲ ἐς τὴν Λεβάδειαν ἐλθόντες οὐκ 793
ἐδύναντο εὑρεῖν τὸ μαντεῖον, ἐνταῦθα τῶν ἐξ Ἀκραιφνίου πόλεως Σάων, οὗτος δὲ ἦν καὶ ἡλικίᾳ τῶν θεωρῶν πρεσβύτατος, εἶδεν ἑσμὸν μελισσῶν *** ὅποι ποτ' ἂν ἀποτράπωνται καὶ αὐτοὺς ἕπεσθαι. αὐτίκα δὴ τὰς μελίσσας ἐς τοῦτο ἐσπετομένας ὁρᾷ τῆς γῆς, καὶ συνες *** εται σφίσιν ἐς τὸ μαντεῖον. Τοῦτον τὸν Σάωνα καὶ τὴν ἱερουργίαν τὴν καθεστηκυῖαν, καὶ ὁπόσα περὶ τὸ

χρηστήριον δρῶσιν ἄλλα, διδαχθῆναι παρὰ τοῦ Τροφωνίου φασί.

2. Δαιδάλου δὲ τῶν ἔργων δύο μὲν ταῦτά ἐστιν ἐν 3
Βοιωτίᾳ, Ἡρακλῆς τε ἐν Θήβαις καὶ παρὰ Λεβαδεῦσιν ὁ Τροφώνιος, τοσαῦτα δὲ ἕτερα ξόανα ἐν Κρήτῃ, Βριτόμαρτις ἐν Ὀλοῦντι καὶ Ἀθηνᾶ παρὰ Κνωσίοις· παρὰ τούτοις δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀριάδνης χορός, οὗ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι μνήμην ἐποιήσατο, ἐπειργασμένος ἐστὶν ἐπὶ λευκοῦ λίθου. καὶ Δηλίοις Ἀφροδίτης ἐστὶν οὐ μέγα ξόανον, λελυμασμένον τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑπὸ τοῦ χρόνου· κάτεισι δὲ ἀντὶ ποδῶν ἐς τετράγωνον σχῆμα. Πείθομαι 4
τοῦτο Ἀριάδνην λαβεῖν παρὰ Δαιδάλου, καὶ ἡνίκα ἠκολούθησε τῷ Θησεῖ, τὸ ἄγαλμα ἐπεκομίζετο οἴκοθεν· ἀφαιρεθέντα δὲ αὐτῆς τὸν Θησέα οὕτω φασὶν οἱ Δήλιοι τὸ ξόανον τῆς θεοῦ ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ, ἵνα μὴ οἴκαδε ἐπαγόμενος ἐς ἀνάμνησίν τε Ἀριάδνης ἐφέλκηται καὶ ἀεὶ νέας ἐπὶ τῷ ἔρωτι εὑρίσκηται τὰς συμφοράς. πέρα δὲ οὐκ οἶδα ὑπόλοιπα ὄντα τῶν Δαιδάλου· τοῖς γὰρ ἀνατεθεῖσιν ὑπὸ Ἀργείων ἐς τὸ Ἡραῖον καὶ ἐς Γέλαν τὴν ἐν Σικελίᾳ κομισθεῖσιν ἐξ Ὀμφάκης ἀφανισθῆναί σφισιν ὁ χρόνος καθέστηκεν αἴτιος.

3. Λεβαδέων δὲ ἔχονται Χαιρωνεῖς. ἐκαλεῖτο δὲ ἡ 5
πόλις καὶ τούτοις Ἄρνη τὸ ἀρχαῖον· θυγατέρα δὲ εἶναι λέγουσιν Αἰόλου τὴν Ἄρνην, ἀπὸ δὲ ταύτης κληθῆναι καὶ ἑτέραν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλιν· τὸ δὲ νῦν τοῖς Χαιρωνεῦσιν ὄνομα γεγονέναι ἀπὸ Χαίρωνος, ὃν Ἀπόλλωνός
794 φασιν εἶναι, μητέρα δὲ αὐτοῦ Θηρὼ τὴν Φύλαντος εἶναι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἠοίας ποιήσας·

Φύλας δ' ὤπυιεν κούρην κλειτοῦ Ἰολάου 6
Λειπεφίλην· ἣν δ' εἶδος Ὀλυμπιάδεσσιν ὁμοίη,
Ἱππότην δέ οἱ υἱὸν ἐνὶ μεγάροισιν ἔτικτεν
Θηρώ τ' εὐειδῆ, ἰκέλην φαέεσσι σελήνης.

Θηρὼ δ' Ἀπόλλωνος ἐν ἀγκοίνῃσι πεσοῦσα
γείνατο Χαίρωνος κρατερὸν μένος ἱπποδάμοιο.

Ὅμηρος δὲ ἐπιστάμενος, ἐμοὶ δοκεῖν, Χαιρώνειάν τε ἤδη καὶ Λεβάδειαν καλουμένας, ὅμως τοῖς ἀρχαίοις ἐχρήσατο ὀνόμασιν ἐς αὐτάς, καθότι καὶ Αἴγυπτον τὸν ποταμὸν εἶπεν, οὐ Νεῖλον.

7 4. *Χαιρωνεῦσι δὲ δύο ἐστὶν ἐν τῇ χώρᾳ τρόπαια,*
ἃ Ῥωμαῖοι καὶ Σύλλας ἔστησαν, Ταξίλον καὶ στρατιὰν
τὴν Μιθριδάτου κρατήσαντες. Φίλιππος δὲ οὐκ ἀνέ-
θηκεν ὁ Ἀμύντου τρόπαιον, οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ὁπόσας
μάχας ἄλλας βαρβάρους ἢ καὶ Ἕλληνας ἐνίκησεν· οὐ
γάρ τι Μακεδόσιν ἱστάναι τρόπαια ἦν νενομισμένον.
8 *Λέγεται δὲ ὑπὸ Μακεδόνων Κάρανον βασιλεύοντα ἐν*
Μακεδονίᾳ κρατῆσαι μάχῃ Κισσέως, ὃς ἐδυνάστευεν ἐν
χώρᾳ τῇ ὁμόρῳ. καὶ ὁ μὲν τρόπαιον ὁ Κάρανος κατὰ
νόμους τοὺς Ἀργείων ἔστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ· ἐπελθόντα
δέ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρό-
9 *παιον [καὶ] ἀφανισθῆναι *** [συνεῖναι τῇ] γνώμῃ, Κά-*
ρανον δὲ οὐκ εὖ βουλεύσασθαι, βαρβάροις τοῖς περιοι-
κοῦσιν ἐς ἔχθραν ἐθέλοντα ἀδιάλλακτον καταστῆναι·
χρῆναι γὰρ μήτε ὑπὸ αὐτοῦ Καράνου μήτε ὑπὸ τῶν
ὕστερον βασιλευσόντων Μακεδονίας τρόπαια ἵστασθαι,
εἰ ἐς εὔνοιάν ποτε τοὺς προσχώρους ὑπάξονται. μαρτυ- 795
ρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἀλέξανδρος οὐκ ἀναστήσας οὔτε ἐπὶ
Δαρείῳ τρόπαια οὔτε ἐπὶ ταῖς Ἰνδικαῖς νίκαις.

10 5. *Προσιόντων δὲ τῇ πόλει πολυάνδριον Θηβαίων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς Φίλιππον ἀγῶνι ἀποθανόντων· ἐπιγέγραπται μὲν δὴ ἐπίγραμμα οὐδέν, ἐπίθημα δὲ ἔπεστιν αὐτῷ λέων· φέροι δ' ἂν ἐς τῶν ἀνδρῶν μάλιστα τὸν θυμόν· ἐπίγραμμα δὲ ἄπεστιν, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι οὐδὲ ἐοικότα τῇ τόλμῃ σφίσι τὰ ἐκ τοῦ δαίμονος ἠκολούθησε.*

11 6. *Θεῶν δὲ μάλιστα Χαιρωνεῖς τιμῶσι τὸ σκῆπτρον ὃ*

ποιῆσαι Διί φησιν Ὅμηρος Ἥφαιστον, παρὰ δὲ Διὸς λα-
βόντα Ἑρμῆν δοῦναι Πέλοπι, Πέλοπα δὲ Ἀτρεῖ καταλι-
πεῖν, τὸν δὲ Ἀτρέα Θυέστῃ, παρὰ Θυέστου δὲ ἔχειν Ἀγα-
μέμνονα· τοῦτο οὖν τὸ σκῆπτρον σέβουσι, δόρυ ὀνομά-
ζοντες. καὶ εἶναι μέν τι θειότερον οὐχ ἥκιστα δηλοῖ τὸ ἐς
τοὺς ἀνθρώπους ἐπιφανὲς ἐξ αὐτοῦ· φασὶ δὲ ἐπὶ τοῖς 12
ὅροις αὐτῶν καὶ Πανοπέων τῶν ἐν τῇ Φωκίδι εὑρεθῆ-
ναι, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ χρυσὸν εὕρασθαι τοὺς Φωκεῖς,
σφίσι δὲ ἀσμένοις ἀντὶ χρυσοῦ γενέσθαι τὸ σκῆπτρον.
κομισθῆναι δὲ αὐτὸ ἐς τὴν Φωκίδα ὑπὸ Ἠλέκτρας τῆς
Ἀγαμέμνονος πείθομαι. Ναὸς δὲ οὐκ ἔστιν αὐτῷ δημο-
σίᾳ πεποιημένος, ἀλλὰ κατὰ ἔτος ἕκαστον ὁ ἱερώμενος
ἐν οἰκήματι ἔχει τὸ σκῆπτρον· καί οἱ θυσίαι ἀνὰ πᾶσαν
ἡμέραν θύονται, καὶ τράπεζα παράκειται παντοδαπῶν
κρεῶν καὶ πεμμάτων πλήρης.

XLI. *Ὁπόσα δὲ εἶναι τῶν Ἡφαίστου ποιηταί τε*
ᾄδουσι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἠκολούθηκεν ἡ φήμη, τού-
των, ὅτι μὴ τὸ Ἀγαμέμνονος σκῆπτρον, ἄλλο γε οὐδὲν
ἀξιόχρεών ἐστιν ἐς πίστιν. Λύκιοι μέν γε ἐν Πατάροις
ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος χαλκοῦν ἐπιδεικνύουσι κρα-
τῆρα, ἀνάθημα εἶναι φάμενοι Τηλέφου καὶ ἔργον Ἡφαί-
796 *στου· καὶ σφᾶς, ὥς γε εἰκός, λέληθε Θεόδωρον καὶ*
Ῥοῖκον Σαμίους εἶναι τοὺς διαχέαντας χαλκὸν πρώτους.
Πατρεῖς δὲ οἱ Ἀχαιοὶ λόγῳ μὲν λέγουσιν ὅτι Ἡφαίστου 2
ποίημά ἐστιν ἡ λάρναξ ἣν Εὐρύπυλος ἤνεγκεν ἐξ Ἰλίου,
ἔργῳ δὲ οὐ παρέχουσιν αὐτὴν θεάσασθαι. 2. *Ἔστι δὲ*
Ἀμαθοῦς ἐν Κύπρῳ πόλις· Ἀδώνιδος ἐν αὐτῇ καὶ
Ἀφροδίτης ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον· ἀνακεῖσθαι δὲ ἐνταῦθα
λέγουσιν ὅρμον Ἁρμονίᾳ μὲν δοθέντα ἐξ ἀρχῆς, καλού-
μενον δὲ Ἐριφύλης, ὅτι αὐτὴ δῶρον ἔλαβεν ἐπὶ τῷ ἀν-
δρί· ὃν ἀνέθεσαν μὲν οἱ παῖδες ἐς Δελφοὺς οἱ Φηγέως,
τρόπον δὲ ὅντινα ἐκτήσαντο αὐτόν, ἐδήλωσεν ἤδη μοι

τὰ ἐς Ἀρκάδας ἔχοντα, ἐσυλήθη δὲ ὑπὸ τυράννων τῶν
3 ἐν Φωκεῦσιν. οὐ μὴν παρὰ Ἀμαθουσίοις γε ἐν τῷ ἱερῷ
τοῦ Ἀδώνιδος, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐστίν· ἐν Ἀμαθοῦντι μὲν
γάρ ἐστι λίθοι χλωροί, συνδέοντος χρυσοῦ σφᾶς, ὁ ὅρ-
μος· τὸν δὲ τῇ Ἐριφύλῃ δοθέντα Ὅμηρός φησιν ἐν
Ὀδυσσείᾳ πεποιῆσθαι χρυσοῦ, καὶ οὕτως ἔχει·

Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα.

4 οὐ μὴν οὐδὲ ἠγνόει τοὺς ὅρμους τοὺς ποικίλους· ἐν μέν
γε τοῖς Εὐμαίου λόγοις πρὸς Ὀδυσσέα, πρὶν ἢ ἐκ Πύλου
Τηλέμαχον ἀφικέσθαι σφίσιν ἐπὶ τὴν αὐλήν, ἐν τούτοις
τοῖς λόγοις ἐστίν·

Ἤλυθ' ἀνὴρ πολυΐδρις ἐμοῦ πρὸς δώματα πατρός
χρύσεον ὅρμον ἔχων, μετὰ δ' ἠλέκτροισιν ἔερτο.

5 καὶ ἐν Πηνελόπης δώροις· ἄλλους τε γὰρ τῶν μνηστή-
ρων δῶρα καὶ Εὐρύμαχον διδόντα Πηνελόπῃ πεποίηκεν·

Ὅρμον δ' Εὐρύμαχος πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε
χρύσεον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς.

Ἐριφύλην δὲ οὐ χρυσῷ καὶ λίθοις ποικίλον δέξασθαί
φησιν ὅρμον. οὕτω τὸ εἰκὸς τῷ σκήπτρῳ πρόσεστιν εἶ-
ναι μόνον ποίημα Ἡφαίστου.

6 3. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν κρημνὸς Πετραχὸς κα- 797
λούμενος· Κρόνον δὲ ἐθέλουσιν ἐνταῦθα ἀπατηθῆναι
δεξάμενον ἀντὶ Διὸς πέτρον παρὰ τῆς Ῥέας, καὶ ἄγαλμα
7 Διὸς οὐ μέγα ἐστὶν ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. Ἐνταῦθα ἐν
τῇ Χαιρωνείᾳ μύρα ἀπὸ ἀνθῶν ἕψουσι κρίνου καὶ ῥό-
δου καὶ ναρκίσσου καὶ ἴρεως· ταῦτα ἀλγηδόνων ἰάματα
ἀνθρώποις γίνεται. τὸ δὲ ἐκ τῶν ῥόδων ποιούμενον, εἰ
καὶ ἀγάλματα εἰργασμένα ξύλου χρίοις, ῥύεται καὶ ταῦτα
σηπεδόνος. ἡ δὲ ἶρις φύεται μὲν ἐν ἕλεσι, μέγεθος δ'
ἐστὶν ἴση κρίνῳ, χρόαν δὲ οὐ λευκή, καὶ ὀσμὴν ἀποδεῖ
κρίνου.

ΦΩΚΙΚΑ.

798 I. Γῆς δὲ τῆς Φωκίδος ὅσον μὲν περὶ Τιθορέαν καὶ
Δελφούς ἐστιν αὐτῆς, ἐκ παλαιοτάτου φανερὰ τὸ ὄνομα
τοῦτο εἰληφυῖά ἐστιν ἀπὸ ἀνδρὸς Κορινθίου Φώκου τοῦ
Ὀρνυτίωνος· ἔτεσι δ' ὕστερον οὐ πολλοῖς ἐξενίκησε καὶ
ἁπάσῃ γενέσθαι τῇ ἐφ' ἡμῶν καλουμένῃ Φωκίδι, Αἰγι-
νητῶν ναυσὶν ἐς τὴν χώραν διαβάντων ὁμοῦ Φώκῳ τῷ
Αἰακοῦ. Τὰ μὲν δὴ ἀπαντικρὺ Πελοποννήσου καὶ τὰ 2
ἐπὶ Βοιωτίας καθήκουσιν ἐπὶ θάλασσαν οἱ Φωκεῖς, τῇ
μὲν ἐς Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, τῇ δὲ ἐπὶ Ἀντίκυ-
ραν πόλιν· τὰ δὲ πρὸς τοῦ Λαμιακοῦ κόλπου Λοκροὶ
σφᾶς παραθαλασσίους οἱ Ἐπικνημίδιοι κωλύουσιν εἶναι·
οὗτοι γὰρ δή εἰσιν οἱ ταύτῃ τὴν Φωκίδα ὑπεροικοῦντες,
Σκαρφεῖς μὲν τὰ ἐπέκεινα Ἐλατείας, ὑπὲρ δὲ Ὑάμπολιν
καὶ Ἄβας οἱ πόλιν τε Ὀποῦντα καὶ Ὀπουντίων ἐπί-
νειον νεμόμενοι Κῦνον.

2. Τὰ δὲ ἐπιφανέστατα Φωκεῦσίν ἐστιν ἐν κοινῷ 3
[ταῦτα]· πολέμου γὰρ τοῦ πρὸς Ἰλίῳ μετεσχήκασι, καὶ
Θεσσαλῶν ἐναντία ἐπολέμησαν πρότερον ἔτι ἢ ἐλάσαι
τὸν Μῆδον ἐπὶ Ἕλληνας, ὅτε δὴ καὶ ἐπεδείξαντο οἱ Φω-
799 κεῖς ἔργα ἐς μνήμην. Κατὰ γὰρ τὴν Ὑάμπολιν, ᾗ τοὺς
Θεσσαλοὺς προσεδέχοντο ἐμβαλεῖν σφίσιν ἐς τὴν χώραν,
ὑδρίας κεράμου πεποιημένας κατορύξαντες καὶ ἐπ' αὐ-
τὰς γῆν ἐπιφορήσαντες ὑπέμενον τὴν ἵππον τῶν Θεσ-
σαλῶν· οἱ δέ, ἅτε οὐ προπεπυσμένοι τῶν Φωκέων τὴν
τέχνην, ἐπελάσαντες τοὺς ἵππους λανθάνουσιν ἐπὶ τὰς
ὑδρίας. Ἐνταῦθα ἀπεχωλοῦντο μὲν οἱ ἵπποι τῶν ποδῶν
ἐσπιπτόντων σφίσιν ἐς τὰς ὑδρίας, ἐκτείνοντο δὲ καὶ
ἀπέπιπτον οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῶν ἵππων. Ὡς δὲ οἱ Θεσσα- 4

λοὶ μείζονι ἢ τὰ πρότερα ἐς τοὺς Φωκέας χρώμενοι τῇ
ὀργῇ συνελέχθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν καὶ ἐς τὴν
Φωκίδα ἐστρατεύοντο, ἐνταῦθα οἱ Φωκεῖς ἐν οὐ μικρῷ
ποιούμενοι δείματι τήν τε ἄλλην τῶν Θεσσαλῶν ἐς τὸν
πόλεμον παρασκευὴν καὶ οὐχ ἥκιστα τῆς ἵππου τὸ πλῆ-
θος καὶ ὁμοῦ τῷ ἀριθμῷ τὴν ἐς τοὺς ἀγῶνας τῶν τε ἵπ-
πων καὶ αὐτῶν μελέτην τῶν ἱππέων, ἀποστέλλουσιν ἐς
Δελφοὺς αἰτοῦντες τὸν θεὸν ἐκφυγεῖν τὸν ἐπιόντα κίν-
δυνον· καὶ αὐτοῖς ἀφίκετο μάντευμα·

Συμβαλέω θνητόν τε καὶ ἀθάνατον μαχέσασθαι,
νίκην δ' ἀμφοτέροις δώσω, θνητῷ δέ νυ μᾶλλον.

5 3. Ταῦτα ὡς ἐπύθοντο οἱ Φωκεῖς, λογάδας τριακοσίους
καὶ Γέλωνα ἐπ' αὐτοῖς ἄρχοντα ἀποστέλλουσιν ἐς τοὺς
πολεμίους ἄρτι ἀρχομένης νυκτός, προστάξαντές σφισι
κατοπτεῦσαί τε τὰ τῶν Θεσσαλῶν ὅντινα ἀφανέστατον
δύναιντο τρόπον, καὶ αὖθις ἐς τὸ στράτευμα ἐπανήκειν
κατὰ τῶν ὁδῶν τὴν μάλιστα ἄγνωστον, μηδὲ ἑκόντας
μάχης ἄρχειν. οὗτοι ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν οἱ λογάδες ἀπώ-
λοντο ἀθρόοι καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ ἡγούμενός σφισι Γέλων,
συμπατούμενοί τε ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν
6 φονευόμενοι. Καὶ ἡ συμφορὰ σφῶν κατάπληξιν τοῖς
ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν Φωκέων τηλικαύτην ἐνεποίη-
σεν, ὥστε [καὶ] τὰς γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ὅσα τῶν 800
κτημάτων ἄγειν ἦν σφίσιν ἢ φέρειν, ἔτι δὲ καὶ ἐσθῆτα
καὶ χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν
ἐς ταὐτὸ συλλέξαντες πυρὰν ὡς μεγίστην ἐποίησαν, καὶ
ἐπ' αὐτοῖς ἀριθμὸν τριάκοντα ἄνδρας ἀπολείπουσι·
προσετέτακτο δὲ τοῖς ἀνδράσιν, εἰ ἡττᾶσθαι τοὺς Φω-
κέας συμβαίνοι τῇ μάχῃ, τότε δὴ προαποσφάξαι μὲν τὰς
γυναῖκάς τε καὶ παῖδας καὶ ὡς ἱερεῖα ἀναθέντας ταῦτά
τε καὶ τὰ χρήματα ἐπὶ τὴν πυρὰν καὶ ἐνέντας πῦρ οὕ-
τως ἤδη διαφθαρῆναι καὶ αὐτοὺς ἤτοι ὑπ' ἀλλήλων ἢ

ἐς τὴν ἵππον τῶν Θεσσαλῶν ἐσπίπτοντας. Ἀντὶ τούτου
μὲν ἅπαντα τὰ ἀνάλγητα βουλεύματα ἀπόνοια ὑπὸ Ἑλ-
λήνων ὀνομάζεται Φωκική. 4. Τότε δὲ οἱ Φωκεῖς ἐποι-
οῦντο αὐτίκα ἐπὶ τοὺς Θεσσαλοὺς ἔξοδον. στρατηγοὶ δὲ 8
ἦσάν σφισι Ῥοῖός τε Ἀμβρωσεὺς καὶ Ὑαμπολίτης Δαΐ-
φάντης, οὗτος μὲν [δὴ] ἐπὶ τῇ ἵππῳ, δυνάμεως δὲ τῆς
πεζῆς ὁ Ἀμβρωσεύς. ὁ δὲ χώραν ἐν τοῖς ἄρχουσιν ἔχων
τὴν μεγίστην μάντις ἦν (Τελλίας) ὁ Ἠλεῖος, καὶ ἐς τὸν
Τελλίαν τοῖς Φωκεῦσι τῆς σωτηρίας ἀπέκειντο αἱ ἐλπί-
δες. Ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα τοῖς Φωκεῦσιν 9
ἐγίνετο ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ ἐς τὰς γυναῖκας καὶ ἐς τὰ τέκνα
δόξαντα, τήν τε σωτηρίαν οὐκ ἐν βεβαίῳ σφίσιν ἑώρων
σαλεύουσαν, καὶ τούτων ἕνεκα ἐς παντοῖα ἀφικνοῦντο
τολμήματα· προσγενομένου δὲ καὶ τοῦ ἐκ θεῶν εὐμε-
νοῦς, νίκην τῶν τότε ἀνείλοντο ἐπιφανεστάτην. Τότε 10
801 τὸ λόγιον τὸ γεγενημένον τοῖς Φωκεῦσι παρὰ τοῦ Ἀπόλ-
λωνος καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἐγνώσθη· τὸ γὰρ σύν-
θημα κατὰ τὰ αὐτὰ ὑπὸ τῶν στρατηγούντων ἐδίδοτο ἐν
ταῖς μάχαις Θεσσαλοῖς μὲν Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας, τοῖς δὲ ὁ
ἐπώνυμος Φῶκος. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ ἀνα-
θήματα οἱ Φωκεῖς ἀπέστειλαν ἐς Δελφοὺς Ἀπόλλωνι
Τελλίαν τε τὸν μάντιν καὶ ὅσοι μαχομένοις ἄλλοι σφί-
σιν ἐστρατήγησαν, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ ἥρωας τῶν ἐπι-
χωρίων· ἔργα δὲ αἱ εἰκόνες Ἀριστομέδοντός εἰσιν Ἀρ-
γείου.

5. Εὑρέθη δὲ καὶ ὕστερον τοῖς Φωκεῦσιν οὐκ ἀπο- 11
δέον σοφίᾳ τῶν προτέρων. ὡς γὰρ δὴ τὰ στρατόπεδα
ἀντεκάθητο περὶ τὴν ἐς τὴν Φωκίδα ἐσβολήν, λογάδες
Φωκέων πεντακόσιοι φυλάξαντες πλήρη τὸν κύκλον τῆς
σελήνης ἐπιχειροῦσιν ἐν τῇ νυκτὶ τοῖς Θεσσαλοῖς, αὐτοί
τε ἀληλιμμένοι γύψῳ καὶ ἐνδεδυκότες ὅπλα λευκὰ ἐπὶ
τῇ γύψῳ. ἐνταῦθα ἐξεργασθῆναι φόνον τῶν Θεσσαλῶν

λέγεται πλεῖστον, θειότερόν τι ἡγουμένων ἢ κατὰ ἔφο-
δον πολεμίων τὸ ἐν τῇ νυκτὶ συμβαῖνον. ὁ δὲ Ἠλεῖος
ἦν Τελλίας ὃς καὶ ταῦτα τοῖς Φωκεῦσιν ἐμηχανήσατο
ἐς τοὺς Θεσσαλούς.

II. Ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν Εὐρώπην ὁ Περσῶν στρατὸς διέβη,
λέγεται τοὺς Φωκέας φρονῆσαι μὲν ὑπὸ ἀνάγκης τὰ βα-
σιλέως, αὐτομολῆσαι δὲ ἐκ τῶν Μήδων καὶ ἐς τὸ Ἑλλη-
νικὸν παρὰ τὸ ἔργον τὸ Πλαταιᾶσι παρατάξασθαι. Χρόνῳ
δὲ ὕστερον κατέλαβεν αὐτοὺς ζημιωθῆναι χρήμασιν ὑπὸ
Ἀμφικτυόνων· οὐδὲ ἔχω τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς ἐξευρεῖν,
εἴτε ἀδικήσασιν ἐπεβλήθη σφίσιν, εἴτε Θεσσαλοὶ κατὰ
τὸ ἐκ παλαιοῦ μῖσος γενέσθαι τὴν ζημίαν τοῖς Φωκεῦσιν
2 ἦσαν οἱ πράξαντες. Ἐχόντων δὲ ἀθύμως αὐτῶν πρὸς
τῆς ζημίας τὸ μέγεθος, Φιλόμηλος σφᾶς ὑπολαβὼν ὁ
Θεοτίμου, Φωκέων οὐδενὸς ἀξιώματι ὕστερος, πατρὶς 802
δὲ αὐτῷ Λέδων τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἦν πόλεων, οὗτος
οὖν ὁ Φιλόμηλος τήν τε ἔκτισιν αὐτοῖς ἀδύνατον ἀπέ-
φηνε τῶν χρημάτων, καὶ ἀνέπειθε τὸ ἱερὸν καταλαβεῖν
τὸ ἐν Δελφοῖς, λέγων καὶ ἄλλα ἐπαγωγὰ καὶ ὡς τὰ
Ἀθηναίων καὶ ἐκ Λακεδαίμονος ἐπιτήδεια ἐξ ἀρχῆς
ἐστὶν αὐτοῖς, Θηβαίων δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος κατασταίη
σφίσιν ἐς πόλεμον, περιέσεσθαι καὶ ἀρετῇ σφᾶς καὶ
3 δαπάνῃ χρημάτων. ταῦτα τοῦ Φιλομήλου λέγοντος οὐκ
ἐγίνετο ἀκούσια τῷ πλήθει τῶν Φωκέων, εἴτε τὴν γνώ-
μην σφίσι τοῦ θεοῦ βλάπτοντος, εἴτε καὶ αὐτοῖς πεφυ-
κόσιν ἐπίπροσθεν εὐσεβείας τὰ κέρδη ποιεῖσθαι. 2. Τὴν
δὲ τῶν Δελφῶν κατάληψιν ἐποιήσαντο οἱ Φωκεῖς Ἡρα-
κλείδου μὲν πρυτανεύοντος ἐν Δελφοῖς καὶ Ἀγαθο-
κλέους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, τετάρτῳ δὲ ἔτει πέμπτης
ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, ἣν Πρῶρος ἐνίκα Κυρη-
4 ναῖος στάδιον. Καταλαβοῦσι δὲ αὐτοῖς τὸ ἱερὸν ξενικά
τε αὐτίκα τὰ ἰσχυρότατα τῶν ἐν Ἕλλησιν ἠθροίσθη, καὶ

οἱ Θηβαῖοί σφισιν ἐς πόλεμον ἐκ τοῦ φανεροῦ καθεστή-
κεσαν, διάφοροι καὶ τὰ πρότερα ὄντες. χρόνος μὲν δὴ
ἐγένετο ὃν ἐπολέμησαν, δέκα ἔτη συνεχῶς· καὶ ἐν το-
σούτῳ πολέμου μήκει πολλάκις μὲν οἱ Φωκεῖς καὶ τὰ
παρ' αὐτοῖς ξενικὰ ἐνίκησε, πολλάκις δὲ ἦν τὰ τῶν Θη-
βαίων ἐπικρατέστερα. Γενομένης δὲ κατὰ Νεῶνα πόλιν
συμβολῆς ἐτράποντο οἱ Φωκεῖς, καὶ ὁ Φιλόμηλος ῥίπτει
τε αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ κατὰ ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου κρη-
μνοῦ καὶ ἀφίησιν οὕτω τὴν ψυχήν· ἐτέτακτο δὲ καὶ
ἄλλως τοῖς Ἀμφικτυόσιν ἐς τοὺς συλῶντας αὕτη ἡ δίκη.
3. Μετὰ δὲ Φιλόμηλον τελευτήσαντα Ὀνομάρχῳ μὲν τὴν 5
ἡγεμονίαν διδόασιν οἱ Φωκεῖς, ἐς δὲ τῶν Θηβαίων τὴν
συμμαχίαν προσεχώρησε Φίλιππος ὁ Ἀμύντου· καί,
ἐκράτησε γὰρ Φίλιππος τῆς συμβολῆς, φεύγων ὁ Ὀνό-
μαρχος καὶ ἐπὶ θάλασσαν ἀφικόμενος ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν
στρατιωτῶν κατηκοντίσθη τῶν οἰκείων, ὡς τὴν ἧσσάν
σφισιν ὑπὸ ἀτολμίας συμβᾶσαν τῆς ἐκείνου καὶ ἐς τὸ
803 στρατηγεῖν ἀπειρίας. 4. Ὀνομάρχῳ μὲν τέλος τοῦ βίου 6
τοιοῦτον ἐπήγαγεν ὁ δαίμων, στρατηγὸν δὲ αὐτοκρά-
τορα εἵλοντο ἀδελφὸν τοῦ Ὀνομάρχου Φαῦλον. ** παρε-
ληλυθέναι τε δὴ ἄρτι ἐπὶ τῶν Φωκέων τὴν ἀρχήν, καὶ
ὄψιν ὀνείρατος ἰδεῖν τοιάνδε. ἐν τοῖς ἀναθήμασι τοῦ
Ἀπόλλωνος μίμημα ἦν χαλκοῦν χρονιωτέρου, κατερρυ-
ηκότος τε ἤδη τὰς σάρκας καὶ τὰ ὀστᾶ ὑπολειπομένου
μόνα· ἀνάθημα δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἱπποκράτους ἐλέγετο
εἶναι τοῦ ἰατροῦ. τούτῳ δὴ ἑαυτὸν ἐοικέναι τῷ ἀνα-
θήματι ἔδοξεν ὁ Φαῦλος· αὐτίκα δὲ ὑπολαβοῦσα αὐτὸν
φθοώδης νόσος ἐπετέλει τοῦ ἐνυπνίου τὴν μαντείαν.
5. Φαΰλου δὲ ἀποθανόντος ἐς Φάλαικον τὸν παῖδα αὐ- 7
τοῦ περιεχώρησεν ἡ ἐν Φωκεῦσι δυναστεία· καὶ ἐπεὶ
ἔσχεν ὁ Φάλαικος (αἰτίαν) ἰδίᾳ περιποιεῖσθαι τῶν ἱερῶν
χρημάτων, ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς. διαβὰς δὲ ναυσὶν ἐς

Κρήτην ὁμοῦ Φωκέων τοῖς ἠρημένοις τὰ ἐκείνου καὶ
μοίρᾳ τοῦ ξενικοῦ, Κυδωνίᾳ προσκαθήμενος, οὐ γάρ
οἱ διδόναι χρήματα ἐβούλοντο αἰτοῦντι, τῆς στρατιᾶς
τὸ πολὺ ἀπόλλυσι καὶ αὐτὸς ἀπώλετο.

III. Δεκάτῳ δὲ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν τοῦ ἱεροῦ κα-
τάληψιν ἐπέθηκεν ὁ Φίλιππος πέρας τῷ πολέμῳ, Φω-
κικῷ τε καὶ ἱερῷ κληθέντι τῷ αὐτῷ, Θεοφίλου μὲν
Ἀθήνησιν ἄρχοντος, ὀγδόης δὲ ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατο-
στῆς ἔτει πρώτῳ, ἣν Πολυκλῆς ἐνίκα στάδιον Κυρη-
ναῖος. 2. καὶ ἐς ἔδαφος ἁλοῦσαι κατεβλήθησαν τῶν
Φωκέων αἱ πόλεις· ἀριθμὸς δὲ ἦν αὐτῶν Λίλαια καὶ
Ὑάμπολις καὶ Ἀντίκυρα καὶ Παραποτάμιοι καὶ Πανο-
2 πεύς τε καὶ Δαυλίς. Τούτων μὲν δὴ ὄνομα ἦν ἐκ πα-
λαιοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπῶν ἕνεκα τῶν Ὁμήρου· τὰς δὲ
αὐτῶν ἡ στρατιὰ καταπρήσασα ἡ μετὰ Ξέρξου γνωριμω- 804
τέρας ἐς τὸ Ἑλληνικὸν ἐποίησεν, Ἐρωχὸν καὶ Χαράδραν
καὶ Ἀμφίκλειαν καὶ Νεῶνα καὶ Τιθρώνιον καὶ Δρυ-
μαίαν. αἱ δὲ ἄλλαι, πλήν γε δὴ Ἐλατείας, τὰ πρότερα
οὐκ ἐπιφανεῖς ἦσαν, Τραχίς τε ἡ Φωκικὴ καὶ Μεδεὼν
ὁ Φωκικὸς καὶ Ἐχεδάμεια καὶ Ἄμβρωσος καὶ Λέδων καὶ
Φλυγόνιον ἔτι καὶ Στεῖρις. Τότε δὲ κατεσκάφησάν τε
αἱ κατειλεγμέναι, καὶ ἐς κώμας πλὴν Ἄβας ᾠκίσθησαν
αἱ ἄλλαι· Ἀβαίοις δὲ ἐκτὸς ἀσεβείας ὑπῆρχε καθεστη-
κέναι, καὶ οὔτε τοῦ ἱεροῦ τῆς καταλήψεως οὔτε τοῦ
3 πολέμου μετεσχήκεσαν. Ἀφῃρέθησαν δὲ οἱ Φωκεῖς καὶ
μετεῖναί σφισιν ἱεροῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ συνόδου τῆς
ἐς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ τὰς ψήφους αὐτῶν Μακεδόσιν
ἔδοσαν οἱ Ἀμφικτυόνες. ἀνὰ χρόνον μέντοι τοῖς Φω-
κεῦσιν αἱ πόλεις ἀνῳκίσθησαν καὶ ἐς τὰς πατρίδας
κατήχθησαν ἐκ τῶν κωμῶν, πλὴν εἰ μὴ ἀνοικισθῆναί
τινας ἐκώλυσεν ἀσθένειά τε ἡ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἡ τῶν χρη-
μάτων ἐν τῷ τότε ἐνδείᾳ· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Θηβαῖοι σφᾶς

ἦσαν οἱ κατάγοντες, πρὶν ἢ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ συμβῆναι
πταῖσμα Ἕλλησι. 3. Καὶ ἀγῶνος τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ 4
μετέσχον οἱ Φωκεῖς, καὶ ὕστερον περὶ Λαμίαν καὶ ἐν
805 Κραννῶνι ἐναντία Ἀντιπάτρου καὶ Μακεδόνων ἐμαχέ-
σαντο· Γαλάτας δὲ καὶ τὴν Κελτικὴν στρατιὰν προθυ-
μότατα ἠμύνοντο Ἑλλήνων, θεῷ τε τιμωροῦντες τῷ ἐν
Δελφοῖς καὶ ἐς ἀπολογίαν ἅμα, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν ἀρ-
χαίων ἐγκλημάτων. τούτοις μὲν δὴ τοιαῦτα ὑπῆρχεν
ἐς μνήμην.

IV. Στάδια δὲ ἐκ Χαιρωνείας εἴκοσιν ἐς Πανοπέας
ἐστί, πόλιν Φωκέων, εἴγε ὀνομάσαι τις πόλιν καὶ τού-
τους, οἷς γε οὐκ ἀρχεῖα, οὐ γυμνάσιόν ἐστιν, οὐ θέα-
τρον, οὐκ ἀγορὰν ἔχουσιν, οὐχ ὕδωρ κατερχόμενον ἐς
κρήνην, ἀλλὰ ἐν στέγαις κοίλαις κατὰ τὰς καλύβας μά-
λιστα τὰς ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐνταῦθα οἰκοῦσιν ἐπὶ χαράδρᾳ.
ὅμως δὲ ὅροι τε τῆς χώρας εἰσὶν αὐτοῖς ἐς τοὺς ὁμόρους,
καὶ ἐς τὸν σύλλογον συνέδρους καὶ οὗτοι πέμπουσι τὸν
Φωκικόν. Καὶ γενέσθαι μὲν τῇ πόλει τὸ ὄνομα λέγουσιν
ἀπὸ τοῦ Ἐπειοῦ πατρός, αὐτοὶ δὲ οὐ Φωκεῖς, Φλεγύαι
δὲ εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν φασὶ τὴν
Φωκίδα ἐκ τῆς Ὀρχομενίας. Πανοπέων δὲ τὸν ἀρχαῖον 2
θεώμενοι περίβολον ἑπτὰ εἶναι σταδίων μάλιστα εἰκά-
ζομεν· ὑπῆει τε ἐπῶν ἡμᾶς τῶν Ὁμήρου μνήμη ὧν ἐποί-
ησεν ἐς Τιτυόν, καλλίχορον τῶν Πανοπέων ὀνομάσας
τὴν πόλιν, καὶ ὡς ἐν τῇ μάχῃ τῇ [γε] ἐπὶ τῷ Πατρόκλου
νεκρῷ καὶ Σχεδίον τὸν Ἰφίτου βασιλεύοντα Φωκέων
καὶ ἀποθανόντα ὑφ' Ἕκτορος κατοικεῖν εἶπεν ἐν τῷ
Πανοπεῖ. Τοῦτο μὲν δὴ ἐφαίνετο ἡμῖν ἔχειν αἰτίαν,
φόβῳ τῶν Βοιωτῶν, κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἐκ τῆς Βοι-
ωτίας ἡ ἐς τὴν Φωκίδα ἐσβολὴ ῥᾴστη, ἐνταῦθα οἰκεῖν
τὸν βασιλέα ἅτε φρουρίῳ τῷ Πανοπεῖ χρώμενον· τὸ ἕτε- 3
ρον δὲ οὐκ ἐδυνήθην συμβαλέσθαι πρότερον, ἐφ' ὅτῳ

καλλίχορον τὸν Πανοπέα εἴρηκε, πρὶν ἢ ἐδιδάχθην ὑπὸ 806
τῶν παρ' Ἀθηναίοις καλουμένων Θυιάδων. 2. Αἱ δὲ
Θυιάδες γυναῖκες μέν εἰσιν Ἀττικαί, φοιτῶσαι δὲ ἐς
τὸν Παρνασὸν παρὰ ἔτος αὐταί τε καὶ αἱ γυναῖκες Δελ-
φῶν ἄγουσιν ὄργια Διονύσῳ. ταύταις ταῖς Θυιάσι κατὰ
τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ὁδὸν καὶ ἀλλαχοῦ χοροὺς ἱστάναι καὶ
παρὰ τοῖς Πανοπεῦσι καθέστηκε· καὶ ἡ ἐπίκλησις ἡ ἐς
τὸν Πανοπέα Ὁμήρου ὑποσημαίνειν τῶν Θυιάδων δοκεῖ
τὸν χορόν.

4 3. Πανοπεῦσι δέ ἐστιν ἐπὶ τῇ ὁδῷ πλίνθου τε ὠμῆς
οἴκημα οὐ μέγα καὶ ἐν αὐτῷ λίθου τοῦ Πεντέλησιν
ἄγαλμα, ὃν Ἀσκληπιόν, οἱ δὲ Προμηθέα εἶναί φασι· καὶ
παρέχονταί γε τοῦ λόγου μαρτύρια. λίθοι κεῖνταί σφι-
σιν ἐπὶ τῇ χαράδρᾳ, μέγεθος μὲν ἑκάτερος ὡς φόρτον
ἀποχρῶντα ἁμάξης εἶναι, χρῶμα δέ ἐστι πηλοῦ σφίσιν,
οὐ γεώδους, ἀλλ' οἷος ἂν χαράδρας γένοιτο ἢ χειμάρρου
ψαμμώδους· παρέχονται δὲ καὶ ὀσμὴν ἐγγύτατα χρωτὶ
ἀνθρώπου. ταῦτα ἔτι λείπεσθαι τοῦ πηλοῦ λέγουσιν ἐξ
οὗ καὶ ἅπαν ὑπὸ τοῦ Προμηθέως τὸ γένος πλασθῆναι
5 τῶν ἀνθρώπων. 4. Ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ χαράδρᾳ καὶ Τιτυοῦ
μνῆμά ἐστι. περίοδος μὲν τοῦ χώματος τρίτον μάλιστα
που σταδίου· τὸ δὲ ἔπος [ἐστὶν] ἐν Ὀδυσσείᾳ,

κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα

οὐκ ἐπὶ μεγέθει πεποιῆσθαι τοῦ Τιτυοῦ φασίν, ἀλλ'
ἔνθα ὁ Τιτυὸς ἐτέθη, Πλέθρα ἐννέα εἶναι τῷ χωρίῳ
6 (ὄνομα). Κλέων δὲ ἀνὴρ Μάγνης, οἳ τῷ Ἕρμῳ προσοι-
κοῦσιν, ἔφασκεν ἐς τὰ παράδοξα ἀπίστους εἶναι τῶν
ἀνθρώπων οἷς ἂν μὴ παρὰ τὸν αὐτῶν γένηται βίον
θεάμασιν ἐπιτυχεῖν λόγου μείζοσιν, αὐτὸς δὲ καὶ Τιτυὸν
καὶ ἄλλους ἔφη πείθεσθαι γεγονέναι κατὰ τὴν φήμην·
τυχεῖν γὰρ δὴ ὢν ἐν Γαδείροις, καὶ ἐκπλεῦσαι μὲν αὐ-
τός τε καὶ τὸν ἄλλον πάντα ὄχλον ἐκ τῆς νήσου κατὰ τὸ

Ἡρακλέους πρόσταγμα, ὡς δὲ αὖθις ἐπανήκειν ἐς τα
807 Γάδειρα, ἄνδρα εὑρεῖν θαλάσσιον ἐκπεπτωκότα ἐς την
γῆν· τοῦτον πλέθρα μὲν πέντε μάλιστα ἐπέχειν, κεραυ-
νωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καίεσθαι. οὗτος μὲν δὴ
ταῦτα ἔλεγεν.

5. Πανοπέως δὲ ὅσον στάδια ἑπτὰ ἀπέχει Δαυλίς. 7
οἱ δὲ ἐνταῦθα ἄνθρωποι πλῆθος μέν εἰσιν οὐ πολλοί,
μεγέθει δὲ καὶ ἀλκῇ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι δοκιμώτατοι Φωκέων.
τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει τεθῆναι λέγουσιν ἀπὸ Δαυλίδος
νύμφης, θυγατέρα δὲ εἶναι τοῦ Κηφισοῦ τὴν Δαυλίδα.
τοῖς δέ ἐστιν εἰρημένον ὡς τὸ χωρίον, ἔνθα ἡ πόλις
ᾠκίσθη, παρείχετο συνεχῆ δένδρα, καλεῖσθαι δὲ τὰ
δασέα ὑπὸ τῶν πάλαι δαῦλα· ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ Αἰσχύ-
λον τὰ Γλαύκου τοῦ Ἀνθηδονίου γένεια ὑπήνην ὠνο-
μακέναι δαῦλον. 6. Ἐνταῦθα ἐν τῇ Δαυλίδι παραθεῖναι 8
τῷ Τηρεῖ τὸν παῖδα αἱ γυναῖκες λέγονται, καὶ ἀνθρώ-
ποις τῶν ἐπὶ τραπέζῃ μιασμάτων τοῦτο ἦρξεν. Ὁ δὲ
ἔποψ ἐς ὃν ἔχει λόγος τὸν Τηρέα ἀλλαγῆναι, οὗτος ὁ
ὄρνις μέγεθος μὲν ὀλίγον ἐστὶν ὑπὲρ ὄρτυγα, ἐπὶ τῇ
κεφαλῇ δέ οἱ τὰ πτερὰ ἐς λόφου σχῆμα ἐξῆρται. Θαυμά- 9
σαι δὲ ἄξιον, ὅτι ἐν τῇ γῇ ταύτῃ χελιδόνες οὔτε τίκτου-
σιν οὔτε ἐκλέπουσί γε τὰ ᾠά, οὐδ' ἂν ἀρχὴν πρὸς οἰκή-
ματος ὀρόφῳ νεοσσιὰν χελιδὼν ποιήσαιτο· λέγουσι δὲ
οἱ Φωκεῖς ὡς τῇ Φιλομήλᾳ καὶ ὄρνιθι οὔσῃ Τηρέως
δεῖμα καὶ τῆς πατρίδος ἔπεστι τῆς Τηρέως. Δαυλιεῦσι
δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν καὶ ἄγαλμά ἐστιν ἀρχαῖον· τὸ δὲ ξόα-
νον τὸ ἔτι παλαιότερον λέγουσιν ἐπαγαγέσθαι Πρόκνην
ἐξ Ἀθηνῶν. 7. Ἔστι δὲ τῆς Δαυλίας χώρα καλουμένη 10
Τρωνίς· ἐνταῦθα ἡρῷον ἥρω ἀρχηγέτου πεποίηται· τὸν
δὲ ἥρω τοῦτον Ξάνθιππον οὐκ ἀφανῆ τὰ ἐς πόλεμον,
οἱ δὲ Φῶκον εἶναι τὸν Ὀρνυτίωνος τοῦ Σισύφου φασίν.
ἔχει δ' οὖν ἐπὶ ἡμέρᾳ τε πάσῃ τιμάς, καὶ ἄγοντες ἱερεῖα

οἱ Φωκεῖς τὸ μὲν αἷμα δι' ὀπῆς ἐσχέουσιν ἐς τὸν τάφον,
τὰ δὲ κρέα ταύτῃ σφίσιν ἀναλοῦν καθέστηκεν.

V. Ἔστι δὲ καὶ ἄνοδος διὰ τῆς Δαυλίδος ἐς τὰ ἄκρα 808
τοῦ Παρνασσοῦ, μακροτέρα τῆς ἐκ Δελφῶν, οὐ μέντοι
καὶ κατὰ ταὐτὰ χαλεπή. Ἐς δὲ τὴν ἐπὶ Δελφῶν εὐθεῖαν
ἀναστρέψαντι ἐκ Δαυλίδος, καὶ ἰόντι ἐπὶ τὸ πρόσω,
ἔστιν οἰκοδόμημα ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ καλούμενον Φω-
κικόν, ἐς ὃ ἀπὸ ἑκάστης πόλεως συνίασιν οἱ Φωκεῖς.
2 μεγέθει μὲν μέγα τὸ οἴκημα, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ κίονες
κατὰ μῆκός εἰσιν ἑστηκότες· ἀναβασμοὶ δὲ ἀπὸ τῶν κιό-
νων ἀνήκουσιν ἐς ἑκάτερον τοῖχον, καὶ ἐπὶ τῶν ἀναβα-
σμῶν τούτων οἱ συνιόντες τῶν Φωκέων καθέζονται.
πρὸς δὲ τῷ πέρατι κίονες μὲν οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἀναβασμοί,
Διὸς δὲ ἄγαλμα καὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἥρας, τὸ μὲν ἐν θρόνῳ
τοῦ Διός, ἑκατέρωθεν δὲ ἡ μὲν κατὰ δεξιά, ἡ δὲ κατὰ
ἀριστερὰ παρεστῶσα ἡ Ἀθηνᾶ πεποίηται.

3 2. Προϊὼν δὲ αὐτόθεν ἐπὶ ὁδὸν ἀφίξῃ καλουμένην
Σχιστήν· ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁδῷ τὰ ἐς τὸν φόνον τοῦ πατρὸς
Οἰδίποδι εἰργάσθη. ἔδει δὲ ἄρα παθημάτων τῶν Οἰδί-
ποδος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπολειφθῆναι μνημόσυνα.
τεχθέντος μέν γε διαπείραντες διὰ τῶν σφυρῶν κέντρα
ἐκτιθέασιν αὐτὸν ἐς τῆς Πλαταιίδος ὄρος τὸν Κιθαι-
ρῶνα· Κόρινθος δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ χώρα τροφὸς
τῷ Οἰδίποδι ἐγένετο· γῆ δὲ ἡ Φωκὶς καὶ ὁδὸς ἡ Σχιστὴ
τοῦ πατρῴου φόνου τὸ μίασμα ὑπεδέξατο· Θηβαίοις δὲ
καὶ ἐς πλέον γάμων τέ σφισι τῶν Οἰδίποδος καὶ ἀδικίας
4 τῆς Ἐτεοκλέους ἐστὶν ἡ φήμη. Οἰδίποδι μὲν ὁδὸς ἡ
Σχιστὴ καὶ τόλμημα τὸ ἐπ' αὐτῇ κακῶν ἦρχε, καὶ τὰ
τοῦ Λαΐου μνήματα καὶ οἰκέτου τοῦ ἑπομένου ἐνταῦθα
ἐστὶν ἐν μεσαιτάτῳ τῆς τριόδου, καὶ ἐπ' αὐτῶν λίθοι
λογάδες σεσωρευμένοι· Δαμασίστρατον δὲ ἄνδρα ἐν

Πλαταιαῖς βασιλεύοντα ἐπιτυχεῖν τε κειμένοις τοῖς νε-
κροῖς καὶ θάψαι φασὶν αὐτούς.

3. Ἡ δὲ λεωφόρος αὐτόθεν ἡ ἐς Δελφοὺς καὶ προ- 5
σάντης γίνεται μᾶλλον καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ χαλεπωτέρα.
Λέγεται δὲ πολλὰ μὲν καὶ διάφορα ἐς αὐτοὺς Δελφούς,
πλείω δὲ ἔτι ἐς τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ μαντεῖον. φασὶ γὰρ
809 δὴ τὰ ἀρχαιότατα Γῆς εἶναι τὸ χρηστήριον, καὶ Δάφνιδα
ἐπ' αὐτῷ τετάχθαι πρόμαντιν ὑπὸ τῆς Γῆς· εἶναι δὲ
αὐτὴν τῶν περὶ τὸ ὄρος νυμφῶν. Ἔστι δὲ ἐν Ἕλλησι 6
ποίησις, ὄνομα μὲν τοῖς ἔπεσίν ἐστιν Εὐμολπία, Μου-
σαίῳ δὲ τῷ Ἀντιοφήμου προσποιοῦσι τὰ ἔπη· πεποιη-
μένον οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις Ποσειδῶνος ἐν κοινῷ καὶ
Γῆς εἶναι τὸ μαντεῖον, καὶ τὴν μὲν χρᾶν αὐτήν, Ποσει-
δῶνι δὲ ὑπηρέτην ἐς τὰ μαντεύματα εἶναι Πύρκωνα.
καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

Αὐτίκα δὲ Χθονίης σφῶν δὴ πινυτὸν φάτο μῦθον,
σὺν δέ τε Πύρκων ἀμφίπολος κλυτοῦ Ἐννοσιγαίου.

χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὅσον Γῇ μετῆν δοθῆναι Θέμιδι ὑπ'
αὐτῆς λέγουσιν, Ἀπόλλωνα δὲ παρὰ Θέμιδος λαβεῖν
δωρεάν. Ποσειδῶνι δὲ ἀντὶ τοῦ μαντείου Καλαύρειαν
ἀντιδοῦναί φασιν αὐτὸν τὴν πρὸ Τροιζῆνος. Ἤκουσα 7
δὲ καὶ ὡς ἄνδρες ποιμαίνοντες ἐπιτύχοιεν τῷ μαντείῳ,
καὶ ἔνθεοί τε ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἐμαντεύσαντο
ἐξ Ἀπόλλωνος. 4. Μεγίστη δὲ καὶ παρὰ πλείστων ἐς
Φημονόην δόξα ἐστίν, ὡς πρόμαντις γένοιτο ἡ Φημονόη
τοῦ θεοῦ πρώτη καὶ πρώτη τὸ ἑξάμετρον ᾖσε. Βοιὼ δὲ
ἐπιχωρία γυνὴ ποιήσασα ὕμνον Δελφοῖς ἔφη κατασκευ-
άσασθαι τὸ μαντεῖον τῷ θεῷ τοὺς ἀφικομένους ἐξ Ὑπερ-
βορέων τούς τε ἄλλους καὶ Ὠλῆνα· τοῦτον δὲ καὶ μαν-
τεύσασθαι πρῶτον καὶ ᾆσαι πρῶτον τὸ ἑξάμετρον. πε- 8
ποίηκε δὲ ἡ Βοιὼ τοιάδε·

Ἔνθα τοι εὔμνηστον χρηστήριον ἐκτελέσαντο

παῖδες Ὑπερβορέων Παγασὸς καὶ δῖος Ἀγυιεύς.
ἐπαριθμοῦσα δὲ καὶ ἄλλους τῶν Ὑπερβορέων, ἐπὶ τε- 810
λευτῇ τοῦ ὕμνου τὸν Ὠλῆνα ὠνόμασεν·

Ὠλήν θ', ὃς γένετο πρῶτος Φοίβοιο προφάτας,
πρῶτος δ' ἀρχαίων ἐπέων τεκτάνατ' ἀοιδάν.

Οὐ μέντοι τά γε ἥκοντα ἐς μνήμην ἐς ἄλλον τινά, ἐς δὲ
9 γυναικῶν μαντείαν ἀνήκει μόνων. 5. Ποιηθῆναι δὲ τὸν
ναὸν τῷ Ἀπόλλωνι τὸ ἀρχαιότατον δάφνης φασί, κομι-
σθῆναι δὲ τοὺς κλάδους ἀπὸ τῆς δάφνης τῆς ἐν τοῖς
Τέμπεσι· καλύβης δ' ἂν σχῆμα οὗτός γε ἂν εἴη παρ-
εσχημένος ὁ ναός. δεύτερα δὲ λέγουσιν οἱ Δελφοὶ γε-
νέσθαι ὑπὸ μελισσῶν τὸν ναόν, ἀπὸ τοῦ τε κηροῦ τῶν
μελισσῶν καὶ ἐκ πτερῶν· πεμφθῆναι δὲ ἐς Ὑπερβορέους
10 φασὶν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Λέγεται δὲ καὶ ἕτε-
ρος λόγος, ὡς τὸν ναὸν κατεσκευάσατο ἀνὴρ Δελφός,
ὄνομα δὲ αὐτῷ Πτερᾶν εἶναι· κατὰ τοῦτο οὖν γενέσθαι
καὶ τῷ ναῷ τοὔνομα ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος· ἀπὸ τού-
του δὲ τοῦ Πτερᾶ καὶ πόλιν Κρητικὴν προσθήκῃ γράμ-
ματος Ἀπτεραίους φασὶν ὀνομάζεσθαι. Τὸν γὰρ δὴ
λόγον τὸν ἔχοντα ἐς τὴν ἐν τοῖς ὄρεσιν αὐξομένην πτέ-
ριν, ὡς ἐκ τῆς πόας ταύτης χλωρᾶς ἔτι διεπλέξαντο
11 ναόν, οὐδὲ ἀρχὴν προσίεμαι τὸν λόγον τοῦτον. Τὰ δὲ
ἐς τὸν τρίτον τῶν ναῶν, ὅτι ἐγένετο ἐκ χαλκοῦ, θαῦμα
οὐδέν, εἴ γε Ἀκρίσιος μὲν θάλαμον χαλκοῦν τῇ θυγατρὶ
ἐποιήσατο, Λακεδαιμονίοις δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν Χαλκιοίκου
καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι λείπεται, Ῥωμαίοις δὲ ἡ ἀγορὰ μεγέθους
ἕνεκα καὶ κατασκευῆς τῆς ἄλλης θαῦμα οὖσα παρέχεται
τὸν ὄροφον χαλκοῦν· οὕτω καὶ ναὸν τῷ Ἀπόλλωνι οὐκ
12 ἂν ἄπο γε τοῦ εἰκότος εἴη γενέσθαι χαλκοῦν. τὰ μέντοι
ἄλλα με οὐκ ἔπειθεν ὁ λόγος, ἢ Ἡφαίστου τὸν ναὸν
τέχνην εἶναι, ἢ τὰ ἐς τὰς ᾠδοὺς τὰς χρυσᾶς, ἃ δὴ Πίν-
δαρος ᾖσεν ἐπ' ἐκείνῳ τῷ ναῷ,

Χρύσεαι δ' ἐξύπερθ' αἰετοῦ
ἄειδον Κηληδόνες.

811 οὗτος μὲν δὴ ταῦτα ἐς μίμησιν, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν παρ'
Ὁμήρῳ Σειρήνων ἐποίησεν. οὐ μὴν οὐδὲ τρόπον ὅντινα
ἀφανισθῆναι συνέπεσε τῷ ναῷ, κατὰ ταὐτὰ εἰρημένα
εὕρισκον· καὶ γὰρ ἐς χάσμα γῆς ἐσπεσεῖν αὐτὸν καὶ ὑπὸ
πυρὸς τακῆναι λέγουσιν. Τέταρτος δὲ ὑπὸ Τροφωνίου 13
μὲν εἰργάσθη καὶ Ἀγαμήδους, λίθου δὲ αὐτὸν ποιηθῆ-
ναι μνημονεύουσι· κατεκαύθη δὲ Ἐρξικλείδου μὲν Ἀθή-
νῃσιν ἄρχοντος, πρώτῳ δὲ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος ἔτει
καὶ πεντηκοστῆς, ἣν Κροτωνιάτης ἐνίκα Διόγνητος.
τὸν δ' ἐφ' ἡμῶν τῷ θεῷ ναὸν ᾠκοδόμησαν μὲν ἀπὸ τῶν
ἱερῶν οἱ Ἀμφικτυόνες χρημάτων, ἀρχιτέκτων δέ [τις]
Σπίνθαρος ἐγένετο αὐτοῦ Κορίνθιος.

VI. Πόλιν δὲ ἀρχαιοτάτην οἰκισθῆναί φασιν ἐνταῦθα
ὑπὸ Παρνασοῦ, Κλεοδώρας δὲ εἶναι νύμφης παῖδα αὐ-
τόν· καί οἱ πατέρας, καθάπερ γε καὶ ἄλλοις τῶν καλου-
μένων ἡρώων, Ποσειδῶνά τε θεὸν καὶ Κλεόπομπον
ἄνδρα ἐπονομάζουσιν. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Παρνασοῦ τῷ
τε ὄρει τὸ ὄνομα τεθῆναι λέγουσι καὶ [ἀπὸ τούτου] Παρ-
νασίαν ὀνομασθῆναι νάπην· τῶν πετομένων τε ὀρνίθων
τὴν ἀπ' αὐτῶν μαντείαν γενέσθαι Παρνασοῦ τὸ εὕρημα.
2. Ταύτην μὲν οὖν κατακλυσθῆναι τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν 2
ὄμβρων τῶν κατὰ Δευκαλίωνα συμβάντων· τῶν δὲ ἀν-
θρώπων ὅσοι διαφυγεῖν τὸν χειμῶνα ἠδυνήθησαν, λύ-
κων ὠρυγαῖς ἀπεσώθησαν ἐς τοῦ Παρνασοῦ τὰ ἄκρα
ὑπὸ ἡγεμόσι τῆς πορείας τοῖς θηρίοις, πόλιν δὲ ἣν ἔκτι-
σαν, ἐκάλεσαν ἐπὶ τούτῳ Λυκώρειαν. λέγεται δὲ καὶ 3
ἄλλος διάφορος λόγος τῷ προτέρῳ, Ἀπόλλωνι ἐκ νύμ-
φης Κωρυκίας γενέσθαι Λύκωρον, καὶ ἀπὸ μὲν Λυκώ-
ρου πόλιν Λυκώρειαν, τὸ ἄντρον δὲ ὀνομασθῆναι τὸ
Κωρύκιον ἀπὸ τῆς νύμφης. λέγεται δὲ καὶ τάδε, Κε-

λαινὼ θυγατέρα Ὑάμῳ τῷ Λυκώρου γενέσθαι, Δελφὸν
δέ, ἀφ' οὗ τῇ πόλει τὸ ὄνομα τὸ ἐφ' ἡμῶν ἐστί, Κελαι-
4 νοῦς τε αὐτὸν τῆς Ὑάμου καὶ Ἀπόλλωνος εἶναι. Οἱ δὲ
Καστάλιόν τε ἄνδρα αὐτόχθονα καὶ θυγατέρα ἐθέλου- 812
σιν αὐτῷ γενέσθαι Θυίαν, καὶ ἱερᾶσθαί τε τὴν Θυίαν
Διονύσῳ πρῶτον καὶ ὄργια ἀγαγεῖν τῷ θεῷ· ἀπὸ ταύ-
της δὲ καὶ ὕστερον ὅσαι τῷ Διονύσῳ μαίνονται Θυι-
άδας καλεῖσθαί φασιν ὑπὸ ἀνθρώπων· Ἀπόλλωνος δ'
οὖν παῖδα καὶ Θυίας νομίζουσιν εἶναι Δελφόν. οἱ δὲ
μητρὸς μὲν Μελαίνης φασὶν αὐτόν, θυγατρὸς Κηφισοῦ.
5 3. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Πυθὼ τὴν πόλιν, οὐ Δελφοὺς
μόνον ἐκάλεσαν οἱ περιοικοῦντες, καθὰ καὶ Ὁμήρῳ πε-
ποιημένα ἐν καταλόγῳ Φωκέων ἐστίν. Οἱ μὲν δὴ γενεα-
λογεῖν τὰ πάντα ἐθέλοντες παῖδα εἶναι Δελφοῦ Πύθην
καὶ ἀπὸ τούτου βασιλεύσαντος γενέσθαι τῇ πόλει τὸ
ὄνομα ἥγηνται· λόγος δὲ ὃς ἥκει τῶν ἀνθρώπων ἐς τοὺς
πολλούς, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοξευθέντα σήπεσθαί
φησιν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τοῦτο [τὸ] ὄνομα τῇ πόλει γενέ-
σθαι Πυθώ· πύθεσθαι γὰρ δὴ τὰ σηπόμενα οἱ τότε ἔλε-
γον, καὶ τοῦδε ἕνεκα Ὅμηρος πεποίηκεν ὡς ἡ τῶν Σει-
ρήνων νῆσος ἀνάπλεως ὀστῶν εἴη, ὅτι οἱ τῆς ᾠδῆς
6 αὐτῶν ἀκούοντες ἐπύθοντο ἄνθρωποι. Τὸν δὲ ἀποθα-
νόντα ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ποιηταὶ μὲν δράκοντα εἶναι
καὶ ἐπὶ τῷ μαντείῳ φύλακα ὑπὸ Γῆς τετάχθαι φασί·
λέγεται δὲ καὶ ὡς Κριοῦ δυναστεύοντος ἀνδρὸς περὶ
Εὔβοιαν παῖς γένοιτο ὑβριστής, καὶ ἐσύλησε μὲν τοῦ
θεοῦ τὸ ἱερόν, ἐσύλησε δὲ καὶ οἴκους ἀνδρῶν εὐδαιμό-
νων. Ὡς δὲ ἐπεστράτευε καὶ δεύτερον, ἐνταῦθα οἱ Δελ-
φοὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἱκέτευον ἀμῦναί σφισι τὸν ἐπιόντα
7 κίνδυνον· καὶ ἡ Φημονόη πρόμαντις τηνικαῦτα οὖσα ἐν
ἑξαμέτρῳ σφίσιν ἔχρησεν·

Ἀγχοῦ δὴ βαρὺν ἰὸν ἐπ' ἀνέρι Φοῖβος ἐφήσει
σίντῃ Παρνησοῖο· φόνου δέ ἑ Κρήσιοι ἄνδρες
813 χεῖρας ἁγιστεύουσι· τὸ δὲ κλέος οὔ ποτ' ὀλεῖται.

VII. Ἔοικε δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς ὑπὸ
ἀνθρώπων ἐπιβεβουλεῦσθαι πλείστων ἤδη. οὗτός τε ὁ
Εὐβοεὺς λῃστής, καὶ ἔτεσιν ὕστερον τὸ ἔθνος τὸ Φλε-
γυῶν, ἔτι δὲ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως ἐπεχείρησεν αὐτῷ, καὶ
δυναμέως μοῖρα τῆς Ξέρξου, καὶ οἱ χρόνον τε ἐπὶ πλεῖ-
στον καὶ μάλιστα τοῦ θεοῦ τοῖς χρήμασιν ἐπελθόντες,
οἱ ἐν Φωκεῦσι δυνάσται, καὶ ἡ Γαλατῶν στρατιά. Ἔμελλε
δὲ ἄρα οὐδὲ τῆς Νέρωνος ἐς πάντα ὀλιγωρίας ἀπειρά-
τως ἕξειν, ὃς τὸν Ἀπόλλωνα πεντακοσίας θεῶν τε ἀνα-
μὶξ ἀφείλετο καὶ ἀνθρώπων εἰκόνας χαλκᾶς.

2. Ἀρχαιότατον δὲ ἀγώνισμα γενέσθαι μνημονεύ- 2
ουσι καὶ ἐφ' ᾧ πρῶτον ἆθλα ἔθεσαν, ᾆσαι ὕμνον ἐς τὸν
θεόν· καὶ ᾖσε καὶ ἐνίκησεν ᾄδων Χρυσόθεμις ἐκ Κρή-
της, οὗ δὴ ὁ πατὴρ λέγεται Καρμάνωρ καθῆραι Ἀπόλ-
λωνα. Χρυσοθέμιδος δὲ ὕστερον Φιλάμμωνά τε ᾠδῇ
μνημονεύουσι νικῆσαι καὶ ἐπ' ἐκείνῳ Θάμυριν τὸν Φι-
λάμμωνος. Ὀρφέα δὲ σεμνολογίᾳ τῇ ἐπὶ τελεταῖς καὶ
ὑπὸ φρονήματος τοῦ ἄλλου καὶ Μουσαῖον τῇ ἐς πάντα
μιμήσει τοῦ Ὀρφέως οὐκ ἐθελῆσαί φασιν αὐτοὺς ἐπὶ
ἀγῶνι μουσικῆς ἐξετάζεσθαι. Φασὶ δὲ καὶ Ἐλευθῆρα 3
ἀνελέσθαι Πυθικὴν νίκην μέγα καὶ ἡδὺ φωνοῦντα, ἐπεὶ
ᾄδειν γε αὐτὸν οὐχ αὑτοῦ τὴν ᾠδήν. λέγεται δὲ καὶ
Ἡσίοδον ἀπελαθῆναι τοῦ ἀγωνίσματος ἅτε οὐ κιθαρί-
ζειν ὁμοῦ τῇ ᾠδῇ δεδιδαγμένον. Ὅμηρος δὲ ἀφίκετο μὲν
ἐς Δελφοὺς ἐρησόμενος ὁπόσα καὶ ἐδεῖτο, ἔμελλε δὲ
αὐτῷ καὶ κιθαρίζειν διδαχθέντι ἀχρεῖον τὸ μάθημα ὑπὸ
τῶν ὀφθαλμῶν τῆς συμφορᾶς γενήσεσθαι. 3. Τῆς δὲ 4
τεσσαρακοστῆς ὀλυμπιάδος καὶ ὀγδόης, ἣν Γλαυκίας ὁ
Κροτωνιάτης ἐνίκησε, ταύτης ἔτει τρίτῳ ἆθλα ἔθεσαν
οἱ Ἀμφικτυόνες κιθαρῳδίας μὲν καθὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς,

προσέθεσαν δὲ καὶ αὐλῳδίας ἀγώνισμα καὶ αὐλῶν· ἀνηγορεύθησαν δὲ νικῶντες Κεφαλλήν τε ὃς λάμποι κιθαρῳδίᾳ, καὶ αὐλῳδὸς Ἀρκὰς Ἐχέμβροτος, Σακάδας
δὲ Ἀργεῖος ἐπὶ τοῖς αὐλοῖς· ἀνείλετο δὲ ὁ Σακάδας 814
5 οὗτος καὶ ἄλλας δύο τὰς ἐφεξῆς ταύτης πυθιάδας. Ἔθεσαν δὲ καὶ ἆθλα τότε ἀθληταῖς πρῶτον, τά τε ἐν Ὀλυμπίᾳ πλὴν τεθρίππου, καὶ αὐτοὶ νομοθετήσαντες δολίχου καὶ διαύλου παισὶν εἶναι δρόμον. δευτέρᾳ δὲ πυθιάδι οὐκ ἐπὶ ἄθλοις ἐκάλεσαν ἔτι ἀγωνίζεσθαι, στεφανίτην δὲ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τούτου κατεστήσαντο· καὶ αὐλῳδίαν τε κατέλυσαν, καταγνόντες οὐκ εἶναι τὸ ἄκουσμα εὔφημον· ἡ γὰρ αὐλῳδία μέλη τε ἦν αὐλῶν τὰ σκυθρωπότατα, καὶ ἐλεγεῖα [καὶ θρῆνοι] προσᾳδόμενα τοῖς αὐλοῖς.
6 Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τοῦ Ἐχεμβρότου τὸ ἀνάθημα, τρίπους χαλκοῦς ἀνατεθεὶς τῷ Ἡρακλεῖ τῷ ἐν Θήβαις· ἐπίγραμμα δὲ ὁ τρίπους εἶχεν·

Ἐχέμβροτος Ἀρκὰς ἔθηκε τῷ Ἡρακλεῖ
νικήσας τόδ' ἄγαλμ' Ἀμφικτυόνων ἐν ἀέθλοις,
Ἕλλησιν δ' ᾄδων μέλεα καὶ ἐλέγους.

Κατὰ τοῦτο μὲν τῆς αὐλῳδίας ἐπαύθη τὸ ἀγώνισμα· προσέθεσαν δὲ καὶ ἵππων δρόμον· ἀνηγορεύθη δὲ ἐπὶ
7 τῷ ἅρματι Κλεισθένης ὁ Σικυῶνος τυραννήσας. Ὀγδόῃ δὲ πυθιάδι προσενομοθέτησαν κιθαριστὰς τοὺς ἐπὶ τῶν κρουμάτων τῶν ἀφώνων· καὶ Τεγεάτης ἐστεφανοῦτο Ἀγέλαος. Τρίτῃ δὲ πυθιάδι ἐπὶ ταῖς εἴκοσι προστιθέασιν ὁπλίτην δρόμον· καὶ ἐπ' αὐτῷ Τιμαίνετος ἐκ Φλιοῦντος ἀνείλετο τὴν δάφνην, ὀλυμπιάσιν ὕστερον πέντε ἢ Δαμάρετος Ἡραιεὺς ἐνίκησεν. Ὀγδόῃ δὲ ἐπὶ τεσσαράκοντα πυθιάδι καὶ συνωρίδος εἶναι κατεστήσαντο δρόμον· καὶ Ἐξηκεστίδου Φωκέως ἐνίκησεν ἡ συνωρίς. Πέμπτῃ δὲ πυθιάδι ἀπὸ ταύτης πώλους ἔζευξαν ὑπὸ ἅρματι· καὶ παρέδραμεν Ὀρφώνδα Θηβαίου τέθριππον.

Παγκράτιον δὲ ἐν παισὶ καὶ συνωρίδα τε πώλων καὶ 8
πῶλον κέλητα πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον κατεδέξαντο Ἠλείων, τὸ μὲν πρώτῃ πυθιάδι ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα, καὶ Ἰολαΐδας ἐνίκα Θηβαῖος· διαλιπόντες δὲ ἀπὸ ταύτης μίαν κέλητι ἔθεσαν δρόμον πώλῳ, ἐνάτῃ δὲ ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα συνωρίδι πωλικῇ· καὶ ἐπὶ μὲν τῷ πώλῳ τῷ κέλητι
815 Λυκόρμας ἀνηγορεύθη Λαρισαῖος, Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ τῇ συνωρίδι Μακεδών· ἔχαιρον γὰρ δὴ Μακεδόνες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενοι βασιλεῖς, καθάπερ γε ἦσαν. δάφνης δὲ στέφανος ἐπὶ τῶν Πυθίων τῇ νίκῃ κατ' ἄλλο μὲν ἐμοὶ δοκεῖν ἐστιν οὐδέν, ὅτι δὲ τῆς Λάδωνος θυγατρὸς Ἀπόλλωνα ἐρασθῆναι κατέσχηκεν ἡ φήμη.

VIII. Καταστήσασθαι δὲ συνέδριον ἐνταῦθα Ἑλλήνων οἱ μὲν Ἀμφικτυόνα τὸν Δευκαλίωνος νομίζουσι, καὶ ἀπὸ τούτου τοῖς συνελθοῦσιν ἐπίκλησιν Ἀμφικτυόνας γενέσθαι· Ἀνδροτίων δὲ ἐν τῇ Ἀτθίδι ἔφη συγγραφῇ ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀφίκοντο ἐς Δελφοὺς παρὰ τῶν προσοικούντων συνεδρεύοντες, καὶ ὀνομασθῆναι μὲν Ἀμφικτίονας τοὺς συνελθόντας, ἐκνικῆσαι δὲ ἀνὰ χρόνον τὸ νῦν σφίσιν ὄνομα. 2. Ὑπὸ μὲν δὴ Ἀμφικτυόνος αὐτοῦ φασιν ἐς 2
συνέδριον κοινὸν τοσάδε γένη τοῦ Ἑλληνικοῦ συναχθῆναι, Ἴωνας, Δόλοπας, Θεσσαλούς, Αἰνιᾶνας, Μάγνητας, Μαλιέας, Φθιώτας, Δωριεῖς, Φωκέας, Λοκροὺς τῇ Φωκίδι ὁμόρους ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι. καταλαβόντων δὲ Φωκέων τὸ ἱερόν, καὶ ὕστερον δεκάτῳ ἔτει λαβόντος
816 πέρας τοῦ πολέμου, μεταβολὴν καὶ τὰ Ἀμφικτυόνων ἔσχε· Μακεδόνες μὲν γὰρ τελεῖν ἐς Ἀμφικτυόνας εὕραντο, Φωκέων δὲ τὸ ἔθνος καὶ ἐκ τοῦ Δωρικοῦ Λακεδαιμόνιοι μετασχόντες ἐπαύσαντο Ἀμφικτυονίας, οἱ μὲν τοῦ τολμήματος ἕνεκα οἱ Φωκεῖς, οἱ δὲ συμμαχίας εὕραντο οἱ Λακεδαιμόνιοι τῆς Φωκέων ζημίαν. Βρέννου δὲ τὸν Γαλα- 3
τῶν στρατὸν ἀγαγόντος ἐς Δελφοὺς προθυμίαν ἐς τὸν

πόλεμον οἱ Φωκεῖς πλείστην τοῦ Ἑλληνικοῦ παρέσχοντο,
καὶ απὸ τοῦ ἔργου τούτου μετασχεῖν Ἀμφικτυονίας αὖθις
καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐγένετο ἀξίωμα αὐτοῖς ἀνασώσασθαι τὸ
ἀρχαῖον. βασιλεὺς δὲ Αὔγουστος μετεῖναι καὶ Νικοπο-
λίταις τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ συνεδρίου τοῦ Ἀμφικτυόνων
ἠθέλησε· Μάγνητας μὲν οὖν καὶ Μαλιεῖς καὶ Αἰνιᾶνας
καὶ Φθιώτας Θεσσαλοῖς συντελεῖν, τὰς ψήφους δὲ ὅσαι
τούτων τε καὶ Δολόπων, οὐ γὰρ ἔτι ἦν Δολόπων γένος,
4 Νικοπολίτας φέρειν. 3. Οἱ [δὲ] Ἀμφικτυόνες οἱ ἐπ'
ἐμοῦ τριάκοντα ἀριθμῷ ἦσαν. ἐκ Νικοπόλεως μὲν καὶ
Μακεδονίας τε καὶ Θεσσαλῶν, ἀπὸ ἑκάστων ἀριθμῷ ἦσαν
ἕξ, Βοιωτῶν δέ, Θεσσαλίαν γὰρ καὶ οὗτοι τὰ ἀρχαιότερα
ᾤκησαν καὶ Αἰολεῖς τηνικαῦτα ἐκαλοῦντο, καὶ ἐκ Φω-
κέων τε καὶ Δελφῶν, παρὰ τούτων δυο ἑκάστων· εἷς δὲ
5 ἐκ Δωρίδος τῆς ἀρχαίας. πέμπουσι δὲ καὶ Λοκροὶ οἵ τε
καλούμενοι Ὀζόλαι καὶ οἱ πέραν Εὐβοίας ἕνα ἑκάτεροι·
καὶ Εὐβοεύς ἐστιν εἷς· Πελοποννησίων δὲ ἐξ Ἄργους καὶ
Σικυῶνος καὶ Κορίνθου σὺν Μεγαρεῦσιν ἐστὶν εἷς, καὶ
εἷς Ἀθηναῖος. Αἱ μὲν δὴ πόλεις Ἀθῆναι καὶ Δελφοὶ καὶ
ἡ Νικόπολις, αὗται μὲν ἀποστέλλουσι συνεδρεύσοντας
ἐς Ἀμφικτυονίαν πᾶσαν· ἀπὸ δὲ ἐθνῶν τῶν κατειλεγμέ-
νων ἑκάστη πόλει ἀνὰ μέρος ἐς Ἀμφικτυόνας καὶ ἐν χρό-
νου περιόδῳ συντελεῖν ἔστιν.
6 4. Ἐσελθόντι δὲ ἐς τὴν πόλιν εἰσὶν ἐφεξῆς ναοί· καὶ
ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν ἐρείπια ἦν, ὁ ἐπὶ τούτῳ δὲ κενὸς
καὶ ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων· ὁ δὲ αὐτῶν τρίτος καὶ
ὁ τέταρτος, ὁ μὲν τῶν ἐν Ῥώμῃ βασιλευσάντων εἶχεν οὐ
πολλῶν τινῶν εἰκόνας, ὁ τέταρτος δὲ Ἀθηνᾶς καλεῖται
Προνοίας. Τῶν δὲ ἀγαλμάτων τὸ ἐν τῷ προνάῳ Μασσα-
λιωτῶν ἀνάθημά ἐστι, μεγέθει τοῦ ἔνδον ἀγάλματος μεῖ-
ζον. Οἱ δὲ Μασσαλιῶται Φωκαέων εἰσὶν ἄποικοι τῶν ἐν 817
Ἰωνίᾳ, μοῖρα καὶ αὕτη τῶν ποτὲ Ἅρπαγον τὸν Μῆδον

φυγόντων ἐκ Φωκαίας· γενόμενοι δὲ ναυσὶν ἐπικρατέ-
στεροι Καρχηδονίων, τήν τε γῆν ἣν ἔχουσιν ἐκτήσαντο
καὶ ἐπὶ μέγα ἀφίκοντο εὐδαιμονίας. τῶν μὲν δὴ Μασ- 7
σαλιωτῶν χαλκοῦν τὸ ἀνάθημά ἐστι· χρυσοῦ δὲ ἀσπίδα
ὑπὸ Κροίσου τοῦ Λυδοῦ τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Προνοίᾳ δοθεῖ-
σαν, ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Δελφῶν ὡς Φιλόμηλος αὐτὴν ἐσύ-
λησε. πρὸς δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Προνοίας Φυλάκου τέμενός
ἐστιν ἥρωος· καὶ ὁ Φύλακος οὗτος ὑπὸ Δελφῶν ἔχει φή-
μην κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν σφίσιν ἀμῦναι τὴν Περσῶν.
Ἐν δὲ τοῦ γυμνασίου τῷ ὑπαίθρῳ πεφυκέναι ποτὲ 8
ἀγρίαν φασὶν ὕλην, καὶ Ὀδυσσέα, ἡνίκα ὡς τὸν Αὐτόλυκον
ἀφικόμενος μετὰ τοῦ Αὐτολύκου τῶν παίδων ἐθήρευε,
τότε αὐτὸν τὸ τραῦμα τὸ ὑπὲρ τοῦ γόνατος ἐνταῦθα σχεῖν
ὑπὸ τοῦ συός. 5. Τραπομένῳ δὲ ἐς ἀριστερὰν ἀπὸ τοῦ
γυμνασίου, καὶ ὑποκαταβάντι οὐ πλέον, ἐμοὶ δοκεῖν, ἢ
τρία στάδια, ποταμός ἐστιν ὀνομαζόμενος Πλεῖστος· οὗ-
τος ὁ Πλεῖστος ἐπὶ Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν καὶ τὴν
ταύτῃ κάτεισι θάλασσαν. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου τὴν ἐς 9
τὸ ἱερὸν ἀνιόντι ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ τῆς
Κασταλίας, καὶ πιεῖν ἡδύ. δοῦναι δὲ τὸ ὄνομα τῇ πηγῇ
γυναῖκα λέγουσιν ἐπιχωρίαν, οἱ δὲ ἄνδρα Καστάλιον.
Πανύασις δὲ ὁ Πολυάρχου πεποιηκὼς ἐς Ἡρακλέα ἔπη
θυγατέρα Ἀχελῴου τὴν Κασταλίαν φησὶν εἶναι· λέγει
γὰρ δὴ περὶ τοῦ Ἡρακλέους·

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας
ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλο τοιόνδε, τὸ ὕδωρ τῇ Κασταλίᾳ πο- 10
ταμοῦ δῶρον εἶναι τοῦ Κηφισοῦ. τοῦτο ἐποίησε καὶ
Ἀλκαῖος ἐν προοιμίῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα· βεβαιοῦνται δὲ
οὐχ ἥκιστα οἱ Λιλαιεῖς, οἳ ἐς τοῦ Κηφισοῦ τὴν πηγὴν
πέμματα ἐπιχώρια καὶ ἄλλα ὁπόσα νομίζουσιν ἀφιᾶσιν

ξεν τισιν εἰρημέναις ἡμέραις, καὶ αὖθις ἐν τῇ Κασταλίᾳ 818
φασὶν αὐτὰ ἀναφαίνεσθαι.

IX. Δελφοῖς δὲ ἡ πόλις ἄναντες διὰ πάσης παρέχε-
ται σχῆμα· κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τῇ πόλει τῇ ἄλλῃ καὶ ὁ ἱε-
ρὸς περίβολος τοῦ Ἀπόλλωνος. οὗτος δὲ μεγέθει μέγας
καὶ ἀνωτάτω τοῦ ἄστεώς ἐστι· τέτμηνται δὲ καὶ ἔξοδοι
δι' αὐτοῦ συνεχεῖς. Ὁπόσα δὲ τῶν ἀναθημάτων εἶναί
μοι λόγου μάλιστα ἄξια ἐφαίνετο, ποιησόμεθα αὐτῶν
2 μνήμην. Ἀθλητὰς μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἀγωνισταὶ μουσικῆς
τῶν ἀνθρώπων τοῖς πλείοσιν ἐγένοντο μετὰ οὐδενὸς
λογισμοῦ, οὐ πάνυ τι ἡγοῦμαι σπουδῆς ἀξίους· ἀθλη-
τὰς δὲ ὁπόσοι τι καὶ ὑπελίποντο ἐς δόξαν, ἐν λόγῳ σφᾶς
ἐδήλωσα τῷ ἐς Ἠλείους. Φαΰλῳ δὲ Κροτωνιάτῃ, — Ὀλυμ-
πίασι μὲν οὐκ ἔστιν αὐτῷ νίκη, τὰς δὲ Πυθοῖ πεντάθλου
δύο ἀνείλετο καὶ σταδίου τὴν τρίτην· ἐναυμάχησε δὲ καὶ
ἐναντία τοῦ Μήδου ναῦν τε παρασκευασάμενος οἰκείαν,
καὶ Κροτωνιατῶν ὁπόσοι ἐπεδήμουν τῇ Ἑλλάδι ἀνεβίβα-
σε — τούτου ἐστὶν ἀνδριὰς ἐν Δελφοῖς. τὰ μὲν δὴ ἐς
3 τὸν Κροτωνιάτην οὕτως εἶχεν. 2. Ἐσελθόντι δὲ ἐς τὸ
τέμενος χαλκοῦς ταῦρος τέχνη μὲν Θεοπρόπου ἐστὶν
Αἰγινήτου, Κορκυραίων δὲ ἀνάθημα. λέγεται δὲ ὡς ταῦ-
ρος ἐν τῇ Κορκύρᾳ καταλιπὼν τὰς ἄλλας βοῦς καὶ ἀπὸ
τῆς νομῆς κατερχόμενος ἐμυκᾶτο ἐπὶ θαλάσσῃ· γινομέ-
νου δὲ ἐπὶ ἡμέρᾳ πάσῃ τοῦ αὐτοῦ κάτεισιν ἐπὶ θάλασσαν
ὁ βουκόλος, καὶ εἶδεν ἰχθύων τῶν θύννων ἀτέκμαρτόν
4 τι ἀριθμῷ πλῆθος. καὶ ὁ μὲν δῆλα τοῖς ἐν τῇ πόλει Κορ-
κυραίοις ἐποίησεν· οἱ δέ, ἑλεῖν γὰρ τοὺς θύννους προ-
αιρούμενοι τὴν ἄλλως ταλαιπωρίαν εἶχον, θεωροὺς ἀπο-
στέλλουσιν ἐς Δελφούς· καὶ οὕτω Ποσειδῶνί τε ἐκεῖνον
θύουσι τὸν ταῦρον, καὶ αὐτίκα μετὰ τὴν θυσίαν αἱροῦ-
σι τοὺς ἰχθῦς, καί σφισι τὸ ἀνάθημα ἐν Ὀλυμπίᾳ τε καὶ
5 ἐν Δελφοῖς ἐστιν ἡ δεκάτη τῆς ἄγρας. 3. Ἐφεξῆς δὲ

Τεγεατῶν ἀναθήματα ἀπὸ Λακεδαιμονίων Ἀπόλλων
819 ἐστὶ καὶ Νίκη, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τῶν ἡρώων, Καλλιστὼ
τε ἡ Λυκάονος καὶ Ἀρκὰς ὁ ἐπώνυμος τῆς γῆς καὶ οἱ τοῦ
Ἀρκάδος παῖδες Ἔλατος καὶ Ἀφείδας καὶ Ἀζάν, ἐπὶ δὲ
αὐτοῖς Τρίφυλος· τούτῳ δὲ ἦν οὐκ Ἐρατὼ τῷ Τριφύλῳ
μήτηρ, ἀλλὰ Λαοδάμεια ἡ Ἀμύκλα τοῦ ἐν Λακεδαίμονι
βασιλεύσαντος· ἀνάκειται δὲ καὶ Ἔρασος Τριφύλου παῖς.
Οἱ δὲ εἰργασμένοι τὰ ἀγάλματα Παυσανίας ἐστὶν Ἀπολ- 6
λωνιάτης, οὗτος μὲν τόν τε Ἀπόλλωνα καὶ Καλλιστώ,
τὴν δὲ Νίκην καὶ τοῦ Ἀρκάδος τὴν εἰκόνα ὁ Σικυώνιος
Δαίδαλος· Ἀντιφάνης δὲ Ἀργεῖος καὶ Σαμόλας Ἀρκάς,
οὗτος μὲν τὸν Τρίφυλον καὶ Ἀζᾶνα, Ἔλατον δὲ καὶ Ἀφεί-
δαντά τε καὶ Ἔρασον ὁ Ἀργεῖος. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ Τε-
γεᾶται ἔπεμψαν ἐς Δελφοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐπὶ
σφᾶς ἐστρατεύσαντο, αἰχμαλώτους ἑλόντες· 4. Λακε- 7
δαιμονίων δὲ ἀπαντικρὺ τούτων ἀναθήματά ἐστιν ἀπ'
Ἀθηναίων, Διόσκουροι καὶ Ζεὺς καὶ Ἀπόλλων τε καὶ
Ἄρτεμις, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ποσειδῶν τε καὶ Λύσανδρος ὁ
Ἀριστοκρίτου στεφανούμενος ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, Ἄβας
τε ὃς τῷ Λυσάνδρῳ τότε ἐμαντεύετο, καὶ Ἕρμων ὁ τὴν
ναῦν τοῦ Λυσάνδρου τὴν στρατηγίδα κυβερνῶν. τοῦ- 8
τον μὲν δὴ τὸν Ἕρμωνα Θεόκοσμος ποιήσειν ἔμελλεν ὁ
Μεγαρεὺς ἅτε ὑπὸ τῶν Μεγαρέων ἐγγραφέντα ἐς τὴν
πολιτείαν· οἱ δὲ Διόσκουροι Ἀντιφάνους εἰσὶν Ἀργείου,
καὶ ὁ μάντις τέχνη Πίσωνος ἐκ Καλαυρείας τῆς Τροιζη-
νίων· Ἀθηνόδωρος δὲ καὶ Δαμέας, ὁ μὲν τὴν Ἄρτεμίν
τε καὶ Ποσειδῶνα εἰργάσατο, ἔτι δὲ τὸν Λύσανδρον,
Ἀθηνόδωρος δὲ τὸν Ἀπόλλωνα ἐποίησε καὶ τὸν Δία·
οὗτοι δὲ Ἀρκάδες εἰσὶν ἐκ Κλείτορος. Ἀνάκεινται δὲ καὶ 9
ὄπισθεν τῶν κατειλεγμένων ὅσοι συγκατειργάσαντο τῷ
Λυσάνδρῳ τὰ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἢ αὐτῶν Σπαρτιατῶν
ἢ ἀπὸ τῶν συμμαχησάντων· εἰσὶ δὲ οἵδε, Ἄρακος μὲν

καὶ Ἐριάνθης, ὁ μὲν αὐτῶν ἐκ Λακεδαίμονος, ὁ δὲ Ἐριάν-
θης Βοιώτιος * * * ὑπὲρ τοῦ Μίμαντος, ἐντεῦθεν μὲν 820
Ἀστυκράτης, Χῖοι δὲ Κηφισοκλῆς καὶ Ἑρμόφαντός τε καὶ
Ἱκέσιος, Τίμαρχος δὲ καὶ Διαγόρας Ῥόδιοι, Κνίδιος δὲ
Θεόδαμος, ἐκ δὲ Ἐφέσου Κιμμέριος, καὶ Μιλήσιος Αἰαντί-
10 δης. Τούτους μὲν δὴ ἐποίησε Τίσανδρος, τοὺς δὲ ἐφε-
ξῆς Ἄλυπος Σικυώνιος, Θεόπομπον Μύνδιον καὶ Κλεο-
μήδην Σάμιον καὶ ἐξ Εὐβοίας Ἀριστοκλέα τε Καρύστιον
καὶ Αὐτόνομον Ἐρετριέα καὶ Ἀριστόφαντον Κορίνθιον
καὶ Ἀπολλόδωρον Τροιζήνιον καὶ ἐξ Ἐπιδαύρου Δίωνα
τῆς ἐν τῇ Ἀργολίδι. ἐχόμενοι δὲ τούτων Ἀξιόνικός ἐστιν
Ἀχαιὸς ἐκ Πελλήνης, ἐκ δὲ Ἑρμιόνος Θεάρης, καὶ Φω-
κεύς τε Πυρρίας καὶ Κώμων Μεγαρεὺς καὶ Ἀγασιμένης
Σικυώνιος, ἐκ δὲ Ἀμβρακίας καὶ Κορίνθου τε καὶ Λευ-
κάδος Τηλυκράτης καὶ Πυθόδοτος Κορίνθιος καὶ Ἀμ-
βρακιώτης Εὐαντίδας· τελευταῖοι δὲ Ἐπικυρίδας καὶ
Ἐτεόνικος Λακεδαιμόνιοι· Πατροκλέους δὲ καὶ Κανά-
11 χου φασὶν ἔργα. 5. Τὴν δὲ πληγὴν Ἀθηναῖοι τὴν ἐν
Αἰγὸς ποταμοῖς οὐ μετὰ τοῦ δικαίου συμβῆναί σφισιν
ὁμολογοῦσι· προδοθῆναι γὰρ ἐπὶ χρήμασιν ὑπὸ τῶν
στρατηγησάντων, Τυδέα δὲ εἶναι καὶ Ἀδείμαντον οἳ τὰ
δῶρα ἐδέξαντο παρὰ Λυσάνδρου. καὶ ἐς ἀπόδειξιν τοῦ
λόγου Σιβύλλης παρέχονται τῶν χρησμῶν·

Καὶ τότ᾽ Ἀθηναίοισι βαρύστονα κήδεα θήσει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, οὗπερ κράτος ἐστὶ μέγιστον,
νηυσὶ φερεπτολέμοισι μάχην καὶ δηϊοτῆτα,
ὀλλυμέναις δολεροῖσι τρόποις κακότητι νομήων.

Τὰ δὲ ἕτερα ἐκ Μουσαίου χρησμῶν μνημονεύουσι·

Καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
ἡγεμόνων κακότητι· παραιφασίη δέ τις ἔσται, 821
ἥτταλοισ᾽ ἡμούσουσι πόλιν, τίσουσι δὲ ποινήν.

12 ταῦτα μὲν δὴ ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· 6. τὸν δὲ ὑπὲρ

τῆς καλουμένης Θυρέας Λακεδαιμονίων ἀγῶνα καὶ Ἀρ-
γείων, Σίβυλλα μὲν καὶ τοῦτον προεθέσπισεν ὡς συμ-
βήσοιτο ἐξ ἴσου ταῖς πόλεσιν, Ἀργεῖοι δὲ ἀξιοῦντες ἐσχη-
κέναι πλέον ἐν τῷ ἔργῳ χαλκοῦν ἵππον, τὸν δούρειον
δῆθεν, ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς· τὸ δὲ ἔργον Ἀντιφά-
νους ἐστὶν Ἀργείου.

X. Τῷ βάθρῳ δὲ τῷ ὑπὸ τὸν ἵππον τὸν δούρειον
[δὴ] ἐπίγραμμα μέν ἐστιν ἀπὸ δεκάτης τοῦ Μαραθωνίου
ἔργου τεθῆναι τὰς εἰκόνας· εἰσὶ δὲ Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἀπόλ-
λων καὶ ἀνὴρ τῶν στρατηγησάντων Μιλτιάδης· ἐκ δὲ
τῶν ἡρώων καλουμένων Ἐρεχθεύς τε καὶ Κέκροψ καὶ
Πανδίων, [οὗτοι μὲν δὴ] καὶ Λεώς τε καὶ Ἀντίοχος ὁ ἐκ
Μήδας Ἡρακλεῖ γενόμενος τῆς Φύλαντος, ἔτι δὲ Αἰγεύς
τε καὶ παίδων τῶν Θησέως Ἀκάμας, οὗτοι μὲν καὶ φυ-
λαῖς Ἀθήνῃσιν ὀνόματα κατὰ μάντευμα ἔδοσαν τὸ ἐκ
Δελφῶν· ὁ δὲ Μελάνθου Κόδρος καὶ Θησεὺς καὶ Φυ-
λεύς, οὗτοι δὲ οὐκέτι τῶν ἐπωνύμων εἰσί. τοὺς μὲν δὴ 2
κατειλεγμένους Φειδίας ἐποίησε, καὶ ἀληθεῖ λόγῳ δε-
κάτη καὶ οὗτοι τῆς μάχης εἰσίν· Ἀντίγονον δὲ καὶ τὸν
παῖδα Δημήτριον καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον χρόνῳ
ὕστερον ἀπέστειλαν ἐς Δελφούς, τὸν μὲν Αἰγύπτιον
καὶ εὐνοίᾳ τινὶ ἐς αὐτόν, τοὺς δὲ Μακεδόνας τῷ ἐς αὐ-
τοὺς δέει.

2. Πλησίον δὲ τοῦ ἵππου καὶ ἄλλα ἀναθήματά ἐστιν 3
Ἀργείων, οἱ ἡγεμόνες τῶν ἐς Θήβας ὁμοῦ Πολυνείκει
στρατευσάντων, Ἄδραστός τε ὁ Ταλαοῦ καὶ Τυδεὺς
Οἰνέως καὶ οἱ ἀπόγονοι Προίτου Καπανεὺς Ἱππόνου καὶ
Ἐτέοκλος ὁ Ἴφιος, Πολυνείκης τε καὶ ὁ Ἱππομέδων
822 ἀδελφῆς Ἀδράστου παῖς· Ἀμφιαράου δὲ καὶ ἅρμα ἐγγὺς
πεποίηται καὶ ἐφεστηκὼς Βάτων ἐπὶ τῷ ἅρματι, ἡνίο-
χός τε τῶν ἵππων καὶ τῷ Ἀμφιαράῳ καὶ ἄλλως προσή-
κων κατὰ οἰκειότητα· τελευταῖος δὲ Ἀλιθέρσης ἐστὶν

4 *αὐτῶν. Οὗτοι μὲν δὴ Ὑπατοδώρου καὶ Ἀριστογείτονός
εἰσιν ἔργα, καὶ ἐποίησαν σφᾶς, ὡς αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέ-
γουσιν, ἀπὸ τῆς νίκης ἥντινα ἐν Οἰνόῃ τῇ Ἀργείᾳ αὐτοί
τε καὶ Ἀθηναίων ἐπίκουροι Λακεδαιμονίους ἐνίκησαν.
Ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ, ἐμοὶ δοκεῖν, ἔργου καὶ τοὺς Ἐπι-
γόνους ὑπὸ Ἑλλήνων καλουμένους ἀνέθεσαν οἱ Ἀργεῖοι.
κεῖνται γὰρ δὴ εἰκόνες καὶ τούτων, Σθένελος καὶ Ἀλ-
κμαίων, κατὰ ἡλικίαν, ἐμοὶ δοκεῖν, πρὸ Ἀμφιλόχου
τετιμημένος, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Πρόμαχος καὶ Θέρσανδρος
καὶ Αἰγιαλεύς τε καὶ Διομήδης· ἐν μέσῳ δὲ Διομήδους*
5 *καὶ τοῦ Αἰγιαλέως ἐστὶν Εὐρύαλος. Ἀπαντικρὺ δὲ αὐ-
τῶν ἀνδριάντες εἰσὶν ἄλλοι· τούτους δὲ ἀνέθεσαν οἱ
Ἀργεῖοι τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσηνίων Θηβαίοις καὶ Ἐπα-
μεινώνδᾳ μετασχόντες. ἡρώων δέ εἰσιν αἱ εἰκόνες, Δα-
ναὸς μὲν βασιλέων ἰσχύσας ἐν τῷ Ἄργει μέγιστον, Ὑπερ-
μνήστρα δὲ ἅτε καθαρὰ χεῖρας μόνη τῶν ἀδελφῶν· παρὰ
δὲ αὐτὴν καὶ ὁ Λυγκεὺς καὶ ἅπαν τὸ ἐφεξῆς αὐτῶν γένος
τὸ ἐς Ἡρακλέα τε καὶ ἔτι πρότερον καθῆκον ἐς Περσέα.*
6 3. *Ταραντίνων δὲ οἱ ἵπποι οἱ χαλκοῖ καὶ αἰχμάλωτοι
γυναῖκες ἀπὸ Μεσσαπίων εἰσίν, ὁμόρων τῇ Ταραντί-
νων βαρβάρων, Ἀγελάδα δὲ ἔργα τοῦ Ἀργείου. Τά-
ραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι, οἰκιστὴς δὲ
ἐγένετο Σπαρτιάτης Φάλανθος. στελλομένῳ δὲ ἐς ἀποι-
κίαν τῷ Φαλάνθῳ λόγιον ἦλθεν ἐκ Δελφῶν ὑετοῦ αὐ-
τὸν αἰσθόμενον ὑπὸ αἴθρᾳ, τηνικαῦτα καὶ χώραν κτή-*
7 *σεσθαι καὶ πόλιν. τὸ μὲν δὴ παραυτίκα οὔτε ἰδίᾳ τὸ* 823
*μάντευμα ἐπισκεψάμενος οὔτε πρὸς τῶν ἐξηγητῶν τινὰ
ἀνακοινώσας κατέσχε ταῖς ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν· ὡς δέ οἱ
νικῶντι τοὺς βαρβάρους οὐκ ἐγίνετο οὔτε τινὰ ἑλεῖν
τῶν πόλεων οὔτε ἐπικρατῆσαι χώρας, ἐς ἀνάμνησιν
ἀφικνεῖτο τοῦ χρησμοῦ, καὶ ἀδύνατα ἐνόμιζέν οἱ τὸν
θεὸν χρῆσαι· μὴ γὰρ ἄν ποτε ἐν καθαρῷ καὶ αἰθρίῳ τῷ*

*ἀέρι ὑσθῆναι. Καὶ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀθύμως ἔχοντα, ἠκο-
λουθήκει γὰρ οἴκοθεν, τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ
ἐς τὰ γόνατα ἐσθεμένη τὰ αὑτῆς τοῦ ἀνδρὸς τὴν κεφα-
λὴν ἐξέλεγε τοὺς φθεῖρας· καί πως ὑπὸ εὐνοίας δακρῦ-
σαι παρίσταται τῇ γυναικὶ ὁρώσῃ τοῦ ἀνδρὸς ἐς οὐδὲν
προχωροῦντα τὰ πράγματα. προέχει δὲ ἀφειδέστερον* 8
*τῶν δακρύων, καί, ἔβρεχε γὰρ τοῦ Φαλάνθου τὴν κε-
φαλήν, συνίησί τε τῆς μαντείας, ὄνομα γὰρ δὴ ἦν
Αἴθρα τῇ γυναικί, καὶ οὕτω τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ Τάραντα
τῶν βαρβάρων εἷλε μεγίστην καὶ εὐδαιμονεστάτην τῶν
ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεων.* 4. *Τάραντα δὲ τὸν ἥρω Ποσει-
δῶνός φασι καὶ ἐπιχωρίας νύμφης παῖδα εἶναι, ἀπὸ δὲ
τοῦ ἥρωος τεθῆναι τὰ ὀνόματα τῇ πόλει τε καὶ τῷ πο-
ταμῷ· καλεῖται γὰρ δὴ Τάρας κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ πόλει
καὶ ὁ ποταμός.*

XI. *Πλησίον δὲ τοῦ ἀναθήματος τοῦ Ταραντίνων
Σικυωνίων ἐστὶ θησαυρός· χρήματα δὲ οὔτε ἐνταῦθα
ἴδοις ἂν οὔτε ἐν ἄλλῳ τῶν θησαυρῶν. Κνίδιοι δὲ ἐκό-
μισαν ἀγάλματα ἐς Δελφοὺς Τριόπαν οἰκιστὴν τῆς Κνί-
δου παρεστῶτα ἵππῳ καὶ Λητὼ καὶ Ἀπόλλωνά τε καὶ
Ἄρτεμιν ἀφιέντας τῶν βελῶν ἐπὶ Τιτυόν· τὰ δὲ καὶ
τετρωμένος ἐστὶν ἤδη τὸ σῶμα. ταῦτα ἕστηκε παρὰ τὸν
Σικυωνίων θησαυρόν.*

2. *Ἐποιήθη δὲ καὶ ὑπὸ Σιφνίων ἐπὶ αἰτίᾳ τοιᾷδε* 2
*θησαυρός. Σιφνίοις ἡ νῆσος χρυσοῦ μέταλλα ἤνεγκε,
καὶ αὐτοὺς τῶν προσιόντων ἐκέλευσεν ὁ θεὸς ἀποφέ-
ρειν δεκάτην ἐς Δελφούς· οἱ δὲ τὸν θησαυρὸν ᾠκοδο-
μήσαντο καὶ ἀπέφερον τὴν δεκάτην. ὡς δὲ ὑπὸ ἀπλη-*
824 *στίας ἐξέλιπον τὴν φοράν, ἐπικλύσασα ἡ θάλασσα ἀφανῆ
τὰ μέταλλά σφισιν ἐποίησεν.* 3. *Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἀν-* 3
*δριάντας Λιπαραῖοι ναυμαχίᾳ κρατήσαντες Τυρρηνῶν.
οἱ δὲ Λιπαραῖοι οὗτοι Κνιδίων μὲν ἦσαν ἄποικοι, τῆς*

δὲ ἀποικίας ἡγεμόνα γενέσθαι φασὶν ἄνδρα Κνίδιον·
ὄνομα δὲ εἶναί οἱ Πένταθλον Ἀντίοχος ὁ Ξενοφάνους
Συρακούσιος ἐν τῇ Σικελιώτιδι συγγραφῇ φησί. λέγει
δὲ καὶ ὡς ἐπὶ Παχύνῳ τῇ ἄκρᾳ τῇ ἐν Σικελίᾳ κτίσαντες
πόλιν αὐτοὶ μὲν ἐκπίπτουσιν ὑπὸ Ἐλύμων καὶ Φοινί-
κων πολέμῳ πιεσθέντες, τὰς νήσους δὲ ἔσχον ἐρήμους
ἔτι ἢ ἀναστήσαντες τοὺς ἐνοικοῦντας, ἃς [καὶ] κατὰ τὰ
ἔπη τὰ Ὁμήρεια Αἰόλου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ὀνομάζουσι.
4 τούτων Λιπάραν μὲν κτίσαντες πόλιν ἐνταῦθα οἰκοῦσιν,
Ἱέραν δὲ καὶ Στρογγύλην καὶ Διδύμας γεωργοῦσι δια-
βαίνοντες ναυσὶν ἐς αὐτάς. Ἐν δὲ τῇ Στρογγύλῃ καὶ πῦρ
δῆλόν ἐστιν ἀνιὸν ἐκ τῆς γῆς. καὶ ἐν Ἱέρᾳ δὲ πῦρ τε αὐτό-
ματον ἐπὶ ἄκρας ἀνακαίεται τῆς νήσου, καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ
λουτρά ἐστιν ἐπιτήδεια, εἰ δέξεταί σε ἠπίως τὸ ὕδωρ,
ἐπεὶ ἄλλως γε χαλεπὸν ὑπὸ ζεστότητός ἐστιν ἐμβαίνεσθαι.

5 4. Οἱ δὲ θησαυροὶ Θηβαίων ἀπὸ ἔργου τῶν ἐς πόλε-
μον, καὶ Ἀθηναίων ἐστὶν ὡσαύτως· Κνιδίους δὲ οὐκ οἶδα
εἰ ἐπὶ νίκῃ τινὶ ἢ ἐς ἐπίδειξιν εὐδαιμονίας ᾠκοδομή-
σαντο, ἐπεὶ Θηβαίοις γε ἀπὸ ἔργου τοῦ ἐν Λεύκτροις καὶ
Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων ὁμοῦ Δά-
τιδί εἰσιν οἱ θησαυροί. Κλεωναῖοι δὲ ἐπιέσθησαν μὲν
κατὰ τὸ αὐτὸ Ἀθηναίοις ὑπὸ νόσου τῆς λοιμώδους, κατὰ
δὲ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ἔθυσαν τράγον ἀνίσχοντι ἔτι τῷ 825
ἡλίῳ, καί, εὕραντο γὰρ λύσιν τοῦ κακοῦ, τράγον χαλκοῦν
ἀποπέμπουσι τῷ Ἀπόλλωνι. Ποτιδαιατῶν δὲ τῶν ἐν
Θρᾴκῃ καὶ Συρακουσίων, τῶν μέν ἐστιν ὁ θησαυρὸς ἀπὸ
τοῦ Ἀττικοῦ τοῦ μεγάλου πταίσματος, Ποτιδαιᾶται δὲ
εὐσεβείᾳ τῇ ἐς τὸν θεὸν ἐποίησαν.

6 5. Ὠικοδόμησαν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι στοὰν ἀπὸ χρημά-
των ἃ ἐν τῷ πολέμῳ σφίσιν ἐγένετο ἀπό τε Πελοποννη-
σίων καὶ ὅσοι Πελοποννησίοις ἦσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ
σύμμαχοι. Ἀνάκειται δὲ καὶ πλοίων τὰ ἄκρα κοσμήματα

καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτοῖς
ἀριθμεῖ τὰς πόλεις ἀφ' ὧν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἀκροθίνια
ἀπέστειλαν, τήν τε Ἠλείων καὶ Λακεδαιμονίων, Σι-
κυῶνά τε καὶ Μέγαρα, καὶ Πελληνέας Ἀχαιῶν, Ἀμβρα-
κίαν τε καὶ Λευκάδα καὶ αὐτὴν Κόρινθον· γενέσθαι
δὲ ἀπὸ τῶν ναυμαχιῶν τούτων καὶ θυσίαν Θησεῖ καὶ
τῷ Ποσειδῶνι ἐπὶ τῷ ὀνομαζομένῳ Ῥίῳ. καί μοι φαί-
νεται τὸ ἐπίγραμμα ἐς Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου ἔχειν
καὶ ἐς τοῦ Φορμίωνος τὰ ἔργα.

XII. Πέτρα δέ ἐστιν ἀνίσχουσα ὑπὲρ τῆς γῆς· ἐπὶ
ταύτῃ Δελφοὶ στᾶσάν φασιν ᾆσαι τοὺς χρησμοὺς ὄνομα
Ἡροφίλην, Σίβυλλαν δὲ ἐπίκλησιν *** τὴν πρότερον
γενομένην. ταύτην ταῖς μάλιστα ὁμοίως οὖσαν ἀρχαίαν
εὕρισκον, ἣν θυγατέρα Ἕλληνες Διὸς καὶ Λαμίας τῆς
Ποσειδῶνός φασιν εἶναι, καὶ χρησμούς τε αὐτὴν γυναι-
κῶν πρώτην ᾆσαι καὶ ὑπὸ τῶν Λιβύων Σίβυλλαν λέ-
γουσιν ὀνομασθῆναι. Ἡ δὲ Ἡροφίλη νεωτέρα μὲν ἐκεί- 2
νης, φαίνεται δὲ ὅμως πρὸ τοῦ πολέμου γεγονυῖα καὶ
826 αὕτη τοῦ Τρωϊκοῦ, καὶ Ἑλένην τε προεδήλωσεν ἐν τοῖς
χρησμοῖς ὡς ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης τρα-
φήσοιτο ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὡς Ἴλιον ἁλώσεται δι' αὐτὴν
ὑπὸ Ἑλλήνων. Δήλιοι δὲ καὶ ὕμνον μέμνηνται τῆς γυ-
ναικὸς ἐς Ἀπόλλωνα. καλεῖ δὲ οὐχ Ἡροφίλην μόνον,
ἀλλὰ καὶ Ἄρτεμιν ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτήν, καὶ Ἀπόλλωνος
γυνὴ γαμετή, τοτὲ δὲ ἀδελφὴ καὶ αὖθις θυγάτηρ φησὶν
εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ μαινομένη τε καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ κάτο- 3
χος πεποίηκεν· ἑτέρωθι δὲ εἶπε τῶν χρησμῶν ὡς μητρὸς
μὲν ἀθανάτης εἴη μιᾶς τῶν ἐν Ἴδῃ νυμφῶν πατρὸς δὲ
ἀνθρώπου· καὶ οὕτω λέγει τὰ ἔπη·

Εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῦ τε θεᾶς τε,
νύμφης ἀθανάτης, πατρὸς δ' ἐκ σιτοφάγοιο,
μητρόθεν Ἰδογενής, πατρὶς δέ μοί ἐστιν ἐρυθρὴ

Μάρπησσος, μητρὸς ἱερή, ποταμός τ' Ἀϊδωνεύς.
4 2. Ἦν δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἴδῃ τῇ Τρωϊκῇ πόλεως Μαρ-
πήσσου τὰ ἐρείπια, καὶ ἐν αὐτοῖς οἰκήτορες ὅσον ἑξή-
κοντα ἄνθρωποι· ὑπέρυθρος δὲ πᾶσα ἡ περὶ τὴν Μάρ-
πησσον γῆ καὶ δεινῶς ἐστιν αὐχμώδης, ὥστε καὶ τῷ
Ἀϊδωνεῖ ποταμῷ καταδύεσθαί τε ἐς τὴν χώραν καὶ ἀνα-
σχόντι τὸ αὐτὸ αὖθις πάσχειν, τέλος δὲ καὶ ἀφανίζεσθαι
κατὰ τῆς γῆς, αἴτιον ἐμοὶ δοκεῖν ἐστιν ὅτι λεπτή τε κατὰ 827
τοῦτο καὶ σηραγγώδης ἐστὶν ἡ Ἴδη. Ἀπέχει δὲ Ἀλεξαν-
δρείας τῆς ἐν τῇ Τρῳάδι τεσσαράκοντα ἡ Μάρπησσος
5 καὶ διακόσια στάδια. 3. Τὴν δὲ Ἡροφίλην οἱ ἐν τῇ
Ἀλεξανδρείᾳ ταύτῃ νεωκόρον τε τοῦ Ἀπόλλωνος γενέ-
σθαι τοῦ Σμινθέως, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνείρατι τῷ Ἑκάβης
χρῆσαί φασιν αὐτὴν ἃ δὴ καὶ ἐπιτελεσθέντα ἴσμεν. αὕτη
ἡ Σίβυλλα ᾤκησε μὲν τὸ πολὺ τοῦ βίου ἐν Σάμῳ, ἀφί-
κετο δὲ καὶ ἐς Κλάρον τὴν Κολοφωνίων καὶ ἐς Δῆλόν
τε καὶ ἐς Δελφούς· ὁπότε δὲ ἀφίκοιτο, ἐπὶ ταύτης ἱστα-
6 μένη τῆς πέτρας ᾖδε. τὸ μέντοι χρεὼν αὐτὴν ἐπέλαβεν
ἐν τῇ Τρῳάδι, καί οἱ τὸ μνῆμα ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Σμιν-
θέως ἐστί, καὶ ἐλεγεῖον ἐπὶ τῆς στήλης·

Ἅδ' ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορίς εἰμι Σίβυλλα,
τῷδ' ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι κευθομένα,
παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρίν, νῦν δ' αἰὲν ἄναυδος,
μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρᾷ τάνδε λαχοῦσα πέδαν,
ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι,
μοῖραν ἔχοισ' Ἑκάτω τᾶς τότ' ἀνακτορίας.

ὁ μὲν δὴ παρὰ τὸ μνῆμα ἕστηκεν Ἑρμῆς λίθου τετρά-
γωνον σχῆμα· ἐξ ἀριστερᾶς δὲ ὕδωρ τε κατερχόμενον
7 ἐς κρήνην καὶ τῶν Νυμφῶν ἐστὶ τὰ ἀγάλματα. 4. Ἐρυ-
θραῖοι δέ, ἀμφισβητοῦσι γὰρ τῆς Ἡροφίλης προθυμό-
τατα Ἑλλήνων, Κώρυκόν τε καλούμενον ὄρος καὶ ἐν
τῷ ὄρει σπήλαιον ἀποφαίνουσι, τεχθῆναι τὴν Ἡροφί-

λην ἐν αὐτῷ λέγοντες, Θεοδώρου δὲ ἐπιχωρίου ποιμένος
καὶ νύμφης παῖδα εἶναι· Ἰδαίαν δὲ ἐπίκλησιν γενέσθαι
τῇ νύμφῃ κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, τῶν δὲ χωρίων τὰ δα-
σέα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἴδας τότε ὀνομάζεσθαι. τὸ δὲ
ἔπος τὸ ἐς τὴν Μάρπησσον καὶ τὸν ποταμὸν τὸν Ἀϊδω-
νέα, τοῦτο οἱ Ἐρυθραῖοι τὸ ἔπος ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῶν
χρησμῶν.

Τὴν δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς κατὰ ταὐτὰ εἰποῦσαν 8
ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλεῖσθαι δὲ [αὐτὴν]
828 Δημὼ συνέγραψεν Ὑπέροχος ἀνὴρ Κυμαῖος. χρησμὸν
δὲ οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης οὐδένα εἶχον ἐπι-
δείξασθαι, λίθου δὲ ὑδρίαν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δει-
κνύουσιν οὐ μεγάλην, τῆς Σιβύλλης ἐνταῦθα κεῖσθαι
φάμενοι τὰ ὀστᾶ. 5. Ἐπετράφη δὲ καὶ ὕστερον τῆς Δη- 9
μοῦς παρὰ Ἑβραίοις τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης γυνὴ
χρησμολόγος, ὄνομα δὲ αὐτῇ Σάββη· Βηρόσου δὲ εἶναι
πατρὸς καὶ Ἐρυμάνθης μητρός φασι Σάββην· οἱ δὲ αὐ-
τὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰ-
γυπτίαν.

Φαεννὶς δὲ θυγάτηρ βασιλεύσαντος ἀνδρὸς ἐν Χάοσι 10
καὶ αἱ Πέλειαι παρὰ Δωδωναίοις ἐμαντεύσαντο μὲν ἐκ
θεοῦ καὶ αὗται, Σίβυλλαι δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ ἐκλή-
θησαν. τῆς μὲν δὴ πυθέσθαι τὴν ἡλικίαν καὶ ἐπιλέξα-
σθαι τοὺς χρησμούς *** Ἀντιόχου γὰρ μετὰ τὸ ἁλῶ-
ναι Δημήτριον αὐτίκα ἐς τὴν ἀρχὴν καθισταμένου
γέγονε Φαεννίς. τὰς Πελειάδας δὲ Φημονόης τε ἔτι
προτέρας γενέσθαι λέγουσι, καὶ ᾆσαι γυναικῶν πρώτας
τάδε τὰ ἔπη·

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστί, Ζεὺς ἔσσεται· ὦ μεγάλε Ζεῦ.
Γᾶ καρποὺς ἀνίει, διὸ κλῄζετε ματέρα γαῖαν.

Χρησμολόγους δὲ ἄνδρας Κύπριόν τε Εὔκλουν καὶ 11
Ἀθηναῖον Μουσαῖον τὸν Ἀντιοφήμου καὶ Λύκον τὸν

Πανδίονος, τούτους τε γενέσθαι καὶ ἐκ Βοιωτίας Βάκιν
φασὶ κατάσχετον ἄνδρα ἐκ νυμφῶν· τούτων πλὴν Λύκου
τῶν ἄλλων ἐπελεξάμην τοὺς χρησμούς.

Τοσαῦται μὲν ἄχρι ἐμοῦ λέγονται γυναῖκες καὶ
ἄνδρες ἐκ θεοῦ μαντεύσασθαι· ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τῷ
πολλῷ καὶ αὖθις γένοιτο ἂν ἕτερα τοιαῦτα.

XIII. Βίσωνος δὲ ταύρου τῶν Παιονικῶν χαλκοῦ
πεποιημένην κεφαλὴν Δρωπίων Λέοντος ἔπεμψεν ἐς
Δελφοὺς βασιλεὺς Παιόνων. 2. οὗτοι οἱ βίσωνες χαλε-
πώτατοι θηρίων εἰσὶν ἁλίσκεσθαι ζῶντες, καὶ δίκτυα 829
οὐκ ἂν οὕτω γένοιτο ἰσχυρὰ τῇ ἐμβολῇ. θηρεύονται δὲ
οὗτοι τρόπον τοιόνδε. ἐπειδὰν χωρίον οἱ ἀγρεύοντες
πρανὲς εὕρωσι καθῆκον ἐς κοιλότητα, πρῶτα μὲν φρά-
γματι ἰσχυρῷ πέριξ ὠχυρώσαντο, δεύτερον δὲ τὸ κά-
ταντες καὶ τὸ περὶ τῷ πέρατι ὁμαλὸν αὐτοῦ νεοδάρτοις
βύρσαις κατεστόρεσαν· ἢν δὲ τύχωσιν ἀποροῦντες βυρ-
σῶν, τότε καὶ τὰ αὖα τῶν δερμάτων ὑπὸ ἐλαίου σφίσιν
2 ὀλισθηρὰ ποιεῖται. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν οἱ μάλιστα ἱππεύειν
ἀγαθοὶ συνελαύνουσιν ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον τοὺς
βίσωνας· οἱ δὲ εὐθὺς ἐν ταῖς πρώταις τῶν βυρσῶν ὀλι-
σθόντες κατὰ τοῦ πρανοῦς κυλίνδονται, ἕως κατε-
νεχθῶσιν ἐς τὸ ὁμαλόν. ἐρριμμένοι δὲ ἐνταῦθα ἠμέλην-
ται κατ' ἀρχάς· τετάρτῃ δὲ ἢ πέμπτῃ μάλιστα ἡμέρᾳ
τῶν μὲν ἤδη τοῦ θυμοῦ τὸ πολὺ ὁ λιμὸς ἀφαιρεῖ καὶ ἡ
3 ταλαιπωρία, οἱ δέ σφισιν, οἷς τέχνη τιθασεύειν, προσ-
φέρουσιν ἔτι κειμένοις πίτυος τῆς ἡμέρου καρπὸν προ-
εκλέψαντες ἐκ τῶν [ἐλαχίστων] ἐλύτρων· ἑτέρας δὲ οὐκ
ἂν τροφῆς τό γε παραυτίκα ἅψαιτο τὰ θηρία· τέλος δὲ
διαλαβόντες δεσμοῖς ἄγουσι. καὶ τοὺς μὲν τρόπον αἱ-
ροῦσι τὸν εἰρημένον.
4 3. Τοῦ βίσωνος δὲ τῆς κεφαλῆς καταντικρὺ τῆς
χαλκῆς ἀνδριάς ἐστι θώρακά τε ἐνδεδυκὼς καὶ χλαμύδα

ἐπὶ τῷ θώρακι· Ἀνδρίων δὲ ἀνάθημα οἱ Δελφοὶ λέγου-
σιν Ἀνδρέα εἶναι τὸν οἰκιστήν. τό τε ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλ-
λωνος καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀρτέμιδος Φωκέων ἀναθήματά
ἐστιν ἀπὸ Θεσσαλῶν ὁμόρων τε πλὴν ὅσον οἱ Λοκροὶ
σφᾶς οἱ Ἐπικνημίδιοι διείργουσι, καὶ ἀεὶ πολεμίων ὄν-
των. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ οἱ ἐν Φαρσάλῳ Θεσσαλοί, καὶ 5
Μακεδόνων οἱ ὑπὸ τῇ Πιερίᾳ πόλιν Δῖον οἰκοῦντες,
Κυρηναῖοί τε τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ ἐν Λιβύῃ, οὗτοι μὲν
τὸ ἅρμα καὶ ἐπὶ τῷ ἅρματι ἄγαλμα Ἄμμωνος, Μακεδό-
νες δὲ οἱ ἐν Δίῳ τὸν Ἀπόλλωνα ὃς εἰλημμένος ἐστὶ τῆς
ἐλάφου, Φαρσάλιοι δὲ Ἀχιλλέα τε ἐπὶ ἵππῳ, καὶ ὁ Πά-
τροκλος συμπαραθεῖ οἱ τῷ ἵππῳ. Κορίνθιοι δὲ οἱ Δω-
ριεῖς ᾠκοδόμησαν θησαυρὸν καὶ οὗτοι· καὶ ὁ χρυσὸς ὁ
ἐκ Λυδῶν ἀνέκειτο ἐνταῦθα. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἡρα- 6
830 κλέους ἀνάθημά ἐστι Θηβαίων, ὅτε Φωκεῦσιν ἐπολέ-
μησαν τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον. εἰσὶ καὶ εἰκόνες
χαλκαῖ Φωκέων ἀναθέντων, ἡνίκα δευτέρᾳ συμβολῇ
τὸ ἱππικὸν ἐτρέψαντο τὸ ἐκ Θεσσαλίας. Φλιάσιοι δὲ
ἐκόμισαν ἐς Δελφοὺς Δία τε χαλκοῦν καὶ ὁμοῦ τῷ Διὶ
ἄγαλμα Αἰγίνης. 4. Ἐκ δὲ Μαντινείας τῆς Ἀρκάδων
Ἀπόλλων χαλκοῦς ἐστιν ἀνάθημα· οὗτος οὐ πόρρω τοῦ
Κορινθίων ἐστὶ θησαυροῦ.

Ἡρακλῆς δὲ καὶ Ἀπόλλων ἔχονται τοῦ τρίποδος καὶ 7
ἐς μάχην περὶ αὐτοῦ καθίστανται· Λητὼ μὲν δὴ καὶ
Ἄρτεμις Ἀπόλλωνα, Ἀθηνᾶ δὲ Ἡρακλέα ἐπέχουσι τοῦ
θυμοῦ. Φωκέων καὶ τοῦτό ἐστιν ἀνάθημα, ὅτε σφίσιν
ἐπὶ τοὺς Θεσσαλοὺς Τελλίας ἡγήσατο Ἠλεῖος. τὰ μὲν
δὴ ἄλλα ἀγάλματα Δίυλλός τε ἐν κοινῷ καὶ Ἀμυκλαῖος,
τὴν δὲ Ἀθηνᾶν καὶ Ἄρτεμιν Χίονίς ἐστιν εἰργασμένος·
Κορινθίους δὲ εἶναί φασιν αὐτούς. Λέγεται δὲ ὑπὸ 8
Δελφῶν Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρύωνος ἐλθόντι ἐπὶ τὸ χρη-
στήριον τὴν πρόμαντιν Ξενόκλειαν οὐκ ἐθελῆσαί οἱ

χρᾶν διὰ τοῦ Ἰφίτου τὸν φόνον· τὸν δὲ ἀράμενον τὸν τρίποδα ἐκ τοῦ ναοῦ φέρειν ἔξω, εἰπεῖν τε δὴ τὴν πρόμαντιν·

ἄλλος ἄρ' Ἡρακλέης Τιρύνθιος, οὐχὶ Κανωβεύς·

πρότερον γὰρ ἔτι ὁ Αἰγύπτιος Ἡρακλῆς ἀφίκετο ἐς Δελφούς. τότε δὲ ὁ Ἀμφιτρύωνος τόν τε τρίποδα ἀποδίδωσι τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ παρὰ τῆς Ξενοκλείας ὁπόσα ἐδεῖτο ἐδιδάχθη. παραδεξάμενοι δὲ οἱ ποιηταὶ τὸν λόγον μάχην Ἡρακλέους πρὸς Ἀπόλλωνα ὑπὲρ τρίποδος ᾄδουσιν.

9 5. Ἐν κοινῷ δὲ ἀνέθεσαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσιν οἱ Ἕλληνες χρυσοῦν τρίποδα δράκοντι ἐπικείμενον χαλκῷ. ὅσον μὲν δὴ χαλκὸς ἦν τοῦ ἀναθήματος, σῶον καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἦν· οὐ μέντοι κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ τὸν χρυ-
10 σὸν οἱ Φωκέων ὑπελίποντο ἡγεμόνες. Ταραντῖνοι δὲ καὶ ἄλλην δεκάτην ἐς Δελφοὺς ἀπὸ βαρβάρων Πευκετίων ἀπέστειλαν· τέχνη μὲν τὰ ἀναθήματα Ὀνάτα τοῦ Αἰγινήτου καὶ Καλύνθου τε ἐστικωσι εργου, εἰκόνες δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, βασιλεὺς Ἰαπύγων Ὦπις ἥκων τοῖς Πευκετίοις σύμμαχος. οὗτος μὲν δὴ εἴκασται τεθνεῶτι ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ αὐτῷ κειμένῳ ἐφεστηκότες ὁ ἥρως Τάρας ἐστὶ καὶ Φάλανθος ὁ ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ 831
οὐ πόρρω τοῦ Φαλάνθου δελφίς· πρὶν γὰρ δὴ ἐς Ἰταλίαν ἀφικέσθαι ναυαγίᾳ τε ἐν τῷ πελάγει τῷ Κρισαίῳ τὸν Φάλανθον χρήσασθαι καὶ ὑπὸ δελφῖνος ἐκκομισθῆναί φασιν ἐς τὴν γῆν.

XIV. Οἱ δὲ πελέκεις Περικλύτου τοῦ Εὐθυμάχου Τενεδίου ἀνδρὸς ἐπὶ λόγῳ ἀνάθημά εἰσιν ἀρχαίῳ. 2. Κύκνον παῖδα εἶναι Ποσειδῶνος καὶ βασιλεύειν φασὶν ἐν Κολώναις· αἱ δὲ ᾠκοῦντο ἐν τῇ γῇ τῇ Τρῳάδι αἱ
2 Κολῶναι κατὰ νῆσον κείμεναι Λεύκοφρυν. Ἔχοντος δὲ θυγατέρα ὄνομα Ἡμιθέαν τοῦ Κύκνου καὶ υἱὸν καλού-

μενον Τέννην ἐκ Προκλείας, ἣ Κλυτίου μὲν ἦν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ Καλήτορος, ὃν Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἀποθανεῖν φησὶν ὑπὸ Αἴαντος, ὅτε ὑπὸ τὴν Πρωτεσιλάου ναῦν ἔφερεν ὁ Καλήτωρ τὸ πῦρ, — ταύτης οὖν προαποθανούσης ἡ ἐπεισελθοῦσα Φυλονόμη ἡ Κραγάσου, διήμαρτε γὰρ ἐρασθεῖσα τοῦ Τέννου, ψεύδεται πρὸς τὸν ἄνδρα ὡς αὐτὴ μὲν οὐκ ἐθέλουσα, τὸν δὲ αὐτῇ Τέννην συγγενέσθαι θελήσαντα· καὶ ὁ Κύκνος πείθεται τῇ ἀπάτῃ, καὶ ἐς λάρνακα ἐνθέμενος ὁμοῦ τῇ ἀδελφῇ Τέννην ἐς θάλασσαν σφᾶς ἀφίησι. σώζονταί τε δὴ πρὸς 3
τὴν νῆσον οἱ παῖδες τὴν Λεύκοφρυν, καὶ ὄνομα ἡ νῆσος τὸ νῦν ἔσχεν ἀπὸ τοῦ Τέννου. Κύκνος δέ, οὐ γὰρ τὸν πάντα ἔμελλε χρόνον ἀγνοήσειν ἀπατώμενος, ἔπλει παρὰ τὸν υἱὸν ἄγνοιάν τε ὁμολογήσων τὴν αὑτοῦ καὶ παραιτησόμενος τὸ ἁμάρτημα· προσορμισαμένου δὲ τῇ νήσῳ καὶ ἐξάψαντος ἀπὸ τῆς νεὼς πρός τινα ἢ πέτραν ἢ δένδρον τοὺς κάλους, Τέννης πελέκει σφᾶς ἀπέκοψεν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. Ἐπὶ τούτῳ μὲν ἐς τοὺς ἀρνουμένους στε- 4
ρεῶς λέγεσθαι καθέστηκεν ὡς ὁ δεῖνα ὅστις δὴ Τενεδίῳ πελέκει τόδε τι ἀποκόψειε. Τέννην μὲν ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀποθανεῖν ἀμύνοντα τῇ οἰκείᾳ φασὶν Ἕλληνες· Τενέδιοι δὲ ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας προσεχώρησαν τοῖς Ἀλεξάνδρειαν ἐν τῇ ἠπείρῳ τῇ Τρῳάδι ἔχουσιν.

3. Ἕλληνες δὲ οἱ ἐναντία βασιλέως πολεμήσαντες 5
832 ἀνέθεσαν μὲν Δία ἐς Ὀλυμπίαν χαλκοῦν, ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἐς Δελφοὺς Ἀπόλλωνα ἀπὸ ἔργων τῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ἐπί τε Ἀρτεμισίῳ καὶ ἐν Σαλαμῖνι. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Θεμιστοκλῆς ἀφίκοιτο ἐς Δελφοὺς λαφύρων τῶν Μηδικῶν κομίζων τῷ Ἀπόλλωνι· ἐρωτήσαντα δὲ ὑπὲρ τῶν ἀναθημάτων εἰ ἐντὸς ἀναθήσει τοῦ ναοῦ, ἐκέλευεν αὐτὸν ἡ Πυθία τὸ παράπαν ἀποφέρειν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἔχει οὕτω τὰ ἐς τοῦτο τοῦ χρησμοῦ·

Μή μοι Περσῆος σκύλων περικαλλέα κόσμον
νηῷ ἐγκαταθῇς· οἴκόνδ' ἀπόπεμπε τάχιστα.

6 Θαῦμα οὖν ἐποιούμεθα εἰ ἀπηξίωσεν ἐκείνου μόνου μὴ προσέσθαι τὰ ἀπὸ τῶν Μήδων. καὶ οἱ μὲν ἀπώσασθαι ἂν τὸν θεὸν καὶ ἅπαντα ὁμοίως ἡγοῦντο ὅσα ἀπὸ τοῦ Πέρσου, εἰ, ὥσπερ ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ οἱ ἄλλοι πρότερον ἢ ἀναθεῖναι σφᾶς ἐπήροντο τὸν Ἀπόλλωνα· οἱ δὲ εἰδότα τὸν θεὸν ὅτι ἱκέτης τοῦ Πέρσου γενήσοιτο ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπὶ τούτῳ τὰ δῶρα ἔφασαν οὐκ ἐθελῆσαι λαβεῖν, ἵνα μὴ ἀναθέντι τὸ ἔχθος ἄπαυστον ποιήσῃ ἀπὸ τοῦ Μήδου. Στρατείαν δὲ τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα [ἀπὸ] τοῦ βαρβάρου ἔστιν εὑρεῖν προρρηθεῖσαν μὲν ἐν τοῖς Βάκιδος χρησμοῖς, πρότερον δὲ ἔτι Εὔκλῳ τὰ ἐς αὐτὴν πεποιημένα ἐστί.

7 4. Δελφῶν δὲ ἀνάθημά ἐστιν αὐτῶν πλησίον τοῦ βωμοῦ τοῦ μεγάλου λύκος χαλκοῦς. λέγουσι δὲ τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων συλήσαντα ἄνθρωπον, τὸν μὲν ὁμοῦ τῷ χρυσίῳ κατακρύψαντα ἔχειν αὐτὸν ἔνθα τοῦ Παρνασοῦ μάλιστα ἦν συνεχὲς ὑπὸ ἀγρίων δένδρων, λύκον δὲ ἐπιθέσθαι οἱ καθεύδοντι, καὶ ἀποθανεῖν τε ὑπὸ τοῦ λύκου τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὡς ἐς τὴν πόλιν ὁσημέραι φοιτῶν ὠρύετο ὁ λύκος· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄνευ θεοῦ παραγίνεσθαί σφισιν ὑπελάμβανον, οὕτως ἐπακολουθοῦσι τῷ θηρίῳ, καὶ ἀνευρίσκουσί τε τὸ ἱερὸν χρυσίον καὶ
ἀνέθεσαν λύκον τῷ θεῷ χαλκοῦν. 833

XV. Φρύνης δὲ εἰκόνα ἐπίχρυσον Πραξιτέλης μὲν εἰργάσατο ἐραστὴς καὶ οὗτος, ἀνάθημα δὲ αὐτῆς Φρύνης ἐστὶν ἡ εἰκών. Τὰ δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ, τὰ μὲν ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, Ἐπιδαύριοι τὸ ἕτερον οἱ ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀπὸ Μήδων, τὸ δὲ αὐτῶν Μεγαρεῖς ἀνέθεσαν Ἀθηναίους μάχῃ πρὸς Νισαίᾳ κρατήσαντες. Πλαταιέων δὲ βοῦς ἐστίν, ἡνίκα ἐν τῇ σφετέρᾳ καὶ οὗτοι Μαρδό-

νιον τὸν Γωβρύου μετὰ Ἑλλήνων ἠμύναντο τῶν ἄλλων. Καὶ αὖθις δύο Ἀπόλλωνος, τὸ μὲν Ἡρακλεωτῶν τῶν πρὸς τῷ Εὐξείνῳ, τὸ δὲ Ἀμφικτυόνων ἐστίν, ὅτε Φωκεῦσιν ἐπεργαζομένοις τοῦ θεοῦ τὴν χώραν ἐπέβαλον
χρημάτων ζημίαν. Ὁ δὲ Ἀπόλλων οὗτος καλεῖται μὲν 2
ὑπὸ Δελφῶν Σιτάλκας, μέγεθος δὲ πέντε πηχῶν καὶ τριάκοντά ἐστι. στρατηγοὶ δὲ οἱ Αἰτωλοὶ καὶ Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ Ἀθηνᾶς, δύο τε Ἀπόλλωνος ἀγάλματα ἔστιν Αἰτωλῶν, ἡνίκα σφίσιν ἐξειργάσθη τὰ ἐς Γαλάτας. 2. Στρατιὰν δὲ τὴν Κελτῶν, ὡς ἐκ τῆς Εὐρώπης διαβήσοιτο ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν πόλεων, Φαεννὶς προεδήλωσεν ἐν τοῖς χρησμοῖς γενεᾷ πρότερον ἢ ἐπράχθη τὸ ἔργον·

Δὴ τότ' ἀμειψάμενος στεινὸν πόρον Ἑλλησπόντου 3
αὐλήσει Γαλατῶν ὀλοὸς στρατός, οἵ ῥ' ἀθεμίστως
Ἀσίδα πορθήσουσι· θεὸς δ' ἔτι κύντερα θήσει
πᾶσι μάλ' οἳ ναίουσι παρ' ἠϊόνεσσι θαλάσσης
εἰς ὀλίγον· τάχα γάρ σφιν ἀοσσητῆρα Κρονίων
ὁρμήσει, ταύροιο διοτρεφέος φίλον υἱόν,
ὃς πᾶσιν Γαλάτῃσιν ὀλέθριον ἦμαρ ἐφήσει.

Παῖδα δὲ εἶπε ταύρου τὸν ἐν Περγάμῳ βασιλεύσαντα Ἄτταλον· τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον καὶ ταυρόκερων προσείρηκε χρηστήριον.

Ἱππικοῦ δὲ ἡγεμόνας ἀναβεβηκότας ἐπὶ ἵππους Φε- 4
ραῖοι παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἔστησαν τρεψάμενοι τὴν Ἀττικὴν ἵππον. 3. Τὸν δὲ φοίνικα ἀνέθεσαν Ἀθηναῖοι τὸν χαλκοῦν, καὶ αὐτὸν καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἐπίχρυσον ἐπὶ
834 τῷ φοίνικι, ἀπὸ ἔργων ὧν ἐπ' Εὐρυμέδοντι ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ τὸ μὲν πεζῇ, τὸ δὲ ναυσὶν ἐν τῷ ποταμῷ κατώρθωσαν. τούτου τοῦ ἀγάλματος ἐνιαχοῦ τὸν ἐπ' αὐτῷ
χρυσὸν ἐθεώμην λελυμασμένον. ἐγὼ μὲν δὴ τὸ ἔγκλημα 5
ἐς κακούργους τε ἦγον καὶ φῶρας ἀνθρώπους· Κλειτό-

δημος δέ, ὁπόσοι τὰ Ἀθηναίων ἐπιχώρια ἔγραψαν ὁ
ἀρχαιότατος, οὗτος ἐν τῷ λόγῳ φησὶ τῷ Ἀττικῷ, ὅτε
Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ἐπὶ Σικελίᾳ τὸν στόλον, ὡς
ἔθνος τι ἄπειρον κοράκων κατῆρε τότε ἐς Δελφούς, καὶ
περιέκοπτόν τε τοῦ ἀγάλματος τούτου καὶ ἀπέρρησσον
τοῖς ῥάμφεσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸν χρυσόν· λέγει δὲ καὶ ὡς
τὸ δόρυ καὶ τὰς γλαῦκας καὶ ὅσος καρπὸς ἐπὶ τῷ φοίνικι
ἐπεποίητο ἐς μίμησιν τῆς ὀπώρας, κατακλάσαιεν καὶ
6 ταῦτα οἱ κόρακες. Ἀθηναίοις μὲν δὴ καὶ ἄλλα σημεῖα
μὴ ἐκπλεῦσαι σφᾶς ἀπαγορεύοντα ἐς Σικελίαν διηγή-
σατο ὁ Κλειτόδημος. 4. Κυρηναῖοι δὲ ἀνέθεσαν ἐν Δελ-
φοῖς Βάττον ἐπὶ ἅρματι, ὃς ἐς Λιβύην ἤγαγε σφᾶς ναυ-
σὶν ἐκ Θήρας. ἡνίοχος μὲν τοῦ ἅρματός ἐστι Κυρήνη,
ἐπὶ δὲ τῷ ἅρματι Βάττος τε καὶ Λιβύη στεφανοῦσά ἐστιν
7 αὐτόν· ἐποίησε δὲ Ἀμφίων Ἀκέστορος Κνώσιος. Ἐπεὶ
δὲ ᾤκισε Βάττος τὴν Κυρήνην, λέγεται καὶ τῆς φωνῆς
γενέσθαι οἱ τοιόνδε ἴαμα· ἐπιὼν τῶν Κυρηναίων τὴν
χώραν ἐν τοῖς ἐσχάτοις αὐτῆς ἐρήμοις ἔτι οὖσι θεᾶται
λέοντα, καὶ αὐτὸν τὸ δεῖμα τὸ ἐκ τῆς θέας βοῆσαι σαφὲς
καὶ μέγα ἠνάγκασεν. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Βάττου καὶ
ἄλλον ἔστησαν οἱ Ἀμφικτυόνες Ἀπόλλωνα ἀπὸ τοῦ ἀδι-
κήματος τοῦ ἐς τὸν θεὸν τῶν Φωκέων.

XVI. Τῶν δὲ ἀναθημάτων ἃ οἱ βασιλεῖς ἀπέστειλαν
οἱ Λυδῶν, οὐδὲν ἔτι ἦν αὐτῶν εἰ μὴ σιδηροῦν μόνον
τὸ ὑπόθημα τοῦ Ἀλυάττου κρατῆρος. τοῦτο Γλαύκου
μέν ἐστιν ἔργον τοῦ Χίου, σιδήρου κόλλησιν ἀνδρὸς
εὑρόντος· ἔλασμα δὲ ἕκαστον τοῦ ὑποθήματος ἐλάσματι
ἄλλῳ προσεχὲς οὐ περόναις ἐστὶν ἢ κέντροις, μόνη δὲ ἡ
κόλλα συνέχει τε καὶ ἔστιν αὕτη τῷ σιδήρῳ δεσμός.
2 σχῆμα δὲ τοῦ ὑποθήματος κατὰ πύργον μάλιστα ἐς μύ- 835
ουρον ἀνιόντα ἀπὸ εὐρυτέρου τοῦ κάτω· ἑκάστη δὲ
πλευρὰ τοῦ ὑποθήματος οὐ διὰ πάσης πέφρακται, ἀλλά

εἰσιν αἱ πλάγιαι τοῦ σιδήρου ζῶναι ὥσπερ ἐν κλίμακι
οἱ ἀναβασμοί· τὰ δὲ ἐλάσματα τοῦ σιδήρου τὰ ὀρθὰ
ἀνέστραπται κατὰ τὰ ἄκρα ἐς τὸ ἐκτός, καὶ ἕδρα τοῦτο
ἦν τῷ κρατῆρι.

2. Τὸν δὲ ὑπὸ Δελφῶν καλούμενον ὀμφαλόν, λίθου 3
πεποιημένον λευκοῦ, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν μέσῳ γῆς πάσης
αὐτοί τε λέγουσιν οἱ Δελφοί, καὶ ἐν ᾠδῇ τινὶ Πίνδαρος
ὁμολογοῦντά σφισιν ἐποίησε. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνά- 4
θημά ἐστιν ἐνταῦθα, Καλάμιδος δὲ ἔργον, Ἑρμιόνη ἡ
Μενελάου θυγάτηρ, καὶ συνοικήσασα Ὀρέστῃ τῷ Ἀγα-
μέμνονος καὶ ἔτι πρότερον Νεοπτολέμῳ τῷ Ἀχιλλέως.
Εὐρύδαμον δὲ στρατηγόν τε Αἰτωλῶν καὶ στρατοῦ τοῦ
Γαλατῶν ἐναντία ἡγησάμενον ἀνέθεσαν οἱ Αἰτωλοί.

3. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὄρεσι καὶ κατ᾽ ἐμὲ ἔτι 5
Ἔλυρος πόλις· οὗτοι οὖν αἶγα χαλκῆν ἀπέστειλαν ἐς
Δελφούς. δίδωσι δὲ νηπίοις ἡ αἶξ Φυλακίδῃ καὶ Φιλάν-
δρῳ γάλα· παῖδας δὲ αὐτοὺς οἱ Ἐλύριοί φασιν Ἀπόλ-
λωνός τε εἶναι καὶ Ἀκακαλλίδος νύμφης, συγγενέσθαι
δὲ τῇ Ἀκακαλλίδι Ἀπόλλωνα ἐν πόλει Τάρρᾳ καὶ οἴκῳ
Καρμάνορος.

Καρύστιοι δὲ οἱ Εὐβοεῖς βοῦν καὶ οὗτοι χαλκοῦν 6
παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἔστησαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Μηδικοῦ.
βοῦς δὲ οἱ Καρύστιοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς τὰ ἀναθήματα
ἐποιήσαντο, ὅτι ἐμοὶ δοκεῖν ἀπωσάμενοι τὸν βάρβαρον
τήν τε ἄλλην βεβαίως ἐκτήσαντο εὐδαιμονίαν καὶ ἀροῦν
ἐλευθέραν τὴν γῆν. στρατηγῶν δὲ εἰκόνας καὶ Ἀπόλ-
λωνά τε καὶ Ἄρτεμιν τὸ ἔθνος τὸ Αἰτωλικὸν ἀπέστειλαν
καταστρεψάμενοι τοὺς ὁμόρους σφίσιν Ἀκαρνᾶνας.

4. Παραλογώτατον δὲ ἐπυνθανόμην ὑπάρξαν Λιπα- 7
ραίοις ἐς Τυρσηνούς. τοὺς γὰρ δὴ Λιπαραίους ἐναντία
ναυμαχῆσαι τῶν Τυρσηνῶν ναυσὶν ὡς ἐλαχίσταις ἐκέ-
836 λευσεν ἡ Πυθία. πέντε οὖν ἀνάγονται τριήρεσιν ἐπὶ

τοὺς Τυρσηνούς· οἱ δέ, ἀπηξίουν γὰρ μὴ ἀποδεῖν Λιπαραίων τὰ ναυτικά, ἀντανάγονταί σφισιν ἴσαις ναυσί. ταύτας τε οὖν αἱροῦσιν οἱ Λιπαραῖοι καὶ ἄλλας πέντε ὑστέρας σφίσιν ἀνταναχθείσας, καὶ τρίτην νεῶν πεντάδα καὶ ὡσαύτως τετάρτην ἐχειρώσαντο. Ἀνέθεσαν οὖν ἐς Δελφοὺς ταῖς ἁλούσαις ναυσὶν ἀριθμὸν ἴσα
8 Ἀπόλλωνος ἀγάλματα. Ἐχεκρατίδης δὲ ἀνὴρ Λαρισαῖος τὸν Ἀπόλλωνα ἀνέθηκε τὸν μικρόν, καὶ ἁπάντων πρῶτον τεθῆναι τῶν ἀναθημάτων τοῦτό φασιν οἱ Δελφοί.

XVII. Βαρβάρων δὲ τῶν πρὸς τῇ ἑσπέρᾳ οἱ ἔχοντες Σαρδώ, εἰκόνα οὗτοι χαλκῆν τὸν ἐπώνυμόν σφισιν ἀπέστειλαν. 2. Ἡ δὲ Σαρδὼ μέγεθος μὲν καὶ εὐδαιμονίαν ἐστὶν ὁμοία ταῖς μάλιστα ἐπαινουμέναις· ὄνομα δὲ αὐτῇ τὸ ἀρχαῖον ὅ τι μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἐγένετο οὐκ οἶδα, Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιστά ἐστιν ἀνθρώπου. μῆκος δὲ αὐτῆς εἴκοσι στάδιοι καὶ ἑκατόν εἰσι καὶ χίλιοι, εὖρος δὲ ἐς εἴκοσί τε καὶ τετρα-
2 κοσίους πεντήκοντα. Πρῶτοι δὲ διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες· ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος ὁ Μακήριδος, Ἡρακλέους δὲ ἐπονομασθέντος ὑπὸ Αἰγυπτίων τε καὶ Λιβύων. Μακήριδι μὲν δὴ αὐτῷ τὰ ἐπιφανέστατα ὁδὸς ἐγένετο ἡ ἐς Δελφούς· Σάρδῳ δὲ ἡγεμονία τε ὑπῆρξε τῶν Λιβύων ἡ ἐς τὴν Ἰχνοῦσαν, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Σάρδου τούτου μετέβαλεν ἡ νῆσος. Οὐ μέντοι τούς γε αὐτόχθονας ἐξέβαλεν ὁ τῶν Λιβύων στόλος, σύνοικοι δὲ ὑπ' αὐτῶν οἱ ἐπελθόντες ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ὑπὸ εὐνοίας ἐδέχθησαν. καὶ πόλεις μὲν οὔτε οἱ Λίβυες οὔτε τὸ γένος τὸ ἐγχώριον ἠπίσταντο ποιήσασθαι· σποράδες δὲ ἐν καλύβαις τε καὶ σπηλαίοις, ὡς
3 ἕκαστοι τύχοιεν, ᾤκησαν. 3. Ἔτεσι δὲ ὕστερον μετὰ τοὺς Λίβυας ἀφίκοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς τὴν νῆσον οἱ μετ'

837 Ἀρισταίου. παῖδα δὲ λέγουσιν Ἀρισταῖον Ἀπόλλωνός τε εἶναι καὶ Κυρήνης· ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀκταίωνος περισσῶς ἀλγήσαντα τῇ συμφορᾷ καὶ Βοιωτίᾳ τε καὶ πάσῃ τῇ Ἑλλάδι κατὰ ταὐτὰ ἀχθόμενον, οὕτως ἐς τὴν Σαρδὼ μετοικῆσαί φασιν αὐτόν. Οἱ δὲ καὶ Δαίδαλον ἀποδρᾶναι 4
τηνικαῦτα Καμίκου διὰ τὴν ἐπιστρατείαν τὴν Κρητῶν καὶ ἀποικίας ἐς τὴν Σαρδὼ μετασχεῖν τῷ Ἀρισταίῳ νομίζουσιν· ἔχοι δ' ἂν λόγον οὐδένα Αὐτονόῃ τῇ Κάδμου συνοικήσαντι τῷ Ἀρισταίῳ Δαίδαλον ἢ ἀποικίας ἢ ἄλλου τινὸς μετεσχηκέναι, ὃς ἡλικίαν κατὰ Οἰδίποδα ἦν βασιλεύοντα ἐν Θήβαις. Πόλιν δ' οὖν οἰκίζουσιν οὐδεμίαν οὐδ' οὗτοι, ὅτι ἀριθμῷ τε καὶ ἰσχύϊ ἐλάσσονες ἐμοὶ δοκεῖν ἢ κατὰ πόλεως ἦσαν οἰκισμόν. 4. Μετὰ δὲ 5
Ἀρισταῖον Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τοῦ στόλου Νώρακι, καὶ ᾠκίσθη Νώρα πόλις ὑπὸ αὐτῶν· ταύτην πρώτην γενέσθαι πόλιν μνημονεύουσιν ἐν τῇ νήσῳ· παῖδα δὲ Ἐρυθείας τε τῆς Γηρυόνου καὶ Ἑρμοῦ λέγουσιν εἶναι τὸν Νώρακα. Τετάρτη δὲ μοῖρα Ἰολάου Θεσπιέων τε καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς στρατιὰ κατῆρεν ἐς Σαρδώ, καὶ Ὀλβίαν μὲν πόλιν οἰκίζουσιν, ἰδίᾳ δὲ Ὀγρύλην οἱ Ἀθηναῖοι διασώζοντες τῶν δήμων τῶν οἴκοι τινὸς τὸ ὄνομα· ἢ καὶ αὐτὸς τοῦ στόλου μετεῖχεν Ὀγρύλος. Ἔστι δ' οὖν καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι χωρία τε Ἰολάϊα ἐν τῇ Σαρδοῖ, καὶ Ἰόλαος παρὰ τῶν οἰκητόρων ἔχει τιμάς. Ἰλίου δὲ ἁλισκομένης ἄλλοι τε ἐκφεύγουσι τῶν 6
Τρώων καὶ οἱ ἀποσωθέντες μετὰ Αἰνείου· τούτων μοῖρα ἀπενεχθεῖσα ὑπὸ ἀνέμων ἐς Σαρδὼ ἀνεμίχθησαν τοῖς προενοικοῦσιν Ἕλλησι. καταστῆναι δὲ ἐς μάχην τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τοῖς Τρωσὶν ἐκώλυσε τοὺς βαρβάρους· παρασκευῇ τε γὰρ ἴσοι τῇ ἁπάσῃ τὰ ἐς πόλεμον ἦσαν,
838 καὶ ὁ Θόρσος ποταμὸς διὰ μέσου σφίσι ῥέων τῆς χώρας ἐπ' ἴσης καὶ ἀμφοτέροις διαβαίνειν παρεῖχε δέος. Ὕστε- 7

ρον μέντοι πολλοῖς ἔτεσιν οἱ Λίβυες ἐπεραιώθησάν τε
αὖθις ἐς τὴν νῆσον στόλῳ μείζονι καὶ ἦρξαν ἐς τὸ Ἑλ-
ληνικὸν πολέμου. τὸ μὲν δὴ Ἑλληνικὸν ἐς ἅπαν ἐπέ-
λαβε φθαρῆναι, ἢ ὀλίγον ἐγένετο ἐξ αὐτοῦ τὸ ὑπολει-
φθέν· οἱ δὲ Τρῶες ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ ἀναφεύγουσι,
καταλαβόντες δὲ ὄρη δύσβατα ὑπὸ σκολόπων τε καὶ
κρημνῶν Ἰλιεῖς μὲν ὄνομα καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἔχουσι, Λίβυσι
μέντοι τὰς μορφὰς καὶ τῶν ὅπλων τὴν σκευὴν καὶ ἐς
8 τὴν πᾶσαν δίαιταν ἐοίκασιν. 5. Ἔστι δὲ νῆσος οὐ πολὺ
ἀπέχουσα τῆς Σαρδοῦς, Κύρνος ὑπὸ Ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ
Λιβύων τῶν ἐνοικούντων καλουμένη Κορσική. ἐκ ταύ-
της μοῖρα οὐκ ἐλαχίστη στάσει πιεσθεῖσα ἀφίκετο ἐς
τὴν Σαρδώ, καὶ ᾤκησαν τῆς χώρας ἀποτεμόμενοι τῆς ἐν
τοῖς ὄρεσιν· ὑπὸ μέντοι τῶν ἐν τῇ Σαρδοῖ τῷ ὀνόματι
9 ὀνομάζονται τῷ οἴκοθεν Κορσοί. Καρχηδόνιοι δὲ ὅτε
ναυτικῷ μάλιστα ἴσχυσαν, κατεστρέψαντο μὲν καὶ ἅπαν-
τας τοὺς ἐν τῇ Σαρδοῖ πλὴν Ἰλιέων τε καὶ Κορσῶν, τού-
τοις δὲ μὴ ἐς δουλείαν ὑπαχθῆναι τὸ ἐχυρὸν ἤρκεσε
τῶν ὀρῶν, ᾤκισαν δὲ ἐν τῇ νήσῳ καὶ αὐτοὶ πόλιν οἱ
Καρχηδόνιοι, Κάραλίν τε καὶ Σύλκους. τοῦ δὲ ἐπικου-
ρικοῦ τῶν Καρχηδονίων Λίβυες ἢ Ἴβηρες ἐς ἀμφισβή-
τησιν λαφύρων ἀφικόμενοι καὶ ὡς εἶχον ὀργῆς ἀποστάν-
τες ἐσῳκίσαντο ἐς τὰ ὑψηλὰ καὶ οὗτοι τῆς νήσου. Βα-
λαροὶ τὸ ὄνομά ἐστιν αὐτοῖς κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρ-
νίων· Βαλαροὺς γὰρ τοὺς φυγάδας καλοῦσιν οἱ Κύρ-
10 νιοι. 6. Γένη μὲν τοσαῦτα τὴν Σαρδὼ καὶ ἐσῳκισμένα
οὕτω νέμεται· τῆς δὲ νήσου τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου καὶ
ἠπείρου τῆς κατὰ Ἰταλίαν ἐστὶν ὄρη δύσβατα τὰ πέρατα
συνάπτοντα ἀλλήλοις· καὶ ἢν παραπλέῃς, ναυσὶν οὔτε
ὅρμους παρέχεται κατὰ τοῦτο ἡ νῆσος, πνεύματά τε ἄτα-
κτα καὶ ἰσχυρὰ αἱ ἄκραι τῶν ὀρῶν καταπέμπουσιν ἐς
11 τὴν θάλασσαν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα διὰ μέσης αὐτῆς ὄρη 839

χθαμαλώτερα. ὁ δὲ ἀὴρ ὁ ἐνταῦθα θολερός τε ὡς ἐπί-
παν ἐστὶ καὶ νοσώδης· αἴτιοι δὲ οἵ τε ἅλες οἱ πηγνύμε-
νοι καὶ ὁ νότος βαρὺς καὶ βίαιος ἐγκείμενος· οἱ ἄνεμοί
τε οἱ ἀπὸ τῆς ἄρκτου διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν ὀρῶν τῶν
πρὸς τῆς Ἰταλίας κωλύονται πνέοντες θέρους ὥρᾳ τόν
τε ἀέρα τὸν ταύτῃ καὶ τὴν γῆν ἀναψύχειν. Οἱ δὲ τὴν
Κύρνον σταδίους φασὶν οὐ πλέονας ἀπὸ τῆς Σαρδοῦς
ἢ ὀκτὼ τῇ θαλάσσῃ διείργεσθαι, ὀρεινήν τε οὖσαν καὶ
ἐς ὕψος διὰ πάσης ἀνήκουσαν· τὸν Ζέφυρον οὖν καὶ
Βορέαν ὑπὸ τῆς Κύρνου κωλύεσθαι νομίζουσι μὴ καὶ
ἄχρι τῆς Σαρδοῦς ἐξικνεῖσθαι. Ὄφεις δὲ οὔτε οἱ ἐπὶ 12
συμφορᾷ τῇ ἀνθρώπων οὔτε ὅσον ἀνώλεθρον αὐτῶν,
οὐδὲ οἱ λύκοι τρέφεσθαι πεφύκασιν. οἱ δὲ κριοὶ μέγε-
θος μὲν τοὺς ἑτέρωθι οὐχ ὑπερβάλλουσιν, εἶδος δέ ἐστιν
αὐτοῖς ὁποῖον ἐν πλαστικῇ τις ἂν τῇ Αἰγιναίᾳ ποιήσειεν
ἀγρίου κριοῦ· τὰ μέντοι ἀμφὶ τὸ στῆθος δασύτερά
ἐστιν αὐτοῖς ἢ ὡς πρὸς Αἰγιναίαν τέχνην εἰκάσαι· κέ-
ρατα δὲ οὐ διεστηκότα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ ἐς εὐθὺ
παρὰ τὰ ὦτα ἔχουσιν ἐληλιγμένα· ὠκύτητι δὲ ἅπαντα
τὰ θηρία ὑπερήρκασι. 7. Πλὴν δὲ ἢ βοτάνης μιᾶς 13
καθαρεύει καὶ ἀπὸ φαρμάκων ἡ νῆσος, ἃ ἐργάζεται θά-
νατον· ἡ πόα δὲ ἡ ὀλέθριος σελίνῳ μέν ἐστιν ἐμφερής,
τοῖς φαγοῦσι δὲ γελῶσιν ἐπιγίνεσθαι τὴν τελευτὴν λέ-
γουσιν. ἐπὶ τούτῳ δὲ Ὅμηρός τε καὶ οἱ ἔπειτα ἄνθρω-
ποι τὸν ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιεῖ Σαρδάνιον γέλωτα ὀνομάζουσι.
φύεται δὲ μάλιστα ἡ πόα περὶ τὰς πηγάς, οὐ μέντοι με-
ταδίδωσί γε καὶ τῷ ὕδατι τοῦ ἰοῦ. τὸν μὲν δὴ περὶ τῆς
Σαρδοῦς λόγον ἐπεισηγαγόμεθα ἐς τὴν Φωκίδα συγ-
γραφήν, ὅτι οὐχ ἥκιστα καὶ ἐς ταύτην οἱ Ἕλληνες τὴν
νῆσον ἀνηκόως εἶχον.
840 XVIII. Τὸν δὲ ἵππον, ὃς ἐφεξῆς τῇ εἰκόνι ἐστὶ τοῦ
Σάρδου, Ἀθηναῖος Καλλίας Λυσιμαχίδου πατρὸς ἀνα-

θεῖναί φησιν, ἰδίᾳ περιποιησάμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου χρήματα. 2. Ἀχαιοὶ δὲ ἀνέθεσαν Ἀθηνᾶς ἄγαλμα πόλιν τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ παραστησάμενοι πολιορκίᾳ· τῇ πόλει δὲ ἣν εἷλον Φάνα τοὔνομα ἦν. γενέσθαι δὲ χρόνον φασὶν οὐκ ὀλίγον τῇ πολιορκίᾳ· καὶ ὡς ἀδυνάτως εἶχον ἑλεῖν τὴν πόλιν, θεωροὺς ἀποστέλλουσιν
2 ἐς Δελφούς, καὶ αὐτοῖς ἀφίκετο μάντευμα·

Γῆς Πέλοπος ναίται καὶ Ἀχαιίδος, οἳ ποτὶ Πυθὼ
ἤλθετε πευσόμενοι ὥς κε πτολίεθρον ἕλητε,
ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθε λάχος πόσον ἦμαρ ἕκαστον
λαῶν πινόντων ῥύεται πόλιν, ἡ δὲ πέπωκεν·
οὕτω γάρ κεν ἕλοιτε Φάναν πυργήρεα κώμην.

3 Οὐ συνιέντες οὖν ὁποῖόν τι ἤθελεν ὁ χρησμὸς λέγειν, οἱ μὲν οἴκαδε ἀποπλεῖν ἐβουλεύοντο διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν, οἱ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους οἵ τε ἄλλοι ἐν οὐδενὶ λόγῳ σφᾶς ἐποιοῦντο καὶ γυνὴ πρόεισιν ἐκ τοῦ τείχους ὕδωρ ἐκ τῆς ὑπὸ τῷ τείχει λαβεῖν πίδακος. Ἐπιδραμόντες δὲ ἐκ τοῦ στρατεύματος αἰχμάλωτόν τε τὴν γυναῖκα αἱροῦσι, καὶ διδάσκονται παρ' αὐτῆς οἱ Ἀχαιοὶ ὅτι τὸ ὀλίγον τὸ ἐκ τῆς πίδακος ὕδωρ, ὁπότε ἐφ' ἑκάστης λάβοιεν τῆς νυκτός, διεμετροῦντο αὐτό, καὶ ἄλλο ἦν τοῖς ἔνδον ἀλέξημα οὐδὲν ἐς δίψαν. οὕτω δὴ συγχέαντες οἱ Ἀχαιοὶ τὴν πηγὴν τὸ πόλισμα αἱροῦσι.

4 3. Ῥόδιοι δὲ οἱ ἐν Λίνδῳ παρὰ ταύτην τὴν Ἀθηνᾶν τὸ ἄγαλμα ἔστησαν τοῦ Ἀπόλλωνος. ἀνέθεσαν δὲ καὶ Ἀμβρακιῶται χαλκοῦν ὄνον, νυκτομαχίᾳ Μολοσσοὺς νικήσαντες. λόχον μέν σφισιν ἐν νυκτὶ οἱ Μολοσσοὶ παρεσκεύασαν· ὄνου δέ, ὃς ἐλαυνόμενος ἐκ τοῦ ἀγροῦ τότε ἔτυχεν, ὄνον θήλειαν διώκοντος σὺν ὕβρει τε τῇ 841
ἄλλῃ καὶ τραχύτητι τοῦ φθέγματος, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ ἀνδρὸς ὃς τὸν ὄνον ἤλαυνε βοῶντος ἀσαφῆ τε καὶ ἄκοσμα, οὕτως οἵ τε ἐκ τῆς ἐνέδρας τῶν Μολοσσῶν ἐξανί-

στανται ταραχθέντες, καὶ οἱ Ἀμβρακιῶται φωράσαντες τὰ ἐπὶ σφίσι βεβουλευμένα ἐπιχειροῦσιν ἐν τῇ νυκτί, καὶ ἐκράτησαν μάχῃ τῶν Μολοσσῶν.

4. Ὀρνεᾶται δὲ οἱ ἐν τῇ Ἀργολίδι πολέμῳ σφᾶς 5
Σικυωνίων πιεζόντων τῷ Ἀπόλλωνι εὔξαντο, εἰ ἀπώσαιντο ἐκ τῆς πατρίδος τῶν Σικυωνίων τὸν στρατόν, πομπήν τε ἐν Δελφοῖς αὐτῷ στελεῖν ὁσημέραι καὶ ἱερεῖα θύσειν οἷα δὴ καὶ ὅσα ἀριθμόν. νικῶσί τε δὴ μάχῃ τοὺς Σικυωνίους, καὶ ὥς σφισιν ἐφ' ἡμέρας πάσης ἀποδιδοῦσι τὰ κατὰ τὴν εὐχὴν δαπάνη τε ἦν μεγάλη καὶ μείζων ἔτι τοῦ ἀναλώματος ἡ ταλαιπωρία, οὕτω δὴ σόφισμα εὑρίσκουσιν ἀναθεῖναι τῷ θεῷ θυσίαν τε καὶ πομπὴν χαλκᾶ ποιήματα.

5. Ἔστιν ἐνταῦθα καὶ ἄθλων τῶν Ἡρακλέους τὸ 6
ἐς τὴν ὕδραν, ἀνάθημά τε ὁμοῦ Τισαγόρου καὶ τέχνη, σιδήρου καὶ ἡ ὕδρα καὶ ὁ Ἡρακλῆς. σιδήρου δὲ ἐργασίαν τὴν ἐπὶ ἀγάλμασι χαλεπωτάτην καὶ πόνου συμβέβηκεν εἶναι πλείστου· θαύματος μὲν δὴ καὶ τοῦ Τισαγόρου τὸ ἔργον, ὅστις δὴ ὁ Τισαγόρας, θαύματος δὲ οὐκ ἐλαχίστου καὶ ἐν Περγάμῳ λέοντός τε καὶ ὑὸς ἀγρίου κεφαλαί, σιδήρου καὶ αὗται· Διονύσῳ δὲ ἀναθήματα σφᾶς ἐποιήσαντο.

6. Φωκέων δὲ οἱ ἔχοντες Ἐλάτειαν, ἀντέσχον γὰρ 7
τῇ Κασσάνδρου πολιορκίᾳ Ὀλυμπιοδώρου σφίσιν ἐξ Ἀθηνῶν ἀμύνοντος, λέοντα τῷ Ἀπόλλωνι χαλκοῦν ἀποπέμπουσιν ἐς Δελφούς. ὁ δὲ Ἀπόλλων ὁ ἐγγυτάτω τοῦ λέοντος Μασσαλιωτῶν ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Καρχηδονίους ἀπαρχὴ ναυμαχίας.

7. Πεποίηται δὲ ὑπὸ Αἰτωλῶν τρόπαιόν τε καὶ γυναικὸς ἄγαλμα ὡπλισμένης, ἡ Αἰτωλία δῆθεν· ταῦτα
842 ἀνέθεσαν ἐπιθέντες οἱ Αἰτωλοὶ Γαλάταις δίκην ὠμότη-

τος ἐς Καλλιέας. Ἐπίχρυσος δὲ εἰκών, ἀνάθημα Γορ-
γίου τοῦ ἐκ Λεοντίνων, αὐτὸς Γοργίας ἐστίν.

XIX. Παρὰ δὲ τὸν Γοργίαν ἀνάθημά ἐστιν Ἀμφικτυό-
νων Σκιωναῖος Σκύλλις, ὃς καταδῦναι καὶ ἐς τὰ βαθύ-
τατα θαλάσσης πάσης ἔχει φήμην· ἐδιδάξατο δὲ καὶ Ὕδ-
2 ναν τὴν θυγατέρα δύεσθαι. οὗτοι περὶ τὸ ὄρος τὸ Πή-
λιον ἐπιπεσόντος ναυτικῷ τῷ Ξέρξου βιαίου χειμῶνος
προσεξειργάσαντό σφισιν ἀπώλειαν, τάς τε ἀγκύρας καὶ
εἰ δή τι ἄλλο ἔρυμα ταῖς τριήρεσιν ἦν ὑφέλκοντες. Ἀντὶ
τούτου μὲν οἱ Ἀμφικτυόνες καὶ αὐτὸν Σκύλλιν καὶ τὴν
παῖδα ἀνέθεσαν· ἐν δὲ τοῖς ἀνδριᾶσιν ὁπόσους Νέρων
ἔλαβεν ἐκ Δελφῶν, ἐν τούτοις τὸν ἀριθμὸν καὶ τῆς
Ὕδνης ἀπεπλήρωσεν ἡ εἰκών. [καταδύονται δὲ ἐς θά-
λασσαν γένους τοῦ θήλεος αἳ καθαρῶς ἔτι παρθένοι.]
3 2. Τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἔρχομαι διηγησόμενος λό-
γον Λέσβιον. ἁλιεῦσιν ἐν Μηθύμνῃ τὰ δίκτυα ἀνείλ-
κυσεν ἐκ θαλάσσης πρόσωπον ἐλαίας ξύλου πεποιημέ-
νον· τοῦτο ἰδέαν παρείχετο φέρουσαν μέν τι ἐς τὸ θεῖον,
ξένην δὲ καὶ ἐπὶ θεοῖς Ἑλληνικοῖς οὐ καθεστῶσαν.
ἤροντο οὖν οἱ Μηθυμναῖοι τὴν Πυθίαν ὅτου θεῶν ἢ καὶ
ἡρώων ἐστὶν ἡ εἰκών· ἡ δὲ αὐτοὺς σέβεσθαι Διόνυσον
Φαλλῆνα ἐκέλευσεν. ἐπὶ τούτῳ οἱ Μηθυμναῖοι ξόανον
μὲν τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ σφίσιν ἔχοντες καὶ θυσίαις
καὶ εὐχαῖς τιμῶσι, χαλκοῦν δὲ ἀποπέμπουσιν ἐς Δελφούς.
4 3. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν Ἄρτεμις καὶ Λητὼ
καὶ Ἀπόλλων καὶ Μοῦσαι, δύσις τε Ἡλίου, καὶ Διόνυ-
σός τε καὶ αἱ γυναῖκες αἱ Θυιάδες. τὰ μὲν δὴ πρῶτα
αὐτῶν Ἀθηναῖος Πραξίας μαθητὴς Καλάμιδός ἐστιν
ἐργασάμενος· χρόνου δὲ ὡς ὁ ναὸς ἐποιεῖτο ἐγγινομέ-
νου Πραξίαν μὲν ἔμελλεν ἀπάξειν τὸ χρεών, τὰ δὲ ὑπο- 843
λειπόμενα τοῦ ἐν τοῖς ἀετοῖς κόσμου ἐποίησεν Ἀνδρο-
σθένης, γένος μὲν καὶ οὗτος Ἀθηναῖος, μαθητὴς δὲ Εὐ-

κάδμου. Ὅπλα δὲ ἐπὶ τῶν ἐπιστυλίων χρυσᾶ, Ἀθηναῖοι
μὲν τὰς ἀσπίδας ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Μαραθῶνι ἀνέθε-
σαν, Αἰτωλοὶ δὲ τά τε ὄπισθε καὶ τὰ ἐν ἀριστερᾷ Γαλα-
τῶν δὴ ὅπλα· σχῆμα δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἐγγυτάτω τῶν
Περσικῶν γέρρων.

4. Γαλατῶν δὲ τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστρατείας ἔχει
μέν τινα μνήμην καὶ ἡ ἐς τὸ βουλευτήριον ἡμῖν τὸ Ἀτ- 5
τικὸν συγγραφή· προάγειν δὲ ἐς τὸ σαφέστερον τὰ ἐς
αὐτοὺς ἠθέλησα ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Δελφούς, ὅτι ἔργων
τῶν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τὰ μέγιστα Ἕλλησιν ἐνταῦθα
ἦν. Ὑπερόριον μὲν οἱ Κελτοὶ στρατείαν πρώτην ὑπὸ
ἡγεμόνι ἐποιήσαντο Καμβαύλῃ· προελθόντες δὲ ἄχρι
τῆς Θρᾴκης τὸ πρόσω τῆς πορείας οὐκ ἀπεθάρσησαν,
καταγνόντες αὑτῶν ὅτι ὀλίγοι τε ἦσαν καὶ οὐκ ἀξιό-
μαχοι κατ' ἀριθμὸν Ἕλλησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δεύτερον
ἐπιφέρειν ἐδόκει ὅπλα ἐπὶ τὴν ἄλλων, ἐνῆγον δὲ μά- 6
λιστα οἱ ὁμοῦ Καμβαύλῃ ἐκστρατεύσαντες ἅτε λῃστειῶν
τε ἤδη γεγευμένοι καὶ ἁρπαγῆς καὶ κερδῶν ἐς ἔρωτα
ἥκοντες, πολὺς μὲν δὴ πεζός, οὐκ ἐλάχιστοι δὲ ἠθροί-
σθησαν καὶ ἐς τὸ ἱππικόν. ἐς μοίρας οὖν τρεῖς ἔνεμον
οἱ ἡγεμόνες τὸν στρατόν, καὶ ἄλλος ἐξ αὐτῶν ἐπὶ ἄλλην
ἐτέτακτο ἰέναι χώραν. Ἐπὶ μὲν οὖν Θρᾷκας καὶ τὸ ἔθ- 7
νος τὸ Τριβαλλῶν ἔμελλε Κερέθριος ἡγήσεσθαι· τοῖς
δὲ ἐς Παιονίαν ἰοῦσι Βρέννος ἦσαν καὶ Ἀκιχώριος ἄρ-
χοντες· Βόλγιος δὲ ἐπὶ Μακεδόνας τε καὶ Ἰλλυριοὺς
ἤλασε, καὶ ἐς ἀγῶνα πρὸς Πτολεμαῖον κατέστη τότε ἔχον-
τα τὴν Μακεδόνων βασιλείαν. Πτολεμαῖος δὲ ἦν οὗτος
ὃς Σέλευκόν τε ἐδολοφόνησε τὸν Ἀντιόχου, καταπεφευ-
γὼς ὅμως ἱκέτης ὡς αὐτόν, καὶ εἶχεν ἐπίκλησιν Κεραυ-
νὸς διὰ τὸ ἄγαν τολμηρόν. καὶ ὁ μὲν αὐτός τε ὁ Πτολε-
μαῖος ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τῶν Μακεδόνων ἐγέ-
νετο οὐκ ἐλαχίστη φθορά· προελθεῖν δὲ ὡς ἐπὶ τὴν

Ἑλλάδα οὐδὲ τότε ἐθάρσησαν οἱ Κελτοί, καὶ ὁ δεύτερος
8 οὕτω στόλος ἐπανῆλθεν ἐς τὴν οἰκείαν. 5. Ἔνθα δὴ ὁ 844
Βρέννος πολὺς μὲν ἐν συλλόγοις τοῖς κοινοῖς, πολὺς δὲ
καθ' ἕκαστον ἦν τῶν ἐν τέλει Γαλατῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
ἐπαίρων στρατεύεσθαι, ἀσθένειάν τε Ἑλλήνων τὴν ἐν
τῷ παρόντι διηγούμενος, καὶ ὡς χρήματα πολλὰ μὲν ἐν
τῷ κοινῷ, πλείονα δὲ ἐν ἱεροῖς τά τε ἀναθήματα καὶ
ἄργυρος καὶ χρυσός ἐστιν ἐπίσημος. ἀνέπεισέ τε δὴ τοὺς
Γαλάτας ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτῷ συνάρχον-
τας ἄλλους τε προσείλετο τῶν ἐν τέλει καὶ τὸν Ἀκιχώριον.
9 6. Ὁ δὲ ἀθροισθεὶς στρατὸς πεζοὶ μὲν μυριάδες ἐγένοντο
πεντεκαίδεκα προσόντων σφίσι δισχιλίων, οἱ δὲ ἱππεύ-
οντες τετρακόσιοι καὶ δισμύριοι. τοσοῦτοι μὲν ἦσαν τῶν
ἱππέων τὸ ἀεὶ ἐνεργόν, ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν ὁ ἀληθὴς
διακόσιοί τε καὶ χίλιοι καὶ ἓξ μυριάδες· δύο γὰρ οἰκέ-
ται περὶ ἕκαστον τῶν ἱππευόντων ἦσαν, ἀγαθοὶ καὶ αὐ-
10 τοὶ τὰ ἱππικὰ καὶ ἵππους ὁμοίως ἔχοντες. Γαλατῶν δὲ
τοῖς ἱππεύουσιν ἀγῶνος συνεστηκότος ὑπομένοντες τῆς
τάξεως ὄπισθεν οἱ οἰκέται τοσάδε σφίσιν ἐγίνοντο χρή-
σιμοι· τῷ γὰρ ἱππεῖ συμβὰν ἢ τῷ ἵππῳ πεσεῖν, τὸν μὲν
ἵππον παρεῖχεν ἀναβῆναι τῷ ἀνδρί, τελευτήσαντος δὲ
τοῦ ἀνδρὸς ὁ δοῦλος ἀντὶ τοῦ δεσπότου τὸν ἵππον ἀνέ-
βαινεν· εἰ δὲ ἀμφοτέρους ἐπιλάβοι τὸ χρεών, ἐνταῦθα
ἕτοιμος ἦν ἱππεύς. λαμβανόντων δὲ τραύματα αὐτῶν
ὁ μὲν ὑπεξῆγε τῶν δούλων ἐς τὸ στρατόπεδον τὸν
τραυματίαν, ὁ δὲ καθίστατο ἐς τὴν τάξιν ἀντὶ τοῦ ἀπελ-
11 θόντος. Ταῦτα ἐμοὶ δοκεῖν ἐνομίσθη τοῖς Γαλάταις ἐς
μίμησιν τοῦ ἐν Πέρσαις ἀριθμοῦ τῶν μυρίων, οἳ ἐκα-
λοῦντο Ἀθάνατοι. διάφορα δὲ ἦν, ὅτι κατελέγοντο ἀντὶ
τῶν ἀποθνησκόντων ὑπὸ μὲν Περσῶν τῆς μάχης ὕστε-
ρον, Γαλάταις δὲ ὑπ' αὐτὴν τοῦ ἔργου τὴν ἀκμὴν ὁ
ἀριθμὸς ἀπεπληροῦτο τῶν ἱππέων. τοῦτο ὠνόμαζον τὸ

845 σύνταγμα τριμαρκισίαν τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ· καὶ ἵππον
τὸ ὄνομα ἴστω τις μάρκαν ὄντα ὑπὸ τῶν Κελτῶν. πα- 12
ρασκευῇ μὲν τοσαύτῃ καὶ μετὰ διανοίας τοιαύτης ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα ὁ Βρέννος ἤλαυνε.

XX. Τοῖς δέ γε Ἕλλησι κατεπεπτώκει μὲν ἐς ἅπαν
τὰ φρονήματα, τὸ δὲ ἰσχυρὸν τοῦ δείματος προῆγεν ἐς
ἀνάγκην τῇ Ἑλλάδι ἀμύνειν. ἑώρων δὲ τὸν ἐν τῷ πα-
ρόντι ἀγῶνα οὐχ ὑπὲρ ἐλευθερίας γενησόμενον, καθὰ
ἐπὶ τοῦ Μήδου ποτέ, οὐδὲ δοῦσιν ὕδωρ καὶ γῆν τὰ ἀπὸ
τούτου σφίσιν ἄδειαν φέροντα· ἀλλὰ τά τε ἐς Μακε-
δόνας καὶ Θρᾷκας καὶ Παίονας τὰ ἐπὶ τῆς προτέρας κα-
ταδρομῆς τῶν Γαλατῶν ἔτι σφίσιν ἔκειτο ἐν μνήμῃ,
καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι τὰ ἐς Θεσσαλοὺς παρανομήματα
ἀπηγγέλλετο. ὡς οὖν ἀπολωλέναι δέον ἢ ἐπικρατεστέ-
ρους εἶναι, κατ' ἄνδρα τε ἰδίᾳ καὶ αἱ πόλεις διέκειντο ἐν
κοινῷ.

2. Πάρεστι δέ, ὅστις ἐθέλοι καὶ ἀνταριθμῆσαι τούς XX, 1.
τε ἐπὶ βασιλέα Ξέρξην ἐς Πύλας καὶ τοὺς τότε ἐναντία
Γαλατῶν ἀθροισθέντας. ἐπὶ μέν γε τὸν Μῆδον ἀφί-
κοντο τοσοίδε Ἑλλήνων· Λακεδαιμόνιοι οἱ μετὰ Λεω-
νίδου τριακοσίων οὐ πλείονες, Τεγεᾶται πεντακόσιοι
καὶ ἐκ Μαντινείας ἴσοι, παρὰ δὲ Ὀρχομενίων Ἀρκά-
δων εἴκοσί τε καὶ ἑκατόν, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων χίλιοι τῶν
ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεων, ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ Μυκηνῶν, καὶ
ἐκ Φλιοῦντος διακόσιοι, διπλάσιοι δὲ τούτων Κορίν-
θιοι· παρεγένοντο δὲ καὶ Βοιωτῶν ἑπτακόσιοι ἐκ Θε-
σπείας καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι. χίλιοι δὲ Φωκέων
ἐφύλασσον μὲν τὴν ἀτραπὸν ἐν τῇ Οἴτῃ, προσέστω δὲ
τῷ παντὶ Ἑλληνικῷ καὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ τούτων. Λοκροὺς 2
δὲ τοὺς ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Κνήμιδι Ἡρόδοτος μὲν οὐχ
846 ὑπήγαγεν ἐς ἀριθμόν, ἀλλ' ἀφικέσθαι σφᾶς ἀπὸ πα-
σῶν ἔφη τῶν πόλεων· τεκμήρασθαι δὲ ἀριθμὸν καὶ

τούτων ἔστιν ἐγγύτατα τοῦ ἀληθοῦς· ἐς Μαραθῶνα
γὰρ Ἀθηναῖοι σὺν ἡλικίᾳ τε τῇ ἀχρείῳ καὶ δούλοις ἐνα-
κισχιλίων ἀφίκοντο οὐ πλείους· τὸ οὖν μάχιμον Λο-
κρῶν τὸ ἐς Θερμοπύλας ἐλθὸν οὐκ ἂν ὑπέρ γε ἑξακι-
σχιλίους ἀριθμοίη τις. οὕτω γένοιτο ἂν ὁ σύμπας
στρατὸς διακόσιοι καὶ χίλιοι καὶ μύριοι. φαίνονται δὲ
οὐδὲ οὗτοι τὸν χρόνον πάντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τῶν Πυ-
λῶν καταμείναντες· πλὴν γὰρ Λακεδαιμονίων τε αὐ-
τῶν καὶ Θεσπιέων καὶ Μυκηναίων προαπέλιπον τὸ πέ-
3 ρας τῆς μάχης οἱ λοιποί. 3. Ἐπὶ δὲ τοὺς ἀπὸ Ὠκεανοῦ
βαρβάρους τοσοίδε ἐς Θερμοπύλας ἀφίκοντο Ἕλληνες·
ὁπλῖται μύριοι καὶ ἵππος πεντακοσία παρὰ Βοιωτῶν·
ἐβοιωτάρχουν δὲ Κηφισόδοτος καὶ Θεαρίδας καὶ Διογέ-
νης καὶ Λύσανδρος. ἐκ δὲ Φωκέων ἱππεῖς πεντακόσιοι
καὶ ἐς τρισχιλίους ὁ ἀριθμὸς τῶν πεζῶν· στρατηγοὶ δὲ
4 Φωκέων Κριτόβουλός τε ἦν καὶ Ἀντίοχος. Λοκροὺς δὲ
τοὺς ἐπὶ Ἀταλάντῃ τῇ νήσῳ Μειδίας ἦγεν· ἀριθμὸς δὲ
αὐτῶν ἑπτακόσιοι, καὶ ἱππικόν σφισιν οὐ προσῆν. πα-
ρὰ δὲ Μεγαρέων ἀφίκοντο ὁπλῖται τετρακόσιοι· τού-
των ἦγε τὸ ἱππικὸν Μεγαρεύς. Αἰτωλῶν δὲ πλείστη
τε ἐγένετο στρατιὰ καὶ ἐς πᾶσαν μάχης ἰδέαν, ἡ μὲν ἵπ-
πος οὐ λέγουσιν ὁπόση, ψιλοὶ δὲ ἐνενήκοντα καὶ * *
ἑπτακισχιλίων ἀριθμὸν ἦσαν οἱ ὁπλιτεύοντες· Αἰτω-
λοὺς δὲ ἦγον Πολύαρχος καὶ Πολύφρων τε καὶ Λακρά-
5 της. Ἀθηναίων δὲ στρατηγὸς μὲν Κάλλιππος ἦν ὁ Μοι-
ροκλέους, καθὰ ἐδήλωσα καὶ ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λό-
γου, δύναμις δὲ τριήρεις τε αἱ πλώϊμοι πᾶσαι, πεντα-
κόσιοι δὲ ἐς τὸ ἱππικόν, χίλιοι δὲ ἐτάσσοντο ἐν τοῖς
πεζοῖς· καὶ ἡγεμονίαν οὗτοι κατ' ἀξίωμα εἶχον τὸ ἀρ-
χαῖον. βασιλέων δὲ ξενικὰ πεντακόσιοί τε ἐκ Μακεδο-
νίας καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας ἴσοι σφίσιν ἀφίκοντο ἀριθμόν· 847
ἄρχοντες δὲ τῶν μὲν παρ' Ἀντιγόνου πεμφθέντων

Ἀριστόδημος ἦν Μακεδών, τῶν δὲ παρὰ Ἀντιόχου τε
καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας Τελέσαρχος τῶν ἐπὶ Ὀρόντῃ Σύρων.

4. Τοῖς δὲ ἐς Θερμοπύλας ἀθροισθεῖσιν Ἑλλήνων, 6
ὡς ἐπύθοντο περί τε Μαγνησίαν καὶ γῆν τὴν Φθιῶτιν
ὄντα ἤδη τῶν Γαλατῶν τὸν στρατόν, ἔδοξεν ἤδη ψι-
λούς τε ἐς χιλίους καὶ [ἐς] τὴν ἵππον ἀπολέξαντας ἀπο-
στεῖλαι σφᾶς ἐπὶ τὸν Σπερχειόν, ἵνα μηδὲ τὸν ποταμὸν
διαβῆναι τοῖς βαρβάροις ἄνευ ἀγῶνός τε καὶ κινδύνων
ἐγγένηται. οἱ δὲ ἐλθόντες τὰς γεφύρας τε καταλύουσι
καὶ αὐτοὶ παρὰ τὴν ὄχθην ἐστρατοπεδεύσαντο. Ἦν δὲ
οὐδὲ ὁ Βρέννος οὔτε πάντα ἀσύνετος, οὔτε ἀπείρως εἶ-
χεν, ὡς ἂν τις βάρβαρος, σοφίσματα ἐς πολεμίους ἐξευ-
ρεῖν. εὐθὺς οὖν τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ οὐ καθότι ἦν τὰ 7
ἀρχαῖα τῷ ποταμῷ ζεύγματα, ἀλλὰ ἐς τὸ κάτω, ὡς μή
τις τοῖς Ἕλλησι διαβαινόντων γένοιτο αἴσθησις, καὶ ᾗ
μάλιστα ὁ Σπερχειὸς διεχεῖτο ἐς πλέον τοῦ πεδίου καὶ
ἕλος τε ἐποίει καὶ λίμνην ἀντὶ βιαίου καὶ στενοῦ ῥεύ-
ματος, κατὰ τοῦτο ὁ Βρέννος ὅσον μυρίους τῶν Γαλα-
τῶν ἀπέστειλεν, ὁπόσοι τε νεῖν ἠπίσταντο ἐξ αὐτῶν καὶ
ὅστις τῷ μήκει τοῦ σώματος ἐτύγχανεν ὢν ὑπὲρ τοὺς
πολλούς· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλως οἱ Κελτοὶ μακρῷ πάντας
ὑπερηρκότες μήκει τοὺς ἀνθρώπους. Οὗτοι μὲν οὖν 8
διαβαίνουσιν ἐν τῇ νυκτὶ διανηχόμενοι ὧδε τὸ λιμνῶ-
δες τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ ὅπλα, τοὺς ἐπιχωρίους θυρε-
ούς, ἐποιεῖτο ἕκαστος ἀντὶ σχεδίας· οἱ δὲ αὐτῶν μή-
κιστοι διελθεῖν ἐμβαδὸν τὸ ὕδωρ ἐδυνήθησαν. Οἱ δὲ
Ἕλληνες οἱ ἐπὶ τῷ Σπερχειῷ, πυνθάνονται γὰρ ὅτι
κατὰ τὸ ἕλος διέβη μοῖρα τῶν βαρβάρων, αὐτίκα ἐς τὸ
στράτευμα ἀναχωροῦσι.

XXI. Βρέννος δὲ τοῖς περὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον
οἰκοῦσι ζευγνύναι τὸν Σπερχειὸν ἐπέτασσεν· οἱ δὲ
ἤνυον τὸ ἔργον σπουδῇ τῷ τε ἐκείνου δέει, καὶ ἀπελ-

θεῖν ἐκ τῆς χώρας σφίσιν ἐπιθυμοῦντες τοὺς βαρβά-
9 ρους μηδὲ ἐπὶ πλέον κακουργεῖν μένοντας. Ὁ δὲ ὡς
κατὰ τὰς γεφύρας διεβίβασε τὴν στρατιάν, ἐχώρει 848
πρὸς τὴν Ἡράκλειαν· καὶ διήρπασαν μὲν τὰ ἐκ τῆς
χώρας οἱ Γαλάται καὶ ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν
ἐγκαταληφθέντας ἐφόνευσαν, τὴν πόλιν δὲ οὐχ εἷλον.
ἔτει γὰρ πρότερον τούτων οἱ Αἰτωλοὶ συντελεῖν τοὺς
Ἡρακλεώτας ἠνάγκασαν ἐς τὸ Αἰτωλικόν· τότε οὖν
ἠμύνοντο ὡς περὶ πόλεως οὐδέν τι Ἡρακλεώταις μᾶλ-
λον ἢ καὶ αὐτοῖς προσηκούσης. ἦν δὲ καὶ τῷ Βρέννῳ
τὰ μὲν Ἡρακλεωτῶν ἐλάσσονος φροντίδος, ἀγώνισμα
δὲ ἐποιεῖτο ἐξελάσαι τε ἐκ τῶν στενῶν τοὺς ἀντικαθη-
μένους καὶ παρελθεῖν ἐς τὴν ἐντὸς Θερμοπυλῶν Ἑλ-
λάδα.
XXI, 1. 2. Προελθὼν οὖν ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας, ἐπυνθάνετο
γὰρ παρὰ αὐτομόλων τοὺς συνειλεγμένους ἐς Πύλας
ἀπὸ ἑκάστης πόλεως, ὑπερεφρόνει τε τοῦ Ἑλληνικοῦ,
καὶ ἦρχεν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν μάχης ἅμα ἀνίσχοντι τῷ
ἡλίῳ, οὔτε Ἕλληνα ἔχων μάντιν οὔτε ἱεροῖς ἐπιχωρίοις
χρώμενος, εἰ δὴ ἔστι γε μαντεία Κελτική. ἐνταῦθα οἱ
Ἕλληνες ἐν σιγῇ τε ἐπῄεσαν καὶ ἐν κόσμῳ· καὶ ὡς ἀφί-
κοντο ἐς χεῖρας, οὔτε σφίσιν οἱ πεζοὶ τοσοῦτο ἀπὸ τῆς
τάξεως ἐξέθεον ὥστε τὴν φάλαγγα ἐπιταράσσειν τὴν οἰ-
κείαν, καὶ οἱ ψιλοὶ μένοντες κατὰ χώραν τά τε ἀκόντια
2 ἔπεμπον καὶ ὅσα ἀπὸ τῶν τόξων ἢ σφενδονῶν. τὰ δὲ
ἱππικὰ ἀμφοτέροις ἀχρεῖα ἐγένετο ἅτε οὐ στενοῦ μόνον
χωρίου τοῦ κατὰ τὰς Πύλας ὄντος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αὐτο-
φυοῦς πέτρας λείου καὶ διὰ τῶν ῥευμάτων τὸ συνεχὲς
τὰ πλείονα καὶ ὀλισθηροῦ. Τοῖς δὲ Γαλάταις τὰ μὲν τῆς
σκευῆς ἀσθενέστερα ἦν· θυρεοὺς γὰρ τοὺς ἐπιχωρίους
εἶχον, καὶ ἄλλο σφίσιν οὐκ ἦν ὅπλον σκέπη σώματος·
3 πλέον δὲ ἔτι ἐμπειρίᾳ τῇ ἐς τὰ πολεμικὰ ἀπέδεον. Οἱ

δὲ ἐν ὀργῇ τε ἐπὶ τοὺς ἐναντίους καὶ θυμῷ μετὰ οὐδε-
νὸς λογισμοῦ, καθάπερ τὰ θηρία, ἐχώρουν· καὶ οὔτε
849 πελέκεσι διαιρουμένους ἢ ὑπὸ μαχαιρῶν ἡ ἀπόνοια
τοὺς ἐμπνέοντας ἔτι ἀπέλειπεν, οὔτε ὅσοι βέλεσι καὶ
ἀκοντίοις διεπείροντο, ὑφῄρουν τοῦ θυμοῦ, μέχρι οὗ
παρέμενεν ἡ ψυχή· οἱ δὲ καὶ ἐκ τῶν τραυμάτων τὰ δό-
ρατα οἷς ἐβέβληντο ἀνασπῶντες ἠφίεσάν τε ἐς τοὺς Ἕλ-
ληνας καὶ ἐχρῶντο ἐκ χειρός. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν 4
τριήρων Ἀθηναῖοι μόγις μὲν καὶ οὐκ ἄνευ κινδύνου,
παραπλεύσαντες δὲ ὅμως διὰ τῆς ἰλύος, ἢ ἐπὶ πλεῖστον
ἐπέχει τῆς θαλάσσης, καὶ τὰς ναῦς ὅτι ἐγγύτατα τῶν
βαρβάρων σχόντες, βέλεσί τε παντοίοις ἐς τὰ πλάγια
καὶ τοξεύμασιν ἐς αὐτοὺς ἐχρῶντο. Καμνόντων δὲ λό-
γου μειζόνως τῶν Κελτῶν, καὶ ἅτε ἐν στενοχωρίᾳ μι-
κρὰ μὲν δρώντων διπλάσια δὲ καὶ τετραπλάσια πασχόν-
των, ἀναχωρεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσήμαινόν σφισιν οἱ
ἡγεμόνες. οἱ δὲ ἀτάκτως καὶ σὺν οὐδενὶ ἀναστρέφον-
τες κόσμῳ πολλοὶ μὲν συνεπατήθησαν ὑπὸ ἀλλήλων,
πολλοὶ δὲ ἐς τὸ τέλμα ἐμπεσόντες ἠφανίσθησαν κατὰ
τοῦ πηλοῦ, καὶ ἀπώλεια οὐκ ἐλάσσων ἀναχωροῦσιν αὐ-
τοῖς ἢ ἐν τοῦ ἀγῶνος συνέβη τῇ ἀκμῇ.
3. Τοὺς μὲν δὴ Ἕλληνας τὸ Ἀττικὸν ὑπερεβάλετο 5
ἀρετῇ τὴν ἡμέραν ταύτην· αὐτῶν δὲ Ἀθηναίων Κυ-
δίας μάλιστα ἐγένετο ἀγαθός, νέος τε ἡλικίαν καὶ τότε
ἐς ἀγῶνα ἐλθὼν πολέμου πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ
ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τὴν ἀσπίδα οἱ προσήκοντες ἀνέθεσαν
τῷ Ἐλευθερίῳ Διί, καὶ ἦν τὸ ἐπίγραμμα

Ἧμαι δὴ ποθέουσα νέαν ἔτι Κυδίου ἥβην
ἀσπὶς ἀριζήλου φωτός, ἄγαλμα Διί,
ἇς διὰ δὴ πρώτας λαιὸν τότε πῆχυν ἔτεινεν,
εὖτ' ἐπὶ τὸν Γαλάταν ἤκμασε θοῦρος Ἄρης.

Τοῦτο μὲν δὴ ἐπεγέγραπτο πρὶν ἢ τοὺς ὁμοῦ Σύλλᾳ 6

καὶ ἄλλα τῶν Ἀθήνῃσι καὶ τὰς ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Ἐλευ-
θερίου Διὸς καθελεῖν ἀσπίδας. 4. Τότε δὲ ἐν ταῖς
Θερμοπύλαις οἱ μὲν Ἕλληνες μετὰ τὴν μάχην τούς τε
αὑτῶν ἔθαπτον καὶ ἐσκύλευον τοὺς βαρβάρους. Οἱ Γα- 850
λάται δὲ οὔτε ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκηρυ-
κεύοντο, ἐποιοῦντό τε ἐπ' ἴσης γῆς σφᾶς τυχεῖν ἢ θη-
ρία τε αὐτῶν ἐμφορηθῆναι καὶ ὅσον τεθνεῶσι πολέ-
7 μιόν ἐστιν ὀρνίθων. Ὀλιγώρως δὲ αὐτοὺς ἐς τῶν ἀπο-
γινομένων ἔχειν τὰς ταφὰς δύο ἐμοὶ δοκεῖν τὰ ἀναπεί-
θοντα ἦν, πολεμίους τε ἄνδρας ἐκπλῆξαι, καὶ ὅτι ἔστι
τεθνεώτων οὐ δι' ἔθους οἶκτος αὐτοῖς. Ἀπέθανον δὲ
παρὰ τὴν μάχην τεσσαράκοντα μὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ,
τοὺς δὲ τῶν βαρβάρων οὐχ οἷόν τε ἦν ἀκριβῶς ἐξευ-
ρεῖν· πολὺ γὰρ καὶ τὸ ἀφανισθὲν κατὰ τῆς ἰλύος ἐγέ-
νετο ἐξ αὐτῶν.

XXII. Ἑβδόμῃ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν μάχην λόχος
τῶν Γαλατῶν ἀνελθεῖν ἐς τὴν Οἴτην ἐπεχείρησε κατὰ
Ἡράκλειαν· ἀτραπὸς δὲ στενὴ καὶ ταύτῃ μετ' αὐτὰ τὰ
ἐρείπια ἀνήκει τὰ Τραχῖνος· ἦν δὲ καὶ ἱερὸν Ἀθηνᾶς
τότε ὑπὲρ τῆς * * Τραχινίδος καὶ ἀναθήματα ἐν αὐτῷ.
ἔς τε οὖν τὴν Οἴτην ἀναβήσεσθαι κατὰ τὴν ἀτραπὸν
ἤλπιζον, καὶ ἅμα προσέσεσθαί σφισιν ἐν παρέργῳ τὰ
ἐκ τοῦ ἱεροῦ * * * τὴν φρουρὰν οιομενου Τελεσάρχῳ.
καὶ νικῶσι μὲν τοὺς βαρβάρους τῇ μάχῃ, αὐτὸς δὲ ἔπε-
σεν ὁ Τελέσαρχος, ἀνήρ, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, πρόθυ-
μος ἐς τὰ Ἑλλήνων.

2 2. Οἱ μὲν δὴ ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων οἱ ἄλλοι κα-
τεπεπλήγεσαν τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἠπόρουν ἅμα ὑπὲρ
τῶν μελλόντων, ἐς οὐδέν σφισι πλέον προχωροῦντα
ὁρῶντες τὰ ἐν χερσί· τῷ δὲ Βρέννῳ λογισμὸς παρίστατο
ὡς, εἰ ἀναγκάσει τοὺς Αἰτωλοὺς οἴκαδε ἐς τὴν Αἰτω-
λίαν ἀναχωρῆσαι, ῥᾴων ἤδη γενήσοιτο ὁ πόλεμος αὐ-

τῷ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν. Ἀπολέξας οὖν τῆς στρατιᾶς μυ-
ριάδας τοῦ πεζοῦ τέσσαρας καὶ ὅσον ὀκτακοσίους ἱπ-
πέας, Ὀρεστόριόν τε αὐτοῖς καὶ Κόμβουτιν ἐφίστησιν
ἄρχοντας· οἳ ὀπίσω κατὰ τοῦ Σπερχειοῦ τὰς γεφύρας 3
851 καὶ αὖθις διὰ Θεσσαλίας ὁδεύσαντες ἐμβάλλουσιν ἐς
τὴν Αἰτωλίαν. καὶ τὰ ἐς Καλλιέας Κόμβουτις οἱ ἐργα-
σάμενοι καὶ Ὀρεστόριος ἦσαν, ἀνοσιώτατά τε ὧν ἀκοῇ
ἐπιστάμεθα, καὶ οὐδὲν τοῖς ἀνθρώπων τολμήμασιν
ὅμοια. γένος μέν γε πᾶν ἐξέκοψαν τὸ ἄρσεν, καὶ ὁμοί-
ως γέροντές τε καὶ τὰ νήπια ἐπὶ τῶν μητέρων τοῖς
μαστοῖς ἐφονεύετο· τούτων δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γάλα-
κτος πιότερα ἀποκτείνοντες ἔπινόν τε οἱ Γαλάται τοῦ
αἵματος καὶ ἥπτοντο τῶν σαρκῶν. Γυναῖκες δὲ καὶ 4
ὅσαι ἐν ὥρᾳ τῶν παρθένων, ὅσαι μὲν φρονήματός τι
αὐτῶν εἶχον, ἑαυτὰς ἔφθησαν ὡς ἡλίσκετο ἡ πόλις δι-
ειργασμέναι· τὰς δὲ ἔτι περιούσας ἐς ἰδέαν ὕβρεως
πᾶσαν μετὰ ἀνάγκης ἦγον ἰσχυρᾶς, ἅτε ἴσον μὲν ἐλέου,
ἴσον δὲ τὰς φύσεις καὶ ἔρωτος ἀπέχοντες. καὶ ὅσαι μὲν
τῶν γυναικῶν ταῖς μαχαίραις τῶν Γαλατῶν ἐπετύγχα-
νον, αὐτοχειρίᾳ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν· ταῖς δὲ οὐ μετὰ
πολὺ ὑπάρξειν τὸ χρεὼν ἔμελλεν ἥ τε ἀσιτία καὶ ἡ
ἀϋπνία, ἀστόργων βαρβάρων ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλοις
ὑβριζόντων· οἱ δὲ καὶ ἀφιείσαις τὰς ψυχάς, οἱ δὲ καὶ
ἤδη νεκραῖς συνεγίνοντο ὅμως. 3. Αἰτωλοὶ δὲ πεπυ- 5
σμένοι τε παρὰ ἀγγέλων ἦσαν ὁποῖαι σφᾶς κατειλήφε-
σαν συμφοραί, καὶ αὐτίκα ὡς τάχους εἶχον ἀναστήσαν-
τες ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν τὴν δύναμιν ἠπείγοντο ἐς
τὴν Αἰτωλίαν, τά τε παθήματα τῶν Καλλιέων ἐν ὀργῇ
ποιούμενοι, καὶ πλέον ἔτι τὰς οὐχ ἑαλωκυίας πω δια-
σώσασθαι πόλεις προθυμούμενοι. Ἐξεστρατεύοντο δὲ
καὶ οἴκοθεν ἀπὸ τῶν πόλεων πασῶν οἱ ἐν ἡλικίᾳ, ἀνα-
μεμιγμένοι δ' ἦσαν ὑπὸ ἀνάγκης τε καὶ φρονήματος καὶ

οἱ γεγηρακότες· συνεστρατεύοντο δέ σφισι καὶ αἱ γυ-
ναῖκες ἑκουσίως, πλέον ἐς τοὺς Γαλάτας καὶ τῶν ἀν-
6 δρῶν τῷ θυμῷ χρώμεναι. 4. Ὡς δὲ οἱ βάρβαροι συλήσαν-
τες τούς τε οἴκους καὶ τὰ ἱερὰ καὶ ἐνέντες πῦρ ἐς τὸ Κάλ-
λιον ἐκομίζοντο τὴν αὐτήν, ἐνταῦθα Πατρεῖς μὲν ἐπι-
κουροῦντες Αἰτωλοῖς Ἀχαιῶν μόνοι προσέκειντο ἐξ
ἐναντίας τοῖς βαρβάροις ἅτε ὁπλιτεύειν δεδιδαγμένοι,
καὶ ὑπὸ πλήθους τε τῶν Γαλατῶν καὶ τῆς ἐς τὰ ἔργα
ἀπονοίας μάλιστα ἐταλαιπώρησαν· οἱ δὲ Αἰτωλοὶ καὶ
αἱ γυναῖκες αἱ Αἰτωλαὶ παρὰ πᾶσαν τεταγμένοι τὴν 852
ὁδὸν ἐσηκόντιζόν τε ἐς τοὺς βαρβάρους, καὶ οὐδὲν ἄλλο
ὅτι μὴ τοὺς ἐπιχωρίους ἐχόντων θυρεοὺς ὀλίγα αὐτῶν
ἡμάρτανον, διώκοντάς τε ἀπέφευγον οὐ χαλεπῶς, καὶ
ἀναστρέφουσιν ἀπὸ τῆς διώξεως ἐπέκειντο αὖθις σπου-
7 δῇ. Καλλιεῦσι δὲ καίπερ δεινὰ οὕτω παθοῦσιν ὡς
μηδὲ τὰ ὑπὸ Ὁμήρου πεποιημένα ἔς τε Λαιστρυγόνας
καὶ ἐς Κύκλωπα ἐκτὸς εἶναι δοκεῖν ἀληθείας, ὅμως κα-
τὰ τὴν ἀξίαν ἐγίνετο ἡ ὑπὲρ αὐτῶν δίκη· ἀπὸ γὰρ τῶν
τεσσάρων μυριάδων προσόντων σφίσιν ὀκτακοσίων
ἐλάσσονες ἡμίσεων ἐς τὸ στρατόπεδον οἱ βάρβαροι τὸ
πρὸς Θερμοπύλαις ἀπεσώθησαν.
8 5. Περὶ δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τοὺς
ἐν Θερμοπύλαις συνέβαινεν ἄλλα τοιαῦτα. ἀτραπός
ἐστι διὰ τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης μία μὲν ἡ ὑπὲρ Τραχῖνος,
ἀπότομός τε τὰ πλείω καὶ ὄρθιος δεινῶς, ἑτέρα δὲ ἡ διὰ
τῆς Αἰνιάνων ὁδεῦσαι στρατῷ ῥάων, δι' ἧς καὶ Ὑδάρ-
νης ποτὲ Μῆδος κατὰ νώτου τοῖς περὶ Λεωνίδην ἐπέ-
9 θετο Ἕλλησι. Κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπηγγέλλοντο
ἄξειν Βρέννον οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Αἰνιᾶνες, οὐ κα-
κονοίᾳ τῇ ἐς τὸ Ἑλληνικόν, τοὺς δὲ Κελτοὺς ἐκ τῆς χώ-
ρας σφίσιν ἀπελθεῖν μηδὲ ἐγκαθημένους φθείρειν περὶ
πολλοῦ ποιούμενοι. καί μοι φαίνεται Πίνδαρος ἀληθῆ

καὶ ἐν τῷδε εἰπεῖν, ὃς πάντα τινὰ ὑπὸ κακῶν οἰκείων
ἔφη πιέζεσθαι, ἐπὶ δὲ ἀλλοτρίοις κήδεσιν ἀπήμαντον
εἶναι. Τότε δὲ ἡ τῶν Αἰνιάνων καὶ [ἡ] τῶν Ἡρακλεω- 10
τῶν ὑπόσχεσις ἐπήγειρε τὸν Βρέννον· καὶ Ἀκιχώριον
μὲν κατέλειπεν ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, προειπών, ἐπειδὰν πε-
ριλάβωσιν αὐτοὶ τὸ Ἑλληνικόν, τηνικαῦτα καὶ ἐκείνοις
ἐφόδου καιρὸν εἶναι· ἀπολέξας δὲ αὐτὸς μυριάδας τοῦ
853 στρατοῦ τέσσαρας ἐποιεῖτο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς ἀτραποῦ.
καί πως ἐπ' ἐκείνης συνέβαινε τῆς ἡμέρας τήν τε ὁμί- 11
χλην κατὰ τοῦ ὄρους καταχεῖσθαι πολλὴν καὶ ἀμαυρὸν
ὑπ' αὐτῆς εἶναι τὸν ἥλιον, ὥστε τῶν Φωκέων τοῖς
ἔχουσιν ἐπὶ τῇ ἀτραπῷ τὴν φρουρὰν οὐ πρότερον ἐπιόν-
τες οἱ βάρβαροι παρέσχοντο αἴσθησιν πρὶν ἢ πλησίον
ἐγεγόνεσαν. Ἐνταῦθα δὲ οἱ μὲν μάχης ἦρχον, οἱ δὲ
ἠμύνοντο ἐρρωμένως, τέλος δὲ ἐβιάσθησαν καὶ ἀνα-
χωροῦσιν ἀπὸ τῆς ἀτραποῦ· καταδραμόντες μέντοι παρὰ
τοὺς συμμάχους καὶ ἀπαγγείλαντες τὰ παρόντα ἔφθη-
σαν πρὶν ἢ ἀκριβῆ καὶ πανταχόθεν τελέαν γενέσθαι
τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν κύκλωσιν. ἔνθα δὴ οἱ ἐπὶ τῶν τρι- 12
ήρων Ἀθηναῖοι φθάνουσιν ὑπεξαγαγόντες ἐκ τῶν Θερ-
μοπυλῶν τὸ Ἑλληνικόν. καὶ οἱ μὲν κατὰ τὰς πατρίδας
ἕκαστοι τὰς αὐτῶν ἐσκεδάσθησαν.

XXIII. Ὁ δὲ Βρέννος οὐδένα ἔτι ἐπισχὼν χρόνον,
πρὶν ἢ τοὺς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοῦ σὺν τῷ Ἀκιχωρίῳ
παραγενέσθαι, τὴν ὁδὸν ἐποιεῖτο ἐπὶ τοὺς Δελφούς. οἱ
δὲ καταφεύγουσιν ὑπὸ δείματος ἐπὶ τὸ χρηστήριον· καὶ
ὁ θεὸς σφᾶς οὐκ εἴα φοβεῖσθαι, φυλάξειν δὲ αὐτὸς
ἐπηγγέλλετο τὰ ἑαυτοῦ. 2. Οἱ δὲ ἀφικόμενοι τιμωρεῖν 13
τῷ θεῷ τοσοίδε ἐγένοντο Ἑλλήνων· Φωκεῖς μὲν ἀπὸ
τῶν πόλεων πασῶν, ἐκ δὲ Ἀμφίσσης ὁπλῖται τετρακό-
σιοι, παρὰ δὲ Αἰτωλῶν ὀλίγοι μέν τινες αὐτίκα, ὅτε
ἐπύθοντο ἐς τὸ πρόσω χωροῦντας τοὺς βαρβάρους, δια-

κοσίους δὲ καὶ χιλίους Φιλόμηλος ἤγαγεν ὕστερον. τὸ
δὲ μάλιστα ἐν ἀκμῇ τῶν Αἰτωλῶν ἐτράπετο ἐπὶ τὴν μετὰ
τοῦ Ἀκιχωρίου στρατιάν, καὶ μάχης μὲν οὐκ ἦρχον,
ὁδευόντων δὲ ἐπέκειντο ἀεὶ τοῖς ἐσχάτοις, ἁρπάζοντές
τε τὰ τῶν σκευαγωγούντων καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας
φονεύοντες· καὶ ἡ πορεία κατὰ ταύτην μάλιστα ἐγίνετό
σφισι βραδεῖα τὴν αἰτίαν. κατέλειπε δὲ καὶ περὶ τὴν
Ἡράκλειαν ὁ Ἀκιχώριος μοῖραν, οἳ ἔμελλον φρουρήσειν
τὰ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου χρήματα. 854
XXIII. 1. 3. Βρέννῳ δὲ καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν τε Ἑλλήνων οἱ
ἐς Δελφοὺς ἀθροισθέντες ἀντετάξαντο, καὶ τοῖς βαρ-
βάροις ἀντεσήμαινε τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ ταχύ τε καὶ ὧν ἴσμεν
φανερώτατα. ἥ τε γὰρ γῆ πᾶσα, ὅσην ἐπεῖχεν ἡ τῶν
Γαλατῶν στρατιά, βιαίως καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐσείετο τῆς
2 ἡμέρας, βρονταί τε καὶ κεραυνοὶ συνεχεῖς ἐγίνοντο· καὶ
οἱ μὲν ἐξέπληττόν τε τοὺς Κελτοὺς καὶ δέχεσθαι τοῖς
ὠσὶ τὰ παραγγελλόμενα ἐκώλυον, τὰ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
οὐκ ἐς ὅντινα κατασκήψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον
καὶ αὐτοὺς ὁμοίως καὶ τὰ ὅπλα ἐξῆπτε. Τά τε τῶν
ἡρώων τηνικαῦτά σφισιν ἐφάνη φάσματα, ὁ Ὑπέροχος
καὶ ὁ Λαόδοκός τε καὶ Πύρρος· οἱ δὲ καὶ τέταρτον τὸν
3 Φύλακον ἐπιχώριον Δελφοῖς ἀπαριθμοῦσιν ἥρωα. Ἀπέ-
θανον δὲ καὶ αὐτῶν παρὰ τὸ ἔργον τῶν Φωκέων ἄλλοι
τε ἀριθμὸν πολλοὶ καὶ Ἀλεξίμαχος, ὃς ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ
μάλιστα Ἑλλήνων ἡλικίας τε τῷ ἀκμάζοντι καὶ ἰσχύϊ
σώματος καὶ τῷ ἐρρωμένῳ τοῦ θυμοῦ κατεχρήσατο ἐς
τῶν βαρβάρων τὸν φόνον· Φωκεῖς δὲ εἰκόνα τοῦ Ἀλεξι-
μάχου ποιησάμενοι ἀπέστειλαν τῷ Ἀπόλλωνι ἐς Δελ-
4 φούς. Τοιούτοις μὲν οἱ βάρβαροι παρὰ πᾶσαν τὴν ἡμέ-
ραν παθήμασί τε καὶ ἐκπλήξει συνείχοντο· τὰ δὲ ἐν τῇ
νυκτὶ πολλῷ σφᾶς ἔμελλεν ἀλγεινότερα ἐπιλήψεσθαι·
ῥῖγός τε γὰρ ἰσχυρὸν καὶ νιφετὸς ἦν ὁμοῦ τῷ ῥίγει,

πέτραι τε ἀπολισθάνουσαι τοῦ Παρνασοῦ μεγάλαι καὶ
κρημνοὶ καταρρηγνύμενοι σκοπὸν τοὺς βαρβάρους εἶχον,
καὶ αὐτοῖς οὐ κατὰ ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ κατὰ τριάκοντα
καὶ ἔτι πλείοσιν, ὡς ἕκαστοι ἐν τῷ αὐτῷ φρουροῦντες
ἢ καὶ ἀναπαυόμενοι τύχοιεν, ἀθρόοις ἡ ἀπώλεια ἐγένετο
ὑπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν κρημνῶν. 4. Ἅμα δὲ τῷ ἡλίῳ 5
ἀνίσχοντι οἱ Ἕλληνες ἐπῄεσάν σφισιν ἐκ τῶν Δελφῶν,
οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἐπὶ τὸ στράτευμα εὐθεῖαν, οἱ Φωκεῖς
δὲ ἅτε καὶ μᾶλλον ἔχοντες τῶν χωρίων ἐμπείρως κατέ-
855 βησάν τε διὰ τῆς χιόνος κατὰ τὰ ἀπότομα τοῦ Παρνα-
σοῦ, καὶ ἔλαθον κατὰ νώτου γενόμενοι τοῖς Κελτοῖς,
ἠκόντιζόν τε ἐς αὐτοὺς καὶ ἐτόξευον σὺν οὐδενὶ ἀπὸ
τῶν βαρβάρων δείματι. Οἱ δὲ ἀρχομένης μὲν τῆς μάχης, 6
καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὸν Βρέννον, οὗτοι δὲ μήκιστοί τε
ἦσαν καὶ ἀλκιμώτατοι τῶν Γαλατῶν, τότε μὲν ὑπὸ προ-
θυμίας ἔτι ἀντεῖχον βαλλόμενοί τε πανταχόθεν καὶ οὐχ
ἧσσον ὑπὸ τοῦ ῥίγους, μάλιστα οἱ τραυματίαι, ταλαι-
πωροῦντες· ὡς δὲ καὶ ὁ Βρέννος ἔλαβε τραύματα, ἐκεῖ-
νον μὲν λιποψυχήσαντα ἐκκομίζουσιν ἐκ τῆς μάχης, οἱ
δὲ βάρβαροι πανταχόθεν σφίσιν ἐγκειμένων τῶν Ἑλλή-
νων ὑπέφευγόν τε ἄκοντες καὶ ἑαυτῶν τοὺς ἀδυνάτους
διὰ τραύματα ἕπεσθαι καὶ ἀρρωστίαν φονεύουσι.

5. Καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἔνθα ἡ νὺξ κατε- 7
λάμβανεν ἀναχωροῦντας· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν
ἐμπίπτει Πανικός· τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα
ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι. ἐνέπεσε μὲν ἐς τὸ στράτευμα
ἡ ταραχὴ περὶ βαθεῖαν τὴν ἑσπέραν, καὶ ὀλίγοι τὸ κατ'
ἀρχὰς ἐγένοντο οἱ παραχθέντες ἐκ τοῦ νοῦ, ἐδόξαζόν τε
οὗτοι κτύπου τε ἐπελαυνομένων ἵππων καὶ ἐφόδου πο-
λεμίων (αἰσθάνεσθαι)· μετὰ δὲ οὐ πολὺ καὶ ἐς ἅπαντας
διέδρα ἡ ἄνοια. ἀναλαβόντες οὖν τὰ ὅπλα καὶ διαστάν- 8
τες ἔκτεινόν τε ἀλλήλους καὶ ἀνὰ μέρος ἐκτείνοντο,

οὔτε γλώσσης τῆς ἐπιχωρίου συνιέντες, οὔτε τὰς ἀλλή-
λων μορφὰς οὐδὲ τῶν θυρεῶν καθορῶντες τὰ σχήματα·
ἀλλὰ ἀμφοτέραις ταῖς τάξεσιν ὁμοίως ὑπὸ τῆς ἐν τῷ
παρόντι ἀνοίας οἵ τε ἄνδρες οἱ ἀνθεστηκότες εἶναί σφι-
σιν Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὅπλα ἐφαίνοντο καὶ Ἑλ-
λάδα ἀφιέναι τὴν φωνήν, ἥ τε ἐκ τοῦ θεοῦ μανία πλεῖ-
στον ἐξειργάσατο ὑπ' ἀλλήλων τοῖς Γαλάταις τὸν φόνον.
9 Τῶν δὲ Φωκέων ὅσοι κατελείποντο κατὰ τοὺς ἀγροὺς 856
φυλακῆς βοσκημάτων ἕνεκα, πρῶτοί τε ᾔσθοντο καὶ
ἀπαγγέλλουσι τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐν τῇ νυκτὶ κατασχόντα
τοὺς βαρβάρους· ἀναθαρσήσαντες δὲ οἱ Φωκεῖς προθυ-
μότερον ἔτι ἐνέκειντο τοῖς Κελτοῖς, διὰ φυλακῆς τε
πλείονος τὰς ἐπαύλεις ἐποιοῦντο, καὶ τὰ ἐς βίου χρείαν
οὐ περιεώρων σφᾶς ἐκ τῆς χώρας ἀμαχεὶ λαμβάνοντας·
ἐγεγόνει τε αὐτίκα τοῖς Γαλάταις διὰ παντὸς τοῦ στρα-
τοῦ καὶ σίτου καὶ ὅσα ἐς τροφὴν ἄλλα ἔνδεια ἰσχυρά.
10 6. Πλῆθος δὲ τὸ ἐν τῇ Φωκίδι αὐτῶν ἀναλωθέν, ὀλίγῳ
μὲν ἑξακισχιλίων ἐλάσσονες οἱ ἐν ταῖς μάχαις, οἱ δὲ ἐν
τῇ χειμερίῳ διαφθαρέντες νυκτὶ καὶ ὕστερον οἱ ἐν τῷ
Πανικῷ δείματι ἐγένοντο ὑπὲρ τοὺς μυρίους, τοσοῦτοι
δὲ ἄλλοι καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ.
11 7. Ἀθηναίων δὲ ἄνδρες ἐπισκεψόμενοι μὲν ἀφίκοντο
τὰ ἐν Δελφοῖς· τότε δὲ ἐπανήκοντες τά τε ἄλλα ἤγγελ-
λον ὁποῖα συμβεβήκει τοῖς βαρβάροις, καὶ τὰ ἐκ τοῦ
θεοῦ κατειληφότα. οἱ δὲ αὐτοί τε ἐξεστρατεύοντο, καὶ
ὡς τὴν Βοιωτίαν διώδευον, οἱ Βοιωτοί σφισιν ἀνεμίχθη-
σαν· οὕτω δὴ ἀμφότεροι τοῖς βαρβάροις ἐπακολουθοῦν-
12 τες ἐλόχων τε καὶ ἔκτεινον τοὺς ἀεὶ ἐσχάτους. τοῖς δὲ
φεύγουσιν ὁμοῦ τῷ Βρέννῳ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀκιχώριον
ἐν τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ἀνεμίχθησαν· βραδεῖαν γὰρ τὴν
πορείαν ἐποίησάν σφισιν οἱ Αἰτωλοί, τοῖς τε ἀκοντίοις
ἐς αὐτοὺς ἀφειδέστερον καὶ ὅτῳ τύχοιεν καὶ ἄλλῳ χρώ-

μενοι, ὥστε ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ Ἡρακλείᾳ
μοῖρα οὐ πολλὴ διέφυγεν ἐξ αὐτῶν. 8. Τῷ δὲ Βρέννῳ
κατὰ μὲν τὰ τραύματα ἐλείπετο ἔτι σωτηρίας ἐλπίς· τῶν
δὲ πολιτῶν φόβῳ φασὶν αὐτὸν καὶ τῇ αἰδοῖ πλέον, ἅτε
τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κακῶν αἴτιον, ἑκουσίως ἀφεῖναι τὴν
ψυχὴν ἀκράτου πίνοντα τοῦ οἴνου. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου 13
δὲ οἱ βάρβαροι μέχρι μὲν τοῦ Σπερχειοῦ χαλεπῶς ἐκο-
μίσθησαν, τῶν Αἰτωλῶν βιαίως σφίσιν ἐγκειμένων·
ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Σπερχειόν, [οἱ] ἐντεῦθεν ὑπο-
καθήμενοι Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Μαλιεῖς ἐνεφορήθησαν
οὕτω σφῶν ὡς μηδένα οἴκαδε ἀποσωθῆναι.
9. Ἐγένετο δὲ τῶν Κελτῶν στρατεία τε ἐπὶ τὴν Ἑλ- 14
λάδα καὶ ἡ ἀπώλεια Ἀναξικράτους Ἀθήνησιν ἄρχοντος,
857 δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς πέμπτης ὀλυμπιάδος ἐπὶ εἴκοσι καὶ
ἑκατόν, ἣν Λάδας Αἰγιεὺς ἐνίκα στάδιον· τῷ δὲ ἔτει
τῷ ἐφεξῆς Δημοκλέους Ἀθήνησιν ἄρχοντος, οἱ δὲ αὖθις
ἐς τὴν Ἀσίαν διαβαίνουσιν οἱ Κελτοί. ταῦτα μὲν δὴ
οὕτω γενόμενα ἴστω τις.
XXIV. Ἐν δὲ τῷ προνάῳ τῷ ἐν Δελφοῖς γεγραμμένα
ἐστὶν ὠφελήματα ἀνθρώποις ἐς βίον· ἐγράφη δὲ ὑπὸ
ἀνδρῶν οὓς γενέσθαι σοφοὺς λέγουσιν Ἕλληνες. οὗτοι
δὲ ἦσαν ἐκ μὲν Ἰωνίας Θαλῆς τε Μιλήσιος καὶ Πριηνεὺς
Βίας, Αἰολέων δὲ τῶν ἐν Λέσβῳ Πιττακὸς Μιτυληναῖος,
ἐκ δὲ Δωριέων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Κλεόβουλος Λίνδιος,
καὶ Ἀθηναῖός τε Σόλων καὶ Σπαρτιάτης Χίλων· τὸν δὲ
ἕβδομον Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος ἀντὶ Περιάνδρου τοῦ
Κυψέλου Μύσωνα κατείλοχε τὸν Χηνέα· κώμη δὲ ἐν τῇ
Οἴτῃ τῷ ὄρει ᾠκοῦντο αἱ Χῆναι. οὗτοι οὖν οἱ ἄνδρες
ἀφικόμενοι ἐς Δελφοὺς ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι τὰ
ᾀδόμενα Γνῶθι σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν. οὗτοι μὲν δὴ
ἐνταῦθα ἔγραψαν τὰ εἰρημένα.
2. Θεάσαιο δ' ἂν καὶ εἰκόνα Ὁμήρου χαλκῆν ἐπὶ 2

στήλῃ, καὶ ἐπιλέξει τὸ μάντευμα ὃ γενέσθαι τῷ Ὁμήρῳ λέγουσιν·

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον, ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι,
πατρίδα δίζηαι. μητρὶς δέ τοι, οὐ πατρίς ἐστιν.
ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρίς, ἥ σε θανόντα
δέξεται. ἀλλὰ νέων παίδων αἴνιγμα φύλαξαι.

3. Δεικνύουσι δὲ οἱ Ἰῆται καὶ Ὁμήρου μνῆμα ἐν τῇ
νήσῳ καὶ ἑτέρωθι Κλυμένης, τὴν Κλυμένην μητέρα 858
3 εἶναι τοῦ Ὁμήρου λέγοντες. Κύπριοι δέ, οἰκειοῦνται
γὰρ δὴ καὶ οὗτοι Ὅμηρον, Θεμιστώ τε αὐτῷ μητέρα
εἶναι τῶν τινὰ ἐπιχωρίων γυναικῶν λέγουσι, καὶ ὑπὸ
Εὔκλου προθεσπισθῆναι τὰ ἐς τὴν γένεσιν τὴν Ὁμήρου
φασὶν ἐν τοῖσδε·

Καὶ τότ' ἐν εἰναλίῃ Κύπρῳ μέγας ἔσσετ' ἀοιδός,
ὅν τε Θεμιστὼ τέξει ἐπ' ἀγροῦ δῖα γυναικῶν,
νόσφι πολυκτεάνοιο πολύκλειτον Σαλαμῖνος.
Κύπρον δὲ προλιπὼν διερός θ' ὑπὸ κύμασιν ἀρθείς,
Ἑλλάδος εὐρυχόρου μοῦνος κακὰ πρῶτος ἀείσας,
ἔσσεται ἀθάνατος καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.

Ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντές τε καὶ ἐπιλεξάμενοι τοὺς χρησμούς, ἰδίᾳ δὲ οὐδένα αὐτῶν λόγον οὔτε ἐς πατρίδα οὔτε περὶ ἡλικίας Ὁμήρου γράφομεν.

4 4. Ἐν δὲ τῷ ναῷ πεποίηται μὲν Ποσειδῶνος βωμός,
ὅτι τὸ μαντεῖον τὸ ἀρχαιότατον κτῆμα ἦν καὶ Ποσειδῶ-
νος, ἕστηκε δὲ καὶ ἀγάλματα Μοιρῶν δύο· ἀντὶ δὲ αὐ-
τῶν τῆς τρίτης Ζεύς τε Μοιραγετης καὶ Ἀπόλλων σφίσι
παρέστηκε Μοιραγέτης. Θεάσαιο δ' ἂν ἐνταῦθα καὶ
ἑστίαν, ἐφ' ᾗ Νεοπτόλεμον τὸν Ἀχιλλέως ὁ ἱερεὺς ἀπέ-
κτεινε τοῦ Ἀπόλλωνος· τὰ δὲ ἐς τοῦ Νεοπτολέμου τὴν
5 τελευτήν ἐστιν ἡμῖν ἑτέρωθι εἰρημένα. Ἀνάκειται δὲ
οὐ πόρρω τῆς ἑστίας θρόνος Πινδάρου· σιδήρου μέν
ἐστιν ὁ θρόνος, ἐπὶ δὲ αὐτῷ φασίν, ὁπότε ἀφίκοιτο ἐς

Δελφούς, καθέζεσθαί τε τὸν Πίνδαρον καὶ ᾄδειν ὁπόσα τῶν ᾀσμάτων ἐς Ἀπόλλωνά ἐστιν. ἐς δὲ τοῦ ναοῦ τὸ ἐσωτάτω παρίασί τε ἐς αὐτὸ ὀλίγοι, καὶ χρυσοῦν Ἀπόλλωνος ἕτερον ἄγαλμα ἀνάκειται.

5. Ἐξελθόντι δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τραπέντι ἐς ἀριστερὰ 6
περίβολός ἐστι καὶ Νεοπτολέμου τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῷ
859 τάφος· καί οἱ κατὰ ἔτος ἐναγίζουσιν οἱ Δελφοί. Ἐπα-
ναβάντι δὲ ἀπὸ τοῦ μνήματος λίθος ἐστὶν οὐ μέγας·
τούτου καὶ ἔλαιον ὁσημέραι καταχέουσι καὶ κατὰ ἑορτὴν
ἑκάστην ἔρια ἐπιτιθέασι τὰ ἀργά· ἔτι δὲ καὶ δόξα ἐς
αὐτόν, δοθῆναι Κρόνῳ τὸν λίθον ἀντὶ [τοῦ] παιδός,
καὶ ὡς αὖθις ἤμεσεν αὐτὸν ὁ Κρόνος.

Ἰοῦσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸν ναὸν αὖθις μετὰ τοῦ λίθου τὴν 7
θέαν ἔστιν ἡ Κασσοτὶς καλουμένη πηγή· τεῖχος δὲ οὐ
μέγα ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἡ ἄνοδος διὰ τοῦ τείχους ἐστὶν ἐπὶ
τὴν πηγήν. ταύτης τῆς Κασσοτίδος δύεσθαί τε κατὰ
τῆς γῆς λέγουσι τὸ ὕδωρ καὶ ἐν τῷ ἀδύτῳ τοῦ θεοῦ τὰς
γυναῖκας μαντικὰς ποιεῖν· τὴν δὲ τῇ κρήνῃ δεδωκυῖαν
τὸ ὄνομα τῶν περὶ τὸν Παρνασὸν νυμφῶν φασὶν εἶναι.

XXV. Ὑπὲρ δὲ τὴν Κασσοτίδα ἐστὶν οἴκημα γραφὰς ἔχον τῶν Πολυγνώτου, ἀνάθημα μὲν Κνιδίων, καλεῖται δὲ ὑπὸ Δελφῶν Λέσχη, ὅτι ἐνταῦθα συνιόντες τὸ ἀρχαῖον τά τε σπουδαιότερα διελέγοντο καὶ ὁπόσα μυθώδη. τοιαῦτα εἶναι πολλὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα Ὅμηρος ἐν Μελανθοῦς λοιδορίᾳ πρὸς Ὀδυσσέα ἐδήλωσεν·

Οὐδ' ἐθέλεις εὕδειν χαλκήϊον ἐς δόμον ἐλθών
ἠέ που ἐς λέσχην, ἀλλ' ἐνθάδε πόλλ' ἀγορεύεις.

2. Ἐς τοῦτο οὖν ἐσελθόντι τὸ οἴκημα τὸ μὲν σύμπαν τὸ 2
ἐν δεξιᾷ τῆς γραφῆς Ἴλιός τέ ἐστιν ἑαλωκυῖα καὶ ἀπό-
πλους ὁ Ἑλλήνων. Μενελάῳ δὲ τὰ ἐς τὴν ἀναγωγὴν
εὐτρεπίζουσι, καὶ ναῦς τε γεγραμμένη καὶ ἄνδρες ἐντὸς

ναῦται καὶ ἀναμὶξ παῖδες· ἐν μέσῃ δέ ἐστι τῇ νηῒ ὁ
κυβερνήτης Φρόντις κοντοὺς δύο ἔχων. Ὅμηρος δὲ Νέ-
στορα ἐποίησεν ἄλλα τε διαλεγόμενον πρὸς Τηλέμαχον
καὶ περὶ τοῦ Φρόντιδος, ὡς πατρὸς μὲν Ὀνήτορος, Με-
νελάου δὲ ἦν κυβερνήτης, δοκιμώτατος δὲ ἐς τὴν τέχ-
νην, καὶ ὡς Σούνιον ἤδη τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ παραπλέοντα 860
ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεών· καὶ τέως ὁμοῦ Νέστορι ὁ
Μενέλαος πλέων, τότε κατὰ αἰτίαν ἀπελείφθη ταύτην,
ἵνα μνήματος καὶ ὅσα ἐπὶ νεκροῖς ἄλλα ἀξιώσειε τὸν
3 Φρόντιν. Οὗτός τε οὖν ἐν τοῦ Πολυγνώτου τῇ γραφῇ,
καὶ ὑπ' αὐτὸν Ἰθαιμένης τέ τις κομίζων ἐσθῆτα καὶ
Ἐχοίαξ διὰ τῆς ἀποβάθρας κατιών ἐστιν, ὑδρίαν ἔχων
χαλκῆν. Καταλύουσι δὲ καὶ τοῦ Μενελάου τὴν σκηνὴν
οὐ πόρρω τῆς νεὼς οὖσαν Πολίτης καὶ Στρόφιός τε καὶ
Ἄλφιος. καὶ ἄλλην διαλύων σκηνήν ἐστιν Ἀμφίαλος.
ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀμφιάλου τοῖς ποσὶ κάθηται παῖς· ἐπί-
γραμμα δὲ οὐκ ἔστι τῷ παιδί, γένεια δὲ μόνῳ τῷ Φρόν-
τιδι. καὶ μόνου τούτου τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐς Ὀδυσσέα
ποιήσεως ἔμαθε· τῶν δὲ ἄλλων ἐμοὶ δοκεῖν τὰ ὀνόματα
4 συνέθηκεν αὐτὸς ὁ Πολύγνωτος. Βρισηῒς δὲ ἑστῶσα
καὶ Διομήδη τε ὑπὲρ αὐτῆς καὶ Ἶφις πρὸ ἀμφοτέρων
ἐοίκασιν ἀνασκοπούμεναι τὸ Ἑλένης εἶδος. κάθηται δὲ
αὐτή τε ἡ Ἑλένη καὶ Εὐρυβάτης πλησίον· τὸν Ὀδυσσέως
εἶναι κήρυκα εἰκάζομεν, οὐ μὴν εἶχεν ἤδη γένεια. θε-
ράπαινα δὲ Ἠλέκτρα καὶ Πανθαλίς, ἡ μὲν τῇ Ἑλένῃ
παρέστηκεν, ἡ δὲ ὑποδεῖ τὴν δέσποιναν ἡ Ἠλέκτρα·
διάφορα δὲ καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα ἢ Ὅμηρος ἔθετο ἐν
Ἰλιάδι, ᾗ καὶ Ἑλένην καὶ ἰούσας ὁμοῦ τῇ Ἑλένῃ τὰς
5 δούλας ἐπὶ τὸ τεῖχος πεποίηκε. 3. Κάθηται δὲ ὑπὲρ τὴν
Ἑλένην πορφυροῦν ἀνὴρ ἀμπεχόμενος ἱμάτιον καὶ ἐς τὰ
μάλιστα κατηφής· Ἕλενον εἶναι τεκμήραιο ἂν τὸν Πρι-
άμου καὶ πρὶν ἢ [καὶ] τὸ ἐπίγραμμα ἐπιλέξασθαι. πλη-

σίον δὲ τοῦ Ἑλένου Μέγης ἐστί· τέτρωται δὲ τὸν βρα-
χίονα ὁ Μέγης, καθὰ δὴ καὶ Λέσχεως ὁ Αἰσχυλίνου
Πυρραῖος ἐν Ἰλίου πέρσιδι ἐποίησε· τρωθῆναι δὲ ὑπὸ
τὴν μάχην τοῦτον, ἣν ἐν τῇ νυκτὶ ἐμαχέσαντο οἱ Τρῶες,
861 ὑπὸ Ἀδμήτου φησὶ τοῦ Αὐγείου. Γέγραπται δὲ καὶ 6
Λυκομήδης παρὰ τὸν Μέγητα ὁ Κρέοντος, ἔχων τραῦμα
ἐπὶ τῷ καρπῷ· Λέσχεως οὕτω φησὶν αὐτὸν ὑπὸ Ἀγή-
νορος τρωθῆναι. δῆλα οὖν ὡς ἄλλως γε οὐκ ἂν ὁ Πο-
λύγνωτος ἔγραψεν οὕτω τὰ ἕλκη σφίσιν, εἰ μὴ ἐπελέξατο
τὴν ποίησιν τοῦ Λέσχεω· προσεπέθηκε μέντοι καὶ σφυ-
ροῦ τῷ Λυκομήδει καὶ τρίτον τραῦμα ἐν τῇ κεφαλῇ.
τέτρωται δὲ καὶ Εὐρύαλος ὁ Μηκιστέως κεφαλήν τε καὶ
ἐπὶ τῇ χειρὶ τὸν καρπόν. Οὗτοι μὲν δὴ ἀνωτέρω τῆς 7
Ἑλένης εἰσὶν ἐν τῇ γραφῇ· ἐφεξῆς δὲ τῇ Ἑλένῃ μήτηρ
τε ἡ Θησέως ἐν χρῷ κεκαρμένη καὶ παίδων τῶν Θησέως
Δημοφῶν ἐστὶ φροντίζων, ὅσα γε ἀπὸ τοῦ σχήματος,
εἰ ἀνασώσασθαί οἱ τὴν Αἴθραν ἐνέσται. Ἀργεῖοι δὲ καὶ
ἐκ τῆς Σίνιδος θυγατρὸς γενέσθαι Θησεῖ Μελάνιππον
λέγουσι, καὶ ὡς ἀνέλοιτο ὁ Μελάνιππος δρόμου νίκην,
ὅτε οἱ Ἐπίγονοι καλούμενοι Νέμεια δεύτεροι οὗτοι ἔθε-
σαν μετὰ Ἄδραστον. Λέσχεως δὲ ἐς τὴν Αἴθραν ἐποίη- 8
σεν, ἡνίκα ἡλίσκετο Ἴλιον, ὑπεξελθοῦσαν ἐς τὸ στρα-
τόπεδον αὐτὴν ἀφικέσθαι τὸ Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τῶν
παίδων γνωρισθῆναι τῶν Θησέως, καὶ ὡς παρ' Ἀγα-
μέμνονος αἰτήσαι Δημοφῶν αὐτήν· ὁ δὲ ἐκείνῳ μὲν
ἐθέλειν χαρίζεσθαι, ποιήσειν δὲ οὐ πρότερον ἔφη πρὶν
Ἑλένην πεῖσαι· ἀποστείλαντι δὲ αὐτῷ κήρυκα ἔδωκεν
Ἑλένη τὴν χάριν. ἔοικεν οὖν ὁ Εὐρυβάτης ὁ ἐν τῇ
γραφῇ ἀφῖχθαί τε ὡς τὴν Ἑλένην τῆς Αἴθρας ἕνεκα, καὶ
τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀπαγγέλλειν.
4. Γυναῖκες δὲ αἱ Τρῳάδες αἰχμαλώτοις τε ἤδη καὶ ὀδυ- 9
ρομέναις ἐοίκασι. γέγραπται μὲν Ἀνδρομάχη, καὶ ὁ

παῖς οἱ προέστηκεν ἑλόμενος τοῦ μαστοῦ· τούτῳ Λέ-
σχεως ῥιφέντι ἀπὸ τοῦ πύργου συμβῆναι λέγει τὴν τε-
λευτήν, οὐ μὴν ὑπὸ δόγματός γε Ἑλλήνων, ἀλλ' ἰδίᾳ
Νεοπτόλεμον αὐτόχειρα ἐθελῆσαι γενέσθαι. Γέγραπται
δὲ Μηδεσικάστη, θυγατέρων μὲν Πριάμου καὶ αὕτη
τῶν νόθων, ἐξῳκίσθαι δὲ ἐς Πήδαιον πόλιν φησὶν αὐ-
τὴν Ὅμηρος Ἰμβρίῳ Μέντορος [παιδὶ] ἀνδρὶ συνοικοῦ- 862
10 σαν. Ἡ μὲν δὴ Ἀνδρομάχη καὶ ἡ Μηδεσικάστη καλύμ-
ματά εἰσιν ἐπικείμεναι, Πολυξένη δὲ κατὰ τὰ εἰθισμένα
παρθένοις ἀναπέπλεκται τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας· ἀπο-
θανεῖν δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῷ Ἀχιλλέως μνήματι ποιηταί τε
ᾄδουσι, καὶ γραφὰς ἔν τε Ἀθήναις καὶ Περγάμῳ τῇ
ὑπὲρ Καΐκου θεασάμενος οἶδα ἐχούσας ἐς τῆς Πολυξένης
11 τὰ παθήματα. Ἔγραψε δὲ καὶ Νέστορα τῇ κεφαλῇ τε
ἐπικείμενον πῖλον καὶ ἐν τῇ χειρὶ δόρυ ἔχοντα· καὶ ἵπ-
πος κονίεσθαι μέλλοντος παρέχεται σχῆμα. ἄχρι μὲν δὴ
τοῦ ἵππου αἰγιαλός τε καὶ ἐν αὐτῷ ψηφῖδες ὑποφαίνον-
ται, τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὐκέτι ἔοικεν εἶναι θάλασσα.

XXVI. Τῶν δὲ γυναικῶν τῶν μεταξὺ τῆς τε Αἴθρας
καὶ Νέστορός εἰσιν ἄνωθεν τούτων αἰχμάλωτοι καὶ αὗ-
ται Κλυμένη τε καὶ Κρέουσα καὶ Ἀριστομάχη καὶ Ξενο-
δίκη. Κλυμένην μὲν οὖν Στησίχορος ἐν Ἰλίου πέρσιδι
κατηρίθμηκεν ἐν ταῖς αἰχμαλώτοις· ὡσαύτως δὲ καὶ
Ἀριστομάχην ἐποίησεν ἐν Νόστοις θυγατέρα μὲν Πριά-
μου Κριτολάου δὲ γυναῖκα εἶναι τοῦ Ἱκετάονος· Ξενο-
δίκης δὲ μνημονεύσαντα οὐκ οἶδα οὔτε ποιητὴν οὔτε
ὅσοι λόγων συνθέται· ἐπὶ δὲ τῇ Κρεούσῃ λέγουσιν ὡς
ἡ θεῶν μήτηρ καὶ Ἀφροδίτη δουλείας ἀπὸ Ἑλλήνων
αὐτὴν ἐρρύσαντο· εἶναι γὰρ δὴ καὶ Αἰνείου τὴν Κρέ-
ουσαν γυναῖκα· Λέσχεως δὲ καὶ ἔπη τὰ Κύπρια διδόα-
2 σιν Εὐρυδίκην γυναῖκα Αἰνείᾳ. Γεγραμμέναι δὲ ἐπὶ
κλίνης ὑπὲρ ταύτας Δηϊνόμη τε καὶ Μητιόχη, καὶ Πει-

σίς ἐστι καὶ Κλεοδίκη· τούτων ἐν Ἰλιάδι καλουμένῃ μι-
κρᾷ μόνης ἐστὶ τὸ ὄνομα τῆς Δηϊνόμης, τῶν δ' ἄλλων
ἐμοὶ δοκεῖν συνέθηκε τὰ ὀνόματα ὁ Πολύγνωτος. Γέ-
γραπται δὲ καὶ Ἐπειὸς γυμνὸς καταβάλλων ἐς ἔδαφος
τῶν Τρώων τὸ τεῖχος· ἀνέχει δὲ ὑπὲρ αὐτὸ ἡ κεφαλὴ
τοῦ ἵππου μόνη τοῦ δουρείου. Πολυποίτης δὲ ὁ Πει-
ρίθου δεδεμένος τὴν κεφαλὴν ταινίᾳ, καὶ παρ' αὐτὸν
Ἀκάμας ἐστὶν ὁ Θησέως ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κράνος·
λόφος δὲ ἐπὶ τῷ κράνει πεποίηται. καὶ Ὀδυσσεύς τέ 3
ἐστιν ἐνδεδυκὼς θώρακα· [Ὀδυσσεύς.] Αἴας δὲ Ὀϊλέως
ἔχων ἀσπίδα βωμῷ προσέστηκεν, ὀμνύμενος ὑπὲρ τοῦ
863 ἐς Κασσάνδραν τολμήματος· ἡ δὲ κάθηταί τε ἡ Κασσάν-
δρα χαμαὶ καὶ τὸ ἄγαλμα ἔχει τῆς Ἀθηνᾶς, εἴγε δὴ ἀνέ-
τρεψεν ἐκ βάθρων τὸ ξόανον, ὅτε ἀπὸ τῆς ἱκεσίας αὐτὴν
ὁ Αἴας ἀφεῖλκε. γεγραμμένοι δὲ καὶ οἱ παῖδές εἰσιν οἱ
Ἀτρέως, ἐπικείμενοι καὶ οὗτοι κράνη· Μενελάῳ δὲ
ἀσπίδα ἔχοντι δράκων ἐπὶ τῇ ἀσπίδι ἐστὶν εἰργασμένος
τοῦ ἐν Αὐλίδι φανέντος ἐπὶ τοῖς ἱερείοις τέρατος ἕνεκα·
ἐπὶ τούτοις τὸν Αἴαντα ἐξορκοῦσιν. Κατ' εὐθὺ δὲ τοῦ 4
ἵππου τοῦ παρὰ τῷ Νέστορι Νεοπτόλεμος ἀπεκτονώς
ἐστιν Ἔλασον, ὅστις δὴ ὁ Ἔλασος. οὗτος μὲν δὴ ὀλίγον
ἐμπνέοντι ἔτι εἴκασται· Ἀστύνοον δέ, οὗ δὴ ἐποιήσατο
καὶ Λέσχεως μνήμην, πεπτωκότα ἐς γόνυ ὁ Νεοπτόλεμος
ξίφει παίει. Νεοπτόλεμον δὲ μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ φο-
νεύοντα ἔτι τοὺς Τρῶας ἐποίησεν ὁ Πολύγνωτος, ὅτι
ὑπὲρ τοῦ Νεοπτολέμου τὸν τάφον ἡ γραφὴ πᾶσα ἔμελ-
λεν αὐτῷ γενήσεσθαι. Τοῦ δὲ Ἀχιλλέως τῷ παιδὶ Ὅμη-
ρος μὲν Νεοπτόλεμον ὄνομα ἐν ἁπάσῃ οἱ τίθεται τῇ
ποιήσει· τὰ δὲ Κύπρια ἔπη φησὶν ὑπὸ Λυκομήδους μὲν
Πύρρον, Νεοπτόλεμον δὲ ὄνομα ὑπὸ Φοίνικος αὐτῷ
τεθῆναι, ὅτι Ἀχιλλεὺς ἡλικίᾳ ἔτι νέος πολεμεῖν ἤρξατο.
2. Γέγραπται δὲ βωμός τε καὶ ὑπὸ δείματος παῖς μικρὸς 5

ἐχόμενος τοῦ βωμοῦ· κεῖται δὲ καὶ θώραξ ἐπὶ τῷ βωμῷ
χαλκοῦς. κατὰ δὴ ἐμὲ σπάνιον τῶν θωράκων τὸ σχῆμα
ἦν τούτων, τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐφόρουν αὐτούς. δύο ἦν
χαλκᾶ ποιήματα, τὸ μὲν στέρνῳ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὴν γα-
στέρα ἁρμόζον, τὸ δὲ ὡς νώτου σκέπην εἶναι· γύαλα
ἐκαλοῦντο· τὸ μὲν ἔμπροσθεν τὸ δὲ ὄπισθεν προσῆγον,
6 ἔπειτα περόναις συνῆπτον πρὸς ἄλληλα. Ἀσφάλειαν
δὲ ἀποχρῶσαν ἐδόκει παρέχεσθαι καὶ ἀσπίδος χωρίς·
ἐπὶ τούτῳ καὶ Ὅμηρος Φόρκυνα τὸν Φρύγα οὐκ ἔχοντα
ἀσπίδα ἐποίησεν, ὅτι αὐτῷ γυαλοθώραξ ἦν. Ἐγὼ δὲ
γραφῇ μεμιμημένον τοῦτον ἐθεασάμην ὑπὸ τοῦ Πολυ-
γνώτου, καὶ ἐν Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας Καλλιφῶν ὁ 864
Σάμιος Πατρόκλῳ τοῦ θώρακος τὰ γύαλα ἁρμοζούσας
7 ἔγραψε γυναῖκας. 3. Τοῦ βωμοῦ δὲ ἐπέκεινα Λαοδίκην
ἔγραψεν ἑστῶσαν. ταύτην οὔτε ὑπὸ ποιητοῦ κατειλε-
γμένην ἐν ταῖς αἰχμαλώτοις ταῖς Τρῳάσιν εὕρισκον,
οὔτε ἄλλως ἐφαίνετο ἔχειν μοι τὸ εἰκὸς ἢ ἀφεθῆναι τὴν
Λαοδίκην ὑπὸ Ἑλλήνων. Ὅμηρος μέν γε ἐδήλωσεν ἐν
Ἰλιάδι Μενελάου καὶ Ὀδυσσέως ξενίαν παρὰ Ἀντήνορι,
καὶ ὡς Ἑλικάονι ἡ Λαοδίκη συνοικοίη τῷ Ἀντήνορος·
8 Λέσχεως δὲ τετρωμένον τὸν Ἑλικάονα ἐν τῇ νυκτομαχίᾳ
γνωρισθῆναί τε ὑπὸ Ὀδυσσέως καὶ ἐξαχθῆναι ζῶντα ἐκ
τῆς μάχης φησίν. Ἕποιτο ἂν οὖν τῇ Μενελάου καὶ
Ὀδυσσέως κηδεμονίᾳ περὶ οἶκον τὸν Ἀντήνορος μηδὲ
ἐς τοῦ Ἑλικάονος τὴν γυναῖκα ἔργον δυσμενὲς ὑπὸ Ἀγα-
μέμνονος καὶ Μενελάου γενέσθαι. Εὐφορίων δὲ ἀνὴρ
Χαλκιδεὺς σὺν οὐδενὶ εἰκότι τὰ ἐς τὴν Λαοδίκην ἐποίη-
9 σεν. Ἐφεξῆς δὲ τῇ Λαοδίκῃ ὑποστάτης τε λίθου καὶ
λουτήριόν ἐστιν ἐπὶ τῷ ὑποστάτῃ χαλκοῦν· Μέδουσα
δὲ κατέχουσα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις τὸ ὑπόστατον ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους κάθηται· ἐν δὲ ταῖς Πριάμου θυγατράσιν
ἀριθμῆσαι τις ἂν καὶ ταύτην κατὰ τοῦ Ἱμεραίου τὴν

ᾠδήν. παρὰ δὲ τὴν Μέδουσαν ἐν χρῷ κεκαρμένη πρε-
σβῦτις ἢ ἄνθρωπός ἐστιν εὐνοῦχος, παιδίον δὲ ἐν τοῖς
γόνασιν ἔχει γυμνόν· τὸ δὲ τὴν χεῖρα ὑπὸ δείματος
ἐπίπροσθε τῶν ὀφθαλμῶν πεποίηται.

XXVII. Νεκροὶ δέ, ὁ μὲν γυμνὸς Πῆλις ὄνομα ἐπὶ
τὸν νῶτόν ἐστιν ἐρριμμένος, ὑπὸ δὲ τὸν Πῆλιν Ἠϊονεύς
τε κεῖται καὶ Ἄδμητος ἐνδεδυκότες ἔτι τοὺς θώρακας·
καὶ αὐτῶν Λέσχεως Ἠϊονέα ὑπὸ Νεοπτολέμου, τὸν δὲ
ὑπὸ Φιλοκτήτου φησὶν ἀποθανεῖν τὸν Ἄδμητον. ἄλλοι
δὲ ἀνωτέρω τούτων, ὑπὲρ μὲν τὸ λουτήριον Λεώκριτός
ἐστιν ὁ Πουλυδάμαντος τεθνεὼς ὑπὸ Ὀδυσσέως, ὑπὲρ
δὲ Ἠϊονέα τε καὶ Ἄδμητον Κόροιβος ὁ Μυγδόνος· τού-
του μνῆμά τε ἐπιφανὲς ἐν ὅροις πεποίηται Φρυγῶν
865 Στεκτορηνῶν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ποιηταῖς Μύγδονας ὄνομα
ἐπὶ τοῖς Φρυξὶ τίθεσθαι καθέστηκεν. Ἀφίκετο μὲν δὴ
ἐπὶ τὸν Κασσάνδρας ὁ Κόροιβος γάμον, ἀπέθανε δέ, ὡς
μὲν ὁ πλείων λόγος, ὑπὸ Νεοπτολέμου, Λέσχεως δὲ
ὑπὸ Διομήδους ἐποίησεν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐπάνω τοῦ Κο- 2
ροίβου Πρίαμος καὶ Ἀξίων τε καὶ Ἀγήνωρ. Πρίαμον
δὲ οὐκ ἀποθανεῖν ἔφη Λέσχεως ἐπὶ τῇ ἐσχάρᾳ τοῦ Ἑρ-
κείου, ἀλλὰ ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ πάρεργον
τῷ Νεοπτολέμῳ πρὸς ταῖς τῆς οἰκίας γενέσθαι θύραις.
Ἐς δὲ Ἑκάβην Στησίχορος ἐν Ἰλίου πέρσιδι ἐποίησεν
ἐς Λυκίαν ὑπὸ Ἀπόλλωνος αὐτὴν κομισθῆναι. Ἀξίονα
δὲ παῖδα εἶναι Πριάμου Λέσχεως καὶ ἀποθανεῖν αὐτὸν
ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Εὐαίμονός φησι. Τοῦ Ἀγήνορος
δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν ποιητὴν Νεοπτόλεμος αὐτόχειρ ἐστί·
καὶ οὕτω φαίνοιτο ἂν Ἔχεκλος μὲν φονευθεὶς ὁ Ἀγή-
νορος ὑπὸ Ἀχιλλέως, Ἀγήνωρ δὲ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Νεο-
πτολέμου. Λαομέδοντος δὲ τὸν νεκρὸν Σίνων τε ἑταῖρος 3
Ὀδυσσέως καὶ Ἀγχίαλός εἰσιν ἐκκομίζοντες. γέγραπται
δὲ καὶ ἄλλος τεθνεώς, ὄνομά οἱ Ἔρεσος· τὰ δὲ ἐς Ἔρε-

σόν τε καὶ Λαομέδοντα, ὅσα γε ἡμεῖς ἐπιστάμεθα, ᾖσεν
οὐδείς. 2. Ἔστι δὲ οἰκία τε ἡ Ἀντήνορος, καὶ παρδάλεως
κρεμάμενον δέρμα ὑπὲρ τῆς ἐσόδου, σύνθημα εἶναι τοῖς
Ἕλλησιν ἀπέχεσθαι σφᾶς οἴκου τοῦ Ἀντήνορος. Γέ-
γραπται δὲ Θεανώ τε καὶ οἱ παῖδες, Γλαῦκος μὲν καθή-
μενος ἐπὶ θώρακι γυάλοις συνηρμοσμένῳ, Εὐρύμαχος
4 δὲ ἐπὶ πέτρᾳ. παρὰ δὲ αὐτὸν ἕστηκεν Ἀντήνωρ, καὶ
ἐφεξῆς θυγάτηρ Ἀντήνορος Κρινώ· παιδίον δὲ ἡ Κρινὼ
φέρει νήπιον. τῶν προσώπων δὲ ἅπασιν οἷον ἐπὶ συμ-
φορᾷ σχῆμά ἐστι. κιβωτὸν δὲ ἐπὶ ὄνον καὶ ἄλλα τῶν 866
σκευῶν εἰσὶν ἀνατιθέντες οἰκέται· κάθηται δὲ καὶ ἐπὶ
ὄνου παιδίον μικρόν. Κατὰ τοῦτο τῆς γραφῆς καὶ ἐλε-
γεῖόν ἐστι Σιμωνίδου·

Γράψε Πολύγνωτος, Θάσιος γένος, Ἀγλαοφῶντος
υἱός, περθομένην Ἰλίου ἀκρόπολιν.

XXVIII. Τὸ δὲ ἕτερον μέρος τῆς γραφῆς, τὸ ἐξ ἀρι-
στερᾶς χειρός, ἔστιν Ὀδυσσεὺς καταβεβηκὼς ἐς τὸν
Ἅιδην ὀνομαζόμενον, ὅπως Τειρεσίου τὴν ψυχὴν περὶ
τῆς ἐς τὴν οἰκείαν ἐπέρηται σωτηρίας· ἔχει δὲ οὕτω τὰ
ἐς τὴν γραφήν. Ὕδωρ εἶναι ποταμὸς ἔοικε, δῆλα ὡς ὁ
Ἀχέρων, καὶ κάλαμοί τε ἐν αὐτῷ πεφυκότες, καὶ ἀμυ-
δρὰ οὕτω δή τι τὰ εἴδη τῶν ἰχθύων σκιὰς μᾶλλον ἢ
ἰχθῦς εἰκάσεις. καὶ ναῦς ἐστὶν ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ ὁ
2 πορθμεὺς ἐπὶ ταῖς κώπαις. ἐπηκολούθησε δὲ ὁ Πολύ-
γνωτος ἐμοὶ δοκεῖν ποιήσει Μινυάδι· ἔστι γὰρ δὴ ἐν τῇ
Μινυάδι ἐς Θησέα ἔχοντα καὶ Πειρίθουν·

Ἔνθ' ἤτοι νέα μὲν νεκυάμβατον, ἣν ὁ γεραιός
πορθμεὺς ἦγε Χάρων, οὐκ ἔλλαβον ἔνδοθεν ὅρμου.

ἐπὶ τούτῳ οὖν καὶ Πολύγνωτος γέροντα ἔγραψεν ἤδη
3 τῇ ἡλικίᾳ τὸν Χάρωνα. Οἱ δὲ ἐπιβεβηκότες τῆς νεὼς
οὐκ ἐπιφανεῖς ἐς ἅπαν εἰσὶν οἷς προσήκουσι. Τέλλις
μὲν ἡλικίαν ἐφήβου γεγονὼς φαίνεται, Κλεόβοια δὲ ἔτι

παρθένος, ἔχει δὲ ἐν τοῖς γόνασι κιβωτόν, ὁποίας ποι-
εῖσθαι νομίζουσι Δήμητρι. ἐς μὲν δὴ τὸν Τέλλιν το-
σοῦτον ἤκουσα ὡς ὁ ποιητὴς Ἀρχίλοχος ἀπόγονος εἴη
τρίτος Τέλλιδος· Κλεόβοιαν δὲ ἐς Θάσον τὰ ὄργια τῆς
Δήμητρος ἐνεγκεῖν πρώτην ἐκ Πάρου φασίν. Ἐπὶ δὲ 4
τοῦ Ἀχέροντος τῇ ὄχθῃ μάλιστα [τῷ] ὑπὸ τοῦ Χάρωνος
τὴν ναῦν ἀνὴρ οὐ δίκαιος ἐς πατέρα ἀγχόμενός ἐστιν
867 ὑπὸ τοῦ πατρός. 2. Περὶ πλείστου γὰρ δὴ ἐποιοῦντο οἱ
πάλαι γονέας, ὥσπερ ἔστιν ἄλλοις τε τεκμήρασθαι καὶ
ἐν Κατάνῃ τοῖς καλουμένοις Εὐσεβέσιν, οἵ, ἡνίκα ἐπέρ-
ρει τῇ Κατάνῃ πῦρ τὸ ἐκ τῆς Αἴτνης, χρυσὸν μὲν καὶ
ἄργυρον ἐν οὐδενὸς μερίδι ἐποιήσαντο, οἱ δὲ ἔφευγον
ἀράμενος μητέρα, ὁ δὲ αὐτῶν τὸν πατέρα· προϊόντας
δὲ οὐ σὺν ῥᾳστώνῃ καταλαμβάνει σφᾶς τὸ πῦρ ἐπειγό-
μενον τῇ φλογί, καί, οὐ γὰρ κατετίθεντο οὐδ' οὕτω
τοὺς γονέας, διχῇ σχισθῆναι λέγεται τὸν ῥύακα, καὶ
αὐτούς τε τοὺς νεανίσκους, σὺν δὲ αὐτοῖς τοὺς γονέας
τὸ πῦρ οὐδέν σφισι λυμηνάμενον παρεξῆλθεν. οὗτοι 5
μὲν δὴ τιμὰς καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι παρὰ Καταναίων ἔχουσιν.
Ἐν δὲ τῇ Πολυγνώτου γραφῇ πλησίον τοῦ ἀνδρὸς ὃς
τῷ πατρὶ ἐλυμαίνετο καὶ δι' αὐτὸ ἐν Ἅιδου κακὰ ἀνα-
πίμπλησι, τούτου πλησίον ἱερὰ σεσυληκὼς ἀνὴρ ὑπέσχε
δίκην· γυνὴ δὲ ἡ κολάζουσα αὐτὸν φάρμακα ἄλλα τε
καὶ ἐς αἰκίαν οἶδεν ἀνθρώπων. 3. Περισσῶς δὲ ἄρα 6
εὐσεβείᾳ θεῶν ἔτι προσέκειντο οἱ ἄνθρωποι, ὡς Ἀθη-
ναῖοί τε δῆλα ἐποίησαν, ἡνίκα εἷλον Ὀλυμπίου Διὸς
ἐν Συρακούσαις ἱερόν, οὔτε κινήσαντες τῶν ἀναθη-
μάτων οὐδέν, τὸν ἱερέα τε τὸν Συρακούσιον φύλακα
ἐπ' αὐτοῖς ἐάσαντες· ἐδήλωσε δὲ καὶ ὁ Μῆδος Δᾶτις
λόγοις τε, οὓς εἶπε πρὸς Δηλίους, καὶ τῷ ἔργῳ, ἡνίκα
ἐν Φοινίσσῃ νηῒ ἄγαλμα εὑρὼν Ἀπόλλωνος ἀπέδωκεν
αὖθις Ταναγραίοις ἐς Δήλιον. οὕτω μὲν τὸ θεῖον καὶ

οἱ πάντες τότε ἦγον ἐν τιμῇ, καὶ ἐπὶ λόγῳ τοιούτῳ τὰ
7 ἐς τὸν συλήσαντα ἱερὰ ἔγραψε Πολύγνωτος. 4. Ἔστι δὲ
ἀνωτέρω τῶν κατειλεγμένων Εὐρύνομος· δαίμονα εἶναι 868
τῶν ἐν Ἅιδου φασὶν οἱ Δελφῶν ἐξηγηταὶ τὸν Εὐρύνομον, καὶ ὡς τὰς σάρκας περιεσθίει τῶν νεκρῶν, μόνα σφίσιν ἀπολείπων τὰ ὀστᾶ. Ἡ δὲ Ὁμήρου ποίησις ἡ ἐς Ὀδυσσέα καὶ ἡ Μινυάς τε καλουμένη καὶ οἱ Νόστοι, μνήμη γὰρ ἐν ταύταις καὶ Ἅιδου καὶ τῶν ἐκεῖ δειμάτων ἐστίν, ἴσασιν οὐδένα Εὐρύνομον δαίμονα. Τοσοῦτο μέντοι δηλώσω, ὁποῖός τε ὁ Εὐρύνομος καὶ ἐπὶ ποίου γέγραπται τοῦ σχήματος· κυανοῦ τὴν χρόαν μεταξύ ἐστι καὶ μέλανος, ὁποῖαι καὶ τῶν μυιῶν αἱ πρὸς τὰ κρέα εἰσὶ προσιζάνουσαι, τοὺς δὲ ὀδόντας φαίνει, καθεζο-
8 μένῳ δὲ ὑπέστρωταί οἱ δέρμα γυπός. Ἐφεξῆς δὲ μετὰ τὸν
Εὐρύνομον ἥ τε ἐξ Ἀρκαδίας Αὔγη καὶ Ἰφιμέδειά ἐστι. καὶ ἡ μὲν παρὰ Τεύθραντα ἦλθεν ἐς Μυσίαν, καὶ γυναικῶν, ὁπόσαις ἐς τὸ αὐτὸ Ἡρακλέα ἀφικέσθαι λέγουσι, μάλιστα δὴ παῖδα ἐοικότα ἔτεκε τῷ πατρί· τῇ δ' Ἰφιμεδείᾳ γέρα δέδοται μεγάλα ὑπὸ τῶν ἐν Μυλάσοις Καρῶν.

XXIX. Τῶν δὲ ἤδη μοι κατειλεγμένων εἰσὶν ἀνωτέρω τούτων ἱερεῖα οἱ ἑταῖροι τοῦ Ὀδυσσέως Περιμήδης καὶ Εὐρύλοχος φέροντες· τὰ δέ ἐστι μέλανες κριοὶ τὰ ἱερεῖα. 2. Μετὰ δὲ αὐτοὺς ἀνήρ ἐστι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ Ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον· πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον, παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ὑπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν Ὄκνον φίλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν· καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ
2 πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. ταῦτα οὖν ἐς
τοῦ Ὄκνου τὴν γυναῖκα ἐθέλουσιν αἰνίξασθαι τὸν Πο- 869
λύγνωτον. Οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ Ἰώνων, ὁπότε ἴδοιέν τινα πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέροντι, ὑπὸ τούτων εἰρη-

μένον ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ Ὄκνου τὴν θώμιγγα. ὄκνον δ' οὖν καὶ μάντεων οἱ ὁρῶντες τοὺς οἰωνοὺς καλοῦσί τινα ὄρνιθα, καὶ ἔστιν οὗτος ὁ ὄκνος μέγιστος μὲν καὶ κάλλιστος ἐρῳδιῶν, εἰ δὲ ἄλλος τις
ὀρνίθων, σπάνιός ἐστι καὶ οὗτος. Γέγραπται δὲ καὶ 3
Τιτυὸς οὐ κολαζόμενος ἔτι, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς τῆς τιμωρίας ἐς ἅπαν ἐξανηλωμένος, ἀμυδρὸν καὶ οὐδὲ ὁλόκληρον εἴδωλον. Ἐπιδόντι δὲ ἐφεξῆς τὰ ἐν τῇ γραφῇ ἐστιν ἐγγυτάτω τοῦ στρέφοντος τὸ καλῴδιον Ἀριάδνη· κάθηται μὲν ἐπὶ πέτρας, ὁρᾷ δὲ ἐς τὴν ἀδελφὴν Φαίδραν, τό τε ἄλλο αἰωρουμένην σῶμα ἐν σειρᾷ καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέρωθεν τῆς σειρᾶς ἐχομένην· παρεῖχε δὲ τὸ σχῆμα καίπερ ἐς τὸ εὐπρεπέστερον πεποιημένον συμ-
βάλλεσθαι τὰ ἐς τῆς Φαίδρας τὴν τελευτήν. τὴν δὲ 4
Ἀριάδνην ἢ κατά τινα ἐπιτυχὼν δαίμονα ἢ καὶ ἐπίτηδες αὐτὴν λοχήσας ἀφείλετο Θησέα ἐπιπλεύσας Διόνυσος στόλῳ μείζονι, οὐκ ἄλλος κατὰ ἐμὴν δόξαν, ἀλλὰ ὁ πρῶτος μὲν ἐλάσας ἐπὶ Ἰνδοὺς στρατιᾷ, πρῶτος δὲ Εὐφράτην γεφυρώσας ποταμόν· Ζεῦγμά τε ὠνομάσθη πόλις, καθ' ὅ τι ἐξεύχθη τῆς χώρας ὁ Εὐφράτης, καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ὁ κάλος καὶ ἐς ἡμᾶς ἐν ᾧ τὸν ποταμὸν ἔζευξεν
ἀμπελίνοις ὁμοῦ πεπλεγμένος καὶ κισσοῦ κλήμασι. τὰ 5
μὲν δὴ ἐς Διόνυσον πολλὰ ὑπό τε Ἑλλήνων λεγόμενα
870 καὶ ὑπὸ Αἰγυπτίων ἐστίν. 3. Ὑπὸ δὲ τὴν Φαίδραν ἐστὶν
ἀνακεκλιμένη Χλῶρις ἐπὶ τῆς Θυίας γόνασιν. οὐχ ἁμαρτήσεται μὲν δὴ οὐδὲ ὅστις φησὶ φιλίαν εἶναι ἐς ἀλλήλας, ἡνίκα ἔτυχον αἱ γυναῖκες ζῶσαι· ἦσαν γὰρ δὴ ἡ μὲν ἐξ Ὀρχομενοῦ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ [Χλῶρις], ἡ δὲ *** χώρας. εἶπον δὲ καὶ ἄλλον ἐς αὐτὰς λόγον, τῇ μὲν συγγενέσθαι Ποσειδῶνα τῇ Θυίᾳ, Χλῶριν δὲ Ποσειδῶνος παιδὶ Νηλεῖ
συνοικῆσαι. Παρὰ δὲ τὴν Θυίαν Πρόκρις τε ἕστηκεν ἡ 6
Ἐρεχθέως καὶ μετ' αὐτὴν Κλυμένη· ἐπιστρέφει δὲ αὐτῇ

τὰ νῶτα ἡ Κλυμένη. ἔστι δὲ πεποιημένα ἐν Νόστοις Μινύου μὲν τὴν Κλυμένην θυγατέρα εἶναι, γήμασθαι δὲ αὐτὴν Κεφάλῳ τῷ Δηΐονος καὶ γενέσθαι σφίσιν Ἴφικλον παῖδα. τὰ δὲ ἐς τὴν Πρόκριν καὶ οἱ πάντες ᾄδουσιν, ὡς προτέρα Κεφάλῳ ἢ Κλυμένη συνῴκησε, καὶ ὃν
7 τρόπον ἐτελεύτησεν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός. Ἐσωτέρω δὲ τῆς Κλυμένης Μεγάραν τὴν ἐκ Θηβῶν ὄψει· ταύτην γυναῖκα ἔσχεν Ἡρακλῆς τὴν Μεγάραν, καὶ ἀπεπέμψατο ἀνὰ χρόνον ἅτε παίδων τε ἐστερημένος τῶν ἐξ αὐτῆς καὶ αὐτὴν ἡγούμενος οὐκ ἐπὶ ἀμείνονι τῷ δαίμονι γῆμαι. Γυναικῶν τῶν κατειλεγμένων ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἥ τε Σαλμωνέως θυγάτηρ ἐπὶ πέτρας καθεζομένη καὶ Ἐριφύλη παρ' αὐτήν ἐστιν ἑστῶσα, διὰ μὲν τοῦ χιτῶνος ἀνέχουσα ἄκρους παρὰ τὸν τράχηλον τοὺς δακτύλους, τοῦ χιτῶνος δὲ ἐν τοῖς κοίλοις εἰκάσεις τῶν χειρῶν ἐκεῖνον τὸν
8 ὅρμον αὐτὴν ἔχειν. 4. Ὑπὲρ δὲ τὴν Ἐριφύλην ἔγραψεν Ἐλπήνορά τε καὶ Ὀδυσσέα ὀκλάζοντα ἐπὶ τοῖς ποσίν, ἔχοντα ὑπὲρ τοῦ βόθρου τὸ ξίφος· καὶ ὁ μάντις Τειρεσίας πρόεισιν ἐπὶ τὸν βόθρον· μετὰ δὲ τὸν Τειρεσίαν ἐπὶ πέτρας ἡ Ὀδυσσέως μήτηρ Ἀντίκλειά ἐστιν· ὁ δὲ Ἐλπήνωρ ἀμπέχεται φορμὸν ἀντὶ ἐσθῆτος, σύνηθες
9 τοῖς ναύταις φόρημα. Κατωτέρω δὲ τοῦ Ὀδυσσέως ἐπὶ θρόνων καθεζόμενοι Θησεὺς μὲν τὰ ξίφη, τό τε Πειρίθου καὶ τὸ ἑαυτοῦ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἔχει, ὁ δὲ ἐς τὰ ξίφη βλέπων ἐστὶν ὁ Πειρίθους· εἰκάσαις ἂν
ἄχθεσθαι τοῖς ξίφεσιν αὐτὸν ὡς ἀχρείοις καὶ ὄφελός 871
σφισιν οὐ γεγενημένοις ἐς τὰ τολμήματα. Πανύασις δὲ ἐποίησεν ὡς Θησεὺς καὶ Πειρίθους ἐπὶ τῶν θρόνων παράσχοιντο σχῆμα οὐ κατὰ δεσμώτας, προσφυὲς δὲ ἀπὸ
10 τοῦ χρωτὸς ἀντὶ δεσμῶν σφίσιν ἔφη τὴν πέτραν. Θησέως δὲ καὶ Πειρίθου τὴν λεγομένην φιλίαν ἐν ἀμφο-

τέραις ἐδήλωσεν Ὅμηρος ταῖς ποιήσεσι, καὶ Ὀδυσσεὺς μὲν πρὸς Φαίακας λέγων ἐστί,

καί νύ κ' ἔτι προτέρους ἴδον ἀνέρας, οὓς ἔθελόν περ,
Θησέα Πειρίθοόν τε, θεῶν ἐρικυδέα τέκνα·

πεποίηται δὲ αὐτῷ καὶ ἐν Ἰλιάδι ὁ Νέστωρ ἄλλα τε ἐπὶ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως νουθεσίᾳ καὶ ἔπη τάδε εἰρηκώς·

Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι,
οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν,
Καινέα τ' Ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον Πολύφημον,
Θησέα τ' Αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.

XXX. Ἐφεξῆς δὲ τὰς Πανδάρεω θυγατέρας ἔγραψεν ὁ Πολύγνωτος. Ὁμήρῳ δὲ ἐν Πηνελόπης λόγοις ἐστὶν ὡς ἀποθάνοιεν μὲν ταῖς παρθένοις οἱ γεινάμενοι κατὰ μήνιμα ἐκ θεῶν, αὐτὰς δὲ ὀρφανὰς τραφῆναι μὲν ὑπὸ Ἀφροδίτης, λαβεῖν δὲ καὶ παρ' ἄλλων θεῶν, Ἥρας μὲν φρονεῖν τε ἱκανὰς εἶναι καὶ εἶδος καλάς, μῆκος δὲ τοῦ σώματος Ἄρτεμίν φησιν αὐταῖς δωρήσασθαι, ἔργα
δὲ γυναιξὶν ἁρμόζοντα ὑπ' Ἀθηνᾶς διδαχθῆναι. Ἀφρο- 2
δίτην μὲν ἐς οὐρανὸν ἀνέρχεσθαι παρὰ Διὸς γάμον εὐδαίμονα ἐθέλουσαν ταῖς παισὶν εὕρασθαι· τὰς δὲ ἀπούσης ἐκείνης ἁρπασθῆναί τε ὑπὸ Ἁρπυιῶν καὶ Ἐρινύσιν ὑπ' αὐτῶν δοθῆναι. τάδε μέν ἐστιν ἐς αὐτὰς
872 Ὁμήρῳ πεποιημένα· Πολύγνωτος δὲ κόρας τε ἐστεφανωμένας ἄνθεσι καὶ παιζούσας ἔγραψεν ἀστραγάλοις· ὄνομα δὲ αὐταῖς Καμειρώ τε καὶ Κλυτίη. Τὸν δὲ Πανδάρεων Μιλήσιόν τε ἐκ Μιλήτου τῆς Κρητικῆς ὄντα ἴστω τις, καὶ ἀδικήματος ἐς τὴν κλοπὴν Ταντάλῳ καὶ τοῦ
ἐπὶ τῷ ὅρκῳ μετασχόντα σοφίσματος. Μετὰ δὲ τοῦ 3
Πανδάρεω τὰς κόρας Ἀντίλοχος τὸν μὲν ἕτερον ἐπὶ πέτρας τῶν ποδῶν, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἔχων ἐστίν. Ἀγαμέμνων δὲ

μετὰ τὸν Ἀντίλοχον σκήπτρῳ τε ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν
μασχάλην ἐρειδόμενος καὶ ταῖς χερσὶν ἐπανέχων ῥάβδον.
Πρωτεσίλαος δὲ πρὸς Ἀχιλλέα ἀφορᾷ καθεζόμενον, καὶ
ὁ Πρωτεσίλαος [τοιοῦτον] ** παρέχεται σχῆμα· ὑπὲρ δὲ
τὸν Ἀχιλλέα Πάτροκλός ἐστιν ἑστηκώς. οὗτοι πλὴν τοῦ
4 Ἀγαμέμνονος οὐκ ἔχουσι γένεια οἱ ἄλλοι. 2. Γέγραπται
δὲ ὑπὲρ αὐτοὺς Φῶκός τε ἡλικίαν μειράκιον καὶ Ἰασεύς·
γενείων ὅδε εὖ ἔχει· δακτύλιον δὲ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ
Φώκου περιαιρούμενος χειρὸς ἐπὶ τοιῷδέ ἐστι λόγῳ.
Φώκῳ τῷ Αἰακοῦ διαβάντι ἐξ Αἰγίνης ἐς τὴν νῦν κα-
λουμένην Φωκίδα, καὶ ἀνθρώπων τε ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ
ἠπείρῳ ταύτῃ κτήσασθαι καὶ αὐτῷ θέλοντι ἐνταῦθα
οἰκῆσαι, ἀφίκετο ἐπὶ πλεῖστον ὁ Ἰασεὺς φιλίας, καί οἱ
δῶρα ἄλλα τε, ὡς τὸ εἰκός, ἐδωρήσατο καὶ λίθου σφρα-
γῖδα ἐνδεδεμένην χρυσῷ· Φώκῳ δὲ οὐ μετὰ πολὺν χρό-
νον ἀνακομισθέντι ἐς Αἴγιναν Πηλεὺς αὐτίκα ἐβού-
λευσε τοῦ βίου τὴν τελευτήν· καὶ τοῦδε ἕνεκα ἐν τῇ
γραφῇ ἐς ἀνάμνησιν ἐκείνης τῆς φιλίας ὅ τε Ἰασεὺς τὴν
σφραγῖδά ἐστιν ἐθέλων θεάσασθαι καὶ ὁ Φῶκος παρεὶς
5 λαβεῖν αὐτήν. 3. Ὑπὲρ τούτους Μαιρά ἐστιν ἐπὶ πέτρᾳ
καθεζομένη· περὶ δὲ αὐτῆς πεποιημένα ἐστὶν ἐν Νόστοις
ἀπελθεῖν μὲν παρθένον ἔτι ἐξ ἀνθρώπων, θυγατέρα δὲ
αὐτὴν εἶναι Προίτου τοῦ Θερσάνδρου, τὸν δὲ εἶναι
Σισύφου. Ἐφεξῆς δὲ τῆς Μαιρᾶς Ἀκταίων ἐστὶν ὁ Ἀρι-
σταίου καὶ ἡ τοῦ Ἀκταίωνος μήτηρ, νεβρὸν ἐν ταῖς χερ-
σὶν ἔχοντες ἐλάφου καὶ ἐπὶ δέρματι ἐλάφου καθεζόμενοι·
κύων τε θηρευτικὴ παρακατάκειταί σφισι βίου τοῦ 873
Ἀκταίωνος ἕνεκα καὶ τοῦ ἐς τὴν τελευτὴν τρόπου.
6 Ἀποβλέψαντι δὲ αὖθις ἐς τὰ κάτω τῆς γραφῆς ἔστιν
ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἷα ἐπὶ λόφου τινὸς Ὀρφεὺς
καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἀριστερᾷ κιθάρας,
τῇ δὲ ἑτέρᾳ χειρὶ ἰτέας κλῶνές εἰσιν ὧν ψαύει, προσ-

ανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ· τὸ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς
Περσεφόνης, ἔνθα αἴγειροι καὶ ἰτέαι δόξῃ τῇ Ὁμήρου
πεφύκασιν. Ἑλληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστι τῷ Ὀρφεῖ, καὶ
οὔτε ἡ ἐσθὴς οὔτε ἐπίθημά ἐστιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θρᾴκιον.
τῷ δένδρῳ δὲ τῇ ἰτέᾳ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος προσανα- 7
κεκλιμένος ἐστὶν αὐτῇ Προμέδων. εἰσὶ μὲν δὴ οἳ νομί-
ζουσι καθάπερ ἐς ποίησιν ἐπεισῆχθαι τοῦ Προμέδοντος
τὸ ὄνομα ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου· τοῖς δὲ εἰρημένον ἐστὶν
ἄνδρα Ἕλληνα ἔς τε τὴν ἄλλην ἅπασαν γενέσθαι φιλή-
κοον μουσικὴν καὶ ἐπὶ τῇ ᾠδῇ μάλιστα τῇ Ὀρφέως.
4. Κατὰ τοῦτο τῆς γραφῆς Σχεδίος ὁ Φωκεῦσιν ἡγησά- 8
μενος ἐς Τροίαν καὶ μετὰ τοῦτον Πελίας ἐστὶν ἐν θρόνῳ
καθεζόμενος, τὰ γένεια ὁμοίως καὶ τὴν κεφαλὴν πο-
λιός, ἐνορᾷ δὲ ἐς τὸν Ὀρφέα· ὁ δὲ Σχεδίος ἐγχειρίδιόν
τε ἔχων καὶ ἄγρωστίν ἐστιν ἐστεφανωμένος. Θαμύριδι
δὲ ἐγγὺς καθεζομένῳ τοῦ Πελίου διεφθαρμέναι αἱ ὄψεις
καὶ ταπεινὸν ἐς ἅπαν σχῆμά ἐστι, καὶ ἡ κόμη πολλὴ μὲν
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, πολλὴ δὲ αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς γενείοις·
λύρα δὲ ἔρριπται πρὸς τοῖς ποσί, κατεαγότες αὐτῆς οἱ
πήχεις καὶ αἱ χορδαὶ κατερρωγυῖαι. 5. Ὑπὲρ τούτου 9
ἐστὶν ἐπὶ πέτρας καθεζόμενος Μαρσύας, καὶ Ὄλυμπος
παρ' αὐτὸν παιδός ἐστιν ὡραίου καὶ αὐλεῖν διδασκομέ-
νου σχῆμα ἔχων. Οἱ δὲ ἐν Κελαιναῖς Φρύγες ἐθέλουσι
μὲν τὸν ποταμὸν ὃς διέξεισιν αὐτοῖς διὰ τῆς πόλεως
ἐκεῖνόν ποτε εἶναι τὸν αὐλητήν, ἐθέλουσι δὲ καὶ εὕρημα
εἶναι τοῦ Μαρσύου τὸ Μητρῷον αὔλημα· φασὶ δὲ ὡς
καὶ τὴν Γαλατῶν ἀπώσαιντο στρατιὰν τοῦ Μαρσύου
σφίσιν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὕδατί τε ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ
μέλει τῶν αὐλῶν ἀμύναντος.

874 XXXI. Εἰ δὲ ἀπίδοις πάλιν ἐς τὸ ἄνω τῆς γραφῆς,
ἔστιν ἐφεξῆς τῷ Ἀκταίωνι Αἴας ὁ ἐκ Σαλαμῖνος καὶ
Παλαμήδης τε καὶ Θερσίτης κύβοις χρώμενοι παιδιᾷ,

τοῦ Παλαμήδους τῷ εὑρήματι· Αἴας δὲ ὁ ἕτερος ἐς αὐ-
τοὺς ὁρᾷ παίζοντας. τούτῳ τῷ Αἴαντι τὸ χρῶμά ἐστιν
οἷον ἂν ἀνδρὶ ναυαγῷ γένοιτο ἐπανθούσης τῷ χρωτὶ
2 ἔτι τῆς ἅλμης. ἐς δὲ τὸ αὐτὸ ἐπίτηδες τοῦ Ὀδυσσέως
τοὺς ἐχθροὺς ἤγαγεν ὁ Πολύγνωτος. Ἀφίκετο δὲ ἐς
Ὀδυσσέως δυσμένειαν ὁ τοῦ Ὀϊλέως Αἴας, ὅτι τοῖς
Ἕλλησιν Ὀδυσσεὺς παρήνει καταλιθῶσαι τὸν Αἴαντα
ἐπὶ τῷ ἐς Κασσάνδραν τολμήματι· Παλαμήδην δὲ ἀπο-
πνιγῆναι προελθόντα ἐπὶ ἰχθύων θήραν, Διομήδην δὲ
τὸν ἀποκτείναντα εἶναι καὶ Ὀδυσσέα ἐπιλεξάμενος ἐν
3 ἔπεσιν οἶδα τοῖς Κυπρίοις. Μελέαγρος δὲ ὁ Οἰνέως
ἀνωτέρω μὲν ἢ ὁ τοῦ Ὀϊλέως Αἴας ἐστὶν ἐν τῇ γραφῇ,
ἔοικε δὲ ὁρῶντι ἐς τὸν Αἴαντα. τούτοις πλὴν τῷ Παλα-
μήδει γένειά ἐστι τοῖς ἄλλοις. 2. Ἐς δὲ τοῦ Μελεάγρου
τὴν τελευτὴν Ὁμήρῳ μέν ἐστιν εἰρημένα ὡς ἡ Ἐρινὺς
καταρῶν ἀκούσαι τῶν Ἀλθαίας καὶ ἀποθάνοι κατὰ ταύ-
την ὁ Μελέαγρος τὴν αἰτίαν· αἱ δὲ Ἠοῖαί τε καλούμεναι
καὶ ἡ Μινυὰς ὡμολογήκασιν ἀλλήλαις· Ἀπόλλωνα γὰρ
δὴ αὗταί φασιν αἱ ποιήσεις ἀμῦναι Κούρησιν ἐπὶ τοὺς
Αἰτωλούς, καὶ ἀποθανεῖν Μελέαγρον ὑπὸ Ἀπόλλωνος.
4 Τὸν δὲ ἐπὶ τῷ δαλῷ λόγον, ὡς δοθείη μὲν ὑπὸ Μοιρῶν
τῇ Ἀλθαίᾳ, Μελεάγρῳ δὲ οὐ πρότερον ἔδει τὴν τελευ-
τὴν συμβῆναι πρὶν ἢ ὑπὸ πυρὸς ἀφανισθῆναι τὸν δα-
λόν, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καταπρήσειεν αὐτὸν ἡ
Ἀλθαία, τοῦτον τὸν λόγον Φρύνιχος ὁ Πολυφράδμονος
πρῶτος ἐν δράματι ἔδειξε Πλευρωνίαις·

κρυερὸν γὰρ οὐκ
ἤλυξεν μόρον, ὠκεῖα δέ νιν φλὸξ κατεδαίσατο,
δαλοῦ περθομένου ματρὸς ὑπ' αἰνᾶς κακομηχάνου.

οὐ μὴν φαίνεταί γε ὁ Φρύνιχος προαγαγὼν τὸν λόγον ἐς 875
πλέον ὡς εὕρημα ἄν τις οἰκεῖον, προσαψάμενος δὲ αὐτοῦ
μόνον ἅτε ἐς ἅπαν ἤδη διαβεβοημένου τὸ Ἑλληνικόν.

Ἐν δὲ τοῖς κάτω τῆς γραφῆς μετὰ τὸν Θρᾷκά εἰσι 5
Θάμυριν Ἕκτωρ μὲν καθεζόμενος· ἀμφοτέρας ἔχει τὰς
χεῖρας περὶ τὸ ἀριστερὸν γόνυ, ἀνιωμένου σχῆμα ἐμ-
φαίνων· μετὰ δὲ αὐτὸν Μέμνων ἐστὶν ἐπὶ πέτρᾳ καθε-
ζόμενος καὶ Σαρπηδὼν συνεχὴς τῷ Μέμνονι· ἐπικέκλι-
ται δὲ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας ὁ Σαρπη-
δών· ἡ δὲ ἑτέρα τῶν χειρῶν τοῦ Μέμνονος ἐπὶ τῷ ὤμῳ
τοῦ Σαρπηδόνος κεῖται. γένεια μὲν πᾶσίν ἐστιν αὐτοῖς, 6
ἐν δὲ τοῦ Μέμνονος τῇ χλαμύδι καὶ ὄρνιθές εἰσιν ἐπειρ-
γασμέναι· Μεμνονίδες ταῖς ὄρνισίν ἐστιν ὄνομα, κατὰ
δὲ ἔτος οἱ Ἑλλησπόντιοί φασιν αὐτὰς ἐν εἰρημέναις ἡμέ-
ραις ἰέναι τε ἐπὶ τοῦ Μέμνονος τὸν τάφον, καὶ ὁπόσον
τοῦ μνήματος δένδρων ἐστὶν ἢ πόας ψιλόν, τοῦτο καὶ
σαίρουσιν αἱ ὄρνιθες καὶ ὑγροῖς τοῖς πτεροῖς τοῦ Αἰσή-
που τῷ ὕδατι ῥαίνουσι. παρὰ δὲ τῷ Μέμνονι καὶ παῖς 7
Αἰθίοψ πεποίηται γυμνός, ὅτι ὁ Μέμνων βασιλεὺς ἦν
τοῦ Αἰθιόπων γένους. Ἀφίκετο μέντοι ἐς Ἴλιον οὐκ ἀπ'
Αἰθιοπίας, ἀλλὰ ἐκ Σούσων τῶν Περσικῶν καὶ ἀπὸ
τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ, τὰ ἔθνη πάντα ὅσα ᾤκει μεταξὺ
ὑποχείρια πεποιημένος. Φρύγες δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἔτι
ἀποφαίνουσι δι' ἧς τὴν στρατιὰν ἤγαγε, τὰ ἐπίτομα
ἐκλεγόμενος τῆς χώρας· τέτμηται δὲ διὰ τῶν μονῶν ἡ
ὁδός.

3. Ὑπὲρ δὲ τὸν Σαρπηδόνα τε καὶ Μέμνονα, ἔστιν 8
ὑπὲρ αὐτοὺς Πάρις οὐκ ἔχων πω γένεια· κροτεῖ δὲ ταῖς
χερσίν, οἷος ἂν γένοιτο ἀνδρὸς ἀγροίκου κρότος· ἐοικέ-
ναι τὸν Πάριν φήσεις τῷ ψόφῳ τῶν χειρῶν Πενθεσί-
λειαν παρ' αὐτὸν καλοῦντι. ἔστι δὲ καὶ ἡ Πενθεσίλειά
ὁρῶσα ἐς τὸν Πάριν, τοῦ προσώπου δὲ ἔοικε τῷ νεύ-
ματι ὑπερορᾶν τε αὐτὸν καὶ ἐν οὐδενὸς τίθεσθαι λόγῳ·
τὸ δὲ σχῆμά ἐστι τῇ Πενθεσιλείᾳ, παρθένος τόξον ἔχου-
σα τοῖς Σκυθικοῖς ἐμφερὲς καὶ παρδάλεως δέρμα ἐπὶ

9 τῶν ὤμων. Αἱ δὲ ὑπὲρ τὴν Πενθεσίλειαν φέρουσαι 876
μέν εἰσιν ὕδωρ ἐν κατεαγόσιν ὀστράκοις, πεποίηται δὲ ἡ μὲν ἔτι ὡραία τὸ εἶδος, ἡ δὲ ἤδη τῆς ἡλικίας προήκουσα· ἰδίᾳ μὲν δὴ οὐδὲν ἐπίγραμμα ἐπὶ ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν, ἐν κοινῷ δέ ἐστιν ἐπὶ ἀμφοτέραις εἶναι σφᾶς
10 τῶν οὐ μεμυημένων. Τῶν γυναικῶν ἀνωτέρω τούτων ἐστὶν ἡ Λυκάονος Καλλιστὼ καὶ Νομία τε καὶ ἡ Νηλέως Πηρώ· ταύτης ἕδνα τῶν γάμων βοῦς ὁ Νηλεὺς ᾔτει τὰς Ἰφίκλου. τῇ Καλλιστοῖ δὲ ἀντὶ μὲν στρωμνῆς ἐστιν αὐτῇ δέρμα ἄρκτου, τοὺς πόδας δὲ ἐν τοῖς Νομίας γόνασιν ἔχει κειμένους. ἐδήλωσε δέ μοι τὰ πρότερα τοῦ λόγου φάναι τοὺς Ἀρκάδας Νομίαν εἶναί σφισιν ἐπιχώριον νύμφην· τὰς νύμφας δὲ εἶναι πολὺν μέν τινα ἀριθμὸν βιούσας ἐτῶν, οὐ μέντοι παράπαν γε ἀπηλλαγμένας θανάτου ποιητῶν ἐστιν ἐς αὐτὰς λόγος. Μετὰ δὲ τὴν Καλλιστὼ καὶ ὅσαι σὺν ἐκείνῃ γυναῖκες, κρημνοῦ τε σχῆμά ἐστι καὶ ὁ Αἰόλου Σίσυφος ἀνῶσαι πρὸς
11 τὸν κρημνὸν βιαζόμενος τὴν πέτραν. 4. Ἔστι δὲ καὶ πίθος ἐν τῇ γραφῇ, πρεσβύτης δὲ ἄνθρωπος, ὁ δὲ ἔτι παῖς, καὶ γυναῖκες, νέα μὲν ὑπὸ τῇ πέτρᾳ, παρὰ δὲ τὸν πρεσβύτην ἐοικυῖα ἐκείνῳ τὴν ἡλικίαν· οἱ μὲν ἄλλοι φέροντες ὕδωρ ἔτι, τῇ δὲ γραῒ κατεᾶχθαι τὴν ὑδρίαν εἰκάσεις· ὅσον δὲ ἐν τῷ ὀστράκῳ λοιπὸν ἦν τοῦ ὕδατος, ἐκχέουσά ἐστιν αὖθις ἐς τὸν πίθον. Ἐτεκμαιρόμεθα δ' εἶναι καὶ τούτους τῶν τὰ δρώμενα Ἐλευσῖνι ἐν οὐδενὸς θεμένων λόγῳ· οἱ γὰρ ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων τελετὴν τὴν Ἐλευσινίαν πάντων, ὁπόσα ἐς εὐσέβειαν ἥκει, τοσούτῳ ἦγον ἐντιμότερον ὅσῳ καὶ θεοὺς ἐπίπροσθεν
12 ἡρώων. Ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ πίθῳ Τάνταλος καὶ ἄλλα ἔχων ἐστὶν ἀλγεινά, ὁπόσα Ὅμηρος ἐπ' αὐτῷ πεποίηκεν, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς πρόσεστίν οἱ καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐπηρτημένου λίθου δεῖμα. Πολύγνωτος μὲν δῆλός ἐστιν ἐπα-

κολουθήσας τῷ Ἀρχιλόχου λόγῳ· Ἀρχίλοχος δὲ οὐκ οἶδα εἴτε ἐδιδάχθη παρὰ ἄλλων τὰ ἐς τὸν λίθον, εἴτε καὶ αὐτὸς ἐς τὴν ποίησιν ἐσηνέγκατο.

Τοσαύτη μὲν πλῆθος καὶ εὐπρεπείας ἐς τοσοῦτόν ἐστιν ἥκουσα ἡ τοῦ Θασίου γραφή.

877 XXXII. Τοῦ περιβόλου δὲ τοῦ ἱεροῦ θέατρον ἔχεται θέας ἄξιον· ἐπαναβάντι δὲ ἐκ τοῦ περιβόλου * * Διονύσου δὲ ἄγαλμα ἐνταῦθα Κνιδίων ἐστὶν ἀνάθημα. Στάδιον δέ σφισιν ἀνωτάτω τῆς πόλεως τοῦτό ἐστιν· ἐπεποίητο δὲ ἐκ τῆς πέτρας, ὁποῖαι περὶ τὸν Παρνασὸν εἰσὶν αἱ πολλαί, ἄχρι Ἀθηναῖος Ἡρώδης λίθῳ τῷ Πεντέλησιν αὐτὸ μετεκόσμησε. Τὰ μὲν δὴ ἀνήκοντα ἐς συγγραφὴν τοσαῦτά τε καὶ τοιαῦτα κατ' ἐμὲ ἦν τὰ λειπόμενα ἐν Δελφοῖς.

2. Ἰόντι δὲ ἐκ Δελφῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασοῦ, 2
σταδίοις μὲν ὅσον ἑξήκοντα ἀπωτέρω Δελφοῦ ἐστιν ἄγαλμα χαλκοῦν, καὶ ῥᾴων εὐζώνῳ ἀνδρί, ἡμιόνοις τε καὶ ἵπποις ἐπὶ τὸ ἄντρον ἐστὶν ἄνοδος τὸ Κωρύκιον. τούτῳ δὲ τῷ ἄντρῳ γενέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ νύμφης Κωρυκίας ἐδήλωσα ὀλίγῳ τι ἔμπροσθεν· σπηλαίων δὲ ὧν εἶδον θέας ἄξιον μάλιστα ἐφαίνετο εἶναί μοι. 3. Ὅσα 3
μὲν γὰρ ἐπί τε αἰγιαλοῖς καὶ ἀγχιβαθεῖ τῇ θαλάσσῃ, τούτων μὲν οὐδὲ ἀριθμὸν ἄν τις ἐθέλων ἐξεύροι· ὀνομαστότατα δὲ ἔν τε Ἕλλησι καὶ ἐν γῇ τῇ βαρβάρων ἐστί· Φρύγες οἱ ἐπὶ ποταμῷ Πεγκάλᾳ, τὰ δὲ ἄνωθεν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Ἀζάνων ἐς ταύτην ἀφικόμενοι τὴν χώραν, δεικνύουσιν ἄντρον καλούμενον Στεῦνος, περιφερές τε καὶ ὕψους ἔχον εὐπρεπῶς· Μητρὸς δέ ἐστιν ἱερόν, καὶ ἄγαλμα Μητρὸς πεποίηται. Θεμισώνιον δὲ 4
τὸ ὑπὲρ Λαοδικείας Φρύγες μὲν καὶ τοῦτο οἰκοῦσιν· ὅτε δὲ ὁ Γαλατῶν στρατὸς ἔφερε καὶ ἦγεν Ἰωνίαν καὶ Ἰωνίας τὰ ὅμορα, οἱ Θεμισωνεῖς φασὶν αὐτοῖς Ἡρακλέα

βοηθὸν καὶ Ἀπόλλωνα γενέσθαι καὶ Ἑρμῆν· τούτους γὰρ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν ἄντρον τε δι᾽ ὀνειράτων δεῖξαι, καὶ ἀποκρυφθῆναι Θεμισωνεῦσι καὶ γυναιξὶν
5 αὐτῶν καὶ παισὶν ἐς τοῦτο προστάξαι τὸ ἄντρον. καὶ ἐπὶ τούτῳ πρὸ τοῦ σπηλαίου σφίσιν ἀγάλματα οὐ με-
γάλα ἐστὶν Ἡρακλέους καὶ Ἑρμοῦ τε καὶ Ἀπόλλωνος, 878
Σπηλαῖται καλούμενοι. τὸ δὲ ἀπέχει ὅσον τριάκοντα τοῦ ἄστεως σταδίους· ὕδατος δέ εἰσιν ἐν αὐτῷ πηγαί· οὔτε δὲ ἔσοδος ἐς αὐτὸ φέρει οὔτε ἐπὶ πολὺ ἡ αὐγὴ δίεισι τοῦ ἡλίου, τοῦ τε ὀρόφου τὰ πλείονα ἐγγυτάτω
6 τοῦ ἐδάφους γίνεται. 4. Ἔστι δὲ καὶ τοῖς ἐπὶ ποταμῷ Ληθαίῳ Μάγνησιν Ὕλαι καλούμενον χωρίον· ἐνταῦθα Ἀπόλλωνι ἀνεῖται σπήλαιον, μεγέθους μὲν ἕνεκα οὐ πολλοῦ θαύματος, τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος τὰ μάλιστα ἀρχαῖον, καὶ ἰσχὺν ἐπὶ ἔργῳ παρέχεται παντί· καὶ αὐτῷ ἄνδρες ἱεροὶ κατὰ κρημνῶν τε ἀποτόμων καὶ πετρῶν πηδῶσιν ὑψηλῶν, καὶ ὑπερμήκη δένδρα ἐριπόντες ἐκ ῥιζῶν κατὰ τὰ στενώτατα τῶν ἀτραπῶν
7 ὁμοῦ τοῖς ἄχθεσιν ὁδεύουσι. 5. Τὸ δὲ ἄντρον τὸ Κωρύκιον μεγέθει τε ὑπερβάλλει τὰ εἰρημένα, καὶ ἔστιν ἐπὶ πλεῖστον ὁδεῦσαι δι᾽ αὐτοῦ καὶ ἄνευ λαμπτήρων· ὅ τε ὄροφος ἐς αὔταρκες ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνέστηκε, καὶ ὕδωρ τὸ μὲν ἀνερχόμενον ἐκ πηγῶν, πλέον δὲ ἔτι ἀπὸ τοῦ ὀρόφου στάζει, ὥστε καὶ δῆλα ἐν τῷ ἐδάφει σταλαγμῶν τὰ ἴχνη διὰ παντός ἐστι τοῦ ἄντρου. Ἱερὸν δὲ αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Παρνασὸν Κωρυκίων τε εἶναι Νυμφῶν καὶ Πανὸς μάλιστα ἥγηνται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφικέσθαι τοῦ Παρνασοῦ· τὰ δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ἀνωτέρω τὰ ἄκρα, καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ τούτοις τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται.
8 6. Τιθορέα δὲ ἀπωτέρω Δελφῶν ὀγδοήκοντα, ὡς

εἰκάσαι, σταδίοις ἐστὶν ἰόντι τὴν διὰ τοῦ Παρνασοῦ· τὴν δὲ οὐ πάντα ὀρεινήν, ἀλλὰ καὶ ὀχήμασιν ἐπιτήδειον πλεόνων ἔτι ἐλέγετο εἶναι σταδίων. Διάφορα ἐς τὸ ὄνομα οἶδα τῆς πόλεως Ἡροδότῳ τε εἰρημένα ἐν ἐπι-
στρατείᾳ τοῦ Μήδου καὶ Βάκιδι ἐν χρησμοῖς. Βάκις 9
μέν γε Τιθορέας τοὺς ἐνθάδε ἐκάλεσεν ἀνθρώπους· Ἡροδότου δὲ ὁ ἐς αὐτοὺς λόγος ἐπιόντος φησὶ τοῦ βαρβάρου τοὺς ἐνταῦθα οἰκοῦντας ἀναφυγεῖν ἐς τὴν κορυφήν, ὄνομα δὲ Νεῶνα μὲν τῇ πόλει, Τιθορέαν δὲ εἶναι
879 τοῦ Παρνασοῦ τῇ ἄκρᾳ. ἔοικεν οὖν ἀνὰ χρόνον πρῶτα μὲν δὴ τῇ ἁπάσῃ χώρᾳ, μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ ἀνῳκίσθησαν ἀπὸ τῶν κωμῶν, ἐκνικῆσαι καὶ ἐπὶ τῇ πόλει Τιθορέαν μηδὲ ἔτι Νεῶνα ὀνομάζεσθαι. Τιθορέᾳ δὲ οἱ ἐπιχώριοι τεθῆναί φασιν ἀπὸ Τιθορέας νύμφης, οἷαι τὸ ἀρχαῖον λόγῳ τῷ ποιητῶν ἐφύοντο ἀπό τε ἄλ-
λων δένδρων καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν δρυῶν. Γενεᾷ δὲ 10
ἥ με γενέσθαι μιᾷ πρότερον ἐς τὸ χεῖρον ἔτρεψεν ὁ δαίμων τὰ ἐν τῇ Τιθορέᾳ. θεάτρου μὲν δὴ κατασκευὴ καὶ περίβολός ἐστιν ἀγορᾶς ἀρχαιοτέρας· τὰ δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει μάλιστα ἐς μνήμην ἥκοντα Ἀθηνᾶς ἐστὶν ἄλσος καὶ ναός τε καὶ ἄγαλμα, καὶ Ἀντιόπης μνῆμά ἐστι καὶ Φώκου. 7. Καί μοι τοῦ λόγου τὰ ἔχοντα ἐς Θηβαίους ἐδήλωσε μὲν ὡς ἡ Ἀντιόπη δι᾽ ὀργὴν ἐκ Διονύσου μανείη, καὶ κατὰ αἰτίαν ἥντινα ἐπεσπάσατο ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ
μήνιμα, ἐδήλωσε δὲ καὶ ὡς ἐρασθέντι Φώκῳ τῷ Ὀρνυ- 11
τίωνος συνῴκησε καὶ τέθαπται ὁμοῦ τῷ Φώκῳ, καὶ Βάκιδι ὁποῖά ἐστι τῷ χρησμολόγῳ κοινὰ ἐς τοῦτον τὸν τάφον καὶ ἐς τὸν Ζήθου τε ἐν Θήβαις καὶ Ἀμφίονος. τὰ μὲν δὴ ἐς συγγραφὴν τῶν ἐν τῷ πολίσματι, ὅτι μὴ τὰ εἰρημένα, ἄλλο ἦν οὐδέν. ποταμὸς δὲ παρὰ τῶν Τιθορέων ῥέων τὴν πόλιν ποτόν σφισι γίνεται καταβαίνουσί τε ἐπὶ τὴν ὄχθην καὶ ἀρυομένοις τὸ ὕδωρ· ὄνομα δέ ἐστιν αὐτῷ Καχάλης.

12 8. Σταδίοις δὲ ἀπωτέρω Τιθορέας ἑβδομήκοντα
ναός ἐστιν Ἀσκληπιοῦ, καλεῖται δὲ Ἀρχαγέτας· τιμὰς δὲ
παρὰ αὐτῶν ἔχει Τιθορέων καὶ ἐπ' ἴσης παρὰ Φωκέων
τῶν ἄλλων. ἐντὸς μὲν δὴ τοῦ περιβόλου τοῖς τε ἱκέταις
καὶ ὅσοι τοῦ θεοῦ δοῦλοι, τούτοις μὲν ἐνταῦθά εἰσι καὶ
οἰκήσεις· ἐν μέσῳ δὲ ὅ τε ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου πε-
ποιημένον, γένεια ἔχον μέγεθος καὶ ὑπὲρ δύο πόδας·
κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. θύειν δὲ αὐτῷ
τὰ πάντα ὁμοίως νομίζουσι πλὴν αἰγῶν. 880
13 9. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ περὶ τεσσαράκοντα ἀπέχει
σταδίους περίβολος καὶ ἄδυτον ἱερὸν Ἴσιδος, ἁγιώτατον
ὁπόσα Ἕλληνες θεῷ τῇ Αἰγυπτίᾳ πεποίηνται· οὔτε γὰρ
περιοικεῖν ἐνταῦθα οἱ Τιθορεῖς νομίζουσιν, οὔτε ἔσο-
δος ἐς τὸ ἄδυτον ἄλλοις γε ἢ ἐκείνοις ἐστὶν οὓς ἂν αὐτὴ
προτιμήσασα ἡ Ἶσις καλέσῃ σφᾶς δι' ἐνυπνίων. Τὸ δὲ
αὐτὸ καὶ ἐν ταῖς ὑπὲρ Μαιάνδρου πόλεσι θεοὶ ποιοῦσιν
οἱ καταχθόνιοι· οὓς γὰρ ἂν ἐς τὰ ἄδυτα ἐσίεναι θελή-
14 σωσιν, ἀποστέλλουσιν αὐτοῖς ὀνειράτων ὄψεις. Ἐν δὲ
τῇ Τιθορέων καὶ δὶς ἑκάστου τοῦ ἔτους τῇ Ἴσιδι πανή-
γυριν ἄγουσι, τὴν μὲν τῷ ἦρι, τὴν δὲ μετοπωρινήν.
τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ πρότερον κατὰ ἑκατέραν τῶν πανηγύ-
ρεων, ὅσοις ἐστὶν ἐσελθεῖν ἄδεια, τὸ ἄδυτον ἐκκαθαί-
ρουσι τρόπον τινὰ ἀπόρρητον, καὶ δὴ καὶ τῶν ἱερείων
ἃ ἐπὶ τῆς προτέρας ἐνεβλήθη πανηγύρεως, τούτων
ὁπόσα ἂν ὑπολειπόμενα εὕρωσι κομίζουσιν ἐς τὸ αὐτὸ
ἀεὶ χωρίον καὶ κατορύσσουσιν ἐνταῦθα· δύο τε ἀπὸ
τοῦ ἀδύτου στάδια ἐτεκμαιρόμεθα ἐς τοῦτο εἶναι τὸ χω-
15 ρίον. Ταύτῃ μὲν δὴ τῇ ἡμέρᾳ τοσαῦτα περὶ τὸ ἱερὸν
δρῶσι· τῇ δὲ ἐπιούσῃ σκηνὰς οἱ καπηλεύοντες ποιοῦν-
ται καλάμου τε καὶ ἄλλης ὕλης αὐτοσχεδίου· τῇ τελευ-
ταίᾳ δὲ τῶν τριῶν πανηγυρίζουσι πιπράσκοντες καὶ
ἀνδράποδα καὶ κτήνη τὰ πάντα, ἔτι δὲ ἐσθῆτας καὶ ἀρ-

γυρον καὶ χρυσόν. μετὰ δὲ μεσοῦσαν τὴν ἡμέραν τρέ- 16
πονται πρὸς θυσίαν. Θύουσι δὲ καὶ βοῦς καὶ ἐλάφους
οἱ εὐδαιμονέστεροι, ὅσοι δέ εἰσιν ἀποδέοντες πλούτῳ,
καὶ χῆνας καὶ ὄρνιθας τὰς μελεαγρίδας· ὑσὶ δὲ ἐς τὴν
θυσίαν οὐ νομίζουσιν οὐδὲ οἰσὶ χρῆσθαι καὶ αἰξίν.
Ὅσοις μὲν δὴ καθαγίσασι τὰ ἱερεῖα ἐς τὸ ἄδυτον ἀπο-
στεῖλαι * * * πεποιημένους ἀρχήν, καθελίξαι δεῖ
σφᾶς τὰ ἱερεῖα λίνου τελαμῶσιν ἢ βύσσου· τρόπος δὲ
τῆς σκευασίας ἐστὶν ὁ Αἰγύπτιος. πομπεύει τε δὴ 17
πάντα ὅσα ἔθυσαν, καὶ οἱ μὲν ἐς τὸ ἄδυτον τὰ ἱερεῖα
ἐσπέμπουσιν, οἱ δὲ ἔμπροσθε τοῦ ἀδύτου καθαγίζουσι
881 τὰς σκηνὰς καὶ ἀποχωροῦσιν αὐτοὶ σπουδῇ. καί φασί
ποτε ἄνθρωπον οὐ τῶν καταβαινόντων ἐς τὸ ἄδυτον,
βέβηλον δέ, ἡνίκα ἤρχετο ἡ πυρὰ καίεσθαι, τηνικαῦτα
ἐσελθεῖν ἐς τὸ ἄδυτον ὑπὸ πολυπραγμοσύνης τε καὶ
τόλμης, καί οἱ πάντα ἀνάπλεα εἰδώλων φαίνεσθαι, καὶ
ἀναστρέψαι μὲν αὐτὸν ἐς τὴν Τιθορέαν, διηγησάμενον
δὲ ἃ ἐθεάσατο ἀφεῖναι τὴν ψυχήν. 10. Ἐοικότα δὲ ἀν- 18
δρὸς ἤκουσα Φοίνικος, ἄγειν τῇ Ἴσιδι Αἰγυπτίους τὴν
ἑορτήν, ὅτε αὐτὴν τὸν Ὄσιριν πενθεῖν λέγουσι· τηνι-
καῦτα δὲ καὶ ὁ Νεῖλος ἀναβαίνειν σφίσιν ἄρχεται, καὶ
τῶν ἐπιχωρίων πολλοῖς ἐστὶν εἰρημένα ὡς τὰ αὔξοντα
τὸν ποταμὸν καὶ ἄρδειν τὰς ἀρούρας ποιοῦντα τὰ δά-
κρυά ἐστι τῆς Ἴσιδος. τότε οὖν τὸν Ῥωμαῖον, ὃς ἐπετέ-
τραπτο Αἴγυπτον, ἄνδρα ἔφη χρήμασιν ἀναπείσαντα ἐς
τὸ ἄδυτον καταπέμψαι τῆς Ἴσιδος τὸ ἐν Κόπτῳ· καὶ ὁ
ἐσπεμφθεὶς ἀνέστρεψε μὲν ἐκ τοῦ ἀδύτου, διηγησάμενον
δὲ ὁπόσα ἐθεάσατο καὶ τοῦτον αὐτίκα ἐπυνθανόμην τε-
λευτῆσαι. τὸ ἔπος οὖν ἀληθεύειν ἔοικε τὸ Ὁμήρου, σὺν
οὐδενὶ αἰσίῳ τοὺς θεοὺς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐναρ-
γῶς ὁρᾶσθαι.

11. Τὸ δὲ ἔλαιον τὸ ἐν τῇ Τιθορέων ἀποδεῖ μὲν πλή- 19

ϑει τοῦ τε Ἀττικοῦ καὶ τοῦ Σικυωνίου, χρόᾳ δὲ ὑπερ-
βάλλει καὶ ἡδονῇ [τό τε] Ἰβηρικὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς νήσου
τῆς Ἰστρίας· καὶ μύρα τε ἀπ' αὐτοῦ παντοῖα ἕψουσι, καὶ
τὸ ἔλαιον ὡς βασιλέα ἄγουσιν.

XXXIII. Ἑτέρα δὲ ἐκ Τιϑορέας ὁδὸς ἡ ἐπὶ Λέδοντά
ἐστιν· πόλις δέ ποτε ἐνομίζετο καὶ αὕτη, κατ' ἐμὲ δὲ
ὑπὸ ἀσϑενείας ἐξελελοίπεσαν οἱ Λεδόντιοι τὴν πόλιν,
καὶ ἄνϑρωποι περὶ ἑβδομήκοντα οἱ οἰκοῦντες ἦσαν ἐπὶ
τῷ Κηφισῷ· Λέδων δ' οὖν ὄνομα ταῖς οἰκήσεσίν ἐστιν
αὐτῶν, καὶ ἐς τὸν Φωκέων σύλλογον κοινὸν τελεῖν 882
ἠξίωνται καὶ οὗτοι, καϑάπερ γε καὶ οἱ Πανοπεῖς. Τῶν
δὲ ἀνϑρώπων οἳ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ Κηφισῷ τεσσαράκοντά
ἐστιν ἀνωτέρω σταδίοις Λέδοντος τῆς ἀρχαίας τὰ ἐρεί-
πια, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ ἀνδρὸς λαβεῖν τὴν πόλιν φασὶν
2 αὐτόχϑονος. Κακῶν δὲ ἀπέλαυσαν μὲν ἀνιάτων καὶ
ἄλλαι πόλεις δι' ἀδικίαν ἐπιχωρίων ἀνδρῶν· ἐς τελέαν
δὲ ἀπώλειαν ὤλισϑον Ἴλιον μὲν διὰ τὴν ἐς Μενέλαον
ὕβριν τοῦ Ἀλεξάνδρου, Μιλήσιοι δὲ διὰ τὸ ἐς τὰς ἐπιϑυ-
μίας Ἑστιαίου πρόχειρον καὶ ἔρωτα ἄλλοτε μὲν τῆς ἐν
Ἠδωνοῖς πόλεως, τοτὲ δὲ εἶναι Δαρείου σύμβουλον, ἄλ-
λοτε δὲ ἐπανήκειν ἐς Ἰωνίαν. καὶ δὴ καὶ Λεδοντίοις
Φιλόμηλος ἀσέβειαν τὴν ἑαυτοῦ δημοσίᾳ παρέσχε σφίσιν
ἀναμάξασϑαι.

3 2. Λίλαια δὲ ἡμέρας μὲν ὁδὸν καὶ ὥρᾳ χειμῶνος
ἀπέχει Δελφῶν κατιοῦσι διὰ τοῦ Παρνασοῦ· στάδια δὲ
ἐτεκμαιρόμεϑα ὀγδοήκοντα εἶναι τῆς ὁδοῦ καὶ ἑκατόν.
Τοὺς δὲ ἐνταῦϑα ἀνϑρώπους, καὶ ἐπειδὴ ἀνῳκίσϑη αὐ-
τοῖς ἡ πόλις, ἀτύχημα ἐκ Μακεδονίας δεύτερον σφᾶς
ἔμελλεν ἐπιλήψεσϑαι. πολιορκηϑέντες γὰρ ὑπὸ Φιλίπ-
που τοῦ Δημητρίου παρέστησαν κατὰ συνϑήκας, καὶ
ἐσήχϑη φρουρά σφισιν ἐς τὴν πόλιν, ἕως οὗ ἀνὴρ ἐπι-
χώριος, ὄνομα δέ οἱ ἦν Πάτρων, τούς τε ἐν ἡλικίᾳ τῶν

πολιτῶν συνέστησεν ἐπὶ τὴν φρουράν, καὶ κρατήσας
τοὺς Μακεδόνας μάχῃ ἠνάγκασεν ἀπελϑεῖν σφᾶς ὑπο-
σπόνδους· Λιλαιεῖς δὲ αὐτὸν ἀντὶ τῆς εὐεργεσίας ταύ-
της ἀνέϑεσαν ἐς Δελφούς. Ἔστι δὲ ἐν Λιλαίᾳ ϑέατρον 4
καὶ ἀγορά τε καὶ λουτρά· ἔστι δὲ καὶ ϑεῶν ἱερά, Ἀπόλ-
λωνος, τὸ δὲ Ἀρτέμιδος· ἀγάλματα δὲ ὀρϑὰ ἐργασίας τε
τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πεντέλησι λιϑοτομίας. Λίλαιαν δὲ
τῶν καλουμένων Ναΐδων καὶ ϑυγατέρα εἶναι τοῦ Κηφι-
σοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς νύμφης τὸ ὄνομα τεϑῆναι τῇ πόλει φασί.
καὶ ὁ ποταμὸς ἐνταῦϑα ἔχει τὰς πηγάς· ἄνεισι δὲ ἐκ τῆς 5
πηγῆς οὐ τὰ πάντα μεϑ' ἡσυχίας, ἀλλ' ὡς τὰ πλείω συμ-
883 βαίνει μεσούσης μάλιστα τῆς ἡμέρας παρέχεσϑαι φωνὴν
ἀνερχόμενον· εἰκάσαις ἂν μυκωμένῳ ταύρῳ τὸν ἦχον τοῦ
ὕδατος. ἔχει δὲ ἡ Λίλαια καὶ πρὸς τὰς τοῦ ἔτους ὥρας
μετοπώρου καὶ ἐν ϑέρει καὶ ἦρος ἐπιτηδείως· τὸν δὲ
χειμῶνα μὴ ὁμοίως ἤπιον γίνεσϑαι κωλύει τὸ ὄρος ὁ
Παρνασός.

3. Χαράδρα δὲ εἴκοσιν ἀπωτέρω σταδίοις ἐστὶν 6
ὑπὲρ ὑψηλοῦ κειμένη κρημνοῦ, καὶ ὕδατος οἱ ἐνταῦϑα
σπανίζουσιν ἄνϑρωποι· ποτὸν δέ σφισι ποταμός ἐστι
Χάραδρος κατερχομένοις ὅσον τρία ἐπ' αὐτὸν στάδια·
ἐκδίδωσι δὲ ἐς τὸν Κηφισόν, καί μοι τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ φαίνεται τεϑῆναι τοῦ Χαράδρου τῇ πόλει.
Χαραδραίοις δὲ Ἡρώων καλουμένων εἰσὶν ἐν τῇ ἀγορᾷ
βωμοί, καὶ αὐτοὺς οἱ μὲν Διοσκούρων, οἱ δὲ ἐπιχωρίων
εἶναί φασιν ἡρώων. 4. Γῆ δὲ διακεκριμένως ἀρίστη τῆς 7
Φωκίδος ἐστὶν ἡ παρὰ τὸν Κηφισὸν καὶ φυτεῦσαι καὶ
σπείρειν καὶ ἀνεῖναι νομάς· καὶ γεωργεῖται ταῦτα μάλι-
στα τῆς χώρας, ὥστε καὶ λόγος ἐστὶ πόλιν μὲν Παραπο-
ταμίους μὴ ὀνομασϑῆναι, ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ τὸν Κηφισὸν
γεωργούντων πεποιῆσϑαι τὸ ἔπος,

οἵ τ' ἄρα πὰρ ποταμὸν Κηφισὸν δῖον ἔναιον.

8 τούτῳ τῷ λόγῳ διάφορα μὲν ἐν τῇ Ἡροδότου συγγραφῇ, διάφορα δέ ἐστιν αὐτῷ καὶ ὅσα ἐπὶ ταῖς νίκαις ταῖς Πυθικαῖς μνημονεύουσιν· Ἀμφικτυόνες γὰρ Πύθια ἐτίθεσαν πρῶτον, καὶ Αἰχμέας Παραποτάμιος πυγμὴν ἐνίκησεν ἐν παισίν· ὡσαύτως δὲ Ἡρόδοτος καταλέγων τὰς πόλεις ὅσας βασιλεὺς Ξέρξης τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐνέπρησε, καὶ Παραποταμίους κατείλοχεν ἐν αὐταῖς πόλιν. οὐ μέντοι οἱ Παραποτάμιοί γε ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν ἀνῳκίσθησαν, ἀλλὰ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι κατενεμήθησαν ὑπό τε ἀσθενείας καὶ σπάνει χρημάτων. Παραποταμίων μὲν δὴ οὔτε ἐρείπια ἔτι ἦν, οὔτε ἔνθα τῆς χώρας ᾠκίσθη ἡ πόλις μνημονεύουσιν.

9 5. Ὁδὸς δὲ ἡ ἐς Ἀμφίκλειαν σταδίων ἐκ Λιλαίας ἐστὶν ἑξήκοντα. ταύτην τὴν Ἀμφίκλειαν ἐλυμήναντο οἵ τε ἐπιχώριοι τῷ ὀνόματι, καὶ Ἡρόδοτος μὲν Ἀμφίκαιαν ἐκάλεσεν ἑπόμενος τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν λόγων, Ἀμφικ- 884
τυόνες δὲ δόγμα ἐπὶ τῇ τῶν πόλεων ἀπωλείᾳ τῶν ἐν Φωκεῦσιν ἐξενεγκόντες ὄνομα ἔθεντο αὐτῇ Ἀμφίκλειαν. Οἱ δὲ ἐπιχώριοι τοιάδε ἐπ' αὐτῇ λέγουσι, δυνάστην ἄνδρα ἐπιβουλὴν ἐχθρῶν ὑποπτεύσαντα ἐς νήπιον παῖδα καταθέσθαι τὸν παῖδα ἐς ἀγγεῖον, καὶ ἀποκρύψαι τῆς χώρας ἔνθα οἱ ἄδειαν ἔσεσθαι πλείστην ἠπίστατο· λύκον μὲν δὴ ἐπιχειρεῖν τῷ παιδί, δράκοντα δὲ ἰσχυρὰν
10 ἔχειν τὴν φρουρὰν ἐσπειραμένον περὶ τὸ ἀγγεῖον. ὡς δὲ ὁ πατὴρ ἦλθε τοῦ παιδός, τὸν δράκοντα ἐπιβουλεῦσαι τῷ παιδὶ ἐλπίζων ἀφίησι τὸ ἀκόντιον, καὶ ἐκεῖνόν τε καὶ ὁμοῦ τῷ δράκοντι τὸν παῖδα ἀπέκτεινε· διδαχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ποιμαινόντων ὡς εὐεργέτην καὶ φύλακα τοῦ παιδὸς ἀπεκτονὼς εἴη, πυρὰν τῷ δράκοντι καὶ τῷ παιδὶ ἐποίησεν ἐν κοινῷ. τό τε δὴ χωρίον ἐοικέναι καὶ ἐς τόδε καιομένῃ πυρᾷ φασί, καὶ ἀπὸ τοῦ δράκοντος ἐκείνου τὴν πόλιν ἐθέλουσιν Ὀφιτείαν ὀνομασθῆναι.

ἃ μάλιστα ἄξιον Διονύσῳ δρῶσιν ὄργια, ἔσοδος δὲ ἐς 11
τὸ ἄδυτον οὐδὲ ἐν φανερῷ σφίσιν ἄγαλμα οὐκ ἔστι. Λέγεται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀμφικλειέων μάντιν τέ σφισι τὸν θεὸν τοῦτον καὶ βοηθὸν νόσων καθεστηκέναι· τὰ μὲν δὴ νοσήματα αὐτοῖς Ἀμφικλειεῦσι καὶ τοῖς προσοικοῦσιν ἰᾶται δι' ὀνειράτων, πρόμαντις δὲ ὁ ἱερεύς ἐστι, χρᾷ δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ κάτοχος.

6. Ἀμφικλείας δὲ ἀπωτέρω σταδίοις πεντεκαίδεκά 12
ἐστι Τιθρώνιον ἐν πεδίῳ κείμενον· παρέχεται δὲ οὐδὲν ἐς μνήμην. ἐκ Τιθρωνίου δὲ εἴκοσιν ἐς Δρυμαίαν στάδιοι· καθ' ὅ τι δὲ αὕτη ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἐς Δρυμαίαν ἐξ Ἀμφικλείας ἡ [εὐθεῖα] παρὰ τὸν Κηφισὸν συμμίσγουσιν, ἔστιν Ἀπόλλωνος Τιθρωνεῦσιν ἐνταῦθα ἄλσος τε καὶ βωμοί. πεποίηται δὲ καὶ ναός· ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔστιν. Ἀπέχει δὲ Ἀμφικλείας ἡ Δρυμαία σταδίους ὀγδοήκοντα ἀποτραπέντι ἐς ἀριστεράν *** κατὰ Ἡροδότου τοὺς
885 λόγους, Ναυβολεῖς δὲ τὰ ἀρχαιότερα· καὶ οἰκιστὴν οἱ ἐνταῦθα γενέσθαι φασὶ Φῶκον παῖδα τοῦ Αἰακοῦ. Δήμητρος δὲ Θεσμοφόρου Δρυμαίοις ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου πεποίηται· καὶ αὐτῇ Θεσμοφόρια ἑορτὴν ἄγουσιν ἐπέτειον.

XXXIV. Ἐλάτεια δὲ τῶν ἐν Φωκεῦσι μεγίστη πόλεών ἐστι τῶν ἄλλων μετά γε τοὺς Δελφούς· κεῖται δὲ κατὰ Ἀμφίκλειαν, καὶ ἐς αὐτὴν ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν ὁδός ἐστιν ἐξ Ἀμφικλείας σταδίων, πεδιὰς ἡ πολλή, καὶ αὖθις οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀνάντης ἡ ἐγγυτάτω τοῦ Ἐλατέων ἄστεως. ῥεῖ δὲ ἐν τῇ πεδιάδι ὁ Κηφισός· αἱ δὲ ὠτίδες καλούμεναι παρὰ τὸν Κηφισὸν νέμονται μάλιστα ὀρνίθων. 2. Ἐλατεῦσι δὲ ἐξεγένετο μὲν Κάσσανδρον καὶ 2
τὴν Μακεδόνων ἀπώσασθαι στρατιάν, ὑπῆρξε δὲ καὶ Ταξίλου Μιθριδάτη στρατηγοῦντος τὸν πόλεμόν σφισιν ἐκφυγεῖν· ἀντὶ τούτου δὲ τοῦ ἔργου Ῥωμαῖοι δεδώκασιν

αὐτοῖς ἐλευθέρους ὄντας ἀτελῆ νέμεσθαι τὴν χώραν.
Ἀμφισβητοῦσι δὲ οὗτοι ξενικοῦ γένους, καὶ Ἀρκάδες
φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον· Ἔλατον γὰρ τὸν Ἀρκάδος, ἡνίκα
ἐπὶ τὸ ἱερὸν Φλεγύαι τὸ ἐν Δελφοῖς ἐστρατεύσαντο,
ἀμῦναί τε τῷ θεῷ καὶ ἐν τῇ Φωκίδι ὁμοῦ τῷ στρατεύ-
ματι αὐτὸν καταμείναντα Ἐλατείας οἰκιστὴν γενέσθαι.
3 Ἐν δὲ ταῖς Φωκέων πόλεσιν ἃς ὁ Μῆδος ἐνέπρησεν,
ἀριθμῆσαι καὶ τὴν Ἐλάτειαν ἔστιν ἐν ταύταις. συμφο-
ραὶ δὲ αἱ μὲν πρὸς Φωκέας τοὺς ἄλλους γεγόνασί σφι-
σιν ἐοικυῖαι· τὰ δὲ καὶ ἰδίᾳ τοῖς Ἐλατεῦσιν ἐκ Μακε-
δόνων παρεσκεύασεν ὁ δαίμων. καὶ ἐπὶ μὲν Κασσάνδρου
πολεμήσαντος Ὀλυμπιόδωρος κατέστη μάλιστα αἴτιος
ἄπρακτον τοῖς Μακεδόσι γενέσθαι πολιορκίαν· Φίλιπ-
πος δὲ ὁ Δημητρίου τόν τε ἐν Ἐλατείᾳ δῆμον πρὸς τὸ
ἔσχατον δέους ἤγαγε, καὶ ὑπηγάγετο ἅμα τοὺς δυνα-
4 τωτέρους δωρεᾷ. Τίτος μὲν δὴ ὁ ἄρχων Ῥωμαίων, τὸ 886
γὰρ δὴ Ἑλληνικὸν ἅπαν ἐλευθερώσων ἀπέσταλτο ἐκ
Ῥώμης, πολιτείαν τε Ἐλατεῦσιν ἀποδώσειν τὴν ἀρχαίαν
ἐπηγγέλλετο, καὶ δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετό σφισιν
ἀπὸ Μακεδόνων ἀφίστασθαι· οἱ δὲ ὑπὸ ἀγνωμοσύνης,
ὁ δῆμος ἢ οἱ ἔχοντες τὰς ἀρχάς, Φιλίππῳ τε ἦσαν πιστοὶ
καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου πολιορκίᾳ παρέστησαν. Χρόνῳ
δὲ οἱ Ἐλατεῖς ὕστερον Ταξίλου τε Μιθριδάτῃ στρατη-
γοῦντος καὶ τῶν ἐκ τοῦ Πόντου βαρβάρων ἀντέσχον τῇ
πολιορκίᾳ· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐλευθέρους εἶναι τῷ ἔργῳ
5 δέδοταί σφισιν ὑπὸ Ῥωμαίων. Τῶν δὲ Κοστοβώκων τὸ
ληστικὸν τὸ κατ' ἐμὲ τὴν Ἑλλάδα ἐπιδραμὸν ἀφίκετο
καὶ ἐπὶ τὴν Ἐλάτειαν· ἔνθα δὴ ἀνὴρ Μνησίβουλος λό-
χον τε περὶ αὑτὸν ἀνδρῶν συνέστησε, καὶ καταφονεύσας
πολλοὺς τῶν βαρβάρων ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Οὗτος ὁ
Μνησίβουλος δρόμου νίκας καὶ ἄλλας ἀνείλετο, καὶ
ὀλυμπιάδι πέμπτῃ πρὸς ταῖς τριάκοντά τε καὶ διακο-

σίαις σταδίου καὶ τοῦ σὺν τῇ ἀσπίδι διαύλου· ἐν Ἐλα-
τείᾳ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ δρομέως, Μνησιβούλου χαλ-
κοῦς ἕστηκεν ἀνδριάς. 3. Ἡ δὲ ἀγορὰ αὐτή τέ ἐστι θέας 6
ἀξία καὶ ὁ Ἔλατος ἐπειργασμένος στήλῃ· σαφῶς δὲ οὐκ
οἶδα εἴτε τιμῶντες οἷα οἰκιστὴν εἴτε καὶ μνήματος ἐπί-
θημα ἐποιήσαντο τὴν στήλην. Τῷ δὲ Ἀσκληπιῷ ναὸς
ᾠκοδόμηται καὶ ἄγαλμα γένεια ἔχον ἐστί· τοῖς δὲ ἐργα-
σαμένοις τὸ ἄγαλμα ὀνόματα μὲν Τιμοκλῆς καὶ Τιμαρ-
χίδης, γένους δέ εἰσι τοῦ Ἀττικοῦ. Ἐπὶ τῷ πέρατι δὲ
τῷ ἐν δεξιᾷ τῆς πόλεως θέατρόν τέ ἐστι καὶ χαλκοῦν
Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἀρχαῖον· ταύτην τὴν θεὸν λέγουσιν
ἀμῦναί σφισιν ἐπὶ τοὺς ὁμοῦ Ταξίλῳ βαρβάρους.

4. Ἐλατείας δὲ ὅσον σταδίους εἴκοσιν ἀφέστηκεν 7
Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κραναίας ἱερόν, ἡ δὲ ὁδὸς ἐπὶ το-
σοῦτον ἀναντεστέρα ὡς ἀνιᾶν τε μηδὲν καὶ λεληθέναι
μᾶλλον αὐτῆς τὸ ἄναντες. λόφος δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῷ
πέρατι τὰ πλείω μὲν ἀπότομος, οὐ μέντοι ἄγαν ἢ μεγέ-
887 θους ἔχων ἐστὶν ἢ ὕψους· ἐπὶ τούτῳ τῷ λόφῳ τὸ ἱερὸν
πεποίηται, καὶ στοαί τέ εἰσι καὶ οἰκήσεις διὰ τῶν στοῶν,
ἔνθα οἰκοῦσιν οἷς τὴν θεὸν θεραπεύειν καθέστηκε, καὶ
ἄλλοις καὶ μάλιστα τῷ ἱερωμένῳ. τὸν δὲ ἱερέα ἐκ παί- 8
δων αἱροῦνται τῶν ἀνήβων, πρόνοιαν ποιούμενοι πρό-
τερον τῆς ἱερωσύνης ἐξήκειν οἱ τὸν χρόνον πρὶν ἢ ἡβῆ-
σαι· ἱεροῦται δὲ ἔτη συνεχῆ πέντε, ἐν οἷς τήν τε ἄλλην
δίαιταν ἔχει παρὰ τῇ θεῷ, καὶ λουτρὰ αἱ ἀσάμινθοι
κατὰ τρόπον εἰσὶν αὐτῷ τὸν ἀρχαῖον. Τὸ δὲ ἄγαλμα
ἐποίησαν μὲν καὶ τοῦτο οἱ Πολυκλέους παῖδες, ἔστι δὲ
ἐσκευασμένον ὡς ἐς μάχην, καὶ ἐπείργασται τῇ ἀσπίδι
τῶν Ἀθήνησι μίμημα ἐπὶ τῇ ἀσπίδι τῆς καλουμένης ὑπὸ
Ἀθηναίων Παρθένου.

XXXV. Ἐς Ἄβας δὲ ἀφικέσθαι καὶ ἐς Ὑάμπολιν ἔστι
μὲν [καὶ] ἐξ Ἐλατείας ὀρεινὴν ὁδὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἐλα-

τέων ἄστεως· ἡ δὲ ἐπὶ Ὀποῦντα λεωφόρος ἡ ἐξ Ὀρχο-
μενοῦ καὶ ἐς ταύτας φέρει τὰς πόλεις. ἰόντι οὖν ἐς
Ὀποῦντα ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ ἐκτραπέντι οὐ πολὺ ἐς ἀρι-
στερὰν ὁδὸς ἡ ἐς Ἄβας. Οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἄβαις ἐς γῆν τὴν
Φωκίδα λέγουσιν ἀφικέσθαι ἐξ Ἄργους, καὶ τὸ ὄνομα
ἀπὸ Ἄβαντος τοῦ οἰκιστοῦ λαβεῖν τὴν πόλιν, τὸν δὲ
Λυγκέως τε καὶ Ὑπερμνήστρας τῆς Δαναοῦ παῖδα εἶναι.
2. Ἀπόλλωνος δὲ ἱερὰς νενομίκασιν εἶναι καὶ Ἄβας ἐκ
παλαιοῦ, καὶ χρηστήριον καὶ αὐτόθι ἦν Ἀπόλλωνος.
2 Θεῷ δὲ τῷ ἐν Ἄβαις οὐχ ὁμοίως Ῥωμαῖοί τε ἀπένειμαν
τὰ ἐς τιμὴν καὶ ὁ Πέρσης, ἀλλὰ Ῥωμαῖοι μὲν εὐσεβείᾳ
τῇ ἐς τὸν Ἀπόλλωνα Ἀβαίοις δεδώκασιν αὐτονόμους
σφᾶς εἶναι, στρατιὰ δὲ ἡ μετὰ Ξέρξου κατέπρησε καὶ
τὸ ἐν Ἄβαις ἱερόν. Ἑλλήνων δὲ τοῖς ἀντιστᾶσι τῷ βαρ-
βάρῳ τὰ κατακαυθέντα ἱερὰ μὴ ἀνιστάναι σφίσιν ἔδο-
ξεν, ἀλλὰ ἐς τὸν πάντα ὑπολείπεσθαι χρόνον τοῦ
ἔχθους ὑπομνήματα· καὶ τοῦδε ἕνεκα οἵ τε ἐν τῇ Ἁλιαρ-
τίᾳ ναοὶ καὶ Ἀθηναίοις τῆς Ἥρας ἐπὶ ὁδῷ τῇ Φαληρικῇ
καὶ ὁ ἐπὶ Φαλήρῳ τῆς Δήμητρος καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι ἡμί-
3 καυτοι μένουσι. τοιαύτην θέαν καὶ τοῦ ἐν Ἄβαις ἱεροῦ 888
τότε γε εἶναι δοκῶ, ἐς ὃ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Φωκικῷ βια-
σθέντας μάχῃ Φωκέων ἄνδρας καὶ ἐς Ἄβας ἐκπεφευ-
γότας αὐτούς τε οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἱκέτας καὶ τὸ ἱερόν,
δεύτερον δὴ οὗτοι μετὰ Μήδους, ἔδοσαν πυρί· εἱστήκει
δ' οὖν καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἰκοδομημάτων ἀσθενέστατον ὁπό-
σα δὴ ἡ φλὸξ ἐλυμήνατο, ἅτε ἐπὶ τῷ Μηδικῷ προλω-
βησαμένῳ πυρὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ Βοιωτίου πυρὸς κατειρ-
γασμένον. 3. Παρὰ δὲ τὸν ναὸν τὸν μέγαν ἐστὶν ἄλλος
ναός, ἀποδέων ἐκείνου μέγεθος· βασιλεὺς δὲ Ἀδριανὸς
ἐποίησε τῷ Ἀπόλλωνι· τὰ δὲ ἀγάλματα ἀρχαιότερα καὶ
αὐτῶν ἐστὶν Ἀβαίων ἀνάθημα, χαλκοῦ δὲ εἴργασται
καὶ ὁμοίως ἐστὶν ὀρθά, Ἀπόλλων καὶ Λητώ τε καὶ Ἄρ-

τεμις. Ἀβαίοις δὲ ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ καὶ ἀγορά
σφισι, κατασκευῆς ἀμφότερα ἀρχαίας.
4. Ἐπανελθόντα δὲ ἐς τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ὀποῦντα 5
εὐθεῖαν Ὑάμπολις τὸ ἀπὸ τούτου σε ἐκδέξεται. τῶν δὲ
ἐνταῦθα ἀνθρώπων καὶ αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ ὄνομα οἵτι-
νες ἦσαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁπόθεν ἐξαναστάντες ἀφίκοντο ἐς
ταύτην τὴν χώραν· Ὕαντες γὰρ οἱ ἐκ Θηβῶν Κάδμον
καὶ τὸν σὺν ἐκείνῳ φυγόντες στρατὸν ἀφίκοντο ἐν-
ταῦθα. τὰ μὲν δὴ ἀρχαιότερα ὑπὸ τῶν προσχώρων ἐκα-
λοῦντο Ὑάντων πόλις, χρόνῳ μέντοι ὕστερον Ὑάμπολιν
ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι. Ἅτε δὲ καὶ βασιλέως Ξέρξου 6
καταπρήσαντος τὴν πόλιν καὶ αὖθις Φιλίππου κατασκά-
ψαντος, ὅμως τὰ ὑπολειπόμενα ἦν ἀγορά τε ἀρχαίας
κατασκευῆς καὶ βουλευτήριον, οἴκημα οὐ μέγα, καὶ
θέατρον οὐ πόρρω τῶν πυλῶν. Ἀδριανὸς δὲ βασιλεὺς
στοὰν ᾠκοδομήσατο, καὶ ἐπώνυμος ἡ στοὰ τοῦ ἀναθέν-
τος βασιλέως ἐστί. φρέαρ δέ σφισίν ἐστιν ἕν· ἀπὸ τού-
του μόνου καὶ πίνουσι καὶ λούονται, ἀπ' ἄλλου δὲ
ἔχουσιν οὐδενός, πλήν γε δὴ ὥρᾳ χειμῶνος τὸ ἐκ τοῦ
θεοῦ. Σέβονται δὲ μάλιστα Ἄρτεμιν, καὶ ναὸς Ἀρτέμι- 7
δός ἐστιν αὐτοῖς· τὸ δὲ ἄγαλμα ὁποῖόν τί ἐστιν οὐκ ἐδή-
λωσα· δὶς γὰρ καὶ οὐ πλέον ἑκάστου ἐνιαυτοῦ τὸ ἱερὸν
ἀνοιγνύναι νομίζουσιν. ὁπόσα δ' ἂν τῶν βοσκημάτων
889 ἱερὰ ἐπονομάσωσιν εἶναι τῇ Ἀρτέμιδι, ἄνευ νόσου ταῦ-
τα καὶ πιότερα τῶν ἄλλων ἐκτρέφεσθαι λέγουσιν.
5. Ἐσβολὴ δὲ ἐκ Χαιρωνείας ἐς γῆν τὴν Φωκίδα οὐ 8
μόνον ἡ εὐθεῖά ἐστιν ἐς Δελφούς, ἡ διά τε Πανοπέως
καὶ παρὰ τὴν Δαυλίδα καὶ ὁδὸν τὴν Σχιστήν· φέρει δὲ
ἐκ Χαιρωνείας καὶ ἑτέρα τραχεῖά τε ὁδὸς καὶ ὀρεινὴ τὰ
πλέονα ἐς πόλιν Φωκέων Στεῖριν· μῆκος δὲ εἴκοσι στά-
διοι τῆς ὁδοῦ καὶ ἑκατόν. Οἱ δὲ ἐνταῦθά φασιν οὐ Φω-
κεῖς, Ἀθηναῖοι δὲ εἶναι τὰ ἄνωθεν, καὶ ἐκ τῆς Ἀττικῆς

ὁμοῦ Πετεῷ τῷ Ὀρνέως ἀφικέσθαι διωχθέντι ὑπὸ Αἰ-
γέως ἐξ Ἀθηνῶν· ὅτι δὲ τῷ Πετεῷ τὸ πολὺ ἐκ τοῦ δήμου
τοῦ Στειριέων ἠκολούθησεν, ἐπὶ τούτῳ κληθῆναι τὴν
9 πόλιν Στεῖριν. Στειρίταις δέ ἐστιν ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ πε-
τρώδους ἡ οἴκησις· σπανίζουσιν οὖν κατὰ τοῦτο ὕδατος
θέρους ὥρᾳ· φρέατα γὰρ αὐτόθι οὔτε πολλὰ οὔτε ὕδωρ
παρεχόμενά ἐστιν ἐπιτήδειον. ταῦτα μὲν δὴ λουτρά σφισι
καὶ ὑποζυγίοις ποτὸν γίνεται· τὸ δὲ ὕδωρ οἱ ἄνθρωποι
τὸ πότιμον ὅσον στάδια τέσσαρα ὑποκαταβαίνοντες λαμ-
βάνουσιν ἐκ πηγῆς· ἡ δὲ ἐν πέτραις ἐστὶν ὀρωρυγμένη,
10 καὶ ἀρύονται κατιόντες ἐς τὴν πηγήν. Δήμητρος δὲ ἐπί-
κλησιν Στειρίτιδος ἱερόν ἐστιν ἐν Στεῖρι· πλίνθου μὲν
τῆς ὠμῆς τὸ ἱερόν, λίθου δὲ τοῦ Πεντέλῃσι τὸ ἄγαλμα,
δᾷδας ἡ θεὸς ἔχουσα. παρὰ δὲ αὐτῇ κατειλημένον ταινί-
αις ἄγαλμα ἀρχαῖον εἴ τι ἄλλο, ὁπόσα Δήμητρι ἐς τιμήν.

XXXVI. Ἐς δὲ Ἄμβρωσον στάδιοι περὶ ἑξήκοντά
εἰσιν ἐκ Στείρεως· πεδιὰς ἡ ὁδός, ὀρῶν ἐν μέσῳ πεδίον
κείμενον. ἄμπελοι δὲ τὸ πολύ εἰσι τοῦ πεδίου, καὶ ἐν
γῇ τῇ Ἀμβρωσέων οὐ συνεχεῖς μὲν ὥσπερ αἱ ἄμπελοι, 890
πεφύκασι μέντοι καὶ αἱ θάμνοι. τὴν δὲ θάμνον ταύτην
Ἴωνες μὲν καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν κόκκον, Γαλάται δὲ
οἱ ὑπὲρ Φρυγίας φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ σφίσιν ὀνομάζουσιν
ὗς. γίνεται δὲ αὕτη μέγεθος μὲν ἡ κόκκος κατὰ τὴν
ῥάμνον καλουμένην, φύλλα δὲ μελάντερα μὲν καὶ μαλα-
κώτερα ἢ ἡ σχῖνος, τὰ μέντοι ἄλλα ἐοικότα ἔχει τῇ
3 σχίνῳ. ὁ δὲ αὐτῆς καρπὸς ὅμοιος τῷ καρπῷ τῆς στρύ-
χνου, μέγεθος δέ ἐστι κατὰ ὄροβον. γίνεται δέ τι ἐν τῷ
καρπῷ τῆς κόκκου βραχὺ ζῷον· τοῦτο εἰ ἀφίκοιτο ἐς
τὸν ἀέρα πεπανθέντος τοῦ καρποῦ, πέτεταί τε αὐτίκα
καὶ ἐοικὸς κώνωπι φαίνοιτο ἄν· νῦν δὲ πρότερον, πρὶν
ἢ τὸ ζῷον κινηθῆναι, συλλέγουσι τῆς κόκκου τὸν καρ-
πόν, καὶ ἔστι τοῖς ἐρίοις ἡ βαφὴ τὸ αἷμα τοῦ ζῴου.

2. Ἡ δὲ Ἄμβρωσος κεῖται μὲν ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Παρ- 3
νασόν, τὰ ἐπέκεινα δὲ ἢ Δελφοί· τεθῆναι δὲ τὸ ὄνομα
τῇ πόλει ἀπὸ ἥρωός φασιν Ἀμβρώσου. Θηβαῖοι δὲ ἐς
τὸν Μακεδόνων καὶ Φιλίππου καθιστάμενοι πόλεμον
περιέβαλον τῇ Ἀμβρώσῳ διπλοῦν τεῖχος· τὸ δέ ἐστιν
ἐπιχωρίου λίθου, χρόαν μέλανος, ἐς τὰ μάλιστα ἰσχυ-
ροῦ· κύκλος δὲ ἑκάτερος τοῦ τείχους πλάτος μὲν ἀπο-
δέων ὀλίγον ἐστὶν ὀργυιᾶς, τὸ δὲ ὕψος ἐς ἡμίσειάν τε
καὶ δύο ὀργυιάς, ὅπου μὴ τὸ τεῖχος πεπόνηκε· διάστημα 4
δὲ ἀπὸ τοῦ προτέρου τῶν κύκλων ἐπὶ τὸν δεύτερόν
ἐστιν ὀργυιά· κατασκευὴ δὲ πύργων ἢ ἐπάλξεων ἢ εἴ τι
ἄλλο ἐς εὐπρέπειαν τείχους, παρεῖται τὰ πάντα σφίσιν
ἅτε τειχίζουσιν ἐπὶ μόνῳ τῷ αὐτίκα ἀμύνεσθαι. Ἔστι
δὲ ἀγορά τε Ἀμβρωσεῦσιν οὐ μεγάλη, καὶ ἀνδριάντων
ἐν αὐτῇ λίθου πεποιημένων κατεάγασιν οἱ πολλοί.

3. Τραπέντι δὲ ἐπὶ Ἀντίκυραν ἀνάντης τὰ πρῶτά 5
ἐστιν ὁδός· ἀναβάντι δὲ ὅσον δύο στάδια ὁμαλές τε
χωρίον καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Δικτυνναίας ἐπίκλησιν
ἱερόν ἐστιν Ἀρτέμιδος. ταύτην οἱ Ἀμβρωσεῖς ἄγουσι
891 μάλιστα ἐν τιμῇ· τῷ δὲ ἀγάλματι ἐργασία τέ ἐστιν Αἰ-
γιναία, καὶ μέλανος τοῦ λίθου πεποίηται. τὸ δὲ ἀπὸ
τοῦ ἱεροῦ τῆς Δικτυνναίας κατάντης ὁδὸς ἐς Ἀντίκυραν
πᾶσά ἐστι. Τὰ δὲ ἀρχαιότερα ὄνομα εἶναι Κυπάρισσον
τῇ πόλει φασί, καὶ Ὅμηρον ἐν Φωκέων καταλόγῳ τὸ
ὄνομα θελῆσαι θέσθαι γε αὐτόν, ὅτι ἤδη τηνικαῦτα
ἐκαλεῖτο Ἀντίκυρα· εἶναι γὰρ δὴ τὸν Ἀντικυρέα κατὰ
Ἡρακλέα ἡλικίαν. Κεῖται μὲν δὴ ἡ πόλις κατὰ Μεδεῶ- 6
νος τὰ ἐρείπια· ἐδήλωσα δὲ ἀρχομένης τῆς ἐς Φωκέας
*** ἐς τὸ ἱερὸν ἀσεβῆσαι τὸ ἐν Δελφοῖς. Ἀντικυρέας
δὲ ἐποίησε μὲν ἀναστάτους καὶ ὁ Ἀμύντου Φίλιππος,
ἐποίησε δὲ καὶ δεύτερα Ὀτίλιος ὁ Ῥωμαῖος, ὅτι ἦσαν

ὑπήκοοι καὶ οὗτοι Φιλίππου τοῦ Δημητρίου βασιλεύοντος Μακεδόνων· ὁ δὲ ἐπὶ τὸν Φίλιππον ἀμύνειν Ἀθη-
7 ναίοις ὁ Ὀτίλιος ἀπέσταλτο ἐκ Ῥώμης. 4. Τὰ δὲ ὄρη τὰ ὑπὲρ τὴν Ἀντίκυραν πετρώδη τε ἄγαν ἐστί, καὶ ἐν αὐτοῖς φύεται μάλιστα ὁ ἐλλέβορος. ὁ μὲν αὐτοῦ μέλας χωρεῖται ἀνθρώποις καὶ ἔστι γαστρὶ καθάρσιον, ὁ δὲ ἕτερος ὁ λευκὸς δι' ἐμέτου καθαίρειν πέφυκε· τὸ δὲ φάρμακον τὸ ἐς τὴν κάθαρσιν ἡ τοῦ ἐλλεβόρου ῥίζα
8 ἐστίν. Ἀντικυρεῦσι δὲ εἰσὶ μὲν ἀνδριάντες ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῖ, ἔστι δέ σφισιν ἐπὶ τῷ λιμένι Ποσειδῶνι οὐ μέγα ἱερόν, λογάσιν ᾠκοδομημένον λίθοις· κεκονίαται δὲ τὰ 892
ἐντός. τὸ δὲ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦ πεποιημένον, βέβηκε δὲ ἐπὶ δελφῖνι τῷ ἑτέρῳ τῶν ποδῶν· κατὰ τοῦτο δὲ ἔχει καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῷ μηρῷ, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ
9 τρίαινά ἐστιν αὐτῷ. Τοῦ γυμνασίου δὲ ἐν ᾧ καὶ τὰ λουτρά σφισι πεποίηται, τούτου πέραν ἄλλο γυμνάσιόν ἐστιν ἀρχαῖον· ἀνδριὰς δὲ ἕστηκεν ἐν αὐτῷ χαλκοῦς· φησὶ δὲ ἐπ' αὐτῷ τὸ ἐπίγραμμα Ξενόδαμον παγκρατιαστὴν Ἀντικυρέα ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴν ἀνῃρῆσθαι νίκην. εἰ δὲ ἀληθεύει τὸ ἐπίγραμμα, ὀλυμπιάδι τῇ πρώτῃ μετὰ δέκα καὶ διακοσίας φαίνοιτο ἂν τὸν κότινον ὁ Ξενόδαμος εἰληφώς· αὕτη δὲ ἐν τοῖς Ἠλείων γράμμασι παρ-
10 εῖται μόνη πασῶν ἡ ὀλυμπιάς. Ἔστι δὲ ὑπὲρ τὴν ἀγορὰν ἐν φρέατι ὕδατος πηγή· σκέπη δὲ ἀπὸ ἡλίου τῷ φρέατι ὄροφός τε καὶ ἀνέχοντες τὸν ὄροφον κίονες. ἔστι δὲ οὐ πολὺ ἀνωτέρω τοῦ φρέατος λίθοις τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ᾠκοδομημένον μνῆμα· ταφῆναι δέ φασιν ἐνταῦθα τοὺς Ἰφίτου παῖδας, τὸν μὲν ἀνασωθέντα ἐξ Ἰλίου καὶ ἀποθανόντα ἐν τῇ οἰκείᾳ· Σχεδίῳ δὲ ἐν μὲν γῇ τῇ Τρῳάδι τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν, ἀχθῆναι δὲ οἴκαδε καὶ τούτου τὰ ὀστᾶ.

XXXVII. Τῆς πόλεως δὲ ἐν δεξιᾷ, δύο μάλιστα προ-

ελθόντι ἀπ' αὐτῆς σταδίους, πέτρα τέ ἐστιν ὑψηλή, μοῖρα ὄρους ἡ πέτρα, καὶ ἱερὸν ἐπ' αὐτῆς πεποιημένον ἐστὶν Ἀρτέμιδος· ἔργον τῶν Πραξιτέλους, δᾷδα ἔχουσα τῇ δεξιᾷ καὶ ὑπὲρ τῶν ὤμων φαρέτραν· παρὰ δὲ αὐτὴν κύων ἐν ἀριστερᾷ· μέγεθος δὲ ὑπὲρ τὴν μεγίστην γυναῖκα τὸ ἄγαλμα.

2. Τῇ δὲ γῇ τῇ Φωκίδι ἐστὶν ὅμορος ἣ ὀνομάζεται μὲν ἀπὸ Βούλωνος ἀγαγόντος τὴν ἀποικίαν ἀνδρός, συνῳκίσθη δὲ ἐκ πόλεων τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Δωρίδι. λέγονται δὲ οἱ Βούλιοι Φιλομήλου καὶ Φωκέων * * * σύλλογον τὸν κοινόν. Ἐς δὲ τὴν Βοῦλιν ἐκ μὲν τῆς Βοιωτίας Θίσβης σταδίων ἐστὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα, ἐξ Ἀντικύρας δὲ τῆς Φωκέων δι' ἠπείρου μὲν καὶ εἰ ἀρχήν ἐστιν οὐκ οἶδα· οὕτω δύσβατα ὄρη καὶ τραχέα τὰ
893 μεταξὺ Ἀντικύρας τέ ἐστι καὶ Βούλιδος· [ἐς δὲ τὸν] * * * λιμένα σταδίων ἐξ Ἀντικύρας ἐστὶν ἑκατόν, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ λιμένος στάδια ὁδοῦ τῆς πεζῆς τῆς ἐς Βοῦλιν ἑπτὰ εἶναι μάλιστα εἰκάζομεν. 3. Κάτεισι δὲ καὶ ποταμὸς 3
ἐς θάλασσαν ταύτῃ χείμαρρος, ὃν οἱ ἐπιχώριοι ὀνομάζουσιν Ἡράκλειον. κεῖται δὲ ἐπὶ ὑψηλοῦ τε ἡ Βοῦλις καὶ ἐν παράπλῳ περαιουμένοις ἐξ Ἀντικύρας ἐς Δέχαιον τὸ Κορινθίων. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐνταῦθα πλέον ἡμίσεις κόχλων ἐς βαφὴν πορφύρας εἰσὶν ἁλιεῖς. Κατασκευὴ δὲ ἡ ἐν τῇ Βούλιδι οὔτε ἡ ἄλλη θαύματος πολλοῦ, καὶ ἱερὰ θεῶν ἐστὶν Ἀρτέμιδος, τὸ δὲ αὐτῶν Διονύσου· τὰ δὲ ἀγάλματα ξύλου μέν ἐστιν εἰργασμένα, ὅστις δὲ ἦν ὁ ποιήσας οὐχ οἷοί τε ἐγενόμεθα συμβαλέσθαι. θεῶν δὲ ὅντινα οἱ Βούλιοι σέβουσι μάλιστα, Μέγιστον μὲν ὀνομάζουσι, Διὸς δὲ κατὰ ἡμετέραν δόξαν ἐστὶν ἐπίκλησις. καὶ πηγὴ Βουλίοις ἐστὶ καλουμένη Σαύνιον.

4. Ἐς δὲ Κίρραν τὸ ἐπίνειον Δελφῶν ὁδὸς μὲν 4
σταδίων ἑξήκοντά ἐστιν ἐκ Δελφῶν· καταβάντι δὲ ἐς

τὸ πεδίον ἱππόδρομός τέ ἐστι καὶ ἀγῶνα Πύθια ἄγουσιν ἐνταῦθα τὸν ἱππικόν. τὰ μὲν δὴ ἐς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταράξιππον ἐδήλωσέ μοι τὰ ἐς Ἠλείους τοῦ λόγου· ὁ δὲ ἱππόδρομος ἔοικε τοῦ Ἀπόλλωνος τάχα μέν που καὶ αὐτὸς τῶν ἱππευόντων τινὰ ἀνιᾶσαι, ἅτε ἀνθρώποις τοῦ δαίμονος ὁμοίως ἐπὶ ἔργῳ παντὶ καὶ ἀμείνω καὶ τὰ χείρω νέμοντος· οὐ μέντοι καὶ αὐτὸς ταραχὴν τοῖς ἵπποις ὁ ἱππόδρομος οὔτε κατὰ αἰτίαν ἥρωος, οὔτε ἐπ'
5 ἄλλῃ πέφυκεν ἐργάζεσθαι προφάσει. Τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίρρας ψιλόν ἐστιν ἅπαν, καὶ φυτεύειν δένδρα οὐκ ἐθέλουσιν, ἢ ἔκ τινος ἀρᾶς ἢ ἀχρεῖον τὴν γῆν ἐς δένδρων τροφὴν εἰδότες. Λέγεται δὲ ἐς τὴν Κίρραν * * * καὶ ἀπὸ τῆς Κίρρας τὸ ὄνομα τὸ ἐφ' ἡμῶν τεθῆναι τῷ χωρίῳ φασίν. Ὅμηρος μέντοι Κρῖσαν ἔν τε Ἰλιάδι ὁμοίως καὶ ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα ὀνόματι τῷ ἐξ ἀρχῆς 894
καλεῖ τὴν πόλιν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ ἐν τῇ Κίρρᾳ ἄλλα τε ἠσέβησαν ἐς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἀπετέμνοντο
6 τοῦ θεοῦ τῆς χώρας. πολεμεῖν οὖν πρὸς τοὺς Κιρραίους ἔδοξεν Ἀμφικτύοσι, καὶ Κλεισθένην τε Σικυωνίων τυραννοῦντα προεστήσαντο ἡγεμόνα εἶναι καὶ Σόλωνα ἐξ Ἀθηνῶν ἐπηγάγοντο συμβουλεύειν. χρωμένοις δέ σφισιν ὑπὲρ νίκης ἀνεῖπεν ἡ Πυθία,

οὐ πρὶν τῆσδε πόληος ἐρείψετε πύργον ἑλόντες,
πρίν κεν ἐμῷ τεμένει κυανώπιδος Ἀμφιτρίτης
κῦμα ποτικλύζῃ κελαδοῦν ἐπὶ οἴνοπα πόντον.

5. Ἔπεισεν οὖν ὁ Σόλων καθιερῶσαι τῷ θεῷ τὴν Κιρραίαν, ἵνα δὴ τῷ τεμένει τῷ Ἀπόλλωνος γένηται γείτων
7 ἡ θάλασσα. Εὑρέθη δὲ καὶ ἕτερον τῷ Σόλωνι σόφισμα ἐς τοὺς Κιρραίους· τοῦ γὰρ Πλείστου τὸ ὕδωρ ῥέον διὰ ὀχετοῦ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν ἀπέστρεψεν ἀλλαχόσε ὁ Σόλων. καὶ οἱ μὲν πρὸς τοὺς πολιορκοῦντας ἔτι ἀντεῖχον ἔκ τε φρεάτων καὶ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ πίνοντες·

ὁ δὲ τοῦ ἐλλεβόρου τὰς ῥίζας ἐμβαλὼν ἐς τὸν Πλεῖστον, ἐπειδὴ ἱκανῶς τοῦ φαρμάκου τὸ ὕδωρ ᾔσθετο ἔχον, ἀνέστρεψεν αὖθις ἐς τὸν ὀχετόν· καί, ἐνεφορήσαντο γὰρ ἀνέδην οἱ Κιρραῖοι τοῦ ὕδατος, [καὶ] οἱ μὲν ὑπὸ ἀπαύστου τῆς διαρροίας ἐξέλιπον οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους τὴν
φρουράν, Ἀμφικτύονες δὲ ὡς εἷλον τὴν πόλιν, ἐπρά- 8
ξαντο ὑπὲρ τοῦ θεοῦ δίκας παρὰ Κιρραίων, καὶ ἐπίνειον Δελφῶν ἐστιν ἡ Κίρρα· παρέχεται δὲ καὶ ἐς θέαν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ναόν τε καὶ ἀγάλματα μεγέθει μεγάλα καὶ ἐργασίας Ἀττικῆς. ἡ δὲ Ἀδράστεια
895 ἵδρυται μὲν ἐν τῷ αὐτῷ σφίσι, μεγέθει δὲ τῶν ἄλλων ἀποδέουσα ἀγαλμάτων ἐστίν.

XXXVIII. Ἡ δὲ γῆ ἡ Λοκρῶν τῶν καλουμένων Ὀζολῶν προσεχὴς τῇ Φωκίδι ἐστὶ κατὰ τὴν Κίρραν. Ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῶν Λοκρῶν τούτων διάφορα ἤκουσα, ὁμοίως δὲ ἅπαντα δηλώσω. Ὀρεσθεῖ τῷ Δευκαλίωνος βασιλεύοντι ἐν τῇ χώρᾳ κύων ἔτεκεν ἀντὶ σκύλακος ξύλον· κατορύξαντος δὲ τοῦ Ὀρεσθέως τὸ ξύλον ἅμα τῷ ἦρι φῦναι ἄμπελον ἀπ' αὐτοῦ λέγουσι, καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῶν ὄζων γενέσθαι τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις.
Οἱ δὲ Νέσσον πορθμεύοντα ἐπὶ τῷ Εὐήνῳ τρωθῆναι 2
μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους, οὐ μέντοι καὶ αὐτίκα γε ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ἐς τὴν γῆν ταύτην ἐκφυγεῖν νομίζουσι, καὶ ὡς ἀπέθανε σήπεσθαί τε ἄταφον καὶ ὀσμῆς τῷ ἐνταῦθα ἀέρι μεταδοῦναι δυσώδους. ὁ δὲ τρίτος τῶν λόγων καὶ ὁ τέταρτος, ὁ μὲν ποταμοῦ τινὸς ἄτοπον τήν τε ἀτμίδα καὶ αὐτό φησιν εἶναι τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ τὸν ἀσφόδελον
φύεσθαι πολὺν καὶ ἀνθοῦντα * * ὑπὸ τῆς ὀσμῆς. Λέ- 3
γεται δὲ καὶ ὡς οἱ πρῶτοι τῶν ἐνταῦθα ἀνθρώπων ἦσαν αὐτόχθονες, ἐσθῆτα δὲ οὐκ ἐπιστάμενοί πω ὑφαίνεσθαι σκέπην πρὸς τὸ ῥῖγος θηρίων δέρματα ἐποιοῦντο ἀδέψητα, τὸ δασὺ τῶν δερμάτων ἐς τὸ ἐκτὸς

ὑπὲρ εὐπρεπείας τρέποντες· ἔμελλεν οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ
ταῖς βύρσαις καὶ ὁ χρὼς σφισιν ἔσεσθαι δυσώδης.
4 2. Δελφῶν δὲ ἀπωτέρω σταδίοις εἴκοσί τε καὶ
ἑκατόν ἐστιν Ἄμφισσα μεγίστη καὶ ὀνομαστοτάτη πόλις
τῶν Λοκρῶν. ἐσποιοῦσι δὲ αὐτοὺς ἐς τὸ Αἰτωλικὸν
αἰσχύνῃ τῶν Ὀζολῶν τοῦ ὀνόματος· καὶ δὴ καὶ ἔχει 896
λόγον εἰκότα, ὅτε βασιλεὺς ὁ Ῥωμαίων ἀναστάτους
ἐς τὸν Νικοπόλεως συνοικισμὸν ἐποίησεν Αἰτωλούς,
ἀποχωρῆσαι τοῦ δήμου τὸ πολὺ ἐς τὴν Ἄμφισσαν. τὸ
μέντοι ἐξ ἀρχῆς γένους τοῦ Λοκρῶν εἰσί· τεθῆναι δὲ τῇ
πόλει τὸ ὄνομα ἀπὸ Ἀμφίσσης τῆς Μάκαρος τοῦ Αἰόλου
φασί, καὶ Ἀπόλλωνα ἐραστὴν γενέσθαι τῆς Ἀμφίσσης.
5 3. Κεκόσμηται δὲ ἡ πόλις κατασκευῇ τε τῇ ἄλλῃ, καὶ
τὰ μάλιστα ἥκοντα ἐς μνήμην ἔστι μὲν μνῆμα Ἀμφίσ-
σης, ἔστι δὲ Ἀνδραίμονος· σὺν δὲ αὐτῷ ταφῆναι λέ-
γουσι καὶ Γόργην τὴν Οἰνέως συνοικήσασαν τῷ Ἀν-
δραίμονι. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει ναός σφισιν Ἀθηνᾶς
καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦ πεποιημένον, κομισθῆναι δὲ
ὑπὸ Θόαντός φασιν αὐτὴν ἐξ Ἰλίου καὶ εἶναι λαφύρων
6 τῶν ἐκ Τροίας· οὐ μὴν καὶ ἐμέ γε ἔπειθον. ἐδήλωσα
δὲ ἐν τοῖς προτέροις τοῦ λόγου Σαμίους Ῥοῖκον Φιλαίου
καὶ Θεόδωρον Τηλεκλέους εἶναι τοὺς εὑρόντας χαλκὸν
ἐς τὸ ἀκριβέστατον τῆξαι· καὶ ἐχώνευσαν οὗτοι πρῶ-
τοι. Θεοδώρου μὲν δὴ οὐδὲν ἔτι οἶδα ἐξευρών, ὅσα γε
χαλκοῦ πεποιημένα· ἐν δὲ Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας
πρὸς τὸ οἴκημα ἐρχομένῳ τὸ ἔχον τὰς γραφὰς λί-
θου θριγκός ἐστιν ὑπὲρ τοῦ βωμοῦ τῆς Πρωτο-
θρονίας καλουμένης Ἀρτέμιδος· ἀγάλματα δὲ ἄλλα τε
ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ καὶ γυναικὸς εἰκὼν πρὸς τῷ πέρατι
ἕστηκε, τέχνη τοῦ Ῥοίκου, Νύκτα δὲ οἱ Ἐφέσιοι κα-
7 λοῦσι. Τοῦτο οὖν τὸ ἄγαλμα τῆς ἐν τῇ Ἀμφίσσῃ Ἀθη-
νᾶς καὶ ἰδεῖν ἔστιν ἀρχαιότερον καὶ ἀργότερον τὴν

τέχνην. Ἄγουσι δὲ καὶ τελετὴν οἱ Ἀμφισσεῖς Ἀνάκτων
καλουμένων παίδων· οἵτινες δὲ θεῶν εἰσὶν οἱ Ἄνακτες
παῖδες, οὐ κατὰ ταὐτά ἐστιν εἰρημένον, ἀλλὰ εἶναι
897 Διοσκούρους, οἱ δὲ Κούρητας, οἱ δὲ πλέον τι ἐπίστα-
σθαι νομίζοντες Καβείρους λέγουσι.
4. Τούτων δὲ τῶν Λοκρῶν τοσαίδε ἄλλαι πόλεις 8
εἰσίν, ἄνω μὲν ὑπὲρ Ἀμφίσσης πρὸς ἤπειρον Μυωνία,
σταδίοις ἀπωτέρω τριάκοντα Ἀμφίσσης· οὗτοι καὶ τῷ
Διὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰσὶν οἱ ἀναθέντες Μυᾶνες τὴν ἀσπίδα.
κεῖται δὲ τὸ πόλισμα ἐπὶ ὑψηλοῦ, καί σφισιν ἄλσος καὶ
βωμὸς θεῶν Μειλιχίων ἐστί· νυκτεριναὶ δὲ αἱ θυσίαι
θεοῖς τοῖς Μειλιχίοις εἰσί, καὶ ἀναλῶσαι τὰ κρέα αὐ-
τόθι πρὶν ἢ ἥλιον ἐπισχεῖν νομίζουσι. καὶ Ποσειδῶνός
ἐστιν ὑπὲρ τὴν πόλιν τέμενος καλούμενον Ποσειδώνιον,
ἐν δὲ αὐτῷ ναὸς Ποσειδῶνος· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐς ἐμὲ οὐκ ἦν.
5. Οὗτοι μὲν δὴ ὑπεροικοῦσιν Ἀμφίσσης· ἐπὶ θαλάσ- 9
σης δὲ Οἰάνθεια καὶ ταύτῃ ὁμοροῦσά ἐστι Ναύπακτος.
πλὴν δὲ Ἀμφίσσης, ὑπ' Ἀχαιῶν οἱ ἄλλοι Πατρέων
ἄρχονται, βασιλέως σφίσι δόντος Αὐγούστου. Ἐν Οἰαν-
θείᾳ δὲ Ἀφροδίτης τε ἱερόν, καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τὴν πόλιν
κυπαρίσσου τε ἀναμὶξ καὶ τῆς πίτυός ἐστιν ἄλσος, καὶ
ναός τε Ἀρτέμιδος καὶ ἄγαλμα ἐν τῷ ἄλσει· γραφαὶ δὲ
ἐπὶ τῶν τοίχων ἐξίτηλοί τε ἦσαν ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ
οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο ἐς θέαν αὐτῶν. Κληθῆναι δὲ ἀπὸ 10
γυναικὸς ἢ νύμφης τεκμαίρομαι τὴν πόλιν, ἐπεὶ ἐπὶ
Ναυπάκτῳ γε οἶδα εἰρημένον ὡς Δωριεῖς οἱ ὁμοῦ τοῖς
Ἀριστομάχου παισὶ τὰ πλοῖα αὐτόθι ἐποιήσαντο, οἷς ἐς
Πελοπόννησον ἐπεραιώθησαν· καὶ ἀντὶ τούτου γενέ-
σθαι τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ φασί. τὰ δέ μοι Ναυπακτίων,
ὡς τοῖς ἐς Ἰθώμην ἀποστᾶσιν ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῷ ἐν
Λακεδαίμονι Ἀθηναῖοι Ναύπακτον ἐνοικῆσαί σφισιν
ἔδοσαν ἀφελόμενοι τοὺς Λοκρούς, καὶ ὡς τοῦ Ἀθη-

ναίων ὕστερον πταίσματος τοῦ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς Λα-
κεδαιμόνιοι τοὺς Μεσσηνίους ἐδίωξαν καὶ ἐκ τῆς Ναυ-
πάκτου, τάδε μὲν ἐπεξῆλθέ μοι καὶ ἐς πλέον ἡ Μεσσηνία
συγγραφή· ἐκλιπόντων δὲ ὑπὸ ἀνάγκης τῶν Μεσση-
νίων, οὕτως οἱ Λοκροὶ συνελέχθησαν αὖθις ἐς τὴν
11 Ναύπακτον. 6. Τὰ δὲ ἔπη τὰ Ναυπάκτια ὀνομαζόμενα
ὑπὸ Ἑλλήνων ἀνδρὶ ἐσποιοῦσιν οἱ πολλοὶ Μιλησίῳ·
Χάρων δὲ ὁ Πύθεώ φησιν αὐτὰ ποιῆσαι Ναυπάκτιον 898
Καρκίνον. ἑπόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τῇ τοῦ Λαμψακηνοῦ
δόξῃ· τίνα γὰρ καὶ λόγον ἔχοι ἂν ἔπεσιν ἀνδρὸς Μιλη-
σίου πεποιημένοις ἐς γυναῖκας τεθῆναί σφισιν ὄνομα
12 Ναυπάκτια; Ἐνταῦθα ἔστι μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ ναὸς Πο-
σειδῶνος καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦ πεποιημένον, ἔστι δὲ
καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου· σχῆμα
δὲ ἀκοντιζούσης παρέχεται, καὶ ἐπίκλησιν εἴληφεν Αἰ-
τωλή. Ἀφροδίτη δὲ ἔχει μὲν ἐν σπηλαίῳ τιμάς· εὔχον-
ται δὲ καὶ ἄλλων ἕνεκα, καὶ αἱ γυναῖκες μάλιστα αἱ
13 χῆραι γάμον αἰτοῦσι παρὰ τῆς θεοῦ. 7. Τοῦ δὲ Ἀσκλη-
πιοῦ τὸ ἱερὸν ἐρείπια ἦν, ἐξ ἀρχῆς δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτὸ
ἀνὴρ ἰδιώτης Φαλύσιος. νοσήσαντι γάρ οἱ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς καὶ οὐ πολὺ ἀποδέον τυφλῷ ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ πέμ-
πει θεὸς Ἀνύτην τὴν ποιήσασαν τὰ ἔπη φέρουσαν σεση-
μασμένην δέλτον. τοῦτο ἐφάνη τῇ γυναικὶ ὄψις ὀνεί-
ρατος, ὕπαρ μέντοι ἦν αὐτίκα· καὶ εὗρέ τε ἐν ταῖς χερσὶ
ταῖς αὑτῆς σεσημασμένην δέλτον, καὶ πλεύσασα ἐς τὴν
Ναύπακτον ἐκέλευσεν ἀφελόντα τὴν σφραγῖδα Φαλύ-
σιον ἐπιλέγεσθαι τὰ γεγραμμένα. τῷ δὲ ἄλλως μὲν οὐ
δυνατὰ ἐφαίνετο ἰδεῖν τὰ γράμματα ἔχοντι οὕτω τῶν
ὀφθαλμῶν· ἐλπίζων δέ τι ἐκ τοῦ Ἀσκληπιοῦ χρηστὸν
ἀφαιρεῖ τὴν σφραγῖδα, καὶ ἰδὼν ἐς τὸν κηρὸν ὑγιής τε
ἦν, καὶ δίδωσι τῇ Ἀνύτῃ τὸ ἐν τῇ δέλτῳ γεγραμμένον,
στατῆρας δισχιλίους χρυσοῦ.

INDEX.

(Numerus primus libri est, secundus capitis, tertius segmenti.)

STORAGE LIBRARY
DATE DUE

3 3311 00348 3676

Pausanias
...Descriptio
Graeciae

881
P2
1881
v.2

BARCODED
AT
STORAGE

